

“ฟื้นชีวิต คืนจิตวิญญาณทวารวดี” Enliven the Spirit of Dvaravati

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒
The 2nd National Conference MCU.RK.2019
Proceeding

วันอาทิตย์ที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๒

ณ อาคารปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ ๘๔ พรรษา มหาราชฯ วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม
โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

“ฟื้นชีวิต คัมภีร์วิญญานทวารวดี”

Enliven the Spirit of Dvaravati

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒

The 2nd National Conference MCU.RK.2019

Proceeding

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 The 2nd
Proceeding National Conference MCU.RK. 2019

เรื่อง “ฟื้นฟูวัดคั่นจิตตวิญญานทวารวดี”

ISBN : 978-616-497-629-0
พิมพ์ครั้งที่ 1 : กันยายน 2562
จำนวนพิมพ์ 400 เล่ม

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง
พระพรหมเวที	รักษาการเจ้าคณะภาค 15
พระธรรมโพธิมณฑล	รักษาการเจ้าคณะภาค 14
พระเทพมหาเจติยาจารย์	เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม
พระเทพศาสนาภิบาล	รองเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง
พระราชปรีดีทีเกี๋ ศ.ดร.	อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระราชปฎิภาณโกศล, ผศ.ดร.	อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดี ฝ่ายบริหาร
พระเทพเวที, รศ.ดร.	รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการนิสิต
พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.	รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ
พระเมธีธรรมอาจารย์, รศ.ดร.	รองอธิการบดี ฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระโสภณวชิราภรณ์	รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการต่างประเทศ
พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ.ดร.	รองอธิการบดี ฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการทั่วไป
มหาวิทยาลัยมหิตล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
สถาบันรัชต์ภาคย์	สำนักงานวิจัยแห่งชาติ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพแห่งชาติ	

กองบรรณาธิการ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.ดร.	บรรณาธิการ
พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.	กองบรรณาธิการ
พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, ดร.	กองบรรณาธิการ
คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี	ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

จัดพิมพ์โดย : วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง เลขที่ 51 หมู่ที่ 2 ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
โทรศัพท์/โทรสาร 034-326912 WWW.RK.MCU.AC.TH

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

พิมพ์ที่ : สาละพิมพ์การ

9/609 ซอยกระทุ่มล้ม 6 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ต.กระทุ่มล้ม อ.สามพราน จ.นครปฐม 73220
โทรศัพท์ 0-24292452, 089-829-8222, 061-232-5928 email:salapimpakarn@gmail.com

สัมนาภิยกา

“สารัตถาน งานวิจัย ไคร่พินิจ
เอกสิทธิ์ ทวารวดี ศรีปฐม
บทเรียนพื้น คินวิญญาน ฐานอดม
คือแสงธรรม วิชาการ พุทธปัญญา”

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทย สถาปนาขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 เพื่อเป็นสถานศึกษาวิชาการชั้นสูงสำหรับคณะสงฆ์ไทย มีปรัชญาประจำมหาวิทยาลัยว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” โดยมุ่งพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนาและทรัพยากรบุคคลของชาติให้มีความรู้ มีคุณธรรม นำประโยชน์สุขสู่สังคม มีศักยภาพที่สามารถบูรณาการหลักพระพุทธศาสนาพัฒนาจิตใจและสังคมได้อย่างยั่งยืน

ในปีการศึกษา 2562 นี้ ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้กำหนดจัดงานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 The 2nd National Conference MCU.RK. 2019 เรื่อง “พื้นชีวิตคินจิตวิญญานทวารวดี” เพื่อเป็นเวทีให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการและงานสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าสู่สังคม เป็นเวทีสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เครือข่ายสถาบันการศึกษาและชุมชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ระหว่างกันก่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ในแวดวงวิชาการและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดประชุมวิชาการนี้จักเป็นการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์และศักยภาพการพัฒนางานวิชาการของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดียกระดับการยอมรับในแวดวงวิชาการยิ่งขึ้นต่อไป

ในนามวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ขอแสดงความชื่นชมยินดีกับทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดงานครั้งนี้ให้สำเร็จด้วยดี ขออำนาจบารมีพระพุทธานุภาพ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ อันมีพุทธานุภาพบารมีธรรมแห่งองค์หลวงพ่อดาวไร่ขิงเป็นเบื้องต้น ได้อำนวยอวยพรสถิตยเป็นร่มโพธิ์ใหญ่ให้เกิดเป็นศรีเป็นมงคลแก่ทุกท่านได้ประสบสุขสวัสดิ์ตามวิถีแห่งพระพุทธศาสนา ขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

(พระเทพศาสนาภิบาล)

รองเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง พระอารามหลวง
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ประธานอำนวยการงานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2
The 2nd National Conference MCU.RK. 2019

สารบัญ

แนวทางแก้ปัญหาโรคซึมเศร้าตามหลักพุทธธรรม พระราชสุตตาคารณ์ (ประคักดี ชั่งแสง),รศ.ดร.	1
จริยศาสตร์ในการบริหารองค์กร พระศรีสังฆญาณมุนี, ดร.	13
พระพุทธศาสนากับความงาม พระชลญาณมุนี, ดร.	22
การศึกษาจรรยาบรรณแพทย์แนวพุทธที่ปรากฏในตำราแพทย์แผนไทย นางศิวนาถ ยอดสุวรรณม์	35
หลักสูตรปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พระทรงชัย ขนติธมโม (ทำดี) ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล พระปลัดสมชาย ปโยโค,ดร.	47
การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐม พระพุฒินันทน์ รสีโย (ธนธรรมโรจน์) และ ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล , พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.9, ดร.	63
เมตตาเจโตวิมุตติในการเจริญวิปัสสนาภาวนา พระภาวนาพิศาลเมธี วิ.,แม่ชีนวพร ทองศรีเพชร,ดร.ธานี สุวรรณประทีป	76
การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม	95
รูปแบบการพัฒนาจิตตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักประดิษฐ์นวัตกรรม พระมหาญาณภัทร อติพิโล	97
พระปฐมบรมราชโองการสู่การบริหารวัด พระนัฐวุฒิ ศรีจันทร์, ดร., พระมหาวิสันต์ ญาณสิทธิ	110
บทบาทและความสำคัญของวิปัสสนาจารย์ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ดร.แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย	129
กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย (ปุณชันธ์) ดร.	142
พุทธญาณวิทยาตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท ดร. สรวิชญ์ วงษสอาด	155

การพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทยโดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 พชร อุตมะพันธ์	174
การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแพร่ธรรมของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต พระรุ่งโรจน์ รตนวณฺโณ (ศรีเสริม), พระครูสิริรัตนานูวัตร, พระครูพิพิธจารุธรรม	183
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิจจสมุปปาทกับการบรรลุดุธรรม พระสาทิพย์ อนาลโย, พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร., พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ดร.	194
หลักนิยาม 5 กับระบบนิเวศวิทยา พระมหาโยธิน โยธโก, ผศ.ดร.	205
การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกัตถุญญในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาฮินดู พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณฺโณ, ดร.	220
ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กร ของพนักงานบริษัท สหพัฒนพิบูลจำกัด (มหาชน) ศุภโชค อุนบูรณะวรรณ	228
การศึกษากลยุทธ์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล พระมหาสมาน ชาตวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), ดร.	244
การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนสถานในยุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม ดร. โสทรินทร์ โชคคตวิวัฒน์	278
กำเนิดพระเครื่องในราชสำนักพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วิศรุต บวงสรวง	295
การเปรีการศึกษากลยุทธ์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล พระมหาสมาน ชาตวิริโย, ดร.	314
แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบอย่างยั่งยืน ฤดี แสงเดือนฉาย, เรียงดาว ทวะชาลี	326
ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้ำชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขากนนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	339

พิไลพร แสงจันทร์	
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัด กรุงเทพมหานคร	351
สุกัญญา เฟื่องธรรม	
ปัจจัยแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่มีผลต่อการการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน บริษัท อา หารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน	365
จ.สมุทรสาคร	
กุสุมา ชันดี	
แรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา กรณีศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง	378
ฝนทิพย์ อธิบดี	
ปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร	395
ชุมจิรา นวลชิด	
ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง ต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน	422
กัญจน์กนก ลอตระกูล	
ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้มารับบริการ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์	435
นางสาวมณฑกานต์ ลอยแก้ว	
คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร	456
สิริพร มูลเมือง	
ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา	471
วารุณี เกิดก่อวงศ์	
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร	486
สิริธร อินจัน	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้าง ชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7	501
คณากร จูม่น	
ความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย	512
มนตรา วายุพา	
สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง	525

ภายในทัศนสถานหญิงกลาง

วรินทร์ญาภา เมืองไทย

พฤติกรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา 539

ในเขต สุขาภิบาล 3

นางสาวกนกวรรณ ดวงแก้ว

ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงาน 552

เทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4

นรินทร์ นิลวงศ์

ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y 567

สุกัญญา ดีทอง

หลักได้แรงอก : การสร้างอารมณ์ขึ้นในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดียวลูกทุ่ง 580

วัฒนธรรม”

สุทธิดา จอมนุ้ย, พันธุ์ทิพย์ อินทยอด

การตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ : กรณีศึกษาอำเภอทุ่งยางแดง 593

จังหวัดปัตตานี

ฮากีมะห์ ดือราแมง, ชุดิกาญจน์ บุญอยู่

กลยุทธ์การตลาดเพื่อการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม 610

เบญจวรรณ บวรกุลภา, วรรณรัตน์ วัฒนานิมิตกุล, อิติ ศิริประสงค์และวิบูลย์ ชินบุรพา

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะ 626

วิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายอุลเวงค์ มติมาลังกรณ์

คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิตฟิตเนส 646

คลับ

นายภูวนาท ธนสารพิบูลกิจ

ตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ 669

สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ

ศุภมาศ วิมลเกียรติ

แรงจูงใจในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิผลการทำงานของบุคลากร 680

สำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง

คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลขององค์การ 693

กรณีศึกษา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา

รพีพัฒน์ ยวงสุวรรณ เทคโนโลยีสารสนเทศกับ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขต กรุงเทพมหานคร	708
อุษคม เจียรจินดา ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา	726
นลัทศิริ นิธิศุภโชค ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิต ของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี	738
นายเกษมสุข พุ่มมณี ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การ สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4	759
มินตรา เอี่ยมน้อย ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ กรณีศึกษาในเขตพื้นที่ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์	772
นางสาวปริยามล บุญรวม ประสิทธิผลการป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดตามแนวทางสามพรานโมเดล โรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม	784
สุนันทา เอ้าเจริญ, อรรวรรณ พึ่งประสพ, จงรักษ์ ทำมาอ่อง และ พระปลัดสมชาย ปโยโค โด้ง : หมอพื้นบ้านทวารวดีกับวิถีอดีตสู่สาธารณสุขปัจจุบัน	797
สุนันทา เอ้าเจริญ, พระปลัดสมชาย ปโยโค, พระครูศรีธรรมวรภรณ์, และ พระครูศรี ปริยัตยาภิรมณ์ การจัดการความรู้ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)	807
ศศิธร งามแพรวพราว ผู้บริหารท้องถิ่น : หลักการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	817
อุบล วุฒิพรโสภณ, พระเทพศาสนาภิบาล, พระครูปฐมธีรวัฒน์, พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จันทุบโม, พัชรวัลย์ ศุภภา, ยุทธพงษ์ ทองชุม วิถีครูบา : แนวคิดและกลไกการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม	833
พระนฤพันธ์ ภาณิสฺสโร, พระครูโกวิทธรรมวาทิ, ผศ.ดร., ดร.ไพรินทร์ ฦ วันนา	

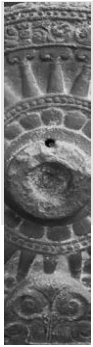
กระบวนการจิตอาสาเผ่าละวั้งและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปริธา, พระมหาไพรัชน์ ธมฺมทีโป และ สุกิจจ์ บุตรเคน	848
เจ้าอาวาสักการะบริหารโบราณสถานเพื่อการพัฒนาวัดที่ยั่งยืน พระสมพร สมจิตโต, ดร. พูนศักดิ์ กมล	860
การจัดการทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐตามแนวพระพุทธศาสนา พระปลัดไพระพงษ์ ฐิตธมฺโม, ดร. (โชตินอก)	870
ความเป็นตัวตนในคำคมวัยรุ่น ธีรภัทร คำทิง	882
การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ อภิสิทธิ์ บุตรโคตร, พัชรัตน์ พาบ้อ, ปพิชญา พรหมกันธา	890
การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ นรินทร์ อินธิศร, พัชรัตน์ พาบ้อ, ปพิชญา พรหมกันธา	901
ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและระบบการแพทย์แผนไทย ในการบำบัดรักษาเยาเสพติดใน จังหวัดเพชรบูรณ์ พระครูสิริพัชรากร (สมบัติ สิริคุตโต)	910
การส่งเสริมจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ (รัชกาลที่ 10) ของโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย พระครูสมุห์หัตถพร ปิยธมฺโม, ผศ.ดร.เจษฎา มุลยาพอ, พระสุวรรณ์ สุทุธาโล, พระมหา นิพิฐพนธ์ จิรวฑฒโน และนายอนันต์ คติยะจันทร์	922
ผลการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อ ความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่า ซาง(ซางตรุณานุสาสน์) ระพีพรรณ กองมงคล, สุดาพร ปัญญาพฤษ, รัชช วรรณารักษ์	931
บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ชุตินาพร เขาวนไฉ, ช่อเพชร เบ้าเงิน, กันต์ฤทัย คลังพหล	946
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบ มุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	959

พชร อุตมะพันธ์, ธีญาศิริ โสภางค์ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอน แบบตอบสนองด้วยท่าทาง ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	970
นิธิพงษ์ โยธชัย, บุษกร เกื่อนกลาง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบ เอ็กซ์พลีซิฟร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	988
นภาพร เลขาโชค, ประนิดา ปรางชัยภูมิ คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	998
ธงธิภา วันแก้ว, เปรมจิตต์ ขจรภัย ลาร์เซ็น, ช่อเพชร เบ้าเงิน, มารุต พัฒนาผล รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา	1011
ชัชวาลย์ สิงหาทอง, เปรมจิตต์ ขจรภัย ลาร์เซ็น, ช่อเพชร เบ้าเงิน, มารุต พัฒนาผล การประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1	1023
กษมา แสนอ่อน, สมบัติ คชสิทธิ์, ชาญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์ การเปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียน เอกชน ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน(สช.)	1032
กัญญาวีร์ มหาสนิท, ศักดา สถาพรวงษา, อรสา จรูญธรรม การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น	1042
พระวิฑูรย์ ปภัสสรญาโณ (โกฏฐิกรรจ) การประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสันป่าสัก	1058
นางสาวฉัตรระวี มณีชัย ศตวรรษที่ 21 : ทักษะการเรียนรู้สู่ความเป็นครูมืออาชีพ	1070
สัญญา สดประเสริฐ, วีรพงศ์ พิชัยเสนาณรงค์, พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร) การศึกษาการบริหารงานวิชาการ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร	1082
สุวรรณา เทื่อน, บุญมี เณรยอด การจัดการความรู้สู่แนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนารูปแบบการสอน	1099
ดร.ประสงค์ หัสรินทร์, พระครูสุจิตธรรมสุนทร ธมมจาโร ดร, ธรรคพงศ์ วงษ์สวัสดิ์ ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมกรเป็นสมาชิกที่ดี ขององค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20	1116
ณัฐวัศ เกตุโสภากา, พนายุทธ เขยบาล, ประพรทิพย์ คุณากรพิทักษ์	

ทาน : วิถีแห่งพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท	1129
ดร.กฤติยา ถ้ำทอง, พระมหาสาทร ธมมาทโร, ดร., พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ	
การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	1139
พระมหาบัณฑิต ปณฺฑิตเมธี	
การพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยา	1160
พระครูสิริรัตนานูวัตร, ดร.เจริญ มณีจักร์	
แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ	1170
พระมหาจรัญ ภูริโกวิท	
ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ	1182
Tanaporn Phonken	
ผลของการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ	1195
ลลิติชัย ชีวะโรส, สมเชาว์ ชาตินฤดม	
การพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5	1208
เพชร อุดมะพันธ์	

แนวทางแก้ปัญหาโรคซึมเศร้าตามหลักพุทธธรรม

The ways to solve the Depression disorder' problems
according to Buddha Dhamma principle

พระราชสุตาภรณ์ (ประสงค์ ช้างแสง),รศ.ดร.

Phraratsutaporn (Prasak Changsang), Assoc. Dr.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

โรคซึมเศร้า หรือการป่วยด้วยโรคซึมเศร้า คือลักษณะอาการซึมเศร้าเด่นชัดร่วมกับอาการอื่น ๆ เช่น เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ อ่อนเพลียไม่มีแรงไม่มีสมาธิ รู้สึกไร้ค่า และเบื่อชีวิต

ผู้ป่วยโรคซึมเศร้า หมายถึง ผู้ที่จิตแพทย์ให้การวินิจฉัยว่าป่วยเป็นโรคซึมเศร้าชนิดรุนแรง และโรคซึมเศร้าชนิดเรื้อรัง ตามเกณฑ์มาตรฐานในการวินิจฉัยของไอ.ซี.ดี. ICD ซึ่งพัฒนาโดยองค์การอนามัยโลก และสำนักสถิติการวินิจฉัยโรคซึมเศร้า ซึ่งพัฒนามาจากสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน

สาเหตุเกิดโรคซึมเศร้า มาจาก 1) สารสื่อประสาทในสมองผิดปกติ 2) ด้านพันธุกรรม 3) ลักษณะบุคลิกภาพส่วนตัว 4) เหตุการณ์ที่ก่อความเครียดในชีวิต 5) โรคทางกายและยา แม้ในปัจจุบันยังไม่มีข้อสรุปชัดเจนว่าโรคซึมเศร้าเกิดจากสาเหตุใด แต่สรุปเบื้องต้นได้ว่า โรคซึมเศร้า เกิดจากสารในสมองผิดปกติและพันธุกรรม โดยมีผลกระทบจากบุคลิกภาพและความเครียดในชีวิต

การรักษาโรคซึมเศร้า คือ การรักษาทางการแพทย์ร่วมกับการรักษาทางจิตใจ โดยการให้ยาต้านความเศร้า การรักษาด้วยไฟฟ้า (ในกรณีที่มีอาการรุนแรง) การให้ยาต้านโรคจิต (กรณีประสาทหลอน มีหลงผิดร่วมด้วย) ส่วนการรักษาทางจิตใจ คือ จิตบำบัด การให้การปรึกษา และการเรียนรู้ทักษะจัดการความเครียด

แนวทางแก้ปัญหาโรคซึมเศร้าตามหลักพุทธธรรมคือ อริยสัจ 4 ประการ ได้แก่ 1. ทุกข์ คือความทุกข์ 2. ทุกขสมุทัย คือเหตุเกิดแห่งทุกข์ 3. ทุกขนิโรธ คือความดับทุกข์ และ 4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา คือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

คำสำคัญ : โรคซึมเศร้า หลักพุทธธรรม แนวทางแก้ปัญหา

Abstract

The Major depression or Depressive illness is a clear nature' symptoms of depress together with other symptoms such as :- the bore of foods, the sleepless, the tired, the powerless, he cannot focus, he felt worthless and he tired of life.

The depression patients mean the person who is the psychiatrist has diagnosed with severe depression and chronic depression according to the diagnostic criteria of ICD (International Classification of Diseases and health related problems) With developed by WHO and the Diagnostic and Statistical Manual of Mental disorders, There are developed by American Psychiatric Association.

The cause of depression disorder is from :- 1. Abnormal neurotransmitters in the brain. 2. Genetic 3. Personal personality 4. Stressful situations in life and 5. Physical and Drug diseases. Even today there is not conclusion that what causes depression. But the preliminary conclusion that caused by abnormal substances in the brain and the genetic. With effects from personality and stress in life.

The treatment of depression is Medical treatment in conjunction with Psychological treatment. By providing the antidepressants, the electrical treatment (in the event of severe symptoms), the antipsychotics (In the case of delusional delusions). The psychological treatment is the psychotherapy, the counseling and learning stress management skills.

The ways to solve the Depression disorder' problems according to Buddha Dhamma principle is 4 Ariyasacca include 1. Dukkha 2. Dukkha-samudaya 3. Dukkha-nirodha 4. Dukkha-nirodhaggaṃini patipada.

Keywords : the Depression disorder, Buddha Dhamma principle,
the ways to solve a problem

บทนำ

โรคซึมเศร้า (Depression disorder) เป็นโรคทางจิตเวชซึ่งพบได้บ่อยมากในประเทศไทย ประมาณว่าคนไทยร้อยละ 10 เป็นโรคซึมเศร้า (ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์สมภพ เรืองตระกูล, 2543 : คำนำ) องค์การอนามัยโลก (WHO) ระบุว่าโรคซึมเศร้าเป็นสาเหตุทำให้สูญเสียด้านสุขภาพของประชากรโลกมากเป็นอันดับ 2 รองจากโรคหัวใจและหลอดเลือด หัวใจ เมื่อเปรียบเทียบกับโรคซึมเศร้ากับโรคเรื้อรังทางร่างกายอื่น ๆ เช่น โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ โรคเบาหวาน โรคเอดส์ โรคข้อเสื่อม และโรคมะเร็งต่าง ๆ พบว่า โรคซึมเศร้าและภาวะซึมเศร้า

(Depression) ส่งผลทำให้สุขภาพของผู้ป่วยแย่ลงมากที่สุด หากผู้ป่วยโรคซึมเศร้าเรื้อรังมีภาวะซึมเศร้าด้วย จะเป็นการทำร้ายสุขภาพรุนแรงมากที่สุดกว่าทุกโรค

โรคซึมเศร้า เป็นโรคเรื้อรัง เมื่ออาการหายไปแล้วก็สามารถกลับมาเป็นใหม่ได้อีก ผู้ป่วยจะรู้สึกไม่สุขสบาย เกิดปัญหาในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และทุกข์ทรมานจิตใจ บางรายถึงขั้นฆ่าตัวตาย ปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ ผู้ป่วยมักไม่ทราบว่าตนเป็นโรคซึมเศร้า เนื่องจากอาการโรคอาจไม่รุนแรงและมีลักษณะคล้ายกับโรคทางกายอื่น ๆ เช่น อาการเบื่ออาหาร น้ำหนักลด อ่อนเพลีย ไม่มีแรง ขาดสมาธิ และนอนไม่หลับ ผู้ป่วยไม่ไปพบแพทย์ ปล่อยปละละเลยจนอาการรุนแรงขึ้นจนเป็นอันตรายต่อสุขภาพกาย ใจ และพฤติกรรม ผลเสียของโรคซึมเศร้าหลายประการ เช่น การเรียน การทำงาน การมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น และการฆ่าตัวตาย จากผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 15 ของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าฆ่าตัวตายสำเร็จ (ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์สมภพ เรื่องตระกูล, 2543 : 1) องค์การอนามัยโลกณรงค์ให้ทุกประเทศทั่วโลกร่วมมือกันจัดทำเอกสาร รวมทั้งวิธีการแบบอื่น ๆ เกี่ยวกับโรคซึมเศร้า เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนได้รู้จัก วิธีสังเกต ป้องกัน และรักษาโรคซึมเศร้า

ความหมายของโรคซึมเศร้า

โรคซึมเศร้า Major depression หรือ Depressive illness คือลักษณะอาการซึมเศร้าเด่นชัดร่วมกับอาการอื่น ๆ เช่น เบื่ออาหาร นอนไม่หลับอ่อนเพลียไม่มีแรงไม่มีสมาธิรู้สึกไร้ค่าเบื่อชีวิต

ผู้ป่วยโรคซึมเศร้า หมายถึง ผู้ที่จิตแพทย์ให้การวินิจฉัยว่าป่วยเป็นโรคซึมเศร้าชนิดรุนแรง (Major depression disorder) และโรคซึมเศร้าชนิดเรื้อรัง (dysthymia) ตามเกณฑ์มาตรฐานในการวินิจฉัยของ ICD (International Classification of Diseases and health related problems) ซึ่งพัฒนาโดยองค์การอนามัยโลก (WHO) และและสำนักสถิติการวินิจฉัยโรคซึมเศร้า (Diagnostic and Statistical Manual of Mental disorders) ซึ่งพัฒนาโดยสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน

ความแตกต่างระหว่างอารมณ์เศร้ากับโรคซึมเศร้า

อารมณ์เศร้า เกิดมาจาก 2 คำ คือ คำว่า อารมณ์ คือความรู้สึกทางใจที่เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งเร้า เศร้า คือ สลด รันทด หดหู่ เป็นทุกข์

อารมณ์เศร้า หมายถึง ความรู้สึกเสียใจ เป็นทุกข์ สลดหดหู่ อาลัยอาวรณ์ เพราะคิดถึง เสียหาย หรือ ผิดหวัง อันเป็นเรื่องปกติในชีวิต สามารถเกิดได้กับทุกคนทุกอาชีพ คือ อาการเบื่อ เศร้า เงา เซ็ง เกิดขึ้นเป็นพัก ๆ

แต่โรคซึมเศร้ามิใช่เรื่องปกติ ทั้งในด้านความรุนแรง และระยะเวลาที่อารมณ์เศร้าได้เข้ามาบั่นทอนชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ โรคซึมเศร้าทำให้ผู้ป่วยมีทั้งซึมและเศร้า ซึม คือร่างกายเคลื่อนไหวอย่างเชื่องช้า ๆ จะขยับเขยื้อน คิด พูด ทำอะไรก็เข้าไปหมดทุกอย่าง เศร้า คือมีอารมณ์เศร้าทุกวันหรือเกือบทุกวัน โดยไม่เลือกเวลา ตั้งแต่ ลืมตาตื่นนอนไปจนถึงเข้านอน ตามปกติคนเราจะมีอารมณ์เศร้าในเวลา 1-2 สัปดาห์หลังจากสูญเสียบุคคลผู้เป็นที่รักและจะกลับมาปกติได้เองในเวลาไม่เกิน 6-8 สัปดาห์ บางรายมีอาการเศร้านานกว่า 2 เดือนหรือมีอาการต่าง ๆ เช่น เรียนหนังสือหรือทำงานไม่ได้ หมกมุ่นกับความคิดว่าตนไร้ค่า รู้สึกผิดหรือมีบาป คิดอยากตาย หรือฆ่าผู้อื่นด้วย

ลักษณะผู้ป่วยโรคซึมเศร้า

การวินิจฉัยทางคลินิกพบว่า ลักษณะผู้เป็นโรคซึมเศร้า ได้แก่ 1) มีอารมณ์เศร้า 2) ความสนใจเพลิดเพลิน ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยชอบทำเคยสนใจ ลดลงอย่างมาก 3) เบื่ออาหาร น้ำหนักลด บางรายอาจอยากกินอาหาร จนน้ำหนักเพิ่ม 4) นอนไม่หลับหรือหลับมากเกินไป ส่วนใหญ่นอนไม่หลับกระสับกระส่ายกว่าจะหลับก็ตึกแต่ตื่นเช้า ก่อนเวลาที่เคยตื่นปกติ 1-2 ชั่วโมงและรู้สึกไม่สดชื่นเมื่อตื่นนอน 5) จะพูด เดิน ทำอะไร จะเคลื่อนไหวช้า บางราย หงุดหงิด ทำเหมือนอย่างเร่งรีบ 6) อ่อนเพลีย ไม่มีเรี่ยวแรงทั้งวัน และทุกวัน 7) รู้สึกว่าตนไร้ค่าหรือรู้สึกผิดมากเกินไป เหตุ 8) สมาธิหรือความคิดอ่านช้าลง 9) คิดอยากตาย ไม่อยากอยู่ ไม่อยากมีชีวิตคิดแต่เรื่องตาย บางรายพยายาม วางแผนฆ่าตัวตาย

ดังนั้น หากพบว่ามี 5 อาการขึ้นไป นานเกินกว่า 2 สัปดาห์ โดยเฉพาะข้อ 1 คือมีอารมณ์เศร้า และข้อ 2 เบื่อหน่าย ไม่มีความสุข เพียง 2 ข้อก็ถือว่าเป็นโรคซึมเศร้า จะต้องได้รับการดูแลรักษาอย่างถูกต้องต่อไป

สาเหตุทำให้เกิดโรคซึมเศร้า

- 1) สารสื่อประสาทในสมองผิดปกติ
- 2) ด้านพันธุกรรม
- 3) ลักษณะบุคลิกภาพส่วนตัว
- 4) เหตุการณ์ที่ก่อความเครียดในชีวิต
- 5) โรคทางกายและยา

ถึงแม้ในปัจจุบันจะยังไม่มียาหรือวิธีที่ชัดเจนว่าโรคซึมเศร้าเกิดจากสาเหตุใดแต่สรุปเบื้องต้นได้ว่า โรคซึมเศร้า เป็นโรคของสารในสมองผิดปกติ และพันธุกรรม โดยมีผลกระทบจากบุคลิกภาพและความเครียดในชีวิต จึงทำให้เกิดอาการป่วยขึ้น

มีปัจจัยเสี่ยงต่อการเป็นโรคซึมเศร้า 10 ประการ คือ

- 1) มีประวัติเคยเป็นโรคซึมเศร้ามาก่อน
- 2) ครอบครัวมีประวัติเป็นโรคซึมเศร้าโดยเฉพาะบิดามารดาญาติสนิท
- 3) เคยพยายามฆ่าตัวตาย
- 4) เป็นเพศหญิง
- 5) มีอายุน้อยกว่า 40 ปี
- 6) มีภาวะหลังคลอดบุตร
- 7) เป็นโรคเรื้อรังทางกาย
- 8) ขาดความช่วยเหลือจากสังคม ใช้ชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยว
- 9) มีวิถีชีวิตเป็นทุกข์และมีปัญหาชีวิตมาก
- 10) ดื่มสุราหรือเสพสารเสพติด

อันตรายของโรคซึมเศร้า

- 1) ทำให้ประสิทธิภาพด้านต่าง ๆ ลดลง เช่น ปัญหาสอบตก เรียนหนังสือไม่ได้ มีปัญหาการทำงานถูกให้ออก ปัญหาครอบครัว แม่บ้านไม่สามารถดูแลครอบครัว เป็นต้น
- 2) มีความบกพร่องเกี่ยวกับสัมพันธภาพกับผู้อื่น ทะเลาะกับคู่ครองไม่เข้าใจกับมารดาบิดา
- 3) ติดสารเสพติด สุรา บุหรี่ ยานอนหลับทำให้เศร้าง่ายยิ่งขึ้น มีโอกาสสูงที่จะฆ่าตัวตาย
- 4) ฆ่าตัวตายสำเร็จร้อยละ 15 ฆ่าตัวตายได้สำเร็จ
- 5) ฆ่าผู้อื่น ผู้ป่วยโรคซึมเศร้างานแรงอาจฆ่าตัวตายหรือฆ่าผู้อื่น เช่น บุตรภรรยาไปพร้อมตน โดยคิดว่าพันทุกข์และเคราะห์กรรมไปอยู่ร่วมกันในชาติหน้า ซึ่งเป็นอาการหลงผิดของคนวิกลจริต

ผลกระทบของโรคซึมเศร้า

- 1) ผลกระทบต่อกิจกรรมาประจำวัน เช่น ปวดหัว เมื่อยล้า หดหู่ ความรู้สึกไม่ปลอดภัย รู้สึกกังวลมากขึ้น ปัญหาทางเพศ ความดันโลหิต เสี่ยงต่อการป่วยเป็นโรคหลอดเลือดหัวใจ เป็นต้น
- 2) ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ผลการสำรวจคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ป่วยโรคซึมเศร้าใน 20 ประเทศจาก 5 ประเทศโดยใช้เครื่องมือวัดคุณภาพขององค์การอนามัยโลกพบว่า โรคซึมเศร้าทำให้คุณภาพชีวิตลดลงเช่นเดียวกัน
- 3) ผลกระทบต่อผลผลิตที่ก่อให้เกิดรายได้ ในวัยใช้แรงงานจะเกิดความสูญเสียจากการไร้ความสามารถในการผลิต รวมถึงนักเรียน นักศึกษาทำให้การศึกษาชะงัก เกรดเฉลี่ยลดลงถึงหยุดเรียน
- 4) ผลกระทบต่อสังคม ในครอบครัวพบว่าการสื่อสาร ความใกล้ชิด ปฏิสัมพันธ์ลดลง ความขัดแย้งเพิ่มขึ้น หดหู่ ถอนตัวจากผู้คน ส่งผลให้คุณภาพชีวิตลดลง (นายแพทย์วิริยะ เฟ็งจันทร์, 2554 : 19-20)
- 5) ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เมื่อรับผู้ป่วยโรคซึมเศร้าไว้รักษาในโรงพยาบาลมีต้นทุนในการให้บริการต่อคนเท่ากับ 14,381 บาท (บุปผารรรณ พัวพันธ์ประเสริฐและคณะ, 2549 : 3)
- 6) ผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ ปัญหาโรคซึมเศร้าเป็นหนึ่งในปัญหาเร่งด่วนที่สุดของสุขภาพประชาชน เพราะมีผลทำลายความสัมพันธ์ของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นสาเหตุสำคัญทำให้พิการและสูญเสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายตลอดจนปัญหาสุขภาพจิตของครอบครัวและคนใกล้ชิด เป็นการสูญเสียทั้งแรงงานการผลิตและค่าใช้จ่ายในการรักษา

โรคซึมเศร้ากับการฆ่าตัวตาย

การฆ่าตัวตายเป็นการลงโทษตัวเองจากความรู้สึกผิดบางครั้งเกิดจากความโกรธคนรัก โกรธพ่อแม่ ความก้าวร้าวนั้นกลับมาทำร้ายตนเอง โดยหวังว่าหากทำร้ายตนเองหรือฆ่าตัวตายจะทำให้พวกเขาเสียใจได้รับความเจ็บปวด ผู้ป่วยไม่สามารถแยกแยะระหว่างความผิดกับทางออกได้ จึงโทษตัวเองว่าเป็นสาเหตุของเรื่องทั้งหมด หากไม่มีต้นเรื่องคงไม่เกิดขึ้น กลายเป็นภาวะซึมเศร้าทางอารมณ์ในที่สุด ผู้ป่วยโรคซึมเศร้ามีอัตราส่วนการฆ่าตัวตายมากกว่าคนปกติ 3 เท่า และจะเพิ่มมากขึ้นหากผู้ป่วยติดสุราเรื้อรัง เพราะผู้ป่วยที่ติดสุราจะขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่กลัวตาย

ลักษณะคนที่คิดฆ่าตัวตาย

- 1) มีอารมณ์เศร้างานแรง เช่นนอนไม่หลับต่อเนื่อง สิ้นหวัง ท้อแท้ รู้สึกว่าตนไร้ค่า

- 2) มีการพยายามฆ่าตัวตายมาก่อน
- 3) มีประวัติการฆ่าตัวตายและมีคนในครอบครัวเป็นโรคซึมเศร้า
- 4) ติดสุราหรือยานอนหลับ
- 5) ขาดการช่วยเหลือ เช่น คนชรา คนพิการ เด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง
- 6) มีอาการเจ็บป่วยมีโรคเรื้อรังรักษาไม่หายคิดฆ่าตัวตายเพราะเป็นภาระ เจ็บปวดทรมาน

สัญญาณเตือนว่าจะฆ่าตัวตาย

เกือบทุกกรณีการฆ่าตัวตายจะมีสัญญาณเตือนราวร้อยละ 70-80 ผู้ที่จะฆ่าตัวตายจะสื่อความตั้งใจออกมาให้ผู้อื่นได้ทราบ เมื่อขอความช่วยเหลือแล้วไม่ได้รับการช่วยเหลือจึงทำร้ายตนเอง การทำร้ายครั้งแรกมักไม่ถึงตาย แต่เป็นสาเหตุทำให้เข้าโรงพยาบาลและรับการรักษา สภาพจิตใจของผู้ป่วยหลังจากการฆ่าตัวตายครั้งแรก จะพบว่าเป็นความกดดันต่าง ๆ ภายในจิตใจหายไป รู้สึกสบายใจมากขึ้นเพราะผ่านความเครียดที่รุนแรงถึงที่สุดมาแล้ว ดูเฟิน ๆ อาจคิดว่าผู้ป่วยโรคซึมเศร้าปลอดภัยแล้ว แต่ความจริงผู้ป่วยเพียงสบายใจขึ้น และอาจฆ่าตัวตายซ้ำอีกในระยะเวลา 3-6 เดือนหลังจากการฆ่าตัวตายครั้งแรกด้วยวิธีที่รุนแรงกว่า และอาจถึงแก่ความตายในครั้งใหม่ ซึ่งมักปรากฏว่าผู้ป่วยโรคซึมเศร้าหรือมีประวัติการฆ่าตัวตายของคนในครอบครัวก็จะเพิ่มความเสี่ยง

ต่อการฆ่าตัวตายสูงขึ้น สาเหตุที่ผู้ป่วยมักทำสำเร็จในครั้งที่ 2 เพราะได้ไตร่ตรองมากกว่าในครั้งแรก แรงกดดันในครั้งแรกหายหมดสิ้นไปแล้ว ทำให้มุ่งมั่นมากพอสำหรับการเริ่มใหม่ในครั้งที่สอง ขณะที่ญาติพี่น้องพากันนิ่งนอนใจละว่าผู้ป่วยคงไม่คิดทำร้ายตนเองอีก

การป้องกันผู้ป่วยโรคซึมเศร้าฆ่าตัวตาย

1. ป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งในใจ ซึ่งอาจเป็นแรงผลักดันให้ฆ่าตัวตายโดยการปลอมโยน ดูแลอารมณ์และจิตใจเป็นพิเศษ เมื่อมีสัญญาณเตือนว่าบุคคลนั้นมีแนวโน้มจะทำร้ายตนเองด้วยวิธีต่าง ๆ
2. พาผู้ป่วยไปพบจิตเวชเพื่อให้ผู้ป่วยได้พูดคุย ได้ระบายความรู้สึกเก็บกดอารมณ์ เพราะบางครั้งคนในครอบครัวอาจเป็นเหตุให้ผู้ป่วยคิดฆ่าตัวตาย ดังนั้น การให้ผู้เชี่ยวชาญทำการวิเคราะห์ทางอารมณ์ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการลดอัตราการฆ่าตัวตาย
3. ควรมีคนที่รับผิดชอบและไว้วางใจคอยดูแลผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด อาจจะเป็นบุคคลที่ผู้ป่วยรักหรือรู้สึกอบอุ่นเมื่ออยู่ใกล้ เช่น พ่อแม่ เพื่อน หรือคนรัก เพราะบุคคลเหล่านี้ผู้ป่วยไว้วางใจ กล้าพูด และรับฟังมากกว่าบุคคลอื่น ๆ
4. หลีกเลี่ยงโอกาสที่ผู้ป่วยจะทำร้ายตนเอง เช่น อย่านำผู้ป่วยมียานอนหลับ ยาแก้ปวด ยาฆ่าแมลง ไว้ในครอบครอง หรือสามารถหยิบฉวยได้โดยง่าย
5. นอกจากการใช้จิตบำบัด และใช้ยาต้านอารมณ์เศร้าควบคู่กันแล้ว หากผู้ป่วยยังมีแนวโน้มมีความรุนแรงในการฆ่าตัวตายให้ได้ อาจต้องใช้การช็อกด้วยไฟฟ้า (E.C.T.) มาบำบัดรักษา

อย่างไรก็ตามแนวโน้มที่ผู้ป่วยโรคซึมเศร้าจะทำร้ายคนอื่นมากกว่าพยายามทำร้ายตนเอง พบได้น้อยมากในผู้ป่วยโรคซึมเศร้า เพราะผู้ป่วยมักจะมีอคติต่อตนเองมากกว่ารู้สึกเกลียดต่อบุคคลภายนอก อาจเปรียบเทียบได้ว่า

โอกาสที่ประชาชนจะถูกทำร้ายโดยอาชญากรมีมากกว่าที่จะถูกทำร้ายโดยผู้ป่วยโรคซึมเศร้า (บุญยภพ สิทธิพร อนันต์, 2560 : 49)

การรักษาโรคซึมเศร้า

เนื่องจากโรคซึมเศร้า มีสาเหตุเกิดจากการมีปัญหาด้านจิตสังคมและเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของสารเคมีในสมอง การรักษาโรคซึมเศร้า คือ การรักษาทางการแพทย์ร่วมกับการรักษาทางจิตใจ คือการให้ยาต้านเศร้า การรักษาด้วยไฟฟ้า (ในกรณีที่มีอาการรุนแรง) การให้ยาต้านโรคจิต (กรณีประสาทหลอน มีหลงผิดร่วมด้วย) ส่วนการรักษาทางจิตใจ คือ จิตบำบัด การให้การปรึกษา และการเรียนรู้ทักษะจัดการความเครียด

พุทธวิธีแก้ปัญหาโรคซึมเศร้าครั้งพุทธกาล

สมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงแก้ปัญหาความรู้สึกลึกลับเศร้า เสียใจ เป็นทุกข์ของผู้คนในชมพูทวีป เช่น พระภิกษุจเรธา พระกัศยปโคตรมีเถรี มีเรื่องเล่าโดยย่อ ดังนี้

พระภิกษุจเรธา พระมหาสาวิกากองค์หนึ่ง เป็นธิดาเศรษฐีในพระนครสาวัตถี นางเป็นที่รักและหวงแหนของเศรษฐีผู้เป็นบิดามารดา ไม่ยอมให้คบค้าสมาคมกับบุรุษถึงกับสร้างปราสาท 7 ชั้นให้อยู่เพื่อไม่ให้ใครมาเกี่ยวข้องได้ง่าย ในที่สุดนางจึงมีความสัมพันธ์กับคนรับใช้ในบ้านโดยบิดามารดาไม่ทราบครั้นถูกจัดให้แต่งงานกับเศรษฐีที่ฐานะเท่าเทียมกันจึงพากันหนีไปกับคนรักไปอยู่ชนบทห่างไกล ทั้งสองครองรักอย่างมีความสุขจนตั้งท้องบุตรคนแรก นางนึกถึงบิดามารดาคิดว่าหากคลอดบุตรท่ามกลางพ่อแม่ญาติพี่น้องคงจะอบอุ่นและปลอดภัย จึงปรึกษาขอร้องสามีให้พากลับบ้านยังเมืองสาวัตถี สามีกลัวความผิดที่ตนกระทำนั้น มารดาบิดาของนางคงไม่ให้ภัยตนจึงบ้ายเบี่ยงไม่พากลับไปบ้าน นางจึงหนีไปเพียงลำพังคนเดียว ระหว่างทางเกิดปวดท้องและคลอดบุตรสามีตามมาทันจึงพากลับที่อยู่ เมื่อตั้งครรภ์บุตรคนที่ 2 นางพาบุตรน้อยหนีกลับบ้านอีก สามีตามมาทันเกิดพายุฝนกระหน่ำ สายน้ำท่วมไหลหลากสามีของนางจึงไปหากิ่งไม้มาทำเพิงหลบฝนถูกงูกัดตาย ส่วนนางคลอดบุตรในคืนนั้นรุ่งขึ้นนางอุ้มลูกเกิดใหม่เดินจงมือบุตรคนโตเพื่อข้ามกระแสน้ำขวางอยู่ข้างหน้า จึงวางลูกคนเล็กไว้ฝั่งนี้ อุ้มบุตรคนโตเดินข้ามไปก่อนแล้วให้คอยอยู่ แล้วย้อนกลับมาอุ้มลูกคนเล็กที่วางไว้ฝั่งนี้ กลับมาถึงกลางลำธาร มีเหยี่ยวเห็นลูกน้อยที่ชายฝั่งจึงโฉบเอาไปเป็นอาหาร นางยกมือไล่พร้อมตะโกนไล่เหยี่ยวเสียงดัง บุตรคนโตเห็นแม่โบกมือ ร้องส่งเสียงดัง คิดว่าแม่เรียก ให้ตามมา จึงเดินตามแม่ถูกระแสน้ำพัดหายไป นางพบเห็นเรื่องทำร้ายจิตใจอย่างกะทันหันตั้งแต่สูญเสียสามีถูกงูกัดตาย ลูกคนเล็กถูกเหยี่ยวโฉบฉีกเอาไป อีกคนหนึ่งก็จมน้ำตายโดยไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้ นางร้องไห้คร่ำครวญเสียใจไปตลอดทาง เมื่อไปถึงเมืองสาวัตถีก็พบว่าบิดามารดาฆ่าสาบบริวารในคฤหาสน์ถูกฟ้าผ่าไฟไหม้คลอดคนตายทั้งสิ้น สติสุดท้ายที่มีก็ขาดสิ้น นางสิ้นสติสมประดี เมื่อฟื้นขึ้นมาก็กลายเป็นคนหมดความรู้สึกตัว เสียสติเดินไปอย่างไร้จุดหมาย ไม่สนใจกับผ้าที่นุ่งห่มหลุดหายไป ผู้ที่พบเห็นพากันขับไล่ ไม่มีผู้ใดเข้าใกล้ นางเดินสะเปะสะปะ (ไม่ตรงทาง) เข้าไปยังพระเชตะวันมหาวิหาร ขณะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนา ผู้คนในที่นั่งพากันขับไล่ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้เข้าเฝ้า ตรัสว่า น้องหญิง จงกลับได้สติเถิด กระแสน้ำพัดกระตุกสติสัมปชัญญะของนางให้กลับคืน มีบุรุษโยนผ้าให้นางนุ่งห่ม นางทรุดตัวนั่งลงเข้าไปกราบแทบยุคล

บาท ร่ำไห้กราบทูลเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับสามี ลูกน้อย บิดามารดาและครอบครัวของนาง พระพุทธองค์ ตรัสว่า

อย่าคิดมากเกินไป ปฎาจารา สามี ลูกทั้งสอง บิดามารดาและพี่ชายของเธอก็ตายไปแล้ว ถึงเธอจะร้องไห้จน น้ำตาท่วมตัวก็ช่วยให้เขาเหล่านั้นฟื้นขึ้นมาไม่ได้ น้ำตาของผู้ที่ร้องไห้เพราะรัก วิบโยคในวัฏสงสารอันยาวนาน มีมากกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง 4 เสียอีก เธออย่าได้มัวประมาทอยู่เลย จงทำที่พึ่งแก่ตนแล้วจะไม่ต้องเสียน้ำตาอีกต่อไป ปิยชนคนที่เรารักทั้งหลายมีบิดามารดา เป็นต้น ไม่อาจเป็นที่พึ่งแก่เรา นอกจากเราต้องเป็นที่พึ่งตัวเราเอง

จบพระธรรมเทศนา นางปฎาจาราบรรลुพระโสดาปัตติผล บวชในสำนักนางภิกษุณี วันหนึ่งนั่งพิจารณาน้ำ ในหม้อดินสำหรับล้างเท้า ครั้งที่หนึ่งน้ำไหลไปได้หน่อยหนึ่งแล้วซึมลงในดิน ครั้งที่สองน้ำไหลไปไกลกว่าเดิมแล้วซึมลงในดิน ครั้งที่สาม น้ำไหลไปได้ไกลกว่าทุกครั้งแล้วซึมลงในดิน นางคิดได้ว่า ชีวิตคนเราก็เหมือนน้ำที่เทออกจาก หม้อน้ำ บางคนตายตั้งแต่อายุน้อย บางทีตายเมื่อมีขนิมวัย มีบางคนตายในปัจฉิมวัย ชีวิตนี้ไม่แน่นอน ได้บรรลुพระอรหัต พระพุทธองค์ทรงยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะ (ความเป็นเลิศกว่าผู้อื่น) ในทางทรงพระวินัย (ศาสตราจารย์พิเศษ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2555 : 101-105)

พระกิสาโคตมีเถรี พระเถรีสำคัญองค์หนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่มีนามเรียกขานว่า กิสา นี้เพราะมีรูปร่าง ผอมบาง ส่วนโคตมีเป็นชื่อโคตร (ตระกูล) เป็นธิดาคนยากจนในตระกูลเก่าตระกูลหนึ่งในนครสาวัตถี แต่ต่อมาได้ เป็นลูกสะใภ้เศรษฐีโดยมาอยู่ที่ตระกูลสามี นางให้กำเนิดบุตรชายน่ารักคนหนึ่ง นำความปลาบปลื้มยินดีมาสู่ ครอบครัว อยู่มาไม่นานบุตรชายเสียชีวิตกะทันหัน นางร่ำไห้เสียใจจนสติฟั่นเฟือนไม่ยอมให้เภสัชบุตรชาย นางคิดเอาเองว่าบุตรของตนยังไม่ตาย เพียงสลบไป แม้ผู้คนจะบอกว่าลูกนางตายแล้ว นางอุ้มศพบุตรน้อยเดินเที่ยวไปเมื่อ พบผู้คนที่เอ่ยปากถามถึงยาที่รักษาทำให้ลูกฟื้น มีคนหนึ่งเห็นว่านางกำลังเสียสติเพราะความรักลูกจนไม่ยอมรับ ความจริงของชีวิตที่มีเกิดแก่เจ็บตาย แนวทางที่จะช่วยบรรเทาความโศกเศร้านางได้ จึงบอกนางว่า มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวันนอกเมืองสาวัตถี พระองค์จะต้องรู้จักยารักษาบุตรของนางแน่นอน นางกิสาโคตมีไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ทูลถามเรื่องยารักษาลูกชาย ตรัสว่า เป็นความจริง ทรงให้นางไปหาเมล็ดพันธ์ฝักกาดจาก บ้านเรือนที่ไม่มีมีใครตายเลย นางอุ้มลูกไปเที่ยวถามหา ปรากฏว่าเกือบทุกเรือนมีเมล็ดพันธ์ฝักกาด แต่ทุกบ้านล้วนมี คนเคยตายมาแล้ว บางที่แม่ตาย บางบ้านปู่ตาย นางเดินจนสิ้นแรงยังไม่ได้เมล็ดพันธ์ฝักกาด ทันใดนั้นชั่ววูบนาง ได้คิด คิดได้ว่า ความตายไม่ได้มีเฉพาะบุตรของเรา คนอื่น ๆ ก็ตาย แม้ตัวเราสักวันหนึ่งก็ต้องตายด้วยเช่นกัน ความตายเป็นสัจจะแห่งชีวิต สิ่งใดเมื่อมีการเกิดขึ้น สิ่งนั้นย่อมมีการแตกดับสิ้นไปในที่สุด (ศาสตราจารย์พิเศษ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2555 : 107-110)

เมื่อนางคิดได้ดังนั้น แสงสว่างแห่งปัญญาที่เกิดขึ้นในกลางใจ ความเศร้าโศกที่แบกไว้ก็ผ่อนคลายจิตใจ ปลอดภัยไปบ้าง นางจัดการเผาศพบุตรแล้วไปเฝ้าพระพุทธองค์ กราบทูลว่า บัดนี้ หม่อมฉันคิดปลงได้แล้วว่าทุกคนที่เกิดมาล้วนต้องตาย จึงไม่เศร้าโศกเสียใจแล้ว พระพุทธองค์ ตรัสคาถาว่า

โย จ วสสสตี สีโว อปสฺส อมตํ ปทํ

เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อมตํ ปทํ

แปลว่า ผู้เห็นบทธันนอมตะ แม้มีชีวิตเพียงวันเดียว ประเสริฐกว่าผู้ไม่เห็นบทธันนอมตะที่มีชีวิตอยู่ตั้ง 100 ปี (พระไตรปิฎกฉบับพุทธศาสนาสุภาสิต (ภาคต้น), 2555 : 99) จบพระธรรมเทศนานางบรรลุประโสดาปัตติผล บวชในสำนักนางภิกษุณี วันหนึ่งนั่งพิจารณาเปลวประทีปที่ตามอยู่ในพระอุโบสถ ได้บรรลุประโสดาปัตติผล พระพุทธองค์ทรงยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะ (ความเป็นเลิศกว่าผู้อื่น) ในทางทรงจิวระศรัทธาหมอง เป็นผู้ถืออุตถงควัตรเคร่งครัด มีความเป็นอยู่เรียบง่ายอย่างยิ่ง พระเถรีเป็นสตรีผู้มีบทบาทในการจรรโลงพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง

พระภิกษุจรรยาเถรี และพระภิกษุโกตมมี ได้เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องประสบการณ์ชีวิตแต่เบื้องหลังของพระเถรีได้กลายมาเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นผู้เผชิญกับทุกขโศกอย่างยิ่งในชีวิต เมื่อผ่านพ้นไปได้ได้นำมาใช้สอนพุทธบริษัททั้งหลายได้เป็นอย่างดี

แนวทางแก้ปัญหาโรคซึมเศร้าตามหลักพุทธธรรม

กลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการศึกษาแนวพุทธตามแนวทางของโสริช (โสริช โปธิแก้ว, 2553 : 12) เป็นการฝึกเชิงจิตวิทยารูปแบบหนึ่งซึ่งส่งเสริมความองกวมซึ่งหมายถึง ภาวะแห่งการเปิดใจกว้าง ยืดหยุ่น ยอมรับสังเกต ติดตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกจิตใจตนเอง ตระหนักถึงสัมพันธ์ภายใน-ภายนอกอย่างชัดเจน รวมถึงมิติของการแก้ปัญหา (Problem Solving) ของสมาชิกผู้รับบริการเพื่อให้เกิดภาวะจิตใจที่สงบสุขและคลายความบีบคั้นจากปัญหา

กระบวนการศึกษาจิตวิทยาเชิงพุทธใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐาน นักจิตวิทยาการศึกษาทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรหรือปรโตโฆสะที่ดี แปลว่าเสียงหรือการชักนำหรือการกระตุ้น ชักจูงจากภายนอก ช่วยเอื้อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความคิด เรียกว่า โยนิโสมนสิการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543 : 245) โดยกัลยาณมิตรจะเป็นบุคคลที่เหมาะสม สามารถสร้างศรัทธาช่วยให้รู้จักคิด คิดเป็น คิดอย่างเป็นระเบียบ ตามแนวทางของปัญญา คือ รู้จักมอง พิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ เมื่อเกิดโยนิโสมนสิการแล้วก็หมายความว่า บุคคลเริ่มสามารถแก้ไข ปัญหา พึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่การคลี่คลายปัญหาและการดับทุกข์ด้วยตนเองอันเป็นจุดสูงสุดของหลักพุทธธรรม

กระบวนการให้การศึกษานักจิตวิทยาเชิงพุทธ

กระบวนการกลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการศึกษาแนวพุทธ ประกอบด้วย

มิติกระแสนบุคคล (Personal Process) คือวิธีการกระบวนการศึกษานักจิตวิทยาเชิงพุทธ ช่วยให้สมาชิกกลุ่มเกิดความเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง สำรวจปัญหาและทำให้เกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

มิติกระแสนกลุ่ม (Group Process) คือวิธีการกระบวนการศึกษานักจิตวิทยาเชิงพุทธซึ่งช่วยให้สมาชิกกลุ่มเปิดเผยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และช่วยแก้ปัญหา โดยใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทาง จนสามารถตระหนักชัดเข้าใจในการแก้ปัญหา สอดคล้องความเป็นจริงในชีวิตด้วยตนเอง

ความเข้าใจโลก ชีวิต และธรรมชาติ บนฐานความเข้าใจหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วยหลักปฏิจจนมุขปาถ และหลักมัชฌิมปฏิปทา สอดคล้องประสานกันเป็นเนื้อเดียวกันไม่สามารถแยกกระบวนการใด

ออกจากกันได้ เพื่อช่วยให้เกิดพัฒนาการและการแก้ปัญหาจากสภาวะทุกข์ภายในของสมาชิก (โสรัจ โปธิแก้ว, 2536 : 24)

หัวใจคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ที่อริยสัจ 4 ประการ (จตตาริ อริยสัจจანი) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในปฐมเทศนาแก้อปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (ปัจจุบันเรียกสารนาถ) ใกล้เมืองพาราณสี ในพระธรรมเทศนา พระพุทธองค์ทรงแสดงอริยสัจ 4 ประการไว้เพียงย่อเน่ย่อ แต่คัมภีร์ทางพุทธศาสนาหลายแห่งที่ได้อธิบายอริยสัจ 4 ประการซ้ำอีก พร้อมด้วยรายละเอียด และหลายแง่หลายทาง หากศึกษาอริยสัจ 4 โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิงและคำอธิบายจากคัมภีร์เหล่านี้ เราก็จะรู้เรื่องราวที่ดี และถูกต้องตามคำสอนอันเป็นแก่นหลักธรรมทั้งปวงของพระพุทธองค์ตรงตามคัมภีร์ดั้งเดิม อริยสัจ 4 ประการ ได้แก่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543 : 181)

1. ทุกข์ ความทุกข์
2. ทุกขสมุทัย เหตุเกิดแห่งทุกข์
3. ทุกขนิโรธ ความดับทุกข์
4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

หลักอริยสัจ 4 คือหลักธรรมสำคัญครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา กล่าวถึง ความทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ โดยสังเขป ได้แก่

ความทุกข์ : สภาวะในใจอันหนักอึ้ง คือสภาวะปัญหาที่บีบคั้นร่างกาย-จิตใจ ทนได้ยากเป็นสภาวะของสิ่งทั้งหลายที่ตกอยู่ในกฎธรรมดาแห่งความไม่เที่ยง เป็นอนัตตา และเป็นพื้นฐานประสบการณ์ที่เจ็บปวด ซึ่งหมายรวมถึงภาวะแห่งสุข ตามบาลีด้วย ผู้ให้การปรึกษารับรู้อาการทุกข์ผ่านการบอกเล่าจาก คำพูด สีหน้า แววตา ท่าทางของผู้รับบริการ ผู้ให้การปรึกษาตระหนักถึงความทุกข์ของผู้รับบริการแล้ว ชักชวนให้เขาพิจารณาสภาวะทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจจนเข้าใจอย่างลึกซึ้งชัดเจน จากนั้นจึงพิจารณาสาเหตุของสภาวะทุกข์ต่อไป

เหตุเกิดแห่งทุกข์ : สาเหตุแห่งปัญหาของมนุษย์ ได้แก่ หลักปฏิจจสมุปบาท มีองค์หรือหัวข้อ 12 คือการเกิดขึ้นพร้อมแห่งธรรมทั้งหลายอาศัยกันและกันจึงเกิดขึ้น ได้แก่

- 1)-2) เพราะอวิชชา เป็นปัจจัย สังขารจึงมี
- 3) เพราะสังขาร เป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี
- 4) เพราะวิญญาณ เป็นปัจจัย นามรูปจึงมี
- 5) เพราะนามรูป เป็นปัจจัย สฬายตนะจึงมี
- 6) เพราะสฬายตนะ เป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี
- 7) เพราะผัสสะ เป็นปัจจัย เวทนาจึงมี
- 8) เพราะเวทนา เป็นปัจจัย ตัณหาจึงมี
- 9) เพราะตัณหา เป็นปัจจัย อุปาทานจึงมี
- 10) เพราะอุปาทาน เป็นปัจจัยภพจึงมี
- 11) เพราะภพ เป็นปัจจัยชาติจึงมี

12) เพราะชาติ เป็นปัจจัย ชรามรณะจึงมี

(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543 : 181)

นอกจากนี้ ตัณหา 3 คือกามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา ก็เป็นเหตุเกิดแห่งทุกข์

ความดับทุกข์ : ทุกขนิโรธ คือภาวะที่คลายจากความทุกข์ จากปัญหา ไม่เป็นทุกข์ ไม่ถูกบีบคั้นจากโรคทางกายและใจ ปลอดภัยปราศจากภัย เป็นอิสระ อันเป็นผลมาจากดำเนินตามแนวทางมรรคมงคล 8 บุคคลที่เข้าใจและรู้เท่าทันถึงต้นเหตุแห่งทุกข์ที่เกิดขึ้นในวงจรปฏิภวจสมุปบาท และตัดหรือดับตัวเหตุแห่งทุกข์ในวงจรนั้น ด้วยความมีสติ ระลึกรู้ตนในทุกขณะ จะเป็นผลทำให้สามารถอยู่กับโลกและชีวิตได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนและมีความสุข เรียกว่า ใช้ชีวิตด้วยปัญญา ทำให้สามารถใช้ศักยภาพที่มีในตนไปในทางสร้างสรรค์เกื้อกูลทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม ประเทศชาติได้อย่างเต็มที่

ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ : มรรคมงคล 8 คือทางอันประเสริฐ 8 ประการ ได้แก่

- 1) สัมมาทิฏฐิ คือความเห็นชอบ ข้อแรกกำหนดทิศทางในการคลายจากความทุกข์
- 2) สัมมาสังกัปปะ คือดำริชอบ คิดออกจากกาม ไม่พยาบาท ไม่เบียดเบียน
- 3) สัมมาวาจา คือความเจรจาชอบ วาจสุจริต 4 (ไม่พูดเท็จ พูดส่อเสียด คำหยาบ เพ้อเจ้อ)
- 4) สัมมากัมมันตะ คือกระทำชอบ ได้แก่ กายสุจริต 3
- 5) สัมมาอาชีวะ คือเลี้ยงชีพชอบ ประกอบสัมมาอาชีวะ เว้นมิฉฉาชีพ
- 6) สัมมาวายามะ คือพยายามชอบ ความเพียร 4 (เพียรระงับยับยั้งบาปที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพียรกำจัดบาปที่เกิดขึ้น เพียรทำกุศลให้เกิดและเพียรรักษากุศลที่เกิดแล้วให้ตั้งมั่นเจริญยิ่งขึ้น
- 7) สัมมาสติ คือระลึกชอบ ได้แก่ สติปัฏฐาน 4
- 8) สัมมาสมาธิ คือตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน 4 (ปฐมฌาน คือวิตก วิจาร์ ปิติ สุข และเอกัคคตา ทุติยฌาน คือปิติ สุข เอกัคคตา ตติยฌาน คือสุข เอกัคคตา และจตุตถฌานคือ อุเบกขา เอกัคคตา) (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543 : 251)

มรรคมงคลแปด จัดเข้าธรรมชั้น 3 ข้อ คือ ศील (ข้อ 3-4-5) สมาธิ (ข้อ 6-7-8) และปัญญา (ข้อ 1-2)

มรรคมงคลแปด ยังได้ชื่อว่า มัชฌิมปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดภัยไม่ติดอยู่กับทางสุดโต่งทั้งสองด้านคือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตตทิลมนุโยค

ดังนั้น เป้าหมายของการปรึกษาเชิงพุทธ คือการช่วยสมาชิกผู้รับบริการให้เกิดสัมมาทิฏฐิ หรือเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโลกและชีวิต

บทสรุป

แนวทางแก้ปัญหารอคซึมเศร้าตามหลักพุทธธรรม โดยหลักอริยสัจ 4 เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยได้เข้าใจตนเองและคนรอบข้างที่เกี่ยวข้องโดย ใช้อาศัยเป็นแนวทางในการเยียวยา แก้ปัญหา และสร้างเสริมความมั่งคั่งของ

ผู้รับบริการ นักจิตวิทยาการปรึกษาเชิงพุทธ ใช้หลักอริยสัจ 4 เพราะต้องการชี้ให้ผู้รับบริการเห็นปัญหา ต้นเหตุของปัญหา ทางแก้ปัญห และแนวทางปฏิบัติตนในการแก้ปัญห อันเป็นจุดเริ่มต้นของความทุกข์ที่บีบคั้นภายในจิตใจของตน และเอื้อให้พวกเขาสามารถค้นพบแนวทางในการจัดการแก้ปัญหานั้น จนภาวะทุกข์ทางกายและจิตใจนั้นคลี่คลายหรือสิ้นไปได้ด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

นายแพทย์วิริยะ เพ็งจันทร์. ผลกระทบของโรคซึมเศร้าต่อสังคมเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตคนไทย.

กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2554.

ปัญญา ใช้บางยางและคณะ. พระไตรปิฎกฉบับพุทธศาสนาสุภชาติ (ภาคต้น). กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2555.

บุญยภพ สิทธิพรอนันต์. ฆ่าตัวตาย เพราะโรคซึมเศร้า. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ใกล้เคียงหมอ, 2560.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

.พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 9.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์สมภพ เรืองตระกูล. โรคซึมเศร้ากับการฆ่าตัวตาย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2543.

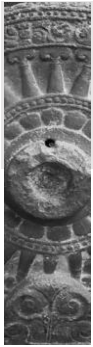
ศาสตราจารย์พิเศษ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, ประมวลประวัติพระเถระพระเถรสมัยพุทธกาล พุทธ-สาวก พุทธสาวิกา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2555

โสรัช โปธิแก้ว. การสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 สู่กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยา/จิตรักษาเพื่อการพัฒนา รักษา และเยียวยาชีวิตจิตใจ : แนวคิด แนวทาง ประสบการณ์และงานวิจัย.

กรุงเทพมหานคร : หลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

.จิตวิทยาแห่งธรรมะและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา. เอกสารอัดสำเนา

.จิตรักษาตามแนวพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

จริยศาสตร์ในการบริหารองค์กร

Ethics in corporate management

พระศรีสังฆญาณมุนี, ดร.

Phrasrisachayanamuni, Dr.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Buddhist College

บทคัดย่อ

การเขียนบทความเรื่องนี้เป็นารเขียนเพื่อศึกษาหลักการบริหารองค์กร ที่เกิดจากการพัฒนาทางด้านจริยศาสตร์ ที่หมายถึงสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ ในทางด้านการบริหารองค์กร พร้อมกับการบริหารบุคคลในองค์กร เป็นสำคัญ ดังนั้นบทความเรื่องนี้จึง ศึกษาจริยศาสตร์ในการบริหารองค์กรที่เป็นระบบจากอดีตจนถึงปัจจุบันในแนวคิดของการบริหารองค์กรอย่างเป็นระบบมีความเป็นไปได้ในการกล่าวถึงบุคคลที่เป็นผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมจะต้องมีจริยศาสตร์ในการบริหารองค์กรไปในทิศทางที่ถูกต้องพร้อมกับเข้าใจในความเป็นมนุษย์ในการบริหารมนุษย์ ดังนั้นองค์กรจะอยู่ได้ ผู้อยู่ในองค์กรต้องมีคุณธรรมจริยธรรม และมีจริยศาสตร์ในการบริหารเป็นสิ่งสำคัญ

คำสำคัญ: จริยศาสตร์; การบริหาร; องค์กร

Abstract

Writing this article is written to study the principles of corporate management. Caused by the development of ethics that means what should be done anything you shouldn't do in the area of enterprise management Along with managing people in the organization is important

Therefore, this article therefore to study the ethics of systematic organization management from the past to the present, in the concept of systematic organization management, it is possible to refer to the person who is an executive, must have morality, and must have ethics in organizational management. In the right direction while understanding humanity in human management Therefore, the organization will survive those in the organization must have morality and ethics. And having ethics in management is important.

Keywords: Ethics; Management; Organization

บทนำ

การบริหารองค์กรนั้นกล่าวด้วยการบริหารด้านจริยศาสตร์ทางตะวันตก ที่กล่าวถึงพื้นฐานทางจริยศาสตร์กล่าวคือ ศีลธรรม (moral) หรือ ธรรมจริยา หรือความประพฤติ หรือหลักจริยา หรือ ธรรม หรือศาสตร์แห่งการปฏิบัติตามพื้นฐานทางศีลธรรม หรือตามหลักของปทัสฐานทางสังคม ตามกฎเกณฑ์ทางสังคมที่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งคำว่า เอทริก (Ethic) จึงหมายถึง โมรอล (moral) ในตัวจริยศาสตร์เองการบริหารนั้นเป็นกระบวนการที่สำคัญในการนำมาเป็นหลักในการบริหาร ดังเช่น Protestant Ethics (ปฏิรูปโดยท่าน มาติน ลูเธอร์ แห่งประเทศเยอรมันในศตวรรษที่12) ที่เป็นตัว drives ให้เกิด Calvinism ในฝรั่งเศส และยุโรป และ Puritanism ในอเมริกา ได้กลายเป็นพื้นฐานให้เกิดการบริหารประเทศในรูปแบบการพัฒนาทางทุนนิยม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ ดัง Psuedo-formula $PE(C,P) = (C \times S \times T) = CD(PE - Protestant Ethics)$

จริยศาสตร์การบริหาร หมายถึง การบริหารที่อาศัยหลักแห่งจริยศาสตร์ มาเป็นฐานในการบริหาร คือระบบทางศีลธรรม A System or morals หรือ การปฏิบัติตามหลักการของความประพฤติ หรือเป็นหลักปทัสฐานทางสังคม (A.H.Harok wardt et.al, 1954) ซึ่งตามหลักปรัชญาทางจริยศาสตร์แล้ว เอทริก (Ethics) หมายถึงหลักศีลธรรมที่แสดงออกทางพฤติกรรมที่แสดงออกที่มีชีวิตที่ดี อริสโตเติล กล่าวว่า มรรควิธีที่จะเข้าถึงความสุขสุดยอดของชีวิต คือ Summum bonum นั่นคือความยิ่งใหญ่ของชีวิต การปฏิบัติที่ถูกต้องนั้นคือความดีอันยิ่งใหญ่ คือ จริยธรรม (Prentice Hall, 1964) และโสคราติส กล่าวว่า การรู้จักคนคือพื้นฐานแห่งความดี ดังนั้น บุคคลไม่ควรกระทำความชั่ว เพราะการปฏิบัติคุณธรรมนำมาซึ่งความสุขไม่เพียงแต่ความรู้หรือคุณธรรม แต่คุณธรรมคือความสุขนั้นคือเมื่อบุคลากรทำการใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่น ผลคือความสุข ซึ่งการเป็นผู้มีจริยธรรมนั้นตามแนวความคิดของอริสโตเติล คือ

1. การพึงตนเอง
2. พลังความฉลาดซึ่งเกิดจากการพัฒนาความสามารถ
3. พฤติกรรมที่เป็นคุณธรรม (ความทันสมัย)
4. ความสุดยอดของชีวิต คือ จริยธรรม (Sakakain, William, 1964)

แต่ขณะเดียวกัน อริสที่ปปุต (Aristippus) แห่งสำนักสุขนิยม (Hedonism) ได้ปฏิเสธคุณค่าทางจริยธรรม โดยกล่าวว่า ความผูกพันทางศีลธรรมคือความสุข ดังนั้น เราจึงหาความสุขโดยการดื่มกิน และหาความสุขทางเนื้อหนังได้เต็มที่ เพราะพรุ่งนี้เราตาย (Runs, Degebert, 1955) และแนวคิดดังกล่าวได้นำไปสู่การเป็นปัจเจกนิยม ซึ่งเป็นจริยธรรมของการไม่ช่วยเหลือสังคม และกล่าวว่า บุคคลรวมกันเพราะผลประโยชน์ (บุญทันดอกโรสง, 2523) หากแต่สำนักสตออิก (Stoics) ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิด จริยะของสำนักปัจเจกนิยม (Individualism) ของสำนัก Hedonism & สำนัก (Epicurean) อีพิคิวเลียน ของอริสที่ปปุต ดังมีเหตุผลของแนวคิดในการต่อไปนี้

สำนักสตออิกนั้นกล่าวว่า มนุษย์เกิดมานั้นหาเป็นเช่น สุขนิยมและปัจเจกนิยมบริสุทธิ์ไม่ เพราะมนุษย์เป็นสมาชิกของเอกภพ (A great cosmic society) และผลประโยชน์ของเอกบุคคลจะต้องเป็นสองรองจากรัฐ และ

ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ และช่วยเหลือกลุ่มให้มากที่สุด เพราะถือว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะพวกเราเป็นประชากรโลก และมีชีวิตอยู่เพื่อทำความดีเพื่อทุกคน และพวกเราเป็นญาติพี่น้องกันทั้งเอกภพสำนักนี้เป็นสำนักจริยะ ที่สูงส่งในกระบวนการแนวคิดของกรีก และที่สำคัญคือแนวคิดของสำนักนี้ได้กลายเป็นศูนย์กลางของแนวความคิดใหม่ และได้ประกาศว่ามนุษย์มีสิทธิเท่าเทียมกัน โดยสอนทฤษฎีของความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของมนุษยชาติ เช่น โอกาสของความมั่งคั่ง การเกิด การศึกษา ซึ่งสามารถสรุปว่า ความดีไม่ใช่อยู่ที่คนกรีก คนป่าเถื่อน ผู้ชาย หรือผู้หญิง คนมั่งคั่ง หรือยาก ในคนอิสระหรือเป็นทาสกับคนฉลาดหรือคนโง่ หรือคนที่มีสุขหรือมีทุกข์ หากแต่มันอยู่กับคนทุกคน ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่าภายหลังไพโร (Pyrrro) ได้รวมปรัชญากรีกและศาสนาจูดา (ศาสนาตั้งเดิม) ของยิวเข้าด้วยกัน

ซึ่งตั้งแต่บัดนั้นมา ศาสนาได้เข้ามาครอบงำจริยธรรมกรีก และพฤติกรรมศาสตร์เอาไว้เป็นเวลาเกือบ 1,000 ปี เมื่อผ่านพ้นยุคมืดดังกล่าวมาสู่ยุคพัฒนาในราวศตวรรษที่ 15 – 16 นักจิตวิทยาพยายามค้นคว้าหาความจริงทางจิต และการวิเคราะห์จิต และในศตวรรษที่ 16 – 17 ฟรานซิส เบคอน ได้สร้างทฤษฎีใหม่ โดยแยกปรัชญาออกจากศาสนาอย่างเด็ดขาด และยุคถัดมา นักปรัชญา (Jeremy Bentham) ค.ศ. 1784-1832 ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักทฤษฎีจริยศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ก็ไม่ได้อธิบายว่าอะไรคือจริยศาสตร์ เพียงแต่บอกว่า สัมมม บอนนิม เกิดจากความสุภาพกายภาพและจิตภาพ ส่วนมิล (John Stuart Mill 1806-1873) กล่าวว่า แหล่งของความสุขคือความดีและเป็น

ประชาธิปไตย ส่วน อิมมานูเอล แคน (Immanuel Kant 1724-1804) ซึ่งได้เป็นผู้จัดระบบจริยศาสตร์ว่ามาจากพื้นฐานของแนวความคิดที่ดี และความตั้งใจดี ซึ่งหมายถึงการพัฒนาของศีลธรรมซึ่งเรารู้จักในนามดีออนโทโลจิคอน (deontological) คือจริยธรรมตามภาระหน้าที่ เพราะกฎของศีลธรรมประกอบด้วยการแสดงออกที่มีเหตุผลและแคนันได้พูดถึงอภิปรัชญาจริยศาสตร์ว่า จริยศาสตร์คือพลังใจที่ดีและเน้นว่า ความจริงแล้วการปฏิบัติหน้าที่คือธรรมชาติของศีลธรรม ดังนั้นจริยธรรมคือกระบวนการยุติธรรม ดังเช่น กฎทองคำ (Golden Rule) ที่กล่าวว่า “Do unto others as you would have them do unto you” จงทำดีต่อคนอื่นเหมือนปฏิบัติต่อตนเอง ดังนั้นจริยธรรมคือเหตุผลและเป็นผู้มีคุณธรรมดี และแคนันได้สรุปว่า เอกภพ (จักรวาล) คือพื้นฐานของศีลธรรม ศีลธรรมสร้างโลก และกฎของศีลธรรมนำโลกให้มีระเบียบ ประชาชนจะมีชีวิตอย่างไรประโยชน์ ถ้าไม่มีศีลธรรม (Dechen, Alfons, 1974)

ส่วนโซแปงเฮาเออร์ ซึ่งเป็นนักปรัชญาที่อาศัยแนวทางพุทธศาสตร์ กล่าวว่า “เราต้อง มีจริยธรรมเมตตา เพราะทุกชีวิตได้รับการสูญเสียและเศร้าโศก ซึ่งเราไม่ควรกล่าวว่าการกระทำผิดพลาดของบุคคลอื่น แต่จงสงสารเขาเมื่อเขาได้รับทุกข์ และการแสดงออกเช่นนี้ เป็นคุณค่าทางจริยธรรม โดยสรุปแล้ว โซแปงเฮาเออร์ ได้รับอิทธิพลแนวคิดปรัชญาทางพุทธศาสตร์ ดังท่านกล่าวว่า คนเกิดมามีกรรม เพื่อหลีกเลี่ยงจากกรรมนั้นจะต้องเข้าถึงกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นั่นคือการเข้าพึ่งนิพพาน คือความว่างจากความต้องการที่เกิดจากกิเลสตัณหา อุปาทาน (Arther Schopenhauer 1788-1860) ส่วน เพอร์กิท นิชเช่ คัดค้านโซแปง เฮาเออร์ว่า “มนุษย์ประกอบด้วยความต้องการ หน้าที่ของชีวิต คือการกระทำตามต้องการไม่ใช่ไปหักห้ามความต้องการ จะให้ความสนใจต่ออารมณ์ต้องการแทนที่จะไปควบคุมมัน (Friedrich Neetzoche 1844-1900)

นิชเซ ได้กล่าวถึงจริยธรรม 2 ระบบ จริยธรรมทาสปะทะกับศีลธรรมศักดิ์นา ซึ่งตลอดประวัติศาสตร์ ศีลธรรมของทาสผู้อ่อนแอต้องยอมรับการขู่ขู่และการบังคับของเจ้านาย ส่วนศีลธรรมของเจ้านายประกอบด้วย จริยศาสตร์ ของคนชั้นสูง เช่น นักปกครอง และศักดิ์นา ซึ่งประกอบด้วย เผ่าอารยะคือผู้ชนะ เมื่อเป็นเช่นนั้นสันติ เกิดจากการต่อสู้ตามลัทธิตามธรรมชาติ เช่นผู้เข้มแข็งปกครองคนอ่อนแอ กฎที่ว่า อำนาจคือ ธรรมนั้น มันขัดกัน โดยธรรมชาติ ในทางตรงกันข้าม ระบบอารยธรรมของชาวคริสเตียน และชาวยิวเป็นผู้ก่อตั้งกฎเกณฑ์ทางจริย ศาสตร์เกี่ยวกับความมีมนุษยธรรมและเมตตาธรรม นิชเซกล่าวว่า พวกยิวเป็นผู้ถูกกดขี่ ตลอดประวัติศาสตร์ และ ได้ พัฒนาศีลธรรมของคนให้เหมาะสม

ดังนั้นจริยศาสตร์จึงเกิดขึ้นเพราะความโกรธ เพื่อหาทางตอบโต้ผู้กดขี่ ซึ่งถ้าไม่สามารถตอบโต้เจ้านาย อย่างเปิดเผยได้ต้องต่อสู้ทางอื่น ซึ่งนิชเซได้กล่าวหาผู้นำทางศาสนายิว และคริสเตียนว่า นำศาสนามาเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างศีลธรรมตามธรรมชาติ เพื่อที่จะหมั่นเผ่าพันธุ์ที่เป็นนายให้กลายเป็นทาส และทาสให้กลับกลายเป็นนาย และได้กล่าวต่อไปว่า พวกทาสได้บวชเป็นพระ เป็นตัวแทนของพระเจ้า ที่ไม่มีตัวตนและปฏิบัติตนนายของเขาด้วย การลงโทษจากพระเจ้า ถ้าหากผู้กดขี่ (นาย) ไม่ยอมโดยวิธีละมุนละไม จะต้องอาศัยกลไกทางศาสนาบังคับให้ กลายเป็นทาส ดังกรณีของยิวที่ถูกฆ่าโดยทหารโรมัน ได้กลายเป็นการผลักดันโรมันให้ก้มกราบและคุกเข่าขอคุณ ค่าที่เกิดจากยิว (บุญทัน ดอกไธสง, 2523)

ส่วนนักคิดชาวเยอรมัน เน้นกระบวนการทางอุดมการณ์จัดนิยม มีความคิดอย่างลึกซึ้งและจากฐานของ นักอภิปรัชญา พื้นฐาน และเป็นปฐมฐานแห่งความเชื่อ ที่นำไปสู่การปฏิบัติและมีพฤติกรรมทดลองหาเหตุผลซึ่ง ภายหลังได้นำไปสู่ ความคิดในการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ อันมีปรากฏการณ์มาจากอิทธิพลของนักเมตาฟิสิกส์ ดังกล่าวมาแล้วว่า กระบวนการทั้งสามดังกล่าวได้กลายเป็นองค์ของความรู้และการค้นคว้า

จากความคิดที่หลากหลายในการสร้างวิถีในการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของ ผู้คนสังคม และประเทศ ตลอดจนถึงอารยะประเทศต่าง ๆ ที่มีการบริหารองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้จึง เกิดมีแนวคิดในเรื่องของจริยศาสตร์ในการบริหารองค์กรเกิดขึ้น ดังนั้นผู้เขียนจึงศึกษาเรื่องการบริหารในด้านจริย ศาสตร์ในการบริหารองค์กร ของนักคิดนักบริหารต่าง ๆ ทั้งของตะวันตกและตะวันออก เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ จริยศาสตร์ในการบริหารองค์กร ของทั้ง 2 ฝ่ายให้เป็นแนวคิดตามกระบวนการบริหารต่อไป

จริยศาสตร์ในการบริหารองค์กร

การวิวัฒนาการของแนวความคิดที่มาร์ตินลูเธอร์ได้ปฏิรูปแนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อ และพิธีกรรม ทางศาสนา โรมันแคธอลิก ได้ทำให้ยุโรปได้ตื่นตัวจากระบบควบคุมทางพฤติกรรม จากหลักแห่งความเชื่อเดิม ดังนั้น ลูเธอร์ได้กลายเป็นศาสนาแห่งความคิดใหม่ประจวบกับนักคิด อภิปรัชญาตะวันตก 9 ท่านนั้นได้ส่งผลต่อการ ค้นคว้า ทางจริยศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งในบัดนี้โลกจะต้องหมั่นไปตามความคิดและการค้นคว้าทดลองของมนุษย์ ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการบุกเบิกชีวิตใหม่ (F.E. Kast & J.E.Rosenzweig , 1979) คาสและโรเซนอิค ได้กล่าวว่าในหัวข้อจริยศาสตร์การเกิดของทุนนิยมนั้นเกิดขึ้นเพราะการเปลี่ยนแปลงคุณค่าทาง

ศาสนาซึ่งได้กลายเป็นฐานที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมทุนนิยม นักประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมากได้พบว่า ลัทธิ
จูดาเย (Judaism) ศาสนายิวโบราณได้เป็นปฐมพลังในการพัฒนาระบบทุนนิยม เพราะคุณค่าพื้นฐานของศาสนาจู
ดาเยคือ

- 1) การควบคุมตนเอง
- 2) การทำงานหนัก
- 3) ไม่ดื่มของมึนเมา และ

4) การประหยัด และคำสอนทางศาสนาได้สอนให้พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นฐานให้เกิดลัทธิ
ทุนนิยม แมคควีเบอร์ ได้ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลง จริยศาสตร์ทางศาสนาทำให้เกิดการปฏิรูปและการเคลื่อนไหวทาง
โปรเตสแตนต์ซึ่งทำให้เกิด จริยธรรม ที่เป็นบรรยากาศในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ให้ก้าวหน้า และวีเบอร์
กล่าวว่า “การเจริญเติบโตทางลัทธิโปรเตสแตนต์ในอังกฤษ สก๊อตแลนด์ เนเธอร์แลนด์ และนิวอิงแลนด์ (อเมริกา)
ได้เป็นเหตุผลแรกที่ทำให้เกิดการพัฒนารัฐอุตสาหกรรม นั่นคือสัญญาของปัจเจกนิยม มนุษย์พฤติกรรม และลัทธิโปร
เตสแตนต์ได้เป็นพลังที่สำคัญในการพัฒนาระบบทุนนิยม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

อีเลียส และ วาลตัน (Eells & Walton) ได้สรุปบทบาทของการทำการปฏิรูปในการพัฒนาจริยศาสตร์
ใหม่ (New ethics) ดังต่อไปนี้ “ลูเธอร์ เน้นความบากบั่นของเอกบุคคัล ซึ่งการอธิบายในคัมภีร์ไบเบิลนั้นได้บอก
ว่า งานเสริมสร้างที่สำคัญที่เสนอต่อโดย คาลวิน

(Calvin) คือ ความไม่ฟุ้งเฟ้อ ความประหยัด ความขยัน ได้เป็นคุณงามความดีของนักธุรกิจซึ่งเป็นคุณ
จริยธรรมที่สูงส่ง (F.E. Kast & J.E. Rosenzweig, 1979)

ซึ่งลัทธิ คาลวิน (Calvinism) ได้เป็นผู้ให้กฎเกณฑ์เกี่ยวกับกรอบพื้นฐานเพื่อกระตุ้นให้เกิดทุนนิยมและ
ได้ถูกกำหนดโดย หลักจริยของโปรเตสแตนต์ ส่วนที่โลกใหม่ (อเมริกา) ลัทธิ พูลิเตน (Puritanism) คือ กลุ่มผู้ยึดถือ
หลักของศีลธรรม และจริยธรรมอย่างเคร่งครัดได้เน้นคุณค่าของความดี ความขยัน คำนึงว่าทำงานด้วยความมุ่งมั่น
และใฝ่หาความรู้ใหม่ ดังเช่นชาวพูลิเตนจะต้องทำงานอย่างหนัก (Puritanism) ไม่ฟุ่มเฟือย และจะได้รับผลผลิต
อย่างมากซึ่งแบบจามินแฟรงคลิน กล่าวว่า “การพัฒนาอารยธรรมพื้นฐานจริยธรรมโปรเตสแตนต์ซึ่งทำให้เกิดทุนนิยม
และการเน้นการค้ำค้ำทางวิทยาศาสตร์ และการใช้เทคโนโลยีในตะวันตก (F.E. Kast & J.E. Rosenzweig : 1979)
และนอกจากนั้นยังได้มีคุณค่าโดยทั่วไปของ (โปรเตสแตนต์ เอทริก) จริยศาสตร์ โปรเตสแตนต์เกี่ยวกับการส่งเสริม
ทุนนิยม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยเน้นหลักตรรก (เหตุผล)

เฟเตอร์ริคเทเลอร์ ในปี 1856 – 1915 และ เฮนรี ฟาโยล การบริหารทั่วไปในปี 1926 และนำมาแปล
เป็นภาษาอังกฤษ ในปี 1949 ได้พูดถึงหลักการบริหารที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผนการจัดองค์กร การ
บังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม (F.E. Kast & J.E. Rosenzweig, 1979) และหลักการบริหาร 14
ข้อ ฟาโยลที่เน้นถึงบทบาทของจริยศาสตร์ คือ ข้อ 3 ความมีระเบียบ (11) ความเท่าเทียมกัน และ (esprit de
corpe) ความสามัคคี ส่วน เมอดันและกูลเนอร์ ได้เน้นความสำคัญของพฤติกรรมในองค์กรและนำไปสู่การบริหาร
เชิงพฤติกรรมศาสตร์ โดยใช้หลักของความเข้าใจในจิตใจของคนงาน มาเป็นตัวแปรสำคัญในการบริหาร นั่นคือการ

เห็นความสำคัญของคน ซึ่งการเน้นที่คนดังกล่าวได้เปิดประตูไปสู่การบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์ โดยมีการทดลองที่มาจากที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โดยศาสตราจารย์เอลตันมาโย ที่เรารู้จักในนามการบริหารแบบประเพณีนิยมใหม่ ซึ่งต่อไปนี้ผู้เขียนจะได้สรุปทฤษฎีการบริหารองค์กรดังต่อไปนี้

การบริหารแบบประเพณีนิยม เมื่อการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ในปี 1859-1926 โดย Frederick W. Taylor มีกำหนดหลักการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ ส่วนทฤษฎีบริหาร Administration และ Management Theory ได้เขียนหลักการบริหารในปี 1916 โดยเน้นหลักการ 14 ข้อ และมาแพร่หลายในอเมริกา เมื่อ 1949 นักบริหารร่วมสมัยคือ Luther Gulick และ Lynwick ช่วงในปี 1937 ได้ตรวจแก้ paper on the science of administration โดยมีหลักการว่า การจัดบุคคลให้เหมาะสมกับองค์กร ยอมรับอำนาจจากฝ่ายบริหารระดับสูง และยอมรับเอกภาพของคำสั่งโดยใช้ที่ปรึกษา แบ่งองค์กรออกเป็น ฝ่าย แผนก ยอมรับเอกภาพของคำสั่งโดยใช้ที่ปรึกษา แบ่งองค์กรออกเป็น ฝ่าย แผนก ยอมรับหลักการที่กำหนดไว้มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ และพิจารณาขอบข่ายขององค์กร การควบคุมให้เหมาะสมและเสนอรูปแบบ posdcorb และขณะเดียวกัน นักทฤษฎีองค์กรร่วมสมัยคือ Mary Parker Follett ที่เน้นระบบ Psychosocietal system ในการบริหาร รวมทั้ง ผู้บริหารระดับสูงของบริษัท เจอเนอร์ล มอเตอร์ คือ Jame D. Mooney & Alan C. Reiley ได้เสนอหลักการบริหารคือ หลักการประสานงาน สายบังคับบัญชา หลักของภาระหน้าที่ และจัดองค์กรเป็นฝ่ายและแผนก ใช้ระบบที่ปรึกษา และ แนวความคิดดังกล่าว รวมทั้งการพัฒนาองค์กรที่เป็นระบบปิรามิด โดยมีโครงสร้างและอำนาจอย่างชัดเจน เน้นความชำนาญ การประสานกิจกรรม ใช้ระบบที่ปรึกษา ใช้เครื่องมือในการนำไปปฏิบัติในองค์กรคือ แผนภูมิองค์กร โดยการบอกตำแหน่ง และรายละเอียดของงานในองค์กร และนอกจากนั้น Reusis Likert ได้เสนอหลักการ Democratic Participative approach รวมทั้งระบบอิทธิพลของจิตวิทยาสังคมและอิทธิพลของการประสานสัมพันธ์ ส่วน แมคคลีเกอร์ ได้เสนอหลักการของทฤษฎี X และ Y, Argyris เสนอโครงสร้างทางการประสานสัมพันธ์ ในการบริหาร การบริหารระบบราชการของ แมคควีเบอร์ที่เสนอโครงสร้างอำนาจและสายบังคับบัญชาตามกฎหมาย ส่วนการบริหารรัฐประศาสนศาสตร์ นั่นคือ การแยกระบบการเมืองออกจากระบบบริหารโดย วูดโรวินสัน (วูดโรวินสัน : 1887) โดยสรุปแล้วการบริหารแบบประเพณีนิยม นั่นคือการเน้นโครงสร้างอำนาจ ขอบข่ายของวิทยาศาสตร์ ย้ำการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เน้นความมีเหตุผล ยอมรับอำนาจตามสายบังคับบัญชา และเป็นองค์กรใหญ่ต้องอาศัยขอบข่ายของอำนาจหน้าที่เข้ามาควบคุมโดยตรง มีระเบียบแบบแผนเอาไว้และผู้บังคับบัญชาระดับสูงใช้อำนาจตามกฎหมาย

การบริหารสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการบริหารเชิงระบบซึ่ง (K. Arthur : 1972 : D. Mack Farland : 1976 : Chris-Agyris, 1977) Mary Parker Follett ได้เขียน A system Approach และ Chester Barnard ได้เสนอบทความเกี่ยวกับการใช้ระบบ Utilities system ส่วน Herbert Simon ได้เขียนวิทยานิพนธ์พฤติกรรมกรรมการบริหาร และกระบวนการตัดสินใจ ส่วน Chuch-man และคณะได้เสนอ The Comprehensive of operational Research และ George Homans ได้ใช้เสนอความคิดเชิงระบบเกี่ยวกับการวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับกลุ่มทางสังคม เช่น กลุ่ม activities, interaction และ sentiments และขณะเดียวกัน ภาระหน้าที่ของโครงสร้างในองค์กร

และชี้ให้เห็นว่า องค์การคือระบบการปรับตัว และกระบวนการวิวัฒนาการ (Fremont T.E. Kast & James E. Rosenzweig, 1979)

พุทธจริยศาสตร์กับการบริหารองค์กร

การบริหารองค์กรซึ่งในพุทธจริยศาสตร์ประกอบด้วย บุคคลที่เรียกว่าพระภิกขุ พระภิกขุณี อุบาสก อุบาสิกา โดยถือว่า ภิกขุ คือผู้ที่ออกบวชทั้งชายและหญิงนั้นเป็นผู้ที่มีภาระทางครอบครัว และกิเลสส่วนหนายาได้ปลดปล่อยแล้ว ได้ออกมาเป็นผู้ที่เสียสละศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาจิตของตน แล้วออกไปสอนธรรมแก่ผู้ที่มีภาระหนักทั้งหลาย ดังนั้น บุคคล 4 เหล่าดังกล่าว จึงตรงกับองค์กรสมัยใหม่ที่ว่าองค์กรคือระบบทางสังคม (Fremont E. Kast & James E. Rosenzweig, 1979) และองค์กรประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่ตามหลักพุทธศาสตร์นั้นได้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลในองค์กรนั้นจะต้องมีปัญหา คือ การรู้แจ้งในเรื่องราวหรือกิจกรรมนั้น ๆ ดังนั้นท่านพุทธจึงกล่าวว่า ผู้มีปัญหาจะต้องมีผลดังนี้

กระบวนการบริหารองค์กรตามหลักของศีล คือ ข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤติผิดเพื่อรักษาจิตใจของตนเองให้เป็นจิตใจที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเองอันเป็นผลกระทบที่นำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคม การกำหนดศีลให้มากอย่างนั้นเพื่อให้รู้ว่าอย่างไร ไคร่ทำแล้วผิด อย่างไรไม่ผิด ถ้ารู้ว่าผิดแล้วให้สารภาพเสียว่าตนเองทำผิดแล้วกลับไปปฏิบัติอีก การกำหนดกฎเกณฑ์ที่เรียกว่าศีลนั้นเป็นการสร้างกฎเกณฑ์เพื่ออยู่ร่วมกันและมีศีลเท่าเทียมกัน เช่น ภิกขุณี ศีล 311 นั้นหมายความว่า บุคคลที่อยู่ในองค์กรของภิกขุณีจะต้องรักษาศีล 311 ของตนไว้ไม่ให้บกพร่อง และปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกันกับศีล 227, 10, 8 และ 5 เพราะการรักษาศีล 5 นั้นคือกฎเกณฑ์ที่สำคัญของมนุษย์ในสังคมถ้ามนุษย์รู้จักศีลคือข้อที่จะต้องปฏิบัติของตนแล้ว เขาย่อมไม่ก่อปัญหาความเดือดร้อนให้แก่สังคม ดังเช่น ไม่ฆ่าสัตว์ทุกชนิด โดยเฉพาะสัตว์ที่มีลมปราณ ไม่มุสา หมายถึง การไม่โกหก ไม่ริษยา ไม่อาฆาตจองเวร ไม่หาความสุขทางเนื้อหนังจากคนที่ตนไม่มีสิทธิ์ หรือแม้แต่สิทธิก็อย่าไปเที่ยวตามสถานที่ที่โคจรที่มีลักษณะมีความกดขี่ทางเพศอันจะนำโรครามาสู่ตน และคนอื่น รวมทั้งรู้จักมีรู้จักกินให้รู้จักประมาณไม่ไขเมาเข้าเมาเย็น นี่คือการรู้จักลมปราณของตนเอง ไม่ให้เป็นอันตราย ถ้าเราทำผิดศีลธรรมเราก็อายตนเองก่อน ถ้าบุคคลในสังคมมีศีลมีธรรม แล้วยอมเป็นผู้ไม่เดือดร้อน และนอกจากนั้นการรักษาจิตของตนเองจึงถือว่าเป็นการถือศีลทั้งปวง บุคคลใดรักษาจิตได้บุคคลนั้นรักษาศีลได้หมด ส่วนศีลเป็นเพียงเครื่องเตือนใจเท่านั้น เพราะการรู้ธรรมมีหมายความว่ามิยศถาบรรดาศักดิ์ มีผ้าเหลืองห่ม หรือเป็นชนชั้น แท้ที่จริงแล้วธรรมคือความดี ศีล คือข้อที่ต้องห้ามมิให้ปฏิบัติเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ทุกรูป ทุกนาม ทุกวันนี้สังคมของเราเดือดร้อน เพราะการติดยึดกับหมู่พวกของตนเอง ถ้าไม่ใช่เพื่อนของตนเองแล้วย่อมอยู่นอกสายตา บางคนฟังความข้างเดียว จึงมองเห็นว่า บุคคลอื่นต่ำต้อยกว่าตน ต้อยภูมิปัญญากว่าตนเอง ผลก็คือความขัดแย้งได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรง เพราะความที่ตนเองไม่มีศีล หรือมีจิตอิจฉาริษยาบุคคลอื่นที่ไม่ใช่พวกของตน ถ้าเป็นเช่นนี้โลกทั้งโลก ชาติทั้งชาติ ย่อมตกอยู่ในมนุสสัย คือภัยอันเกิดจากใจมนุษย์นั่นเอง เพราะความที่บุคคลไม่มีศีลดังกล่าวบุคคลจึงพากันยกย่องตนเอง ยกย่องกลุ่มของตน และยกตนข่มท่าน ผลปรากฏคือ ความไม่พัฒนาในสังคมและองค์กรนั้น

สรุป

ความสำคัญของจริยศาสตร์ คือ ความดียิ่งใหญ่ แต่แนวความคิดทางวิทยาศาสตร์นั้นได้หยุดชะงักลงในยุคกลาง (ยุคมืด) ซึ่งเป็นอิทธิพลที่ชาวโลกถูกควบคุมโดยองค์กรทางศาสนา แต่เมื่อถึงยุคพัฒนา ท่านลูเธอร์ได้ปฏิรูปศาสนาจากแนวทางเดิมของวาติกัน มาสู่จริยศาสตร์ของโปรเตสแตนต์ ผลคือ ผลิตผลทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ได้หลอหลอมขึ้นจาก Protestant ethics ที่ขยายเป็น Calvinism และ Puritanism อันก่อให้เกิดแรงดันทางการพัฒนาซึ่งมีอิทธิพลต่อการบริหารที่ส่งผลสะท้อนให้เกิดรูปแบบของการบริหารทั้ง 3 ทฤษฎี และความคิดสร้างสรรค์วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี การวิวัฒนาการดังกล่าว ย่อมสามารถกล่าวได้ว่าเกิดการพัฒนาทางจิตอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ และองค์ประกอบทางจริยศาสตร์ โปรเตสแตนต์ ที่เป็นแรงบันดาลใจให้ชาวยุโรปไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ และไม่ยอมแพ้ธรรมชาติ ผลคือ เขาสามารถสร้างพระเจ้า (คือการอยู่ดีกินดี) ที่เป็นจริยศาสตร์ของสังคมตะวันตกได้

ดังนั้น การทำงานให้สำเร็จ การตัดสินใจหรือการวางแผนการจัดองค์กร การปฏิบัติตามแผนการแนะนำแนวทางการปฏิบัติและการประเมินผลของการปฏิบัติงานและการทำงบประมาณนั้นไม่ใช่เป็นกระบวนการทางศีลธรรมหรือ เพราะบุคคลจะทำงาน มาทำงาน และปฏิบัติงานต้องมีศีล กล่าวคือ การปฏิบัติตามภารกิจตามข้อวัตรปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้ในองค์กรนั้น ๆ เช่น และเมื่อเข้ามาทำงานแล้วต้องทำงานอย่างมีศีล คือปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง ปฏิบัติงานตรงไปตรงมา ปฏิบัติงานเพื่อผลของงาน ทำงานตามหน้าที่อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่ให้บกพร่อง เพาะผู้มีศีลยอมทำงานด้วยจิตว่าง ไม่ทำงานเพื่อหวังผลตอบแทนใด ๆ มากไปกว่าผลของงานเมื่อเราทำงานเต็มความสามารถแล้ว ผลของงานนั้นย่อมตอบสนองเอง ดุจประหนึ่งว่าผู้ที่เรียนหนังสือ เรียนโดยจิตว่าง โดยไม่คิดว่าคนอื่นจะเก่งกว่าเรา คนอื่นจะเกินเรา แต่หากว่าเราเรียนด้วยจิตว่าง คือเรียนไปให้เต็มที่ ผลปรากฏว่าการเรียนนั้นย่อมมีผล 2 ด้านคือ ความรู้ และการเรียนสำเร็จตามขั้นตอนที่ทางสถาบันกำหนด แล้วจะได้เชื่อว่าเป็นผู้ทำงานด้วยงานและการทำงานดังกล่าวนี้ชื่อว่าผู้มีศีลไม่เพียงแต่เท่านั้น บุคคลที่มีงานยอมทำงานให้สำเร็จให้ประณีต ให้หมดจด ให้ลุล่วงให้ทันเวลาให้เสร็จก่อนเวลาที่กำหนดให้ โดยมีจิตสำนึกต่องานนั้น ๆ อย่างเต็มที่ นั่นคือในด้านขององค์กรย่อมมีการรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่อย่างเต็มที่ และความผิดพลาดในการทำงานนั้นย่อมไม่มีเพราะทำงานด้วยความตั้งใจ

ด้วยเหตุนี้ จะอย่างไรก็ตามจริยศาสตร์ในการบริหารองค์กรของตะวันตก และของพุทธจริยศาสตร์ก็ยังมีมองถึงการพัฒนาตัวบุคคลให้เป็นผู้มีศีลธรรมเป็นสำคัญพร้อมกับพัฒนาองค์กรตาม ดังที่ได้กล่าวถึงแนวคิดต่าง ๆ มาเบื้องต้นแล้ว

เอกสารอ้างอิง

บุญทัน ดอกไธสง. (2523). *พื้นฐานแนวคิดและปรัชญาทางการเมือง*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

A.H.Harok wardt et.al.. (1954). *Standard College Dictionary*. New York: Harcourt & Brace & World.

Bronstein, Daniel et.al.. (1964). *Problems of Philosophy*. New York: Prentice Hall.

Chris-Agyris. (1977). *Organization Effectiveness*. New York: MacMillan.

D. Mack Farland. (1976). *Management Foundation and Practices*. New York: McGraw-Hill.

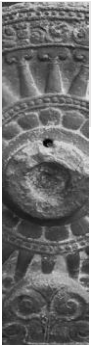
Fremont T.E. Kast & James E. Rosenzweig, (1979). *Organization & Management*. New York: McGraw-Hill.

Fremont E. Kast & James E. Rosenzweig. (1979). *Organization & Management*. New York: McGraw-Hill.

K. Arthur. (1972). *Organization Development*. New York: American Management Association.

Runs, Degebert. (1955). *Treasury of Philosophy*. New York: Philosophical Library.

Sakakain, William. (1964). *Ideals of the Great Philosophers*. New York: Prentice Hall.

พระพุทธศาสนากับความงาม

Buddhism and beauty

พระชลญาณมุนี, ดร.

Phrachonyanmuni. Dr.

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

วัดใหญ่อินทาราม (พระอารามหลวง) จังหวัดชลบุรี

Email: watutoknum@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาเรื่อง “พระพุทธศาสนากับความงาม” พบว่า ความงาม คือ สถานภาพจากความรู้สึกที่เกิดจากการรับรู้ที่ผ่านจากอายตนะ ซึ่งเป็นหนทางการสร้างกุศลกรรม (ทำความดี) เพื่อให้เกิดความงามเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของตน เพื่อให้เกิดการประพฤติดชอบทางกายและวาจา และใจ ที่เกิดจากภายนอกและภายใน ที่เรียกว่า “บุญและผลของบุญ” 3 ประการ คือ ทานมัย สีลมัย และภาวนามัย ซึ่งเป็นการสร้างกุศลกรรมที่ทำให้เกิดความงาม เพราะความงามมิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เกิดจากการสร้างกุศลกรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากเราต้องการความงามให้ปรากฏแก่ กาย วาจา และใจ ส่วนใหญ่จะเกิดจากการทำทาน และการรักษาศีล การกระทำทั้ง 2 อย่างนี้ จะให้ผลปรากฏที่ เคนซัด ผู้ที่ได้ทำกรรมดี จะมีความสุขใจ อิ่มเอิบในผลบุญที่ตนได้รับเกิดเป็นความงามทางกาย และทางวาจา ซึ่งเป็นลักษณะของความงามทางพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์แบบที่สุดทั้งความงามภายนอกและความงามภายใน โดยเริ่มต้นจากคำถามที่ ความงามคืออะไร ลักษณะของความงามเป็นอย่างไร วิธีการสร้างความงามอย่างไร ประเภทของความงามเป็นอย่างไร นั่นเอง

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; ความงาม; กุศลกรรม.

Abstract

This article aims to study the content of “Buddhism and beauty” Found that beauty is the status from the feelings that arise from the perceptions passed from Ayatana Which is a way to create charity (good deeds) in order to create beauty as the basic practice of their lives To create physical and verbal behavior that is caused by the external and internal. which is called “ merit and merit of merit” in 3 aspects. namely. eating. color. and health. which is the creation of the deeds that create beauty Because beauty does not happen by chance But caused by the creation of charity from the past to the present If we want beauty to appear in the body. Speech and mind. Most will be caused by eating. And keeping the precepts of these two acts will make the results appear prominently. Those

who have done good deeds will be happy Pleased with the merit that he had been born as a physical and verbal beauty which is the most perfect form of Buddhist beauty. Both external beauty and inner beauty. By starting with the question what is beauty? What is the nature of beauty? How to create beauty what kind of beauty is that?

Keywords: Buddhism; Beauty; Charity.

บทนำ

มนุษย์ทุกคนต้องรู้จักวางแนวทางในการใช้ชีวิต ถือว่าในอดีตชาติได้สร้างกุศลกรรมไว้พอสมควร ดังนั้นผู้หวังความสุข ความเจริญ ในชีวิตจึงควรดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท มุ่งหวังสร้างแต่สิ่งอันเป็นกุศลกรรม อันจะก่อให้เกิดความงามทั้งกาย วาจา และใจ เพราะพระพุทธศาสนานั้นได้วางแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงซึ่งความดีโดยมุ่งเน้นที่กาย วาจา และใจ เป็นหลักในการสร้างจิตให้เป็นกุศล เพื่อที่จะได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์เป็นเทวดา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธธรรมที่เรียกว่า “กุศลกรรมบถ” (ที.ปา. (ไทย) 11/347/362-363) ซึ่งเป็นเครื่องขัดเกลากิเลสให้สิ้นได้ แล้วเกิดมีสัมมาทิฐิเป็นเบื้องต้น ตามทศณะของพระพุทธศาสนาเถรวาท กฎแห่งกรรมจัดเป็นกฎย่อยแบบหนึ่งในกฎ 5 อย่าง (นิยาม 5) ของกฎปฎิจจสมุปบาท เพราะเป็นกฎแห่งความเป็นเหตุและผลของกรรมที่เป็นการกระทำของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายกับเหตุการณ์หรือสภาวะที่เกิดกับชีวิตของมนุษย์และสัตว์เหล่านั้น (วัชระ งามจิตฺตเจริญ, 2556) ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “คนหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว” (ส .ส (ไทย) 15/256/374)

ดังนั้น “กุศลกรรมบถ” ซึ่งเป็นคำสอนที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา ทั้งในแง่ที่เป็นหัวใจคำสอนและในแง่เป็นธรรมเครื่องละอกุศลยังผล คือ ความสุขให้เกิดเป็นลำดับขั้นไปตั้งแต่โลกียสุขจนถึงโลกุตตรสุข กุศลจึงเป็นสิ่งที่ควรเจริญหรือควรอบรมให้มีในตนอย่างสมบูรณ์ เพราะเปี่ยมไปด้วยคุณค่าที่ตีงาม จนถึงการดับทุกข์หรือนิพพาน กุศลกรรมที่ทำให้เกิดความงามตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มุ่งเน้นที่การประพฤติธรรม ต้องมีใจเป็นตัวชี้นำ และถ้าเราเป็นคนดี ไม่ว่าจะพูดหรือทำอะไรก็จะได้รับผลที่เป็นความสุขและติดตามเราไปทุกที่ เหมือนเงาติดตามตัว ดังคำตรัสของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะทำดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/2/24) เพราะเหตุนี้ ตามหลักการสอนเรื่องกรรมในทศณะของพระพุทธศาสนา ถือว่าการกระทำที่จัดว่าเป็น กรรมนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วย เจตนาหรือความจงใจ โดยการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาจำแนกเป็น 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ กุศลกรรม (กรรมดี) และ อกุศลกรรม (กรรมชั่ว) ดังนั้น ความงามทางกาย ความงามทางวาจา ความงามทางใจ ย่อมเกิดจากผลของกุศลกรรมทางด้านกายกรรม วาจกรรม และมโนกรรมตามที่เราได้สั่งสมมา

จะเห็นได้ว่า กุศลกรรมมีความสัมพันธ์กับความงาม ซึ่งการทำสิ่งดี (กุศลกรรม) ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความดีใด ผลที่ได้รับย่อมเป็นสิ่งดีงามทั้งสิ้น ไม่ว่าจะป็นมนุษย์หรือเทวดา สิ่งที่ได้รับก็คือ ความสมบูรณ์ในชีวิตทั้งรูปสมบัติ คือมีรูปสวย ทรัพย์สมบัติ คือ มีทรัพย์เงินทองไว้ใช้สอยอย่างพอเพียง และคุณสมบัติ คือ มีวาจางาม ดังนั้นมนุษย์ทุกคนที่ปรารถนาให้สิ่งดีงามบังเกิดขึ้นแก่ตนทั้งกาย วาจา และใจ จึงควรเร่งสร้างแต่กรรมดี (กุศลกรรม) ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อจะได้พบกับสิ่งดีที่ตนปรารถนาโดยเร็วพลันและเห็นผลในชาตินี้มันเอง

ความงามคืออะไร

ความงาม คือ สภาพภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่งทีก่อให้เกิดความเพลิดเพลินและความชื่นชม ผ่านการเข้าใจและรับรู้ถึงความสมดุล สัดส่วน และแรงดึงดูดของสิ่งนั้นๆ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล สัตว์ สิ่งของ สถานที่ เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการรับรู้ผ่านอายตนะทั้ง 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ (พระมหาทวิ มหาปญโญ, 2555) แต่ก็มีข้อควรระวังที่เรามักจะใช้คำว่า “สวย” กับ “งาม” มาเป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน เช่น เรามองว่าผู้หญิงคนนี้สวย นั่นก็หมายความว่าเธอมีรูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณสวย ขนให้มอง แต่ถ้าพูดว่าผู้หญิงคนนี้งาม จะกินความไปถึงเป็นคนที่มีกาย วาจา และใจที่งดงาม ดังนั้นคนสวยอาจเป็นได้แต่เพียง รูปร่างสวย แต่จิตใจอาจจะไม่งดงาม นอกจากนี้คำว่า “งาม” ยังใช้ได้กับ “วัย” เช่นผู้หญิงคนนี้เป็นคนสวย แต่เมื่อเวลาผ่านไปเข้าสู่วัยชรา เราจึงต้องใช้คำว่า “งาม” แทนคำว่า “สวย” เพราะเป็นวัยของการแสดงความเคารพ หรือเมื่อเราจะกล่าวชมถึงพระพุทธรูป ก็จะใช้คำว่า “งาม” แทนคำว่า “สวย” อย่างนี้เป็นต้น

เพราะว่าความงามเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา แต่เชื่อว่าทุกคนจะมีความงามเท่ากันหมด สาเหตุที่ทำให้เรามีความงามแตกต่างกันเพราะเป็นผลของการสร้างกุศลกรรม (ความดี) มากน้อยต่างกัน ดังที่สุภมาณพ โตทยยบุตร (ม.อ. (ไทย) 14/289/374-383) ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าดังนี้ว่า “อะไรหนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้พวกมนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่ ปรากฏเป็นคนเลวคนดี คือมนุษย์ทั้งหลายย่อมปรากฏมีอายุสั้น มีอายุยืน มีโรคน้อย มีโรคน้อย มีผิวพรรณทราม มีผิวพรรณงาม มีอำนาจน้อย มีอำนาจมาก มีโศคน้อย มีโศคน้อย เกิดในตระกูลต่ำเกิดในตระกูลสูง ไร้ปัญญา มีปัญญา ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้พวกมนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่ ปรากฏเป็นคนเลวคนดี” พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า ดูก่อนมาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและให้ดีได้นั่นเอง

ลักษณะของความงาม

ลักษณะของความงาม ซึ่งเป็นการกระทำที่แสดงออกทางกาย วาจา และใจ ที่เป็นการกระทำความดี ซึ่งนำไปสู่ความสุขความเจริญ พระพุทธศาสนา เรียกว่า กุศลกรรมบถ 10 (อภิ. ปุ. (ไทย) 36/105/151) และมีการแบ่ง

ประเภทออกเป็น 3 ทาง คือ (1) ความงามทางกาย เรียกว่า “กายสุจริต” (2) ความงาม ทางวาจา เรียกว่า “วจีสุจริต” และ (3) ความงาม ทางใจ เรียกว่า “มโนสุจริต” (ที. ปา. (ไทย) 11/305/260) ได้แก่

1) ลักษณะของความงามทางกาย

ความงามทางกาย ซึ่งเป็นความงามภายนอกที่มองเห็นด้วยประสาทสัมผัส ในที่ขอยกตัวอย่าง 2 ท่าน เช่น ความงามของกายนามหาบุรุษของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะมีความเป็นพิเศษจากคนทั่วไป เพราะเกิดจากการปรุงแต่งด้วยความดี (กุศลกรรม) ที่ทำให้เป็นร่างกายสมบูรณ์ เพราะลักษณะมหาบุรุษแต่ละอย่างจะต้องสั่งสมบุญไว้มากในภพชาติก่อน เพราะว่าพระองค์เป็นผู้กล่าววาทาด้วยอรรถประกอบด้วยธรรมแนะนำชาวโลกให้ทำความดี และเป็นผู้นำประโยชน์และความสุขมาให้แก่สัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้ควรบูชาเป็นปกติ ทำให้เกิดลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการนั่นเอง ส่วนความงามของอุบาสิกา เช่น นางวิสาขา ซึ่งนางวิสาขาได้สั่งสมบารมีไว้หลายภพชาติจึงส่งผลให้นางวิสาขา มีความงามทางกายที่เรียกว่า “หญิงเบญจกัลยาณี” หมายถึง หญิงที่มีความงาม 5 ประการ ได้แก่

- 1) ผมงาม (ผมหอมด้วยเป็นเงางาม)
- 2) เนื้องาม (ริมฝีปากงาม)
- 3) กระดูงาม (ฟันขาวงามเป็นระเบียบ)
- 4) ผิวงาม (ผิวเกลี้ยงเกลาไม่มีฝ้า)
- 5) วัยงาม (มีความงามเหมาะสมกับวัยของตน)

จะเห็นได้ว่า ความงามทางกายนั้น จะเป็นการกระทำกุศลกรรมทางกาย ที่เรียกว่า “กายกรรม” 3 ได้แก่

- 1) งดเว้นจากการฆ่า และการเบียดเบียนสัตว์ และมีเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลสัตว์อื่นหรือบุคคลอื่น
- 2) งดเว้นจากอทินนาทาน หรือการถือเอาสิ่งของผู้อื่นที่มีเจ้าของมิได้ยกให้ โดยเคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น

3) งดเว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม ไม่ล่วงละเมิดประเพณีทางเพศ การให้ผลทางด้านกายกรรม ซึ่งเป็นการทำความดีทางกาย ที่เรียกว่า “กายสุจริต” ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสกับมาณพว่า “ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มิปกติไม่ใช้ฝ่ามือ ก้อนดิน ท่อนไม้ หรือศาสตราทำร้ายสัตว์ เขาตายไปจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น ที่เขาสั่งสมไว้ บำเพ็ญไว้อย่างนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโรคน้อย ดูก่อนมาณพ ปฏิปทาที่ทำให้คนมีโรคน้อย คือ เป็นผู้มิปกติไม่ใช้ฝ่ามือก้อนดิน ท่อนไม้ หรือ ศาสตราทำร้ายสัตว์นั่นเอง” (ม.อ.(ไทย) 14/291/376-377)

2) ลักษณะของความงามทาวาจา

ลักษณะของความงามทาวาจา ในพระพุทธศาสนา คือ การกระทำกุศลกรรมทาวาจา เรียกว่า “วจีกรรม 4” ได้แก่

- 1) งดเว้นจากการพูดเท็จ ไม่ยอมกล่าวเท็จ เพราะเหตุตนเองหรือผู้อื่น หรือเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์
ใดๆ
- 2) งดเว้นจากการพูดจาใส่ร้าย หรือกล่าวยุยงให้คนอื่นแตกสามัคคีกัน กล่าวแต่ถ้อยคำที่สร้างความ
สามัคคี
- 3) งดเว้นจากการพูดคำหยาบ พูดแต่คำสุภาพ อ่อนหวาน

4) งดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดแต่คำจริงมีเหตุผล มีสารประโยชน์ถูกกาลเทศะ

จะเห็นได้ว่า ความงามทางวาจาทั้ง 4 นี้ หลักจริยธรรมเพื่อพัฒนาตนให้ไปสู่ความหลุดพ้น มนุษย์ที่พัฒนา
ตนแล้ว หมายถึง บุคคลผู้ประเสริฐได้บรรลุสุจริตธรรม (คือ อริยมรรค) ตามความเป็นจริงได้บรรลุธรรมตั้งแต่ขั้นโสดาบัน
เป็นต้นไปโดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นบรรพชิต หรือฆราวาส มีทั้งเพศชายและเพศหญิง สภาวะความเป็นมนุษย์นั่นเอง

พระพุทธศาสนา ถือว่า มีความเหมาะสมที่สุดต่อการขัดเกลาพัฒนาจิต เพื่อให้บรรลุถึงความดีงามสูงสุด
กล่าวคือหมกิลีสอนเป็นรากเหง้าของความชั่วทั้งปวงได้ โดยการพัฒนาอันก็มีลำดับขั้นตอนเป็นขั้นๆ ตามสภาวะจิต
ของแต่ละบุคคลตั้งแต่ปุถุชนจนถึงอริยบุคคล โดยอาศัยการปฏิบัติในหลักธรรม คือ ภาวนา 4 พระพุทธศาสนาถือว่า
การพัฒนาจิตด้วยหลักภาวนา 4 คือ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจิต
ที่ได้รับการพัฒนาหรือฝึกฝนอบรมแล้วย่อมส่งผลให้สิ่งแวดล้อมต่างๆ ของชีวิตเป็นไปในทางที่ดีขึ้น สติปัญญาจากการ
พัฒนาจิตแล้วย่อมนำไปสู่การดับทุกข์ได้ ปุถุชนที่ยังมีกิเลสอยู่เมื่อปฏิบัติตามหลักภาวนา ก็ย่อมจะพบทางสว่างของ
ชีวิตในหลายๆ ระดับขั้นตามแต่ผลของการปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าการปฏิบัติธรรมย่อมส่งผลให้การดำเนินชีวิต
เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

การให้ผลทางด้านจริยธรรม ซึ่งเป็นการกระทำความดีทางวาจา 4 ที่เรียกว่า “วจีสุจริต” ดังที่พระพุทธองค์
ทรงตรัสกับมาณพ ดังนี้ว่า “ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนไม่มักโกรธ ไม่มาก
ด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่ามากก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยาบาท ไม่มาดร้าย ไม่แสดงความโกรธความร้าย และ
ความซึ่งเคียดให้ปรากฏ เขาตายไปจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้นที่เขาสะสมไว้ บำเพ็ญไว้อย่างนี้ หากตายไป
ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลังจะเป็นคนน่าเลื่อมใส” (ม.อ. (ไทย)
14/292/377 378)

3) ลักษณะของความงามทางใจ

ลักษณะของความงามทางใจ เป็นความงามภายในเป็นความงามที่เป็นไปตามธรรม เป็นความงามที่มี
ลักษณะจากการประพฤติกรรมให้อยู่ในทางศีลทางธรรมตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นความ
งามที่ยั่งยืนเป็นความงามที่ทุกคนสามารถสร้างได้ ทำให้มีได้แก่ตน ทำให้เกิดความสงบ ความสุข ไม่มีการ
เบียดเบียนทั้งต่อตนเอง และสังคม ความงามทางใจในพระพุทธศาสนา คือ การกระทำกุศลกรรมทางใจ เรียกว่า
มโนกรรม 3 ได้แก่

- 1) ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น

3) ไม่มีจิตคิดร้ายผู้อื่นและสัตว์อื่น คิดปรารถนาแต่ว่าขอให้สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียน ไม่มีทุกข์ ตรองตนอยู่เป็นสุขเถิด

3) มีความเห็นชอบ เช่น เห็นว่า ทานมีผล การบูชามีผล ผลวิบากของกรรมดีกรรมชั่วมีจริงเป็นต้น การให้ผลกุศลกรรมทางด้านมโนกรรม ซึ่งเป็นการกระทำความดีทางใจ 3 อย่างที่เรียกว่า “มโนสุจริต” ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสกับมาณพว่า “ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มิใจไม่ริษยา ย่อมไม่ริษยา ไม่มุ่งร้าย ไม่ผูกใจอิจฉาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น เขาตายไปจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้นที่เขาสั่งสมไว้บำเพ็ญไว้อย่างนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีอำนาจมากนั่นเอง” (ม.อ. (ไทย) 14/293/378-379)

กล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะของความงามทั้ง 3 ที่กล่าวมานั้น ซึ่งเป็นหนทางการสร้างกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่เกิดจาก มโนกรรม กายกรรม และวจีกรรม และไม่ว่าจะเป็นการทำกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม ย่อมได้รับผลกลับมาทั้งสิ้น ผู้มีปัญญาจึงควรเลือกทำสิ่งที่เป็นกุศลกรรมเท่านั้น เพราะผลของกุศลกรรมก่อให้เกิดเป็นบุญที่จะหนุนนำให้ผู้กระทำได้รับแต่สิ่งที่เป็นความงดงามแก่กาย วาจา และใจ นั้นเอง

วิธีการสร้างกุศลเพื่อให้เกิดความงาม

กุศลกรรมบถ 10 หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม. ทางทำความดี. กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ มี 10 อย่าง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2553) คือ

- ก) กายกรรม 3 ได้แก่ (1) ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ (2) ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ และ (3) ละการประพฤตินิन्दในกาม เว้นขาดจากการประพฤตินิन्दในกาม
- ข) วจีกรรม 4 ได้แก่ (1) ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ (2) ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด และ (3) ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ (4) ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ
- ค) มโนกรรม 3 ได้แก่ (1) ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา (2) ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา และ (3) เห็นชอบตามคลองธรรม

จะเห็นได้ว่า กุศลกรรมบถ โดยความหมาย หลักกุศลกรรมบถนั้น คือ หลักของศีลสิกขาส่วนหนึ่ง ถือว่า มีความสำคัญมากต่อการพัฒนามนุษย์ในปัจจุบัน เพราะว่าเป็นหลักช่วยให้มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วอาศัยอยู่ในสังคมนี้ได้อย่างเป็นสุข สามารถช่วยลดปัญหาของประเทศชาติได้จำนวนมาก ตลอดจนเป็นเหตุให้โลกนี้ได้รับความสงบสุข เพราะว่า ในหลักของกุศลกรรมบถ 10 ประการนั้น ครอบคลุมการพัฒนามนุษย์ให้ดีทั้ง 3 ทวาร คือ กาย วาจา และใจ เมื่อมนุษย์ได้พัฒนา ทั้งกาย วาจา และใจ (ที.ปา.(ไทย) 11/347/362) ไปในทางที่เป็นกุศล คือ ดีได้แล้ว ย่อมเป็นอุปการะต่อการใช้ชีวิตในสังคม อันดับแรก ย่อมเป็นการทำให้ตนเป็นคนดี พร้อมทั้งยังปฏิบัติต่อคนรอบข้างด้วยความดี เมื่อทุกคนเป็นคนดีประพฤติปฏิบัติดีต่อกัน เป็นจำนวนมาก สังคมที่อยู่ก็เป็นสังคมของคนดี สังคมของคนดีหลายๆ สังคมรวมกันใหญ่ขึ้นเป็นระดับประเทศ ประเทศก็กลายเป็นประเทศที่มีประชากรเป็นคนดี เมื่อแต่ละประเทศมีแต่ประชากรที่เป็นคนดีมีศีลธรรม โลกใบนี้ย่อมเต็มไปด้วยคนดี หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ หากว่า มนุษย์ได้ศึกษา

และปฏิบัติตามอย่างถูกต้องและเคร่งครัดแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากอย่างที่กล่าวมา และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนามนุษย์ที่จะต้องใช้หลักกุศลกรรมบถเข้าไปในการจัดการความเดือดร้อนหรือความทุกข์ต่างๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคมโลกนี้ ล้วนแล้วแต่มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์นั้นขาดการพัฒนาตนให้ตั้งอยู่ในหลักแห่งกุศลกรรมบถ

จุดมุ่งหมายในการพัฒนามนุษย์ตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับโลกียะ และระดับโลกุตตระ ในระดับโลกียะนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การพัฒนาเพื่อให้ได้รับผลที่เป็นความสุข ความเจริญที่เกิดในปัจจุบันชาติที่เห็นได้ด้วยตา และที่ส่งผลเป็นความสุขในสัมปรายภพ คือ ภพหน้า อันได้แก่ การไปบังเกิดในสุคติภพตั้งแต่สวรรค์ 6 ชั้นจนถึงพรหมโลก หรือแม้เมื่อกลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีกย่อมได้รับอานิสงส์อีกมากมาย ได้แก่ ทำให้เป็นผู้มีอายุยืน รูปร่างสวยสมสัดส่วน มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเป็นต้น จุดมุ่งหมายในระดับโลกุตตระ คือ การพัฒนาเพื่อให้ได้บรรลุตระตั้งแต่ชั้นพระโสดาบันขึ้นไปจนถึงพระอรหันต์ หรือพระนิพพานที่สามารถบรรลุได้ในภพนี้ทั้งชายและหญิง สำหรับประโยชน์ของการพัฒนามี 3 ประการ คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้ง 2 ในการพัฒนามนุษย์ตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการนั้น สามารถพัฒนามนุษย์ให้ถึงจุดมุ่งหมายทั้ง 2 ระดับได้ และบรรลุประโยชน์ทั้งสามประการได้เป็นอย่างดีที่มีปรากฏตามหลักฐานจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่าง ๆ อื่นอีก

ดังนั้น กุศลกรรมบถ 10 จึงเป็นหลักปฏิบัติที่นำไปสู่ทางที่ดี ทางที่เป็นกุศล ทางไปสู่สุคติโลกสวรรค์ ที่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นความงามทั้งด้าน กาย วาจา และใจ ซึ่งกุศลกรรมบถ นี้ยังเป็นเครื่องขัดเกลากิเลสให้สิ้นได้ แล้วเกิดมีสัมมาทิฐิในเบื้องต้น เพราะการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมจะต้องเกี่ยวข้องกับหรือสัมพันธ์กับบุคคลหลายฝ่าย ดังนั้นจะต้องมีหลักของการประพฤติปฏิบัติที่สังคมยอมรับเพื่อความดีงามของตนเองและประโยชน์สุขของสังคมโดยรวม เพื่อเป็นหลักความประพฤติที่ดีงามของมนุษย์ การทำความดีทางร่างกายเรียกว่า กายสุจริต และทางวาจา เรียกว่า “วจีสุจริต” การประพฤติปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 จึงเป็นการเสริมสร้างความงามให้กับตน คือ งามกายและงามใจ มีชีวิตที่ดีงาม มีความสุขตามวิสัยของผู้ที่มีความประพฤติที่ดีงาม จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้มีจิตใจงาม และรู้จักปลูกฝังกุศลธรรมให้เกิดขึ้นในใจ

กล่าวสรุปได้ว่า ในทรรศนะของพระพุทธศาสนาทำให้ได้ข้อสรุปจากการศึกษาหลักธรรมที่ควรยึดเป็นข้อปฏิบัติในการสร้างกุศลกรรม ทำความดี เพื่อให้เกิดความงามขึ้นในตน และเป็นทางนำไปสู่ความสุข ความเจริญให้กับตนเองและสังคม คือ การให้ทาน ยึดหลักขันธ์ และโสรจจะ หลักทวารธรรมนอก จากนั้นยังประกอบไปด้วยหลัก บุญ กิริยาวัตถุ และกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของตนในสังคม เพื่อให้เกิดเป็นบุญกุศล และการเป็นผู้มีศีล โดยยึดหลักความประพฤติชอบทางกายและวาจา ซึ่งคุณของศีล จะทำให้ดำรงอยู่ในสวรรค์เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้ว และขณะดำรงตนเป็นมนุษย์จะส่งผลให้เกิดความงามทั้งกาย วาจา และใจ เป็นความงามที่เกิดทั้ง งามภายนอก งามภายใน และงามด้วยศีล งามด้วยธรรม ส่งผลให้เป็นผู้มีบุคลิกลักษณะโดดเด่น นามอง เป็นต้น

ประเภทของความงาม

ลักษณะความงามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ความงามภายนอก และความงามภายใน มีรายละเอียด ดังนี้

ความงามภายนอก

ความงามภายนอก กล่าวคือ ความงามที่เป็นรูปธรรม บุคคลสามารถรับรู้ได้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยเฉพาะสัมผัสทางตา ซึ่งเป็นสัมผัสแรกที่จะทำให้ได้พบเห็นกับความงามภายนอกนั้นหากจะกล่าวถึงแนวคิดลักษณะความงามภายนอก ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก บุคลิกลักษณะที่โดดเด่น จึงเป็นลักษณะความงามภายนอกทางร่างกายที่สมบูรณ์แบบที่สุด และความงามมีบทบาทสำคัญในงานเผยแผ่พระศาสนา บุคลิกลักษณะที่สงบ สง่า มีผิวพรรณวรรณะสะอาด หน้าตาอิมด้วยความสุข มีความเป็นผู้ดี ก่อให้เกิดความศรัทธาต่อผู้พบแรกเห็น ใคร่อยากรู้ทำความรู้จัก และทำให้งานพระศาสนาเผยแผ่ไปได้กว้างไกล จากการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก มีกล่าวถึงความงามไว้ด้วยกันหลายพระสูตร ยกตัวอย่างเช่นพระอัสสชิ เทียบวิณฑบาตอยู่ ท่านอุบติสสะซึ่งเป็นปริพาชกพบเห็นท่านเข้าก็เกิดศรัทธาเลื่อมใส อยากเข้าไปสนทนาด้วย (ขุ.ธ.อ. (ไทย) 1/1/2/125) ความงามภายนอกทางร่างกายที่สมบูรณ์แบบที่สุด ที่เป็นลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ (ที.ปา. (ไทย) 11/201-240/163-196) ของพระพุทธเจ้า ลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะ 80 เกิดจากการบำเพ็ญบารมี 30 ประการ (ที.ม. (ไทย) 10/33-35/15-20)

นอกจากนี้ ยังองค์ประกอบที่จะช่วยเสริมให้เกิดการความงามภายนอกได้นั้นควรประกอบด้วย ดังนี้

1) งามกาย (กชกรรม เสรีฉันทฤกษ์. 2551) ได้แก่ ผลิตภณท์เครื่องสำอาง ที่ผลิตจากในประเทศและต่างประเทศเครื่องประทีนผิวตั้งแต่ผิวหน้าไปถึงผิวดำ ของใช้สำหรับเส้นผมไปถึงฝ่าเท้า รวมถึงคอร์สลดสัดส่วนตั้งแต่ต้นแขนไปถึงต้นขา

2) งามประดับ ตั้งแต่เสื้อผ้าที่สามารถมองเห็นได้จากภายนอกไปถึงชุดชั้นในที่ในอดีตเคยเป็นสิ่งไม่ควรปกปิดให้มิดชิดแต่ในปัจจุบันกลับมีความนิยมว่าชุดชั้นในต้องสามารถใส่โชว์ให้เห็นภายนอกได้ด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเป็นการเผยแพร่ พรางกายในฐานะที่เป็นวัตถุกระตุ้นเร้าทางเพศของผู้ชาย

3) งามศึกษา ได้แก่ คอร์สการเรียน การอบรม ทั้งด้านวิชาการและการเรือนแม่ผู้หญิงสมัยปัจจุบันจะไม่หวังให้เรียนรู้วิชางานฝีมือ และการทำอาหารแล้ว แต่เธอกลับมีทางเลือกมากมายที่จะหาความรู้ความชำนาญในเรื่องเหล่านี้ มีทั้งโรงเรียนสอนทำอาหาร รายการสาธิตการทำอาหารทางโทรทัศน์ โรงเรียนสอนดนตรีและเต้นรำ เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมทางร่างกายและทุนทรัพย์ของแต่ละคนที่จะเอื้ออำนวย ให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้มากน้อยต่างกันเพียงใดในขณะเดียวกัน ผู้หญิงก็สามารถใช้ร่างกายของเธอเป็นเครื่องมือในการสร้างความงามให้กับตัวเองได้ โดยเธอได้ผลตอบแทนในรูปของรายได้ อาชีพ โอกาสก้าวหน้าทางสังคมและเป็นการย้ายสังกัดขั้นขึ้นให้กับตนเอง ในขณะที่ผู้ผลิต เจ้าของทุนก็ใช้มายาคติความงามของผู้หญิงในการสร้างรายได้ให้กับตนเองอีกทอดหนึ่ง โดยการตอกย้ำมาตรฐานความงามว่าผู้หญิงต้องผอม ผู้หญิงต้องสวย ผู้หญิงต้องไม่แก่ ผู้หญิงต้องขาว ทำให้ผู้หญิงต้องหันกลับมาซื้อสินค้าและบริการของผู้ผลิตเพื่อให้เธอมีความงามที่ได้มาตรฐานต่อไปอีก

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของความงามภายนอก ต้องอาศัยรูปร่างที่สวยงามได้สัดส่วน ผิวพรรณดี โดยใช้เครื่องสำอางค์มีส่วนช่วย รวมทั้งการแต่งกายที่ต้องใช้เสื้อผ้าให้เหมาะสมตามยุคตามสมัยเพื่อเสริมบุคลิกให้ดูดี และ การศึกษาก็มีส่วนช่วยเสริมให้เห็นคุณค่าของความงามภายนอกได้มากขึ้น เพราะพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธเรื่องของความงามภายนอก แต่มองว่าความงามภายนอกเป็นเพียงความงามในทางโลกหรือทางวัตถุ เป็นสิ่งที่มีอำนาจให้เกิดความต้องการขึ้นในจิตใจ ทั้งความรักความโลภความโกรธ และความหลง จึงเรียกความงามเหล่านี้ว่า “วัตถุงาม” ซึ่ง วัตถุงามนี้ เป็นของที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมัน แต่คนเกิดความปรารถนามัวเมา หลงใหลและยึดติดอยู่ในวัตถุเหล่านั้น มองว่าวัตถุนั้น มีความงามทั้งที่ความงามนั้นเกิดจากจิตที่คิดไปตามอำนาจของกิเลส จิตปรุงแต่งขึ้นเอง ไม่มีความเป็นจริงในตัวเองและไม่จีรังยั่งยืน ดังพระพุทธพจน์ว่า “สิ่งสวยงามทั้งหลายในโลก ไม่ใช่งาม ความดำริด้วยความกำหนด ของคนนั้นแหละคือ งาม เมื่อกำจัดฉันทะในสิ่งเหล่านั้นเสียได้ สิ่งสวยงามเหล่านั้นก็ตั้งอยู่อย่างนั้นในโลก” (ส .ส. (ไทย) 15/103/31) กล่าวคือ พระพุทธศาสนามองว่า ความงาม เกิดจากการประจวบกันระหว่างวัตถุกับกิเลส โดยมีประสาทสัมผัสทั้ง 6 ได้แก่ ภาพ เสียง กลิ่น รส สัมผัสและความรู้สึกเป็นสื่อกลาง หากขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่ง ความงามภายนอกก็จะไม่ปรากฏ

พระพุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสำคัญต่อความงามทางภายนอก ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพระนางมาคันทิยา (ขุ.ธ. (ไทย) 1/1/ 272-273) ว่าความงามไม่ได้มีผลกระทบต่อพระองค์ ทั้งความงามของร่างกายและความงามที่ได้จากเสื้อผ้า จะเห็นว่าพระองค์ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อความงามภายนอกเลย เมื่อพระพุทธเจ้าไม่ได้ชื่นชมความงามภายนอกที่บุคคลมีแล้ว พระองค์จะสรรเสริญความงามที่ได้รับจากเครื่องประดับที่ทำให้บุคคลสวยงามได้อย่างไร พระพุทธศาสนาถือว่าความงามทางกายภาพไม่มีอะไรที่น่าชื่นชม ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นบ่วงที่ทำให้คนหลงรักและก่อให้เกิดกิเลส โดยทั่วไปสิ่งที่เราเห็นในร่างกาย คือ เกลียวเชือกแห่งความยินดีทั้ง 5 อัน ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะเกลียวเชือกแห่งความยินดีทางกามคุณทั้งห้าที่มักเร้ากิเลสอย่างหยาบให้กำเริบ นี่เป็นสิ่งที่ความงามทางกายภาพก่อให้เกิดแก่เรา พระพุทธศาสนาสอนว่า ถ้าเราไม่รู้จักรักริษยาที่แท้จริงของวัตถุแห่งความงาม ความงามอาจนำไปสู่ความเศร้าโศกและความผิดหวังได้

ความงามอาจบิดเบือนคุณความดีและอาจทำให้เสียมาตรฐานการตัดสินได้ เมื่อความงามถูกจำกัดอยู่เพียงรูปธรรมบุคคลที่ครอบครองความงามนั้นมักจะมีพลังและความหยิ่งยโส ถ้าสวยงามนั้นไม่ใช่สิ่งธรรมดาทั่วไป และ หามาได้ง่าย ๆ บุคคลนั้นก็จะหมกมุ่นอยู่ในความพยายามอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อที่จะปกป้องสิ่งที่ตนเองครอบครองนั้น ในทางตรงกันข้ามผู้ที่ให้ความสำคัญอย่างไม่มีขอบเขตต่อวัตถุความงาม แต่ไม่โชคดีพอที่จะได้ครอบครองวัตถุแห่งความงามนั้นเขาต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการ อดกลั้นความรู้สึกอิจฉาต่อผู้ได้เป็นเจ้าของวัตถุแห่งความงามนั้น ความจริงโลกนี้เต็มไปด้วยความงามในความหมายทางจิตใจและนามธรรม แต่ว่าเป็นเพราะมนุษย์เราที่ทำให้ความงามนั้นเศร้าหมองและทำลายความงามนั้นโดยพยายามที่จะครอบครองมัน ดังคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ไม่ให้ยึดติดกับความงามของโลกภายนอกซึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจเมื่อมองเห็น การปลุกฝังความไม่ยึดติดในความงามนั้นจะส่งผลให้รู้แจ้งเห็นจริงของความงามขั้นสูงสุดภายในจิตใจ ความงามชนิดนี้เป็นความงามทางจิตหรือความงามภายใน เพราะฉะนั้นแนวคิดเรื่องความงามของพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างจากอุดมคติว่าด้วย ความดีสูงสุด บุคคลผู้บรรลุความ

ดีสูงสุดของชีวิตเป็นผู้ที่สวายนมอย่างแท้จริง กล่าวได้ว่าสิ่งที่ดีทางศีลธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งสวายนม (พระมหาทวิ มหาปณฺโณ, 2557) ผู้มีศีล สมาธิ และปัญญา ก็เป็นผู้สวายนมเช่นกัน

ความงามภายใน

ความงามภายใน กล่าวคือ ความงามภายในทางพระพุทธศาสนา คือความงามแห่งกิริยามารยาท และความงามแห่งภาวะจิตใจ เรียกได้ว่าเป็นแก่นแท้ของความงาม เป็นความงามที่มีความสมบูรณ์ในตัว คงทน ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก แต่ด้วยความงามภายในเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ยาก สังคมในปัจจุบันจึงเลือกที่จะมองคนเพียงความงามภายนอกมากกว่า จนทำให้ความงามภายนอกเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต แต่ในทางพระพุทธศาสนากล่าวว่า ความงามภายใน คือ ความงามแห่งกิริยามารยาท และความงามแห่งภาวะจิตใจ เรียกว่า “แก่นแท้ของความงาม” ความงามทั้ง 2 ประเภทนี้ ก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ความงามภายในนี้ เป็นความงามที่มีความสมบูรณ์ในตัว คงทน ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก เช่น บุคคล กาลเวลา และสถานที่ การที่จะทำให้นั้นประกอบไปด้วยความงามภายในได้นั้น ทำได้โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่ทำให้งามมาใช้ในการดำเนินชีวิต กล่อมเกล่าจิตใจให้เกิดความงามอย่างแท้จริง เป็นคนมีความอดทนต่อสิ่งยั่วยุ มีศีลธรรมประจำใจ มีความเห็นถูกต้อง พร้อมทั้งมีสติปัญญา พิจารณาหาเหตุผลบนความเป็นจริงของชีวิต มีความเมตตากรุณา วางตนได้อย่างเหมาะสม (พระมหาทวิ มหาปณฺโณ, 2555) และเป็นความงามที่เป็นไปตามธรรม เป็นความงามที่มีลักษณะจากการประพฤติตนให้อยู่ในทางศีลทางธรรมตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นความงามที่ยั่งยืนเป็นความงามที่ทุกคนสามารถสร้างได้ ทำให้มีได้แก่ตน ทำให้เกิดความสงบ ความสุขไม่มีการเบียดเบียนทั้งต่อตนเอง และสังคม ดังนั้นกุศลกรรมที่ทำให้เกิดความงามมุ่งถึงความงามอันเกิดจากจิตใจ เป็นความงามที่มีความสมบูรณ์ในตัว ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดๆ ไม่ว่าจะส่วนบุคคลกาลเวลา หรือสถานที่ ความงามภายในสามารถแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ความงามในเบื้องต้น หมายถึง ศีล ความงามในท่ามกลาง หมายถึงอริยมรรค และความงามในที่สุด หมายถึงพระนิพพาน

นอกจากนี้ ความงามภายใน ยังหมายถึง การน้อมนำหลักธรรมคำสั่งสอนที่ส่งเสริมให้เกิดความงามในพระพุทธศาสนาประพฤติปฏิบัติ ความงามภายใน (มณีพรรณ เสกธีระ, 2553) เป็นความงามที่เป็นไปตามธรรม เป็นความงามที่มีลักษณะจากการประพฤติตนให้อยู่ในทางศีลทางธรรมตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นความงามที่ยั่งยืนเป็นความงามที่ทุกคนสามารถสร้างได้ ทำให้มีได้แก่ตน ทำให้เกิดความสงบ ความสุขไม่มีการเบียดเบียนทั้งต่อตนเอง และสังคมความงาม ถือว่าเป็นรูปสมบัติ ถ้าอธิบายตามหลักความเชื่อของพระพุทธศาสนาในส่วนของกรรมและการสะสมบุญบารมี ก็จะกล่าวว่าบุคคลผู้มีความงามเกิดจากการสั่งสมบารมีมาตั้งแต่อดีตชาติ (เทพชู ทัพทอง, 2546) ซึ่งเชื่อว่าเป็นผลของบุญและกรรมแต่ชาติปางก่อน ซึ่งความงามแบบเบญจกัลยาณีจะได้รับการยกย่องเป็นอย่างมาก

ความงามที่แท้จริงต้องเป็นความงามที่ออกมาจากภายในที่ปราศจากกิเลส ที่ชาวพุทธที่มีต่อความงามทางรูปร่าง เช่น เรื่องของรูปนั้นพระนางรูปนั้นทาที่ลุ่มหลงในความงามของตน พระนางไม่ยอมไปพบพระพุทธเจ้าแม้พระองค์ต้องการให้พระองค์เสด็จมาเฝ้าเพื่อฟังธรรม พระองค์ทรงพิศุจน์ให้เห็นถึงความไม่ยั่งยืนของความงามแห่ง

ร่างกายโดยเนรมิตหญิงสาวที่สวยงามกว่าพระนาง และทำให้หญิงสาวนั้นเป็นคนแก่และค่อยสลายไป ภาพนั้นก่อให้เกิดความกลัดกลุ้มทรมานใจแก่พระนางรูปนั้นทาเป็นอย่างมาก และในที่สุดพระนางได้รู้จริงเห็นแจ้งในสังขาร (ขุ.ธ.อ (ไทย) 5/12-107) มีหลายครั้งที่พระพุทธองค์ตั้งความสนใจของสาวกด้วยความงามทางรูปร่างเพื่อที่จะสื่อความจริงของสังขาร เป็นเครื่องขัดเกลาอารมณ์เกี่ยวกับความจริงเหล่านั้นให้ประณีตยิ่งขึ้นดังเช่นกรณีที่พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบความงามของนางเทพธิดากับความงามของนางชนบทกัลยาณีอดีตเจ้าสาวของพระนันทะ และพระนันทะได้เปรียบเทียบนางชนบทกัลยาณีกับนางลิง ซึ่งมีหูด้วนมาและจมูกแหว่ง หลังจากนั้นพระนันทะได้ตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์และในที่สุดได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ (ขุ.ธ.อ (ไทย) 1/153-166) อีกตัวอย่างหนึ่งคือ นางเขมา ผู้ซึ่งลุ่มหลงในความงามของพระองค์ ได้เห็นนางเทพธิดาที่สวยงามกว่า ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงเนรมิตขึ้นนางเทพธิดานั้นแปรเปลี่ยนจากวัยสาวสวยชราและล้มตายต่อหน้าพระพักตร์ของพระนาง พระนางจึงได้รู้ชัดถึงความไร้สาระในความภูมิใจของตนเอง (ขุ.ธ.อ (ไทย) 8/28-31) เหตุการณ์เหล่านี้ได้บ่งบอกว่าพระพุทธศาสนาได้เสนอมิติแห่งความงามด้านจิตใจมากกว่า

เพราะฉะนั้นการที่บุคคลจะสวยงาม หรือไม่สวยงามไม่ได้ตัดสินที่รูปร่างภายนอกเท่านั้น แต่ต้องตัดสินโดยจากการกระทำตามคุณสมบัติที่มีอยู่ บางคนอาจจะมียูปร่างที่สวยงามแต่เป็นคนเห็นแก่ตัว แทนที่จะทำคุณประโยชน์ให้สังคมกลับคิดแต่ทำร้ายสังคม คนเช่นนี้จะเป็นคนสวยงามได้อย่างไรความงามตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นมโนทัศน์ทาง จริยศาสตร์ บุคคลที่มีศีลธรรม กาจัดความโลภโกรธ หลงได้ และทำจิตใจให้ปราศจากกิเลสทั้งปวง ได้ชื่อว่าเป็นคนงามอย่างแท้จริงบุคคลที่ถูกแผดเผาด้วยความอาฆาตและความโกรธ ถูกกามตัณหาครอบงำอยู่เป็นนิจเป็นผู้น่าเกลียด เขาอาจมีรูปร่างสวยงาม ดูดี แต่ตราบใดที่เขายังตกเป็นทาสของราคะ โทสะ และโมหะ เขาก็ไม่จัดว่าเป็นผู้ที่สวยงามอย่างแท้จริง ต่อเมื่อเขาได้ทำลายราคะ โทสะ และโมหะ และเพิกถอนกามตัณหาเสียได้เสียได้ ดังนั้นความงามตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ใช่เรื่องของการมีสัดส่วนดี ความกลมกลืนและความสมดุล แต่ความงามเป็นเรื่องของสิ่งที่บุคคลมีอยู่ภายใน บุคคลมีคุณธรรม เช่นความรัก ความกรุณาและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นอิสระจากความโกรธ ความเกลียด และกิเลสทั้งปวง ถ้ามีคุณธรรมเหล่านี้ก็ได้อีกชื่อว่าเป็นผู้สวยงามอย่างแท้จริง ที่เริ่มจากการเป็นผู้ให้ทาน รักษาศีล และบำเพ็ญจิตภาวนา หรือเรียกว่า ทาน ศีล ภาวนา (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2545) กล่าวคือ

1) ทานมัย คือ การให้ทานแบ่งปันผู้อื่นด้วยสิ่งของไม่ว่าจะให้ใครก็เป็นบุญ (ทานมัย) การให้เป็นการช่วยขัดเกลาความเห็นแก่ตัว ความคับแค้น ความตระหนี่ถี่เหนียวและความยึดถือในวัตถุสิ่งของที่แบ่งปันออกไปก็เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

2) ศีลมัย การรักษาศีลจักเป็นบุญเป็นการฝึกฝนที่จะลด ละ เลิกความชั่วไม่ไปเบียดเบียนใครมุ่งที่จะทำความดีเอื้อเพื่อแผ้วแผ้วผู้อื่นเป็นการหล่อเลี้ยงบ่มเพาะให้เกิดความดีงาม และพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ให้เกิดความชั่ว คำว่า “ศีล” มีสาระสำคัญอยู่ที่เจตนาหรือความประสงค์ที่จะเว้นซึ่งเรียกว่า วิริยะ คือ (การเว้นจากทุจริต) ผลของการรักษาศีล ศีลถือเป็นความดี ที่สูงกว่าทานขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งมีความหมายกว้าง ๆ ว่าความประพฤติงดเว้นจากการเบียดเบียนกันและกันไม่ทำให้เดือดร้อน หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้ชัดเจนมากที่สุด ได้แก่ คำสอนและหลักปฏิบัติในชั้นศีลที่เป็นระบบการควบคุมชีวิตด้าน

นอกจากนี้เกี่ยวกับการแสดงออกทางกาย วาจา เพื่อเป็นการควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน เว้นจากกรรมชั่ว อันเป็นเหตุให้ได้รับวิบากกรรมชั่ว ในสังคตัทธมวต 5 ได้กล่าวถึงสิกขาบท 5 ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติในการฝึกตนของคน ในเรื่องของกายและวาจา ซึ่งเมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ก็คือเป็นผู้มีศีล มีข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว

3) ภาวนามัย คือ การฝึกการเจริญกัมมัฏฐาน หรือการเจริญภาวนา จึงเป็นการกระทำกุศลกรรมชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะมโนกรรมต่างจากกรรมทั่วไปตรงที่เป้าหมายการกระทำเป็นไปเพื่อความสิ้นภพชาติสิ้นทุกข์ จากการบำเพ็ญบุญ ทั้ง 3 หัวข้อหลัก คือ ทานมัย สีลมัยบุญ และภาวนามัย นั้นต่างก็มีอานิสงส์ หรือผลที่ได้รับแตกต่างกันออกไปตามระดับของการทำบุญโดยการรักษาศีลมีอานิสงส์มากกว่าการให้ทาน การเจริญภาวนามีอานิสงส์มากกว่าการรักษาศีลและมีอานิสงส์สูงที่สุด ดังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าที่ว่า “บุคคลจะเป็นผู้มีโภคสมบัติมากได้ก็เพราะการถวายทาน จะเข้าถึงสุคติได้ก็เพราะศีลจะดับกิเลสได้ก็เพราะการเจริญภาวนา” (ขุ.จரிய. (ไทย) 33/289/331) ดังจะเห็นผลของการให้ทาน รักษาศีล และภาวนา ว่าให้ผลเกิดเป็นบุญกุศล และก่อเกิดเป็นความงามทั้งทางกาย วาจา และใจ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์ทุกคนควรน้อมนำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดเป็นความสุขทั้งโลกนี้ และโลกหน้า

กล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะความงามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ความงามภายนอก และความงามภายใน กล่าวคือ ความงามมีบทบาทสำคัญในงานเผยแผ่พระศาสนา ด้วยบุคลิกลักษณะที่สงบ สง่า มีผิวพรรณวรรณะสะอาด หน้าตาอ่อมด้วยความสุข มีความเป็นผู้ดี ก่อให้เกิดความศรัทธาต่อผู้พบแรกเห็น ใคร่อยากรู้ทำความรู้จัก และทำให้งามภายนอก และงามภายใน ตามที่ปรากฏในทีโดตเด่น ที่เรียกว่า มหาบุรุษ 32 ประการ และอนุพยัญชนะ 80 เกิดจากการบำเพ็ญบารมี 30 ประการ จึงเป็นลักษณะความงามทางร่างกายที่สมบูรณ์ ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นความงามที่ยั่งยืนเป็นความงามที่ทุกคนสามารถสร้างได้ ทำให้มีได้แก่ตน ทำให้เกิดความสงบ ความสุข ไม่มีการเบียดเบียนทั้งต่อตนเอง และสังคม ไม่ว่าจะในอดีตหรือปัจจุบันต่างก็ยังคงยึดหลักการทำความดีมาเป็นแนวทางปฏิบัติ ว่าถ้าในช่วงมีชีวิตได้ทำกรรมดีผลตอบแทนย่อมเป็นสิ่งดี เกิดเป็นความงามทางกาย วาจา และใจ เป็นความงามที่ได้รับผลมาจากการทำความดี องค์ประกอบของความงามภายนอก ต้องอาศัยรูปร่างที่สวยงามได้สัดส่วน ผิวพรรณดี โดยใช้เครื่องสำอางมามีส่วนช่วย รวมทั้งการแต่งกายที่ต้องใช้เสื้อผ้าให้เหมาะสมตามยุคตามสมัยเพื่อเสริมบุคลิกให้ดูดี และการศึกษาก็มีส่วนช่วยเสริมให้เห็นคุณค่าของความงามภายนอกได้มากขึ้นนั่นเอง

สรุป

ความงาม คือ สถานภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินและความชื่นชม ผ่านการเข้าใจและรับรู้ถึงความสมดุล สัดส่วน และแรงดึงดูดของสิ่งนั้นๆ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล สัตว์ สิ่งของ สถานที่ เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการรับรู้ผ่านอายตนะทั้ง 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ลักษณะทั้ง 3 ซึ่งเป็นหนทางการสร้างกุศลกรรม (ทำความดี) เพื่อให้เกิดความงามขึ้นในตน และเป็นทางนำไปสู่ความสุข ความเจริญ ให้กับตนเองและสังคม ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของตนในสังคม เพื่อให้เกิดเป็นบุญกุศล และการเป็นผู้มีศีล โดยยึดหลักความประพฤติชอบทางกายและวาจา และใจ เป็นความงามที่เกิดทั้ง งามภายนอก งามภายใน และงามด้วยศีล งามด้วยธรรม ส่งผลให้เป็นผู้มีบุคลิกลักษณะโดดเด่น น่ามอง ซึ่งเป็นการกระทำที่สร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคม ที่

เรียกว่า “บุญ” และผลของบุญ คือ ความสุข โดยหลักแห่งการบำเพ็ญบุญ ที่เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ 3 หลัก คือ ทานมัย สีลมัย และภาวนามัย เพราะการทำทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา คือ การสร้างกุศลกรรมเพื่อให้เกิดความงาม เพราะความงามมิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เกิดจากการสร้างกุศลกรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากเราต้องการความงามให้ปรากฏแก่ กาย วาจา และใจ ส่วนใหญ่จะเกิดจากการทำทาน และการรักษาศีล การกระทำทั้ง 2 อย่างนี้ จะให้ผลปรากฏที่ เเด่นชัด ผู้ที่ได้ทำกรรมดี จะมีความสุขใจ อิ่มเอิบในผลบุญที่ตนได้รับเกิดเป็นความงามทางกาย และทาง วาจา ซึ่งเป็นลักษณะของความงามทางพระพุทธศาสนา เช่น ความงามของมหาบุรุษ และนางวิสาขาเป็นลักษณะ ความงามที่สมบูรณ์แบบที่สุดทั้งความงามภายนอกและความงามภายใน ซึ่งเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของผู้ที่มีจิตใจ งดงามที่ส่งผลให้เป็นผู้มีความงามทั้งกาย วาจา และใจ จึงได้ชื่อว่า “เป็นคนงาม” ตามหลักพระพุทธศาสนา ก็คือ การ ทำทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา โดยเริ่มจากการคิดดี พูดดี และทำดี นั้นเอง

เอกสารอ้างอิง

กชกรณั ศรีฉันทฤกษ์. (2551). *วาทกรรมความงามของผู้หญิงในสังคมไทย: มุมมองพหุมิติ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เทพชู ทักทอง. (2546). *ผู้หญิงไทยในอดีต*. กรุงเทพฯ: สุริยสาสน์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาทวี มหาปัญญา. (2555). *ความงามในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

พระมหาทวี มหาปัญญา. (2557). *หลักคุณยตา : แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นความงาม*. สารนิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มณีพรรณ เสกธีระ. (2553). *การศึกษาหลักธรรมเรื่องความงามในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

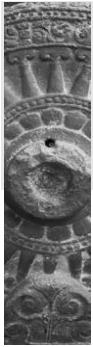
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). *อรรถกถาภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2541). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล. ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วัชร งามจิตรเจริญ. (2556). *พุทธศาสนาเถรวาท*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การศึกษาจรรยาบรรณแพทย์แนวพุทธที่ปรากฏในตำราแพทย์แผนไทย A Study of Doctor's Buddhist Morality Residing in the Book of Thai herbal Medicine

ผู้วิจัย: นางศิวานถ ยอดสุวรรณ นิสิตปริญญาสาขาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

อาจารย์ที่ปรึกษา: พระครูสิริรัตนานุวัตร, ดร. เจริญ มณีจักร์

email-gurutawee@gmail

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการแพทย์แผนไทย (2) เพื่อศึกษาจรรยาบรรณแพทย์ที่ปรากฏอยู่ตำราแพทย์แผนไทยและ (3) ศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อจรรยาบรรณแพทย์แผนไทย ศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

จรรยาบรรณแพทย์แผนไทยที่ปรากฏอยู่ตำราแพทย์แผนไทย พบว่า มี 12 ข้อหลัก ๆ คือ (1) มีความเมตตา (2) ไม่เห็นแก่ลาภ (3) ไม่โอ้อวด (4) ไม่ปิดบังความเขลาของตนไว้โอ้อวดรู้ (5) ไม่อิจฉาปิดบังความดีของผู้อื่น (6) ไม่เพ่งพรางลาภผู้อื่น (7) ไม่ลุแก่อำนาจตรงข้ามกับคำสอน (8) ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม (9) มีหิริโอตตปยะ (10) ไม่เป็นคนเกียจคร้านมั่งง่าย (11) โยนิโสมนสิการ และ (12) ไม่มีวเมหาหรือไม่ดื่มสุรา และจรรยาบรรณรองลงมาคือ จรรยาบรรณหมอพร ที่เป็นต้นแบบเสียสละ (จาคะ) รวมถึงจรรยาบรรณในเรื่องการไม่เห็นแก่อามิสสินจ้าง (อามิสสังกัษ) อวิชชา นิสสัยดี และเชือกฏแห่งกรรม

คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการแพทย์แผนไทยโดยหลัก ๆ คือ โดยมีจิตสำนึกรักษาคณไข้ตามทีพระพุทธเจ้าตรัสว่า ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ พระองค์ทรงบัญญัติเสขียวัตตรเกี่ยวกับน้ำที่สะอาดนอกจากนี้ ทำเสนาสนะสะอาด กำหนดเก็บอาหารตามกาลิก เช่น อาหารสัตตทาหากาลิกเก็บไว้รับประทานได้ 7 วัน เพื่อป้องกันการบูดเน่า ทรงอนุญาตบัญญัติเสกข์แก่ภิกษุสงฆ์ฉันได้ตลอด 7 วัน บัญญัติศีล 5 เป็นหลักการประกันชีวิต พระองค์แสดงโพชฌงค์สูตรเพื่อรักษาไข้ ซึ่งเป็นมณฑลมีอานุภาพทีใคร ๆ สาธยายแล้วสามารถบรรเทาอาการไข้ได้ พระพุทธจะสอนให้แพทย์แผนไทยมีความเมตตากับคนไข้ด้วยการคิดค่าทีเป็นธรรม ปราศจากโลก ให้ทำกิจกรรมคิลานุปัฏฐากเยียมไข้เพื่อ (1) การให้กำลังใจคนป่วย (2) การให้กำลังใจคนชรา (3) การให้กำลังใจนิสิตนักศึกษา (4) การให้กำลังใจคนประสบทุกข์ (5) มีปิยวาจาต่อคนไข้ (6) บริหารสถานพยาบาลด้วยหลักจักขุมา วิธูระ และนิสสัยสัมปนนะ

คำสอนทางพุทธศาสนาสอนให้แพทย์แผนไทยมีจรรยาบรรณทีอยู่ใกล้ชิดกับคนไข้ นับแต่ทีเข้าคนไข้เข้าหาแพทย์จนถึงคนไข้ออกจากการรักษาแล้วโดยอาศัยธรรมหลัก ๆ คือ วิริยะ อปปมาทะ สัจจะ หิริโอตตปยะ ณะปริบุจจา มีธรรมอื่น ๆ จากนี้ทีจะครอบคลุมจรรยาบรรณของบุคคลทางการแพทย์ได้แก่ มีสัมมากัมมันตะ ที

งดเว้นจากการไม่ฆ่า จากการลัก และจากการประพฤติดิถีประเวณี มีสัมมาวาจา ทำหน้าที่โดยไม่พูดเท็จ พูดคำ
หยาบ พอส่อเสียด พูดเพื่อเจ้า มีทาน คือการให้ด้วยสิ่งของ สิ่งจำเป็นในยามปกติหรือยามประสบภัยแม้ให้ความรู้
ความเข้าใจ และให้อีกอย่างคือให้อภัย โดยอหสิกรรมยกโทษให้ และคำสุดท้ายคือ มีสัมมาปัญญา ปัญญาที่รู้เข้าใจ
ในสังขารม รู้กฎแห่งกรรมที่รู้ความถูกหรือความผิดที่จะให้คุณให้โทษอย่างไร
คำสำคัญ : คำสอนของพระพุทธเจ้า, จรรยาบรรณแพทย์แผนไทย

Abstract

The objectives of research are (1) to study of Dhamma residing in Thai herbal book, (2) to study of medical morality residing in Thai herbal book and (3) to study of Dhamma for doctor's Thai herbal morality. It is documentary research used by Tetipitaka as the primary source and Thai herbal books. Its analysis is narrative.

The result of research found that :-

The medical moralities of Thai herb are 12 of main points, namely:- (1) to be kindness, (2) not to be focus on money, (4) not to think oneself smart, (5) not to be jealousy to close the good of others, (6) not to focus to get the properties of others, (7) to be carefulness to the Buddha's teaching, (8) not to be worry to worldly things, (9) to be moral shame and moral dread, (10) not to be laziness, (11) to be proper attention, (12) heedfulness. Thai herbalist moralities as sub points are the herbal moralities are the morality of Mr. Pon as the Thai herbalist who is a original man of public mind including non-lustfulness, good habit and to believe the law of action.

Dhamma concerning main Thai herbal ethics or code of conduct is the conscious herbalist to cure a patient according to the Buddha's ideal of teaching "good health is the great luck". The Buddha legislates Sekhiyawat about water as clean, besides clean resident, keeping a food in definite time such as some food will be kept for only 7 days for not to be rotten. The Buddha allows 5 medicines to Buddhist monk for 7 days, He legislates 5 precepts as guarantee for all lives. He gives Bojjhanga-sutta to cure ill as the Buddhist chanting for reciting to delete ill. The Buddha teaches Thai herbalist having kindness to a patient in right medical cost free from lust. He teaches him to do routine in caring patient for (1) to give powerful mind to the patient, (2) to visit age people, (3) to give powerful mind to student, (4) to give powerful mind to suffering man, (5) to give sweet speech to patient and (6) the management of hospital by vision, good government and good habit.

Buddhism about the medical morality of Thai herb is focused on taking care the closed patient from he comes to the herbalist until he goes back his home under main Dhamma, i.e. Viriya (effort), Appamāda (carefulness), Sacca (truth), Hiri-Ottappa (moral shame, moral dread) and Paripucchā (conversation). Other Dhamma many more for covering the morality of medical personals, i.e. Sammākammanta -abstention from killing, stealing and sexual misconduct, Sammāvācā -abstention from false speech, abstention from tale-bearing, abstention from harsh speech, abstention from vain talk or gossip. Dhamma –Dāna is gift any thing in during suffering, although knowledge and understanding and highest gift is apology. Finally, Sammāpaññā – wisdom of reality is knowledge of justice as legal or illegal.

Keywords: Buddha's Teaching, Thai herbal morality of Doctor

บทนำ

อโรคยปรมา ลภา ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ (ขุ. ธ. (ไทย) 25/204/46) พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องนี้ในคัมภีร์คธาธรรมบท แสดงให้เห็นว่า สุขภาพที่ดีเป็นเลิศกว่าลาภใด ๆ เป็นยอดปรารถนาของมนุษย์ แม้แต่สัตว์โลกทุกตัวตนก็ปรารถนาเรื่องนี้ ซึ่งไม่อยากเจ็บไข้ ไม่อยากตาย ล้วนแล้วก็รักตัวกลัวตายกันทั้งสิ้น การเกิดเป็นมนุษย์พร้อมกับการมีปัญญาโดยมีการค้นคิดที่จะแก้ไขในการเจ็บไข้หายมารักษาบาปกรรมความทุกข์เวทนา ขออ้างอิงเรื่องหมอคั้งในสมัยพุทธกาล สมัยพุทธกาล พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันสถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยเมื่อพระผู้มีพระภาคยังทรงพระชนม์อยู่ ชาวพุทธทำบุญให้ทานที่เป็นกุศล จะอธิษฐานจิตว่าข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ขอให้ข้าพเจ้าพ้นทุกข์ ให้ได้ถึงสุข ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ นิพพานสมบัติ แม้มีชีวิตอยู่ขอให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ไร้โรคโรคาพยาธิ คำนี้เป็นคำที่ผู้มีปัญญาได้อธิษฐานและตั้งจิตร้องขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะประสิทธิ์ประสาทให้ได้ดังที่ปรารถนา

การรักษาโรคทางจิตใจ รักษาได้ โดยใช้โอสถที่รักษาได้ดีที่สุดคือ พึงทางธรรมมะโอสถหรือพึงเทศนาสอน ให้สติกับคนที่ทุกข์สิ้นหวัง เรื่องนี้เคยมีในพุทธกาลพระผู้มีพระภาคเคยเทศนาสอนหญิงนางปฐาจารา ให้หายจากการเป็นบ้าได้สติคืนมาจะเห็นได้ไม่ว่าสมัยไหนก็ตามเมื่อเกิดเหตุเภทภัยทางจิตใจ คนที่มีความทุกข์มาก ๆ จะหันหน้าเข้าวัดหวังพึ่งพระธรรมหวังพึ่งพระสงฆ์ให้ช่วยชี้แนะ ให้แสงสว่างทางปัญญาได้สติ รักษาจิตใจให้คลายทุกข์ลงบ้าง ในที่สุดก็เข้าใจในหนทางดับทุกข์ลงได้

วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพฯ เป็นที่จาริกตำราบนฝาผนังพระวิหารมากมาย เป็นยี่ห้อยาสมุนไพรด้วยซึ่งมียาสมุนไพรสมัยใหม่ ชนิดอัดเม็ด บรรจุเป็นแคปซูล มีแบบเป็นน้ำยาทาถูด้วย นวดด้วย นอกจากนี้วัดโพธิ์ฯ ยังเป็นวัดที่มีตำรายาจาริกอยู่บนฝาผนังพระอุโบสถด้วยและมีรูปปั้นฤๅษีดัดตนซึ่งเป็นท่านวดกายต่าง ๆ ด้วย เชื่อว่าไม่มีที่วัดใดหรือที่ไหนในประเทศไทยนี้ จึงมีแนวทางการรักษาโรคในพระพุทธศาสนา มีกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะ 4 กระบวนการ คือ ทางกาย ทางใจ ทางปัญญา และทางสังคม ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้ คือ กระบวนการรักษากาย โดยการเลือกโภชนาการครบ 5 หมู่ การสร้างจริยธรรมในสุขภาวะด้วยการทำความสะอาดในที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การรักษาสิ่งแวดล้อม แต่ในส่วนพระพุทธศาสนาแล้ว ก็จะศึกษาหาความรู้เพื่อบริหารสุขภาวะได้ทั้งในด้านกายภาพ ด้วยการอยู่ในสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี

ในสมัยพุทธกาล บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาโรค คือ ชิวโกมารภัก (ภัก) ท่านนี้ จะมีบทบาทรักษาทั้งพระพุทธเจ้า พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าจันตปัชโชติ เศรษฐี พอค้า ประชาชน พระภิกษุสงฆ์รักษาฟรี จนมีผู้ชาวกรุงราชคฤห์ที่เจ็บป่วยมากมายปลอมบวชไปรักษาโรค กราก เกลื้อน โรคมองคร้อ โรคฝี โรคไข้ทุตถุณฐัง นานาชนิด รักษาไม่หวาดไม่ไหว ทำให้หมอชิวโกมารภักไปกราบทูลร้องขอพระพุทธเจ้าให้ห้ามอุปสมบทเป็นอันตรายกธรรมกับผู้เป็นโรค 5 ชนิด ได้แก่ 1. โรคเรื้อน 2. โรคฝี 3. โรคกลาก 4. โรคมองคร้อ 5. โรคลมบ้าหมู ในภาษาบาลีว่า กุณฐิ, คณโฑ, กิลาส, โสโส, อปมาโร (วิ.ม. (ไทย) 4/125/ 192)

จรรยาบรรณการดูแลรักษาโรคทุกชนิด เป็นหน้าที่ของหมอ แต่หมอนั้นต้องมีจรรยาบรรณ นั่นคือหมอต้องมีจิตสำนึกซึ่งออกมาจากความรับผิดชอบของตนเอง หมอต้องมีจรรยาบรรณต่อชีวิตของคนไข้ เพราะการรักษา นั่นคือการรักษาให้หายจากโรค ดังนั้น ทุกชีวิตจิตใจคือรักษาคนไข้ให้หายโรค ถ้าหมอไม่เห็นความสำคัญเรื่องนี้ ไม่สมควรเป็นหมอต่ไป หมอต้องมีจรรยาบรรณต่อศีลธรรม คือหมอต้อไม่ละเมิดต่อร่างกายที่ซึนใจอันจะก่อให้เกิด ละเอียดทางเพศ จริงอยู่หมอนั้น บางครั้งการตรวจโรคนั้น ต้องตรวจภายนอกตามร่างกายที่เป็นบาดแผล ต่อม กลาก เกลื้อน หูด ซึ่งอาการเหล่านี้สามารถเกิดได้ทั่วร่างกาย หากไปเกิดในบริเวณอวัยวะเพศซึ่งเป็นของสงวนของลับที่ไม่ อยากรให้ใครพบเห็นได้ แต่คนจะยอมได้คือคนที่เป็นหมอเท่านั้น ดังนั้น หมอต้องรักษาความลับเรื่องนี้ไว้ เพื่อไม่ให้ คนไข้อับอายขายหน้า

จรรยาบรรณหมอแผนไทย ก็เช่นเดียวกันกับหมอแผนปัจจุบัน เพราะบางอาการคนไข้ นั้น ต้องบีบ นวด กลึง ประคบ กับร่างกายคนไข้ ถ้าอาการโรคนั้นไปปรากฏในอวัยวะภายใน ก็ต้องเข้าไปรักษาบริเวณนั้น ดังนั้น โดย จรรยาบรรณหมอต้อต้องและต้อได้เชิงการแพทย์เท่านั้น และเมื่อรักษาแล้วก็ไม่นำสภาพอาการนั้นมาวิจารณ์ เพราะ ทำให้คนไข้อับอายขายหน้าได้

จรรยาบรรณหมอแผนไทย ในลักษณะหนึ่งที่อาจพบได้แม้ไม่ได้อยู่ในสายงานเดียวกันสมบูรณ์ แบบก็ตาม ซึ่งหมอแผนไทยต้อพบคือ การสะเดาะเคราะห์แก้กรรมของคนไข้ เนื่องจากการเจ็บป่วยนั้น ตามแนว พระพุทธศาสนา บางอย่างเชื่อว่ามาจากกรรมในอดีต เรื่องนี้ปรากฏในชุดจุฬามณีมังคละสูตรในพระสุตตันตปิฎก เมื่อสุภามาพโตเทยบุตร เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ท่านพระโคตม อะไรรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์ที่เกิดเป็นมนุษย์ปรากฏเป็นคนเลวและคนดี คือ มนุษย์ทั้งหลายยอมปรากฏว่ามีอายุ สั้น มีอายุยืน มีโรคมก มีโรคน้อย (เพราะอะไร)

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรม เป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัยกรรมยอมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน “มาณพ เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี ว่า “มาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นสตรีก็ตมเป็นบุรุษก็ตม เป็นผู้ฆ่า สัตว์ เป็นคนหยาบข่า มีมือเปื้อนเลือด ผักไฟในการประหัตประหาร ไม่มีความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย เพราะกรรมนั้นที่เขาทำให้บริบูรณ์ ยึดมั่นไว้อย่างนั้น หลังจากตายแล้ว เขาจึงไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในที่ใด ๆ เขา ก็จะเป็นคนมีอายุสั้น

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า อิทธิพลของพระพุทธศาสนานั้นมีกล่าวไว้ในเรื่องการรักษาโรคอย่างมากเช่นคำ ว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ นี้หมายถึงว่า ให้นับว่า สุขภาพมาก่อนกว่าทรัพย์สินสมบัติใด ๆ แต่เมื่อปัญหา สุขภาพเกิดขึ้นแล้วจะแก้ไขอย่างไรตามแนวพระพุทธศาสนา คนที่ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาคนไข้ต้อปฏิบัติตน อย่างไรให้ถูกต้องตามจริยธรรม คุณธรรม ต้อนำหลักกุศลธรรมมาร่วมในการรักษา การคิดค้ายา ในการเอาใจดูแล ด้วยความรักความเมตตาตามธรรมหรือไม่อย่างไร จึงสมควรศึกษาวิจัยเรื่องนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ศึกษาไว้ คือ (1) เพื่อศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อตำราแพทย์แผนไทย (2) เพื่อศึกษาจรรยาบรรณแพทย์ที่ปรากฏในตำราแพทย์แผนไทย (3) เพื่อศึกษาคำสอนทางพุทธศาสนาที่มีต่อจรรยาบรรณแพทย์แผนไทย

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตศึกษาไว้ คือ (1) ศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อตำราแพทย์แผนไทย ตามจรรยาเภสัช 5 คือ วิริยะ ความขยันหมั่นเพียรศึกษาสมุฏฐานของโรค อัมปมาทะ ความไม่ประมาทต่อการรักษาโรค สัจจะ ความซื่อสัตย์สุจริต ทิริ โอตตปปะ ความละเอียดรอบาป ความเกรงกลัวต่อความผิดที่จะเกิดขึ้น ปฏิบุจจา เข้าปรึกษาผู้รู้ ผู้เป็นบูรพาจารย์อยู่เสมอตามกาลเวลาอันสมควรหลักจรรยาบรรณ 5 ประการข้างต้นนี้ ท่านเปรียบเหมือนศีล 5 เป็นข้อยึดเหนี่ยวหรือเป็นกฎข้อบังคับเตือนสติให้ผู้เป็นเภสัชกรประพฤติปฏิบัติไปในทางที่ถูกที่ควรเป็นทางนำไปสู่คุณงามความดีและนำความเจริญก้าวหน้าแห่งวิชาชีพลี้ไปชั่วกาลนาน (2) จรรยาบรรณแพทย์ที่ปรากฏในจรรยาบรรณแพทย์แผนไทย ตามหลักเภสัช 4 ประการ คือ - ต้องรู้จักวัดธาตุตุนานาชนิด - ต้องรู้ลักษณะพื้นฐานของตัวยาหรือสมุนไพรแต่ละชนิด คือต้องรู้จักชื่อ ลักษณะ สี กลิ่น และรส - ต้องรู้จักสรรพคุณของวัดธาตุตุนานาชนิดที่จะนำมาใช้เป็นยา - ต้องรู้การจัดหมวดหมู่ตัวยาหลายสิ่งหลายอย่าง รวมเรียกเป็นชื่อเดียว - ต้องรู้จักการปรุงยา ผสมเครื่องยาหรือตัวยา ตามที่กำหนดในตำรับยาหรือตามใบสั่งยาด้วย (3) คำสอนทางพุทธศาสนาที่มีต่อจรรยาบรรณแพทย์แผนไทย ข้อนี้เปรียบด้วยศีล 5 (4) หลักการแพทย์อายุรเวท โดยสัชเชป องค์คุณแห่งผู้เป็นแพทย์ 30 ประการ มี ทุตลักษณะ นิमितลักษณะ เป็นต้น

ขอบเขตด้านเอกสาร ในส่วนเอกสารทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ คัมภีร์วินัย มหาวรรค: เภสัชขขันธกะ ว่าด้วยทรงอนุญาตเภสัช 5 คัมภีร์พระสูตร: ขุททกนิกาย ธรรมบท ว่าด้วยจรรยาบรรณรักษาคณใช้ คัมภีร์สังยุตตนิกาย มหาวรรค : คิลานวรรค คิลานสูตร / คิลานวัดถูกถาคัมภีร์สังยุตตนิกาย มหาวรรค : โพชฌังคสูตร ในส่วนเอกสารตำราแผนโบราณ ตำราแพทย์แผนไทยทั่วไป สาขาเภสัชกรรม โดยกองประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ตำราแพทย์แผนไทยโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 1 เวชศึกษาแพทย์ศาสตร์สังเขป เล่ม 1 พระยาพิชณุประสาทเวช เวชศึกษาแพทย์ศาสตร์สังเขป เล่ม 2 พระยาพิชณุประสาทเวช เวชศึกษาแพทย์ศาสตร์สังเขป เล่ม 3. พระยาพิชณุประสาทเวชตำราอ้างอิงยาสมุนไพรไทย เล่ม 1 กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, ตำรายาพระคัมภีร์อติสารวรรค โบราณกรรมและปัจจุบันนกรรม” (ตำราอายุวัฒน์)เอกสารวิชาการแพทย์ประจำตำบล ณ สถานฝึกอบรม วัดสามพระยา ขอบเขตด้านพื้นที่/ประชากร ใช้พื้นที่ชุมชนหมู่ 2 ต.วงษ์ อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก จำนวน 20 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ คือ (1) รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้ เป็นแบบวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร 2 ประเภท คือ (1) คัมภีร์พระทางพระพุทธศาสนา (2) เอกสาร ตำรายาตำราแผนโบราณ ได้แก่ ตำราแพทย์แผนไทยทั่วไป สาขาเภสัชกรรม โดยกองประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ตำราแพทย์แผนไทยโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 1 (จรรยาบรรณหมอพร) เวชศึกษาแพทย์ศาสตร์สังเขป เล่ม 1 พระยาพิชัยประสาทเวช (จรรยาบรรณ 12) เวชศึกษาแพทย์ศาสตร์สังเขป เล่ม 2 พระยาพิชัยประสาทเวช เวชศึกษาแพทย์ศาสตร์สังเขป เล่ม 3 พระยาพิชัยประสาทเวช ตำราอ้างอิงยาสมุนไพรไทย เล่ม 1 กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, ตำรายาพระคัมภีร์ อติสารวรรค โบราณกรรมและปัจจุบันกรรม” (ตำรายาวิวัฒนะ) เอกสารวิชาการแพทย์ประจำตำบล ณ สถานฝึกอบรม วัดสามพระยา (2) การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวกับเภสัชกรรมหลัก ๆ คือ ตำราแพทย์แผนไทยโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 1-3 และ เวชศึกษาแพทย์ศาสตร์สังเขป เล่ม 1 พระยาพิชัยประสาทเวช รวมถึงคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับคิลานุปัฏฐาก (การดูแลเอาการไข้) แล้วทบทวนก่อนที่จะนำมาเรียบเรียงที่คัดแยกเกี่ยวกับจรรยาบรรณและวิเคราะห์ประกอบกับธรรมคำสอนเนื้อหาพร้อมทั้งหาข้อมูล (3) การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Description) จากเอกสารคำสอนทางพระพุทธศาสนาและตำรายาแผนไทยที่เกี่ยวกับจรรยาบรรณทางการแพทย์แผนไทยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (4) เสนอรายงานวิจัยและเผยแพร่วิจัย โดยเสนอบทความวิจัยทางวารสารที่ได้รับการรับรองขึ้นฐานหรือนำเสนอรายงานประชุมสัมมนา ระดับชาติหรือนานาชาติที่มีการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Proceeding)

ผลการดำเนินงาน วิเคราะห์และสรุปสาระสำคัญ

ผลการศึกษา พบว่า คำสอนหลักที่เกี่ยวกับอาการไข้ การรักษาคนไข้ การดูแลคนไข้ และจรรยาบรรณของแพทย์แผนไทย คือ สัมมากัมมันตะ สัมมาวาจา เมตตา ทาน ปัญญา ประเด็นคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญรักษาชีวิตคนไข้โดยสร้างจิตสำนึกจากการที่พระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ถ้าพวกเขาไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาลพวกเขา ภิกษุทั้งหลาย ผู้จะพยาบาลเราก็จงพยาบาลภิกษุไข้เถิด กล่าวคือ การที่พยาบาลภิกษุไข้นั้นก็เท่ากับได้อุปัฏฐากพระพุทธเจ้า มีบริบทถึงว่า ถ้ามีอุปัชฌาย์อุปัชฌาย์ พึงพยาบาลภิกษุไข้จนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีอาจารย์อาจารย์พึงพยาบาลภิกษุไข้จนตลอดชีวิต(หรือ)จนกว่าเธอจะหาย ๆ ถ้าไม่มีอุปัชฌาย์ อาจารย์สัททวิหาริก อันตเวาสิก ผู้ร่วมอุปัชฌาย์ หรือผู้ร่วมอาจารย์ สงฆ์ต้องพยาบาลภิกษุไข้ นั้น ถ้าไม่พยาบาล ต้องอาบัติ ทุกกฎ

ประเด็นจรรยาบรรณแพทย์ที่ปรากฏอยู่ตำราแพทย์แผนไทยโดยหลัก ๆ มี 12 ประการ ได้แก่

(1) มีความเมตตา (2) ไม่เห็นแก่ลาภ (3) ไม่โอ้อวด (4) ไม่ปิดบังความเขลาของตนไว้โอ้อวดรู้ (5) ไม่อิจฉาปิดบังความดีของผู้อื่น (6) ไม่เฟื่องหวงลาภผู้อื่น (7) ไม่ลุแก่อำนาจตรงข้ามกับคำสอน (8) ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม (9) มีหิริโอตตปัปะ (10) ไม่เป็นคนเกียจคร้านมักง่าย (11) โยนิโสมนสิการ และ (12) ไม่มีวูฒาหรือไม่มีตีมสุรา และจรรยาบรรณรองลงมาคือ จรรยาบรรณหมอปพร ที่เป็นต้นแบบเสียสละ (จาคะ) รวมถึงจรรยาบรรณในเรื่องการไม่เห็นแก่อามิสสินจ้าง (อามิสสัจจะ) อวิชา นิสสัยดี และเชื่อกฎแห่งกรรม ซึ่งสรุปในคำสอนพระพุทธเจ้าก็จะได้สัมมากัมมันตะ สัมมาวาจา เมตตา ทาน และปัญญา รวมแพทย์ต้องมีจรรยาบรรณด้านความรู้เภาสัช แพทย์แผนไทยนอกจากจะรู้เรื่องอาการไข้ รู้ทั้งการบริหารจัดการยากับคนไข้เป็นอย่างดีแล้ว แพทย์ต้องรู้เรื่องยา ด้วย ซึ่งโดยสรุปสิ่งที่นำมาเป็นยามืออยู่ 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ตัวยาเภสัชวัตถุ จำแนกออกได้ 3 ประเภท (1) ประเภทพืชวัตถุ (2) ประเภทสัตว์วัตถุ (3) ประเภทธาตุวัตถุ กลุ่มที่ 2 ตัวยาประเภทสัตว์ แยกเป็น สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์อากาศ (สัตว์ปีก)

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 คำสอนทางพุทธศาสนาที่มีต่อจรรยาบรรณแพทย์แผนไทยเน้นลงคำสอนที่ใกล้ชิดกับคนไข้ ซึ่งแพทย์แผนไทย จะใช้กับคนไข้ นับแต่ที่เข้าคนไข้เข้าหาแพทย์จนถึงคนไข้ออกจากการรักษาแล้ว คือ คำว่า สัมมากัมมันตะ ทำหน้าที่โดยไม่ฆ่า ไม่ลัก และไม่ประพฤติผิดประเวณี สัมมาวาจา ทำหน้าที่โดยไม่พูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ ทาน คือการให้ด้วยสิ่งของ สิ่งจำเป็นในยามปกติหรือยามประสบภัย ให้ธรรม คือความรู้ความเข้าใจ และให้อีกอย่างคือให้อภัย โดยอโหสิกรรมยกโทษให้ และคำสุดท้ายคือสัมมาปัญญา ปัญญาารู้เข้าใจในสังขธรรม รู้ความถูกหรือความผิดที่จะให้คุณให้โทษอย่างไร

อภิปรายผล

จอห์น ล็อก (John Lock) ให้คำสำคัญว่า A sound mind is in a sound body จิตใจที่ผ่องใส อยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์ (จิตใจที่แจ่มใส อยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์, 3 มิ.ย.60) ซึ่งตรงกับคำว่า อโรคยาปรมา ลาภา ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ ทั้งแนวคิดนี้ คำว่าสุขภาวะ ย่อมหมายถึงสุขภาวะกาย สุขภาวะใจ สองคำนี้ต้องมาคู่กัน สัมพันธ์กันเสมอ คือ ถ้าสุขภาวะกายดี ย่อมส่งผลให้สุขภาวะจิตดีด้วย ทางกลับกัน คือถ้าสุขภาวะจิตดี สุขภาพกายก็ดีด้วย เพราะจิตใจที่ผ่องใส ย่อมอยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์

คำสอนของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวกับการพยาบาลด้านต่าง ๆ กล่าวได้ว่า แพทย์แผนโบราณจะมีจิตสำนึกอันดีงามที่มีจิตเมตตาสาธยายผู้เจ็บไข้ เว้นจากวิหิงสา พยาบาท อาฆาต จองเวรต่อบุคคลผู้อื่น มีใจกรุณาปราณีเป็นเบื้องหน้า นี้จัดเป็นคุณธรรมของแพทย์ การงดเว้นไม่ผิดศีลด้วย ไม่ประพฤติร้ายต่อร่างกายเป็นคุณธรรมของแพทย์ หลักคำสอนนี้จะสอดคล้องกับศีลข้อ 1 ที่ทรงบัญญัติวินัยไว้ การเป็นหมอต่อมไม่อาฆาตจองเวรกับคนไข้ไม่ว่าเขาจะเป็นศัตรูคู่แค้นกับหมอมามาก่อน เมื่อเขาเจ็บป่วยมาหาหมอรักษาหน้าที่หมอควรจะให้ความเมตตาช่วยเหลือ ต้องมีจิตสำนึกในใจว่า รีบรักษาเขาช่วยชีวิตให้เขารอดตาย ด้วยใจมุ่งหมายให้หาย

โรคภัย มีความรู้ความสามารถก็เร่งรีบจัดยาวางยาให้ไข้ทุเลาเบาบาง ให้ฟื้นชีวิตอันตรายเสียก่อนเป็นเบื้องต้น ใช้ความรู้ที่รำเรียนมาเพื่อทำการตรวจวินิจฉัยโรคให้แม่นยำอย่าค่อยวางยา

คำสอนในพุทธศาสนาที่มีต่อการแพทย์แผนไทย อยู่ในเรื่องโยโสมานะสิการ ที่สอดคล้องกับจรรยาบรรณแพทย์แผนไทย เมื่อมีคนไข้ที่ต้องทำการรักษาต้อง วิเคราะห์เรื่องของโรคที่คนป่วย ที่เป็นอยู่ตรึงตรองในใจโดยแยบคาย จะตรวจอาการโรคก็ตรวจด้วยพินิจพิเคราะห์หาเหตุผลโดยรอบคอบ เมื่อประกอบยารักษา ก็ทำด้วยความใคร่ครวญ ใช้องค์วิจระญาณปัญญาสอดส่อง มองหาสาเหตุให้แน่นอนแก่ใจทุกสิ่งทุกอย่างนี้เป็นองค์สำคัญสำหรับวิชาแพทย์ จัดเป็นคุณธรรม เครื่องประดับของหมอประการหนึ่ง

จรรยาบรรณแพทย์แผนไทยคนที่เป็นแพทย์ต้องรู้ตัวยามากกว่า ตัวยาหรือเภสัชวัตถุที่นำมาปรุงยา เช่นสมุนไพรไม้ต่างๆชนิด หวานต่างๆชนิด สัตว์ต่างๆชนิด แร่ธาตุต่างๆชนิด 1) การใช้สมุนไพร ต้องรู้สรรพคุณ ต้องรู้รส รูกลิ่น รู้สี รู้วิธีใช้ ควรจะใช้ส่วนไหนของต้นไม้ม การใช้หวานก็ต้อง สรรพคุณ รุส รูกลิ่น รู้สี รู้ว่าควรใช้ส่วนไหนของหวาน 2) สัตว์ต่างๆชนิด ต้องรู้ว่าควรใช้ส่วนไหนของอวัยวะของสัตว์นั้นๆ ควรรู้สรรพคุณ รุส รูกลิ่น รู้สี รู้ว่าควรใช้ส่วนไหนของสัตว์ควรเรียนรู้ให้มาก เรื่องแร่ธาตุ การใช้แร่ธาตุควรรู้สรรพคุณ รุส รูกลิ่น รู้สี รู้ว่าควรใช้ปริมาณเท่าไร

อดีตการศึกษาหาความรู้การประกอบโรคศิลปะแผนไทยทั่วไปนั้น เป็นการศึกษาหาความรู้จากตำราหรือเรียนสืบต่อกันมา โดยการมอบตัวเป็นศิษย์ มิได้มีหลักสูตรการเรียนการสอนมาตรฐาน

กองประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้เห็นความจำเป็นให้มีตำราที่ได้มาตรฐาน เพื่อให้โรงเรียน ครูผู้รับมอบตัวศิษย์ ได้ใช้เป็นตำราในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐานในแนวทางเดียวกัน และเพื่อให้การผลิตบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยทั่วไปมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสังคมสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพในการปรุงยา การผลิตยา และยังเป็นการสนับสนุนสาธารณสุขมูลฐาน ให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์และเผยแผ่สมุนไพรไทย และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดการสูญเสียเศรษฐกิจของประเทศ

จะเห็นได้ว่าการเป็นแพทย์ต้องมีจรรยาบรรณ เป็นหลักปฏิบัติ และมีศีลธรรมอันดีงามเสมอ หลักยึดเหนี่ยวประจำคือ มีพรหมวิหาร 4 มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในหลักคำสอนของพราหมณ์ที่มีต้นแบบมาจากครูบาอาจารย์ ต้นตำรับคือหมอชิวโกมารภัจจ นายแพทย์ทศปาโมกษ์ฤทธิหมอยาอีกหลายท่าน ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแพทย์ ให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ตำรับตำรายาต่างๆ

นับว่าหมอชิวโกเป็นแพทย์ ผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นแพทย์ที่ได้ใช้ศาสตร์ผสมผสาน ในการรักษา เช่นการใช้ยาสมุนไพร ใช้พืชไม้ใหญ่เล็กพันธุ์มีเหง้ามีหัวทุก ๆ ประเภทมาปรุงยา ใช้ สัตว์วัตถุ สัตว์อีกหลายจำพวก เช่น สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์อากาศ ยังค้นคว้าประเภท แร่ธาตุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ใช้มาผสมผสานปรุงยาชนิดต่าง ๆ รักษาโรคที่มีหลากหลาย เชื่อโรคที่ต้องทดลองผิด ลองถูก จนได้ผลที่ดีมีฤทธิ์ ที่รักษาโรคได้จริง และดีจริง จึงได้ถ่ายทอดความรู้สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น จนถึงทุกวันนี้ สมัยโบราณมีหมออยู่ ไม่มากนักแต่

โรคภัยมีมาก จำเป็นต้องช่วยตัวเองเช่นการเก็บยามาต้มกินเอง โดยใช้ตำราที่ค้นพบ ตามโบราณ สมุดข่อย ตาคัมภีร์ต่าง ๆ

การแพทย์ในสมัยอยุธยาแนวคิดที่ว่า ชีวิตหรือร่างกายของมนุษย์ประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 ผู้ที่ไม่เจ็บป่วยแสดงว่ามีความสมดุลย์ของธาตุทั้ง 4 เมื่อเกิดความเจ็บป่วยแสดงว่าธาตุทั้ง 4 นั้นมีความไม่สมดุลเกิดขึ้น นอกจากนั้นยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์และโหราศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมากเป็นผลมาจากสภาพของชุมชนและสังคม

สรุป จะเห็นได้ว่าความเชื่อความศรัทธายังมีอยู่คงเดิม ในปัจจุบันที่เราเรียนแพทย์กันอยู่ทุกวันนี้มีผลมาจากความเชื่อในการรักษาแบบดั้งเดิม ครั้งในสมัยอยุธยา มีการร่ำเรียนในคัมภีร์ที่มี ธาตุสมุฏฐาน ประเทศสมุฏฐาน กาลสมุฏฐาน อุตตสมุฏฐาน ในตำราล้วนแล้วมาจาก การเชื่อเรื่องการบวงสรวง การไหว้ครูบูชาพ่อหมอแม่หมอที่มีแค่ชื่อและตำนานคือท่านเท่ากับภูตผี แต่เราก้ยังยึดหลักโบราณไว้อย่างมั่นคง มีคาถาประกอบการเขียนอักขระลงในใบยา ก่อนลงหม้อดิน ต้องต้มกลางแจ้ง และมีการหันหน้าให้ถูกทิศ มีการปลุกเสก แม้คาถาเกลือผงฝู คาถาดับพิษไฟ คาถากันแก้มากหลายรูปแบบ นี่ค้ือมนต์เสน่ห์ของการเชื่อมัน ทั้งผู้ประกอบพิธี และผู้ได้พบเห็น สำคัญคือคนไข้ได้คาถา ได้น้ำมนต์จะมีความศรัทธามีกำลังใจ มีความมั่นใจเพิ่มทวีคูณจึงไม่แปลกที่ความเชื่อในกรรมวิธีนี้จะคงคู่อยู่กับหมอโบราณและแพทย์แผนไทย จนถึงยุคนี้สมัยนี้ก็ยังมีการรักษาแบบโบราณมีพิธีกรรมแบบโบราณคือความเชื่อ

ตาราง สรุปความเชื่อต่อสุภาพะจากผลของกรรมดี และ กรรมชั่วตามการศึกษาและความเชื่อจากเหตุและผล มีดังนี้

เหตุกรรมดี	ผลกรรมดี	เหตุกรรมชั่ว	ผลกรรมชั่ว
ไม่ฆ่าสัตว์	อายุยืน	ฆ่าสัตว์	อายุสั้น
ไม่เบียดเบียนสัตว์	สุขภาพดี	เบียดเบียนสัตว์	ไข้โรค
ไม่มักโกรธ	ผิวพรรณดี	โกรธ-พยาบาท	ผิวพรรณทราม
ไม่ริษยา	มีเดช	ริษยา	ไร้เดช
บริจาคทาน	มีสมบัติมาก	ตระหนี่	ยากจน
อ่อนน้อม	เกิดในตระกูลสูง	เย่อหยิ่งจองทอ	เกิดในตระกูลต่ำ
คบแต่บัณฑิต	มีปัญญามาก	ดื่มสุราเมรัย	มีปัญญาทราม

ข้อเสนอแนะ

การนำไปใช้ประโยชน์

การนำไปใช้เชิงนโยบายของของภาครัฐ โดยมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยและให้ความสำคัญด้านกรรมวิธีที่บรรพบุรุษของไทย ได้ประสิทธิ์ประสาทศาสตร์ หลักการอันมีเหตุผลและตอบโจทก์ได้ในพิธีกรรม ไม่ใช่เรื่องง่าย และเป็นสมบัติอันล้ำค่า ที่ทั่วโลกเขาก็มีความเชื่อกัน ภาครัฐควรสนับสนุนในด้านสืบสานวัฒนธรรมอันมีคุณค่ามีประโยชน์ มีเหตุผลมีหลักการอันมีมาแต่สมัยโบราณ เป็นศาสตร์ที่มีมาคู่กับประเทศไทย อดีตก็มีหลักฐานที่ค้นพบและมีตำนาน มีศิลาจารึกแต่ครั้งสมัยทวารวดี สมัยกรุงสุโขทัย สืบต่อมาสมัยกรุงศรีอยุธยา สืบสานยาวมาจนในสมัยปัจจุบัน และมีการวิจัยในแพทยศาสตร์ว่า สมุนไพรและยาแผนไทยรักษาโรคที่เรื้อรังได้ดี และจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นแค่อาหารเสริม ทั้งที่เป็นยาสมุนไพรที่ทุกคนก็เข้าใจได้ว่าเป็นยาสมุนไพร แต่ไม่ยอมรับไม่เชื่อว่าเป็นยา นี่ถือเป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่เราไม่มีของดีสืบทอดกันมา ใช้รักษากันมาแต่ดีก็ดำบรรณก็เรียกว่ายาสมุนไพร แต่เดี๋ยวนี้ถูกจำกัดสิทธิ์จะเรียกว่ายาไม่ได้ น่าเสียดาย

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. จัดทำงานวิจัยเรื่องฤทธิ์ของตัวสมุนไพร ควรทำโดยกลุ่มนักวิจัยที่ให้โอกาสเจ้าของตำรับและเจ้าของตำราได้มีส่วนร่วม เข้าไปในกองงานจริง ๆ ไม่ใช่มีแค่ชื่อหรือชื่อตำราไปเพราะผิดมาก ๆ
2. ควรมีการศึกษาตรวจสอบ เรื่องสิทธิ์และเอกสารสิทธิ์ที่มาที่ไปให้ชัดเจน เป็นตำราของเพื่อนบ้าน เช่นมีตัวอักษรหลายเขียนสัญลักษณ์อักษร ที่ยืนยันได้แต่กลุ่มงานภาครัฐมาหยิบยืมไปบางรายไม่ได้คืน ถูกยึดไปโดยมิชอบและอ้างว่าเป็นตำราของตน และมีการสวมสิทธิ์อย่างไม่ละอาย
3. ควรให้เกียรติ เจ้าของตำราและมาแอบอ้างว่าจะให้เข้าร่วมทำงานค้นคว้านี้เอาไร้ดเอาเปรียบครั้นเอาตำราไปแล้ว แอบถ่ายเอกสารไว้แล้วนำมาคืน บอกว่าตรวจสอบแล้วไปซ้ำตำราของคนอื่นไม่กล้าทำกลัวจะผิด นี่คือผู้ไม่มีจรรยาบรรณ และมีความโคตรโกงหน้าตาใส ๆ ใจสกปรกเราอยู่ในเหตุการณ์ในวงการณ์นี้ได้แต่ส่งสารเพื่อน ที่มีภูมิปัญญาพื้นบ้านเชี่ยวชาญในการรักษาโรค แต่เสียรู้ผู้ที่มีความพยายามแฉะเวียนมา เยี่ยมเยียน โดยพูดจาภาษาดอกไม้เพื่อนให้ตำราไปก็แบบนี่

เอกสารอ้างอิง/อ่านประกอบอื่น ๆ (reference)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ตำราอ้างอิงยาสมุนไพรไทย เล่ม 1 กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2552

พิษณุประสาทเวช, พระยา. เวชศึกษาแพทยศาสตร์สังเขป เล่ม 1. พระนคร: โรงพิมพ์ไทย, 2451

พิษณุประสาทเวช, พระยา. เวชศึกษาแพทยศาสตร์สังเขป เล่ม 2. พระนคร: โรงพิมพ์ไทย, 2456

พระยาพิษณุประสาทเวช. เวชศึกษาแพทยศาสตร์สังเขป เล่ม 3. พระนคร: โรงพิมพ์สามัคคี, ม.ป.ท.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม,

2540.

ตำราแพทย์แผนไทยโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 1. พระนครฯ: โรงพิมพ์ไทย. 2451.

ตำราแพทย์แผนไทยทั่วไป สาขาเภสัชกรรม โดยกองประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวง สาธารณสุข.

โสภิตบรรณालักณ์, ตำราแพทย์แผนโบราณ สาขาเภสัชกรรม เล่ม 1, /62 – 73 /10/2537.

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. กองประกอบโรคศิลปะ สาขา เภสัชกรรม. เล่มที่1 / 184 – 187 /

2528 เล่มเดียวกัน หน้าที่ 19 – 22 (อัดสำเนา)

เอกสารวิชาการแพทย์ประจำตำบล ณ สถานฝึกอบรม วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร พทท.1617.

รายงานวิจัย

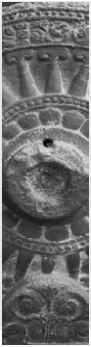
พระมหาสุทิตย์ อากาศโร และคณะ. การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคม

ตามแนวพระพุทธศาสนา. รายงานวิจัย, โครงการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของ

สังคมตามแนวพระพุทธศาสนา (สรพ.) สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, 2553.

พระครูสิริรัตนานุวัตร. “แนวคิดและกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมตามแนว

พุทธจิตวิทยา” รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2559.

หลักสี่ปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของ
วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

The 7 *Sappāya* Principle for Promoting the Learning Source of the
Thai Traditional Medicine in Wat Phrapathom Cedi Rājāvāra Mahā
Vihāra, Muang District, Nakhon Pathom Province

พระทรงชัย ขนติธมโม (ทำดี) ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล²

พระปลัดสมชาย ปโยโค,ดร.³

1Phra Songchai Khantidhammo

(Thamdee),Dr.Yota Chaiworamankul,² Phrapalad Somchai Payogo,Dr.³

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

1Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

1Email: spunspoon8@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์อันประกอบด้วย 1“หลักสี่ปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหลักสี่ปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม, เพื่อเปรียบเทียบหลักสี่ปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม, เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะหลักสี่ปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ระหว่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 193 ชุดกับกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย พบว่า

1) ผลการสัมภาษณ์ ในการดูแลแพทย์แผนไทยยังมีปัญหาในเรื่อง ที่เป็นสิ่งปลูกสร้างภายใน วัดพระปฐมเจดีย์ ซึ่งเป็นวัดหลวงชั้นเอกยังอยู่ในความควบคุมดูแลของกรมศิลปากร อาคารก่อสร้างหรือสิ่งปลูกสร้าง ย่อมทำเองมิได้ การดูแลต่างๆ จึงต้องมีการขอหนังสือเพื่ออนุมัติ เนื่องจากวัดยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนมรดก เนื่องด้วยปัญหานี้หวังภายในอนาคตอันใกล้ ควรมีการพัฒนาสิ่งปลูกสร้าง และอื่นๆ ที่ยังไม่พัฒนาตามความเหมาะสม

2) หลักสี่ปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสี่ปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$)

3) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ และจำนวนครั้งในการรักษา มีความคิดเห็นต่อหลักสี่ปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ปัญหา และอุปสรรคที่พบเห็นของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารตามหลักสี่ปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า การสนับสนุนของทางวัดมีข้อจำกัด ด้วยเหตุผลบางประการ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การซ่อมแซมหรือต่อเติมภายในวัดมีปัญหาบางประการทำให้ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ และภายในอนาคตคาดว่าทางกรมศิลปากรอาจมีแนวโน้มในการพัฒนา และบูรณาการวัดต่อไป

คำสำคัญ : หลักสี่ปายะ 7, การส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย, วัดพระปฐมเจดีย์ราช

วรมหาวิหาร

Abstract

This mixed-method research of quantitative and qualitative approaches was aimed at investigating and comparing the 7 *Sappāya* Principle, also probing problems, and barriers including to provide recommendations for the 7 *Sappāya* Principle of promoting the learning source of the Thai Traditional Medicine in Wat Phrapathom Cedi Rājāvāra Mahā Vihāra, Muang District, Nakhon Pathom Province. The qualitative research had conducted the in-depth interviews with key informants whereas the quantitative research had employed the survey-based questionnaires for data collection conducted with 193 respondents.

The research results disclosed:

1) The interview results in the problems of handling the Thai Traditional Medicine were the edifices within the Wat Phrapathom Cedi Rājāvara Mahā Vihāra, and this first class royal temple was still under supervision of the Department of Fine Arts. Its buildings and edifices could not be renovated without permission, and its supervision required an approval letter from the Wat (monastery) because the Wat had not yet registered as a heritage. As such, it was expected that in the near future, there should be the development of the edifices and other things, yet to be properly improved.

2) The 7 *Sappāya* Principle for promoting the learning source of the Thai Traditional Medicine in Wat Phrapathom Cedi Rājāvara Mahā Vihāra, Muang District: Nakhon Pathom Province, by overview, was found at high level ($\bar{X} = 4.19$).

3) The respondents with different gender, age, educational degree, career and frequency of treatments had different opinions on the 7 *Sappāya* Principle for promoting the learning source of the Thai Traditional Medicine, by statistical significance difference at 0.05 levels.

4).Problems and barriers were found on the 7 *Sappāya* Principle for promoting the learning source of the Thai Traditional Medicine in Wat Phrapathom Cedi Rājāvara Mahā Vihāra, Muang District: Nakhon Pathom Province that there were limitations in the supports from the Wat in certain aspects. They disabled its fullest functions. In addition, either the maintenance or the extensions of the edifices in the Monastery had met some problems, which disallowed its continuity of the function. In the future, it was expected that the Department of Fine Arts was inclined to further develop and restore the Monastery.

Keywords: the 7 *Sappāya* Principle/ promoting the learning source of the Thai

Traditional Medicine/ Wat Phrapathom Cedi Rājāvara Mahā Vihāra

บทนำ

มนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ล้วนแต่ปรารถนาความสุขกายสบายใจ ทุกผู้ทุกนามพยายามทำในสิ่งที่คิดว่าตนเองสบายให้มากที่สุด ในเรื่องที่กำลังมานี้ด้วยพุทธปัญญาอันเลิศขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งมีอยู่ในเรื่อง “สัปปายะ 7” คำว่า สบายที่แท้จริงก็คือรากศัพท์มาจากคำว่า “สัปปายะ” คำนี้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค และได้มีการนำมาขยายความไว้อย่างชัดเจนในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ในครั้งพุทธกาลจะสังเกตได้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อครั้งยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ได้ทรงออกผนวชไปศึกษากับครูอาจารย์ในป่าเขาซึ่งเป็นแหล่งสัปปายะ ทรงบำเพ็ญทุกกิริยา หรือแม้แต่วันที่พระองค์ทรงตรัสรู้ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ก็เป็นสถานที่สัปปายะและอตุสัปปายะ ๆ ที่เอื้อต่อการตรัสรู้ทั้งสิ้น ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึง วิธีการรักษาโรคไว้ 2 แนวทาง คือ การรักษาโรคทางกายและรักษาโรคทางใจ ซึ่งมีวิธีการดูแลรักษาที่แตกต่างกันออกไป คือโรคทางกายต้องใช้ยารักษาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญใน “ปัจจัย 4” ในบางโอกาสอาจจะต้องการสวด พระพุทธมนต์ในการรักษาโรคได้อีกด้วย ดังเช่นเมื่อครั้งที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประชวร พระมหาจันทเถระได้สวดโภชนงคสูตรถวาย พระองค์ก็ทรงหายจากอาการประชวร ส่วนโรคทางจิตใจพระพุทธองค์ทรงสนทนารธรรมกับนกุลปิตาคหบดีซึ่งป่วยเป็นโรคชราร่างกายอ่อนแอ ทรงกล่าวว่า อันร่างกายกระสับกระส่ายอยู่ แต่จิตของเราจักไม่กระสับกระส่ายตามไปด้วย โดยใช้สติหรือปัญญาพิจารณาให้เห็นความจริงตามกฎไตรลักษณ์ เป็นการให้การดูแลทางด้านจิตใจ จิตไม่ฟุ้งซ่านผ่อนคลาย เบาสบาย ควบคุมสติได้ หายป่วยในฉับพลัน

สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ทรงเป็นผู้จุดประกายให้กับวงการแพทย์แผนไทย เมื่อครั้งเสด็จวัดพระเชตุพนฯ ทรงมีพระราชปรารภว่าวัดพระเชตุพนฯ นับเป็นแหล่งรวมตำราแพทย์แผนไทย ซึ่งได้แก่ วิชาเวชกรรม เภสัชกรรม ผดุงครรภ์ และการนวดไทยทำให้เกิดมีการจัดตั้งโรงเรียนแพทย์แผนโบราณขึ้นที่วัดพระเชตุพนฯ ใน พ.ศ.2500 นับแต่นั้นสมาคมต่าง ๆ ก็ได้แตกสาขาออกไป ปัจจุบันมีสมาคมและโรงเรียนแพทย์แผนโบราณที่มีการดำเนินงานอยู่ดังนี้ โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ สมาคมเภสัชและอายุรเวชโบราณแห่งประเทศไทย (วัดสามพระยา) สมาคมแพทย์แผนโบราณแห่งประเทศไทย (วัดมหาธาตุ) และสมาคมแพทย์แผนโบราณแห่งประเทศไทย (วัดปรินายก) โดยสมาคมเหล่านี้มีหน้าที่ถ่ายทอดและเผยแผ่ความรู้เกี่ยวกับการแพทย์แผนโบราณ และเปิดบริการรักษาผู้ป่วยโดยใช้ยาสมุนไพรและวิธีการนวด ความสำคัญระดับประเทศ วิชาชีพการแพทย์แผนไทยถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาแห่งชาติ เป็นเอกลักษณ์หรือมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ควบคู่กับสังคมไทย เป็นองค์ความรู้ความสามารถ และทักษะของสังคมไทยอย่างสมดุลกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัยการแพทย์แผนไทยมีลักษณะเป็นองค์รวม ประกอบด้วย

กาย จิต สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์เชื่อมโยง โดยสามารถสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมหรือชุมชน และความสัมพันธระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูมิปัญญาและปรัชญาการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นการแพทย์ประสบการณ์อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแพทย์แผนไทยที่มีรากฐานการแพทย์อายุรเวชของอินเดีย และพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าการแพทย์แผนไทย เป็นการแพทย์ที่มีการหล่อหลอม ถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร และการพัฒนาองค์ความรู้ ดังนั้นการแพทย์แผนไทยจึงนับว่าเป็นภูมิปัญญาแห่งชาติ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย

สมาคมแพทย์แผนไทย วัดพระปฐมเจดีย์ฯ จังหวัดนครปฐม เริ่มก่อตั้งโดยพระราชสุธรรมเมธี (พระพรหมเวทีปัจจุบัน) เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ฯ และเจ้าคณะภาค 15 ได้ลงนามอนุมัติเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2542 ให้ชมรมแพทย์แผนไทย และเปิดดำเนินการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2542 เป็นต้นมา ณ ศาลา สัจจธรรม พุทธสมาคม บริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ฯ โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครปฐม ได้จัดทำหนังสือ กราบเรียน พระราชสุธรรมเมธี (พระพรหมเวที ปัจจุบัน) เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ฯ และเจ้าคณะภาค 15 ขอใช้สถานที่จัดอบรมแพทย์แผนไทย และประชุมสัมมนา ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย โดยมีวัตถุประสงค์เรียนเชิญผู้ ประกอบโรคศิลปะแผนโบราณทุกสาขา และหมอพื้นบ้านเข้าร่วมฟังนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข มีการเรียน การสอนตามหลักสูตรของกระทรวงสาธารณสุขอย่างถูกต้องทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ความสัมพันธ์ระหว่างโรคกับการรักษาพยาบาลในพระพุทธศาสนา และประกอบด้วยแนวเวชกรรมของ แพทย์แผนไทย ต่างก็มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เพราะการรักษาพยาบาลโรคแต่ละโรคนั้น จำเป็นต้องอาศัยหลักเวชกรรม หมอที่ชำนาญในการรักษาโรคต้องรู้จัก 4 ประการในเบื้องต้นก่อน คือ 1) รู้ที่ตั้งแรก เกิดของโรค 2) รู้จักชื่อโรค 3) รู้จักยารักษาโรค และ 4) รู้จักว่ายาอย่างไรรักษาโรคใด จึงจะทำให้โรคภัยไข้เจ็บ หุเลาเหอบางลงหรือหายป่วยได้ในที่สุด การที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์ที่อาพาธแสวงหาเภสัช(ยา สมุนไพร)มารักษาโรค ดังปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตรากไม้ที่เป็นยา คือขมิ้น ขิงสด ข่า ว่าน เปราะ ว่านน้ำ อุตพิศ แผลก หัวหมู และรากไม้ที่ใช้เป็นยานิตอื่น ๆ ที่มีอยู่ แต่ไม่ใช่ของเคี้ยวฉัน เเธอรับประเคนแล้วเก็บไว้ฉัน เมื่อมีเหตุจำเป็นจึงฉันได้”

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษาการแพทย์แผนไทย จึงมีเจตนารมณ์ที่จะนำความรู้และประสบการณ์นั้นมา ศึกษากรรมวิธีและข้อมูลต่าง ๆ ให้ได้ข้อสรุปเพิ่มเติมจากเดิมที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ที่จะศึกษาวิชาการ

แพทย์แผนไทยต่อไปในอนาคต รวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์เป็นการแพทย์ทางเลือกให้กับประชาชนทั่วไปในด้านการรักษาสุขภาพที่ดีภายใต้หลักสัปปายะ 7 ประกอบกับหลักธรรมมานามัย เป็นการส่งเสริมชื่อเสียงพระพุทธศาสนาและของวัดพระปฐมเจดีย์ฯ เป็นการสร้างเสริมความรู้ด้านแพทย์แผนไทยซึ่งเป็นมรดกของชาติไทยไว้ให้รุ่นลูกหลานไทยทำการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาให้เกิดประโยชน์ยิ่ง ๆ ขึ้นไปในอนาคต และที่สำคัญที่สุดคือเป็นการสนับสนุนนโยบายทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของกระทรวงสาธารณสุขและรัฐบาลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบหลักสัปปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะหลักสัปปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางและวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้คือ

ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำราแพทย์แผนไทย ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับ หลักสัปปายะ 7 ในแหล่งเรียนรู้การพัฒนาการแพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ฯ และดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ระหว่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 193 ชุดกับกลุ่มตัวอย่าง และ การวิเคราะห์

ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการ ประกอบด้วย นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ และนำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ อธิบายโดยสถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบ ค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป และ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทนำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด และสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ แล้วนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ “หลักสัปปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม” จากการสัมภาษณ์ มีข้อค้นพบโดยสรุปว่า สรุปจากการสัมภาษณ์จะเห็นว่า ในการดูแลแพทย์แผนไทยยังมีปัญหาในเรื่อง ที่เป็นสิ่งปลูกสร้างภายใน วัดพระปฐมเจดีย์ ซึ่งเป็นวัดหลวงชั้นเอกยังอยู่ในความควบคุมดูแลของกรมศิลปากร อาคารก่อสร้างหรือสิ่งปลูกสร้าง ย่อมทำเองมิได้ การดูแลต่างๆ จึงต้องมีการขอหนังสือเพื่ออนุมัติ เนื่องจากวัดยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนมรดก เนื่องด้วยปัญหานี้หวังภายในอนาคตอันใกล้ ควรมีการพัฒนาสิ่งปลูกสร้าง และอื่น ๆ ที่ยังไม่พัฒนาตามความเหมาะสม

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามที่มากที่สุด ประกอบด้วย ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 41 - 50 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5, ผู้ตอบแบบสอบถามที่ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 45.1, ผู้ตอบแบบสอบถามที่ทำอาชีพอื่น ๆ จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 67.4 และผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนครั้งที่มารักษามากที่สุด คือ น้อยกว่า 5 ครั้ง จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 61.1

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม หลักสัปปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐมจากผลการวิเคราะห์ พบว่า

หลักสี่ป้ายะ 7 ก็กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสี่ป้ายะ 7 ก็กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$) เมื่อดูจากรายด้านแล้วทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านโภชนาการ ($\bar{x} = 4.38$) รองลงมา คือ ด้านอิริยาปถสี่ป้ายะ ($\bar{x} = 4.35$) น้อยที่สุด คือ ด้านโคจรสี่ป้ายะ ($\bar{x} = 4.05$) โดยมีรายละเอียดในด้านดังต่อไปนี้

1. หลักสี่ป้ายะ 7 ก็กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสี่ป้ายะ 7 ก็กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านอวาาสสี่ป้ายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ สงบรรมเย็น ผู้คนไม่พลุกพล่าน ไม่มีเสียงอึกทิกครึกโครม ($\bar{x} = 4.15$) รองลงมา คือ พื้นที่รักษาที่มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะ โปร่งเย็น ไม่อึดอัด ($\bar{x} = 4.14$) น้อยที่สุด คือ พื้นที่ที่ใช้รักษาโรค เดินทางไม่ไกลจนเกินไป ($\bar{x} = 4.07$)

2. หลักสี่ป้ายะ 7 ก็กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสี่ป้ายะ 7 ก็กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านโคจรสี่ป้ายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ การจัดงานไม่มีความวุ่นวาย สะดวกสบาย มีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.10$) รองลงมา คือ การจัดงานมีการเตรียมพร้อมเพื่อต้อนรับเป็นอย่างดี ($\bar{x} = 4.06$) น้อยที่สุด คือ การติดต่อกานเป็นไปอย่างราบรื่น มีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.00$)

3. หลักสี่ป้ายะ 7 ก็กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสี่ป้ายะ 7 ก็กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านภัสสสี่ป้ายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ ผู้ทำหน้าที่ภายในงาน สามารถแนะนำความรู้เกี่ยวกับแพทย์แผนไทย ได้อย่างดีเยี่ยม ($\bar{x} = 4.18$) รองลงมา คือ ผู้ทำหน้าที่ภายในงานสามารถให้คำปรึกษากับคนไข้ได้ เมื่อมีอาการป่วยเกิดขึ้น ($\bar{x} = 4.17$) น้อยที่สุด คือ แนวทางการให้ความรู้ การส่งข่าวสาร การปฏิบัติหน้า สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 4.10$)

4. หลักสี่ป้ายะ 7 ก็กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสี่ป้ายะ 7 ก็กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านบุคคลสี่ป้ายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ ผู้ทำการรักษาสามารถทำให้คนไข้รู้สึกผ่อนคลายได้เป็นอย่างดี มีความเป็นกันเอง ($\bar{x} = 4.20$) รองลงมา คือ

ลักษณะของคนไข้ที่มารับการรักษา รู้สึกแจ่มใส มียินดีที่จะรับการรักษา ($\bar{X} = 4.13$) น้อยที่สุด คือ ลักษณะของสถานที่ในการรักษา มีบรรยากาศดี ไม่อึดอัด เป็นสัดส่วน ($\bar{X} = 3.97$)

5. หลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านโภชนาสี่ปายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ ผู้เกี่ยวข้องสามารถอธิบายวิธีการใช้สมุนไพร และการรักษาโรคกับคนไข้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.55$) รองลงมา คือ โดยภาพรวมเกี่ยวกับการจัดยา การรักษาโรค การใช้สมุนไพร การให้ความรู้ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ($\bar{X} = 4.47$) น้อยที่สุด คือ การให้คำแนะนำของผู้ปฏิบัติงาน สามารถชี้แนะ การรักษา อาหารการกิน ได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ($\bar{X} = 4.13$)

6. หลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านอุตสาหกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ มีระบบอากาศถ่ายเทผู้ป่วยหายใจง่าย ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมา คือ การจัดพื้นที่สำหรับผู้ป่วยโดยภาพรวม มีความเหมาะสม กับสภาพอากาศ ($\bar{X} = 4.30$) น้อยที่สุด คือ บรรยากาศดีมีความเหมาะสม ไม่อยู่ตรงที่ร้อนชื้น ($\bar{X} = 4.15$)

7. หลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านอิริยาพลสี่ปายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ คนไข้รู้สึกสบายตัว ปราศจากการรบกวนใจ ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมา คือ คนไข้รู้สึกมีอิริยาพลที่ดีขึ้นหลังทำการรักษาด้วยแพทย์แผนไทย ($\bar{X} = 4.37$)

การทดสอบเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อหลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ และจำนวนครั้งที่ใช้ในการรักษา มีความคิดเห็นต่อหลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัญหา อุปสรรค หลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ปัญหา และอุปสรรคที่พบเห็นของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารตามหลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า การสนับสนุนของทางวัดมีข้อจำกัด ด้วยเหตุผลบางประการ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การซ่อมแซมหรือต่อเติมภายในวัดมีปัญหาบางประการทำให้ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ และภายในอนาคตคาดว่าทางกรมศิลปากรอาจมีแนวโน้มในการพัฒนา และบูรณาการวัดต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามตามหลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ในแต่ละด้าน เมื่อพิจารณาแล้วสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า หลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$) เมื่อดูจากรายด้านแล้วทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มากที่สุดคือ ด้านโภชนาการ ($\bar{x} = 4.38$) รองลงมา คือ ด้านอิริยาบถสี่ปายะ ($\bar{x} = 4.35$) น้อยที่สุด คือ ด้านโคจรสี่ปายะ ($\bar{x} = 4.05$) ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดในด้านดังต่อไปนี้

1. หลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสี่ปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านอวาตสี่ปายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ สงบร่มเย็น ผู้คนไม่พลุกพล่าน ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ($\bar{x} = 4.15$) ซึ่งเป็นผลที่ดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ฐพชัย ทตนนท์** ได้ทำวิจัยเรื่อง “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการ ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน:กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วน ตำบลสำน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า ทั้งรายด้านทุกด้านและโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากได้แก่ 1) ด้านความพอประมาณ (รู้จักความพอดี อยู่พอดี กินพอดีตามอัตภาพ พึ่งตนเองไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีคุณธรรมด้วยความพอเพียง) 2) ด้านความมีเหตุผล (ความเข้าใจด้วยเหตุและผลอย่างเหมาะสมจากความรู้ ภูมิปัญญาสังคมวัฒนธรรมใน ท้องถิ่น มาปรับแก้ปัญหาและพึ่งตนเองให้ได้อย่างรอบคอบ) 3) ด้านความมีภูมิคุ้มกัน (การเตรียมพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่จะ

เกิดขึ้นต่อโครงการกิจกรรม ต่างๆและการดำเนินงานของชุมชนเพื่อตอบสนองปัญหาโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ อย่างแท้จริงที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตทั้งใกล้และไกล 4) เจาะใจด้านความรู้ (การพึ่งพาช่วยเหลือกันมีความซื่อสัตย์ สุจริต ความอดทน ความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต)

2. หลักสัปปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสัปปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านโคจรสัปปายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ การจัดงานไม่มีความวุ่นวาย สะดวกสบาย มีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.10$) ซึ่งเป็นผลที่ดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค** ได้ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาารูปแบบของวัดที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต" พบว่า แนวคิดทฤษฎีในการจัดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้สมัยพุทธกาลและวัดดีเด่นในปัจจุบัน คือ การสร้างบุคคลที่มีความพร้อมสามารถเป็นกัลยาณมิตรเป็นปัจจัยแรกที่มีความสำคัญอันจะนำไปสู่การจัดเตรียมปรโตโฆสะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดโยนิโสมนสิการ จนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถพัฒนาตนไปสู่การเป็นกัลยาณมิตรต่อตนเอง และผู้อื่นได้ในที่สุด โดยในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้หลักกรรมวินัยและพุทธวิธีการบริหารดูแลสังคมสงฆ์ในอารามให้มีความสัปปายะทั้ง 4 ด้าน คือ เสนาสนสัปปายะ บุคคลสัปปายะ อาหารสัปปายะ และธัมมสัปปายะ ส่วนวัดดีเด่นในปัจจุบันยังคงใช้หลักกรรมวินัยเป็นเครื่องกำกับดูแลการพัฒนาตนของพระภิกษุสามเณร ร่วมกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม โดยมีเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้นำในการกำหนดนโยบาย สร้างจิตสำนึกให้เกิดความร่วมมือในการจัดสถานที่และกิจกรรม

3. หลักสัปปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสัปปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านภัสสสัปปายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ ผู้ทำหน้าที่ภายในงาน สามารถแนะนำความรู้เกี่ยวกับแพทย์แผนไทย ได้อย่างดีเยี่ยม ($\bar{x} = 4.18$) ซึ่งเป็นผลที่ดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เสวย อุดำพันธ์ุ** ได้ทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการให้บริการ การแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กรณีศึกษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์” พบว่า แนวทางการพัฒนาการให้บริการ การแพทย์แผนไทย ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในด้านนโยบาย ผู้บริหารของหน่วยงานจะต้องมีวิสัยทัศน์ในการ กำหนดนโยบาย ดำเนินงาน และสามารถที่จะถ่ายทอดแนวคิดและหลักการ ทั้งการแพทย์แผนไทย ไปยังผู้ปฏิบัติและสื่อสารนโยบายที่ชัดเจน ในด้านการพัฒนาบุคลากรสาธารณสุข พบว่า ความพร้อมของบุคลากรทางด้านการศึกษาแพทย์แผนไทยมีความจำเป็น และ จะต้องมีการ

พัฒนาบุคลากรการแพทย์แผนปัจจุบัน ให้ความรู้ ความเข้าใจด้านแนวคิดของการแพทย์แผนไทย และต้องสร้างการยอมรับ การพัฒนา นวัตกรรมแพทย์แผนไทย บูรณาการเข้ากับการแพทย์แผนปัจจุบัน และมีการพัฒนาความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย อย่างต่อเนื่อง ด้านของการบริการระบบเวชภัณฑ์แพทย์แผนไทย พบว่ายังมีไม่เพียงพอ ในการให้บริการ ด้านการวินิจฉัยโรคและรักษาโรค ทั้งแพทย์แผนไทย และแพทย์แผนปัจจุบัน จะต้องกำหนดแนวทางวินิจฉัย และกระบวนการรักษาร่วมกัน และกำหนดช่องทางส่งต่อระหว่างกันอย่างชัดเจน โรค หรือกลุ่มอาการที่บำบัดรักษาได้ดี ด้วยการแพทย์แผนไทย หรือโรคหรือกลุ่มอาการที่ใช้การบำบัดรักษา ทั้งการแพทย์แผนไทย และแผนปัจจุบัน สำหรับการบูรณาการด้านการแพทย์แผนไทย กับแผนปัจจุบัน

4. หลักสัปปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสัปปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านบุคคลสัปปายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ ผู้ทำการรักษาสามารถทำให้คนไข้รู้สึกผ่อนคลายได้เป็นอย่างดี ความเป็นกันเอง ($\bar{x} = 4.20$) ซึ่งเป็นผลที่ดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุญเต็ม ปิงวงศ์** ได้ทำวิจัยเรื่อง “การบูรณาการการแพทย์แผนไทยกับการดูแลสุขภาพในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดส่งเสริมสุขภาพชุมชนในเขตภาคเหนือ” พบว่า มีการดูแลสุขภาพทั้งในภาวะปกติ และภาวะเจ็บป่วย การสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคในภาวะปกติ ได้แก่ การดูแลสุขภาพตามหลัก แห่งไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา การดูแลสุขภาพตามข้อวัตร ปฏิบัติของพระพุทธเจ้า และการบริโภคโภชนาหารในพระพุทธศาสนา การบำบัดโรคและการฟื้นฟูสมรรถภาพในภาวะเจ็บป่วย ทั้งทางกาย และทางใจ การดูแลสุขภาพในพระพุทธศาสนาสามารถ นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน การบูรณาการการแพทย์แผนไทยกับการดูแลสุขภาพในพระพุทธศาสนาของวัดส่งเสริม สุขภาพชุมชนในเขตภาคเหนือ พบว่า วัดทุ่งบ่อแ่้น จังหวัดลำปาง เน้นการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยอัมพฤกษ์ อัมพาต โดยมีการดูแลสุขภาพตามขั้นตอนการแพทย์แผนไทยกับการ ปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา วัดแม่สารป่าขาม จังหวัดลำพูน เน้นการบำบัดรักษาและ การฟื้นฟูผู้ติดสุรา โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการใช้จ่ายสมุนไพร วัดเจียง จังหวัด เชียงใหม่ มีการดูแลสุขภาพทั้ง 4 ด้าน โดยบูรณาการการแพทย์แผนไทยกับการดูแลสุขภาพใน พระพุทธศาสนา การดำเนินงานด้านการดูแลสุขภาพของวัด 3 วัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ ประสบความสำเร็จภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

5. หลักสัปปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสัปปายะ 7 กกับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านโภชนา

นาสัปปายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ ผู้เกี่ยวข้องสามารถอธิบายวิธีการใช้สมุนไพร และการรักษาโรคกับคนไข้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.55$) ซึ่งเป็นผลที่ดีที่สุดคล้องกับงานวิจัยของ **ขนิษฐา ทูมา และคณะ** ได้ทำวิจัยเรื่อง “ความต้องการชนิดบริการด้านการแพทย์แผนไทยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร” พบว่า ชนิดการบริการด้านการแพทย์แผนไทยที่กลุ่มตัวอย่างต้องการใช้บริการมากที่สุด คือ การนวดไทย รองลงมา คือ การใช้สมุนไพร การตรวจรักษาและสปาไทยน้อยที่สุด ด้านการนวดไทยบริการที่ต้องการมากที่สุด คือ ประคบสมุนไพร ร้อยละ 79.0 ยาสมุนไพรที่ต้องการมากที่สุด คือ ยาโรคกระเพาะอาหาร ร้อยละ 63.0 รูปแบบยาสมุนไพรที่ต้องการมากที่สุด คือ ยาลูกกลอน ร้อยละ 52.7 ส่วนด้านเวชกรรมไทยที่ต้องการมากที่สุดคือ การให้คำแนะนำร้อยละ 64.7 ด้านผดุงครรภ์ไทยที่ต้องการมากที่สุด การอยู่ไฟหลังคลอด ร้อยละ 60.0 ด้านสปาไทยที่ต้องการมากที่สุด คือ การขัดผิวกายด้วยน้ำมันอโรมา ร้อยละ 71.0

6. หลักสัปปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสัปปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านอุตสาหกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ มีระบบอากาศถ่ายเทผู้ป่วยหายใจง่าย ($\bar{X} = 4.30$) ซึ่งเป็นผลที่ดีที่สุดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสิงห์แก้ว วชิรธมโม** ได้ทำวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเฉพาะกรณีตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน” พบว่า ด้านบทบาทของผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การอุปถัมภ์พระสงฆ์มากที่สุด เช่น การถวายภัตตาหารเป็นประจำ สิ่งของอุปโภค อัฐบริวาร ยารักษาโลก และสร้างเสนาสนะสถาน ด้านการชักชวนคนเข้าวัดอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องในวันสำคัญ ๆ เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา เป็นต้น และประเพณีท้องถิ่นต่างๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น รองลงมาได้แก่ การจัดบรรยายธรรมะมีวัดเป็นศูนย์กลางโดยร่วมกับพระสงฆ์ เช่น จัดอบรมธรรมะวันอาทิตย์ และการประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญต่าง ๆ ด้านสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า อยู่ในระดับน้อย เช่น การจัดทำ CD ธรรมะ การเทศน์ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชน การเขียนบทความทางหนังสือพิมพ์ และการแสดงปฐกถาธรรมในสถานที่ราชการ สถานศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ และด้านการปกป้องพระพุทธศาสนา พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการทำนุบำรุงศาสนาอย่างมีเหตุผล รองลงมา คือ การปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และการศึกษาหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาให้เข้าใจอย่างถูกต้องแท้จริง

7. หลักสัปปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับหลักสัปปายะ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทย ในด้านอิริยาปถสัปปายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$) เมื่อรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มากที่สุด คือ คนใช้รู้สึกสบายตัว ปราศจากการรบกวนใจ ($\bar{x} = 4.41$) ซึ่งเป็นผลที่ดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรวดี โพธิกุลสัย และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพการบริการแพทย์แผนไทยตามเกณฑ์มาตรฐานงานบริการแพทย์แผนไทยในสถานบริการสาธารณสุข โรงพยาบาลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์” พบว่า การพัฒนาคุณภาพบริการครั้งนี้มีขั้นตอนการดำเนินงาน 9 ขั้นตอน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัญหา ประเมินตนเอง ประชุมเชิงปฏิบัติการ ร่วมกันกำหนดกลยุทธ์จัดทำแผนปฏิบัติการ ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ นิเทศติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงาน ผลการดำเนินการดังกล่าว ทำให้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมมีคะแนนระดับความรู้ การมีส่วนร่วม และระดับความพึงพอใจในการดำเนินงานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ทำให้เกิดกิจกรรมพัฒนาการบริการแพทย์แผนไทยที่สำคัญคือ หน่วยแพทย์แผนไทยเคลื่อนที่ การปรับสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ มีการติดตามมีการเผยแพร่ ความรู้สุขภาพสู่ชุมชน และคลินิกเวชกรรมไทยโดยเรียกรูปแบบการบริการแพทย์แผนไทยแบบใหม่นี้ว่า เรียกว่า JOMPRA Model ประกอบด้วย การร่วมกิจกรรม (J-jointactivity) ใช้เทคนิคการสนทนาแบบมีส่วนร่วม (O-ORID Methods technique) สร้างแรงจูงใจให้กับทีมงาน (M-motivation to team) ดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน (P-participatory action) มีกฎระเบียบในการกำกับดูแลมาตรฐานในการดำเนินงาน (R-regulation for care standard) ใช้เทคโนโลยีเข้าร่วมในการดำเนินงานที่เหมาะสม (A-appropriate technology)

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การวิจัยในครั้งต่อไปนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1 ควรศึกษาในลักษณะกลุ่มตัวแปรตามเดียวกัน โดยขยายขอบข่ายของพื้นที่ในการทำวิจัยให้กว้างออกไปอีกหลายในจังหวัด เพื่อให้ได้หลายมุมมองที่หลากหลายในหลักสัปดาห์ 7 กับการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยของแต่ละพื้นที่

2 ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึก หลากหลายมุมมอง

3 ควรมีการขยายขอบข่ายกลุ่มตัวแปรที่ศึกษา โดยเพิ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในตามแนวทางการศึกษา และพัฒนาแหล่งส่งเสริมการเรียนรู้แพทย์แผนไทย

เอกสารอ้างอิง: References

เรวดี โพธิ์กุดสัย และคณะ. การพัฒนาคุณภาพการบริการแพทย์แผนไทยตามเกณฑ์มาตรฐานงานบริการแพทย์แผนไทย ไสสถานบริการสาธารณสุข โรงพยาบาลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์. วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม. ปีที่ 12 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2558), หน้า 105-106.

เสวย อุคำพันธุ์. แนวทางการพัฒนาการให้บริการ การแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กรณีศึกษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์. ปีที่ 2 (มกราคม - มิถุนายน 2556), หน้า 90.

ไสว พรหมณี. ครุกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. ในทวนกระแสแนวคิดในการพัฒนาชนบท, 2529.

ชนิษฐา ทูมา วิวัฒน์ ศรีราชา และพิเชษฐ เวชวิฐาน. "การศึกษาความต้องการใช้บริการของ

การแพทย์ไทยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร". รายงานการ

วิจัย. สกลนคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร, 2552.

ฐพชัย ทตนนท์. "บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน:กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้าน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดยโสธร". วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

นริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค. "การศึกษารูปแบบของวัดที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต".

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

บุญเต็ม ปิงวงศ์. "การบูรณาการการแพทย์แผนไทยกับการดูแลสุขภาพในพระพุทธรูป: กรณีศึกษา

- วัดส่งเสริมสุขภาพชุมชนในเขตภาคเหนือ". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.
- ฝ่ายงานแผนงาน. สถิติจำนวนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. กรมการศาสนา : กระทรวงวัฒนธรรม, 2554.
- พระครูสิงห์แก้ว วชิรธมโม. “บทบาทของผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาศึกษาเฉพาะกรณีตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.
- พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ). **การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม**. สำนักมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.
- พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ). **การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม**. สำนักมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 “**เอกสารประกอบการศึกษาขั้นบัณฑิตศึกษา**”. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รุ่งเรืองการพิมพ์, 2554.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559)**.

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐม

An Analysis of Lao Krang Community's Identity According to Buddhism in Nakhonpathom Province

พระพุฒินันท์ รสีโย (ธนธรรมโรจน์)¹ และ ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล², พระ
มหาวิญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.9, ดร.³

Phra Putthinan Rangsiyo (Thanathammarot),

Dr. Yota Chaiworamankul,² Phramaha Kwanchai Kittimedhi, Dr.³

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์อันประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษาหลักพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมตามหลักพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมตามหลักพระพุทธศาสนา ดำเนินการวิจัยด้วยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาทางเอกสาร (Documentary Research) และวิจัยภาคสนาม (Fields Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเข้าร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การศึกษาเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนาในตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ 2) เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Work) เพื่อให้ได้ ข้อมูลเชิงลึก มีแบบสัมภาษณ์ และประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป กล้องวิดีโอ และสมุดจดบันทึก และ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณานำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า

1) ประวัติ ความเป็นมาของชาวลาวครั้ง พบว่า การเริ่มต้นของชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นการรวมกลุ่มกัน 5 กลุ่มซึ่งประกอบด้วย ลาวโซ่ง ลาวเวียง ลาวครั้ง คนจีน แล้วก็มีมอญ ซึ่งตอนหลังหลัก ๆ ของกลุ่มคือ ต้องการสร้างประเพณี และวัฒนธรรมใหม่ จะเห็นว่ากลุ่มนี้มีความเข้มแข็งมาก ในส่วนนี้จะมีการเชื่อมโยงถึง ประเพณีแห่ง

¹นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

^{2,3} อาจารย์ที่ปรึกษา

สงกรานต์วัดโพรงมะเดื่อ พิธีกรรม งานบุญ ประเพณีเลี้ยงผีเจ้านาย ภาษาท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนชาวลาวครั้งมีความเชื่อที่สั่งสมกันมานานและจุดสำคัญจากการค้นพบ คือ การสันนิษฐานประวัติความเป็นมาที่ยังไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่มีการพบเห็นจากการเล่าเรื่องราว และความเป็นมาอันยาวนานจากคนสมัยก่อน

2) ปรากฏการณ์เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญ การเจริญพุทธมนต์ ความเชื่อเรื่องผี ส่วนมากคนสมัยก่อนมองว่าการเลี้ยงผีเจ้านาย คือ เจ้าพ่อสิงหาญ หรือ เจ้าพ่อสายฟ้าแลบจะทำหน้าที่ในการปกป้องรักษาคนในชุมชน หรือ การนับถือ ผีบรรพบุรุษ เช่น เวลาสงกรานต์จะมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลกับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว จะมีการนับถือผี นับถือเจ้าประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้จะเห็นอีกมุมหนึ่งว่า พระพุทธศาสนากับพิธีกรรมของลาวครั้งนั้น ต่างไม่มีความขัดแย้งกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระพุทธศาสนามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวปฏิบัติปฏิบัติชอบด้วยเหตุนี้จึงมีความสอดคล้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพิธีกรรม

3) อิทธิพลของชาวลาวครั้งที่มีต่อพระพุทธศาสนาจะเห็นว่า ในสมัยโบราณ ส่วนที่เกิดอิทธิพลจะมาจาก การทำบุญกลางบ้าน พิธีกรรม หรือเรื่องความเชื่อในเรื่องผี โดยเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา แต่จากเล่าเรื่องราวจะเห็นว่าลาวครั้งส่วนมาก เคยนับถือพุทธมาก่อนแล้ว แต่พออยู่เมืองไทยก็เริ่มเอาพราหมณ์เข้ามา ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างพุทธและลาวครั้งนั้นเชื่อมโยงกันโดยมี วัด บ้าน โรงเรียนเป็นจุดศูนย์รวม

Abstract

The objectives of this qualitative research were (1) the Buddhist principles-based investigation, (2) analysis, (3) the problem investigation and recommendation on the Lao Krang Community Identity in Nakhon Pathom Province through documentary and field researches. In-depth interviews were the instrument for its data collection including a participatory observation. The procedure comprised with 1) exploring the related documents, literatures, and researches in order to investigate the concepts and the analytical theories of the Lao Krang identity based on the Buddhist principles in Tambol Prongmadua, Amphoe Muang Nakhon Pathom: Nakhon Pathom Province through the primary and secondary resources. (2) The instrument for the in-depth data collection for its field work was compounded with the interview form conducted with the key-informants, tape-recorder, camera, VDO camera and notebook, and (3) the descriptive statistics were used in analyses, presentation of the findings and recommendations.

The research results revealed that:

1) The historical backgrounds of the Lao Krang disclosed that the its birth began from the conglomeration of five groups, i.e. the Lao Song, the Lao Viang, the Lao Krang, The Chinese and the Mon. The major practices were later to create new traditions and new cultures and this group was so strong. To this point, there was the link to the Songkran Banners Procession of the Prongmadua Temple, rites, alms festivals, the tradition of dining the spirits of the Master, and their local language. It disclosed that the Lao Krang has lengthily accumulated its belief. The core finding was the presumption of its historical backgrounds were not scribed in written but narrations on its lengthily history from their forefathers.

2) The phenomenon of belief and rites regardless the alms festivals, The Buddhist prayer rites, and the belief in the spirits, the forefathers viewed that the tradition of dining the spirits of the Master who as Chow Phor Singh Harn or the Chow Phor Sai Fa Laeb those who protected and safeguard people in their communities. As of the ancestral spirits, for example, during Songkran Festival, they would congregate to offer alms for the dead while they also paid homage to the spirits and the ghost masters of the village. In addition, it would otherwise see that Buddhism and the Lao Krang rites never conflicted but unification. With the unified Buddhism on good and favorable practices, there was compatibility in the narrations emerged in the rites.

3) The influences of the Lao Krang in Buddhism was found that in the ancient time, they derived from the alms festivals amid the village, rites or the belief in the spirits linked to Buddhism. However, from the narrative words, it was found that most Lao Krangs were Buddhists but when staying in Thailand they too adopted Brahmanism. As of the relationship between the Buddhists and the Lao Krangs, their linkage was through Wat, Home and School as their congregation center.

4) It was recommended that the presumption of its historical backgrounds, their ancestral practices, traditions, customs, ancestral beliefs have to be scribed in written from narrations on their lengthily history from their forefathers while public relation should be launched and the

official Lao Krang museum should be established for the young generation to study their own identity.

Keywords: A Buddhist Principles-based Analysis, the Lao Krang Community Identity, Tambol Prongmadua: Nakhon Pathom Province

บทนำ

มนุษย์ในสังคมโลกมีวัฒนธรรมและภูมิปัญญา รวมทั้งหลักศาสนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และที่สำคัญมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไปตาม จารีต ประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีอิทธิพลต่อการส่งเสริม อัตลักษณ์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้นนั้นมีหลักการพัฒนาทั้งด้าน ภายในและภายนอก คือ ทั้งด้านการพัฒนา ทางการกาย และการพัฒนาทางจิตใจ พระพุทธศาสนามีหลักการว่า ไม่ว่าจะพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นหรือไม่ ก็ตาม ความจริงก็ดำรงอยู่ตามธรรมดาของมัน อย่างเป็นกลาง ๆ พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ คือ ค้นพบความจริงนั้นแล้วนำมาเปิดเผยไว้ ในสมัยโบราณ มนุษย์มีความเชื่อว่า ความเป็นไป ของชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น จากการตกลงมาของสิ่งที่มีอำนาจ เร้นลับจำพวกผีสิง เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ดังนั้นเมื่อ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ เป็นต้นว่าฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว อุทกภัย และ วาตภัย เกิดขึ้นมนุษย์จึงตกใจกลัว เพราะไม่รู้สาเหตุของการเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น เมื่อมนุษย์ไม่รู้และไม่มีทางป้องกันแก้ไขจึงเชื่อว่าปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจาก การกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออิทธิฤทธิ์ของเทพเจ้าผู้ทรงบันดาลให้เป็นไป ความเชื่อจึงเกิดขึ้น และได้กลายมาเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกรับและเชื่อถือนำมาเป็นตัวกำหนด วิถีชีวิตของมนุษย์และวิธีการที่มนุษย์ปฏิบัติต่อความเชื่อเหล่านั้นสามารถแสดงออกได้หลายวิธีแต่ ที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ สัญลักษณ์เชิงพิธีกรรม เนื่องจากพิธีกรรมเป็นสัญลักษณ์ที่ต่อยอดคุณค่าทาง วัฒนธรรมที่แสดงออกโดยการกระทำ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ในฐานะที่พิธีกรรมจัดเป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน พิธีกรรม จึงเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ได้และรวมถึงความคิดเห็นความรู้สึกของ สมาชิกในกลุ่มด้วยกัน และการประกอบพิธีกรรมทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ทางสังคม 3 ประการ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่าง

หวางมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน การศึกษาพิธีกรรมในรอบปีและรอบชีวิต จะทำให้เข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของพิธีกรรมที่มีต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่มารวมกลุ่มประกอบพิธีกรรมนั้น

คำว่า ลาวครั่ง เป็นชื่อของภาษาและกลุ่มผู้มีเชื้อสายลาวกลุ่มหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่อาศัย อยู่ในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เช่น จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชัยนาท และจังหวัดอุทัยธานี ลาวครั่งมักเรียกตนเองว่าลาว หรือลาวซี้คั้ง หรือลาวคั้ง ความหมายของคำว่า ซี้คั้งหรือ คั้ง นั้นไม่ทราบความหมายที่ชัดเจน บางท่านสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า ภูซัง หรือ ภูครั่ง ซึ่งเป็นชื่อของภูเขาที่มีลักษณะคล้ายระฆังอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองหลวงพระบางในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอันเป็นดินแดนเดิมของลาวครั่ง บางท่านให้ความเห็นว่า คั้ง หรือ ซี้คั้ง คือครั่งที่ใช้ฝืนกตรา เนื่องจากภาษานี้ไม่มีพยัญชนะควบกล้ำจึงออกเสียงครั่งเป็น คั้ง และบางท่านให้ความเห็นว่าคนกลุ่มนี้ใช้ครั่งเป็นของส่งส่วยให้กับรัฐบาลไทย ในสมัยที่มีการส่งส่วยคู่กับลาวซี้ไต้ (ลาวไต้) ลาวอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งใช้ ไต้ หรือ ซี้ไต้ เป็นของส่งส่วยจึงได้ชื่อว่า ลาวซี้ครั่ง และลาวซี้ไต้ ลาวครั่งที่อยู่นครสวรรค์ บางคนเรียกว่า ลาวเต่าเหลือง เพราะนิสัยของลาวครั่งที่นั่นชอบอาศัยอยู่ตามป่าเขา เหมือนเต่าที่มีกระดองสีเหลือง ส่วนคนในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีเสียงพูดเหมือนคนลาวครั่ง ก็ถูกเรียกว่า ลาวด่าน หรือบางครั้งก็จะมีชื่อตามสถานที่อยู่ เช่น ลาวโนนปอแดง (อำเภอบรรพตพิสัยจังหวัดนครสวรรค์) หรือบางคนก็เรียกชื่อทำนองล้อเลียนเสียงพูด (คำลงท้าย) ของลาวครั่งโดยเรียกลาวครั่งว่า ลาวก๊ะละหรือลาวล่อก้อ ก็มี อย่างไรก็ตาม การสันนิษฐานชื่อของกลุ่มลาวบางกลุ่มเป็นเรื่องที่สืบได้ยาก เพราะการตั้งชื่อกลุ่มลาวอาจเกิดจากการเรียกกันเองโดยแยกตามกลุ่ม เช่น ลาวเวียง เพราะมาจากเวียงจันทน์ ลาวพวนเพราะมาจาก เมืองพวน แขวงเชียงขวาง มีปัญหาว่า ลาวครั่ง และลาวไต้นั้น มีที่มาของชื่ออย่างไร สันนิษฐานเป็นสองแนวทางว่า เป็นเพราะลาวครั่งและลาวไต้นั้น เรียกตามแหล่งที่มา คือ ลาวครั่งเป็นลาวที่มาจากลาวภูซัง หรือ ภูครั่ง (ซัง, ครั่ง แปลเสียงเป็น ครั่ง) ส่วนลาวไต้เป็นลาวจากภาคใต้ของลาว แถบแขวงจำปาศักดิ์ เพราะมีเสียงพูดแบบคนลาวในแถบนั้น หรือเป็นเพราะ ลาวกลุ่มดังกล่าวเคยมีการส่งส่วยด้วยครั่ง นิยมเลี้ยงครั่งและใช้ครั่งย้อมผ้า จึงเรียกว่า ลาวครั่ง และลาวไต้ส่งส่วยด้วยไต้จึงเรียกว่า ลาวไต้ ดังนั้นที่มาของชื่อจึงไม่แน่ชัดนัก

ความสืบเนื่องความเกี่ยวข้องสัมพันธ์นี้ได้ฝังรากลึกลงในสังคมชาวพุทธมาอย่างช้านาน ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ก็เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนามาอย่างยาวนาน มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งที่ได้เดินทางอพยพมาตั้งถิ่นฐาน และประชาชนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น มีประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ให้

ท้องถิ่นอื่นได้ศึกษา จากเส้นทางทางประวัติศาสตร์ อันยาวนานของชาวลาวครั้งในตำบลโพรงมะเดื่อ ยังคงมี วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ได้แก่ ภาษา การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติ สืบต่อกันมา

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเป็นชาติพันธุ์ที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีมาอย่างยาวนาน แต่เมื่อวิถีโลก เกิดการเปลี่ยนแปลงไป ย่อมส่งผลกระทบต่อ การสืบทอด รักษาประเพณีและวัฒนธรรมโบราณที่ปฏิบัติสืบต่อกัน มาอย่างยาวนาน หรืออาจถูกกลืนเลือนไปในที่สุด ทั้งนี้ ในส่วนวิถีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในอัตลักษณ์ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งเป็นรากฐานของวิถีการดำเนินชีวิตนั้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเครื่องบ่งบอกความเป็นลาวครั้ง ที่ชัดเจน ที่สุด และแม้ว่าชาวลาวครั้งจะมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษที่โดดเด่นในวิถีวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก แต่ด้วย อิทธิพลของวัฒนธรรมดั้งเดิมในถิ่นฐาน ที่ชาวลาวครั้งเข้ามาอยู่นั้นเป็นวัฒนธรรมของชาวพุทธ จึงทำให้เกิดการ ผสมผสานกันระหว่าง ความเชื่อดั้งเดิม กับความเชื่อทางพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน พิธีกรรมหลายอย่าง เช่น แห่ธงสงกรานต์ บวชนาค การทำบุญวันพระและการทำบุญสารท เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่า ชาวลาวครั้งได้รับ อิทธิพลทางพุทธศาสนาในวิถีการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมโลกาภิวัตน์ มีการบ่อนทำลายวิถีวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมเกิดขึ้นแพร่หลายและรวดเร็ว วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนาของชาวลาวครั้งปัจจุบัน จึงได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้น การรักษาอัตลักษณ์และสืบสานวัฒนธรรมตามวิถีชีวิตในพระพุทธศาสนาที่ผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิต ของชาวลาวครั้งให้คงอยู่ เพื่อความเป็นชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์และความเข้มแข็ง ทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงมีความ สนใจที่จะศึกษาที่เกี่ยวกับเรื่อง “การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนาในจังหวัด นครปฐม” เพื่อเป็นการรักษาอัตลักษณ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตตามหลักในพระพุทธศาสนา ให้มีความมั่นคง ยั่งยืนสืบไปโดยใช้กระบวนการของ การวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมตามหลักพระพุทธศาสนา

3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมตามหลัก

พระพุทธศาสนา

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลาวครั้ง ทั้งหนังสือ เอกสาร วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ รวมไปถึงพระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถา เป็นต้น

ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคล ผู้ร่วมงาน การบรรยาย และการสัมผัสผลงานต่าง ๆ เกี่ยวกับ ประวัติและความเป็นมาของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะ ประวัติ ความเป็นมา และอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวครั้ง หรือ แนวคิดที่สำคัญ

การศึกษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ตามหลักพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ตามหลักพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ จึงเน้นการศึกษาทางเอกสาร(Documentary Research) และวิจัยภาคสนาม (Fields Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเข้าร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

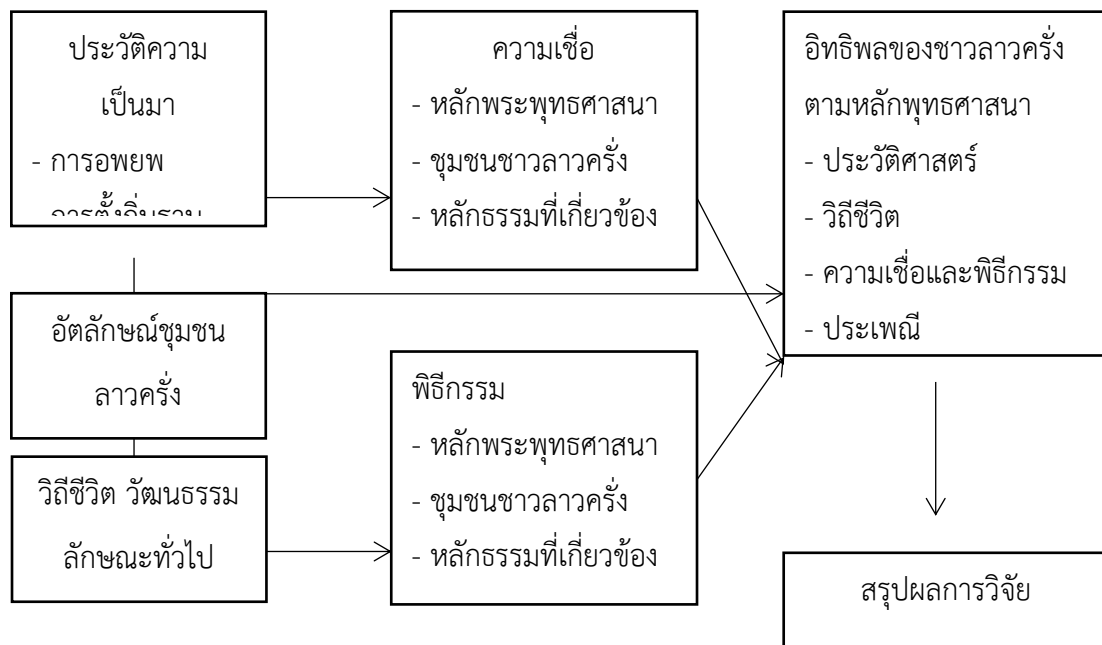
1. การศึกษาเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ

- เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Work) เพื่อให้ได้ ข้อมูลเชิงลึก มีแบบสัมภาษณ์ และ ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป กล้องวิดีโอ และสมุดจดบันทึก
- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา นำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

- การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ลาวครั้ง

ประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงกับชาติพันธุ์และวัฒนธรรม จากการเริ่มต้นจับชาติพันธุ์ เป็นลาวครั้ง และเริ่มมีเครือข่าย โดยจัดชาติพันธุ์ มีลาวโซ่ง ลาวเวียง ลาวครั้ง คนจีน แล้วมอญ เอา 5 กลุ่มนี้รวมกัน ภายหลังรู้ว่ามอญอยู่รวมกันด้วย

ประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงด้วยประเพณี ความเชื่อ และการเลี้ยงผี การเกิด ความเชื่อมโยงกับ ประเพณี ความเชื่อ การเลี้ยงผี เกิดจากประเพณีแห่งสงกรานต์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ประวัติ ความเป็นมาของชาวลาวครั้งเกิดขึ้นได้จากประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ประวัติความเป็นมาที่เป็นการสันนิษฐาน ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร โดยพบ จากเนื้อความสัมภาษณ์ว่า ทุกอย่างเป็นการสันนิษฐาน ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ประวัติศาสตร์อัน ยาวนานของชาวลาวครั้งจึงสัมภาษณ์กับคนที่พบเห็นและรู้จัก เนื่องจากสมัยนั้นยังไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์ อักษร โดยผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ประวัติความเป็นมาของชาวลาวครั้งมีความเป็นมาที่ยาวนาน ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีนั้น

2. การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับ ความเชื่อและพิธีกรรม เกี่ยวกับอัตลักษณ์ลาวครั้ง

ความเชื่อและพิธีกรรมที่มีในมุมมองของชาวลาวครั้ง เนื่องจากคนสมัยก่อนก็มีความเชื่อเรื่องผี หากไม่ สบายก็ผีดผี บนบานศาลกล่าวก็ให้หาย หรือจะให้ประสบความสำเร็จ ก็ไปบน พิธีกรรมเพราะ เนื่องจากเชื่อว่าเคยไปร่วมพิธีเห็นชาวบ้านที่ไปร่วมแล้วประสบความสำเร็จ ส่วนใหญ่คนที่ประสบ ความสำเร็จก็จะไปแก้บน พอมาถึงประวัติศาสตร์นั้นก็มาถึงความเป็นมา ก็พื้นฐาน โดยนิสัยของชาติพันธุ์นี้ ก็เป็นคนรักความสงบก็แบบจิตใจเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จะมีการกระทำอย่างต่อเนื่องก็แล้วก็ตามมากก็ เมื่อมีวันสำคัญก็มีการบอกบุญกัน

ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อของชาวลาวครั้ง ชาวลาวครั้งเป็นผู้ที่นับถือศาลเจ้าพ่อ ทุก หมู่บ้าน ทั้งในบ้านนา โพรงมะเดื่อ ส่วนมากที่สังเกตเห็นจะมีศาลเจ้าพ่ออยู่เหมือนกันหมด จะเห็นได้ จากหลายๆ บ้านที่ทำบุญกับศาลเจ้าพ่อเพื่อแก้บน ส่วนมากจะทำบุญกลางบ้าน ส่วนใหญ่คนใน พื้นที่จะมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเรื่องศาลเจ้าพ่อเป็นพิเศษ เช่น บูชาเจ้าพ่อนี้ต้อง ต้องใช้ไก่เป็นๆ แล้วนำมาถวาย และบูชาเจ้าพ่อ โดยเป็นส่วนหนึ่งของพิธี ของส่วนรวม จะเห็นว่ามีการนับ ถือกันทั้งหมู่บ้าน

ความเชื่อของพระพุทธศาสนาในชาวลาวครั้ง จะเห็นว่าส่วนมากเชื่อคนเรานั้น มีศาสนา
พุทธมาตั้งแต่กำเนิด ทำให้เกิดความศรัทธาต่อ ๆ กันมา และ ในมุมมองของผี เทวดา พวกชาวลาวครั้ง
เขาก็นับถือ เขาก็ไปหาสัญลักษณ์มาแทน เพื่อให้เป็นรูปธรรม ผนตก ฟ้าร้อง มนุชย์นี้ที่จะเชื่อ ก็ต้องเอาเรื่อง
เล่า เรื่องเล่า ผูกเรื่องเล่าโน้น เรื่องเล่านี้ ต้องสร้างเรื่องเล่า ส่วนมากถ้าไม่มีคนเล่า ให้ฟังก็ไม่มีใครเชื่อ
ชี้ให้เห็นว่าแต่ละคนในสมัยนั้นจะมีความเชื่อในพระพุทธศาสนาอย่างไม่ลึกซึ้ง ส่วนมากจะเชื่อเรื่องผี บางคนเชื่อก็
เชื่อ และบางคนไม่เชื่อก็ไม่เชื่อเลย จึงทำให้เห็นว่าพระพุทธศาสนานั้นเกิดจากความเชื่ออีกอย่างหนึ่งของชาวลาว
ครั้งนั่นเอง ส่วนความเชื่อทางพระพุทธศาสนา กับความเชื่อทางพิธีกรรมต่างๆ ของชาวลาวครั้งไม่มีความขัดแย้ง
กัน โดยทางพระพุทธศาสนา และทางพิธีกรรมความเชื่อของลาวครั้งต่างมีส่วนที่เชื่อมโยงกัน ไม่ขัดแย้งซึ่งกัน

3. การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อชาวลาวครั้ง

อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อชาวลาวครั้งที่เชื่อมโยงกับพิธีกรรม จะเห็นว่า คนสมัยก่อนก็มีความ
เชื่อเรื่องผี หากไม่สบายก็ผีดผี บนบานศาลกล่าวก็ให้หาย หรือจะให้ประสบความสำเร็จก็ไปบน พิธีกรรมของลาว
ครั้งมีความเชื่อหรือไม่อย่างไร รู้จักเชื่อถือ เชื่อว่าเคยไปร่วมพิธีเห็นชาวบ้านที่ไปร่วมแล้วประสบความสำเร็จ ส่วน
ใหญ่คนที่ประสบความสำเร็จก็จะไปแก้บน พอมาถึงประวัติศาสตร์นั้นก็มาถึงความเป็นมาก็พื้นฐาน ก็คือโดยนิสัย
ของชาติพันธุ์นี้ก็เป็นคนรักความสงบก็แบบจิตใจเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ประวัติศาสตร์ของลาวครั้งที่มีอิทธิพลต่อพระพุทธศาสนา ความเป็นมา คือ ชาวลาวครั้งนี่ก็คือนับ
พระพุทธศาสนาโดยตลอด อยู่กับพระพุทธศาสนาตั้งแต่โบราณเป็นเวลายาวนานแล้ว สังเกตดูคนที่มียุจะ
มานั่งรอใส่บาตรพระแต่เช้า จึงมีอิทธิพลต่อลูกหลานที่มากำเนิดอยู่ในเมืองไทย ก็จะมาทำบุญ ใส่บาตร คนเฒ่าคน
แก่ก็จะทำเหมือนกัน และอิทธิพลของความเชื่อพระพุทธศาสนา ที่มีต่อลาวครั้ง คือ “อิทธิพลความเชื่อก็คือการ
เจริญพระพุทธมนต์ การทำน้มนต์นี้จะช่วยปัดเป่าความทุกข์ลงไป สร้างบ้านก็ต้องนิมนต์พระไปเจริญพระพุทธ
มนต์ ก็มีการเสกทรายเพื่อไปโปรยป้องกันสิ่งที่ไม่ดี หวานล้อมๆ น้มนต์ สายสิญจน์ก็ไม่ใช่ของพุทธนะ

อิทธิพลของการสืบทอดพระพุทธศาสนาของชาวลาวครั้ง มีเนื้อหาว่า คนลาวว่าจะถามว่ามีอิทธิพลก็
คือในแง่ของการสืบทอดพระพุทธศาสนานั้น ก็คือเป็นส่วนหนึ่งที่จะสืบทอดพระพุทธศาสนา นอกจากคนไทยแล้ว
คนลาวและอิทธิพลต่อการสืบทอดพระศาสนา แต่ถ้าเกิดว่าคนลาวทั้งหมดนี้ไม่ร่วม แต่ว่ามันก็
ยากที่จะถึงวันนั้น เพราะศาสนาคำสอนยังเป็นจริงอยู่ ทำดีต้องได้ดี เป็นจริงตามนี้ ยากที่คนจะทำให้ล้ม
ศาสนาพุทธมีส่วนสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น พอฟังเขาก็พุทธนี่เป็นส่วนทำให้เกิดความเข้มแข็ง พุทธนี่ก็ช่วยให้

เข้มแข็งได้ วิทยาศาสตร์ตอบได้นี้ ยังเรียกว่าพุทธศาสน์ยังเป็นจริงอยู่ เชื่อว่าทำดีต้องได้ดีก็ยากที่คนจะ
ทำให้ล้มเท่านั้นเอง ผิดกับถือ แต่พุทธเข้ามามีส่วนทำให้คนมีความเข้มแข็งในการดำรงชีวิตของคนลาว

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนาในจังหวัด
นครปฐม โดยพิจารณาแล้วสามารถนำมาอภิปรายผลประกอบเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ประวัติ ความเป็นมาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ลาวครั้ง

จากการศึกษาประวัติความเป็นมา สรุปได้ว่า ประวัติ และความเป็นมาเกี่ยวกับ “อัตลักษณ์
ลาวครั้ง” ในจังหวัดนครปฐม มีความเป็นมาจากการเข้ามาเข้ากลุ่มของชาติพันธุ์ โดยการเข้ามาของ
กลุ่มชาติพันธุ์ลาวกลุ่มอื่นๆ ชาวลาวครั้ง ถูกกวาดต้อนเข้ามาในประเทศไทย ในช่วงเวลาที่มีสงครามเข้ามาเกี่ยวพัน
ระหว่างไทยกับลาว การเริ่มต้นของชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นการรวมกลุ่มกัน 5 กลุ่มซึ่งประกอบด้วย
ลาวโซ่ง ลาวเวียง ลาวครั้ง คนจีน แล้วก็มอญ ซึ่งตอนหลังหลัก ๆ ของกลุ่มคือ ต้องการสร้างประเพณี
และวัฒนธรรมใหม่ จะเห็นว่ากลุ่มนี้มีความเข้มแข็งมาก ในส่วนนี้จะมีการเชื่อมโยงถึง ประเพณีแห่งสงครามตัววัด
โพรงมะเดื่อ พิธีกรรม งานบุญ ประเพณีเลี้ยงผีเจ้านาย ภาษาท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนชาวลาวครั้งมีความ
เชื่อที่สั่งสมกันมานาน และจุดสำคัญจากการค้นพบ คือ การสันนิษฐานประวัติความเป็นมานั้นยังไม่มีฉบับที่เป็น
ลายลักษณ์อักษร แต่มีการพบเห็นจากการเล่าเรื่องราว และความเป็นมาอันยาวนาน จากคน
สมัยก่อน สอดคล้องกับเนื้อหาโดยกล่าวไว้ว่า ชาวลาวที่ย้ายถิ่นเข้ามายังหัวเมืองชั้นใน สมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น มีทั้งชาวลาวจากหัวเมืองล้านนา หัวเมืองลาวที่อยู่ปัจจุบัน คือ ประเทศลาวและบริเวณภาคอีสานของไทย
สาเหตุของการย้ายถิ่น เนื่องมาจากผลกระทบจากสงครามที่เกิดขึ้นในบริเวณหัวเมืองลาว และหัวเมืองล้านนาใน
สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นสงครามช่วงชิง ความมีอำนาจเหนือหัวเมืองเหล่านั้น ระหว่างไทยกับ
ราชอาณาจักรเวียงจันทน์ พม่า และญวน ในส่วนของวัฒนธรรมลาวเกี่ยวกับพวกการเล่นต่างๆ ก็ได้
ถูกกีดกันจากรัฐบาลไทยไม่ให้แพร่หลายออกไป จะเห็นว่าชุมชนชาวลาวไม่มีอิทธิพลทางด้านสังคมและวัฒนธรรม
ต่อสังคมในสมัยนั้น แม้ว่าจะได้รับอนุญาตให้สามารถปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อและศาสนาของตนได้ มี
สิทธิไปไหนก็ได้ แต่สังคมลาวยังไม่อยู่ในสถานภาพที่ทัดเทียมกับสังคมไทย

2. ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับอัตลักษณ์ลาวครั่ง

จากปรากฏการณ์เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญ การเจริญพุทธมนต์ ความเชื่อเรื่องผี ส่วนมากคนสมัยก่อนมองว่าการเลี้ยงผีเจ้านาย คือ เจ้าพ่อสิงหาญ หรือ เจ้าพ่อสายฟ้าแลบจะทำหน้าที่ในการปกป้องรักษาคนในชุมชน หรือ การนับถือ ผีบรรพบุรุษ เช่น เวลาสงกรานต์จะมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลกับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว จะมีการนับผี นับถือ เจ้าประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้จะเห็นอีกมุมหนึ่งว่า พระพุทธศาสนากับพิธีกรรมของลาวครั่งนั้น ต่างไม่มีความขัดแย้งกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระพุทธศาสนามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวปฏิบัติปฏิบัติชอบด้วยเหตุนี้จึงมีความสอดคล้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพิธีกรรม โดยเนื้อหาดังกล่าวนี้คล้ายกับปรากฏการณ์ที่ว่าด้วย พิธีกรรมในสังคมลาวโซ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พิธีกรรมตามแนวพุทธศาสนาและพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิม พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมนั้นลาวโซ่งจะปฏิบัติตามความเชื่ออย่างเคร่งครัดจนกลายเป็นประเพณีการปฏิบัติพิธีกรรมถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่ง และยังแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คณะและในหมู่บ้าน สถานภาพและศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูล ตลอดจนเป็นการดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน การปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวโซ่งเป็นยืนยันโครงสร้างทางสังคมที่มีอยู่ พิธีกรรมมีหน้าที่ในการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคม และเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน ตลอดจนเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถานภาพระหว่างบุคคลในสังคมที่ประกอบกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ

3. อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อชาวลาวครั่ง

อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อชาวลาวครั่งจะเห็นว่า ในสมัยโบราณ ส่วนที่เกิดอิทธิพลจะมาจากการทำบุญกลางบ้าน พิธีกรรม หรือเรื่องความเชื่อในเรื่องผี โดยเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา แต่จากเล่าเรื่องราวจะเห็นว่าลาวครั่งส่วนมาก เคยนับถือพุทธมาก่อนแล้ว แต่พอย้ายมาอยู่เมืองไทย เริ่มเอาพราหมณ์เข้ามา ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างพุทธและลาวครั่งนั้นเชื่อมโยงกัน โดยมี วัด บ้าน โรงเรียนเป็นจุดศูนย์รวมสอดคล้องกับเนื้อหาว่า ในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงสมาชิก รับเอาสิ่งใหม่ๆ เข้ามาในชุมชนหลายอย่าง ทำให้ภาพรวมของในชุมชนในหมู่บ้าน เดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม ด้วยกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมผลักดันให้ผู้คนในชุมชนปรับตัวไปในทิศทางต่าง ๆ และมีความหลากหลายซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะด้านอาชีพ ทำให้เกิดอาชีพใหม่มากมาย แต่ที่เด่นชัดคือ การเกิดผลผลิตด้านอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นมากควบคู่กับผลผลิต ด้านเกษตรกรรม ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมวัฒนธรรมบ้านโคก เห็นชัดเจนในทางรูปธรรม แต่ทางนามธรรมยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางเครือญาติและความ

สำนึกในกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นของชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการใช้หลักแนวคิดที่สำคัญของอัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐมไปประยุกต์ใช้ให้ดีและมีประสิทธิภาพ
2. ควรมีขยายขอบเขตของเนื้อหาที่เกี่ยวกับ การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ให้กว้างไกลยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำหลักแนวคิดมาใช้ในการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนาไปใช้ต่อให้มากยิ่งขึ้น
2. ควรมีเอกลักษณ์ของอัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนา ในชาติพันธุ์ต่างๆ ให้เกิดความหลากหลายมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการศึกษาการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งตามหลักพระพุทธศาสนา ว่ามีแนวโน้มไปในทิศทางใด

เอกสารอ้างอิง: References

คณิงนุช ปิยะบุตร. "การปรับตัวต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงของลาวครั้งที่บ้านโคก กรณีศึกษา :

ที่บ้านโคก อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี". **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**.

(ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร .; 2538.

บังอร ปิยะพันธุ์. "ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวลาวในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น". **วิทยานิพนธ์**

อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาประวัติศาสตร์. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล .; 2529.

วาสนา อรุณกิจ. "พิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่งที่หมู่บ้านสระ ตำบลสระพัฒนา อำเภอ

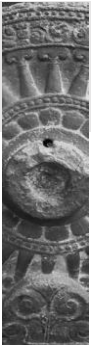
กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาสังคมศาสตร์. บัณฑิต

วิทยาลัยมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .; 2528.

ศรีศักร วัลลิโภดม. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : มปป. 2525.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)ป .(ปยุตฺโต.อ.พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
เฟ็ทแอนด์โฮม จำกัด. 2559.
สมบูรณ์ สุขสำราญ. “ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน”. งานวิจัยลำดับที่ 18
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โครงการเผยแพร่งานวิจัยฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2530.

เมตตาเจโตวิมุตติในการเจริญวิปัสสนาภาวนา

Mettā Cetovimutti in Vipassana Practice

พระภิกษุไพศาลเมธี วิ., Phaphawanapisanmethi vi¹

แม่ชีนวพร ทองศรีเพชร, Mae Chee Nawaporn Thongsripetch²

ดร.ธานี สุวรรณประทีป, Dr.Thanee Suwanprateep³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาการเจริญเมตตาเจโตวิมุตติที่ส่งผลต่อการพัฒนาอภิปางวิปัสสนา และยุคนัทธสมถวิปัสสนา (สมถะและวิปัสสนาควบคู่กัน) ซึ่งการเจริญเมตตาเจโตวิมุตติทั้ง ๒ แบบนี้สามารถพัฒนาปัญญาให้บริบูรณ์ไปตามลำดับแห่งโพธิปักขิยธรรมได้ ตั้งแต่สติปัฏฐาน ๔ จนถึงการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ เป็นที่สุด ซึ่งการเจริญเมตตาเจโตวิมุตติที่ปรากฏในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคนั้นมีทั้งการแผ่โดยไม่เจาะจง และโดยเจาะจง แผ่ไปสู่ทิศทั้งหลาย พึงหวังอานิสงส์ ๑๑ ประการ มีการหลับเป็นสุข เป็นต้น และเป็นกรอบรมธรรมในการเจริญวิปัสสนาภาวนาไปด้วยในตัว คืออบรมอินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ องค์มรรค ๘ เพื่อเข้าถึงสมาธิในระดับเมตตาเจโตวิมุตติ ที่บุคคลเสพ แล้วเจริญแล้วทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยาน เจริญดีแล้ว อธิษฐานดีแล้ว ดำเนินไปแล้ว พันวิเศษแล้ว ให้โชติช่วง สว่างไสว

คำสำคัญ : เมตตาเจโตวิมุตติ การเจริญวิปัสสนาภาวนา

Abstract

This article aim to study the method of Mettā cetovimutti which effect the development of intellectual in term of Śamādhayānik which means Samatha meditation leads Vipassana meditation. The method can be divided into two types such as Śamātha puph phang kahm vipaṣṣanā (Practice Samatha meditation before Vipassana Meditation) and Yu khanaththa samāthavipaṣṣanā (Practice Samatha meditation and Vipassana meditation simultaneously). Both kinds can improve the intellect accordingly to the level of Phoṭhipakḥhiyṭharm from The four foundations of mindfulness to the four noble truth. The method of Mettā that appears in Paṭiṣamphith'ā markh reveal two ways of practicing which are expanding compassion specifically and expanding compassion non specifically to all directions. Mettā Cetovimutti can result in several ways to practitioner for instant having a good sleep. The method also helps building up skill in vipassana meditation such as the five spiritual faculties, the five mental

¹ อาจารย์ประจำ หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ อาจารย์ประจำ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

powers, the seven factors of enlightenment, the Noble Eightfold Path to accomplish high level of concentration called Mettā Cetovimutti level.

Keywords: Mettā Cetovimutti, Vipassana Practice

๑. บทนำ

หลักปฏิบัติภาวนาสาคัญที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การเจริญวิปัสสนาภาวนาอย่างยิ่ง คือ พรหมวิหาร เป็นคุณธรรมช่วยขัดเกลาจิตใจไม่ให้เกิดความหยาบกระด้าง ปราศจากการอาฆาตพยาบาทผูกความโกรธ ไม่จองเวรทำลายล้างซึ่งกันและกัน มีเมตตาจิตต่อกัน ทำให้จิตมีความอ่อนโยนควรแก่การเจริญกรรมฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติกรรมฐานแบบเมตตาภาวนาเป็นหนึ่งในการเจริญพรหมวิหาร เพื่ออบรมจิตให้รู้จักเอาชนะเรื่องราวด้านลบใด ๆ ก็ตาม การภาวนาเช่นนี้ จะนำมาซึ่งอารมณ์ความรู้สึกในทางบวก จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ เป็นการพัฒนาคุณภาพของการ “ยอมรับด้วยใจที่มีเมตตา” ซึ่งในที่นี้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการยอมรับและการเปิดใจให้กว้าง อันจะสร้างพื้นที่ที่แจ่มใสกว้างขวางขึ้นในใจเรา ทำให้เรามีจิตที่นุ่มนวลระมัดระวังอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น นี่จึงเป็นเหตุผลว่าทำไมการปฏิบัติเมตตาภาวนาไปพร้อม ๆ กับวิปัสสนาภาวนา จึงเป็นองค์ส่งเสริมให้แก่กันปฏิบัติ⁴ ประโยชน์ของการเจริญพรหมวิหาร ทำให้กิเลสมีความสงบระงับ ปราศจากความผูกโกรธ มีผลมากแก่ผู้ปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอ เช่น เมตตาเป็นประโยชน์ในการละความพยาบาท กรุณาเป็นประโยชน์ในการละความเบียดเบียน มุทิตาเป็นประโยชน์ในการละความริษยา และอุเบกขาเป็นการวางเฉยต่อสัตว์ทั้งหลาย มีใจเป็นกลาง เป็นต้น

วิปัสสนากรรมฐานเป็นอุบายหรือวิธีปฏิบัติให้เกิดปัญญา ให้ความจริงของชีวิตและสรรพสิ่งทั้งปวงว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์และบังคับไม่ได้ มีผลให้ละคลายความยึดมั่นทั้งปวง ผลของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานคือ กำจัดอนุสัยกิเลสให้หมดสิ้นไป⁵ พระอานนท์กล่าวถึงการเจริญสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานในยุคนัทธสูตรว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อเจริญกรรมฐาน ๔ ลักษณะนี้ มรรคย่อมเกิด เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรค เมื่อเธอเสพ เจริญทำให้มาก ซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละ สังโยชน์ได้ อนุสัยทั้งหลายย่อมสิ้นสุดไป การเจริญกรรมฐาน ๔ ประการ ได้แก่ (๑) เจริญวิปัสสนาอันมีสมถะนำหน้า (๒) เจริญสมถะอันมีวิปัสสนานำหน้า (๓) เจริญสมถะและวิปัสสนาควบคู่กันไป (๔) มีใจถูกอุทัจจะในธรรมกั้นไว้ ในเวลาที่จิตตั้งมั่น สงบภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ตั้งมั่นอยู่⁶

⁴ พระปัญญาภวโร ภิกษุ, **หลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเบื้องต้น**, แปลโดย ฉัตรนคร องค์กรสังฆ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๙๓.

⁵ อังใน นางฐิติรัตน์ รักษ์ใจตรง, “ศึกษาการใช้อานาปานสติภาวนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเสถียรธรรมสถาน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๓.

⁶ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๗๐/๒๓๗-๒๓๘.

วิธีทั้ง ๔ นั้น ย่อให้สั้นเหลือเพียง ๒ คือ วิปัสสนามีสมณานำหน้า เรียกว่า "สมถยานิก" สมณะมีวิปัสสนานำหน้า เรียกว่า "วิปัสสนายานิก"⁷ การเจริญเมตตาเจโตวิมุตติจัดเป็นแบบสมถยานิก ซึ่งสามารถพัฒนาปัญญาให้บริบูรณ์ไปตามลำดับแห่งโพธิปักขิยธรรมจนเข้าสู่ความพ้นทุกข์ได้

๒. หลักธรรมในเมตตาเจโตวิมุตติในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

ความหมายของคำว่า “เมตตา” ในอภิธานวรรณนา สัคคกัณฑ์ ว่าด้วยจิต คาถาที่ ๑๖๑ เป็นต้น กล่าว ว่า เมตตา (มิท เสนเห+ต+อา)⁸ แปลว่า ความเมตตา, ความรัก วิเคราะห์ว่า “มิชชติ สีนหตีติ เมตตา” แปลว่า ความรักที่เอ็นดู ชื่อว่า เมตตา (ลบ ท, ซ้อน ต, วุทธิ อ เป็น เอ, ลบสระหน้า) “มิตเต ภาวา เมตตา” แปลว่า ความรักที่มีอยู่ในมิตร ชื่อ เมตตา (มิตต+ณ, ลบ ณ, วุทธิ อเป็น เอ, ลบสระหน้า)⁹

เมตตาภาวนา หมายถึง การพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความปรารถนาดีให้แก่ผู้อื่น หรือในขณะที่เรามีความปรารถนาดีให้แก่ผู้อื่นมีความสุข ก็นับได้ว่าเป็นการเจริญเมตตาภาวนา “จตสโส อပ္ปมณฺญาโย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเปกขา”¹⁰ แปลว่า อปัปมัญญา มี ๔ อย่าง คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเปกขา

เมตตาภาวนาสูตฺร ว่าด้วยการเจริญเมตตา ในสุตฺรนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในพระสุตฺรนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตถุ ที่มีอุปีเป็นเหตุทั้งหมด ไม่ถึงเสียที่ ๑๖ แห่งเมตตาเจโตวิมุตติ เมตตาเจโตวิมุตติเท่านั้น แผ่แสงบริสุทธิ์ แผ่เผากิเลส รุ่งเรืองเหนือกว่าบุญกิริยาวัตถุทั้งหมดนั้น”¹¹

ในคัมภีร์วิมุตติมรรค กล่าวไว้ว่า เมตตา¹² เปรียบเหมือนมารดาบิดา เมื่อมองดูบุตรน้อยคนเดียวของตน ทำจิตประกอบด้วยเมตตาและปรารถนาดีให้เกิดขึ้นแก่บุตรน้อยฉันใด โยคีพึงเมตตาแก่สรรพสัตว์ฉันนั้น โยคีพึงรู้ อย่างนี้ ความสงบนิ่งแห่งจิตในการบำเพ็ญ เรียกว่า ปัจจุปัฏฐานของเมตตา (อาการปรากฏ) การทำความปรารถนา

⁷ ชุ.จ.อ. (ไทย) ๖/-/-๖๔๑.

⁸ พระมหาสมปอง มุทิตา, คัมภีร์อภิธานวรรณนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒๑-๒๒๒.

⁹ พระสัทธัมมโชติกะ ชัมมาจริยะ, ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ปณี หลักสูตรชั้นมัชฌิมอภิธรรมิกโ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธิ์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๙.

¹⁰ อภิ.วิ. (บาลี) ๓๕/๗๕๐/๓๗๕.

¹¹ ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๗/๓๗๒.

¹² พระอุปัชฌาย์, วิมุตติมรรค, แปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๒.

ดีให้เกิดขึ้นความคิดที่ประกอบด้วยเมตตา เป็นรสของเมตตา (กิจหน้าที่) อโหสะ เป็นปทัฏฐานของเมตตา (เหตุใกล้ให้เกิด)

ในมหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา กล่าวไว้ว่า “เมตตา มีปิยมนาปัสตวบัญญัติเป็นอารมณ์” อธิบายว่าผู้ปฏิบัติพึงเจริญเมตตาไปยังสรรพสัตว์ทั่ว ๆ ไปด้วยความหวังดี ปราปรณาให้เขามีความสุข แล้วแสดงออกมาทางกายและทางวาจาต่อเขา โดยประการที่จะทำให้เขาได้มีความสุข เช่น กระทำและพูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อเขา หากไม่ปราปรณาถึงสรรพสัตว์แล้ว เมตตาย่อมเกิดขึ้นไม่ได้¹³

จากที่กล่าวมานี้ เมตตา คือ ความปราปรณาดี มีไมตรีเยื่อใย ปราปรณาให้ผู้อื่นและสรรพสัตว์ประสบสุข การทำประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยปราศจากเวรภัย ไม่พยาบาท มุ่งความสุขความเจริญแก่สรรพสัตว์ในโลกเสมอเหมือนกันหมด เมตตาเป็นกุศลมูล มีลักษณะเป็นนามธรรม บุคคลกระทำไปปรากฏผลเป็นรูปธรรมได้ด้วยการประพฤติทางกาย เรียกว่า กายกรรม อันประกอบด้วยเมตตา และวาจาที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก เรียกว่า วจีกรรม ประกอบด้วยเมตตา ปราปรณาดีโดยไม่มีเงื่อนไข

๓. บุคคลผู้ควรเจริญเมตตาเจโตวิมุตติ

เมตตา เป็นธรรมที่สำคัญ พระพุทธเจ้าครั้งเมื่อเป็นพระโพธิสัตว์ได้ทรงบำเพ็ญบารมีมาจนเต็มเปี่ยม ทรงนำมาสั่งสอนให้บุคคลอบรมเมตตาให้บังเกิดขึ้น และได้แสดงเมตตาไว้เป็นอันมาก เบื้องต้นควรทราบว่ เมตตา คือ ภาวะของจิตใจที่มีไมตรีจิต คิดเกื้อกูลด้วยสุขประโยชน์ปราศจากอาฆาตพยาบาท มีสีหน้าและสายตาที่สงบแช่มชื่น มองดูด้วยสายตอันแสดงถึงใจที่เอิบอาบด้วยความปราปรณาดี ปราศจากการมุ่งร้ายทั้งปวง เมตตาเป็น พรหมวิหารธรรม ประกอบด้วยการแผ่โดยไม่เจาะจง เรียกว่า อัปมัญญาภาวนา คือ การแผ่ไปโดยไม่มีประมาณไปในทิศทั้ง ๑๐ และแผ่ไปโดยทำจิตให้เป็นไปโดยอาการทั้ง ๘ ประการ¹⁴ นี่เป็นการแผ่ไปในทางที่ถูก ซึ่งการแผ่ด้วยอาการดังที่กล่าวนี้ ชื่อว่าเป็นการอบรมเมตตา ใจที่คิดอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นใจที่มีเมตตา และความพ้นจากอาฆาตพยาบาททั้งปวงที่กลุ่มมุ่มจิตใจ เรียกว่า วิมุตติ (ความหลุดพ้น) รวมเข้าก็เรียกว่า เมตตาเจโตวิมุตติ คือ ใจที่คิดดังนั้นชื่อว่าเป็นใจที่มีเมตตา เป็นใจที่หลุดพ้นจากอาฆาตพยาบาททั้งหลาย

การเจริญเมตตาภาวนา ๒ อย่าง คือ เพื่อบำเพ็ญบารมี และเพื่อให้เกิดมานสมาธิ คัมภีร์วิสุทธิมรรค¹⁵ ได้อธิบายวิธีเจริญเมตตาเพื่อให้เกิดมานสมาธิไว้อย่างละเอียด ในระยะแรกของการเจริญเมตตาไม่ควรแผ่เมตตาให้ผู้ใด และไม่ควรแผ่เมตตาให้ผู้ใดตลอดกาลในการเจริญเมตตาภาวนานั้น ผู้ปฏิบัติพึงน้อมใจในมวลมนุษย์ หรือสัตว์

¹³ พระสัทธัมมโชติกะ ธรรมาจารย์, **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา** ปรจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ป็นหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๙.

¹⁴ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **ธรรมาธิธาน พจนานุกรมคำสอนพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ดีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง มหาชน, ๒๕๕๒), หน้า ๓๙๙.

¹⁵ พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), **พรหมวิหาร**, แปลโดย พระคันธะสาราภิวังศ์ (สมลักษณะ คุนธสาโร), พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๑.

โลกทั้งหมด ทั้งที่พบเห็นและได้ยิน และที่เห็นด้วยใจของบุคคลนั้น ควรแผ่ความปรารถนาดีไปยังสัตว์ทั้งหมด เหล่านั้น

ตามที่ตรัสไว้ในพระสูตรและอรรถกถา ซึ่งมีข้อความว่า “สุขี โหตุ (เขาจงเป็นสุข)¹⁶ สุขิตา โหนตุ (พวก เขาจงเป็นสุข)¹⁷ สพพสตตา ภวนตุ สุขิตตตา (ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงเป็นผู้มีความสุข)¹⁸” หรือจะแผ่ความปรารถนา ดีด้วยประโยคสั้น ๆ ว่า “เป็นสุขพันทุกซ์” ก็ได้ หรือว่าคำยาว ๆ กว่านั้นว่า “ไร้ทุกข์ ไร้โรค ไร้ภัย เป็นสุข” ก็ได้

บุคคลผู้ควรเจริญเมตตาเจโตวิมุตติ ได้แก่ ผู้บรรลุโสดาบันแล้ว คือ มีสัมมาทิฏฐิสมบูรณ์ สภาวะการ บรรลุธรรมของวิปัสสนาญาณบุคคล หมายถึง สภาพหรือลักษณะในตัวเองของผู้ที่บรรลุธรรมโดยการเจริญวิปัสสนา ล้วน ๆ คือ สภาวะแห่งโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ เพราะเป็นการเจริญปัญญา พัฒนาพร้อมที่จะตรัสรู้ธรรม ซึ่ง ผลแห่งการบรรลุธรรม สามารถศึกษาได้จากภาวะทางปัญญา ทางจิต และความประพุดติหรือการดำเนินชีวิต โดย ลำดับการบรรลุธรรม จะเกิดขึ้นเรียงลำดับความบริสุทธิ์ ๗ ระดับ สามารถรับรู้ได้ตามลำดับแห่งวิปัสสนาญาณ ๑๖ ชั้น ซึ่งถือว่าเป็นวิวัฒนาการของจิตที่ทำหน้าที่เป็นผู้รู้ในฐานะกาย เวทนา จิต และธรรม อย่างแจ่มแจ้ง จนสามารถ ทำลายความเห็นผิดในสังขารธรรมทั้งปวงได้¹⁹ เป็นบุคคลที่ผ่านการปฏิบัติธรรม ผ่านการอธิษฐานธรรมโดยสมบูรณ์ แล้ว

๔. เมตตาภาวนาเพื่อเมตตาเจโตวิมุตติ

สมถภาวนา ที่บุคคลผู้เจริญอรุปรกรรมฐานในอรุปรมาณ ๔ ซึ่งเป็นฌานที่ไม่มีรูป ได้แก่ อากาสาณัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ และเนวสัณญายตนะ อรุปรมาณ ๔ นี้เป็นฌานละเอียด และอยู่ในระดับฌานที่สูงสุด²⁰ บุคคลที่ปฏิบัติได้อรุปรทั้ง ๔ นี้แล้วเจริญวิปัสสนาญาณ ย่อมได้บรรลุมรรคผลรวดเร็ว เป็นพิเศษอย่างคาดไม่ถึง เพราะอารมณ์ในอรุปรมาณและอารมณ์ในวิปัสสนาญาณมีส่วนคล้ายคลึงกันมาก ต่างแต่ อรุปรมาณเป็นสมถภาวนามุ่งดำรงฌานเป็นสำคัญ สำหรับวิปัสสนาภาวนามุ่งรู้แจ้งเห็นตามจริง แต่ทว่าอรุปรมาณนี้ก็มี ลักษณะเป็นฌานปล่อยอารมณ์ คือไม่ยึดถืออะไร ปล่อยหมดทั้งรูปและนาม ถือความว่างเป็นสำคัญ เมื่อสำเร็จมรรค ผลจะได้เป็นพระอรหันต์ขั้นปฏิสัมภิทาญาณ คือมีคุณสมบัติพิเศษเหนือจากที่ทรงอภิญาญา ๖ อีก ๔ อย่าง คือ อตถ ปฏิสัมภิทา อัมมปฏิสัมภิทา นิรุตติปฏิสัมภิทา และปฏิภาณปฏิสัมภิทา

¹⁶ ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๓๕๐/๒๓๖.

¹⁷ ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๓/๑๐.

¹⁸ ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๔๕/๓๖๒.

¹⁹ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙), *คู่มือสอบอารมณ์กรรมฐาน*, หน้า ๗๔.

²⁰ ขุ.ปฏิ.อ. (บาลี) ๑/๖๒/๑๓๒

บุคคลผู้เจริญรูปกรรมฐาน ๒ พวก คือ พวกที่เห็นว่าทุกข์เพราะมีรูปกายเป็นสื่อ นำทุกข์มาให้ และพวกที่เห็นว่าอานหรือสมาธิที่เกิดจากรูปหยาบกว่าอานสมาธิที่ไม่ใช่รูป ซึ่งประณีตยิ่งและมั่นคงมาก ทั้ง ๒ พวกนี้ จึงปรารถนาสมาธิที่เข้าถึงความไม่มีรูปร่างกาย มีแต่จิตเท่านั้น

ผู้ที่จะเจริญรูปกรรมฐาน จะต้องเป็นรูปาวจรปัญจกถาภิบุคคล คือ บุคคลที่รู้รูปมาน ๕ มาแล้ว และมีวิสัณสภาวะในอานทั้ง ๕ นั้นโดยสมบูรณ์จึงจะเจริญรูปกรรมฐานได้ รูปกรรมฐานมี ๔ ได้แก่ อากาสนัญจายตนกถา (โดยก้าวล่วงรูปนิमित) อากาสนัญจายตนกถา (โดยก้าวล่วงอากาสน) อากิญจัญญายตนกถา (โดยก้าวล่วงวิญญาณที่เป็นไปแล้วในอากาสน) เนวสัญญาเนวสัญญาตนกถา (โดยก้าวล่วงความไปปราศจากวิญญาณที่เป็นไปแล้วในอากาสน)²¹

เพื่อรู้ที่มาขององค์ธรรมแล้วสามารถแยกเป็นหมวดหมู่ และเข้าใจเฉพาะเมตตาด้วยดังนี้

๔.๑ ประเภทของอัปมัถญา

อัปมัถญา ๔ หรือ พรหมวิหาร ๔ ซึ่งมีอารมณ์เป็นสมถกรรมฐาน มี ๔ ประการ ได้แก่

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข
๒. กรุณา ความสงสารคิดช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์
๓. มุทิตา ความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข
๔. อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง แผ่ไปโดยไม่มีประมาณ ไปในสัตว์ ในบุคคลทั้งหลาย²²

๔.๒ หลักการเจริญอัปมัถญา

การเจริญอัปมัถญาสามารถทำให้เกิดสมาธิตั้งแต่ ปฐมกถา เป็นต้น ไปตามลำดับจนถึง จตุตถกถา เท่านั้น การเจริญอัปมัถญาสามารถจำแนกเป็น สมาธิ ๓ ชั้น และ นิमित ๓ ชั้น ดังนี้

สมาธิ ๓ ชั้น คือ (๑) บริกรรมภาวนา หรือขั้นตระเตรียม กำหนดอารมณ์ (๒) อุปจารภาวนา หรือขั้นจวนเจียน เกิดอุปจารสมาธิ (๓) อัปนาภาวนา หรือขั้นแน่วแน่ เกิดอัปนาสมาธิเข้าถึงกถา

นิमित มี ๓ ชั้น คือ (๑) บริกรรมนิमित เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มแผ่เมตตาให้ตนเอง จนถึง เจริญบุคคล (๒) อุกคหนิमित เมื่อเมตตาจิตเกิดแล้วแผ่ไปในบุคคลทั้ง ๔ แต่ยังไม่ถึงขั้นสัมผัสเมตตา (๓) ปฏิภาคนิमित เกิดขึ้นเมื่อสำเร็จสัมผัสเมตตาแล้ว

๔.๓ วิธีการเจริญเมตตาอัปมัถญา

²¹ วิสุทธิตี. (บาลี) ๑/๓๗๓

²² ชุ.เถร.อ. (บาลี) ๒/๓๘๖/๔๘, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๘๐.

เมตตา²³ แปลว่า ความรัก หมายถึง ความเป็นผู้ใคร่เพื่อนำประโยชน์ ความสุขเข้าไปให้ ต้องไม่หวังผลตอบแทน ในพรหมวิหารนี้ ควรสร้างความรู้สึกร่วมอารมณ์เมตตาไว้ตลอดวัน การเพ่งโทษผู้อื่นด้วยอำนาจแห่งโทษะ จิตใจก็ไม่ขึ้นบานแจ่มใส ควรทำจิตให้มีเมตตา มีความรักใคร่ชื่นชม²⁴

วิธีการเจริญเมตตาอัปปมัญญา หรือเมตตาพรหมวิหาร ก่อนอื่นต้องตัดปليโพธ ทำภักตกิจเสร็จแล้วนั่งให้สบาย ณ อาสนะที่จัดไว้อย่างดีในที่สงัด ชั้นแรก พึงพิจารณาให้เห็นโทษะ และอาณิสสในขันติก่อน จากนั้นก็แผ่เมตตาให้แก่ตนเองก่อน เพื่อประโยชน์จะได้เป็นสักขีพยานแก่การแผ่ไปให้บุคคลอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้เพราะความรักสิ่งใดเท่าที่รักตนเองไม่มี เป็นเหตุสำคัญจะช่วยให้เมตตาจิตเกิดขึ้นง่ายและตั้งอยู่มั่นคง ทำให้อุچارสมาธิและอัปปนาสมาธิเกิดขึ้นมา สรุปวิธีการแผ่เมตตา ดังนี้

๑. การแผ่เมตตาให้แก่ตน (มี ๔ ประการ)

๒. การแผ่เมตตาให้แก่คนอื่น ๑ คน (มี ๔ ประการ)

๓. การแผ่เมตตาให้แก่คนอื่นตั้งแต่ ๒ คน (มี ๔ ประการ)

๔. บุคคลที่เป็นโทษต่อเมตตาภาวนา²⁵

๕. บุคคลที่แผ่เมตตาก่อนไม่ได้ ๔ จำพวก คือ บุคคลซึ่งไม่เป็นที่รัก (อัปปียบุคคล) บุคคลอันเป็นที่รักมาก (อติปปียบุคคล) บุคคลที่เป็นกลางๆ (มัชฌัตตบุคคล) และบุคคลที่เป็นศัตรู (เวรีบุคคล)

๖. บุคคลที่แผ่เมตตาโดยเจาะจงไม่ได้ มี ๑ จำพวก คือ เพศตรงกันข้าม

๗. บุคคลที่แผ่เมตตาไม่ได้เลย มี ๑ จำพวก คือ กาลังคตบุคคล หรือบุคคลที่ตายไปแล้ว

๔.๔ การแผ่เมตตาไปตามลำดับบุคคล

บุคคลที่เรารู้จักอาจแบ่งบุคคลได้ ๔ จำพวก คือ ปียบุคคล อติปียบุคคล มัชฌัตตบุคคล และเวรีบุคคล นั้น ในบุคคลเหล่านี้ต้องแผ่ให้บุคคลที่รัก เคารพ ก่อน ถัดไปก็แผ่ให้คนที่รักมาก ต่อไปเป็นบุคคลที่ไม่รัก ไม่ชัง กลางๆ ส่วนเวรีบุคคล ต้องเอาไว้แผ่ตอนสุดท้าย เพราะขณะแผ่ไปในเวรีบุคคลนั้น โทษะย่อมจะเกิดได้ง่าย สมาธิเกิดได้ยาก²⁶ สรุปลำดับดังนี้

๑. แผ่เมตตาให้แก่ตนเองก่อน แล้วแผ่ให้แก่ปียบุคคล มัชฌัตตบุคคล และแก่เวรีบุคคล ตามลำดับระหว่างที่แผ่เมตตาเช่นนี้เป็นบริกรรมนิมิต บริกรรมภาวนา บริกรรมสมาธิ

๒. เมื่อมีเมตตาจิตในบุคคลทั้ง ๔ ที่เป็นนิมิตแก่การภาวนานั้นแล้วแต่ยังไม่ถึงสี่สัมมภาพ เมื่อนั้นก็ได้ชื่อว่า เป็น อุกคหนิมิต ยังเป็น บริกรรมภาวนา บริกรรมสมาธิอยู่

²³ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๓๗.

²⁴ วิสุทฺธิ. (บาลี) ๑/๓๒๒.

²⁵ คูรายละเอียดยใน วิสุทฺธิ. (บาลี) ๑/๓๒๓, อภิ.สง.อ. (บาลี) ๑๗๘/๑๔๒.

²⁶ พระสังฆมณฑลสังฆคณาจารย์, ปรมัตถสังคยา มหาอภิธรรมคถาสังคยา ปริญญาที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ป็นหลักสูตรชั้นมัชฌิมอภิธรรมิกโศ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิสุทธิ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๘๔.

๓. ครั้นจิตของโยคินั้นสำเร็จถึงสัมผัสเมทแล้ว ก็ ถือเหมือนว่าเป็นปฏิภาคนิมิตเป็นอุปจารภาวนา และเป็นอุปจารสมาธิ

๔. พยายามเจริญเมตตาภาวนาต่อไปโดยโอโธโสพรรณเมตตา ๕ (แผ่ไม่เจาะจง) โอโธโสพรรณเมตตา ๗ (แผ่เจาะจง) ทิสาพรรณเมตตา ๑๐ (แผ่สู่ทิศ) จนกระทั่งได้ฌานถึงอัปนาสมาธิ

๔.๕ เจริญเมตตาเพื่อให้บรรลุฌาน

การเจริญเมตตาภาวนา แก่ตนเองก่อน แล้วค่อยแผ่ให้บุคคลอื่น เมื่ออุปจารสมาธิมีกำลังกล้าแข็งขึ้น จิตจะแนบอยู่กับผู้ที่เรากำลังแผ่ให้คล้ายกับลอยไปตามกระแสความรู้สึกในขณะที่ฝันไป ซึ่งครั้งแรกจิตอาจแนบความรู้สึกนี้เพียงชั่วขณะ แต่หลังจากฝึกอย่างต่อเนื่อง จิตก็จะจับอยู่กับอารมณ์กรรมฐานได้นานขึ้น เมื่อจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ แม้ว่าจะมีอารมณ์ภายนอกมารบกวน จิตจะไม่ซัดส่าย จะแนบอยู่กับบุคคลที่กำลังแผ่ให้ จะรู้สึกถึงความชุ่มชื่นใจหรือปิติได้อย่างชัดเจน วิตก และวิจารณ์ที่มีกำลังจะเกิดขึ้น พิจารณาสภาวะของจิตที่นุ่มนวลไปยังบุคคลที่กำลังแผ่เมตตาให้ ภายจะรู้สึกเบา จิตที่ตั้งมั่นจะสงบตั้งมั่นหรือเอกัคคตา ที่ประกอบด้วย วิตก วิจารณ์ ปิติ และสุข เป็นองค์ฌาน ๕ ของปฐมฌาน

๔.๖ เจริญเมตตาเจโตวิมุตติ

การเจริญเมตตาเจโตวิมุตติมีคำแผ่โดยไม่เจาะจง แผ่เจาะจง แผ่สู่ทิศ²⁷ มีดังนี้

๑. เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปโดยไม่เจาะจงด้วยอาการ ๕ อย่าง ได้แก่ สัตว์ ปาณชาติ ภูต บุคคล และผู้นับเนื่องด้วยอรรถภาพ โดยใช้คำแผ่ไม่เจาะจง ดังนี้

“ขอสัตว์ทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียน ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนเถิด”

๒. เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปโดยเจาะจง ๗ อย่าง ได้แก่ หญิง บุรุษ อารยชน อนารยชน เทวดา มนุษย์ และวินิปาติกสัตว์ โดยใช้คำแผ่เจาะจง ดังนี้

“ขอสตรีทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียน ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนเถิด”

๓. เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปสู่ทิศทั้งหลายด้วยอาการ ๑๐ อย่าง ได้แก่ ทิศบูรพา ทิศปัจฉิม ทิศอุดร ทิศทักษิณ ทิศอาคเนย์ ทิศพายัพ ทิศอีสาน ทิศหรดี ทิศเบื้องล่าง และทิศเบื้องบน คำแผ่ดังนี้

“ขอสัตว์ทั้งปวงในทิศบูรพาจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนเถิด”²⁸

๔. เมตตาเจโตวิมุตติว่าด้วยอินทรี (อินทรียวาร์) แผ่ความรักไปสู่สัตว์ด้วยอาการ ๘ ดังนี้

- ๑) ด้วยเว้นความบีบคั้น ไม่บีบคั้นสัตว์ทั้งปวง
- ๒) ด้วยเว้นการฆ่า ไม่ฆ่าสัตว์ทั้งปวง
- ๓) ด้วยเว้นการทำให้เดือดร้อน ไม่ทำสัตว์ทั้งปวงให้เดือดร้อน
- ๔) ด้วยเว้นความย่ำยี ไม่ย่ำยีสัตว์ทั้งปวง

²⁷ ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๒/๔๖๑.

²⁸ ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๒/๔๖๒-๔๖๓.

- ๕) ด้วยเว้นการเบียดเบียน ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งปวง
- ๖) ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวร อย่าได้มีเวรกัน
- ๗) จงเป็นผู้มีสุข อย่ามีทุกข์
- ๘) จงมีตนเป็นสุข อย่ามีตนเป็นทุกข์²⁹

ผู้เจริญเมตตาตามใจตามวาระว่าด้วยอินทรีย์ โดยเชื่อด้วยศรัทธา (สัทอินทรีย์) ว่า
“ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวร มีความปลอดโปร่ง มีสุขเกิด”³⁰ เป็นต้น

๕. การเจริญเมตตาเจโตวิมุตติว่าด้วยพลละ ๕³¹ (พลวาระว่าด้วยพลละ ๕)
๖. การเจริญเมตตาเจโตวิมุตติว่าด้วยโพชฌงค์³² (โพชฌังควาระว่าด้วยโพชฌงค์)
๗. การเจริญเมตตาเจโตวิมุตติด้วยองค์แห่งมรรค³³ (มคคังควาระว่าด้วยองค์แห่งมรรค)

๔.๗ ผลของการเจริญอัปมัณญา ๔

อัปมัณญาภาวนาถึงมืองค์ฌานไม่เท่ากัน โดยผู้เจริญเมตตา กรุณาและมุทิตา ภาวนา ๓ อย่างนี้ สำเร็จอย่างสูงได้เพียงรูปฌาน ๔ คือ แค จตุตถฌาน เท่านั้น ซึ่งเป็นเหตุให้พ้นจากโทสะอันเกิดจากโทมนัส จึงประกอบด้วยโสมนัสอยู่เสมอ แยกกันไม่ได้ ฉะนั้นจึงสำเร็จได้แต่รูปฌานเบื้องต้น ๔

ผลการเจริญเมตตาภาวนา เป็นเหตุให้พ้นจากการพยาบาทปองร้าย ส่วนกรุณาภาวนา พ้นจากวิหิงสา ความเบียดเบียน และมุทิตาภาวนา พ้นจากความไม่ยินดีต่อความสุขความดีของผู้อื่น ส่วนผู้ที่เจริญอุเบกขาภาวนา จะสำเร็จได้เฉพาะรูปาวจรปัญจฌานอย่างเดียว เพราะเป็นการวางเฉยต่อสัตว์ทั้งหลาย แต่เมตตาเจโตวิมุตติ คือ ความหลุดพ้นแห่งจิตด้วยอำนาจเมตตา เข้าสู่รูปฌาน

๕. ประโยชน์ของการเจริญเมตตาเจโตวิมุตติ

เมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลทำให้เป็นดุจยาน เป็นที่ตั้ง สัมสมแล้วปรารถนาสมอดีแล้ว เจริญดีแล้ว อธิษฐานดีแล้ว ดำเนินไปได้แล้ว พ้นวิเศษแล้ว ย่อมยังเมตตานั้นให้เกิด ให้โชติช่วง ให้สว่างไสว³⁴

เมตตาภาวนา ว่าด้วยเมตตา “ภิกษุทั้งหลายเมตตาเจโตวิมุตติอันบุคคลปฏิบัติแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ตั้งไว้เนื่อง ๆ สัมสมแล้ว ปรารถนาสมอดีแล้ว พึงหวังได้อานิสงส์ ๑๑ ประการ

²⁹ อัง.ฉก.ก. (ไทย) ๒๒/๑๓/๔๒๙., อัง.เอกิก.อ.๑/๑๓/๔๒.

³⁰ ดุราลัยเถียรใน ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๓/๔๖๓.

³¹ ดุราลัยเถียรใน ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๔/๔๖๕.

³² ดุราลัยเถียรใน ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๕/๔๖๖-๔๖๗.

³³ ดุราลัยเถียรใน ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๖/๔๖๘-๔๖๙.

³⁴ ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๗/๔๖๙.

นี้”³⁵ กล่าวคือ หลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ อมนุษย์ เทวดาย่อมรักษา ไฟ ยาพิษ ดาบ และไม้ตะบอง ทำอันตรายไม่ได้ ทำจิตให้เป็นสมาธิได้เร็ว สิ้นหายอ้อมแฝงใส ในเวลาตายไม่หลงสติตาย และถ้าหาก ยังไม่ได้บรรลุนิพพานขั้นสูงสุด ย่อมบังเกิดในพรหมโลก³⁶

ประโยชน์ของการเจริญเมตตาเจโตวิมุตติ ทำให้ได้ ทั้งวิชาและวิมุตติ ซึ่งคำว่า วิมุตติ (ปหาน การละ) แปลว่า ความหลุดพ้นจากกิเลส ๕ ระดับ³⁷ ดังนี้

๑. วิชัมภณวิมุตติ (อัญญมานสมาบัติ) หมายถึง ความหลุดพ้นเพราะการข่มอกุศลธรรมความชั่วร้าย ทั้งหลายให้สงบนิ่งไว้ด้วยอำนาจแห่ง “ฉานสมาบัติ” หรือ “อัญญมานสมาบัติ” ได้แก่ รูป ฌาน ๔ และอรุปรฌาน ๔ เพราะพ้นจากนิรวณ ๕ มีกามฉันทนิรวณ และปัจจนิกธรรม³⁸

๒. ตทังควิมุตติ หมายถึง ความหลุดพ้นด้วยองค์วิปัสสนาญาณ ได้แก่ ความหลุดพ้นจากอกุศลกรรม ที่เป็นตัวทำให้เกิดเวียนวายตายเกิดไม่มีวันสิ้นสุด หลุดพ้นด้วยองค์วิปัสสนาญาณ โดยมีนามรูปปริจเฉทญาณเป็นอาทิ และมีโคตรภูญาณเป็นปริโยสาน วิปัสสนาญาณเป็นตัว “ตทังควิมุตติ”

๓. สมุจเฉทวิมุตติ หมายถึง ความหลุดพ้นโดยการละได้เด็ดขาด ได้แก่ การบำเพ็ญ สมถะจนได้ฉานสมาบัติ (วิชัมภณวิมุตติ) และบำเพ็ญวิปัสสนาจนเกิดญาณ (ตทังควิมุตติ) เมื่อวาสนาบารมีถึงพร้อม จะบรรลุตัดสังโยชน์ ได้อย่างเด็ดขาดจากชั้นธสันดานได้ เรียกว่า “สมุจเฉทวิมุตติ”

๔. ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ หมายถึง ความหลุดพ้นโดยสงบเย็นเป็นอย่างยิ่ง และมีสภาพเป็นความสุขวิเศษสุด ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่สมุจเฉทวิมุตติ พระอริยมรรคญาณได้ทำการประหาณสังโยชน์อกุศลธรรมได้อย่างเด็ดขาด ความสงบเย็นย่อมเกิดขึ้น วิมุตติธรรมอันมีนามว่า “ปัสสัทธิวิมุตติ”³⁹

๕. นิสสรณวิมุตติ หมายถึง ความหลุดพ้นโดยการสลัดออกอย่างสิ้นเชิง⁴⁰ คือ การได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ หลังจากอริยมรรคเกิดขึ้นแล้ว (นิสสรณวิมุตติในปัจจุบัน) หลังจากที่ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และดับขันธปรินิพพาน (นิสสรณวิมุตติในอนาคต)

³⁵ ดูรายละเอียดใน ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๒/๔๖๐-๔๖๑.

³⁶ อัง.สวดก. (ไทย) ๒๓/๑/๑๒๕, ชุ.ปฎิ. (ไทย) ๓๑/๒๒/๓๔๑-๓๔๒.

³⁷ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๔.

³⁸ พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร), วิมุตติรัตนมาลี เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สำนักพิมพ์ ดอกหญ้า, ๒๕๕๕), หน้า ๗๔.

³⁹ เล่มเดียวกัน, หน้า ๒๐๑-๒๐๒.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

วิมุตติขั้นสูงสุด⁴¹ แยกออกได้เป็น ๓ อย่าง คือ สมุจเฉทวิมุตติ (หลุดพ้นที่เป็นมรรค) ปฏิบัติสัททวิมุตติ (ความเป็นผู้หลุดพ้น) และ นิพพาน (ภาวะแห่งความเป็นผู้หลุดพ้น)

พระสารีบุตรเถระ อธิบายมรรคที่เจริญทำให้มีขึ้นแล้วย่อมละสังโยชน์ และทำอนุสัยให้สิ้น

๑. โสตาปัตติมรรค ย่อมละสังโยชน์ ๓ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส อนุสัย ๒ (ทิฏฐานุสัย วิจิกิจฉานุสัย)
๒. สกทาคามิมรรค ย่อมละสังโยชน์ ๒ คือ กามราคสังโยชน์ และปฏิฆสังโยชน์ ส่วนหยาบ ๒ (กามราคานุสัย และปฏิฆานุสัย ส่วนหยาบ)
๓. อนาคามิมรรค ย่อมละสังโยชน์ ๒ คือ กามราคสังโยชน์ และปฏิฆสังโยชน์ ส่วนละเอียด ๒ (กามราคานุสัย และปฏิฆานุสัย ส่วนละเอียด)
๔. อรหัตตมรรค ย่อมละสังโยชน์ ๕ คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิชชาอนุสัย ๓ (มานานุสัย ภวราคานุสัย และอวิชชาอนุสัย)⁴²

๖. พระอรหันต์ผู้เจริญเมตตาเจโตมุตติ

การสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ต้องสามารถกำจัดกิเลสในสันดานที่เรียกว่าสังโยชน์ ๑๐ เมื่อบรรลुरुธรรมแล้ว ภาวะทางความคิด ทางปัญญาและการดำเนินชีวิต นั้นเป็นผลของการบรรลुरुธรรม ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติตามหลักของโพธิปักขิยธรรม ซึ่งจะช้าหรือเร็วก็ขึ้นอยู่กับวาสนาบารมีที่แต่ละท่านได้สั่งสมมาในอดีต และประกอบกับการปฏิบัติในปัจจุบัน ซึ่งพระอรหันต์ผู้เจริญเมตตาเจโตมุตติ ด้วยวิธีแห่งสมณะเป็นฐานแห่งการเจริญวิปัสสนา มีกำลังปัญญาญาณได้เร็วมากยิ่งขึ้น ดังนั้นพระพุทธองค์นิยมจะมอบกรรมฐานนี้ให้มหาสาวกทั้งหลายนำไปกำหนด และต่อด้วยวิปัสสนากรรมฐาน จนบรรลुरुธรรมได้เร็วยิ่งขึ้น เหล่ามหาสาวกหลายรูป ที่จะได้ยกมาเป็นตัวอย่างดังนี้

๖.๑ พระสุภติเถระผู้ควรรับทักษิณา

เมื่อสมัยของพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น มีนันทมาณพเกิดในตระกูลพ่อค้า บิดามารดาตั้งชื่อให้ว่า สุภติ เพราะเป็นผู้มีรูปร่างงดงาม เมื่อเจริญเติบโตขึ้น ท่านได้มีโอกาสไปฟังธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าที่เชตวันวิหาร เกิด

⁴¹ ส.นิ.อ.ป. (บาลี) ๒/๒๓/๖๑.

⁴² ดูรายละเอียดใน ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒/๔๑๕-๖.

ศรัทธาอย่างแรงกล้าขอเฝ้าบรรพชาอุปสมบท เรียนกรรมฐานจากพระพุทธองค์ ออกไปป่าเพียรพยายามเจริญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน โดยใช้เมตตาตามานให้เป็นบาท ยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนา บรรลุอรหัตต์⁴³ พร้อมด้วยคุณพิเศษ คือ ปฏิสัมภีทา ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญญา ๖ ทุกครั้งที่ท่านจักออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ ท่านจะเจริญเมตตาภาวนาก่อน ผู้ใส่บาตรจึงได้รับผลานิสงส์มากเป็นพิเศษ พระพุทธองค์จึงยกย่องท่านว่า เป็นผู้ที่เหมาะสมแก่การทำบุญ (รับทักษิณาทาน) และเป็นผู้มีปกติดำรงชีวิตอยู่โดยไม่มีกิเลส

๖.๒ พระเวรตเถระ ผู้อยู่ป่าเป็นประจำ

ท่านหนีออกบวชตั้งแต่เด็ก เพราะเห็นโทษคือการเกิด แก่ ตาย ชั่วช้าก จึงหาทางออกจากวิญญะเหล่านี้ ด้วยวิธีการออกบวช (เหมือนพี่ชายพี่สาว) อีกทั้งท่านเป็นคนมีชื่อเสียง แม้บวชแล้วยังมีญาติพี่น้องเข้าเยี่ยมเยียนเป็นประจำ ท่านจึงตัดปลิวโธ (ห่วงกังวล) หรือตัดนิเวศธรรม ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ญาติพี่น้องเพื่อนออกไปเสียก่อน จึงจะบรรลุธรรมได้

การที่ท่านบำเพ็ญบารมีมาถึง หนึ่งแสนกัป แม้อย่างนั้น ท่านก็ต้องใช้เวลาบำเพ็ญบารมีเพียรเจริญสมถกรรมฐาน ของพรหมวิหาร ๔ และวิปัสสนากรรมฐานอยู่ประมาณ ๑๐ ปี ถึงจะบรรลุธรรมได้ พระเวรตเถระ จึงกล่าวว่า “หลังบวชข้าพเจ้าประกอบความเพียรเจริญวิปัสสนา นำมาซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยค (นิพพาน)”⁴⁴

พระพุทธองค์ได้ตรัสอานิสงส์ของเมตตา ผู้ที่พอใจการบรรลุธรรมเพียงเมตตาตามาน เมื่อตายลงก็จะได้ไปบังเกิดในพรหมโลก จนสิ้นอายุขัยของพรหม ก็จะต้องกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ หรือเทวดา หากได้ก่ออกุศลไว้ก็ไปเกิดในอบายภูมิ ๔ แต่หากได้เจริญวิปัสสนาหลังจากบรรลุเมตตาตามานจนสำเร็จเป็นอริยบุคคล ระดับพระโสดาบันแล้ว เมื่อสิ้นชีพลงก็จะเกิดในพรหมโลก และไม่กลับมาเกิดในกามาวจรภูมิอีกเลย และจะบรรลุมรรคผลยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนกระทั่งสำเร็จเป็นพระอรหัตต์แล้วปรินิพพานในพรหมโลก สิ้นสุดแห่งกองทุกข์ทั้งหลาย

๗. การเจริญวิปัสสนาของผู้ได้เมตตาเจโตวิมุตติ

วิปัสสนากรรมฐาน เป็นคำสอนที่พระบรมศาสดาทรงค้นพบได้ด้วยปัญญาของพระองค์เอง เป็นสิ่งที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนานี้เท่านั้น ถือได้ว่าเป็นเรื่องยากที่จะเกิดขึ้นได้ ถ้าผู้ใดได้ศึกษาและน้อมนำมาสู่การปฏิบัติ ย่อมได้รับผล คือ ความร่มเย็นเป็นสุข และสามารถบรรลุถึงการทำให้สุดแห่งกองทุกข์ได้ คำสอนของพระพุทธองค์จึงเปรียบเหมือนสองประทีปในที่มืดเพื่อคนตาบอดจักษมองเห็นรูป⁴⁵

การเจริญวิปัสสนาของผู้ได้เมตตาเจโตวิมุตติ ซึ่งเป็นการปฏิบัติ แบบสมถปุพพังคมนัย หรือ วิปัสสนามีสมถะนำหน้า คือ จิตเป็นเอกัคคตารมณ์ ไม่ฟุ้งซ่านด้วยอำนาจแห่งเนกขัมมะ เป็นสมาธิ ชื่อว่า วิปัสสนา เพราะมี

⁴³ สมบูรณ์ ตาสนธิ พระอรหัตต์สาวกบรรลุธรรมได้อย่างไร (นนทบุรี: ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ บริษัทจิงค์ บียอนด์ บุ๊คส์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖๖-๑๖๗.

⁴⁴ ชู.อป. (ไทย) ๓๒/-/๙๖.

⁴⁵ วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๙๘/๑๒๖., ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๓/๔๘๐.

สภาวะพิจารณาเห็นธรรมที่เกิดในสมาธินั้น โดยความไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็นอนัตตา สมณะจึงมี
ก่อน วิปัสสนามีภายหลัง⁴⁶

ธรรมะระดับปัญญาเป็นหลักธรรมที่มุ่งฝึกฝนจิตให้เกิดปัญญา สามารถเอาชนะอนุสัยกิเลสที่อยู่ในจิตใต้
สำนึก (ภวังค์จิต) ได้อย่างรู้เท่าทัน โดยมีความรอบรู้สภาวะที่เป็นจริงของสรรพสิ่งตามที่มีนเป็น เช่น รู้จักเข้าใจว่า
ทุกชีวิตที่เกิดมา ย่อมมี เกิด แก่เจ็บ ตาย เสื่อมสลาย ไปในที่สุด ฯลฯ การปฏิบัติธรรมด้วยการเจริญสมณะและ
วิปัสสนากรรมฐานนี้ เป็นเหตุปัจจัยที่สนับสนุนกัน โดยจัดเป็นการเจริญวิปัสสนาที่เรียกว่า ภาวนามยปัญญา ปัญญา
ที่เกิดจากการฝึกฝนอบรมจิต⁴⁷

เมตตาเจโตวิมุตติ คือ เมตตาที่เกิดจากตติยฌานและจตุตถฌาน เพราะพ้นจากปัจจัยธรรม (ธรรมที่เป็น
ข้าศึก) หรือนิเวศน์ ๕ ประการ⁴⁸ เป็นความหลุดพ้นแห่งจิตด้วยอำนาจเมตตาจากรูปฌานเป็นอรุณฌานได้แล้ว⁴⁹ และ
เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปโดยไม่เจาะจง โดยเจาะจง และแผ่ไปสู่ทิศทั้งหลาย⁵⁰

๘. การอธิษฐานจิต

บุคคลผู้ควรเจริญเมตตาเจโตวิมุตติ ได้แก่ ผู้บรรลุโสดาบันแล้ว คือ มีสัมมาทิฏฐิสมบุรณ์ ผ่านการปฏิบัติ
ธรรม ผ่านการอธิษฐานจิตโดยสมบุรณ์ ดังปรากฏในสังยุตตนิกาย ชันธวรรค สีลวันตสูตร⁵¹ พระมหาโกฏิภูเกชาม
พระสารีบุตรเป็นผู้ตอบ ในกาลสังคายนาพระสูตรได้รับการเรียบเรียงจนสมบุรณ์ที่สุด พระมหาโกฏิภูเกชเป็น
เอตทัคคะทางปฏิสัมภิทา ปัญญาสามารถแยกแยะอธิบายขยายความอรรถธรรมได้โดยแยบคาย ปฏิสัมภิทา มี ๔
คือ

๑. อัตถปฏิสัมภิทา หมายถึง สติปัญญาสามารถในการเข้าใจในอรรถ ตรงตามคำสอน
๒. ัมมปฏิสัมภิทา หมายถึง สติปัญญาสามารถในการเข้าใจอธิบายพิสดาร ชักผลไปหาเหตุ
๓. นิรุตติปฏิสัมภิทา หมายถึง สติปัญญาสามารถในการเข้าใจการใช้ภาษาที่เหมาะสม
๔. ปฏิภาณปฏิสัมภิทา หมายถึง สติปัญญาสามารถในการเข้าใจโต้ตอบ มีไหวพริบ⁵²

⁴⁶ ชุ.ป. (บาลี) ๓๑/๒/๓๐๗., ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒/๔๑๔.

⁴⁷ พระครูสิทธิสารโสภิต (ชาคาร), “ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,
(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๖๖.

⁴⁸ อัง.นกก. (ไทย) ๒๒/๑๓/๔๒๕., อัง.เอกก.อ.๑/๑๗/๔๒., อัง.นกก.อ.๓/๑๓/๑๐๔.

⁴⁹ ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๖/๑๓.

⁵⁰ ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๒/๔๖๑.

⁵¹ ส.ช. (ไทย) ๑๗/๑๒๒/๒๑๕.

⁵² พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙๖.

ปัญหาของพระมหาโกฏฐิกะ คือ “สำหรับบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีลวิสุทธิ (อริยศีล) ควรฝึกปฏิบัติเจริญภาวนาชนิดใด” พระสารีบุตร ตอบว่า “บุคคลผู้สามารถรักษาริยศีล และเพ่งพิจารณาอุปาทานชั้น ๕ กระบวนประชุมแห่งรูปนาม ๕ จะเข้าถึงพัฒนาการแห่งวิปัสสนาญาณ จนกระทั่งบุคคลผู้นั้นประจักษ์แจ้งในการดับไปของนามและรูป และบรรลุโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล เป็นอริยบุคคลชั้นโสดาบันได้โดยสมบูรณ์” แล้วเราจะต้องพิสูจน์โดยให้ทำการอธิษฐาน ปกติใช้กันมีดังนี้⁵³

๑. ขอให้ข้าพเจ้าได้ถึงสถานะของการดื่บรอบในสภาวะธรรม ในช่วงเวลาหนึ่ง เมื่ออธิษฐานสัมฤทธิ์ผลแล้ว ให้อธิษฐานลำดับที่ ๒

๒. ขอให้ข้าพเจ้าได้ถึงสถานะของการดื่บรอบในสภาวะธรรมทั้งปวง ในเวลาที่เร็วที่สุด เมื่ออธิษฐานสัมฤทธิ์ผลแล้ว ให้อธิษฐานลำดับที่ ๓

๓. ขอให้ข้าพเจ้าได้ถึงสถานะของการดื่บรอบในสภาวะธรรมทั้งปวงบ่อย ๆ หรือเสมอ ๆ โยคีบางรายได้รูปนามได้บ่อย ๆ ทุกขณะปัจจุบันสืบต่อกัน ดังนี้แล้ว จึงให้อธิษฐานลำดับที่ ๔

๔. ขอให้ข้าพเจ้าได้ถึงสถานะของการดับในบัลลังก์นี้ และอย่าได้ถึงสถานะแห่งการดื่บระหว่างบัลลังก์นี้ต่อไป

๕. การอธิษฐานจะเป็นการพิสูจน์ด้วยคำกล่าวว่า หลังจากถึงการดับของสภาวะรูปนามแล้ว ขอให้ข้าพเจ้ากลับมีความมึจิตสำนึกขึ้นอีก

ซึ่งโยคีบางรายจะสัมฤทธิ์ผลตามอธิษฐานได้ แต่บางคนก็ไม่ได้ ควรเพิ่มความพยายาม อธิษฐานซ้ำเสมอ ๆ ในที่สุดก็จะสัมฤทธิ์ผลได้ จึงค่อยฝึกปฏิบัติในขั้นสูงกว่าขึ้นไปอีกดังนี้

พระมหาโกฏฐิกะ ได้ยกคำถาม แล้วถามพระสารีบุตรว่า “บุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติมรรคแล้ว จะพึงพิจารณาสิ่งใดต่อ เพื่อบรรลุมรรคญาณและผลญาณของสกทาคามีบุคคล... ของอนาคามีบุคคล... พระอรหันต์บุคคล” พระสารีบุตรตอบว่า ต้องพิจารณาอุปาทานชั้น ๕⁵⁴ เช่นเดียวกัน”

๙. สรุป

การบรรลุธรรม ในพระพุทธศาสนาเกิดได้เพราะมีการเจริญวิปัสสนา ผู้ปฏิบัติดำเนินตามให้ถูกต้องกับจริตนิสัยที่ตนได้เคยสั่งสมมา และสามารถทำมรรค ผล นิพพาน ให้เจริญงอกงามไพบูลย์ได้ ซึ่งวิปัสสนา ๔ แบบ คือ

๑. สมถปุพพังคมวิปัสสนา วิปัสสนามีสมณะนำหน้า เรียกเต็มว่า สมถปุพพังคมวิปัสสนาภาวนา การเจริญวิปัสสนาโดยมีสมณะนำหน้า สมถปุพพังคม วิปัสสน์ ภาเวติ

⁵³ สยาดอ อชิน อุ ชฎิละ, **หนังสือธรรมะบรรยาย**, แปลโดย พระชาญชัย กิตวิโส, (นครปฐม: คณะนิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิปัสสนา รุ่นที่ ๓ ,๒๕๕๒), หน้า ๘๘-๘๙.

⁵⁴ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๕๐/๔๙๐.

๒. วิปัสสนาพุทฺธมสมถะ สมถะมีวิปัสสนานำหน้า เรียกเต็มว่า วิปัสสนาพุทฺธมสมถะภาวนา การเจริญสมถะโดยมีวิปัสสนานำหน้า วิปัสสนา พุทฺธมม สมถ ภาเวติ เจริญสมถะมีวิปัสสนานำหน้า เพราะมีสภาวะพิจารณาเห็นโดยความเป็นทุกข์ ชื่อว่า วิปัสสนา

๓. ยุคนี้ทศสมถวิปัสสนา สมถะและวิปัสสนาเข้าคู่กัน เรียกเต็มว่า สมถวิปัสสนายุคนี้ทศภาวนา การเจริญสมถะและวิปัสสนาควคู่ไปด้วยกัน ฌมฺมุทฺตจจวิคคหิตมานส โหติ

๔. ฌมฺมุทฺตจจวิคคหิตมานส วิธีปฏิบัติเมื่อจิตถูกชักให้เขวด้วยธรรมธัจจ คือ ความฟุ้งซ่านธรรมหรือตื่นธรรม ความเข้าใจผิดยึดเอาผลที่ประสพในระหว่างว่าเป็นนิพพาน ฌมฺมุทฺตจจวิคคหิตมานส โหติ มีใจถูกอุทัจจจะในธรรมกันไว้ ในเวลาที่จิตตั้งมั่นอยู่ภายใน มีภาวะเป็นหนึ่งผุดขึ้น มรรคก็เกิดขึ้น

เจโตวิมุตติ หมายถึง ความหลุดพ้นแห่งจิตด้วยอำนาจการฝึกจิต ความหลุดพ้นจากราคะด้วยกำลังแห่งสมาธิด้วยการฝึกจิต อีกประการที่หมายถึงความหลุดพ้น คือ วิโมกข์ แปลว่า ความหลุดพ้นมี ๓ ประการ คือ สมุจเฉทวิมุตติ หลุดพ้นอย่างเด็ดขาด ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ หลุดพ้นอย่างสงบ และนิสสรณวิมุตติ หลุดพ้นด้วยการสลัดออกไปเป็นนายเหนืออารมณ์ และวิมุตติประกอบด้วย ทังควิมุตติ คือ ความหลุดพ้นชั่วคราว วิกขัมภณวิมุตติ คือ ความหลุดพ้นด้วยการสะกดไว้ สมุจเฉทวิมุตติ คือ ความหลุดพ้นเด็ดขาด ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ คือ ความหลุดพ้นด้วยความสงบ นิสสรณวิมุตติ คือ หลุดพ้นจากกิเลสนั้นได้อย่างยั่งยืนตลอดไป ดับกิเลสเสร็จสิ้นแล้ว ได้แก่ นิพพาน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า เจโตวิมุตติ ที่หมายถึงความหลุดพ้นนั้น เป็นผลที่ได้จากการเจริญสมาธิ คือสมาธิที่ประกอบด้วยอหัตตผลจิต ปัญญาวิมุตติ ความหลุดพ้นด้วยปัญญา ได้แก่ ผลปัญญา คือปัญญาที่ประกอบด้วยอหัตตผลจิต ฉะนั้น เจโตวิมุตติกับปัญญาวิมุตติ จึงเกิดขึ้นพร้อมกันกับอหัตตผลจิต ก็เจโตวิมุตตินั้น ได้แก่ เอกัคคตาหรือสัมมาสมาธิ ปัญญาวิมุตติ ได้แก่ ปัญญาหรือสัมมาทิฐิ ที่ประกอบด้วยอหัตตผลจิต เมื่อบุคคลผู้สั่งสมสมาธิมาอย่างสม่ำเสมอเข้าถึงอริยมรรค อริยผลได้ อริยมรรค ชื่อว่า กำลังหลุดพ้นจากกิเลส อริยผล ชื่อว่า หลุดพ้นแล้วจากกิเลส อริยมรรคนั้นเป็นกุศลจิตมี ๔ คือโสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอหัตตมรรค ส่วนอริยผล เป็นผลของมรรคเป็นวิบากจิต ก็มี ๔ เท่ากับอริยมรรค คือโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล และอหัตตผล ซึ่งที่กล่าวมานั้นต้องเป็นไปตามหลักอริยสัจ มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อันมีเมตตาเจโตวิมุตติเป็นบาทฐาน เป็นปัจจัยจึงจะทำให้เกิดวิหารธรรมอื่น ๆ ขึ้นได้

๑๐. สภาวะธรรมของผู้ปฏิบัติเมตตาเจโตวิมุตติ ๑ เดือน (๑-๓๐ พ.ค. ๖๒)

โครงการทดสอบภาคปฏิบัติก่อนเข้าศึกษา หลักสูตรปริญญาโท-ปริญญาเอก สาขาวิปัสสนาภาวนา มจร. วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส ๓ ศูนย์ปฏิบัติธรรม “ธรรมโมลี” จังหวัดนครราชสีมา

วันที่ ๑ - ๕ เมื่อรับพระกรรมฐานแล้ว กำหนดอย่างจตจ่อต่อเนื่อง เก็บสายตา ปิดวาจา กำหนดต้นจิต ปฏิบัติอย่างที่เคยได้รับการฝึกมา สภาวะการเดินจงกรม กำหนดตามคู่มือการรูปนาม ไม่แทรกแซงสภาวะ เห็นอย่างไรกำหนดอย่างนั้น ชื่อตรงต่อธรรม บางก้าวเห็นอารมณ์เปลี่ยนแปลงเกิดดับเยอะมากใน ๑ ก้าว เห็นอาการที่จิตเข้าสู่อาการปรุ่แต่ง แล้วจิตวางลงเอง เป็นแบบนี้ทั้งวัน

เมื่อเข้าสู่บัลลังก์นั่ง แผ่เมตตาให้ตนเอง จนถึงอบายภูมิ ๔ แล้วแผ่สูทิส ๑๐ ขึ้นตอนดังนี้ (๑) แผ่ให้ตนเอง
บริกรรมว่า “ขอให้ข้าพเจ้ามีความสุข ขอให้ข้าพเจ้าปราศจากทุกข์”

(๒) แผ่ให้ผู้มีพระคุณทีละคนๆ เช่น “ขอให้แม่(ชื่อ)มีความสุข ขอให้แม่ปราศจากทุกข์”

(๓) แผ่ให้กลุ่มคน ได้แก่ ผู้ปฏิบัติ ญาติ คนรู้จัก (ใช้บริการลักษณะเดียวกับข้อ ๑-๒)

(๔) แผ่เจาะจง ได้แก่ หญิง ชาย ผู้เป็นใหญ่ ชนทั้งหลาย พรหม เทวดา มนุษย์ เจริญงาน เปรต อสุรกาย
และสัตว์นรก (ใช้บริการลักษณะเดียวกับข้อ ๑-๒)

(๕) แผ่ไม่เจาะจง ได้แก่ สัตว์ สิ่งมีลมหายใจ สิ่งมีวิญญาณ บุคคล และผู้นับเนื่องอรรถภาพ

(๖) แผ่สูทิสทั้ง ๑๐ ได้แก่ ทิศบูรพา ฯลฯ ทิศเบื้องบน โดยบริกรรมว่า

“ขอ (บุคคล) (ทิศ) จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนเถิด” เช่น ขอให้สัตว์
ทั้งหลายในทิศบูรพา จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนเถิด

การแผ่แต่ละข้อสำคัญที่อารมณ์สัตว์บัญญัติ คือ ส่งจิตน้อมถึงภาพของบุคคลที่เรากำลังแผ่ให้ บ้างก็เห็น
หน้าชัดเจน มีรอยยิ้ม มีความสุข เย็นชุ่มในดวงจิต บ้างครั้งภาพไม่ชัด แต่รู้สึกชัดก็ใช้ได้

เมื่อแผ่ครบจิตจะยกขึ้นสู่อารมณ์วิปัสสนา จะปรากฏสภาวะหลากหลาย เกิดดับสลับกันไป เช่น อึดอัด
ขัดเคือง โลงว่าง โทสะ รากะ เป็นของอาการจิต เห็นแล้วจิตก็สรวางเอง อารมณ์นั้นก็ดับไป กำหนดไปๆ จิตทรง
อารมณ์สมาธิ ขาดๆ ลืมๆ วันต่อมาเมื่อแผ่เมตตาออกสูทิส มีนิเวรณ์แทรกจะถูกตัดดับไปอย่างรวดเร็ว เริ่มเห็น
อาการจิตเข้าไปเสพอารมณ์รากะ ปฏิฆะ กำหนดรู้จิตก็วางลงอีก

[พระวิปัสสนาจารย์แนะนำ: แนนจิตไปกับพองยุบ] แผ่ให้ตนเอง จนถึง แผ่ ๑๐ ทิศ จิตจับพองยุบ แนน
จิตไปเห็นเป็นอาการ ไหว นิ่ง รู้ มีการตัดเป็นระยะๆ กำหนดไปลมหายใจขาด ตัวนิ่ง เหมือนตัดขาดหายไป ๑๐ นาที
ต่อมาปวดแรง ส่งจิตไปกำหนดปวดดับอย่างรวดเร็ว

วันที่ ๒ - ๑๐ เมื่อแผ่ครบ ๑๐ ทิศ จิตจับพองยุบดังแคบลงไปเป็นชั้นๆ โกลและนาน ผ่านอารมณ์
หลากหลาย แต่จิตไม่สนอารมณ์แทรก บางบัลลังก์มีอาการตัดเยอะมาก บ้างเห็นจิตรู้ซ้อนหลายชั้น บางบัลลังก์แผ่สู
ทิสจบได้ไว แล้วทรงอารมณ์นิ่ง สลับปีติ มีหุดับ ไม่มีลมหายใจ

[พระวิปัสสนาจารย์แนะนำ: ปรับเดิน-นั่ง เป็น ๑ ชม. ๓๐ นาที ส่งจิตออกไปให้ไกลกว่าเดิม] แผ่ออกด้วย
จิตอุเบกขาทุกทิศ จิตอยู่ภายนอกตัว และทรงอยู่ ๓๐ นาที หุดับ ใจหยุดเด่น ลมหายใจขาด พองยุบถี่ ตัวรู้ มีอาการ
ซ้อนจาง ๆ หลายครั้ง ปวดแรง จิตไม่สน บ้างก็มีขาดๆ ลืมๆ

วันที่ ๑๑ - ๑๕ [พระวิปัสสนาจารย์แนะนำ: เพิ่มการทรงสภาวะให้นานขึ้น ไม่ต้องสนใจกาย] แผ่ได้ไกล
ขึ้นทุกทิศ จิตเกาะกระแสน้ำที่รู้ที่รู้ถึงๆ ไปตลอดบัลลังก์ไม่มีหลุด ครบ ๑๐ ทิศ ดิ่งลงเป็นชั้นๆ ไม่มีตัว มีแต่จิตรู้ เห็น
อาการจิตเพ่ง แล้วจิตคลายออกเพียง ๒ ขณะ แล้วตัดดับไป ไม่ตั้งตัว (กลางคืน: นอนไม่มีความฝัน ๒ คืน เป็นว่างๆ
ด่ำๆ พอคืนที่ ๓ เริ่มมีอาการปรุงแต่ง ตามคุณจนหลับไป) วันต่อมาจิตแผ่เป็นอุเบกขาตั้งแต่ทิศแรก เป็นสภาวะว่าง มี
แต่ตัวรู้ ตัดแบบกระตุก มีภาพแล้วตัดขาดไป แล้วจิตทรงสมาธิ ความคิดไหลเข้ามาก็ตัดขาดไป แล้วก็มาทรงสมาธิ

เป็นอยู่หลายรอบ คือมีอาการเข้าจิตรู้สึกดับไปพร้อมอารมณ์ แล้วก็กลับมาทรงสมาธิ บ้างก็เห็นจิตในจิต ตามไปเห็นตัวรู้เกิดดับเป็นสายๆ บ้างก็หนึ่ดๆ บ้างก็แคบลงๆ ตามรู้ไป บ้างจิตเกิดดับๆ ไหลลงในลำคอ ลงไปท้อง หายไป

วันที่ ๑๖ - ๒๐ แผ่ออก ๑๐ ทิศ จิตไปได้ไกลขึ้นอีก ส่วนมากเป็นอุเบกขา มีบางครั้งจะแผ่ออกด้วยจิตเป็นปิติ บางบัลลังก์จิตออกนอกตัวทั้ง ๑๐ ทิศบางบัลลังก์มีทั้งนอกตัวและในตัวสลับกัน แผ่ครบจะเห็นอาการจิตยึดตัวอารมณ์ แล้วจิตวางลงเอง บางครั้งจิตทุกข้มาก กำหนดจนทุกขดับไป แล้วทรงสมาธิอยู่นาน กำหนดไปเห็นอาการจิตฟุ้ง คิด ประุ่นแต่ง สลับกับตัดดับ หมุนเวียนไป

[พระวิปัสสนาจารย์แนะนำ: เพิ่มจงกรมแบบวิปัสสนา ซอย เห็นอาการดับแต่ละขณะ] เห็นความสัมพันธ์ระหว่างแผ่เมตตา กับลำดับวิปัสสนาญาณอย่างชัดเจน บางทิศที่แผ่มีการเคลื่อนของลำดับวิปัสสนาญาณแต่ขั้นชัดเจน ไม่นานก็กำหนดพิจารณาหนอ แล้วไม่สนใจอีก ตั้งหน้ากำหนดคะ

[พระวิปัสสนาจารย์แนะนำ: มี “ว่าง” ให้ดูจิตในจิตกำหนดไปตามจังหวะของจิต] แรก ๆ โงก ซึม ต่อมาปวดแรง พอแผ่สุดทิศจนตัด ปวดก็ดับพร้อม ต่อมาเป็นขาดๆ ลืมๆ ต่อมาตัดว่าง ตัวหาย ทรงอยู่ เห็นการเปลี่ยนแปลงในความว่าง มีปิติ (รู้ๆ) -> สุข (รู้ๆ) -> เฉย (รู้ๆ)

วันที่ ๒๑ - ๒๕ [พระวิปัสสนาจารย์แนะนำ: สภาวะ “ว่าง-เบา” ให้กำหนดเหมือนพาหินใส่กำแพง รู้ที่จังหวะสุด เห็นการดับ] แผ่ครบ ๑๐ ทิศ ลื่นไหล ไปได้ไกล ทรงสภาวะว่าง มีตัวรู้ซ้อนจางๆ ละเอียดยๆ กำหนดไปก็ตัด แล้วรู้อีก ซ้อนๆ แล้วก็ตัดอีก เป็นแบบนี้หลายครั้งนับไม่ถ้วน บางบัลลังก์มีโงกผงะ แล้วก็ตัดหายหลายรอบ บ้างก็เป็นคลุ่มๆ ฝืดๆ เห็นทุกข์เยอะ

[พระวิปัสสนาจารย์แนะนำ: แผ่อินทรีย์ ใช้บริกรรมว่า]

“ขอ (บุคคล) (ทิศ) จงเป็นผู้ไม่มีเวร มีความปลอดภัยไปรง มีสุขเถิด”

เริ่มแผ่จิตมีกำลังดีเหมือนจรวดมิสไซล์ แรงกว่าเดิมเป็น ๑๐ เท่า แผ่กว้างไกล จิตข่มขึ้น มีความปรารถนาดีเปี่ยมล้น น้ำตาคลอ มีอาการสะดุ้ง ไฟซ็อต มีการเปลี่ยนแปลงทุกทิศ บางบัลลังก์แผ่ได้กว้างไกล นุ่มนวล บางบัลลังก์คุณภาพในอดีตที่เราไม่เคยเห็นมาก่อนในชาตินี้ หลากหลายรูปแบบมาก บางอันเห็นชัดเจนในรายละเอียดสถานที่ กิจกรรม บางอันเห็นว่าในชาตินั้นตายแล้วไปเกิดเป็นอะไรต่อ ตามดูอย่างเดียว สภาวะก็จะดับไปๆ ดูเห็นจิตที่เข้าไปรู้แล้วก็ละลายไปๆ

วันที่ ๒๖ - ๓๐ [พระวิปัสสนาจารย์แนะนำ: บริกรรมลัด แผ่ตัวเองแล้วข้ามไปแผ่ ๑๐ ทิศเลย] จิตแผ่ นุ่มนวล ละเอียดยๆ ไปได้ไกล ไม่ต้องพยายามมาก เคลิ้ม เบา ตัวรู้ถี่ๆ

[พระวิปัสสนาจารย์แนะนำ: ระหว่างแผ่ไม่สนใจกิเลส สนแต่จิตที่ส่งไปเท่านั้น] แผ่แต่ละทิศละไม่เกิน ๑๐ วินาที จะตัด จนครบ ๑๐ ทิศ ทรงสภาวะยาวจนหมดเวลา (ชั่วโมงกว่าๆ) มีการตัดภายในการทรงสมาธิอยู่ เป็นการตัดกิเลสเยอะมากนับไม่ถ้วน ต่อมา มีปวดแต่เป็นอาการธาตุทั้งหมด

[อธิษฐานธรรม: “ผลสมบัติที่ข้าพเจ้าได้แล้ว ขออย่าให้บังเกิดขึ้นอีกเลย ขอให้ข้าพเจ้าขึ้นสู่มรรคผล
เบื้องสูงด้วยเถิด”]

[อธิษฐานธรรม: “ขอให้ธรรมทั้งหลายที่ข้าพเจ้าได้แล้ว จงเกิดเป็นสกทาคามิมรรค ที่เป็นพระธรรมจริง
พระธรรมแท้ สกทาคามิผล ที่เป็นพระธรรมจริง พระธรรมแท้ ด้วยเทอญ”]

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐ กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญาน, ๒ ๕๓๒.

_____. ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสส. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๙.

พระปัญญาวโร ภิกขุ. **หลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเบื้องต้น**. แปลโดย ฉัตรนคร องค์กรสิทธิ์. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙). **คู่มือสอบอารมณ์กรรมฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร). **วิมุตติรัตนมาลี เล่ม๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า,
๒๕๕๕.

พระมหาสมปอง มุทิโต. แปลและเรียบเรียง. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยูร
วงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. **ปรมัตถโชติกะ ปริเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ปณี**. พิมพ์ครั้งที่ ๔.
กรุงเทพมหานคร: หางุ่นสวนจำกัด ทิพยวิสุทธ, ๒๕๓๙.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). **พรหมวิหาร**. แปลโดย พระคันธะสาราภิวังค์ (สมลักษณ์ คนธสาโร). พิมพ์ครั้งที่ ๑.
กรุงเทพมหานคร: หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๕.

พระอุปัชฌาย์. **วิมุตติมรรค**. แปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ ๖.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

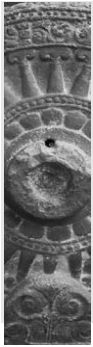
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **ธรรมาภิธาน พจนานุกรมคำสอนพระพุทธศาสนา**.
กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง มหาชน, ๒๕๕๒.

สมบูรณ์ ตาสนธิ. **พระอรหันต์สาวกบรรลุธรรมได้อย่างไร**. นนทบุรี: ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุด
แห่งชาติ บริษัทธิงค์ บียอนด์ บุกส์, ๒๕๕๕.

สยาตอ อชิน อุ ชฎิละ. **หนังสือธรรมะบรรยาย**. แปลโดย พระชาญชัย กิตฺวิโส. (นครปฐม: คณะนิสิตมหาบัณฑิต
สาขาวิปัสสนา รุ่นที่ ๓, ๒๕๕๒).

พระครูสิทธิสารโสภิต (ชาคาร). “ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔**.

นางฐิติรัตน์ รัชใจตรง. “ศึกษาการใช้อานาปานสติภาวนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเสถียรธรรมสถาน”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒

การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

SELF-PRACTICE BASED ON THE PRINCIPLE THREEFOLD TRAINING OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN BANG LEN DRISTRICT, NAKHON PATHOM ROVINCE

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๔ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบางเลนวิทยา โรงเรียนบางหลวงวิทยา โรงเรียนบัวปากท่าวิทยา และโรงเรียนสถาพรวิทยา จำนวนทั้งสิ้น ๓๗๖ คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยการใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง ๒๒๙ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ทั้ง ๓ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ๓.๓๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศีล ด้านสมาธิ และด้านปัญญา อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน
๒. ผลการทดสอบสมมติฐานการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา อาชีพผู้ปกครอง และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างกัน มีการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้
๓. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า นักเรียนไม่ระมัดระวังคำพูด หรือ สำรวมในคำพูดเสมอ มีการประพฤติปฏิบัติต่อเพื่อนด้วยความไม่เสมอภาค และไม่เท่าเทียมกัน ทำงานที่ได้รับมอบหมายไม่ค่อยสำเร็จตามที่ตั้งเป้าไว้ และไม่ใช้หลักเหตุผลในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรค ข้อเสนอแนะควรอบรมให้นักเรียนมีระเบียบวินัย ไม่พูดจาโกหกหลอกลวง ควรปลูกฝังให้มีความเมตตากรุณา

ขยัน ซื่อสัตย์อดทน และรู้บุญคุณคนแล้วควรตอบแทนต่อผู้มีพระคุณให้เกิดขึ้นแก่เด็กนักเรียน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้คอยชี้แนะ และเป็นบุคคลต้นแบบเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียน

คำสำคัญ : การปฏิบัติตน, ไตรสิกขา, นักเรียน

Abstracts

A mixed methodology research was used and it involved with a survey-oriented quantitative research. The total population used in this research was 336 high school students from 4 schools in Bang Len District, Nakhon Pathom Province. The four schools were Bang Len Wittaya School, Bang Luang Wittaya School, Bua Pak Tha Witthaya School, and Sathaporn Wittaya School. The random sampling was conducted and based on the formula of Taro Yamane and acquired the sample group of 229 students. The data was analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation, T-test, one-way analysis of variance (One Way ANOVA) and comparison of average differences in pairs with least significant difference (LSD). Interviews were conducted with 9 key informants for the qualitative research, and analyzing data by using contextual content analysis techniques.

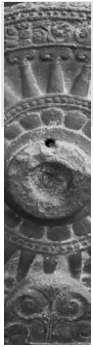
The results revealed that

1) The threefold training practice in all 3 principles of high school students in Bang Len District, Nakhon Pathom Province, was at moderate level of 3.31. When considered each principle, it was found that all of virtue, mind, and wisdom principles was in moderate level.

2) The hypothesis testing of the threefold training practice for the high school students in Bang Len District, Nakhon Pathom Province was conducted by categorizing according to the personal factors. The results found that the threefold training practiced by the students varied on sex, age, education level, parents' occupation and activity participation. The overall difference had statistical significance at level 0.05 levels. So the hypothesis was accepted.

3) Regarding the problems and obstacles about the practice of the threefold training for the high school students in Bang Len District, Nakhon Pathom Province, it was found that the students mostly spoke carelessly, treated friends unequally, rarely completed their works assigned, and were lack of rationality when solving problems and obstacles. The recommendations are that the students should be taught to have self-discipline and not to lie. They should also be cultivated in compassion, diligence, honesty, patience, and being appreciate what others do to them and return to those people. Monks should be the advisors and the role models of ethics for students.

Keywords : Self-Practice Based, Three Buddhist Principles of Training (Tisikkhā), Students

รูปแบบการพัฒนาจิตตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักประดิษฐ์นวัตกรรม Model of mental development according to Buddhism for Innovator

พระมหาญาณภัทร อติพโล

Phramaha Yanapat Atipalo

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: tossпой2@gmail.com

บทคัดย่อ

การจะสร้างนวัตกรรมขึ้นมาได้ จำเป็นต้องมีการพัฒนา “จิตแห่งการสร้างสรรค์” ประกอบรวมอยู่ในตัวของบุคคลนั้น ซึ่งความคิดสร้างสรรค์จะช่วยขยายมุมมองใหม่ๆ เปิดโลกทัศน์ทางความคิด และแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุม และถูกต้อง ในทางพระพุทธศาสนามีรูปแบบการพัฒนาจิตแบบเพื่อประโยชน์ตั้งแต่ในชีวิตประจำวันจนไปถึงการหลุดพ้นด้วยกระบวนการพัฒนาจิตตามหลักจิตตานุปัสสนา (Cittānupassanā) จัดเป็นการพิจารณาจิตในจิตหรือเป็นการสำรวจตัวเองด้านใน ส่งผลให้เกิดจิตเกิดคุณภาพ 3 อย่าง คือ

- 1) บริสุทธิ์ ไม่มีอะไรบงกน
- 2) ตั้งมั่น ด้วยการรวมกำลังเป็นจุดเดียว
- 3) พร้อมที่จะทำหน้าที่อย่างดีที่สุด

และด้วยการพัฒนาจิตตามแนวทางนี้จะซึ่งส่งเสริมกระบวนการพัฒนาจิตใจทั้ง 5 ด้านในการประดิษฐ์นวัตกรรม อันประกอบด้วย 1.จิตแห่งวิทยาการ (Disciplined Mind), 2. จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind), 3.จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind), 4.จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) และ 5. จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเสริม “จิตแห่งการสร้างสรรค์”ซึ่งมีสำคัญต่อนักประดิษฐ์นวัตกรรม

คำสำคัญ: จิตศึกษา; การสร้างนวัตกรรม; การพัฒนาจิต

Abstract

The innovation will create up. Need to develop "Spirit of Invention" is included in the accompanying person. This creativity to help grow new perspectives. Horizons of thought And

solutions such as comprehensive and accurate a Buddhist form of spiritual development is to the advantage of on a daily basis until the liberation of the spiritual principles “Cittānupassanā” is considered a mental or psychological exploration of the inner self. The mental quality of 3

- 1) pure, nothing bothers
- 2) committed by forces as well as
- 3) ready to do their best

Mental development guidelines is to promote the development process. 5 mental aspect of the invention, innovation. they include: 1. Disciplined Mind, 2. Synthesizing Mind, 3. Creating Mind, 4. Respectful Mind and 5. Ethical Mine. Specially the promotion. " Creating Mind " that important to Innovator.

Keywords: Psychoeducation ; Creating the innovation ; Mental development

บทนำ (Introduction)

ในราวหนึ่งทศวรรษเศษที่ผ่านมา ความตื่นตัวต่อเรื่องจิตวิญญาณของชีวิตได้กลายเป็นปรากฏการณ์สากลที่พบเห็นได้ในสังคมต่างๆ ทั่วโลก การแพร่หลายของหนังสือและการเกิดขึ้นของเว็บไซต์ทั้งในแนววิทยาศาสตร์ใหม่ (New Science) แนวอนุรักษ์และแนวฟื้นฟูวัฒนธรรม (neo-traditional) ไม่ว่าจะเป็นโยคะ ชี่กง การแพทย์ทางเลือก สุขภาพองค์รวม และสมาธิภาวนารูปแบบต่างๆ หรือการเกิดขึ้นของแผนงานวิจัยและสถาบันวิชาการที่มุ่งศึกษาค้นคว้าเรื่องเกี่ยวกับจิตวิญญาณและภูมิปัญญาทางศาสนธรรม เช่น Mind & Life Institute, Naropa University Institute of Noetic Science รวมทั้งการเกิดขึ้นของวิทยาการสาขาใหม่ๆ เช่น Transpersonal psychology, Neurotheology, Deep ecology หรือแม้แต่ในแวดวงศิลปะและวรรณกรรม การเกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายของนวนิยาย ภาพยนตร์ หรือรายการโทรทัศน์ ที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับจิตวิญญาณ ล้วนสะท้อนถึงความพยายามเข้าถึงอีกด้านหนึ่งของชีวิตที่โลกทัศน์แบบวัตถุนิยมได้ละเลยมากกว่า 1 ศตวรรษ

บทความนี้ทบทวนองค์ความรู้ที่มุ่งเป้าหมายที่การวิเคราะห์ทบทวนแนวคิดเพื่อการสร้างกรอบการทำความเข้าใจเรื่องกระบวนการจิตศึกษาสำหรับนักประดิษฐ์นวัตกรรม ในส่วนที่เป็นวิธีคิดในกระบวนการเพื่อเป็นฐานสำหรับการประดิษฐ์นวัตกรรมเป็นสำคัญ จึงไม่ได้เป็นการทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับจิตวิญญาณโดยรวม แต่จะเน้นการทบทวนประเด็นสำคัญในเชิงวิธีคิดในเรื่องกระบวนการจิตตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักประดิษฐ์

นวัตกรรม ซึ่งจะนำเสนอใน 3 ประเด็นคือ แนวคิดเกี่ยวกับจิต องค์ประกอบของจิต และการพัฒนาจิตตามแนวพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างนวัตกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับจิต (Concept about mind)

หากเราจะยึดถือเป็นเบื้องต้นว่า ถึงแม้คำว่า จิตวิญญาณ มีความหมายได้หลายลักษณะแตกต่างกันตามวัฒนธรรม ศาสนา ภาษาและประวัติศาสตร์ แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับจิตในหลากหลายจารีตความรู้ในแต่ละยุคของประวัติศาสตร์นั้นมีลักษณะร่วมกันบางประการ เช่นเดียวกับคำว่า ความรัก มิตรภาพ ความงาม ซึ่งย่อมมีการนิยามได้แตกต่างหลากหลายในต่างภาษาและวัฒนธรรมแต่เราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า “สิ่ง”

เหล่านี้ที่มีปรากฏอยู่ในทุกวัฒนธรรมของมนุษย์นั้นมีลักษณะที่เราพอจะอนุมานได้ว่าจะมีความคล้ายคลึงสอดคล้องหรือพ้องกันอยู่ในความต่าง เพื่อให้การสืบสาวเค้าโครงความคิดกว้าง ๆ เกี่ยวกับจิตวิญญาณในประวัติศาสตร์เป็นไปได้ ในที่นี้จะถือกรอบที่กว้างและรวมเอาความคิดต่าง ๆ (Inclusive) เข้าไว้ก่อนเป็นหลัก โดยถือว่าจิตวิญญาณเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดที่ปฏิเสธการลดทอนชีวิตและจักรวาลให้เป็นแค่เพียงปรากฏการณ์ทางกายภาพล้วน ๆ สามารถจำแนกแนวคิดเรื่องจิตตามลักษณะการอธิบายความจริงออกเป็น 4 ลักษณะที่แตกต่างกัน คือ

แบบที่ 1 เป็นแนวคิดแบบนับญาติกับธรรมชาติ เป็นทัศนคติในสังคมดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญกับการจัดความสัมพันธ์ที่คือการเข้าใจจิตวิญญาณในความหมายที่ว่า ชีวิตของมนุษย์เชื่อมต่อกับโลกธรรมชาติทั้งหมดในฐานะเป็นญาติกัน น้ำไม่ใช่แค่สายน้ำแต่เป็นสายเลือดของบรรพชน นอกเหนือจากโลกที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นเพียงความจริงส่วนหนึ่งแล้ว สรรพสิ่งยังมีความจริงที่ไม่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม โลกแห่งธรรมชาติมีชีวิตจิตใจ มีเลือดเนื้อ มีความศักดิ์สิทธิ์ เฉกเช่นเดียวกันกับชีวิตมนุษย์ ทัศนคติแบบนี้เป็นการมองธรรมชาติในลักษณะที่เปรียบเสมือนบุคคลหรือบุคลาธิษฐานของอำนาจเหนือธรรมชาติที่เราสามารถนับญาติหรือถือเป็นสายเลือดของบรรพบุรุษได้ ซึ่งปรากฏเป็นสัญลักษณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม ในคติพื้นบ้านไทยก็อาจจะเทพหรือเทวดา เช่น รุกขเทวดา แม่โพสพ ผี หรือ เทวาอารักษ์ต่าง ๆ

แบบที่ 2 เป็นแนวคิดแบบพระเจ้าสร้างโลก กล่าวคือเป็นทัศนคติที่ถือว่าพลังเหนือธรรมชาติเป็นทมิฬของโลกที่เราเห็น แนวคิดดังกล่าวปรากฏเด่นชัดในศาสนาแบบเอกเทวนิยมทั้งหลาย เช่นคริสต์ อิสลาม และยิวที่อธิบายว่าสรรพสิ่งก่อกำเนิดขึ้นโดยเจตจำนงของอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติหรือพระเจ้า ธรรมชาติจึงเป็นสิ่งสร้างของพระเจ้าและพระเจ้าผู้สร้างมีอำนาจเหนือสรรพสิ่ง ในทัศนคติแบบยิว-คริสเตียนนั้นถือว่ามนุษย์เป็นนายเหนือธรรมชาติ เพราะพระเจ้าทรงเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นตามพระฉายาของพระองค์ และทรงสร้างทุกสรรพสิ่งและทรงมอบพันธะ

หน้าที่และอำนาจในการดูแลทุกสรรพสิ่งให้แก่มนุษย์ เป้าหมายสุดท้ายของวิถีคิดแบบนี้ชีวิตทางจิตวิญญาณที่สูงส่งที่สุดคือ ชีวิตที่ไปร่วมและรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า

แบบที่ 3 เป็นแนวคิดแบบพุทธศาสนา เป็นการอธิบายให้เห็นว่าธรรมชาติเป็นผลของเหตุปัจจัยที่ประกอบกันขึ้นเป็นสรรพสิ่งอันมีกระบวนการทางจิตที่ทำให้เราเห็นหรือเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามการปรุงแต่งของจิตอยู่ ทัศนศึกษาดังกล่าวจึงถือว่า สิ่งต่าง ๆ ดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาด้วยเหตุปัจจัย ทั้งในส่วนที่เป็นรูป (วัตถุ) และนาม (จิต) การเข้าถึงชีวิตอันประเสริฐเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราขจัดต้นหากบอวิชาที่ทำให้เราไม่สามารถเข้าใจและเห็นธรรมชาติอย่างถ่องแท้ได้ ในแง่นี้ ชีวิตทางจิตวิญญาณที่สำคัญที่สุดคือการหลุดพ้นออกไปจากการยึดมั่นถือมั่นกับสิ่งต่าง ๆ ที่เราไม่ยอมให้มันเปลี่ยน แต่โลกจริง ๆ นั้นเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความทุกข์ของเราเกิดขึ้นเพราะวิถีคิดของเราขัดกับธรรมชาติ วิธีที่จะหลุดพ้นไปสู่ชีวิตที่ประเสริฐก็คือ สมาธิ วิปัสสนา เพื่อให้เข้าถึงธรรมสัจจะของชีวิต

แบบที่ 4 เป็นแนวคิดที่มองว่าโลกธรรมชาติคือวัตถุดิบ เป็นทัศนศึกษาความเป็นจริงของโลกธรรมชาติด้วยสัญลักษณ์เชิงสสารที่ไม่มีชีวิต ไม่มีจิตวิญญาณ และการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งไม่มีความหมายในทางจิตใจ แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่โดยตัวของมันเองแล้วมิได้ตอบคำถามว่าชีวิตที่ประเสริฐเป็นอย่างไร วิทยาศาสตร์เพียงแต่อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ว่าเกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัยทางกายภาพ ชีวิตที่ประเสริฐหากมีจริงก็เป็นรูปแบบหนึ่งของปฏิกิริยาทางชีวเคมีที่เกิดขึ้นในระบบประสาท และหากชีวิตเช่นนั้นจะเป็นที่ประสงค์ก็อาจสามารถสร้างให้เกิดได้หากเรามีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ดีพอที่จะผลิตเครื่องมือหรือเภสัชสารที่กระตุ้นปฏิกิริยาเคมีเช่นนั้นให้เกิดขึ้นในสมองได้

เนื่องจากการศึกษาเชิงจิตวิญญาณจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับความเชื่อและคำสอนทางศาสนาอยู่เสมอ ดังนั้น ก่อนที่นักวิจัยจะเริ่มดำเนินการใด ๆ จึงพึงระลึกไว้ว่า ถึงแม้ทุกศาสนาจะมีแนวคิดที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ แต่ก็ยังมีคุณลักษณะหลายประการที่คล้ายคลึงกัน ดังที่ วิลเลียม เจมส์ (Williams James) ได้เสนอหลักเกณฑ์ที่เป็นลักษณะร่วมกันของประสบการณ์ทางจิตวิญญาณของศาสนาต่าง ๆ ไว้ว่ามีฐานคิดร่วมกันคือ

1. โลกที่เราเห็นนั้นเป็นส่วนหนึ่งของโลกในมิติทางจิตวิญญาณอันเป็นสิ่งที่ให้ความหมายแก่โลกที่เรามีชีวิตอยู่ (that the visible world is part of a more spiritual universe from which it draws its chief significance);

2. การเป็นหนึ่งเดียวหรือการดำรงอยู่อย่างสมดุลกลมกลืนกับโลกสูงสุดเป็นเป้าหมายของชีวิตที่แท้จริง (that union or harmonious relation with that higher universe is our true end);

3. การภาวนาหรือการประสานของชีวิตด้านในให้เป็นหนึ่งเดียวกับจิตวิญญาณ ซึ่งอาจเป็นพระเจ้าหรือกฎแห่งความจริงสูงสุด นั้นเป็นภารกิจที่พึงบรรลุอย่างแท้จริง และศกยภาพหรือพลังแห่งจิต

วิญญาณที่เกิดขึ้นจะก่อให้เกิดผลทั้งทางจิตใจและทางวัตถุในโลกแห่งปรากฏการณ์ (that prayers or inner communion with the spirit thereof—be that spirit “God” or “Law”—is a process wherein work is really done, and spiritual energy flows in and produces effects, psychological or material, within the phenomenon world);

4. การเข้าถึงความจริงขั้นสูงนี้เป็นปิติสุขที่เติมเต็มให้แก่ชีวิต เป็นเสมือนของขวัญที่ทำให้ชีวิตมีความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยให้เราตื่นและเห็นคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต และทำให้เรามีความมองอาจบนหนทางของชีวิต (a new zest which adds itself like a gift to life, and takes the form either of lyrical enchantment or of appeal to earnestness and heroism);

5. เป็นหลักประกันที่ให้ความอุ่นใจ สันติสุข และความรัก ความเมตตาอันอ่อนโยนต่อเพื่อนมนุษย์ (an assurance of safety and a temper of peace, and, in relation to others, a preponderance of loving affections) (James, W. ,1961.)

องค์ประกอบของจิต (Composition of Mind)

องค์ประกอบของกระบวนการทางจิต สามารถแจกแจง ออกเป็นองค์ประกอบนั้นมีรากฐานจากวิธีคิดที่แตกต่างกันได้ 2 ลักษณะคือ

1. วิธีคิดแบบ Reductionistic เป็นการแยกแยะองค์ประกอบออกเป็นส่วนย่อย เพื่ออธิบายคุณสมบัติของทั้งหมดโดยผ่านคุณสมบัติของส่วนย่อย ซึ่งเป็นวิธีคิดหลักในวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่ได้รับการวิพากษ์ว่าเป็นวิธีคิดที่ลดทอนความเป็นองค์รวมให้เหลือเพียงคุณสมบัติย่อย ๆ ขององค์ประกอบ ในกระบวนการวิธีคิดทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ตัวอย่างแนวคิดเรื่องจิตแบบแยกส่วน เช่น ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) โครงสร้างทางจิตประกอบด้วย

1. อิด (Id) จะเป็นต้นกำเนิดของบุคลิกภาพ และเป็นส่วนที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด Id ประกอบด้วยแรงขับทางสัญชาตญาณ (Instinct)

2. อีโก้ (Ego) จะเป็นส่วนของบุคลิกภาพที่ทำหน้าที่ประสาน อิด และ ซูเปอร์อีโก้ ให้แสดงบุคลิกภาพออกมาเพื่อให้เหมาะสมกับความเป็นจริง

3. ซูเปอร์อีโก้ (Superego) นั้นเป็นส่วนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมจรรยา บรรทัดฐานของสังคม ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ

การทำงานของจิตแบ่งออกเป็น 3 ระดับ

1. จิตสำนึกหรือจิตรู้สำนึก (Conscious mind) หมายถึงภาวะจิตที่รู้ตัวอยู่ได้แก่ การแสดงพฤติกรรม เพื่อให้ สอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นจริง

2. จิตกึ่งสำนึก (Subconscious mind) หมายถึงภาวะจิตที่ระลึกถึงได้ รองศาสตราจารย์ กลมรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2528 : 35) ได้กล่าวถึง Subconscious mind ว่าหมายถึงส่วนของจิตใจ ที่มีได้แสดงออกเป็นพฤติกรรม ในขณะที่นั้น แต่ เป็นส่วนที่รู้ตัว

3. จิตไร้สำนึกหรือจิตใต้สำนึก (Unconscious mind) หมายถึงภาวะจิตที่ไม่อยู่ในภาวะที่รู้ตัวระลึกถึงไม่ได้ กลมรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2524 : 121) กล่าวว่า จิตไร้สำนึกเป็นสิ่งที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจ มีการเก็บกด (Repression) เอาไว้อาจเป็นเพราะ ถูกบังคับ หรือไม่สามารถแสดงอาการโต้ตอบได้ในขณะนั้นในที่สุดก็จะฝังแน่นเข้าไป จนเจ้าตัว ลืมไปชั่ว

2. การแจกแจงส่วนย่อยโดยเชื่อมโยงกับส่วนรวม โดยส่วนย่อยเป็นแค่เพียงสิ่งบ่งบอกว่ามีส่วนที่ใหญ่กว่า ดำรงอยู่ และส่วนย่อยจะมีความหมายก็ต่อเมื่อเป็นส่วนที่เชื่อมโยงกับส่วนรวม ตัวอย่างเช่น ชาโต๊ะเป็น องค์ประกอบของโต๊ะ เมื่อเราเห็นชาโต๊ะเราก็รู้ว่ามิโต๊ะอยู่ที่นั่น แต่เราไม่อาจรู้หรืออธิบายความเป็นโต๊ะโดยลดทอน ลงมาเหลือชาโต๊ะ ซึ่งเป็นส่วนย่อยของความเป็นโต๊ะ เช่นเดียวกับที่เราไม่สามารถเข้าใจชีวิตโดยลดทอนลงเหลือ เพียงอวัยวะ ในแง่นี้การแยกแยะองค์ประกอบเป็นเพียงการประมวลส่วนย่อยที่ช่วยชี้บ่งชีวิตทางจิต

แต่โดยที่จิตวิญญาณเป็นสิ่งสูงสุดและไร้ขอบเขต (Ultimate) การระบุงค์ประกอบใดๆ ก็ล้วนไม่ครบถ้วน สมบูรณ์ทั้งสิ้น ความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์นี้เป็นสิ่งจำเป็นเพราะหากเราถือว่าจิต เป็นคุณสมบัติของความเป็นองค์ รวมสูงสุด ซึ่งโดยนัยยะนี้จึงสภาวะที่เป็น “องค์อนันต์” ไปด้วย การไล่เรียงองค์ประกอบขององค์อนันต์ย่อมไม่มีที่ ล้นสุด โดยเฉพาะการพยายามแจกแจงไล่เรียงด้วยมนุษย์ปุถุชน(ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2547.) เมื่อเป็นเช่นนี้ แนวคิด เรื่ององค์ประกอบย่อมไม่อาจทำให้สมบูรณ์ได้ แต่จะเป็นการเสนอส่วนประกอบที่สะท้อนคุณลักษณะบางประการที่ เป็นประโยชน์ในการเข้าใจสภาวะทางจิตวิญญาณในฐานะจุดรวมเชิงจินตนาการ(วีระ สมบูรณ์, 2547)ได้การไล่เรียง คุณลักษณะที่เป็นองค์ประกอบของจิตมีได้แตกต่างกันจากน้อย (สะอาด สว่าง สงบ) ไปมาก (Brussat,F. and M. A. Brussat,1998.) การระบุงค์ประกอบจิตจึงอาจทำได้หลายแบบขึ้นอยู่กับเป้าหมายหรือภารกิจที่ต้องการบรรลุ (Elkins, et al,1988.) ได้เสนอองค์ประกอบของจิตที่น่าสนใจที่ไม่เฉพาะเจาะจงกับศาสนาใดศาสนาหนึ่ง โดยมี ทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ

การพัฒนาจิตมีต่อการสร้างนวัตกรรม (Development of Mind for Innovation Building)

ยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา มีนักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา และนักประสาทวิทยา ต่างให้ความสนใจไปที่ กรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลของการพัฒนาจิตที่มีต่อการสร้างนวัตกรรมมักเป็นไปในลักษณะที่ต้องการแสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติทางศาสนธรรม เช่น การภาวนา หรือการมีประสบการณ์ทางจิตมีผลต่อการสร้างนวัตกรรมอย่างไรบ้าง ซึ่งปรากฏเป็นงานวิจัยจำนวนมากและมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อยๆ ในระยะหลัง Galek et al รายงานว่า การสืบค้นฐานข้อมูล MEDLINE (National Library of Medicine) พบว่า การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการด้านจิตวิญญาณที่เกี่ยวกับการแพทย์นั้น 88% เป็นการศึกษาวิจัยที่ตีพิมพ์หลังปี ค.ศ. 1990 (Galek, K., et al, 2005.) การวิจัยเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเป็นความพยายามที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณกับสุขภาพทางกายภาพ เช่น การนั่งสมาธิกับความดันโลหิต การสวดมนต์กับการนอนหลับ ซึ่งแม้ในปัจจุบันจะพบความสัมพันธ์ในเชิงบวกมากขึ้น

Edward De Bono หนึ่งในนักคิดคนสำคัญเจ้าของผลงานหนังสือ “Lateral Thinking (1967)” และ “Six Thinking Hats (1985)” ที่ได้รับเผยแพร่อย่างกว้างขวาง และได้รับการนำมาใช้ในองค์กรชั้นนำของโลกมากมาย อาทิ Siemens, Bosch, 3M หรือ Nokia ได้เสนอแนวทางในการคิดแบบใหม่ที่เรียกว่า การคิดทางข้าง (Lateral Thinking)

การคิดทางข้างเป็นวิธีการคิด และการแก้ปัญหาที่แตกต่างไปจากกรอบวิธีการคิดแบบเดิมๆ โดยเน้นให้เราใช้จินตนาการทุกชนิด รวมไปถึงสิ่งที่เราคิดว่าไม่สามารถที่จะทำมันได้ หรือดูน่าขบขัน มาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาซึ่งวิธีการ “คิดข้างทางของ” De Bono สอดคล้องกับแนวคิด จิตแห่งการสร้างสรรค์(Creating Mind) ซึ่งเป็น 1 ใน 5 จิต ที่ Howard Gardner ระบุไว้ในหนังสือ “Five Minds for the Future” ว่า...

การที่เราจะสามารถยืนหยัดอยู่ในโลกอนาคตได้อย่างมีความสุขทั้งในด้านการดำเนินชีวิต และในด้านการทำงาานนั้น เราจะต้องปรับตัวเองให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยการพัฒนากระบวนการทางจิตและกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ และในทางพระพุทธศาสนาก็มีกระบวนการพัฒนาจิตที่เรียกว่า การพัฒนาจิตตามหลักจิตตานุปัสสนา

การพัฒนาจิตตามหลักจิตตานุปัสสนา (Development of Mind for Innovation Building)

จัดเป็นการพิจารณาจิตในจิตหรือเป็นการสำรวจตัวเองด้านใน เพราะจิตนั้นควบคุมยากจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องฝึกบ่อย ๆ เพื่อกำหนดแนวทางที่ถูกและตรงจริง ๆ ของการปฏิบัติ ดังปรากฏในพระไตรปิฎกว่า

“จิตที่ดิรน กวัดแกว่ง รักษายาก ห้ามยาก

ผู้มีปัญญาสามารถควบคุมให้ตรงได้

เหมือนช่างครัดลูกศรให้ตรง ฉะนั้น”

เพราะการฝึกจิตที่คุมได้ยาก เปลี่ยนแปลงง่าย ชอบใฝ่หาแต่อารมณ์ที่ปรารถนา 18 ส่วนผู้มีจิตไม่ชุ่มด้วยราคะ ไม่ชุ่มมัวด้วยโทสะ ละบุญและบาปได้แล้ว มีสติตื่นอยู่ ย่อมไม่มีภัย 19 ภาวะจิตที่เป็นกุศลหรืออกุศล ให้พิจารณา รู้จิตของตนเองว่า จิตมีราคะ จิตไม่มีราคะ จิตมีโทสะ จิตไม่มีโทสะ จิตมีโมหะ จิตไม่มีโมหะ จิตหตหู่ จิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นสมาธิ จิตไม่เป็นสมาธิ หรือเป็นการกำหนดรู้จิต นักปฏิบัติพึงตามรู้จิตเนื่อง ๆ ให้ตามกำหนดอาการต่าง ๆ ที่ปรากฏแก่จิต ในการกำหนดในขณะที่เดินหรือนั่งนั้น บางครั้งจิตจะไม่อยู่กับอาการที่กำหนดอยู่มากไปคิดนึกเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตบ้าง ในอนาคตบ้าง ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง เป็นต้น

จิตตามุสสันนาสติปฏิฐาน เป็นการพิจารณาจิตที่เป็นธรรมชาติไว้ รับรู้และอ่านอารมณ์เหมือนเทพบันทึกเสียง จิตเกิดทางอายตนะ ธาตุอินทรีย์ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เช่น

- 1) เวลาเห็นรูป ให้กำหนดว่า เห็นหนอ ๆ ตั้งสติเอาไว้ที่ตา
- 2) เวลาหูได้ยินเสียง ให้กำหนดว่า เสียงหนอ ๆ ตั้งสติไว้ที่หู
- 3) เวลาจมูกได้กลิ่น ให้กำหนดว่า กลิ่นหนอ ๆ ตั้งสติไว้ที่จมูก
- 4) เวลาลิ้นได้รส ให้กำหนดว่า รสหนอ ๆ ตั้งสติไว้ที่ลิ้น
- 5) เวลากายถูก เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ให้กำหนดว่า ถูกหนอ ๆ

6) เวลาจิตใจคิดถึงความโลภ โกรธ หลง ขึ้นมาเพราะกำหนดทวารทั้ง 5 ข้างต้นไม่ทัน เลยเป็นอดีตไปแล้ว ให้กำหนดว่า “รู้หนอ ๆ” ตั้งสติไว้ที่ลิ้นปีเหตุที่ต้องกำหนดจิตและตั้งสติเช่นนี้ เพราะจิตของเราอยู่ได้บังคับความโลภ ความโกรธและความหลง เช่น หูได้ยินเสียง กำหนดไม่ทัน เลยเป็นอดีตไปแล้ว ทำให้เกิดชอบใจเป็นโลภะ ไม่ชอบใจเป็นโทสะ ถ้าไม่กำหนดหรือพิจารณาตามความเป็นจริงแล้วเป็นโมหะ ตาเห็นรูป จมูกได้กลิ่น ลิ้นได้รสก็เช่นเดียวกัน การปฏิบัติเช่นนั้นส่งผลให้เกิดจิตเกิดคุณภาพ 3 อย่าง คือ

- 1) บริสุทธิ์ ไม่มีอะไรรบกวน
- 2) ตั้งมั่น ด้วยการรวมกำลังเป็นจุดเดียว
- 3) พร้อมทั้งจะทำหน้าที่อย่างดีที่สุด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงอานิสงส์ทางอ้อมของการเจริญจิตตามุสสันนา สามารถแบ่งออกได้อีกดังนี้

1) เกิดความบริสุทธิ์ เมื่อสติจับกับจิตสิ่งที่กำหนดรู้อย่างเดียว และสัมปชัญญะรู้เข้าใจสิ่งนั้นตามที่มันเป็น ย่อมเป็นการควบคุมกระแสการรับรู้และความคิดให้บริสุทธิ์ ไม่มีช่องที่กิเลสต่าง ๆ จะเกิดขึ้นได้ และมองเห็นสิ่งเหล่านั้นเพียงแค่ว่าตามที่มันเป็น ไม่มีความรู้สึก ไม่สร้างความคิดคำนึงตามความโน้มเอียงและความใฝ่ใจต่าง ๆ ที่เป็น

สภวิสัยลงไป ก็ย่อมไม่มีความยึดมั่นถือมั่นต่าง ๆ ไม่มีช่องที่กิเลสทั้งหลาย เช่น ความโกรธจะเกิดขึ้นได้เป็นการกำจัดอาสวะเก่า และป้องกันอาสวะใหม่ไม่ให้เกิดขึ้น

2) เกิดความอิสระ เมื่อสภาพจิตที่บริสุทธิ์เกิดขึ้นไม่มีกิเลสแล้วก็ย่อมมีความเป็นอิสระด้วยโดยจะไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ เพราะอารมณ์เหล่านั้นถูกใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับพิจารณาแบบสภาวะวิสัยไปหมด เมื่อไม่ถูกแปลความหมายตามอำนาจอาสวะที่เป็นสภวิสัย สิ่งเหล่านั้นก็ไม่มีอิทธิพลตามสภวิสัยแก่บุคคลนั้นและพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขา จะหลุดพ้นจากการถูกบังคับด้วยกิเลสที่เป็นแรงขับหรือแรงจูงใจไร้สำนึกต่าง ๆ เขาจะเป็นอยู่อย่างที่เราเรียกว่า ไม่อิงอาศัย ไม่ยึดมั่นสิ่งใดในโลก

3) เกิดปัญญา เมื่ออยู่ในกระบวนการทำงานของจิตเช่นนี้ ปัญญาย่อมทำหน้าที่ได้ผลดีที่สุด เพราะจะไม่ถูกเคลือบหรือหั่นเหไปด้วยความรู้สึก ความเอนเอียง และอคติต่าง ๆ ทำให้รู้เห็นตามที่มันเป็น คือ รู้ตามความจริง

4) เกิดความหลุดพ้น กล่าวคือ เมื่อจิตอยู่ในสภาวะตื่นตัว เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงของมัน และคอยรักษาท่าทีของจิตอยู่ได้เช่นนี้ ความรู้สึกเอนเอียงในทางบวกหรือทางลบต่อสิ่งนั้น ๆ ที่ไม่ใช่เป็นไปโดยเหตุผลบริสุทธิ์ ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ จึงไม่มีความรู้สึกทั้งในด้านติดใคร่อยากได้ (อภิชฌา) และด้านขุ่นหมองขัดข้องใจ (โทมนัส) ปราศจากอาการกระวนกระวายต่าง ๆ เป็นภาวะที่จิตเรียกว่า “พื้นที่ทุกซ์” มีความปลอดโปร่ง โล่งเบา ผ่องใส ผ่อนคลาย

การพัฒนาจิตตามหลักจิตตานุปัสนาส่งเสริมกระบวนการทางจิตและกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ทั้ง 5 ด้าน อันประกอบไปด้วย

1. จิตแห่งวิทยาการ (Disciplined Mind) หมายถึง ความรู้ความชำนาญในศาสตร์วิทยาการ ในการมองแบบภาพรวม โดยเข้าใจและประยุกต์ใช้วิทยาการแขนงต่าง ๆ เพื่อตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ รวมไปถึงความสามารถเชิงพฤติกรรมในการแสวงหา พัฒนาความรู้ และทักษะอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

2. จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะประเด็นที่สำคัญจากสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นหรือรับรู้ และสามารถที่จะจำแนกแยกย่อยพิจารณาทำให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เคยอยู่กันเป็นองค์รวมให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

3. จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) หมายถึง กระบวนการทางความคิดในการสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์และหลุดจากกรอบเดิม และสามารถนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการแก้ไขปัญหา

4. จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) หมายถึง การอ่อนน้อมถ่อมตนให้เกียรติและเคารพในความคิดของผู้อื่น รวมถึงเปิดใจรับฟังความเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดของตนเอง

5. จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) หมายถึง ความคิดที่ยึดหลักจริยธรรม คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม และสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความรู้คู่คุณธรรม

ซึ่งจิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) ตามแนวคิดของ Gardner นั้นหมายถึง “การมีกระบวนการทางความคิดในการสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์ และหลุดออกจากกรอบวิธีการคิดแบบเดิมๆ”

การมี “จิตแห่งการสร้างสรรค์” สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและสร้างความแตกต่าง (Change and Differentiation) จากสิ่งเดิมหรือแนวทางเดิมที่มีอยู่ ด้วยการเปิดรับทั้งจากภายในและภายนอก (Inside Out and Outside In)

ในขณะเดียวกัน “จิตแห่งการสร้างสรรค์” ยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากเป็นการมองปัญหาในมุมที่แตกต่างซึ่งอาจทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด โดยผลงานความคิดสร้างสรรค์จำนวนมากนั้น เกิดขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาทั้งสิ้น

นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาด้วย “ความคิดสร้างสรรค์” ประเทศสิงคโปร์ ได้นำไปเป็นหลักสูตร

ที่ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพราะเชื่อว่าบุคคลเป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาประเทศจนทำให้สิงคโปร์กลายเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จมากทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ในปัจจุบัน

De Bono ยังย้ำเสมอว่า “ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่พรสวรรค์แต่เป็นทักษะที่สามารถสร้าง และพัฒนาได้ด้วยเทคนิคต่างๆ” ซึ่งไม่ใช่เรื่องบังเอิญ และไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างฉับพลัน เหมือนกับปาฏิหาริย์

ตัวอย่างการพัฒนาการมี “จิตสังเคราะห์”

“จิตแห่งการสังเคราะห์” เป็นทักษะที่ล้ำลึกมากกว่าการวิเคราะห์เนื่องจากการนำสิ่งต่างๆ ที่เราวิเคราะห์ หรือทำการแยกแยะเพื่อทำการศึกษา กลับมารวมเข้าด้วยกันในเชิงจินตนาการเพื่อมุ่งสู่ความเข้าใจภาพรวมและเกิดองค์ความรู้ เกิดมุมมองอย่างทะลุปรุโปร่ง เป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้ง สามารถนำไปใช้ได้เหนือระดับการวิเคราะห์

จิตแห่งการสังเคราะห์ก่อให้เกิดปัญญาแบบบูรณาการ เกิดความเข้าใจเสริมเพิ่มขึ้นจากเดิม และสามารถอธิบายต่อให้กับผู้อื่นได้อย่างครบถ้วน ชัดเจนและตรงประเด็น และการมี “จิตสังเคราะห์” ไม่ใช่เรื่องไกลตัว หรือเกิดกับนักคิดชั้นนำของโลกเท่านั้น เพราะการคิดสังเคราะห์เป็นสิ่งที่อยู่ในชีวิตมนุษย์อย่างเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว แนวทางการฝึกฝนให้เกิดจิตแห่งการสังเคราะห์นั้นควรเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็กให้ได้รับการฝึกฝนและส่งเสริมในประเด็นต่อไปนี้

1. เปิดประสบการณ์ เพื่อได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลรูปแบบใหม่
2. แสวงหาความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ฝึกมองทุกสิ่งทุกอย่างให้เชื่อมโยงกันและพยายามหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างมีเหตุมีผล
3. ฝึกตีประเด็นช่วยคิดให้ชัดเจน อย่าคิดคลุมเครือ ฝึกจับประเด็นจากบทความที่ได้อ่าน ทั้งจากหนังสือหรือสิ่งต่างๆ ที่ได้ดูได้ฟังมา และ
4. แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น เพื่อให้ข้อมูลที่สังเคราะห์ได้นั้นมีความเป็นกลางมากที่สุด ประโยชน์ของจิตแห่งการสังเคราะห์นั้นมีมากมาย กล่าวโดยรวมคือสามารถทำความเข้าใจกับข้อมูลจำนวนมากอย่างรวดเร็วและไม่หลงทิศทาง เพื่อสร้างสรรค์แนวคิดหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่ต้องไปเริ่มจากศูนย์หรือลองผิดลองถูกตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น ดังบัญญัติศัพท์ใหม่ที่มาใช้กันว่า “นวัตกรรม” ซึ่งหมายถึงความสามารถพลิกแพลงความรู้ที่มีอยู่นำมาใช้ประโยชน์ และพัฒนาจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านได้

สรุป (Summarize)

การที่ชาติหรือบุคคลจะสร้างนวัตกรรมขึ้นมาได้ จึงต้องมีการพัฒนา “จิตแห่งการสร้างสรรค์” ประกอบรวมอยู่ในตัวของบุคคลนั้น ซึ่งความคิดสร้างสรรค์จะเป็นการช่วยขยายมุมมองใหม่ๆ ทางความคิด และแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุม และถูกต้อง

ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาจิตตามหลักจิตตานุปัสนา (Development of Mind for Innovation Building) ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาจิตใจทั้ง 5 ด้านนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเสริม “จิตแห่งการสร้างสรรค์” ให้เกิดขึ้นกับบุคลากรภายในชาติ ถือเป็นอีกเป้าหมายหนึ่งที่ต้องปลูกฝังแนวคิดนี้ ให้กับทุนมนุษย์ของคนในชาติ เพื่อยกระดับความสามารถของบุคลากร นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Frederic and Mary Ann Brussat ได้เสนอรายการองค์ประกอบจิตวิญญาณไว้ในหนังสือ how to ของเขา (Brussat,F. and M. A. Brussat (1998). Spiritual Literacy: Reading the Sacred in Everyday Life, Scribner.)

Gardner, Howard. 1999. Intelligence Reframed. New York: Basic Books. Polanyi, M. (1958). Personal knowledge: towards a post-critical philosophy. Chicago, IL, University of Chicago Press

Gombrich, F. Richard Buddhist Precept and Practice: Traditional Buddhism in the Rural Highlands of Ceylon. New York: Columbia University Press. 1996

Schutz, A. 1967. "Symbol, reality and society" Collected Papers, Vol. 1, The Problem of Social Reality, Part III, Nijhoff, The Hague

Sutich, A. (1969). "Transpersonal Psychology: An Emerging Force." Journal of Humanistic Psychology

กรมการศาสนา. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. เล่มที่ 10, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2521.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ธรรมะภาคปฏิบัติ 4. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, 2553.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2546). คำว่า "จิตวิญญาน" ในร่างพรบ.สุขภาพแห่งชาติมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอย่างไร. กรุงเทพฯ: เครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย.

อภิญา ตันทวีวงศ์ (บรรณาธิการ) (2544). การเสวนาเรื่อง "สู่สุขภาพทางสังคมและจิตวิญญาน" : สาระสำคัญจากการเสวนา ณ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพฯ วันที่ 21 กรกฎาคม 2544. นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.

พริตจ็อบ คาปรั้า เขียน / พระประชา ปสนนัมโม พระไพศาล วิสาโล สันติสุข โสภณสิริและรสนา โตสิตระกูล แบล(2543). จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ เล่ม 2: อิทธิพลของความคิดแบบเดส์คาร์ทส์ - นิวตัน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2546). คำว่า "จิตวิญญาน" ในร่างพรบ.สุขภาพแห่งชาติมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอย่างไร. กรุงเทพฯ: เครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ 17, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. ปรมัตถโชติกะ ปริจเฉทที่ 3 และปริจเฉทที่ 7. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพยวิสุทธ์, 2544.

พุทธทาสภิกขุ (2512) สุธัญญาปริวรรตน์ เล่มที่ 1 หน้า 20 สนวนโมกขพลาราม จ.สุราษฎร์ธานี

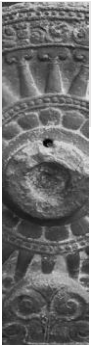
สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2538). พุทธกับไสยในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.

พุทธทาสภิกขุ (2548). อิทัปปัจจยตา. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา 2547, องค์รวม/องค์ขาด/องค์อนันต์ และ ไชยันต์ ไชยพร ช่าง! ความเป็นไปได้
ของสหวิทยาการและการศึกษาแบบองค์รวม ใน วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 35 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2547

ธนิต อยู่โพธิ์. สติปัญญาสำหรับทุกคน. กรุงเทพมหานคร : ศิวพรการพิมพ์, 2518.

ฝ่ายวิชาการ อภิธรรมโชติกวิทยาลัย. วิปัสสนากรรมฐาน. มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ จัดพิมพ์, 2539.

พระปฐมบรมราชโองการสู่การบริหารวัด

First royal command to monastery administration

พระนัฐวุฒิ ศรีจันทร์, ดร.

Phra Natthawut Srichan, Dr.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya University RoiEt Buddhist College

พระมหาวสันต์ ญาณสิทธิ

Phramaha Wasan Yangphimai

บทคัดย่อ

พระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เป็นเสมือนหนึ่งกรอบแนวทางในการปฏิบัติงานของภาคส่วนต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยมีประโยชน์สุขของประชาชนเป็นเป้าหมาย การบริหารวัดก็มีเป้าหมายเดียวกันกับพระปฐมบรมราชโองการ นั่นคือ ทำเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ชนทั้งหลาย” การบูรณาการแนวทางแห่งพระปฐมบรมราชโองการมาใช้เป็นแนวนโยบายการบริหารวัดที่สอดคล้องกันกับพระธรรมวินัย ก็จะช่วยให้การดำเนินการของวัดต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักรเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่มหาชน

คำสำคัญ : พระปฐมบรมราชโองการ; การบริหารวัด; พุทธศาสนา

Abstract

The first royal command of King Vajiraklao in the coronation It is like a framework for the operation of various sectors in Thailand with the benefit of the people as a goal. The monastery administration has the same goal as first royal command that is for the benefit of the public. As the Buddhist saying "All monks, you will go for the benefit and happiness to all". The integration of the guidelines of the first royal command as a guideline for the monastery administration that are consistent with the Dhamma-Vinaya discipline. It is supported to the operation of monasteries in Thai Kingdom in the same way and also benefit-happiness the public.

Keywords : first royal command; monastery administration; Buddhist

บทนำ

ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2562 ที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการพระราชทานแก่มหาสมณคัมภีร์ว่า “เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป” ซึ่งพระปฐมบรมราชโองการนี้ถือเป็นแนวทางให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้น้อมนำไปบูรณาการสู่การปฏิบัติในหน่วยงานของตน เพื่อประโยชน์สุขร่วมกันของสังคมต่อไป

ในอดีตวัดโดยส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็นวัดที่รักษาจารีตดั้งเดิม คือ การเป็นวัดที่พระสงฆ์เกี่ยวข้องกับชาวบ้านน้อย ไม่มีกิจเกี่ยวข้องกับสังคมมากนัก ยิ่งเกี่ยวข้องเพียงการยืมชีพจากอาหารของชาวบ้านเท่านั้น แต่ในปัจจุบันพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับสังคม เช่น เป็นพระนักพัฒนาสังคม เป็นกรรมการสถานศึกษา เป็นแหล่งให้การศึกษ เป็นต้น ทำให้วัดมีบทบาทต่อสังคมไปด้วย เมื่อวัดมีภาระบทบาทต่อสังคมในด้านต่าง ๆ วัดจึงเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ต้องมีการบริหารเหมือนองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ทำการบริหาร วัดหลายแห่งมีทรัพยากรมาก เช่น มีรายได้มาก มีทรัพย์สินมาก มีบุคลากรหลายสิบคนหรือหลายร้อยคน เป็นต้น บางวัดมีทรัพยากรน้อย แต่ทั้งสองประการก็ต้องอาศัยการบริหาร วัดจะมีทรัพยากรมากหรือน้อยก็ต้องบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด วัดที่มีการบริหารดีมักอำนวยให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม วัดที่บริหารแย่งก็ทำให้สูญเสียทรัพยากรไปโดยไร้ประโยชน์

และผู้คนในสังคมปัจจุบันก็มีแนวคิดเกี่ยวกับวัดเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่เรื่องของวัดมักยกให้พระสงฆ์เป็นผู้บริหารโดยส่วนเดียว ชาวบ้านไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องวัด จนมีคำกล่าวที่ว่า “ช่วงช่วงชี ดิช่างสงฆ์” หรือ “บ่มีความฮู้อย่าว่ากรเมือง บ่nungผ้าเหลืองอย่าว่ากรวัด” ซึ่งหมายถึงชาวบ้านไม่ขอเกี่ยวข้องกับเรื่องวัดเพราะกลัวบาป ยกให้พระสงฆ์ตัดสินใจเรื่องภายใน แต่ปัจจุบันผู้คนเข้ามาเกี่ยวข้องกับวัดมากขึ้น เพราะถือหลักการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ เช่น เข้ามาช่วยพัฒนาวัด เข้ามาเป็นกรรมการวัด เป็นต้น บางแห่งผู้คนในชุมชนเป็นผู้ตรวจสอบการบริหารของวัด จนถึงบางแห่งชาวบ้านต้องประท้วงร้องเรียนเรื่องการบริหารของเจ้าอาวาส การน้อมนำพระปฐมบรมราชโองการมาปรับใช้เป็นแนวทางการบริหารวัด ย่อมยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้ ทั้งประโยชน์ต่อศาสนาและต่อสังคม

บริหารวัด : ชุมชนสังฆะเพื่อสังคม

ชุมชนแห่งสังฆะ เป็นต้นแบบของชุมชนของผู้สละออก เบื้องแรกที่จะเข้ามาบวชในพระศาสนา พระสงฆ์แต่ละรูปล้วนมีบ้านเรือนหรือมีครอบครัวอยู่ก่อนแล้ว เมื่อตัดสินใจสละตนออกบวช จึงละทิ้งบ้านเรือนสู่ความเป็นอนาคาริก ได้แก่ ผู้ไม่มีบ้านเรือน ชุมชนแห่งสังฆะเกิดขึ้นก็ด้วยเหตุผลให้ผู้สละทิ้งบ้านเรือนออกมานั้นอยู่ร่วมกันเพื่อฝึกกายวาจาใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ เป็นชุมชนที่อยู่อย่างมีระเบียบวินัย โดยใช้ระเบียบวินัยหรือศีลนั่นเองเป็นเครื่องฝึกตน

เมื่อสังคมได้มีพัฒนาการมาโดยลำดับ พระสงฆ์ที่อยู่ร่วมกับชาวบ้านก็มีความเกี่ยวข้องกับชาวบ้านมากขึ้น วัดที่เคยเป็นเพียงที่อยู่ของพระสงฆ์เพื่อปลีกวิเวกเพียงอย่างเดียว ก็กลายมามีบทบาทต่อสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นสถานศึกษาสำหรับกุลบุตร เป็นโรงพยาบาล เป็นสถานที่ประชุม เป็นศูนย์กลางของคนในชุมชน เป็นสถานที่ไกลเกลียดคดีในชุมชน เป็นต้น ข้อนี้ก็เนื่องจากเหตุผลสำคัญคือพระสงฆ์อยู่ใกล้ชิดชาวบ้าน เห็นความทุกข์ยากของชาวบ้านก็อยากช่วยเหลือ โดยใช้สถานภาพทางสังคมที่มีผู้เคารพนับถือเป็นเครื่องมือ เพราะเป็นที่ไว้วางใจของคนในสังคม

หากพิจารณาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา บทบาทของวัดต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ก็มีมาแต่ครั้งพุทธกาล เช่น เมื่อพระราชามหากษัตริย์ทรงสุบินร้าย ปรีกษาพราหมณ์แล้วยังไม่สบายพระทัย ก็ทรงนึกถึงพระพุทธเจ้า จึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อกราบทูลปรีกษา (ช.ช. (ไทย) ๑๙/๗๗/๓๒) ในแง่นี้วัดก็เป็นสถานที่พบปะเพื่อผ่อนคลายความทุกข์ทางใจ ไม่ใช่สถานที่เพื่อการฟั่งเฟื้องหรือการปฏิบัติวิปัสสนาเพียงอย่างเดียว, ในสมัยหนึ่ง หมอชิวโกมารภัทรทำการรักษาพระสงฆ์ เมื่อเกิดโรค

ระบาคขึ้น ก็มีเดียรถีย้ปลอมเข้ามาบวชเพื่อรักษาโรค หรือในปีที่ข้าวยากหมากแพง ก็มีคนปลอมเข้ามาบวชเพื่อเลี้ยงชีพ ในแง่นี้วัดก็ เป็นสถานสงเคราะห์ แม้จะมีได้ตั้งใจให้เป็นเช่นนั้น แต่ก็นับว่าช่วยเป็นทางออกของปัญหาสังคมในขณะนั้น

สืบสาน-เข้าใจ

จากพระปฐมบรมราชโองการ บูรณาการสู่การบริหารวัด ข้อแรกคือ สืบสาน ซึ่งหมายถึงการทำต่อเนื่องมาโดยไม่ขาดสาย การบริหารวัดอาจเปลี่ยนผ่านจากคนรุ่นสู่รุ่น จากเจ้าอาวาสรูปเดิมสู่เจ้าอาวาสรูปใหม่ การบริหารวัดโดยส่วนใหญ่ไม่มีแผนแม่บท หรือแผนยุทธศาสตร์เฉกเช่นองค์กรอื่น ๆ การดำเนินการอาศัยความคิดของตัวบุคคลคือเจ้าอาวาสเป็นหลัก เมื่อเปลี่ยนเจ้าอาวาส สิ่งที่เจ้าอาวาสรูปก่อนทำไว้ อาจไม่ได้รับการสืบทอดจากเจ้าอาวาสรูปใหม่ เพราะแนวความคิดไม่เหมือนกัน ดังนั้น การจะสืบสานสิ่ง ที่เคยมีผู้ทำไว้และทำต่อเนื่องกันไป จึงต้องมีความเข้าใจในแนวคิดของสิ่งที่ทำอยู่เดิม

ยกตัวอย่างเช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จะเสด็จขึ้นครองราชย์ พระราชพิธีนี้ได้ถูกยกเลิกไป เมื่อพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ทรงมีพระบรมราโชบายให้รื้อฟื้นพระราชพิธีนี้ เพราะทรงมีความเข้าใจพระทัยว่าเกษตรกรเป็นกระดูกสันหลังของชาติ ชาวไร่นาต้องได้รับกำลังใจ เมื่อมีพระราชพิธีนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าพระประมุขของประเทศให้ความสำคัญกับอาชีพเกษตรกร

หรือการที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงให้มีการสืบสานงานฝีมือต่าง ๆ เช่น การทอผ้าไหม การทำเครื่องจักรสาน การทำเครื่องถมทอง เป็นต้น ก็เพราะทรงมีความเข้าใจพระทัยว่าหากไม่มีการสืบสานอาชีพเหล่านี้ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติก็จะสูญหายไป

การบริหารวัด มีสิ่งที่เจ้าอาวาสจะต้องสืบสานให้ต่อเนื่องกันไปก็คือ นโยบายในการสร้างวัด ซึ่งนโยบายการสร้างวัดนี้ก็พิจารณาได้จากพระดำรัสของพระพุทธเจ้าที่ทรงมอบหมายให้พระสงฆ์ออกเผยแผ่พระธรรม ที่ทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ชนทั้งหลาย” (วิ.ม.(ไทย) ๔/๓๒/๔๐) การที่พระสงฆ์จะปฏิบัติศาสนกิจใด ๆ หรือการบริหารวัดก็ตาม ก็ต้องยึดหลักการสำคัญข้อนี้ เพราะเมื่อคิดถึงประโยชน์และความสุขของคนอื่นมากกว่าประโยชน์สุขของตนเสียแล้ว การกระทำนั้น ๆ ก็เป็นไปเพื่อการสละออกจากความเห็นแก่ตัว มุ่งหวังประโยชน์สุขของคนอื่น

การบริหารวัดให้เกิดประโยชน์สุข ควรสืบสานหลักสำคัญในแนวทาง 3 ประการ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตโต, 2547) คือ

1. สังฆนียสถาน แม้ว่าสังฆนียสถานคือสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ และทรงแสดงปฐมเทศนา จะอยู่ในประเทศอินเดียก็ตาม แต่การบริหารวัดให้เป็นสถานที่ที่คนมาเรียนรู้วิถีชีวิตของพระพุทธเจ้า มาเรียนรู้ธรรมหรือศึกษาธรรมของพระพุทธเจ้า ก็ย่อมมีเป็นประโยชน์ (พระมหาวาสันต์ ญาณสิทธิ, 2561)
2. ทศนียสถาน สถานที่ของวัด ต้องมีลักษณะที่เห็นภายนอกแล้วแล้วล้อมใส นำเข้ามาอยู่ มีความสะอาด เป็นระเบียบ ซึ่งหมายรวมถึงตัวพระสงฆ์เองด้วยที่จะต้องทำตนให้หน้าทศนีย นำล้อมใสกราบไหว้ เพื่อจะได้โน้มนำจิตใจไปสู่ความสงบ ความสดชื่น เบิกบานใจ แล้วก็น้อมนำไปสู่ธรรมะต่อไป จัดบรรยากาศให้เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม

3. รมณียสถาน คือการทำสถานที่ของวัดให้เป็นสถานที่ที่น่ารื่นรมย์ มีความร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ เกิดความสัปปายะวิเวก ซึ่งมีคุณสมบัติ 4 ประการ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2561) คือ

3.1 ฉายาทุคสมบัติ พร้อมด้วยร่มไม้และสายน้ำ ร่มไม้ก็คือต้นไม้ หมู่มไม้ ไพรสมณต์ สายน้ำก็คือแม่น้ำ ลำคลอง สระ บึง ทะเลสาบ

3.2 ภูมิภาคสมบัติ คือพื้นดิน พื้นถนน บริเวณ เรียบร้อย สะอาด สวยงาม อย่างที่พระมีประเพณีกวาดลานวัด เป็นพื้นที่ที่น่าชื่นชม ชวนเดินชวนดู น่าทัศนาศนา

3.3 คมนาคมสมบัติ เหมาะแก่การไปมา การคมนาคมไม่ไกลไม่ไกลเกินไป เดินทางสะดวก ปลอดภัย

3.4 บุคคลสมบัติ มีความเหมาะสมด้านบุคคล อย่างน้อยไม่มีบุคคลที่เป็นภัยอันตราย แต่มีบุคคลที่เป็นที่สบายใจ ที่เกื้อหนุนกัน พร้อมทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เอื้อธรรมเอื้อปัญญา

โดยสรุป การบริหารวัด เจ้าอาวาสต้องเข้าใจปณิธานในการสร้างวัดที่พระพุทธเจ้าทรงวางแนวทางไว้ แล้วนำมาขยายผล ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้วัดเป็นสถานที่สัปปายะ มีความรื่นรมย์ ซึ่งจะช่วยน้อมนำใจของผู้เข้าวัดให้สงบ และน้อมใจไปสู่การศึกษาธรรมะต่อไป

รักษา-เข้าถึง

พระปฐมบรมราชโองการ บูรณาการสู่การบริหารวัดต่อมา ได้แก่ การรักษา ซึ่งหมายถึงการคงไว้หรือเก็บไว้ให้อยู่ในสภาพเดิม ในการบริหารวัด เจ้าอาวาสต้องให้ความเอาใจใส่หรือการเข้าถึงสิ่งที่ควรรักษา 5 ประการ หรือ 5ส ได้แก่

1. สังฆะ ได้แก่การที่แต่ละวัดควรรักษาวิถีชีวิตของความเป็นพระสงฆ์ไว้ ซึ่งก็คือความเรียบง่าย รักษาวิถีชีวิตที่สมถะ ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ลดความเห็นแก่ตัว ทำประโยชน์แก่สังคม นอกจากนี้ยังต้องจัดระบบสังฆะภายในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น นุ่งห่มผ้าสีเดียวกันเพื่อให้ดูเป็นระเบียบงามตา นุ่งห่มให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เช่น ห่มแบบเฉียงบ่าพาดสังฆาฏิหรือห่มดองรัดอก

2. ศรัทธา พระสงฆ์หรือวัดควรใส่ใจในเรื่องศรัทธาของศาสนิกชน เนื่องจากพระสงฆ์จะดำรงชีวิตหรือวัดจะตั้งอยู่ได้ ก็ด้วยอาศัยศรัทธาของชาวบ้านผู้เป็นทานบดดี การรักษาศรัทธาก็คือการที่พระสงฆ์ยังรักษาสิกขาบท ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้านั่นเอง

3. สามัคคี วัดจะตั้งอยู่ได้ก็ต้องอาศัยความสามัคคีของชาวชุมชนนั้น ๆ ดังนั้น วัดจึงต้องรักษาความสามัคคีของชุมชนไว้ ส่งเสริมกิจกรรมที่นำมาซึ่งความสามัคคี เช่น ให้เกียรติชาวบ้าน หมั่นประชุมปรึกษาหารือหากเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้าน เป็นต้น กระบวนการในการมีส่วนร่วมของชุมชนจะทำให้ทั้งวัดและบ้านทำงานร่วมกันได้อย่างกลมเกลียว ดังคำที่ว่า “วัดจะมีหลักฐานเพราะบ้านช่วย บ้านจะสลายเพราะมีวัดตัดดินสัย ทั้งบ้านวัดผลัดกันช่วยก็อวยชัย ถ้าขัดกันก็บรรลัยทั้งสองทาง”

4. สงเคราะห์ วัดและพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม อยู่ร่วมกันภายในชุมชน การสงเคราะห์ซึ่งกันและกันเป็นกิจที่ควรทำ หากพระสงฆ์หนึ่งดูดยไม่เดือดร้อนกับปัญหาภายในถิ่นนั้น ๆ วัดและพระสงฆ์ก็อาจได้รับผลกระทบไปด้วย ดังนั้น พระสงฆ์หรือวัดจึงควรให้การสงเคราะห์แก่ตามกำลัง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงเรื่องสังคหวัตถุ 4 ประการ ซึ่งเป็นธรรมที่ช่วยยึดบุคคลหรือชุมชนให้สัมพันธ์กันด้วยดี ได้แก่ 1) ทาน คือการสงเคราะห์ด้วยวัตถุ ข้าวน้ำโภชนาหาร หรือสิ่งของต่าง ๆ 2) ปิยวาจา การพูด

ไพเราะ พูดให้กำลังใจ พูดให้เขามีกำลังใจในการทำความดีงาม 3) อุตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยวางนิ่งเฉยดู
ตาย ในสิ่งที่ตนพอจะช่วยเหลือได้ 4) สมานัตตตา การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตนให้เหมาะสม

5. สุขเกษม พระสงฆ์จะต้องช่วยให้ศาสนิกชนผู้เข้ามาสู่วัด ปฏิบัติตนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ความดีงาม ทำตนให้เกิดความ
สงบ ซึ่งเป็นทางนำไปสู่ความสุข หรือถึงความเกษมคือพระนิพพาน

โดยสรุป การบริหารวัดต้องรักษา 5ส นี้ คือ พระสงฆ์ประพฤติตนเรียบร้อย รักษาศรัทธาของชาวบ้าน ส่งเสริมความ
สามัคคี สงเคราะห์กันตามกำลัง และช่วยให้ผู้มาสู่วัดมีความสุข ตั้งอยู่ในศีลธรรม วัดก็จะอำนวยประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นแก่มหาชน
ตามพระบรมพุทโธบายได้

ต่อยอด-พัฒนา

พระปฐมบรมราชโองการ บูรณาการสู่การบริหารวัดข้อต่อมาได้แก่ การต่อยอด ซึ่งหมายถึงการพัฒนาจากของเดิมที่มีอยู่
แล้วให้ดียิ่งขึ้น การบริหารวัดต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ เพราะสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ วัดจึงต้องพัฒนาเพื่อปรับตัวให้
สอดคล้องกับสภาพสังคมนั้น ๆ เช่น เมื่อก่อนเป็นสังคมเกษตรกรรม ผู้คนมีเวลาในการเข้าวัดฟังธรรม ต่อมาสังคมเปลี่ยนเป็นสังคม
อุตสาหกรรม ผู้คนไม่ค่อยมีเวลาเข้าวัดฟังธรรม วัดก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการเผยแผ่ธรรมะ เป็นต้น ซึ่งวัดต้องมีการพัฒนาใน 4
ด้าน ได้แก่

1. พัฒนาตน คือตัวผู้บริหารวัดหรือเจ้าอาวาส ต้องพัฒนาความรู้ ความสามารถ ของตนให้ยิ่งขึ้นไป เพราะเจ้าอาวาสต้อง
เป็นผู้นำ หากมีความรู้ความสามารถก็จะรับกับความเปลี่ยนแปลงของผู้คนในสังคมได้ทัน เช่น ในยุคสมัยปัจจุบันที่รัฐบาลประกาศ
ให้เป็นยุค 4.0 หมายถึงยุคที่ระบบการทำงานต่าง ๆ จะปรับเปลี่ยนเป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์ ใช้ระบบเข้ารหัสในวิธีการดำเนินการ
ต่าง ๆ เจ้าอาวาสก็ต้องพัฒนาตนให้ทันยุค ทันสมัย ทันกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป

2. พัฒนาคณะ คือบุคลากรภายในวัด ทั้งเป็นพระภิกษุสามเณร หรือคนวัด เจ้าอาวาสหรือวัดต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนาคณะ
ให้มีความรู้ความสามารถเช่นเดียวกัน เพราะคนคือกลไกในการขับเคลื่อนงานทั้งหลายของวัดให้บรรลุผลสำเร็จ ยกตัวอย่างเช่น วัด
อาจจะแบ่งเงินงบประมาณของวัดส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้เรียนภาษาต่างประเทศ ส่งเสริมสนับสนุนให้เรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์
 เป็นต้น เพื่อพัฒนาขีดความสามารถให้กลับมาช่วยพัฒนาวัด

3. พัฒนางาน คือการที่วัดต้องพัฒนาการทำงานให้เป็นระบบ มีการจัดการที่ดี มีแบบแผนในการทำงาน เช่น มีแผนแม่บท
มีแผนดำเนินการประจำปี มีการประเมินผลการทำงาน นอกจากนี้ วัดส่วนใหญ่มักมีปัญหาในเรื่องความโปร่งใสดังที่เป็นข่าวในสื่อ
ต่าง ๆ เป็นประจำ วัดจึงต้องพัฒนางานบัญชีและการเงินให้มีความโปร่งใส เช่น จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายให้ชัดเจน มีการประชุม
ชี้แจงรายรับรายจ่ายประจำปี จัดทำรายงานการเงินประจำปี แจกจ่ายให้ชาวบ้านรับรู้ เป็นต้น

4. พัฒนาวัตถุ คือการที่วัดต้องมีการพัฒนาด้านวัตถุบ้างตามสมควร ให้พอเหมาะแก่การปฏิบัติศาสนกิจหรือรองรับศรัทธา
ของผู้ที่มาวัด เช่น สร้างห้องน้ำให้มีจำนวนพอเหมาะแก่ผู้มาปฏิบัติธรรม จัดหาที่พักตามสมควรแก่ผู้มาพักปฏิบัติธรรม เป็นต้น การ
พัฒนาวัตถุขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละวัด บางวัดมีรายได้มากอาจสร้างถาวรวัตถุด้วยวัสดุอย่างดี บางวัดที่มีรายได้น้อยอาจ
สร้างด้วยวัสดุที่มีคุณภาพปานกลาง แต่ทั้งนี้ ต้องเน้นที่การใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าที่สุด

โดยสรุป การบริหารวัดต้องมีการพัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาวัตถุ ให้ดียิ่งขึ้นไป ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าแก่
งานของศาสนาและสังคม หรืออาจเข้าใจได้โดยง่ายว่า ภายในวัดมีอะไรที่พอจะพัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้ก็ควรนำมาปรับปรุงให้ดี
ขึ้น พัฒนาให้ดีขึ้น แม้แต่ขยะที่ทิ้งอยู่ภายในวัด หากมีการนำมาปรับปรุงพัฒนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็อาจสร้างประโยชน์ได้อย่าง
มากมาย

ปกครองโดยธรรม-ธรรมาภิบาล

พระปฐมบรมราชโองการ บูรณาการสู่การบริหารวัดต่อมาได้แก่ การปกครองโดยธรรม ซึ่งมีความหมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่
บริหารปกครอง ต้องดูแลเอาใจใส่ภาระหน้าที่ของตนโดยยึดคุณธรรมเป็นหลัก การบริหารวัดก็เช่นกันที่เจ้าอาวาสจะต้องบริหารหรือ
ปกครองดูแลกิจการภายในวัดโดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ พระสงฆ์ต้องมีพระธรรมวินัยเป็นหลักยึด

หากจะกล่าวถึงการบริหารในบริบทของสังคมปัจจุบัน การบริหารงานของวัดอาจนำหลัก ธรรมาภิบาลเข้ามา
ประยุกต์ใช้ด้วย เพราะหลักธรรมาภิบาลก็มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัยเช่นกัน ซึ่งประกอบด้วยหลัก 6 ประการ (พระพรหม
บัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2558) หน้า ดังนี้

1. **หลักการมีส่วนร่วม** หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้
ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมการทำงาน ร่วมกันแก้ไขปัญหา และร่วมกันพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา
2. **หลักความโปร่งใส** หมายถึง การตัดสินใจและการปฏิบัติการใดๆเป็นไปตามขั้นตอนที่ตกลงกันไว้ หรือมีกฎหมายและ
ระเบียบรองรับ ไม่ทำงานแบบมีนอกรีต เมื่อประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขอตรวจสอบก็มีหลักฐานชี้แจงได้โดยเฉพาะเรื่องการ
จัดการทรัพย์สินของวัด
3. **หลักความรับผิดชอบ** หมายถึง การที่บุคคลภายในวัดทำตามหน้าที่ของตนหรือตามที่ได้รับมอบหมาย การสนอง
นโยบายผู้บังคับบัญชา และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาและการพัฒนาสังคม
4. **หลักนิติธรรม** หมายถึง การดำเนินการบริหารจัดการวัดอย่างเป็นธรรม เป็นไปตามพระธรรมวินัย จารีตประเพณีคณะ
สงฆ์ สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมืองและนโยบายคณะสงฆ์
5. **หลักประสิทธิภาพ** หมายถึง การดำเนินการบริหารจัดการวัดที่คุ้มค่า มีความประหยัด ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า
6. **หลักประสิทธิผล** หมายถึง การดำเนินการบริหารจัดการวัดบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา
ส่งเสริมพระธรรมวินัย และหลักความพอเพียง

สรุป

พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกแก่พระพุทธศาสนาตลอดทุกรัชกาล พระปฐมบรมราชโองการเป็น
เหมือนกรอบสำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินการในรัชกาลนั้น ๆ องค์ครคณะสงฆ์จึงน้อมนำพระปฐมบรมราชโองการมาบูรณาการ
สู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยที่คณะสงฆ์ใช้เป็นหลักยึด โดยสืบสานพระประสงค์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงอนุญาตให้มีวัด
ขึ้นเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน รักหาวิถีการดำเนินของพระสงฆ์และศรัทธาของชาวบ้าน มุ่งทำประโยชน์แก่สังคม ให้สังคมได้รับ

ความสุข ต่อยอดพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป และปกครองโดยธรรม โดยใช้หลักธรรมาภิบาลเข้ามาเสริมพระธรรมวินัย การบริหารวัดก็จะยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่มหาชนได้

เอกสารอ้างอิง : References

วิ.ม. (ไทย). พระวินัยปิฎก มหาวรรค

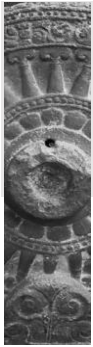
ช.ช. (ไทย). พระสัทตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก

พระมหาหรรษา โยธา (2561). “ยุทธศาสตร์ 5ส เชิงพุทธ ในการบริหารวัด” ใน วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561). ขอนแก่น : เอมี ก๊อปปี เซนเตอร์.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). รัฐศาสตร์เพื่อชาติ vs รัฐศาสตร์เพื่อโลก. กรุงเทพฯ :ธรรมสภา.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). “ตอบเรื่อง พ.ร.บ. คณะสงฆ์” ใน ปาจารย์สาร ปีที่ 42 ฉบับที่ 1. กรุงเทพฯ : สอนเงินมีมา.

บทบาทและความสำคัญของวิปัสสนาจารย์ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

The Role and the Important of Vipassana Masterin Insight

Meditation Practice

ดร.แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย

Dr.Maechee Kulaporn Kaewwilai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Manachulalongkomrajavidyalaya University,

Buddhapanyasridvaravadi Buddhist Collage

Email: Kulapornka@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของวิปัสสนาจารย์ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระวิปัสสนาจารย์องค์แรก เพราะทรงผู้เป็นครูผู้ยิ่งใหญ่ ให้คำแนะนำแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง ในเรื่องการสอบอารมณ์มีหลักฐานปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เช่น ในมหาปยุตตสูตร และในจุฬารุโฆวาทสูตร วิปัสสนาจารย์ในสมัยปัจจุบันเน้นการสอบอารมณ์ที่มีสาระสำคัญอยู่ที่หัวใจของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือการให้มีสติอยู่กับอารมณ์ของวิปัสสนาคือรูป – นาม ไตรลักษณ์ที่เกิดในปัจจุบันเฉพาะหน้าขณะนั้นๆ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากำหนดรู้ปัจจุบันอารมณ์ที่เกิดขึ้นในที่ทั้งสี่ฐานแห่งสติปัฏฐาน คือ กาย เวทนา จิต ธรรม วิปัสสนาจารย์ควรมีคุณสมบัติเฉพาะด้านในเรื่องปฏิบัติ ปรียัติ และปฏิเวธ และต้องมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาอย่างแท้จริง สามารถให้คำแนะนำผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้อย่างถูกต้อง หลักสติปัฏฐาน 4 สอนให้ผู้ปฏิบัติสามารถนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันและในชีวิตจริง โดยเน้นให้ผู้ปฏิบัติมีสติจดจ่อต่อเนื่อง มีการปฏิบัติอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ มีการคิดตรองและพิจารณาสิ่งมากระทบในการรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ รวมทั้งสามารถใช้ปัญญาพิจารณาตรองยังคิดและหยุดการปรุงแต่ง ฝึกใจให้รู้เท่าทันไม่หลงหรือไม่คล้อยตามอารมณ์ในเรื่องนั้นๆ รวมทั้งแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น ถ้าหากว่ามีกัลยาณมิตร มีสถานที่ที่เหมาะสม มีอากาศที่เหมาะสม มีแหล่งอาหารและอาหารที่เอื้ออำนวยเหมาะสม สภาพดินฟ้าอากาศแวดล้อมที่เหมาะสม หรือมีอิริยาบถที่เหมาะสมกับจริตของนักปฏิบัติ

คำสำคัญ: วิปัสสนาจารย์, การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

Abstract

This paper aimed to study the importance of Teaching-Meditation in Insight Meditation Practice according to The Theravāda Buddhist Scriptures. The Buddha is the first Vipassana Meditation Master because he teaching both god and man. The Buddha is teaching different techniques for to practice correctly. This technique is showing in Mahapunnama Sutta and Jurasahulwan Sutta in Pali Canon. The current Insight Meditation master is point to the heart of the practice, which all methods can be merged into one unique practice. i.e. the contemplation of the true nature of bodily and mental phenomena as well as the Three Characteristics (Tilakkhana), that shall remain the truth forever. The foundations of Mindfulness are 1) Contemplation of Body 2) Contemplation of Feelings 3) Contemplation of Mind and 4) Contemplation of Mind-objects. Emphasizing that the practitioner has to focus continuously with serious and consistent practice having thought, contemplation and consideration of things that affected the perception of the various emotions that occurred in the eyes, ears, nose, tongue, body and mind. And able to use wisdom to have thoughtfulness and stop flavoring , train your mind to be aware of it, do not get lost or not conform to the emotions in that matter. As well as solving various problems better if there is a friendly friend Have a suitable place. With the right weather have appropriate food and food sources Suitable weather conditions or with postures that suit the practitioner's spirit.

Keywords: Vipassana Meditation Master, Insight Meditation Practice.

บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระวิปัสณาจารย์องค์แรกของพระพุทธศาสนา เพราะทรงเป็นกัลยาณมิตรที่มีบทบาทและความสำคัญมาก ในฐานะทรงเป็นครูในการสั่งสอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงให้คำแนะนำตักเตือน ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง ไม่ให้หลงเข้าใจผิดในสภาวะธรรมที่เกิดขึ้น จนหยุดพักการปฏิบัติไปเสียก่อนด้วยเข้าใจผิดว่าตนได้บรรลุธรรมแล้วซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ในเรื่องการสอบอารมณ์มีหลักฐานปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เช่น ในมหาปุณณมสูตร เมื่อพระองค์ทรงแสดงเรื่องรูปและนามเป็น ไตรลักษณ์แล้ว พระองค์ทรงสอบถามความเข้าใจภิกษุเหล่านั้น ในเรื่องของรูปและนามเป็นสิ่งที่เที่ยงหรือไม่เที่ยง ภิกษุทั้งหลายตอบด้วยความเข้าใจว่า “ไม่เที่ยง” พระองค์ทรงตรัสถามต่อไปอีกว่า “สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นสุขหรือเป็นทุกข์” ภิกษุทั้งหลายทูลตอบตรงกันว่า “เป็นทุกข์” เมื่อจบพระสูตรนี้ ภิกษุประมาณ 60 รูป ได้บรรลุอรหัตตผล (พระไตรปิฎกภาษาไทย/14/85-90/96-104)

ในจุฬารุโรวาทสูตร พระองค์ทรงตรัสถามพระราหุลว่า “...อายตนะทั้งหลายมี ตา หู เป็นต้น เที่ยงหรือไม่เที่ยง” พระราหุลทูลตอบด้วยความเข้าใจว่า “ไม่เที่ยง” พระองค์จึงตรัสถามต่อไปว่า “สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข” พระราหุลทูลตอบว่า “เป็นทุกข์” สุดท้ายพระองค์ทรงสรุปว่า “อายตนะและขันธ์ 5 ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ควรถือว่าเป็นเรา เป็นของเรา” เมื่อจบพระสูตรนี้ พระราหุลได้บรรลุเป็นอรหัตตผลพร้อมกับเทวดาอีกหลายพันองค์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย/14/416-419/407-475) จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า การสอบอารมณ์ของพระพุทธเจ้านั้น นอกจากจะเป็นประโยชน์กับคู่สนทนาแล้ว ย่อมยังประโยชน์กับผู้อื่นที่ได้ยินได้ฟังและได้บรรลุเป็นอรหัตตผลอีกด้วย

หลักปฏิบัติวิปัสณากรรมฐานที่สมบูรณ์ที่สุด มีปรากฏอยู่ในมหาสติปัฏฐานสูตร การปฏิบัติวิปัสณากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ ให้เห็นถึงการเน้นความสำคัญของความเพียรพิจารณาได้จากเหตุผล คือ พระพุทธองค์ได้ทรงค้นพบหลักความจริงนั้น แล้วนำมาเปิดเผยแก่ผู้อื่น เมื่อผู้ที่ได้รับแนะนำสั่งสอนจากพระองค์แล้ว ทุกคนต้องมีศรัทธาแล้วพยายามสร้างผลสำเร็จให้เกิดขึ้น ด้วยความเพียรของตนเอง ผลจากการปฏิบัติวิปัสณา ความในตอนที่ขมของมหาสติปัฏฐานสูตร ได้กล่าวถึงผลของการปฏิบัติวิปัสณาตามหลักของมหาสติปัฏฐานสูตรไว้ว่า ถ้ามีความมานะ บากบั่น ไม่ย่อท้อ มีความเพียรในการปฏิบัติตลอด 7 ปี หรืออย่างเร็วที่สุด 7 วัน

วิปัสณาจารย์ในสมัยปัจจุบันจึงพากันพัฒนาประยุกต์วิธีการปฏิบัติ เกิดเป็นรูปแบบต่างๆ ของ การปฏิบัติวิปัสณากรรมฐานหลากหลายวิธี ทว่า บางรูปแบบเกิดขึ้นจากการตีความคำสอนที่ไม่สอดคล้องต้องกัน ทั้งในด้านอรรถและพยัญชนะ เป็นเหตุแห่งความแตกต่าง แปรกแยก สามัคคีเภท ดังนั้นสาระสำคัญหรือหัวใจของการปฏิบัติวิปัสณากรรมฐาน อยู่ที่คือการให้มีสติอยู่กับอารมณ์ของวิปัสณา คือรูป - นาม และไตรลักษณ์ที่เกิดในปัจจุบันเฉพาะหน้าขณะนั้นๆ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กำหนดรู้ปัจจุบันอารมณ์ที่เกิดขึ้นในที่ซึ่งสี่ฐานแห่งสติปัฏฐาน คือ กาย เวทนา จิต ธรรม นั่นเอง

ดังนั้นจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาบทบาทและความสำคัญของวิปัสสนาจารย์ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อค้นหาคุณสมบัติของวิปัสสนาจารย์ที่ดีว่าเป็นอย่างไร เพื่อความเข้าใจอย่างถูกต้อง และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

บทบาทและความสำคัญของวิปัสสนาจารย์

1.1 มีคุณธรรมของความเป็นกัลยาณมิตร

พระพุทธเจ้าทรงเป็นกัลยาณมิตรอันอุดมของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย แม้แต่กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อาจกล่าวได้ว่าพระองค์ทรงเป็นกัลยาณมิตรทั้งในทางโลกียะและโลกุตระ พระองค์ทรงเป็นกัลยาณมิตรให้สรรพสัตว์ผู้มีความทุกข์ได้เป็นที่พึ่ง ได้น้อมนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตาม เพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดในการเข้าถึงพุทธธรรม ในส่วนของการปฏิบัติกรรมฐานนั้นพระองค์ทรงเป็นกัลยาณมิตร คือ อาจารย์ผู้ให้กรรมฐาน หรือบุคคลผู้แนะนำสั่งสอนให้ผู้ปฏิบัติเกิดการบรรลุธรรม ก่อนที่พระองค์จะทรงแสดงธรรมในแต่ละครั้งนั้น พระองค์ทรงพิจารณาอุปนิสัยก่อนว่า สัตว์เหล่านั้นมีอุปนิสัยหรือไม่ ธรรมเทศนาอะไรจึงจะเหมาะสมแก่สัตว์เหล่านั้น และเมื่อแสดงธรรมไปแล้ว จะมีผลอะไรเกิดขึ้น พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญของกัลยาณมิตร ดังที่พระพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพพนิมิตฉันใด ความเป็นผู้มีมิตรดีก็เป็นตัวนำ เป็นบุพพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอริยอัฏฐางคิกมรรคฉันนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย/19/49/43) พระพุทธเจ้ามีพุทธจักขุรู้ความยิ่งและความหย่อนแห่งอินทรีย์ของเวไนยสัตว์ทั้งหลาย กล่าวคือเห็นเวไนยสัตว์ มีอาการต่าง ๆ กัน ในการสอนแต่ละครั้งพระองค์ตรวญดูผู้ที่มีความพร้อมแห่งอินทรีย์ 5 คือ สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ ปัญญาอินทรีย์ ดังพระพุทธพจน์ว่า “พระผู้มีพระภาคทราบอธยาศัย อนุสัย จริต อธิมุตติของเหล่าสัตว์ทุกจำพวก รู้จักเหล่าสัตว์ผู้มึนเลสจจุลีน้อยในปัญญาจักขุ มึนเลสจจุลีมกในปัญญาจักขุ มีอินทรีย์แก่กล้า มีอินทรีย์อ่อน มีอาการดี มีอาการทราม ผู้ที่แนะนำให้รู้ได้ง่าย ผู้ที่แนะนำให้รู้ได้ยาก เป็นภัพพสัตว์ (ผู้สมควรบรรลุธรรม) และอภัพพสัตว์ (ผู้ไม่สมควรบรรลุธรรม) พร้อมทั้ง เทวโลกมารโลกพรหมโลก หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ย่อมเป็นไปภายในพระพุทธญาณ (พระไตรปิฎกภาษาไทย/30/15/302-303)

กัลยาณมิตร ควรประกอบด้วยคุณธรรมอีก 7 ประการ คือ

1. น่ารัก เป็นบุคคลที่เห็นแล้วรู้สึกสบายใจ ชวนให้เข้าใกล้ปรึกษา ไต่ถาม มีความพอใจ ไร้เรง เบิกบานอยู่เป็นนิจ มีการส้ารวม กาย วาจา และใจ ความน่ารักของกัลยาณมิตร มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งแฝงอยู่มากมาย
2. นำเคารพ เป็นบุคคลที่อุดมด้วยปัญญาทั้งทางโลก และทางธรรม
3. นำเจริญใจ เป็นบุคคลที่ทรงความรู้ มีภูมิปัญญาเป็นเลิศ ทั้งทางโลกและทางธรรม มีอุบายวิธีทำให้ศิษย์ตั้งตนอยู่ในสัมมาทิฐิได้ ทำให้ศิษย์เกิดความเลื่อมใสอย่างแท้จริง
4. ฉลาดพูดแนะนำตักเตือน เป็นบุคคลที่รู้จักพูดชี้แจงให้เข้าใจ มีความสามารถในการพูดเพื่อโน้มน้าวใจให้ทำตามในสิ่งที่ดีมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้

5. อุดหนุนต่อถ้อยคำ เป็นบุคคลที่พร้อมจะรับฟังคำปรึกษาซักถามอยู่เสมอ อุดหนุนฟังได้ รักษาอารมณ์ให้เยือกเย็นอยู่เสมอ

6. แผลงเรื่องที่ลึกล้ำได้ เป็นบุคคลที่สามารถนำเรื่องที่ยกมาอธิบาย ให้เกิดภาพพจน์ เข้าใจง่าย เกี่ยวกับหัวข้อธรรมที่ยาก ๆ ก็สามารถหาเรื่องอุปมาอุปไมยให้เข้าใจอย่างง่าย

7. ไม่ชักนำไปในทางที่เสื่อมเสียหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม เป็นบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติในธรรมได้เสมอ (พระไตรปิฎกภาษาไทย/23/37/57)

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้กล่าวถึงกัลยาณมิตรว่า ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระอสีติมหาสาวก พระอรหันต์อื่น พระอนาคามี พระสกทาคามี พระโสดาบัน พระปุณฺณผู้ได้มาน ผู้ทรงจำพระไตรปิฎก ผู้ทรงจำได้ 2 ปิฎก ผู้ทรงจำได้ 1 ปิฎก หรือผู้ทรงจำพระไตรปิฎกอรรถกาทอนใดตอนหนึ่งได้ (วิสุทธิมรรค ฉบับภาษาไทย : 160-163)

ในปัจจุบัน วิปัสสนาจารย์เป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติ ถือว่ามีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง จึงจำเป็นที่จะต้องมีความสมบัติที่เหมาะสมดังนี้

1. เป็นพระภิกษุอยู่ในขั้นเถรภูมิ คือ มีพรรษาตั้งแต่ 10 พรรษาขึ้นไป
2. ได้เรียนรู้และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานดีและผ่านญาณมาโดยบริบูรณ์แล้ว
3. เป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชาครู ได้รับการถ่ายทอดวิชาจากโบราณจารย์
4. แดกฉานในปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ที่จะถ่ายทอดได้ถูกต้องตรงตามพระพุทธวจนะ
5. อธิบายธรรมที่ยากให้เข้าใจง่าย ธรรมที่ง่ายก็สามารถขยายความให้พิสดารได้
6. ธรรมที่อยู่ไกลก็สามารถอธิบายให้ใกล้ได้ ธรรมที่อยู่ใกล้ก็สามารถขยายให้เห็นการณ์ไกลออกไป
7. พุดถ้อยคำสั้น ๆ กินใจความ พุดถ้อยคำมาก ๆ ก็ไม่กินใจความ
8. สามารถแสดงธรรมโดยอุปมา อุปมัย และยกหลักฐานขึ้นได้
9. มีเทคนิคในการดูสภาวะธรรมของผู้ฝึกได้คม แม่นยำ ปรับแต่งให้ก้าวหน้าต่อไปได้ถูกต้อง
10. มีอินทรีย์สังวร (ธนิต อยู่โพธิ, 2540)

วิปัสสนาจารย์ มีหน้าที่หลักคือการสอบอารมณ์ผู้ปฏิบัติ เพื่อให้การแนะนำวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม ช่วยให้ผู้ปฏิบัติไม่หลงทางและเสียเวลาอยู่กับการปฏิบัติที่ผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนจากทางแห่งอริยมรรค ถ้าวิปัสสนาจารย์เป็นผู้บรรลุมรรคผล คือ เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงในแนวทางการปฏิบัติ และนำตนเข้าสู่มรรคผล นิพพานได้ แล้วก็เป็นผลดีต่อผู้ที่สอบอารมณ์

1.2 มีเทคนิคในการการสอบอารมณ์

การสอบอารมณ์ หมายถึง การที่วิปัสสนาจารย์หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมาย แต่งตั้ง ให้ทำหน้าที่สอบอารมณ์ เพื่อช่วยให้คำแนะนำ ช่วยวินิจฉัย และประเมินผลการปฏิบัติให้ปฏิบัติถูกต้อง และตรงกับสภาวะธรรมที่เกิดขึ้น (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551)

ในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับพระโสมโกฬิวีระว่า “โสมนะ เช่นเดียวกัน ความเพียรที่ปรารถนาเกินไปย่อมเป็นไปเพื่อความฟุ้งซ่าน ความเพียรที่ย่อหย่อนเกินไป ย่อมเป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน ฉะนั้น เธอจงตั้ง

ความเพียรให้พอดี จงปรับอินทรีย์ให้เสมอกัน และจงถือเอานิมิต ให้ความเสมอกันนั้น” เมื่อพระโสณะ เข้าใจสาเหตุว่าที่ตนยังไม่บรรลุธรรมนั้นก็เพราะปฏิบัติตึงเกินไป พระองค์ทรงแนะนำให้ปฏิบัติทางสายกลาง โดยเปรียบด้วยวานพิณที่ซึ่งไว้พอดี ดัดแล้วเกิดเสียงไพเราะ ชวนฟัง ต่อมาพระโสณโกฬวิสะจึงเปลี่ยนมาตั้งความเพียรแต่พอดี ปรับอินทรีย์ให้สมดุล เสมอกัน จนในที่สุดท่านได้บรรลุอรหัตตผล (พระไตรปิฎกภาษาไทย/22/55/533)

ในการสอบอารมณ์แต่ละครั้ง พระวิปัสสนาจารย์จะให้เวลาสำหรับการสอบอารมณ์อย่างเต็มที่ผู้ปฏิบัติท่านใดที่ปฏิบัติถูกต้อง ท่านจะให้เพียรกำหนดต่อไป ผู้ปฏิบัติท่านใดที่ปฏิบัติผิดพลาด ท่านจะแนะนำแก้ไขให้ทันที บางครั้งผู้ปฏิบัติมีความตื้อตึง ต้องการปฏิบัติตามความชอบใจของตนเอง วิปัสสนาจารย์จำเป็นต้องใช้ความแข็งแกร่ง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสลดใจ เลิกการปฏิบัติที่ผิดพลาดนั้น ด้วยการดูหรือการทำเสียงดัง สอดคล้องกับเรื่องของพระวัคคิที่ถูกพระพุทธเจ้าขับไล่ออกจากสำนักเพื่อให้เกิดความสลดใจ สุดท้ายท่านยอมลดทิฐิ แล้วปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงบรรลุอรหัตตผล

พระภิกษุทันตโสภณเถระ มหาสี่สยาตอ กล่าวถึงประโยชน์ของการสอบอารมณ์ไว้ดังนี้

1. การใช้สติกำหนดรู้ของผู้ปฏิบัติ นั้น ถ้าหากยังไม่ตรงต่อปัจจุบัน อาจารย์ผู้สอนจะได้ชี้แนะนำให้กำหนดให้ถูกต้องต่อปัจจุบัน
2. เมื่อผู้ปฏิบัติใช้สติกำหนดรู้ไม่ทัน เนื่องจากเคลื่อนไหวอริยาบถเร็วเกินไป อาจารย์ก็จะได้แนะนำแก้ไขให้เคลื่อนไหวอริยาบถได้พอเหมาะกับสติที่จะกำหนดได้ทัน
3. ถ้าการกำหนดรู้ของผู้ปฏิบัติยังกระทำไปโดยไม่ถูกต้อง อาจารย์ผู้สอนก็จะแนะนำให้ทำโดยถูกต้อง
4. เมื่อผู้ปฏิบัติขาดสติพลั้งเผลอไป ไม่ได้กำหนดต่ออารมณ์นั้น ๆ อาจารย์ผู้สอนก็จะแก้ไขให้สติของผู้ปฏิบัติดีขึ้น
5. ถ้าวิริยะกับสมาธิ และศรัทธากับปัญญาไม่เสมอกัน อาจารย์ผู้สอนก็จะแก้ไขให้เสมอกันเมื่อ การกำหนดรู้ในขั้นแรกของผู้ปฏิบัติกำหนดได้ดีแล้ว อาจารย์ผู้สอนก็จะแนะนำเพิ่มเติมให้ดีขึ้นไปอีก (ภิกษุทันตโสภณเถระ, 2541)

การสอบอารมณ์ของวิปัสสนาจารย์ ทำให้ได้ซักถามเรื่องที่ยังไม่เข้าใจให้เข้าใจถูกต้องขึ้น ทำให้เพิ่มศรัทธาและวิริยะ จากการศึกษาค้นคว้าหลักฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จากชั้นคัมภีร์พระไตรปิฎก และอรรถกถา พบว่า “วิปัสสนา” คือการกำหนดรู้อารมณ์ หรือ กำหนด “ธรรม” ให้เห็นแจ้งความจริง ดังข้อความว่า “ธัมมปฏิสัมภิตาเป็นอันบุคคลบรรลุแล้ว ทำให้แจ้งแล้ว ถูกต้องแล้วด้วยปัญญาโดยการกำหนดธรรม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย/31/1/534)

คำว่า “กำหนดรู้ธรรม” หมายถึงการกำหนดรู้ที่สภาวะลักษณะและสามัญลักษณะของรูป-นาม ดังในอรรถกถาสารัตถปกาสินี สังยุตตนิกาย ชนขวารวรรค กล่าวถึงลักษณะจริงแท้ของธรรมทั้งหลายว่า “ธรรมทั้งหลายมีลักษณะอยู่ 2 ลักษณะ คือ สามัญญลักษณะ (ลักษณะทั่วไป) 1 และ ปัจจุตถลักษณะ (ลักษณะเฉพาะตัว) 1” การเจริญวิปัสสนาภาวนา เป็นการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ถึงความสิ้นไปแห่งปัญหาความทุกข์ทั้งหมด ด้วยการเพียรเจริญศีล สมาธิ ปัญญา หรืออริยมรรคมีองค์ 8 หรือสติปัฏฐาน 4 หรือเอกายนมรรค (ปฏิสัมภิตา

มรรค) โดยการกำหนดรูปปัจจุบันธรรมขณะกำลังปรากฏอยู่จริง ที่อัมพาพร่างกาย หรือรูปนาม หรืออุปาทานชั้น 5 (พระไตรปิฎกภาษาไทย/14/431/490) เป็นอารมณ์ จนกระทั่งเกิดปัญญาญาณ ตัดกิเลสได้เป็นสมุจเฉทปหานตามอำนาจของมรรคญาณ โดยต้องเริ่มจาก วิสุทธิ 7 ก็คือ วิปัสสนาญาณ 16 อันเกิดจากการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

ในการพิจารณาวิปัสสนามี 3 แบบด้วยกันคือ

แบบที่ 1 พิจารณาไตรลักษณ์ เห็นความไม่เที่ยง เห็นความเป็นทุกข เห็นความไม่มีอะไรเป็นตัวตนให้ยึดถือ มั่นหมายได้

แบบที่ 2 เห็นตามความเป็นจริงในวิปัสสนาญาณ 9 โดยเริ่มตั้งแต่การเกิดและดับ ไล้ไปเรื่อยจนกระทั่งถึงสังขารเพกขาญาณ แล้วก็ทบทวนญาณทั้ง 8 กลับไปกลับมา ซึ่งเรียกว่า สัจจานุโลมิกญาณ

แบบที่ 3 อริยสัจทั้ง 4 อริยสัจประกอบด้วยความทุกข์ คือสิ่งที่ต้องทนอยู่ตลอดเวลาสมุทัย คือสาเหตุของการเกิดทุกข์ นิโรธ คือการดับทุกข์โดยสิ้นเชิง และมรรคซึ่งภาษาบาลีเรียกว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา คือการปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับทุกข์ หรือปฏิบัติที่จะเข้าถึงความดับทุกข์ มี 8 อย่าง ตั้งแต่สัมมาทิฐิ ไปจนถึง สัมมาสมาธิ สรูปแล้วเหลือแค่ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่เรียกว่า ไตรสิกขา เท่านั้น (พระธรรมธีรราชฆาตมุนี (โชดก ญาณสิริ), 2550)

1.3 มีความรู้และความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาอย่างแท้จริง

วิปัสสนาจารย์ต้องมีความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริงในวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา รวมถึงการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการปรับพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นรับรู้ 2) ขั้นการคิด ตรัสตรง ได้แก่ โยนิโสมนสิการ ในการพัฒนามนุษย์ จะต้องมืองค์ประกอบช่วยสนับสนุน ทั้งที่เป็นองค์ประกอบภายนอกและภายในตัวมนุษย์ คือ รู้จักใช้ความคิด โดยปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ คือมีปัญญาอันเห็นชอบ เป็นทางเกิดแนวคิดที่ถูกต้อง ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา จุดเริ่มต้นของปัญญา ซึ่งมีใน 2 ลักษณะคือ เกิดขึ้นมาเองกับการตระหนักรู้สาเหตุแห่งทุกข์ในระดับปัญญา และปัญญา ซึ่งมีใน 2 ลักษณะคือ ปัญญาแบบฉับพลันและแบบค่อย ๆ มา เป็นผลให้สามารถละต้นเหตุของทุกข์ คลายทุกข์ และอยู่อย่างกลมกลืนกับความจริง ปัญญาในการรู้เท่าทันความทุกข์และเหตุของทุกข์ ปัญญาในการละสาเหตุของทุกข์และการอยู่กับความจริงอย่างกลมกลืน และการมีภาวะใจที่เป็นอิสระจากความบีบคั้น (สุภาพร ประดับสมุทร, 2552)

3) ขั้นการปฏิบัติ ได้แก่ การปรับพฤติกรรมด้วยการมีสติสัมปชัญญะ อินทรีย์สังวร การรักษาศีลให้บริสุทธิ์ หรือสุจริต 3 การปรับพฤติกรรมขั้นสูงขึ้นมาจากฐานกาย วาจา มาเป็นฐานจิต เป็นการใชปัญญาที่ได้ มาเป็นการกำกับควบคุมตนเอง ความระลึกได้เป็นตัวเตือนให้มีสติตลอดเวลา สามารถรู้ทันอารมณ์ที่เกิดขึ้นและสามารถควบคุมปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ แล้วพัฒนาตนไปสู่ปัญญาที่อยู่เหนือความต้องการและความคิดเห็นที่ผิด สามารถกำจัดโลภ โกรธ และหลงในชีวิตได้ จริตมีสาเหตุมาจากความเคยชินในอดีต แต่สามารถปรับเปลี่ยนโดยการฝึกฝนได้ กรรมฐานที่เหมาะสมกับจริตจะต้องทำให้เกิดความสบาย เป็นที่พึงพอใจของผู้ฝึก และเมื่อฝึกแล้วเกิดความสุข ซึ่งเป็นเหตุให้จิตตั้งมั่นเป็นสัมมาสมาธิได้ง่าย เมื่อปฏิบัติกรรมฐานข้อใดข้อหนึ่ง อานิสงส์ที่ได้คือ การรู้เท่าทันความเป็นจริงของชีวิต มีสติ ไม่ประมาท คลายความยึดมั่นถือมั่น ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ เป็นบาท

ฐานของวิปัสสนากรรมฐาน กล่าวคือสมถกรรมฐานเมื่อเจริญแล้ว สามารถให้บรรลุผลนิพพาน หรือเป็นบาทฐานของการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เมื่อวิเคราะห์สมถกรรมฐานในฐานะเป็นบาทฐานของวิปัสสนา จะเห็นได้ว่าเมื่อเจริญสมถกรรมฐานข้อใดข้อหนึ่ง จิตตั้งมั่นเป็นขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิและอัปนาสมาธิ จากนั้น องค์ฌานก็จะเกิดขึ้น ก็ใช้องค์ฌานนั้นเป็นบาทฐานในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน หรือใช้อารมณ์สมถกรรมฐานบางหมวดเพื่อเป็นบาทฐานเพื่อการเจริญวิปัสสนา จนสามารถบรรลุอรหัตผลได้ (เสฐียร ทังทองมะดัน, 2555) และเมื่อจิตตั้งมั่นดีแล้วย่อมเป็นเหตุให้เกิดปัญญารู้แจ้งธรรมได้ในที่สุด สติปัญญาเป็นกุญแจสำคัญของการปฏิบัติในทุกรูปแบบ หากผู้ปฏิบัติได้ศึกษาปริยัติอย่างถูกต้อง และนำสู่การปฏิบัติด้วยความเข้าใจถ่องแท้ ไม่ว่าจะปฏิบัติด้วยรูปแบบใดหรือวิธีการใดก็ตาม ก็จะสามารถหยั่งเห็นรูป-นาม ไตรลักษณ์ตามความจริง จากปัญญาขั้นต้นสู่ปัญญาขั้นปลาย คือเห็นอริยสัจ 4 ก็สามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือทำลายกิเลสดับทุกข์ทั้งปวงถึงพระนิพพานในที่สุดสำหรับการพัฒนามนุษย์ขั้นสูงในพุทธศาสนาที่เรียกว่า การบรรลุธรรมหลักไตรสิกขาเป็นหลักที่สำคัญที่ทำให้เกิดการบรรลุธรรม หรือเรียกว่าพัฒนาไปในระดับโลกุตระเป็นการพัฒนาจิตเพื่อความบริสุทธิ์หมดจดได้

การบรรลุนิพพาน ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในตัวมนุษย์ถึงขั้นพื้นฐาน เปลี่ยนจิตใจ เปลี่ยนลักษณะความคิด เปลี่ยนบุคลิกภาพ มีโลกทัศน์และชีวทัศน์อย่างใหม่ มีระบบพฤติกรรมมั่นคง ทั้งนี้เพราะมีความเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจที่สำคัญ 2 ด้าน คือ 1) ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และความเชื่ออันเป็นเรื่องด้านอวิชชากับปัญญา 2) ความรู้สึกเกี่ยวกับคุณค่าหรือการสนองความต้องการอันเป็นเรื่องด้านตัณหากับฉันทะ ทั้งสองด้านสัมพันธ์กัน คือมนุษย์ปุถุชน ปราธณา รูป รส กลิ่น เสียง โภภะที่พึงใจ เขาย่อมตื่นตื่น ผันใฝ่ เอาใจจดจ่อและทำการต่าง ๆ เพื่อให้ได้สิ่งเหล่านั้นมาเสพ โดยเข้าใจว่าการที่เขาสามารถครอบครองเป็นเจ้าของสิ่งเหล่านั้นได้จริง ความสุขทุกขนั้น ขึ้นอยู่กับการได้หรือไม่ได้และความผันผวนปรวนแปรของสิ่งเหล่านั้น ส่วนผู้ที่บรรลุนิพพานแล้ว มองเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะของธรรมตาแห่งธรรมชาติ ไม่เห็นอะไรที่จะเอาตัวตนเข้าไปครอบครองซ่อนขึ้นไว้ได้ มองเห็นสิ่งทั้งหลายไปตามความสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง การที่จะตื่นตื่น ผันใฝ่ เอาใจจดจ่อและทำการต่าง ๆ เพื่อให้ได้สิ่งเหล่านั้น จึงไม่มี ความเข้าใจความสัมพันธ์ของตนกับสิ่งทั้งหลายที่แวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สิน ผู้คน ธรรมชาติ และชีวิตของตน เปลี่ยนไปเป็นอย่างใหม่ ความรู้สึกเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ก็เปลี่ยนไป นำไปสู่บุคลิกภาพและระบบพฤติกรรมอย่างใหม่ ที่ว่า ลอยพ้นจากโลกธรรม หรือถึงอยู่ในโลก แต่ไม่ติดโลก ไม่เปราะเปื้อนโลก โลกฉาบทาไม่ได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555)

สิ่งที่พระวิปัสสนาจารย์ควรให้ความสำคัญ ก่อนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีดังนี้

1.3.1) ควรให้ผู้ปฏิบัติมีศีลให้บริสุทธิ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย/10/141/88) ถ้าเป็น อุบาสกอุบาสิกา พระวิปัสสนาจารย์ควรให้มีการสมาทานศีลตามฐานะของผู้ปฏิบัติ เรียกว่าศีลวิสุทธิ

1.3.2) ควรให้ผู้ปฏิบัติตัดปليโพธ สิ่งแรกที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติกรรมฐาน คือการตัดความกังวลใจ ซึ่งเป็นเครื่องผูกพันหรือห่วงเหี่ยวเป็นเหตุให้ใจหวังกังวล ปลิโพธที่ผู้จะเจริญกรรมฐานพึงตัดเสียให้ได้ เพื่อให้เกิดความปลอดโปร่งพร้อมที่จะเจริญกรรมฐานให้ก้าวหน้าไปได้ดี และควรมีความพร้อมด้วยสัพบายะ

หมายถึงสถานที่ที่เหมาะสมกัน เกื้อกูลช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย และเกิดวิปัสสนาปัญญาหรือญาณในที่สุด ซึ่งประกอบด้วยองค์สัปปายะ 7 ประการ

1.3.3) ควรให้ผู้ปฏิบัติได้กรรมฐานอุกฤษฏ์ของตนเอง พระพุทธเจ้าทรงสอนวิธีการปฏิบัติกรรมฐานไว้ถึง 41 แบบ คือสมถกรรมฐาน 40 และมหาสติปัฏฐาน 4 เพื่อให้มีกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริตนิสัยของแต่ละคน ซึ่งแตกต่างกันไป

1.3.5) ควรให้ผู้ปฏิบัติมีการสำรวมในทวาร 6 โดยการกำหนดรู้ทุกขณะ ที่ได้เห็น ได้ยิน ได้รับกลิ่น ได้ลิ้มรส ได้ถูกต้องสัมผัส และได้รับรู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ (พระไตรปิฎกภาษาไทย/26/653/452) การปฏิบัติธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ 3 ประการ (พระไตรปิฎกภาษาไทย/30/673/333) คือ 1) เป็นประโยชน์ในชาติปัจจุบันนี้ 2) เป็นประโยชน์ ในชาติต่อไป 3) เป็นประโยชน์สูงสุด คือประโยชน์ในทางธรรมโดยเฉพาะ ถ้าปฏิบัติดีปฏิบัติถูก ก็จะเข้าถึงความเป็นพระอรหันต์ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป จนกระทั่งหลุดพ้นเข้าสู่พระนิพพานได้

1.3.6) ควรให้ผู้ปฏิบัติมีความตั้งใจจริงในเรื่องของการปฏิบัติกรรมฐาน มีความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำมาเป็นการปฏิบัติธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันและใช้ได้ในชีวิตจริง มีสติจดจ่อต่อเนื่อง โดยมีการปฏิบัติอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ มีการคิดตรិตรองและพิจารณาสิ่งมากระทบในการรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ และสามารถใช้ปัญญาในการมีความยั้งคิดและหยุดการปรุงแต่ง ฝึกใจให้รู้เท่าทันไม่หลงหรือไม่คล้อยตามอารมณ์ในเรื่องนั้นๆ รวมทั้งแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น ถ้าหากว่ามีกัลยาณมิตร มีสถานที่ที่เหมาะสม มีอากาศที่เหมาะสม มีแหล่งอาหารและอาหารที่เอื้ออำนวยเหมาะสม สภาพดินฟ้าอากาศแวดล้อมที่เหมาะสม หรือมีอิริยาบถที่เหมาะสมกับจริตของนักปฏิบัติ เช่นบางคนถูกกับเดินจงกรม บางคนถูกกับนั่ง เหล่านี้ภาษาบาลีเรียกว่า สัปปายะ คือความเหมาะสมสมควร ถ้าหากว่าเหมาะสม การปฏิบัติของเราจะก้าวหน้าก็เจริญ แต่นั่นหมายความว่านักปฏิบัติต้องทำจริง ๆ ไม่ใช่ทำ ๆ ทิ้ง ๆ ไปสนใจเรื่องอื่นแทน (พระครูธรรมธรเล็ก สุทธิมปญโญ, 2555) ดังนั้นนักปฏิบัติต้องวางกำลังใจเป็นกลาง มีตัวอุเบกขาอยู่ประจำใจ แล้วกำหนดรู้อาการปัจจุบันขณะให้จดจ่อ และต่อเนื่อง โดยเน้นการปฏิบัติจุดมุ่งหมายเพื่อความพ้นทุกข์ และเพื่อความเป็นพระอรหันต์ คือพระโสดาบันเป็นอย่างน้อย โดยต้องมีความเคารพพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระอรหันต์อย่างจริงจัง ไม่ล่องเินด้วยกาย วาจา หรือใจ รักษาศีลทุกสิกขาบทให้สมบูรณ์บริบูรณ์ ไม่ละเมิดด้วยตัวเอง ไม่ยุยงให้คนอื่นทำ ไม่ยินดีเมื่อคนอื่นทำ ทำยสุดตั้งใจเอาไว้ว่าตายเมื่อไรขอไปพระนิพพานทีเดียว (พระครูธรรมธรเล็ก สุทธิมปญโญ, 2554)

1.3.6) แนวทางการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 (พระไตรปิฎกภาษาไทย/10/373/301)

(1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตน จำแนกวิธีปฏิบัติไว้ 6 อย่าง เช่น อานาปานสติ – กำหนดลมหายใจและอิริยาบถ – กำหนดรู้ทันอิริยาบถ

(2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือมีสติรู้ชัดเวทนา อันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉย ๆ ก็นั่นทั้งที่เป็นอามิส และนิรามิสตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้น ๆ

(3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่านหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ อย่างไร ๆ ตามที่เป็นไปในขณะนั้น

(4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือมีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิ वर्ณ 5, ชันธ 5, आयตนะ 12, โพชฌงค์ 7, อริยสัจ 4 ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีตัวตนหรือไม่ เกิดขึ้นเจริญ บริบูรณ์และดับไปได้อย่างไร เป็นต้นตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้น ๆ

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันโดยธรรมชาติที่จะเข้าถึงความสุขสงบภายในจิตใจแห่งตน แม้ว่ามนุษย์จะแตกต่างกัน มนุษย์ทุกคนจึงควรได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะสร้างความสุขสงบนั้น ตามความสามารถของตน และความสามารถนั้นก็เปลี่ยนแปลงเพิ่มพูนได้ พระพุทธศาสนาจึงให้โอกาสทุกคนที่จะพัฒนาความสามารถของตนเองในการสกัดปัญหาเยี่ยวยาความทุกข์ เพิ่มสุขยั่งยืนด้วยตนเอง แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะสอนเรื่องการพึ่งตนเอง โดยตระหนักในความรับผิดชอบของตนเองอย่างเต็มที่ แต่นั่นก็มีได้หมายความว่า มนุษย์จะต้องต่อสู้อย่างโดดเดี่ยวเพียงลำพัง มนุษย์ทุกคนสามารถเป็นอุปกรณ์ในการช่วยเหลือของคนอื่นได้ (ประทีป พีชทองกลาง, 2556)

3) ขั้นการปฏิบัติ ได้แก่ การปรับพฤติกรรมด้วยการมีสติสัมปชัญญะ อินทริยสังวร การรักษาศีลให้บริสุทธิ์หรือสุจริต 3 ผลในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน สติปัฏฐาน 4 เป็นการปฏิบัติโดยมีสติเป็นประธาน สภาวะที่พึงตั้งไว้ด้วยมีสติสัมปชัญญะ ต้องมีความเพียรในการทำให้จิตมีความระลึกรู้ในปัจจุบันขณะ ทางกาย เวทนา จิต และธรรม ให้จดจ่อต่อเนื่องตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งหลับจึงจะสามารถปรับพฤติกรรมได้ วิธีการฝึกฝนอินทริยทั้ง 6 ของพระพุทธเจ้านั้น เป็นตัวอย่างของวิธีการปรับพฤติกรรมด้วยอินทริยสังวรในทางพระพุทธศาสนา สิ่งที่สำคัญคือขณะที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ผ่านอายตนะทั้ง 6 ต้องมีการวางกำลังใจที่วางเฉย โดยไม่ตั้งใจ ไม่เสียใจ มีการกำหนดสติสัมปชัญญะให้ระลึกรู้อยู่ในปัจจุบันขณะ และไม่มีอาการปรุงแต่งอารมณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น สุจริต 3 เป็นผลจากการสำรวมอินทริย ซึ่งมุ่งให้เกิดการสำรวมผ่านทวารทั้ง 6 โดยมีองค์ธรรม คือ สติสัมปชัญญะเป็นตัวขับเคลื่อน คอยป้องกัน รักษา ตั้งแต่ต้นทาง คือ ตั้งแต่การเริ่มรับอารมณ์ และไม่ปล่อยให้อารมณ์ถูกรอบงำ หรือหลงไปกับอารมณ์ฝ่ายไม่ดี ผลก็คือ ทำให้เกิดการระวังในการแสดงออกทางกาย วาจา และใจ เป็นการพัฒนากายใน ในระดับพื้นฐานในระดับศีล อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติในระดับสูงขึ้นไป และผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่เข้ารับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นระยะเวลา 7 วัน 8 คืน ด้วยการเดินจงกรม การนั่งสมาธิ และการกำหนดอิริยาบถย่อย พบว่า สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน โดยการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติ พบว่าคะแนนรวมของพฤติกรรมหลังการฝึกปฏิบัติมีคะแนนสูงขึ้นในทุกประเด็นอย่างชัดเจน (อนุชา สมจิตร, 2539) ดังนั้น สติระลึกรู้ได้ทันปัจจุบันจึงเป็นธรรมสำคัญ

ในทางจริยธรรมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นตัวควบคุมการปฏิบัติหน้าที่และเป็นตัวคอยป้องกันยับยั้งตนเอง มีสติระลึกรู้ได้ทันปัจจุบันที่ถูกต้องสมบูรณ์เพียงพอจะกันไม่ให้สิ่งที่มากระทบนั้นปรุงแต่งจิตได้ ในขณะที่เดียวกันสติระลึกรู้ได้ทันปัจจุบันยังสามารถป้องกันและรักษาโรคที่เกิดทางกายได้ด้วยเช่นกัน การนำหลักวิปัสสนากรรมฐานมาใช้ปฏิบัติในสตรีวัยทองนั้น สามารถลดความแปรปรวนทางด้านร่างกายและจิตใจของสตรีวัยทองได้ และมีประโยชน์ในการควบคุมสภาพจิตใจ ทำให้มีร่างกายและจิตใจปลอดโปร่ง เป็นสมาธิ ลดละพฤติกรรมต่างๆ ที่ผิดพลาดลงไปได้ (พระสมภาร ทวีรัตน์, 2543) และสามารถลดระดับภาวะซึมเศร้า ระดับความรู้สึกสุขภาวะทางจิตโดยรวมเพิ่มขึ้น และเพิ่มความรู้สึกสุขภาวะทางจิตด้านความผ่อนคลาย เป็นมิตร ร่าเริง จิตใจเข้มแข็ง จิตใจเป็นสมาธิ และมีสุขได้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน (เบญญาภา กุลศิริไชย, 2556) โดยธรรมปฏิบัติด้วยวิธีการทำสมาธิทำให้ภาวะความซึมเศร้าของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายลดลงได้จริง(จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, 2553) การฝึกสมาธิเป็นการฝึกจิตให้สงบ ลดความเครียดลง มีมาตั้งแต่ครั้งโบราณนานกว่า 5,000 ปีมาแล้วในอินเดีย ปัจจุบันการฝึกสมาธิได้รับการยอมรับในโลกตะวันตกอย่างมาก ในฐานะของสาขาหนึ่งของการแพทย์ทางเลือกและการแพทย์ผสมผสาน เพื่อนำมาบำบัดโรคต่าง ๆ มีงานวิจัยพบว่า การฝึกสมาธิช่วยบำบัดโรคเรื้อรังต่างๆ ได้ดี ทำให้ผลการรักษาดีขึ้น ใช้ยาน้อยลง หรืองดการใช้ยาได้ สำหรับวิธีในการฝึกสมาธิในกลุ่มวิปัสสนากรรมฐาน ได้แก่โปรแกรม “การเจริญสติเพื่อลดความเครียด (mindfulness-based stress reduction (MBSR)” ของศาสตราจารย์ จอน คาเบ็ต-ซินน์ (Jon Kabat-Zinn) (แพทย์พงษ์ วรพงศ์พิเชษฐ, 2562)

บทสรุป

ในยุคปัจจุบัน จะให้ได้วิปัสสนาจารย์ที่เป็นผู้บรรลุมรรคผลแล้วนั้นเป็นเรื่องยาก จึงทำให้การสอบอารมณ์มีผลเสีย คือทำให้ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจเรื่องมรรคผลที่ผิด ไม่ตรงต่อการปฏิบัติ ขาดความเชื่อมั่น และไม่มีความมั่นใจในตัววิปัสสนาจารย์และคำสอนที่วิปัสสนาจารย์สอนทั้งหมด ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสับสนที่ เกิดจากรูปแบบการปฏิบัติที่ขาดเอกภาพในการปฏิบัติตามหลักสติปัญญา ยังทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการปฏิบัติในรูปแบบใดจึงจะเหมาะสมกับตนมากกว่ากัน ซึ่งแท้จริงแล้ว ความเป็นไปได้ที่ผู้ปฏิบัติแต่ละคนอาจชอบหรือปฏิบัติได้ดีก็วิธีการหรือรูปแบบกรรมฐานที่ต่างกัน ผู้ปฏิบัติที่ไม่ได้ผลในรูปแบบหนึ่งอาจปฏิบัติได้อย่างก้าวหน้าในรูปแบบอื่น การยึดติดรูปแบบหนึ่ง และเข้าใจผิดว่ารูปแบบอื่นๆ (ที่อาจตรงกับจริตของตน) นั้นใช้ไม่ได้ผล เป็นการขวางกั้นความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติของตนเองอย่างไม่รู้ตัว ความเป็นกัลยาณมิตร จึงเป็นหลักธรรมที่โดดเด่นและเป็นข้อเน้นในฐานะเป็นหัวข้อธรรมที่กำหนดความรับผิดชอบต่อตนเองฝ่ายหนึ่ง (โยนิโสมนสิการ) และปัจจัยที่จะช่วยเสริมสนับสนุนผู้อื่นอีกฝ่ายหนึ่ง (ปรโตโฆสะ) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ เป็นศาสนาที่ต้องการช่วยเหลือมนุษยชาติทางด้านจิตใจ พุทธศาสนาได้ให้คำแนะนำ ชี้แนะ คำสั่งสอน ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการปรึกษา การปรึกษาในพระพุทธศาสนามีหลักการสำคัญ คือ ช่วยให้คนพึ่งตนเองได้ แก้ปัญหาชีวิตด้วยตนเองได้ประจักษ์แจ้งด้วยปัญญาของตนเอง ซึ่งต้องอาศัยกัลยาณมิตรมาช่วยเกื้อหนุนเนื่องให้พบปัญญา บนฐานของความเป็นกัลยาณมิตร คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ โดยบทบาทและความสำคัญของวิปัสสนาจารย์ในการปฏิบัติ

วิปัสสนากรรมฐานในปัจจุบันนั้น เน้นการสอบอารมณ์ที่มีสาระสำคัญหรือหัวใจของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน อยู่ที่คือการให้มีสติอยู่กับอารมณ์ของวิปัสสนาคือรูป – นาม ไตรลักษณ์ที่เกิดในปัจจุบันเฉพาะหน้าขณะนั้นๆ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากำหนดรู้ปัจจุบันอารมณ์ที่เกิดขึ้นในที่ทั้งสี่ฐานแห่งสติปัญญา คือ กาย เวทนา จิต ธรรม นั่นเอง วิปัสสนาจารย์ควรมีคุณสมบัติเฉพาะด้านในเรื่องปฏิบัติ ปริยัติ และปฏิเวธ และวิปัสสนาจารย์ต้องมีความรู้และความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาอย่างแท้จริง และควรให้คำแนะนำผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้อย่างถูกต้อง สามารถให้ความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัญญา 4 ได้อย่างถูกต้อง สามารถสอนให้ผู้ปฏิบัตินำมาเป็นการปฏิบัติธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันและใช้ได้ในชีวิตจริง

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). *ธรรมะภาคปฏิบัติ 1*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จตุรมาศ วารีแสงทิพย์. (2553). *การฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายด้วยธรรมปฏิบัติ*. ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2540). *วิปัสสนานัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- เบญญาภา กุลศิริไชย. (2556). *การลดภาวะซึมเศร้าในผู้ประสบภัยพิบัติ ด้วยการรับบทสวดไพชฆมคปริตรเข้าจิตได้สำนึก*. ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประทีป พีชทองกลาง. (2556). *รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร*. ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปรุฑม บัญศรีตัน. (2550). *รูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พระครูธรรมธรเล็ก สุภมมปญโญ. (2554). *ปกิณกธรรม 2*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระครูธรรมธรเล็ก สุภมมปญโญ. (2555). *ปกิณกธรรม 3*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสีหิ). (2550). *คำบรรยายวิปัสสนากรรมฐาน*. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิกจำกัด.
- พระพุทธโฆสอาจารย์. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). Taiwan: The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation.
- พระสมภาร ทวีรัตน์. (2543). *ศึกษาการนำหลักวิปัสสนากรรมฐานมาใช้ในการทดลองภาวะความแปรปรวนทางอารมณ์ในสตรีวัยทอง*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.

- แพทย์พงษ์ วรพงศ์พิเชษฐ.. (2554). *วารสารสำนักการแพทย์ทางเลือก*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม ถึง เมษายน 2554, หน้า 912. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2562 จาก <http://www.thaicam.go.th/> 515_Mind and Body
- ภัททันตะ อาสภมหาเถระ. (2541). *การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามหลักสติปัฏฐาน 4*. กรุงเทพฯ: สำนักวิปัสสนา มูลนิธิวิเวกอาศรม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย.
- สุภาพร ประดับสมุทร. (2552). *การเกิดปัญญาในกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ*. คุษณินิพนธ์คุษณิ บัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสฐียร ทั้งทองมะดัน. (2555). *สมถกัมมัฏฐานในฐานะเป็นบาทฐานของวิปัสสนากัมมัฏฐาน*. คุษณินิพนธ์ คุษณิ บัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- อนุชา สมจิตร. (2539). *ผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลจากการปฏิบัติกรรมฐาน ด้วยการเจริญสติ ปิฎฐาน 4 ซึ่งฝึกสอนโดย คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.

กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

The Process of Enhancing the Health of the Elderly

พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย (ปุนขันธ) ดร.

Phra Maha Kraiwan Chindathi Yo (Pun Khan) Dr.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Manachulalongkomrajavidyalaya University

Email: tchinnat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ พบว่า กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยใช้หลักพุทธธรรมไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ด้านศีล ได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานอย่างเต็มที่ และปฏิบัติธรรมเป็นประจำ เสริมสร้างพัฒนาด้านกายและวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง ทำจิตอาสา และบริจาคทรัพย์ เป็นต้น ด้านสมาธิ ได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำสมาธิ ดูแลสุขภาพกายและใจให้มีความสัมพันธ์กัน ฝึกจิตให้มีสมาธิเข้มแข็งจนสามารถควบคุมตนเองได้ เมื่อปล่อยวาง ทำให้มีความสุข ด้านปัญญา ได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ฝึกดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท รู้เท่าทัน มีสติ มีความรู้ความเข้าใจในตัวเอง ใจเย็น มีเหตุผลมากขึ้น นำปัญญามาเป็นต้นทางและควบคุมพฤติกรรมจนหลุดพ้นจากปัญหา ดับทุกข์ได้ ทำให้เป็นอิสระ สดใสเบิกบาน สุขสงบอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : เสริมสร้างสุขภาวะ, ผู้สูงอายุ

Abstract

This paper aimed to study the process of enhancing the health of the elderly, found that The Process of Health Promotion for the elderly by using the threefold training (precepts of meditation). The moral precept presented to promote the elderly to be fully responsible for their duties with regular practice, to strengthen physical and verbal development, to have a proper relationship with the environment, volunteers and donations, etc. The spiritual meditation presented that it has encouraged the elderly to meditate and between physical health and mental health are very closely connected. Improve your mental toughness by training until you are able to control yourself. The intellect and wisdom promote the elderly to practice to live more carefully, safety precautions, knowing, conscious, self-conscious, self-centered, calm, and more rational. Bring wisdom to guide and control behavior, release from the problem of suffering and find true happiness.

Key Words: enhancing the health, the elderly

บทนำ

ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยได้เป็นสังคมผู้สูงอายุ คือมีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 ตามเกณฑ์ขององค์การสหประชาชาติ และจากการฉายภาพประชากรของประเทศไทยระหว่างปี 2553–2583 พบว่าจำนวนและสัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่จำนวนและสัดส่วนของประชากรวัยทำงานลดลงอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกัน (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2556 : 27) ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายให้กับภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมรับมือกับการเจ็บป่วยและโรคร้ายไข้เจ็บของผู้สูงอายุ การจ่ายสวัสดิการในการครองชีพของผู้สูงอายุ การแบกรับภาระของบุตรหลานซึ่งเป็นวัยทำงานที่มีต่อผู้สูงอายุในสัดส่วนที่ไม่สมดุล (Kelly, B., 2010 : 4) การถูกทอดทิ้งและถูกละเลยจากบุตรหลาน การถูกระงับแรงทางจิตใจจากบุตรหลานหรือคนในครอบครัวโดยคำพูดและการไม่ให้เกียรติ นอกจากนี้รูปแบบของครอบครัวในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายซึ่งมีปู่ ย่า ตา ยาย บุตร หลานอยู่ร่วมกันไปเป็นครอบครัวเดี่ยวซึ่งประกอบด้วยสามี ภรรยา และบุตรเท่านั้น กล่าวคือมีสมาชิกในครอบครัวอยู่กันไม่เกินสองรุ่นซึ่งไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยที่เคยมีบุตรหลานคอยดูแล หรือคอยดูแลบุตรหลานให้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้สูงวัยไม่สามารถแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้ เกิดความรู้สึกว่าตนเองขาดคุณค่า ขาดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้เกิดเป็นปัญหาต่อเนื่องกับกลุ่มผู้สูงวัยในสังคมไทย (ศากุล ช่างไม้, 2550)

ปัญหาของผู้สูงวัยที่ถูกภัยคุกคามในทางด้านจิตใจต้องทนทุกข์เพราะลูกหลานทอดทิ้งให้อยู่บ้านคนเดียวตามลำพังโดยขาดคนเหลียวแล เป็นปัญหาใหญ่ในสังคมไทยปัจจุบัน เพราะผู้สูงวัยมีเพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ ทำให้ผู้สูงวัยถูกทอดทิ้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเป็นปัญหาใหญ่ในวงกว้าง ซึ่งจะต้องร่วมมือช่วยกันแก้ไขปัญหา ผู้สูงวัยที่ถูกภัยทางสังคมที่เป็นครอบครัวข้างเป็นส่วนมากปล่อยปละละเลยให้เป็นคนแก่ชราอยู่เฝ้าบ้านคนเดียวไร้คนดูแล ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรืออาจจะเกิดจากสภาพเศรษฐกิจที่ไม่คงที่ สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่พัฒนาไปไกลจนทำให้ผู้สูงวัยปรับตัวไม่ทัน หรือการมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตทำให้ชีวิตเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วจนปรับตัวไม่ทัน เช่น การใช้เทคโนโลยีที่นำเข้ามาใช้กับชีวิตประจำวันทำให้ชีวิตของมนุษย์สบายไปหมดแต่ขาดการดูแลซึ่งกันและกัน เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนที่ทันสมัย และการมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ทันสมัยโดยไม่ต้องไปหากัน ใช้โทรศัพท์สื่อสารหากันเองทำให้ผู้สูงวัยถูกทอดทิ้งให้เฝ้าบ้านอยู่ลำพังคนเดียว สวนผู้ที่เป็นลูกหรือเป็นหลานก็ใช้โทรศัพท์โทรถามหากันเอาเอง เพราะจะต้องออกจากบ้านไปทำงานตั้งแต่เช้าจรดถึงเย็น เมื่อมาถึงบ้านก็เกิดอาการเหนื่อยล้าจากการทำงาน และเข้าที่พักเอาแรงไว้ทำงานในวันข้างหน้าต่อไปจนไม่มีเวลาดูแลพ่อแม่ นี่คือนโยบายในสังคมไทยในปัจจุบันไม่ว่าในเมืองหรือชนบทก็เหมือนกัน ถ้าปล่อยปละละเลยให้ผู้เฒ่า ผู้สูงวัยอยู่ตามลำพังแบบนี้ไปเรื่อย ๆ จะทำให้หน้าที่ของลูกที่จะต้องคอยดูแลพ่อแม่ยามแก่เฒ่าเริ่มจะเห็นห่างออกไป จนกระทั่งเป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน (พัชรินทร์ บุญเสริม, 2549)

สภาพปัญหาข้างต้น ถ้าได้มีการเตรียมรับมือกับปัญหาเหล่านี้เสียแต่ล่วงหน้าหรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ย่อมเป็นการเตรียมการอย่างชาญฉลาด ช่วยให้รัฐไม่ต้องทุ่มงบประมาณจำนวนมหาศาลกับการฟื้นฟู ดูแลรักษาผู้สูงวัย ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นเรื่องเร่งด่วนที่รัฐควรเร่งรีบในการดำเนินการ หากไม่

มีการดำเนินการใดๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุของไทยก็จะมีแนวโน้มที่จะต้องเผชิญกับปัญหาความยากจนของผู้สูงอายุ รวมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ พบว่าส่วนใหญ่จะศึกษาถึงปัจจัยเสี่ยงหรือปัจจัยที่ควรป้องกันเพื่อความสำเร็จในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ในขณะที่แนวโน้มในปัจจุบันจะมีการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานในการพัฒนา โดยพระเทพเวที ประยุทธ ปยุตโต (2534) กล่าวว่า คำสอนในพระพุทธศาสนาสอนให้คนเรารู้จักความจริงของธรรมชาติและชีวิต ให้รู้จักตนเองพิจารณาแก้ไขปัญหาของตนด้วยหลักเหตุผล หลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เรียกว่า พุทธธรรม พุทธธรรมเป็นการแนะนำต้นแบบ เพราะการแนะนำพุทธธรรมนี้ส่งเสริมให้บุคคล รู้จักช่วยตนเอง ยอมรับศักยภาพของมนุษย์ในการแก้ไขปัญหาลดจนให้รู้จักในเงื่อนไข เหตุปัจจัยและวิธีการซึ่งมีขั้นตอนครบถ้วนตามหลักการแนะนำ เช่นเดียวกับ ภริมย เจริญผล (2553) กล่าวว่า ผู้ที่ปฏิบัติชอบตามแนวทางพุทธธรรมจะเกิดภาวะความประพฤติกหรือการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า มีศีล ประกอบแต่กุศลกรรม คือ ไม่มีโลภ โกรธ หลง ปราศจากอวิชชา ตัณหาและอุปาทานมาครอบงำหรือชักจูงไปในที่ผิด และเป็นการกระทำด้วยใจที่เป็นอิสระ ผลที่ตามมา คือ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีสุขภาพกายดี ไม่มีโรค ความไม่มีโรคหรือความแข็งแรงมีสุขภาพดี เป็นภาวะที่สมบูรณ์ในตัวเอง สอนด้านจิตใจจะเกิดภาวะที่เรียกว่า อิมเอิบ ซีนบาน ปลอดภัย โปร่ง โล่งสบาย เป็นประสบการณ์เฉพาะผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่สัมผัสได้ สำหรับหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ก็คือ หลักแห่งไตรสิกขา คำว่า “สิกขา” แปลว่า “การศึกษา” โดยทั่วไปหมายถึง “กระบวนการเรียน” “การฝึกอบรม” “การค้นคว้า” “การพัฒนาการ” และ “การรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวง” จะเห็นได้ว่าการศึกษาในพระพุทธศาสนามีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดถึงระดับสูงสุด เมื่อแบ่งระดับอย่างกว้าง ๆ มี 2 ประการคือ 1) การศึกษาระดับโลกียะ มีความมุ่งหมายเพื่อดำรงชีวิตในทางโลกและ 2) การศึกษาระดับโลกุตระ มีความมุ่งหมายเพื่อดำรงชีวิตเหนือกระแสโลก

ในการศึกษาหรือการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าสอนให้คนได้พัฒนา 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา โดยมีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง มิใช่เป็นคนดีแต่โง่หรือเป็นคนเก่งแต่โง่ การจะสอนให้มนุษย์เป็นคนดีและคนเก่งนั้นจะต้องมีหลักในการศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งในการพัฒนามนุษย์นั้นพระพุทธศาสนา มุ่งสร้างมนุษย์ให้เป็นคนดีก่อนแล้วจึงค่อยสร้างความเก่งทีหลัง นั่นคือสอนให้คนเรามีคุณธรรมความดีงามก่อนแล้วจึงให้มีความรู้ความเข้าใจหรือสติปัญญาภายหลัง การศึกษาของพระพุทธศาสนานั้นจะมีลำดับขั้นตอนการศึกษา โดยเริ่มจากศีลสิกขา ต่อด้วย จิตตสิกขาและขั้นตอนสุดท้ายคือ ปัญญาสิกขา ซึ่งขั้นตอนการศึกษาทั้ง 3 นี้ รวมเรียกว่า "ไตรสิกขา" ซึ่งมีความหมายดังนี้ 1) ศีลสิกขา การฝึกศึกษาในด้านความประพฤติทางกาย วาจา และอาชีพ ให้มีชีวิตสุจริตและเกื้อกูล (Training in Higher Morality) 2) จิตตสิกขา การฝึกศึกษาด้านสมาธิหรือพัฒนาจิตใจให้เจริญได้ที่ (Training in Higher Mentality หรือ Concentration) และ 3) ปัญญาสิกขา การฝึกศึกษาในปัญญาสูงขึ้นไปให้รู้คิดเข้าใจมองเห็นตามเป็นจริง (Training in Higher Wisdom) ไตรสิกขานี้ มองเห็นได้ง่ายแม้ในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ศีล เมื่อประพฤติดี มีความสัมพันธ์งดงาม ได้ทำประโยชน์อย่างน้อยดำเนินชีวิตโดยสุจริต มั่นใจในความบริสุทธิ์ของตน ไม่ต้องกลัวต่อการลงโทษ ไม่สะดุ้งระแวงต่อการประทุษร้ายของคู่เวร ไม่หวาดหวั่นเสียใจต่อเสียงตำหนิหรือความรู้สึก ไม่ยอมรับของสังคัม

และไม่มี ความฟุ้งซ่านวุ่นวายใจ เพราะความรู้สึกเดือดร้อนรังเกียจในความผิดของตนเอง จิตใจก็เอิบอิ่ม ชื่นบานเป็นสุข ปลอดภัย สงบ และแน่วแน่ มุ่งไปกับสิ่งที่คิด คำที่พูดและการที่ทำ สมาธิ ยิ่งจิตไม่ฟุ้งซ่าน สงบ อยู่กับตัว ไร้สิ่ง ขุ่นมัว สดใส มุ่งไปอย่างแน่วแน่เท่าใด การรับรู้ การคิดพิจารณา มอง เห็นและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ก็ยิ่งชัดเจนตรงตามจริง แล่น คล่อง เป็นผลดีในทางปัญญามากขึ้นเท่านั้น อุปมาในเรื่องนี้ เหมือนว่าตั้งภาชนะน้ำไว้ด้วยดีเรียบร้อย ไม่ไปแกว่งสั่นหรือเขย่ามัน (ศีล) เมื่อน้ำไม่ถูกกวน คน พัด หรือเขย่า สงบนิ่ง ผงฝุ่นต่างๆ ก็นอนกัน หายขุ่น น้ำก็ใส (สมาธิ) เมื่อน้ำใส ก็มองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจน ปัญญา ในการปฏิบัติธรรมสูงขึ้นไปถึงขั้นจะให้เกิดญาณอันรู้แจ้ง เห็นจริงจนกำจัดอาสวกิเลสได้ก็ยิ่งต้องการจิตที่สงบนิ่ง ผ่องใส มีสมาธิแน่วแน่ยิ่งขึ้นไปอีก ถึงขนาดระงับการรับรู้ทางอายตนะต่าง ๆ ได้หมด เหลืออารมณ์หรือสิ่งที่กำหนดไว้ใช้งานแต่เพียงอย่างเดียวเพื่อทำการอย่างใด ผลจนสามารถกำจัดกวาดล้างตะกอนที่นอนกันได้หมดสิ้นไม่ให้มีโอกาสขุ่นอีกต่อไป ไตรสิกขานี้ เมื่อนำมาแสดงเป็นคำสอนในภาคปฏิบัติทั่วไป

กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

การดูแลผู้สูงอายุ หมายถึง การดูแลผู้สูงอายุที่มีขั้นตอนห่วงโซ่อย่างต่อเนื่อง เช่น ในระบบมหภาคที่ได้มาจาก 1) กำหนดให้มีข้อกำหนด 2) จัดตั้งองค์กรเฉพาะด้าน 3) จัดอบรมบุคลากรเฉพาะทาง 4) จัดอบรมอาสาสมัครดูแลชุมชน 5) มีระบบส่งต่อจากอาสาสมัครดูแลญาติผู้ใกล้ชิดผู้สูงอายุ และ 6) ญาติผู้ใกล้ชิดผู้สูงอายุดูแลผู้สูงอายุ (โยธิน แสงวดี ธเนศ กิตติศรีวรพันธ์ และวิมลทิพย์ มุสิกพันธ์, 2552) นอกจากนี้แล้วยังได้ศึกษาแนวทางความช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยเน้นในกลุ่มที่มีปัญหาดูแลอย่างไม่เหมาะสม ซึ่งมีจำนวน 10 แนวทาง (Swagerty , Takahashi PY, Evans JM., 1999) ได้แก่

1. ตั้งใจและใส่ใจฟังเรื่องราวจากมุมมองของผู้ป่วยสูงอายุ โดยไม่ติดใจสงสัย เพราะเป็นความจริงที่เกิดขึ้นในส่วนของเขา เขา รู้สึกว่าถูกรังแก เป็นทุกข์จากสภาพดังกล่าว
2. ประเมินความปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุก่อนเสมอ
3. ซักประวัติและตรวจร่างกายอย่างละเอียด รวมทั้งตรวจทางห้องปฏิบัติการเท่าที่จำเป็น เพื่อประเมินสภาพโรคของผู้ป่วยสูงอายุ
4. หากญาติมาช่วยให้สังเกตปฏิกริยาระหว่างญาติกับผู้ป่วยก่อน อย่าใกล้เกลี่ยหรือกลบเกลื่อนความขัดแย้งระหว่างคนสองฝ่ายในทันที
5. ประเมินความต้องการของทั้งผู้ป่วยสูงอายุและญาติว่าต่างฝ่ายต่างต้องการอะไร ทำอย่างไรจึงจะอยู่กันได้อย่างมีความสุขขึ้น
6. ขออนุญาตไปเยี่ยมบ้านเพื่อหาหนทางให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้นที่บ้าน จะได้เป็นภาระกับญาติน้อยลง อย่าทำให้ญาติรู้สึกว่าไปจับผิดที่เขาไม่ดูแลผู้สูงอายุ
7. เมื่อไปเยี่ยมบ้าน ให้ประเมินการใช้ชีวิตด้วยตนเองของผู้ป่วยสูงอายุที่บ้าน ความเสี่ยงอันตรายต่างๆ โอกาสในการฟื้นฟูสภาพที่บ้าน เช่น พื้นที่ออกกำลังกาย หรือทำกายภาพบำบัด

8. ปรีกษาทิมสหวิชาชีพ เพื่อร่วมกันหาทางช่วยเหลือสุขภาพองค์กรรวม เช่น

8.1 แพทย์ หาทางควบคุมอาการ ไม่ให้ลุกลามหรือเป็นที่น่ารำคาญแก่คนใกล้ชิด ปรับตำรับยาให้ใช้ง่ายไม่ยุ่งยาก

8.2 พยาบาล เยียวยาสภาพจิตใจ สภาพบาดแผล ความไม่สุขกายสุขใจต่างๆ

8.3 นักสังคมสงเคราะห์ ช่วยครอบครัวหาทางออก แก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วยตนเองได้ในระยะยาว ประสานกับผู้นำชุมชนเพื่อดูแลสมาชิกชุมชนเดียวกัน

8.4 นักกายภาพบำบัด ออกแบบท่าทางการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยที่เหมาะสมกับสภาพบ้าน และการใช้ชีวิตเป็นต้น

9. นัดหมายติดตามดูแลครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ปรับเป้าหมายเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป อาจนัดพบกันที่บ้านหรือสถานพยาบาลที่สะดวกกับทุกฝ่าย

10. สนับสนุนส่งเสริมให้ครอบครัวและผู้ป่วยมีทักษะการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์และปัญหาครอบครัวได้ดีขึ้นจึงจะส่งผลต่อสุขภาพผู้ป่วยสูงอายุในระยะยาว

จุดประสงค์สำคัญที่สุดในการดูแลผู้สูงอายุ ก็คือ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตแต่ละวันอย่างมีความสุขมีอิสระที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพตามที่ตนต้องการ ถึงแม้สภาพร่างกายจะเสื่อมถอยไป และมีโรคเรื้อรังต่างๆ อยู่ก็ตาม ดังนั้น จะต้องปรับการดูแลให้เหมาะสมโดยหลักสำคัญ คือ ต้องให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุด และมีความสุขกายสบายใจในบั้นปลายของชีวิต ดังคำที่ว่า “เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกหลาน”

การเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุด้านพัฒนาการผู้สูงอายุนั้น สิ่งมีชีวิตทุกชีวิต เมื่อกำเนิดมาต่างต้องเจริญเติบโตและมีพัฒนาการตามช่วงวัย นับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต และในช่วงวัยสูงอายุเปรียบเสมือนเป็นพัฒนาการช่วงวัยสุดท้ายที่จะกำลังดำเนินไปสู่ความเสื่อมถอยในทุกๆ ด้านของอวัยวะในร่างกาย การเรียนรู้ที่จะอยู่กับความเสื่อมถอยของร่างกายจึงมีความจำเป็นมาก เพราะนั่นหมายถึงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุว่าจะมีบทบาทและดำเนินชีวิตอย่างไร ในด้านพัฒนาการของวัยผู้สูงอายุสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้ (ศรีเรือนแก้วกั้วาล, 2553)

1) พัฒนาการด้านร่างกาย

เมื่อกล่าวถึงพัฒนาการด้านร่างกายของผู้สูงอายุมักเป็นจุดเด่นหรือจุดนำพัฒนาการด้านอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะแบบแผนการดำเนินชีวิต (life style) ล้วนอยู่บนฐานของพัฒนาการทางกายทั้งสิ้น พัฒนาการทางด้านร่างกายโดยทั่วไปมีลักษณะเสื่อมถอยทั้งที่เห็นได้ชัดเจนและไม่ค่อยชัดเจน ความเสื่อมบางอย่างเมื่อเสื่อมแล้วไม่สามารถทดแทนให้ดังเดิม ลักษณะความเสื่อมทางกายมีดังนี้

ก. ผิวหนัง

ไขมันใต้ผิวหนังจะค่อยๆหมดไปพร้อมกับกล้ามเนื้อฝ่อลีบไปด้วย ผิวหนังที่ไม่มีความยืดหยุ่นเพราะขาดไขมันใต้ผิวหนัง ผิวหนังจะหย่อนยาน เช่น ใต้ท้องแขน รอยย่นที่หน้าผาก ตีนกาที่หางตา บางคนอาจมีฝ้าขึ้นที่ใบหน้าและที่อื่นๆ เมื่อไขมันใต้ผิวหนังลดลง ร่างกายจะควบคุมความร้อนได้ไม่ดี จึงส่งผลให้ผู้สูงอายุทนความหนาวไม่คอยได้ ผิวหนังซีดแห้งมีจุดต่างมากขึ้น ปลายประสาทรับรู้สัมผัสเสื่อมลง เมื่อไขมันใต้ผิวหนังลดลง อาจมีความกดดันที่ผิวหนังจากปุ่มกระดูกต่างๆ ทำให้มีอาการเจ็บ ณ บริเวณผิวนั้นที่ถูกกดดัน หากผู้สูงอายุนอนหรือนั่งในท่าเดิมนานๆ จะเกิดแผลเรื้อรังบริเวณปุ่มกระดูกได้ง่าย

ข. กระดูกโครงร่างและฟัน

ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนประกอบของกระดูก เช่น แคลเซียมลดลง กระดูกขาดความแข็งแรงในการรองรับน้ำหนัก หรือรับน้ำหนักได้น้อยลง จึงเป็นเหตุให้กระดูกผู้สูงอายุเปราะแตกหักง่ายโดยเฉพาะในผู้หญิง นอกจากนี้อาจมีแคลเซียมไปจับอยู่ในกระดูกอ่อน โดยเฉพาะอาจไปจับที่กระดูกอ่อนซี่โครงทำให้จำกัดการเคลื่อนไหวของกระดูกซี่โครง ส่งผลให้หายใจไม่สะดวก รวมไปถึงความยืดหยุ่นของเอ็นรอบข้อต่อและเอ็นต่างๆของข้อต่อเสื่อมลง ทำให้เคลื่อนไหวได้ไม่คล่อง ข้อจะยิ่งแข็งและเคลื่อนไหวยากขึ้น โรคเกี่ยวกับกระดูกที่พบมากในผู้สูงอายุคือ โรคข้อเข่าเสื่อมและโรคกระดูกพรุน กล่าวคือ โรคข้อเข่าเสื่อมเกิดจากการเสื่อมตามอายุ ส่วนใหญ่เกิดกับข้อใหญ่ๆ เช่น ข้อสะโพก ข้อเข่าและข้อกระดูกสันหลัง สาเหตุเนื่องมาจากข้อเข่าถูกกดทับ และเอ็นกล้ามเนื้อถูกยืดมาก ทำให้การหมุนเวียนของเลือดไปเลี้ยงเข้าไม่ได้ ประกอบกับการต้องแบกรับน้ำหนักมากๆจากน้ำหนักตัวหรือการยกของหนัก ส่งผลให้เป็นโรคข้อเข่าเสื่อมได้ง่าย ส่วนในเรื่องของโรคกระดูกพรุนเป็นภาวะที่มีการกร่อนของเนื้อกระดูก เนื่องจากมีความผิดปกติในการสร้างสารเนื้อกระดูก ทำให้กระดูกอ่อนตัวลง ประกอบกับการทำงานของฮอร์โมนลดลงในผู้สูงอายุ โดยโรคกระดูกพรุน อาจทำให้กระดูกยุบลง ส่งผลให้การเคลื่อนไหวช้าลง ปวดหลัง หลังค่อม ส่วนสูงลดลงกระดูกหักง่าย ส่วนในเรื่องของฟัน จะมีฟันหลุด หัก เหงือกกรัน ส่งผลกระทบต่อการรับประทานอาหาร การพูดและระบบการย่อยอาหาร

ค. กล้ามเนื้อลาย

ผู้สูงอายุจะมีกำลังและความเร็วของการหดตัวของกล้ามเนื้อลดลง เนื่องจากความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและจำนวนกล้ามเนื้อลดลง แต่มีเนื้อเยื่ออื่นเข้าไปแทรกแทนที่ ยิ่งสูงอายุขึ้นจำนวนของเซลล์กล้ามเนื้อจะยิ่งลดลงไป จนปรากฏลักษณะผอมแห้งเหี่ยว ทำให้ไม่มีแรง ไม่มีกำลัง ปวดเมื่อยตัว มือสั่น ขาสั่น การหย่อนกำลังของกล้ามเนื้อหน้าท้อง ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถเกร็งกล้ามเนื้อเพื่อเพิ่มความดันในท้องได้ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุท้องผูก ปัสสาวะลำบาก การหย่อนกำลังของกล้ามเนื้อระหว่างซี่โครงและกล้ามเนื้อกระบังลมทำให้หายใจลำบาก สำหรับผู้หญิงกล้ามเนื้อของช่องเชิงกรานอาจอ่อนกำลัง ทำให้ปากมดลูกไถลออกมาที่ปากช่องคลอดได้

ง. การเปลี่ยนแปลงของหลอดเลือด

ผนังของหลอดเลือดแดงเล็กๆจะหนาขึ้นและมีแคลเซียมมาจับที่ผนัง ทำให้รูของหลอดเลือดแคบ ไม่ยืดหยุ่นขยายตัวได้น้อย เกิดภาวะหลอดเลือดแข็ง ทำให้เลือดไปเลี้ยงอวัยวะต่างๆได้น้อยลง ถ้าหลอดเลือดแข็งมากและมี

เกล็ดเลือดมาอุด อวัยวะนั้นอาจขาดเลือดโดยสิ้นเชิง ถ้าหลอดเลือดแข็งเกิดที่อวัยวะตรงไหน ก็จะทำให้เกิดความขัดข้องตรงอวัยวะนั้น เช่น ถ้าหลอดเลือดแข็งที่สมองทำให้สมองเกิดพิการ ถ้าเกิดที่หลอดเลือดเลี้ยงหัวใจ จะทำให้หัวใจเสื่อม ทำงานไม่เต็มที่ อนึ่งเลือดที่จับตัวเป็นลิ่มอาจหลุดลอยไปตามกระแสเลือดไปอุดตันหลอดเลือดที่ไปเลี้ยงหัวใจหรือสมองก็ได้ ส่งผลให้เป็นโรคหัวใจ อัมพาตและอัมพฤกษ์ได้

จ. ระบบประสาท

ระบบประสาทจะเสื่อมลง สมองฝ่อเป็นหย่อมๆ โพรงน้ำไขสันหลังภายในสมองกว้างขึ้น ช่วงบนด้านนอกของสมองกว้างและลึกขึ้น สมองเหี่ยวเล็กและน้ำหนักน้อยลง เซลล์ประสาทจำนวนมากเสื่อม ความเสื่อมของระบบประสาททำให้ความไวต่อปฏิกิริยาต่าง ๆ ช้าลง การคิด การตัดสินใจต้องใช้เวลานานขึ้น ความจำด้อยลง โดยเฉพาะการจำเรื่องใหม่ไม่ค่อยได้ แต่เรื่องเก่า ๆ มักจำแม่นยำ

ฉ. อวัยวะรับความรู้สึก

อวัยวะรับความรู้สึกมีความเสื่อมของระบบต่างๆคือ 1. ตา เป็นอวัยวะรับความรู้สึกด้านการมองเห็น ผู้สูงอายุกล้ามเนื้อควบคุมรูปร่างแก้วตาอ่อนกำลังลง ทำให้มองเห็นไม่ชัดเจน กล้ามเนื้ออกโลกตาอ่อนกำลังลง รูม่านตาเล็กลง กระจกตาหนาขึ้น ประสาทตาเสื่อมและฝ่อลง ไชมันในเบ้าตาค่อยๆหายไปทำให้เบ้าตาลี การกระพริบตาช้าและน้อยลง หนังตาห้อยปิดลูกตาอย่างหลวมๆเพราะกล้ามเนื้อตาอ่อนกำลังลง 2. หู เป็นอวัยวะรับความรู้สึกด้านการได้ยินเสียง ผู้สูงอายุ ประสาทหูจะค่อยๆเสื่อม จะได้ยินเสียงต่ำกว่าเสียงสูง 3. ลิ้น เป็นอวัยวะรับความรู้สึกด้านการรับรส ผู้สูงอายุปลายประสาทที่ลิ้นลดจำนวนลง ทำให้การรับรู้รส เค็ม หวาน เผ็ด น้อยลง และ 4. จมูก เป็นอวัยวะรับความรู้สึกด้านการรับกลิ่น ผู้สูงอายุจะมีความไวในการรับกลิ่นน้อยลง

ช. ระบบการย่อยอาหารและการขับถ่าย

ในวัยสูงอายุ การเคี้ยวอาหารหย่อนสมรรถภาพเนื่องจากปัญหาฟันเสื่อม มีการเสื่อมของเยื่อบุทางเดินอาหาร ทำให้การหลั่งน้ำย่อยลดลง การย่อยอาหารและการดูดซึมน้อยลงไปด้วย แต่การเสื่อมของระบบการย่อยอาหารมักน้อยกว่าการเสื่อมของระบบอื่นๆ เมื่อระบบการย่อยเสื่อม ย่อมส่งผลไปยังระบบขับถ่ายด้วย โดยระบบขับถ่ายปัสสาวะ ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการไหลเวียนของเลือดที่มาสู่ไตน้อยลง ทำให้ไตทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ ความจุของกระเพาะปัสสาวะน้อยลงทำให้ปัสสาวะบ่อย กลั้นปัสสาวะไม่ค่อยได้ (วารภรณ์ ตระกูลสุภษดี, มปป) การหย่อนกำลังของกล้ามเนื้อหน้าท้องอาจทำให้ผู้สูงอายุท้องผูก เมื่อผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่เสื่อมลง ย่อมส่งผลต่อสภาพอารมณ์ของผู้สูงอายุได้

ดังนั้นจึงพอสรุปความเรื่องพัฒนาการด้านร่างกายของผู้สูงอายุได้ว่า พัฒนาการด้านร่างกายของผู้สูงอายุโดยภาพรวมจะมีสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมลง ไม่ว่าจะเป็นผิวหนัง กระดูก กล้ามเนื้อ ระบบประสาท และการรับความรู้สึก รวมถึงระบบการย่อยอาหารและการขับถ่าย

ทุกระบบในร่างกายที่มีความเสื่อมถอยลงล้วนส่งผลถึงสภาพอารมณ์ของผู้สูงอายุ

2) พัฒนาการด้านอารมณ์

สภาพอารมณ์ของผู้สูงอายุจะเป็นรูปแบบเช่นใด ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะพัฒนาการในวัยที่ผ่านมาและบุคลิกภาพเฉพาะตน ความเสื่อมทางอารมณ์มักเกิดควบคู่กับความเสื่อมโทรม ทางกาย ความเสื่อมสมรรถภาพทางกายมักส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเป็นบุคคลไร้ค่าต้องพึ่งพาผู้อื่น ประกอบกับการสูญเสียอำนาจ ตำแหน่งหน้าที่ การงาน บทบาทในสังคม ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีอารมณ์กังวล น้อยใจ และกระทบกระเทือนใจได้ง่าย ผู้สูงอายุมีอารมณ์ต่างๆทุกประเภทเช่นวัยอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุอาจมีอารมณ์บางลักษณะซึ่งเกิดขึ้นมากในช่วงวัยสูงอายุนี้นอกจากนี้

ก. อารมณ์เหงา

อารมณ์เหงาและว้าเหวเป็นอารมณ์ที่มักเกิดร่วมกัน โดยมากมักเกิดกับวัยสูงอายุ เนื่องจากมีเวลาว่างมากกว่าวัยอื่น ๆ ประกอบกับไปพลัดพรากจากผู้ใกล้ชิดและบุคคลที่ตนรัก อารมณ์เหงามักมีอารมณ์อื่น ๆ ร่วมด้วย และมักติดตามด้วยผลกระทบทางกาย ทางใจหลายประการที่เป็นไปในทางลบ เช่น โรคที่ตนเป็นอยู่ การเบื่ออาหาร นอนไม่หลับ โรคประสาท โดยสรุปผู้สูงอายุมีอารมณ์เหงามากกว่าวัยอื่นเพราะ 1. สุขภาพไม่ดี 2. ขาดกิจกรรมที่ตนเองชอบ ผู้สูงอายุหลายคนเมื่อต้องอยู่คนเดียว ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นเป็นเวลานานส่งผลให้เกิดอารมณ์เหงาได้ 3. สายตาสายตาและหูไม่ดี ในการประกอบกิจกรรมใดๆ หากสายตาดูย่ำแย่ส่งผลให้ประกอบกิจกรรมอย่างเพลิดเพลิน ไม่เหงา แต่เมื่อสายตาไม่ดี ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจกรรมใดๆ ได้ รวมถึงหูไม่ดี ทำให้กระทบความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ต้องปลีกตัวอยู่ตามลำพัง เกิดความระแวง กลัวผู้อื่นนินทาว่าร้าย และเกิดความรู้สึกเหงา และ 4. การสูญเสียญาติและเพื่อนสนิท ทำให้ขาดการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น การดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดความเหงาได้

ข. อารมณ์เศร้าโศก (grief)

เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้มาก นับตั้งแต่วัยกลางคนเรื่อยมาจนถึงวัยผู้สูงอายุ โดยทั่วไปผู้สูงอายุถือว่าเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์การสูญเสียมากกว่าใครๆ ความเศร้าโศกกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของผู้สูงอายุ (ศิริพันธุ์ สาสัตย์, 2549 : 86) อารมณ์เศร้าโศกเป็นอารมณ์ปกติธรรมดาของบุคคลทั่วไป อาจเกิดขึ้นได้เป็นครั้งคราวแล้วก็หายไป และสามารถเกิดขึ้นได้ใหม่อีก อารมณ์เศร้าโศกมีความรุนแรงหลายระดับ ในขั้นรุนแรงมาก หมายถึงความเศร้าเสียใจที่มีรากถึงขั้นผิดปกติ โดยลักษณะของอารมณ์เศร้าโศกมักมีความรู้สึกท้อแท้ ซึม หดหู่ หมดหวัง ตามปกติมนุษย์จะแสดงกิริยาโต้ตอบอารมณ์เศร้าโศกด้วยกัน 3 วิธี คือ (1) ต่อสู้ เกรี้ยวกราว รุนแรง (2) เฉยชา และ (3) หลบหนี ซึมเศร้า ทั้งนี้เพราะอารมณ์เศร้าเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น (1) ความเสื่อมสมรรถภาพทางกาย เช่น ความจำเสื่อม ประสาทสัมผัสและการรับรู้เสื่อม (สายตาเสื่อมลง การเคลื่อนไหวช้าลง) การสูญเสียอวัยวะบางอย่างจากอุบัติเหตุหรือการผ่าตัด (2) การใช้ยา มียาหลายประเภทที่ทำให้ผู้ใช้เกิดอารมณ์เศร้าโศก (3) การประสบความพินาศ พراقสูญเสีย เช่น พลาดพรากจากของที่ตนรัก (4) การระลึกถึงความหลัง ผลร้ายของอารมณ์เศร้ามีมากมายแตกต่างกันออกไปตามความเข้มแข็งและลักษณะของสาเหตุ อาจทำให้บางคนเป็นโรคประสาทจนถึงขั้นฆ่าตัวตายได้

3) พัฒนาการด้านสังคม

พัฒนาการด้านสังคมของผู้สูงอายุโดยทั่วไปจะมีสองรูปแบบ คือ แบบแรกยังมีความสัมพันธ์กับสังคมเหมือนในวัยหนุ่มสาว ผู้สูงอายุมักชอบร่วมกิจกรรมทางสังคมต่างๆโดยมักจะมีกลุ่มเพื่อนที่อยู่ในวัยเดียวกันหรือวัยใกล้เคียงกัน โดยในการร่วมกิจกรรมนั้นมักจะชวนกันไปร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มเพื่อได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นรวมถึงไประบายความเครียดในจิตใจของตนเองอีกด้วย หรือแบบที่สองคือ ตัดทอนความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมหรืออาจแยกตัวได้ ผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมแยกตัวออกจากสังคมนี้มักจะมีปัญหาด้านสุขภาพจิต เกิดภาวะเครียด ซึมเศร้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการอยู่คนเดียวนั้น ไม่สามารถระบายความเครียดหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นได้ จึงส่งผลให้ผู้สูงอายุเก็บสะสมความเครียดไว้กับตนเอง เมื่อนานวันย่อมส่งผลต่อสุขภาพจิตตามมา จึงเห็นได้ว่าความสัมพันธ์เชิงสังคมกับบุคคลและกลุ่มสังคมนั้นมีความสัมพันธ์ต่อพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สติปัญญา การปรับตัวและอื่น ๆ ของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เพราะบุคคลไม่ว่าวัยใดไม่สามารถตัดตนออกจากสังคมได้อย่างสิ้นเชิง แต่บุคคลในวัยสูงอายุอาจมีความสัมพันธ์ลดลง จึงจำเป็นต้องรู้จักรักษาใจยอมรับกับสัมพันธ์ภาพที่ต้องเปลี่ยนไป ดังนั้นแล้วการบริหารร่างกายและจิตใจอย่างกระฉับกระเฉงจะช่วยเพิ่มคุณค่าให้ชีวิตและป้องกันความรู้สึกแยกตัวจากสังคม (เซอร์วิน ปี นูแลนด์, 2547) เนื่องจากได้พบปะผู้คนจำนวนมากในกิจกรรมต่าง ๆ ผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นวัยเดียวกัน ต่างวัยกัน ล้วนส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจเป็นอย่างดี

4) พัฒนาการด้านสติปัญญา

วัยผู้สูงอายุมีพัฒนาการด้านร่างกายที่มีความเสื่อมถอยลดลงเป็นอย่างมาก การเสื่อมสภาพ ของร่างกายส่งผลให้ความจำของผู้สูงอายุลดลง ผู้สูงอายุมักหลงลืมง่าย ความจำเลอะเลือน เมื่อลักษณะของสติปัญญาของผู้สูงอายุ มีการเปลี่ยนแปลงแล้ว ย่อมส่งผลไปสู่ความจำของผู้สูงอายุด้วย สำหรับในด้านการจำของผู้สูงอายุโดยทั่วไปความเปลี่ยนแปลงในด้านความจำ พบว่า ผู้สูงอายุนั้นระบบความจำระยะสั้นจะได้รับความกระทบกระเทือนมากกว่าระบบความจำระยะยาว ซึ่งมีผลให้ผู้สูงอายุเกิดความคับข้องใจและไม่สามารถเรียนรู้สิ่งที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการจำระยะสั้นได้ (เพ็ญพิไล ฤทธาณานนท์, 2550) ผู้สูงอายุมักจะจดจำเรื่องราวเก่าๆได้ดีกว่าเรื่องราวใหม่ๆ โดยหน่วยของความจำสามารถแยกออกเป็น 3 ส่วน คือ (1) ความจำจากประสาทสัมผัส ผู้สูงอายุจะเริ่มสูญเสียความสามารถในด้านประสาทสัมผัสบางชนิดไปบ้าง เช่น การรับรู้ กลิ่น รส สัมผัส ซึ่งในแต่ละบุคคลจะมีระดับสัมผัสไม่เท่ากัน (2) ความจำจากหน่วยความจำระยะสั้น เป็นการจำทันทีทันใดที่มีต่อสิ่งเร้าต่างๆ ซึ่งสิ่งเร้านั้นเพียงจะมีการรับรู้เกิดขึ้นนั้น คือ มีการวิเคราะห์หรือตีความแล้วว่าสิ่งเร้านั้นเป็นอะไร (ถวิล ธาราโรจน์และคณะ, 2541) สำหรับผู้สูงอายุอาจลดน้อยลงแต่ไม่มากนัก (3) ความจำจากหน่วยความจำระยะยาว เป็นการจำข้อมูลหรือสิ่งเร้าบางสิ่งๆที่เพิ่งรับรู้มาและถ้าข้อมูลได้รับการเอาใจใส่ มันจะถูกเก็บไว้ในความจำระยะยาว ซึ่งมักเกี่ยวกับประสบการณ์ และความรู้ที่สะสมไว้ตลอดชีวิต จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง ความจำด้านนี้ผู้สูงอายุไม่ลดน้อยลงแต่ประการใด ส่วนในด้านการแก้ปัญหา ผู้สูงอายุมักแก้ปัญหาโดยใช้ประสบการณ์ส่วนตัวมาวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา และนอกจากนี้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความจำมี 2 อย่าง คือ การจำแบบระลึกได้ เป็นวิธีการให้บุคคลพยายามนึกคิดสิ่งเร้าหรือเรื่องราวต่างๆที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน โดยไม่มีสิ่งใดเป็นแนวทางให้เลย กล่าวคือเป็นการที่บุคคลพยายามสร้างเหตุการณ์ต่างๆจากความจำ โดยไม่มีเหตุการณ์นั้นปรากฏ

ตรงหน้า เช่น สามารถบรรยายรูปร่างหน้าตาคนร้ายให้ตำรวจฟัง (จิราภา เต่งไตรรัตน์ และคณะ, 2547) และความจำแบบจำได้ เป็นวิธีการนำเอาสิ่งเร้าที่บุคคลได้เคยมีประสบการณ์มาแล้วมาให้ดูใหม่ดีกว่าจำได้หรือไม่ (ถวิล ธาราโรจน์ และคณะ, 2548) ได้มีการศึกษาเปรียบเทียบความสามารถใน 2 ด้านนี้ตามอายุ พบว่าความสามารถในการจำได้ของคนสูงอายุนั้นไม่ได้ลดลงตามอายุ แต่ความสามารถด้านระลึกได้จะลดลงอย่างเด่นชัด (เพ็ญพิไล ฤทธาณานนท์, 2549) ซึ่งแสดงว่าผู้สูงอายุมีปัญหาในการนำสิ่งที่เก็บไว้ในความทรงจำออกมาใช้ จึงกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุที่ดูแลใส่ใจในสุขภาพตนเองแล้วสามารถที่จะมีสติปัญญาที่ไม่ต่างจากวัยอื่นเลย

กล่าวโดยสรุป พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ของผู้สูงอายุโดยภาพรวมจะมีสภาพที่เสื่อมโทรมลง การที่พัฒนาการของผู้สูงอายุจะดีได้ ส่วนหนึ่งย่อมมาจากการดูแลตนเองของผู้สูงอายุเอง

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับบุคคลเป็นอย่างมากกล่าวคือ บุคคลทุกคนต่างมีศักยภาพในตนเอง บุคคลจะดีหรือร้ายย่อมขึ้นกับตนเองเท่านั้น เพราะตนเองเป็นผู้กำหนดบทบาทชีวิตเอง แนวคิดนี้รวมไปถึงการดูแลสุขภาพของตนเองด้วย การดูแลสุขภาพในแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ท่านมองเห็นความสำคัญของการรักษาสุขภาพทางกายเพื่อดำรงไว้ โดยถือว่าเป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งของชีวิตที่ดีในระดับทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ดังนั้นแล้วแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพเป็นอย่างมาก พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชีวิตที่ต้องประกอบด้วยธาตุ 4 ชั้น 5 หรือกล่าวโดยย่อ คือ ร่างกายและจิตใจนั่นเอง เมื่อชีวิตประกอบด้วยปัจจัยทั้งสองอย่าง และการจะดูแลสุขภาพหรือการดูแลสุขภาพจะต้องให้ความสำคัญของทั้งสองปัจจัยนี้ เพราะทั้งสองปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงกัน หากปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งบกพร่องไปอาจส่งผลกระทบต่อด้านหนึ่งอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาพิจารณาการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม กล่าวคือ การเล็งเห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ เพราะชีวิตโดยตัวของมันเองเป็นองค์รวมอยู่แล้ว ถ้าองค์รวมอันใดอันหนึ่งติดขัดแปรปรวนไม่เป็นไปตามปกติ องค์รวมก็ย่อมมีความวิปริตแปรปรวนไปด้วย การพิจารณาชีวิตที่มีองค์ประกอบเป็น ธาตุ 4 ชั้น 5 หรือ ร่างกายและจิตใจนั้น สะท้อนให้เห็นว่าการจะดำเนินชีวิตขึ้นมาได้ต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง นั่นคือ ชีวิตมีลักษณะเป็นองค์รวมที่มีความสัมพันธ์กัน พระพุทธศาสนาจึงเน้นระบบความสัมพันธ์มากกว่าจะมุ่งแค่แยกแยะองค์ประกอบ เพราะจากองค์รวมที่สัมพันธ์กันเป็นระบบที่ดี ก็จะเป็นองค์รวมที่สมบูรณ์ และการจะพัฒนาองค์รวมให้สมบูรณ์ไปในการดำรงชีวิตได้นั้น ต้องคำนึงถึงสามแดนที่เป็นองค์รวมแห่งระบบการดำเนินชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551) กล่าวคือ ด้านที่ 1 เป็นการติดต่อสื่อสารกับโลก คือ การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางผัสสทวาร การดูแลสุขภาพที่ดีได้หมายถึงจะต้องเกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิตประจำวันด้วย บุคคลสามารถกระทำสิ่งที่ถูกต้องได้โดยหลักการในการควบคุมร่างกายและจิตใจ และเมื่อพิจารณาให้ละเอียดจะพบว่า ด้านที่ 1 เป็นการสื่อสารกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นแล้วจึงต้องระวังสำรวมด้านร่างกายหรือผัสสทวาร จึงเปรียบเสมือนเป็นศีล ส่วนด้านที่ 2 เป็นภาวะด้านจิตใจ การควบคุมจิตใจให้มีสมาธิรับรู้และเสพข้อมูล จึงเปรียบเสมือนเป็นสมาธิ ส่วนด้านที่ 3 ปัญญาคือความรู้คิด คอยชี้้นำสู่การกระทำที่ถูกต้อง จึงเปรียบเสมือนเป็นปัญญา ดังนั้นแล้วทั้งสามแดนที่กล่าวมาเปรียบเสมือนไตรสิกขานั้นเอง

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักที่ครอบคลุมการกระทำทั้งร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ เป็นการดูแลสุขภาพของตนเองแบบองค์รวม

บทสรุป

หลักไตรสิกขา อันประกอบด้วยศีลเพื่อควบคุม กาย วาจา ส่วนสมาธิควบคุมจิต และสังเสริมจิตให้เกิดปัญญา และในการดำเนินชีวิตประจำวันจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสังคมนับเป็นองค์รวมใหญ่ที่บุคคลเป็นปัจจัยย่อยที่สามารถสร้างให้องค์รวมใหญ่สมดุลได้ กล่าวคือ หากบุคคลมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ย่อมประพาสสิ่งที่ปกติ ไม่สร้างปัญหา สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อครอบครัว และสังคมต่อไป เมื่อองค์รวมย่อย(บุคคล)ดี ย่อมส่งผลให้องค์รวมใหญ่(สังคม) ดีไปด้วย เพราะทุกสิ่งเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงถึงกันเป็นองค์รวม องค์รวมแห่งความสุข โดยผู้สูงอายุได้มาร่วมกันปฏิบัติธรรมที่วัดทุกวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา ใส่บาตร ฟังธรรม ทำจิตอาสาที่วัด และบริจาคทรัพย์ เช่น ทำบุญสร้างพระ ทำให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น เกิดจิตใจที่ติงาม รู้จักปล่อยวาง มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีอารมณ์เบิกบาน แจ่มใส ทำให้เกิดพลังในการช่วยเหลือผู้อื่น ในขณะที่อยู่บ้านก็ใส่บาตร อธิษฐานจิต เติมน้ำจมนต์ในห้องพระ โดยมีการฝึกปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน คือ รักษาศีล 5 ส่วนศีล 8 ปฏิบัติเฉพาะวันพระ มีการดูแลและใส่ใจสุขภาพร่างกาย ความสะอาด การรักษาแพทย์พื้นบ้าน ซึ่งดูแลความเจ็บปวดร่างกาย และความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ได้รับการตรวจสุขภาพตามหมอนัด หรือทุกๆปีการจัดทำไลน์ กลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเอง และแจ้งกิจกรรมร่วมกัน ร่วมกิจกรรมกับครอบครัวในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดี การไปเที่ยวกับลูกหลาน ทำให้มีความสุข ใช้ธรรมชาติบำบัดรักษาโรค องค์การชุมชนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนการทำอาหารสุขภาพ เช่น อาหารพื้นบ้าน อาหารชีวจิต ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆที่ชุมชนจัดขึ้น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้ชีวิตอย่างไม่โดดเดี่ยว การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุนั้น ควรมีการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ด้านศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรมทางกายและวาจาให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องมีผลดี สิ่งแวดล้อมที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์ ผู้สูงอายุได้มาร่วมกันปฏิบัติธรรมที่วัดในวันสำคัญทางศาสนา ใส่บาตร ฟังธรรม รักษาศีล ทำจิตอาสาที่วัด และบริจาคทรัพย์ เช่น ทำบุญสร้างพระ ทำให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น เกิดจิตใจที่ติงาม รู้จักปล่อยวาง มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีอารมณ์เบิกบาน แจ่มใส ทำให้เกิดพลังในการช่วยเหลือผู้อื่น อยู่บ้านใส่บาตร อธิษฐานจิต เติมน้ำจมนต์ไหว้พระ โดยมีการฝึกปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน ผู้สูงอายุมีการดูแลและใส่ใจสุขภาพร่างกาย ความสะอาด ได้รับการตรวจสุขภาพเป็นประจำ ได้ร่วมกิจกรรมกับครอบครัวเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆที่ชุมชนจัดขึ้น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อเสนอแนะ

1) องค์การชุมชน ควรปรับปรุงนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้าง สุขภาวะของผู้สูงอายุ เพื่อยกระดับการส่งเสริมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นกว่าเดิม

2) ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุ ได้ร่วมกิจกรรมทางการศึกษาและการเรียนรู้ โดยองค์กรท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ควรสนับสนุนกิจกรรมเหล่านี้ เช่น การฝึกอาชีพที่ผู้สูงอายุสนใจ เพื่อผลดีต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต และเพิ่มรายได้ ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้และรู้สึกรักค่าและภาคภูมิใจในตนเอง

3) ควรส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่อ่อนอำนวย ซึ่งจะเป็นสิ่งจรรโลงใจให้ ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิต ได้อย่างเป็นปกติสุขเต็มไปด้วยความสุขและความสบายใจตลอดช่วงอายุขัย อย่างต่อเนื่อง

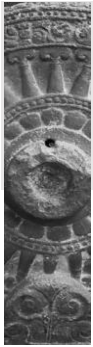
เอกสารอ้างอิง: References

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. จำนวน 400 เล่ม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิราภา เต่งไตรรัตน์ และคณะ. (2547). *จิตวิทยาทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เซอร์วิน ปิ นูแลนด์ เขียน วเนช แพล. (2547). *เราตายอย่างไร*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- พระเทพเวที (ประยูรช ญตุโต). (2534). *พุทธศาสนากับการแนะแนว*. กรุงเทพฯ: สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย.
- ถวิล ธาราโรจน์และคณะ. (2541). *จิตวิทยาทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- เพ็ญพิไล ฤทธาคนานนท์. (2550). *พัฒนาการมนุษย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ประยูรช ญตุโต). (มปป.). *อายุยืนอย่างมีคุณค่า*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ญตุโต). (2551). *สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรารณณ์ ตระกูลสฤษดิ์. (มปป.). *จิตวิทยาการปรับตัว*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2553). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม 2 วัยรุ่น-วัยสูงอายุ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับพิมพ์เพิ่ม) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศากุล ช่างไม้. (2550). *สังคมไทยกับสถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ศิริพันธุ์ สาสัตย์. การตายและความตายในผู้ป่วยสูงอายุ. (2549). *บทความจากบทความและการตาย : มุมมองจากศาสนากับวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัทธิรินทร์ บุญเสริม. (2549). *ความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้สูงอายุในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ภิรมย์ เจริญผล. (2553). *ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Kelly, B. (2010). *Older and Wiser*. U.S. News & World Report. 147(2): 4.

Swagerty, D.L.J, Takahashi, P.Y., Evans, J.M. (1999). *Elder mistreatment*. Am Fam Physician.

พุทธญาณวิทยาตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท
Buddhist epistemology according to the view
of Theravada Buddhist philosophy

ดร. สรวิชญ์ วงษ์สอาด

Dr. sorawit Wongsard

Email: sompong_25@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “พุทธญาณวิทยาตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท” พบว่า พุทธญาณวิทยาตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท ดังนี้ คือ (1) ความรู้ชั้นที่เปิดเผยเฉพาะลักษณะภายนอกเท่านั้น (2) เป็นความรู้ที่เนื่องด้วยความรู้สึก และเจตนาคติที่มีอยู่แล้ว (3) เป็นความรู้ชั้นสมมติบัญญัติ และชั้นโลกียะเท่านั้น (4) ไม่สามารถรู้แจ้งความจริงแท้โดยตลอดได้ (5) ก่อให้เกิดความหลง และไม่เข้าใจในมายาการของโลกภายนอก จัดว่า เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง 4 ประการ ได้แก่ (1) ความรู้ที่นำไปสู่ความจริงขั้นสมมติสัจจะ (2) ความรู้ที่นำไปสู่ความจริงขั้นสภาวะสัจจะ (3) ความรู้ที่นำไปสู่ความจริงขั้นอริยสัจจะ (4) ความรู้ที่นำไปสู่ความจริงขั้นปรมาตตสัจจะ เป็นองค์แห่งความรู้ที่ทำหน้าที่การความไม่รู้ให้สิ้นไปมี 2 ประเภท คือ (1) ความรู้บริสุทธิ์หรือการรับรู้บริสุทธิ์ (วิสุทธิวิชา) (2) ความรู้ซึ่งปราศจากความจริงที่ปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า (อวิชาหรือสัจจวิตวิชา) พุทธปรัชญาเถรวาท ยอมรับว่า เป็นการทำลายวิชาหรือกิเลสโดยตรงว่า ความรู้ชั้นวิญญาน และสัญญา เป็นปัจจัยสำคัญในการรับความรู้ ที่ช่วยให้มนุษย์ได้เข้าถึงความจริงมากขึ้น เพราะพุทธปรัชญาเถรวาทไม่ปฏิเสธความจริงในขั้นสมมติสัจจะ แต่ก็ไม่ถือว่า เป็นที่สุดของความรู้ ที่พุทธปรัชญาเถรวาทยกย่องและถือเป็นเป้าหมายสูงสุด คือ ความจริงในขั้นปรมาตตสัจจะ เพราะความจริงในระดับนี้ เป็นความจริงที่สิ้นสุด และหมดจด เป็นความจริงที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงที่ถูกรู้จากสภาพตามความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ ถือว่า เป็นความรู้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลส พ้นจากความทุกข์ สามารถเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดที่แท้จริงได้นั่นเอง

คำสำคัญ : พุทธญาณวิทยา, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

This article aims to analyze “Buddhist epistemology according to the view of Theravada Buddhist philosophy” found that Buddhist epistemology, in the opinion of Buddhism's philosophy is as follows: (1) knowledge process disclosed only Appearance (2) is the knowledge that, because of the feeling. And intent of the Apocalypse are already (3) Assuming the law is the knowledge. And her

only solo guitar (4) cannot be enlightened by the truth (5), causing the fall. And not the illusion of the outside world that is the knowledge about the lifestyle truly four aspects: (1) knowledge that leads to a real milestone assuming oath (2) knowledge that leads to. Truth premier real situation (3) knowledge that will lead to the fact the Four Noble Truths (4) knowledge that leads the global real Absolute Truth. A body of knowledge that serves to give an end to ignorance is two types: (1) pure knowledge or pure awareness. (Holy Wisdom) (2) Knowledge without actually appear immediately. (Ignorance or the truth Wheatstone Enlightenment) Buddhism's philosophy admits that direct destructive ignorance or passion. Knowledge class spirit and contract is an important factor in getting the knowledge. Which allows people to have access to more truth? Because Buddhism's philosophy does not deny the truth in fictional truth. However, it is not considered as most of Knowledge the Buddhist philosophy and regarded as the ultimate goal is the truth in an Absolute Truth. Because the truth at this level It is true that the fact that purely and meets the reality was realized. The actual condition of things is a pure knowledge without passion. Suffering from Access to the real goal itself.

Keywords: Buddhist epistemology, Theravada Buddhist philosophy

1. บทนำ

พุทธปรัชญาเถรวาทจัดอยู่ในกลุ่มของนาสติกะ ซึ่งเมื่อมีเจ้าชายสิทธัตถะทรงเสด็จออกบรรพชาทรงศึกษาในสำนักของดาบสด้วยวิธีต่างๆ ตามความเชื่อของคนในยุคนั้นที่ตั้งอยู่บนฐานของความรู้ถึง 6 ปี ตามความเป็นจริงตามข้อเท็จจริง (ยถาภูตตะ) ไม่ใช่ความรู้สึก (David J. Kalupahana, 1977) ที่สามารถตรวจสอบความเป็นจริงได้ด้วยประสบการณ์ ที่เป็นกระบวนการรับรู้ของมนุษย์ (รศ., ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, 2528) เพื่อสร้างความเข้าใจต่อความเป็นจริง ที่มุ่งขจัดความไม่รู้ (อวิชชา) เพื่อเข้าถึงความจริงสูงสุด (นิพพาน) ที่ผ่านการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จากแหล่งความรู้ 3 แหล่ง คือ สุตมยปัญญา (ศัพทประมาณ) จินตามยปัญญา (อนุमानประมาณ) และภาวนามยปัญญา (ประจักษประมาณ) จากการฝึกฝนจนเกิดประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการรับรู้ทางอายตนะภายใน (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) และอายตนะภายนอก (รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์) ที่เป็นสิ่งที่ถูกรู้หรือถูกรับรู้ที่มากกระทบกับวัตถุที่ทำให้เกิดการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตามความจริงที่จะทำให้ลายอวิชชา (ความไม่รู้แจ้ง) และยังอวิชชา (ความรู้แจ้ง) (สนิท ศรีสำแดง, 2544) นี้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น เกิดจากการสัมผัสทางอวัยวะที่มากกระทบกับวัตถุ ที่เกิดจากประสบการณ์แบบสามัญและแบบพิเศษ (ประจักษประมาณ)

จากสิ่งประจักษ์ โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสองสิ่ง (อนุमानประมาณ) เป็นหลักฐานที่มีข้อมูลต่างๆ ตามความจริงที่เชื่อมโยงกับข้อเท็จจริง (K.N.Jayatilleke, 1975) ที่นำมาพิสูจน์กับประสบการณ์ (ศัพท์ประมาณ) ที่เกิดจากการสัมผัสจากอวัยวะ (Ediriwira Sarachchandra, 1994) ที่นำไปสู่การรับรู้ทางประสาทสัมผัสจากการปรากฏการณ์ทางจิตและทางกายภาพที่ทำหน้าที่ในการสร้างความรู้หรือความจริง(Lama Anagarika Govinda, 1991) จึงไม่อาจใช้เหตุผลแบบเดียวกันได้ (Ludwig Wittgenstein, 1972) นั่นเอง

2. ธรรมชาติของความรู้

ธรรมชาติของความรู้ จะเห็นว่า มีนักปรัชญาหลายท่านได้สร้างทฤษฎีขึ้นมาเพื่อมาตอบปัญหาไว้ 3 ทฤษฎีได้แก่

1) **ทฤษฎีสัจนิยม (Realism)** ทฤษฎีนี้ถือว่า “สิ่งต่างๆ มีอยู่จริงและมีอยู่ได้ด้วยตัวเอง ไม่ว่าเราจะรับรู้หรือไม่ก็ตาม คือมีความจริงที่เป็นอิสระของโลกภายนอกจากการรับรู้ของจิต และโลกภายนอกมีอยู่จริงไม่ขึ้นอยู่กับจิต แต่มีอยู่จริงโดยไม่ต้องตรวจสอบว่า โลกและสิ่งต่างๆ มีอยู่จริงตามที่รู้ได้ทางประสาทสัมผัส” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548) ที่มนุษย์สามารถรับรู้สิ่งต่างๆ ได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านหรืออาศัยข้อมูลที่เป็นผัสสะทางอวัยวะรับผัสสะใด รับรู้อย่างไรความจริงก็เป็นอย่างนั้น สี เสียง กลิ่น รส และวัตถุ เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่จริง หรือสิ่งที่รู้สึกได้อาจมีอยู่อย่างอิสระ แต่มีโนภาพที่จำได้ ภาพจินตนาการ ความนึกฝัน เป็นต้น ไม่มีอยู่อย่างอิสระ คือ การรับรู้ไม่ต้องอาศัยข้อมูลทางผัสสะหรือการสร้างมโนภาพของวัตถุ ดังที่มาร์กกล่าวไว้ว่า “เรารู้สิ่งทั้งสองนี้แตกต่างกัน ในขณะที่ผัสสะทุกๆ ครั้ง กล่าวคือ ความรู้สึกในสีเขียว เรียกว่า วิญญาณ และสีเขียวเรียกว่า วัตถุของวิญญาณ หรือวัตถุให้เกิดความรู้” (G.E. Moore, 1969) สีเขียวที่เป็นวัตถุให้เกิดความรู้สึกอาจมีอยู่แม้ความรู้สึกในสีเขียวอาจจะไม่ก็ได้ ฉะนั้น ความมีอยู่ของวัตถุกับประสบการณ์ที่เกิดจากวัตถุ เช่น ความถูกต้องหรือผัสสะ ความคิด วัตถุมีรูปร่าง มีอยู่แต่อาจไม่สามารถรู้ได้ชัดเพราะบางคนเห็นโดยเอาความคิดของตนใส่เข้าไปด้วยนั่นเอง ในการรับรู้วัตถุจึงไม่ได้มีการเพิ่มเติมเนื้อหาทางจิตที่เป็นส่วนตัวของผู้รู้เข้าไปแต่ที่รับรู้ต่างกันเพราะระบบประสาทของแต่ละคนเลือกลักษณะใดลักษณะหนึ่ง แต่ทุกๆ ลักษณะก็ล้วนเป็นคุณสมบัติจริงของวัตถุทั้งสิ้น เช่น โต๊ะตัวหนึ่ง แต่ละคนที่มองก็มองด้วยมุมมองที่ต่างกันออกไป

2) **ทฤษฎีจิตนิยม (Idealism)** ทฤษฎีนี้ถือว่า จิตเป็นความจริงสูงสุดเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น สสารเป็นเพียงปรากฏการณ์ของจิตเท่านั้น เช่น ร่างกายมนุษย์เป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วคราวของจิตเป็นที่อยู่อาศัยชั่วคราวของจิต เมื่อร่างกายสูญสลายจิตสัมพัทธ์ก็ยังคงอยู่ ซึ่งบางที่อาจกลับคืนสู่แหล่งเดิมของตนคือจิตสัมบูรณ์อันเป็นต้นตอของสรรพสิ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่อธิบายได้ด้วยอาการปรากฏของจิตสัมบูรณ์ทั้งสิ้น หมายถึง สรรพสิ่งมีอยู่ในจิต โลกเป็นเพียงมโนภาพในจิต ไม่อาจมีอยู่ได้โดยปราศจากจิต สิ่งต่างๆ มีอยู่เนื่องจากมันเป็นสิ่งที่ถูกรับรู้ได้ (To be is to be perceived) สิ่งที่ไม่รู้ไม่ได้เพราะมันไม่มีอยู่จริงหรือที่เรียกว่า จิตนิยมอัตวิสัย (Subjective Idealism) ที่เบิร์คเลย์ (George Berkeley : 1685–1753) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า “ถ้าวัตถุภายนอก คือ สิ่งที่มีอยู่นอกตัวเองและเป็นเหตุแห่งประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสแล้วไซ้ ข้าพเจ้าก็ขอยืนยันว่า สิ่งภายนอกเหล่านั้นไม่มีอยู่เลย ทั้งเราก็ไม่สามารถรับรู้

ได้ว่ามันมีอยู่ แต่ถ้าวัตถุภายนอก หมายถึง กลุ่มหรือส่วนประกอบที่ซับซ้อนของประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสแล้ว ละครึ่งเหล่านั้นก็มีอยู่อย่างไม่ต้องสงสัย เนื่องจากเรามีความรู้สึกกับมันทุกขณะแห่งการดำรงชีวิตที่มีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสในรูปแบบที่เป็นระเบียบอย่างต่อเนื่อง”

3) **ทฤษฎีปฏิบัตินิยม (Pragmatism)** ทฤษฎีนี้ถือว่า สิ่งที่มีมนุษย์แต่ละคนและแต่ละสังคมสร้างขึ้นเองตามความเชื่อของบุคคลและความเชื่อทางศาสนาในสังคมนั้นๆ ในธรรมชาติของความรู้จะต้องอาศัยเหตุปัจจัย ก็คือ ผู้รู้และวัตถุที่เรารู้ เหตุปัจจัยทั้งสองประการนี้สัมพันธ์กันเมื่อใด ธรรมชาติของความรู้ ที่เชื่อว่า วัตถุและคุณสมบัติของวัตถุมีความจริง เพราะว่า ธรรมชาติของความรู้ได้อาศัยความสัมพันธ์ของสิ่ง 2 สิ่งคือ จิตกับวัตถุ จึงเกิดความรู้ขึ้น เพราะฉะนั้น ธรรมชาติของความรู้จึงอาจเป็นความรู้ที่ถูกหรือผิดก็ได้ ถ้าเป็นความรู้ที่ถูกก็ไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นช่วยตัดสิน ดังข้อความว่า “ความรู้ย่อมประกาศตัวเอง มีความชัดเจนในตัว ไม่ต้องมีสิ่งอื่นช่วยประกาศให้” (รศ. สุจิตรา รมริน, 2540)

3. ลักษณะของความรู้

ลักษณะของความรู้ตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง สภาวะธรรม กล่าวคือ การเกิดขึ้นในขณะที่เป็นประสาทสัมผัสภายในทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และร่างกาย ที่มากระทบกับวัตถุภายนอกที่เป็นคู่กัน ก็คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งสัมผัส ทำให้เกิดความรู้แบบสามัญ ที่ไม่เจือปนด้วยเจตสิกส่วนตน รวมทั้งไม่เนื่องด้วยบัญญัติต่างๆ อันเกิดจากความจำในอดีต โดยการตั้งข้อสังเกตที่ควรศึกษา 5 ประการ คือ (1) ความรู้ขั้นนี้เปิดเผยเฉพาะลักษณะภายนอกของสิ่งนั้นๆ เท่านั้น (2) เป็นความรู้ที่เนื่องด้วยความรู้สึกและเจตสิกที่มีอยู่แล้ว เช่น เวทนา ตันหา อุปาทานที่เคยมีอยู่ก่อนการรู้ เป็นต้น (3) เป็นความรู้ขั้นสมมติสัจจะ และชั้นโลกียะเท่านั้น (4) ไม่สามารถรู้แจ้งความจริงแท้ตลอดได้ (5) ก่อให้เกิดความหลง และไม่เข้าใจในมายาการของโลกภายนอก

นอกจากนี้ ลักษณะของความรู้ มีลักษณะที่สำคัญ คือ (1) เปิดเผยสภาวะลักษณะที่แท้จริงของสิ่งนั้นๆ (2) เป็นความรู้ที่บริสุทธิ์ ไม่เนื่องด้วยอวิชา ตันหา อุปาทาน (3) เป็นความรู้ขั้นปรมาตถ์ และชั้นโลกุตตระ (4) เป็นความรู้ขั้นญาณทัศนะ จนสิ้นสงสัยในสิ่งทั้งปวง และ (5) ก่อให้เกิดความสุข สงบ และการรับรู้แจ้งถึงที่สุด เพราะเหตุนี้ ความรู้ทั้ง 5 นี้ เป็นผลมาจากการพัฒนามาจากศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเมื่อแยกโดยประเภทได้ 6 ประการ ได้แก่ (1) ความรู้ขั้นที่สามารถแสดงฤทธิ์อภินิหาร เหนือปรากฏการณ์สามัญ และเหนือขอบเขตประสบการณ์ธรรมดาได้ (อิทธิวิธี) (2) ความรู้ที่สามารถทำให้ได้ยินคลื่นเสียงในระดับความถี่ ในกาละ และเทศะที่ประสาทหูไม่ได้ยิน (ทิพย์โสต) (3) ความรู้ที่สามารถตามกำหนดรู้เท่าทันความรู้สึกนึกคิดของคนอื่นได้ในทันทีที่ต้องการ (เจโตปริยญาณ) (4) ความรู้ที่สามารถรู้แจ้งถึงสภาวะการต่างๆ ของชีวิตในอดีตชาติได้โดยตลอด (บุพเพนิวาสานุสติญาณ) (5) ความรู้ที่ทำให้สามารถเห็นคลื่นรังสีที่ประสาทตาธรรมดารับรู้ไม่ได้ (ทิพย์จักขุ) (6) ความรู้ระดับสูงที่ทำให้จิตเป็นอิสระจากกิเลส และอาสวะทุกรูปแบบ จนรู้แจ้งสัจธรรมถึงที่สุด (อาสวัคชญาณ) (ที. ปา. (ไทย) 11/431/307., อง ฉกก. (ไทย) 22/273/311) ความรู้ประจักษ์ประมาณ 6 ประการแรกจัดเป็นระดับโลกียะ ส่วนความรู้ประการสุดท้ายจัดเป็นโลกุตตระ ซึ่งทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า “อภิญญาหรือความรู้ขั้นยอดเยี่ยม”

4. ประเภทของความรู้

ประเภทของความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทมี 3 ประเภท ได้แก่

1) **ความรู้แบบสามัญสำหรับมนุษย์** กล่าวคือ ความรู้แบบสามัญสำหรับมนุษย์ทุกคนจะต้องมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั่วไป ซึ่งความรู้ชนิดนี้ มอภิวิตีแห่งการดำเนินชีวิตที่ปราศจากโทษอันเกิดจากความไม่รู้สามารถนำความรู้ชนิดนี้ไปประกอบอาชีพในชีวิตประจำวันได้ตามกรอบหรือกฎเกณฑ์ทางสังคม เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันในการเข้าใจเป้าหมายหรือทิศทางของสังคมมนุษย์ร่วมกัน นอกจากจะใช้ในระดับสามัญแล้ว ยังอาจนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่มุ่งไปยังเป้าหมายของการพ้นทุกข์ได้อีกด้วย ความรู้ชนิดนี้ เรียกว่า “ปัญญา” ในเบื้องต้นสำหรับมนุษย์ที่เรียกว่า “ความรู้ขั้นพื้นฐาน” 3 ประการ ได้แก่ (1) การศึกษาจากคัมภีร์โดยประสบการณ์ตรง (สุตมยปัญญา) ถือว่า เป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิต เพราะจะทำให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปรโตโฆสะแปลตามศัพท์ว่า เสียงจากผู้อื่น หมายถึง การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น การแนะนำ สั่งสอน การถ่ายทอด การบอกเล่า คำอธิบายหรือ การเรียนรู้จากแหล่งอื่นๆ ที่สามารถทำให้ผู้เรียนรู้นั้นเกิดความรู้และคล้อยตามได้ ความรู้ประเภทปรโตโฆสะนี้ หมายถึงเฉพาะส่วนที่ถูกต้องหรือดีงามเท่านั้น เช่น การปฏิบัติธรรมหรือการฟังธรรม ความรู้หรือการแนะนำจากคนอื่นที่เป็นกัลยาณมิตร ไม่รวมสาระที่ตรงกันข้าม (2) ความรู้ที่ได้จากการศึกษา (จินตามยปัญญา) แต่ยังไม่สามารถรู้ชัดที่จะนำไปสู่การตัดสินใจได้ว่า สิ่งที่ตนรู้นั้นถูกหรือผิด ต้องใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ จึงเกิดองค์ความรู้ถูกได้ (3) ความรู้ที่เกิดจากการพิจารณาไว้ในใจโดยอุบายอันแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) (ส.ม. (ไทย) 19/55-76/44-52) หมายถึง ความรู้ที่สามารถเข้าใจสิ่งต่างๆ เพราะพิจารณาใคร่ครวญเพื่อให้รู้จริงในสิ่งที่ต้องการรู้นั้นรวมถึงการใช้ความคิดที่ถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น หรือคิดอย่างมีระเบียบ ได้แก่ การรู้จักมองรู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย โดยมองตามสิ่งนั้นๆ ว่า เป็นของมันอย่างนั้น และโดยวิธีคิดหาเหตุผลสืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสายแยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัยโดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหาอุปาทานของตนเข้าไปจับ เรียกว่า วิธีการแห่งปัญญา (การรับรู้) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) มี พุทธพจนียืนยันความรู้ไว้ว่า “สำหรับภิกษุผู้ยังต้องศึกษา ฯลฯ เรามองไม่เห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นใดมีประโยชน์มากเท่าความมีกัลยาณมิตรเลย” และว่า “สำหรับภิกษุผู้ยังต้องศึกษา ฯลฯ เรามองไม่เห็นองค์ประกอบภายในอื่นใดมีประโยชน์มากเท่าโยนิโสมนสิการนี้เลย” (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/194-195/236-237. และ ส.ม. (ไทย) 19/518, 520/141-142) ความรู้เหล่านี้ จึงจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนนั่นเอง

2) **ความรู้ระดับการเรียนรู้ของมนุษย์** กล่าวคือ พุทธปรัชญาเถรวาทได้แบ่งความรู้ระดับการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้ 6 ระดับ ได้แก่ (1) ระดับวิญญาน (Consciousness) หมายถึง การที่อายตนะภายในและภายนอกมากระทบกันจึงทำให้เกิดความรู้ขึ้น เช่น ตาเห็นรูปแล้ว จึงทำให้รู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร ความรู้ชนิดนี้เรียกว่า ความรู้ระดับวิญญาน คือ ความรู้แจ้งสิ่งที่ตนเห็นนั้น (2) ระดับสัญญา (Perception) หมายถึง ความจำได้หมายรู้ เป็นความรู้ที่สืบทอดมาจากความรู้ระดับวิญญานเพราะมีความรู้มาจากวิญญานเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว พอความรู้ระดับสัญญาเกิดขึ้นเพราะ

ความจำได้จากสิ่งที่รู้มาก่อนจึงทำให้ผู้รู้ นั้น สามารถรู้สิ่งที่ถูกรู้ นั้นชัดเจนมากขึ้น เหมือนหนึ่งเป็นการตอกย้ำความรู้เดิม ที่มีอยู่นั้นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2538) ความรู้ระดับสัญชาตญาณนี้ จะต้องอาศัยความรู้ ระดับวิญญาณเป็นรากฐานเสมอ (บุญมี แทนแก้ว, 2540) (3) ความรู้ระดับทิว (Conception) หมายถึง ความรู้ใน ระดับความเห็น ทฤษฎี หรือหลักการ ต้องเกิดจากการที่ตนเองมีความรู้ก่อนแล้วในระดับหนึ่ง แต่ยังมีไข่ความรู้ที่ พอจะตัดสินใจได้โดยทันที แต่ต้องการความใคร่ครวญ วิเคราะห์ ให้เข้าใจดีเสียก่อนแล้วจึงตัดสินใจเชื่อหรือลงมือ ปฏิบัติ ความรู้ชนิดนี้ ต้องเกิดจากการพิจารณาเปรียบเทียบเพื่อประมวลผลนำไปสู่การสรุปหาความจริงเพื่อตัดสินใจ ความรู้ระดับนี้เกิดจากประสบการณ์ ถือว่า เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (4) ความรู้ระดับอภิญญา (Extra sensory perception) หมายถึง ความรู้ที่เกิดขึ้นจากความสามารถพิเศษทางจิต คือ จิตที่สามารถรู้อารมณ์หรือสิ่งเร้าต่างๆ ได้ โดยตรงโดยไม่ต้องอาศัยประสาทสัมผัสและสามารถรับรู้โดยไม่ขึ้นอยู่กับกาลและอวกาศ (Time and space) เช่น สามารถเห็นเหตุการณ์ที่อยู่ ณ สถานที่ห่างไกลได้อันเกินวิสัยสามัญชน เรียกว่า ความรู้ทิพย์ (Divine knowledge) ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษ 6 ประการ คือ อิทธิวิธี, ทิพย์โสต, เจโตปริยญาณ, ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ, ทิพยจักขุ, อาสวักขย ญาณ (5) ความรู้ระดับญาณ (Intuitive insight) คือ ความรู้ที่สามารถพัฒนาจากความรู้ขั้นทิวแต่ปรากฏชัดเจน แจ่มชัดมากกว่า และรู้หมดสิ้นเป็นผลที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวภายในของผู้รู้ญาณ เป็นความรู้ที่เป็นประสบการณ์ทางจิต โดยตรง ดังนั้น คำว่า ญาณ หมายถึง ความหยั่งรู้ ปรีชาหยั่งรู้ เป็นไวพจน์ของปัญญา(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2538) (6) ความรู้ระดับสัมมาสัมโพธิญาณ (Enlightenment) คือ เป็นความรู้ระดับญาณ แต่เป็นญาณขั้นสูงสุด ความรู้ ระดับนี้ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีเงื่อนไข 3 ประการ นั่นก็คือ (1) ได้ปฏิบัติอริยมรรคมีองค์ 8 ครบถ้วนบริบูรณ์แล้วด้วยดี (2) ได้ผ่านความรู้ระดับญาณมาแล้วโดยสมบูรณ์ (3) ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงครบถ้วน 5 ประการ

3) ความรู้ตามหลักเป็นความจริง กล่าวคือ ความรู้ตามเป็นความจริง หมายถึง ผู้รู้ นั้นมีความรู้ตรงกับสภาวะ ที่มันเป็นจริงตามหลักอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) และไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา) ความรู้แจ้งในสิ่ง เหล่านี้ตามสภาวะแห่งความเป็นจริง ไม่คลุมเครือ มีความชัดเจน ตรงตามความจริง ชื่อว่า เป็นผู้รู้ความจริง ความจริงที่ ถูกรู้ นั้น มี 2 ระดับ คือ (1) สมมติสัจจะ เรียกว่า เนยยตถถ (Indirect meaning) หมายถึง ความจริงที่เป็นสมมติ คือ สรรพสิ่งถูกสมมติให้เป็นสิ่งนั้น สิ่งนี้ เพื่อให้เป็นสื่อกลางแห่งความเข้าใจตรงกัน เพื่อถ่ายทอดการสื่อสารสร้างความเข้าใจ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเรียกขานตรงกัน เช่น มนุษย์สมมติเรียกสัตว์ประเภทหนึ่ง ที่มีสี่ขา มีลำตัวคล้ายสุนัข แต่ มีขนาดที่ใหญ่กว่า มีหน้ยาว มีหาง วิ่งเร็ว ใช้ชีได้ และกินหญ้า ว่า ม้า ซึ่งม้าเป็นสัตว์ประเภทหนึ่ง มนุษย์ทุกคนอาจรู้ และเข้าใจตรงกัน จะเห็นว่า สมมติสัจจะ ความจริงโดยสมมติ คือ จริงตามมติร่วมกัน ตามที่ได้ตกลงกันไว้ หรือหมายรู้ ร่วมกัน เป็นเครื่องมือสื่อสาร พอให้สำเร็จประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น คนๆ หนึ่ง หนังสือ เป็นต้น ตัวอย่างที่พอจะ

เทียบให้เห็นเค้าได้ เช่น ภาษาสามัญพูดว่า น้ำหรือเกลือเป็นต้น และ (2) ประมัตตสัจจะ เรียกว่า นิตตถ (Direct meaning) หมายถึง ความจริงล้วนปราศจากการสมมติ เป็นจริงตามสภาพ มิได้สมมติเรียกขานเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ไม่ว่าจะมนุษย์จะเรียกสิ่งนั้นว่าอย่างไร จะเรียกถูกหรือผิด ก็ตาม แต่สิ่งที่ถูกเรียกนั้นหรือสิ่งนั้น ก็ย่อมมีสภาพที่เป็นความจริงอยู่อย่างนั้น ต่อให้เรียกสิ่งนั้นว่า เป็นสิ่งอื่นหรือทำให้เป็นสิ่งอื่น ก็ย่อมจะไม่ทำให้ความจริงตามสภาพนั้นหมดไปหรือหายไป ขอให้เข้าใจตรงกันก่อนว่า ความจริงแบบปรมาตมนี้ไม่สามารถที่จะใช้คำพูดใดๆ มาอธิบายได้ เรียกว่า อนิรวาจา แปลว่า ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำพูด สำหรับผู้ที่รู้ความจริงแบบปรมาตมนี้ ก็คือพระอรหันต์ ในเรื่องเดียวกันนี้ พระธรรมปิฎก ได้อธิบายคำว่าปรมาตมไว้โดยสรุปดังนี้ว่า ปรมาตมสัจจะ ความจริงโดยปรมาตม คือ ความจริงตามความหมายสูงสุดตามความหมายแท้อย่างยิ่งหรือตามความหมายแท้ขั้นสุดท้ายที่ตรงตามสภาวะ ความจริงขั้นสูงสุดหรือสิ่งที่เป็นจริงโดยปรมาตม คือ ธรรม นามธรรม รูปธรรม เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หรือจิต เจตสิก รูป นิพพาน (Ultimate truth) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้รู้ความจริงนั้น จะต้องหมดกิเลส เป็นผู้หยั่งรู้สัจธรรม ทำให้ความยึดติด ความถือมั่นและความหลงผิดทั้งหลาย สลายหมดไป ทำให้อารมณ์ว่างเปล่าที่ต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง หลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดโปร่ง ผ่องใส เบิกบาน มีความสุขที่แท้จริง เพราะจิตของบุคคลผู้ที่ได้ความรู้ระดับสัมมาสัมโพธิญาณนี้ เปลื้องความสงสัยหมดแล้ว สำรอกกิเลส ทำลายอวิชชา รู้แจ้งอริยสัจ 4 ไตรลักษณ์และปฏิจางสมุปบาทโดยสิ้นเชิงนั่นเอง

5. อารมณ์หรือสิ่งที่ถูกรู้

อารมณ์หรือสิ่งที่ถูกรู้ ผู้วิจัยขอแยกออกเป็น 2 ความหมาย ก็คือ (1) อารมณ์ หมายถึง กระบวนการทำหน้าที่ของความรู้ และ (2) สิ่งที่ถูกรู้ หมายถึง สภาวะที่เป็นความจริง จะเห็นได้ว่า อารมณ์หรือสิ่งที่ถูกรู้ทั้ง 2 อย่างนี้คือ กระบวนการของการทำหน้าที่ของปัญญาที่จิตเกิดสภาพหรืออาการรู้แจ้งขึ้นมาภายในจิตจากความรู้สึกรู้ของจิต ดังนั้น อารมณ์หรือสิ่งที่ถูกรู้ เป็นการรับรู้จากปัญญาและจิต หรือ สภาพที่ถูกรับรู้ ได้แก่ สิ่งที่ถูกรู้ ก็คือ ความจริงตามแต่ลักษณะหรืออาการที่กำลังรู้หรือเห็นแจ้งนั้น ก็คือ สิ่งที่ยึดติดหน่วงถูกรู้หรือรับรู้ ดังนั้น ความจริงทั้ง 2 กรณี ก็คือ ความจริงที่เป็นจริงตามสภาวะและความจริงที่เป็นความปรากฏเฉพาะหน้า ซึ่งอาจเป็นมายาก็ได้ คำว่า อารมณ์ (Sense data) หมายถึง การมีลักษณะของการทำหน้าที่ของความรู้ เช่นความรู้เกิดขึ้นจากการที่ตาไปกระทบกับรูป เพราะมีสัญญาคือความจำได้หมายรู้ วิญญาณ คือความรู้หรือเข้าใจแจ้ง และปัญญา คือ ความสิ้นความสงสัย ทำให้เกิดความรู้ขึ้นว่า รูปที่เห็นนั้น เป็นใครมาจากไหน มีลักษณะเป็นอย่างไร การที่ตาไปกระทบกับรูปนั้นทำให้ความรู้เกิดขึ้น อาการหรือกระบวนการที่ทำให้ความรู้เกิดขึ้นมานั้น ชื่อว่า อารมณ์หรือสิ่งที่ถูกรู้ อารมณ์หรือสิ่งที่ถูกรู้และธรรมชาติของความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น เป็นสภาวะที่ทำให้ความสงสัย ทำลายอวิชชาทำลายกิเลส ทำลายเหตุแห่งความ

ข้อขัดข้องหรือการปิดกั้นของกุศลทั้งหมด เช่น การทำลาย โลภะโทสะ และโมหะ เป็นต้น เป็นไปเพื่อการบรรลุธรรม สิ้น
ความไม่รู้ คือ อวิชชาเสียทั้งหมด มีความปลอดโปร่งทางปัญญาเป็นปกติ ไม่มีอาการหรือสภาวะที่เป็นเหตุให้เกิดความ
คับข้องหรือขุ่นมัวฉะนั้น สภาวะของความรู้จึงมีปกติบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลส สิ้นความสงสัย หากเปรียบอารมณ์หรือ
สภาวะของความรู้นั้นเป็นดั่งน้ำ น้ำนั้นก็เหมือนหนึ่งเป็นน้ำที่มีความใส บริสุทธิ์ หาทะกอนมิได้เลยฉนั้น ความรู้ใน
พุทธปรัชญาเถรวาทจึงมุ่งเน้นไปในทิศทางเดียวกันคือการบรรลุธรรมหรือการสร้างเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความสิ้นไปแห่ง
อวิชชา

จะเห็นว่า อารมณ์หรือสิ่งที่ถูกรู้ โดยธรรมชาติแล้วมีลักษณะลึกลับซึ่งละเอียดอ่อน มีสภาพเข้าใจลักษณะความ
เป็นไปต่างๆ และที่สำคัญความรู้ทางพุทธปรัชญาเถรวาท จะต้องมึลักษณะกำจัดและตัดอวิชชา ตัณหา อุปาทาน ให้สิ้น
ไป มีลักษณะสว่างชัด รู้ชัดปลอดโปร่ง เมื่อความรู้นี้ เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์แล้ว ความรู้นั้น ย่อมกำจัดความมืดคืออวิชชา
ได้ ทำให้ปัญญาเกิดแสงสว่างขึ้นมา สามารถเห็นสิ่งต่างๆ ได้ตามความเป็นจริง เปรียบเหมือนไฟที่ส่องไปในความมืด
ทำให้เกิดแสงสว่าง สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏต่อสายตาสภาพความเป็นจริง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “นรชนผู้มี
ปัญญา เห็นภัยในสังสารวัฏดำรงอยู่ในศีลแล้ว เจริญจิตและปัญญา มีความเพียร มีปัญญาเป็นเครื่องบริหารนั้น พึงถาง
ความรกชัฏนี้ได้” (ส.ส.(ไทย) 15/23/27) ในความรู้ชัดแห่งปัญญานั้น คือ ความรู้ชัดในทุกข สมุทัย นิโรธ และมรรค
ฉนั้น จึงเรียกบุคคลผู้รู้ ซึ่งทุกข สมุทัย นิโรธ และมรรคฉนั้น ว่าเป็นผู้มีปัญญา (ม.ม.(ไทย) 12/300, 386/333, 249)
เพราะรู้ชัด จึงเรียกว่า ปัญญา (ขุ.ปฎิ.(ไทย) 31/92/153) ที่พัฒนาตนเองให้ไปสู่ความเป็นพระอริยบุคคลตาม
อริยมรรคมีองค์ 8 และเจริญปัญญาด้วยการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน หรือปฏิบัติตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ
และปัญญา ในพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ เน้นการพัฒนาที่ตัวบุคคลเป็นหลัก แต่มิใช่ให้มีการไปยึดติดกับตัวบุคคล ในการ
แสวงหาความรู้ด้วยตัวเองด้วยการอบรมฝึกฝนทางจิต จึงถือเป็นหนทางที่ดีที่สุด ผู้อื่นจะเป็นก็แต่เพียงผู้แนะนำเท่านั้น
ต้องอาศัยความเพียรพยายามจากบุคคลนั้นๆ เอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “สวากขาโต ภคเวตา ธมโม สนทิกฺขุสิโก อกาลิโก
เอหิพัสสสิโก โอปนายิโก ปจฺจตตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ” (ม.ม.(ไทย) 12/74/63-64) ในการแสวงหาความรู้ เพื่อสนอง
ความต้องการของปัญญาของตัวเองเท่านั้น แต่เป็นการแสวงหาความรู้เพื่อความหยั่งถึงสัจธรรม อันนำไปสู่ความพ้น
จากทุกข์สร้างกระบวนการของวิชา ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความหลุดพ้น ความรู้ที่แท้จริงที่สามารถทำลายอวิชชาได้ โดย
การอบรมจิตแลพในการพัฒนาปัญญาตามหลักไตรสิกขา 3 ก็คือ ต้องมีศีลสิกขา คือ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย
ตามครรลองของจริยธรรม อธิจิตสิกขา คือ ฝึกจิตของตนให้มีความมั่นคงแน่วแน่ ไม่สั่นคลอน คือ การมีความรู้ ความ
เข้าใจสภาพของเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นอย่างแจ่มชัด ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏดังนี้ว่า “สมาธิอันศีลอบรมแล้ว ย่อมมีผลใหญ่
 ฯลฯ จิตอันปัญญาอบรมแล้วย่อมหลุดพ้นจากอาสวะโดยสิ้นเชิง คือ กามาสวะ ภวาสวะ และอวิชชาสวะ” (ที.ม.(ไทย)

10/186/134) ที่เรียกว่า สัมมาสัมโพธิญาณ คือ ญาณหยั่งรู้อริยสัจ ที่เป็นเหตุให้พ้นจากความทุกข์ ทำลายอวิชชาคือ ความไม่รู้ ในการเรียนรู้ของมนุษย์นั้นต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง แต่การเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นทางตรงและมี ประสิทธิภาพมากที่สุด คือ การศึกษาในหลักไตรสิกขา กฏไตรลักษณ์ อริยสัจ และปฏิบัติสมุปบาท โดยมีอริยมรรคเป็น เครื่องมือหากต้องการจะสรุปขั้นตอนของการศึกษา และนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิผล สรุปโดยย่อลงได้ว่า

สรรพปาปส อกรรม	ไม่พึงทำบาปทั้งปวง
กุศลสุปสมปทา	พึงสร้างกุศลให้ถึงพร้อม
สจิตตปริโยทปน	พึงทำจิตให้บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว

ซึ่งปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ ด้วยความเพียรพยายาม ดังพุทธพจน์ที่ได้ตรัสยืนยันไว้ว่า วิริเยน ทุกขมจเจ ตี ปล่อยวาง วิสุทธเต บุคคลจะล่วงทุกข์ได้ก็เพราะความเพียร ย่อมบริสุทธิ์ได้ก็เพราะปัญญา (ขุ.สุ. (ไทย) 25/186/544)

6. บ่อเกิดและทฤษฎีความรู้

บ่อเกิดและทฤษฎีความรู้ ในพุทธปรัชญาเถรวาท ถือว่า เป็นแหล่งที่มาแห่งของความรู้ 3 ประการ (ที.ปา. (ไทย) 11/305/196) ได้แก่

1) **จินตามยปัญญา (Wisdom resulting from reflection)** ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดจากการคิดพิจารณา ใคร่ครวญอย่างมีเหตุมีผล ตามความรู้ที่ไม่ใช่ยุดิ เพราะมีประสบการณ์กับสิ่งนั้นเท่านั้น แต่ได้ครุ่นคิดตรึกตรองจากสิ่งที่ ได้สัมผัสให้มีความละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น สร้างองค์ความรู้ด้วยกระบวนการของเหตุผล โดยมีกฎเกณฑ์เป็นส่วนประกอบในการสร้าง ความรู้ที่เกิดจากจินตามยปัญญาจึงเป็นพลังทางสมองแท้ (Mindful Power) โดยไม่มี ประสบการณ์มาเกี่ยวข้องในการสร้าง หรือหากจะมีประสบการณ์อยู่บ้างก็มีเพียงข้อมูลในเบื้องต้นเท่านั้น ดังนั้น จินตามยปัญญาจึงเปรียบได้กับตรรกวิทยาแบบนิรนัย (Deduction) เพราะคิดหาเหตุผลโดยไม่อาศัยประสบการณ์ เทียบได้กับอนุมานประมาณ อนุมานประมาณ (Inference) คือความรู้ที่ได้จากการอนุมาน ซึ่งหมายถึงการรับรู้สิ่งหนึ่งเป็นเบื้องต้นแห่งการรับรู้อีกสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้ที่ได้รับมาโดยทางอ้อม ได้แก่ ความรู้ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความรู้ขั้นประจักษ์ เป็นเหตุแล้วสาวไปถึงสิ่งที่ไม่ประจักษ์จนรู้ว่าสิ่งไม่ประจักษ์ซึ่งต้องการรู้นั้นมีอยู่หรือไม่ เช่นเมื่อเห็นควันไฟแต่ที่ไกล ก็เกิดความรู้ตามมาว่าที่นั่นมีไฟอยู่ด้วย ทั้งๆ ที่ยังไม่เห็นไฟเลย ในที่นี้การเห็นควันไฟเป็นความรู้ขั้นประจักษ์ การรู้ว่ามีไฟอยู่ที่นั่นด้วยเป็นความรู้ขั้นอนุมาน ที่เรียกว่า “อนุมานประมาณ” (สุนทร ณ รัชชี, 2550)

2) **สุตมยปัญญา (Wisdom resulting from study)** ซึ่งเป็นความรู้เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน หรือ ได้รับถ่ายทอดสืบต่อๆ กันมา และได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น เป็นความรู้ระบบ

ทฤษฎี นอกจากนี้ ความรู้ที่เกิดเพราะการฟัง (Knowledge that is learned from other) และขอบเขตของสุตมย ปัญญาไม่ได้หมายความว่าเฉพาะความรู้ที่เกิดขึ้นจากการฟังเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการศึกษาเล่าเรียน การอ่านตำรา หรือความรู้ที่เกิดขึ้นจากการสัมผัส การสัมผัส เป็นต้น รวมความว่า สุตมยปัญญา คือความรู้ที่เกิดขึ้นทางประสาทสัมผัสสุตมยปัญญาจึงไม่แตกต่างไปจากตรรกวิทยาแบบอุปนัย (Induction) เพราะยืนยันความรู้ที่ถูกต้องว่าต้องเกิดจากผัสสะเท่านั้น ส่วนความรู้ใดๆ ที่ไม่ผ่านทางผัสสะถือว่าเป็นความรู้ที่ไม่ถูกต้อง เทียบได้กับศัพท์ประมาณ (Verbal Testimony) คือความรู้ความเข้าใจที่ได้จากตำราหรือคำบอกเล่า และต้องมีลักษณะที่เชื่อถือได้ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ เลาลักษณ์ ได้แก่ คำสอนของมนุษย์ที่เชื่อถือได้ เช่น ฤๅษีผู้มีญาณ ไวทิกศัพท์ ได้แก่ คำสอนของเทพซึ่งหมายถึง คัมภีร์พระเวทที่เรียกว่า “ศัพท์ประมาณ” (อติศกดิ์ ทองบุญ, 2540)

3) **ภาวนามยปัญญา (Wisdom resulting from mental development)** ซึ่งเป็นความรู้เกิดจากการลงมือปฏิบัติจนเกิดประสบการณ์การรู้แจ้งด้วยตัวเอง (ที. ปา. (ไทย) 11/304/271) เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นเพราะการฝึกฝน อบรม และลงมือปฏิบัติคือการปฏิบัติกัมมัฏฐานหรือสมาธิพุทธปรัชญาเถรวาทถือว่า เป็นความรู้ชนิดที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นความรู้ที่เกิดจากฉันทะไม่ใช่ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสหรือการคิดคาดคะเน แต่เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นเพราะความสงบแห่งจิตและความรู้ประกายวาวขึ้นในดวงจิตด้วยอำนาจแห่งฌาน พระพุทธศาสนาได้แบ่งสมาธิออกเป็น 3 อย่างคือ “ฌนิกสมาธิ” คือ สมาธิชั่วขณะ เป็นสมาธิขั้นต้น ซึ่งคนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ การงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี และใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนาได้ดี “อุปะจารสมาธิ” คือ สมาธิเฉียดๆ หรือสมาธิจวนจะแน่วแน่ เป็นสมาธิขั้นระงับ **นิวรณ์** ได้ ก่อนจะเข้าสู่ภาวะแห่ง **ฌาน** หรือสมาธิใน **บุพภาค** แห่งอัปนาสมาธิ “อัปนาสมาธิ” คือ สมาธิแน่วแน่ หรือสมาธิที่แนบสนิท เป็นสมาธิระดับสูงสุด ซึ่งถือว่าเป็นผลสำเร็จที่ต้องการของการเจริญสมาธิทำให้อภิญญา 6 มีอิทธิวิธี เป็นต้น เกิดขึ้นในจิตได้ ปัญญาในระดับที่ 3 นี้เป็นวิธีพิเศษสำหรับใน พุทธปรัชญาเถรวาทเท่านั้น ซึ่งตรรกวิทยาตะวันตกไม่สามารถค้นพบได้ (ประยงค์ แสนบุราณ, 2547) เทียบได้กับประจักษ์ประมาณ (Perception) กล่าวคือ ความรู้ที่ได้จากการสัมผัสระหว่างอายตนะภายในกับอายตนะภายนอก เป็นความรู้ที่ปราศจากความผิดพลาด ตามทฤษฎีนี้ การกระทบกันระหว่างอายตนะภายในกับอายตนะภายนอกจะเกิดขึ้นไม่ได้หากมันไม่ได้สัมผัสกับอายตนะภายในเสียก่อน และการสัมผัสของมันสักกับอายตนะก็เกิดขึ้นไม่ได้หากอายตนะไม่สัมผัสกับมันก่อน เพราะฉะนั้น การเกิดขึ้นของความรู้ประจักษ์จึงเริ่มด้วยการสัมผัสกันระหว่าง อายตนะ + มนัส มนัส + อายตนะภายใน อายตนะภายใน + อายตนะภายนอก (ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์, ม.ป.ป.) ดังนั้น ความประจักษ์มี 2 ขั้นตอน คือ “นิริวิกัลปะ” คือ ความรู้ชั้นคลุมเครือ ได้แก่ ความรู้ว่าสิ่งๆ หนึ่งมีอยู่เท่านั้น “สวิกัลปะ” คือ ความรู้ขั้นแจ่มแจ้ง ได้แก่ ความรู้ที่สิ่งนั้นคืออะไรมีคุณสมบัติอย่างไร (สุนทร ธีร์รังสี, 2521) ความรู้ประจักษ์นี้แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ “เลาลิกะ” คือ ความรู้ระดับสามัญ ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ “มานสละ” ได้แก่ ความรู้ประจักษ์ภายใน เช่น รู้สึกรัก เกลียด โกรธ สุข ทุกข์ และ “พาหะ” ได้แก่ ความรู้ประจักษ์ภายนอก เช่น ตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น เป็นต้น อเลาลิกะ คือความรู้ระดับวิสามัญเป็นความรู้ระดับสูง ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากปัญญาที่ได้รับจากประสบการณ์ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ “สามัญลักษณะ” คือ ความรู้ที่เกี่ยวกับลักษณะรวมของสิ่งที่อยู่ภายในประเภทเดียวกัน “ชฎานลักษณะ” คือ ความรู้ที่ซับซ้อนโดยการเกี่ยว

เนื่องกันของสิ่งที่เรารับรู้ซึ่งสิ่งที่เรารับรู้นั้นไม่ได้ปรากฏแก่ประสาทสัมผัสโดยตรงแต่ปรากฏโดยอาศัยสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันและมีความทรงจำของการรับรู้ในอดีตเป็นสิ่งประกอบ เช่น เมื่อเห็นเชือกเป็นงู ไม่ใช่เชือกกลายเป็นงู แต่เพราะความทรงจำเกี่ยวกับงูที่เคยเห็นในอดีตปรากฏขึ้นในความรู้สึก ครั้นเห็นเชือกในทีไร มีแสงสลัวมองไม่ถนัดจึงเข้าใจผิดว่าเป็นงู นี่คือ ความรู้ที่เกิดด้วยอำนาจสมาธิ ที่เรียกว่า “ประจักษ์ประมาณ”

7. การตัดสินความถูกต้องทางความรู้

พุทธปรัชญาเถรวาท จะเห็นว่า ความรู้ที่แท้จริง ก็คือ “กาย (Body)” กับ “จิต (Mind)” ซึ่งกายนั้นเป็นแกนกลางของการเรียนรู้ของจิต เช่น ใช้กายเป็นที่ตั้ง และใช้จิตพิจารณาร่างกาย ตามแบบของการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน (พระสมภาร สมภาโร, 2547) ซึ่งเป็นกระบวนการของมหาสติปัฏฐาน 4 (ที.ม. (ไทย) 10/373/101, ส. ม. (ไทย) 19/367/210- 211, อภิ.วิ. (ไทย) 35/355-389/306-327) ในการตรวจสอบพิจารณากระบวนการของร่างกายในการรับรู้จิตของมนุษย์ เพราะว่า มนุษย์เป็นผู้รับรู้โลกภายนอกและโลกภายใน โดยอาศัยอายตนะภายใน คือ ตา ฯลฯ ใจ และภายนอก คือ รูป ฯลฯ ธรรมารมณ์ เป็นศูนย์กลาง ถือว่า เป็นเครื่องมือที่สำคัญของความรู้ ที่เรียกว่า “แหล่งที่มาของความรู้” ในการทำงานของอายตนะภายในและภายนอกนั้น ย่อมทำงานประสานกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาแห่งความรู้ที่แท้จริงที่เรียกกันว่า “โลก” (ส.สพ. (ไทย) 18/68/58) เพราะการจะรู้จักโลกได้นั้น ต้องมีผัสสะหรือการประจักษ์ ด้วยประสาทสัมผัสเสียก่อน กล่าวอีกนัยว่า การที่มนุษย์มีผัสสะหรือการมีความประจักษ์ด้วยประสาทสัมผัสนั้น จึงทำให้มนุษย์รู้จักโลก ในโลกสูตร มีพุทธพจน์ว่า จักขุวิญญาณเกิดขึ้นเพราะอาศัยตาและรูป ฯลฯ ดังนั้น อายตนะและอารมณ์ต่างๆ ก็เหมือนกัน (ส.นิ.(ไทย) 16/421/477) กล่าวคือ ตากระทบรูปเกิดความรู้เรียกว่า เห็น หูกระทบเสียงเกิดความรู้เรียกว่า ได้ยิน เป็นต้น ความรู้เฉพาะแต่ละด้านนี้เรียกว่า วิญญาณ แปลว่า ความรู้แจ้งอารมณ์ ดังนั้น วิญญาณ จึงมี 6 อย่างเท่ากับอายตนะและสิ่งที่ถูกรู้ 6 คู่ คือ วิญญาณทางตาได้แก่ การเห็น ฯลฯ วิญญาณทางใจ ได้แก่ รู้อารมณ์ทางใจ สรุปได้ว่า อายตนะหรืออารมณ์และวิญญาณ 6 มีความเกี่ยวเนื่องกัน กล่าวคือ จักขุ เป็นแดนรับรู้รูป เกิดความรู้ เรียกว่า จักขุวิญญาณ ฯลฯ จิตเป็นแดนรับรู้ธรรม เรียกว่า รู้อารมณ์ทางใจ จะเห็นได้ว่าแหล่งที่มาของความรู้นี้ พุทธปรัชญาเถรวาทนี้ ถือว่า เป็นการตัดสินความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ใน จูฬสัจจกสูตรที่ว่า “ดูกร อัครเวสสนะ ท่านจงทำในใจเถิด ครั้นทำไว้ในใจแล้ว จึงกล่าวแก่ เพราะคำหลังกับคำก่อน หรือคำก่อนกับคำหลังของท่านไม่ต่อกัน ดูกรอัครเวสสนะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน รูป เวทนา สัญญา สังขารทั้งหลาย และวิญญาณ เทียงหรือไม่เทียง” (ม.ม. (ไทย) 12/396/305) ซึ่งพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมีความเด่นชัดมาก ดังปรากฏอยู่ในกาลามสูตรว่า “เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเอง ว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์ เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสีย แต่เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้วเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อสุข เมื่อนั้น ท่านทั้งหลาย ควรเข้าถึงธรรม

เหล่านั้นอยู่ กาลามชนทั้งหลาย เป็นการสมควรที่ท่านทั้งหลายจะเคลือบแคลงสมควรที่จะสงสัย ความเคลือบแคลงสงสัยของพวกท่านเกิดขึ้นในฐานะกาลามชนทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย “มา อนุสสเวน” อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา “มา ปรมปราย” อย่าปลงใจเชื่อด้วยถือสืบกันมา “มา อิติกราย” อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ “มามา ปิฎกสมปทาเนน” อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ “มา ตกกเหตุ” อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรก “มา นยเหตุ” อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান “มา อากการปริวิตกเกน” อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล “มา ทิฎฐินิขมานกฺขนติยา” อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พินิจแล้ว “มา ภาพพรูปตาย” อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะว่าน่าเป็นไปได้ “มา สมโณ โน ครุติ” อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า สมณะนี้ เป็นครูของเรา” (อ.ติก. (บาลี) 20/505/181)

เพราะเหตุนี้ พุทธปรัชญาเถรวาท เห็นว่า รูปธรรมกับอรูปธรรมสามารถแทนค่ามนุษย์ด้วยสองสิ่ง เพราะมนุษย์เป็นเหตุที่ให้เอกภพถูกสร้างขึ้น (มาติเยอ ริการ์และตริน ชวน ตวน, 2554) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ จิต, เจตสิก, และอสังขตธาตุ สำหรับจิตและเจตสิก ดูจะเป็นเรื่องง่ายที่จะพิจารณาให้เห็นว่า เป็นสิ่งที่อยู่ในกรอบของอวกาศ ด้วยมีตัวอย่างให้เห็นมากมายในชีวิตประจำวัน ดังเช่น กรณีของมนุษย์ที่เพิ่งกล่าวมานั้น แต่สำหรับอสังขตธาตุ ดูจะไม่ใช่ว่าเรื่องง่ายที่จะพิจารณาให้เห็นเช่นนั้น ด้วยเป็นเรื่องละเอียด ซับซ้อน และบางส่วนของเรื่องอสังขตธาตุนี้ เกี่ยวเนื่องโดยตรงกับอุดมคติสูงสุดของพระพุทธศาสนา จึงเป็นธรรมดาที่บางส่วนของความยุ่งยากจะมาจากการอธิบายภาวะของอสังขตธาตุนั้นด้วยศรัทธา ไม่ใช่ด้วยเหตุผล เพราะว่า มีผู้พยายามยกอสังขตธาตุบางอย่างออกนอกรอบของอวกาศ อสังขตธาตุประเภทนี้ มักเป็นสิ่งที่สอนกันมาว่าเป็นจุดหมายสูงสุดในชีวิตที่มนุษย์พึงดำเนินไปให้ถึง ตัวอย่างเช่น “นิพพาน” ที่จริงการกล่าวว่า มีบางสิ่งสามารถอยู่นอกกรอบของอวกาศได้ไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะจริงๆ แล้วก็มีบางสิ่ง อยู่นอกกรอบของอวกาศได้ ข้อสำคัญน่าจะอยู่ที่ว่า เวลาที่ใครสักคนพยายามบอกว่าสิ่งนี้อยู่นอกกรอบอวกาศ เขามีเหตุผลสนับสนุนสมมติฐานของตนนั้นมากน้อยเพียงใด เช่น ก. อยู่นอกกรอบของอวกาศ ความหมายว่า ก. ไม่มีความสัมพันธ์โดยสิ้นเชิงกับอวกาศ หรืออีกนัยหนึ่งระบบของ ก. เป็นอีกระบบหนึ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับระบบอวกาศ ก. ไม่ได้อยู่ในอวกาศ เราไม่สามารถหาตำแหน่งหรือที่อยู่ของ ก. ได้ในเอกภพนี้ ตัวอย่างของสิ่งที่สามารถอยู่นอกกรอบของอวกาศได้ก็เช่นสิ่งสมมติ สิ่งเหล่านี้มีมากมายนับจำนวนไม่ถ้วน แต่ทั้งหมดมีลักษณะตรงกันคือ ไม่มีตัวตนอยู่จริง ไม่เป็นรูปธรรม ไม่เป็นอรูปธรรม เมื่อไม่มีตัวตนจริง เราย่อมไม่อาจหาตำแหน่งหรือที่อยู่ของมันในเอกภพนี้ได้ แต่อสังขตธาตุไม่ใช่สิ่งสมมติ มันเป็นสิ่งที่อยู่จริง เท่าที่ผ่านมามีคนบอกว่าเป็นอสังขตธาตุพิเศษ เราแบ่งอสังขตธาตุออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ประเภทที่อยู่ในรูปกฎธรรมชาติ เช่น นิยม (2) ประเภทที่อยู่ในรูปภาวะทางธรรม ได้แก่ “นิพพาน” กล่าวคือ ประเภทแรกดูจะไม่ค่อยมีปัญหาในการทำความเข้าใจ เพราะปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากกฎนั้นเป็นสิ่งที่เราพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เมื่อผลของกฎมีอยู่ในกรอบของอวกาศ ตัวกฎที่ทำหน้าที่ควบคุมให้เกิดผลนั้นๆ ก็น่าจะอยู่ในกรอบของอวกาศด้วยเช่นกัน ส่วนประเภทที่อยู่ในรูปภาวะของตนอยู่เอง คือ มีอยู่โดยธรรมดา เป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีผู้สร้าง ไม่มีอัตตา มีชี้อัตว์ มีชี้อิวัช (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553) ในภาวะของนิพพาน แม้จะมีพระพุทธวจนบรรยายเอาไว้ในคัมภีร์หลายแห่ง กระนั้นก็ยังเป็นเรื่องลึกลับ ไม่กระจ่างชัด ทำให้มีคนตีความไปต่างๆ นานา ดังที่จะยกมาประกอบการพิจารณาเป็นบางส่วนดังนี้

ว่า “มีอยู่นะภิกษุทั้งหลาย อายตนะที่ไม่มีปฐวี ไม่มีอาโป ไม่มีเตโช ไม่มีวาโย ไม่มีอากาศอันญายตนะ ไม่มีวิญญานัญญายตนะ ไม่มีภิกขุญญายตนะ ไม่มีเนสสัญญานาสัญญายตนะ ไม่มีโลกนี้ ไม่มีปรโลก ไม่มีดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ ทั้งสองอย่างเราไม่กล่าวอายตนะนั้นว่าเป็นการมา การไป การหยุดอยู่ การจุติ กาอุบัติ อายตนะนั้นไม่มีที่ตั้งอาศัย ไม่เป็นไป ทั้งไม่ต้องมีเครื่องยึดหน่วง นั้นแหล่งคือจุดจบของทุกซ์” พระพุทธวจนะนี้ มีผู้ตีความว่า นิพพานไม่อยู่ในระบบอวกาศ โดยอาศัยข้อความตอนที่ว่า อายตนะนั้นไม่มีที่ตั้งอาศัย เป็นเหตุผลสนับสนุน “มีอยู่นะภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เกิด ไม่เป็น ไม่ถูกกระทำ ไม่ถูกสร้าง หากว่าสิ่งที่ไม่เกิด ไม่เป็น ไม่ถูกกระทำ ไม่ถูกสร้าง ไม่ได้มีอยู่ การรอดพ้นจากภาวะเกิดแล้วเป็นแล้ว ถูกกระทำแล้ว ถูกสร้างแล้ว ก็ไม่ควรจะปรากฏขึ้นในโลกนี้ได้ แต่เพราะมีสิ่งที่ไม่เกิด ไม่เป็น ไม่ถูกกระทำ ไม่ถูกสร้าง ดังนั้น การรอดพ้นจากภาวะเกิดแล้ว เป็นแล้ว ถูกกระทำแล้ว ถูกสร้างแล้ว จึงปรากฏได้” (ขุ.อุ. (ไทย) 25/158-161/206-208)

เนื่องจากการแผ่กว้าง (Space) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างขวา-ซ้าย บน-ล่าง หน้า-หลังหรือที่ตั้ง ระยะทางและทิศทาง และความสัมพันธ์ก่อนหลังหรือการสืบเนื่องที่เรียกว่า “เวลา” เวลามีเพียงมิติเดียวคือ “ก่อนหลัง” เท่านั้น เพราะจักรวาลดั้งเดิมนั้น อยู่ในสภาพที่มีพลังงานสูงมาก (high energies) และร้อนอย่างที่สุด การเคลื่อนไหวทำให้เกิดการระเบิดครั้งใหญ่ที่เรียกว่า บิ๊กแบง (Big Bang) ขึ้น เป็นการเคลื่อนไหวที่ทำให้จักรวาลที่เฉยนิ่ง แข็งทื่อและเรียบง่าย ไม่มีอะไรเลย สูญเสียความสัมพันธ์ไป เกิดเป็นจักรวาลลูก (infant universe) ที่ขยายตัว การเคลื่อนไหวดังกล่าวทำให้สมมาตรของกาล-อวกาศแตกออก เกิดเวลาขึ้น และมีความแตกต่างระหว่างลำดับ ก่อน-หลัง เกิดสถานที่ขึ้น เกิดแรงในธรรมชาติ เกิดอนุภาคระดับใต้อะตอม แล้วพัฒนาไปเป็นดวงดาว ดาวเคราะห์รวมถึงสิ่งมีชีวิต ตามลำดับ (Timothy Ferris, 1991) ของเวลาทุกสิ่งทุกอย่างดูมีความสำคัญทั้งสิ้น เพราะเวลาเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย สิ่งที่น่าพิจารณา ก็คือ ในทางพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีแนวคิดเกี่ยวกับเวลา มีลักษณะที่แยกเป็นอิสระจากสิ่งต่างๆ เพราะว่า “สิ่งทั้งหลายอาจเป็นสิ่งที่ว่างเปล่า...เจตจำนงที่จะมีชีวิตของเราเอง (will to live) เป็นเจตจำนงที่ทำให้ตัวเราและเอกภพของเราอุบัติขึ้น” “ในช่วงแรกของเอกภพมีสสารต่างๆ กระจายตัวกันอย่างสม่ำเสมอ ทว่าทั้งอวกาศของสสาร...แต่ยัง หมายถึง สภาวะบางอย่าง และพฤติกรรม หรืออาการของมนุษย์ได้ด้วย” “ครั้นเวลาล่วงเลยมาช้านานโลกนี้เสื่อม เมื่อโลกกำลังเสื่อม เหล่าสัตว์ส่วนมากไปเกิดที่โลกชั้นอากาศระลอกคิณะใดก็สำเร็จได้ตามปรารถนา มีปิติเป็นภิกษา มีรัศมีชานออกจากร่างกายเที่ยวสัญจรไปในอากาศ อยู่ในนิมานอันงดงาม สถิตอยู่นานแสนนาน สมัยหนึ่ง ครั้นเวลาล่วงเลยมาช้านาน โลกนี้เจริญขึ้น (ที.ปา. (ไทย) 11/119/88) ที่กล่าวถึงเรื่องของสังขตธรรมและอสังขตธรรม (สมถาร พรหมทา, 2538) กล่าวคือ สังขตธรรม หมายถึง สิ่งที่เป็นอยู่โดยขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมทุกชนิด ส่วนอสังขตธรรม หมายถึง สิ่งที่เป็นอยู่โดยอิสระไม่ขึ้นแก่สิ่งใด เป็นสิ่งที่เกิดและดำรงอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง ไม่มีผู้ใดสร้างหรือไม่มีสาเหตุที่ทำให้มันเกิด และเมื่อมันดำรงอยู่ได้ก็ไม่จำเป็นต้องอิงอาศัยสิ่งอื่นที่ตรงข้ามกับสังขตธรรมเพราะสังขตธรรมนั้นต้องมีผู้สร้าง ต้องอาศัยปัจจัยที่ทำให้เกิด เมื่อดำรงอยู่ก็จึงต้องดำรงอยู่โดยอิงอาศัยสิ่งอื่นเช่นกัน และในทำนองนี้เมื่อปัจจัยหล่อเลี้ยงการดำรงอยู่ของสังขตธรรมใดสิ้นสุดลงตัวสังขตธรรมนั้นก็ย่อมสิ้นสุดลงตามไปด้วย ซึ่งต่างก็มีความเห็นไปในทางเดียวกันว่าสังขตธรรมนั้น ได้แก่ สิ่งที่เกิดอยู่ภายใต้ กฎของไตร

ลักษณะทุกชนิด ขณะที่สังขตธรรมนั้น ได้แก่ “นิพพาน” นอกเหนือจากนิพพานแล้ว ยังมีสิ่งอื่นที่นับว่าเป็นสังขตธรรมอย่างอื่นปรากฏอยู่ด้วย เช่น อากาศหรืออวกาศ เป็นต้น

จากเหตุผลนี้ จะเห็นว่า เวลาเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง เพราะเวลาไม่สามารถสังเคราะห์เข้าได้ทั้งในสิ่งที่ป็นรูปธรรมและอรูปธรรม คือ ไม่ใช่ทั้งมหาภูตรูปและอุปทายรูป หรือแม้จะพยายามจัดให้เวลาเข้าอยู่ในกลุ่มของจิตเจตสิก และอสังขตธาตุ ก็ปรากฏว่าไม่สามารถจัดเข้าได้เลย เวลาจึงเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง กล่าวในแง่ของเวลากับอุปทายรูปก็เช่นเดียวกัน เช่น นายแดงตื่นเมื่อตอน 8.00 น ต่อมานายแดงไปเรียนตอน 9.00 น นายแดงเลิกเรียนตอน 10.00 น การที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ดูเหมือนมีเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องก็ตาม แต่ในทัศนะของพระพุทธศาสนาแล้วเป็นเพียงการวัดลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วบอกออกมาเป็นตัวเลขเท่านั้น ในทางกลับกันหากว่านายแดงไม่มีอยู่ เหตุการณ์ทั้งหมดย่อมไม่เกิด และเมื่อเหตุการณ์ทั้งหมดไม่เกิดก็ไม่อาจกล่าวได้ว่ามีเวลาอยู่เช่นเดียวกัน เวลาจึงเป็นเพียงความต่อเนื่องของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเท่านั้น เพราะว่า เวลาเป็นเพียงมโนทัศน์ (Concept) ที่มนุษย์สร้างขึ้นเมื่อจิตสัมผัสความเปลี่ยนแปลง ในทางอภิปรัชญา ถือว่า เวลาไม่ใช่สิ่งที่อยู่ต่างหากจากรูปธรรมและอรูปธรรม คือ ไม่ได้เป็นทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและอรูปธรรม แต่เวลาก็ต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้ หรือมนุษย์ก็ต้องอาศัยเวลาเป็นเครื่องมือเพื่อการอธิบาย เวลาจึงเป็นเพียงมโนทัศน์ที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงของสังขตธรรม กล่าวคือ รูป จิต และเจตสิก หากปราศจากสังขตธรรม สิ่งที่เราเรียกว่าเวลาก็ไม่มี เมื่อเวลาไม่มี สิ่งที่เราเรียกว่า อดีต ปัจจุบัน อนาคตก็ไม่มี

อย่างไรก็ตาม จิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมีค่าทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพราะว่า จิตเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 อย่างนี้ รับรู้ และแท้จริง ผู้รับรู้ที่แท้จริงก็ไม่ใช่ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เหล่านี้ด้วยซ้ำ จิตนั่นเองที่เป็นเบื้องหลัง เป็นต้นทางแห่งการรับรู้ของประสาททั้งห้าเหล่านี้ และขณะเดียวกันจิตเองก็สามารถที่จะรับรู้สิ่งต่างๆ ได้เองด้วยโดยไม่จำเป็นต้องผ่านประสาทสัมผัสใดๆ ต้องมีผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้เท่านั้น หากแต่การรับรู้ดังกล่าวนี้ต้องสอดคล้องกับความจริงด้วย คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบางสิ่งที่ถูกรู้ กับผู้รู้จนเป็นการรับรู้หรือความจริง คือ “การรับรู้/ความจริง” บังคับให้ “ผู้รู้” และ “สิ่งที่ถูกรู้” ทั้งสองต้องทำหน้าที่ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน สิ่งที่ได้ ก็คือ “ผู้รู้” และ “สิ่งที่ถูกรู้” ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ด้วยตัวมันเองหรือเป็นสิ่งที่ในตนเอง (สภาวะ/objective) ความเป็นจริงสูงสุด (Ultimate reality) เป็นปวิสัย (objective) สามารถดำรงอยู่ด้วยตนเอง จะเห็นว่า สิ่งที่มีอยู่ เป็นสิ่งที่มีอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงก็เพราะด้วยความไม่รู้ (อวิชชา) จึงทำให้เห็นถึงความมีอยู่ของสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ว่าเที่ยงแท้ไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งที่จริงสิ่งทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ล้วนเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา คือ “การเปลี่ยนแปลงของวัตถุ (ร่างกาย) 17 ขณะต่อ 1 ขณะจิต (นาม) จากภวังค์มารู้อารมณ์ทางอายตนะแล้วผ่านไปจนถึงช่วงโงกฐัพพนจิต (จิตที่ตัดสินอารมณ์) ถือว่า จิตยังมีความบริสุทธิ์ตามธรรมชาติของตนอยู่ แต่พอถึงช่วงชวนจิต (จิตที่เสพอารมณ์) จิตจึงถูกทำให้เศร้าหมองด้วยกิเลสต่างๆ ที่จรเข้ามา ในช่วงชวนจิต นี้ถือว่า เป็นช่วงกระบวนการสร้างกรรมหรือการคิดปรุงแต่งสร้างสรรค์อารมณ์ต่างๆ ที่รับเข้ามาทางอายตนะ ดังที่ พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายไว้ ดังนี้ คือ จิตเปื้องค์แห่งภพ ซึ่งเกิดดับสลับต่อกันไปตลอดเวลา ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบชีวิตของเรา คือตลอดชีวิต พุทธภาษาเป็นภาษารูปธรรมหรือภาษาตัวตนว่า เป็นจิตยืนพื้น ไกลกับคำที่ท่านใช้ว่าเป็น “ปกติจิต” ภวังคจิตนี้เป็นจิตที่เป็นวิบาก เมื่อมันเกิดดับสลับต่อกันอยู่ตลอดชีวิตของเรา จึงเท่ากับเป็นผลรวมแห่งกรรมทั้งหมดของเรา พุทเป็น

ภาษาธรรมหรือภาษาตัวตนว่า เป็นที่เก็บสะสมผลกรรมของเรา หรือทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นไปในชีวิตของเรา หรือเป็นที่ประมวลผลแห่งการแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในตัวเรา เท่าที่ทำได้และได้ทำมาทั้งหมดในชีวิต (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541) และ “เป็นผลรวมแห่งกรรมทั้งหมดของเรา...เป็นที่เก็บสะสมผลกรรมของเราหรือทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นไปในชีวิตของเรา” ก็คล้ายกับความหมายของคำว่า “สรรพพืชกะ” (จิตที่สั่งสมพืชทั้งปวง) ซึ่งเป็นอีกชื่อหนึ่งของอภิญญาญาณเช่นเดียวกัน

พุทธปรัชญาเถรวาท เห็นว่า ธรรมชาติของจิต ก็คือ (1) ไปได้ไกล (ทุรงคัม) คือ พุทธิกรรมการรับรู้อารมณ์ของจิต กล่าวคือ จิตสามารถไปรับรู้อารมณ์ที่อยู่ห่างไกลได้ แม้เหตุการณ์ในอดีตได้ผ่านมาแล้วอย่างยาวนานหรือเหตุการณ์ที่อยู่ห่างไกลในอนาคต จิตก็สามารถรับเอาเหตุการณ์นั้นมาเป็นของอารมณ์ของมันได้ (2) เทียวไปผู้เดียว (เอกจรี) คือ การเกิดดับเป็นขณะๆ ของจิต กล่าวคือ จิตที่เกิดดับทีละดวง เมื่อจิตดวงหนึ่งเกิดขึ้นแล้วดับไป ก็จะเป็นปัจจัยให้จิตดวงอื่นเกิดขึ้นในรูปกระแสที่ต่อเนื่อง (3) ไม่มีสรีระ (อสรีริ) คือ ความไร้รูปร่างของจิต กล่าวคือ จิตเป็นสังขารนามธรรม จึงไม่มีสรีระร่างกาย ไม่มีรูปร่างสัญญาณ ไม่มีน้ำหนัก ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น และไม่มีภารกิจที่ ซึ่งต่างจากสิ่งรูปธรรมทั้งหลาย และ (4) มีถ้าเป็นที่อาศัย (คฺหาสย) คือ การที่จิตจะต้องมีที่อยู่อาศัย เหมือนคนที่อาศัยอยู่ในบ้านเรือนหรือสัตว์ที่อาศัยอยู่ในถ้ำอันเป็นที่อาศัยของจิตนั้น หมายถึง อยวิยะส่วนใดในร่างกายอันเป็นที่อาศัยของจิตระหว่างนามกับรูปในชั้น 5 ที่เรียกว่า “หทยรูป” (อภิ.ส.อ. (บาลี) 1/1/110-113., และดูเพิ่มเติมใน วิชาวินิ. (บาลี) 2/165-166) เมื่อกล่าวถึงการมีอยู่ของโลกทั้งภายนอกหรือภายใน และการมีอยู่หรือการเกิดขึ้นของมนุษย์ว่ามีจุดเริ่มต้นมีที่มาอย่างไร ไม่สามารถกล่าวเจาะจงไปว่ามีจุดเริ่มต้นจากสสาร (วัตถุ/รูปธรรม) หรือจิต (อสสาร/นามธรรม) ด้วยเหตุว่าสิ่งทั้งหลายอิงอาศัยกัน ตามกฎของปฏิจจสมุปบาท มี 2 สาย คือ สายเกิดและสายดับ คือ (1) สายเกิด : เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น (ม.ม. (ไทย) 12/404-406/438-441) เป็นการแสดงเหตุ (cause) และผล (effect) (2) สายดับ : เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ การอธิบายปฏิจจสมุปบาทเมื่ออธิบายโดยย่อจะอธิบายในความเป็นเหตุปัจจัยหรือความเป็นเงื่อนไขที่เป็นไปตามกฎอิตฺตปปัจจยตาซึ่งเป็นคำย่อของปฏิจจสมุปบาท (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ซึ่ง “กฎอิตฺตปปัจจยตาเป็นกฎเหนือกฎ เป็นแม่บทของทุกกฎ” (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ตามหลักกฎปฏิจจสมุปบาทในฐานะกฎแห่งความเป็นเหตุเป็นผลในชีวิตประจำวัน มนุษย์เราค้นเคยกับคำว่าสาเหตุและผล คำสองคำนี้ เราใช้เรียกความสัมพันธ์ของเหตุการณ์สองเหตุการณ์ หรือของสองสิ่ง ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ในกระบวนการในการรับรู้ ไม่ได้เน้นไปในจิตนิยม สสารนิยม และธรรมชาตินิยม โดยการมองความมีอยู่ของธาตุแบบเชิงเดี่ยวหรือเชิงคู่ หมายถึง สสารและจิตหรือรูปธาตุกับนามธาตุ เพราะพุทธปรัชญาเถรวาทให้ความสำคัญต่อจิตนิยม ที่อธิบายถึงกระบวนการที่สิ่งทั้งหลายอิงอาศัยกันและกันตามกฎปฏิจจสมุปบาท เมื่อสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามกระบวนการปฏิจจสมุปบาทย่อมเป็นการทำให้เห็นลักษณะของความเป็นอนัตตาที่เป็นธรรมชาติอันเป็นความจริงสูงสุด จากหลักฐานที่ทำให้สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่า “พระพุทธานุสสาปฏิเสธลักษณะต่างๆ ที่เที่ยงแท้ถาวร (real permanent identities)” (Christopher Bartley, 2011) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า “พระพุทธานุสสาปฏิเสธการมีอยู่ของปฐมธาตุ” ไม่ว่าจะระดับใดก็ตาม ทั้งระดับชีวิต ระดับโลก รวมถึงระดับเอกภพ

พุทธปรัชญาเถรวาท เห็นว่า การตัดสินความถูกต้องทางความรู้ล้วนเกิดขึ้นแต่เพียงเหตุและปัจจัยที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หมุนวนเป็น “วัฏจักร” ที่ไม่มีจุดเริ่มต้น ไม่มีที่สุด ไม่มีเบื้องต้น และไม่มีที่สิ้นสุด เรียกว่า เป็นการเกิดขึ้นแห่งเหตุปัจจัยที่อาศัยกันและกันเกิดตามหลักการ “ปฏิจจนสมุปบาท” เมื่อพิจารณาหลักธรรมหมวดนี้ว่า มีสังขตธรรมทุกอย่างในเอกภพ ล้วนดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผนที่แน่นอนจากการควบคุมของสิ่งหนึ่งที่เรียกว่า “นิยาม” ที่สิ่งทั้งหลายดำเนินไปอย่างมีระเบียบ 5 ประการ คือ (1) ความเป็นระเบียบของสิ่งไร้ชีวิต ความเป็นระเบียบประเภทนี้เรียกว่าอตุณิยาม (physical inorganic order) ยกตัวอย่างเช่น เมื่อลมพัดกังหันก็หมุน ลมเป็นสาเหตุ ส่วนการที่กังหันหมุนเป็นผล ทุกครั้งที่ลมพัด กังหันจะหมุนเสมอ ความเป็นระเบียบนี้ถูกควบคุมด้วยนิยาม (2) ความเป็นระเบียบของสิ่งมีชีวิต ความเป็นระเบียบประเภทนี้เรียกว่าพีชนิยาม (physical organic order) ยกตัวอย่างเช่น เมล็ดข้าวเมื่อนำไปเพาะจะได้ต้นข้าว เมล็ดข้าว คือ สาเหตุ ต้นข้าว คือ ผล ทุกครั้งที่นำเมล็ดข้าวไปเพาะจะได้ต้นข้าวเสมอ ความเป็นระเบียบนี้ถูกควบคุมด้วยนิยาม (3) ความเป็นระเบียบของจิต ความเป็นระเบียบประเภทนี้เรียกว่าจิตนิยาม (psychic law) ยกตัวอย่างเช่น เมื่อมีวัตถุ ก. มากระทบตา จิตรู้แล้วจะเกิดอาการ ข. ก. คือ สาเหตุ อาการ ข. คือ ผล ทุกครั้งที่ มี ก. จะมี ข. เสมอ ความเป็นระเบียบนี้ถูกควบคุมด้วยนิยาม (4) ความเป็นระเบียบในการให้ผลของกรรม ความเป็นระเบียบประเภทนี้เรียกว่ากรรมนิยาม (order of act and result) ยกตัวอย่างเช่น กรรมดีย่อมให้ผลที่ดี กรรมชั่วย่อมให้ผลที่ชั่ว กรรมดีและชั่วคือสาเหตุ ผลที่ดีและชั่วคือผล ทุกครั้งที่ทำกรรมดีจะได้รับผลดีตอบสนอง ทุกครั้งที่ทำกรรมชั่วจะได้รับผลชั่วตอบสนอง ความเป็นระเบียบนี้ถูกควบคุมด้วยนิยาม (5) ความเป็นระเบียบของสรรพสิ่งที่อยู่นอกเหนือความเป็นระเบียบสี่อย่างข้างต้น โดยความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งใดก็ตามที่ไม่เข้าข่ายสี่ข้อข้างต้น ความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งนั้นจัดอยู่ในข้อนี้ หรืออีกนัยหนึ่ง ความเป็นระเบียบของสิ่งต่างๆ รวมทั้งสี่ข้อข้างต้นเมื่อก้าวโดยสรุปแล้วท่านรวมลงในข้อนี้ ความเป็นระเบียบนี้ท่านเรียกว่า “ธรรมนิยาม”(the general law of cause and effect) คำว่า ธรรมนิยาม จึงเป็นชื่อเรียกความเป็นเหตุเป็นผลของสรรพสิ่งในเอกภพ ความเป็นระเบียบที่ว่านี้ก็ถูกควบคุมโดยสิ่งที่เรียกว่านิยามเช่นกัน จะเห็นว่า วัตถุที่ประกอบด้วยสารหรืออนุชนิดเดียวกัน เช่น ทองแดง ก็มีอนุเป็นทองแดงล้วน ทองคำ ก็มีอนุเป็นทองคำล้วน เป็นต้น

8. บทสรุปวิเคราะห์

จากแนวคิดศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “พุทธญาณวิทยาตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท” พบว่า ชีวิตของมนุษย์มีรูปเป็นองค์ประกอบในส่วนต่างทั้งรูปและนามที่เรียกว่า ชั้น 5 ได้แก่ เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น และวิญญาณชั้น โดยมีแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ จิต เจตสิก และรูป ที่ต้องอาศัยกันและกัน ที่เรียกว่าเป็น “คน” ที่อาศัยกายและจิตนี้เป็นสภาวะ ที่อยู่ได้ด้วยตัวเอง โดยอาศัยเหตุปัจจัยตามกฎปฏิจจนสมุปบาททำให้เรารู้ว่า กายและจิตต้องมีที่ตั้งหรือมีการกินเนื้อที่เหมือนกัน กายต้องตั้งอยู่ในที่ว่างแห่งใดแห่งหนึ่ง ส่วนจิตก็ต้องตั้งอยู่ในกาย เพราะมิฉะนั้นก็ไม่อาจอาศัยกายเกิดมารู้รู้อารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบร่างกายหรือประสาทสัมผัสต่างๆ ได้ ที่ตั้งของจิตในร่างกาย ที่เรียกว่า “หทัยวัตถุ” ซึ่งมีผู้ตีความต่างกันไป บางทัศนะเห็นว่าคือหัวใจ (หทัย) เพราะหัวใจเป็นอวัยวะสำคัญของการมีชีวิตอยู่และใช้คำว่า “หทยะ” เรียกหัวใจด้วย บางทัศนะเห็นว่า สมอ ตามหลักวิชาทางการแพทย์สมอเป็นอวัยวะ

ภายในที่เกิดก่อนอวัยวะอื่นจึงน่าจะเป็นที่ตั้งของวิญญาณที่มีอุปนิสัยในครรรภ์มารดามากกว่าหัวใจที่เกิดภายหลัง ซึ่งถ้าที่ตั้งของวิญญาณคือหัวใจ จะมีปัญหาว่าก่อนหน้าที่เกิดหัวใจ วิญญาณจะอาศัยอยู่ที่ใด และบางทีคนก็เห็นว่าคือ ร่างกายทั้งหมด เพราะวิญญาณรับรู้อารมณ์ทั่วทั้งร่างกาย ดังที่จิตทำหน้าที่บริสุทธิ์ที่ยังไม่ถูกปรุงแต่งใดๆ ทั้งสิ้นกับรู้แจ้งอารมณ์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับความจริง โดยที่จิตทั้งหมดถูกอธิบายภายในช่วงชีวิตทุกขณะระหว่างเกิดและดับ ในช่วงที่มีประสาทสัมผัสทำให้เกิดขบวนการคิดและรู้อารมณ์ทางอายตนะภายนอกและอายตนะภายใน กระทั่งกันเกิดขึ้น พุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าเป็นเครื่องมือพิสูจน์ความรู้ในการรับรู้อารมณ์จากสภาวะ เช่น อวิชชา ซึ่งเป็นความรู้อย่างแท้จริง 2 ระดับ คือ ความรู้ระดับสมมติและความรู้ระดับปรมาตถสัจจะ 5 ข้อ ดังนี้ คือ (1) ความรู้ขั้นที่เปิดเผยเฉพาะลักษณะภายนอกเท่านั้น (2) เป็นความรู้ที่เนื่องด้วยความรู้สึกรู้สึก และเจตนาที่มีอยู่แล้ว (เวทนา ตัณหา อุปาทาน ที่เคยมีอยู่ก่อนการรู้) (3) เป็นความรู้ขั้นสมมติบัญญัติ และชั้นโลกียะเท่านั้น (4) ไม่สามารถรู้แจ้งความจริงแท้โดยตลอดได้ และ (5) ก่อให้เกิดความหลง และไม่เข้าใจในมายาการของโลกภายนอก เนื่องจากเป็นความรู้ที่มุ่งแก้ปัญหาชีวิตที่นำไปสู่ความจริง 4 ประการ คือ ความจริงทางสมมติสัจจะ ความจริงทางสภาวะสัจจะ ความจริงทางอริยสัจจะ และความจริงทางปรมาตถสัจจะ จากวัตถุที่กระทบ 3 ประการ คือ อารมณ์ อายตนะภายใน และจิต ซึ่งเป็นเครื่องมือของการรับรู้ที่แท้จริง ในการสงสัย และการหลงผิดในสังขารเสียได้ (ไตรลักษณ์) รู้ชัดตามสภาวะที่ทำหน้าที่กำจัดอวิชชาได้หรือสภาวะอื่นได้ เช่น อาสวะ เป็นต้น และเป็นความรู้ที่เกิดจากความจริงเฉพาะหน้า (อวิชชาหรือสัจจะ วิตวิชชา) ได้แก่ ความจริงทางสมมติ และความจริงปรมาตถ พุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความรู้ 3 ประการ คือ (1) ความรู้อันเกิดจากการฟัง (สุตมยปัญญา) (2) ความรู้อันเกิดจากการคิดวิเคราะห์ (จินตามยปัญญา) และ (3) ความรู้แท้จริงอันเกิดจากจิตที่บริสุทธิ์ (ภาวนามยปัญญา) โดยธรรมชาติของความรู้ที่ต้องอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง 2 อย่าง คือ ประสาทสัมผัสภายนอกและประสาทสัมผัสภายใน โดยปราศจากข้อขัดแย้ง 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ปฏิบัติตามได้จริง ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาชีวิต ตามความจริง 2 อย่าง คือ (1) ความจริงทางสมมติสัจจะ และความจริงทางปรมาตถสัจจะ ซึ่งตกอยู่ภายใต้ของกฎของไตรลักษณ์ คือ อนิจจตา (ความไม่เที่ยง) ทุกขตา (ความทุกข์) และอนัตตา (ความเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน) หรือมีความเกิดขึ้น (อุปาทะ) เป็นเบื้องต้น มีการตั้งอยู่ (ฐิติ) เป็นท่ามกลาง และมีความดับสลายไป (ภยคะ) ตามความเป็นจริง ก็คือ มีการเปลี่ยนแปลง ไร้ตัวตน และเข้าใจว่าทุกอย่างเกิดจากเหตุปัจจัย (ปฏิจจสมุปบาท) ตามความเป็นจริงที่ต้องอาศัยการแยกแยะด้วยปัญญาที่เกิดจากการฝึกฝนอบรม (ไตรสิกขา) พัฒนาจิตที่เรียกว่า “สมถะ” และพัฒนาปัญญาที่เรียกว่า “วิปัสสนา” ตามความจริงที่ปรากฏในผัสสะหรือประสาทสัมผัสเป็นพื้นฐานในการรับรู้ ซึ่งการทำให้แจ้ง (สัจฉิกิริยา) จนเกิดความรู้ขึ้นนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง: References

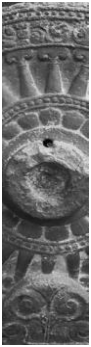
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. รศ.. (2528). **ญาณวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.
- บุญมี แทนแก้ว. (2540). **พุทธศาสนากับปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ หจก. เม็ดทราย พรินติ้ง.

- ประยงค์ แสนบูรณ. (2547). **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541). **จาริกบุญ จาริกธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). **พุทธธรรม ฉบับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมภาร สมภาโร. (2547). **ธรรมะปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). **อหังปัจฉยตา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ตถาตา พับลิเคชั่น จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2539).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 2500. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). **อรรถกถาภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาติเยอ ริการ์และตริน ชวน ตวน. (2554). **ควอนตัมกับดอกบัว**. กุลศิริ เจริญศุภกุล และบัญชา ธนบุญสมบัติ (แปล). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : ศิลปบรรณาการ. ม.ป.ป.
- สนิท ศรีสำแดง. (2544). **ปรัชญาเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา. (2538). “กาลและอวกาศในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตรา รมรินทร์. รศ.. (2540). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์.
- สุนทร ณ รัชชี. (2550). **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทร ณ รัชชี. (2521). **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2540). **ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- Christopher Bartley. **An Introduction to Indian Philosophy**. Chennai : Replika Press Pvt Ltd.. (2011)
- David J. Kalupahana. (1977). **Buddhist Philosophy: A Histerical Analysis**. 2 nd Printing. Honolulu: the University Press of Hawii.

- Ediriwira Sarachchandra. (1994). **Buddhist Psychology of Perception**. Dehiwala: Buddhist Cultural Centre.
- K.N.Jayatileke. (1975). **The Message of the Buddha**. ed. by Ninian Smart. London : Allen & Unwin Ltd.
- Lama Anagarika Govinda. (1991). **The Psychological Attitude of Early Buddhist Philosophy**. Delhi : Motilal Banarsidass Publishers.
- Ludwig Wittgenstein. (1972). **On Certainty**. trans. by G.E.M. Anscombe and Denis Paul. New York: Harper Torchbook.
- Moore. G.E. (1969). **Philosophical Studies**. London: Arthur Barker Ltd.
- Timothy Ferris. (1991). “Unified Theories of Physics”. The World Treasury of Physics. Astronomy and Metaphysics. Ed. by Timothy Ferris. New York: Little Brown and Company Limited.

การพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5

The Development of Electronics Lesson (E-Learning) in Thai Cultural Studies in English Using T5 Model

พชร อุตมะพันธ์

Pochra Uttamaphant

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Email: cwaanjai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 2) เพื่อศึกษาผลการเรียนการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีจำนวน 117 คน แบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ (1) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ประจำปีการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 72 คน และ (2) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ประจำปีการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 45 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) บทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย จำนวน 13 ชั่วโมง 2) แบบประเมินหาประสิทธิภาพบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 1 ชุด 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ผ่านบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าร้อยละ (%) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบสมมุติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (T-test: Pair Sample)

ผลการวิจัยพบว่า 1) บทเรียน e-Learning ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้โมเดลการเรียนรู้ T5 มีประสิทธิภาพต่อนักศึกษา โดยมีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80 เท่ากับ 80.91/80.18 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคะแนนสูงกว่าผลคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ที่มีต่อการใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: โมเดลการเรียนรู้ T5, บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ

Abstract

This research aimed to: 1) develop the electronics lesson (e-Learning) in Thai Cultural Studies in English Using T5 Model 2) compare the achievement and (3) study the satisfaction toward the electronics lesson (e-Learning) in Thai cultural studies in English using T5 model. There were 117 participants in this study, including 72 students who took Thai cultural studies in English course in the second semester of the academic year 2017 and 45 students who took the same subject in the second semester of the academic year 2018. The instruments used were: (1) the electronics lesson (e-Learning) in Thai Cultural Studies in English Using T5 Model (2) the assessment of the electronics lesson (e-Learning) in Thai Cultural Studies in English Using T5 Model (3) the English achievement test and (4) a questionnaire used for asking the students' opinions toward the electronics lesson (e-Learning) Using T5 Model. The data was statistically analyzed by Mean (\bar{X}), Percentage (%), Standard Deviation (S.D.) and t-test dependent samples.

The study revealed that: 1) the efficiency of the development of the electronics lesson (e-Learning) in Thai Cultural Studies in English Using T5 Model was 80.91/80.18; 2) the English achievement of the samples after being taught through the electronics lesson (e-Learning) Using T5 Model was higher with the statistical significant at the .05 level; and 3) the samples expressed a “high” level of satisfaction in favor of the instruction activities through the electronics lesson (e-Learning) Using T5 Model.

Keywords: T5 Model, e-Learning, English achievement

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีนำสมัยด้านต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวัน เช่น เทคโนโลยีการสื่อสาร เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีด้านการจัดการ โดยถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่าง ๆ ในทุกเกือบทุกองค์กร ในสังคมปัจจุบัน สำหรับสถาบันการศึกษานั้น เทคโนโลยีได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการจัดการศึกษามากขึ้น (มนต์ชัย เทียนทอง, 2544) และอาจกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหนึ่ง ที่สำคัญในการช่วยแสวงหาความรู้ใหม่ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นความรู้ที่ไร้พรมแดน (ถนอมพร เลาหจรัสแสง, 2544) นักการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้พยายามคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาทำการช่วยสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น โดยเชื่อว่าวิธีการสอนและการใช้สื่อการสอนดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน เกิดความสนุกสนานในการเรียน มากขึ้น อีกทั้งส่งเสริมการเรียนเป็นรายบุคคลได้อีกด้วย (เสาวภา วิชาดี, 2554)

เสาวภา (2554) ยังได้เพิ่มเติมในเรื่องของการนำเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์มาใช้ในการสอนอีกว่า ในปัจจุบัน อินเทอร์เน็ตได้พัฒนาเติบโตอย่างรวดเร็วและได้ก้าวมาเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบ การเรียนการสอน การฝึกอบรม รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ การเรียนการสอนแบบนี้เป็นการพัฒนาจากคอมพิวเตอร์ช่วยสอนหรือ CAI เดิมๆ ให้เป็นสื่อการเรียนการสอนที่อยู่บนฐานของเทคโนโลยี เว็บ หรือ WBI (web-based instruction) และ e-learning เมื่อ การสอน ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางจึงได้ถูกนำมาใช้ กับการสอนภาษาอังกฤษในหลายรูปแบบ เช่น การจัดการเรียน การสอนผ่านเว็บ (web-based instruction), การจัดการเรียน การ สอนรายวิชาผ่านเว็บ (web-based course), ฝึกอบรมผ่านเว็บ (web-based training), เว็บการเรียน (web-based learning), เวิลด์ไวด์เว็บช่วยสอน (WWW-based instruction), การเรียน การ สอนผ่านเครือข่าย (online instruction) และการเรียนการสอนผ่านสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ (e-learning) เป็นต้น การใช้นวัตกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ทำงานร่วมกันและ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดแบบสร้างสรรค์ ลักษณะเช่นนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางการเรียนการสอน การเรียน การสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือการสอนบนเว็บสามารถใช้ได้ดีกับวิชาภาษาอังกฤษ โดยอาจเป็นการใช้เว็บเพื่อสอน วิชาทั้งหมดหรือเพื่อใช้ประกอบเนื้อหาวิชาก็ได้ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์ก็ได้เช่นกัน

ในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัดธรรมไทย ซึ่งเป็นรายวิชาอยู่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ นั้น จุดประสงค์รายวิชาโดยหลักต้องการให้นักศึกษาเรียนรู้ความเป็นไทย ทั้ง ทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อาหาร ตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ และสามารถนำความรู้ที่นั้น มาถ่ายทอดแก่ ชาวต่างชาติได้อย่างถูกต้อง ถือเป็นวิชาสำคัญที่นักศึกษาสามารถนำความรู้มาใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน แต่จากการเก็บ ข้อมูลของนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาดังกล่าว 3 ภาคการศึกษาย้อนหลัง (ปีการศึกษา 2557-2559) พบว่า มี นักศึกษาจำนวนมากกว่าร้อยละ 40 ในแต่ละภาคการศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำกว่า C (ต่ำกว่า 65 คะแนน) จากการตอบ แบบสอบถามหลังการเรียนการสอนพบว่า ปัญหาหลักคือ นักศึกษามีความสนใจน้อยมากที่จะเรียนรู้ และท่องจำ รายละเอียดในส่วนของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ต่าง ๆ อีกทั้งยังมองว่า เป็นวิชาที่น่าเบื่อ ทำให้นักศึกษาต้องการมี ส่วนร่วมในการเรียนการสอนรายวิชาดังกล่าวน้อยมาก ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทดลองนำสื่อการเรียนแบบ e-learning ร่วมด้วยกับการใช้โมเดลการเรียนรู้ T5 มา ดึงความสนใจของนักศึกษา เพื่อหวังจะให้นักศึกษามีผลการเรียนในรายวิชาดังกล่าวดีขึ้น และต้องการให้นักศึกษารักที่ จะศึกษาวัดธรรมไทย เพื่อที่จะเป็นตัวแทนคนไทยที่ดีในการถ่ายทอดความเป็นไทยสู่สายตาประชาคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้โมเดลการเรียนรู้ T5
- 2) เพื่อศึกษาผลการเรียนการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5
- 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2560-2561 จำนวน 117 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 45 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 บทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย จำนวน 2 บท ได้แก่

บทที่ 1 Attractions and Thai Culture	จำนวน	7 ชั่วโมง
บทที่ 2 Thai Cuisine	จำนวน	6 ชั่วโมง
รวม		13 ชั่วโมง

2.2 แบบประเมินหาประสิทธิภาพบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 1 ชุด ซึ่งเป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาในบทเรียน ทั้ง 2 บทเรียนข้างต้น (ข้อ 2.1)

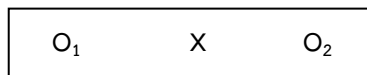

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ผ่านบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 แบบแผนการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ด้วยแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Design) ในแบบกลุ่มเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) โดยมีรูปแบบการทดลอง ตามภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้แบบแผนการศึกษาค้นคว้า

X คือ การได้รับการสอน ด้วยบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5

O_1 คือ การทดสอบก่อนเรียน

O_2 คือ การทดสอบหลังเรียน

3.2 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

- 1) กลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่ผ่านการหาคุณภาพมาแล้ว จำนวน 60 ข้อ
- 2) แนะนำกลุ่มตัวอย่าง ให้สามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และทดลองเรียนบทเรียนตัวอย่าง ใน e-Learning ซึ่งมีลักษณะคล้ายบทเรียนจริง โดยใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง
- 3) กลุ่มตัวอย่าง เริ่มเรียนด้วยบทเรียนบน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 และทำแบบทดสอบในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 2 บท รวม 4 หน่วยการเรียนรู้ โดยใช้เวลา 4 สัปดาห์ เป็นเวลาทั้งสิ้น 13 ชั่วโมง
- 4) กลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test)
- 5) กลุ่มตัวอย่างทุกคน ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ ภายหลังจากการได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครบทุกขั้นตอน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์หาคุณภาพบทเรียน e-Learning

ผู้วิจัยนำแบบประเมินคุณภาพบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มาวิเคราะห์ระดับความเหมาะสมโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการวิเคราะห์จะ

ใช้ค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์การประเมิน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ซึ่งในการวิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายการประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) (Likert, 1932) ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง เหมาะสมมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง เหมาะสมน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

4.2 การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของบทเรียนที่ใช้บทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5

ผู้วิจัยได้นำคะแนนรวมจากการทำกิจกรรมและการตอบคำถามท้ายบทเรียน ใน e-Learning ในแต่ละสัปดาห์ รวม 4 สัปดาห์ และคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนมาคำนวณหาค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ โดยใช้สูตร E1/E2 ใช้การเปรียบเทียบตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80/80

4.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยได้นำคะแนน ผลทดสอบหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง ที่เรียนด้วยบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 มาหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้สถิติทดสอบ t-test โดยตั้งระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ .05

4.4 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจจากแบบสอบถามความพึงพอใจ

ผู้วิจัยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการวิเคราะห์จะใช้ค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์การประเมิน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ซึ่งในการวิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายการประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) (Likert, 1932)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานการวิจัยได้ ดังนี้

1. บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.91/80.18 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของบทเรียนที่ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย

จำนวนผู้เรียน n	ผลรวมคะแนน				E1/E2
	ทดสอบระหว่างเรียน	ร้อยละ	ทดสอบหลังเรียน	ร้อยละ	
45	64.73	80.91	48.11	80.18	80.91/80.18

ตารางที่ 1 แสดงค่า E1 เท่ากับ 80.91 และ ค่า E2 มีค่าเท่ากับ 80.18 หมายถึงประสิทธิภาพของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย มีประสิทธิภาพ 80.91/80.18

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index: E.I) ของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย

จำนวนผู้เรียน n	คะแนนเต็ม	ผลรวมของคะแนน ของ นศ.ทุกคน		ดัชนีประสิทธิผล (E.I.)
		ก่อนเรียน	หลังเรียน	
45	60	2,165	1,424	0.5807

ตารางที่ 2 พบว่าหลังจากที่เรียนด้วยบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย มีค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I) ของบทเรียน เท่ากับ 0.5807 ซึ่งหมายความว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.5807 หรือ คิดเป็นร้อยละ 58.07

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่เรียนด้วยบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 3 ประสิทธิภาพของบทเรียนที่ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	(\bar{x})	S.D.	df	t
ก่อนเรียน	45	31.64	5.45	43	14.13
หลังเรียน	45	48.11	3.74	43	

ตารางที่ 3 พบว่า คะแนนทดสอบก่อนเรียน ในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 36.35 และ คะแนนทดสอบหลังเรียน มีค่าเท่ากับ 48.11 เมื่อนำคะแนนมาเปรียบเทียบพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 หลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3. ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ที่ 4.35 อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

หลังจากกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้โมเดลการเรียนรู้ T5 จำนวนทั้งสิ้น 13 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา นักศึกษามีความพึงพอใจในรูปแบบวิธีการสอนเป็นอย่างมาก โดยหัวข้อที่นักเรียนให้คะแนนมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) บทเรียนแบบ e-Learning กระตุ้นความสนใจในการเรียน ด้วยคะแนน 4.75 2) สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ด้วยคะแนน 4.68 และ 3) การทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียนทำให้จำเนื้อหาในบทเรียนได้มากยิ่งขึ้น ด้วยคะแนน 4.62

ข้อเสนอแนะ

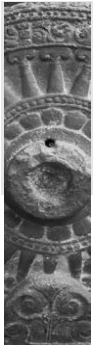
1. การจัดการเรียนการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) นั้น ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากต้องมีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ภายในห้องเรียนที่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา รวมถึงระบบอินเทอร์เน็ตภายในสถาบันศึกษาที่มีเสถียรภาพแต่ละแห่งด้วย
2. ผู้สอนต้องตรวจเช็คให้มั่นใจก่อนว่า นักศึกษาทุกคน เข้าใจวิธีการเรียนการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) และสามารถเรียนรู้โดยผ่านระบบได้จริง เพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า และผิดพลาดในการเรียนการสอน
3. ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม ควรเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีผู้เรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อนคละกัน

เอกสารอ้างอิง

- กิดานันท์ มลิทอง. (2543). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกริก ท่วมกลาง, จินตนา ท่วมกลาง. (2555). *การพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ*. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์
- ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2542). *การออกแบบการเรียนการสอนบนเว็บในระบบการเรียนอิเล็กทรอนิกส์*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ฉลอง สีแก้วลิว. (มปป.). *การทดสอบความแตกต่างของค่ากลางของสองประชากรอิสระ (2-Sample t -Test)*. สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/mystatistics01/chapter4/2-sample-t--test>.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2553). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 12. นนทบุรี: ไทเนรมิตกิจ อินเตอร์ โปรเกรส ชิฟ จำกัด.
- ถนอมพร เลหาจรัสแสง. (2544). *การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน*. กรุงเทพฯ: บริษัททวงกลมโปรดักชัน จำกัด.
- ทิตนา แหมมณี. (2551). *ศาสตร์การสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุทธาการพิมพ์จำกัด.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2537). *สถิติวิจัย II*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เบส กราฟฟิค เพรส.

- เผชิญ กิจระการ. (2546). “ดัชนีประสิทธิผล”, [เอกสารประกอบการสอน]. หน้า 1 – 6. มหาสารคาม: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ภัทร์พงศ์ พงศ์ภัทรกานต์. (2556). การศึกษาความคิดเห็นและความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนแบบ e-Learning ในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อวิทยาการคอมพิวเตอร์. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*. 8(25), 73-84.
- มนต์ชัย เทียนทอง. (2544). *การออกแบบและพัฒนาคอร์สแวร์ สำหรับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน*. [เอกสารการสอน]. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สงกรานต์ ธิจีน. (2560). *การพัฒนาบทเรียนบนเว็บตามโมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ หลักสูตรสถาบันการพลศึกษา ระดับปริญญาตรี*. ชัยภูมิ: สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตชัยภูมิ
- สุนีย์ ศीलพิพัฒน์, ศิริพร สัจจามันท์, ระวีวรรณ มาลัยวรรณ, วิไล วัฒนดำรงกิจ, นวสเสนห์ วงศ์เชิดธรรม. (2550). *การเรียนการสอนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ชุมวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศโดยใช้ T5 Model*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เสาวภา วิชาดี. (2559). *การสอนภาษาอังกฤษในโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ: จากคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสู่การสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต*. *Executive Journal*, 92-98.
- Likert, R. (1932). *A technique for the measurement of attitude*. New York: The Science Press.
- Madsen, H.S. (1983). *Techniques in testing*. New York: Oxford University Press.
- Salter, D., Richards, L., & Carey, T. (2004). The ‘T5’ Design Model: An Instruction Model and Learning Environment to Support the Integration of Online and Campus-Based Courses. *Educational Media International*, 41(3), 207-217.

การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต

A Study of Principle and Method in Dhamma Communication of Phramahā Sompong Tālaputto

พระรุ่งโรจน์ รตนวณฺโณ (ศรีเสริม)

พระครูสิริรัตนานุวัตร, พระครูพิพิธจารุธรรม

gurutawee@gmail

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดหลักการและวิธีการเผยแผ่ธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา (2) เพื่อศึกษาวิธีพัฒนาการเผยแผ่ธรรมของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต (3) เพื่อเสนอวิธีประยุกต์ใช้การเผยแผ่ธรรมของพระมหาสมปอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สืบค้นเอกสารปฐมภูมิได้แก่พระไตรปิฎก และเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือหรือเอกสารของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต และ เอกสารอื่น ๆ รวมถึงรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดหลักการและวิธีการเผยแผ่ธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า พระพุทธเจ้าทรงมีหลักการเผยแผ่ธรรมตามอุดมการณ์ที่มอบเป็นปฐมพจน์แก่พระอรหันต์สาวก 60 องค์ ที่สารนาถ กรุงพาราณสี ว่า เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข เพื่อสังคมสงเคราะห์แก่ชนหมู่มากระองค์ใช้หลักการแสดงธรรมตามหลักอนุพุทธิกถา 5 คือ (1) ทานกถา แสดงเรื่องทาน (2) ศีลกถา แสดงเรื่องศีล (3) สัจจกถา แสดงเรื่องสัจธรรม (4) อาทีนวกถา แสดงเรื่องโทษของกาม และ (5) เนกขัมมานิสังสกถา แสดงการออกจากกาม ใช้เนื้อหาธรรมจากพระสูตรเรื่องเล่าคุณธรรม พระวินัยเรื่องข้อห้ามจริยธรรม และอภิธรรม เรื่องธรรมชาติของจิต สนองตอบความต้องการตามหลักประมาณ 4 คือ (1) รูปประมาณ ถือความพึงพอใจในรูปร่างที่ดีเป็นหลัก (2) โฆษประมาณ ถือความพึงพอใจในเสียงที่ไพเราะเป็นหลัก (3) ลูขประมาณ ถือความพึงพอใจในความปอน ๆ เป็นหลัก (4) ธรรมประมาณ ถือความพึงพอใจในธรรมสาระเป็นหลัก นิยมใช้แนวทางการเผยแผ่ธรรมในปัจจุบันทางสื่อโซเชียล วิทยุ โทรทัศน์ตามสมัยนิยม 4.0

พระมหาสมปองใช้รูปแบบเผยแผ่ธรรมตามแนวพระพุทธเจ้าที่แสดงธรรมประเภทสนทนา บรรยายตอบปัญหา ด้วยลีลาเทศนา 4 วิธี คือ (1) สันทสนา ชี้แจงอย่างแจ่มแจ้ง (2) สมာทปนา ชี้แจงให้เห็นจริงคล้ายตามนำไปปฏิบัติ (3) สมุตเตชนา ให้กำลังใจ ยกย่อง เชิดชู (4) สัมปหังสนา ปลุกใจร่าเริง เบิกบาน เรียกย่อ ๆ ว่า แจ่มชัด ชวนปฏิบัติ อาจหาญ แก่ล้า ร่าเริง เบิกบาน ซึ่งมีพระอรหันต์สาวกเป็นต้นแบบ เช่น พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ พระอานนท์

2. วิธีพัฒนาการเผยแผ่ธรรมของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺต พบว่า ท่านมีชื่อเสียงในการบรรยายธรรม ท่านให้ความสำคัญกับรูปร่างหน้าตา น้ำเสียงดังฟังชัด ใช้สมถะไม่ติดค่านิยมเกินไป และให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ ใช้วิธีการบรรยายธรรมด้วยธรรมลีลา 4 วิธี ที่เรียกว่า ชี้แจงให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ ปลูกใจให้อาจหาญแก้วกล้า ทำให้ร่างเร็ง และเอิบอิมเบิกบานใจ หรือผสมผสานเป็นธรรมบันเทิง มีผลงานวิชาการด้านเอกสารชิ้นโบว์แดง เจ้าของแบรรณต์ “ธรรมะเดลิเวอรี่” มีลักษณะเชื่อมโยงคนยุคใหม่ด้วยการฉีกแนวการเทศน์แบบเดิม ๆ ไม่ใช่ใช้ใบลาน มีภาษากายด้วยการเคลื่อนไหว ใช้น้ำเสียงสูงต่ำเป็นจังหวะ ไม่เรียบเย็น มีเครื่องมือช่วยบรรยาย เช่น โน้ตบุ๊ก พรินเตอร์ เซ็นเซอร์พาวเวอร์พอยต์และภาพเคลื่อนไหว มีจังหวะยิงมุกให้ได้ฮาเป็นระยะ ด้วยคอนเซ็ปต์ สนุกแบบมีสาระ แต่จบแบบซาบซึ้ง เพื่อให้ผู้ฟังเข้าถึงความสงบตามแก่นของธรรมะ ทั้งหมดได้จัดการอย่างเป็นระบบ เป็นกุศโลบาย การส่งธรรมะถึงผู้รับได้อย่างทั่วถึงอย่างรวดเร็ว

3. วิธีประยุกต์ใช้การเผยแผ่ธรรมของพระมหาสมปอง ท่านใช้รูปแบบสื่อสารบรรยายธรรม 2 ลักษณะ คือ (1) รูปแบบการสื่อสารเชิงวจนะ โดยการตั้งคำถามพร้อมไปกับคำตอบ เลือกใช้ถ้อยคำใหม่ คำแปลก คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ ภาษาสมัยใหม่/ภาษาวัยรุ่น คำคม ภาษาพระ คำสัมผัสคล้องจอง คำอุปมาอุปไมยพร้อม กับสร้างอารมณ์ขัน และ (2) รูปแบบการสื่อสารเชิงอวจนะ โดยใช้ภาษากาย แสดงท่าทางที่หลากหลายปะปนกัน ประกอบการพูด การแสดงออกทางใบหน้าอย่างเป็นธรรมชาติ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีชีวิตชีวาสอดคล้องตามเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ มีการสบสายตากับผู้ฟังตลอดเวลา มีน้ำเสียงน่าฟัง ชัดถ้อยชัดคำ มีจังหวะในการพูดที่ค่อนข้างเร็ว เลียนเสียงพฤติกรรมกรพูดของวัยรุ่น การเลียนเสียงศิลปินตลก ใช้กระบวนการสร้างสรรค์ 3 ด้าน (1) ด้านความรู้ความเข้าใจที่กำหนดรูปแบบธรรมเดลิเวอรี่ (2) ด้านทักษะ การเลือกใช้สื่อ การเลือกสาร (3) ด้านกลยุทธ์ การใช้อารมณ์ขันในการเล่าเรื่องในเหตุการณ์ปัจจุบัน การใช้ความรู้ประสบการณ์เดิมและการเลียนแบบขึ้นชอบรูปแบบใหม่ของผู้รับสารเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะรสนิยม/ความชื่นชอบของผู้รับสารกลุ่มเด็กและวัยรุ่น

คำสำคัญ : หลักการ วิธีการ, การเผยแผ่ธรรม, พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต

Abstract

The objectives of research are (1) to study of concept, principle and methods in Dhamma communication according to Buddhism, (2) to study of the methods in Dhamma communication of Phramahā Sompong Tālaputto and (3) to proposal of the ways of application for Dhamma communittion of Phramahā Sompong. It is qualitative research used by Tetipitaka as the first primary and the documents or medias of Phramahā Sompong Tālaputto including others documents and research report concerning it as the secondary. Its analysis is narrative.

The result of research found that :-

The concept, principle and methods in Dhamma communication according to Buddhism the Buddha is found he takes the principle of Dhamma communication in idea as the first words given to 60 disciples at Sārānatha, Bārāasī town, i.e. for benefit, for happiness, for social welfare

to many people. He takes the principle of Dhamma communication in the form progressive sermon (Anupubbikathā-5); i.e. (1) Dānakathā-talk on giving, Sūlakathā- talk on morality, Saggakathā- talk on heavenly pleasures, Ādīnavakathā- talk on the disadvantages of sensual pleasures and Nekkhammakathā-talk on the benefit of renouncing sensual pleasures. The communication is took the Tetipitaka scripture from Sutta-story concerning virtue, Vinaya-law concerning morality, Adhidhamma-nature of mind. The communication is demand to all people in the Dhamma cores called the Buddha’s style of Dhamma communication (pamāna)-4; (1) Ruppamān > one who measures by form or outward appearance; one whose faith depends on good appearance, (2) Gosappamān > - one who measures by voice or reputation; one whose faith depends on sweet voice or good reputation (3) Lukhappamān> - one who measures or judges by shabbiness, mediocrity or hard life; one whose faith depends on shabbiness or ascetic or self-denying practices and (4) Dhammappamān > - one who measures or judges by the teaching or righteous behavior; one whose faith depends on right teachings and practices. The ways of Dhamma communication in the present in channel of social media –radio, television in the modern age of 4.0

The forms of communication is conversation, lecture, answer in the Buddha’s style of teaching in 4 ways; i.e. - (1) Sandasanā > clearing just as coming to see, (2) Samādapanā > seeing to reality inclining into conduct, (3) Samuttejanā > giving mental power and (4) Sampahaṃsanā > waking of pleaser, enjoyment cheering not boring with beautiful word. In the short words i.e. clearing, conduction, braving, cheerfulness. There is the original saints in Dhamma communication such as Venerable Sareputta therā, Moggallāna, Kassapa, Ānanda etc.

2. Study of the methods in Dhamma communication of Phramahā Sompong is found that he is a fame entertainment of Dhamma communication. He focuses on the personality, sound, to be simple life and the cores of Dhamma. He takes the style of Dhamma communication in 4 ways, short words; i.e. clearing, attraction, to be powerful, and to be cheerful as Dhamma-pleasure. His brand book is “Dhamma delivery”. It is the connection of new period from ancient Dhamma communication without balm leaf, without sitting. He takes his voice in cool, silent form. He takes a notebook for presenter and some media in Power point and moving. His style shoots star words to audiences in the concept of enjoyment with cores, but appreciation in the final for people taking peace of Dhamma core. All of them are provided systematically. It is art for sending Dhamma to audiences comfortably more and more. This is the target of his Dhamma communication as soon as to audiences.

3. Proposal of the ways of application for Dhamma communication of Phramahā Sompong is found that he has the 2 forms of Dhamma communication:- (1) talking communication:- asking, fashion words, wonderful words, some words of other languages, young words, quip words, monk words. To take mixed words, compared words, answering words focusing joking words and (2) body communication:- many actions > posting, posting for speech by natural face, namely;- smiling, vitality relating with contents and eyes to eyes. His voice is clear, nice listening, nice rhythm. The copy of joking artists. He takes the 3 creative processes :- (1) understanding side in the form of Delivery, (2) skill side in media selection and (3) strategy side in joking emotion for description in the present events. He takes knowledge and experience and copy in new forms from main audiences, especially fashion/attention from children and young people.

Keywords: principle, method, Dhamma communication, Phramahā Sompong Tālputto

ชนชาติไทยนับถือพระพุทธศาสนามาแต่เริ่มมีอาณาจักรสุวรรณภูมิ ภายหลังสังคายนารัศมีครั้งที่ 3 เสร็จสิ้นลง ก็มีสายพระธรรมทูตสายที่ 8 โดยการนำของพระเถระ 2 รูป คือ พระโสณเถระ กับพระอุตระเถระ เป็นตัวแทนนำพระพุทธศาสนาเข้าเผยแผ่ในแผ่นดินสุวรรณภูมิ ประมาณ พ.ศ. 234 และเจริญรุ่งเรืองมาเรื่อย ๆ อุดมสมบูรณ์เต็มเปี่ยมไปด้วยศาสนวัตถุ ศาสนสถาน ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนพิธี มาถึงปัจจุบันถือได้ว่า ประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติสอดคล้องกับคำว่า “พระพุทธศาสนาเป็นเสมือนรากเหง้าเผ่าพงศ์ไทยในทางด้านสังคมและวัฒนธรรม (คะเนิงนิตย จันทบุตร, 2531)

การที่พระพุทธศาสนาดำรงเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ เพราะพุทธบริษัททั้ง 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกาช่วยกันทำนุบำรุงและประกาศหลักคำสอนคือธรรมวินัยอันเสมือนตัวแทนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงฝากไว้เมื่อคราวก่อนปรินิพพานโดยเฉพาะพระสงฆ์ซึ่งเป็นบริษัทหนึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการเผยแผ่หลักคำสอน โดยประยุกต์และปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารธรรม ทั้งที่เป็นสื่อภายในและสื่อภายนอกต่างๆ ให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมีพระสงฆ์เป็นกำลังสำคัญนั้น ในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมเป็นอย่างมากพระสงฆ์เป็นสถาบันหลักของชาติจัดการสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดา นำพาพุทธศาสนิกชนปฏิบัติธรรม พัฒนาสังคมให้ร่มเย็น แต่ในปัจจุบันภารกิจที่พระสงฆ์เคยทำมาถูกลดบทบาทลง โดยองค์กรและสถาบันทางสังคมต่างๆ ได้เข้ามาทำหน้าที่แทนพระสงฆ์ เช่น การจัดการศึกษา การเผยแผ่ธรรม เป็นต้น เมื่อบทบาทในการเผยแผ่พุทธธรรมลดลง พระสงฆ์ส่วนใหญ่ทำหน้าที่เพียงเป็นผู้นำทางพิธีกรรม ทำวัตร สวดมนต์ รับกิจนิมนต์ในงานต่างๆ การเผยแผ่พุทธธรรมอันเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ เช่น การแสดงธรรมจะต้องได้รับการอาราธนาเสียก่อนถึงจะแสดงธรรม และการแสดงธรรมของพระสงฆ์ในปัจจุบันบางส่วนเป็นไปเพื่ออามิส ซึ่งผิดหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันส่วนมากจะตกอยู่ที่ตัวของพระภิกษุบางรูปเท่านั้น และเกิดจากความตั้งใจ เสียสละความสุขส่วนตัวของตนเพื่อประโยชน์ของมวลมนุษยชาติเป็นที่ตั้ง วศิน อินทสระ กล่าวไว้ว่า พุทธวิธีการสอน หมายถึง วิธีการที่พระพุทธเจ้า ทรงสอนพุทธบริษัทด้วยพุทธวิธีหลายอย่าง เพื่อให้เหมาะสมแก่ผู้ฟังเพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด เมื่อจบการสอนโดยมีจุดมุ่งหมายในการสอน (วศิน อินทสระ, 2545)

พระมหาสมปอง ตาลปุตโต (นครไธสง) หรือที่รู้จักกันดีทั่วไปในนาม "พระมหาสมปอง" เป็นพระนักเทศน์ชื่อดังอีกท่านหนึ่งของเมืองไทยรุ่นใหม่ เป็นนักเขียนที่ผลิตผลงานและหนังสือออกมาอย่างสม่ำเสมอในยุคปัจจุบัน ผลงานชิ้นโบว์แดง คือ ธรรมะเดลิเวอรี่ (พระมหาสมปอง ตาลปุตโต, ธรรมะ Delivery : Talk 24 ชั่วโมง, 2552) สามารถตอบสนองค่านิยมของคนรุ่นใหม่ได้ดีก็ยึดหลักการขององค์กรธรรมแห่งธรรมกถึก 5 ((พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2532) ถิ่นแนวพุทธลีลาการแสดงธรรม มีหลักสอน แยกแยะกลุ่มเป้าหมาย ลีลาการสอน

เทคนิคการสอน กลวิธี และกุศโลบายประกอบการสอน ต่าง ๆ ได้อย่างยอดเยี่ยมจนได้รับการยกย่องว่าเป็นนักการ
สอนที่ ยิ่งใหญ่ที่สุด จนได้รับการขนานพระนามว่าเป็นพระบรมครู (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2545) และ
สอนให้สำคัญเรื่องประมาณิกะ 4 ใช้ประยุกต์หรือผสมผสานสร้างมุขในการพูด การบรรยาย และบันทึกผลิตสื่อทาง
เอกสารหลายเรื่อง เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ สถาบันการศึกษาบริษัท ห้างร้าน หน่วยงานภาครัฐและ
บริษัทเอกชนต่าง ๆ ฯลฯ นับว่าท่านมีบทบาทเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีคุณูปการต่อวงการคณะสงฆ์ นับว่าเป็น
กำลังในเผยแผ่ธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสมควรศึกษาแนวคิด อุดมการณ์ วิธีการเพื่อเป็นหลักวิชาการแก่คนรุ่น
หลังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่ธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา (2) เพื่อศึกษาวิธีพัฒนาการ
เผยแผ่ธรรมของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต (3) เพื่อเสนอวิธีประยุกต์ใช้การเผยแผ่ธรรมของพระมหาสมปอง ตาล
ปุตฺโต

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย โดยกำหนดขอบเขตด้านเอกสาร ได้แก่ (1) พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาล
งกรณราชวิทยาลัย (2) เอกสาร/ ตำรา / รายงานวิจัย/วิทยานิพนธ์/ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (3) เอกสาร / หนังสือ /
เทปวีดีโอ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ / คำบรรยายธรรม ที่ดำเนินการโดยพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต กำหนดขอบเขต
ด้านเนื้อหา ได้แก่ (1) พุทธพจน์ที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ธรรม เช่น จรด ภิกขเว จาริกัม พุทฺชนฺทิตาย พุทฺชนฺสุชาย โลกา
นุกมฺปาย (2) เทศนาวิธีหรือพุทธลีลา 4 คือ ชี้แจงให้ชัด ชวนให้อยากปฏิบัติ ปลุกให้อาจหาญกล้าห้ำหั่น บริหาร
จิตให้ร่าเริง ยึดมั่นในองค์แห่งธรรมกถึก 5 คือ ชี้แจงไปตามลำดับ ยกเหตุผลประกอบให้เข้าใจ แสดงธรรมด้วยความ
เมตตา ไม่เห็นแก่อาภิส และไม่แสดงกระทบคนอื่น ประเมินผู้ฟังด้วยตามจริตในประมาณิกะ 4 คือ รูปประมาณิกะ
โผสัปประมาณิกะ ลูขัปประมาณิกะ และ ธัมมัสสัปประมาณิกะ (3) กระบวนการเทศนาธรรมของพระพุทธเจ้าใน
พระไตรปิฎกที่ขึ้นต้นด้วยคาถานำ ระบุดุสณานที่เทศนา ระบุดุสณานที่ แจ้งเรื่องที่จะเทศนา แล้วดำเนินเรื่องไป
ตามลำดับ (4) สร้างวิธีประยุกต์ใช้คำสอนของพระมหาสมปองด้วยรูปแบบต่าง ๆ มีสร้างคติคำคม สร้างอารมณ์ให้
ร่าเริง มุ่งบันเทิงปนสารธรรม นำพาจิตให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นต้น กำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล
(1) พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต (2) ผู้ร่วมงานบรรยายธรรมกับพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต 1 ท่าน(3) ผู้ติดตามฟัง
ธรรมบรรยายของพระมหาสมปอง 10 ท่าน(4) บุคคลอื่น ๆ ที่ผ่านการรับฟังธรรมบรรยายของพระมหาสมปอง 10
ท่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยโดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยแบ่งระบอบการศึกษาเป็นภาคเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ศึกษาข้อมูลภาคสนามโดยการเข้าสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเน้นพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต ด้านเนื้อหาโดยศึกษาหลักการ วิธีการเผยแพร่ธรรมของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์พระอรหันตสาวกตัวอย่าง มีพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ เป็นต้น ทวนการหาคำค่าการเรียนรู้ด้านเทศน์ การบรรยายที่ครอบคลุมมาตรฐานเรียนรู้ของหลักสูตรมหาวิทยาลัยสงฆ์ 5 ด้าน คือ คุณธรรมจริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา และทักษะเชิงตัวเลข การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ศึกษาอุดมการณ์ หลักการเผยแพร่ธรรมของพระสมปอง จากหนังสือธรรมเดลิเวอรี่ หนังสือเด่น ๆ อื่น วารสาร เอกสาร รายงานการวิจัย และสื่อโซเชียล เนื้อหาจากการศึกษาภาคสนาม โดยศึกษาข้อมูลจากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเจาะจงจำนวน ๑๕ คน เน้นพระมหาสมปอง และคณะทำงานร่วมเดินทางบรรยายธรรมของท่าน ๒-๔ ท่าน นอกจากนี้สมาชิกผู้ติดตามรายการการบรรยายธรรมของท่าน

ผลการดำเนินงาน วิเคราะห์และสรุปสาระสำคัญ

ผลการศึกษา พบว่า พระมหาสมปอง ใช้รูปแบบวิธีการสื่อสารใน 2 ลักษณะ คือ รูปแบบการสื่อสารเชิงวัจนะ ได้แก่ การใช้คำพูด เช่น การตั้งคำถาม การอธิบายให้เห็นชัดเจน การเลือกใช้ถ้อยคำ เช่น คำหรือภาษาอย่างที่คุณท้าวไปพูดกัน คำใหม่ คำแปลก คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ ภาษาสมัยใหม่/ภาษาวัยรุ่น คำคม ภาษาพระ การเล่นคำเล่นภาษา เช่น การใช้คำสัมผัสคล้องจอง การผสมภาษา การอุปมาอุปไมย การถามตอบ การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การใช้อารมณ์ขัน การเล่าเรื่อง การใช้เหตุการณ์ปัจจุบัน การใช้กิจกรรม และการใช้ภาพและเสียง เช่น ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวประเภทภาพยนตร์ เสียงดนตรี รูปแบบการสื่อสารเชิงอวัจนะ ได้แก่ พฤติกรรมของเสียงด้วยการพูดเสียงดังฟังชัด น้ำเสียงน่าฟัง ชัดถ้อยชัดคำ มีจังหวะในการพูดที่ค่อนข้างเร็ว และการเลียนเสียงพฤติกรรมการพูดของวัยรุ่น การเลียนเสียงศิลปินตลก การแสดงอากัปกิริยาท่าทางที่หลากหลายปะปนกัน ได้แก่ การวางท่า และการใช้ท่าทางประกอบการพูด และมีการแสดงออกทางใบหน้าอย่างเป็นธรรมชาติ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีชีวิตชีวา แสดงออกทางสีหน้าสอดคล้องตามเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ และการสบสายตากับผู้ฟังตลอดเวลา

พระมหาสมปอง มีการกระบวนกรสร้างสาร ใน 3 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ การวิเคราะห์ผู้รับสาร การกำหนดวัตถุประสงค์ และการกำหนดรูปแบบการเผยแพร่ธรรมะในแบบธรรมะเดลิเวอรี่ (2) ด้านทักษะ ได้แก่ การเลือกใช้สื่อ และการเลือกสาร (3) ด้านกลยุทธ์ ได้แก่ การใช้อารมณ์ขัน การเล่าเรื่อง การใช้เหตุการณ์ปัจจุบัน การใช้ความรู้ประสบการณ์เดิม และการเลียนแบบ ซึ่งเป็นการสร้างสารที่ถือเอาผู้รับสารเป็นตัวตั้ง อีกทั้งเป็นการสร้างสารจากรสนิยม/ความชื่นชอบรูปแบบใหม่ของผู้รับสารเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะรสนิยม/ความชื่นชอบของผู้รับสารกลุ่มเด็กและวัยรุ่น

ผู้ชมรุ่นใหม่มากส่วน (เกือบทั้งหมด) มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการนำเสนอ และเนื้อหาของพระมหาสมปอง ซึ่งแตกต่างจากความคิดเห็นของผู้ชมรุ่นเก่า ซึ่งมีทั้งความพึงพอใจ และความไม่พึงพอใจ แต่จากสัดส่วนที่แสดงออกซึ่งความพึงพอใจและไม่พึงพอใจมีจำนวนแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสาเหตุที่อยู่เบื้องหลังของความพึงพอใจ และความไม่พึงพอใจดังกล่าว เกิดจาก “รสนิยม” (taste) ของผู้รับสารทั้งสองกลุ่ม ทั้งรสนิยมในเรื่องทางธรรม และรสนิยมในเรื่องทางโลก ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยเรื่อง “อายุ” ของผู้รับสารทั้งสองกลุ่ม เนื่องจากตัวแปรเรื่องอายุนั้นเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมา โดยเฉพาะประสบการณ์การเรียนรู้ในทางธรรม หรือ ต้นทุนทางศาสนาของผู้รับสารทั้งสองกลุ่ม เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ความคิดเห็นที่แตกต่างระหว่างผู้รับสารสองกลุ่มเกิดจาก “ตัวแปรเรื่องประสบการณ์การเรียนรู้ในทางธรรม หรือ ต้นทุนทางศาสนา”

วิธีประยุกต์ใช้แนวทางปฏิบัติกับหลักธรรมสำคัญ คือ ศิล สมาธิ ปัญญา สร้างทักษะการส่งสาร มีกลยุทธ์วิธีการสนับสนุน มีแผนปฏิบัติการจริงโดยกำหนดสะกิดใจคนทุกวัย ที่สาระ สบ/สำนึก สติปัญญา และสนุก นอกจากนี้ยังมีแผนการประยุกต์ใช้ตามวัยโดยให้มีประเด็นแรงดลใจ สนุกสนาน สารประโยชน์ สร้างความเบิกบานใจ มีแผนการประยุกต์ใช้กับบุคคลทั่วไปในประเด็น แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่ลวกล้ำ ร่าเริง ประยุกต์ใช้ตามหลักไตรสิกขา ประเด็นความรู้ กิจกรรม นันทนาการ

อภิปรายผล

คำว่า เผยแผ่ธรรม (Dhamma Communication) คือการแสดงธรรมด้วยวิธีการปาฐกถาธรรม สันทนาธรรม เทศนาธรรม และยังมีวิธีการแสดงธรรมแยกออกไปเป็นแบบเทศน์แหล่ แบบโหมสัปมาณิกา ก็ยังมีการเผยแผ่อีกแบบหนึ่งคือ แบบนี้ ได้แก่ การให้บริการสถานศึกษา มีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วันศาน สงเคราะห์แก่คนยากจน โรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์ โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญ และระดับอุดมศึกษา แม้เผยแผ่ด้วยการทำสังคัมสังเคราะห์รูปแบบต่าง ๆ เช่น วัดสวนแก้ว พระอาจารย์พยอม กัลยาโณ จัดการปลูกพืชผักผลไม้ นำผลมาขายที่สำคัญคือ การสร้างอาชีพให้แก่คนจากยาก หลวงพ่อพระธรรมเสนาญวัตร วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก ซื้อพื้นที่ดินทำสวนมะพร้าว สวนกล้วย สวนมะม่วง สระบัว แล้วนำผลมาขายและแปรรูป นำรายได้เป็นค่าครองชีพแก่คนงานจำนวนร้อยกว่าชีวิต แต่นี่ก็เพียงภาระงานหนึ่งของคณะสงฆ์เท่านั้น ซึ่งถ้าจะทำให้ครบที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ธรรมจริง ต้องทำให้ครบทั้ง 5 อย่าง ยกเว้นภาระงานปกครองเท่านั้น

การทำหน้าที่ กิจกรรม การงานทุกอย่าง จำเป็นต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ ตามหลักวิธีการเบื้องต้นในการวางหลักนิเทศศาสตร์ ได้ให้ข้อคำนึงสิ่งสำคัญ 4 ประการ คือ (1) กำหนดบทบาท หน้าที่ของผู้นิเทศ ให้คำแนะนำ ประชาสัมพันธ์ต่อฝ่ายจัดการขององค์กร (2) มีการวิเคราะห์ สำรวจความต้องการของตลาด กลุ่มคนฟัง อายุ เพศ ของคนฟัง ศึกษาถึงจริตของคนบริโภคสื่อ เพื่อเป็นการประเมินการผลิตสื่อ หรือพิจารณาปรับปรุงงานตามสถานการณ์ของในขณะนั้น

(3) จัดทำโครงการ แผนปฏิบัติงาน เอกสารการสื่อสาร กำหนดรูปแบบการประชาสัมพันธ์แบบต่าง ๆ (4) การดำเนินงานต่าง ๆ ต้องเป็นประโยชน์ต่อองค์กรและสังคมส่วนรวม คำนึงความวัตถุประสงค์ คุ่มค่าเวลา เงิน และแรงงาน

คำที่ใช้กับการสื่อสารคือ บุคลิกภาพ เป็นเรื่องจำเป็นที่พระมหาสมปองใช้เพราะบางอย่างสามารถสร้างให้มีขึ้นได้ ณ ที่นี้แยกเป็นบุคลิกภาพภายใน ได้แก่ “ความรู้สึกนึกคิด มีลักษณะของจิตใจ เช่นความฉลาด ความเป็นคนใจร้อน ใจเย็น ความเป็นคนมองโลกในแง่ดีหรือในแง่ร้าย” บุคลิกภาพอีกฝ่ายหนึ่ง คือ บุคลิกลักษณะภายนอก ได้แก่ “รูปร่างหน้าตา มีลักษณะอ้วน ผอม สูง รูปร่าง หน้าตาที่เปิดหรือปิด เป็นต้น” สอดคล้องกับรูปพมาณิกาในพมาณิกา 4

เมื่อบุคลิกเป็นลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคน บางอย่างแก้ไขไม่ได้ คนอ้วน เตี้ย สูง ไหล่สูง มีมาแต่กำเนิด จะรักษาด้วย ด้วยการเสริมก็ไม่ได้ จึงมีหลักว่าจะนำจุดด้อยเหล่านั้นมาสร้างให้เป็นจุดเด่นได้อย่างไรและจะหาผลประโยชน์จากจุดด้อยนั้น ดังต่อไปนี้เป็นหลักการพัฒนาและกลวิธีสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ฟัง คือ (

1) จัดตัวเองให้เรียบร้อย การแต่งตัว กิริยาท่าทางสง่าผ่าเผย งามอาจ (2) ไม่กล่าวออกตัวก่อน ไม่กล่าวถึงจุดด้อยของตัวเอง ไม่ขอโทษซ้ำซาก (3) ไม่อ้างข้อมูลข้ามสาขาวิชามากเกินไป (4) ข้อความสำคัญที่เอามาจากคัมภีร์ ต้องอ้างที่มา (5) ไม่ดูถูกผู้ฟัง ไม่แสดงให้ผู้ฟังเห็นว่า “กำลังด่าเขา” (6) การระวังจิต และมีกาลเทศะในการพูด (7) ทำจิตให้กล้าหาญ แจ่มใส เบิกบาน ไม่มีอาการจิตหดหู่ หงอยเหงาม ดูแล้วน่าสงสาร (8) อย่าโลภ คือเห็นแก่ค่าตอบแทน (เห็นแก่กัณฑ์เทศน์เกี่ยวพาราสีแต่กัณฑ์เทศน์ ทำนองจะบ่นให้รู้ว่าค่ากัณฑ์ ค่าน้ำมันมาเทศน์แพง) (9) อย่างแสดงกิริยาไม่พอใจผู้ฟังหรือเจ้าของงาน (10) ไม่พูดค่อนแคะ เหน็บแนมผู้ฟังด้วยความไม่พอใจ (11) สามารถแสดงความคิดเห็นให้เห็นออกมาได้อย่างแจ่มชัด (12) ไม่ควรอ้างและยึดความคิดของคนใดคนหนึ่งเป็นสรณะ เพราะอาจเป็นได้ในบางสถานการณ์ (13) คัดเลือกหัวข้อขึ้นมาแสดงให้ตรงกับกาลเทศะของงาน (14) เป็นผู้ยึดมั่นในหลักกาลามสูตรของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะการหยาบคาย การยอมรับคำพูดของผู้อื่นโดยไม่ได้ไตร่ตรองให้รอบคอบ (15) เป็นผู้รู้จักคิด โดยทำใจเป็นกลาง คิดอย่างรอบคอบ มีเหตุผล (16) เป็นพหูสูต โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการอ่าน เพื่อเสาะหาคำพูดที่มีความหมายกว้างขวางและลึกซึ้ง (17) การใช้เสียง ต้องไม่ให้ดังเกินควร ชนิดข่มขู่ อย่าให้ค่อยเกินไปจนฟังไม่รู้เรื่อง เปล่งเสียงพอผู้ฟังฟังได้ทั่วถึง และให้เป็นธรรมชาติ อย่าใช้วาจาหยาบคาย ชนิดปากตลกร้ายระดับเสียง และจังหวะการพูดให้เป็นระบบ

หลักการเผยแผ่ธรรมนั้น ใช้หลักการเดียวกันกับการนิเทศ นั่นคือ การวางกรอบเพื่อปฏิบัติสำหรับพระธรรมนักเผยแผ่ที่บรรยายตามธรรมแบบต่าง ๆ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสองค์ธรรมสำหรับนักเทศน์ไว้ นักเทศน์ที่หวังความก้าวหน้าคิดที่จะเอาดีทางการเทศน์แล้ว ฟังปฏิบัติตามองค์ธรรมมถิก 5 ประการ มี อนุพุทฺธิกา เช่น การนิเทศตามขั้นตอน มีขบวนการของเรื่อง มีเบื้องต้นอย่างไร (อาทิกัลยาณัง) มีเนื้อหาสาระของเรื่องอย่างไร (มชฌกัลยาณัง) มีเป้าหมายของเรื่องนั้น ๆ อย่างไร (ปริโยสานกัลยาณัง) หลักข้อนี้จะเรียกให้ชินหูก็คือ จัดระบบของเรื่องตามความสำคัญก่อนหลังนั่นเอง เป็นองค์สำหรับการแสดงธรรม เป็นการสร้างบุคลิกภาพให้คนคิดดี มีนิสัยร่วมสังคม ยังมีองค์ประกอบภายนอกที่จะต้องฝึกอีกโดยอ้อมที่เมื่อศึกษาปฏิบัติของพระมหาสมปองแล้ว จะ

เห็นว่า ท่านมีประการเหล่านี้ คือ (1) เป็นผู้ที่มีมารยาทในสังคม มีอาการนั่ง การยืน การเจรจาปราศรัย การบ้วนน้ำหมาก น้ำลาย การกระแอมกระไอ การแคะขี้มูก ขี้หู การแกะเกาที่คันที่ขา การหวาด การจาม การกินน้อย กินมาก การเคี้ยว การใช้ช้อน-ช้อม (2) เป็นผู้ที่มีรสนิยมสิ่งห้อย่างสุภาพบุรุษ มีการไม่ขีดเขียนหรือพ่นสีลงบนร่องเท้าแตะ การไม่ผูกมัดชายผ้าหรือจีวร การไม่มีนิสัยพูดเหน็บแนม ชมชู้ตูดหมิ่น ตีราคาคนอื่นต่ำ แต่ให้มีนิสัยยกย่อง ชื่นชมคนการทำดีของคนอื่นด้วย ถ้าทำได้เช่นนี้รับรองว่าปากอ่อม ท้องอ่อมโดยไม่ต้องเรียกร้องอะไร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอในการนำไปใช้ประโยชน์

พระพุทธเจ้าไม่ทรงสอนคนที่กำลังหิวอาหาร เพราะคนหิวอาหารจะไม่อยากรับเรื่องอะไรทั้งสิ้น แนะนำให้เขาไปรับอาหารให้อิ่มก่อนจึงแสดงธรรมให้ฟัง จึงไม่แปลกอะไรที่ตรัสว่า ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง (ชิจจฉาปรมา ลาภา) จึงสอดคล้องกับการที่ทรงสอนให้มีสัมปัทสนา คือความร่าเริงในการทำงาน เรียนรู้ การปฏิบัติธรรม ดังนั้น เรานำธรรมะนี้ร่วมกับแนวคิดการเผยแผ่ธรรมของพระมหาสมปอง ก็จะสร้างทักษะการพูด การบรรยาย การผลิตสื่อธรรมได้ดียิ่งขึ้น โดยอาศัยหลักการดังกล่าวมาและหลักแห่ง การเทศน์แนวประยุกต์ใช้ไตรสิกขา ให้ศึกษาคำว่า 1. ความรู้ คือการให้ความรู้ เพื่อให้รู้สัมมาทิฏฐิ รู้ศรัทธาแท้ ศรัทธาเทียม 2. กิจกรรม คือ จัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น อบรมสามเณรภาคฤดูร้อน การบรรยายให้แก่บุคคลทั่วไปและหน่วยงานราชการ 3. บริหารจัดการ คือ การจัดรายงานให้มีกิจกรรมนั้นหนากระบ้าง วิชาการบ้าง ศึกษารูปแบบในการเผยแผ่ในบทบาทนักบรรยายแต่ละท่านทั้งพระภิกษุในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงขรรวาสญาติโยมที่มีความโดดเด่นเรื่องราวเด็ดๆ แนวประยุกต์ใช้อริยมรรค 8 ใช้คำย่อ ๆว่า ศีล สมาธิ ปัญญา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไปนั้น ผู้วิจัยเสนอประเด็นที่น่าศึกษาไว้ โดยคัดเลือกหัวข้อการเผยแผ่ธรรมของพระมหาสมปองมีบทบาทต่อการแก้ปัญหาของสังคมไทยที่ต้องการทางออกปัจจุบันนี้ ประเด็นที่ไม่ควรมองข้ามคือ การประยุกต์ให้เข้าหลักการและวิธีการเผยแผ่ ตามหัวข้อ ดังนี้

- 1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้คนเมื่อได้รับธรรมะ
- 2) ศึกษาวิธีการเผยแผ่ด้วยการนำศีล 5 มาประยุกต์ใช้
- 3) การสร้างองค์ความรู้ด้านการเผยแผ่ให้มีในท้องถิ่นเยอะตามแนวพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลด้วย เพิ่มเติมศาสตร์สมัยใหม่ประยุกต์ให้ผู้คนเข้าใจง่ายด้วย
- 4) ศึกษาพัฒนาการของผู้ฟังแต่ละวัยว่าเมื่อฟังธรรมะจากพระมหาสมปองแล้วเป็นอย่างไร
- 5) ศึกษาอิทธิพลของของคำสอนทางพระพุทธศาสนาแบบสมัยใหม่กับการสร้างชาติไทย

ตามอุดมคติ

- 6) ศึกษาวิธีป้องกันโรคทางกายจากการเผยแพร่ธรรมะและรับฟังธรรมะ
- 7) ศึกษาวิธีป้องกันโรคทางจิตจากการปกปิดตามคำแนะนำของพระวิทยากรในแต่ละ ครั้ง
- 8) ศึกษาการสร้างขบวนการเผยแพร่ธรรมฯเข้าสู่การพัฒนาสังคมไทย
- 9) ศึกษาบทบาทการเสริมสร้างการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์-

สามเณรและ พุทธศาสนิกชนทั่วไป

เอกสารอ้างอิง/อ่านประกอบอื่น ๆ (reference)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คะเนิงนิตย์ จันทบุตร, (2531). *สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์จำกัด.

พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *คำวัด, วัดราชโอรสาราม*. กรุงเทพมหานคร : พจนานุกรมเพื่อการศึกษาศาสนา ชุต

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *การเผยแพร่เชิงรุก*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. (2552). *ธรรมะ Delivery : Talk 24 ชั่วโมง ฉบับจับใจวิรูคย*. กรุงเทพฯ : บริษัท ไทยยูเนียนกราฟฟิค จำกัด.

_____. (2555). *คำคม ธรรมชา พระมหาสมปอง*. นนทบุรี: ริงค์ บีคอนด์ บั๊ค จำกัด.

_____. *ธรรมะเฮฮา อารมณ์ดี 24 ชั่วโมง*. กรุงเทพมหานคร : สำนักอีเทอร์เน็ตไอเดีย, ม.ปป.

_____. (2557). *โยมฮู้บ : อยากมีความสุขจังฮู้บจะได*. นนทบุรี : ริงค์ บีคอนด์ บั๊คส์.

_____. (2559). *รวมสุดยอดธรรมะ : สุธาพระมหาสมปอง*. นนทบุรี : ริงค์ บีคอนด์ บั๊คส์.

_____. (2552). *พระมหาสมปอง story*. พิมพ์ครั้งที่ 3 , กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุกัษนิญค์พริ้นต์ติ้งจำกัด.

_____. (2556). *ธรรมะวัยรุ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บิสซีเดีย จำกัด.

_____. (2556). *สุขกันเถอะโยม*. พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เวิร์คพ้อยท์จำกัด.

ชลธิชา ชูชาติ. (2552). *ศึกษากระบวนการสร้างสารของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต*

ในรายการธรรมะเดลิเวอรี่. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาสุชนา โรจนญาโณ.,(2540). “การศึกษาบทบาทของพระมหาโมคคัลลานะในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา.”วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาจรรณ ปญญาโวโร (อินทร์รงค์)., *การศึกษาบทบาทของพระมหากัสสปเถระในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาเถรวาท.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาทรศร์ คุณทสสี (โพนดวงกรณ์). (2546). *การศึกษาเปรียบเทียบพุทธวิธีการสอนในอรรถกถาธรรม
กับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปัจจุสมุปาทกับการบรรลุธรรม
Analytical Study the Relationship of Dependent Origination with
Enlightenment in Theravada Buddhism

¹พระสาทิพย์ อนาลโย, พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.และ
พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ดร.

¹Phra Sathip Analyo, Phrapalad Somchai Payogo, and
Phramaha Kwanchai Kittimethi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Buddhapaya Sri Thawarawadee Buddhist College

¹Email: satipanalyo@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ประการ คือ 1 3) เพื่อหลักปัจจุสมุปาทในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการบรรลุธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปัจจุสมุปาทกับการบรรลุธรรม

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุสมุปาท เป็นหลักการสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ที่ได้แสดงถึง กระบวนการของกฎของธรรมชาติ เป็นหลักความจริงที่มีอยู่โดยธรรมดา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์เป็นเหตุปัจจัยในลักษณะที่เป็นลูกโซ่ตลอดสาย ทั้งสายเกิดและสายดับ ในวิถีทางแห่งชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายโดยหลักปัจจุสมุปาทมีความสัมพันธ์กับองค์ธรรมที่เป็นกระบวนการ คือ ชันธ์ ,5ไตรลักษณ์อริยัจ 4 และมรรค 8 ,

การบรรลุธรรม เป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา โดยผู้มุ่งหวังเพื่อบรรลุธรรมจะต้องเป็นผู้รู้แจ้งในอริยสัจ 4 และวิธีการฝึกหัดพัฒนาตนตามกรอบของอริยมรรคมีองค์ 8 ผ่านกระบวนการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาตนให้เข้าถึงสภาวะธรรมแห่งการบรรลุธรรมตั้งแต่ขั้นโสดาบันจนถึงพระนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระอริยสาวก

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปัจจุสมุปาทกับการบรรลุธรรม พบว่า หลักปัจจุสมุปาทนั้น เป็นกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยในวงจรของชีวิตมนุษย์ โดยเริ่มจากตัวอวิชชา ตลอดจนชรา มรณะ เป็นต้น อวิชชา คือความไม่รู้ ในชันธ์ พระไตรลักษณ์ มีอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา มีการเวียนว่ายตายเกิดไม่จบสิ้น ที่เป็น 5 กฏสำคัญแห่งธรรมชาติอันเป็นสายเกิด ส่วนการบรรลุธรรมนั้น มีความสัมพันธ์กันกับหลักปัจจุสมุปาท เพราะผู้ที่บรรลุธรรมต้องเป็นผู้รู้แจ้งในกฎธรรมชาติ คือ เป็นผู้ละอาสวกิเลสและสังโยชน์ทั้งหลาย โดยไม่เกี่ยวข้องกับเหตุปัจจัยแห่งวงจรชีวิตที่เป็นสายดับ โดยเฉพาะพัฒนาตนถูกต้องตามหลักไตรสิกขา จนได้บรรลุปัญญาสูงสุด คือ พระนิพพาน

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ความสัมพันธ์; หลักปฏิบัติจสมุปปบาท; การบรรลุธรรม

Abstract

This research is of three objectives as: 1) to study the *Paṭicca-samuppāda* principle in the Theravāda Buddhist scriptures, 2) to study the *Dhamma* attainment in the Theravāda Buddhist scriptures, and 3) to analyze the relationship between *Paṭicca-samuppāda* with the *Dhamma* attainment.

The *Paṭicca-samuppāda* is the critical principle in Buddhism demonstrating the processes of the natural laws. They were the truths which naturally existed, interrelated and characteristically caused a chain throughout the line both in the line of birth and in the line of death in the course of life since birth until death. The *Paṭicca-samuppāda* principle, had the relationship with *Dhamma* pertaining to the processes, which were the 5 *Khanda* (The Five Aggregates), the *Tilakkhaṇa* (the Three Characteristics), the 4 *Ariyasacca* (The Four Noble Truths) and the 8 *ariyamacca* (the Noble Eightfold Path).

The *Dhamma* attainment is the ultimate goal in Buddhism. The who expected to attain the *Dhamma* is required to be enlightened in the 4 *Ariyasacca* and the practical method of self-development framed by the 8 *Ariya-magga*. This was through practicing the *Tilakkhaṇa* in order to develop oneself to reach the *Dhamma* state of its attainment beginning from the stage of the *Sotāpanna* (the first stage of noble) until *Nibbāna* which was the ultimate goal of Noble disciple.

In analyzing the relationship between the *Paṭicca-samuppāda* principle with the *Dhamma* attainment in the Theravāda Buddhist scriptures, it was found that the *Paṭicca-samuppāda* principle is the process of causes in the human life cycle. It begin with *Avijjā* (ignorance) including aging and death and so on. *Avijjā* refers to ignorance in the 5 *Khanda* involving *Aniccatā* (impermanence), *Dukkhatā* (suffering) and *Anattatā* (soullessness). There is endless rebirth, which defines the critical laws of nature and the line of birth. As of the *Dhamma* attainment, there is relationship with the *Paṭicca-samuppāda* principle because the *Dhamma* achievers are demanded to be enlightened with the natural laws, that is a person who are detached with all of

the *āsava-kilesa* (mental intoxication or canker) It does not relate to the causes of the death cycle in particular. The right self-development under the principle of the threefold Training until attaining to the zenith of wisdom, that is *Nibbāna* (the *Summum Bonum* of Buddhism).

Keywords: Relationship Analysis; Paṭicca-samuppāda Principle; the Dhamma Attainment

บทนำ

ปฏิจจนสมุปปาทเป็นหลักธรรมมีความสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ถึงสภาวะที่ต่างฝ่ายต่างเป็นปัจจัยให้กันและกัน โดยการอาศัยกันซึ่งกันของอวิชชา สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทานภพชาติ ชรามรณะ ธรรมทั้ง ประการนี้เกิดขึ้นและเป็นต้นเหตุของการเกิดความทุกข์ และการสืบต่อของภพ 12 ชาติ และพระองค์ยังทรงแสดงในรูปของกฎธรรมชาตินี้ เป็นกฎเกณฑ์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ตามกาลเวลา แม้พระพุทธเจ้าทุกพระองค์จะทรงอุบัติขึ้นในเวลาที่แตกต่างกัน แต่กฎธรรมชาตินี้ของปฏิจจนสมุปปาทก็ยังคงอยู่เหมือนเดิม ไม่มีพระเจ้าหรือศาสดาองค์ใด บัญญัติหรือสร้างขึ้นมา ไม่เกี่ยวกับการอุบัติของพระศาสดาทั้งหลาย การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ทรงค้นพบ และได้แสดงความเป็นไปของปฏิจจนสมุปปาท ว่าเป็นสภาวะธรรมที่เป็นที่ที่เกิดขึ้นแห่งทุกข์ และเพื่อใช้ในการดับทุกข์ ของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ดังมีพระพุทธพจน์แสดงไว้ว่า ตถาคตทั้งหลาย จะอุบัติหรือไม่ก็ตาม ธาตุ (หลัก) นั้น ก็ยังคงมีอยู่ เป็นธรรมฐิติ เป็นธรรมนิยาม คือหลักอภิปัจจยตา(Thai Tripitaka 16/20/33) ตถาคตตรัสรู้ เข้าถึงหลักนั้นแล้ว จึงบอก แสดงวางเป็นแบบ ตั้งเป็นหลัก เปิดเผย แจกแจง ทำให้เข้าใจง่ายว่า สังขารทั้งปวง ไม่เที่ยง สังขารทั้งปวง เป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา (Thai Tripitaka 20/576/368)

จากพุทธพจน์ที่ยกขึ้นมาแสดงนี้ จะเห็นว่า ปฏิจจนสมุปปาทนั้นเป็นสภาวะธรรมที่มีอยู่แล้วโดย ธรรมชาตินี้ พระพุทธเจ้าทรงค้นพบที่เรียกว่าตรัสรู้ธรรม และทรงนำหลักธรรมที่ทรงตรัสรู้ มาแสดงและวางเป็น หลัก เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษา และนำไปปฏิบัติ เพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ เพื่อให้เกิดความชัดเจนจะขออ้างถึงพุทธประวัติในตอนที่ว่าเจ้าชายสิทธัตถะ(พระโพธิสัตว์)ตัดสินใจที่จะออกบวช พระองค์ทรงทำความเพียรด้วยการทรมานร่างกายอยู่เป็นเวลา 6 ปี แต่ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ จึงหันกลับฉันอาหารเหมือนเดิม จนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 (วันวิสาขบูชาพระองค์ได้ตัดสินใจตัดสินพระทัยแน่วแน่ว่า จะนั่งบำเพ็ญบารมีที่ใต้ต้นโพธิ (ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา โดยทรงตั้งพระทัย แน่วแน่ว่า ถ้าเรายังไม่บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณตราบใด เราจักไม่ลุกขึ้นตราบนั้น แม้ว่าเลือดและเนื้อจะเหือดแห้งไป เหลือแต่หนัง เอ็นและกระดูกก็ตามที เมื่อเวลาผ่านไปตามลำดับ พระองค์ได้บรรลุญาณทั้ง คือ บุปผ 3 เพนิวาसानุสสติญาณ ระลึกชาติได้ จุตูปปาตญาณ ตาทิพย์ และญาณสุดท้ายคือ อาสวักขยญาณ ลีนอาสวะ คือ ได้

ตรัสรู้อรียสัจ หลังจากที่พระองค์ตรัสรู้แล้ว พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ต้นโพธิ์ พระองค์ทรงเสวยวิมุตติสุขอยู่ 4 ตลอด 7 วัน ภายใน 7 วันพระพุทธองค์ทรงพิจารณาธรรมที่พระองค์ทรงตรัสรู้ คือ อริยสัจ หรือ หลักปฏิจจสมุป 4 บาทซึ่งมีความหมายอันเดียวกัน พระองค์ทรงพิจารณาทั้งอนุโลมและปฏิโลม คือ เพราะอริยสัจเป็นปัจจัย สังขารจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย ฯลฯ ปฏิโลม เพราะอริยสัจดับ สังขารจึงดับ เพราะสังขารดับ... ฯลฯ

จากความสำคัญของหลักปฏิจจสมุปบาทในฐานะเป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ไม่เพียงอธิบายให้เข้าใจในเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดขึ้นของความทุกข์ หรือความสุขของชีวิตเท่านั้น แต่สามารถจะอธิบายให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของธรรมชาติที่เกิดขึ้น (Buddhatasa Bikkhu, 2014) ซึ่งมีการสืบต่อกันมาไม่จบไม่สิ้นรวมไปถึงความทุกข์ของสัตว์โลกด้วย แต่เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นและทรงตรัสรู้ (ดับทุกข์) และสามารถดับวงจรการเกิดขึ้นของปฏิจจสมุปบาทได้ พระองค์ก็ทรงนำหลักธรรมที่พระองค์ทรงตรัสรู้ มาสั่งสอนพุทธศาสนิกชน ผู้มีความสนใจให้เข้ามาศึกษาและปฏิบัติตาม แต่การที่สามารถศึกษาและเข้าถึงการบรรลุธรรมที่เป็นจุดสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา เราต้องมีความเข้าใจ ปฏิจจสมุปบาท เพราะเห็นปฏิจจสมุปบาทเท่ากับเราเห็นธรรม ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “ผู้ใดเห็นปฏิจจสมุปบาท ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นปฏิจจสมุปบาท” (Thai Tripitaka 12/306/338)

จากความเป็นมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าหลักธรรมเรื่องปฏิจจสมุปบาทเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญของพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่อธิบายถึงหลักของธรรมชาติที่มีอยู่โดยปกติที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ด้วยพระองค์เอง แล้วนำมาสั่งสอนชาวโลก แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของทุกข์ที่ชาวโลกกำลังประสบอยู่ล้วนมีต้นเหตุมีปัจจัยมาจากอะไร ไม่ได้มีผู้ใดมาบันดาลให้เกิดขึ้น และเราสามารถดับทุกข์ได้ ก็ด้วยตนเองการศึกษาหลักปฏิจจสมุปบาทเพื่อให้ทราบถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดทุกข์ และสามารถดับทุกข์ได้ เรียกว่า บรรลุธรรม ตั้งแต่ขั้นต้นคือพระโสดาบัน จนถึงพระอรหันต์ ได้โดยวิธีการใด เป็นการแสดงแก่นแท้ของคำสอนทางพระพุทธศาสนา (P.A. Payutto, 2001) ที่สอนให้สาวกรู้จักการใช้การปฏิบัติตามหลักธรรม เรื่องปฏิจจสมุปบาทและหลักธรรมที่สนับสนุนหรือขัดขวางต่อการบรรลุธรรม (Poonyanupab, 2007) ฉะนั้น ปฏิจจสมุปบาทจึงเป็นหมวดธรรมหนึ่งที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ ได้อย่างมากมาย (Wannapok, 1997) ในโลกปัจจุบันพวกเรามักพูดถึงการเราจะทำอย่างไรให้สามารถพ้นจากความทุกข์ อยากให้ประสบแต่ความสุข การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักปฏิจจสมุปบาท เพื่อนำประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่คนในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่ ไม่สนใจที่จะศึกษาถึงเนื้อหาของธรรมะ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน เราจึงมีความเข้าใจธรรมะไปในทางที่ไม่ถูกต้องและไม่สามารถนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้ เช่น การสวดวิงวอนขอต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการโดยที่ไม่ต้องลงมือทำให้เข้าใจเสียก่อน

ดังนั้น ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิจจสมุปบาทกับการบรรลุธรรม จึงเป็นหลักการสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งนอกจากจะมีศึกษาเกี่ยวกับหลักปฏิจจสมุปบาทแล้วแต่ยังแง่มุมที่ยังไม่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กันหลักปฏิจจสมุปบาทกับบรรลุธรรมว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางการประพฤติ

ปฏิบัติ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำไปเผยแพร่ และจะเป็นประโยชน์กับผู้ที่มีความสนใจ ในเรื่องหลักปรัชญาสมุพบาทและการบรรลุธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักปรัชญาสมุพบาทในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการบรรลุธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปรัชญาสมุพบาทกับการบรรลุธรรม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักปรัชญาสมุพบาทกับการบรรลุธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยแบ่งเอกสารเป็น 2 ส่วน คือ

1. ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกคัมภีร์เบื้องต้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลักปรัชญาสมุพบาทกับการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี เอกสารตำรางานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลักปรัชญาสมุพบาทกับการบรรลุธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาเนื้อหาจากพระไตรปิฎก (ก คัมภีร์ วรรณคดี ฎีกา งานวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาสมุพบาทกับการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดย ผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนแห่งการดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังต่อไปนี้ (

1. **ขั้นตอนที่หนึ่ง** การศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary sources) จะศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก และ () เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary sources) วรรณคดีพระไตรปิฎก รวมทั้งหนังสือข้อเขียน งานวิจัย และบทความ (ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาสมุพบาทกับการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งมีประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ ได้แก่ ความหมายของปรัชญาสมุพบาทและการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ความ เป็นมาของปรัชญาสมุพบาทและการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท องค์ประกอบของปรัชญาสมุพบาทและการบรรลุธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

2. **ขั้นตอนที่สอง** วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาสมุพบาทกับการบรรลุธรรม ซึ่งมีประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ ได้แก่ ความ เป็นมาของปรัชญาสมุพบาท ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาสมุพบาทกับการบรรลุธรรม บุคคลผู้เป็น

มูลเหตุของความสัมพันธ์ของปฏิจจนุสบาทและการบรรลุธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท และผลที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างของปฏิจจนุสบาทและการบรรลุธรรม

3. **ขั้นตอนที่สาม** สรุปผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ตามลำดับ และนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

1. **หลักปฏิจจนุสบาทในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท**

ความหมายของ ปฏิจจนุสบาท” มาจากคำว่า ปฏิจจะ กับ “ สมนุสบาท ปฏิจจ หมายถึง กิริยาอาการที่อาศัยกัน และสมุสบาท การเกิดขึ้นโดยชอบ หมายถึง กิริยาอาการที่อาศัยกัน และสมุสบาท หมายถึง การเกิดขึ้นโดยชอบ เมื่อรวมกันปฏิจจนุสบาทจึงหมายถึงปัจจัยที่อาศัยกันเกิดขึ้นโดยชอบ (Thai Tripitaka 13/330/407) โดยธรรมที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้น คือ อวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะจึงมี เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงมี เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงมี เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี เพราะภพเป็นปัจจัยชาติจึงมี เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรา ความแก่ มรณะ (ความตาย) (โสกะ (ความเศร้าโศก) ปริเทวะ (ความคร่ำครวญ) ทุกข์ (ความทุกข์กาย) โทมนัส (ความทุกข์ใจ) และอุปายาส (ความคับแค้นใจ) จึงมีการเกิดขึ้นแห่งความทุกข์ทั้งหมด (Thai Tripitaka 35/225/219)

นอกจากนี้แล้วในปัจจัยสูตร พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตทั้งหลายจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ “ ตาม ธาตุ (ความจริง) นั่นก็คงอยู่ ยังคงเป็นอัมมฐิตา อัมมนิยามตา อิทัปปัจจยตา ตถตา อวิตถตา อนัญญุตตา (Thai Tripitaka 16/20/34) จะเห็นว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามักจะตรัสเรื่อง ปฏิจจนุสบาทกับพุทธบริษัทด้วยคำที่เข้าใจกันในกลุ่มของพุทธบริษัท เช่น ปัจจยการ (ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้น) (Thai Tripitaka 16/71/156) ธรรมฐิติ (ความตั้งอยู่เป็นธรรมดา) ธรรมนิยาม (ความแน่นอนเป็นธรรมดา) (Thai Tripitaka 14/421/476) อิทัปปัจจยตา (สิ่งนี้เป็นปัจจัยต่อสิ่งนี้) (Thai Tripitaka 4/7/11) ตถตา (ความเป็นจริงของธรรม) อวิตถตา (ความไม่คลาดเคลื่อน) และอนัญญุตตา (ความไม่เป็นอย่างอื่น) (Thai Tripitaka 16/20/35) ธรรมทั้งหลายอาศัยกันและกันยังผลธรรมให้เกิดขึ้นสืบเนื่องกัน หรืออาการที่เป็นปัจจัยแก่กันได้ (P.A. Payutto, 2016) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ที่ได้แสดงถึงกระบวนการของกฎของธรรมชาติ เป็นหลักความจริงที่มีอยู่โดยธรรมดา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์เป็นเหตุปัจจัยในลักษณะที่เป็นลูกโซ่ตลอดสายในวิถีทางแห่งชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย โดยหลักปฏิจจนุสบาทมีความสัมพันธ์กับองค์ธรรมที่เป็นกระบวนการ เป็นธรรมที่อาศัยซึ่งกันและกันยังผลธรรมให้เกิดขึ้น โดยปัจจัยทั้ง อย่างนี้ เป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน และแต่ละอย่างก็ทำหน้ 12าที่อุปการะธรรมทั้งหลายที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และอุปการะธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้น แล้วให้มีความเจริญตั้งมั่นยิ่งขึ้นไป การหมุนเวียนของปฏิจจนุสบาททั้งฝ่ายเกิดและทั้งฝ่ายดับ ปัจจุบันภพเกิดขึ้นได้เพราะ อาศัยการสืบทอดเหตุปัจจัย

ของปฏิจจสมุปปาบท องคธรรม ที่ 12อาศัยกันและกัน ผลธรรมจึงเกิดขึ้น สอนการสืบทอดเหตุปัจจัยให้ ชำมภพ ชำมชาตอย่างต่อเนื่องนั้น

โดยสรุปหลักปฏิจจสมุปปาบท ถือเป็นเรื่องยากในการเข้าใจองคธรรมทั้งหลายที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักปฏิจจสมุปปาบท ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชั้น 5, พระไตรลักษณ์อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วเป็นธรรมที่สัมพันธ์กันกับหลักปฏิจจสมุปปาบท เพราะอาศัยหลักการสืบทอดเหตุปัจจัย ดังนั้น องคธรรม 12) ของปฏิจจสมุปปาบท เมื่อนำมาพิจารณาในรูปแบบของการแสดงปฏิจจสมุปปาบท มี 2 อย่าง คือ 1) ปฏิจจสมุปปาบท () ผ่านอนุโลม (ฝ่ายเกิด) และ 2) ปฏิจจสมุปปาบทฝ่ายปฏิโลม (ฝ่ายดับ) ด้วยเหตุนี้ การแสดงปฏิจจสมุปปาบทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มี) อย่าง คือ 41) จากต้นจนถึงปลาย (2) จากกลางไปถึงปลาย (3) จากปลายจนถึงต้น (4) จากกลางจนถึงต้น พระอริยบุคคล 4 คือ ผู้ละกิเลสได้ตามลำดับ ตั้งแต่ พระโสดาบันจนถึงพระอรหันต์ ซึ่งละกิเลสได้โดยเด็ดขาด

2. การบรรลุธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัย พบว่า การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา โดยคำว่า บรรลุ หมายถึงพร้อม ถึง ถูกต้อง ทำให้แจ้ง(Thai Tripitaka 31/198/322) และคำว่า ธรรม หมายถึง พระสัทธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ได้แก่ ปฏิจจสมุปปาบท หรือ อริยสัจ 4 เมื่อนำคำสองคำ มารวมกันจึงแปลว่า การถึง หรือการรู้แจ้งในปฏิจจสมุปปาบท หรืออริยสัจ 4(Thai Tripitaka 30/110/371) ข้าถึงโลกุตตรธรรม 9 ประการ คือ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 การบรรลุธรรมหมายถึง พระสัทธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ คือ การเกิดปัญญาเห็นแจ้งในหลักโลกุตตรธรรม 9(Thai Tripitaka 31/43/511-512) และอริยสัจ 4(Thai Tripitaka 19/1091/505-606) ชั้นอันสูงสุด หมายถึง การบรรลุวิชา 3 และวิมุตติ สำเร็จเป็นพระอริยบุคคล 4 ประเภท คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ พุทธศาสนามีคำที่ใช้ในการบรรลุธรรม เช่น ปฏิเวธ: ความแทงตลอด (มรรคปัญญา), ปัตติ: ถึงแล้ว, บรรลุแล้ว, อภิสมโย: ความถึงพร้อมเฉพาะ, สัจฉิกิริยา: การทำให้แจ้ง, ญาณทัสสนะ: รู้เห็นด้วยปัญญา, วิโมกข์: ความหลุดพ้น เป็นต้น การบรรลุธรรมเป็นเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนา เพื่อการเข้าถึงพระนิพพาน คือการดับทุกข์พร้อมด้วยตัณหา และกองทุกข์ทั้งปวง เข้าสู่โลกุตตรธรรม (P.A. Payutto, 2016)

โดยการบรรลุธรรมนั้น ผู้มุ่งหวังเพื่อบรรลุธรรมจะต้องเป็นผู้รู้แจ้งในอริยสัจ 4 และวิธีการฝึกหัดพัฒนาตนตามกรอบของอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ผ่านกระบวนการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาตนให้เข้าถึง 8 สภาวะธรรมแห่งการบรรลุธรรมตั้งแต่ขั้นโสดาบันจนถึงการบรรลุเป็นพระอรหันต์ อย่างไรก็ตามการบรรลุธรรมนั้นสิ่งสำคัญคือต้องศึกษาปฏิบัติในหลักธรรมที่สนับสนุนการบรรลุธรรม ประกอบหลักธรรม โภธิปักขิยธรรม อันบุคคลเจริญแล้วทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อ ละสังโยชน์ เพื่อถอนอนุสัย เพื่อกำหนดรู้สังสารวัฏอันยืดยาว เพื่อความสิ้นอาสวะ และเพื่อหวังผล คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีความถ้อยมั่นเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี นอกจากนี้ ผู้

การศึกษาหรือการปฏิบัติธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิบัติให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหมวดธรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะป็นสติปัฏฐาน 4 สัมมปธาน อิทธิบาท 4 4 พละ 5 อินทรีย์ 5 โพชฌงค์ 7 รวมอยู่ในมรรคมีองค์ 8 แม้แต่สติปัฏฐาน 4 ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่า รวมเอาองค์ธรรมในหมวดอื่น ไว้ทั้งหมดเช่นกัน โดยหลักธรรมที่สนับสนุน ซึ่งเปรียบได้กับมิตรที่คอยช่วยเหลือให้ผู้ปฏิบัติสามารถเดินไปให้ถึงจุดหมาย ของการปฏิบัติ คือ พระอริยบุคคลตามลำดับมีพระโสดาบัน เป็นต้น จนถึง พระอรหันต์เป็นที่สุดยังได้ทำการศึกษาในเรื่องของหมวดธรรมที่เป็นปฏิบัติหรือเป็นศรัทธาที่คอยขัดขวางการปฏิบัติมิให้ไปถึงจุดหมายได้

โดยสรุป การบรรลุธรรมตามพระสัทธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงตรัสรู้ให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในหลักโลกุตตรธรรม และอริยสัจ 9 ชั้นสูงสุด 4 คือบรรลุวิชชา 3 และ วิมุตติ สำเร็จเป็นพระอริยบุคคล 4 ประเภท คือ 1)พระโสดาบัน () 2)พระสกทาคามี () 3)พระอนาคามี (และ) 4) พระอรหันต์ (พุทธศาสนามีคำที่ใช้ในการบรรลุธรรม เช่น ปฏิเวธ: ความแทงตลอด (มรรคปัญญา), ปัตติ: ถึงแล้ว, บรรลุแล้ว, อภิสมโย: ความถึงพร้อม เฉพาะ, สัจฉิกิริยา: การทำให้แจ้ง, ญาณทัสสนะ: รู้เห็นด้วยปัญญา, วิโมกข์: ความหลุดพ้น เป็นต้น การบรรลุธรรมเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เพื่อการเข้าถึงพระนิพพาน คือ การดับทุกข์พร้อมด้วยตัณหา และกองทุกข์ทั้งปวง เข้าสู่โลกุตตรธรรม

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปฏิจจนุปบาทกับการบรรลุธรรม

ผลการวิจัย พบว่า หลักปฏิจจนุปบาทนั้น เป็นกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยในวงจรของชีวิตมนุษย์ โดยเริ่มจากตัวอวิชชา ตลอดจนจณจรา มรณะ เป็นต้น อวิชชา คือความไม่รู้ ในขั้นนี้ พระไตรลักษณ์ มีอนิจจัง ทุกขัง 5 และอนัตตา มีการเวียนว่ายตายเกิดไม่จบสิ้น ที่เป็นกฎสำคัญแห่งธรรมชาติอันเป็นสายเกิด ส่วนการบรรลุธรรมนั้นมีความสัมพันธ์กันกับหลักปฏิจจนุปบาทในฐานะเป็นเครื่องเกื้อหนุน เพราะผู้ที่บรรลุธรรมต้องเป็นผู้รู้แจ้งในกฎธรรมชาติ คือ เป็นผู้ละอาสวกิเลส และสังโยชนทั้งหลาย โดยไม่เกี่ยวข้องกับเหตุปัจจัยแห่งวงจรชีวิตที่เป็นสายดับ โดยการพัฒนาตนถูกต้องตามหลักไตรสิกขา จนได้บรรลุปัญญาสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา โดยมีลักษณะที่สัมพันธ์กันดังนี้

ความสัมพันธ์กับการบรรลุธรรมขั้นพระโสดาบัน คือผู้ถึงกระแสสู่พระนิพพาน เป็นผู้ละสังโยชนได้ 3 คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส ในระดับพระโสดาบัน แม้จะละสังโยชน 3 ข้อ คำว่า สังโยชน หมายถึง เครื่องผูก หมายถึง กิเลสที่ผูกใจสัตว์ หรืออกุศลธรรมที่ผูกมัดสัตว์ไว้กับ ทุกข์ในสังสารวัฏฏะ เหมือนผูกเทียมสัตว์ไว้กับรถ เรียกว่า โอรัมภาคียสังโยชน ที่เป็นสังโยชน เบื้องต่ำ ส่วนนลักษณะของปฏิจจนุปบาทที่ความสัมพันธ์กับการบรรลุธรรม คือ หลักอินทรีย์ 5 เป็นหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมธรรมอันฝักฝ่ายแห่งกุศล คือ อิทธิบาท 4 คือ สัทอินทรีย์ ความศรัทธาช่วยส่งเสริมฉันทะ ความพอใจในอิทธิบาท วิริยอินทรีย์ ช่วยส่งเสริมวิริยะความเพียรในอิทธิบาท สมาธิอินทรีย์ช่วยส่งเสริมจิตตะความตั้งใจในอิทธิบาท ปัญญาอินทรีย์ ช่วยส่งเสริม วิมังสา ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น ในอิทธิบาท การพิจารณาใคร่ครวญ ในอิทธิบาท 4 ก็เป็นการส่งเสริม สตินทรีย์ หลักธรรมเป็นฝ่ายกุศลมีการส่งเสริมซึ่งกันและกัน

ความสัมพันธ์กับการบรรลุนิพพานพระสกทาคามี หรือ สกิทาคามี เป็นผู้กลับมาเพียงครั้งเดียว เป็นชื่อเรียก พระอริยบุคคลลำดับที่ 4 ใน 4 ประเภท ที่เรียกว่า “ผู้กลับมาเพียงครั้งเดียว” หมายถึง พระสกิทาคามี จะเกิดใน 2 กามาวจรภพอีกเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ก็จะถึงพระนิพพาน ผู้ได้บรรลุนิพพานพระสกิทาคามีผล โดยผู้จะบรรลุนั้นต้องเป็นผู้ที่ละสังโยชน์เบื้องต่ำ เช่นเดียวกับพระโสดาบัน 3 อีกทั้งทำสังโยชน์เบื้องต่ำอีกสองประการที่เหลือให้เบาบางลงด้วย ได้แก่)1) กามราคะ และ (2) ปฏิฆะ (ส่วนลักษณะปฏิจกสมุปปาทที่ความสัมพันธ์กับการบรรลุนิพพานของพระสกิทาคามี คือมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการละสภาวะธรรมที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันกับการบรรลุนิพพาน คือ สฬายตนะ ผัสสะ และเวทนา โดยผู้บรรลุนิพพานพระสกิทาคามี คือ ผู้กลับมาอีกครั้งเดียวเป็นผู้ละสังโยชน์ได้ 3 ครั้งบรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน และทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง พระสกิทาคามี 3 ประเภท คือ)1(ผู้ได้บรรลุนิพพานนั้นในกามภพ)2(ผู้ได้บรรลุนิพพานนั้นในรูปภพ และ)3(ผู้ได้บรรลุนิพพานนั้นในอรุภพ

สำหรับความสัมพันธ์กับการบรรลุนิพพานอนาคามี คือ ผู้ไม่มาเกิดอีก หมายความว่า จะไม่กลับมาเกิดในกามาวจรภพอีก แต่จะเกิดในพรหมโลก อีกเพียงครั้งเดียว แล้วจะนิพพานจากพรหมโลกนั้นเลย อนาคามี เป็นชื่อเรียกของ พระอริยบุคคลประเภทที่ เป็นผู้ละสังโยชน์เบื้องต่ำ กล่าวคือ 3 (โอรัมภาคิยสังโยชน์) ทั้ง 5 ประการ ได้แล้ว แต่ยังมีเหลือสังโยชน์เบื้องสูง โดยโอรัมภาคิยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องต่ำ หรือชั้นหยาบ)5 อย่าง ได้แก่)1 (สักกายทิฏฐิ)2) วิจิกิจฉา (3) สีลัพพตปรามาส (4) กามราคะ (5) ปฏิฆะ และส่วนลักษณะของปฏิจกสมุปปาทที่ (ความสัมพันธ์กับการบรรลุนิพพานของพระอนาคามี คือ การละอุปาทาน คือความยึดติดถือมั่นในเวทนาที่ขอบหรือขังและภาวะชีวิตที่อำนวยการเข้ามาผูกพันกับตัว การเกิดค่าถือความสำคัญของภาวะและสิ่งต่าง ๆ ในแนวทางที่เสริมหรือสนองตัณหาของตน โดยตัวอุปาทาน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสว่า อุปาทาน คือ โลภเจตสิก และทิฏฐิเจตสิก มี ประการ คือ 4)1)กามอุปาทาน () ความยึดมั่นในวัตถุกาม2)ทิฏฐูปาทาน ความยึดมั่นในการเห็นผิด ()3(สีลัพพตอุปาทาน ความยึดมั่นในการปฏิบัติผิด และ)4)อัตตวาทุอุปาทาน ความยึดมั่นในฉันท์ 5 ของตน (

โดยสรุป การบรรลุนิพพานของพระอนาคามี คือผู้ไม่เวียนกลับมาอีกเป็นผู้ละสังโยชน์เบื้องต่ำได้ 5 ได้แล้ว คือ สักกายทิฏฐิวิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิฆะ ซึ่งพระอนาคามี 5 ประเภท ได้แก่)1) อันตรุปินิพพายี คือ ผู้ปรินิพพานในระหว่างเกิดในสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่งแล้ว อายุยังไม่ถึงกึ่งของอายุผู้เกิดในชั้นสุทธาวาสก็ปรินิพพาน)2) อุพหัจจปรินิพพายี คือผู้เกิดในสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่งแล้วจนจะถึงปรินิพพาน คือ อายุพ้นกึ่งแล้วจนจะถึงสิ้นอายุจึงปรินิพพาน)3) อสังขารปรินิพพายี คือผู้บรรลุนิพพานโดยไม่ต้องใช้ความเพียรมาก)4) สสังขารปรินิพพายี คือผู้จะปรินิพพานโดยใช้ความเพียรมาก และ)5) อุทังโสโตกนิพพาน คือผู้มีกระแสสูงขึ้นไปจนถึงชั้น อภิญญา คือเกิดในสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่งแล้ว ก็เกิดเลื่อนต่อไปจนถึงชั้นอภิญญา แล้วจึงปรินิพพานในชั้นอภิญญา

การจะบรรลุนิพพานนั้น สิ่งสำคัญที่สุดในทางพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา สามารถทำให้บริบูรณ์ในขั้นศีล ขั้นสมาธิ และขั้นปัญญา โดยหลักไตรสิกขา หรือ สิกขา นี้เป็นข้อธรรม 3 ที่ควรศึกษา การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่ควรศึกษา อย่างคือ 3)1)อภิญญา คือ (

ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม ให้ถูกต้องตามหลักจุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ

2) อธิจิตตสิกขา คือศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่การบำเพ็ญสมถกรรมฐานของผู้สมบูรณ์ด้วยอริยศีลชั้นจันได้บรรลุลุณาน 4

3) อธิปัญญาสิกขา คือศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฌานแล้วจนได้บรรลุลุวิชา จนบรรลุลุธรรมขั้นสูงเป็นพระอรหันต์ 8

สำหรับหลักปฏิจจสมุปปาทที่มีความสัมพันธ์กับการบรรลุลุพระอรหันต์ โดยการบรรลุลุธรรมขั้นพระอรหันต์ ผู้บรรลุลุธรรมระดับที่ 4 เป็นระดับสุดท้าย ผู้ได้บรรลุลุธรรมระดับนี้ เป็นผู้หมดสิ้นอาสวะกิเลส อย่างไรก็ตามตัววิปัสสนูปกิเลส 10“ ” เป็นสิ่งที่ทำให้วิปัสสนาหม่นหมอง จะเกิดแก่ผู้ปฏิบัติชอบ หากเพียรไม่ทอดหย่อนเป็นกิเลสอย่างละเอียด จะเกิดกับผู้เริ่มต้นบำเพ็ญวิปัสสนาจะไม่เกิดขึ้นกับ)1) พระอริยสาวกผู้บรรลุลุภูเวธแล้ว (2 ผู้ปฏิบัติผิด () เริ่มต้นมาแต่ศีลวิบัติ3ผู้ละ (ทั้งกัมมัญฐาน และ)4 บุคคลเกียจคร้าน แม้ปฏิบัติถูกต้องมาแต่เริ่มต้นมี 10 ประการ (ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ที่ได้วิปัสสนาญาณอ่อน ๆ เป็นสิ่งที่น่าชื่นชมอย่างยิ่ง ไม่เคยประสบมาก่อน ทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจผิดเป็นอันกลางเคลื่อนจากวิปัสสนาวิถึ คือพลาดจากทางวิปัสสนาแล้วทิ้งกรรมฐานเดิมเสีย แล้วนั่งชื่นชมอุปกิเลสที่เกิดขึ้น อุปกิเลสเป็นปัจจัยให้ขบวนการเกิดขึ้นของปฏิจจสมุปปาทมีขึ้น คือ เมื่ออวิชชา คือความเห็นผิดเกิดขึ้นย่อมเป็นปัจจัยให้สังขาร (การปรุงแต่ง) เกิดขึ้น และสังขารย่อมเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ...จนถึงอุปาทานย่อมเป็นปัจจัยให้เกิดภพชาติไม่มีที่สิ้นสุด

ข้อเสนอแนะ

จากการทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิจจสมุปปาทกับการบรรลุลุธรรม ผู้วิจัยพบว่ามีข้อมูลสำคัญหลายเรื่องที่เป็นประโยชน์จึงขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

สำหรับการนำหลักความสัมพันธ์ระหว่างปฏิจจสมุปปาทกับการบรรลุลุธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่ว่าจะเป็นการบรรลุลุธรรมของพระอนาคามี ขึ้นอยู่กับการละสังโยชน์เป็นเกณฑ์และเป็นการแบ่งระดับการละกิเลสของพระอริยบุคคลตามลำดับ คือ ตั้งแต่พระโสดาบัน ละสังโยชน์ ได้แก่ สักกายทิ 3ภุมิ วิจิกจฉา สีสัพพัตปรามาส พระสกทาคามี ละสังโยชน์ เหมือนพระโสดาบัน แต่สามารถปฏิบัติตนทำให้ตัว รากะ โทสะ โมหะ เบบางลง อันเป็น 3ธรรมที่เป็นปัจจัยแห่งสังโยชน์ ตัณหาย่อมเจริญ ตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงมี เพราะชาติเป็นปัจจัย ขรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส จึงมี ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์จึงมี และพระอนาคามี ละสังโยชน์ 5 อย่างได้ คือ สักกายทิภุมิ วิจิกจฉา สีสัพพัตปรามาส กามรากะ และภุมิจะ จะเป็นความสัมพันธ์กับบรรลุลุธรรมในระดับพระอรหันต์ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการฝึกหัดพัฒนาปัญญาในทางพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม สำหรับการนำไปใช้เพื่อพัฒนาปัญญาเพื่อให้บรรลุลุขั้นสูงสุดนั้น สิ่งสำคัญสุดต้องศึกษาหรือปฏิบัติตามกระบวนการแห่งไตรสิกขา สามารถทำให้บริบูรณ์ในขั้นศีล ขั้นสมาธิ และขั้นปัญญา โดยหลักไตรสิกขา

ถือเป็นข้อธรรมที่ควรศึกษา เป็นข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา การฝึกฝนอบรมตนให้ครบทั้ง 3)1) อธิศีลสิกขา คือ (ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม ให้ถูกต้องตามหลักจตุศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ใน) หลัก มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ 2) อธิจิตตสิกขา (คือศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่การบำเพ็ญสมถกรรมฐานของผู้สมบุรณ์ด้วยอริยศีลชั้นจัน ได้บรรลุฌาน 4(3) อธิปัญญาสิกขา คือศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่การบำเพ็ญวิปัสสนา กรรมฐาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

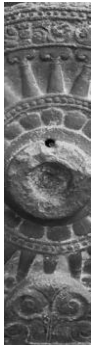
สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไปนั้น จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิจสุปปาทกับการบรรลุธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่ว่าจะเป็นการบรรลุธรรมของพระอนาคามี ขึ้นอยู่กับการละสังโยชน์เป็นเกณฑ์ และเป็นการแบ่งระดับการละกิเลสของพระอริยบุคคลตามลำดับ คือ ตั้งแต่พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และการบรรลุธรรมในระดับพระอรหันต์ มีข้อเสนอในการวิจัยในหัวข้อที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการบรรลุธรรมของกลุ่มประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างเดียวกัน

2) ศึกษาวิเคราะห์สถานภาพกับการบรรลุธรรมของพระสงฆ์สาวกในปัจจุบัน

References

- Buddhatasa Bikkhu. (2014). *Ordination*. Bangkok: Sukkhaphapjai Press.
- Comdee, D. (1991). *Buddhist Philosophy*. Bangkok: Department of Philosophy and Religion Faculty of Humanities Kasetsart University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- P. A. Payutto. (2009). *Buddhadhamma*. (15th ed). Bangkok: Sahadhammika.
- P.A. Payutto. (2001). *Buddhism and Sustainable Development*. Bangkok: Sahathammika.
- P.A. Payutto. (2016). *Dictionary of Buddhism*. (30th ed.). Bangkok: MCU Press.
- Poonyanupab, S. (2007). *Tipitaka for People*. (17th ed.) Bangkok: Mahamakutrajavidyalaya Press.
- Wannapok, S. (1997). *The Explanation of Tipitaka*. Bangkok: Horatnachai Printing.

หลักนิยาม 5 กับระบบนิเวศวิทยา

Principles of the five aspects of natural law with ecology

พระมหาโยธิน โยธิโก, ผศ.ดร.

Phramaha Yothin Yodhiko

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus

Email: yothin.pad@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอเรื่อง หลักนิยาม 5 กับระบบนิเวศวิทยา นิยาม 5 เป็นกฎแห่งธรรมชาติที่แน่นอนของธรรมชาติ ประกอบด้วยอุตุนิยาม พีชนิยาม จิตตนิยาม และกรรมนิยาม นิยามทุกอย่างดำเนินไปตามกฎทั้ง 5 ประการนี้ทั้งสิ้น ประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือกรรมนิยามเป็นกฎธรรมชาติสากลที่ครอบคลุม 4 กฎย่อยข้างต้น แม้พระพุทธศาสนาจะศึกษาเน้นเรื่องกรรมนิยามและจิตตนิยาม แต่ก็ไม่ปฏิเสธเรื่องอุตุนิยามและพีชนิยามที่เป็นจุดเน้นของวิทยาศาสตร์ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาได้สอดแทรกเรื่องธรรมชาติไว้ เช่น เรื่องกรรมนิยามที่กล่าวถึงทุกสิ่งมีการเป็นไปตามเหตุและผล ที่สรุปรวมเอานิยามทุกข้อทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน นิยามทั้ง 4 ข้อข้างต้นรวมอยู่ในกรรมนิยามนี้ กฎกรรมนิยามเป็นกฎใหญ่ที่ครอบคลุมทุกกฎ นิยามทั้ง 4 ข้างต้น เป็นกฎย่อยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีความสัมพันธ์กัน เช่น มนุษย์ที่ประเสริฐตามหลักจริยธรรม จะต้องมศีลธรรมคือการนำความรู้ที่มีอยู่ในธรรมชาติและกฎธรรมดาประยุกต์ให้เข้ากับชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ (กรรมนิยาม) มีอิทธิพลไม่แต่เพียงการทำงานของจิตมนุษย์ (จิตตนิยาม) เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการสืบพันธุ์ของพืชและสัตว์ (พีชนิยาม) ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (อุตุนิยาม) โดยเป็นไปตามกฎเกี่ยวกับความสัมพันธ์และความเป็นเหตุเป็นผลแก่กันของสิ่งทั้งหลาย (กรรมนิยาม)

คำสำคัญ: นิยาม 5; นิเวศวิทยา

Abstract

This article aims to present the five aspects of natural law and ecology. the five aspects of natural law are the law of absolute nature consisting of Physical laws, Biological laws, Psychic laws, and Moral laws.

All definitions proceed according to all five rules. Another important issue is Dharma, which is a universal natural law that covers 4 sub-rules described above. Even though Buddhism is a study of Dharma and psychic law but does not deny physical law and biological law that are the

focus of science The doctrines in Buddhism have inserted natural matters, such as the story of Dharma, which mentions all things to be in accordance with the cause and effect which summed up all the definitions together, all the above 4 definitions included in this dharma, the dharma rule, is a big rule that covers all the four definitions of the above, as a sub-rule relating to a particular subject has a relationship for example human beings that are virtuous in accordance with ethical principles must have morality which is to apply the knowledge that exists in nature and apply the laws to everyday life. Which is human behavior (Moral laws) has an influence not only on the work of the human mind (Psychic laws) but also the reproduction of plants and animals (Biological laws) as well as the natural environment (Physical laws) as according to the rules of relations and rationality of all things (Dharma)

Keyword: the five aspects of natural law; ecology

ความนำ

พระพุทธศาสนามีแนวคิดเอื้ออาทรต่อธรรมชาติ และถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ คือต้องดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ เมื่อธรรมชาติหรือต้นไม้ถูกทำลาย มนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ย่อมได้รับผลกระทบทั้งในทางส่วนตัวและโครงสร้างอย่างแน่นอน สิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง เหล่าพุทธสาวกในอดีตมีวิถีชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติอย่างแนบแน่น ไม่ปรากฏว่ามี การส่งเสริมการช่วงชิงทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสนองความต้องการทางวัตถุแก่ตนเองและศาสนาแต่อย่างใด แต่กลับส่งเสริมการดูแลรักษาคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติแก่พุทธบริษัท

กฎหรือเกณฑ์ธรรมชาติที่พระพุทธองค์ทรงอธิบายสภาวะธรรมทุกอย่างของมนุษย์และธรรมชาติ โดยไม่ให้ความเชื่อแบบงมงาย แต่สอนให้ใช้เหตุผลตามหลักปฏิจจสมุปบาท คือกฎธรรมฐิติ ธรรมนิยามในฐานะเป็นกฎสูงสุดของธรรมชาติการใช้หลักนิยาม 5 เป็นข้อกำหนดอันแน่นอนของธรรมชาติที่จะคอยควบคุมสรรพสิ่งในอนันตจักรวาล ซึ่งตรงกับนักวิทยาศาสตร์ที่มีความคาดหวังมานานแล้วว่า อยากรจะมีทฤษฎีสรรพสิ่งซึ่งสามารถอธิบายทุกสิ่งทุกอย่างได้ ตั้งแต่อนุภาคขนาดเล็กจนถึงสิ่งที่ใหญ่อย่างจักรวาล แต่ในปัจจุบันก็ยังไม่อาจจะคิดทฤษฎีนี้ขึ้นมาได้สาเหตุสำคัญที่ยังไม่ค้นพบ เพราะนักวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่เน้นเรื่องวัตถุ ไม่ได้ศึกษาเรื่องจิตใจอันเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขประตูไปสู่การรู้แจ้งในสรรพสิ่ง ในพระไตรปิฎกจึงมีแนวคิดต่อธรรมชาติในฐานะที่กฎธรรมชาติเป็นปัจจัยสัมพันธ์และมีลักษณะเหมือนกันของสรรพสิ่งและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่มีวิวัฒนาการร่วมกันมาตามนิยาม 5

กฎธรรมชาติในพระพุทธศาสนา

ปรากฏการณ์ในโลกทางกายภาพของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต รวมทั้งการวิวัฒนาการและเสื่อมสลายของโรค ดำเนินไปตามกฎธรรมชาติหรือกฎนิยาม 5 ได้แสดงถึงภาพของทุกสิ่งทุกอย่างที่ช่วยผดุงสนับสนุนความมีอยู่ของกันและกัน เรียกว่า “สหกรณ์” ดังพุทธทาสภิกขุกล่าวว่า

“ดูเออะ จักรวาล (Cosmic) ทั้งหมดมันอยู่กันอย่าง “สหกรณ์” ระหว่างดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงอะไรต่างๆ มันต่อเนื่องกันและกัน สัมพันธ์กันและกัน มันจึงอยู่ได้ คือในโลกๆ เดียวกัน มันมีการอยู่แบบ “สหกรณ์” มนุษย์กับสัตว์เดรัจฉาน กับต้นไม้ กับแผ่นดิน มันอยู่กันอย่างประสานงานกับสหกรณ์ มือ ตีน แขน ขา มันทำแบบสหกรณ์ ชีวิตจึงรอดได้” (พุทธทาสภิกขุ, 2533 : 35) อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาองสรรพสิ่งที่มีสถานะที่เสมอกัน และอยู่ร่วมกันภายใต้กฎไตรลักษณ์ และมีคำกล่าวในประเด็นเดียวกันนี้ว่า สรรพสิ่งที่มีอยู่และเกิดขึ้นบนโลกนี้ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิตจะมีการเปลี่ยนแปลงตามหลักพุทธธรรมที่ว่า มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เป็นวัฏจักรของความเปลี่ยนแปลงและหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง สรรพสิ่งต่างๆ เหล่านั้นจะอยู่อย่างโดดเดี่ยว โดยไม่สัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ โดยรอบไม่ได้ แต่จะมีปฏิสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งกันและกัน ผลที่เกิดขึ้นในขณะใดกับสรรพสิ่งโดยอ้อมมีสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้นตามหลักพุทธธรรมในเรื่องกฎแห่งอิทัปปัจจยตา กล่าวคือการเกิดขึ้นของสิ่งที่เป็นรูปธรรมล้วนแล้วแต่มีสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น เป็นผลสืบเนื่องติดต่อกันเป็นลูกโซ่ทั้งสิ้น (De Silva, The Hills Where in My Soul Delights, 1992 : 41)

หลักอิทัปปัจจยตาหรือหลักปฏิจจสมุปบาทเป็นหลักธรรมอีกหมวดหมู่หนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในรูปของกฎธรรมชาติ หรือหลักความเป็นจริงที่มีอยู่โดยธรรมดาและไม่เกี่ยวกับการอุบัติขึ้นของพระศาสดาทั้งหลาย เพราะทุกสิ่งในจักรวาลดำเนินไปตามกฎของเหตุปัจจัย ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นโดยความบังเอิญ ดังความว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะสิ่งนี้ ดับไป สิ่งนี้ก็ดับ” (ขุ.อ. (ไทย) 25/3/174)

หลักปฏิจจสมุปบาทได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการธรรมชาติแห่งการอาศัยซึ่งกันและกันของสิ่งต่างๆ ที่ดำเนินไปตามกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย ธรรมชาติในความเข้าใจโดยทั่วไปมีความหมายรวม ๆ ถึงสรรพสิ่งและปรากฏการณ์ทั้งหลายทั้งปวงในโลก ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมดาของสิ่งนั้น ๆ ที่เป็นไปเองโดยไม่ได้ปรุงแต่งภายในจักรวาลที่มีขึ้นมาเอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 554) สรรพสิ่งต่าง ๆ มีการแปรเปลี่ยนไปและสูญสลายหายไปของมันเองตามธรรมชาติ เช่น สีเขียวของใบไม้เป็นสีที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเมื่อใบไม้ร่วงหล่นลงมาสู่ที่พื้นดิน ในเวลาไม่นานมันก็เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลแล้วเกิดการย่อยสลายไปเองตามธรรมชาติ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของกฎธรรมชาติว่า “ของที่เกิดเองตามวิสัยของโลก” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551 : 107) สรุปความหมายของ คำว่า “ธรรมชาติ” ได้ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมดา อาจเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ได้ และเป็นกฎเกณฑ์ที่ควบคุมระเบียบของสรรพสิ่งในโลกและจักรวาล โดยดำเนินไปในลักษณะที่เป็นระเบียบสม่ำเสมอ มีเหตุผลและกฎเกณฑ์ สรรพสิ่งทั้งหลายไม่ได้เกิดขึ้นโดยอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่เกิดขึ้นตามวิสัยของโลกโดยไม่ได้ปรุงแต่ง มีการแปรเปลี่ยนไปและสูญสลายหายไปของมันเอง

ตามธรรมชาติ มีหลักธรรมใหญ่อยู่ 2 หมวด ที่ถือได้ว่า พระพุทธองค์ทรงแสดงในรูปของกฎธรรมชาติ คือไตรลักษณ์ และปฏิจสมุปบาท” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558 : 67)

หลักปฏิจสมุปบาทจึงเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในรูปของกฎธรรมชาติ ที่สร้างระเบียบแบบแผนให้กับโลกและชีวิต กฎนี้มีอยู่เองโดยไม่มีใครสร้างหรือบัญญัติขึ้นมา พระพุทธองค์เป็นเพียงผู้ค้นพบกฎนี้ และได้ประกาศให้แก่ชาวโลก ได้รู้ การที่พระพุทธองค์ตรัสรู้นี้ คือการตรัสรู้ความจริงที่มีอยู่ตามธรรมดา คือธรรมซึ่งเป็นความจริงของสิ่งทั้งหลายตามธรรมชาติ เป็นกฎธรรมชาติ ดังพุทธพจน์ว่า

“ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุอันนั้น คือ ความตั้งอยู่ตาม ธรรมดา ความเป็นไปตาม ธรรมดา ความที่มีสิ่งนี้เป็นปัจจัยของสิ่งนี้ ก็คงอยู่ อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้น ครั้นรู้บรรลุถึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย และกล่าวว่าเธอทั้งหลายจงดูเถิด เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะจึงมี ฯลฯ เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุอันนั้น คือ ความตั้งอยู่ตาม ธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดา ความที่มีสิ่งนี้เป็นปัจจัยของสิ่งนี้ ก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้น ครั้นรู้ บรรลุแล้ว จึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย เธอทั้งหลาย จงดูเถิด ภิกษุทั้งหลาย เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี ในกระบวนการนี้ ตถตา (ความเป็นอย่างนั้น) อวิตถตา (ความไม่คลาดเคลื่อน) อนัญญตถตา (ภาวะที่ไม่เป็นอย่างอื่น) อิทัปปัจจยตา (ความที่มีสิ่งนี้เป็นปัจจัยของสิ่งนี้ เหล่านี้เรียกว่า ปฏิจสมุปบาท” (ส.นิ. (ไทย) 16/20/34 – 35)

พระพุทธพจน์ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าปฏิจสมุปบาทเป็นหลักธรรมอีกหมวดหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในรูปของกฎธรรมชาติ ในแง่ที่ไม่ใช่สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น แต่เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว ถึงแม้ไม่มีมนุษย์สร้างขึ้น กฎดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่ ซึ่งเป็นความจริงที่มีอยู่โดยธรรมดา ไม่เกี่ยวกับการอุปบัติของพระศาสนา การค้นพบปฏิจสมุปบาท จึงเป็นการปฏิวัติทางความคิดและปฏิวัติความเชื่อหรือการปฏิวัติทางปัญญา เชื่อว่ากฎธรรมชาติเป็นกฎที่พระเจ้าเป็นผู้สร้างขึ้น เพื่อควบคุมสิ่งทั้งปวงที่พระองค์ทรงสร้างให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบ ความจริงที่ว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางวัตถุและจิตใจเกิดจากเหตุและผลเป็นเรื่องของโลก โดยเฉพาะย่อมหมายความว่าไม่มีเทพหรือพระเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะหากบุคคลเชื่อเรื่องนี้ก็อาจทำให้หลงในพิธีกรรม จนไม่สามารถใช้ความเพียรของตนเพื่อแก้ปัญหาในทางที่ถูกต้องได้

หลักนิยาม 5 กับระบบนิเวศวิทยา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาธรรมชาติที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศมาโดยตลอด อีกทั้งยังมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักนิยาม 5 ซึ่งกล่าวถึงลักษณะเฉพาะของสรรพสิ่งในธรรมชาติว่า เป็นไปตามเหตุปัจจัย และปรากฏการณ์ต่าง ๆ มีความเกี่ยวโยงกัน ตามมิติความสัมพันธ์ในแต่ละด้าน เรียกว่า “นิยาม 5” (พระพุทธโฆสเถระ รจนา, 2560 : 555)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า นิยาม 5 หมายถึง “การกำหนดอันแน่นอน ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ กฎธรรมชาติ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559 : 166)

ซึ่งครอบคลุมปรากฏการณ์ทุกอย่างในโลกและจักรวาล ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการแห่งโลกและปรากฏการณ์ที่ว่าสิ่งทั้งปวงย่อมเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย กฎธรรมชาตินี้เป็นธาตุคือภาวะที่ทรงตัวอยู่โดยธรรมดา เป็นธรรมฐิติคือภาวะที่ดำรงอยู่นั่นเองโดยธรรมดา เป็นธรรมนิยาม คือกฎธรรมชาติหรือกำหนดแน่นอนแห่งธรรมดา ไม่มีผู้สร้างหรือบันดาล ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทแบ่งนิยามออกเป็น 5 ประการ (พระพุทธโฆสเถระ รัตน, 2560 : 555) มีรายละเอียด ดังนี้

1. อุตุนิยาม (Physical Laws) หมายถึง ธรรมชาติที่เกี่ยวกับอณูหภูมิและฤดูกาล เป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับ ดิน น้ำ ลม ไฟอากาศ อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์
2. พีชนิยาม (Biological Laws) หมายถึง กฎเกี่ยวกับกฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ เมล็ดพืช รวมทั้งพันธุกรรม
3. จิตตนิยาม (Psychological Laws) หมายถึง กฎธรรมชาติเกี่ยวกับกลไกทำงานของจิต กฎที่กำหนดว่าองค์ประกอบของจิตแบบนี้จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทางจิตและการทำงานของจิต
4. กรรมนิยาม (Moral Laws) หมายถึง กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของกรรม ระบบจริยธรรม เป็นการให้ผลของกรรมที่ประกอบด้วยความตั้งใจ แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายกรรมดี และฝ่ายกรรมชั่ว ได้แก่ กระบวนการให้ผลของกรรมระบบจริยธรรม
5. ธรรมนิยาม (Causal Laws) หมายถึง กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และความเป็นเหตุเป็นผลหรือเป็นปัจจัยแก่กันของสิ่งทั้งหลาย (สมภาร พรหมทา, 2540)

หลักนิยาม 5 จึงเป็นเรื่องของกฎของกระบวนการธรรมทางกายภาพที่ไม่มีชีวิต (อุตุนิยาม) กฎทางชีวภาพ (พีชนิยาม) กฎทางจิตวิทยา (จิตวิทยา) กฎของพฤติกรรมมนุษย์ (กรรมนิยาม) และกฎของพฤติกรรมมนุษย์ (ธรรมนิยาม)

ในขณะที่ระบบนิเวศกล่าวถึงระบบของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งมีชีวิต และสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิตที่อยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน มีการถ่ายทอดพลังงาน และมีการหมุนเวียนแร่ธาตุสารอาหารอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ รวมทั้งมีความสัมพันธ์กันทั้งในลักษณะเกี่ยวเนื่อง และลักษณะของการทำลาย นิยาม 5 กล่าวถึงกฎธรรมชาติที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ นิยามแต่ละข้อมีกฎของตัวเอง และกฎทุกข้อในนิยาม 5 มีสัมพันธ์ในตัวเอง รวมทั้งสัมพันธ์กับกฎข้ออื่นๆ ที่อยู่ในนิยาม 5 เรียกว่า เป็นปัจจัยสัมพันธ์ สามารถวิเคราะห์แนวคิดของนิยาม 5 วิเคราะห์ได้ แต่เนื่องจากว่าสิ่งที่เรียกว่ากฎที่ปัจจัยตา พระพุทธองค์ตรัสไว้ไม่ละเอียด นักคิดพระพุทธศาสนาในยุคหลัง ๆ คือ พระอรธกถาจารย์ จึงได้แต่งอธิบายหลักที่ปัจจัยตาให้ละเอียด มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าธรรมนิยามหรือนิยามในอรธกถาที่มิกาย ได้จำแนกนิยามไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. อุตุนิยาม

อุตุนิยาม คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุ และสภาวะแวดล้อมต่างๆ ส่วนที่เกี่ยวกับวัตถุที่ไม่มีชีวิต คำนี้มักแปลกันว่า physical laws คนอินเดียสมัยพุทธกาลจึงสงสัยกันว่า อะไรคือสิ่งกำหนดให้มีความสม่ำเสมอคงที่ในธรรมชาติ ส่วนที่เกี่ยวกับวัตถุ เช่น ความสม่ำเสมอของฤดูกาล ความสม่ำเสมอที่พบใน

ชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อเอาไม้สีกันจะเกิดความร้อนและไฟ เป็นต้น พระพุทธศาสนาตอบปัญหานี้ว่า สิ่งที่กำหนดคือ อุดุนิยาม “กฎนี้แสดงความเป็นไปของปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุ ความเปลี่ยนแปลงของโลก กายภาพและสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ความผันแปรของสิ่งหนึ่งเนื่องด้วยความร้อน หรืออุณหภูมิจน เช่น เรื่องลมฟ้าอากาศ เป็นต้น” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558)

เมื่อพิจารณาถึงมนุษย์ตามองค์ประกอบของร่างกาย (รูปธรรม) อันเป็นส่วนทางกายภาพนั้น มีองค์ประกอบที่เท่าเทียมกับโลกกายภาพ คือ ประกอบด้วย ปรฐวีธาตุ (ธาตุดิน) อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) วาโยธาตุ (ธาตุลม) เตโชธาตุ (ธาตุไฟ) ธาตุเหล่านี้รวมเรียกว่า มหาภูตรูป หมายถึง ลักษณะของสิ่งที่เป็นกายภาพ เป็นโครงสร้างของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นวัตถุรูป มีสัณฐานไม่แน่นอน เป็นการรวมตัวตามองค์ประกอบพื้นฐาน คือธาตุซึ่งเป็นสิ่งที่ดำรงตัวมันเองอยู่ตามกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย พระพุทธศาสนาถือว่าสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดของระบบนิเวศ ในส่วนที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต เป็นสภาวะต่างๆ ของธาตุ 5 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ และฤดูกาล รวมทั้งปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เรียกว่า “อุดุนิยาม” ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปของปรากฏการณ์ในธรรมชาติ เกี่ยวกับวัตถุที่ไม่มีชีวิตทุกชนิด เป็นสิ่งที่มีอยู่เช่นนั้นเอง ตามกฎของธรรมชาติ

2. พืชนิยาม

พืชนิยาม คือ กฎธรรมชาติส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต รวมทั้งพันธุกรรม ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิต พระพุทธศาสนาเชื่อว่าเป็นผลมาจากการควบคุมของพืชนิยาม (สมภาร พรหมทา, 2540 : 70) แต่หากต้องการทราบว่าสิ่งมีชีวิตจะต้องมีลักษณะอย่างไรบ้าง ในทางชีววิทยาลือว่าสิ่งมีชีวิตจะต้องมีสมบัติทางกายภาพและชีวภาพ พืชนิยามจึงมีส่วนที่คล้ายคลึงกับระบบนิเวศในเรื่องของพันธุกรรม ในทางชีววิทยาลือว่า การสืบพันธุ์ (reproduction) เป็นสมบัติทางกายภาพและชีวภาพ ประการแรกของสิ่งมีชีวิต ทั้งนี้เพื่อการเพิ่มจำนวนลูกหลานที่มีลักษณะเหมือนเดิม ไม่ให้สูญพันธุ์ไปจากโลก ในการสืบพันธุ์นั้น มีทั้งการสืบพันธุ์แบบอาศัยเพศ (sexual reproduction) ซึ่งมีทั้งในคน สัตว์ และพืช (พืชดอก มีดอกไว้ทำหน้าที่ในการสืบพันธุ์) และการสืบพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ (asexual reproduction) ซึ่งมีในสัตว์และในพืช ในพระพุทธศาสนามีการจัดแบ่งพันธุกรรมของพืชพันธุ์ต่างๆ อยู่แล้ว โดยรวมไว้ทั้งพวกที่สืบพันธุ์โดยอาศัยเพศและพวกสืบพันธุ์โดยไม่อาศัยเพศ (ปรีชา ช่างขวัญยืน และ สมภาร พรหมทา, 2543) พืชนิยามตามแนวคิดในพระพุทธศาสนาเทียบได้กับศาสตร์ด้านชีววิทยา กฎเกณฑ์ หรือสูตรต่างๆ ที่มีการค้นคิดและค้นพบนั่นเอง

3. จิตตนิยาม

จิตตนิยาม คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิตใจ หรือกระบวนการรับรู้ เช่น การรับรู้ของจิตผ่านกระบวนการประสาทสัมผัส การทำงานของจิตในการเสวยอารมณ์ต่าง ๆ ความรู้สึกนึกคิด การเก็บความทรงจำ เป็นต้น นั่นคือธรรมชาติของจิต (การรับรู้) และเจตสิก (อารมณ์) ในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยตามนิยามของจิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558)

เมื่อใช้กฎจิตตนิยามอธิบายลักษณะของมนุษย์และสัตว์โลก ตามลักษณะขององค์ประกอบแห่งขันธ 5 โดยเฉพาะส่วนที่เป็นนามธรรม เช่น สัตว์บางชนิดอาจมีองค์ประกอบครบทั้ง 5 ส่วน คือ มีรูปกาย (รูปขันธ) ความรู้สึก (เวทนาขันธ) ความสามารถจดจำ (สัญญาขันธ) การไตร่ตรองด้วยปัญญาและเหตุผล (สังขารขันธ) และมีสภาวะการรับรู้หรือจิต (วิญญาณขันธ) เป็นต้น แต่สัตว์บางเผ่าพันธุ์ อาจมีองค์ประกอบเหล่านี้ไม่สมบูรณ์ เช่น อสังขยสัตว์ ซึ่งไม่มีสัญญา เป็นต้น (อภิ.วิ. (ไทย) 35/1097/617) ในส่วนของการใช้ปัญญาพิจารณา โดยเฉพาะเรื่องที่จะนำพาตนเองพ้นจากความทุกข์ แม้ว่าจะมีสัญญาตญาณในชีวิตของสัตว์ คือ มีความรู้สึกรักชีวิต ต้องการความสุข และไม่ต้องการประสพกับความทุกข์ เช่นเดียวกัน ไม่ว่ามนุษย์ หรือสัตว์ (ส.ม. (ไทย) 19/1459/354) ทั้งหมดนี้ ล้วนมาจากกิเลส ดังพระพุทธพจน์ว่า “เราย่อมไม่พิจารณาเห็นหมู่สัตว์อื่นแม้เพียงหมู่หนึ่ง ซึ่งวิจิตรเหมือนอย่างสัตว์ดิรัจฉานทั้งหลายนี้เลย...คนคิดด้วยจิตนั้นแหละ จิตนั้นแหละวิจิตรกว่าสัตว์ดิรัจฉานแม้เหล่านั้น เพราะเหตุนี้ เธอทั้งหลายพึงพิจารณาจิตของตนเอง ๆ ว่า จิตนี้เศร้าหมอง สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธ์ เพราะจิตผ่องแผ้ว” (ส.ชนธ. (ไทย) 17/259/142)

คำว่า “สภาวะจิต” ตามหลักจิตตนิยาม ได้แสดงจุดร่วมและความแตกต่างของมนุษย์และสรรพสัตว์เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ นั่นคือ “มนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหมดในสังสารวัฏ มีความเกี่ยวเนื่องถึงกัน มีการเปลี่ยนสถานะจากมนุษย์ อาจกลับกลายเป็นสัตว์ดิรัจฉาน หรือสัตว์ประเภทอื่น เช่น เปรต อสุรกาย สัตว์นรก หรือสัตว์ที่มีจิตใจสูงอย่างเทพ เป็นต้น” (ส.นิ. (ไทย) 16/664/299, ส.ม. (ไทย) 19/1757/457) การมองเช่นนี้จะทำให้เข้าใจว่า มนุษย์และสัตว์มีธรรมชาติของความเป็นไปอย่างเดียวกัน แต่จะแตกต่างออกไปตามพัฒนาการทางจิต ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดภพภูมิของแต่ละภพภูมิ ให้มีความแตกต่างกันไป ตามศักยภาพของการชำระจิตที่บริสุทธ์

แม้แนวคิดในเรื่องสมองและจิตของระบบนิเวศกับพระพุทธศาสนา จะมีแนวคิดที่ต่างกัน แต่หลักพระพุทธศาสนาก็แสดงให้เห็นกฎของธรรมชาติตามหลักจิตตนิยามเช่นกัน จากการศึกษาแนวคิดนักนิเวศวิทยากับนักนิเวศวิทยาแนวลึก ในการมองสรรพสิ่งในระบบนิเวศว่า เป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องกับหลักของจิตตนิยามในด้านกุศลจิตคือจิตฝ่ายดี แม้ว่าจะเป็นลักษณะของกุศลจิตที่ต่างกัน กล่าวคือนักนิเวศวิทยามององค์ประกอบของระบบนิเวศ ในส่วนสิ่งมีชีวิตเฉพาะในด้านรูปธรรม โดยมองในด้านคุณประโยชน์ การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ และการพิทักษ์เพื่อให้ได้การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ที่ยาวนาน ส่วนนักนิเวศวิทยาเห็นว่า พืชมีความสำคัญเพราะในฐานะเป็นผู้ผลิต เป็นผู้ถ่ายทอดพลังงานและการหมุนเวียนของธาตุอาหารอันเป็นบทบาทอันสำคัญของระบบนิเวศ และส่งต่อไปยังผู้บริโภคคือสัตว์ ส่วนสัตว์เป็นผู้บริโภค และมีความสัมพันธ์ระหว่างกันในหลายรูปแบบ เช่น พึ่งพาอาศัย ก่อกูล เป็นต้น ส่วนนักนิเวศวิทยาแนวลึกมององค์ประกอบของระบบนิเวศในด้านคุณค่าทั้งของทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตต่างก็มีคุณค่าในตัวของตัวเอง สรรพสิ่งบนผืนโลกมีความชอบธรรมที่จะอยู่บนผืนโลกได้อย่างเท่าเทียมกัน ระบบนิเวศมักถูกทำลายไปด้วยฝีมือมนุษย์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์คิดว่าตนเองยิ่งใหญ่กว่าสิ่งอื่นบนผืนโลก แม้ว่าโครงสร้างของมนุษย์จะทำให้มนุษย์มีความสามารถสูงมากกว่าสิ่งอื่น ก็ได้หมายความว่ามนุษย์มีคุณค่ามากกว่าสิ่งอื่น ๆ บนผืนโลก ซึ่งหากพิจารณาจิตตนิยามที่เป็นกุศลจิตของนักนิเวศวิทยาทั้ง 2 ประเภทแล้ว ต่างก็เป็นการมองสรรพสิ่งในด้านที่ดีงาม จิตตนิยามซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ในการทำงานของจิตจึงมีความสำคัญเป็นอย่าง

ยิ่ง ต่อการที่จะสรรค์สร้างหรือทำลายตนเองและสังคม ดังที่พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า “หน้าที่ของจิตคือการให้ความหมายแก่โลกและข้อสำคัญคือเราจะให้ความหมายแก่โลกภายนอกตัวเราอย่างไร นั่นขึ้นอยู่กับตัวเราเอง โลกภายนอกเป็นอย่างไรไม่สำคัญสำหรับเรา ที่สำคัญคือเราตีตรา หรือกำหนดความหมายให้คุณค่าแก่นั่นอย่างไรต่างหาก ถ้าเรตกอยู่ใต้อำนาจกิเลสตัณหา เราก็ตีค่าสถานการณ์ไปทางหนึ่ง แต่ถ้าเรามีธรรมประจำใจ เราก็คือให้ความหมายแก่โลกไปอีกทางหนึ่ง (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2555 : 74)

รวมความว่า จิตตนิยามจึงมีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ในด้านนิเวศสำนึกของมนุษย์ที่มีต่อระบบนิเวศ จิตตนิยามฝ่ายดี จิตตนิยามฝ่ายเลวทำให้มนุษย์ขาดนิเวศสำนึก ผลจากการขาดภาวะสมดุลของระบบนิเวศที่ส่วนใหญ่มาจากจิตใจที่พอกพูนด้วยโลภะ โทสะ และโมหะ ของมนุษย์ จิตก็มีกฎเกณฑ์ในการทำงาน เปลี่ยนแปลงและแสดงพฤติกรรม เป็นแบบฉบับเฉพาะตัว จิตตนิยาม ได้แก่ นามธาตุ คือจิตและเจตสิกที่เป็นธรรมธาตุ

4. กรรมนิยาม

กรรมนิยาม คือกฎการให้ผลของกรรม กรรมคือการกระทำที่ประกอบด้วยความตั้งใจ แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือกรรมดีกับกรรมชั่ว ตามหลักพระพุทธศาสนา ถือว่าความประมาทยังตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ 5 (กรรมนิยาม 5) เพราะเป็นองค์ประกอบของการให้ผลของการกระทำกรรมนิยามหรือกฎแห่งกรรม ว่าด้วยการกระทำของมนุษย์ คือทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว เมื่อกรรมให้ผลตามลำดับหรือธรรมชาติแล้วถึงป้องกันอย่างไร ก็ไม่สามารถป้องกันได้ เพราะเป็นผลของวิบากกรรมที่ตามมาทำให้มนุษย์ได้รับผลต่างๆ กันไป ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า

“กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการกระทำและกระบวนการให้ผล ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ เกี่ยวโยงกับเจตจำนง หรือความคิดปรุงแต่งทั้งฝ่ายดีและชั่ว อันจะนำมาซึ่งผลทั้งที่เป็นคุณประโยชน์และโทษทัณฑ์” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558 : 153) กฎแห่งกรรมในฐานะเป็นนิยามตามธรรมชาติในข้อนี้ครอบคลุมทั้งพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลาย ดังในจุฬหิมมวิภังคสูตร ที่ทรงแสดงถึงสัตว์โลกทั้งหลายว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน” (ม.อ. (ไทย) 14/289/349)

ความเป็นไปของสัตว์ทั้งหลายอิงอยู่กับกฎกรรมนิยาม ในฐานะกฎกำหนดความเป็นไปของสัตว์ทั้งหลายผู้ข้องในวัฏฏสงสาร อยู่ในฐานะเป็นเพื่อนร่วมชะตากรรม กฎแห่งกรรม จึงเปรียบเสมือนเครื่องควบคุมสรรพสิ่งที่เป็นไปในโลก ดังพุทธพจน์ว่า “กมฺมฺนา วตฺตตี โลโก แปลว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม หรือเป็นไปเพราะกรรม” (ม.ม. (ไทย) 13/707/489) และส่งผลเป็นวิบากกรรม แม้ว่ามนุษย์และสัตว์โลก จะมีบรรทัดฐานทางศีลธรรมต่างจากสัตว์โลกอื่น ๆ แต่แบบแผนทางศีลธรรมในพระพุทธศาสนา มีลักษณะเป็นกฎความสัมพันธ์ตามธรรมชาติ กล่าวคือการกระทำทางกาย วาจา ใจ ต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ว่าจะมนุษย์ สัตว์ หรือแม้กระทั่งกับโลกธรรมชาติ

กรรมนิยามมีผลต่อการกำเนิดชีวิต เพราะชีวิตของสรรพสัตว์ทั้งหลายเกิดกรรมและวิบากแห่งกรรม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แสดงถึงวิบากกรรมที่นำไปเกิดในที่ภพภูมิต่างๆ มีพุทธพจน์ในมหาสิหนาทสูตรแสดงไว้ว่า “กำเนิด 4 เหล่านี้แล 4 ประการ เป็นไฉน คือ (1) อัมชชะกำเนิด (2) ชลาพุชะกำเนิด (3) สังเสทชะกำเนิด (4) โอบปาติกะกำเนิด (ม.มู. (ไทย) 12/169/101 – 102) ก็อัมชชะกำเนิด เป็นไฉน สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นใด ชำแรกเปลือกแห่งฟองไข่เกิด นี้เราเรียกว่า อัมชชะกำเนิด ชลาพุชะกำเนิด เป็นไฉน สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด ชำแรกลำไส้ (มดลูก) เกิดนี้ เราเรียกว่า ชลาพุชะกำเนิด ... สังเสทชะกำเนิดเป็นไฉน สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด เกิดในปลาเนา ในขนมบุตร ในเถ่าโคล นีเรียกว่า สังเสทชะกำเนิด...โอบปาติกะกำเนิด เป็นไฉน เทวดา สัตว์นรก มนุษย์บางจำพวก และพวกเปรต อสุรกาย นี้เรียกว่า โอบปาติกะกำเนิด”

ด้วยวิทยาการต่างๆ ที่เจริญก้าวหน้า ทำให้มนุษย์ในปัจจุบันได้รับความสะดวกสบายและขาดไร้จริยธรรม ยังผลให้เกิดวิกฤตการณ์ทางธรรมชาติหลายอย่าง แต่การกระทำของสัตว์เป็นการกระทำด้วยสัญชาตญาณของการอยู่รอด เพื่อการดำรงชีวิต ดังนั้น ผลแห่งการกระทำที่เกิดขึ้นย่อมมาจากมนุษย์ มนุษย์จึงเป็นผู้บังคับควบคุมธรรมชาติและต่อสู้กับธรรมชาติ ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า “เจตจำนงของมนุษย์เป็นผู้ปรุงแต่งบังคับควบคุมโลกธรรมชาติ นอกจากนั้น มนุษย์ก็ใช้เจตจำนง หรือเจตนานี้เป็นเครื่องกำหนดการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์เองด้วย และพร้อมกับที่มนุษย์ปฏิบัติต่อผู้อื่น สิ่งอื่น ต่อธรรมชาติที่แวดล้อมตน ตลอดจนปรุงแต่งโลกของธรรมชาติอยู่นั่นเอง มนุษย์หรือว่าให้ถูกคือเจตจำนงของมนุษย์นั้นก็ปรุงแต่งตัวของเขาเองปรุงแต่งบุคลิกภาพและวิถีชีวิต หรือชะตากรรมของเขาไปด้วย เนื่องด้วยกรรมนิยามเป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง ครอบคลุมโลกแห่งเจตจำนง และการปรุงแต่งสร้างสรรค์ทั้งหมดของมนุษย์ เป็นแกนนำในการปรุงแต่งชีวิตตนเองของมนุษย์แต่ละคน เป็นเครื่องชี้กำหนดแนวทางของสังคม และผลงานสร้างสรรค์ทำลายของมนุษย์ เป็นฐานที่มนุษย์อาศัย ก้าวเข้าไปเกี่ยวข้องกับนิยามอื่นๆ เพื่อปรุงแต่งบังคับควบคุมโลกของธรรมชาติ โดยนัยที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงสอนเน้นถึงความสำคัญของกรรมเป็นอย่างมาก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558 : 155) อย่างไรก็ตาม สรรพสิ่งในโลกก็ยังคงต้องอิงอาศัยเงื่อนไขและปัจจัยอันซับซ้อนเพื่อการดำรงอยู่ จึงทำให้ไม่มีใครที่มีอำนาจเด็ดขาดในตัวเอง ดังนั้นในขณะที่ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายโดยฝีมือมนุษย์ ก็มีมนุษย์อีกกลุ่มหนึ่งพยายามที่จะสร้างกุศลกรรม ด้วยการจรจรระบบนิเวศเอาไว้ให้อยู่ในภาวะสมดุล ด้วยวิธีการอันหลากหลาย ซึ่งแม้จะยากลำบากก็ต้องใช้ความพยายาม กรรมนิยามจึงเป็นกฎแห่งความจริงที่กล่าวถึงการกระทำของมนุษย์ และผลที่ได้รับจากการกระทำนั้น เป็นกฎแห่งกรรม จึงขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์จะเลือกกระทำความแบบใด เพราะผลแห่งกรรมนั้นย่อมได้รับแน่นอน อาจได้รับในระดับจิตใจ สัมผัสเป็นสุขหรือทุกข์ ได้รับในระดับบุคคล ทำให้ได้รับในสิ่งที่พึงปรารถนาและสิ่งไม่พึงปรารถนา ได้รับในระดับสังคม ทำให้เกิดความเสื่อมหรือความเจริญในสังคม (พุทธทาสภิกขุ, 2556 : 17)

รวมความว่า กรรมนิยามก็คือกฎแห่งเหตุผลที่ครอบคลุมความเป็นไปทั้งฝ่ายจิตและฝ่ายวัตถุ ได้แก่ กฎอิทัปปัจจยตา กฎปฏิจจสมุปบาท กฎปัจจยการ กฎแห่งกรรม เป็นกฎแห่งการให้ผลของการกระทำ กฎอันเป็นเหตุเป็นผลของธรรมชาติแบ่งทั้งทางรูปธรรมและทางนามธรรม โดยเฉพาะกฎแห่งกรรมที่เกิดจากจิตตนิยาม คือมี

เจตนา นั้น ในทางพระพุทธศาสนาทำให้เกิดจิตโดยทั้ง 4 ที่ไม่อาจใช้เครื่องมือใดๆ พิสูจน์ให้เห็นประจักษ์โดยทั่วกัน
ได้ นอกจากจะบรรลุธรรมด้วยตนเองเท่านั้น

5. ธรรมนิยาม

กฎธรรมนิยาม มีเนื้อหาว่า “ทุกสิ่งล้วนอิงอาศัยกันในฐานะที่สิ่งหนึ่งเป็นสาเหตุและอีกสิ่งเป็นผล”
นิยามทั้ง 4 ข้อข้างต้น มีเนื้อหาเจาะจงว่า สิ่งนั้นสิ่งนี้อิงอาศัยกันแล้วเกิดปรากฏการณ์เช่นนั้นเช่นนี้ สิ่งเฉพาะที่
นิยาม 4 ข้อข้างต้นพูดถึงคือ วัตถุที่ไม่มีชีวิต สิ่งมีชีวิต จิต และกรรม ทั้ง 4 สิ่งนี้ อาจไม่ใช่สิ่งทั้งหมดที่มีอยู่ใน
จักรวาล สมมติว่ายังมีสิ่งอื่นอยู่อีก สิ่งเหล่านี้พระพุทธศาสนาเชื่อว่า ย่อมดำเนินไปตามกฎความเป็นสาเหตุและผล
ไม่มีอะไรเกิดลอย ๆ โดยไม่มีที่มาและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่น เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านจึงต้องใส่ธรรมนิยามเข้ามาเป็น
ข้อที่ 5 อะไรก็ตามที่ไม่ใช่วัตถุไม่ใช่สิ่งมีชีวิต ไม่ใช่จิตและไม่ใช้กรรม สิ่งเหล่านั้นย่อมดำเนินไปตามธรรมนิยามนี้

กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลกันของสรรพสิ่ง ความเป็นไปตามธรรมดาหรือ
ธรรมชาติของคน สัตว์ และสิ่งของ รวมไปถึงความเป็นกฎธรรมชาติ ฉะนั้น มนุษย์ สัตว์ และสรรพสิ่งตามธรรมชาติ
ตามนิยามพระพุทธศาสนานั้นตกอยู่ภายใต้ธรรมตามกฎธรรมชาติกฎนี้ครอบคลุมความสัมพันธ์ทุกส่วนทั้งจักรวาล
ตามกฎทั้ง 5 สามารถสรุปรวมลงในธรรมนิยาม ที่ถือว่าเป็นนิยามร่วมหรือนิยามสากลของสิ่งที่ปรากฏในนิยามทั้ง 4
ข้างต้น เช่น สามัญลักษณ์ได้แก่ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์และไม่มีตัวตนบังคับไม่ได้รวมเป็นนิยามของสรรพสิ่งทั้งหมด
เป็นต้น” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558 : 153)

กฎที่ครอบคลุมให้ทุกสิ่งเป็นไปตามสามัญลักษณ์ โดยขอบเขตของสรรพสิ่งทั้งปวงตามที่ปรากฏใน
พระไตรปิฎก มีพระพุทธวจนะที่ตรัสถึงสิ่งทั้งปวงในสัพพสุตว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสิ่งทั้งปวงแก่เธอ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังก็อะไรเล่าชื่อว่าสิ่งทั้งปวง คือ (1) จักขุกับรูป (2) โสตะกับสัททะ (3) ฆานะกับคันธะ (4)
ชีวหากับรส (5) กายกับโณภูฏัพพะ (6) มโนกับธรรมารมณฺ์ นี้เราเรียกว่า ‘สิ่งทั้งปวง’” (ส.ส. (ไทย) 18/23/22)
กล่าวคือสิ่งทั้งปวงตามพุทธพจน์ดังกล่าว ได้แก่ आयตนะ 12 (ธรรมชาติที่เชื่อมภายในภายนอก) กล่าวคือ आयตนะ
ภายใน 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ กับอายตนะภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โณภูฏัพพะ และ
ธรรมารมณฺ์นั้นคือโลกทั้งภายในและโลกภายนอก ที่เป็นมนุษย์และสิ่งที่มีมนุษย์ต้องสัมผัส ล้วนมีความเคลื่อนไหวไป
ตามกระบวนของธรรมชาติ นอกจากนี้ สิ่งทั้งปวงจากการอธิบายในพระพุทธศาสนา ได้จัดส่วนตามลักษณะของ
สรรพสิ่งออกเป็นสังขตธรรมและอสังขตธรรม ตามหลักพุทธธรรมได้ยืนยันว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง แต่ไม่ใช่เป็นอัตตา
สังขตธรรม คือธรรมที่ถูกปรุงแต่ง ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ร่วมกันรังสรรค์ประกอบกันขึ้น เป็นสิ่งที่ปรากฏและเป็นไปตาม
เงื่อนไขแห่งเหตุปัจจัยตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นรูปธรรมและนามธรรม ครอบคลุมทุกสิ่งยกเว้นพระนิพพาน เมื่อมี
สิ่งนี้เกิดขึ้นก็มีสิ่งตรงกันข้ามกันคืออสังขตธรรม เป็นธรรมหรือสภาวะตามธรรมชาติ ที่ไม่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง
และไม่เป็นไปตามเงื่อนไขปัจจัย (นิพพาน) ฉะนั้น สิ่งทั้งปวงในธรรมชาติดังกล่าว ได้แสดงลักษณะอันเป็น
เครื่องหมายให้ได้กำหนดรู้ว่า สิ่งใดเป็นอย่างไรนั้น มีกล่าวในสังขตลักษณะสูตรและอสังขตลักษณะสูตร (อง.ติก. (ไทย)
20/47 – 48/208 – 209)

พระพุทธศาสนามีทัศนะว่า สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนอิงอาศัยกัน ทัศนะดังกล่าวนี้ถูกบรรจุเอาไว้ในหลักธรรมนิยามหลักนี้เป็นการพูดเอาไว้มากว้าง ๆ โดยไม่เจาะจงว่าอะไรบ้างที่อิงอาศัยกัน ส่วนนิยาม 4 ข้อนั้น เจาะจงถึงบางสิ่งในจักรวาล นิยามเหล่านี้จึงเป็นกฎย่อยๆ สำหรับนิยามอื่น ๆ ที่ใส่เข้ามานั้น (สมภาร พรหมทา, 2540 : 70 – 72)

รวมความว่า ธรรมนิยาม จึงเป็นกฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์อันเป็นเหตุผลแก่กันของทุกสิ่ง โดยภาวะสมมูลของระบบนิเวศ และภาวะขาดสมมูลของระบบนิเวศ สืบเนื่องมาเหตุปัจจัยอันสัมพันธ์กันระหว่างนิยามทั้ง 4

สรรพสิ่งล้วนเป็นไปตามกฎธรรมชาติ

สรรพสิ่งที่เป็นสังขตธรรมล้วนดำเนินไปตามระเบียบที่แน่นอน เรียกว่ากฎธรรมชาติหรือนิยาม แบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ ส่วนแรกคือ กฎเกณฑ์ย่อยๆ ที่ควบคุมความเป็นไปของสังขตธรรม ได้แก่ อุดุนิยาม พีชนิยาม จิตตนิยาม และกรรมนิยาม ส่วนที่สอง คือกฎเกณฑ์ใหญ่ที่ควบคุมกฎเกณฑ์ย่อยๆ หรือความเป็นไปของสังขตธรรม กฎเกณฑ์นั้นคือ ธรรมนิยาม ส่วนสังขตธรรม ได้แก่นิพพานนั้นไม่ดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ใด ไม่ว่าจะเป็นอย่างอุดุนิยาม พีชนิยาม จิตตนิยาม กรรมนิยาม หรือธรรมนิยาม (ไตรลักษณ์และปฏิจลสมุปบาท) กฎเกณฑ์หรือนิยามที่ควบคุมความเป็นไปของสังขตธรรม ประกอบด้วยนิยามทั้ง 5 ประการ ดังนี้

1. **อุดุนิยาม** คือ ความสม่ำเสมอคงที่ในธรรมชาติ ส่วนที่เกี่ยวกับวัตถุหรือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับวัตถุที่ไม่มีชีวิต เช่น สสารและพลังงาน ดังที่ (สมภาร พรหมทา, 2546 : 66) ได้สรุปเนื้อหาของอุดุนิยามจากเนื้อหาที่กระจัดกระจายอยู่ในพระไตรปิฎกและอรรถกถาไว้ 4 ประการ คือ (1) วัตถุทุกอย่างมีความสัมพันธ์ถึงกัน (2) ระหว่างวัตถุทั้งสองขึ้นที่เกี่ยวเนื่องกัน ในแง่ที่สิ่งหนึ่งเป็นสาเหตุและอีกสิ่งหนึ่งเป็นผล มีระเบียบความสม่ำเสมอและกฎเกณฑ์ที่แน่นอน (3) ภายในวัตถุแต่ละชิ้นมีความเป็นระเบียบ สม่ำเสมอและมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน (4) ในโลกแห่งวัตถุ สาเหตุอย่างเดียวย่อมส่งผลเหมือนกัน อุดุนิยามนั้นเป็นกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว ซึ่งสามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ทางวัตถุต่างๆ ได้ เช่น อธิบายอุณหภูมิจึงหรือสภาพภูมิอากาศ ฤดูกาล และการเคลื่อนที่ของวัตถุ รวมทั้งปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่างๆ

2. **พีชนิยาม** คือ ความสม่ำเสมอคงที่ในธรรมชาติ ส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์ พืช สัตว์ เนื้อหาของพีชนิยาม คือ (1) สิ่งมีชีวิตทุกชนิดมีความสัมพันธ์เนื่องกันไป (2) ระหว่างสิ่งมีชีวิตสองหน่วยที่เกี่ยวเนื่องกันในแง่ที่สิ่งหนึ่งเป็นสาเหตุและอีกสิ่งหนึ่งเป็นผล มีระเบียบ ความสม่ำเสมอ และมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน (3) ภายในสิ่งมีชีวิตแต่ละหน่วยมีความเป็นระเบียบ ความสม่ำเสมอ และมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน (4) ในโลกแห่งสิ่งมีชีวิต สาเหตุอย่างเดียวกันย่อมส่งผลเหมือนกัน

3. **จิตตนิยาม** คือ ความสม่ำเสมอคงที่ในธรรมชาติ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับจิตใจหรือเป็นกฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับกลไกการทำงานของจิต เนื้อหาของจิตตนิยาม คือ (1) จิตทุกดวงมีความสัมพันธ์เนื่องกัน (2) ระหว่างจิตสองดวงที่เกี่ยวเนื่องกันในแง่ที่ดวงหนึ่งเป็นสาเหตุ และอีกดวงหนึ่งเป็นผล มีระเบียบ ความสม่ำเสมอ และมี

กฎเกณฑ์ที่แน่นอน (3) ภายในจิตแต่ละดวงมีความเป็นระเบียบ ความสม่ำเสมอ และมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน (4) ในโลกแห่งจิต สาเหตุอย่างเดียวกันย่อมก่อให้เกิดผลอย่างเดียวกัน

4. ธรรมเนียม คือ ความสม่ำเสมอคงที่ในธรรมชาติ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ผลของกรรม หรือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับการให้ผลของกรรมที่ประกอบด้วยความตั้งใจ (เจตนา) ทั้งการกระทำดีและการกระทำที่ไม่ดี ดังที่ ดังที่ สมภาร พรหมทา ได้กล่าวถึงเนื้อหาของนิยาม คือ (1) กรรม หรือการกระทำที่เกิดจากความตั้งใจ ทุกอย่างมีผลสนองตอบผู้กระทำเสมอ ยกเว้นกรรมที่ไม่อาจสนองตอบ เพราะตัวผู้กระทำกรรมไม่มีตัวตนในสังสารวัฏอีกแล้ว (อโหสิกรรม) (2) กรรมมีสองประเภท คือ กรรมดีและกรรมชั่ว กรรมดีย่อมก่อให้เกิดผลตอบสนองที่ดี กรรมชั่วย่อมก่อให้เกิดผลตอบสนองชั่วเสมอ (3) ระหว่างกรรมและผลของกรรม มีระเบียบ ความสม่ำเสมอและกฎเกณฑ์ที่แน่นอน กรรมอย่างเดียวกัน กระทำโดยบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมือนกัน และกระทำต่อสิ่งที่มีคุณสมบัติเหมือนกัน ย่อมอำนวยวิบากเหมือนกัน นอกจากนิยามทั้ง 4 ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ความเป็นไปของสังขตธรรมทั้งหลายแล้ว ยังมีกฎเกณฑ์หรือนิยามที่ครอบคลุมนิยามทั้ง 4 ดังกล่าว กฎเกณฑ์นั้นเรียกว่า ธรรมเนียม ส่วนอสังขตธรรม ได้แก่ นิพพานนั้นมิได้ดำเนินไปตามนิยามทั้ง 4 และกฎธรรมเนียมหรือกฎอื่นใด ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ธรรมเนียม คือ กฎเกณฑ์ที่ควบคุมความเป็นไปของสรรพสิ่งยกเว้นอสังขตธรรม (สมภาร พรหมทา, 2540 : 67)

5. ธรรมเนียม กฎทั่วไปแห่งความเป็นสาเหตุเป็นผล เป็นกฎที่ครอบคลุมความเป็นไปของสังขตธรรม ได้แก่ อุดุนิยาม พีชนิยาม จิตตนิยาม และกรรมนิยาม ธรรมเนียมมีเนื้อหาโดยทั่วไปว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้ จึงเกิดขึ้น เพราะเมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ” (ช.อุ. (ไทย) 25/3/174) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ทุกสิ่งล้วนอิงอาศัยกันในฐานะที่สิ่งหนึ่งเป็นสาเหตุ อีกสิ่งหนึ่งเป็นผล ธรรมเนียมนี้เป็นกฎเกณฑ์ใหญ่ที่ครอบคลุมนิยามหรือกฎเกณฑ์เฉพาะทั้ง 4 ดังกล่าว ธรรมเนียมเป็นกฎเดียวกันกับหลักไตรลักษณ์และหลักปฏิจจสมุปบาท กฎธรรมชาติหรือธรรมเนียม ซึ่งประกอบไปด้วยไตรลักษณ์และปฏิจจสมุปบาท ในขณะที่กฎ 4 ข้อแรก กระทำการภายในขอบเขตของตน แต่กฎข้อสุดท้ายคือกฎแห่งความเป็นเหตุเป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย กระทำการภายในของกฎ 4 ข้อแรก ทำให้กฎแต่ละข้อสัมพันธ์กัน ข้อนี้หมายถึงว่า ศีลธรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ (กรรมนิยาม) มีอิทธิพลไม่แต่เพียงการทำงานของจิตของมนุษย์เอง (จิตตนิยาม) แต่ยังรวมไปถึงการสืบพันธุ์ของพืชและสัตว์ (พีชนิยาม) ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (อุดุนิยาม) โดยเป็นไปตามกฎเกี่ยวกับความสัมพันธ์และความเป็นเหตุเป็นผลแก่กันของสิ่งทั้งหลาย (ธรรมเนียม)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงรู้แจ้งเรื่องทั้งปวง ทรงค้นพบนิยามหรือกฎธรรมชาติทั้ง 5 เหล่านี้ แต่พระองค์ทรงสอนกรรมนิยาม เน้นในส่วนนามธาตุที่เกี่ยวกับจิตตนิยามและธรรมเนียม พระองค์ทรงสอนเรื่องอุดุนิยามและพีชนิยามเพียงเล็กน้อย แต่ในทางกลับกัน นักวิทยาศาสตร์ศึกษากฎกรรมนิยามเน้นในส่วนเหตุผลทางรูปธาตุที่เกี่ยวกับอุดุนิยามและพีชนิยาม ไม่สนใจกรรมนิยามในส่วนเหตุผลของนามธาตุและสนใจในธรรมเนียมและจิตตนิยามเล็กน้อย นี่คือจุดเน้นที่ต่างกันระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ พระพุทธศาสนาองภาพรวมของโลก และชีวิตได้กว้างขวางมากกว่า ส่วนที่เรียกว่า อุดุนิยาม ได้แก่ ความจริงเกี่ยวกับสสารสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพเรียกว่า พีชนิยาม ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพ พันธุกรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็นธรรมชาติที่เกี่ยวกับพฤติกรรม

เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นกลไกที่เชื่อมโยงทุกสรรพสิ่งเข้าด้วยกัน ซึ่งทางพุทธศาสนา เรียกว่า ธรรมนิยาม หมายถึง สภาวะสิ่งทั้งมวลมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันตามกระบวนการแห่งเหตุและผลเสมอ ดังนั้น แนวทางการประยุกต์หลักคำสอนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถประยุกต์หลักคำสอนให้สัมพันธ์กันระหว่างหลักธรรมของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งได้มีการจัดความคิดนี้ ให้เป็นระบบไว้ในทฤษฎีกฎธรรมชาติ 5 ประการ หรือนิยาม 5 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2548 : 67)

ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่แล้วในจักรวาล มีการเกิดขึ้น การตั้งอยู่ และการดับไป เป็นภาวะที่ทรงอยู่โดยธรรมดา เป็นภาวะที่ตั้งอยู่โดยธรรมดา เป็นกฎธรรมชาติ หรือกำหนดแห่งธรรมดา ไม่เกี่ยวกับผู้สร้างผู้บันดาลหรือการเกิดขึ้นของศาสนาหรือศาสดาใด ๆ กฎธรรมชาตินี้ พระพุทธองค์ได้ทรงค้นพบด้วยสัมพัญญุตญาณและนำมาเผยแผ่ ทรงรับรู้ว่า เข้าใจถึงนิยามหรือกฎธรรมชาติทั้ง 5 ข้ออย่างลึกซึ้ง (สม สุจีรา, 2553 : 24) ความจริงแห่งนิยามนี้ เช่น ทฤษฎีวิวัฒนาการของชาร์ลส์ ดาร์วิน มาจากพีชนิยาม กฎของนิวตันมาจากอุตุนิยาม แต่พระพุทธองค์เลือกที่จะตัดความรู้ทางด้านอุตุนิยามและพีชนิยามออกจากคำสั่งสอนเพราะไม่ใช่ทางแห่งการดับทุกข์ และไปเน้นที่กรรมนิยาม จิตตนิยาม และธรรมนิยาม อย่างไรก็ตาม กฎทั้ง 5 ล้วนสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ เช่น โรคเอดส์เป็นเชื้อไวรัสที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติตามกฎพีชนิยาม โรคระบาดจึงเป็นผลตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือการตัดไม้ทำลายป่าทำให้เกิดน้ำท่วมฝนไม่ตก ซึ่งเป็นผลจากกรรมนิยามที่สะท้อนมายังพีชนิยาม ปรากฏการณ์คลื่นสึนามิก็เป็นอุตุนิยาม แต่เมื่อมีคนเสียชีวิต เกิดความเศร้าโศก เกิดเป็นจิตตนิยามที่สะท้อนมาจากอุตุนิยามซึ่งวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญต่ออุตุนิยามและพีชนิยาม จนปัจจุบันนักวิทยาศาสตร์เริ่มหวนคิดกลับ นอกจากนั้น ยังส่งผลกระทบต่ออุตุนิยาม เช่น เกิดภาวะเรือนกระจก เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อมฟ้าอากาศแปรปรวน หรือในทางพีชนิยามก็เกิดเชื้อโรคตัวใหม่ ๆ ขึ้น เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคบางชนิด เช่น เชื้อหวัดนก เชื้อเอดส์ อย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน เกิดการตัดต่อพันธุกรรม สร้างสิ่งมีชีวิตแปลกใหม่ขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นการค้นพบทางอุตุนิยามนำไปสู่การพัฒนาระเบิดนิวเคลียร์

การค้นพบทางพีชนิยามนำไปสู่อาวุธเชื้อโรค พระพุทธองค์ทรงทราบดี จึงตัดพีชนิยาม อุตุนิยาม ออกจากคำสั่งสอน เพราะไม่มีประโยชน์อันใด มีแต่จะสร้างโลกะ โทสะ โมหะ แม้จะตัดพีชนิยาม อุตุนิยามออกจากคำสั่งสอน แต่พระพุทธองค์ก็ยังทรงรวมนิยามทั้งสองไว้ในนิยาม 5 เพราะวิทยาศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา และสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชีวิตมนุษย์ ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับนิยาม 5 (สม สุจีรา, 2553 : 26) แม้โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นบางโรค ก็ไม่ใช่เพราะผลของกรรม บางครั้งก็เป็นเรื่องของดินฟ้าอากาศ หรือเป็นไปตามธรรมชาติตามหลักอนิจจัง

สภาวะบนโลกมีพลวัตอยู่ตลอดเวลา ฝนตก แดดออก แผ่นดินไหว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เพียงเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ ซึ่งมีเหตุปัจจัยเป็นลูกโซ่ติดต่อกันไปไม่มีที่สิ้นสุดจากการสรุปลักษณะของภัยพิบัติในทางพระพุทธศาสนานั้น มีเหตุปัจจัยเป็นลูกโซ่ติดต่อกันไปไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ว่าจะเป็นวาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย และทุพภิกขภัย สามารถเป็นปัจจัยให้เกิดภัยพิบัติได้เสมอ ซึ่งเกิดขึ้นบนโลกนี้ มีลักษณะไม่แน่นอน ทำให้เกิดความทุกข์ยากลำบากในดำเนินชีวิต

กฎแต่ละข้อสามารถประยุกต์สัมพันธ์เชื่อมโยงพฤติกรรมมนุษย์ (กรรมนิยาม) และศีลธรรมของมนุษย์ซึ่งมีอิทธิพล ไม่เพียงแต่การทำงานของจิตของมนุษย์ (จิตตนิยาม) แต่ยังรวมถึงการสืบพันธุ์ของพืชและสัตว์ (พีชนิยาม) ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (อตุณิยาม) โดยเป็นไปตามกฎเกี่ยวกับความสัมพันธ์และความเป็นเหตุเป็นผลแก่กันของสิ่งทั้งหลาย (ธรรมนิยาม) ดังนั้น กฎธรรมชาตินี้แสดงให้เห็นว่า มนุษย์กับธรรมชาติมีความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน อันจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเอง แล้วส่งผลถึงความเปลี่ยนแปลงในสิ่งอื่น ๆ ด้วย

สรุป

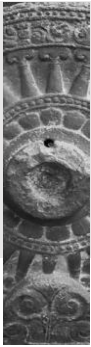
นิยาม 5 เป็นกฎแห่งธรรมชาติที่แน่นอนของธรรมชาติ ประกอบด้วยอตุณิยาม พีชนิยาม จิตตนิยาม และกรรมนิยาม โดย (1) อตุณิยาม คือกฎของธรรมชาติที่เกี่ยวกับสิ่งไม่มีชีวิตในธรรมชาติ เช่น ลม ฟ้า อากาศ ฤดูกาล ดิน น้ำ และความผันแปรของวัตถุ มีส่วนที่คล้ายคลึงกับองค์ประกอบของระบบนิเวศในส่วนของสิ่งที่ไม่มีชีวิต (2) พีชนิยาม คือกฎของธรรมชาติที่เกี่ยวกับเรื่องพันธุกรรม มีส่วนที่คล้ายคลึงกับองค์ประกอบของระบบนิเวศในส่วนของสิ่งมีชีวิตที่เกี่ยวกับพันธุกรรม (3) จิตตนิยาม คือ กฎของธรรมชาติที่เกี่ยวกับการทำงานของจิตที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ทั้งที่ดีและไม่ดี จิตตนิยามมีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในด้านนิเวศสำนึกของมนุษย์คือการตระหนักถึงความสำคัญของมนุษย์ที่มีต่อระบบนิเวศ (4) กรรมนิยาม คือกฎธรรมชาติที่ว่าด้วยการกระทำของมนุษย์อันประกอบด้วยเจตนา รวมทั้งผลที่ได้รับจากการกระทำนั้น มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ กล่าวคือเป็นผลอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ที่ปรากฏออกมาในรูปของภาวะสมดุลระบบนิเวศ และภาวะขาดสมดุลของระบบนิเวศ และ (5) ธรรมนิยาม คือกฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์อันเป็นเหตุผลตามกฎนิยามทุกข้อที่เป็นเหตุปัจจัยของภาวะสมดุลของระบบนิเวศ

นิยามทุกอย่างดำเนินไปตามกฎทั้ง 5 ประการนี้ทั้งสิ้น ประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือธรรมนิยามเป็นกฎธรรมชาติสากลที่ครอบคลุม 4 กฎย่อยข้างต้น แม้พระพุทธศาสนาจะศึกษาเน้นเรื่องธรรมนิยามและจิตตนิยาม แต่ก็ปฏิเสธเรื่องอตุณิยามและพีชนิยามที่เป็นจุดเน้นของวิทยาศาสตร์ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาได้สอดแทรกเรื่องธรรมชาติไว้ เช่น เรื่องธรรมนิยามที่กล่าวถึงทุกสิ่งมีการเป็นไปตามเหตุและผล ที่สรุปรวมเอานิยามทุกข้อทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน นิยามทั้ง 4 ข้อข้างต้น รวมอยู่ในธรรมนิยามนี้ กฎธรรมนิยามเป็นกฎใหญ่ที่ครอบคลุมทุกกฎ นิยามทั้ง 4 ข้างต้น เป็นกฎย่อยที่เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีความสัมพันธ์กัน เช่น มนุษย์ที่ประเสริฐตามหลักจริยธรรม จะต้องมศีลธรรมคือการนำความรู้ที่มีอยู่ในธรรมชาติและกฎธรรมดาประยุกต์ให้เข้ากับชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ (กรรมนิยาม) มีอิทธิพลไม่แต่เพียงการทำงานของจิตมนุษย์ (จิตตนิยาม) เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการสืบพันธุ์ของพืชและสัตว์ (พีชนิยาม) ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (อตุณิยาม) โดยเป็นไปตามกฎเกี่ยวกับความสัมพันธ์และความเป็นเหตุเป็นผลแก่กันของสิ่งทั้งหลาย (ธรรมนิยาม)

เอกสารอ้างอิง

- ปรีชา ช้างขวัญยืน และ สมภาร พรหมทา. (2543). *มนุษย์กับศาสนา*. กรุงเทพฯ : โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11 กรุงเทพฯ : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด,
- _____. (2558). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. พิมพ์ครั้งที่ 42 กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- _____. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 34 กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด,
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตฺโต). (2555). *พระพุทธศาสนากับฟิสิกส์ควอนตัม : ความเหมือนที่แตกต่าง*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พุทธทาสภิกขุ. (2556). *ทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ชุมนุมข้อคิดอิสระ*. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตฤตาพับลิเคชั่น จำกัด.
- พุทธทาสภิกขุ. (2533). *พุทธศาสนิกกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 25, 35*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2560). *อรรถกถาพระไตรปิฎก พระอภิธรรมปิฎก อัฐุสสาลินี*. กรุงเทพมหานคร : ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด,
- สมภาร พรหมทา. (2540). *พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- สม สุจีรา. (2553). *เกิดเพราะกรรมหรือความช่วย*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.
- De Silva, The Hills Where in My Soul Delights. (1992). *In Buddhist and Ecology*. Varansi: Motilal Banaradidass.

การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกตัญญูในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับศาสนาฮินดู

A COMPARATIVE STUDY OF DOCTRINES ABOUT KATAÑÑŪ (GRATITUDE) IN THERAVADA BUDDHISM AND HINDUISM

พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ,ดร.

Phrapalad Wutthipong Kittivonno,Dr.

วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีทัศนะว่า ความกตัญญู คือการรู้คุณของบุคคลอื่นแล้วกระทำคุณตอบแทน มี 2 ประเภท คือ (1) ความกตัญญูต่อบุคคลผู้มีพระคุณ คือ บิดา มารดา อาจารย์ อุปัชฌาย์ และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และ (2) ความกตัญญูต่อสิ่งที่มีบุญคุณ

ศาสนาฮินดู มีทัศนะว่า ความกตัญญู คือ การรู้คุณต่อสิ่งที่ควรแล้วตอบแทนคุณ มี 3 ประเภท คือ (1) กตัญญูต่อพระเจ้า เป็นเจ้า เป็นการแสดงถึงความเคารพนับถือเทพเจ้าที่สร้างโลกด้วยความบริสุทธิ์แห่งใจเพื่อการเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดในฮินดูธรรม (2) กตัญญูต่อบุคคลในสังคม เป็นการกระทำตอบแทนคุณต่อบุคคลที่อยู่ในสังคม ด้วยการกระทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ และ (3) กตัญญูต่อธรรมชาติ เป็นการสร้างพฤติกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและและการสร้างธรรมชาติต่าง ๆ เหล่านี้ให้เป็นเทวสถาน ที่อยู่อาศัยของเทพเจ้า เช่น ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ แผ่นดิน ท้องฟ้า เป็นต้น

ทั้ง 2 ศาสนาจะมีวิธีปฏิบัติต่างกันแต่อิทธิพลที่ปรากฏร่วมระหว่าง 2 สายธารแห่งศาสนาทั้งสองยังอยู่ร่วมกันปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน โดยสื่อออกมาทางด้านประเพณี เช่น ประเพณีทำขวัญนาค ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

คำสำคัญ : การศึกษาเปรียบเทียบ, ความกตัญญู, พระพุทธศาสนาเถรวาท, ศาสนาฮินดู

Abstract

it is found that:- In the perspective in Theravada Buddhism, Kataññū (Gratitude) means acknowledging what has been done that is, acknowledging the good done for our benefit, which has two kinds, namely, 1) gratitude to parents, teacher, preceptor, and the Buddha, and 1) gratitude to the Virtue.

In the perspective in Hinduism, the gratitude means acknowledging and rejoices in what is done, which is divided into three kinds, namely, 1) the gratitude to God, it shows the respect to the God who create the world by the mental purity for attainment of the goal Hindu's doctrines, 2) the gratitude to social person which repays the done favor in society with performing one's duty completely, and 3) the gratitude to nature, which is the creation of conservation behavior by creation the natures to be shrine which is gods' living such as forest, mountain, river, earth, sky, etc.

Even though, both Buddhism and Hinduism are difference in the way of practice. The influence of two religions appears about the living together in Thai society, which is shown by the festival such as performing a ceremony for chanting parents' loving kindness, Loi Krathong festival, Songkran festival, etc.

Keywords : A comparative Study of Doctrines , Kataññū , Theravada Buddhism, Hinduism

บทนำ

ความกตัญญู คือ การรู้จักระลึกนึกถึงในอุปการคุณ หรือบุญคุณที่ได้รับจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และหมายรวมถึงจากสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่ในฐานะมีคุณแก่ตนจะมากจะน้อยก็ตาม แล้วหาโอกาสตอบแทนอุปการคุณนั้นตามกำลัง และความสามารถอย่างถึงที่สุด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญมาก ท่านสอนไม่ให้ละเลยโดยเด็ดขาด แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม ในบาลีบางแห่งถึงกับบอกว่า “บุรุษพึงพักอยู่ในเรือนของบุคคลใดตลอดราตรีหนึ่ง หรือพึงได้ข้าวน้ำในที่ใด ไม่ควรคิดชั่วต่อบุคคลนั้นแม้ด้วยใจ”(ขุ.เปต.อ. (ไทย) 2/2/236.) เพราะการทำเช่นนั้น เท่ากับเป็นการขัดกับหลักกตัญญู ซึ่งท่านบอกว่าเป็นเรื่อง “น่าตึยคนที่ไม่รู้จักคุณที่เขาทำแล้ว ผู้ไม่ทำคุณให้ใคร และผู้ไม่ทำตอบแทนคุณที่เขาทำก่อน ความกตัญญูไม่มีในคนใด การคบคนนั้นย่อมไร้ประโยชน์”(ขุ.ชา.อ. (ไทย) 3/4/429.) ความกตัญญูนับว่าเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นภูมิของสัตบุรุษ (อง.เอกก. (ไทย) 20/33/77.) เป็นรัตนะอย่างหนึ่ง ในบรรดาระตนะ 5 ประการ ที่เกิดขึ้นยาก หรือหาได้ยากในโลก (อง.ปถจก.(ไทย) 22/143/238 – 239, 195/334)

ความหมายของความกตัญญู

ความกตัญญู เป็นการกระทำความดีอย่างหนึ่งที่พึงปรารถนา ผู้ที่มีความกตัญญู ย่อมจะทำตนเองให้มีความสุขและทำผู้อื่นให้มีความสุขด้วย จากการศึกษาพบว่าพระพุทธศาสนากล่าวยกย่องบุคคลที่มีความกตัญญู และให้ความสำคัญต่อบุคคลผู้มีความกตัญญูว่าเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก พระพุทธองค์ตรัสว่าบุคคลที่หาได้ยากมี 2 จำพวก (อง.ติก. (ไทย) 20/120/114.)ได้แก่

1. บุพพการี ผู้ทำอุปการะก่อน
2. กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน

บุพพการีบุคคล กับ กตัญญูกตเวทีบุคคล คือบุคคลที่มาคู่กันเสมอ เพราะมีผู้ทำอุปการะก่อน (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต 2543 : 139) จึงมีผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต 2543 : 2) และเป็นบุคคลที่หาได้ยาก เพราะว่ามีผู้สัวส่วนใหญ่อุญอวิชชาครอบงำ ยากที่จะมองเห็นคุณค่าของบุคคลอื่นได้ (มจล. (บาลี) 2/363/276.)

ในความหมายด้านภาษา คำว่า บุพพการี หมายถึง บุคคลผู้ทำก่อนโดยปกติ, บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน, บุพพการีบุคคล, ในด้านกฎหมาย คำว่าบุพพการี หมายถึง บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด (ทั้งสองฝ่าย) ในทางพระพุทธศาสนา มีความหมายกว้างกว่านี้ (ป.หลงสมบุญ, พันตรี, พจนานุกรม มจร-ไทย 2540 : 501) ซึ่งหมายรวมไปถึงอาจารย์อุปัชฌาย์ และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนถึงบุญทั้งหลายด้วย (มจล.(บาลี) 2/363/276) บุพพการีบุคคลกับกตัญญูกตเวทีบุคคล กตัญญูกตเวทีบุคคล ย่อมจะหาได้ยากกว่าบุพพการีบุคคล

ประเภทของความกตัญญู

จากการศึกษาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้จัดประเภทของความกตัญญูไว้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกัน ดังนี้

ความกตัญญู 2 ประเภท คือ

1. ความกตัญญูต่อบุคคลผู้มีพระคุณ (บุพพการี) คือ บิดา มารดา อาจารย์ อุปัชฌาย์ และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (มจล. (บาลี) 2/363/276)
2. ความกตัญญูต่อสิ่งที่มีบุญคุณ (บุญ) (มจล. (บาลี) 2/361/275.)

ส่วนความกตัญญูต่อบุคคลหรือสิ่งอื่น ๆ เป็นการศึกษาตีความคำสอนพระพุทธศาสนาตามสภาพสังคมเพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ เพราะเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐานในประเทศไทย ทำให้พุทธศาสนิกชนคนไทยมีหลักความเชื่อถือและการประพฤติปฏิบัติที่สืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา อันส่งผลให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นพระพุทธศาสนาแบบคนไทยที่ได้ตีความความหมายของกตัญญูทศเวทให้กว้างขวางและสอดคล้องกับสภาพสังคมไทย

ดังนั้น ความกตัญญูจึงไม่ได้มีขอบเขตอยู่แค่มนุษย์กับมนุษย์เท่านั้น แต่มีกับสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ อีก เช่น พืช สัตว์ ป่าไม้ แม่น้ำ ลำคลอง เพื่อสร้างวัฏจักรที่ดีให้แก่ธรรมชาติ ซึ่งจะเกิดผลดีกับทุกสิ่งที่เป็นธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ พืช สัตว์และสสาร ทำให้สิ่งเหล่านี้เอื้อประโยชน์ให้แก่กันและกัน และในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์จึงควรมีความกตัญญูทศเวทที่เป็นอย่างยิ่ง ทั้งต่อมนุษย์ด้วยกันเองและต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่ร่วมโลกเดียวกัน เพราะความกตัญญูทศเวทที่เป็นคุณธรรมค้ำจุนโลกให้อยู่รอด และเป็นคุณธรรมที่สร้างความรักความผูกพันให้มนุษย์ สัตว์ สถาบัน ธรรมชาติแวดล้อม อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและสมดุล

ความหมายของความกตัญญู

หลักธรรมในทางศาสนาฮินดูนั้น คือ ธรรมะ คำว่า ธรรมะ ในทัศนะของศาสนาฮินดู ดูเหมือนจะเป็นคำรวมสำหรับใช้แทนทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในจักรวาล (The Hindu View of Life, ch.3, (India : Hinduviv Ltd.,1976 : 56)

นอกจากนี้แล้ว คำว่า ธรรมะ ยังมีอีกหลายความหมายเช่น ธรรมะ คือ กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ธรรมชาติ อุดมการณ์ คำสอนหรือลัทธิ คุณภาพ ความมีตัวตน ความจริง ธาตุ หลักการต่าง ๆ (พระมหาสม สุมน, ดร., ศึกษาเปรียบเทียบทศวรรษคุณค่าชีวิตของมนุษย์ในลัทธิฮินดูและในพุทธศาสนา 2537 : 79)

คำว่า ธรรมะ ในคัมภีร์ฤคเวท หมายถึง เทพเจ้าผู้ประเสริฐและคุณธรรมตัวอย่างเช่น การบูชาโยนิที่กำหนดไว้ในคัมภีร์พระเวท หน้าที่ทางจริยธรรม คุณความดี หน้าที่ทางศาสนา ความดีของศาสนา ความยุติธรรม หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเทพเจ้า หรือความจริงแท้ ในคัมภีร์อุปนิษัท ธรรมะ หมายถึง ความจริงและหน้าที่บุคคลจะพึงทำแก่ตนเองและสังคม หรืออาจจะความประพฤติต่าง ๆ อีกประการหนึ่ง ธรรมะ หมายถึง หลักศีลธรรม ระเบียบความประพฤติของบุคคลในสังคมเพื่อสันติสุข และธรรมะ หมายถึง หลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิต วิญญาณให้บริสุทธิ์สะอาด เพื่อที่จะนำดวงวิญญาณที่บริสุทธิ์สะอาดนั้นเข้าสู่สิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุด เป็นเป้าหมายสูงสุด เป็นความสุขสูงสุดนั้นก็คือ การบรรลุโมกษะ หรือภาวะแห่งการหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ซึ่งเป็นความสุขอันประเสริฐและเป็นความสุขที่มั่นคงชั่วนิรันดร์กาล ซึ่งใคร ๆ ก็ปรารถนาที่จะเข้าถึง (อารี วิชาชัย, ปรัชญาธรรมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู 2543 : 65)

ดังนั้น ความกตัญญูก็คือการใช้ชีวิตที่เริ่มต้นด้วยธรรมะ แล้วดำเนินชีวิตไปเป็นขั้น ๆ เช่น วรรณะและอาศรมเป็นต้น วรรณะคือธรรมะ อาศรมก็คือธรรมะ การทำหน้าที่ต่าง ๆ ตามวรรณะถือว่าเป็นการทำตามธรรมะคือใช้ชีวิตอย่างมีธรรมะนั้นเอง จะเห็นได้ว่า ทุกการกระทำและความประพฤติของชาวฮินดูนั้นต่างก็ยึดเอาธรรมะเป็นพื้นฐาน เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการที่จะนำตัวมนุษย์เราเองไปสู่ความหลุดพ้นจากพันธะต่าง ๆ ของชีวิตโดยสิ้นเชิง (พระยาอนุমানราชธน,ศาสนาเปรียบเทียบ, 2511 : 49)

ประเภทของความกตัญญู

ตามที่กล่าวในเบื้องต้นแล้วว่า กตัญญู คือการรู้คุณแล้วตอบแทนคุณ หากจะจัดประเภทของความกตัญญูในทางศาสนาฮินดูแล้ว มี 3 ประเภท คือ การกตัญญูต่อพระผู้เป็นเจ้า การกตัญญูต่อบุคคลในสังคม และการกตัญญูต่อธรรมชาติ

การกตัญญูต่อพระผู้เป็นเจ้า

ศาสนาฮินดู มีความเชื่อว่า ชีวะและวัตถุเป็นเพียงส่วนหนึ่งแห่งร่างกายของพระพรหม และพระพรหมเป็นผู้สร้างและควบคุมดูแลชีวะและวัตถุอีกด้วย พระพรหมมีอยู่จริงและเป็นความจริงแท้อันติมยะ ฉะนั้น สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา เช่น ชีวะและวัตถุก็ต้องเป็นความจริงด้วย จะเป็นของปลอมหรือมายาไปไม่ได้ นอกจากนี้ยังถือว่า ชีวะก็ดี หรือธรรมชาติอันไม่มีชีวิตจิตใจก็ดี ถึงจะถูกสร้างโดยพระพรหมก็ตาม แต่ก็มีลักษณะแตกต่างจากพระพรหมมิได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเอกลักษณ์พิเศษของชีวะของแต่ละคน เป็นสภาพที่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นไม่ได้เลย และถือว่าพระพรหมเป็นผู้ประเสริฐที่สุด การรู้แจ้งแทงตลอดหรือการตรัสรู้ของเรา ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชีวะกับพระพรหม พระพรหมเป็นเจ้าของสิ่งทั้งปวงในจักรวาลและเป็นเพื่อนดีของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย โมกษะหรือความหลุดพ้นไม่ใช่ชีวะหรือชีวาत्मันไปรวมกับพระพรหม แต่มันคือตัวชีวะของแต่ละบุคคลหยั่งรู้ภาวะเดิมของตนเองว่า ตนเองเป็นผู้ที่พระพรหมสร้างขึ้นมา (หรือจะเรียกว่าเป็นคนของพระพรหมก็ได้) จากนั้นก็จะไปอยู่สถานที่อยู่ของพระพรหม แต่ไม่ได้ไปรวมเป็นอันเดียวกันกับพระพรหม การบรรลุโมกษะดังกล่าว ต้องอาศัยความจงรักภักดี ความเชื่อถือ การเคารพบูชาและปัญญา (พระยาอนุমানราชชน, ศาสนาเปรียบเทียบ, 2511 : 49) และตั้งคำที่พระกฤษณะตรัสกับอรชุนว่า

การบูชาเรา เราถือเอาความบริสุทธิ์ใจและแรงศรัทธาเป็นประการสำคัญ ดังนั้น หากใครมีใจเชื่อมั่นในเราแม้ทานวัตถุของเขาจะด้วยราคาแค่เพียงเป็นใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ หรือน้ำเปล่าๆ ทานนั้นเราก็ก็นับว่าเป็นทานที่ยิ่งใหญ่ จงทราบที่เรารับเอาทานนั้นไว้ด้วยใจที่เบิกบานและชื่นชมยิ่งแล้ว(สมภาร พรหมทา, ภควิทศิตา (บทเพลงแห่งองค์ภควัน) 2541 : 58)

ความเชื่อศูนย์กลางศาสนาฮินดูคือมีวิญญาณสากลดวงหนึ่ง คงความเป็นสารัตถะชั่ววันรันดรไม่มีเบื้องต้นหรือเบื้องปลาย เรียกว่าพระพรหม ซึ่งหมายถึงวิญญาณโลก วิญญาณโลกนี้เป็นพระเจ้า 3 ภาค เรียกว่าตรีมูรติ พระองค์ถูกเรียกว่าพระเจ้า 3 ภาค เพราะชาวฮินดูเชื่อว่าพระพรหมมีภาคต่าง ๆ คือ พระพรหม (พระผู้สร้าง) พระวิษณุ (พระผู้ดำรงรักษา) และ พระศิวะ (พระผู้ทำลาย) ทั้ง 3 องค์นี้ไม่แยกออกจากกัน แม้ว่าจะแตกต่างกัน ก็เป็นเพียงด้านที่แตกต่างกันเท่านั้น หรือสำแดงออกของเทพเจ้า แต่ในศาสนาฮินดู คำว่า “พระเจ้า” ไม่ได้มีความหมายอย่างเดียวกับศาสนาอื่น ชาวฮินดูไม่ได้อ้างว่าพระพรหมทรงรักหรือเกลียด ทรงให้ความกรุณาหรือให้โทษหรือมีคุณลักษณะต่าง ๆ อย่างมนุษย์แต่อย่างใด ชาวฮินดูเรียกว่าตรีมูรติ ซึ่งวิวัฒนาการมาจากโลกวิญญาณกำลังสร้างและกำลังพัฒนาการและกำลังเปลี่ยนแปลงโลกอย่างไม่หยุดหย่อน เมื่อถึงที่สุดของรอบหนึ่งซึ่งเรียกว่า “วันของพระพรหม” พระศิวะจะทรงทำลายโลกแล้วพระพรหมจะทรงสร้างโลกขึ้นมาใหม่อีก และพระวิษณุจะทรงปรากฏบนโลกในร่างของมนุษย์หรือการอวตาร เพื่อรักษาโลกและเพื่อนำทางและให้แสงสว่างแก่มนุษย์ (โจเซฟ แกร์ (เชียน), พื้น ดอกบัว (แปล), ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร 2554 : 42)

คัมภีร์อุปนิษัท เป็นคัมภีร์อธิบายถึงธรรมชาติสากลของจักรวาล และวิญญาณของมนุษย์ยิ่งไปกว่านั้น คัมภีร์อุปนิษัทยังเป็นตำราเล่มแรกที่อธิบายเรื่องการเกิดใหม่ของมนุษย์ เรื่องกฎแห่งกรรมซึ่งกล่าวถึงการกระทำของมนุษย์ในชาตินี้ย่อมมีผลกระทบถึงชีวิตใหม่ในภพหน้า คำสอนในคัมภีร์อุปนิษัท เรื่อง 1. ปรมาत्मัน คือ

วิญญาณดั้งเดิมหรือความจริงสูงสุดในจักรวาล ซึ่งเรียกว่า “พรหม” ทุกสิ่งทุกอย่างมาจาก “พรหม” 2. อาตมันเป็นส่วนย่อยของปรมาตมัน 3. การเข้าไปรวมอยู่กับ “พรหม” หรือปรมาตมัน คือการพ้นทุกข์ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด 4. ชีวิตมัน จะกลับไปรวมอยู่กับพรหมหรือปรมาตมันได้ ผู้นั้นต้องบำเพ็ญเพียรกริยา ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ จนบรรลุโมกษะ 5. คัมภีร์อุปนิษัทธิมีคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรม กรรมคือ เครื่องกำหนดของชีวิตในภพหน้า การที่คัมภีร์อุปนิษัทธิสอนเรื่องกฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิดและการพ้นทุกข์โดยการเข้าถึงพรหม และสอนให้บำเพ็ญญาณสมาธิจนถึงโมกษะจึงจะหลุดพ้น จากแนวความคิดเช่นนี้ จึงปรากฏว่าสังคมของอินเดียในยุคหนึ่ง เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันมีนักแสวงหาความหลุดพ้นทำการจาริกบำเพ็ญญาณสมาบัติในป่าดงไพร เป็นฤๅษีบำเพ็ญตบะ (ธนู แก้วโอภาส, ศาสนาโลก, 2542 : 163)

ดังนั้น ความกตัญญูต่อพระผู้เป็นเจ้า คือความรักความศรัทธาที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้าที่นับว่าเป็นผู้ให้กำเนิดโลก สามารถที่จะให้คุณและโทษ สร้างสรรค์ และทำลายสิ่งทีพระผู้เป็นเจ้าได้สร้างขึ้น มามวลสรรพสัตว์จึงต้องให้รู้สำนึกในเมตตาของพระผู้เป็นเจ้า กำหนดจิตบูชาเทพเจ้าด้วยจิตบริสุทธิ์ สามารถที่จะดลบันดาลในสิ่งที่หวังได้

เปรียบเทียบนิยามและความหมาย

พระพุทธศาสนาเถรวาท มีทัศนะว่า ความกตัญญู ก็คือ ความรู้และการยอมรับรู้ในบุญคุณของบุคคล สัตว์ สิ่งของ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อตัวเราทั้งทางตรงและทางอ้อม กตเวทิตี คือ พยายามกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ ช่วยเหลืออุปการะ ยกย่อง บำรุง รักษาให้คงอยู่ในสภาพที่ดีงาม เพื่อความสงบสุขของสังคม และเพื่อความสมดุลทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

ศาสนาฮินดู มีทัศนะว่า ความกตัญญู ก็คือการใช้ชีวิตที่เริ่มต้นด้วยธรรมะ แล้วดำเนินชีวิตไปเป็นขั้นๆ เช่น วรรณะและอาศรมเป็นต้น วรรณะคือธรรมะ อาศรมก็คือธรรมะ การทำหน้าที่ต่าง ๆ ตามวรรณะถือว่าการทำตามธรรมะ คือใช้ชีวิตอย่างมีธรรมะนั้นเอง จะเห็นได้ว่า ทุกการกระทำและความประพฤติของชาวฮินดูนั้นก็ยึดเอาธรรมะเป็นพื้นฐาน เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการที่จะนำตัวมนุษย์เราเองไปสู่ความหลุดพ้นจากพันธะต่าง ๆ ของชีวิตโดยสิ้นเชิงการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการกระทำเพื่อกำจัดกิเลส ความโลภ โกรธ หลง เพื่อระงับจิตใจ โดยใช้สมาธิ ปัญญา และเพื่อสักการะพระเป็นเจ้า เป็นการถวายกุศลต่อพระเป็นเจ้า เป็นการมีความกตัญญูต่อสิ่งที่ควรกตัญญู คือ ธรรมชาติ บิดามารดา และครูอาจารย์ ดังนั้น ความกตัญญู ก็คือ การรู้คุณต่อสิ่งที่ควรแล้วตอบแทนคุณ มีพระผู้เป็นเจ้า ธรรมชาติ บิดามารดา และครูอาจารย์ เป็นต้น

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบนิยามและความหมาย

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาฮินดู
ความกตัญญู ก็คือ ความรู้และการยอมรับรู้ในบุญคุณของบุคคล สัตว์ สิ่งของ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อตัวเราทั้งทางตรงและทางอ้อม	ความกตัญญู คือ การใช้ชีวิตที่เริ่มต้นด้วยธรรมะ แล้วดำเนินชีวิตไปตามขั้นตอน ตามหน้าที่ของตนที่หลักธรรมวางไว้แล้ว

จากตารางข้างต้น พบว่า ทั้งพระพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาฮินดู มีทัศนะว่า ความกตัญญู คือการรู้คุณของบุคคลอื่นทั้งคนและสัตว์ที่ทำแก่ตนแล้วตอบแทนคุณ

เปรียบเทียบประเภทของความกตัญญู

พระพุทธศาสนาเถรวาท มีทัศนะว่า ความกตัญญูไม่ได้มีขอบเขตอยู่แค่มนุษย์กับมนุษย์เท่านั้น แต่มีกับสิ่งแวดล่อมอื่น ๆ อีก เช่น พืช สัตว์ ป่าไม้ แม่น้ำ ลำคลอง เพื่อสร้างวัฏจักรที่ดีให้แก่ธรรมชาติ ซึ่งจะเกิดผลดีกับทุกสิ่งที่เป็นธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ พืช สัตว์และสสาร ทำให้สิ่งเหล่านี้เอื้อประโยชน์ให้แก่กันและกัน และในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์จึงควรมีความกตัญญูต่อกตเวทที่เป็นอยู่อย่างยิ่ง ทั้งต่อมนุษย์ด้วยกันเองและต่อสิ่งแวดล่อมที่อยู่ร่วมโลกเดียวกัน เพราะความกตัญญู กตเวทที่เป็นคุณธรรมค้ำจุนโลกให้อยู่รอด และเป็นคุณธรรมที่สร้างความรักความผูกพันให้มนุษย์ สัตว์ สถาบัน ธรรมชาติแวดล่อม อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและสมดุล ซึ่งสามารถแบ่งประเภทได้ 4 ประเภท คือ

1. ความกตัญญูต่อบุคคล ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระสงฆ์ บิฑามารดา ครูอาจารย์ และญาติ
2. ความกตัญญูต่อสถาบัน ได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์
3. ความกตัญญูต่อสัตว์ ได้แก่ สัตว์ดิรัจฉาน เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย สุนัข
4. ความกตัญญูต่อธรรมชาติสิ่งแวดล่อม

ศาสนาฮินดู มีทัศนะว่า ประเภทของความกตัญญู มี 3 คือ

1. ความกตัญญูต่อพระผู้เป็นเจ้า คือความรักความศรัทธาที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้าที่นับว่าเป็นผู้ให้กำเนิดโลก สามารถที่จะให้คุณและโทษ สร้างสรรค์ และทำลายสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าได้สร้างขึ้นมา มวลสรรพสัตว์จึงต้องให้รู้สำนึกในเมตตาของพระผู้เป็นเจ้า กำหนดจิตบูชาเทพเจ้าด้วยจิตบริสุทธิ์ สามารถที่จะดลบันดาลในสิ่งที่หวังได้

2. ความกตัญญูต่อบุคคลในสังคม เป็นการทำตนให้อยู่ในหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัดตามหลักหลักธรรมทั้ง 10 ประการ คือ 1) ปิตฤธรรม คือ การปฏิบัติหน้าที่ของบิดาต่อบุตร 2) มาตฤธรรม คือ การปฏิบัติหน้าที่ของมารดาต่อบุตร 3) อาจารย์ธรรม คือ การปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ต่อศิษย์ 4) บุตรธรรม และศิษย์ธรรม คือ การปฏิบัติหน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา และการปฏิบัติหน้าที่ของลูกศิษย์ต่อครู 5) ภราตฤธรรม คือ การปฏิบัติของพี่น้อง และน้องต่อพี่ 6) ปติธรรม คือ การปฏิบัติหน้าที่ของสามีต่อภรรยา 7) ปัตินิธรรม คือ การปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาต่อสามี 8) สวามี - เสวกธรรม คือ การปฏิบัติหน้าที่ของนายจ้างต่อลูกจ้าง และการปฏิบัติหน้าที่ของลูกจ้างต่อนายจ้าง 9) ราชธรรม คือ การปฏิบัติหน้าที่ของพระราชาต่อประชาชน กับ การปฏิบัติหน้าที่ของประชาชนต่อพระราชา และ 10) มานวธรรม คือ ธรรมะอันเป็นหน้าที่ของสาธุชนทั่วไป

3. ความกตัญญูต่อธรรมชาติ เป็นการสร้างพฤติกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติด้วยการสร้างธรรมชาติต่าง ๆ เหล่านั้นให้เป็นเทวสถาน ที่อยู่อาศัยของเทพเจ้า เช่น ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ แผ่นดิน ท้องฟ้า เป็นต้น

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบประเภทของความกตัญญู

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาฮินดู
1. ความกตัญญูต่อบุคคล	1. ความกตัญญูต่อพระผู้เป็นเจ้า
2. ความกตัญญูต่อสถาบัน	2. ความกตัญญูต่อบุคคลในสังคม
3. ความกตัญญูต่อสัตว์	3. ความกตัญญูต่อธรรมชาติ
4. ความกตัญญูต่อธรรมชาติสิ่งแวดล่อม	

จากตารางข้างต้น พบว่า ประเภทของความกตัญญูระหว่างพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาฮินดู เมื่อว่าโดยจำนวนข้อแล้วต่างกัน หากว่าโดยรวมแล้วสามารถที่จะสังเคราะห์ร่วมกันได้ เช่น ความกตัญญูต่อสังคม สถาบัน ต่อสัตว์ ในทาง

พระพุทธศาสนาเถรวาท สงเคราะห์เข้ากับ ความกตัญญูต่อบุคคลในสังคม ส่วนความกตัญญูต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สงเคราะห์เข้ากับ ความกตัญญูต่อพระผู้เป็นเจ้าและความกตัญญูต่อธรรมชาติ

สรุป

ทั้งพระพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาฮินดู มีทัศนะว่า ความกตัญญู คือการรู้จักคุณของบุคคลอื่นทั้งคนและสัตว์ที่ทำแก่ตน แล้วตอบแทนคุณ ความกตัญญูระหว่างพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาฮินดู เมื่อว่าโดยจำนวนข้อแล้วต่างกัน หากว่าโดยรวมแล้ว สามารถที่จะสงเคราะห์ร่วมกันได้ เช่น ความกตัญญูต่อสังคม สถาบัน ต่อสัตว์ ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท สงเคราะห์เข้ากับ ความกตัญญูต่อบุคคลในสังคม ส่วนความกตัญญูต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สงเคราะห์เข้ากับ ความกตัญญูต่อพระผู้เป็นเจ้าและความกตัญญูต่อธรรมชาติ ในส่วนของหลักธรรมที่สนับสนุนความกตัญญู พระพุทธศาสนาเถรวาท มีหลากหลาย เมื่อสรุปลงแล้วคือหลักของการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อความสุขสันติ ในส่วนของศาสนาฮินดู มีหลักธรรมใหญ่ ๆ อยู่ 3 ประการ ซึ่งล้วนเป็นหลักธรรมที่สนับสนุน และส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูและก่อความสงบสันติสุขในสังคมเหมือนกัน

พระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งวิธีการเข้าถึงความกตัญญูด้วยการส่งเสริมผู้มี ความกตัญญูและดำเนินผู้ขาดความกตัญญู ส่วนศาสนาฮินดูมุ่งถึงวิธีการที่ปฏิบัติอยู่เป็นวัตร ที่ปฏิบัติจนเป็นรากฐานของฮินดูชนคือหลักของอาศรมนั่นเอง แม้พระพุทธศาสนาเถรวาทจะมีประเด็นย่อยในการแสดง ความกตัญญูแต่เมื่อสรุปลงแล้วก็มีประเด็นที่ตรงกันคือการแสดง ความกตัญญูต่อเทพเจ้า บุคคล และธรรมชาติ แม้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ไม่เน้นไปที่การบูชาและเช่นสร้างด้วยชีวิต เน้นการแสดงด้วยการลงมือปฏิบัติ ตามหลักของธรรมะเท่านั้น ส่วนศาสนาฮินดูเน้นการพิธีกรรมที่มีการบูชาบวงสรวงเป็นสิ่งสำคัญ

บทบาทและอิทธิพลของความกตัญญูที่มีต่อสังคม แม้ทั้ง 2 ศาสนาจะมีวิธีปฏิบัติต่างกัน แต่ศาสนาทั้งสองที่อยู่ร่วมกันในสังคมไทยปัจจุบันได้ โดยสื่อออกมาทางด้านประเพณี เช่น ประเพณีทำขวัญนาค ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

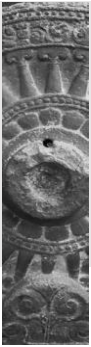
เราจะเห็นได้ว่าในสังคมไทย คำที่ถือว่ามงคลสูงสุด ก็คือคำว่า “กตัญญูรู้คุณ” ขณะเดียวกัน คำที่เป็นอัปมงคล เป็นที่ดูหมิ่นเหยียดหยามมากที่สุดคำหนึ่งก็คือคำว่า “อกตัญญู” หรือ “เนรคุณ” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของความกตัญญูที่มีต่อสังคมว่าเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะกับผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ให้กำเนิด อันได้แก่บิดามารดา ถือว่าเป็นเรื่องเสียหายร้ายแรงมาก บางครั้งท่านก็ใช้คำเรียกลูกที่มีลักษณะดังกล่าวว่า “ลูกทรพี” ซึ่งหมายถึงลูกที่ไม่รู้จักบุญคุณของพ่อแม่ ทำร้ายพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่ได้รับความทุกข์กายทุกข์ใจ

บรรณานุกรม

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2531). *วิสุทธิมคคปกรณ์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2531.
- แสง มนวิฑูร และจ่านงค์ ทองประเสริฐ, (2519) , *กฤษณะไหวพยานวยาส. ศรีมัททกวัฑคิตตา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม,
- พิน ดอกบัว. (2540). *ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร*. กรุงเทพมหานคร : ศยาม.

- ป.หลงสมบุญ.(2540). *พจนานุกรม มคอ-ไทย*. กรุงเทพมหานคร : อักษรการพิมพ์.
- ธนู แก้วโอกาส.(2542). *ศาสนาโลก*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : หจก.เอมี เทรดตั้ง.
- สมภาร พรมทา.(2541). *ภควิทัศนดา (บทเพลงแห่งองค์ภควัน)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสาร.
- อารี วิชาชัย. (2543). *ปรัชญาธรรมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู*. ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กร ของพนักงานบริษัท สหพัฒนพิบูลจำกัด (มหาชน)

Factors Influencing Organizational Commitment among Employees of Saha Pathanapibul Public Company Limited

ศุภโชค อุนบุรณะวรรณ

Suppachok Ounburanawan

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันในองค์กรกับประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัยในรูปแบบของแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากรในการวิจัย คือ พนักงานระดับปฏิบัติการของบริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ จำนวน 170 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20-30 ปี สถานภาพโสด มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และปฏิบัติงานเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบPearson (Pearson's Product Moment Correlation)และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในการทดสอบสมมติฐาน ผลการทดสอบสมมติฐาน จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ คือ ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร ทั้ง 4 ด้าน พยากรณ์ พบว่า ความเต็มใจในการทำงาน (Sig 0.016) และ ความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม (Sig 0.963) ที่ไม่สามารถพยากรณ์ ประสิทธิภาพในการทำงานได้ ส่วนความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ และ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้นความผูกพันต่อองค์กร ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.686 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้ร้อยละ75.4 ($R^2=0.754$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานการพยากรณ์ เท่ากับ 0.179

Abstract

The objective of this research was to study the relationship between organizational commitment and the work performance among employees of Saha Pathanapibul Public Company Limited. A questionnaire was used as a research instrument to collect data. The population of this study was 170 employees at the operational level of Saha Pathanapibul Public Company Limited, Head Office. Most of the respondents were female, 20-30 years old, single person, graduated with

a bachelor's degree, and had less than 5 years of working experience. Data were analyzed using Pearson's Product Moment Correlation and Multiple Regression Analysis at the statistical significance level of 0.05. By considering regression coefficients of predictor variables, the results of hypothesis testing indicated that of four organizational commitment factors, the willingness to work (Sig= 0.016) and confidence and acceptance of goals and values (Sig =0.963) could not predict work performance. In contrast, the desire to maintain membership and organizational citizen could predict work performance with a statistical significance level of .05.

In conclusion, organizational commitment influenced work performance with a multiple correlation coefficient of 0.686 and this factor could predict 75.4% of the variation in work performance ($R^2 = 0.754$) with a statistical significance level of .05 with the standard error of estimate of 0.179.

บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในสภาวะผันผวน มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง รวมถึงสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป จึงส่งผลให้องค์กรต่างๆต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย กลยุทธ์ รวมไปถึงโครงสร้างองค์กร เพื่อให้สอดคล้องและทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวย่อมส่งผลโดยตรงต่อบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ที่ต้องมีการปรับตัวให้สามารถปฏิบัติงานภายใต้ นโยบายและการบริหารที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ส่งผลในด้านบวกและด้านลบ โดยที่ผลที่มีต่อองค์กรในด้านบวก คือ องค์กรมีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ บุคลากรมีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน แต่ในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก็อาจจะส่งผลกระทบต่อองค์กร คือ บุคลากรทำงานโดยไม่ได้มีความผูกพันต่อองค์กร ความพอใจในการทำงานลดน้อยลง ซึ่งหากมีโอกาสที่ดีกว่า บุคลากรก็อาจจะลาออกเพื่อไปในที่ทำงานใหม่ ที่มีโอกาสก้าวหน้าในด้านการงาน เงินเดือน สวัสดิการ รวมไปถึง สังคมการทำงานที่ดีกว่า เป็นต้น

ความผูกพันต่อองค์กร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะในองค์กรใดมีบุคลากรที่มีความผูกพันต่อองค์กร สูง องค์กรนั้นก็จะมีบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้ง่ายขึ้น เพราะบุคลากรจะมีความเชื่อมั่นต่อนโยบาย กลยุทธ์

เป้าหมาย และค่านิยมขององค์กร ก่อให้เกิดความทุ่มเท ความพยายาม เพื่อให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จที่ได้ตั้งไว้ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความรู้สึกที่จะรักษาสถานะของบุคลากรในองค์กรไว้ ไม่คิดลาออกหรือโยกย้ายไปที่อื่น ความผูกพันต่อองค์กรจึงเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพขององค์กรผู้ที่มีความผูกพันต่อองค์กรสูงมักจะปฏิบัติงานได้ดีกว่าผู้ที่มีความผูกพันต่อองค์กรต่ำ

คำถามการวิจัย

1.ความผูกพันต่อองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) หรือไม่อย่างไร มีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน)
- 2.เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) ว่ามีแนวโน้มอย่างไร
- 3.เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันในองค์กรกับประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) ว่ามีความสัมพันธ์ต่อกันหรือไม่ อย่างไร

สมมติฐานการวิจัย

- 1.ความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน)
- 2.ความเต็มใจในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน)
- 3.ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน)
- 4.ความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน)

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์การของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) ซึ่งความผูกพันในองค์การ หมายถึง หมายถึง ความรู้สึกและพฤติกรรมของบุคลากรที่มีต่อองค์การ มีความทุ่มเทในการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การ และจะยังรักษาสถานะสมาชิกในองค์การสืบไป รวมถึงให้การยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์การ โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

- 1.ความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ
- 2.ความเต็มใจในการทำงาน
- 3.ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ
- 4.ความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม

ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ความผูกพันต่อองค์การ เป็นตัวแปรต้นของการศึกษาในครั้งนี้ และประสิทธิภาพในการทำงาน หมายถึง ความสามารถในการใช้ต้นทุน ไม่ว่าจะเป็น เงินทุน แรงงาน หรือทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมที่ทำให้เกิด ผลการปฏิบัติงาน ผลผลิต ปริมาณงาน หรือผลตอบแทน ที่เกิดประโยชน์สูงสุดตามเป้าหมายขององค์การ โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

- 1.คุณภาพและความถูกต้องของงาน
- 2.ปริมาณงานที่ได้
- 3.เวลาในการทำงาน
- 4.การได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น
- 5.การทำงานร่วมกับผู้อื่น

ซึ่งผู้วิจัยจึงกำหนดให้ประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นตัวแปรตามของการศึกษาในครั้งนี้

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความผูกพันในองค์กร ที่ส่งผลต่อโดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาตัวแปรที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กร ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 170 คน จากจำนวนพนักงานระดับ ปฏิบัติการ บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) ทั้งหมด โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 170 คน จะใช้ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขอบเขตระยะเวลาดำเนินการในช่วง กุมภาพันธ์-เมษายน 2562 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กร ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน)

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows เพื่ออธิบายระดับลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลระดับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และความคิดเห็น ที่เกี่ยวข้องกับ ความผูกพันในองค์กร ตลอดจนประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) โดยค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- 1.สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย(Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- 2.สถิติเชิงอนุมาน เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบPearson (Pearson's Product Moment Correlation) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และการทดสอบสมมติฐานความผูกพันในองค์กร ได้แก่ ความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ ความเต็มใจในการทำงาน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และ ความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม สามารถส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05
- 3.นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบเรียงความ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่

ความผูกพันในองค์กร	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
1.ความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ	4.16	.089	มาก
2.ความเต็มใจในการทำงาน	4.14	.115	มาก
3.ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร	4.17	.091	มาก
4.ความเชื่อมั่นยอมรับเป้าหมายและค่านิยม	4.16	.062	มาก
รวม	4.15	.012	มาก

จากตาราง พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐาน ความผูกพันในองค์กรของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.15 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความผูกพันในองค์กรของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ มากที่สุดคือ ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.17 รองลงมาคือ ด้านความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ และ ด้านความเชื่อมั่นยอมรับเป้าหมายและค่านิยม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.16 เท่ากัน และ ความเต็มใจในการทำงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.14 ตามลำดับ

ตารางค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่

ประสิทธิภาพในการทำงาน	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
1.คุณภาพและความถูกต้องของงาน	4.20	.094	มาก

2.ปริมาณงานที่ได้	4.21	.074	มาก
3.เวลาในการทำงาน	4.16	.123	มาก
4.การได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น	4.17	.090	มาก
5.การทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.26	.060	มาก
รวม	4.20	.039	มาก

จากตาราง พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐาน ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ มากที่สุด ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 รองลงมาคือ ด้านปริมาณงานที่ได้ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.21 ด้านคุณภาพและความถูกต้องของงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.20 ด้านการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.17 และ ด้านเวลาในการทำงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.16 ตามลำดับ

ตารางแสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ความผูกพันต่อองค์กร มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน

ความผูกพันต่อองค์กร	ประสิทธิภาพในการทำงาน			
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์	ทิศทาง
ความผูกพันต่อองค์กร	.852**	.000	สูง	ทิศทางเดียวกัน

1.ความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ	.670**	.000	ค่อนข้างสูง	ทิศทางเดียวกัน
2.ความเต็มใจในการทำงาน	.789**	.000	ค่อนข้างสูง	ทิศทางเดียวกัน
3.ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร	.709**	.000	ค่อนข้างสูง	ทิศทางเดียวกัน
4.ความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม				

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากตาราง แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ความผูกพันต่อองค์กร มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

1.ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) มีค่า sig เท่ากับ.000 ซึ่งน้อยกว่า .01 นั่นคือ ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .852 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับสูง กล่าวคือ ถ้าความผูกพันต่อองค์กร ด้านความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพที่ดี จะมีความสัมพันธ์ต่อ ประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน)ในระดับสูง

2.ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความเต็มใจในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) มีค่า sig เท่ากับ.000 ซึ่งน้อยกว่า .01 นั่นคือ ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความเต็มใจในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท

สหพัฒน์พิบูล จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โคนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .670 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับค่อนข้างสูง กล่าวคือ ถ้าความผูกพันต่อองค์กร ด้านความเต็มใจในการทำงานที่ดี จะมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒน์พิบูล จำกัด (มหาชน)ในระดับค่อนข้างสูง

3.ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความรู้สึเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒน์พิบูล จำกัด (มหาชน) มีค่า sig เท่ากับ.000 ซึ่งน้อยกว่า .01 นั่นคือ ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความรู้สึเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒน์พิบูล จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โคนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .789 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับค่อนข้างสูง กล่าวคือ ถ้าความผูกพันต่อองค์กร ด้านความรู้สึเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่ดี จะมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒน์พิบูล จำกัด (มหาชน)ในระดับค่อนข้างสูง

4.ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒน์พิบูล จำกัด (มหาชน) มีค่า sig เท่ากับ.000 ซึ่งน้อยกว่า .01 นั่นคือ ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒน์พิบูล จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โคนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .709แสดงว่าตัวแปรทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับค่อนข้างสูง กล่าวคือ ถ้าความผูกพันต่อองค์กร ด้านความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม จะมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒน์พิบูล จำกัด (มหาชน)ในระดับค่อนข้างสูง

สมมติฐานที่ 2 ความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ ความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ ความเต็มใจในการทำงาน ความรู้สึเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม สามารถส่งผลกับ ประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒน์พิบูล จำกัด (มหาชน)

ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตารางผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุของตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒน์พิบูล จำกัด (มหาชน)

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE b	Beta	t	Sig.
1.ความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ	.503	.085	.533	5.905	.000
2.ความเต็มใจในการทำงาน	.127	.052	.136	2.445	.016
3.ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร	.218	.059	.268	3.715	.000
4.ความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม	-.003	.064	-.003	-.047	.963
ค่าคงที่ = .686 R= .869 R ² = .754 R ² adj = .748 F = 126.709 p=.000					

จากตาราง การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) พบว่ามีตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ ด้านความเต็มใจในการทำงาน และด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร สามารถร่วมพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยสามารถร่วมพยากรณ์ได้ร้อยละ 74.8 (R²adj = .748) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .869

เมื่อนำตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) มาเขียนเป็นสมการวิเคราะห์พหุคูณในรูปของคะแนนดิบได้ดังนี้

ประสิทธิภาพในการทำงาน = .686 + 5.905 (ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ)+2.445(ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความเต็มใจในการทำงาน) + 3.715 (ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร)

สรุปผลการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานระดับปฏิบัติการ ของบริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ จำนวน 170 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัยในรูปแบบของแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยพิจารณาเนื้อหาขอบเขตวัตถุประสงค์และสมมติฐาน

ข้อมูลทั่วไปของพนักงานบริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20-30 ปี สถานภาพโสด มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และปฏิบัติงานเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร

จากผลการวิจัย ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ มากที่สุดคือ ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$) รองลงมาคือ ด้านความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ และ ด้านความเชื่อมั่นยอมรับเป้าหมายและค่านิยม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$) เท่ากัน และ ความเต็มใจในการทำงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงาน

จากผลการวิจัย ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ มากที่สุด ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.26$) รองลงมาคือ ด้านปริมาณงานที่ได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$) ด้านคุณภาพและความถูกต้องของงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$) ด้านการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$) และ ด้านเวลาในการทำงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$) ตามลำดับ

การทดสอบสมมติฐาน

1. ความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ ความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ ความเต็มใจในการทำงาน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ คือ ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร ทั้ง 4 ด้าน พยากรณ์ พบว่า ความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม (Sig 0.963) ที่ไม่สามารถพยากรณ์ ประสิทธิภาพในการทำงานได้ ส่วนความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ ความเต็มใจในการทำงาน และ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร สามารถพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้นความผูกพันต่อองค์กร ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เป็น 0.686 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้ร้อยละ 75.4 ($R^2=0.754$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานการพยากรณ์ เท่ากับ 0.179

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กร ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) ” สามารถอภิปรายผลโดยแยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ความผูกพันในองค์กร สรุปว่า พนักงานให้ระดับความผูกพันในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพนักงานให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันในองค์กรอยู่ในระดับมากเช่นกัน

ประสิทธิภาพในการทำงาน สรุปว่า พนักงานให้ระดับประสิทธิภาพในการทำงานในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพนักงานให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงานอยู่ในระดับมากเช่นกัน

คำถามการวิจัย

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำตอบจากคำถามการวิจัยที่ว่า ความผูกพันต่อองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) หรือไม่อย่างไร มีอะไรบ้าง ได้ดังนี้

ความผูกพันต่อองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) โดยสามารถดูได้จาก ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัท สหพัฒน

พิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ มากที่สุดคือ ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$) รองลงมาคือ ด้านความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ และ ด้านความเชื่อมั่นยอมรับเป้าหมายและค่านิยม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$) เท่ากัน และ ความเต็มใจในการทำงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$) ตามลำดับ และเมื่อนำมาพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ คือ ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร ทั้ง 4 ด้าน พยากรณ์ พบว่า ความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม (Sig 0.963) ที่ไม่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพในการทำงานได้ ส่วนความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ ความเต็มใจในการทำงาน และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าความผูกพันต่อองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) โดยมีปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ประกอบด้วย ความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ ความเต็มใจในการทำงาน และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำตอบจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) ผู้วิจัยพบว่า พนักงานมีความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีปัจจัยคือ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ ความเชื่อมั่นยอมรับเป้าหมายและค่านิยม และความเต็มใจในการทำงาน ที่สามารถส่งผลให้พนักงานเกิดความรู้สึกผูกพันต่อองค์กรสูงขึ้นได้

ในส่วนของประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) ผู้วิจัยพบว่า มีแนวโน้มที่ดี มีประสิทธิภาพในการทำงานอยู่ในระดับมาก โดยมีปัจจัยคือ คุณภาพและความถูกต้องของงาน ปริมาณงานที่ได้ เวลาในการทำงาน การได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ที่ส่งผลให้แนวโน้มของประสิทธิภาพในการทำงานมีแนวโน้มสูงขึ้น

และจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันในองค์กรกับประสิทธิภาพในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) พบว่าความผูกพันในองค์กรมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงาน โดยที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน คือด้านความต้องการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ ด้านความเต็มใจในการทำงาน และด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ส่วนปัจจัยด้านความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม ไม่สามารถส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานได้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาพัฒนาความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานบริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) ให้เอื้ออำนวยต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ดังนี้

1. พนักงานมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานบริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการทำงานแล้ว จะเห็นได้ว่า ด้านความเต็มใจในการทำงาน นั้นไม่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพในการทำงานได้ ดังนั้น บริษัทฯควรเปิดโอกาสให้พนักงานมีโอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ วิธีการทำงาน สิ่งแวดล้อมต่างๆในการทำงานและกระบวนการในการทำงาน เพื่อหาจุดอ่อนแล้วนำมาพัฒนา เพื่อให้พนักงานเกิดความเต็มใจในการทำงาน ไม่ได้ถูกบริษัทฯมองข้ามหรือละเลยกับปัญหาของพนักงาน ซึ่งน่าจะทำให้พนักงานเกิดความเต็มใจในการทำงานมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานที่จะสูงขึ้นตามอย่างแน่นอน

2. พนักงานมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานบริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการทำงานแล้ว จะเห็นได้ว่า ด้านความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยม นั้นไม่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพในการทำงานได้ ดังนั้น บริษัทฯควรเปิดโอกาสให้พนักงานได้มีโอกาสสอบถามข้อสงสัยต่างๆเกี่ยวกับเป้าหมายและค่านิยม รวมทั้งการอธิบายให้พนักงานได้รู้ถึงเป้าหมายและค่านิยมของบริษัทฯที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เชื่อมั่น จนนำไปสู่การยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมของบริษัทฯ และนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บริษัทฯได้เดินไปในทิศทางเดียวกัน จนนำไปสู่เป้าหมายของบริษัทฯได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะพนักงานระดับปฏิบัติการ ของบริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ จำนวน 170 คน และเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรทำการศึกษาให้ครอบคลุมทุกหน่วยงานทั่วประเทศ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจที่ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กร กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาและในการทำวิจัยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ มั่งน่วย.(2553). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารกสิกรไทย: ศึกษา*

เฉพาะกรณีพนักงานปฏิบัติงานสาขาในเขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต).

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะบริหารธุรกิจ, สาขาการจัดการทั่วไป

ชนิษฐา เพิ่มชัย. (2550). *ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท ไทย เคเค อุตสาหกรรม จำกัด. ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัย การบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัย บูรพา.*

ชนิดา เล็บครุฑ. (2554). *ผลกระทบของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีต่อความผูกพันต่อองค์กร ของบุคลากรสาย สนับสนุน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.*

ซัลวานา ฮะซานิ. (2550). *ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร กรณีศึกษา พนักงานโรงงานแยก ก๊าซธรรมชาติ จังหวัดระยอง บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน). สารนิพนธ์คณะ ทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์.*

ตริษา แซ่จิ่ง. (2552). “*ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันของบุคลากร สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*” การค้นคว้าแบบอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธนรัฐ นาทอง.(2556). “*ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานธนาคารออมสินภาค 5.*” การค้นคว้า อิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร.

ปารีชาติ พงษ์ชัยศรี.(2552). “*ความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการกรมสรรพากรภาค 5.*” วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร มหาบัณฑิต, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- พิฑูร อมรวิทวัส. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลด้าน แรงงานสัมพันธ์ของภาคอุตสาหกรรมและบริการจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- แสงเดือน รักษาใจ. (2554) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร กรณีศึกษา บริษัท กรุงเทพฯ ประกันภัย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่.” การศึกษาเฉพาะบุคคลบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต , บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อุษณะ อำนาจสกุลฤทธิ.(2550). “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.” ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การศึกษากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต

สายอินเดีย – เนปาล

The Study of Strategy of The propagation of Buddhism of The Overseas
Dhammaduta Bhikkhus in India - Nepal

พระมหาสมาน ชาตวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), ดร.

Dr. Phramaha Samarn Jataviriyo (Sasisuwanphong)

วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในประเทศที่มีคนไทยพำนักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีการจัดตั้งวัดไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ และมีการส่งพระธรรมทูตไปประจำยังวัดเหล่านั้น ซึ่งการวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางในการใช้กลยุทธ์ของพระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล ศึกษาวิจัยโดยใช้การสัมภาษณ์ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าอาวาส พระภิกษุในวัดนั้น ๆ พระธรรมวิทยากรสายงานพระธรรมทูตอินเดีย - เนปาล และประชากรในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอินเดีย - เนปาล จะใช้กลยุทธ์คือ การเดินตามทางของเขา เพื่อเป้าหมายของเรา, หลักการ SWOT Analysis, ทฤษฎี 4 ส, กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ, การสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมคือการใช้กลยุทธ์เหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งหลัก SWOT Analysis นั้นทำให้รู้ว่า วิธีการที่จะใช้นั้น มีจุดดีจุดด้อย สิ่งที่ได้และไม่ได้อย่างไรบ้าง การทำงานของพระธรรมทูตก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้ เป็นสิ่งที่พระธรรมทูตทุกคนจะต้องมีติดตัวเพราะเป็นสิ่งดึงดูดคนทั่วไปให้เข้ามาหา และจะง่ายต่อการแสดงธรรม

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การเผยแผ่, พระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล

Abstract

Nowadays Buddhism is propagated to many countries especially where Thai people inhabit. Therefore, Thai temples are established increasingly and overseas Dhammaduta Bikkhus are sent to reside in these temples. Thereby this research has 2 objects: (1) In order to study strategies of the Buddhism propagating of the Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal. (2) To compare the methods to drive the strategies of Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal. Data is

from interview the proposed population that are the abbots, the Bhikkhus who reside in each temple, the lecturer Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal and the local people. Strategy that are used for propagating Buddhism are statement "follow their path to our goal" that drives these strategies efficiently, SWOT Analysis method, the 7 Buddhist qualities of a good friend and Buddhism propagating networking, therefore these strategies are necessary for all Dhammaduta Bhikkhus.

Key word: Strategy, propagation, The Overseas Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นภารกิจหลักของพระภิกษุสงฆ์ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงตรัสแก่ภิกษุสาวกชุดแรกจำนวน 60 องค์ ว่า “จรธ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานัน เทเสถ ภิกขเว ธมฺมํ อาทิกถยานํ มชฺฌกถยานํ ปรีโยสานกถยานํ สาตถํ สพฺพญชนํ เกวลปรีปฺพณฺณํ ปรีสุทฺธิํ พุรหมจฺริยํ ปกาเสถ” “ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่กกุล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปทางเดียวกัน จงแสดงธรรม มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ครบถ้วน¹

ถือว่าเป็นคณะพระธรรมทูตชุดแรกที่ปรากฏในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา โดยที่พระองค์เองทรงเสด็จไปเผยแผ่พระศาสนาเหมือนกัน คือ เสด็จไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม อันเป็นอาศรมของท่านอุรุเวลกัสสปะ ชฎิล 3 พี่น้อง ซึ่งเป็นเจ้าลัทธิผู้บูชาไฟที่มีผู้นับถือจำนวน 500 คน พร้อมด้วยชฎิลพี่น้องคืออนทีกัสสปะ พร้อมด้วยบริวาร 300 คน และคยากัสสปะพร้อมด้วยบริวาร 200 คน เมื่อเจ้าลัทธินับถือและเลื่อมใสแล้ว เหล่าบริวารทั้งหลายก็จะได้เลื่อมใสตามไปด้วยและได้ทูลขอบรรพชาอุปสมบท หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงนำพระสงฆ์คณะใหญ่ 1,000 รูป เสด็จไปยังตำบลคยาสิสสะและ ณ ตำบลนี้เองที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรแก่ปุราณชฎิลทั้ง 1,000 รูป ทำให้พระภิกษุเหล่านั้นได้บรรลุพระอรหัตตผล (พระมหามนตี ศรีบุญสูง, 2561) และส่งพระภิกษุเหล่านั้นออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนา เผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว และพระพุทธศาสนาก็ได้แพร่หลายนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีพัฒนาการมาตามลำดับ เริ่มจากยุคแรกที่มีการเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีปากต่อปาก เรียกว่า “มุขปาฐะ” จากนั้นจึงพัฒนามาตามยุคสมัย ในแต่ละยุคแต่ละสมัยก็มีกลยุทธ์ที่ต่างกันอย่างออกไปตามความถนัด ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ หรือตามจริตของพระธรรมทูต ช่วงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับมารุ่งเรืองในแดนอินเดีย-เนปาล จึงต้องมีกลยุทธ์ในการเผยแผ่

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ของพระธรรมทูตในการวางแผน กำหนดแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวัดต่าง ๆ ในประเทศอินเดีย – เนปาล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางในการใช้กลยุทธ์ของพระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาจากสถานที่จริง โดยการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ เอกสาร และ การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากพระธรรมวิทยากรในอินเดีย – เนปาล

ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาจากวิทยากรบรรยาย โดยเป็นวัดในสายงานพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล มีดังนี้

1. วัดไทยพุทธคยา อินเดีย
2. วัดไทยกุสินารา อินเดีย
3. วัดไทยลุมพินี เนปาล
4. วัดไทยสารนาถ อินเดีย
5. วัดไทยเชตวัน อินเดีย

ปัญหาที่ต้องการทราบ

1. เพื่อทราบถึงกลยุทธ์ของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล
2. เพื่อทราบถึงแนวทางในการใช้กลยุทธ์ของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เข้าใจถึงกลยุทธ์ของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล
2. ได้ทราบแนวทางของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวัดต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศที่พระธรรมทูตได้ไปปฏิบัติศาสนกิจ

คำนิยามศัพท์

- 1 การศึกษา หมายถึง การเรียนรู้ในระบบและนอกระบบ
- 2 กลยุทธ์ หมายถึง วิธีดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
- 3 การเผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายกว้างออกไป ทำให้แพร่หลายออกไป
- 4 พระธรรมทูต หมายถึง พระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลการทำวิจัยโดยอาศัยแนวคิดจากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและรวมถึงเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบเพื่อมาสนับสนุนเนื้อหา ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. หลักการในการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา
2. วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. คุณสมบัติและคุณธรรมของพระธรรมทูต
4. การเผยแผ่พระธรรมทูตในปัจจุบัน
5. การกำหนดกลยุทธ์ในการเผยแผ่เชิงรุก
6. รายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

หลักการในการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา

พระพุทธองค์ ทรงประทานการอุปสมบทแก่พระอัญญาโกณฑัญญะนับว่า เป็นการสืบศาสนทายาทเป็นครั้งแรก และทรงประกาศความจริงแห่งชีวิตด้วยการแสดงพระธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร เป็นปฐมฤกษ์แห่งการประกาศพระพุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

พระธรรมทูต หมายถึง พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศและสร้างความสัมพันธ์ทางศาสนา ทำหน้าที่เหมือนทูตทางธรรม ซึ่งพระธรรมทูต เกิดครั้งแรกในสมัยพุทธกาล โดยทรงรวบรวมพุทธสาวกได้ 60 รูป แล้วทรงอบรมคุณธรรมแก่พระสาวกเหล่านั้นอย่างเพียงพอที่จะแยกย้ายกันออกไป

ประกาศพระพุทธศาสนา ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงทำสังคายนาครั้งที่ 3 เมื่อเสร็จสิ้นแล้วได้ส่งพระสงฆ์ไปประกาศพระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ รวม 9 สาย พระธรรมทูตจึงมีบทบาทในการแสดงธรรม เพื่อวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้อำรงอยู่และขยายผลในทวีปต่าง ๆ ทั่วโลกพระธรรมทูต คือ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศและสร้างความสัมพันธ์ทางศาสนา ทำหน้าที่เสมือนทูตทางธรรม²

ปัจจุบันพระพุทธศาสนามีอายุยาวนาน กว่า 2561 ปี ผ่านกาลเวลามาตามลำดับ โดยเฉพาะในเรื่องของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีพัฒนาการมาตามลำดับเริ่มจากยุคแรก ที่มีการเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีปากต่อปาก เรียกว่า “มุขปาฐะ” จากนั้นค่อยพัฒนาตามยุคสมัย เช่น จารึก พิมพ์หนังสือ จนกระทั่งปัจจุบัน มีคำสอนของพระพุทธศาสนาปรากฏบนโลกไซเบอร์มากขึ้นในหลากหลายรูปแบบ แม้แต่หลัก คำสอนของพระพุทธศาสนาก็มีพระไตรปิฎกฉบับออนไลน์ มีเว็บไซต์อธิบายคำสอนทางศาสนาเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก อาจกล่าวได้ว่าศาสนาพุทธในปัจจุบันถูกบีบให้ปรับตัวเข้าหามวลชน เป็นศาสนาเพื่อมวลชนมากขึ้น

การเผยแผ่³ คือ การทำให้ขยายออกไป การทำให้ขยายวงกว้างออกไป ทำให้แพร่หลายออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติมีหลักการใหญ่ ๆ ดังนี้

1. หลักประโยชน์ 3 ประการ การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหูชน เพื่อความสุขแก่พหูชน เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง”⁴

² ทีมงานทรูปลูกปัญญา. **อยากรู้ถามทรูปลูกปัญญา** [Online], 1 พฤษภาคม 2561. แหล่งที่มา : <http://www.trueplookpanya.com/new/asktrueplookpanya/questiondetail/14003>

³ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. **ความต่าง “เผยแผ่” กับ “เผยแพร่”** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.royin.go.th/?knowledge=ความต่าง-เผยแผ่-กับ-เผยแผ่> [16 พฤษภาคม 2561].

⁴ วิ.ม.(ไทย) 4/32/40.

2. หลักไตรสิกขา หลักการที่สำคัญอีกประการคือไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการพัฒนาชีวิตทั้ง บรรพชิตและคฤหัสถ์ เรียกว่า เป็นธรรมที่มีความงาม 3 อย่าง⁵ คือสิ่งที่เรียกว่าความงามในเบื้องต้น ได้แก่ ศีล งาม ในท่ามกลาง ได้แก่ สมာธิ งามในที่สุด ได้แก่ ปัญญา ปรากฏในพระดำรัสที่ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา รุ่งแรก ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟังได้ นั้น หลักนี้ถือเป็นหลักใหญ่ที่ครอบคลุมการปฏิบัติให้บรรลุประโยชน์ที่ตนพึงปรารถนา

3. ศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธเจ้าถือหลักว่ามนุษย์เป็นผู้ฝึกได้มนุษย์สามารถที่จะรู้ตามได้ ถ้าเขา ได้ฝึกฝนตนตามหลักการที่แสดง การมองเช่นนี้เป็นการมองที่ศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์มากกว่ามองในแง่ ความแตกต่างในด้านทางร่างกายซึ่งถือเป็นหลักใหญ่หลักหนึ่งการมองมนุษย์ทุกคนที่จิตใจ มากกว่ามองรูปลักษณ์ที่ แสดงออกมาภายนอก อันจะนำไปสู่การรับฟังคำสอนและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุด⁶

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พุทธวิธีในการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้านั้น ตามแนวทางของพระพุทธองค์⁷ คือ

วิธีการที่ 1 อนุปวาโท ไม่ว่าจะร้ายใคร ไม่โจมตีใคร ไม่โจมตีศาสนาอื่น แต่ใช้ปัญญาบอกว่า พระพุทธศาสนาได้อย่างไร

วิธีการที่ 2 อนุปฆาโต ไม่ทำร้ายใคร ไม่ใช้กำลังเพื่อไปบังคับให้ใครเชื่อ ยึดหลักอหิงสาธรรม คือ ไม่ เบียดเบียน ใช้ปัญญาในการอ้างเหตุผล จนกระทั่งผู้ฟังอยากลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

วิธีการที่ 3 ปาฏิโมกฺขเจสวโร มีความสำรวมในศีลและมารยาทให้ดี

วิธีการที่ 4 มตตถนฺนตฺตา จ ภตตสมฺมึ รู้จักประมาณในการรับประทาน รวมไปถึงการใช้สอยปัจจัยสี่ จะได้ เป็นทางมาแห่งความเคารพ เลื่อมใสของผู้ได้พบเห็น

วิธีการที่ 5 ปนตถจฺสยนาสนํ นั่งนอนในที่สงบ นักปฏิบัติธรรมต้องรักความสงบ และรักในการอยู่ในที่ สงบ

⁵ ที.ปา. (ไทย) 11/228/231; อง.ติก. (ไทย) 20/521/294.

⁶ พระอินทร์ ธีรธมฺโม (เฮงประเสริฐ). บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

⁷ พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ฐานาน). "กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยใน สังคมปัจจุบัน", **วารสารวิชาการธรรมทรรณ**, ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2560) : หน้า 213 - 214.

วิธีการที่ 6 อธิจิตเต จ อาโยโค ประกอบความเพียรในอธิจิต ต้องหมั่นฝึกสมาธิ เพราะสมาธิ คือ แก่นของการได้บรรลุมรรคผลนิพพาน จะเห็นได้ว่า สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงการเผยแผ่

คุณสมบัติและคุณธรรมของพระธรรมทูต

พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบยี่ดื้อ แนวทางในการเผยแผ่ธรรม คือ มีความประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นที่ศรัทธาของเหล่าพุทธบริษัท มีคุณสมบัติที่ดีของผู้สอนซึ่งเรียกว่า องค์คุณของกัลยาณมิตร ดังนั้น พระธรรมกถึกหรือพระสาวก ผู้เผยแผ่พุทธธรรมที่ดีจึงมีลักษณะคุณสมบัติ ซึ่งเป็นองค์ของ กัลยาณมิตร 7 ประการ⁸ คือ

1. ปิโย คือ เป็นที่รัก เป็นที่พอใจ ในฐานะเป็นที่สบายสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไป ปรึกษาไต่ถาม
2. ครุ คือ เป็นที่เคารพในฐานะประพฤติ สมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกรับรองใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย
3. ภาวนีโย คือ เป็นที่ยกย่องทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ
4. วตฺตา จ เป็นนักพูด รู้จักชี้แจง ให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. วจนฺทฺขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์อดทนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว
6. คมภีรณฺจกถกตฺตา เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำลึกซึ้งได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจและให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป
7. โน จฏฺฐานฺเน นิโยชเย ไม่ชักนำ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทาง เสื่อมเสีย หลักการพื้นฐานในการเผยแผ่ธรรมของพระสาวกนั้น จะปฏิบัติตามแนวพุทธจริยา ที่ทรงเน้นข้อวัตรให้เป็นแบบอย่างในการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้และได้ผลสำเร็จเสมอ

คุณสมบัติภายนอกของผู้เผยแผ่หรือผู้สอน เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตามในคำสอนอย่างน่าอัศจรรย์ โดยผู้สอนต้องมีคุณสมบัติที่ปรากฏภายนอก และคุณสมบัติภายใน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง รูปร่าง หน้าตา น้ำเสียง อากัปกิริยา คือ การแสดงออก เคลื่อนไหว เป็นมารยาทที่งดงาม สัมถมยอมรับ เป็นเสน่ห์ผู้มัดใจคน มีท่าทีสง่าผ่าเผย งามสง่า สงบเยือกเย็น คุณสมบัติภายใน คือ คุณธรรมที่ผู้เผยแผ่พึงปฏิบัติ

⁸ พระมหาพนฺทรี ศรีบุญสูง, "แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า", วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550)

และเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจหลักพุทธธรรม เพื่อจะได้สอนให้ถูกต้องทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ได้รับความสุขความเจริญแก่ผู้ฟังเป็นที่ตั้งและมีจิตประกอบด้วยเมตตาธรรม⁹เป็นหลัก ดังนี้

1. ปณิธาน ในการแสดงธรรมต่อผู้ฟัง นักเผยแผ่พึงตั้งใจไว้ในใจของตนก่อนแสดงว่าจะกล่าวชี้แจงไปตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมยกเหตุผลให้สมจริงมาประกอบ แสดงด้วยเมตตาจิต หวังอนุเคราะห์ ไม่ใช่เพื่อหวังลาภสักการะและไม่แสดงธรรมกระทบใครให้เสียหาย หรือตำหนิตรง ๆ ทำให้ผู้ฟังเกิดความไม่พอใจ

2. ปฏิสัมภีทา ความเข้าใจปัญหาแตกฉานในอรรถ ในเนื้อหาสาระ เข้าใจในธรรม อธิบายย่อหรือพิสดารได้ เข้าใจในหลักนิรุกติ การซ้ำของในภาษาและเข้าใจในหลักปฏิภาณ คือ ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

3. พหูสูต การคงแก่เรียน การได้ฟังมาก จำได้คล่องปาก พ่วงพินิจให้ขึ้นในใจของตนและ สามารถขบคิดได้ด้วยทฤษฎี คือ เห็นตามได้ด้วยเหตุผลที่เป็นจริง

4. การรู้จักแสดงธรรมไปตามขั้นตอน การแสดงธรรมไปโดยคำนึงถึงภาวะของผู้ฟังเป็นหลัก โดยเริ่มจากสิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา ไปจนถึงพิจารณาเห็นด้วยปัญญาภายในของตน ได้แก่ เล่าเรื่องการให้ทานฟังก่อน ชี้แจงผลดีของการเป็นคนมีศีล มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม จากนั้นก็เล่าเรื่องสวรรค์คือความสุขให้ฟังถัดมา และโยงไปเรื่องโทษของกามที่ทำให้มนุษย์ ต้องทุกข์กายทุกข์ใจอยู่นี้ ข้อสุดท้ายชี้แจงทางออก จากกามหรือทางออกจากทุกข์ โดยวิธีการสลัดทิ้งกาม ตัวอย่างคุณสมบัติของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสาวกในอดีต ตามความถนัดและความรู้ความสามารถ ประสบการณ์หรือ ตามจริตของแต่ละรูป ดังนี้คือ

สรุปว่าคุณสมบัติของนักเผยแผ่มีบทบาท สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งพระสงฆ์ควรยึดตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าก็จะประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ เป็นที่ยอมรับจากพุทธบริษัท

การเผยแผ่พระธรรมทูตในปัจจุบัน

การเผยแผ่ของพระธรรมทูตในปัจจุบัน ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระธรรมทูตย่อมต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่หลัก ย่อมจะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การนำธรรมะไปสู่ประชาชนที่เป็นพุทธบริษัท เพื่อให้เขาเหล่านั้นปฏิบัติเป็นสัมมาปฏิบัติอันก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและแก่สังคมโดยทั่วไป พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้เรียกว่า “พระนักเทศน์, พระนักเผยแผ่, พระธรรมจาริก, พระธรรมทูต” โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันนี้รูปแบบและวิธีการเทศนาต้องมีการ ประยุกต์

⁹ พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ฐานาน), "กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน", วารสารวิชาการธรรมทรรณ, ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2560) : 215.

ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกและเป็นที่ยอมรับของประชาชน พระธรรมทูตในปัจจุบัน มีการใช้วิธีการเผยแผ่ที่แตกต่างกันออกไปตามความถนัดของแต่ละท่าน เช่น กรณีของหลวงพ่อกุฑทอง เน้นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมที่ลึกซึ้ง ซึ่งจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ บางรูปเน้น การเผยแผ่พุทธธรรมอันเป็นหลักคิดและแสดงธรรมจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลก เช่น พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) บางรูปเน้นการเผยแผ่หลักธรรมที่เป็นวิชาการ เช่น พระพรหมบัณฑิต(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) บางรูปเน้นการเผยแผ่ หลักพุทธธรรมที่เข้าใจง่าย เป็นหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมในสังคม เช่น พระราชาธรรมนิเทศ (พะยอม กลฺยาโณ) เป็นต้น เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชน เพราะงานเผยแผ่พุทธธรรมเป็นหัวใจหลักที่ทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรือง

การกำหนดกลยุทธ์ในการเผยแผ่เชิงรุก มีดังนี้

1. ใช้การวิเคราะห์แบบสวอต (SWOT Analysis)¹⁰ หรือในชื่อไทยชื่ออื่นเช่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ หรือ การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ สำหรับองค์กร หรือโครงการ ซึ่งช่วยผู้บริหารกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบที่มีศักยภาพจากปัจจัยเหล่านี้ต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งการหาจุดแข็ง (Strength) ของตนเองอยู่ตรงไหนในการเป็นนักเผยแผ่ จุดอ่อน (Weakness) ซึ่งต้องหาโอกาสพัฒนาตนเองตลอดเวลา (Opportunity) และรู้ว่าสิ่งที่คุกคาม (Threat) ของเราคืออะไร
2. ใช้ทฤษฎี 4 ส¹¹ ประกอบด้วย
 - 2.1 สันต์สสนา ซึ่งแจ้งเรื่องที่สอนให้ (แจ่มแจ้ง) ชัดเจน แสดงเหตุผลให้ชัดเจนจนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังได้เห็นกับตา

¹⁰ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี. การวิเคราะห์สวอต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/การวิเคราะห์สวอต> [16 พ.ค. 2561].

¹¹ พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสฺสี), "ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก", วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 : 90

2.2 สมาทปนา (จงใจ) ปลุกใจให้อยากรับธรรมไปปฏิบัติพูดที่ดีต้องทำให้ ผู้ฟังเกิดศรัทธา

2.3 สมุเตชนา (แก้แล้วกล้า) พูดให้กำลังใจด้วยการยกตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จมาประกอบ

2.4 สัมปหังสนา (จำเรียง) พูดแล้วไม่ เครียดมีความสุขสนุกในการฟังคนพูดมีอารมณ์ขัน ยกนิทาน

มาประกอบในการพูดผู้ฟังเกิดความปิติในธรรม

3. ใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7¹² ประกอบด้วย

3.1 ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจในฐานะเป็นที่สบาย และสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

3.2 ครุ เป็นที่เคารพในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกรับรองใจ

3.3 ภาวนีโย เป็นที่ยกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง

3.4 วตตัจจ เป็นนักพูดรู้จักชี้แจงให้เข้าใจรู้ว่าเมื่อไร ควรพูดอะไรอย่างไรเป็นที่ปรึกษาที่ดี

3.5 วจนกขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำคือพร้อมที่จะรับฟังคำ ปรึกษาแนะนำวิพากษ์วิจารณ์

3.6 คมภีรณจกถกตตา เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำลึกซึ้งที่สามารถอธิบาย เรื่องซับซ้อนให้เข้าใจได้

3.7 โนจภูฐานนนิโยชเย ไม่ชักนำในฐานะคือไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อม

เสีย

รายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมโกศาจารย์¹³ ได้กล่าวไว้ว่า ในการไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น ความรู้ความสามารถของเรามีด้วยกันทั้งนั้น แต่ที่ไม่ค่อยบรรลุผลตามที่เราต้องการ คงจะเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยุทธศาสตร์ จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ มาก บางท่านเทศน์ดีสอนดี ก็ยังอยู่ไม่ได้ ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะยังมีปัจจัยอะไรหลายอย่าง งานพระธรรมทูตมีความละเอียดอ่อนมาก แถมยังถูกค่อนข้างขอต่อว่าไปสอนเฉพาะกับคนไทยด้วยกัน เขาเอาเราไปเปรียบเทียบกับพระธรรมทูตทิเบต ญี่ปุ่น หรือแม้กระทั่งศรีลังกาที่ประสบผลสำเร็จมากกว่าในการเผยแผ่กับชาวต่างประเทศ ในขณะที่เราประสบความสำเร็จกับคนไทย จึงต้องทำให้หันมามอง เหมือนกันว่าเรื่องนี้เป็นเพราะอะไร ก่อนที่เราจะลงไปเผยแผ่จริง ๆ เราต้องทำการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนแผนทั้งหลายทำกันก่อนจะไปลงมือปฏิบัติการจริง

¹² พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสสี), "ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก",

¹³ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2546). “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **บรรยายในการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ** จัดโดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ พุทธมณฑล

พระครูญาณเพชรรัตน์¹⁴ (เทวินทร์ ปิยะทสฺสี) ได้ทำการวิจัยไว้ว่า การดำรงอยู่ซึ่งพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่อย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้น ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องมี ยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่เพื่อให้งานเผยแผ่นั้นสำเร็จผล ในบทความนี้ได้นำเสนอยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกไว้ 4 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย หลักการวิเคราะห์แบบสวอท (SWOT Analysis) การใช้ ทฤษฎีสี่ ส. (สัททสสนา-แจ่มแจ้ง สมาทปนา-จูงใจ สมุเตชนา-แก้แค้น สัมปหังสนา-ร่าเริง) และหลักกัลยาณมิตร ธรรม 7 (เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่อง รู้จักชี้แจง เป็นผู้อดทน พูดด้วย คำลึกลับได้ ไม่ชักนำในทางเสื่อม) รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ภาฐาน)¹⁵ ได้ทำการวิจัยไว้ว่า การดำรงอยู่ซึ่งพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่อย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ หรือวิธีการในการเผยแผ่เพื่อให้งานเผยแผ่นั้นสำเร็จผล ดังนั้น พระสงฆ์นักเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงต้องเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแบบเชิงรุก โดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และให้ทันสมัยอยู่ทุกเมื่อจนเป็นที่ยอมรับของ พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกกว่า เป็นการเผยแผ่เชิงรุกอย่างแท้จริง

พระมหามานตรี ศรีบุญสูง¹⁶ ได้สรุปผลการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ 1. ด้านบุคลิกภาพ ภูมิรัฐภูมิธรรม แนวคิด อุดมการณ์ในการทำงานของพระธรรมทูต จะต้องเป็นผู้มีศีลาจารวัตรเป็นผู้นำทาง จิตวิญญาณมีความ อดทน และควรมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน เมื่อไปอยู่ที่ไหนก็สามารถอยู่ร่วมกับหมู่คณะด้วยความ สงบสุข พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่องานให้แก่พระพุทธศาสนา มีอุดมการณ์ที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ชาว ต่างประเทศ เพื่อความมั่นคงของศาสนา พระธรรมทูตควรจะต้องผ่านหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตสาย ต่างประเทศมาโดยตรง 2. ด้านยุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ศิษษาวัฒนธรรม

¹⁴ พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะทสฺสี), "ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก", **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 : 90

¹⁵ พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ภาฐาน). "กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน", **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2560) : หน้า 213 - 214.

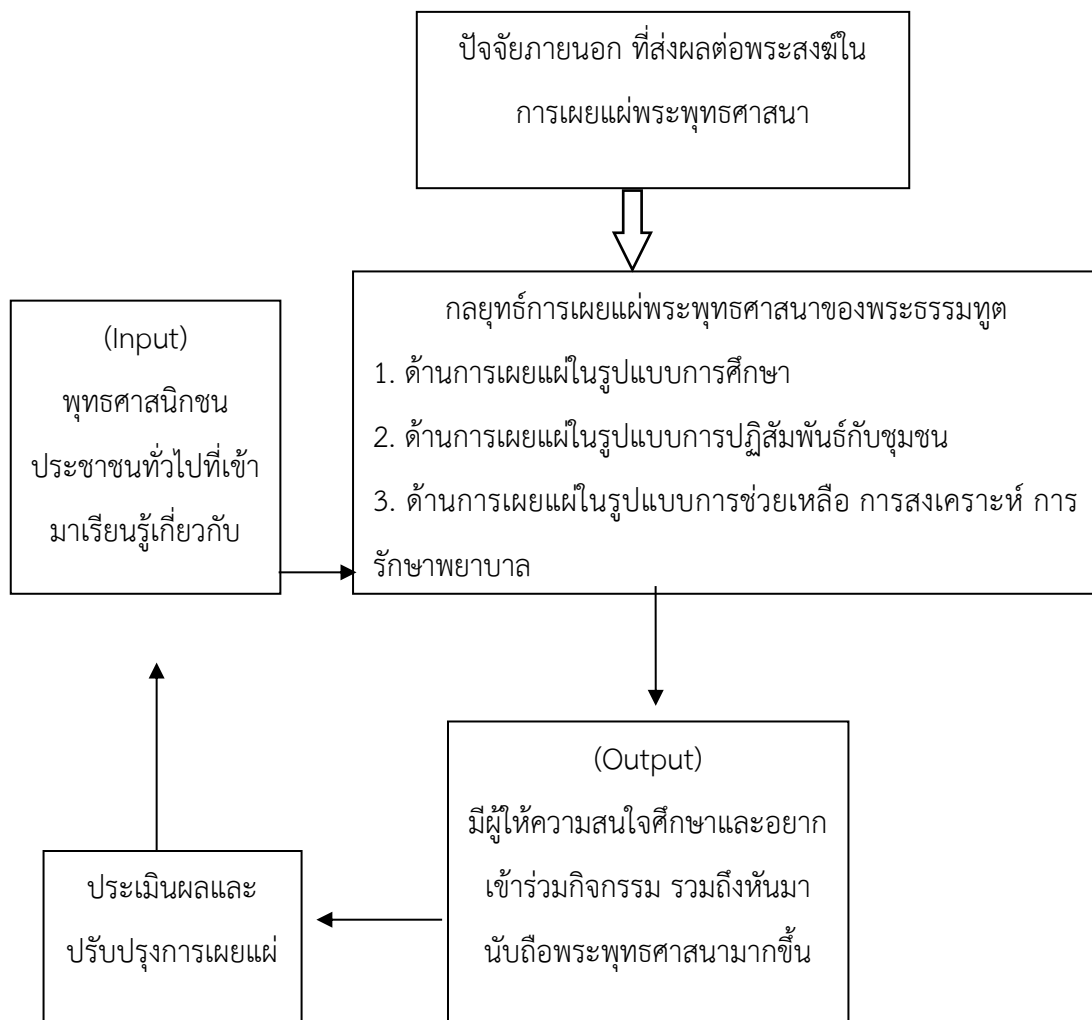
¹⁶ พระมหามานตรี ศรีบุญสูง, "แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทรรศวรรษหน้า", **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550)

ท้องถิ่นเพื่อการสร้างเครือข่าย กระจายการเผยแผ่ไปยังจุดต่าง ๆ โดยยึดหลักอุดมการณ์ตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สอนว่าพวกเขาจะตั้งใจไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมหาชน 3. ด้านวิธีการพัฒนาพระธรรมทูต ควรมีระบบคัดเลือกการอบรม มีการประเมินและการติดตามดูแลผลงาน ในอนาคตควรมีวิทยาลัยพระธรรมทูต หรือเปิดหลักสูตรปริญญาโทด้านพระธรรมทูต จัดหลักสูตรให้เอื้อต่อการปลูกฝังอุดมการณ์การเผยแผ่ สร้างจิตวิญญาณแห่งความเป็นพระธรรมทูตให้อยู่ในใจ ให้เป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดี มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านนี้

พระธรรมทูตสายต่างประเทศจึงต้องเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแบบเชิงรุก โดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และให้ทันสมัยอยู่ทุกเมื่อจนเป็นที่ยอมรับของพระธรรมทูตสายต่างประเทศว่า เป็นการเผยแผ่เชิงรุกอย่างแท้จริง ประเด็นที่ถือว่ามีความสำคัญมากถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่จะขาดเสียมิได้

กรอบแนวคิดกลยุทธ์ในการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการศึกษาผลกระทบการเผยแพร่พุทธศาสนาของพระธรรมทูต เป็นการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์จากพระธรรมวิทยากรในแต่ละวัด ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับดังนี้

- 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2 กำหนดกรอบแนวคิด ปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
- 3 กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย
- 4 สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
- 5 นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 6 ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรจริงที่ใช้ในการวิจัย
- 7 ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มประชากร และเก็บรวบรวมข้อมูล
- 8 วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
- 9 สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

สัมภาษณ์พระธรรมวิทยากรที่ประจำอยู่ในวัดในสายงานพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล มีดังนี้

๑. วัดไทยพุทธคยา โดยการสัมภาษณ์ พระครูนิโครธบุญญากร ได้ข้อมูลว่า

๑.๑ ให้ยึดมั่นในปฐมพุทธโอวาทพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การเผยแพร่ของเราเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข, เกื้อกูล, อนุเคราะห์แก่ชาวโลก

- ๑.๒ ใช้หลักโอวาทปาฏิโมกข์ คือ

๑.๒.๑ หลักการ ๓ คือ อันไหนเป็นสิ่งที่ไม่ดีอย่าทำ อันไหนเป็นสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ตนและสังคมเรารับทำ สำคัญที่สุดจิตใจต้องมีความใสสะอาดในการเผยแพร่ของตนเอง

๑.๒.๒ อุดมการณ์ ๔ คือ ๑. ความอดทนอดกลั้น เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจ ๒. สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ๓. ไม่ควรทำให้คนอื่นลำบากทั้งทางกายและใจ ๔. ไม่เบียดเบียนคนในชุมชน

๑.๒.๓ วิธีการ ๖ ที่พระธรรมทูตควรถือเป็นกลยุทธ์ และใช้ไปในแนวทางเดียวกัน คือ การไม่กล่าวร้าย, การไม่ทำร้าย, รักษาความประพฤติให้น่าเลื่อมใส, ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร, ที่นั่งนอนอันสงัด สันโดษไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ และพัฒนาจิตใจเสมอมิใช่ว่าเอาแต่สอน แต่ตนเองไม่กระทำตามที่สอน

๒. วัดไทยกุสินารา ได้ข้อมูลว่า ทางวัดจะมุ่งเน้นช่วยเหลือคนชุมชนในเรื่องการให้ การ รักษาพยาบาล โดยในวันอาทิตย์จะเป็นการรักษาฟรี ส่วนวันอื่น ๆ จะเป็นเงิน ๑๐ รูปีบ้าง ๒๐ รูปีบ้าง เมื่อคนใน ชุมชนได้รับการช่วยเหลือจนตนเองพอใจ ก็จะเริ่มสนใจในเรื่องของศาสนา เพราะคิดว่าพระพุทธเจ้าได้ช่วยเหลือเขา

๓. วัดไทยลุมพินี ได้ข้อมูลว่า มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนา และมีการให้ความช่วยเหลือ เช่น การส่งทีมแพทย์ไปให้บริการประชาชน การแจกผ้ากันหนาว เมื่อเขาได้ในสิ่งที่เขาต้องการแล้วก็จะเริ่มให้ความสนใจ ในศาสนา

๔. วัดไทยสารนาถ โดยการสัมภาษณ์ พระมังคลโก ดร. ได้ข้อมูลว่า ได้สร้างพระใหญ่เพื่อดึงดูด นักท่องเที่ยวเมื่อได้เห็นก็จะสร้างเสริมความศรัทธา ทำให้สนใจที่จะศึกษาคำสอนของพระพุทธองค์ และมีการให้ การศึกษาแก่เยาวชน ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวน ๓๕๐ คน มีการสอนและให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

๕. วัดไทยเซตวัน โดยการสัมภาษณ์ พระครูสมุห์แสวง จันทรมโม ได้ข้อมูลว่า เมื่อทางวัดจัดกิจกรรม ต่าง ๆ จะมีทั้งคนที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ ก็จะให้เริ่มต้นด้วยการสวดมนต์ไหว้พระก่อน จากนั้นจึงเริ่ม การสนทนาธรรม เริ่มจากธรรมะง่าย ๆ ไปสู่ข้อที่ยากขึ้น และมีการสงเคราะห์ด้านอาหาร และการรักษาพยาบาล อุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง การศึกษากลยุทธ์การเผยแผ่พุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล ได้สรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน คือ

1. แนวคิด วิธีการและเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปตามหลักพุทธโอวาท แสดงธรรมให้ เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ สักการะ เพราะเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น เพื่อประโยชน์เกื้อกูล ความสุขแก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธ และมีใช่ชาวพุทธ โดยมุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง ใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ต่างประเทศนั้นต้องอาศัยการจัดกิจกรรมภายในวัด เช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทาง

พระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธ
ในต่างประเทศ

2. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศ พระสงฆ์ยังไม่เข้าใจ
ภาษาและวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแผ่ดีพอ ทำให้การสื่อสาร กับคนในประเทศนั้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร แม้
ปัจจุบัน จะมีสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำหน้าที่อีกอย่าง อบรมพระธรรมทูตแล้วส่วน การคัดเลือกว่าพระสงฆ์
รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง ขอวิชาเข้าประเทศบางประเทศก็ยากมากและใช้เวลา
ในการพำนักในประเทศนั้น ๆ น้อยทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องใน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3. แนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ด้านการบริหาร ควรมีการ
ฝึกอบรมพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อพัฒนาบุคลากร ด้านงานเผยแผ่ พระศาสนาใน
ต่างประเทศ สร้างพลังศรัทธาให้เกิดมีในการปฏิบัติเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม ในการเดินทางไปเผยแผ่ การพิจารณา
พระสงฆ์ที่มีความเหมาะสม ทำงานให้เป็นทีมเพื่อให้เกิดความสุขด้วยการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการดำเนิน
ชีวิตได้

ข้อเสนอแนะ

1. องค์กรพระสงฆ์ในต่างประเทศควรร่วมกันจัดทำหลักสูตรที่เอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในแต่
ละประเทศเพื่อให้การปฏิบัติงานของพระสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

2. ควรสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรที่ดูแลพระสงฆ์สายต่างประเทศ โดยการสร้างระบบเครือข่าย
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในแต่ละประเทศระหว่างพระธรรมทูตต่างประเทศและพระสงฆ์ในประเทศ
ไทย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งกันและกัน

3. จัดส่งพระธรรมทูตไปปฏิบัติในต่างประเทศให้มากขึ้นโดยเฉพาะพระธรรมทูตภายในวัดต้องศึกษาทั้ง
ภาษาอังกฤษและวัฒนธรรม เพื่อขยายงานให้มากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความองอาจและสามารถที่จะอธิบายธรรมะ
ให้กับชาวต่างชาติได้

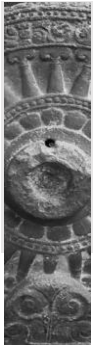
บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. นครปฐม วันที่ 9 พฤษภาคม 2546.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2546). “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พุทธศาสนา”. **บรรยายในการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ** จัดโดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ พุทธมณฑล
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบฐิตญาโณ). **พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540.
- พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะทสฺสี), ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก, **วารสารสันติ-ศึกษาปริทรรศน์ มจร**, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2.
- พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ถาวฺราน). "กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน" **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**. ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 : 212 - 217: กันยายน - ธันวาคม 2560.
- พระครูปลัดชโล เตชพโล (ปิ่นวิเศษ). (2554). บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอำนาจ มีราคา. "แนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ : กรณีศึกษาประเทศเนเธอร์แลนด์" **วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต** มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 : มกราคม – เมษายน 2559.
- พระมหามนตรี ศรีบุญสูง, "แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทรรศ-วรรษหน้า", **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.
- พระธีรนิติ์ ธีรธมฺโม (เฮงประเสริฐ), "บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี" **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555)

นายธนวิทย์ สิงห์เสนี, บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศกับการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ, รายงานหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 1, 2552.

บุศรา โพธิสุข, เสน่ห์ ใจสิทธิ์, สรวุฒิ วัสสารชัย และพระมหาวรวัฒน์ อภินนโท (วิชัย), "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดไทยในประเทศอินเดีย", พิมพ์นครสาร, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2560.

การศึกษากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต

สายอินเดีย – เนปาล

The Study of Strategy of The propagation of Buddhism of The Overseas
Dhammaduta Bhikkhus in India - Nepal

พระมหาสมาน ชาตวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), ดร.

Dr. Phramaha Samarn Jataviriyo (Sasisuwanphong)

วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในประเทศที่มีคนไทยพำนักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีการจัดตั้งวัดไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ และมีการส่งพระธรรมทูตไปประจำยังวัดเหล่านั้น ซึ่งการวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางในการใช้กลยุทธ์ของพระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล ศึกษาวิจัยโดยใช้การสัมภาษณ์ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าอาวาส พระภิกษุในวัดนั้น ๆ พระธรรมวิทยากรสายงานพระธรรมทูตอินเดีย - เนปาล และประชากรในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอินเดีย - เนปาล จะใช้กลยุทธ์คือ การเดินทางของเขา เพื่อเป้าหมายของเรา, หลักการ SWOT Analysis, ทฤษฎี 4 ส, กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ, การสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมคือการใช้กลยุทธ์เหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งหลัก SWOT Analysis นั้นทำให้รู้ว่า วิธีการที่จะใช้นั้น มีจุดดีจุดด้อย สิ่งที่ได้และไม่ได้อย่างไรบ้าง การทำงานของพระธรรมทูตก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้ เป็นสิ่งที่พระธรรมทูตทุกคนจะต้องมีติดตัวเพราะเป็นสิ่งดึงดูดคนทั่วไปให้เข้ามาหา และจะง่ายต่อการแสดงธรรม

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การเผยแผ่, พระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล

Abstract

Nowadays Buddhism is propagated to many countries especially where Thai people inhabit. Therefore, Thai temples are established increasingly and overseas Dhammaduta Bikkhus are sent to reside in these temples. Thereby this research has 2 objects: (1) In order to study strategies of the Buddhism propagating of the Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal. (2) To compare the methods to drive the strategies of Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal. Data is

from interview the proposed population that are the abbots, the Bhikkhus who reside in each temple, the lecturer Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal and the local people. Strategy that are used for propagating Buddhism are statement "follow their path to our goal" that drives these strategies efficiently, SWOT Analysis method, the 7 Buddhist qualities of a good friend and Buddhism propagating networking, therefore these strategies are necessary for all Dhammaduta Bhikkhus.

Key word: Strategy, propagation, The Overseas Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นภารกิจหลักของพระภิกษุสงฆ์ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงตรัสแก่ภิกษุสาวกชุดแรกจำนวน 60 องค์ ว่า“จรณ ภิกขเว จาริกิ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานิ เทเสถ ภิกขเว ธมฺมํ อาทิกลยาณิ มชฺเฌกลยาณิ ปรีโยสานกฺลยาณิ สาตถิสพฺพยณฺนิ เภวลปรีปฺพณฺนิ ปรีสุทฺธิํ พรหมจริยํ ปกาเสถ” “ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปทางเดียวกัน จงแสดงธรรม มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ครบถ้วน¹

ถือว่าเป็นคณะพระธรรมทูตชุดแรกที่ปรากฏในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา โดยที่พระองค์เองทรงเสด็จไปเผยแผ่พระศาสนาเหมือนกัน คือ เสด็จไปยังตำบลอูรุเวลาเสนานิคม อันเป็นอาศรมของท่านอูรุเวลกัสสปะชฎิล 3 พี่น้อง ซึ่งเป็นเจ้าลัทธิผู้บูชาไฟที่มีผู้นับถือจำนวน 500 คน พร้อมด้วยชฎิลพี่น้องคือนทีกัสสปะ พร้อมด้วยบริวาร 300 คน และคยาภัสสปะพร้อมด้วยบริวาร 200 คน เมื่อเจ้าลัทธินับถือและเลื่อมใสแล้ว เหล่าบริวารทั้งหลายก็จะได้เลื่อมใสตามไปด้วยและได้ทูลขอบรรพชาอุปสมบท หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงนำพระสงฆ์คณะใหญ่ 1,000 รูป เสด็จไปยังตำบลคยาสิสะและ ณ ตำบลนี้เองที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรแก่ปุราณชฎิลทั้ง 1,000 รูป ทำให้พระภิกษุเหล่านั้นได้บรรลุพระอรหัตตผล (พระมหามนที ศรีบุญสูง, 2561) และส่งพระภิกษุเหล่านั้นออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนา เผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว และพระพุทธศาสนาก็ได้แพร่หลายนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีพัฒนาการมาตามลำดับ เริ่มจากยุคแรกที่มีการเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีปากต่อปาก เรียกว่า “มุขปาฐะ” จากนั้นจึงพัฒนามาตามยุคสมัย ในแต่ละยุคแต่ละสมัยก็มีกลยุทธ์ที่แตกต่างกันออกไปตามความถนัด ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ หรือตามจริตของพระธรรมทูต ช่วงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับมารุ่งเรืองในแดนอินเดีย-เนปาล จึงต้องมีกลยุทธ์ในการเผยแผ่

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ของพระธรรมทูตในการวางแผน กำหนดแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวัดต่าง ๆ ในประเทศอินเดีย – เนปาล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางในการใช้กลยุทธ์ของพระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาจากสถานที่จริง โดยการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ เอกสาร และ การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากพระธรรมวิทยากรในอินเดีย – เนปาล

ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาจากวิทยากรบรรยาย โดยเป็นวัดในสายงานพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล มีดังนี้

1. วัดไทยพุทธคยา อินเดีย
2. วัดไทยกุสินารา อินเดีย
3. วัดไทยลุมพินี เนปาล
4. วัดไทยสารนาถ อินเดีย
5. วัดไทยเชตะวัน อินเดีย

ปัญหาที่ต้องการทราบ

1. เพื่อทราบถึงกลยุทธ์ของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล
2. เพื่อทราบถึงแนวทางในการใช้กลยุทธ์ของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เข้าใจถึงกลยุทธ์ของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล
2. ได้ทราบแนวทางของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวัดต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศที่พระธรรมทูตได้ไปปฏิบัติศาสนกิจ

คำนิยามศัพท์

- 1 การศึกษา หมายถึง การเรียนรู้ในระบบและนอกระบบ
- 2 กลยุทธ์ หมายถึง วิธีดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
- 3 การเผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายกว้างออกไป ทำให้แพร่หลายออกไป
- 4 พระธรรมทูต หมายถึง พระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลการทำวิจัยโดยอาศัยแนวคิดจากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและรวมถึงเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบเพื่อมาสนับสนุนเนื้อหา ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. หลักการในการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา
2. วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. คุณสมบัติและคุณธรรมของพระธรรมทูต
4. การเผยแผ่พระธรรมทูตในปัจจุบัน
5. การกำหนดกลยุทธ์ในการเผยแผ่เชิงรุก
6. รายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

หลักการในการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา

พระพุทธองค์ ทรงประทานการอุปสมบทแก่พระอัญญาโกณฑัญญะนับว่า เป็นการสืบศาสนทายาทเป็นครั้งแรก และทรงประกาศความจริงแห่งชีวิตด้วยการแสดงพระธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร เป็นปฐมฤกษ์แห่งการประกาศพระพุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

พระธรรมทูต หมายถึง พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศและสร้างความสัมพันธ์ทางศาสนา ทำหน้าที่เหมือนทูตทางธรรม ซึ่งพระธรรมทูต เกิดครั้งแรกในสมัยพุทธกาล โดยทรงรวบรวมพุทธสาวกได้ 60 รูป แล้วทรงอบรมคุณธรรมแก่พระสาวกเหล่านั้นอย่างเพียงพอที่จะแยกย้ายกันออกไป

ประกาศพระพุทธศาสนา ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงทำสังคายนาครั้งที่ 3 เมื่อเสร็จสิ้นแล้วได้ส่งพระสงฆ์ไปประกาศพระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ รวม 9 สาย พระธรรมทูตจึงมีบทบาทในการแสดงธรรม เพื่อวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้อำรงอยู่และขยายผลในทวีปต่าง ๆ ทั่วโลกพระธรรมทูต คือ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศและสร้างความสัมพันธ์ทางศาสนา ทำหน้าที่เสมือนทูตทางธรรม²

ปัจจุบันพระพุทธศาสนามีอายุยาวนาน กว่า 2561 ปี ผ่านกาลเวลามาตามลำดับ โดยเฉพาะในเรื่องของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีพัฒนาการมาตามลำดับเริ่มจากยุคแรก ที่มีการเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีปากต่อปาก เรียกว่า “มุขปาฐะ” จากนั้นค่อยพัฒนาตามยุคสมัย เช่น จารึก พิมพ์หนังสือ จนกระทั่งปัจจุบัน มีคำสอนของพระพุทธศาสนาปรากฏบนโลกไซเบอร์มากขึ้นในหลากหลายรูปแบบ แม้แต่หลัก คำสอนของพระพุทธศาสนาก็มีพระไตรปิฎกฉบับออนไลน์ มีเว็บไซต์อธิบายคำสอนทางศาสนาเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก อาจกล่าวได้ว่าศาสนาพุทธในปัจจุบันถูกบีบให้ปรับตัวเข้าหามวลชน เป็นศาสนาเพื่อมวลชนมากขึ้น

การเผยแผ่³ คือ การทำให้ขยายออกไป การทำให้ขยายวงกว้างออกไป ทำให้แพร่หลายออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติมีหลักการใหญ่ ๆ ดังนี้

1. หลักประโยชน์ 3 ประการ การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหูชน เพื่อความสุขแก่พหูชน เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง”⁴

² ทีมงานทรูปลูกปัญญา. **อยากรู้ถามทรูปลูกปัญญา** [Online], 1 พฤษภาคม 2561. แหล่งที่มา : <http://www.truelookpanya.com/new/asktruelookpanya/questiondetail/14003>

³ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. ความต่าง “เผยแผ่” กับ “เผยแพร่” [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.royin.go.th/?knowledge=ความต่าง-เผยแผ่-กับ-เผยแพร่> [16 พฤษภาคม 2561].

⁴ วิ.ม.(ไทย) 4/32/40.

2. หลักไตรสิกขา หลักการที่สำคัญอีกประการคือไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการพัฒนาชีวิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ เรียกว่า เป็นธรรมที่มีความงาม 3 อย่าง⁵ คือสิ่งที่เรียกว่าความงามในเบื้องต้น ได้แก่ ศีล งามในท่ามกลาง ได้แก่ สมาธิ งามในที่สุด ได้แก่ ปัญญา ปรากฏในพระดำรัสที่ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรก ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟังได้นั้น หลักนี้ถือเป็นหลักใหญ่ที่ครอบคลุมการปฏิบัติให้บรรลุประโยชน์ที่ตนพึงปรารถนา

3. ศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธเจ้าถือหลักว่ามนุษย์เป็นผู้ฝึกได้มนุษย์สามารถที่จะรู้ตามได้ ถ้าเขาได้ฝึกฝนตนตามหลักการที่แสดง การมองเช่นนี้เป็นการมองที่ศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์มากกว่ามองในแง่ความแตกต่างในด้านทางร่างกายซึ่งถือเป็นหลักใหญ่หลักหนึ่งการมองมนุษย์ทุกคนที่จิตใจ มากกว่ามองรูปลักษณ์ที่แสดงออกมาภายนอก อันจะนำไปสู่การรับฟังคำสอนและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุด⁶

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พุทธวิธีในการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้านั้น ตามแนวทางของพระพุทธองค์⁷ คือ

วิธีการที่ 1 อนุปวาโท ไม่ว่าจะร้ายใคร ไม่โจมตีใคร ไม่โจมตีศาสนาอื่น แต่ใช้ปัญญาบอกว่าพระพุทธศาสนาดีอย่างไร

วิธีการที่ 2 อนุปฆาโต ไม่ทำร้ายใคร ไม่ใช่กำลังเพื่อไปบังคับให้ใครเชื่อ ยึดหลักอหิงสาธรรม คือ ไม่เบียดเบียน ใช้ปัญญาในการอ้างเหตุผล จนกระทั่งผู้ฟังอยากลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

วิธีการที่ 3 ปาฏิโมกเขจสวโร มีความสำรวมในศีลและมารยาทให้ดี

วิธีการที่ 4 มตตญฺตุตา จ ฆตตสฺมิ รู้จักประมาณในการรับประทาน รวมไปถึงการใช้สอยปัจจัยสี่ จะได้เป็นทางมาแห่งความเคารพ เลื่อมใสของผู้ได้พบเห็น

วิธีการที่ 5 ปนตฺตญฺสยนาสนํ นังนอนในที่สงบ นักปฏิบัติธรรมต้องรักความสงบ และรักในการอยู่ในที่สงบ

⁵ ที.ปา. (ไทย) 11/228/231; อัง.ติก. (ไทย) 20/521/294.

⁶ พระอินนิตี ธีรธมฺโม (เฮงประเสริฐ). บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

⁷ พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ญาณาน). "กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน", *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2560) : หน้า 213 - 214.

วิธีการที่ 6 อธิจิตเต จ อาโยโค ประกอบความเพียรในอธิจิต ต้องหมั่นฝึกสมาธิ เพราะสมาธิ คือ แก่นของการได้บรรลุผลนิพพาน จะเห็นได้ว่า สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงการเผยแผ่

คุณสมบัติและคุณธรรมของพระธรรมทูต

พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบยี่ดลือ แนวทางในการเผยแผ่ธรรม คือ มีความประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นที่ศรัทธาของเหล่าพุทธบริษัท มีคุณสมบัติที่ดีของผู้สอนซึ่งเรียกว่า องค์คุณของกัลยาณมิตร ดังนั้น พระธรรมกถึกหรือพระสาวก ผู้เผยแผ่พุทธธรรมที่ดีจึงมีลักษณะคุณสมบัติ ซึ่งเป็นองค์ของ กัลยาณมิตร 7 ประการ^๘ คือ

1. ปิโย คือ เป็นที่รัก เป็นที่พอใจ ในฐานะเป็นที่สบายสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไป ปรีक्षाได้ถาม
2. ครุ คือ เป็นที่เคารพในฐานะประพฤติ สมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกรับรองใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย
3. ภาวนีโย คือ เป็นที่ยกย่องทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ
4. วตตะ จ เป็นนักพูด รู้จักชี้แจง ให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. วจนุขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถาม คำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์อดทนฟังได้ไม่เบื่อง่าย
6. คมภีรณจกถกตตะ เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำลึกซึ้งได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจและให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป
7. โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทาง เสื่อมเสีย หลักการพื้นฐานในการเผยแผ่ธรรมของพระสาวกนั้น จะปฏิบัติตามแนวพุทธจริยา ที่ทรงเน้นข้อวัตรให้เป็นแบบอย่างในการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้และได้ผลสำเร็จเสมอ

คุณสมบัติภายนอกของผู้เผยแผ่หรือผู้สอน เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตามในคำสอนอย่างน่าอัศจรรย์ โดยผู้สอนต้องมีคุณสมบัติที่ปรากฏภายนอก และคุณสมบัติภายใน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง รูปร่าง หน้าตา น้ำเสียง อากัปกิริยา คือ การแสดงออก เคลื่อนไหว เป็นมารยาทที่งดงาม สังคมยอมรับ เป็นเสน่ห์ผูกมัดใจคน มีท่าทีสง่างามเผย ่องอาจ สงบเยือกเย็น คุณสมบัติภายใน คือ คุณธรรมที่ผู้เผยแผ่พึงปฏิบัติ

^๘ พระมหามนตรี ศรีบุญสูง, "แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า", วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550)

และเพื่อให้เกิดความเข้าใจความเข้าใจหลักพุทธธรรม เพื่อจะได้สอนให้ถูกประเด็น ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ได้รับความสุขความเจริญแก่ผู้ฟังเป็นที่ตั้งและมีจิตประกอบด้วยเมตตาธรรม⁹เป็นหลัก ดังนี้

1. ปณิธาน ในการแสดงธรรมต่อผู้ฟัง นักเผยแผ่พึงตั้งจิตไว้ในใจของตนก่อนแสดงว่าจะกล่าวชี้แจงไปตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมยกเหตุผลให้สมจริงมาประกอบ แสดงด้วยเมตตาจิต หวังอนุเคราะห์ ไม่ใช่เพื่อหวังลาภสักการะและไม่แสดงธรรมกระทบใครให้เสียหาย หรือตำหนิตรง ๆ ทำให้ผู้ฟังเกิดความไม่พอใจ

2. ปฏิสัมพันธ์ ความเข้าใจปัญหาแตกฉานในอรรถะ ในเนื้อหาสาระ เข้าใจในธรรม อธิบายย่อหรือพิสดารได้ เข้าใจในหลักนิรุกติ การซ้ำซ้อนในภาษาและเข้าใจในหลักปฏิภาณ คือ ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

3. พหูสูต การคงแก่เรียน การได้ฟังมาก จำได้คล่องปาก ฟังพินิจให้ขึ้นในใจของตนและ สามารถขบคิดได้ด้วยทฤษฎี คือ เห็นตามได้ด้วยเหตุผลที่เป็นจริง

4. การรู้จักแสดงธรรมไปตามขั้นตอน การแสดงธรรมไปโดยคำนึงถึงภาวะของผู้ฟังเป็นหลัก โดยเริ่มจากสิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา ไปจนถึงพิจารณาเห็นด้วยปัญญาภายในของตน ได้แก่ เล่าเรื่องการให้ทานฟังก่อน ชี้แจงผลดีของการเป็นคนมีศีล มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม จากนั้นก็เล่าเรื่องสวรรค์คือความสุขใจให้ฟังถัดมา และโยงไปเรื่องโทษของกามที่ทำให้มนุษย์ ต้องทุกข์กายทุกข์ใจอยู่นี้ ข้อสุดท้ายชี้แจงทางออก จากกามหรือทางออกจากทุกข์ โดยวิธีการสลัดทิ้งกาม ตัวอย่างคุณสมบัติของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสาวกในอดีต ตามความถนัดและความรู้ความสามารถ ประสบการณ์หรือ ตามจริตของแต่ละรูป ดังนี้คือ

สรุปว่าคุณสมบัติของนักเผยแผ่มีบทบาท สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งพระสงฆ์ควรยึดตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าก็จะประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ เป็นที่ยอมรับจากพุทธบริษัท

การเผยแผ่พระธรรมทูตในปัจจุบัน

การเผยแผ่ของพระธรรมทูตในปัจจุบัน ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระธรรมทูตย่อมต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่หลัก ย่อมจะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การนำธรรมะไปสู่ประชาชนที่เป็นพุทธบริษัท เพื่อให้เขาเหล่านั้นปฏิบัติเป็นสัมมาปฏิบัติอันก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและแก่สังคมโดยทั่วไป พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้เรียกว่า “พระนักเทศน์, พระนักเผยแผ่, พระธรรมจาริก, พระธรรมทูต” โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันนี้รูปแบบและวิธีการเทศนาต้องมีการ ประยุกต์

⁹ พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ฐานาน), "กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน", วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2560) : 215.

ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกและเป็นที่ยอมรับของประชาชน พระธรรมทูตในปัจจุบัน มีการใช้วิธีการเผยแผ่ที่แตกต่างกันออกไปตามความถนัดของแต่ละท่าน เช่น กรณีของหลวงพ่อกุศลธรรม เน้นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมที่ลึกซึ้ง ซึ่งจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ บางรูปเน้น การเผยแผ่พุทธธรรมอันเป็นหลักคิดและแสดงธรรมจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลก เช่น พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) บางรูปเน้นการเผยแผ่หลักธรรมที่เป็นวิชาการ เช่น พระพรหมบัณฑิต(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) บางรูปเน้นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมที่เข้าใจง่าย เป็นหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมในสังคม เช่น พระราชธรรมนิเทศ (พะยอม กลฺยาโณ) เป็นต้น เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชน เพราะงานเผยแผ่พุทธธรรมเป็นหัวใจหลักที่ทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรือง

การกำหนดกลยุทธ์ในการเผยแผ่เชิงรุก มีดังนี้

1. ใช้การวิเคราะห์แบบสวอท (SWOT Analysis)¹⁰ หรือในชื่อไทยชื่ออื่นเช่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ หรือ การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ สำหรับองค์กร หรือโครงการ ซึ่งช่วยผู้บริหารกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบที่มีศักยภาพจากปัจจัยเหล่านี้ต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งการหาจุดแข็ง (Strength) ของตนเองอยู่ตรงไหนในการเป็นนักเผยแผ่ จุดอ่อน (Weakness) ซึ่งต้องหาโอกาสพัฒนาตนเองตลอดเวลา (Opportunity) และรู้ว่าสิ่งที่คุกคาม (Threat) ของเราคืออะไร

2. ใช้ทฤษฎี 4 ส¹¹ ประกอบด้วย

2.1 สันทัสสนา ซึ่งแจ่มเรื่องที่สอนให้ (แจ่มแจ้ง) ชัดเจน แสดงเหตุผลให้ชัดเจนจนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังได้เห็นกับตา

¹⁰ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. การวิเคราะห์สวอท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/การวิเคราะห์สวอท> [16 พ.ค. 2561].

¹¹ พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะสกล), "ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก", วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 : 90

- 2.2 สมาทพนา (จงใจ) ปลุกใจให้อยากรับธรรมไปปฏิบัติพูดที่ดีต้องทำให้ ผู้ฟังเกิดศรัทธา
- 2.3 สมุเตขนา (แก้ลัวกล้า) พูดให้กำลังใจด้วยการยกตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จมาประกอบ
- 2.4 สัมปหังสนา (ร่าเรึง) พูดแล้วไม่ เครียดมีความสุขสนุกในการฟังคนพูดมีอารมณ์ขัน ยกนิทาน

มาประกอบในการพูดผู้ฟังเกิดความปิติในธรรม

3. ใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7¹² ประกอบด้วย

- 3.1 ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจในฐานะเป็นที่สบาย และสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาได้ถาม
- 3.2 ครุ เป็นที่เคารพในฐานะประพฤติดีสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ
- 3.3 ภาวนีโย เป็นที่ยกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง
- 3.4 วตตัจจ เป็นนักพูดรู้จักชี้แจงให้เข้าใจรู้ว่าเมื่อไร ควรพูดอะไรอย่างไรเป็นที่ปรึกษาที่ดี
- 3.5 วจนกขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำคือพร้อมที่จะรับฟังคำ ปรึกษาแนะนำวิพากษ์วิจารณ์
- 3.6 คมภีรณจกถกตตา เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำลึกซึ้งได้สามารถอธิบาย เรื่องซับซ้อนให้เข้าใจได้
- 3.7 โนจภูฐานนนิโยชเย ไม่ชักนำในฐานะคือไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อม

เสีย

รายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมโกศาจารย์¹³ ได้กล่าวไว้ว่า ในการไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น ความรู้ความสามารถของเรามีด้วยกันทั้งนั้น แต่ที่ไม่ค่อยบรรลุผลตามที่เรต้องการ คงจะเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยุทธศาสตร์ จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ มาก บางท่านเทศน์ดีสอนดี ก็ยังอยู่ไม่ได้ ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะยังมีปัจจัยอะไรหลายอย่าง งานพระธรรมทูตมีความละเอียดอ่อนมาก แลผมยังถูกค่อนข้างขอตัวไปสอนเฉพาะกับคนไทยด้วยกัน เขาเอาเราไปเปรียบเทียบกับพระธรรมทูตทิเบต ญี่ปุ่น หรือแม้กระทั่งคริสตจักรที่ประสบผลสำเร็จมากกว่าในการเผยแผ่กับชาวต่างประเทศ ในขณะที่เราประสบความสำเร็จกับคนไทย จึงต้องทำให้หันมามอง เหมือนกันว่าเรื่องนี้เป็นเพราะอะไร ก่อนที่เราจะลงไปเผยแผ่จริง ๆ เราต้องทำการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนวางแผนทั้งหลายทำกันก่อนจะไปลงมือปฏิบัติการจริง

¹² พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสสี), "ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก",

¹³ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2546). "ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา". **บรรยายในการ**

พระครูญาณเพชรรัตน์¹⁴ (เทวินทร์ ปิยทสฺสี) ได้ทำการวิจัยไว้ว่า การดำรงอยู่ซึ่งพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้น ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องมี ยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่เพื่อให้งานเผยแผ่นั้นสำเร็จผล ในบทความนี้ได้นำเสนอยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกไว้ 4 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย หลักการวิเคราะห์แบบสวอท (SWOT Analysis) การใช้ ทฤษฎีสี่ ส. (สัททสสนา-แจ่มแจ้ง สมาทปนา-จงใจ สมุเตชนา-แก้วักล้า สัมปหังสนา-ร่าเริง) และหลักกัลยาณมิตร ธรรม 7 (เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่อง รู้จักชี้แจง เป็นผู้อดทน พูดด้วย คำลึกลับซึ่งได้ ไม่ชักนำในทางเสื่อม) รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ภาฐาน)¹⁵ ได้ทำการวิจัยไว้ว่า การดำรงอยู่ซึ่งพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ หรือวิธีการในการเผยแผ่เพื่อให้งานเผยแผ่นั้นสำเร็จผล ดังนั้น พระสงฆ์นักเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงต้องเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแบบเชิงรุก โดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และให้ทันสมัยอยู่ทุกเมื่อจนเป็นที่ยอมรับของ พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกกว่า เป็นการเผยแผ่เชิงรุกอย่างแท้จริง

พระมหามานตรี ศรีบุญสูง¹⁶ ได้สรุปผลการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ 1. ด้านบุคลิกภาพ ภูมิรู้ภูมิธรรม แนวคิด อุดมการณ์ในการทำงานของพระธรรมทูต จะต้องเป็นผู้มีศีลาจารวัตรเป็นผู้นำทาง จิตวิญญานมีความ อดทน และควรมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน เมื่อไปอยู่ที่ไหนก็สามารถอยู่ร่วมกับหมู่คณะด้วยความ สงบสุข พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่องานให้แก่พระพุทธศาสนา มีอุดมการณ์ที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ชาว ต่างประเทศ เพื่อความมั่นคงของศาสนา พระธรรมทูตควรจะต้องผ่านหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตสาย ต่างประเทศมาโดยตรง 2. ด้านยุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ศึกษาวัฒนธรรม

¹⁴ พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสฺสี), "ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก", วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 : 90

¹⁵ พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ภาฐาน). "กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน", วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2560) : หน้า 213 - 214.

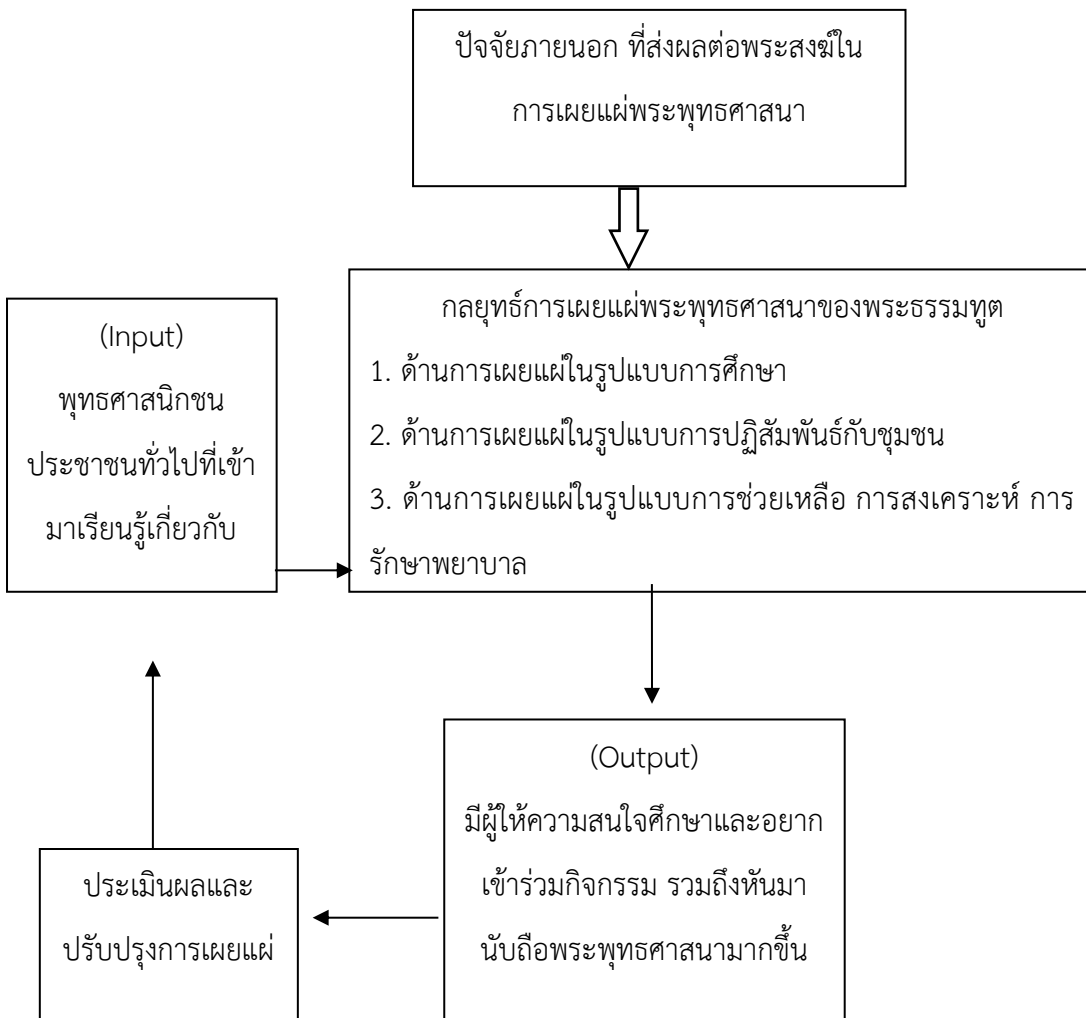
¹⁶ พระมหามานตรี ศรีบุญสูง, "แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทรรศวรรษหน้า", วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550)

ท้องถิ่นเพื่อการสร้างเครือข่าย กระจายการเผยแผ่ไปยังจุดต่าง ๆ โดยยึดหลักอุดมการณ์ตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สอนว่าพวกเขาจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมหาชน 3. ด้านวิธีการพัฒนาพระธรรมทูต ควรมีระบบคัดเลือกการอบรม มีการประเมินและการติดตามดูผลงาน ในอนาคตควรมีวิทยาลัยพระธรรมทูต หรือเปิดหลักสูตรปริญญาโทด้านพระธรรมทูต จัดหลักสูตรให้เอื้อต่อการปลูกฝังอุดมการณ์การเผยแผ่ สร้างจิตวิญญาณแห่งความเป็นพระธรรมทูตให้อยู่ในใจ ให้เป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดี มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านนี้

พระธรรมทูตสายต่างประเทศจึงต้องเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแบบเชิงรุก โดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และให้ทันสมัยอยู่ทุกเมื่อจนเป็นที่ยอมรับของพระธรรมทูตสายต่างประเทศว่า เป็นการเผยแผ่เชิงรุกอย่างแท้จริง ประเด็นที่ถือว่ามีความสำคัญมากถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่จะขาดเสียมิได้

กรอบแนวคิดกลยุทธ์ในการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการศึกษากลยุทธ์การเผยแผ่พุทธศาสนาของพระธรรมทูต เป็นการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์จากพระธรรมวิทยากรในแต่ละวัด ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับดังนี้

- 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2 กำหนดกรอบแนวคิด ปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
- 3 กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย
- 4 สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
- 5 นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 6 ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรจริงที่ใช้ในการวิจัย
- 7 ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มประชากร และเก็บรวบรวมข้อมูล
- 8 วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
- 9 สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

สัมภาษณ์พระธรรมวิทยากรที่ประจำอยู่ในวัดในสายงานพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล มีดังนี้

๑. วัดไทยพุทธคยา โดยการสัมภาษณ์ พระครูนิโครธบุญญากร ได้ข้อมูลว่า

๑.๑ ให้ยึดมั่นในปฐมพุทธโอวาทพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การเผยแผ่ของเราเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข, เกื้อกูล, อนุเคราะห์แก่ชาวโลก

- ๑.๒ ใช้หลักโอวาทปาฏิโมกข์ คือ

๑.๒.๑ หลักการ ๓ คือ อันไหนเป็นสิ่งที่ไม่ดีกว่าทำ อันไหนเป็นสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ตนและสังคมเรารับทำ สำคัญที่สุดจิตใจต้องมีความใสสะอาดในการเผยแผ่ของตนเอง

๑.๒.๒ อุดมการณ์ ๔ คือ ๑. ความอดทนอดกลั้น เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจ ๒. สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ๓. ไม่ควรทำให้คนอื่นลำบากทั้งทางกายและใจ ๔. ไม่เบียดเบียนคนในชุมชน

๑.๒.๓ วิธีการ ๒ ที่พระธรรมทูตควรถือเป็นกลยุทธ์ และใช้ไปในแนวทางเดียวกัน คือ การไม่กล่าวร้าย, การไม่ทำร้าย, รักษาความประพฤติให้น่าเลื่อมใส, ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร, ที่นั่งนอนอันสงัด สันโดษไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ และพัฒนาจิตใจเสมอมิใช่ว่าเอาแต่สอน แต่ตนเองไม่กระทำตามที่สอน

๒. วัดไทยกุสินารา ได้ข้อมูลว่า ทางวัดจะมุ่งเน้นช่วยเหลือคนชุมชนในเรื่องการให้ การ รักษาพยาบาล โดยในวันอาทิตย์จะเป็นการรักษาฟรี ส่วนวันอื่น ๆ จะเป็นเงิน ๑๐ รูปีบ้าง ๒๐ รูปีบ้าง เมื่อคนใน ชุมชนได้รับการช่วยเหลือจนตนเองพอใจ ก็จะเริ่มสนใจในเรื่องของศาสนา เพราะคิดว่าพระพุทธเจ้าได้ช่วยเหลือเขา

๓. วัดไทยลุมพินี ได้ข้อมูลว่า มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนา และมีการให้ความช่วยเหลือ เช่น การส่งทีมแพทย์ไปให้บริการประชาชน การแจกผ้ากันหนาว เมื่อเขาได้ในสิ่งที่เขาต้องการแล้วก็จะเริ่มให้ความสนใจ ในศาสนา

๔. วัดไทยสารนาถ โดยการสัมภาษณ์ พระมังคลิโก ดร. ได้ข้อมูลว่า ได้สร้างพระใหญ่เพื่อดึงดูด นักท่องเที่ยวเมื่อได้เห็นก็จะสร้างเสริมความศรัทธา ทำให้สนใจที่จะศึกษาคำสอนของพระพุทธองค์ และมีการให้ การศึกษาแก่เยาวชน ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวน ๓๔๐ คน มีการสอนและให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

๕. วัดไทยเซตวัน โดยการสัมภาษณ์ พระครูสมุห์แสวง จนทนมโม ได้ข้อมูลว่า เมื่อทางวัดจัดกิจกรรม ต่าง ๆ จะมีทั้งคนที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ ก็จะให้เริ่มต้นด้วยการสวดมนต์ไหว้พระก่อน จากนั้นจึงเริ่ม การสนทนาธรรม เริ่มจากธรรมะง่าย ๆ ไปสู่ข้อที่ยากขึ้น และมีการสงเคราะห์ด้านอาหาร และการรักษาพยาบาล อุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง การศึกษากลยุทธ์การเผยแผ่พุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล ได้สรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน คือ

1. แนวคิด วิธีการและเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปตามหลักพุทธโอวาท แสดงธรรมให้ เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ สักการะ เพราะเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น เพื่อประโยชน์เกื้อกูล ความสุขแก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธ และมีใช้ชาวพุทธ โดยมุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง ใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้แนะบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ต่างประเทศนั้นต้องอาศัยการจัดกิจกรรมภายในวัด เช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทาง

พระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธ ในต่างประเทศ

2. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศ พระสงฆ์ยังไม่เข้าใจ ภาษาและวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแผ่ดีพอ ทำให้การสื่อสาร กับคนในประเทศนั้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร แม้ ปัจจุบัน จะมีสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำหน้าที่อีกอย่าง อบรมพระธรรมทูตแล้วส่วน การคัดเลือกกว่าพระสงฆ์ รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง ขอวิงวอนให้ประเทศบางประเทศก็ยากมากและให้เวลา ในการพำนักในประเทศนั้น ๆ น้อยทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องใน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3. แนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ด้านการบริหาร ควรมีการ ฝึกอบรมพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อพัฒนาบุคลากร ด้านงานเผยแผ่ พระศาสนาใน ต่างประเทศ สร้างพลังศรัทธาให้เกิดมีในการปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม ในการเดินทางไปเผยแผ่ การพิจารณา พระสงฆ์ที่มีความเหมาะสม ทำงานให้เป็นทีมเพื่อให้เกิดความสุขด้วยการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการดำเนิน ชีวิตได้

ข้อเสนอแนะ

1. องค์กรพระสงฆ์ในต่างประเทศควรร่วมกันจัดทำหลักสูตรที่เอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในแต่ละ ประเทศ เพื่อให้การปฏิบัติงานของพระสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

2. ควรสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรที่ดูแลพระสงฆ์สายต่างประเทศ โดยการสร้างระบบเครือข่าย การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในแต่ละประเทศระหว่างพระธรรมทูตต่างประเทศและพระสงฆ์ในประเทศ ไทย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งกันและกัน

3. จัดส่งพระธรรมทูตไปปฏิบัติในต่างประเทศให้มากขึ้นโดยเฉพาะพระธรรมทูตภายในวัดต้องศึกษาทั้ง ภาษาอังกฤษและวัฒนธรรม เพื่อขยายงานให้มากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความองอาจและสามารถที่จะอธิบายธรรมะ ให้กับชาวต่างชาติได้

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. นครปฐม วันที่ 9 พฤษภาคม 2546.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554.**

กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2546). "ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พุทธศาสนา". **บรรยายในการฝึกอบรมพระ**

ธรรมทูตสายต่างประเทศ จัดโดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ พุทธมณฑล

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบฐิตญาโณ). **พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540.

พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะทสฺสี), ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก, **วารสารสันติ-ศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2.**

พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ญาณาน). "กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน" **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 : 212 - 217: กันยายน - ธันวาคม 2560.**

พระครูปลัดชโล เตชพล (ปิ่นวิเศษ). (2554). บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินนฺโท). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

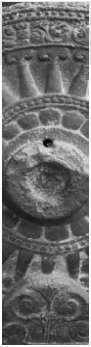
พระมหาอำนาจ มีราคา. "แนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ : กรณีศึกษาประเทศเนเธอร์แลนด์" **วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 : มกราคม - เมษายน 2559.**

พระมหามนตรี ศรีบุญสูง, "แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทรรศ-วรรษหน้า", **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.**

พระธีรนิติ ธีรธมฺโม (เสงประเสริฐ), "บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี" **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555)**

นายธนวิทย์ สิงห์เสณี, บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศกับการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน
ต่างประเทศ, รายงานหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 1, 2552.
บุศรา โพธิสุข, เสน่ห์ ใจสิทธิ์, สราวุฒิ ะสารชัย และพระมหาวรวัฒน์ อภินนโท (วิชัย), "การบริหารกิจการคณะ
สงฆ์ของวัดไทยในประเทศอินเดีย", พิษเนศวร์สาร, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม
2560.

การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนสถานในยุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม

ดร. โสทรินทร์ โชคคติวัฒน์

ผู้ช่วยประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

อุปนายกสมาคมสื่อมวลชนเพื่อการท่องเที่ยว

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์หลักของบทความวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษานำแนวคิด 2 ประการคือ เพื่อศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน และเพื่อศึกษารูปแบบพุทธศาสนสถานในยุคทวารวดี ของจังหวัดนครปฐม แล้วมาสังเคราะห์ให้เป็นรูปแบบเส้นทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานในยุคทวารวดีของจังหวัดนครปฐม พุทธศาสนสถานในรูปแบบแรกๆที่สร้างนั้นมุ่งเน้นที่การเป็นสถานที่ ที่ใช้ระลึกถึงพระพุทธเจ้า ต่อมาภายหลังรูปแบบการก่อสร้างพุทธศาสนสถานได้มีการพัฒนาให้มีการผสมเป็นศิลปะแบบทวารวดี เช่น พระปฐมเจดีย์ ถือว่าเป็นพระเจดีย์องค์แรกที่สูงขึ้นในประเทศไทย ประมาณ พ.ศ. 300 ในสมัยที่พระเจ้าอโศกมหาราชท่านทรงส่งสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ พระโสณะ พระอุตตระ และคณะได้เดินทางมาประกาศพระพุทธศาสนาที่ดินแดนสุวรรณภูมิ พุทธศาสนสถานอันเป็นพระเจดีย์คือสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความยิ่งใหญ่ในยุคนั้น ทวารวดี และความดีงาม นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังเป็นศูนย์รวมจิตใจที่ทรงคุณค่าของบรรพบุรุษ ความกตัญญูตเวทิตาธรรม และ ความศรัทธา ทำให้เกิดคุณค่าทางจิตใจ คุณค่าทางปัญญา คุณค่าทางศีลธรรม และคุณค่าทางวัฒนธรรม สืบต่อกันมา

คำสำคัญ : การส่งเสริมการท่องเที่ยว, พุทธศาสนสถาน, ทวารวดี, นครปฐม.

Abstract

From this research article , the researcher has studied and taken the two concepts :- the concepts to study tourism promotion in Buddhist place and to study the Buddhist monasteries in Dvaravati of Nakhon Pathom and then synthesized it to form the path of tourism promotion in Buddhist monasteries in the Dvaravati era of Nakhon Pathom Province Buddhist pagoda in the first form that was created focused on being a place. For remember the Lord Buddha later, after the construction of the Buddhist monastery was developed to be a mixed Dvaravati art, such as Phra Pathom Chedi, considered to be the first pagoda built in Thailand around 300 BC during the reign

of Ashoka the Great King. He sent ambassadors to declare Buddhism in various countries. Phra Sotha and Phra Utta, his group traveled to declare Buddhism, the land of Suvarnabhumi. Buddhist monuments, which are pagodas, symbolize the greatness of the Dvaravati period and goodness from the past to the present. It is also the center of the precious heart of the ancestors gratitude and gratitude, faith and faith. It was created mental value, Intellectual value, Moral value and cultural values as continue.

Keywords : Tourism Promotion, Buddhist's Pagoda (Place), Dvaravati Era, Nakorn Phathom

1. บทนำ

การเดินทางท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากมิติด้านจิตใจและจิตวิญญาณทางศาสนา เพื่อจาริกแสวงบุญ เพื่อสั่งสมบุญ บารมี หรือเพื่อปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่นการเดินทางไปสี่สังเวชนียสถาน ตามรอยพระบาทพระศาสดา การเดินทางในทางศาสนาไม่เหมือนกับการเดินทางท่องเที่ยวโดยทั่วไป ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าเดินทางเพื่อไปแสดงธรรมโปรดสาวก พบปรากฏร่องรอยหลักฐานการเดินทางของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลในพระไตรปิฎก คือ 1) เรื่องการส่งพระอรหันต์ 60 รูป ไปทุกทิศหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว เพื่อออกไปประกาศพระศาสนาและเผยแผ่พระธรรมยังดินแดนต่างๆ¹ 2) พระกาฬุทายีเถระ ได้กล่าวทูลเชิญพระพุทธเจ้าเพื่อให้เสด็จกลับไปโปรดพระญาติว่า บัดนี้ หมูไม่มีดอกและใบสีแดงดังถ่านเพลิง ผลัดใบเก่าทิ้ง ผลิตดอกออกผล...หมูไม่มีดอก บานสะพรั่ง นารี نرمโยใจ ส่งกลิ่นหอมฟุ้งตลบไปทั่วทุกทิศ...ก็ฤดูนี้ไม่หนาวนัก ไม่ร้อนนัก เป็นฤดูที่สบาย เหมาะแก่การเดินทาง² รูปแบบสถานที่ปฏิกรรมในสมัยพุทธกาล ในระยะแรกคือที่พักที่โคนไม้ หรือถ้ำ ตามธรรมชาติ เพื่อปฏิบัติทำความเพียร ต่อมาให้มีอารามในพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์ ให้มีความเหมาะสมเอื้อต่อการประพฤติพรหมจรรย์ และเพื่อสร้างความเลื่อมใส ศรัทธาให้เกิดขึ้นกับบุคคลทั้งหลายที่ได้มาสัมผัส ศาสนสถานจึงเป็นสัญลักษณ์ของความสงบ ร่มรื่น เป็นที่อยู่ของผู้เห็นภัยในวัฏฏะ ห่างไกลจากความชั่วร้ายทุกรูปแบบ ศาสนสถานเป็นที่อยู่อาศัยของผู้บริสุทธิ์ สะอาด ทาง กาย วาจา ใจ พระพุทธเจ้าได้ตรัสบอกว่าการใช้สอยเสนาสนะอันสงัด³ อันได้แก่ ป่าโคนไม้ หรือ เรือนว่าง มีชอกเขา ถ้ำในภูเขา ป่าช้า ป่าละเมาะ ที่โล่งแจ้ง ลอมฟาง ที่สังัดที่มีเสียงอีกทีก็น้อย ไม่มีคนสัญจรไปมา ไม่มีคนพลุกพล่านว่าเหมาะเป็นที่ลึกลับเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม⁴

¹ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓๑/๒๐๒.

² ชู.วิ. (ไทย) ๒๖/๕๒๗-๕๒๘/๔๓๒.

³ อภิ.ปุ. (ไทย) ๓๖/๑๙๘/๒๒๓.

⁴ อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๘/๓๘๕.

พุทธศาสนสถานในการท่องเที่ยวมีปรากฏมาตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาล ในพระวินัยปิฎกว่าด้วย อาบัติสังฆาทิเสส⁵เรื่องเล่าว่า พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ที่พระเชตวันมหาวิหาร กล่าวถึงวิหารของพระอุทายีว่ามีความงดงาม และสะอาดเรียบร้อย มีผู้คนเดินทางมาชมวิหารเป็นจำนวนมาก พราหมณ์ผู้หนึ่งพาภริยามาเที่ยวชม พระอุทายีเป็นมัคคุเทศก์พาเที่ยวชม ให้พราหมณ์เดินนำหน้า ภริยาตามหลัง พระอุทายีเลยถือโอกาสจับต้องกายของภริยาพรหมมณี นางจึงบอกแก่พราหมณ์ พราหมณ์โกรธไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุจับต้องกายหญิงปรับอาบัติสังฆาทิเสสแก่ผู้ล่วงละเมิด นับเป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งที่แสดงร่องรอยว่าศาสนสถานมีบทบาทในฐานะสถานที่ท่องเที่ยวของประชาชน

หลังจากพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทย นับแต่ชาวชมพูทวีปเรียกขานดินแดนแห่งนี้ว่า “สุวรรณภูมิ” การเข้ามาของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ศตวรรษที่ 3 ครั้งพระเจ้าอโศกมหาราชส่งสมทูตจำนวน 9 สาย สายหนึ่งนั้นคือ พระโสณะและพระอุตตระ⁶ มาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งเราเรียกกันว่าเป็นดินแดนแถบประเทศไทย⁷ ขึ้นที่เมืองนครปฐม ในสมัยอาณาจักรทวารวดี แต่พม่าอ้างว่าพระท่านไปขึ้นที่เมืองสะเทิมในดินแดนพม่า นั่นคือหลักฐานสำคัญที่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรก ปรากฏมีความรุ่งเรืองเรื่อยมา มีเจดีย์ศาสนสถานเก่าแก่ เป็นจำนวนมากมีอายุเกินกว่า 1,000 ปี เช่น พระปฐมเจดีย์ พระธาตุพนม พระธาตุไชยา เป็นหลักฐานชี้ว่าพระพุทธศาสนารุ่งเรืองในดินแดนแห่งนี้มานานนับพันปีแล้ว บรรพบุรุษไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ใช้ภูมิปัญญา ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ต่างๆ แห่งพุทธธรรม สร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่า ซึ่งได้ตกทอดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา เป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาจิตใจ พัฒนาสังคม และประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองตราบนานทุกวันนี้

การเดินทางท่องเที่ยวจาริกแสวงบุญส่วนมากนิยมไปนมัสการสังเวชนียสถาน 4⁸ ในแดนพุทธภูมิอินเดีย ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ตั้งแห่งความสังเวช สถานที่เกี่ยวเนื่องด้วยพุทธประวัติและพุทธศาสนิกชนควรไปเยี่ยมชม เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้เกิดความไม่ประมาทในชีวิต และจะได้เร่งชวนขยายประกอบกุศลกรรม น้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติให้เกิดเป็นสิริมงคลในชีวิต

⁵ วิ.ม. (ไทย)๑/๒๖๘/๒๙๑-๒๙๒.

⁶ ที.ม. (ไทย)๑๐/๘/๔.

⁷ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **จาริกบุญ-จาริกธรรม** พิมพ์ครั้งที่ ๓๕ กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด, ๒๕๕๔. หน้า ๑, ๒.

⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖). หน้า ๑๔๔, ๑๔๕.

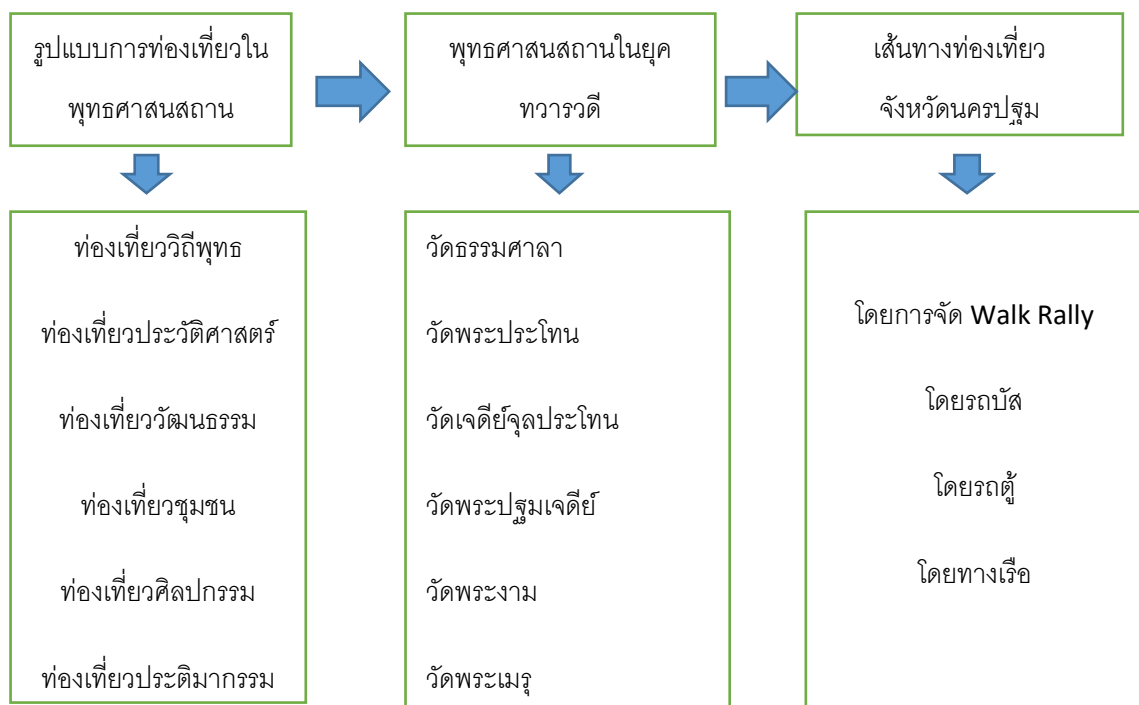
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน
- 2.2 เพื่อศึกษารูปแบบพุทธศาสนสถานในยุคทวารวดี ของจังหวัดนครปฐม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคสนาม (Qualitative Research) และศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร Documentary Research โดยการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการอื่นๆ มาวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย Research Process ดังนี้

- 3.1 รวบรวมข้อมูลขั้นปฐมภูมิโดยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน จากพระไตรปิฎก
- 3.2 รวบรวมข้อมูลขั้นทุติยภูมิ คือรายงานการวิจัย หนังสือสำคัญ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3.3 นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม มาเรียบเรียง ประมวล และวิเคราะห์ เพื่อตอบโจทย์การวิจัย
- 3.4 การสรุปผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยที่ได้ มาสรุปผลการศึกษาวิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ นำเสนอผลการวิจัยเส้นทางส่งเสริมการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถานในยุคทวารวดี จังหวัดนครปฐมและข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยได้กำหนดพุทธศาสนสถานและเส้นทางท่องเที่ยว ดังภาพ

4. ผลการวิจัย

4.1. ความเป็นมาของยุคทวารวดี

อาณาจักรทวารวดี มีศูนย์กลางอยู่ที่ใดไม่ปรากฏชัด สันนิษฐานว่า อาจอยู่ที่นครปฐม ราชบุรี หรือ สุพรรณบุรี เพราะทั้ง 3 แห่งนี้มีร่องรอย เมืองโบราณ ศิลปวัตถุ และโบราณสถานแบบทวารวดีเหมือนกัน ศิลปวัฒนธรรมของทวารวดีส่วนใหญ่เป็นไปในทางพระพุทธศาสนาซึ่งจดหมายเหตุจีนได้ระบุว่า อาณาจักรทวารวดีนี้มีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสูงมีความเจริญทางการค้ามาก นอกจากนี้ ตำนานมูลศาสนา และ ตำนานจามเทวีวงศ์ซึ่งเป็นหลักฐานของไทยก็กล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรทวารวดีไว้เช่นกันอาณาจักรทวารวดี เจริญรุ่งเรืองขึ้นในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 และได้แผ่อิทธิพลทางวัฒนธรรมที่รับมาจากอินเดียไปทั่วทุกภาคของประเทศโดยเฉพาะความเชื่อทางพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท คำว่า ทวารวดี ปรากฏในบันทึกการเดินทางของภิกษุจีนรูปหนึ่ง และได้เทียบคำว่า อาณาจักร โต-โล-โป-ตี้ หรือ ตัว-หลอ-ปอ-ตี้ ตามสำเนียงจีน ว่า ตรงกับคำว่า อาณาจักร ท-วา-ร-ว-ดี บันทึกการเดินทางของภิกษุจีน ซึ่งบันทึกไว้ราวพุทธศตวรรษที่ 13 หรือเมื่อประมาณ 1,300 ปีมาแล้วกล่าวว่า เป็นอาณาจักรที่ตั้งอยู่ระหว่างอาณาจักรศรีเกษตร(ปัจจุบันอยู่ในประเทศพม่า)และอาณาจักรอิตานปุระ อยู่ในประเทศกัมพูชา ดังนั้นอาณาจักรทวารวดีจึงตั้งอยู่ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน นอกจากนี้ได้พบเหรียญเงินจารึกคำว่า “ลวปุระ” แสดงให้เห็นว่าเมืองลพบุรี น่าจะเป็นเมืองในสมัยทวารวดีทางด้านตะวันออก และนครปฐมเป็นศูนย์กลางด้านทิศตะวันตก⁹ จากการศึกษาของ

⁹ อ้างถึงใน ผาสุข อินทรารุช แหล่งโบราณคดีในภูมิภาคตะวันตก.นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๔.

นักประวัติศาสตร์เชื่อว่าประชาชนของทวารวดีเป็นชาวมอญ อพยพมาจากแถบตะวันตกของจีนลงมาทางใต้ตามลำน้ำโขงและแม่น้ำสาละวิน เข้าสู่พม่าตอนล่าง และดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยา

4.2 อาณาจักรทวารวดี

สันนิษฐานว่า ศูนย์กลางของมอญคือเมืองสะเทิมหรือสุธรรมวดี ตำนานของเผ่าตองซู่ ซึ่งเป็นกะเหรี่ยงพวกหนึ่งเขียนไว้ว่า “สะเทิมเป็นเมืองโบราณของตองซู่ คำว่า สะเทิม มาจากคำว่า สะทุในภาษาตองซู่ แปลว่า ศิลาแลง เพราะมีศิลาชนิดนี้มากที่ภูเขาใกล้เมืองสะทุ แต่ตำนานเขียนเพี้ยนเป็นสะเทิมอาณาจักรทวารวดีมีอาณาเขตและ

ที่ตั้ง ตั้งแต่บริเวณเมืองสะเทิมในพม่า มาถึงประเทศไทยปัจจุบันคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือที่ลำพูนในปัจจุบันศูนย์กลางของอาณาจักร ในระยะแรกสันนิษฐานว่าตั้งอยู่ที่เมืองอุทองจังหวัดสุพรรณบุรี

ต่อมาอาจย้ายไปอยู่ที่เมืองนครปฐม หรือไม่ก็อยู่ที่เมืองคูบัว ในเขตจังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน เนื่องจากบริเวณทั้ง 3 แห่ง ดังกล่าว มีร่องรอยเมืองโบราณ ศิลปวัตถุ และโบราณสถานแบบทวารวดีเป็นจำนวนมากเหมือนกัน แต่ก็ยังสรุปไม่ได้แน่นอนโดยพิจารณา ดังนี้

1.เมืองนครปฐมโบราณ (เมืองพระประโทน หรือเมืองนครชัยศรี ได้รับการสันนิษฐานว่าน่าจะเคยเป็นราชธานีของอาณาจักรทวารวดีเจริญรุ่งเรืองขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 12 โดยพิจารณาจากการค้นพบเหรียญเงินถึง 2 เหรียญ นอกจากนี้ ยังมีจารึกคำว่า “ศรีทวารวดีศวรปุณยะ” ซึ่งแปลว่า “บุญกุศลของพระราชาแห่งทวารวดี” หรือ “การบุญของพระเจ้าศรีทวารวดี”¹⁰ กำหนดอายุจากรูปแบบอักษรปัลลวะ อยู่ในราวพุทธศตวรรษ 12¹¹ เมืองนครปฐมโบราณ จึงน่าจะมีความสำคัญมากกว่าเมืองอื่นๆ คำว่า ทวารวดี ที่ปรากฏสืบมา อยู่ในสร้อยนามของเมืองหลวงเก่าของไทยในสมัยหลัง เช่น กรุงเทพรทวารวดีศรีอยุธยา ผังเมืองนครปฐมโบราณที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย การพบจารึกภาษามอญที่เก่าที่สุด โบราณสถาน โบราณวัตถุที่พบอย่างมากมาย โบราณสถานแต่ละแห่งล้วนมีขนาดใหญ่

2. เมืองอุทอง สันนิษฐานว่าเมืองอุทอง น่าจะเป็นเมืองหลวงหรือราชธานีอย่างน้อยช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยพิจารณาจากการพบเหรียญเงินที่มีจารึกว่า “ศรีทวารวดีศวรปุณยะ” จำนวน 2 เหรียญ ที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นแห่งเดียวที่พบจารึกกล่าวถึงพระนามกษัตริย์ คือ พระเจ้าธรรมวารมน์ จารึกอยู่บนแผ่นทองแดง กำหนดอายุจากตัวอักษรประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-14 เมืองอุทอง จารึกอักษรหลังปัลลวะ กล่าวถึงพระนามพระเจ้าธรรมวารมน์ ซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเป็นนามของกษัตริย์ ทวารวดีองค์แรกที่รู้จักกัน¹²

¹⁰ ยอร์ช เซเดส์, ผู้อ่านดูใน กรมศิลปากร, **จารึกในประเทศไทย เล่ม ๑**, หน้า ๙๗.

¹¹ ดู ก่องแก้ว วีระประจักษ์ “การศึกษาวิเคราะห์จารึกบนเหรียญเงินสมัยทวารวดี” **ศิลปากร**, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๔๑), หน้า ๙๐-๙๕.

¹² ฌอง บวสเชอเลียร์ “เมืองอุทองและความสำคัญของเมืองอุทองในประวัติศาสตร์ไทย” หน้า ๘. และดูใน “ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับสถานที่ตั้งอาณาจักรพูนัน” แปลเก็บความโดย มจ.สุภัทรดิศ ดิศกุล, “**โบราณวิทยาเรื่องเมืองอุทอง**”, พระนคร : กรมศิลปากร, ๒๕๐๙. หน้า ๑๑-๒๐.

จึงน่าจะเป็นเมืองหลวงของกษัตริย์พระองค์นี้โบราณสถานโบราณวัตถุภายในเมืองและบริเวณใกล้เคียงที่พบอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะโบราณวัตถุสมัยแรกกับอิทธิพลอินเดีย เช่น ลูกปัดรูปแบบต่างๆ เหรียญโบราณ เป็นเมืองที่มีความเจริญมานานไม่ขาดสาย ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และเจริญสืบเนื่องต่อกันมาถึงสมัยพูนดิน พุทธศตวรรษที่ 6-9 อาจเป็นเมืองหลวงของพูนดินด้วยจนถึงสมัยทวารวดี

3. เมืองลพบุรี โดยพิจารณาจากเหรียญเงินมีจารึกเป็นภาษาสันสกฤตว่า ลวปุระ (หรือละโว้ ชื่อเดิมของเมืองลพบุรี) ที่เมืองอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบโบราณสถานโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก

4.3 ศิลปะของอาณาจักรทวารวดี

ในการศึกษาศิลปกรรมสมัยทวารวดีมักนิยมใช้พระพุทธรูปเป็นหลัก มักมีการกำหนดอายุเป็น 3 รูปแบบยึดหลักการแบ่งเป็น 3 ระยะหรือ 3 รุ่น ตามแบบที่นักวิชาการได้แบ่งไว้¹³ แบ่งไว้อย่างกว้างๆ ตามลักษณะอิทธิพลศิลปะ ในที่นี้มีการปรับเปลี่ยนการเรียกเพื่อให้เข้าใจถึงช่วงระยะเวลาได้ดีขึ้น กำหนดเป็น ทวารวดีตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย¹⁴

ประติมากรรมระยะแรกเลียนแบบศิลปะอินเดีย ต่อมาจึงดัดแปลงเป็นฝีมือช่างพื้นเมือง ส่วนใหญ่เป็นศิลาจำหลักและลายปูนปั้น มีทั้งพระพุทธรูป เสมาธรรมจักร รอยพระพุทธรูป พระพิมพ์ และลายปูนปั้นแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ส่วนอาคารสร้างด้วยอิฐขนาดใหญ่ และศิลาแลงประดับลายปูนปั้น ชาวทวารวดีเป็นพุทธมามะกะที่เคร่งครัด มีการสร้างพระพุทธรูปเพื่อการเคารพบูชาเป็นจำนวนมาก ลักษณะพระพุทธรูปสมัยนี้ คือรูปร่างองค์พระ สะอาดสง่างามพระอังสะใหญ่ บั้นพระองค์เล็ก จีวรบางแนบติดองค์ พระพักตร์แบนบ่งความเป็นท้องถิ่น คือขมวดพระเกศาใหญ่ พระพักตร์กว้าง พระขนงโค้งติดกันเป็นรูปปีกกา พระเนตรโปน พระนาสิกค่อนข้างแบน พระโอษฐ์หนา พระพุทธรูปมักเป็นท่าประทับยืนตรง พระหัตถ์มักอยู่ในกิริยาแสดงธรรมทั้งสองพระหัตถ์แบบประทับนั่งสมาธิและแบบนั่งห้อยพระบาททั้งสองข้างคล้ายนั่งเก้าอี้ ส่วนใหญ่มักสร้างด้วยศิลา มีชิน (หมายถึง โลหะเจือชนิดหนึ่ง ประกอบด้วยตะกั่วและดีบุก นิยมใช้ทำพระเครื่อง) บ้างก็มีแต่ทองคำเล็ก นอกนั้นก็พบมักเป็นรูปธรรมจักรมีกวางหมอบอยู่ข้างล่างด้านหน้า พระพุทธรูป มีทั้งสลักจากหินทำด้วยดินเผา และหล่อด้วยสำริด สมัยแรกทำตามอย่างอินเดียอย่างมาก

ต่อมาผสมผสานอิทธิพลพื้นเมืองจนเป็นแบบเฉพาะของทวารวดี ธรรมจักรและกวางหมอบ สลักจากหิน แสดงถึงปฐมเทศนาพระพิมพ์ พบมากเช่นกัน สร้างขึ้นเพื่อสืบอายุพระศาสนา พบคล้ายคลึงกันในเมืองโบราณทุก

¹³ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, ศิลปะในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๔. หน้า ๕-๖.

¹⁴ ศักดิ์ชัย สายสิงห์ ศิลปะทวารวดี : วัฒนธรรมพุทธศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดนไทย. (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓๑.

แห่ง ทุกภาคของประเทศ ประติมากรรมสมัยนี้ได้รับอิทธิพลอินเดียสมัยคุปตะ ซึ่งเจริญแพร่หลายทางภาคกลางและ ตะวันตกของอินเดียระหว่างพุทธศตวรรษที่ 10-11 จนถึงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-13 ซึ่งสมัยคุปตะเป็นสมัยที่ เจริญสูงสุด เรียกว่า คลาสสิกของอินเดีย

4.4 รูปแบบสถาปัตยกรรมของพระปฐมเจดีย์

พระปฐมเจดีย์ ถือว่าเป็นพระเจดีย์องค์แรกที่สร้างขึ้นในประเทศไทย ประมาณ พ.ศ. 300 สมัยที่พระเจ้า อโศกมหาราชทรงส่งสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ พระโสมณะ พระอุตตระ และคณะได้เดินทางมาประกาศพระพุทธศาสนาที่ดินแดนสุวรรณภูมิ องค์พระเจดีย์ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันไม่ใช่องค์เดิม แต่เป็นพระ เจดีย์ที่ก่อสร้างขึ้นมาใหม่หุ้มองค์เดิมไว้

พระปฐมเจดีย์องค์เดิมมีลักษณะเหมือนพระเจดีย์ที่สาญจี ประเทศอินเดีย (ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศก มหาราชเหมือนกัน) กล่าวคือ มีลักษณะขององค์พระเจดีย์เป็นรูปกลม เหมือนโอหรือขันน้ำคว่ำ พระเจดีย์องค์ระฆัง คว่ำ เรียกว่า ทรงกลม หรือลอมฟาง¹⁵ แต่เราจะไม่คุ้นเคยเหมือนระฆัง เพราะรูปแบบคลี่คลายมาใกล้กับระฆัง¹⁶ มี ฐานรองรับอยู่ส่วนล่าง เหนือองค์ระฆังมียอด “บัลลังก์” ข้างบนทำเป็นพุทธอาสน์สี่เหลี่ยมตั้งไว้ขึ้นไปเป็นทรงกรวย “ปล้องไฉน” และปลี มีฉัตรปักเป็นยอด ฐานพระเจดีย์ทำเป็นสี่เหลี่ยม รอบฐานทำเป็นที่เดินประทักษิณ พระปฐม เจดีย์องค์เดิมมีขนาดความสูง 19 วา 2 ศอก (หรือ 39 เมตร) ถูกทิ้งให้กรำร้างไม่มีใครดูแลอยู่ระยะหนึ่ง สมัยที่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะทรงผนวชอยู่ เสด็จฯไปนมัสการพระปฐมเจดีย์หลายครั้ง ทรงเห็นว่า เป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่ เมื่อขึ้นครองราชย์ จึงได้โปรดฯให้ก่อสร้างพระเจดีย์แบบลังกาครอบพระเจดีย์องค์เดิมไว้เมื่อ พ.ศ. 2396 มีขนาดความสูง 120 เมตร 45 เซนติเมตร

องค์พระปฐมเจดีย์ เป็นปูชนียสถานอันสำคัญของประเทศไทย อยู่ในวัดพระปฐมเจดีย์พระราชมหาวชิราวุธ มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์ พระโคตมพุทธเจ้าองค์พระปฐมเจดีย์ เป็นพระเจดีย์ใหญ่

รูปแบบของพระเจดีย์ในสมัยทวารวดี

¹⁵ นริศรานันต์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สารานุกรมไทย, เล่มที่ ๕, (กรุงเทพฯ : ครู สภา, ๒๕๐๕), หน้า ๓๓๔.

¹⁶ สันติ เล็กสุขุม, เจดีย์ ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๕๒), หน้า ๔๐.

พระพุทธศาสนาได้มาประดิษฐานในประเทศสยามในคราวเมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชให้เที๋ยวสอนพระพุทธศาสนาไปยังนานาประเทศ ว่าตามหลักฐานอันมีโบราณวัตถุปรากฏ ประกอบกับเรื่องพงศาวดารรู้ได้แน่ชัดว่าพระพุทธศาสนามาประดิษฐานในสยามประเทศแต่สมัยเมื่อยังเป็นถิ่นฐานของชนชาติลาว (ละว้า) ราชธานีตั้งอยู่ ณ เมืองนครปฐม ซึ่งเรียกนามในสมัยนั้นว่าเมืองทวารวดี ด้วยมีพระพุทธเจดีย์ใหญ่น้อย เช่น พระปฐมเจดีย์ เป็นต้นปรากฏอยู่เป็นสำคัญ และยังมีพระพุทธเจดีย์ที่แห่งอื่นในประเทศสยามนี้ต่างกัน พอเป็นที่สังเกตว่าลัทธิต่าง ๆ อันเกิดขึ้นในการถือพระพุทธศาสนาได้มาถึงประเทศสยาม

การที่ประเทศไทยได้รับศิลปะวัฒนธรรม ทางพระพุทธศาสนาจากอินเดียสมัยโบราณ เพราะว่าประเทศอินเดีย มีความเจริญทางอารยธรรมอย่างสูงและมีการเผยแผ่อารยธรรมออกสู่ประเทศข้างเคียงอย่างกว้างขวาง ทั้งทางบกและทางทะเล¹⁷

พระพุทธศาสนาแรกมาประดิษฐานในประเทศสยาม เมื่อตั้งราชธานีอยู่ ณ เมืองนครปฐมนั้น มีโบราณวัตถุบางอย่างปรากฏอยู่ที่พระปฐมเจดีย์ คือ ศิลปะทำเป็นรูปพระธรรมจักรเหมือนอย่างเช่นที่ชาวอินเดียสร้างกันในสมัยเมื่อก่อนมีพระพุทธรูป และภาษาที่จารึกพระธรรมเป็นภาษามคธ กับทั้งยังมีคติที่ถือกันเมื่อก่อนมีพระพุทธรูป เช่น ทำพระแท่นพุทธอาสน์และรอยพระพุทธบาทเป็นที่สักการบูชาปรากฏต่อมาในประเทศนี้อีกหลายอย่าง สิ่งสำคัญเหล่านี้แสดงว่าพระพุทธศาสนาซึ่งแรกมาประดิษฐานในประเทศไทย เป็นลัทธิเถรวาทอย่างเช่นที่พระเจ้าอโศกมหาราชให้เที๋ยวสั่งสอนไปยังนานาประเทศ จึงสันนิษฐานว่าพระพุทธศาสนาประดิษฐานในประเทศไทยตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 500¹⁸

สมัยทวารวดี ประมาณแต่ พ.ศ. 500 พระพุทธเจดีย์สมัยทวารวดีมีอยู่ที่เมืองนครปฐมมากกว่าแห่งอื่น เป็นพระพุทธเจดีย์เก่าที่สุดที่มีในประเทศไทย และเชื่อได้ว่าได้แบบอย่างมาแต่มคธราชรัฐ วัตถุที่สร้างเป็นพระพุทธเจดีย์ในสมัยนี้เห็นจะมีทั้ง 1.พระธาตุเจดีย์ 2.บริโภคเจดีย์ 3.พระธรรมเจดีย์ 4. อุเทสิกะเจดีย์ครบ 4 อย่าง ถือการสร้างพระธาตุเจดีย์เป็นสำคัญยิ่งกว่าอื่นใด ด้วยการที่พระเจ้าอโศกมหาราชแจกพระบรมสารีริกธาตุ ไปประดิษฐานยังนานาประเทศดังกล่าวมาแล้ว ที่ในแขวงจังหวัดนครปฐม จึงมีพระสถูปอย่างใหญ่โตหลายองค์ คือ พระปฐมเจดีย์

¹⁷ สุภัทรดิศ ดิศกุล, ศ. มจ. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึงพ.ศ. ๒๐๐๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งแสงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๕), หน้า ๕-๑๐.

¹⁸ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานพระพุทธเจดีย์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์เนตพรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๐๓), หน้า ๑๖๙-๑๗๐.

เป็นต้น พระสถูปที่สร้างในสมัยทวารวดีใช้ก่ออิฐถือปูนปั้นลายประกอบ ไม่ก่อด้วยแลงหรือศิลาเหมือนพระพุทธเจดีย์ชั้นหลังต่อมา รูปสัณฐานพระสถูปที่สร้างในสมัยนั้น มีฐานทักษิณทำเป็นสี่เหลี่ยม องค์พระสถูปกลมเป็นทรงโอคว่ำ (ทำนองเดียวกับพระมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราชทุกวันนี้) แต่ยอดเดี่ยว ส่วนพระบริโภคเจดีย์สันนิษฐานว่าคงจะได้พันธ์พระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยามาปลูกแต่ในสมัยนั้นเป็นต้น ประเพณีที่ชอบปลูกต้นศรีมหาโพธิ์ในสมัยต่อมา แต่ต้นเดิมสูญไปเสีย ไม่มีเค้าเงื่อนเหลือปรากฏอยู่ พระธรรมเจดีย์ในสมัยทวารวดีชอบจารึกคาถาอาริยสัง “เยธมมา” เป็นภาษามคธในพระเจดีย์วัตถุต่าง ๆ จารึกแผ่นอิฐที่ใช้ก่อสร้างพระสถูป พระอุทลิกะเจดีย์นั้นมีปรากฏหลายแห่งมักทำด้วยศิลา ในอินเดียสมัย

พระเจ้าอโศกมหาราช ทำเป็นรูปพระสถูป (ฐานสี่เหลี่ยมองค์พระสถูปกลม) ลักษณะเหมือนบาตรคว่ำ ยอดทำคล้ายกับจานถาดวางซ้อนกันขึ้นไปเป็นหลายชั้น สิ่งทีกล่าวมานี้อยู่ที่พิพิธภัณฑสถานที่พระปฐมเจดีย์และที่กรุงเทพฯ สันนิษฐานว่าในพวกอุทลิกะเจดีย์ที่เกิดขึ้นในสมัยทวารวดี เห็นจะทำพุทธอาสน์ซึ่งเป็นต้นเค้าของอาสนบูชา¹⁹ ศิลปะแบบศรีวิชัย เป็นชื่อที่ใช้เรียกศิลปะทางภาคใต้ของไทย ซึ่งคล้ายกับศิลปะในเกาะสุมาตรา และเกาะชวา ศูนย์กลางของอาณาจักรยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่ว่าควรจะอยู่ที่ใดแน่ ในไทยมีศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนมากเกี่ยวเนื่องในพุทธศาสนาเถรวาท พระเจดีย์ของศรีวิชัยสามารถแบ่งได้เป็น 2 แบบใหญ่ คือ 1. พระเจดีย์ทรงปราสาท 2. พระเจดีย์ทรงกลม ตัวอย่างของพระเจดีย์ทรงปราสาทแบบศรีวิชัยที่น่าสนใจคือ พระบรมธาตุไชยาซึ่งเป็นพระเจดีย์เกี่ยวเนื่องกับ พุทธศาสนาเถรวาท เป็นอาคารยอดสี่เหลี่ยมซ้อนกัน 3 ชั้น ที่มุมของแต่ละชั้นจะมีพระเจดีย์ที่มุม ตั้งอยู่บนฐานยกเก็จแบบมีเสาอิงประดับ อาคารชั้นล่างสุดมีมุขยื่น 4 ด้านประดับด้วยซุ้มจระนำ ที่มุมทั้งสี่ของทุกชั้นจะมีพระเจดีย์เล็กประดับ พระเจดีย์นี้องค์ระฆังจะคอดกลาง เป็นเอกลักษณ์พิเศษของพระเจดีย์ศรีวิชัย ส่วนยอดบนสุดนั้นถูกซ่อมต่างไปจากเดิมในสมัยรัชกาลที่ 5 ตัวอย่างของพระเจดีย์แบบทรงกลมของศรีวิชัย คือ พระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช เดิมคงเป็นลักษณะแบบศรีวิชัย แบบที่มีในวัดพะโคะและวัดสะทิงพระ แต่ถูกซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงเป็นทรงลังกาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 ตามทางข้างระเปียงคดพระบรมธาตุมีพระเจดีย์แบบ 5 ยอดองค์หนึ่งถือว่าเป็นแบบศรีวิชัย ตัวฐานเป็นย่อมุมเพื่อรับองค์พระเจดีย์ประธาน ซึ่งเป็นลักษณะเอวคอดแบบศรีวิชัย ตัวอย่างของพระเจดีย์แบบศรีวิชัยอื่นๆ ได้แก่ พระเจดีย์ทรงแบบปาละ วัดพะโคะ จ.สงขลา พระเจดีย์ทรงแบบปาละและพระเจดีย์วัดสะทิงพระ จังหวัดสงขลา

¹⁹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **ตำนานพระพุทธเจดีย์**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์แผนศพรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๐๓), หน้า ๑๘๘.

สรุป พระพุทธเจดีย์สมัยทวารวดีในเมืองนครปฐมเป็น พระพุทธเจดีย์เก่าที่สุดที่มีในประเทศไทย และเชื่อได้ว่าได้แบบอย่างมาแต่มคธราชฐ วัตถุที่สร้างเป็นพระพุทธเจดีย์ในสมัยในสมัยนี้เห็นจะมีทั้ง 1.พระธาตุเจดีย์ 2. บริโภคเจดีย์ 3.พระธรรมเจดีย์ 4. อุเทสิกเจดีย์ครบ 4 อย่าง ถือการสร้างพระธาตุเจดีย์เป็นสำคัญยิ่งกว่าอื่นใด

รูปแบบของพระเจดีย์สมัยทวารวดี แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1) แบบฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส องค์ระฆังทรงโอคว่ำ ส่วนยอดเหนือรัตนบัลลังก์มีลักษณะยาวเรียวยาว รูปแบบของพระเจดีย์ที่แพร่หลายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยนั้น สถาปัตยกรรมสมัยทวารวดี พบทั้ง อาคารสถานและพระสถูปเจดีย์ แต่มีสภาพไม่สมบูรณ์ เหลือเพียงบางส่วนที่สามารถศึกษาได้ เป็นอาคารสถานที่ มักก่อด้วยอิฐล้วน โดยเรียงอิฐให้ด้านยาว กับด้านสกัดอยู่ในแนวเดียวกัน ใช้ดินเป็นตัวประสาน ทับหลังและธรณี ประทุทำด้วยศิลา นิยมประดับอาคารด้วย ประติมากรรมปูนปั้นและดินเผา ที่ทำเป็นรูปต่าง ๆ เครื่องบนของ อาคารนั้น ไม่อาจทราบรูปทรงที่แท้จริง นอกจากสันนิษฐานจากส่วนที่เหลือ เปรียบเทียบกับศาสนสถานของ อินเดียในสมัยคุปตะ พุทธศตวรรษที่ 9-11 พอประมวลได้ว่า “มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ฐานยกสูง ตรงกลางเป็น พระสถูปใหญ่ รอบสถูปมีมุขยื่นออกมา มีซุ้มสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่สี่ทิศ มีบันไดทอดลงมาทั้ง 4 ด้าน”²⁰

2) แบบฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส เช่นกันแต่องค์ระฆังเป็นรูปบาตรคว่ำ ปล้องไฉน ยอดทำยอดคล้ายจาน วางซ้อนกันขึ้นไปเป็นหลายชั้นๆ เป็นแผ่นกลมแบน วางซ้อนทับกันขึ้นไปคล้ายฉัตร ปลีเป็นรูปดอกบัวตูม²¹ สิ่งที กล่าวมานี้อยู่ณ.พิพิธภัณฑสถานที่พระปฐมเจดีย์และที่กรุงเทพมหานคร สันนิษฐานว่าอยู่ในพวกอุเทสิกเจดีย์ที่เกิดขึ้นในสมัยทวารวดี²²

สรุป พระสถูปที่สร้างในสมัยทวารวดีใช้ก่ออิฐถือปูนปั้นลายประกอบ ไม่ก่อด้วยแลงหรือศิลาเหมือนพระ พุทธเจดีย์ชั้นหลังต่อมา รูปสัณฐานพระสถูปที่สร้างในสมัยนั้น มีฐานทักษิณทำเป็นสี่เหลี่ยม องค์พระสถูปกลมเป็น

²⁰ กรมศิลปากร, หนังสือเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมเนื่องในโอกาสเปิดศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิศวะพีเพาเวอร์พอยท์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๔.

²¹ สมพงษ์ สันติสุขวัฒน์ นาวาตรี, “การศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๖๗.

²² สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานพระพุทธเจดีย์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์เนตส์ พรินติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๐๓), หน้า ๑๘๘.

ทรงโอคว่ำ (ทำนองเดียวกับพระมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราชทุกวันนี้) แต่ยอดเตี้ย ส่วนพระบริโศภเจดีย์ สันนิษฐานว่า คงจะได้พันธ์พระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยามาปลูกแต่ในสมัยนั้นเป็นต้น มีฝั่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ฐานยกสูง ตรงกลางเป็นพระสถูปใหญ่ รอบสถูปมีมุขยื่นออกมา มีซุ้มสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่สี่ทิศ มีบันไดทอดลงมาทั้ง 4 ด้าน

4.2 วิเคราะห์คุณค่าของพุทธศาสนสถานจากอดีตถึงปัจจุบัน

พระเจดีย์หรือพุทธศาสนสถานคือสัญลักษณ์แห่งยิ่งใหญ่และความดีงาม พระเจดีย์เป็นสัญลักษณ์ด้านศาสนาในสังคมไทย นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คนโบราณเมื่อว่างจากภารกิจการทำงานก็จะพากันสร้างวัด สร้างพระเจดีย์ ด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กันออกไป แต่โดยสรุปแล้วล้วนเป็นวัตถุประสงค์เชิงศาสนาทั้งหมด การสร้างพระเจดีย์ ย่อมให้ความรู้สึกพิเศษแก่คนไทย พระเจดีย์เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความยิ่งใหญ่ ผู้ประสงค์บุญก็ได้ความรู้สึกที่เป็นบุญพิเศษ ความจริง พระเจดีย์เป็นวัตถุธรรมดาชนิดหนึ่ง เป็นหิน ปูน ทราย อิฐ แต่เมื่อก่อให้เป็นรูปร่างเสร็จแล้ว กลับให้ความรู้สึกที่ไม่ธรรมดา เหมือนกับพระพุทธรูป พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญแก่จิตใจ นั่นคือให้ความสำคัญแก่ความรู้สึก เมื่อจิตใจรวมอยู่ที่ใด ความศักดิ์สิทธิ์ก็รวมที่นั่น ข้อสำคัญที่สุดคือการรวมจิตใจ นั่นคือรวมพลังศรัทธา จุดเด่นของพระเจดีย์คือเป็นที่รวมพลังศรัทธา รวมพลังจิตใจ รวมพลังศักดิ์สิทธิ์ พระเจดีย์ถือเป็นสิ่งดึงดูดใจที่ดีที่สุดของสังคมไทย ยังจะต้องมีการสร้างต่อเนื่องไม่ขาดสาย โดยสรุปแล้ว พระเจดีย์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่กับสังคมไทย เป็นศูนย์รวมแห่งคุณความดีหลายอย่าง เช่น

1. **บรรพบุรุษ** คนโบราณนิยมที่จะสร้างพระเจดีย์เพื่อบรรจุอัฐิธาตุของบรรพบุรุษ ในพระเจดีย์จึงมีบรรพบุรุษสถิตอยู่ แม้จะเป็นเพียงชิ้นส่วนกระดูก แต่ให้ความอบอุ่นแก่ลูกหลานได้

2. **ความกตัญญูกตเวทิตาธรรม** คนไทยสำนึกในคุณความดีของบรรพบุรุษ จึงสร้างพระเจดีย์เป็นที่บรรจุอัฐิธาตุ แม้ท่านเหล่านั้นจะเสียชีวิตไปแล้ว ลูกหลานก็ยังอยากที่จะยกย่องเชิดชู ประกาศคุณความดีของตนให้โลกรู้ เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิตาธรรม

3. **ความศรัทธา** พระเจดีย์ที่สำคัญในประเทศไทยล้วนมีพระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรรจุอยู่ หรือมีพระบรมธาตุ พระธาตุบรรจุอยู่ เช่น พระเจดีย์ภูเขาทอง วัดสระเกศ พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุหิรัญผุยัย จังหวัดลำพูน พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม พระบรมธาตุเจดีย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พระธาตุ (พระเจดีย์) เหล่านี้ เป็นศูนย์รวมศรัทธามหาศาลของมหาชนทุกสารทิศ หลังไหลมารวมกันบูชาสักการะไม่ขาดสาย พระเจดีย์ถือเป็นแดนศักดิ์สิทธิ์ มีคนกล่าวว่า “ประเพณีการสร้างพระเจดีย์นี้ ถือเป็นความชาญฉลาดของบรรพบุรุษไทยที่จะสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีไทยสู่ลูกหลานชั่วกัลป์ เป็นมรดกตกทอด

สืบเนื่องไปเป็นพันๆปี พระเจดีย์แสดงถึงความเป็นไทย เป็นพุทธศาสนสถานเป็นมิ่งขวัญคู่บ้านคู่เมือง เป็นที่กราบไหว้บูชาของพุทธชาวพุทธ บ่งบอกถึงความรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาและจิตใจของคนไทย

4.3 ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนทุนวิจัยในการศึกษาเรื่องของพุทธศาสนสถานเพราะเป็นเรื่องที่สำคัญเกี่ยวเนื่องกับศรัทธาและความเชื่อของชาวพุทธ ในการไปกราบไหว้ สักการบูชา พระเจดีย์ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง และเป็นที่เคารพกราบไหว้ในพระพุทธศาสนา

2. ทางโรงเรียนควรส่งเสริมให้มีการเข้าเยี่ยมชมพุทธศาสนสถานที่เป็นสถานที่ควรแก่การให้ลูกหลานได้รู้จัก ได้เข้ามาเรียนรู้ มาพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของตัวเอง เพื่อการใช้ชีวิตประจำวันอย่างมีสติ มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้ปฏิบัติต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ในเข้าใจถึงวิธีการการปฏิบัติให้เกิดผลดีตลอดไป

3. กรมโบราณคดีควรดูแลรักษาศาสนสถานที่สำคัญๆต่างไว้ให้คงอยู่ชั่วลูกหลานเพื่อจะได้ศึกษาประวัติศาสตร์ความสำคัญและความเป็นมาต่าง

4.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องการสักการะพุทธศาสนสถาน กับบรรพชนทางตะวันตก
2. ควรศึกษาเรื่องความเป็นมาของพุทธศาสนสถาน และความโดดเด่นว่ามีอะไรบ้างที่น่าสนใจในการก่อสร้างพระเจดีย์ในพุทธศาสนสถานให้มีการเคารพบูชา ศรัทธาในพุทธศาสนา
3. ควรศึกษาวิเคราะห์คุณค่าที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในไปกราบสักการะพุทธศาสนสถานในอินเดีย

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย. **อรรถกถาบาลี . ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(1) หนังสือ

กรมศิลปากร. **วิวัฒนาการพุทธสถานไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2533.

พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตโต). **จาริกบุญ-จาริกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, 2546.

สุภัทรดิศ ดิศกุล. ศ. มจ. **ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึงพ.ศ. 2000**. กรุงเทพมหานคร : บริษัททุ่ง แสง กา รพิมพ์ จำกัด, 2535.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**. กรุงเทพมหานคร : นาม มี บุ๊คพับ ลีเคชั่น, 2556.

สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. **ตำนานพระพุทธเจดีย์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บรรณาการ, 2544.

สันติ เล็กสุขุม. **เจดีย์ ความเป็นมาและศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์แอนด์ พริ้นติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, 2535.

เอเดรียน สนอดกราส. **สัญลักษณ์แห่งพระสถูป**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

(2) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย

สมพงษ์ สันติสุขวันต์. นาวาตรี “การศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี” .

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราช วิทยาลัย, 2550.

พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมปญโญ). “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกขุปริหานิยธรรม 7 ของ คณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

พระมหาสมชาย ธีรภาโส (บุญเกลี้ยง). “การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ ใน สังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลง กรณ ราชวิทยาลัย, 2546.

(3) บทความ/สาระสังเขปออนไลน์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.thai.tourismthailand.org [20

สิงหาคม 2558

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ความหมายของสถูปเจดีย์ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://th.wikipedia.org/wiki> [วันที่ 5 กันยายน 2558].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ความหมายของสถูปเจดีย์ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://th.wikipedia.org/wiki> [วันที่ 5 กันยายน 2558].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ความหมายของสถูปเจดีย์ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://th.wikipedia.org/wiki> [วันที่ 5 กันยายน 2558].

2. ภาษาอังกฤษ :

N.S.Ramaswami, **Indian Monument**, New Deli : Abhinav Pablications, 1979.

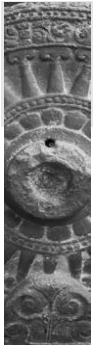
Robert Knox, **Amaravati Buddhist Sculpture from the Great Stupa**, London : Adivisionof British Museum Publications Ltd, 1992.

Sushila Pant, **The Origin And Development of Stupa Architecture in India**, Varannasi : J.D. Bhattacharya for Bharata Manisha, 1976.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์
สถานที่เกิด	อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
ที่อยู่ปัจจุบัน	252/192 ซอยพหลโยธิน 32 ถนน พหลโยธิน แขวง จันทระเกษม เขต จตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
การศึกษา	ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2524 ปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2549 ปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การบริหารการจัดการ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม) MBA พ.ศ. 2555 ปริญญาเอก พระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย
ตำแหน่งหน้าที่	กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอสเอ็มซี อินเทอร์เน็ตดีจิง คอนซัลท์ติ้งแอนด์ แทรเวล จำกัด ผู้ช่วยประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อุปนายกสมาคมสื่อมวลชน เพื่อการท่องเที่ยว
การทำงานปัจจุบัน	CEO บริษัท เอสเอ็มซี อินเทอร์เน็ตดีจิง คอนซัลท์ติ้งแอนด์แทรเวล จำกัด สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมสื่อมวลชน เพื่อการท่องเที่ยว

กำเนิดพระเครื่องในราชสำนักพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

King Rama V's Royal Court and the Origin of Small Buddha Amulets

วิศรุต บวงสรวง

Witsaroot Buangsuang

นักศึกษาลัทธิสุตตรปรัชญาคุณฐิบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

bbuangsuang@gmail.com

บทคัดย่อ

งานศึกษานี้ มุ่งค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในเรื่องพระเครื่องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ว่ามีพัฒนาการความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อย่างไร โดยใช้วิธีวิทยาทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ผ่านการรวบรวม วิพากษ์ และวิเคราะห์ตีความหลักฐานเหล่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากงานศึกษาที่ผ่านมายังไม่ให้ความสำคัญกระจ่างชัดนักเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์กับการจัดสร้างพระเครื่อง ในการวิจัยนี้ เลือกศึกษาบทบาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 กับการสร้างพระเครื่อง ทั้งนี้เพราะรัชสมัยของพระองค์เผชิญกับแรงกดดันทางการเมืองจากลัทธิจักรวรรดินิยมที่กำลังล่าเมืองขึ้น และพระองค์กำลังเร่งรัดพัฒนาชาติให้เจริญทัดเทียมโลกตะวันตก

ผลการค้นคว้า ปรากฏว่า ราชสำนักสยามมีความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์และเครื่องรางของขลังอยู่ก่อนหน้านี้อย่างแน่นอน หากทว่าเป็นการประดิษฐ์สร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อพิทักษ์รักษาองค์พระมหากษัตริย์เท่านั้น จนกระทั่งถึงช่วงรัชกาลที่ 5 เมื่อจะต้องทรงส่งเจ้านายเชื้อพระวงศ์ไปศึกษาต่อยังชาติตะวันตกซึ่งเป็นดินแดนของเจ้าลัทธิล่าอาณานิคมและเป็นโลกของชาวคริสต์ ทรงหวังว่าเจ้านายเหล่านั้นจะลืมนิคมและพระพุทธรูปศาสนา จึงทรงสร้างและพระราชทานพระเครื่องทองคำองค์เล็กให้เจ้านายเหล่านั้น เพื่อเป็นวัตถุที่เป็นเครื่องเตือนสติให้ระลึกว่า เมื่ออยู่ห่างบ้านต่างเมืองก็อย่าได้ลืมนิคมตนนั้นเป็นชนชาวพุทธสยาม และมาร่ำเรียนเพื่อกลับไปพัฒนาชาติบ้านเมือง นอกจากนี้ยังทรงสร้างเหรียญที่ระลึกพระราชทานเด็กและราษฎรทั่วไปอีกด้วย วัตถุดังกล่าวได้กลายมาเป็นสิ่งที่สร้างเครือข่ายความจงรักภักดีระหว่างเจ้านายและราษฎรเหล่านั้นกับสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วย อันนับได้ว่าเป็นพัฒนาการสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพระเครื่องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในประเทศไทย

คำสำคัญ : พระเครื่องทองคำองค์เล็ก, ราชสำนัก, พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

Abstract

The Monarchy has an important role in historical development of Small Buddha Amulets, is the main argument of this research. Although, Small Buddha Amulets have been studied by many previous work, but still disclearified. Especially, the main topic, The Monarchy and Small Buddha Amulets have been unwittingly overlooked. To overcome these problems, this research aims to study the relationship between The Small Buddha Amulets and Thai Monarchy under the historical development, social and cultural dynamics. The study uses the historical methodology to investigate this problem, by collected many historical evidences, critique and interpreted.

This study chose King Rama V reign to study because this period was threaten by the Western colonialism. In the early reign, the Golden Small Buddha Amulets were created by King Rama V. Those amulets were bestowed on many Princes, who had been sent to study in the western world under the face of Siam and Western colonialism. King Rama V used the golden amulets to remind his sons and brothers to stabilize on Buddhism and loyal to the Monarchy. Moreover, King Rama V gave the medals to many people and children. The King's medals connected people to be the loyal subject. The origin of Golden Amulets and the Royal Medals by King Rama V, was an important historical development of amulet culture in Siam history.

Keyword: Golden Small Amulets, Royal Court, King Rama V

บทนำ

งานศึกษานี้เป็นการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ เพื่อมุ่งอธิบายว่า “ราชสำนักและสถาบันพระมหากษัตริย์ ในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการก่อตัวของ วัฒนธรรมการสร้างพระเครื่องในหมู่ชนชั้นนำของสังคมสยาม” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่พระมหากษัตริย์ทรงมี บทบาทในการประดิษฐ์สร้างพระพุทธรูปทั้งในเชิงการประกอบสร้างความหมาย (construction of meaning) และประดิษฐ์สร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์แบบใหม่ขึ้นมา อันจะกลายเป็นวัฒนธรรมที่แพร่หลายในวงกว้างในระยะต่อมาด้วย พระเครื่องดังกล่าวมีผลต่อการส่งผ่านอุดมการณ์ความจงรักภักดีระหว่างพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระราชทานพระ เครื่องนั้น กับบรรดาผู้ที่ได้รับพระราชทานด้วย การศึกษาประเด็นดังกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะทำให้องค์ความรู้ว่า ด้วยพระมหากษัตริย์กับพระเครื่องในมิติประวัติศาสตร์กระจ่างชัดมากขึ้นตามไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. ศึกษาบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ กับการสร้างพระเครื่องที่สัมพันธ์กับบริบททางการเมืองไทยช่วงพุทธทศวรรษ ๒๔๑๐-๒๔๕๐
๒. ศึกษากระบวนการจัดสร้าง รูปแบบ ความหมาย และเป้าหมายในการจัดสร้างพระเครื่องที่สัมพันธ์กับการเมืองไทยในช่วงรัชกาลดังกล่าว ว่ามีนัยสำคัญต่อการเมืองภายในราชสำนัก และความสัมพันธ์กับราษฎรทั่วไปอย่างไร

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการศึกษา เมื่อผู้วิจัยรวบรวมเอกสารชั้นต้น อันได้แก่ พระราชพงศาวดาร เอกสารจดหมายเหตุ ราชกิจจานุเบกษาฯ และเอกสารชั้นรอง อาทิ งานวิจัย บทความต่างๆ แล้ว งานวิจัยนี้จะวิพากษ์ภายนอกและภายในต่อหลักฐานตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ จากนั้นจะได้ตีความหลักฐานชั้นต้นทั้งที่เป็น หลักฐานประเภทวัตถุ สิ่งพิมพ์ลักษณะต่าง ๆ ประมวลรวมกับหลักฐานชั้นรองอันได้แก่ งานวิจัยและบทวิเคราะห์อื่น ๆ เพื่อฉายภาพทางประวัติศาสตร์ว่าการสร้างพระเครื่องในราชสำนักรัชกาลที่ ๕ เริ่มขึ้นได้อย่างไร

1. บริบทความเชื่อเชิงไสยศาสตร์ในสังคมสยาม ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์-พุทธทศวรรษ 2410

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงสั่งห้ามการบูชาปลัดขิกช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงมีประกาศหลายฉบับที่สะท้อนถึงการวิพากษ์ความเชื่อของราษฎรและมุ่งจัดระเบียบสังคมด้วย เช่น ทรงประกาศมิให้ราษฎรหลงเชื่อข่าวลือที่ว่าถ้าใครจุดไฟในเหย้าเรือนที่เวลาพลบค่ำไปจนรุ่งจะเกิดโรคภัยไข้เจ็บ ทรงอธิบายว่าเป็นข่าวลือที่พวกผู้ร้ายหวังให้ทำการปล้นได้ โดยสะดวก(ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2547,น.76-77) ประกาศห้ามมิให้เชื่อในหมอไสยศาสตร์และไม่ต้องตื่นตระหนกข่าวลือเกี่ยวกับอาเภทที่เกิดจากดาวหาง ดังที่ทรงประกาศว่า“ขอให้ราชการแลราษฎรทั้งปวง อย่าเชื่อมดอหมอดูคนทรงผีว่าอย่างนี้ อย่างนั้น เพราะดาวหางที่จะขึ้นในปีนั้นเลย...แลเมื่อปีเปลี่ยนแผ่นดินทั้งสามคราวนั้น ดาวหางก็ไม่ มี ไม่เห็นว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดินเป็นอันตรายนเพราะดาวหาง...”(ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2547,น.289-292)

เซอร์จอห์น เบาว์ริง (Sir John Bowring) ทูตอังกฤษที่เดินทางเข้ามาในสยามเพื่อทำสนธิสัญญาการค้าในสมัยรัชกาลที่ 4 บันทึกว่า หมอดูเป็นอาชีพที่มีอิทธิพลมากต่อชีวิตของชาวสยาม รวมถึง “...เครื่องรางธรรมดาๆ นั้น ประกอบด้วยลูกปัดเงินและทองร้อยในเส้นด้ายที่พระภิกษุสงฆ์ได้ปลุกเสก หรือแผ่นโลหะเล็กๆ ที่มีการจารึกอักขระลึกลับ ส่วนมากแล้วสายสร้อยคอของพวกผู้หญิงจะถูกจุ่มลงในน้ำมัน ในกรณีที่เชื่อว่าคนเจ็บไข้กำลังตกอยู่ในภาวะอันตราย จะตามผู้วิเศษมารักษา ผู้วิเศษจะปั้นตุ๊กตาดินเหนียว น้ำเข้าไปในปากแล้วเผา โดยสัญญาว่าพวกเขาจะได้ใช้เวทย์มนต์ย้ายโรคร้ายเหล่านั้นเข้าไปอยู่ในตุ๊กตาแล้ว...” (เซอร์จอห์น เบาว์ริง, 2547.น.143-144,280-281)

สอดคล้องกับที่คาร์ล บ็อค (Carl Bock) นักธรรมชาติวิทยาชาวเยอรมันที่เข้ามาสำรวจสภาพภูมิศาสตร์สยาม ช่วง พ.ศ.2424 (ค.ศ.1881) บันทึกถึงความเชื่อในเรื่องเครื่องรางของชาวสยามว่า ในช่วงเกิดภัยโรคระบาดประชาชนพากันเชื่อถือเครื่องรางและไสยศาสตร์มากกว่ายาสมัยใหม่ที่ได้รับแจก ทั้งที่เป็นแผ่นตะกุด ลูกดีบุกกลมๆ เจาะรูร้อยด้วยเชือกคาคไไว้ที่เอว โดยเครื่องรางที่พบมากที่สุด คือ เส้นด้ายผูกข้อมือที่พระสงฆ์เสกแล้ว บ็อคบันทึกว่า “ตลอดเวลาที่โรคคหิวาต์ระบาด ข้าพเจ้าเห็นผู้คนผูกข้อมือไว้ที่ข้อมือกันเกร่อไป แม้แต่พวกมียศสูงๆก็ยืนยันกับข้าพเจ้าว่าเครื่องรางนี้สามารถขับไล่วิโรคภัยได้” เขายังพบว่าบ่อนการพนันแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์โดยมีการตั้งรูปปั้นนางกวักไว้บนโต๊ะบูชา กิจกรรมจำหน่ายพระพุทธรูปในกรุงเทพฯนั้นก็ปรากฏว่า “ตามถนนสายใหญ่ๆนอกกำแพงเมืองออกไปมีโรงหล่อและให้เช่าพระ ซึ่งคงจะเป็นกิจการที่ได้ผลกำไรมากมายในกรุงเทพฯ อยู่สองสามโรง การให้เช่าพระนั้นมีแต่จะมั่นคงและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และยิ่งมีการชูปทองพระจริงๆหรือเอามาชูปทองใหม่มากขึ้นเท่าไร ราคาพระพุทธรูปก็ยิ่งไม่มีตกต่ำลงเลย แบบหล่อพระมีขนาดต่างๆกันตามคุณภาพและราคาให้เหมาะกับฐานะของผู้ซื้อ ตั้งแต่ปั้นด้วยขี้ผึ้งหยาบๆเคลือบเงินแผ่นเป็นแผ่นๆไปจนถึงแบบแกะด้วยไม้ อย่างประณีตละเอียดละออ”(คาร์ล บ็อค,2550,น.41,54-55,365)

ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงวิจารณ์พระเจ้าปราสาททองพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาว่าเมื่อครั้งพระราชทานเพลิงพระเจ้าลูกเธอองค์หนึ่ง แต่ขึ้นเนื้อในท้องพระศพเผาไม่ไหม้ ทรงเชื่อว่าพระเจ้าลูกเธอองค์นั้นถูกทำคุณไสยศาสตร์ พระเจ้าปราสาททองจึงทรงสั่งให้ทำลายตำราไสยศาสตร์ ราชฎรจึงพากันเอาตำราทิ้งนำกันเป็นจำนวนมาก เมื่อครั้งที่มิโหรทำนายว่าไฟจะไหม้วัง พระเจ้าปราสาททองก็ขนของหนี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิจารณ์พระเจ้าปราสาททองว่า “เชื้ออะไรยับเยินมาก”(สุจิตต์ วงษ์เทศ,2549) ครั้งเมื่อเกิดเพลิงไหม้ขึ้นในกรุงเทพฯ ราชฎรต่างพากันเชื่อข่าวลือตามที่คนทรงเจ้าทำนายว่าจะเกิดเพลิงไหม้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสงสัยว่าพวกทรงเจ้าเป็นคนวางเพลิงเสียเอง จึงทรงออกประกาศห้ามการทรงเจ้า หากผู้ใดฝ่าฝืนจะมีการลงโทษอย่างหนัก(ราชกิจจานุเบกษา, ร.ศ.109.น.375-377.) อันสะท้อนให้เห็นว่าคนทรงเจ้ามีอิทธิพลทางสังคมอย่างมากในสมัยนั้น

นอกจากนี้ ยังปรากฏคติไสยศาสตร์ที่โด่งดังที่สุดคดีหนึ่ง คือ คดีทำคุณไสยเสน่ห์ใส่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเนื่องมาจากความอิจฉาริษยาของบรรดาเจ้านายฝ่ายใน โดยผู้ก่อเหตุว่าจ้างสมิฉัน หมอทำไสยศาสตร์มาทำพิธีด้วยการนำดินฝั่งฝึพราย ดินป่าช้า กระดุกฝึพราย ด้ายมัดตราสัง เหล็กตะปูป่าช้าผี แล้วปั้นรูปขึ้น 4 รูป รูปที่ 1 ลงเลขยันต์ เขียนพระนามเดิมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนามสมเด็จพระอัครมเหสีลงในแผ่นกระดาษม้วนใส่ในรูปปั้นและเอากระดุกฝึพรายใส่ในรูปปั้นทั้ง 4 นั้นด้วย จากนั้นนำรูปปั้นนั่งหันหลังชนกันแล้วมัดด้วยด้ายตราสังผี แหวงด้วยตะปูป่าช้าผี แล้วนำรูปปั้นอีกรูปหนึ่งที่เขียนพระนามของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับรูปปั้นที่เขียนชื่อเจ้าจอมเรือนจับหันหน้าเข้าอกอดกันมัดด้วยด้ายตราสังผี แล้วเขียนยันต์ใส่กระดาษห่อรูปปั้นทั้งสองแล้วนำไปฝัง คดีไสยศาสตร์ถัดมา คือ อ้ายจิ้นแสวงทำคุณไสยใส่เจ้าจอมฝ่ายใน ด้วยการเขียนชื่อเจ้าจอมและญาติลงในกระทงมีหมากพลูลอยน้ำ มีผู้เก็บได้และอ้ายจิ้นแสวงให้การ

ยอมรับต่อตุลาการว่าตนเป็นผู้กระทำ อันเนื่องมาจากไม่พอใจที่เจ้าจอมฝ่ายในขายเรือนแพให้ผู้อื่นซึ่งให้ราคาสูงกว่าตน (เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.ร.5 รล 99/1 หนังสือราชการเรื่อง ทำเสน่ห์และทำเวทย์มนต์ต่างๆ)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยกำหนดโทษผู้กระทำความผิดคดีไสยศาสตร์ข้างต้นอย่างรุนแรง คดีอ้ายรุ่งที่ทำคุณไสยพระองค์นั้น ทรงสั่งเขียน 3 ยก 90 ที และสักหน้าผากว่า “เปนหมอเสน่ห์ แลโกหกหลอกลวง” กรณีเงินแสงทรงสั่งให้สักหน้าผากว่า “มักทำวิชาการเขียนชื่อคนลอยน้ำทำให้คนตกใจ” อีกทั้งห้ามตั้งบ้านเรือนในกรุงเทพฯและหัวเมืองที่ทรงกำหนด แม้ว่าจะทรงเห็นว่าวิชาไสยศาสตร์เหล่านี้ไม่อาจทำอันตรายแก่ใครได้ก็ตาม หากทว่าย่อมสร้างความหวาดวิตกแก่ผู้ถูกกระทำได้ รวมถึงเป็นช่องทางให้พวกหมอไสยศาสตร์ทั้งหลายแสวงหาผลประโยชน์ อันจะนำมาซึ่งความวุ่นวายในสังคมขึ้นได้ ทั้งยังทรงวิพากษ์บรรดาผู้กระทำความผิดว่า “...แลการอย่างนี้ ก็เคยมีมาเรื่อยๆไม่เปนการแปลกประหลาดอะไร...” ผู้กระทำความผิดล้วนถูกลงโทษประหารชีวิตไปไม่ใช่น้อย แต่ก็ยังไม่เข็ดหลาบ “กิริยาที่เงินแสงทำนั้นเหมือนกับคนเสียจริต” (เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.ร.5 รล99/1 หนังสือราชการเรื่อง ทำเสน่ห์และทำเวทย์มนต์ต่างๆ.น.50-54) การลงพระราชอาญาจึงเป็นไปเพื่อรักษาระเบียบทางสังคม ไม่ให้เกิดความวุ่นวายขึ้นเพราะความเชื่อในพิธีกรรมทางไสยศาสตร์นั่นเอง

ความคิดว่าด้วยพุทธศาสนา พราหมณ์ยังปรากฏในพระราชนิพนธ์ เรื่อง “พระราชพิธีสิบสองเดือน” พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชาธิบายว่าบรรดาพระราชพิธีในราชสำนักนั้นมีที่มา 2 สาเหตุ คือ (1) ตามตำราไสยศาสตร์ (2) พระพุทธศาสนา ในอดีตพระเจ้าแผ่นดินและราษฎรนับถือศาสนาพราหมณ์ “การใดๆซึ่งนับว่าเป็นศรีสวัสดิมงคลแก่พระนครตามคัมภีร์ก็ประพฤติเป็นพระราชประเพณี” ต่อมาเมื่อรับพระพุทธศาสนาแล้ว “...ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาแท้ก็ไม่มีเหตุอันใดซึ่งสมควรจะนับถือลัทธิทางไสยศาสตร์ แต่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาในชั้นหลังซึ่งยังไม่ได้บรรลุมรรคผล ย่อมมีความหวาดหวั่นสะดุ้งสะเทือนด้วยภัยอันตรายต่างๆและมีความปรารถนาต่อความเจริญรุ่งเรืองแรงกล้าเมื่อได้เคยประพฤตินับถือ กลัวเกรงพระเป็นเจ้าและเทพยดาซึ่งว่ามีฤทธิ์อำนาจอาจจะลงโทษแก่ตน...ด้วยเหตุดังนี้แล ถึงแม้ว่าคนไทยถือพระพุทธศาสนาก็ยังหาอาจที่จะละทิ้งการบูชาเช่นสรวงไปได้ไม่ การพระราชพิธีตามไสยศาสตร์จึงยังไม่ได้เลิกถอน เป็นแต่ความนับถือนั้นอ่อนไป ตกอยู่ในทำไว้ดีกว่าไม่ทำ...แต่การพิธีทั้งปวงนั้น ก็ย่อมเลือกเฟ้นแต่การสุจริตในไตรทวาร ไม่รับลัทธิซึ่งเป็นการทุจริตของพวกพราหมณ์อินดูบางพวก...” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2516.น.1-4) พระบรมราชาธิบายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าทรงแยกระหว่างไสยศาสตร์กับพระพุทธศาสนาออกจากกัน โดยพระพุทธศาสนามีสถานะเหนือกว่า แม้กระนั้นก็มีอาจสละความเชื่อเชิงไสยศาสตร์ออกไปทั้งหมดได้

2. พระสยามเทวาธิราชและเทวดารักษาราชบัลลังก์ : การประดิษฐ์สร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนรัชกาลที่

5

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 นอกจากจะทรงสนพระทัยในความก้าวหน้าแบบตะวันตกแล้ว ยังทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความรู้แตกฉานด้านโหราศาสตร์ด้วย ในรัชสมัยของพระองค์ทรงประดิษฐ์สร้างเทวรูปสำคัญขึ้นเพื่อให้เทวดาเหล่านั้นเพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลแก่พระราชบัลลังก์ตามความเชื่อของพระองค์ ซึ่งแสดงให้เห็นโลกทัศน์ของชนชั้นนำในราชสำนักได้เป็นอย่างดี

ประติมากรรมพระสยามเทวาธิราชเป็นรูปเทวดาที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯให้หล่อขึ้น โดยมีพระราชดำริว่าสยามผ่านพ้นเหตุการณ์ที่จะต้องเกือบเสียอิสรภาพมาหลายครั้งแต่ก็รอดพ้นมาได้ ทรงพระดำริว่าคงเป็นเพราะมีเทวดารักษาคุ้มครองประเทศอยู่ จึงสมควรทำรูปเทวดาองค์นั้นขึ้นไว้เป็นที่สักการบูชาโปรดฯให้พระองค์เจ้าประดิษฐ์วรการ นายช่างเอกทรงปั้นและหล่อรูปเทวดาองค์นั้นขึ้น พระสยามเทวาธิราชมีรูปแบบเป็นเทวดาทรงเครื่องอย่างพระมหากษัตริย์ พระหัตถ์ขวาถือพระแสงขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นจีบเหนือพระอุระ ประดิษฐานอยู่ในพระวิมานไม้จันทน์ และกำหนดให้มีการทำพิธีบวงสรวงในวันขึ้น 1 ค่ำเดือน 5 ของทุกปีซึ่งเป็นปีใหม่ไทย ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดฯให้สร้างเทวรูปขึ้นอีกองค์หนึ่ง มีรูปเหมือนพระสยามเทวาธิราช แต่โปรดเกล้าฯให้แปลงพระพักต์เทวดาองค์นี้เป็นพระพักต์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เทวรูปองค์นี้ประดิษฐานอยู่ที่ห้องบรรทมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต อันสะท้อนให้เห็นถึงธรรมเนียมการบูชาบรรพบุรุษในฐานะที่เป็นเทวดาด้วย(ปกานิน เกษตรทัต.2558,น.153-156)

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯเทวดารักษาพระกัมพูฉัตรพุทธศักราช 2396 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง “เทวดารักษาพระกัมพูฉัตร” มีลักษณะเป็นเทวดาทำท่าเหาะถือพระแสงขรรค์ หล่อด้วยโลหะติดตังไว้ที่กัมพูฉัตรของพระมหานพพลุศเศวตฉัตร อันแสดงให้เห็นว่าพระมหาเศวตฉัตรนั้นมีเทวดารักษาอยู่ และทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้เทวรูปอีก 2 องค์ คือ “พระราชบันฑูธาร” เป็นเทวรูปเชิญพระแสงขรรค์ และ “พระราชมุกุทธาธร” เป็นเทวรูปเชิญหีบบรรจุพระราชลัญจกร และทรงพระกรุณาโปรดฯให้มีประกาศอัญเชิญ “...เทพยเจ้าเข้าสิงสู้อยู่ในรูปเทพยดา...” ที่ทรงทรงสร้างขึ้นใหม่นี้ ซึ่งเป็นเทวดาที่ทำหน้าที่รักษาพระองค์ตั้งแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์จนขึ้นครองราชสมบัติ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์.2550,น.156-158,พิชญา สุ่มจินดา.2557,น. 165)

การสถาปนาเทวดาดังกล่าว สะท้อนความเป็นสมมติเทพตามคติพราหมณ์-ฮินดูเป็นหลัก อีกทั้งมุ่งเน้นรักษาองค์พระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ จนกระทั่งในช่วงรัชกาลที่ 5 การประดิษฐ์สร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใหม่จะเป็นพระพุทธศาสนาเป็นหลัก และเน้นมิติเครือข่ายความจงรักภักดีในหมู่เจ้านายเชื้อพระวงศ์ ดังจะได้กล่าวต่อไป

3. “พระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็ก”: รัชกาลที่ 5 กับการประดิษฐ์สร้างพระเครื่อง

ก่อนหน้าที่จะมีการสวมสร้อยคอที่มีพระพุทธรูปขนาดเล็กอยู่ด้วยนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานเด่นชัดนักว่าชนชั้นนำสยามในพระราชสำนักสวมเครื่องรางของขลังชนิดใด แต่เมื่อมีการจำลองพระมาลาเปี้ยวของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์นั้น มีการนำพระพุทธรูปทองคำขนาดเล็กมาประดับบนรอบพระมาลาจำนวน 28 องค์ พระพุทธรูปดังกล่าวมีคนทอดแหได้ในลำน้ำมูลแขวงเมืองนครราชสีมาต่อมานำทูลเกล้าฯถวาย(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.2506,น.41) นอกจากนี้ยังปรากฏว่าในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น มี “หีบเครื่องพระมนต์วิเศษ” และ “เครื่องทรงลงยันต์ราชชะ 7 สี” อยู่ในหมวดเครื่องพิชัยสงครามด้วย(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2504,น.93) รวมถึง “พระตะกรุดทองคำลงยาประดับเพชร” เป็นเครื่องพระพิชัยสงคราม พระราชทานเป็นเกียรติยศแก่เจ้านายชั้นเจ้าฟ้า(ศาลาเครื่องราชอิสริยยศ, 2562)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงพระราชทานสิ่งของให้แก่พระองค์ด้วง (สมเด็จพระทริภักษรามมหาอิศราธิบดี) แห่งกัมพูชาซึ่งในขณะนั้นเป็นประเทศราชของสยาม ปรากฏว่ามี ลูกประคำทอง 1 สาย ตะกรุดทองคำ (มี 3 ดอก) 1 สาย และเครื่องรางสายทอง 19 เม็ด 1 สาย(เอกสารจดหมายเหตุแห่งชาติ กร.5 บ.16 กล่อง 1 /25 พระราชโอรสพระราชทานพระองค์ด้วง เจ้าเมืองเขมร) ทั้งยังมีหลักฐานปรากฏว่ามีพระบรมวงศานุวงศ์อัญเชิญพระบรมหัตถ์(ฟัน) ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ใช้คล้องคอ โดย “ทำสาแหกรลวดทองถัก มีห่วงสำหรับรับสอดสายสร้อยคล้องพระคอเป็นเครื่องรางรักษาแก้วไว้ในตระกูด”(สาส์นสมเด็จพระ เล่ม 21, 2504,น.87)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ทรงนำเศษทองที่เหลือจากการหล่อพระพุทธรูปประจำรัชกาล เมื่อ พ.ศ.2422 ให้เจ้าพนักงานนำไปทำลูกดิ่งสำหรับผูกข้อพระกรพระราชทานสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.2513,น.162) เมื่อครั้งพระราชทานพระสุพรรณบัตรเฉลิมพระนามสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6) ก็ทรงพระราชทาน “พระเครื่องรางทองคำ”(ราชกิจจานุเบกษา.สัมฤทธิ์ศก 1250, น.440)ด้วย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพในช่วงที่ทรงผนวชเป็นสามเณรทรงเคยสะสมเครื่องรางและเรียนวิชาคาถาอาคม อันเป็นเวลาทีพระองค์เริ่มเรียน “วิชาผู้ชาย”(สาส์นสมเด็จพระ เล่ม 25, 2504,น.218) “...คือวิชาที่ทำให้อยู่คงกระพันชาตรีด้วยเวทย์มนต์และเครื่องต่างๆมีผู้พาอาจารย์มาให้รู้จักหลายคน ...” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้านายกัมพูชาที่เข้าพำนักในกรุงเทพฯขณะนั้น คือ นักร้องวัดถ่านองสมเด็จพระนโรดมเจ้ากรุงกัมพูชา “...การศึกษาวิทยาคมในเวลานั้นเชื่อถือเป็นการจับใจมาก โดยเฉพาะสำหรับเด็กกำลังรุ่นหนุ่มเช่นตัวฉัน ด้วยได้ฟังเขาเล่าเรื่องและบางทีทดลองให้เห็นอิทธิฤทธิ์ กับทั้งได้สะสมมีเครื่องรางแปลกประหลาดที่ไม่เคยเห็นเป็นต้นแต่พระธาตุ(ฉันได้รู้จักลักษณะพระธาตุตามที่นิยมกันมาแต่ครั้งนั้น) และพระพุทธรูปกับรูปพระควมทำเป็นเครื่องราง ทั้งของประหลาดแปลกธรรมดาต่างๆเช่น พด และเขี้ยวงาที่งอกได้ ตลอดจนผ้าประเจียดและลูกแร่

ปรอท หลอมเล่นของเหล่านี้จนเพลินจนเลยละหนังสือไปคราวหนึ่ง...”(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาตำราจรรยานุภาพ, 2514.น.295-296) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาตำราจรรยานุภาพทรงมีอาจารย์สอนวิทยาศาสตร์ 2 ท่านด้วย คือ อาจารย์วัดและอาจารย์รุ่ง ครั้งหนึ่งเมื่อยังเป็นสามเณรต้องทรงเทศน์มหาชาติที่วังหน้า เกิดอาการประหม่า อาจารย์รุ่งเสกขี้ผึ้งมาให้ทรงอมเพื่อแก้อาการประหม่า “ก็ไม่ประหม่าจริงๆ เห็นคุณว่าเป็นของวิเศษในเวลานั้น” (สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาตำราจรรยานุภาพ, 2514.น.302) เหล่านี้สะท้อนให้เห็นร่องรอยการใช้วัตถุต่างๆ เป็นเครื่องรางในหมู่ชนชั้นนำสยามได้อย่างชัดเจน

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากทรงสร้างและสถานปนาพระพุทธรูปประจำพระองค์ตามโบราณราชประเพณีแล้ว ยังได้ทรงสร้างพระไชยเนาวโลหะขึ้นเพื่อพระราชทานให้กับพระราชโอรสที่ประสูติจากสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชชนนี ซึ่งเป็นพระอนุชาพร้อมพระราชมารดา กับพระองค์ (150 ปี สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑามณี, 2549, น.44) และพระราชทานพระไชยเนาวโลหะนั้นในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาด้วย (ราชกิจจานุเบกษา, จ.ศ.1247, น.77) อันเป็นการใช้พระพุทธรูปสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับพระญาติใกล้ชิดด้วย อย่างไรก็ตาม พระพุทธรูปดังกล่าวเป็นพระพุทธรูปขนาดบูชา มิใช่พระขนาดเล็กที่ใช้ห้อยติดตัวได้

พระราชานิยมสำคัญในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะเกี่ยวพันกับการก่อตัววัฒนธรรมพระเครื่องในราชสำนักก็คือ การสร้างพระพุทธรูปองค์เล็ก พร้อมด้วยสายสร้อยสวมติดตัวบุคคล เพื่อพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ต้องเสด็จไปศึกษาต่อในประเทศตะวันตก เพื่อเป็นเครื่องเตือนให้ระลึกถึงความ เป็นชาวพุทธสยาม แม้ว่าจะอยู่ห่างไกลบ้านเมืองก็ตาม โดยทรงเรียกว่า “พระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็ก” อันกลายเป็นรากฐานสำคัญต่อการก่อตัวของวัฒนธรรมพระเครื่องในหมู่ชนชั้นนำสยามในกาลต่อมา

“พระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็ก” เกิดขึ้นจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษาในประเทศอังกฤษนั้น ทรงมีพระราชดำริว่าจะ “...พระราชทานสิ่งสำคัญอันใดอันหนึ่ง ที่เนื่องในพระพุทธศาสนา ให้ทรงเปนไว้เครื่องระลึกบูชา ในเวลาที่จะต้องเสด็จไปจากประเทศสยามช้านาน ครั้นจะโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระพุทธรูปฤๅสิ่งใดที่มีอยู่แล้วในหอหลวงก็ล้วนเปนของโตใหญ่ เปนการลำบากที่นำไปมาทุกสิ่งทุกอย่าง จึงทรงพระราชดำริที่จะทรงหล่อพระพุทธรูป อย่างที่เรียกว่าพระไชยวัฒน์องค์หนึ่ง...” ในปีระกา จุลศักราช 1247 จึงทรงประกอบพระราชพิธีเททองหล่อพระไชยวัฒน์ทองคำเล็กจำนวน 50 องค์ และให้สร้างตลับสำหรับใส่พระด้วยทองคำลงยา ทำลวดลายคล้ายกับดวงตราประทุมอุณาโลม ประจำแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 โดยที่ตรงกลางตลับทำเป็นแก้วเปล่าและมีสร้อยสำหรับสวมคอด้วย เมื่อผู้ใดได้รับพระราชทานพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็กแล้ว ก็ได้รับพระราชทานตลับพร้อมสายสร้อยด้วย (ราชกิจจานุเบกษา นพศก 1249, น.181-183)

เมื่อจะพระราชทานพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็กนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงพระราชทานพระบรมราชาวาท 3 ข้อ คือ (1) ทรงพระราชดำริว่าผู้ที่ได้รับพระราชทานนี้ ต้องเป็นผู้ที่เลื่อมใส

ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง (2) เป็นผู้ที่มีความรักใคร่ต่อบ้านเมืองและวงศ์ตระกูลของตน (3) เป็นผู้ที่มีความกตัญญูซื่อสัตย์จงรักภักดี ต่อพระมหากษัตริย์ เมื่อมีคุณสมบัติทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้นจึงได้รับ “พระราชทานสิ่งสำคัญนี้ให้เป็นที่รฤกบูชา” และจะทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทดังกล่าวทุกครั้งที่พระราชทานพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็ก เมื่อผู้ที่ได้รับพระราชทานพระสัณพระชนม์ลงแล้ว ถ้ามีบุตรที่สมควรจะรักษาได้ก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานให้เป็นที่ระลึกบูชาสืบต่อไป แต่ต้องนำกลับมาทูลเกล้าฯ ถวายให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานพระบรมราโชวาท และรับพระราชทานจากพระหัตถ์ด้วย(ราชกิจจานุเบกษา นพศก 1249,น.181-183)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทรทรงบันทึกว่าเมื่อจะเสด็จไปศึกษาในยุโรปนั้น ทรงได้รับ “...พระราชทานพระชัยทองคำองค์เล็ก มีเรือนทองคำ ด้านหน้าปนกระจกหุ้มพระชัยไว้ เรือนนี้ใช้แขวนคอก็ได้ เปนเข็มกลัดก็ได้”(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร, 2548.น87) การสร้างพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็กนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัตติวงศ์ทรงมีพระอธิบายว่า “...ในรัชกาลที่ 5 ได้ทรงสร้างอีกครั้งหนึ่ง เปนองค์ขนาดเล็กหล่อด้วยทองคำไม่ถือตาลปัตร เป็นแต่กำมือที่ถือตาลปัตร โปรดให้ทำตลับใส่เปนครูปพุ่มอุณาโลม ตลับนั้นมีขนาดสูงเหนจะไม่เกินกว่า 2 เซนติเมตร มีสร้อยสำหรับแขวนคอ พระราชทานแก่ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานตรามหากจกักรี้ นี้เปนพยานว่าเป็นเครื่องราง...” (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัตติวงศ์,2506.น.93)

การส่งเจ้านายไปศึกษาต่อยังประเทศตะวันตกภายใต้สถานการณ์ล่าอาณานิคม และการเร่งปฏิรูปสยามให้ทันสมัยนั้น ก่อให้เกิดพระราชธรรมนิยมในราชสำนักของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อตอกย้ำให้เจ้านายที่ออกไปอยู่ต่างบ้านต่างเมืองตระหนักถึงสถานะของความเป็นชาวพุทธสยาม ที่น่าสนใจ 2 ประการด้วยกัน คือ (1) การประดิษฐ์ธรรมเนียมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ (2) การพระราชทานพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็ก

(1) การประดิษฐ์ธรรมเนียมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายที่มาของธรรมเนียมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะว่า แต่เดิมในระบบการเล่าเรียนของไทยนั้น เมื่อมีเด็กชายเกิดในครัวเรือนย่อมนำไปถวายเป็นลูกศิษย์พระ เพื่อให้รู้จักพระพุทธศาสนา เมื่อถึงกำหนดอายุแล้วจึงบรรพชาเป็นสามเณรต่อไป ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะส่งพระราชโอรสไปศึกษาต่อยังประเทศตะวันตกนั้น ทรงอยากรักษาประเพณีด้วยการให้พระราชโอรสผนวชเป็นสามเณรก่อนประมาณ 15 วัน แล้วจึงค่อยลาผนวชออกไปเรียนต่อยังยุโรป แต่เนื่องจากเตรียมการไม่ทันจึงทรงปรึกษากับสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯว่าจะให้มีพิธีอย่างไรเพื่อใช้ในการแสดงตนว่าเป็นชาวพุทธโดยไม่ต้องบวชเป็นสามเณร สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯจึงทรงประดิษฐ์พิธีพุทธมามกะขึ้นเพื่อใช้ในงานหลวง และเมื่อผู้อื่นจะส่งลูกหลานไปเรียนต่างประเทศก็ปฏิบัติตามกันต่อมา(สาส์นสมเด็จพระ เล่ม 14, 2504, น.101-106) ความมั่นคงในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ดังปรากฏเมื่อครั้งเสด็จฯเยือนยุโรปครั้งแรก ใน ร.ศ. 116 นอกจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะแล้ว ได้ทรงให้สัตย์ปฏิญาณว่า

ข้าพเจ้าขอปฏิญาณตนเฉพาะหน้าพระสงฆ์เถระทั้งหลาย อันประชุมอยู่ ณ ที่นี้ว่า การที่ข้าพเจ้าคิดจะไปประเทศยุโรป ณ ครั้งนี้ ด้วยข้าพเจ้ามุ่งต่อความดีแห่ง พระราชาอาณาจักร และด้วยความหวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่ตัวข้าพเจ้าด้วย เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าตั้งใจจะ รักษาตน ให้สมควรแก่ที่เป็นเจ้าของประชาชนชาวสยามทั้งปวงจนสุดกำลังที่ข้าพเจ้าจะป้องกันได้ และเพื่อ จะให้เป็นเครื่องเตือนใจตัวข้าพเจ้า และเป็นเครื่องยืนยันใจแห่งผู้ซึ่งมีความรักใคร่มุ่งหมายความดีต่อ ข้าพเจ้า ปราศจากวิตกกังวลใจ ด้วยความประพฤติกษัตริย์ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงขอสมททานข้อ ทั้งหลายที่จะกล่าวต่อไปนี้

1. ข้าพเจ้าจะไม่มิจิตยินดีน้อมไปในศาสนาอื่น นอกจาก สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่ อันได้ประพฤติตามคำสั่ง สอนของพระสัมมา-สัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาดจนตราบเท่าสิ้นชีวิต
2. การที่ข้าพเจ้าไปครั้งนี้ แม้ว่าจะช้านานเท่าใดก็ดี ข้าพเจ้าจะไม่ร่วมประเวณีด้วยสตรีใด จนกว่าจะกลับมาถึงในพระราชอาณาเขต
3. ถึงแม้ว่าจะไปในประเทศซึ่งเขาถือกันว่า การให้สุราเมรัยไม่รับเป็นการเสียกิริยาอันดี ฤๅป้องกันโรคภัยอันเปลี่ยนอากาศ เป็นต้น ข้าพเจ้าจะไม่เสพสุราเมรัยให้มันเมาเสียสติ ฤๅแม้แต่มี ภายวิกลเกินปรกติเป็นอันขาด (เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ,บันทึกเรื่องการรักษาพระนคร ครั้งรัชกาลที่ 5, 2473,น.50)

ทั้งยังปรากฏด้วยว่าทรงนำพระเนาโลหะน้อย พระบรมทนต์และพระทนต์ ของพระบรมราชชนกและ พระบรมราชชนนีผู้เขียนไปยุโรปในครั้งนั้นด้วย เมื่อเรือพระที่นั่งถึงสิงคโปร์อันเป็นวันเถลิงศกจึงอัญเชิญออกมา สรงน้ำตามธรรมเนียม(พระยาศรีสุทเทพ,2539,น.45) การให้ความสำคัญกับการเป็นชาวพุทธสยามเมื่อต้องไปอยู่ ต่างบ้านเมืองและต่างศาสนายังปรากฏในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสเมื่อครั้งเสด็จเยือนยุโรป ร.ศ. 116 ว่าทรงรับปากที่จะอบรมสั่ง สอนบรรดาพระราชโอรสที่ศึกษาในประเทศตะวันตกให้มั่นคงในพระพุทธศาสนา ทรงกราบทูลสมเด็จพระมหาสมณ เจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสว่า พระราชโอรสของพระองค์นั้น “...หม่อมฉันอาจจะรับประกันได้ ว่าในบรรดาเด็ก ซึ่งไม่มีความฟุ้งซ่าน...ที่ใจคอจะผันแปรไปนั้นไม่มี ถึงว่าจะไม่รู้ตัวว่าได้ประพฤติตามโอวาทของพระพุทธเจ้า ก็คงจะ ได้ประพฤติดำเนินไปในทางธรรม อันไม่เปนปฏิปักษ์ต่อพระพุทธศาสนาและยังเปนสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งพึงสังเกต ได้ ว่าเด็กเหล่านี้ไม่ได้พยายามเพื่อที่จะละลืมหินชาติเดิมของตน ยังรักที่จะเปนไทยอยู่เปนนิตย์...”(พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.2540,น.26) ต่อมาใน ปี ร.ศ.122 ทรงโปรดเกล้าฯให้ส่งสมุดเบญจศีลเบญจธรรมไป พระราชทานแก่เจ้านายที่ทรงเล่าเรียนในยุโรปด้วย(เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ,ร.5 รล8.2.ช/3 พระราชทาน สมุดเบญจศีลเบญจธรรม,ร.ศ.122) อันสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการเป็นชาวพุทธสยามอย่างมาก

(2) การพระราชทานพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็ก

การส่งเจ้านายไปศึกษาต่อยังประเทศ “ตะวันตก” เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็กขึ้น ดังปรากฏว่าในวันที่ทำการสดมภ์ฉลองพระที่เพิ่งสร้างเสร็จในปีเดียวกับที่ทำพิธีหล่อนั้น ทรงพระราชทานพระดังกล่าวเป็นครั้งแรกจำนวน 4 องค์จากจำนวนสร้าง 50 องค์ แก่พระเจ้าลูกเธอทั้ง 4 พระองค์ที่จะเสด็จออกไปยุโรป ได้แก่ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้ากิตติยากรวรลักษณ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าประวิตรวัฒโนดม พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าจิรประวิตรเดช (พระอัคริยศผณขณะนั้น) ในปีเดียวกันนั้น ยังได้โปรดเกล้าฯ ให้ส่งพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็กไปพระราชทานพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ และพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ ซึ่งประทับอยู่ที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษด้วย ก่อนหน้านั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเคยสร้างพระพุทธรูปทองคำขนาดเล็ก ลักษณะคล้ายกันแต่มีขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อยจำนวน 4 องค์ เพื่อพระราชทานพระเจ้าน้องยาเธอที่เสด็จไปศึกษาต่อในทวีปยุโรป อันสะท้อนให้เห็นถึงว่าพระองค์มุ่งหมายให้เจ้านายเหล่านั้น ตระหนักถึงความเป็นชาวพุทธสยาม เจ้านายที่ได้รับพระราชทานพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็กมีทั้งสิ้น 50 พระองค์ตามจำนวนการสร้าง ล้วนแล้วแต่เป็นเจ้านายผู้ชายทั้งสิ้น และมีประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาทุกครั้งที่มีการพระราชทานด้วย(ราชกิจจานุเบกษา, นพศก 1249, น.182)

เมื่อก่อนที่จะเสด็จไปศึกษาต่อต่างประเทศนั้น ต้องแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะต่อหน้าที่ชุมนุมสงฆ์อันมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานทุกครั้ง ในปี ร.ศ. 112 เมื่อคราวที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6) และพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์(กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์) จะทรงเสด็จไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชโอรสทั้งสองพระองค์ปฏิญาณตนเป็นอุบาสกต่อหน้าพระสงฆ์ จากนั้นเมื่อทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทแล้ว “ทรงสรวมสร้อยทองคำ มีตลับทองคำลงยาราชาวดีบรรจุพระไชยวัฒน์องค์เล็ก” พระราชทานพระราชโอรสทั้ง 2 พระองค์ (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๔๓๖, น.257-258) อันแสดงให้เห็นว่าพระเครื่องพระราชทานดังกล่าวนี้ ไม่ใช่เครื่องรางเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเครื่องเตือนให้พระราชโอรสระลึกถึงและมั่นคงในพระพุทธศาสนาด้วย เมื่อต้องไปศึกษาอยู่ในแผ่นดินยุโรปด้วย

4. พระไชยเวนาวโลหะกับการสืบพระราชสมบัติ

นอกจากจะทรงมีพระราชนิยมในการสร้างพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็กขึ้นสำหรับพระราชทานเจ้านายแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะทรงพระราชทานพระไชยวัฒน์ซึ่งสร้างด้วยนวโลหะดในพระราชพิธีสำคัญด้วย ดังเมื่อคราวมีพระราชพิธีศรีสัจปานกาล (พิธีถือน้ำ) เมื่อ พ.ศ. 2435 “...มีพระราชดำรัส เปนพระบรมราโชวาทก่อนแล้ว ทรงสรวมสร้อยมีพระไชยวัฒน์องค์เล็ก...” พระราชทานแก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้า

มหาวชิรมหิศ สยามมกุฎราชกุมารพระองค์แรก (พ.ศ.2421-2437)(ราชกิจจานุเบกษา,ร.ศ.111,น.200) อันเป็นสัญลักษณ์ว่าทรงเป็นพระราชโอรสองค์สำคัญในรัชกาลของพระองค์

กาลต่อมา การได้รับพระราชทานพระไชยวัฒน์นี้ยังเกี่ยวข้องกับการอ้างสิทธิธรรมในการรับพระราชสมบัติด้วย ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงมีพระราชอธิบายถึงเหตุการณ์เมื่อคราวทรงรับพระราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ว่า

“แต่เดิมตำแหน่งสมเด็จพระบรมราชินีหาได้มีไม่, ได้เคยมีแต่พระพระบรมราชเทวี พระวรราชเทวี, พระราชเทวี, และพระอัครชายา ตำแหน่งเหล่านี้เห็นว่าพระมารดาได้เป็นขึ้นตามพระโอรสทั้งนั้น มาต่อเมื่อรัตนโกสินทรศก 116 (พ.ศ. 2440) เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จพระราชดำเนินประเทศยุโรปครั้งที่ 2 จึงได้สถาปนาเสด็จแม่ขึ้นเป็นสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงสำเร็จราชการแผ่นดินต่างพระองค์ เมื่อได้ทรงสถาปนาขึ้นเช่นนั้นแล้ว ต้องฟังถือเอาเป็นแน่ว่า ถึงอย่างไร เสด็จแม่คงทรงดำรงพระอิศริยยศเป็นพระอัครมเหสี ใหญ่ยิ่งกว่าพระมเหสีอื่นๆ ทุกองค์ตลอดมา ครั้นเมื่อตัวฉันเองกลับเข้ามาจากศึกษาที่ประเทศยุโรปใน พ.ศ. 2445 ฉันได้รับพระราชทานพระชยนิวโลหะในพระที่นั่งไพศาล ต่อหน้าเจ้านายเป็นอันมาก เมื่อพระราชทานพระองค์นั้น ทูลกระหม่อมได้มีพระราชดำรัสว่า พระชยองค์นั้นได้ทรงหล่อที่พระราชวังบางปะอิน เมื่อรัตนโกสินทรศก 112 (พ.ศ. 2436) และเดิมตั้งพระราชหฤทัยว่าจะพระราชทานแด่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรมหิศ แต่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชพระองค์นั้นสวรรคตเสียก่อนที่ได้รับพระราชทาน บัดนี้ได้ทรงตั้งแต่งตั้งให้ฉันเป็นพระยุพราชรัชทายาทแล้ว จึงพระราชทานพระชยองค์นั้นไว้ให้เป็นสวัสดิมงคลสืบไป แต่ทรงกำชับว่าให้ฟังเข้าใจว่าพระราชทานไว้สำหรับพระราชโอรสของเสด็จแม่ทุกคน เมื่อใครเป็นผู้มีอายุมากที่สุดใ้ในพวกพี่น้องก็ให้เป็นผู้รักษากันต่อๆ ลงไปตามลำดับ อาศัยข้อความตามที่ได้กล่าวมานี้ จึงเห็นว่าพระบรมราชโบายของทูลกระหม่อมพอมิเค้าวังเกิดได้ว่า พระโอรสของเสด็จแม่ควรที่จะได้เป็นผู้สืบสันตติวงศ์เป็นลำดับตามอาวุโส (รวม วชิราวุธ,2552,น.149-150)

ในราชสำนักยังได้ปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ที่เกิดจากพระไชยวัฒน์ด้วย ดังที่ปรากฏว่า เมื่อครั้งเกิดเพลิงไหม้พระตำหนักที่พักประทับสวนกุหลาบวังสวนดุสิตของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนครราชสีมา ได้ปรากฏว่าพระไชยนิวโลหะองค์เล็กที่ทรงได้รับพระราชทานมานั้น กลับมิได้รับอันตราย ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงมีพิธีสมโภชพระไชยนิวโลหะองค์ดังกล่าวของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนครราชสีมาที่พระตำหนักขึ้น ในวันที่ 7 - 8 มีนาคม พ.ศ. 2451 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯในการสมโภชครั้งนั้นด้วย โดยมีการอัญเชิญพระไชยนิวโลหะองค์นั้นขึ้นประดิษฐานบนบุษบก ตั้งเครื่องบูชา พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เย็น เวลากลางคืนจุดดอกไม้เพลิงถวายเป็นพุทธบูชา ในวันที่รุ่งขึ้นถวายเลี้ยงภัตตาหารเช้าแก่พระภิกษุสงฆ์

และตั้งบายศรีเวียนเทียนสมโภช(ราชกิจจานุเบกษา,ร.ศ.127,น.1459) อันสะท้อนให้เห็นว่าชนชั้นนำสยามเชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปที่ได้รับพระราชทาน

5. “เหรียญเสมาพระราชทานเด็ก”: จากที่เหรียญระลึกของพระมหากษัตริย์สู่เครื่องรางของปวงชน

การจัดตั้งโรงกษาปณ์ อันเป็นกลไกรัฐที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่เพียงแต่ตอบสนองการเติบโตของเศรษฐกิจเงินตราเท่านั้น หากทว่ายังนำมาสู่การจัดสร้างเหรียญที่ระลึกในวาระโอกาสต่าง ๆ ด้วย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น นอกจากพระไชยวัฒนวงศ์เล็กที่ทรงสร้างขึ้นเพื่อพระราชทานในหมู่เจ้านายเชื้อพระวงศ์แล้ว ยังทรงสร้างเหรียญเสมาสำหรับพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการและเด็กทั่วไปด้วย ซึ่งเหรียญเสมาพระราชทานเด็กนั้นทรงเริ่มพระราชทานตามหัวเมืองก่อน แล้วพระราชทานอีกครั้งให้กับเด็กในกรุงเทพมหานคร ฟิงกล่าวด้วยว่า การจัดสร้างเหรียญเสมาในรัชกาลที่ 5 นี้มีการจัดสร้างเป็นจำนวนมาก และมีผู้ได้รับพระราชทานอย่างกว้างขวางทั้งชายและหญิง ซึ่งต่างไปจากพระไชยวัฒนวงศ์เล็กที่มีเพียงเจ้านายที่เป็นชายจำนวน 50 พระองค์เท่านั้นที่ได้รับพระราชทาน การพระราชทานเหรียญดังกล่าวจะกลายเป็นรากฐานวัฒนธรรมการห้อยเหรียญติดตัวของผู้คนชาวสยามสืบมาด้วย

เหรียญเสมา จปร. เป็นเหรียญที่ระลึกซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นเพื่อพระราชทานให้กับเด็กสามัญชนเมื่อคราวเสด็จเลียบมณฑลฝ่ายเหนือ พ.ศ.2444 เพื่อทรงเททองหล่อพระพุทธรูปราชจำลอง ที่เมืองพิษณุโลก โดยมีการเตรียมเหรียญเสมา จปร.ไปกับขบวนเสด็จฯเป็นจำนวนถึง 10,000 เหรียญด้วยกัน(ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์,2552,น.42-43) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแพร่หลายในการสร้างเหรียญที่ระลึกขององค์พระมหากษัตริย์

เหรียญเสมาดังกล่าวคงเป็นที่นิยมในหมู่ราษฎรกันมาก ดังมีบันทึกเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสต้นครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ.(ร.ศ.125) นั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานเหรียญเสมาให้กับเด็กและราษฎรที่มารับเสด็จหลายครั้งด้วยกัน เมื่อคราวเสด็จเมืองอุทงก็ทรง “แจกเสมาด้วยเป็นการครึกครื้นสนุกดี”(สมเด็จพระบรมราชโอรสาธิราชฯพินิจฯ,2504,น.64, 138, 172-173) สมเด็จพระบรมราชโอรสาธิราชฯพินิจฯทรงบันทึกว่า “...ดูเป็นที่เลื่องลือกันเสียมากเรื่องเสมา ถึงที่ไหนแวะแห่งไร มีแต่อุ้มเด็กเต็มไปทั้งนั้น จะไม่ให้ก็สงสาร เพราะต้องการจริงๆ...”(สมเด็จพระบรมราชโอรสาธิราชฯพินิจฯ,2504,น.90) เมื่อคราวเสด็จฯถึงเมืองนครสวรรค์มีราษฎรมากราบบังคมทูลของพระราชทานเหรียญเสมาดังกล่าวด้วย ดังที่สมเด็จพระบรมราชโอรสาธิราชฯพินิจฯทรงบันทึกถึงราษฎรคนดังกล่าวว่า “...เคยลงไปเฝ้าในหลวงที่ปากน้ำโพ ได้เฝ้าใกล้จำได้ หลานได้เสมา 2 คน เสมานั้นเป็นเครื่องคุ้มกันอันตรายอย่างยิ่ง เพราะท่านประทานท่านให้พร หลานได้มาครั้งนั้น 2 คนเดี๋ยวนี้ต้องแบ่งไปให้หลานบ้านอื่นเสียอัน 1 เพราะไข้โรค ที่อยู่บ้านเดี๋ยวนี้ต้องผลัดกันผูก ใครไข้โรคคนนั้นได้ผูก ท่านแจกก็มาก จะหาซื้อสักอันหนึ่งไม่ได้เลยไม่มีใครเขาขาย...” และในคราวเสด็จประพาสต้นครั้งเดียวกันนี้ ยังปรากฏ

ด้วยว่า “ชาวบ้านมากมายแจกเสมา” (สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระประชวร, 2504, น.84-85) เมื่อเสด็จถึงวัดบ้านเกาะ ทรงพระราชทานเหรียญเสมาชาวบ้านแย่งกันรับพระราชทานจนสะพานเกือบหัก และระหว่างทางเสด็จก็ “เดินแจกเสมาพระมา” (สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระประชวร, 2504, น.86-87) อันสะท้อนให้เห็นว่าเหรียญเสมาดังกล่าวได้รับความนิยมในฐานะที่เป็นวัตถุมงคลที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานแก่ราษฎร สามารถคุ้มครองป้องกันอันตราย โรคภัยไข้เจ็บ ขณะเดียวกันก็มีปรากฏความต้องการที่จะซื้อเหรียญเสมาดังกล่าวด้วย แสดงให้เห็นถึงความนิยมที่มีต่อเหรียญพระราชทานดังกล่าว

นอกจากนี้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงบันทึกว่าเมื่อ พ.ศ. 2426 “...เราก็บ่นองเราได้ประทานเหรียญทองผูกคอ เหรียญนี้หน้าหนึ่งมีตราครุฑกับตราพระเกี้ยว อีกด้านหนึ่งมีหนังสือว่าที่ระลึกรัชกาลที่ 5 เสมอด้วยรัชกาลที่ 2 จุลศักราช 1245 (พ.ศ.2426-ผู้เขียน) เหรียญนี้พระราชทานทั่วไป บางคนได้เงินเป็นพัน บางคนได้กำไล่ แต่พระองค์เจ้าที่ทำการจะจาด (เครื่องบูชาภัณฑ์เทศน์-ผู้เขียน) ได้ทองหนึ่งเงินหนึ่งเหมือนกันทุกพระองค์ ที่ไม่ได้ทำการจะจาดนั้นได้ทอง...” (สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร, 2555, น.139) หม่อมเจ้าจางจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดาในสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระประชวร ทรงกล่าวไว้ว่า เหรียญเสมานี้ไม่ใช่ว่าจะแจก ทุกคน ดังปรากฏความในพระประวัติ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ว่า “ตั้งแต่คราว พ.ศ. 2439 ได้ทรงพระกรุณาโปรดให้ทำเสมาพระปรมาภิไธยย่อ จปร. ประดับเพชรขึ้น เพื่อพระราชทาน พระราชนัดดา ก็ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระองค์เจ้าวิวัฒนไชยเป็นพิเศษ แม้พระราชนัดดาก็มิได้รับพระราชทานทั่วทุกพระองค์”(พระประวัติพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย, 2504, น.5)

การพระราชทานเสมาแจกเด็กครั้งใหญ่ที่เป็นพิธีการใหญ่กลางท้องสนามหลวง มีจัดลับปลาพิธีและมหรสพสมโภชน์เกิดขึ้น ใน พ.ศ. 2446 (ร.ศ.122) เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชันษาครบ 50 พรรษาและเสวยราชสมบัติครบ 36 ปี ยาวนานเป็นสองเท่าของรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในกรณีนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเหรียญเสมาพระราชทานเด็กขึ้นเพื่อพระราชทานแก่เด็กในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเด็กตามหัวเมืองได้รับพระราชทานกันทั่วแล้ว แต่เด็กในกรุงเทพมหานครยังมิได้รับพระราชทาน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนดวันพระราชทานเสมาเด็กในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2446 ช่วงเวลาบ่ายสามถึงบ่ายสี่โมง การพระราชทานเหรียญดังกล่าวเป็นงานพิธีใหญ่ที่มณฑลพิธีท้องสนามหลวง เด็กที่จะได้รับพระราชทานเหรียญดังกล่าวต้องมีอายุไม่เกิน 9 ปี ต้องแต่งตัวเรียบร้อย และนอกจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เป็นองค์ประธานในปลับปลาพิธีแล้ว บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการได้ร่วมจัดเลี้ยงอาหาร แจกของเล่นแก่เด็กและราษฎรที่มาร่วมงาน อีกทั้งมีมหรสพทั้งโขน ลิเก และจี่ด้วย(ราชกิจจานุเบกษา, ร.ศ.122, น.493) อันแสดงให้เห็นว่าการพระราชทานเหรียญดังกล่าวกระทำขึ้นวาระสำคัญแห่งรัชสมัย และเป็นงานพิธีใหญ่โตกลางพระนคร

สำหรับผู้ใหญ่ได้รับพระราชทานเหรียญเสมาต่อมาในภายหลัง เมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ เยือนยุโรปครั้งที่ 2 เมื่อปีรัตนโกสินทร์ศก 125 (พ.ศ.2449) นั้น บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการได้ร่วมกันติดตามขบวนเสด็จที่สนามหญ้าหน้าพระที่นั่งอภิเชษฐสถิต ทั้งมีการเลี้ยงอาหารกันในทุกวัน

พุทธและเสาร์จนเกิดเป็นสโมสรขึ้น ต่อมาจึงมีการสร้างศาลาโถงทำด้วยเครื่องไม้มุ่งจากที่ริมสนามหญ้า ตั้งชื่อศาลา
นั้นว่า “ศาลาอันเตปุริกฐริณ” ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จจากยุโรปทรงทราบ
เรื่องก็ยินดีเลี้ยวพระราชทานสมาชิกศาลาอันเตปุริกฐริณ พร้อมทั้งพระราชทานเหรียญเสมาทองขาวลายพระบรม
รูป แบบเดียวกับที่แจกเด็กชาวพระนครทั่วกันทุกคน (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุ
ภาพ, 2505, น.39-40, 130)

ครั้นต่อมา เมื่อคราวพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) อันเป็นการสมโภชน์สิริราชสมบัติ
ครบ 41 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้จ้างโรงกษาปณ์ประเทศฝรั่งเศส
สร้างเหรียญเสมาผูกคอเด็กและเหรียญรัชมังคลาภิเษก มีจำนวนดังนี้

เหรียญ	ชนิดโลหะ	จำนวนเหรียญ
เสมาผูกคอเด็ก	แร่ขาว	37,500
	เงิน	500
	ทองคำ	30
เหรียญรัชมังคลา	ทองคำ	200
	กาไหล่ทอง	500
	เงิน	2500

ที่มาของตาราง (กรมศิลปากร.จดหมายเหตุพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก, 2527. น.15-17)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงบันทึกว่า เสมาที่แจกเด็กชาวพระนคร
นั้น ผู้ปกครองเด็กถือว่าเป็นสิริมงคล ลูกหลานใครได้พระราชทานไป ผู้ปกครองก็ให้ผูกคอติดตัวเป็นนิมิตย์ ที่ไม่ได้ถึง
ขอหยิบยืมซื้อหาไปผูกลูกหลานในเวลาเกิดไข้เจ็บ ด้วยประสงค์สวัสดิมงคลก็มี เสมาพระราชทานเป็นของที่ราษฎร
นิยมกันมาแต่แรกทรงสร้างเสมาลายอักษรพระนามพระราชทาน เมื่อคราวเสด็จฯ ขึ้นไปมณฑลหัวเมืองฝ่ายเหนือ
เมื่อเสด็จฯ ยุโรปครั้งที่ 2 จึงโปรดฯ ให้สร้างเสมาเป็นลายพระบรมรูปมาพระราชทานอีก แต่พึงพระราชทานผู้ใหญ่ใน

พวกสมาชิกสโมสรอันเตเป็นที่แรก สมาชิกที่ได้พระราชทานไป บางคนเห็นว่าเสมาเป็นของสำหรับผูกคอเด็ก เอาไปผูกลูกหลานก็มี เป็นแต่เอาไปเก็บเป็นที่ระลึกก็มี แต่มีบางคนเห็นว่าเป็นเสมาสำหรับผูกคอ ใครได้พระราชทานก็ควรจะผูกคอจึงมีเจ้านายบางพระองค์และข้าราชการบางคน ผูกเสมาทองขาวกันนั้นไว้ในเสื้อติดตัวต่อมา

ครั้นต่อมาเมื่อ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จไปประพาสสำราญพระราชอิริยาบถทางคลองบางใหญ่ แขวงเมืองนนทบุรี เสด็จประทับทำเครื่องเสวยกลางวันที่วัดแห่งหนึ่ง บรรดาผู้ที่ตามเสด็จต่างพากันช่วยทำครัว โดยถอดเสื้อชั้นนอกออกแขวนไว้ ทรงทอดพระเนตรเห็นเสมาทองขาวที่ผูกติดตัว จึงทรงมีพระราชดำรัสว่าไม่รู้เลยว่าเสมาผูกเสมากัน คิดแต่ว่าพอจะให้ไว้พอเป็นที่ระลึก หากทรงรู้ว่าจะนำมาใช้ผูกกันก็จะทรงพระราชทานเป็นเสมาทองคำ ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทรงเสมาทองคำสำหรับพระราชทานเด็กที่มีบรรดาศักดิ์สูงเช่น พระองค์เจ้าและหม่อมเจ้า รวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ ที่ทรงสนิทชิดชอบพระราชอัธยาศัยทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน ซึ่งต่อมากลายเป็น “ต้นประเพณีที่ผู้ใหญ่จะผูกเสมากันมาจนทุกวันนี้” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2505, น.132)

เมื่อวัฒนธรรมการสร้างเหรียญแพร่หลายในสังคมสยามแล้ว เหรียญของพระมหากษัตริย์กลายเป็นวัตถุส่งผ่านอุดมการณ์กษัตริย์นิยมไปสู่สังคมวงกว้าง แม้ว่าเหรียญที่สร้างขึ้นนั้นจะถูกสร้างในรูปแบบวัตถุที่ระลึกก็ตาม แต่ได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Object) และจะกลายเป็นธรรมเนียมในการสร้างเหรียญที่มีนัยสำคัญในการสื่อสารทางอุดมการณ์ทางการเมืองของรัชกาลถัดๆ มาอีกด้วย

6. บทสรุป

การประดิษฐ์สร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในช่วงรัชกาลที่ 4 นั้น คือ การประดิษฐ์สร้างเทวรูปที่หนุนเสริมความชอบธรรมทางการเมืองของพระองค์ โดยสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ ถูกสร้างขึ้นเพื่อรำลือมองค์พระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียว การประดิษฐ์สร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะเปลี่ยนไปในรัชกาลที่ 5 เมื่อทรงสร้าง “พระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็กพร้อมสร้อยทองคำสวมคอ” ขึ้นเมื่อเจ้านายที่เป็นพระราชโอรสและพระราชอนุชาต้องไปศึกษาต่อในทวีปยุโรป โดยมุ่งหมายให้เป็นเครื่องหมายยึดเหนี่ยวให้มั่นคงในพระพุทธศาสนาเพื่อต้องอยู่ในดินแดนต่างชาติต่างศาสนา อีกทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายความจงรักภักดีระหว่างพระมหากษัตริย์กับเจ้านายรุ่นใหม่เหล่านั้นด้วย นอกจากนี้ยังทรง “เหรียญเสมา” พระราชทานราษฎรเนื่องในวาระต่างๆ หลายครั้งด้วยกัน และได้รับความนิยมจากราษฎรเป็นอย่างมาก สะท้อนให้เห็นว่ารัฐสยามภายในรัชสมัยของพระองค์มีฐานมวลชนที่กว้างขวางขึ้น ตามระบอบการปกครองของรัฐรวมศูนย์ที่กำลังขยายตัวในขณะนั้น กล่าวได้ว่าห้วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงพัฒนาการสำคัญที่จะกลายเป็นรากฐานวัฒนธรรมพระเครื่องในสังคมสยามสืบต่อมา

บรรณานุกรม

เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

หจช. กร.5 บ.16 กล่อง 1 /25 พระราชโอรษาทพระราชทานพระองค์ด้วง เจ้าเมืองเขมร

หจช. ร.5 รล8.2.ช/3 พระราชทานสมุดเบญจศีลเบญจธรรม 30 กล่อง แก่เจ้านายที่ทรงเล่าเรียน ณ ยุโรป
(21 มกราคม 122)

หจช. ร.7 รล 1 .98 กล่อง 7/ 98 บันทึกเรื่องการรักษาพระนคร ครั้นรัชกาลที่ 5 (2 มกราคม พ.ศ.2473)

หจช.ร.5 รล99/1 หนังสือราชการ เรื่อง ทำเสน่ห์และทำเวทย์มนต์ต่างๆ

ราชกิจจานุเบกษา

“การเฉลิมพระชนม์พรรษาวิเศษ” ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 1 แผ่นที่ 39 วันอาทิตย์ เดือน 10 ขึ้น 12 ค่ำ จ.
ศ.1247 เลขที่ 345 น.77.

“การรับพระสุพรรณบัตรเฉลิมพระนาม” ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 5 แผ่นที่ 50 วันเสาร์เดือน 4 ขึ้น 15 ค่ำ
ปีชวด สัมฤทธิศก 1250 นำเบอร์ 533. น.440.

“ข่าวพระราชทานพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็ก” ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 4 แผ่นที่ 23 วันเสาร์ เดือนสิบ
แรม 8 ค่ำ ปีกุน นพศก 1249 น.181-183.

“ข่าวพระราชทานพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็ก” ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 4 แผ่นที่ 23 วันเสาร์ เดือนสิบ
แรม 8 ค่ำ ปีกุน นพศก 1249 น.182.

“ข่าวเสด็จพระเจ้าลูกยาเธอ พระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าน้องยาเธอ เสด็จประเทศยุโรป” ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่
10 น.257-258.

“ข่าวเสด็จพระราชดำเนิน ในการสมโภชพระไชยเนาวโลทองคำองค์เล็กของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุน
นครราชสีมา” ราชกิจจานุเบกษา วันที่ 14 มีนาคม ร.ศ. 127 เล่มที่ 25 น.1459.

“ประกาศแจ้งกำหนดวันพระราชทานเสมาเด็กในมณฑลกรุงเทพฯพระมหานคร” ราชกิจจานุเบกษา วันที่ 25
ตุลาคม ร.ศ.122 เล่มที่ 20. น.493.

“พระราชพิธีศรีสังฆปานกาล” ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 29 แผ่นที่ 26 วันที่ 25 กันยายน ร.ศ.111 น.200.

บทความในวารสาร

ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์. “เหรียญเสมา จปร.” ใน ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 30 ฉบับที่ 8 มิถุนายน 2552.42-43.
ภูชงค์ จันวิช. “พระมาลาเปียงเลียงสมัย” ใน ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 6 ฉบับที่ 9 กรกฎาคม 2528.

หนังสือ

กรมศิลปากร. จดหมายเหตุพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ร.ศ. 126,127.กรุงเทพฯ:ยูไนเต็ดโปรดักชั่น,
2527.

150 ปี สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุตรนต์ร์ศรีมหากรมพระจักรพรรดิพงษ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2549.

คาร์ล บ็อค(เขียน)ทองถิ่นสยามยุคพระพุทธเจ้าหลวง.เสฐียร พันธรั้งซีและอัมพร ทีชะระ (เรียบเรียง)กรุงเทพฯ
: ศิลปวัฒนธรรม, 2550.

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวันในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปีเถาะ จุลศักราช 1241.
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เจ้าภาพ
ตีพิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพพระปฎิเวทย์วิศิษฎ์ (สาย เลขยานนท์) ณ เมรุวัดธาตุทอง วัน
เสาร์ที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2513.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ(บรรณาธิการ).ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรามนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์, 2547.

เซอร์จอห์น เบาว์ริง(Sir John Bowring) ราชอาณาจักรและราษฎร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กัญฐิกา ศรี
อุดม(บรรณาธิการ). ราชอาณาจักรและราษฎรสยาม 1.กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรามนุษยศาสตร์
และ สังคมศาสตร์, 2547.

ปภาณิน เกษตรทัด.เบื้องหลังรูปเคารพ คติความเชื่อรูปแทนบุคคลในสยาม. กรุงเทพฯ: มติชน, 2558.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์.ประกาศพระราชพิธี เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 3).กรุงเทพฯ: กรม ศิลปากร
,2550.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
แถลงพระบรมราชาธิบายแก้ไขการปกครองแผ่นดิน และพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีไปมากับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส.กรุงเทพฯ:
บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง, 2540.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.พระราชพิธีสิบสองเดือน(พิมพ์ครั้งที่ 14).กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณา
การ,2516.

พระประวัติพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย.พระนคร : กองการพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาล, 2504.

พระยาศรีสหเทพ. จดหมายเหตุเสด็จประพาสยุโรป ร.ศ.116 เล่ม 1 กรุงเทพฯ: บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ธนไทย, 2539.

พิชญา สุ่มจินดา. ถอดรหัสพระจอมเกล้า. กรุงเทพฯ: มติชน, 2557.

ราม วชิราวุธ. ประวัติต้นรัชกาลที่ 6 (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : มติชน, 2552.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ. สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ. สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ. เล่ม 4 กรุงเทพฯ: ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, 2504.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ. สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ. เล่ม 14 กรุงเทพฯ: ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, 2504.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ. สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ. เล่ม 21 กรุงเทพฯ: ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, 2504.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ. สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ. เล่ม 25 กรุงเทพฯ: ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, 2504.

สมเด็จพระบรมพระยาดำรงราชานุภาพ. เสด็จประพาสต้นในรัชกาลที่ 5. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ(ทรงรวบรวม)จดหมายเหตุประกอบเรื่องไกลบ้าน. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้พิมพ์พระราชทานในงานพระศพสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช ญาณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 18 พฤศจิกายน พระนคร: พระจันทร์, 2505.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ความทรงจำ. พระนคร: วังบูรพา, 2514.

การสืบค้นออนไลน์

“ ศาลาเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญกษาปณ์ ” สืบค้นจาก http://emuseum.treasury.go.th/collection/regalia-th/2_2_5_-_an-enamelled-gold-chain-decorated-with-diamonds-th.html สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562.

การเปรียบเทียบการศึกษากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต สายอินเดีย - เนปาล

The Study of Strategy of The propagation of Buddhism of the Overseas Dhammaduta Bhikkhus in India - Nepal

พระมหาสมาน ชาตวิริโย, ดร.

Dr. Phramaha Samarn Jataviryo

วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Dhammadhuta College, Mahachulalongkonrajavidyalaya University

Email: samarn261@hotmail.com

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในประเทศที่มีคนไทยพำนักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีการจัดตั้งวัดไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ และมีการส่งพระธรรมทูตไปประจำยังวัดเหล่านั้น ซึ่งการวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอินเดีย - เนปาล 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางในการใช้กลยุทธ์ของพระธรรมทูตอินเดีย - เนปาล ศึกษาวิจัยโดยใช้การสัมภาษณ์ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าอาวาส พระภิกษุในวัดนั้น ๆ พระธรรมวิทยากรสายงานพระธรรมทูตอินเดีย - เนปาล และประชากรในชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอินเดีย - เนปาล จะใช้กลยุทธ์คือ การเดินตามทางของเขา เพื่อเป้าหมายของเรา, หลักโอวาทปาฏิโมกข์, หลักการ SWOT Analysis, กัลยาณมิตรธรรม, ให้การสงเคราะห์ชุมชน, การสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้ เป็นสิ่งที่พระธรรมทูตทุกคนจะต้องมีติดตัวเพราะเป็นสิ่งดึงดูดคนทั่วไปให้เข้ามาหา และจะง่ายต่อการแสดงธรรม

คำสำคัญ : กลยุทธ์; การเผยแผ่; พระธรรมทูตอินเดีย - เนปาล

Abstract

Nowadays Buddhism is propagated to many countries especially where Thai people inhabit. Therefore, Thai temples are established increasingly and overseas Dhammaduta Bikkhus (Monks) are sent to reside in these temples. Thereby this research has 2 objects: (1) In order to study strategies of the Buddhism propagating of the Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal. (2) To compare the methods to drive the strategies of Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal. Data is from interview the proposed population that are the abbots, the Bhikkhus who reside in each temple, the lecturer Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal and the local people.

Strategy that are used for propagating Buddhism are statement "follow their path to our goal" that drives these strategies efficiently, The principle teaching, SWOT Analysis method, the 7 Buddhist qualities of a good friend and Buddhism propagating networking, therefore these strategies are necessary for all Dhammaduta Bhikkhus.

Key word: Strategy; propagation; The Overseas Dhammaduta Bhikkhus in India and Nepal

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นภารกิจหลักของพระภิกษุสงฆ์ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงตรัสแก่ภิกษุสาวกชุดแรกจำนวน 60 องค์ว่า “จรธ ภิกขเว จาริกं พุชฺชนทิตาย พุชฺชนสุชาย โลกานุกมปาย อตถาย ทิตาย สุชาย เทวมนุสฺसानํ เทเสถ ภิกขเว ธมฺมํ อาทิกฺกฺยาณํ มชฺเฌกฺกฺยาณํ ปรีโยสานกฺกฺยาณํ สาทถํ สพฺยญฺชนํ เภวลปรีปฺญณํ ปรีสุทฺถํ พรหมจรียํ ปกาเสถ” “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปทางเดียวกัน จงแสดงธรรม มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ครบถ้วน

จากพุทธพจน์ในเบื้องต้นจึงปรากฏเป็นคณะพระธรรมทูตชุดแรกที่ปรากฏในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา โดยที่พระองค์เองทรงเสด็จไปเผยแผ่พระศาสนาเหมือนกัน คือ เสด็จไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม อันเป็นอาศรมของท่านอุรุเวลกัสสปะชฎิล 3 พี่น้อง ซึ่งเป็นเจ้าลัทธิผู้บูชาไฟที่มีผู้นับถือจำนวน 500 คน พร้อมด้วยชฎิลผู้น้องคือทักสสปะ พร้อมด้วยบริวาร 300 คน และคยาศสปะพร้อมด้วยบริวาร 200 คน เมื่อเจ้าลัทธินับถือและเลื่อมใสแล้ว เหล่าบริวารทั้งหลายก็จะได้เลื่อมใสตามไปด้วยและได้ทูลขอบรรพชาอุปสมบท หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงนำพระสงฆ์คณะใหญ่ 1,000 รูป เสด็จไปยังตำบลคยาศีสะและ ณ ตำบลนี้เองที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรแก่ปุราณชฎิลทั้ง 1,000 รูป ทำให้พระภิกษุเหล่านั้นได้บรรลุพระอรหัตตผล และส่ง

พระภิกษุเหล่านั้นออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนา เผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว และพระพุทธศาสนาก็ได้แพร่หลายนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีพัฒนาการมาตามลำดับ เริ่มจากยุคแรกที่มีการเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีปากต่อปาก เรียกว่า “มุขปาฐะ” จากนั้นจึงพัฒนามาตามยุคสมัย ในแต่ละยุคแต่ละสมัยก็มีกลยุทธ์ที่แตกต่างกันออกไปตามความถนัด ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ของพระธรรมทูต ช่วงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับมารุ่งเรืองในแดนอินเดีย-เนปาล จึงต้องมีกลยุทธ์ในการเผยแผ่

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ของพระธรรมทูตในการวางแผน กำหนดแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวัดต่าง ๆ ในประเทศอินเดีย – เนปาล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางในการใช้กลยุทธ์ของพระธรรมทูตอินเดีย – เนปาล

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาจากสถานที่จริง โดยการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ เอกสาร และ การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากพระธรรมทูตในอินเดีย – เนปาล

ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาจากวิทยากรบรรยาย โดยเป็นวัดในสายงานพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล มีดังนี้

1. วัดไทยพุทธคยา อินเดีย
2. วัดไทยกุสินารา อินเดีย
3. วัดไทยลุมพินี เนปาล
4. วัดไทยสารนาถ อินเดีย
5. วัดไทยเชตวัน อินเดีย

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลการทำวิจัยโดยอาศัยแนวคิดจากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและรวมถึงเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบเพื่อมาสนับสนุนเนื้อหา ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. หลักการในการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา
2. วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. คุณสมบัติและคุณธรรมของพระธรรมทูต

4. การเผยแผ่พระธรรมทูตในปัจจุบัน
5. การกำหนดกลยุทธ์ในการเผยแผ่เชิงรุก
6. รายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

หลักการในการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา

พระธรรมทูต คือ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศและสร้างความสัมพันธ์ทางศาสนา ทำหน้าที่เสมือนทูตทางธรรม

การเผยแผ่ คือ การทำให้ขยายออกไป การทำให้ขยายวงกว้างออกไป ทำให้แพร่หลายออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติมีหลักการใหญ่ ๆ ดังนี้

1. หลักประโยชน์ 3 ประการ การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหูชน เพื่อความสุขแก่พหูชน เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง”

2. หลักไตรสิกขา หลักการที่สำคัญอีกประการคือไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการพัฒนาชีวิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ เรียกว่า เป็นธรรมที่มีความงาม 3 อย่าง คือสิ่งที่เรียกว่าความงามในเบื้องต้น ได้แก่ ศีล งามในท่ามกลาง ได้แก่ สมาธิ งามในที่สุด ได้แก่ ปัญญา ปรากฏในพระดำรัสที่ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนารุ่นแรก ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟังได้นั้น หลักนี้ถือเป็นหลักใหญ่ที่ครอบคลุมการปฏิบัติให้บรรลุประโยชน์ที่ตนพึงปรารถนา

3. ศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธเจ้าถือหลักว่ามนุษย์เป็นผู้ฝึกได้มนุษย์สามารถที่จะรู้ตามได้ ถ้าเขาได้ฝึกฝนตนตามหลักการที่แสดง การมองเช่นนี้เป็นการมองที่ศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์มากกว่ามองในแง่ความแตกต่างในด้านทางร่างกายซึ่งถือเป็นหลักใหญ่หลักหนึ่งการมองมนุษย์ทุกคนที่จิตใจ มากกว่ามองรูปลักษณ์ที่แสดงออกมาภายนอก อันจะนำไปสู่การรับฟังคำสอนและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พุทธวิธีในการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้านั้น ตามแนวทางของพระพุทธองค์ คือ

วิธีการที่ 1 อนุповаโท ไม่ว่าร้ายใคร ไม่โจมตีใคร ไม่โจมตีศาสนาอื่น แต่ใช้ปัญญาบอกว่าพระพุทธศาสนาได้อย่างไร

วิธีการที่ 2 อนุปฆาโต ไม่ทำร้ายใคร ไม่ใช้กำลังเพื่อไปบังคับให้ใครเชื่อ ยึดหลักอหิงสาธรรม คือ ไม่เบียดเบียน ใช้ปัญญาในการอ้างเหตุผล จนกระทั่งผู้ฟังอยากลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

วิธีการที่ 3 ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร มีความสำรวมในศีลและมารยาทให้ดี

วิธีการที่ 4 มตตณฺญตา จ ภาตตสมิ รู้จักประมาณในการรับประทาน รวมไปถึงการใช้สอยปัจจัยสี่ จะได้เป็นทางมาแห่งความเคารพ เลื่อมใสของผู้ได้พบเห็น

วิธีการที่ 5 ปนตฺถจ สยนาสนํ นังนอนในที่สงบ นักปฏิบัติธรรมต้องรักความสงบ และรักในการอยู่ในที่สงบ

วิธีการที่ 6 อธิจิตเต จ อาโยโค ประกอบความเพียรในอธิจิต ต้องหมั่นฝึกสมาธิ เพราะสมาธิ คือ แก่นของการได้บรรลุมรรคผลนิพพาน จะเห็นได้ว่า สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงการเผยแผ่

คุณสมบัติและคุณธรรมของพระธรรมทูต

พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบยึดถือ แนวทางในการเผยแผ่ธรรม คือ มีความประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นที่ศรัทธาของเหล่าพุทธบริษัท ผู้เผยแผ่พุทธธรรมที่ดีจึงมีลักษณะคุณสมบัติ ซึ่งเป็นองค์ของ กัลยาณมิตร 7 ประการคือ

1. ปิโย คือ เป็นที่รัก เป็นที่พอใจ ในฐานะเป็นที่สบายสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไป ปรีक्षाได้ถาม
2. ครุ คือ เป็นที่เคารพในฐานะประพฤติ สมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้
3. ภาวนีโย คือ เป็นที่ยกย่องทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง
4. วตฺตา จ คือ เป็นนักพูด รู้จักชี้แจง ให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไรอย่างไร
5. วจนฺทโม คือ เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม เสนอแนะ
6. คมภีรณฺจ กถกตฺตา คือ เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำลึกซึ้งได้ สามารถอธิบายเรื่องซับซ้อนให้เข้าใจ
7. โน จฏฺฐาเน นีโยชเย คือ ไม่ชักนำ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

คุณสมบัติภายนอกของผู้เผยแผ่หรือผู้สอน เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตามในคำสอนอย่างน่าอัศจรรย์ โดยผู้สอนพึงมีคุณสมบัติที่ปรากฏภายนอก และคุณสมบัติภายใน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง รูปร่าง หน้าตา น้ำเสียง อากัปกิริยา คือ การแสดงออก เคลื่อนไหว เป็นมารยาทที่งดงาม สังคมยอมรับ เป็นเสน่ห์ผู้มัดใจคน มีท่าทีสง่าผ่าเผย งามอาจ สงบเยือกเย็น คุณสมบัติภายใน คือ คุณธรรมที่ผู้เผยแผ่พึงปฏิบัติ และเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจหลักพุทธธรรม เพื่อจะได้สอนให้ถูกประเด็น ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ได้รับความสุขความเจริญแก่ผู้ฟังเป็นที่ตั้งและมีจิตประกอบด้วยเมตตาธรรมเป็นหลัก ดังนี้

1. ปณิธาน ในการแสดงธรรมต่อผู้ฟัง จะกล่าวชี้แจงไปตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมยกเหตุผลให้สมจริงมาประกอบ แสดงด้วยเมตตาจิต หวังอนุเคราะห์ ไม่ใช่เพื่อหวังลาภสักการะ

2. ปฏิสัมภิตา ความเข้าใจปัญหาแตกฉานในอรรถะ ในเนื้อหาสาระ เข้าใจในธรรม อธิบายย่อหรือพิสดารได้ เข้าใจในหลักนิรุกติ การซ้ำของในภาษาและไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

3. พหุสูต การคงแก่เรียน การได้ฟังมาก จำได้คล่องปาก ฟังพินิจให้ขึ้นในใจของตนและ สามารถขบคิดได้ด้วยทฤษฎี คือ เห็นตามได้ด้วยเหตุผลที่เป็นจริง

4. การรู้จักแสดงธรรมไปตามขั้นตอน การแสดงธรรมไปโดยคำนึงถึงภาวะของผู้ฟังเป็นหลัก โดยเริ่มจากสิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา ไปจนถึงพิจารณาเห็นด้วยปัญญาภายในของตน

สรุปว่าคุณสมบัติของนักเผยแผ่มีบทบาท สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งพระสงฆ์ควรยึดตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าก็จะประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ เป็นที่ยอมรับจากพุทธบริษัท

การเผยแผ่พระธรรมทูตในปัจจุบัน

การเผยแผ่ของพระธรรมทูตในปัจจุบัน ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระธรรมทูตย่อมต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่หลัก ย่อมจะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การนำธรรมะไปสู่ประชาชนที่เป็นพุทธบริษัท เพื่อให้เขาเหล่านั้นปฏิบัติเป็นสัมมาปฏิบัติอันก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและแก่สังคมโดยทั่วไป พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้เรียกว่า “พระนักเทศน์, พระนักเผยแผ่, พระธรรมจาริก, พระธรรมทูต” โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันนี้รูปแบบและวิธีการเทศนาต้องมีการ ประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกและเป็นที่ยอมรับของประชาชน พระธรรมทูตในปัจจุบัน มีการใช้วิธีการเผยแผ่ที่แตกต่างกันออกไปตามความถนัดของแต่ละท่าน เช่น พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) บางรูปเน้นการเผยแผ่หลักธรรมที่เป็นวิชาการ เช่น พระพรหมบัณฑิต(ประยูรธมฺมจิตฺโต) เป็นต้น เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับ

การกำหนดกลยุทธ์ในการเผยแผ่เชิงรุก มีดังนี้

1. ใช้การวิเคราะห์แบบสวอท (SWOT Analysis) หรือในชื่อไทยชื่ออื่นเช่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ หรือ การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ สำหรับองค์กร หรือโครงการ ซึ่งช่วยผู้บริหารกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบที่มีศักยภาพจากปัจจัยเหล่านี้ต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งการหาจุดแข็ง (Strength) ของตนเองอยู่ตรงไหนในการเป็นนักเผยแผ่ จุดอ่อน (Weakness) ซึ่งต้องหาโอกาสพัฒนาตนเองตลอดเวลา (Opportunity) และรู้ว่าสิ่งที่คุกคาม (Threat) ของเราคืออะไร

2. ใช้ทฤษฎี 4 ส ประกอบด้วย

2.1 สันทัสสนา ชี้แจงเรื่องที่สอนให้ (แจ่มแจ้ง) ชัดเจน แสดงเหตุผลให้ชัดเจนจนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดั่งได้เห็นกับตา

2.2 สมาทปนา (จงใจ) ปลูกใจให้อยากรับธรรมไปปฏิบัติพูดที่ดีต้องทำให้ ผู้ฟังเกิดศรัทธา

2.3 สมุเตชนา (แก้แล้วกล้า) พูดให้กำลังใจด้วยการยกตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จมาประกอบ

2.4 สัมปหังสนา (ร่าเริง) พูดแล้วไม่ เครียดมีความสุขสนุกในการฟังคนพูดมีอารมณ์ขัน ยกนิทานมาประกอบในการพูดผู้ฟังเกิดความปีติในธรรม

3. ใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประกอบด้วย

3.1 ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจในฐานะเป็นที่สบาย และสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

3.2 ครุ เป็นที่เคารพในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกรับรองใจ

- 3.3 ภาวนียโย เป็นที่ยกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง
- 3.4 วตตัจ เป็นนักพูดรู้จักชี้แจงให้เข้าใจว่าเมื่อไร ควรพูดอะไรอย่างไรเป็นที่ปรึกษาที่ดี
- 3.5 วจนกขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำคือพร้อมที่จะรับฟังคำ ปรึกษาแนะนำวิพากษ์วิจารณ์
- 3.6 คมภีรณจกถตตตา เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำลึกซึ้งที่สามารถอธิบาย เรื่องซับซ้อนให้เข้าใจได้
- 3.7 โนจภูฐานเนนิโยชเย ไม่ชักนำในอฐานะ คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทาง

เสื่อมเสีย

รายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมโกศาจารย์ ได้กล่าวไว้ว่า ในการไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น ความรู้ความสามารถของเรามีด้วยกันทั้งนั้น แต่ที่ไม่ค่อยบรรลุผลตามที่เรต้องการ คงจะเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยุทธศาสตร์ จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ มาก บางท่านเทศน์ดีสอนดี ก็ยังอยู่ไม่ได้ ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะยังมีปัจจัยอะไรหลายอย่าง งานพระธรรมทูตมีความละเอียดอ่อนมาก แลผมยังถูกค่อนข้างขอเข้าไปสอนเฉพาะกับคนไทยด้วยกัน เขาเอาเราไปเปรียบเทียบกับพระธรรมทูตทิเบต ญี่ปุ่น หรือแม้กระทั่งศรีลังกาที่ประสบผลสำเร็จมากกว่า ในการเผยแผ่กับชาวต่างประเทศ ในขณะที่เราประสบความสำเร็จกับคนไทย จึงต้องทำให้หันมามอง เหมือนกันว่าเรื่องนี้เป็นเพราะอะไร ก่อนที่เราจะลงไปเผยแผ่จริง ๆ เราต้องทำการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนแผนทั้งหลายทำกันก่อนจะไปลงมือปฏิบัติการจริง

พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะทสฺสี) ได้ทำการวิจัยไว้ว่า การดำรงอยู่ซึ่งพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่อย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้น ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการเผยแผ่เพื่อให้งานเผยแผ่นั้นสำเร็จผล ในบทความนี้ได้นำเสนอยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกไว้ 4 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย หลักการวิเคราะห์แบบสวอท (SWOT Analysis) การใช้ทฤษฎีสี่ ส. (สัทัสสนา-แจ่มแจ้ง สมาทปนา-จูงใจ สมุเทศนา-แก้แค้น สัมปหังสนา-ร่าเริง) และหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 (เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่อง รู้จักชี้แจง เป็นผู้อดทน พูดด้วย คำลึกซึ้งได้ ไม่ชักนำในทางเสื่อม) รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

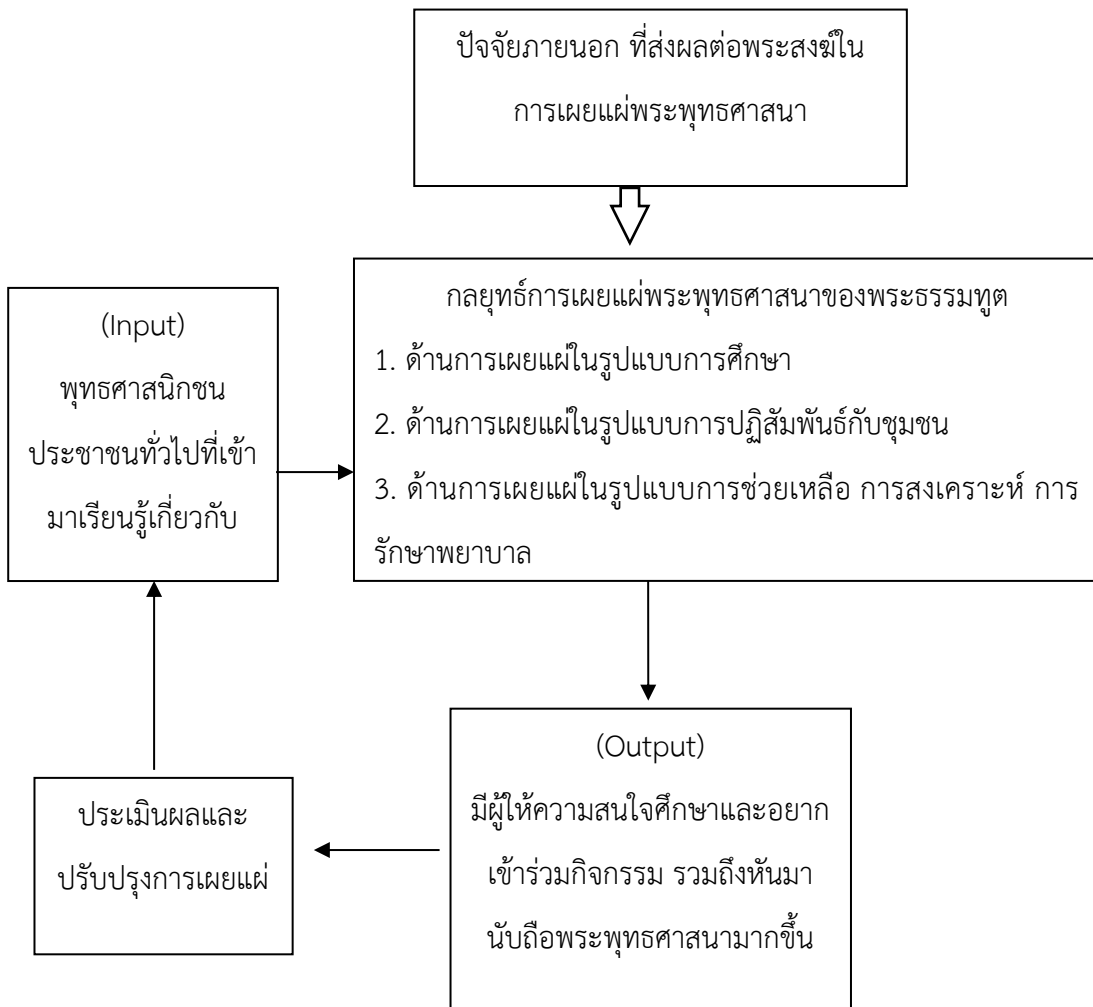
พระมหามนตรี ศรีบุญสูง ได้สรุปผลการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ 1. ด้านบุคลิกภาพ ภูมิรู้ภูมิธรรม แนวคิดอุดมการณ์ในการทำงานของพระธรรมทูต จะต้องเป็นผู้มีศีลาจารวัตรเป็นผู้นำทาง จิตวิญญาณมีความอดทน และควรมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน เมื่อไปอยู่ที่ไหนก็สามารถอยู่ร่วมกับหมู่คณะด้วยความสงบสุข พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่องานให้แก่พระพุทธศาสนา มีอุดมการณ์ที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ชาวต่างประเทศเพื่อความมั่นคงของศาสนา พระธรรมทูตควรจะต้องผ่านหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศมาโดยตรง 2. ด้านยุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการสร้างเครือข่าย กระจายการเผยแผ่ไปยังจุดต่าง ๆ โดยยึดหลักอุดมการณ์ตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สอนว่าพวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมหาชน 3. ด้านวิธีการพัฒนาพระธรรมทูตควรมีระบบคัดเลือกการ

อบรม มีการประเมินและการติดตามดูผลงาน ในอนาคตควรมีวิทยาลัยพระธรรมทูต หรือเปิดหลักสูตรปริญญาโท ด้านพระธรรมทูต จัดหลักสูตรให้เอื้อต่อการปลูกฝังอุดมการณ์การเผยแผ่ สร้างจิตวิญญาณแห่งความเป็นพระธรรมทูตให้อยู่ในใจ ให้เป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดี มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านนี้

พระธรรมทูตสายต่างประเทศจึงต้องเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแบบเชิงรุก โดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และให้ทันสมัยอยู่ทุกเมื่อจนเป็นที่ยอมรับของพระธรรมทูตสายต่างประเทศว่า เป็นการเผยแผ่เชิงรุกอย่างแท้จริง ประเด็นที่ถือว่ามีความสำคัญมากถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่จะขาดเสียมิได้

กรอบแนวคิดกลยุทธ์ในการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการศึกษาผลกระทบการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระธรรมทูต เป็นการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์จากพระธรรมวิทยากรในแต่ละวัด ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับดังนี้

- 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2 กำหนดกรอบแนวคิด ปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
- 3 กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย
- 4 สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
- 5 นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 6 ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรจริงที่ใช้ในการวิจัย
- 7 ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มประชากร และเก็บรวบรวมข้อมูล
- 8 วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
- 9 สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

4. ผลการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์พระธรรมวิทยากรที่ประจำอยู่ในวัดในสายงานพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล มีดังนี้

1. วัดไทยพุทธคยา โดยการสัมภาษณ์ พระครูนิโครธบุญญากร ได้ข้อมูลว่า
 - 1.1 ให้ยึดมั่นในปฐมพุทธโอวาทพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การเผยแผ่ของเราเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข, เกื้อกูล, อนุเคราะห์แก่ชาวโลก
 - 1.2 ใช้หลักโอวาทปาฏิโมกข์ คือ
 - 1.2.1 หลักการ 3 คือ อันไหนเป็นสิ่งที่ไม่ดีย่อย่าทำ อันไหนเป็นสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ตนและสังคมเรารับทำ สำคัญที่สุดจิตใจต้องมีความใสสะอาดในการเผยแผ่ของตนเอง
 - 1.2.2 อุดมการณ์ 4 คือ 1. ความอดทนอดกลั้น เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจ 2. สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 3. ไม่ควรทำให้คนอื่นลำบากทั้งทางกายและใจ 4. ไม่เบียดเบียนคนในชุมชน
 - 1.2.3 วิธีการ 6 ที่พระธรรมทูตควรถือเป็นกลยุทธ์ และใช้ไปในแนวทางเดียวกัน คือ การไม่กล่าวร้าย, การไม่ทำร้าย, รักษาความประพฤติให้น่าเลื่อมใส, ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร, ที่นั่งนอนอันสงัด สันโดษไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ และพัฒนาจิตใจเสมอมีเชื่อว่าเอาแต่สอน แต่ตนเองไม่กระทำตามที่สอน
2. วัดไทยกุสินารา ได้ข้อมูลว่า ทางวัดจะมุ่งเน้นช่วยเหลือคนชุมชนในเรื่องการให้การรักษาพยาบาล โดยในวันอาทิตย์จะเป็นการรักษาฟรี ส่วนวันอื่น ๆ จะเป็นเงิน 10 รูปีบ้าง 20 รูปีบ้าง เมื่อคนในชุมชนได้รับการช่วยเหลือจนตนเองพอใจ ก็จะเริ่มสนใจในเรื่องของศาสนา เพราะคิดว่าพระพุทธรูปเจ้าได้ช่วยเหลือเขา

3. วัดไทยลุมพินี ได้ข้อมูลว่า มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนา และมีการให้ความช่วยเหลือ เช่น การส่งทีมแพทย์ไปให้บริการประชาชน การแจกผ้ากันหนาว เมื่อเขาได้ในสิ่งที่เขาต้องการแล้วก็จะเริ่มให้ความสนใจในศาสนา

4. วัดไทยสารนาถ โดยการสัมภาษณ์ พระมังคลโก ดร. ได้ข้อมูลว่า ได้สร้างพระใหญ่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเมื่อได้เห็นก็จะสร้างเสริมความศรัทธา ทำให้สนใจที่จะศึกษาคำสอนของพระพุทธองค์ และมีการให้การศึกษาแก่เยาวชน ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวน 390 คน มีการสอนและให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

5. วัดไทยเซตวัน โดยการสัมภาษณ์ พระครูสมุห์แสวง จนทนมโม ได้ข้อมูลว่า เมื่อทางวัดจัดกิจกรรมต่าง ๆ จะมีทั้งคนที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ ก็จะให้เริ่มต้นด้วยการสวดมนต์ไหว้พระก่อน จากนั้นจึงเริ่มการสนทนาธรรม เริ่มจากธรรมะง่าย ๆ ไปสู่ข้อที่ยากขึ้น และมีการสงเคราะห์ชุมชน ด้านอาหารและการรักษาพยาบาล อุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง การศึกษากลยุทธ์การเผยแผ่พุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล ได้สรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน คือ

1. แนวคิด วิธีการและเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปตามหลักพุทธโอวาทแสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ เพราะเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น เพื่อประโยชน์เกื้อกูล ความสุขแก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธ และมีใจชาวพุทธ โดยมุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง ใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้นต้องอาศัยการจัดกิจกรรมภายในวัด เช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธ ในต่างประเทศ

2. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศ พระสงฆ์ยังไม่เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแผ่ดีพอ ทำให้การสื่อสาร กับคนในประเทศนั้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร แม้ปัจจุบัน จะมีสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตที่ทำหน้าอีกอย่าง อบรมพระธรรมทูตแล้วส่วน การคัดเลือกกว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง ขอวีซ่าเข้าประเทศบางประเทศก็ยากมากและให้เวลาในการพำนักในประเทศนั้น ๆ น้อย ทำให้ไม่ต่อเนื่อง

3. แนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ด้านการบริหาร ควรมีการฝึกอบรมพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อพัฒนาบุคลากร ด้านงานเผยแผ่พระศาสนาในต่างประเทศ สร้างพลังศรัทธาให้เกิดมีในการปฏิบัติเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม ในการเดินทางไปเผยแผ่ การพิจารณา

พระสงฆ์ที่มีความเหมาะสม ทำงานให้เป็นทีมเพื่อให้เกิดความสุขด้วยการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตได้

ข้อเสนอแนะ

1. องค์กรพระสงฆ์ในต่างประเทศควรร่วมกันจัดทำหลักสูตรที่เอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในแต่ละประเทศเพื่อให้การปฏิบัติงานของพระสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น
2. ควรสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรที่ดูแลพระสงฆ์สายต่างประเทศ โดยการสร้างระบบเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในแต่ละประเทศระหว่างพระธรรมทูตต่างประเทศและพระสงฆ์ในประเทศไทย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งกันและกัน
3. จัดส่งพระธรรมทูตไปปฏิบัติในต่างประเทศให้มากขึ้น โดยเฉพาะพระธรรมทูตมีความรู้ทั้งธรรมเนียมภาษาอังกฤษและวัฒนธรรม เพื่อขยายงานให้มากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความองอาจและสามารถที่จะอธิบายธรรมะให้กับชาวต่างชาติได้

เอกสารอ้างอิง

- ทีมงานทรูปลูกปัญญา. *อยากรู้ถามทรูปลูกปัญญา*. [Online], 1 พฤษภาคม 2561. แหล่งที่มา : <http://www.truelookpanya.com/new/asktruelookpanya/questiondetail/14003>
- บุศรา โปธิสุข, เสน่ห์ ใจสิทธิ์, สราวุฒิ ะสารชัย และ พระมหาวรวัฒน์ อภินันโท (วิชัย) (2560). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดไทยในประเทศอินเดีย*. *พินเนศวร์สาร*, 13(2).
- พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ถาฐาน). *กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบันวารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. 17(3), 212 – 217.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2546). “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พุทธศาสนา”. *บรรยายในการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ จัดโดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ พุทธมณฑล จ.นครปฐม*
- พระธีรนิติ์ ธีรธมฺโม (เฮงประเสริฐ). (2555). *บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี*. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระธีรนิติ์ ธีรธมฺโม (เฮงประเสริฐ). (2555). *บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี*. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พระมหามนตรี ศรีบุญสูง. (2550). *แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทรรศวรรษหน้า*. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- พระมหาอำนาจ มีราคา. (2559). แนวทางในการเผยแพร่พุทธศาสนาในต่างประเทศ : กรณีศึกษาประเทศ เนเธอร์แลนด์. *วารสารบริหารการศึกษাবัณฑิต*, 16(1), 169-176.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบฐิตญาโณ). (2540). *พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มхамกุฎราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. ความต่าง “เผยแผ่” กับ “เผยแพร่” [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.royin.go.th/?knowledges=ความต่าง-เผยแผ่-กับ-เผยแพร่> [16 พฤษภาคม 2561].

แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบอย่างยั่งยืน Guidelines for the development of sustainable Buddhist village project management

ฤดี แสงเดือนฉาย และ เรียงดาว ทวะชาลี

Ruedee Saengdeunchay and Riangdow Tavachalee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus

Email: ruedee.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยกำหนดประเด็นสนทนากับกลุ่มสนทนา จำนวน 30 คน ศึกษาจากเป้าหมายเชิงคุณภาพ ทางสถานีวิทยุพระพุทธศาสนา F.M. 101.75 Mhz. ได้แจกแบบสอบถาม จำนวน 30 ฉบับ คัดเลือกหมู่บ้านที่เข้ารับการประเมินหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ และมีตัวแทนหรือผู้ใหญ่บ้าน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จากผู้ตอบแบบสอบถาม 5 หมู่บ้าน

ผลการวิจัย พบว่า ผลการพัฒนาโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เกิดขึ้นจากการประเมินการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ เมื่อนำผลการประเมินทั้ง 4 ด้านมารวมคะแนนและจัดลำดับจากมากไปหาน้อย เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบให้ประสบผลสำเร็จ มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินโครงการในครั้งต่อไป พบว่า (1) ด้านบริบท โครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบกำหนดวัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย กับสภาพปัญหาของสังคมในปัจจุบัน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของโครงการ (2) ด้านปัจจัยนำเข้า มหาวิทยาลัยมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโครงการ ในทางปฏิบัติมีบุคลากรมีไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานตามโครงการ ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร อีกทั้งกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบยังไม่สามารถกระทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมได้ (3) ด้านกระบวนการ บุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนน้อย ระยะเวลาในการดำเนินงานตามโครงการน้อย มีการประเมินผลและสรุปผลการดำเนินการล่าช้า ทำให้ไม่สามารถนำผลการดำเนินการมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาได้ทันเวลา (4) ด้านผลผลิต ประกอบด้วย การประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ ผลสัมฤทธิ์ของโครงการยังไม่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ส่วนด้านผลกระทบ ชาวบ้านผู้เข้าร่วมโครงการในชุมชนละเว่นอบายมุข เช่น ลดการดื่มสุรา ลดปริมาณการสูบบุหรี่ ลดการเสี่ยงโชค (เล่นหวย) ละเว้นการเล่นการพนัน มีการรณรงค์ จัดกิจกรรมไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุข การพนัน และสิ่งเสพติดของมีนเมา ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี และกิจกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น อีกทั้งเยาวชนในหมู่บ้านยังให้ความสนใจร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น เพื่อให้มีการดำเนินตามขั้นตอนอย่าง

ต่อเนื่อง ควรเพิ่มตัวแทนจากชุมชน ภาครัฐ ร่วมเป็นกรรมการดำเนินงาน และมีเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเข้าไปชี้แจงโครงการให้กับประชาชนในหมู่บ้าน เพราะทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน รวมทั้งควรมีการบันทึกข้อมูล เหตุการณ์ภาพถ่ายทั้งก่อน และหลังการเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เห็นเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ และสามารถพัฒนาต่อยอดผลการดำเนินโครงการได้อย่างมีเป้าหมายชัดเจน

คำสำคัญ : การพัฒนา/ชาวพุทธ/ยั่งยืน

Abstract

This research article aims to study the development guidelines for the management of the Buddhist village project. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus is a qualitative research using data collection by organizing group discussions and determining the issues of discussion with the discussion group of 30 people studied from the quality goals of the Buddhism radio station, FM 103.75 Mhz. Conducted 30 questionnaires according to the number of villages that have been evaluated in the Buddhist village model and have representatives or village headmen, those involved in the survey of 5 villages, representing of the project participants the results of the research revealed that the development of the prototype Buddhist village project of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

Based on the evaluation of the management of the prototype Buddhist village project. When applying the results of the 4 aspects to the score and ranking from highest to lowest to find ways to improve the management of the prototype Buddhist village project to be successful to used as a guideline for future projects found that (1) the context of the prototype Buddhist village project Determine objectives in line with the university's policy and the current social problems and stakeholders see the importance of the project. (2) the input factor, the university has appointed a person who responsible for the project, but in practice there are not enough personnel for the implementation of the project, resulting in lack of efficiency and effectiveness as well as activities of the Buddhist village project. The model is still unable to achieve concrete results. (3) In terms of the process, there are a few personnel involved in the planning and the duration of the implementation of the project has a short deadline. There is an evaluation and summary of the results of operations that are delayed so that the results cannot be used to improve and develop on time. (4) On the production side, consisting of the evaluation of the implementation of the project. The achievement of the project is not yet clear. The impact on the villagers, the project participants in the community ignored the temptation, such as reducing

alcohol consumption, reducing the amount of smoking, reduce the risk of gambling (lottery), ignore gambling. Campaign organize activities that don't involve gambling and drinking intoxication. Campaigning for more villagers to participate in religious activities in addition, the youth in the village were also interested in doing more Buddhist activities in order to proceed with the process continuously should add representatives from the public sector to participate in the operation committee and the staff of the university went to clarify the project to the people in the village because the project participants have misunderstandings and should have recorded the event information before and after joining the project to be seen as empirical data and able to further develop the project results with clear goals.

Keyword : the development /Buddhist /sustainable

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มีพันธกิจให้การศึกษ วิจัย ส่งเสริมและให้บริการทางวิชาการพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน คือ (1) พัฒนามหาวิทยาลัยให้สามารถปฏิบัติภารกิจหลักทั้งในด้านการผลิตบัณฑิต การพัฒนาวิชาการ การวิจัย การบริการวิชาการแก่ชุมชนและการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อนำสถาบันพระพุทธศาสนา สังคม และประเทศไทยไปสู่ทิศทางที่พึงประสงค์ (2) พัฒนาศักยภาพของมหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ให้เกิดความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการศึกษา วิจัยพุทธธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม (3) พัฒนาสถานภาพ ปรับโครงสร้างและระบบการบริหารของมหาวิทยาลัยให้กะทัดรัด มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาของมหาวิทยาลัย (4) พัฒนาคุณภาพนิสิตและบุคลากรในมหาวิทยาลัยให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง มหาวิทยาลัย พระพุทธศาสนาและสังคมโดยรวม และ (5) พัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

จากการดำเนินงานด้านพันธกิจหลัก คือ การจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตให้คุณภาพแล้ว มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มีพันธกิจในการบริการวิชาการและการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อเผยแผ่หลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม อย่างไรก็ตาม การที่พุทธศาสนิกชนจะได้รับประโยชน์และมีความสุขจากการเป็นชาวพุทธอย่างแท้จริงนั้น จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจหลักธรรมให้ได้อย่างถ่องแท้ รวมถึงมีความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อการ

ดำเนินชีวิตด้วย เพราะการปฏิบัติเท่านั้นจะเป็นประตูละมรรควิธีนำชาวพุทธไปสู่ความสำเร็จโดยมีการศึกษาภาคปริยัติเป็นฐาน และกรอบแนวทางให้ดำเนินไปอย่างมีทิศทาง ด้วยความตระหนักในพันธกิจในด้านการด้านการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ ชุมชน สังคม ให้มีวิถีชีวิตอยู่เย็นด้วยศีล และเป็นสุขด้วยธรรม ส่วนการที่จะทราบว่าเป็นโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงไรหรือการจะตัดสินใจดำเนินโครงการต่อไปในปิงบประมาณหน้าอีกหรือไม่สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้คำตอบได้คือ การประเมินโครงการ เพราะการประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบโครงการที่ดำเนินงานทั้งหมดในทุกขั้นตอนการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกระบวนการและผลผลิตที่เกิดขึ้น ซึ่งมีรูปแบบการประเมินที่หลากหลาย

ความสำคัญของการรักษาชีวิตวิถีพุทธ ซึ่งเป็นวิถีวัฒนธรรมของไทยตามโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ ซึ่งได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วและยังไม่ได้ประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ ในการประเมินโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะประเมินโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ เนื่องจากการประเมินผลครบถ้วนทุกส่วนของโครงการ ทั้งด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต ทำให้ทราบผลการดำเนินโครงการว่าบรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงไร และจะช่วยให้ทราบถึงข้อบกพร่องของโครงการ เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาที่ดีและประกอบการตัดสินใจที่จะดำเนินโครงการ ด้วยความตระหนักในพันธกิจในด้านการส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนได้อนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตและบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับกิจกรรมด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของสังคม วิทยาเขตขอนแก่นจึงได้จัดโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบเป็นโครงการหลักในทุกๆ ปีการศึกษา เพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลามากกว่าสิบปี

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

โครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ หมายถึง การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของชุมชน อันเป็นการสร้างชุมชนต้นแบบตามหลักพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

หมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ หมายถึง หมู่บ้านและชุมชนที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมตามวิถีพุทธและเกิดความตระหนักในการส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีวิถีพุทธ และดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษาเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัย จัดทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยกำหนดประเด็นสนทนา เรื่องแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น กับกลุ่มสนทนา จำนวน 30 คน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในชุมชน ใช้เวลาในการสนทนากลุ่มประมาณ 1 ชั่วโมง การดำเนินการสนทนากลุ่มมีขั้นตอนการสนทนา โดยผู้ดำเนินการสนทนาแนะนำตัวเองและทีมงานซึ่งประกอบด้วยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนา (moderator) มีผู้จดบันทึก (notetaker) และผู้ช่วยเหลือการสนทนากลุ่ม (assistant) อีก 2 คน ชี้แจงอธิบายวัตถุประสงค์กฎกติกาให้ผู้เข้าร่วมสนทนา (discussant) ทราบสร้างบรรยากาศความคุ้นเคยในการพูดคุย เริ่มสนทนาตามประเด็นที่กำหนด โดยผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้เปิดประเด็นคำถามกระตุ้นให้ ผู้เข้าร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยผู้ดำเนินรายการไม่ชี้นำหรือแสดงความคิดเห็นแทน แต่จะควบคุมการสนทนาให้อยู่ในประเด็น สรุปความคิดเห็นในแต่ละประเด็นให้ที่ประชุมรับทราบ โดยใช้ระยะเวลาในการสนทนา ดำเนินการกิจกรรมประมาณ 1 ชั่วโมง จึงนำข้อมูลจากการสนทนามาวิเคราะห์

4.3 เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ

เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ การคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการฯ เพื่อให้เป็นชาวพุทธต้นแบบนี้ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย

1. ระดับหมู่บ้าน
2. ระดับครอบครัว ใช้เกณฑ์ทางกายภาพของครอบครัวและเกณฑ์ทางพฤติกรรมบุคคลในครอบครัว
3. ระดับบุคคล มีเกณฑ์การพิจารณา จากเกณฑ์จริยธรรมทางกายภาพของบุคคล เกณฑ์จริยธรรมทางสังคมของบุคคล เกณฑ์จริยธรรมสำหรับผู้ปกครอง เกณฑ์จริยธรรมสำหรับสมาชิกหมู่บ้านหรือลูกบ้าน เกณฑ์จริยธรรมสำหรับครู เกณฑ์จริยธรรมสำหรับศิษย์ เกณฑ์จริยธรรมสำหรับบิดาและมารดา เกณฑ์จริยธรรมสำหรับ

บุตร

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

5.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 30 รูป/ คน จากนั้น นำข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบเบื้องต้น (Basic Model) ก่อนนำเสนอเพื่อให้คำชี้แนะแล้วนำเสนอต่อเวที การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) เพื่อยืนยันรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ สุดท้ายนำรูปแบบที่ได้นำเสนอต่อเวทีประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบ ก่อนที่จะนำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะ

5.2 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ได้กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนพัฒนาตัวอย่าง จำนวน 5 ชุมชน ในเขตจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน จำนวน 30 คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection)

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลจาก ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนชาวพุทธต้นแบบตัวอย่าง จำนวน 5 ชุมชน ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน จำนวน 30 รูป/คน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection)

5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีวิธีการและขั้นตอนขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อเชิญผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ในกลุ่มการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้สถานที่ที่พิจารณาเห็นว่ามีความเหมาะสมแก่การจัดการสนทนากลุ่ม มีการบันทึกเทปและจดบันทึก ในการใช้เวลาดำเนินการการสนทนากลุ่มนั้นใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง หรือตามความเหมาะสม และเก็บข้อมูลจากเป้าหมายเชิงคุณภาพดังกล่าว ผ่านทางสถานี

วิทยุพระพุทธศาสนา F.M. 101.75 Mhz. ได้แจกแบบสอบถาม จำนวน 30 ฉบับ ตามจำนวนของหมู่บ้านที่ส่งเข้ารับบริการประเมินหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ และมีตัวแทนหรือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 5 หมู่บ้าน

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
2. ได้กระตุ้นให้ผู้นำหมู่บ้านเกิดความตระหนักในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปแก้ปัญหาในชีวิตและประจำวันและนำไปบูรณาการกับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

7. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 30 คน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ได้เกิดมีหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมตามวิถีพุทธ หมู่บ้านและชุมชนเกิดความตระหนักในการส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีวิถีพุทธ จากเป้าหมายเชิงคุณภาพดังกล่าว ทางสถานีวิทยุพระพุทธศาสนา F.M. 101.75 Mhz. ได้แจกแบบสอบถาม จำนวน 30 ฉบับ ตามจำนวนของหมู่บ้านที่ส่งเข้ารับบริการประเมินหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ และมีตัวแทนหรือผู้ใหญ่บ้าน ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 5 หมู่บ้าน

1. ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ควรกำหนดปฏิทินกิจกรรมให้ชัดเจน และดำเนินการตามขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานตามโครงการมากขึ้น ควรมีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบแก่เจ้าหน้าที่อย่างชัดเจนในการดำเนินโครงการ ควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงานในทุกๆ ขั้นตอนของกิจกรรม ควรกำหนดเกณฑ์การพิจารณา และตัวชี้วัดอย่างชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ควรมีเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเข้าไปชี้แจงโครงการให้กับประชาชนในหมู่บ้าน มากกว่าการชี้แจงเป็นเอกสาร เพราะทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ควรมีการบันทึกข้อมูล เหตุการณ์ ภาพถ่ายทั้งก่อนและหลังการ

เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เห็นเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ และสามารถพัฒนาต่อยอดผลการดำเนินโครงการได้อย่างมีเป้าหมายชัดเจน ควรให้ตัวแทนจากหมู่บ้าน ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นร่วมเป็นกรรมการดำเนินงานตามโครงการ ควรมีเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเข้าไปชี้แจงโครงการให้กับประชาชนในหมู่บ้าน มากกว่าการชี้แจงเป็นเอกสาร เพราะชาวบ้านเกิดความสับสนในขั้นตอนการปฏิบัติตนของชุมชนในการเข้าร่วมโครงการ ควรมีการแจ้งผลการเข้าร่วมโครงการ เหตุผลของผู้ได้รับรางวัลและผู้ไม่ได้รับรางวัล

2. โครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบเป็นโครงการที่ดีมากช่วยพัฒนาชุมชนให้มีศีลธรรม สร้างความเป็นเอกลักษณ์ในการเป็นผู้นำในด้านผู้นำทางพระพุทธศาสนา ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นโครงการที่สมควร ได้รับการสนับสนุนต่อไป งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ เพียงพอหรือไม่เพียงพอ ควรเพิ่มเติมอะไรบ้าง

การดำเนินกิจกรรมตามโครงการมีการประสานงานหรือให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ควรมีการประสานงานที่ดีสามารถดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านพระพุทธศาสนา ตามหลักพุทธบริษัท 4 และมีการประสานงานกับชุมชนสร้างการเรียนรู้และรับทราบการดำเนินโครงการ เพื่อให้การดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างดีมีการลงพื้นที่ทำความเข้าใจเกณฑ์หมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ

การปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม โดยมีการมอบโล่เกียรติคุณแก่หมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบที่สมควรได้รับการยกย่อง

การวางแผนการทำงาน การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินกิจกรรมตามโครงการให้เป็นระบบ เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นต้นแบบแก่ชุมชนต่างๆ ได้ และควรมีคณะกรรมการออกตรวจสอบและให้คะแนนตามเกณฑ์

ชุมชนมีโครงการที่ส่งเสริมพฤติกรรมตามแบบชาวพุทธ มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนามากขึ้น มีการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย พยายามลดการดื่มแอลกอฮอล์ รวมถึงการลดอบายมุขในเรื่องอื่นๆ อีกด้วย หลังดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบแล้วชุมชนมีปฏิกิริยา ตอบสนอง มีข้อเสนอแนะหรือมีข้อสงสัยย้อนกลับมายังมหาวิทยาลัยอย่างไร ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่าหลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบแล้วชุมชนมีความภาคภูมิใจในรางวัลดังกล่าว ประชาชนและผู้นำมีความยินดีและให้การร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งยังสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยขยายพื้นที่การจัดโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรกำหนดให้โครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบเป็นนโยบายและควรมีการวางแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน และควรให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการทุกฝ่ายเข้ามา มีบทบาทในการวางแผนการดำเนินการในทุกขั้นตอน ควรจัดให้มีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในโครงการเข้าไป ประชาสัมพันธ์และช่วยชี้แนะคนในชุมชนทุกคนในหมู่บ้านให้รับทราบและปฏิบัติตนตามเกณฑ์

3. ด้านผลผลิตของโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ประกอบด้วย

3.1 ด้านผลการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้เข้าร่วมโครงการมีความตั้งใจปฏิบัติตามวิถีพุทธ ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม และมีพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น โดยผู้เข้าร่วมโครงการมีความตั้งใจที่จะลด ละ เลิก มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนและสังคม มีความสุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน ตลอดจนมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น และปฏิบัติตามหลักศาสนา รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม ใช้ชีวิตเรียบง่าย โดยนำหลักการทางศาสนามายึดเหนี่ยวจิตใจ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้เข้าร่วมโครงการมีความสนใจในกิจกรรม มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของกิจกรรม การจัดกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบมีความเหมาะสม สามารถพัฒนาพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทวิศักดิ์ อริยวัฒน์วงศ์ ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา (ทวิศักดิ์ อริยวัฒน์วงศ์, 2551 : บทคัดย่อ) ผลการวิจัย พบว่า ด้านผลผลิตโดยรวมมีความเป็นจริงอยู่ในระดับมากและผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา พบว่า ในส่วนประเด็นการจัดกิจกรรมตามโครงการคุณธรรมนำความซื่อสัตย์ ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

3.2 ด้านผลกระทบของโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ พบว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความพึงพอใจต่อโครงการ เพราะส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมลด ละ เลิกอบายมุข มีการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธ อีกทั้งมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนามากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่จัดกิจกรรม สอดแทรกหลักธรรมต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี โดยนำความรู้ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ชุมชน ชาวบ้าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคำนึงถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นสำคัญ มุ่งเน้นส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามวิถีพุทธของชาวบ้าน เพื่อให้คนในชุมชนลด ละ เลิกอบายมุข มีคุณธรรม ปฏิบัติตนเป็นคนดีตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกกาญจน์ ฉวีวงศ์ ที่ศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร (กนกกาญจน์ ฉวีวงศ์, 2552 : บทคัดย่อ) พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนพึงพาตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ใช้น้ำคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่ และนำวัสดุที่เหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์ สามารถพึ่งพาตนเองในการดำเนินชีวิต และดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้และดำรงชีวิตตามฐานะของตนเอง

เมื่อนำผลการประเมินทั้ง 4 ด้านมารวมคะแนนและจัดลำดับจากมากไปหาน้อย เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบให้ประสบผลสำเร็จ มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินโครงการในครั้งต่อไป พบว่า

1. ด้านบริบท พบว่า ผู้รับผิดชอบโครงการมีความเห็นว่า โครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบกำหนดวัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย โครงการสอดคล้องกับสภาพปัญหาของสังคมในปัจจุบัน และวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของโครงการ

2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ผู้รับผิดชอบโครงการมีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโครงการจำนวนมาก แต่ในทางปฏิบัติมีผู้ทำงานเพียงไม่เพียงพอ ด้านบุคลากรมีไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานตามโครงการ ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร บุคลากรแต่ละคนมีภาระงานมากจึงทำให้ไม่มีเวลาในการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบไม่เต็มที บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของโครงการน้อย อีกทั้งกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบยังไม่สามารถกระทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมได้

3. ด้านกระบวนการ พบว่า ผู้รับผิดชอบโครงการมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยได้ดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบยังไม่เป็นไปตามแผนปฏิบัติที่วางไว้ เนื่องจากการวางแผนการดำเนินการไม่ชัดเจน บุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนน้อย ระยะเวลาการดำเนินงานตามโครงการน้อย มีการประเมินผลและสรุปผลการดำเนินการล่าช้า ทำให้ไม่สามารถนำผลการดำเนินการมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาได้ทันเวลา

4. ด้านผลผลิต ประกอบด้วย การประเมินผลการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 ด้านผลการดำเนินงาน การประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ พบว่า ผู้รับผิดชอบโครงการมีความเห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ของโครงการยังไม่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

4.2 ด้านผลกระทบ ผลการประเมินผลกระทบของโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ วิทยาเขตขอนแก่น พบว่า ชาวบ้านผู้เข้าร่วมโครงการในชุมชนละเว่นอบายมุข เช่น ลดการดื่มสุรา ลดปริมาณการสูบบุหรี่ ลดการเสียดังโศก (เล่นหวย) ละเว่นการเล่นการพนัน มีการรณรงค์ จัดกิจกรรมไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุข การพนันและสิ่งเสพติดของมีนเมา ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี และกิจกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น อีกทั้งเยาวชนในหมู่บ้านยังให้ความสนใจร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

8. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กล่าวถึงแนวทางการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอูน) และคณะ** ที่ได้เสนอผลจากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา” (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอูน) และคณะ, 2557 : บทคัดย่อ) โดยได้ผลสรุปเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธบูรณาการ ว่าจะต้องพัฒนาบุคคลและสังคมตามหลักภาวนา 4 คือ กายภาวนา สีสภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคุณของบุคคล ถ้าบุคคลมีการพัฒนาตามหลักดังกล่าว ย่อมมีสุขภาวะหรือบรรลุถึงความสุขต่างๆ ได้ตั้งแต่ในระดับโลกิยะ หรือระดับความทุกข์ทั่วไปในโลกจนถึงโลกุตตรสุขที่ปลอดจากการปรุงแต่งจากวิถุธรรมทั่วไป ซึ่งคล้ายกับแนวคิดเรื่องสุขภาวะทางสังคมที่มุ่งไปสู่การพัฒนาด้านกาย จิต ปัญญาและสังคม มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์** เรื่อง “กระบวนการสร้างหลักประกันชีวิตตามหลักศีล 5 ในจังหวัดลำปาง”

(สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, 2561 : บทคัดย่อ) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อยุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาชุมชนได้หันมาประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล 5 ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการดูแลรักษาสุขภาพ เพราะศีลเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างหลักประกันชีวิตทั้งต่อบุคคลและครอบครัว ชุมชนและสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม ประเพณีและคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ**จำเนียรน้อย สิงห์รักษ์** ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” (จำเนียรน้อย สิงห์รักษ์, 2555 : บทคัดย่อ) ผลการวิจัยพบว่า (1) คำสอนเรื่องสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง ความพร้อมเพรียงกันปฏิบัติกิจการงานต่างๆ ด้วยความสมานฉันท์ เริ่มตั้งแต่ระดับปฏิบัติต่อตนเองและคนอื่น ชุมชน สังคม ประเทศ ให้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติสามัคคีธรรมเท่าที่จะสามารถปฏิบัติตามได้ กล่าวคือ ในระดับโลกียะก็ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมการดำเนินชีวิตร่วมกัน ส่วนระดับโลกุตระก็สามารถส่งผลให้เป็นบรมลุ่มรรคผลสิ้นความทุกข์ได้ในที่สุด (2) หลักการปฏิบัติสามัคคีมีลักษณะ 3 ประการคือการกระทำร่วมกันทางกาย ทางวาจา และทางใจ โดยยึดหลักกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งสรุปลงในสุจริต 3 ประการ วิธีการปฏิบัติ คือ ปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล และภavana เป็นการปฏิบัติธรรมขั้นสูงเพื่อส่งผลสูงสุด (3) ผลของการปฏิบัติสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีอยู่ 3 ประการ คือ ประโยชน์เพื่อตน คนอื่นและทั้งสองฝ่าย ความสงบสุขของสังคมนั้นเอง ประโยชน์ของสามัคคีธรรมมีหลายประการด้วยกัน เริ่มจากชีวิตปัจจุบันการเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ และหลุดพ้นจากความทุกข์ได้สิ้นเชิง ดังนั้นการศึกษาและปฏิบัติตามหลักสามัคคีธรรม โดยการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกัน ปรีกษาและให้อภัยกัน สามารถนำทางชีวิตของคนไทยให้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขและสันติในการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ตนและสังคมได้อย่างสมดุล หากผู้คนในสังคมให้ความสำคัญในการศึกษาและประพฤติปฏิบัติตามหลักสามัคคีธรรมแล้ว ผลที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ในชีวิตของตนและส่วนรวมได้จริง มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ**พระวิมาน คมภีรพลโย (ตรีภม)** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ศีล 5 ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ” (พระวิมาน คมภีรพลโย (ตรีภม), 2555 : บทคัดย่อ) พบว่า การนำศีล 5 มาเป็นรากฐานของสันติภาพนั้น สามารถทำได้ด้วยการนำไปเป็นรากฐานของสันติภาพควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างสังคมแนวราบ ได้แก่ การนำไปสู่วัฒนธรรมแบบเมตตาคุณธรรมและวัฒนธรรมแบบสันติวิธี ส่วนโครงสร้างในแนวตั้ง ได้แก่ รากฐานทางสังคมในรูปของ ปิรามิด โดยนำไปจัดโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กระบวนการยุติธรรม และการศึกษา เพื่อให้เอื้อต่อการส่งเสริมโครงสร้างสังคมระดับจุลภาคจนถึงระดับมหัพภาค ซึ่งเป็นการเชื่อมโครงสร้างและสถาบันสังคมให้ยึดโยงอยู่กับศีล 5 อันเป็นพื้นฐานของแนวทางสันติวิธี ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งคือรากฐานของสันติภาพเชิงคุณค่าซึ่งเป็นมโนธรรมสำนึกที่ทำให้เกิดความตระหนักถึงมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนสากล ทั้งความเสมอภาค ความยุติธรรม ภารดรภาพ สัมพันธภาพ คุณภาพและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะทำให้สังคมเป็นแบบสวัสดิการที่ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีความตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต และการไม่ใช้ความรุนแรงทุกรณี ทำให้ชีวิตปราศจากภัยคุกคาม รวมไปถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากลำบาก ทำให้มีสวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งจะทำให้เกิดสันติภาพเชิงบวก ในขณะที่เดียวกันก็ยังเป็นแนวทางแก้ปัญหารากเหง้าของความขัดแย้งและความรุนแรง ในรูปของตัณหา มานะ ทิฏฐิ และอกุศลมูล คือ

โลหะ โทสะ โมหะซึ่งศีล 5 จะเป็นตัวสกัดกั้นและทำลายรากเหง้าของความขัดแย้งและความรุนแรง โดยรากฐานเชิงโครงสร้างจะเข้าไปจัดโครงสร้างสังคมไม่ให้เอื้อต่อการใช้ความรุนแรง ในขณะที่รากฐานเชิงคุณค่าปลูกเร้าให้ตระหนักถึงคุณค่าชีวิต เพื่อให้อยู่ร่วมกันตามหลักมนุษยชน ซึ่งเป็นรากฐานของมนุษย์ นอกจากนี้ ยังเข้าไปจัดการกับรากเหง้าที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง โดยจะมีความเชื่อมโยงกันทั้งโครงสร้างคุณค่าของมนุษย์และการควบคุมกิเลสภายใน ทำให้สันติภาพมีรากฐานที่มั่นคง ทั้งในระดับจุลภาคและมหัพภาคอย่างยั่งยืน มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ) เรื่อง การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี (พระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ), 2560 : 50) ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรีเป็นการบูรณาการระหว่างหลักการพึ่งพาตนเองกับหลักปาริสุทธิศีล ซึ่งเป็นการดำเนินงานในบริบทของชุมชนวิถีพุทธ มีแนวทางที่สำคัญ 4 ประการได้แก่ 1) กระบวนการผลิต 2) กระบวนการบริโภค 3) กระบวนการซื้อขาย และ 4) กระบวนการกระจายผลผลิต แนวทางพัฒนาดังกล่าวนั้นมีปัจจัยสำคัญ

9. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ครั้งนี้ ได้มีข้อเสนอแนะให้มีการทำวิจัยในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องในทุกๆ ปี โดยนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการกำหนดนโยบายและแนวทางกิจกรรมของโครงการควรมีบทบาทอย่างยิ่งในการดำเนินโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ เพราะโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบเป็นโครงการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลสัมฤทธิ์เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชน จึงมีการกำหนดเกณฑ์ให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างจริงจัง

2. ผู้เข้าร่วมโครงการ ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นต้องร่วมมือกันหาวิธีการให้การดำเนินการตามโครงการเป็นไปด้วยความถูกต้อง ครบถ้วน มีความชัดเจนและและควรรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน และชุมชนข้างเคียงรับรู้ถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

3. การประเมินการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ ทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานของโครงการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ จากข้อค้นพบในการประเมินโครงการ จึงมีข้อเสนอแนะต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้บรรลุเป้าหมายยิ่งขึ้น ดังนี้

3.1 ด้านบริบท ควรชี้แจงและประชาสัมพันธ์โครงการให้ชัดเจนและทั่วถึง เพื่อเชิญชวนให้ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ

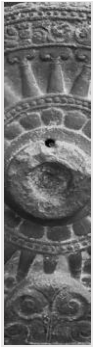
3.2 ด้านปัจจัยนำเข้า หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและชุมชนควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ เพื่อให้มีงบประมาณจำนวนเพียงพอต่อการดำเนินโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบ

3.3 ด้านกระบวนการ ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินการนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ

3.4 ด้านผลผลิต จากการจัดกิจกรรมตามโครงการส่งผลให้ ผู้เข้าร่วมโครงการมีการพัฒนาพฤติกรรมด้านการลด ละ เลิกอบายมุขมากขึ้น ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรดำเนินการจัดกิจกรรมโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบอย่างเพื่อส่งเสริม และเสริมสร้างการลด ละ เลิกอบายมุขอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง: References

- กนกกาญจน์ ฉวีวงศ์. (2552). *การศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตภาษีเจริญ*. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จำเนียรน้อย สิงหะรักษ์. (2555). *ศึกษาหลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ทวีศักดิ์ อริยวัฒน์วงศ์, (2551). *การประเมินโครงการพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (อบอู่่น) และคณะ. (2557). *การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา*, รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิมาน คมภีรปัญญา (ตรีกรมล). (2555). *“การศึกษาวิเคราะห์ศีล 5 ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ”*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระนิพนธ์พิชน โสภโณ (อนันตกิจโสภณ). *การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ) เมษายน - มิถุนายน 2560*.
- สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. *กระบวนการสร้างหลักประกันชีวิตตามหลักศีล 5 ในจังหวัดลำปาง*. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2561.

ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคาร
อาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

Factors affecting overdue debt Which is a debt that does not
generate income Of the Government Housing Bank: a case study of
the Government Housing Bank, Rojana Road Branch, Phra Nakhon
Si Ayutthaya Province.

พิไลพร แสงจันทร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยวิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ลูกค้ำสินเชื่อที่อยู่อาศัยของ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนทั้งสิ้น 180 คน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแสดงผลของความสัมพันธระหว่างปัจจัยด้านปัจจัยจูงใจและด้านปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลกระทบต่อหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation)

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านปัจจัยจูงใจและด้านปัจจัยค้ำจุนที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้าง ชำระซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมพบว่า มีอิทธิพลเชิงบวกกับการเกิดหนี้ค้างชำระในระดับสูงมาก $(r = 0.810)$ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

คำสำคัญ : ธนาคารอาคารสงเคราะห์, หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

Abstract

Independent study on factors affecting overdue debt formation Which is a non-performing debt of the Government Housing Bank. Case study of Government Housing Bank,

Rojana Road Branch, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The objective is to study the factors affecting the overdue debt. Which is a non-performing debt of the Government Housing Bank, Rojana Road Branch, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and to be a guideline to prevent unpaid debts which are non-performing debts Of Government Housing Bank, Rojana Road Branch, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The researcher conducted a survey research by analyzing the data and proceeding according to the quantitative research process. The sample group used in the study is housing loan customers of Government Housing Bank, Rojana Road Branch, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province A total of 180 people and using questionnaires as a tool to collect data Statistics used in the analysis were statistics, percentage, mean and standard deviation. And showing the results of the relationship between factors of motivation factors and supporting factors that affect the overdue debt Which is a debt that does not generate income Of Government Housing Bank, Rojana Road Branch, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province By using the Pearson Correlation Correlation Analysis.

The study indicated that Factors of motivation factors and supporting factors affecting the outstanding debt Which is a non-performing debt of the Government Housing Bank, Rojana Road Branch, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Overall, it was found that there was a very high level of influence on overdue debt ($r = 0.810$) at statistical significance level. 01

Keywords: Government Housing Bank, Non-Performing

บทนำ

เศรษฐกิจโลกมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และคาดว่าจะเป็นแรงขับเคลื่อนให้กับการส่งออกของไทย ในระยะต่อไป เศรษฐกิจกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมหลักมีแนวโน้มขยายตัวดีต่อเนื่องตามการบริโภคและการส่งออก เป็นสำคัญ โดยเศรษฐกิจสหรัฐฯ มีแนวโน้มขยายตัวสูงกว่าที่คาดจากนโยบายปฏิรูประบบภาษี รวมทั้ง ตลาดแรงงานที่แข็งแกร่งและความเชื่อมั่นผู้บริโภคที่อยู่ในระดับสูง เศรษฐกิจกลุ่มยูโรมีแนวโน้มขยายตัวสูงกว่าที่ ประเมินไว้เดิมจาก ทั้งการส่งออกและอุปสงค์ในประเทศ ขณะเดียวกันภาวะการเงินที่ผ่อนคลาย ความเชื่อมั่นของ ภาคเอกชนที่อยู่ในระดับสูง และตลาดแรงงานที่ทยอยฟื้นตัว จะสนับสนุนให้เศรษฐกิจเติบโตได้ต่อไป เศรษฐกิจ ญี่ปุ่นมีแนวโน้มขยายตัวดีในทุกภาคส่วน โดยการบริโภคภาคเอกชน ขยายตัวได้จากความเชื่อมั่นผู้บริโภคที่อยู่ใน ระดับสูงและตลาดแรงงานที่อยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนเศรษฐกิจจีนมีแนวโน้มขยายตัวได้ ต่อเนื่องแม้มีทิศทางชะลอลง สอดคล้องกับเป้าหมายเศรษฐกิจ ปี 2561 และแผนการปฏิรูปเศรษฐกิจของทางการ ขณะที่เศรษฐกิจอื่นในเอเชียมี แนวโน้มขยายตัวดีต่อเนื่องตามการส่งออกที่ขยายตัวสูงในหลายกลุ่มสินค้า ซึ่งจะส่งผลดีต่อการจ้างงานและการ บริโภคของภาคครัวเรือนในระยะต่อไป อัตราเงินเฟ้อยังอยู่ในระดับต่ำและปรับเปลี่ยนขึ้นอย่างช้าๆ ธนาคารกลางส่วน

ใหญ่จึงยังดำเนินนโยบายการเงินแบบผ่อนคลาย แม้ธนาคารกลางบางแห่งทยอยลดระดับความผ่อนคลายลงตามแนวโน้มเศรษฐกิจและเงินเฟ้อ ที่ปรับดีขึ้น

เศรษฐกิจไทยในปี 2560 ขยายตัวร้อยละ 4.0 โดยแรงขับเคลื่อนหลักมาจากการส่งออกสินค้าที่ขยายตัวดีในทุกตลาดส่งออกสำคัญ และเกือบทุกหมวดสินค้าตามอุปสงค์ต่างประเทศที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับการส่งออกบริการที่ขยายตัวดีตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่ขยายตัวในเกือบทุกสัญชาติโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจีนและรัสเซีย ขณะที่นักท่องเที่ยวมาเลเซียยังคงหดตัว ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการแข่งขันในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่รุนแรงขึ้นจากเวียดนาม สำหรับการบริโภคภาคเอกชนขยายตัวต่อเนื่อง โดยเฉพาะสินค้าคงทนซึ่งมีปัจจัยสนับสนุนจากกำลังซื้อของครัวเรือนนอกภาคเกษตร โดยเฉพาะภาคบริการที่อยู่ในเกณฑ์ดีและมาตรการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ อย่างไรก็ตาม ผลดีของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ยังส่งผ่านไปสู่อุตสาหกรรมได้ไม่ทั่วถึง กำลังซื้อโดยรวมจึงยังไม่เข้มแข็ง ด้านการลงทุน ภาคเอกชนปรับตัวดีขึ้นตามการลงทุน ในหมวดเครื่องจักรและอุปกรณ์ ขณะที่การลงทุนในภาคการก่อสร้าง ยังคงหดตัว สำหรับการใช้จ่ายภาครัฐหดตัวจากการลงทุนภาครัฐส่วนหนึ่งเป็นผลจากข้อจำกัด ด้านประสิทธิภาพการเบิกจ่าย

ของบางหน่วยงาน และผลของ พ.ร.บ.การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ที่ทำให้กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างใช้เวลาเพิ่มขึ้น ในภาพรวมเศรษฐกิจในไตรมาสที่ 4 ของปี 2560 ที่จัดฤดูกาลแล้ว ขยายตัวจากไตรมาสก่อนร้อยละ 0.5 และเศรษฐกิจไทยในปี 2560 ขยายตัวร้อยละ 3.9 ในระบบเศรษฐกิจไทย ระบบการเงินมีหน้าที่หลักในการจัดสรรทรัพยากรจากผู้มีเงินออมไปสู่ผู้ที่ต้องการเงินทุน

โดยสถาบันการเงินเป็นผู้รับความเสี่ยงในการปล่อยกู้หรือลงทุนให้กับผู้ฝากเงินและมีภาระต้องคืนเงินฝากตามเงื่อนไขที่กำหนด ประกอบด้วย 5 สถาบัน ได้แก่ 1.ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งเป็นตัวกลางหลักในการระดมเงินฝากจากผู้ฝากเงินเพื่อปล่อยสินเชื่อแก่ภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจ ธนาคารพาณิชย์แบ่งออกเป็น ธนาคารพาณิชย์เต็มรูปแบบ ธนาคารพาณิชย์เพื่อรายย่อย ธนาคารพาณิชย์ที่เป็นบริษัทลูกของธนาคารต่างประเทศ และสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ 2.บริษัทเงินทุน ซึ่งระดมเงินทุนจากประชาชนในรูปแบบของตัวสัญญาใช้เงินและใช้เงินนั้นในการประกอบกิจการเงินทุนเพื่อการพาณิชย์ กิจการเงินทุนเพื่อการพัฒนากิจการเงินทุนเพื่อการจำหน่ายและบริโภคกิจการเงินทุนเพื่อการเคหะ 3.บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ซึ่งระดมเงินทุนจากประชาชนในรูปแบบของตัวสัญญาใช้เงินและใช้เงินนั้นในการประกอบธุรกิจให้กู้ยืม โดยวิธีรับจำนองสังหาริมทรัพย์ การรับซื้อสังหาริมทรัพย์ตามสัญญาขายฝาก 4.สถาบันการเงินเฉพาะกิจ (Specialized Financial Institutions: SFIs) ซึ่งมีกฎหมายเฉพาะในการจัดตั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสนองนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนา เฉพาะด้านของรัฐบาล ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (ธอส.) และธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (ธสน.) เป็นต้น 5.สถาบันการเงินประเภทให้สินเชื่อรายย่อย (Micro-Credits) เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ Credit Unions และโรงรับจำนำ เป็นต้น ในประเทศไทย สถาบันการเงินมีบทบาทอย่างมากต่อระบบการเงินและเศรษฐกิจ และเป็นช่องทางหลักที่จะส่งผ่านผลการดำเนินนโยบายทางการเงิน ด้วยการขึ้นหรือลดอัตราดอกเบี้ยเพื่อปรับสภาพคล่องในระบบการเงินและดูแลเสถียรภาพของเศรษฐกิจ ในกรณีที่สถาบัน

การเงินใดประสบปัญหาในการดำเนินงาน และปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ก็จะส่งผลกระทบต่อไปยังความเชื่อมั่น ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบการเงินและเศรษฐกิจโดยรวมได้

ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (ธอส.) (Government Housing Bank : GHB) มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ และเป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจในสังกัดกระทรวงการคลัง จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารอาคารสงเคราะห์ พ.ศ. 2496 โดยดำเนินธุรกิจตามพระราชบัญญัติธนาคารอาคารสงเคราะห์พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวงและประกาศที่เกี่ยวข้อง ซึ่งออกโดยธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันธนาคารมีบุคลากรทั้งพนักงานและลูกจ้างทั้งหมดรวม 5,052 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2560) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่เลขที่ : 63 ถนนพระราม 9 เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10310 ธนาคารมีสาขาและจุดให้บริการที่ดำเนินการครอบคลุม ทั้ง 77 จังหวัด จำนวนทั้งสิ้น 200 แห่ง ดังนี้ กทม.และปริมณฑล (รวมสำนักงานใหญ่) 72 แห่ง, ภาคกลางและภาคตะวันออก 33 แห่ง, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 33 แห่ง, ภาคเหนือ 26 แห่ง, ภาคใต้และภาคตะวันตก 36 แห่ง

ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาถนนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในเขตภาคกลางและภาคตะวันออก ที่ตั้งสาขา 481 หมู่ 2 ถนนวังน้อย-โรจนะ ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13160 ในปี 2560 ต้องเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลกระทบต่อกิจการในด้านต่างๆ การฟื้นตัวเศรษฐกิจของไทยยังคงเปราะบาง และชะลอตัว แม้ได้แรงสนับสนุนจากการส่งออกและการท่องเที่ยวที่ยังดีอยู่ ซึ่งรัฐบาลพยายาม กระตุ้นการใช้จ่ายภายในประเทศให้มากขึ้น รวมถึงการลงทุนภาครัฐและเอกชนในโครงการขนาดใหญ่ ทั้งนี้เศรษฐกิจไทยใน ปี 2560 คาดว่าจะสามารถขยายตัวได้ประมาณร้อยละ 4.0 ซึ่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับเศรษฐกิจโลกที่มีการฟื้นตัว อย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยการส่งออกขยายตัวดีต่อเนื่อง กลับมาเป็นแรงหนุนหลักและยังส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมฟื้นตัวสนับสนุนเศรษฐกิจมากขึ้น การลงทุนภาครัฐ ในโครงการที่สำคัญเร่งตัวขึ้น รวมถึงการเติบโตอย่างแข็งแกร่งของภาคการท่องเที่ยว สำหรับปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในปี 2560 หลายปัจจัย เริ่มคลายความกังวลได้บ้าง เช่น ระดับหนี้สินภาคครัวเรือนที่มีสัญญาณชะลอตัว ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาถนนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังมีความกังวลต่อหนี้สินที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ธนาคารส่วนใหญ่จึงยังต้องระมัดระวังการปล่อยสินเชื่อให้รอบคอบมากขึ้น ซึ่งส่งผลทำให้ตลาดสินเชื่อที่อยู่อาศัยมีแนวโน้มชะลอตัวลง อุปสงค์และอุปทานมีความสอดคล้องกันมากขึ้นหากพิจารณาจากการเติบโตของสินเชื่อปล่อยใหม่แล้ว พบว่ามีแนวโน้มชะลอตัวลดลงอย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องกับตลาดที่อยู่อาศัยที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ต้องปรับรูปแบบที่อยู่อาศัยและกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีข้อจำกัดหลายประการ ปัจจัยเสี่ยงที่ยังคงมีต่อเนื่องมาในปี 2561 เช่น ปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ที่ยังอยู่ในระดับสูง การขยายตัวของสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคาร (Non-Bank) และธุรกิจสตาร์ทอัพ (Startup) ที่นำเทคโนโลยีทางการเงินและนวัตกรรมสมัยใหม่มาเสนอบริการทางการเงิน และเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการให้บริการด้านสินเชื่อแข่งกับระบบธนาคาร ในขณะที่ธนาคารหลายแห่งต้องเร่งปรับเปลี่ยน

รูปแบบการให้บริการของตนเองเป็นแบบดิจิทัลเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 อย่างเต็มที่ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อตลาดสินเชื่อที่อยู่อาศัย อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิจัยในหัวข้อ เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้ำชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาถนนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้ำชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาถนนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาหนี้ค้ำชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาถนนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา : ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้ำชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาถนนโรจนะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ขอบเขตด้านประชากร : ซึ่งทำการศึกษาจากลูกค้าสินเชื่อที่อยู่อาศัยของ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาถนนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2561 จำนวน 285 ราย
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา : เวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจะใช้เวลาตั้งแต่วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2562 ถึงวันที่ 9 เมษายน 2562 เป็นระยะเวลา 2 เดือน
4. ขอบเขตด้านพื้นที่ : ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาถนนโรจนะ 481 หมู่ที่ 2 ถนนวังน้อย-โรจนะ ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13160

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้ค้ำชำระ หมายถึง องค์ประกอบของสาเหตุที่ทำให้เกิดหนี้ค้ำชำระ
2. ลูกค้าหรือลูกหนี้ หมายถึง บุคคลที่กู้ยืมเงินจากธนาคารอาคารสงเคราะห์สาขาถนนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ทำนิติกรรมสัญญากับธนาคารและอยู่ระหว่างการผ่อนชำระเงินกู้ ประกอบด้วย ลูกหนี้รายย่อย ลูกหนี้รายย่อยโครงการและลูกหนี้สวัสดิการ
3. การได้รับการยอมรับนับถือ หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชา จากลูกค้า การยอมรับนับถือจะอยู่ในการยกย่องชมเชย
4. โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต หมายถึง สถานการณ์ที่บุคคลสามารถได้รับความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพ นั้น

5. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ หมายถึง งานที่น่าสนใจ งานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทำทนายให้ต้องลงมือทำ หรือเป็นงานที่มีลักษณะสามารถกระทำได้ตั้งแต่ต้นจนจบ โดยลำพังแต่ผู้เดียว
6. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ๆ และมีอำนาจในการรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ โดยไม่มีการตรวจสอบหรือควบคุมอย่างใกล้ชิด
7. ค่าตอบแทน หมายถึง เงินเดือนและการเลื่อนขั้นเงินเดือนในหน่วยงานนั้นๆ เป็นที่พอใจของบุคลากรในการทำงาน
8. โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต หมายถึง สถานการณ์ที่บุคคลสามารถได้รับความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพด้วย
9. ความเป็นอยู่ส่วนตัว หมายถึง ความสามารถในการหารายได้ของผู้กู้เพื่อนำมาชำระหนี้ ปัจจัยที่แสดงให้เห็นว่าลูกหนี้มีความสามารถในการชำระหนี้มากน้อยเพียงใด ได้แก่ รายได้ รายจ่าย ระยะเวลา เป็นต้น
10. แรงจูงใจ หมายถึง เป็นกระบวนการที่ชักนำโน้มน้าวให้บุคคลเกิดความมานะพยายาม เพื่อที่จะสนองตอบความต้องการบางประการให้บรรลุผลสำเร็จ
11. ความสำเร็จในการทำงาน หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้นและประสบความสำเร็จอย่างดี เป็นความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่างๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น
12. การได้รับการยอมรับนับถือ หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชา จากลูกค้า การยอมรับนี้อาจจะอยู่ในการยกย่องชมเชย
13. มาตรการประណอมหนี้ หมายถึง มาตรการที่กำหนดไว้เพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ที่ประสบปัญหาเรื่องรายได้ ภาระค่าใช้จ่าย ที่ส่งผลต่อการชำระหนี้
14. การปรับโครงสร้างหนี้ หมายถึง การปรับสภาพหนี้จากประวัติ สถานะกฎหมาย สามารถยื่นกู้ใหม่ได้ตามเงินต้นคงเหลือกับธนาคาร
15. การขอผ่อนผันการชำระหนี้ หมายถึง การขอผ่อนผันการชำระหนี้ที่ค้างตามข้อตกลงกับธนาคาร
16. หนี้ค้างชำระ หมายถึง จำนวนงวดเงินกู้ที่ลูกหนี้ค้างชำระหนี้รวมกัน ตั้งแต่ 1 งวดขึ้นไป นับจากวันทำสัญญากู้เงินกับธนาคารอาคารสงเคราะห์ โดยกำหนดระยะเวลา 1 งวด เท่ากับระยะเวลา 1 เดือน (ธอส., 2559)
17. หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ คือ ลูกหนี้ที่กู้ยืมเงินจากธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งลูกหนี้เหล่านี้ไม่สามารถชำระดอกเบี้ยและเงินต้นคืนให้ธนาคารอาคารสงเคราะห์ เป็นระยะเวลาเกินกว่า 3 งวดขึ้นไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัจจัยที่ที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาการเกิดหนี้ค้ำชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีรูปแบบการวิจัยโดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยจิตใจ ปัจจัยค้ำจุน และการเกิดหนี้ค้ำชำระซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ โดยประชากรที่ศึกษา คือ ลูกค้ำสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 285 ราย และกลุ่มตัวอย่าง คือ ลูกค้ำสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยของ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยใช้วิธีการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของ Yamane' (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 180 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้นำมาพิจารณาเป็นตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยที่มี ผลต่อการเกิดหนี้ค้ำชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้ำชำระ แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่

1) ปัจจัยจิตใจ (Motivational Factors) ประกอบด้วย

- 1.1 ความสำเร็จในการทำงาน
- 1.2 การได้รับการยอมรับนับถือ
- 1.3 ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ
- 1.4 ความรับผิดชอบ

2) ปัจจัยค้ำจุน (Maintenance Factors) ประกอบด้วย

- 2.1 ค่าตอบแทน
- 2.2 โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต
- 2.3 ความเป็นอยู่ส่วนตัว
- 2.4 ความมั่นคงในการทำงาน

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) การเกิดหนี้ค้ำชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์

1. มาตรการประนอมหนี้

2. การปรับโครงสร้างหนี้
3. การขอผ่อนผันการชำระหนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Closed-end Questionnaire) โดยทำการแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่าง ข้อคำถามมีทั้งหมด 55 ข้อ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านปัจจัยจิตใจและด้านปัจจัยค้ำจุนซึ่งครอบคลุมตัวแปร เป็นลักษณะคำถามแบบให้เลือกตอบ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 55 ข้อ ดังนี้

แบบสอบถามด้านปัจจัยจิตใจ (Motivational Factors) ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 20 ข้อ

แบบสอบถามด้านปัจจัยค้ำจุน (Maintenance Factors) ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 20 ข้อ

แบบสอบถามเกี่ยวกับการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นลักษณะคำถามแบบให้เลือกตอบ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 15 ข้อ ดังนี้

ในแบบสอบถามส่วนที่ 2 แต่ละข้อคำถาม ได้ออกแบบสอบถามเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามรูปแบบของ Likert's scale ซึ่งจะมีคำตอบให้เลือกตามลำดับความคิดเห็น 5 ระดับ เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อย

ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม

1. ค้นคว้าศึกษาหาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตามความมุ่งหมายของการวิจัย

2. สร้างแบบสอบถามและทำการตรวจสอบเนื้อหาให้ครอบคลุมตามความมุ่งหมายของการวิจัย และครอบคลุมตัวแปรทำการทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือในการศึกษา ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม ไปทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ว่าแต่ละข้อคำถามสอดคล้องกันหรือไม่ เป็นการวัดการสอดคล้องภายใน (internal consistency) หรือเรียกว่า การหาค่า Cronbach's alpha (ครอนแบคอัลฟา) เป็นการหาค่า "สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น" (coefficient of reliability) ซึ่งมี สูตรทางคณิตศาสตร์ ซึ่งค่ายิ่งสูงยิ่งดี โดยปกติในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เกณฑ์ยอมรับอยู่ที่ 0.7 ขึ้นไป ยังมีจำนวนข้อคำถาม (item) สูงมาก ก็ยังมีค่าครอนแบค สูงมากตามไปด้วย ซึ่งตรงกับหลักตรรกะที่ว่ายังมีจำนวนข้อคำถามที่เป็นสิ่งที่วัดได้หรือสังเกตได้

(observable) ก็ยิ่งคอนสตรัค (construct) ที่เป็นตัวแปรแฝง (Intent variable) ที่เป็นนามธรรม เช่น ความมุ่งมั่น (commitment) โดยทำการทดสอบ (Try out) จำนวน 30 ชุด กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน เพื่อตรวจสอบว่าคำถามมีความเหมาะสมหรือไม่ มีความยากง่ายเพียงใด เมื่อนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่นด้วย Cronbach's Alpha ได้เท่ากับ .9479 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามนี้ มีความคงที่ น่าเชื่อถือ สามารถนำไปศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจริงได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ลูกค้าสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า อ้างอิงมาจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารต่างๆ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

วิธีการทางสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ มีการนำสถิติมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เป็นการบรรยายข้อมูลด้วยสถิติเบื้องต้นใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การหาค่าความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage)
2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เป็นการนำค่าสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ใช้ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตใจ และปัจจัยสมรรถนะในการปฏิบัติงาน เพื่อทดสอบสมมติฐาน ที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) ซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว ที่อยู่ในมาตราวัดระดับ Interval Scale หรือ Ratio Scale ค่าที่ได้ เรียกว่า “สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์” ปกติจะมีค่าอยู่ระหว่าง -1.00 ถึง 1.00

สรุปผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้ำชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 180 คน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ และรายได้ต่อเดือนของลูกค้าสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยสรุปได้ ดังนี้

จำแนกตามเพศพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 52.2 และเพศชาย มีจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 ตามลำดับ

จำแนกตามอายุพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี มีจำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 47.2 อายุระหว่าง 31 - 40 ปี มีจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 37.8 และอายุ 41 ปีขึ้นไป มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 15 และตามลำดับกลุ่ม

จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 46.1 ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 43.9 ระดับปริญญาเอก จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6 และระดับปริญญาโท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.4 ตามลำดับ

จำแนกตามอาชีพพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานบริษัท/เอกชน จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 72.2 อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 14.4 และอาชีพค้าขาย/อาชีพอิสระ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 ตามลำดับ

จำแนกตามรายได้ต่อเดือนพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 15,000 – 30,000 บาท มีจำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 73.9 รายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 15,000 บาท มีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 และรายได้ต่อเดือน 30,001 – 50,000 บาท มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.7 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขากนโพนระ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัจจัยด้านปัจจัยจิตใจ จากการศึกษา พบว่า ด้านปัจจัยจิตใจ มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขากนโพนระ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดคือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.72) โดยเรียงลำดับ ตามปัจจัยจิตใจจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความสำเร็จ ในการทำงาน และการได้รับการยอมรับนับถือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.79) รองลงมา คือ ความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.68) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.63) ตามลำดับ

ปัจจัยด้านปัจจัยค้ำจุน จากการศึกษา พบว่า ด้านปัจจัยค้ำจุน มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขากนโพนระ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ (\bar{X} = 4.65) โดยเรียงลำดับตามปัจจัยค้ำจุนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ค่าตอบแทน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.73) รองลงมาคือ ความมั่นคงในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.69) ความเป็นอยู่ส่วนตัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.64) โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.53) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การเกิดหนี้ค้างชำระซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กรณีศึกษา ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขากนโพนระ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดคือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.57) โดยเรียงลำดับตามแนวทางป้องกันการเกิดหนี้ค้างชำระจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การขอผ่อนผัน

การชำระหนี้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.62) รองลงมาคือ มาตรการประណอมหนี้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.55) การปรับโครงสร้างหนี้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.53) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการวิจัย พบว่า การขอผ่อนผันการชำระหนี้ เป็นแนวทางป้องกันการเกิดหนี้ค้างชำระ ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารธนาคาร ควรกำหนดนโยบายการพักชำระดอกเบี้ยค้างชำระ พิจารณาให้มีการพักชำระดอกเบี้ยค้างชำระ เป็นเวลา 36 เดือน เมื่อครบกำหนดแล้ว ผู้กู้สามารถขอกู้เพิ่มเพื่อชำระดอกเบี้ยที่พักไว้ หรือจะขอผ่อนชำระดอกเบี้ยในบัญชีพักให้หมดภายใน 48 เดือนก็ได้ และนำเงินต้นที่ค้างชำระ ณ ปัจจุบันมาคำนวณเงินงวดใหม่ ผลดีกับลูกค้า คือดอกเบี้ยที่เกิดใหม่ไม่ค้าง และได้ลดเงินต้นด้วย

2. ผู้บริหารธนาคารควรกำหนดนโยบาย การขยายระยะเวลาชำระหนี้ พิจารณาให้ลูกค้าสามารถขอขยายระยะเวลากู้เงินต่อไปได้อีก 30 ปี นับจากปัจจุบัน ทั้งนี้ อายุของผู้กู้ เมื่อรวมกับระยะเวลาที่ขอขยายต้องไม่เกิน 75 ปี เพื่อลดเงินผ่อนชำระให้น้อยลง

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. การวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาการเกิดหนี้ค้างชำระ มาจากปัจจัยจุดใจด้านความสำเร็จในการทำงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือ สืบเนื่องมาจากธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลูกค้าส่วนใหญ่ เป็นพนักงานบริษัทเอกชน ทำงานอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ ซึ่งเป็นนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ การย้ายฐานการผลิตของบริษัท การเลิกจ้างงานของบริษัท การปรับโครงสร้าง ของบริษัทมีผลต่อดำรงชีวิตในการทำงานของลูกค้า จึงทำให้เป็นสาเหตุหลักเกิดหนี้ค้างชำระของธนาคาร ดังนั้น ในการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ จึงต้องมีความรอบคอบรัดกุม เพื่อเป็นแนวทางป้องกันการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

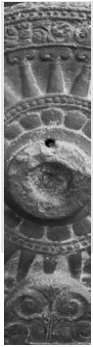
1. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขานนโรจนะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนั้น ควรศึกษาเปรียบเทียบกับธนาคารภาครัฐ ภาคเอกชน และรัฐวิสาหกิจอื่นๆ เพื่อจะได้เปรียบเทียบหรือหาข้อแตกต่างของการเกิดหนี้ค้างชำระ เพื่อเป็นแนวทางป้องกันการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร

2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะปัจจัยด้านปัจจัยจุดใจ และปัจจัยด้านปัจจัยค้ำจุนซึ่งเป็นตัวแปรบางตัวเท่านั้น ดังนั้น ควรศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ โดยใช้ตัวแปรอื่นๆ ที่คาดว่าเป็นปัจจัยสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและเป็นประโยชน์มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรธูมา เอี่ยมอำนาย. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยของธนาคารอาคารสงเคราะห์สำนักงานใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนินทร์ พิทยาวิจิ. (2550). การบริหารสินเชื่อสถาบันการเงินครบวงจร. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- ชัชวาลย์ ใจธีรภาพกุล. (2554). ปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์การจัดการ), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ดารณี พุทธิวิบูลย์. (2553). การจัดการสินเชื่อ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2560). หลักเกณฑ์การจัดชั้นหนี้และการกันเงินสำรองของสถาบันการเงินประเภทธนาคารแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ
- ธนาคารอาคารสงเคราะห์. (2559). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2559 ของธนาคารอาคารสงเคราะห์.
- ธนาคารอาคารสงเคราะห์. (2560). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2560 ของธนาคารอาคารสงเคราะห์.
- เบญจมาภรณ์ อมรเลิศพานิช. (2551). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้ของภาคครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทย. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปนัดดา ปิยะศิลป์ และไพบุลย์ ดาวสดใส. (2555). ปัจจัยทำนายการเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร : กรณีศึกษา ธนาคารออมสินสาขาขอนแก่น. วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่นและคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- วิกานดา ใจสมุทร. (2558). อิทธิพลของปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) ต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. การค้นคว้าอิสระ(วท.ม.), สาขาการเงิน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วิมลวิภา ทองรุ่งเกียรติ. (2554). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจระดับมหภาคกับปัญหาหนี้เสียสะสมในระบบเศรษฐกิจไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการเงิน), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- Yamane, T. 1973. *Statistics: An introductory analysis*. 3rd ed. New York: Harper & Row.

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัด กรุงเทพมหานคร

Factors Affecting the Decision Making on Purchasing Products the Online of People in Klongtoey District, Bangkok Province.

สุกัญญา เพ็งธรรม

Sukanya Pengtum

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อศึกษาการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจโดยวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 400 คนใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแสดงผลของความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตยจังหวัดกรุงเทพมหานครโดยใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 87.3 อายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.3 อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 66.0 และรายได้ต่อเดือน 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.8 ซึ่งการยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานครโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3.88 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67 พบว่า ด้านการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานที่สามารถเปรียบเทียบราคากับคุณภาพของสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อได้ ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน มีขั้นตอนการสั่งซื้อสินค้าเข้าใจได้ง่าย ด้านทัศนคติต่อการใช้งานประชากรเห็นว่า แอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ วัตถุประสงค์ที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาและด้านความตั้งใจในการใช้งาน มีความตั้งใจที่จะซื้อสินค้าออนไลน์เพราะมีสินค้าให้เลือกหลากหลายและทันสมัย ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานครโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3.89 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58 พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ สินค้าออนไลน์มีผลิตภัณฑ์ให้เลือกซื้อหลากหลายรูปแบบ ด้านราคา สามารถเปรียบเทียบราคาสินค้าชนิดเดียวกันได้ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย การซื้อสินค้าออนไลน์ได้รับบริการจัดส่งสินค้าฟรี และด้านการส่งเสริมการขายสินค้าออนไลน์มีโปรโมชั่นจูงใจตลอดเวลา และการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานครโดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3.84 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

0.64 พบว่า ด้านการรับรู้ถึงความต้องการซื้อสินค้าออนไลน์เพราะแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์มีความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลา ด้านการค้นหา สามารถค้นหาข้อมูลของสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อสินค้า ด้านการประเมินทางเลือก สามารถเปรียบเทียบสินค้าออนไลน์กับสินค้าตามห้างสรรพสินค้า ด้านการตัดสินใจซื้อเพราะแสดงรายละเอียดชัดเจน และด้านพฤติกรรมหลังการซื้อเมื่อสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ได้ตรงตามความต้องการจะซื้อสินค้าออนไลน์อีก สมมติฐานพบว่า การยอมรับเทคโนโลยีกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูงมากเท่ากับ .958 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าการยอมรับเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูงมาก .934 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 แสดงว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์

คำสำคัญ : การตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์

Abstract

This independent study aims to 1) To study the technology acceptance model that affecting the decision making on purchasing products the online of people in Klongtoey district, Bangkok province. 2) To study factor the marketing mix that affecting the decision making on purchasing products the online of people in Klongtoey district, Bangkok province and 3) To study the decision making on purchasing products the online of people in Klongtoey district, Bangkok province are the survey research by analysis data and implementation of the quantitative research process. The sample consist of 400 people in district, Bangkok province have been chosen as samples for this research. The data collection was carried out by questionnaires and the collected data were later analyzed by using percentage statistic, mean, and standard deviation and show the results of the relationship between accepting the technology and factor the marketing mix that affecting the decision making on purchasing products the online of people in Klongtoey by Pearson Product Moment Correlation Coefficient.

The research findings that most of the sample are female (87.3%) between 31-40 years old (50.3%), working for government or state enterprise (66.0%) with monthly of income between 10,001-20,000 baht per month (46.8%). The overall of aims to study.The technology acceptance model that affecting the decision making on purchasing products the online of people in

Klongtoey district, Bangkok province had the average in high levels ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.67) found the perceived ease of use that can compare prices with the quality of products before making a purchase, there are the order process is easy to understand. The attitude to use that the application or website always update the products and the intention of using that the customers have the concentrate because there are many update products to choose. Factor the marketing mix that affecting the decision making on purchasing products the online of people in Klongtoey district, Bangkok province had the average in high levels ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.58) found the online products have a variety to choose. The customers can compare the prices of the same products. The distribution channels have the free shipping service and there are the promotions all the time. The decision making on purchasing products the online of people in Klongtoey district, Bangkok province had the average in high levels ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.64) found the perceived ease of need buying the products because the application or website are convenience, speed and time saving. The customers can search the products information before making a purchase. In the evaluation of options can compare products online with products in department stores. The customers can decide to buy because there are clear details and after buying behavior when ordering products online as needed to buy products online again. The hypothesis find the technology acceptance model and the decision making on purchasing products from the online application of people in Klongtoey district, Bangkok province had positively the relation of the high level (.958) at the 0.01 level of significance which shows the technology acceptance model have a relationship in the same direction as the decision making on purchasing products from the online application. For the factor the marketing mix and the decision making on purchasing products the online of people in Klongtoey district, Bangkok province had positively the relation of the high level (.934) at the 0.01 level of significance which shows the factor the marketing mix have a relationship in the same direction as the decision making on purchasing products the online.

Keyword: The decision making on purchasing products the online.

บทนำ

เทคโนโลยีในปัจจุบันมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น ซึ่งมีผลต่อดำรงชีวิตของประชากรทั่วโลกต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วประชากรเริ่มปรับเปลี่ยนสไตล์การดำเนินชีวิตจากแบบเดิมเริ่มใช้เทคโนโลยีใน

ชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้นทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปจากการซื้อสินค้าและบริการจากที่มีหน้าร้านทั่วไป เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านขายของชำ มินิมาร์ท ก็ปรับเปลี่ยนการซื้อสินค้าและบริการผ่านระบบออนไลน์หรืออินเทอร์เน็ตที่แตกต่างไปจากอดีตอย่างเห็นได้ชัดนอกจากนี้แล้วเทคโนโลยีหรืออินเทอร์เน็ตที่เข้ามายังอำนวยความสะดวกในการสื่อสารทำให้ประชากรสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทั่วโลก รวมถึงการทำธุรกรรมทางการเงินต่างและอื่นๆ สะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุค 4.0 เป็นยุคดิจิทัล เทคโนโลยีถูกนำมาพัฒนาเพื่ออำนวยความสะดวกความทันสมัยของประชากรมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำธุรกิจการค้าออนไลน์เริ่มมีการซื้อสินค้าและบริการผ่านระบบออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ปรับเปลี่ยนช่องทางการจำหน่าย ประชากรสามารถซื้อสินค้าได้สะดวกรวดเร็วทั้งยังประหยัดเวลา ซึ่งใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลางในการทำธุรกิจการค้าระหว่างผู้ซื้อสินค้ากับผู้ขายสินค้า การซื้อขายสินค้าออนไลน์กำลังเป็นที่นิยมและให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าเป็นการทำการค้าขายที่ไม่ต้องผ่านผู้ขายคนกลาง อีกทั้งสามารถซื้อสินค้าได้ตลอด 24 ชั่วโมง ประชากรยังสามารถเลือกซื้อสินค้าได้โดยตรงและรวดเร็ว

ทั้งนี้การซื้อสินค้าผ่านระบบออนไลน์มีการเจริญเติบโตและทันสมัยสามารถซื้อสินค้าออนไลน์ได้หลายช่องทางผ่านเว็บไซต์และแอปพลิเคชัน เช่น Shopee Lazada JD Central Facebook Line เป็นต้น การขายสินค้าออนไลน์ได้มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงทำให้ธุรกิจการค้าเปลี่ยนแปลงรูปแบบธุรกิจการค้าเป็นแบบใหม่โดยผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้ซื้อสินค้ามีทางเลือกในการซื้อสินค้ามากยิ่งขึ้นลดการผูกขาดของผู้ขายสินค้ามีความสะดวกทั้งผู้ซื้อและผู้ขายช่วยประหยัดเวลาในการเลือกซื้อและเดินทาง มีบริการจัดส่งสินค้าถึงบ้าน ทำให้แนวโน้มของผู้ทำธุรกิจการค้าออนไลน์มีและผู้ซื้อสินค้าออนไลน์ในเว็บไซต์และแอปพลิเคชันของประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

เนื่องจากเขตคลองเตยเป็นพื้นที่เศรษฐกิจมีประชากรที่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากของกรุงเทพมหานครผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยด้านใดบ้างที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเขตการปกครองหนึ่งของจังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาคาดว่าผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ที่ต่อผู้ทำธุรกิจขายสินค้าออนไลน์ นำข้อมูลไปปรับปรุงพัฒนาคุณภาพและวางแผนกลยุทธ์ในการทำธุรกิจการค้าได้ดียิ่งขึ้นไป อีกทั้งยังเป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่มีความสนใจในการทำธุรกิจออนไลน์ เป็นแนวทางในการบริหารงานให้ได้เปรียบทางการแข่งขันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานของการวิจัย

1. การยอมรับเทคโนโลยีมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตยจังหวัดกรุงเทพมหานคร
2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตยจังหวัดกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตยจังหวัดกรุงเทพมหานคร
2. เป็นแนวทางให้กับนักธุรกิจสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาสร้างรายได้เปรียบการแข่งขันและสร้างทางกลยุทธ์การตลาดให้ดีขึ้น

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี TAM (Davis and Newstrom, 1985)

ตัวแปรภายนอก (External variables) หมายถึง อิทธิพลของตัวแปรภายนอกที่เข้ามามีผลต่อความรู้ให้แก่แต่ละคนแตกต่างกัน ไปซึ่งได้แก่ความเชื่อประสบการณ์ความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมทางสังคมเป็นต้น ซึ่งองค์ประกอบของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี ประกอบด้วย 5 ปัจจัยได้แก่

1. การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. การรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน
3. ทศนคติที่มีต่อการใช้งาน
4. พฤติกรรมความตั้งใจในการ
5. การใช้จริง

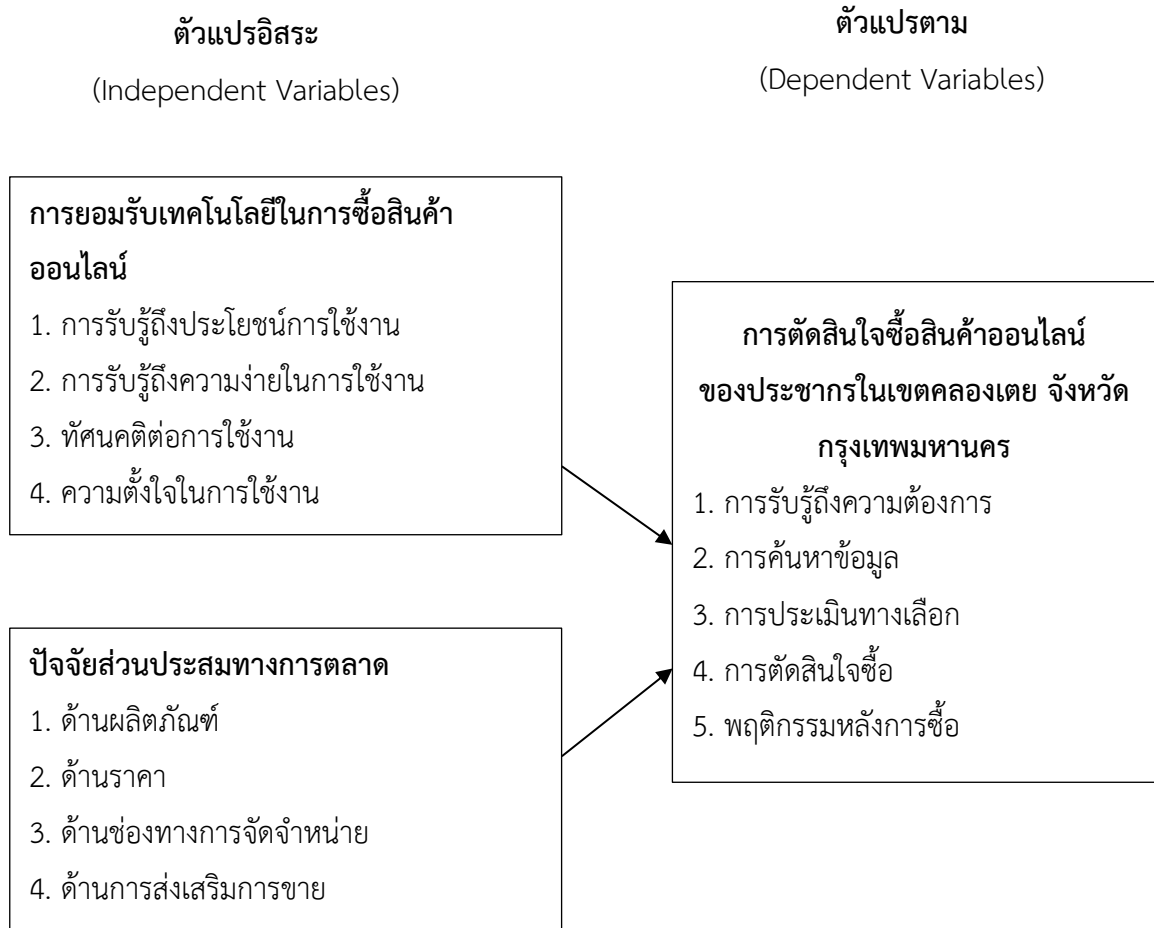
สรุปได้ว่า การยอมรับเทคโนโลยี หมายถึง เป็นการนำเทคโนโลยีที่ยอมรับมาใช้งานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวบุคคลหรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทัศนคติ และการใช้งานเทคโนโลยีที่ง่ายขึ้น นอกจากนี้การนำเทคโนโลยีมาใช้งานหรือใช้ในการพาณิชย์ทำให้แต่ละบุคคลมีประสบการณ์ มีความรู้ และทักษะในการทำงานเพิ่มมากขึ้น

(Kotler & Keller 2006, p.181) กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคสามารถพิจารณาตามขั้นตอนต่างๆ ได้เป็น 5 ขั้นตอน โดยเริ่มจากเหตุการณ์ก่อนที่จะมีการซื้อสินค้าจริงๆ จนถึงเหตุการณ์หลังจากการซื้อ ซึ่งสรุป ขั้นตอนที่สำคัญให้เห็นถึงโมเดล 5 ขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค

(อำพล นววงศ์เสถียร, 2557) กล่าวว่าส่วนประสมการตลาด (marketing mix) หมายถึง เครื่องมือทางการตลาดที่ธุรกิจต้องใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาดหรือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาด มีผลต่อการกระตุ้นให้เกิดการซื้อและพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในร้านค้าออนไลน์ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (product) ราคา (price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (place) และการส่งเสริมการตลาด (promotion)

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. การศึกษากระบวนการสร้างแนวความคิดจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ รวมถึงทบทวนแนวคิด และการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากร

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล สืบค้น รวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ บทความ แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงบริบทของเนื้อหา และปัญหาเบื้องต้น เพื่อให้เกิดความถูกต้อง และเชื่อถือได้ สำหรับการสร้างเครื่องมือในการวิจัย หรือออกแบบแบบสอบถาม พัฒนารอบแนวคิดงานวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น

3. การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร

4. การวิเคราะห์ และสรุปผลการศึกษาวิจัย เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีรูปแบบการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด และการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยประชากรที่ศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งประชากรในเขตคลองเตย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง โดยเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีในการซื้อสินค้าออนไลน์ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน ทักษะติดต่อการใช้งาน ความตั้งใจในการใช้งาน ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทาง

การจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการขาย และข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การรับรู้ถึงความต้องการ การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ พฤติกรรมหลังการซื้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมจากศึกษา และค้นคว้าจากตำราวิชาการ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์

หลังจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม และได้จำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลดิบ (Raw Data) ที่ได้จากฐานข้อมูล (Database) ทั้งหมดมาดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูล (Editing) ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของ การตอบแบบสอบถาม และแยกแบบสอบถามในรูปของข้อมูลดิบที่ไม่สมบูรณ์ออก
2. การลงรหัส (Coding) นำแบบสอบถามในรูปของข้อมูลดิบที่สมบูรณ์ทั้งหมดที่ได้มาลงรหัสใน คอมพิวเตอร์ตามที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยแทนค่าตัวแปรให้เป็นสัญลักษณ์ที่โปรแกรมประมวลผลในเครื่อง คอมพิวเตอร์สามารถอ่านได้
3. การประมวลผลข้อมูล (Processing) นำข้อมูลที่ได้ลงรหัสแล้วมาบันทึกในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อ ประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสถิติ การวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาค่าทางสถิติ และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาความสัมพันธ์ทางสถิติ โดยใช้ระบบความเชื่อมั่นในระดับร้อยละ 99 ($\alpha=0.01$) ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการยอมรับ หรือปฏิเสธสมมติฐานในการศึกษาวิจัย

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัด กรุงเทพมหานคร มีผลการศึกษา ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ของประชากรในเขต คลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีจำนวน 349 คนคิดเป็นร้อยละ 87.3 มีอายุ 31-40 ปี มี จำนวน 201 คน คิด เป็นร้อยละ 50.3 ทำอาชีพ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีจำนวน 264 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0 มี รายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,001-20,000 บาท มีจำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 46.8 และ มี ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน 304 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0
2. ผลการวิเคราะห์การยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขต คลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร ปัจจัยที่เกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง อยู่ในระดับมาก

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานครปัจจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง อยู่ในระดับมาก

4. ผลการวิเคราะห์การตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร การตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง อยู่ในระดับมาก

การทดสอบสมมติฐาน

1. ผลการทดสอบสมมติฐานหลักและสมมติฐานย่อยซึ่งสามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับเทคโนโลยีกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตยจังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่าการยอมรับเทคโนโลยีกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

ด้านทัศนคติต่อการใช้งานกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

ด้านการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

ด้านความตั้งใจในการใช้งานกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งานกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

2. ผลการทดสอบสมมติฐานหลักและสมมติฐานย่อยซึ่งสามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่าการปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

ด้านราคากับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

ด้านการส่งเสริมการขายกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัด กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

ด้านผลิตภัณฑ์กับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัด กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูง

สรุปผลการศึกษาตามประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตยจังหวัด กรุงเทพมหานครพบว่าปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก และ ปัจจัยส่วน ประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรในเขตคลองเตยจังหวัด กรุงเทพมหานครซึ่งมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. เป็นแนวทางให้กับนักธุรกิจสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาสร้างรายได้เปรียบการแข่งขันและสร้างทางกลยุทธ์การตลาดให้ดีขึ้น

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์แก่ผู้สนใจหรือนักธุรกิจ ดังนี้

2.1 ได้ทราบถึงกลุ่มประชากรที่ซื้อสินค้าออนไลน์เพื่อนักธุรกิจสามารถทำการตลาด 4.0 ได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของผู้ซื้อสินค้าออนไลน์

2.2 สามารถนำผลจากการศึกษานำไปวางแผนกลยุทธ์จัดการธุรกิจเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อสินค้าออนไลน์ได้ เช่น การจัดโปรโมชั่น ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายทางดิจิทัลแทนการขายสินค้าหน้าร้านอย่างเดียว

2.3 ได้ทราบถึงทัศนคติของผู้ซื้อสินค้าออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ รวมถึงความต้องการของผู้ซื้อสินค้าออนไลน์แต่ละช่วงอายุ รายได้ รวมไปถึงอาชีพ ที่สามารถนำไปวางแผนธุรกิจ หรือพัฒนาธุรกิจให้ดียิ่งขึ้น

2.4 ผู้ประกอบการที่ทำการตลาดออนไลน์สามารถนำผลการศึกษาไปใช้พัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบริการให้มีคุณภาพ ตรงตามต้องการของผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าออนไลน์ได้

2.5 ผู้ซื้อสินค้าออนไลน์สามารถนำผลการศึกษานี้ไปเป็นแนวในการเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ที่มีมาตรฐานและสร้างความน่าเชื่อถือในการซื้อสินค้าออนไลน์ได้

2.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษานี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงตลาดซื้อขายสินค้าออนไลน์ให้มีมาตรฐาน สร้างความน่าเชื่อถือ ความปลอดภัย ป้องกันการทุจริต และมีความเป็นสากล เพื่อให้สามารถรองรับผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าออนไลน์จากทั่วโลกที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของประชากรใน เขตคลองเตย จังหวัด กรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาขอเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้ประกอบธุรกิจควรจัดการฝึกอบรมการใช้งานของแอปพลิเคชันวิธีการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ให้กับประชากรได้ทราบขั้นตอนการใช้งานได้มากยิ่งขึ้นโดยมีวิธีการ ดังนี้

1. ขั้นตอนการโหลดแอปพลิเคชันหรือเข้าเว็บไซต์ เพื่อใช้ในการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์
2. สมัครเป็นสมาชิกเพื่อล็อกอินเข้าสู่ระบบสั่งซื้อสินค้าออนไลน์
3. เมื่อเราเข้าระบบแล้วจะมีรายการให้เลือกซื้อสินค้าตามความต้องการหลายรูปแบบจัดเป็นหมวดหมู่ในแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์

4. การชำระเงินค่าสินค้ามีให้เลือกหลายช่องทางไม่ว่าจะเป็นบัตรเครดิต บัตรATM Next Bank หรือเก็บเงินปลายทางเมื่อได้รับสินค้าครบตรงตามที่สั่งซื้อ

5. การตรวจสอบสถานะ การส่งสินค้าเมื่อสั่งซื้อสินค้าแล้วหรือชำระเงินเสร็จเรียบร้อยระบบจะขึ้นสถานะ การจัดส่งสินค้าจนถึงวันที่ได้รับสินค้าที่สั่งซื้อออนไลน์

1.2 ควรมีนโยบายการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ร้านค้าในช่องทางอื่นๆ อย่างสม่ำเสมอ ผ่านสื่อทีวี ผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ค ให้ประชากรได้เห็นเป็นประจำเพื่อให้ประชากรได้รับข้อมูลข่าวสารรวดเร็ว อัพเดท ความเคลื่อนไหวของสินค้าได้ตลอดเวลา มีการนำเสนอสินค้าใหม่ๆ หรือโปรโมชั่นใหม่ๆ ที่น่าสนใจ เช่น ผลิตภัณฑ์ตัวใหม่ โปรโมชั่นซื้อ 1 แถม 1 เป็นต้น ให้นำหน้าแรกของแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์แสดงให้ผู้ซื้อสินค้าเห็นอยู่เสมอ เพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้ซื้อสินค้าซื้อสินค้ามากยิ่งขึ้น

1.3 การตั้งศูนย์รับปรึกษา ร้องเรียน รับประกันการคืนสินค้า ให้การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ให้กับประชากร การมีความรับผิดชอบในการขายให้ลูกค้าสามารถเปลี่ยนหรือคืนสินค้าได้หากได้รับสินค้าไม่ตรงตามที่ร้านค้าระบุไว้ หรือแม้แต่การรับประกันสินค้าหากเกิดการชำรุดหรือเสียหาย ผู้ประกอบการควรมีการบริการที่ดีให้แก่ลูกค้า เพื่อให้ลูกค้าเกิดความประทับใจต่อร้านค้า จะช่วยเพิ่มโอกาสในการบอกต่อหรือซื้อซ้ำได้รวมไปถึงการจัดตั้งศูนย์บริการซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ที่สั่งซื้อสินค้าออนไลน์

1.4 ควรมีนโยบายการแจ้งข่าวสารข้อมูลสินค้าใหม่ๆ ให้กับลูกค้าโดยตรง การทำกิจกรรมส่งเสริมการตลาด เช่น ลด แลก แจก แถม ไม่ว่าจะผู้ประกอบการนั้นๆ จะขายสินค้าประเภทใด ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดก็เป็นสิ่งสำคัญเสมอ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยดึงดูดลูกค้ากลุ่มใหม่ๆ เข้ามา และช่วยรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าเก่าด้วย เช่น การทำโปรโมชั่นลดราคา การลด flash-sale-12.12 การสะสมแต้มเพื่อแลกซื้อสินค้าให้ลูกค้า

กลุ่มใหม่ เพื่อดึงลูกค้ากลุ่มใหม่ๆ ให้เข้ามาเลือกซื้อสินค้าในร้าน หรือการทำระบบสมาชิกเพื่อได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ ให้กับลูกค้าเก่า ที่มีการซื้อสินค้าบ่อยครั้ง เป็นต้น

1.5 ควรมีการนำเสนอสินค้าออนไลน์ให้จูงใจเพศชายในการซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มมากขึ้น เช่น อุปกรณ์แต่งรถที่เท่ๆ อุปกรณ์เครื่องเล่นเกมที่ทันสมัย เป็นต้น

1.6 ควรมีนโยบายกำหนดให้ผู้ประกอบการทำธุรกิจส่วนตัวเข้าเสนอขายสินค้าออนไลน์ในประเทศทุกธุรกิจ เพื่อเพิ่มช่องทางการเลือกซื้อสินค้าให้กับประชารวมมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ของประชากรในเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร ทำให้ทราบข้อมูลไม่ครอบคลุมของการทำธุรกิจออนไลน์ ควรจะมีการศึกษากลุ่มประชากรทั่วประเทศ

2.2 ควรทำการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P เพิ่มเติมที่ผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ รวมไปถึงการวางแผนจัดการธุรกิจให้กับผู้ที่ทำธุรกิจออนไลน์หรือนักธุรกิจใหม่ที่สนใจที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชากรได้

2.3 ควรมีการจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมในวิชาการหลักสูตรซื้อ-ขาย สินค้าออนไลน์ เพื่อปลูกฝังให้เด็กเยาวชนเริ่มคิดการทำธุรกิจออนไลน์ การสร้างรายได้ให้กับตัวเองสามารถเป็นนักธุรกิจได้

2.4 คุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ต่ำ ผู้ประกอบการต้องมีการปรับปรุง พัฒนาการผลิตสินค้าให้ได้รับมาตรฐาน ให้สินค้ามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ลูกค้าเกิดความประทับใจเมื่อได้รับสินค้าตรงตามความต้องการ และกลับมาซื้อสินค้าออนไลน์ทุกครั้งที่ต้องการซื้อสินค้า

3. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาด้านความพึงพอใจของผู้ซื้อสินค้าออนไลน์ เพื่อทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของผู้ซื้อสินค้าออนไลน์ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์นำงานวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงการให้บริการในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องได้

3.2 ควรศึกษาปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ คุณภาพบริการ ความถูกต้อง ความปลอดภัย ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์

3.3 ควรศึกษาด้านแรงจูงใจและความต้องการสินค้าของผู้ซื้อสินค้าออนไลน์ เพื่อทำให้ทราบถึงเหตุผลต่างๆในการตัดสินใจในการซื้อสินค้าออนไลน์ว่าเหตุผลที่ซื้อสินค้าออนไลน์มาจากปัจจัยใดบ้าง ทำให้ผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์สามารถนำงานวิจัยไปพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อสินค้าออนไลน์

3.4 ในการทำการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษารายละเอียดแบบเจาะลึกในกลุ่มผู้ที่ยังไม่เคยซื้อสินค้าผ่านทางสังคมออนไลน์ โดยอาจใช้วิธีสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลหรือแบบกลุ่ม เพื่อนำข้อมูลมาใช้กับธุรกิจร้านค้าในสังคมออนไลน์ต่อไป

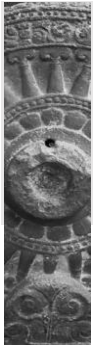

เอกสารอ้างอิง

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2543). *พฤติกรรมผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กมลทิพย์ แว่นแก้ว. (2557). *กลยุทธ์แฟชั่นรวดเร็ว (Fast Fashion) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า H&M ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*
- เกวรินทร์ ละเอียดดีนนท์. (2557). *การยอมรับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*
- จุฑารัตน์ เกียรติศรีศรี. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- ชัชวาล โคสี. (2559). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านเว็บไซต์พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- ณัฐนันท์ พิธีวัตโชติกุล. (2558). *การยอมรับเทคโนโลยีโทรศัพท์มือถือ การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์และพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.*
- ณัฐภัทร วัฒนถาวร. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบริโภคอาหารคลีนฟิตของประชากรในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.*
- ปิยมาภรณ์ ช่วยชูหนู. (2559). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางสังคม ออนไลน์. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- पुलณซ์ เดชमानนท์. (2556). *การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ ในช่วงเวลาจำกัด. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*
- มณีนรัตน์ รัตนพันธ์. (2557). *ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ประเทศไทย. บทความวิจัย, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่*
- รุ่งนภา นาพงษ์. (2557). *ส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าของกลุ่มวัยทำงานในเขตเทศบาลตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- วรรณิกา จิตตินรากร. (2559). *การยอมรับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าจากบริษัทขายตรงผ่านช่องทางออนไลน์. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.*

- วรุตม์ ประไพพัทธร. (2556). *ปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทเครื่องครัวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระยอง. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต , มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*
- สิงหะ ฉวีสุข และสุนันทา วงศ์จตุรภัทร. (2555). *ทฤษฎีการยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.*
- เสาวลักษณ์ สมานพิทักษ์วงศ์. (2560). *ส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในเขตจังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่*
- สุนิสา ตรงจิตร. (2559). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านช่องทางตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Marketplace). การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- อำพล นววงศ์เสถียร. (2557). *พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภคในร้านค้าออนไลน์ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, วิทยาลัยเซาธ์อีสท์ บางกอก*
- วจนะ ภูพานี. (2555). *Consumer's decision making. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <http://www.slideshare.net/kingkongzaa/consumers-decision-making-ch-11>.*
- Davis, K. & Newstrom, J. W. (1985). *Human behavior at work: Organization behavior.* New York : McGraw-Hill.
- Kotler, P. (2003). *Marketing management (11th ed.).* Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Kotler, P., & Keller, K.L. (2006). *Marketing management (12th ed.).* Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2009). *Marketing management (13th ed).* NJ : Pearson Prentice Hall.

ปัจจัยแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่มีผลต่อการการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน
บริษัท อาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร
Motivational and maintenance factors affecting of technology on
employees in the Better Foods Co.,Ltd.

กฤษมา ชันดี

KUSUMA KHUNTEE

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระเรื่องแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่มีผลต่อการการใช้เทคโนโลยีของพนักงานบริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัดมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1.) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงานปฏิบัติการรายเดือน บริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร (2.) ศึกษาปัจจัยค้ำจุนที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงานปฏิบัติการรายเดือน บริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร (3.) ศึกษาความสัมพันธ์ที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงานปฏิบัติการรายเดือน บริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยโดยวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามกระบวนการการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือพนักงานปฏิบัติการรายเดือน บริษัท อาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร จำนวนทั้งสิ้น 240 คน ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย(Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแสดงผลของความสัมพัทธ์ระหว่างปัจจัยแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน บริษัท อาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาครโดยใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าปัจจัยแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุน มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน บริษัท อาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 224 คนคิดเป็นร้อยละ 93.33 มีอายุอยู่ระหว่าง 20-30 ปี จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 ระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 42.92 ซึ่งแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุนมีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีของพนักงานบริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัดโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ เห็นด้วย 3.904 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.117 ด้านลักษณะของงาน มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับ เห็นด้วย งานส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีโดยตรง ลักษณะงานมีความท้าทาย ให้อิสระในการทำงาน มีความถนัด และต้องใช้ความสามัคคี เป็นที่ยอมรับจากสังคม และก่อให้เกิดความภูมิใจในการทำงานและทำให้พนักงานได้ใกล้ชิดเทคโนโลยีโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ

มาก 4.133 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.095 ด้านความสัมพันธ์พบว่าลักษณะของงานมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาตนเองและใฝ่หาความรู้อยู่ในระดับสูงมาก .907 ซึ่งทำให้ทราบว่าลักษณะงานที่สามารถทำให้พนักงานพัฒนาตนเองเพิ่มขึ้นได้ และพบว่าลักษณะของงานยังมีความสัมพันธ์กับการรับรู้มีทัศนคติที่ดีต่อกรใช้งานระดับสูงมาก .907 ซึ่งงานที่ทำให้พนักงานรับรู้ถึงการใช้งานเทคโนโลยีที่เข้ามามากขึ้น และลักษณะของงานยังมีความสัมพันธ์กับการตระหนักรู้ว่าเทคโนโลยีมีผลต่อการทำงานระดับสูงมาก .906 ซึ่งเป็นการคำถามการวิจัยที่สำคัญว่าเทคโนโลยีมีผลต่อการทำงานและมีส่วนสำคัญกับลักษณะงานในปัจจุบันเป็นอย่างมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์ในระดับเห็นด้วย

คำสำคัญ: แรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุน

ABSTRACT

This study aimed to examine Study for a Master's Degree motivational and maintenance factors affecting of technology on employee in the Better Foods Co., Ltd. And factors that influence to motivational and maintenance factors affecting of technology on employee in the Better Foods Co., Ltd. Limited's employee amount of 240. The tools used in this research were questionnaires. Inferential statistics including Independent One-Way ANOVA, Pearson correlation were used to test the hypothesis. The results indicated that employees with different personal factors including the research findings that

Independent research on motivation and maintenance factors affecting technology utilization of Better Food Company employees The objective is to (1) study the factors related to motivation that are related to the use of technology of the operating staff Better Foods Company Limited, Om Noi Subdistrict, Krathum Baen District, Samut Sakhon Province (2.) Study the supporting factors that affect the use of technology of the operating staff. Better Foods Company Limited, Om Noi Subdistrict, Krathum Baen District, Samut Sakhon Province (3.) Study the relationship that affects the use of technology of the operating staff. Better Foods Company Limited, Om Noi Subdistrict, Krathum Baen District, Samut Sakhon Province

The research findings that most of the samples are female most of the sample are female (93.33%) ages of 20-30 years (66.67%) Senior high school's degree. Positions of jobs were class action. The period of work were 1- 5 years. The factor about the motivation have 2 factors

are Motivational and Contributing factors had the average in high levels (\bar{X} = 3.904, S.D. = 0.117) work itself has the level at the agreed level, affecting the use of technology directly. Job features are challenging. Allowing freedom of work, aptitude, and unity Accepted by society And causing pride in work and allowing employees to be closer to the technology as a whole, with an average of 4.133 at a high level and a standard deviation of 0.095 correlation of 0.907 .The work itself can be done can make the employees develop themselves more. And found that the nature of the work is also related to perception, with a good attitude towards the high level of use 0.907, which the work has made employees aware of the use of technology that has come more And the nature of the work is also related to the awareness that technology has a very high level of work impact 0.906, which is an important research question that technology affects work and is very important to the current

The results of the second hypothesis testing found that the relationship between the factors that contribute to satisfaction in practice. The work itself of work, recognition, working condition and environment, achievement of work, salary, company policy and administration, possibility of growth, supervision and responsibility had an affecting of technology on employee in the Better Foods Company Limited. The level of statistical significance at the level of .05

Keyword: Motivation and Maintenance

บทนำ

ในยุค 4.0 เทคโนโลยีถูกนำมาพัฒนาต่อยอดเพื่อลดบทบาทของมนุษย์ และเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ในการใช้ความคิดเพื่อข้ามขีดจำกัด สร้างสรรค์พัฒนาสิ่งใหม่ๆ โดยจะใช้ชื่อยุคนี้ว่าเป็นยุค Machine-to-Machine หรือแม้แต่เทคโนโลยีซิมูเลชัน Simulation จำลองสถานการณ์เพื่อฝึกอบรมพนักงาน วางแผนสถานการณ์โดยไม่ต้องเดินทางไปถึงสถานที่จริง หรือเป็นสื่อการเรียนรู้แบบ Interactive เป็นต้น ซึ่งในอนาคตอันใกล้เทคโนโลยีที่กล่าวมาแล้วจะถูกนำมาทดแทนบุคลากรในองค์กรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นบุคลากรในองค์กรต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและพัฒนาศักยภาพตนเองให้มีความรู้ความสามารถควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดการจ้างงานเพราะเล็งเห็นความสามารถในการทำงาน โดยทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วแรงจูงใจจึงถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้และยอมรับการใช้เทคโนโลยีอย่างปฏิเสธไม่ได้

ปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้สามารถทำงานและการบริหารสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น มีเพิ่มอีก 2 ประการ คือ ข้อมูลสารสนเทศ (Information) และเทคโนโลยี (Technology) ซึ่งหมายถึง การนำเอาวิทยาศาสตร์ประยุกต์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ 2 ประการหลังนี้โดยทั่วไป เรียกกันว่า IT (ไอที)

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วในองค์การจึงมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาปรับใช้ ส่งผลทำให้พนักงานต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีแต่การปรับตัวของพนักงานนั้นหลายๆองค์การต้องมีข้อแลกเปลี่ยนหรือสร้างแรงจูงใจให้พนักงานพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปพร้อมกับนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีที่ทางบริษัทนำเข้ามา สิ่งแวดล้อมภายในองค์การที่เกิดจากความรับผิดชอบที่มีต่อหน้าที่ และจากแรงจูงใจด้านต่างๆ รวมถึงปัจจัยค่าจ้าง ที่มีส่วนส่งเสริมให้มีการเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีในองค์การ รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยี จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงแรงจูงใจในด้านต่างๆที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน และเพื่อตอบสนองความต้องการให้กับพนักงานเป็นแนวทางการเพิ่มในพัฒนาศักยภาพของพนักงานให้เข้าสู่กระบวนการพัฒนาให้บุคลากรในองค์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าในการเติบโตในอาชีพการทำงาน และนำเอาปัญหาและข้อเสนอแนะต่างๆเพื่อนำมาปรับใช้กับการทำงานในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงานปฏิบัติการรายเดือน บริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยค่าจ้างที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงานปฏิบัติการรายเดือน บริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงานปฏิบัติการรายเดือน บริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

ความหมายของแรงจูงใจ

คอตเลอร์ (Kotler, 1994, อ้างถึงใน กิตติยา เหมันค์, 2548, หน้า 12) ได้กล่าวว่าความพึงพอใจว่าเป็นระดับความรู้สึกที่มีผลมาจากการเปรียบเทียบระหว่างการรับรู้ผลจากการทำงานหรือประสิทธิภาพกับความคาดหวังของลูกค้ายโดยลูกค้ายได้รับบริการหรือสินค้าต่ำกว่าความคาดหวังจะเกิดความไม่พึงพอใจแต่ถ้าตรงกับความคาดหวังลูกค้ายจะเกิดความพอใจและถ้าสูงกว่าความคาดหวังจะเกิดความประทับใจ

ทฤษฎีของการจูงใจ(Theories of Motivation)

ทฤษฎีแรงจูงใจของเฮอริชเบิร์ก

ในปี ค.ศ. 1959 Frederick Herzberg จาก University of Utah ได้รวมความคิดของ Taylor และ Maslow นำเสนอความคิดที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจและความไม่พึงพอใจในการทำงานของพนักงาน ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการจูงใจในการปฏิบัติงานมากที่สุดทีเดียว Herzberg ให้ชื่อผลงานของเขาว่า Motivation Hygiene Theory ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นทฤษฎีสององค์ประกอบ ของเฮอริชเบิร์ก โดยสมมติฐานของทฤษฎี มีดังนี้

การจูงใจของ Herzberg Frederick Herzberg ได้คิดค้นทฤษฎีการจูงใจในการทำงานซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในวงการบริหาร ชื่อทฤษฎีของ Herzberg มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป คือ “Motivation-Maintenance Theory” หรือ “Dual Factor Theory” หรือ “The Motivation-Hygiene Theory”

ในการเริ่มต้นค้นคว้าเพื่อสร้างทฤษฎี Herzberg ได้ดำเนินการสัมภาษณ์นักวิศวกรและนักบัญชี ซึ่งจุดมุ่งหมายของการค้นคว้าเพื่อศึกษาทัศนคติที่เกี่ยวกับงานเพื่อที่จะให้มีหนทางเพิ่มผลผลิต ลดการขาดงาน และสร้างความสัมพันธ์อันดีในการทำงาน และเพื่อประโยชน์ทั่วไปสำหรับทุก ๆ คนก็คือความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลต่าง ๆ ที่จะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงขวัญ และกำลังใจที่จะส่งผลให้ทุกคนมีความสุขกายสบายใจและมีความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น

จากการวิเคราะห์คำตอบจากข้อความที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบมา ปรากฏว่าปัจจัยหลายๆ อย่างที่แตกต่างกันมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับความรู้สึกที่ดีและไม่ดีที่เกิดขึ้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้สามารถแยกออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ดีและมีผลเกี่ยวกับความพึงพอใจเกี่ยวกับงานที่ทำก็คือ ความสำเร็จ (Achievement) การยอมรับ (Recognition) ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้า และคุณลักษณะของงานที่ทำอยู่ คือ ฐานะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับหัวหน้างานกับเพื่อนร่วมงานกับลูกน้อง เทคนิคในการบังคับบัญชา นโยบายของบริษัทและการบริหาร ความมั่นคงในงาน สภาพการทำงาน เงินเดือน และเรื่องราวส่วนตัวที่ถูกกระทบโดยสภาพของงาน Herzberg ให้ชื่อปัจจัยกลุ่มหลังนี้ว่า “ปัจจัยที่เกี่ยวกับการบำรุงรักษาจิตใจ” (Hygiene or Maintenance Factors) กล่าวคือ ปัจจัยเหล่านี้จะไม่สามารถสร้างแรงจูงใจได้ แต่อาจป้องกันมิให้แรงจูงใจเกิดขึ้นมาได้ต้องสนใจติดตามดูปัจจัยที่จำเป็นเพื่อการรักษาจิตใจนี้จึงนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ แต่ปัจจัยกลุ่มนี้เพียงกลุ่มเดียวย่อมไม่เป็นการเพียงพอ สำหรับที่จะให้เป็นเงื่อนไขสำหรับการสร้างแรงจูงใจ

1. ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factor)
2. ปัจจัยค้ำจุน (Maintenance Factor)

โดยสรุป Herzberg ได้ให้ความเข้าใจว่า แรงจูงใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากแต่คนและจะมีใช้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโดยตรง และปัจจัยที่ใช้ในการบำรุงจิตใจนั้นอย่างดีที่สุดก็คือ จะสามารถช่วยขจัดความไม่พอใจต่าง ๆ ได้ แต่จะไม่สามารถสร้างความพึงพอใจให้เห็นได้ว่าทฤษฎีการจูงใจของ Herzberg มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและคล้ายกับ

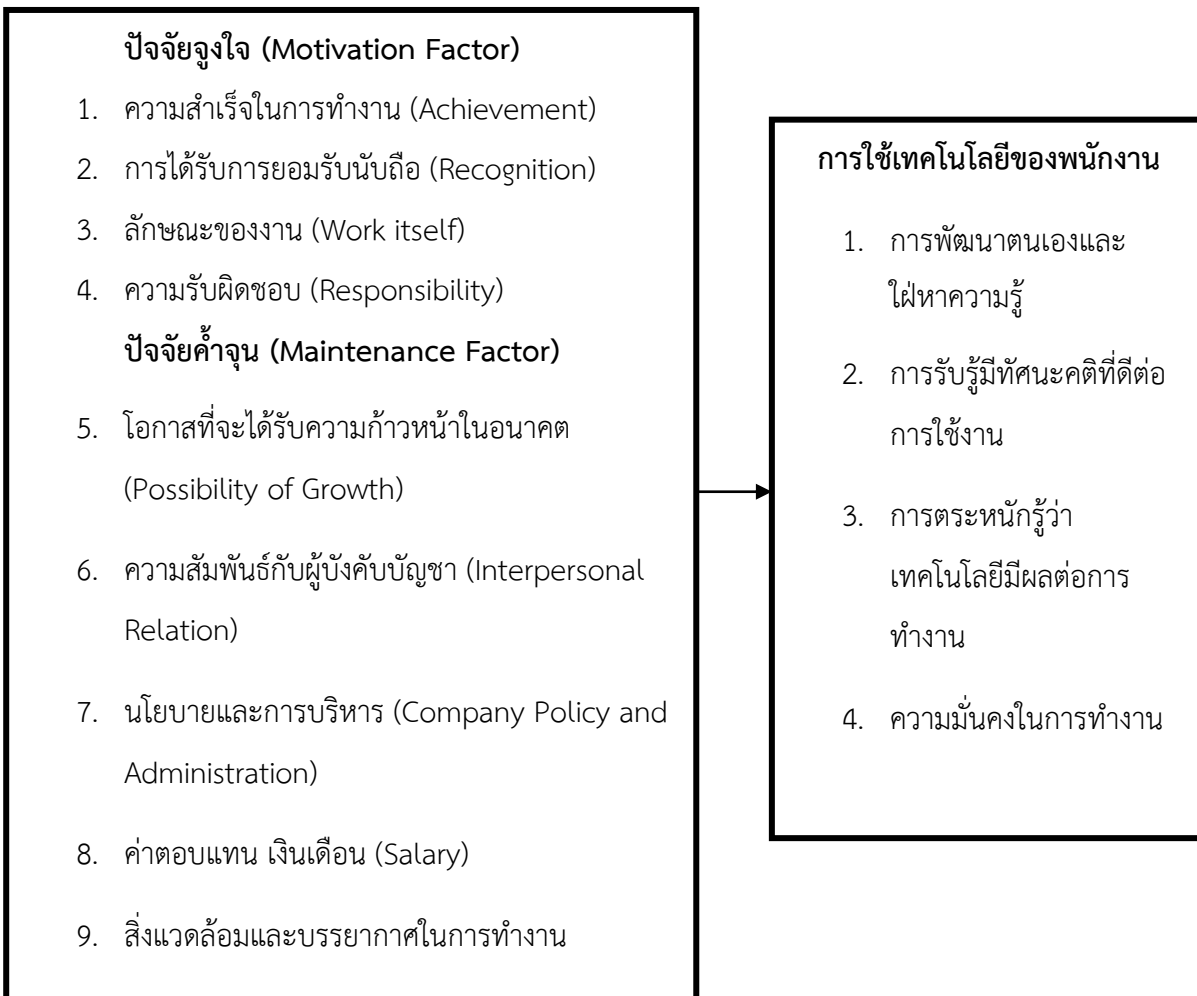
ทฤษฎีการจูงใจของ Maslow เป็นอันมาก ซึ่งในทางปฏิบัติจากการพิสูจน์ยืนยันว่า ทฤษฎีทั้งสองเป็นความจริงและใช้ได้กับกลุ่มอาชีพที่มีฐานะตำแหน่งสูง เช่น วิศวกร หรือนักบัญชี ดังที่กล่าวมา แต่อย่างไรก็ตาม กรณีการนำไปใช้กับพนักงานระดับต่ำลงไปหรือพนักงานสตรี ระดับของพนักงานประจำวันผลปรากฏว่าไม่เป็นไปตามที่กล่าวที่เดิวนัก และให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นไปได้เสมอ (Herzberg,1959)

ปยุตธนา อมรปิยะกิจ (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่องแรงจูงใจที่มีผลให้พนักงานเกิดความผูกพันต่อองค์กร กรณีศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า พนักงานส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับมากโดยปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อระดับแรงจูงใจในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรที่แตกต่างกัน กล่าวคือเมื่อมีการเสริมแรงจูงใจในการทำงานที่เหมาะสมก็จะเพิ่มความผูกพันต่อองค์กรได้ ในขณะที่เดียวกันเมื่อมีการส่งเสริมความรู้สึกผูกพันต่อองค์กรที่เหมาะสมก็จะเกิดความพึงพอใจต่อแรงจูงใจในการทำงานที่เหมาะสมด้วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

ขั้นตอนในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลักดังนี้

1. การศึกษากระบวนการสร้างแนวความคิดจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจและด้านเทคโนโลยีของพนักงานในองค์กรต่างๆ
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล สืบค้น รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentations Research) ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงเนื้อหาและปัญหาในการวิจัยเบื้องต้น เพื่อให้มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย หรือการออกแบบสอบถาม และนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนารอบแนวความคิดงานวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจเพิ่มขึ้น
3. การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีของพนักงานปฏิบัติการรายเดือน บริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร
4. การวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) เป็นวิธีวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการศึกษาเรื่องแรงจูงใจที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงานรายเดือน บริษัท อาหารเบทเทอร์ จำกัด โดยมีประชากรคือพนักงานรายเดือน ของบริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร ซึ่งมีกลุ่มประชากรทั้งหมด 600 คน ผู้วิจัยได้ใช้การคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Yamane (1970) มีระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 จะได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 240 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

จากการศึกษาการค้นคว้าทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้ทำการวิจัยได้นำมาวิเคราะห์ถึงตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องและส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงานรายเดือนใน บริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด ดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ(Independent variable) เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ดังนี้

ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factor)

1. ความสำเร็จในการทำงาน (Achievement)
2. การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition)
3. ลักษณะของงาน (Work itself)
4. ความรับผิดชอบ (Responsibility)

ปัจจัยค้ำจุน(Maintenance Factor)

1. โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (Possibility of Growth)
2. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน (Interpersonal Relation, Peers)
3. นโยบายและการบริหาร (Company Policy and Administration)
4. ค่าตอบแทน เงินเดือน (Salary)
5. สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงาน

ตัวแปรตาม (Dependent variable) เรียกรวมคือ ปัจจัยเกี่ยวกับสุขอนามัย หรือปัจจัยที่เกี่ยวกับการทำงาน และการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน ดังนี้

1. การพัฒนาตนเองและใฝ่หาความรู้
2. การรับรู้มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้งาน
3. การตระหนักรู้ว่าเทคโนโลยีมีผลต่อการทำงาน
4. ความมั่นคงในการทำงาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close Ended Question) โดยทำการแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่าง ข้อคำถามมีทั้งหมด 65 ข้อ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อสอบทั้งฉบับ เป็นการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัด เกี่ยวกับความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้ศึกษาได้ทำการนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้ว ไปสอบถามกับพนักงานปฏิบัติการรายเดือน จำนวน 240 ชุด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้เวลาประมาณ 1สัปดาห์ โดยรับคืนภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งได้ครบตามเป้าหมายจำนวน 240 ชุด

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมจากศึกษา และค้นคว้าจากตำราวิชาการงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ และการตัดสินใจในการเลือกศึกษาต่อ

หลังจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม และได้จำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลดิบ (Raw Data) ที่ได้จากฐานข้อมูล (Database) ทั้งหมดมาดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูล (Editing) ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม และแยกแบบสอบถามในรูปของข้อมูลดิบที่ไม่สมบูรณ์ออก
2. การลงรหัส (Coding) นำแบบสอบถามในรูปของข้อมูลดิบที่สมบูรณ์ทั้งหมดที่ได้มาลงรหัสในคอมพิวเตอร์ตามที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยแทนค่าตัวแปรให้เป็นสัญลักษณ์ที่โปรแกรมประมวลผลในเครื่องคอมพิวเตอร์สามารถอ่านได้
3. การประมวลผลข้อมูล (Processing) นำข้อมูลที่ได้ลงรหัสแล้วมาบันทึกในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสถิติ การวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาค่าทางสถิติ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ทางสถิติ โดยใช้ระบบความเชื่อมั่นในระดับร้อยละ 99 ($\alpha=0.01$) ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐานในการศึกษาวิจัย

สรุปผลการศึกษาผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุนกับการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน ปฏิบัติการรายเดือน บริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด

จากสมมติฐาน ปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุนมีผลต่อการใช้เทคโนโลยีของพนักงานปฏิบัติการรายเดือน บริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด เมื่อพิจารณาทางด้านโดยเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า

ด้านลักษณะของงาน พบว่า ด้านลักษณะของงานโดยรวมกับการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.133$)

ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ พบว่า ด้านการได้รับการยอมรับนับถือโดยรวมกับการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.113$)

ด้านสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงาน พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงาน โดยรวมกับการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.00$)

ด้านความสำเร็จในการทำงาน พบว่า ด้านความสำเร็จในการทำงาน โดยรวมกับการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 3.933$)

ด้านค่าตอบแทน เงินเดือน พบว่า ด้านค่าตอบแทน เงินเดือน โดยรวมกับการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 3.893$)

ด้านนโยบายและการบริหาร พบว่า ด้านนโยบายและการบริหาร โดยรวมกับการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 3.733$)

ด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต พบว่า ด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต โดยรวมกับการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 3.667$)

ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา พบว่า ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา โดยรวมกับการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 3.620$)

ด้านความรับผิดชอบ พบว่า ด้านความรับผิดชอบ โดยรวมกับการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 3.527$)

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 บริษัทควรมีการสร้างแรงจูงใจในการทำงานและจัดลักษณะของงานที่รับผิดชอบให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ให้โอกาสพนักงานมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น เพื่อให้พนักงานตระหนักรู้และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาอันเป็นที่มาถึงการทราบว่าเทคโนโลยีมีผลต่อการทำงานในสภาพปัจจุบันซึ่งเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมาก เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่อันซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรต่อไป

1.2 บริษัทควรส่งเสริมและเพิ่มแรงจูงใจและปัจจัยจูงใจ เพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ ก่อให้เกิดการพัฒนาและใฝ่หาความรู้ เกิดการยอมรับนับถือจากตนเองและเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นที่มาของการรับรู้มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้งานเทคโนโลยี

1.3 ควรมีการกำหนดนโยบายและการบริหารจากผู้บังคับบัญชาจนถึงพนักงานปฏิบัติการอย่างชัดเจน เพื่อลดช่องว่างในการทำงานก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้บังคับบัญชาและลดปัญหาในการทำงานพนักงานสามารถแสดงความคิดเห็นและก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน

1.4 บริษัทควรปรับปรุงอัตราค่าตอบแทนและเงินเดือน สวัสดิการ ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับเศรษฐกิจในปัจจุบัน เป็นการสร้างแรงจูงใจให้พนักงานทุ่มเทในการทำงาน เพราะพนักงานรู้สึกความมั่นคงในการทำงาน

1.5 ควรมีการจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงานให้เกิดความเหมาะสมเพราะจะทำให้เกิดความสะอาดสบายในสาธารณูปโภคของบริษัท

2. ข้อเสนอแนะในเชิงวิชาการ

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัย คือบุคคลากรที่เป็นพนักงานปฏิบัติการรายเดือน ของบริษัท อาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร ทำให้ทราบข้อมูลเฉพาะกลุ่มและพื้นที่ที่ทำการศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตพื้นที่อื่น หรือบริษัทอื่นๆในเครือเบทาโกร เพื่อทำการเปรียบเทียบข้อมูลและนำมาปรับใช้กับพนักงานปฏิบัติการรายเดือน เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการดำเนินการวิจัยในลักษณะสำรวจเฉพาะกลุ่มข้อมูลของพนักงานปฏิบัติการรายเดือนของบริษัทอาหารเบทเทอร์ จำกัด ต.อ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร ทำให้ทราบเพียงข้อมูลเฉพาะกลุ่ม หากมีการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งต่อไปควรพิจารณาถึงพนักงานปฏิบัติการรายเดือนที่อยู่ในสังกัดในเครือ

เบทาโกรทั้งหมด ซึ่งสามารถนำไปใช้พัฒนาศักยภาพเชิงบุคคลและหน่วยงานทรัพยากรบุคคลสามารถจัดอบรมและจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร ก่อให้เกิดการสร้างแรงจูงใจในการทำงานพิจารณาถึงปัจจัยค้ำจุน ที่ทำให้เกิดการพัฒนา ศักยภาพการใช้งานเทคโนโลยีและการตระหนักรู้ถึงการใช้เทคโนโลยีที่เพิ่มขึ้น

3.2 จากการวิจัยทำให้ทราบถึงปัจจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยี ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ได้กับสถานที่อื่น ๆ ที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้งานไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐหรือเอกชน

3.3 การวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง ที่สามารถนำไปปรับปรุงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลโดยตรงต่อการใช้เทคโนโลยีที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำให้เพิ่มขึ้น

3.4 ในการศึกษาครั้งถัดไป ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทในเครือเบทาโกร ได้แก่ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การรับทราบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย เป็นต้น ควรทำการวิเคราะห์จำแนกตามกลุ่มงานที่ปฏิบัติ เพื่อความชัดเจนในการศึกษามากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กิตติยา เหมงค์. (2548). ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรับฝาก ณ ที่ทำการไปรษณีย์หลักสี่. ปัญหาพิเศษ

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญณภา อมรปิยะกิจ. (2552). แรงจูงใจที่มีผลให้พนักงานเกิดความผูกพันต่อองค์กร : กรณีศึกษาศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารรัฐกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. ฮินชอว์ และแอ็ทวูด (Hinshaw and Atwood, 1982)

รัตกัมพล พันธุ์เพ็ง. (2547). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สภาพแวดล้อมในการทำงานความเหนื่อยล้าทางจิตใจ และสุขภาพของพนักงานโรงงานผลิตเลนส์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

รุ่งทิพย์ ปานสวัสดิ์. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและความผูกพันองค์กรของบุคลากรบริษัท เอไอ (ประเทศไทย) มาร์เก็ตติ้งจำกัด. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ลักษณะวรรณ พวงไม้มีง. (2545). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของราษฎรผู้พิทักษ์ป่าประจำหน่วยป้องกันรักษา

ป่าจังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้, บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศิริชัย กาญจนวาสี. 2544. *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริโสภาคย์ บุรพาเดชะ. (2550). *จิตวิทยาธุรกิจ*. กรุงเทพฯ : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สง่า ภูธรรงค์ (2540). *ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของคณาธิการอำเภอตามอำนาจหน้าที่
ของสำนักงานคณาธิการอำเภอ และความพึงพอใจของข้าราชการสำนักงานคณาธิการในเขตการศึกษา
7.วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*.

สมพร ตั้งสะสม. (2537). *ความพึงพอใจของลูกค้าในการรับบริการของธนาคารกรุงไทย จำกัด*. วิทยานิพนธ์พัฒน

บริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการวิเคราะห์และวางแผนทางสังคมคณะพัฒนาสังคม,

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. Ronald (1997)

สร้อยตระกูล (ตีวยานนท์)อรธมานะ. (2550). *พฤติกรรมองค์การทฤษฎีและการประยุกต์*. พิมพ์ครั้งที่ 4

กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรวรรณ จันทร์ชื่น. (2550). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานสวนสนุกดรีมเวิลด์*.

การค้นคว้า อีสรประิญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

แรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา กรณีศึกษา คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Motivation to Study for a Master's Degree: Case Study of Faculty of
Law, Ramkhamhaeng University.

ฝนทิพย์ อธิบัติ

Phontip Atipbordee

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง แรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา กรณีศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2) เพื่อศึกษาการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกชั้นปี จำนวนทั้งสิ้น 375 คน ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแสดงผลของความสัมพันธระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจกับการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการศึกษาพบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 68.8 ระดับชั้นปีการศึกษาส่วนใหญ่ คือ ชั้นปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 58.1 และระดับรายได้ส่วนใหญ่อยู่ที่ 5,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 76.5

2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.656 พบว่า ด้านการบริหารจัดการด้านหลักสูตรวิชา คือ ได้เรียนหลักสูตรที่มีชื่อเสียงและได้รับการยกย่องจากบุคคลภายนอก ด้านการได้รับความยอมรับนับถือ คือ บุคคลรอบข้างให้ความเชื่อถือในความรู้ ความสามารถทางด้านกฎหมาย ด้านลักษณะสถาบัน คือ เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีชื่อเสียงมานาน มีการเปิดสอนหลากหลายสาขาวิชา ด้านความรับผิดชอบ คือ รู้สึกกระตือรือร้นอยากปฏิบัติตนตามหลักกฎหมาย ด้านความก้าวหน้า คือ ได้เข้าร่วมฝึกอบรมทางด้านกฎหมายอยู่เสมอ ด้านรายได้ คือ รู้สึกว่าค่าหน่วยกิตและค่าเทอมเป็นราคาที่เหมาะสม ด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าใน

อนาคต คือ ชื่อเสียงของคณะทำให้ได้รับการพิจารณาจากสถานประกอบการเป็นอันดับต้น ๆ และด้านเหตุผลส่วนตัว คือ รู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นหนึ่งในนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3. การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.593 พบว่า ด้านการประเมินทางเลือก คือ มีการหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจก่อนเลือกศึกษาต่อ และด้านการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด คือ รู้สึกว่าการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นการตัดสินใจที่ดีและถูกต้อง

4. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจกับการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูงมาก เท่ากับ .939 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อ

Abstract

The Motivation to Study for a Master's Degree: Case Study of Faculty of Law, Ramkhamhaeng University is the independent study aims to 1) To study factor about the motivation to study for a master's degree in faculty of Law of Ramkhamhaeng University and 2) To study the decision to choose a master's degree in faculty of Law of Ramkhamhaeng University

This research are the survey research by analysis data and implementation of the quantitative research process. The 375 samples were the students are studying bachelor's degree in faculty of Law of Ramkhamhaeng university have been chosen as samples for this research. The data collection was carried out by questionnaires and the collected data were

later analyzed by using percentage statistic, mean, and standard deviation and show the results of the relationship between factors about the motivation to study for a master's degree in faculty of Law of Ramkhamhaeng University by Pearson Product Moment Correlation Coefficient.

The research findings that

1. Most of the sample are male (68.8%) studying the first year (58.1%) with monthly of income between 5,000-10,000 baht per month (76.5%).

2. The factor about the motivation have 2 factors are Motivational and Contributing factors had the average in high levels ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.656) found the field of curriculum management are the students study the famous course and received praise from outsiders. Respect for recognition is the other people give their trust in legal knowledge and ability. Institutional characteristics is a famous state university for a long time where there are various courses offered. Responsibility is the students have a feeling enthusiastic to act according to the rules of the law. Advancement is always attending the training in law. Income is credits and tuition fees are reasonable, not expensive. Opportunity to get progress in the future is the famous of the faculty has been considered first by the enterprises and the personal reason is feeling proud to be one of the students in faculty of Law of Ramkhamhaeng University.

3. The decision to choose a master's degree in faculty of Law of Ramkhamhaeng University had the average in high levels ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.593) found In the evaluation of options is find information for making a decision before choosing to study further and the best options is feeling that decision to choose a master's degree in faculty of Law of Ramkhamhaeng University are the good and correct decision.

4. The relationship between factor about the motivation to study for a master's degree in faculty of Law of Ramkhamhaeng University had positively the relation of the high level (.939) at the 0.01 level of significance which shows the factor about the motivation have a relationship in the same direction as The decision to choose a master's degree.

Keyword: The Motivation to Study

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ โดยช่วยให้คนในสังคมกลายเป็นสังคมที่มีคุณภาพ นอกจากนี้การศึกษายังช่วยสร้างให้คนมีความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ การศึกษาจึงนับว่ามีอิทธิพลต่อสังคมโลกในปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยจะเห็นว่าแต่ละมหาวิทยาลัยทั่วประเทศในโลกนั้นมีการแข่งขันเปิดหลักสูตรใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลายมากขึ้น และแม้ว่าในปัจจุบันคนทั่วโลกจะสามารถค้นคว้าหาความรู้หรือเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้ด้วยตัวเองผ่านเทคโนโลยีหลากหลายรูปแบบ ทั้งจากแหล่งต่าง ๆ ภายในประเทศ และนอกประเทศของตนเอง แต่การศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาก็ยังคงเป็นทางเลือกในอันดับต้น ๆ ของคนทั่วโลก

จากการสถานการณ์ข้างต้นส่งผลให้สถาบันการศึกษาในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจนเกิดเป็นภาวะวิกฤตของมหาวิทยาลัยในประเทศ กล่าวคือจำนวนมหาวิทยาลัยมีมากกว่าจำนวนนักศึกษาที่ต้องการศึกษา ทำให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทยต้องมีการแข่งขันเพื่อสร้างจุดเด่นและดึงดูดให้มีผู้เข้ามาสมัครมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) พบว่า ในภาคการศึกษาแรกของปี 2560 มีสถาบันอุดมศึกษาอยู่ 154 แห่ง และหากรวมทุกวิทยาเขตจะมีทั้งสิ้น 248 แห่ง มีนิสิตนักศึกษาอยู่ทั้งสิ้น 1.9 ล้านคน แบ่งเป็นมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ 27 แห่ง มีจำนวนนักศึกษา 10.8% ของนักศึกษาทั้งหมด มหาวิทยาลัยรัฐในกำกับ 53 แห่ง มีนักศึกษาร้อยละ 24.1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 25 แห่ง มีนักศึกษาร้อยละ 7.29 มหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง มีนักศึกษาร้อยละ 26.2 มหาวิทยาลัยเอกชน 44 แห่ง มีนักศึกษาร้อยละ 13 มหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับหรือมหาวิทยาลัยเปิด 2 แห่ง มีนักศึกษาร้อยละ 14.9 และสถาบันอื่น ๆ เช่น วิทยาลัยชุมชน วิทยาลัยเอกชน สถาบันเอกชน สถานศึกษานอกสังกัด อีก 59 แห่ง มีนักศึกษาร้อยละ 3.8 ขณะที่หลักสูตรที่เปิดสอนมีทั้งหมด 9,333 หลักสูตร ส่วนใหญ่อยู่ในมหาวิทยาลัยรัฐในกำกับร้อยละ 33.9 รองลงมาคือมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยละ 23.8 มหาวิทยาลัยเอกชนร้อยละ 14.6 มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับร้อยละ 14.3 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลร้อยละ 7.1 สถาบันการศึกษาอื่น ๆ ร้อยละ 4.5 และมหาวิทยาลัยเปิดร้อยละ 1.8 หากแบ่งแยกตามประเภทของหลักสูตรพบว่าหลักสูตรของระบบการศึกษาไทยกระจุกตัวอยู่ในสายสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ และธุรกิจ ร้อยละ 26.6 สายวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และการประมวลผล ร้อยละ 16.3 สายวิศวกรรมศาสตร์ การผลิต และก่อสร้าง ร้อยละ 15.3 สายมนุษยศาสตร์และศิลปะ ร้อยละ 13.6 สายศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู ร้อยละ 9.9 สายสุขภาพและสวัสดิการ ร้อยละ 8.4 สายการบริการ ร้อยละ 4.9 สายการเกษตรและสัตวแพทย์ ร้อยละ 4.3 และอื่น ๆ ร้อยละ 0.8 (สำนักข่าวออนไลน์ไทยพับลิกา, สืบค้นวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2562)

มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นมหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยตลาดวิชาแห่งเดียวของประเทศไทย ซึ่งรับบุคคลเข้าศึกษาโดยไม่สอบคัดเลือกและไม่จำกัดจำนวน มีการเรียนการสอนในชั้นเรียนเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยปกติ แต่ไม่บังคับให้นักศึกษาต้องเข้าชั้นเรียน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดเป็นมหาวิทยาลัยเปิดหนึ่งในสองแห่งของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และมหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการข้อมูลสถิติที่เกี่ยวกับนักศึกษาระดับปริญญาตรีของสำนักบริการทางวิชาการและทดสอบประเมินผล (สวป.) ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่าจำนวนนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหรือระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยลดลงทุกปีอย่างต่อเนื่อง ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค แต่คณะนิติศาสตร์ ซึ่งเป็นคณะที่มีหลักสูตรซึ่งนักศึกษาให้ความนิยมมากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศไทยตามข้อมูลข้างต้นนั้น คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ก็เป็นคณะที่มีจำนวนนักศึกษามากเป็นอันดับหนึ่งของมหาวิทยาลัยเช่นกัน โดยจำนวนนักศึกษาจากภาคการศึกษาแรกของคณะนิติศาสตร์ ในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา พบว่า ปีการศึกษา 2559 มีจำนวนนักศึกษาทั้งสิ้น 6,257 คน ปีการศึกษา 2560 มีจำนวนนักศึกษาทั้งสิ้น 4,974 คน และปีการศึกษา 2561 มีจำนวนนักศึกษาทั้งสิ้น 5,825 คน (สำนักบริการทางวิชาการและทดสอบประเมินผล, สืบค้นวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2562) ซึ่งจะพบว่าจำนวนนักศึกษาของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น มีจำนวนที่ขึ้นลง แต่ก็ไม่ได้ลดลงอย่างต่อเนื่องตามจำนวนนักศึกษาทั้งหมดของมหาวิทยาลัย จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว ในฐานะผู้ศึกษาซึ่งเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง จึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาว่าแรงจูงใจด้านใดบ้างที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งผลการศึกษาคาดว่าจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารของมหาวิทยาลัย ตลอดจนนักศึกษาของมหาวิทยาลัย สามารถนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนากิจการการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีและการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. เพื่อศึกษาการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีแรงจูงใจของเฮร์ซเบิร์ก (Herzberg's Motivation Theory)

ทฤษฎีแรงจูงใจของเฮร์ซเบิร์ก (Herzberg 1959: 113-115) เป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในวงการบริหารแบ่งออกได้เป็น 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยจูงใจ (motivator factors) เป็นปัจจัยที่สร้างแรงจูงใจในทางบวก ซึ่งจะเป็นผลให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพอใจในการปฏิบัติงาน มีลักษณะสัมพันธ์กับเรื่องงานโดยตรง ปัจจัยด้านนี้ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการ 2) การได้รับการยอมรับนับถือ 3) ลักษณะของงาน 4) ความรับผิดชอบ 5) ความก้าวหน้า

2. ปัจจัยค้ำจุน (hygiene factors) หรือองค์ประกอบด้านอนามัย เป็นปัจจัยที่ป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีลักษณะเกี่ยวข้องกับสภาวะแวดล้อม หรือส่วนประกอบของงาน ปัจจัยด้านนี้ ได้แก่ 1) รายได้ 2) โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต 3) ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน 4) สถานะของอาชีพ 5) นโยบายและการบริหาร 6) สภาพการทำงาน 7) ชีวิตส่วนตัว 8) ความมั่นคงในงาน 9) การปกครองบังคับบัญชา หรือการนิเทศงาน

Peng Liting (2556) ได้สรุปทฤษฎีการจูงใจของ Herzberg ซึ่งสอดคล้องกับแรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อไว้ว่า

1. ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factor) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนโดยตรง เพื่อจูงใจให้นักศึกษาเรียนเป็นการกระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจแก่นักศึกษาให้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะปัจจัยที่สามารถ

สนองตอบความต้องการภายในได้ด้วยกัน ได้แก่ 1) ความสำเร็จในการเรียนของนักศึกษา 2) การได้รับการยอมรับนับถือ 3) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 4) ความรับผิดชอบ 5) ความก้าวหน้า

2. ปัจจัยค้ำจุน (Maintenance Factor) หรืออาจเรียกว่า ปัจจัยสุขอนามัย หมายถึง ปัจจัยที่ค้ำจุนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนของนักศึกษาอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีหรือมีในลักษณะไม่สอดคล้องกับบุคคลในองค์การจะเกิดความไม่ชอบขึ้น และปัจจัยที่มาจากภายนอกนักศึกษา ได้แก่ 1) โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต 2) ความสัมพันธ์กับผู้สอน เพื่อนนักศึกษาร่วมห้อง 3) สถานะของอาชีพ 4) นโยบายและการบริหารงาน 5) สภาพสถานที่เรียน 6) ความเป็นอยู่ส่วนตัว 7) วิธีการปกครองของผู้สอนหรือผู้ปกครอง

แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ

Plunkett and Attner (1994: 162) ได้กล่าวว่า กระบวนการตัดสินใจนั้นประกอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การระบุปัญหา (Define the problem) เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการระบุปัญหาได้ถูกต้องหรือไม่ ย่อมมีผลต่อการดำเนินการในขั้นต่อ ๆ ไป ของกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการตัดสินใจด้วย

2. การระบุข้อจำกัดของปัจจัย (Identify limiting factors) เมื่อสามารถระบุปัญหาได้ถูกต้องแล้ว ควรพิจารณาถึงข้อจำกัดต่าง ๆ หรือเงื่อนไขที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

3. การพัฒนาทางเลือก (Development potential alternatives) ทางเลือกเหล่านั้นควรเป็นทางเลือกที่มีศักยภาพและมีความเป็นไปได้

4. การวิเคราะห์ทางเลือก (Analyze the alternatives) นำเอาข้อดีและข้อเสียของแต่ละทางเลือกมาเปรียบเทียบกันอย่างรอบคอบ

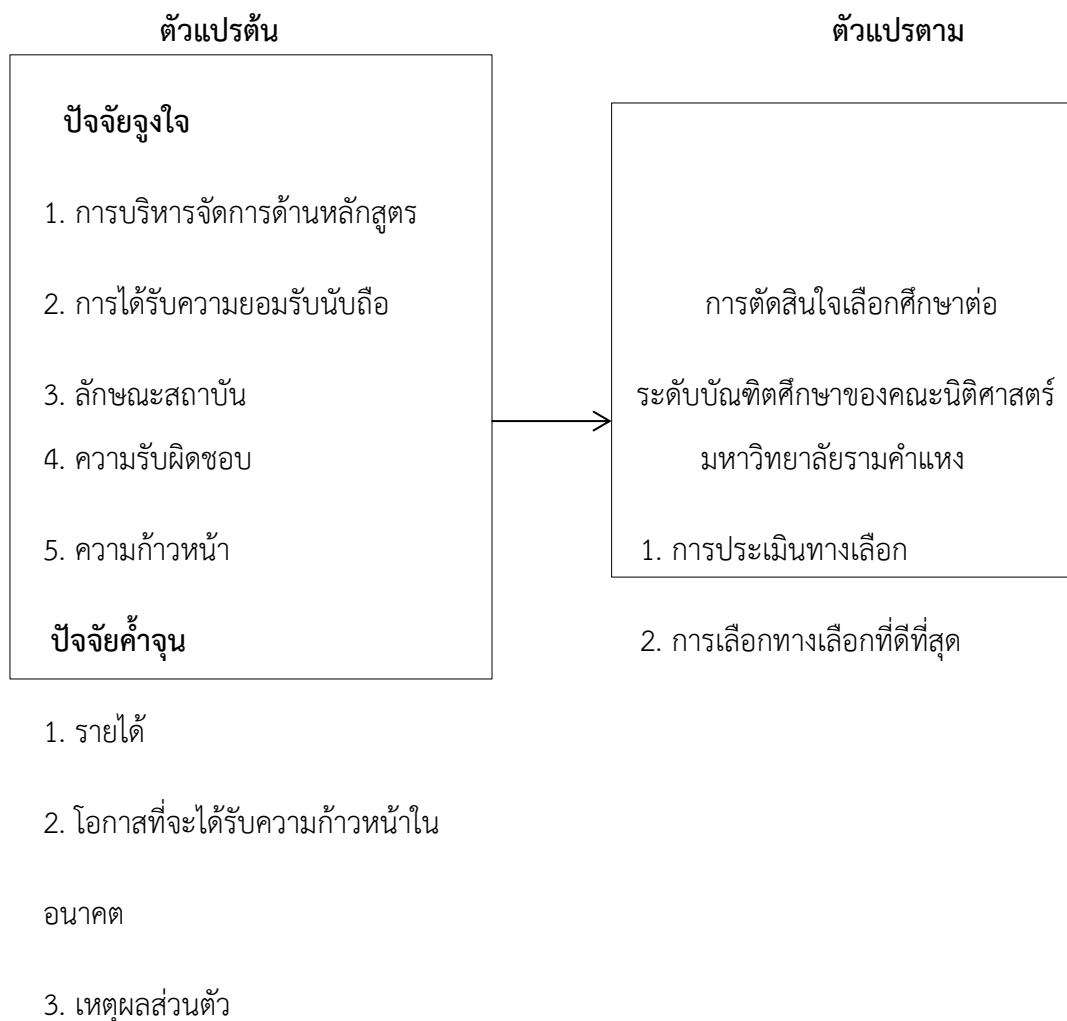
5. การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด (Select the best alternatives) พิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเลือกเดียว ทางเลือกที่ดีที่สุดควรมีผลเสียต่อเนื่องในภายหลังน้อยที่สุด และให้ผลประโยชน์มากที่สุด

6. การนำผลการตัดสินใจไปปฏิบัติ (Implement the decision) นำผลการตัดสินใจนั้นไปปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

7. การสร้างระบบควบคุมและประเมินผล (Establish a control and evaluation system) ช่วยให้ได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

1. การศึกษากระบวนการสร้างแนวความคิดจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจศึกษาต่อในสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ รวมถึงทบทวนแนวคิด และการตัดสินใจศึกษาต่อของผู้เรียนในระดับชั้นต่าง ๆ
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล สืบค้น รวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ บทความ แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงบริบทของเนื้อหา และปัญหาเบื้องต้น เพื่อให้เกิดความถูกต้อง และเชื่อถือได้ สำหรับการสร้างเครื่องมือในการวิจัย หรือออกแบบแบบสอบถาม และนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนารอบแนวคิดงานวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น
3. การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ และการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
4. การวิเคราะห์ และสรุปผลการศึกษาวิจัย เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ และการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีรูปแบบการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ และการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา โดยประชากรที่ศึกษา คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกชั้นปี จำนวน 5,825 คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกชั้นปี ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Yamane (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 จะได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 375 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้ศึกษาได้ทำการนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้ว ไปสอบถามกับนักศึกษาระดับปริญญาตรีของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 375 ชุด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ โดยรับคืนภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งได้ครบตามเป้าหมาย จำนวน 375 ชุด

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมจากศึกษา และค้นคว้าจากตำราวิชาการ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ และการตัดสินใจในการเลือกศึกษาต่อ

หลังจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม และได้จำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้ศึกษานำข้อมูลดิบ (Raw Data) ที่ได้จากฐานข้อมูล (Database) ทั้งหมดมาดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูล (Editing) ผู้ศึกษาจะทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม และแยกแบบสอบถามในรูปของข้อมูลดิบที่ไม่สมบูรณ์ออก

2. การลงรหัส (Coding) นำแบบสอบถามในรูปของข้อมูลดิบที่สมบูรณ์ทั้งหมดที่ได้มาลงรหัสในคอมพิวเตอร์ตามที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยแทนค่าตัวแปรให้เป็นสัญลักษณ์ที่โปรแกรมประมวลผลในเครื่องคอมพิวเตอร์สามารถอ่านได้

3. การประมวลผลข้อมูล (Processing) นำข้อมูลที่ได้ลงรหัสแล้วมาบันทึกในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสถิติ การวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาค่าทางสถิติ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ทางสถิติ โดยใช้ระบบความเชื่อมั่นในระดับร้อยละ 99 ($\alpha=0.01$) ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐานในการวิจัย

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 68.8 ระดับชั้นปีการศึกษาส่วนใหญ่ คือ ชั้นปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 58.1 และระดับรายได้ส่วนใหญ่อยู่ที่ 5,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 76.5

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ

ปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง 375 ตัวอย่าง อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ พบว่า อันดับ 1 คือ ด้านการบริหารจัดการด้านหลักสูตรวิชา มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 รองลงมา คือ ด้านเหตุผลส่วนตัว มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 ด้านการได้รับความยอมรับนับถือ มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ด้านรายได้ มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ด้านลักษณะสถาบัน มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ด้านความรับผิดชอบ มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และด้านความก้าวหน้า มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา

การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง 375 ตัวอย่าง อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ พบว่า อันดับ 1 คือ ด้านการประเมินทางเลือก มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 รองลงมา คือ ด้านการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากสมมติฐาน ปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูงมากเท่ากับ .939 อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีนโยบายการส่งเสริมความก้าวหน้าในการเรียนการสอน ตลอดจนการฝึกอบรมทางด้านกฎหมายแก่นักศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย

1.2 ควรมีนโยบายพัฒนาการฝึกประสบการณ์ทางด้านอาชีพในสถานประกอบการด้านกฎหมายให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การเพิ่มสถานประกอบการใหม่ ๆ ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้ทักษะความรู้ ความสามารถที่ได้รับการเรียนการสอนมาใช้ในสถานประกอบการด้านกฎหมายอย่างแท้จริง

1.3 ควรมีนโยบายการจัดตั้งคลินิกกฎหมายขึ้น เพื่อรับปรึกษาเกี่ยวกับปัญหากฎหมายเบื้องต้นแก่บุคคลภายนอก ตลอดจนนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้นักศึกษาได้เกิดการนำทักษะความรู้ ที่ได้รับจากการเรียน มาฝึกฝนเป็นประสบการณ์ในการประกอบอาชีพในอนาคตได้

1.4 ควรมีนโยบายการนำศิษย์เก่าหรือรุ่นพี่ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพไปแนะแนวการศึกษา หรือเล่าประสบการณ์การศึกษาให้รุ่นน้องได้รับรู้ เช่น การจัดให้มีรุ่นพี่ไปแนะนำคณะตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนทราบถึงข้อมูลของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และอยากศึกษาต่อ

1.5 ควรมีนโยบายการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจอยากศึกษาต่อในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างต่อเนื่อง เช่น จัดกิจกรรม Open house และจัดนิทรรศการให้นักเรียนเข้าร่วมชมงาน รวมไปถึงออกบูธแนะแนวการศึกษา ตลอดจนส่งเอกสารข้อมูลการศึกษาต่อไปตามโรงเรียนต่าง ๆ

1.6 ควรมีนโยบายการประชาสัมพันธ์ถึงศิษย์เก่าที่มีชื่อเสียง และได้รับการยอมรับจากสังคม ตลอดจนรุ่นพี่ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาอยากเข้ามาศึกษาต่อในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

1.7 ควรมีนโยบายการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่นักศึกษาในการคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว เช่น การประชาสัมพันธ์ให้ผู้สำเร็จการศึกษาซึ่งสอบผ่านตัวหน่วยได้เข้ามาช่วยเป็นนายอาสา ซึ่งปัจจุบันได้มีโครงการนายความอาสาประจำสถานีตำรวจเพิ่มเติม จากเดิมที่มีเพียงแค่ศาล สภานายความ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานอัยการสูงสุด หรือกองทุนยุติธรรม ซึ่งทำให้ประชาชนต้องเสียเวลาในการเดินทางไปพบ โดยโครงการจัดหานายความอาสานั้นให้บริการคำปรึกษาทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และประชาชนทั่วไป ซึ่งจะทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย และช่วยลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล

1.8 ควรมีนโยบายการอบรมความรู้เชิงปฏิบัติการให้แก่ศึกษาก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา เพื่อเป็นการฝึกฝนให้นักศึกษาเกิดความเชี่ยวชาญในการใช้ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ทางด้านกฎหมาย ก่อนการเข้าสู่การประกอบอาชีพอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ระดับปริญญาตรีเท่านั้น ทำให้ทราบข้อมูลเฉพาะกลุ่ม

2.2 ควรทำการศึกษาปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนอื่นเพิ่มเติมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งนี้เป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนาการจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิต

2.3 ควรสนับสนุนให้ผู้สำเร็จการศึกษาได้มีความก้าวหน้าทางอาชีพ โดยการสนับสนุนให้ผู้สำเร็จการศึกษาได้มีการสอบทั้งในส่วนของตัวนายความ เนติบัณฑิต ผู้พิพากษา ตลอดจนพนักงานอัยการ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้มีความก้าวหน้าและความมั่นคงทางอาชีพในอนาคต

3. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างในมหาวิทยาลัยอื่น ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบกับว่าผลที่ได้มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

3.2 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา กับมหาวิทยาลัยอื่น ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบว่าผลที่ได้มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

3.3 การศึกษาคั้งนี้เป็นเพียงการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเฉพาะ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีเท่านั้น ดังนั้น ควรทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบว่าผลที่ได้มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

3.4 การศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จึงเป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ หากมีการศึกษาเพิ่มเติมด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง จะช่วยให้เข้าใจความต้องการของนักศึกษาได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กิตติยา เพชรดี (2559). แรงจูงใจในการศึกษาต่อระดับปริญญาโทของนิสิตคณะภูมิสารสนเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา. วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

จุฑามาศ ชูจินดา และคณะ. (2555). แรงจูงใจในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่6

และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่3ในเขตจังหวัดนนทบุรี. วิทยาลัยราชพฤกษ์.

ชนิดา เพชรทองคำ. (2542). การวิเคราะห์องค์ประกอบแรงจูงใจในการศึกษาต่อระดับปริญญาโทของ นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ชนินทร์ เลิศประภาภรณ์. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในระดับปริญญาโททางการบัญชี.

ปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัชชา สุวรรณวงศ์ (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชวมงคลอีสานนครราชสีมา(ระบบโควตา)ประจำปีการศึกษา 2560. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชวมงคลอีสาน.

ทรงคุณ พัทศุระพงษ์ (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับสูงขึ้นของนายทหารสัญญาบัตร

กองบัญชาการกองพลทหารราบที่9. รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ทศพล เพ็ชรภิมล. (2555). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนในอำเภอเวียงสระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปรุง บุญผดุง. (2525). *แรงจูงใจในการเลือกเข้าเรียนในโรงเรียนนายร้อยตำรวจของนักเรียนนายร้อยตำรวจ*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วินิจ ธิวะโต (2556). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท ช.สหเซโกเทค จำกัด จังหวัดปทุมธานี*. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศศิวิมล แสนเมือง. (2554). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งใจเลือกมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีของนักเรียนที่มีผลการเรียนดีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง*. สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ศิรินภา ศรีโคกกล่อม. (2556). *แรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อสถาบันพลศึกษาของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในเขตภาคกลาง ปีการศึกษา 2555*. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริพร โอหารธรรมรัตน์. (2546). *การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ศึกษากรณี บริษัท อติเทพ จำกัด*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทัศนีย์ชาติไท. (2555). *แรงจูงใจและความต้องการในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- ชนกฤต ยืนยงเดชา. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเรียนศึกษาต่อระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นอันดับหนึ่งของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *การวิเคราะห์เชิงปริมาณ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติ ตย์คานนท์. (2533). *นักบริหารทันสมัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บัตเตอร์ฟลาย.
- กุลธนา ธนาพงศธร. (2527). *หลักการกำหนดนโยบายของรัฐ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย.
- จันทร์ ชุ่มเมืองปัก. (2546). *แรงจูงใจและการจูงใจสร้างปาฏิหาริย์*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- ฉัตยาพร เสมอใจ. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. (2551). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: บริษัท วี.พี.ริ้นท์.
- บุญมัน ธนาศุภวัฒน์. (2537). *จิตวิทยาองค์การ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). *จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีด.
- วรรณภา พรหมบุรมย์. (2540). *การพัฒนามนุษย์ที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

วิเรืองรอง รัตนวิไลสกุล. (2540). *มนุษย์สัมพันธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
ธนบุรี.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: บริษัทธีระฟิล์ม และโซเท็กซ์
จำกัด.

สมุทร ชำนาญ. (2556). *ภาวะผู้นำทางการศึกษา ทฤษฎีและปฏิบัติ*. ระยอง: พี.เอส.การ พิมพ์.

สุรางรัตน์ วศินารมณ. (2540). *สวัสดิการในองค์กร แนวคิดและวิธีการบริหาร*. กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพริ้นติ้ง.

สมคิด บางโม. (2548). *องค์การและการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.

สมใจ ลักษณะ. (2546). *พัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. (2550). *พฤติกรรมองค์กรทฤษฎีและการประยุกต์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อารี พันธมณี. (2546). *จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บริษัทไทม์ครีเอทีฟ
กรุ๊ป จำกัด.

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (ม.ป.ป.). *เกี่ยวกับคณะ*. ค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2562, จาก
<http://www.law.ru.ac.th/index.php/%E0%B9%80%E0%B8%81%>

สำนักข่าวออนไลน์ไทยพับลิก้า. (2561). *การศึกษาไทย 4.0*. ค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2562, จาก
<https://thaipublica.org/2018/09/thai-education-02/>

สำนักบริการทางวิชาการและทดสอบประเมินผลมหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2559). *สถิติ ที่เกี่ยวกับนักศึกษาระดับ
ปริญญาตรี โดยงานนโยบายและแผน*. ค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2562, จาก
http://www.regis.ru.ac.th/index.php/10-stat/20-planpolicy_stat

Barnard, Chester I. (1938). *The Functions of Executive*. Cambridge, Massachusetts: University
Press.

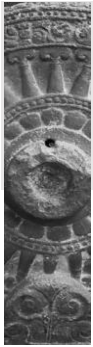
Beach, H. S. (1980). *Personnel: The management of people at work* (4thed.). New York:
Macmillan.

Brown, H. Douglas. (1980). *Principles of language Learning and Teaching*. New Jersey:
Prentice Hall.

Griffiths, Daniel E. (1950). *Administrative Theory*. New York: Appleton-Century & Crofts.

- Hersey and Blanchard. (1969). *Management of Organizational Behavior*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Herzberg, F. (1959). *The motivation to work*. New York: John Wiley and Sons.
- Hilgard, Ernest R. (1981). *Introduction to Psychology*. New York: Harcourt, Brace and World, Inc.
- Lovell, R. B. (1980). *Adult Learning*. New York: John Wiley & Son, Inc.
- Oppenheim, A. N. (1966), *Questionnaire design and attitude measurement* (2nd ed.). New York: Basic Book.
- Peng Liting. (2013). *Factors Affecting Students' Motivation in Studying Chinese at Siam University*. Siam University.
- Pfiffner, John M. and Robert V. Presthus. (1960). *Public Administration* (4 th. Ed.). New York: The Ronald Press Company
- Plunkett, W.R. and R.F. Attner. (1994). *Introduction to Management*. Belmont: Wadsworth.
- Schiffman, L. G. & Kanuk, L. L. (1994). *Consumer behavior* (5th ed.). Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall.
- Simon, H. A. (1960). *Administrative Behavior* (3rd ed.). New York: The free Press.

ปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร FACTORS AFFECTING THE DECISION MAKING IN CHANGING CIGARETTE BRAND OF SMOKERS IN BANG-NA DISTRICT BANGKOK

ชุมจิรา นวลลิขิต

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่ศึกษา คือ ผู้บริโภคที่สูบบุหรี่เป็นประจำคือสูบบุหรี่มากกว่า 3 มวนต่อวันขึ้นไป และมีอายุ 20 ปีขึ้นไป ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยเครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยใช้ข้อคำถามเป็นแบบปลายปิด (Close-ended Response Question) และลักษณะคำถามเป็นมาตรวัดแบบ Likert Scale ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว ซึ่งประเมินในปัจจัยด้านพฤติกรรมและด้านสังคมของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ยอดรวม (Total) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ซึ่งได้ผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการเลือกซื้อบุหรี่พบว่าส่วนใหญ่ผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร มีความถี่ในการซื้อบุหรี่ 3 ครั้ง/สัปดาห์ ซื้อบุหรี่ 1 ซอง/ครั้ง ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อบุหรี่ 61 - 80 บาท/ครั้ง ซื้อแต่บุหรี่ที่นำเข้าจากต่างประเทศ และซื้อที่ร้านสะดวกซื้อ

2. ปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ลำดับที่ 1 คือ ต้นทุนการเปลี่ยนตราสินค้า รองลงมาคือ ความพึงพอใจในการเปลี่ยนตราสินค้า ความชอบต่อตราสินค้า และความผูกพันต่อตราสินค้า ตามลำดับ ปัจจัยในการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ เนื่องจากอิทธิพลด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านราคา และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ตามลำดับ

3. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า พฤติกรรมการซื้อบุหรี่ในด้านความถี่ในการซื้อบุหรี่ จำนวนในการซื้อบุหรี่ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อบุหรี่ พฤติกรรมการเลือกซื้อบุหรี่ และสถานที่ซื้อบุหรี่ ที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่แตกต่าง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคม กับการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ พบว่า ด้านต้นทุนการเปลี่ยนตราสินค้า ด้านความพึงพอใจในการเปลี่ยนตราสินค้า ด้านความชอบต่อตราสินค้า ด้านความผูกพันต่อตราสินค้ากับการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการขาย

และด้านช่องทางการจัดจำหน่ายกับการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ปัจจัยในการตัดสินใจ, ผู้สูบบุหรี่

Abstract

This research is Exploratory Research aimed to examine the factors affecting the factors affecting the decision making in changing cigarette brand of smokers in Bang-Na district, Bangkok. The population of this study were 400 legal-aged smokers who smoke more than 3 sticks per day in Bang-Na district, Bangkok. The data were collected using questionnaires for checklist and estimate or rating scale. The studied factors consisted of behavioral and social of smokers in Bang-Na district, Bangkok. The obtained data were analyzed using the descriptive statistics, i.e. the total, frequency, mean, percentage, standard deviations and Pearson's Correlation Coefficient.

The results of this research were as follows:

1. Regarding the knowledge and understanding about the research, it was found that majority of the smokers in Bang-Na district, Bangkok buy cigarette 1 pack each time, 3 times per week spending approximately at 61-80 baht each time. Most of them prefer imported cigarettes and mainly buy from convenient stores.

2. The results of the analyses revealed that the social factors affecting to the decision making in changing cigarette brand of smokers in Bang-Na district, Bangkok overall mean scores were at a high level. When considering each factors, it was found that the sample group focused on brand changing cost, brand changing satisfaction, brand liking and brand loyalty respectively. Apart from that, product, promotion, price and distribution channel were focused by the sample group.

3. Referring to hypothesis testing result, it has shown that cigarette buying behavior in terms of frequency, quantity, spending, brand selection and place correlated with the decision to

change cigarette brand. Furthermore, brand changing cost, brand changing satisfaction, brand liking and brand loyalty correlated with cigarette brand changing decision at statistical significance 0.05. With regard to the factors to conduct the institutional research, it was found that product, promotion, price and distribution channel were found to be significant correlated with cigarette brand changing decision at 0.05 significance level.

Key Words : Factors affecting the decision making, Smokers

บทนำ

ในประเทศไทยรู้จักการสูบบุหรี่มาตั้งแต่สมัยอยุธยา จากการสำรวจปัจจุบันมีผู้สูบบุหรี่ในประเทศไทยกว่า 10.7 ล้านคนหรือประมาณกว่า 19% ของคนไทยทั้งประเทศ ซึ่งมีผลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากการสูบบุหรี่ต่อสุขภาพและสังคมของคนไทยเพิ่มมากขึ้น โดยสารพิษจากการสูบบุหรี่เป็นสาเหตุของการเกิดโรคร้ายแรงหลายชนิด ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีมาตรการทางภาษีและกฎหมายต่างๆออกมา โดยมีวัตถุประสงค์ในการจำกัดควบคุมอัตราการสูบบุหรี่ให้ลดลง แต่จากข้อมูลจากมูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ พบว่าในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ยอดจำหน่ายบุหรี่เฉลี่ยคงที่ประมาณ 2,000 ล้านซอง ซึ่งไม่ลดลงเลยแม้ว่าจะมีการขึ้นภาษีเพิ่มขึ้นกว่า 4 เท่า ซึ่งมาตรการเหล่านี้เอง อาจส่งผลให้ผู้บริโภคหันมาเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ และเพื่อศึกษาปัจจัยด้านสังคม และพฤติกรรมเกี่ยวกับบุหรี่ ที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ว่ามีมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการตลาดสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจจัดจำหน่ายบุหรี่ และเป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปที่นำข้อมูลไปใช้ให้เหมาะสมในด้านพฤติกรรมผู้บริโภคและตราสินค้า รวมถึงการออกมาตรการควบคุม และลดจำนวนผู้สูบบุหรี่ต่อไป

เนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาข้อมูลก่อนทำการวิจัยโดยอาศัยผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในอดีต แนวความคิดและกรอบทฤษฎีต่างๆ ที่นำมาอ้างอิงในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร” ที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางการวิจัย มีประเด็นการนำเสนอภายใต้หัวข้อหลักดังนี้

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ (Demographic)

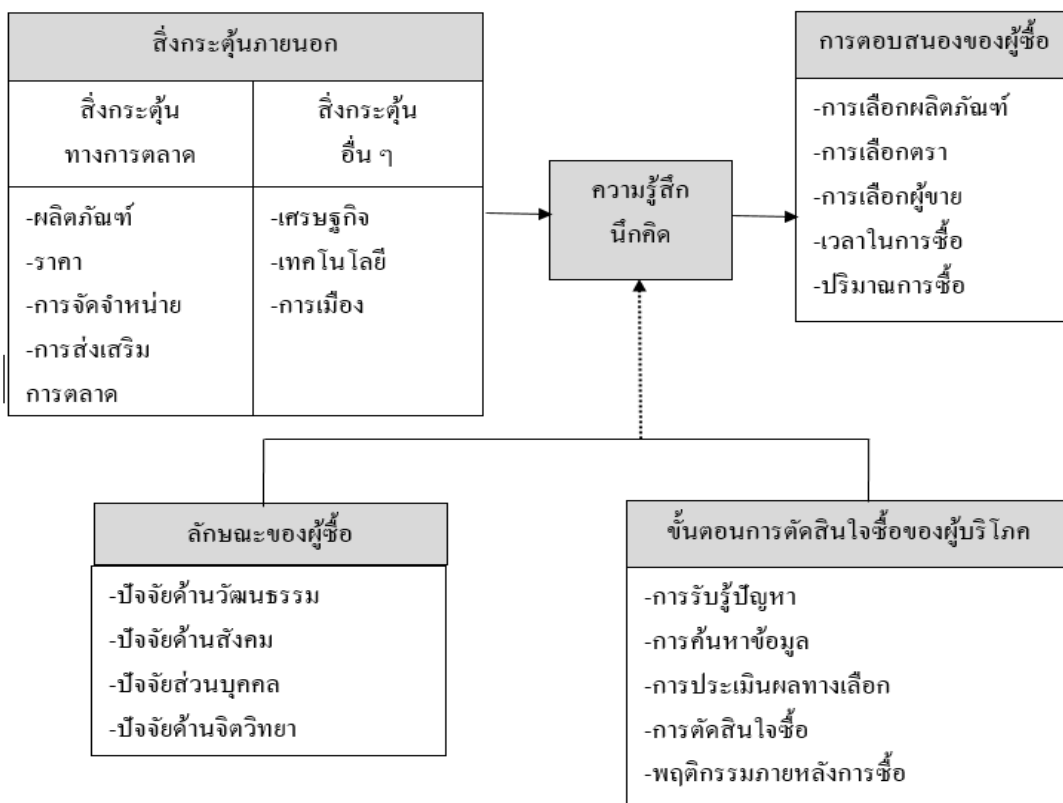

ศิริวรรณ เสรีรัตน์; และคณะ. (2558: 41 - 42) กล่าวว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ประกอบด้วย อายุ เพศ ขนาดครอบครัว สถานภาพครอบครัว รายได้ อาชีพ การศึกษาเหล่านี้เป็นเกณฑ์ที่นิยมใช้ในการแบ่งส่วนแบ่งการตลาด ลักษณะทางประชากรศาสตร์เป็นลักษณะที่สำคัญต่อสถิติที่ใช้วัดได้ของประชากรที่ช่วยกำหนดตลาดเป้าหมาย รวมทั้งง่ายกว่าการวัดตัวแปรอื่น

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริโภคทำการค้นหา การคิด การซื้อ การใช้ การประเมินผล และการจ่าย ในผลิตภัณฑ์และบริการซึ่งคาดว่าจะตอบสนองความต้องการของเขา (Schiffman; & Kanuk. 2000: G-3)

การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นจำเป็นต้องมีการสร้างตัวแบบ (Model) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุที่มีต่อพฤติกรรม ตัวแบบพฤติกรรมผู้บริโภคจะสร้างเป็นแผนผังแสดงทิศทางการเคลื่อนไหวของกระบวนการต่างๆ ทางพฤติกรรม ในการวิจัยนี้ตัวแบบหนึ่งที่สามารถอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคในการวิจัยได้ คือ ตัวแบบพฤติกรรมผู้บริโภคของคอตเลอร์ (Kotler.1994: 174)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค

เจมส์ เอฟ อีเกิ้ล (James F. Engel, 1993: 449) ได้อธิบายว่า แบบของการดำรงชีวิตเป็นแบบที่บุคคลดำรงชีพและใช้จ่ายเวลาและเงิน มีไว้เพื่อให้พิจารณาว่าธุรกิจของตนเกี่ยวข้องกับกับผู้บริโภคที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใดมากที่สุด และต้องการคนที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใดมาเป็นลูกค้าของธุรกิจ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบุคลิกภาพตราสินค้า (Brand Personality)

ในการศึกษาและทำวิจัยเกี่ยวกับความจงรักภักดีต่อแบรนด์ ศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพของแบรนด์ ความเป็นมาและองค์ประกอบของปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนในการสร้างบุคลิกภาพให้กับแบรนด์ เพื่อสามารถประยุกต์นำแนวคิดนี้ไปใช้ทำความเข้าใจถึงอิทธิพลของบุคลิกภาพของแบรนด์ที่มีต่อความจงรักภักดีต่อแบรนด์ของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

Aaker (1996) ให้ความหมายของบุคลิกภาพตราสินค้าว่าเป็น กลุ่มของลักษณะเฉพาะทางบุคลิกภาพของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องหรือถูกเชื่อมโยงเข้ากับตราสินค้านั้นรวมถึงลักษณะทางประชากร เช่น เพศ อายุ ระดับชั้นทางสังคม ตลอดจนลักษณะเฉพาะของบุคลิกภาพและอุปนิสัย เช่น เป็นคนอบอุ่น เป็นห่วงเป็นใย และมีอารมณ์อ่อนไหว

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความภักดีต่อตราสินค้า

Oliver (1999) กล่าวว่า ความจงรักภักดีคือ ข้อผูกมัดอย่างลึกซึ้งที่จะซื้อซ้ำหรือให้การอุปถัมภ์สินค้าหรือบริการที่พึงพอใจอย่างสม่ำเสมอในอนาคต ซึ่งลักษณะการซื้อจะซื้อซ้ำในสินค้าเดิม หรือชุดของตราสินค้าเดิม การเปลี่ยนพฤติกรรมนี้จะได้รับอิทธิพลจากสถานการณ์ที่มีผลกระทบและศักยภาพของความพยายามทางการตลาด

ตัวอย่างเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

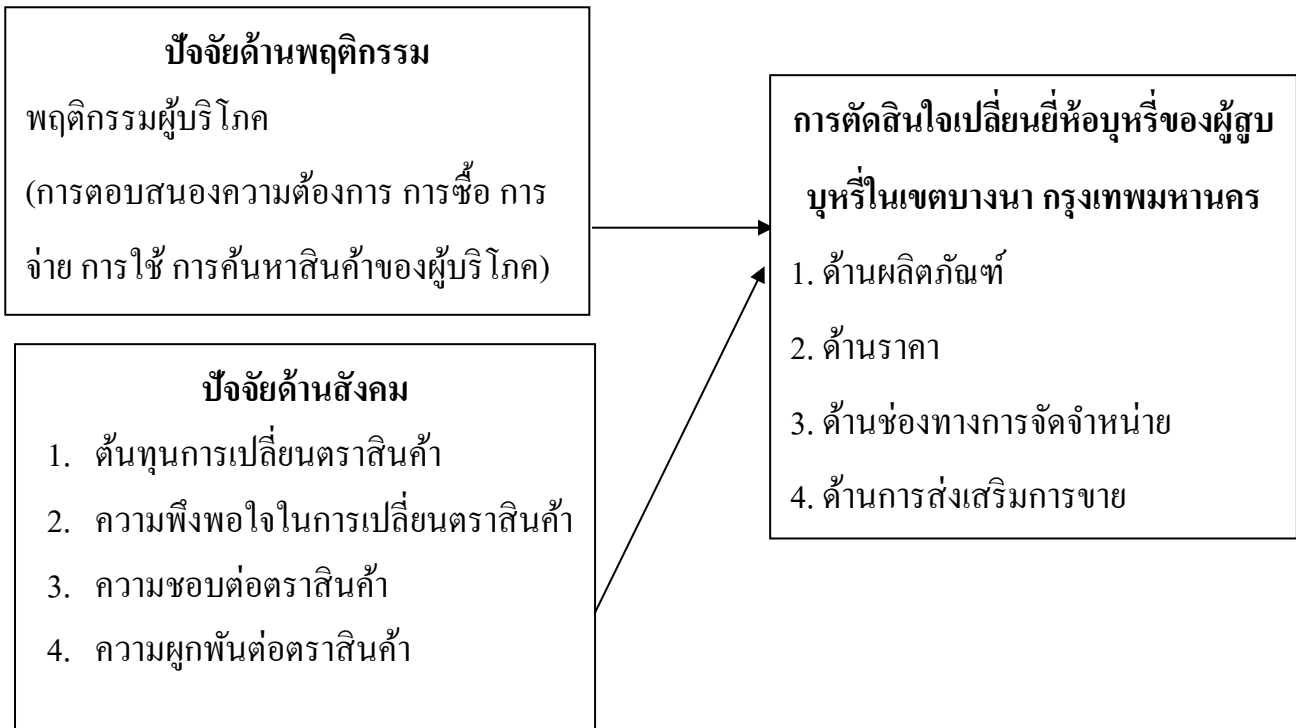
ธานินทร์ สุธีประเสริฐ (2553: บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งมีทัศนคติเชิงบวกต่อการสูบบุหรี่ และการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับปานกลาง มีค่านิยมต่อการสูบบุหรี่ในกลุ่มเพื่อนที่ไม่ชัดเจน กลุ่มตัวอย่างสูบบุหรี่ถึงร้อยละ 25.4 หรือ 1 ใน 4 ซึ่งนับว่าค่อนข้างสูง โดยปัจจัยทางด้านสังคมที่มีต่อการสูบบุหรี่ ค่านิยมต่อการสูบบุหรี่ภายในกลุ่มเพื่อน การใช้เวลาวางไปในสถานที่เสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ จำนวนคนใกล้ชิดที่สูบบุหรี่ อายุ ชั้นที่ศึกษา และสาขาวิชา มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับคะแนนเฉลี่ย รายได้เฉลี่ย ที่พักอาศัย การเห็นคุณค่าในตนเอง เวลาเรียนและการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุหรี่ไม่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยว่าควรเสริมสร้างทัศนคติ และค่านิยมเกี่ยวกับบุหรี่ให้กับกลุ่มเป้าหมายในสถาบันการศึกษามากขึ้น เพื่อสร้างทัศนคติที่มีต่อการสูบบุหรี่ ค่านิยมต่อการสูบบุหรี่ และพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง โดยใช้กิจกรรมสุขศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ควรส่งเสริมกิจกรรมภายในสถาบันเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ใช้เวลาว่างจากการเรียนที่เป็นประโยชน์ และเหมาะสมไม่เสี่ยงต่อการสูบบุหรี่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านพฤติกรรมและสังคมมีความสัมพันธ์กับปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บุหรี่ หมายถึง ยาเส้นหรือยาเส้นปรุง ที่มวนด้วยกระดาษหรือวัตถุที่ทำขึ้นใช้แทนกระดาษ
2. ผู้บริโภค หมายถึง ผู้บริโภคที่สูบบุหรี่เป็นประจำ คือสูบบุหรี่มากกว่า 3 มวนต่อวันขึ้นไป และมีอายุ 20 ปีขึ้นไป ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร
3. ด้านประชากรศาสตร์ หมายถึง อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน
4. การสูบบุหรี่ หมายถึง การติดบุหรี่ของผู้บริโภค ซึ่งมีลักษณะการสูบเป็นประจำ

5. สารพิษ หมายถึง เมื่อมีการสูบบุหรี่จะมีองค์ประกอบหรือส่วนประกอบของสารพิษเกิดขึ้น คือ นิโคติน ทาร์ คาร์บอนมอนนอกไซด์ ไนโตรเจนไดออกไซด์ ไฮโดรเจนไซยาไนด์แอมโมเนีย สารกัมมันตภาพรังสี และแร่ธาตุอื่นๆ

6. โรค หมายถึง โรคที่มีสาเหตุมาจากการสูบบุหรี่ คือ โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคหลอดเลือด โรคฟันและเหงือก โรคระบบทางเดินหายใจ โรคระบบทางเดินอาหาร โรคที่มีผลต่อครรภ์ และการสืบพันธุ์ เป็นต้น

7. ยี่ห้อหรือตราสินค้า หมายถึง ยี่ห้อหรือตราสินค้าที่ใช้ในการเรียกซื้อบุหรี่ เช่น กรองทิพย์ เอสเอ็มเอส วันเดอร์ มาร์ลโบโร แอลแอนด์เอ็ม เป็นต้น

8. รสชาติ หมายถึง ซองสีแดง มีรสเต็ม เข้ม ซองสีเขียว มีรสเย็น ใสเมนทอลน้อย และซองสีฟ้า มีรสเย็นจัด ใสเมนทอลมาก

9. พฤติกรรม หมายถึง พฤติกรรมการซื้อบุหรี่โดยวัดจาก

9.1 ความถี่ในการซื้อบุหรี่ หมายถึง จำนวนครั้งที่ซื้อบุหรี่โดยเฉลี่ยต่อสัปดาห์

9.2 ปริมาณที่ซื้อบุหรี่ หมายถึง ปริมาณของที่ซื้อบุหรี่ในแต่ละครั้ง

9.3 ค่าใช้จ่ายในการซื้อบุหรี่หมายถึงค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยที่ซื้อบุหรี่ในแต่ละครั้ง

9.4 ชนิดหรือประเภทของบุหรี่ที่ซื้อ หมายถึง ชนิดหรือประเภทของบุหรี่ที่ซื้อ

แบ่งเป็นบุหรี่ที่ผลิตในประเทศ บุหรี่ที่นำเข้าจากต่างประเทศ ซื้อเพียงยี่ห้อเดียวไม่เปลี่ยน เปลี่ยนยี่ห้อบ้างบางครั้ง เช่น การทดลองสินค้าใหม่ เปลี่ยนยี่ห้อไปเรื่อยๆ ตามการโฆษณาหรือคำแนะนำและซื้อหลายๆ ยี่ห้อในเวลาเดียวกัน

9.5 สถานที่ในการซื้อบุหรี่ หมายถึง สถานที่ซื้อหรืออยู่เป็นประจำ แบ่งเป็น ร้านค้าปลีก/แผงลอย ร้านสะดวกซื้อ ร้านอาหาร/สถานบันเทิง และซูเปอร์มาร์เก็ต

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริโภคที่สูบบุหรี่เป็นประจำ และมีอายุ 20 ปีขึ้นไป ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร จากการคำนวณโดยใช้สูตรในการคำนวณหากกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดย ทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) ที่ห้างในเขตบางนาที่ต้องการศึกษาจำนวน 2 ห้าง ได้แก่ เซ็นทรัล บางนา และเมกาบางนา จำนวนห้างละ 200 คน จากนั้นจึงทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคที่ซื้อและสูบบุหรี่ที่เต็มใจตอบคำถามตามทีพบในสถานที่ที่กำหนดไว้

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ถูกสร้างขึ้นตามแนวทฤษฎีด้านประชากรศาสตร์ รูปแบบการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมการบริโภคบุหรี่ยของผู้บริโภค ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ประกอบด้วย

แบบสอบถามเกี่ยวกับด้านประชากรศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายปิด (Close – ended Response Question)

แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อบุหรี่ยของผู้สูบบุหรี่ยในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ความถี่ ปริมาณ ค่าใช้จ่าย ชนิด/ประเภท และสถานที่ซื้อ มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายปิด (Close – ended Response Question)

แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ยของผู้บริโภคที่ซื้อบุหรี่ยในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร โดยใช้ระดับการวัดข้อมูลแบบเลือกตอบ (Check list) ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคมและด้านการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ย จำนวนอย่างละ 5 ข้อ มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายปิด (Close – ended Response Question) และลักษณะคำถามเป็นมาตรวัดแบบ Likert Scale ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) โดยมุ่งศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ และปัจจัยด้านสังคมมีผลต่อปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ยของผู้สูบบุหรี่ยในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

แหล่งที่มาของข้อมูล ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยได้มาจากการใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้บริโภคในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยผู้วิจัยให้คำอธิบายและคำแนะนำในการตอบ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบด้วยตนเอง และรอรับคืน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารอ้างอิงต่างๆ สื่อสิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ

วิธีการทางสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สถิติความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการนำเสนอข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม นำคำตอบมาหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. ข้อมูลปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ ของผู้ตอบแบบสอบถาม นำคำตอบมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ในการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ผู้บริโภคที่มีปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันจะมีปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันได้วิเคราะห์โดยใช้สถิติ t-test และ f-test

ผู้บริโภคที่มีปัจจัยด้านพฤติกรรมและด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานครวิเคราะห์โดยใช้สถิติ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายแบบ Pearson Product Moment Coefficient

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

แสดงจำนวนและค่าร้อยละของเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ	รวมร้อยละ
เพศ	ชาย	317	79.25	100
	หญิง	83	20.75	
อายุ	18 - 28 ปี	105	26.25	100
	29 - 39 ปี	134	33.50	
	40 - 50 ปี	95	23.75	
	มากกว่า 50 ปี ขึ้นไป	66	16.50	
สถานภาพ	โสด	194	48.50	100
	สมรส / อยู่ด้วยกัน	183	45.75	
	แยกกันอยู่ / หย่าร้าง / หม้าย	23	5.75	
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	104	26.00	100
	ปริญญาตรี	280	70.00	
	สูงกว่าปริญญาตรี	16	4.00	
อาชีพ	นักเรียน / นักศึกษา	39	9.75	100
	พนักงานบริษัทเอกชน / ลูกจ้าง	149	37.25	
	ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ	82	20.50	

	ประกอบธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย	107	26.75	
	อื่นๆ	23	5.75	
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	4,000 - 11,000 บาท/เดือน	104	26.00	100
	11,001 - 18,000 บาท/เดือน	132	33.00	
	18,001 - 25,000 บาท/เดือน	90	22.50	
	25,001 - 32,000 บาท/เดือน	40	10.00	
	มากกว่า 32,000 บาท/เดือน ขึ้นไป	34	8.50	

พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 29 - 39 ปี สถานภาพโสด ระดับ การศึกษาปริญญาตรี อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน / ลูกจ้าง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 11,001 - 18,000 บาท/เดือน ในด้านพฤติกรรมการเลือกซื้อบุหรี่ย พบว่า ความถี่ในการซื้อบุหรี่ย 3 ครั้ง / สัปดาห์ ซื้อบุหรี่ย 1 ซอง / ครั้ง ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อบุหรี่ย 61 - 80 บาท / ครั้ง ซื้อแต่บุหรี่ยที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ และซื้อบุหรี่ยที่ร้านสะดวกซื้อ

พฤติกรรมการซื้อบุหรี่ยของผู้สูบบุหรี่ยในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

แสดงจำนวนและค่าร้อยละของความถี่ในการซื้อบุหรี่ย จำนวนในการซื้อบุหรี่ย ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อบุหรี่ย พฤติกรรมการเลือกซื้อบุหรี่ย สถานที่ที่ซื้อบุหรี่ย ของผู้สูบบุหรี่ยในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

	พฤติกรรมการซื้อบุหรี่ย	จำนวน	ร้อยละ	รวมร้อยละ
ความถี่ในการซื้อบุหรี่ย	1 ครั้ง / สัปดาห์	31	7.75	100
	2 ครั้ง / สัปดาห์	116	29.00	
	3 ครั้ง / สัปดาห์	194	48.50	
	4 ครั้ง / สัปดาห์ ขึ้นไป	59	14.75	
จำนวนในการซื้อบุหรี่ย	1 ซอง / ครั้ง	179	44.75	100
	2 ซอง / ครั้ง	137	34.25	
	3 ซอง / ครั้ง	48	12.00	
	4 ซอง / ครั้ง ขึ้นไป	36	9.00	
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อบุหรี่ย	ไม่เกิน 40 บาท / ครั้ง	12	3.00	100
	41 - 60 บาท / ครั้ง	64	16.00	

	61 - 80 บาท / ครั้ง	153	38.25	
	81 - 100 บาท / ครั้ง	146	36.50	
	101 บาท / ครั้ง ขึ้นไป	25	6.25	
พฤติกรรมทางเลือกซื้อ บุหรี	ซื้อแต่บุหรีที่นำเข้ามาจาก ต่างประเทศ	89	22.25	
	ซื้อแต่บุหรีที่ผลิตในประเทศ ไทย	83	20.75	
	ซื้อเพียงยี่ห้อเดียวไม่เปลี่ยน	73	18.25	
	เปลี่ยนยี่ห้อบ้างบางครั้ง เช่น การทดลองสินค้าใหม่	63	15.75	100
	เปลี่ยนยี่ห้อไปเรื่อยๆ ตามการ โฆษณาหรือคำแนะนำ	47	11.75	
	ซื้อหลายๆ ยี่ห้อในเวลา เดียวกัน	45	11.25	
	ร้านค้าปลีก/แผงลอย	16	4.00	
	ร้านสะดวกซื้อ	231	57.75	
สถานที่ที่ซื้อบุหรี	ร้านอาหาร/สถานบันเทิง	58	14.50	100
	ซูเปอร์มาร์เก็ต	87	21.75	
	อื่นๆ	8	2.00	

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า พฤติกรรมการซื้อบุหรีในด้านความถี่ในการซื้อบุหรี จำนวนในการซื้อบุหรี ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อบุหรี พฤติกรรมการเลือกซื้อบุหรี และสถานที่ซื้อบุหรี ที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรีแตกต่างกัน ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคม พบว่า ด้านต้นทุนการเปลี่ยนตราสินค้า ด้านความพึงพอใจในการเปลี่ยนตราสินค้า ด้านความชอบต่อตราสินค้า ด้านความผูกพันต่อตราสินค้ากับการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรีจำแนกตามความถี่ในการซื้อบุหรี ความถี่ในการซื้อบุหรีที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี ภาพรวม ด้านช่องการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการขาย แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่จำแนกตามจำนวนในการซื้อบุหรี่ พบว่า จำนวนในการซื้อบุหรี่ ที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ ภาพรวม ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านการส่งเสริมการขาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่จำแนกตามค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อบุหรี่ พบว่า ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อบุหรี่ ที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ ภาพรวม ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการขาย ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่จำแนกตามพฤติกรรมการเลือกซื้อบุหรี่ พบว่า พฤติกรรมการเลือกซื้อบุหรี่ ที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ ภาพรวม ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่จำแนกตามสถานที่ซื้อบุหรี่ พบว่า สถานที่ซื้อบุหรี่ ที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ ด้านการส่งเสริมการขาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

ปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่	Mean	Std. Deviation	ระดับความคิดเห็น
ต้นทุนการเปลี่ยนตราสินค้า	3.66	0.78	มาก
ความพึงพอใจในการเปลี่ยนตราสินค้า	3.59	0.61	มาก
ความชอบต่อตราสินค้า	3.54	0.67	มาก
ความผูกพันต่อตราสินค้า	3.53	0.63	มาก
รวม	3.58	0.56	มาก

พบว่า ระดับปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.56)

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ลำดับที่ 1 คือ ต้นทุนการเปลี่ยนตราสินค้า ($\bar{X} = 3.66$) รองลงมาคือ ความพึงพอใจในการเปลี่ยนตราสินค้า ($\bar{X} = 3.59$) ความชอบต่อตราสินค้า ($\bar{X} = 3.54$) และความผูกพันต่อตราสินค้า ($\bar{X} = 3.53$) ตามลำดับ

การตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

การตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่	Mean	Std. Deviation	ระดับความคิดเห็น
ด้านผลิตภัณฑ์	4.23	0.38	มากที่สุด
ด้านราคา	4.20	0.49	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.11	0.53	มาก
ด้านการส่งเสริมการขาย	4.22	0.28	มากที่สุด
รวม	4.19	0.36	มาก

พบว่า ระดับปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.36)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ลำดับที่ 1 คือ ท่านตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่เพราะปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.23$) รองลงมาคือ ท่านตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่เนื่องจากอิทธิพลด้านการส่งเสริมการขาย ($\bar{X} = 4.22$) ท่านตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่เนื่องจากอิทธิพลด้านราคา ($\bar{X} = 4.20$) และท่านตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่เนื่องจากอิทธิพลด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 4.11$) ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

ปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ลำดับที่ 1 คือ ต้นทุนการเปลี่ยนตราสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย ชื่นตา (2558: บทคัดย่อ) ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ในเขตเทศบาลขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างใหญ่รู้ว่าการสูบบุหรี่อาจเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดมะเร็งปอด ทักษะคติของนักเรียนร้อยละ 80.70 เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่ ส่วนใหญ่เห็นว่าการสูบบุหรี่เป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากกว่าผลเสียต่อสุขภาพอนามัยของผู้สูบ และพบว่ากลุ่มที่ไม่เคยสูบบุหรี่และกลุ่มที่เคยสูบบุหรี่ จะมีความคิดเห็นว่าการสูบบุหรี่เป็นสิ่งไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 74.30 และพบว่าผู้มีรายได้ต่อเดือนสูงมากกว่า 15,000 บาท มีความคิดว่าการสูบบุหรี่เป็นสิ่งที่ดี และมีทัศนคติทางด้านบวก

ปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร คือ ความพึงพอใจในการเปลี่ยนตราสินค้า ความชอบต่อตราสินค้า และความผูกพันต่อตราสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของนางสาวเสมอเหมือน โลหะกิจ (2557) ได้ศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่และปัจจัยที่มีผลต่อการสูบบุหรี่ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติและปัจจัยที่มีผลต่อการสูบบุหรี่ และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม SPSS ได้แก่ การนำเสนอข้อมูลทั่วไปในรูปการแจกแจงความถี่และร้อยละ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ พบว่า จากกลุ่มตัวอย่าง 376 คน มีผู้สูบบุหรี่ร้อยละ 19.7, อายุเฉลี่ยที่เริ่มสูบบุหรี่ คือ 16.31 ปี, มีผู้สูบบุหรี่ 74 คน พยายามเลิกสูบบุหรี่ร้อยละ 81.1 แต่สามารถเลิกจริงได้เพียงร้อยละ 61.7, ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการสูบบุหรี่คือ อยากรู้อยากลองมีงานสร้างสรรค์ ร้อยละ 87.7 รองลงมา คือ อยากรู้อยากลองอยู่คนเดียว ร้อยละ 56.8, ปัจจัยที่มีผลต่อการสูบบุหรี่ คือ เพศ รายได้ และเพื่อนที่สูบบุหรี่ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลิกบุหรี่ คือ ตัวผู้สูบเอง รองลงมา คือ พ่อแม่และคนรัก ตามลำดับ

พฤติกรรม การซื้อบุหรี่ในด้านความถี่ในการซื้อบุหรี่ จำนวนในการซื้อบุหรี่ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อบุหรี่ พฤติกรรม การเลือกซื้อบุหรี่ และสถานที่ซื้อบุหรี่ ที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรทัย ลิ้มตระกูล (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมระหว่างค่านิยมเกี่ยวกับการสูบบุหรี่และพฤติกรรม การสูบบุหรี่ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชาย มหาวิทยาลัยขอนแก่นจำนวน 618 คน พบว่า เกรดเฉลี่ย รายรับต่อเดือน การสูบบุหรี่ของคนในครัวเรือน และการสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิทมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผู้สูบบุหรี่ในปัจจุบันมีค่านิยมทางบวกเกี่ยวกับการสูบบุหรี่สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้สูบบุหรี่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านต้นทุนการเปลี่ยนตราสินค้า ด้านความพึงพอใจในการเปลี่ยนตราสินค้า ด้านความชอบต่อตราสินค้า ด้านความผูกพันต่อตราสินค้ากับการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาณินทร์ สุธีประเสริฐ (2553: บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งมีทัศนคติเชิงบวกต่อการสูบบุหรี่ และการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับปานกลาง มีค่านิยมต่อการสูบบุหรี่ในกลุ่มเพื่อนที่ไม่ชัดเจน กลุ่มตัวอย่างสูบบุหรี่ถึงร้อยละ 25.4 หรือ 1 ใน 4 ซึ่งนับว่าค่อนข้างสูง โดยปัจจัยทางด้านสังคมที่มีต่อการสูบบุหรี่ ค่านิยมต่อการสูบบุหรี่ภายในกลุ่มเพื่อน การใช้เวลาวางไปในสถานที่เสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ จำนวนคนใกล้ชิดที่สูบบุหรี่ อายุ ชั้นที่ศึกษา และสาขาวิชา มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับคะแนนเฉลี่ย รายได้เฉลี่ย ที่พักอาศัย การเห็นคุณค่าในตนเอง เวลาเรียนและการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุหรี่ไม่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยว่าควรเสริมสร้างทัศนคติ และค่านิยมเกี่ยวกับบุหรี่ให้กับกลุ่มเป้าหมายในสถาบันการศึกษามากขึ้น เพื่อสร้างทัศนคติที่มีต่อการสูบบุหรี่ ค่านิยมต่อการสูบบุหรี่ และพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง โดยใช้กิจกรรมสุขศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ควรส่งเสริมกิจกรรมภายในสถาบันเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ใช้เวลาว่างจากการเรียนที่เป็นประโยชน์ และเหมาะสมไม่เสี่ยงต่อ

การสูบบุหรี่ และใกล้เคียงกับงานวิจัยของ จันทนา จันทรไพจิตร (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาเหตุผลในการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสาเหตุในการสูบบุหรี่ของนักเรียนจำแนกตามปัจจัยเชิงจิตวิทยาในระดับมาก คือ เพราะอยากทดลองสูบ ในระดับปานกลาง คือ เพื่อผ่อนคลายความเครียด ความวิตกกังวล ปัจจัยเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อเหตุผลในการสูบบุหรี่ในระดับปานกลาง คือ เพราะเพื่อนชวนให้สูบสูบเพื่อเข้าสังคมกับเพื่อนที่สูบบุหรี่ และต้องการการยอมรับจากเพื่อน พฤติกรรมการสูบบุหรี่เริ่มสูบอายุระหว่าง 13 – 16 ปี ใช้เวลาหลังเลิกเรียนและพักกลางวันสูบในห้องน้ำของโรงเรียน สูบบุหรี่นอกโรงเรียนในห้องน้ำหรือสวนสาธารณะ และใกล้เคียงกับผลการวิจัยของ ภาวิณี อยู่ประเสริฐ (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติดของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,050 คน พบว่ารายได้ของนักเรียน การใช้สารเสพติดของบุคคลในครอบครัว การใช้สารเสพติดในเพื่อน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้สารเสพติดในนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการใช้สารเสพติดของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อวิเคราะห์จำแนกพบว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ร่วมกับการใช้สารเสพติดของเพื่อน การใช้สารเสพติดของบุคคลในครอบครัว การใช้เวลาว่าง รายได้ของนักเรียน และความเชื่อเรื่องการใช้สารเสพติด มีประสิทธิภาพในการจำแนกกลุ่มได้ร้อยละ 72.92

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง ปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะเกี่ยวกับผลที่ได้จากการวิจัยเพื่อที่หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้นำไปใช้เป็นประโยชน์ และผู้ที่สนใจจะทำการศึกษาในครั้งต่อไปจะนำไปเป็นแนวทางดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พฤติกรรมการเลือกซื้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่จากการวิจัยโดยส่วนใหญ่พบว่า ความถี่ในการซื้อบุหรี่ 3 ครั้ง / สัปดาห์ ซื้อบุหรี่ 1 ซอง / ครั้ง ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อบุหรี่ 61 - 80 บาท / ครั้ง ซื้อแต่บุหรี่ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ซื้อบุหรี่ที่ร้านสะดวกซื้อ ดังนั้น ควรมีการวางนโยบายเพื่อลด ละ เลิกการสูบบุหรี่ให้ตรงกับพฤติกรรมการเลือกซื้อบุหรี่ของคนไทยจากผลที่ได้ศึกษานี้ การจำกัดขอบเขตในการรับรู้และการสูบบุหรี่ ผ่านการออกมาตรการทางกฎหมาย เช่น การควบคุมการมองเห็นสินค้าในร้านค้า จำกัดและกำหนดพื้นที่ในการสูบ กำหนดอายุผู้ชายและผู้สูบ รวมถึงการยกเลิกการแบ่งมวนขาย ถือเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการลดปริมาณการสูบบุหรี่ของคนไทย และป้องกันการเกิดผู้สูบบุหรี่หน้าใหม่เป็นอย่างดี

2. ปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ลำดับที่ 1 คือ ต้นทุนการเปลี่ยนตราสินค้า รองลงมาคือความพึงพอใจในการเปลี่ยนตราสินค้า ความชอบต่อตราสินค้า และความผูกพันต่อตราสินค้า ตามลำดับ ดังนั้นการกำหนดนโยบายทางภาษีซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดราคาขายบุหรี่ของผู้จำหน่ายบุหรี่ จึงมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่เป็นอย่างมาก เนื่องจากภาษีที่เพิ่มขึ้นเป็นการผลักภาระภาษีมาให้กับผู้บริโภคทำให้ต้นทุนราคา

สินค้าเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีการเปลี่ยนการซื้อบุหรี่เป็นยี่ห้อที่ถูกลง ลดปริมาณการสูบ หรือเลิกสูบในที่สุด อย่างไรก็ตาม การขึ้นภาษีสรรพสามิตที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ อาจมีผลกระทบต่อรายได้ของภาครัฐ เนื่องจากโรงงานยาสูบ ซึ่งเป็นผู้ผลิตและจัดจำหน่ายบุหรี่รายใหญ่ในประเทศไทย เป็นรัฐวิสาหกิจ ถือหุ้นใหญ่โดยกระทรวงการคลัง ได้สร้างยอดขายและผลกำไรหลายหมื่นล้านบาทต่อปี ซึ่งหากการขึ้นภาษีทำให้อุตสาหกรรมบุหรี่ยี่ห้อถูกลง ก็จะส่งผลกระทบต่อรายได้ของรัฐ รวมถึงภาษีต่างๆ ที่สินค้าบุหรี่ยี่ห้อถูกเรียกเก็บเพื่ออุดหนุนกองทุนต่างๆ เช่น กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสร้างเสริมสุขภาพ ภาษี อบจ. กองทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคม พบว่า ด้านต้นทุนการเปลี่ยนตราสินค้า ด้านความพึงพอใจในการเปลี่ยนตราสินค้า ด้านความชอบต่อตราสินค้า ด้านความผูกพันต่อตราสินค้า มีผลกับการตัดสินใจเปลี่ยนยี่ห้อบุหรี่ ดังนั้น ควรมีการสร้างตราสินค้า บุคลิกภาพตราสินค้าเฉพาะสินค้าบุหรี่ยี่ห้อที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของผู้บริโภคสตรี เช่น สภาพครอบครัว ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม
2. ควรศึกษาอิทธิพลของการสูบบุหรี่ที่จะนำไปสู่การเสพยาเสพติดอื่น ๆ
3. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยแยกประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของเยาวชนออกมาศึกษาเพิ่มเติม เพราะจะทำให้สามารถศึกษาในแต่ละตัวแปรได้ครอบคลุมและพบข้อเท็จจริงที่ต้องการศึกษา เช่น ศึกษาเฉพาะการคบเพื่อนของเยาวชนที่มีผลต่อการเริ่มต้นในการสูบบุหรี่ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2554). *การวิเคราะห์สถิติ : สถิติเพื่อการตัดสินใจ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2555). *การวิเคราะห์สถิติ สถิติสำหรับการบริหารและการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2556). *การใช้ SPSS for Windows. ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. พิมพ์ครั้งที่ 6 . กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.
- (2557). *สรุปงานวิจัยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการวิจัยสำนักงานสถิติแห่งชาติ.. กรุงเทพฯ.*
- (2559). *สรุปงานวิจัยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการวิจัยสำนักงานสถิติแห่งชาติ.. กรุงเทพฯ.*
- กัลยาณี สูงสมบัติ. (2551). *เทคนิคการจัดการยุคใหม่*. สืบค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2551, จาก

- <http://www.bus.rmutp.ac.th/teacher/Kunlayanee/L2/2-2-1.htm>
- กิตติศักดิ์ เตียวทศเศรษฐ์. (2556). *ปัจจัยที่ใช้ในการเลือกซื้อกล้องถ่ายภาพระบบดิจิทัลของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ บธ.ม.(การจัดการ). กรุงเทพฯ :
- บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กุลศิริ เนื่องจำนงค์. (2555). *ปัจจัยการสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่จากตัวแทนจำหน่าย*. สารนิพนธ์ บธ.ม.(การตลาด). กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จิราพร สุวรรณธีรวงศ์. *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นในสถานศึกษา จังหวัดเชียงใหม่*. ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552
- จารุณี สุขประเสริฐ. (2550). *การเปรียบเทียบแนวโน้มพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อกล้องถ่ายภาพดิจิทัล ยี่ห้อ Sony และ Canon ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ บธ.ม. (การจัดการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จรัญญา วิภาตะพันธ์. (2559). *ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกล้องดิจิทัลของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร*. ภาคนิพนธ์ บธ.ม. (การตลาด). กรุงเทพฯ: โครงการบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏธนบุรี. ถ่ายเอกสาร.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2554). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: เทพเนรมิตรการพิมพ์.
- ธนภัทร คมจัตุรัส. (2559). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออุปสงค์บุหรี่ และรายได้ภาษีบุหรี่ของไทย*. วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย รามคำแหง.
- ณัฐพัชร์ ล้อประดิษฐ์พงษ์. (2551). *คู่มือสำรวจความพึงพอใจลูกค้า*. สืบค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2551, จาก <http://www.moneychannel.co.th/>
- ปิ่นตรี ขวนปิยะวงศ์. (2558). *ทัศนคติและความพึงพอใจโดยรวมของผู้ใช้กล้องดิจิทัลในเขตกรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ บธ.ม.(การจัดการ). กรุงเทพฯ :
- บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประกิต วาทีสาธกกิจ. (2556). *วิธีช่วยเหลือผู้ต้องการเลิกบุหรี่*. กรุงเทพฯ: กองทันตสาธารณสุขกรมอนามัย
- ปาไลดา เมธาชัชวาล. (2559). *การเปิดรับสารกับความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับบุหรี่ของนักเรียนหญิงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภาวณีย์ อยู่ประเสริฐ (2550). *ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติดของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (พยาบาลสาธารณสุข). กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล ถ่ายเอกสาร

ยุวลักษณ์ ชันอาสา (2551). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ของนักเรียนในมัธยมศึกษาตอนปลายและประกาศนียบัตรในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

มัลลิกา บุณนาค. (2557). *สถิติเพื่อการตัดสินใจ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มีนา เขาวลิต. (2552). *หลักการตลาด*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

วิเชียร เกตุสิงห์. (2553). *คู่มือการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วิยาดา ดิลกวัฒนา. (2557). *ศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเทคนิคสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ถ่ายเอกสาร.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2559). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

----- (2551). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

----- (2552). *การวิจัยตลาด: ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

----- (2553). *นโยบายผลิตภัณฑ์และราคา*. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.

----- (2556). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

----- (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.

สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร. (2557). *การแบ่งกลุ่มการปกครองในเขตกรุงเทพมหานคร*. สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2551, จาก <http://203.155.220.230/success/answers.asp>

เสรี วงศ์มณฑา. (2552). *กลยุทธ์การตลาด: การวางแผนการตลาด*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

เสรี วงษ์มณฑา. (2557). *ครบเครื่องเรื่องการสื่อสารการตลาด*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

สมชาย ชื่นตา. (2558). *ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยต่างๆที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาในเขตเทศบาลจังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาขาวิทยาการระบาด)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ถ่ายเอกสาร.

เสมอเหมือน โลหะกิจ. (2558). *ทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยแม่โจ้*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2552). *การบริหารการตลาด กลยุทธ์และยุทธวิธี*. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อำพล ตันติกุล. (2556). *การตัดสินใจซื้ออสังหาริมทรัพย์ในห้างสรรพสินค้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ บธ.ม. (การตลาด). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- อรทัย ลิ้มตระกูล (2554). *ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมเกี่ยวกับการสูบบุหรี่และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา* วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ถ่ายเอกสาร.
- เฮอร์มawan คาร์ตาจายา. (2558, 17 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจที่ห้องแกรนด์ฮอลล์ โรงแรมพลาซ่า แอทธินี.
- Blackwell, Roger D., Paul W. Miniard and Jame F.Engel. (2001). *Consumer Behavior*. 9th ed. New York : Harcourt.
- . (2002). *Consumer Behavior*. 9th ed. New York : Harcourt.
- . (2006). *Consumer Behavior*. 10th ed. Canada : Thomson South -Western.
- Etzel ,Walker and Stanton. (2001). *Marketing*. 12th ed. Boston: McGraw-Hill,Inc.
- Newell, Frederick. (2008). Loyalty. Retrieved July 14, 2008, from <http://www.loyalty.com>
- Hartung, Joachim. (2001). *Testing for Homogeneity in Combining of two-armed trials with normally distributed responses*. The Indian Journal of Statistics. Sankhya Volume 63: 293-310.
- Kotler, Philip. (1994). *Marketing Management : analysis, planning, implementation and control*. 8th ed. Englewood Cliffs : Prentice-Hall.
- . (2000). *Marketing Management : analysis, planning, implementation and control*. 7th ed. Englewood Cliffs : Prentice-Hall.
- . (2003). *Marketing Management*. 11th ed. New Jersey : Prentice-Hall.
- Kotler, Philip.; and Gary, Armstrong. (1996). *Principle of Marketing* .10th ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Schiffman, Leon G.; and Kanuk, Leslie Lazer. (2000). *Consumer Behavior*. 7th ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Solomon, Michael R. (2002). *Customer behavior: Buying, Having, and Being*. 7th ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Stanton William J.; and Futrell, Charles. (1987). *Fundamentals of marketing*. New York [NY] : McGraw-Hill.
- Aaker, J. 1997. Dimensions of Brand Personality. *Journal of Marketing Research*,34(August), 347-357.
- Aaker, J. L. 1999. The Malleable Self: The Role of Self-Expression in Persuasion. *Journal of Marketing Research*, 36(1), 45-57.
- Abrams, D., & Hogg, M. A. (2001). Collective identity: group membership and selfconception.

- In M. A. Hogg & S. Tindale (Eds.), *Group Processes* (pp. 425-460). Malden, MA: Blackwell Publishers.
- Adams, J., Hayes, J., & Hopson, B. 1976. Transition: Understanding & Managing Personal Change *Robinson*.
- Ahuvia, A. C. 2005. Beyond the Extended Self: Loved Objects and Consumers' Identity Narratives. *Journal of Consumer Research*, 32(June).
- Andreasen, A. R. 1984. Life Status Changes and Changes in Consumer Preferences and Satisfaction *Journal of Consumer Research*, 11(December), 784-794.
- Andreasen, A. R. 1984. Life Status Changes and Changes in Consumer Preferences and Satisfaction. *Journal of Consumer Research*, 11(3), 784-794.
- Appadurai, A. 1986. *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*. Cambridge University Press.
- Bandura, A., & Perloff, B. 1967. Relative Efficacy of Self-monitored and Externally Imposed Reinforcement Systems. *Journal of Personality and Social Psychology* 7(2), 111-116.
- Baumeister, R. F. (1998). The self. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske & G. Lindzey (Eds.), *The Handbook of Social Psychology* (Vol. 4, pp. 680-740). New York, NY: McGraw-Hill.
- Belk, R. W. 1975a. An Exploratory Assessment of Situational Effects in Buyer Behavior. *Journal of Marketing Research*, 11(May), 156-163.
- Belk, R. W. 1975b. Situational Variables and Consumer Behavior. *Journal of Consumer Behavior*, 2(4), 157-164.
- Belk, R. W. 1985. Materialism: Trait Aspects of Living in the Material World. *Journal of Consumer Research*, 12 (3), 265-280.
- Belk, R. W. 1988. Possessions and the Extended Self. *Journal of Consumer Research*, 15, 139-168.
- Berey, L. A., & Pollay, R. W. 1968. The Influencing Role of the Child in Family Decision Making. *Journal of Marketing Research*, 5(1), 70-72.
- Berscheid, E., Hatfield, E., & Bohrnstedt, G. 1973. The Happy American Body: A Survey Report. *Psychology Today*, 7(November), 119-131.
- Bourdieu, P. 1984. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Routledge.

- Boyatzis, R. E., & Akrivou, K. 2006. The ideal self as the driver of intentional change. *Journal of Management Development*, 25(7), 624-642.
- Burroughs, J. E., & Rindfleisch, A. 2002. Materialism and Well-Being: A Conflicting Values Perspective. *Journal of Consumer Research*, 29(December), 348-370.
- Cantor, N., Norem, J. K., Niedenthal, P. M., Langston, C. A., & Brower, A. M. 1987. Life Tasks, Self-Concept Ideals, and Cognitive Strategies in a Life Transition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(6), 1178-1191.
- Cherian, J. 1990. Capricious Consumption and the Social Brain Theory: Why Consumers Seem Purposive Even in the Absence of Purpose. *Advances in Consumer Research* 17, 745-749.
- Corfman, K. P., & Lehmann, D. R. 1987. Models of Cooperative Group Decision-Making and Relative Influence: An Experimental Investigation of Family Purchase Decisions. *Journal of Consumer Research*, 14(1), 1-13.
- Csikszentmihalyi, Mihaly, & Rochberg-Halton. 1981. The Meaning of Things: Domestic symbols and the self. *Cambridge University Press*.
- Cunningham, R. M. (1967). Perceived Risk and Brand Loyalty. In D. F. Cox (Ed.), *Risk Taking and Information Handling in Consumer Behavior*. Boston: Harvard University Press.
- Davis, T., & Gregory, G. 2003. Creating Diderot unities-quest for possible selves? *Journal of Consumer Marketing*, 20(1), 44-54.
- Day, G. S. A Two-Dimensional Concept of Brand Loyalty. *Journal of Advertising Research*, 9(3), 29-35.
- Day, G. S., & Shocker, A. D. (1976). Identifying Competitive Product Market Boundaries: Strategic and Analytical Issues *Marketing Science Institute Report* Cambridge.
- Dittmar, H. 1992. The Social Psychology of Material Possessions: To Have Is To Be. *Harvester Wheatsbeaf*.
- Dolich, I. J. 1969. Congruence Relationship Between Self-Image and Product Brand. *Journal of Marketing Research*, 6(February), 80-84.
- Douglas, M. 1982. In the active voice. *Routledge & Kegan Paul*.
- Douglas, M., & Isherwood, B. 1996. The World of Goods: Towards An Anthropology of Consumption. *Routledge*.

- Ehrenberg, A. S. C., & Goodhart, G. J. 1970. A Model of Multi-Brand Buying. *Journal of Marketing Research*, 7, 77-84.
- Eisenstadt, D., & Leippe, M. R. 1994. The Self-Comparison Process and Self-Discrepant Feedback: Consequences of Learning You Are What You Thought You Were Not. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 611-626.
- Elliott, R. 1994. Exploring the Symbolic Meaning of Brands. *British Journal of Management* 5(Special Issue), S13-S19.
- Elliott, R. (1999). Symbolic Meaning and Postmodern Consumer Culture. In D. Brownlie, M. Saren, R. Wensley & R. Wittington (Eds.), *Rethinking Marketing: Towards Critical Marketing Accountings* (pp. 112-125). London: SAGE Publications.
- Elliott, R., & Wattanasuwan, K. 1998. Consumption And The Symbolic Project of the Self. *European Advances in Consumer Research* 3, 17-20.
- Firat, F. A., & Venkatesh, A. 1995. Liberatory Postmodernism and the Reenchantment of Consumption. *Journal of Consumer Research*, 22(December), 239-267.
- Firth, R. 1973. *Symbols: Public and Private* Cornell University Press.
- Foucault, M. 1988. *The Ethic of Care for the Self as a Practice of Freedom*. MIT Press.
- Fournier, S. 1998. Consumers and Their Brands: Developing Relationship Theory in Consumer Research. *Journal of Consumer Research*, 24(March), 343-373.
- Fromm, E. 1976. *To Have or To Be?* Routledge & Kegan Paul.
- Gabriel, Yiannis, & Lang, T. 1995. *The Unmanageable Consumer: Contemporary Consumption and its Fragmentations*. SAGE publications.
- Gardner, M. P. Mood States and Consumer Behavior: A Critical Review. *Journal of Consumer Research*, 12(December).
- Gardner, M. P. 1984. The Consumer's Mood: An Important Situational Variable. *Advances in Consumer Research* 11, 525-529.
- Garner, D. M., Garfinkel, P. E., Schwartz, D., & Thompson, M. 1980. Cultural Expectations of Thinness in Women *Psychology Reports*, 47(October), 483-491.
- Gergen, J. K. (1991). *The Saturated Self: Dilemmas of Identity in Contemporary Life*.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self in Everyday Life*.
- Givon, M. 1984. Variety Seeking Through Brand Switching *Marketing Science*, 3(Winter), 1-22.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for*

Qualitative Research.

- Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*.
- Graeff, T. R. 1996. Image Congruence Affects on Product Evaluations: The Role of Self-Monitoring and Public/Private Consumption. *Psychology & Marketin*, 13(5), 481-499.
- Gronau, R. (1974). The Effect of Children on the Housewife's Value of Time. In T. W. Schultz (Ed.), *Economics of the Family: Marriage, Children, and Human Capital* (pp. 457-490): UMI.
- Hewitt, J. P. (1976). *Self and Society: A Symbolic Interactionist Social Psychology*.
- Hogg, M. K., & Paul, M. N. C. (1996). *Exploring Anti-Constellations*. Paper presented at the The 1996 Association for Consumer Research Conference Tucson, Arizona.
- Holbrook, M. B., & Hirschman, E. C. 1982. The Experiential Aspects of Consumption: Consumer Fantasies, Feelings, and Fun. *Journal of Consumer Research*, 9(September), 132-140.
- Holt, D. B. 1995. How Consumers Consume: A Typology of Consumption Practices. *Journal of Consumer Research*, 22(June), 1-16.
- Holt, D. B. 1997. Post-structuralist Lifestyle Analysis: Conceptualizing the Social Patterning of Consumption in Post-modernity. *Journal of Consumer Research*, 23(4), 326-400.
- Jacoby, J. A Model of Multi-Brand Loyalty. *Journal of Advertising Research*. Jenkins, R. 1996. *Social Identity*. Routledge.
- Kassarjian, H., H. 1971. Personality and Consumer Behavior: A Review. *Journal of Marketing Research*, 8(November), 409-418.
- Kassarjian, H. H. 1977. Content Analysis in Consumer Research. *Journal of Consumer Research*, 4(1), 8-18.
- Keller, K. L. 1987. Memory Factors in Advertising: The Effects of Advertising Retrieval Cues on Brand Evaluations. *Journal of Consumer Research*, 14(December), 316-333.
- Khalifa, A. S. 2004. Customer value: a review of recent literature and an integrative configuration. *Management Decision*, 42(5), 645-666.
- Lai, A. W. Consumer Values, Product Benefits and Customer Value: A Consumption Behavior Approach.
- Lancaster, K. 1971. *Consumer Demand: A New Approach*. Columber University Press.
- Landon, E. L. 1974. Self-Concept, Ideal Self-Concept and Consumer Purchase

- Intention. *Journal of Consumer Research*, 1(September), 44-51.
- Lattin, J. M., & McAlister, L. 1985. Using a Variety-Seeking Model to Identify Substitute and Complementary Relationships among Competing Products. *Journal of Marketing Research*, 22(3), 330-339.
- Levy, S. 1981. Interpreting Consumer Mythology. *Journal of Marketing* 45(Summer), 49-61.
- Livingstone, S. (1995). *Making Sense of Television: The Psychology of Audience Interpretation*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- LKleine, S. S., Kleine, R. E., & Allen, C. T. 1995. How Is a Possession 'Me' or 'Not Me?': Characterizing Types and an Antecedent of Material Possession Attachment. *Journal of Consumer Research*, 22, 327-343.
- Lutz, R. J. 1975. The Psychological Situation as a Determinant of Consumer Behavior. *Advances in Consumer Research*, 2, 439-454.
- Markus, Hazel, & Nurius, P. 1986. Possible Selves. *American Psychologist*, 41(9), 954-969.
- Markus, H. 1977. Self-Schemata and Processing Information About the Self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35(2), 63-78.
- Markus, H., & Kunda, Z. 1986. Stability and Malleability of the Self Concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(4), 858-866.
- McAlister, L. 1979. Choosing Multiple Items From a Product Class. *Journal of Consumer Research*, 6(December), 213-224.
- McCracken, G. (1988a). *Gender, Identity and Place: Understanding Feminist Geographies*: Polity Press
- McCracken, G. (1988b). *The Long Interview*. CA: Sage.
- McCracken, G. 1988a. Culture and Consumption: New Approaches to the Symbolic Character of Consumer Goods and Activities. *India University Press*.
- McKeage, K. K. R., Richins, M. L., & Debevec, K. 1993. Self-Gifts and the Manifestation of Material Values. *Advances in Consumer Research*, 20(359-364).
- Mehta, R., & Belk, R. W. 1991. Artifacts, Identity, and Transition: Favorite Possessions of Indians and Indian Immigrants to the United States. *Journal of Consumer Research*, 17(March), 398-411.

- Mick, D. G. (1991). Giving Gifts to Ourselves: A Greimassian Analysis Leading to Testable Propositions. In H. H. M. Larsen, David Glen & C. Alsted (Eds.), (pp. 142-159). Copenhagen: Handelshoskolen Forlag.
- Mick, D. G., & Demoss, M. 1990a. Self-Gifts: Phenomenological Insights from Four Contexts. *Journal of Consumer Research*, 17(December).
- Mick, D. G., & DeMoss, M. (1990b). To Me from Me: A Descriptive Phenomenology of Self-Gifts. In R. Pollay (Ed.), *Advances in Consumer Research* (Vol. 17). Provo, UT: Association for Consumer Research.
- Mick, D. G., & DeMoss, M. (1992). Further Findings on Self-Gifts: Products, Qualities, and Socioeconomic Correlates. In J. F. J. Sherry & B. Sternthal (Eds.), *Advances in Consumer Research* (Vol. 19). Provo, UT: Association for Consumer Research.
- Mick, D. G., DeMoss, M., & Faber, R. J. 1992. A Projective Study of Motivations and Meanings of Self-Gifts: Implications for Retail Management. *Journal of Retailing*.
- Miles, M. B., & Huberman, M. A. (1984). *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook of New Methods*. CA: Sage.
- Morris, B. 1994. Anthropology of the Self: The Individual in Cultural Perspective. *Pluto Press*.
- Richins, M. 1994. Possessions and the Expression of Material Value. *Journal of Consumer Research*, 3(December), 522-533.
- Richins, M. L. 1994. Special Possessions and the Expression of Material Values. *Journal of Consumer Research*, 21(December), 522-533.
- Rindfleisch, A., Burroughs, J. E., & Denton, F. 1997. Family Structure, Materialism, and Compulsive Consumption. *Journal of Consumer Research*, 23(4), 312-325.
- Ritson, M., & Elliott, R. 1999. The Social Uses of Advertinsing: An Ethnographic Study of Adolescent Advertising Audiences. *Journal of Consumer Research*, 26(3), 260-277.
- Ritson, M., Elliott, R., & Eccles, S. 1996. Reframing IKEAK Consumer Creativity and the Social/Self Dialectic. *Associaton for Consumer Research*, 127-131.
- Rook, D. 1987. The Buying Impulse. *Journal of Consumer Research*, 14(2), 189-199.
- Rook, D. W. 1985. The Ritual Dimension of Consumer Behavior. *Journal of qConsumer*

Research, 12(3), 251-264.

- Ruangwanit, N. 2009. Living In Double World: Harmonizing Homosexuality And Masculinity Through Symbolic Consumption In Private Space. *Advances in Consumer Research*, 8.
- Sartre, J.-P. 1998. Being and Nothingness: An Essay on Phenomenological Ontology. *Routledge*.
- Sarup, M. 1996. Identity, Culture and Modernity. *Polity Press*.
- Schlenker, B. R. (1980). *Impression Management: The Self-Concept, Social Identity, and Interpersonal Relations*. CA: Brooks/Cole.
- Schouten, J. W. 1991. Selves in Transition: Symbolic Consumption in Personal Rites of Passage and Identity Reconstruction. *Journal of Consumer Research*, 17(4), 412-425.
- Scott, W., & Wackman, D. B. 1972. Children's Purchase Influence Attempts and Parental Yielding. *Journal of Marketing Research*, 9(3), 316-319.
- Sheldon, K. M., & Kasser, T. 1995. Coherence and Congruence: Two Aspects of Personality Integration. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(March), 531-543.
- Sherry, J. F. J. 1983. Gift Giving in Anthropological Perspective *Journal of Consumer Research*, 10(2), 157-168.
- Sirgy, J. 1982. Self-Concept in Consumer Behavior: A Critical Review. *Journal of Consumer Research*, 9(December), 287-300.
- Sirgy, M. J. 1982. Self-Concept in Consumer Behavior: A Critical Review. *Journal of Consumer Research*, 9(3), 287-300.
- Slater, D. 1997. Consumer Culture and Modernity. *Polity Press*.
- Solomon, M. R. 1983. The Role of Products as Social Stimuli: A Symbolic Interaction Perspective. *Journal of Consumer Research*, 10(December), 319-329.
- Solomon, M. R., & Assael, H. (1987). *The Forest or the Trees?: A Gestalt Approach to Symbolic Consumption* Amsterdam: Mouton de Gruyter.
- Tetreault, M. A. S., & Kleine III, R. E. 1990. Ritual, Ritualized Behavior, and Habit: Refinements and Extensions of the Consumption Ritual Construct. *Advances in Consumer Research* 17, 31-38.

- Thompson, C. J., & Hirschman, E. C. 1995. Understanding the Socialized Body: A Poststructuralist Analysis of Consumers' Self-Conceptions, Body Images, and Self-Care Practices. *Journal of Consumer Research*, 22(September), 139-153.
- Thompson, C. J., & Tambyah, S. K. 1999. Trying to Be Cosmopolitan. *Journal of Consumer Research*, 26(3), 214-241.
- Wallendorf, M., & Arnould, E. 1988. My Favourite Things!: A Cross-cultural Inquiry into Object Attachment, Possessiveness and Social Linkage. *Journal of Consumer Research*, 14, 531-547.
- Wallendorf, M., & Belk, R. W. (1989). Assessing Trustworthiness in Naturalistic Consumer Research. In E. C. Hirschman (Ed.), *Interpretive Consumer Research* (pp. 69-84). Provo, UT: Association for Consumer Research.
- Wattanasuwan, K. 2005. The Self and Symbolic Consumption. *Journal of American Academy of Business*, 6(1), 179.
- Wattanasuwan, K. 2007. Balancing the Hybrid Self in the Competing Landscapes of Consumption. *Journal of American Academy of Business*, 11(1).
- Wells, W. D. (1966). Children as Consumer. In J. W. Newman (Ed.), *Knowing the Consumer* (pp. 138-145). New York: John Wiley & Sons, Inc.
- White, D. R., & Hellerich, G. 1998. Labyrinths of the Mind: The Self in the Postmodern Age, Albany. *State University of New York Press*.
- Wicklund, R. A. (Gollwitzer, Peter M.). 1982. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Woodward, K. (1997). *Concepts of Identity and Difference* London: SAGE publications.

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง ต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน

The Factors Affecting Fuel Entrepreneurs Satisfaction
Through the Department of Energy Business System Service

กัญจน์กนก ลอตระกูล

Kankanok Lo-trakool

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุง พัฒนา คุณภาพ การให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบกิจการที่มาใช้บริการโดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ประกอบกิจการที่เข้ารับบริการกรมธุรกิจพลังงาน จำนวน 202 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาแยกการบริการเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการสูงสุด ได้แก่ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ และการวิเคราะห์โดยใช้ถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว ปัจจัยด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ปัจจัยด้านการส่งเสริม/ แนะนำ และปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ, การให้บริการ, กรมธุรกิจพลังงาน

ABSTRACT

The independent study was to study the factors affecting fuel entrepreneurs' satisfaction through the Department of Energy Business System Service. The data was used as a guideline in planning, improving and developing the quality of service of the Department of Energy Business to meet the needs of service users. The sample used in this study was 202 people who were

served by the Department of Energy Business. It was obtained by simple random sampling. Questionnaire was used to collect and the data was analyzed by using percentage, mean and standard deviation, Pearson product moment correction coefficient and Multiple Regression Analysis.

The findings indicated that the service quality of the Department of Energy Business in overall was at the high. When considered separately, it was found that the highest factors affecting fuel entrepreneurs' satisfaction was the factor of client confidence, then factor of providers, respectively. Multiple regression analysis to predict the factors affecting fuel entrepreneurs' satisfaction through the Department of Energy Business System Service find out 3 independent variables was the factor of procedure service, the factor of information support service and the factor of customer confidence.

Keywords: satisfaction, service, Department of Energy Business

บทนำ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน โดยจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัย และความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ด้านการส่งเสริม/แนะนำ และด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ เป็นไปในแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานต่อไป

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงผู้มาขอรับบริการจากกรมธุรกิจพลังงาน และกลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มจากกลุ่มประชาชนผู้มาขอรับบริการจากกรมธุรกิจพลังงาน แต่เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนจึงใช้การกำหนดตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณกำหนด ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 135 คน โดยมีวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ระบุไว้ข้างต้น โดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างที่มาขอรับบริการจากกรมธุรกิจพลังงาน จำนวน 210 ฉบับ ได้รับคืน 202 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.2 ผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มประชากร จำนวน 202 คน นั้น ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และตรงกับข้อเท็จจริงมากกว่า ผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลทั้งหมด 202 คน มาใช้ในการศึกษาวิจัย และผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ความสัมพันธ์ของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

(Pearson Product Moment Correlation Coefficient) สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า เป็นเพศหญิง อายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพข้าราชการ หรือ รัฐวิสาหกิจรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 25,000 บาท

ความเห็นด้วยกับปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากสูงไปต่ำ พบว่า ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ รองลงมาคือ ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ปัจจัยด้านขั้นตอนการให้บริการ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และปัจจัยด้านการส่งเสริม/ แนะนำ ตามลำดับ

ความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากสูงไปต่ำ พบว่า ความพึงพอใจด้านการประสานงานการบริการ รองลงมาคือ ความพึงพอใจด้านอรรถประโยชน์ความสนใจของผู้ให้บริการ ความพึงพอใจด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ ความพึงพอใจด้านคุณภาพของการให้บริการ และความพึงพอใจด้านความสะดวกที่ได้รับจากการบริการ ตามลำดับ

ผลการเปรียบเทียบการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน โดยจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการให้บริการที่ส่งผลต่อความความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เข้ามาใช้บริการที่กรมธุรกิจพลังงาน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เข้ามาใช้บริการที่กรมธุรกิจพลังงาน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยการให้บริการ กับความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เข้ามาใช้บริการที่กรมธุรกิจพลังงาน

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ
2. ปัจจัยการให้บริการ ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ

3. ปัจจัยการให้บริการ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ

4. ปัจจัยการให้บริการ ด้านการส่งเสริม/แนะนำ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ

5. ปัจจัยการให้บริการ ด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร เป็นการศึกษากลุ่มผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงผู้เข้ารับบริการจากกรมธุรกิจพลังงาน จำนวน 492 คน ซึ่งถือเป็นกลุ่มประชากรส่วนหนึ่งที่มาติดต่อรับบริการจากกรมธุรกิจพลังงานในเดือนมีนาคม 2562 (จากสถิติฐานข้อมูลระบบสารสนเทศของกรมธุรกิจพลังงาน) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ จะมีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็นเพื่อทำการศึกษาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 202 ตัวอย่าง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน โดยตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยมีผลต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ประกอบด้วย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ด้านการส่งเสริม/แนะนำ ด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ประกอบด้วย ด้านความสะดวกที่ได้รับจากการบริการ ด้านการประสานงาน ด้านอรรถาธิบายความสนใจของผู้ให้บริการ ด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ และด้านคุณภาพการบริการ

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจะเก็บข้อมูลในระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 – 29 มีนาคม พ.ศ.2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัจจัยการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เข้ามาใช้บริการที่กรมธุรกิจพลังงาน เพื่อนำไปปรับปรุงการให้บริการ

2. สามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการให้บริการประชาชนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นในอนาคตต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะ
4. ข้อมูลพื้นฐานของกรมธุรกิจพลังงาน
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวความคิดในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

สรชัย พิศาลบุตร (2549) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ ไว้ว่า การที่ผู้ใช้บริการ หรือลูกค้าได้รับในสิ่งที่ต้องการ แต่ต้องอยู่ในขอบเขต ที่ผู้ให้บริการสามารถจัดหา หรือทำให้ได้ โดยไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ หรือความถูกต้อง เหมาะสมในการให้บริการ ในส่วนของ จรัส โพธิ์จันทร์ (2553) ได้กล่าวถึง ความพึงพอใจ ว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลต่อหน่วยงาน ซึ่งอาจเป็นความรู้สึกในทางบวก ทางเป็นกลาง หรือทางลบ ความรู้สึกเหล่านี้มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือ หากความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางบวก การปฏิบัติหน้าที่จะมีประสิทธิภาพสูง แต่หากความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางลบ การปฏิบัติหน้าที่จะมีประสิทธิภาพต่ำ

ในขณะที่ สง่า ภูณรงค์ (2551) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ คือความรู้สึกที่เกิดขึ้น เมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย หรือเป็นความรู้สึกขั้นสุดท้ายที่ได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับ วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2551) กล่าวว่า ความพึงพอใจ เป็นการให้ค่าความรู้สึกของเรา และมีความสัมพันธ์กับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับความหมายของสภาพแวดล้อม ค่าความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสภาพแวดล้อม จะแตกต่างกัน เช่น ความรู้สึกเลว – ดี พอใจ – ไม่พอใจ สนใจ – ไม่สนใจ เป็นต้น

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า “บริการ” หมายถึง การปฏิบัติรับใช้ ให้ความสะดวกต่างๆ เช่น ให้บริการ ใช้บริการ ดังนั้น การให้บริการจึงหมายถึง งานที่มีผู้คอยช่วยอำนวยความสะดวก ซึ่งเรียกว่า “ผู้ให้บริการ” และ “ผู้มารับบริการ” ก็คือ ผู้มารับความสะดวก โดยที่ กัตถัญญู หิรัญสมบุรณ์ (2556) การให้บริการเป็นการสนองความต้องการ และสร้างความพึงพอใจ ให้แก่ผู้เข้ารับบริการรวมทั้งเป็นสิ่งที่นำไปใช้เพื่อแลกเปลี่ยนให้เกิดกำไรแก่องค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ Lehtinen (1983, อ้างถึงใน มณีรัตน์ แดงอ่อน, 2551) กล่าวว่า การบริการ คือกิจกรรมหนึ่ง หรือชุดของกิจกรรมหลายอย่างที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ กับบุคคล หรืออุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ

สุดาตวง เรืองรุจิระ (2543) บริการคือ งานที่ไม่มีตัวตน สัมผัสไม่ได้ แต่สามารถสร้างความพึงพอใจในการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค หรือผู้ใช้ในตลาดธุรกิจได้ จุดมุ่งหมายหลักของการบริการคือ การตอบสนอง

ความต้องการของผู้รับบริการ ทำให้เกิดความพึงพอใจจากการซื้อบริการเหล่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Bovee, Houston and Till (1995, อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2543) บริการ เป็นกิจกรรม ผลประโยชน์ หรือ ความพึงพอใจที่สนองความต้องการแก่ลูกค้า บริการจึงเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถสัมผัสได้ ที่เสนอขายผลประโยชน์ ทางด้านการเงิน กฎหมาย การดูแลรักษา การพักผ่อน หรือผลประโยชน์อื่นๆ แก่ผู้บริโภค และสอดคล้องกับ ชัยสมพล ชาวประเสริฐ (2546, อ้างอิงใน ขนิษฐา เสมอภักษ์, 2551) การบริการ หมายถึง กิจกรรมของกระบวนการ ส่งมอบสินค้าที่ไม่มีตัวตน (Intangible Goods) ของธุรกิจให้กับผู้รับบริการ โดยสินค้าที่ไม่มีตัวตนนั้น จะต้องตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการจนนำไปสู่ความพึงพอใจได้

แนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะ

บริการสาธารณะ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Public Service ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายว่า กิจการอันจำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนเป็นส่วนรวม ที่รัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำขึ้น เพื่อบริการแก่ประชาชน เช่น กิจการสาธารณูปโภค กิจการขนส่งคนโดยสาร ซึ่งสอดคล้องกับ สันต์ชัย รัตนะขวัญ (2557) ที่ให้ความหมายว่า การบริการสาธารณะ หมายถึง การบริการ หรือกิจกรรมที่รัฐจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือเพื่อตอบสนองความต้องการของส่วนรวม โดยเป็นกิจการที่อยู่ในความอำนาวยการ หรืออยู่ในความควบคุมของฝ่ายปกครอง ที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชน และสร้างการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาประเทศชาติในภาพรวม โดยมีหลักการที่เป็นประเด็นสำคัญในการจัดบริการสาธารณะ คือ การจัดบริการสาธารณะต้องดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น มีความเสมอภาค ความต่อเนื่อง และความโปร่งใสในการให้บริการ

ในส่วนของ ฌ็อง ริเวโร (อ้างใน นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2541) ว่า "การบริการสาธารณะ" (Public Service) คือ การตอบสนองความต้องการของสังคม และปัจเจกชนที่เป็นสมาชิกของสังคม อันที่จะได้รับบริการจากภาครัฐ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือวิสาหกิจเอกชนไม่อาจตอบสนองได้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีบริการสาธารณะในด้านให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นที่รัฐจัดทำ หรือจัดให้มี (อาจมอบหมายให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการแทนได้ แต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ) และบริการที่จัดทำต้องเป็นที่ต้องการของประชาชน และเอกชนต้องไม่อยู่ในฐานะที่จะจัดทำเองได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

สุจิตรา พรวานะ (2552) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของประชาชน ในการใช้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลเกษม อำเภอ ตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษม เป็นรายด้านจะพบว่า ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านการดำเนินงานตามบทบาท และเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ ด้านกระบวนการให้บริการและด้านอาคารสถานที่

สุกัญญา มีแก้ว (2554) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของประชาชน ในการใช้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลเขตอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่าประชาชนในการใช้บริการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 20-30 ปี สมรสแล้ว ระดับการศึกษามัธยมศึกษา อาชีพเกษตรกรรวมรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คน ใช้บริการด้านสำนักงานสาธารณสุข และตำบลที่ใช้บริการคือ ตำบลประสงค์ ความพึงพอใจของประชาชนในการบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลเขตอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะภาพรวมและรายด้านความพึงพอใจในการใช้บริการอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านอาคารสถานที่ ด้านพนักงานผู้ให้บริการ ด้านขั้นตอนการให้บริการ และด้านกระบวนการให้บริการตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐาน การวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว และประเภทการใช้บริการต่างกัน ทำให้ความพึงพอใจของประชาชนในการบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

กรอบแนวความคิด

จากการศึกษา แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถนำไปพัฒนาเป็นกรอบแนวความคิดของการศึกษาได้ ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Dependent Variables) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ด้านการส่งเสริม/แนะนำ และด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ

ตัวแปรตาม (Independent Variables) ได้แก่ ด้านความสะดวกที่รับจากการบริการ ด้านการประสานงาน ด้านอรรถาธิบายความสนใจของผู้ให้บริการ ด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ และด้านคุณภาพการบริการ

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ
2. ปัจจัยการให้บริการ ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ
3. ปัจจัยการให้บริการ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ
4. ปัจจัยการให้บริการ ด้านการส่งเสริม/แนะนำ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ
5. ปัจจัยการให้บริการ ด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เข้ามาใช้บริการ กรมธุรกิจพลังงาน จำนวน 202 คน ตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน (Yamane, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดค่าความคาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 ตามสูตร ได้เท่ากับ 135 คน โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล มีขอบเขตระยะเวลา ดำเนินการในช่วง มีนาคม – เมษายน 2562 แต่ผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มประชากร จำนวน 202 คน นั้น ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และตรงกับข้อเท็จจริงมากกว่า ผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลทั้งหมด 202 คน มาใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การเก็บข้อมูล คือแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน และส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อกรมธุรกิจพลังงาน โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิด โดยใช้สถิติ ในการวิเคราะห์ ดังนี้ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และใช้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน

ผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 51 ปี ขึ้นไป สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาปริญญาตรี ทำงานเป็นข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 25,000 บาท

2. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยมีผลต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน พบว่าระดับความเห็นด้วยภาพรวม อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.13 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ อยู่ในระดับสูงมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.18 รองลงมาคือ ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.16 ปัจจัยด้านขั้นตอนการให้บริการ อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.14 ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.11 และปัจจัยด้านการส่งเสริม/ แนะนำ อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.07

3. การวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน พบว่าระดับความพึงพอใจในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.99 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความพึงพอใจด้านการประสานงานการบริการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.00 รองลงมาคือ ความพึงพอใจด้านอัยาศัยความสนใจของผู้ให้บริการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.00 ความพึงพอใจด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.99 ความพึงพอใจด้านคุณภาพของการให้บริการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.99 และความพึงพอใจด้านความสะดวกที่ได้รับจากการบริการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.99

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยมีผลต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (2) ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ (3) ปัจจัยด้านขั้นตอนการให้บริการ (4) ปัจจัยด้านการส่งเสริม/ แนะนำ (5) ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ

ปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านการส่งเสริม/ แนะนำ และด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้มารับบริการเกิดความพึงพอใจ และประทับใจในการบริการของกรมธุรกิจพลังงาน และที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ประชาชนผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน

การวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย (1) ความพึงพอใจด้านความสะดวกที่ได้รับจากการบริการ (2) ความพึงพอใจด้านการประสานงานการบริการ (3) ความพึงพอใจด้านอัธยาศัยความสนใจของผู้ให้บริการ (4) ความพึงพอใจด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ (5) ความพึงพอใจด้านคุณภาพของการให้บริการ

สภาพแวดล้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกของกรมธุรกิจพลังงาน จึงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้งป้ายบอกทิศทางมีความชัดเจน ความเพียงพอของที่จอดรถ ความสะอาดของห้องน้ำ ล้วนเป็นสิ่งที่มียุทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการเข้ามารับบริการทั้งสิ้นและที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบว่าผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน

การประสานงานการบริการระหว่างส่วนงานต่างๆ ในกรมธุรกิจพลังงาน จึงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้งด้านการให้คำแนะนำช่วยเหลือ การให้การต้อนรับด้วยกริยาวาจาสุภาพ การอธิบายขั้นตอนการรับบริการ ล้วนเป็นสิ่งที่มียุทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการเข้ามารับบริการทั้งสิ้นและที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบว่าผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน

ความพึงพอใจด้านอัธยาศัยความสนใจของผู้ให้บริการ จึงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้งด้านการให้คำแนะนำช่วยเหลือ การให้การต้อนรับด้วยกริยาวาจาสุภาพ เจ้าหน้าที่กรมธุรกิจพลังงานมีความเต็มใจในการให้บริการ ล้วนเป็นสิ่งที่มียุทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการเข้ามารับบริการทั้งสิ้นและที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบว่าผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน

ความพึงพอใจด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ จึงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้งด้านการให้ผลลัพธ์ที่ได้จากคำแนะนำช่วยเหลือ ความมั่นคง และความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่กรมธุรกิจพลังงานที่ให้บริการ ล้วนเป็นสิ่งที่มียุทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการเข้ามารับบริการทั้งสิ้นและที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้

พบว่าผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน

ความพึงพอใจด้านคุณภาพของการให้บริการ จึงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้งด้านการให้ผลลัพธ์ที่ได้จากคำแนะนำช่วยเหลือ ความมั่นคง และความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่กรมธุรกิจพลังงานที่ให้บริการ ล้วนเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการเข้ามาใช้บริการทั้งสิ้นและที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบว่าผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

จากผลการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ได้ข้อค้นพบสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ด้านด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ด้านการส่งเสริม/แนะนำ และด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ในการศึกษาหัวข้อปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน พบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพขององค์กรแต่เนื่องจากมีนักทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้กล่าวไว้ ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าการศึกษากลุ่มตัวอย่างด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากรผู้ให้บริการใหม่ โดยศึกษาบ่งชี้ให้ชัดเจนมากขึ้น และศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงบริหาร

2. ผู้บริหารกรมธุรกิจพลังงาน ควรให้ความสำคัญกับนโยบายในการจัดการระบบการจัดการ ในด้านด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ เช่น ความสะอาดของห้องน้ำ ความพอเพียงของที่นั่งระหว่างรอรับบริการ การให้บริการของเจ้าหน้าที่ ออกนโยบายให้จัดฝึกอบรมบุคลากรผู้ให้บริการเพื่อเข้าใจถึงหลักการบริการที่เป็นเลิศ เน้นการประสานงานมากขึ้น ส่งเสริมให้บุคลากรมีน้ำใจ และสนับสนุนในการทำงาน และสนับสนุนให้บุคลากรมีบทบาทในการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการทำงาน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3. การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มาติดต่อกับกรมธุรกิจพลังงานเท่านั้น และเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับกรมธุรกิจพลังงาน จึงควรทำการศึกษาให้ครอบคลุมแบ่งเป็น ตามประเภทกิจการ เช่น ผู้ประกอบกิจการน้ำมัน ผู้ประกอบกิจการก๊าซปิโตรเลียมเหลว ผู้ประกอบกิจการก๊าซธรรมชาติ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน รวมถึงนำผลการวิจัยมาพิจารณาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างและปรับปรุง

3-432

คุณภาพการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน และสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจต้องการศึกษาและในการทำวิจัยในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จิรัฐา ทิศกระโทก. 2551. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของ เทศบาลตำบลลำปลายมาศ
อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
รัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- เทศบาลเมืองลพบุรี. 2555. แผนพัฒนาช่วงสามปี ช่วงปี 2555 – 2557. สำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี
อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. 2547. หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร:
วิญญูชน.
- บุญเลิศ รักเพชร. 2552. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบล
ห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
รัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- มนูญ ประจักษ์. 2551. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล
จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. 2556 “การวัดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์”
วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา 2 (1): 26 – 43.
- วัลลภา ชายหาด. 2532. ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการสาธารณะด้านการรักษาความ
สะอาดของกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาวิตรี แถมเงิน. 2554. ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการของเทศบาลตำบลบัวงาม
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมาท เชื้อทอง. 2550. ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการจัดบริการสาธารณะ: ศึกษาเฉพาะกรณี
เทศบาลตำบลพระอินราชา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กุลธน ธนาพงศธร. (2530). ประโยชน์และบริการ. เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานบุคคล
สาขาวิทยาการจัดการ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- จุฬารัตน์ ปรีวงศ์กุลธร. (2556). ปัจจัยการเลือกใช้บริการศูนย์ออกกำลังกายของผู้สูงอายุ
ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล
- พิสิทธิ์ พิพัฒน์โกคากุล. (2560). *Service Excellence: Service Culture บริการที่เป็นเลิศ:
วัฒนธรรมบริการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
(มหาชน)
- พิสิทธิ์ พิพัฒน์โกคากุล. (2560). *การบริการอย่างมีคุณภาพ (Service Quality)*. สืบค้นเมื่อ
10 มีนาคม 2562, จาก [http://www.impressionconsult.com/web/index.php/articles/
161-servicequality.html](http://www.impressionconsult.com/web/index.php/articles/161-servicequality.html)
- ณัฐวรรดี คณิตินสุทธิทอง. (2557). *หลักการตลาด 7P กับงานบริการ*. สืบค้นเมื่อ 26
กุมภาพันธ์ 2562, จาก [http://modernentrepreneur1.blogspot.com/2016/10/service-
marketing-7p.html](http://modernentrepreneur1.blogspot.com/2016/10/service-marketing-7p.html)
- นรรัตน์ อ่อนศรี. (2554). *คุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการลูกค้าบริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)
สำนักงานใหญ่แจ้งวัฒนะ*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลธัญบุรี
- นัสสุ คุสุวรรณ. (2554). *ปัจจัยด้านการตลาด กลยุทธ์การตลาด และการจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มผล
ประกอบการของธุรกิจขนส่งระบบรางในเขต กทม. : กรณีศึกษา บริษัท บีทีเอส กรุ๊ป โฮลดิ้งส์
จำกัด (มหาชน)*. การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- เบญชภา แจ้งเวชฉาย. (2559). *คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS
ในกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2542). *จิตวิทยาการบริการ (หน่วยที่ 1 - 7)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ยุพาวรรณ วรรณวานิชย์. (2556). *การตลาดบริการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์
- รุจิพจน์ อินทร์สุวรรณ (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการที่ศูนย์ออกกำลังกาย
กายอนันต์ไลน์ ฟิตเนส ของผู้บริโภคนในกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระ
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, องอาจ ปทะวานิช และปริญ ลักษิตานนท์ (2546). *การบริหาร
การตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษาสถาบันฝึกอบรมและให้

3-434

คำปรึกษาแนะนำด้านการพัฒนาการบริการลูกค้าอย่างเป็นระบบ. (2558). 5 มิติคุณภาพบริการ.

สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <http://www.impressionconsult.com/web/index.php/articles/1488-5>

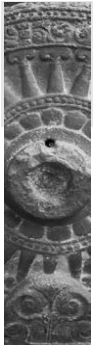
สมิต สัชฌุกร (2550). การต้อนรับและบริการที่เป็นเลิศ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร

สิทธิชัย ชุมแวงวาปี. (2551). ความพึงพอใจของของผู้ใช้บริการที่มีต่อศูนย์ออกกำลังกาย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุชาฐิณี พยุงกร. (2554). ปัจจัยที่มีอิทธิต่อการรับรู้ของผู้ให้บริการถึงคุณภาพการให้บริการ ด้านศูนย์บริการตอบรับข้อมูลทางโทรศัพท์ (Call center) ของระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

โสภิตา รัตนสมโชค. (2558). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้าเฉลิมพระเกียรติ (บีทีเอส) ของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อุทัยพรรณ สุดใจ. 2544. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมประยุกต์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้มารับบริการ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์*

Factors affecting customer satisfaction Samphanthawong District Office

นางสาวมณฑกานต์ ลอยแก้ว

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้มารับบริการ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการให้บริการสำนักงานเขต สัมพันธวงศ์ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้บริการกับประสิทธิภาพของการให้บริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่มารับบริการ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ จำนวน 388 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าความถี่ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และการทดสอบสมมติฐานคุณภาพการให้บริการโดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการศึกษาปรากฏว่า ผู้มารับบริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20-30 ปี การศึกษาระดับปริญญา อาชีพ อื่น ๆ รายได้ 15,001-20,000 บาท ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็น พบว่า ระดับความคิดเห็นการให้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการมากที่สุด คือ ด้านการสร้างสิ่งของที่จับต้องได้ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเชื่อถือได้ ด้านความเข้าใจ ด้านความสุภาพอ่อนโยน ด้านการสื่อสาร ด้านความมั่นคง ปลอดภัย ด้านการเข้าถึงบริการ ด้านการตอบสนอง และด้านความสามารถ อยู่ในระดับมากตามลำดับ นอกจากนี้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า ด้านการให้บริการที่ตรงเวลา การให้บริการอย่างเพียงพอ และการให้บริการอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากตามลำดับ

ความสัมพันธ์ระหว่างการให้บริการกับประสิทธิภาพของการให้บริการ พบว่า การให้บริการ 10 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการสร้างสิ่งของที่จับต้องได้ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเชื่อถือได้ ด้านความเข้าใจ ด้านความสุภาพอ่อนโยน ด้านการสื่อสาร ด้านความมั่นคง ปลอดภัย ด้านการเข้าถึงบริการ ด้านการตอบสนอง และด้าน

436

ความสามารถ ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการให้บริการ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้มารับบริการ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

Abstract

Independent study on factors affecting customer satisfaction Samphanthawong District Office purpose 1) To study the service of the Samphanthawong District Office 2) To study the service efficiency of the Samphanthawong District Office 3) To study the relationship between service and service efficiency of Samphanthawong District Office the population used in this research is people who come to receive services. Samphanthawong District Office, 388 people using questionnaires as a research tool data analysis using frequency, percentage, mean, standard deviation. Test the relationship between 2 variables using the correlation coefficient formula (Pearson's Product Moment Correlation) The level of statistical significance at 0.05 and testing of service quality hypothesis by using multiple analysis statistics (Multiple regression analysis) at the statistical significance level of 0.05.

The results showed that servant of Samphanthawong District Office mostly female Age between 20-30 years of age, other career degrees. When considering each aspect found that the level of opinion about the service is the most tangible. Honesty Reliability Understanding Politeness Communication in terms of security and accessibility response and ability in high level respectively in addition, the level of feedback on service efficiency in the overall picture, it is at a high level. When considering each aspect found equal service provision Advance services On-time service adequate service and continuous service in high level respectively.

The relationship between the service and the efficiency of the service found that the 10-sided service consists of creating tangible things. Honesty Reliability Understanding Politeness Communication in terms of security and accessibility Response and ability affection the efficiency of the service Samphanthawong District Office with statistical significance at the level of .05

บทนำ

กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ทำหน้าที่บริหารเขตการปกครองพิเศษ โดยใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ที่ได้กำหนดโครงสร้างการบริหารราชการกรุงเทพมหานครให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น มีการปกครองแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งมีความเป็นอิสระ (Autonomy) ในการปกครองตนเอง อีกทั้งกรุงเทพมหานครยังเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย ที่มีประชากรมากที่สุดและเป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงิน การตลาด การพาณิชย์ การสื่อสาร

เพื่อเป็นการบริการประชาชนให้ประชาชนมีความสุข ตรงกับพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 โดยการบริหารราชการเพื่อบรรลุเป้าหมาย มีดังนี้

1. เกิดประโยชน์สุขของประชาชน
2. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
3. มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ
4. ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น
5. มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์
6. ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ
7. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานราชการอย่างสม่ำเสมอ

มาตรา 7 การบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน หมายถึง การปฏิบัติราชการที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความผาสุกและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ความสงบและความปลอดภัยของสังคมส่วนรวม ตลอดจนประโยชน์สูงสุดของประเทศ

มาตรา 8 ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ส่วนราชการต้องดำเนินการโดยถือว่าประชาชนเป็นศูนย์กลางที่จะได้รับการบริการจากภาครัฐ และจะต้องมีแนวทางการบริหารราชการดังนี้

1. การกำหนดภารกิจของรัฐและส่วนราชการต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ตามมาตรา ๗ และสอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐและนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา
2. การปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการต้องเป็นไปโดยซื่อสัตย์ สุจริต สามารถตรวจสอบได้ และมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น
3. ก่อนเริ่มดำเนินการ ส่วนราชการต้องจัดให้มีการศึกษาวิเคราะห์ผลดีและผลเสียให้ครบถ้วนทุกด้าน กำหนดขั้นตอนการดำเนินการที่โปร่งใส มีกลไกตรวจสอบการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน

ในกรณีที่ภารกิจใดจะมีผลกระทบต่อประชาชน ส่วนราชการต้องดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหรือชี้แจงทำความเข้าใจเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงประโยชน์ที่ส่วนรวมจะได้รับจากภารกิจนั้น

4. ให้เป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะต้องคอยรับฟังความคิดเห็นและความพึงพอใจของสังคมโดยรวมและประชาชน ผู้รับบริการ เพื่อปรับปรุงหรือเสนอแนะต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อให้มีการปรับปรุงวิธีปฏิบัติราชการให้เหมาะสม

5. ในกรณีที่เกิดปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินการ ให้ส่วนราชการดำเนินการแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคนั้น โดยเร็ว ในกรณีที่ปัญหาหรืออุปสรรคนั้นเกิดขึ้นจากส่วนราชการอื่น หรือ ระเบียบข้อบังคับที่ออกโดยส่วนราชการอื่น ให้ส่วนราชการแจ้งให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงโดยเร็วต่อไป และให้แจ้ง ก.พ.ร. ทราบด้วย

จากพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระราชกฤษฎีกานี้ให้ความสำคัญกับประชาชน ในเรื่องของการดูแลอำนวยความสะดวก การให้บริการประชาชนเป็นหลัก และสิ่งที่ทำให้ประชาชนพึงพอใจในการให้บริการนั้น มีหลายประการ ได้แก่ การสร้างความเชื่อถือได้ให้กับประชาชน การสร้างความเข้าใจ การบริการด้วยความสุภาพอ่อนโยน การให้บริการด้วยความซื่อสัตย์ การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน การให้บริการอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น ซึ่งทางผู้วิจัยอยากทราบว่าประชาชนที่มาใช้บริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ เมื่อมาใช้บริการแล้ว เกิดความพึงพอใจในการให้บริการจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตหรือไม่ เพื่อจะได้นำเอาผลลัพธ์ที่ได้มาปรับปรุง แก้ไข พัฒนา การให้บริการกับประชาชนให้ดีขึ้นต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามที่พระราชกฤษฎีกากำหนด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการให้บริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้บริการกับประสิทธิภาพของการให้บริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

สมมติฐานการวิจัย

1. ความเชื่อถือได้มีผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ
2. การตอบสนองมีผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ
3. ความสามารถมีผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ
4. การเข้าถึงบริการมีผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ
5. ความสุภาพอ่อนโยนมีผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ
6. การสื่อสารมีผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ
7. ความซื่อสัตย์มีผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ
8. ความมั่นคงมีผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ

9. ความเข้าใจมีผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ

10. การสร้างสิ่งจำเป็นที่ต้องได้มีผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคลากรในสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

1. พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้คือ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ เลขที่ 37 ถนนโยธา แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ 10100

2. ประชาชนที่มารับบริการ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การคำนวณ หาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967 อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2549, หน้า 47)

ประโยชน์จากการใช้ผลการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการให้บริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์
2. ทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพการให้บริการของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์
3. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการให้บริการกับประสิทธิภาพของการให้บริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการ
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ
4. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการประชาชนภาครัฐ
5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ
6. ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ผู้รับบริการจะมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับความต้องการของตนว่าได้รับการตอบสนองมากน้อยเพียงไร หากได้รับการตอบสนองมากก็จะก่อให้เกิดความจงรักภักดีและเกิดการสื่อสารแบบปากต่อปากแต่ถ้าได้รับการตอบสนองน้อยก็จะรู้สึกในแง่ลบ

พฤติกรรมของมนุษย์เกิดขึ้นต้องมีสิ่งจูงใจ(Motive) หรือแรงขับ (Drive) เป็นความต้องการที่กดดันจนมากพอที่จะจูงใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งความต้องการของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ความต้องการบางอย่างเป็นความต้องการทางชีววิทยา (Biological) เกิดขึ้นจากสภาวะตึงเครียด เช่น ความหิวกระหาย หรือความลำบากบางอย่างเป็นความต้องการทางจิตวิทยา (Psychological) เกิดจากความต้องการการยอมรับ (Recognition) การยกย่อง (Esteem) หรือการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน (Belonging) ความต้องการส่วนใหญ่อาจจะไม่มากพอที่จะจูงใจให้บุคคลกระทำในช่วงเวลานั้น ความต้องการกลายเป็นสิ่งจูงใจ เมื่อได้รับการกระตุ้นอย่างเพียงพอจนเกิดเป็นความตึงเครียด โดยทฤษฎีที่ได้รับความนิยมมากที่สุด 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีของพรอยด์และทฤษฎีของมาสโลว์

ลักษณะวรรณ พวงไม้มีง (2545, หน้า 11) ความพึงพอใจเป็นแนวความคิด หรือทัศนคติ อย่างหนึ่ง เป็นสภาวะรับรู้ภายในซึ่งเกิดจากความคาดหวังไว้ว่าเมื่อทำงานชิ้นหนึ่งแล้วจะได้รับรางวัล อย่างไรก็ตามถ้าได้รับตามที่คาดหวัง ความพึงพอใจก็จะเกิดขึ้น แต่ถ้ารางวัลต่ำกว่าอินทรีย์ที่ คาดหวังก็จะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ

ซาบพิน (Chaphin, 1998, p. 256 อ้างถึงใน ชูโชค ทิพย์โสทธิ, 2545, หน้า 23) กล่าวว่า ความพึงพอใจตามคำจำกัดความของพจนานุกรมทางด้านจิตวิทยา หมายถึง เป็นความรู้สึกในขั้นแรก เมื่อบรรลุถึงจุดหมายโดยมีแรงกระตุ้น

กาญจน์ เรืองมนตรี (2543, หน้า 1) ให้ความหมายว่า ความรู้สึกเช่น ความรู้สึกรักความรู้สึก ชอบ ภูมิใจ สุขใจ เต็มที่ ยินดี ประทับใจ เห็นด้วย อันจะมีผลให้เกิดความพึงพอใจใน การทำงาน มีการเสียสละ อุทิศแรงกายแรงใจและสติปัญญาให้แก่งานอย่างแท้จริง

พิศิษฐ์ ขาวจันทร์ (2546, หน้า 48) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่ดีหรือความรู้สึกใน ทางบวก ที่ผู้ปฏิบัติงานมีต่องาน ความรู้สึกนี้จะช่วยจูงใจให้เกิดความรักในงานมีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่น ในการปฏิบัติงาน มีขวัญ กำลังใจที่ดี ส่งผลให้งานมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นถึง ความสำเร็จขององค์กร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการ

ความหมายของการให้บริการ เนื่องจากการปฏิรูประบบราชการตามนโยบายรัฐบาล ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการให้บริการแก่ประชาชนผู้มาติดต่อที่เรียกว่า ผู้รับบริการนั่นเอง องค์กรของรัฐจะต้องตอบสนองความต้องการของคนหลายกลุ่ม

การให้บริการขององค์กรหรือหน่วยงานในภาครัฐเป็นลักษณะงานที่ต้องมีการติดต่อประสานสัมพันธ์กับประชาชนที่ขอรับบริการโดยตรงเพื่อให้ประชาชนผู้ขอรับบริการได้รับความสะดวก รวดเร็ว มีแนวทางการให้บริการของนักวิชาการ โดยยกตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

จากการศึกษาความหมายของคำว่า ให้บริการได้มีผู้ให้ความหมายในลักษณะที่ คล้ายคลึงกัน ดังต่อไปนี้

สุนันทา ทวีผล (2550, หน้า 13) กล่าวถึงการให้บริการ สรุปได้ดังนี้

1. หลักความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่ กล่าวคือ ประโยชน์และ บริการที่องค์กรจัดให้ นั้นจะต้องตอบสนองความต้องการของบุคคลเป็นส่วนใหญ่หรือทั้งหมดมิใช่เป็นการจัดให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ มิฉะนั้นแล้วนอกจากจะไม่เกิดประโยชน์สูงสุดในการเอื้ออำนวยประโยชน์และบริการแล้วยังไม่คุ้มค่ากับการดำเนินงานนั้น ๆ

2. หลักความสม่ำเสมอ กล่าวคือ การให้บริการต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ มิใช่ทำ ๆ หยุด ๆ ตามความพอใจของผู้บริการหรือผู้ปฏิบัติ

3. หลักความเสมอภาค บริการที่จัดนั้นจะต้องให้แก่ผู้มาใช้บริการทุกคนอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน

4. หลักความประหยัด ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการบริการจะต้องไม่มากจนเกินกว่าผลที่จะได้รับ

5. หลักความสะดวก บริการที่จัดให้แก่ผู้รับบริการจะต้องเป็นไปในลักษณะปฏิบัติได้ง่าย สะดวก สบาย สิ้นเปลืองทรัพยากรไม่มากนัก ทั้งยังไม่เป็นการสร้างภาระ ยุ่งยากใจให้แก่ผู้บริการ หรือผู้ให้บริการมากจนเกินไป

พาราซูแมน (parasuman.อ้างใน ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ 2545: 28) กล่าวว่าไว้ว่าหลักการบริการที่ประสบความสำเร็จจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติสำคัญต่าง ๆ เหล่านี้

1) ความเชื่อถือได้ ประกอบด้วย

- ความสม่ำเสมอ การให้บริการที่มีความต่อเนื่อง มีการติดต่อผลการดำเนินงาน

- ความพึงพอใจ สามารถให้คำแนะนำแก่ผู้มารับบริการ

2) การตอบสนอง ประกอบด้วย

- ความเต็มใจที่จะให้บริการ บริการด้วยความยิ้มแย้ม แจ่มใส
- ความพร้อมที่จะให้บริการและการอุทิศเวลา แม้เลยเวลาก็สามารถให้บริการแก่ผู้มารับบริการได้
- มีความต่อเนื่อง มีระบบการดำเนินงานที่ดี รวดเร็ว
- ปฏิบัติต่อผู้ใช้บริการเป็นอย่างดี บริการดุจญาติมิตร

3) ความสามารถ ประกอบด้วย

- ศักยภาพในการให้บริการ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยิ้มแย้ม
- ศักยภาพในการสื่อสาร สามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน ผู้รับสารเกิดความเข้าใจง่าย เข้าใจตรงกัน
- ศักยภาพในความรู้วิชาการที่จะให้บริการ เจ้าหน้าที่มีความรู้ ความสามารถให้หน้าที่ของตนเอง

4) การเข้าถึงบริการ ประกอบด้วย

- ผู้ใช้บริการเข้าใช้หรือรับใช้บริการได้สะดวก ระเบียบ ขั้นตอนไม่มากและไม่ซับซ้อนจนเกินไป
- ผู้ใช้บริการใช้เวลารอคอยน้อย
- เวลาที่ให้บริการเป็นเวลาที่สะดวกสำหรับผู้ใช้บริการ
- อยู่ในสถานที่ที่ผู้ใช้บริการติดต่อได้สะดวก

5) ความสุภาพอ่อนโยน ประกอบด้วย

- การแสดงความสุภาพต่อผู้ใช้บริการ
- ให้การต้อนรับที่เหมาะสม

6) การสื่อสาร ประกอบด้วย

- มีการสื่อสารชี้แจงขอบเขตและลักษณะงานที่ให้บริการ

- มีการอธิบายขั้นตอนการให้บริการ

7) ความซื่อสัตย์ คุณภาพของงานบริการ มีความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือ

8) ความมั่นคง ประกอบด้วย ความปลอดภัยทางกายภาพ เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์

9) ความเข้าใจ

- การเรียนรู้ผู้ใช้บริการ

- การให้คำแนะนำและเอาใจใส่ผู้ใช้บริการ

- การให้ความสนใจต่อผู้ใช้บริการ

10) การสร้างสิ่งจูงใจที่จับต้องได้

- การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ให้พร้อมสำหรับการให้บริการ

- การเตรียมอุปกรณ์ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการ

- การจัดสถานที่ให้บริการสวยงาม สะอาด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ

เจ็ดศักดิ์ ชีวะก้องเกียรติ (2534, หน้า 32) กล่าวว่า ในการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ นั้น ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อบริการนั้นว่า มีความสำคัญยิ่งเพราะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่า บริการสาธารณะ ดังกล่าวประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดความพึงพอใจต่อบริการสาธารณะนี้มีนักวิชาการบางท่านได้ให้ความหมายไว้ ได้แก่ ไมเคิล อาร์. ฟิตซ์เจอร์รัลด์ (Michael R. Fitzgerald) โรเบิร์ต เอฟ. ดูแรนต์ (Robert F. Durant) และจอห์น ดี. มิลเลท (John D. Millet) ฟิตซ์เจอร์รัลด์และ ดูแรนต์ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อบริการสาธารณะ (Public Service Satisfaction) ว่าเป็นการประเมินผลนี้ก็จะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ แต่ละบุคคล ได้รับเป็นเกณฑ์ (Criteria) ที่แต่ละบุคคลตั้งไว้รวมทั้งการตัดสินใจ (Judgement) ของบุคคลตั้งไว้ โดยการประเมินผลสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ด้าน คือ

ด้านอัตวิสัย (Subjective) ซึ่งเกิดจากการได้รับรู้การส่งมอบบริการ

ด้านวัตถุวิสัย (Objective) ซึ่งเกิดจากการได้รับปริมาณและคุณภาพบริการ

ปฐม มณีโรจน์ (2538อ้างถึงใน สุวัฒน์ บุญเรือง, 2545, หน้า 18) ได้ให้ความหมายของ การบริการ สาธารณะว่า เป็นการบริการในฐานะที่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่มีอำนาจกระทำเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ และเพื่อให้เกิดความพึงพอใจจากความหมาย ดังกล่าวนี้สามารถพิจารณาการให้บริการสาธารณะว่าประกอบด้วย ผู้ให้บริการ (Providers) และผู้บริการ (Recipients) โดยฝ่ายแรกถือปฏิบัติเป็นหน้าที่ที่ต้องให้บริการ เพื่อให้ฝ่าย หลังเกิดความพึงพอใจ

วัง (Wang, 1986อ้างถึงใน สุวัฒน์ บุญเรือง, 2545, หน้า 18) ได้พิจารณาการให้บริการ สาธารณะว่า เป็น การเคลื่อนย้ายเรื่องที่ทำให้บริการจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง เพื่อให้เป็นตามที่ต้องการ การบริการมี 4 ปัจจัยสำคัญ คือ

1. ตัวบริหาร (Management)
2. แหล่งหรือสถานที่ที่ให้บริการ (Sources)
3. ช่องทางในการให้บริการ (Channels)
4. ผู้รับบริการ (Client groups)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการประชาชนภาครัฐ

มิลเลทท์ (Millet, 1954, p.397 อ้างถึงใน นพคุณ ดิลกภากรณ์, 2546, หน้า 12) ได้ให้ ทศนะว่า ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริการของหน่วยงานภาครัฐนั้น โดยได้สรุป ประเด็นว่า เป้าหมายที่เป็นที่นิยมมากที่สุดที่ผู้ปฏิบัติต้องยึดถือไว้เสมอในหลักการ 5 ประการ คือ

1. การให้บริการอย่างเสมอภาค (Equitable Service) หมายถึง ความยุติธรรมในการบริหาร งานภาครัฐที่มีฐานของความคิดว่าทุกคนเท่าเทียมกัน ดังนั้นประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติ อย่างเท่าเทียมกันในทุกแง่มุมของกฎหมายไม่มีการแบ่งแยกกีดกันในการให้บริการประชาชนจะ ได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลที่ใช้มาตรฐานการให้บริการเดียวกัน

2. การให้บริการที่ตรงเวลา (Timely Service) หมายถึง ในการให้บริการจะต้องมองว่า การให้บริการจะต้องตรงเวลา ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐจะถือว่าไม่มีประสิทธิผลเลย ถ้าไม่มีการตรงเวลาซึ่งจะสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน

3. การให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service) หมายถึง การให้บริการจะต้องมีลักษณะ ที่มีจำนวน การให้บริการและสถานที่ให้บริการอย่างเหมาะสม (The right quantity at the right geographical Location)

มิลเลทท์ (Millet) เห็นว่าความเสมอภาคหรือการตรงเวลาจะไม่มีความหมายเลย ถ้ามีจำนวนการให้บริการที่ไม่เพียงพอและสถานที่ตั้งที่ให้บริการสร้างความไม่ ยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับบริการ

4. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service) คือ การให้บริการที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ โดยยึดประโยชน์ของสาธารณชนเป็นหลักไม่ใช่ยึดตามความพอใจของหน่วยงานที่ให้บริการว่าจะให้หรือหยุดบริการเมื่อใดก็ได้

5. การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progressive Service) คือ การให้บริการที่มีการปรับปรุง คุณภาพและผลการปฏิบัติงาน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การเพิ่มประสิทธิภาพหรือความสามารถที่จะทำหน้าที่ได้มากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรเท่าเดิม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ

Parasuraman, Zeithaml and Berry (1985) กล่าวว่าในการวัดคุณภาพการให้บริการลูกค้าจะวัดจากองค์ประกอบของคุณภาพในการบริการ ดังนี้

1) ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibles) หมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏ ให้เห็นถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อันได้แก่ สถานที่ บุคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือ เอกสารที่ใช้ ในการติดต่อสื่อสารและสัญลักษณ์รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าได้รับการดูแลห่วงใยและความตั้งใจจากผู้ให้บริการ บริการทีู่กนำเสนอออกมาเป็นรูปธรรมจะทำให้ผู้รับบริการ รับรู้ถึงการให้บริการนั้นๆ ได้ชัดเจนขึ้น

2) ความน่าเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) หมายถึง ความสามารถในการให้บริการตรงกับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้รับบริการ บริการที่ให้ทุกครั้งจะต้องมีความถูกต้องเหมาะสมและได้ผล ออกมาเช่นเดิมในทุกจุดของบริการ ความสม่ำเสมอนี้จะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าบริการที่ได้รับนั้นมี ความน่าเชื่อถือสามารถให้ความไว้วางใจได้

3) ความเชื่อมั่นในบริการ (Assurance) หมายถึง ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้บริการ ผู้ให้บริการจะต้องแสดงถึงทักษะความรู้สามารถในการให้บริการและ ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการด้วยความสุภาพ นุ่มนวล มีกิริยามารยาทที่ดีใช้การ ติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและให้ความมั่นใจว่าผู้บริการจะได้รับบริการที่ดีที่สุด

4) ความตอบสนองต่อความต้องการ (Responsiveness) หมายถึง การแสดงถึงความ พร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการโดยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างทันท่วงที ผู้บริการสามารถเข้ารับบริการได้ง่าย และได้รับความสะดวกจากการใช้บริการรวมทั้งจะต้องกระจายการให้บริการไปอย่างทั่วถึงรวดเร็ว

5) ความเอาใจใส่ในบริการ (Empathy) หมายถึง ความสามารถในการดูแลเอาใจใส่ผู้รับ การตามความต้องการที่แตกต่างของผู้บริการแต่ละคน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติพัฒน์ อินทนิโลดม (2544, บทคัดย่อ) ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชน: ศึกษากรณี สำนักงานเขตคลองเตย พบว่า ลักษณะทั่วไปของประชาชนที่มารับบริการงานด้านทะเบียนราษฎร และบัตรประจำตัวประชาชน เป็นประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่มีความพึงพอใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ในระดับความพึงพอใจมาก ความพึงพอใจของประชาชนกลุ่มตัวอย่างเพศชายพึงพอใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ด้านมนุษยสัมพันธ์ในระดับความพึงพอใจมาก เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง เพศหญิง ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 20 - 30 ปี และกลุ่มที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป มีความพึงพอใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่สูงสุดในทุกด้านโดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ ส่วนกลุ่มที่มีอายุที่ต่ำกว่า 20 ปี และ 31 - 40 ปี มีความพึงพอใจในระดับปานกลางในด้านการรับรู้ในการมาติดต่อราชการ ประชาชนที่จบการศึกษาระดับ ป.1 - ป.6 (ป.7) มีความพึงพอใจในด้านการให้บริการ ของเจ้าหน้าที่ และด้านมนุษยสัมพันธ์สูงสุด กลุ่มประชาชนที่มีการศึกษาระดับ ปวส. อนุปริญญาตรี มีความพึงพอใจในการให้บริการและด้านมนุษยสัมพันธ์ต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ ประชาชนกลุ่มที่มีรายได้ ต่างกันส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่สูงทุกด้าน ยกเว้นกลุ่มที่มีรายได้ ต่ำกว่า 6,000 บาท และกลุ่มที่มีรายได้ 12,001 - 18,000 บาท จะมีความพึงพอใจในด้านการได้รับ ความรู้จากเจ้าหน้าที่ในระดับปานกลาง ประชาชนกลุ่มอาชีพพนักงานบริษัท อาชีพธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย มีความพึงพอใจในระดับความพึงพอใจมาก ด้านการได้รับบริการจากเจ้าหน้าที่และด้านการได้รับความรู้ ประชาชนกลุ่มอาชีพรับราชการ/ รัฐวิสาหกิจมีความพึงพอใจในระดับความพึงพอใจมาก ด้านมนุษยสัมพันธ์ ปัญหาอุปสรรคในการติดต่อขอรับบริการจากเจ้าหน้าที่ด้านทะเบียนราษฎร และบัตรประจำตัวประชาชน ฝ่ายทะเบียน สำนักงานเขตคลองเตย ได้แก่การขาดการประชาสัมพันธ์ ขั้นตอนการติดต่อราชการ มีขั้นตอนการให้บริการแต่ละเรื่องหลายขั้นตอนและยุ่งยากใช้เวลานาน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่เพียงพอและควรอบรมเจ้าหน้าที่ให้ความรู้เพิ่มมากขึ้นและขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการให้บริการ เช่น เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์

สุวัฒน์ บุญเรือง (2545, บทคัดย่อ) ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลสุนทรภู่อ าเภอแกลง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมประชาชนมีความพึงพอใจบริการด้านกระบวนการให้บริการในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจ มากรายข้อในเรื่องบริเวณภายในสำนักงานสะอาด สวยงาม บริเวณภายในสำนักงานมีแสงสว่าง เพียงพอ และความเพียงพอของที่นั่งสำหรับผู้มารับบริการ ส่วนด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการในภาพรวม อยู่ในระดับพึงพอใจปานกลางโดยมีความพึงพอใจมากรายข้อในเรื่องเจ้าหน้าที่พูดจากับผู้มารับบริการอย่างสุภาพ นิ่มนวล เจ้าหน้าที่มีความซื่อสัตย์ต่อการปฏิบัติงาน และพึงพอใจน้อยในเรื่องเจ้าหน้าที่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ขอเงินพิเศษเมื่อมีการลดหย่อนภาษีและต้องเสียเงินพิเศษให้เจ้าหน้าที่ หากต้องการให้เสร็จเร็ว

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่มาใช้บริการ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

ช่วงอายุระหว่าง 20-60 ปี จำนวน 12,903 คน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2561) การวิจัยครั้งนี้ ใช้ตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 388 คน ตามสูตรการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970:896)

เครื่องมือที่ใช้การเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งจะมีลักษณะของแบบสอบถาม ที่ใช้เป็นลักษณะแบบสอบถามปลายปิด (Close Ended Question) ที่กำหนดคำตอบไว้ให้ผู้ตอบเลือกตอบ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ทางสถิติ ทั้งสถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analytical Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Analysis Statistics) การวิเคราะห์เพื่อการทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้ คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของประชาชนที่มาใช้บริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20-30 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพ อื่นๆ และมีรายได้ 15,001-20,000 บาท

2. ประชาชนให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการของสำนักงานเขต สัมพันธวงศ์ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และพบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการของสำนักงานเขต สัมพันธวงศ์มากที่สุด คือ ด้านการสร้างสิ่งจำเป็นที่จับต้องได้ ด้านความสะอาด ด้านความเชื่อถือได้

ด้านความเข้าใจ ด้านความสุภาพอ่อนโยน และด้านการสื่อสาร ด้านความมั่นคง ด้านการเข้าถึงบริการ ด้านการตอบสนอง และระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านความสามารถ

3. ประชาชนให้ระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพการให้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการให้บริการมากที่สุด คือ ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า ด้านการให้บริการที่ตรงเวลา

การให้บริการอย่างเพียงพอ และการให้บริการอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

4. ประชาชนให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการกับการตัดสินใจใช้บริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการกับการตัดสินใจใช้บริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์มากที่สุด คือ การให้ข้อมูลอย่างถูกต้องทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ รองลงมา คือ หน่วยงานจัดน้ำดื่มให้ผู้มารับบริการระหว่างรอรับบริการทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ การเอาใจใส่ผู้มารับบริการทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ และด้านหน่วยงานจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ให้มีความพร้อมเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มารับบริการทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ การทำงานด้วยความละเอียดรอบคอบทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการได้รับใบเสร็จรับเงิน

ทุกครั้งที่ชำระเงินทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ และด้านหน่วยงานจัดที่นั่งสำหรับนั่งรอ การให้บริการทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการให้บริการ ด้วยกิจกรรมารยาทที่สวยงาม เรียบร้อยทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการให้บริการด้วยสีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการให้คำแนะนำที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ และด้านการให้คำแนะนำการให้บริการเข้าใจง่ายทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการทำงานอย่างเต็มความสามารถทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการสื่อสาร ชัดเจน เข้าใจง่าย ทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านหน่วยงานมีการประชาสัมพันธ์ข้อปฏิบัติ แนวทางว่าด้วยความปลอดภัยในการทำงานทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ และด้านการมีขั้นตอนการติดต่อราชการเป็นระเบียบ ไม่ยุ่งยาก ชับซ้อนจนเกินไปทำให้การบริการมีประสิทธิภาพเข้าใจง่าย ทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการกล่าวคำต้อนรับผู้มารับบริการ อย่างสุภาพทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการทำงานที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ และด้านหน่วยงานเก็บสายไฟอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ต่าง ๆ เป็นระเบียบเรียบร้อยทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการได้รับบริการทันทีที่ท่านต้องการทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการไม่แสดงอาการหงุดหงิดอารมณ์เสีย แม้ผู้มารับบริการ มีจำนวนมากทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านหน่วยงานมีช่องทางการติดต่อที่หลากหลาย เช่น Line, Facebook ฯลฯ ทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ และด้านวัสดุ อุปกรณ์ สำนักงาน มีความทันสมัยทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านเจ้าหน้าที่มีความรู้ในงานเป็นอย่างดีทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการทำงานที่ถูกต้อง สมบูรณ์ ครบถ้วนทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านหน่วยงานมีการปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามความต้องการของผู้มารับบริการ ทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ และด้านการไม่เรียกรับเงินหรือติดสินบนทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านการทำงานด้วยความกระตือรือร้นทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ และด้านผู้ใช้บริการได้รับความสะดวกในการให้บริการทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ และด้านเจ้าหน้าที่มีความสามารถที่หลากหลายทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ด้านเมื่อมีข้อสงสัย ชักถามเจ้าหน้าที่ให้ความรู้ความเต็มใจที่จะให้คำตอบทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

5. การให้บริการที่ดีนั้นสามารถส่งผลต่อประสิทธิภาพของการให้บริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสำนักงานเขต สัมพันธวงศ์ พบว่า มีตัวแปรอิสระ 6 ตัว คือ การให้บริการด้านความเชื่อถือได้ ด้านการเข้าถึงบริการ ด้านการสื่อสาร ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมั่นคง และด้านการสร้างสิ่งจำเป็นที่จับต้องได้ สามารถร่วมพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการให้บริการสำนักงานเขต

สัมพันธวงศ์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในของผู้มารับบริการ สำนักงานเขต
สัมพันธวงศ์ สามารถอภิปรายผลโดยแยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

การให้บริการ ด้านความเชื่อถือได้ สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ทำงานด้วยความละเอียด
รอบคอบ เชื่อถือได้ ผู้มารับบริการรู้สึกเชื่อใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ทุกครั้งที่มารับบริการ และเอกสารที่ทาง
ราชการออกให้ ถูกต้อง ครบถ้วน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พาราซูแมน (Parasuman. อังโน ประเสริฐ
เล็กสรรเสริญ 2545: 28) ที่กล่าวว่า หลักการบริการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความเชื่อถือได้ ซึ่งประกอบด้วย
ความสม่ำเสมอ ความพึงพอใจ ทำให้ผู้มารับบริการรู้สึกว่ามีใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่มีความละเอียด
รอบคอบ และมีความถูกต้อง

การให้บริการ ด้านการตอบสนอง สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่เต็มใจให้บริการ และเมื่อเห็นผู้มารับบริการ
เจ้าหน้าที่ที่มีความกระตือรือร้นที่จะให้บริการได้อย่างทันที แม้มีผู้มารับบริการเป็นจำนวนมาก เจ้าหน้าที่ไม่แสดง
อาการหงุดหงิด อารมณ์เสีย ทำให้ผู้มารับบริการเกิดความพึงพอใจในการมารับบริการที่สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์
ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พาราซูแมน (Parasuman. อังโน ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ 2545: 28) ที่กล่าวว่า
หลักการบริการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการตอบสนอง ซึ่งประกอบด้วย ความเต็มใจที่จะให้บริการ ความ
พร้อมที่จะให้บริการ การอุทิศเวลา การมีความต่อเนื่อง การปฏิบัติต่อผู้ใช้บริการเป็นอย่างดี

การให้บริการ ด้านความสามารถ สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่มีความรู้ทางด้านวิชาการต่องานที่ทำ และนอกจาก
งานที่ทำเจ้าหน้าที่มีความรู้ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเข้าใช้บริการทางอินเทอร์เน็ต
หรือทางแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น การยื่นคำร้องต่าง ๆ ทางอินเทอร์เน็ต การเข้าใช้งานทาง Line Faceboo เป็นต้น
ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พาราซูแมน (Parasuman. อังโน ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ 2545: 28) ที่กล่าวว่า
หลักการบริการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความสามารถ ซึ่งประกอบด้วย ศักยภาพในการให้บริการ ศักยภาพใน
การสื่อสาร ศักยภาพในความรู้วิชาการที่จะให้บริการ

4. การให้บริการ ด้านการเข้าถึงบริการ สรุปได้ว่า ผู้ใช้บริการได้รับความสะดวกในการให้บริการ เพราะ
เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความเสมอภาค อีกทั้งทางสำนักงานเขตฯมีช่องทาง การติดต่อที่หลากหลาย เช่น Line,
Facebook ฯลฯ และเมื่อผู้มารับบริการ มีข้อเสนอแนะ ทางสำนักงานเขตฯรับฟังถึงข้อเสนอแนะ มีการปรับปรุง
แก้ไข ให้เป็นไปตามความต้องการของผู้มารับบริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พาราซูแมน (Parasuman. อังโน
ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ 2545: 28) ที่กล่าวว่า หลักการบริการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการเข้าถึงบริการ
ซึ่งประกอบด้วย ผู้ใช้บริการเข้าใช้หรือรับใช้บริการได้รับสะดวก มีความเป็นระเบียบ มีขั้นตอนในการรับบริการไม่
ยุ่งยาก หรือไม่ซับซ้อนจนเกินไป ผู้ใช้บริการใช้เวลารอคอยน้อย เวลาที่ให้บริการเป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับผู้
ใช้บริการ อยู่ในสถานที่ที่ผู้รับบริการติดต่อได้สะดวก

5. การให้บริการ ด้านความสุภาพอ่อนโยน สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่กล่าวทักทายผู้มารับบริการด้วยความสุภาพ มีสีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้บริการด้วยความสุภาพอ่อนโยน มีกิจกรรมรยาทเรียบร้อย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พาราซูแมน (Parasuman.อ้างใน ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ 2545: 28) ที่กล่าวว่า หลักการบริการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความสุภาพอ่อนโยน ซึ่งประกอบด้วย การแสดงความสุภาพต่อผู้ใช้บริการ และการต้อนรับที่เหมาะสม

6. การให้บริการ ด้านการสื่อสาร สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่มีการติดต่อสื่อสารหรือให้คำแนะนำ ที่ชัดเจน เข้าใจง่าย เข้าใจตรงกัน เมื่อผู้มารับบริการมีข้อสงสัย ซักถาม เจ้าหน้าที่เต็มใจในการให้คำคำตอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พาราซูแมน (Parasuman.อ้างใน ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ 2545: 28) ที่กล่าวว่า หลักการบริการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย มีการสื่อสารที่แจ่มชัดและลักษณะงานที่ให้บริการ มีการอธิบายขั้นตอนการให้บริการ

7. การให้บริการ ด้านความซื่อสัตย์ สรุปได้ว่า สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ มีการทำงานที่มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ไม่มีการเรียกรับเงิน หรือติดสินบน และการชำระเงินทุกครั้ง ผู้รับบริการได้รับใบเสร็จรับเงิน ถึงแม้ผู้มารับบริการลืมสิ่งของ ผู้รับบริการมีความมั่นใจที่จะได้รับสิ่งของคืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พาราซูแมน (parasuman.อ้างใน ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ 2545: 28) ที่กล่าวว่า หลักการบริการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความซื่อสัตย์ มีคุณภาพของงานบริการ และมีความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือ

8. การให้บริการ ด้านความมั่นคง ปลอดภัย สรุปได้ว่า หน่วยงานมีการประชาสัมพันธ์ ข้อปฏิบัติแนวทางว่าด้วยความปลอดภัยในการทำงาน วัสดุ อุปกรณ์ ของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์มีความทันสมัย การจัดเก็บสายไฟของเครื่องใช้ไฟฟ้า ต่าง ๆ เป็นระเบียบ เรียบร้อย และสายไฟเครื่องใช้ไฟฟ้า ไม่มีการชำรุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พาราซูแมน (parasuman.อ้างใน ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ 2545: 28) ที่กล่าวว่า หลักการบริการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความมั่นคง ปลอดภัย ซึ่งประกอบด้วย ความปลอดภัยทางกายภาพ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ไฟฟ้า ต่าง ๆ มีสภาพพร้อมใช้งาน ไม่ชำรุดเสียหาย ทำให้ผู้มารับบริการรู้สึกปลอดภัยในด้านของเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ไฟฟ้าต่าง ๆ

9. การให้บริการ ด้านความเข้าใจ สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ให้ความสนใจ เอาใจใส่ ผู้มารับบริการ ให้คำแนะนำ การให้บริการเข้าใจง่าย และสำนักงานเขต สัมพันธวงศ์มีขั้นตอนการติดต่อราชการเป็นระเบียบ ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนจนเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พาราซูแมน (parasuman.อ้างใน ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ 2545: 28) ที่กล่าวว่า หลักการบริการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความเข้าใจ ซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้ผู้ใช้บริการ การให้คำแนะนำและเอาใจใส่ผู้ใช้บริการ การให้ความสนใจต่อผู้ใช้บริการ เมื่อเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำการให้บริการที่เข้าใจง่าย การติดต่อรับบริการครั้งต่อไปผู้รับบริการสามารถมารับบริการได้เองโดยไม่มีข้อสงสัย หรือซักถาม

10. การให้บริการ ด้านการสร้างสิ่งจำเป็นที่จับต้องได้ สรุปได้ว่า สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ จัดสถานที่ให้บริการ สะอาด สวยงาม มีที่นั่งสำหรับนั่งรอการให้บริการ มีบริการน้ำดื่มให้ผู้มารับบริการระหว่างรอรับบริการ มีการจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ให้มีความพร้อมเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มารับบริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ

พาราซูแมน (Parasuman.อ้างใน ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ 2545: 28) ที่กล่าวว่า หลักการบริการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการสร้างสิ่งที่จับต้องได้ ซึ่งประกอบด้วย การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมสำหรับการให้บริการ การเตรียมอุปกรณ์ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการ การจัดสถานที่ให้บริการสวยงาม สะอาด สร้างบรรยากาศให้สวยงาม ทำให้ผู้มารับบริการเกิดความผ่อนคลาย

ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการให้บริการของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

ประสิทธิภาพการให้บริการ ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค สามารถสรุปได้ว่า สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ ให้บริการตามลำดับใครมาก่อนได้รับบริการก่อน โดยการให้บริการนั้นไม่มีแบ่งชนชั้นวรรณะไม่มีการเลือกปฏิบัติ มีการบริการที่เป็นมาตรฐานเท่าเทียมกัน เจ้าหน้าที่แนะนำลำดับขั้นตอนของการให้บริการต่าง ๆ รวมถึงระยะเวลาในการให้บริการที่ประชาชนจะได้รับ อย่างละเอียด สอดคล้องกับแนวคิดของ มิลเลทท์ (1954) ที่กล่าวว่า การให้บริการอย่างเสมอภาค หมายถึงความยุติธรรมในการบริหาร งานภาครัฐที่มีฐานของความคิดว่าทุกคนเท่าเทียมกัน ดังนั้นประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติ อย่างเท่าเทียมกันในทุกแง่มุมของกฎหมายไม่มีการแบ่งแยกกีดกันใน การให้บริการประชาชนจะ ได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลที่ใช้มาตรฐานการให้บริการเดียวกัน

ประสิทธิภาพการให้บริการ ด้านการให้บริการที่ตรงเวลา สามารถสรุปได้ว่า สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ เปิด - ปิด เวลาทำการตามที่กำหนดไว้ แต่หากมีประชาชนมาติดต่อหลังเวลาทำการ เจ้าหน้าที่ยังให้บริการ ประชาชนด้วยความเต็มใจ มีความกระตือรือร้น และให้บริการด้วยความรวดเร็ว สอดคล้องกับแนวคิดของ มิลเลทท์ (1954) ที่กล่าวว่า การให้บริการที่ตรงเวลา หมายถึง ในการให้บริการจะต้องมองว่า การให้บริการจะต้องตรง เวลา ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐจะถือว่าไม่มีประสิทธิภาพเลย ถ้าไม่มีการตรงเวลาซึ่งจะสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน

ประสิทธิภาพการให้บริการ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ สามารถสรุปได้ว่า สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนที่มารับบริการ มีที่นั่งสำหรับรอรับบริการ มีช่องทางในการใช้บริการมี หลากหลายรูปแบบ จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการมีเพียงพอ และเจ้าหน้าที่มีความรู้ สามารถตอบคำถาม ชี้แจงข้อสงสัย ให้คำแนะนำแก่ผู้มารับบริการได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ มิลเลทท์ (1954) ที่กล่าวว่า การให้บริการอย่าง เพียงพอ หมายถึง การให้บริการจะต้องมีลักษณะ ที่มีจำนวนการให้บริการและสถานที่ให้บริการอย่างเหมาะสม มิลเลทท์ เห็นว่าความเสมอภาคหรือการตรงเวลาจะไม่มี ความหมายเลย ถ้ามีจำนวนการให้บริการที่ไม่เพียงพอ และสถานที่ตั้งที่ให้บริการสร้างความไม่ ยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับบริการ

ประสิทธิภาพการให้บริการ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง สามารถสรุปได้ว่า สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ เปิดให้บริการทุกวัน ยกเว้นวันหยุดราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์ เจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างสม่ำเสมอ มีการติดตาม งาน ทำให้ประชาชนที่มารับบริการเกิดความเชื่อมั่น ไว้วางใจ ปลอดภัยที่ได้มารับบริการที่สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ มิลเลทท์ (1954) ที่กล่าวว่า การให้บริการอย่างต่อเนื่อง คือ การให้บริการที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ โดยยึดประโยชน์ของสาธารณชนเป็นหลักไม่ใช่ยึดตามความพอใจของหน่วยงานที่ให้บริการว่าจะให้หรือหยุดบริการเมื่อใดก็ได้

ประสิทธิภาพการให้บริการ ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า สามารถสรุปได้ว่า สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์มีการอบรม พัฒนา ความรู้ ความสามารถ ของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการอยู่เสมอ พร้อมให้คำแนะนำสิ่งต่าง ๆ ที่ประชาชนไม่ทราบในการมาติดต่องาน อีกทั้งมีการปรับปรุง แก้ไข พัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ให้มีความทันสมัย มีความรวดเร็วในการใช้งาน สอดคล้องกับแนวคิดของ มิลเลทท์ (1954) ที่กล่าวว่า การให้บริการอย่างก้าวหน้า คือ การให้บริการที่มีการปรับปรุง คุณภาพและผลการปฏิบัติงาน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การเพิ่มประสิทธิภาพหรือความสามารถที่จะทำหน้าที่ได้มากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรเท่าเดิม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้มารับบริการ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ ได้ค้นพบองค์ความรู้การให้บริการ และประสิทธิภาพการให้บริการ โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

จากการวิจัยพบว่า ผู้มารับบริการมีความคิดเห็นในการให้บริการของสำนักงานเขต สัมพันธวงศ์ ด้านการตอบสนอง ด้านความสามารถ ด้านความสุภาพอ่อนโยน ด้านความเข้าใจต่อผู้มารับบริการอยู่ในระดับต่ำ จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงการให้บริการดังนี้

1. ด้านการตอบสนอง สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ ควรจัดอบรมเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ ในเรื่องของการให้บริการ โดยให้บริการด้วยความเต็มใจ ดูแล เอาใจใส่ ผู้มารับบริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ แม้จะมีผู้มารับบริการเป็นจำนวนมาก ก็มีกระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ โดยไม่แสดงสีหน้า ท่าทาง หงุดหงิดใส่ผู้มารับบริการ
2. ด้านความสามารถ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ ควรมีนโยบายเสริมสร้างความรู้ ให้เจ้าหน้าที่ที่มีโอกาสได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านต่าง ๆ เช่นด้านการให้บริการ ด้านกฎหมาย ด้านเทคโนโลยี เป็นต้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีความรู้ที่หลากหลาย ก้าวทันตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดให้กับเพื่อนร่วมงาน เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานหรือนำเอาความรู้อันได้มาแนะนำให้กับผู้ที่มารับบริการต่อไป
3. ด้านความสุภาพอ่อนโยน เจ้าหน้าที่ควรให้บริการประชาชนหรือผู้มารับบริการด้วยความสุภาพอ่อนโยน มีสีหน้ายิ้มแย้ม แจ่มใส กล่าวทักทายผู้มารับบริการด้วยคำว่า “สวัสดีครับ/ค่ะ”
4. ด้านความเข้าใจ เจ้าหน้าที่ควรให้คำแนะนำ ชี้แจง ขั้นตอนการติดต่อราชการที่เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยากหรือซับซ้อนจนเกินไป ให้ความสนใจกับผู้มารับบริการ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้มารับบริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมการให้บริการตามความต้องการของประชาชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะของประชาชนที่มารับบริการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ เท่านั้น และเพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์กับสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ จึงควรทำการศึกษาให้ครอบคลุมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ของแต่ละเขตพื้นที่ ของแต่ละเขต เพื่อนำผลวิจัยที่ได้จากการทำแบบสอบถามมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการให้บริการ ของหน่วยงาน กรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานแก่ข้าราชการและลูกจ้าง รวมทั้งบุคลากรของกรุงเทพมหานคร ให้มีการบริการที่ดี มีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุด และสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจต้องการศึกษาและในการทำวิจัยในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัณฑ์เอนก ลีแดง. (2554). *ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการของ ธนาคารกรุงเทพ สาขา หนองมน*. ชลบุรี: ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กฤษมันต์ วัฒนานรงค์. 2542. *มัลติมีเดีย*. สารานุกรมศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต. (2554). *คุณภาพการให้บริการ : มุมมองในเชิงวิชาการ*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2562, จาก http://www.tpa.or.th/writer/read_this_book_topic.php?bookID=1285
- คำนวนณ เลาไพบุลย์กิจเจริญ. (2555). *ประสิทธิผลในการให้บริการสาธารณะขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาการให้บริการสาธารณะของเทศบาล ตำบลหมอนนาง อำเภอพนสนิม*. ชลบุรี: งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิภาพร ทองสุข. (2557). *ความพึงพอใจของผู้รับบริการงานจัดเก็บรายได้จากองค์กร บริการส่วน ตำบลนายายอาม อำเภอ นายายอาม*. จันทบุรี: การค้นคว้า อีสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เบญญาภา แจ้งเวชฉาย. (2559). *คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร รถไฟฟ้า BTS ใน กรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอีสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- บุญเลิศ รักเพชร. 2552. *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบล ห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขา รัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ปิ่นณวัชร พัชรวัลย์. (2558). *ความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการ และการรับรู้ภาพลักษณ์ธนาคาร เฉพาะ กิจ ที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอีสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปุณยภาพัชร อางหาญ. (2555). *ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการของธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน) สาขาจันทบุรี*. จันทบุรี: ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

พนิดา เพชรรัตน์. (2556). *คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เสียภาษี* อากร สำนักงาน
สรรพากรพื้นที่นครราชสีมา 2. การศึกษาค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
มงคลอีสาน.

พิสิทธิ์ พิพัฒน์โกคากุล. (2560). *การบริการอย่างมีคุณภาพ (Service Quality)*. สืบค้นเมื่อ
12 มีนาคม 2562, จาก [http://www.impressionconsult.com/web/index.php/articles/161-
servicequality.html](http://www.impressionconsult.com/web/index.php/articles/161-servicequality.html)

มนูญ ประจิดร์. 2551. *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล* จังหวัด
นครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครราชสีมา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ. สืบค้นเมื่อ

17 กุมภาพันธ์ 2562. จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B9%8C%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%81%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%96%E0%B8%B4%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B8%9B%E0%B9%81%E0%B8%9A%E0%B8%9A%E0%B8%9E%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%A8%E0%B8%A9> 131

วิจิต ทองนวด. (2556). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบล เกาะขวาง อำเภอเมืองจันทบุรี*. จันทบุรี: ปัญหาพิเศษรัฐ ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมาท เชื้อทอง. 2550. *ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการจัดบริการสาธารณะ: ศึกษาเฉพาะ กรณีเทศบาลตำบลพระอินราชา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตร

มหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สาวิตรี แถมเงิน. 2554. *ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการของเทศบาล ตำบลบัวงาม อำเภอคำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุคนธ์ อันทอง. (2560). *ปัจจัยความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อคุณภาพให้บริการระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี*. การค้นคว้า อิสระบริหารธุรกิจ
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคาแหง.

สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์. *การบริการ*. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2562, จาก <http://www.bangkok.go.th/samphanthawong/page/sub/12016/%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3>

คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร
สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

THE QUALITY OF WORK LIFE AND ORGANIZATIONAL COMMITMENT OF
PERSONNEL AT SAIMAI DISTRICT OFFICE, BANGKOK METROPOLIS

สิริพร มุลเมือง

SIRIPORN MOONMUANG

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม (2) ศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรของสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร จำนวน 245 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นคุณภาพชีวิตในการทำงานระดับดีมาก ได้แก่ ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ด้านสภาพการทำงานที่คำนึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ
2. ความผูกพันต่อองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นระดับดีมาก ได้แก่ ความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร
3. คุณภาพชีวิตในการทำงานในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างต่ำ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
4. ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรมี 2 ปัจจัย คือ โอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล ลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิตในการทำงาน, ความผูกพันต่อองค์กร

Abstract

This research aims to study (1) the quality of work of personnel at SaiMai District office (2) the Organizational commitment of personnel at SaiMai District office (3) the relation between quality of work life and organizational commitment of personnel at SaiMai District office

The sample population consisted of two hundred forty personnel at SaiMai District office. The instrument was questionnaire. Statics were frequency, percentage, average, standard deviation, the test of Pearson Product Moment Correlation Coefficient and Multiple Regression Analysis was administered

Results are as follows:

1. The level of overall quality of work life as a whole was at the high level .When considering each side,it was found that the mean of opinion about quality of work life on constitutionalism in work organization, social integration in work organization, immediate opportunity to use and develop human capacities , work and the total life space, the social relevance of the work life and safe and healthy working conditions.

2. The level of overall organization commitment as was at the high level. When considering each side, it was found that the mean of opinion about organization commitment that trust in accepting of organizational goals and values.

3. Overall the quality of working life are relatively low and positively related with personnel commitment of SaiMai District office at statistically significant level of 0.05.

4.The quality of work life factors affecting organizational commitment was found that development of human capacities and social relevance of work life at statistically significant level of 0.05.

Keyword : Quality of work life, Organizational commitment

บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีถูกนำมาช่วยให้การทำงานในยุคใหม่มีความสะดวกรวดเร็ว เชื่อมโยงถึงกันได้มากทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพได้ผลงานที่มีคุณภาพ ทำให้โลกธุรกิจมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เกิดการแข่งขันทางธุรกิจมากขึ้น เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งทางการตลาด และพยายามหาข้อได้เปรียบในการแข่งขันมาใช้ในทางธุรกิจ ดังนั้นองค์กรมีความจำเป็นที่ต้องจะต้องปรับตัวเพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เพราะองค์กรถูกขับเคลื่อนด้วยคน สิ่งที่คุณคิด สิ่งที่คุณเชื่อ สิ่งที่คุณลงมือทำ รวมไปถึงเหตุผลที่คุณเลือกมาทำงานในองค์กร ล้วนแต่เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้วยกันทั้งสิ้น การทำงานอยู่ร่วมกัน ก็เหมือนสังคมสังคมหนึ่ง ที่จำเป็นต้องมีกฎ กติกาในการอยู่ร่วมกัน แต่การทำงานในโลกดิจิทัลจำเป็นต้องมีมากกว่ากฎกติกานั้นคือวัฒนธรรมองค์กร วัฒนธรรมองค์กรสร้างได้จากกลุ่มคนที่มีความเชื่อมั่นในการขับเคลื่อนองค์กรไปในทิศทางเดียวกัน การคัดเลือกบุคคลสำหรับองค์กรเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ใช่เพียงแค่คนที่สามารถทำงานได้ แต่เป็นคนที่มีความวิสัยทัศน์และความเชื่อไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในเรื่องของการทำงานรวมถึงเรื่องทัศนคติในการใช้ชีวิต เพราะคนเหล่านี้ไม่ได้ต้องการทำงานเพื่อเงินเพียงอย่างเดียว แต่คนเหล่านี้มีเป้าหมายที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง มีความเชื่อที่จะเป็นในสิ่งต่างๆที่ตัวเองคาดหวัง และต้องการโอกาสที่จะได้ใช้ความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงาน รวมถึงการเปิดโอกาสในการใช้ชีวิต องค์กรที่ดีต้องสามารถเข้าใจถึงวิถีคิด มีเป้าหมายร่วมกัน และตอบโจทย์ความคาดหวังของกลุ่มคนยุคดิจิทัล

ดังนั้นความพยายามที่จะให้องค์กรขับเคลื่อนต่อไปนั้นจึงเกิดแนวคิดเรื่องการดำรงรักษาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่า โดยคำนึงการเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากรรวมถึงพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานให้เหมาะสม เช่น การเพิ่มค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม สภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ มีความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ได้รับโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของตนเอง รวมทั้งมีการบูรณาการทางสังคมหรือทำงานร่วมกันและประชาธิปไตยในองค์กรเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตด้านอื่น ก่อให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความพึงพอใจในงานและส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรได้ ซึ่งความผูกพันต่อองค์กรมีความสำคัญกับความอยู่รอดขององค์กรที่เป็นตัวชี้วัดประสิทธิผลขององค์กร และยังสามารถแสดงถึงแนวโน้มในความตั้งใจของบุคคลที่จะคงอยู่หรือลาออกจากองค์กรได้ องค์กรที่มีสภาพเอื้อให้เกิดคุณภาพชีวิตการทำงานย่อมจะให้ผลผลิตขององค์กรทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ การเสริมสร้างความผูกพันให้กับบุคลากรภายในองค์กรหรือหน่วยงาน ผู้บริหารต้องเรียนรู้ปัจจัยที่เสริมสร้างให้เกิดความผูกพันในองค์กร ประเมินค่าความผูกพันของพนักงานต่อองค์กรอย่างถูกวิธี พัฒนาแผนการเสริมสร้างความผูกพันในองค์กร กระตุ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างความผูกพันในองค์กร ตอบแทนพนักงานที่ดีด้วยรางวัลที่เหมาะสม ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งที่จะสามารถทำให้บุคลากรมีความรัก มีความจงรักภักดี รู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง และพร้อมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร ทำให้อยู่กับองค์กรได้นานเพราะความผูกพันต่อองค์กรมีความสัมพันธ์กับการที่บุคลากรมีความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความตั้งใจทุ่มเทให้กับการปฏิบัติงานอันเป็นประโยชน์กับองค์กร

สำนักงานเขตสายไหม เป็นหน่วยงานราชการปฏิบัติงานในด้านบริการประชาชน ในการให้บริการสาธารณะภายในพื้นที่รับผิดชอบ และการบริการด้านต่าง ๆ ตามที่มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบัญญัติ ให้อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานไว้ในการพัฒนากระบวนการทำงาน สำนักงานเขตสายไหมมุ่งผลสัมฤทธิ์ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตอบสนองต่อประชาชนมากที่สุด

ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร จึงมีความสนใจเพื่อที่จะศึกษาว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรในปัจจุบันอยู่ในระดับใด ซึ่งผลการศึกษาจะทำให้ทราบว่าองค์กรกำลังประสบปัญหาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรหรือไม่ เพื่อพิจารณาหาทางแก้ไขและเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต ในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม
2. เพื่อศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม

สมมติฐานของการวิจัย

1. คุณภาพชีวิตในการทำงานมีผลต่อความผูกพันในองค์กร
2. การได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอในการทำงานและยุติธรรมมีผลต่อความผูกพันในองค์กร
3. สภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพมีผลต่อความผูกพันในองค์กร
4. ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงานมีผลต่อความผูกพันในองค์กร
5. โอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคลมีผลต่อความผูกพันในองค์กร
6. การบูรณาการทางสังคมหรือทำงานร่วมกันมีผลต่อความผูกพันในองค์กร
7. ประชาธิปไตยในองค์กรมีผลต่อความผูกพันในองค์กร
8. ความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัวมีผลต่อความผูกพันในองค์กร
9. ลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมีผลต่อความผูกพันในองค์กร

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

คุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Working Life) หมายถึง ความรู้สึกของพนักงานซึ่งได้รับจากประสบการณ์การทำงาน ทำให้เกิดความพอใจมีความสุขในการทำงานและมีสุขภาพจิตที่ดี คุณภาพชีวิตในการ

ทำงานเป็นการตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของบุคลากรในองค์กร ซึ่งจะส่งผลให้พนักงานเกิดความสุข ความมั่นคง เมื่อเกิดความรู้สึกที่ดีต่องานจะส่งผลดีต่อทั้งตัวบุคคลและองค์กร สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรตามที่ได้ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงเลือกแนวคิดของ Walton (1973, pp. 12-16 อ้างถึงใน ปวีณา กรุงพลี, 2553) ที่มีองค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่

1. การได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่เพียงพอและยุติธรรม (Adequate and fair compensation) คือ ค่าตอบแทนที่ได้รับจากการปฏิบัติงานนั้น จะต้องมีความเพียงพอในการดำรงชีวิตตามมาตรฐานการครองชีพที่สมเหตุสมผลในสังคมนั้น ๆ สำหรับค่าตอบแทนที่มี ความยุติธรรม ก็เกิดจากการเปรียบเทียบค่าตอบแทนจากการทำงานในตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบที่คล้ายคลึงกัน หรือเปรียบเทียบจากผลการปฏิบัติงานที่เท่าเทียมกัน

2. สภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ (Safe and healthy working condition) ผู้ปฏิบัติงานไม่ควรอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี ทั้งต่อร่างกายและการทำงาน ควรจะมีข้อกำหนดในการทำงานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งรวมถึงการควบคุมเกี่ยวกับเสียงการรบกวนทางสายตา

3. ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน (Growth and security) ควรให้ความสนใจ การให้พนักงานได้รักษาหรือเพิ่มความสามารถในการทำงานของเขา มากกว่าที่จะคอยเป็นผู้นำให้เขาทำตามจะต้องมีการมอบหมายงานใหม่หรืองานที่ต้องใช้ความรู้และทักษะที่เพิ่มขึ้นอีก ในอนาคต จะต้องเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาภายในองค์กรในสายงาน รวมถึงสมาชิก ในครอบครัวด้วย

4. โอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล (Development of human capacities) คือ โอกาสในการพัฒนาและการใช้ความสามารถของพนักงานในการปฏิบัติงานตามทักษะ และความรู้ที่มี ซึ่งจะทำให้พนักงานรู้สึกว่ามีคุณค่าและรู้สึกท้าทายในการทำงาน ได้ใช้ความสามารถในการทำงานเต็มที่ รวมทั้งความรู้สึกว่า มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

5. การบูรณาการทางสังคม หรือการทำงานร่วมกัน (Social integration) คือ การที่ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกว่ามีคุณค่า ได้รับการยอมรับ และร่วมมือกันทำงานจากกลุ่มเพื่อนร่วมงาน รู้สึกว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อนร่วมงาน มีการเปิดเผยตนเอง มีบรรยากาศในการทำงานที่ดี ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะในหน่วยงาน ปราศจากการมีอคติและการทำลายซึ่งกันและกัน

6. ประชาธิปไตยในองค์กร (Constitutionalism) คือ พนักงานมีสิทธิอะไรบ้าง และจะปกป้องสิทธิของตนเองได้อย่างไร ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมขององค์กรนั้น ๆ ว่า มีความเคารพในสิทธิส่วนตัวมากน้อยเพียงใด ยอมรับในความขัดแย้งทางความคิด รวมทั้งวางมาตรฐานการให้ผลตอบแทนที่ยุติธรรมแก่พนักงาน และมีการจัดเตรียมงานให้เกิด ความเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กัน

7. ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว (Total life space) คือ บุคคลจะต้องจัด ความสมดุลให้เกิดขึ้นในชีวิต โดยจะต้องจัดสรรบทบาทให้สมดุล ได้แก่ การแบ่งเวลา อาชีพ การเดินทาง ซึ่งจะต้องมีส่วนที่เหมาะสมระหว่างการใช้เวลาว่างของตนเองและครอบครัว รวมทั้งความก้าวหน้าในอาชีพ

8. ลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (Social relevance) คือ การที่พนักงาน มีความรู้สึก ว่า กิจกรรมหรืองานที่ทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้ง องค์กรของตนได้ทำประโยชน์ให้สังคม เป็นการเพิ่มคุณค่าความสำคัญของอาชีพและเกิดความรู้สึกภูมิใจในองค์กรของตนเอง ตัวอย่างเช่น ความรู้สึกของพนักงานที่รู้ว่าหน่วยงาน ของตนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านการผลิต การกำจัดของเสีย วิธีการด้านการตลาด การฝึกปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ด้านการเมืองและอื่น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร

(Steers, 1977, p. 46) ความผูกพันต่อองค์กร (Employee Engagement) หมายถึง ความรู้สึกของ ผู้ปฏิบัติงานที่แสดงตนเป็นหนึ่งเดียวกับ องค์กร มีค่านิยมที่กลมกลืนกับสมาชิกองค์กรคนอื่นและเต็มใจที่จะอุทิศกำลังกายและกำลังใจเพื่อปฏิบัติภารกิจขององค์กร ประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร หมายถึงความรู้สึกเห็น ด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กรที่กำหนด

2. ความเต็มใจที่จะใช้ความพยายามอย่างเต็มกำลังสามารถเพื่อประโยชน์ขององค์กร หมายถึง การยอมเสียสละเวลา กำลังกาย กำลังความคิดและสิ่งต่าง ๆ ให้แก่การทำงานอย่างเต็มที่โดยมุ่งหวังให้งานที่ปฏิบัติ นั้นประสบความสำเร็จอย่างมีคุณภาพในระยะเวลาที่กำหนดซึ่งจะผลถึงความสำเร็จและเป็นผลดีต่อองค์กรในภาพรวม

3. ความต้องการที่จะคงอยู่เป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป หมายถึงความต้องการที่ จะอยู่ปฏิบัติงานในฐานะเป็นพนักงาน เจ้าหน้าที่คนหนึ่งขององค์กรอย่างแน่วแน่ ไม่คิดหรือมีความ ต้องการที่จะลาออกจากการเป็นสมาชิกภาพขององค์กรไม่ว่าจะเป็นการลาออกเพื่อไปประกอบ อาชีพอื่นหรือโยกย้ายไปปฏิบัติงานในหน่วยงานอื่น

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

คุณภาพชีวิตในการทำงาน

๑. การได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่เพียงพอและยุติธรรม
๒. สภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ
๓. ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน
๔. โอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล
๕. การบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน
๖. ประชาธิปไตยในองค์กร
๗. ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว
๘. ลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ตัวแปรตาม

ความผูกพันต่อองค์กร

๑. ความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร
๒. ความเต็มใจที่จะพยายามอย่างเต็มความสามารถเพื่อประโยชน์ขององค์กร
๓. ความต้องการที่จะคงอยู่เป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาวิจัย

ที่มา. จากการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการและลูกจ้าง สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร มีจำนวน 631 คน เนื่องจากทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้นผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970:896) โดยมีระดับความเชื่อมั่นอยู่ที่ 95% และสัดส่วนของการคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้เท่ากับ 5% จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 245 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

- 1.1 การได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่เพียงพอและยุติธรรม
- 1.2 สภาพการทำงานที่คำนึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ
- 1.3 ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน
- 1.4 โอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล
- 1.5 การบูรณาการทางสังคมหรือทำงานร่วมกัน
- 1.6 ประชาธิปไตยในองค์การ
- 1.7 ความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว
- 1.8 ลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

- 2.1 ความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์การ
- 2.2 ความเต็มใจที่จะพยายามอย่างเต็มความสามารถเพื่อประโยชน์ขององค์การ
- 2.3 ความต้องการที่จะคงอยู่เป็นสมาชิกขององค์การต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดลำดับเนื้อหาแบบสอบถามให้ครอบคลุมข้อมูลที่ต้องการ ซึ่งประกอบด้วยแบบสอบถามปลายปิด (Close-Ended Questionnaire) ได้แก่ คำถามเลือกตอบ (Check list) แบบมาตรฐานส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยแบ่งเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ ประเภทบุคลากร และระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน มีข้อคำถามรวมทั้งหมด 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานจำนวน 8 ด้าน จำนวน 40 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ได้แก่

1. การได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่เพียงพอและยุติธรรม
2. สภาพการทำงานที่คำนึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ
3. ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน
4. โอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล
5. การบูรณาการทางสังคมหรือทำงานร่วมกัน
6. ประชาธิปไตยในองค์กร
7. ความสมดุลระหว่างชีวิตงานและชีวิตส่วนตัว
8. ลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร จำนวน 3 ด้าน จำนวน 15 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ได้แก่

1. ความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร
2. ความเต็มใจที่จะพยายามอย่างเต็มความสามารถเพื่อประโยชน์ขององค์กร
3. ความต้องการที่จะคงอยู่เป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป

การสร้างเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร เพื่อนำมากำหนดกรอบและขอบเขตเนื้อหาในการสร้างแบบสอบถาม

2. กำหนดคำนิยามศัพท์เฉพาะ เพื่อใช้เป็นกรอบในร่างข้อคำถาม

3. ร่างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับประเด็นคุณภาพชีวิตในการทำงาน และประสิทธิผลในการทำงานของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม ในแต่ละด้านให้เหมาะสมกับเนื้อหาโดยพิจารณาจากเอกสาร ตำรา บทความ และหลักการทางวิชาการ

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดที่กำหนด นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความครบถ้วน ความถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาการวิจัย เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขตามอาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำเพิ่มเติม

5.ปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะที่อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำตรวจสอบความถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย

6.นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรจำนวน 30 คน และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)โดยหาวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient)

7.คำนวณค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach

8.นำแบบสอบถามที่ผ่านกระบวนการทดสอบเครื่องมือแล้วมาสำเนาเอกสารเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูล
การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีแจกแบบสอบถามโดยดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามให้กับบุคลากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 245 ชุด พร้อมชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย ตลอดจนลักษณะของแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างทราบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน แล้วจึงทำการตอบแบบสอบถามโดยจะให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง

2.เมื่อได้รับแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ต่อไป

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.การตรวจสอบข้อมูล โดยตรวจทานดูความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับ เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ ครบถ้วน พร้อมทั้งนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้องด้วยโปรแกรม Microsoft Excel

2.การลงรหัส ทำการลงรหัสข้อมูลตามที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจากข้อมูลในแบบสอบถามด้วยโปรแกรม Microsoft Excel

3.การประมวลโดยใช้คอมพิวเตอร์ นำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้ลงรหัสไว้แล้วในโปรแกรม Microsoft Excel มาเข้าโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows เพื่อประมวลผล

4.นำผลของข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลไปนำเสนอด้วยสถิติ

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 61.6 อายุระหว่าง 35-45 ปี จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 43.7 สถานภาพสมรส /อยู่ด้วยกัน จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 79.2 การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 179คน คิดเป็นร้อยละ 73.1 รายได้ 10,000 -20,000 บาท จำนวน 130 คน คิดเป็น

ร้อยละ 53.1 ประเภทบุคลากรเป็นข้าราชการ จำนวน 121คน คิดเป็นร้อยละ 49.4 ระยะเวลาปฏิบัติงาน 5-10 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 34.3

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นระดับดีมาก ได้แก่ ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ($\bar{X} = 4.41$) ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ($\bar{X} = 4.27$) ด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล ($\bar{X} = 4.26$) ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ($\bar{X} = 4.26$) ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ($\bar{X} = 4.21$) ด้านสภาพการทำงานที่คำนึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ($\bar{X} = 4.22$) และอยู่ในระดับดี ได้แก่ ด้านการได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่เพียงพอและยุติธรรม ($\bar{X} = 4.19$) และด้านความมั่นคงและก้าวหน้าในการทำงาน ($\bar{X} = 4.09$) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นระดับดีมาก ได้แก่ ด้านความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ($\bar{X} = 4.28$) และอยู่ในระดับดี ได้แก่ ด้านความเต็มใจที่จะพยายามอย่างเต็มความสามารถเพื่อประโยชน์ขององค์กร ($\bar{X} = 4.20$) และด้านความต้องการที่จะคงอยู่เป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป ($\bar{X} = 4.20$) ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 คุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.375 แสดงว่ามีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าบุคลากรมีคุณภาพชีวิตในการทำงานในภาพรวมดีขึ้น จะมีความผูกพันต่อองค์กรเพิ่มขึ้นในระดับค่อนข้างต่ำ

สมมติฐานที่ 2 คุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกับความผูกพันต่อองค์กรมีตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ คุณภาพชีวิตในการทำงานด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล และด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม สามารถร่วมพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลกับความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถร่วมพยากรณ์ได้ร้อยละ 24.4 ($R^2 = 0.244$) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.269

สรุปและข้อเสนอแนะ

คุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ดังนี้

ด้านการได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่เพียงพอและยุติธรรมมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การได้รับเงินเดือนและค่าตอบแทนเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ตามวุฒิการศึกษาและตำแหน่งงาน จึงส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1973, pp. 12-16 อ้างถึงใน ปวีณา กรุงพลี, 2553) คือ ค่าตอบแทนที่ได้รับจากการปฏิบัติงานนั้นจะต้องมีความเพียงพอในการดำรงชีวิตตามมาตรฐานการครองชีพที่สมเหตุสมผลในสังคมนั้น ๆ สำหรับค่าตอบแทนที่มี ความยุติธรรม ก็เกิดจากการเปรียบเทียบค่าตอบแทนจากการทำงานในตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบที่คล้ายคลึงกัน หรือเปรียบเทียบจากผลการปฏิบัติงานที่เท่าเทียมกัน

ด้านสภาพการทำงานที่คำนึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าบุคลากรมีอุปกรณ์และเครื่องมือที่สะดวกในการทำงาน รวมทั้งมีสถานที่ทำงานสะอาด ปลอดภัย และมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก มีการตกแต่งภูมิทัศน์สวยงาม ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรจึงส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1973, pp. 12-16 อ้างถึงใน ปวีณา กรุงพลี, 2553) คือ ผู้ปฏิบัติงานไม่ควรอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี ทั้งต่อร่างกายและการทำงาน ควรจะมีข้อกำหนดในการทำงานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งรวมถึงการควบคุม เกี่ยวกับเสียง การรบกวนทางสายตา

ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การมีโอกาสได้รับมอบหมายงานที่ต้องใช้ความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น และก้าวหน้าในตำแหน่งที่สูงขึ้น จึงส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1973, pp. 12-16 อ้างถึงใน ปวีณา กรุงพลี, 2553) คือ ควรให้ความสนใจ การให้พนักงานได้รับการศึกษาหรือเพิ่มความสามารถในการทำงานของเขา มากกว่าที่จะคอยเป็นผู้นำให้เขาทำ

ตามจะต้องมีการมอบหมายงานใหม่หรืองานที่ต้องใช้ความรู้และทักษะที่เพิ่มขึ้นอีก ในอนาคต จะต้องเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาภายในองค์กร ในสายงาน รวมถึงสมาชิก ในครอบครัวด้วย

ด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ การที่บุคลากรมีโอกาสได้เข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอย่างสม่ำเสมอ ทำให้บุคลากรได้พัฒนาศักยภาพของตนเองและได้นำมาประโยชน์ในการทำงาน ไม่ส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กร และไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1973, pp. 12-16 อ้างถึงใน ปวีณา กรุงพลี, 2553) คือ โอกาสในการพัฒนาและการใช้ความสามารถของพนักงานในการปฏิบัติงานตามทักษะ และความรู้ที่มี ซึ่งจะทำให้พนักงานรู้สึกว่ามีคุณค่าและรู้สึกท้าทายในการทำงาน ได้ใช้ความสามารถในการทำงานเต็มที่ รวมทั้งความรู้สึกว่า มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกันไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ การที่บุคลากรได้ทำงานร่วมกันเกิดความร่วมมือสมัครสมานสามัคคี มีบรรยากาศเป็นกันเอง เพื่อนร่วมงานคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันเวลางานมีปัญหา ไม่ส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กร และไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1973, pp. 12-16 อ้างถึงใน ปวีณา กรุงพลี, 2553) คือ การที่ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกว่ามีคุณค่าได้รับการยอมรับ และร่วมมือกันทำงานจากกลุ่มเพื่อนร่วมงาน รู้สึกว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อนร่วมงาน มีการเปิดเผยตนเอง มีบรรยากาศในการทำงานที่ดี ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะในหน่วยงาน ปราศจากการมีอคติและการทำลายซึ่งกันและกัน

ด้านประชาธิปไตยในองค์กรไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ หน่วยงานเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน เคารพในสิทธิส่วนบุคคล และไม่ก้าวท้าวในเรื่องส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับงาน ไม่ส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กร และไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1973, pp. 12-16 อ้างถึงใน ปวีณา กรุงพลี, 2553) คือ พนักงานมีสิทธิอะไรบ้าง และจะปกป้องสิทธิของตนเองได้อย่างไร ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมขององค์กรนั้น ๆ ว่า มีความเคารพในสิทธิส่วนตัวมากน้อยเพียงใด ยอมรับในความขัดแย้งทางความคิด รวมทั้งวางมาตรฐานการให้ผลตอบแทนที่ยุติธรรมแก่พนักงาน และมีการจัดเตรียมงานให้เกิดความเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กัน

ด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัวมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ บุคลากรมีเวลาสำหรับการพักผ่อนอย่างเพียงพอที่บ้าน หลังเวลาเลิกงานหรือวันหยุดเสมอ จึงส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1973, pp. 12-16 อ้างถึงใน ปวีณา กรุงพลี, 2553) คือ บุคคลจะต้องจัด ความสมดุลให้เกิดขึ้นในชีวิต โดยจะต้องจัดสรรบทบาทให้สมดุล ได้แก่ การแบ่งเวลา อาชีพ การเดินทาง ซึ่งจะต้องมีสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างการใช้เวลาว่างของตนเองและครอบครัว รวมทั้งความก้าวหน้าในอาชีพ

ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ บุคลากรมีความเสียสละและยินดีที่จะมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้กับสังคม เนื่องจากองค์กรเป็นหน่วยงานที่ให้บริการประชาชนและทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้กับสังคมอยู่เสมอๆ จึงส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1973, pp. 12-16 อ้างถึงใน ปวีณา กรุงพลี, 2553) คือ การที่พนักงาน มีความรู้สึกว่า กิจกรรมหรืองานที่ทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้ง องค์กรของตนได้ทำประโยชน์ให้สังคม เป็นการเพิ่มคุณค่า ความสำคัญของอาชีพและเกิดความรู้สึกภูมิใจในองค์กรของตนเอง ตัวอย่างเช่น ความรู้สึกของพนักงานที่รับรู้ว่า หน่วยงาน ของตนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านการผลิต การกำจัดของเสีย วิธีการด้านการตลาด การฝึกปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ด้านการเมืองและอื่น ๆ

ดังนั้น คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย การได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่เพียงพอในและยุติธรรม สภาพการทำงานที่คำนึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ความมั่นคงและความก้าวหน้าในการทำงาน ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว ลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร และคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล และด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตในการวิจัยอยู่ในสำนักงานเขตสายไหม ดังนั้นควรทำการศึกษาให้ครอบคลุมทุกสำนักงานเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรต่อไป

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่คาดว่าจะสามารถร่วมอธิบายคุณภาพชีวิตในการทำงานได้ เช่น ความสามารถในการทำงาน การปรับเปลี่ยนนโยบาย หรือความพึงพอใจในงาน เป็นต้น

3. ควรศึกษาถึงตัวแปรอื่นที่เป็นข้อมูลทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรกับปัจจัยสู่ความมีประสิทธิภาพขององค์กรเพื่อทำการขยายผลเพิ่มเติม ความศรัทธาในอาชีพ อุดมการณ์จากสถาบันการศึกษา วัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศในการทำงาน รวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เป็นต้น เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการอุทิศตนให้แก่การปฏิบัติงานและส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรอีกด้วย

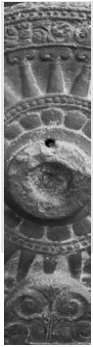
เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา บุญเพลิง. (2554). *คุณภาพชีวิตการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาล จังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- การเกิด อนันต์นาวิณุสรณ์. (2552) *คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ ในกลุ่มอุตสาหกรรมสุวินทวงศ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- แก้วตา ผู้พัฒนาพงศ์. (2560). *คุณภาพชีวิตการทำงานของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยไทย*. *คุณนิตินิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- จริยาพรรณ แก้วสุวรรณ. (2555) *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรโรงพยาบาลทันตกรรม คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- จุฑาทพร กบิลพัฒน์. (2524). *คุณภาพชีวิตการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*. *ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชญาณิศ นิลแจ้ง. (2550). *การศึกษาการละเมิดสัญญาทางจิตวิทยา ความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร และความตั้งใจที่จะลาออกของพนักงานประจำและพนักงานชั่วคราวในบริษัทยานยนต์แห่งหนึ่ง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรภัทร ชติยะหล้า. (2555). *คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน*. การค้นคว้าอิสระ ร.ม.(รัฐประศาสนศาสตร์).เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยนอร์ท
- ปวีณา กรุงพลี.(2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของเจ้าหน้าที่สำนักศึกษาปณ.วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต,สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*
- ปาริชาติ บัวเป็ง. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัท ใด กิ้น อินดัสทรีส์ ประเทศไทย (จำกัด)*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- พงศ์ภัค วังเร็ว.(2559). *คุณภาพชีวิตการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรของเจ้าหน้าที่สำนักคุมประพฤติจังหวัดสมุทรปราการ*.วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยบูรพา
- พิสิฏฐ วงศ์นาคนากร. (2549). *คุณชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารหลวงไทย จำกัด (มหาชน) : ศึกษาเฉพาะกรณีสาขาในสังกัดสำนักงานเขต 1.*

- วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต (คหกรรมศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน),มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มณฑิกานต์ สุขขวัญ. (2559). *อิทธิพลของการรับรู้วัฒนธรรมองค์การ ความพึงพอใจใน
การทำงานความผูกพันกับองค์การที่มีผลการปฏิบัติงานของพนักงาน:
กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- มาลินี คำเครือ. (2545). *คุณภาพชีวิตการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.*
- รัชมงคล คำชู.(2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์การของ
เจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา.การค้นคว้าอิสระ (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต),
มหาวิทยาลัยศิลปากร*
- เลิศชัย สุธรรมมานนท์. (2560). *กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อองค์การยั่งยืน.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

Factors Affecting the Performance of the Personnel in office of the Permanent Secretary, Ministry of Tourism and Sports.

วารุณี เกิดก่อวงษ์

Warunee Kerdkouwong

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงจิตที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านจิตที่มีผลต่อความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม ที่ประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ ข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ประชากรที่ศึกษา คือ ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานราชการของสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 165 ราย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยเชิงจิตที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกและอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยเชิงจิตมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เมื่อพิจารณารายด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย พบว่า ปัจจัยเชิงจิตด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ และปัจจัยเชิงจิตด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ การงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อยู่ในระดับสูง และพบว่า ปัจจัยด้านจิตที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูงมาก แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านจิตมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เมื่อพิจารณารายด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย พบว่า ปัจจัยด้านจิตมีความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ปัจจัยด้านจิตด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ปัจจัยด้านจิตด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูง

472

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

Abstract

Factors Affecting the Performance of the Office of the Permanent Secretary is the independent study aims to 1) To study the motivation factor that affecting the performance of the Office of the Permanent Secretary. 2) To study the maintenance factors that affecting the performance of the Office of the Permanent Secretary. This research are the survey research by questionnaires 3 parts are personal data, factor that affecting the effectiveness and job performance efficiency. Population are a government official, permanent employee and government employees of Office of the Permanent Secretary. The sample consist of 165 people have been chosen as samples for this research. The data collection was carried out by questionnaires and the collected data were later analyzed by using percentage statistic, mean, and standard deviation and show the results of the relationship by Pearson Product Moment Correlation Coefficient for test hypothesis.

The research findings that the motivation factor that affecting the performance of the Office of the Permanent Secretary had positively the relation of the high level at the 0.01 level of significance which shows the motivation factor have a relationship in the same direction as the job performance efficiency of the Office of the Permanent Secretary. When considerate each side that it can be sort of the results of the relationship descending found the motivation factors between job description and job progress with the job performance efficiency of the Office of the Permanent Secretary had positively the relation of the high level at the 0.01 level of significance and found the maintenance factors that affecting the performance of the Office of the Permanent Secretary had positively the relation of the high level at the 0.01 level of significance which shows the maintenance factors have a relationship in the same direction as the job performance efficiency of the Office of the Permanent Secretary. When considerate each side that it can be sort of the results of the relationship descending found the motivation factors between relationship with supervisor, compensation and benefits and relationship with colleagues with the

job performance efficiency of the Office of the Permanent Secretary had positively the relation of the high level at the 0.01 level of significance. The motivation factors working environment with the job performance efficiency of the Office of the Permanent Secretary had positively the relation of the average medium level at the 0.01 level of significance.

Keyword: Factors Affecting the Performance Affected of the Personnel in office.

บทนำ

ในยุคปัจจุบันถือได้ว่าเป็นยุคของการเปลี่ยนผ่านของโลกไปสู่ยุคแห่งการปฏิวัติทางด้านเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารสมัยใหม่ที่กำลังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การปรับตัวอย่างรวดเร็วขององค์กรต่าง ๆ การตอบรับการเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกันกับการบริหารจัดการภาครัฐ ที่เกิดการปฏิรูประบบราชการ การสร้างยุทธศาสตร์ในการพัฒนา การบริหารจัดการ ทั้งทางด้านระบบโครงสร้างองค์กร และบุคลากรภาครัฐ ซึ่งพัฒนามาจากระบบราชการ 1.0 ถือว่าเป็นช่วงวางรากฐานของประเทศและจัดโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินตามแนวนานาอารยประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงระบบกรม กองใหม่ และตั้งกระทรวง กรม ให้เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์แวดล้อม วางระบบข้าราชการพลเรือนสมัยใหม่ เน้นระบบคุณธรรม ระบบราชการ 2.0 เป็นระบบราชการมีความเข้มแข็งและเป็นผู้นำการพัฒนาประเทศ การบริหารราชการเป็นไปตามแนวทางคลาสสิกของ Max Weber ว่าด้วยความชอบธรรมทางการเมืองที่มาจากเหตุผลและกฎหมาย ระบบราชการ 3.0 เกิดกระแสการเปลี่ยนเป็นประชาธิปไตย และการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ทำให้เกิดแนวคิดเรื่อง Good Governance โดยการปฏิรูประบบราชการมุ่งเน้นการทำงานให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพเปิดกว้างเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระบบราชการ 4.0 ได้มุ่งเน้นให้หน่วยงานราชการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อปรับรูปแบบของระบบราชการให้เป็นที่น่าเชื่อถือไว้วางใจ และเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมาจากการสร้างนวัตกรรมทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยมุ่งเน้นให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดให้ประชาชน ผู้ใช้บริการและภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ออกแบบ และสร้างสรรค์ผลงานร่วมกับภาครัฐ การสร้างนวัตกรรมภาครัฐ ที่สำคัญเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางความคิดให้เป็นผู้ประกอบการสาธารณะ ตลอดจนสามารถให้บริการประชาชนอย่างมีความรับผิดชอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงและทั่วถึง

แน่นอนว่าการพัฒนาในยุคที่องค์กรต้องขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมเช่นนี้ บุคลากรในองค์กรถือเป็นฟันเฟืองสำคัญสู่ความสำเร็จ ความตื่นตัวด้านการพัฒนาบุคลากร เพื่อตอบรับการพัฒนาในยุค 4.0 เป็นประเด็นที่

ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญในลำดับต้นๆ ซึ่งพื้นฐานสำคัญในการสร้างนวัตกรรมขององค์กร คือ Mindset ของบุคลากรต้องพร้อมในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปกับองค์กร ซึ่งองค์กรเองก็ต้องสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีทีมงานที่ช่วยในการผลักดันและส่งเสริม ทำให้คนในองค์กรสามารถผสมผสานทักษะ ประสบการณ์ ร่วมกับการปรับใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้อย่างลงตัว รวมถึงมีเวทีของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงความสามารถ ซึ่งการทำกิจกรรมปรับปรุงงานแบบ Bottom up เพิ่มผลผลิตการทำงาน หรือการปรับปรุงแบบทีละเล็กทีละน้อย และสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกคนในองค์กร ถือเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการต่อยอดสู่องค์กรนวัตกรรม ซึ่งแนวทางการสร้างพื้นฐานดังกล่าวเป็นไปเพื่อต่อยอดสู่นวัตกรรมผ่านการพัฒนาบุคลากร สามารถทำได้โดย เริ่มต้นจากการส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนในองค์กรเป็นนักปฏิบัติการ เพิ่มผลผลิตที่มีพื้นฐานความเข้าใจ และ Mindset ต่อการปรับปรุงพัฒนา และแสวงหาความรู้ใหม่ๆ จากนั้นต่อยอดสู่การเป็นนักส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตที่พร้อมจะทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และช่วยขับเคลื่อนผลผลิตภายในองค์กร ซึ่งการทำหน้าที่ในส่วนนี้ถือเป็นการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การบริหารจัดการที่สามารถพัฒนาสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันสำคัญในองค์กร ที่จะช่วยให้บุคลากรทุกระดับมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง พัฒนาตัวเอง และก้าวไปข้างหน้าพร้อม ๆ กับองค์กรในยุค 4.0 ได้อย่างมั่นคง

ซึ่งกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ ทำให้การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ตลอดเวลา และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ด้วยผลจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยทั้งภายนอกและภายในประเทศ เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง เทคโนโลยี องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งปัญหาและความต้องการด้านบริการสาธารณะของประชาชนและภาคเอกชนที่มองเห็นว่าการบริหารจัดการภาครัฐนั้นไม่มีประสิทธิภาพ ขาดระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล โดยเห็นว่าการให้บริการของรัฐมีขั้นตอน วกวน ระเบียบมาก ลำช้าไม่ทันสมัย บุคลากรภาครัฐไม่มีจิตสำนึกในการให้บริการที่ดี องค์กรเอกชนและภาคประชาชนต่างต้องการเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการดำเนินการของภาครัฐมากขึ้น ในการเรียกร้องสิทธิอันพึงมีพึงได้ ทำให้รัฐบาลจึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรองรับให้ทันโดยได้ปฏิรูประบบราชการให้สามารถตอบสนองภารกิจในการบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงได้นำแนวคิด เทคนิค กลยุทธ์การบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงมาใช้ เช่น แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารแบบบูรณาการ รวมทั้งการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร เป็นต้น โดยเน้นการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่สามารถวัดผลลัพธ์ได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ก็เพื่อให้การบริหารจัดการภาครัฐในองค์กรรวมเป็นระบบการบริหารจัดการที่ดี สามารถตอบสนองผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นหน่วยงานที่มีบทบาท ในฐานะเป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว การกีฬา และนันทนาการ เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ เหล่านี้สามารถเป็นกลไกในการขับเคลื่อน

เศรษฐกิจและพัฒนาสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาและบูรณาการด้านการท่องเที่ยวและกีฬา สร้างเสริมความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ”

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการท่องเที่ยวและกีฬาของประเทศไปสู่การปฏิบัติภายใต้บทบาทและพันธกิจที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศ การกำหนดยุทธศาสตร์แผนงานและงบประมาณในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติจริง การประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานในสังกัดนำไปสู่การพัฒนาโครงสร้าง องค์กรกำลังระบบงาน และวางแผนการจัดสรรทรัพยากรบุคคล ตลอดจนการดำเนินการให้ความช่วยเหลือและประสานความร่วมมือกับเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวและกีฬาทุกภาคส่วน

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ผลการศึกษานี้จะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนา ยกระดับ และสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งเป็นแนวทางให้กับผู้บริหารในองค์กรเพื่อแสวงหาวิธีการหรือพัฒนารูปแบบนโยบายและกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน นำไปสู่การปรับปรุงการดำเนินงานด้านบริหารงานบุคคลให้สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร ซึ่งจะมีผลต่อการบริหารโดยรวมในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์แต่ละด้านซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงจิตที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยค้ำจุนที่มีผลความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยเชิงจิตที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
2. ปัจจัยค้ำจุนที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยค้ำจุนที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
3. เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีสองปัจจัยของ Frederick Herzberg

ทฤษฎีนี้ได้มีการพัฒนาโดย เฮอริชเบิร์ก และคณะในปี ค.ศ. 1950 - 1959 เป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในองค์การบริหาร ทฤษฎีแรงจูงใจของ Herzberg ทำให้พบว่ามีปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้องกับความพอใจ และไม่พอใจในการทำงาน ประกอบด้วย ปัจจัยจูงใจ ได้แก่ ลักษณะของงาน ความสำเร็จของงาน ความก้าวหน้าในหน้าที่ ความรับผิดชอบ และงานที่ท้าทายกับปัจจัยค้ำจุน เกี่ยวกับเงินเดือน สภาพความมั่นคง สัมพันธภาพระหว่างบุคคล นโยบายและการบังคับบัญชา โดยมีความเชื่อว่าปัจจัยจูงใจ มีส่วนต่อการเพิ่มผลผลิต แต่ปัจจัยค้ำจุน (Maintenance Factors) ไม่ใช่สิ่งจูงใจที่ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น หากแต่ทั้งสองปัจจัย ถือเป็นข้อกำหนดเบื้องต้นที่จะป้องกันไม่ให้เกิดไม่พอใจในงานที่ทำ

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ของ Abraham Maslow

Maslow (1959) ได้สรุปลักษณะของการจูงใจไว้ว่า การจูงใจจะเป็นไปตามลำดับ โดยลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) ของมนุษย์ตามทฤษฎีดังกล่าวมี 5 ระดับคือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ด้านความปลอดภัย ด้านสังคม ด้านการได้รับการยอมรับในสังคม และ ด้านความสำเร็จในชีวิต โดยมีลักษณะเรียงลำดับจากต่ำไปหาสูง และจากความต้องการนี้เอง เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้บุคคลแต่ละคนแสดงพฤติกรรมการบริโภคแตกต่างกันออกมา (ทิมมิก้า ทิมเนตร, 2558, หน้า 39 - 40) กล่าวคือ

(1) ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological needs) เป็นต้องการปัจจัย 4 เช่น ต้องการอาหารให้อิ่มท้อง เครื่องนุ่งห่มเพื่อป้องกันความร้อน หนาวและอุจาดตา ยารักษาโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันแดด ฝน ลม อากาศร้อน หนาว และสัตว์ร้าย ความต้องการเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน จึงมีความต้องการพื้นฐานขั้นแรกที่มนุษย์ทุกคนต้องการบรรลุให้ได้ก่อน

(2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) หลังจากที่มนุษย์บรรลุความต้องการด้านร่างกาย ทำให้ชีวิตสามารถดำรงอยู่ในขั้นแรกแล้ว จะมีความต้องการด้านความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง

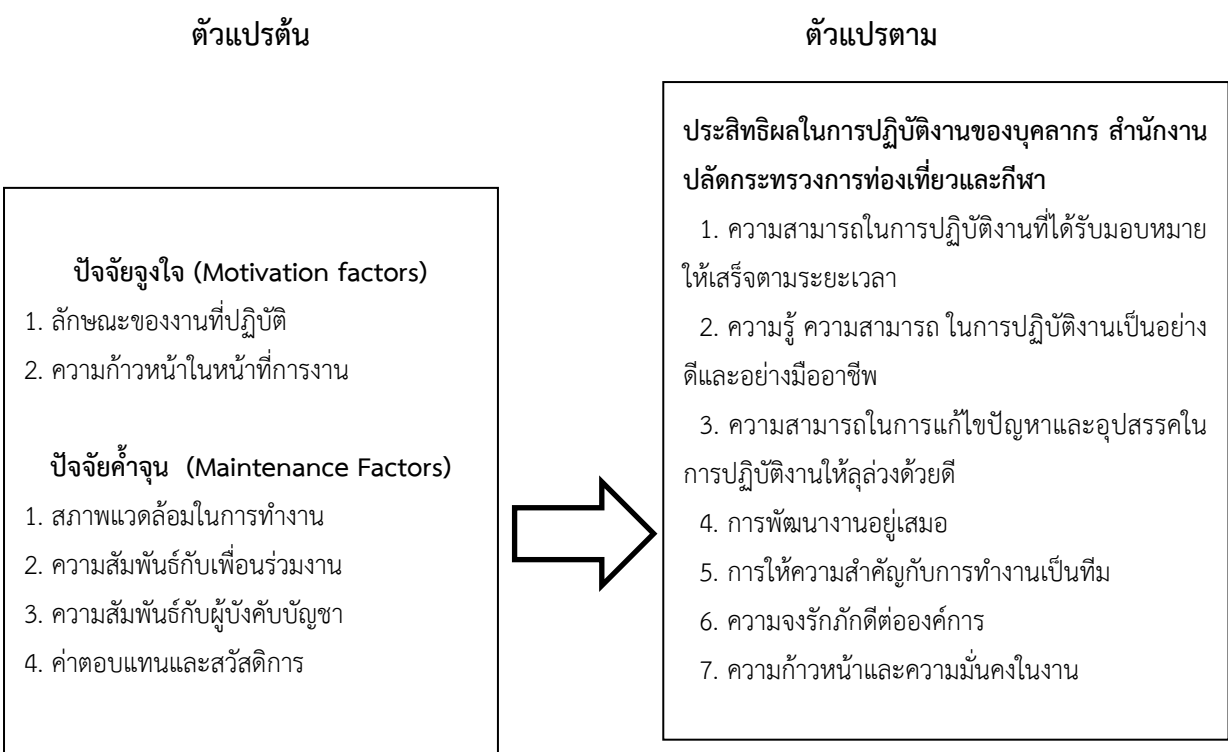
เพิ่มขึ้นต่อไป เช่น หลังจกามนุษย์มีอาหารรับประทานจนอิ่มท้องแล้วได้เริ่มหันมาคำนึงถึงความปลอดภัยของอาหารหรือสุขภาพ โดยหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องสารพิษที่ติดมากับอาหาร ซึ่งสารพิษเหล่านี้อาจสร้างความไม่ปลอดภัยให้กับชีวิตของเขา เป็นต้น

(3) ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (Belonging and love needs) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากการที่มีชีวิตอยู่รอดแล้ว มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแล้ว มนุษย์จะเริ่มมองหาความรักจากผู้อื่น ต้องการที่จะเป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ ที่ตนเองครอบครองอยู่ตลอดไป เช่น ต้องการให้พ่อแม่ พี่น้อง คนรัก รักเรา และต้องการให้เขาเหล่านั้นรักเราคนเดียว ไม่ต้องการให้เขาเหล่านั้นไปรักคนอื่น โดยการแสดงความเป็นเจ้าของ เป็นต้น

(4) ความต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น (Esteem needs) เป็นความต้องการอีกขั้นหนึ่ง หลังจากได้รับความต้องการทางร่างกาย ความปลอดภัย ความรักและเป็นเจ้าของแล้ว จะต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น ต้องการได้รับเกียรติจากผู้อื่น เช่น ต้องการการเรียกขานจากบุคคลทั่วไปอย่างสุภาพ ให้ความเคารพนับถือตามควรไม่ต้องการการกดขี่ข่มเหงจากผู้อื่น เนื่องจากทุกคนมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน

(5) ความต้องการความเป็นตัวตนอันแท้จริงของตนเอง หรือความต้องการสัจจะแห่งตน (Self-actualization needs) เป็นความต้องการขั้นสุดท้าย หลังจากที่ผ่านมาความต้องการความเป็นส่วนตัว เป็นตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ลดความต้องการภายนอกลง หันมาต้องการสิ่งที่ตนเองมีและเป็นอยู่ ซึ่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ เช่นกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

ขั้นตอนการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

1. การศึกษากระบวนการสร้างแนวความคิดจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ รวมถึงทบทวนแนวคิด และปัจจัยจูงใจที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมขององค์กร

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล สืบค้น รวบรวมเอกสารต่างๆ (Documentation Research) ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ บทความ แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงบริบทของเนื้อหา และปัญหาเบื้องต้น เพื่อให้เกิดความถูกต้อง และเชื่อถือได้ สำหรับการสร้างเครื่องมือในการวิจัย หรือออกแบบแบบสอบถาม และนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนากรอบแนวคิดงานวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น

3. การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

4. การวิเคราะห์ และสรุปผลการศึกษาวิจัย เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ คือ ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานราชการ ของสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประกอบด้วย ข้าราชการ จำนวน 246 คน พนักงานราชการ จำนวน 23 คน และลูกจ้างประจำ จำนวน 11 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 280 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane, 1973, P.25) ความคาดเคลื่อนที่ 0.05 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 165 ราย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

โดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 165 ตัวอย่าง โดยเป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แบ่งออกเป็น 13 ด้าน คือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านความก้าวหน้า

ในหน้าที่การงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ด้านความสามารถในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตามระยะเวลา ด้านความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดีและอย่างมีอาชีพ ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานให้ลุล่วงด้วยดี ด้านการพัฒนางานอยู่เสมอ ด้านการให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม ด้านความจงรักภักดีต่อองค์กร ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมจากศึกษา และค้นคว้าจากตำราวิชาการ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

หลังจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม และได้จำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลดิบ (Raw Data) ที่ได้จากฐานข้อมูล (Database) ทั้งหมดมาดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูล (Editing) ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม และแยกแบบสอบถามในรูปของข้อมูลดิบที่ไม่สมบูรณ์ออก
2. การลงรหัส (Coding) นำแบบสอบถามในรูปของข้อมูลดิบที่สมบูรณ์ทั้งหมดที่ได้มาลงรหัสในคอมพิวเตอร์ตามที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยแทนค่าตัวแปรให้เป็นสัญลักษณ์ที่โปรแกรมประมวลผลในเครื่องคอมพิวเตอร์สามารถอ่านได้
3. การประมวลผลข้อมูล (Processing) นำข้อมูลที่ได้ลงรหัสแล้วมาบันทึกในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสถิติ การวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาค่าทางสถิติ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ทางสถิติ โดยใช้ระบบความเชื่อมั่นในระดับร้อยละ 95 ($\alpha=0.05$) ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐานในการวิจัย

สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน รองลงมาคือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ตามลำดับ ดังนั้น ผู้ศึกษาขอเสนอการอภิปรายเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30

ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06

ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98

ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78

ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72

ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70

การทดสอบสมมติฐาน

จากสมมติฐานที่ 1 ปัจจัยจูงใจมีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง เท่ากับ .786 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยจูงใจมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เมื่อพิจารณารายด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย พบว่า

ปัจจัยจูงใจด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r = .698, \text{Sig.} = .000$)

ปัจจัยจูงใจด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r = .682, \text{Sig.} = .000$)

จากสมมติฐานที่ 2 ปัจจัยค่าจูงมีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูงมาก เท่ากับ .830 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยค่าจูงมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เมื่อพิจารณารายด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย พบว่า

ปัจจัยค่าจูงด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r = .757, \text{Sig.} = .000$)

ปัจจัยคำจุนด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงาน ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r = .714, \text{Sig.} = .000$)

ปัจจัยคำจุนด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงาน ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r = .688, \text{Sig.} = .000$)

ปัจจัยคำจุนด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงาน ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .579, \text{Sig.} = .000$)

สรุปผลการศึกษาตามประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ข้อที่ 1 ทำให้ทราบถึงปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงาน ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงาน ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน ซึ่งสามารถเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06
2. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78

ประโยชน์ข้อที่ 2 ทำให้ทราบถึงปัจจัยคำจุนที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงาน ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยคำจุนที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงาน ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ซึ่งสามารถเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30
2. ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98
3. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72
4. ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70

ประโยชน์ข้อที่ 3 เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงาน ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

จากผลการศึกษาทั้งหมดส่งผลให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

3.92 ประกอบด้วย 1. ปัจจัยจูงใจ ได้แก่ลักษณะของงานที่ปฏิบัติและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน 2. ปัจจัยค้ำจุน ได้แก่ สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และค่าตอบแทนและสวัสดิการ โดยทั้งนี้ผลการศึกษาดังกล่าวจะนำเสนอต่อสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งจะได้เป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนาแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งจะประโยชน์ต่อผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้ศึกษาขอเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาไว้ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ องค์กรควรมีนโยบายวางแผน และกำหนดทิศทางของการทำงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการทำงานชัดเจน ตลอดจนมีการมอบหมายงานให้มีปริมาณที่เหมาะสมต่อบุคลากร โดยบุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามขั้นตอนอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพอย่างรวดเร็ว
2. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน องค์กรควรมีนโยบายจัดทำแผนความก้าวหน้าทางสายงานที่ชัดเจน จากนั้นทำการประชาสัมพันธ์ หรือหาช่องทางแจ้งข้อมูลให้แก่บุคลากรให้ทราบถึงโอกาสความก้าวหน้าทางสายงานของตน เพื่อสร้างแรงจูงใจ และสร้างความเชื่อมั่นกับบุคลากรว่าจะมีความก้าวหน้าในอนาคต ตลอดจนชี้แจงถึงขั้นตอนในการพัฒนาตนเอง เพื่อสามารถเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง และสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการได้
3. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน องค์กรควรจัดเป็นสัดส่วนอย่างมีระเบียบ เอื้ออำนวยต่อการทำงาน มีวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงานเป็นของตนเองเพียงพอต่อการทำงาน เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดี และนำมาซึ่งความสุขในการทำงานให้กับบุคลากร
4. ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน องค์กรควรส่งเสริม หรือสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากร เพื่อลดช่องว่างในการทำงาน ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน เพื่อให้การทำงานร่วมกันบรรลุเป้าหมายขององค์กร
5. ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา หากองค์กรต้องการธำรงรักษาคนเก่งไว้ ควรสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อลดช่องว่างในการทำงาน รวมไปถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี
6. ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ องค์กรควรมีนโยบายจัดสวัสดิการ และผลประโยชน์ด้านอื่น ๆ ให้เพียงพอต่อการครองชีพในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน เพื่อให้บุคลากรมีสุขภาพคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งผลให้บุคลากรมีความสุข พร้อมจะทุ่มเทในการทำงานมากยิ่งขึ้น เช่น ค่าเดินทางกรณีที่ต้องเดินทางกลับตึกเนื่องจาก

ได้รับมอบหมายภารกิจ สวัสดิการด้านอาหารกลางวัน เป็นต้น ส่วนเรื่องค่าตอบแทนควรมีการพิจารณาให้เหมาะสม เพื่อเป็นแรงจูงใจให้บุคลากรมีกำลังใจในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานการวิจัย คือ บุคลากรในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเท่านั้น ทำให้ทราบข้อมูลเฉพาะกลุ่ม
2. ควรทำการวิจัยศึกษาปัจจัยจูงใจอื่นเพิ่มเติมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ทั้งนี้เพื่อให้ประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรเข้มแข็งยิ่งขึ้น
3. ควรมีการศึกษาถึงทัศนคติและศักยภาพของบุคลากรที่มีต่อการปฏิบัติงานในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรต่อไป
4. ควรศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร
5. ควรมีการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีขีดความสามารถสูงขึ้นในการปฏิบัติงาน ทั้งทางด้านความรู้เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบ ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการทำงานเป็นทีม
6. ควรมีการปรับปรุงสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ให้สามารถรองรับการปฏิบัติงานของบุคลากรได้อย่างเพียงพอ และมีลักษณะที่สอดคล้องกับการใช้งาน

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยในลักษณะของการสำรวจข้อมูลจากบุคลากรในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเท่านั้น ทำให้ทราบข้อมูลเฉพาะกลุ่ม หากมีการทำวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องต่อไปควรพิจารณาศึกษาบุคลากรในสำนัก หรือกรมอื่นด้วย ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรทุกคนในองค์กรล้วนเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อน จึงควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยเช่นเดียวกัน และอาจจะทำการศึกษาเพิ่มเติมในลักษณะผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจร่วมกับวิจัยเชิงคุณภาพ รวมถึงควรเพิ่มประเด็นปัจจัยจูงใจในการศึกษาให้กว้างขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และมีรายละเอียดในระดับเชิงลึกมากขึ้น
2. ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรของแต่ละองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐบาล หรือภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมความพึงพอใจในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรในองค์กร ถือเป็นการพัฒนางานให้มีศักยภาพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *การวิเคราะห์เชิงปริมาณ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา และคณะ. (2560). *การใช้ SPSS FOR WINDOWS ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญเดช วีรกุล. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับขวัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ภูมิภาคที่ 5 (จังหวัดอุบลราชธานี)*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ชูลีพร พิมพ์หอม. (2551). *การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี*.
- ชูเกียรติ ยิ้มพวง. (2554). *แรงจูงใจที่มีผลต่อกิจกรรมนักศึกษาบริษัท บางกอกกล๊าส จำกัด โรงงานจังหวัดปทุมธานี*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- ชูยศ ศรีวรรณ. (2553). *ปัจจัยแรงจูงใจต่อผลการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษาขององค์การ บริหารส่วนตำบล เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมานครราชสีมา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
- โชติกา ระโส. (2555). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*. ปริญญาโท สาขาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดาริกาศรี พระจันทร์. (2553). *องค์ประกอบที่มีผล ต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ พนักงานเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
- ตะวัน ศิลป์ประกอบ. (2551). *ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานส่วน ตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี*. ปัญหา พิเศษรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานท้องถิ่น. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทิมมิกา ทิมเนตร. (2558). *ภาวะผู้นำกับแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน บริษัทไทยฟู้ดส์กรุ๊ป จำกัด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ภินันท์ รัชตาจารย์. (2555). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *การวิจัยธุรกิจ*. กรุงเทพฯ : เพชรจรัสแสงแห่งโลกธุรกิจ
- ศิริไฉกุล ฤทธิ์ศุทธา. (2552). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ. เอส. แอสซีเอท เอนจิเนียริง (1964) จำกัด*. งานนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

- สมทบ ไสลชัย. (2554). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สุขกมล ทรัพย์ดีมงคล. (2553). มาตรฐานความสำเร็จด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล HR Scorecard กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สำนักงานสรรพากรเขตพื้นที่ 21. สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก.
- สุชาติดา สุขบำรุงศิลป์. (2553). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวิศวรรวมแหลมฉะบ่ง จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- สุภาพ กัณธิมา. (2550). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบล จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Maslow, A.H. (1970). Motivation and personality (2nd ed.) New York: Harper & Row.
- McClelland, D.C. (1961). The achieving society. New York : Van Nostrad.

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร FACTORS AFFECTING DECISIONS MAKING TO USE PUBLIC TRANSPORT IN BANGKOK

สิริธร อินจิ้น

Sireethorn Injeen

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะ และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัท ขนส่ง จำกัด การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเป็นหลัก เพื่อศึกษาถึงการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการจากปัจจัยส่วนประสมการตลาด ความสัมพันธ์ปัจจัยปัจจัยส่วนประสมการตลาดกับการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการในบริการขนส่งสาธารณะของบริษัท ขนส่ง จำกัด มีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้บริการ หรือผู้โดยสารที่ใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัท ขนส่ง จำกัด จำนวน 400 คน ในสถานที่เก็บข้อมูล คือ สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ (จตุจักร) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยตัวอย่าง ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 31- 40 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สถานภาพโสด ประกอบ อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน และมีรายได้ต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการมากที่สุด คือ ด้านราคา รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ และการบริการ ด้านสถานที่ และช่องทางจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ : ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด, การตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะ

Abstract

The purpose of this research is to study the factors affecting the decision to use public transportation in Bangkok. To study the decision to choose to use public transport And to study the relationship between the marketing mix factors and the decision to use the public transport service of the The Transport Company Limited. This study is a quantitative research study. (Quantitative research) by using quantitative data collection methods. To study the decision to choose the service from the Marketing Mixes factors The relationship of Marketing Mixes factors and the decision to use the public transport service of the The Transport Company Limited has tools to collect data is questionnaire survey passengers who use public transport services of 400 persons company limited in the storage location is Bangkok Bus Terminal (Chatuchak) used Accidental Sampling method from 400 samples. The statistics used in the analysis were percentage, sample, mean, Standard Deviation and Pearson's Product Moment Correlation Analysis and Multiple regression analysis. The study indicated that most respondents are male. Mostly male Age between 31 - 40 years, Bachelor's degree or equivalent, single status, occupation, private company employees And have monthly income of 10,001 - 20,000 baht. The factors affecting the decision to use the service are Marketing Mixes factors. The Marketing Mixes factors that affect the decision to choose the most services are the price, followed by the product and service, location and distribution channel. And marketing promotion, respectively, with statistical significance at .05

Keyword : Marketing Mixes Decisions, making to use public transport

บทนำ

ระบบขนส่งผู้โดยสารจึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่มีผลต่อการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศ และขยายความเจริญทางเศรษฐกิจ รวมถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้กระจายไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ ความเจริญที่ถูกกระจายไปพื้นที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การเดินทาง เพื่อการท่องเที่ยว ส่งผลให้มีการผลักดันการ

พัฒนาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้เกิดการไหลเวียนของเงินลงทุนและรายได้ ช่วยยกระดับเศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และที่สำคัญที่มีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม คือ การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่เมืองหลวง กรุงเทพมหานครที่เป็นเมืองขนาดใหญ่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว และที่สำคัญกรุงเทพมหานครยังเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การเมืองการปกครอง ที่ประกอบไปด้วยการดำเนินการด้านพาณิชย์กรรม ศูนย์กลางของระบบราชการ เมืองท่องเที่ยว เมืองท่า เป็นแหล่งการจ้างงานที่สำคัญ ประชาชนต่างเข้ามาดำรงชีพอยู่ในกรุงเทพมหานคร ตั้งถิ่นฐาน และประกอบอาชีพ ภาครัฐจึงต้องเข้ามาดำเนินการคือ การจัดทำบริการในด้านระบบขนส่งมวลชน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนภายในประเทศ มีระบบรถประจำทางที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีการให้บริการทั้งจากรถโดยสารสาธารณะ

ระบบคมนาคมขนส่งของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน เป็นระบบที่ใช้ทางบกเป็นหลัก โดยเฉพาะการคมนาคมขนส่งตามเส้นทางถนน ธุรกิจขนส่งผู้โดยสารทางถนนจะยังคงมีความสำคัญ และมีสัดส่วนที่สูงจากแรงหนุนของธุรกิจท่องเที่ยว รวมไปถึงธุรกิจขนส่งผู้โดยสารทางถนนระหว่างประเทศ จากการศึกษาในประเทศไทยมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านคือกัมพูชาลาวพม่า การขนส่งผู้โดยสารทางถนนยังคงมีโอกาสจากการขยายตัวของเศรษฐกิจภายในประเทศ และการจะก้าวสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่จะส่งผลให้เกิดการคมนาคมเดินทางระหว่างภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ต้องมีการเพิ่มศักยภาพในการให้บริการแก่ผู้โดยสารให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น และเป็นการขยายตลาดขนส่งผู้โดยสารให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นอีก จากสถานะการแข่งขันกันของธุรกิจการขนส่งที่การปรับคุณภาพ และมาตรฐานราคาการให้บริการไม่ว่าจะเป็นของสายการบินต้นทุนต่ำ

การศึกษางานวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพ และความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงยกระดับอุตสาหกรรมรถโดยสารให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้น อีกทั้งยังเป็นการช่วยสนับสนุน ให้เกิดมาตรฐานในการเดินทางใหม่ ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของประเทศดีขึ้น ส่งเสริมการท่องเที่ยว และท้ายที่สุดจะทำให้อุตสาหกรรมรถโดยสารเติบโตต่อไปได้ในอนาคต ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะหรือไม่ มีผลอย่างไร เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นแนวทางในการปรับปรุงเพื่อพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการให้บริการของอุตสาหกรรมรถโดยสาร และการขนส่งสาธารณะ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในการนำข้อมูลผลการวิจัยไปต่อยอดหรือเป็นแนวทางสำหรับการค้นคว้าเกี่ยวกับปัจจัยใดส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการในรูปแบบอื่น ๆ หรือนำผลการศึกษาที่ได้ไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับอุตสาหกรรมด้านอื่น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด เพื่อศึกษาการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะ และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด

แนวคิดทฤษฎีงานวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะ คือ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ และแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

กรอบความคิดในการวิจัย และสมมติฐาน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ

1.1 ปัจจัยส่วนประสมการตลาด

- 1.) ด้านผลิตภัณฑ์ หรือบริการ
- 2.) ด้านราคา
- 3.) ด้านสถานที่ หรือช่องทางจัดจำหน่าย
- 4.) ด้านการส่งเสริมการตลาด

2. ตัวแปรตาม

2.1 การตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด

- 1.) การรับรู้ปัญหา และความต้องการ
- 2.) การค้นคว้าข้อมูล
- 3.) การประเมินทางเลือกในการตัดสินใจใช้บริการ

4.) การตัดสินใจเลือกใช้บริการ

5.) พฤติกรรมหลังการใช้บริการ

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนประสมการตลาดมีความสัมพันธ์ต่อการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด

สมมติฐานที่ 1.1 ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ มีความสัมพันธ์ต่อการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด

สมมติฐานที่ 1.2 ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านราคา มีความสัมพันธ์ต่อการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด

สมมติฐานที่ 1.3 ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านสถานที่ และช่องทางจัดจำหน่าย มีความสัมพันธ์ต่อการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด

สมมติฐานที่ 1.4 ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านการส่งเสริมการตลาด มีความสัมพันธ์ต่อการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ ด้านราคา ด้านสถานที่ หรือช่องทางจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะ

คำจำกัดความของศัพท์/ตัวแปร

ขนส่งสาธารณะ หมายถึง การให้บริการขนส่งรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด และรวมถึงการให้บริการของรถร่วมเอกชน

ผู้ให้บริการ หมายถึง บุคคลที่รับบริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านสถานที่ หรือช่องทางจัดจำหน่าย และปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด

ด้านผลิตภัณฑ์ หรือบริการ หมายถึง การบริการขนส่งสาธารณะทุกรูปแบบที่ให้บริการโดยบริษัท ขนส่ง จำกัด

ด้านราคา หมายถึง การกำหนดอัตราค่าโดยสาร และค่าบริการการบริการขนส่งสาธารณะทุกรูปแบบที่ให้บริการของบริษัท ขนส่ง จำกัด

ด้านสถานที่ หรือช่องทางจัดจำหน่าย หมายถึง ท่าเลที่ตั้งของสถานีขนส่ง หรือสถานีให้บริการ จุดเดินรถ และกิจกรรมการจัดจำหน่ายบริการไปสู่ผู้ใช้บริการผ่านช่องทางจัดจำหน่ายตัวโดยสาร การชำระค่าใช้บริการที่มีความสะดวก ความรวดเร็ว และทันสมัย

ด้านส่งเสริมการตลาด หมายถึง กิจกรรมที่ชักชวนกลุ่มเป้าหมาย ผู้ใช้บริการหรือผู้โดยสารให้เลือกใช้บริการ ผ่านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย ทั้งบัตรส่วนลดบัตรสะสมแต้ม บัตรสมาชิก และสิทธิพิเศษต่าง ๆ รวมถึงการแนะนำการขายของผู้ให้บริการด้านการขาย

การตัดสินใจเลือกใช้บริการ หมายถึง กระบวนการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัท ขนส่ง จำกัด ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ด้านความต้องการหรือปัญหาที่ต้องเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะ ด้านการค้นคว้าหาข้อมูลการบริการขนส่งสาธารณะ ด้านการประเมินทางเลือกในการใช้บริการขนส่งสาธารณะ ด้านการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะ และด้านพฤติกรรมหลังการใช้บริการขนส่งสาธารณะ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะ ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เพื่อศึกษาถึงการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการจากปัจจัยส่วนประสมการตลาด ความสัมพันธ์ปัจจัยปัจจัยส่วนประสมการตลาดกับการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการในบริการขนส่งสาธารณะของ บริษัท ขนส่ง จำกัด

ขั้นตอนการดำเนินงานและรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ผู้ใช้บริการ หรือผู้โดยสารที่ใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัท ขนส่ง จำกัด ที่สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ (จตุจักร)

1.1 วิธีสุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้ใช้บริการ หรือผู้โดยสารที่ใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัท ขนส่ง จำกัด เป็นกลุ่มประชากรที่มีขนาดจำนวนประชากรขนาดใหญ่ ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้วิธีการเปรียบเทียบหากกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบประชากรแน่นอน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ณ ระดับ ความเชื่อมั่นที่ 95% จากจำนวนประชากร ได้แก่ ผู้ใช้บริการ หรือผู้โดยสารที่ใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัท ขนส่ง จำกัด ที่สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ (จตุจักร) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อใช้เก็บข้อมูลผู้ใช้บริการ หรือผู้โดยสารที่ใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัท ขนส่ง จำกัด ที่สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ (จตุจักร) จำนวน 400 คน แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ระดับรายได้ แบบสอบถามลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมการตลาด (4Ps Marketing mix) ที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการในบริการขนส่งสาธารณะของบริษัท ขนส่ง จำกัด เป็นแบบสอบถามชนิด ปลายปิด มีลักษณะคำถามเป็นมาตราวัด Likert's Scale มี 5 ระดับ จำนวน 16 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับ การตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัท ขนส่ง จำกัด (บขส.) เป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิด มีลักษณะคำถามเป็นมาตราวัด Likert's Scale มี 5 ระดับ จำนวน 19 ข้อ

1.2.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

- 1.) ศึกษาจากตำรา เอกสาร บทความ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ ปัจจัยส่วนประสมการตลาด และการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการ เพื่อกำหนดขอบเขตของการวิจัย และการสร้างเครื่องมือวิจัย
- 2.) กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการปัจจัยส่วนประสมการตลาด การบริการ คุณภาพการให้บริการ และการตัดสินใจ ในการเลือกใช้บริการ
- 3.) นิยามตัวแปร สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิด คำนียามเชิงปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้
- 4.) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้ให้บริการ หรือผู้โดยสารที่ใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัท ขนส่งจำกัด ที่สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ (จตุจักร) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูล จำนวน 30 ชุด นำมาทดสอบหาค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability analysis) ของแบบสอบถามโดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha)
- 5.) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเชื่อมั่นไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.2.2 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ดังนี้

- 1.) หากความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นจากการตรวจสอบเอกสาร แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความถูกต้องในเชิงของเนื้อหา (Content Validity) ก่อนนำไปทดลองใช้
- 2.) หากความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบ (Try-out) กับบุคคลที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้ตอบที่มีต่อคำถาม ลำดับของคำถาม ความถูกต้องของคำถาม แล้วนำมาแก้ไขข้อบกพร่องก่อนออกเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลจริง โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha, อ้างถึง บุญเรียง, 2543: 58-60)

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท โดยผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลที่มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

2.) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมทั่วไปเกี่ยวกับแนวคิด ปัจจัย ส่วนประสมการตลาด (4Ps Marketing mix) การบริการ คุณภาพการให้บริการ และการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการ รวมถึงข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบริษัท ขนส่ง จำกัด เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และการวิเคราะห์สรุปผล

1.4 การวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis)

1.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมการตลาด (4Ps Marketing mix) ทั้งในด้านผลิตภัณฑ์ของการบริการ ด้านราคา ด้านสถานที่บริการหรือจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการ

1.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่ออธิบายระดับปัจจัยส่วนประสมการตลาด และการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการ

โดยค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

1.) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) สถิติเพื่อใช้อธิบายลักษณะของข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยตัวอย่างและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean)

2.) สถิติเชิงปริมาณ (Quantitative Statistic) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และการทดสอบสมมติฐาน และใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

1.5 นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียงผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการในบริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัดของผู้ใช้บริการ หรือผู้โดยสารในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.87$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการในบริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด คือ ด้านราคา อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.06$) รองลงมาเป็นด้านผลิตภัณฑ์ หรือบริการ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.96$) ต่อมาด้านสถานที่ หรือช่องทางจัดจำหน่าย อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.69$)

การตัดสินใจในการเลือกใช้บริการในบริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การตัดสินใจในการเลือกใช้บริการในบริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด มากที่สุด ($\bar{X} = 3.89$) คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่น่าสนใจทำให้เลือกที่จะศึกษาข้อมูลเพื่อการใช้บริการขนส่ง หรือโดยสาร อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด รองลงมาด้านการค้นคว้าหาข้อมูลการบริการขนส่งสาธารณะในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.75$) ต่อมาด้านการประเมินทางเลือกในการใช้บริการขนส่งสาธารณะในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.76$) ลำดับต่อมาด้านการค้นคว้าหาข้อมูลการบริการขนส่งสาธารณะในภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.75$) ลำดับต่อมาด้านการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริการขนส่งสาธารณะ ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.76$) และลำดับสุดท้ายพฤติกรรมหลังการใช้บริการขนส่งสาธารณะ ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.90$)

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดมีความสัมพันธ์ต่อการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด พิจารณารายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการในบริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านราคา มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการสูงสุด มีค่า sig เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .889 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ ในทิศทางเดียวกัน ในระดับสูงกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ต่อมาปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการสูงสุด มีค่า sig เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .817 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ ในทิศทางเดียวกันในระดับสูงกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านสถานที่ หรือ

ช่องทางจัดจำหน่ายที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ มีค่า sig เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .796 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านการส่งเสริมการตลาด มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ มีค่า sig เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .789 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับค่อนข้างสูงกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะมากที่สุด กล่าวคือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านราคา พบว่า เป็น ผู้ใช้บริการ หรือผู้โดยสารที่ใช้บริการขนส่งสาธารณะ มีความคิดเห็นว่า ราคาที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะของบริษัทขนส่ง จำกัด อยู่ในระดับมาก และเป็นปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด โดยผู้ให้บริการ หรือผู้โดยสาร เห็นว่ามีความต้องการและความจำเป็นในการเดินทางที่คุ้มค่าและประหยัด โดยที่อัตราค่าบริการขนส่ง หรือโดยสารมีความคุ้มค่า และประหยัด เมื่อเทียบค่าบริการขนส่ง หรือโดยสารของผู้ให้บริการรายอื่นมีผลต่อการตัดสินใจในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2546: 53-55) กล่าวว่า ราคาเป็นส่วนประสมทางการตลาดที่สองที่เกิดขึ้นต่อมาจากผลิตภัณฑ์ ราคาเป็นต้นทุน (Cost) ของลูกค้าผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่า (Value) ของผลิตภัณฑ์กับราคา (Price) ของผลิตภัณฑ์นั้น ถ้าคุณค่าสูงกว่าราคา ผู้บริโภคก็จะตัดสินใจซื้อ จากการศึกษาวิจัย พบว่า การกำหนดราคาค่าบริการขนส่ง หรือโดยสารอย่างมีมาตรฐานต่อการบริการขนส่งในทุกรูปแบบอย่างตรงไปตรงมา

2. การตัดสินใจในการเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะ ด้านความต้องการหรือปัญหาที่ต้องเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะ กล่าวคือ มีความต้องการในใช้บริการ เพื่อขนส่ง หรือโดยสาร เช่น การเดินทาง การขนส่งของ ซึ่งสอดคล้องกับอดุลย์ จาตุรงกุล (2550: 13-26 อ้างอิงจาก Kotler, 2003) กล่าวคือ กระบวนการซื้อเริ่มขึ้นเมื่อผู้ซื้อตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการโดยความต้องการนั้นอาจเกิดขึ้นจากสิ่งกระตุ้น 2 สิ่ง ได้แก่ สิ่งกระตุ้นจากภายในตัวของผู้บริโภค เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานต่าง ๆ มีการประชาสัมพันธ์ หรือได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการให้บริการขนส่ง หรือโดยสารที่น่าสนใจ การเดินทางหรือขนส่งไปยังจุดหมายปลายทางด้วยตนเอง มีความ

ลำบาก และมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าการใช้บริการ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่น่าสนใจทำให้เลือกที่จะศึกษาข้อมูลเพื่อการใช้บริการขนส่ง หรือโดยสาร คือ 1.) การบริการที่มีคุณภาพ การขนส่ง หรือโดยสารที่ได้มาตรฐาน 2.) อัตราค่าบริการ หรือค่าโดยสารประหยัด คุ่มค่า 3.) สถานีขนส่งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม เดินทางสะดวกและช่องทางการจัดจำหน่ายตัวโดยสาร รวมถึงช่องทางการชำระค่าใช้จ่ายมีความที่สะดวก รวดเร็ว 4.) โปรโมชันเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้บริการมีความหลากหลาย เช่น บัตรสมาชิก ส่วนลด รวมถึงการให้บริการที่ดีของพนักงานขาย และสอดคล้องกับศิวรธรรม เสรีรัตน์ (2541: 144) กล่าวว่า การรับรู้ปัญหา คือ การรับรู้ต่อความต้องการหรือความปรารถนาภายในของตัวเอง ซึ่งจะเกิดขึ้นเองหรือเกิดจากสิ่งกระตุ้นอื่น ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีวิธีการในอดีตการจัดการกับสิ่งกระตุ้น มีสิ่งกระตุ้นทางตลาด (Marketing Stimulus) ได้แก่ ส่วนประสมทางการตลาดเป็นสิ่งกระตุ้นที่สามารถควบคุมได้ มีดังนี้ ผลิตภัณฑ์ (Product) มีสินค้าที่มีคุณภาพใช้งานได้ยาวนาน มีมุมมอง ภาพลักษณ์ของตราสินค้า สินค้าในแง่ดี เพื่อสร้างความต้องการ ราคา (Price) การตั้งระดับราคาที่เหมาะสม มีนโยบายรับราคาที่หลากหลาย เพื่อครอบคลุมความต้องการของผู้ซื้อ เมื่อผู้ซื้อจ่ายสามารถรับรู้ได้ถึงคุณค่าที่สูงกว่าระดับราคาที่จ่าย ช่องทางจำหน่าย (Place) จัดจำหน่ายสินค้าและบริการได้ทั่วถึง เพื่อความสะดวกสบายของผู้ซื้อ เช่น การบริการนอกสถานที่ เป็นต้น และส่งเสริมทางการตลาด (Promotion) การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ให้ส่วนลดสินค้า และบริการ การส่งเสริมการขายอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อมูลด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด จากการวิจัยพบว่า ด้านราคา ผู้ตอบ มีความสำคัญมากที่สุดในการตัดสินใจ คือ อัตราค่าโดยสาร และค่าบริการที่เหมาะสม คุ่มค่าต่อการใช้บริการ และประหยัดกว่าเมื่อเทียบค่าบริการขนส่ง หรือโดยสารของผู้ให้บริการรายอื่น การเปลี่ยนแปลงด้านราคาควรดำเนินไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการ และผู้โดยสารเป็นหลัก ต้องมีการควบคุมด้านราคา สำรวจราคาค่าบริการของผู้ให้บริการรายอื่น รวมถึงการขนส่งรูปแบบอื่นที่มีการแข่งขันในการเข้าถึงผู้บริโภคด้านราคาสูง

2. ข้อมูลด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด จากการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ หรือบริการ มีความสำคัญมากที่สุดในการตัดสินใจรองลงมา คือ การบริการที่มีคุณภาพ และมาตรฐาน ทั้งในเรื่องของบรรยากาศ ความสะอาด และความปลอดภัยในการเดินทางที่ต้องให้ความสำคัญต่อสวัสดิภาพ รวมถึงการให้บริการขนส่ง และโดยสารมีเส้นทางเดินทางที่หลากหลาย ครอบคลุมความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อให้ได้มาซึ่งการบริการที่คุ้มค่า หลากหลาย ดังนั้นควรมีการบริการเส้นทาง หรือการบริการขนส่งในเส้นทางที่

หลากหลาย และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น รวมถึงเส้นทางที่เอื้ออำนวยต่อการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้ใช้บริการ และผู้โดยสารให้มากขึ้น เพื่อดึงดูดผู้ใช้บริการใหม่ๆ และรักษาส่วนแบ่งตลาดไว้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการจากผู้ให้บริการรายอื่น เช่น ผู้ประกอบการเดินรถเอกชน หรือผู้ให้บริการขนส่งประเภทอื่น เป็นต้น เนื่องจากผู้ใช้บริการ หรือผู้โดยสาร มีทางเลือกในการใช้บริการได้มาก ผู้ให้บริการที่เสนอขายหลากหลายในปัจจุบัน ควรศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอด เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับใช้ให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อรักษาส่วนแบ่งตลาดผู้ใช้บริการเดิม รวมถึงดึงดูดผู้ใช้บริการใหม่ ๆ
2. ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่อื่น เช่น สถานีขนส่งที่แห่งอื่น เพื่อให้ได้ความต้องการของผู้ใช้บริการ หรือผู้โดยสารอย่างทั่วถึง และนำผลที่ได้มาสู่การปรับเปลี่ยน และกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสม สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ หรือผู้โดยสารได้

เอกสารอ้างอิง

- จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2549). *จิตวิทยาการบริการ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช
- ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2547). *การตลาดบริหาร*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ชุติมณฑน์ วิมูลชาติ. (2553). *ความพึงพอใจของกลุ่มคนทำงานในการใช้บริการรถไฟฟ้า บีทีเอส*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรสุดา ปานเกษม (2557). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการยางรถยนต์ : กรณีศึกษา ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุชาติการยางการ*.
(การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี).
- พิมล เมฆสวัสดิ์. (2549). *การประเมินคุณภาพการบริการของสำนักหอสมุดกลาง*

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ

- ธงชัย สันติวงษ์. (2540). *พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- นิติพล ภูตะโชติ. (2551). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเลือกพักโรงแรมที่*

- จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ยุพาวรรณ วรณวณิชย์. (2548). การตลาดบริการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เกษตรศาสตร์
วจนะ ภูพานี. (2555). Consumer's decision making. [ออนไลน์].
สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2562 แหล่งที่มา
<http://www.slideshare.net/kingkongzaa/consumers-decisionmaking-ch-11>
วีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. (2553). *คุณภาพในงานบริการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร:
พิมพ์ดี.
วีระรัตน์ กิจเลิศไพโรจน์. (2548). *การตลาดธุรกิจบริการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
วุฒิชัย จำนงค์. (2523). *พฤติกรรมการตลาดใจ*. กรุงเทพฯ: บารมีการพิมพ์.
ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2542). *พฤติกรรมผู้บริโภคฉบับพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา
ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, งามอาจ ปทะวานิช และปริญญา ลักษิตานนท์. (2546). *การบริหาร
การตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพมหานคร : ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์ จำกัด.
สุนันทา ทวีผล. (2550). *ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านให้คำปรึกษา
และแนะนำปัญหาด้านกฎหมายของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย 3 (สคช.).
ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป , วิทยาลัยการบริหารรัฐ
กิจมหาวิทยาลัยบูรพา*
สมิต สัจฉกร. (2542). *การต้อนรับและบริการที่เป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
สุรชนี ตันเวทยานนท์. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจใช้บริการรถโดยสาร
ปรับอากาศชั้น 1 กรณีศึกษาบริษัท ราชบุรีกลุ่ม 76 จำกัด*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
วิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
เสรี วงษ์มณฑา. (2542). *กลยุทธ์การตลาด การวางแผนการตลาด*. กรุงเทพมหานคร: ธีระฟิล์ม
และไซเท็กซ์.
อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2543). *กลยุทธ์การตลาด (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
_____. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
Douglas, C.M. (2007). *Design and Analysis of Experiments* (6th ed.). New York: John
Wiley & Sons Inc.
Johnston, E. (2013). 5 Steps to understanding your customer's buying process.
Retrieved from <https://www.b2bmarketing.net/en-gb/resources/blogs>.
Kotler, Philip.(2000). *Marketing Management*. The Millennium edition.New Jersey:

Prentice – Hall

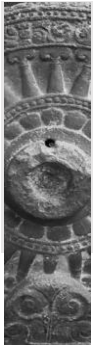
Kolter, P. (2010). Marketing management (The Millennium ed.). New Jersey:
Prentice Hall.

Kotler, P., & Armstrong, G. (2008). Marketing: An introduction. Englewood Cliffs, New
Jersey: Prentice – Hall.

Kim, C., Galliers, R. D., Shin, N., Han, J., & Kim, J. (2012). Factors influencing internet
shopping value and customer repurchase intention. *Electronic Commerce Research
and Applications*, 11(4).

Millet, J.D. (1954). *Management in the public service: The quest for effective
performance*. New York: McGraw-Hill Book Company.

Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., & Berry, L.L. (2013). A Conceptual Model of Service
Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้าง

ชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7

Factors affecting the performance of construction personnel

7 large irrigation

คณากร จูมัน

Khanakorn Juman

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย (1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 (2) เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 (3) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 (4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานกับแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยให้กลุ่มตอบแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นมาจากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจาก บุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 จำนวนทั้งหมด 85 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.4 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 34.1 มีสถานภาพโสดร้อยละ 51.8 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 40.0 และมีระยะเวลาปฏิบัติงานในองค์กรต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 32.9 สำหรับการทดสอบสมมติฐานพบว่าผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน ได้แก่ การได้รับการยอมรับนับถือ และความก้าวหน้าในอาชีพ ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญและส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการทำงาน; ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ

Abstract

Research study Subject to factors affecting the performance of personnel of the Office of Large Irrigation Construction No. 7 with the objective of research (1) to study the factors that influence the performance of personnel of the Office of Large Irrigation Construction No. 7 (2) for Study the motivation that influences the performance of personnel of the large irrigation

construction office No. 7 (3) to study the performance of the personnel. Of the Office of Large-scale Irrigation Construction No. 7 (4) to study the relationship between factors that influence job performance and motivation that influences performance and work efficiency of personnel of the large irrigation construction office 7 by This research is a quantitative research. Collect data by asking the group to answer the questionnaire. (Questionnaire) created from the review of relevant research documents to be used as a tool to collect data from Personnel, Office of the Construction of Large Irrigation No. 7, a total of 85 people. Most respondents were female, 62.4 percent, aged between 41-50 years, 34.1 percent had single status, 51.8 percent had a bachelor's degree, 40.0 percent and had a term The working time in the organization is less than 5 years, 32.9%. For the hypothesis testing, it was found that the results of the study showed that the motivation factor for work was recognition. And career advancement Can be considered as important and affecting the work efficiency of personnel at the Office of Large Irrigation Construction No. 7.

Keywords: Performance; Factors affecting performance

บทนำ

กรมชลประทานเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าและประสิทธิภาพในการทำให้เป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนในประเทศมีความอยู่ดีกินดี และสามารถแข่งขันกับประเทศต่างๆ ต่อไปได้ โดยกรมชลประทานได้มีการพัฒนาองค์กรอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เป็นองค์กรที่มีศักยภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีหน่วยงานในสังกัดอีกมากมายหลายหน่วยงาน ซึ่งหนึ่งในนั้น คือ สำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ดูแลรับผิดชอบโครงการห้วยโสมงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดปราจีนบุรี หรืออ่างเก็บน้ำห้วยโสมง โดยเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทานชื่ออ่างเก็บน้ำว่า “อ่างเก็บน้ำนฤ-บดินทรจินดา” (อ่านว่า นะ-รี-บอ-ดิน-ตระ-จิน-ดา) มีความหมายว่า “ อ่างเก็บน้ำที่สร้างขึ้นตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ”

ปัจจุบันสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ได้ใช้เจ้าหน้าที่และบุคลากรในสำนักทุกฝ่ายทำงานร่วมกันเพื่อเพื่อดำเนินก่อสร้างอ่างเก็บน้ำและงานภูมิทัศน์บริเวณอ่างเก็บน้ำ รวมถึงงานก่อสร้างคลองชลประทาน

สายต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมทั่วถึงพื้นที่ทางการเกษตรในเขตจังหวัดปราจีนบุรีและใกล้เคียง ซึ่งเจ้าหน้าที่และบุคลากรในสำนักทุกฝ่ายได้มีทำงานอย่างเต็มที่แต่ก็ยังคงเกิดปัญหาต่างๆ ได้แก่ ปัญหาด้านงานก่อสร้างที่ล่าช้ากว่าแผนงานที่กำหนด เป็นปัญหาที่เกิดจากหลายเหตุด้วยกัน เช่น ระเบียบวิธีปฏิบัติไม่รัดกุม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความล่าช้าของโครงการ ซึ่งเป็นผลมาจากวิธีปฏิบัติที่ไม่รัดกุม ปัญหาที่พบเสมอ คือ การตรวจรับการจ่ายเงิน ซึ่งควรมีการกำหนดและชี้แจงระเบียบวิธีที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันทั้งฝ่ายผู้ควบคุมงานและฝ่ายผู้รับเหมาหรือการเตรียมพื้นที่ในการเวนคืนที่ดินเพื่อดำเนินการก่อสร้าง มักเกิดจะความล่าช้าส่งผลให้โครงการเกิดความล่าช้าไปด้วย เป็นต้น อีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญคือปัญหาด้านคุณภาพของงานก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐาน มักจะเกิดขึ้นในระหว่างดำเนินโครงการเสมอเนื่องด้วยเป็นโครงการก่อสร้างที่มีขนาดใหญ่ ทำให้มีขอบเขตของงานที่มีขนาดใหญ่ตามไปด้วย หากในการควบคุมงานก่อสร้างมีจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอก็อาจจะทำให้คุณภาพของงานก่อสร้างไม่ได้มาตรฐานได้ เช่นการก่อสร้างที่ไม่ตรงตามแบบก่อสร้างหรือการใช้วัสดุที่ไม่ตรงตามรายละเอียดที่ได้ระบุไว้ในสัญญา สิ่งเหล่านี้มีผลต่อคุณภาพของงานก่อสร้างทั้งสิ้น ซึ่งปัญหาที่กล่าวมานั้น เป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่าการที่บุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 จะมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ปัจจัยและแรงจูงใจอะไรบ้างที่มีผล ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยจะศึกษาตามขอบเขตเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานและส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ได้แก่ โครงสร้างองค์กร และบุคลากร
2. แรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานและส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ได้แก่ การได้รับการยอมรับนับถือ และความก้าวหน้าในอาชีพ
3. ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ได้แก่ ด้านเวลา และด้านคุณภาพ

เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศและเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขปัญหาการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น รวมทั้งนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการทำงานของบุคลากรของหน่วยงานที่มีความคล้ายกันให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น โดยนำประเด็นที่สนใจมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ศึกษาปัจจัยแรงจูงใจ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพการทำงาน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานกับปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพการทำงานความสัมพันธ์

504

ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานกับปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7
2. เพื่อศึกษาปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7
3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการทำงาน of บุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานกับปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพการทำงาน of บุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7

สมมุติฐานในงานวิจัย

1. โครงสร้างองค์กรและบุคลากรมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน
2. การได้รับการยอมรับนับถือและความก้าวหน้าในอาชีพมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยอิทธิพลในการปฏิบัติงาน

ปัจจัยที่สำคัญของการปฏิบัติงานที่ดีของแต่ละบุคคลในองค์กรจะต้องประกอบไปด้วย ความสามารถ ลักษณะเฉพาะตัว (Trait) และความสนใจของบุคคล ทั้ง 3 ปัจจัยนั้นรวมกัน เป็นเครื่องกำหนดสมรรถนะ (Capacity) ของบุคคลในการทำงานเพื่อองค์กรดังนั้นถ้าขาดปัจจัยตัวใดตัวหนึ่งไปก็ยากที่จะคาดหวังได้ว่าผลปฏิบัติงานของบุคคลจะอยู่ในระดับสูงไปได้ (ฤทัยทิพย์ โพธิ์อ่อน, 2550) ประสิทธิภาพในการทำงาน จำแนกออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. ประสิทธิภาพส่วนบุคคล บุคคลที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน คือ บุคคลที่ตั้งใจทำงานอย่างเต็มความสามารถ ใช้กลวิธีหรือเทคนิคในการสร้างผลงานได้มาก เป็นผลงานที่มีคุณภาพ เป็นที่พึงพอใจในการทำงาน เป็นบุคคลที่จะเพิ่มพูนคุณภาพและปริมาณของผลงาน คิดค้นดัดแปลงวิธีการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

2. ประสิทธิภาพขององค์กร หมายถึง การที่องค์กรสามารถดำเนินการต่าง ๆ ตามภารกิจหน้าที่ขององค์กร โดยใช้ทรัพยากรปัจจัยต่างๆ รวมทั้งกำลังคนอย่างคุ้มค่าที่สุด มีการสูญเสียน้อยที่สุด มีลักษณะของการดำเนินงานไปสู่วัตถุประสงค์ได้ด้วยดี โดยประหยัด ทั้ง เวลา ทรัพยากร และบุคคล องค์กรระบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อผลผลิตและการบริการได้ตามเป้าหมาย องค์กรมีความสามารถประยุกต์ศาสตร์ กลยุทธ์วิธีการเทคนิค และเทคโนโลยีอย่างฉลาด ทำให้เกิดวิธีการทำงานอย่างเหมาะสม มีความราบรื่นในการดำเนินงาน มีอุปสรรคและความขัดแย้งน้อยที่สุดบุคลากรมีขวัญ และกำลังใจที่ดี มีความสุขความพอใจในการทำงาน (สมใจ ลักษณะ, 2552)

ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงาน

ทฤษฎีการจูงใจของ มาสโลว์ (Maslow's theory of growth motivation) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการ 5 ชั้นและทฤษฎี 2 ปัจจัย ของ Herzberg (Herzberg's two-factor theory) ได้กล่าวถึงปัจจัยจูงใจในด้านต่างๆ โดยมีด้านที่สอดคล้องกัน ได้แก่ การได้รับการยอมรับนับถือ และ ความก้าวหน้าในอาชีพ จึงสรุปเป็นความหมายได้ว่า การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชา หรือจากบุคคลในหน่วยงาน รวมทั้งการยกย่องชมเชยแสดงความยินดีการให้กำลังใจหรือการแสดงออกอื่นใดแสดงให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ ส่วน ความก้าวหน้าในอาชีพ (Advancement) หมายถึง เมื่องานประสบความสำเร็จ ก็ได้รับการตอบสนองในเรื่องของการได้รับเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น รวมทั้ง มีโอกาสได้ ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หรือได้รับการฝึกอบรม โดยทั้ง 2 ด้านเป็นส่วนสำคัญ เพราะการได้รับการยอมรับนับถือ เป็นเหมือนแรงกระตุ้นที่สำคัญอย่างมากที่จะทำให้บุคคลคนนั้นอยากทำงานอย่างเต็มที่เต็มกำลัง การที่บุคลากรทำงาน โดยขาดการแสดงออกใดๆ จะครอบงำในองค์การจนถึงหัวหน้าของบุคคลคนนั้น ยอมทำให้หมดกำลังใจ ท้อแท้ เสมือนการไม่มีตัวตนในองค์การนั้น จึงไม่รู้จะทำงานเต็มที่เต็มกำลังไปเพื่อเหตุใด ส่วน ความก้าวหน้าในอาชีพ ก็เป็นอีกแรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลคนนั้นอยากจะทำสำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย โดยมีความคาดหวังต่อความเจริญก้าวหน้าในสายงานที่ทำ ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นได้อย่างต่อเนื่องต่อการทำงานของบุคลากรในองค์การ หากเกิดผลในด้านความก้าวหน้า เลื่อนตำแหน่งอย่างชัดเจน หากบุคคลคนนั้นเห็นว่าการทำงานอยู่ในปัจจุบันนั้น ไม่ได้มีความหมายหรือส่งผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพและสายงานที่ทำก็จะทำให้เกิดความรู้สึกเฉยๆกับงานที่ทำ ขาดการให้ความสำคัญ โดยทำงานไปตามสมควรให้ผ่านไปวันๆ เพราะทำเต็มกำลัง

ความสามารถไปก็ไม่ได้ส่งผลอะไร ทั้งยังจะส่งผลให้ไม่มีความพอใจในงานจนถึงขั้นอยากที่จะย้ายงานได้ ดังนั้นทั้ง 2 ด้านจึงเป็นปัจจัยจูงใจที่สำคัญที่จะสามารถใช้วัดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การได้เป็นอย่างดี ชัดเจน (Maslow, A. H., 1970)

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ เทคนิค รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้งานที่ได้รับมอบหมายแล้วเสร็จ โดยคำนึงถึงความถูกต้องรวดเร็วของงาน ความสะดวกสบาย ยกตัวอย่างเช่นในด้านของเวลา หมายถึง ระยะเวลาที่บุคลากรของหน่วยงาน ต้องปฏิบัติงานให้ได้ผลงานแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามกำหนดเวลา หรือตามคาดหวังของหน่วยงานนั้นๆ หรือด้านคุณภาพของงาน หมายถึง บุคลากรของหน่วยงาน จะต้องปฏิบัติงานให้ได้ผลงานที่ถูกต้อง แม่นยำ ไม่มีข้อผิดพลาด ต้องได้ประโยชน์คุ้มค่า และมีความพึงพอใจ การปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลจะมีผลงานที่มีประสิทธิภาพได้น้อยต้องประกอบด้วย ความสามารถ ความชำนาญ และสิ่งจูงใจให้ทำปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมาย โดยประเมินผลของประสิทธิภาพนั้นได้จากคุณภาพของงาน ปริมาณงาน เวลา และค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

สำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 หมายถึง หน่วยงานในสังกัด กรมชลประทาน มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานก่อสร้างโครงการห้วยโสมงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดปราจีนบุรี

บุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 หมายถึง ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานราชการ ลูกจ้างชั่วคราวจ้างตามภารกิจของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7

โครงสร้าง หมายถึง การจัดแบ่งงานออกเป็นหมวดหมู่ โดยกำหนดให้มีสายการบังคับบัญชา เพื่อควบคุมการทำงานการทำงานมีการกำหนดมาตรฐาน มีความชัดเจน ลดความซ้ำซ้อนและใช้ในการติดต่อประสานงาน เพื่อให้องค์การ บรรลุวัตถุประสงค์

บุคลากร หมายถึง องค์การต้องประกอบกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกโดยกำหนดหน้าที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ภายใต้โครงสร้างที่จัดตามกระบวนการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

การได้รับการยอมรับนับถือ หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชาหรือบุคคลในหน่วยงานรวมทั้งการยกย่องชมเชยแสดงความยินดีการให้กำลังใจหรือการแสดงออกอื่นๆ ให้ถึงการยอมรับในความสามารถ

ความก้าวหน้าในอาชีพ หมายถึง เมื่องานประสบความสำเร็จ ก็ได้รับการตอบสนองในเรื่องของการได้รับเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นรวมทั้งมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หรือได้รับการฝึกอบรม

ประสิทธิภาพในการทำงาน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ เทคนิครวมถึงประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้งานที่ได้รับมอบหมายแล้วเสร็จ โดยคำนึงถึงความถูกต้องรวดเร็วของงาน ความสะอาดเรียบร้อย

เวลา หมายถึง เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการ เหมาะสมกับงาน และทันสมัย มีการพัฒนาเทคนิคการทำงานให้สะดวก รวดเร็วขึ้น

คุณภาพของงาน หมายถึง ผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์คุ้มค่าและมีความพึงพอใจผลการทำงาน มีความถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็ว นอกจากนี้ ผลงานที่มีคุณภาพควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและสร้างความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานราชการ ลูกจ้างชั่วคราวตามภารกิจ สำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 จำนวนทั้งสิ้น 104 คน โดยใช้สูตรการกำหนดตัวอย่างของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับของบุคลากร ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน แรงจูงใจในการทำงาน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยจะวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับของบุคลากรพบว่า บุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.4 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 34.1 มีสถานภาพโสดร้อยละ 51.8 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 40.0 และมีระยะเวลาปฏิบัติงานในองค์กรต่ำกว่า 5 ปี อยู่ที่ ร้อยละ 32.9 ปัจจัยอิทธิพลต่อการทำงาน ได้แก่ ด้านโครงสร้างและด้านบุคลากร พบว่า มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.41 มีผลต่อการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 อยู่ในระดับมาก ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานด้านการ

ได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านเวลา และด้านคุณภาพของงาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 มีผลต่อการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7

การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยอิทธิพลมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน พบว่า ปัจจัยอิทธิพลด้านโครงสร้างจะมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงานในระดับปานกลาง และปัจจัยอิทธิพลด้านบุคลากรจะมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงานในระดับค่อนข้างสูง

สมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยแรงจูงใจมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจด้านการได้รับการยอมรับนับถือจะมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงานในระดับปานกลาง และปัจจัยแรงจูงใจด้านความก้าวหน้าในอาชีพจะมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงานในระดับค่อนข้างสูง

สมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยอิทธิพลและปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ การได้รับการยอมรับนับถือและความก้าวหน้าในอาชีพ สามารถร่วมพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ได้อย่างอย่างนัยมีสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถร่วมพยากรณ์ได้ ร้อยละ 89.4 ($R^2 \text{ adj.} = 0.889$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ R เท่ากับ 0.946

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยอิทธิพลต่อการทำงานไม่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ทั้งในด้านของโครงสร้างและด้านบุคลากร โดยด้านของโครงสร้างนั้น เนื่องจากบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 นั้นเห็นว่าในหน่วยงานมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีนโยบายที่ชัดเจนในการทำงาน รวมทั้งในเรื่องของ กฎ ระเบียบข้อบังคับ ที่ชัดเจนด้วยทำให้ด้านของโครงสร้างไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ส่วนในด้านของบุคลากรนั้น เนื่องจากบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 นั้นเห็นว่า หน่วยงานมีการจัดสรรบุคลากรอย่างเพียงพอ ทุกคนส่วนมาก มีการให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นอย่างดี รวมทั้งทุกคนรู้สึกเป็นส่วน

หนึ่งขององค์การทำให้ด้านของบุคลากรไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7

ผลการศึกษาปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ทั้งในด้านของการได้รับการยอมรับนับถือและด้านความก้าวหน้าในอาชีพ โดยด้านของการได้รับการยอมรับนับถือ นั้น เห็นว่าการที่ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ยกย่องชมเชยเมื่อทำงานประสบความสำเร็จ หรือผู้บังคับบัญชายอมรับในความรู้ความสามารถจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ส่วนในด้านของความก้าวหน้าในอาชีพนั้น การได้รับการสนับสนุนให้มีความเจริญก้าวหน้าตามความรู้ความสามารถ หรือตำแหน่งที่ได้ทำอยู่สามารถสร้างผลงานเพื่อเลื่อนตำแหน่งได้นั้นทำให้ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรของสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่

7

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน จากการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ให้ความสำคัญด้านความก้าวหน้าในอาชีพมีความสำคัญต่อองค์การในระดับแรก ส่วนด้านการได้รับการยอมรับนับถือ มีความสำคัญต่อองค์การ เป็นอันดับต่อมา จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความก้าวหน้าในอาชีพการได้รับการยอมรับนับถือ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ผู้บังคับบัญชาควรเปิดโอกาสให้การสนับสนุนส่งเสริมบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีผลงานเป็นที่ยอมรับ ให้ได้มีการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งอย่างเหมาะสม จะให้บุคลากรในองค์กรรู้สึกว่างานที่ได้ทำอย่างตั้งใจ ทুমเท ได้รับการมองเห็นจากผู้บังคับบัญชา

ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ เมื่อบุคลากรในองค์การทำงานประสบความสำเร็จผู้บังคับบัญชา ให้การชื่นชมบ้างตามแต่โอกาส เพื่อให้บุคลากรในองค์กร นั้นรู้สึกว่ามีตัวตนในองค์การ ทั้งยังต้องให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกันด้วย

2. ด้านปัจจัยอิทธิพลต่อการทำงาน จากการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ให้ความสำคัญด้านโครงสร้างและด้านบุคลากร ในระดับที่เท่าๆกัน

ผลจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ด้านโครงสร้างและด้านบุคลากร ไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7 ผู้วิจัย จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ด้านโครงสร้างควรรักษารูปแบบของโครงสร้างองค์กรเช่นเดิมเพราะบุคลากรเห็นว่าดีอยู่แล้ว โดยเฉพาะโครงสร้างของแต่ละหน่วยงาน เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับบุคลากร เพราะจะเป็นการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ ประเภทของงาน รายละเอียดของงาน โครงสร้างให้ชัดเจน แต่ก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมและช่วงเวลา

ด้านบุคลากรผู้บังคับบัญชาควรให้ความสำคัญและส่งเสริมด้านความสามารถของบุคลากรให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น เปิดโอกาสให้บุคลากรใช้ความสามารถ วิธีการ การตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้ หรือเพิ่มเติมการอบรมความรู้ในด้านต่างๆ เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพยิ่งขึ้นอีก ถึงแม้ว่าความของบุคลากรในองค์กรจะเห็นว่าดีอยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การกำหนดโครงสร้างองค์กร ควรมีการกำหนดโครงสร้างในภาพรวมทั้งองค์กรและโครงสร้างของแต่ละหน่วยงาน เช่น ระดับ ฝ่าย กรม กอง โดยมุ่งเน้นที่ระดับ ผู้ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมทั้งด้านความรู้ความสามารถ ประเภทของงาน รายละเอียดของงาน โดยให้ผู้ปฏิบัติงานจริงเข้าร่วมกำหนดโครงสร้างนั้น ๆ ด้วย เป็นโครงสร้างที่เปิดเผย สามารถตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ระเบียบ ข้อบังคับ ขององค์กรได้
2. ควรมีการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานให้ชัดเจน โดยให้มีความสอดคล้องหรือเชื่อมโยงกันทั้งในส่วนในระดับ ผู้บริหารและระดับ ผู้ปฏิบัติงาน โดยมุ่งเน้นในด้านความสำเร็จของงาน ตำแหน่งงาน ความรับผิดชอบในงาน และสถานภาพในการทำงาน
3. ควรกำหนดให้มียุทธศาสตร์การส่งเสริมและสนับสนุนในภาคปฏิบัติของภารกิจการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลตามที่กำหนดไว้ คือ พัฒนาศักยภาพบุคลากร และระบบข้อมูลเพื่อการทำงานสู่มืออาชีพภายใต้องค์กรแห่งการเรียนรู้ เช่น ควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาในหน่วยงาน เพื่อระดมความคิดเห็นและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร พัฒนาความรู้ความสามารถ สนับสนุนเงินทุนให้แต่ละหน่วยงานทำการวิจัยเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ และนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิผลมากขึ้นตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานในส่วนของระดับผู้บริหารงาน เพื่อให้ทราบปัจจัยในการบริหาร และนำมาบูรณาการในการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่อไป

2. ควรทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการประเมินสภาพการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคของบุคลากรเฉพาะแต่ละหน่วยงาน เพื่อนำปัญหาและอุปสรรคมาดำเนินการปรับปรุง แก้ไขบูรณาการในการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่อไป

3. ควรทำการศึกษาปัจจัยด้านอื่นๆ ว่ามีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรสำนักก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 7

ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ผู้บังคับบัญชาควรเปิดโอกาสให้การสนับสนุนส่งเสริมบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีผลงานเป็นที่ยอมรับ ให้ได้มีการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งอย่างเหมาะสม จะให้บุคลากรในองค์กรรู้สึกว่างานที่ได้ทำอย่างตั้งใจ ทুমเท ได้รับการมองเห็นจากผู้บังคับบัญชา

ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ เมื่อบุคลากรในองค์กรทำงานประสบความสำเร็จผู้บังคับบัญชา ให้การชื่นชมบ้างตามแต่โอกาส เพื่อให้บุคลากรในองค์กร นั้นรู้สึกว่ามีตัวตนในองค์กร ทั้งยังต้องให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกันด้วย

เอกสารอ้างอิง

ทิพาวดี เมฆสุวรรณ. (2538). *การส่งเสริมประสิทธิภาพในส่วนราชการ*. กรุงเทพฯ:

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

ฤทัยทิพย์ โพธิ์อ่อน. (2550). *ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท วิริยะซัพพลาย จำกัด*. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

สมยศ นาวิการ. (2549). *การบริหารและพฤติกรรมในองค์กร (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ 1991.

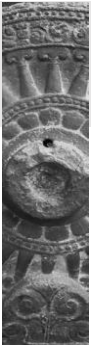
อรุณ รักธรรม. (2536). *การพัฒนาองค์กร : แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในระบบสังคมไทย* กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

Millet, J. D. (1994). *Management in the public service: The quest for effective performance*. New York: McGraw-Hill Book.

Maslow, A. H. (1970). *Motivational and personality*. New York: Harper & Brother.

Simon, H. A. (1960). *Administrative behavior*. New York: The McMillen.

Yamane, Taro. (1976). *Statistic: An introduction analysis (2nd ed)*. New York: Harper & Row.

ความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย

Job satisfaction of Security guard

มนตรา วายูพา

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย ประจำอาคารสมเด็จพระเทพรัตน์ โรงพยาบาลรามธิบดี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย ประจำอาคารสมเด็จพระเทพรัตน์ โรงพยาบาลรามธิบดี โดยมีตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ค่าจ้าง/สวัสดิการ กลุ่มตัวอย่างที่วิจัย คือ พนักงานรักษาความปลอดภัยที่ปฏิบัติงานประจำอาคารสมเด็จพระเทพรัตน์ โรงพยาบาลรามธิบดี จำนวน 52 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามวัดความพึงพอใจในการทำงาน มีค่าความเชื่อมั่นของทุกตัวแปรมากกว่า 0.7 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่า Descriptive Statistic, ค่า Pearson Correlation และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

จากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย (ร้อยละ 78.85) มากกว่าหญิง (ร้อยละ 21.15) โดยมีช่วงอายุเฉลี่ยอยู่ในช่วง 18-27 ปี มากที่สุด การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ สถานภาพสมรสถึงร้อยละ 51.92 ซึ่งมีค่ามากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุงานด้านการรักษาความปลอดภัย 1-5 ปี

ลักษณะของงานที่ปฏิบัติมีผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัยมากที่สุดเท่ากับ 0.444 รองลงมาคือค่าจ้าง/สวัสดิการ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน และการได้รับการยอมรับนับถือ ที่มีผลต่อความพึงพอใจในการทำงานตามลำดับ โดยมีค่าเท่ากับ 0.259 0.068 0.037 และ 0.034 ตามลำดับ

คำสำคัญ : ความพึงพอใจในการทำงาน พนักงานรักษาความปลอดภัย ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์ผู้บังคับบัญชา ค่าจ้าง/สวัสดิการ

Job satisfaction of Security guard

Abstract

Research on the job satisfaction of security guard has the objective is 1) to study the job satisfaction of the security guard at the Somdej Phra Thepparat Building, Ramathibodi Hospital 2) to study the factors that affect the job satisfaction of security guard at the Somdej Phra Thepparat Building, Ramathibodi Hospital. The independent variables is the nature of the work, Career path, Relationship with supervisors, Wage/welfare. The sample is the security guard 52 person who works at the Somdej Phra Thepparat Building, Ramathibodi Hospital. The research tool was a questionnaire to measure job satisfaction, with confidence values of all variables were greater than 0.7. The data were analyzed by using percentage, descriptive statistics, Pearson Correlation and correlation coefficients.

Research indicates, the most of the samples were male (78.85%) that more than women (21.15%). The most average age were 18-27 years. The most of them were in secondary education. Marital status is 51.92% which is the most. The most of the samples have 1-5 years of security work.

The nature of work was the most effect on job satisfaction of security guard that is 0.444 followed by wages/welfare, relationship with supervisors, career path and respected with was 0.259 0.068 0.037 and 0.034 respectively.

Keyword : Job Satisfaction, Security Guard, Nature of Work, Career path, Respect, Relationship, Wage/Welfare

บทนำ

โลกปัจจุบันมีความก้าวหน้าในวิทยาการต่างๆ เครื่องมือเครื่องใช้ เทคโนโลยี การคมนาคม การสื่อสาร การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ หรือแม้กระทั่งสังคม รวมไปถึงการพัฒนามนุษย์เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคดิจิทัล นั่นคือการให้ความสำคัญต่อมนุษย์ องค์การต่างๆ ที่เล็งเห็นความสำคัญของคน ที่เรียกว่าทุนมนุษย์ ก็จะพยายามพัฒนาศักยภาพสมรรถนะ และสร้างความพึงพอใจในการทำงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ผ่านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานอย่างเต็มศักยภาพที่สุด ให้พนักงานมีกำลังใจในการทำงาน เกิดความเชื่อมั่นในองค์กรและตนเอง ทุ่มบทความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายตามที่องค์กรวางไว้

โรงพยาบาลเป็นสถานบริการในรูปแบบการรักษาผู้ป่วย ซึ่งจะอำนวยความสะดวกให้กับผู้รับบริการเพื่อให้เกิดความรวดเร็ว (Rapid) ความเชื่อมั่น (Reliability) การตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ

(Responsiveness) การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า (Assurance) ความมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (Efficiency) และให้ความเป็นส่วนตัว/ความปลอดภัย (Privacy)/(Security)

งานบริการรักษาความปลอดภัยเป็นการให้บริการที่ดูแลเกี่ยวกับความปลอดภัยของบุคคล ทรัพย์สิน และสถานที่ ความสำคัญมากอย่างหนึ่ง ที่ต้องใช้ทักษะผสมผสานหลายอย่างเพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ ไปพร้อมกับการรักษาความปลอดภัยเกี่ยวข้องกับตัวบุคคล ทรัพย์สิน และสถานที่ ภายใต้กฎ ระเบียบ ข้อกำหนด และกฎหมายต่างๆ หากไม่เข้มงวด ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ หรือหละหลวม ผลที่ตามมาคือความเสียหาย และความสูญเสียแก่ชีวิต และทรัพย์สิน ซึ่งอาจเป็นความเสียหายหรือสูญเสียขนาดใหญ่ ในหลายๆ ครั้งการให้บริการภายใต้กฎ ระเบียบ ข้อกำหนด และกฎหมายต่างๆ อาจไม่ได้เป็นที่พึงพอใจสำหรับพนักงานรักษาความปลอดภัย เนื่องจากจะต้องปะทะกับผู้ใช้บริการที่ต้องการการบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของตน ซึ่งในบางครั้งจะขัดกับกฎ ระเบียบ หรือข้อกำหนดของฝ่ายผู้ดูแลสถานที่ การปฏิบัติงานด้วยความไม่พึงใจจะนำมาซึ่งข้อร้องเรียน การขาดงาน การละทิ้งการปฏิบัติหน้าที่ ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ไม่มีความสุขในการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงานลดต่ำลง รวมทั้งการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างผู้ที่ขัดแย้งกัน เป็นต้น หากพนักงานรักษาความปลอดภัยมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่ได้กระทำอยู่ก็จะทำให้เกิดผลดีต่อการปฏิบัติงานให้บริการ และประสิทธิผลที่ดีต่อองค์กร

จากรายละเอียดข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจและต้องการจะศึกษาความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัยที่อยู่ภายใต้การว่าจ้างของบริษัทที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ เพื่อทราบปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจ และนำไปสู่แนวทางการสร้างความพึงพอใจ การสร้างแรงจูงใจให้พนักงานรักษาความปลอดภัยทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ มีความกระตือรือร้น ทุ่มเท และใช้สมรรถนะของตนอย่างเต็มที่จนเกิดงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เนื้อหา

การทบทวนวรรณกรรม

กิลเมอร์ (Gilmer, 1966, p. 80) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจในการทำงานเป็นทัศนคติของบุคคล ที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตโดยทั่วไปที่ได้รับมา

Drever (1972, p. 256) ให้ความหมายของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานว่าความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือเป็นความรู้สึกขั้นสุดท้ายที่เกิดขึ้นโดยแรงกระตุ้นจากความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

กู๊ด (Good. 1973, p. 320) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึงคุณภาพ สภาพ หรือระดับความรู้สึกพอใจอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสนใจและทัศนคติของบุคคลที่มีต่องานที่ทำอยู่

ความพึงพอใจในการทำงาน (Jenaibi, 2010) คือ ตัวที่บอกความรู้สึกของพนักงานหรือสิ่งทีพวกเขาคิดต่องาน โดยอาจมีผลมาจากความสัมพันธ์กับคนภายในองค์กร สิ่งแวดล้อมในการทำงานและการประสบความสำเร็จในการทำงาน

ความพึงพอใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 775)

จากการทบทวนความหมายของความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยสรุปว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ทัศนคติหรือความรู้สึกเชิงบวกในการปฏิบัติงานหรือองค์ประกอบต่างๆ ของงาน มีความรู้สึกเต็มใจในการปฏิบัติงาน และผู้ปฏิบัติงานได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจอันจะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดการบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ความพึงพอใจสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามค่านิยม สภาพแวดล้อม หรือประสบการณ์

สุธานี นุกุลอึ้งอารี (2555) ได้ศึกษาความพึงพอใจในงานของพนักงานบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) กรณีพนักงานบริษัทการบินไทยฯ สำนักงานใหญ่ จากการศึกษาพบว่า พนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันในด้าน เพศ อายุ สถานภาพสมรส ตำแหน่งงาน ระยะเวลาการปฏิบัติงาน รายได้ จะมีระดับความพึงพอใจการทำงานที่ต่างกัน ในส่วนของปัจจัยจุดใจ ได้แก่ ด้านการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ด้านการได้รับความยกย่องนับถือ ด้านลักษณะงาน ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าในการทำงาน ในส่วนของปัจจัยค้ำจุน ได้แก่ ด้านนโยบายและการบริหารงานของบริษัท ด้านการควบคุมบังคับบัญชา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านความมั่นคงในงาน และด้านสภาพในการทำงาน และในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่ต่างกันนั้น มีระดับความพึงพอใจในการทำงานไม่แตกต่างกัน

อุดมพร ป้องเกียรติชัย (2560) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนักรักษาพยาบาลในคลินิกและโรงพยาบาลเอกชน จากการศึกษาค้นคว้ามีปัจจัยจำนวน 4 ปัจจัย ที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนักรักษาพยาบาลในคลินิกและโรงพยาบาลเอกชน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านผลตอบแทนประจำและลักษณะงาน ปัจจัยด้านโอกาสการก้าวหน้าและความมั่นคง ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ในส่วนของปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า อายุและระดับเงินเดือนเฉลี่ยที่แตกต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนักรักษาพยาบาลในคลินิกและโรงพยาบาลเอกชนแตกต่างกัน โดยระดับความพึงพอใจจะมีแนวโน้มสูงมากขึ้นเมื่อมีอายุและระดับเงินเดือนเฉลี่ยที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ เพศ และอายุงานที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อความพึงพอใจที่แตกต่างกัน

เจนจิราพร รอนไพริน (2558) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาอยุธยาประเทศ จังหวัดสระแก้ว จากการศึกษาค้นคว้าระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.68$) เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านความมั่นคงในงาน ($\mu = 4.23$) รองลงมา คือด้านลักษณะของงาน ($\mu = 3.59$) ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ($\mu = 3.56$) ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ($\mu = 3.51$) และ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ($\mu = 3.50$) ตามลำดับ ส่วนผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) จังหวัดสระแก้ว ที่มีเพศ อายุ

สภาพภาพการสมรส ระดับการศึกษา ระดับเงินเดือน และระยะเวลาในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยทุกข้อ

แนวคิดทฤษฎี กรอบแนวความคิด และสมมติฐาน

แนวคิดทฤษฎี/งานวิจัย

ตามแนวคิดของ Edwin Locke ได้จำแนกองค์ประกอบของความพึงพอใจในการทำงานไว้ทั้งหมด 9 ด้าน ดังนี้

1. งาน (Work) เป็นองค์ประกอบอันดับแรกที่ทำให้คนพอใจหรือไม่พอใจ หมายถึง คนนั้นชอบงานหรือไม่ ถ้าชอบและการสนใจก็就会有ความพอใจในงานสูง นอกจากนี้ งานนั้นท้าทายหรืองานนั้นมีโอกาสให้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้หรือไม่ หรืองานนั้นยากง่ายเหมาะสมกับคนทำหรือไม่ ปริมาณงานมากเวลาน้อย หรืองานนั้นส่งเสริมให้ผู้ทำมีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้หรือไม่ส่งเสริมให้ผู้ทำมีโอกาสประสบความสำเร็จหรือไม่ เป็นต้น
2. ค่าจ้าง (Pay) เป็นเงินหรืออย่างหนึ่งอย่างใดที่ลูกจ้างสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการบำบัดความต้องการของตนได้ ค่าจ้างเหมาะสม ยุติธรรมและเท่าเทียมกัน จะทำให้คนเกิดความพอใจ
3. โอกาสที่จะได้รับการเลื่อนขั้นหรือเลื่อนตำแหน่ง (Promotion) ลูกจ้างหรือคนทำงานจะได้รับพิจารณาเลื่อนขั้นหรือเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นไป ซึ่งสิ่งนี้คือ ความหวังที่จะได้รับจากนายจ้างหรือผู้บริหาร ซึ่งในการเลื่อนขั้นหรือตำแหน่ง ต้องพิจารณาถึงความยุติธรรมและเป็นเกณฑ์ที่ทุกคนยอมรับได้
4. การยอมรับ (Recognition) การยอมรับจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานเป็นสิ่งทีบุคคลทำงานต้องการและทำให้เกิดความพึงพอใจได้
5. ผลประโยชน์ (Benefit) ผลประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนที่บุคคลรับหรือคาดหวังจะได้รับจากการทำงาน เช่น โบนัส วันหยุดพักผ่อน ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น
6. สภาพการทำงาน (Working Conditions) ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการทำงานด้านกายภาพ เช่น อุณหภูมิ การถ่ายเทอากาศ ความชื้น แสง เสียง สภาพห้องทำงานที่ตั้งองค์การ เป็นต้น
7. หัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชา (Leader) หัวหน้าลักษณะต่างๆ จะมีอิทธิพลต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เช่น หัวหน้าที่มุ่งงานมากก็จะคาดหวังให้ลูกน้องมุ่งงานอย่างเดียว จนหัวหน้าขาดมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งลูกน้องที่พบหัวหน้าประเภทนี้ จะเกิดความพึงพอใจในการทำงานหรือไม่พึงพอใจก็ต้องขึ้นอยู่กับปรับตัวของลูกน้องเป็นสำคัญ
8. เพื่อนร่วมงาน (Co-workers) จะส่งเสริมหรือหยุดยั้งความพึงพอใจในการทำงานของบุคคลได้อย่างมาก เช่น ถ้าหากมีเพื่อนร่วมงานที่มีความสามารถสูงเป็นมิตรพร้อมช่วยเหลือคนอื่นบุคคลนั้นก็เกิดความพึงพอใจในการทำงานมากกว่าคนอื่น
9. องค์การและการจัดการหรือการบริหาร (Organization and management) นโยบายและการจัดการ หรือการบริหารภายในองค์การที่สำคัญประการหนึ่ง เช่น มีการวางแผนนโยบายแน่นอนหรือไม่เกี่ยวกับการจ่ายค่าแรง สวัสดิการลูกจ้างหรือเกณฑ์พิจารณาความดี ความชอบ เป็นต้น

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Need Theory) โดย Maslow อธิบายว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานเหมือนกัน ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นจะเข้ามาแทนที่ และความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้นจากต่ำไปสูง แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) ความต้องการด้านร่างกายเป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ ฯลฯ ความต้องการด้านร่างกาย จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อความต้องการด้านร่างกายยังไม่ได้รับการตอบสนองเลย ในด้านนี้ โดยปกติแล้วองค์กรทุกแห่งมักจะตอบสนองความต้องการของแต่ละคนด้วยวิธีการทางอ้อม คือ การจ่ายเงินค่าจ้าง

2. ความต้องการความปลอดภัยหรือมั่นคง (Security of Safety Needs) หากความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการในขั้นที่สูงขึ้น คือ ความต้องการด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคงต่างๆ ความต้องการทางด้านความปลอดภัย จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับร่างกาย ความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ ส่วนความมั่นคง หมายถึง ความต้องการความมั่นคงในการดำรงชีวิต เช่น ความมั่นคงในหน้าที่การงาน

3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social or Belongingness Needs) ภายหลังจากที่ได้รับการตอบสนองขั้นดังกล่าวแล้ว ก็จะมีความต้องการสูงขึ้น คือ ความต้องการทางสังคม จะเริ่มเป็นสิ่งที่สำคัญต่อพฤติกรรมของคน ความต้องการทางด้านนี้จะเป็นความต้องการเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกัน และได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น และมีความรู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมเสมอ

4. ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นทางสังคม (Esteem or Status Needs) ความต้องการขั้นต่อมา จะเป็นความต้องการที่ประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ดังนี้ คือ ความมั่นใจในตนเองในเรื่องความสามารถ ความรู้ และความสำคัญในตัวของตัวเอง รวมตลอดทั้งความต้องการที่จะมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น หรือ อยากที่จะให้บุคคลอื่นยกย่องสรรเสริญในความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน การดำรงตำแหน่งที่สำคัญในองค์กร

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization or Self-realization Needs) ลำดับความต้องการสูงสุดของมนุษย์ก็คือ ความต้องการที่อยากประสบความสำเร็จในชีวิต ความนึกคิดหรือความคาดหวังความทะเยอทะยานใฝ่ฝันที่อยากได้รับความสำเร็จในสิ่งอันสูงสุดในทัศนะของตน

Herzberg และคณะ ได้ศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานมี 2 ปัจจัย (ทฤษฎีสองปัจจัย (Two-Factor Theory)) คือ

1. ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factor) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เพื่อจูงใจให้คนชอบและรักงานที่ปฏิบัติ เป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดความพึงพอใจให้แก่บุคคลในองค์การให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะปัจจัยที่สามารถตอบสนองความต้องการภายในบุคคลได้ด้วย ได้แก่

1.1 ความสำเร็จในการทำงานของบุคคล หมายถึง การที่คนทำงานได้เสร็จสิ้นและประสบผลสำเร็จเรียบร้อยเป็นอย่างดี จึงเกิดความพึงพอใจและปลื้มใจในผลงาน

1.2 การได้รับการยอมรับนับถือ หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชา จากเพื่อน จากผู้มาขอรับคำปรึกษาหารือ จากบุคคลในหน่วยงาน การยอมรับนับถืออาจอยู่ในรูปของการยกย่องชมเชย แสดงความยินดี การให้กำลังใจ หรือการแสดงออกอื่นใดที่สื่อให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ เมื่อได้ทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดบรรลุผลสำเร็จ การยอมรับนับถือจะแฝงอยู่กับความสำเร็จในงานด้วย

1.3 ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ หมายถึง งานที่น่าสนใจ งานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำท้าทาย หรือเป็นงานที่มีลักษณะสามารถกระทำได้ตั้งแต่ต้นจนจบโดยลำพังแต่ผู้เดียว

1.4 ความรับผิดชอบ หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงาน และมีอำนาจในการรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่

1.5 ความก้าวหน้า หมายถึง ได้รับการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นของบุคคลในองค์การการมีโอกาสได้ศึกษาเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมหรือการได้รับการฝึกอบรม

2. ปัจจัยค้ำจุน (Maintenance Factor) หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปัจจัยสุขอนามัยหมายถึง ปัจจัยที่จะค้ำจุนให้แรงจูงใจในการทำงานของบุคคลมีอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีหรือมีในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับบุคคลในองค์การจะเกิดความไม่ชอบขึ้น และปัจจัยที่มาจากภายนอกตัวบุคคล ได้แก่

2.1 เงินเดือน หมายถึง จำนวนรายได้ประจำหรือรายได้พิเศษที่เป็นผลตอบแทนจากการทำงานของบุคคลในหน่วยงาน

2.2 โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต หมายถึงโอกาสที่จะได้รับการแต่งตั้งเลื่อนตำแหน่งและได้รับความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพ

2.3 ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานร่วมกันและเข้าใจซึ่งกันและกัน

2.4 สถานะของอาชีพ หมายถึง อาชีพนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม มีเกียรติและศักดิ์ศรี

2.5 นโยบายและการบริหารงาน หมายถึง การจัดการและการบริหารงานขององค์การ การติดต่อสื่อสารภายในองค์การ

2.6 สภาพการทำงาน หมายถึง สภาพทางกายภาพของงาน เช่น แสง เสียง อากาศ ชั่วโมงการทำงาน รวมทั้งลักษณะสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์ หรือเครื่องมือต่างๆ

2.7 ความเป็นส่วนตัว หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดี อันเป็นผลที่ได้รับจากงานในหน้าที่ของเขา

2.8 ความมั่นคงในงาน หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงในการทำงาน ความยั่งยืนของอาชีพ หรือความมั่นคงขององค์กร

2.9 วิธีการปกครองบังคับบัญชา หมายถึง ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการดำเนินการหรือความยุติธรรมในการบริหาร

ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนตามทฤษฎีของ Herzberg และคณะ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานจะปรากฏเป็นแนวต่อเนื่องสองแนว คือ ปัจจัยจูงใจ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดแนวต่อเนื่องระหว่าง “ไม่มีความพึงพอใจ” กับ

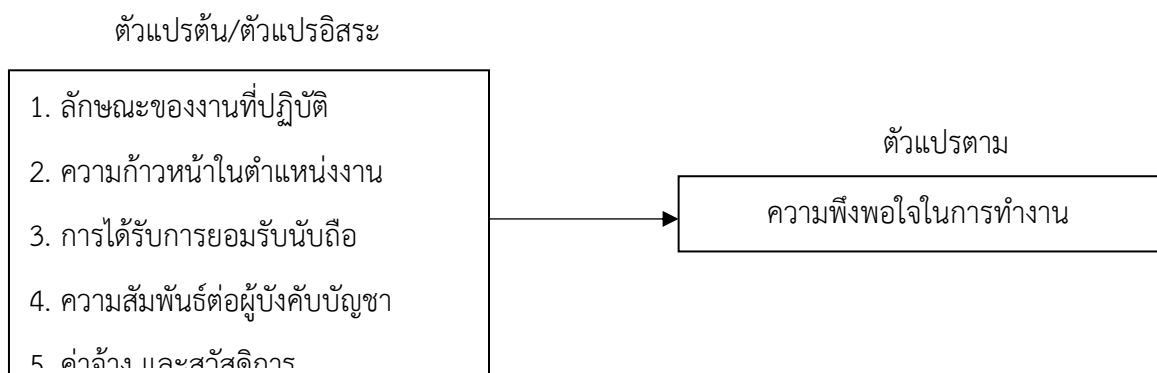

“ความพึงพอใจ” ซึ่งหมายความว่า ถ้าผู้บริหารไม่ได้ใช้ปัจจัยนี้ในการจูงใจผู้ปฏิบัติงาน ก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ส่วนปัจจัยค่าจุนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดแนวต่อเนื่องระหว่าง”ความไม่พึงพอใจ” กับ “ความไม่พึงพอใจ” ซึ่งหมายความว่า ถ้าในหน่วยงานใดผู้บริหารได้จัดปัจจัยเหล่านี้ไว้อย่างเหมาะสม ผู้ปฏิบัติงานก็ไม่มี ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

Herzberg เชื่อว่า ปัจจัยค่าจุนหรือสุขอนามัยเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญยิ่งของงานที่จะรักษาคนไว้ในองค์กร ในขณะที่ทำให้เขาพอที่จะทำงานได้ กล่าวคือ ถ้าปัจจัยสุขอนามัยไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเป็นสาเหตุให้บุคคลเกิดความไม่พอใจในงาน แต่ถึงแม้ว่าปัจจัยสุขอนามัยจะได้รับการตอบสนองก็จะเป็นเพียงการช่วยป้องกันมิให้เกิดความไม่พึงพอใจในงานเท่านั้น และแม้ผู้บริหารจะพยายามลดสิ่งที่ทำให้บุคคลไม่พอใจในการทำงาน ลงมาจนถึงระดับศูนย์และพยายามตอบสนองความต้องการเกี่ยวกับปัจจัยสุขอนามัยเพียงใดก็ตาม ก็เป็นเพียงป้องกันมิให้เกิดความไม่พึงพอใจขึ้นเท่านั้น แต่จะไม่สามารถนำไปสู่ความพอใจในงาน ดังนั้น ทฤษฎีเฮอริชเบอร์ก จึงเสนอว่าการให้บุคคลได้ทำงานที่มีลักษณะที่ท้าทายจึงจะเป็นการจูงใจเขาให้ทำงานอย่างแท้จริง

ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทั้งสองทฤษฎี ที่กล่าวมานี้ สรุปได้ว่าความต้องการระดับต่ำ 3 ประการของ Maslow คือ ความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการด้านความปลอดภัยและความต้องการทางสังคม เปรียบเทียบได้กับความต้องการตามปัจจัยค่าจุนของ Herzberg ส่วนความต้องการระดับสูงของ Maslow คือ ความต้องการได้รับการยกย่องในสังคม และความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จ ตามความนึกคิดเปรียบเทียบได้กับปัจจัยจูงใจของ Herzberg

จากแนวคิดทฤษฎี และผลงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการทำงาน ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย ประจำอาคารสมเด็จพระเทพรัตน์ โรงพยาบาลรามธิบดี ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา (Conceptual Framework)

สมมติฐานการวิจัย คือ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ค่าจ้าง/สวัสดิการส่งผลต่อกับความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัยประจำอาคารสมเด็จพระเทพรัตน์ โรงพยาบาลรามาริบัติ

คำจำกัดความ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เรื่อง ความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย ประจำอาคารสมเด็จพระเทพรัตน์ โรงพยาบาลรามาริบัติ

1. พนักงานรักษาความปลอดภัย/พนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาต (Security Guard) หมายถึง ผู้ซึ่งได้รับใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาต
2. ความพึงพอใจในการทำงาน (Job Satisfaction) หมายถึง ทัศนคติหรือความรู้สึกเชิงบวกในการทำงานหรือองค์ประกอบต่างๆ ของงาน มีความรู้สึกเต็มใจในการทำงาน และผู้ปฏิบัติงานได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันจะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ก่อให้เกิดการบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ความพึงพอใจสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามค่านิยม สภาพแวดล้อม หรือประสบการณ์
3. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (Nature of Work) หมายถึง ประเภทของงานหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำงานรักษาความปลอดภัย
4. ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน (Career path) หมายถึง การได้เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น การโยกย้ายอย่างเหมาะสมและยุติธรรม การมีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หรือการสนับสนุนให้พัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงานให้ดีขึ้น
5. การได้รับการยอมรับนับถือ (Respect) หมายถึง การได้รับความนับถือและความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือบุคคลภายนอก ในรูปคำชมเชย การแสดงความยินดี การให้เกียรติ และการให้กำลังใจ
6. ความสัมพันธ์ผู้บังคับบัญชา (Relationship) หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ การร่วมมือ ความสามัคคี การช่วยเหลือ การปรึกษา การให้คำแนะนำ การสอนงาน ความมีน้ำใจ ความยินดี ความเข้าใจกับผู้บังคับบัญชา
7. ค่าจ้าง และสวัสดิการ (Wage/Welfare) หมายถึง ค่าตอบแทนที่ได้จากการปฏิบัติงานทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน รวมถึงสิ่งเพิ่มเติมที่องค์กรมีให้ นอกเหนือจากที่กฎหมายแรงงานกำหนด การพิจารณา ประเมิน และปรับค่าจ้างและสวัสดิการอย่างเหมาะสมเป็นธรรม ความพึงพอใจต่อค่าจ้างและสวัสดิการที่ได้รับมีความเหมาะสมกับงานที่ทำ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย ประจำอาคารสมเด็จพระเทพรัตน์ โรงพยาบาล

รามาริบัติ จำนวน 52 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม รูปแบบการตอบเป็นช่วงคำตอบ โดยให้ผู้ตอบเลือกคำตอบที่ตรงกับสภาพความจริงของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน ที่มีการตอบแบบมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert) ประกอบด้วยลักษณะงานที่ปฏิบัติ ความก้าวหน้าใน ตำแหน่งงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ค่าจ้าง หรือเงินเดือน

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจในการทำงานที่ถามถึงระดับความพึงพอใจในแต่ละลักษณะของ ความพึงพอใจในการทำงาน

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended) เพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล จะทำการทดสอบความเชื่อมั่นของมาตรวัด จากการหาค่า Cronbach's Alpha เมื่อ แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือแล้วก็ทำการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยการหาค่าร้อยละ แล้ววิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย 5 ปัจจัย (ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน การ ได้รับการยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์ต่อผู้บังคับบัญชา และค่าจ้าง /สวัสดิการ) กับความพึงพอใจการทำงานของ พนักงานรักษาความปลอดภัย เพื่อทดสอบสมมติฐานจะวิเคราะห์ร้อยละ (Percentage), ค่า Descriptive Statistic, ค่า Pearson Correlation และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยประมวลผลจากโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาร้อยละ 78.85 นอกนั้นเป็นเพศหญิงจำนวนร้อยละ 21.15 โดยกลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วงอายุ 18-27 ปีมากที่สุด รองลงมา คือ ช่วงอายุ 38-47 ปี 28-37 ปี และ 48-55 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 38.46, 23.08, 21.15 และ 17.31 ตามลำดับ สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพ สมรสร้อยละ 51.92 รองลงมาสถานภาพโสดร้อยละ 38.46 และสุดท้ายคือสถานภาพหม้าย/หย่าร้างร้อยละ 9.62 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 69.23 รองลงมา คือ ประถมศึกษา ร้อยละ 23.08 และ ระดับ ปวช. กับ ปสว. เท่ากันร้อยละ 3.85 ส่วนอายุงานด้านการรักษาความปลอดภัยของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ทำงานมาแล้ว 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.23 รองลงมา คือ อายุงานน้อยกว่า 1 ปี ร้อยละ 32.69 ส่วนอายุงาน 6-10 ปี กับ มากกว่า 10 ปีมีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 11.54

การพิจารณาความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัยแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มีความ พึงพอใจมากที่สุด มีความพึงพอใจมาก มีความพึงพอใจปานกลาง มีความพึงพอใจน้อย และมีความพึงพอใจน้อย ที่สุด โดยภาพรวมแล้วพนักงานรักษาความปลอดภัยมีความพึงพอใจในการทำงานมาก คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลง มีความพึงพอใจในการทำงานระดับมากที่สุด ร้อยละ 37.98 และมีความพึงพอใจปานกลางร้อยละ 12.02

การศึกษาความพึงพอใจของพนักงานรักษาความปลอดภัย จากลักษณะของความพึงพอใจ พบว่า ลักษณะความพึงพอใจในการทำงานที่พนักงานรักษาความปลอดภัยมีมากกว่าลักษณะอื่นๆ คือ พนักงานมีความเต็มใจและตั้งใจที่จะมาทำงาน (ค่าเฉลี่ย 4.42) รองลงมาคือ พนักงานรักษาความปลอดภัยรู้สึกภาคภูมิใจในงานที่ตนเองทำ และคิดงานที่ทำอยู่มีประโยชน์กับผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย 4.29 เท่ากัน) ส่วนสิ่งต่างๆ ที่พนักงานรักษาความปลอดภัยได้รับจากการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นค่าจ้าง สวัสดิการ ความรู้ต่างๆ ที่จะมาตอบสนองต่อการดำรงชีวิตประจำวันของตนเอง นั้นมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด เมื่อเทียบกับลักษณะความพึงพอใจอื่นๆ (ค่าเฉลี่ย 4.04)

ลักษณะของงานที่ปฏิบัติมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความพึงพอใจมากที่สุด ($r = 0.528$) ตัวแปรความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน ($r = 0.485$) ค่าจ้าง/สวัสดิการ ($r = 0.457$) การได้รับการยอมรับนับถือ ($r = 0.428$) และความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ($r = 0.390$) มีความสัมพันธ์การความพึงพอใจในการทำงานรองลงมาตามลำดับ

สรุปและเสนอแนะ

พนักงานรักษาความปลอดภัยมีความพึงพอใจในการทำงานมาก โดยลักษณะความพึงพอใจในการทำงานที่พนักงานรักษาความปลอดภัยมีมากกว่าลักษณะอื่นๆ คือ พนักงานมีความเต็มใจและตั้งใจที่จะมาทำงาน ภาคภูมิใจในงานที่ทำอยู่ และมองว่างานที่ทำมีประโยชน์ต่อบุคคลอื่น ซึ่งถือเป็นทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำอยู่ และค่อนข้างพอใจกับสิ่งต่างๆ ที่พนักงานรักษาความปลอดภัยได้รับจากการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นค่าจ้าง สวัสดิการ ความรู้ต่างๆ ที่จะมาตอบสนองต่อการดำรงชีวิตประจำวันของตนเอง

ลักษณะของงานที่ปฏิบัติสัมพันธ์กับความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และค่าจ้าง/สวัสดิการ ซึ่งสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย ประจำอาคารสมเด็จพระเทพรัตน์ได้ร้อยละ 32.9

ลักษณะของงานที่ปฏิบัติมีผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัยมากที่สุดเท่ากับ 0.444 รองลงมาคือค่าจ้าง/สวัสดิการ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน และการได้รับการยอมรับนับถือ ที่มีผลต่อความพึงพอใจในการทำงานตามลำดับ โดยมีค่าเท่ากับ 0.259 0.068 0.037 และ 0.034 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ลักษณะของงานที่ทำอาจไม่ได้มีความท้าทาย สร้างสรรค์ หรือทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพมากนัก เพราะเป็นงานที่ทำแบบเดิมซ้ำๆ ทุกวัน และเป็นงานบริการที่ต้องทำงานให้ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการที่ต้องการแตกต่างกัน ภายใต้อำนาจ ระเบียบ ข้อบังคับ ทำให้เกิดความกดดันในการทำงาน บางครั้งพนักงานรักษาความปลอดภัยเกิดความเบื่อหน่ายในการทำงาน หากสร้างทัศนคติที่ดี และพนักงานรักษาความปลอดภัยมี Service mind ที่ดี ก็จะทำให้มีความสุขในการทำงาน

2. การที่ผู้บังคับบัญชาสร้างขวัญและกำลังใจ ช่วยแก้ไขปัญหา ช่วยแบ่งเบาความกดดันจากการทำงานจะทำให้พนักงานรักษาความปลอดภัยมีความรู้สึกดีต่องาน และสร้างความพึงพอใจในการทำงานมากขึ้น

3. ค่าจ้างและสวัสดิการที่ดี หรือมีเพิ่มมากขึ้นจะทำให้พนักงานรักษาความปลอดภัยมีความตั้งใจทำงาน และเป็นจูงใจให้อยากทำงาน และพึงพอใจที่จะทำงาน เพราะรายได้ที่สูงขึ้น และสวัสดิการที่ดีขึ้นจะทำให้พนักงานรักษาความปลอดภัยมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้น ซึ่งทุกคนต้องการคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสิ่งที่พื้นฐานอยู่แล้ว

4. การทำให้พนักงานรักษาความปลอดภัยเห็นเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ ไม่ว่าจะเป็ตำแหน่งงาน หรือค่าจ้างที่สูงขึ้น และเป็นธรรมจะทำให้พนักงานรักษาความปลอดภัยเกิดความพึงพอใจในสายอาชีพและการทำงาน

5. พนักงานรักษาความปลอดภัยบางคนยังมีมุมมองว่าอาชีพ รปภ. เป็นอาชีพที่ไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง ไม่ค่อยมีคนรับฟังความคิดเห็น รวมถึงเพื่อนร่วมงาน หากสร้างทัศนคติที่ดี เพิ่มศักยภาพ ดึงสมรรถนะของพนักงานรักษาความปลอดภัยออกมาได้อย่างเต็มที่ จะทำให้พนักงานรักษาความปลอดภัยรู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง และภูมิใจในอาชีพรักษาความปลอดภัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. การศึกษานี้เป็นการศึกษาความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัยว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน จนเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ในการศึกษารั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อให้ทราบถึงสิ่งที่จะทำให้พนักงานรักษาความปลอดภัยเกิดความพึงพอใจในการทำงาน

2. การศึกษานี้เป็นกรณีศึกษาโดยเจาะจงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้เหมาะสมกับเวลา ในการศึกษารั้งต่อไปควรเพิ่มจำนวนตัวอย่างเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำตรงกว่าการศึกษารั้งนี้

3. การศึกษารั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลต่างๆ จากแบบสอบถาม ทำให้ไม่ได้ข้อมูลเชิงลึกในบางประเด็น หากมีการสัมภาษณ์หรือสอบถามโดยตรงจากผู้ตอบแบบสอบถาม จะช่วยให้เข้าใจการประเมินความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัยมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ราชบัณฑิตยสถาน: ความพึงพอใจ (หน้า 775), พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2542, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์.

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนักกายภาพบำบัดในคลินิกและโรงพยาบาลเอกชน, โดยอุดมพร ป้องเกียรติชัย, 2560, การค้นคว้าอิสระ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การศึกษาความพึงพอใจในงาน ของพนักงานบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) กรณีพนักงานบริษัทการบินไทยฯ สำนักงานใหญ่, โดยสุธานิธี นกุลอึ้งอารี, 2555, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกรุงไทยจำกัด (มหาชน) สาขาอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว, โดยเจนจิราพร รอนไพริน, 2558, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา.

A Dictionary of Psychology, by Drever J., 1972, Maryland : Penguin Book Co.,

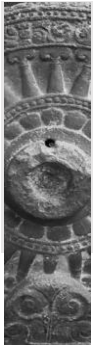

Dictionary of Education, by Good, Carter V., 1973, New York: McGraw-Hill Book.

The Motivation-Hygiene Theory, by Herzberg Federick, 1970, in V.H. Vroom & E.L. Deci (Eds), *Management and Motivatio*, Valtimore, MD: Penguin Books.

Motivation and Personality, by Maslow, A.M., 1970, New York : Harper and Row publishers.

The motivation to work, by Herzberg, F.et al., 1959, New York: John Wiley.

สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง

ภายในทัณฑสถานหญิงกลาง

Causes of recidivism in drug-related cases of female inmates

Inside the Central Women Correctional Institution

วรินทร์ญาภา เมืองไทย

Warinyapa Mueangthai

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงภายในทัณฑสถานหญิงกลาง รวมถึงศึกษาการลงโทษและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงภายในทัณฑสถานหญิงกลาง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ต้องขังหญิงภายใน ทัณฑสถานหญิงกลางที่กระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดจำนวน 20 คน 2) เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ผู้มีหน้าที่ควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงภายในทัณฑสถานหญิงกลางจำนวน 3 คน

ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงภายในทัณฑสถานหญิงกลาง เกิดจากตัวผู้กระทำผิดได้กระทำความผิดตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย ระหว่างอายุ 17-20 ปี และไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษา มีครอบครัวไม่สมบูรณ์พ่อแม่แยกทางกัน คบเพื่อนที่ติดยาเสพติด ถูกเพื่อนชักชวนให้เสพยาเสพติด รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย และมีความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำผิดว่า การค้ายาเสพติดมีรายได้ดี ได้เงินเร็วกว่าอาชีพอื่น หรือหากถูกจับได้ ก็ยอมรับผลการกระทำผิด ถือเป็นเรื่องปกติ

การลงโทษผู้กระทำซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดพบว่า ผู้ต้องขังหญิงที่เคยกระทำผิดซ้ำและได้รับโทษมาแล้วสามารถใช้ชีวิตอยู่ภายในทัณฑสถานหญิงกลางได้ตามปกติ ยอมรับผลการกระทำผิด ส่วนกลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำบ่อยครั้งจนถึงว่าติดเป็นนิสัย มีความเห็นว่าการต้องโทษถือเป็นเรื่องปกติและปราศจากความหวาดกลัวในการถูกลงโทษ ในด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำพบว่า ผู้ต้องขังหญิงได้รับการอบรมตามหลักสูตรหรือโปรแกรมที่กรมราชทัณฑ์กำหนด และได้รับการอบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวพ้นโทษ ฝึกทักษะด้านอาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงาน หรือความถนัดของผู้ที่ใกล้จะพ้นโทษ

คำสำคัญ : สาเหตุ, การกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด, ผู้ต้องขังหญิง

Title : Causes of recidivism in drug-related cases of female inmates Inside the Central Women Correctional Institution.

Abstract

The purpose of this research was to study the causes of recidivism in drug-related cases of female prisoners within the Central Women Correctional Institution. Including the study of punishment and remediation for repeat offenders in drug-related cases of female inmates within the Central Women Correctional Institution. Using qualitative research methods data were collected by in-depth interviews with 2 groups of related persons, including. 1) Female inmates in the Central Women Correctional Institution, who committed repeated offenses in the drug-related cases of 20 people. 2) Corrections officers the person responsible for controlling and restoring female prisoners within the Central Women Correctional Institution, 3 persons.

The research found that causes of recidivism in drug-related cases of female inmates in the Central Women Correctional Institution. Caused by the perpetrator committed an offense since being in the late adolescence between the ages of 17 years to 20 years, of age and not in the education system. There are incomplete families parents separated, dating friends who are addicted, being friends persuaded to take drugs, inadequate income for expenses and have beliefs about the crime that, drug trafficking has a good income. Get money faster than other careers or if caught accepting the wrongdoing is normal.

The punishment of repeat actors in drug-related cases was found that female prisoners. Who have previously committed a repeat offense and have been punished. Able to live within the normal female correctional institution as usual. Accept the result of the offense as for the group of female inmates who repeatedly commit crimes until they are considered habitual. Commented that the punishment is normal and without fear of being punished In terms of remediation, repeat offenders found that female inmates receive training according, to the curriculum or program specified by the department of corrections and received training in preparation before release. Practice professional skills according to the needs of the labor market or the skills of those who are near to the penalty.

Keyword : Cause, Repeat offenses in drug-related cases, Female inmates, Prisoners who repeat the same offense on drugs 2 or more times.

ปัจจุบันปัญหายาเสพติดยังคงเป็นปัญหาระดับประเทศ แม้ว่าหน่วยงานทุกภาคส่วนได้ร่วมมือกันป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างจริงจังก็ตาม จำนวนผู้กระทำผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ก็คงยังสูงอยู่ และส่งผลกระทบต่อปัญหาหนักโชนันคูก สถิติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2560 มีผู้ต้องหา ที่ถูกจับกุมในคดียาเสพติดทั้งหมด 903,612 คน เป็นผู้ต้องหาที่เคยถูกจับกุม 41,538 คน คิดเป็น ร้อยละ 29.15 ส่วนใหญ่เป็นการกระทำผิดซ้ำในข้อหาเสพติด เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ต้องหากระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด เฉลี่ย 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.85 (กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด, สำนักปราบปรามยาเสพติด, ม.ป.ป.)

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีภารกิจควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ได้รายงานว่ามีผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ (สำรวจ ณ 1 กุมภาพันธ์ 2562) มีจำนวนทั้งสิ้น 378,673 คน เป็นผู้ต้องขังชาย จำนวน 328,998 คน และผู้ต้องขังหญิง จำนวน 49,675 คน หากแยกประเภทตามลักษณะการกระทำผิดเฉพาะคดีเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ยาเสพติด มีจำนวนทั้งสิ้น 291,444 คน คิดเป็นร้อยละ 76.96 ของผู้ต้องขังทั่วประเทศ แยกเป็นผู้ต้องราชทัณฑ์ชาย 250,408 คน และผู้ต้องราชทัณฑ์หญิง จำนวน 41,036 คน (กระทรวงยุติธรรม, กรมราชทัณฑ์, 2562)

การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว 3 ปีล่าสุด โดยมีระยะเวลาติดตามพฤติกรรม 1 ปี มีอัตราการกระทำผิดซ้ำ ในปี พ.ศ. 2558 คิดเป็นร้อยละ 14.49 ในปี พ.ศ. 2559 คิดเป็นร้อยละ 14.38 และในปี พ.ศ. 2560 คิดเป็นร้อยละ 14.79 แต่หากเป็นประเภทคดีที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำ ในปีงบประมาณ 2560 พบว่าอันดับ 1 เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คิดเป็นร้อยละ 62.35 อันดับที่ 2 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 13.55 อันดับที่ 3 อื่นๆ (พ.ร.บ.ป่าไม้, พ.ร.บ.การพนัน, พ.ร.บ.อาวุธปืน, พ.ร.บ.คนเข้าเมือง, ลหุโทษ ฯลฯ) คิดเป็นร้อยละ 10.27 อันดับที่ 4 ความผิดเกี่ยวกับ ชีวิตและร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 7.18 และอันดับที่ 5 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตราย ต่อประชาชน คิดเป็นร้อยละ 2.56 และจากข้อมูลผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำที่ได้รับการปล่อยตัวในช่วงปี 2556-2561 พบว่าส่วนใหญ่จะกลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 3 ปีหลังพ้นโทษ รองลงมาภายใน 2 ปี และสุดท้ายคือ 1 ปีภายหลังพ้นโทษ (กรมราชทัณฑ์, กระทรวงยุติธรรม, 2562)

สาเหตุของปัญหาเสพติดดังกล่าวมาข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่าหากไม่มีวิธีการป้องกัน และแก้ไข ปัญหาการกระทำผิดของผู้ถูกจับกุมหรือกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดอย่างจริงจังในอนาคต ปัญหาการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด อาจส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติรุนแรงยิ่งกว่าสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการวิจัยในครั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ การลงโทษ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับ ยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงภายในทัณฑสถานหญิงกลาง

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมหรือการกระทำความผิดทางอาญา โดย Sutherland (อ้างถึงใน พัชรา สิ้นลอยมา, 2561, หน้า 2) อธิบายไว้และสรุปได้ว่า “วิชาอาชญวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษาถึงอาชญากรรมในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคม อันจะต้องศึกษาถึงแนวทางแห่งการบัญญัติกฎหมาย ความประพฤติที่ละเมิด

กฎหมายและการดำเนินการของสังคมต่อผู้ละเมิดกฎหมาย” อธิบายเรื่องสำคัญต่างๆ เช่น พฤติกรรมของอาชญากร, ตัวอาชญากร, เหตุอาชญากร, สภาพสังคมที่ทำให้เกิดอาชญากรรม รวมถึงระบบงานยุติธรรม ทั้งนี้เหตุอาชญากรรม เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม”

ทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่สำคัญได้แก่ 1.ทฤษฎีว่าด้วยอาชญากร โดยกำเนิด ลอมโบรโซ จำแนกอาชญากรออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) อาชญากรโดยกำเนิด 2) อาชญากรวิกลจริต 3) อาชญากรที่กระทำผิดเป็นครั้งคราว หมายถึงผู้ที่เป็นอาชญากรที่อาศัยโอกาสในการกระทำผิด 4) อาชญากรที่ทำด้วยอารมณ์กดดัน (Criminals of passion) ได้แก่ พวกที่ประกอบ อาชญากรรมเพราะอารมณ์ โกรธ รัก หลง หรือต้องการเกียรติ 2.ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาอาชญากรรม เสนอความคิดว่า พฤติกรรมมนุษย์ส่วนใหญ่ มีลักษณะสอดคล้องกับหลักการ เรื่องนิเวศน์วิทยา การเจริญเติบโตของเมืองเดินตามหลักการแบบแผนและวิวัฒนาการทางธรรมชาติ และสภาพความเป็นเมืองมีลักษณะคล้ายกับอินทรีย์ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยย่อยในการรับรู้ความรู้สึกโดยผ่านทาง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของประชาชนและกลุ่มประชาชนที่อยู่ในเมืองนั้น 3.ทฤษฎีความไร้ระเบียบทางสังคม อธิบายถึงการที่ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรจากเยาวชนที่สูงวัยกว่าที่อยู่ในชุมชนถิ่นที่อยู่ นั้น (ณัฐจิววัฒน์ สุทธิโยธิน, ม.ป.ป., หน้า 31-36)

จากแนวคิดของนักวิชาการทั้งหลายสรุปได้ว่า อาชญากรรมเกิดจากสาเหตุใหญ่ 2 ประการ คือ สาเหตุภายในและสาเหตุภายนอก สาเหตุภายใน ได้แก่สาเหตุทางชีววิทยา (ชีวกายภาพ) และสาเหตุทางจิตวิทยา (จิตใจ) สาเหตุภายนอก ได้แก่ สาเหตุทางสังคม นักอาชญาวิทยาบางกลุ่ม ออกเป็น 3 สาเหตุ คือ 1) สาเหตุทางชีวกายภาพ (ปัจจัยทางกาย) 2) สาเหตุทางจิตวิทยา (ปัจจัยทางจิตใจ) 3) สาเหตุทางสังคม (ปัจจัยทางครอบครัวและสภาพแวดล้อม) นักอาชญาวิทยาส่วนใหญ่วิเคราะห์ว่า มิใช่สาเหตุใดเพียงสาเหตุเดียวที่ทำให้เกิดอาชญากรรมได้ แต่ต้องอาศัยสาเหตุร่วมกัน อาจจะเป็น 2 ประการ หรือ 3 ประการ แล้วแต่กรณี สาเหตุหรือปัจจัยดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์และมีขั้นตอน ในการผลักดันให้เกิดอาชญากรรมเป็นรายๆ ไป อย่างไรก็ตาม สาเหตุในการเกิดอาชญากรรม ก็เป็นเรื่อง ที่สลับซับซ้อนมาก การจะศึกษาให้ทราบสาเหตุที่แท้จริงจะต้องทำการศึกษาเป็นรายบุคคล (ประเทือง ธนิยผล, 2557, หน้า 71-72)

การที่คนคนหนึ่งจะแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดออกมานั้น หรือมาจากสาเหตุใด มีตัวแปรมากมาย ที่มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งตัวแปรสำคัญที่นักพฤติกรรมศาสตร์ให้ความสนใจศึกษา ได้แก่บุคลิกภาพ ค่านิยม ทักษะ การเรียนรู้ การจูงใจ สำหรับทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ Maslow อธิบายว่า ความต้องการของมนุษย์สามารถแบ่งได้เป็น 5 ชั้น ซึ่งจะเกิดขึ้นตามลำดับขั้นดังนี้ คือ 1) ความต้องการกายภาพ 2) ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย 3) ความต้องการด้านสังคม 4) ความต้องการได้รับการยกย่องและการนับถือตนเอง 5) ความต้องการประจักษ์ตน การบรรลุศักยภาพของตน (วันชัย มีชาติ, 2556, หน้า 9-10, 75-77)

การลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังผู้กระทำผิดมีจุดประสงค์สำคัญ ได้แก่ การลงโทษ และการแก้ไข ทางทัณฑวิทยาแบ่งออกเป็น 2 วิธีการ คือ 1) การลงโทษหรือการลงโทษโดยใช้สถาบัน (Punitive) ได้แก่ การลงโทษ จำคุก กักขัง ในเรือนจำ ทัณฑสถาน 2) ไม่ใช่การลงโทษ หรือการไม่ใช้สถาบัน (Non Punitive) ได้แก่ การใช้

วิธีอื่นแทนการจำคุก เช่น การรอกการลงอาญา การคุมประพฤติ การพักการลงโทษ การอภัยโทษ เป็นต้น ปัจจุบันมีการดำเนินการควบคุมผู้กระทำผิดและพยายามมุ่งเน้นอบรมแก้ไขให้กลับตัวเป็นคนดีหลังจากพ้นโทษแล้วกลับสู่สังคม อันเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยและป้องกันอาชญากรรมอีกทางหนึ่งด้วย (ประเทือง ธนียผล, 2557, หน้า 133-134)

ผู้ที่กระทำผิดซ้ำซากหรือการกระทำผิดบ่อยครั้ง จนถือว่าติดเป็นนิสัย ซึ่งแต่เดิมมักใช้คำว่า ผู้กระทำผิดโดยสันดาน คือ การกระทำผิดซ้ำหลายๆ ครั้ง ถ้ากระทำผิดซ้ำเพียงครั้งเดียว คือ กระทำผิดครั้งที่ 2 ยังไม่ถือเป็นการกระทำผิดติดนิสัย เพราะอาจพลาดพลั้งได้ แต่ถ้ากระทำผิดซ้ำตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป ควรจะถือได้ว่ากระทำความผิดซ้ำซาก แบ่งแยกเป็น 3 ประเภท คือ ผู้ต้องขังที่เป็น อาชญากรอาชีพ ผู้ต้องขังที่มีจิตบกพร่อง และผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำในคดีเล็กน้อย ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดติดนิสัยที่กระทำผิดในคดีเล็กน้อยนี้ แยกได้เป็น 2 ประเภท คือ พวกที่ทำผิดในคดีลักทรัพย์เล็กน้อย และพวกที่ทำผิดคดียาเสพติด (บัณฑิต พิทักษ์สิทธิ์, 2556, หน้า 18 - 20)

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในกลุ่มเพื่อการแก้ไข แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ต้องขังมีแนวโน้ม ไม่กระทำความผิดซ้ำ 2) กลุ่มผู้ต้องขังที่พอแก้ไขได้ 3) กลุ่มผู้ต้องขังที่ยากต่อการแก้ไข 4) ผู้ต้องขังกลุ่มพิเศษ คือมุ่งจัดสวัสดิการและดูแลสวัสดิภาพมากกว่าการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งก่อนที่จะมีการแก้ไขผู้ต้องขัง ตามกลุ่มดังกล่าว ผู้ต้องขังทุกคนต้องผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งแยกได้เป็น 2 ระดับ คือ 1) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังขั้นพื้นฐาน เพื่อแยกการควบคุม การอบรมแก้ไขขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรม และการรับสวัสดิการต่างๆ โดยทางปฏิบัติ ที่ทำอยู่จะเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติผู้ต้องขัง และการประชุมเพื่อแยกกองงาน เป็นต้น 2) การจำแนกลักษณะเพื่อการแก้ไข เข้ารับการบำบัด ฟื้นฟู หรือปรับพฤติกรรมในขั้นสูง ได้แก่ โปรแกรมในลักษณะต่างๆ เช่น โปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังคดีกระทำผิดทางเพศ คดียาเสพติด โปรแกรมการพัฒนาจิตใจ เช่น การอบรม วิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น โดยเน้นในเรื่องการวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิด วิเคราะห์พฤติกรรมที่ผิดปกติ และการจัดทำกรณีศึกษา เพื่อสอบประวัติ อย่างละเอียด จากนั้นจึงจัดกลุ่มพฤติกรรม เพื่อแยกเข้าโปรแกรมการปรับและฟื้นฟูพฤติกรรมโดยเฉพาะ (กระทรวงยุติธรรม, กรมราชทัณฑ์, กองพัฒนาพฤตินิสัย, 2561)

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อกำหนดปัจจัยหรือองค์ประกอบที่เป็นต้นเหตุของการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง สรุปได้ดังนี้ คือ 1) สาเหตุของการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพราะครอบครัวแตกแยก วัยรุ่นมีความคิดคะนอง อยากรู้อยากลอง คบเพื่อนไม่ดีหรือถูกเพื่อนชักชวน สภาพแวดล้อมและสังคม มีการยุ่งเกี่ยวกับ ยาเสพติด และมีความโลภอยากได้เงิน 2) การแก้ไข ปัญหาและวิธีการป้องกันการเสพยาเสพติด มีวิธีการดังต่อไปนี้ คือ ครอบครัวเอาใจใส่ดูแลให้ความอบอุ่นและปลุกฝังค่านิยมที่ดี สถานศึกษา ให้ความรู้เรื่องโทษและพิษภัยของยาเสพติด มีการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้เสพยา หน่วยงานรัฐมีมาตรการป้องกันและปราบปรามที่มีประสิทธิภาพ 3) สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ มีปัจจัยดังต่อไปนี้ คือ เกิดจากตัวผู้กระทำผิด ปัญหาจากครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม การคบเพื่อน

และความเชื่อในการกระทำผิด 4) มาตรการลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมถึงหลักสูตรหรือโปรแกรมต่างๆ ที่กรมราชทัณฑ์กำหนดเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและการพัฒนา พฤตินิสัยของผู้กระทำผิดซ้ำ

นิยามศัพท์เฉพาะ

เด็กรอ หมายถึง ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำเกี่ยวกับยาเสพติดตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป ได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษไปแล้ว แต่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีกอย่างต่อเนื่อง มีค่านิยมความรู้สึกส่วนตัวว่า การกระทำความผิดเป็นเรื่องธรรมดาปกติ ปรับตัวได้อย่างดีเยี่ยมเมื่อเข้ามาอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อม ในเรือนจำ มีความคุ้นเคยกับกลุ่มเพื่อน ผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่เปรียบเสมือนญาติ รู้สึกเหมือนเรือนจำเป็นสถานที่พักผ่อนเหมือนโรงเรียนประจำ มุ่งใช้ชีวิตให้หมดไปวันๆ รอวันพ้นโทษ ขาดแค่อิสราภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษา เรื่อง สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงภายใน ทัณฑสถานหญิงกลาง ไว้ ดังนี้

- 1) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพครอบครัว
- 2) สาเหตุที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำ ได้แก่ ครอบครัว การคบเพื่อน สภาพเศรษฐกิจ และความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำความผิด
- 3) การลงโทษและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ ได้แก่ การดำเนินชีวิตในทัณฑสถาน ทัศนคติต่อการถูกลงโทษ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด
2. การวิจัยภาคสนาม (Field research) โดยผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้ที่มีจุดความสนใจเฉพาะ (Focus Interview) หรือแบบเจาะลึก (Indepth Interview) ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์

แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal interview) เป็นการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นไว้เรียบร้อยแล้วล่วงหน้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (Population) ได้แก่ ผู้ต้องขังหญิงเด็ดขาดในทัณฑสถานหญิงกลางที่กระทำ ผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด

2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษาที่ต้องการสอบถามความเห็นของผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ในเรื่องหนึ่งๆ จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแบบมีจุดความสนใจเฉพาะ (Focus Interview) หรือแบบเจาะลึก (Indepth Interview) จำนวน 23 คน โดยพิจารณาจากคุณสมบัติ ดังนี้

1. ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด จำนวนครั้งกระทำผิด 2 ครั้ง จำนวน 10 คน
2. ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด จำนวนครั้งกระทำผิด 3 ครั้ง จำนวน 10 คน
3. เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ตำแหน่งนักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการ จำนวน 1 คน
4. เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ตำแหน่งนักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ จำนวน 1 คน
5. เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยกรณีศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีจุดความสนใจเฉพาะ (Focus Interview) หรือแบบเจาะลึก (Indepth Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัวจะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามเดียวกัน และการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้กำหนดวันนัดหมายวันสัมภาษณ์ โดยได้แจ้งให้ผู้สัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึก โดยก่อนสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึกการสนทนาก่อนทุกครั้ง

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป โดยการรวบรวมเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น ได้แก่ หนังสือทั่วไป หนังสืออ้างอิง งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้นๆ อย่างละเอียด เอกสารทางวิชาการ เป็นเอกสารที่ส่วนราชการจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติ เช่น นโยบาย กฎระเบียบ พระราชบัญญัติ คู่มือปฏิบัติงาน ประกาศ คำสั่ง เป็นต้น

2. วิธีการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเลือกวิธีสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีจุดความสนใจเฉพาะ (Focus Interview) หรือแบบเจาะลึก (Indepth Interview) ไปตามคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัย จะสัมภาษณ์ตามข้อที่กำหนดไว้เท่านั้น และจัดบันทึกข้อมูลตามคำบอกกล่าวของผู้ถูกสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการทำการศึกษานี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัย มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามแต่ละประเด็น
2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์
3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์
4. นำข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อสรุปผลการวิจัยสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ การลงโทษ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ ตลอดจนถึงนำเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหามิให้เกิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงภายในทัณฑสถานหญิงกลาง โดยใช้การนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะรูปแบบการพรรณานำไปสู่คำตอบ ในการศึกษาและสรุปตามหลักวิชาการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเอกสารและการวิจัยสนามพบว่า

สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงภายในทัณฑสถานหญิงกลาง มีดังนี้ 1) เกิดจากตัวผู้กระทำผิดเอง เริ่มกระทำความผิดตั้งแต่วัยรุ่นตอนปลาย ระหว่างอายุ 17 ปี ถึงอายุ 20 ปี และไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษา ประกอบกับความอยากรู้อยากลอง จึงได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยการเป็นผู้เสพยาก่อน 2) ครอบครัวไม่สมบูรณ์ พ่อแม่แยกทางกัน ทำให้ขาดความรักความอบอุ่น และขาดสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว หรือมีสมาชิกในครอบครัวไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด 3) การคบเพื่อนที่ติดยาเสพติด มีเพื่อนที่

ชอบเที่ยวในเวลากลางวัน เพื่อนชักชวนให้เสพยาเสพติด หรือต้องการแสดงว่าตัวว่าเป็นพวกเดียวกับเพื่อน 4) สภาพเศรษฐกิจ รายได้ไม่เพียงพอ กับค่าใช้จ่าย ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว 5) มีความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำผิดว่า การขายยามีรายได้ดี ได้เงินเร็วกว่าอาชีพอื่น ทำให้มีเงินมาเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ไม่กลัวในการถูกตำรวจจับ หรือหากถูกจับได้ก็ถือเป็นเรื่องปกติ

การลงโทษและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงภายในทัณฑสถานหญิงกลาง มีดังนี้ 1) ผู้ต้องขังหญิงที่เคยกระทำผิดซ้ำและได้รับโทษมาแล้ว สามารถใช้ชีวิตอยู่ภายในทัณฑสถานได้ปกติและยอมรับกับผลการกระทำผิดของตนเอง 2) ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำ โดยเฉพาะกลุ่มที่การกระทำผิดซ้ำบ่อยครั้ง จนถือว่าเป็นนิสัย มีความเห็นว่าการต้องโทษ ถือเป็นเรื่องปกติและปราศจากความหวาดกลัว และ 3) ผู้ต้องขังหญิงที่ผู้กระทำผิดซ้ำ ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมนิสัยตามหลักสูตรหรือโปรแกรมที่กรมราชทัณฑ์กำหนด และได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวพ้นโทษ รวมทั้งฝึกทักษะด้านอาชีพตามความต้องการตลาดแรงงาน หรือตามความถนัดของผู้ที่ใกล้จะพ้นโทษ

อภิปรายผลการวิจัย

สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงภายในทัณฑสถานหญิงกลาง มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. เกิดจากตัวผู้กระทำผิดเอง เริ่มกระทำความผิดครั้งแรกตั้งแต่วัยรุ่นตอนปลาย ระหว่างอายุ 17 ปี ถึงอายุ 20 ปี และไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษา ประกอบกับความอยากรู้อยากลอง จึงได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เริ่มจากผู้เสพยา ก่อน สอดคล้องกับแนวคิดของ Gordon (อ้างถึงใน วันชัย มีชาติ, 2556) สรุปได้ว่าการเรียนรู้ในเชิงพฤติกรรมเป็นการตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นหรือสิ่งเร้า หากผลการแสดงพฤติกรรมว่าเป็นสิ่งที่ต้องการ (desired consequence) ก็จะทำให้เกิดการแสดงพฤติกรรมดังกล่าวซ้ำอีก ในทางตรงกันข้าม หากผลการแสดงพฤติกรรม หรือการตอบสนองต่อสิ่งเร้าไม่เป็นที่พอใจ (undesired consequence) ก็จะไม่นำไปสู่การมีพฤติกรรมซ้ำ หรือการแสดงพฤติกรรมซ้ำ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Gordon (อ้างถึงใน วันชัย มีชาติ, 2556) สรุปได้ว่า การเรียนรู้ในทางพุทธิปัญญาเชื่อว่า เมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้น (stimulus) จะเกิดระบบภายในหรือระบบคิด สติปัญญาของบุคคลนั้นในการตีความ ทำความเข้าใจ คิดหรือลงความเห็นต่างๆ ก่อนจะแสดงพฤติกรรมตามความคิดของตนและพฤติกรรมดังกล่าว ก็จะทำให้เกิดผลตามมา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ คม เหล่าบุตรสา (2557) ได้ศึกษา *ปัจจัยที่มีผลต่อการเสพยาเสพติดของผู้ต้องหาในคดีเสพยาเสพติดประเภท 1 (ยาบ้า) ในพื้นที่สถานีตำรวจภูธรลำโรงเหนือ* ผลการวิจัยพบว่า วิธีการแก้ไขปัญหาและวิธีการป้องกันการเสพยาเสพติด ให้โทษประเภท 1 (ยาบ้า) ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด จะต้องมีการเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด บทลงโทษผู้ที่กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ในสถานการณ์ปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิศากร อุบลสุวรรณ (2557)

ได้ศึกษา การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงตัดสินใจลงมือกระทำผิดซ้ำ เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือตกอยู่ในภาวะจำยอม

2. ครอบครัวไม่สมบูรณ์ พ่อแม่แยกทางกัน ทำให้ขาดความรัก ความอบอุ่น และขาดสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว หรือมีสมาชิกในครอบครัวไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด สอดคล้องกับแนวคิดของ ประเทือง ธนิยผล (2557) ได้กล่าวสรุปว่า นักอาชญาวิทยาได้แบ่งสาเหตุของการเกิดเหตุอาชญากรรมออกเป็น 3 สาเหตุ คือ ทางชีวภาพ ทางจิตวิทยาและสังคม และสอดคล้องกับแนวคิดของ Mannheim (อ้างถึงใน ประเทือง ธนิยผล, 2557) สรุปได้ว่า บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ หรือเติบโตมาในครอบครัว สภาพแวดล้อม สังคมไม่ดี หรือมีฐานะยากจน หรือบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่จำเป็นบีบบังคับ บีบคั้นอารมณ์ ฯลฯ บุคคลต่างๆ เหล่านี้มีแนวโน้มที่จะต้องก่ออาชญากรรมทุกคนเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดรู้ผิดชอบชั่วดี และสติยับยั้งใจของแต่ละบุคคลว่าจะเข้มแข็งเพียงใด และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ คม เหล่าบุตรสา (2557) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการเสพยาเสพติดของผู้ต้องหาในคดีเสพยาเสพติดประเภท 1 (ยาบ้า) ในพื้นที่สถานีตำรวจภูธรสำโรงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า วิธีการแก้ไขปัญหาและวิธีการป้องกันการเสพยาเสพติดให้โทษประเภท 1 (ยาบ้า) สถาบันครอบครัวมีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดโดยตรง จะต้องประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีที่ถูกต้องเหมาะสม ให้ความหวังปลุกฝังค่านิยมที่ดี เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำที่ถูกต้อง สร้างความอบอุ่นให้กับครอบครัว ให้ความรู้สร้างความเข้าใจโทษของยาเสพติด ปรึกษาแพทย์หรือผู้ที่มีความรู้เพื่อทำการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสภาพจิตใจเพื่อป้องกันการกลับไปซ้ำอีก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิต พิทักษ์สิทธิ์ (2556) ได้ศึกษา การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องคดียาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องหาในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุที่นำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ คือ ต้องการประชดบุคคลในครอบครัว เนื่องจากปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว

3. การคบเพื่อน มีเพื่อนที่ชอบเที่ยวกลางคืน เพื่อนชักชวนให้เสพยา หรือต้องการแสดงว่าตัวว่าเป็นพวกเดียวกับเพื่อน สอดคล้องกับแนวคิดของ ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน (ม.ป.ป.) สรุปได้ว่า ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมจากเยาวชนที่สูงวัยกว่าที่อยู่ในชุมชนถิ่นที่อยู่ สอดคล้องกับแนวคิดของ Maslow (อ้างถึงใน วันชัย มีชาติ, 2556) สรุปได้ว่า ความต้องการของมนุษย์สามารถแบ่งได้เป็น 5 ชั้น ในชั้นความต้องการด้านสังคม ต้องการให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม องค์การหรือสังคม ต้องการมีเพื่อน ต้องการได้รับการยกย่องและการนับถือตนเอง และสอดคล้องกับแนวคิดของ Robbins (อ้างถึงใน วันชัย มีชาติ, 2556) ได้กล่าวสรุปว่า การเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) เชื่อว่าบุคคลจะกำหนดแบบพฤติกรรมของตน (modelling) โดยการสังเกตและรวบรวมข้อมูลต่างๆ แล้วเลียนแบบพฤติกรรมของคนอื่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิต พิทักษ์สิทธิ์ (2556) ได้ศึกษา การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องคดียาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องหาในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุที่นำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ มีสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยเอื้อต่อการกระทำผิดอีกและเพื่อนชักจูงให้กระทำผิด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิศากร อุบลสุวรรณ (2557) ได้ศึกษา การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า

สาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงตัดสินใจลงมือกระทำผิดซ้ำ เพราะมีการคบหาเพื่อนฝูงหรือมีแฟนที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

4. สภาพเศรษฐกิจ รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว สอดคล้องกับแนวคิดของ Maslow (อ้างถึงใน วันชัย มีชาติ, 2556) สรุปได้ว่า ความต้องการของมนุษย์สามารถแบ่งได้เป็น 5 ชั้น ชั้นความต้องการด้านกายภาพ ได้แก่ ความต้องการอาหาร ปัจจัยสี่ ในการดำรงชีวิต และชั้นความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ความต้องการในขั้นนี้บุคคลจะมีความต้องการที่จะมีเสถียรภาพ มีความมั่นคง และปลอดภัยจากอันตรายต่างๆทั้งด้านทางด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิต พิทักษ์สิทธิ์ (2556) ได้ศึกษา *การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องคดียาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องหาในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง* ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุที่นำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ เพราะต้องการเงินเพื่อซื้อความสะดวกสบายและให้ทัดเทียมกับผู้อื่น ไม่มีงานทำ ทำให้ขาดรายได้ในการดำเนินชีวิต และปัญหาหนี้สินต้องการเงินไปใช้หนี้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิสากร อุบลสุวรรณ (2557) ได้ศึกษา *การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช* ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงตัดสินใจลงมือกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากเงินไม่พอใช้จ่าย และชีวิตความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น ขัดสนเงินทองหรือมีหนี้สิน

5. ความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำผิด โดยเชื่อว่าการขายยาเสพติดมีรายได้ดี ได้เงินเร็ว มีเงิน มาเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว คิดว่าสามารถรอดพ้นจากการถูกตำรวจจับ หรือหากถูกจับได้ก็ยอมรับผลการกระทำผิด ถือเป็นเรื่องปกติ สอดคล้องกับแนวคิดของ Robbins and Dubrin (อ้างถึงใน วันชัย มีชาติ, 2556) สรุปได้ว่า ทักษะคติเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดท่าทีหรือพฤติกรรม การแสดงออกของบุคคลต่อปรากฏการณ์และสิ่งต่างๆ รอบตัว สอดคล้องกับแนวคิดของ วันชัย มีชาติ (2556) สรุปได้ว่า ค่านิยม เป็นสิ่งที่บุคคลเห็นว่าถูกต้องดีงาม หรือเป็นสิ่งที่ควรจะเป็น ซึ่งบุคคลที่มีค่านิยมแบบใด แบบหนึ่ง จะส่งผลต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกของบุคคลนั้นๆ การที่บุคคลแสดงออกว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิดก็จะเป็นการแสดงออกถึงค่านิยมของคนๆ นั้น ค่านิยมจึงมีผลต่อบุคคลทั้งในด้านของการแสดงพฤติกรรมและที่มาของบุคลิกภาพของคน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Maslow (อ้างถึงใน วันชัย มีชาติ, 2556) สรุปได้ว่า ความต้องการของมนุษย์สามารถแบ่งได้เป็น 5 ชั้น ชั้นความต้องการ ที่จะมีฐานะเด่นและประสบความสำเร็จ การได้รับการยกย่องในสังคม มีความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องการที่จะมีสถานะภาพ และชั้นความต้องการประจักษ์ตน การบรรลุศักยภาพของตน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิต พิทักษ์สิทธิ์ (2556) ได้ศึกษา *การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องคดียาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องหาในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง* ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุที่นำไปสู่การกระทำผิด คือ ไม่คิดว่าจะถูกตำรวจจับได้ เพราะได้วางแผนไว้อย่างแยบยล และมีค่านิยมว่าหาเงินง่ายและเร็ว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อานนท์ ฉัตรเงิน และเกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ (2559) ได้ศึกษา *ลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรมของผู้กระทำผิดซ้ำหญิงในคดีจำหน่ายยาเสพติด* ผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมในการมองเห็นเรื่องการจำหน่ายยาเสพติดนั้น ทำให้เกิดความสะดวกสบายในชีวิตมากขึ้น มีเงินเพิ่มมากขึ้น เมื่อเทียบกับอาชีพอื่นๆ แล้วสามารถหาเงินได้มากกว่ารวดเร็วกว่า และทำให้มีฐานะที่ดีขึ้น

การลงโทษและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงภายในทัณฑสถานหญิงกลาง มีประเด็นที่น่ามาอภิปราย ดังนี้

1. ผู้ต้องขังหญิงที่เคยกระทำผิดซ้ำและได้รับโทษมาแล้ว สามารถใช้อาศัยอยู่ในทัณฑสถานได้ปกติและยอมรับกับผลการกระทำผิดของตนเอง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อานนท์ ฉัตรเงิน และเกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ (2559) ได้ศึกษา *ลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรมของผู้กระทำผิดซ้ำหญิงในคดีจำหน่ายยาเสพติด* ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะส่วนบุคคลและลักษณะพฤติกรรม เมื่อได้เคยเข้ามารับโทษที่เรือนจำแล้ว พบว่าการใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำนั้นไม่ได้ลำบากหรือน่ากลัวอย่างที่คิด เกิดการเรียนรู้ถึงการปรับตัว ปรับสภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำ จนสามารถใช้ชีวิตในเรือนจำโดยปราศจากความหวาดกลัวในการต้องโทษ

2. ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำ โดยเฉพาะกลุ่มที่การกระทำผิดซ้ำบ่อยครั้ง จนถือว่าเป็นนิสัย มีความเห็นว่าการต้องโทษถือเป็นเรื่องปกติและปราศจากความหวาดกลัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิศากร อุบลสุวรรณ (2557) ได้ศึกษา *การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช* ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำอันเนื่องมาจากวิธีการดำรงชีวิตที่ในช่วงเวลาที่ต้องโทษดำรงชีวิตอยู่ในเรือนจำอาจทำให้อุปนิสัยเปลี่ยนแปลงไปด้วยสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวที่ต้องคลุกคลีกับเพื่อนมีการถ่ายทอดค่านิยมผิดๆ ให้กระทำความผิดซ้ำซากจนติดเป็นนิสัยหรือกระทำความผิดโดยสันดาน นานวันเข้ากลายเป็นบุคคลที่ไม่สามารถจะปฏิบัติตนให้เข้ากับมาตรฐานของสังคมได้ มีความพอใจจะเป็นอยู่อย่างนี้ซึ่งถือว่ามีความชั่วร้ายติดอยู่ในบุคลิกภาพกระทำผิดซ้ำไม่เช็ดถูล้าง

3. ผู้ต้องขังหญิงที่ผู้กระทำผิดซ้ำ ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยตามหลักสูตรหรือโปรแกรมที่กรมราชทัณฑ์กำหนด และได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวพ้นโทษ รวมทั้ง ฝึกทักษะด้านอาชีพตามความต้องการตลาดแรงงาน หรือความถนัดของผู้ที่ใกล้จะพ้นโทษ สอดคล้องกับงานวิจัยของเดชา จินตกลีการ, สัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2560) ได้ศึกษา *ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม* ผลการวิจัยพบว่า ควรจัดฝึกอบรมการฝึกวิชาชีพในด้านหรือสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านวิชาการ

1. ปลุกฝังจิตสำนึกค่านิยมให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง ทัศนคติที่ดี พยายามประพฤติตนให้มีศักดิ์ศรี มีเกียรติ รู้รับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพในสังคม
2. สร้างความเข้าใจให้ความรู้แก่เยาวชนตระหนักถึงพิษภัยรวมทั้งโทษตลอดจนผลกระทบด้านลบปัญหามากมายที่เกี่ยวข้องที่จะตามมาสืบเนื่องมาจากยาเสพติด
3. คัดแยกผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำเพื่อเข้าโปรแกรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยเฉพาะ เจาะจงเพื่อให้เห็นผลในเชิงรูปธรรม

4. ลดสวัสดิการของผู้ต้องขังในด้านต่างๆ เพื่อทำให้เกิดข้อจำกัดในการใช้ชีวิตในทัณฑสถาน/เรือนจำ จนเกิดความเกรงกลัวเมื่อต้องเข้ามาอยู่ในเรือนจำ

5. เพิ่มบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดซ้ำจนทำให้ไม่กล้าหรือเกิดความเกรงกลัวต่อการกระทำความผิดต่อกฎหมายและสังคมส่วนรวม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยพฤติกรรมการเข้าร่วมค่ายาเสพติด เพื่อศึกษาสาเหตุของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายวางมาตรการ กฎหมาย ในการดำเนินการป้องกันการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประชาชนทุกกลุ่มต่อไป

2. ควรศึกษาวิจัยแนวทางการแก้ไขปัญหาบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยา ผู้ค้า หาแนวทางป้องกันปราบปราม ลดการแพร่ระบาดตัดวงจรเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อคืนคนดีที่มีคุณภาพสู่สังคม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงยุติธรรม, กรมราชทัณฑ์, กองพัฒนาพฤตินิสัย. (2561). *คู่มือการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟู ผู้ต้องขัง ตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำความผิด*. ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2562, http://br.correct.go.th/spn/uploadfiles/prison_manual.pdf

กระทรวงยุติธรรม, กรมราชทัณฑ์. (2562) รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ, ค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2562, จาก http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?

กระทรวงยุติธรรม, กรมราชทัณฑ์. (2562). *สถิติการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง*. ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <http://www.correct.go.th/recstats/index.php/th/Home#>

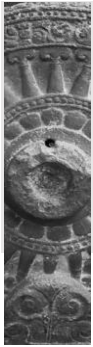
กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (ม.ป.ป.). *รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ประจำปีงบประมาณ 2560*. ค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <https://www.oncb.go.th/EBookLibrary/>

คม เหล่าบุตรสา. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเสพยาเสพติดของผู้ต้องหาในคดีเสพยาเสพติด (ยาบ้า) ในพื้นที่สถานีตำรวจภูธรลำโรงเหนือ*, รายงานการค้นคว้าอิสระหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต.

ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (ม.ป.ป.). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*, ค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <http://law.stou.ac.th/dynfiles/%E0%B8%81%E0%B8%A1>

- เดชา จินตกลีการ, สัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2560). รายงานการวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นิศากร อุบลสุวรรณ. (2557). การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลาง นครศรีธรรมราช, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์.
- บัณฑิต พิทักษ์สิทธิ์. (2556). การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด: ศึกษา เฉพาะกรณีผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง, เอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง” รุ่นที่ 17, วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ประเทือง ธนิยผล. (2557). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรธพร สุวรรณากาศ. (2559). แนวทางพัฒนางานสืบเสาะและพินิจกรมคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชรา สีนลอยมา. (2561). หลักอาชญาวิทยากับกระบวนการยุติธรรม, ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <http://www.oja.go.th/TH/wp-content/uploads>
- วันชัย มีชาติ. (2556). พฤติกรรมการบริหารองค์การสาธารณสุข. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานนท์ ฉัตรเงิน และเกษมสานต์ โชติชาครพันธุ์. (2559). รายงานการวิจัยลักษณะส่วนบุคคล และ พฤติกรรมของผู้กระทำผิดซ้ำหญิงในคดีจำหน่ายยาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พฤติกรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อชานมไข่มุกยูริกะ ชา

ในเขต สุขาภิบาล 3

Behavior factor is effect to buying decision eurika milk tea of cutomer sukhabiban 3 area.

นางสาวกนกรรณ ดวงแก้ว

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชานมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 และศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อกับพฤติกรรมผู้บริโภค ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจ ในการเลือกซื้อชานมไข่มุกยูริกะ ชา และเพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชานมไข่มุกยูริกะ ชา มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อชานมไข่มุกยูริกะ ชา โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคชานมไข่มุก ยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 ทุกเพศทุกวัย จำนวน 400 คน ด้วยวิธีเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 21 -30 ปี ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพพนักงานบริษัท / องค์กรเอกชน และมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 25,001 - 30,000 บาท ด้านพฤติกรรมศาสตร์ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) เช่น ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาดในระดับที่มาก ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านพนักงาน / บุคลากร และด้านการให้บริการในระดับปานกลาง ด้านพฤติกรรมผู้บริโภคชานมไข่มุกยูริกะ ชา เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นแต่ละด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับการตัดสินใจเลือกซื้อชานมไข่มุกยูริกะ ชาเพราะความชื่นชอบ รสชาติ และมีโปรโมชั่นที่น่าสนใจตามลำดับ พฤติกรรมการเข้าใช้บริการเลือกดื่มเพราะชื่นชอบในรสชาติ ดื่มเพื่อเพิ่มความสดชื่น และดื่มเพื่อทดแทนการดื่มกาแฟ ดื่มตามค่านิยมและดื่มเพื่อแก้กระหาย ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามบริโภคชานมไข่มุกสัปดาห์ละ 1 - 2 แก้ว บริโภคในช่วงเที่ยง ชื่นชอบมากที่สุดคือชานมต้นตำหรับ และประเภทที่อุปโภคที่ชื่นชอบมากที่สุด คือ ไข่มุก

คำสำคัญ : พฤติกรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อชานมไข่มุกยูริกะ ชา, ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps)

Abstract

Research objective is study behavior factor is effect to buying decision eurika milk tea of cutomer in sukhabiban3 area and study marketing mix (7Ps) factor is effect to consumer behavior and marketing mix (7Ps) is effect to buying decision for eurika milk tea. This sample group is eurika milk tea's consumer in sukhabiban3 area and all age and all gender amount 400 person with quantitative method.

The result is found that most customer is female. Age between 21-30 year old. Bachelor degree and work an employee have salary 25,001-30,000 baht. In Behavior factor they interest in marketing mix (7Ps) such as Product, Price ,Distribution channel and Promotion in maximum level. In physical factor for staff/employee and service have medium level. When study consumer behavior for uerika milk tea found that sample group have buying decision uerika milk tea because feeling fresh and delicious and interesting promotion Behavior for decision drink eurika milk tea is like milk tea and drink for fresh ,drink for replace coffee , drink because in trend and drink when thirsty. Most drink milk tea 1-2 cup/weeks. Most drink milk tea in noon and most popular favor is original milk tea and most topping is bubble

บทนำ

"ชา" คือ ชื่อเรียกของพืชชนิดหนึ่งที่นิยมนำมาทำเป็นเครื่องดื่ม ชาเป็นเครื่องดื่มที่เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายของผู้บริโภคทั่วโลกเช่นเดียวกับกาแฟ มีผู้บริโภคมกที่สุดเป็นอันดับสองของโลกรองจากน้ำ ซึ่งชาที่นิยมดื่มกันในปัจจุบัน มี 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ชาดำ ชาเขียว และชาอู่หลงได้มีการกล่าวถึงตำนานการกำเนิดชาและประเพณีการดื่มชาไว้อย่างมากมาย โดยจีนเป็นชนชาติแรกที่เริ่มนำชามาทำเป็นเครื่องดื่ม

จากการวิจัยสมัยใหม่มีการยืนยันมากขึ้นเรื่อยๆว่า ชาช่วยชะลอความแก่ ทำให้อายุยืนยาวได้ โดยเฉพาะชาเขียว ชาเขียวเป็นชาประเภทหนึ่งที่ไม่ผ่านการหมัก ทำให้ไม่สูญเสียคุณค่าทางโภชนาการที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ซึ่งมีหลายงานวิจัยได้ยืนยันว่าในชาเขียวมี Caffeine ซึ่งช่วยให้สมองสดชื่นแจ่มใส และมี Catechin ช่วยป้องกันการเกิดโรคมะเร็ง ลดความเสี่ยงจากโรคหลอดเลือด หัวใจตีบ ลดคอเลสเตอรอลในเลือดและรักษาสุขภาพในช่องปากได้ดี

สำหรับในประเทศไทย มีการปลูกชามากในจังหวัดเชียงราย เพราะชาจะเจริญเติบโตได้ดีในภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง และมีอุณหภูมิความเย็นที่เหมาะสม ในส่วนของคนไทยนั้นรู้จักการบริโภคน้ำชาตั้งแต่สมัยสุโขทัยตลอดจนเป็นเครื่องดื่มที่ดื่มกันในชีวิตประจำวัน ด้วยตัวชาที่นั้นเหมาะกับสังคมไทยที่เมื่อดื่มแล้วรู้สึกสดชื่น เพราะภูมิอากาศที่ร้อนทำให้การดื่มน้ำชาได้รับความนิยม และแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ร้านน้ำชาไม่ได้ทำหน้าที่เป็นแค่ร้านดื่มน้ำชา แต่ยังทำหน้าที่เป็นสถานที่พบปะมิตรสหาย ตลอดจนเป็นสถานที่แสดงออกทางความคิดเห็นของกลุ่มต่างๆ พฤติกรรมการบริโภคน้ำชาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นการบริโภคในรูปแบบการชงชาดื่มเองและไม่มีส่วนผสมของน้ำตาล ซึ่งการดื่มชาที่ชงเองนอกจากจะได้รับรสชาติและกลิ่นหอมแท้จากชาแล้วยังได้รับประโยชน์จากสารต้านอนุมูลอิสระที่ดีกว่าเครื่องดื่มชาเขียวสำเร็จรูป

ในช่วงปี 2555 ที่ผ่านมา กระแสธุรกิจชาสมุนไพรกลับมาอีกครั้ง โดยปัจจัยสำคัญที่ช่วยหนุนให้ตลาดชาสมุนไพรเติบโตส่วนหนึ่งอาจมาจากความต้องการเครื่องดื่มดับกระหายในตลาดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากสภาพอากาศที่ร้อน ประกอบกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในปัจจุบันที่ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับกิจกรรมนอกร้านเพิ่มมาก

ขึ้น จึงเป็นโอกาสสำหรับผู้ประกอบการในการหาแนวทางเพิ่มยอดขายให้กับธุรกิจ ซึ่งปัจจุบันตลาดเครื่องดื่มในประเทศมีขนาดค่อนข้างใหญ่ และซาก็นับว่าเป็นหนึ่งในเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่ผู้บริโภคทั่วไปรู้จักถึงคุณประโยชน์ในการบริโภค และเป็นที่พึงพอใจแก่กลุ่มลูกค้าที่คำนึงถึงสุขภาพ ในปี 2555 ที่ผ่านมา ตลาดชาทั้งในรูปแบบชงและแบบพร้อมดื่มขยายตัวเพิ่มมากขึ้น เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า การแข่งขันของผู้ประกอบการในตลาดชามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งรายใหม่และรายเดิม โดยเน้นการแข่งขันทางด้านทำเลที่ตั้งเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้มากขึ้น เน้นการปรับปรุงความหลากหลายของสินค้า ตลอดจนการจัดรายการส่งเสริมการขายและการประชาสัมพันธ์ร้าน ซึ่งจะเป็นการช่วยกระตุ้นและดึงดูดผู้บริโภคให้สนใจมากขึ้น

ปัจจุบันธุรกิจชาสมุนไพรที่มีการแข่งขันที่สูงมากไม่ว่าจะเป็นในเรื่องตัวผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อสร้างความแปลกใหม่และช่วยดึงดูดลูกค้า เช่น มีการเพิ่มประเภทของชา ได้แก่ ชาดำ ชาแดง ชาเขียว ชาอูหลง มีการแต่งรสต่างๆ เช่น ชานมเผือก ชานมแคนตาลูป ชานมโกโก้ ชานมกาแฟ ชานมสตอเบอร์รี่ รวมถึงมีการเพิ่มท็อปปิ้งให้เลือกมาก เช่น เจลลี่ แฉาก้วย พุดดิ้ง จากที่แต่เดิมมีแต่ไข่มุก และบางตราสินค้ามีการเพิ่มสินค้าประเภทกาแฟสดต่างๆ เข้ามาเสริมด้วย ซึ่งชาและกาแฟจัดได้ว่าเป็นเครื่องดื่มที่คู่กับคนวัยทำงาน นอกจากนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ชอบความหวานแบบหลากหลายบางตราสินค้ามีระดับความหวานให้ผู้บริโภคได้เลือกตามความชอบด้วยเช่นกัน ธุรกิจชาสมุนไพรเริ่มกลับมาค่อย ๆ เติบโตอีกครั้ง เพราะเนื่องจากเริ่มมีเมนูที่หลากหลายมากขึ้น เม็ดไข่มุกสามารถใส่เครื่องดื่มได้หลากหลายมากขึ้น ไม่จำกัดแค่ชาและชาผลไม้เท่านั้น แต่เริ่มมีชาไทย ชาเขียว กาแฟ และโกโก้ บวกกับบรรจุภัณฑ์ของสินค้าที่สวยงามมากขึ้น ทำให้ชาสมุนไพรกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้ง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นที่ว่ากระแสชาซึ่งเคยเจียบหายไปแล้วสามารถกลับมาเป็นที่นิยมได้ใหม่และยังมีแนวโน้มที่ดีกว่าเดิม จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจศึกษาในเรื่อง “พฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการเลือกซื้อชาสมุนไพรยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3” โดยการศึกษาวิจัยนี้จะเน้นไปที่กลุ่มผู้บริโภคที่นิยมดื่มชาในเขตสุขาภิบาล 3 เป็นสำคัญ เนื่องจาก แรกเริ่มร้านยูริกะ ชา ได้มีการเปิดตัวในเขตสุขาภิบาล 3 ก่อนเป็นสาขาแรก ซึ่งทำให้ได้รับความนิยมมาก และในปัจจุบันได้มีการเพิ่มอีก 1 สาขาและมีแนวโน้มในอนาคตข้างหน้าว่าจะขยายเติบโตออกไปอีกหลายสาขา ซึ่งการศึกษานี้สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมการบริโภคชาสมุนไพรยูริกะ ชา ในเขตสุขาภิบาล 3 รวมถึงแนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคว่าในระยะยาวจะยังคงทำการบริโภคต่อไปหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาของผู้ประกอบการในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพรยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อกับพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพรยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3

3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3
4. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 หรือไม่

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อกับพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 หรือไม่
2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 หรือไม่
3. พฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 หรือไม่

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นจากผู้มาใช้บริการที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และประชาชนในเขตสุขาภิบาล 3 ทั้งเพศชายและเพศหญิง เนื่องจากเป็นผู้บริโภคที่มีวุฒิภาวะที่สามารถตัดสินใจซื้อ/บริโภคได้ด้วยตนเอง ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และใช้จำนวน 400 คน

ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการ จัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านกายภาพ และการนำเสนอ และด้านกระบวนการ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3

ขอบเขตระยะเวลา

เก็บข้อมูลในช่วง 1 เดือน ช่วงเดือนมีนาคม 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการเลือกซื้อขนมไข่มุก ยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์กลุ่มลูกค้าได้อย่างแท้จริง

2. ทำให้ทราบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผน แก้ไขปัญหา และปรับปรุง แก่เจ้าของกิจการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลการทำวิจัยโดยอาศัยแนวคิดจากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและรวมถึงเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบเพื่อมาสนับสนุนเนื้อหา ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อ
3. แนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ
4. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดบริการ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

ศุภร เสรีรัตน์, 2545 กล่าวถึงพฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการ ทั้งนี้หมายรวมถึงกระบวนการตัดสินใจที่มีมาอยู่ก่อนแล้วซึ่งมีส่วนในการกำหนดให้มีการกระทำดังกล่าว

กัลป์ยกร วรกุลลัญฐานันย์ และพรทิพย์ สัมปัตตะวนิช (2553 : 90) อธิบายถึง พฤติกรรมผู้บริโภคว่า หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคิดและความรู้สึกที่ผู้บริโภคมี 3 รูปแบบ

1) พฤติกรรมผู้บริโภคแปรเปลี่ยนได้ (Dynamic) เนื่องจากความเปลี่ยนแปลง ของสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น การสื่อสาร เทคโนโลยี สังคม ฯลฯ

2) พฤติกรรมผู้บริโภคเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างความคิดความรู้สึกและการกระทำกับสิ่งแวดล้อมภายนอก

3) พฤติกรรมบริโภคเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยน (Exchanges) คือการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ซื้อ (ผู้บริโภค) กับผู้ขาย(เจ้าของสินค้า) เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2538 อ้างถึงใน ชัยณรงค์ ทราญคำ, 2552 หน้า 8 กล่าวถึงทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer behavior theory) เป็นการศึกษาถึงเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์โดยมีจุดเริ่มต้นจากการเกิดสิ่งกระตุ้น (Stimulus) ที่ทำให้เกิดความต้องการ สิ่งกระตุ้นที่ผ่านเข้ามาทางความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภคเปรียบเสมือนกล่องดำ (Buyer's Black Box) ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ขายไม่สามารถคาดคะเนได้ ความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภค จะได้รับอิทธิพลจากลักษณะต่างๆ ของผู้ซื้อ (Buyer's Response) หรือการตัดสินใจของผู้ซื้อ จุดเริ่มต้นอยู่ที่สิ่งมากระตุ้นทำให้เกิดความต้องการก่อน แล้วทำให้เกิดการตอบสนอง (Buyer's Purchase Decision)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อ

ณัฐพร ยอดไกรศรี, 2543 กล่าวว่าผู้บริโภคจะมีขั้นตอนในการตัดสินใจซื้ออยู่ 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การรับรู้ถึงความต้องการ (Need Recognition) หรือการรู้ปัญหา ซึ่งเกิดจาก

(1) สิ่งกระตุ้นภายใน (Internal Stimuli) เช่น ความรู้สึกหิวข้าว ทรายน้ำ เป็นต้น

(2) สิ่งกระตุ้นภายนอก (External Stimuli) อาจเกิดจากการกระตุ้นของส่วนประสมทางการตลาด (4 P's) เช่น เห็นขนมเค้กน่ากิน จึงรู้สึกหิว, เห็นโฆษณาสินค้าในโทรทัศน์ กิจกรรมส่งเสริมการตลาดจึงเกิดความรู้สึกอยากซื้อ อยากได้, เห็นเพื่อนมีรถใหม่แล้วอยากได้ เป็นต้น

2. การแสวงหาข้อมูล (Information Search) แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ แหล่งบุคคล แหล่งการค้า แหล่งสาธารณะ และแหล่งทดลองได้แก่ผู้ที่เคยทดลองใช้สินค้านั้นๆ

3. การประเมินผลทางเลือก (Evaluation of Alternative) โดยจะเลือกซื้อสินค้าที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด

4. การตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision) เมื่อถึงเวลาที่ต้องการจะซื้อจริงๆ อาจจะมีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามากระทบอีกก็ได้ เช่น ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อ ซึ่งต้องมีการตัดสินใจในด้านต่างๆ ดังนี้

(1) ตรายี่ห้อที่ซื้อ (Brand Decision)

(2) ร้านค้าที่ซื้อ (Vendor Decision)

(3) ปริมาณที่ซื้อ (Quantity Decision)

(4) เวลาที่ซื้อ (Timing Decision)

(5) วิธีการในการชำระเงิน (Payment-method Decision)

5. พฤติกรรมหลังการซื้อ (Post Purchase) หลังจากที่ได้ซื้อสินค้าไปแล้วนั้น ถ้าเกิดความพึงพอใจก็จะกลับมาซื้อสินค้านั้นๆอีก แต่ถ้าหากผู้ซื้อไม่เกิดความพึงพอใจก็อาจจะไม่ซื้อสินค้านั้น

แนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ

ธีรกิติ นวรัตน์ ณ อยุธยา, 2547, หน้า 183-186 อ้างถึงแนวความคิดของ Parasuraman, Zeithaml & Berry เกี่ยวกับคุณภาพในการให้บริการพบว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่ลูกค้าประเมินคุณภาพของการบริการ เรียกว่า “คุณภาพของการบริการที่ลูกค้ารับรู้” (Perceived Service Quality) กับ “บริการที่รับรู้” (Perceived Service) ในการประเมินคุณภาพของการบริการดังกล่าวนี้ มักจะพิจารณาจากเกณฑ์ที่มีความสำคัญ 10 ประการ คือ 1. Reliability ความไว้วางใจ 2. Tangibles สิ่งที่สามารถจับต้องได้

3. Responsiveness การสนองตอบลูกค้า 4. Credibility ความน่าเชื่อถือ 5. Security ความมั่นคงปลอดภัย 6. Access ความสะดวก 7. Communication การสื่อสาร 8. Understanding the Customer ความเข้าใจลูกค้า 9. Competence ความสามารถ 10. Courtesy ความสุภาพและความเป็นมิตร

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดบริการ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2539 อ้างถึงใน รัฐธรรมนูญ พรมมรัตน์. 2553, น. 9-10) กล่าวถึงทฤษฎีส่วนประสมการตลาดของ Philip Kotler ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรทางการตลาดว่า เป็นตัวแปรที่สามารถควบคุมได้ในการเลือกซื้อสินค้าและต้องนำมาใช้ร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (Target Market) เป็นหลัก โดยส่วนประสมการตลาดจะประกอบด้วย 1. ผลิตภัณฑ์ (Product) 2. ราคา (Price) 3. การกระจายผลิตภัณฑ์ (Place or Distribution) 4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ส่วนประสมทางการตลาดเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ธุรกิจสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของผู้บริโภค

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เบญจพลอย โพธิ์พินันท์ (2559) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคชาสมุนไพร ไซมูก พบว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุงาน แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็น ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางจำหน่าย สถานที่ตั้ง ด้านการส่งเสริมการตลาด แตกต่างกัน ยกเว้นเรื่องของอายุงานแตกต่างกัน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการบริโภค ตามความชอบในผลิตภัณฑ์ และรสชาติ ผลิตภัณฑ์ที่มีผู้ชื่นชอบบริโภคมากที่สุด ได้แก่ ชาสมุนไพรตำรับ และที่อับปางที่มีผู้บริโภคชื่นชอบที่สุดได้แก่ไซมูก โดยผู้บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกบริโภคชาสมุนไพรไซมูกมากที่สุด ได้แก่ ตนเอง

ธิดาวรรณ จงเกรียงไกร (2557) ศึกษาถึงพฤติกรรมการบริโภคชาผลไม้โอชาเยของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดบริการต่อชาผลไม้โอชาเยอย่างมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมบริการ ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ บริโภคชาผลไม้โอชาเยในช่วงเที่ยง โดยชอบดื่มมากที่สุดคือชาเขียวมะลิ สถานที่ซื้อชาผลไม้โอชาเยเป็นประจำ คือ บริเวณอาคารสำนักงานหรือสถานศึกษา และบุคลากรที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อคือตนเอง

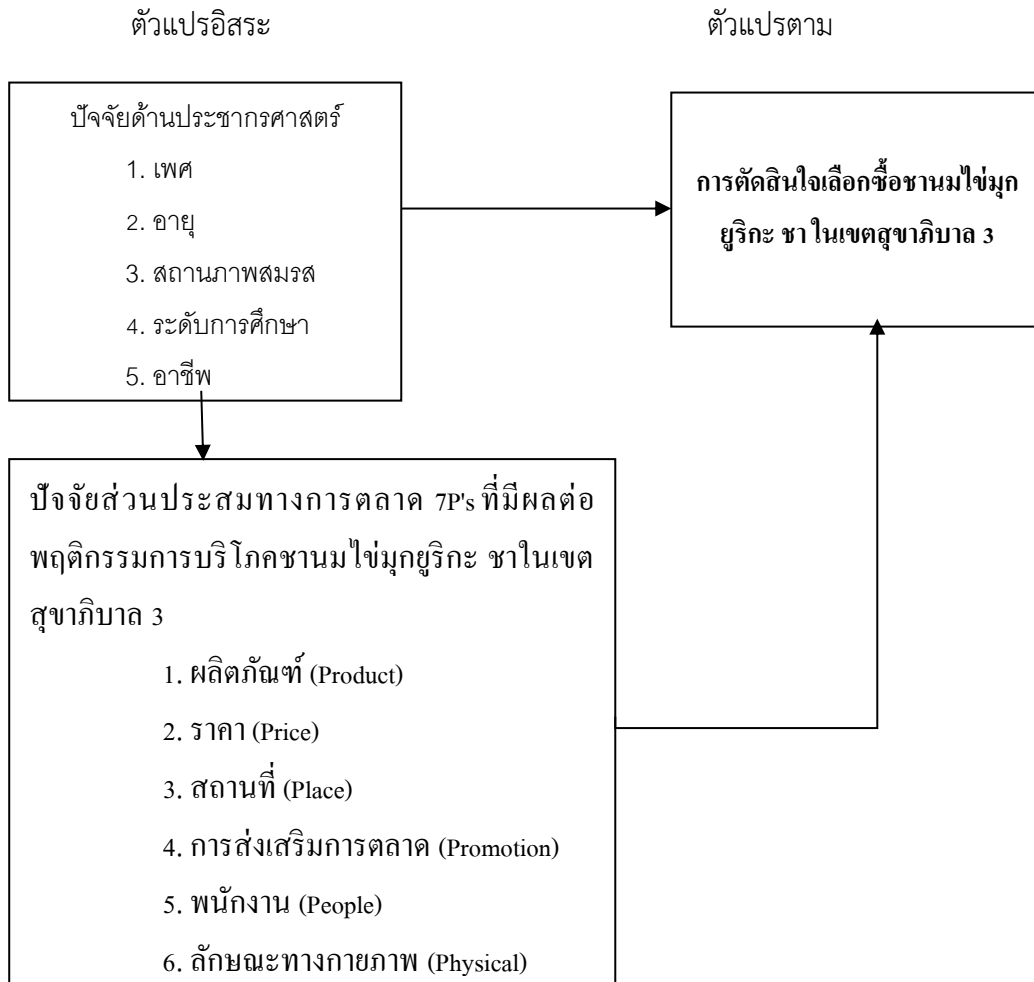
จิตชуда นรเวทวงศ์กุล (2557) ศึกษาถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคชาสมุนไพรไซมูกของผู้บริโภควัยทำงานในเขต พบว่าพนักงานผู้ให้บริการ การสร้างและการนำเสนอ ลักษณะทางกายภาพ กระบวนการ ราคา สถานที่จัดจำหน่าย และผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากตามลำดับ ส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านรวม การส่งเสริมการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง และผู้ตอบแบบสอบถามชื่นชอบชาสมุนไพรไซมูกประเภทชาสมุนไพรสดดั้งเดิมมากที่สุด

ศุภณัฐ ลิฬหาวงศ์ (2555) การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มชาและกาแฟของผู้บริโภคในเขตตำบลสะบารัง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี พบว่าปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเป็นอย่างมาก รองลงมาได้แก่ ด้านราคา และน้อยที่สุด ได้แก่ การส่งเสริมการตลาด

สมมติฐานและกรอบแนวคิด

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการเลือกซื้อขานมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 " มีกรอบแนวความคิดในการวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ดังนี้

สมมติฐานงานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อกับพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อขานมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3
2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อขานมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3
3. พฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อขานมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อขานมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่เลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขตสุขาภิบาล 3 จำนวน 400 คน ผู้วิจัยได้เลือกใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่เลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขตสุขาภิบาล 3

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการเลือกซื้อขนมไข่มุก ยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแบบสอบถามเพื่อถามความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ 5 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการร้าน

ส่วนที่ 4 การตัดสินใจบริโภคขนมไข่มุกยูริกะ ชา

ส่วนที่ 5 เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended response question) เพื่อรับข้อเสนอแนะและปัญหาจากผู้มาใช้บริการของร้านขนมไข่มุก : กรณีศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการเลือกซื้อขนมไข่มุก ยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3

3. นำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นมาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไข

4. ทำการปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษาอนุมัติก่อนแจกแบบสอบถาม

5. แจกแบบสอบถามไปยังตัวอย่าง

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21 – 30 ปี รองลงมาเป็นกลุ่มอายุ 31 – 40 ปี กลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพพนักงานบริษัท / องค์กรเอกชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่จำนวน 25,001 - 30,000 บาท

กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ในระดับมาก ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านพนักงาน / บุคลากร และกระบวนการด้านให้บริการ ในระดับปานกลาง

การตัดสินใจบริโภคขนมไข่มุกยูริกะ ชาในเขตสุขภาพ 3 เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นแต่ละด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับการตัดสินใจเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชาเพราะความชื่นชอบ มีคะแนนเฉลี่ย เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ รสชาติที่ดี มี อันดับที่สาม คือ เมื่อการเห็นว่ามีโปรโมชันที่ อันดับสี่ คือ พนักงานมีอัธยาศัยดี สามารถแนะนำลูกค้าได้อันดับที่ห้า คือ เมื่อการเห็นว่ามีราคาและการบริการที่เหมาะสม อันดับที่หก คือ เลือกซื้อตามกระแสนิยม อันดับเจ็ด คือ เมื่อการเห็นว่ามีสถานที่ให้บริการมีความสะดวกต่อการเดินทาง และอันดับแปด คือ เมื่อการเห็นว่ามีรายการที่หลากหลายให้การได้เลือกรับประทานในร้าน

พฤติกรรมการใช้บริการร้านขนมไข่มุกยูริกะ ชาในเขตสุขภาพ 3 เพราะตีตามความชอบในรสชาติมากที่สุด รองลงมา เป็นการบริโภคขนมไข่มุกเพื่อเพิ่มความสดชื่น การบริโภคขนมไข่มุกเพื่อทดแทนการดื่มกาแฟ การบริโภคขนมไข่มุกตามค่านิยม การบริโภคขนมไข่มุกเพื่อแก้กระหาย และการบริโภคขนมไข่มุกเพื่อช่วยลดอาการง่วงนอน ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามบริโภคขนมไข่มุกต่อสัปดาห์ เท่ากับ 1 - 2 แก้ว / สัปดาห์ ช่วงเวลาในการบริโภคขนมไข่มุกช่วงเที่ยง ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความชื่นชอบขนมต้นตำหรับ ประเภทที่อุปบั้งที่ชื่นชอบมากที่สุดคือ คือ ไข่มุก และบุคคลที่มีผลต่อการเลือกซื้อขนมไข่มุก คือตนเอง

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขภาพ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

หลังจากสร้างกระแสไวเมื่อ 10 กว่าปีก่อน ขนมไข่มุกก็กลับมาฮิตอีกครั้ง ซึ่งขนมไข่มุกยังเป็นเครื่องดื่มที่ไม่ตกยุคและครองใจผู้บริโภคที่รักในการดื่มชา ประกอบกับความต้องการเครื่องดื่มในตลาดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคมีความต้องการเครื่องดื่มเพื่อดับกระหายเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นโอกาสทองสำหรับผู้ประกอบการในธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม จะหาแนวทางในการเพิ่มยอดขายให้กับธุรกิจของตน ปัจจุบันตลาดเครื่องดื่มในประเทศมีขนาดค่อนข้างใหญ่ และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ธุรกิจนี้จึงยังมีช่องว่างอีกมากสำหรับผู้ที่จะเข้ามาทำการแข่งขันและทำการตลาด แต่การเข้ามาสร้างตลาดนั้น จำเป็นที่จะต้องเข้ามาสร้างความแตกต่าง อาทิ เพิ่มความพิเศษลงไป เช่น ลาวา, เม็ดไข่มุกแบบ Brown Sugar, Topping Cheese, รสชาติแปลกๆ อย่างไข่เค็ม หมอนทอง ฯลฯ หรือการใช้โซเซียลโปรโมต และอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตลาดของขนมไข่มุกเติบโตในปัจจุบัน คือ เทรนด์สุขภาพที่เพิ่มมากขึ้น เพราะผู้บริโภคหันมาให้ความสนใจในเรื่องสุขภาพ มีทางเลือกมากขึ้น ส่งผลให้การแข่งขันของมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ทั้งรายใหม่และรายเดิม ซึ่งเข้ามาในธุรกิจทั้งในรูปแบบของการขายธุรกิจแฟรนไชส์ และเปิดร้านสาขาของตนเอง โดยเน้นการแข่งขันทางด้านทำเล เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้มากขึ้น เน้นการปรับปรุงด้านความหลากหลายของสินค้า ตลอดจนการจัดรายการส่งเสริมการขาย และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นการช่วยกระตุ้นและดึงดูดผู้บริโภคให้เข้ามาลิ้มลอง และนิยมบริโภคขนมไข่มุกเพิ่มมากขึ้น และการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขภาพ 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อ

ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อขานมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เบญจพลอย โพธิ์พินันท์ (2559) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคขานมไข่มุก พบว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับ การศึกษา आयुงาน แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็น ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางจำหน่าย สถานที่ตั้ง ด้านการส่งเสริมการตลาด แตกต่างกัน ยกเว้นเรื่องของอายุงานแตกต่างกัน มีผลทำให้ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้าน ราคา ด้านช่องทางจำหน่าย และด้านส่งเสริมทางการตลาดไม่แตกต่าง โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการบริโภค ตามความชอบ รสชาติ ผลิตภัณฑ์ที่ชื่นชอบบริโภคมากที่สุด ได้แก่ขานมต้นตำรับ และท็อปปิ้งที่ชื่นชอบที่สุดได้แก่ ไข่มุก และสอดคล้องกับธิดาวรรณ จงเกรียงไกร (2557) ศึกษาถึงพฤติกรรมการบริโภคชาผลไม้โอชายะของ ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดบริการต่อชา ผลไม้โอชายะอย่างมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการ บริการ ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ มีวัตถุประสงค์ในการบริโภคชาผลไม้โอชายะ คือ ช่วยลดอาการง่วงนอน เพิ่มความสดชื่น บริโภคชาผลไม้โอชายะในช่วงเที่ยง และสอดคล้องกับ จิตชุตดา นร เวทวงศ์กุล (2557) ศึกษาถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคขานม ไข่มุกของผู้บริโภควัยทำงานในเขตวัฒนา พบว่าพนักงานผู้ให้บริการ การสร้างและการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ กระบวนการ ราคา สถานที่จัดจำหน่าย และผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากตามลำดับ และสอดคล้องกับ ศุภณัฐ ลิขหา วงศ์ (2555) ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มชาและกาแฟของผู้บริโภคในเขตตำบลสะบารัง อำเภอ เมือง จังหวัดปัตตานี พบว่าปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อส่วนใหญ่มีความเห็นว่าปัจจัยส่วน ประสมทางการตลาดมีความสำคัญในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าอยู่เป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตามการบริโภคขานมไข่มุกเป็นประจำอาจเป็นโรคอ้วน โรคเบาหวาน โรคหัวใจและ หลอดเลือด ซึ่งการดื่มขานมไข่มุกที่เหมาะสมคือ การดื่มโดยคำนึงถึงพลังงานที่ควรได้รับในแต่ละวัน โดยการ ทดแทนการดื่มขานมไข่มุกกับการลดการบริโภคอาหารในกลุ่มข้าว แป้ง หรือการลดปริมาณน้ำตาลที่ใส่ในขานม ไข่มุก และหลีกเลี่ยงการใส่ครีมเทียมลงไปนขานมไข่มุกก็จะสามารถลดอันตรายที่มาจากขานมไข่มุกได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

จากผลการศึกษา พฤติกรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อขานมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 ผู้ศึกษา ควร

1. มีการเปรียบเทียบจุดเด่น จุดด้อย สินค้าและบริการที่มีลักษณะใกล้เคียงกันเพื่อเปรียบเทียบและสร้าง ประเด็นคำถามให้ครอบคลุม เพื่อนำไปสู่การสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด
2. ผู้ประกอบการควรมีศีลธรรมแจ้งถึงผลดีและผลเสียทุกครั้งให้กับลูกค้าได้ทราบ
3. ผู้ประกอบการจะต้องใช้ผลจากการวิจัยให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพที่ดีแก่ลูกค้า
4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับคู่แข่งหรืออื่นที่มีผลิตภัณฑ์ใกล้เคียงกัน

5. ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านโปรโมชั่น ซึ่งเป็นที่สนใจมากที่สุด ควรหากลยุทธ์ในการนำเสนอให้ลูกค้าที่สนใจ เพื่อให้ลูกค้าจงรักภักดีต่อสินค้ายูริกะ ชา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษากลุ่มประชากรตัวอย่างเฉพาะที่อยู่ในเขตสุขภาพ 3 เท่านั้น เพื่อให้ผลการวิจัยที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น ควรทำวิจัยกับประชากรในเขตอื่นๆ หรือในพื้นที่ใกล้เคียงด้วย เนื่องจากมีสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน รูปแบบการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน อาจมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อชาสมุนไพรไม่มูกยูริกะ ชา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในการใช้วางแผน กำหนดกลยุทธ์ของธุรกิจ เช่น ขยายสาขา หรือจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด และเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจต้องการศึกษาและในการทำวิจัยในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัลป์ยกร วรกุลลัญฐานีย์, พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช. (2553). *การโฆษณาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตชуда นรเวทวงศ์กุล. (2557). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคชาสมุนไพรของผู้บริโภควัยทำงานในเขตพัฒนากรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ บธ.ม. (การตลาด). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐพร ยอดไกรศรี, 2543 กล่าวว่าคุณบริโภคจะมีขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อ.
- ธิดาวรรณ จงเกรียงไกร. (2557). *พฤติกรรมกรรมการบริโภคชาผลไม้โอชาเยะของผู้บริโภคใน กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ บธ.ม. (การตลาด). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรกิติ นวรัตน์ ณ ออยุธยา. (2547). *การตลาดสำหรับการบริการ : แนวคิดและกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจพลอย โปธิพินันท์. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคชาสมุนไพร กรณีศึกษาร้าน Tea More*.
- รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านบริหารธุรกิจราชชมงคลพระนครและการนำเสนอผลงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ศูนย์พันธชย การพระนคร.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2539). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2538). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ศุภณัฐ ลิฬหาวงศ์. (2555) *การศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มชาและกาแฟของผู้บริโภคในเขตตำบลสะบารัง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี*. หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สำหรับนักบริหาร วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ศุภร เสรีรัตน์. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.อาร์ บีซิเนสเพรส.

_____. (2545). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : เอ.อาร์. บีซิเนส เพรส.

ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4

Marketing factors affecting consumers' buying decision behavior at the 4th Bangkok Art Festival

นรินทร์ นิลวงศ์

Narin Nilwong

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 2) เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการตลาด กับพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 3) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และรายได้ต่อเดือน โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณกับกลุ่มลูกค้าที่มาใช้บริการและซื้อสินค้าภายในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 ซึ่งผู้วิจัยได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณจากสูตรที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน กำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้จึงเท่ากับ 400 คน

ผลการศึกษา พบว่าการศึกษาเรื่องตัวแปรทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 อยู่ในระดับมากในทุกตัวแปร แต่ปัจจัยส่วนบุคคลในเรื่องของเพศที่แตกต่างกัน และตัวแปรทางการตลาด (7Ps) ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 โดยผลการวิจัยในทุกๆ ด้านมีการสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับการจัดงาน แต่ปัจจัยส่วนบุคคลที่ประกอบไปด้วย อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพสมรส มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 เนื่องจากบุคคลที่มีการศึกษาที่ดี มีงานที่ดี มีรายได้ที่ดี มีครอบครัวที่ดี ก็จะมีกำลังในการเลือกซื้อสินค้าภายในงาน เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ จึงทำให้มีราคาสูงกว่าผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด จึงทำให้ปัจจัยส่วนบุคคลที่กล่าวมามีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4

Abstract

Research “The marketing factor that affects the decision-making behavior of consumers in the 4th Bangkok Art Festival” aims to: 1) to study consumers' buying decision behavior at the Bangkok

Art Festival. 4 2) to study the relationship between marketing factors And the decision making behavior of consumers to buy products at the 4th Bangkok Art Festival. 3) to compare the consumers buying decision behavior at the 4th Bangkok Art Festival, classified by personal factors such as gender, age, occupation Level of education, marital status and monthly income By using quantitative research with customers who come to use and buy products at the 4th Bangkok Art Festival, where the researcher has a sample size calculated from a formula that does not know the exact population Determine the 95% confidence level. The sample used in this research is equal to 400 people.

The results of the study showed that the study of marketing variables affecting the consumers' buying decision behavior at the 4th Bangkok Art Festival was at a high level in all variables. But personal factors in different gender matters and marketing variables (7Ps) do not affect the consumers' decision to buy products at the 4th Bangkok Art Festival by research results in the aspect is consistent. In the same direction as the event but personal factors that comprise age, education level, occupation, income per month, marital status, affect the decision-making behavior of consumers to buy products at the 4th Bangkok Art Festival. Good, good income Have a good family Will have the power to buy products in the event Because it is a product that is related to art, making it more expensive than products on the market Therefore, the personal factors mentioned above have an effect on the consumers' decision to buy products at the 4th Bangkok Art Festival

คำสำคัญ : 1. ปัจจัยทางการตลาด, การตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า, งานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ได้กำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี ซึ่งเป็นแผนที่มีความสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เป็นกรอบการพัฒนาประเทศในระยะยาว

โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 มีวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เพื่อพัฒนาประเทศให้หลุดพ้นจากประเทศรายได้ปานกลางสู่ประเทศที่มีรายได้สูง พร้อมทั้งลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม พัฒนาศักยภาพคน

ให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ สร้างสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ สร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และบริหารราชการแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”

จากการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมตามนโยบายรัฐบาล และคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ในระยะ 20 ปี ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 และร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 เพื่อพัฒนาประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยใช้วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศใน 3 มิติ คือ สร้างคนดี และสังคมดีด้วยมิติทางวัฒนธรรม การสร้างรายได้และความมั่นคงจากทุนทรัพย์และทรัพยากรทางวัฒนธรรม รวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์และภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ ด้วยมิติทางด้านวัฒนธรรม

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย หน่วยงานในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม มีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่ศิลปะร่วมสมัย ให้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคนไทยให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตและการสร้างอาชีพต่อไปได้ จากการจัดเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ (Bangkok Art Festival : BAF) ที่ผ่านมา ได้รับผลตอบรับเป็นอย่างดีจากทุกภาคส่วน โดยมีกิจกรรมการสาธิตงานศิลปะร่วมสมัย การเผยแพร่ผลงานร่วมสมัย ทั้งศิลปะการแสดง ดนตรี การจำหน่ายผลงานศิลปะร่วมสมัย สาขาทัศนศิลป์ ออกแบบ รวมทั้งผลิตภัณฑ์ทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์การทำงานของกระทรวงวัฒนธรรม และนโยบายประเทศไทย 4.0 การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และต่อยอดก่อให้เกิดธุรกิจ-สร้างรายได้จากผลผลิตทางศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เป็นการส่งเสริมให้นำมิติทางวัฒนธรรมสร้างรายได้เชื่อมโยง การท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป เป็นแหล่งเรียนรู้งานศิลปะที่เข้าถึงผู้ชมทุกเป้าหมาย สนับสนุนให้ศิลปินได้มีพื้นที่ในการจัดแสดงผลงาน รวมทั้งจำหน่ายผลงานศิลปะร่วมสมัยให้แก่ประชาชนและผู้ซื้อโดยตรง เพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงงานศิลปะร่วมสมัย นอกจากนี้โครงการดังกล่าวยึดถือเป็นโครงการสำคัญที่ทำให้ศิลปินในทุกๆ แขนงมารวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่ก่อเกิดพลังขับเคลื่อน ต่อยอด ส่งเสริมอัตลักษณ์ไทยและความเป็นไทย พัฒนาผลงานสู่ระดับอาเซียนและนานาชาติต่อไป โครงการดังกล่าวจึงเป็นโครงการที่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อสังคม เยาวชน ศิลปะ และประชาชน ดังนั้น สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย จึงจัดงาน “เทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 (The 4th Bangkok Art Festival : BAF 4) เพื่อต่อยอด ส่งเสริม สนับสนุน เผยแพร่ศิลปะร่วมสมัย ส่งเสริมอัตลักษณ์ไทยและความเป็นไทย ความคิดสร้างสรรค์ และนำมิติทางวัฒนธรรมสร้างรายได้เชื่อมโยงการท่องเที่ยว ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 ต่อไป (ข้อมูลจากสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย)

สำหรับงาน “เทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4” มีกิจกรรมการสาธิตงานศิลปะร่วมสมัย การเผยแพร่ ผลงานร่วมสมัย ทั้งศิลปะการแสดง ดนตรี รวมถึงการจำหน่ายผลงานศิลปะร่วมสมัย สาขาทัศนศิลป์ ออกแบบ ผลิตภัณฑ์ทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อต่อยอดก่อให้เกิดธุรกิจ-สร้างรายได้จากผลผลิตทางศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

เป็นการส่งเสริมให้นำมิติทางวัฒนธรรมสร้างรายได้เชื่อมโยงการท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงสนใจว่ามีตัวแปรทางการตลาดอะไรที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยถึงปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 จำนวน 400 คน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพที่ดี รวมทั้งให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคภายในงานให้มากยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์ในการวางแผนการตลาดที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้บริโภคกลับมาเลือกซื้อสินค้าและบริการซ้ำอีกต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4
2. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางการตลาด กับ พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 จำแนกตามตัวแปรส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และรายได้ต่อเดือน

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของงาน “เทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4”
2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค
3. ทฤษฎีแรงจูงใจ
4. แนวคิดเกี่ยวกับตัวแปรทางการตลาดหรือส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix)
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ประวัติความเป็นมาของงาน “เทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4”

เทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4

จากการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมตามนโยบายรัฐบาล และคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ในระยะ 20 ปี ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 และวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 เพื่อพัฒนาประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยใช้วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศใน 3 มิติ คือ สร้างคนดี และสังคมดี ด้วยมิติทางวัฒนธรรม การสร้างรายได้และความมั่นคงจากทุนทรัพย์และทรัพยากรทางวัฒนธรรม รวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์และภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ ด้วยมิติทางด้านวัฒนธรรม

การจัดเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ (Bangkok Art Festival : BAF) มีกิจกรรมการสาธิตงานศิลปะร่วมสมัย การเผยแพร่ผลงานร่วมสมัย ทั้งศิลปะ การแสดง ดนตรี การจำหน่ายผลงานศิลปะร่วมสมัย สาขาทัศนศิลป์ ออกแบบ

รวมทั้งผลิตภัณฑ์ทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์การทำงานของกระทรวงวัฒนธรรม และนโยบายประเทศไทย 4.0 การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และต่อยอดก่อให้เกิดธุรกิจ-สร้างรายได้จากผลผลิต ทางศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เป็นการส่งเสริมให้นำมิติทางวัฒนธรรมสร้างรายได้เชื่อมโยง การท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป เป็นแหล่งเรียนรู้งานศิลปะที่เข้าถึงผู้ชมทุกเป้าหมาย สนับสนุนให้ศิลปินได้มีพื้นที่ในการจัดแสดงผลงาน รวมทั้งจำหน่ายผลงานศิลปะร่วมสมัยให้แก่ประชาชนและผู้ซื้อโดยตรง เพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงงานศิลปะร่วมสมัย นอกจากนี้โครงการดังกล่าวยึดถือเป็นโครงการสำคัญที่ทำให้ศิลปินในทุกๆ แขนงมารวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่ก่อเกิดพลังขับเคลื่อน ต่อยอด ส่งเสริมอัตลักษณ์ไทยและความเป็นไทย พัฒนาผลงานสู่ระดับอาเซียนและนานาชาติต่อไป

2. ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

ปัจจุบันการดำเนินการด้านการตลาดมีความจำเป็นต้องสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภค นักวิจัยการตลาดมุ่งวิจัยศึกษาผู้บริโภคในทุกๆ ด้านให้ครอบคลุมที่สุด เพื่อทราบว่าผู้บริโภคต้องการอะไร คิดอย่างไร ชื้ออะไร ชื้อที่ไหน เมื่อไร มีกิจกรรมอะไร ใครเป็นผู้ใช้สินค้า ฯลฯ เพื่อนำมากำหนด กลยุทธ์ทางการตลาด ดังนั้น ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค จะช่วยสร้างความได้เปรียบด้านการแข่งขันหรือสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่ง (Competitive advantage) ตลอดจนสามารถปรับใช้กลยุทธ์ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของตนได้อย่างเหมาะสม นักวิจัยทางการตลาดจึงต้องพยายามทำความเข้าใจถึงจิตใจ ความต้องการพฤติกรรมต่างๆ ของผู้บริโภค และกระบวนการตัดสินใจของลูกค้าทั้งนี้เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างถูกต้อง

ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer behavior) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

โซโลมอน (Solomon. 1996: 5) ได้ให้ความหมายว่าพฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง การศึกษากระบวนการต่างๆ ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการค้า การซื้อหรือการบริโภคสินค้า บริการ ความคิด หรือประสบการณ์ เพื่อสนองต่อความต้องการและความปรารถนาต่างๆ เพื่อให้ได้รับความพึงพอใจ

ธงชัย สันติวงษ์ (2540: 27-28) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภคว่าการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการจัดหาให้ได้มาและการใช้ซึ่งสินค้าและบริการ ทั้งนี้หมายรวมถึงกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งมีมาอยู่ก่อนแล้ว และมีส่วนในการกำหนดให้มีการกระทำดังกล่าว ประเด็นสำคัญของคำจำกัดความข้างต้นก็คือ กระบวนการตัดสินใจที่มีมาอยู่ก่อนแล้ว (Precede) สิ่งที่มีมาก่อนเหล่านี้ หมายถึง ลักษณะทางพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ว่าในขณะนั้น

การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค

คอร์ทเลอร์ (Kotler. 2000) ได้อธิบายรูปแบบจำลองของพฤติกรรมผู้บริโภคว่าประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นสิ่งกระตุ้นทางการตลาด ได้แก่ ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix: 4P's) และอีกกลุ่มเป็นสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมือง และวัฒนธรรม ส่วนการตัดสินใจนั้นเป็นผลตอบสนอง โดยผู้ซื้อจะตัดสินใจเลือกสินค้า เลือกตรา เลือกร้านค้า เวลาที่ซื้อ และจำนวนที่ซื้อ โดยผู้ซื้อประกอบไปด้วยลักษณะของผู้ซื้อ และกระบวนการตัดสินใจซื้อ โดยลักษณะของผู้ซื้อจะมีองค์ประกอบหลายๆ ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรม สังคม ลักษณะเฉพาะบุคคล และลักษณะทางจิตวิทยา

1. การตอบสนองของผู้ซื้อ (Buyer's response) หรือการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคหรือผู้ซื้อ ผู้บริโภคจะมีการตัดสินใจประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.1 การเลือกผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์มีให้เลือกมากมาย และสามารถเลือกได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่นำมาแสดงมีเป็นจำนวนมาก

1.2 การเลือกตราสินค้า ตัวอย่าง งานเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีบริษัทหลายๆ บริษัท มาจัดแสดงผลิตภัณฑ์ของตนเอง

1.3 การเลือกผู้ขาย ตัวอย่าง ผู้บริโภคสามารถเลือกที่จะซื้อหรือใช้บริการกับผู้ออกงาน แสดงสินค้าที่มีให้เลือกมากมาย

ฟิลลิป คีอตเลอร์ (2546) กระบวนการตัดสินใจ การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ประกอบไปด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

1 การรับรู้ปัญหา (Problem of Need Recognition) ผู้บริโภคจะรับรู้ถึงปัญหาและความจำเป็นที่ต้องใช้สินค้าหรือบริการ ที่ได้รับการกระตุ้นทั้งจากภายในและภายนอก จนเกิดความต้องการที่จะหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาช่วยแก้ปัญหานั้น

2 การแสวงหาข้อมูล (Search for Information) ผู้บริโภคจะทำการหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าจากแหล่งข้อมูลภายในที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสินค้าประกอบด้วย แหล่งบุคคล แหล่งการค้าชุมชน แหล่งผู้ใช้ แต่ในบางครั้งต้องหาเพิ่มเติมจากแหล่งภายนอกด้วย เพื่อช่วยในการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ

3 การประเมินทางเลือก (Alternative Evaluation) คือ การที่ผู้บริโภคจะนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณา และประเมินผลทางเลือกเพื่อหาสินค้าหรือบริการที่ดีที่สุด สำหรับผู้บริโภค

4 การตัดสินใจและกระทำการซื้อ (Purchase or Choice) หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง พร้อมกับดำเนินการเพื่อให้ได้ทางเลือกนั้นมา

5 ความรู้สึกหลังซื้อ (Post Purchase Feeling or Outcomes of Choice) หมายถึง ความรู้สึกภายนอกหลังจากที่ผู้บริโภคได้ทดลองใช้สินค้าหรือบริการที่เลือกซื้อแล้ว แบ่งออกเป็นความรู้สึกพอใจและไม่พอใจในสินค้าและบริการนั้น ความพอใจเกิดขึ้นเมื่อผลลัพธ์จากการใช้ตรงกับผู้บริโภคคาดหวังไว้ และถ้าหากผู้บริโภคผิดหวังกับการใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้นก็รู้สึกไม่พอใจ

3. ทฤษฎีแรงจูงใจ

ทฤษฎีแรงจูงใจของ Abraham H.Maslow (1954: 80 – 106)

มาสโลว์ ได้จำแนกความต้องการของมนุษย์ ออกเป็น 5 ลำดับชั้น ดังนี้

แผนภาพที่ 1 ที่มา : Maslow's hierarchy of human needs (1954)

1. ต้องการของร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ได้แก่ ความต้องการตัวแปรสี่ ความต้องการการยกย่อง และความต้องการทางเพศ ฯลฯ เป็นต้น
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) เป็นความต้องการที่เหนือกว่าความต้องการอยู่รอด ซึ่งมนุษย์ต้องการเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้น เช่น ต้องการความมั่นคงในการทำงาน ความต้องการได้รับการปกป้องคุ้มครอง ความต้องการความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ เป็นต้น
3. ความต้องการด้านสังคม (Social needs) หรือความต้องการความรักและการยอมรับ (Love and belongingness needs) ความต้องการทั้งในแง่ของการให้และการได้รับซึ่งความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการให้ได้รับการยอมรับ เป็นต้น
4. ความต้องการการยกย่อง (Esteem needs) ซึ่งเป็นความต้องการการยกย่องส่วนตัว (Self-esteem) ความนับถือ (Recognition) และสถานะ (Status) จกสังคม ตลอดจนเป็นความพยายามที่จะให้มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับบุคคลอื่น เช่น ความต้องการให้ได้รับการเคารพนับถือ ความสำเร็จ ความรู้ ศักดิ์ศรี ความสามารถ สถานะที่ดีในสังคมและมีชื่อเสียงในสังคม
5. ความต้องการประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิต (Self-actualization needs) เป็นความต้องการสูงสุด แต่ละบุคคล ซึ่งถ้าบุคคลใดบรรลุความต้องการในขั้นนี้ได้ จะได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลพิเศษ เช่น ความต้องการที่เกิดจากความสามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ นักร้องหรือนักแสดงที่มีชื่อเสียง เป็นต้น

ทฤษฎีการจูงใจ E.R.G ของ Alderfer (1972)

เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการของ Maslow ซึ่งได้จำแนกลำดับชั้นของความ ต้องการไว้ 5 ชั้นดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ Alderfer ได้มาจำแนกกลุ่มของความ ต้องการใหม่ ออกได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. ความต้องการดำรงอยู่ได้ (Existence Needs = E) เป็นความต้องการด้านตัวแปร 4 เช่น ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น เป็นความต้องการในระดับต่ำสุด และมีลักษณะเป็นรูปธรรมสูงสุด ประกอบด้วยความต้องการทางร่างกายบวกด้วยความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคงตามทฤษฎีของ Maslow ผู้บริหารสามารถตอบสนองความต้องการในด้านนี้ได้ด้วยการจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรม มีสวัสดิการที่ดี มีเงินโบนัสรวมถึงทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกมั่นคงปลอดภัยจากการทำงาน ได้รับความยุติธรรม มีการทำสัญญาว่าจ้างการทำงาน เป็นต้น

2. ความต้องการความสัมพันธ์ (Related Needs = R) เป็นความต้องการที่จะให้และได้รับไมตรีจิตจากบุคคลที่แวดล้อม เป็นความต้องการที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมน้อยลง ประกอบด้วยความต้องการ ความผูกพันหรือการยอมรับ (ความต้องการทางสังคม) ตามทฤษฎีของ Maslow ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลภายนอกด้วยเช่น มีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน ลูกน้อง เจ้านาย และกับคนในครอบครัว

3. ความต้องการเจริญก้าวหน้า (Growth Needs = G) เป็นการเติบโตในหน้าที่การงานเป็นความต้องการในระดับสูงสุดของบุคคล มีการพัฒนาในความรู้ความสามารถของตนเองเพื่อเป้าหมายสูงสุด

ซึ่งหากพิจารณาในรายละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่า ความต้องการของ Alderfer สอดคล้องกับความต้องการของ Maslow โดยความต้องการเพื่อดำรงชีวิตคล้ายคลึงกับความต้องการทางร่างกายและความปลอดภัย ของ Maslow ความต้องการด้านความสัมพันธ์ คล้ายคลึงกับความต้องการทางสังคม และความต้องการเจริญก้าวหน้า คล้ายคลึงกับความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและความสมหวังในชีวิต อย่างไรก็ตาม Alderfer ยังมีข้อโต้แย้งที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดจากของ Maslow จำนวน 2 ประการ โดยประการแรก ทฤษฎีลำดับความต้องการของ Maslow มีด้วยกัน 5 ชั้น คือ โดยจะเรียงลำดับจากต่ำไปสูง โดยชั้นที่ต่ำกว่าจะต้องได้รับการตอบสนองก่อน แต่ Alderfer ไม่เห็นด้วย เช่น บางกรณีที่คนปฏิบัติตามความต้องการในระดับที่สูงก่อนความต้องการในระดับที่ต่ำกว่า และบางกรณีเมื่ออยู่ในระดับที่สูงกว่ากลับมีความต้องการในระดับที่ต่ำกว่า เช่น คนที่ได้รับการยกย่องจากสังคมและประสบความสำเร็จในชีวิต บางครั้งก็กลัวในเรื่องความปลอดภัย ประการที่สอง ทฤษฎีลำดับความต้องการของ Maslow เน้นว่าเมื่อคนเราบรรลุความต้องการชั้นหนึ่งแล้วจะต้องการขั้นต่อไปที่ละชั้นจนครบ 5 ชั้นเรียงตามลำดับ แต่ Alderfer ไม่เห็นด้วย กล่าวว่า คนเรามีความต้องการพร้อมกันหลาย ๆ ชั้นได้ไม่ใช่ที่ละชั้นเหมือน Maslow เช่น คนเรามีความต้องการด้านร่างกายในขณะเดียวกัน ก็ต้องการความปลอดภัยและการยอมรับในสังคมและการได้รับการยกย่องหรือต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต

4. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด

1. ความหมายเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด

ธงชัย สันติวงษ์ (2540, น. 34-38) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง การประสมที่เข้ากันได้เป็นอย่างดีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของการกำหนดราคา การส่งเสริมการขาย ผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายและระบบการจัดจำหน่าย ได้มีการจัดออกแบบเพื่อใช้สำหรับการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่ต้องการ

พิชญ จงสถิตวัฒนา (2544, น. 10) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาด คือ ตัวแปรผันแปรทางการตลาดที่ผู้บริหารการตลาดเสนอให้เกิดตลาดเป้าหมาย เพื่อบำบัดความต้องการ พร้อมทั้งนำความพอใจสูงสุดมาสู่ตลาดเป้าหมาย ส่วนประสมการตลาดเป็นตัวแปรแปรผันทางการตลาดที่ผู้บริหารสามารถควบคุมได้และเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จำต้องปรับตัวแปรผันแปรเหล่านี้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดเป้าหมายและสภาวะการแข่งขัน เพื่อสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่ง และสร้างความพอใจให้แก่ลูกค้าเป้าหมาย

2. แนวคิดเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด

Kotler (2003, p. 16, อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ 2546, น. 53) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix หรือ 7 P's) เป็นตัวแปรทางการตลาดที่ ควบคุมได้ซึ่งบริษัทใช้ ร่วมกัน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย 7 ตัวแปร ดังนี้

1 ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจ เพื่อตอบสนองความจำเป็น หรือความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจ ประกอบด้วยสิ่งที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้เช่น บรรจุภัณฑ์สีราคา คุณภาพ ตราสินค้า บริการและชื่อเสียงของผู้ขาย ผลิตภัณฑ์อาจจะเป็นสินค้า บริการ สถานที่ บุคคล หรือความคิดผลิตภัณฑ์ต้องมีอรรถประโยชน์ (Utility) คุณค่า (Value) ในสายตาของลูกค้าจึงจะมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้กำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ ต้องพยายามคำนึงถึงตัวแปรต่อไปนี้

1.1. ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (Product Differentiation) และ ความแตกต่างทางการแข่งขัน (Competitive Differentiation)

1.2. องค์ประกอบ (คุณสมบัติ) ของผลิตภัณฑ์ (Product Component) เช่น ประโยชน์พื้นฐาน รูปลักษณ์คุณภาพ การบรรจุภัณฑ์ตราสินค้า

1.3. การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Product Positioning) เป็นการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ของบริษัท เพื่อแสดงตำแหน่งที่ แตกต่างและมีคุณค่าในจิตใจของลูกค้าเป้าหมาย

1.4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มี ลักษณะใหม่และปรับปรุงให้ดีขึ้น (New and Improved) ซึ่งต้องคำนึงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น

1.5. กลยุทธ์เกี่ยวกับส่วนประสมผลิตภัณฑ์ (Product Mix) และสายผลิตภัณฑ์ (Product Line)

1.6. ภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร ซึ่งเป็นภาพของสถาบัน หน่วยงาน บริษัท ห้างร้านหรือบุคคล ที่เกิดความรู้สึกขึ้นในจิตใจของคนเรารู้ว่าดีไม่ดี ชอบไม่ชอบ เชื่อถือไม่เชื่อถือ เห็นด้วยไม่เห็นด้วย ฯลฯ ถ้าความเห็นของคนส่วนมากเป็นเช่นไร ภาพลักษณ์ของหน่วยงานก็จะเป็น เช่นนั้น ภาพลักษณ์ที่ดีจะสร้างความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ที่ไม่ดีก็จะทำให้การดำเนินงาน ของสถาบันนั้นล้มเหลวได้ (วิจิตร อวาทกุล, 2542)

2 ราคา (Price)

จำนวนเงินหรือสิ่งอื่นๆ ที่ต้องจ่ายหรือเสียไป เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ หรือ หมายถึง คุณค่าผลิตภัณฑ์ ในรูปตัวเงิน ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่าง คุณค่า (Value) ของผลิตภัณฑ์กับราคา (Price) ของผลิตภัณฑ์ นั้น ดังนั้น ผู้กำหนดกลยุทธ์ด้านราคา จึงต้องคำนึงถึง คุณค่าที่รับรู้ (Perceived Value) ในสายตาของลูกค้า ซึ่งต้อง พิจารณาการยอมรับ ของลูกค้าในคุณค่า ของผลิตภัณฑ์ว่าสูงกว่าราคาผลิตภัณฑ์ต้นทุนสินค้าและค่าใช้จ่ายที่ เกี่ยวข้อง และการแข่งขัน (Etzel, Walker, & Stanton, 2001)

3. สถานที่/ ท่าเลที่ตั้ง (Place)

โครงสร้างของช่องทางซึ่งประกอบด้วย สถาบัน และกิจกรรม ใช้เพื่อเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการ จาก องค์กรหรือผู้ผลิตไปยังตลาด สถาบันที่นำ ผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด คือสถาบันทางการตลาด อาจจะเป็นคนกลางต่าง ๆ ส่วน กิจกรรมที่ช่วยในการ กระจายตัวสินค้า ประกอบด้วย การขนส่ง การคลังสินค้า และการเก็บรักษาสินค้า เป็นต้น

4 การส่งเสริมทางการตลาด (Promotion)

เป็นเครื่องมือ ที่ใช้เพื่อสร้างความ พึงพอใจต่อตราสินค้าหรือบริการหรือความคิดต่อบุคคล โดยใช้เพื่อจูงใจให้เกิดความต้องการ เพื่อเตือนความทรงจำในผลิตภัณฑ์โดยคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึก ความเชื่อ และพฤติกรรมซื้อ หรือเป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ เพื่อสร้าง ความคิดที่มี ผลต่ออารมณ์และรู้สึกออกมามาโดยทางพฤติกรรม การติดต่อสื่อสารอาจใช้พนักงานขาย (Personal Selling) ทำการขายและการติดต่อสื่อสารโดยไม่ใช้คน (Non-Personal Selling) เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารมีหลาย เครื่องมือ องค์กรอาจเลือกใช้หนึ่งหรือหลายเครื่องมือ ซึ่งต้องใช้หลักการเลือกใช้เครื่องมือสื่อสาร การตลาดแบบ ประสมประสานกัน (Integrated Marketing Communication: IMC) โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับลูกค้า คู่ แข่งขัน ผลิตภัณฑ์โดยบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันได้ เครื่องมือการส่งเสริม การตลาดที่สำคัญ ซึ่ง ประกอบด้วย การโฆษณา (Advertising), การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling), การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion) ที่มุ่งหมายกระตุ้นความต้องการซื้อของผู้บริโภค (Consumer), คนกลาง (Trade) และพนักงานขาย (Sales Forces), การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ (Publicity and Public Relation: PR), การตลาดทางตรง (Direct Marketing) การโฆษณาเพื่อให้เกิดการตอบสนองโดยตรง (Direct Response Advertising) และการตลาด เชื่อมตรงหรือการโฆษณาเชื่อมตรง (Online Marketing)

5 บุคลากร (People)

บุคคลที่มีส่วนร่วมในกระบวนการทั้งหมด ซึ่งรวมไปถึงพนักงานผู้ให้บริการ ซึ่งได้จากการคัดเลือก เพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจในการรับบริการมากขึ้นแตกต่างกันคือ แข่ง ซึ่งพนักงานควรมีความรู้ ความสามารถ มีทัศนคติที่ดีสามารถตอบสนองต่อลูกค้า อย่างมีความน่าเชื่อถือ มีความรับผิดชอบ สื่อสารกับลูกค้าได้ดีมี ความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้าได้แตกต่างกันคือ แข่ง

6 ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence)

สภาพแวดล้อมที่ปรากฏ ให้ผู้บริโภคได้เห็นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ซื้อขายผลิตภัณฑ์หรือสถานที่อื่นๆ ที่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อกับบริษัท

7 กระบวนการ (Process)

กระบวนการในการให้บริการแก่ลูกค้า ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบเป็นการส่งมอบคุณภาพในการให้บริการกับลูกค้า เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว และความประทับใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) รวมถึงการนำเสนอผลิตภัณฑ์ การทักทาย และการต้อนรับลูกค้าที่มาติดต่อ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ หมายถึง คนที่มาใช้บริการและมีอำนาจในการตัดสินใจที่จะเลือกซื้อสินค้าในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ

ตัวแปรทางการตลาด หมายถึง สิ่งที่เสนอเพื่อขายโดยธุรกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายอาจจะมีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ได้ ประกอบด้วย

ผลิตภัณฑ์ (product) หมายถึง คุณลักษณะของรูปแบบ ตัวผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ หรือยี่ห้อ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

ราคา (price) หมายถึง ความอ่อนไหวของผู้บริโภคต่อราคาของสินค้าภายในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 หรือความคุ้มค่าของราคาสินค้าในสายตาของผู้บริโภค

ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง สถานที่ที่ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อสินค้าในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 รวมถึงช่องทางการโฆษณาหรือการจำหน่ายในช่องทางต่างๆ

การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง การใช้กลยุทธ์การลด แลก แจก แถม การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และกลยุทธ์อื่นๆ เพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคหันมาตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าภายในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4

บุคลากร (People) หมายถึง บุคคลที่มีส่วนร่วมในกระบวนการทั้งหมด ซึ่งรวมไปถึงพนักงานผู้ให้บริการ เพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจในการรับบริการมากขึ้น ซึ่งพนักงานควรมีความรู้ความสามารถ มีทัศนคติที่ดี สามารถตอบสนองต่อลูกค้าอย่างมีความน่าเชื่อถือ สามารถแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้าได้

ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ปรากฏ ให้ผู้บริโภคได้เห็นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ซื้อขาย ผลิตภัณฑ์ หรือสถานที่อื่นๆ ที่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อกับผู้บริโภค

กระบวนการ (Process) หมายถึง กระบวนการในการให้บริการแก่ลูกค้า ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ เป็นการส่งมอบคุณภาพในการให้บริการกับลูกค้า เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว และความประทับใจของลูกค้า

งานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ที่สยามสแควร์วัน หมายถึง สถานที่จัดกิจกรรมการสาธิตงานศิลปะ ร่วมสมัย การเผยแพร่ผลงานร่วมสมัย ทั้งศิลปะการแสดง ดนตรี รวมถึงการจำหน่ายผลงานศิลปะร่วมสมัย สาขาทัศนศิลป์ ออกแบบ ผลิตภัณฑ์ทางศิลปวัฒนธรรม

พฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อสินค้าในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 หมายถึง การจูงใจ การตัดสินใจ การขอส่วนบุคคล หรือกระบวนการต่างๆ ที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องเพื่อทำการตัดสินใจซื้อ การเลือกสรรการซื้อ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรูปแบบการวิจัยโดยการสุ่มแบบไม่เฉพาะเจาะจง ซึ่งใช้การเก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล และตัวแปรทางการตลาด (7Ps) แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการ Chi-Square

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มลูกค้าที่มาใช้บริการและซื้อสินค้าภายในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 จำนวน 400 คน ซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าที่มาใช้บริการและซื้อสินค้าภายในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 ที่ไม่สามารถทราบจำนวนได้แน่นอน โดยผู้วิจัยได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณจากสูตรที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน กำหนดระดับความเชื่อมั่น 95%

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งคำถามในแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีคำถามจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ระยะเวลาการปฏิบัติงานในองค์กรโดยเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้เป็นตัวเลือก (Force Choice)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่วัดเกี่ยวกับตัวแปรทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าในด้านต่างๆ ซึ่งมีการแบ่งลักษณะการประเมินค่า ออกเป็น 4 ด้าน

1. ตัวแปรทางด้านผลิตภัณฑ์
2. ตัวแปรทางด้านราคา
3. ตัวแปรทางด้านช่องทางการจัดจำหน่าย
4. ตัวแปรทางด้านส่งเสริมทางการตลาด
5. บุคลากร
6. ลักษณะทางกายภาพ

7. กระบวนการ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 มีลักษณะเลือกคำตอบ จำนวน 4 ด้าน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 231 คน เป็นเพศชาย จำนวน 169 คน ส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง 26-35 ปี จำนวน 232 คน มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 283 คน สถานภาพโสด จำนวน 285 คน มีอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 200 คน และมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001-20,000 บาท จำนวน 163 คน

2. ตัวแปรทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 พบว่าตัวแปรทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 ทั้งในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยตัวแปรด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06) รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านราคา (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72)

3. ตัวแปรทางการตลาด ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุป

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามได้ผลด้านประชากรศาสตร์ คือ เป็นเพศหญิง จำนวน 231 คน มีอายุอยู่ในช่วง 26 – 35 ปี จำนวน 232 คน มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 283 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 200 คน มีรายได้อยู่ที่ 10,001-20,000 บาท จำนวน 163 คน หากแต่สถานภาพอาจจะไม่ได้บ่งบอกข้อมูลที่แท้จริง เนื่องจากสถานที่จัดงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของวัยรุ่น (โสด)

ตัวแปรทางการตลาด ประกอบด้วยด้านผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4 อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ด้านราคาอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 ด้านสถานที่อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ด้านส่งเสริมการตลาดและบริการหลังการขายอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 ด้านบุคลากรอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ด้านลักษณะทางกายภาพอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 ด้านกระบวนการอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.93

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยเรื่อง ตัวแปรการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ครั้งที่ 4

1. การจัดงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพ ในครั้งต่อไปควรมีโปรโมชั่นเกี่ยวกับการส่งเสริมการขาย การจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลาย น่าสนใจให้แก่ผู้เข้าชมงานทุกเพศทุกวัย
2. สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยควรมีการจัดงานในหลายๆ พื้นที่ เพื่อเป็นการส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรม ของชุมชนหรือจังหวัดนั้นๆ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชนนั้นๆ ให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น
3. สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยควรเชิญหน่วยงานภาคเอกชน ขอความร่วมมือจากภาคเอกชนให้เข้ามาสนับสนุนงาน หรือเข้ามาเป็นเจ้าภาพร่วมเพื่อให้งานดูน่าสนใจมากยิ่งขึ้น
4. ควรมีการประชาสัมพันธ์ โดยใช้สื่อด้านอื่นๆ เช่น Facebook ป้ายโฆษณาตามรถไฟฟ้า รวมถึงควรมี presscenter เพื่อประชาสัมพันธ์งานให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น
5. การจัดงานในครั้งต่อไป ควรชูประเด็นที่โดดเด่นของสินค้าภายในงาน เพื่อดึงดูดผู้ที่สนใจในสินค้านั้นๆ เข้ามาร่วมงานมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ธงชัย สันติวงษ์. (2540). *พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

พิชญ์ จงสถิตวัฒนา. (2542). *การบริหารการตลาด การวิเคราะห์กลยุทธ์ และการตัดสินใจ*. พิมพ์ ครั้งที่ 5.

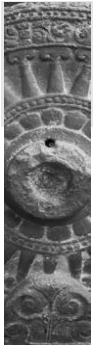
กรุงเทพมหานคร: ประกายพริก.

Alderfer, C.P. (1972). *Existence; Relatedness and growth, human needs in organizational setting*. New York; Free Press.

Kotler, Philip. (2003). *Marketing Management*. Englewood Cliffs: Prentice Hall. Meyer Research Center by POPAL. 1995.

- Kotler, Philip. (1994). *Marketing Management: Analysis, Implementation and Control. 8th ed. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.*
- Maslow, Abraham M. 1954. *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row.
- Solomon, M.R. (1996). *Consumer Behavior*. Third edition. New Jersey: Englewood Cliffs. Prentice-Hall.

ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y Factors was influenced happiness in work of Gen Y

สุกัญญา ดีทอง
Sukanya Deethong
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y เพื่อบริหารกลุ่มคน Gen Y ให้มีความสุขในการทำงาน มีความผูกพันกับองค์กร เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คนวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y ได้แก่ ตัวแปรด้านลักษณะงาน ตัวแปรด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานตามลำดับ โดยความสุขในการทำงานของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะในงานวิจัย 1.) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้เกิดความสมดุลในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน 2.) องค์กรควรให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่หลีกเลี่ยงการมีช่องว่างระหว่างวัยและตำแหน่งสร้างบรรยากาศการทำงานรูปแบบที่เป็นกันเอง สร้างความท้าทายและให้โอกาสคน Gen Y ได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ให้และอิสระในการคิดการตัดสินใจ

คำสำคัญ : ความสุขในการทำงาน, เจนเนอเรชั่นวาย, ความพึงพอใจในการทำงาน

Abstract

Factors were influenced happiness in work of Gen Y, the research has a purpose to study factors was influenced happiness in their work which will be the approach to develop human and manage them to be happy with their work. Data was collected by Questionnaires 400 samples and analyzed by statistical software.

The research found the result that the factors were influenced happiness in work of Gen Y which was nature of work, compensation and welfare, interpersonal relationships and work-life balance, the level of happiness in their work was a high level. The recommendation in research 1.) The public and private sector should openly encourage flexible working, work-life balance and

reduced working hours 2.) The organization should focus on interpersonal relationships, open opportunity to new challenge including freedom of thinking and decision-making to Gen Y

Keywords: Happiness in work, Generation Y, Job satisfaction

บทนำ

คนถือเป็นส่วนขับเคลื่อนที่สำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ จึงถือได้ว่าคนภายในองค์กรเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จได้ ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันที่คนต้องเผชิญกับความเครียดในรูปแบบต่างๆทั้งการดำเนินชีวิต การทำงาน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัญหาเศรษฐกิจทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ตลอดจนการเมืองที่ต้องเผชิญกับความหลากหลายและความวุ่นวาย ตัวแปรต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นล้วนส่งผลให้เกิด ความเครียด หรือความกดดันในแง่ต่างๆทั้งสิ้น ปัญหาดังกล่าวจึงทำให้หลายองค์กรหันมา ให้ความสนใจในการสร้างความสุขให้คนภายในองค์กรมากขึ้น เนื่องจากพบว่าคนโดยส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่กับการทำงาน การทำงานจึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต การให้ความสำคัญกับคนมากกว่าแค่คนทำงานแต่ดูแลไปถึงการพัฒนาคุณภาพและสร้างความสุขในการทำงานของคนจึงถือว่ามีส่วนสำคัญกับผลผลิตคนอย่างมากเพราะเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมพื้นฐานที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการทำงานส่งผลให้กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเกิดการปรับปรุงและพัฒนาผลงาน เรียกได้ว่างานได้ผล คนเป็นสุข (อิชิริโนะ วุฒิชชาติ,2561) เนื่องจากการทำงานด้วยความสุขนั้นจะช่วยให้ผลงานที่ออกมามีประสิทธิภาพส่งผลต่อผลงานขององค์กรให้ดีขึ้นตามลำดับ ความสุขในการทำงานจึงเป็นตัวแปรที่ส่งเสริมให้บุคคลมีแรงจูงใจที่จะทำงานอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งมีผลต่อความก้าวหน้าขององค์กร ความสุขในการทำงานเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการทำงาน เนื่องจากความรู้สึกด้านบวกจะส่งผลต่อความสามารถและประสิทธิภาพในการทำงานโดยตรง สำหรับองค์การความสุขในการทำงานจะสามารถผลักดันประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น คุณภาพของสินค้า และบริการดีขึ้น ลดปัญหาการขาดงาน การเข้างานช้า การลาป่วย ลากิจของพนักงาน รวมทั้ง ลดอัตราการเข้า-ออกของพนักงาน เนื่องจากพนักงานมีความรักในองค์กรลดอัตราการเลิกจ้างทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการสรรหาและฝึกอบรมพนักงานใหม่รวมทั้งเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานดีขึ้น ส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์กรได้ในที่สุด และยังส่งผล ต่อชุมชนและสังคมรอบข้างให้เกิดความสุขด้วยเช่นกัน ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระดับประชากรศาสตร์ส่งผลให้คนกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย(Generation Y) (ประชากรที่เกิด ตั้งแต่ พ. ศ . 2520 - 2542) ก้าวเข้ามามีบทบาทในตลาดแรงงานมากขึ้น พร้อมกับค่านิยมและแนวคิดในการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างการทำงานกับเวลาส่วนตัว (Work-life balance) ความต้องการที่เป็นเจ้าของกิจการ(Entrepreneurship) เป็นต้น การทยอยเกษียณออกไปจากองค์กรของพนักงานรุ่นก่อนหน้า จึงเกิดขึ้นพร้อมกับการก้าวเข้ามาของพนักงานรุ่นใหม่โดยพนักงานกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ และก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้บริหารองค์กรในอนาคต

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาตัวแปรใดที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) เพื่อประโยชน์ในการนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์การ การบริหาร และจัดสรรกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมความสุขในการทำงานมากขึ้น เพราะหากองค์การเข้าใจถึงตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานจะสามารถตอบสนองความต้องการในด้านความสุขของพนักงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้พนักงานให้ความร่วมมือในการเข้าร่วม กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การตลอดจนรักษาพนักงานภายในองค์การทำให้องค์การบรรลุ เป้าหมายได้ในที่สุด

คำถามการวิจัย

ตัวแปรใดบ้างที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y

สมมติฐานของงานวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ตัวแปรความพึงพอใจในการทำงานด้านลักษณะของงาน ด้าน ค่าตอบแทน สวัสดิการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านโอกาสก้าวหน้าและการเรียนรู้ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานและด้านสมดุลชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์ต่อ ความสุขในการทำงานโดยรวมของกลุ่มคน Gen Y

สมมติฐานที่ 2 ตัวแปรความพึงพอใจในการทำงานด้านลักษณะของงาน ด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านโอกาสก้าวหน้าและการเรียนรู้ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานและด้านสมดุลชีวิตในการทำงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานโดยรวมของกลุ่มคน Gen Y

ขอบเขตการศึกษา

- 1.ด้านประชากร ทำการศึกษาของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y)
- 2.ด้านระยะเวลาในการศึกษา ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์- เมษายน 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.เพื่อทราบถึงตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y

2.ผลของการศึกษาใช้เป็แนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ตลอดจนการวางแผนและจัดสรรงบประมาณด้านทรัพยากรบุคคล เพื่อบริหารกลุ่มคน Gen Y ให้มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น มีความผูกพันกับองค์กร และอยู่กับองค์กรนานขึ้น

3.ผลของการศึกษาใช้เป็นแนวทางการศึกษาวิจัยเชิงลึกในงานวิจัยเรื่องต่อไปถึง รายละเอียดในแต่ละตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงาน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดความสุขในการทำงาน

องค์การอนามัยโลกWHO,(1996) นิยามความสุขในทางจิตวิทยาโดยใช้คำว่า “สุขภาวะ” (Subjective well-being) ซึ่งหมายถึงสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ความสุขเป็นความรู้สึกองค์รวมเชิงอัตวิสัย (Subjective)

Lyubomirsky (2009) นิยามความสุขว่าเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ความสุขจึงเป็นการวัดเฉพาะความอยู่ดีทางอารมณ์ (emotional well – being)

Ed Diener (1984) แบ่งความอยู่ดีทางอารมณ์เป็นสามมิติ ดังนี้ มิติที่1 เป็นความรู้สึกทางบวก กล่าวคือคนเรามีอารมณ์ความรู้สึกทางบวกบ่อยครั้งแค่ไหน มิติที่2 เป็นความรู้สึกทางลบ กล่าวคือคนเรามีอารมณ์ความรู้สึกทางลบบ่อยครั้งแค่ไหน และมิติที่3 ความพึงพอใจในชีวิต กล่าวคือ การที่ปัจเจกบุคคลประเมินความพึงพอใจในชีวิตของตนเองในภาพรวมอย่างไร

Manion (2003) อธิบายความสุขในการทำงาน (Joy at Work) คือ การเรียนรู้จากการกระทำ การสร้างสรรค์ของตนเอง เช่น แสดงออกโดยการยิ้มหัวเราะ ปลอบปล้ำใจ รู้สึก อยากรที่จะทำงานมีองค์ประกอบ 4 ลักษณะ คือ1) การติดต่อสัมพันธ์ (Connections) 2) ความรักในงาน (Love of the Work) 3) ความสำเร็จในงาน (Work Achievement) และ 4) การเป็นที่ยอมรับ (Recognition)

Warr (2007) ความสุขในการทำงาน คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล ตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำงานโดยที่บุคคลนั้นมีความรู้สึกตื่นรมย์ในงาน พึงพอใจในงานที่ทำและรู้สึกกระตือรือร้นในการทำงาน ประกอบไปด้วย1) ความตื่นรมย์ในงาน (Arousal)

2) ความรู้สึกกระตือรือร้น (Self-Validation) และ 3) ความพึงพอใจในงาน (Pleasure) โดยความรู้สึกทั้ง 3 ลักษณะมีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากเป็นความรู้สึกที่มีฐานจากความรู้สึกพอใจและเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับความรู้สึกและอารมณ์ซึ่งมาจากสาเหตุที่ต่างกันของลักษณะสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

แนวคิดเกี่ยวกับความสมดุลของชีวิตในการทำงาน

Frone (2003) อธิบายว่า การดำเนินชีวิตในการทำงานที่มีปริมาณงานเพิ่มจำนวนมากขึ้น แต่จะต้องลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานและการดำเนินชีวิตในครอบครัวและไม่ส่งผลกระทบต่อความสมดุลระหว่างครอบครัวและการทำงาน

Greenhas, Collins, and Shaw (2003) อธิบายว่า การใช้ชีวิตทั้งในการทำงานและครอบครัวเกิดความพึงพอใจต่อกันและกัน ลดความขัดแย้งและลดการแทรกแซงใน ครอบครัวและการทำงานเพื่อทำให้เกิดความผูกพันสามารถดำเนินการไปด้วยกันได้ด้วยดี

จากการทบทวนวรรณกรรมนิยามความสมดุลชีวิตในการทำงานสามารถสมดุลระหว่างการใช้ชีวิตและการทำงาน หรือ Work-Life Balance จึงหมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการทั้งเวลาส่วนตัว เวลาทำงาน ตลอดจนเวลาในการทำกิจกรรมที่ตนเองชื่นชอบ ให้มีความกลมกลืนต่อกันและไม่ทำให้เกิดข้อขัดแย้ง เพื่อส่งผลทำให้เกิดความสมดุลในชีวิตและทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อตนเอง ครอบครัวและองค์การในการทำงาน การสร้างสมดุลระหว่างการใช้ชีวิตและการทำงาน หรือ Work-Life Balance จึงไม่ใช่การหาสมดุลแต่เป็นการผสมผสานจัดลำดับความสำคัญในชีวิตในจังหวะที่เหมาะสม

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

ธนชัย ยมจินดา และเสนห์จุ้ยโต (2544) ได้กล่าวถึง ความพึงพอใจในงาน(Job satisfaction) ซึ่งหมายถึง ระดับความรู้สึกของบุคคลในทางบวกหรือต่อต้าน ซึ่งประกอบด้วย 1.ความพึงพอใจในการจ่ายค่าตอบแทน(pay) 2. ความพึงพอใจในผู้บังคับบัญชา(supervision) 3.ความพึงพอใจเพื่อนร่วมงาน(co-worker) 4. ความพึงพอใจในสภาพการทำงาน(work-setting) 5. ความพึงพอใจในตัวงาน(tasks) 6. ความพึงพอใจในโอกาสความก้าวหน้า (advancement opportunities)

Kotler and Armstrong. (2002) พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นนั้นต้องมีสิ่งจูงใจ (motive) หรือแรงขับดัน(drive) ซึ่งเป็นความต้องการที่กดดันมากพอที่จะจูงใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ความต้องการจะกลายเป็นสิ่งจูงใจเมื่อได้รับการกระตุ้นอย่างเพียงพอ ซึ่งแรงจูงใจถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการทำงานเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้พนักงานอยากที่จะทำงาน มีความตั้งใจเต็มใจที่จะทำงาน ทุ่มเทและใช้ความพยายามในการทำงานให้มีคุณภาพมากขึ้น ผู้วิจัยได้ทำศึกษาและนำทฤษฎีแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงาน ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) (Maslow. 1954)แรงจูงใจในการทำงานของมนุษย์ประกอบไปด้วย 5 ตัวแปรได้แก่ 1. ความต้องการด้านกายภาพ (Physiological Needs) 2. ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety or Security Needs) 3. ความต้องการด้านสังคม (Social Needs) 4. ความต้องการด้านการได้รับการยกย่องสรรเสริญในสังคม (Esteem Needs) 5. ความต้องการความสมหวังของชีวิต(Self-Actualization Needs)

ทฤษฎีความต้องการ Alderfer's ERG Needs Theory (Alderfer, 1972) แรงจูงใจในการทำงานของมนุษย์ประกอบไปด้วย 3 ตัวแปร ได้แก่ ความต้องการเพื่อความอยู่รอด (Existence needs) ความต้องการมีสัมพันธภาพ(Relatedness needs) ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth needs)

ทฤษฎีสองตัวแปรของเฮร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two-Factor Theory) (Herzberg, 1959) แรงจูงใจในการทำงานของมนุษย์ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยกระตุ้น(Motivators Factors) และ ปัจจัยค้ำจุน

แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มคน Generation Y

เจนเนอเรชันวาย Generation (Y) กลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่เกิดตั้งแต่ ค.ศ. 1977-1999 (พ.ศ. 2520-2542) ประชากรกลุ่มนี้เป็นอัตรากำลังหรือทรัพยากรบุคคลที่สำคัญขององค์กรต่างๆ ในยุคปัจจุบัน และอนาคตอันใกล้ โดยคนกลุ่มนี้มีลักษณะคือกลุ่มคนที่มองโลกในแง่ดีชอบทำงานเป็นทีม ไม่ชอบทำตามกฎระเบียบ ยอมรับความเปลี่ยนแปลง ใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต รักความก้าวหน้า มุ่งผลสำเร็จเป็นหลัก มีความคาดหวังสูง เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย สามารถนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดี การบริโภคข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ในปริมาณที่สูงกว่าสื่อโทรทัศน์วิทยุ และหนังสือพิมพ์จึงสามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ต่างๆ ที่ตนเองอาจไม่คุ้นเคย พร้อมทั้งจะเรียนรู้และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เรียนรู้ได้เร็ว มีความสนใจใฝ่รู้ ชอบงานที่ท้าทาย มีความมุ่งมั่น เนื่องจากความทะเยอทะยานและความต้องการที่จะประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วโดยมีตัวอย่างจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จเป็นแรงจูงใจสำคัญ ต้องการการยอมรับนับถือซึ่งไม่ได้หมายถึงตำแหน่งงานที่สูงขึ้นในแนวคิดเพียงมิติเดียว แต่รวมถึงการมีโอกาสได้ทำงานที่สำคัญและรู้สึกได้ถึงคุณค่าในการทำงานนั้นๆ ตลอดจนได้รับมอบหมายงานที่หลากหลายและมีส่วนร่วมรับผิดชอบมากขึ้น ปัจจัยจูงใจในการทำงานที่สำคัญของคนในเจนเนอเรชันวาย (Generation Y) คือ คนเหล่านี้ไม่ชอบที่จะนั่งทำงานอยู่คนเดียวง่ายๆ ต้องการสถานที่ทำงานที่มีลักษณะเปิดโล่งสามารถปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและเจ้านายได้สะดวกตลอดเวลา (พสุ เดชะรินทร์, 2551)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

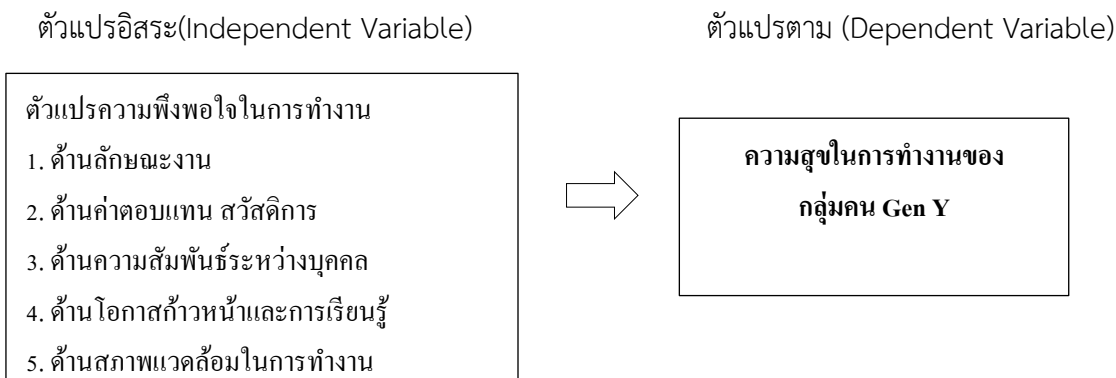
นริศา สุระวิญญู(2559) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการ ปฏิบัติงานของผู้จัดการตรวจสอบบัญชี Gen Y ในสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 4 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านสวัสดิการ ปัจจัยด้านลักษณะงาน ความสัมพันธ์ในองค์กร และโอกาสก้าวหน้า และ ปัจจัยด้านเพื่อนร่วมงาน นอกจากนั้นคุณลักษณะส่วนบุคคล ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยรวมของผู้จัดการตรวจสอบบัญชี Gen Y ในสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 4 แห่ง คือ ด้านอายุโดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 25-30 ปี มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยรวม น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 30-35 ปี มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยรวม น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป

Robert Waldinger and team (2013) ได้ทำการศึกษา Harvard Study of Adult Development ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาของผู้ใหญ่จากมหาวิทยาลัย Harvard ใช้ระยะเวลาในการศึกษาทั้งสิ้น 75 ปี เริ่มจากการศึกษาชีวิตของวัยรุ่นชาย 2 กลุ่มคือนักศึกษาชายชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัย Harvard 268 คน และ วัยรุ่นชายอายุ 12 – 16 ปี เติบโตแบบตามมีตามเกิดในเมือง Boston ทั้งหมด 456 คน ทุกๆ 2 ปี ทั้ง 724 คน จะทำแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิต ทั้งด้าน หน้าที่การงาน ด้านสังคม ชีวิตส่วนตัว และตรวจสุขภาพทุกๆ 5 ปี แสดงให้เห็นถึง การเติบโตของพวกเขาในแต่ละปี พวกเขา มีหน้าที่การงานที่ไต่ระดับจากการสร้างเนื้อสร้างตัว จนมีหน้ามีตาในสังคม และมีอีกจำนวนไม่น้อยที่ประสบกับความล้มเหลว ภายหลังจากการศึกษาวิจัยจากการเรียนรู้ชีวิตของบุคคลเหล่านี้ทำให้ที่มวิจัยได้เรียนรู้ว่าความร่ำรวย มีหน้ามีตาในสังคม หรือ การทำงานอย่างหนักนั้นไม่ใช่คำตอบของชีวิตที่มีความสุข คำตอบที่แท้จริงของชีวิตที่มีความสุขคือ ‘ความสัมพันธ์ที่ดี’ จากความเชื่อแรกเริ่มในช่วงวัยรุ่นที่ว่า ชื่อเสียงและเงินทองจะทำให้มีชีวิตที่ดีและมีความสุข แต่จากการศึกษาตลอดระยะเวลา 75 ปี กลับพบว่า บุคคลที่ให้ความสำคัญกับ ‘ความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้รอบข้าง’ นั้นจะเป็นผู้ที่พบกับความสุขที่แท้จริง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรที่ทำการวิจัย คือ ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) และตัวแปรตาม (Dependent Variable) ดังนี้

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาประชากรกลุ่มคน Gen Y จำนวน 400 คน และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา Descriptive (Statistic Analysis) วิเคราะห์โดย

ใช้สถิติเชิงพรรณนา ในการแจกแจงความถี่ (Frequency) โดยแสดงเป็นค่าร้อยละ (Percentage) และวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางของข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) เพื่ออธิบายข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน(Inferential Statistic Analysis) วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัวแปรที่เป็นอิสระจากกันซึ่งอยู่ในมาตราอันตรภาคหรือมาตราอัตราส่วน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขโดยรวมในการทำงาน

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) วิเคราะห์ประมวลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the social Sciences) ผลการศึกษา พบว่า

ประชากรโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มากกว่า เพศชายและเพศทางเลือก โดยช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 21-25 ปี รองลงมาคือ อายุระหว่าง 26-30 ปี อายุระหว่าง 31-35 ปี และ 35 ปีขึ้นไปตามลำดับ มีสถานภาพโสดมากกว่าสมรส และส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า รองลงมาคือ ปริญญาโท และปริญญาเอก ซึ่งโดยส่วนใหญ่สังกัดในหน่วยงานเอกชน รองลงมาคือข้าราชการและหน่วยงานภาครัฐ เจ้าของกิจการ และการทำงานอิสระ(Freelance) ซึ่งระดับการทำงานอยู่ในระดับพนักงาน-พนักงานอาวุโสมากที่สุด รองลงมาคือหัวหน้างาน-ผู้ช่วยผู้จัดการ และระดับผู้จัดการขึ้นไปตามลำดับ ซึ่งมีประสบการณ์การทำงาน 3 ปีหรือต่ำกว่ามากที่สุด รองลงมาคือประสบการณ์การทำงานมากกว่า 3-5 ปี 5-10 ปี และ ประสบการณ์การทำงาน10 ปีขึ้นไปตามลำดับ

ผลการศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y โดยใช้ค่า สถิติ Pearson Product Moment Correlation Coefficient พบว่า ตัวแปรความพึงพอใจในการทำงานซึ่งได้แก่ ตัวแปรด้านลักษณะงาน ตัวแปรด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตัวแปรด้านโอกาสก้าวหน้าและการเรียนรู้ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานและตัวแปรด้าน สมดุลชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์ต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y นอกจากนี้ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y โดยใช้ค่าสถิติMultiple Regression ซึ่งเป็นการทดสอบความสัมพันธ์เชิง เส้นตรงพบว่า ตัวแปรความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y มี เพียงตัวแปรด้านลักษณะงานตัวแปรด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล และตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ของกลุ่มคน Gen Y จึงสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ได้แก่ตัวแปรด้านลักษณะงานตัวแปรด้านค่าตอบแทนสวัสดิการ ตัวแปรด้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานโดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสุขในการทำงานอยู่ในระดับมากจากการวิเคราะห์ผลทางสถิติ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต

อภิปรายผล

จากการศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y สามารถ อภิปรายผลได้ดังนี้
ประเด็นที่1 ระดับความสุขในการทำงานของกลุ่มคนGen Y จากการวิเคราะห์ ผลทางสถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสุขในการทำงานในระดับมาก โดย ให้ความหมายของความสุขในการทำงานคือ การที่ตัวเองมีความตื่นตัวในการทำงานรู้สึก อยากมาทำงานทุกวัน มีความรู้สึกอยากหยิบงานที่อยู่ตรงหน้ามาทำด้วยความเต็มใจ ได้ทำในสิ่งที่ตัวเองถนัดและชอบ เปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดและความสามารถอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ความสุขในการทำงานของกลุ่มตัวอย่างยังสามารถแบ่งประเด็นได้ดังนี้ 1. การได้ทำงานที่ชอบ มีลักษณะงานตรงกับความต้องการ มีอิสระในการตัดสินใจ งานมีคุณค่า และเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น มีเป้าหมายของงานมีความท้าทายในงาน และการทำงานที่มีคุณภาพ 2. สิ่งแวดล้อมในการทำงานสมัยใหม่เช่น สถานที่ทำงานสมัยใหม่โดยที่ สภาพแวดล้อมของที่ทำงานควรอยู่ในระดับที่ดีไม่กระทบต่อสุขภาพพนักงาน 3. การทำงานเป็นทีมที่ดีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชามีการประเมินผลอย่างเป็นธรรม 4. การได้เรียนรู้และเติบโตสามารถแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ มีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจนได้พัฒนาตัวเองในทุกด้านและมีความก้าวหน้าทางหน้าที่การงาน 5. ก้าวหน้าในผลตอบแทนและมีการจ่ายค่าตอบแทนอย่างเหมาะสม 6. ความสมดุลระหว่างชีวิตงานและชีวิตส่วนตัว เวลาในการทำงานสามารถปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นได้สามารถใช้เวลาว่างเพื่อทำกิจกรรมอื่นที่สนใจใช้เวลาในการทำงานและการพักผ่อนควรสมดุลกัน ซึ่งการแบ่งประเด็นเรื่องความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y ดังกล่าว สอดคล้องกับ แนวคิดหรือทฤษฎีของ Manion (2003) ที่กล่าวว่า ความสุขในการทำงาน (Joy at Work) คือ การเรียนรู้จากการกระทำการสร้างสรรค์ของตนเอง มีองค์ประกอบ1)การติดต่อสัมพันธ์ (Connections) 2) ความรักในงาน (Love of the Work) 3) ความสำเร็จในงาน(Work Achievement) 4) การเป็นที่ยอมรับ (Recognition) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Warr (2007) ซึ่งกล่าวว่าความสุขในการทำงาน คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของ บุคคลตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำงาน ประกอบไปด้วย 1) ความตื่นตระหนกในงาน (Arousal) 2) ความรู้สึกกระตือรือร้น(Self -Validation) 3) ความพึงพอใจในงาน (Pleasure) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2560) ที่กล่าวว่า คนทำงานมีความสุข(Happy People) หมายถึง พนักงานสามารถจัดสมดุลชีวิตได้ประกอบด้วยโลกทั้งสามใบได้แก่ โลกความสุขของตนเอง โลกความสุขของครอบครัว และโลกขององค์กร/สังคม

ประเด็นที่2 ตัวแปรความพึงพอใจในการทำงานซึ่งประกอบด้วยด้านลักษณะงาน ด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านโอกาสก้าวหน้าและ การเรียนรู้ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านสมดุลชีวิตในการทำงานพบว่า ตัวแปรทุกตัวล้วนมีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีความพึงพอใจในงาน จากวรรณกรรมของ ศรีสกุล สังข์ศรี(2541) ที่กล่าวว่าความพอใจในงานเป็นผลรวมของ

ความรู้สึกหรือเจตคติต่องานในทางบวก เป็นผลมาจากปัจจัยหรือองค์ประกอบต่างๆ เช่นลักษณะงาน ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน สภาพแวดล้อมการทำงาน ผลประโยชน์ตอบแทน เป็นต้น นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับธนชัย ยมจินดา และเสนห์จุ้ยโต (2544) ที่กล่าวถึง ความพึงพอใจในงาน(Job satisfaction) คือระดับความรู้สึกของบุคคลในทางบวก หรือทางลบต่องาน ซึ่งประกอบด้วย 1.ความพึงพอใจในการจ่ายค่าตอบแทน(pay) 2.ความพึงพอใจในผู้บังคับบัญชา(supervision) 3.ความพึงพอใจเพื่อนร่วมงาน(co-worker) 4.ความพึงพอใจในสภาพการทำงาน(work-setting) 5.ความพึงพอใจในตัวเอง(tasks) 6.ความพึงพอใจในโอกาสความก้าวหน้า (advancement opportunities) ตัวแปรความพึงพอใจในการทำงานทั้ง 6 ด้านพบว่าตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์สูงสุดต่อความสุขในการทำงานแสดงให้เห็นว่ากลุ่มคน Gen Y ให้ความสำคัญกับความสมดุลในชีวิตการทำงานอย่างมาก กล่าวคือ ความสมดุลในชีวิตการทำงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานในกลุ่มคน Gen Y เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีทัศนคติต่อการทำงานแตกต่างออกไปจากเดิม คือจะไม่ทุ่มสุดตัวให้กับงานอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตส่วนตัวและสุขภาพของตัวเองมากขึ้น โดยความสมดุลในชีวิตการทำงาน เวลาเป็นการที่สามารถจัดการ การทำงานและชีวิตส่วนตัวได้อย่างเหมาะสม โดยที่การทำงานสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม มีความสุข สนุกกับการทำงาน พักผ่อนอย่างเต็มที่ในช่วงวันหยุด การทำงานไม่เป็นอุปสรรคต่อการพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูง การทำงานไม่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาต่อ การออกกกำลังกาย การท่องเที่ยว กิจกรรมอาสาสมัคร การเลี้ยงสัตว์ และการพักผ่อนอื่นๆ รวมไปถึงภาระหน้าที่ทางครอบครัว ไม่เป็นอุปสรรคต่อการทุ่มเทให้กับการทำงาน โดยที่สามารถทำงานควบคู่ไปกับการดูแล สมาชิกภายในครอบครัวได้เป็นอย่างดีสมาชิกในครอบครัวเข้าใจและสนับสนุนให้สามารถนำงานมาทำที่บ้านแม้เป็นเวลาครอบครัวและสามารถจัดสรรเวลาของตัวเอง ครอบครัว สังคมและการทำงานได้เป็นอย่างดี

ประเด็นที่3 ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y ภายหลังจากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติMultiple Regression พบว่า มีเพียงตัวแปรด้าน ลักษณะงานตัวแปรด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเจเนอเรชันวาย(Generation Y) ที่กล่าวว่ากลุ่มคน Gen Y ชอบงานที่ท้าทาย มีความมุ่งมั่นและต้องการประสบความสำเร็จสูง มีโอกาสได้ทำงานที่สำคัญ และรู้สึกได้ถึงคุณค่าในการทำงานนั้นๆตลอดจนได้รับมอบหมายงานที่หลากหลายและมี ส่วนร่วมรับผิดชอบมากขึ้น ชอบการทำงานเป็นทีม มีความคาดหวังต้องการมีเวลาส่วนตัว และต้องการมีความสุขในการดำเนินชีวิตระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ด้านลักษณะงาน ซึ่งได้แก่งานมีความน่าสนใจและท้าทายความสามารถ งานมีความสำคัญมีคุณค่า ลักษณะงานตรงกับความสุขส่วนตัว มีอิสระในการวางแผนงานและวิธีปฏิบัติงานมีอิสระในการตัดสินใจในงานที่รับผิดชอบทำช่วยส่งเสริมประสบการณ์ โดยใช้ความร่วมมือของทีมงานและทำให้ได้พบปะผู้คนซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัยของเฮอริชเบิร์กHerzberg('s Two-Factor Theory) ทฤษฎีแรงจูงใจในการทำงานของมนุษย์ ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ปัจจัยกระตุ้น และปัจจัยค้ำจุน โดยปัจจัยกระตุ้น ประกอบด้วยตัวแปรกระตุ้น 5 ด้าน คือความสำเร็จ การยอมรับ ลักษณะงาน ความรับผิดชอบและความก้าวหน้า/โอกาสในการเจริญเติบโตที่ส่งผลต่อ

ความพึงพอใจในงาน ตัวแปรด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ สอดคล้องกับลักษณะและความคิดของคน Gen Y เพราะกลุ่มคน Gen Y มีความคิดว่าการทุ่มเทให้กับงานอย่างเต็มที่กำลังและความสามารถ ย่อมต้องได้รับเงินเดือนที่เหมาะสมเป็นสิ่งตอบแทน รวมไปถึงสวัสดิการและสิทธิ ประโยชน์ต่าง ๆ เนื่องจากสวัสดิการถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการช่วยบริหารคนได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถจูงใจให้คนอยากทำงานกับองค์กรยาวนานขึ้น รวมถึงสามารถดึงดูดให้คนภายนอกอยากมาทำงานกับองค์กรได้มากขึ้นด้วย ดังนั้นการให้สวัสดิการที่ตินอกจากจะ เป็นการใส่ใจคุณภาพชีวิตพนักงานแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและความมั่นคงขององค์กรนั้น ๆ อีกด้วย เช่น เงินสนับสนุนตามโอกาสพิเศษ ส่งพนักงานไปอบรมพัฒนา ความรู้จัดสรรเวลาทำงานที่ยืดหยุ่นได้ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลระหว่างผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และ ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งกลุ่มคน Gen Y ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์อย่างมากสอดคล้องกับ วรรณกรรมของ พสุ เดชะรินทร์(2552) ที่กล่าวว่าปัจจัยจูงใจที่สำคัญของกลุ่มคน Gen Y อีกประการหนึ่ง คือการทำงานเป็นทีมเพราะกลุ่มคน GenY ชอบการทำงานเป็นทีมคนเหล่านี้ไม่ชอบการนั่งทำงานอยู่คนเดียวง่าย ๆ โดยไม่สูงส่งกับใคร พวกเขาต้องการที่จะทำงานที่มีโอกาสพูดคุย สันสนธิ์กับผู้อื่นและต้องการสถานที่ทำงานที่มีลักษณะเปิดโล่ง เปิดโอกาสให้สร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน กลุ่มคน Gen Y จึงอยากจะทำงานในสถานที่ที่สามารถเข้าถึงหรือติดต่อเพื่อนร่วมงานและเจ้านายได้สะดวกตลอดเวลา นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับผลงานวิจัย Harvard Study of Adult Development ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิต พบว่าคำตอบที่แท้จริงของชีวิตที่มีความสุขคือความสัมพันธ์ ที่ดีบุคคลที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้คนรอบข้างนั้นจะเป็นผู้ที่พบกับ ความสุขที่แท้จริง ตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานซึ่งส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y เพราะกลุ่มคน Gen Y ให้ความสำคัญกับความสมดุลในชีวิตการทำงาน โดยความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงานที่ควรมีคือความยืดหยุ่นและเชื่อว่างานไม่ใช่ทุกอย่างของชีวิต โดยยึดหลักที่ว่าความสำเร็จนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับชั่วโมงการทำงานแต่อยู่ที่ผลงาน ดังนั้นการให้เลือกปรับเปลี่ยนเวลาทำงานเข้าออก ลดหย่อนตารางการทำงาน แม้แต่การทำงานจากสถานที่อื่นซึ่งไม่ใช่ออฟฟิศ ถือเป็นสิ่งที่องค์กรสามารถนำไปปรับใช้ได้ ความสมดุลชีวิตในการทำงานนอกจากส่งผลต่อความสุขในการทำงานแล้วยังส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตหลากหลายด้าน อย่างบุคคลที่มีความสมดุลในชีวิตและประสบความสำเร็จทั้งชีวิตการทำงานและครอบครัวคือ Mark Zuckerberg ผู้ก่อตั้ง Facebook เขา เป็นคนที่ใส่ใจในความสัมพันธ์อย่างมากเห็นได้จาก Facebook ที่สร้างขึ้นเพื่อกระชับความสัมพันธ์ของผู้คนจึงไม่น่าแปลกใจที่เขารักครอบครัวเป็นพิเศษ เขาและภรรยาได้ก่อตั้ง Chan Zuckerberg Initiative เพื่อพัฒนาโลกและเพื่อนมนุษย์ที่มีความสามารถ โดยพวกเขาตั้งใจแบ่งเงินปันผลจาก Facebook ถึง 99% เพื่อบริจาคตลอดชีวิตเห็นได้ว่า Mark มีสมดุลในการดำเนินชีวิตทั้งการทำงานและครอบครัวส่งผลต่อความสุขในชีวิต และยังแผ่แผ่ความสุขไปยังผู้อื่นจากการทำการกุศลอีกด้วย ถือได้ว่า Mark เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ของหลายๆคนรวมถึงกลุ่มคน Gen Y ที่มีความต้องการจะประสบความสำเร็จในการดำเนิน ชีวิตในทุกๆด้านอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y ครั้งนี้ แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วนคือ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติและ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติ

1.) ข้อเสนอแนะสำหรับการบริหารเชิงนโยบายในภาครัฐ ภาครัฐและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้เกิดความสมดุลในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน มีตารางงานยืดหยุ่นสามารถเลือกทำงานที่บ้านได้ ลดชั่วโมงในการทำงาน หรือ สามารถยืดหยุ่นเวลาในการทำงานได้เพราะการลดจำนวนชั่วโมงทำงานลงจะช่วยให้พนักงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะการทำงานหนักเกินไป จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย ของพนักงานซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนพนักงานในอนาคตอีกด้วย

2.) ข้อเสนอแนะสำหรับการบริหารจัดการในองค์กร องค์กรควรจัดให้มีความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงาน มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนเวลาทำงานเข้า ออก ลดหย่อนตารางการทำงาน โดยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ หลีกเลี่ยงการมีช่องว่างระหว่างวัยและตำแหน่ง สร้างบรรยากาศการทำงานรูปแบบที่เป็นกันเอง สร้างความท้าทาย และให้โอกาสคน Gen Y ได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ให้อิสระในการคิดและตัดสินใจโดยที่ องค์กรต้องแสดงขอบเขตการทำงานอย่างชัดเจน และมีระบบที่รับรองได้ว่าหากทำผลงาน ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดได้สำเร็จ โอกาสในการก้าวหน้าต่อไปจะเป็นอย่างไร สร้างความรู้สึกว่าเขาคือคนสำคัญขององค์กรและเป็น ส่วนหนึ่งที่จะช่วยผลักดันองค์กรให้ก้าวไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1.) ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทดสอบผลวิจัยที่ได้ ตลอดจนอธิบายผลงานวิจัยในเชิงลึกเพื่อเป็นการต่อยอดผลงานวิจัยด้วยวิธีสำรวจ (Survey Study)

2.) การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปควรนำลักษณะของกลุ่มคน Gen Y มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดตัวแปร เพราะลักษณะของกลุ่มคน Gen Y มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจในงานในด้านต่างๆ ซึ่งความพึงพอใจที่เกิดขึ้นอาจส่งผลต่อความสุขในการทำงานโดยมีลักษณะของกลุ่มคน Gen Y เป็นตัวแปรหนึ่งที่สำคัญ

เอกสารอ้างอิง

ธนชัย ยมจินดาและเสนห์จ้อยโต. (2544). *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*

ธัชรินทร์ วุฒิชชาติ.(2561, 26 กันยายน). *ความสุขของพนักงาน คือรากฐานขององค์กร. กรุงเทพธุรกิจ.*

นริศา สุระวิญญู.(2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของผู้จัดการตรวจสอบบัญชี Gen Y ในสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 4 แห่ง. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*

พลุ เดชะรินทร์ (2551). *ช่องว่างในการทำงานระหว่าง Gen X กับ Gen Y. กรุงเทพมหานคร:ผู้จัดการรายสัปดาห์.*

Diener, E. (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin*. 95,3, 542-575. Friendly Meta-Analysis. *JOURNAL OF CLINICAL PSYCHOLOGY*: IN

Frone(2003). Work-family balance. In J.C. Quick, & L.E. Tetrick (Eds.), *Handbook of occupational health psychology*. Washington, DC: American Psychological Association.

Greenhas, J. H., Collins, K.M., & Shaw, J.D. (2003). The relation between work-family balance and quality of life. *Journal of vocational Behavior*,510-531.

Kotler, E. L. and H. L. Armstrong. (2002). *Citizen evaluation and urban management, Services delivery in an era of protest*. Harper & Row. New York.

Manion, J. (2003). *Joy at Work: As Experienced, As Expressed*. Doctor of Philosophy in Human and Organizational Systems. University of Michigan.

Lyubomirsky. (2009). Enhancing Well-Being and Alleviating Depressive Symptoms With Positive Psychology Interventions:A Practice.SESSION, 2009(65), 467—487.

Super Big Eagle. (2560). วิจัยHarvard นานที่สุดในโลกถึง 75 ปี เพื่อค้นหาว่า ‘ความสุข’ ของมนุษย์คืออะไร ? [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่18กุมภาพันธ์ 2562 แหล่งที่มา <https://www.winnews.tv/news/20008>

Warr, Peter. (2007). *Work, Happiness, and Unhappiness*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

หลงได้แรงออก : การสร้างอารมณ์ขันในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม”

Funny as Hell: Humour Creation in Nong Deaw' Shadow Play

สุทธิดา จอมนุ้ย

Suthida Jomnuy

พันธุ์ทิพย์ อินทยอด

Pantip Intayod

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Prince of Songkla University, Pattani Campus

Email: pantip.i@psu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” โดยศึกษาจากการแสดงหนังตะลุงที่เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2560 จำนวน 6 เรื่อง ผลการศึกษามีดังนี้ 1. กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” ปรากฏ 9 กลวิธี คือ 1) กลวิธีการทำให้เป็นเรื่องสัปดน 2) กลวิธีการเสียดสี 3) กลวิธีการจีใจผู้ชม 4) กลวิธีการใช้ความเข้าใจผิด 5) กลวิธีการล้อเลียน 6) กลวิธีการหักมุมหรือพลิกความหมาย 7) กลวิธีการใช้ความผิดพลาด 8) กลวิธีการประชดประชัน และ 9) กลวิธีการกล่าวเกี่ยวกับสิ่งสกปรก ลักษณะกลวิธีที่โดดเด่น คือ กลวิธีการทำให้เป็นเรื่องสัปดน ลักษณะการใช้ภาษาที่โดดเด่น คือ การใช้คำ กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันมีความสัมพันธ์กันส่งผลต่อผู้รับชมทำให้เกิดอารมณ์ขันขึ้น

คำสำคัญ : หนังตะลุง; การสร้างอารมณ์ขัน; การใช้ภาษา

Abstract

This research article aims to study techniques use to create humours onto the audiences from the shadow play of ‘Nong Deaw, Lookthung Wattanatham’. The research explores six pieces of his shadow play broadcasted in 2017. It is found that. The techniques exploited in the shadow play of Nong Deaw, Lookthung Wattanatham’ can be divided into 9 main techniques consisting of vulgarism, sarcasm, heart-touching, misunderstanding, mocking, twisting, mistake, irony and filthy

allusion. The most distinctive technique is vulgarizing the story. The techniques use to create humours in his shadow play are coherent and that causes humours to the audiences.

Keywords: Shadow Play; Humor Creativity; Language Use

บทนำ

สังคมปัจจุบัน หลายคนกำลังเผชิญกับความตึงเครียดที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การเมือง ครอบครัว การงาน การเงิน การเรียน ปัญหาสุขภาพ ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความเครียด ดังนั้นถ้ามีความเครียดต้องรู้จักวิธีผ่อนคลายให้หายจากความเครียด หากทำไม่ได้ก็อาจจะนำไปสู่การหาทางออกอย่างอื่น อาจเป็นการทำร้ายร่างกายตนเอง หรือทำร้ายร่างกายผู้อื่น หนทางหนึ่งที่จะทำให้คนเราสามารถผ่อนคลายความตึงเครียดได้นั้น ก็คือ การรู้จักสร้างอารมณ์ขัน (Humor) (ปราชญา, 2542)

อารมณ์ขันเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เพราะเมื่อมนุษย์ประสบปัญหาหรือมีความทุกข์ อารมณ์ขันจะช่วยทำให้เกิดการผ่อนคลายความตึงเครียด โดยการยิ้มหรือการหัวเราะจะช่วยให้ร่างกายกระชุ่มกระชวย สมองปลอดโปร่ง จิตใจแจ่มใส มีพลังพร้อมที่จะเริ่มต้นปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ (ฐานิตย์, 2551)

หนังตะลุงเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านทางภาคใต้ที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้คน เนื้อหาสาระจะสอดแทรกการสั่งสอน วิธีการดำเนินชีวิต และภาพของสังคมในปัจจุบัน และที่สำคัญยังสามารถช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดได้ เนื่องจากการแสดงหนังตะลุงมีลักษณะเด่นอย่างหนึ่ง คือ การสื่อสารเพื่อให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันผ่านตัวตลกในเรื่องที่จะสอดแทรกมุกตลกต่างๆ

หนังตะลุง “คณะน้องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” เป็นคณะหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงและโด่งดังในภาคใต้มีน้องเดียวหรือนายบัญญัติ สุวรรณแว่นทอง เป็นนายหนังตะลุงเมืองนครศรีธรรมราชที่พิการทางสายตามาตั้งแต่กำเนิดแต่มีความรักในศิลปะการแสดงภาคใต้ จึงได้ฝึกฝนตนเอง จนมีชื่อเสียงและเป็นรู้จักของผู้คนในภาคใต้ ด้วยองค์ประกอบหลายส่วนทำให้หนังตะลุง “คณะน้องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะเป็นการแสดงที่ให้ความสนุกสนาน และมีการสร้างอารมณ์ขันของนายหนังตะลุงแล้ว ความน่าสนใจอย่างมากคือการสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้ชม ทำให้ผู้ชมสนุกสนาน ขบขันทุกครั้งที่ได้รับชมการแสดง โดยกลวิธีที่หลากหลายรูปแบบ จากการสร้างอารมณ์ขันที่โดดเด่นและมีความหลากหลายในการนำเสนอ ทำให้ผู้วิจัยสนใจจะศึกษากลวิธีและการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันที่ปรากฏในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม”

วัตถุประสงค์

ศึกษากลวิธีสร้างอารมณ์ขันในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม”

วิธีดำเนินการศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาการสร้างอารมณ์ขันในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” ดังนี้

1. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษา
2. รวบรวมข้อมูลในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” จากเว็บไซต์ www.youtube.com จำนวน 6 เรื่อง คือ 1. รักข้ามภพ 2. เทพบุตรจำแลง 3. ศิลปินสี่ธรรม 4. วิวาห์อลเวง 5. ทางรักพิทักษ์ธรรม และ 6. บุญกรรมผู้ลิขิต โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกการแสดงหนังตะลุงทั้ง 6 เรื่องดังนี้
3. ศึกษาทฤษฎีและการใช้ภาษาในการสร้างอารมณ์ขันในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” โดยผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะข้อมูลตอนที่สร้างเสียงหัวเราะให้ผู้ชมรวมถึงสร้างอารมณ์ขันให้กับผู้วิจัยมาใช้ในการวิเคราะห์การสร้างอารมณ์ขัน
4. สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษา

กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม”

กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันมีหลากหลายกลวิธีด้วยกัน การแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” ผู้วิจัยได้เรียงลำดับลำดับกลวิธีที่ปรากฏมากที่สุดไปยังกลวิธีที่ปรากฏน้อยที่สุด ดังนี้

1. **กลวิธีการทำให้เป็นเรื่องสัปดน** เป็นการนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ชมที่เป็นผู้ใหญ่มักจะเข้าใจร่วมกัน ผ่านการนำเสนอที่ใช้ภาษากว้างๆ คำตรงไปตรงมาหรือบางครั้งใช้ไม่ตรงไปตรงมา แต่แฝงนัยเกี่ยวกับเรื่องเพศไว้ด้วยโดยผู้ชมสามารถรับรู้ได้ การใช้กลวิธีนี้มักจะทำให้เกิดรอยยิ้มและเสียงหัวเราะกับผู้ชมเสมอ จากการศึกษาทฤษฎีการสร้างอารมณ์ขันในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” ปรากฏกลวิธีการทำให้เป็นเรื่องสัปदनเพื่อสร้างอารมณ์ขัน จำนวน 194 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 33.80 เช่น

ตัวอย่างที่ 1 : บทสนทนาของล่ามเด็กกับยอดทอง

ล่ามเด็ก : สมมติว่าต่อเช้า เต็นไปเที่ยวสวนน้ำ ไปถึงเห็นผู้หญิงสองคนแก้ผ้าตกน้ำ แก้เปลือยหมดเลย เป็นฝรั่งคนนึง คนไทยคนนึง เต็นจะช่วยเหลือใคร ช่วยได้คนเดียว

ยอดทอง : ช่วยคนไทย เพราะคนไทยเท่ากับคนบ้านเรา ถ้ามีอะช่วยใคร

ล่ามเด็ก : ก็ช่วยเหลือตัวเองแหละ ทนแลไม่ไหวแล้ว (หัวเราะ)

(หนังตะลุงน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ)

จากตัวอย่างที่ 1 บทสนทนาของล่ามเด็กกับนายยอดทอง เป็นการสร้างอารมณ์ขันด้วยกลวิธีการทำให้เป็นเรื่องสัปदन โดยตัวหนังตะลุงมีการใช้คำที่สื่อถึงเรื่องเพศ ซึ่งไม่ได้พูดตรง ๆ แต่ผู้ชมสามารถเข้าใจร่วมกันได้ว่าเจตนาของการสื่อสารต้องการอะไร การมีอารมณ์ร่วมและการเข้าใจเจตนาตลอดจนการเข้าถึงวัฒนธรรมร่วมของคณะหนังตะลุงกับกลุ่มผู้ชมทำให้กลวิธีดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดอารมณ์ขันแก่ผู้ชมได้

2. กลวิธีการเสียดสี เป็นการวิพากษ์วิจารณ์บุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้เห็นว่าสิ่งนั้นมีจุดอ่อน ข้อบกพร่องน่าจะปรับปรุงแก้ไข โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมหรือลักษณะร่างกายของผู้อื่น ทำให้ผู้ถูกวิพากษ์วิจารณ์รู้สึกโกรธ เจ็บใจ หรือละอายใจ โดยลักษณะการพูดจะไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา แต่จะใช้วิธีการเสียดสีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การนำเสนอให้ตรงกันข้ามกับความเป็นจริง การเปรียบเทียบพฤติกรรมหรือลักษณะร่างกายของผู้อื่นกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ฯลฯ จากการศึกษาปรากฏกลวิธีการเสียดสีเพื่อสร้างอารมณ์ขัน จำนวน 95 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 16.55 เช่น

ตัวอย่างที่ 2 : บทสนทนาของพระราชกัโวิทย์และพระแม่เจ้านิตยา

พระราชกัโวิทย์ : อ๋อ มารยาให้หนักแรง ถ้ายังสาวยังตั้ง แม่เหอแม่ พอได้
งอล ไอนี้นมลมร้าวแล้วยังอึเล่นตัวซึก (ดนตรี)

พระแม่เจ้านิตยา : นมลมร้าวนี้ยังงิเฮอร์อะ

พระราชกัโวิทย์ : แพบแหละยังงิ หัวจุกอึขาดแล้วเบอะของสุ

(หนังตะลุงน้องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ)

จากตัวอย่างที่ 2 การเสียดสีในลักษณะเช่นนี้หากมองตามวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นก็อาจกล่าวได้ว่า เป็นการนำเสนอจุดด้อยความสวยงามของร่างกายของผู้หญิง คือ พระราชกัโวิทย์ทำให้พระแม่เจ้านิตยารู้สึกอับอาย แต่หากมองในอีกวัตถุประสงค์การที่พระราชกัโวิทย์พูดเช่นนี้ก็เป็นการเตือนสติแก่พระแม่เจ้านิตยาให้เห็นว่าร่างกายมันเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เมื่อพระราชกัโวิทย์ต้องการที่จะแสดงความรักกับพระแม่เจ้านิตยา พระแม่เจ้านิตยากลับเล่นตัวไม่ยอมให้พระราชกัโวิทย์กระทำกับตน จึงทำให้พระราชกัโวิทย์ว่ากล่าวเสียดสีและไม่ควรที่จะมาทำมารยาเช่นนี้ แต่ไม่ว่าจะเป็นด้วยจุดประสงค์ใดสำหรับผู้ชมหนังตะลุงแล้วล้วนเป็นการสร้างอารมณ์ขันให้เกิดกับผู้ชมได้ทั้งสิ้น

3. กลวิธีการจีใจผู้ชม เป็นการกระทำที่ตรงกับความต้องการของผู้ชม โดยมากมักเป็นความต้องการของผู้ชมที่อยากเห็นบุคคลถูกกระทำตามที่ตนนึกคิด เช่น การติเตียนบุคคลที่กระทำที่ไม่เหมาะสมน่ารำคาญ เมื่อมีบุคคลมาตำหนิแทนได้ตรงใจก็ทำให้ผู้ชมพึงพอใจและเกิดอารมณ์ การแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” มีการนำกลวิธีการจีใจผู้ชมมาใช้ โดยมักจะมีการสร้างตัวหนังตะลุงตัวใดตัวหนึ่งซึ่งสร้างความน่ารำคาญต่อตัวหนังตะลุงตัวอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน หรืออาจจะสร้างความน่ารำคาญ ขัดใจให้กับผู้ชมด้วย เมื่อมีการตำหนิหรือการทำร้ายร่างกายเพื่อหยุดความน่ารำคาญ จะตรงใจผู้ชมหรือเป็นการจีใจผู้ชม จนเป็นเหตุให้เกิดอารมณ์ขัน จากการศึกษาการสร้างอารมณ์ขันในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” ปรากฏกลวิธีการจีใจผู้ชมเพื่อสร้างอารมณ์ขัน จำนวน 65 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 11.32 เช่น

ตัวอย่างที่ 3 : บทสนทนาของนายพูนกับลูกผู้ใหญ่

นายพูน : ไปตามพ่อบอกว่าลุงธูระไปลูกไป

ลูกผู้ใหญ่ : เตี่ยลุงรอน้อยอยู่ตรงนี้นะ

นายพูน : ครี๊บ
 ลูกผู้ใหญ่ : เตี้ยวน้อยไปตามพ่อมานี่นะ
 นายพูน : ครี๊บ
 ลูกผู้ใหญ่ : ลุงรอน้อยตรงนี้อย่าไปไหนนะ
 นายพูน : ครี๊บ
 ลูกผู้ใหญ่ : น้อยไปแล้วนะ
 นายพูน : ครี๊บ
 ลูกผู้ใหญ่ : จั๊นน้อยไปแล้วนะ
 นายพูน : เออ แล้วไปเสียดิ (นายพูนปลักหัวลูกผู้ใหญ่อันลั้ม)

(หนังตะลุงน้องเตี้ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง ศิลปินศีลธรรม)

จากตัวอย่างที่ 3 บทสนทนาของนายพูนกับลูกผู้ใหญ่ เป็นการสร้างอารมณ์ขันด้วยกลวิธีการจี๊ใจผู้ชม โดยการทำร้ายร่างกายตัวหนังตะลุงที่สร้างความน่ารำคาญ นั่นคือ นายพูนรู้สึกรำคาญคำพูดและการกระทำของลูกผู้ใหญ่ที่ล่าช้า นายพูนจากอารมณ์ที่ดีเมื่อมีลูกผู้ใหญ่อุปถัมภ์ ๆ ก็เปลี่ยนเป็นความน่ารำคาญจนต้องยุติความน่ารำคาญนั้นด้วยการทำร้ายร่างกาย การกระทำดังกล่าวของนายพูนตรงใจและจี๊ใจผู้ชมที่อาจจะเกิดความรำคาญในตัวลูกผู้ใหญ่เช่นกัน เมื่อผู้ชมเห็นผู้ที่น่ารำคาญโดนทำร้ายร่างกาย จึงทำให้เกิดอารมณ์ขันทันทีทันใด

4. กลวิธีการใช้ความเข้าใจผิด เป็นการทำให้บุคคล 2 ฝ่ายเข้าใจไม่ตรงกัน แล้วให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพูดหรือกระทำตามความเข้าใจของตนให้ผู้ชมทราบว่า 2 ฝ่าย เข้าใจกันคนละเรื่อง ทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขัน (ฐานิตย์, 2551) ซึ่งกลวิธีการใช้ความเข้าใจผิดในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเตี้ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” ที่คณะหนังตะลุงนำเสนอเรื่องราวที่แสดงให้ผู้ชมเห็นถึงความเข้าใจผิดระหว่างตัวหนังตะลุง 2 ฝ่าย อันเป็นเหตุทำให้เกิดอารมณ์ขันกับผู้ชม จากการศึกษาวิธีการสร้างอารมณ์ขันในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเตี้ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” ปรากฏกลวิธีการใช้ความเข้าใจผิดเพื่อสร้างอารมณ์ขัน จำนวน 63 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 10.98 เช่น

ตัวอย่างที่ 4 : บทสนทนาของสี่แก้ว นายโถ และยอดทอง

สี่แก้ว : มานครูกูบอกแล้วอย่าเที่ยวดันแรง เตี้ยวเด็กก็ตีบเอา
 นายโถ : ไม่ต้องอื ตบแล้วเตี้ยว ดันจริงกูยอมรับ ต่อยกับกูแล้ว
 ยอดทอง: มึงไปแหล่งไหนหล่าวเด็กได้ต่อยเอา
 นายโถ : ไม่ กูแหล่งเพราะๆ ก็หวังดีนิ มันยืนกินไอติมอยู่หลายคนแหละ ถึงกูเห็นไอติมย่อยแล้วกูก็ว่า “จันไอบ่าวระวังอิฎกตินั้น” ผางต่อยเอากูพัน มันสมควรไหมมึงว่า
 สี่แก้ว : กูว่ามึงสมควรแล้วนั้นแหละ แล้วไปแหล่งพริ้ออิฎกติน
 นายโถ : กูเห็นย่อยไปถึงหน้าแข้งแล้ว

(หนังตะลุงน้องเตี้ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ)

จากตัวอย่างที่ 4 บทสนทนาของสี่แก้ว นายโกล และยอดทอง เป็นการสร้างอารมณ์ขันด้วยกลวิธีการใช้ความเข้าใจผิด โดยตัวหนังตะลุงที่ชื่อนายโกลเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น ซึ่งแสดงถึงความเข้าใจผิดของตนเองกับบุคคลอื่น นั่นก็คือกลุ่มเด็กนครฯ ที่กินไอศกรีม โดยที่นายโกลต้องการที่จะบอกถึงน้ำไอศกรีมที่กำลังย่อยลงไปที่เขา ซึ่งเป็นเจตนาที่ดีที่จะบอกเด็กเหล่านั้นเพื่อไม่ให้เลอะขา แต่เด็กเหล่านั้นกลับเข้าใจผิดคิดว่านายโกลไปในท่าที่ที่จะบอกเด็กว่าระวังจะโดนเท้า ซึ่งหมายถึงจะโดนเตะ อันเป็นการแปลความหมายของคำไปในทางเจตนาที่ไม่ดี แต่การเข้าใจในลักษณะเช่นนี้ก็เป็นไปได้ เพราะในการสนทนาไม่ได้มีนัยใดที่แสดงก่อนหน้าว่ามี การสื่อสารกัน ในลักษณะของการเตือนหรือพูดคุยเกี่ยวกับไอศกรีมแต่อย่างใด การพูดขึ้นมาลอย ๆ เช่นนั้นก็เป็นที่คู่สนทนาจะเข้าใจว่าเป็นการหาเรื่อง จึงเกิดการชกต่อยกันขึ้น

5. กลวิธีการล้อเลียน การแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” มีการนำกลวิธีการล้อเลียน โดยมักเป็นการนำบุคคล ทำทาง น้ำเสียงของบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมาล้อเลียน การนำบุคคลที่มีชื่อเสียงมาล้อเลียนทำให้ผู้ชมรับรู้ได้ว่าเนื้อเรื่อง ตัวละครที่คณะหนังตะลุงกำลังแสดงอยู่นั้นเป็นการล้อเลียนบุคคลใด เมื่อความเข้าใจของผู้ชมตรงกับที่คณะหนังตะลุงต้องการสื่อสารก็เป็นเหตุให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันขึ้นได้ จากการศึกษาปรากฏกลวิธีการล้อเลียนเพื่อสร้างอารมณ์ขัน จำนวน 52 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 9.06 เช่น

ตัวอย่างที่ 5 : บทสนทนาของนายเปี้ยกกับพูนแก้ว

นายเปี้ยก : สมมติว่ากูเป็นท่านนายกประยุทธ์ เนี่ยกูยืนอยู่ มึงอิเหลงพรี้อะ

พูนแก้ว : นายครับ ผมเคารพท่าน ผมเป็นชาวบ้านตาดำ ๆ ตอนนี้เดือดร้อนกันทั้งประเทศ เนื่องจากปัญหา ท่านต้องแก้ให้ตรงเหตุ ปากท้องประชาชนเป็นเรื่องสำคัญที่สุดกว่าเรื่องอื่น ๆ เงินทองหายาก ยางพาราราคาตกต่ำ คนงานตงานกันเป็นแถว เพราะฉะนั้นตอนนี้คนไทยอยู่กันไม่ได้

นายเปี้ยก : อยู่ไม่ได้ก็ย้ายดี มีปัญหาอะไรกันนักหนา อะไรนี่ดอะไรหน้อยคุณไม่มีความอดทน เวลาลำบากยากจนมาโทษรัฐบาลได้ไง มันเป็นเพราะใคร มันเป็นเพราะใคร ความจนมันมีมาตั้งแต่สมัยไหน มันเกี่ยวอะไรกับรัฐบาลผมอะ พอดิบพอดิกันบ้างสิคนไทย พอกินพอใช้ ทุกอย่างมันต้องรอ เวลาดี รัฐบาลทำงานวันนี้จะให้ดีวันนี้ได้ไง ว่าไง (เลียนเสียงนายกประยุทธ์)

พูนแก้ว : ครับ

นายเปี้ยก : ตอนที่ปัญหาบ้านเมืองมันเกิดขึ้นมีการรบราฆ่ากัน ผมอยู่เฉย ๆ คุณบอกให้ผมออกมาเป็นผู้นำ พอผมมาแล้วคุณจะทำอะไรอีก ว่าไง รอหน้อยดิเวลารอหน้อย เข้าใจไหมที่พูดเข้าใจไหม ว่าไง (เลียนเสียงนายกประยุทธ์)

พูนแก้ว : มึงเอาแต่มึงเตะเปี้ยก กูไม่หุนแปรตกับมึงแล้ว ติดทรงกันตายโหง

(หนังตะลุงน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง เทพบุตรจำแลง)

จากตัวอย่างที่ 5 บทสนทนาของนายเปี้ยกกับนายพูนแก้ว เป็นการสร้างอารมณ์ขันด้วยกลวิธีการล้อเลียน การล้อเลียนที่เกิดขึ้นเป็นการล้อเลียนสำเนียงเสียงพูด และถ้อยคำของท่านนายกประยุทธ์ โดยในเรื่องนายเปี้ยกพูดว่า “อยู่ไม่ได้ก็ย้ายดี มีปัญหาอะไรกันนักหนา อะไรนิตอะไร หน้อยคุณไม่มีความอดทน เวลาลำบากยากจน มาโทษ รัฐบาลได้ไง มันเป็นเพราะใคร มันเป็นเพราะใคร ความจนมันมีมาตั้งแต่สมัยไหน มันเกี่ยวอะไรกับรัฐบาล ผมอะ พอดิบพอดีกันบ้างสิคนไทย พอกินพอใช้ ทุกอย่างมันต้องรอเวลาดี รัฐบาลทำงานวันนี้จะให้วันนี้ได้ไง ว่าง” ซึ่งนายเปี้ยกพูดโดยใช้เสียงพูดและถ้อยคำเหมือนกับที่ท่านนายกประยุทธ์พูด ซึ่งเป็นเสียงและถ้อยคำที่คุ้นหู และผู้ชมล้วนต่างเคยได้ยินได้ฟังตามสื่อต่าง ๆ เมื่อนำมาล้อเลียนจึงเป็นเหตุทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขัน

6. กลวิธีการหักมุมหรือพลิกความหมาย เป็นการทำให้ผู้ชมคิดตามไปทางหนึ่งแล้วปิดประเด็นไปอีกทางหนึ่ง เป็นการปิดประเด็นแบบที่ผู้ชมไม่คาดคิดหรือคิดไม่ถึงซึ่งทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขัน การใช้กลวิธีการหักมุม ในตอนต้นของการรับชมขณะที่ผู้ชมติดตามเรื่องราวจะเกิดการคาดการณ์ว่าเรื่องราวน่าจะเป็นอย่างไรอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เมื่อมาถึงตอนท้ายเรื่องราวกลับเปลี่ยนทิศทางของเรื่องให้เป็นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ตรงตามที่คุณผู้ชมได้คาดการณ์ไว้ จึงทำให้สร้างความขบขันแก่ผู้ชม จากการศึกษาวิธีการสร้างอารมณ์ขันในการแสดงหนังตลก “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” ปรากฏกลวิธีการหักมุมหรือพลิกความหมายเพื่อสร้างอารมณ์ขัน จำนวน 43 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 7.49 เช่น

ตัวอย่างที่ 6 : บทสนทนาของสี่แก้วกับยอดทอง

สี่แก้ว : ยิงดังเข้าเพื่อแล้วกูแล

ยอดทอง : เอาะ หนั่งมาแล้วมานั่งถู่ถู่ ๆ กันอยู่นั้นเปล่าแหละ ถึงมึงอย่าลืมนะว่าคืนนี้ที่หนั่งที่มานี้ มีภาระกันอยู่เพ แต่เขาอุตสาห์มาแลเราเพราะความรัก มึงนับแลที่คนหน้าโรงกัพันคนอะตอนนี้ ถ้าคิดเป็นตางค์นั้นก็ล้านอะ...ที่เขาติดหนึ่กันอยู่นั้น

สี่แก้ว : เอ้า นี่กว่าที่เขายัง

ยอดทอง: ที่ยิงก็ยิงแต่ติดหนึ่มากหวมึงเชื่อกูตะแน่อนอนนิ

(หนังตลกน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ)

จากตัวอย่างที่ 6 การสนทนาของสี่แก้วกับยอดทอง เป็นการสร้างอารมณ์ขันด้วยกลวิธีการการหักมุมหรือพลิกความหมาย โดยมีตัวหนังตลกที่ชื่อยอดทองสร้างสถานการณ์ทำให้ผู้ชมเกิดการคาดการณ์ผิดพลาดและกลายเป็นเรื่องขบขันในที่สุด ในเนื้อเรื่องยอดทองใช้คำพูดที่ทำให้ผู้ชมคิดตามไปอีกทางหนึ่ง คือพูดถึงจำนวนผู้ชมที่มาจำนวนมากที่เข้ามาชมในวันนี้เปรียบเทียบกับจำนวนเงิน ทำให้เข้าใจว่าผู้ชมหน้าโรงหนังตลกมีจำนวนมาก โดยยอดทองใช้คำพูดที่ว่า “...มึงนับแลที่คนหน้าโรงกัพันคนอะตอนนี้ ถ้าคิดเป็นตางค์นั้นก็ล้านอะ” แต่ในตอนท้ายกลับกลายเป็นการพูดถึงหนึ่ที่ผู้เข้าชมติดไม้ใช้เงินที่มี ลักษณะเช่นนี้เป็นการปิดประเด็นที่หักมุมผู้ชมคาดไม่ถึงด้วยคำพูดที่ว่า “ที่เขาติดหนึ่กันอยู่นั้น” การใช้กลวิธีการหักมุมเช่นนี้ทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันขึ้นมาทันที

7. กลวิธีการใช้ความผิดพลาด เป็นการใช้เหตุการณ์ที่เกิดจากการพูดหรือการกระทำอันผิดพลาดของผู้ใดผู้หนึ่งมาทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขัน ความผิดพลาดที่นำมาใช้ทั้งความผิดพลาดที่เกิดจากความตั้งใจ และความไม่ตั้งใจ เมื่อผู้ชมเห็นถึงความผิดพลาดนั้นก็จะทำให้เกิดอารมณ์ขันขึ้น ในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” มีการนำกลวิธีการใช้ความผิดพลาดมาใช้ โดยมักเป็นการนำพฤติกรรมของตัวหนังตะลุงตัวใดตัวหนึ่งมาแสดงให้เกิดการกระทำบางอย่าง อาจจะช่วยอารมณ์โกรธหรือโมโห ซึ่งการกระทำนั้นเกิดความผิดพลาดส่งผลกลับสู่ตนเองให้ได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับบาดเจ็บจากการกระทำดังกล่าว ผู้ชมรู้สึกสะใจในการที่ผู้กระทำเกิดความผิดพลาดและกลับได้รับความเดือดร้อนเอง จนทำให้เกิดอารมณ์ขันขึ้น จากการศึกษาปรากฏกลวิธีการใช้ความผิดพลาดเพื่อสร้างอารมณ์ขัน จำนวน 30 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.23 เช่น

ตัวอย่างที่ 7 : บทสนทนาของนายเท่งและภรรยา

นายเท่ง : กูไปแล้ว กูไม่อยู่แล้วบ้านนี้ ทำหน้าที่ผ้าทุกอย่างแต่ไม่มีความดีไทรเลย หม้อข้าวนี้กูพืดที (เสียงพืดหม้อหุงข้าว)

ภรรยา : มึงไปก็ไปแล้วมาพืดของกูไซร้อะ พืดทำไทรอะ

นายเท่ง : ไว้ทำไทรตีกน้ำร้อนนี่ (เสียงพืดกระทิกน้ำร้อน)

ภรรยา : นันของวัดมิ่งรู้ไหม พ่อหลวงให้มาแรกเดี๋ยวนี

นายเท่ง : ไม่เกี่ยวกูพืดแล้ว ไม่รู้ไว้ทำเปรตไทรของในครัวกูฉัดให้หมด (เสียงข้าวของแตกกระจาย) โอ๊ยย! กูฉัดเอาเหล็กขูดแล้ว เลือดทั้งหน้าแข็งแล้ว (เสียงหัวเราะ)

ภรรยา : สมน้ำหน้า อีไปก็ไปตะไม่ต้องมาทำลายของกู กูไม่ชอบ

(หนังตะลุงน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง ศิลปินศีลธรรม)

จากตัวอย่างที่ 7 บทสนทนาของนายเท่งและภรรยา เป็นการสร้างอารมณ์ขันด้วยกลวิธีการใช้ความผิดพลาด โดยแสดงความผิดพลาดผ่านตัวหนังตะลุงที่ชื่อนายเท่ง ให้มีพฤติกรรม อารมณ์ที่โกรธ โมโห ในสถานการณ์ที่กำลังทะเลาะกับภรรยา จนเป็นเหตุให้เกิดการทำลายสิ่งของภายในครัวของภรรยาในเกิดความเสียหาย แต่การกระทำของนายเท่งกลับทำให้ตนได้รับบาดเจ็บจากกระทำของตนเอง โดนใจผู้ชมทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันขึ้น

8. กลวิธีการประชดประชัน เป็นการกระทำหรือการพูดที่แสดงความรู้สึกที่ไม่ปกติ สื่อถึงความไม่พึงพอใจหรือการใช้ถ้อยคำที่ขัดแย้งกับความรู้สึกนึกคิดโดยทั่วไปของมนุษย์ (จันทิมา, 2549) ซึ่งในการแสดงหนังตะลุง “คณะน้องเดี่ยว ลูกทุ่งวัฒนธรรม” จะมีการใช้กลวิธีการประชดประชันในเนื้อเรื่อง แต่ผู้ชมจะรับรู้ได้ว่าถ้อยคำที่คณะหนังตะลุงถ่ายทอดออกมา สื่อถึงการประชดประชันในเรื่องผู้ชมเข้าถึงหรือเป็นเรื่องที่สังคมกำลังสนใจ จึงทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันขึ้นได้ จากการศึกษาปรากฏกลวิธีการประชดประชันเพื่อสร้างอารมณ์ขัน จำนวน 25 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.36 เช่น

ตัวอย่างที่ 8 : บทสนทนาของนายกประยูรกับนายพูนแก้ว

นายกประยุทธ: นโยบายอะไรบ้างที่คุณคิดว่านายกเข้ามาแล้วมีการพัฒนาได้ดี นโยบายอะไรบ้างที่ชอบ

พูนแก้ว : ผมชอบนโยบายที่ว่า รักษาความสงบแห่งชาติครับ

นายกประยุทธ: สงบดีไหมอะ

พูนแก้ว : สงบดีครับ สังเกตจากตลาดนัด เมื่อก่อนไปไหนคนพลุกพล่านเดินยาก ตอนนี้สงบเหลือแต่แม่ค้าแล้วครับ

นายกประยุทธ: สงบแบบนี้ชอบไหม

พูนแก้ว : ชอบชอบเหลือเกินครับ แต่อย่าให้นานแรง ของก็แพงเข้าเพื่อแล้ว เราจะกินอะไร

หนังตะลุงนั่งเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง เทพบุตรจำแลง)

จากตัวอย่างที่ 8 บทสนทนาของนายกประยุทธกับพูนแก้ว เป็นการสร้างอารมณ์ขันด้วยกลวิธีการประชดประชัน โดยเป็นการประชดประชันเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล ซึ่งตัวหนังตะลุงที่เป็นนายกประยุทธได้ถามนายพูนแก้วว่าชอบนโยบายอะไร นายพูนแก้วก็ได้ตอบว่า “ผมชอบนโยบายที่ว่า รักษาความสงบแห่งชาติครับ” ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้เป็นนโยบายเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เมื่อนายกประยุทธถามกลับไปว่าสงบดีไหม นายพูนแก้วตอบกลับว่า “สงบดีครับ สังเกตจากตลาดนัด เมื่อก่อนไปไหนคนพลุกพล่านเดินยาก ตอนนี้สงบเหลือแต่แม่ค้าแล้วครับ” เป็นการตอบที่เกี่ยวกับความเจ็บสงบของตลาดที่ไม่ค่อยจะมีผู้คนเข้ามาเดินซื้อของในตลาด อันเป็นผลมาจากการบริหารบ้านเมืองของท่านนายกประยุทธ

จะเห็นได้ว่าการประชดประชันในลักษณะนี้เป็นการคำนำว่า “สงบ” มาใช้สื่อความหมายไปในทิศทางที่ต่างกัน อีกทั้งในตอนท้ายของบทสนทนายังมีการการเน้นย้ำอีกว่า “ชอบชอบเหลือเกินครับ แต่อย่าให้นานแรง ของก็แพงเข้าเพื่อแล้ว เราจะกินอะไร” การยียดเสียดคำว่า “ชอบ” แสดงให้เห็นถึงการประชดประชัน ดังที่จันทิมา (2549) กล่าวไว้ว่า การยียดเสียดสรรหยาบกว่าปกติ มักจะสะท้อนให้เห็นถึงเจตนาประชดประชันของผู้พูดอย่างชัดเจนขึ้น จากบทสนทนาดังกล่าวจึงเป็นการใช้ถ้อยคำที่ขัดแย้งกับความรู้สึกของผู้พูด ผู้ชมเข้าใจในสถานการณ์ดังกล่าว จึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน

9. กลวิธีการกล่าวเกี่ยวกับสิ่งสกปรก เป็นการกล่าวเกี่ยวกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งสกปรก เช่น ปัสสาวะ อุจจาระ และผายลม มาเป็นเครื่องมือในการสร้างอารมณ์ให้เกิดกับผู้ชมหนังตะลุง ซึ่ง เถกิง (2559) กล่าวว่า ลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์ในเรื่องของ ปัสสาวะ อุจจาระ หรือการผายลม เมื่อนำมาใช้ในการแสดงก็จะทำให้เกิดอารมณ์ขันแก่ผู้ชมเสมอ กลวิธีดังกล่าวเป็นการนำสิ่งสกปรกมาเล่น เมื่อนำมาเล่นหรือแสดง ผู้ชมจะมีมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งที่นำมาเล่าหรือเล่นนั้นตรงกันว่าสาระต้องการสื่อถึงอะไร อารมณ์ขันจึงเกิดขึ้นได้เองอย่างอัตโนมัติและเมื่อเข้าใจตรงกันทำให้ผู้ชมเกิดรอยยิ้มและเสียงหัวเราะในขณะที่รับชม จากการศึกษาปรากฏกลวิธีการกล่าวเกี่ยวกับสิ่งสกปรก เพื่อสร้างอารมณ์ขัน จำนวน 7 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.22 ดังนี้

ตัวอย่างที่ 9 : บทสนทนาของยอดทองกับนายโถ

ยอดทอง: แล้วยี่เป็นใบไวกินกับหมากเรียกว่าไอไหน

นายโถ : โอนั้นเขาเรียกว่าใบชี้รั้ว

ยอดทอง: ไอไหนอะ

นายโถ : พลุ (ลากเสียงยาวมีเสียงหัวเราะ)

(หนังสือตลกขบขันเรื่อง รักข้ามภพ)

จากตัวอย่างที่ 9 บทสนทนาของยอดทองกับนายโถ เป็นการสร้างอารมณ์ขันด้วยกลวิธีการเกี่ยวข้องกับสิ่งสกปรกประเภทอุจจาระ ในเนื้อเรื่องเป็นการพูดถึงสิ่งสกปรก คือ อุจจาระ มาเล่นโดย นายยอดทองถามนายโถว่า “แล้วยี่เป็นใบไวกินกับหมากเรียกว่าไอไหน” นายโถตอบกลับไปว่า “ใบชี้รั้ว” เป็นการกล่าวถึงลักษณะบางอย่างของการถ่ายอุจจาระ นายยอดทองก็ถามซ้ำเพื่อเป็นการเน้นย้ำให้ผู้ชมเองให้คอยฟังว่า “ไอไหนอะ” สุดท้ายนายโถก็ตอบโดยลากเสียงยาวว่า “พลู” ที่แม้คำอาจจะหมายถึงใบพลูที่ใช้กินกับหมาก แต่เจตนาของการแสดงเพื่อให้ผู้รับชมมองเห็นไปถึงภาพของการถ่ายอุจจาระเหลวที่ไหลออกมาไม่หยุด แค่นี้ก็ทำให้ผู้ชมเห็นภาพของความรู้สึกสกปรกที่ปรากฏขึ้นในความคิดของผู้ชม กลวิธีเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการนำเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งสกปรกมาทำให้เกิดอารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

การสร้างอารมณ์ขันเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ เพราะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาเมื่อผู้คนมีความทุกข์ อารมณ์ขันทำให้ผู้คนผ่อนคลาย สนองปลดปล่อยจิตใจ การถ่ายทอดอารมณ์ขันผ่านการแสดงจึงเป็นกระบวนการสื่อสารอีกช่องทางหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ชมมีอารมณ์ขัน ทำให้สนุกสนาน ขบขัน ผู้แสดงมีการเลือกใช้กลวิธีที่หลากหลายรูปแบบเพื่อทำให้อารมณ์ขันที่เกิดขึ้นมีความโดดเด่นและมีความหลากหลาย

สรุปอภิปรายผล

กลวิธีการทำให้เป็นเรื่องสัปดน เป็นการนำเสนอเรื่องราวที่แฝงไปด้วยเรื่องเพศ มีทั้งการพูดตรงไปตรงมาหรือไม่ตรงไปตรงมา ผู้ชมเข้าใจในความหมายของเรื่องราวที่ผู้แสดงถ่ายทอดออกมาว่าต้องการสื่อความหมายถึงเรื่องเพศ ทั้งเกี่ยวกับอวัยวะเพศของผู้ชาย อวัยวะเพศของผู้หญิง รวมถึงการมีเพศสัมพันธ์ โดยปกติแล้วเรื่องเกี่ยวกับเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยนิยมพูดในที่สาธารณะ เพราะอาจจะมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควรพูดหรือน่าอับอายจะนิยมพูดกันในหมู่เพื่อนสนิทมากกว่า เมื่อคณะหนังตลกมีการนำเรื่องเพศมาใช้ในการแสดง เป็นการหยิบเรื่องหรือเนื้อหาที่ผู้คนไม่นิยมพูดกัน ทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องใกล้ตัวเพราะมองว่าไม่สุภาพ แต่ภายในลึก ๆ ทุกคนล้วนเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศเป็นอย่างดีแต่ไม่กล้าที่จะแสดงออกมาเพียงเพราะไม่สุภาพ เมื่อคณะหนังตลกนำเรื่องเพศมาแสดงก็เปรียบเหมือนการพูดแทนผู้รับชมที่ไม่กล้าพูด ทำให้ผู้รับชมเกิดความปลดปล่อยอารมณ์ขันออกมาทันทีโดยไม่ต้องคำนึงถึงความไม่สุภาพในคำพูดของหนังตลก ทั้งนี้การที่คณะหนังตลกมีการนำเรื่องเพศมาใช้ในการแสดง

สะท้อนให้เห็นการสร้างอารมณ์ขันของคนในสังคมปัจจุบันที่ได้นำเรื่องที่ไม่สุภาพมาใช้ในการสร้างอารมณ์ขันให้กับผู้รับชม

และที่เห็นได้ชัดอีกอย่างหนึ่ง คือ การใช้กลวิธีการเสียดสี โดยคณะหนังตะลุงจะมีการนำข้อบกพร่องของสภาพร่างกาย รูปร่างหน้าตาของผู้อื่นมาพูดจาเสียดสีกัน ปกติแล้วในสังคมจะมองว่าการเสียดสีเป็นสิ่งที่ไม่สุภาพ แต่คณะหนังตะลุงมีการนำกลวิธีดังกล่าวมาใช้โดยถ่ายทอดผ่านตัวตลกหนังตะลุงทำให้เรื่องเสียดสีจากกรุ่นแรงหนักหน่วงกลายเป็นเบาและผู้ชมสามารถเข้าใจได้ง่ายจนทำให้เกิดอารมณ์ขันขึ้น อีกทั้งยังมีการนำประเด็นทางการเมืองเข้ามาใช้ในการแสดงอีกด้วย ซึ่งบุคคลที่นำมาใช้ในการเสียดสีเป็นที่รู้จักของทุกคน นั่นคือ การนำคำพูดของนายกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงเวลานั้นมาสอดแทรกในการแสดงโดยสื่อให้เห็นถึงการเสียดสี เป็นเรื่องราวทางสภาพสังคมปัจจุบันหรือเรียกได้ว่าเป็นกระแสทางสังคมในขณะนั้น ซึ่งประชาชนคนได้ส่วนใหญ่กำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับราคายางพารา ถือได้ว่าเป็นอาชีพหลักของภาคใต้ แต่รัฐบาลไม่สามารถที่จะช่วยแก้ปัญหาให้ราคายางพาราเพิ่มขึ้นได้กลับให้คนได้กระทำอย่างอื่น เช่น ให้คนได้ปลูกสตรอว์เบอร์รี่ ซึ่งคนทั่วไปก็ทราบอยู่แล้วว่าสภาพแวดล้อมของภาคใต้ไม่สามารถทำได้ อาจเกิดความขัดแย้งในใจของคนใต้เมื่อได้รับฟังคำพูดดังกล่าวแต่ไม่กล้าที่จะตอบโต้ เมื่อคณะหนังตะลุงมีการหยิบยกเรื่องราวดังกล่าวมาใช้ในการแสดงและมีการเสียดสีนายกประยุทธ์ การแสดงนี้อาจจะแทนใจคำพูดของประชาชนโดยส่วนใหญ่ จึงทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาดา (2551) ศึกษาการใช้ภาษาในงานเขียนอารมณ์ขันของ เกตุเสพย์ สวัสดิ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา จากการศึกษาพบว่า กลวิธีที่ปรากฏมาก คือ กลวิธีการเสียดสี เนื่องจากชี้ให้เห็นสภาพสังคมปัจจุบันว่ามีทั้งทางบวกและทางลบ จึงใช้การเสียดสีเพื่อทำให้กลายเป็นเรื่องตลกขบขัน

เอกสารอ้างอิง

- จันทิมา หวังสมโชค. (2549). *กลวิธีสื่ออารมณ์ขันในละครตลกสถานการณ์ของไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ญาดา ชาบุญชู. (2551). *กลวิธีการใช้ภาษาในงานเขียนอารมณ์ขันของ เกตุเสพย์สวัสดิ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ฐานิตย์ เอี่ยมอุตมะ. (2551). *กลวิธีและการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันในละครคั่นรายการวไรตี้เกมโชว์ชิงร้อยชิงล้าน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. (2559). *อารมณ์ขันในงานเขียนสารคดี*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญกรรมผู้ลิขิต *หนังน้องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เต็มเรื่อง*. (2561). ค้นจาก : <https://www.youtube.com/watch?v=9mTVX7EKF0Q&t=2974s>
- ปราชญา กล้าผจญ. (2542). *อารมณ์ขันนักบริหาร*. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.

- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง ทางรักพิทักษ์ธรรม ตอนที่ 1. (2561). ค้นจาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=FxliO JfZ UDO&t7s>
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง ทางรักพิทักษ์ธรรม ตอนที่ 2. (2561). ค้นจาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=6aDPX VAaDRg&t=6s>
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง ทางรักพิทักษ์ธรรม ตอนที่ 3. (2561). ค้นจาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=-AY5mmk2 nnA>
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง ทางรักพิทักษ์ธรรม ตอนที่ 4. (2561). ค้นจาก :
https://www.youtube.com/watch?v=ztxQ_MB p63Q
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง ทางรักพิทักษ์ธรรม ตอนที่ 5. (2561). ค้นจาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=LxVANTcEIJY&t=146s>
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง เทพบุตรจำแลง ตอนที่ 1. (2560). ค้นจาก :
https://www.youtube.com/watch?v=B_d6K_QPeeY&t=5s
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง เทพบุตรจำแลง ตอนที่ 2 หลกตาเป๊ก. (2560). ค้นจาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=RJUyUD-Kpc&t=44s>
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง เทพบุตรจำแลง ตอนที่ 3 นายกประยุทธ์. (2560). ค้นจาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=uzrxd5PprGA>
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง เทพบุตรจำแลง ตอนที่ 4 หลกได้แรงอก. (2560). ค้นจาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=72zkr2lhAbU>
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง เทพบุตรจำแลง ตอนที่ 5 จัดเจนพีเนรบูรณ์. (2560). ค้นจาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=lG2z89LA msc&t=24s>
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง เทพบุตรจำแลง ตอนที่ 6 หลกกวนๆ. (2560). ค้นจาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=Jy vocPq1wgc>
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง เทพบุตรจำแลง ตอนที่ 7 หนักศิษย์เหื้อ. (2560). ค้นจาก :
https://www.youtube.com/watch?v=G8_yjXOPN5M
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง เทพบุตรจำแลง ตอนที่ 8 อิจฉาทอม. (2560). ค้นจาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=aU 68K4pGtLo>
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ ตอนที่ 1. (2560). ค้นจาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=BqgBHO9u2m8>
- หนังสือตลิ่งน้อยเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ ตอนที่ 2 ยอดทองจีบนางเมือง. (2560). ค้นจาก :
https://www.youtube.com/watch?v=4h4_wV2vuQ4&t=11 19s

หนังสือเรื่องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ ตอนที่ 3 ตีหม้อพม่า. (2560). ค้นจาก :

<https://www.youtube.com/watch?v=hM0Kq9KoUo0>

หนังสือเรื่องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ ตอนที่ 4 มโนราห์ประยุทธ์. (2560). ค้นจาก :

<https://www.youtube.com/watch?v=E5TEWisbMOY>

หนังสือเรื่องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ ตอนที่ 5 เด็กทะเลิ่ง. (2560). ค้นจาก :

https://www.youtube.com/watch?v=5Dfd4M8_Xn4&index=5&list=PLSvZFl7QzFArXEL09maq2Lyd9SOFnyCAL

หนังสือเรื่องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ ตอนที่ 6 ตัดไข่ผัว. (2560). ค้นจาก :

https://www.youtube.com/watch?v=CBkb_4LFX1Q&index=6&list=PLSvZFl7QzFArXEL09maq2Lyd9SOFnyCAL

หนังสือเรื่องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ ตอนที่ 7 ต่ำโหดโครตฮา. (2560). ค้นจาก :

<https://www.youtube.com/watch?v=egCSXlcrlo&list=PLSvZFl7QzFArXEL09maq2Lyd9SOFnyCAL&index=7>

หนังสือเรื่องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง รักข้ามภพ ตอนที่ 8. (2560). ค้นจาก :

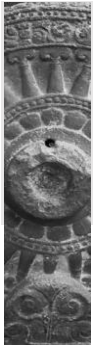
<https://www.youtube.com/watch?v=WkpzoPGsy3&index=8&list=PLSvZFl7QzFArXEL09maq2Lyd9SOFnyCAL>

หนังสือเรื่องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่อง วิวาท์อลเวง เต็มเรื่อง. (2561). ค้นจาก :

<https://www.youtube.com/watch?v=0-ZaPyRZwdU&t=7110s>

หนังสือเรื่องเดียว สุวรรณแว่นทอง เรื่อง ศิลปินคีลธรรม เต็มเรื่อง. (2561). ค้นจาก :

<https://www.youtube.com/watch?v=4hiCv6wBq2k>

การตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ : กรณีศึกษาอำเภอทุ่งยางแดง
จังหวัดปัตตานี

Naming Conventions of Thai Muslim Women from 3 Age Spans: A Case
Study in Thung Yang Daeng District, Pattani Province

ฮากีมะห์ ดือรามแง

Hakeemah Duerameng

ชุติกานุจน์ บุญอยู่

Chutikan Bunyoo

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Prince of Songkla University, Pattani Campus

E-mail: chutikan84@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี จำนวน 8,810 รายชื่อ แบ่งเป็นช่วงอายุที่ 1 อายุตั้งแต่ 1-15 ปี ช่วงอายุที่ 2 อายุระหว่าง 25-35 ปี และช่วงอายุที่ 3 อายุ 45 ปีขึ้นไป แบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็นด้านจำนวนพยางค์ กลุ่มความหมาย และค่านิยมที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อ ผลการศึกษาพบว่า 1) จำนวนพยางค์ที่ใช้ในการตั้งชื่อผู้หญิงไทยมุสลิม ปรากฏตั้งแต่ 1 ถึง 8 พยางค์ ที่พบมากที่สุดคือชื่อ 3 พยางค์ ในกลุ่มอายุ 1-15 ปี และ 25-35 ปี ส่วนชื่อ 2 พยางค์และชื่อ 1 พยางค์ พบในกลุ่มอายุ 45 ปีขึ้นไปมากที่สุด 2) กลุ่มความหมายที่ใช้ในการตั้งชื่อ มี 18 กลุ่มความหมาย กลุ่มความหมายที่ปรากฏการใช้มากที่สุดคือกลุ่มความหมายที่เกี่ยวข้องลักษณะและคุณลักษณะ พบมากในช่วงอายุ 1-15 ปี และ 25-35 ปี ส่วนกลุ่มความหมายที่เป็นชื่อสตรีที่สำคัญในประวัติศาสตร์ พบมากในกลุ่มอายุ 45 ปีขึ้นไป และพบว่ากลุ่มอายุ 45 ปีขึ้นไปปรากฏชื่อที่ไม่มีมีความหมายเป็นจำนวนมาก 3) ค่านิยมที่สะท้อนจากชื่อจัดเป็นค่านิยม 12 ประการ ที่ปรากฏมากที่สุดเป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาซึ่งสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำสำคัญ: การตั้งชื่อ; ปัตตานี; ผู้หญิงไทยมุสลิม

Abstract

This research article aims to study the naming conventions of Thai Muslim women from 3 age spans in Thung Yang Daeng District, Pattani Province. 8,810 names have been gathered and the age spans are typified into 3 age spans: the first one starts from 1 to 15 years while the second

starts from 25 to 35 years and the third one starts from over 45 years. Topics of the study are categorized into syllable, meaning and value. The study has found that 1) the number of syllable from naming of Thai Muslim women varies from 1 syllable to 8 syllables. 3-syllable naming is mostly found in the age span of 1 – 15 years and 25 – 35 years while 2-syllable and 1-syllable naming are mostly found in the age span of over 45 years. 2) In terms of meaning, the given names render 18 major meanings. The most-preferred meaning is the one pertaining to the person's character and characteristics and it is mostly found among those who have 1 – 15 years and 25 – 35 years of age span. Names that refer to the important women in the history are mostly put on those who have the age span of over 45 years. It is also shown that a number of names for those having over 45 years of age span do not provide any meanings. 3) Values reflected from naming can be divided into 12 core values. The most-favoured value in naming is usually associated with the religion which is according with the social and cultural contexts in the 3 southern border provinces.

Keywords: Naming; Pattani; Thai Muslim Women

บทนำ

การตั้งชื่อเป็นวัฒนธรรมในการใช้ภาษารูปแบบหนึ่ง เนื่องจากชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้เรียกขานสิ่งต่างๆ เช่น บุคคล สิ่งของ และอื่น ๆ อีกมากมาย นอกจากนี้ยังใช้ในการรับและส่งสารระหว่างผู้รับและผู้ส่ง ชื่อจึงเป็นสัญลักษณ์ที่คนในสังคมใดสังคมหนึ่งกำหนดร่วมกัน (ชุตินา, 2549) การตั้งชื่อจึงถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญของชีวิต เพราะเชื่อกันว่าชื่อที่ดีเป็นการสร้างสิริมงคลให้กับชีวิต คนในสังคมจึงเลือกตั้งชื่อที่มีความหมายที่ดีเพราะหากใครเรียกของตนก็เท่ากับเพิ่มความสิริมงคลให้เจ้าของชื่อไปด้วย จะสังเกตได้ว่าการตั้งชื่อส่วนใหญ่ล้วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและสังคมนั้น ๆ เช่น การตั้งชื่อของคนไทยก็มีสัมพันธ์กับวัฒนธรรมกับสังคมไทย ดังที่ วิรัช (2544) ที่ได้ศึกษาเงื่อนไขการตั้งชื่อของคนไทยพบว่ามีความสัมพันธ์กับ เพศ หลักโหราศาสตร์ ความหมายของชื่อ ความไพเราะ ความแปลกใหม่ ชื่อของบุคคลในครอบครัว นามสกุล การเลียนแบบ และเสียงที่อาจเกิดปัญหา สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลการตั้งชื่อทั้งสิ้น

การตั้งชื่อของชาวมุสลิมในประเทศไทยมีความผูกพันกับศาสนา ชื่อชาวมุสลิมส่วนใหญ่จึงมักเป็นภาษาอาหรับที่มีที่มาจากคัมภีร์ในศาสนา ที่มาหรือความหมายของชื่อจึงมักเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะบ่าวของพระเจ้า ท่านศาสนทูต บุตรของศาสนทูต ชื่อตามวีรชนและบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ศาสนา หากเป็นผู้หญิงจะตั้งชื่อตามภรรยาหรือบุตรธิดาของท่านศาสนทูต

ปัจจุบันการตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิมมีความหลากหลายในการตั้งชื่อ ไม่ว่าจะเป็นภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อ ทั้ง ภาษาอาหรับ ภาษามลายู หรือแม้แต่ภาษาไทย และด้านความหมายของชื่อก็มีความหลากหลาย ผู้วิจัยเลือกจะ

ที่ศึกษาเฉพาะชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ โดยใช้พื้นที่ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ในการศึกษา เพราะเป็นอำเภอที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อ ด้านจำนวนพยางค์ ความหมายและค่านิยมที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขั้นสำรวจและรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อ

1.2 รวบรวมรายชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิมจากทะเบียนราษฎร อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี จำนวน 8,810 ชื่อ แบ่งเป็น 3 ช่วงอายุ คือ อายุ 1-15 ปี , อายุ 25-35 ปี และ อายุ 45 ปีขึ้นไป

1.3 แบ่งรายชื่อของผู้หญิงไทยในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี โดยคัดเฉพาะรายชื่อของผู้หญิงสัญชาติไทยที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น จัดแยกตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 จัดกลุ่มจำนวนพยางค์และกลุ่มความหมายในการตั้งชื่อผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี โดยใช้คู่มือการตั้งชื่อมุสลิม, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554, เว็บไซต์ www.behindthename.com และ <https://hamariweb.com/names/> ในการตรวจสอบความหมาย

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลและเปรียบเทียบการใช้ภาษาในการตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี จัดลำดับความถี่และหาอัตราร้อยละ และ วิเคราะห์ค่านิยมที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

3. ขั้นสรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

การศึกษาการใช้ภาษาในการตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นหลักดังนี้

1. ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

1.1 จำนวนพยางค์ที่ปรากฏในชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม

การตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี มีการตั้งชื่อที่ต่างกันทั้ง ภาษา จำนวนพยางค์ และความหมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมในการตั้งชื่อที่หลากหลาย และแตกต่างกันออกไป ทำให้ชื่อที่ปรากฏมีจำนวนพยางค์ที่แตกต่างกันออกไปด้วย โดย จำนวนพยางค์ที่ใช้ในการตั้ง ชื่อจำนวนน้อยสุดคือ 1 พยางค์ และมากที่สุดคือ 8 พยางค์ ซึ่งสามารถจำแนกออกมาได้ดังนี้

1.1.1 ชื่อผู้หญิงไทยมุสลิมในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี 3 ช่วงอายุ ที่ประกอบด้วยจำนวนพยางค์ 1 พยางค์ พบชื่อที่มี 1 พยางค์ จำนวนทั้งสิ้น 163 ชื่อ เช่น แมะ เยาะ ซง หยะ ฯลฯ

1.1.2 ชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ที่ประกอบด้วยจำนวน 2 พยางค์ พบชื่อจำนวนทั้งสิ้น 2,835 ชื่อ เช่น ณาเดียร์ บิสมิน ตัสนีม ฟาเดียร์ ฯลฯ

1.1.3 ชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ที่ประกอบด้วยจำนวน 3 พยางค์ พบชื่อจำนวนทั้งสิ้น 4,692 ชื่อ เช่น นาดาซา อิมลีสิน นารีร์ตัย ฟาตีเมาะห์ ฯลฯ

1.1.4 ชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ที่ประกอบด้วยจำนวน 4 พยางค์ พบชื่อจำนวนทั้งสิ้น 722 ชื่อ เช่น สีดิงยา อุแมกือสง สีดี้หาวอ ตูแหวตีเมาะห์ ฯลฯ

1.1.5 ชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ที่ประกอบด้วยจำนวน 5 พยางค์ พบชื่อจำนวนทั้งสิ้น 371 ชื่อ เช่น สีดือามีเนาะ สีดี้หามีห๊ะ สีดืออฮานิง สีดืออปียะ ฯลฯ

1.1.6 ชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ที่ประกอบด้วยจำนวน 6 พยางค์ พบชื่อจำนวนทั้งสิ้น 22 ชื่อ เช่น สีดืออลัยตัยพะ ปุตรีนูรามันดา สีดือนูรยาบานี ฯลฯ

1.1.7 ชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ที่ประกอบด้วยจำนวน 7 พยางค์ พบชื่อจำนวนทั้งสิ้น 3 ชื่อ คือ วันนุรไอนุลซาฮิรา สวิชาโสภาวดี นูรอเม็ลียอชชาติ

1.1.8 ชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ที่ประกอบด้วยจำนวน 8 พยางค์ พบชื่อจำนวนทั้งสิ้น 2 ชื่อ คือ นูร์ลชากีราอาลีซา นูร์ฟาฮานาอายูนี

1.2 กลุ่มความหมายที่นิยมใช้ในการตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม

ชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี นำมาจัดกลุ่มความหมาย พบว่ามีทั้งหมด 18 กลุ่มความหมาย คือ

1.2.1 **ความรู้-ความสามารถ** เป็นชื่อที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถเป็นชื่อที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเล่าเรียน ค้นคว้า หรือประสบการณ์ ทักษะต่าง ๆ และความฉลาด ก่อให้เกิดเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในบุคคลอาจ เป็นความรู้ความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความรู้และความสามารถ มีจำนวน

626 ชื่อ เช่น อาลีมะห์ (นักวิชาการ) อากีละห์ (ชาญฉลาด, อัจฉริยะ) บาซีเราะห์ (ปัญญาดี, รอบคอบยิ่ง) บัซลาอ (คงแก่เรียน, ฉลาดหลักแหลม) ฮากีมะห์ (รอบรู้, ปราดเปรื่อง) ฯลฯ

1.2.2 ความสวยงาม สดใส และบริสุทธิ์ ป็นชื่อที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอันแสดงออกถึงลักษณะที่น่า **พึงใจ** เห็นแล้วชวนให้ชื่นใจในสิ่งที่เห็น สดใส ผ่องใส ปราศจากสิ่งอันมัวหมอง ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับคกลุ่ม ความหมายดังกล่าวนี้มีจำนวน 859 ชื่อ เช่น อาดา (ความงาม) อัฟริน (ความสวย) อาเลีย (สวยงาม) อาริสา (ความสดใส) อาฟีพะห์ (ความบริสุทธิ์) บาร์อะห์ (ที่บริสุทธิ์) ซากียะห์ (ที่งามบริสุทธิ์ สะอาดตา) ซอฟียะห์ (ความบริสุทธิ์ที่ใสสะอาด) ยามีละห์ (สวยงาม) ฯลฯ

1.2.3 ความสุข ความสงบ และความเจริญ ชื่อที่อยู่ในกลุ่มความหมายดังกล่าวนี้เป็นชื่อที่สื่อ ความหมายไปถึงเรื่องของความสบายกายสบายใจ เป็นการระงับไว้ซึ่งความวุ่นวายในจิตใจ และความเจริญ ชื่อที่ ปรากฏมีจำนวน 688 ชื่อ เช่น อามาน (ความสงบสุข) อัยมาน (มีสิริมงคล, มีชีวิตที่เป็นสุข) อามานี (ความสงบใจ- สบายใจ) รอปือะห์ (ความเจริญงอกงาม) ซาอิดะห์ (ผู้มีความสุข) ซากีนะห์ (ผู้มีความสงบสุข ร่มเย็น) นูรียะห์ (มีความเจริญ) ฮานา (ความสุข) ฯลฯ

1.2.4 คุณลักษณะ คุณธรรม และความดีงาม เป็นชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะ เป็นการรวมคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ชี้ให้เห็นถึงความดีหรือลักษณะประจำ และชื่อที่เกี่ยวข้องกับสภาพคุณงามความดี ที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับบุคคลในลักษณะต่าง ๆ ชื่อที่ปรากฏลักษณะดังกล่าวนี้มีจำนวน 1,051 ชื่อ เช่น อาดีลา (ชื่อสัตย์, ยุติธรรม)รอฮีมะห์ (ความเมตตา) ซาฟีเกาะห์ (ผู้มีเมตตา-ให้ความสงสาร) ซากีเราะห์ (ผู้เมตตา) ฮานาน (ความเมตตา) อามานะฮฺ (เชื่อถือได้ ไว้วางใจได้) ปรานี (เอ็นดูด้วยความสงสาร) ซามีหะห์ (ให้อภัย, ใจบุญ) ฯลฯ

1.2.5 พืช สัตว์ และธรรมชาติ ชื่อในกลุ่มความหมายนี้เป็นชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่คน ทั้งเคลื่อนที่ได้และไม่ได้ และเป็นสิ่งที่เกิดและมีอยู่ตามธรรมชาติทั่วไป ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับ พืช สัตว์ และ ธรรมชาติ มีจำนวน 374 ชื่อ เช่น อัฟนान (กิ่งก้าน, แขนงกิ่งไม้) ซัลวา (นกกระทาชนิดหนึ่ง) นดา (น้ำค้าง) กอมารี ยะห์ (ดวงจันทร์) บัตรียะห์ (พระจันทร์เต็มดวง) ซูรอยยา (ดาวลูกไก่) ยูวัยรียะห์ (ลำธาร เล็กๆ) นิคานาด (พระจันทร์) ฯลฯ

1.2.6 ทรัพย์สิน สิ่งมีค่า ความมั่งคั่ง และของขวัญ ชื่อในกลุ่มความหมายนี้จะเกี่ยวข้องกับ ทรัพย์สิน สิ่งมีค่า และความมั่งคั่ง ทั้งที่เป็นวัตถุที่มีรูปร่างหรือไม่มี ซึ่งอาจมีค่าทางราคาหรือมีค่าทางจิตใจ ชื่อที่มี ความหมายดังกล่าวมีอยู่จำนวน 154 ชื่อ เช่น อามีรา (ผู้หญิงรวย) อัสมะ (ที่มีค่า) ดาเรีย (ร่ำรวย) ร็อยมี (ความ ร่ำรวย) ไพรุส (ไพลิน) ไมซาเราะห์ (ความร่ำรวย) อัลมาส (เพชร) กาญจนา (ทอง) ฯลฯ

1.2.7 ชื่อสตรีที่สำคัญในประวัติศาสตร์ คือสตรีที่มีบทบาทในทางประวัติศาสตร์ เช่น คนใน ครอบครัวของสตรีและบุรุษที่สำคัญในศาสนาอิสลาม หรือเป็นเจ้าของหรือราชินีของเมืองที่สำคัญในอดีต ชื่อของ สตรีสำคัญในประวัติศาสตร์ที่ถูกนำมาตั้งเป็นชื่อคนในปัจจุบันมีจำนวน 911 ชื่อ เช่น บัลกิส , บิลกิส (ชื่อราชินีของ เมืองเซบะอ์ในประวัติศาสตร์) ฮาวา (“อีฟ” ภรรยาของท่านอาดัม ศาสดาคนแรกของศาสนาอิสลาม) คอดีเยาะห์

(ภรรยาท่านแรกของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด) รุกีอยะห์ (ชื่อลูกสาวท่านศาสนทูตมุฮัมมัด) ซีดีะ , สีดา (ภรรยาของพระเจ้ารามะหรือรามของศาสนาฮินดู) ฯลฯ

1.2.8 สุขภาพ ความแข็งแรง และความสมบูรณ์ เป็นชื่อที่เกี่ยวข้องกับร่างกายและการที่ร่างกายปราศจากความเจ็บป่วย มีกำลังมาก และเป็นชื่อที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่บุคคลหนึ่งควรมี ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับลักษณะดังกล่าวมีจำนวน 139 ชื่อ เช่น อาฟิยะห์ (สุขภาพ) อากีละห์ (ที่แข็งแรง มั่นคง) อามาลีนา (ที่มีอายุยืน) คอลีตะห์ (ที่มีอายุยืน) ซีฟาอ (การบำบัด ทุเลาจากความเจ็บ) อาชียะห์ (ยาบำรุงหัวใจ) กามีละห์ (ที่สมบูรณ์) รุกีอยะห์ (ผู้บำบัดความเจ็บไข้) ฯลฯ

1.2.9 ความกล้าหาญ มีอำนาจ และมีพลัง ชื่อที่อยู่ในกลุ่มความหมายนี้ กล่าวถึงความหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลผู้ที่มีความกล้า ไม่กลัว สามารถบันดาลให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สามารถบังคับบัญชา และมีกำลัง มีจำนวน 79 ชื่อ เช่น อาบีตะห์ (นักรบ) อัซรี (พลังของฉัน) เซาตะห์ (ผู้มีอำนาจ นักปกครอง) อัสม่า (ยิ่งใหญ่ที่สุด) ฟาเดีย (ผู้ช่วยชีวิต) นาบีละห์ (คนสูงศักดิ์) สุซาดา (ลูกผู้มีสกุลดี) มิซออัล (การปกครอง) รานี (ราชินี) อามีเราะห์ (ผู้นำ) ฯลฯ

1.2.10 ความรัก ความพอใจ เป็นกลุ่มความหมายที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันด้วยความห่วงใยอันเชื่อมโยงกับความรัก และการชอบใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความรัก และความพอใจ มีจำนวน 228 ชื่อ เช่น ฮานาน (ที่รัก) ฮานานี (ที่รักของฉัน) ฟัรฮานา (ที่พอใจและพอใจ) อัยมียะ (ที่รัก) ฯลฯ

1.2.11 ลักษณะร่างกาย อวัยวะ และกิริยาอาการ เป็นชื่อที่กล่าวถึงชิ้นส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หรือ อวัยวะทางกายต่าง ๆ ที่บุคคลแสดงออกมา มีจำนวน 115 ชื่อ เช่น อัยนูน (ผู้มีตาโตและหวานซึ้ง) อิบตีซาม (ยิ้ม) นาเดีย (ไวต่อความรู้สึก) อัยนา (ผู้มีตาสวย) ฯลฯ

1.2.12 แสงสว่าง รัศมี และการนำทาง เป็นชื่อที่หมายถึง แสงที่มีความสว่าง แสงที่พุ่งออกมา และการพาไปสู่ทางที่ถูกต้อง เป็นต้น ชื่อที่มีลักษณะดังกล่าวมีจำนวน 441 ชื่อ เช่น มูนีเราะห์ (ที่มีรัศมี) ฮูดา (ทางนำที่ถูกต้อง) นูรีน (แสงสว่าง) นูรอัยนี (รัศมีแห่งดวงตาของฉัน) นูรอายาตี (รัศมีแห่งชีวิตของฉัน) นูรา (ทำให้สว่าง) ฮีดาเยห์ (การนำทาง) ฯลฯ

1.2.13 สถานที่ และสิ่งปลูกสร้าง เป็นชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับ ที่ตั้ง หรืออาคารบ้านเรือน ที่ฝังเสาลงดิน ชื่อที่มีความหมายดังกล่าวมีจำนวน 110 ชื่อ เช่น ฟิรดาว (ชื่อสวรรค์) ตัสนีม (น้ำพุแห่งสวรรค์) ซัลซาบีลา (ลานน้ำพุในสวรรค์) ฟาตานี (เมืองปัตตานีในภาษามลายู) ฯลฯ

1.2.14 วัน เวลา และวันสำคัญ เป็นชื่อที่เกี่ยวข้องกับวันและเวลา คือชื่อที่หมายถึง ช่วงระยะเวลา ใน 24 ชั่วโมง ตั้งแต่เช้าจนถึงค่ำ และวันสำคัญทางศาสนา ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับวัน เวลา และวันสำคัญ มีจำนวน 77 ชื่อ เช่น ไลลา (ช่วงกลางคืน) ดูฮา (ช่วงยามเช้า) ฟิตรี (วันตรุษเฉลิมฉลองหลังสิ้นสุดเดือนรอมฎอน) สุนีสา (ราตรีที่ติงาม) ฯลฯ

1.2.15 ลักษณะต่าง ๆ เป็นชื่อที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น ยุสรอ (ความสะดวกรวด-ง่ายตาย) อามาล (ความหวัง-แรงบันดาล) อะหลาม (ความประณีต) ลีนา (อ่อนโยน) อานา (ความเคารพตัวเอง) ฮามีตะห์ (ผู้ที่ยกย่อง) สาลิมะห์ (ที่มีความปลอดภัย) ซีริน (หวาน) รอมละห์ (ที่ละเอียดอ่อน) อาตีกะห์ (ใจกว้าง) ฯลฯ

1.2.16 เครื่องญาติ เชื้อสาย และเพศหญิง เป็นชื่อที่เกี่ยวข้องกับวงศ์วานที่ยังนับกันทั้งฝ่ายพ่อและแม่ ผู้ที่สืบสกุลต่อ ๆ กัน และเพศหญิง ชื่อที่พบมีจำนวน 89 ชื่อ เช่น แม่ (แม่) บินดี (ลูกสาว) ดรุณี (เด็กหญิงรุ่น) นิสาอ (ผู้หญิง) ซาร่า (สุภาพสตรี) อานีชะห์ (หญิงสาว) ฯลฯ

1.2.17 ดอกไม้ต่าง ๆ เป็นชื่อที่มีความหมายเกี่ยวกับดอกไม้เป็นชื่อของส่วนหนึ่งของต้นไม้ที่ผลิออกจากต้นหรือกิ่ง ชื่อที่พบที่มีจำนวน 83 ชื่อ เช่น บุงอ (ดอกไม้) นิสรีน (กุหลาบขาว) ยัสมิน, จัสมิน (ดอกมะลิ) สุซาน่า (ดอกลิลลี่) ยาสะมีน (ดอกราตรี) ฯลฯ

1.2.18 อื่นๆ ส่วนใหญ่เป็นชื่อที่ใช้เรียกขานเป็นภาษาพูดมักเป็นชื่อที่เป็นภาษามลายูถิ่นปัตตานี หรือชื่อที่ไม่สามารถระบุความหมายได้อย่างแน่ชัด จำนวน 955 ชื่อ เช่น แม่โมง จู มือแยะ รียะ ปีชะห์ ยาเราะ ฯลฯ

2. เปรียบเทียบการใช้ภาษาในการตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

2.1 เปรียบเทียบจำนวนพยางค์ที่ปรากฏในชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี มีดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบแสดงความถี่ตามจำนวนพยางค์ตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ		1-15 ปี	25-35 ปี	45 ขึ้นไป	รวม
จำนวนพยางค์	จำนวน				
	ร้อยละ				
1 พยางค์	จำนวน	3	1	159	163
	ร้อยละ	1.84	0.61	97.55	100
2 พยางค์	จำนวน	993	358	1484	2835
	ร้อยละ	35.03	12.63	52.34	100
3 พยางค์	จำนวน	1815	1610	1267	4692
	ร้อยละ	38.68	34.32	27.00	100
4 พยางค์	จำนวน	497	130	95	722
	ร้อยละ	68.84	18.00	13.16	100
5 พยางค์	จำนวน	86	250	35	371
	ร้อยละ	23.18	67.39	9.43	100
6 พยางค์	จำนวน	15	6	1	22
	ร้อยละ	68.18	27.27	4.55	100

ช่วงอายุ		1-15 ปี	25-35 ปี	45 ขึ้นไป	รวม
จำนวนพยางค์	จำนวน	2	1	-	3
	ร้อยละ	66.66	33.34	-	100
7 พยางค์	จำนวน	2	-	-	2
	ร้อยละ	100	-	-	100

ชื่อที่มีจำนวน 1 พยางค์ พบว่าชื่อที่มีจำนวนพยางค์ 1 พยางค์ ถูกพบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 97.55 รองลงคือช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.84 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.61

ชื่อที่มีจำนวน 2 พยางค์ พบว่าชื่อที่มีจำนวนพยางค์ 2 พยางค์ ถูกพบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 52.34 รองลงเป็นช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.03 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.63

ชื่อที่มีจำนวน 3 พยางค์ พบว่าชื่อที่มีจำนวนพยางค์ 3 พยางค์ถูกพบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.68 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.32 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 27

ชื่อที่มีจำนวน 4 พยางค์ พบว่ามีชื่อที่มีจำนวนพยางค์ 4 พยางค์ พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 68.84 รองลงคือช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 13.16

ชื่อที่มีจำนวน 5 พยางค์ พบว่ามีชื่อที่มีจำนวนพยางค์ 5 พยางค์ พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 67.39 รองลงมา คือ ช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.18 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 9.43

ชื่อที่มีจำนวน 6 พยางค์ พบว่ามีชื่อที่มีจำนวน 6 พยางค์พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 68.18 รองลงช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.27 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 4.55

ชื่อที่มีจำนวน 7 พยางค์ พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 66.66 รองลงมาคือช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.34 ไม่พบช่วงอายุ 45 ปีขึ้นไป

ชื่อที่มีจำนวน 8 พยางค์พบในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี เพียงช่วงเดียว พบเพียง 2 ชื่อ ในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี

2.2 เปรียบเทียบกลุ่มความหมายที่นำมาใช้ในการซื้อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ดังนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบกลุ่มความหมายตามช่วงอายุ

กลุ่มความหมาย	ช่วงอายุ	1-15 ปี	25-35 ปี	45 ขึ้นไป	รวม
ความรู้ ความสามารถ	จำนวน	432	127	67	626
	ร้อยละ	69.01	20.29	10.70	100
ความสวยงาม สดใส และบริสุทธิ์	จำนวน	477	236	146	859
	ร้อยละ	55.53	27.47	17.00	100
ความสุข ความสงบ และความเจริญ	จำนวน	256	198	234	688
	ร้อยละ	37.21	28.78	34.01	100
คุณลักษณะ คุณธรรม และความดีงาม	จำนวน	442	288	321	1051
	ร้อยละ	42.06	27.40	30.54	100
พีช สัตว์ และธรรมชาติ	จำนวน	106	121	147	374
	ร้อยละ	28.34	32.35	39.30	100
ทรัพย์สิน สิ่งมีค่า ความมั่งคั่ง และของขวัญ	จำนวน	72	43	39	154
	ร้อยละ	46.75	27.92	25.32	100
ชื่อสตรีที่สำคัญในประวัติศาสตร์	จำนวน	48	392	471	911
	ร้อยละ	5.27	43.03	51.70	100
สุขภาพ ความแข็งแรง และความสมบูรณ์	จำนวน	61	54	24	139
	ร้อยละ	43.88	38.85	17.21	100
ความกล้าหาญ มีอำนาจ และมีพลัง	จำนวน	39	19	21	79
	ร้อยละ	49.37	24.05	26.58	100
ความรัก และความพอใจ	จำนวน	118	71	39	228
	ร้อยละ	57.75	31.14	17.11	100
ลักษณะร่างกาย อวัยวะ และกิริยาอาการ	จำนวน	52	39	24	115
	ร้อยละ	45.22	33.91	20.87	100
แสงสว่าง รัศมี และการนำทาง	จำนวน	237	185	19	441
	ร้อยละ	53.74	41.95	4.31	100

กลุ่มความหมาย	ช่วงอายุ	1-15 ปี	25-35 ปี	45 ขึ้นไป	รวม
สถานที่ และสิ่งปลูกสร้าง	จำนวน	25	31	54	110
	ร้อยละ	22.73	28.18	49.09	100
วัน เวลา และวันสำคัญ	จำนวน	29	14	34	77
	ร้อยละ	37.66	18.18	44.16	100
ลักษณะต่างๆ	จำนวน	936	457	438	1831
	ร้อยละ	51.12	24.96	23.92	100
เครื่องมือ	จำนวน	46	27	16	89
	ร้อยละ	51.69	30.34	17.98	100
ดอกไม้ต่าง ๆ	จำนวน	37	34	12	83
	ร้อยละ	44.58	40.96	14.46	100
อื่นๆ	จำนวน	-	20	935	953
	ร้อยละ	-	2.09	97.91	100

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความรู้และความสามารถพบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 69.01 รองลงมาในช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.29 และพบน้อยที่สุดในอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.70

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความสุข สดใส และบริสุทธิ์ พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 55.53 รองลงมาในช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.47 และพบน้อยที่สุดในอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 17.00

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความสุข ความสงบ และความเจริญ พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.21 รองลงมาเป็นอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 34.01 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.78

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะ คุณธรรม และความดีงาม พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.06 รองลงมาเป็นอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 30.54 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.40

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับพืช สัตว์ และธรรมชาติ พบมากที่สุดในช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 39.30 รองลงมาในช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.35 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.34

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน สิ่งมีค่า ความมั่งคั่ง และของขวัญ พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.75 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.92 และพบน้อยที่สุดในอายุตั้งแต่ 45 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 25.32

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับชื่อสตรีที่สำคัญในประวัติศาสตร์ พบมากที่สุดในช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 51.70 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.03 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.27

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสุขภาพ ความแข็งแรง และความสมบูรณ์ พบมากที่สุดในช่วงระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.88 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.85 และพบน้อยที่สุดในอายุตั้งแต่ 45 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 17.21

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความกล้าหาญ มีอำนาจ และมีพลัง พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 49.37 รองลงมาเป็นช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 26.58 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.05

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความรัก และความพอใจ พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 57.75 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.14 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป 17.11

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับลักษณะร่างกาย อวัยวะ และกิริยาอาการ พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 45.22 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.91 และพบน้อยที่สุดในอายุตั้งแต่ 45 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20.87

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับแสงสว่าง รัศมี และการนำทาง พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.95 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 4.31

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสถานที่ และสิ่งปลูกสร้าง พบมากที่สุดในช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 49.09 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.18 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.73

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับวัน เวลา และวันสำคัญ พบมากที่สุดในช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 44.16 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.66 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.18

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับลักษณะต่าง ๆ พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 51.12 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.96 และพบน้อยที่สุดในช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 23.92

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับเครือญาติ เชื้อสาย และเพศหญิง พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.69 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.34 และพบน้อยที่สุดในอายุตั้งแต่ 45 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 17.98

ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับดอกไม้พบมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.58 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.96 และพบน้อยที่สุดในอายุตั้งแต่ 45 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 14.46

ชื่อที่จัดอยู่ในกลุ่มอื่นๆ คือชื่อที่ไม่สามารถระบุความหมายอย่างแน่ชัดได้ พบมากที่สุดในช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปี ขึ้นไป โดยคิดเป็นร้อยละ 97.91 รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.09 ช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี ไม่ปรากฏ

2. ค่านิยมที่สะท้อนจากชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

การตั้งชื่อของผู้หญิงไทยมุสลิม 3 ช่วงอายุ ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ และศาสนาอิสลามก็ได้ให้ความสำคัญกับการตั้งชื่อเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีหลักฐานทางศาสนาที่กล่าวถึงความสำคัญของการตั้งชื่อที่ดี ดังที่ วาริด (2554) ได้อธิบายหะดีษหนึ่ง “ความจริงพวกท่านจะถูกเรียกขานในวันกิยามะฮ์ด้วยชื่อของพวกท่านและชื่อบิดาของพวกท่าน ดังนั้นพวกท่านจงตั้งชื่อของพวกท่านให้ดี” ชื่อจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชาวมุสลิม ศาสนาอิสลามเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่ได้วางรูปแบบพฤติกรรมของมุสลิมไว้ตั้งแต่เกิดจนตาย และในอัลกุรอานและหะดีษมีบทบัญญัติทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต การศึกษาชื่อทำให้พบค่านิยม ดังนี้

2.1 ค่านิยมเกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อ ภาษาอาหรับเป็นภาษาที่นิยมนำมาตั้งชื่อมากที่สุดด้วยปัจจัยทางศาสนา โดยชาวมุสลิมเชื่อว่าชื่อที่ดีที่สุดคือชื่อที่มาจากภาษาเดียวกันกับภาษาในคัมภีร์อัลกุรอาน และชาวมุสลิมเชื่อว่าชื่อที่มาจากภาษาอาหรับจะถูกเรียกเป็นชื่อแรก ๆ ในวันกิยามะฮ์ (วันพิพากษา) ดังนั้นภาษาอาหรับจึงเป็นชื่อที่ชาวมุสลิมนำมาใช้ในการตั้งชื่อมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีการนำภาษามลายูถิ่นปัตตานีมาใช้ในการตั้งชื่อเป็นการแสดงอัตลักษณ์และตัวตนของคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนภาษาอื่นๆ ที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ เช่น ภาษามาลเลย์-อินโด ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ชื่อภาษาอาหรับที่ปรากฏเช่น นิสรีน ตัสนีม ลายาน ฟิรดาวส์ ฮุสนา ฮากีมะห์ เป็นต้น

2.2 ค่านิยมเกี่ยวกับลักษณะและคุณลักษณะสตรีในอิสลาม ศาสนาให้ความสำคัญลักษณะและคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นสตรี เช่น ความอ่อนโยน ละเอียดอ่อน ความประณีต ความเมตตา ความกตัญญู ตัวอย่างชื่อเช่น อาติลา (ชื่อสัตย์, ยุติธรรม) ฮานาน (ความเมตตา) ลีนา (อ่อนโยน) รอมละห์ (ละเอียดอ่อน) อะหลาม (ความประณีต) ชื่อดังกล่าวจัดอยู่ในกลุ่มความหมายลักษณะซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นผู้หญิง ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับลักษณะและคุณลักษณะเหล่านี้ในตัวผู้หญิง ลักษณะและคุณลักษณะดังกล่าวเปรียบเสมือนมารยาทที่สตรีในอิสลามพึงมี สุชาติ (ม.ป.ป.) ได้อธิบายคุณลักษณะสตรีอุดมคติในอิสลาม ว่าต้องเป็น

หญิงที่มีศรัทธาในพระเจ้า (อัลลอฮ์) และปฏิบัติตามหลักคำสอนในศาสนา มีความเมตตา อ่อนโยน และเคารพต่อพ่อแม่และผู้อื่น เอื้ออาทร และใส่ใจต่อเพื่อนบ้าน คุณลักษณะต่อสังคม เป็นคนมองโลกในแง่ดี สุภาพอ่อนน้อมต่อผู้อื่น เป็นต้น

2.3 ค่านิยมเกี่ยวกับสตรีที่สำคัญในประวัติศาสตร์อิสลาม ฮัสนีดา (2561) ได้อธิบายว่าตามหลักศาสนาอิสลามส่งเสริมให้มุสลิมตั้งชื่อลูกตามท่านศาสดาต่าง ๆ ที่ปรากฏในอิสลาม รวมทั้งสหาย ภรรยา และบุตรของท่านศาสดา ตัวอย่างชื่อเช่น คอดีเยาะห์ (ภรรยาคนที่ 1 ของท่านศาสนทูต) รอกีเยาะห์ (บุตรของท่านศาสดา) ฮาวา (ภรรยาคนปีอาดัม) มรัยัม (มารดานบีอีซา) มัยมูนะฮ์ (ภรรยาคนหนึ่งของท่านศาสดา) การตั้งชื่อตามสตรีที่สำคัญในประวัติศาสตร์อิสลาม ด้วยเหตุผลที่ชื่อดังกล่าวเป็นภาษาอาหรับแล้ว ยังเป็นชื่อที่ท่านศาสดาและศาสนทูตคัดแล้วว่าเป็นชื่อที่มีความหมาย ดังนั้นการตั้งชื่อของบรรดาบุรุษและสตรีที่สำคัญในประวัติศาสตร์อิสลามจึงเป็นสิ่งที่ดี เป็นการระลึกถึง และยึดเป็นแบบอย่าง

2.4 ค่านิยมเกี่ยวกับความสวยงาม ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาให้ความสำคัญกับความสวยงาม จนมีประโยคที่ว่า “แท้จริงอัลลอฮ์นั้น รักความสวยงาม” ความสวยในที่นี้ไม่ได้หมายถึงความสวยที่เป็นเพียงความสวยที่แสดงออกทางหน้าตาเพียงอย่างเดียว เพราะเราทุกคนไม่สามารถเลือกเกิด แต่รวมถึงความสวยงามที่แสดงออกผ่านพฤติกรรม คำพูด และมารยาท อิสลามให้ความสำคัญกับความสวยของสตรี ที่เป็นความสวยจากทั้งภายในและภายนอก ความสวยงามของสตรีในอิสลามกับศาสนาเป็นเรื่องผูกโยงกัน ชื่อที่พบเช่น อาดา (ความงาม) อามันดา (น่ารัก) ฟาดิน (สวยสง่า) ซากีเยาะห์ (ที่งามบริสุทธิ์)

2.5 ค่านิยมเกี่ยวกับความสุข ความสงบ และความรัก ความสุข และความสงบล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา ชาวมุสลิมเชื่อว่าความสุขเป็นสิ่งที่พระเจ้าทรงกำหนดไว้ และความสุขก็เกิดจากการที่คน ๆ หนึ่งได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนอย่างเคร่งครัด ส่วนความสงบมุสลิมเชื่อว่า การรำลึกถึงพระเจ้าจะช่วยทำให้จิตใจสงบ และความสงบของจิตใจจะนำมาซึ่งความสุข ศาสนาอิสลามส่งเสริมให้ชาวมุสลิมมอบความรักแก่คนรอบข้าง และคนอื่น ๆ แต่ความรักดังกล่าวต้องอยู่ในกรอบของศาสนา และความรักก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุข การตั้งชื่อตามกลุ่มความหมาย ความสุข ความสงบ สะท้อนค่านิยมให้เห็นความปรารถนาที่จะให้บุตรหลานได้รับความสุข และเป็นผู้มอบความสุขให้กับผู้อื่น ชื่อที่พบเช่น อัยมีย (ที่รัก) ฮาบีบะห์ (อันเป็นที่รัก) อามาน (ความสงบสุข) ฮานา (ความสุข)

2.6 ค่านิยมเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ ศาสนาอิสลามมองว่าการเรียนเป็นสิ่งสำคัญมาก ถึงขนาดมีสำนวนเรื่องการแสวงหาความรู้ว่า “จงแสวงหาความรู้ตั้งแต่อยู่ในเปลจนถึงหลุมฝังศพ” ศาสนาอิสลามส่งเสริมให้ชาวมุสลิมเป็นคนที่ขยันหมั่นหาความรู้อยู่เสมอ ไม่ใช่เพียงแต่ความรู้ในด้านศาสนาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความรู้ทางด้านอื่นอีกด้วย มัสลัน (ม.ป.ป.) กล่าวถึงอิสลามกับการศึกษาว่าการศึกษาในอิสลามไม่ใช่แค่การถ่ายทอดเพียงความรู้ หรือประสบการณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นการบ่มเพาะสติปัญญา ร่างกาย และจิตวิญญาณ และการศึกษาจะช่วยผลิตมนุษย์ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ศาสนาอิสลามเองก็ให้ความสำคัญกับการศึกษาสำหรับผู้หญิง โดยสนับสนุนให้ผู้หญิงได้รับการศึกษาให้เท่าเทียมกับผู้ชาย ในสมัยท่านศาสดาทูตสตรีจะได้รับการสนับสนุนให้เรียนอัลกุรอานและ

ชุมชนฮุ้ ตลอดจนเรียนภาษาอาหรับ นอกจากนี้ท่านศาสนทูตยังมอบหมายให้บิดามารดาทุกคน มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่บุตรเกี่ยวกับอิสลาม เพราะว่าเมื่อแต่งงานไปแล้วผู้หญิงจะมีบทบาทสำคัญในการเป็นแม่ของลูก และต้องมีหน้าที่ให้การศึกษาลูก ดังนั้นการแสวงหาความรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับสตรีชาวมุสลิม

2.7 ค่านิยมการใกล้ชิดกับธรรมชาติ ศาสนาอิสลามเองให้ความสำคัญกับธรรมชาติ เนื่องจากเชื่อว่าเป็นสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้นมา อิสลามจะถือว่าทุกสรรพสิ่งที่พระองค์สร้างเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระเจ้าทั้งสิ้น ดังนั้นมนุษย์จึงควรช่วยกันดูแลรักษาธรรมชาติที่พระองค์ได้มอบให้ และไม่ไปทำลายธรรมชาติดังกล่าว การตั้งชื่อกลุ่มความหมายที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติสะท้อนค่านิยมที่คนในพื้นที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติ สัตว์ และทุกสิ่งที่พระเจ้าได้สร้างขึ้นมา และยังสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น กรีดยาง และทำสวน ลักษณะดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นว่าคนในพื้นที่ผูกพันกับธรรมชาติ เมื่อมีความคุ้นเคยกับธรรมชาติ จึงได้นำเอาธรรมชาติมาตั้งชื่อให้กับบุตรหลาน และยังเป็นชื่อที่ความหมายดีและเพราะอีกด้วย ชื่อที่พบ เช่น นดา (น้ำค้าง) ชัยตูน (ผลมะกอก) ซูรียยา (ดาวลูกไก่)

2.8 ค่านิยมเกี่ยวกับความมั่งคั่งและร่ำรวย ความมั่งคั่งและร่ำรวยเป็นหนึ่งในสิ่งที่มนุษย์ปรารถนา ศาสนาอิสลามเปรียบทรัพย์สินสมบัติและเป็นเครื่องประดับแห่งการดำเนินชีวิต ศาสนาอิสลามส่งเสริมให้ชาวมุสลิมแสวงหาทรัพย์สินด้วยวิธีการที่ฮาลาล (เป็นที่อนุญาต) เท่านั้น มีโองการที่กล่าวถึงทรัพย์สิน ดังนี้ “ทรัพย์สินสมบัติและลูกหลาน คือเครื่องประดับแห่งการดำรงชีวิตในโลกนี้” (อัล-กะฮฟู : 46) และใช้ทรัพย์สินที่หามาได้ไปในทางที่ดี การตั้งชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับ ความมั่งคั่งและร่ำรวย เนื่องจากชาวมุสลิมในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี มีฐานะปานกลางค่อนข้างต่ำ จึงสะท้อนให้เห็นว่าปรารถนาที่จะให้บุตรหลานมีความมั่งคั่ง และร่ำรวยตามความหมายของชื่อ สำหรับชาวมุสลิมความรวยและความมั่งคั่งที่พระเจ้ามอบให้ เป็นเหมือนเครื่องทดสอบว่าเราใช้ทรัพย์สินเหล่านี้ไปในทางใด ดังโองการหนึ่งในอัลกุรอาน “แท้จริง ทรัพย์สินสมบัติของพวกเจ้าและลูกหลานของพวกเจ้านั้นเป็นเครื่องทดสอบ และอัลลอฮ์นั้น ณ ที่พระองค์มีรางวัลอันยิ่งใหญ่” (อัตตะฮอบุน : 15) ชื่อที่พบเช่น ดาเรย (ร่ำรวย) อัสมะ (ที่มีค่า) อามิรา (ผู้หญิงรวย) อัลมาส (เพชร)

2.9 ค่านิยมเกี่ยวกับสุขภาพ ความแข็งแรง และกิริยาอาการ ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพที่ดี การมีสุขภาพที่ดี จะส่งผลให้มีสุขภาพจิตที่ดีด้วย ศาสนาจึงสนับสนุนการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา เพราะการมีร่างกายที่แข็งแรง และสุขภาพที่ดี จะช่วยให้ประกอบศาสนกิจนั้นสมบูรณ์ กลุ่มความหมายดังกล่าวสะท้อนค่านิยมผ่านการเลือกชื่อที่มีความหมายเกี่ยวกับสุขภาพมาตั้งให้บุตรหลาน และยังเป็นความปรารถนาของผู้ตั้งชื่อที่ต้องการให้บุตรหลานได้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บส่วนของค่านิยมที่สะท้อนผ่านกิริยาอาการนั้น จะสะท้อนให้เห็นว่าผู้ตั้งชื่อต้องการให้บุตรหลานมีกิริยาอาการหรือมารยาทที่ดี เพื่อที่จะได้เป็นที่รักของพระเจ้าเป็นเจ้าของ และเป็นที่รักของผู้อื่น ชื่อที่พบเช่น อิบติซาม (ยิ้ม) อากีละห์ (ที่แข็งแรงและมั่นคง) อามาลีนา (ที่มีอายุยืน) กามีละห์ (ที่สมบูรณ์)

2.10 ค่านิยมเกี่ยวกับเครือญาติ เชื้อสาย และเพศหญิง ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับเครือญาติ อิสลามส่งเสริมให้เชื่อมสัมพันธ์กับบรรดาญาติพี่น้อง ห้ามตัดขาดกัน เพราะการตัดขาดจากญาติพี่น้องเป็นหนึ่งใน

บาปใหญ่ การตั้งชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับเครือญาติ เชื้อสาย สะท้อนค่านิยมให้เห็นการให้ความสำคัญกับการเชื่อมต่อสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้อง ศาสนาอิสลามได้กำชับเรื่องการเชื่อมสัมพันธ์กับเครือญาติ มีโองการที่พูดถึงการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ ความว่า “และเจ้าจงยำเกรง อัลลอฮฺที่พวกเจ้าต่างขอกันด้วยพระองค์ และพึงรักษาเครือญาติ แท้จริงอัลลอฮฺสอดส่องดูพวกเจ้าอยู่เสมอ” (อันนิสาอ : 1) อัลลอฮฺได้ย้ำเตือนถึงการเกรงกลัวในการตัดความสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง และส่งเสริมให้เชื่อมความสัมพันธ์กับเครือญาติอยู่เสมอ ชื่อที่พบเช่น แมะ (แม่) แมะ (ย่า, ยาย) อานีซะห์ (หญิงสาว) บินตี (ลูกสาว)

2.11 ค่านิยมเกี่ยวกับวัน และเวลา ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับเวลาเพราะเชื่อว่าเวลาเป็นต้นทุนของชีวิต พระเจ้าเป็นผู้สร้างเวลา และเป็นเจ้าของเวลา จึงอยู่เหนือกาลเวลา มุสลิมต้องใช้วันและเวลาในการประกอบศาสนกิจ ดังนั้นมุสลิมจึงให้ความสำคัญกับวันและเวลา การตั้งชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับวันและเวลา สะท้อนให้เห็นค่านิยมที่ให้ความสำคัญผ่านชื่อที่เน้นถึงวันและเวลา และสะท้อนให้เห็นการนำสิ่งที่คุ้นเคยหรือสิ่งใกล้ตัวที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน มาตั้งเป็นชื่อ ชื่อที่พบเช่น ไลลา (ช่วงกลางคืน) ดูฮา (ช่วงยามเช้า) พิตรี (วันตรุษเฉลิมฉลองหลังสิ้นสุดเดือนรอมฎอน)

2.12 ค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อในศาสนาอิสลามผูกกับหลักศรัทธา ซึ่งหลักศรัทธาในศาสนาอิสลามมี 6 ประการ คือ ศรัทธาในพระเจ้า ศรัทธาในมลาอิกะฮ์ ศรัทธาในคัมภีร์ ศรัทธาในศาสนาด้า ศรัทธาในวันพิพากษา ศรัทธาในกฎสุภาวะ หลักศรัทธาดังกล่าวเป็นความเชื่อพื้นฐานของศาสนาอิสลาม การตั้งชื่อผู้หญิงมุสลิมส่วนใหญ่ที่มีกลุ่มความหมายเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา มักตั้งชื่อที่เป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น ชื่อสวรรค์ หรือต้นไม้ที่อยู่ในสวรรค์ เป็นต้น ในขณะที่ผู้ชายมักตั้งชื่อที่มีพระนามของพระเจ้า เช่นชื่อที่ขึ้นด้วย “อับดุล” อย่าง อับดุลลอฮ์ อับดุลรอฮมาน อับดุลฮาเก็ม (ฮัสนีดา, 2561) ชื่อที่พบเช่น พิรดาวส์ (ชื่อสวรรค์ชั้นหนึ่ง) ตัสนิม (น้ำพุแห่งสวรรค์) กลุ่มความที่สะท้อนค่านิยมเรื่องความเชื่อทางศาสนาดังกล่าว สะท้อนว่าชาวมุสลิมในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี มีความเชื่อในเรื่องสวรรค์-นรก จึงนำชื่อที่เกี่ยวข้องหลักศรัทธามาตั้งชื่อให้บุตรหลาน อีกสิ่งสะท้อนคือผู้ตั้งชื่อต้องการให้บุตรหลานประพาศดีเพื่อที่ตายไปจะได้เข้าสวรรค์ชั้นสูงสุด เหมือนตั้งชื่อที่ได้ตั้งไว้

อภิปรายผล

จำนวนพยางค์ที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ พบว่าจำนวนพยางค์ 3 พยางค์ เป็นจำนวนพยางค์ที่นิยมนำมาใช้ในการตั้งชื่อมากที่สุด ในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี และช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี ในขณะที่ช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป ปรากฏการตั้งชื่อที่มีจำนวนพยางค์ 2 พยางค์และจำนวนพยางค์ 1 พยางค์ มากที่สุด จำนวนพยางค์ 1 พยางค์ ปรากฏในช่วงอายุอื่นเป็นจำนวนน้อยมาก ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าการตั้งชื่อในอดีตนั้นมักเน้นในเรื่องของความสะดวกในการเรียกขานระหว่างกันจำนวนพยางค์ที่ใช้ในการตั้งชื่อจึงไม่ได้มีมากนัก แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงทำให้จำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเห็นได้จาก ช่วงอายุระหว่าง 25-35 เริ่มปรากฏการตั้งชื่อที่มีจำนวนพยางค์เพิ่มขึ้น เช่น จำนวนพยางค์ 6 พยางค์ และยิ่งช่วงอายุน้อยลงก็มีการเพิ่มจำนวน

พยางค์ในการตั้งชื่อมากขึ้น เช่น ในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี ปรากฏการตั้งชื่อที่มีจำนวนพยางค์ 7 และ 8 พยางค์ ถึงแม้จะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ก็สะท้อนปรากฏการณ์ในอนาคตได้ว่าผู้คนที่เริ่มที่จะให้ความสำคัญกับการตั้งชื่อที่มีจำนวนมากขึ้น ส่วนหนึ่งที่ทำให้ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นอาจจะเป็นเพราะความทันสมัยของการสื่อสารที่สามารถติดต่อกันได้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้คนสามารถเข้าไปหาชื่อที่เหมาะสมกับลูกของตนเอง มากกว่าการดูแลลักษณะของลูกแล้วนำมาตั้งชื่อเหมือนที่ผ่านมา หรืออาจจะเป็นเพราะความเข้าใจหรือค่านิยมในทางภาษาส่งผลให้การเลือกใช้ภาษาที่จะนำมาใช้ในการตั้งชื่อ เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วย

ภาษาอาหรับเป็นภาษาที่นิยมนำมาใช้ในการตั้งชื่อมากที่สุดในทั้ง 3 ช่วงอายุ ซึ่งเป็นเรื่องปกติของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามที่นิยมใช้ภาษาอาหรับในการตั้งชื่อ เพราะมีความเกี่ยวข้องกับคัมภีร์อัลกุรอาน ทำให้เป็นภาษาที่เหมือนแม่แม่มั้งไม่ได้ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันก็ตาม แต่ที่น่าสนใจคือภาษามลายูถิ่นปัตตานีพบมีการนำมาตั้งชื่อมากที่สุดในช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป แต่ไม่พบในช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี ปรากฏการณ์นี้มีความน่าสนใจตรงที่ว่า ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันในสังคม 3 จังหวัดชายแดนใต้ แต่กลับไม่นิยมนำมาใช้ในการตั้งชื่อของเด็กรุ่นใหม่ คือ 1-15 ปี ซึ่งเหตุผลส่วนหนึ่งที่พบจากการศึกษาคือ ภาษามลายูถิ่นปัตตานีส่วนใหญ่ชาวบ้านไม่สามารถระบุความหมายได้จึงไม่นิยมนำมาตั้งชื่อ อีกอย่างคือความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารที่เปิดโลกทัศน์ให้กับผู้คนในสังคมทำให้คนสามารถค้นหาความหมายและเข้าใจความหมายของถ้อยคำในพระคัมภีร์มากขึ้น แตกต่างจากสมัยก่อนที่เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเพียงผู้รู้ทางศาสนาเป็นหลัก

กลุ่มความหมายที่นิยมนำมาใช้ในการตั้งชื่อทั้ง 3 ช่วงอายุจะเป็นกลุ่มความที่เกี่ยวกับลักษณะและคุณลักษณะต่าง ๆ แต่ช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไปชื่อที่ตั้งจะมีความหมายเกี่ยวข้องกับสตรีที่สำคัญในประวัติศาสตร์มากกว่าในช่วงอายุอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าช่วงอายุดังกล่าวให้ความสำคัญกับสตรีในประวัติศาสตร์ศาสนาอิสลามเป็นอย่างมาก ในขณะที่ช่วงอายุระหว่าง 1-15 ปี ไม่พบกลุ่มความหมายดังกล่าว สิ่งที่พบนี้แสดงให้เห็นแนวโน้มว่าสตรีมุสลิมในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ให้ความสำคัญกับการตั้งชื่อที่มีความหมายที่เป็นสิริมงคลแก่บุตรหลาน และในช่วงอายุ 1-15 ปี ก็มีแนวโน้มที่ตั้งชื่อกลุ่มความหมายที่เป็นนามธรรมเพิ่มขึ้นอีกด้วย

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่ามีชื่อของผู้หญิงมุสลิมในช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไปจำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถระบุความหมายที่แน่ชัดได้นั้น อาจเกิดจากเป็นชื่อที่เรียกขานกันในท้องถิ่นแล้วมีการปรับพยางค์หรือคำให้เรียกขานกันได้ง่าย หรืออาจเกิดจากข้อผิดพลาดในการจดบันทึก เนื่องจากระบบภาษามลายูและภาษาไทยแตกต่างกัน ทั้งด้านระบบเสียงและระบบสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียง บางเสียงไม่สามารถแทนได้ด้วยตัวอักษรไทย การใช้ตัวอักษรไทยแทนเสียงในภาษาภาษามลายูนั้น จึงยังไม่เป็นมาตรฐานค่อนข้างจะมีปัญหาอยู่ไม่น้อย (กามารุดดิน, 2553) การเขียนแทนเสียงภาษามลายูถิ่นด้วยตัวอักษรภาษาไทยจึงปรากฏได้หลายรูป ดังจะเห็นได้ว่าชื่อที่เหมือนกัน อาจมีการสะกดการันต์ที่ต่างกันได้ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าชื่อที่ปรากฏในทะเบียนราษฎรซึ่งเป็นชื่อของหญิงมุสลิมที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป จะเกิดจากความคลาดเคลื่อนในการจดบันทึก จึงไม่สามารถระบุความหมายที่แน่ชัดได้ หากมีการศึกษาเรื่องนี้ในครั้งต่อไปควรเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติม

ค่านิยมที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อโดยส่วนใหญ่จะพบว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนาที่เชื่อมโยงกับคัมภีร์อัลกุรอ่านทำให้ภาษาอาหรับเป็นภาษาที่ได้รับความนิยมการนำมาใช้ในการตั้งชื่อไปด้วย เหตุผลนี้แม้จะดูไม่เป็นไปตามหลักคิดแต่หากเป็นมุสลิมจะมองว่าภาษาอาหรับและคัมภีร์อัลกุรอ่านเป็นต้นกำเนิดของศาสนา การสะท้อนความเป็นมุสลิมผ่านชื่อที่เป็นภาษาอาหรับก็เหมือนเป็นการแสดงความเป็นมุสลิมในอีกรูปแบบหนึ่ง แม้โดยส่วนใหญ่จะใช้ภาษาอาหรับในการตั้งชื่อ แต่ความเป็นชนชาติมลายูก็ยังคงไม่ได้จางหายไปสังเกตได้จากชื่อที่มีการนำภาษามลายูถิ่นมาใช้ แต่ที่น่าสนใจคือไม่ว่าจะเป็นชื่อในลักษณะใดก็ตามชื่อที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยผู้ที่เป็นมุสลิมก็มักจะเชื่อมโยงกับเรื่องของศาสนาอิสลาม

เอกสารอ้างอิง

- กามารุดดี อิสสายะ. (2553). การใช้ระบบเขียนอักษรยาวีในภาษามลายูปัตตานี : ความท้าทายต่อสังคมมลายูในภาวะวิกฤติทางภาษา. *คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 6(1 มกราคม – มิถุนายน). 99-436.
- ชุตินา บัญอยู่. (2549). *วิเคราะห์โครงสร้างภาษาและกลวิธีการตั้งชื่อภาพยนตร์ไทยในช่วง 2 ทศวรรษ (พ.ศ.2526-พ.ศ.2545)*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- ณัฐพล สอนจรรยา. (2554). *การตั้งชื่อของชาวอาหรับ. สารานุกรมเกี่ยวกับโลกมุสลิม*. ค้นจาก : http://sameaf.mfa.go.th/th/muslim_world/detail.php?ID=2635.
- มัสลัน มาหะมะ. (ม.ป.ป). *อิสลามกับระบบการศึกษา. The Islamic Foundation*. ค้นจาก : <http://www.islammore.com/view/957>.
- วาริต เจริญราษฎร์. (2554). *การศึกษาการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิมชุมชนมัสยิดต้นสน เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรัช ศิริวัฒนะนาวิน. (2544). *การศึกษาการตั้งชื่อของคนไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (ม.ป.ป). *สตรีมุสลิมในอุดมคติ*. The Islamic Foundation. ค้นจาก : <http://www.islammore.com/view/3665>.
- ฮัสนินดา สมานูน. (2561). *ค่านิยมและความหมายในการตั้งชื่อของชาวไทยเชื้อสายมลายูในอำเภอเมืองนราธิวาส*. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*. 14(105-143).

กลยุทธ์การตลาดเพื่อพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม Marketing Strategies for Development of Cultural Tourism Market in Nakhon Pathom Province

เบญจวรรณ บวรกุลภา, วรรณรัตน์ วัฒนานิมิตกุล, ธิติ ศิริประสงค์และวิบูลย์ ชินบุรพา

มหาวิทยาลัยสยาม

Siam University, Thailand.

Email: bbowonkulpa@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อศึกษากลยุทธ์การตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม กรณีศึกษาพื้นที่ตลาดน้ำดอนหวายและวัดไร่ขิงและพฤติกรรมเพื่อเสนอแนะการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม สรุปรายข้อมูลโดยใช้เครื่องมือคือ แบบสอบถามกลยุทธ์การตลาด 7 P's จำนวน 400 ชุด เก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำดอนหวายและวัดไร่ขิง สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าสถิติมัชฌิมเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปว่า

ผู้ที่มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ยระหว่าง 25-35 ปี มีอาชีพของ ธุรกิจส่วนตัว มีระดับการศึกษาปริญญาตรี รายได้ต่อเดือนโดยเฉลี่ย 10,000-20,000 บาท โดยพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากที่สุดคือ ตลาดน้ำดอนหวาย และส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวกับครอบครัว และเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนคือซื้อส้มโอ และผลิตภัณฑ์ประเภทอาหารโดยให้เหตุผลคือมีความหลากหลาย เลือกซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเพราะมีความเป็นเอกลักษณ์ กลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากที่สุดคือ กลยุทธ์ด้านกายภาพค่าเฉลี่ย 4.04 ด้านบุคลากรค่าเฉลี่ย 3.95 ด้านผลิตภัณฑ์ที่กำหนดในแหล่งท่องเที่ยว 3.93 ด้านราคาค่าเฉลี่ย 3.89 ด้านช่องทางการจำหน่ายค่าเฉลี่ย 3.83 ด้านส่งเสริมการตลาดค่าเฉลี่ย 3.81 และด้านบริการค่าเฉลี่ย 3.67 ตามลำดับ ข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรส่งเสริมและอนุรักษ์ด้านความเป็นอยู่ในวิถีชีวิตชุมชนและบรรยากาศในท้องถิ่น ควรมีการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และประเพณีกรรมที่เก่าแก่เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดีต่อไป

คำสำคัญ : กลยุทธ์การตลาด, การพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research were to study marketing strategies affecting cultural tourism in Nakhon Pathom province -- a case study of Don Wai floating market and Rai Khing temple, to

identify its cultural tourism behavior, and to suggest the Development of Cultural Tourism Market in Nakhon Pathom province. Data were collected via questionnaires from 400 tourists in the area of Don Wai floating market and Rai Khing temple. The samples of this study were selected by using random sampling. Descriptive statistics used in this research were percentage, arithmetic mean and standard deviation

The research findings were as follows : Most of the tourists for cultural tourism were female. The average age was between 25-35 years. Most of them had their own personal business, with educational background at bachelor's degree level, and earned average monthly income about 10,000-20,000 baht. In term of cultural tourism behavior of Nakhon Pathom province, it was found that Don Wai Floating Market was tourist destination for most of them. Mostly they traveled with their families, and did some shopping. They shopped for community products, such as local fruit like pomeloes, traditional food, and handicraft reflecting local wisdom. Diverse and variety of the selections were the tourists' top reason for purchasing there. The tourists shopped for craft products because of the products' uniqueness. The findings revealed that cultural tourism marketing strategies affecting cultural tourism in Nakhon Pathom province were physical aspect, at the average of 4.04; personnel aspect, 3.95; product sold, 3.93; average price, 3.89; distribution channel, 3.83; marketing promotion, 3.81; and service, 3.67. The recommendations for development of cultural tourism market suggested that the tourist destinations of this kind deserved to reflect community's way of life and local atmosphere Cultural preservation, be perceived as sacred places, and its ancient sculptures were outstanding features of Nakhon Pathom province to be promoted.

Keywords: Marketing Strategies; Development of Cultural Tourism Market

บทนำ

การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญ การเติบโตของการท่องเที่ยวนับเป็นครึ่งหนึ่งของอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจไทย (พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย, 2561) ปัจจุบันการท่องเที่ยวไทยทำรายได้มากกว่าสามล้านล้านบาท เป็นรายได้จากการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศประมาณหนึ่งล้านล้านบาท

ประเทศจึงมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการยกระดับดัชนีศักยภาพการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวให้
ตอบรับกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ซึ่งการท่องเที่ยวอยู่ใน
ยุทธศาสตร์ที่ 3 เศรษฐกิจเข้มแข็งและแข่งขันได้ วางเป้าหมายการขับเคลื่อนรายได้การท่องเที่ยวในปี 2564 ไว้ที่
ประมาณ 4 ล้านล้านบาท (ยุทธศาสตร์ สุธสร 2561: ออนไลน์) นอกจากนี้ปัจจุบันหลายประเทศในโลกได้ให้
ความสำคัญในการนำเอาวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อนำรายได้เข้าสู่
ประเทศของตน และเพื่อสร้างความแตกต่างที่โดดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากหลายประเทศทั่วโลก การ
นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายจึงสร้างความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่สืบทอด
ต่อเนื่องกันมายาวนาน สอดคล้องกับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ทำให้การท่องเที่ยวกลายเป็น
หนึ่งในอุตสาหกรรมที่นำรายได้หลักแก่ประเทศไทย และนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ประเทศไทยได้เปรียบในหลาย
ประเทศ และได้รับการยอมรับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่ตอบสนอง
ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการความรู้และประสบการณ์อันทรงคุณค่า ที่เกี่ยวข้องกับมรดกประเพณีและ
วัฒนธรรม ทำให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และ
วัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับ
วัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ
ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพ
ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในยุคสมัยต่าง ๆ (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว 2556: ออนไลน์)

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยว ซึ่งจากสถิติที่ผ่านมาพบว่าสถิติจำนวน
นักท่องเที่ยวและผู้เยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาเที่ยวในจังหวัดนครปฐม จำนวน 3,557,491 คน
(กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) โดยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวและผู้เยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาว
ต่างประเทศ ประมาณ 636.94 ล้านบาท โดยนักท่องเที่ยวคนไทย จะมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคน 1,161.39 บาท ส่วน
นักท่องเที่ยวต่างชาติ จะมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคน 1,397.42 บาท ซึ่งเพิ่มมากขึ้นทุกปี อีกทั้งเป็นจังหวัดที่มีแหล่ง
ท่องเที่ยวมากมายและไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร เช่น องค์พระปฐมเจดีย์ ตลาดน้ำต่าง ๆ รวมทั้งแหล่งวัฒนธรรม
ชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ นอกจากนี้พบว่านครปฐมยังมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสตร์ใน
ด้านธรรมชาติที่มีภูมิทัศน์และบรรยากาศที่สงบและร่มรื่น เหมาะสำหรับการพักผ่อนทางกายและทางใจ ส่วน
ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นวัดที่มีพระพุทธรูปที่สำคัญและมีพุทธศิลป์แต่ละสมัย เช่น วัดพระปฐมเจดีย์ราช
วรมหาวิหาร พบว่า เป็นพระอารามหลวงชนิดราชวรมหาวิหารชั้นเอกพิเศษ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทาง
พระพุทธศาสนา ถือเป็นวัดแห่งแรกที่พระธรรมทูตของพระเจ้าอโศกมหาราช นำพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ยัง
เขตสุวรรณภูมิ (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2552) วัดพระประโทณเจดีย์วรวิหาร พบว่าเป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างใน
สมัยทวารวดีร่วมสมัยกับวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร (ธีระศักดิ์ไพโรจน์สถาพร, 2541) เป็นสถานที่เรียนรู้
ประวัติศาสตร์ศิลปะในสมัยทวารวดี บนยอดพระประโทณเจดีย์ได้สร้างบันไดเพื่อขึ้นไปสักการะพระเขี้ยวแก้วของ
พระพุทธเจ้า และมีพระพุทธรูปที่เก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์คู่กับองค์พระประโทณคือองค์หลวงพ่อดโต ออกจากตัวเมือง

จังหวัดนครปฐม พื้นที่ใกล้กรุงเทพมหานครยังมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่นักท่องเที่ยวหลงใหลไปท่องเที่ยวในวันหยุดสามารถเดินทางไปกลับได้สะดวก เช่น วัดไร่ขิง สถานที่กราบสักการะหลวงพ่อดโต ซึ่งสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ริมแม่น้ำนครชัยศรีหรือแม่น้ำท่าจีน มีเรื่องเล่าของหลวงพ่อดโตที่ประดิษฐานเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของกลุ่มแม่น้ำท่าจีน และเป็นตำนานพระพุทธรูปลอยน้ำเช่นเดียวกับหลวงพ่อดโตจังหวัดฉะเชิงเทรา (วงศ์ระวิทย์และพะยอม, 2558) และสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ อีกหลายแห่งในการมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม เช่น พุทธมณฑล วัดอรุณญิการามเป็นวัดที่ตั้งอยู่ริมคลองธรรมชาติ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวแนววิถีชีวิตชุมชนชาวบ้านที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง เช่น ตลาดน้ำดอนหวาย ตลาดน้ำลำพญา เป็นต้น

อย่างไรก็ดี จากการศึกษางานวิจัยลักษณะสำคัญของการดำเนินงานด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรูปแบบการตลาดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมชุมชนบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม(มนรัตน์ ใจเอื้อและคณะ, 2559) โดยปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมประกอบด้วย 1. นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2. ส่วนประสมทางการตลาด 7 Ps ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการตลาด การส่งเสริมการตลาด ลักษณะทางกายภาพ กระบวนการให้บริการและบุคลากร ปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่รูปแบบการตลาดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนบางหลวง ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเพิ่มรายได้ทั้งในระดับประเทศและชุมชนทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังสามารถเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม จากการศึกษาหลายแหล่งเพื่อการเรียนรู้ทั้งศิลปวัฒนธรรม พุทธสถานวิถีชีวิตชาวบ้านในชุมชนกลุ่มแม่น้ำท่าจีนซึ่งมีมาแต่อดีต นอกจากนี้จากการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม (นรินทร์ สังข์รักษา, 2553) ยังพบว่าส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเดินทางมาใช้เวลา 1 วันคิดเป็นร้อยละ 67.50 และเป็นการท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับร้อยละ 84 เพื่อให้เกิดการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชนการสร้างรายได้ที่ดีในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษากลยุทธ์การตลาดเพื่อการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม โดยเลือกศึกษากลยุทธ์การตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ใกล้กับตัวเมืองกรุงเทพมหานคร คัดเลือกพื้นที่พุทธสถานที่มีชื่อเสียงวัดไร่ขิง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำดอนหวายซึ่งปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจำนวนมากโดยเฉพาะวันหยุด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมที่ดีต่อไป

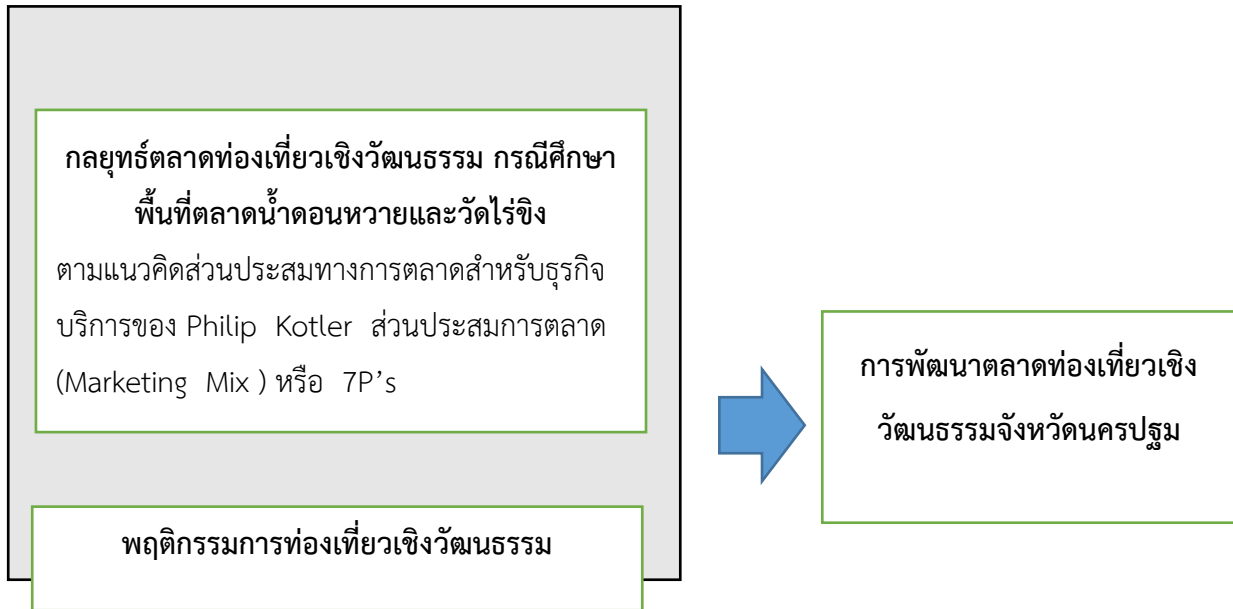
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม กรณีศึกษาพื้นที่ตลาดน้ำดอนหวายและวัดไร่ขิง
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม

3. เพื่อเสนอแนะการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คือ นักท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม โดยสุตรอย่างง่ายของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 คำนวณประชากรจากนักท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม ปี พ.ศ 2560 จำนวน 3,557,491 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ใช้การสุ่มโควตาจำนวนเท่ากันในพื้นที่คัดเลือกบริเวณตลาดน้ำดอนหวาย และวัดไร่ขิง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของนักท่องเที่ยวมีลักษณะคำถามให้เลือกตอบ (Multiple Choice Question)

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม(Multiple Choice Question)

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา(Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) ด้านบุคคล (People) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) และ ด้านกระบวนการ (Process มีการลักษณะการวัดประมาณค่า (Rating Scale) กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม โดยมีระดับความสำคัญ 5 ระดับดังนี้

ระดับที่ 5 หมายถึง มีความสำคัญระดับมากที่สุด

ระดับที่ 4 หมายถึง มีความสำคัญระดับมาก

ระดับที่ 3 หมายถึงมีความสำคัญระดับปานกลาง

ระดับที่ 2 หมายถึง มีความสำคัญน้อย

ระดับที่ 1 หมายถึงมีความสำคัญในระดับน้อยที่สุด

โดยมีช่วงของค่าเฉลี่ยระดับการประเมินเพื่อแปลผลดังนี้

4.21 – 5.00 มากที่สุด

3.41 – 4.20 มาก

2.61– 3.40 ปานกลาง

1.81 – 2.60 น้อย

1.00 – 1.80 น้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือคือแบบสอบถามไปทำการทดสอบ (Pre-test) ก่อนลงภาคสนามจริงจำนวน 25 ชุด โดยได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา Cronbach's Alpha ได้เท่ากับ 0.89

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้รวบรวมนักท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 400 ราย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้วิธีนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยว ในบริเวณ ตลาดดอนหวาย จำนวน 200 ชุด วัดไร่ขิงจำนวน 200 ชุดจังหวัดนครปฐมเก็บรวบรวมข้อมูลในวันเสาร์ – อาทิตย์ระหว่างเดือน 30 พฤศจิกายน พ.ศ 2560- 15 มกราคม พ.ศ 2561

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิจัยเป็นการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

1. ลักษณะของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ตลาดน้ำดอนหวายและวัดไร่ขิง พบว่าลักษณะของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นนักท่องเที่ยวเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 66.8 และชายคิดเป็นร้อยละ 33.3 อายุระหว่าง 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.5 รองลงมาคือ 36-45 ปี ร้อยละ 25.5 และน้อยกว่า 25 ปีคิดเป็นร้อยละ 20.3 โดยมีมากกว่า 45 ปีมีจำนวนร้อยละ 16.8 ตามลำดับ อาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 29.3 รองลงมาคือพนักงานเอกชนคิดเป็นร้อยละ 25 และนักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 23.3 ตามลำดับ ระดับการศึกษาปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 45 รองลงมาอนุปริญญาหรือปวส.ร้อยละ 19.8 โดยมีรายได้ต่อเดือนโดยเฉลี่ย 10,000-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.3 และไม่เกิน 10,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 27 และ 20,001-30,000 และมากกว่า 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 18 และ 17.8 ตามลำดับ

2. พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐมมากที่สุดคือ ตลาดน้ำดอนหวาย คิดเป็นร้อยละ 55.0 รองลงมาคือไหว้พระวัดไร่ขิงคิดเป็นร้อยละ 23.5 และไหว้พระองค์ปฐมเจดีย์ร้อยละ 18.3 ตามลำดับ และส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 72.3 รองลงมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับเพื่อนคิดเป็นร้อยละ 16.3 มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนส่วนใหญ่เลือกซื้อส้มโอ คิดเป็นร้อยละ 32.5 และรองลงมาเป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาเช่น ประเภทจักรสาร ร้อยละ 26.9 และยาสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 12.7 ตามลำดับ เลือกซื้อภูมิปัญญาประเภทอาหารเพราะผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายคิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาอ้อย คิดเป็นร้อยละ 29.8 และมีความเป็นเอกลักษณ์และภูมิปัญญาไทย คิดเป็นร้อยละ 22.2 ตามลำดับ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ด้วยเหตุผลคือ มีความเป็นเอกลักษณ์คิดเป็นร้อยละ 26 รองลงมาคือ คุณภาพดีและสวยงามคิดเป็นร้อยละ 25.6 และ 25.1 ตามลำดับ และมีความประณีตและเป็นผลิตภัณฑ์ที่เด่นในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละเท่ากันคือ 10.6

3. ผลการวิจัย กลยุทธ์การตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม กรณีศึกษาพื้นที่ตลาดน้ำดอนหวายและวัดไร่ขิง ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความสำคัญของกลยุทธ์การตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ตลาดน้ำดอนหวายและวัดไร่ขิงจังหวัดนครปฐม

กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล ระดับ ความเห็น
1. ผลิตภัณฑ์ (Product)			
1.1 มีผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความหลากหลาย	4.08	0.626	มาก
1.2 ผลิตภัณฑ์ประเภทอาหารมีรสชาติดี(เปิดพะโล้)	4.04	0.650	มาก
1.3 ผลิตภัณฑ์ประเภทของหวาน(ขนมตาล ตะโก้)	3.90	0.659	มาก
1.4 ผลิตภัณฑ์ประเภทผัก ผลไม้ มีความสด	4.00	0.690	มาก
1.5 ผลิตภัณฑ์ประเภทจักรสาน มีความสวยงาม (กระเป๋าตะกร้า)	3.81	0.798	มาก
1.6 ผลิตภัณฑ์ประเภท ยาสมุนไพร (ยาหม่อง)	3.79	0.815	มาก
2. ด้านราคา			
2.1 ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญามีการกำหนดราคาที่เหมาะสม	3.87	0.794	มาก
2.2 ผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร มีการตั้งราคาเหมาะสม ทั้งรสชาติและปริมาณ เช่น เปิดพะโล้ น้ำพริก เป็นต้น	3.95	0.738	มาก
2.4 ผลิตภัณฑ์ประเภทขนมหวานมีการตั้งราคาความเหมาะสม กับ รสชาติและปริมาณ	3.80	0.724	มาก
2.5 สรรพคุณของผลิตภัณฑ์ประเภท ยาสมุนไพร เหมาะสมกับราคา	3.89	0.760	มาก
3. การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในพื้นที่			
3.1 แบ่งโซนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตลาดน้ำดอนหวายเหมาะสม	4.03	0.844	มาก

3.2 แบ่งโซนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของวัดไร่ขิงมีความเหมาะสม	3.81	0.757	มาก
3.3 ความสะดวกในการเดินเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำดอนหวาย	3.77	0.865	มาก
3.4 ความสะดวกในการเดินเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยววัดไร่ขิง	3.71	0.988	มาก
4. การส่งเสริมการตลาด			
4.1 การจัดโปรโมชั่น เช่น การซื้อผลิตภัณฑ์จำนวนมากเพื่อขอลดราคา เช่น 3 แกรม 1	3.66	0.988	มาก
4.2 คนขายหน้าร้านมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส	3.95	0.747	มาก
4.3 ป้ายโฆษณา ชื่อร้านต่าง ๆ มีความชัดเจน	3.83	0.718	มาก
4.4 มีข้อมูลข่าวสารแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสื่อประชาสัมพันธ์เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต นิตยสารท่องเที่ยว	3.80	0.820	มาก
5. บุคลากร			
5.1 พ่อค้ามีความรู้ แนะนำสินค้าในการขายสินค้า	4.01	0.664	มาก
5.2 ผู้ขายใช้วาจาสุภาพ เอื้อเฟื้อและขายแบบชาวในชุมชน	4.04	0.742	มาก
5.3 พนักงาน/คนในชุมชนให้บริการในบริเวณวัดไร่ขิง มีวาจา กิริยาสุภาพ	3.95	0.734	มาก
กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล ระดับ ความเห็น
5.4 พนักงาน/คนในชุมชน ในตลาดน้ำดอนหวาย มีวาจา กิริยาสุภาพ	3.83	0.803	มาก
6.ด้านบริการ			

6.1 ระบบรักษาความปลอดภัยของตลาดน้ำดอนหวาย	3.64	0.861	มาก
6.2 การรักษาความสะอาดของตลาดน้ำดอนหวาย	3.63	0.917	มาก
6.3 ระบบระเบียบในการจอดรถของตลาดน้ำดอนหวาย	3.64	0.943	มาก
6.4 ระบบรักษาความปลอดภัยของพื้นที่วัดไร่ขิง	3.73	0.849	มาก
6.5 การรักษาความสะอาดของพื้นที่วัดไร่ขิง	3.70	0.898	มาก
6.6 ระบบระเบียบในการจอดรถของพื้นที่วัดไร่ขิง	3.68	0.930	มาก
7. ลักษณะทางกายภาพ			
7.1 วิถีชีวิตและบรรยากาศภายในตลาดน้ำดอนหวายมีความน่าสนใจ	4.07	0.697	มาก
7.2 การสืบสานวัฒนธรรมของชาวตลาดน้ำดอนหวาย เช่นการค้าขายในตลาด แบบ รุ่งสุร่น	4.03	0.678	มาก
7.3 วิถีชีวิตและบรรยากาศภายในของพื้นที่ วัดไร่ขิง มีความน่าสนใจ	3.92	0.760	มาก
7.4 พุทธสถานของวัดไร่ขิง พระหลวงพ่อดำวัดไร่ขิง สถานที่ศักดิ์สิทธิ์และปฏิมากรรม	4.15	0.633	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มการตลาดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม มีค่าเฉลี่ยรวมแต่ละด้าน พบว่า 1) ด้านผลิตภัณฑ์จำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.93 โดยให้ความเห็นในระดับมาก และเรียงลำดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ด้านผลิตภัณฑ์จำหน่ายมีความหลากหลาย รสชาติดี และมีผลิตภัณฑ์ประเภทผัก ผลไม้สด มีค่าเฉลี่ย ในระดับ 4.08, 4.04 และ 4.0 ตามลำดับ 2) ด้านราคา ค่าเฉลี่ยรวมเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 พบว่ามากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ผลิตภัณฑ์ประเภทผักผลไม้ อาหาร และยาสมุนไพร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98, 3.95 และ 3.89 ตามลำดับ 3) ด้านช่องทางจำหน่าย หรือสถานที่จำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยวพบว่ามีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.83 โดย 3 ลำดับแรกคือ การแบ่งโซนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตลาดน้ำดอนหวาย การแบ่งโซนจำหน่ายผลิตภัณฑ์วัดไร่ขิง และ ความสะดวกในการเดินเข้าตลาดน้ำดอนหวาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03, 3.81 และ 3.77 ตามลำดับ 4) ด้านการส่งเสริมการตลาดค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.81 มากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ คนขายหน้าร้าน มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีป้ายโฆษณาหน้าร้านชัดเจน และ มีการแจ้งข่าวสารประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95, 3.83 และ 3.80 ตามลำดับ 5) ด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.95 มากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ คนขายพ่อค้า ใช้วาจาสุภาพ ให้ข้อมูลความรู้ในการขาย และพนักงานคนในชุมชนมีวาจาสุภาพ มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 4.04, 4.01 และ 3.95 ตามลำดับ 6) ด้านบริการค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.67 มากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ การรักษาความปลอดภัยพื้นที่วัดไร่ขิง ความสะอาดพื้นที่วัดไร่ขิง และการจัดระเบียบที่จอดรถวัดไร่ขิง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73, 3.70 และ 3.68 ตามลำดับ 7) ด้านกายภาพค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.04 มากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ การสืบสานวัฒนธรรมและศิลปะวัดไร่ขิง วิถีชีวิตบรรยากาศในตลาดน้ำดอนหวาย และ การสืบสานวัฒนธรรมชาวตลาดน้ำดอนหวาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15, 4.07 และ 4.03 ตามลำดับ

อภิปรายผล

ลักษณะของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ยระหว่าง 25-35 ปี อาชีพธุรกิจส่วนตัว การศึกษาปริญญาตรี รายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 10,000-20,000 บาท สอดคล้องกับงานวิจัยพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย : กรณีศึกษาตลาดน้ำคลองผดุงกรุงเกษม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (ศุภัตรา ฮวบเจริญ ,2560) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุ 21-30 ปีสถานภาพโสด การศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้10,001-20,000 บาทต่อเดือน และสอดคล้องกับงานวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวาจังหวัดสมุทรสงคราม (กอบกาญจน์ เจริญทอง ,2556)พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20-29 ปีการศึกษาในระดับปริญญาตรี และสอดคล้องกับงานวิจัยพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของนักท่องเที่ยววัด ในจังหวัดน่าน (ธนิต บุตรทิพย์สกุล, 2558) พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุ 21-40 ปี มีสถานภาพโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรี

พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับครอบครัว และเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนคือซื้อส้มโอ และเลือกซื้อภูมิปัญญาประเภทอาหารโดยเหตุผลคือ ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย เลือกซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรม เพราะมีความเป็นเอกลักษณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยศึกษากรณีตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (วรรณมน จันทิษฐ์, 2552) พบว่านักท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ โดยเดินทางมา 4-5 คน ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับครอบครัว และสอดคล้องกับงานวิจัยการวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวตลาดน้ำดอนหวายจังหวัดนครปฐม (ชลธิชา แสงประดับ, 2556) พบว่า ผลการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาที่ตลาดน้ำดอนหวาย ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนและท่องเที่ยว นิยมเดินทางมาพร้อมกับครอบครัวและญาติ กิจกรรมที่น่าสนใจในการท่องเที่ยวคือการมาซื้อของฝากและของที่ระลึก และงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของนักท่องเที่ยววัดในจังหวัดน่าน (ธนิต บุตรทิพย์สกุล, 2558). พบว่า นักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพื่อชมสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม สักการะหรือขอพรตามความเชื่อเช่า/ซื้อเครื่องรางของขลังประเภทส่งเสริมให้รวย

กลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม มีค่าเฉลี่ยรวมแต่ละด้านในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากที่สุด คือ ด้านกายภาพค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ด้านบุคลากร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ด้าน

ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยวเท่ากับ 3.93 ด้านราคาเฉลี่ย 3.89 ด้านช่องทางการจำหน่ายค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ด้านส่งเสริมการตลาดค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 และด้านบริการค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ตามลำดับ โดยด้านกายภาพหรือปะติมากรรม สภาพวิถีชีวิตชุมชนมากที่สุด สอดคล้องงานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาบ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ อำเภอตอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ (กฤษดา ชุ่ยอภัย, 2552) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษาบ้านลวงเหนือ อำเภอตอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความเห็นว่า ปัจจัยทางการตลาดการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต และสอดคล้องกับงานวิจัยพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยศึกษากรณีตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (วรชมนัน จันทิษฐ์, 2552) พบว่านักท่องเที่ยวพึงพอใจตลาดน้ำอัมพวาโดยรวมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย : กรณีศึกษาตลาดน้ำคลองผดุงกรุงเกษม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (ศุภัตรา ฮวบเจริญ, 2560) พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) อยู่ในระดับมาก ในด้านของผลิตภัณฑ์คือ สินค้าที่มีความหลากหลาย และสอดคล้องกับงานวิจัยการวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม (ชลธิชา แสงประดับ, 2556) พบว่ามีความพึงพอใจแต่ละด้านตามลำดับคือ ด้านสถานที่ นักท่องเที่ยวพอใจในความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ด้านอรรถาธิบายของคนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวพอใจในความอรรถาธิบายของพ่อค้าและแม่ค้า ด้านสินค้าและบริการ นักท่องเที่ยวพอใจในอาหารและเครื่องดื่ม ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน นักท่องเที่ยวพอใจในสถานที่ท่องเที่ยวมีความปลอดภัย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยวพอใจในสาธารณูปโภคพื้นฐาน และด้านข่าวสารการท่องเที่ยวเกิดจากการบอกต่อของญาติและเพื่อนตามลำดับ นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมการท่องเที่ยวและความต้องการในการพัฒนาตลาดน้ำริมน้ำวัดดอนหวายของนักท่องเที่ยวชาวไทย (รุ่งธรรม คุ้มกระติก, 2554) พบว่า ความต้องการพัฒนาตลาดน้ำดอนหวายแบ่งเป็นรายด้านพบว่า ด้านลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะการจัดการและการบริการของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสังคมและศิลปวัฒนธรรม ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ พัฒนาอาชีพ สินค้าและบริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยพฤติกรรมการใช้บริการและการรับรู้กระบวนการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและข้อเสนอแนะบางประการในงานวิจัยด้านท่องเที่ยววัฒนธรรม (สุมาลี นันทศิริพล, 2560) พบว่า เลือกลงท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีวิถีชีวิต ด้านกระบวนการบริการของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า คนในท้องถิ่นมีอรรถาธิบายไม่ตรีจิตดี นักท่องเที่ยวรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาท้องถิ่น และจะบอกต่อคนอื่นๆ ให้มาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อมูลข่าวสารที่ได้รับก่อนมาเที่ยวตรงตามจริง โดยมีข้อเสนอแนะในการจัดการบริการของแหล่งท่องเที่ยวควรจัดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว การเลือกแหล่งท่องเที่ยว การตัดสินใจซื้อ การประเมินความคุ้มค่า นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงกระบวนการบริการด้านบุคคล ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ การกระตุ้นความคิด และการให้ข้อมูลข่าวสาร

นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในงานวิจัยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง (สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา, 2552) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางกรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนสามารถเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้ จะทำให้ชุมชนหรือประชาชนอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้เพราะมีความเห็นว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมไว้จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งวัฒนธรรมงานประเพณี เทศกาลภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน วิธีชีวิตกลยุทธ์ตลาดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ ด้านบุคลากร พ่อค้าหรือ ผู้ขาย ใช้งานที่สุภาพ มีความเอื้อเฟื้อและขายแบบชาวในชุมชน โดยสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา(2548) ตระหนักถึงการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สร้างจิตสำนึกในแง่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นจนถึงขอบข่ายกว้างขวางออกไป สร้างให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว สร้างให้เกิดกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามหากชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นยอมรับ นอกจากนี้งานวิจัยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง (สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา ,2552) ยังมีข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาเพื่อพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามประเด็นการศึกษา ควรให้ความสำคัญในการอนุรักษ์และการรักษาวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นตลอดถึงศิลปวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งนี้

1. จากผลการวิจัย นักท่องเที่ยวคือเพศหญิง ระดับรายได้ปานกลางและส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นครอบครัว จึงควรจัดผลิตภัณฑ์ชุมชนและการจัดกิจกรรมร่วมในลักษณะครอบครัว รวมทั้งพื้นที่พักผ่อน เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว การเสนอซื้อผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ควรสะท้อนผลิตภัณฑ์ชุมชนตามวิถีหรืออาชีพการเกษตรในพื้นที่ในจังหวัดนครปฐมเพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว หากมีกิจกรรมการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเป็นการสร้างกิจกรรมที่ดี ดังนั้นหากนำผลิตภัณฑ์ชุมชนออกมาจำหน่ายและนำเสนอเรื่องราวสื่อสารสะท้อนวิถีชีวิตในแหล่งท่องเที่ยวด้วยจะทำให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมเรียนรู้ในกิจกรรม ทั้งนี้บุคลากรในแหล่งท่องเที่ยวต้องมีความพร้อมและได้รับการอบรมทั้งแม่ค้าและคนในชุมชนเพื่อนำเสนอเรื่องราวดั้งเดิมของชุมชนที่โดดเด่นเป็นที่จดจำ
2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการพัฒนาตลาด ควรพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 ด้านได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการตลาด การส่งเสริมการตลาด ลักษณะทางกายภาพ กระบวนการให้บริการและบุคลากร โดยเฉพาะมากที่สุดคือด้านกายภาพหรือ สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม

วิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งนี้จังหวัดนครปฐมมีเอกลักษณ์และมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในด้านศิลปวัฒนธรรมหลายแหล่ง อีกทั้งการเดินทางสะดวกสำหรับคนกรุงเทพมหานคร หากชุมชนมีส่วนช่วยกันจัดการ จะทำให้เกิดรายได้และเกิดการพัฒนาที่ดีสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัด นอกจากนี้จะเป็นการส่งเสริมรายได้จากการท่องเที่ยวหลายทาง และส่งเสริมอาชีพดั้งเดิมในชุมชน เช่น การผลิตสินค้าเกษตรผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของที่ระลึก จึงควรส่งเสริมอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดรายได้ เพื่อจัดจำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยวในการสร้างรายได้ที่ต่อเนื่อง นอกจากนี้สิ่งสำคัญในการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือคนในชุมชนและพ่อค้าแม่ค้าต้องให้การต้อนรับและเอื้อเฟื้อแก่นักท่องเที่ยวอย่างเป็นมิตร ทั้งนี้เสน่ห์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือคนในชุมชน ซึ่งจะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาเยือนอีกครั้ง นอกจากนี้ยังทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงวิถีชีวิตชุมชนเพื่อเรียนรู้ในการมาท่องเที่ยว การพัฒนาด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว และการใช้สื่อในชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และผลิตภัณฑ์ในชุมชน นอกจากนี้การเสนอราคา ผลิตภัณฑ์และบริการสำหรับนักท่องเที่ยวควรอยู่ในระดับเหมาะสม และการจัดสถานที่เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวควรเป็นไปโดยยึดสภาพแวดล้อมในชุมชนเดิม ความสะอาด สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำสะอาดและเพียงพอ รวมทั้งการรักษาความปลอดภัยที่ดีแก่นักท่องเที่ยว โดยชุมชนต้องมีส่วนร่วมช่วยกันดูแลจัดการร่วมกัน

4. แหล่งท่องเที่ยวพุทธสถานและศิลปะ ประติมากรรม และประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนควรมีกิจกรรมหรือการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนในการช่วยกันอนุรักษ์ เพื่อให้คงสภาพเดิมซึ่งจะเป็นสิ่งดึงดูดและเสน่ห์ในการมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดีต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครปฐมเพิ่มในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อให้ครอบคลุม ในการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม
2. ควรใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์ชุมชนต่อการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับผู้เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น คนในชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการเข้ามามีส่วนพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). สถิตินักท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2560,
จาก <http://tourism-dan1.blogspot.com/>
https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=414&filename=index

- กฤษฎดา ชูย์อาภัย. (2552). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาบ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กอบกาญจน์ เจริญทอง.(2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสยาม.
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (22 มิถุนายน 2556). *แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2562, จาก <http://tourism-dan1.blogspot.com/>
- ธนิต บุตรทิพย์สกุล (2558). *พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของนักท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระศักดิ์ ไพโรจน์สถาพร. (2541). *ประวัติวัดพระประโทนเจดีย์วรวิหาร องค์พระประโทนเจดีย์ จุลประโทนเจดีย์ที่ระลึกเนื่องในงานพิธีพุทธาภิเษกพระพุทธอิริยธรรม*. กาญจนบุรี: สหાયการพิมพ์
- มนรัตน์ ใจเอื้อและคณะ. (2559). *รูปแบบการตลาดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม : ชุมชนบางหลวง ตำบลบางเลน จังหวัดนครปฐม*. วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี. 12(3): 12-24
- วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์และพยอม ธรรมบุตร. (2558). *ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม*. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์. ปีที่ 5 (ฉบับที่2), 151- 164.
- วรรณมน จันทดิษฐ์. (2552). *พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยศึกษากรณีตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย. (2561). *การท่องเที่ยวกับเศรษฐกิจไทย*. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <https://www.the101.world/tourism-and-thai-economy/>. 10 กันยายน 2561.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). *การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (2552). *สรรพสาระอารยธรรมทวารวดี*. นครปฐม: เพชรเกษมพริ้นติ้งกรุ๊ป
- ชลธิชา แสงประดับ. (2556). *การวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม*. รายงานการค้นคว้าแบบอิสระ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุทธศักดิ์ สุภสร. (2561). *จับตา ! ท่องเที่ยวไทยปี”61 ททท.ตั้งเป้ากวาดรายได้รวม 3.1 ล้านล้านบาท*. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2561, จาก : https://www.prachachat.net/tourism/news-95937_12 กันยายน 2561.
- รุ่งธรรม คุ่มกระตีก. (2554). *พฤติกรรมการท่องเที่ยวและความต้องการในการพัฒนาตลาดน้ำริมน้ำวัดดอนหวายของนักท่องเที่ยวชาวไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศุภัตรา ฮวบเจริญ. (2560). *พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย : กรณีศึกษาตลาดน้ำคลองผดุงกรุงเกษม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร*. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย. ปีที่12 (ฉบับที่ 2) 82-93.

สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา. (2551). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง*. รายงาน
การศึกษาค้นคว้าอิสระ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2565* สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก
<http://www.nesdb.go.th/download/plan12.pdf>. . 14 กันยายน 2561.

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ
คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Title : Factors influencing the development of career path among
personnel administrators, practitioner level, in Science faculty,
Chulalongkorn University

นายอุลเวงค์ มติมาลังกรณ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2) ศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ (3) ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและความผูกพันต่อองค์กรกับการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บุคลากรสายปฏิบัติการของคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 180 คน

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแสดงผลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า (1) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (2) ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (3) การพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (4) ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวก และอยู่ในระดับสูงมาก (5) ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรมีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าใน

อาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวก และอยู่ในระดับต่ำ

คำสำคัญ : การพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ, บุคลากรสายปฏิบัติการ

ABSTRACT

The study of factors influencing the development of career path among personnel administrator, practitioner level, in science faculty, Chulalongkorn university aimed to 1) identify career motivation 2) to examine organization commitment 3) to determine the relationship between career motivation and organization commitment among personnel administrators in a practitioner level, Science faculty, Chulalongkorn university.

Survey research with quantitative method was applied with 180 personnel administrators, Science faculty, Chulalongkorn university. The questionnaire was applied and analyzed using descriptive statistics including percentage, mean, and standard deviation. In addition, an association between career motivation and organization commitment was analyzed using Pearson Correlation. This study revealed that personnel administrators reported career motivation, organization commitment and the development of career path at the highest level. With respect to determine the associations, the study found the strong positive linear relationship between career motivation and the development of career path at the significant level 0.01. Furthermore, this study also found a statistically significant linear positive association at low level between organization commitment and the development of career path at the significant level 0.01.

Keywords : the development of career path, personnel administrators

บทนำ

หลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ยึดหลัก “ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคคนและสังคมไทย จึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจาก “คน” เป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และได้รับผลกระทบจากการพัฒนา ขณะเดียวกันก็เป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการและยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีพัฒนามาถึงขั้นที่ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบธุรกิจ และเศรษฐกิจของโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรุนแรง เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นระบบสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ยานพาหนะไร้คนขับ (Autonomous vehicles) หรือเทคโนโลยีพันธุกรรมขั้นสูง (advanced genomics) ต่างมีศักยภาพในการเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิต และการทำงานไปอย่างมาก

เทคโนโลยีเปลี่ยนโลก (Disruptive technologies) “เทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้า และสามารถเข้ามาเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิต การประกอบธุรกิจ และเศรษฐกิจโลก เปลี่ยนแปลงไปอย่างรุนแรง” (เศรษฐกิจ มະลิสวารณ, 2562) เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงทศวรรษนี้มาถึงจุดเปลี่ยนที่ยิ่งใหญ่ของภาครัฐและภาคธุรกิจ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้นำภาครัฐและภาคธุรกิจที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายทั้งหลายจะต้องตระหนักว่า เทคโนโลยีได้มีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง และมีผลกระทบอย่างแท้จริง เพื่อจะได้มั่นใจว่าองค์การจะสามารถก้าวไปข้างหน้าและใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพให้ดีขึ้น

มหาวิทยาลัยเป็นองค์กรหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงมหาวิทยาลัย จำเป็นต้องบริหารการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ทิศทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งสู่ “สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน” สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและผู้มีส่วนได้เสีย และสอดคล้องกับความเป็นสากล หรือความเป็นนานาชาติ เพื่อผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคน ในอนาคตของภาคสังคม สอดคล้องกับโครงสร้างประชากร ตลอดจนการนำความรู้ความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ ที่มหาวิทยาลัยมีองค์ความรู้เข้ามาให้บริการเชิงวิชาการ เพื่อพัฒนาคคน พัฒนาสังคม และพัฒนาชาติได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บริบทกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมยุคโลกาภิวัตน์มีผลกระทบต่อภารกิจในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา กล่าวคือ การศึกษายุคใหม่จะต้องพัฒนาคนให้มีความสามารถในการใช้ข้อมูลข่าวสารมาพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนรู้ของตนเองได้ และต้องมีเป้าหมายหลักในการสร้างบุคลากรแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์การและสังคมแห่งการเรียนรู้ที่จะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาและยกระดับของประเทศให้สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ นอกจากนี้ ยังต้องผลิตบัณฑิตให้มีศักยภาพพร้อมเป็นพลเมืองของโลกหรือพลโลก (Global Citizen) ซึ่งประกอบด้วยความเป็นเลิศทางวิชาการ (Smart) ความสามารถในการสื่อสารได้สองภาษา (Communication) มีความล้ำหน้าทางความคิด (Thinker) ความสามารถผลิตงานสร้างสรรค์ (Innovator) และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมโลก (Global Citizenship)) ดังนั้น โลกในอนาคตจะเป็นสังคมยุคใหม่ (New Society) ที่จะถูกขับเคลื่อนด้วยปัจจัย 2 ประการคือ ความรู้ (Knowledge) และนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งการขับเคลื่อนดังกล่าวนี้ เป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา

ประชาคมอุดมศึกษาหรือพนักงานมหาวิทยาลัยที่ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ที่จะเป็นผู้ร่วมกันสร้างกระบวนทัศน์ใหม่ (Paradigm) เพื่อร่วมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม พัฒนาแนวคิดเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ (Innovation) และเป็นผู้มีส่วนร่วมกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของมหาวิทยาลัย จึงได้รับผลกระทบตามบริบทการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยด้วย

สภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันและอนาคตที่ต้องแก้ไขมี 3 ประการ คือ 1) การไร้ทิศทางในการพัฒนา 2) ความซ้ำซ้อนในการให้บริการ และ 3) การขาดคุณภาพและประสิทธิภาพ ปัญหาเหล่านี้เกิดจากปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก อันเนื่องมาจากแนวโน้มที่ประชากรไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) แนวโน้มจำนวนประชากรในวัยศึกษาที่ลดลง ประกอบกับค่านิยมของสังคมไทยที่นิยมเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยกันเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดความไม่สมดุลในระบบจัดการศึกษาระหว่างผู้เรียน ซึ่งเป็นตัวป้อน (Input) ของระบบการศึกษากับคุณภาพของอาจารย์และบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งไม่สามารถเตรียมพัฒนางานบริการได้ทันกับความต้องการ จนส่งผลให้การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงาน หรือการจ้างงานอาจไม่ค่อยพอใจ รู้สึกขาดความมั่นคงในอาชีพ มีอัตราการลาออกค่อนข้างสูง มีผลกระทบต่อทักษะความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน และส่งผลต่อคุณภาพการบริหารของมหาวิทยาลัย

ทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการบริหารจัดการ เนื่องด้วยบุคลากรเปรียบเสมือนฟันเฟืองหลักที่ขับเคลื่อนองค์การ หากการบริหารจัดการด้านทรัพยากรบุคคลไม่มีความชัดเจนจะส่งผลกระทบต่อบรรลุลำดับวัตถุประสงค์พันธกิจ และวิสัยทัศน์ขององค์การได้เช่นเดียวกัน แต่หากมีการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ดีหรือมีแผนพัฒนา

บุคลากรที่ชัดเจน จะใช้เป็นเครื่องมือบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี กล่าวคือสามารถจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถและมีอัตราการคงอยู่ที่แน่นอนชัดเจน ดังนั้น องค์กรควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลเป็นอันดับแรก เพื่อรักษาผู้ที่มีความรู้ความสามารถให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุด (Tangsiri S., 2013.)

การบริหาร “ทรัพยากรมนุษย์” หรือ “ทุนมนุษย์” หรือ “คน” ถือเป็นเรื่องที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีการเล็งเห็นว่า “คน” เป็นปัจจัยหลักประการหนึ่งส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร เมื่อ “คน” ถือได้ว่าเป็นปัจจัยหรือทรัพยากรหลักที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก องค์กรจึงต้องพบกับความท้าทายใหม่ในการดึงดูดและรักษา “คน” ที่มีค่าให้อยู่กับองค์กร ดังนั้น การสร้างความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กร (employee engagement) จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน (รุ่งโรจน์ อรรถานินท์, 2554)

แนวทางที่สำคัญในการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานสายสนับสนุนในกลุ่ม “Generation Y” คือ ต้องสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน มีการบริหารงานที่มีความยุติธรรมจัดให้มีโครงการพัฒนาบุคลากร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกระชับความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในองค์กร (นันทนพ เข้มเพชร, 2561 หน้า 40)

ตามข้อบังคับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ.2557 ข้อ 44 กำหนดให้พนักงานมหาวิทยาลัยสายปฏิบัติการและวิชาชีพอาจได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับเชี่ยวชาญระดับต้น เชี่ยวชาญระดับกลาง และเชี่ยวชาญระดับสูง การแต่งตั้งพนักงานมหาวิทยาลัยสายปฏิบัติการ กลุ่มปฏิบัติการและวิชาชีพ ให้เป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยว่าด้วยกรณันั้น ทั้งนี้ข้อบังคับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่าด้วยการแต่งตั้งให้พนักงานมหาวิทยาลัยสายปฏิบัติการกลุ่มปฏิบัติการและวิชาชีพดำรงตำแหน่งระดับเชี่ยวชาญระดับต้น เชี่ยวชาญระดับกลาง และเชี่ยวชาญระดับสูง พ.ศ.2558 ข้อ 6

การกำหนดตำแหน่งระดับเชี่ยวชาญระดับต้น เชี่ยวชาญระดับกลาง และเชี่ยวชาญระดับสูงของพนักงานมหาวิทยาลัย มิได้เป็นไปตามความต้องการของพนักงาน แต่ให้เป็นไปตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยขึ้นอยู่กับความจำเป็นที่ต้องการผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงาน บัดนี้ ระยะเวลาได้ล่วงเลยมาพอสมควรแล้ว พบว่ายังมีส่วนงานที่ยังไม่ได้ดำเนินการ ซึ่งทำให้พนักงานมหาวิทยาลัยสายปฏิบัติการยังไม่สามารถยื่นเรื่องเสนอผลงานเข้าสู่ตำแหน่งที่สูงได้ และจากประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องผลงานและลักษณะผลงาน วิธีการเผยแพร่ และลักษณะคุณภาพของผลงานที่ใช้ขอกำหนดตำแหน่งเชี่ยวชาญระดับต้น

เชี่ยวชาญระดับกลาง และเชี่ยวชาญระดับสูงของพนักงานมหาวิทยาลัยสายปฏิบัติการ กลุ่มปฏิบัติการและวิชาชีพ พ.ศ.2560 อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัย คณะ หน่วยงานต่างๆ ในมหาวิทยาลัย ควรผลักดันให้พนักงานสายปฏิบัติการเข้าสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น

คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งนับเป็นคณะที่ใหญ่เป็นอันดับ 3 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีอาจารย์ประจำจำนวนกว่า 400 คน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่อีกมากกว่า 300 คน คณะวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางสำหรับการแสวงหาทางวิชาการ ภูมิปัญญา และให้บริการทางวิชาชีพในรูปของการให้คำปรึกษาในการทำวิจัย การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ งานสัมมนา การประชุมระดับชาติและระดับนานาชาติ และการสอนและการพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ ปัจจุบันคณะวิทยาศาสตร์ แบ่งหน่วยงานส่วนกลางของคณะเป็น 2 หน่วยงานหลัก คือ กลุ่มงานบริหาร และกลุ่มงานวิชาการ และมีกลุ่มงาน 5 กลุ่ม คือ กลุ่มวิทยาศาสตร์ชีวภาพ กลุ่มวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ กลุ่มวิทยาศาสตร์กายภาพ กลุ่มเทคโนโลยี และสหสาขา **ทั้งนี้ในส่วนของคณะวิทยาศาสตร์ยังมีส่วนงานที่ยังไม่ได้ดำเนินการ ซึ่งทำให้พนักงานมหาวิทยาลัยสายปฏิบัติการ ยังไม่สามารถยื่นเรื่องเสนอผลงานเข้าสู่ตำแหน่งที่สูงได้**

ดังนั้น การเพิ่มพูนประสิทธิภาพและเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติราชการ เป็นปัจจัยหนึ่งของการปฏิบัติราชการให้สำเร็จได้นั้น จะต้องเริ่มมาจาก “แรงจูงใจ” หรือ “Motivation” ดังที่สตีลเลอร์และพอร์เตอร์ (Steers and Porter, 1979, p. 5) กล่าวว่า บุคคลที่มีความพอใจและมีแรงจูงใจในการทำงาน จะมีผลการปฏิบัติงานที่ดี และผลการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลจะขึ้นไปอยู่กับ 3 องค์ประกอบ คือ 1) ระดับของแรงจูงใจ 2) ความรู้ความสามารถหรือลักษณะส่วนตัว และ 3) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg, 1968) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่จะช่วยจูงใจให้พนักงานปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยจูงใจ หรือปัจจัยกระตุ้น (Motivator Factor) และปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factor) สุพิชญาย์ คูศรีเทพประทาน (2551, หน้า 19) กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นการกระตุ้นหรือเป็นแรงผลักดันให้แต่ละบุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา โดยให้เป็นไปตามเป้าหมายที่องค์กรได้วางไว้ในการที่จะทำให้อุบัติการณ์แสดงพฤติกรรมอย่างที่ต้องการได้นั้น จะต้องรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่จูงใจที่อยู่ในภายในตัวบุคคล ดังนั้นผู้บริหารขององค์กรจึงจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร เพื่อให้บุคลากรเกิดทัศนคติในทางบวกที่มีต่องานที่ทำอยู่ และเป็นการสร้างความพอใจในงาน อาจกล่าวได้ว่า ความพอใจในงานเกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคลเพียงคนเดียว แต่ขวัญและกำลังใจเป็นความรู้สึกร่วมกับกลุ่ม ขวัญและกำลังใจสะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจให้ทำงานร่วมกับสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร บุคลากรจะตัดสินใจระดับความพอใจในงาน

ของตนจากประสบการณ์ และสิ่งที่เป็นอยู่จริงในขณะนั้นเป็นเกณฑ์ ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับคนอย่างฝ่ายทรัพยากรมนุษย์อาจจะเข้าใจได้ว่า เมื่อบุคลากรได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกที่เหมาะสมแล้ว ก็จะทำให้บุคลกรนั้นมีความกระตือรือร้น ซึ่งความกระตือรือร้นจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะเข้ามาช่วยกระตุ้นแรงจูงใจที่อยู่ภายในตัวของบุคลากร โดยเมื่อได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกที่เหมาะสม ก็จะทำให้มีความกระตือรือร้นในการทำงานบางอย่างด้วยความสนุกและมีความสุขอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาในฐานะบุคลากรสายปฏิบัติการที่ปฏิบัติงานในคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังสามารถบอกถึง การรับรู้ของบุคลากรในองค์กรนั้นๆ เพราะหากองค์กรทราบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายปฏิบัติการ ก็จะส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายปฏิบัติการคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายปฏิบัติการคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และความผูกพันต่อองค์กร กับการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื้อหาสาระ

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาใช้แนวคิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีสองปัจจัยของเฮร์ซเบิร์ก (Herzberg, 1968) ความผูกพันต่อองค์กร โดยใช้แนวคิดของ Allen & Meyer (1990) และรูปแบบการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพในองค์กร (Douglas T. Hall and

Associate. (1986) เป็นการผสมผสานระหว่างการวางแผนพัฒนาสายอาชีพและการบริหารจัดการอาชีพมาเป็นแนวทางในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

องค์กร หมายถึง คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถานที่ที่บุคลากรสายปฏิบัติการปฏิบัติงาน

บุคลากรสายปฏิบัติการ หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรที่ไม่ได้มีภาระงานสอนประกอบด้วยข้าราชการสาย ข, สาย ค และพนักงานมหาวิทยาลัยสายปฏิบัติการ

แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง สิ่งที่เราและแรงกระตุ้น ทำให้บุคคลเกิดความพยายามและมีความต้องการในการพัฒนาบุคลากร แรงจูงใจอาจเกิดจากตัวเองหรือเกิดจากบุคคลอื่นกระตุ้นโดยการใช้วิธีการต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน ดังนี้

ความผูกพันต่อองค์กร หมายถึง ความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรมีความจงรักภักดีต่อองค์กร เชื่อมั่นและยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร มีความเต็มใจและปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ความผูกพันด้านจิตใจ ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กร และความผูกพันด้านบรรทัดฐาน

การพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ หมายถึง กระบวนการผสมผสานระหว่างการวางแผนความก้าวหน้าในอาชีพและการบริหารจัดการอาชีพ เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรสายปฏิบัติการก้าวหน้าในอาชีพ ซึ่งเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของบุคลากรสายปฏิบัติการและผู้บังคับบัญชาและองค์กร ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ การวางแผนพัฒนาสายอาชีพ (Career Planning) และการบริหารจัดการอาชีพ (Career Management)

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีรูปแบบการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กร และปัจจัยการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ บุคลากรสายปฏิบัติการของคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีงบประมาณ 2562 ซึ่งมีจำนวน 326 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ บุคลากรสายปฏิบัติการของคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีงบประมาณ 2562 ผู้ศึกษาใช้วิธีการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากสูตรคำนวณของ Yamane' (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้คลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 จะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 180 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้นำมาพิจารณาตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independence Variable) จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่

1.1 แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยจูงใจ และ
2) ปัจจัยค้ำจุน

1.2 ความผูกพันต่อองค์กร ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1. ความผูกพันด้านจิตใจ

2. ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กร และ 3. ความผูกพันด้านบรรทัดฐาน

2. ตัวแปรตาม (Dependence Variable) ได้แก่ การพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1. การประเมินผลการปฏิบัติงาน 2. การวางแผนพัฒนาสายอาชีพ และ
3. การบริหารจัดการอาชีพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพบุคคล ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประเภทกลุ่มงาน ลักษณะของคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของ Likert's scale ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 95 ข้อ ดังนี้

ส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นแบบปลายเปิด (Open ended)

วิธีการสร้างแบบสอบถาม

1. ค้นคว้าศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่องที่จะศึกษา จากนั้นนำมากำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย กำหนดนิยาม และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และทำการตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถามว่าครอบคลุมวัตถุประสงค์

3. ทำการทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือในการศึกษา ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แบบ Cronbach's Alpha โดยทำการทดสอบ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อตรวจสอบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนในทุกๆ ด้าน จึงรวบรวมข้อมูลทั้ง 2 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลเชิงสำรวจ การรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามดำเนินการ ดังนี้

1.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

1.2 เมื่อได้รับการอนุมัติจากคณบดีคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำแบบสอบถามไปแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง และประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของภาควิชาและหน่วยงานต่างๆ ช่วยอนุเคราะห์การเก็บรวบรวม

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลเพื่อใช้สนับสนุนการศึกษาให้มีความสมบูรณ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา และบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ตลอดจนการค้นคว้าข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต รวมทั้งข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วิธีการทางสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เป็นการบรรยายข้อมูลด้วยสถิติเบื้องต้น ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพบุคคล ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประเภทกลุ่มงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เป็นการนำค่าสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ โดยเป็นการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ซึ่งเป็นการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว ที่อยู่ในมาตรวัดระดับ Interval Scale หรือ Ratio Scale ที่เรียกว่า “สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์” ปกติจะมีค่าระหว่าง -1.00 ถึง 1.00

2.1 วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างผูกพันต่อองค์กรกับการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีผลการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพบุคคล ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประเภทกลุ่มงาน ของกลุ่มตัวอย่าง 180 ตัวอย่าง สรุปได้ว่า

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 66.11 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มากที่สุด จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 38.33 มีสถานภาพโสดมากที่สุด จำนวน 121คน คิดเป็นร้อยละ 67.22 มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 72.22 มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 5-10 ปี มากที่สุด จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 31.67 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท มากที่สุด จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 71.11 มีประเภทกลุ่มงาน กลุ่มปฏิบัติการและวิชาชีพ มากที่สุด จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 91.67

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	Mean	Std. Deviation	ระดับ	อันดับ
ปัจจัยจูงใจ (Motivational Factors)				
1. ความสำเร็จในงานที่ทำของบุคคล	4.63	.631	มากที่สุด	2
2. การได้รับการยอมรับนับถือ	4.47	.867	มากที่สุด	4
3. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	4.39	.991	มากที่สุด	8
4. ความรับผิดชอบ	4.27	.729	มากที่สุด	11
5. ความก้าวหน้า	4.31	.530	มากที่สุด	9

ตาราง 1 (ต่อ)

แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	Mean	Std. Deviation	ระดับ	อันดับ
ปัจจัยค่าจูง (Maintenance or Hygiene Factors)				
1. เงินเดือน	4.28	1.132	มากที่สุด	10
2. โอกาสได้รับความก้าวหน้าในอนาคต	4.40	1.065	มากที่สุด	7
3. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน	4.42	.695	มากที่สุด	6
4. นโยบายและการบริหาร	4.46	1.000	มากที่สุด	5
5. สภาพการทำงาน	4.65	.819	มากที่สุด	1
6. ความเป็นอยู่ส่วนตัว	4.47	.910	มากที่สุด	4
7. ความมั่นคงในการทำงาน	4.51	.686	มากที่สุด	3
8. วิธีการปกครองบังคับบัญชา	4.42	.710	มากที่สุด	5
รวม	4.44	.632	มากที่สุด	

จากผลการศึกษา พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$) เมื่อพิจารณารายด้านแล้ว พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นความผูกพันต่อองค์กร

ความผูกพันต่อองค์กร	Mean	Std. Deviation	ระดับ	อันดับ
1. ความผูกพันด้านจิตใจ	4.72	.509	มากที่สุด	3
2. ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กร	4.61	.692	มากที่สุด	2
3. ความผูกพันด้านบรรทัดฐาน	4.71	.622	มากที่สุด	1
รวม	4.68	.581	มากที่สุด	

จากผลการศึกษา พบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายปฏิบัติการคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) เมื่อพิจารณารายข้อแล้ว พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นด้านการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ

การพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ	Mean	Std. Deviation	ระดับ	อันดับ
1. การประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.28	1.188	มากที่สุด	2
2. การวางแผนพัฒนาสายอาชีพ	4.28	1.190	มากที่สุด	2
3. การบริหารจัดการอาชีพ	4.30	1.180	มากที่สุด	1
รวม	4.29	1.185	มากที่สุด	

จากผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) เมื่อพิจารณารายด้านแล้ว พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากการทดสอบสมมติฐานหลัก พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

($r = .930$, Sig. = .000) ด้านการวางแผนพัฒนาสายอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ

มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก ($r = .933$, Sig. = .000) และปัจจัยด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับการพัฒนา

ความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านการบริหารจัดการอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ

มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก ($r = .921$, Sig. = .000)

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรกับการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากการทดสอบสมมติฐานหลัก พบว่า ปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กรกับการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

($r = .304$, Sig. = .000) ด้านการวางแผนพัฒนาสายอาชีพ ของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ

มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ($r = .301$, Sig. = .000) และด้านการบริหารจัดการอาชีพ ของบุคลากรสายปฏิบัติการ

คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ($r = .311$, Sig. = .000)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ศึกษาขอเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 นโยบายด้านการส่งเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเน้นการพิจารณา ดังนี้

1.1.1 ด้านเงินเดือน ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เหมาะสมกับปริมาณงาน ตามความรับผิดชอบ เช่น การพิจารณาขึ้นเงินเดือนตามความสำเร็จของงานที่ปฏิบัติ เป็นต้น เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ดีต่อไป

1.1.2 ด้านความก้าวหน้า ควรกำหนดนโยบายให้บุคลากรมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว สนับสนุนให้มีการปรับหรือโยกย้ายตำแหน่งตามความสามารถ

1.2 นโยบายด้านการส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กร ของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเน้นการพิจารณา ดังนี้

1.2.1 ด้านการคงอยู่กับองค์กร ควรกำหนดนโยบายเน้นการรักษาคนเก่งคนดีให้คงอยู่กับองค์กร นานๆ ควรมีการจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์บ่อยๆ ระหว่างบุคลากรสายปฏิบัติการ หรือร่วมกับสายวิชาการ ตลอดจนผู้บริหารองค์กร

1.2.2 ด้านความผูกพันด้านบรรทัดฐาน ควรมีการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารให้บุคลากรสายปฏิบัติการได้ติดตามนโยบาย หรือทราบผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคเทคโนโลยี อย่างสม่ำเสมอ

1.2.3 ด้านความผูกพันด้านจิตใจ ควรจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติให้กับบุคลากรสายปฏิบัติการ ภายในคณะ มีสวัสดิการรางวัลที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้บุคลากรสายปฏิบัติการเกิดความผูกพันทางด้านจิตใจมากยิ่งขึ้น

1.3 นโยบายด้านการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กรให้มากยิ่งขึ้น โดยเน้นการพิจารณา ดังนี้

1.3.1 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ควรกำหนดนโยบายโดยให้มีเกณฑ์กลาง และมีการจัดตั้งคณะกรรมการประเมินผลที่เหมาะสมตรงกับภารกิจของแต่ละหน่วยงาน อันจะก่อให้เกิดความพึงพอใจในการประเมินผลการปฏิบัติงาน

1.3.2 ด้านการวางแผนพัฒนาสายอาชีพ มีนโยบายให้บุคลากรได้มีการประเมินจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง และส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับมีโอกาสก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นตามความสามารถ และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาอาชีพต่อไป

1.3.3 ด้านการบริหารจัดการอาชีพ ควรกำหนดให้มีผู้หน้าติดตามผลการพัฒนาความก้าวหน้าเป็นระยะตามแผนที่วางไว้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรมีการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อให้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการทำงานที่ชัดเจน และนำไปสู่การพัฒนาที่ตรงประเด็น

3. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการกับคณะอื่นๆ ภายในมหาวิทยาลัยเดียวกัน หรือศึกษาต่างมหาวิทยาลัยที่มีการดำเนินงานในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการของสถาบันการศึกษาอื่นเปรียบเทียบ

3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายปฏิบัติการ คณะอื่นๆ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

Allen, N. J., & Meyer, J. P. (1990). *The measurement and antecedents of affective,*

Continuance and normative commitment to the organization. *Journal of Occupational Psychology* 63: 1-18.

Douglas T. Hall and Associate. (1986). *Career Development in Organization* . California.

Herzberg, F. (1968). *Work and the nature of man.* New York: World.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis.* 3rdEd. New York. Harper and Row Publications.

ชลดรินทร์ ธนะศักดิ์เจริญ. (2558). *แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด พิจิตร. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 9 กรกฎาคม - ธันวาคม 2558.*

ฐิติมา หลักทอง. (2557). *ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท ผลิตภัณฑ์ส่วนอุตสาหกรรมยานยนต์แห่งหนึ่ง ใน นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.*

นันทนพ เข้มเพชร. *แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานสายสนับสนุน ในกลุ่ม Generation Y: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม . วารสารการเมืองการปกครอง . ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - เมษายน 2561.*

ปฐมวงค์ สีหาเสนา. (2557). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวง ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี. งานนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.*

วรางคณา ชูเชิดรัตน์. (2557). *แรงจูงใจในการพัฒนาความก้าวหน้าในสายอาชีพ การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร และความสามารถในการฟื้นฟูอุปสรรคที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของ พนักงานบริษัทเอกชนในเขต กรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.*

รุ่งโรจน์ อรรถานินท์. (2554). *Employee Engagement: การสร้าง ความผูกพันของพนักงานในองค์กร*.

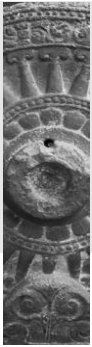
กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

ศุภร์พรรัตน์ รักษาบุญ. (2557). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยทักษิณ*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สุพิชญ์ย คุศรีเทพประทาน. (2551). *การศึกษาแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานบริษัท ABC จำกัด*.

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ

Service Quality Affecting to Decision Making to Use Service of U Fit Fitness Center

นายภูวนาท ธนสารพิบูลกิจ 1

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณภาพการให้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ 2) เพื่อศึกษาการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการกับการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ลูกค้าที่เป็นสมาชิกและสามารถใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ จำนวน 310 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าความถี่ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และการทดสอบสมมติฐานคุณภาพการให้บริการโดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการศึกษาปรากฏว่า ลูกค้าที่เป็นสมาชิกและสามารถใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก 1 ปีขึ้นไป และความถี่ในการใช้บริการ 1-3 ครั้งต่อสัปดาห์

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็น พบว่า ระดับความคิดเห็นคุณภาพการให้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็น ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านการเข้าใจและรู้จักลูกค้า และด้านการตอบสนองลูกค้า อยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ นอกจากนี้ระดับความคิดเห็นด้านการตัดสินใจใช้บริการ พบว่า ระดับความคิดเห็นการตัดสินใจใช้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านพนักงานให้บริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการให้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านราคา อยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการกับการตัดสินใจใช้บริการ พบว่า คุณภาพการให้บริการทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า และด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

Abstract

The independent study is service quality affecting to decision making to use service of U fit fitness center. The purposes of this study were 1) to examine the service quality of U fit fitness center ; 2) to examine the decision making to use service of U fit fitness center ; and 3) to examine the relationship between service quality and decision making to use service

The sample consisted of 310 service users of U fit fitness center. This survey study used questionnaires as the data gathering instrument. The statistics used for the data analysis comprising frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, pearson's product moment correlation and multiple regression analysis at the statistical significant level of 0.05

The findings indicated that most of the respondents are female, age between 21-30 years old, with membership period of 1 year or more, and the frequency of using service is 1-3 times per week. The result of the study demonstrated that the overall of mean of service quality and decision making to use the service are at the highest level.

The result of hypothesis testing showed that service quality of five factors consist of tangibility, reliability, responsibility, assurance and empathy influence the decision making to use service of U fit fitness center at the statistical significant level of 0.05

Keywords : Service Quality, Decision Making to Use Service, U fit fitness center

* บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่องคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ซึ่งผ่านการอนุมัติผลการศึกษาค้นคว้าอิสระเรียบร้อยแล้ว

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ

คำสำคัญ : คุณภาพการให้บริการ การตัดสินใจใช้บริการ สถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนไทยหันมาสนใจการรักษาสุขภาพและการออกกำลังกาย แนวโน้มการดูแลสุขภาพกำลังได้รับความสนใจอย่างมากในสังคมไทยที่มีความเป็นเมืองมากขึ้น หนึ่งในรูปแบบการออกกำลังกายที่กำลังได้รับความนิยม คือ การออกกำลังกายในสถานออกกำลังกายหรือฟิตเนส โดยกระแสความนิยมการออกกำลังกายในสถานออกกำลังกายหรือฟิตเนสยังได้สร้างโอกาสทางธุรกิจอื่นทางด้านกีฬาได้อีกด้วย

บริษัท ยูฟิต ฟิตเนส คลับ จำกัด ได้เล็งเห็นช่องทางในการสร้างโอกาสทางธุรกิจ ด้วยการลงทุนสร้างสถานออกกำลังกายหรือฟิตเนสแห่งใหม่ใจกลางเมืองสมุทรสาคร การนำนวัตกรรมการออกกำลังกายในรูปแบบใหม่ เช่น เครื่องฝึกหัวใจ ระบบการวัดอัตราการเต้นของหัวใจที่สามารถกำหนดช่วงอัตราการเต้นหัวใจที่เหมาะสมในออกกำลังกายทุกรูปแบบ ระบบประเมินสมรรถภาพร่างกายทั้งก่อนและหลังการฝึก พร้อมติดตามผลเป็นระยะเพื่อติดตามความก้าวหน้า และช่วยปรับโปรแกรมการฝึกได้อย่างเหมาะสม การเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์ผู้ฝึกสอนส่วนบุคคล เพื่อตอบสนองการฝึกแบบเข้มข้นช่วยให้เห็นผลเร็วขึ้น เป็นต้น นับว่าเป็นการกำหนดกลยุทธ์ที่สร้างความแตกต่างในการดำเนินธุรกิจด้านการบริการของสถานออกกำลังกายหรือฟิตเนส เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการตัดสินใจเข้าใช้บริการของผู้ใช้บริการด้วย

สถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ได้เริ่มดำเนินการทางธุรกิจมาเป็นระยะเวลา 2 ปี โดยให้การบริการผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการที่สถานออกกำลังกาย โดยเป็นการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับลักษณะของงานบริการทำให้เกิดยุ่งยากในการจัดการพอสมควร เช่น ในบางช่วงเวลาก็จะมีผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการมาบางครั้งก็ไม่สามารถให้บริการได้ทั้งหมด เพราะพนักงานไม่สามารถดูแลผู้ใช้บริการได้อย่างครอบคลุมทุกคน สถานที่ให้บริการไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ ส่งผลให้เกิดการสูญเสียลูกค้าหรือผู้ใช้บริการไป ในกรณีการที่จะลงทุนเพิ่มในการจ้างพนักงานเพิ่มเติมหรือขยายสถานออกกำลังกายออกไป ก็อาจเป็นปัจจัยเสี่ยงที่จะทำให้เกิดปัญหาการสิ้นเปลืองต้นทุนค่าใช้จ่าย โดยไม่สามารถมั่นใจได้ว่าการแก้ปัญหาด้วยวิธีการนี้เป็นแนวทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้ปัญหาด้านการควบคุมคุณภาพการบริการก็อาจทำได้ลำบาก เพราะว่าคุณภาพการให้บริการจะขึ้นกับตัวผู้ให้บริการ ทำให้ควบคุมคุณภาพการบริการให้มีความคงเส้นคงวานั้นทำได้ยาก เพราะผู้ให้บริการแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในอุปลักษณะนิสัยส่วนบุคคล ทักษะคติในการทำงาน และวุฒิภาวะ เป็นต้น

จากการคาดการณ์แนวโน้มของธุรกิจสถานออกกำลังกาย โดยตลาดสถานออกกำลังกายในประเทศไทยมีโอกาขยายได้อีกมากจากพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ที่นิยมใช้บริการสถานออกกำลังกายมากขึ้น สถานบริการออกกำลังกายชื่อดังในประเทศไทย เช่น Fitness First Virgin Active We-Fitness และ Fit-whey เป็นต้น โดยจาก

แบบสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่าสัดส่วนของประชากรไทยในช่วงอายุ 15-59 ปี ออกกำลังกายเพิ่มขึ้นจาก 2% ในปี 2007 โดยแนวโน้มดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นต่อไปอีกจากกระแสนิยมการเล่นฟิตเนสที่เพิ่มมากขึ้นในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแบบสอบถามของอีไอซีพบว่ากลุ่ม Gen Y (อายุ 15-35 ปี) ใช้บริการฟิตเนสอยู่ที่ 17% อย่างไรก็ตามตลาดสถานออกกำลังกายมีศักยภาพในการขยายตัวอีกมากโดยจากรายงานของ International Health Racquet & Sports Club Association

ปีแรกในการให้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ได้รับกระแสตอบรับจากผู้ชื่นชอบและรักในการออกกำลังกายเป็นอย่างมากจากผู้ใช้บริการในท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรสาครรวมทั้งจังหวัดพื้นที่ใกล้เคียงทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมากโดยการมีจำนวนลูกค้าหรือผู้ใช้บริการเพิ่มมากขึ้นในทุกไตรมาส เกิดกระแสการบอกต่อหรือการแนะนำต่อกันของผู้ใช้บริการด้วยการชักชวนเพื่อนและญาติมาใช้บริการด้วยกัน ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ถือให้เป็นสถานบริการออกกำลังกายที่ดีที่สุดในจังหวัดสมุทรสาคร

ในช่วงเข้าปีที่สองในการให้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ผู้บริหารมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน คือการรักษามาตรฐานการบริการ รักษาฐานลูกค้าเดิมและขยายฐานลูกค้าใหม่ เพื่อสร้างกำไรในการดำเนินธุรกิจ การรักษาฐานลูกค้าเดิมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะชี้วัดถึงการตัดสินใจใช้บริการสถานบริการออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ของผู้ใช้บริการได้ในระดับหนึ่ง จากผู้ใช้บริการทั้งหมดกว่า 2,000 คนในปีแรก แต่เข้าสู่ปีที่สองมีผู้ใช้บริการที่ไม่ประสงค์ต่อสมาชิกในการเข้าใช้บริการมากพอสมควร ทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อการสร้างผลกำไรของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเกิดความสงสัย ความข้องใจ และต้องการที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะเรียนรู้ถึงปัญหาให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ โดยต้องการที่จะศึกษาถึงระดับคุณภาพการให้บริการส่งผลการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ และปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ เพื่อที่จะสามารถรักษาฐานลูกค้าเดิมได้และสร้างผลกำไรในการดำเนินธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาถึงคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการบริการ รูปแบบการให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้บริการทำให้เกิดความประทับใจต่อสถานบริการ รวมทั้งเป็นข้อเสนอแนะให้กับผู้บริหารเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นองค์การที่มีการบริการที่เป็นเลิศ (Service Excellence) ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพการให้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ
2. เพื่อศึกษาการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการกับการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยู

ฟิต ฟิตเนส คลับ

สมมติฐานการวิจัย

1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ
2. ความน่าเชื่อถือส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ
3. การตอบสนองลูกค้าส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ
4. การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้าส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ
5. การเข้าใจและรู้จักลูกค้าส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

เป็นการศึกษากลุ่มลูกค้าที่เป็นสมาชิกและสามารถเข้าใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ จำนวน 1,217 คน ซึ่งถือเป็นกลุ่มประชากรทั้งหมด (จากสถิติฐานข้อมูลระบบลูกค้าของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะมีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็นเพื่อทำการศึกษาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 310 ตัวอย่าง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ โดยตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ ประกอบด้วย ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) การตอบสนองลูกค้า (Responsive) การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า (Assurance) และการเข้าใจและรู้จักลูกค้า (Empathy)

ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัจจัยด้านการตัดสินใจใช้บริการ ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place or Distribution) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ด้านพนักงานให้บริการ (People or Employee) ด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) และด้านกระบวนการให้บริการ (Process)

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจะเก็บข้อมูลในระยะเวลาประมาณ 2 เดือน ตั้งแต่วันที่ 4 กุมภาพันธ์ – 9 เมษายน พ.ศ.2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงคุณภาพการให้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ
2. ทำให้ทราบถึงการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ
3. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการกับการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเรื่องคุณภาพการบริการ
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีการตัดสินใจใช้บริการ

ทฤษฎีเรื่องคุณภาพการบริการ

ลัทซมี สารบรรณ (2552, หน้า 34) คุณภาพ (Quality) หมายถึง การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพเป็นไปตามข้อกำหนดที่ต้องการ โดยสินค้าหรือบริการนั้นสร้างความพอใจให้กับลูกค้าและมีต้นทุนการดำเนินงานที่เหมาะสมได้เปรียบคู่แข่งขั้น ลูกค้ามีความพึงพอใจ และยอมจ่ายตามราคาเพื่อซื้อความพอใจนั้น นอกจากนั้น คุณภาพยังรวมถึงสิ่งที่เกิดจากการรับรู้ของลูกค้าในการเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน โดยสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ก่อให้เกิดความพึงพอใจ

दनัย เทียนพุม (2543 อ้างถึงใน สุขชาติณี พงุภกร, 2554) คุณภาพ คือ กระบวนการให้ได้มาซึ่งสินค้า ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ไม่มีข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องเกิดขึ้น อีกทั้งยังเป็นส่วนที่สร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับ

ลูกค้า โดยคล้ายกับแนวคิดของณัฐพัชร์ ล้อประดิษฐ์พงษ์ (2549, หน้า 12) มองว่าคุณภาพ คือ สิ่งใดก็ตามที่ลูกค้ารู้สึกพึงพอใจและพูดถึงอยู่เสมอเมื่อได้ใช้สินค้าและบริการ

วีรพงษ์ เฉลิมจิรรัตน์ (2543, หน้า 14) คุณภาพการให้บริการ คือ ความสอดคล้องกันของความต้องการของลูกค้าหรือผู้รับบริการ หรือระดับของความสามารถในการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า หรือผู้รับบริการอันทำให้ลูกค้าหรือผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจจากบริการที่เขาได้รับ คล้ายกับแนวคิดของสมวงศ์ พงศ์สถาพร (2550) ก็ให้ความหมายของคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ เป็นทัศนคติที่ผู้รับบริการสะสมข้อมูลความคาดหวังไว้ว่าจะได้รับจากบริการ ซึ่งหากอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Tolerance Zone) ผู้รับบริการก็จะมี ความพึงพอใจในการให้บริการ ซึ่งจะมีระดับแตกต่างกันออกไปตามความคาดหวังของแต่ละบุคคลและความพึงพอใจนี้เอง เป็นผลมาจากการประเมินผลที่ได้รับจากบริการนั้น ณ ขณะเวลาหนึ่ง

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541 อ้างถึงใน ปัทมา สิทธิโชค, 2559) การบริการ เป็นการบริหารความแตกต่างทางการแข่งขัน (Managing Competitive Differentiation) งานการตลาดของผู้ขายสินค้าที่เป็นบริการจะต้องทำให้ผลิตภัณฑ์แตกต่างจากคู่แข่ง เป็นการลำบากที่จะสร้างให้เป็นข้อแตกต่างของบริการอย่างเด่นชัดในความรู้สึก การพัฒนาคุณภาพการให้บริการที่เหนือกว่าคู่แข่งสามารถทำได้ในลักษณะ ดังนี้

1. คุณภาพการให้บริการ (Service Quality) เป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในการสร้างความแตกต่างทางการรักษาระดับการให้บริการที่เหนือกว่าคู่แข่งโดยเสนอคุณภาพให้บริการตามที่ลูกค้าคาดหวังไว้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการที่ลูกค้าต้องการจะได้จากประสบการณ์ในอดีต

2. โมเดลคุณภาพของการบริการ (Service-Quality Model) ได้กำหนดโมเดลคุณภาพการให้บริการซึ่งเน้นความต้องการที่สำคัญโดยเน้นการส่งมอบคุณภาพการให้บริการที่คาดหวัง ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้การส่งมอบบริการคุณภาพไม่ประสบความสำเร็จโดยแสดงช่องว่าง 5 ประการ ดังนี้

องค์ประกอบคุณภาพการบริการ

Zeithaml Parasuraman and Berry (1990 อ้างถึงใน ชัชวาล อรรวงศ์ศุภทัต, 2554) ตัวแบบและวิธีการประเมินคุณภาพการให้บริการ หรือ Servqual มีการนำมาทดสอบซ้ำจากการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกลุ่มทั้งสิ้น 12 กลุ่ม คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์จำนวน 97 คำตอบ ได้ทำการจับกลุ่มเหลือเพียง 10 กลุ่มที่แสดงถึงคุณภาพการให้บริการ

โดยแบบวัด Servqual นี้ได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดถึงความคาดหวังในบริการจากองค์กรหรือหน่วยงาน

ส่วนที่ 2 เป็นการวัดการรับรู้ภายหลังจากได้รับบริการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ในการแปลคะแนนของแบบวัด Servqual สามารถทำได้โดยการนำคะแนนการรับรู้ในบริการลบกับคะแนนความคาดหวังในบริการ ถ้าผลลัพธ์ของคะแนนอยู่ในช่วงคะแนนตั้งแต่ +6 ถึง -6 แสดงว่าองค์กรหรือหน่วยงานดังกล่าวมีคุณภาพการให้บริการในระดับดี ทั้งนี้นักวิชาการที่ทำการวิจัยดังกล่าวได้นำหลักวิชาสถิติเพื่อ

พัฒนาเครื่องมือสำหรับการวัดการรับรู้คุณภาพในการบริการของผู้รับบริการและได้ทำการทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity) พบว่า Servqual สามารถแบ่งมิติได้เป็น 5 มิติหลัก และยังคงมีความสัมพันธ์กับมิติของคุณภาพการให้บริการทั้ง 10 ประการ

Servqual ทำการปรับปรุงใหม่จะเป็นการยุบรวมบางมิติจากเดิมให้รวมกันภายใต้ชื่อมิติใหม่ Servqual ที่ปรับปรุงใหม่ประกอบด้วย 5 มิติหลัก ประกอบด้วย

มิติที่ 1 ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibility) หมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็นถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สถานที่ บุคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือ เอกสารที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร และสัญลักษณ์รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าจะได้รับการดูแล ห่วงใย และความตั้งใจจากผู้ให้บริการ บริการทีู่กนำเสนอออกมาเป็นรูปธรรมจะทำให้ผู้รับบริการรับรู้ถึงการให้บริการนั้นได้ชัดเจนขึ้น

มิติที่ 2 ความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) หมายถึง ความสามารถในการให้บริการให้ตรงกับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้รับบริการ บริการที่ให้ทุกครั้งจะต้องมีความถูกต้อง เหมาะสม และได้ผลออกมาเช่นเดิมในทุกจุดของบริการ ความสม่ำเสมอนี้จะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าการที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือสามารถให้ความไว้วางใจได้

มิติที่ 3 การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) หมายถึง ความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการ โดยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างทันท่วงที ผู้รับบริการสามารถเข้ารับบริการได้ง่าย และได้รับความสะดวกจากการใช้บริการ รวมทั้งจะต้องกระจายการให้บริการไปอย่างทั่วถึงรวดเร็ว

มิติที่ 4 การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) หมายถึง ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการ ผู้ให้บริการจะต้องแสดงถึงทักษะความรู้ ความสามารถในการให้บริการ และตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการด้วยความสุภาพ นุ่มนวล มีกิริยามารยาทที่ดี ใช้การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและให้ความมั่นใจว่าผู้รับบริการจะได้รับบริการที่ดีที่สุด

มิติที่ 5 การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy) หมายถึง ความสามารถในการดูแลเอาใจใส่ผู้รับบริการตามความต้องการที่แตกต่าง

Ziethaml, Parasuraman & Berry (2013 อ้างถึงใน เบญจมา แก้วเวชฉาย, 2559) คุณภาพการบริการ (Service Quality) เป็นสิ่งที่ลูกค้าทุกคนคาดหวังที่จะได้รับจากการบริการ ในการให้บริการลูกค้าจะวัดจากเครื่องมือวัดคุณภาพการบริการโดยได้พัฒนาและสร้างเครื่องมือในการประเมินคุณภาพการบริการเรียกว่า Servqual สามารถนำไปวิเคราะห์ความสัมพันธ์การประเมินคุณภาพจาก 10 ด้านเหลือเพียง 5 ด้าน ดังนี้

1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles) หมายถึง งานบริการควรมีความเป็นรูปธรรมที่สามารถสัมผัสจับต้องได้มีลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็น เช่น อุปกรณ์ เครื่องใช้สำนักงานสภาพแวดล้อม การตกแต่ง การแต่งกายของพนักงาน แพนพบ เอกสาร ป้ายประกาศ ความสะอาดและความเป็นระเบียบของสำนักงานรวมถึงทำเลที่ตั้ง ลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้ลูกค้ารับรู้ถึงความตั้งใจในการให้บริการและลูกค้าสามารถเห็นภาพได้ชัดเจน

2. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) หมายถึง การให้บริการต้องตรงตามเวลาที่สัญญาไว้กับลูกค้างานบริการที่มอบหมายให้แก่ลูกค้าทุกครั้งต้องมีความถูกต้อง เหมาะสม และมีความสม่ำเสมอ มีการเก็บข้อมูลของลูกค้าและ

สามารถนำมาใช้ได้อย่างรวดเร็ว มีพนักงานเพียงพอต่อการให้บริการและสามารถช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกค้าด้วยความเต็มใจ

3. การตอบสนองลูกค้า (Responsive) หมายถึง ความรวดเร็วเป็นความตั้งใจที่จะช่วยเหลือลูกค้า โดยให้บริการอย่างรวดเร็ว ไม่ให้รอคิวนานรวมทั้งต้องมีความกระตือรือร้น เห็นลูกค้าแล้วต้องรีบต้อนรับต้อนรับให้การช่วยเหลือ สอบถามถึงการมาใช้บริการอย่างไม่ละเลย ความรวดเร็วจะต้องมาจากพนักงานและกระบวนการในการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ

4. การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า (Assurance) หมายถึง การบริการจากพนักงานที่มีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง มีทักษะในการทำงานตอบสนองความต้องการของลูกค้าและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำให้ลูกค้าเกิดความเชื่อถือและรู้สึกปลอดภัยสร้างความมั่นใจว่าลูกค้าได้รับบริการที่ดี

5. การเข้าใจและรู้จักลูกค้า (Empathy) หมายถึง พนักงานที่ให้บริการลูกค้าแต่ละรายด้วยความเอาใจใส่และให้ความเป็นกันเองและดูแลลูกค้าเปรียบเสมือนญาติและแจ้งข้อมูลข่าวสารให้รับทราบ ศึกษาความต้องการของลูกค้าแต่ละรายมีความเหมือนและความแตกต่างในบางเรื่อง ใช้เป็นแนวทางการให้บริการลูกค้าแต่ละรายในการสร้างความพึงพอใจ

ทฤษฎีการตัดสินใจใช้บริการ

วุฒิชัย จานงค์ (2523, หน้า 112) ให้ความหมายของการตัดสินใจ คือ การจัดการซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์ อาจมีเครื่องมือมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจมาช่วยในการพิจารณาจากเหตุผลส่วนตัว ความรักใคร่ความชอบพอ

Silvestro & Johnston (1990 อ้างถึงใน ฉัตรยาพร เสมอใจ, 2549) กล่าวว่า กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค เป็นกระบวนการก่อนที่ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าหรือบริการ ผู้ประกอบการต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ซึ่งการตัดสินใจซื้อไม่เพียงแต่เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับผู้ประกอบการ และช่วยให้องค์การสามารถปรับกลยุทธ์การขายตามกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

องค์ประกอบของการตัดสินใจใช้บริการ

Kotler & Keller (2549 อ้างถึงใน สุรคุณ คุณสัถยานนท์, 2556) กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคสามารถพิจารณาตามขั้นตอน ได้เป็น 5 ขั้นตอน โดยเหตุการณ์ที่สำคัญ ดังนี้

1. การรับรู้ถึงความต้องการ (Problem Recognition) พฤติกรรมการซื้อจะมีจุดเริ่มต้นจากการที่ผู้บริโภคมีความต้องการที่อาจได้รับการกระตุ้นจากภายนอก เช่น สื่อโฆษณาที่จูงใจ หรือเห็นคนรอบข้างใช้สินค้านั้น เป็นต้น หรือจากภายใน เช่น ความรู้สึกหิว ความต้องการขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

2. การค้นหาข้อมูล (Information Search) หลังจากผู้บริโภคเกิดความต้องการแล้ว การค้นหา เสาะหา ศึกษาข้อมูลของสินค้านั้นเป็นขั้นตอนที่จะเกิดต่อมาแต่ทั้งนี้กระบวนการหาข้อมูลในขั้นนี้ อาจไม่เกิดขึ้นในกรณีที่ผู้บริโภคมีความต้องการสินค้านั้นสูงมาก และสามารถซื้อสินค้าได้ทันที การเสาะหา ข้อมูลอาจไม่มีเพราะผู้บริโภค

จะซื้อสินค้าในทันที แต่ถ้าหากมีความต้องการธรรมดาตามธรรมชาติ และไม่อาจหาซื้อได้ทันที การเสาะหาข้อมูลก็จะเกิดขึ้นในกระบวนการตัดสินใจซื้อ

3. การประเมินทางเลือกในการตัดสินใจซื้อ (Evaluation of Alternatives) เมื่อผู้บริโภคได้มีการ เสาะหาข้อมูลแล้ว จากนั้นผู้บริโภคจะเกิดความเข้าใจ และประเมินผลทางเลือก หมายถึง ผู้บริโภคต้องมีการตัดสินใจว่าจะซื้อสินค้านั้นหรือจะซื้อสินค้านั้นอะไร หรือซื้อสินค้านั้นอะไร ผู้บริโภคแต่ละคนก็มีแนวทางการ ตัดสินใจที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของการตัดสินใจ และทางเลือกที่มีอยู่ นักการตลาดจำเป็นต้อง รู้ถึงวิธีการที่ผู้บริโภคใช้ในการประเมินผลทางเลือก กระบวนการประเมินผลไม่ใช่สิ่งที่ยาก และไม่ใช้กระบวนการเดียวกับที่ใช้กับผู้บริโภคทุกคน และไม่ใช่เป็นของผู้ซื้อคนใดคนหนึ่งในทุกสถานการณ์ซื้อ แนวความคิดพื้นฐานที่ช่วยเหลือในกระบวนการประเมินผลพฤติกรรมผู้บริโภคมีหลายประการ คือ

3.1 คุณสมบัติผลิตภัณฑ์ (Attributes) และประโยชน์ของสินค้าที่ได้รับคือ การพิจารณา ถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ และคุณสมบัติของสินค้าว่า สามารถทำอะไรได้บ้างหรือมีความสามารถเพียงใด

3.2 ผู้บริโภคจะให้น้ำหนักความสำคัญของคุณสมบัติผลิตภัณฑ์ (Degree of Importance) คือ การพิจารณาถึงความสำคัญของคุณสมบัติ (Attributes Importance) ของสินค้าเป็นหลักมากกว่าพิจารณาถึงความโดดเด่นของสินค้า (Salient Attributes) ดังนั้น ความเชื่อถือเกี่ยวกับตราสินค้าอาจเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

3.3 ความเชื่อถือต่อตราสินค้า (Brand Beliefs) คือ การพิจารณาถึงความเชื่อถือต่อตราของสินค้า หรือภาพลักษณ์ของสินค้า (Brand Image) ที่ผู้บริโภคได้เคยพบเห็นรับรู้จากประสบการณ์ในอดีต

3.4 ความพอใจ (Utility Function) คือ การประเมินว่ามีความพอใจต่อสินค้าแต่ละตรา สินค้าแค่ไหน ถ้านำคุณสมบัติของสินค้าเทียบกับความพึงพอใจที่ได้รับจากคุณสมบัติของแต่ละสินค้าแล้วก็จะสามารถประเมินการเลือกซื้อสินค้าได้ง่ายขึ้น

3.5 กระบวนการประเมินวิธีนี้เป็นอีกวิธีหนึ่งที่น่าเอาปัจจัยสำหรับการตัดสินใจ เช่น ความพอใจ ความเชื่อถือในตราสินค้า คุณสมบัติของสินค้ามาพิจารณาเปรียบเทียบให้คะแนนเพื่อหาผล สรุปว่าตราสินค้าใดได้รับคะแนนจากการประเมินมากที่สุดก่อนการตัดสินใจซื้อต่อไป

4. การตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision) จากการประเมินทางเลือกในการตัดสินใจทำให้ผู้บริโภคสามารถจัดลำดับความสำคัญของการเลือกซื้อได้แล้ว ในขั้นต่อไปคือการพิจารณาถึงทัศนคติของผู้อื่นที่มีต่อการตัดสินใจซื้อ (Attitudes of Others) และปัจจัยที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ (Unexpected Situation) การที่ผู้บริโภคสามารถประเมินและเลือกสินค้าหรือตราสินค้าได้แล้ว ไม่ได้หมายความว่า จะเกิดการซื้อได้เพราะปัจจัยทั้งสองอย่างนี้ ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสี่ยงจากการเลือกบริโภคสินค้านั้นได้อีกด้วย

5. พฤติกรรมหลังการซื้อ (Post Purchase Behavior) หลังจากมีการซื้อแล้ว ผู้บริโภคจะได้รับประสบการณ์ในการบริโภค ซึ่งอาจจะได้รับความพอใจหรือไม่พอใจก็ได้ ถ้าพอใจผู้บริโภคได้รับทราบถึงข้อดีของสินค้าก็ทำให้เกิดการซื้อซ้ำได้หรืออาจมีการแนะนำให้เกิดผู้บริโภครายใหม่ได้ แต่ถ้าไม่พอใจผู้บริโภคก็อาจเลิกซื้อสินค้าในครั้งต่อไป อาจส่งผลเสียต่อเนื่องจากการบอกต่อทำให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าได้น้อยลงตามไปด้วย

Philip Kotler (1997 อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2546, หน้า 431-434) ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดบริการ (The Service Marketing Mix หรือ 7 P's) ส่วนประสมการตลาดบริการ หมายถึง การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอสิ่งซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยทำให้งิจกรรมสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และอยู่รอดได้โดยรวมถึงสามารถขยายขนาดกิจการได้ในอนาคต ธุรกิจที่ให้บริการจะใช้ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ เพื่อสนองต่อความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง ผลิตภัณฑ์สิ่งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตนรวมถึงการบรรจุภัณฑ์สี ราคา คุณภาพตราสินค้าบริการ ชื่อเสียงของผู้ขาย ตลอดจนสินค้าความชำนาญ บุคคล สถานที่ องค์การข้อมูลและความคิดเพื่อตอบสนองความต้องการและผู้ซื้อได้รับความพึงพอใจ

2. การกำหนดราคา (Price) หมายถึง มูลค่าของผลิตภัณฑ์สินค้าหรือบริการที่อยู่ในรูปของจำนวนเงินการกำหนดราคาต้องให้เหมาะสมกับตลาดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางการตลาดบริการ ผลิตภัณฑ์ต้องขึ้นอยู่กับคุณภาพและความสามารถในการจัดหาบริการที่มาพร้อมกับผลิตภัณฑ์นั้นให้กับลูกค้า

3. การจัดจำหน่าย (Place or Distribution) หมายถึง การนำผลิตภัณฑ์และบริการออกสู่ตลาดส่งถึงมือผู้บริโภคและผู้ใช้ทางอุตสาหกรรมแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 ส่วน คือ

3.1 ช่องทางการจำหน่าย (Distribution Channel) การที่กลุ่มบุคคลหรือกลุ่มองค์การที่จะนำหรือเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์บริการจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภคผู้ใช้ทางอุตสาหกรรมและคนกลางรวมถึงการวิเคราะห์ออกแบบโครงสร้างการจัดจำหน่ายที่เหมาะสมการเลือกทำเลที่ตั้ง

3.2 การสนับสนุนการกระจายตัวสินค้า (Market Logistic) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม ยังรวมถึงการขนส่งและเก็บรักษาสินค้า

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง การติดต่อสื่อสารข้อมูลการตลาดระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เพื่อเตือนความทรงจำแจ้งข่าวสารจูงใจให้เกิดความต้องการและพฤติกรรมผู้บริโภค อาจขายโดยใช้บุคคลเป็นการเสนอการขายสินค้าแบบเผชิญหน้ากัน พนักงานขายต้องเข้าพบปะกับผู้ซื้อโดยตรงเพื่อเสนอขายสินค้า การส่งเสริมการตลาดโดยวิธีนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุดแต่เสียค่าใช้จ่ายสูง เครื่องมือที่ใช้ส่งเสริมการตลาด เช่น การโฆษณา การขายโดยใช้พนักงานขาย การเผยแพร่ข่าวสาร การตลาดโดยตรง และการตลาดออนไลน์

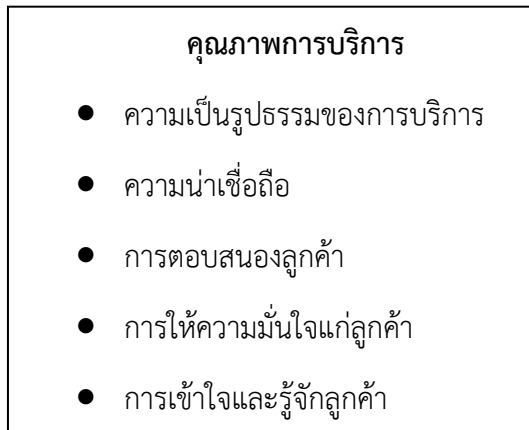
5. บุคคล (People) หรือพนักงาน (Employee) ต้องมีการคัดเลือกการฝึกอบรมพนักงานผู้ให้บริการการจูงใจการมีความรู้ความสามารถความคิดริเริ่มเพื่อสามารถสร้างคุณค่าเพิ่ม เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้าได้แตกต่างจากคู่แข่ง

6. การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) ธุรกิจบริการต้องพยายามสร้างคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management : TQM) สภาพแวดล้อมที่สะดวกสบายการตกแต่งการมีหลักฐานการรับรองความรู้ความชำนาญ แสดงให้เห็นบริการที่มีคุณภาพเพื่อสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าทั้งด้านความสะอาดความรวดเร็วและประโยชน์อื่น

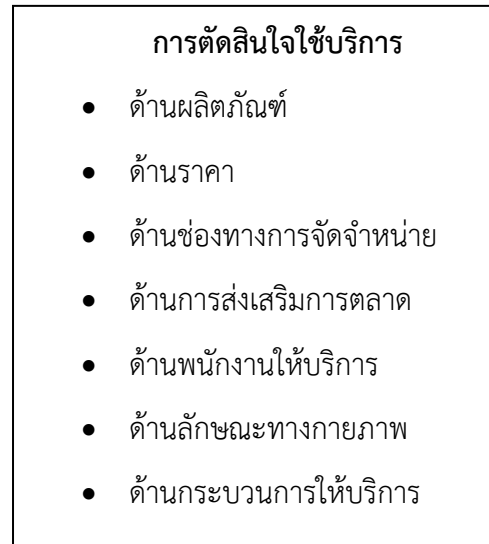

7. กระบวนการ (Process) ธุรกิจบริการคุณภาพของบริการเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการส่งมอบคุณภาพของการบริการให้กับลูกค้าต้องรวดเร็วและสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้ลูกค้า

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ที่มา : Phillip Kotler, Garry Armstrong, 1996

Parasuraman,A., Zeithaml, V.A., & Berry, L.L. 2013

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ประชากรในการศึกษา ได้แก่ ลูกค้าที่เป็นสมาชิกและสามารถใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ในส่วนของสมาชิกที่สามารถใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ จำนวน 1,217 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562) การวิจัยครั้งนี้ ใช้ตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 310 คน ตามสูตรการคำนวณหา กลุ่มตัวอย่างทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970)

เครื่องมือที่ใช้การเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งจะมีลักษณะของแบบสอบถาม ที่ใช้เป็นลักษณะแบบสอบถามปลายปิด (Close Ended Question) ที่กำหนดคำตอบไว้ให้ผู้ตอบเลือกตอบทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ทางสถิติ ทั้งสถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analytical Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Analysis Statistics) การวิเคราะห์เพื่อการทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้ คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของลูกค้าที่เป็นสมาชิกและสามารถใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21-30 ปี มีระยะเวลาที่เป็นสมาชิก 1 ปีขึ้นไป และมีความถี่ในการใช้บริการ 1-3 ครั้งต่อสัปดาห์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพการให้บริการ ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับมากที่สุด คือ ด้านความน่าเชื่อถือและด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมา คือ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$) ด้านการเข้าใจและรู้จักลูกค้า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$) และระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านการตอบสนองลูกค้า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$) ตามลำดับ

ตารางค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คุณภาพการให้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ

คุณภาพการให้บริการ	\bar{X}	S.D	ระดับความคิดเห็น
1. ความเป็นรูปธรรมของบริการ	4.30	.528	มากที่สุด
2. ความน่าเชื่อถือ	4.31	.598	มากที่สุด
3. การตอบสนองลูกค้า	4.26	.653	มากที่สุด
4. การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า	4.31	.626	มากที่สุด
5. การเข้าใจและรู้จักลูกค้า	4.28	.671	มากที่สุด
รวม	4.29	.615	มากที่สุด

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการ ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับมากที่สุด คือ ด้านพนักงานให้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$) รองลงมา คือ ด้านลักษณะทางกายภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$) ด้านกระบวนการให้บริการ อยู่ใน

ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$) ด้านผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) ด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) และระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านราคา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$) ตามลำดับ

ตารางค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ

การตัดสินใจใช้บริการ	\bar{X}	S.D	ระดับความคิดเห็น
1. ผลิตภัณฑ์	4.20	.510	มากที่สุด
2. ราคา	4.08	.646	มาก
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย	4.31	.526	มากที่สุด
4. การส่งเสริมการตลาด	4.09	.682	มาก
5. พนักงานให้บริการ	4.37	.564	มากที่สุด
6. ลักษณะทางกายภาพ	4.32	.534	มากที่สุด
7. กระบวนการให้บริการ	4.24	.660	มากที่สุด
รวม	4.23	.588	มากที่สุด

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการกับการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ พบว่า ระดับความคิดเห็นคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.33 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการมากที่สุด คือ ด้านสถานออกกำลังกายเปิดให้บริการในเวลาที่สะดวกแก่การมาใช้บริการ ส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.50 รองลงมา คือ ด้านพนักงานมีอัธยาศัยไมตรี พร้อมและเต็มใจให้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.39 ด้านพนักงานให้ความสนใจและมีการสื่อสารที่ดีกับผู้ใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.38 ด้านพนักงานมีสัมมาคารวะ และวางตัวอย่างถูกต้องต่อผู้ใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.37 ด้านพนักงานให้บริการด้วยความจริงใจในการแก้ไขปัญหาของผู้ใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจและด้านพนักงานสามารถทำให้ผู้ใช้บริการรู้สึกถึงความปลอดภัยเมื่อมาใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.36 ด้านพนักงานแต่งกายสุภาพ เรียบร้อยส่งผลต่อการตัดสินใจ ด้านสถานออกกำลังกาย มีที่รองรับผู้ใช้บริการอย่างเพียงพอต่อการให้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ ด้านสถานออกกำลังกายได้ให้บริการตรงตามที่สัญญาไว้กับผู้ใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจและด้านผู้ใช้บริการได้รับการอำนวยความสะดวกในการใช้บริการอย่างสม่ำเสมอส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.35 ด้านพนักงานสามารถให้คำแนะนำและตอบข้อสงสัยได้อย่างถูกต้องส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.34 ด้านพนักงานมีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ผู้ใช้บริการได้ทันทั่วทั้งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.33 ด้านพนักงานมีความรู้ความเข้าใจในอุปกรณ์ออกกำลังกาย

กายและการบริการส่งผลต่อการตัดสินใจ ด้านพนักงานได้แจ้งให้ผู้ใช้บริการทราบว่าจะได้รับบริการเมื่อใดส่งผลต่อการตัดสินใจ ด้านสถานออกกำลังกายมีการบริการที่รวดเร็ว ท่วงถึงและทันเวลาส่งผลต่อการตัดสินใจ และด้านพนักงานมีความซื่อสัตย์สุจริตและไม่เอาเปรียบผู้ให้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.31 ด้านสถานออกกำลังกายมีอุปกรณ์ออกกำลังกายที่ทันสมัย และครบวงจรส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.30 ด้านพนักงานแสดงออกถึงความเป็นมืออาชีพในการส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.28 ด้านพนักงานสามารถที่จะเข้าใจถึงความต้องการที่เฉพาะของผู้ใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 และด้านพนักงานให้ความเอาใจใส่กับผู้ใช้บริการในแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกันส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.17 ตามลำดับ

ตารางค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูพีต พิตเนส คลับ

คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ	\bar{X}	S.D	ระดับความคิดเห็น
1. พนักงานแต่งกายสุภาพ สะอาดเรียบร้อยส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.35	.659	มากที่สุด
2. พนักงานมีอัธยาศัยไมตรี พริ้มและเต็มใจให้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.39	.687	มากที่สุด
3. สถานออกกำลังกายมีอุปกรณ์ออกกำลังกายที่ทันสมัย และครบวงจรส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.30	.713	มากที่สุด
4. สถานออกกำลังกาย มีที่รองรับผู้ใช้บริการอย่างเพียงพอต่อการให้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.35	.685	มากที่สุด
5. พนักงานให้บริการด้วยความจริงใจในการแก้ไขปัญหาของผู้ใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.36	.682	มากที่สุด
6. พนักงานมีความรู้ความเข้าใจในอุปกรณ์ออกกำลังกาย และการบริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.31	.893	มากที่สุด
7. พนักงานสามารถให้คำแนะนำและตอบข้อสงสัยได้อย่างถูกต้องส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.34	.811	มากที่สุด
8. สถานออกกำลังกายได้ให้บริการตรงตามที่สัญญาไว้กับผู้ใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.35	.711	มากที่สุด
9. พนักงานมีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ผู้ใช้บริการ	4.33	.755	มากที่สุด

ได้ทันท่วงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ

10. พนักงานได้แจ้งให้ผู้ให้บริการทราบว่าจะได้รับบริการเมื่อใดส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.31	.752	มากที่สุด
11. ผู้ให้บริการได้รับการอำนวยความสะดวกในการใช้บริการอย่างสม่ำเสมอส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.35	.746	มากที่สุด
12. สถานออกกำลังกายมีการบริการที่รวดเร็ว ทัวถึงและทันเวลาส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.31	.701	มากที่สุด
13. พนักงานมีสัมมาคารวะและวางตัวอย่างถูกต้องต่อผู้ใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.37	.684	มากที่สุด

คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ	\bar{X}	S.D	ระดับความคิดเห็น
---	-----------	-----	------------------

14. พนักงานมีความซื่อสัตย์สุจริตและไม่เอาเปรียบผู้ใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.31	.726	มากที่สุด
15. พนักงานแสดงออกถึงความเป็นมืออาชีพในการให้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.28	.865	มากที่สุด
16. พนักงานสามารถทำให้ผู้ใช้บริการรู้สึกถึงความปลอดภัยเมื่อมาใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.36	.709	มากที่สุด
17. พนักงานให้ความเอาใจใส่กับผู้ใช้บริการในแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกันส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.17	.874	มาก
18. พนักงานสามารถที่จะเข้าใจถึงความต้องการที่เฉพาะของผู้ใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.26	.740	มากที่สุด
19. พนักงานให้ความสนใจและมีการสื่อสารที่ดีกับผู้ใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.38	.680	มากที่สุด
20. สถานออกกำลังกายเปิดให้บริการในเวลาที่เหมาะสมแก่การมาใช้บริการส่งผลต่อการตัดสินใจ	4.50	.642	มากที่สุด

รวม	4.33	.565	มากที่สุด
-----	------	------	-----------

ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

คุณภาพการให้บริการ	การตัดสินใจใช้บริการ			
	Pearson Correlation	Sig (2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์	ทิศทาง
1. ความเป็นรูปธรรมของบริการ	.777**	.000	ค่อนข้างสูง	เดียวกัน
2. ความน่าเชื่อถือ	.752**	.000	ค่อนข้างสูง	เดียวกัน
3. การตอบสนองลูกค้า	.748**	.000	ค่อนข้างสูง	เดียวกัน
4. การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า	.759**	.000	ค่อนข้างสูง	เดียวกัน
5. การเข้าใจและรู้จักลูกค้า	.716**	.000	ค่อนข้างสูง	เดียวกัน

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ สามารถอภิปรายผลโดยแยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ลูกค้าที่เป็นสมาชิกและสามารถใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21-30 ปี มีระยะเวลาที่เป็นสมาชิก 1 ปีขึ้นไป และมีความถี่ในการใช้บริการ 1-3 ครั้งต่อสัปดาห์ ซึ่งลูกค้าที่เป็นสมาชิกและสามารถใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ ประกอบไปด้วย คนในท้องที่ นักเรียน นักศึกษา รวมทั้งคนวัยทำงานที่ประกอบอาชีพอยู่ในท้องที่นั้น และกลุ่มลูกค้าส่วนมากเป็นเพศหญิงที่แสดงให้เห็นความนิยมออกกำลังกายในสถานออกกำลังกาย ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกเดิมและตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกายต่อไป รวมทั้งการเข้าใช้บริการส่วนใหญ่ในหนึ่งสัปดาห์จะใช้บริการ 1-3 ครั้ง แสดงให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่วางมาตรฐานการออกกำลังกายและมีความต้องการใช้บริการสถานออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ โดยจะมีระดับความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

1.คุณภาพการให้บริการ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.30 สอดคล้องกับแนวคิดของ Zeithaml Parasuraman and Berry (1990) ที่กล่าวว่า ความเป็นรูปธรรมของการบริการเป็นลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็นถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สถานที่ บุคลากร อุปกรณ์

เครื่องมือ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าได้รับการดูแล ห่วงใย และความตั้งใจจากผู้ให้บริการ โดยจะทำให้ผู้รับบริการรับรู้ถึงการให้บริการนั้นได้ชัดเจนขึ้น ลักษณะเหมือนกับแนวคิดของ Peter and Donnelly (2004) การบริการที่เป็นรูปธรรม (Tangibles) หมายถึง ลักษณะของสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพที่สามารถจับต้องได้ เช่น อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ การแต่งตัวเครื่องแบบของพนักงาน การตกแต่งสถานที่ เป็นต้น

2.คุณภาพการให้บริการ ด้านความน่าเชื่อถือ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ด้านความน่าเชื่อถือ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.31 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ziethaml, Parasuraman and Berry (1990) ที่กล่าวว่า การให้บริการต้องตรงตามเวลาที่สัญญาไว้กับลูกค้างานบริการที่มอบหมายให้แก่ลูกค้าทุกครั้งต้องมีความถูกต้อง เหมาะสม และมีความสม่ำเสมอ มีการเก็บข้อมูลของลูกค้าและสามารถนำมาใช้ได้อย่างรวดเร็ว มีพนักงานเพียงพอต่อการให้บริการและสามารถช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกค้าด้วยความเต็มใจ คล้ายกับแนวคิดของซัชวาล อรวงศ์ศุภทัต (2554) ความเชื่อถือว่าไว้วางใจได้ หมายถึง ความสามารถในการให้บริการให้ตรงกับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้รับบริการ บริการที่ให้ทุกครั้งจะต้องมีความถูกต้อง เหมาะสม และได้ผลออกมาเช่นเดิมในทุกจุดของบริการ ความสม่ำเสมอนี้จะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าการบริการที่ได้รับนั้นมีความน่าเชื่อถือ

3.คุณภาพการให้บริการ ด้านการตอบสนองลูกค้า พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ด้านการตอบสนองลูกค้า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 สอดคล้องกับแนวคิดของ Ziethaml, Parasuraman and Berry (1990) ที่กล่าวว่า ความรวดเร็วเป็นความตั้งใจที่จะช่วยเหลือลูกค้า โดยให้บริการอย่างรวดเร็ว ไม่ให้รอคิวนานรวมทั้งต้องมีความกระตือรือร้น เห็นลูกค้าแล้วต้องรีบต้อนรับต้อนรับให้การช่วยเหลือ สอบถามถึงการมาใช้บริการอย่างไม่ละเลย ความรวดเร็วจะต้องมาจากพนักงานและกระบวนการในการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ มีลักษณะเหมือนกับแนวคิดของ ยุพาวรรณ วรณวนิชย์ (2548) การตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) หมายถึง ความเต็มใจที่จะช่วยเหลือลูกค้าให้ทันทันใดและรวดเร็วฉับไว ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความพร้อมของพนักงานธนาคารที่จะให้บริการ ถ้าพนักงานเอาแต่พุดคุยกันเองโดยละเลยความต้องการของลูกค้า แสดงว่าพนักงานยังไม่พร้อมที่จะตอบสนองลูกค้า

4.คุณภาพการให้บริการ ด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.31 สอดคล้องกับแนวคิดของ Ziethaml, Parasuraman and Berry (1990) ที่กล่าวว่า ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการ ผู้ให้บริการจะต้องแสดงถึงทักษะความรู้ ความสามารถในการให้บริการ และตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการด้วยความสุภาพ นุ่มนวล มีกริยามารยาทที่ดี ใช้การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและให้ความมั่นใจว่าผู้รับบริการจะได้รับบริการที่ดี โดยกล่าวไปในทิศทางเดียวกันกับ ยุพาวรรณ วรณวนิชย์ (2548) การให้ความมั่นใจ หมายถึง พนักงานต้องมีความรู้ทักษะความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อนำความเชื่อถือน่าเชื่อถือและมั่นใจไปสู่ลูกค้าและความปลอดภัยลูกค้าเมื่อมารับบริการ

5.คุณภาพการให้บริการ ด้านการเข้าใจและรู้จักลูกค้า พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ด้านการเข้าใจและรู้จักลูกค้า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.28 สอดคล้องกับแนวคิดของ Ziethaml, Parasuraman and Berry (1990) ที่กล่าวว่า พนักงานที่ให้บริการลูกค้าแต่ละรายด้วยความเอาใจใส่และให้ความเป็นกันเองและดูแลลูกค้าเปรียบเสมือนญาติและแจ้งข้อมูลข่าวสารให้รับทราบ ศึกษาความต้องการของลูกค้าแต่ละรายมีความเหมือนและความแตกต่างในบางเรื่อง ใช้เป็นแนวทางการให้บริการลูกค้าแต่ละรายในการสร้างความพึงพอใจ โดยกล่าวไปในทิศทางเดียวกันกับ พิสิษฐ์ พิพัฒน์โกคากุล (2560) การรู้จักและเข้าใจความรู้สึกของลูกค้า (Customer Centric) คือ การที่ทุกคนในองค์กรตั้งแต่พนักงานระดับล่างสุดถึงผู้บริหารระดับสูงสุดมองลูกค้าเป็นหนึ่งเดียวกัน ทุกคนทำงานเพื่อตอบโจทย์ให้แก่ลูกค้า สร้างคุณค่าให้แก่ลูกค้าโดยทุกวันที่ทุกคนมาทำงานมาทำเพื่อส่งมอบบริการให้ลูกค้า กว่าที่จะถึงขั้นตอนที่ลูกค้าได้รับรับบริการนั้น กระบวนการทำงานขององค์กรจะประกอบด้วยงานหลายขั้นตอน พนักงานทุกคนย่อมมีงานของตนเองเป็นหนึ่งในกระบวนการขององค์กร

ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ โดยจะมีระดับความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

1.การตัดสินใจใช้บริการ ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.20 สอดคล้องกับแนวคิดของ Philip Kotler (1997) ที่กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์ คือ ผลิตภัณฑ์สิ่งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตนรวมถึงการบรรจุภัณฑ์สี ราคาคุณภาพตราสินค้าบริการชื่อเสียงของผู้ขาย ตลอดจนสินค้าความชำนาญ บุคคล สถานที่ องค์กรข้อมูลและความคิดเพื่อตอบสนองความต้องการและผู้ซื้อได้รับความพึงพอใจ

2.การตัดสินใจใช้บริการ ด้านราคา พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการ ด้านราคา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.08 สอดคล้องกับแนวคิดของ Philip Kotler (1997) ที่กล่าวว่า ราคา หมายถึง มูลค่าของผลิตภัณฑ์สินค้าหรือบริการที่อยู่ในรูปของจำนวนเงินการกำหนดราคาต้องให้เหมาะสมกับตลาดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางการตลาดบริการ ผลิตภัณฑ์ต้องขึ้นอยู่กับคุณภาพและความสามารถในการจัดหาบริการที่มาพร้อมกับผลิตภัณฑ์นั้นให้กับลูกค้า

3.การตัดสินใจใช้บริการ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.31 สอดคล้องกับแนวคิดของ Philip Kotler (1997) ที่กล่าวว่า การจัดจำหน่าย หมายถึง การนำผลิตภัณฑ์และบริการออกสู่ตลาดส่งถึงมือผู้บริโภคและผู้ใช้งานทางอุตสาหกรรมแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 ส่วน คือ ช่องทางการจำหน่าย การที่กลุ่มบุคคลหรือกลุ่มองค์กรที่จะนำหรือเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์บริการจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภคผู้ใช้งานทางอุตสาหกรรมและคนกลาง อีกประการหนึ่งการสนับสนุนการกระจายตัวสินค้า กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคผู้ใช้งานทางอุตสาหกรรม ยังรวมถึงการขนส่งและเก็บรักษาสินค้าเพื่อให้เกิดค่าใช้จ่ายต้นทุนต่ำสุดโดยสินค้าถึงผู้บริโภคได้ทันตามเวลา

4. การตัดสินใจใช้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.09 สอดคล้องกับแนวคิดของ Philip Kotler (1997) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมการตลาด หมายถึง การติดต่อสื่อสารข้อมูลการตลาดระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เพื่อเตือนความทรงจำแจ้งข่าวสารจูงใจให้เกิดความต้องการและพฤติกรรมบริโภค อาจขายโดยใช้บุคคลเป็นการเสนอการขายสินค้าแบบเผชิญหน้ากัน พนักงานขายต้องเข้าพบปะกับผู้ซื้อโดยตรงเพื่อเสนอขายสินค้า การส่งเสริมการตลาดโดยวิธีนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุดแต่เสียค่าใช้จ่ายสูง

5. การตัดสินใจใช้บริการ ด้านพนักงานให้บริการ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการ ด้านพนักงานให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.37 สอดคล้องกับแนวคิดของ Philip Kotler (1997) ที่กล่าวว่า พนักงานให้บริการ ต้องมีการคัดเลือกการฝึกอบรมพนักงานผู้ให้บริการการจูงใจการมีความรู้ความสามารถความคิดริเริ่มเพื่อสามารถสร้างคุณค่าเพิ่ม เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้าได้แตกต่างจากคู่แข่ง

6. การตัดสินใจใช้บริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.32 สอดคล้องกับแนวคิดของ Philip Kotler (1997) ที่กล่าวว่า ลักษณะทางกายภาพ เป็นธุรกิจบริการต้องพยายามสร้างคุณภาพโดยรวมสภาพแวดล้อมที่สะดวกสบายการตกแต่งการมีหลักฐานการรับรองความรู้ความชำนาญ แสดงให้เห็นบริการที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าทั้งด้านความสะดวกความรวดเร็ว

7. การตัดสินใจใช้บริการ ด้านกระบวนการให้บริการ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการ ด้านกระบวนการให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.24 สอดคล้องกับแนวคิดของ Philip Kotler (1997) ที่กล่าวว่า ธุรกิจบริการคุณภาพของบริการเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการส่งมอบคุณภาพของการบริการให้กับลูกค้าต้องรวดเร็วและสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้ลูกค้า

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพการให้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ จากการวิจัยพบว่า สถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ นั้นมีคุณภาพการให้บริการต่อผู้ใช้บริการในภาพรวมที่ระดับมากที่สุด ประกอบด้วย ความเป็นรูปธรรมของการบริการ ความน่าเชื่อถือ การตอบสนองลูกค้า การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า และการเข้าใจและรู้จักลูกค้า โดยมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านความน่าเชื่อถือ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.31 ด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.31 รองลงมา คือ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.30 ด้านการเข้าใจและรู้จักลูกค้า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.28 และด้านการตอบสนองลูกค้า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 ตามลำดับ

2. เพื่อศึกษาการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ จากการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บริการตัดสินใจบริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ด้วยองค์ประกอบ ดังนี้ ผลลัพธ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด พนักงานให้บริการ ลักษณะทางกายภาพ และกระบวนการให้บริการ โดยมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ พนักงานให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.37 รองลงมา คือ ลักษณะทางกายภาพ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.32 ช่องทางการจัดจำหน่าย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.31 กระบวนการให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.24 ผลลัพธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.20 การส่งเสริมการตลาด ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.09 และด้านราคา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.08 ตามลำดับ

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการกับการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ ทั้ง 5 ด้าน คือ ความเป็นรูปธรรมของบริการ ความน่าเชื่อถือ การตอบสนองลูกค้า การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า และการรู้จักและเข้าใจลูกค้า มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ตอบคำถามการวิจัย

คุณภาพการให้บริการทั้ง 5 ด้าน คือ ความเป็นรูปธรรมของบริการ ความน่าเชื่อถือ การตอบสนองลูกค้า การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า และการรู้จักและเข้าใจลูกค้า มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ พบว่า มีตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ คุณภาพการให้บริการ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการและด้านความน่าเชื่อถือ สามารถร่วมพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยมีสมการ ดังนี้

การตัดสินใจใช้บริการ = $1.096 + 4.853$ (คุณภาพการให้บริการ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ) + 4.529 (คุณภาพการให้บริการ ด้านความน่าเชื่อถือ)

ตอบสมมติฐานการวิจัย

ความเป็นรูปธรรมของการบริการ ความน่าเชื่อถือ การตอบสนองลูกค้า การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า และการเข้าใจและรู้จักลูกค้าส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

จากผลการศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ ได้ข้อค้นพบสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ด้านคุณภาพการให้บริการ และการตัดสินใจใช้บริการ โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. คุณภาพการให้บริการ ในแต่ละองค์ประกอบนั้นมีความสำคัญ แต่สิ่งที่ได้ค้นพบนั้นทุกองค์การต้องคำนึงถึงหลัก การตอบสนองลูกค้า ด้วยความรวดเร็วเป็นความตั้งใจที่จะช่วยเหลือลูกค้า โดยให้บริการอย่างรวดเร็ว การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการ ผู้ให้บริการจะต้องแสดงถึงทักษะความรู้ ความสามารถในการให้บริการ และการเข้าใจและรู้จักลูกค้า ให้บริการลูกค้าแต่ละรายด้วยความเอาใจใส่และให้ความเป็นกันเองและดูแลลูกค้าเปรียบเสมือนญาติ

2. การตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ โดยพิจารณาจากคุณภาพการให้บริการ ต้องคำนึงถึงกระบวนการให้บริการ เช่น ความเสมอภาคในการให้บริการตามลำดับก่อน-หลัง พร้อมกันกับการอำนวยความสะดวกกับผู้ให้บริการที่มาใช้บริการให้มีความรวดเร็วและประทับใจมากขึ้น มีความซื่อสัตย์สุจริตในการให้บริการกับผู้ให้บริการ รวมทั้งสถานออกกำลังกายต้องมีการประกาศถึงระยะเวลาในการให้บริการกับผู้ให้บริการอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

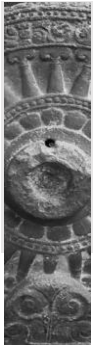
การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะของลูกค้าที่เป็นสมาชิกและสามารถใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ เท่านั้น และเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับบริษัท ยูฟิต ฟิตเนส คลับ จำกัด จึงควรทำการศึกษาให้ครอบคลุมแบ่งเป็น คนในท้องที่แต่ละเขตพื้นที่รวมถึงพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการหากลุ่มลูกค้าใหม่เพื่อดึงดูดกลุ่มลูกค้าใหม่ให้หันมาตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ รวมถึงนำผลการวิจัยมาพิจารณาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างและปรับปรุงคุณภาพการให้บริการของสถานออกกำลังกาย ยูฟิต ฟิตเนส คลับ และสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจต้องการศึกษาและในการทำวิจัยในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต. (2554). *คุณภาพการให้บริการ : มุมมองในเชิงวิชาการ*. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562, จาก http://www.tpa.or.th/writer/read_this_book_topic.php?bookID=1285

- ฟิลิทธิ พิพัฒน์โกคากุล. (2560). Service Excellence: Service Culture บริการที่เป็นเลิศ : วัฒนธรรม บริการ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ , 22.
- ฟิลิทธิ พิพัฒน์โกคากุล. (2560). การบริการอย่างมีคุณภาพ (Service Quality). สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2562, จาก <http://www.impressionconsult.com/web/index.php/articles/161-servicequality.html>
- นรารัตน์ อ่อนศรี. (2554). คุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการลูกค้าบริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่แจ้งวัฒนะ. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- เบญชภา แจ้งเวชฉาย. (2559). คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS ใน กรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- ยุพาวรรณ วรรณวานิชย์. (2556). การตลาดบริการ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 9.
- วีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. (2553). คุณภาพในงานบริการ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2546). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, 431-434.
- Kolter, P. (2010). Marketing management (The Millennium ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2008). Marketing: An introduction . Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice – Hall, 143.
- Millet, J.D. (1954). Management in the public service: The quest for effective performance . New York: Mcgraw-Hill Book Compan.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., & Berry, L.L. (2013). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. Journal of Marketing, 19.
- Yamane Taro. (1973). Statistics : An Introductory Analysis. Harper : New York.
- Zeithaml, V.A., Parasuraman, A., & Berry, L.L. (1986). SERQUAL: A multiple Item Scale for Measuring customer perceptions of service quality. Marketing

ตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ

สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ

Variables that affect the performance of civil servants

Area Revenue Office in Samut Prakan Province

ศุภมาศ วิมลเกียรติ

Suppamas Wimonkiet

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “ตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ 2) ศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ 3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ และ 4) ศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณกับข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 360 คน

ข้าราชการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี สถานภาพสมรส มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในองค์กร 11-20 ปี มีรายได้เฉลี่ย 10,001-30,000 บาท สิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อการปฏิบัติงานในด้านปริมาณงาน คือ ตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบมีความเหมาะสมกับปริมาณงานที่ปฏิบัติ ด้านความร่วมมือจากผู้ประกอบการ คือ ผู้ประกอบการยื่นแบบรายการภาษีภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเสมอ ด้านระยะเวลา คือ มีการพัฒนาวิทยาการใหม่ ๆ ต่อการปฏิบัติงานในด้านความก้าวหน้าจากการทำงาน คือ ตำแหน่งที่ปฏิบัติอยู่สามารถสร้างผลงานเพื่อเลื่อนตำแหน่งได้ ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน คือ ระบบการทำงานขององค์กรสามารถให้การสนับสนุนผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ด้านการสนับสนุนจากองค์กร คือ ผู้บังคับบัญชาของสนับสนุน/ส่งเสริม พัฒนาสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ คือ สหกรณ์ออมทรัพย์ทำให้มีเงินเก็บเมื่อเกษียณอายุ

ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการนั้น พบว่าการสร้างแรงจูงใจและความกระตือรือร้นเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการสอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจในการสร้างขวัญและกำลังใจของ McGregor และการนำกลยุทธ์ “D2RIVE” มาปฏิบัติเป็นผลดีต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยการพัฒนา ระบบ Digital มาใช้ในการขับเคลื่อน

670

ภารกิจที่รับผิดชอบ ทำให้การจัดเก็บรายได้ให้เป็นไปตามเป้าหมาย สนับสนุนภารกิจที่รับผิดชอบและเน้นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพงานปัจจุบันและผู้ปฏิบัติ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน; การปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากร; สำนักงานสรรพากร
พื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ

Abstract

Research "Variables that affect the performance of civil servants of the Area Revenue Office in Samut Prakan Province" 1) study the performance of civil servants Area Revenue Office in Samut Prakan Province 2) Study the variables that affect the performance development of civil servants, the Area Revenue Office in Samut Prakan 3) study problems and obstacles in the performance of civil servants Area Revenue Office in Samut Prakan Province and 4) Study as a guideline for improving the performance of civil servants, the Area Revenue Office in Samut Prakan Province. By using quantitative research with civil servants Area Revenue Office in Samut Prakan Province, 360 persons.

Most government officials are female. Age is between 31-40 years. Marital status has a Bachelor's degree. The duration of work in the organization 11-20 years with average income 10,001-30,000 baht. The external environment that affects work performance in the amount of work is the position of responsibility is appropriate with the amount of work performed. The cooperation from entrepreneurs is that entrepreneurs submit tax forms within the period of time that the law is always set. In terms of time, there is a development of new technologies to work in terms of progress from work, ie the positions that can be built. Work to be promoted The working environment is the system of the organization that can support the workers as well. The support from the organization is the supervisor of support / promotion. Develop work environment And the compensation and welfare benefits are savings cooperatives, resulting in savings when retirement.

Variables that affect the performance of civil servants Area Revenue Office in Samut Prakan Province Found that motivation and enthusiasm are variables that affect the performance of civil servants The Area Revenue Office in Samut Prakan is in line with McGregor's morale motivation theory and strategy implementation. "D2RIVE" comes into practice. It is good for the performance of civil servants. Area Revenue Office in Samut Prakan Province By developing the digital system to drive the responsibility Making the revenue collection to meet the target Supporting responsible missions and focusing on ways to increase current work efficiency and practitioners

Keywords: Operational efficiency; Performance of government officials of the Revenue Office; Area Revenue Office in Samut Prakan Province

บทนำ

ปัจจุบันรัฐบาลได้มอบหมายภารกิจที่สำคัญๆ ต่างๆ ให้กับกรมสรรพากร เป็นผู้ดำเนินการอาทิ เช่น มีหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีจากฐานรายได้และฐานการบริโภคภายในประเทศ ตามประมวลรัษฎากร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นรายได้ให้รัฐบาล เพื่อนำมาใช้พัฒนาประเทศได้แก่ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีเงินได้ปิโตรเลียม ภาษีมูลค่าเพิ่ม อากรแสตมป์ จากหน้าที่ดังกล่าวเมื่อมีเหตุจลาจล กรมสรรพากรจึงมักถูกวางเพลิงเสมอ อาทิ เหตุการณ์ 14 ตุลา พฤษภาทมิฬ จนเป็นหน่วยงานของรัฐที่ถูกวางเพลิงมากที่สุดหน่วยงานหนึ่ง

นอกจากนี้ยังพิจารณาปรับปรุงตัวบทกฎหมาย และระบบการบริหารจัดเก็บภาษีเพื่อส่งเสริมการออม การลงทุนและการแข่งขันในการผลิตและการส่งออกกับนานาประเทศ ตลอดจนสร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ และเสริมสร้างความสมัครใจในการเสียภาษี และยังทำความตกลงระหว่างประเทศเพื่อจัดการเก็บภาษีซ้ำซ้อนระหว่างกัน เพื่อสนับสนุนการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ เป็นต้น งานเหล่านี้ได้ทำให้ข้าราชการกรมสรรพากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานสรรพากรพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศมีภารกิจเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ จนบางครั้งอาจทำให้รู้สึกเหนื่อยล้า

โครงสร้างการแบ่งงานภายในสำนักงานสรรพากรพื้นที่อาจจะยังมีไม่เพียงพอและสอดคล้องกับบทบาทภารกิจและอำนาจหน้าที่ของข้าราชการกรมสรรพากร(สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 1 สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 2 และสำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 3) ต้องรับผิดชอบ ข้าราชการ

กรมสรรพากร(สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 1 สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 2 และสำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 3) ต้องทำงานทั้งภารกิจหน้าที่ของกรมสรรพากรโดยตรง และยังต้องปฏิบัติงานตามนโยบายและภารกิจที่รัฐบาลมอบหมาย อาทิเช่น

1.วางแผนปฏิบัติการและประเมินผล เพื่อการบริหารงานจัดเก็บภาษีอากรให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงาน และเป้าหมายของกรม และสำนักงานสรรพากรภาค

2.กำกับดูแลผู้เสียภาษีเป็นรายผู้ประกอบการ ตรวจสอบปฏิบัติการ และตรวจสอบภาษีอากรสำหรับรายที่อยู่ในความรับผิดชอบ

3.ดำเนินการเกี่ยวกับการเร่งรัดภาษีอากรค้าง และดำเนินคดีแก่ผู้เสียภาษี รวมทั้งตอบข้อหารือทางภาษีอากร

4.ดำเนินการเกี่ยวกับการเร่งรัดภาษีอากรค้าง และดำเนินคดีแก่ผู้เสียภาษี รวมทั้งตอบข้อหารือทางภาษีอากร

5.พิจารณาคืนเงินภาษีอากร

6.การปฏิบัติงานด้านกรรมวิธีภาษี

7.ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีอากร

ดังนั้น ผู้ศึกษามีความสนใจ ต้องการศึกษาในเรื่องตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ (สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 1 สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 2 และสำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 3) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นปัญหาและอุปสรรค และเพื่อศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการได้ โดยสรุปปัญหา ดังนี้

1. รายผู้ประกอบการค้างติดตามคืนเงินภาษีมูลค่าเพิ่ม

2. จำนวนข้าราชการ (นักวิชาการตรวจสอบภาษี)ไม่เพียงพอต่อปริมาณงาน

3. จังหวัดสมุทรปราการเป็นเขตนิคมอุตสาหกรรม และกรมสรรพากรแบ่งเขตพื้นที่ของสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ ดังนี้

- สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 1 พื้นที่รับผิดชอบ อำเภอมืองจังหวัดสมุทรปราการ

- สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 2 พื้นที่รับผิดชอบ อำเภพระประแดง อำเภพระสมุทรเจดีย์

- สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 3 พื้นที่รับผิดชอบ อำเภบางพลี อำเภบางบ่ออำเภบางเสาธง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ
4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ
5. เพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

องค์การเป็นหน่วยทางสังคมที่อยู่ภายใต้การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ซึ่งสมาชิกมีค่านิยมและผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น ในการขับเคลื่อนองค์การให้บรรลุเป้าประสงค์จึงต้องมีการออกแบบโครงสร้างองค์การเพื่อรวมกลุ่มงาน กิจกรรม และกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกรวมถึงมีการสร้างระบบประสานงานและยุทธศาสตร์ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเคลื่อนตัวได้อย่างราบรื่น (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2552, หน้า 2)

การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์เพื่อนำเอาทรัพยากรการบริหาร คือ 4 M's เช่น คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์สิ่งของ (Material) และการจัดการ (Management) มาประกอบกับการบริหารจัดการ โดยต้องอาศัยความรู้ ความสามารถของแต่ละบุคคล (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2554:1-6 สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2554 จาก//www.wiruch.com/articles.) และ ชูบ กาญจนประกร กล่าวว่า “การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคล ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (สุขุมวิทย์ โสยโสภณ, 2551: 94) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ให้ความหมายของ การบริหารจัดการว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานขององค์กร หรือกลุ่มต่างๆ โดยใช้แนวคิดของกระบวนการ PAMS-POSDCoRB ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) คือกระบวนการเพิ่มความรู้ ความชำนาญ และความสามารถโดยรวมของประชากรในสังคม หากพิจารณาไปตามแนวเศรษฐศาสตร์ ว่ามนุษย์นั้นเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งในจำนวนทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็นและมี และต้องใช้ให้บังเกิดผลในการเติบโตทางเศรษฐกิจ (นักเศรษฐศาสตร์จะกล่าวว่าทรัพยากรมนุษย์นั้นสำคัญมาก หรือสำคัญที่สุด) การบริหารงานบุคคลขององค์การจึงนับเป็นระบบย่อยที่สำคัญในองค์การ เพราะระบบบริหารงานบุคคลจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการจัดการกับทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ ทั้งในแง่ของการจัดการกับพฤติกรรมของบุคคลและในด้านของกระบวนการ ขั้นตอนในการบริหารงานบุคคล ซึ่งเริ่มตั้งแต่การได้คนเข้ามาทำงานในองค์การจนถึงการที่บุคคลจะพ้นจากตำแหน่ง โดยเฉพาะในส่วนของกระบวนการในการบริหารงานบุคคลนี้ จะมีความสำคัญอย่างมาก เพราะการบริหารงานบุคคลเป็นการจัดการปัจจัยที่สำคัญ 1 ใน 3 ปัจจัยที่ทำให้้องค์การประสบความสำเร็จ ซึ่งในส่วนนี้การบริหารงานบุคคลหรือการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Personnel Management Human of Resources Management) จะสำคัญมาก เพราะหมายถึงการได้มา การพัฒนา การรักษาไว้ และการบริหารงานบุคคลในองค์การ

ทฤษฎีเกี่ยวกับการจูงใจและความพอใจในงาน

องค์การจะดำรงอยู่ได้และจะเจริญเติบโตต่อเมื่อกลุ่มต่าง ๆ ได้ทำงานได้ผลพอสมควรและสร้างสิ่งสูงใจต่างๆได้เพียงพอ ซึ่งในองค์การหนึ่งจะมีสิ่งจูงใจอยู่สามประเภทคือ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2002)

1. องค์การแต่ละประเภทจะมีเป้าหมายองค์การที่ต่างกัน เป้าหมายองค์การเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ ปกติแล้ว ลูกค้ำ คนงาน และผู้ประกอบการจะยึดถือเป้าหมายองค์การและมีความจงรักภักดีต่อความอยู่รอดและการเจริญเติบโตขององค์การ
2. สิ่งจูงใจให้คนงานทำงาน เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง ความมีหน้ามีตา มีเกียรติยศ ความพอใจจากการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน โอกาสความก้าวหน้าในงาน เป็นต้น
3. การเจริญเติบโตขององค์การเป็นค่านิยมสำคัญที่ผู้ประกอบการยึดถือ ผู้ประกอบการอยากทำงานในองค์การที่กำลังพัฒนาก้าวหน้าและขยายตัว

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพและความสามารถสัมฤทธิ์

ความสามารถสัมฤทธิ์มีผลต่อความเป็นเลิศหรือความสำเร็จของงาน ความรู้ทักษะเป็นคุณสมบัติที่มีผลต่องานโดยตรง หากไม่มีความรู้และทักษะบุคคลจะทำงานสำเร็จไม่ได้ ความรู้และทักษะจึงเปรียบเสมือนพนักงานขับ

รถ หากคนขับไม่เก่งถึงจะขับรถด้วยใจรักและตั้งใจเพียงใดก็ยากที่จะนำผู้โดยสารไปถึงเป้าหมายได้ ทักษะคิด คำนึงและมนต์ศน์ต่อตนเองมีผลต่อใจรักงาน ทักษะที่ถูกต้องและการแสดงบทบาทที่ถูกต้อง รวมทั้งความเชื่อมั่น ในตัวเองที่ถูกต้องในการทำงาน คุณลักษณะทั้ง 3 ประการนี้จึงเปรียบเสมือนหางเสือ ซึ่งนำบุคคลไปสู่ทิศทางที่ ถูกต้องในการทำงาน พนักงานขับจะเก่งเพียงใดหากกรวิ้งผิดทางก็ย่อมไปไม่ถึงจุดหมายปลายทาง บุคลิกลักษณะมี ผลต่อการทำงานของบุคคล หากบุคคลมีบุคลิกทั่วไปและลักษณะเฉพาะด้านที่เหมาะสมต่องาน เช่น มีโครงสร้าง รูปร่าง หน้าตา ท่าทาง ปฏิกริยาตอบสนอง และความถนัดหรือพรสวรรค์เหมาะสมต่องานใด ก็เป็นปัจจัยส่งเสริมให้ มีผลงานดียิ่งขึ้น บุคลิกภาพและลักษณะของบุคคลเปรียบเสมือนตัวถังและเครื่องยนต์ รถที่รูปลักษณ์ดี สวยงาม ปลอดภัย น่านั่งและมีสมรรถนะเยี่ยมย่อมจะนำผู้โดยสารถึงจุดหมายได้ดีกว่าและเป็นที่ยังพอใจมากกว่า สำหรับ แรงขับหรือแรงจูงใจนั้นก็มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลสัมฤทธิ์ของงานทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรงคือทำให้ บุคลิกเกิดความมุ่งมั่นในการทำงาน โดยอ้อมคือทำให้บุคคลพัฒนาความรู้และทักษะทำให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ คำนึงและการมองตนเอง และทำให้ปรับปรุงและพัฒนาบุคลิกและลักษณะเฉพาะให้เหมาะสมกับอาชีพ ซึ่งนำไปสู่ ผลงานที่ดีขึ้น

สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ

อำนาจหน้าที่ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบอาทิ เช่น

- สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 1 พื้นที่รับผิดชอบ อำเภอมืองจังหวัดสมุทรปราการ ควบคุม การปฏิบัติงานของสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาเมืองสมุทรปราการ 1 และสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาเมือง สมุทรปราการ 2

- สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 2 พื้นที่รับผิดชอบ อำเภพระประแดง อำเภพระสมุทรเจดีย์ ควบคุมการปฏิบัติงานของสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาพระประแดง 1, สำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาพระ ประแดง 2 และสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาพระสมุทรเจดีย์

- สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 3 พื้นที่รับผิดชอบ อำเภบางพลี อำเภบางบ่อ อำเภบางเสาธง สำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาบางพลี, สำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาบางบ่อ และสำนักงานสรรพากรพื้นที่ สาขาบางเสาธง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง การทำงานที่ได้ผลงานที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน รวดเร็ว ประหยัด ยุติธรรม ทันเวลา เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่พอใจของผู้รับบริการหรือผู้มาติดต่อและให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยกฎหมายและระเบียบ ในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมสรรพากร กระทรวงการคลัง

ตัวแปร หมายถึง องค์ประกอบที่สำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของสำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 3

สำนักงานสรรพากรพื้นที่ หมายถึง หน่วยงานที่รับผิดชอบงานจัดเก็บภาษีอากร ให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงานกำกับ ติดตาม และควบคุมการปฏิบัติงานของสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาโดยการศึกษาครั้งนี้ กำหนดให้

- สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 1 พื้นที่รับผิดชอบ อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ ควบคุมการปฏิบัติงานของสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาเมืองสมุทรปราการ 1 และสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาเมืองสมุทรปราการ 2

- สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 2 พื้นที่รับผิดชอบ อำเภอพระประแดง อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ควบคุมการปฏิบัติงานของสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาพระประแดง 1, สำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาพระประแดง 2 และสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาพระสมุทรเจดีย์

- สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรปราการ 3 พื้นที่รับผิดชอบ อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ อำเภอบางเสาธง สำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขางบางพลี ,สำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขางบางบ่อ และสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขางบางเสาธง

ความก้าวหน้าจากการทำงานหมายถึง การได้รับการพิจารณาความดีความชอบ มีโอกาสในการเลื่อนตำแหน่งรวมทั้งการมีโอกาสให้ไปศึกษาอบรมดูงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้แก่ตนเอง

การสนับสนุนจากองค์กร หมายถึง การได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากผู้บังคับบัญชาให้ได้รับความช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ค่าตอบแทน ผลประโยชน์ และสวัสดิการ หมายถึง สิ่งตอบแทนที่ได้รับในรูปแบบของเงินเดือนค่ารักษาพยาบาล ค่าเดินทาง ค่าใช้จ่าย สัมมนาต่าง ๆ และผลประโยชน์สิทธิต่าง ๆ อันเกิดจากการเป็นเจ้าหน้าที่สรรพากร

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่พื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 360 คน โดยใช้สูตรการกำหนดตัวอย่างของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ ตัวแปร ส่วนบุคคลของบุคลากร ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน แรงจูงใจในการทำงาน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยจะวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลลักษณะด้านประชากรศาสตร์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 360 คน เป็นเพศหญิงมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 64.70 มีอายุมากที่สุด 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 70.00 ด้านสถานภาพมากที่สุดคือ สมรส คิดเป็นร้อยละ 51.90 ด้านระดับการศึกษามากที่สุดคือระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 57.50 ด้านระยะเวลาในการปฏิบัติงานในองค์กรมากที่สุดคือ 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.90 ด้านรายได้มากที่สุดคือ 10,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 66.70

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า ความก้าวหน้าจากการทำงาน สิ่งแวดล้อมในการทำงาน การสนับสนุนจากองค์กร ต่างกันส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการต่างกัน แต่ค่าตอบแทน ผลประโยชน์ และสวัสดิการต่างกันส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการไม่ต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

กรมสรรพากรมีนโยบายขับเคลื่อนองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรคุณธรรม สนับสนุนและสอดคล้องกับคุณธรรมอัตลักษณ์กรมสรรพากร และกระทรวงการคลัง ตลอดจนเสริมสร้างให้ข้าราชการและลูกจ้าง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ให้บริการด้วยรอยยิ้ม ยึดมั่นอยู่ในธรรมาภิบาล ร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามแผน D2RIVE อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งความสำคัญหลักของกลยุทธ์ “D2RIVE” ก็คือ การนำระบบ Digital มาใช้ในการขับเคลื่อนภารกิจที่รับผิดชอบ ใช้การจัดการวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานที่รับผิดชอบ มีการกลยุทธ์ในการจัดเก็บรายได้ให้เป็นไปตามเป้าหมายเน้นการสร้างนวัตกรรมในการสนับสนุนภารกิจที่รับผิดชอบและเน้นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพงานปัจจุบันและผู้ปฏิบัติ

โดยโครงการมุ่งส่งเสริมในการเพิ่มประสิทธิภาพงานปัจจุบันและผู้ปฏิบัติงาน นำมาปรับใช้กับกรมสรรพากรที่มีภารกิจหลักในการจัดเก็บภาษีอากร เพื่อให้การจัดเก็บภาษีอากรเป็นไปตามประมาณการที่ได้รับมอบหมาย

อาจกล่าวได้ว่า ผลจากการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย นั่นคือ ได้ศึกษาการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ ทำให้ทราบถึงตัวแปรที่มีผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา จึงทำให้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการคำนวณนั้น รวบรวมได้มากที่สุดเฉพาะขั้นต่ำที่จำเป็นในการคำนวณเท่านั้น จึงอาจทำให้ผลที่ได้ไม่ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างได้ทั้งหมดประกอบกับการวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการเท่านั้นจึงทำให้ได้ผลวิจัยเฉพาะพื้นที่ดังกล่าว ในการวิจัยครั้งถัดไปควรเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้นควรศึกษาการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานสรรพากรในพื้นที่จังหวัดอื่นและควรมีการเพิ่มเติมในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสะท้อนตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การจัดทำโครงการปฏิบัติงานตรวจคืนภาษีและหมายเรียกตรวจสอบภาษีอากร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 เพื่อสนับสนุนนโยบาย แผนปฏิบัติงานของสำนักงานสรรพากรภาค 5 และแผนงาน D2RIVE ของกรมสรรพากร และลดปริมาณงานค้างสะสมจากการที่นักตรวจสอบภาษีที่ปฏิบัติงานอยู่ ไม่เหมาะสมกับปริมาณงานรับผิดชอบ ควรเป็นไปเพื่อสร้างแรงจูงใจในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตรวจสอบภาษีอย่างแท้จริง

ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการนั้น พบว่าการสร้างแรงจูงใจและความกระตือรือร้นเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการสอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจในการสร้างขวัญและกำลังใจของ McGregor และการนำกลยุทธ์ “D2RIVE” มาปฏิบัติเป็นผลดีต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยการพัฒนาระบบ Digital มาใช้ในการขับเคลื่อน

ภารกิจที่รับผิดชอบ ทำให้การจัดเก็บรายได้ให้เป็นไปตามเป้าหมาย สนับสนุนภารกิจที่รับผิดชอบและเน้นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพงานปัจจุบันและผู้ปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

กรมสรรพากร,(2017), ข้อมูลเบื้องต้น, <http://www.rd.go.th/publish/19954.0.html>

ชลิตา ศรมณีและคณะ. (2012).*การสร้างสรรค้วัดกรรมบริการสาธารณะโดยองค์การบริหารส่วนตำบล. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*

พิชาย รัตนติลก ฦ ฎเก็ต. (2007). “วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลขององค์การราชการ,”วารสารพัฒนาสังคม, 10(2), หน้า 25-48.Yamane, Taro. (1976). *Statistic: An introduction analysis* (2nd ed). New York: Harper & Row.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2009). *แนวคิดและความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ.*

[Online]<http://www.wiruch.com/articles%20for%20article/article%20concept%20and%20meaning%20of%20admin%20and%20mgt%20admin.htm>

อุทัย บุญประเสริฐ. (2002). องค์การ (Organization).กรุงเทพฯ: พระราม 4 ก้อปปี.

Max Weber. (1947). *The Theory of Social and Economic Organizations*. Translated by A.M. Handerson and T. Parsons. New York : Free Press.

Parsons, Talcott. (1978). “*Suggestions for a Sociological Approach to the Theory of Organization,*”*Administrative Science Quarterly*, (1), pp. 63–85.

Scott, W. Richard. (2003). *Organizations Rational, Natural and Open Systems* (5th ed). New Jersey: Prentice Hall.

Thompson, James D. (1967). *Organization in Action: Social Science Bases of Administrative Theory*. New York: McGraw-Hill.

Yamane, Taro. (1976). *Statistic: An introduction analysis* (2nd ed). New York: Harper & Row.

แรงจูงใจในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิผลการทำงานของบุคลากร

สำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง

Motivation affecting to performance effectiveness of staffs

in Architecture bureau, Department of Public Works and Town and
Country Planning

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของแรงจูงใจในการทำงานและประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการ พนักงานราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างเหมาบริการ ของสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ทั้งนี้ไม่รวมถึงผู้อำนวยการสำนักสถาปัตยกรรม รวมเป็นจำนวน 90 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และค่าสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า 1) แรงจูงใจในการทำงานของบุคลากร สำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ในภาพรวมมีแรงจูงใจในการทำงานมาก โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ที่ 3.56 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับแรงจูงใจในการทำงานมากที่สุด คือ ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน รองลงมา คือ ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และ ด้านความพึงพอใจในงาน และ ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ตามลำดับ

2) ประสิทธิผลการทำงานของบุคลากร สำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ระดับความคิดเห็นในภาพรวม มีประสิทธิผลการทำงานมาก โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ที่ 3.98 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีประสิทธิผลการทำงานมากที่สุด คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน รองลงมา คือ ด้านผลผลิตในการทำงาน ตามลำดับ

3) การทดสอบสมมติฐาน พบว่าความพึงพอใจในงาน ขวัญและกำลังใจในการทำงาน ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และค่าตอบแทนและสวัสดิการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ที่ระดับนัยสำคัญ .01

4) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง พบว่า มีตัวแปรอิสระ 1 ตัว คือ ขวัญและกำลังใจในการทำงาน สามารถร่วมพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

คำสำคัญ : แรงจูงใจ, แรงจูงใจในการทำงาน, ประสิทธิภาพ

Abstract

The purposes of this study were : 1) To study the job motivation of staff in Architecture bureau department of Department of Public Works and Town and Country Planning 2) To study the work effectiveness of staff in Architecture bureau department of Department of Public Works and Town and Country Planning 3) To study the relationship of job motivation and effectiveness of staff in Architecture bureau department of Department of Public Works and Town and Country.

The sample group used in the research was 90 in the Architecture bureau department of Department of Public Works and Town and Country Planning except the management level via use questionnaires as a tool to collect data. Statistics used in data analysis consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation and Multiple Regression Analysis.

The results of the study were as follows: 1) Job motivation of staff in Architecture bureau department of Department of Public Works and Town and Country Planning, there is a lot of job motivation and an average is 3.56

2) Work effectiveness of staff in Architecture bureau department of Department of Public Works and Town and Country Planning was high level work effectiveness and an average is 3.98

3) As for the hypothesis testing, it was found that satisfaction, morale, job promote and compensation and welfare in a relationship with work effectiveness of staff in Architecture bureau

department of Department of Public Works and Town and Country with statistical significance at .01 level.

4) Multiple regression analysis, it was found morale affect to work effectiveness of staff in Architecture bureau department of Department of Public Works and Town and Country Planning with statistical significance at .05 level.

Keywords: Motivation, Job motivation, Effectiveness

บทนำ

องค์การต่างมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานตามที่ได้กำหนดไว้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไป ความพึงพอใจของคนทำงานก็มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญกับการสร้าง ความ พึง พ้อ ใจ ให้ แก่ คน ทํางาน เพื่ อ ที่ จะ ส ่ง ผล เชี ง บวก ต่อการปฏิบัติงานและผลงานก็จะมีคุณภาพ องค์การหลายๆ แห่งประสบปัญหาในเรื่องคนทำงานเป็นส่วนใหญ่ องค์การที่มีขนาดใหญ่จึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เพื่อที่จะจูงใจให้คนทำงาน จึงต้องมีการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร หากมีการละเลยในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรก็ย่อมทำให้บุคลากรขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และอาจทำให้เกิดการแสดงออกในหลายรูปแบบ เช่น การขาดงานบ่อย การทำงานไม่เต็มที่ รวมถึงการที่สร้างงานได้น้อยหรือผลงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียต่อองค์การ ส่วนคำว่าประสิทธิผลนั้น ปัจจุบันถูกกล่าวถึงอย่างมาก ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง ผลสำเร็จ, ผลที่เกิดขึ้น ปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะองค์การภาครัฐราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนต่างก็ตระหนักถึงการทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารที่ดีแล้วนั้น ยังขึ้นอยู่กับบุคคลที่ปฏิบัติงาน และพฤติกรรมของบุคคลในองค์การ ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยหลายประการรวมกันเพื่อที่จะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

สำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง เป็นหน่วยงานภาครัฐ สังกัดกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการออกแบบเพื่อการก่อสร้าง บำรุงรักษา บูรณะซ่อมแซม การบริหารจัดการ กำกับดูแล โครงการก่อสร้างด้านสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และมัณฑนศิลป์ ตลอดจนให้บริการให้คำปรึกษาในงานดังกล่าว และงานการวางแผนและบริหารโครงการเพื่อวางผังแม่บท จะเห็นได้ว่ามีงานตามภารกิจมากมาย และการ

ที่บุคลากรในองค์การจะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ยังขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ทั้งในด้านสภาพจิตใจ และด้านการสนับสนุนทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้บุคลากรไม่มีความกระตือรือร้น ขาดแรงจูงใจในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจูงใจเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์การได้ และทำให้ทราบถึงแรงจูงใจที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารโดยสามารถใช้ในการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายที่จะตอบสนองให้กับความต้องการของบุคลากรเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและทำให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานดีขึ้น และยังเป็นข้อมูลประกอบเพื่อเสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ส่งผลให้องค์การบรรลุตามวัตถุประสงค์ และประสบความสำเร็จ

คำถามในการวิจัย

แรงจูงใจในการทำงานมีผลต่อประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมืองหรือไม่ อย่างไร และส่งผลมากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของแรงจูงใจในการทำงานและประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

ทฤษฎี X และ ทฤษฎี Y ของแมคเกอร์เกอร์ (McGregor's Theory X and Y) (อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2539, หน้า 369) มีข้อสมมุติเกี่ยวกับลักษณะของบุคคล 2 ประการ ดังนี้

ข้อสมมุติเกี่ยวกับทฤษฎี X (Theory X assumptions) ข้อสมมุติแบบดั้งเดิมเกี่ยวกับลักษณะของบุคคลของ McGregor เกี่ยวกับทฤษฎี X คือโดยทั่วไปไม่ชอบการทำงานและจะหลีกเลี่ยงงาน ถ้าสามารถทำได้ จาก

ลักษณะของมนุษย์ที่ไม่ชอบทำงาน คนส่วนใหญ่จึงต้องถูกบังคับ ควบคุมสั่งการ และใช้วิธีการลงโทษ เพื่อให้ใช้ความพยายามให้เพียงพอเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มนุษย์โดยเฉลี่ย พอใจการถูกบังคับ ต้องการเลี่ยงความรับผิดชอบ มีความทะเยอทะยานน้อยและต้องการความปลอดภัย

ข้อสมมุติเกี่ยวกับทฤษฎี Y (Theory Y assumptions) ข้อสมมุติแบบดั้งเดิมเกี่ยวกับลักษณะของบุคคลของ McGregor เกี่ยวกับทฤษฎี Y คือการใช้ความพยายามทางกายภาพ และความพยายามทางด้านจิตใจในการทำงานตามธรรมชาติ การควบคุมภายนอก และอุปสรรคของการลงโทษ ไม่ใช่วิธีการใช้ความพยายามให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ จึงใช้การควบคุมตัวเองเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ระดับการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ขึ้นอยู่กับขนาดของรางวัลที่สัมพันธ์กับความสำเร็จ

สรุปสมมุติฐาน ของทฤษฎี XY ได้ว่า ทฤษฎีนี้มีลักษณะเป็นรูปแบบจำลอง ได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาทฤษฎีของ Maslow ทฤษฎีนี้เป็นการพิจารณาพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่ง มีอยู่ 2 ประเภท และการที่จะบริหารมนุษย์ทั้ง 2 ประเภทนั้นก็ต้องใช้วิธีการที่แตกต่างกัน

ทฤษฎีความต้องการของ Maslow (Maslow's Hierarchy of Needs Theory) (Maslow, 1954: p. 80-91 อ้างถึงในกันตยา เพิ่มผล, 2551: หน้า 115) ระบุว่า บุคคลจะมีความต้องการขั้นพื้นฐานที่เรียงลำดับจากระดับน้อยที่สุดไปยังระดับสูงสุด โดยแบ่งความต้องการของมนุษย์เป็น 5 ลำดับ เรียงตามความสำคัญของความต้องการ ดังนี้ ลำดับขั้นที่ 1 ความต้องการทางสรีระ ร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการลำดับต่ำสุด ซึ่งความต้องการเหล่านี้หมายถึงความต้องการพื้นฐานซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ เช่น อาหาร อากาศ น้ำ และที่อยู่อาศัย เพื่อสนองความต้องการเหล่านี้ องค์การจะต้องให้เงินเดือนอย่างเพียงพอแก่บุคคลากร ลำดับขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ซึ่งถูกกระตุ้นภายหลังจากความต้องการทางร่างกายถูกตอบสนองแล้ว ความต้องการความปลอดภัย หมายถึง ความต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยปราศจากอันตรายทางด้านร่างกายและจิตใจ หากองค์การสามารถตอบสนองความต้องการนี้ได้หลากหลายแนวทาง เช่น การให้ประกันชีวิต และสุขภาพ สภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย กฎ และข้อบังคับที่ยุติธรรม ลำดับขั้นที่ 3 ความต้องการทางสังคม (Belonging Needs) หมายถึง ความต้องการที่จะร่วม และได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักเพื่อนร่วมงาน เช่น ความอยากมีเพื่อน มีพวกพ้อง มีกลุ่ม มีครอบครัว และมีความรัก ลำดับขั้นที่ 4 ความต้องการเป็นที่ยอมรับยกย่องและให้เกียรติยศชื่อเสียง (Esteem needs) หมายถึง ความต้องการของบุคคลที่จะสร้างการเคารพตนเอง และการชมเชยจากบุคคลอื่นจะเป็นความต้องการประเภทนี้ เช่น การประกาศ “บุคคลดีเด่นประจำเดือน” ถือเป็นตัวอย่างของการตอบสนองความต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง ลำดับขั้นที่ 5 ความต้องการ

ความสมหวังในชีวิต (Self-Actualization needs) คือ ความต้องการระดับสูงสุด เป็นความต้องการที่จะบรรลุความสมหวังของตนเองด้วยการใช้ความสามารถ ทักษะ และศักยภาพอย่างเต็มที่ บุคคลที่ถูกรังเกียจด้วยความต้องการความสมหวังในชีวิต และแสวงหางานที่ทำทลายความสามารถ โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้ใคร หรืออาศัยผู้อื่น

ทฤษฎีความต้องการของ McClelland (อ้างอิงใน วุฒิปล สกสกลเกียรติ, 2546, หน้า 195-196) เสนอว่า ความต้องการถูกพัฒนาขึ้นตามความต้องการของมนุษย์ประกอบด้วยความต้องการ 3 ด้านคือ ความต้องการความสำเร็จ (Need for achievement) หมายถึงความต้องการปรารถนาที่จะกระทำบางสิ่งบางอย่างให้ดีขึ้นหรือเกิดประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าที่ได้กระทำมาก่อนเป็นการต่อสู้ดิ้นรนหรือแรงขับที่นำไปสู่สิ่งที่ดีกว่าและการประสบความสำเร็จตามมาตรฐานที่มีอยู่ ความต้องการอำนาจ (Need for Power) หมายถึงความปรารถนาที่จะได้มา รักษาการควบคุมบุคคลอื่นบุคคลที่ต้องการอำนาจสูงจะพอใจกับการควบคุมดินแดนที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ชอบสถานการณ์ที่มีการแข่งขันเพื่อการได้มาซึ่งตำแหน่งที่เกี่ยวกับเกียรติยศความสนุกสนานกับการเผชิญหน้ากับบุคคลอื่น ๆ และมีความต้องการที่รุนแรงที่จะควบคุมสภาพแวดล้อมของพวกเขา ความต้องการความผูกพัน (Need for affiliation) หมายถึงความต้องการความเป็นมิตรความต้องการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างใกล้ชิดรวมทั้งการยอมรับของกลุ่มบุคคลอื่น ซึ่งปัจจุบันมีการใช้การทำงานเป็นทีมมากขึ้นเพื่อให้บุคคลร่วมกันปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องการความผูกพันสูงและทำให้เกิดความจงรักภักดีสูงขึ้น

ทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg Herzberg (1959, pp. 77-95) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของบุคคลครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1959 ได้ศึกษาว่า คนเราต้องการได้อะไรจากงาน คำตอบที่ค้นพบคือคนเราต้องการความสุขจากการทำงานและแรงจูงใจในการทำงานเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกในด้านที่ทำให้ความรู้สึกในการทำงานมี 2 ประการ คือปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน

ปัจจัยจูงใจ (motivation factors) เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคลที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานเกี่ยวข้องกับงาน และความสำเร็จของงานโดยตรง ถ้ามีอยู่จะเป็นสิ่งสนับสนุนสิ่งจูงใจ และให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดความรับผิดชอบและรักงานที่ปฏิบัติ หรือเกิดความพึงพอใจในงานที่ปฏิบัติเป็นอย่างมาก ประกอบด้วย ความสำเร็จในงาน (achievement) การได้รับการยอมรับนับถือ (recognition) ลักษณะงาน (work itself) ความรับผิดชอบ (responsibility) ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (advancement)

ปัจจัยค้ำจุน หรือปัจจัยอนามัย (maintenance or hygiene factor) เป็นปัจจัยเพื่อการคงอยู่ (maintenance factors) เป็นปัจจัยที่มาจากภายนอกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ส่งเสริมให้แรงจูงใจในการ

ทำงานของบุคคลมีอยู่ตลอดเวลา ถ้าความต้องการ หรือปัจจัยเหล่านี้ไม่ได้รับการตอบสนอง จะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจหรือไม่มีความสุขในการทำงาน ประกอบด้วย นโยบายและการบริหารงาน (policy and administration) วิธีการปกครองบังคับบัญชา (supervision-technical) เงินเดือนหรือค่าตอบแทน (salary) สภาพแวดล้อมในการทำงาน (working condition) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal relation)

แนวคิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน (job satisfaction) ความพึงพอใจในงานไม่ได้หมายความว่าผู้นั้นจะพอใจในงานของเขาทุกงาน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, 2541, หน้า 45) ความพึงพอใจในงานมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพขององค์กร คือ หากผู้ที่ปฏิบัติงานในองค์กรมีความพึงพอใจในงานที่ตนเองปฏิบัติ จะทำให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติงาน และพัฒนางานให้มีผลสำเร็จได้ สิ่งที่มีส่วนช่วยให้เกิดความพึงพอใจในงาน 1) งานที่ท้าทายระดับสติปัญญา งานที่ใช้ทักษะและความสามารถ มีความเป็นอิสระและมีความหลากหลาย มีสถานะที่ท้าทาย จะทำให้เกิดความพอใจในงานและมีความสุขกับการปฏิบัติงาน ปริมาณผลผลิตของงานก็ย่อมมีคุณภาพเช่นกัน 2) งานที่มีความเสมอภาค ในการรับรางวัลและผลตอบแทนในการให้รางวัล หรือผลตอบแทนต้องมีความเสมอภาคทั้งในระดับของการปฏิบัติ และในระดับนโยบาย อีกทั้งควรเป็นไปตามมาตรฐานของค่าแรงและระดับความรู้ความชำนาญของผู้ปฏิบัติงาน 3) การให้การสนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เช่นการส่งอบรมความรู้และส่งเสริมนวัตกรรมใหม่ๆ สภาพแวดล้อมในที่ทำงานที่ดี สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีพร้อม ผู้ปฏิบัติงานย่อมมีความพึงพอใจในการให้การสนับสนุนเกี่ยวกับงาน ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน 4) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน หมายถึงมีการช่วยเหลือสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานการที่มีปฏิกริยาโต้ตอบกันทางสังคม หรือการยอมรับของสังคม คำว่ามิตรภาพระหว่างเพื่อนร่วมงานย่อมมีส่วนช่วยให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้นด้วย

แนวคิดที่เกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปฏิบัติงานในหน้าที่จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษา และทำความเข้าใจถึงปัจจัยในด้านต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อระดับขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้การปฏิบัติงานนั้นประสบความสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ขวัญและกำลังใจนั้นมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเป็นอย่างมากโดยเฉพาะผู้ปฏิบัติงานในองค์กรที่เป็นข้าราชการซึ่งถ้าข้าราชการมีขวัญและกำลังใจที่ไม่ดีแล้วก็จะนำมาซึ่งความเสื่อมและหย่อนสมรรถภาพในการปฏิบัติหน้าที่งานจะส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นอย่างมาก ขวัญและกำลังใจเป็นสภาวะจิตใจ หรือความรู้สึกของบุคคลที่เป็นพฤติกรรมแสดงออกต่อสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการ

ปฏิบัติงานอันเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจ และทำให้เกิดกำลังใจที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลการทำงาน ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ผลสำเร็จในการปฏิบัติงานขององค์การที่สามารถการทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้องค์การใดที่จะเรียกได้ว่ามีประสิทธิภาพจะต้องมีความสามารถในการกระทำภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จในเวลาที่กำหนดไว้ได้ (ยุทธนา ทาตายุ, 2543, หน้า5-19) Reddin (1970) ได้กล่าวว่าประสิทธิผลพิจารณาได้ 3 ระดับคือระดับองค์การ (corporate) ระดับหน่วยงาน (departmental) และระดับบุคคล (managerial) ประสิทธิภาพระดับองค์การจะเกี่ยวข้องกับ ผลประโยชน์ กำไร ตำแหน่งการแข่งขัน การเจริญเติบโต และการขยายตัวขององค์การ ผลิตภาพขององค์การ ความยืดหยุ่นความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ความรับผิดชอบต่อสาธารณะและความสัมพันธ์กับส่วนราชการอื่น ๆ ประสิทธิภาพระดับหน่วยงานเป็นเรื่องที่หน่วยงานในระดับย่อยขององค์การสามารถทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่องค์การในภาพรวมได้ประสิทธิผลระดับบุคคลเป็นเรื่องของผลการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์การสอดคล้องกับ Gibson et al. (1997, p.13) ที่กล่าวว่า การศึกษา เรื่องประสิทธิผลนั้น ให้ความสนใจ 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และ ระดับองค์การ

จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แรงจูงใจในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานนั้นมีหลายปัจจัยด้วยกัน ในการวิจัยนี้ มีปัจจัยที่สนใจจะศึกษาได้แก่ ความพึงพอใจในงาน ขวัญและกำลังใจในการทำงาน ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดให้เป็นตัวแปรอิสระ จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจในการทำงานดังนี้ จากแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจและแนวคิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน จึงได้กำหนดตัวแปรคือ **ความพึงพอใจในงาน** หมายถึง ความรู้สึกดี หรือมีเจตคติทางบวกต่อการทำงาน อันเนื่องมาจากการที่บุคคลทำงานแล้วได้รับการตอบสนองความต้องการในระดับที่บุคคลคาดหวังไว้ ทั้งที่เป็นความต้องการภายในของบุคคลเอง และตอบสนองความต้องการจากภายนอก ต่อมาคือแนวคิด**ขวัญและกำลังใจในการทำงาน** หมายถึงสภาพจิตใจ ทศนคติ อารมณ์ และความรู้สึกที่ความต้องการของบุคคล ได้รับการตอบสนองในระดับที่พึงพอใจและพร้อมที่จะกระทำสิ่งอื่น ๆ ไปด้วยความเต็มใจ และเต็มความสามารถเมื่อถูกจูงใจ ถัดมาคือ **ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น จากการประสบผลสำเร็จในการทำงาน เกิดการเปลี่ยนแปลงในบทบาทการทำงาน ซึ่งจะให้ผลตอบแทนด้านจิตวิทยาหรือผลตอบแทนโดยตรงกับการทำงานการเปลี่ยนแปลงนี้ ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในงาน การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง หรือเงินเดือน ตลอดจนอำนาจหน้าที่ และสถานภาพในการทำงาน เป็นการยกระดับตำแหน่งให้สูงขึ้น**ค่าตอบแทนและสวัสดิการ** หมายถึง

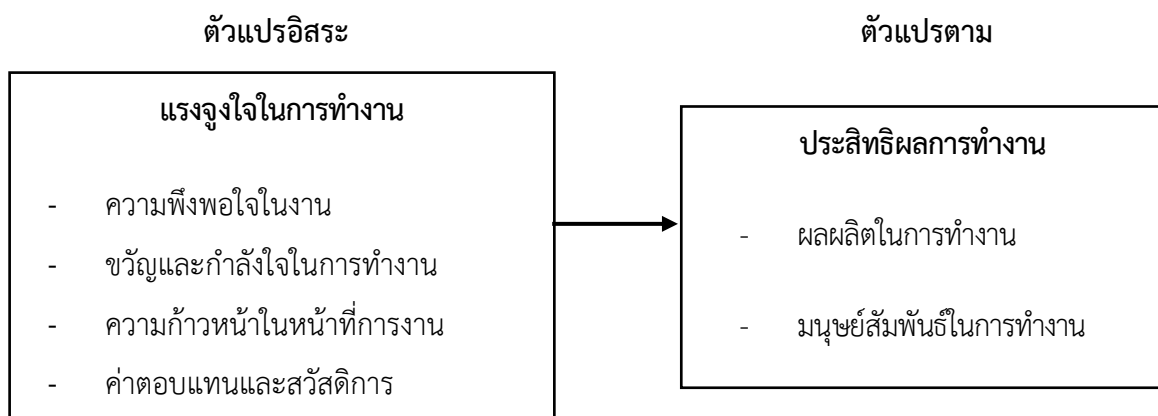
การที่ได้รับผลตอบแทนเช่นเงินเดือนโบนัสสวัสดิการหรือเงินพิเศษอื่นๆที่ได้รับจากการปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถของตนเองและมีความยุติธรรมเหมาะสมกับปริมาณงานที่ปฏิบัติเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าใช้จ่ายในครอบครัวรวมทั้งมีความเหมาะสมเมื่อเทียบกับองค์การอื่นที่ดำเนินการในรูปแบบลักษณะเดียวกัน **ผลผลิตในการทำงาน** หมายถึง ปริมาณงานที่สามารถทำได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ตรงตามกำหนดเวลา ผลงานมีคุณภาพ ไม่มีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น และอีกตัวแปรหนึ่งที่จะศึกษาโดยใช้ประสิทธิผลของกลุ่มคือ การมีส่วนร่วมในการทำงาน หรือ **ความสัมพันธ์ในการทำงาน** หมายถึง การที่บุคลากรมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้บังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานภายในหน่วยงานได้เป็นอย่างดีมีความสามารถในการประสานงานทั้งภายในและภายนอก หน่วยงานเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

ด้วยเหตุนี้จึงมีความต้องการที่จะศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องแรงจูงใจในการทำงาน ที่มีผลต่อประสิทธิผลการทำงาน เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติความต้องการของบุคคล เพื่อเป็นประโยชน์ในการที่ผู้บริหารสามารถนำไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายที่จะตอบสนองให้กับความต้องการของบุคลากร เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและทำให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานดีขึ้น และยังเป็นข้อมูลประกอบเพื่อเสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ และส่งผลให้องค์การบรรลุตามวัตถุประสงค์ และประสบความสำเร็จ

กรอบแนวคิดในการวิจัย จากการศึกษาเรื่อง “แรงจูงใจในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการทบทวนวรรณกรรมแล้วได้นำองค์ความรู้มา บูรณาการเพื่อให้เหมาะสมกับงานวิจัยเรื่องนี้ โดยกำหนดตัวแปรในการวิจัย คือ **ตัวแปรอิสระ** ได้แก่ ความพึงพอใจในงาน ขวัญและกำลังใจในการทำงาน ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และ ค่าตอบแทนและสวัสดิการ

ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิผลการทำงาน โดยวัดจาก ผลผลิตในการทำงาน และมนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นโดยผู้วิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปจากการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเป็นการศึกษาจากประชากรทั้งหมด ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างเหมาบริการ ของสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง จำนวน 90 คน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงผู้อำนวยการสำนักสถาปัตยกรรม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาลักษณะรูปแบบ วิธีการเขียนจากตำรา หลักการทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในรายละเอียดของแรงจูงใจในการทำงาน และประสิทธิผลการทำงาน รวมถึงศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์การ โครงสร้างองค์การ ลักษณะงาน บรรยากาศในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์การ นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสอบถาม ให้ครอบคลุมตัวแปร และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สมมุติฐาน เนื้อหา และขอบเขตในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเพื่อใช้เก็บข้อมูลบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง อันได้แก่ ข้าราชการ พนักงานราชการ ลูกจ้างประจำและพนักงานจ้างเหมาบริการ คำถามมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด(Close ended question)

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าเฉลี่ยใช้อธิบายระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน และระดับประสิทธิผลในการทำงาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson product moment correction coefficient) ใช้ทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน ต่อประสิทธิผลการทำงาน กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้ทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน ต่อประสิทธิผลการทำงาน ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ กำหนดไว้ที่ระดับ .05 และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย บุคลากรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีสถานภาพโสด มีระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และมีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน มากกว่า 7 ปีขึ้นไป

แรงจูงใจในการทำงานของบุคลากร สำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ระดับความคิดเห็นในภาพรวมมีแรงจูงใจในการทำงานมาก ($\bar{X} = 3.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับแรงจูงใจในการทำงานมากที่สุด คือ ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน ($\bar{X} = 3.76$)

ประสิทธิผลการทำงานของบุคลากร สำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ระดับความคิดเห็นในภาพรวม มีประสิทธิผลการทำงานมาก ($\bar{X} = 3.98$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีประสิทธิผลการทำงานมากที่สุดคือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน ($\bar{X} = 4.16$)

ผลทดสอบสมมติฐาน ผลการทดสอบ ในด้านความพึงพอใจในงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ในภาพรวมมีค่า Sig เท่ากับ .000 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .512 พบว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับสูง

ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ในภาพรวม มีค่า Sig เท่ากับ .000 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .692 พบว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับสูง

ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ในภาพรวมมีค่า Sig เท่ากับ .000 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .466 พบว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง

ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ในภาพรวม มีค่า Sig เท่ากับ .001 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .357 แสดงว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง

ผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) จากผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการทำงานพบว่า มีตัว

แปรอิสระ 1 ตัว คือ ขวัญและกำลังใจในการทำงาน สามารถร่วมพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยสามารถร่วมพยากรณ์ได้ร้อยละ 48.6 ($R^2 \text{ adj} = .462$) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .697 เมื่อนำตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ได้ มาเขียนเป็นสมการวิเคราะห์พหุคูณในรูปของคะแนนดิบ ได้ดังนี้ ประสิทธิผลการทำงาน = $1.779 + 5.316$ (แรงจูงใจในการทำงาน ในด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน) ดังนั้น แรงจูงใจในการทำงาน ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีผลต่อประสิทธิผลการทำงานของบุคลากร สำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง

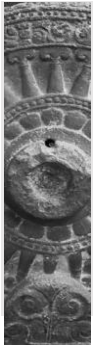
สามารถสรุปได้ว่า การศึกษาแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง พบว่า แรงจูงใจในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิผลการทำงาน และบุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน การศึกษาประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง พบว่า บุคลากร มีประสิทธิผลการทำงานอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน การศึกษาความสัมพันธ์ของแรงจูงใจในการทำงานและประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง พบว่า แรงจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับประสิทธิผลการทำงาน ในด้านความพึงพอใจในงาน และด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีความสัมพันธ์ในระดับสูง ส่วนในด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ปัจจัยด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรสำนักสถาปัตยกรรม กรมโยธาธิการและผังเมือง พบว่ามีตัวแปรอิสระเพียง 1 ตัวที่สามารถร่วมพยากรณ์คือ ขวัญและกำลังใจในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

- กันตยา เพ็ มผล. (2551). *การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. หน้า 115.
- ยุทธนา ทาตายุ. (2543). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการผลิต : กรณีศึกษา กองการผลิต บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. หน้า5-19.
- วุฒิ พล สกลเกียรติ. (2546). *การเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้เรียนผู้ใหญ่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การศึกษาต่อเนื่อง). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 181-182, หน้า 195-196.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2539). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: บริษัทวิสิทธ์จำกัด.หน้า 369.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *การบริหารการตลาดยุคใหม่* กรุงเทพฯ: บริษัทธีระฟิล์มและไซเท็กซ์จำกัด. หน้า 45.
- Herzberg, F. (1959). *The Motivation to Work*. New York: John Willey & Sons. pp. 77-95.
- Gibson, M. et. al. (1997). *Nursing Care of Children (3rd ed.)*. New York: Delmar Publishers Inc., p.13, p.148.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. New York: Harper. p. 80-91.
- Reddin, William J. (1970). *Managerial Effectiveness*. New York : McGraw-Hill Book Co.

คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลขององค์กร

กรณีศึกษา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา*

Quality Of Working Life And Organization Effectiveness

A Case Study of Community Development Chachoengsao Provincial Office

รพีพัฒน์ ยวงสุวรรณ 1

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงาน ของบุคลากรในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา 2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา และ 3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิผล ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากร ในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 65 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าความถี่ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และการทดสอบสมมติฐานคุณภาพ การให้บริการโดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็น พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมากที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับมาก ลำดับถัดมาคือด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน อยู่ในระดับมาก และ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และระดับความคิดเห็นประสิทธิผลของ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับมาก ด้านการบูรณาการอยู่ในระดับมาก ด้านการคงสภาพสมบูรณ์ของระบบค่านิยมอยู่ในระดับมาก และด้านการปรับตัวอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงานสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลขององค์กร พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานทั้ง ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

Abstract

This independent study have the purposes of this study were 1. to examine the quality of working life of the personnel in Community Development Chachoengsao Provincial Office

2. to examine the Effectiveness of Community Development Chachoengsao Provincial Office and 3. to examine the relationship between Quality Of Working Life and Organization Effectiveness of Community Development Chachoengsao Provincial Office. The population is 65 personnel in Community Development Chachoengsao Provincial Office. This survey study used questionnaires as the data gathering instrument. The statistics used for the data analysis comprising frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, pearson's product moment correlation and multiple regression analysis at the statistical significant level of 0.05

The result of hypothesis testing showed that quality of working life consist of Relationship with colleagues, Opportunities for progress and stability in work, and Fair and sufficient compensation influence to the organization effectiveness of Community Development Chachoengsao Provincial Office at the statistical significant level of 0.05

Keywords : Quality Of Working Life , Organization Effectiveness ,Community Development Chachoengsao Provincial Office

* บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลขององค์กร กรณีศึกษา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผ่านการอนุมัติผลการศึกษาค้นคว้าอิสระเรียบร้อยแล้ว

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร ทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์ และบริหารธุรกิจ

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิตในการทำงาน, ประสิทธิภาพขององค์กร, สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีค่ามากในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ เจริญก้าวหน้าและมั่นคง องค์กรใดที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสูงและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แล้ว องค์กรนั้นก็ประสบความสำเร็จ เจริญก้าวหน้าและมั่นคง แต่ถ้าหากองค์กรใดขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าหรือไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรได้ องค์กรก็พัฒนาไปได้อย่างความเจริญหรือความล้ำหลังขององค์กรจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นที่ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ควรผลักดันให้ทรัพยากรมนุษย์ในสังกัดมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี เสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา หรือระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในหน่วยงาน อันจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของงาน

สำหรับในจังหวัดฉะเชิงเทรา สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา มีบุคลากร ในสังกัดจำนวน 76 คน ซึ่งกระจัดกระจายออกไปดำเนินงานในพื้นที่ทั้งส่วนจังหวัด และอำเภอ 11 อำเภอ โดยแต่ละอำเภอนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้านทั้งสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม สภาพการเมือง และวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมภายในที่ต้องพบเจอ เช่น ค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสมกับสภาพงาน ความก้าวหน้าในสายอาชีพ และปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานหรือภาคีเครือข่ายที่ต้องเกี่ยวข้องซึ่งพัฒนาการจะต้องปรับตัวอย่างมากเพื่อที่จะขับเคลื่อนงานให้เกิดประสิทธิภาพได้

ในเดือน มกราคม พ.ศ. 2562 ตามหนังสือจังหวัดฉะเชิงเทราที่ ฉช0019/ 786 ลงวันที่ 10 มกราคม 2562 และ ฉช 0019/1665 ลงวันที่ 24 มกราคม 2562 มีข้าราชการสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ขอลาออกจากราชการรวมจำนวน 3 ราย โดยลาออกเนื่องจากไปประกอบอาชีพอื่น 2 ราย และ ลาออกเนื่องจากไปรับราชการสังกัดกรมอื่น 3 ราย

จากภาพข่าวและปัญหาการลาออกจากราชการที่พบทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อต้องการทราบถึงคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการในสังกัดฯ นั้นมีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรหรือไม่ เพียงใด และอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงาน ของบุคลากรในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 2 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพ ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา

สมมติฐานของการวิจัย

- 1 คุณภาพชีวิตการทำงานด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร
- 2 คุณภาพชีวิตการทำงานด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร
- 3 คุณภาพชีวิตการทำงานด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร

เป็นการศึกษาบุคลากร ในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 65 คน (ข้อมูลจากฝ่ายอำนวยการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา เดือน กุมภาพันธ์ 2562)

ขอบเขตเนื้อหา

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิผลของ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงาน (ปัจจัยโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน, ปัจจัยค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ และปัจจัยความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน) และ ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิผลขององค์กร

ขอบเขตระยะเวลา

จะเก็บข้อมูลในระยะเวลาประมาณ 2 เดือน ตั้งแต่วันที่ 4 กุมภาพันธ์ – 9 เมษายน พ.ศ.2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1 ทำให้ทราบถึงคุณภาพชีวิตการทำงาน ของบุคลากรในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 2 ทำให้ทราบถึงประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 3 ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงาน ของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรากับประสิทธิผลขององค์กร
- 4 เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้บริหารส่วนราชการสังกัดกรมการพัฒนาชุมชน เช่น อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน และพัฒนาการจังหวัดฉะเชิงเทรา ในการคิดกลยุทธ์เพื่อแก้ไข สนับสนุน ส่งเสริมให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา มากขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลขององค์กร

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน

Hodgetts (1993 : 192) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึงการออกแบบงานที่จะช่วยปรับปรุงให้คนทำงานอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบของงานที่มีต่อพนักงานและประสิทธิภาพขององค์กร และความพึงพอใจของพนักงานต่อการแก้ปัญหาและการตัดสินใจภายในองค์กร

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานที่นำมาศึกษามีด้วยกัน 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน โดย Walton (1974, อ้างถึงใน ธนินท์รัฐ ใจสอาดพัฒนพร, 2555, น. 11-15) ให้ความหมายคือ การให้บุคลากรรู้สึกถึงความเชื่อมั่นและความมั่นคงในงาน ให้ความสำคัญและเพิ่มศักยภาพในการทำงาน เพื่อใช้เป็นโอกาสในการปรับเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้นไป และรายได้ที่มั่นคงในอนาคต ซึ่งมีตัวบ่งชี้คือ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน , ความมั่นคง, โอกาสได้รับการเลื่อนตำแหน่งให้ดีขึ้น , ได้รับการผลักดันให้ก้าวหน้าในหน้าที่การงานจากผู้บังคับบัญชา ได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ในการทำงาน เพื่อให้พร้อมในการปฏิบัติงานในตำแหน่งที่สูงขึ้น และ ไม่มีความเสี่ยงที่จะถูกให้ออกจากงาน

2. ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ โดย Walton (1974, อ้างถึงใน ธนินท์รัฐ ใจสอาดพัฒนพร, 2555, น. 11-15) (1974, อ้างถึงใน ธนินท์รัฐ ใจสอาดพัฒนพร, 2555, น. 11-15) ให้ความหมายคือ ค่าตอบแทนที่เป็นทั้งตัวเงินและไม่ใชตัวเงิน ที่ได้จากการทำงาน ซึ่งต้องเพียงพอที่จะดำรงชีวิตประจำวัน ตามสภาพเศรษฐกิจและพื้นที่ ที่อาศัยในปัจจุบันอยู่อย่างเหมาะสม ซึ่งมีตัวบ่งชี้คือ รายรับจากการทำงานในองค์กรเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในครอบครัว , ค่าตอบแทนที่ได้รับเหมาะสมกับภาระงานและปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย , ได้รับการพิจารณาให้ได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือโบนัสพิเศษในอัตราที่เหมาะสมกับผลการปฏิบัติงาน , ค่าตอบแทนที่ได้รับมีความยุติธรรม , สวัสดิการในองค์กรมีความเหมาะสม และ รู้สึกพอใจกับสวัสดิการขององค์กร

3. ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน คือ การที่ผู้ปฏิบัติงานมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน รวมถึงการช่วยเหลือหรือได้รับคำแนะนำจากเพื่อนร่วมงาน เช่น การยอมรับว่าบุคคลแต่ละคนเป็นส่วนสำคัญขององค์กร และมีส่วนช่วยเหลือต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร เป็นต้น ซึ่งมีตัวบ่งชี้คือ รู้สึกดีเมื่อได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ,สามารถปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับเพื่อนร่วมงานได้ , เพื่อนร่วมงานเอาใจใส่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน , การประสานงานกับเพื่อนร่วมงานช่วยให้ทำงานได้อย่างรวดเร็วขึ้น , เพื่อนร่วมงานมีน้ำใจ และสนับสนุนในการทำงาน และ มีบทบาทในการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการทำงาน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลขององค์กร

อุทัย เลาหวิเชียร (2556, หน้า 42) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลว่า หมายถึง การบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด ประสิทธิผลจึงเป็นค่านิยมที่การบริหารงานภาครัฐให้ความสำคัญ เพราะการบริหารงานภาครัฐมักจะไม่เน้นกำไร ยกเว้นงานของรัฐวิสาหกิจโดยปกติการบริหารงานภาครัฐก็คือการให้บริการประชาชน ดังนั้นการปฏิบัติงานของภาครัฐก็คือการให้บริการแก่ประชาชนได้ดีตามเจตนารมณ์ที่กำหนด ถ้าบรรลุ

วัตถุประสงค์มากก็ถือว่ามีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่มีการกำหนดไว้ว่าบรรลุมากน้อยเพียงใด จึงถือได้ว่ามีประสิทธิภาพ โดยปกติในการบริหารงานหากมีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 4 ข้อหากมีการบรรลุ 3 ข้อ ก็ถือได้ว่าการบริหารงานที่บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย 70% ก็ถือได้ว่ามีประสิทธิภาพ

ตัวแบบหน้าที่ทางสังคม (Social-function Models) พาร์สันส์ (Parsons, 1960 อ้างถึงใน สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34 และพิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 45) ตัวแบบหน้าที่ทางสังคมนี้เป็นผลงานที่สำคัญของพาร์สันส์ ได้เสนอแนวความคิดการใช้ระบบขององค์การเป็นเครื่องวัดประสิทธิผลขององค์การ โดยใช้ตัวแบบทางสังคม (Social-function Models) โดยเขาเชื่อว่าระบบสังคมทุกระบบจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาพื้นฐาน 4 ประการ คือ 1. การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม (Adaptation) 2. การบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) 3. การบูรณาการ (Integration) และ 4. การรักษารูปแบบหรือธำรงไว้ซึ่งสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Latency)

ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุวรรณณี ศรีโสมรา (2557, น. 50-69) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงาน กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันในทุกรายด้าน คุณภาพชีวิตการทำงานด้านโอกาส ความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และ คุณภาพชีวิตการทำงานด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

สมพงษ์ รัตนนุพงษ์ (2558, น. 64-66) คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM ผลการวิจัยพบว่าระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานพบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM ทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม ด้านสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถ ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ด้านสิทธิส่วนบุคคลและประชาธิปไตยในการทำงาน ด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว ด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพงาน ด้านปริมาณงาน และด้านความรวดเร็วในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก จากข้อมูลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า พนักงานจะให้ความสำคัญด้านความรวดเร็วในการทำงาน ในระดับมากที่สุด ด้วยอาชีพผู้สื่อข่าวการทำงานต้องทันต่อสถานการณ์ฉุกเฉินปัจจุบันสามารถนำเสนอข่าวสารได้ทันตามสถานการณ์ และการ

ส่งงานได้ทัน ตามเวลาที่หน่วยงานกำหนดในแต่ละวัน โดยจะการวางแผนงาน ก่อนลงมือปฏิบัติ เพื่อให้งานเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด และรองลงมาในด้านคุณภาพงานพนักงานจะให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณในอาชีพสื่อมวลชนนั้นมีความสำคัญมาก และคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมของพนักงานศูนย์ข่าว SMM พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวม และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานด้านการให้คำตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรมอยู่ในระดับที่น้อยนั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการให้คำตอบแทนในปัจจุบันพนักงานมีความคิดเห็นว่ายังไม่เพียงพอแม้จะมีการจัดสวัสดิการอื่น ๆ เพื่อทดแทนและนอกเหนือไปจากที่กฎหมายกำหนด และยังส่งผลไปยังความสมดุลของชีวิตส่วนตัว การทำงานที่ไม่มีเวลากำหนดแน่นอน แต่อย่างไรก็ตามการที่พนักงานได้ทำงานในอาชีพสื่อมวลชนด้านกีฬา เป็นการตอบสนองความต้องการในอาชีพที่ตนเองพึงพอใจ และมีความสุขในการทำงาน เพราะอาชีพสื่อมวลชนคืออาชีพที่มีคุณค่าทางจิตใจ และรู้สึกได้ถึงความภาคภูมิใจในองค์กร และงานที่ตนเองทำอยู่นั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม ได้รับการยกย่องและยอมรับจากสังคม เป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พนักงานมีความตั้งใจอยู่ในงาน และรวมไปถึงคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอีกด้วย ดังนั้น หากพนักงานมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีก็จะส่งผลไปยังประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่เช่นกัน

ณัฐธินีย์ พิศวงษ์ (2555, น. 77-88) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน กรณีศึกษาพนักงานธนาคารออมสิน ภาค 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นที่มีต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน จากผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพ พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับมาก ใน ด้านสภาพการทำงาน ด้านสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย ด้านคำตอบแทนที่เหมาะสม ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านความมั่นคงในการทำงาน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความสมดุลระหว่างชีวิตในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านกระบวนการทำงาน ด้านผลผลิต ดังนั้นความสัมพันธ์กันระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอยู่ในทิศทางเดียวกันแต่คุณภาพชีวิตในการทำงานด้านคำตอบแทนที่ยุติธรรม ไม่มีความสัมพันธ์กันกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ในปัจจุบันเป็นหนึ่งในหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นตามกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2552 ข้อ 3 ให้แบ่งส่วนราชการกรมการพัฒนาชุมชน ข. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค (1) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ประกาศ ณ วันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2544 โดยพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี โดยตามกฎกระทรวงการแบ่งส่วนราชการกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2552 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน 2552 ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดไว้ ดังนั้นสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนของจังหวัด ดำเนินการประสานงานเกี่ยวกับ

การพัฒนาชุมชนในจังหวัด กำหนด กำกับดูแล ให้คำแนะนำและสนับสนุนการปฏิบัติงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

กรมการพัฒนาชุมชน กำหนดค่านิยมคนกรมการพัฒนาชุมชน ABCDEF S&P ดังนี้
A (APPRECIATION) ชื่นชม B (BRAVERY) กล้าหาญ C (CREATIVITY) สร้างสรรค์ D (DISCOVERY) ใฝ่รู้ E (EMPATHY) เข้าใจ F (FACILITATION) เอื้ออำนวย S (SIMPLIFY) คิดให้ง่าย ชัดเจน P (PRACTICAL) สามารถทำได้จริง (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี. (2562). ค่านิยมคนกรมการพัฒนาชุมชน (ออนไลน์)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ประชากรที่ศึกษา คือ บุคลากร ในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 65 คน (ข้อมูลจากฝ่ายอำนวยการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา เดือน กุมภาพันธ์ 2562)

เครื่องมือที่ใช้การเก็บข้อมูล คือแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 5 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของคุณภาพชีวิตในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ส่วนที่ 3 ประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนที่ 4 คุณภาพชีวิตส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา และส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่นๆ โดยใช้สถิติ ในการวิเคราะห์ ดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา ใช้เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ สถิติเชิงอนุมาน เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ การทดสอบสมมติฐานคุณภาพชีวิต ได้แก่ โอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ และ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สามารถส่งผลกับประสิทธิผลขององค์กร โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 46 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาปริญญาตรี สถานภาพสมรส อัตราเงินเดือนระหว่าง 45,001 บาท - 50,000 บาท อายุราชการ/อายุงาน อยู่ระหว่าง 21 - 25 ปี ระยะเวลาในการทำงานในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา 1-5 ปี

2. คุณภาพชีวิตการทำงาน ของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชน

จังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.3282 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมากที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.6718 ลำดับถัดมาคือ ด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.3436 และ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 2.9692 ตามลำดับ

3. ประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพของ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.7577 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบูรณาการอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.0513 ด้านการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.8103 ด้านการคงสภาพสมบูรณ์ของระบบค่านิยมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.6846 และ ด้านการปรับตัวอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.4846 ตามลำดับ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพของ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.8821 หากพิจารณารายด้านพบว่าด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน สัมพันธ์กับประสิทธิภาพขององค์การในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.9308 ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพขององค์การอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.8654 และ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอสัมพันธ์กับประสิทธิภาพขององค์การในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.8500 ตามลำดับ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพขององค์การ กรณีศึกษา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถอภิปรายผลโดยแยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม คือ บุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 45 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาปริญญาตรี สถานภาพสมรส อัตราเงินเดือนระหว่าง 45,001 บาท - 50,000 บาท อายุราชการ/อายุงาน อยู่ระหว่าง 21 - 25 ปี และ ระยะเวลาในการทำงานในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา 1-5 ปี

ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจะมีระดับความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน พบว่า ระดับความคิดเห็นคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดย สามารถสรุปได้ว่า บุคลากรในสังกัดรู้สึกมีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน งานที่ทำมีความมั่นคง

มีโอกาสได้รับการเลื่อนตำแหน่งให้ดีขึ้น มักได้รับการผลักดันให้ก้าวหน้าในหน้าที่การงานจากผู้บังคับบัญชา และมักได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ในการทำงานเพื่อให้พร้อมในการปฏิบัติงานในตำแหน่งที่สูงขึ้น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1974, อ้างถึงใน ธนินท์รัฐ ใจสะอาดพัฒนพร, 2555, น. 11-15) ได้กล่าวถึงตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตการทำงานที่ประกอบด้วยความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน (Future Opportunity for Continued Growth and Security) คือ การให้บุคลากรรู้สึกถึงความเชื่อมั่นและความมั่นคงในงาน ให้รักษาและเพิ่มศักยภาพในการทำงาน เพื่อใช้เป็นโอกาสในการปรับเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้นไป และรายได้ที่มั่นคงในอนาคต

2. คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ พบว่า ระดับความคิดเห็นคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปได้ว่า ได้รับการพิจารณาให้ได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือโบนัสพิเศษในอัตราที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ค่าตอบแทนที่ได้รับมีความยุติธรรม สวัสดิการในองค์การมีความเหมาะสม และ รู้สึกพอใจกับสวัสดิการขององค์การ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1974, อ้างถึงใน ธนินท์รัฐ ใจสะอาดพัฒนพร, 2555, น. 11-15) ที่เสนอเกณฑ์ชี้วัดคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม (Adequate and Fair Compensation) คือ ค่าตอบแทนที่เพียงพอ (Adequate Income) คือ ค่าตอบแทนที่เป็นทั้งตัวเงินและไม่ใช่ว่าเงิน ที่ได้จากการทำงาน ซึ่งต้องเพียงพอที่จะดำรงชีวิตประจำวัน ตามสภาพเศรษฐกิจและพื้นที่ ที่อาศัยในปัจจุบันอยู่อย่างเหมาะสม ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม (Fair Compensation) คือ ความเหมาะสมของค่าตอบแทนที่ได้รับ เมื่อเปรียบเทียบกับทักษะฝีมือ หน้าที่ความรับผิดชอบ ปริมาณงานที่ทำ หรือความเท่าเทียมกัน เมื่อเปรียบเทียบกับผลการปฏิบัติงาน หรือไม่ต่ำกว่าตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และบุญเจือ วงษ์เกษม (2529 - 2530 : 29-33) ตัวบ่งชี้ของการได้รับรางวัลตอบแทนจากการทำงาน ซึ่งเป็นผลที่ได้มาจากการทำงาน เช่น เงินเดือนค่าจ้าง การเลื่อนตำแหน่งขั้น ฐานะ รวมทั้งผลประโยชน์ตอบแทนอื่น ๆ เช่น สวัสดิการ เป็นต้น

3. คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน พบว่า ระดับความคิดเห็นคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปได้ว่า บุคลากรรู้สึกดีเมื่อได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับเพื่อนร่วมงานได้ เพื่อนร่วมงานเอาใจใส่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประสานงานกับเพื่อนร่วมงานช่วยให้ทำงานได้อย่างรวดเร็วขึ้น เพื่อนร่วมงานมีน้ำใจและสนับสนุนในการทำงาน และ มีบทบาทในการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการทำงาน เป็นต้น ดังคำกล่าวของระวีวรรณ ฉัตรทอง (2543) คุณภาพชีวิต หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และขึ้นอยู่กับมิติของการรับรู้ของบุคคลที่จะสามารถตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายจิตใจได้อย่างมีความสุข ได้รับการยอมรับและสามารถแสดงออกในสิทธิส่วนบุคคล โดยอยู่บนพื้นฐาน ความ

สมดุ่ยระหว่างการทำงานและการดำเนินชีวิตส่วนตัว ได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรมมีความปลอดภัยในการทำงาน มีสุขภาพดี มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถ ได้รับความเจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคง

ดังนั้น การที่บุคลากรในสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีคุณภาพชีวิต ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ดีขึ้น จะส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การ

ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจะมีระดับความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการปรับตัว พบว่า ระดับความคิดเห็นประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราด้านการปรับตัวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปได้ว่า องค์การสามารถปรับตัวต่อการทำงานรูปแบบใหม่ๆ ได้อยู่เสมอ องค์การมีการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น องค์การมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอในการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับภารกิจขององค์การ องค์การมักใช้เครื่องมือสมัยใหม่ช่วยในการทำงาน องค์การมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัย และ องค์การพร้อมปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพาร์สันส์ (Parsons, 1960 อ้างถึงใน สุทธิ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34 และปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 45) ที่บอกว่าการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม (Adaptation) หมายถึง บุคคลในกลุ่มทำงานสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก โดยการพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนการดำเนินงานภายในของกลุ่มทำงาน ตัวบ่งชี้ของการปรับตัวคือความสามารถในการปรับตัว (Adaptation) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel, 1991, pp. 382383 อ้างถึงใน ปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 43-46; สุทธิ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34) ที่กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง การที่องค์การจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก โดยการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานภายในขององค์การให้สนองต่อสภาพกาลใหม่ๆ ที่มีผลกระทบต่อองค์การ ตัวบ่งชี้ที่จะใช้วัด ได้แก่ ความสามารถในการปรับเปลี่ยน, นวัตกรรม, ความเจริญเติบโต, การพัฒนา

2. ประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการบรรลุเป้าหมาย พบว่า ระดับความคิดเห็นประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราด้านการบรรลุเป้าหมายในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปได้ว่า งาน/ภารกิจที่องค์การได้รับมอบหมาย มักจะสำเร็จจุล่ง ,องค์การใช้ทรัพยากร รวมถึงบริหารงบประมาณอย่างคุ้มค่า ,ผลการดำเนินงานขององค์การ เป็นที่พอใจ ,องค์การสามารถใช้ทรัพยากรขององค์การให้เกิดประโยชน์ ,งานที่ปฏิบัติผ่านเกณฑ์ขององค์การที่กำหนดไว้ และ ขั้นตอนการปฏิบัติงานของคนในองค์การ ตรงตามแนวทางการดำเนินงานที่องค์การกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพาร์สันส์ (Parsons, 1960 อ้างถึงใน สุทธิ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34 และปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 45) ที่บอกว่าการบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) หมายถึง บุคคลในกลุ่มทำงานได้ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของการทำงาน การจัดหาและการใช้ทรัพยากรต่างๆ ภายในกลุ่มทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตัวบ่งชี้ของการบรรลุเป้าหมาย คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ (Goal Attainment) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮอย

และมิสเกล (Hoy & Miskel, 1991, pp. 382383 อ้างถึงใน ปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 43-46; สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34) ที่กล่าวว่า การบรรลุเป้าหมาย หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ การจัดหาและการใช้ทรัพยากรต่างๆ ภายในองค์การ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตัวบ่งชี้ที่จะใช้วัด ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ คุณภาพ การแสวงหาทรัพยากร ประสิทธิภาพ

3. ประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการบูรณาการ พบว่า ระดับความคิดเห็น ประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราด้านการบูรณาการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปได้ว่า องค์การมักจะขับเคลื่อนงานแบบมีส่วนร่วม, องค์การพร้อมที่จะทำงานแบบมีส่วนร่วม, องค์การมักจะประสานงานกับองค์การอื่นเพื่อให้ผลลัพธ์ของงานมีประสิทธิภาพ, องค์การไม่มีความขัดแย้งเมื่อต้องทำงานร่วมกับองค์การอื่น, การดำเนินงานจะมีประสิทธิภาพ ถ้ามีการทำงานแบบบูรณาการร่วมกันกับคนในองค์การ และภาคี เครือข่าย ขององค์การ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานออกมาสำเร็จลุล่วง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพาร์สันส์ (Parsons, 1960 อ้างถึงใน สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34 และปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 45) ที่บอกว่าการบูรณาการ (Integration) หมายถึง การประสานความสัมพันธ์สมาชิกภายในกลุ่มงาน เพื่อการรวมพลังให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการปฏิบัติการกิจของกลุ่ม ตัวบ่งชี้ของบูรณาการ คือ ความกลมเกลียว (Cohesiveness) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel, 1991, pp. 382383 อ้างถึงใน ปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 43-46; สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34) ที่กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การประสานความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในองค์การ เพื่อการรวมพลังให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการปฏิบัติการกิจขององค์การ ตัวบ่งชี้ที่จะใช้วัด ได้แก่ ความพอใจ บรรยากาศ การติดต่อสื่อสาร ความขัดแย้ง

4. ประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการคงสภาพสมบูรณของระบบค่านิยม พบว่า ระดับความคิดเห็นประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราด้านการคงสภาพสมบูรณของระบบค่านิยมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดย สามารถสรุปได้ว่าคนในองค์การมีความรัก และภักดีต่อองค์การ, คนในองค์การกล้าปฏิเสธในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง, คนในองค์การมักปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเข้าอกเข้าใจอย่างมีเมตตา, คนในองค์การมีการเรียนรู้และพัฒนางานและตนเองอย่างต่อเนื่อง, คนในองค์การมัก แสดงออก พูด คิด ทำ เชิงสร้างสรรค์ และ คนในองค์การมักค้นหาวิธีการดำเนินงานที่มีลักษณะเรียบง่าย ไม่ยุ่งยาก และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง แก้ปัญหาให้กับประชาชนได้จริง บรรลุเป้าหมายจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพาร์สันส์ (Parsons, 1960 อ้างถึงใน สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34 และปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 45) ที่บอกว่าการรักษารูปแบบหรือธำรงไว้ซึ่งสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Latency) หมายถึง การดำรงและรักษาระบบค่านิยมของกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบทางด้านวัฒนธรรมกลุ่มและแรงจูงใจในการทำงานให้คงอยู่ในกลุ่ม ตัวบ่งชี้คือ ความผูกพันต่อองค์การและกลุ่ม (Group and Commitment) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel, 1991, pp. 382383 อ้างถึงใน ปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 43-46; สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34) ที่กล่าวว่า การคงสภาพความสมบูรณของระบบค่านิยม (Latency) หมายถึง การดำรงและรักษาระบบค่านิยมขององค์การ ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบทางวัฒนธรรมขององค์การและแรงจูงใจในการทำงานให้คงอยู่ในองค์การ ตัวบ่งชี้ที่จะใช้วัด ได้แก่ ความ

ภักดี ศูนย์กลางความสนใจของชีวิต การจูงใจ ความมีเอกลักษณ์ขององค์กร โดยมีตัวบ่งชี้สอดคล้องกับค่านิยมคน
กรมการพัฒนาชุมชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี. (2562). ค่านิยมคนกรมการพัฒนาชุมชน (ออนไลน์)
คือ A (APPRECIATION) ชื่นชม หมายถึง การตระหนัก เข้าใจ ชื่นชมยินดี ยอมรับนับถือ ยกย่องให้เกียรติในคุณค่า
และความสำคัญของผู้อื่น B (BRAVERY) กล้าหาญ หมายถึง ความกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวต่ออันตราย หรือความ
ยากลำบาก หรือสถานการณ์ยุ่งยากไม่สบายใจ C (CREATIVITY) สร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
ประดิษฐ์ คิดค้นสิ่งใหม่ ด้วยความคิดของตัวเองที่ไม่ธรรมดา D (DISCOVERY) ใฝ่รู้ หมายถึง การใฝ่รู้ การค้นหา
การค้นพบข่าวสาร ความรู้ สถานที่ และวัตถุต่างๆ เป็นครั้งแรก E (EMPATHY) เข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการ
การเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด หรือประสบการณ์ของผู้อื่น “โดยการเอาใจเราไปใส่ใจเขา” จินตนาการว่า หาก
อยู่ในสถานการณ์นั้นจะเป็นเช่นไร F (FACILITATION) เอื้ออำนวย หมายถึง การทำให้ง่าย การทำให้งานนั้นเป็นไปได้
ได้ การเอื้ออำนวยความสะดวกให้ผู้อื่นทำงานในวิถีทางที่เหมาะสมกับตัวเขาเอง S (SIMPLIFY) คิดให้ง่าย ชัดเจน
หมายถึง การวางแผน ออกแบบ ค้นหาวิธีการดำเนินงานที่มีลักษณะเรียบง่าย ไม่ยุ่งยาก สลับซับซ้อน ทั้งในด้าน
แนวคิด และด้านเทคนิควิชาการ มีความสมเหตุสมผล ง่ายต่อการปฏิบัติ G (PRACTICAL) สามารถทำได้จริง
หมายถึง สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง แก้ปัญหาให้กับประชาชนได้จริง บรรลุเป้าหมายจริง

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
ฉะเชิงเทรา มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แบ่งเป็นรายด้าน ดังนี้

- 1.ด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงานสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
- 2.ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
ฉะเชิงเทรา มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
- 3.ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ในการศึกษาหัวข้อคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลขององค์กร กรณีศึกษา : สำนักงานพัฒนา
ชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน
และด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ ไม่ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กรแต่เนื่องจากมีนักทฤษฎีและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้กล่าวไว้ ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาองค์ประกอบด้านโอกาสความก้าวหน้าและ

ความมั่นคงในการทำงาน และด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอใหม่ โดยศึกษาบ่งชี้ให้ชัดเจนมากขึ้น และศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงบริหาร

ผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ควรให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัด ในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน เช่น ทำให้บุคลากรรู้สึกดีเมื่อได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น จัดกิจกรรมที่ทำให้สามารถปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับเพื่อนร่วมงานได้ ออกนโยบายให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เน้นออกแบบงานให้เกิดการประสานงานมากขึ้น ส่งเสริมให้บุคลากรมีน้ำใจ และสนับสนุนในการทำงาน และสนับสนุนให้บุคลากรมีบทบาทในการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการทำงาน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาปัจจัยคุณภาพชีวิตซึ่งมีตัวแปรเพียง 3 ด้านเท่านั้น จึงควรทำการศึกษาให้ครอบคลุมในหลายๆด้านออกไป อาจเพิ่มตัวแปร ด้าน สิทธิส่วนบุคคล ด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคม ที่นักศึกษานิเทศศาสตร์เสนอไว้ และนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราต่อไป และในส่วนของประสิทธิผลขององค์การผู้วิจัยเสนอแนะให้เพิ่มตัวแปรให้มากขึ้นโดยยึดแนวคิดที่นักวิชาการได้เสนอไว้แต่ผู้วิจัยไม่ได้นำมาเป็นตัวแปรเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาให้องค์การประสิทธิผลเพิ่มขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ณัฐกรินทร์ พิศวงษ์. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับ*

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษา พนักงานธนาคารออมสิน ภาค 1. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, คณะบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการจัดการทั่วไป.

ธนิษฐ์ ใจสะอาดพัฒนพร. (2555). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานปฏิบัติการ*

บริษัทผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยบูรพา, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน.

นางสาวสุวรรณี ศรีโมรา. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับ*

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี . การค้นคว้าอิสระ. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร

บุญเจือ วงษ์เกษม. 2529 -2530. คุณภาพชีวิตการทำงานกับการเพิ่มผลผลิต. วารสารเพิ่ม

ผลผลิต. 26 (ธันวาคม-มกราคม) : 29-33.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2547). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 7.

กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีดจำกัด

สมพงษ์ รัตนพงษ์. (2558). *คุณภาพชีวิตในการท างานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน*

ของพนักงานศูนย์ข่าว SMM. (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์, ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี. (2562). คำนิยมคณะกรรมการพัฒนาชุมชน

(ออนไลน์). สืบค้นจาก : [http://singburi.cdd.go.th/wp-content/uploads
/sites/65/2017/05/poster.pdf](http://singburi.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/65/2017/05/poster.pdf)

สุทธิติ ชัดตียะ. (2545). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์.* กรุงเทพมหานคร: เพ็องฟ้า พริน

ติ้ง จำกัด.

Hodgett, M.R. 1993. *Modern Human Relation at Work.* 5th ed. Fort Worth : Dryden Press.

เทคโนโลยีสารสนเทศกับ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขต
กรุงเทพมหานคร
Information Technology that affects Efficiency in operating of
employees in Bangkok

อุษคม เจียรจินดา

Usakom Jearrajinda

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง : เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขต กรุงเทพมหานคร โดยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม และนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนาด้วยค่าสถิติพื้นฐาน และสถิติเชิงอนุมาน เพื่อ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และพยากรณ์ถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถส่งผลกับประสิทธิภาพใน การปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ทักษะติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของ ผู้ปฏิบัติงาน ในภาพรวม มีความคิดเห็นระดับมาก มีค่าเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 4.07 เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสองอันดับ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ และ องค์ประกอบด้านพฤติกรรม มี ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และลำดับสุดท้าย คือ องค์ประกอบด้านความรู้สึก ความ คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02

สำหรับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานโดยภาพรวม มีความคิดเห็นระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ทั้งหมดเท่ากับ 4.05 เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบด้าน เวลา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านปริมาณงาน มีความ คิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ต่อมาคือองค์ประกอบด้านค่าใช้จ่าย โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และองค์ประกอบที่มีค่าน้อยสุด คือ องค์ประกอบด้านคุณภาพของงาน มีระดับความ คิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ตามลำดับ

สำหรับผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ทักษะติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานทุก องค์ประกอบมีความสัมพันธ์ กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน และสามารถทำนายหรืออธิบายตัว แปรตามคือประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ได้ร้อยละ 93.1ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0 คำสำคัญ : ทักษะติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ

Abstract

Research about : Information technology that affect Efficiency in operating of employees in Bangkok. This is a survey research. The tools that using in this research to collecting data are questionnaire and analysis by using a basic descriptive statistic tools to explain the relations between those variables and to predict about information technology that affects efficiency in operating of employees in Bangkok at the significant level of 0.05

The research found that the opinion of the answerer about Attitude of information technology of the employees in overall is in high level with 4.07 means. If consider by each element found that the element with the highest level is Knowledge and Behavior is in High level with 4.10 means and the least level is Feeling is also in High level with 4.02 means

The opinion of operating efficiency of employees in overall is in High level with 4.05 means. If consider by each element found that the element with the highest level is Time is in High level with 4.16 means next is Quantity is in High level with 4.04 means. Next is Cost also in High level with 4.02 means. The last one is Quality is in High level with 3.97 means.

The Hypothesis test found that attitude of employees about Information technology in every element have a relation to efficiency in operating of the employees and can predict or explain the independent variables with 93.1 percent with the significant level of 0.05

Important words : Attitude about information technology of employees , efficiency in operating of employees

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้งานแทนข้าราชการในหน่วยงานรัฐ เพื่อนำไปสู่การเป็นรัฐบาลที่มีการจัดการที่ดี (Heeks,2001) ซึ่งรัฐบาลของหลายประเทศต่างยอมรับในอำนาจของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเชื่อว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารจะช่วยพัฒนาประเทศของตนให้เป็นสังคมแห่งความรู้ (knowledge based society) ส่งผลให้เกิดการผลิตที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขันทางการค้า รัฐบาลสามารถบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประเทศต่างๆทั่วโลกจึงกำหนดให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญอันหนึ่งในการพัฒนาประเทศ เพื่อพัฒนาไปสู่สังคมอิเล็กทรอนิกส์ (e-Society)

ในส่วนของภาคธุรกิจก็เช่นเดียวกัน เป็นโลกแห่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะการดำเนินการทางธุรกิจต้องการความรวดเร็วในด้านการบริการ และการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ระบบการใช้ข้อมูลข่าวสารทั้งในแง่การดำเนินการและการบริหารจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบอิเล็กทรอนิกส์ (EDI - Electronic Data Interchange) ก่อให้เกิดกระแส การทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงกัน ทั้งจากภายใน (อินทราเน็ต) และเชื่อมโยงในระดับสากล (อินเทอร์เน็ต) การดำเนินการค้าจึงปรับเปลี่ยนรูปเป็นพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (electronic commerce) ในลักษณะของการดำเนินการต่างๆ ขององค์การยังมีกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้เกิดการรวมกลุ่มและทำงานร่วมกันในลักษณะพันธมิตร การทำงานจึงมีลักษณะเป็น e-Business หรือการทำงานธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไของค์การให้ เหมาะสมกับยุคสมัย การคำนวณบน เครือข่าย (network computing) โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นตัวนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเทคโนโลยีที่มีบทบาทที่สำคัญและมีการพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว มีการใช้ประโยชน์ได้อย่าง กว้างขวาง ดังนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นแรงหนึ่งที่กดดันให้องค์กรต้องปรับตัวหันมาจัดการกับโครงสร้างขององค์การ

เทคโนโลยีสารสนเทศมีจุดเด่นต่อการพัฒนาองค์การ ทั้งนี้ปริมาณการใช้ข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น ต้องการจัดการประมวลผลข้อมูล ข่าวสารอย่างรวดเร็ว มีระบบติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ง่าย สะดวกและเป็นที่ยอมรับ สามารถทำให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ และใช้ข้อมูลข่าวสาร จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิ ภาพการใช้งานและการทำงานต่าง ๆ ช่วยทำให้งานที่ยุ่ยากซับซ้อนจำนวนมากมีลักษณะที่ง่าย ต่อการใช้งาน และยังมีระบบงานอัตโนมัติ อีกหลายอย่าง ที่ช่วยสนับสนุนการทำงานในระบบที่ทำงานได้ตลอด เวลา และกระจายสถานที่ออกไปได้ห่างไกล จากผลของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้สิ่งแวดล้อมภายนอกเปลี่ยนแปลงไปมาก ก่อให้เกิดกระแสป้อนกลับที่ยิ่ง ทำให้องค์กรต้องปรับเปลี่ยนให้เร็วขึ้น

กระแสแรงกดดันให้ปรับเปลี่ยนองค์การ แรงกดดันที่มีต่อองค์กรจัดได้ว่าเป็นแรงที่ทำให้ทุกองค์การต้องหาวิธีการปรับตัวเอง ให้ทันกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บทบาทของ เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้องค์การต้องเน้นรูปแบบการสร้างเครือข่ายการบริการ จากเดิมแบบการบริการที่อยู่ทีศูนย์ กลางมาเน้น การให้บริการลูกค้าแบบกระจาย อิทธิพลของลูกค้าหรือผู้บริโภคมีมากขึ้น การบริการแบบกระจายทำให้มีรูปแบบการ ตลาดและสังคมเปลี่ยนแปลงแนวโน้มสำคัญที่องค์กรจะต้องปรับเปลี่ยนคือ โครงสร้างการจัดองค์กรจะลดระดับชั้นลง จากทฤษฎีการจัดการองค์กรมีการแบ่งลำดับชั้น (line organization) ในอดีตมีการแบ่งระดับชั้นหลายระดับชั้น มีผู้จัดการดูแลเป็นชั้น ๆ เหมือนการบังคับบัญชาแบบทหาร หน่วยงานในองค์กรจะเล็กลง องค์กรจะมีรูปแบบที่มีขนาดกะทัดรัดมากขึ้น เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานใช้ไอที เป็นเครื่องมือช่วยการดำเนินงานเพื่อสร้างคุณค่างาน สภาพการทำงานจะมีลักษณะเป็น SOHO - Small Office Home Office เครือข่ายคอมพิวเตอร์เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการสื่อสารระหว่างกัน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กร ซึ่งการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) มาใช้ในองค์กรนั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทางด้านการจัดการ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถของผู้จัดการในการวางแผน การจัดการ องค์กร การสั่งการหรือนำทาง และการควบคุม และผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรนั้นจะมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น หรือจะทำให้มีประสิทธิผลลดลง

คำถามการวิจัย

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพ มหานคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของเทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้ มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร

2.ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้สึกมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร

3.ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านพฤติกรรมมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในเขตกรุงเทพ มหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างทำการเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จำนวน 400 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษาเกี่ยวกับ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานขององค์กร ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเทคโนโลยี แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และแนวคิดและทฤษฎีเรื่องทัศนคติความรู้ความเข้าใจต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และศึกษาเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงาน

ขอบเขตที่เกี่ยวกับเวลาในการทำวิจัย ระหว่าง กุมภาพันธ์ – เมษายน พ.ศ. 2562

แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทางด้านการจัดการด้วยการเพิ่มขีดความสามารถ ของผู้จัดการในการวางแผนการจัดองค์การการสั่งการหรือ นำทาง และการควบคุม โดยมีผู้ให้นิยามและความหมายไว้ดังนี้

Taylor (1988) ได้ให้ความหมายของ เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การใช้เครื่องมือทางคอมพิวเตอร์ และโทรคมนาคม เพื่อใช้ในการเก็บ ประมวล ถ่ายทอด และแสดงผลลัพธ์ของข้อมูล ข่าวสาร ในรูปของภาพ เสียง ตัวอักษรและตัวเลข ความสามารถในการรับข้อมูล จากแหล่งข่าวสารจำนวนมาก ทั้งในรูปของภาพและตัวอักษร และความสามารถ ในการส่งข้อมูลข่าวสารไปยังแหล่งต่างๆ ได้อย่างกว้างไกล ส่วน Hodge, Fleck ,and Honess (1984, p.24) ได้ให้ความหมายของระบบสารสนเทศไว้ว่า ระบบสารสนเทศไม่ว่าจะคำนวณด้วยระบบคอมพิวเตอร์ หรือด้วยมือ คือกระบวนการสื่อสารมีการสะสมข้อมูลไว้ประมวล และส่งไปยังบุคลากรที่เหมาะสมในองค์กรเพื่อจะ ได้ใช้สารสนเทศเป็นฐานในการตัดสินใจ

Turban, Mclean & Wetherbe (2001, p. 116) กล่าวถึงความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology หรือ IT) ไว้ว่า หมายถึงเครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ ที่นำไปใช้ช่วยในการออกแบบและการพัฒนาระบบสารสนเทศ ซึ่งหมายรวมถึงฮาร์ดแวร์ (hardware) ซอฟต์แวร์ (software) ระบบฐานข้อมูล

(database) การสื่อสารโทรคมนาคม(telecommunication) และระบบรับ - ให้บริการ (client – server system) และ Heinich, Robert and others (2002: 21) ได้ให้ความหมายเทคโนโลยีว่า เป็นระบบที่อธิบายได้ทางวิทยาศาสตร์ หรือการจัดรูปความรู้่อ่างอื่นเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง

จากที่มีผู้ให้ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศไว้พอสรุปได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง เครื่องมือที่นำมาใช้ในกระบวนการทำงานในการรวบรวม จัดเก็บข้อมูล การประมวลผล การพิมพ์ การสร้างรายงาน การติดต่อสื่อสารข้อมูล เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพทั้งในด้านการผลิต การบริหารและการดำเนินงาน โดยมีองค์ประกอบ ได้แก่ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ระบบฐานข้อมูล และการสื่อสารโทรคมนาคม

ความสำคัญของระบบสารสนเทศ

ระบบสารสนเทศมีความสำคัญต่อการบริหารงานในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญ ของระบบสารสนเทศ อาทิเช่น

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2550 : 23-25) กล่าวถึง ความสำคัญของระบบสารสนเทศโดยกล่าวถึงประโยชน์ของระบบสารสนเทศไว้ 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) ประกอบด้วย 1.1ระบบสารสนเทศทำให้การปฏิบัติงานมีความรวดเร็วมากขึ้นโดยใช้กระบวนการประมวล 1.2 ระบบสารสนเทศช่วยในการจัดเก็บข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ หรือมีปริมาณมาก 1.3ช่วยทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่าง รวดเร็ว 1.4 ช่วยลดต้นทุน 1.5 ระบบสารสนเทศช่วยทำให้การประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ เป็นไปด้วยดี

2. ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ประกอบด้วย 2.1 ระบบสารสนเทศช่วยในการตัดสินใจ 2.2 ระบบ สารสนเทศช่วยในการเลือกผลิตสินค้าหรือบริการที่เหมาะสม 2.3 ระบบสารสนเทศช่วยปรับปรุงคุณภาพของสินค้าหรือบริการให้ดีขึ้น 3. ด้านความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ทำให้ให้การประสานงานติดต่อเรื่องการค้าสิ่งซื้อสินค้าต่างๆ เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และช่วยลดต้นทุนในการเก็บสต็อกในคลังสินค้า 4. ด้านคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Working Life)

ดังนั้นสรุปได้ว่า ระบบสารสนเทศนั้นมีความสำคัญ ในการบริหารองค์การในปัจจุบันในด้านการวางแผนการ ตัดสินใจ และการบริหารภายในองค์การ ช่วยให้เกิดมาตรฐานในการจัดการสารสนเทศเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ และยังช่วยในงานด้านประชาสัมพันธ์การติดต่อสื่อสารรวมถึงการทำให้ผู้ปฏิบัติงาน มีความพึงพอใจ และเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ในสังคมที่เป็นพลวัตได้ตลอดเวลา

แนวคิดเรื่องทัศนคติความรู้ความเข้าใจต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ความหมายของทัศนคติ

“ทัศนคติ (Attitude) ซึ่งบางตำราใช้คำว่า “เจตคติ” หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เจตคติถือเป็นกิริยาท่าทีความรู้สึกรวม ๆ ของบุคคลที่เกิดจากความพร้อมหรือความโน้มเอียงของจิตใจหรือประสาท ซึ่งแสดงออกเพื่อโต้ตอบต่อสิ่งเร้าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยจะแสดงออกในทางสนับสนุนเห็นดีเห็นชอบด้วยหรือต่อต้าน ไม่เห็นดีเห็นชอบด้วยก็ได้” (บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธ์, 2549, หน้า 56-58) ส่วน Munn, 1971, p. 77 ได้ให้ความเห็นว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึก และความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์สถาบันและข้อเสนอใด ๆ ในทางที่จะยอมรับ หรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้านพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด

จากการทบทวนความหมายของทัศนคติที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติหมายถึง สภาวะของความพร้อมทางจิต ซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ และสภาวะความพร้อมจะเป็นตัวกำหนดทิศทางของปฏิกิริยา ของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสภาวะการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจเป็นการยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ต่อสถานการณ์บาง อย่างต่อบุคคลหรือสิ่งของ เช่น ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ

องค์ประกอบของทัศนคติ

Assael (1995, p. 267) ได้เสนอแนวคิดว่าองค์ประกอบของทัศนคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 1. องค์ประกอบทางความคิด 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก 3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม ส่วน Schiffman และ Kanuk (2000, p. 200) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า เป็นความโน้มเอียงที่เกิดจากการเรียนรู้ ทำให้มีพฤติกรรมลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบที่มีต่อสิ่งหนึ่ง และได้กำหนดองค์ประกอบทัศนคติไว้ 3 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนของความเข้าใจ (Cognitive Component) คือ ความรู้ (knowledge) การรับรู้ (perception) ความเชื่อ (beliefs) อาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งในส่วนของความเร็ว และการรับรู้จะได้รับจากประสบการณ์และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลายแหล่ง ข้อมูล และความรู้ี้จะมีผลกระทบต่อความเชื่อ (beliefs)

2. ส่วนของความรู้สึก (Affective Component) จะสะท้อนอารมณ์ (emotion) หรือความรู้สึก (Feeling) ของผู้บริโภคมที่มีต่อความคิดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ในเรื่องความชอบและอารมณ์ที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ

3. ส่วนของพฤติกรรม (Conative Component หรือ Behavior หรือ Doing) จะสะท้อนถึงแนวโน้มจะมีพฤติกรรมของผู้บริโภค หรือแนวโน้มการกระทำที่แสดงออกหรือความโน้มเอียงที่จะซื้อสินค้า

จาก แนวคิดของ Philip G. Zimbardo and Ebbe B. Ebbesen (1970), Sharon S. Brehm and Saul M. Kassin (1996: 370), Del I. Hawkins and other (1998: 297-400) และ James L. Gibson and others (2000: 103) ได้จัดองค์ประกอบของทัศนคติไว้เหมือนกัน 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) 3. องค์ประกอบด้าน พฤติกรรม (The Behavioral Component)

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวกับ เทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กร และทัศนคติที่มีต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ผลต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่องค์กรกำหนดไว้นั้น จะประกอบด้วย 1. องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) คือ ส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคล ที่เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทัวไปทั้งที่ชอบ และไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือคิดว่าสิ่งใดดีมักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่หากมีความรู้มาก่อนว่า สิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้น เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละบุคคล 3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งหรือบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึกจะเห็นได้ว่าการที่บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่างก็เนื่องมาจาก บุคคลมีความเข้าใจมีความรู้สึกหรือมีแนวความคิดแตกต่างกันนั่นเอง ผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นตัวแปรต้นในการวิจัยครั้งนี้

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงาน

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานหมายถึง การที่องค์การประสบผลสำเร็จ สามารถดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ โดยมีการประเมินจากปัจจัยนำเข้า หรือจำนวนของการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งสามารถผลิตสินค้าและบริการได้มากตรงตามกำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิจัยของ สมยศ แยมเผื่อน (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท เอเชียน มารีน เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท เอเชียน มารีน เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) ด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพ และด้านผลผลิต พบว่า พนักงานมีระดับประสิทธิภาพในการทำงานโดยรวมและแต่ละด้าน อยู่ในระดับดี ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพ และด้านผลผลิตแตกต่างกัน เช่นเดียวกับกับผลการวิจัยของ ปิยบุตร มิ่งประเสริฐ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท

คูราโมะ (ไทยแลนด์) จำกัด ผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพ และด้านผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง และ นาทภา ไทยธวัช (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกรณีศึกษาบริษัท กระจกพีเอ็มเค – เซ็นทรัล จำกัด ผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้าน ปริมาณการผลิต คุณภาพงาน และความเร็วในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีทิศทางเดียวกัน และอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน ได้แก่ ด้านการรักษาทรัพยากรมนุษย์ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในทิศทางเดียวกัน และสัมพันธ์กันในระดับสูง

ส่วนสมพงษ์ เกษมสิน (2550) ได้กล่าวถึง แนวคิดของ Harring Emerson ที่เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับ หลักการทำงานให้มี ประสิทธิภาพในหนังสือ "The Twelve Principles of Efficiency" ซึ่งได้รับการยกย่อง และ กล่าวขานกันมาก หลัก 12 ประการมีดังนี้ 1. ทำความเข้าใจและกำหนดแนวความคิดในการทำงานให้กระจ่าง 2. ให้หลักสามัญสำนึกในการพิจารณาความน่าจะเป็นไปได้ของงาน 3. คำปรึกษาแนะนำต้องสมบูรณ์และถูกต้อง 4. รักษาระเบียบวินัยในการทำงาน 5. ปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม 6. การทำงานต้องเชื่อถือได้มีความฉับพลัน มีสมรรถภาพ 7. งานควรมีลักษณะแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินงานอย่างทั่วถึง 8. งานสำเร็จทันเวลา 9. ผลงานได้มาตรฐาน 10. การดำเนินงานสามารถยึดเป็นมาตรฐานได้ 11. กำหนดมาตรฐานที่สามารถเป็นเครื่องมือในการฝึกสอนงานได้ 12. ให้บำเหน็จรางวัลแก่งานที่ดี

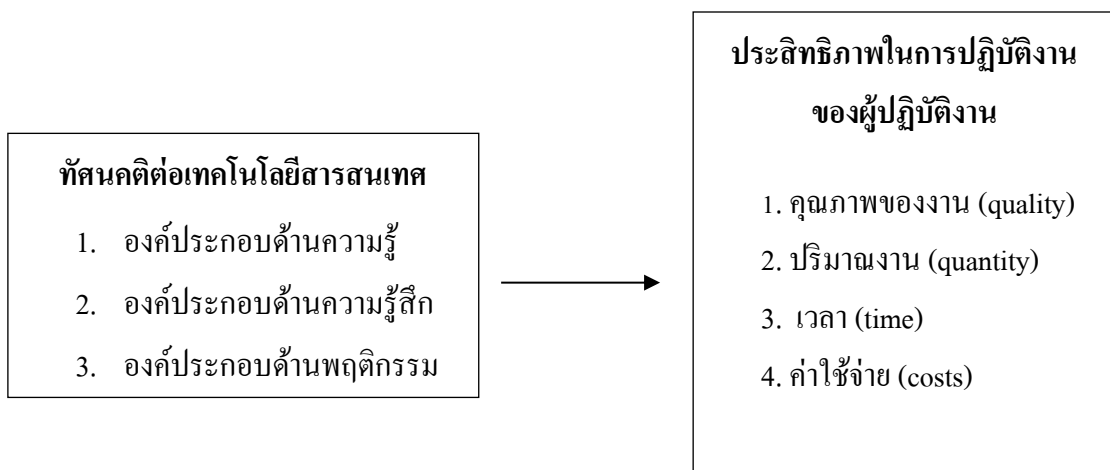
แนวคิดของ Peterson and Plowman (1989:47) ได้ให้แนวคิดใกล้เคียงกับ Harring Emerson โดยได้ ตัดทอนบางข้อลงและสรุปองค์ประกอบของประสิทธิภาพไว้ 4 ข้อด้วยกัน คือ 1. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีคุณภาพสูงคือผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์คุ้มค่า และมีความพึงพอใจ ผลการทำงานมีความถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็ว นอกจากนี้ผลงานที่มีคุณภาพ ควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การและสร้างความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ 2. ปริมาณงาน (Quantity) งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน โดยผลงานที่ปฏิบัติได้มีปริมาณที่เหมาะสมตามที่กำหนดในแผนงานหรือเป้าหมายที่บริษัทวางไว้ และควรมีการวางแผนบริหาร เวลาเพื่อให้ได้ปริมาณงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 3. เวลา (Time) คือเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ใน ลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการ เหมาะสมกับงาน และทันสมัย มีการพัฒนาเทคนิคการทำงานให้สะดวกรวดเร็วขึ้น 4. ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ คือ จะต้องลงทุนน้อยและได้ผล กำไรมากที่สุด ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต ได้แก่ การใช้ทรัพยากรด้านการเงิน คน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างประหยัดคุ้มค่าและเกิดการ สูญเสียน้อยที่สุด

ในส่วนของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดของ Peterson and Plowman (1989:47) สามารถที่จะอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างครอบคลุมจึงได้กำหนดให้เป็นตัวแปร ตามโดยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานประกอบด้วย 4 ข้อด้วยกัน คือ 1. คุณภาพของงาน (Quality) 2. ปริมาณงาน (Quantity) 3. เวลา (Time) 4. ค่าใช้จ่าย (Costs)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ เทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กร และทัศนคติที่มีต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่องค์กรกำหนดไว้นั้นจะประกอบด้วย 1.องค์ประกอบด้านความรู้(the cognitive component) 2.องค์ประกอบด้านความรู้สึก (the affective component) 3.องค์ประกอบด้านพฤติกรรม(the behavioral component) และจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สรุปได้ว่าการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ คือ การใช้ทรัพยากรที่จำกัด ไม่ว่าจะเป็น คน เงิน และอุปกรณ์ ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดของ Peterson and Plowman (1989:47) สามารถที่จะอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างครอบคลุมจึงได้กำหนดให้เป็นตัวแปรตาม โดยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานประกอบด้วย 4 ข้อด้วยกัน คือ 1. คุณภาพของงาน (quality) 2.ปริมาณงาน (quantity) 3. เวลา (time) 4. ค่าใช้จ่าย (costs) ซึ่งผู้วิจัยสามารถสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังรูปภาพดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเพศ ส่วนใหญ่ คือเพศหญิง มีอายุ 21 – 30 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอาชีพ พนักงาน/ลูกจ้าง และส่วนใหญ่มีรายได้ 15,001 – 30,000 บาท มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 1 ปี – 3 ปี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	\bar{X}	SD	ระดับความคิดเห็น
องค์ประกอบด้านความรู้	4.10	0.69	มาก
องค์ประกอบด้านความรู้สึก	4.02	0.81	มาก
องค์ประกอบด้านพฤติกรรม	4.10	0.72	มาก
ค่าเฉลี่ยทั้งหมด	4.07	0.74	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน โดยรวมทั้งหมดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 4.07

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสองอันดับ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และองค์ประกอบด้านความรู้สึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	M	SD	ระดับความคิดเห็น
องค์ประกอบด้านคุณภาพของงาน	3.97	0.76	มาก
องค์ประกอบด้านปริมาณงาน	4.04	0.81	มาก
องค์ประกอบด้านเวลา	4.16	0.71	มาก
องค์ประกอบด้านค่าใช้จ่าย	4.02	0.76	มาก
ค่าเฉลี่ยทั้งหมด	4.05	0.76	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยรวมทั้งหมดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 4.05

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ องค์กรประกอบด้านเวลา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 รองลงมาคือ องค์กรประกอบด้านปริมาณงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ต่อมาคือด้านองค์กรประกอบด้านค่าใช้จ่าย โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และลำดับสุดท้ายคือ องค์กรประกอบด้านคุณภาพของงาน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านต่างๆ กับประสิทธิ ภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	จำนวน	ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	
		r_{xy}	p-value
ด้านความรู้	400	0.927**	0.000
ด้านความรู้สึกรู้สึก	400	0.894**	0.000
ด้านพฤติกรรม	400	0.948**	0.000

ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่า p-value ของทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่า = 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าที่กำหนดไว้ ดังนั้นทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิ ภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

สำหรับระดับความสัมพันธ์นั้น สามารถพิจารณาได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ สามารถเรียง ลำดับได้ดังนี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้านพฤติกรรม มีค่าเท่ากับ 0.948 รองลงมาคือด้านความรู้มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.927 และ ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้สึกรู้สึก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.894 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ นำตัวแปรเข้าระบบสมการโดยวิธี All Enter

ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร				
	S.D.	b	β	t	p-value
ค่าคงที่	0.057	0.043		0.750	0.454

720

ด้านความรู้	0.033	0.343	0.334	10.489	0.000
ด้านความรู้สึก	0.026	0.149	0.171	5.797	0.000
ด้านพฤติกรรม	0.035	0.488	0.495	13.848	0.000

$R = 0.965$; $R^2 = 0.931$; $F = 1788.554$; $p\text{-value} = 0.000$

ผลการวิเคราะห์พบว่า พบว่า ตัวแปรที่มีผล หรือสามารถอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ทศนคติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม โดยมีค่า $R^2 = 0.931$ หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวมีความสามารถในการอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ได้ร้อยละ 93.1 แต่มีความสามารถในการพยากรณ์หรือทำนายได้ดี เพราะตัวแปรอิสระทั้งหมดเข้าไปมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน โดยตัวแปรที่สามารถอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานที่ดีที่สุดคือ ด้านพฤติกรรม เพราะมีค่าสัมประสิทธิ์ มาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.495 รองลงมา ด้านความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.334 สุดท้ายด้านความรู้สึก มีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.171

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า ทศนคติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ของผู้ปฏิบัติงาน สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมการพยากรณ์ทศนคติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน เมื่อนำทศนคติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานทุกด้านเข้าสมการในรูปคะแนนดิบเป็นดังนี้

$$\text{ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน} = 0.043 + 0.343 (\text{ด้านความรู้}) + 0.149 (\text{ด้านความรู้สึก}) + 0.488 (\text{ด้านพฤติกรรม})$$

การอภิปรายผล

ผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ คือเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอาชีพพนักงาน/ลูกจ้าง มีรายได้ระหว่าง 15,001 – 30,000 บาทต่อเดือน และมีอายุการทำงานระหว่าง 1 ปี ขึ้นไป – 3 ปี อาจกล่าวได้ว่าผู้ปฏิบัติงานที่ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ ส่วนใหญ่เป็น

เพศหญิง และเพิ่งเริ่มทำงาน เป็นกลุ่มคนที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ เพื่อให้การปฏิบัติ งานเป็นไปตามแผนงานที่องค์กรกำหนดไว้

ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน

เพื่อศึกษาถึงทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศองค์ประกอบด้านความรู้ ด้านความรู้สึกล และด้านพฤติกรรม

จากผลการศึกษาทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศองค์ประกอบด้านความรู้ ด้านความรู้สึกล และด้านพฤติกรรม เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความรู้ในเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งที่ชอบและไม่ชอบ นั้นหมายถึงถ้าบุคคลใดมีความรู้ที่มองว่าสิ่งนั้นๆ เป็นสิ่งที่ดี มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ในทางกลับกัน หากความรู้ที่มีมาก่อนนั้นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้มากนั้น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรก็จะประสบผล สำเร็จเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นเข้าไปมีส่วนช่วยที่สำคัญ ให้สามารถบรรลุในวัตถุประสงค์ ทำให้ภารกิจให้ลุล่วงได้ง่าย ทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน รวมถึงทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศจากผลที่ออกมา นั้น มีการใช้งานที่ง่ายมากกว่าที่คิดไว้ ทำให้เกิดความคิดในแง่บวกต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงส่งผลให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร นั้นสูงขึ้นด้วย

สำหรับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้สึกล เป็นอีก 1 ด้านของทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งผู้ที่มีทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้สึกลนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีอารมณ์รู้สึกลเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ ตามบุคลิกภาพ และค่านิยม เฉพาะตัวของแต่ละคน ซึ่งผู้ที่ได้รับการปลูกฝังให้มีค่านิยมที่ดี ก็จะทำให้เกิดความคิดในแง่บวกต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้การที่เราได้ทำในสิ่งที่เราชอบ ย่อมทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำสิ่งนั้น และในทางกลับกัน หากมีค่านิยมที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นๆ ก็เปรียบกับการถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ นั้นหมายถึงประสิทธิภาพในการทำสิ่งนั้นย่อมไม่เกิด หรือเกิดแต่ไม่เต็มที่ ในส่วนทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านพฤติกรรม ก็มีส่วนสำคัญเช่นกัน เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในทุกวันนี้ ผู้ปฏิบัติงานใช้ควบคู่กับองค์ประกอบด้านความรู้ที่ผ่านการพิจารณา ข้อมูลต่างๆที่สืบค้นมาได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำนั้น ให้เกิดคุณภาพก่อนนำมาใช้งาน และด้วยความหลากหลายของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การปฏิบัติการกิจ ไม่ว่าจะเป็นการกิจทั่วไปหรือ การกิจเฉพาะทางนั้น ผู้ปฏิบัติงานสามารถเลือกโปรแกรมที่ใช้ให้ตรงต่อวัตถุประสงค์ ซึ่งส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น อีกทั้ง การวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบัน ส่งผลให้ มีเทคโนโลยีรูปแบบใหม่ที่ทำให้เกิดความรวดเร็ว และแม่นยำมากขึ้นในการปฏิบัติการกิจต่างๆ ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงมากยิ่งขึ้น

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน คือ การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ คือ การใช้ทรัพยากรที่จำกัด ไม่ว่าจะ เป็น คน เงิน และอุปกรณ์ ให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ประกอบไปด้วย 4 ข้อ อันได้แก่ 1. คุณภาพของงาน 2. ปริมาณงาน (quantity) 3. เวลา (time) 4. ค่าใช้จ่าย (cost)

จากผลการศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพของงาน สามารถกล่าวได้ว่ามีประ สติภาพ ในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพของงาน เพราะการทำงานตามมาตรฐานที่กำหนด เป็นที่ยอมรับของผู้บริหาร ถือเป็น ส่วนสำคัญในการปฏิบัติงานในทุกภารกิจ ซึ่งหมายถึงจะต้องมีทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ดี เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพสูงที่สุด เพราะการที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในองค์การ ทำให้การปฏิบัติงานหลายตำแหน่ง เกิดความเที่ยงตรง แม่นยำ และมีความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน นั่นจึงส่งผลให้ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้นสูงขึ้น

สำหรับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านปริมาณงานจะมีประสิทธิภาพ เพราะทัศนคติต่อเทค โนโลยี สารสนเทศทุกๆด้านที่เข้ามามีส่วนให้ผู้ปฏิบัติงานนั้น สามารถจัดการงานที่ตัวเองได้รับมอบหมายให้สามารถสำเร็จ ลุล่วงได้ทันเวลา เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านั้นเข้ามาอำนวยความสะดวก ให้การปฏิบัติงานเกิดความ คล่องตัว และมีความแม่นยำ การตรวจสอบต่างๆ ย่อมทำได้ง่าย ข้อผิดพลาดในการทำงานก็ลดน้อยลง และนั่นเป็น เหตุผลที่ทำให้ระยะเวลาในการทำงานต่อภารกิจลดลง จึงสามารถจัดการกับปริมาณงานที่มีได้อย่างเหมาะสม ประการสุดท้ายมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านเวลา จะต้องมีการทำงานที่ตรงต่อเวลา รักษาเวลาในการ ปฏิบัติงาน เกิดจากการที่พัฒนาวิทยาการใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย ความ แม่นยำ ความรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งเหตุผลทั้งหมดนั้นเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศต้องมีทัศนคติที่ดี ซึ่ง การมีทัศนคติที่ดีทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น และนั่นเป็นเหตุผลให้ประสิทธิภาพด้านเวลาสูงขึ้นด้วย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานกับประสิทธิ ภาพในการ ปฏิบัติงาน

ผลการวิเคราะห์พบว่าทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิ ภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งหมายความว่าถึง องค์การจะมี ประสิทธิภาพที่สูงมากขึ้นเมื่อมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยี สารสนเทศที่องค์กรนำมาใช้

จากคำถามของการวิจัย “ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หรือไม่ และมีผลอย่างไร”

จากการทดสอบด้วยสถิติ สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ สามารถทำให้องค์กรของผู้ปฏิบัติงานนั้นมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงขึ้น จะต้องเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรมที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง : ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้ค้นพบสิ่งที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานพบว่า ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน นั้น มีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นั้นหมายความว่า องค์กรที่ต้องการให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จะต้องมึนโยบายในการสนับสนุนให้มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กร และต้องแนะนำ สนับสนุน อบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้บุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งในด้านด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะ ผู้ปฏิบัติงานที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ที่พำนักอยู่ในกรุงเทพมหานคร และเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในทุกภาคส่วน ในอนาคตจึงควรทำการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานในกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนา ทัศนคติต่อเทคโนโลยี สารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และประการสุดท้ายสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจต้องการศึกษา และในการวิจัยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2550). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ*. กรุงเทพฯ: แชนพอร์พรีนติ้ง: 23-25
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2549). *สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.: 56-58
- ปิยบุตร มิ่งประเสริฐ. (2552). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท คูราโม่ (ไทยแลนด์) จำกัด*. การค้นคว้าอิสระ บธ.ม. : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- นาตภา ไทยธวัช. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษาบริษัท กระจกพีเอ็มเค – เซ็นทรัล จำกัด”* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธนบุรี.
- สมยศ แยมเนียน. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท เอเชีย นารีน เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สาขาการจัดการ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*
- สมยศ นาวิการ. (2553). *การบริหารเชิงกลยุทธ์กรณีศึกษาพฤติกรรมในองค์กร*. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2550). *การบริหาร*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- Assael H. (1995). *Consumer Behavior and Marketing Action*. (5th ed.) Ohio: South Western.:267.
- Heinich, Robert and others, (2002) *Instructional Media and Technologies for Learning*. 6th ed. New Jersey : Prentice-hall : 21
- Hawkins, D. I., Best, R. J. & Coney, K. A. (1998). *Consumer Behavior: Building Marketing Strategy*. (7th ed.). Boston: McGraw-Hill
- James L. Gibson, John M. Ivancevich and James H. Donnelly. (2000). *Organizations: Behavior Structure Process*. Boston: McGraw-Hill.

Peterson, E & Plowman, E.G. (1989). *Business Organization and Management*.

Homewood, Illinois: Richard D. Irwin.

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2000). *Consumer Behavior* (7th ed.). Upper Saddle

River, N.J Prentice Hall.

Taylor, Graham. 1988. *Making Sense of Information Technology*. The Electronic

Avenue Coursebook

Turban, Mclean & Wetherbe., (2001). *Introduction to Information Technology* .

.Toronto: John Wiley & Sons

ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

The variables that affect the working effectiveness of the personnel of the Secretariat of the Senate

นลัทศิริ นิธิศุภโชค

Nalatsiri Nithisupachok

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงจิตและปัจจัยอนามัยของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา และ (3) เพื่อศึกษาว่าปัจจัยเชิงจิตและปัจจัยอนามัยกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กัน และส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

การวิจัยครั้งนี้ค้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างบุคลากรของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 30 - 40 ปี มีสถานภาพโสด มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานระหว่าง 5-15 ปี และมีรายได้รวมต่อเดือนอยู่ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท ปัจจัยเชิงจิตและปัจจัยอนามัยส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในเชิงบวกอย่างเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้ง 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้าในสายอาชีพ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านการบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน และด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ โดยเฉพาะอีก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ด้านการยอมรับนับถือ และด้านความรับผิดชอบในงาน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

คำสำคัญ : ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน , ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

Abstracts

The objectives of the study on the variables that affect the working effectiveness of the personnel of the Secretariat of the Senate are (1) to study the factors of motivation and hygiene of the personnel of the Secretariat of the Senate; (2) to study the working effectiveness of the personnel of the Secretariat of the Senate; and (3) to study the factors of motivation and hygiene relating to the working effectiveness and affecting the performance of personnel of the Secretariat of the Senate. The samples of the study is the amount of 300 personnel of the Secretariat of the Senate. The research tool is a questionnaire. The data analyzing statistics are the frequency, the percentage, the average, the standard deviation, the correlation analysis, and the multiple linear regression analysis.

Research found that the sample of the personnel of the Secretariat of the Senate majority is female, age between 30-40 years, unmarried marital status, bachelor's degree, the period of 5-15 working experience, and the total income per month is 20,001 - 30,000 baht. The factor of motivation and health positively affecting the effectiveness of working in the same direction of all 9 aspects including work achievement; recognition; progression in career; job description; work responsibility; administrative policy and management; control and supervision; relations between supervisor and colleagues; and compensation and welfare. Especially in the aspects of work achievement; recognition; and work responsibility which affect the working effectiveness of the personnel of the Secretariat of the Senate with statistical significance at 0.01.

Keywords : working effectiveness the affect the working effectiveness

1. บทนำ

ในปัจจุบันที่เป็นยุคโลกาภิวัตน์ วิทยาการหรือองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมาก เกิดการพัฒนาขององค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้ทำให้เกิดการแข่งขันและการชิงความได้เปรียบเสียเปรียบขององค์กรทุกภาคส่วนอย่างรุนแรง องค์กรต่าง ๆ จึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การแข่งขัน และความท้าทายใหม่ที่เกิดขึ้น เพื่อให้องค์กรสามารถดำรงคงอยู่ต่อไปได้ ตัวแปรสำคัญที่จะทำให้การแข่งขันของแต่ละองค์กรประสบความสำเร็จ คือ “บุคลากร” เนื่องจากบุคลากรขององค์กรซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุด เพราะนอกจากจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนองค์กรแล้วในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นๆ ขององค์กรอีกด้วย จาก

ความสำคัญดังกล่าวองค์กรทุกแห่งจึงได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อมุ่งหวังให้ องค์กรของตนมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสามารถนำพาให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ การบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์ไม่ได้มีความสำคัญแต่เฉพาะในองค์กรภาคเอกชนเท่านั้น แต่ยังมี ความสำคัญต่อหน่วยงานภาครัฐที่จำเป็นจะต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและสนับสนุน การดำเนินงานของภาคเอกชนให้มีความสามารถในการแข่งขัน ทั้งในเวทีระดับประเทศและระดับโลก อาทิ การตรา กฎหมายที่สอดคล้องกับบริบทของการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน การปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง รวมถึง พิธีการต่าง ๆ ที่ล้าสมัยหรือหมดความจำเป็นหรือเป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และแผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 กรอบที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และกรอบที่ 6 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ภาครัฐ ที่มุ่งอำนวยความสะดวกและเสริมสร้างขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันให้แก่ภาคเอกชน รวมถึงปรับปรุงระบบการบริหารจัดการภาครัฐให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อประเทศ ดังนั้น บุคลากรของภาครัฐจึงต้องเป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผล สอดคล้องกับภารกิจขององค์กรเพื่อให้ องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาในฐานะองค์กรของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่หน่วยงานด้าน วิชาการและงานธุรการของวุฒิสภาซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติของชาติและเป็นหนึ่งในสามองค์กรหลักที่ใช้ อำนาจในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีหน้าที่และอำนาจ ในการตรากฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญของประเทศ และ การปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในวงงานรัฐสภาตามที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ การปฏิบัติหน้าที่ของ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาจึงนับว่ามีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านนิติบัญญัติของชาติให้บรรลุผล สำเร็จได้ ดังนั้น บุคลากรของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาจึงเปรียบเสมือนกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อน กระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ภารกิจของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยความรับผิดชอบและภารกิจที่สำคัญของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดความ สนใจที่จะศึกษาถึงตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เพื่อนำผลที่ ได้จากการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายด้านการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารที่เหมาะสม และนำไปสู่การพัฒนาผลการปฏิบัติงานโดยภาพรวมของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ทำให้การดำเนินงานตาม ภารกิจของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาเกิดประสิทธิผลและบรรลุผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อองค์กรและประเทศชาติ ต่อไป

คำถามในการวิจัย

ตัวแปรด้านการจูงใจส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
3. เพื่อศึกษาว่าปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กัน และส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
2. ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยมาจากทฤษฎี 2 ปัจจัยของ เฮอริชเบิร์ก (Herzberg's Two-Factor Theory)
2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรในสังกัดสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา จำนวน 300 คน ซึ่งการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05
3. ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน และรายได้ ปัจจัยจูงใจ ประกอบด้วย ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความรับผิดชอบในงาน และความก้าวหน้าในสายอาชีพ และปัจจัยอนามัย ประกอบด้วย นโยบายและการบริหารขององค์กร การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ประกอบด้วย คุณภาพของงาน และปริมาณของงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
2. สามารถนำผลการศึกษานี้มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
3. เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับนักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไปที่ให้ความสนใจได้นำไปศึกษาและประยุกต์ใช้

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

McGregor (1969) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจ คือ แนวโน้มแห่งการพัฒนาความสามารถ ที่จะรับผิดชอบงาน เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวตนของมนุษย์ทุกคน

Dale S. Beach (1965 : 379) แรงจูงใจ หมายถึง ความเต็มใจที่จะใช้พลังเพื่อให้ประสบความสำเร็จในเป้าหมาย (Goal) หรือเพื่อให้ได้รับรางวัล (Reward) เป็นสิ่งสำคัญของการกระทำของมนุษย์และเป็นสิ่งช่วยคุณให้มุ่งต่อวัตถุประสงค์ที่มีผลเป็นรางวัลที่ได้รับ

ทฤษฎีสองปัจจัยของ เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two-Factor Theory) กมลพร กัลยาณมิตร (2559) ได้อธิบายถึงทฤษฎีสองปัจจัยของเฟรเดริก เฮอร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg) ว่าความพึงพอใจในการทำงานประกอบด้วย 2 แนวคิด คือ แนวคิดที่มีขอบเขตจากความพึงพอใจ (Satisfaction) ไปยังความไม่พึงพอใจ (No Satisfaction) และการได้รับอิทธิพลจากปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) และแนวคิดที่มีขอบเขตจากความไม่พึงพอใจ (Dissatisfaction) ไปยังการไม่มีความไม่พึงพอใจ (No Dissatisfaction) และ ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอนามัย (Hygiene Factors) หรือกล่าวได้ว่า ทฤษฎีสองปัจจัย ประกอบด้วย (1) ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน และ

(2) ปัจจัยสุขอนามัยหรือปัจจัยที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน (Motivation Factors or Motivators) เป็นปัจจัยภายในหรือความต้องการภายในของบุคลากรที่มีอิทธิพลในการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เป็นกลุ่มปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานด้วยความพึงพอใจ และเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ทัศนคติทางบวกและการจูงใจที่แท้จริง ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน (Achievement) การได้รับการยอมรับ (Recognition) ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (Advancement) หรือโอกาสในการเจริญเติบโต (Possibility of Growth) ลักษณะงานที่ทำ (Work Itself) และความรับผิดชอบ (Responsibility)

2. ปัจจัยอนามัยหรือปัจจัยที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน (Hygiene Maintenance or Factors) เป็นปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เป็นเพียงสิ่งที่สกัดกั้นไม่ให้เกิดความไม่พอใจ แต่ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต้องได้รับการสนองตอบ เพราะถ้าไม่มีให้หรือให้ไม่เพียงพอจะทำให้บุคลากรเกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าถ้าให้ปัจจัยเหล่านี้แล้วจะทำให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 10 ด้าน ได้แก่ นโยบายและการบริหารขององค์การ (Company Policy and Administration) การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล (Supervision) ความสัมพันธ์กับหัวหน้างาน (Interpersonal Relations with Supervision) ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (Interpersonal Relations with Peers) ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา (Interpersonal Relations with

Subordinators) ตำแหน่งงาน (Status) ความมั่นคงในการทำงาน (Job Security) ชีวิตส่วนตัว (Personal Life) สภาพการทำงาน (Working Conditions) ค่าตอบแทน (Compensations) และสวัสดิการ (Welfares)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

James L Gibson (2000) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล และประสิทธิผลสามารถจำแนกได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การ

Georgopoulos & Tannenbaum (1975) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลขององค์การ คือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ และหนทาง หรือ เครื่องมือ ที่องค์การใช้ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นองค์การ และเป้าหมายให้ได้ สำหรับเป้าหมายสำคัญขององค์การ ได้แก่ ผลผลิตสูง (Output) ความสามารถที่จะปรับตัวเข้าได้กับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์การโดยไม่เสียความมั่นคง และการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรทั้งมนุษย์และวัสดุอุปกรณ์

Steers (1977) ได้เสนอตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การ 4 ประการ คือ

1. ลักษณะขององค์การ ซึ่งมีตัวบ่งชี้อยู่ 2 ประการ คือ โครงสร้างขององค์การพิจารณาได้จากการกระจายอำนาจ การแบ่งงานตามความชำนาญพิเศษ ความเป็นทางการ
2. ลักษณะของสภาพแวดล้อม ซึ่งพิจารณาจากสิ่งแวดล้อม 2 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อมภายนอกซึ่งมีตัวบ่งชี้ คือ ความสลับซับซ้อน ความมั่นคง และความไม่แน่นอนกับสิ่งแวดล้อมภายในหรือบรรยากาศขององค์การซึ่งมีตัวบ่งชี้ คือ แนวโน้มของความสำเร็จ ความเอาใจใส่ต่อพนักงาน แนวทางการให้รางวัลและการลงโทษ ความมั่นคง ความเสี่ยง ความเปิดเผย และความปกปิด
3. ลักษณะของพนักงาน พิจารณาจากความผูกพันต่อองค์การ และการปฏิบัติงาน โดยตัวบ่งชี้ของความผูกพันต่อองค์การพิจารณาจากความสนใจในการดำรงรักษาไว้และความผูกมัดใจ สำหรับตัวบ่งชี้ของการปฏิบัติงาน คือ การตั้งใจ เป้าหมาย ความต้องการ ความสามารถในการทำงาน และความชัดเจนของบทบาทพนักงาน
4. นโยบายการบริหารและปฏิบัติ พิจารณาจากตัวบ่งชี้ คือ การวางเป้าหมายที่แน่นอน การจัดหาและการใช้ทรัพยากร การสร้างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน กระบวนการติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำและการตัดสินใจ การปรับตัวขององค์การ และการริเริ่มสิ่งใหม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา" มีกรอบแนวความคิดในการวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรต้น

- ปัจจัยส่วนบุคคล**
1. เพศ
 2. อายุ
 3. สถานภาพ
 4. ระดับการศึกษา
 5. ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน
 6. รายได้

- ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors)**
1. ความสำเร็จในการทำงาน
 2. การได้รับการยอมรับนับถือ
 3. ความก้าวหน้าในสายอาชีพ
 4. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ
 5. ความรับผิดชอบในงาน
- ปัจจัยอนามัย (Hygiene Factors)**
1. นโยบายและการบริหารงาน
 2. การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล
 3. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน
 4. ค่าตอบแทนและสวัสดิการ

ตัวแปรตาม

- ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา**
1. คุณภาพของงาน
 2. ปริมาณของงาน

อทิทยา เสนะวงศ์ (2555) ศึกษาถึงเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรระดับปฏิบัติการและระดับหัวหน้างานที่คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัย M พบว่า ปัจจัยจูงใจในการทำงานมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยค้ำจุนในการทำงาน มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก

มารวย วิชาญยุทธนากุล (2560) ศึกษาถึงเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โรงแรมระดับ 5 ดาว พบว่า เจตคติต่อการทำงานของพนักงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากประชากรซึ่งเป็นบุคลากรในสังกัดสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา จำนวน 300 คน โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเรื่อง ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อหาความสัมพันธ์ของปัจจัย จูงใจและปัจจัยอนามัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยผู้วิจัยใช้มาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert) ส่วนที่ 3 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา และ ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการทดสอบสมมติฐานตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ได้แก่ (1) ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (2) ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ ระหว่าง 30 - 40 ปี มีสถานภาพโสด จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานระหว่าง 5-15 ปี และมีรายได้รวมต่อเดือนอยู่ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท

2. ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการทำงาน จำนวน 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้าในสายอาชีพ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ และด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านนโยบายและการบริหารงานในองค์กร ด้านการบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความสำเร็จในการทำงาน รองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา ด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านการบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้าในสายอาชีพ และด้านนโยบายและการบริหารงาน ตามลำดับ

3. ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน และด้านปริมาณของงาน ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านปริมาณของงาน รองลงมาคือ ด้านคุณภาพของงาน

การอภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในระดับค่อนข้างสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเฉพาะปัจจัยจูงใจด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงานและด้านความรับผิดชอบในงาน สอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัยของ เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two-Factor Theory) ด้านความสำเร็จในการทำงาน **ทฤษฎีความต้องการสามประการ (Three-Needs Theory) ของ McClelland** ด้านความต้องการความสำเร็จในงาน (Need for achievement (n Ach)) และทฤษฎีการจูงใจ ERG ของ Alderfer's ERG theory ที่กล่าวถึงความต้องการด้านความเจริญเติบโตก้าวหน้า (growth needs : G) โดยผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยจูงใจในภาพรวมของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาที่อยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยด้านความสำเร็จในการทำงานเป็นปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นสูงสุด ปัจจัยอนามัยในภาพรวมของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาที่อยู่ในระดับมาก โดยมีปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อทิตยา เสนะวงศ์ (2555) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรระดับปฏิบัติการและระดับหัวหน้างานที่คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัย M พบว่า ปัจจัยจูงใจในการทำงานมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยค้ำจุนในการทำงาน มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก และ มารวย วิชาญยุทธนากุล (2560) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานโรงแรมระดับ 5 ดาว พบว่า เจตคติต่อการทำงานของพนักงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน จากการวิจัย พบว่า ไม่ใช่ทุกปัจจัยที่กำหนดในตัวแปรอิสระส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา โดยปัจจัยด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ด้านการยอมรับนับถือ และด้านความรับผิดชอบในงาน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยคือ ควรคงเครื่องมือที่ใช้การประเมินผลการปฏิบัติงาน ระบบบริหารผล การปฏิบัติงาน (Performance Management System) ไว้ เนื่องจากมีความเหมาะสมกับการบริหารงานด้านทรัพยากรบุคคลขององค์การ และในอนาคตควรปรับปรุงภารกิจและตัวชี้วัดค่าความสำเร็จของงานให้สอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรที่อาจเปลี่ยนแปลงไปตามบทบาทและความรับผิดชอบขององค์การ และควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือแผนยุทธศาสตร์ขององค์การมากขึ้น เพื่อให้บุคลากรรู้สึกมีส่วนร่วมและรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ ผู้บังคับบัญชาควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถตัดสินใจในงานที่รับผิดชอบ และเปิดรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เกิดการร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการทำงานเพิ่มเติมอีก เพื่อสามารถนำผลการศึกษาที่ได้มาเปรียบเทียบกับกันให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น และเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงพัฒนาองค์การ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร กัลยาณมิตร. (2559). แรงจูงใจ 2 ปัจจัย พลังสู่ความสำเร็จ. วารสารวไลย
อลงกรณ์ปริทัศน์(มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 6(3), 175-183.
- มารวย วิชาญยุทธนากุล. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ
พนักงานโรงแรมระดับ 5 ดาว. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อติทยา เสนะวงศ์. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรระดับ
ปฏิบัติการและระดับหัวหน้างานที่คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
มหาวิทยาลัย M. การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

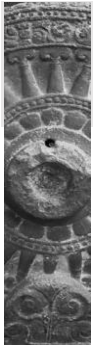
Effectiveness,”. *American Sociological Review*, vol. October, 22-53.

Beach, D. S. (1965). *Personnel: Management of people at work*. New York : The Macmillan Co. Ltd.

James L Gibson. (2000). *Organization : Behavior Structure Process, International edition* (10th ed). U.S.A. : McGraw Hill. Inc.

McGregor, D. (1969). *The Human Side of Enterprise*. Now York : McGraw-Hill.

Steer, R. (1977). *M. Organizational effectiveness: Abehavioral View*. California : Goodyear Publishing.

ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิต ของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี

นายเกษมสุข พุ่มมณี

Kasemsuk Phoommanee

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรีเฉพาะ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร และธนาคารไทยพาณิชย์ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวโน้มการเลือกถือครองบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี และ 2) เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี โดยผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรูปแบบการวิจัยในเชิงสำรวจ (Survey Method) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัย

ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกถือครองบัตรเครดิตเฉพาะ 5 ธนาคารของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี โดยส่งผลให้ผู้เลือกถือครองบัตรเครดิตของธนาคารกรุงศรีอยุธยามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.8 จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน เมื่อพิจารณาผลเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านผลิตภัณฑ์ ธนาคารผู้ให้บริการเป็นสถาบันการเงินที่มีชื่อเสียง มีความน่าเชื่อถือ และตัวบัตรเครดิตมีรูปแบบที่ทันสมัย สวยงาม ด้านราคา อัตราค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าธรรมเนียมรายปีมีความเหมาะสม และอัตราดอกเบี้ยในการชำระเงินค้ำชำระกว่ากำหนดอยู่ในอัตราที่ต่ำ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้เลือกถือครองบัตรเครดิตได้รับความสะดวกจากช่องทางการชำระหนี้บัตรเครดิตที่ใช้อยู่ มีจำนวนตู้กดเงินสดที่มากเพียงพอ และจำนวนร้านค้าที่รับชำระผ่านบัตรเครดิตนั้นมีมาก ด้านการส่งเสริมการตลาด ธนาคารมีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ หลากหลาย ทั้งยังมีสิทธิพิเศษที่มอบให้ลูกค้าในวันสำคัญต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีการส่งเสริมการตลาดที่ตรงกับความต้องการ เช่น มีส่วนลดที่ได้รับจากร้านค้าที่ร่วมรายการ มีการสะสมคะแนนผ่านบัตรเพื่อแลกของรางวัล เป็นต้น ด้านบุคคล พนักงานสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตได้ครบถ้วน มีมนุษยสัมพันธ์ดี พุดจาสุภาพ และให้ความสำคัญในการบริการมากกว่าการเสนอขายผลิตภัณฑ์ของธนาคาร ด้านกระบวนการ มีการแจ้งเตือนทาง sms ทุกครั้งที่ชำระเงิน มีธนาคารดำเนินการได้รวดเร็วเมื่อมีปัญหา (เช่น การอายัดบัตร) และมีระบบในการรับข่าวสารสำหรับผู้บัตรเครดิตหลายช่องทาง ด้านลักษณะทางกายภาพ สถานที่ให้บริการตั้งอยู่ในบริเวณที่เข้าถึงได้ง่าย เดินทางสะดวก มีความปลอดภัย และมีความสะอาด

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด; การเลือกถือครองบัตรเครดิต; จังหวัดนนทบุรี

Abstract

Research on marketing mix variables affecting the selection of credit card holders of people in Nonthaburi province, only 5 banks, namely Bangkok Bank Krung Thai Bank Public Company Limited Bank of Ayudhya, Kasikorn Bank and Siam Commercial Bank have the objectives for 1) to study the trend of choosing to hold credit cards for people in Nonthaburi Province and 2) to study the marketing mix affecting the selection of credit card holdings. Of people in Nonthaburi Province The researcher made a quantitative research. (Quantitative Research) There is a survey method by using questionnaires. (Questionnaire) is a research tool.

Marketing mix variables affect the selection behavior of holding only 5 credit cards of people in Nonthaburi province. Which resulted in the selection of the Bank of Ayudhya's most credit card holders Accounted for 22.8 percent of the 400 samples. When considering each result individually, it was found that in product Service bank is a famous financial institution. respectful And the credit card has a modern style, beautiful in terms of price, entry fee Annual fees are appropriate. And the interest rate for late payment is lower than the minimum rate Distribution channels Those who choose to win a credit card will be able to receive convenience from the credit card payment channel used. There is a sufficient amount of cash dispenser. And the number of stores that accept payment via credit cards is huge Marketing promotion The bank has publicized information through various media and also has special privileges that are given to customers on various important days. usually And marketing promotion that meets the needs such as discounts received from participating merchants There are accumulated points through the card in exchange for rewards, etc. Personnel can provide information about the use of credit cards completely. Good interpersonal skills, polite and important in service rather than offering products of the bank. Process With SMS notification every time you make a payment There is a bank to proceed quickly when there is a problem (such as freezing the card) and there is a system to receive news for many credit card users. Physical characteristics The property is located in an area that is easily accessible, convenient and safe. And is clean.

Keywords: Marketing mix; Choosing to hold a credit card; Nonthaburi

บทนำ

ในปัจจุบันคนไทยมีความนิยมในการใช้บัตรเครดิตเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนวัยทำงานที่มักจะใช้บัตรเครดิตควบคู่กับบัตรสินเชื่อเงินสด หากพิจารณาจากพฤติกรรมการตลาด พบว่า ในปัจจุบัน ธนาคาร/สถาบันการเงิน มักร่วมกับบริษัทผู้ผลิตสินค้าต่างๆ ในการจัดส่งเสริมการขาย (Promotion) ขึ้นสำหรับลูกค้าที่มีการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตมากกว่าการใช้เงินสด ซึ่งเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้เกิดภาระหนี้สินได้ เนื่องจากการใช้บัตรเครดิตนั้นสามารถผ่อนชำระสินค้าได้หลากหลายประเภท ซึ่งสินค้าที่ได้รับความนิยมเลือกผ่อนชำระมากที่สุด คือ เครื่องใช้ไฟฟ้า รองลงมาคือ โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต และสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น เครื่องประดับ นาฬิกา สร้อยคอ เป็นต้น โดยสามารถแบ่งชำระได้ตามกำหนดเป็นรายเดือน แต่สิ่งที่น่าสนใจสำหรับการชำระบัตรเครดิต คือ สามารถเลือกชำระยอดบัตรเครดิตในอัตราขั้นต่ำได้ จึงเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้บริโภคหันมาใช้บัตรเครดิตกันมากขึ้น จากสถิติเอแบคโพล (ABAC Poll) เปิดเผยว่า คนไทยที่มีบัตรเครดิตร้อยละ 69.4 มีการถือบัตรเครดิต 2 ใบขึ้นไป โดยกว่า 50% ใช้จ่ายบัตรเครดิตขั้นต่ำ เหลือเงินออมเพียงร้อยละ 17.6 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะสถาบันการเงินสนับสนุนคนใช้บัตรเครดิตมากกว่าเงินสด

ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงความนิยมและแพร่หลายที่มากขึ้นของผู้ต้องการถือครองบัตรเครดิต ก่อให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งด้านการให้บริการและการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต ซึ่งแต่เดิมการให้บริการจะจำกัดเฉพาะกลุ่มธนาคารพาณิชย์ แต่ในปัจจุบันสถาบันการเงินและธนาคารของต่างประเทศ หันมาให้ความสนใจดำเนินธุรกิจด้านบัตรเครดิตกันมากขึ้นทำให้การแข่งขันในการให้บริการเป็นไปอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มความหลากหลายในประเภทของบัตรเครดิต การลดค่าธรรมเนียมในการเลือกถือบัตร จากข้อมูลดังกล่าว บัตรเครดิต จึงมีความสนใจและต้องการศึกษาถึงตัวแปรต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของธนาคารที่เป็นที่รู้จักจำนวน 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร และธนาคารไทยพาณิชย์ โดยกำหนดประชากรที่ทำการศึกษายเป็นประชาชนในจังหวัดนนทบุรี เพื่อทราบถึงเหตุผลและแนวโน้มการเลือกถือครองบัตรเครดิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวโน้มการเลือกถือครองบัตรเครดิตของ 5 ธนาคาร ของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี

2. เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร และธนาคารไทยพาณิชย์ ของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี

สมมติฐานในงานวิจัย

1. ตัวแปรส่วนบุคคลของผู้บริโภคที่ต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกถือครองบัตรเครดิตต่างกัน
2. ตัวแปรทางการตลาดส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกถือครองบัตรเครดิต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (7Ps)

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) หมายถึง ตัวแปรหรือเครื่องมือทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ บริษัทมักจะนำมาใช้ร่วมกันเพื่อตอบสนองความพึงพอใจและความต้องการของลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แต่เดิมส่วนประสมทางการตลาดจะมีเพียงแค่ 4 ตัวแปรเท่านั้น (4Ps) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) สถานที่หรือช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ (Place) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ต่อมาเมื่อการคิดตัวแปรเพิ่มเติมขึ้นมาอีก 3 ตัวแปร ได้แก่ บุคคล (People) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) และกระบวนการ (Process) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดที่สำคัญทางการตลาดสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธุรกิจทางการบริการ ดังนั้นจึงรวมเรียกได้ว่าเป็นส่วนประสมทางการตลาดแบบ 7Ps (Kotler, 1997, p. 92)

ทฤษฎีการตัดสินใจ

ทฤษฎีการตัดสินใจแบบสมเหตุสมผล เป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นการตัดสินใจเพื่อการบรรลุเป้าประสงค์สูงสุด ไม่ว่าจะบุคคลหรือองค์กร และทฤษฎีหลักการและเหตุผล ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ (เสรี วงษ์มณฑา, 2542)

ประการแรก ผู้ตัดสินใจต้องเผชิญกับปัญหาที่สามารถจำแนกออกจากปัญหาอื่นได้ หรืออย่างน้อยที่สุดก็สามารถพิจารณาเปรียบเทียบกับปัญหาอื่นได้อย่างมีความหมาย

ประการที่สอง ผู้ตัดสินใจมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าประสงค์ (Goals) ค่านิยม (Values) หรือวัตถุประสงค์ (Objectives) ที่ผู้ตัดสินใจจะต้องคำนึงถึงและสามารถทำให้การพิจารณาปัญหามีความชัดเจนและจัดลำดับความสำคัญของแต่ละกรณี

ประการที่สาม การตรวจสอบทางเลือกต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาอย่างชัดเจน

ประการที่สี่ การตรวจสอบผลลัพธ์ทั้งด้านต้นทุน (Costs) ผลประโยชน์ (Benefits) ข้อได้เปรียบ (Advantages) และข้อเสียเปรียบ (Disadvantages) ที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง

ประการที่ห้า การตรวจสอบผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นของทางเลือกแต่ละทางเลือก

ประการสุดท้าย ผู้ตัดสินใจจะเลือกทางเลือกและผลลัพธ์ของแต่ละทางเลือกที่จะต้องตอบสนองเป้าหมาย ค่านิยม หรือวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด กล่าวคือมีค่าใช้จ่ายต่ำสุดขณะที่ผลตอบแทนสูงสุด

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

การศึกษาด้านพฤติกรรมผู้บริโภคมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ เพื่อบรรยายพฤติกรรม (Describe) คือ การตอบคำถามว่า “มีพฤติกรรมใดเกิดขึ้นบ้าง และเกิดขึ้นอย่างไร” เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรม (Understand) คือ การพยายามตอบคำถามว่า “พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะเหตุใด” เพื่อทำนายพฤติกรรม (Predict) คือ การตอบคำถามว่า “พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นเมื่อไร ภายใต้เงื่อนไขอะไร” และเพื่อควบคุมพฤติกรรม (Control) หมายถึง การสร้าง จัดกระทำหรือเปลี่ยนแปลงสภาวะบางประการโดยอาศัยความรู้หรือทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับแล้ว เพื่อทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ปรารถนา หรือเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่พึงปรารถนา (Smithikrai, 2014) ทั้งนี้นักการตลาดสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคโดยใช้คำถาม (6W’s และ 1H) (Sareerat et al., 2009) คือ ใครอยู่ในตลาดเป้าหมาย (Who is in the target market?), ผู้บริโภคซื้ออะไร (What does the consumer buy?), ทำไมผู้บริโภคจึงซื้อ (Why does the consumer buy?), ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ (Who participates in the buying?), ผู้บริโภคซื้อเมื่อใด (When does the consumer buy?), ผู้บริโภคซื้อที่ไหน (Where does the consumer buy?) และผู้บริโภคซื้ออย่างไร (How does the consumer buy?) ความรักดีต่อตราสินค้าเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้ใช้ในระยะเวลาหนึ่งเมื่อบุคคลคนนั้นมีความรู้สึกเชิงบวกต่อตราสินค้าความรักดีต่อตราสินค้าส่งผลให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าตัวเดิม (Sasmita & Suki, 2015)

แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกครองบัตรเครดิต

ในโลกปัจจุบันธนาคารทุกแห่งมีการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงขึ้นอันเนื่องมาจากความต้องการกำไรสูงสุด ธนาคารต่าง ๆ จึงออกนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ได้มากที่สุด พฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้บริโภคที่นิยมชำระเงินผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น รวมถึงเทรนด์การใช้บัตรเครดิตเมื่อไปท่องเที่ยวต่างประเทศ เติบโตสูง ส่งผลให้ตลาดบัตรเครดิตปี 2561-63 มีแนวโน้มดีต่อเนื่อง คาดการณ์ที่ระดับ 6.3% ขณะเดียวกันผู้ให้บริการบัตรเครดิตเองก็เร่งกระตุ้นการใช้จ่ายของผู้บริโภคยุคใหม่ โดยเฉพาะ Gen Y เพิ่มขึ้นด้วย ปัจจุบันจำนวนบัตรเครดิตสะสมในปี 2560 มีทั้งสิ้น 20.3 ล้านบัตร ขยายตัว 1% ชะลอลงเมื่อเทียบกับปี 2559 ที่ขยายตัว 6.1% ส่งผลให้สัดส่วนหนี้เสีย (NPLs) ของบัตรเครดิตลดลงอย่างต่อเนื่องจากระดับ 3.7% ในปี 2559 มาอยู่ที่ 2.6% ในปี 2560 อย่างไรก็ตาม คาดการณ์ว่า ในปี 2561-63 ธุรกิจบัตรเครดิตจะเติบโตที่ระดับ 6.3% จากแนวโน้มการใช้จ่ายผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์โดยผูกบัญชีการชำระเงินผ่านบัตรเครดิตมากขึ้น สอดคล้องกับการทำธุรกรรมทางออนไลน์ที่ขยายตัวในระดับสูง โดยสะท้อนจากปี 2560 ที่ปริมาณการทำธุรกรรมผ่าน Mobile Banking คิดเป็นสัดส่วน 83.29% ของปริมาณการชำระเงินออนไลน์ทั้งหมด ในขณะที่มูลค่าการชำระเงินคิดเป็นสัดส่วนเพียง 27% โดยผลสำรวจพบว่า ผู้บริโภคยุคใหม่นิยมใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตในต่างประเทศมากขึ้น สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ โดยคาดว่าสัดส่วนการใช้จ่ายผ่าน บัตรเครดิตในต่างประเทศจะยังคงปรับตัวเพิ่มขึ้น สะท้อนจากสัดส่วนที่เพิ่มจาก 3.6% ในปี 2549 เป็น 6.9% ในปี 2560 (BLT Bangkok, 2560)

โดยสรุปแล้ว แนวโน้มการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์เติบโตขึ้นเรื่อยๆ เป็นโอกาสของผู้ประกอบการธุรกิจไทย ที่จะขายสินค้าออกไปต่างประเทศ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสินค้าขนาดใหญ่ หรือมียอดสั่งซื้อจำนวนมาก เพียงแค่ต้องมีระบบรับชำระเงินที่ดี และมีการจัดส่งสินค้าให้ถึงมือผู้ซื้อ ยิ่งรู้ว่าคนต่างประเทศจำนวนไม่น้อยนิยมซื้อสินค้าออนไลน์ข้ามประเทศด้วย

นิยามศัพท์เฉพาะ

บัตรเครดิต (Credit Card) บัตรที่ใช้แทนเงินสด เพราะสามารถพกพาได้สะดวก เพียงบัตรเดียวก็สามารถรูดได้ทันทีโดยไม่ต้องจ่ายเงินสด โดยบัตรเครดิตที่เรารู้จักกันนี้คือบัตรซึ่งเราจะได้รับวงเงินอนุมัติจากทางธนาคาร หรือพูดง่ายๆ ว่าเป็นการยืมเงินมาจากธนาคารเพื่อชำระสินค้าก่อนในวงเงินที่ทางธนาคารกำหนดไว้สำหรับแต่ละบุคคล แล้วจึงผ่อนชำระคืนในภายหลัง โดยหักออกจากบัญชีของเราเป็นรายเดือนไป

ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) หมายถึง เครื่องมือทางการตลาดที่ธุรกิจนำมาใช้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาดเครื่องมือทางการตลาดนี้เรียกว่า 7Ps ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ส่งเสริมการตลาด (Promotion) บุคคล (People) หรือพนักงาน (Employee) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) กระบวนการ (Process)

การเลือกถือ หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย
ในที่นี่คือการเลือกถือบัตรเครดิต

ธนาคารพาณิชย์ หมายถึง การประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม หรือเมื่อสิ้น
ระยะเวลาอันได้กำหนดไว้ และใช้ประโยชน์จากเงินนั้นในทางหนึ่งหรือหลายทาง เช่น การให้กู้ยืม ซื้อมาหรือเก็บ
เงินตามตัวเงิน หรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด ซื้อมาหรือขายเงินตราต่างประเทศ ทั้งนี้จะประกอบธุรกิจประเภทอื่นๆ
ในที่นี่ผู้วิจัยสนใจเฉพาะ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร
และธนาคารไทยพาณิชย์

ผู้บริโภค หมายถึง ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากสินค้าหรือบริการเพื่อตอบสนองความต้องการโดยตรงของบุคคลผู้
นั้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ แนวโน้มการเลือกถือบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัด
นนทบุรี และศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี
ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนในจังหวัดนนทบุรี โดยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง
โดยใช้สูตรการกำหนดตัวอย่างของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม
แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรส่วนประสมทาง
การตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้โปรแกรม
สำเร็จรูปทางสถิติ โดยจะวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้จัดทำตารางเพื่อนำเสนอความแตกต่างในด้านตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดของบัตร
เครดิตทั้ง 5 ธนาคาร คือ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร และธนาคารไทย
พาณิชย์ ดังตารางที่ 1

ส่วนประสม ทางการตลาด	ธนาคารกรุงเทพ	ธนาคารกรุงไทย	ธนาคารกรุงศรี อยุธยา	ธนาคารกสิกร	ธนาคารไทย พาณิชย์
Product	มี 15 แบบ ได้แก่	มี 8 แบบ ได้แก่	มี 12 แบบ ได้แก่	มี 23 แบบ ได้แก่	มี 12 แบบ ได้แก่

1.บัตรเครดิต บัตรอินฟินิท	1.บัตรเครดิต KTC X VISA SIGNATURE	1.บัตรเครดิต กรุงศรี เอ็กซ์คลู ซีฟ ซีกเนเจอร์	1.บัตรเครดิต เดอะวิสคอม กสิกรไทย (วีซ่า อินฟินิท)	1.บัตรเครดิต SCB BEYOND
2.บัตรเครดิต บัตรผู้นำ แพลทินัม	2.บัตรเครดิต KTC VISA SIGNATURE	2.บัตรเครดิต กรุงศรี ซีกเน เจอร์	2.บัตรเครดิต เดอะวิสคอม กสิกรไทย	2.บัตรเครดิต SCB MY TRAVEL
3.บัตรเครดิตวีซ่า แพลทินัม	3.บัตรเครดิต KTC X WORLD REWARDS MASTERCARD	3.บัตรเครดิต กรุงศรี เจซีบี แพลทินัม	3.เดอะพรีเมียร์ กสิกรไทย	3.บัตรเครดิต SCB JCB Platinum
4.บัตรเครดิต ไทเทเนียม	4.บัตรเครดิต KTC WORLD REWARDS MASTERCARD	4.บัตรเครดิต กรุงศรี เลดี ไท เทเนียม	4.บัตรเครดิตวัน สยาม-กสิกรไทย	4.บัตรเครดิต SCB ULTRA PLATINUM
5.บัตรเครดิตยู เนียนเพย์	5.บัตรเครดิต KTC X - BANGKOK AIRWAYS VISA SIGNATURE	5.บัตรเครดิต กรุงศรี คอร์ ปอเรท การ์ด	5.บัตรเครดิต เดอะเพส ชั้น กสิกรไทย	5.บัตรเครดิต SCB KING POWER PLATINUM
6.บัตรเครดิต ธนาคารกรุงเทพ อเมริกัน เอ็กซ์ เพรส	6.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK	6.บัตรเครดิต โฮ มโพร วีซ่า แพลทินัม	6.บัตรพีทีทีบลู เครดิตการ์ด กสิกรไทย	6.บัตรเครดิต SCB TOYOTA PLATINUM
7.บัตรเครดิต ธนาคารกรุงเทพ แรบบิท		7.บัตรเครดิต กรุงศรี	7.บัตรเครดิตวีซ่า / มาสเตอร์การ์ด แพลทินัมกสิกร ไทย	

8.บัตรเครดิตแอร์เอเชีย แพลทินัม มาสเตอร์การ์ด	AIRWAYS VISA SIGNATURE	แมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ด	8.บัตรเครดิตเอไอเอ วีซ่า แพลทินัม	8.บัตรเครดิตวีซ่า / มาสเตอร์การ์ด	7.บัตรเครดิต SCB SANSIRI PLATINUM
9.บัตรเครดิต มาสเตอร์การ์ด แพลทินัม	7.บัตรเครดิต KTC X - BANGKOK AIRWAYS	8. บัตรเครดิต เอไอเอ วีซ่า	9.บัตรเครดิต กรุงศรี วีซ่า	9.บัตรเครดิตวีซ่า/มาสเตอร์การ์ด คลาสสิก	8.บัตรเครดิต SCB FAMILY PLUS
10.บัตรเครดิตวีซ่า แพลทินัม	7.บัตรเครดิต KTC X - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	9.บัตรเครดิต กรุงศรี วีซ่า	10.บัตรเครดิต ดอกรีวิวการ์ด	10.บัตรเครดิต กสิกรไทย	9.บัตรเครดิต SCB UP2ME
11.บัตรเครดิตวีซ่า แพลทินัม โดโด้	8.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	10.บัตรเครดิต กรุงศรี วีซ่า/มาสเตอร์การ์ด	10.บัตรเครดิต กรุงศรี วีซ่า/มาสเตอร์การ์ด	11.บัตรเครดิต เกเวฟ NFC	10.บัตรเครดิต SCB M LEGEND
12.บัตรเครดิต แพลทินัม	8.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	11. บัตรเครดิต เอไอเอ วีซ่า	11. บัตรเครดิต เอไอเอ วีซ่า	11.บัตรเครดิต กสิกรไทย	11.บัตรเครดิต SCB M LUXE
13.บัตรเครดิตวีซ่า แพลทินัม	8.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	12.บัตรเครดิต ทีซีซี พรีเมียม	12.บัตรเครดิต ทีซีซี พรีเมียม	12.บัตรเครดิต เนียนเพย์กสิกรไทย	12.บัตรเครดิต SCB M LIVE
14.บัตรเครดิตวีซ่า แพลทินัม	8.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	13.บัตรเครดิต การ์ด	13.บัตรเครดิต การ์ด	13.บัตรเครดิตเจซีบีกสิกรไทย	13.บัตรเครดิต
15.บัตรเครดิตวีซ่า แพลทินัม	8.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	14.บัตรเครดิต การ์ด	14.บัตรเครดิต การ์ด	14.บัตรเครดิต มาสเตอร์การ์ด	14.บัตรเครดิต

	<p>14.บัตรเครดิต ไทเทเนียม โรงพยาบาล รามาริบดี</p> <p>15.บัตรเครดิต ไทเทเนียม โรงพยาบาลปิยะ เวท</p>			<p>ไทเทเนียมกสิกร ไทย</p> <p>15.บัตรเครดิต K Home Smiles Club</p> <p>16.บัตรเครดิต ร่วม คิงเพาเวอร์ - กสิกรไทย</p> <p>17.บัตรเครดิต ร่วมกรุงเทพดุสิต เวชการ-กสิกร ไทย</p> <p>18.บัตรเครดิต ร่วมเมอร์เซเดส - กสิกรไทย</p> <p>19. บัตรสมาชิก เครดิตร่วม หอการค้าไทย และสภา หอการค้าแห่ง</p>	
--	---	--	--	---	--

				ประเทศไทย- กสิกรไทย 20.บัตรเครดิต ร่วม CGA / SFT – กสิกรไทย 21.บัตรเครดิต ร่วมแอมเวย์ – กสิกรไทย 22 .บัตรเครดิต ร่วมธรรมศาสตร์ 23.บัตร เมืองไทยสไมล์ เครดิตการ์ด	
Price	- ยกเว้น ค่าธรรมเนียม แรกเข้า - ให้บริการแบ่ง ชำระ ในอัตราดอกเบี้ย 0% หรือ0.8%	- ให้บริการแบ่ง ชำระ ในอัตราดอกเบี้ย 0% หรือ0.8% ต่อ เดือน นานสูงสุด 10 เดือน	- ให้บริการแบ่ง ชำระในอัตรา ดอกเบี้ย 0% หรือ0.8% ต่อ เดือน นาน สูงสุด 10 เดือน	- ยกเว้น ค่าธรรมเนียม แรกเข้า - สามารถชำระ ขั้นต่ำที่ 10% ของ ยอดค่าใช้จ่ายได้	- อัตรา ค่าธรรมเนียมแรก เข้ามีความ เหมาะสม - อัตรา ค่าธรรมเนียมราย

<p>ต่อเดือน นาน สูงสุด 10 เดือน</p> <p>- สามารถชำระ ขั้นต่ำที่ 10% ของยอด ค่าใช้จ่ายได้</p> <p>- อัตราดอกเบี้ย ในการชำระคืน ต่ำ</p> <p>- ยกเว้น ค่าธรรมเนียม แรกเข้า</p>	<p>- สามารถชำระขั้น ต่ำที่ 10% ของยอด ค่าใช้จ่าย</p> <p>- ค่าธรรมเนียมใน การใช้บริการเบิก ถอนเงินสด</p> <p>ล่วงหน้าของบัตร เครดิตมีความ เหมาะสม</p>	<p>- ค่าธรรมเนียม ในการใช้บริการ เบิกถอนเงินสด</p> <p>ล่วงหน้าของ บัตรเครดิตมี ความเหมาะสม</p>	<p>- ค่าธรรมเนียม ในการใช้บริการ เบิกถอนเงินสด</p> <p>ล่วงหน้าของบัตร เครดิตมีความ เหมาะสม</p>	<p>ปีมีความ เหมาะสม</p> <p>- อัตราดอกเบี้ย ในการชำระคืน ต่ำ</p> <p>- อัตราดอกเบี้ย ในการชำระเงิน คืนต่ำกว่า กำหนดต่ำ</p>
--	---	--	--	--

<p>Place</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีความสะดวกในเรื่องช่องทางการชำระหนี้ - บัตรเครดิตที่หลากหลาย - มีพนักงานมาให้บริการรับสมัคร บัตรเครดิตนอกสถานที่ - ธนาคารมีจำนวนสาขามากเพียงพอ - สามารถใช้บริการบัตรเครดิตนี้ในต่างประเทศได้โดยสะดวก - มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ท่านทราบถึง 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถสมัครบัตรเครดิตได้สะดวก - ธนาคารมีจำนวนสาขามากเพียงพอ - เวลาทำการของธนาคารในการให้บริการด้านบัตรเครดิตมีความเหมาะสม - มีการกระจายตัวของจุดรับสมัครบัตรเครดิตนอกสถานที่ เช่น ตามห้างสรรพสินค้า อาคารสำนักงานใหญ่ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - มีสาขาที่ให้บริการด้านบัตร เครดิตอยู่อย่างเพียงพอ - มีพนักงานมาให้บริการรับสมัครบัตรเครดิตนอกสถานที่ - มีการกระจายตัวของจุดรับสมัคร บัตรเครดิตนอกสถานที่ เช่น ตามห้างสรรพสินค้า อาคารสำนักงานใหญ่ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถสมัครบัตรเครดิตได้สะดวก - ธนาคารมีจำนวนสาขามากเพียงพอ - มีการกระจายตัวของจุดรับสมัคร บัตรเครดิตนอกสถานที่ เช่น ตามห้างสรรพสินค้า อาคารสำนักงานใหญ่ เป็นต้น - สามารถใช้บริการบัตรเครดิตนี้ในต่างประเทศได้โดยสะดวก 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถสมัครบัตรเครดิตได้สะดวก - มีความสะดวกในเรื่องช่องทางการชำระหนี้บัตรเครดิตที่หลากหลาย - มีร้านค้าที่รับชำระผ่านบัตรเครดิตมีจำนวนมาก - ธนาคารมีจำนวนสาขามากเพียงพอ สามารถติดต่อเพื่อขอทำบัตรเครดิตได้สะดวก
---------------------	--	--	---	---	---

	จุดให้บริการรับ สมัครบัตรเครดิต				
Promotion	<ul style="list-style-type: none"> - บัตรเครดิตมีให้ เลือก หลากหลาย ประเภทเหมาะ กับรูปแบบการ ดำเนินชีวิต - มีส่วนลดจากร้านค้ามากมาย เมื่อมีการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต - มีสิทธิพิเศษที่มอบให้ ลูกค้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึง โปรโมชั่นบัตร เครดิตผ่านทางสื่อ ต่าง ๆ - มีส่วนลดที่ได้รับจากร้านค้าที่ร่วม รายการ - สามารถนำ คะแนนสะสมบัตร เครดิตแลกของ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีคะแนน สะสมจากการ ใช้จ่ายผ่านบัตร เครดิต - สามารถนำ คะแนนสะสมบัตร เครดิตแลกของ ให้ ทราบถึง โปรโมชั่นบัตร 	<ul style="list-style-type: none"> - มีส่วนลดจากร้านค้ามากมาย เมื่อมีการใช้จ่าย ผ่านบัตรเครดิต - มีส่วนลดที่ ได้รับจากร้านค้า ที่ร่วมรายการ - มีสิทธิพิเศษที่มอบให้ ลูกค้าน วันสำคัญต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ - มีการสะสม คะแนนผ่านบัตร 	<ul style="list-style-type: none"> - มีส่วนลดที่ ได้รับจากร้านค้า ที่ร่วมรายการ - มีการสะสม คะแนนผ่านบัตร เพื่อแลกของ รางวัล - มีสิทธิพิเศษที่มอบให้ ลูกค้าน วันสำคัญต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ - มีการ ประชาสัมพันธ์

	วันสำคัญต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ - มีของสมนาคุณ เมื่อสมัครเป็นผู้ ถือบัตรมีความ น่าสนใจ - ได้รับความ คุ้มครอง อุบัติเหตุ	สมนาคุณต่าง ๆ ได้ - บัตรเครดิตมีให้ เลือก หลากหลาย ประเภทเหมาะกับ รูปแบบการ ดำเนินชีวิต	เครดิตผ่านทาง สื่อต่าง ๆ - มีส่วนลดจาก ร้านค้ามากมาย	เพื่อแลกของ รางวัล	ให้ข้อมูลข่าวสาร ผ่านสื่อต่าง ๆ มี ความหลากหลาย
People	- พนักงานแผนก บัตรเครดิตให้ ความสำคัญ ให้ เกียรติ ลูกค้า และให้บริการ ด้วย ความเต็มใจ - พนักงานมี มนุษยสัมพันธ์ดี พุดจาสุภาพ - พนักงานแผนก บัตรเครดิตมี มารยาทในการ	- พนักงานแผนก บัตรเครดิตมี มารยาทในการ ให้บริการ มีทักษะ ในการพูด ต้อนรับ และกล่าวทักทาย สร้างความ ประทับใจ - พนักงานแผนก บัตรเครดิต สามารถให้บริการ ได้อย่างรวดเร็ว	- พนักงาน แผนกบัตร เครดิตมีความรู้ เรื่องบัตรเครดิต ให้ข้อมูลตรง ตามความ ต้องการ อธิบาย รายละเอียดได้ ชัดเจน - พนักงาน แผนกบัตร เครดิตให้บริการ	- พนักงานแผนก บัตรเครดิต สามารถ ให้บริการได้ อย่างรวดเร็ว เสร็จสิ้นตามเวลา ที่เหมาะสม - พนักงานแผนก บัตรเครดิต ให้บริการรับฟัง และแก้ไขปัญหา ได้อย่างถูกต้อง	- พนักงานมี มนุษยสัมพันธ์ดี พุดจาสุภาพ - พนักงาน สามารถแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้อย่างรวดเร็ว มี ความรู้ ความ ชำนาญ สามารถ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ การใช้บัตรเครดิต ครบถ้วนเพียง

	ให้บริการ มี ทักษะในการพูด ต้อนรับ และ กล่าวทักทาย สร้างความ ประทับใจ	เสร็จสิ้นตามเวลาที่ เหมาะสม - พนักงานมี มนุษยสัมพันธ์ดี พูดจาสุภาพ	รับฟังและแก้ไข ปัญหาได้อย่าง ถูกต้อง ตั้งแต่ ต้นจนจบอย่างมี ประสิทธิภาพ - พนักงาน แผนกบัตร เครดิตให้ ความสำคัญ ให้ เกียรติ ลูกค้า และให้บริการ ด้วยความเต็มใจ	ตั้งแต่ต้นจนจบ อย่างมี ประสิทธิภาพ - พนักงานมี มนุษยสัมพันธ์ดี พูดจาสุภาพ - ให้บริการ ลูกค้าอย่างเสมอ ภาค	พอที่จะ ตอบสนองความ ต้องการหรือข้อ สงสัยของลูกค้า - ให้บริการลูกค้า อย่างเสมอภาค
Process	- ขั้นตอนและ กระบวนการใช้ บริการบัตร เครดิตมีความ สะดวกสบาย ไม่ ยุ่งยาก ซับซ้อน - ขั้นตอนและ กระบวนการขอ ทำบัตรเครดิตไม่ ยุ่งยากซับซ้อน	- ธนาคารสามารถ อนุมัติบัตรเครดิต ได้รวดเร็วและมี วงเงินที่ได้รับ อนุมัติเพียงพอ - หากเกิดปัญหา ข้อสงสัยในการใช้ บริการบัตรเครดิต ท่านติดต่อ สอบถามพนักงาน	- ขั้นตอนและ กระบวนการขอ ทำบัตรเครดิต ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนและมี ความเหมาะสม - ใช้ระยะเวลา ไม่นานในการ	- ขั้นตอนและ กระบวนการใช้ บริการบัตร เครดิตมีความ สะดวกสบาย ไม่ ยุ่งยาก ซับซ้อน - ธนาคาร สามารถอนุมัติ บัตรเครดิตได้ รวดเร็วและมี	- มีขั้นตอนในการ ได้รับบริการไม่ ยุ่งยากซับซ้อน - ธนาคารสามารถ อนุมัติบัตรเครดิต ได้รวดเร็วและมี วงเงินที่ได้รับ อนุมัติเพียงพอ

	<p>และมีความเหมาะสม</p> <p>- ขั้นตอนและกระบวนการขอทำบัตรเครดิตไม่ยุ่งยากซับซ้อน</p> <p>และมีความเหมาะสม</p>	<p>แผนกบัตรเครดิตได้อย่างสะดวกรวดเร็ว</p> <p>- มีขั้นตอนในการให้บริการไม่ยุ่งยากซับซ้อน</p>	<p>อนุมัติและออกบัตรเครดิต</p> <p>- ขั้นตอนและกระบวนการใช้บริการบัตรเครดิตมีความสะดวกไม่ยุ่งยากซับซ้อน</p>	<p>วงเงินที่ได้รับอนุมัติเพียงพอ</p>	<p>- ขั้นตอนและกระบวนการใช้บริการบัตรเครดิตมีความสะดวกสบายไม่ยุ่งยากซับซ้อน</p>
<p>Physical Evidence</p>	<p>- บัตรเครดิตธนาคารได้รับการยอมรับจากบริษัท/ห้างร้านชั้นนำมากมาย- บัตรเครดิตธนาคารมีเงื่อนไขที่เหมาะสมแก่การใช้งาน</p>	<p>- บัตรเครดิตธนาคารมีความทันสมัย เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป</p> <p>- บัตรเครดิตธนาคารมีเงื่อนไขที่เหมาะสมแก่การใช้งาน</p>	<p>- บัตรเครดิตธนาคารมีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นที่น่าไว้วางใจ</p> <p>- บัตรเครดิตและธนาคารมีชื่อเสียง</p>	<p>- บัตรเครดิตและธนาคารมีชื่อเสียงและมีความน่าเชื่อถือ</p> <p>- บัตรเครดิตธนาคารมีเงื่อนไขที่เหมาะสมแก่การใช้งาน</p>	<p>- บัตรเครดิตธนาคารมีเงื่อนไขที่เหมาะสมแก่การใช้งาน</p> <p>- บัตรเครดิตธนาคารมีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นที่น่าไว้วางใจ</p>

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ของบัตรเครดิตทั้ง 5 ธนาคาร

ที่มา : ผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมข้อมูล ณ วันที่ 11 มีนาคม 2562 (www.bangkokbank.com,
www.ktb.co.th, <https://www.krungsri.com>, www.kasikornbank.com, www.scb.co.th)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับของผู้ถือครองบัตรเครดิต พบว่า ผู้ถือครองบัตรเครดิตจำนวน 400 คน เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 64 มีมีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38 ระดับการศึกษามากที่สุดคือปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 58.30 อาชีพมากที่สุดคือหน่วยงานภาคเอกชน คิดเป็นร้อยละ 49 รายได้ต่อเดือนมากที่สุดคือ 15,001 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.30

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการเลือกถือครองบัตรเครดิตเฉพาะ 5 ธนาคาร พบว่า ผู้ถือครองบัตรเครดิตจำนวน 400 คน เลือกถือครองบัตรเครดิตของธนาคารกรุงศรีอยุธยามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.80 รองลงมาคือธนาคารกสิกรไทย คิดเป็นร้อยละ 21.30, ธนาคารกรุงเทพ คิดเป็นร้อยละ 20.50, ธนาคารไทยพาณิชย์ คิดเป็นร้อยละ 19.50 และสุดท้ายเป็นธนาคารกรุงไทย คิดเป็นร้อยละ 16

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตเฉพาะ 5 ธนาคารของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยในด้านผลิตภัณฑ์ ประชาชนมีความเชื่อมั่นในธนาคารผู้ให้บริการเพราะเป็นสถาบันการเงินที่มีชื่อเสียง มีความน่าเชื่อถือ และตัวบัตรเครดิตมีรูปแบบที่ทันสมัย สวยงาม ด้านราคา อัตราค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าธรรมเนียมรายปีมีความเหมาะสม และอัตราดอกเบี้ยในการชำระเงินค้ำค่าต่ำกว่ากำหนดอยู่ในอัตราที่ต่ำ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้เลือกถือครองบัตรเครดิตได้รับความสะดวกจากช่องทางการชำระหนี้บัตรเครดิตที่ใช้อยู่ มีจำนวนตู้กดเงินสดที่มากเพียงพอ และจำนวนร้านค้าที่รับชำระผ่านบัตรเครดิตนั้นก็มีมาก ด้านการส่งเสริมการตลาด ธนาคารมีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ หลากหลาย ทั้งยังมีสิทธิพิเศษที่มอบให้ลูกค้าในวันสำคัญต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีการส่งเสริมการตลาดที่ตรงกับความต้องการ ด้านบุคคล พนักงานสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตได้ครบถ้วน มีมนุษยสัมพันธ์ดี พุดจาสุภาพ และให้ความสำคัญในการบริการมากกว่าการเสนอขายผลิตภัณฑ์ของธนาคาร ด้านกระบวนการ มีการแจ้งเตือนทาง sms ทุกครั้งที่ชำระเงิน มีธนาคารดำเนินการได้รวดเร็วเมื่อมีปัญหา (เช่น การอายัดบัตร) และมีระบบในการรับข่าวสารสำหรับผู้บัตรเครดิตหลายช่องทาง และ

ด้านลักษณะทางกายภาพ สถานที่ให้บริการตั้งอยู่ในบริเวณที่เข้าถึงได้ง่าย เดินทางสะดวก มีความปลอดภัย และมีความสะอาด

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี 5 ธนาคาร (ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร และธนาคารไทยพาณิชย์) สรุปผลได้ว่า ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 ประการนั้น ส่งผลให้ผู้เลือกถือครองบัตรเครดิตของธนาคารกรุงศรีอยุธยามากที่สุด ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดผลดังกล่าวนี้ พบว่า ในด้านผลิตภัณฑ์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยาเป็นสถาบันการเงินที่มีชื่อเสียง มีความน่าเชื่อถือ และตัวบัตรเครดิตมีรูปแบบที่ทันสมัย สวยงาม ด้านราคาอัตราค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าธรรมเนียมรายปีมีความเหมาะสม และอัตราดอกเบี้ยในการชำระเงินคืนล่าช้ากว่ากำหนดของธนาคารกรุงศรีอยุธยาอยู่ในอัตราที่ต่ำ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้เลือกถือครองบัตรเครดิตได้รับความสะดวกจากช่องทางการชำระหนี้บัตรเครดิตที่ใช้อยู่ มีจำนวนตู้กดเงินสดที่มากเพียงพอ และจำนวนร้านค้าที่รับชำระผ่านบัตรเครดิตนั้นมีมาก ด้านการส่งเสริมการตลาด ธนาคารกรุงศรีอยุธยามีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ หลากหลาย ทั้งยังมีสิทธิพิเศษที่มอบให้ลูกค้าในวันสำคัญต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีการส่งเสริมการตลาดที่ตรงกับความต้องการ เช่น มีส่วนลดที่ได้รับจากร้านค้าที่ร่วมรายการ มีการสะสมคะแนนผ่านบัตรเพื่อแลกของรางวัล เป็นต้น ด้านบุคคล พนักงานของธนาคารกรุงศรีอยุธยาสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตได้ครบถ้วน มีมนุษยสัมพันธ์ดี พูดจาสุภาพ และให้ความสำคัญในการบริการมากกว่าการเสนอขายผลิตภัณฑ์ของธนาคาร ด้านกระบวนการ ธนาคารกรุงศรีอยุธยาดำเนินการได้รวดเร็วเมื่อมีปัญหา (เช่น การอายัดบัตร) และมีระบบในการรับข่าวสารสำหรับผู้ใช้บัตรเครดิตหลายช่องทาง ด้านลักษณะทางกายภาพ ธนาคารกรุงศรีอยุธยาแต่ละแห่งตั้งอยู่ในบริเวณที่เข้าถึงได้ง่าย เดินทางสะดวก มีความปลอดภัย และมีความสะอาด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ธนาคารควรมีการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ถือครองบัตรเครดิต กล่าวคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ธนาคารควรมีรูปแบบบัตรหลากหลาย มีสีสันทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้ถือครองบัตรเครดิต ควรปรับเปลี่ยนนโยบายการอนุมัติวงเงินให้เหมาะสมกับลูกค้า ตลอดจนออกแบบบัตรเครดิตให้ใช้งานง่าย ด้านราคา ธนาคารควรปรับลดอัตราค่าธรรมเนียมทุกประเภทลง เพื่อดึงดูดความสนใจ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ควรเพิ่ม

จำนวนผู้กดเงินสดให้เพียงพอต่อการให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมีนโยบายมอบสิทธิพิเศษให้ลูกค้ามากขึ้น ด้านบุคคล ควรฝึกอบรมพนักงานให้มีความคล่องแคล่วในการทำงาน ด้านกระบวนการ ควรมีระบบป้องกันความปลอดภัยอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกค้าให้ดี ด้านลักษณะทางกายภาพ ควรตกแต่งสถานที่ให้มีความสวยงาม น่าสนใจใช้บริการยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

1. เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา จึงทำให้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการคำนวณนั้น รวบรวมได้มากที่สุด เฉพาะขั้นต่ำที่จำเป็นในการคำนวณเท่านั้น จึงอาจทำให้ผลที่ได้ไม่ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างได้ทั้งหมด
2. จากการวิจัยครั้งนี้ จำกัดกลุ่มตัวอย่างเฉพาะที่ถือครองบัตรเครดิต 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารไทยพาณิชย์ และธนาคารกสิกรไทย และกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรีเท่านั้น ดังนั้นผลการวิจัยดังกล่าว จะสะท้อนเพียงพฤติกรรมทางเลือกถือครองบัตรเครดิตเฉพาะ 5 ธนาคารและที่อาศัยอยู่ในสถานที่ดังกล่าวเท่านั้น
3. เนื่องจากมีกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลไม่ละเอียด ไม่ตรงกับความเป็นจริง อาจด้วยเพราะอ่านไม่ครบถ้วน ไม่กล้าตอบคำถามตามความเป็นจริง หรือไม่สนใจในการทำแบบสอบถาม ซึ่งทำให้ข้อมูลบางส่วนอาจมีความคลาดเคลื่อน ส่งผลให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกิดความคลาดเคลื่อนตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น และควรมีการเพิ่มเติมในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสะท้อนปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการที่แท้จริงของกลุ่มตัวอย่างให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- แก้วตา จินดาวัดน์. (2548). *ความคิดเห็นในการเปิดให้บริการธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญลักษณ์ตานนท์ และศุภร เสรีรัตน์. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสงธุรกิจ.
- สมยศ นาวิการ และผู้สตี รุมาคม, (2520), *องค์การ: ทฤษฎีและพฤติกรรม*, กรุงเทพฯ: ดวงกมล
- สมวงศ์ พงศ์สถาพร. (2546). *Service Marketing*. กรุงเทพฯ: นัทธิพิบัติ

- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). *กลยุทธ์การตลาด: การวางแผนตลาด*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์ม และไซแท็กซ์.สมยศ นาวิการ.
(2549). *การบริหารและพฤติกรรมในองค์กร (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ 1991.
- Kotler, P. (1997). *Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation and Control* (14th Global ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Smithikrai, C. (2014). *Consumer behavior*. (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Sasmita, J., & Suki, N. M.(2015). Young consumers’ insights on brand equity effects of brandassociation, brand loyalty, brand awareness, and brand image. *International Journal ofRetail & Distribution Management*, 43 (3), 276-292.
- Yamane, Taro. (1976). *Statistic: An introduction analysis* (2nd ed). New York: Harper & Row.

ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การ
สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4
Variables related to organizational commitment
Fire and Rescue department , Fire Brigade Division 4.

มินตรา เอี่ยมน้อย¹
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 2) เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 คน

ผลการวิจัยค้นพบว่า 1) ตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อความผูกพันต่อองค์การ 2) ระดับความผูกพัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าปัจจัยด้านลักษณะงานและด้านประสบการณ์ในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์การ อยู่ในระดับมาก

* บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การ สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ซึ่งผ่านการอนุมัติผลการศึกษาค้นคว้าอิสระเรียบร้อยแล้ว

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร ทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์ และบริหารธุรกิจ

คำสำคัญ : ความผูกพัน, บุคลากร, สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4

Abstract

Research study this time the objective 1) to study variables related to organizational Commitment of personnel in Fire and Rescue department, Fire Brigade Division 4 2) to find out the level of organization commitment of personnel in Fire and Rescue department, Fire Brigade Division 4. This research study is a quantitative research project. The sample used was 240 personnel in Fire and Rescue department, Fire Brigade Division 4

The results of the study revealed that 1) individual factor such as different educational level affects organizational commitment, and 2) job characteristics and work experiences have high correlation with level of organizational commitment.

บทนำ

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สภาพแวดล้อม ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน มีการปรับกระบวนการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นไปอย่างสลับซับซ้อน องค์การใดที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญหลายปัจจัย การบริหารองค์การในปัจจุบันจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าทรัพยากรมนุษย์ขององค์การจัดว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดในองค์การ สามารถสร้างคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่ม ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการนำพาองค์กรขับเคลื่อนไปข้างหน้าสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่องค์กรจะต้องให้ความสำคัญและตระหนักถึงการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้องค์กรได้อยู่รอดโดยทั่วไปจะนำนโยบายการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นการทำให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจ ที่จะทำงานอยู่กับองค์กร ในเรื่องการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เช่น เงินเดือน สวัสดิการ หรือเงินเดือนโบนัสประจำปี

ปัจจุบันการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้นก็ได้จำกัดขอบเขตเพียงการสรรหา คัดเลือก บรรจุ แต่งตั้ง ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ตลอดจนทักษะที่ดีที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของบุคคลนั้น และยังเป็นประโยชน์ต่อองค์การที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นสิ่งที่องค์กรจะต้องคำนึงถึงอยู่เสมออีกคือทำอย่างไรจึงจะสรรหาคandidateที่มีฝีมือมาอยู่กับองค์กร และเมื่อได้มาแล้วจะทำอย่างไรจึงจะพัฒนาเขาให้ดีขึ้น พร้อมทั้งจูงใจให้เขาอุทิศกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาให้แก่งานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้ได้งานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่ตั้งไว้ และทำอย่างไรจึงจะรักษาบุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์ไว้กับองค์กรให้ยาวนานที่สุด แต่ยิ่งไปกว่านั้นยังมีสิ่งสำคัญที่จะต้องดำเนินควบคู่กันไปด้วย คือ การปลูกฝังหรือสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรภายในองค์การเกิดความพึงพอใจ ความผูกพัน ความซื่อสัตย์ และจงรักภักดีที่จะร่วมมือและปฏิบัติงานให้กับองค์กร

จากความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 เป็นอีกองค์การหนึ่งที่มีความจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรในการปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงสูง การทำงานของบุคลากรเป็นงานที่ต้องเผชิญกับความ

ร้อนของเปลวเพลิง แก๊สพิษความร้อน การปฏิบัติหน้าที่จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อรองรับกับสถานการณ์สาธารณสุข ในการรักษาความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ยิ่งเกิดเหตุการณ์บ่อยขึ้นมากก็จะทำให้เกิดความสูญเสียอย่างมหาศาล จะต้องใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งต้องมีจิตใจที่เสียสละ กล้าหาญ อดทน ทำงานเป็นทีม มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับองค์กร ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการระงับอัคคีภัยและภัยพิบัติอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล หรือตามที่ร้องขอผู้ภัย และช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ตรวจสอบป้องกัน อัคคีภัยและภัยพิบัติอื่นๆ สำรวจและจัดทำแผนที่ แหล่งน้ำ แหล่งชุมชนและเส้นทางตามจุดอันตราย ดูแลและรักษาเครื่องมืออุปกรณ์ ตลอดจนยานพาหนะต่างๆ ให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะปฏิบัติงานได้ทุกโอกาส ฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงาน ให้มีความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่ ตามที่ร้องขอ และปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จึงควรให้ความสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถให้แก่บุคลากรและสร้างความตระหนักในเรื่องความผูกพันต่อองค์กร เพื่อสร้างบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย นอกจากเรียนรู้จากการฝึกอบรม ยังต้องอาศัยประสบการณ์จากเหตุการณ์จริง ในการเรียนรู้ปัญหาและอุปสรรค เมื่อบุคลากรมีความเชี่ยวชาญก็ควรเป็นกำลังหลักขององค์กรและถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคลากรรุ่นหลัง ให้เกิดความคุ้มค่าและระยะเวลาที่เสียไป จากความสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้นส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในเรื่องความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กรและศึกษาว่ามีตัวแปรอะไรบ้างที่ทำให้บุคลากรเกิดความผูกพันของบุคลากร เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้แนวทางปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดี และความผูกพันต่อองค์กร และเพื่อรักษาบุคลากรที่มีคุณค่าต่อองค์กรไว้ให้นานที่สุด

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนัก
ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4
2. เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กอง
ปฏิบัติการดับเพลิง 4

สมมติฐานการวิจัย

1. บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงาน จึงมีความผูกพันในองค์กรที่แตกต่างกัน
2. ปัจจัยด้านลักษณะงานและปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันในองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกองปฏิบัติการดับเพลิง 4

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงาน

1.2 ตัวแปรด้านลักษณะงาน ประกอบด้วย ความอิสระในการทำงานความมีเอกลักษณ์ของงาน ความสำคัญของงาน

1.3 ตัวแปรด้านประสบการณ์ทำงาน ประกอบด้วย ความรู้สึกที่ตนเองมีบทบาทและความสำคัญต่อองค์กร ด้านความสามารถในการฟังฟังได้ขององค์กร ทักษะคติที่มีต่อเพื่อนร่วมงานและองค์กร

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ด้านความจงรักภักดี ด้านประสิทธิผลของงาน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

สถานีดับเพลิงตลาดพลู สถานีดับเพลิงทุ่งครุ สถานีดับเพลิงดาวคะนอง สถานีดับเพลิงบางอ้อ สถานีดับเพลิงบางแค สถานีดับเพลิงบางขุนนนท์ สถานีดับเพลิงปากคลองสาน สถานีดับเพลิงตลิ่งชัน สถานีดับเพลิงธนบุรี สถานีดับเพลิงบางขุนเทียน สถานีดับเพลิงบวรมงคล

3. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาช่วงเดือน กุมภาพันธ์ – เมษายน พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงตัวแปรที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4

2. ทราบถึงระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ด้านความจงรักภักดี และประสิทธิผล

3. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์กับผู้บริหาร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ในการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เกิดความผูกพันต่อองค์กรอย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร
2. แนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กร
3. ความสำคัญของความผูกพันต่อองค์กร
4. ประวัติความเป็นมา สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความผูกพันในองค์กร

แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร ได้มีนักวิชาการหลายท่านทำการศึกษาค้นคว้าซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามความสนใจ และทัศนคติของแต่ละท่านโดยในบทนี้ได้รวบรวมประเด็นต่างๆ ที่มีความเชื่อมโยง และเกี่ยวข้องเพื่ออธิบายแนวคิดในเรื่องความผูกพันต่อองค์กรโดยแบ่งเป็นประเด็น ดังนี้

- ความหมายของความผูกพันต่อองค์กร
- ความสำคัญของความผูกพันต่อองค์กร

ความหมายของความผูกพันต่อองค์กร

จากการศึกษาค้นคว้างานวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันต่อองค์กรพบว่าผู้ที่สนใจศึกษาเป็นจำนวนมาก และให้ความหมายของความผูกพันต่อองค์กรไว้แตกต่างกันซึ่งสามารถรวบรวมความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

พอตเตอร์และคณะ (Porter and other 1974:46; อ้างถึงใน ชาญวุฒิ บุญชม, 2553:6) ได้ให้ความหมายของความผูกพันต่อองค์กรว่าความผูกพันต่อองค์กรเป็นความสัมพันธ์ที่จะแสดงออกถึงความเชื่อมโยงทั้งหมดระหว่างพนักงานและองค์กรจะรวมความหมายไปถึงองค์ประกอบของความพึงพอใจในงานเป็นความเข้มแข็งที่เป็นคุณลักษณะของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานให้กับองค์กร โดยความผูกพันนี้จะมีคุณลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

1. ความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายขององค์กร
2. ความเต็มใจที่จะใช้ความพยายามอย่างเต็มกำลังสามารถเพื่อประโยชน์ของ องค์กร
3. ความต้องการที่จะคงอยู่เป็นสมาชิกภาพขององค์กรต่อไป

ความผูกพันต่อองค์กรเป็นความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน (Partisan) เป็นความผูกพันที่มีต่อเป้าหมายและค่านิยมขององค์กรและการปฏิบัติงานตามบทบาทของตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ซึ่งความผูกพันต่อองค์กรประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับองค์กร (Identification) เป็นการแสดงออกจากเป้าหมายและค่านิยมขององค์กรของผู้ปฏิบัติงาน
2. ความเกี่ยวข้องกับองค์กร (Involvement) โดยการทำงานตามบทบาทตาม หน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่
3. ความจงรักภักดี (Loyalty) ความรู้สึกรักและผูกพันต่อองค์กร

ภัทริกา ศิริเพชร (2541 :7) ให้ความหมายของคำว่าความผูกพันต่อองค์กร คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อองค์กร ทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมอันแสดงถึงความ พยายามมุ่งมั่นของบุคคลที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กรด้วยความทุ่มเทและเต็มใจ ด้วยตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความจงรักภักดีต่อองค์กรและมีความมุ่งมั่นที่จะดำรงสถานะของกรเป็นสมาชิกขององค์กรไว้

อเลนและเมเยอร์ (Allen and Meyer 1993; อ้างถึงใน พงศธร อุไรรักษ์, 2549. 20) ได้ศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรในแง่ที่ว่าผูกพันทางด้านทัศนคติเป็นสภาวะจิตใจของบุคลากรต่อองค์กรซึ่งสภาวะดังกล่าวมี องค์ประกอบ3ด้าน คือด้านจิตใจ ด้านการคงอยู่กับองค์กรและด้านบรรทัดฐาน โดยได้ให้ความหมายของความ ผูกพันต่อองค์กรแต่ละด้านดังนี้คือ

1. ความผูกพันด้านจิตใจ หมายถึงความรู้สึกผูกพันที่พนักงานมีต่อองค์กรในแง่ที่ว่าพนักงานมีความรู้สึกเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันกับองค์กรและการได้มีส่วนร่วมกับองค์กรของตน
2. ความรู้สึกด้านการคงอยู่กับองค์กรหมายถึงเป็นความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานที่เกิดจากการจ่าย ค่าตอบแทนแลกเปลี่ยนกับการคงอยู่กับองค์กรของพนักงาน
3. ความผูกพันด้านบรรทัดฐานหมายถึงความรู้สึกของพนักงานเมื่อเขาเข้าไปเป็นสมาชิกขององค์กรก็ต้องมี ความผูกพันต่อองค์กรเพราะสิ่งเหล่านี้คือความถูกต้องและมีความเหมาะสมที่จะทำความผูกพันต่อองค์กรเป็น หน้าที่หรือพันธะผูกพันต่อองค์กรที่สมาชิกจะต้องมีการปฏิบัติงานและปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรในการที่แต่ละคนมี ระดับของความผูกพันต่อองค์กรในแต่ละด้านมากน้อยเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งมาจากพื้นฐาน และประสบการณ์ของ บุคคลซึ่งมีสภาวะทางด้านร่างกายและจิตใจที่ต่างกันทำให้บางคนมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องอยู่กับองค์กรและมี ความรู้สึกว่าเป็นภาวะผูกพันที่เขาต้องอยู่กับองค์กร

สติเฟิ่น ร็อบบิน (Stephen P. Robbins 2005; อ้างถึงใน เอกพงษ์ อังคำ, 2556; 9) ให้ความหมายคำ ว่าความผูกพันต่อองค์กรว่า สถานะซึ่งพนักงานผูกพันตนกับองค์กรและเป้าหมายขององค์กรหนึ่งๆและปรารถนาที่ จะรักษาความเป็นสมาชิกในองค์กรนั้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมกับองค์กรสูง หมายถึง ความผูกพันกับงานหนึ่งๆ ในขณะที่ความผูกพันต่อองค์กรสูง หมายถึง ความผูกพันกับองค์กรซึ่งว่าจ้างตน

ศรีสมร พิมพิโพธิ์ (2546 :17) ให้ความหมายของคำว่าความผูกพันต่อองค์กร คือ ความรู้สึกของ เจ้าหน้าที่ที่มีต่อองค์กร โดยมีทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ตั้งใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรประสบ ความสำเร็จ โดยข้อบ่งชี้ออกมาในรูปของความเชื่อมั่นและยอมรับเป้าหมายขององค์กร ความพยายามอย่างเต็มที่ใน การทำงานเพื่อองค์กรเพราะตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนแบ่งที่สำคัญขององค์กรและมีความต้องการที่จะเป็นสมาชิก ขององค์กรตลอดไป

ธนันท์ ทะสุใจ (2549 :9) ให้ความหมายของคำว่าความผูกพันต่อองค์กร คือ ความรู้สึกที่ดีต่อองค์กร มีความรัก ความภาคภูมิใจ ความเอาใจใส่ต่อองค์กร รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่ง มีความเชื่อมั่น ยอมรับเป้าหมาย และค่านิยมขององค์กร เต็มใจ เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อเป้าหมายและต้องการที่จะดำรงไว้ซึ่งการเป็นสมาชิก ขององค์กรนั้นตลอดไป

ปรีชญา วัฒนจ้ง (2549:20) ได้ให้ความหมายของความผูกพันต่อองค์กรเป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่ง สัมพันธภาพระหว่างบุคคลกับองค์กร ยิ่งบุคคลมีความผูกพันต่อองค์กรสูงขึ้นมาเท่าไร แนวโน้มที่จะลาออกหรือทิ้ง องค์กรไปก็ลดน้อยลงไปเท่านั้น โดยมีแนวความคิดว่าความผูกพันต่อองค์กรนั้นประกอบด้วย 3 มิติมิติแรก คือ ความผูกพันด้านจิตใจ มีมุมมองว่าคนอยู่ทำงานกับองค์กรโดยไม่ลาออกไปเพราะความต้องการของเขาเอง (Want)

ส่วนมิติที่สอง คือ ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กรนั้น มีมุมมองว่าคนต้องอยู่กับองค์กรเพราะเขามีความจำเป็นต้องอยู่กับองค์กร ต่อไป (Need to) ส่วนมิติที่สามคือ มีมุมมองว่าความผูกพันหรือรักษาสมาชิกภาพกับองค์กรไว้เพราะเขารู้สึกว่าเขาต้องอยู่ (Ought to) กับองค์กรต่อไป

ชาญวุฒิ บุญชม (2553:7) ได้ให้ความผูกพันต่อองค์กรว่าหมายถึง ความรู้สึกที่ดีของ บุคลากรในองค์กร ที่มีต่อองค์กร ยินดีจะปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนและส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้องค์กรได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งองค์ประกอบของความผูกพันต่อองค์กรประกอบไปด้วย ความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร การยอมรับเป้าหมายและนโยบายการบริหารขององค์กร การทุ่มเทความพยายามในการปฏิบัติงานเพื่อองค์กร ความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ความหวังใยในอนาคตขององค์กร และความต้องการที่จะดำรงความเป็นสมาชิกขององค์กรตลอดไป

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วนิดา เจริญญจิโรจน์ (2553) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรของเจ้าหน้าที่สำนักงานสรรพากรพื้นที่สมุทรสาคร 1 กลุ่มตัวอย่าง 107 คน ผลการศึกษาพบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของเจ้าหน้าที่สำนักงาน สรรพากรพื้นที่สมุทรสาคร 1 อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาความนัยสำคัญทางสถิติ (Significant) พบว่าปัจจัยด้านภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าและยอมรับต่อเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ด้านความทุ่มเทและพยายามอย่างเต็มที่เพื่อประโยชน์ขององค์กร และด้านความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภาพขององค์กร ตามลำดับ ส่วนปัจจัยด้านองค์กรและด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พิมพ์ชนก ทรายข้าว (2553) ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 214 คน ผลการศึกษาพบว่า พนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) มีความผูกพันต่อองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยที่แสดงถึงความผูกพันต่อองค์กรในด้านความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้า ความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามอย่างมาก เพื่อประโยชน์ขององค์กร และความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภาพขององค์กร อยู่ในระดับผูกพันมาก ส่วนปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กร และระดับตำแหน่งงานไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร และระดับความผูกพันของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ซึ่งในที่นี้ประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านลักษณะงาน ปัจจัยด้านประสบการณ์ เป็นการศึกษา

เชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 จำนวน 240 คน โดยใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 จากประชากรทั้งหมด 595 คน

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากร

บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีสถานภาพสมรสแล้ว มีตำแหน่งในระดับชำนาญงาน มีอัตราเงินเดือน ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาทและส่วนใหญ่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานระหว่าง 6-10 ปี

ส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านลักษณะงานในการทำงานของบุคลากร

ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านลักษณะงานในการทำงานของบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความสำคัญของงาน อยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 รองลงมาคือ ความมีเอกลักษณ์ของงานอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ความอิสระในการทำงาน อยู่ที่ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34

ส่วนที่ 3 ปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงานของบุคลากร

ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงานของบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกที่ตนเองมีบทบาทและความสำคัญต่อองค์กร อยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 รองลงมาคือ ทักษะที่มีต่อเพื่อนร่วมงานและองค์กร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ด้านความสามารถในการฟังฟังได้ขององค์กร อยู่ที่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54

ส่วนที่ 4 ความผูกพันต่อองค์กร

ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความจงรักภักดี อยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 รองลงมาคือ ด้านประสิทธิภาพของงาน อยู่ที่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57

ส่วนที่ 5 ความสัมพันธ์ของความผูกพันต่อองค์กรที่มีความแตกต่างกันกับปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล จำแนกตามลักษณะได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือนและระยะเวลาการปฏิบัติงาน โดยผลการศึกษาพบว่า อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับ

ตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาความผูกพันในองค์กรเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านความจงรักภักดี บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรด้านความจงรักภักดีที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กร ด้านความจงรักภักดีไม่แตกต่างกัน

ด้านประสิทธิผลของงาน บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือนและระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันในองค์กรด้านประสิทธิผลของงาน ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีอายุ และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรด้านประสิทธิผลของงาน ไม่แตกต่างกัน

ส่วนที่ 6 ความสัมพันธ์ของความผูกพันต่อองค์กรกับปัจจัยด้านลักษณะงานและปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงาน

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะงานและปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงานมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกองปฏิบัติการดับเพลิง 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง “ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4” ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลเพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีการนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงสนับสนุน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัจจัยลักษณะงาน

จากความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยลักษณะงานในการทำงานของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความสำคัญของงาน อยู่ระดับมาก รองลงมาคือ ความมีเอกลักษณ์ของงานอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความอิสระในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง โดยภาพรวมปัจจัยลักษณะงานมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกองปฏิบัติการดับเพลิง 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับแนวคิดของ สเตียร์ (Steers 1977) ซึ่งค้นพบว่าคุณลักษณะงานที่ปฏิบัติ (Job Characteristic) จะมีอิทธิพล ต่อระดับความผูกพันต่อองค์กร ลักษณะงานที่ดีจะทำให้บุคลากรรู้สึกมีแรงจูงใจอยากทำงานเพื่อเพิ่มค่าให้กับตนเอง แม้ว่าผลงานจะยังไม่ดี

ก็ยังทุ่มเทความพยายามให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มรางวัลให้กับตนเอง และคุณภาพงานที่ดีขึ้น ลักษณะงานที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ ความมีอิสระในการทำงาน ที่บุคคลสามารถใช้ดุลยพินิจและตัดสินใจได้ด้วยตนเองทำให้บุคลากรปฏิบัติงานได้เต็มความรู้ความสามารถ ความมีเอกลักษณ์ของงาน ที่บุคลากรระบอบุขอบเขตของงาน มีความชัดเจน ของบทบาทหน้าที่ของตนเอง สามารถทำงานนั้นตั้งแต่ต้นจนบังเกิดผลงาน ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกสบายใจที่จะปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ถูกต้อง และมีผลงานที่สามารถพิจารณาได้ชัดเจน ผลป้อนกลับของงาน เมื่อบุคลากรปฏิบัติงานให้แก่องค์กรแล้วก็ต้องได้รับข้อมูล ป้อนกลับของตนเอง รวมทั้งข้อคิดเห็นที่ได้รับจากผู้บังคับบัญชาเพื่อเป็นการประเมินผลงานว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือไม่ รวมทั้งการให้ความสำคัญต่อบุคลากรและงานที่บุคลากรต้องปฏิบัติและสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ชนก ทรายข้าว (2553) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า พนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) มีความผูกพันต่อองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ได้แก่ ความมีอิสระ ในการทำงาน ความหลากหลายของงาน ความมีเอกลักษณ์ของงาน ผลป้อนกลับของงาน และงานที่มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับความผูกพันต่อองค์กร

2. การวิเคราะห์ปัจจัยประสพการณ์ในการทำงาน

จากความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยประสพการณ์ในการทำงานของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือความรู้สึกว่าตนเองมีบทบาทและความสำคัญต่อองค์กร อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ทักษะที่มีต่อเพื่อนร่วมงานและองค์การอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความสามารถในการฟังฟังได้ขององค์การ อยู่ที่ระดับมากโดยภาพรวมปัจจัยประสพการณ์ในการทำงานมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกองปฏิบัติการดับเพลิง 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับแนวคิดของ สเตียร์ (Steers 1977) ซึ่งค้นพบว่าประสพการณ์และการรับรู้ของบุคลากรที่มีต่อสภาพแวดล้อมในการทำงาน ที่ได้รับเป็นคุณหรือโทษจะมีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและเป็นปัจจัยที่จะสร้างความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ ความรู้สึกว่าคุณค่าต่อองค์กร คือความรู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับ จากองค์กร รู้สึกว่าการปฏิบัติงานของตนมีคุณค่า ทำให้เกิดความรู้สึกจงรักภักดี และคิดว่าตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ความรู้สึกว่าคุณค่าเป็นที่พึงพาได้ เป็นความรู้สึกไว้วางใจเชื่อถือของบุคคลที่มีต่อองค์กร ว่าองค์กรจะไม่ทอดทิ้งเมื่อเขาประสบปัญหา ทักษะที่มีต่อเพื่อนร่วมงานและองค์กร ทักษะที่มีต่อกลุ่มภายในองค์กรนั้นซึ่งบรรยากาศขององค์กรที่ดี มีความรักความสามัคคีช่วยเหลือร่วมมือกันปฏิบัติงาน ทำให้บุคลากรรู้สึกว่าคุณค่าของบุคคลในกลุ่มดีก็จะส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่จะอยู่กับองค์กรต่อไปสอดคล้องกับงานวิจัยของโสมย์สิริ มูลทองทิพย์ และพรชัย เทพปัญญา (2557) ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนาทม จันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ทุกด้าน มีความผูกพันต่อ

องค์กรอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กร ความต้องการที่จะรักษาความเป็นสมาชิกขององค์กรและความเชื่อมั่น และการยอมรับเป้าหมาย ผลวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีต่อความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร พบว่า ปัจจัยด้านประสบการณ์การทำงาน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรด้านความเชื่อมั่นและยอมรับเป้าหมาย และค่านิยมขององค์กร ด้านความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กร ด้านความต้องการที่จะรักษาความเป็นสมาชิกของ องค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทิศทางเดียวกัน

การวิเคราะห์ความผูกพันต่อองค์กร

จากความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความจงรักภักดี อยู่ระดับมาก รองลงมาคือ ด้านประสิทธิผลของงาน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ บูชานัน (Buchanan, 1974) กล่าวว่าความผูกพันที่มีต่อองค์กรของบุคคลถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะความผูกพันเป็นสิ่งที่แสดงออกหรือเป็นตัวบ่งชี้ถึงความรัก ความภาคภูมิใจ การยอมรับ และการยึดมั่นในจุดมุ่งหมาย อุดมการณ์ขององค์กร อันเป็นผลให้บุคลากรที่มีความเต็มใจที่จะทำงานเพื่อความก้าวหน้า และประโยชน์ขององค์กร ตลอดจนมีความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกตลอดไป สอดคล้องกับแนวคิดของ พอตเตอร์และคณะ (Porter and other 1974) กล่าวว่าความผูกพันต่อองค์กร เป็นความผูกพันที่มีต่อเป้าหมายและค่านิยมขององค์กรและการปฏิบัติงานตามบทบาทของตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร เป็นการแสดงออกโดยการปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่รวมถึงการแสดงความรักภักดี ด้วยความรู้สึกรักและผูกพันต่อองค์กร

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความผูกพันต่อองค์กรที่มีความแตกต่างกันกับปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน

จากการศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 โดยจำแนกตามลักษณะได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือนและระยะเวลาการปฏิบัติงาน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลด้าน อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ชนก ทรายข้าว (2553) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า พนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) ที่มีปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กร และระดับตำแหน่งงานที่แตกต่างกันไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวม เมื่อพิจารณาความผูกพันในองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 แยกเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านความจงรักภักดี บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจะมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรด้านความจงรักภักดีที่แตกต่างกัน อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กร ด้านความจงรักภักดีไม่แตกต่างกัน จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเมื่อบุคลากรมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะมีความจงรักภักดีต่อองค์กรสูงขึ้นตามไปด้วยเนื่องจากในระบบราชการบุคลากรที่จะมีโอกาสก้าวหน้าขึ้นเป็นระดับผู้บริหารจะใช้ระดับการศึกษาเป็นหลัก ในขณะที่ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานนั้นไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีต่อองค์กรของบุคลากรซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของธนรัฐ นาทอง (2556)

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารออมสินภาค 5 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานธนาคารออมสินภาค 5 ตัวแปรอายุแตกต่างกันจะมีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรในด้านความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภาพในองค์กร อย่างมีนัยทางสถิติ ส่วนตัวแปรระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน อัตราเงินเดือน ตำแหน่งงาน และสังกัด ไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กร

ด้านประสิทธิผลของงาน บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันในองค์กรด้านประสิทธิผลของงาน ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีอายุ และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรด้านประสิทธิผลของงาน ไม่แตกต่างกันจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเมื่อบุคลากรมีระดับการศึกษา สูงขึ้นจะมีทัศนคติในการทำงานให้มีประสิทธิผลของงานมากขึ้น ระดับตำแหน่งที่สูงขึ้นย่อมมีความรับผิดชอบที่สูงขึ้นบุคลากรจะเกิดความคาดหวังต่อประสิทธิผลของงานมากขึ้นให้สมกับระดับตำแหน่งที่ตนครอบครองเพื่อสร้างความภาคภูมิใจ อัตราเงินเดือนคือผลสะท้อนกับของประสิทธิผลของงานในรูปแบบอัตราขึ้นเงินเดือนบุคลากรที่มีความต้องการอัตราเงินเดือนที่สูงขึ้นจึงต้องมีประสิทธิผลของงานสูงขึ้นตามไปด้วยและระยะเวลาปฏิบัติงาน บุคลากรที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานมากขึ้นจะมีโอกาสสะสมประสบการณ์ในการทำงานทำให้เกิดความรู้ความเชี่ยวชาญในการทำงานงาน บุคลากรจะมีความมั่นใจในการทำงานความผิดพลาดในงานจะลดลงส่งผลให้ประสิทธิผลของงานสูงขึ้นในขณะที่ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพสมรสนั้นไม่ส่งผลต่อประสิทธิผลของงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุษณะ อำนาจสกุลฤทธิ์ (2551) ผลการศึกษาพบว่า อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน เงินเดือน และระดับตำแหน่ง ที่ต่างกันทำให้ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความตั้งใจและพร้อมที่จะใช้ความสามารถที่มีอยู่ทำงานเพื่อองค์กรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลด้านอายุที่ไม่สอดคล้อง

สรุปผลการวิจัยพบว่า

1. บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมอยู่ในระดับมากและเรียงตามลำดับรายด้าน คือ ด้านความจงรักภักดี อยู่ระดับมาก รองลงมาคือ ด้านประสิทธิผลของงาน อยู่ระดับมาก

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านลักษณะงานและปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับมากผลวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะงาน และ ปัจจัยด้านประสบการณ์การทำงาน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร ทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

3. ผลวิเคราะห์ถึงปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลจำแนกตามลักษณะได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือนและระยะเวลาการปฏิบัติงาน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาความผูกพันต่อองค์กรในรายด้านพบว่า ด้านความจงรักภักดีปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระดับการศึกษา ด้านประสิทธิผลของงานปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะด้านวิชาการ

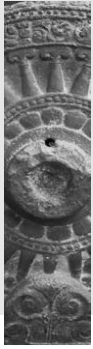
จากการศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 แล้วนั้น บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ได้เสนอแนะต่อทางผู้วิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีคู่มือแนวทางการปฏิบัติงาน และแผนงานทุกครั้ง เพื่อให้บุคลากรมีความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน
2. ผู้บังคับบัญชาต้องเปิดช่องทางให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ
3. ส่งเสริมให้บุคลากรภูมิใจในงานที่ต้องเสี่ยงภัย และมีความกล้าหาญ ในการสู้นานหนักได้อย่างเต็มที่
4. ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ในการที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไขภาพลักษณ์ในองค์กร
5. ควรมีการขยายขอบเขตการทำวิจัยในกลุ่มผู้บริหารระดับสูงเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงการวางแผนการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนงาน

เอกสารอ้างอิง

- ภัทริกา ศิริเพชร. (2541). *ความผูกพันต่อองค์กร : ศึกษากรณี บริษัท ธนากรผลิตภัณฑ์ น้ำมันพืช จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ*. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศรีสมร พิมพ์โพธิ์. (2546). *ความผูกพันต่อองค์กรของเจ้าหน้าที่ ในสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข*. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปรัชญา วัฒนจิ่ง. (2549). *ความผูกพันต่อองค์กร : ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานบริษัทไทยพานิชย์ นีว ยอร์ค ไลฟ์ ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)*. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธนนันท์ ทะสุใจ. (2547). *ความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการ สำนักศาลยุติธรรมประจำ ภาค 5*. ภา ค นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อาคม ไตรพยัคฆ์. (2547). *ความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการตำรวจกองตำรวจสื่อสาร สังกัด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ* วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วนิดา เจริญจิโรจน์. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรของเจ้าหน้าที่ สำนักงาน สรรพากรพื้นที่สมุทรสาคร 1*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชา บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่
- พิมพ์ชนก ทรายข้าว . (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคาร ทีสโก้ จำกัด (มหาชน)*. การ ค ้น คว้า แบบ อี ส ร ระ ป ริ ญ ญา ม ห า บ ั ณฑิ ต สาขา วิ ชา บ ริ หาร ธุ ร กิ จ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อรอุสา เกสรสังข์. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ สำนักงานใหญ่*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จ.
- สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2562). ประวัติหน่วยงาน สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <http://www.bangkokfire.com/>
- Maslow, A.H. (1954). *Theory of hierarchical Need*. New York : Harpers Et Row.
- McGregor, Douglas. (1960). *The Human Side of Enterprise*, New York : McGraw Hill.
- Baron, A.R. (1986). *Behavior in organizations*. Boston : Allyn and Bacon
- Steers, R.M. (1997). *Antecedents and outcomes of organizational commitment*. Administrative Science Quarterly

ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ

กรณีศึกษาในเขตพื้นที่ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์

variables affecting customers' decision of purchasing air conditioners

in Satuek district, Buriram province.

นางสาวปริยามล บุญรวม

Pariyamol Boonruam

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศ โดยศึกษา (1) ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) (2) ตัวแปรลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ และระดับรายได้ (3) ศึกษาปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางสภาพเศรษฐกิจ สภาพอากาศ และช่วงเวลาการซื้อหลังฤดูการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ทราบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภค และผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัยนี้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง คือผู้บริโภคที่เคยซื้อเครื่องปรับอากาศ ในพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยทำการสำรวจผ่านแบบสอบถาม และได้รับข้อมูลแบบสอบถามตอบกลับทั้งสิ้น 400 ชุด

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ นี้ คือ (1) ตัวแปรด้านลักษณะประชากรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในช่วง 36-50 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 15,000 - 25,000 บาท จากผลการวิจัยนี้ตัวแปรทางด้านลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีระดับการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศแตกต่างกัน (2) ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ เรียงลำดับการตัดสินใจซื้อจากมากไปน้อยคือ ตัวแปรด้านผลิตภัณฑ์ตัวแปรด้านราคา ตัวแปรด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และตัวแปรด้านส่งเสริมการขาย (3) ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศมากที่สุด คือสภาพอากาศที่ร้อนขึ้น รองลงมาคือสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ และช่วงระยะเวลาของการซื้อหลังฤดูการเก็บเกี่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะงานวิจัยนี้ (1) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกควรรศึกษาและวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ควบคู่ไปกับการแจกแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น (2) ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวแปรตัวอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ (3) เก็บรวบรวมข้อมูลทางช่องทางอื่น ๆ ด้วย เช่น การกระจายแบบสอบถามทางออนไลน์ เพื่อให้ได้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย และสามารถนำไปขยายผลเพื่ออธิบายข้อมูลการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ/การตัดสินใจซื้อ/เครื่องปรับอากาศ

Abstract

This study of determinative variables affecting customers' decision of purchasing air conditioners in Satuek district, Buriram province. aims to explore the behavior of consumers who decided to purchase air conditioners. In order to know these determinative factors, and use the data to analyze, this study was examined in (1) marketing mix variables (4Ps) (2) demographic variables such as gender, age, status, occupation and income level (3) Study external factors such as economic conditions, weather conditions, and the purchase period after harvest season. The Survey data collection uses 400 questionnaires to gather information.

The results show that there were variables affecting customers' decision of purchasing air conditioners in Satuek district, Buriram province which consists of (1) Demographic variables: - Most respondents were female - Age range: 36-50 years - Status: Marital - Education: Undergraduate - Occupation: entrepreneurship - The average monthly income is between 15,000 and 25,000 baht. Based on this research, the different variables demographic characteristics lead to different levels of decision to purchase the air conditioners. (2) marketing mix variables (4Ps): they can affect the huge amount of the consumers, by arranging consumer decision from *Greatest to Least* such as Product, Price, Place and Promotion, 3) External influences in purchasing: - the main variables are humidity, domestic economy and the harvest season.

Suggestions for the future research should aim 1) To obtain in-depth information by not only conducting qualitative research such as in-depth interviews, group conversation, etc. , but also questionnaires in order to receive more specific information. 2) To study more other variables that have an influence on purchasing decisions 3) To collect data from other channels such as online questionnaires in order to obtain various sample data. In addition, the gained data should be extended in order to explain the decision for purchasing air conditioner.

Key words: variables that influence the decision to buy air conditioners / purchase decisions / air conditioners

บทนำ

สภาวะโลกร้อนในปัจจุบันมีผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศโลก มีแนวโน้มจะร้อนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากวงจรรสภาพอากาศตามธรรมชาติเข้าสู่ระยะที่ร้อนที่สุดช่วงหนึ่งในรอบไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา การทำนายสภาพอากาศโลกนี้ มาจากผลการศึกษาทางสถิติที่ดีพิมพ์ในวารสาร Nature Communications ซึ่งระบุว่านับแต่ปี พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป ทั่วโลกมีความเสี่ยงสูงที่จะเผชิญกับคลื่นความร้อนและภัยธรรมชาติที่รุนแรงขึ้นไปจนถึงปี 2022 เป็นอย่างน้อย โลกได้เข้าสู่วงจรรสภาพอากาศช่วงใหม่ที่มีความร้อนระอุมากขึ้นในปี 2018 มีอุณหภูมิสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาวะโลกร้อนในระยะยาวถึง 2 เท่า และจะพุ่งขึ้นอีกเป็น 3 เท่าในปี พ.ศ. 2562 รายงานฉบับล่าสุดขององค์การอุตุนิยมวิทยาโลก (WMO) ระบุว่าช่วงระหว่างปี 2015-2018 หรือตลอด 4 ปีที่ผ่านมา อุณหภูมิโลกโดยเฉลี่ยมีความร้อนแรงสูงสุดเท่าที่เคยปรากฏในบันทึกสถิติ และหากแนวโน้มของสภาพภูมิอากาศเช่นนี้ยังคงดำเนินต่อไป โลกจะมีอุณหภูมิเพิ่มขึ้น 3-5 องศาเซลเซียส รายงานของ WMO ยังเผยว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (2009-2018) อุณหภูมิโลกเพิ่มสูงขึ้นกว่ายุคก่อนอุตสาหกรรมโดยเฉลี่ยปีละ 0.93 องศาเซลเซียส แต่ในระหว่างปี 2014-2018 อุณหภูมิกลับเพิ่มขึ้นอีกโดยเฉลี่ยปีละ 1.04 องศาเซลเซียส เมื่อเทียบกับช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 (ปีปีซีไทย,2561)

ในปัจจุบันอุณหภูมิที่สูงขึ้นส่งผลกระทบต่อหลายอย่างในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะ ประชาชนในประเทศเขตเมืองร้อน เช่น ประเทศไทย ซึ่งอากาศร้อนส่งผลกระทบต่อสุขภาพโดยเฉพาะ ทารก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย บุคคลทั่วไป อาจส่งผลทำให้เกิดปัญหาสุขภาพ ทำให้เกิดเครียด หงุดหงิด ภาวะอารมณ์แปรปรวน และอาจส่งผลร้ายแรงต่อสุขภาพ ถึงขั้นเป็นลมหมดสติ หรืออาการต่าง ๆ ของโรคประจำตัวกำเริบขึ้นมาได้เกิดปัญหาต่อการใช้ชีวิต ประชาชนมองหาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อคลายร้อน เครื่องปรับอากาศจึงมีบทบาทเข้ามาทำหน้าที่คลายร้อน ปรับอุณหภูมิให้ลดลง ทั้งนี้เครื่องปรับอากาศเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันเพื่ออำนวยความสะดวก และมีความสำคัญอย่างมาก ต่อประชาชนในพื้นที่ในชนบทโดยเฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีอากาศอุณหภูมิสูงขึ้น อุณหภูมิเฉลี่ยปี 2558 มีช่วงที่เป็นสีแดงอยู่บริเวณภาคกลาง ผ่านไป 20 ปี พ.ศ.2578 สีแดงเพิ่มขึ้นในภาคเหนือตอนล่าง และถ้าไม่มีปัจจัยอะไรเปลี่ยนแปลง อีก 40 ปี หรือ 2598 อุณหภูมิเฉลี่ยจะเป็นสีแดง คือสูงเกิด 28.7 องศาฯ เกือบทุกภาคในประเทศไทย เราคาดไว้วาน่าจะ 2 องศาฯ แต่ถ้าเลวร้ายสุดจะสูงถึง 4 องศาฯ โดยเฉพาะแถบ จ.บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ปราจีนบุรี มีแนวโน้มจะร้อนมากกว่าพื้นที่อื่น หากเป็นแบบนั้นจริงสภาพแวดล้อมและมนุษย์จะได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง” ด้วยเหตุนี้ เครื่องปรับอากาศเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ได้รับความนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย และ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตลาดเครื่องปรับอากาศในประเทศไทยมูลค่า

24,461 ล้านบาท หรือประมาณ 1.4 ล้านเครื่องในปัจจุบัน ถือเป็นตลาดที่มีสัดส่วนใหญ่ที่สุดเมื่อเทียบกับตลาดเครื่องใช้ไฟฟ้าอื่น (มาร์เก็ตเธียร์, 2561)

จากสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูงขึ้นต่อเนื่อง มีแนวโน้มว่าปริมาณความต้องการซื้อภายในประเทศที่สูงขึ้น อีกทั้งประชาชนในชนบท มีกำลังซื้อมากขึ้นและมีความต้องการติดตั้งเครื่องปรับอากาศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เครื่องปรับอากาศเป็นสินค้าที่สามารถจำหน่ายได้มากที่สุดในกลุ่มเครื่องไฟฟ้าภายในบ้าน บริษัทต่าง ๆ ได้พัฒนานวัตกรรมที่ทันสมัยมีการแข่งขันด้านราคา รูปลักษณ์ คุณภาพ รวมทั้งช่องทางการตลาดที่หลากหลายทำให้ผู้บริโภคสามารถรับรู้ข้อมูลได้ง่าย ๆ จึงต้องมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศเพื่อให้ตรงกับการใช้งาน และเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด

ด้วยเหตุดังกล่าว ทำให้ผู้ทำวิจัยมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ศึกษาตัวแปรลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) และปัจจัยภายนอก ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยในครั้งนี้ หวังว่าผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจและสามารถนำมาเป็นแนวทางหรือข้อมูลให้ผู้วิจัยในการวางแผน กลยุทธ์ทางธุรกิจ ของ หจก.แสงฟ้าดีจิตอล เพื่อให้ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภคทั้งในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ โดยจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ สมรส อาชีพ และระดับรายได้ ในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภค ในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) กับการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอก ได้แก่ เศรษฐกิจ สภาพอากาศช่วงระยะเวลาของการซื้อที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) หมายถึง เครื่องมือทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ ซึ่งกิจการผสมผสานเครื่องมือเหล่านี้ให้สามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ส่วนประสมการตลาด ประกอบด้วยทุกสิ่งทุกอย่างที่กิจการใช้เพื่อให้มีอิทธิพลโน้มน้าวความต้องการผลิตภัณฑ์ของกิจการ ส่วนประสมการตลาดแบ่งออกเป็นกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ดังที่รู้จักกันว่าเป็น “4 Ps” อันได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) การจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการขาย (Promotion)

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะด้านประชากรศาสตร์ลักษณะทางประชากรศาสตร์เป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งออกถึงประเภทต่าง ๆ ของกลุ่มประชากร การเก็บวัดสถิติตามปัจจัยประชากรศาสตร์ในแต่ละสังคม ภูมิภาค และระดับโลกนั้นทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค ดังนั้นตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์จึงมักถูกนำมาใช้ในการแบ่งส่วนตลาดและกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ชี้ให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของตลาดใหม่ ลักษณะด้านประชากรศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญที่นักการตลาดนิยมนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งส่วนตลาด เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ เป็นต้น บุคคลที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน ย่อมมี ความคิด ทักษะ และพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภค เป็นการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาให้ได้มา การซื้อ และการใช้สินค้าและบริการ โดยผู้บริโภคจะต้องเป็นผู้มีความต้องการหรือความจำเป็น โดยผู้บริโภคมีความพอใจมากที่สุด

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ Kotler (2000, p. 176-178) กล่าวว่า การตัดสินใจของผู้บริโภคเกิดจากปัจจัยภายในคือแรงจูงใจ การรับรู้ การเรียนรู้ บุคลิกภาพและทัศนคติ ที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการและตระหนักว่าสินค้ามีให้เลือกมากมาย

กระบวนการตัดสินใจซื้อ (Schiffman & Kanuk 1994, p. 659) คือกระบวนการในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าจากทางเลือกที่มีตั้งแต่สองทางเลือกขึ้นไป โดยผู้บริโภคจะพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมทางกายภาพ ซึ่งเกิดขึ้นในระยะเวลานึง ซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมการซื้อ

Schiffman & Kanuk (อ้างใน ศิริรินทร์ ซึ่งสุนทร, 2542, หน้า 38) กระบวนการตัดสินใจซื้อ มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค คือ ปัจจัยภายนอก ซึ่งคือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้านั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทักษะ และพฤติกรรม ปัจจัยที่เข้ามาในระบบตัดสินใจมีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคของแต่ละบุคคล โดยปัจจัยนี้มาจาก 2 แหล่ง คือ

1. ปัจจัยทางการตลาด (Market Input) อิทธิพลจากสินค้าและบริการ
2. ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม (Social – Cultural Input) เป็นอิทธิพลที่ไม่เกี่ยวข้องกับ

ธุรกิจการค้า

2. กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (Process) คือขั้นตอนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ แรงจูงใจ การรับรู้ การเรียนรู้ บุคลิกภาพ และทัศนคติ ที่สะท้อนถึงความต้องการ และรับรู้ว่ามี สินค้าให้เลือกหลากหลาย และการประเมินค่าทางเลือกนั้น

3. กระบวนการตัดสินใจ (The Act of Making Decision) ก่อนผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อ มีขั้นตอน ที่เกิดขึ้น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตระหนักในความต้องการของผู้บริโภค (Need Recognition)
2. การหาข้อมูลก่อนการตัดสินใจ (Pre-Purchase Search)
3. ผลจากกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค (Output)

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐพร สกุณแก้ว (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ เครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในการเลือกซื้อจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกซื้อเอง และให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด รองลงมา เป็นปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ปัจจัยด้านการส่งเสริมการขายและปัจจัยด้านราคาตามลำดับ

อรุณญา ขมิ้นสน (2551) ได้ศึกษา ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคสำหรับใช้ในบ้านพักอาศัย ในเขตอำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วน บุคคลที่และปัจจัยทางการตลาด ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคสำหรับใช้ในบ้านพัก อาศัย ในเขตอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยระดับความสำคัญของปัจจัยทางการตลาดปัจจัยด้าน ผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคมากที่สุด

กฤษชนก จงใจรักษ์ (2557) ได้ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการ ซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยผู้บริโภคมีความคิดเห็นเป็นส่วนประสม ทางการตลาดบริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านบุคคลและ ด้าน กระบวนการมีความสำคัญในระดับมากที่สุด ด้านการส่งเสริมการตลาดและด้านลักษณะทางกายภาพ มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก

วิยะดา กองตันทร์ดี และ ดร.อำนาจ อมรเกียรติไพศาล (2558) ได้ศึกษาปัจจัยทางตลาดที่มีอิทธิพลต่อการ ตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น พบว่าให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาเป็นด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ปัจจัยด้านส่งเสริมการขาย ปัจจัยด้านราคา ตามลำดับ

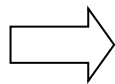
ญาณิศา ถาวรรัตน์ (2560) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ผลการวิจัยนี้มีระดับการตัดสินใจซื้อจากมากไปน้อย คือปัจจัยด้านบุคลากรและบริการหลังการขาย ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ และปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ในขณะที่ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดและรูปแบบความหลากหลายของสินค้า ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศในส่วนของคุณลักษณะประชากรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคที่มีสถานภาพที่แตกต่างกัน มีระดับการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศแตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังพบว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแตกต่างกัน

จากการทบทวนทฤษฎีและแนวคิดข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสร้างกรอบแนวคิดเพื่อมาศึกษาในงานวิจัยได้ดังนี้

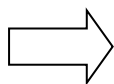
กรอบแนวคิดของงานวิจัย

ตัวแปรต้น

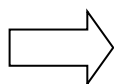
1. ตัวแปรลักษณะด้านทางประชากรศาสตร์
 1. เพศ
 2. อายุ
 3. สถานภาพทางการสมรส
 4. อาชีพ
 5. รายได้

2. ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps)
 1. ด้านผลิตภัณฑ์
 2. ด้านราคา
 3. ด้านการส่งเสริมการขาย
 4. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

3. ปัจจัยภายนอก
 1. เศรษฐกิจ
 2. สภาพอากาศ
 3. ช่วงระยะเวลาของการซื้อหลังฤดูการเก็บเกี่ยว

ตัวแปรตาม

ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

คำนิยามศัพท์

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายและขอบเขตของคำศัพท์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

ผู้บริโภค หมายถึง ประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เคยซื้อเครื่องปรับอากาศ

เครื่องปรับอากาศ หมายถึง เครื่องใช้ไฟฟ้าที่สามารถทำความเย็น ลดอุณหภูมิให้เย็นลง ปรับอากาศจากร้อนเป็นเย็น บางรุ่นสามารถกำจัดฝุ่นและป้องกันสิ่งสกปรกที่มาในอากาศ กรองของเสียในอากาศ

เครื่องปรับอากาศเพื่อที่อยู่อาศัย หมายถึง เครื่องปรับอากาศที่เน้นใช้งานในห้องที่มีขนาดไม่เกิน 30 ตรม รูปแบบเล็กที่มีขนาดกำลังความเย็น (BTU) ตั้งแต่ 9000 – 24000 BTU สำหรับการติดตั้งเฉพาะแบบติดผนัง เหมาะสมสำหรับห้องที่มีพื้นที่น้อย เช่น ห้องนอน ห้องรับแขก เป็นต้น

ส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง ตัวแปรทางการตลาดที่ใช้เป็นเครื่องมือร่วมกันเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค เป็นกิจกรรมทางการตลาดที่มีการนำเสนอเพื่อใช้พิจารณาในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรทางด้าน 4Ps ดังนี้

ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สินค้าหรือบริการ สิ่งที่สนองความจำเป็นหรือความต้องการของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ผู้ขายต้องมอบให้ลูกค้า

ด้านราคา (Price) หมายถึง คุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน การตั้งราคาขายถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญ จะทำให้ลูกค้าสามารถเปรียบเทียบและตัดสินใจซื้อสินค้าได้

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง การนำสินค้าไปให้ถึงมือของลูกค้า โดยยึดหลักความมีประสิทธิภาพ ความถูกต้อง ความปลอดภัย และความรวดเร็ว วิธีขาย

ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง การโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ การทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการขาย การบริการ หรือขายตรงโดยการนำเสนอของผู้ขาย

ลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ หมายถึง ตัวแปรที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจโดยลักษณะประชากรศาสตร์มีลักษณะทางจิตวิทยาต่างกัน

พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกในตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค ได้แก่ ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าเมื่อใด ยี่ห้อใด ช่องทางในการซื้อ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย เก็บตัวอย่างจากลูกค้าที่มาซื้อเครื่องปรับอากาศในช่วงวันที่ กุมภาพันธ์ – เมษายน 2562 เครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและออกแบบขึ้นมากจากการทบทวนวรรณกรรม และปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา โดยมีขั้นตอนต่อไปนี้ 1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี จากเอกสารประกอบการเรียน หนังสือ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม 2. สร้างแบบสอบถามโดยกำหนดขอบเขตของตัวแปรที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งลักษณะด้านประชากรศาสตร์ ส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) และปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ 3. รูปแบบของแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ส่วนได้แก่ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นคำถามและข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเครื่องปรับอากาศ ส่วนที่ 3 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกได้แก่ สภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ สภาพอากาศที่ร้อนขึ้น และช่วงเวลาการซื้อ 4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง และเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ 5. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และประมวลผลของข้อมูลเพื่อศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ด้วยวิธีทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows โดยดำเนินการวิเคราะห์ 1. สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งได้แก่ ค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้บรรยายเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2. สถิติเชิงอ้างอิง เป็นการวิเคราะห์การเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษาคือการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรต่อผลิตภัณฑ์

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์

ด้านเพศ จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 400 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวนมากกว่าเพศชาย ช่วงอายุระหว่าง 36-50 ปี สถานภาพสมรส ด้านระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รายได้ส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 15,000-25,000 บาท

2. พฤติกรรมการซื้อเครื่องปรับอากาศของกลุ่มตัวอย่าง

1. จำนวนเครื่องปรับอากาศของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าส่วนใหญ่เคยซื้อเครื่องปรับอากาศ จำนวน 1 เครื่อง 2 เครื่อง 3 เครื่อง และ 4 เครื่องขึ้นไป

2. แยกตามตราหือ พบว่า (1) Mitsubishi Electric (2) Daikin และ Central Air 12.30% (4) Saijo Denki (5) LG (6) Carrier (7) ตราหืออื่น

3. ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศระบบทั่วไป เลือกซื้อระบบอินเวอร์เตอร์ คน ในส่วนนี้อาจเกี่ยวเนื่องจากราคา เพราะราคาเครื่องปรับอากาศระบบอินเวอร์เตอร์จะสูงกว่าระบบทั่วไป (Non-Inverter)

4. เหตุผลสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ให้ความสำคัญ (1) ชื่อเสียงตราหือ (2) สินค้ามีคุณภาพ (3) สินค้าราคาถูก (4) มีโปรโมชั่น (5) เคยใช้แล้วประทับใจ (6) คำแนะนำจากทางร้าน (7) อื่น ๆ

5. ลักษณะร้านค้าที่ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศครั้งล่าสุด คือ (1) คือร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้าทั่วไป (2) ร้านค้าจำหน่ายเฉพาะเครื่องปรับอากาศ (3) ห้างสรรพสินค้า (4) ซื้อทางออนไลน์เพียง (5) ซื้อช่องทางอื่น ๆ เช่น ซื้อต่อบุคคลอื่น

6. วิธีการชำระค่าซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้ตอบแบบสอบถามล่าสุด คือ (1) ชำระด้วยเงินสด โอนเงินสด (2) ชำระด้วยบัตรเครดิต (3) ชำระด้วยการผ่อนจากบัตรเครดิต (4) ชำระด้วยวิธีผ่อนสินค้ากับทางร้าน

7. สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้ตอบแบบสอบถามล่าสุด คือ (1) ตัวเอง (2) เจ้าของร้าน พนักงานขาย ช่างติดตั้ง (3) คนใกล้ชิด (4) สื่อโทรทัศน์ (5) สื่อออนไลน์ (6) สื่อสิ่งพิมพ์

3. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด(4Ps) พบว่า

1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ (1) เครื่องปรับอากาศมีคุณภาพที่ดี มีทนทาน (2) ยี่ห้อสินค้ามีชื่อเสียง และมีความน่าเชื่อถือ (3) มีระบบกรองอากาศ กำจัดกลิ่นและเชื้อโรค (4) มีระยะเวลาประกันที่เหมาะสม (5) มีเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าที่น่าเชื่อถือระบุชัดเจน เช่น มี มอก. ประหยัดไฟเบอร์ (6) เครื่องปรับอากาศมีหลากหลายแบบให้เลือก (7) เครื่องปรับอากาศมีความสวยงาม และรูปแบบที่ทันสมัย

2. ด้านราคา (Price) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ (1) ราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพ (2) ราคาเหมาะสมเมื่อเทียบกับยี่ห้ออื่น (3) มีราคาให้เลือกหลากหลาย (4) ราคาอะไหล่ไม่แพง (5) ต่อรองราคาได้

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ (1) เรื่องมีช่องทางติดต่อกับสมาชิก หรือ ลูกค้าได้สะดวกมาก (2) ที่ทำเล ที่ตั้งของร้านสะดวกต่อการติดต่อ มีที่จอดรถ (3) ความน่าเชื่อถือของร้าน (4) สินค้าที่จำหน่ายได้รับสินค้านวดเร็ว (5) ร้านมีหลายสาขา เลือกใช้บริการได้สะดวก

4. ด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญกับ (1) เรื่องการใช้พนักงานขายและพนักงานแนะนำสินค้า (2) รายการส่งเสริมการขายที่น่าดึงดูด เช่น จัดโปรโมชั่น การให้ส่วนลด ของแถม (3) การโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ ป้าย สื่อออนไลน์ (4) การบริการหลังการขาย (5) บุคคล ที่มีชื่อเสียงเป็นพรีเซนเตอร์ให้กับสินค้า (6) ผ่อนชำระในราคาถูก

4. ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศมากที่สุดคือ (1) สภาพอากาศที่ร้อนขึ้น (2) สภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ (3) ช่วงระยะเวลาของการซื้อหลังฤดูเก็บเกี่ยว /เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ

สรุปและเสนอแนะ

1. ข้อมูลพฤติกรรมการเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปและอธิบายผลพฤติกรรมการเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศของกลุ่ม ตัวอย่างได้ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยซื้อเครื่องปรับอากาศจำนวน 1 เครื่อง ติดเฉพาะห้องนอน ตราสินค้าที่เลือกซื้อคือ Mitsubishi Electric จำนวน 181 คน เป็นระบบทั่วไป 268 คน เหตุผลที่ตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศให้มีความสำคัญและให้การยอมรับสินค้าที่มีชื่อเสียง จำนวน 132 คน นิยมซื้อเครื่องปรับอากาศผ่านร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้าทั่วไป ในอำเภอใกล้บ้าน จำนวน 168 คนโดยวิธีการชำระเงินด้วยการจ่ายเงินสด/โอนเงิน จำนวน 271 คน และสิ่งที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการซื้อ เครื่องปรับอากาศของกลุ่มตัวอย่างคือ การตัดสินใจซื้อด้วยตนเอง โดยได้คำแนะนำพนักงานขายและคนใกล้ชิดด้วย

2. ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 400 ตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง เพศหญิงอาจมีอำนาจในการตัดสินใจซื้อมากกว่าเพศชาย ช่วงอายุ 36-50 ปี อาจเป็นช่วงอายุของวัยทำงานสามารถสร้างรายได้ มีสถานภาพสมรส การมีครอบครัวทำให้มีความจำเป็นในการเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศมากยิ่งขึ้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทำอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รายได้ส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 15,000-25,000 บาท

ตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ พบว่ารายได้ เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศแตกต่างกัน เนื่องจาก รายได้ที่แตกต่างกันแสดงถึงความสามารถในการซื้อสินค้าต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อ เดือนอยู่ระหว่าง 15,000 – 25,000 บาท มีค่าเฉลี่ยของระดับการตัดสินใจซื้อมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในช่วงอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังพบว่าสถานภาพที่ แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่าง มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศแตกต่างกัน เนื่องจากกลุ่ม คนที่มีสถานภาพสมรส / อยู่ด้วยกัน มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากกว่า จึงจำเป็นต้องใช้ เครื่องปรับอากาศเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ พบว่า เพศ อายุ และอาชีพที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่าง ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศแตกต่างกัน

3. ข้อมูลส่วนประสมทางการตลาด (4Ps)

1. ตัวแปรด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ อยู่ในระดับมาก ซึ่งประกอบด้วยสินค้ามีคุณภาพดี มีความทนทาน ประกอบกับตราสินค้ามีชื่อเสียงและมีความน่าเชื่อถือ มีระบบกรอง

อากาศ กำจัดกลิ่นและเชื้อโรคที่มีคุณภาพ มีระยะเวลารับประกันที่เหมาะสม มีเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าที่น่าเชื่อถือ เช่น มอก. ประหยัดไฟเบอร์ 5 เป็นต้น เครื่องปรับอากาศมีหลากหลายแบบให้เลือกมีความสวยงามและรูปแบบที่ทันสมัย ตามลำดับ มีการบอกข้อมูลสินค้าอย่างละเอียด จะช่วยให้สามารถเข้าใจในสินค้ามากยิ่งขึ้น ภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เป็นที่น่าสนใจในสายตาของผู้บริโภค

2. ตัวแปรด้านราคา ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศอยู่ในระดับมาก ทั้งในเรื่องของความเหมาะสมของราคากับคุณภาพเครื่องปรับอากาศ ความเหมาะสมของราคาเมื่อเทียบกับ ยี่ห้ออื่น มีราคาให้เลือกหลากหลาย อะไหล่ของเครื่องปรับอากาศมีราคาไม่แพงจนเกินไป และสามารถต่อรองราคาได้

3. ตัวแปรด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อ เครื่องปรับอากาศอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วยการที่มีที่จอดรถรองรับเพียงพอ ท่าเล ที่ตั้งของร้านค้าสะดวกต่อการเดินทาง ความน่าเชื่อถือของร้าน สินค้าที่จำหน่ายได้รับสินค้ารวดเร็ว และมีสาขาและตัวแทนจำหน่ายครอบคลุมทั่วประเทศ ทำให้ลูกค้าสามารถติดต่อร้านค้าได้สะดวก

4. ตัวแปรด้านส่งเสริมทางการตลาดส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อ เครื่องปรับอากาศอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย พนักงานขายและพนักงานแนะนำสินค้าต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดสินค้า สามารถให้คำแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับสินค้าได้ มีบริการหลังการขาย จัดทำรายการส่งเสริมการขายที่น่าดึงดูด เช่น จัดโปรโมชั่นลดราคา มีของแถมที่ดึงดูดใจ จัดทำโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ มีบริการหลังการขาย บุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นพรีเซนเตอร์ให้กับสินค้า เพื่อให้สามารถเข้าถึงลูกค้าได้หลายช่องทาง และการผ่อนชำระในราคาถูก ตัวแปรเหล่านี้มีอิทธิพลสามารถทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศเพิ่มขึ้น

ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อมากที่สุด คือ ตัวแปรด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือตัวแปรด้านราคาตัวแปรด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และตัวแปรด้านส่งเสริมทางการตลาด

4. ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์มากที่สุด สภาพอากาศ ที่ร้อนขึ้น ทำให้ผู้บริโภคสามารถตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศง่ายขึ้น รองลงมาในระดับมากคือสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ และช่วงระยะเวลาของการซื้อหลังฤดูเก็บเกี่ยว /เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ อยู่ในระดับปานกลาง

เอกสารอ้างอิง

กฤษชนก จงใจรักษ์. (2557). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.*

ญาณิศา ถาวรรัตน์. (2560). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ*

ณัฐพร สกกุลแก้ว. (2549). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร.*

วิยะดา กองตันทร์ดี และ ดร.อำนาจ อมรเกียรติไพศาล. (2558). *ปัจจัยทางตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น.*

ศิรินทร์ ซึ่งสุนทร (2542). *การเปิดรับทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อของกลุ่มวัยทำงานตอนต้นที่มีต่อการตลาดทางตรง.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

อรุชญา ขมิ้นสน. (2551). *ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคสำหรับใช้ในบ้านพักอาศัย ในเขตอำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี*

ความผิดปกติของอุณหภูมิอากาศที่พื้นผิวโลก ม.ค. – ต.ค. 2018. สืบค้นจาก

<https://www.bbc.com/thai/features-46389037>

ตลาดเครื่องปรับอากาศ ปี 2561 วิเคราะห์สถานการณ์การแข่งขันและพฤติกรรมผู้บริโภคเชิงลึก. สืบค้นจาก จาก

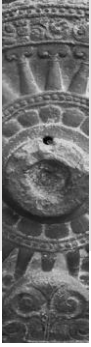
<https://marketeeronline.co/archives/86479>

อุณหภูมิเฉลี่ยประเทศไทยในอนาคตอีก 40 ปี หรือ 2598. สืบค้นจาก

<http://www.komchadluek.net/news/detail/227183>

Kotler, P. (2000). *Marketing management*. (10th ed.) New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Schiffman, L.G., & Kanuk, L.L (1994). *Consumer behavior*. (5th ed.) New Jersey: Prentice-Hall,

ประสิทธิผลการป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดตามแนวทางสามพรานโมเดล

โรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม

Effectiveness of Prevention of Postpartum Hemorrhage, According to the Sampharn Model, Samphran Hospital, Nakhon Pathom Province

^{1*}สุนันทา เอ้าเจริญ, ¹อรวรรณ พิงประสพ, ¹จงรักษ์ ท่ามาอ่อง และ ²พระปลัดสมชาย ปโยโค

Sunanta Outchareon, Phrapalad Somchai Payago, Orawan Pungprasop

and Jongrak Thommaong

¹โรงพยาบาลสามพราน

²วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

^{1*} Corresponding author. Email:superjoylr@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการนำเสนอประสิทธิผลของการปรับกระบวนการพยาบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอดได้ครบถ้วน เพิ่มศักยภาพในการป้องกันการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด รวมถึงประสิทธิภาพในการดูแลขณะเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอดทันที จากการใช้แนวทางสามพรานโมเดล โดยมีสัญลักษณ์แถบสี มาตรฐานการการดูแลผู้คลอด PPH Box และ Poster Job Distribution เป็นส่วนประกอบ โดยวิธีการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experiment Research) เปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทดลองด้วย Paired-Samples T test กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากหญิงตั้งครรภ์ที่มารับการบริการในสำนักงานห้องคลอด โรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดย แบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการทดลองพบว่า แนวทางสามพรานโมเดล มีประสิทธิผลในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอดได้ครอบคลุมและถูกต้อง อีกทั้งช่วยลดปริมาณการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด และป้องกันการเกิดความรุนแรงจากการเสียเลือด (Severe ภาวะตกเลือดหลังคลอด) ได้จริง

สรุปได้ว่า สามพรานโมเดล เป็นการปรับกระบวนการดูแลผู้มารับบริการคลอดให้ปลอดภัยจากภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด เหมาะสมกับบริบทของโรงพยาบาลชุมชน โดยที่ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและสามารถเห็นผลได้จริง

คำสำคัญ : ภาวะตกเลือดหลังคลอด; สัญลักษณ์แถบสี; PPH box; Poster Job Distribution

Abstract

This study presents the effectiveness of nursing process adjustments to increase the effectiveness of the assessment and diagnosis of the risk of postpartum hemorrhage, to increase the potential in order to prevent postpartum hemorrhage including the effectiveness of care during the immediate postpartum hemorrhage from using the Sampran model approach with the color symbol Maternity care standards postpartum hemorrhage and Poster Job Distribution as a component. This study is Quasi Experiment Research (Paired-Samples T test) ; The sample groups are from the coincident random by selected from 30 Burmese pregnant women who come for service in the labour room work section, Sampran Hospital, Nakhon Pathom Province. Data collection by record form created by the researcher.

The results showed that SAMPRAN MODEL approach is effective in helping to increase the effectiveness of the assessment and diagnosis of risk for postpartum hemorrhage. It also helps reduce the amount of postpartum hemorrhage and prevent the occurrence of violence from blood loss (Severe PPH).

It can be concluded that Sampran Model is to adjust the care process for the maternity to be safe from complications after birth and it is suitable for the context of community hospitals without cost and possible to see real results.

Keyword: Postpartum hemorrhage Poster; Color bar symbol; PPH Box; Poster Job Distribution

บทนำ

ภาวะตกเลือดหลังคลอด หมายถึง การเสียเลือด 500 มิลลิลิตร หรือมากกว่าหลังจากคลอดระยะที่ 3 เสร็จสิ้น การตกเลือดหลังคลอดอย่างรุนแรง (Severe ภาวะตกเลือดหลังคลอด) หมายถึง การเสียเลือดหลังทารกคลอดมากกว่า 1,000 มิลลิลิตร การตกเลือดหลังคลอด แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1. การตกเลือดหลังคลอดทันที (Early or immediate PPH) หมายถึง การตกเลือดภายใน 24 ชั่วโมงแรกหลังคลอด 2. การตกเลือดหลังคลอดภายหลัง (Late or delayed PPH) หมายถึง การตกเลือดหลังจากคลอด 24 ชั่วโมงจนถึง 6 สัปดาห์หลังคลอด ซึ่งการตกเลือดหลังคลอดส่งผลเสียต่อความสามารถของมารดาในการดูแลทารก เพิ่มอัตราการได้รับเลือด/ ส่วนประกอบของเลือด และอัตราการตัดมดลูกหลังคลอด(เพ็องลดา ทองประเสริฐ, 2557)

การตกเลือดหลังคลอดเป็นภาวะแทรกซ้อน ทางสูติกรรมที่พบได้บ่อยและเป็นสาเหตุการตายที่สำคัญของมารดาทั่วโลก จากสถิติขององค์การอนามัยโลกพบว่าในปี ค.ศ. 2003-2009 การตกเลือดหลังคลอดเป็นสาเหตุการตายของมารดา ทั่วโลกสูงถึงร้อยละ 27.1(WHO, 2014) และพบว่าการตกเลือดหลังคลอดเป็นสาเหตุการตายอันดับที่ 3 ของมารดาในเขต 4 และเขต 5 คิดเป็น16ต่อการเกิดมีชีพแสนราย(กระทรวงสาธารณสุข, 2557) จาก

สถิติย้อนหลัง 4 ปี ของโรงพยาบาลสามพราน พบอัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอดร้อยละ 1.96 1.20 และ 0.59 ตามลำดับ ถึงแม้ว่าอัตราการตกเลือดหลังคลอดของโรงพยาบาลสามพรานไม่เกิน 5% แต่ก็ยังพบอัตราตกเลือดหลังคลอดที่สูง ซึ่งปัญหาเกิดจากการประเมินเสี่ยงแรกรับไม่ครบถ้วน การใช้ Partograph ในการเฝ้าคลอดไม่ถูกต้อง รายงานแพทย์ล่าช้า มีการโยกย้าย ลาออก และรับพยาบาลจบใหม่ ทำให้ยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการดูแลผู้คลอด สอดคล้องกับการศึกษา การพัฒนากระบวนการคัดกรองความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด โรงพยาบาลบึงโขงหลง ของวรรณภา ปราบพาล และคณะ โดยพัฒนาแบบคัดกรองเสี่ยงต่อภาวะตกเลือด และกระบวนการพัฒนาทีมงาน พบว่าความสำคัญที่นำสู่ความสำเร็จของโครงการนี้ อยู่ที่ความสามารถด้านการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็น สมรรถนะหนึ่งของผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง(วรรณภา ปราบพาล, 2556) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริวรรณ วิเลิศ และคณะ ที่ทำการวิจัยเชิงบรรยายแบบหาความสัมพันธ์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตกเลือด หลังคลอดในมารดาคลอดทางช่องคลอด ในหอผู้ป่วย สูติกรรมสามัญ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี ผลการวิจัยพบว่าด้านโครงสร้างพบว่า พยาบาลส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานในหอผู้ป่วยสูติกรรมสามัญมากกว่า 15 ปีได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะทางการพยาบาลทุกปีพยาบาลใหม่ได้รับการเตรียมความพร้อมด้วยระบบพยาบาลพี่เลี้ยงนาน 6 เดือน ด้านผลลัพธ์พบว่า อุบัติการณ์ตกเลือดหลังคลอดในหอผู้ป่วยสูติกรรมสามัญ สาเหตุหลักคือ รกหรือเศษรกค้าง(ศิริวรรณ วิเลิศ, 2559) ผู้วิจัยจึงมีความคิดในการปรับกระบวนการพยาบาลตั้งแต่ขั้นตอนรับใหม่ และทุกระยะการคลอด โดยพัฒนารูปแบบ “แนวทางสามพรานโมเดล” มาจากทฤษฎี The Nursing Role Effectiveness model โดย Irvine และคณะ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอดได้ครอบคลุมและถูกต้อง เพิ่มศักยภาพในการป้องกันการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด รวมถึงประสิทธิภาพในการดูแลขณะเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอดทันที (Early or immediate PPH) ลดอัตราการเกิดความรุนแรงจากการเสียเลือด(Severe PPH) ประสบการณ์การทำงานของพยาบาลไม่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” ซึ่งจะประสบผลสำเร็จไม่ว่าพยาบาลที่ปฏิบัติงานจะมีอายุการทำงานแตกต่างกัน ซึ่งแนวทางนี้จะกึ่งสำเร็จรูปคล้ายการชงชะหมี่กึ่งสำเร็จรูปที่ไม่ว่าใครชงก็มีรสชาติไม่ต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ณฐนนท์ ศิริมาศ และคณะที่ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาระบบการดูแลหญิงตั้งครรภ์ เพื่อป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดในโรงพยาบาล สกลนคร ผลการวิจัยพบว่าภายหลังมีระบบการ ดูแลหญิงตั้งครรภ์ในการป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดที่ชัดเจนและมีการปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ทำให้มีเครือข่ายในการดูแลหญิงตั้งครรภ์ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและส่งต่อเพื่อการดูแลต่อเนื่องที่บ้านในเขตอำเภอ ทำให้อัตราการตกเลือดหลังคลอดลดลง และไม่พบ อุบัติการณ์มารดาตายจากการตกเลือดหลังคลอด(ณฐนนท์ ศิริมาศ, 2556) อีกทั้ง ‘สามพรานโมเดล’ เป็นแนวทางที่ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ลดต้นทุนของโรงพยาบาลในการจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ที่ใช้ในการดูแลมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอด รวมถึงทีมช่วยเหลือที่มาจากแผนกต่างๆ จากการ Call For Help จะมีแนวทางให้ความช่วยเหลือ อย่างมีระเบียบ รวดเร็ว ไม่สับสนวุ่นวาย ผู้ป่วยจะได้รับการช่วยเหลือจากทีมรอดพ้นภาวะวิกฤติอย่างรวดเร็ว

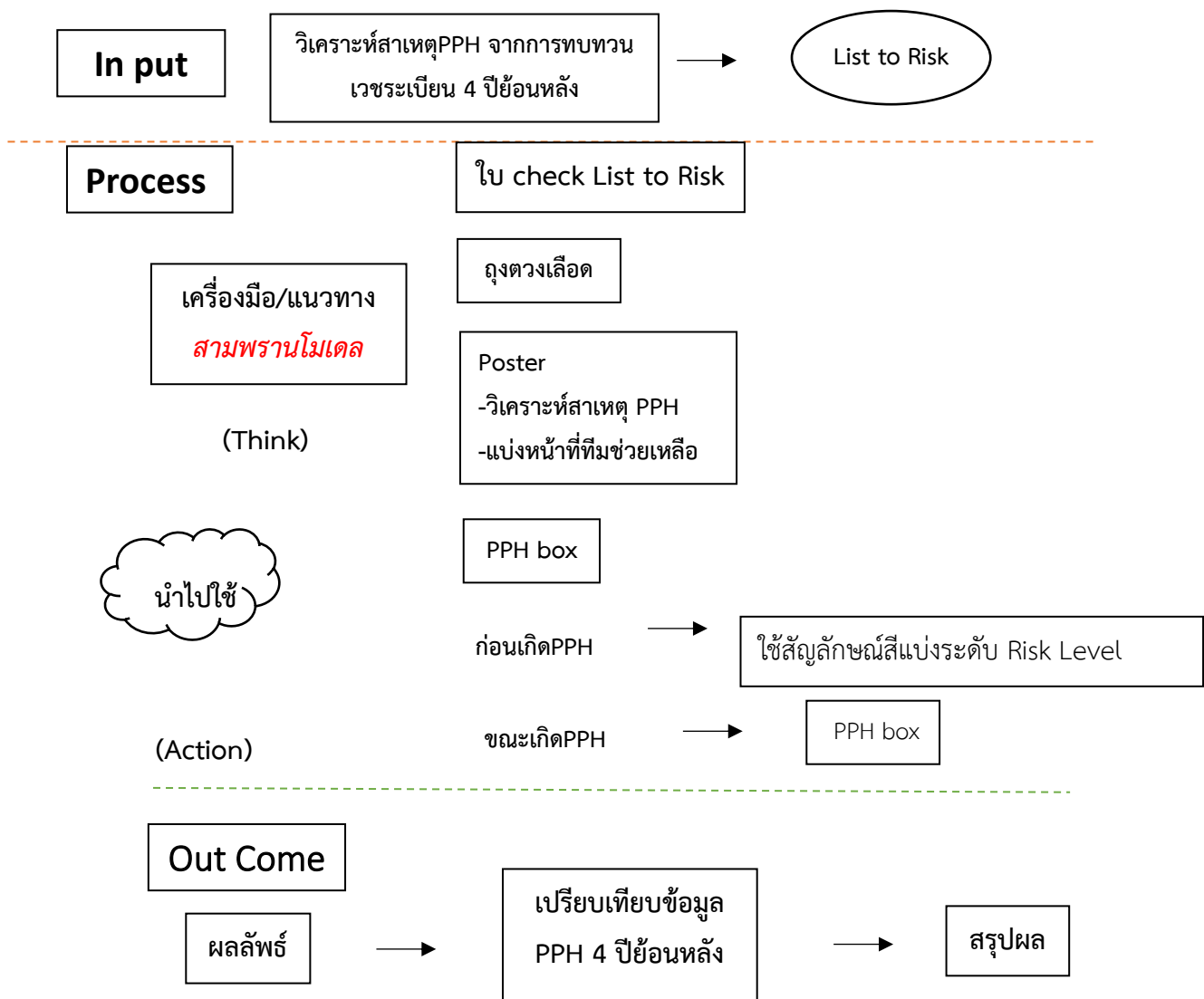
วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อนำเสนอประสิทธิผลของการป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดตามแนวทางสามพรานโมเดล

สมมติฐานในการวิจัย

1. แนวทาง “สามพรานโมเดล” ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอดได้ครอบคลุมและถูกต้อง
2. แนวทาง “สามพรานโมเดล” ช่วยลดปริมาณการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด และป้องกันการเกิดความเสี่ยงแรงจากการเสียเลือด(Severe PPH)ได้
- 3.

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experiment Research) เปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทดลองด้วย Paired-Samples T test โดยมีกระบวนการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนี้ เป็นหญิงตั้งครรภ์ผู้มารับบริการคลอด ในงานห้องคลอด โรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม ประจำปีงบประมาณ 2563 ระหว่างเดือนมกราคม ถึง มิถุนายน 2562 จำนวน 30 ราย เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) เป็นหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่มีโรคประจำตัว
- 2) อายุอยู่ในช่วงวัยเจริญพันธุ์
- 4) คลอดปกติทางช่องคลอด
- 5) ไม่มีประวัติผ่าตัดทางหน้าท้อง
- 6) ความเข้มข้นของเลือด $Hct \geq 33\%$
- 7) ยินดีเข้าร่วมการวิจัย

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในครั้งนี้ใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบการวิจัยกึ่งทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบบันทึกผลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. แนวทาง *สามพรานโมเดล* ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยมีวิธีการสร้างและทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1) วิเคราะห์สาเหตุภาวะตกเลือดหลังคลอด จากการทบทวนเวชระเบียน 4 ปีย้อนหลัง

2) สังเคราะห์สาเหตุตกเลือดหลังคลอด เพื่อให้ได้เกณฑ์ประเมินความเสี่ยงภาวะตกเลือดหลังคลอด (List to Risk) ใช้ร่วมกับแบบประเมิน High Risk Score โดยจำแนกระดับความเสี่ยงตามคะแนนดังนี้

- Low Risk คะแนน 0-2 พยาบาลดูแลอย่างใกล้ชิด
- High Risk คะแนน 3-6 รายงานแพทย์รับทราบ
- Extreme Risk คะแนนมากกว่า 6 แพทย์ดูแลอย่างใกล้ชิด

3) พัฒนารูปแบบ “แนวทางสามพรานโมเดล” มาจากทฤษฎี The Nursing Role Effectiveness model โดย Irvine และคณะ เป็นการปรับกระบวนการดูแลผู้คลอด อย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยได้แนวความคิดมาจากการตื่นตัวเตรียมพร้อมในสัญญาณไฟจราจร จึงนำมาปรับในการแบ่งกลุ่มจัดระดับความเสี่ยง โดยใช้สัญลักษณ์สีเขียว เหลือง แดง ตั้งแต่คัดกรองความเสี่ยงเมื่อแรกรับ จากนั้น แบ่งระดับ Risk Level ตามสีที่ป้ายข้อมือ และ แฟ้มใส่เวชระเบียนของผู้ป่วยเพื่อให้เจ้าหน้าที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน บีมบอก Risk Level ในเวชระเบียนที่ตำแหน่ง ใบรับ

ใหม่ / ใบ Order / Nurse Note ร่วมกับใช้ มาตรฐานการดูแลผู้คลอดในทุกกระยะการคลอด กรณีเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด ใช้ มาตรฐานการดูแลภาวะตกเลือดหลังคลอด โดยมี PPH Box ซึ่งบรรจุ ยา เวชภัณฑ์ และ อุปกรณ์ทุกชนิดที่ใช้สำหรับช่วยเหลือภาวะตกเลือดหลังคลอด ในสภาพพร้อมใช้ กรณีเรียกทีมช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น สมาชิกในทีมปฏิบัติหน้าที่ของตนตาม Job Distribution ที่ระบุใน Poster JD ขนาดใหญ่ติดผนังห้องทำคลอด เพื่อให้การช่วยเหลือได้รวดเร็วเป็นระบบไม่วุ่นวาย

4) นำชุดเครื่องมือที่ได้พัฒนาขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ความสมบูรณ์และความถูกต้อง ประกอบด้วย

- สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล
 - ทีมดูแลผู้ป่วยสูติกรรม (Patient Care Team)
- 4.1) นำข้อเสนอแนะที่ได้รับมาปรับปรุง
- 5) นำแนวทาง “สามพรานโมเดล” ไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยแนะนำตัวเองกับกลุ่มตัวอย่าง อธิบายวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับ การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินดีและเต็มใจเข้าร่วมการวิจัย จากนั้นลงนามในเอกสารหนังสือยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย

2. ดำเนินการวิจัย

2.1 ขั้นตอนรับใหม่ กลุ่มตัวอย่างจะได้รับการคัดกรองความเสี่ยงโดยการใช้เกณฑ์ประเมินภาวะเสี่ยงภาวะตกเลือดหลังคลอด (List to Risk) ใช้ร่วมกับแบบประเมิน High Risk Score โดยจำแนกระดับความเสี่ยงตามคะแนน

- Low Risk คะแนน 0-2 พยาบาลดูแลอย่างใกล้ชิด ใช้สัญญาณสีเขียว สำหรับป้ายชื่อมือและแฟ้มใส่เวชระเบียนของผู้คลอด
- High Risk คะแนน 3-6 รายงานแพทย์รับทราบตาม WI การดูแลก่อนคลอดเพื่อเฝ้าระวังใช้สัญญาณสีเหลือง สำหรับป้ายชื่อมือ และแฟ้มใส่เวชระเบียนของผู้คลอด
- Extreme Risk คะแนนมากกว่า 6 แพทย์ดูแลอย่างใกล้ชิด ใช้สัญญาณแดง สำหรับป้ายชื่อมือและแฟ้มใส่เวชระเบียนของผู้คลอด

3.2 ขั้นตอนการรับเป็นผู้ป่วยใน (Admit)

- ป้อนบอก Risk Level ในเวชระเบียนตำแหน่งใบรับใหม่ ใบ Order และ Nurse Note

- ส่งตรวจ CBC และแพทย์ทำ U/S ทูกราย เพื่อการวินิจฉัยภาวะเสี่ยงต่อ ภาวะตกเลือดหลังคลอด เช่น ซีด รกต่ำ หรือเสี่ยงต่อภาวะคลอดยาก เป็นต้น
- ใช้มาตรฐานการดูแลระยะก่อนคลอด
- ใช้มาตรฐานการดูแลขณะคลอดและหลังคลอด
- ในระยะที่ 3 ของการคลอด ใช้ถุงตวงเลือดทุกครั้งเพื่อการวินิจฉัย ภาวะตกเลือดหลังคลอด ได้รวดเร็ว พร้อมเกณฑ์รายงานแพทย์เมื่อเสีย เลือด 300 ml
- ใช้มาตรฐานการดูแลภาวะตกเลือดหลังคลอด กรณีเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด
- มี PPH Box ซึ่งบรรจุ ยา เวชภัณฑ์ และ อุปกรณ์ทุกชนิดที่ใช้สำหรับช่วยเหลือภาวะตกเลือดหลังคลอด ในสภาพพร้อมใช้
- กรณีเรียกทีมช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น สมาชิกในทีม ปฏิบัติหน้าที่ของตนตาม Job Distribution ที่ระบุใน Poster JD ขนาดใหญ่ที่ติดผนังห้องทำคลอด

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างโดยขออนุญาตจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โรงพยาบาลสามพราน(อยู่ระหว่างดำเนินการ) และให้หญิงตั้งครรภ์ตัดสินใจในการเข้าร่วมวิจัยด้วยตนเอง โดยชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยการเก็บข้อมูล ประโยชน์ของการวิจัย รวมทั้งสิทธิในการปฏิเสธไม่เข้าร่วมวิจัย โดยไม่มีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพและการรักษาพยาบาล ไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ และข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบบันทึกคะแนน จะเป็นการนำมาใช้เพื่อการวิจัย และการนำเสนอเป็นภาพรวมเพื่อเป็นประโยชน์แก่การให้บริการทางการแพทย์เท่านั้น

เครื่องมือสามพรานโมเดล

1. Link to Risk

LR: High Risk Score			Clinical Risk LR แรก		
History	Associated conditions	Present pregnancy	ปฏิกิริยา Risk for PPH		ปฏิกิริยา Risk for PPH
Age < 18	Previous Cyn. Susp.	1 Previous CS	☐ Multiple pregnancy	☐ Prolonged labor	☐ ภาวะคลอดยาก < 10 ปี, > 10 ปี ☐ สิ้นสุดแล้ว
Age > 35	1 DM, Class A 1	1 APH	☐ Polyhydramnios	☐ Ret < 35%	☐ ภาวะรกต่ำ
ครรภ์ใบแรก	1 DM, Class A 2, B	3 Preeclampsia con. LP (< 37 wks)	☐ Prolonged uterine stimulation		☐ ภาวะมีเลือดออกจากรกก่อนคลอด DM
Parity > 4	2 Heart Disease	3 Postterm Certain	2 ☐ Previous PPH	☐ Chorioamnionitis	☐ ภาวะมี รก ในช่องคลอดแล้วแต่ไม่คลอด
Infect. / Habitual Abort.	1 Asthma	1 Postterm Uncertain	☐ Fetal macrosomia	☐ Prolonged PROM	☐ ภาวะรกเกาะต่ำ
PPH	1 Hypertension Hx.	2 PRCM > 34 wks	1 ☐ Multiparity(4)	☐ Myoma uteri	
Maternal risk (VLE/PT/ ฝ่ามือ)	1 Hypertension on med.	3 PRCM < 34 wks	☐ Operative vaginal delivery		
SB or Menstrual Dist.	1 Oligomen. Yrs. Hx Control	3 Mild Pre - eclampsia			ปฏิกิริยา Risk for preterm labor
Height < 148 cm.	1 Oligomen. Yrs. Hx	3 Severe Pre - eclampsia			☐ ภาวะมีเลือดออกในช่องคลอด
Mo. ANC	1 Epilepsy Hx.	1 Polyhydramnios			☐ ภาวะคลอดยาก/ ตกเลือด
อื่นๆ (PT/.....)	1 Epilepsy Hx On med.	2 Oligohydramnios			☐ ภาวะรกเกาะต่ำ/ ภาวะมีเลือดออกในช่องคลอด
	1 Anemia Hb < 10 gms/l.	1 Thick meconium			☐ ภาวะตกเลือด/ ภาวะมีเลือดออกในช่องคลอด
	Cr Hct < 30%	1 RIGR			☐ ภาวะตกเลือด/ ภาวะมีเลือดออกในช่องคลอด
	Chronic Hypertension	2 Multiple pump.			☐ ภาวะตกเลือด/ ภาวะมีเลือดออกในช่องคลอด
	มีเลือดออก GA < 20 wks	1 Breech / Mal. Presentation			☐ ภาวะตกเลือด/ ภาวะมีเลือดออกในช่องคลอด
	GA ไม่ทราบ	1 Comp Mal (seal tentative case) / ฝ่ามือ > 49 ซม.			☐ ภาวะตกเลือด/ ภาวะมีเลือดออกในช่องคลอด

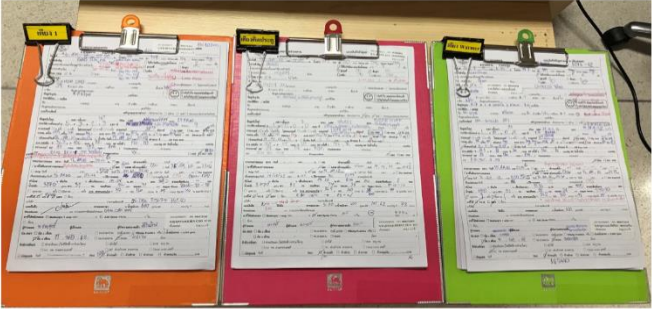

Note

0 - 2 = Low risk (ระบุข้อยกเว้น)

3 - 6 = High risk (ระบุข้อยกเว้น)

> 6 = Extreme risk (ระบุข้อยกเว้น)

<p>2. การแบ่งระดับ Risk Level</p>	
<p>3. แพ้มใส่เวชระเบียน</p>	
<p>4. ถุงตวงเลือด</p>	
<p>5. PPH Box</p>	

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1. อัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) ครอบคลุมและถูกต้อง เปรียบเทียบก่อน-หลัง การใช้แนวทาง สามพรานโมเดล ในโรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	2558	2559	2560	2561	2562
อัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) ครอบคลุมและถูกต้อง	ร้อยละ 80 %	16.67	27.78	37.50	60	100

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะ PPH ครอบคลุมและถูกต้อง ร้อยละ 80 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่าอัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะ PPH ครอบคลุมและถูกต้องเพิ่มขึ้น คิดเป็น ร้อยละ100

ตารางที่ 2. อัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) เปรียบเทียบก่อน-หลัง การใช้แนวทางสามพรานโมเดล ในโรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	2558	2559	2560	2561	2562
อัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH)	ไม่เกิน ร้อยละ 5	0.81	1.96	1.20	0.59	0.27

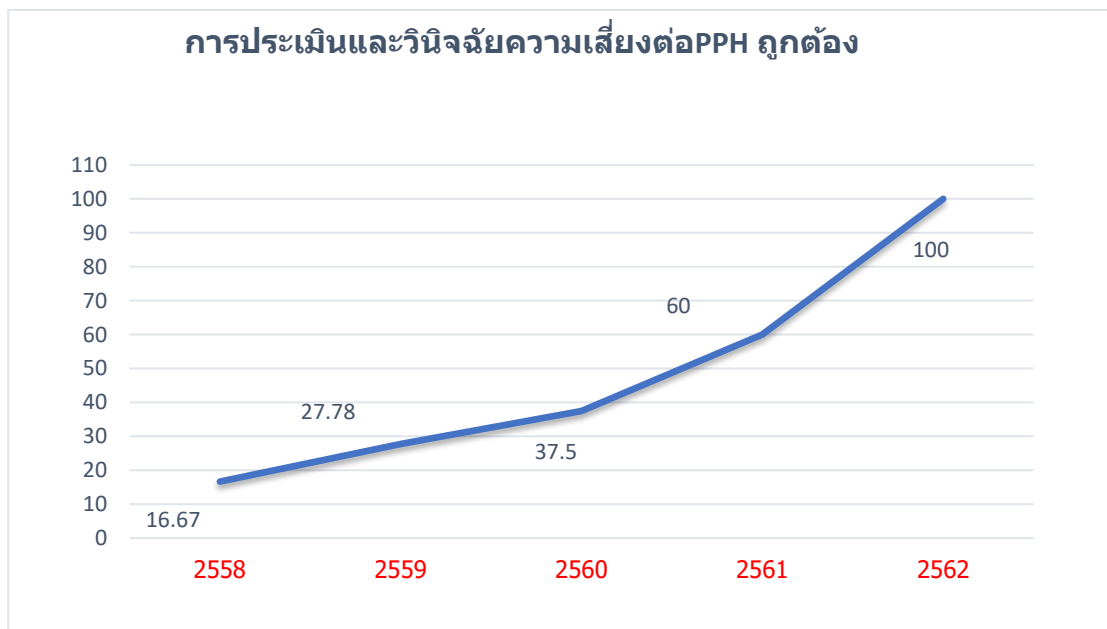
จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการเกิด PPH ไม่เกินร้อยละ 5 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่า อัตราการเกิด PPH ลดลง คิดเป็น ร้อยละ 0.27

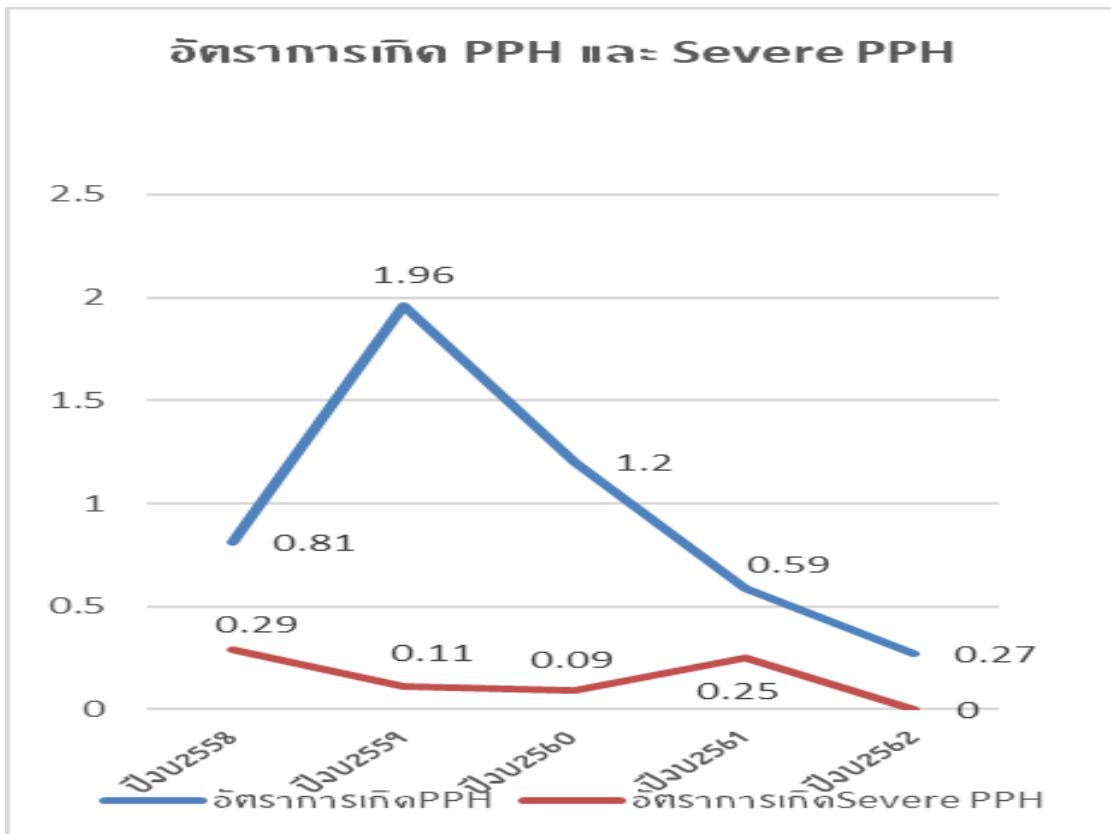

ตารางที่ 3. อัตราการเกิด Severe PPH เปรียบเทียบก่อน-หลัง การใช้แนวทางสามพรานโมเดล ในโรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	2558	2559	2560	2561	2562
อัตราการเกิด Severe PPH	ไม่เกิน ร้อยละ 1	0.29	0.11	0.09	0.25	0

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการเกิด Severe PPH ไม่เกินร้อยละ 1 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่า อัตราการเกิด Severe PPH ลดลง คิดเป็น ร้อยละ 0

อภิปรายผล

แนวทาง **สามพรานโมเดล** ประกอบด้วย เกณฑ์ประเมินภาวะเสี่ยง ภาวะตกเลือดหลังคลอด (List to Risk) , การใช้สัญลักษณ์สีในการจัดระดับความเสี่ยงของผู้คลอด , PPH box และ Poster Job Distribution ช่วยให้การประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) ครอบคลุมและถูกต้องจะเห็นได้จาก ตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด ครอบคลุมและถูกต้องร้อยละ 80 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่า อัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด ครอบคลุมและถูกต้องเพิ่มขึ้น คิดเป็น ร้อยละ 100 ข้อมูลที่ได้ สามารถวางแผนการดูแลที่เหมาะสม สีสันของป้ายข้อมือและแฟ้มใส่เวชระเบียน ช่วยให้เจ้าหน้าที่สังเกตเห็นได้ง่ายสะดวกในการเฝ้าระวัง ร่วมกับการใช้ มาตรฐานการดูแลดูแลผู้คลอดในทุกกระยะการคลอด ช่วยลดอัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอดได้จริง เห็นได้จาก ตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) ไม่เกินร้อยละ 5 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่า อัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) ลดลง คิดเป็น ร้อยละ 0.27 รวมถึงกรณีที่เกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด ภาวะตกเลือดหลังคลอด Box และ Poster Job

Distribution มีส่วนช่วยอย่างมากในการให้ความช่วยเหลือผู้คลอดให้พ้นภาวะวิกฤติอย่างรวดเร็วและเป็นระเบียบ ไม่วุ่นวาย เห็นได้จาก ตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการเกิด Severe PPH ไม่เกินร้อยละ 1 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่า อัตราการเกิด Severe PPH ลดลง คิดเป็น ร้อยละ 0 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญฐนนท์ ศิริมาศ ซึ่งพบว่าการดูแลหญิงตั้งครรภ์ในการป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดที่ชัดเจน และมีการปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ทำให้มีเครือข่ายในการดูแลหญิงตั้งครรภ์ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และส่งต่อเพื่อการดูแลต่อเนื่องที่บ้านในเขตอำเภอ ทำให้อัตราการตกเลือดหลังคลอดลดลง และไม่พบ อุบัติการณ์ มารดาตายจากการตกเลือดหลังคลอด (ญฐนนท์ ศิริมาศ , 2556)

โดยสรุปแล้วสามพรานโมเดล เป็นการปรับกระบวนการดูแลผู้คลอดตั้งแต่แรกรับให้ปลอดภัยจากภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด เหมาะสมกับบริบทของโรงพยาบาลชุมชน โดยที่ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและสามารถเห็นผลได้จริง

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. กรณีผู้คลอดต่างชาติที่ไม่สามารถพูดและฟังภาษาไทยได้ เจ้าหน้าที่อาจได้ข้อมูลที่มีผลต่อปัจจัยเสี่ยงไม่ครบ จำเป็นต้องมีการดำเนินการปรับปรุงเพิ่มขีดจำกัดของภาษาต่างชาติ ภาษาอื่นๆ เพื่อให้ครอบคลุม
2. ในกรณีที่ผู้ป่วยอยู่ในภาวะเจ็บปวดอย่างรุนแรง ไม่มีสติรับรู้การสื่อสาร อาจให้ข้อมูลสำคัญไม่ครบ จึงต้องมีการเตรียมพร้อมทั้งองค์ความรู้ของ พยาบาลและอุปกรณ์ช่วยเหลือให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้

ข้อเสนอแนะ

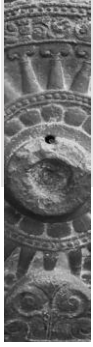
หน่วยงานห้องคลอดทุกแห่งสามารถนำแนวทาง “สามพรานโมเดล” ไปปรับใช้ในบริบทภาวะแทรกซ้อนอื่นๆ เช่น จัดทำ PIH Box เพื่อใช้ในภาวะครรภ์เป็นพิษ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เพ็ญกลดา ทองประเสริฐ. (2557). *ตำราภาวะฉุกเฉินทางสูติ – นรีเวช*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โฉมพิลาศ จงสมชัย. (2553). *ภาวะตกเลือดหลังคลอด Postpartum Hemorrhage*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- โรงพยาบาลสามพราน. (2561). *Clinical Tracer/ Clinical Quality Summary: การดูแลรักษาผู้คลอดเพื่อป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอด (ภาวะตกเลือดหลังคลอด)*. นครปฐม: ศูนย์พัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลสามพราน.
- ญฐนนท์ ศิริมาศ. (2557). การพัฒนาระบบการดูแลหญิงตั้งครรภ์ในการป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดในโรงพยาบาลสกลนคร. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 32(2), 37-46.

- วรรณภา ปราบพาล และคณะ. (2556). *การพัฒนากระบวนการคัดกรองความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด*
โรงพยาบาลบึงโขงหลง. บึงกาฬ: โรงพยาบาลบึงโขงหลง.
- ศิริวรรณ วิเลิศ และคณะ. (2559). สถานการณ์และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตกเลือด หลังคลอดในมารดา
คลอดทางช่องคลอด ในหอผู้ป่วย สูติกรรมสามัญ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี. *วารสารพยาบาล*
สมาคมฯ ไทย, 9(2), 179-190.
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2557). *การรายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ(MDGs) ด้าน*
สุขภาพของประเทศไทย ฉบับที่ 3. นนทบุรี: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวง
สาธารณสุข.
- WHO. (2014). *Trends in Maternal Mortality*. Switzerland: WHO.

โต้ง : หมอพื้นบ้านทวารวดีกับวิถีอดีตสู่สาธารณสุขปัจจุบัน

Tong: The Davaravati Local Physician and the Ancient Course to
Current Public Health

¹*สุนันทา เอ้าเจริญ, ²พระปลัดสมชาย ปโยโค, ²พระครูศรีธรรมวรภรณ์,
และ ²พระครูศรีปริยัตยาภิมนท์

Sunanta Outchareon, Phrapalad Somchai Payago,
Phrakrusritammavaraphorn and Phrakrusipariyatyapimon khemmanavo

¹โรงพยาบาลสามพราน

²วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

¹*Corresponding author. Email:superjoylr@gmail.com

บทคัดย่อ

หมอชาวบ้าน หรือ หมอพื้นบ้านเป็นผู้ดูแลสุขภาพและรักษาโรคให้กับผู้ป่วยในท้องถิ่นนั้นๆ โดยใช้องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีอัตลักษณ์เฉพาะ เป็นส่วนหนึ่งในวิถีการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในมิติที่ครอบคลุมตั้งแต่การเกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ในแต่ละท้องถิ่นที่จะมีคำเรียกขานหมอพื้นบ้านตามบริบทของตน เช่น ภาคเหนือ เรียกว่าหมอเมือง ภาคอีสาน เรียกว่าหมอลำผีฟ้า เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกในท้องถิ่นนั้นๆ ในบทความนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอในบทบาทของโต้ง ซึ่งเป็นหมอพื้นบ้านในวิถีชีวิตชาวมอญที่เชื่อกันว่าเป็นบรรพบุรุษในสมัยทวารวดี โดยจะนำเสนอมิติที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพในบริบทงานอนามัยแม่และเด็กที่สะท้อนถึงการจัดการสาธารณสุขปัจจุบัน

คำสำคัญ: โต้ง; หมอพื้นบ้านทวารวดี; สาธารณสุข

Abstract

The village or local physicians are the health caretakers, who medicate local patients by applying their knowledge and practices related to the local cultures and their unique identities. It is the course of life since the past until today covering birth to the last day of life. The local physicians are differently called by each locality. For example, the northerners call them Mor Muang (City Physician). The Northeasterners call them Mor Lam Phee Fa (Song Master of Heavenly Spirits), and so on. These physicians play the leading roles in the local course of life. This article then presents Mor Tong, a Mon local physician believing that he is their forefather during the Davaravati age and introduces the dimensions connected to the mother and child healthcare in the context of the health affairs reflecting the present public health management.

Keywords: Tong; the Davaravati Local Physician; the Ancient Course; Present Public Health

บทนำ

“ทวารวดี” เป็นภาษาสันสกฤตแปลว่าซึ่งประดุจ เจริญรุ่งเรืองขึ้นในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 สันนิษฐานว่า อาจอยู่ที่นครปฐม ราชบุรี หรือสุพรรณบุรี เพราะทั้ง 3 แห่งนี้มีร่องรอย เมืองโบราณ ศิลปวัตถุ และโบราณสถานแบบทวารวดี (สฤณีพงศ์ ชุนทรง, 2561) เป็นดินแดนที่มีความสำคัญต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีปฏิบัติตนการดูแลตนเอง หรือ มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต “โถ้ง” เป็นคำภาษามอญซึ่งหมายถึงเจ้าพิธี หรือ ผู้อำนวยพิธี ซึ่งนักแปลและอ่านจารึกมักจะใช้คำว่าคนทรงเจ้า หรือ คนเข้าผี โดยพิธีรำผี จัดขึ้นเมื่อมีคนเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือเกิดเหตุเภทภัยที่ส่งผลต่อคนในครอบครัว หรือในตระกูล โดยไปปรึกษาหมอแล้ว หมอดูกล่าวว่าเกิดจากการผีดผี (อระระโท โอชิม่า, 2536) พิธีกรรมที่อนมอญมีบทบาทที่สำคัญคือเป็นการปลุกฝังความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษที่สืบทอดมาจากอดีต ให้ลูกหลานมีความรัก ความศรัทธา และเคารพต่อบรรพบุรุษ สร้างความรักสามัคคี มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ปลุกฝังค่านิยม การรักษานวลสงวนตัว และการไม่ประพฤติดี ในเรื่องชู้สาว (วิภาดา เพชรโชติ, 2555)

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญ เป็นชนชาติเก่าแก่และเคยมีอารยธรรมรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนแหลมอินโดจีนในอดีต จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าอารยธรรมของมอญเริ่มต้นตั้งตั้งแต่ 41 ปีก่อนพุทธศักราช ลักษณะครอบครัวของมอญทั่วไปในอดีตนั้นมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ นิยมมีบุตรจำนวนมาก เคารพนับถือผู้อาวุโสในครอบครัว และมักนิยมแต่งงานกับคนเชื้อชาติเดียวกัน นอกเหนือจากความเชื่อในพุทธศาสนาแล้วมอญยังนับถือผี มีการแบ่งประเภทของผีที่มอญนับถือเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) ผีสิง คือ ผีไม่ดีที่นำ

ความเจ็บป่วย อุบัติเหตุมาให้ 2) ฝับ้านผีเรือน คือ ฝัที่คุ่มครองบ้านเรือน ส่วนใหญ่เป็นฝัประจำตระกูล มอญมักตั้งศาลพระภูมิในบริเวณบ้าน เพื่อเป็นที่อยู่ของฝับ้านผีเรือน และ 3) ฝัเจ้าพ่อและเจ้าแม่ เป็นฝับรรพบุรุษของคนในหมู่บ้าน (พัลลภ สุริยกุล ณ ออยุธยา, 2546) นอกจากนี้ชาวมอญยังเล็งฝัเมื่อมีพิธีกรรมต่างๆ สำหรับประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่มอญปฏิบัติสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่ ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การแต่งกาย และประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาล (ประนอม เคียนทอง, 2536)

หลักฐานจากจารึกภาษามอญที่เก่าที่สุดในสมัยทวารวดีหลักหนึ่งที่ถูกพุดถึงกันมาก ก็คือ จารึกวัดโพธิ์ร้าง จังหวัดนครปฐม มีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 12 มีสองสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับมอญ คือ “เสาทงส์” และ “โด้ง” คำในจารึกระบุว่า “บริเวณอารามที่มีเนื้อที่ดิน จำนวน 170 มีแนวต้นมะพร้าวเป็นเครื่องหมายเขตของอาราม พร้อมด้วยเสาทงส์ 1 ต้น ภาชนะอาบเงิน พระพุทธรูป และวิหาร ได้เกิดขึ้นจากการกระทำของโด้งทั้งสอง” “เสาทงส์” เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของวัดมอญในพุทธศาสนา และคติการสร้างเสาทงส์ก็ยังคงอยู่สืบต่อมาตราบจนทุกวันนี้ นอกจากนี้แล้วข้อความในจารึกยังสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานทางคติความเชื่ออย่างใหม่ที่แพร่เข้ามา นั่นคือ พระพุทธศาสนา และความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนในท้องถิ่น นั่นคือความเชื่อเรื่อง “ฝั” ในจารึกวัดโพธิ์ร้างได้กล่าวถึง “โด้ง” ที่เกี่ยวข้องกับวิถีของชาวมอญ

ดังนั้น บทความนี้จะนำเสนอประเด็นได้แก่ ความสำคัญของโด้ง โด้งกับการสาธารณสุขปัจจุบันอิทธิพลของโด้งในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก และการวิเคราะห์อิทธิพลของโด้งที่มีผลต่อการสาธารณสุขปัจจุบันในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก เพื่อเป็นแนวทางและแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าต่อไป

ความสำคัญของโด้ง

มอญมีการนับถือฝัสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แบ่งแยกฝัตามตระกูล ซึ่งแต่ละตระกูลจะมีการนับถือฝัที่แตกต่างกัน ฝับรรพบุรุษเป็นที่พึ่งทางใจและมีบทบาทในระดับเครือญาติ ที่เป็นตระกูลเดียวกัน ชาวมอญเชื่อว่าถ้าผู้ใดทำผิดกฎข้อห้าม ถ้าผู้ใด ฝ่าฝืนจะทำให้เกิดเหตุเภทภัยกับเจ้าบ้านหรือคนในตระกูล กฎข้อห้ามที่ไม่พึงปฏิบัติ ชาวมอญจึงยึดถืออย่างเคร่งครัด จะเกรงกลัวต่อการทำผิดกฎหรือละเมิดกฎโดยผลการ พิธีกรรมการรำฝั จะเกิดจากคนในตระกูลทำผิดกฎ จึงจัดวิธีแก้ด้วยการรำฝั การรำฝัเป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมและมีขั้นตอนในการทำพิธีกรรมการรำฝัอย่างละเอียด พิธีกรรมการรำฝันี้เป็นความเชื่อของชาวมอญมาตั้งแต่โบราณกาลและเป็นพิธีความเป็นอยู่ของชาวมอญ และพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตายเมื่อทำพิธีกรรมการรำฝัแล้ว สิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับคนในตระกูลก็จะหมดไป กล่าวโดยสรุป การถ่ายทอดพิธีกรรมการรำฝัของชาวมอญนั้นมีลักษณะที่เป็น การสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และการได้รับการถ่ายทอดโดยไม่มีการรำเรียนเป็นกิจจะลักษณะ แต่เป็นการถ่ายทอดโดยการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งการเรียนรู้นี้มี 3 รูปแบบ คือ การกำหนดจากการบอกเล่า การถ่ายทอดโดยการเห็นจากพิธีกรรมจริงและการถ่ายทอดโดยการปฏิบัติจริงล้วนแต่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ (พิมพ์เพ็ญแข วรรณบ้าน, 2549) พิธีกรรมรำฝัมอญเป็นการถวายเป็นเครื่องเซ่นต่อบรรพบุรุษพร้อมทั้งการรำยรำ

พิธีรำผีจะจัดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดกฎหมายห้าม ชาวมอญเรียกว่า “ผิดผี” หรือมีการบนบานสานกล่าวไว้กับ
บรรพบุรุษ (เฉลิมพล โลหะมาตย์, 2551)

สรุปได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์มอญมีเอกลักษณ์ที่เด่นชัดเกี่ยวกับประเพณีนับถือผี ครอบครัววิถีชีวิตตั้งแต่แรก
เกิดจนตาย เมื่อมีการผิดผีเกิดขึ้น จะมีวิธีแก้โดยการจัดพิธีกรรมการรำผี ผ่านร่างทรงหรือโด้ง ดังนั้นโด้งหรือร่างทรง
จะเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องมีประจำตระกูลหรือในสังคมนั้นๆ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เพราะสมาชิกจะเชื่อฟังสาร
ต่างๆ ทั้งข้อห้ามและคำแนะนำของผีผ่านร่างทรง และยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ร่างทรงจึงเปรียบเป็นเฟืองสำคัญ
ในกลไกการปกครองให้เกิดความสงบสุขในสังคม

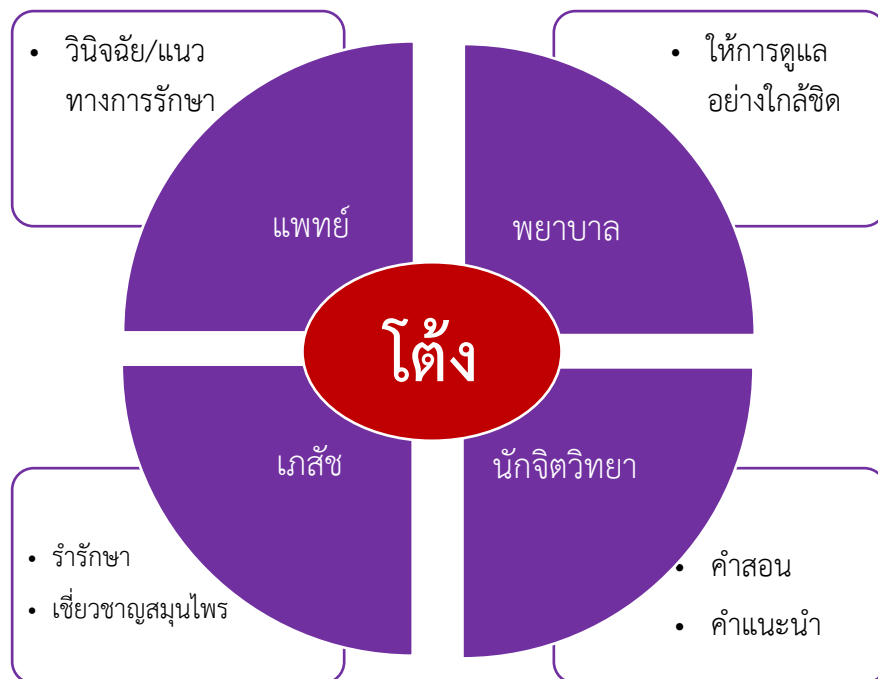
โด้งกับการสาธารณสุขปัจจุบัน

คำว่า สุขภาพ ตาม พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ หมายถึง “ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางกาย ทาง
จิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล” ยุทธศาสตร์ของกระทรวงสาธารณสุขปี 63
เน้นสุขภาพเชิงรุกกล่าวคือ เน้นการดูแลสุขภาพแบบใกล้บ้านใกล้ใจ เน้นประชาชนมีสุขภาพดีอยู่ที่บ้านลดอัตราการ
เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล โดยมี ทีมหมอครอบครัว ประกอบด้วยสหวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล ทันต
แพทย์ เภสัช นักจิตวิทยา นักกายภาพ อสม. ประจำครอบครัว เป็นต้น การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม มีอยู่ด้วยกัน
4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพทางกาย คือ การไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บทางกาย เช่น ไม่มีไข้ ปวดหัว ตัวร้อน ไม่มีโรคยอด
นิยมต่าง ๆ ใน ได้แก่ โรคอ้วน โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไขมันในเลือดสูง เป็นต้น ด้านสุขภาพ
ทางจิต คือ การไม่มีโรคร้ายทางจิตใจ เช่น ไม่มีภาวะซึมเศร้า ภาวะวิตกกังวล โรคจิตเภท (ที่บางคนเรียกว่า
เป็นคนบ้า) เป็นต้น ด้านสุขภาพทางปัญญา คือ ความรู้เท่าทัน แยกแยะได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ซึ่ง
นำไปสู่ความมีจิตอันดีงาม การฝึกให้มีสุขภาพทางปัญญานั้น วิธีง่าย ๆ ทางหนึ่งก็คือ การฝึกปฏิบัติตามหลักคำสอน
ของศาสนาที่เรานับถือนั่นเอง ด้านสุขภาพทางสังคม มีคนกล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ย่อมไม่อาจอยู่ตามลำพัง

ได้” เริ่มจากหน่วยเล็กสุด คือ ต้องมี ครอบครัวที่ดี รักใคร่เอาใจใส่ดูแลกัน อยู่อาศัยในชุมชน หมู่บ้านที่ดี มีอัยาศัยที่ดี เกื้อกูลกัน จนถึงปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และเป็นพลโลก (พลเมืองของโลก) ที่ดีด้วย

พันธกิจของทีมหมอครอบครัว	พันธกิจของโต้้ง
<ul style="list-style-type: none"> • ดูแลช่วยเหลือให้คำปรึกษาประจําญาติมิตรทุกครอบครัว • มีการดูแลร่วมกันถึงบ้าน และหน่วยบริการอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง 	<p>เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเพียงคนเดียวของชุมชนนั้นๆ มีอิทธิพลแบบเบ็ดเสร็จครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านสาธารณสุขและการปกครอง ตั้งแต่แรกเกิดจนวาระสุดท้ายของชีวิต</p>

อิทธิพลของโด้งในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก

การตั้งครรภ์

หญิงมีครรภ์ต้องทำงานเหมือนคนปกติ เพราะเชื่อว่าทำให้ท้องหลวมและไม่ให้ทารกในครรภ์ตัวโตจนเกินไป ไปดูคนอื่นคลอดไม่ได้ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เขาคลอดไม่ได้ ห้ามหญิงมีครรภ์ไปเผาศพหรือไปเยี่ยมคนป่วยหนัก ในเวลาที่พระสงฆ์ทำสังฆกรรมสวดญัตติ ห้ามหญิงมีครรภ์เข้าไปในเขตพิธีมณฑลเพราะเชื่อว่าจะทำให้คลอดยาก ห้ามตกปลา ฆ่าสัตว์ ฆ่าตัว เจ็บ ห้ามหญิงมีครรภ์อาบน้ำในเวลากลางวัน และสามีต้องไปตัดฟันไว้ให้ภรรยาอยู่ไฟหลังคลอด คนอื่นจะตัดแทนไม่ได้ โดยจะต้องตัดในเดือนที่ 7 และ 8 เท่านั้น และกองฟืนที่ตั้งสุ่มไว้ต้องเอาหนามไผ่หรือหนามพุทรามาวางไว้ เพราะเชื่อว่าเป็นเครื่องป้องกันผี (ประนอม เคียนทอง, 2536) อาย่ากวัดดูสิ่งของที่ใช้แรงมาก อย่าทำการทำงานที่ต้องออกแรงจนสุดกำลัง กินอาหารที่ควรกิน งดเว้นอาหารที่มีรสเผ็ด อาหารที่แข็งกระด้างย่อยยาก ให้ไปกราบไหว้ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติผู้ใหญ่ ให้ทำการใส่บาตรพระภิกษุสงฆ์ที่มาบิณฑบาตทุกเช้า ให้ออกกำลังตักน้ำถวายพระภิกษุตอนเย็น ให้ไปกราบไหว้หมอต้าแยประจำตนและผีบ้านผีเรือน ห้ามส่งศพออกไปป่าช้า ห้ามยกหีบศพ ห้ามไม่ให้ยกถาดเครื่องศพ การสนทนาปราศรัย ต้องสุภาพอ่อนหวาน กิริยามารยาทเรียบร้อย ต้องกราบไหว้สามีตนก่อนนอนเสมอ ประเพณีโกนผมไฟ ประเพณีการโกนผมไฟถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีประจำชาติของมอญและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่คนมอญถือปฏิบัติ โดยกำหนดวันเดือนปีโกนผมไฟ (จวน เกรือวิชฌยาจารย์, 2538)

การคลอด

ในห้องคลอดต้องล้อมด้วยสายสิญจน์ ขวนผ้าประเจียดเลขยันต์ไว้ทุกทิศ เวลาจะคลอดต้องหาทิศและตอนเจ็บท้องคนเฒ่าคนแก่หรือหมอต้าแยจะจุดธูปเทียนเพื่อให้คลอดลูกได้สะดวก เมื่อเด็กคลอดออกมาหมอต้าแยจะคว่ำอวัยวะสืบพันธุ์เด็กไว้ เพราะเชื่อว่าเด็กจะไม่พิกลพิการ สำหรับการตัดสายสะดือ มอญจะใช้ด้ายผูกสายสะดือไว้แล้ว เอาผิวไม้รวกตัด นอกจากนี้ มอญยังอุ้มเด็กลงกระดัง ถ้าเด็กเป็นผู้ชายจะวางสมุดดินสอไว้ข้างตัว ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะวางเข็มและด้ายแทน พร้อมทั้งใส่มะพร้าวหัวขนาดใหญ่และกล้วยน้ำว้าไว้ที่หัวนอนเด็ก เพราะเชื่อว่าจะช่วยปกป้องเด็ก ส่วนสายสะดือที่ตัดแล้ว ต้องล้างให้สะอาดเพราะเชื่อว่าป้องกันโรคให้แก่เด็ก จากนั้นบรรจจุลงหม้อดินเผาแล้วเอาเกลือปนกันเน่าแล้วเอาไปฝังไว้ใต้บันไดหน้าเรือนเพราะเชื่อว่าจะทำให้ลูกไม่ห่างไกลบ้านเมื่อโตขึ้น (ประนอม เคียนทอง, 2536)

การดูแลหลังคลอด

ด้านมารดา หลักๆแล้วหลังคลอดจะเน้นเรื่องการอยู่ไฟ ขั้นตอนกระบวนการอาจมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันตามบริบทในแต่ละท้องที่ แต่มีวัตถุประสงค์หลักเดียวกันคือ เพื่อให้อมดลูกเข้าอู่ เพื่อบำรุงผิวพรรณและสุขภาพที่แข็งแรงฟื้นคืนตัวจากการคลอดเร็วขึ้นดังปรากฏในงานวิจัยของ จวน เกรือวิชฌยาจารย์ (2538) ดังนี้ เมื่อหญิงตั้งครรภ์คลอดทารกแล้วหมอต้าแยต้องรีบอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดปราศจากกลิ่นคาวต่างๆ เอาผ้าพันหน้าท้องหลายๆ ชั้น ให้ขึ้นบนเตียงหน้าไฟทันที ก่อไฟให้เกิดความร้อนพอทนได้ เพื่อให้อมดลูกเข้าที่ ส่วนการศึกษา

ของประนอนม เคียนทองจะมีรายละเอียดเพิ่มเติมบางอย่างเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของญาติ และความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนวันที่อยู่ไฟ เช่น ห้ามหญิงที่อยู่ไฟต้มหรืออาบน้ำเย็นโดยเด็ดขาด ห้ามคนไปเยี่ยมผู้อยู่ไฟกล่าวถึงเรื่องไม่เป็นมงคล เพราะจะทำให้ผู้อยู่ไฟเสียขวัญ ต้องเข้ากระโจมเพื่อบำรุงผิว สำหรับจำนวนวันที่อยู่ไฟจะต้องเป็นวันคี่ เพราะถือคติว่าอยู่ในวันคู่ลูกถี่ อยู่วันคี่ลูกห่าง เมื่อออกไฟต้องทำบัตร์พลี เพื่อปิดเสนียดจัญไร (ประนอนม เคียนทอง, 2536)

ด้านลูก จะเป็นเน้นการทำความสะอาดเพื่อฆ่าเชื้อหลังสะดือหลุด การดูแลข้าวของเครื่องใช้ของทารก (ผ้าอ้อม) และพิธีกรรมการโกนผมไฟ ดังปรากฏในงานวิจัยของประนอนม เคียนทอง ความว่า เมื่อสะดือเด็กหลุดแม่เด็กจะเอาใบพลูสดลนไฟ แล้วทาบทที่ท้องเด็ก นวดด้วยใบพลู และเอามะกรูดลนไฟคลึงท้องเด็กเพื่อให้ท้องหนาเหมือนผลมะกรูด และเอาพริกไทย ดินสอพองเผาและพิมเสนบดรวมกัน แล้วโรยตัวเพื่อสมานแผล ห้ามทิ้งผ้าอ้อม เพราะจะทำให้เด็กร้องไห้ อย่าให้ผ้าอ้อมตagn้ำค้าง เพราะจะทำให้เด็กเป็นหวัดเมื่อเด็กอายุครบเดือนจำทำพิธีทำขวัญเดือนและโกนจุก และตั้งชื่อให้ (ประนอนม เคียนทอง, 2536) ส่วนการศึกษาของจวน เครือวิชมยาจารย์ จะเน้นถึงรายละเอียดของการจัดพิธีกรรมโกนผมไฟ ประเพณีการโกนผมไฟถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีประจำชาติของมอญ และเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่คนมอญถือปฏิบัติ โดยกำหนดวันเดือนปีโกนผมไฟ ที่นิยมกันมากคือ เดือน 4,5,6 และ 12 ซึ่งการโกนผมไฟทำได้ 2 แบบ 1.แบบประหยัด สำหรับครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดี 2.แบบการจัดใหญ่ โดยมากเป็นครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี โดยตอนแรกเชิญญาติผู้ใหญ่มาร่วมงานเพื่อช่วยกันเตรียมของกินของใช้วันงาน เช้าวันงานก็นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ที่มาที่บ้าน เพื่อเจริญพุทธมนต์ภายในวงสายสิญจน์ และให้พระภิกษุที่เป็นประธานถือกรรไกรตัดผมเด็กให้เป็นพิธี ข้อสำคัญคือต้องโกนผมก่อนเวลาเที่ยงวันเสมอ (จวน เครือวิชมยาจารย์, 2538)

วิเคราะห์อิทธิพลของโด้งที่มีผลต่อการสาธารณสุขปัจจุบันในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก

การเกิดและมีชีวิตอยู่รอด นับเป็นจุดตั้งต้นที่สำคัญของการทำงานด้านสาธารณสุข ดังนั้นงานอนามัยแม่และเด็กจึงเป็นตัวบ่งชี้สถานะสุขภาพที่มักถูกหยิบยกขึ้นเป็นตัวสะท้อนการพัฒนาด้านสุขภาพของประเทศอยู่เสมอ เพราะส่วนหนึ่ง การเสียชีวิตของแม่ที่คลอดบุตรเป็นตัวบ่งบอกความเป็นอยู่ของผู้หญิงและการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ รวมถึงความเพียงพอของสถานบริการด้านสุขภาพด้วย สามารถวิเคราะห์อิทธิพลที่ส่งผล ดังนี้

1) ด้านสุขภาพทางกาย

การตั้งครรภ์ไม่ถือเป็นสภาวะการเจ็บป่วย ดังนั้นหญิงตั้งครรภ์จึงไม่ใช่ผู้ป่วยสามารถทำกิจวัตรได้เช่นคนอื่นทั่วไป คำแนะนำของโด้งที่แนะนำให้หญิงตั้งครรภ์ต้องทำงานเหมือนคนปกติ สอดคล้องกับ ปัจจุบันสูติแพทย์แนะนำให้หญิงตั้งครรภ์ออกกำลังกายเบาๆ เช่น โยคะระหว่างตั้งครรภ์เพื่อเป็นการเตรียมกล้ามเนื้อให้แข็งแรง เพราะระยะการคลอด เป็นช่วงที่ต้องใช้พลังงานสูงมาก ทั้งเจ็บครรภ์ยาวนาน การออกแรงเบ่งคลอด และการสูญเสียเลือดจากการคลอด ดังนั้นการเตรียมร่างกายให้แข็งแรงส่งผลต่อการฟื้นตัวของแม่หลังคลอดได้รวดเร็ว การ

ที่ห้ามหญิงที่กำลังอยู่ไฟต้มน้ำเย็นและห้ามอาบน้ำเย็นนั้น อธิบายเหตุผลทางการแพทย์ปัจจุบันได้ว่า การอยู่ไฟคือการดำรงอยู่ในสภาวะอากาศที่ร้อนการอาบน้ำเย็นอาจทำให้ร่างกายปรับอุณหภูมิไม่ทัน ส่งผลให้เจ็บป่วยได้

2) ด้านสุขภาพทางจิต

ทารกในครรภ์ซึมซับทุกสภาวะอารมณ์ของมารดา และสะท้อนออกมาทางพฤติกรรมของทารกหลังคลอด ดังนั้นมารดาควรระวังตั้งครรถ์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาสภาวะอารมณ์ให้อยู่ในแดนบวก รู้เท่าทันอารมณ์เมื่อเกิดโทสะ และหลีกเลี่ยงจากปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเศร้าหมอง อย่างเช่นข้อห้ามของโธ้ง ที่ห้ามหญิงมีครรภ์ไปงานศพหรือเยี่ยมผู้ป่วยหนัก เพราะสถานการณ์เหล่านี้ฉีกใจไปด้วยบรรยากาศเศร้าหมอง รวมถึงข้อห้ามไปดูคนอื่นคลอลูก เพราะสถานการณ์การคลอลอด เต็มไปด้วยความตึงเครียด วุ่นวาย และภาพที่ไม่น่าดูทั้งการสูญเสียเลือด กลิ่นอูจจาระ ปัสสาวะ และกลิ่นคาวเลือด รวมถึงสภาพทารกแรกคลอดที่เปราะเปื้อนไปด้วยเลือด น้ำคร่ำ ซึ่งภาพเหล่านี้ติดตา หวาดกลัวจนอาจนำไปสู่ภาวะวิตกกังวล ดังนั้นข้อห้ามของโธ้งจึงเป็นกุศโลบายช่วยให้หญิงมีครรภ์หลีกเลี่ยงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอารมณ์ทางด้านลบอย่างแยบยล

3) ด้านสุขภาพทางปัญญา

การมีสุขภาพดีทางปัญญาคือ การมีความรู้เท่าทัน แยกแยะได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงาม ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่ควรมีทุกคน ระหว่างตั้งครรถ์ฮอร์โมนบางตัวส่งผลให้หญิงตั้งครรถ์มีอารมณ์ที่อ่อนไหว ข้อห้ามของโธ้ง ที่ห้ามหญิงมีครรภ์ฆ่าสัตว์ ห้ามกล่าวเท็จ จะเห็นได้ว่า นี่เป็นส่วนหนึ่งในหลักธรรมศีล 5 เป็นการส่งมอบปัญญาเพื่อนำไปสู่จิตใจอันดีงามอย่างแยบยล *ถ้าเด็กเป็นผู้ชายจะวางสมุดดินสอไว้ข้างตัว ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะวางเข็มและด้ายแทน* เป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ให้รับรู้เพศเด็กอย่างชัดเจนได้ในระยะไกล ซึ่งปัจจุบันตามโรงพยาบาลต่างๆนิยมใช้สัญลักษณ์แถบสีที่ป้ายชื่อเด็ก ทารกเพศหญิงสีของแถบป้ายชื่อจะใช้สีชมพู เด็กชายจะใช้สีฟ้า

4) ด้านสุขภาพทางสังคม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมย่อมไม่อาจอยู่ตามลำพังได้ หน่วยเล็กสุดของสังคม คือ ครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัว มีการใส่ใจกันและกัน ส่งผลให้เกิดความอบอุ่นใจแก่สมาชิก การที่โธ้งแนะนำว่า *ต้องให้สามีเท่านั้น ที่เป็นผู้หาพินมาให้ภรรยาอยู่ไฟหลังคลอดและต้องเตรียมในช่วงการตั้งครรถ์เดือนที่ 7 เดือนที่ 8 และกองพินที่ตั้งสุ่มไว้ต้องเอาหนามไผ่หรือหนามพุทรามาวางไว้ เพราะเชื่อว่าเป็นเครื่องป้องกันผี* นัยยะแฝงของข้อปฏิบัตินี้คือ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจที่อบอุ่นให้กับภรรยา ส่วนต้องเตรียมการเมื่ออายุครรภ์ 7-8 เดือน เพราะเป็นช่วงใกล้คลอด พินจึงยังอยู่ในสภาพดี การเอาหนามไผ่หรือหนามพุทรามาสุมไว้ ก็เพื่อเป็นการป้องกันการรื้อทำลายจากสัตว์เลื้อย และป้องกันสัตว์อื่นมาทำรังอาศัย กรณีที่พระสงฆ์กำลังทำสังฆกรรมสวดอุทิศให้ ห้ามหญิงมีครรภ์เข้าไปในเขตพิธีมณฑลเพราะเชื่อว่าจะทำให้คลอลอดยาก นัยยะแฝงน่าจะเป็นการป้องกันการความไม่สงบ หากเกิดการคลอลอดที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้นท่ามกลางพิธีสงฆ์

ด้านสุขภาพทางกาย	การตั้งครรภ์ไม่ถือเป็นสภาวะการเจ็บป่วย ดังนั้นหญิงตั้งครรภ์จึงไม่ใช่ผู้ป่วยสามารถทำกิจวัตรได้เช่นคนอื่นทั่วไป คำแนะนำของโด้งที่แนะนำให้หญิงตั้งครรภ์ต้องทำงานเหมือนคนปกติ
ด้านสุขภาพทางจิต	ข้อห้ามของโด้งจึงเป็นกุศโลบายช่วยให้หญิงมีครรภ์หลีกเลี่ยงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอารมณ์ทางด้านลบอย่างแยบยล
ด้านสุขภาพทางปัญญา	การมีสุขภาพดีทางปัญญาคือ การมีความรู้เท่าทัน แยกแยะได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงาม ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่ควรมีทุกคนระหว่างตั้งครรภ์ฮอร์โมนบางตัวส่งผลให้หญิงตั้งครรภ์มีอาการที่อ่อนไหว ข้อห้ามของโด้ง ที่ห้ามหญิงมีครรภ์ฆ่าสัตว์ ห้ามกล่าวเท็จ จะเห็นได้ว่า นี่เป็นส่วนหนึ่งในหลักธรรมศีล 5 เป็นการส่งมอบปัญญาเพื่อนำไปสู่จิตใจอันดีงามอย่างแยบยล
ด้านสุขภาพทางสังคม	การที่สมาชิกในครอบครัว มีการใส่ใจกันและกัน ส่งผลให้เกิดความอบอุ่นใจแก่สมาชิก การที่โด้งแนะนำว่า ต้องให้สามีเท่านั้น ที่เป็นผู้หาพินมาให้ภรรยาอยู่ไฟหลังคลอดและต้องเตรียมในช่วงการตั้งครรภ์เดือนที่ 7 เดือนที่ 8 และกองพินที่ตั้งสุ่มไว้ต้องเอาหนามไผ่หรือหนามพุทรามาวางไว้ เพราะเชื่อว่าเป็นเครื่องป้องกันผีนัยยะแฝงของข้อปฏิบัตินี้คือ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจที่อบอุ่นให้กับภรรยา

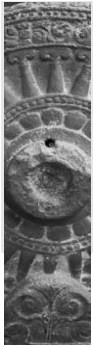
สรุป

โด้งเปรียบเสมือนผู้นำทางจิตวิญญาณแบบเบ็ดเสร็จของชุมชนนั้น มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกระทำการใดๆ ครอบคลุมทุกประเด็นของวิถีชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนตาย โดยร่างทรงจะเป็นผู้สูงอายุซึ่งส่วนมากมักเป็นผู้ชายและสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เพื่อเป็นคนกลาง เป็นผู้นำสารของ ผีบรรพบุรุษ ผีแดน ผ่านทางร่างทรงมาสื่อกับสมาชิกผ่านพิธีการรำผี ซึ่งจัดขึ้นเมื่อเกิดภทภัยในชุมชนหรือในตระกูล เช่นการเจ็บป่วยแบบเรื้อรัง รักษาด้วยวิธีการต่างๆแล้วไม่หาย ข้อวินิจฉัยสาเหตุการเจ็บป่วยมักเกิดจากการผิตผีในเรื่องต่างๆ โด้งก็จะรำรักษาแก้เคล็ด รวมทั้งคำแนะนำในการปฏิบัติตนของสมาชิก เพื่อความสงบสุขในชุมชน และอีกนัยยะของการรำผีคือ การเสริมสร้างความสามัคคีแก่สมาชิกในชุมชน ผ่านการ กำหนดจัดรำในช่วงเทศกาลต่างๆ ดังนั้นโด้งหรือร่างทรงจะเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องมีประจำตระกูลหรือในสังคมนั้นๆ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เพราะสมาชิกจะเชื่อฟังสารต่างๆ ทั้งข้อห้ามและคำแนะนำของผีผ่านร่างทรง และยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ร่างทรงจึงเปรียบเป็นเฟืองสำคัญในกลไกการปกครองให้เกิดความสงบสุขในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- จวน เครือวิชมยาจารย์. (2538). *ประเพณีมอญที่สำคัญ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- เฉลิมพล โลหะมาตย์. (2551). *ดนตรีประกอบพิธีกรรมรำผีมอญ ของหมู่บ้านบางกระดี แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประนอม เคียนทอง. (2536). *ประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนกกอก อำเภอบักรังชัย จังหวัดนครราชสีมา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา. (2546). *เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี*. ปทุมธานี: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน. (2549). *การศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ: กรณีศึกษาชุมชนมอญบางกระดี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิภาดา เพชรโชติ. (2555). *พ่อนผีมอญของชาวมอญบ้านหนองคู่และบ้านบ่อควา ตำบลบ้านเรือน อำเภอบ้านแพง จังหวัดลำพูน*. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 13(2), 35-42.
- สฤณีพงศ์ ขุนทรง. (2561). *เปิดประตูสู่ทวารวดี*. นครปฐม: มิตรเจริญการพิมพ์.
- อระระโท โอชิม่า. (2536). *ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทยกรณีศึกษาในเขต อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร
สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
Knowledge Management Influence on Performance of
Gem and Jewelry Institute of Thailand (Public Organization).

ศศิธร งามแพรวพราว

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการจัดการความรู้กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัย คือ บุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ ทั้งระดับผู้บังคับบัญชาและระดับปฏิบัติการ จำนวน 70 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบของการจัดการความรู้มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การและส่งผลกระทบโดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน (2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณ แสดงให้เห็นว่ามีตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ องค์ประกอบการจัดการความรู้ด้านสมาชิกในองค์การและด้านเทคโนโลยี สามารถร่วมพยากรณ์ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบัน (3) จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณ ทำให้ได้สมการพยากรณ์ ดังนี้ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน = $0.114 + 3.484$ (สมาชิกในองค์การ) + 4.958 (เทคโนโลยี) ซึ่งสามารถร่วมพยากรณ์ได้ร้อยละ 80.9 ผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารองค์การเพื่อได้ทราบแนวทางในการพัฒนาการจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการความรู้ ประสิทธิภาพขององค์การ

Abstract

The purpose of this study is to examine the determinants of knowledge management that influence on performance of The Gem and Jewelry Institute of Thailand (Public Organization) (GIT). Questionnaires were used by supervisors and staffs of GIT all including 70 employees. Data was analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. The hypothesis was tested by Pearson's product moment correlation coefficient and Multiple regression analysis.

The results showed that (1) Pearson's product moment correlation coefficient indicated the determinants of knowledge management had positive effect performance employees of GIT.

(2) Multiple regression analysis equation present 2 independent variables are people in organization and technology can predict performance employees of GIT. (3) The predicted equation that $Performance = 0.114 + 3.484 (\text{people in organization}) + 4.958 (\text{technology})$ can be 80.9% in predicting. The finding from the study should therefore be used by administrators as guidelines for develop organizational performance in the future.

Keywords : Knowledge Management, Organizational Performance

บทนำ

ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่รุนแรง ความรู้เป็นทรัพยากรพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการแข่งขัน ไม่ใช่เงินทุน ทรัพยากรธรรมชาติหรือแรงงานดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งศตวรรษที่ 21 สังคมโลกเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ประเทศไทยจึงมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่จะพัฒนาประเทศเป็น Thailand 4.0 เน้นการขับเคลื่อนและพัฒนาทุกภาคส่วนด้วยนวัตกรรมเพื่อให้องค์กรต่างๆ รวมถึงภาคประชาชนสามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างให้ความสำคัญกับความรู้ องค์กรใดมีความรู้และสามารถดึงมาใช้ประโยชน์ได้มากยิ่งสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งประสิทธิภาพของการแบ่งปันความรู้ เป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดผลิตภาพในภาครัฐ จึงมีการส่งเสริมให้มีการจัดการความรู้ เกิดการแบ่งปันความรู้ในองค์กรภาครัฐ ทั้งนี้องค์การมหาชนในประเทศไทยเป็นองค์กรของรัฐประเภทหนึ่งที่มีความพิเศษ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งหน่วยงาน มาตรา 5 ของพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 มุ่งหมายให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและบุคลากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยต้องไม่เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไรเป็นหลัก แม้ไม่ได้แสวงหาผลกำไรเช่นเดียวกับเอกชน แต่ต้องถูกประเมินผลการดำเนินงานเช่นเดียวกับเอกชน หากไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรอาจถูกพิจารณาขอยกเลิกการดำเนินงานจึงเกิดการตื่นตัว และมุ่งให้ความสำคัญกับการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ด้วยวัตถุประสงค์การจัดตั้งเฉพาะด้าน ส่งผลให้องค์กรและบุคลากรในองค์กรมหาชนแต่ละแห่ง มีองค์ความรู้เฉพาะด้านที่มีคุณค่า บางองค์กรจึงมีการนำการจัดการความรู้มาใช้ เพื่อให้มีกลไกกระจายความรู้ แลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้ที่เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง โดยในการเลือกดำเนินการแบ่งปันความรู้ในรูปแบบกระบวนการใดนั้น ควรคำนึงถึงความแตกต่างขององค์กรของตน อาจไม่เหมาะสมส่งผลให้ไม่ประสบความสำเร็จ เสียทั้งเวลาและงบประมาณ ซึ่งองค์การมหาชนในประเทศไทยเองก็มีเอกลักษณ์และความแตกต่าง มีทั้งความเป็นภาครัฐและภาคเอกชนอยู่ในองค์กรเดียว จึงต้องเลือกกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับองค์กร (ชญาดา ดีมาลัย, 2561, หน้า 87)

ปัญหาในเรื่องของพฤติกรรมของคนในองค์กรที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการความรู้ ถึงแม้ว่าจะมีการดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้ตามแผนการจัดการความรู้ก็ตาม แต่สิ่งที่พบก็คือ ทัศนคติของคนในองค์กรใน

เรื่องการแบ่งปันความรู้ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ เช่น การไม่มีนิสัยการเขียน การไม่แสดงความคิดเห็น การนั่งเฉย ชูระไม่ใช่ คนในองค์กรมีความคิดว่าการแบ่งปันความรู้เป็นเรื่องเอามะพร้าวห่าวไปขายสวนหรือเป็นเรื่องเสียเวลา คนในองค์กรเห็นว่าความที่ตนให้ไปอาจผิดพลาด คนในองค์กรเห็นว่าความรู้ที่ให้ไปคงเปล่าประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมของคนเหล่านี้ เกิดขึ้นกับทุกองค์กร (โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐ) ปัญหาในเรื่องของทัศนคติและพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้นี้เป็นปัญหาเป็นความท้าทายที่สำคัญในการจัดการความรู้ (สฤติพงษ์ เอื้ออารีมิตร, 2554, หน้า 118)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการจัดการความรู้ในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการจัดการความรู้กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

คำถามการวิจัย

การจัดการความรู้ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือไม่ ส่งผลอย่างไรและเพียงใด

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) โดยมีประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่สถาบัน ทั้งระดับผู้บังคับบัญชาและระดับปฏิบัติการ จำนวน 70 คน

ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความรู้โดยศึกษาผ่านองค์ประกอบทั้ง 5 ได้แก่ องค์การ สมาชิกในองค์กร เทคโนโลยี ความรู้ และการเรียนรู้ และศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และพัฒนา

ขอบเขตระยะเวลา

ช่วงระยะเวลาในการศึกษาค้นคว้าและเก็บข้อมูลเดือนมีนาคม - เมษายน 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบลำดับและความสำคัญขององค์ประกอบการจัดการความรู้ของบุคลากรในสถาบัน และวิเคราะห์หาสาเหตุเพื่อนำมาปรับปรุงได้ถูกต้อง
2. ทำให้ทราบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในปัจจุบัน เพื่อนำมากำหนดทิศทางการพัฒนาได้ถูกต้อง
3. ผลการวิจัยแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ (องค์ประกอบของการจัดการความรู้) กับตัวแปรตาม (ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร) ว่าสัมพันธ์มากหรือน้อย ในทิศทางใด เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของสถาบันมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้

Peter Senge (1990) ให้แนวความคิดที่จะสนับสนุนให้เกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ขึ้นประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ของสมาชิกในองค์การ (Personal Mastery) คือ ลักษณะการเรียนรู้ของคนในองค์การซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ขององค์การ จะมีลักษณะสนใจและใฝ่หาที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ มีความปรารถนาที่จะเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของตน 2) ความมีสติ (Mental Model) คือ แบบแผนทางจิตสำนึกของคนในองค์การซึ่งจะต้องสะท้อนถึงพฤติกรรมของคนในองค์การ สมาชิกในองค์การมีแบบแผนทางจิตสำนึกหรือความมีสติที่เอื้อต่อการสะท้อนภาพที่ถูกต้องชัดเจนและมีการจำแนกแยกแยะโดยมุ่งหวังที่จะปรับปรุงความถูกต้องในการมองโลกและปรากฏการณ์ต่างๆ 3) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในองค์การ (Shared Vision) คือ สมาชิกทุกคนได้รับการพัฒนาวิสัยทัศน์ของตนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์รวมขององค์การซึ่งจะสนับสนุนให้เกิดการรวมพลังของสมาชิกที่มีความคาดหวังต่อความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าต่อไป 4) การเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) คือ การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในองค์การโดยอาศัยความรู้และความคิดของมวลสมาชิกในการแลกเปลี่ยนและพัฒนาความฉลาดรอบรู้และความสามารถของทีมให้บังเกิดผลยิ่งขึ้น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 5) ระบบการคิดของคนในองค์การ (Systems Thinking) คือ กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบเป็นกระบวนการในการหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเห็นแบบแผน

Marquardt, M. J. (1996) ได้เสนอตัวแบบขององค์ประกอบการจัดการความรู้ โดยให้คำนิยามดังนี้ 1) องค์การ (Organization) หมายถึง องค์การมีวิสัยทัศน์ (Vision) และกำหนดกลยุทธ์ (Strategy) เพื่อไปให้ถึงเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ มีโครงสร้างองค์การ (Structure) ที่สนับสนุน และที่สำคัญคือ วัฒนธรรมองค์การ (Organization Culture) ซึ่งเป็นค่านิยมของคนในองค์การที่จะเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ 2) สมาชิกในองค์การ (People) บุคลากรภายในองค์การ ได้แก่ ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการเรียนรู้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา พนักงานระดับปฏิบัติการต้องมีนิสัยใฝ่รู้และพัฒนาศักยภาพของ

ตนเองอยู่เสมอ 3) เทคโนโลยี (Technology) มีการใช้เครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย ช่วยอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเข้าถึงองค์ความรู้ทั้งในแง่ของผู้ให้และผู้รับความรู้ 4) ความรู้ (Knowledge) มีกระบวนการจัดการความรู้ในองค์การเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเริ่มตั้งแต่ การระบุความรู้ที่จำเป็นต่อองค์การ การเสาะแสวงหาหรือสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่ การจัดเก็บความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน ซึ่งเป็นระบบที่มีความสำคัญในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ 5) การเรียนรู้ (Learning) ถือเป็นแกนสำคัญของการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ มี 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การ ซึ่งการเรียนรู้ต้องเริ่มที่ตัวบุคลากร ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อการปรับตัว (Adaptive Learning) คือ เรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีตเพื่อการปรับปรุงในอนาคต

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงาน

Robert, S. Kaplan & David P. Norton. (2002) ได้เสนอแนวคิด Balanced Scorecard เป็นการประเมินผลขององค์การใน 4 มิติ แทนที่การประเมินเฉพาะตัวชี้วัดทางการเงินเพียงอย่างเดียว อันได้แก่ 1) มิติด้านการเงิน (Financial Perspective) เช่น การเพิ่มรายได้ ประสิทธิภาพในการผลิตที่มีต้นทุนต่ำและมีการสูญเสียระหว่างผลิตน้อย การหาแหล่งเงินทุนที่มีต้นทุนต่ำ เป็นต้น 2) มิติด้านลูกค้า (Customer Perspective) เช่น ความพึงพอใจของลูกค้า ภาพลักษณ์ กระบวนการด้านการตลาด การจัดการด้านลูกค้าสัมพันธ์ เป็นต้น 3) มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) เช่น การคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ การจัดโครงสร้างองค์การที่มีประสิทธิภาพ การประสานงานภายในองค์การ การจัดการด้านสายงานผลิตที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น 4) มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) เช่น การพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงาน ความพึงพอใจของพนักงาน การพัฒนาระบบอำนวยความสะดวกในการทำงาน เป็นต้น

ดังนั้น BSC จึงเป็นเสมือนเครื่องมือหรือกลไกในการวางแผนและบริหารกลยุทธ์ที่มีการกำหนดมุมมองทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาองค์การ จนบรรลุแผนกลยุทธ์ที่ได้วางไว้ในที่สุด ด้วยเหตุที่หลายครั้งผู้พัฒนาและติดตั้ง BSC ในแต่ละองค์กรนั้น มุ่งแต่จะพยายามเติมเต็มมุมมองการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน (C-L-I-F) เท่านั้น โดยละเลยประเด็นที่ว่า แม้ว่าจะทำให้ทั้ง 4 มุมมองนั้นครบถ้วน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ความสมดุลตามความมุ่งหมายของ BSC จะเกิดขึ้นได้ ความสมดุลนี้พึงต้องระลึกไว้อยู่เสมอในขณะพัฒนาและติดตั้ง BSC ว่าความสมดุลตามความมุ่งมาดคาดหวังของ BSC คือ ความสมดุล (Balance) ระหว่าง จุดมุ่งหมาย (Objective) การวัดผล (Measure) ดัชนีชี้วัด (Indicator) มุมมอง (Perspective) ซึ่งแน่นอนว่า หาก BSC ที่ทำการพัฒนาขึ้นและใช้ในองค์การ ไม่ได้พยายามทำให้เกิดความสมดุลดังกล่าวข้างต้น ก็ย่อมคาดหวังผลประโยชน์จากการทำ BSC ไม่ได้ อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Plessis (2007) มีมุมมองว่า การจัดการความรู้เป็นคำศัพท์กว้างๆ ที่ครอบคลุมคำศัพท์ย่อยที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) การให้คุณค่ากับความรู้ (Knowledge Valuation and Metric) การสร้างแผนที่และดัชนีความรู้ (Knowledge Mapping and Indexing) การถ่ายทอด

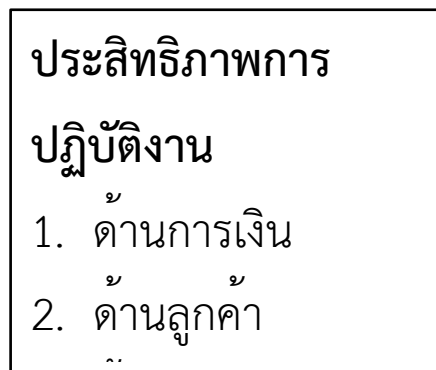
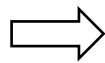
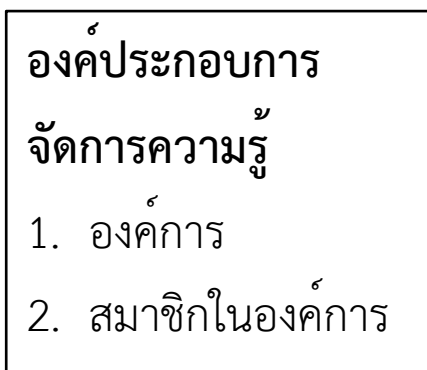
ความรู้ (Knowledge Transport) การเก็บ การกระจายและการแบ่งปันความรู้ (Storage and Distribution and Knowledge Sharing) นอกจากนี้ Plessis กล่าวว่า การจัดการความรู้ หรือรู้จักในชื่อย่อว่า KM มี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับทีม และระดับองค์การ

ประเวศ ะสี (2545, หน้า 21) ได้นิยามคำว่า การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการให้มีการวิจัยสร้างความรู้ที่เหมาะสม ให้มีการตั้งคำถามเพื่อคิด วิจัย เรียนรู้ร่วมกัน จัดความรู้ให้อยู่ในรูปแบบที่เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้ จัดให้มีการสร้างความรู้และการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติที่สัมฤทธิ์ผล จัดการให้ประเมินผลการปฏิบัติเพื่อการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดการสร้างนักวิจัย สร้างนักจัดการความรู้ และสร้างหน่วยจัดการความรู้

วิจารณ์ พานิช (2550) ให้ความหมายของการจัดการความรู้ไว้ว่า หมายถึง การยกระดับความรู้ขององค์การเพื่อสร้างผลประโยชน์จากต้นทุนทางปัญญา โดยเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและกว้างขวาง ซึ่งได้นิยามไว้หลายข้อเพื่อให้ครอบคลุมความหมาย ดังนี้ 1) การรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บและการเข้าถึงข้อมูลเพื่อสร้างเป็นความรู้ 2) การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การจัดการความรู้ ต้องอาศัยผู้รู้ในการตีความและประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำในองค์การ 4) การเพิ่มประสิทธิผลขององค์การ ประเมินต้นทุนทางปัญญา และผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้ในการจัดการความรู้เป็นดัชนี บอกว่าองค์การมีการจัดการความรู้ได้อย่างไรหรือไม่

บุญดี บุญญากิจ และคณะ (2547, หน้า 23) ให้นิยามของการจัดการความรู้ไว้ว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่หรือเรียนรู้ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การ โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การสร้าง รวบรวม แลกเปลี่ยน และใช้ความรู้ เป็นต้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

แหล่งที่มา : แนวคิดการ

แหล่งที่มา : แนวคิด

ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ คือ บุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ทั้งระดับผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา จำนวน 70 คน ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุการทำงานในสถาบัน และหน่วยงานที่สังกัด ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการความรู้ในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ และตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการความรู้ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ ลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิด (closed ended question) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ผู้วิจัยจะดำเนินการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของแบบสอบถาม และนำไปทดสอบ (Try-out) กับบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร จำนวน 33 คน ได้ผลค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.993 หรือมีค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ร้อยละ 99.3

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) for Windows โดยค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูล ด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และการทดสอบสมมติฐานองค์ประกอบของการจัดการความรู้ ได้แก่ องค์การ สมาชิกในองค์การ เทคโนโลยี ความรู้ และการเรียนรู้ สามารถส่งผลกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร จำนวน 70 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี อยู่สังกัดหน่วยงานด้านเทคนิค ได้แก่ ฝ่ายตรวจสอบอัญมณี (GLAB) ฝ่ายตรวจสอบโลหะมีค่า (ALAB) และฝ่ายวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับ (RD) และปฏิบัติงานเป็นระยะเวลา 1 – 5 ปี
2. องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ มากที่สุดคือ องค์ประกอบด้านเทคโนโลยี รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านองค์การ ด้านการเรียนรู้ ด้านความรู้ และด้านสมาชิกในองค์การ ตามลำดับ

3. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มากที่สุดคือ มุมมองด้านลูกค้า รองลงมาคือ มุมมองด้านกระบวนการ ภายใน มุมมองด้านการเรียนรู้และพัฒนา และมุมมองด้านการเงิน ตามลำดับ

4. การวิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการความรู้ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าองค์ประกอบของการจัดการความรู้ด้านเทคโนโลยีที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสมาชิกในองค์กร ด้านการเรียนรู้ ด้านการจัดการความรู้ และด้านองค์กร ตามลำดับ

5. จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์องค์ประกอบของการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบัน พบว่า มีตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ องค์ประกอบของการจัดการความรู้ด้านสมาชิกในองค์กรและด้านเทคโนโลยี สามารถร่วมพยากรณ์องค์ประกอบของการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบัน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยสามารถร่วมพยากรณ์ได้ร้อยละ 80.9 เมื่อนำตัวแปรที่สามารถพยากรณ์องค์ประกอบของการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบัน มาเขียนเป็นสมการวิเคราะห์พหุคูณรูปของคะแนนดิบได้ดังนี้

$$\text{ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน} = 0.114 + 3.484 (\text{สมาชิกในองค์กร}) + 4.958 (\text{เทคโนโลยี})$$

ดังนั้น องค์ประกอบของการจัดการความรู้ โดยเฉพาะด้านสมาชิกในองค์กรและด้านเทคโนโลยี สามารถร่วมพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันได้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการจัดการความรู้ด้านความรู้ในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งองค์ประกอบของการจัดการความรู้ด้านความรู้ในที่นี้รวมหมายถึง ความรู้ (Knowledge) หรือการจัดการความรู้ (Knowledge Management) หรือกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) ประกอบด้วย การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์ ซึ่งเมื่อพิจารณาพบว่า สถาบันมีการจัดทำเอกสารความรู้ วิธีการที่ใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น เอกสารขั้นตอนการทำงาน คู่มือความรู้ต่างๆ อยู่ในระบบความเห็นมากที่สุด เนื่องจากสถาบันได้รับการรับรองระบบบริหารคุณภาพ หรือ ISO 9001 ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการให้หน่วยงานต่างๆ จัดทำเอกสารระเบียบวิธีปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเอกสาร Work Instruction (WI) Procedure Manual (PM) เป็นต้น อันเป็นการบังคับนัยทำให้แต่ละหน่วยมีคู่มือเอกสารปฏิบัติงาน รองลงมาได้แก่ การค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานแล้วนำมาเผยแพร่ในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้เพื่อนร่วมงานได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์และเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน นอกจากนี้สถาบันมีการเชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาให้ความรู้เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้หลักที่จำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรและความรู้เสริมเพื่อเพิ่มเทคนิคในการปฏิบัติงาน อีกทั้งมีการผลักดันกิจกรรมถ่ายทอด

ความรู้และวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) ระหว่างบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice : CoP) กิจกรรมแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) โดยได้รับการร่วมมือจากบุคลากร เจ้าหน้าที่ในสถาบันทุกระดับตั้งแต่ระดับผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา จนถึงระดับปฏิบัติการ และมีการจัดเก็บและจำแนกความรู้ตามหมวดหมู่ต่างๆ เพื่อสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึงองค์ความรู้นั้นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. สมาชิกในองค์กรควรให้ความสำคัญกับปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกกระบวนการจัดการความรู้ และผู้บริหารควรสนับสนุนให้ผู้รับผิดชอบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการจัดการความรู้ ตลอดจนผู้บริหารควรให้ความสำคัญและพัฒนาวิธีการจัดการความรู้หรือเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพและเน้นความเป็นเอกลักษณ์ขององค์กร
2. ผู้บริหารควรแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาการจัดการความรู้ในองค์กร โดยเฉพาะเรื่อง การสนับสนุนให้เกิดการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมความรู้เข้าใจวิธีการจัดการความรู้ มีความกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างจริงจัง ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่การใช้งาน และมีการประเมินผลการจัดการความรู้เพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
3. การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลองค์ความรู้ภายในของสถาบัน (Intranet) ให้ใช้งานง่ายและเข้าถึงสะดวก (Friendly) และควรเพิ่มช่องทางสื่อสารการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย ตอบโจทย์ผู้ใช้งานในยุคปัจจุบันและเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเข้าใช้งาน

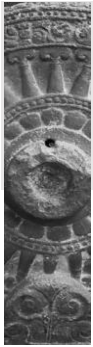
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ซึ่งกำกับดูแลภายใต้กระทรวงพาณิชย์ ถือเป็นหน่วยงานรัฐรูปแบบหนึ่ง มีพันธกิจเกี่ยวกับการตรวจสอบเพื่อให้ใบรับรองสินค้าเฉพาะทาง ได้แก่ สินค้าประเภทอัญมณี ทองคำ โลหะมีค่า และเครื่องประดับ ซึ่งอาจจำกัดอยู่ในวงแคบและผลวิจัยที่ได้เป็นลักษณะศึกษาหน่วยงานเฉพาะเจาะจง ในอนาคตจึงควรศึกษาเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่นๆ ที่มีลักษณะการดำเนินการคล้ายกันหรือใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพื่อจะได้เห็นมุมมองที่กว้างขึ้นและทราบตำแหน่งขององค์การว่าอยู่จุดใดเมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่นๆ และสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดเพื่อพัฒนาระบบการจัดการความรู้ในองค์กรให้มีเสถียรภาพและมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ส่งผลให้การดำเนินงานของสถาบันดีขึ้น อีกทั้งสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจต้องการศึกษาและทำวิจัยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ชญาดา ดีมาลัย และ มณฑล สรไกรกิติกุล. (2561). *การแบ่งปันความรู้ กรณีศึกษาองค์กรมหาชนในประเทศไทย*. วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2561). 87.
- บุญดี บุญญาภิจ. (2547). *การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. 23.
- ประเวศ วะสี (2545) *เดินที่ละก้าว กินข้าวทีละคำ: ภูมิปัญญาในการจัดการความรู้ของชุมชน*. 21.
- วิจารณ์ พานิช. (2550). *ผู้บริหารองค์กรอัจฉริยะ ฉบับนักปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- สถิตินพงษ์ เอื้ออารีมิตร. (2554). *สภาพปัจจุบันของการจัดการความรู้ในการบริหารงานของจังหวัดแบบบูรณาการ*. วารสารวิจัย มข. (บศ.) ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม 2554). 118.
- Marquardt, M.J. (1996). *Building the Learning Organization: A System Approach to Quantum Improvement and Global Success*. New York: McGraw-Hill. 87-146.
- Plessis. (2007). *The role of knowledge management in innovation, Journal of Knowledge Management*. Vol. 11 Issue: 4, 20-29.
- Robert, S. Kaplan & David P. Norton. (2002). *Transforming the Balanced Scorecard from Performance Measurement to Strategic Management: Part I*. Accounting Horizons: Vol. 15, No. 1. 87-104.
- Senge, P.M. (1990). *The fifth discipline: the art and practice of the learning organization*. London: Century Press.

ผู้บริหารท้องถิ่น : หลักการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

Local administrator : Principles of administration of local government organizations

อุบล วุฒิพรโสภณ, พระเทพศาสนาภิบาล, พระครูปฐมธีรวัฒน์,
พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จันทูปโม, พัชราวลัย ศุภณะ, ยุทธพงษ์ ทองชุม

Ubol Wuthipornsopon, Pratepe Sadsanapiban,

Prakru Pathom Teerawat, Prakru Baideeka Teerayut

Patcharawalai Suppa, Yuttapong Thongchum

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddapanya Srithavaravadi sankha collage

Email: Ubol.wut@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓) เพื่อศึกษาและติดตามประเมินผลการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเฉพาะเจาะจงกับผู้บริหารจำนวน ๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยได้ผลการวิจัยคือ ๑) แนวคิดการบริหารของผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินงานโดยใช้หลักการบริหารที่เน้นงบประมาณ บุคลากร ทรัพยากร และวิธีการปฏิบัติงานร่วมกับหลักธรรมาภิบาลในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม การทำงานตามสายการบังคับบัญชา การอ่อนน้อมถ่อมตน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ มีการปฏิบัติงานเชิงรุก กำหนดแผนงาน การสั่งการ การรายงาน และการสื่อสารภายในองค์กร หากภารกิจไม่เป็นไปตามเป้าหมายต้องนำแผนมาทบทวนใหม่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ๒) ปัญหาและอุปสรรค คือ ๑. ด้านโครงสร้างองค์กร ยังขาดกลไกความเชื่อมโยงระหว่างองค์กร ๒. ด้านการบริหารบุคลากร ขาดการจัดระบบขององค์กร กำลังคนที่เกินความจำเป็น บุคลากรขาดแรงจูงใจ ขาดความรู้ความสามารถเป็นการบริหารแบบแนวตั้ง ไม่เป็นเอกภาพ และขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน ๓. ด้านอำนาจหน้าที่ มีความทับซ้อนไม่มีอิสระ มีการแทรกแซงทางการเมือง ด้านกฎหมายไม่เอื้อต่อการปฏิบัติภารกิจเท่าที่ควร ๔. ด้านการคลัง งบประมาณไม่เพียงพอ ความไม่แน่นอนของหลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดสรรเงินอุดหนุน ข้อเสนอแนะ ควรมีการนำเครื่องมือทางการบริหารงานแบบควบคุมคุณภาพทั่วทั้งองค์กรมาใช้ เน้นการทำงานที่ไม่ทุจริต สร้างระบบคุณธรรมและค่านิยมที่ดี ปฏิบัติงาน

ที่ดีให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่สร้างสรรค์ กำจัดระบบอุปถัมภ์ สร้างชุมชนที่เข้มแข็งและมีการใช้กฎหมายร่วมกับหลักคุณธรรม ๓) การติดตามและประเมินผล โดยติดตามความคืบหน้าของงานเป็นระยะ มีการร่วมกันตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหา และการกำหนดให้มีหน่วยงานอื่นมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงาน

คำสำคัญ : ผู้บริหารท้องถิ่น, หลักการบริหาร, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

The purposes of this research were : 1) to study the concepts, theories and administrative principles of local government organizations 2) to study problems obstacles and proposals for administration of local government organizations 3) to study and follow up the evaluation administration of the local government organization. This study was a qualitative research by purposive sampling and in-dept interview with 7 administrators, open-ended interview and content analysis. The research found that: 1) the administrative concept of the local administrators was used of sciences and arts in the operation. Administrative principles that emphasize budget, personnel, resources and operation method. Merge with moral and ethical of good governance principle, working according to the command line, humility, listen to others opinions and honest on duty. Have proactive operations, planning, commanding, reporting and internal communication. If the mission does not meet the goal, the plan must be revised to achieve goals effectively. 2) Problems and obstacles were

1. Organization structure was lack the link mechanism between organizations
2. Personnel management was lack a system arrangement in organization, excessive manpower, both lack of personnel motivation, knowledge and ability. IT a vertical management have no unity and lack of participation from the people.
3. Authority was overlapping no freedom to administrative, political interference and the law was not conducive to the mission.
4. Finance, budget was not enough both the uncertainty of the rules and method for allocating subsidies.

Suggestion were: organization should be adjust management tools “Total Quality Management (TQM)” for administrative. Focus on non-corrupt work; create a moral system, good popularity, build a good attitude and creating

organization culture, eliminate patronage system, build a strong community and use a law merges with moral principles. 3) Monitoring and evaluation by follow and focus on the progress of the work periodically. Have participation decided to solve the problem and require other departments to participate in examine working.

Keyword : Administrator, Administration principles, local government organizations

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) คือ หน่วยงานของรัฐที่มีการดำเนินงานเป็นอิสระจากส่วนกลาง ทำหน้าที่บริหารจัดการ ในท้องถิ่นของตน โดยผู้บริหารฯ ก็เป็นคนในท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชน ซึ่งการที่รัฐยอมให้ดำเนินงานได้อย่างมีอิสระ หมายความว่าถึงรัฐกระจายอำนาจลงมาสู่ระดับท้องถิ่น จะช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐดูแลตนเองมากขึ้น และถือเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้จ่ายของรัฐ เนื่องจากผู้บริหารเป็นคนในท้องถิ่นที่รู้ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นมากกว่ารัฐบาล จึงสามารถตัดสินใจใช้งบประมาณได้ตรงตามความต้องการของประชาชนมากกว่า นอกจากนี้ งบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้ จะขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรในท้องถิ่นนั้น ซึ่งวิธีจัดสรรงบประมาณนี้จะช่วยให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างท้องถิ่น และจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน และเกิดนวัตกรรมบริการสาธารณะมากขึ้น เนื่องจากประชาชนจะย้ายไปอาศัยในท้องถิ่นที่บริการสาธารณะที่ตนต้องการมากกว่า

การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการกระจายอำนาจ เนื่องจากภารกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวาง ขณะที่แต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ประชาชนจึงเป็นผู้มีความเหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุด และกิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นไม่เกี่ยวกับท้องถิ่นอื่น และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินการดังกล่าวเอง ทั้งนี้การแบ่งเบาภาระดังกล่าวทำให้รัฐบาลมีเวลาที่จะดำเนินการในเรื่องที่สำคัญหรือกิจการใหญ่ระดับชาติอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม และมีความคล่องตัวในการดำเนินงานของรัฐบาลจะมีมากขึ้น การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ความต้องการ และปัญหาย่อมต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาให้ถูกจุดและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดีก็คือ หน่วยงานปกครองท้องถิ่นนั่นเอง¹

¹สถาบันพระปกเกล้า, การปกครองส่วนท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การปกครองส่วนท้องถิ่น [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒].

หน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาสังคม ต้องมีลักษณะการทำงานที่ผสมผสานกัน เพื่อจะทำให้การปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสมบูรณ์ในการทำงาน และก้าวไปสู่เป้าหมายการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นได้ การบริหารงานท้องถิ่นของหน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้น จึงเป็นความท้าทายความรู้ความสามารถของผู้บริหารท้องถิ่น ประชาคมท้องถิ่น ซึ่งจะต้องร่วมกันสร้างจินตนาการในการออกแบบสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตน โดยจะต้องมียุทธศาสตร์ และแนวทาง เพื่อจะบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นให้สามารถเป็นชุมชนท้องถิ่นที่จัดการตนเองและพึ่งตนเองได้

การบริหารงานท้องถิ่น เป็นโจทย์สำคัญที่ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องมียุทธศาสตร์และแนวคิดที่จะต้องนำมาผลิตผลงานให้เกิดสิ่งใหม่ มีการสร้างสรรค์โครงการที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการจัดบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ จึงเท่ากับเป็นการตอบโจทย์การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นจำเป็นจะต้องมีการตื่นตัว เรียนรู้ โดยเฉพาะการร่วมกันดำเนินกิจกรรม เพื่อสร้างสรรค์ผลงานใหม่ที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมในท้องถิ่น เกิดมูลค่าและคุณค่าต่อชุมชนท้องถิ่น ที่สำคัญเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่สามารถแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน และทำให้ได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอก ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเกิดความน่าเชื่อถือและได้รับความไว้วางใจในที่สุด “การเปิดความคิดมองมุมใหม่การบริหารท้องถิ่น” จึงเป็นการกระตุ้นความคิดให้ผู้บริหารท้องถิ่นได้เรียนรู้ ค้นหาสังสรรค์สิ่งใหม่ในการจัดทำโครงการและกิจกรรมที่เป็น “นวัตกรรมท้องถิ่น” มีความโดดเด่น แตกต่าง และเป็นแบบอย่างในแนวทางปฏิบัติที่ดีแก่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง และชุมชนท้องถิ่นอื่นได้²

ดังนั้น ผู้วิจัยได้เห็นการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประกอบกับการพัฒนาประเทศที่จะทำให้ท้องถิ่นมีความเจริญขึ้นเป็นลำดับ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงรูปแบบการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยที่มีอยู่ ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า ตรงตามความต้องการของประชาชน เพราะกิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นนั้นไม่เกี่ยวกับท้องถิ่นอื่นซึ่งจะมีสภาพแตกต่างกันออกไป ปัจจัยเหล่านี้อาจจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกัน

ทั้งนี้ ด้วยความแตกต่างทางด้านโครงสร้าง วัฒนธรรมท้องถิ่น การกระจายอำนาจ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ทูทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศักยภาพของประชาชน รูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญ นโยบายของรัฐ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยเหล่านี้อาจจะส่งผลต่อการพัฒนา ท้องถิ่นนั้น แต่ที่ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งคือ ผู้บริหารท้องถิ่นที่ประกอบด้วยนายก และรองนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการระดับสูงขององค์การท้องถิ่นนั้น ว่าจะมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถ มีความรู้ มีความซื่อสัตย์มีคุณธรรม

²โกวิท พวงงาม, **ก้าวสู่มุมมองใหม่การบริหารท้องถิ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://siamrath.co.th/n/46246> [๑ พ.ค. ๒๕๖๒].

เพียงใดในการที่นำพาท้องถิ่นนั้นให้เจริญก้าวหน้าขึ้นได้ ดังนั้นการศึกษาคั้งนี้จะศึกษาข้อมูลจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายพื้นที่ หลายตำแหน่งแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและหลากหลาย มุมมอง ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์และความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาวิจัยแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารของผู้บริหารท้องถิ่น ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว รวมไปถึงการติดตามประเมินผลโครงการในพื้นที่รับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่ามีการบริหารเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนอย่างไร และคุ้มค่ากับงบประมาณหรือไม่ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๒. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
๓. เพื่อศึกษา และติดตามประเมินผลการบริหาร

๓. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากหนังสือ เอกสาร หรือบทความ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านโครงสร้างองค์กร ๒) ด้านการบริหารงานบุคลากร ๓) ด้านอำนาจหน้าที่ และ ๔) ด้านการคลัง
๓. ศึกษาติดตามและประเมินผลการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ จะเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ถึงวันที่ ๓๐ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

๔. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑. แนวคิดการบริหาร หมายถึง หลักการและวิธีการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้ดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น

๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง หน่วยงานปกครองที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยจะเปิดโอกาสให้ประชาชนในเขตท้องถิ่นเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ผู้บริหาร หรือเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น โดยจะ

มีอำนาจอิสระ ในการบริหารงานตามที่กฎหมายกำหนด การศึกษาครั้งนี้หมายถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๗ แห่ง ได้แก่ ๑) เทศบาลตำบลบางกระทึก ๒) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ ๓) องค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง ๔) องค์การบริหารส่วนตำบลยายชา ๕) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม ๖) องค์การบริหารส่วนตำบลหอมเกร็ด ๗) องค์การบริหารส่วนตำบลวัดสำโรง

๓. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง ๗ แห่ง ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลบางกระทึก, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหอมเกร็ด, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง, เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลวัดสำโรง, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ และรองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลยายชา

๔. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ หมายถึง ปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้าง ด้านการบริหารบุคลากร ด้านอำนาจหน้าที่ และด้านการคลัง และข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหาอุปสรรคของผู้บริหาร

๕. การติดตามและประเมินผล หมายถึง การติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการตรวจสอบ ควบคุม กำกับการปฏิบัติตามโครงการ และประเมินผลในทุกขั้นตอนของโครงการ นับตั้งแต่ก่อนทำโครงการ ระหว่างทำโครงการ และเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ หรือประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ หรือการประเมินความสำเร็จของโครงการ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง

๕. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

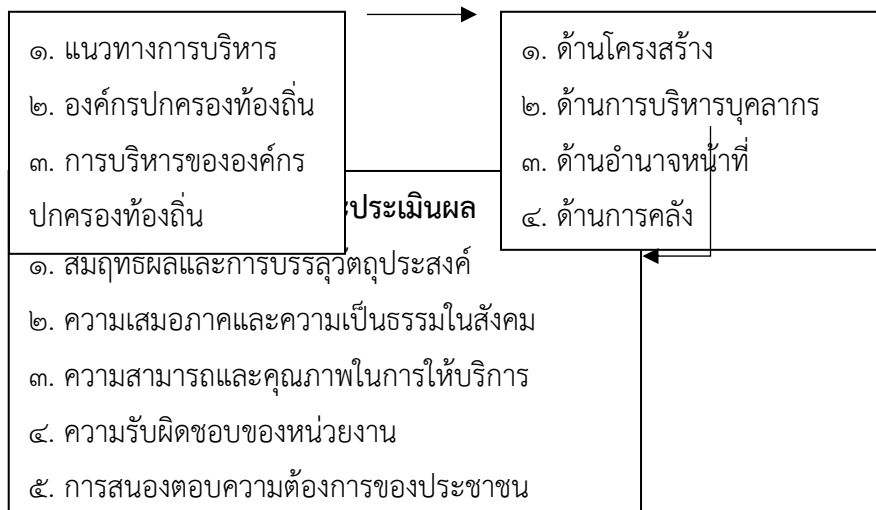
๑. ทำให้รู้ถึงแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๒. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารของผู้บริหารฯ
๓. ทำให้เห็นถึงการติดตามและประเมินผลการบริหารของผู้บริหารฯ

๖. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
๒. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๓. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๗. กรอบแนวคิดการวิจัย

๘. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบเฉพาะเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหาร ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ และการติดตามประเมินผลการบริหารของผู้บริหาร

ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงคือ ผู้บริหารฯ จำนวน ๗ คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีตำบลบางกระทึก, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหอมเกร็ด, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง, เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลวัดสำโรง} ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ และรองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลยายชา

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

๑. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการบริหาร
๒. สัมภาษณ์หลักการบริหาร ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะของผู้บริหาร
๓. การจดบันทึก การบันทึกเทป วีดิทัศน์ และวิธีวิเคราะห์แบบการพรรณนา
๔. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเชิงเนื้อหา แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา
๕. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนา โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมได้โดยทำไป

พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นเหล่านั้น เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

๖. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่า ได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือไม่ ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร

๗. ผลการวิจัย

แนวทางของผู้บริหารในการบริหารตน บริหารคนและบริหารงาน ต้องใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ โดยเฉพาะเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม และสายการบังคับบัญชา มีการกำหนดแผนงาน มีขั้นตอนการสื่อสารภายในองค์กรเป็นสำคัญ การที่องค์กรจะกำหนดทิศทางไปทางใด บุคลากรต้องเข้าใจและพร้อมขับเคลื่อนไปพร้อมกัน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญในทุกขั้นตอน ในการจัดทำรายละเอียดของแผนงานจะเป็นการจัดการในระดับแผนกที่เกี่ยวข้องที่ต้องมีความรับผิดชอบในด้านใด มีเป้าหมายของแผนที่ต้องปฏิบัติร่วมกันอย่างไร หลังจากมีการสื่อสารที่เข้าใจจึงนำไปปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ในระดับหัวหน้าและระดับบริหารมีหน้าที่ตรวจสอบผลการดำเนินงาน หากไม่เป็นไปตามเป้าหมายต้องนำแผนมาทบทวนใหม่ หาข้อผิดพลาดและปรับปรุงแผนงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญที่ต้องมีคือ การอ่อนน้อมถ่อมตน และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

การให้บริการประชาชน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมาก ซึ่งจะเน้นในเรื่องของการให้บริการ สร้างความพึงพอใจแก่ประชาชน เพราะฉะนั้นการให้บริการต้องเป็นการปฏิบัติงานแบบเชิงรุก เพื่อให้เข้าถึงและตอบโจทย์ประชาชนให้ได้มากที่สุด ควรมีนโยบายที่ให้ความรู้ด้านการศึกษาด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านการพัฒนาปัจจัย ๔ โดยดำเนินงานอย่างเข้าใจ เข้าถึง เพื่อการพัฒนา อีกทั้งต้องปฏิบัติงานอย่างซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ต่อประชาชน ต่อองค์กร จนสามารถนำพาองค์กรและประชาชนไปสู่จุดเป้าหมายตามที่กำหนดอย่างเสมอภาคเท่าเทียม

การแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นควรมีการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้นำมาพัฒนา เน้นที่ระบบสารสนเทศการติดต่อสื่อสาร การแจ้งข่าวสารที่รวดเร็ว และใช้ในการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด หากเป็นปัญหาที่เร่งด่วนหรือเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยคนเดียวหรือหน่วยงานเดียว ควรยื่นเรื่องเรียกประชุมประชุมประชาคมหมู่บ้าน ส่วนวิธีการลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกำลังเกิดขึ้น ควรจัดให้มีการประชุมหมู่บ้านในทุกเดือนเพื่อรับฟังปัญหาและหาทางออกร่วมกันเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นพร้อมนำหลักคุณธรรมร่วมด้วย การแก้ปัญหาให้ประชาชนต้องมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมีความเข้าใจใน

การแก้ปัญหาที่ตรงกัน มีการทำงานอย่างตรงไปตรงมาอยู่บนพื้นฐานของระเบียบแนวทางการปฏิบัติที่ดีด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน กรณีที่มีปัญหาข้อร้องเรียน เช่น ปัญหาที่เกิดระหว่างประชาชนกับประชาชน และระหว่างประชาชนกับภาครัฐ จะมีการมอบหมายนิติกรเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง วิเคราะห์ปัญหาตามเหตุผลและมีวิธีดำเนินการแก้ไขทันที โดยจะแก้ไขปัญหามีความเดือดร้อนมากที่สุดก่อน

การติดตามและการประเมินผลจะมีการติดตามความคืบหน้าของงานที่มอบหมายไป โดยเน้นเรื่องความก้าวหน้าของงาน ปัญหาอุปสรรคแนวทางการแก้ไข และการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหานั้น พร้อมรับฟังผลลัพธ์ของงานเป็นระยะ โดยมีการสร้างการมีส่วนร่วมในการร่วมกันคิดร่วมกันทำ ร่วมแรงร่วมใจกันทุกคน เพื่อบรรลุเป้าหมาย และเมื่อหลังจากภารกิจงานเสร็จสิ้นจะมีการสรุปปัญหาว่าเป็นอย่างไร จากนั้นก็นำปัญหาทั้งหมดมาวิเคราะห์หรือทำแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุและแนวทางการป้องกันปัญหาในอนาคต กรณีที่ปัญหาข้อร้องเรียนนั้นอยู่ในส่วนรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน การติดตามผลจึงต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ให้มีการสรุปข้อเสนอแนะที่เป็นไปในทางเดียวกัน บางครั้งการแก้ไขและติดตามผลฝ่ายเดียว ปัญหาจะไม่ได้รับการคลี่คลาย เพราะฉะนั้นจึงต้องให้ทางอำเภอ จังหวัดรับทราบถึงปัญหาว่ามีปัญหาอะไรบ้างและมีวิธีการแก้ไขอย่างไร สามารถติดต่อประสานงานจากส่วนงานใดได้บ้าง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การติดตามและประเมินผลจะเป็นการมุ่งผลสัมฤทธิ์ก็คือ เรื่องของการวางแผน เพื่อที่จะนำคนเข้ามาจัดการงานว่า ถ้ามีงบประมาณประมาณเท่านี้ เราจะพัฒนาอะไร ในปีไหน งบประมาณเท่าไร และต้องใช้บุคลากรจำนวนเท่าไร นี่คือการวางแผนที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ การวางแผนใดที่มันเกินศักยภาพของท้องถิ่น จำเป็นต้องยื่นขอการสนับสนุนที่กรมการปกครอง และมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในส่วนของคุณภาพของแต่ละคนตามสายงานต่าง ๆ เช่น ในส่วนของนักพัฒนาชุมชนมีการประเมินอย่างไร ผลงานที่ดำเนินการบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ตำแหน่งรองปลัดหรือปลัดมีการตรวจสอบผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานเป็นไปตามระเบียบเป็นไปในความถูกต้อง และได้ประโยชน์กับประชาชนมากน้อยแค่ไหน การดำเนินการวัดผลสัมฤทธิ์จะสามารถวัดจาก ๒ อย่าง คือ ความพึงพอใจของประชาชน และการดำเนินการตามระเบียบ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge)

จากองค์ความรู้ทำให้ทราบได้ว่า แนวทางการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการ
ใช้ศาสตร์และศิลป์ โดยอาศัยปัจจัยหลัก คือ เงิน คน วัสดุสิ่งของ วิธีการปฏิบัติงาน โดยใช้หลัก ธรรมมาภิ
บาล และหลักคุณธรรมจริยธรรมกับการทำงานตามสายการบังคับบัญชา การอ่อนน้อมถ่อมตน รับฟังความ
คิดเห็นของผู้อื่น และซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ การให้บริการแบบเชิงรุก มีการกำหนดแผนงาน การบริหารงบประมาณ การ
สั่งการ การรายงาน และการสื่อสารภายในองค์กรหากภารกิจไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ต้องนำแผนมาทบทวนใหม่
หาข้อผิดพลาดและปรับปรุงแผนงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาและอุปสรรคต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ (๑) ด้านโครงสร้าง ยังขาดกลไก
การประสานความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๒) ด้านการจัดระบบบริหารงานบุคลากรมีการ
กำหนดอัตรากำลังเกินความจำเป็น บุคลากรขาดแรงจูงใจในการทำงานเพื่อท้องถิ่นและบางส่วนยังขาดความรู้
ความสามารถในการทำงาน การบริหารงานที่เป็นเนื้องานและไม่เป็นเอกภาพและมีมาตรฐานที่แตกต่างกัน และการ
สื่อสารสู่ประชาชนยังไม่ทันสมัย และประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วม (๓) ด้านอำนาจหน้าที่ ยังไม่มีอิสระ มี
ความทับซ้อน เกิดการแทรกแซงทางการเมืองในท้องถิ่นและส่วนกลาง มีข้อจำกัดด้านการบังคับใช้กฎหมาย อีกทั้ง
การตีความกฎหมายไม่เอื้อต่อการปฏิบัติภารกิจ (๔) ด้านการคลัง งบประมาณในการบริหารไม่เพียงพอ ปัญหาการ
จัดทำโครงการที่ใช้เงินอุดหนุน ความล่าช้าในการดำเนินโครงการ และความไม่แน่นอนของหลักเกณฑ์และวิธีการใน
การจัดสรรเงินอุดหนุน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหาของการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการนำระบบการ
บริหารงานแบบควบคุมทั่วทั้งองค์กร (TQM) ของภาคเอกชนเข้ามาปรับใช้ สร้างมาตรฐานการทำงานของหลาย
กลุ่มงานเข้ามาไว้ในการบริหารงานของท้องถิ่น ตรวจสอบการทำงานของข้าราชการให้มีความเข้มแข็งปราศจาก
การทุจริต มีการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดี ปลุกจิตสำนึกให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่สร้างสรรค์ และ
กำจัดการใช้ระบบอุปถัมภ์

ส่วนการแก้ไขปัญหาตามข้อร้องเรียนของประชาชน ควรมีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาระบบสารสนเทศ
แบบ One Stop Service เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริง ควรจัดให้มี
การประชุมหมู่บ้านในทุกเดือนเพื่อรับฟังปัญหาและหาทางออกร่วมกันเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และต้องมีกร
บังคับใช้กฎหมายร่วมกับหลักคุณธรรม มีการทำงานอย่างตรงไปตรงมาอยู่บนพื้นฐานของระเบียบแนวทางที่ถูกต้อง
และมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน กรณีมีปัญหาข้อร้องเรียน เช่น ปัญหาที่เกิดระหว่างประชาชนกับประชาชน และ

ประชาชนกับภาครัฐ ต้องมีการมอบหมายนิติกรเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง วิเคราะห์ปัญหาตามเหตุผล และดำเนินการแก้ไขทันที โดยจะแก้ไขปัญหาที่มีความเดือดร้อนมากที่สุดก่อน

การติดตามและประเมินผลจะติดตามความคืบหน้าโดยเน้นเรื่องความก้าวหน้าของงานทุกระยะ รับฟังปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข พร้อมทั้งร่วมกันตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหานั้น หลังจากภารกิจงานเสร็จสิ้นจะมีการสรุปปัญหาว่าเป็นอย่างไร จากนั้นก็นำปัญหาทั้งหมดมาวิเคราะห์ หรือทำแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนเพื่อหาข้อมูล ส่วนในกรณีที่ปัญหาข้อร้องเรียนนั้นอยู่ในส่วนรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน การติดตามผลจึงต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ให้มีข้อสรุปผลที่เป็นไปในทางเดียวกัน บางครั้งการแก้ไขและติดตามผลฝ่ายเดียว ปัญหาจะไม่ได้รับการคลี่คลาย เพราะฉะนั้นจึงต้องให้ทางอำเภอ จังหวัดรับทราบถึงปัญหาว่า มีอะไรบ้างและมีวิธีการแก้ไขอย่างไร สามารถติดต่อประสานงานจากส่วนงานไหนได้บ้าง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว เป็นต้น

การติดตามและประเมินผลจะเป็นการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ก็คือ เรื่องของการวางแผนว่า ถ้ามีงบประมาณประมาณเท่านี้ เราจะพัฒนาอะไร ในปีไหน งบประมาณเท่าไร และต้องใช้บุคลากรจำนวนเท่าไร นี่คือแผนที่มุ่งถึงความสำเร็จ ถ้าแผนใดที่มันเกินศักยภาพก็จำเป็นที่ต้องยื่นขอที่กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น และมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ผลในส่วนของคุณภาพแต่ละคนตามสายงานของตน โดยวัดผลสัมฤทธิ์จากสองแนวทางคือ ความพึงพอใจของประชาชน และการดำเนินงานตามระเบียบกฎหมาย

๑๐. สรุปและอภิปรายผล

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า เป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน โดยอาศัยหลักการบริหารคือ ๔ M ประกอบด้วย คือ เงิน คน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน โดยร่วมกับการใช้หลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยึดถือปฏิบัติตามเป็นนโยบายอยู่แล้ว และเน้นในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันในการดำเนินงานพร้อมกับปฏิบัติกฎระเบียบทางราชการซึ่งบางครั้งต้องปฏิบัติตามแต่ควรมีความยืดหยุ่นในการดำเนินงานให้มาก การมีความอ่อนน้อมถ่อมตนและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อให้การทำงานลื่นไหลไม่ การปฏิบัติงานแบบเชิงรุกไม่รอให้ปัญหาเกิดแต่มีการป้องกันการเกิดปัญหา ก่อนและเข้าถึงประชาชนแบบเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา มีการกำหนดแผนงานก่อนการดำเนินงาน มีการรายงานผลงานเป็นระยะเพื่อติดตามตรวจสอบได้ง่าย และการสื่อสารภายในองค์กรอย่างเป็นระบบเพราะงานราชการมักจะเน้นที่เอกสาร และความชัดเจนของการสั่งการ ในกรณีที่ภารกิจไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ต้องมีการปรับปรุงแผนงานอย่างรวดเร็วเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องมีการบริการประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมาวดี ไฮด์ซิค ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาการบริหารเวลาของผู้บริหาร

เทศบาลในจังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การบริหารเวลาของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการวางแผนที่ปฏิบัติมากที่สุด คือการจัดตามลำดับความสำคัญของงานแต่ละงานให้แล้วเสร็จ ด้านการจัดองค์การที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ การจัดสรรเวลาแบ่งสายบังคับบัญชาในหน่วยงานภายในเทศบาล ด้านการสั่งการที่ปฏิบัติมากที่สุด คือ การกำหนดเวลาในการสั่งการอย่างรอบครอบละเอียดถี่ถ้วน ด้านการประสานงานที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ การกำหนดเวลาการติดต่อประสานงานระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรในองค์กร ด้านการควบคุม ที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ การแบ่งเวลาพบปะสังสรรค์ร่วมกิจกรรมสังคมกับพนักงาน และมีการป้องกันการดำเนินงานไม่ให้ผิดพลาด และยังพบว่า การบริหารเวลาที่มีปัญหาสูงสุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการประสานงาน ด้านการสั่งการ ด้านการวางแผน และด้านการควบคุม ตามลำดับ ๒. การบริหารเวลาของผู้บริหารเทศบาลที่ประสบความสำเร็จ ๑) ด้านการวางแผน ต้องมีความคล่องตัวสูง สามารถเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์โอกาสใหม่ที่เกิดขึ้นได้ ๒) ด้านการจัดองค์การ ต้องกำหนดเวลาเพื่องานรับผิดชอบแต่ละตำแหน่งให้ชัดเจน ๓) ด้านการสั่งการ ต้องรู้ถึงความสามารถของผู้รับคำสั่ง ทรัพยากรที่จะต้องใช้ และระยะเวลาที่กำหนดว่าพอเพียงหรือไม่ ๔) ด้านการประสานงาน ต้องปฏิบัติตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์การให้สอดคล้องกันกับเวลา และ ๕) ด้านการควบคุม กำหนดระยะเวลาขอบเขตอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติงาน³

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้บริหารฯ

ปัญหา อุปสรรคของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ด้านโครงสร้าง ยังขาดกลไกความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งว่าเป็นพื้นที่ในการดำเนินงานขององค์กรฯใด ทางด้านการบริหารงาน บุคคลในองค์กรมีการกำหนดอัตรากำลังมากเกินไป และบุคลากรที่มีอยู่ยังขาดความรู้ความสามารถ ขาดแรงจูงใจในการทำงาน อาจเป็นเพราะโอกาสในการที่จะบรรจุเป็นข้าราชการมีน้อยและมักจะเจอกับระบบอุปถัมภ์ที่เป็นสิ่งที่ฝังรากลึกอยู่ในระบบราชการทำให้ขาดความมั่นคงในการทำงาน คิดว่าคงต้องมีการถูกเลิกจ้างหรือไม่ต่อสัญญาจึงไม่มีขวัญกำลังใจในการทำงาน และแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง ด้านการบริหารงานไม่มีอิสระเท่าที่ควรเพราะต้องผ่านการอนุมัติจากอำเภอ หรือจังหวัดก่อนดำเนินงานได้รวมถึงมักจะถูกแทรกแซงทางการเมืองที่เกิดขึ้นมากในท้องถิ่น รวมถึงด้านการใช้กฎหมายไม่เอื้อต่อการปฏิบัติภารกิจในบางกรณี เพราะไม่ทันต่อการดำเนินงาน ทำให้โครงการล่าช้า ไม่ทันต่อการแก้ปัญหาในท้องถิ่น และด้านการคลังมักจะมีปัญหาที่คืองบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน การนำเงินอุดหนุนมาใช้ไม่สะดวกเพราะติดปัญหาด้านกฎหมายเกิดความล่าช้าในการดำเนินโครงการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งประสบปัญหาเหมือนกันจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในระบอบการปกครอง ระบบการบริหารแบบเอกชนคือ การบริหารงานแบบควบคุมทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management) มาปรับใช้ในองค์กรภาครัฐ เพื่อให้ผลการดำเนินงานขององค์กรมี

³ปัทมาวดี ไฮด์ซิค, “แนวทางพัฒนาการบริหารเวลาของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดกำแพงเพชร”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๖๐).

ประสิทธิภาพสูงขึ้น สร้างมาตรฐานการทำงานของข้าราชการให้มีความเข้มแข็งปราศจากการทุจริต เสริมสร้างค่านิยมที่ดีและล้มล้างระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการ สร้างชุมชนเข้มแข็งพร้อมกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รังสรรค์ กันทาธง** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารคุณภาพและปัญหาอุปสรรคงานโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลทาสบเส้านั้นไม่สามารถดำเนินการให้ครอบคลุมตามความต้องการของหมู่บ้านและประชาชนได้ และเมื่อประชาชนขาดการตอบสนองความต้องการในด้านโครงสร้างพื้นฐานของตนอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ประชาชนขาดความสนใจและไม่ให้ความสำคัญในการร่วมเสนอความคิดเห็นรวมทั้งแนวทางการแก้ปัญหางานโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และจากการศึกษาปัญหา อุปสรรค ยังพบว่า เทศบาลยังประสบปัญหาอยู่หลายด้าน คือ ปัญหาด้านงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ปัญหาการขาดความร่วมมือจากประชาชนและเจ้าหน้าที่ในฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ปัญหาด้านบุคลากรผู้ปฏิบัติงานหวาดกลัวต่อการกระทำผิดต่อระเบียบข้อกฎหมาย ส่วนปัญหาด้านผลประโยชน์แอบแฝงนั้นยังมีอยู่แต่ไม่มีความรุนแรง องค์กรท้องถิ่นในระดับตำบลต้องกลับมาทบทวนกระบวนการบริหารงานโครงสร้างพื้นฐานด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน การตรวจสอบทุกขั้นตอน และการปรับปรุงแก้ไขปัญหา เพื่อหาวิธีและแนวทางที่ดีที่สุดและสอดคล้องกับข้อกำหนดและระเบียบราชการ เพื่อให้กระบวนการบริหารงานโครงสร้างพื้นฐานเป็นการบริหารคุณภาพอย่างแท้จริงต่อไป⁴

การติดตามและประเมินผลการบริหารของผู้บริหารฯ

การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า เริ่มมีการนำระบบการบริหารงานสมัยใหม่คือแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์มาใช้ในการดำเนินงาน เพื่อหวังผลในการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นแนวทางที่ภาครัฐส่วนกลางใช้ดำเนินงานอยู่ ส่วนทางด้าน การติดตามและประเมินผลจะติดตามความคืบหน้าโดยเน้นเรื่องความก้าวหน้าของงานทุกระยะ เพราะเป็นไปตามระบบของการทำงาน พร้อมกับรับฟังปัญหาอุปสรรคของงาน และร่วมกันหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยจะมีการประเมินโครงการและสรุปผลว่ามีผลเป็นอย่างไร กรณีที่ปัญหาข้อร้องเรียนในการปฏิบัติงานก็จะประชุมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมกันตรวจสอบ ร่วมแก้ปัญหาให้เป็นแนวทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สหพันธ์ ปัญญาภินันท์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลป้อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น โดยการกำหนดนโยบายให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นในทุกด้าน ทั้งการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการติดตามประเมินผล และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ส่งเสริมบทบาทของประชาชนในเขตเทศบาลให้ชัดเจน ทั้งการฝึกอบรมให้กับผู้นำชุมชน แล้วนำไปเผยแพร่กับลูกบ้าน เพื่อที่จะให้ประชาชนในเขตเทศบาลได้ทราบถึงการเข้าร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา

⁴รังสรรค์ กันทาธง, “การบริหารคุณภาพและปัญหาอุปสรรคงานโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน”, *วิทยานพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ๒๕๕๖).

และมีความเข้าใจในการพัฒนาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เทศบาลควรออกประชาคมตามหมู่บ้านอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง เพื่อพบปะพูดคุยรับทราบปัญหาของประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้สอบถามติดตามความคืบหน้าของแผนพัฒนาที่ได้จัดทำไว้ และควรศึกษากฎหมายระเบียบของเทศบาลในการเอื้อประโยชน์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น⁵

จากผลการศึกษาทำให้ทราบได้ว่า แนวทางการบริหารของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีหลักการบริหารอันเป็นที่ยอมรับได้ระดับหนึ่ง เพราะมีการนำหลักกฎหมาย หลักธรรมมาภิบาลมาเป็นแนวทางในการทำงาน และพยายามที่จะลดระบบอุปถัมภ์ให้น้อยลง มีการเสนอการนำหลักการบริหารของระบบเอกชนมาใช้ ซึ่งแสดงถึงการพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงทางการบริหาร แต่ส่วนใหญ่จะพบกับปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการบริหาร การถูกจำกัดอำนาจจากราชการส่วนกลางการถูกแทรกแซงทางการเมือง ด้านบุคลากรยังขาดแรงจูงใจในการทำงาน และการเชื่อมต่อประสานงานระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งยังไม่เกิดขึ้น เหล่านี้จะยังคงเป็นปัญหาที่รอการแก้ไขเพื่อที่จะพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นที่พึงพาและให้บริการแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากการวิจัยได้รับข้อเสนอแนะ คือภาครัฐควรจัดทำนโยบายร่วมกับชุมชนโดย ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีโอกาสได้เข้ามาทำงานเป็นบุคลากรภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มาก จัดทำแผนพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสารทั้งภายในองค์กร ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติตนให้เป็นต้นแบบในองค์กร มีภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจ กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง เสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนร่วมกับชุมชนอย่างจริงจัง และบุคลากรในองค์กรต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เข้าอบรม ศึกษาพัฒนาคุณภาพตนเองเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานให้สูงขึ้น และมีความกระตือรือร้นในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

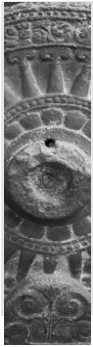
- โกวิทย์ พวงงาม. **ก้าวสู่มุมมองใหม่การบริหารท้องถิ่น**, สืบค้นวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒. แหล่งที่มา : <https://siamrath.co.th/n/46246>.
- ปัทมาวดี ไฮด์ซิค. (๒๕๖๐) “**แนวทางพัฒนาการบริหารเวลาของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดกำแพงเพชร**”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- รังสรรค์ กันทาธง. (๒๕๕๖) “**การบริหารคุณภาพและปัญหาอุปสรรคงานโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน**”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

⁵สันทน์ ปัญญาภินันท์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ๒๕๕๗.

สหพันธ์ ปัญญาภินันท์, (๒๕๕๗). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาล
ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

สถาบันพระปกเกล้า. การปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้นวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒. แหล่งที่มา :
wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การปกครองส่วนท้องถิ่น [๑ พ.ค. ๒๕๖๒].

คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลขององค์กร

กรณีศึกษา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา*

Quality Of Working Life And Organization Effectiveness

A Case Study of Community Development Chachoengsao Provincial
Office

รพีพัฒน์ ยวงสุวรรณ 1

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงาน ของบุคลากรในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา 2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา และ 3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิผล ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากร ในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 65 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าความถี่ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และการทดสอบสมมติฐานคุณภาพ การให้บริการโดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็น พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมากที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับมาก ลำดับถัดมาคือด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน อยู่ในระดับมาก และ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และระดับความคิดเห็นประสิทธิผลของ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับมาก ด้านการบูรณาการอยู่ในระดับมาก ด้านการคงสภาพสมบูรณ์ของระบบค่านิยมอยู่ในระดับมาก และด้านการปรับตัวอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงานสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลขององค์กร พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานทั้ง ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

Abstract

This independent study have the purposes of this study were 1. to examine the quality of working life of the personnel in Community Development Chachoengsao Provincial Office

2. to examine the Effectiveness of Community Development Chachoengsao Provincial Office and 3. to examine the relationship between Quality Of Working Life and Organization Effectiveness of Community Development Chachoengsao Provincial Office. The population is 65 personnel in Community Development Chachoengsao Provincial Office. This survey study used questionnaires as the data gathering instrument. The statistics used for the data analysis comprising frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, pearson's product moment correlation and multiple regression analysis at the statistical significant level of 0.05

The result of hypothesis testing showed that quality of working life consist of Relationship with colleagues, Opportunities for progress and stability in work, and Fair and sufficient compensation influence to the organization effectiveness of Community Development Chachoengsao Provincial Office at the statistical significant level of 0.05

Keywords : Quality Of Working Life , Organization Effectiveness ,Community Development Chachoengsao Provincial Office

* บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลขององค์กร กรณีศึกษา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผ่านการอนุมัติผลการศึกษาค้นคว้าอิสระเรียบร้อยแล้ว

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร ทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์ และบริหารธุรกิจ

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิตในการทำงาน, ประสิทธิภาพขององค์กร, สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีค่ามากในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ เจริญก้าวหน้าและมั่นคง องค์กรใดที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสูงและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แล้ว องค์กรนั้นก็ประสบความสำเร็จ เจริญก้าวหน้าและมั่นคง แต่ถ้าหากองค์กรใดขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าหรือไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรได้ องค์กรก็พัฒนาไปได้อย่างความเจริญหรือความล้ำหลังขององค์กรจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นที่ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ควรผลักดันให้ทรัพยากรมนุษย์ในสังกัดมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี เสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา หรือระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในหน่วยงาน อันจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของงาน

สำหรับในจังหวัดฉะเชิงเทรา สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา มีบุคลากร ในสังกัดจำนวน 76 คน ซึ่งกระจัดกระจายออกไปดำเนินงานในพื้นที่ทั้งส่วนจังหวัด และอำเภอ 11 อำเภอ โดยแต่ละอำเภอนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้านทั้งสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม สภาพการเมือง และวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมภายในที่ต้องพบเจอ เช่น ค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสมกับสภาพงาน ความก้าวหน้าในสายอาชีพ และปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานหรือภาคีเครือข่ายที่ต้องเกี่ยวข้องซึ่งพัฒนาการจะต้องปรับตัวอย่างมากเพื่อที่จะขับเคลื่อนงานให้เกิดประสิทธิภาพได้

ในเดือน มกราคม พ.ศ. 2562 ตามหนังสือจังหวัดฉะเชิงเทราที่ ฉช0019/ 786 ลงวันที่ 10 มกราคม 2562 และ ฉช 0019/1665 ลงวันที่ 24 มกราคม 2562 มีข้าราชการสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ขอลาออกจากราชการรวมจำนวน 3 ราย โดยลาออกเนื่องจากไปประกอบอาชีพอื่น 2 ราย และ ลาออกเนื่องจากไปรับราชการสังกัดกรมอื่น 3 ราย

จากภาพข่าวและปัญหาการลาออกจากราชการที่พบทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อต้องการทราบถึงคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการในสังกัดฯ นั้นมีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรหรือไม่ เพียงใด และอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงาน ของบุคลากรในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 2 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพ ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา

สมมติฐานของการวิจัย

- 1 คุณภาพชีวิตการทำงานด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร
- 2 คุณภาพชีวิตการทำงานด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร
- 3 คุณภาพชีวิตการทำงานด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร

เป็นการศึกษาบุคลากร ในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 65 คน (ข้อมูลจากฝ่ายอำนวยการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา เดือน กุมภาพันธ์ 2562)

ขอบเขตเนื้อหา

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิผลของ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงาน (ปัจจัยโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน, ปัจจัยค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ และปัจจัยความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน) และ ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิผลขององค์กร

ขอบเขตระยะเวลา

จะเก็บข้อมูลในระยะเวลาประมาณ 2 เดือน ตั้งแต่วันที่ 4 กุมภาพันธ์ – 9 เมษายน พ.ศ.2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1 ทำให้ทราบถึงคุณภาพชีวิตการทำงาน ของบุคลากรในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 2 ทำให้ทราบถึงประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 3 ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงาน ของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรากับประสิทธิผลขององค์กร
- 4 เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้บริหารส่วนราชการสังกัดกรมการพัฒนาชุมชน เช่น อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน และพัฒนาการจังหวัดฉะเชิงเทรา ในการคิดกลยุทธ์เพื่อแก้ไข สนับสนุน ส่งเสริมให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา มากขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลขององค์กร

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน

Hodgetts (1993 : 192) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึงการออกแบบงานที่จะช่วยปรับปรุงให้คนทำงานอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบของงานที่มีต่อพนักงานและประสิทธิภาพขององค์กร และความพึงพอใจของพนักงานต่อการแก้ปัญหาและการตัดสินใจภายในองค์กร

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานที่นำมาศึกษามีด้วยกัน 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน โดย Walton (1974, อ้างถึงใน ธนินทร์รัฐ ใจสอาดพัฒนพร, 2555, น. 11-15) ให้ความหมายคือ การให้บุคลากรรู้สึกถึงความเชื่อมั่นและความมั่นคงในงาน ให้ความสำคัญและเพิ่มศักยภาพในการทำงาน เพื่อใช้เป็นโอกาสในการปรับเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้นไป และรายได้ที่มั่นคงในอนาคต ซึ่งมีตัวบ่งชี้คือ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน , ความมั่นคง, โอกาสได้รับการเลื่อนตำแหน่งให้ดีขึ้น , ได้รับการผลักดันให้ก้าวหน้าในหน้าที่การงานจากผู้บังคับบัญชา ได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ในการทำงาน เพื่อให้พร้อมในการปฏิบัติงานในตำแหน่งที่สูงขึ้น และ ไม่มีความเสี่ยงที่จะถูกให้ออกจากงาน

2. ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ โดย Walton (1974, อ้างถึงใน ธนินทร์รัฐ ใจสอาดพัฒนพร, 2555, น. 11-15) (1974, อ้างถึงใน ธนินทร์รัฐ ใจสอาดพัฒนพร, 2555, น. 11-15) ให้ความหมายคือ ค่าตอบแทนที่เป็นทั้งตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ที่ได้จากการทำงาน ซึ่งต้องเพียงพอที่จะดำรงชีวิตประจำวัน ตามสภาพเศรษฐกิจและพื้นที่ ที่อาศัยในปัจจุบันอยู่อย่างเหมาะสม ซึ่งมีตัวบ่งชี้คือ รายรับจากการทำงานในองค์กรเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในครอบครัว , ค่าตอบแทนที่ได้รับเหมาะสมกับภาระงานและปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย , ได้รับการพิจารณาให้ได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือโบนัสพิเศษในอัตราที่เหมาะสมกับผลการปฏิบัติงาน , ค่าตอบแทนที่ได้รับมีความยุติธรรม , สวัสดิการในองค์กรมีความเหมาะสม และ รู้สึกพอใจกับสวัสดิการขององค์กร

3. ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน คือ การที่ผู้ปฏิบัติงานมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน รวมถึงการช่วยเหลือหรือได้รับคำแนะนำจากเพื่อนร่วมงาน เช่น การยอมรับว่าบุคคลแต่ละคนเป็นส่วนสำคัญขององค์กร และมีส่วนช่วยเหลือต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร เป็นต้น ซึ่งมีตัวบ่งชี้คือ รู้สึกดีเมื่อได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ,สามารถปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับเพื่อนร่วมงานได้ , เพื่อนร่วมงานเอาใจใส่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน , การประสานงานกับเพื่อนร่วมงานช่วยให้ทำงานได้อย่างรวดเร็วขึ้น , เพื่อนร่วมงานมีน้ำใจ และสนับสนุนในการทำงาน และ มีบทบาทในการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการทำงาน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลขององค์กร

อุทัย เลาหวิเชียร (2556, หน้า 42) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลว่า หมายถึง การบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด ประสิทธิผลจึงเป็นค่านิยมที่การบริหารงานภาครัฐให้ความสำคัญ เพราะการบริหารงานภาครัฐมักจะไม่เน้นกำไร ยกเว้นงานของรัฐวิสาหกิจโดยปกติการบริหารงานภาครัฐก็คือการให้บริการประชาชน ดังนั้นการปฏิบัติงานของภาครัฐก็คือการให้บริการแก่ประชาชนได้ดีตามเจตนารมณ์ที่กำหนด ถ้าบรรลุ

วัตถุประสงค์มากก็ถือว่ามีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่มีการกำหนดไว้ว่าบรรลุมากน้อยเพียงใด จึงถือได้ว่ามีประสิทธิภาพ โดยปกติในการบริหารงานหากมีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 4 ข้อหากมีการบรรลุ 3 ข้อ ก็ถือได้ว่ามีการบริหารงานที่บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย 70% ก็ถือได้ว่ามีประสิทธิภาพ

ตัวแบบหน้าที่ทางสังคม (Social-function Models) พาร์สันส์ (Parsons, 1960 อ้างถึงใน สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34 และพิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 45) ตัวแบบหน้าที่ทางสังคมนี้เป็นผลงานที่สำคัญของพาร์สันส์ ได้เสนอแนวความคิดการใช้ระบบขององค์การเป็นเครื่องวัดประสิทธิผลขององค์การ โดยใช้ตัวแบบทางสังคม (Social-function Models) โดยเขาเชื่อว่าระบบสังคมทุกระบบจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาพื้นฐาน 4 ประการ คือ 1. การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม (Adaptation) 2. การบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) 3. การบูรณาการ (Integration) และ 4. การรักษารูปแบบหรือธำรงไว้ซึ่งสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Latency)

ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุวรรณณี ศรีโสมรา (2557, น. 50-69) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงาน กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันในทุกๆด้าน คุณภาพชีวิตการทำงานด้านโอกาส ความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และ คุณภาพชีวิตการทำงานด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

สมพงษ์ รัตนนุพงษ์ (2558, น. 64-66) คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM ผลการวิจัยพบว่าระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานพบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM ทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม ด้านสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถ ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ด้านสิทธิส่วนบุคคลและประชาธิปไตยในการทำงาน ด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว ด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพงาน ด้านปริมาณงาน และด้านความรวดเร็วในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก จากข้อมูลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า พนักงานจะให้ความสำคัญด้านความรวดเร็วในการทำงาน ในระดับมากที่สุด ด้วยอาชีพผู้สื่อข่าวการทำงานต้องทันต่อสถานการณ์ฉุกเฉินปัจจุบันสามารถนำเสนอข่าวสารได้ทันตามสถานการณ์ และการ

ส่งงานได้ทัน ตามเวลาที่หน่วยงานกำหนดในแต่ละวัน โดยจะการวางแผนงาน ก่อนลงมือปฏิบัติ เพื่อให้งานเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด และรองลงมาในด้านคุณภาพงานพนักงานจะให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณในอาชีพสื่อมวลชนนั้นมีความสำคัญมาก และคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมของพนักงานศูนย์ข่าว SMM พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวม และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานด้านการให้คำตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรมอยู่ในระดับที่น้อยนั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการให้คำตอบแทนในปัจจุบันพนักงานมีความคิดเห็นว่ายังไม่เพียงพอแม้จะมีการจัดสวัสดิการอื่น ๆ เพื่อทดแทนและนอกเหนือไปจากที่กฎหมายกำหนด และยังส่งผลไปยังความสมดุลของชีวิตส่วนตัว การทำงานที่ไม่มีเวลากำหนดแน่นอน แต่อย่างไรก็ตามการที่พนักงานได้ทำงานในอาชีพสื่อมวลชนด้านกีฬา เป็นการตอบสนองความต้องการในอาชีพที่ตนเองพึงพอใจ และมีความสุขในการทำงาน เพราะอาชีพสื่อมวลชนคืออาชีพที่มีคุณค่าทางจิตใจ และรู้สึกได้ถึงความภาคภูมิใจในองค์กร และงานที่ตนเองทำอยู่นั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม ได้รับการยกย่องและยอมรับจากสังคม เป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พนักงานมีความตั้งใจอยู่ในงาน และรวมไปถึงคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอีกด้วย ดังนั้น หากพนักงานมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีก็จะส่งผลไปยังประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่เช่นกัน

ณัฐธินีย์ พิศวงษ์ (2555, น. 77-88) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน กรณีศึกษาพนักงานธนาคารออมสิน ภาค 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นที่มีต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน จากผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพ พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับมาก ใน ด้านสภาพการทำงาน ด้านสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย ด้านคำตอบแทนที่เหมาะสม ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านความมั่นคงในการทำงาน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความสมดุลระหว่างชีวิตในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านกระบวนการทำงาน ด้านผลผลิต ดังนั้นความสัมพันธ์กันระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอยู่ในทิศทางเดียวกันแต่คุณภาพชีวิตในการทำงานด้านคำตอบแทนที่ยุติธรรม ไม่มีความสัมพันธ์กันกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ในปัจจุบันเป็นหนึ่งในหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นตามกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2552 ข้อ 3 ให้แบ่งส่วนราชการกรมการพัฒนาชุมชน ข. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค (1) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ประกาศ ณ วันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2544 โดยพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี โดยตามกฎหมายกระทรวงการแบ่งส่วนราชการกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2552 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน 2552 ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดไว้ ดังนั้นสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนของจังหวัด ดำเนินการประสานงานเกี่ยวกับ

การพัฒนาชุมชนในจังหวัด กำหนด กำกับดูแล ให้คำแนะนำและสนับสนุนการปฏิบัติงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

กรมการพัฒนาชุมชน กำหนดค่านิยมคนกรมการพัฒนาชุมชน ABCDEF S&P ดังนี้
A (APPRECIATION) ชื่นชม B (BRAVERY) กล้าหาญ C (CREATIVITY) สร้างสรรค์ D (DISCOVERY) ใฝ่รู้ E (EMPATHY) เข้าใจ F (FACILITATION) เอื้ออำนวย S (SIMPLIFY) คิดให้ง่าย ชัดเจน P (PRACTICAL) สามารถทำได้จริง (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี. (2562). ค่านิยมคนกรมการพัฒนาชุมชน (ออนไลน์)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ประชากรที่ศึกษา คือ บุคลากร ในสังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 65 คน (ข้อมูลจากฝ่ายอำนวยการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา เดือน กุมภาพันธ์ 2562)

เครื่องมือที่ใช้การเก็บข้อมูล คือแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 5 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของคุณภาพชีวิตในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ส่วนที่ 3 ประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนที่ 4 คุณภาพชีวิตส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา และส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่นๆ โดยใช้สถิติ ในการวิเคราะห์ ดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา ใช้เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ สถิติเชิงอนุมาน เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ การทดสอบสมมติฐานคุณภาพชีวิต ได้แก่ โอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ และ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สามารถส่งผลกับประสิทธิผลขององค์กร โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 46 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาปริญญาตรี สถานภาพสมรส อัตราเงินเดือนระหว่าง 45,001 บาท - 50,000 บาท อายุราชการ/อายุงาน อยู่ระหว่าง 21 - 25 ปี ระยะเวลาในการทำงานในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา 1-5 ปี

2. คุณภาพชีวิตการทำงาน ของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชน

จังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.3282 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมากที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.6718 ลำดับถัดมาคือด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.3436 และ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 2.9692 ตามลำดับ

3. ประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพของ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.7577 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบูรณาการอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.0513 ด้านการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.8103 ด้านการคงสภาพสมบูรณ์ของระบบค่านิยมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.6846 และ ด้านการปรับตัวอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.4846 ตามลำดับ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.8821 หากพิจารณารายด้านพบว่าด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน สัมพันธ์กับประสิทธิภาพขององค์การในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.9308 ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพขององค์การอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.8654 และ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอสัมพันธ์กับประสิทธิภาพขององค์การในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.8500 ตามลำดับ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพขององค์การ กรณีศึกษา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถอภิปรายผลโดยแยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม คือ บุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 45 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาปริญญาตรี สถานภาพสมรส อัตราเงินเดือนระหว่าง 45,001 บาท - 50,000 บาท อายุราชการ/อายุงาน อยู่ระหว่าง 21 - 25 ปี และ ระยะเวลาในการทำงานในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา 1-5 ปี

ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจะมีระดับความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน พบว่า ระดับความคิดเห็นคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดย สามารถสรุปได้ว่า บุคลากรในสังกัดรู้สึกมีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน งานที่ทำมีความมั่นคง

มีโอกาสได้รับการเลื่อนตำแหน่งให้ดีขึ้น มักได้รับการผลักดันให้ก้าวหน้าในหน้าที่การงานจากผู้บังคับบัญชา และมักได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ในการทำงานเพื่อให้พร้อมในการปฏิบัติงานในตำแหน่งที่สูงขึ้น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1974, อ้างถึงใน ธนินท์รัฐ ใจสะอาดพัฒนพร, 2555, น. 11-15) ได้กล่าวถึงตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตการทำงานที่ประกอบด้วยความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน (Future Opportunity for Continued Growth and Security) คือ การให้บุคลากรรู้สึกถึงความเชื่อมั่นและความมั่นคงในงาน ให้รักษาและเพิ่มศักยภาพในการทำงาน เพื่อใช้เป็นโอกาสในการปรับเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้นไป และรายได้ที่มั่นคงในอนาคต

2. คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ พบว่า ระดับความคิดเห็นคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปได้ว่า ได้รับการพิจารณาให้ได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือโบนัสพิเศษในอัตราที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ค่าตอบแทนที่ได้รับมีความยุติธรรม สวัสดิการในองค์การมีความเหมาะสม และ รู้สึกพอใจกับสวัสดิการขององค์การ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Walton (1974, อ้างถึงใน ธนินท์รัฐ ใจสะอาดพัฒนพร, 2555, น. 11-15) ที่เสนอเกณฑ์ชี้วัดคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม (Adequate and Fair Compensation) คือ ค่าตอบแทนที่เพียงพอ (Adequate Income) คือ ค่าตอบแทนที่เป็นทั้งตัวเงินและไม่ใช่ว่าเงิน ที่ได้จากการทำงาน ซึ่งต้องเพียงพอที่จะดำรงชีวิตประจำวัน ตามสภาพเศรษฐกิจและพื้นที่ ที่อาศัยในปัจจุบันอยู่อย่างเหมาะสม ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม (Fair Compensation) คือ ความเหมาะสมของค่าตอบแทนที่ได้รับ เมื่อเปรียบเทียบกับทักษะฝีมือ หน้าที่ความรับผิดชอบ ปริมาณงานที่ทำ หรือความเท่าเทียมกันเมื่อเปรียบเทียบกับผลการปฏิบัติงาน หรือไม่ต่ำกว่าตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และบุญเจือ วงษ์เกษม (2529 - 2530 : 29-33) ตัวบ่งชี้ของการได้รับรางวัลตอบแทนจากการทำงาน ซึ่งเป็นผลที่ได้มาจากการทำงาน เช่น เงินเดือนค่าจ้าง การเลื่อนตำแหน่งขั้น ฐานะ รวมทั้งผลประโยชน์ตอบแทนอื่น ๆ เช่น สวัสดิการ เป็นต้น

3. คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน พบว่า ระดับความคิดเห็นคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปได้ว่า บุคลากรรู้สึกดีเมื่อได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับเพื่อนร่วมงานได้ เพื่อนร่วมงานเอาใจใส่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประสานงานกับเพื่อนร่วมงานช่วยให้ทำงานได้อย่างรวดเร็วขึ้น เพื่อนร่วมงานมีน้ำใจและสนับสนุนในการทำงาน และ มีบทบาทในการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการทำงาน เป็นต้น ดังคำกล่าวของระวีวรรณ ฉัตรทอง (2543) คุณภาพชีวิต หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และขึ้นอยู่กับมิติของการรับรู้ของบุคคลที่จะสามารถตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายจิตใจได้อย่างมีความสุข ได้รับการยอมรับและสามารถแสดงออกในสิทธิส่วนบุคคล โดยอยู่บนพื้นฐาน ความ

สมดุลย์ระหว่างการทำงานและการดำเนินชีวิตส่วนตัว ได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรมมีความปลอดภัยในการทำงาน มีสุขภาพดี มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถ ได้รับความเจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคง

ดังนั้น การที่บุคลากรในสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีคุณภาพชีวิต ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ดีขึ้น จะส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การ

ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจะมีระดับความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการปรับตัว พบว่า ระดับความคิดเห็นประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราด้านการปรับตัวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปได้ว่า องค์การสามารถปรับตัวต่อการทำงานรูปแบบใหม่ๆ ได้อยู่เสมอ องค์การมีการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น องค์การมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอในการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับภารกิจขององค์การ องค์การมักใช้เครื่องมือสมัยใหม่ช่วยในการทำงาน องค์การมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัย และ องค์การพร้อมปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพาร์สันส์ (Parsons, 1960 อ้างถึงใน สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34 และปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 45) ที่บอกว่าการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม (Adaptation) หมายถึง บุคคลในกลุ่มทำงานสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก โดยการพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนการดำเนินงานภายในของกลุ่มทำงาน ตัวบ่งชี้ของการปรับตัวคือความสามารถในการปรับตัว (Adaptation) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel, 1991, pp. 382383 อ้างถึงใน ปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 43-46; สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34) ที่กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง การที่องค์การจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก โดยการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานภายในองค์การให้สนองต่อสภาพกาลใหม่ๆ ที่มีผลกระทบต่อองค์การ ตัวบ่งชี้ที่จะใช้วัด ได้แก่ ความสามารถในการปรับเปลี่ยน, นวัตกรรม, ความเจริญเติบโต, การพัฒนา

2. ประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการบรรลุเป้าหมาย พบว่า ระดับความคิดเห็นประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราด้านการบรรลุเป้าหมายในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปได้ว่า งาน/ภารกิจที่องค์การได้รับมอบหมาย มักจะสำเร็จจุล่ง ,องค์การใช้ทรัพยากร รวมถึงบริหารงบประมาณอย่างคุ้มค่า ,ผลการดำเนินงานขององค์การ เป็นที่พอใจ ,องค์การสามารถใช้ทรัพยากรขององค์การให้เกิดประโยชน์ ,งานที่ปฏิบัติผ่านเกณฑ์ขององค์การที่กำหนดไว้ และ ขั้นตอนการปฏิบัติงานของคนในองค์การ ตรงตามแนวทางการดำเนินงานที่องค์การกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพาร์สันส์ (Parsons, 1960 อ้างถึงใน สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34 และปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 45) ที่บอกว่าการบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) หมายถึง บุคคลในกลุ่มทำงานได้ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของการทำงาน การจัดหาและการใช้ทรัพยากรต่างๆ ภายในกลุ่มทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตัวบ่งชี้ของการบรรลุเป้าหมาย คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ (Goal Attainment) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮอย

และมิสเกล (Hoy & Miskel, 1991, pp. 382383 อ้างถึงใน ปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 43-46; สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34) ที่กล่าวว่า การบรรลุเป้าหมาย หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ การจัดหาและการใช้ทรัพยากรต่างๆ ภายในองค์การ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตัวบ่งชี้ที่จะใช้วัด ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ คุณภาพ การแสวงหาทรัพยากร ประสิทธิภาพ

3. ประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการบูรณาการ พบว่า ระดับความคิดเห็น ประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราด้านการบูรณาการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปได้ว่า องค์การมักจะขับเคลื่อนงานแบบมีส่วนร่วม, องค์การพร้อมที่จะทำงานแบบมีส่วนร่วม, องค์การมักจะประสานงานกับองค์การอื่นเพื่อให้ผลลัพธ์ของงานมีประสิทธิภาพ, องค์การไม่มีความขัดแย้งเมื่อต้องทำงานร่วมกับองค์การอื่น, การดำเนินงานจะมีประสิทธิภาพ ถ้ามีการทำงานแบบบูรณาการร่วมกันกับคนในองค์การ และภาคี เครือข่าย ขององค์การ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานออกมาสำเร็จลุล่วง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพาร์สันส์ (Parsons, 1960 อ้างถึงใน สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34 และปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 45) ที่บอกว่าการบูรณาการ (Integration) หมายถึง การประสานความสัมพันธ์สมาชิกภายในกลุ่มงาน เพื่อการรวมพลังให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการปฏิบัติการกิจของกลุ่ม ตัวบ่งชี้ของบูรณาการ คือ ความกลมเกลียว (Cohesiveness) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel, 1991, pp. 382383 อ้างถึงใน ปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 43-46; สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34) ที่กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การประสานความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในองค์การ เพื่อการรวมพลังให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการปฏิบัติการกิจขององค์การ ตัวบ่งชี้ที่จะใช้วัด ได้แก่ ความพอใจ บรรยากาศ การติดต่อสื่อสาร ความขัดแย้ง

4. ประสิทธิภาพของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการคงสภาพสมบูรณของระบบค่านิยม พบว่า ระดับความคิดเห็นประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราด้านการคงสภาพสมบูรณของระบบค่านิยมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดย สามารถสรุปได้ว่าคนในองค์การมีความรัก และภักดีต่อองค์การ, คนในองค์การกล้าปฏิเสธในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง, คนในองค์การมักปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเข้าอกเข้าใจอย่างมีเมตตา, คนในองค์การมีการเรียนรู้และพัฒนางานและตนเองอย่างต่อเนื่อง, คนในองค์การมัก แสดงออก พูด คิด ทำ เชิงสร้างสรรค์ และ คนในองค์การมักค้นหาวิธีการดำเนินงานที่มีลักษณะเรียบง่าย ไม่ยุ่งยาก และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง แก้ปัญหาให้กับประชาชนได้จริง บรรลุเป้าหมายจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพาร์สันส์ (Parsons, 1960 อ้างถึงใน สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34 และปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 45) ที่บอกว่าการรักษารูปแบบหรือธำรงไว้ซึ่งสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Latency) หมายถึง การดำรงและรักษาระบบค่านิยมของกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบทางด้านวัฒนธรรมกลุ่มและแรงจูงใจในการทำงานให้คงอยู่ในกลุ่ม ตัวบ่งชี้คือ ความผูกพันต่อองค์การและกลุ่ม (Group and Commitment) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel, 1991, pp. 382383 อ้างถึงใน ปิติชาย ต้นปิติ, 2547, หน้า 43-46; สุทธิติ ชัตติยะ, 2545, หน้า 34) ที่กล่าวว่า การคงสภาพความสมบูรณของระบบค่านิยม (Latency) หมายถึง การดำรงและรักษาระบบค่านิยมขององค์การ ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบทางวัฒนธรรมขององค์การและแรงจูงใจในการทำงานให้คงอยู่ในองค์การ ตัวบ่งชี้ที่จะใช้วัด ได้แก่ ความ

ภักดี ศูนย์กลางความสนใจของชีวิต การจูงใจ ความมีเอกลักษณ์ขององค์กร โดยมีตัวบ่งชี้สอดคล้องกับค่านิยมคน
กรมการพัฒนาชุมชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี. (2562). ค่านิยมคนกรมการพัฒนาชุมชน (ออนไลน์)
คือ A (APPRECIATION) ชื่นชม หมายถึง การตระหนัก เข้าใจ ชื่นชมยินดี ยอมรับนับถือ ยกย่องให้เกียรติในคุณค่า
และความสำคัญของผู้อื่น B (BRAVERY) กล้าหาญ หมายถึง ความกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวต่ออันตราย หรือความ
ยากลำบาก หรือสถานการณ์ยุ่งยากไม่สบายใจ C (CREATIVITY) สร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
ประดิษฐ์ คิดค้นสิ่งใหม่ ด้วยความคิดของตัวเองที่ไม่ธรรมดา D (DISCOVERY) ใฝ่รู้ หมายถึง การใฝ่รู้ การค้นหา
การค้นพบข่าวสาร ความรู้ สถานที่ และวัตถุต่างๆ เป็นครั้งแรก E (EMPATHY) เข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการ
การเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด หรือประสบการณ์ของผู้อื่น “โดยการเอาใจเราไปใส่ใจเขา” จินตนาการว่า หาก
อยู่ในสถานการณ์นั้นจะเป็นเช่นไร F (FACILITATION) เอื้ออำนวย หมายถึง การทำให้ง่าย การทำให้งานนั้นเป็นไปได้
ได้ การเอื้ออำนวยความสะดวกให้ผู้อื่นทำงานในวิถีทางที่เหมาะสมกับตัวเขาเอง S (SIMPLIFY) คิดให้ง่าย ชัดเจน
หมายถึง การวางแผน ออกแบบ ค้นหาวิธีการดำเนินงานที่มีลักษณะเรียบง่าย ไม่ยุ่งยาก สลับซับซ้อน ทั้งในด้าน
แนวคิด และด้านเทคนิควิชาการ มีความสมเหตุสมผล ง่ายต่อการปฏิบัติ G (PRACTICAL) สามารถทำได้จริง
หมายถึง สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง แก้ปัญหาให้กับประชาชนได้จริง บรรลุเป้าหมายจริง

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
ฉะเชิงเทรา มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แบ่งเป็นรายด้าน ดังนี้

- 1.ด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงานสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
- 2.ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
ฉะเชิงเทรา มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
- 3.ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา
มีระดับความคิดเห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ในการศึกษาหัวข้อคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิผลขององค์กร กรณีศึกษา : สำนักงานพัฒนา
ชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานด้านโอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน
และด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ ไม่ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กรแต่เนื่องจากมีนักทฤษฎีและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้กล่าวไว้ ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาองค์ประกอบด้านโอกาสความก้าวหน้าและ

ความมั่นคงในการทำงาน และด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอใหม่ โดยศึกษาบ่งชี้ให้ชัดเจนมากขึ้น และศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงบริหาร

ผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ควรให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัด ในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน เช่น ทำให้บุคลากรรู้สึกดีเมื่อได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น จัดกิจกรรมที่ทำให้สามารถปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับเพื่อนร่วมงานได้ ออกนโยบายให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เน้นออกแบบงานให้เกิดการประสานงานมากขึ้น ส่งเสริมให้บุคลากรมีน้ำใจ และสนับสนุนในการทำงาน และสนับสนุนให้บุคลากรมีบทบาทในการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการทำงาน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาปัจจัยคุณภาพชีวิตซึ่งมีตัวแปรเพียง 3 ด้านเท่านั้น จึงควรทำการศึกษาให้ครอบคลุมในหลายๆด้านออกไป อาจเพิ่มตัวแปร ด้าน สิทธิส่วนบุคคล ด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคม ที่นักศึกษานิเทศการเสนอไว้ และนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทราต่อไป และในส่วนของประสิทธิผลขององค์การผู้วิจัยเสนอแนะให้เพิ่มตัวแปรให้มากขึ้นโดยยึดแนวคิดที่นักวิชาการได้เสนอไว้แต่ผู้วิจัยไม่ได้นำมาเป็นตัวแปรเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาให้องค์การประสิทธิผลเพิ่มขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ณัฐริณีย์ พิศวงษ์. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับ*

*ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษา พนักงานธนาคารออมสิน ภาค 1. (สารนิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, คณะบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการจัดการทั่วไป.*

ธนิษฐ์ ใจสะอาดพัฒนพร. (2555). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานปฏิบัติการ*

*บริษัทผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี. (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยบูรพา, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน.*

นางสาวสุวรรณี ศรีโมรา. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับ*

*ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช
จังหวัดสุพรรณบุรี . การค้นคว้าอิสระ. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร*

บุญเจือ วงษ์เกษม. 2529 -2530. คุณภาพชีวิตการทำงานกับการเพิ่มผลผลิต. วารสารเพิ่ม

ผลผลิต. 26 (ธันวาคม-มกราคม) : 29-33.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2547). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 7.

กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีดจำกัด

สมพงษ์ รัตนพงษ์. (2558). *คุณภาพชีวิตในการท างานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน*

ของพนักงานศูนย์ข่าว SMM. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์, ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี. (2562). คำนิยมคณะกรรมการพัฒนาชุมชน

(ออนไลน์). สืบค้นจาก : [http://singburi.cdd.go.th/wp-content/uploads
/sites/65/2017/05/poster.pdf](http://singburi.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/65/2017/05/poster.pdf)

สุทธิ ชัดติยะ. (2545). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์.* กรุงเทพมหานคร: เพ็ญฟ้า พริน

ติ้ง จำกัด.

Hodgett, M.R. 1993. *Modern Human Relation at Work.* 5th ed. Fort Worth : Dryden Press.

เทคโนโลยีสารสนเทศกับ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขต
กรุงเทพมหานคร
Information Technology that affects Efficiency in operating of
employees in Bangkok

อุษคม เจียรจินดา

Usakom Jearrajinda

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง : เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขต กรุงเทพมหานคร โดยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม และนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนาด้วยค่าสถิติพื้นฐาน และสถิติเชิงอนุมาน เพื่อ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และพยากรณ์ถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถส่งผลกับประสิทธิภาพใน การปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ทักษะติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของ ผู้ปฏิบัติงาน ในภาพรวม มีความคิดเห็นระดับมาก มีค่าเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 4.07 เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสองอันดับ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ และ องค์ประกอบด้านพฤติกรรม มี ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และลำดับสุดท้าย คือ องค์ประกอบด้านความรู้สึก ความ คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02

สำหรับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานโดยภาพรวม มีความคิดเห็นระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ทั้งหมดเท่ากับ 4.05 เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบด้าน เวลา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านปริมาณงาน มีความ คิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ต่อมาคือองค์ประกอบด้านค่าใช้จ่าย โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และองค์ประกอบที่มีค่าน้อยสุด คือ องค์ประกอบด้านคุณภาพของงาน มีระดับความ คิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ตามลำดับ

สำหรับผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ทักษะติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานทุก องค์ประกอบมีความสัมพันธ์ กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน และสามารถทำนายหรืออธิบายตัว แปรตามคือประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ได้ร้อยละ 93.1ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0 คำสำคัญ : ทักษะติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ

Abstract

Research about : Information technology that affect Efficiency in operating of employees in Bangkok. This is a survey research. The tools that using in this research to collecting data are questionnaire and analysis by using a basic descriptive statistic tools to explain the relations between those variables and to predict about information technology that affects efficiency in operating of employees in Bangkok at the significant level of 0.05

The research found that the opinion of the answerer about Attitude of information technology of the employees in overall is in high level with 4.07 means. If consider by each element found that the element with the highest level is Knowledge and Behavior is in High level with 4.10 means and the least level is Feeling is also in High level with 4.02 means

The opinion of operating efficiency of employees in overall is in High level with 4.05 means. If consider by each element found that the element with the highest level is Time is in High level with 4.16 means next is Quantity is in High level with 4.04 means. Next is Cost also in High level with 4.02 means. The last one is Quality is in High level with 3.97 means.

The Hypothesis test found that attitude of employees about Information technology in every element have a relation to efficiency in operating of the employees and can predict or explain the independent variables with 93.1 percent with the significant level of 0.05

Important words : Attitude about information technology of employees , efficiency in operating of employees

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้งานแทนข้าราชการในหน่วยงานรัฐ เพื่อนำไปสู่การเป็นรัฐบาลที่มีการจัดการที่ดี (Heeks,2001) ซึ่งรัฐบาลของหลายประเทศต่างยอมรับในอำนาจของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเชื่อว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารจะช่วยพัฒนาประเทศของตนให้เป็นสังคมแห่งความรู้ (knowledge based society) ส่งผลให้เกิดการผลิตที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขันทางการค้า รัฐบาลสามารถบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประเทศต่างๆทั่วโลกจึงกำหนดให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญอันหนึ่งในการพัฒนาประเทศ เพื่อพัฒนาไปสู่สังคมอิเล็กทรอนิกส์ (e-Society)

ในส่วนของภาคธุรกิจก็เช่นเดียวกัน เป็นโลกแห่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะการดำเนินการทางธุรกิจต้องการความรวดเร็วในด้านการบริการ และการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ระบบการใช้ข้อมูลข่าวสารทั้งในแง่การดำเนินการและการบริหารจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบอิเล็กทรอนิกส์ (EDI - Electronic Data Interchange) ก่อให้เกิดกระแส การทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงกัน ทั้งจากภายใน (อินทราเน็ต) และเชื่อมโยงในระดับสากล (อินเทอร์เน็ต) การดำเนินการค้าจึงปรับเปลี่ยนรูปเป็นพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (electronic commerce) ในลักษณะของการดำเนินการต่างๆ ขององค์การยังมีกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้เกิดการรวมกลุ่มและทำงานร่วมกันในลักษณะพันธมิตร การทำงานจึงมีลักษณะเป็น e-Business หรือการทำงานธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไของค์การให้ เหมาะสมกับยุคสมัย การคำนวณบน เครือข่าย (network computing) โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นตัวนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเทคโนโลยีที่มีบทบาทที่สำคัญและมีการพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว มีการใช้ประโยชน์ได้อย่าง กว้างขวาง ดังนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นแรงหนึ่งที่กดดันให้องค์กรต้องปรับตัวหันมาจัดการกับโครงสร้างขององค์การ

เทคโนโลยีสารสนเทศมีจุดเด่นต่อการพัฒนาองค์การ ทั้งนี้ปริมาณการใช้ข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น ต้องการจัดการประมวลผลข้อมูล ข่าวสารอย่างรวดเร็ว มีระบบติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ง่าย สะดวกและเป็นที่ยอมรับ สามารถทำให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ และใช้ข้อมูลข่าวสาร จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิ ภาพการใช้งานและการทำงานต่าง ๆ ช่วยทำให้งานที่ยุ่ยากซับซ้อนจำนวนมากมีลักษณะที่ง่าย ต่อการใช้งาน และยังมีระบบงานอัตโนมัติ อีกหลายอย่าง ที่ช่วยสนับสนุนการทำงานในระบบที่ทำงานได้ตลอด เวลา และกระจายสถานที่ออกไปได้ห่างไกล จากผลของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้สิ่งแวดล้อมภายนอกเปลี่ยนแปลงไปมาก ก่อให้เกิดกระแสย้อนกลับที่ยิ่ง ทำให้องค์กรต้องปรับเปลี่ยนให้เร็วขึ้น

กระแสแรงกดดันให้ปรับเปลี่ยนองค์การ แรงกดดันที่มีต่อองค์กรจัดได้ว่าเป็นแรงที่ทำให้ทุกองค์การต้องหาวิธีการปรับตัวเอง ให้ทันกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บทบาทของ เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้องค์การต้องเน้นรูปแบบการสร้างเครือข่ายการบริการ จากเดิมแบบการบริการที่อยู่ทีศูนย์ กลางมาเน้น การให้บริการลูกค้าแบบกระจาย อิทธิพลของลูกค้าหรือผู้บริโภคมีมากขึ้น การบริการแบบกระจายทำให้มีรูปแบบการ ตลาดและสังคมเปลี่ยนแปลงแนวโน้มสำคัญที่องค์กรจะต้องปรับเปลี่ยนคือ โครงสร้างการจัดองค์กรจะลดระดับชั้นลง จากทฤษฎีการจัดการองค์กรมีการแบ่งลำดับชั้น (line organization) ในอดีตมีการแบ่งระดับชั้นหลายระดับชั้น มีผู้จัดการดูแลเป็นชั้น ๆ เหมือนการบังคับบัญชาแบบทหาร หน่วยงานในองค์กรจะเล็กลง องค์กรจะมีรูปแบบที่มีขนาดกะทัดรัดมากขึ้น เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานใช้ไอที เป็นเครื่องมือช่วยการดำเนินงานเพื่อสร้างคุณค่างาน สภาพการทำงานจะมีลักษณะเป็น SOHO - Small Office Home Office เครือข่ายคอมพิวเตอร์เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการสื่อสารระหว่างกัน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กร ซึ่งการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) มาใช้ในองค์กรนั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทางด้านการจัดการ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถของผู้จัดการในการวางแผน การจัดการ องค์กร การสั่งการหรือนำทาง และการควบคุม และผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรนั้นจะมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น หรือจะทำให้มีประสิทธิผลลดลง

คำถามการวิจัย

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของเทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้ มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร

2.ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้สึกมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร

3.ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านพฤติกรรมมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างทำการเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จำนวน 400 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษาเกี่ยวกับ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานขององค์กร ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเทคโนโลยี แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และแนวคิดและทฤษฎีเรื่องทัศนคติความรู้ความเข้าใจต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และศึกษาเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงาน

ขอบเขตที่เกี่ยวกับเวลาในการทำวิจัย ระหว่าง กุมภาพันธ์ – เมษายน พ.ศ. 2562

แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทางด้านการจัดการด้วยการเพิ่มขีดความสามารถ ของผู้จัดการในการวางแผนการจัดองค์การการสั่งการหรือ นำทาง และการควบคุม โดยมีผู้ให้นิยามและความหมายไว้ดังนี้

Taylor (1988) ได้ให้ความหมายของ เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การใช้เครื่องมือทางคอมพิวเตอร์ และโทรคมนาคม เพื่อใช้ในการเก็บ ประมวล ถ่ายทอด และแสดงผลลัพธ์ของข้อมูล ข่าวสาร ในรูปของภาพ เสียง ตัวอักษรและตัวเลข ความสามารถในการรับข้อมูล จากแหล่งข่าวสารจำนวนมาก ทั้งในรูปของภาพและตัวอักษร และความสามารถ ในการส่งข้อมูลข่าวสารไปยังแหล่งต่างๆ ได้อย่างกว้างไกล ส่วน Hodge, Fleck ,and Honess (1984, p.24) ได้ให้ความหมายของระบบสารสนเทศไว้ว่า ระบบสารสนเทศไม่ว่าจะคำนวณด้วยระบบคอมพิวเตอร์ หรือด้วยมือ คือกระบวนการสื่อสารมีการสะสมข้อมูลไว้ประมวล และส่งไปยังบุคลากรที่เหมาะสมในองค์กรเพื่อจะ ได้ใช้สารสนเทศเป็นฐานในการตัดสินใจ

Turban, Mclean & Wetherbe (2001, p. 116) กล่าวถึงความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology หรือ IT) ไว้ว่า หมายถึงเครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ ที่นำไปใช้ช่วยในการออกแบบและการพัฒนาระบบสารสนเทศ ซึ่งหมายรวมถึงฮาร์ดแวร์ (hardware) ซอฟต์แวร์ (software) ระบบฐานข้อมูล

(database) การสื่อสารโทรคมนาคม(telecommunication) และระบบรับ - ให้บริการ (client – server system) และ Heinich, Robert and others (2002: 21) ได้ให้ความหมายเทคโนโลยีว่า เป็นระบบที่อธิบายได้ทางวิทยาศาสตร์ หรือการจัดรูปความรู้่อ่างอื่นเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง

จากที่มีผู้ให้ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศไว้พอสรุปได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง เครื่องมือที่นำมาใช้ในกระบวนการทำงานในการรวบรวม จัดเก็บข้อมูล การประมวลผล การพิมพ์ การสร้างรายงาน การติดต่อสื่อสารข้อมูล เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพทั้งในด้านการผลิต การบริหารและการดำเนินงาน โดยมีองค์ประกอบ ได้แก่ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ระบบฐานข้อมูล และการสื่อสารโทรคมนาคม

ความสำคัญของระบบสารสนเทศ

ระบบสารสนเทศมีความสำคัญต่อการบริหารงานในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญ ของระบบสารสนเทศ อาทิเช่น

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2550 : 23-25) กล่าวถึง ความสำคัญของระบบสารสนเทศโดยกล่าวถึงประโยชน์ของระบบสารสนเทศไว้ 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) ประกอบด้วย 1.1ระบบสารสนเทศทำให้การปฏิบัติงานมีความรวดเร็วมากขึ้นโดยใช้กระบวนการประมวล 1.2 ระบบสารสนเทศช่วยในการจัดเก็บข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ หรือมีปริมาณมาก 1.3ช่วยทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่าง รวดเร็ว 1.4 ช่วยลดต้นทุน 1.5 ระบบสารสนเทศช่วยทำให้การประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ เป็นไปด้วยดี

2. ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ประกอบด้วย 2.1 ระบบสารสนเทศช่วยในการตัดสินใจ 2.2 ระบบ สารสนเทศช่วยในการเลือกผลิตสินค้าหรือบริการที่เหมาะสม 2.3 ระบบสารสนเทศช่วยปรับปรุงคุณภาพของสินค้าหรือบริการให้ดีขึ้น 3. ด้านความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ทำให้ให้การประสานงานติดต่อเรื่องการค้าสิ่งซื้อสินค้าต่างๆ เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และช่วยลดต้นทุนในการเก็บสต็อกในคลังสินค้า 4. ด้านคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Working Life)

ดังนั้นสรุปได้ว่า ระบบสารสนเทศนั้นมีความสำคัญ ในการบริหารองค์การในปัจจุบันในด้านการวางแผนการ ตัดสินใจ และการบริหารภายในองค์การ ช่วยให้เกิดมาตรฐานในการจัดการสารสนเทศเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ และยังช่วยในงานด้านประชาสัมพันธ์การติดต่อสื่อสารรวมถึงการทำให้ผู้ปฏิบัติงาน มีความพึงพอใจ และเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ในสังคมที่เป็นพลวัตได้ตลอดเวลา

แนวคิดเรื่องทัศนคติความรู้ความเข้าใจต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ความหมายของทัศนคติ

“ทัศนคติ (Attitude) ซึ่งบางตำราใช้คำว่า “เจตคติ” หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เจตคติถือเป็นกิริยาท่าทีความรู้สึกรวม ๆ ของบุคคลที่เกิดจากความพร้อมหรือความโน้มเอียงของจิตใจหรือประสาท ซึ่งแสดงออกเพื่อโต้ตอบต่อสิ่งเร้าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยจะแสดงออกในทางสนับสนุนเห็นดีเห็นชอบด้วยหรือต่อต้าน ไม่เห็นดีเห็นชอบด้วยก็ได้” (บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธ์, 2549, หน้า 56-58) ส่วน Munn, 1971, p. 77 ได้ให้ความเห็นว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึก และความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์สถาบันและข้อเสนอใด ๆ ในทางที่จะยอมรับ หรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้านพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด

จากการทบทวนความหมายของทัศนคติที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติหมายถึง สภาวะของความพร้อมทางจิต ซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ และสภาวะความพร้อมจะเป็นตัวกำหนดทิศทางของปฏิกิริยา ของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสภาวะการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจเป็นการยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ต่อสถานการณ์บาง อย่างต่อบุคคลหรือสิ่งของ เช่น ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ

องค์ประกอบของทัศนคติ

Assael (1995, p. 267) ได้เสนอแนวคิดว่าองค์ประกอบของทัศนคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 1. องค์ประกอบทางความคิด 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก 3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม ส่วน Schiffman และ Kanuk (2000, p. 200) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า เป็นความโน้มเอียงที่เกิดจากการเรียนรู้ ทำให้มีพฤติกรรมลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบที่มีต่อสิ่งหนึ่ง และได้กำหนดองค์ประกอบทัศนคติไว้ 3 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนของความเข้าใจ (Cognitive Component) คือ ความรู้ (knowledge) การรับรู้ (perception) ความเชื่อ (beliefs) อาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งในส่วนของความเร็ว และการรับรู้จะได้รับจากประสบการณ์และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลายแหล่ง ข้อมูล และความรู้ี้จะมีผลกระทบต่อความเชื่อ (beliefs)

2. ส่วนของความรู้สึก (Affective Component) จะสะท้อนอารมณ์ (emotion) หรือความรู้สึก (Feeling) ของผู้บริโภคมที่มีต่อความคิดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ในเรื่องความชอบและอารมณ์ที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ

3. ส่วนของพฤติกรรม (Conative Component หรือ Behavior หรือ Doing) จะสะท้อนถึงแนวโน้มจะมีพฤติกรรมของผู้บริโภค หรือแนวโน้มการกระทำที่แสดงออกหรือความโน้มเอียงที่จะซื้อสินค้า

จาก แนวคิดของ Philip G. Zimbardo and Ebbe B. Ebbesen (1970), Sharon S. Brehm and Saul M. Kassin (1996: 370), Del I. Hawkins and other (1998: 297-400) และ James L. Gibson and others (2000: 103) ได้จัดองค์ประกอบของทัศนคติไว้เหมือนกัน 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) 3. องค์ประกอบด้าน พฤติกรรม (The Behavioral Component)

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวกับ เทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์การ และทัศนคติที่มีต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์การ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ผลต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่องค์การกำหนดไว้นั้น จะประกอบด้วย 1. องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) คือ ส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคล ที่เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั่วไปทั้งที่ชอบ และไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือคิดว่าสิ่งใดดีมักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่หากมีความรู้มาก่อนว่า สิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้น เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละบุคคล 3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งหรือบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึกจะเห็นได้ว่าการที่บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่างก็เนื่องมาจาก บุคคลมีความเข้าใจมีความรู้สึกหรือมีแนวความคิดแตกต่างกันนั่นเอง ผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นตัวแปรต้นในการวิจัยครั้งนี้

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงาน

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานหมายถึง การที่องค์การประสบผลสำเร็จ สามารถดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ โดยมีการประเมินจากปัจจัยนำเข้า หรือจำนวนของการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งสามารถผลิตสินค้าและบริการได้มากตรงตามกำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิจัยของ สมยศ แยมเนียน (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท เอเชียัน มารีน เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท เอเชียัน มารีน เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) ด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพ และด้านผลผลิต พบว่า พนักงานมีระดับประสิทธิภาพในการทำงานโดยรวมและแต่ละด้าน อยู่ในระดับดี ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพ และด้านผลผลิตแตกต่างกัน เช่นเดียวกับกับผลการวิจัยของ ปิยบุตร มิ่งประเสริฐ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท

คูราโมะ (ไทยแลนด์) จำกัด ผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพ และด้านผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง และ นาทภา ไทยธวัช (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกรณีศึกษาบริษัท กระจกพีเอ็มเค – เซ็นทรัล จำกัด ผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้าน ปริมาณการผลิต คุณภาพงาน และความเร็วในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีทิศทางเดียวกัน และอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน ได้แก่ ด้านการรักษาทรัพยากรมนุษย์ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในทิศทางเดียวกัน และสัมพันธ์กันในระดับสูง

ส่วนสมพงษ์ เกษมสิน (2550) ได้กล่าวถึง แนวคิดของ Harring Emerson ที่เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับ หลักการทำงานให้มี ประสิทธิภาพในหนังสือ "The Twelve Principles of Efficiency" ซึ่งได้รับการยกย่อง และ กล่าวขานกันมาก หลัก 12 ประการมีดังนี้ 1. ทำความเข้าใจและกำหนดแนวความคิดในการทำงานให้กระจ่าง 2. ให้หลักสามัญสำนึกในการพิจารณาความน่าจะเป็นไปได้ของงาน 3. คำปรึกษาแนะนำต้องสมบูรณ์และถูกต้อง 4. รักษาระเบียบวินัยในการทำงาน 5. ปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม 6. การทำงานต้องเชื่อถือได้มีความฉับพลัน มีสมรรถภาพ 7. งานควรมีลักษณะแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินงานอย่างทั่วถึง 8. งานสำเร็จทันเวลา 9. ผลงานได้มาตรฐาน 10. การดำเนินงานสามารถยึดเป็นมาตรฐานได้ 11. กำหนดมาตรฐานที่สามารถเป็นเครื่องมือในการฝึกสอนงานได้ 12. ให้บำเหน็จรางวัลแก่งานที่ดี

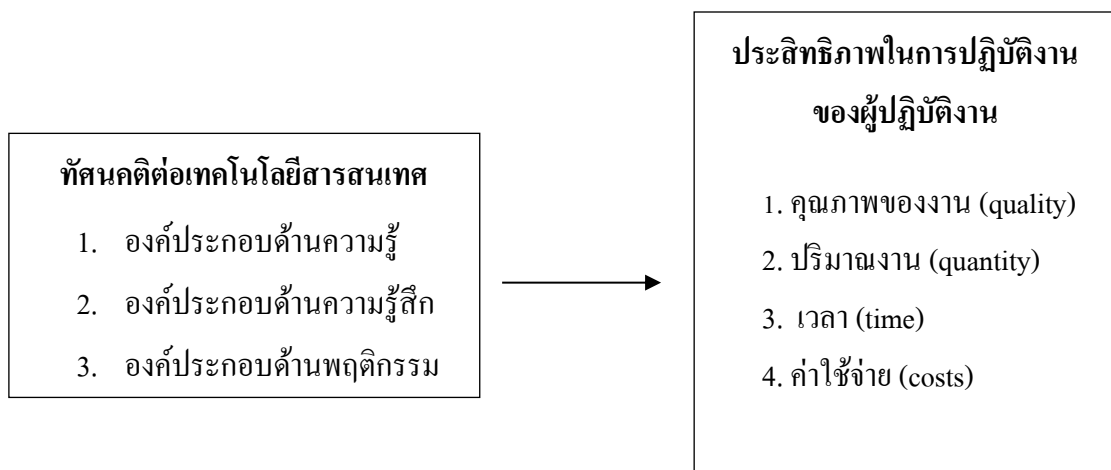
แนวคิดของ Peterson and Plowman (1989:47) ได้ให้แนวคิดใกล้เคียงกับ Harring Emerson โดยได้ ตัดทอนบางข้อลงและสรุปองค์ประกอบของประสิทธิภาพไว้ 4 ข้อด้วยกัน คือ 1. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีคุณภาพสูงคือผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์คุ้มค่า และมีความพึงพอใจ ผลการทำงานมีความถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็ว นอกจากนี้ผลงานที่มีคุณภาพ ควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การและสร้างความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ 2. ปริมาณงาน (Quantity) งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน โดยผลงานที่ปฏิบัติได้มีปริมาณที่เหมาะสมตามที่กำหนดในแผนงานหรือเป้าหมายที่บริษัทวางไว้ และควรมีการวางแผนบริหาร เวลาเพื่อให้ได้ปริมาณงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 3. เวลา (Time) คือเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ใน ลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการ เหมาะสมกับงาน และทันสมัย มีการพัฒนาเทคนิคการทำงานให้สะดวกรวดเร็วขึ้น 4. ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ คือ จะต้องลงทุนน้อยและได้ผล กำไรมากที่สุด ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต ได้แก่ การใช้ทรัพยากรด้านการเงิน คน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างประหยัดคุ้มค่าและเกิดการ สูญเสียน้อยที่สุด

ในส่วนของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดของ Peterson and Plowman (1989:47) สามารถที่จะอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างครอบคลุมจึงได้กำหนดให้เป็นตัวแปร ตามโดยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานประกอบด้วย 4 ข้อด้วยกัน คือ 1. คุณภาพของงาน (Quality) 2. ปริมาณงาน (Quantity) 3. เวลา (Time) 4. ค่าใช้จ่าย (Costs)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ เทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กร และทัศนคติที่มีต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่องค์กรกำหนดไว้นั้นจะประกอบด้วย 1.องค์ประกอบด้านความรู้(the cognitive component) 2.องค์ประกอบด้านความรู้สึก (the affective component) 3.องค์ประกอบด้านพฤติกรรม(the behavioral component) และจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สรุปได้ว่าการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ คือ การใช้ทรัพยากรที่จำกัด ไม่ว่าจะเป็น คน เงิน และอุปกรณ์ ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดของ Peterson and Plowman (1989:47) สามารถที่จะอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างครอบคลุมจึงได้กำหนดให้เป็นตัวแปรตาม โดยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานประกอบด้วย 4 ข้อด้วยกัน คือ 1. คุณภาพของงาน (quality) 2.ปริมาณงาน (quantity) 3. เวลา (time) 4. ค่าใช้จ่าย (costs) ซึ่งผู้วิจัยสามารถสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังรูปภาพดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเพศ ส่วนใหญ่ คือเพศหญิง มีอายุ 21 – 30 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอาชีพ พนักงาน/ลูกจ้าง และส่วนใหญ่มีรายได้ 15,001 – 30,000 บาท มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 1 ปี – 3 ปี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	\bar{X}	SD	ระดับความคิดเห็น
องค์ประกอบด้านความรู้	4.10	0.69	มาก
องค์ประกอบด้านความรู้สึก	4.02	0.81	มาก
องค์ประกอบด้านพฤติกรรม	4.10	0.72	มาก
ค่าเฉลี่ยทั้งหมด	4.07	0.74	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน โดยรวมทั้งหมดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 4.07

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสองอันดับ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และองค์ประกอบด้านความรู้สึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	M	SD	ระดับความคิดเห็น
องค์ประกอบด้านคุณภาพของงาน	3.97	0.76	มาก
องค์ประกอบด้านปริมาณงาน	4.04	0.81	มาก
องค์ประกอบด้านเวลา	4.16	0.71	มาก
องค์ประกอบด้านค่าใช้จ่าย	4.02	0.76	มาก
ค่าเฉลี่ยทั้งหมด	4.05	0.76	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยรวมทั้งหมดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 4.05

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ องค์กรประกอบด้านเวลา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 รองลงมาคือ องค์กรประกอบด้านปริมาณงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ต่อมาคือด้านองค์กรประกอบด้านค่าใช้จ่าย โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และลำดับสุดท้ายคือ องค์กรประกอบด้านคุณภาพของงาน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านต่างๆ กับประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของพนักงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	จำนวน	ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	
		r_{xy}	p-value
ด้านความรู้	400	0.927**	0.000
ด้านความรู้สึก	400	0.894**	0.000
ด้านพฤติกรรม	400	0.948**	0.000

ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่า p-value ของทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่า = 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าที่กำหนดไว้ ดังนั้นทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

สำหรับระดับความสัมพันธ์นั้น สามารถพิจารณาได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ สามารถเรียง ลำดับได้ดังนี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้านพฤติกรรม มีค่าเท่ากับ 0.948 รองลงมาคือด้านความรู้มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.927 และ ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้สึก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.894 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ นำตัวแปรเข้าระบบสมการโดยวิธี All Enter

ทัศนคติต่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ	ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร				
	S.D.	b	β	t	p-value
ค่าคงที่	0.057	0.043		0.750	0.454

720

ด้านความรู้	0.033	0.343	0.334	10.489	0.000
ด้านความรู้สึก	0.026	0.149	0.171	5.797	0.000
ด้านพฤติกรรม	0.035	0.488	0.495	13.848	0.000

$R = 0.965$; $R^2 = 0.931$; $F = 1788.554$; $p\text{-value} = 0.000$

ผลการวิเคราะห์พบว่า พบว่า ตัวแปรที่มีผล หรือสามารถอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ทศนคติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม โดยมีค่า $R^2 = 0.931$ หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวมีความสามารถในการอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ได้ร้อยละ 93.1 แต่มีความสามารถในการพยากรณ์หรือทำนายได้ดี เพราะตัวแปรอิสระทั้งหมดเข้าไปมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน โดยตัวแปรที่สามารถอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานที่ดีที่สุดคือ ด้านพฤติกรรม เพราะมีค่าสัมประสิทธิ์ มาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.495 รองลงมา ด้านความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.334 สุดท้ายด้านความรู้สึก มีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.171

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า ทศนคติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ของผู้ปฏิบัติงาน สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมการพยากรณ์ทศนคติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน เมื่อนำทศนคติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานทุกด้านเข้าสมการในรูปคะแนนดิบเป็นดังนี้

$$\text{ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน} = 0.043 + 0.343 (\text{ด้านความรู้}) + 0.149 (\text{ด้านความรู้สึก}) + 0.488 (\text{ด้านพฤติกรรม})$$

การอภิปรายผล

ผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ คือเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอาชีพพนักงาน/ลูกจ้าง มีรายได้ระหว่าง 15,001 – 30,000 บาทต่อเดือน และมีอายุการทำงานระหว่าง 1 ปี ขึ้นไป – 3 ปี อาจกล่าวได้ว่าผู้ปฏิบัติงานที่ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ ส่วนใหญ่เป็น

เพศหญิง และเพิ่งเริ่มทำงาน เป็นกลุ่มคนที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ เพื่อให้การปฏิบัติ งานเป็นไปตามแผนงานที่องค์กรกำหนดไว้

ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน

เพื่อศึกษาถึงทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศองค์ประกอบด้านความรู้ ด้านความรู้สึกล และด้านพฤติกรรม

จากผลการศึกษาทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศองค์ประกอบด้านความรู้ ด้านความรู้สึกล และด้านพฤติกรรม เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความรู้ในเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งที่ชอบและไม่ชอบ นั้นหมายถึงถ้าบุคคลใดมีความรู้ที่มองว่าสิ่งนั้นๆ เป็นสิ่งที่ดี มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ในทางกลับกัน หากความรู้ที่มีมาก่อนนั้นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้มากนั้น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรก็จะประสบผล สำเร็จเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นเข้าไปมีส่วนช่วยที่สำคัญ ให้สามารถบรรลุในวัตถุประสงค์ ทำให้ภารกิจให้ลุล่วงได้ง่าย ทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน รวมถึงทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศจากผลที่ออกมา นั้น มีการใช้งานที่ง่ายมากกว่าที่คิดไว้ ทำให้เกิดความคิดในแง่บวกต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงส่งผลให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร นั้นสูงขึ้นด้วย

สำหรับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้สึกล เป็นอีก 1 ด้านของทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งผู้ที่มีทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้สึกลนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีอารมณ์รู้สึกลเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ ตามบุคลิกภาพ และค่านิยม เฉพาะตัวของแต่ละคน ซึ่งผู้ที่ได้รับการปลูกฝังให้มีค่านิยมที่ดี ก็จะทำให้เกิดความคิดในแง่บวกต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้การที่เราได้ทำในสิ่งที่เราชอบ ย่อมทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำสิ่งนั้น และในทางกลับกัน หากมีค่านิยมที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นๆ ก็เปรียบกับการถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ นั้นหมายถึงประสิทธิภาพในการทำสิ่งนั้นย่อมไม่เกิด หรือเกิดแต่ไม่เต็มที่ ในส่วนทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านพฤติกรรม ก็มีส่วนสำคัญเช่นกัน เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในทุกวันนี้ ผู้ปฏิบัติงานใช้ควบคู่กับองค์ประกอบด้านความรู้ที่ผ่านการพิจารณา ข้อมูลต่างๆที่สืบค้นมาได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำนั้น ให้เกิดคุณภาพก่อนนำมาใช้งาน และด้วยความหลากหลายของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การปฏิบัติการกิจ ไม่ว่าจะเป็นการกิจทั่วไปหรือ การกิจเฉพาะทางนั้น ผู้ปฏิบัติงานสามารถเลือกโปรแกรมที่ใช้ให้ตรงต่อวัตถุประสงค์ ซึ่งส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น อีกทั้ง การวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบัน ส่งผลให้ มีเทคโนโลยีรูปแบบใหม่ที่ทำให้เกิดความรวดเร็ว และแม่นยำมากขึ้นในการปฏิบัติการกิจต่างๆ ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงมากยิ่งขึ้น

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน คือ การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ คือ การใช้ทรัพยากรที่จำกัด ไม่ว่าจะ เป็น คน เงิน และอุปกรณ์ ให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ประกอบไปด้วย 4 ข้อ อันได้แก่ 1. คุณภาพของงาน 2. ปริมาณงาน (quantity) 3. เวลา (time) 4. ค่าใช้จ่าย (cost)

จากผลการศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพของงาน สามารถกล่าวได้ว่ามีประ สทธิภาพ ในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพของงาน เพราะการทำงานตามมาตรฐานที่กำหนด เป็นที่ยอมรับของผู้บริหาร ถือเป็น ส่วนสำคัญในการปฏิบัติงานในทุกภารกิจ ซึ่งหมายถึงจะต้องมีทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ดี เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพสูงที่สุด เพราะการที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในองค์การ ทำให้การปฏิบัติงานหลายตำแหน่ง เกิดความเที่ยงตรง แม่นยำ และมีความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน นั่นจึงส่งผลให้ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้นสูงขึ้น

สำหรับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านปริมาณงานจะมีประสิทธิภาพ เพราะทัศนคติต่อเทคโนโลยี สารสนเทศทุกๆด้านที่เข้ามามีส่วนให้ผู้ปฏิบัติงานนั้น สามารถจัดการงานที่ตัวเองได้รับมอบหมายให้สามารถสำเร็จ ล่วงได้ทันเวลา เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านั้นเข้ามาอำนวยความสะดวก ให้การปฏิบัติงานเกิดความ คล่องตัว และมีความแม่นยำ การตรวจสอบต่างๆ ย่อมทำได้ง่าย ข้อผิดพลาดในการทำงานก็ลดน้อยลง และนั่นเป็น เหตุผลที่ทำให้ระยะเวลาในการทำงานต่อภารกิจลดลง จึงสามารถจัดการกับปริมาณงานที่มีได้อย่างเหมาะสม ประการสุดท้ายมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านเวลา จะต้องมีการทำงานที่ตรงต่อเวลา รักษาเวลาในการ ปฏิบัติงาน เกิดจากการที่พัฒนาวิทยาการใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย ความ แม่นยำ ความรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งเหตุผลทั้งหมดนั้นเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศต้องมีทัศนคติที่ดี ซึ่ง การมีทัศนคติที่ดีทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น และนั่นเป็นเหตุผลให้ประสิทธิภาพด้านเวลาสูงขึ้นด้วย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานกับประสิทธิ ภาพในการ ปฏิบัติงาน

ผลการวิเคราะห์พบว่าทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิ ภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งหมายความว่า องค์การจะมี ประสิทธิภาพที่สูงมากขึ้นเมื่อมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยี สารสนเทศที่องค์กรนำมาใช้

จากคำถามของการวิจัย “ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หรือไม่ และมีผลอย่างไร”

จากการทดสอบด้วยสถิติ สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ สามารถทำให้องค์กรของผู้ปฏิบัติงานนั้นมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงขึ้น จะต้องเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรมที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง : ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้ค้นพบสิ่งที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานพบว่า ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน นั้น มีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นั้นหมายความว่า องค์กรที่ต้องการให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จะต้องมึนโยบายในการสนับสนุนให้มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กร และต้องแนะนำ สนับสนุน อบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้บุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งในด้านด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะ ผู้ปฏิบัติงานที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ที่พำนักอยู่ในกรุงเทพมหานคร และเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในทุกภาคส่วน ในอนาคตจึงควรทำการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานในกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนา ทัศนคติต่อเทคโนโลยี สารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และประการสุดท้ายสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจต้องการศึกษา และในการวิจัยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2550). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ*. กรุงเทพฯ: แชนพอร์พรินติ้ง: 23-25
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2549). *สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.: 56-58
- ปิยบุตร มิ่งประเสริฐ. (2552). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท คูราโม่ (ไทยแลนด์) จำกัด*. การค้นคว้าอิสระ บธ.ม. : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- นาตภา ไทยธวัช. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษาบริษัท กระจกพีเอ็มเค – เซ็นทรัล จำกัด”* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธนบุรี.
- สมยศ แยมเนียน. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท เอเชีย นามารีน เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สาขาการจัดการ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*
- สมยศ นาวิการ. (2553). *การบริหารเชิงกลยุทธ์กรณีศึกษาพฤติกรรมในองค์กร*. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2550). *การบริหาร*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- Assael H. (1995). *Consumer Behavior and Marketing Action*. (5th ed.) Ohio: South Western.:267.
- Heinich, Robert and others, (2002) *Instructional Media and Technologies for Learning*. 6th ed. New Jersey : Prentice-hall : 21
- Hawkins, D. I., Best, R. J. & Coney, K. A. (1998). *Consumer Behavior: Building Marketing Strategy*. (7th ed.). Boston: McGraw-Hill
- James L. Gibson, John M. Ivancevich and James H. Donnelly. (2000). *Organizations: Behavior Structure Process*. Boston: McGraw-Hill.

Peterson, E & Plowman, E.G. (1989). *Business Organization and Management*.

Homewood, Illinois: Richard D. Irwin.

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2000). *Consumer Behavior* (7th ed.). Upper Saddle

River, N.J Prentice Hall.

Taylor, Graham. 1988. *Making Sense of Information Technology*. The Electronic

Avenue Coursebook

Turban, Mclean & Wetherbe., (2001). *Introduction to Information Technology* .

.Toronto: John Wiley & Sons

ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

The variables that affect the working effectiveness of the personnel of the Secretariat of the Senate

นลัทศิริ นิธิศุภโชค

Nalatsiri Nithisupachok

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงจิตและปัจจัยอนามัยของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา และ (3) เพื่อศึกษาว่าปัจจัยเชิงจิตและปัจจัยอนามัยกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กัน และส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

การวิจัยครั้งนี้ค้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างบุคลากรของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 30 - 40 ปี มีสถานภาพโสด มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานระหว่าง 5-15 ปี และมีรายได้รวมต่อเดือนอยู่ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท ปัจจัยเชิงจิตและปัจจัยอนามัยส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในเชิงบวกอย่างเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้ง 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้าในสายอาชีพ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านการบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน และด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ โดยเฉพาะอีก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ด้านการยอมรับนับถือ และด้านความรับผิดชอบในงาน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

คำสำคัญ : ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน , ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

Abstracts

The objectives of the study on the variables that affect the working effectiveness of the personnel of the Secretariat of the Senate are (1) to study the factors of motivation and hygiene of the personnel of the Secretariat of the Senate; (2) to study the working effectiveness of the personnel of the Secretariat of the Senate; and (3) to study the factors of motivation and hygiene relating to the working effectiveness and affecting the performance of personnel of the Secretariat of the Senate. The samples of the study is the amount of 300 personnel of the Secretariat of the Senate. The research tool is a questionnaire. The data analyzing statistics are the frequency, the percentage, the average, the standard deviation, the correlation analysis, and the multiple linear regression analysis.

Research found that the sample of the personnel of the Secretariat of the Senate majority is female, age between 30-40 years, unmarried marital status, bachelor's degree, the period of 5-15 working experience, and the total income per month is 20,001 - 30,000 baht. The factor of motivation and health positively affecting the effectiveness of working in the same direction of all 9 aspects including work achievement; recognition; progression in career; job description; work responsibility; administrative policy and management; control and supervision; relations between supervisor and colleagues; and compensation and welfare. Especially in the aspects of work achievement; recognition; and work responsibility which affect the working effectiveness of the personnel of the Secretariat of the Senate with statistical significance at 0.01.

Keywords : working effectiveness the affect the working effectiveness

1. บทนำ

ในปัจจุบันที่เป็นยุคโลกาภิวัตน์ วิทยาการหรือองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมาก เกิดการพัฒนาขององค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้ทำให้เกิดการแข่งขันและการชิงความได้เปรียบเสียเปรียบขององค์กรทุกภาคส่วนอย่างรุนแรง องค์กรต่าง ๆ จึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การแข่งขัน และความท้าทายใหม่ที่เกิดขึ้น เพื่อให้องค์กรสามารถดำรงคงอยู่ต่อไปได้ ตัวแปรสำคัญที่จะทำให้การแข่งขันของแต่ละองค์กรประสบความสำเร็จ คือ “บุคลากร” เนื่องจากบุคลากรขององค์กรซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุด เพราะนอกจากจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนองค์กรแล้วในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นๆ ขององค์กรอีกด้วย จาก

ความสำคัญดังกล่าวองค์กรทุกแห่งจึงได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อมุ่งหวังให้ องค์กรของตนมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสามารถนำพาให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ การบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์ไม่ได้มีความสำคัญแต่เฉพาะในองค์กรภาคเอกชนเท่านั้น แต่ยังมี ความสำคัญต่อหน่วยงานภาครัฐที่จำเป็นจะต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและสนับสนุน การดำเนินงานของภาคเอกชนให้มีความสามารถในการแข่งขัน ทั้งในเวทีระดับประเทศและระดับโลก อาทิ การตรา กฎหมายที่สอดคล้องกับบริบทของการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน การปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง รวมถึง พิธีการต่าง ๆ ที่ล้าสมัยหรือหมดความจำเป็นหรือเป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และแผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 กรอบที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และกรอบที่ 6 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ภาครัฐ ที่มุ่งอำนวยความสะดวกและเสริมสร้างขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันให้แก่ภาคเอกชน รวมถึงปรับปรุงระบบการบริหารจัดการภาครัฐให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อประเทศ ดังนั้น บุคลากรของภาครัฐจึงต้องเป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผล สอดคล้องกับภารกิจขององค์กรเพื่อให้ องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาในฐานะองค์กรของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่หน่วยงานด้าน วิชาการและงานธุรการของวุฒิสภาซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติของชาติและเป็นหนึ่งในสามองค์กรหลักที่ใช้ อำนาจในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีหน้าที่และอำนาจ ในการตรากฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญของประเทศ และ การปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในวงงานรัฐสภาตามที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ การปฏิบัติหน้าที่ของ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาจึงนับว่ามีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านนิติบัญญัติของชาติให้บรรลุผล สำเร็จได้ ดังนั้น บุคลากรของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาจึงเปรียบเสมือนกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อน กระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ภารกิจของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยความรับผิดชอบและภารกิจที่สำคัญของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดความ สนใจที่จะศึกษาถึงตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เพื่อนำผลที่ ได้จากการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายด้านการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารที่เหมาะสม และนำไปสู่การพัฒนาผลการปฏิบัติงานโดยภาพรวมของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ทำให้การดำเนินงานตาม ภารกิจของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาเกิดประสิทธิผลและบรรลุผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อองค์กรและประเทศชาติ ต่อไป

คำถามในการวิจัย

ตัวแปรด้านการจูงใจส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
3. เพื่อศึกษาว่าปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กัน และส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
2. ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยมาจากทฤษฎี 2 ปัจจัยของ เฮอริชเบิร์ก (Herzberg's Two-Factor Theory)
2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรในสังกัดสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา จำนวน 300 คน ซึ่งการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05
3. ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน และรายได้ ปัจจัยจูงใจ ประกอบด้วย ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความรับผิดชอบในงาน และความก้าวหน้าในสายอาชีพ และปัจจัยอนามัย ประกอบด้วย นโยบายและการบริหารขององค์กร การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ประกอบด้วย คุณภาพของงาน และปริมาณของงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
2. สามารถนำผลการศึกษานี้มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
3. เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับนักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไปที่ให้ความสนใจได้นำไปศึกษาและประยุกต์ใช้

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

McGregor (1969) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจ คือ แนวโน้มแห่งการพัฒนาความสามารถ ที่จะรับผิดชอบงาน เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวตนของมนุษย์ทุกคน

Dale S. Beach (1965 : 379) แรงจูงใจ หมายถึง ความเต็มใจที่จะใช้พลังเพื่อให้ประสบความสำเร็จในเป้าหมาย (Goal) หรือเพื่อให้ได้รับรางวัล (Reward) เป็นสิ่งสำคัญของการกระทำของมนุษย์และเป็นสิ่งยั่วยุคนให้มุ่งต่อวัตถุประสงค์ที่มีผลเป็นรางวัลที่ได้รับ

ทฤษฎีสองปัจจัยของ เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two-Factor Theory) กมลพร กัลยาณมิตร (2559) ได้อธิบายถึงทฤษฎีสองปัจจัยของเฟรเดริก เฮอร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg) ว่าความพึงพอใจในการทำงานประกอบด้วย 2 แนวคิด คือ แนวคิดที่มีขอบเขตจากความพึงพอใจ (Satisfaction) ไปยังความไม่พึงพอใจ (No Satisfaction) และการได้รับอิทธิพลจากปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) และแนวคิดที่มีขอบเขตจากความไม่พึงพอใจ (Dissatisfaction) ไปยังการไม่มีความไม่พึงพอใจ (No Dissatisfaction) และ ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอนามัย (Hygiene Factors) หรือกล่าวได้ว่า ทฤษฎีสองปัจจัย ประกอบด้วย (1) ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน และ

(2) ปัจจัยสุขอนามัยหรือปัจจัยที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน (Motivation Factors or Motivators) เป็นปัจจัยภายในหรือความต้องการภายในของบุคลากรที่มีอิทธิพลในการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เป็นกลุ่มปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานด้วยความพึงพอใจ และเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ทัศนคติทางบวกและการจูงใจที่แท้จริง ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน (Achievement) การได้รับการยอมรับ (Recognition) ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (Advancement) หรือโอกาสในการเจริญเติบโต (Possibility of Growth) ลักษณะงานที่ทำ (Work Itself) และความรับผิดชอบ (Responsibility)

2. ปัจจัยอนามัยหรือปัจจัยที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน (Hygiene Maintenance or Factors) เป็นปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เป็นเพียงสิ่งที่สกัดกั้นไม่ให้เกิดความไม่พอใจ แต่ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต้องได้รับการสนองตอบ เพราะถ้าไม่มีให้หรือให้ไม่เพียงพอจะทำให้บุคลากรเกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าถ้าให้ปัจจัยเหล่านี้แล้วจะทำให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 10 ด้าน ได้แก่ นโยบายและการบริหารขององค์การ (Company Policy and Administration) การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล (Supervision) ความสัมพันธ์กับหัวหน้างาน (Interpersonal Relations with Supervision) ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (Interpersonal Relations with Peers) ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (Interpersonal Relations with

Subordinators) ตำแหน่งงาน (Status) ความมั่นคงในการทำงาน (Job Security) ชีวิตส่วนตัว (Personal Life) สภาพการทำงาน (Working Conditions) ค่าตอบแทน (Compensations) และสวัสดิการ (Welfares)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

James L Gibson (2000) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล และประสิทธิผลสามารถจำแนกได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การ

Georgopoulos & Tannenbaum (1975) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลขององค์การ คือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ และหนทาง หรือ เครื่องมือ ที่องค์การใช้ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นองค์การ และเป้าหมายให้ได้ สำหรับเป้าหมายสำคัญขององค์การ ได้แก่ ผลผลิตสูง (Output) ความสามารถที่จะปรับตัวเข้าได้กับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์การโดยไม่เสียความมั่นคง และการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรทั้งมนุษย์และวัสดุอุปกรณ์

Steers (1977) ได้เสนอตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การ 4 ประการ คือ

1. ลักษณะขององค์การ ซึ่งมีตัวบ่งชี้อยู่ 2 ประการ คือ โครงสร้างขององค์การพิจารณาได้จากการกระจายอำนาจ การแบ่งงานตามความชำนาญพิเศษ ความเป็นทางการ
2. ลักษณะของสภาพแวดล้อม ซึ่งพิจารณาจากสิ่งแวดล้อม 2 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อมภายนอกซึ่งมีตัวบ่งชี้ คือ ความสลับซับซ้อน ความมั่นคง และความไม่แน่นอนกับสิ่งแวดล้อมภายในหรือบรรยากาศขององค์การซึ่งมีตัวบ่งชี้ คือ แนวโน้มของความสำเร็จ ความเอาใจใส่ต่อพนักงาน แนวทางการให้รางวัลและการลงโทษ ความมั่นคง ความเสี่ยง ความเปิดเผย และความปกปิด
3. ลักษณะของพนักงาน พิจารณาจากความผูกพันต่อองค์การ และการปฏิบัติงาน โดยตัวบ่งชี้ของความผูกพันต่อองค์การพิจารณาจากความสนใจในการดำรงรักษาไว้และความผูกมัดใจ สำหรับตัวบ่งชี้ของการปฏิบัติงาน คือ การตั้งใจ เป้าหมาย ความต้องการ ความสามารถในการทำงาน และความชัดเจนของบทบาทพนักงาน
4. นโยบายการบริหารและปฏิบัติ พิจารณาจากตัวบ่งชี้ คือ การวางเป้าหมายที่แน่นอน การจัดหาและการใช้ทรัพยากร การสร้างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน กระบวนการติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำและการตัดสินใจ การปรับตัวขององค์การ และการริเริ่มสิ่งใหม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา" มีกรอบแนวความคิดในการวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรต้น

- ปัจจัยส่วนบุคคล**
1. เพศ
 2. อายุ
 3. สถานภาพ
 4. ระดับการศึกษา
 5. ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน
 6. รายได้

- ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors)**
1. ความสำเร็จในการทำงาน
 2. การได้รับการยอมรับนับถือ
 3. ความก้าวหน้าในสายอาชีพ
 4. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ
 5. ความรับผิดชอบในงาน
- ปัจจัยอนามัย (Hygiene Factors)**
1. นโยบายและการบริหารงาน
 2. การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล
 3. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน
 4. ค่าตอบแทนและสวัสดิการ

ตัวแปรตาม

- ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา**
1. คุณภาพของงาน
 2. ปริมาณของงาน

อทิทยา เสนะวงศ์ (2555) ศึกษาถึงเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรระดับปฏิบัติการและระดับหัวหน้างานที่คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัย M พบว่า ปัจจัยจูงใจในการทำงานมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยค้ำจุนในการทำงาน มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก

มารวย วิชาญยุทธนากุล (2560) ศึกษาถึงเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โรงแรมระดับ 5 ดาว พบว่า เจตคติต่อการทำงานของพนักงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากประชากรซึ่งเป็นบุคลากรในสังกัดสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา จำนวน 300 คน โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเรื่อง ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อหาความสัมพันธ์ของปัจจัย จูงใจและปัจจัยอนามัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยผู้วิจัยใช้มาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert) ส่วนที่ 3 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา และ ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการทดสอบสมมติฐานตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ได้แก่ (1) ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (2) ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ ระหว่าง 30 - 40 ปี มีสถานภาพโสด จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานระหว่าง 5-15 ปี และมีรายได้รวมต่อเดือนอยู่ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท

2. ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการทำงาน จำนวน 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้าในสายอาชีพ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ และด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านนโยบายและการบริหารงานในองค์กร ด้านการบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความสำเร็จในการทำงาน รองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา ด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านการบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้าในสายอาชีพ และด้านนโยบายและการบริหารงาน ตามลำดับ

3. ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน และด้านปริมาณของงาน ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านปริมาณของงาน รองลงมาคือ ด้านคุณภาพของงาน

การอภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในระดับค่อนข้างสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเฉพาะปัจจัยจูงใจด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงานและด้านความรับผิดชอบในงาน สอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัยของ เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two-Factor Theory) ด้านความสำเร็จในการทำงาน **ทฤษฎีความต้องการสามประการ (Three-Needs Theory) ของ McClelland** ด้านความต้องการความสำเร็จในงาน (Need for achievement (n Ach)) และทฤษฎีการจูงใจ ERG ของ Alderfer's ERG theory ที่กล่าวถึงความต้องการด้านความเจริญเติบโตก้าวหน้า (growth needs : G) โดยผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยจูงใจในภาพรวมของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาที่อยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยด้านความสำเร็จในการทำงานเป็นปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นสูงสุด ปัจจัยอนามัยในภาพรวมของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาที่อยู่ในระดับมาก โดยมีปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อทิตยา เสนะวงศ์ (2555) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรระดับปฏิบัติการและระดับหัวหน้างานที่คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัย M พบว่า ปัจจัยจูงใจในการทำงานมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยค้ำจุนในการทำงาน มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก และ มารวย วิชาญยุทธนากุล (2560) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานโรงแรมระดับ 5 ดาว พบว่า เจตคติต่อการทำงานของพนักงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

ปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน จากการวิจัย พบว่า ไม่ใช่ทุกปัจจัยที่กำหนดในตัวแปรอิสระส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา โดยปัจจัยด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ด้านการยอมรับนับถือ และด้านความรับผิดชอบในงาน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยคือ ควรคงเครื่องมือที่ใช้การประเมินผลการปฏิบัติงาน ระบบบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance Management System) ไว้ เนื่องจากมีความเหมาะสมกับการบริหารงานด้านทรัพยากรบุคคลขององค์การ และในอนาคตควรปรับปรุงภารกิจและตัวชี้วัดค่าความสำเร็จของงานให้สอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรที่อาจเปลี่ยนแปลงไปตามบทบาทและความรับผิดชอบขององค์การ และควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือแผนยุทธศาสตร์ขององค์การมากขึ้น เพื่อให้บุคลากรรู้สึกมีส่วนร่วมและรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ ผู้บังคับบัญชาควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถตัดสินใจในงานที่รับผิดชอบ และเปิดรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เกิดการร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการทำงานเพิ่มเติมอีก เพื่อสามารถนำผลการศึกษาที่ได้มาเปรียบเทียบกับให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น และเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงพัฒนาองค์การ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร กัลยาณมิตร. (2559). แรงจูงใจ 2 ปัจจัย พลังสู่ความสำเร็จ. วารสารวไลย
อลงกรณ์ปริทัศน์(มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 6(3), 175-183.
- มารวย วิชาญยุทธนากุล. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ
พนักงานโรงแรมระดับ 5 ดาว. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อติทยา เสนะวงศ์. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรระดับ
ปฏิบัติการและระดับหัวหน้างานที่คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
มหาวิทยาลัย M. การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

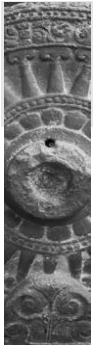
Effectiveness,”. *American Sociological Review*, vol. October, 22-53.

Beach, D. S. (1965). *Personnel: Management of people at work*. New York : The Macmillan Co. Ltd.

James L Gibson. (2000). *Organization : Behavior Structure Process, International edition* (10th ed). U.S.A. : McGraw Hill. Inc.

McGregor, D. (1969). *The Human Side of Enterprise*. Now York : McGraw-Hill.

Steer, R. (1977). *M. Organizational effectiveness: Abehavioral View*. California : Goodyear Publishing.

ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิต ของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี

นายเกษมสุข พุ่มมณี

Kasemsuk Phoommanee

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรีเฉพาะ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร และธนาคารไทยพาณิชย์ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวโน้มการเลือกถือครองบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี และ 2) เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี โดยผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรูปแบบการวิจัยในเชิงสำรวจ (Survey Method) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัย

ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกถือครองบัตรเครดิตเฉพาะ 5 ธนาคารของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี โดยส่งผลให้ผู้เลือกถือครองบัตรเครดิตของธนาคารกรุงศรีอยุธยามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.8 จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน เมื่อพิจารณาผลเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านผลิตภัณฑ์ ธนาคารผู้ให้บริการเป็นสถาบันการเงินที่มีชื่อเสียง มีความน่าเชื่อถือ และตัวบัตรเครดิตมีรูปแบบที่ทันสมัย สวยงาม ด้านราคา อัตราค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าธรรมเนียมรายปีมีความเหมาะสม และอัตราดอกเบี้ยในการชำระเงินค้ำชำระกว่ากำหนดอยู่ในอัตราที่ต่ำ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้เลือกถือครองบัตรเครดิตได้รับความสะดวกจากช่องทางการชำระหนี้บัตรเครดิตที่ใช้อยู่ มีจำนวนตู้กดเงินสดที่มากเพียงพอ และจำนวนร้านค้าที่รับชำระผ่านบัตรเครดิตนั้นมีมาก ด้านการส่งเสริมการตลาด ธนาคารมีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ หลากหลาย ทั้งยังมีสิทธิพิเศษที่มอบให้ลูกค้าในวันสำคัญต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีการส่งเสริมการตลาดที่ตรงกับความต้องการ เช่น มีส่วนลดที่ได้รับจากร้านค้าที่ร่วมรายการ มีการสะสมคะแนนผ่านบัตรเพื่อแลกของรางวัล เป็นต้น ด้านบุคคล พนักงานสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตได้ครบถ้วน มีมนุษยสัมพันธ์ดี พุดจาสุภาพ และให้ความสำคัญในการบริการมากกว่าการเสนอขายผลิตภัณฑ์ของธนาคาร ด้านกระบวนการ มีการแจ้งเตือนทาง sms ทุกครั้งที่ชำระเงิน มีธนาคารดำเนินการได้รวดเร็วเมื่อมีปัญหา (เช่น การอายัดบัตร) และมีระบบในการรับข่าวสารสำหรับผู้บัตรเครดิตหลายช่องทาง ด้านลักษณะทางกายภาพ สถานที่ให้บริการตั้งอยู่ในบริเวณที่เข้าถึงได้ง่าย เดินทางสะดวก มีความปลอดภัย และมีความสะอาด

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด; การเลือกถือครองบัตรเครดิต; จังหวัดนนทบุรี

Abstract

Research on marketing mix variables affecting the selection of credit card holders of people in Nonthaburi province, only 5 banks, namely Bangkok Bank Krung Thai Bank Public Company Limited Bank of Ayudhya, Kasikorn Bank and Siam Commercial Bank have the objectives for 1) to study the trend of choosing to hold credit cards for people in Nonthaburi Province and 2) to study the marketing mix affecting the selection of credit card holdings. Of people in Nonthaburi Province The researcher made a quantitative research. (Quantitative Research) There is a survey method by using questionnaires. (Questionnaire) is a research tool.

Marketing mix variables affect the selection behavior of holding only 5 credit cards of people in Nonthaburi province. Which resulted in the selection of the Bank of Ayudhya's most credit card holders Accounted for 22.8 percent of the 400 samples. When considering each result individually, it was found that in product Service bank is a famous financial institution. respectful And the credit card has a modern style, beautiful in terms of price, entry fee Annual fees are appropriate. And the interest rate for late payment is lower than the minimum rate Distribution channels Those who choose to win a credit card will be able to receive convenience from the credit card payment channel used. There is a sufficient amount of cash dispenser. And the number of stores that accept payment via credit cards is huge Marketing promotion The bank has publicized information through various media and also has special privileges that are given to customers on various important days. usually And marketing promotion that meets the needs such as discounts received from participating merchants There are accumulated points through the card in exchange for rewards, etc. Personnel can provide information about the use of credit cards completely. Good interpersonal skills, polite and important in service rather than offering products of the bank. Process With SMS notification every time you make a payment There is a bank to proceed quickly when there is a problem (such as freezing the card) and there is a system to receive news for many credit card users. Physical characteristics The property is located in an area that is easily accessible, convenient and safe. And is clean.

Keywords: Marketing mix; Choosing to hold a credit card; Nonthaburi

บทนำ

ในปัจจุบันคนไทยมีความนิยมในการใช้บัตรเครดิตเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนวัยทำงานที่มักจะใช้บัตรเครดิตควบคู่กับบัตรสินเชื่อเงินสด หากพิจารณาจากพฤติกรรมการตลาด พบว่า ในปัจจุบัน ธนาคาร/สถาบันการเงิน มักร่วมกับบริษัทผู้ผลิตสินค้าต่างๆ ในการจัดส่งเสริมการขาย (Promotion) ขึ้นสำหรับลูกค้าที่มีการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตมากกว่าการใช้เงินสด ซึ่งเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้เกิดภาระหนี้สินได้ เนื่องจากการใช้บัตรเครดิตนั้นสามารถผ่อนชำระสินค้าได้หลากหลายประเภท ซึ่งสินค้าที่ได้รับความนิยมเลือกผ่อนชำระมากที่สุด คือ เครื่องใช้ไฟฟ้า รองลงมาคือ โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต และสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น เครื่องประดับ นาฬิกา สร้อยคอ เป็นต้น โดยสามารถแบ่งชำระได้ตามกำหนดเป็นรายเดือน แต่สิ่งที่น่าสนใจสำหรับการชำระบัตรเครดิต คือ สามารถเลือกชำระยอดบัตรเครดิตในอัตราขั้นต่ำได้ จึงเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้บริโภคหันมาใช้บัตรเครดิตกันมากขึ้น จากสถิติเอแบคโพล (ABAC Poll) เปิดเผยว่า คนไทยที่มีบัตรเครดิตร้อยละ 69.4 มีการถือบัตรเครดิต 2 ใบขึ้นไป โดยกว่า 50% ใช้จ่ายบัตรเครดิตขั้นต่ำ เหลือเงินออมเพียงร้อยละ 17.6 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะสถาบันการเงินสนับสนุนคนใช้บัตรเครดิตมากกว่าเงินสด

ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงความนิยมและแพร่หลายที่มากขึ้นของผู้ต้องการถือครองบัตรเครดิต ก่อให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งด้านการให้บริการและการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต ซึ่งแต่เดิมการให้บริการจะจำกัดเฉพาะกลุ่มธนาคารพาณิชย์ แต่ในปัจจุบันสถาบันการเงินและธนาคารของต่างประเทศ หันมาให้ความสนใจดำเนินธุรกิจด้านบัตรเครดิตกันมากขึ้นทำให้การแข่งขันในการให้บริการเป็นไปอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มความหลากหลายในประเภทของบัตรเครดิต การลดค่าธรรมเนียมในการเลือกถือบัตร จากข้อมูลดังกล่าว บัตรเครดิต จึงมีความสนใจและต้องการศึกษาถึงตัวแปรต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของธนาคารที่เป็นที่รู้จักจำนวน 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร และธนาคารไทยพาณิชย์ โดยกำหนดประชากรที่ทำการศึกษาคือประชาชนในจังหวัดนนทบุรี เพื่อทราบถึงเหตุผลและแนวโน้มการเลือกถือครองบัตรเครดิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวโน้มการเลือกถือครองบัตรเครดิตของ 5 ธนาคาร ของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี

2. เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร และธนาคารไทยพาณิชย์ ของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี

สมมติฐานในงานวิจัย

1. ตัวแปรส่วนบุคคลของผู้บริโภคที่ต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกถือครองบัตรเครดิตต่างกัน
2. ตัวแปรทางการตลาดส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกถือครองบัตรเครดิต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (7Ps)

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) หมายถึง ตัวแปรหรือเครื่องมือทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ บริษัทมักจะนำมาใช้ร่วมกันเพื่อตอบสนองความพึงพอใจและความต้องการของลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แต่เดิมส่วนประสมทางการตลาดจะมีเพียงแค่ 4 ตัวแปรเท่านั้น (4Ps) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) สถานที่หรือช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ (Place) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ต่อมาเมื่อการคิดตัวแปรเพิ่มเติมขึ้นมาอีก 3 ตัวแปร ได้แก่ บุคคล (People) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) และกระบวนการ (Process) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดที่สำคัญทางการตลาดสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธุรกิจทางการบริการ ดังนั้นจึงรวมเรียกได้ว่าเป็นส่วนประสมทางการตลาดแบบ 7Ps (Kotler, 1997, p. 92)

ทฤษฎีการตัดสินใจ

ทฤษฎีการตัดสินใจแบบสมเหตุสมผล เป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นการตัดสินใจเพื่อการบรรลุเป้าประสงค์สูงสุด ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือองค์กร และทฤษฎีหลักการและเหตุผล ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ (เสรี วงษ์มณฑา, 2542)

ประการแรก ผู้ตัดสินใจต้องเผชิญกับปัญหาที่สามารถจำแนกออกจากปัญหาอื่นได้ หรืออย่างน้อยที่สุดก็สามารถพิจารณาเปรียบเทียบกับปัญหาอื่นได้อย่างมีความหมาย

ประการที่สอง ผู้ตัดสินใจมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าประสงค์ (Goals) ค่านิยม (Values) หรือวัตถุประสงค์ (Objectives) ที่ผู้ตัดสินใจจะต้องคำนึงถึงและสามารถทำให้การพิจารณาปัญหามีความชัดเจนและจัดลำดับความสำคัญของแต่ละกรณี

ประการที่สาม การตรวจสอบทางเลือกต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาอย่างชัดเจน

ประการที่สี่ การตรวจสอบผลลัพธ์ทั้งด้านต้นทุน (Costs) ผลประโยชน์ (Benefits) ข้อได้เปรียบ (Advantages) และข้อเสียเปรียบ (Disadvantages) ที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง

ประการที่ห้า การตรวจสอบผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นของทางเลือกแต่ละทางเลือก

ประการสุดท้าย ผู้ตัดสินใจจะเลือกทางเลือกและผลลัพธ์ของแต่ละทางเลือกที่จะต้องตอบสนองเป้าหมาย ค่านิยม หรือวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด กล่าวคือมีค่าใช้จ่ายต่ำสุดขณะที่ผลตอบแทนสูงสุด

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

การศึกษาด้านพฤติกรรมผู้บริโภคมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ เพื่อบรรยายพฤติกรรม (Describe) คือ การตอบคำถามว่า “มีพฤติกรรมใดเกิดขึ้นบ้าง และเกิดขึ้นอย่างไร” เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรม (Understand) คือ การพยายามตอบคำถามว่า “พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะเหตุใด” เพื่อทำนายพฤติกรรม (Predict) คือ การตอบคำถามว่า “พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นเมื่อไร ภายใต้เงื่อนไขอะไร” และเพื่อควบคุมพฤติกรรม (Control) หมายถึง การสร้าง จัดกระทำหรือเปลี่ยนแปลงสภาวะบางประการโดยอาศัยความรู้หรือทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับแล้ว เพื่อทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ปรารถนา หรือเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่พึงปรารถนา (Smithikrai, 2014) ทั้งนี้นักการตลาดสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคโดยใช้คำถาม (6W’s และ 1H) (Sareerat et al., 2009) คือ ใครอยู่ในตลาดเป้าหมาย (Who is in the target market?), ผู้บริโภคซื้ออะไร (What does the consumer buy?), ทำไมผู้บริโภคจึงซื้อ (Why does the consumer buy?), ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ (Who participates in the buying?), ผู้บริโภคซื้อเมื่อใด (When does the consumer buy?), ผู้บริโภคซื้อที่ไหน (Where does the consumer buy?) และผู้บริโภคซื้ออย่างไร (How does the consumer buy?) ความรักดีต่อตราสินค้าเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้ใช้ในระยะเวลาหนึ่งเมื่อบุคคลคนนั้นมีความรู้สึกเชิงบวกต่อตราสินค้าความรักดีต่อตราสินค้าส่งผลให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าตัวเดิม (Sasmita & Suki, 2015)

แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกครองบัตรเครดิต

ในโลกปัจจุบันธนาคารทุกแห่งมีการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงขึ้นอันเนื่องมาจากความต้องการกำไรสูงสุด ธนาคารต่าง ๆ จึงออกนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ได้มากที่สุด พฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้บริโภคที่นิยมชำระเงินผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น รวมถึงเทรนด์การใช้บัตรเครดิตเมื่อไปท่องเที่ยวต่างประเทศ เติบโตสูง ส่งผลให้ตลาดบัตรเครดิตปี 2561-63 มีแนวโน้มดีต่อเนื่อง คาดการณ์ที่ระดับ 6.3% ขณะเดียวกันผู้ให้บริการบัตรเครดิตเองก็เร่งกระตุ้นการใช้จ่ายของผู้บริโภคยุคใหม่ โดยเฉพาะ Gen Y เพิ่มขึ้นด้วย ปัจจุบันจำนวนบัตรเครดิตสะสมในปี 2560 มีทั้งสิ้น 20.3 ล้านบัตร ขยายตัว 1% ชะลอลงเมื่อเทียบกับปี 2559 ที่ขยายตัว 6.1% ส่งผลให้สัดส่วนหนี้เสีย (NPLs) ของบัตรเครดิตลดลงอย่างต่อเนื่องจากระดับ 3.7% ในปี 2559 มาอยู่ที่ 2.6% ในปี 2560 อย่างไรก็ตาม คาดการณ์ว่า ในปี 2561-63 ธุรกิจบัตรเครดิตจะเติบโตที่ระดับ 6.3% จากแนวโน้มการใช้จ่ายผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์โดยผูกบัญชีการชำระเงินผ่านบัตรเครดิตมากขึ้น สอดคล้องกับการทำธุรกรรมทางออนไลน์ที่ขยายตัวในระดับสูง โดยสะท้อนจากปี 2560 ที่ปริมาณการทำธุรกรรมผ่าน Mobile Banking คิดเป็นสัดส่วน 83.29% ของปริมาณการชำระเงินออนไลน์ทั้งหมด ในขณะที่มูลค่าการชำระเงินคิดเป็นสัดส่วนเพียง 27% โดยผลสำรวจพบว่า ผู้บริโภคยุคใหม่นิยมใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตในต่างประเทศมากขึ้น สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ โดยคาดว่าสัดส่วนการใช้จ่ายผ่าน บัตรเครดิตในต่างประเทศจะยังคงปรับตัวเพิ่มขึ้น สะท้อนจากสัดส่วนที่เพิ่มจาก 3.6% ในปี 2549 เป็น 6.9% ในปี 2560 (BLT Bangkok, 2560)

โดยสรุปแล้ว แนวโน้มการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์เติบโตขึ้นเรื่อยๆ เป็นโอกาสของผู้ประกอบการธุรกิจไทย ที่จะขายสินค้าออกไปต่างประเทศ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสินค้าขนาดใหญ่ หรือมียอดสั่งซื้อจำนวนมาก เพียงแค่ต้องมีระบบรับชำระเงินที่ดี และมีการจัดส่งสินค้าให้ถึงมือผู้ซื้อ ยิ่งรู้ว่าคนต่างประเทศจำนวนไม่น้อยนิยมซื้อสินค้าออนไลน์ข้ามประเทศด้วย

นิยามศัพท์เฉพาะ

บัตรเครดิต (Credit Card) บัตรที่ใช้แทนเงินสด เพราะสามารถพกพาได้สะดวก เพียงบัตรเดียวก็สามารถรูดได้ทันทีโดยไม่ต้องจ่ายเงินสด โดยบัตรเครดิตที่เรารู้จักกันนี้คือบัตรซึ่งเราจะได้รับวงเงินอนุมัติจากทางธนาคาร หรือพูดง่ายๆ ว่าเป็นการยืมเงินมาจากธนาคารเพื่อชำระสินค้าก่อนในวงเงินที่ทางธนาคารกำหนดไว้สำหรับแต่ละบุคคล แล้วจึงผ่อนชำระคืนในภายหลัง โดยหักออกจากบัญชีของเราเป็นรายเดือนไป

ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) หมายถึง เครื่องมือทางการตลาดที่ธุรกิจนำมาใช้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาดเครื่องมือทางการตลาดนี้เรียกว่า 7Ps ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ส่งเสริมการตลาด (Promotion) บุคคล (People) หรือพนักงาน (Employee) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) กระบวนการ (Process)

การเลือกถือ หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย
ในที่นี่คือการเลือกถือบัตรเครดิต

ธนาคารพาณิชย์ หมายถึง การประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม หรือเมื่อสิ้น
ระยะเวลาอันได้กำหนดไว้ และใช้ประโยชน์จากเงินนั้นในทางหนึ่งหรือหลายทาง เช่น การให้กู้ยืม ซื้อมาหรือเก็บ
เงินตามตัวเงิน หรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด ซื้อหรือขายเงินตราต่างประเทศ ทั้งนี้จะประกอบธุรกิจประเภทอื่นๆ
ในที่นี่ผู้วิจัยสนใจเฉพาะ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร
และธนาคารไทยพาณิชย์

ผู้บริโภค หมายถึง ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากสินค้าหรือบริการเพื่อตอบสนองความต้องการโดยตรงของบุคคลผู้
นั้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ แนวโน้มการเลือกถือครองบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัด
นนทบุรี และศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี
ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนในจังหวัดนนทบุรี โดยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง
โดยใช้สูตรการกำหนดตัวอย่างของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม
แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรส่วนประสมทาง
การตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้โปรแกรม
สำเร็จรูปทางสถิติ โดยจะวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้จัดทำตารางเพื่อนำเสนอความแตกต่างในด้านตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดของบัตร
เครดิตทั้ง 5 ธนาคาร คือ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร และธนาคารไทย
พาณิชย์ ดังตารางที่ 1

ส่วนประสม ทางการตลาด	ธนาคารกรุงเทพ	ธนาคารกรุงไทย	ธนาคารกรุงศรี อยุธยา	ธนาคารกสิกร	ธนาคารไทย พาณิชย์
Product	มี 15 แบบ ได้แก่	มี 8 แบบ ได้แก่	มี 12 แบบ ได้แก่	มี 23 แบบ ได้แก่	มี 12 แบบ ได้แก่

1.บัตรเครดิต บัตรอินฟินิท	1.บัตรเครดิต KTC X VISA SIGNATURE	1.บัตรเครดิต กรุงศรี เอ็กซ์คลู ซีฟ ซิกเนเจอร์	1.บัตรเครดิต เดอะวิสคอม กสิกรไทย (วีซ่า อินฟินิท)	1.บัตรเครดิต SCB BEYOND
2.บัตรเครดิต บัตรผู้นำ แพลทินัม	2.บัตรเครดิต KTC VISA SIGNATURE	2.บัตรเครดิต กรุงศรี ซิกเน เจอร์	2.บัตรเครดิต เดอะวิสคอม กสิกรไทย	2.บัตรเครดิต SCB MY TRAVEL
3.บัตรเครดิตวีซ่า แพลทินัม	3.บัตรเครดิต KTC X WORLD REWARDS MASTERCARD	3.บัตรเครดิต กรุงศรี เจซีบี แพลทินัม	3.เดอะพรีเมียร์ กสิกรไทย	3.บัตรเครดิต SCB JCB Platinum
4.บัตรเครดิต ไทเทเนียม	4.บัตรเครดิต KTC WORLD REWARDS MASTERCARD	4.บัตรเครดิต กรุงศรี เลดี ไท เทเนียม	4.บัตรเครดิตวัน สยาม-กสิกรไทย	4.บัตรเครดิต SCB ULTRA PLATINUM
5.บัตรเครดิตยู เนียนเพย์	5.บัตรเครดิต KTC X - BANGKOK AIRWAYS VISA SIGNATURE	5.บัตรเครดิต กรุงศรี คอร์ ปอเรท การ์ด	5.บัตรเครดิต เดอะเพส ชั้น กสิกรไทย	5.บัตรเครดิต SCB KING POWER PLATINUM
6.บัตรเครดิต ธนาคารกรุงเทพ อเมริกัน เอ็กซ์ เพรส	6.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK	6.บัตรเครดิต โฮ มโปร วีซ่า แพลทินัม	6.บัตรพีทีทีบลู เครดิตการ์ด กสิกรไทย	6.บัตรเครดิต SCB TOYOTA PLATINUM
7.บัตรเครดิต ธนาคารกรุงเทพ แรบบิท		7.บัตรเครดิต กรุงศรี	7.บัตรเครดิตวีซ่า / มาสเตอร์การ์ด แพลทินัมกสิกร ไทย	

8.บัตรเครดิตแอร์เอเชีย แพลทินัม มาสเตอร์การ์ด	AIRWAYS VISA SIGNATURE	แมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ด	8.บัตรเครดิตเอไอเอ วีซ่า แพลทินัม	8.บัตรเครดิตวีซ่า / มาสเตอร์การ์ด	7.บัตรเครดิต SCB SANSIRI PLATINUM
9.บัตรเครดิต มาสเตอร์การ์ด แพลทินัม	7.บัตรเครดิต KTC X - BANGKOK AIRWAYS	8. บัตรเครดิต เอไอเอ วีซ่า	9.บัตรเครดิต กรุงศรี วีซ่า	9.บัตรเครดิตวีซ่า/มาสเตอร์การ์ด คลาสสิก	8.บัตรเครดิต SCB FAMILY PLUS
10.บัตรเครดิตวีซ่า แพลทินัม	7.บัตรเครดิต KTC X - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	9.บัตรเครดิต กรุงศรี วีซ่า	10.บัตรเครดิต ดอกเตอร์การ์ด	10.บัตรเครดิต กสิกรไทย	9.บัตรเครดิต SCB UP2ME
11.บัตรเครดิตวีซ่า แพลทินัม โดโยต้า	8.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	10.บัตรเครดิต กรุงศรี วีซ่า/มาสเตอร์การ์ด	10.บัตรเครดิต	10.บัตรเครดิต เกเวฟกสิกรไทย	10.บัตรเครดิต SCB M
12.บัตรเครดิต แพลทินัม	8.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	11. บัตรเครดิต เอไอเอ วีซ่า	11.บัตรเครดิต	11.บัตรเครดิต	SCB M LEGEND
โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์	8.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	12.บัตรเครดิต ทีซีซี พรีเมียม การ์ด	12.บัตรเครดิต ทีซีซี พรีเมียม การ์ด	12.บัตรเครดิต	11.บัตรเครดิต SCB M LUXE
13.บัตรเครดิตวีซ่า แพลทินัม	8.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	12.บัตรเครดิต ทีซีซี พรีเมียม การ์ด	12.บัตรเครดิต ทีซีซี พรีเมียม การ์ด	12.บัตรเครดิต	12.บัตรเครดิต SCB M LIVE
เรบบิท ศิริราช	8.บัตรเครดิต KTC - BANGKOK AIRWAYS WORLD REWARDS	12.บัตรเครดิต ทีซีซี พรีเมียม การ์ด	12.บัตรเครดิต ทีซีซี พรีเมียม การ์ด	13.บัตรเครดิตเจซีบีกสิกรไทย	14.บัตรเครดิต มาสเตอร์การ์ด

	<p>14.บัตรเครดิต ไทเทเนียม โรงพยาบาล รามาริบดี</p> <p>15.บัตรเครดิต ไทเทเนียม โรงพยาบาลปิยะ เวท</p>			<p>ไทเทเนียมกสิกร ไทย</p> <p>15.บัตรเครดิต K Home Smiles Club</p> <p>16.บัตรเครดิต ร่วม คิงเพาเวอร์ - กสิกรไทย</p> <p>17.บัตรเครดิต ร่วมกรุงเทพดุสิต เวชการ-กสิกร ไทย</p> <p>18.บัตรเครดิต ร่วมเมอร์เซเดส - กสิกรไทย</p> <p>19. บัตรสมาชิก เครดิตร่วม หอการค้าไทย และสภา หอการค้าแห่ง</p>	
--	---	--	--	---	--

				ประเทศไทย- กสิกรไทย 20.บัตรเครดิต ร่วม CGA / SFT – กสิกรไทย 21.บัตรเครดิต ร่วมแอมเวย์ – กสิกรไทย 22 .บัตรเครดิต ร่วมธรรมศาสตร์ 23.บัตร เมืองไทยสไมล์ เครดิตการ์ด	
Price	- ยกเว้น ค่าธรรมเนียม แรกเข้า - ให้บริการแบ่ง ชำระ ในอัตราดอกเบี้ย 0% หรือ0.8%	- ให้บริการแบ่ง ชำระ ในอัตราดอกเบี้ย 0% หรือ0.8% ต่อ เดือน นานสูงสุด 10 เดือน	- ให้บริการแบ่ง ชำระในอัตรา ดอกเบี้ย 0% หรือ0.8% ต่อ เดือน นาน สูงสุด 10 เดือน	- ยกเว้น ค่าธรรมเนียม แรกเข้า - สามารถชำระ ขั้นต่ำที่ 10% ของ ยอดค่าใช้จ่ายได้	- อัตรา ค่าธรรมเนียมแรก เข้ามีความ เหมาะสม - อัตรา ค่าธรรมเนียมราย

<p>ต่อเดือน นาน สูงสุด 10 เดือน</p> <p>- สามารถชำระ ขั้นต่ำที่ 10% ของยอด ค่าใช้จ่ายได้</p> <p>- อัตราดอกเบี้ย ในการชำระคืน ต่ำ</p> <p>- ยกเว้น ค่าธรรมเนียม แรกเข้า</p>	<p>- สามารถชำระขั้น ต่ำที่ 10% ของยอด ค่าใช้จ่าย</p> <p>- ค่าธรรมเนียมใน การใช้บริการเบิก ถอนเงินสด</p> <p>ล่วงหน้าของบัตร เครดิตมีความ เหมาะสม</p>	<p>- ค่าธรรมเนียม ในการใช้บริการ เบิกถอนเงินสด</p> <p>ล่วงหน้าของ บัตรเครดิตมี ความเหมาะสม</p>	<p>- ค่าธรรมเนียม ในการใช้บริการ เบิกถอนเงินสด</p> <p>ล่วงหน้าของบัตร เครดิตมีความ เหมาะสม</p>	<p>ปีมีความ เหมาะสม</p> <p>- อัตราดอกเบี้ย ในการชำระคืน ต่ำ</p> <p>- อัตราดอกเบี้ย ในการชำระเงิน คืนต่ำกว่า กำหนดต่ำ</p>
--	---	--	--	--

<p>Place</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีความสะดวกในเรื่องช่องทางการชำระหนี้ - บัตรเครดิตที่หลากหลาย - มีพนักงานมาให้บริการรับสมัคร บัตรเครดิตนอกสถานที่ - ธนาคารมีจำนวนสาขามากเพียงพอ - สามารถใช้บริการบัตรเครดิตนี้ในต่างประเทศได้โดยสะดวก - มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ท่านทราบถึง 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถสมัครบัตรเครดิตได้สะดวก - ธนาคารมีจำนวนสาขามากเพียงพอ - เวลาทำการของธนาคารในการให้บริการด้านบัตรเครดิตมีความเหมาะสม - มีการกระจายตัวของจุดรับสมัครบัตรเครดิตนอกสถานที่ เช่น ตามห้างสรรพสินค้า อาคารสำนักงานใหญ่ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - มีสาขาที่ให้บริการด้านบัตร เครดิตอยู่อย่างเพียงพอ - มีพนักงานมาให้บริการรับสมัครบัตรเครดิตนอกสถานที่ - มีการกระจายตัวของจุดรับสมัคร บัตรเครดิตนอกสถานที่ เช่น ตามห้างสรรพสินค้า อาคารสำนักงานใหญ่ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถสมัครบัตรเครดิตได้สะดวก - ธนาคารมีจำนวนสาขามากเพียงพอ - มีการกระจายตัวของจุดรับสมัคร บัตรเครดิตนอกสถานที่ เช่น ตามห้างสรรพสินค้า อาคารสำนักงานใหญ่ เป็นต้น - สามารถใช้บริการบัตรเครดิตนี้ในต่างประเทศได้โดยสะดวก 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถสมัครบัตรเครดิตได้สะดวก - มีความสะดวกในเรื่องช่องทางการชำระหนี้บัตรเครดิตที่หลากหลาย - มีร้านค้าที่รับชำระผ่านบัตรเครดิตมีจำนวนมาก - ธนาคารมีจำนวนสาขามากเพียงพอ สามารถติดต่อเพื่อขอทำบัตรเครดิตได้สะดวก
---------------------	--	--	---	---	---

	จุดให้บริการรับ สมัครบัตรเครดิต				
Promotion	<ul style="list-style-type: none"> - บัตรเครดิตมีให้เลือกหลากหลายประเภทเหมาะกับรูปแบบการดำเนินชีวิต - มีส่วนลดจากร้านค้ามากมายเมื่อมีการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต - มีสิทธิพิเศษที่มอบให้ ลูกค้านำ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงโปรโมชั่นบัตรเครดิตผ่านทางสื่อต่าง ๆ - มีส่วนลดที่ได้รับจากร้านค้าที่ร่วมรายการ - สามารถนำคะแนนสะสมบัตรเครดิตแลกของ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีคะแนนสะสมจากการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต - สามารถนำคะแนนสะสมบัตรเครดิตแลกของให้ทราบถึงโปรโมชั่นบัตร 	<ul style="list-style-type: none"> - มีส่วนลดจากร้านค้ามากมายเมื่อมีการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต - มีส่วนลดที่ได้รับจากร้านค้าที่ร่วมรายการ - มีสิทธิพิเศษที่มอบให้ ลูกค้านำวันสำคัญต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ - มีการสะสมคะแนนผ่านบัตร 	<ul style="list-style-type: none"> - มีส่วนลดที่ได้รับจากร้านค้าที่ร่วมรายการ - มีการสะสมคะแนนผ่านบัตรเพื่อแลกของรางวัล - มีสิทธิพิเศษที่มอบให้ ลูกค้านำวันสำคัญต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ - มีการประชาสัมพันธ์

	วันสำคัญต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ - มีของสมนาคุณ เมื่อสมัครเป็นผู้ ถือบัตรมีความ น่าสนใจ - ได้รับความ คุ้มครอง อุบัติเหตุ	สมนาคุณต่าง ๆ ได้ - บัตรเครดิตมีให้ เลือก หลากหลาย ประเภทเหมาะกับ รูปแบบการ ดำเนินชีวิต	เครดิตผ่านทาง สื่อต่าง ๆ - มีส่วนลดจาก ร้านค้ามากมาย	เพื่อแลกของ รางวัล	ให้ข้อมูลข่าวสาร ผ่านสื่อต่าง ๆ มี ความหลากหลาย
People	- พนักงานแผนก บัตรเครดิตให้ ความสำคัญ ให้ เกียรติ ลูกค้า และให้บริการ ด้วย ความเต็มใจ - พนักงานมี มนุษยสัมพันธ์ดี พุดจาสุภาพ - พนักงานแผนก บัตรเครดิตมี มารยาทในการ	- พนักงานแผนก บัตรเครดิตมี มารยาทในการ ให้บริการ มีทักษะ ในการพูด ต้อนรับ และกล่าวทักทาย สร้างความ ประทับใจ - พนักงานแผนก บัตรเครดิต สามารถให้บริการ ได้อย่างรวดเร็ว	- พนักงาน แผนกบัตร เครดิตมีความรู้ เรื่องบัตรเครดิต ให้ข้อมูลตรง ตามความ ต้องการ อธิบาย รายละเอียดได้ ชัดเจน - พนักงาน แผนกบัตร เครดิตให้บริการ	- พนักงานแผนก บัตรเครดิต สามารถ ให้บริการได้ อย่างรวดเร็ว เสร็จสิ้นตามเวลา ที่เหมาะสม - พนักงานแผนก บัตรเครดิต ให้บริการรับฟัง และแก้ไขปัญหา ได้อย่างถูกต้อง	- พนักงานมี มนุษยสัมพันธ์ดี พุดจาสุภาพ - พนักงาน สามารถแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้อย่างรวดเร็ว มี ความรู้ ความ ชำนาญ สามารถ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ การใช้บัตรเครดิต ครบถ้วนเพียง

	ให้บริการ มี ทักษะในการพูด ต้อนรับ และ กล่าวทักทาย สร้างความ ประทับใจ	เสร็จสิ้นตามเวลาที่ เหมาะสม - พนักงานมี มนุษยสัมพันธ์ดี พูดจาสุภาพ	รับฟังและแก้ไข ปัญหาได้อย่าง ถูกต้อง ตั้งแต่ ต้นจนจบอย่างมี ประสิทธิภาพ - พนักงาน แผนกบัตร เครดิตให้ ความสำคัญ ให้ เกียรติ ลูกค้า และให้บริการ ด้วยความเต็มใจ	ตั้งแต่ต้นจนจบ อย่างมี ประสิทธิภาพ - พนักงานมี มนุษยสัมพันธ์ดี พูดจาสุภาพ - ให้บริการ ลูกค้าอย่างเสมอ ภาค	พอที่จะ ตอบสนองความ ต้องการหรือข้อ สงสัยของลูกค้า - ให้บริการลูกค้า อย่างเสมอภาค
Process	- ขั้นตอนและ กระบวนการใช้ บริการบัตร เครดิตมีความ สะดวกสบาย ไม่ ยุ่งยาก ซับซ้อน - ขั้นตอนและ กระบวนการขอ ทำบัตรเครดิตไม่ ยุ่งยากซับซ้อน	- ธนาคารสามารถ อนุมัติบัตรเครดิต ได้รวดเร็วและมี วงเงินที่ได้รับ อนุมัติเพียงพอ - หากเกิดปัญหา ข้อสงสัยในการใช้ บริการบัตรเครดิต ท่านติดต่อ สอบถามพนักงาน	- ขั้นตอนและ กระบวนการขอ ทำบัตรเครดิต ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนและมี ความเหมาะสม - ใช้ระยะเวลา ไม่นานในการ	- ขั้นตอนและ กระบวนการใช้ บริการบัตร เครดิตมีความ สะดวกสบาย ไม่ ยุ่งยาก ซับซ้อน - ธนาคาร สามารถอนุมัติ บัตรเครดิตได้ รวดเร็วและมี	- มีขั้นตอนในการ ได้รับบริการไม่ ยุ่งยากซับซ้อน - ธนาคารสามารถ อนุมัติบัตรเครดิต ได้รวดเร็วและมี วงเงินที่ได้รับ อนุมัติเพียงพอ

	<p>และมีความเหมาะสม</p> <p>- ขั้นตอนและกระบวนการขอทำบัตรเครดิตไม่ยุ่งยากซับซ้อน</p> <p>และมีความเหมาะสม</p>	<p>แผนกบัตรเครดิตได้อย่างสะดวกรวดเร็ว</p> <p>- มีขั้นตอนในการให้บริการไม่ยุ่งยากซับซ้อน</p>	<p>อนุมัติและออกบัตรเครดิต</p> <p>- ขั้นตอนและกระบวนการใช้บริการบัตรเครดิตมีความสะดวกไม่ยุ่งยากซับซ้อน</p>	<p>วงเงินที่ได้รับอนุมัติเพียงพอ</p>	<p>- ขั้นตอนและกระบวนการใช้บริการบัตรเครดิตมีความสะดวกสบายไม่ยุ่งยากซับซ้อน</p>
<p>Physical Evidence</p>	<p>- บัตรเครดิตธนาคารได้รับการยอมรับจากบริษัท/ห้างร้านชั้นนำมากมาย- บัตรเครดิตธนาคารมีเงื่อนไขที่เหมาะสมแก่การใช้งาน</p>	<p>- บัตรเครดิตธนาคารมีความทันสมัย เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป</p> <p>- บัตรเครดิตธนาคารมีเงื่อนไขที่เหมาะสมแก่การใช้งาน</p>	<p>- บัตรเครดิตธนาคารมีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นที่น่าไว้วางใจ</p> <p>- บัตรเครดิตและธนาคารมีชื่อเสียง</p>	<p>- บัตรเครดิตและธนาคารมีชื่อเสียงและมีความน่าเชื่อถือ</p> <p>- บัตรเครดิตธนาคารมีเงื่อนไขที่เหมาะสมแก่การใช้งาน</p>	<p>- บัตรเครดิตธนาคารมีเงื่อนไขที่เหมาะสมแก่การใช้งาน</p> <p>- บัตรเครดิตธนาคารมีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นที่น่าไว้วางใจ</p>

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ของบัตรเครดิตทั้ง 5 ธนาคาร

ที่มา : ผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมข้อมูล ณ วันที่ 11 มีนาคม 2562 (www.bangkokbank.com,
www.ktb.co.th, <https://www.krungsri.com>, www.kasikornbank.com, www.scb.co.th)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับของผู้ถือครองบัตรเครดิต พบว่า ผู้ถือครองบัตรเครดิตจำนวน 400 คน เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 64 มีมีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38 ระดับการศึกษามากที่สุดคือปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 58.30 อาชีพมากที่สุดคือหน่วยงานภาคเอกชน คิดเป็นร้อยละ 49 รายได้ต่อเดือนมากที่สุดคือ 15,001 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.30

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการเลือกถือครองบัตรเครดิตเฉพาะ 5 ธนาคาร พบว่า ผู้ถือครองบัตรเครดิตจำนวน 400 คน เลือกถือครองบัตรเครดิตของธนาคารกรุงศรีอยุธยามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.80 รองลงมาคือธนาคารกสิกรไทย คิดเป็นร้อยละ 21.30, ธนาคารกรุงเทพ คิดเป็นร้อยละ 20.50, ธนาคารไทยพาณิชย์ คิดเป็นร้อยละ 19.50 และสุดท้ายเป็นธนาคารกรุงไทย คิดเป็นร้อยละ 16

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตเฉพาะ 5 ธนาคารของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยในด้านผลิตภัณฑ์ ประชาชนมีความเชื่อมั่นในธนาคารผู้ให้บริการเพราะเป็นสถาบันการเงินที่มีชื่อเสียง มีความน่าเชื่อถือ และตัวบัตรเครดิตมีรูปแบบที่ทันสมัย สวยงาม ด้านราคา อัตราค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าธรรมเนียมรายปีมีความเหมาะสม และอัตราดอกเบี้ยในการชำระเงินค้ำค่าต่ำกว่ากำหนดอยู่ในอัตราที่ต่ำ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้เลือกถือครองบัตรเครดิตได้รับความสะดวกจากช่องทางการชำระหนี้บัตรเครดิตที่ใช้อยู่ มีจำนวนตู้กดเงินสดที่มากเพียงพอ และจำนวนร้านค้าที่รับชำระผ่านบัตรเครดิตนั้นก็มีมาก ด้านการส่งเสริมการตลาด ธนาคารมีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ หลากหลาย ทั้งยังมีสิทธิพิเศษที่มอบให้ลูกค้าในวันสำคัญต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีการส่งเสริมการตลาดที่ตรงกับความต้องการ ด้านบุคคล พนักงานสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตได้ครบถ้วน มีมนุษยสัมพันธ์ดี พุดจาสุภาพ และให้ความสำคัญในการบริการมากกว่าการเสนอขายผลิตภัณฑ์ของธนาคาร ด้านกระบวนการ มีการแจ้งเตือนทาง sms ทุกครั้งที่ชำระเงิน มีธนาคารดำเนินการได้รวดเร็วเมื่อมีปัญหา (เช่น การอายัดบัตร) และมีระบบในการรับข่าวสารสำหรับผู้บัตรเครดิตหลายช่องทาง และ

ด้านลักษณะทางกายภาพ สถานที่ให้บริการตั้งอยู่ในบริเวณที่เข้าถึงได้ง่าย เดินทางสะดวก มีความปลอดภัย และมีความสะอาด

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกถือครองบัตรเครดิตของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี 5 ธนาคาร (ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกสิกร และธนาคารไทยพาณิชย์) สรุปผลได้ว่า ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 ประการนั้น ส่งผลให้ผู้เลือกถือครองบัตรเครดิตของธนาคารกรุงศรีอยุธยามากที่สุด ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดผลดังกล่าวนี้ พบว่า ในด้านผลิตภัณฑ์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยาเป็นสถาบันการเงินที่มีชื่อเสียง มีความน่าเชื่อถือ และตัวบัตรเครดิตมีรูปแบบที่ทันสมัย สวยงาม ด้านราคาอัตราค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าธรรมเนียมรายปีมีความเหมาะสม และอัตราดอกเบี้ยในการชำระเงินคืนล่าช้ากว่ากำหนดของธนาคารกรุงศรีอยุธยาอยู่ในอัตราที่ต่ำ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้เลือกถือครองบัตรเครดิตได้รับความสะดวกจากช่องทางการชำระหนี้บัตรเครดิตที่ใช้อยู่ มีจำนวนตู้กดเงินสดที่มากเพียงพอ และจำนวนร้านค้าที่รับชำระผ่านบัตรเครดิตนั้นมีมาก ด้านการส่งเสริมการตลาด ธนาคารกรุงศรีอยุธยามีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ หลากหลาย ทั้งยังมีสิทธิพิเศษที่มอบให้ลูกค้าในวันสำคัญต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีการส่งเสริมการตลาดที่ตรงกับความต้องการ เช่น มีส่วนลดที่ได้รับจากร้านค้าที่ร่วมรายการ มีการสะสมคะแนนผ่านบัตรเพื่อแลกของรางวัล เป็นต้น ด้านบุคคล พนักงานของธนาคารกรุงศรีอยุธยาสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตได้ครบถ้วน มีมนุษยสัมพันธ์ดี พุดจาสุภาพ และให้ความสำคัญในการบริการมากกว่าการเสนอขายผลิตภัณฑ์ของธนาคาร ด้านกระบวนการ ธนาคารกรุงศรีอยุธยาดำเนินการได้รวดเร็วเมื่อมีปัญหา (เช่น การอายัดบัตร) และมีระบบในการรับข่าวสารสำหรับผู้บัตรเครดิตหลายช่องทาง ด้านลักษณะทางกายภาพ ธนาคารกรุงศรีอยุธยาแต่ละแห่งตั้งอยู่ในบริเวณที่เข้าถึงได้ง่าย เดินทางสะดวก มีความปลอดภัย และมีความสะอาด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ธนาคารควรมีการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ถือครองบัตรเครดิต กล่าวคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ธนาคารควรมีรูปแบบบัตรหลากหลาย มีสีลันที่สวยงามสอดคล้องกับความต้องการของผู้ถือครองบัตรเครดิต ควรปรับเปลี่ยนนโยบายการอนุมัติวงเงินให้เหมาะสมกับลูกค้า ตลอดจนออกแบบบัตรเครดิตให้ใช้งานง่าย ด้านราคา ธนาคารควรปรับลดอัตราค่าธรรมเนียมทุกประเภทลง เพื่อดึงดูดความสนใจ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ควรเพิ่ม

จำนวนผู้กดเงินสดให้เพียงพอต่อการให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมีนโยบายมอบสิทธิพิเศษให้ลูกค้ามากขึ้น ด้านบุคคล ควรฝึกอบรมพนักงานให้มีความคล่องแคล่วในการทำงาน ด้านกระบวนการ ควรมีระบบป้องกันความปลอดภัยอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกค้าให้ดี ด้านลักษณะทางกายภาพ ควรตกแต่งสถานที่ให้มีความสวยงาม น่าสนใจใช้บริการยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

1. เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา จึงทำให้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการคำนวณนั้น รวบรวมได้มากที่สุด เฉพาะขั้นต่ำที่จำเป็นในการคำนวณเท่านั้น จึงอาจทำให้ผลที่ได้ไม่ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างได้ทั้งหมด
2. จากการวิจัยครั้งนี้ จำกัดกลุ่มตัวอย่างเฉพาะที่ถือครองบัตรเครดิต 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารไทยพาณิชย์ และธนาคารกสิกรไทย และกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรีเท่านั้น ดังนั้นผลการวิจัยดังกล่าว จะสะท้อนเพียงพฤติกรรมทางเลือกถือครองบัตรเครดิตเฉพาะ 5 ธนาคารและที่อาศัยอยู่ในสถานที่ดังกล่าวเท่านั้น
3. เนื่องจากมีกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลไม่ละเอียด ไม่ตรงกับความเป็นจริง อาจด้วยเพราะอ่านไม่ครบถ้วน ไม่กล้าตอบคำถามตามความเป็นจริง หรือไม่สนใจในการทำแบบสอบถาม ซึ่งทำให้ข้อมูลบางส่วนอาจมีความคลาดเคลื่อน ส่งผลให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกิดความคลาดเคลื่อนตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น และควรมีการเพิ่มเติมในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสะท้อนปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการที่แท้จริงของกลุ่มตัวอย่างให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- แก้วตา จินดาวัดน์. (2548). *ความคิดเห็นในการเปิดให้บริการธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญลักษณ์ตานนท์ และศุภร เสรีรัตน์. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสงธุรกิจ.
- สมยศ นาวิการ และผู้สตี รุมาคม, (2520), *องค์การ: ทฤษฎีและพฤติกรรม*, กรุงเทพฯ: ดวงกมล
- สมวงศ์ พงศ์สถาพร. (2546). *Service Marketing*. กรุงเทพฯ: นัตรีพับลิค

- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). *กลยุทธ์การตลาด: การวางแผนตลาด*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์ม และไซแท็กซ์.สมยศ นาวิการ.
(2549). *การบริหารและพฤติกรรมในองค์กร (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ 1991.
- Kotler, P. (1997). *Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation and Control* (14th Global ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Smithikrai, C. (2014). *Consumer behavior*. (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Sasmita, J., & Suki, N. M.(2015). Young consumers’ insights on brand equity effects of brandassociation, brand loyalty, brand awareness, and brand image. *International Journal ofRetail & Distribution Management*, 43 (3), 276-292.
- Yamane, Taro. (1976). *Statistic: An introduction analysis* (2nd ed). New York: Harper & Row.

ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การ
สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4
Variables related to organizational commitment
Fire and Rescue department , Fire Brigade Division 4.

มินตรา เอี่ยมน้อย¹
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 2) เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 คน

ผลการวิจัยค้นพบว่า 1) ตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อความผูกพันต่อองค์การ 2) ระดับความผูกพัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าปัจจัยด้านลักษณะงานและด้านประสบการณ์ในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์การ อยู่ในระดับมาก

* บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การ สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ซึ่งผ่านการอนุมัติผลการศึกษาค้นคว้าอิสระเรียบร้อยแล้ว

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร ทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์ และบริหารธุรกิจ

คำสำคัญ : ความผูกพัน, บุคลากร, สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4

Abstract

Research study this time the objective 1) to study variables related to organizational Commitment of personnel in Fire and Rescue department, Fire Brigade Division 4 2) to find out the level of organization commitment of personnel in Fire and Rescue department, Fire Brigade Division 4. This research study is a quantitative research project. The sample used was 240 personnel in Fire and Rescue department, Fire Brigade Division 4

The results of the study revealed that 1) individual factor such as different educational level affects organizational commitment, and 2) job characteristics and work experiences have high correlation with level of organizational commitment.

บทนำ

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สภาพแวดล้อม ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน มีการปรับกระบวนการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นไปอย่างสลับซับซ้อน องค์การใดที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญหลายปัจจัย การบริหารองค์การในปัจจุบันจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าทรัพยากรมนุษย์ขององค์การจัดว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดในองค์การ สามารถสร้างคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่ม ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการนำพาองค์กรขับเคลื่อนไปข้างหน้าสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่องค์กรจะต้องให้ความสำคัญและตระหนักถึงการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้องค์กรได้อยู่รอดโดยทั่วไปจะนำนโยบายการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นการทำให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจ ที่จะทำงานอยู่กับองค์กร ในเรื่องการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เช่น เงินเดือน สวัสดิการ หรือเงินเดือนโบนัสประจำปี

ปัจจุบันการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้นก็ได้จำกัดขอบเขตเพียงการสรรหา คัดเลือก บรรจุ แต่งตั้ง ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ตลอดจนทัศนคติที่ดีที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของบุคคลนั้น และยังเป็นประโยชน์ต่อองค์การที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นสิ่งที่องค์กรจะต้องคำนึงถึงอยู่เสมออีกคือทำอย่างไรจึงจะสรรหาคandidateที่มีฝีมือมาอยู่กับองค์กร และเมื่อได้มาแล้วจะทำอย่างไรจึงจะพัฒนาเขาให้ดีขึ้น พร้อมทั้งจูงใจให้เขาอุทิศกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาให้แก่งานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้ได้งานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่ตั้งไว้ และทำอย่างไรจึงจะรักษาบุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์ไว้กับองค์กรให้ยาวนานที่สุด แต่ยิ่งไปกว่านั้นยังมีสิ่งสำคัญที่จะต้องดำเนินควบคู่กันไปด้วย คือ การปลูกฝังหรือสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรภายในองค์การเกิดความพึงพอใจ ความผูกพัน ความซื่อสัตย์ และจงรักภักดีที่จะร่วมมือและปฏิบัติงานให้กับองค์กร

จากความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 เป็นอีกองค์การหนึ่งที่มีความจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรในการปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงสูง การทำงานของบุคลากรเป็นงานที่ต้องเผชิญกับความ

ร้อนของเปลวเพลิง แก๊สพิษความร้อน การปฏิบัติหน้าที่จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อรองรับกับสถานการณ์สาธารณสุข ในการรักษาความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ยิ่งเกิดเหตุการณ์บ่อยขึ้นมากก็จะทำให้เกิดความสูญเสียอย่างมหาศาล จะต้องใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งต้องมีจิตใจที่เสียสละ กล้าหาญ อดทน ทำงานเป็นทีม มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับองค์กร ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการระงับอัคคีภัยและภัยพิบัติอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล หรือตามที่ร้องขอผู้ภัย และช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ตรวจสอบป้องกัน อัคคีภัยและภัยพิบัติอื่นๆ สำรวจและจัดทำแผนที่ แหล่งน้ำ แหล่งชุมชนและเส้นทางตามจุดอันตราย ดูแลและรักษาเครื่องมืออุปกรณ์ ตลอดจนยานพาหนะต่างๆ ให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะปฏิบัติงานได้ทุกโอกาส ฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงาน ให้มีความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่ ตามที่ร้องขอ และปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จึงควรให้ความสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถให้แก่บุคลากรและสร้างความตระหนักในเรื่องความผูกพันต่อองค์กร เพื่อสร้างบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย นอกจากเรียนรู้จากการฝึกอบรม ยังต้องอาศัยประสบการณ์จากเหตุการณ์จริง ในการเรียนรู้ปัญหาและอุปสรรค เมื่อบุคลากรมีความเชี่ยวชาญก็ควรเป็นกำลังหลักขององค์กรและถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคลากรรุ่นหลัง ให้เกิดความคุ้มค่าและระยะเวลาที่เสียไป จากความสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้นส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในเรื่องความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กรและศึกษาว่ามีตัวแปรอะไรบ้างที่ทำให้บุคลากรเกิดความผูกพันของบุคลากร เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้แนวทางปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดี และความผูกพันต่อองค์กร และเพื่อรักษาบุคลากรที่มีคุณค่าต่อองค์กรไว้ให้นานที่สุด

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนัก
ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4
2. เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กอง
ปฏิบัติการดับเพลิง 4

สมมติฐานการวิจัย

1. บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงาน จึงมีความผูกพันในองค์กรที่แตกต่างกัน
2. ปัจจัยด้านลักษณะงานและปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันในองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกองปฏิบัติการดับเพลิง 4

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงาน

1.2 ตัวแปรด้านลักษณะงาน ประกอบด้วย ความอิสระในการทำงานความมีเอกลักษณ์ของงาน ความสำคัญของงาน

1.3 ตัวแปรด้านประสบการณ์ทำงาน ประกอบด้วย ความรู้สึกที่ตนเองมีบทบาทและความสำคัญต่อองค์กร ด้านความสามารถในการฟังฟังได้ขององค์กร ทักษะคติที่มีต่อเพื่อนร่วมงานและองค์กร

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ด้านความจงรักภักดี ด้านประสิทธิผลของงาน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

สถานีดับเพลิงตลาดพลู สถานีดับเพลิงทุ่งครุ สถานีดับเพลิงดาวคะนอง สถานีดับเพลิงบางอ้อ สถานีดับเพลิงบางแค สถานีดับเพลิงบางขุนนนท์ สถานีดับเพลิงปากคลองสาน สถานีดับเพลิงตลิ่งชัน สถานีดับเพลิงธนบุรี สถานีดับเพลิงบางขุนเทียน สถานีดับเพลิงบวรมงคล

3. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาช่วงเดือน กุมภาพันธ์ – เมษายน พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงตัวแปรที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4

2. ทราบถึงระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ด้านความจงรักภักดี และประสิทธิผล

3. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์กับผู้บริหาร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ในการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เกิดความผูกพันต่อองค์กรอย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร
2. แนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กร
3. ความสำคัญของความผูกพันต่อองค์กร
4. ประวัติความเป็นมา สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความผูกพันในองค์กร

แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร ได้มีนักวิชาการหลายท่านทำการศึกษาค้นคว้าซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามความสนใจ และทัศนคติของแต่ละท่านโดยในบทนี้ได้รวบรวมประเด็นต่างๆ ที่มีความเชื่อมโยง และเกี่ยวข้องเพื่ออธิบายแนวคิดในเรื่องความผูกพันต่อองค์กรโดยแบ่งเป็นประเด็น ดังนี้

- ความหมายของความผูกพันต่อองค์กร
- ความสำคัญของความผูกพันต่อองค์กร

ความหมายของความผูกพันต่อองค์กร

จากการศึกษาค้นคว้างานวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันต่อองค์กรพบว่าผู้ที่สนใจศึกษาเป็นจำนวนมาก และให้ความหมายของความผูกพันต่อองค์กรไว้แตกต่างกันซึ่งสามารถรวบรวมความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

พอตเตอร์และคณะ (Porter and other 1974:46; อ้างถึงใน ชาญวุฒิ บุญชม, 2553:6) ได้ให้ความหมายของความผูกพันต่อองค์กรว่าความผูกพันต่อองค์กรเป็นความสัมพันธ์ที่จะแสดงออกถึงความเชื่อมโยงทั้งหมดระหว่างพนักงานและองค์กรจะรวมความหมายไปถึงองค์ประกอบของความพึงพอใจในงานเป็นความเข้มแข็งที่เป็นคุณลักษณะของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานให้กับองค์กร โดยความผูกพันนี้จะมีคุณลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

1. ความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายขององค์กร
2. ความเต็มใจที่จะใช้ความพยายามอย่างเต็มกำลังสามารถเพื่อประโยชน์ของ องค์กร
3. ความต้องการที่จะคงอยู่เป็นสมาชิกภาพขององค์กรต่อไป

ความผูกพันต่อองค์กรเป็นความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน (Partisan) เป็นความผูกพันที่มีต่อเป้าหมายและค่านิยมขององค์กรและการปฏิบัติงานตามบทบาทของตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ซึ่งความผูกพันต่อองค์กรประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับองค์กร (Identification) เป็นการแสดงออกจากเป้าหมายและค่านิยมขององค์กรของผู้ปฏิบัติงาน
2. ความเกี่ยวข้องกับองค์กร (Involvement) โดยการทำงานตามบทบาทตาม หน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่
3. ความจงรักภักดี (Loyalty) ความรู้สึกรักและผูกพันต่อองค์กร

ภัทริกา ศิริเพชร (2541 :7) ให้ความหมายของคำว่าความผูกพันต่อองค์กร คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อองค์กร ทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมอันแสดงถึงความ พยายามมุ่งมั่นของบุคคลที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กรด้วยความทุ่มเทและเต็มใจ ด้วยตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความจงรักภักดีต่อองค์กรและมีความมุ่งมั่นที่จะดำรงสถานะของกรเป็นสมาชิกขององค์กรไว้

อเลนและเมเยอร์ (Allen and Meyer 1993; อ้างถึงใน พงศธร อุไรรักษ์, 2549. 20) ได้ศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรในแง่ที่ว่าผูกพันทางด้านทัศนคติเป็นสภาวะจิตใจของบุคลากรต่อองค์กรซึ่งสภาวะดังกล่าวมี องค์ประกอบ 3 ด้าน คือด้านจิตใจ ด้านการคงอยู่กับองค์กรและด้านบรรทัดฐาน โดยได้ให้ความหมายของความ ผูกพันต่อองค์กรแต่ละด้านดังนี้คือ

1. ความผูกพันด้านจิตใจ หมายถึงความรู้สึกผูกพันที่พนักงานมีต่อองค์กรในแง่ที่ว่าพนักงานมีความรู้สึกเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันกับองค์กรและการได้มีส่วนร่วมกับองค์กรของตน
2. ความรู้สึกด้านการคงอยู่กับองค์กรหมายถึงเป็นความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานที่เกิดจากการจ่าย ค่าตอบแทนแลกเปลี่ยนกับการคงอยู่กับองค์กรของพนักงาน
3. ความผูกพันด้านบรรทัดฐานหมายถึงความรู้สึกของพนักงานเมื่อเขาเข้าไปเป็นสมาชิกขององค์กรก็ต้องมี ความผูกพันต่อองค์กรเพราะสิ่งเหล่านี้คือความถูกต้องและมีความเหมาะสมที่จะทำความผูกพันต่อองค์กรเป็น หน้าที่หรือพันธะผูกพันต่อองค์กรที่สมาชิกจะต้องมีการปฏิบัติงานและปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรในการที่แต่ละคนมี ระดับของความผูกพันต่อองค์กรในแต่ละด้านมากน้อยเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งมาจากพื้นฐาน และประสบการณ์ของ บุคคลซึ่งมีสภาวะทางด้านร่างกายและจิตใจที่ต่างกันทำให้บางคนมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องอยู่กับองค์กรและมี ความรู้สึกว่าเป็นภาวะผูกพันที่เขาต้องอยู่กับองค์กร

สติเฟิ่น ร็อบบิน (Stephen P. Robbins 2005; อ้างถึงใน เอกพงษ์ อังคำ, 2556; 9) ให้ความหมายคำ ว่าความผูกพันต่อองค์กรว่า สถานะซึ่งพนักงานผูกพันตนกับองค์กรและเป้าหมายขององค์กรหนึ่งๆและปรารถนาที่ จะรักษาความเป็นสมาชิกในองค์กรนั้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมกับองค์กรสูง หมายถึง ความผูกพันกับงานหนึ่งๆ ในขณะที่ความผูกพันต่อองค์กรสูง หมายถึง ความผูกพันกับองค์กรซึ่งว่าจ้างตน

ศรีสมร พิมพิโพธิ์ (2546 :17) ให้ความหมายของคำว่าความผูกพันต่อองค์กร คือ ความรู้สึกของ เจ้าหน้าที่ที่มีต่อองค์กร โดยมีทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ตั้งใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรประสบ ความสำเร็จ โดยข้อบ่งชี้ออกมาในรูปของความเชื่อมั่นและยอมรับเป้าหมายขององค์กร ความพยายามอย่างเต็มที่ใน การทำงานเพื่อองค์กรเพราะตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนแบ่งที่สำคัญขององค์กรและมีความต้องการที่จะเป็นสมาชิก ขององค์กรตลอดไป

ธนันท์ ทะสุใจ (2549 :9) ให้ความหมายของคำว่าความผูกพันต่อองค์กร คือ ความรู้สึกที่ดีต่อองค์กร มีความรัก ความภาคภูมิใจ ความเอาใจใส่ต่อองค์กร รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่ง มีความเชื่อมั่น ยอมรับเป้าหมาย และค่านิยมขององค์กร เต็มใจ เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อเป้าหมายและต้องการที่จะดำรงไว้ซึ่งการเป็นสมาชิก ขององค์กรนั้นตลอดไป

ปรีชญา วัฒนจิง (2549:20) ได้ให้ความหมายของความผูกพันต่อองค์กรเป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่ง สัมพันธภาพระหว่างบุคคลกับองค์กร ยิ่งบุคคลมีความผูกพันต่อองค์กรสูงขึ้นมาเท่าไร แนวโน้มที่จะลาออกหรือทิ้ง องค์กรไปก็ลดน้อยลงไปเท่านั้น โดยมีแนวความคิดว่าความผูกพันต่อองค์กรนั้นประกอบด้วย 3 มิติมิติแรก คือ ความผูกพันด้านจิตใจ มีมุมมองว่าคนอยู่ทำงานกับองค์กรโดยไม่ลาออกไปเพราะความต้องการของเขาเอง (Want)

ส่วนมิติที่สอง คือ ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กรนั้น มีมุมมองว่าคนต้องอยู่กับองค์กรเพราะเขามีความจำเป็นต้องอยู่กับองค์กร ต่อไป (Need to) ส่วนมิติที่สามคือ มีมุมมองว่าความผูกพันหรือรักษาสมาชิกภาพกับองค์กรไว้เพราะเขารู้สึกว่าเขาต้องอยู่ (Ought to) กับองค์กรต่อไป

ชาญวุฒิ บุญชม (2553:7) ได้ให้ความผูกพันต่อองค์กรว่าหมายถึง ความรู้สึกที่ดีของ บุคลากรในองค์กร ที่มีต่อองค์กร ยินดีจะปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนและส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้องค์กรได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งองค์ประกอบของความผูกพันต่อองค์กรประกอบไปด้วย ความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร การยอมรับ เป้าหมายและนโยบายการบริหารขององค์กร การทุ่มเทความพยายามในการปฏิบัติงานเพื่อองค์กร ความภาคภูมิใจ ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ความหวังใยในอนาคตขององค์กร และความต้องการที่จะดำรงความเป็นสมาชิกของ องค์กรตลอดไป

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วนิดา เจริญเจริญ (2553) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรของเจ้าหน้าที่สำนักงานสรรพากรพื้นที่ สมุทรสาคร 1 กลุ่มตัวอย่าง 107 คน ผลการศึกษาพบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของเจ้าหน้าที่สำนักงาน สรรพากร พื้นที่สมุทรสาคร 1 อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญทางสถิติ (Significant) พบว่าปัจจัยด้าน ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้าน ความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าและยอมรับต่อเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ด้านความทุ่มเทและพยายามอย่างเต็มที่ เพื่อประโยชน์ขององค์กร และด้านความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภาพขององค์กร ตามลำดับ ส่วนปัจจัยด้านองค์กรและด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พิมพ์ชนก ทรายข้าว (2553) ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 214 คน ผลการศึกษาพบว่า พนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) มีความผูกพันต่อองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยที่แสดงถึงความผูกพันต่อองค์กรในด้านความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้า ความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามอย่างมาก เพื่อประโยชน์ขององค์กร และความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภาพขององค์กร อยู่ในระดับผูกพันมาก ส่วนปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กร และระดับตำแหน่งงานไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร และระดับความผูกพันของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ซึ่งในที่นี้ ประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านลักษณะงาน ปัจจัยด้านประสบการณ์ เป็นการศึกษา

เชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 จำนวน 240 คน โดยใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 จากประชากรทั้งหมด 595 คน

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากร

บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีสถานภาพสมรสแล้ว มีตำแหน่งในระดับชำนาญงาน มีอัตราเงินเดือน ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาทและส่วนใหญ่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานระหว่าง 6-10 ปี

ส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านลักษณะงานในการทำงานของบุคลากร

ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านลักษณะงานในการทำงานของบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความสำคัญของงาน อยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 รองลงมาคือ ความมีเอกลักษณ์ของงานอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความอิสระในการทำงาน อยู่ที่ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34

ส่วนที่ 3 ปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงานของบุคลากร

ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงานของบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกที่ตนเองมีบทบาทและความสำคัญต่อองค์กร อยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 รองลงมาคือ ทักษะที่มีต่อเพื่อนร่วมงานและองค์กร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความสามารถในการฟังฟังได้ขององค์กร อยู่ที่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54

ส่วนที่ 4 ความผูกพันต่อองค์กร

ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความจงรักภักดี อยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 รองลงมาคือ ด้านประสิทธิภาพของงาน อยู่ที่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57

ส่วนที่ 5 ความสัมพันธ์ของความผูกพันต่อองค์กรที่มีความแตกต่างกันกับปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล จำแนกตามลักษณะได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือนและระยะเวลาการปฏิบัติงาน โดยผลการศึกษาพบว่า อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับ

ตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาความผูกพันในองค์กรเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านความจงรักภักดี บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรด้านความจงรักภักดีที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กร ด้านความจงรักภักดีไม่แตกต่างกัน

ด้านประสิทธิผลของงาน บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือนและระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันในองค์กรด้านประสิทธิผลของงาน ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีอายุ และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรด้านประสิทธิผลของงาน ไม่แตกต่างกัน

ส่วนที่ 6 ความสัมพันธ์ของความผูกพันต่อองค์กรกับปัจจัยด้านลักษณะงานและปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงาน

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะงานและปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงานมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกองปฏิบัติการดับเพลิง 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง “ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4” ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลเพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีการนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงสนับสนุน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัจจัยลักษณะงาน

จากความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยลักษณะงานในการทำงานของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความสำคัญของงาน อยู่ระดับมาก รองลงมาคือ ความมีเอกลักษณ์ของงานอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความอิสระในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง โดยภาพรวมปัจจัยลักษณะงานมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกองปฏิบัติการดับเพลิง 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับแนวคิดของ สเตียร์ (Steers 1977) ซึ่งค้นพบว่าคุณลักษณะงานที่ปฏิบัติ (Job Characteristic) จะมีอิทธิพล ต่อระดับความผูกพันต่อองค์กร ลักษณะงานที่ดีจะทำให้บุคลากรรู้สึกมีแรงจูงใจอยากทำงานเพื่อเพิ่มค่าให้กับตนเอง แม้ว่าผลงานจะยังไม่ดี

ก็ยังทุ่มเทความพยายามให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มรางวัลให้กับตนเอง และคุณภาพงานที่ดีขึ้น ลักษณะงานที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ ความมีอิสระในการทำงาน ที่บุคคลสามารถใช้ดุลยพินิจและตัดสินใจได้ด้วยตนเองทำให้บุคลากรปฏิบัติงานได้เต็มความรู้ความสามารถ ความมีเอกลักษณ์ของงาน ที่บุคลากรระบอบุขอบเขตของงาน มีความชัดเจน ของบทบาทหน้าที่ของตนเอง สามารถทำงานนั้นตั้งแต่ต้นจนบังเกิดผลงาน ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกสบายใจที่จะปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ถูกต้อง และมีผลงานที่สามารถพิจารณาได้ชัดเจน ผลป้อนกลับของงาน เมื่อบุคลากรปฏิบัติงานให้แก่องค์กรแล้วก็ต้องได้รับข้อมูล ป้อนกลับของตนเอง รวมทั้งข้อคิดเห็นที่ได้รับจากผู้บังคับบัญชาเพื่อเป็นการประเมินผลงานว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือไม่ รวมทั้งการให้ความสำคัญต่อบุคลากรและงานที่บุคลากรต้องปฏิบัติและสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ชนก ทรายข้าว (2553) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า พนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) มีความผูกพันต่อองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ได้แก่ ความมีอิสระ ในการทำงาน ความหลากหลายของงาน ความมีเอกลักษณ์ของงาน ผลป้อนกลับของงาน และงานที่มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับความผูกพันต่อองค์กร

2. การวิเคราะห์ปัจจัยประสพการณ์ในการทำงาน

จากความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยประสพการณ์ในการทำงานของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือความรู้สึกว่าตนเองมีบทบาทและความสำคัญต่อองค์กร อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ทักษะที่มีต่อเพื่อนร่วมงานและองค์การอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความสามารถในการฟังฟังได้ขององค์การ อยู่ที่ระดับมากโดยภาพรวมปัจจัยประสพการณ์ในการทำงานมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกองปฏิบัติการดับเพลิง 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับแนวคิดของ สเตียร์ (Steers 1977) ซึ่งค้นพบว่าประสพการณ์และการรับรู้ของบุคลากรที่มีต่อสภาพแวดล้อมในการทำงาน ที่ได้รับเป็นคุณหรือโทษจะมีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและเป็นปัจจัยที่จะสร้างความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ ความรู้สึกว่าคุณค่าต่อองค์กร คือความรู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับ จากองค์กร รู้สึกว่าการปฏิบัติงานของตนมีคุณค่า ทำให้เกิดความรู้สึกจงรักภักดี และคิดว่าตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ความรู้สึกว่าคุณค่าเป็นที่พึงพาได้ เป็นความรู้สึกไว้วางใจเชื่อถือของบุคคลที่มีต่อองค์กร ว่าองค์กรจะไม่ทอดทิ้งเมื่อเขาประสบปัญหา ทักษะที่มีต่อเพื่อนร่วมงานและองค์กร ทักษะที่มีต่อกลุ่มภายในองค์กรนั้นซึ่งบรรยากาศขององค์กรที่ดี มีความรักความสามัคคีช่วยเหลือร่วมมือกันปฏิบัติงาน ทำให้บุคลากรรู้สึกว่าคุณค่าของบุคคลในกลุ่มดีก็จะส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่จะอยู่กับองค์กรต่อไปสอดคล้องกับงานวิจัยของโสมย์สิริ มูลทองทิพย์ และพรชัย เทพปัญญา (2557) ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนาทม จันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ทุกด้าน มีความผูกพันต่อ

องค์กรอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กร ความต้องการที่จะรักษาความเป็นสมาชิกขององค์กรและความเชื่อมั่น และการยอมรับเป้าหมาย ผลวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีต่อความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร พบว่า ปัจจัยด้านประสบการณ์การทำงาน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรด้านความเชื่อมั่นและยอมรับเป้าหมาย และค่านิยมขององค์กร ด้านความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กร ด้านความต้องการที่จะรักษาความเป็นสมาชิกของ องค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทิศทางเดียวกัน

การวิเคราะห์ความผูกพันต่อองค์กร

จากความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความจงรักภักดี อยู่ระดับมาก รองลงมาคือ ด้านประสิทธิผลของงาน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ บูชานัน (Buchanan, 1974) กล่าวว่าความผูกพันที่มีต่อองค์กรของบุคคลถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะความผูกพันเป็นสิ่งที่แสดงออกหรือเป็นตัวบ่งชี้ถึงความรัก ความภาคภูมิใจ การยอมรับ และการยึดมั่นในจุดมุ่งหมาย อุดมการณ์ขององค์กร อันเป็นผลให้บุคลากรที่มีความเต็มใจที่จะทำงานเพื่อความก้าวหน้า และประโยชน์ขององค์กร ตลอดจนมีความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกตลอดไป สอดคล้องกับแนวคิดของ พอตเตอร์และคณะ (Porter and other 1974) กล่าวว่าความผูกพันต่อองค์กร เป็นความผูกพันที่มีต่อเป้าหมายและค่านิยมขององค์กรและการปฏิบัติงานตามบทบาทของตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร เป็นการแสดงออกโดยการปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่รวมถึงการแสดงความรักภักดี ด้วยความรู้สึกรักและผูกพันต่อองค์กร

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความผูกพันต่อองค์กรที่มีความแตกต่างกันกับปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน

จากการศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 โดยจำแนกตามลักษณะได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือนและระยะเวลาการปฏิบัติงาน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลด้าน อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ชนก ทรายข้าว (2553) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า พนักงานธนาคาร ทิสโก้ จำกัด (มหาชน) ที่มีปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กร และระดับตำแหน่งงานที่แตกต่างกันไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวม เมื่อพิจารณาความผูกพันในองค์กรของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 แยกเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านความจงรักภักดี บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจะมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรด้านความจงรักภักดีที่แตกต่างกัน อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กร ด้านความจงรักภักดีไม่แตกต่างกัน จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเมื่อบุคลากรมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะมีความจงรักภักดีต่อองค์กรสูงขึ้นตามไปด้วยเนื่องจากในระบบราชการบุคลากรที่จะมีโอกาสก้าวหน้าขึ้นเป็นระดับผู้บริหารจะใช้ระดับการศึกษาเป็นหลัก ในขณะที่ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานนั้นไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีต่อองค์กรของบุคลากรซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของธนรัฐ นาทอง (2556)

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารออมสินภาค 5 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานธนาคารออมสินภาค 5 ตัวแปรอายุแตกต่างกันจะมีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรในด้านความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภาพในองค์กร อย่างมีนัยทางสถิติ ส่วนตัวแปรระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน อัตราเงินเดือน ตำแหน่งงาน และสังกัด ไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กร

ด้านประสิทธิผลของงาน บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันในองค์กรด้านประสิทธิผลของงาน ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ที่มีอายุ และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์กรด้านประสิทธิผลของงาน ไม่แตกต่างกันจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเมื่อบุคลากรมีระดับการศึกษา สูงขึ้นจะมีทัศนคติในการทำงานให้มีประสิทธิผลของงานมากขึ้น ระดับตำแหน่งที่สูงขึ้นย่อมมีความรับผิดชอบที่สูงขึ้นบุคลากรจะเกิดความคาดหวังต่อประสิทธิผลของงานมากขึ้นให้สมกับระดับตำแหน่งที่ตนครอบครองเพื่อสร้างความภาคภูมิใจ อัตราเงินเดือนคือผลสะท้อนกับของประสิทธิผลของงานในรูปแบบอัตราขึ้นเงินเดือนบุคลากรที่มีความต้องการอัตราเงินเดือนที่สูงขึ้นจึงต้องมีประสิทธิผลของงานสูงขึ้นตามไปด้วยและระยะเวลาปฏิบัติงาน บุคลากรที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานมากขึ้นจะมีโอกาสสะสมประสบการณ์ในการทำงานทำให้เกิดความรู้ความเชี่ยวชาญในการทำงานงาน บุคลากรจะมีความมั่นใจในการทำงานความผิดพลาดในงานจะลดลงส่งผลให้ประสิทธิผลของงานสูงขึ้นในขณะที่ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพสมรสนั้นไม่ส่งผลต่อประสิทธิผลของงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุษณะ อำนาจสกุลฤทธิ์ (2551) ผลการศึกษาพบว่า อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน เงินเดือน และระดับตำแหน่ง ที่ต่างกันทำให้ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความตั้งใจและพร้อมที่จะใช้ความสามารถที่มีอยู่ทำงานเพื่อองค์กรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลด้านอายุที่ไม่สอดคล้อง

สรุปผลการวิจัยพบว่า

1. บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมอยู่ในระดับมากและเรียงตามลำดับรายด้าน คือ ด้านความจงรักภักดี อยู่ระดับมาก รองลงมาคือ ด้านประสิทธิผลของงาน อยู่ระดับมาก

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านลักษณะงานและปัจจัยด้านประสบการณ์ในการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับมากผลวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะงาน และ ปัจจัยด้านประสบการณ์การทำงาน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร ทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

3. ผลวิเคราะห์ถึงปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลจำแนกตามลักษณะได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือนและระยะเวลาการปฏิบัติงาน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาความผูกพันต่อองค์กรในรายด้านพบว่า ด้านความจงรักภักดีปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระดับการศึกษา ด้านประสิทธิผลของงานปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะด้านวิชาการ

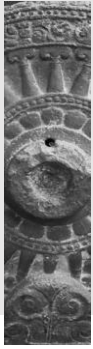
จากการศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 แล้วนั้น บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองปฏิบัติการดับเพลิง 4 ได้เสนอแนะต่อทางผู้วิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีคู่มือแนวทางการปฏิบัติงาน และแผนงานทุกครั้ง เพื่อให้บุคลากรมีความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน
2. ผู้บังคับบัญชาต้องเปิดช่องทางให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ
3. ส่งเสริมให้บุคลากรภูมิใจในงานที่ต้องเสี่ยงภัย และมีความกล้าหาญ ในการสู้นานหนักได้อย่างเต็มที่
4. ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ในการที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไขภาพลักษณ์ในองค์กร
5. ควรมีการขยายขอบเขตการทำวิจัยในกลุ่มผู้บริหารระดับสูงเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงการวางแผนการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนงาน

เอกสารอ้างอิง

- ภัทริกา ศิริเพชร. (2541). *ความผูกพันต่อองค์กร : ศึกษากรณี บริษัท ธนากรผลิตภัณฑ์ น้ำมันพืช จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ*. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศรีสมร พิมพ์โพธิ์. (2546). *ความผูกพันต่อองค์กรของเจ้าหน้าที่ ในสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข*. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปรัชญา วัฒนจิ่ง. (2549). *ความผูกพันต่อองค์กร : ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานบริษัทไทยพานิชย์ นีว ยอร์ค ไลฟ์ ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)*. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธนนันท์ ทะสุใจ. (2547). *ความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการ สำนักศาลยุติธรรมประจำ ภาค 5*. ภา ค นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อาคม ไตรพยัคฆ์. (2547). *ความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการตำรวจกองตำรวจสื่อสาร สังกัด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ* วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วนิดา เจริญจิโรจน์. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรของเจ้าหน้าที่ สำนักงาน สรรพากรพื้นที่สมุทรสาคร 1*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชา บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่
- พิมพ์ชนก ทรายข้าว . (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคาร ทีสโก้ จำกัด (มหาชน)*. การ ค ้น คว้า แบบ อี ส ร ระ ป ริ ญ ญา ม ห า บ ั ณฑิ ต สาขา วิ ชา บ ริ หาร ธุ ร กิ จ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อรอุสา เกสรสังข์. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ สำนักงานใหญ่*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จ.
- สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2562). ประวัติหน่วยงาน สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <http://www.bangkokfire.com/>
- Maslow, A.H. (1954). *Theory of hierarchical Need*. New York : Harpers Et Row.
- McGregor, Douglas. (1960). *The Human Side of Enterprise*, New York : McGraw Hill.
- Baron, A.R. (1986). *Behavior in organizations*. Boston : Allyn and Bacon
- Steers, R.M. (1997). *Antecedents and outcomes of organizational commitment*. Administrative Science Quarterly

ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ

กรณีศึกษาในเขตพื้นที่ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์

variables affecting customers' decision of purchasing air conditioners

in Satuek district, Buriram province.

นางสาวปริยามล บุญรวม

Pariyamol Boonruam

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศ โดยศึกษา (1) ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) (2) ตัวแปรลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ และระดับรายได้ (3) ศึกษาปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางสภาพเศรษฐกิจ สภาพอากาศ และช่วงเวลาการซื้อหลังฤดูการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ทราบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภค และผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัยนี้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง คือผู้บริโภคที่เคยซื้อเครื่องปรับอากาศ ในพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยทำการสำรวจผ่านแบบสอบถาม และได้รับข้อมูลแบบสอบถามตอบกลับทั้งสิ้น 400 ชุด

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ นี้ คือ (1) ตัวแปรด้านลักษณะประชากรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในช่วง 36-50 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 15,000 - 25,000 บาท จากผลการวิจัยนี้ตัวแปรทางด้านลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีระดับการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศแตกต่างกัน (2) ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ เรียงลำดับการตัดสินใจซื้อจากมากไปน้อยคือ ตัวแปรด้านผลิตภัณฑ์ตัวแปรด้านราคา ตัวแปรด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และตัวแปรด้านส่งเสริมการขาย (3) ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศมากที่สุด คือสภาพอากาศที่ร้อนขึ้น รองลงมาคือสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ และช่วงระยะเวลาของการซื้อหลังฤดูการเก็บเกี่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะงานวิจัยนี้ (1) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกควรศึกษาและวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ควบคู่ไปกับการแจกแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น (2) ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวแปรตัวอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ (3) เก็บรวบรวมข้อมูลทางช่องทางอื่น ๆ ด้วย เช่น การกระจายแบบสอบถามทางออนไลน์ เพื่อให้ได้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย และสามารถนำไปขยายผลเพื่ออธิบายข้อมูลการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ/การตัดสินใจซื้อ/เครื่องปรับอากาศ

Abstract

This study of determinative variables affecting customers' decision of purchasing air conditioners in Satuek district, Buriram province. aims to explore the behavior of consumers who decided to purchase air conditioners. In order to know these determinative factors, and use the data to analyze, this study was examined in (1) marketing mix variables (4Ps) (2) demographic variables such as gender, age, status, occupation and income level (3) Study external factors such as economic conditions, weather conditions, and the purchase period after harvest season. The Survey data collection uses 400 questionnaires to gather information.

The results show that there were variables affecting customers' decision of purchasing air conditioners in Satuek district, Buriram province which consists of (1) Demographic variables: - Most respondents were female - Age range: 36-50 years - Status: Marital - Education: Undergraduate - Occupation: entrepreneurship - The average monthly income is between 15,000 and 25,000 baht. Based on this research, the different variables demographic characteristics lead to different levels of decision to purchase the air conditioners. (2) marketing mix variables (4Ps): they can affect the huge amount of the consumers, by arranging consumer decision from *Greatest to Least* such as Product, Price, Place and Promotion, 3) External influences in purchasing: - the main variables are humidity, domestic economy and the harvest season.

Suggestions for the future research should aim 1) To obtain in-depth information by not only conducting qualitative research such as in-depth interviews, group conversation, etc. , but also questionnaires in order to receive more specific information. 2) To study more other variables that have an influence on purchasing decisions 3) To collect data from other channels such as online questionnaires in order to obtain various sample data. In addition, the gained data should be extended in order to explain the decision for purchasing air conditioner.

Key words: variables that influence the decision to buy air conditioners / purchase decisions / air conditioners

บทนำ

สภาวะโลกร้อนในปัจจุบันมีผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศโลก มีแนวโน้มจะร้อนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากวงจรรสภาพอากาศตามธรรมชาติเข้าสู่ระยะที่ร้อนที่สุดช่วงหนึ่งในรอบไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา การทำนายสภาพอากาศโลกนี้ มาจากผลการศึกษาทางสถิติที่ดีพิมพ์ในวารสาร Nature Communications ซึ่งระบุว่านับแต่ปี พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป ทั่วโลกมีความเสี่ยงสูงที่จะเผชิญกับคลื่นความร้อนและภัยธรรมชาติที่รุนแรงขึ้นไปจนถึงปี 2022 เป็นอย่างน้อย โลกได้เข้าสู่วงจรรสภาพอากาศช่วงใหม่ที่มีความร้อนระอุมากขึ้นในปี 2018 มีอุณหภูมิสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาวะโลกร้อนในระยะยาวถึง 2 เท่า และจะพุ่งขึ้นอีกเป็น 3 เท่าในปี พ.ศ. 2562 รายงานฉบับล่าสุดขององค์การอุตุนิยมวิทยาโลก (WMO) ระบุว่าช่วงระหว่างปี 2015-2018 หรือตลอด 4 ปีที่ผ่านมา อุณหภูมิโลกโดยเฉลี่ยมีความร้อนแรงสูงสุดเท่าที่เคยปรากฏในบันทึกสถิติ และหากแนวโน้มของสภาพภูมิอากาศเช่นนี้ยังคงดำเนินต่อไป โลกจะมีอุณหภูมิเพิ่มขึ้น 3-5 องศาเซลเซียส รายงานของ WMO ยังเผยว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (2009-2018) อุณหภูมิโลกเพิ่มสูงขึ้นกว่ายุคก่อนอุตสาหกรรมโดยเฉลี่ยปีละ 0.93 องศาเซลเซียส แต่ในระหว่างปี 2014-2018 อุณหภูมิกลับเพิ่มขึ้นอีกโดยเฉลี่ยปีละ 1.04 องศาเซลเซียส เมื่อเทียบกับช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 (ปีปีซีไทย,2561)

ในปัจจุบันอุณหภูมิที่สูงขึ้นส่งผลกระทบต่อหลายอย่างในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะ ประชาชนในประเทศเขตเมืองร้อน เช่น ประเทศไทย ซึ่งอากาศร้อนส่งผลกระทบต่อสุขภาพโดยเฉพาะ ทารก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย บุคคลทั่วไป อาจส่งผลทำให้เกิดปัญหาสุขภาพ ทำให้เกิดเครียด หงุดหงิด ภาวะอารมณ์แปรปรวน และอาจส่งผลร้ายแรงต่อสุขภาพ ถึงขั้นเป็นลมหมดสติ หรืออาการต่าง ๆ ของโรคประจำตัวกำเริบขึ้นมาได้เกิดปัญหาต่อการใช้ชีวิต ประชาชนมองหาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อคลายร้อน เครื่องปรับอากาศจึงมีบทบาทเข้ามาทำหน้าที่คลายร้อน ปรับอุณหภูมิให้ลดลง ทั้งนี้เครื่องปรับอากาศเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันเพื่ออำนวยความสะดวก และมีความสำคัญอย่างมาก ต่อประชาชนในพื้นที่ในชนบทโดยเฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีอากาศอุณหภูมิสูงขึ้น อุณหภูมิเฉลี่ยปี 2558 มีช่วงที่เป็นสีแดงอยู่บริเวณภาคกลาง ผ่านไป 20 ปี พ.ศ.2578 สีแดงเพิ่มขึ้นในภาคเหนือตอนล่าง และถ้าไม่มีปัจจัยอะไรเปลี่ยนแปลง อีก 40 ปี หรือ 2598 อุณหภูมิเฉลี่ยจะเป็นสีแดง คือสูงเกิด 28.7 องศาฯ เกือบทุกภาคในประเทศไทย เราคาดไว้วาน่าจะ 2 องศาฯ แต่ถ้าเลวร้ายสุดจะสูงถึง 4 องศาฯ โดยเฉพาะแถบ จ.บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ปราจีนบุรี มีแนวโน้มจะร้อนมากกว่าพื้นที่อื่น หากเป็นแบบนั้นจริงสภาพแวดล้อมและมนุษย์จะได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง” ด้วยเหตุนี้ เครื่องปรับอากาศเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ได้รับความนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย และ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตลาดเครื่องปรับอากาศในประเทศไทยมูลค่า

24,461 ล้านบาท หรือประมาณ 1.4 ล้านเครื่องในปัจจุบัน ถือเป็นตลาดที่มีสัดส่วนใหญ่ที่สุดเมื่อเทียบกับตลาดเครื่องใช้ไฟฟ้าอื่น (มาร์เก็ตเธียร์, 2561)

จากสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูงขึ้นต่อเนื่อง มีแนวโน้มว่าปริมาณความต้องการซื้อภายในประเทศที่สูงขึ้น อีกทั้งประชาชนในชนบท มีกำลังซื้อมากขึ้นและมีความต้องการติดตั้งเครื่องปรับอากาศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เครื่องปรับอากาศเป็นสินค้าที่สามารถจำหน่ายได้มากที่สุดในกลุ่มเครื่องไฟฟ้าภายในบ้าน บริษัทต่าง ๆ ได้พัฒนานวัตกรรมที่ทันสมัยมีการแข่งขันด้านราคา รูปลักษณ์ คุณภาพ รวมทั้งช่องทางการตลาดที่หลากหลายทำให้ผู้บริโภคสามารถรับรู้ข้อมูลได้ง่าย ๆ จึงต้องมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศเพื่อให้ตรงกับการใช้งาน และเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด

ด้วยเหตุดังกล่าว ทำให้ผู้ทำวิจัยมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ศึกษาตัวแปรลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) และปัจจัยภายนอก ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยในครั้งนี้ หวังว่าผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจและสามารถนำมาเป็นแนวทางหรือข้อมูลให้ผู้วิจัยในการวางแผน กลยุทธ์ทางธุรกิจ ของ หจก.แสงฟ้าดีจิตอล เพื่อให้ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภคทั้งในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ โดยจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ สมรส อาชีพ และระดับรายได้ ในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภค ในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) กับการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอก ได้แก่ เศรษฐกิจ สภาพอากาศช่วงระยะเวลาของการซื้อที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) หมายถึง เครื่องมือทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ ซึ่งกิจการผสมผสานเครื่องมือเหล่านี้ให้สามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ส่วนประสมการตลาด ประกอบด้วยทุกสิ่งทุกอย่างที่กิจการใช้เพื่อให้มีอิทธิพลโน้มน้าวความต้องการผลิตภัณฑ์ของกิจการ ส่วนประสมการตลาดแบ่งออกเป็นกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ดังที่รู้จักกันว่าเป็น “4 Ps” อันได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) การจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการขาย (Promotion)

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะด้านประชากรศาสตร์ลักษณะทางประชากรศาสตร์เป็นหลักเกณฑ์ในการบ่งบอกถึงประเภทต่าง ๆ ของกลุ่มประชากร การเก็บวัดสถิติตามปัจจัยประชากรศาสตร์ในแต่ละสังคม ภูมิภาค และระดับโลกนั้นทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค ดังนั้นตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์จึงมักถูกนำมาใช้ในการแบ่งส่วนตลาดและกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ชี้ให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของตลาดใหม่ ลักษณะด้านประชากรศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญที่นักการตลาดนิยมนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งส่วนตลาด เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ เป็นต้น บุคคลที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน ย่อมมี ความคิด ทักษะ และพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภค เป็นการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาให้ได้มา การซื้อ และการใช้สินค้าและบริการ โดยผู้บริโภคจะต้องเป็นผู้มีความต้องการหรือความจำเป็น โดยผู้บริโภคมีความพอใจมากที่สุด

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ Kotler (2000, p. 176-178) กล่าวว่า การตัดสินใจของผู้บริโภคเกิดจากปัจจัยภายในคือแรงจูงใจ การรับรู้ การเรียนรู้ บุคลิกภาพและทัศนคติ ที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการและตระหนักว่าสินค้ามีให้เลือกมากมาย

กระบวนการตัดสินใจซื้อ (Schiffman & Kanuk 1994, p. 659) คือกระบวนการในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าจากทางเลือกที่มีตั้งแต่สองทางเลือกขึ้นไป โดยผู้บริโภคจะพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมทางกายภาพ ซึ่งเกิดขึ้นในระยะเวลานึง ซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมการซื้อ

Schiffman & Kanuk (อ้างใน ศิริรินทร์ ซึ่งสุนทร, 2542, หน้า 38) กระบวนการตัดสินใจซื้อ มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค คือ ปัจจัยภายนอก ซึ่งคือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้านั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทักษะ และพฤติกรรม ปัจจัยที่เข้ามาในระบบตัดสินใจมีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคของแต่ละบุคคล โดยปัจจัยนี้มาจาก 2 แหล่ง คือ

1. ปัจจัยทางการตลาด (Market Input) อิทธิพลจากสินค้าและบริการ
2. ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม (Social – Cultural Input) เป็นอิทธิพลที่ไม่เกี่ยวข้องกับ

ธุรกิจการค้า

2. กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (Process) คือขั้นตอนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ แรงจูงใจ การรับรู้ การเรียนรู้ บุคลิกภาพ และทัศนคติ ที่สะท้อนถึงความต้องการ และรับรู้ว่ามีสินค้าให้เลือกหลากหลาย และการประเมินค่าทางเลือกนั้น

3. กระบวนการตัดสินใจ (The Act of Making Decision) ก่อนผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อ มีขั้นตอนที่เกิดขึ้น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตระหนักในความต้องการของผู้บริโภค (Need Recognition)
2. การหาข้อมูลก่อนการตัดสินใจ (Pre-Purchase Search)
3. ผลจากกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค (Output)

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐพร สกุณแก้ว (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในการเลือกซื้อจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกซื้อเอง และให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด รองลงมา เป็นปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ปัจจัยด้านการส่งเสริมการขายและปัจจัยด้านราคาตามลำดับ

อรุชญา ขมิ้นสน (2551) ได้ศึกษา ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคสำหรับใช้ในบ้านพักอาศัย ในเขตอำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่และปัจจัยทางการตลาด ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคสำหรับใช้ในบ้านพักอาศัย ในเขตอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยระดับความสำคัญของปัจจัยทางการตลาดปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคมากที่สุด

กฤษชนก จงใจรักษ์ (2557) ได้ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยผู้บริโภคมีความคิดเห็นเป็นส่วนประสมทางการตลาดบริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านบุคคลและ ด้านกระบวนการมีความสำคัญในระดับมากที่สุด ด้านการส่งเสริมการตลาดและด้านลักษณะทางกายภาพมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก

วิยะดา กองตันทร์ดี และ ดร.อำนาจ อมรเกียรติไพศาล (2558) ได้ศึกษาปัจจัยทางตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น พบว่าให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาเป็นด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ปัจจัยด้านส่งเสริมการขาย ปัจจัยด้านราคา ตามลำดับ

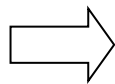
ญาณิศา ถาวรรัตน์ (2560) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ผลการวิจัยนี้มีระดับการตัดสินใจซื้อจากมากไปน้อย คือปัจจัยด้านบุคลากรและบริการหลังการขาย ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ และปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ในขณะที่ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดและรูปแบบความหลากหลายของสินค้า ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศในส่วนของคุณลักษณะประชากรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคที่มีสถานภาพที่แตกต่างกัน มีระดับการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศแตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังพบว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแตกต่างกัน

จากการทบทวนทฤษฎีและแนวคิดข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสร้างกรอบแนวคิดเพื่อมาศึกษาในงานวิจัยได้ดังนี้

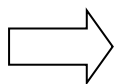
กรอบแนวคิดของงานวิจัย

ตัวแปรต้น

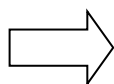
1. ตัวแปรลักษณะด้านทางประชากรศาสตร์
 1. เพศ
 2. อายุ
 3. สถานภาพทางการสมรส
 4. อาชีพ
 5. รายได้

2. ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps)
 1. ด้านผลิตภัณฑ์
 2. ด้านราคา
 3. ด้านการส่งเสริมการขาย
 4. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

3. ปัจจัยภายนอก
 1. เศรษฐกิจ
 2. สภาพอากาศ
 3. ช่วงระยะเวลาของการซื้อหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว

ตัวแปรตาม

ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

คำนิยามศัพท์

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายและขอบเขตของคำศัพท์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

ผู้บริโภค หมายถึง ประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เคยซื้อเครื่องปรับอากาศ

เครื่องปรับอากาศ หมายถึง เครื่องใช้ไฟฟ้าที่สามารถทำความเย็น ลดอุณหภูมิให้เย็นลง ปรับอากาศจากร้อนเป็นเย็น บางรุ่นสามารถกำจัดฝุ่นและป้องกันสิ่งสกปรกที่มาในอากาศ กรองของเสียในอากาศ

เครื่องปรับอากาศเพื่อที่อยู่อาศัย หมายถึง เครื่องปรับอากาศที่เน้นใช้งานในห้องที่มีขนาดไม่เกิน 30 ตรม รูปแบบเล็กที่มีขนาดกำลังความเย็น (BTU) ตั้งแต่ 9000 – 24000 BTU สำหรับการติดตั้งเฉพาะแบบติดผนัง เหมาะสมสำหรับห้องที่มีพื้นที่น้อย เช่น ห้องนอน ห้องรับแขก เป็นต้น

ส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง ตัวแปรทางการตลาดที่ใช้เป็นเครื่องมือร่วมกันเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค เป็นกิจกรรมทางการตลาดที่มีการนำเสนอเพื่อใช้พิจารณาในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรทางด้าน 4Ps ดังนี้

ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สินค้าหรือบริการ สิ่งที่สนองความจำเป็นหรือความต้องการของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ผู้ขายต้องมอบให้ลูกค้า

ด้านราคา (Price) หมายถึง คุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน การตั้งราคาขายถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญ จะทำให้ลูกค้าสามารถเปรียบเทียบและตัดสินใจซื้อสินค้าได้

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง การนำสินค้าไปให้ถึงมือของลูกค้า โดยยึดหลักความมีประสิทธิภาพ ความถูกต้อง ความปลอดภัย และความรวดเร็ว วิธีขาย

ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง การโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ การทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการขาย การบริการ หรือขายตรงโดยการนำเสนอของผู้ขาย

ลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ หมายถึง ตัวแปรที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจโดยลักษณะประชากรศาสตร์มีลักษณะทางจิตวิทยาต่างกัน

พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกในตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค ได้แก่ ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าเมื่อใด ยี่ห้อใด ช่องทางในการซื้อ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย เก็บตัวอย่างจากลูกค้าที่มาซื้อเครื่องปรับอากาศในช่วงวันที่ กุมภาพันธ์ – เมษายน 2562 เครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและออกแบบขึ้นมากจากการทบทวนวรรณกรรม และปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา โดยมีขั้นตอนต่อไปนี้ 1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี จากเอกสารประกอบการเรียน หนังสือ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม 2. สร้างแบบสอบถามโดยกำหนดขอบเขตของตัวแปรที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งลักษณะด้านประชากรศาสตร์ ส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) และปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ 3. รูปแบบของแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ส่วนได้แก่ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นคำถามและข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเครื่องปรับอากาศ ส่วนที่ 3 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกได้แก่ สภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ สภาพอากาศที่ร้อนขึ้น และช่วงเวลาการซื้อ 4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง และเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ 5. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และประมวลผลของข้อมูลเพื่อศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ด้วยวิธีทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows โดยดำเนินการวิเคราะห์ 1. สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งได้แก่ ค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้บรรยายเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2. สถิติเชิงอ้างอิง เป็นการวิเคราะห์การเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษาคือการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรต่อผลิตภัณฑ์

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์

ด้านเพศ จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 400 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวนมากกว่าเพศชาย ช่วงอายุระหว่าง 36-50 ปี สถานภาพสมรส ด้านระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รายได้ส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 15,000-25,000 บาท

2. พฤติกรรมการซื้อเครื่องปรับอากาศของกลุ่มตัวอย่าง

1. จำนวนเครื่องปรับอากาศของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าส่วนใหญ่เคยซื้อเครื่องปรับอากาศ จำนวน 1 เครื่อง 2 เครื่อง 3 เครื่อง และ 4 เครื่องขึ้นไป

2. แยกตามตราหือ พบว่า (1) Mitsubishi Electric (2) Daikin และ Central Air 12.30% (4) Saijo Denki (5) LG (6) Carrier (7) ตราหืออื่น

3. ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศระบบทั่วไป เลือกซื้อระบบอินเวอร์เตอร์ คน ในส่วนนี้อาจเกี่ยวเนื่องจากราคา เพราะราคาเครื่องปรับอากาศระบบอินเวอร์เตอร์จะสูงกว่าระบบทั่วไป (Non-Inverter)

4. เหตุผลสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ให้ความสำคัญ (1) ชื่อเสียงตราหือ (2) สินค้ามีคุณภาพ (3) สินค้าราคาถูก (4) มีโปรโมชั่น (5) เคยใช้แล้วประทับใจ (6) คำแนะนำจากทางร้าน (7) อื่น ๆ

5. ลักษณะร้านค้าที่ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศครั้งล่าสุด คือ (1) คือร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้าทั่วไป (2) ร้านค้าจำหน่ายเฉพาะเครื่องปรับอากาศ (3) ห้างสรรพสินค้า (4) ซื้อทางออนไลน์เพียง (5) ซื้อช่องทางอื่น ๆ เช่น ซื้อต่อบุคคลอื่น

6. วิธีการชำระค่าซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้ตอบแบบสอบถามล่าสุด คือ (1) ชำระด้วยเงินสด โอนเงินสด (2) ชำระด้วยบัตรเครดิต (3) ชำระด้วยการผ่อนจากบัตรเครดิต (4) ชำระด้วยวิธีผ่อนสินค้ากับทางร้าน

7. สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้ตอบแบบสอบถามล่าสุด คือ (1) ตัวเอง (2) เจ้าของร้าน พนักงานขาย ช่างติดตั้ง (3) คนใกล้ชิด (4) สื่อโทรทัศน์ (5) สื่อออนไลน์ (6) สื่อสิ่งพิมพ์

3. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด(4Ps) พบว่า

1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ (1) เครื่องปรับอากาศมีคุณภาพที่ดี มีทนทาน (2) ยี่ห้อสินค้ามีชื่อเสียง และมีความน่าเชื่อถือ (3) มีระบบกรองอากาศ กำจัดกลิ่นและเชื้อโรค (4) มีระยะเวลารับประกันที่เหมาะสม (5) มีเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าที่น่าเชื่อถือระบุชัดเจน เช่น มี มอก. ประหยัดไฟเบอร์ (6) เครื่องปรับอากาศมีหลากหลายแบบให้เลือก (7) เครื่องปรับอากาศมีความสวยงาม และรูปแบบที่ทันสมัย

2. ด้านราคา (Price) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ (1) ราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพ (2) ราคามีความเหมาะสมเมื่อเทียบกับยี่ห้ออื่น (3) มีราคาให้เลือกหลากหลาย (4) ราคาอะไหล่ไม่แพง (5) ต่อรองราคาได้

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ (1) เรื่องมีช่องทางติดต่อกับสมาชิก หรือ ลูกค้าได้สะดวกมาก (2) ที่ทำเล ที่ตั้งของร้านสะดวกต่อการติดต่อ มีที่จอดรถ (3) ความน่าเชื่อถือของร้าน (4) สินค้าที่จำหน่ายได้รับสินค้านวดเร็ว (5) ร้านมีหลายสาขา เลือกใช้บริการได้สะดวก

4. ด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญกับ (1) เรื่องการใช้พนักงานขายและพนักงานแนะนำสินค้า (2) รายการส่งเสริมการขายที่น่าดึงดูด เช่น จัดโปรโมชั่น การให้ส่วนลด ของแถม (3) การโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ ป้าย สื่อออนไลน์ (4) การบริการหลังการขาย (5) บุคคล ที่มีชื่อเสียงเป็นพรีเซนเตอร์ให้กับสินค้า (6) ผ่อนชำระในราคาถูก

4. ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศมากที่สุดคือ (1) สภาพอากาศที่ร้อนขึ้น (2) สภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ (3) ช่วงระยะเวลาของการซื้อหลังฤดูเก็บเกี่ยว /เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ

สรุปและเสนอแนะ

1. ข้อมูลพฤติกรรมการเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปและอธิบายผลพฤติกรรมการเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศของกลุ่ม ตัวอย่างได้ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยซื้อเครื่องปรับอากาศจำนวน 1 เครื่อง ติดเฉพาะห้องนอน ตราสินค้าที่เลือกซื้อคือ Mitsubishi Electric จำนวน 181 คน เป็นระบบทั่วไป 268 คน เหตุผลที่ตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศให้มีความสำคัญและให้การยอมรับสินค้าที่มีชื่อเสียง จำนวน 132 คน นิยมซื้อเครื่องปรับอากาศผ่านร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้าทั่วไป ในอำเภอใกล้บ้าน จำนวน 168 คนโดยวิธีการชำระเงินด้วยการจ่ายเงินสด/โอนเงิน จำนวน 271 คน และสิ่งที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการซื้อ เครื่องปรับอากาศของกลุ่มตัวอย่างคือ การตัดสินใจซื้อด้วยตนเอง โดยได้คำแนะนำพนักงานขายและคนใกล้ชิดด้วย

2. ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 400 ตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง เพศหญิงอาจมีอำนาจในการตัดสินใจซื้อมากกว่าเพศชาย ช่วงอายุ 36-50 ปี อาจเป็นช่วงอายุของวัยทำงานสามารถสร้างรายได้ มีสถานภาพสมรส การมีครอบครัวทำให้มีความจำเป็นในการเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศมากยิ่งขึ้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทำอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รายได้ส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 15,000-25,000 บาท

ตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ พบว่ารายได้ เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่าง ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศแตกต่างกัน เนื่องจาก รายได้ที่แตกต่างกันแสดงถึงความสามารถในการซื้อสินค้าต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อ เดือนอยู่ระหว่าง 15,000 – 25,000 บาท มีค่าเฉลี่ยของระดับการตัดสินใจซื้อมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในช่วงอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังพบว่าสถานภาพที่ แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่าง มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศแตกต่างกัน เนื่องจากกลุ่ม คนที่มีสถานภาพสมรส / อยู่ด้วยกัน มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากกว่า จึงจำเป็นต้องใช้ เครื่องปรับอากาศเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ พบว่า เพศ อายุ และอาชีพที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่าง ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศแตกต่างกัน

3. ข้อมูลส่วนประสมทางการตลาด (4Ps)

1. ตัวแปรด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ อยู่ในระดับมาก ซึ่งประกอบด้วยสินค้ามีคุณภาพดี มีความทนทาน ประกอบกับตราสินค้ามีชื่อเสียงและมีความน่าเชื่อถือ มีระบบกรอง

อากาศ กำจัดกลิ่นและเชื้อโรคที่มีคุณภาพ มีระยะเวลารับประกันที่เหมาะสม มีเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าที่น่าเชื่อถือ เช่น มอก. ประหยัดไฟเบอร์ 5 เป็นต้น เครื่องปรับอากาศมีหลากหลายแบบให้เลือกมีความสวยงามและรูปแบบที่ทันสมัย ตามลำดับ มีการบอกข้อมูลสินค้าอย่างละเอียด จะช่วยให้สามารถเข้าใจในสินค้ามากยิ่งขึ้น ภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เป็นที่น่าสนใจในสายตาของผู้บริโภค

2. ตัวแปรด้านราคา ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศอยู่ในระดับมาก ทั้งในเรื่องของความเหมาะสมของราคากับคุณภาพเครื่องปรับอากาศ ความเหมาะสมของราคาเมื่อเทียบกับ ยี่ห้ออื่น มีราคาให้เลือกหลากหลาย อะไหล่ของเครื่องปรับอากาศมีราคาไม่แพงจนเกินไป และสามารถต่อรองราคาได้

3. ตัวแปรด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อ เครื่องปรับอากาศอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วยการที่มีที่จอดรถรองรับเพียงพอ ท่าเล ที่ตั้งของร้านค้าสะดวกต่อการเดินทาง ความน่าเชื่อถือของร้าน สินค้าที่จำหน่ายได้รับสินค้ารวดเร็ว และมีสาขาและตัวแทนจำหน่ายครอบคลุมทั่วประเทศ ทำให้ลูกค้าสามารถติดต่อร้านค้าได้สะดวก

4. ตัวแปรด้านส่งเสริมทางการตลาดส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อ เครื่องปรับอากาศอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย พนักงานขายและพนักงานแนะนำสินค้าต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดสินค้า สามารถให้คำแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับสินค้าได้ มีบริการหลังการขาย จัดทำรายการส่งเสริมการขายที่น่าดึงดูด เช่น จัดโปรโมชั่นลดราคา มีของแถมที่ดึงดูดใจ จัดทำโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ มีบริการหลังการขาย บุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นพรีเซนเตอร์ให้กับสินค้า เพื่อให้สามารถเข้าถึงลูกค้าได้หลายช่องทาง และการผ่อนชำระในราคาถูก ตัวแปรเหล่านี้มีอิทธิพลสามารถทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศเพิ่มขึ้น

ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อมากที่สุด คือ ตัวแปรด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือตัวแปรด้านราคาตัวแปรด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และตัวแปรด้านส่งเสริมทางการตลาด

4. ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ ในเขตพื้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์มากที่สุด สภาพอากาศ ที่ร้อนขึ้น ทำให้ผู้บริโภคสามารถตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศง่ายขึ้น รองลงมาในระดับมากคือสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ และช่วงระยะเวลาของการซื้อหลังฤดูเก็บเกี่ยว /เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ อยู่ในระดับปานกลาง

เอกสารอ้างอิง

กฤษชนก จงใจรักษ์. (2557). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

ญาณิศา ถาวรรัตน์. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศ

ณัฐพร สกกุลแก้ว. (2549). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร.

วิยะดา กองตันทร์ดี และ ดร.อำนาจ อมรเกียรติไพศาล. (2558). ปัจจัยทางตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น.

ศิรินทร์ ซึ่งสุนทร (2542). การเปิดรับทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อของกลุ่มวัยทำงานตอนต้นที่มีต่อการตลาดทางตรง.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรุชญา ขมิ้นสน. (2551). ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศของผู้บริโภคสำหรับใช้ในบ้านพักอาศัย ในเขตอำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี

ความผิดปกติของอุณหภูมิอากาศที่พื้นผิวโลก ม.ค. – ต.ค. 2018. สืบค้นจาก

<https://www.bbc.com/thai/features-46389037>

ตลาดเครื่องปรับอากาศ ปี 2561 วิเคราะห์สถานการณ์การแข่งขันและพฤติกรรมผู้บริโภคเชิงลึก. สืบค้นจาก จาก

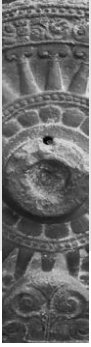
<https://marketeeronline.co/archives/86479>

อุณหภูมิเฉลี่ยประเทศไทยในอนาคตอีก 40 ปี หรือ 2598. สืบค้นจาก

<http://www.komchadluek.net/news/detail/227183>

Kotler, P. (2000). *Marketing management*. (10th ed.) New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Schiffman, L.G., & Kanuk, L.L (1994). *Consumer behavior*. (5th ed.) New Jersey: Prentice-Hall,

ประสิทธิผลการป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดตามแนวทางสามพรานโมเดล

โรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม

Effectiveness of Prevention of Postpartum Hemorrhage, According to the Sampharn Model, Samphran Hospital, Nakhon Pathom Province

^{1*}สุนันทา เอ้าเจริญ, ¹อรวรรณ พิงประสพ, ¹จงรักษ์ ท่ามาอ่อง และ ²พระปลัดสมชาย ปโยโค

Sunanta Outchareon, Phrapalad Somchai Payago, Orawan Pungprasop

and Jongrak Thommaong

¹โรงพยาบาลสามพราน

²วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

^{1*} Corresponding author. Email:superjoylr@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการนำเสนอประสิทธิผลของการปรับกระบวนการพยาบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอดได้ครบถ้วน เพิ่มศักยภาพในการป้องกันการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด รวมถึงประสิทธิภาพในการดูแลขณะเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอดทันที จากการใช้แนวทางสามพรานโมเดล โดยมีสัญลักษณ์แถบสี มาตรฐานการการดูแลผู้คลอด PPH Box และ Poster Job Distribution เป็นส่วนประกอบ โดยวิธีการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experiment Research) เปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทดลองด้วย Paired-Samples T test กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากหญิงตั้งครรภ์ที่มารับการบริการในสำนักงานห้องคลอด โรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดย แบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการทดลองพบว่า แนวทางสามพรานโมเดล มีประสิทธิผลในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอดได้ครอบคลุมและถูกต้องอีกทั้งช่วยลดปริมาณการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด และป้องกันการเกิดความรุนแรงจากการเสียเลือด(Severe ภาวะตกเลือดหลังคลอด) ได้จริง

สรุปได้ว่า สามพรานโมเดล เป็นการปรับกระบวนการดูแลผู้มารับบริการคลอดให้ปลอดภัยจากภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด เหมาะสมกับบริบทของโรงพยาบาลชุมชน โดยที่ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและสามารถเห็นผลได้จริง

คำสำคัญ : ภาวะตกเลือดหลังคลอด; สัญลักษณ์แถบสี; PPH box; Poster Job Distribution

Abstract

This study presents the effectiveness of nursing process adjustments to increase the effectiveness of the assessment and diagnosis of the risk of postpartum hemorrhage, to increase the potential in order to prevent postpartum hemorrhage including the effectiveness of care during the immediate postpartum hemorrhage from using the Sampran model approach with the color symbol Maternity care standards postpartum hemorrhage and Poster Job Distribution as a component. This study is Quasi Experiment Research (Paired-Samples T test) ; The sample groups are from the coincident random by selected from 30 Burmese pregnant women who come for service in the labour room work section, Sampran Hospital, Nakhon Pathom Province. Data collection by record form created by the researcher.

The results showed that SAMPRAN MODEL approach is effective in helping to increase the effectiveness of the assessment and diagnosis of risk for postpartum hemorrhage. It also helps reduce the amount of postpartum hemorrhage and prevent the occurrence of violence from blood loss (Severe PPH).

It can be concluded that Sampran Model is to adjust the care process for the maternity to be safe from complications after birth and it is suitable for the context of community hospitals without cost and possible to see real results.

Keyword: Postpartum hemorrhage Poster; Color bar symbol; PPH Box; Poster Job Distribution

บทนำ

ภาวะตกเลือดหลังคลอด หมายถึง การเสียเลือด 500 มิลลิลิตร หรือมากกว่าหลังจากคลอดระยะที่ 3 เสร็จสิ้น การตกเลือดหลังคลอดอย่างรุนแรง (Severe ภาวะตกเลือดหลังคลอด) หมายถึง การเสียเลือดหลังทารกคลอดมากกว่า 1,000 มิลลิลิตร การตกเลือดหลังคลอด แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1. การตกเลือดหลังคลอดทันที (Early or immediate PPH) หมายถึง การตกเลือดภายใน 24 ชั่วโมงแรกหลังคลอด 2. การตกเลือดหลังคลอดภายหลัง (Late or delayed PPH) หมายถึง การตกเลือดหลังจากคลอด 24 ชั่วโมงจนถึง 6 สัปดาห์หลังคลอด ซึ่งการตกเลือดหลังคลอดส่งผลเสียต่อความสามารถของมารดาในการดูแลทารก เพิ่มอัตราการได้รับเลือด/ ส่วนประกอบของเลือด และอัตราการตัดมดลูกหลังคลอด(เพ็องลดา ทองประเสริฐ, 2557)

การตกเลือดหลังคลอดเป็นภาวะแทรกซ้อน ทางสูติกรรมที่พบได้บ่อยและเป็นสาเหตุการตายที่สำคัญของมารดาทั่วโลก จากสถิติขององค์การอนามัยโลกพบว่าในปี ค.ศ. 2003-2009 การตกเลือดหลังคลอดเป็นสาเหตุการตายของมารดา ทั่วโลกสูงถึงร้อยละ 27.1(WHO, 2014) และพบว่าการตกเลือดหลังคลอดเป็นสาเหตุการตายอันดับที่ 3 ของมารดาในเขต 4 และเขต 5 คิดเป็น16ต่อการเกิดมีชีพแสนราย(กระทรวงสาธารณสุข, 2557) จาก

สถิติย้อนหลัง 4 ปี ของโรงพยาบาลสามพราน พบอัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอดร้อยละ 1.96 1.20 และ 0.59 ตามลำดับ ถึงแม้ว่าอัตราการตกเลือดหลังคลอดของโรงพยาบาลสามพรานไม่เกิน 5% แต่ก็ยังพบอัตราตกเลือดหลังคลอดที่สูง ซึ่งปัญหาเกิดจากการประเมินเสี่ยงแรกรับไม่ครบถ้วน การใช้ Partograph ในการเฝ้าคลอดไม่ถูกต้อง รายงานแพทย์ล่าช้า มีการโยกย้าย ลาออก และรับพยาบาลจบใหม่ ทำให้ยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการดูแลผู้คลอด สอดคล้องกับการศึกษา การพัฒนากระบวนการคัดกรองความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด โรงพยาบาลบึงโขงหลง ของวรรณภา ปราบพาล และคณะ โดยพัฒนาแบบคัดกรองเสี่ยงต่อภาวะตกเลือด และกระบวนการพัฒนาทีมงาน พบว่าความสำคัญที่นำสู่ความสำเร็จของโครงการนี้ อยู่ที่ความสามารถด้านการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็น สมรรถนะหนึ่งของผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง(วรรณภา ปราบพาล, 2556) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริวรรณ วิเลิศ และคณะ ที่ทำการวิจัยเชิงบรรยายแบบหาความสัมพันธ์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตกเลือด หลังคลอดในมารดาคลอดทางช่องคลอด ในหอผู้ป่วย สูติกรรมสามัญ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี ผลการวิจัยพบว่าด้านโครงสร้างพบว่า พยาบาลส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานในหอผู้ป่วยสูติกรรมสามัญมากกว่า 15 ปีได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะทางการพยาบาลทุกปีพยาบาลใหม่ได้รับการเตรียมความพร้อมด้วยระบบพยาบาลพี่เลี้ยงนาน 6 เดือน ด้านผลลัพธ์พบว่า อุบัติการณ์ตกเลือดหลังคลอดในหอผู้ป่วยสูติกรรมสามัญ สาเหตุหลักคือ รกหรือเศษรกค้าง(ศิริวรรณ วิเลิศ, 2559) ผู้วิจัยจึงมีความคิดในการปรับกระบวนการพยาบาลตั้งแต่ขั้นตอนรับใหม่ และทุกระยะการคลอด โดยพัฒนารูปแบบ “แนวทางสามพรานโมเดล” มาจากทฤษฎี The Nursing Role Effectiveness model โดย Irvine และคณะ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอดได้ครอบคลุมและถูกต้อง เพิ่มศักยภาพในการป้องกันการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด รวมถึงประสิทธิภาพในการดูแลขณะเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอดทันที (Early or immediate PPH) ลดอัตราการเกิดความรุนแรงจากการเสียเลือด(Severe PPH) ประสบการณ์การทำงานของพยาบาลไม่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” ซึ่งจะประสบผลสำเร็จไม่ว่าพยาบาลที่ปฏิบัติงานจะมีอายุการทำงานแตกต่างกัน ซึ่งแนวทางนี้จะถึงสำเร็จรูปคล้ายการชงชะหมี่ถึงสำเร็จรูปที่ไม่ว่าใครชงก็มีรสชาติไม่ต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ณฐนนท์ ศิริมาศ และคณะที่ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาระบบการดูแลหญิงตั้งครรภ์ เพื่อป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดในโรงพยาบาล สกลนคร ผลการวิจัยพบว่าภายหลังมีระบบการ ดูแลหญิงตั้งครรภ์ในการป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดที่ชัดเจนและมีการปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ทำให้มีเครือข่ายในการดูแลหญิงตั้งครรภ์ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและส่งต่อเพื่อการดูแลต่อเนื่องที่บ้านในเขตอำเภอ ทำให้อัตราการตกเลือดหลังคลอดลดลง และไม่พบ อุบัติการณ์มารดาตายจากการตกเลือดหลังคลอด(ณฐนนท์ ศิริมาศ, 2556) อีกทั้ง ‘สามพรานโมเดล’ เป็นแนวทางที่ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ลดต้นทุนของโรงพยาบาลในการจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ที่ใช้ในการดูแลมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอด รวมถึงทีมช่วยเหลือที่มาจากแผนกต่างๆ จากการ Call For Help จะมีแนวทางให้ความช่วยเหลือ อย่างมีระเบียบ รวดเร็ว ไม่สับสนวุ่นวาย ผู้ป่วยจะได้รับการช่วยเหลือจากทีมรอดพ้นภาวะวิกฤติอย่างรวดเร็ว

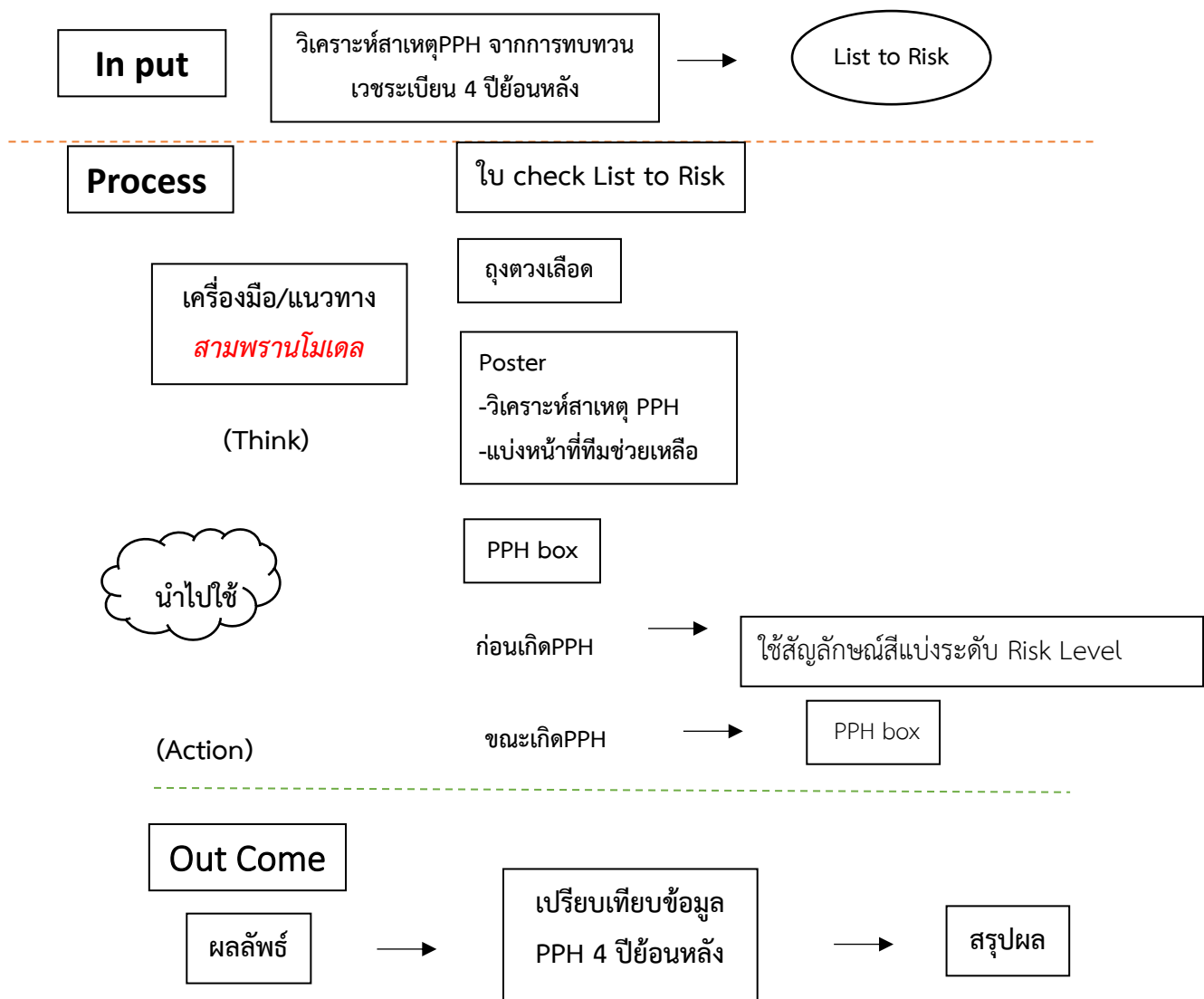
วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อนำเสนอประสิทธิผลของการป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดตามแนวทางสามพรานโมเดล

สมมติฐานในการวิจัย

1. แนวทาง “สามพรานโมเดล” ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอดได้ครอบคลุมและถูกต้อง
2. แนวทาง “สามพรานโมเดล” ช่วยลดปริมาณการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด และป้องกันการเกิดความรุนแรงจากการเสียเลือด(Severe PPH)ได้
- 3.

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experiment Research) เปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทดลองด้วย Paired-Samples T test โดยมีกระบวนการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนี้ เป็นหญิงตั้งครรภ์ผู้มารับบริการคลอด ในงานห้องคลอด โรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม ประจำปีงบประมาณ 2563 ระหว่างเดือนมกราคม ถึง มิถุนายน 2562 จำนวน 30 ราย เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) เป็นหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่มีโรคประจำตัว
- 2) อายุอยู่ในช่วงวัยเจริญพันธุ์
- 4) คลอดปกติทางช่องคลอด
- 5) ไม่มีประวัติผ่าตัดทางหน้าท้อง
- 6) ความเข้มข้นของเลือด $Hct \geq 33\%$
- 7) ยินดีเข้าร่วมการวิจัย

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในครั้งนี้ใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบการวิจัยกึ่งทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบบันทึกผลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. แนวทาง *สามพรานโมเดล* ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยมีวิธีการสร้างและทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1) วิเคราะห์สาเหตุภาวะตกเลือดหลังคลอด จากการทบทวนเวชระเบียน 4 ปีย้อนหลัง

2) สังเคราะห์สาเหตุตกเลือดหลังคลอด เพื่อให้ได้เกณฑ์ประเมินความเสี่ยงภาวะตกเลือดหลังคลอด (List to Risk) ใช้ร่วมกับแบบประเมิน High Risk Score โดยจำแนกระดับความเสี่ยงตามคะแนนดังนี้

- Low Risk คะแนน 0-2 พยาบาลดูแลอย่างใกล้ชิด
- High Risk คะแนน 3-6 รายงานแพทย์รับทราบ
- Extreme Risk คะแนนมากกว่า 6 แพทย์ดูแลอย่างใกล้ชิด

3) พัฒนารูปแบบ “แนวทางสามพรานโมเดล” มาจากทฤษฎี The Nursing Role Effectiveness model โดย Irvine และคณะ เป็นการปรับกระบวนการดูแลผู้คลอด อย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยได้แนวความคิดมาจากการตื่นตัวเตรียมพร้อมในสัญญาณไฟจราจร จึงนำมาปรับในการแบ่งกลุ่มจัดระดับความเสี่ยง โดยใช้สัญลักษณ์สีเขียว เหลือง แดง ตั้งแต่คัดกรองความเสี่ยงเมื่อแรกรับ จากนั้น แบ่งระดับ Risk Level ตามสีที่ป้ายข้อมือ และ แฟ้มใส่เวชระเบียนของผู้ป่วยเพื่อให้เจ้าหน้าที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน บ่งบอก Risk Level ในเวชระเบียนที่ตำแหน่ง ใบรับ

ใหม่ / ใบ Order / Nurse Note ร่วมกับใช้ มาตรฐานการดูแลผู้คลอดในทุกกระบวนการคลอด กรณีเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด ใช้ มาตรฐานการดูแลภาวะตกเลือดหลังคลอด โดยมี PPH Box ซึ่งบรรจุ ยา เวชภัณฑ์ และ อุปกรณ์ทุกชนิดที่ใช้สำหรับช่วยเหลือภาวะตกเลือดหลังคลอด ในสภาพพร้อมใช้ กรณีเรียกทีมช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น สมาชิกในทีมปฏิบัติหน้าที่ของตนตาม Job Distribution ที่ระบุใน Poster JD ขนาดใหญ่ติดผนังห้องทำคลอด เพื่อให้การช่วยเหลือได้รวดเร็วเป็นระบบไม่วุ่นวาย

4) นำชุดเครื่องมือที่ได้พัฒนาขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ความสมบูรณ์และความถูกต้อง ประกอบด้วย

- สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล
 - ทีมดูแลผู้ป่วยสูติกรรม (Patient Care Team)
- 4.1) นำข้อเสนอแนะที่ได้รับมาปรับปรุง
- 5) นำแนวทาง “สามพรานโมเดล” ไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยแนะนำตัวเองกับกลุ่มตัวอย่าง อธิบายวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับ การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินดีและเต็มใจเข้าร่วมการวิจัย จากนั้นลงนามในเอกสารหนังสือยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย

2. ดำเนินการวิจัย

2.1 ขั้นตอนรับใหม่ กลุ่มตัวอย่างจะได้รับการคัดกรองความเสี่ยงโดยการใช้เกณฑ์ประเมินภาวะเสี่ยงภาวะตกเลือดหลังคลอด (List to Risk) ใช้ร่วมกับแบบประเมิน High Risk Score โดยจำแนกระดับความเสี่ยงตามคะแนน

- Low Risk คะแนน 0-2 พยาบาลดูแลอย่างใกล้ชิด ใช้สัญญาณสีเขียว สำหรับป้ายชื่อมือและแฟ้มใส่เวชระเบียนของผู้คลอด
- High Risk คะแนน 3-6 รายงานแพทย์รับทราบตาม WI การดูแลก่อนคลอดเพื่อเฝ้าระวังใช้สัญญาณสีเหลือง สำหรับป้ายชื่อมือ และแฟ้มใส่เวชระเบียนของผู้คลอด
- Extreme Risk คะแนนมากกว่า 6 แพทย์ดูแลอย่างใกล้ชิด ใช้สัญญาณแดง สำหรับป้ายชื่อมือและแฟ้มใส่เวชระเบียนของผู้คลอด

3.2 ขั้นตอนการรับเป็นผู้ป่วยใน (Admit)

- ป้อนบอก Risk Level ในเวชระเบียนตำแหน่งใบรับใหม่ ใบ Order และ Nurse Note

- ส่งตรวจ CBC และแพทย์ทำ U/S ทูกราย เพื่อการวินิจฉัยภาวะเสี่ยงต่อ ภาวะตกเลือดหลังคลอด เช่น ซีด รกดำ หรือเสี่ยงต่อภาวะคลอดยาก เป็นต้น
- ใช้มาตรฐานการดูแลระยะก่อนคลอด
- ใช้มาตรฐานการดูแลขณะคลอดและหลังคลอด
- ในระยะที่ 3 ของการคลอด ใช้ถุงตวงเลือดทุกครั้งเพื่อการวินิจฉัย ภาวะตกเลือดหลังคลอด ได้รวดเร็ว พร้อมเกณฑ์รายงานแพทย์เมื่อเสีย เลือด 300 ml
- ใช้มาตรฐานการดูแลภาวะตกเลือดหลังคลอด กรณีเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด
- มี PPH Box ซึ่งบรรจุ ยา เวชภัณฑ์ และ อุปกรณ์ทุกชนิดที่ใช้สำหรับช่วยเหลือภาวะตกเลือดหลังคลอด ในสภาพพร้อมใช้
- กรณีเรียกทีมช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น สมาชิกในทีม ปฏิบัติหน้าที่ของตนตาม Job Distribution ที่ระบุใน Poster JD ขนาดใหญ่ที่ติดผนังห้องทำคลอด

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

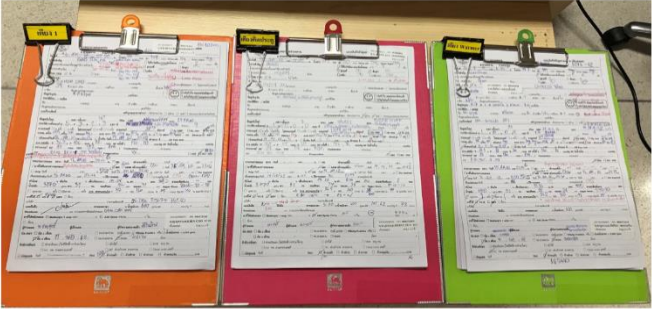

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างโดยขออนุญาตจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โรงพยาบาลสามพราน(อยู่ระหว่างดำเนินการ) และให้หญิงตั้งครรภ์ตัดสินใจในการเข้าร่วมวิจัยด้วยตนเอง โดยชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยการเก็บข้อมูล ประโยชน์ของการวิจัย รวมทั้งสิทธิในการปฏิเสธไม่เข้าร่วมวิจัย โดยไม่มีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพและการรักษาพยาบาล ไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ และข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบบันทึกคะแนน จะเป็นการนำมาใช้เพื่อการวิจัย และการนำเสนอเป็นภาพรวมเพื่อเป็นประโยชน์แก่การให้บริการทางการแพทย์เท่านั้น

เครื่องมือสามพรานโมเดล

1. Link to Risk

LR. High Risk Score			Clinical Risk LR แรก		
History	Associated conditions	Prenatal pregnancy	ปรีคลอด Risk for PPH		ปรีคลอด Risk for PPH
Age < 18	1 Previous Gyn. Surg.	1 Previous CS	☐ Multiple pregnancy	☐ Prolonged labor	☐ ภาวะคลอดยาก < 10 ปี, > 10 ปี ☐ สิ้นสุดแล้ว
Age > 35	1 DM, Class A 1	1 APH	☐ Polyhydramnios	☐ Ret < 35%	☐ ภาวะรกดำ
ครรภ์ใบแรก	1 DM, Class A 2, B	3 Preeclampsia con. LP (< 37 wks)	☐ Prolonged uterine stimulation		☐ ภาวะมีเลือดออกจากรกก่อนคลอด DM
Parity > 4	2 Heart Disease	3 Postterm Certain	2 ☐ Previous PPH	☐ Chorioamnionitis	☐ ภาวะมี รก ในช่องคลอดแล้วแต่ไม่คลอด
Infect. / Habitual Abort.	1 Asthma	1 Postterm Uncertain	☐ Fetal macrosomia	☐ Prolonged PROM	☐ ภาวะรกเกาะต่ำ
PPH	1 Hypertension Hx.	2 PRCM > 34 wks	1 ☐ Multiparity(4)	☐ Myoma uteri	
Maternal risk (VLE/PT/ ฝ่ามือ)	1 Hypertension on med.	3 PRCM < 34 wks	☐ Operative vaginal delivery		
SB or Neonatal Dead	1 Oligomen. Yrs. Hts Control	3 Mild Pre - eclampsia			ปรีคลอด Risk for preterm labor
Height < 148 cm.	1 Oligomen. Yrs. Hts Sta	3 Severe Pre - eclampsia			☐ ภาวะมีเลือดออกในมดลูก
Mo. ANC	1 Epilepsy Hx.	1 Polyhydramnios			☐ ภาวะคลอดยาก/ ตกเลือด
สูบบุหรี่ (PT/PTT/.....)	1 Epilepsy Hx On med	2 Oligohydramnios			☐ ภาวะรกเกาะต่ำ
	1 Anemia Hb < 10 gms%	1 Thick meconium			☐ ภาวะรกเกาะต่ำ
	Cr Hct < 30%	1 RUG			☐ ภาวะคลอดยาก/ ภาวะตกเลือด
	Chronic Hypertension	2 Multiple prep.			☐ ภาวะคลอดยาก/ ภาวะตกเลือด
	มีเลือดออก GA < 20 wks	1 Breech / Mal. Presentation			☐ ภาวะคลอดยาก/ ภาวะตกเลือด
	GA ไม่ทราบ	1 Cong Mal (severe torticollis case)			☐ ภาวะคลอดยาก/ ภาวะตกเลือด
		มีเลือด > 48 ชม.			☐ ภาวะคลอดยาก/ ภาวะตกเลือด
Note			ปรีคลอด Risk for birth asphyxia		
0 - 2 = Low risk (ระบุข้อยกเว้น)			☐ ภาวะมีเลือดออกในมดลูก		
3 - 6 = High risk (ระบุข้อยกเว้น)			☐ ภาวะมีเลือดออกในมดลูก		
> 6 = Extreme risk (ระบุข้อยกเว้น)			☐ ภาวะมีเลือดออกในมดลูก		

<p>2. การแบ่งระดับ Risk Level</p>	
<p>3. แพ้มใส่เวชระเบียน</p>	
<p>4. ถุงตวงเลือด</p>	
<p>5. PPH Box</p>	

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1. อัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) ครอบคลุมและถูกต้อง เปรียบเทียบก่อน-หลัง การใช้แนวทาง สามพรานโมเดล ในโรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	2558	2559	2560	2561	2562
อัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) ครอบคลุมและถูกต้อง	ร้อยละ 80 %	16.67	27.78	37.50	60	100

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะ PPH ครอบคลุมและถูกต้อง ร้อยละ 80 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่าอัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะ PPH ครอบคลุมและถูกต้องเพิ่มขึ้น คิดเป็น ร้อยละ100

ตารางที่ 2. อัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) เปรียบเทียบก่อน-หลัง การใช้แนวทางสามพรานโมเดล ในโรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	2558	2559	2560	2561	2562
อัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH)	ไม่เกิน ร้อยละ 5	0.81	1.96	1.20	0.59	0.27

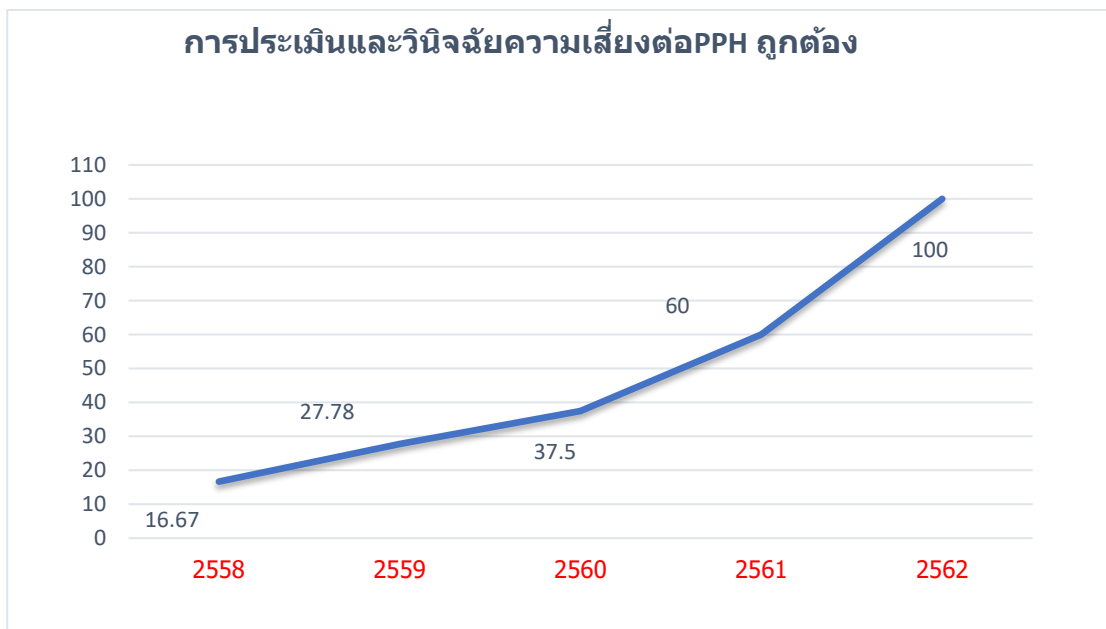
จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการเกิด PPH ไม่เกินร้อยละ 5 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่า อัตราการเกิด PPH ลดลง คิดเป็น ร้อยละ 0.27

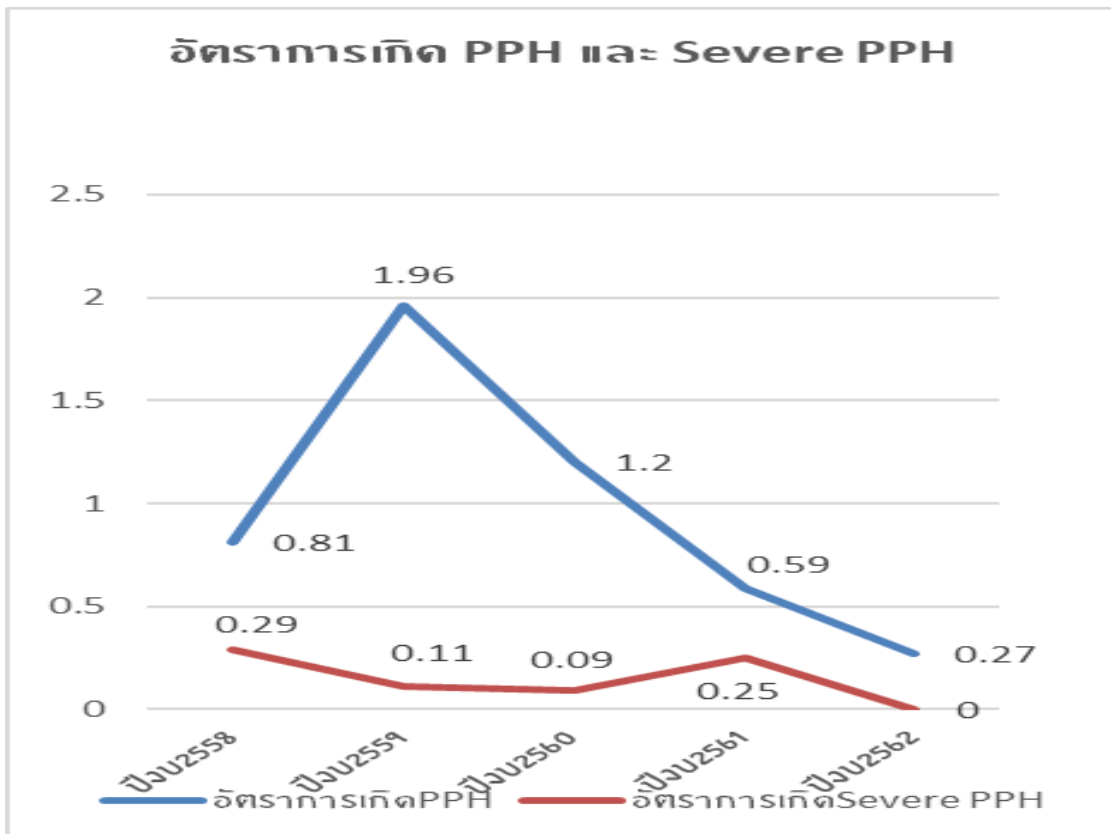

ตารางที่ 3. อัตราการเกิด Severe PPH เปรียบเทียบก่อน-หลัง การใช้แนวทางสามพรานโมเดล ในโรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	2558	2559	2560	2561	2562
อัตราการเกิด Severe PPH	ไม่เกิน ร้อยละ 1	0.29	0.11	0.09	0.25	0

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการเกิด Severe PPH ไม่เกินร้อยละ 1 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่า อัตราการเกิด Severe PPH ลดลง คิดเป็น ร้อยละ 0

อภิปรายผล

แนวทาง **สามพรานโมเดล** ประกอบด้วย เกณฑ์ประเมินภาวะเสี่ยง ภาวะตกเลือดหลังคลอด (List to Risk) , การใช้สัญลักษณ์สีในการจัดระดับความเสี่ยงของผู้คลอด , PPH box และ Poster Job Distribution ช่วยให้การประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) ครอบคลุมและถูกต้องจะเห็นได้จาก ตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด ครอบคลุมและถูกต้องร้อยละ 80 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่า อัตราการประเมินและวินิจฉัยความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด ครอบคลุมและถูกต้องเพิ่มขึ้น คิดเป็น ร้อยละ 100 ข้อมูลที่ได้ สามารถวางแผนการดูแลที่เหมาะสม สีสันของป้ายข้อมือและแฟ้มใส่เวชระเบียน ช่วยให้เจ้าหน้าที่สังเกตเห็นได้ง่ายสะดวกในการเฝ้าระวัง ร่วมกับการใช้ มาตรฐานการดูแลดูแลผู้คลอดในทุกกระยะการคลอด ช่วยลดอัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอดได้จริง เห็นได้จาก ตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) ไม่เกินร้อยละ 5 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่า อัตราการเกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด(PPH) ลดลง คิดเป็น ร้อยละ 0.27รวมถึงกรณีที่เกิดภาวะตกเลือดหลังคลอด ภาวะตกเลือดหลังคลอด Box และ Poster Job

Distribution มีส่วนช่วยอย่างมากในการให้ความช่วยเหลือผู้คลอดให้พ้นภาวะวิกฤติอย่างรวดเร็วและเป็นระเบียบ ไม่วุ่นวาย เห็นได้จาก ตามเกณฑ์คุณภาพเป้าหมายอัตราการเกิด Severe PPH ไม่เกินร้อยละ 1 ผลจากการดำเนินงานตามแนวทาง “สามพรานโมเดล” พบว่า อัตราการเกิด Severe PPH ลดลง คิดเป็น ร้อยละ 0 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญฐนนท์ ศิริมาศ ซึ่งพบว่าการดูแลหญิงตั้งครรภ์ในการป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดที่ชัดเจน และมีการปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ทำให้มีเครือข่ายในการดูแลหญิงตั้งครรภ์ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และส่งต่อการดูแลต่อเนื่องที่บ้านในเขตอำเภอ ทำให้อัตราการตกเลือดหลังคลอดลดลง และไม่พบ อุบัติการณ์ มารดาตายจากการตกเลือดหลังคลอด (ญฐนนท์ ศิริมาศ , 2556)

โดยสรุปแล้วสามพรานโมเดล เป็นการปรับกระบวนการดูแลผู้คลอดตั้งแต่แรกรับให้ปลอดภัยจากภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด เหมาะสมกับบริบทของโรงพยาบาลชุมชน โดยที่ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและสามารถเห็นผลได้จริง

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. กรณีผู้คลอดต่างชาติที่ไม่สามารถพูดและฟังภาษาไทยได้ เจ้าหน้าที่อาจได้ข้อมูลที่มีผลต่อปัจจัยเสี่ยงไม่ครบ จำเป็นต้องมีการดำเนินการปรับปรุงเพิ่มขีดจำกัดของภาษาต่างชาติ ภาษาอื่นๆ เพื่อให้ครอบคลุม
2. ในกรณีที่ผู้ป่วยอยู่ในภาวะเจ็บปวดอย่างรุนแรง ไม่มีสติรับรู้การสื่อสาร อาจให้ข้อมูลสำคัญไม่ครบ จึงต้องมีการเตรียมพร้อมทั้งองค์ความรู้ของ พยาบาลและอุปกรณ์ช่วยเหลือให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้

ข้อเสนอแนะ

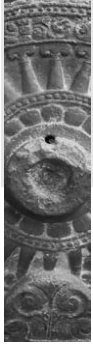
หน่วยงานห้องคลอดทุกแห่งสามารถนำแนวทาง “สามพรานโมเดล” ไปปรับใช้ในบริบทภาวะแทรกซ้อนอื่นๆ เช่น จัดทำ PIH Box เพื่อใช้ในภาวะครรภ์เป็นพิษ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เพ็ญกลดา ทองประเสริฐ. (2557). *ตำราภาวะฉุกเฉินทางสูติ – นรีเวช*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โฉมพิลาศ จงสมชัย. (2553). *ภาวะตกเลือดหลังคลอด Postpartum Hemorrhage*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- โรงพยาบาลสามพราน. (2561). *Clinical Tracer/ Clinical Quality Summary: การดูแลรักษาผู้คลอดเพื่อป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอด (ภาวะตกเลือดหลังคลอด)*. นครปฐม: ศูนย์พัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลสามพราน.
- ญฐนนท์ ศิริมาศ. (2557). การพัฒนาระบบการดูแลหญิงตั้งครรภ์ในการป้องกันภาวะตกเลือดหลังคลอดในโรงพยาบาลสกลนคร. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 32(2), 37-46.

- วรรณภา ปราบพาล และคณะ. (2556). *การพัฒนากระบวนการคัดกรองความเสี่ยงต่อภาวะตกเลือดหลังคลอด*
โรงพยาบาลบึงโขงหลง. บึงกาฬ: โรงพยาบาลบึงโขงหลง.
- ศิริวรรณ วิเลิศ และคณะ. (2559). สถานการณ์และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตกเลือด หลังคลอดในมารดา
คลอดทางช่องคลอด ในหอผู้ป่วย สูติกรรมสามัญ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี. *วารสารพยาบาล*
สมาคมฯ ไทย, 9(2), 179-190.
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2557). *การรายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ(MDGs) ด้าน*
สุขภาพของประเทศไทย ฉบับที่ 3. นนทบุรี: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวง
สาธารณสุข.
- WHO. (2014). *Trends in Maternal Mortality*. Switzerland: WHO.

โต้ง : หมอพื้นบ้านทวารวดีกับวิถีอดีตสู่สาธารณสุขปัจจุบัน

Tong: The Davaravati Local Physician and the Ancient Course to
Current Public Health

¹*สุนันทา เอ้าเจริญ, ²พระปลัดสมชาย ปโยโค, ²พระครูศรีธรรมวรภรณ์,
และ ²พระครูศรีปริยัตยาภิมนต์

Sunanta Outchareon, Phrapalad Somchai Payago,
Phrakrusritammavaraphorn and Phrakrusipariyatyapimon khemmanavo

¹โรงพยาบาลสามพราน

²วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

¹*Corresponding author. Email:superjoylr@gmail.com

บทคัดย่อ

หมอชาวบ้าน หรือ หมอพื้นบ้านเป็นผู้ดูแลสุขภาพและรักษาโรคให้กับผู้ป่วยในท้องถิ่นนั้นๆ โดยใช้องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีอัตลักษณ์เฉพาะ เป็นส่วนหนึ่งในวิถีการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในมิติที่ครอบคลุมตั้งแต่การเกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ในแต่ละท้องถิ่นที่จะมีคำเรียกขานหมอพื้นบ้านตามบริบทของตน เช่น ภาคเหนือ เรียกว่าหมอเมือง ภาคอีสาน เรียกว่าหมอลำผีฟ้า เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกในท้องถิ่นนั้นๆ ในบทความนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอในบทบาทของโต้ง ซึ่งเป็นหมอพื้นบ้านในวิถีชีวิตชาวมอญที่เชื่อกันว่าเป็นบรรพบุรุษในสมัยทวารวดี โดยจะนำเสนอมิติที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพในบริบทงานอนามัยแม่และเด็กที่สะท้อนถึงการจัดการสาธารณสุขปัจจุบัน

คำสำคัญ: โต้ง; หมอพื้นบ้านทวารวดี; สาธารณสุข

Abstract

The village or local physicians are the health caretakers, who medicate local patients by applying their knowledge and practices related to the local cultures and their unique identities. It is the course of life since the past until today covering birth to the last day of life. The local physicians are differently called by each locality. For example, the northerners call them Mor Muang (City Physician). The Northeasterners call them Mor Lam Phee Fa (Song Master of Heavenly Spirits), and so on. These physicians play the leading roles in the local course of life. This article then presents Mor Tong, a Mon local physician believing that he is their forefather during the Davaravati age and introduces the dimensions connected to the mother and child healthcare in the context of the health affairs reflecting the present public health management.

Keywords: Tong; the Davaravati Local Physician; the Ancient Course; Present Public Health

บทนำ

“ทวารวดี” เป็นภาษาสันสกฤตแปลว่าซึ่งประดุจ เจริญรุ่งเรืองขึ้นในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 สันนิษฐานว่า อาจอยู่ที่นครปฐม ราชบุรี หรือสุพรรณบุรี เพราะทั้ง 3 แห่งนี้มีร่องรอย เมืองโบราณ ศิลปวัตถุ และโบราณสถานแบบทวารวดี (สฤณีพงศ์ ชุนทรง, 2561) เป็นดินแดนที่มีความสำคัญต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีปฏิบัติตนการดูแลตนเอง หรือ มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต “โถ้ง” เป็นคำภาษามอญซึ่งหมายถึงเจ้าพิธิ หรือ ผู้อำนวยพิธิ ซึ่งนักแปลและอ่านจารึกมักจะใช้คำว่าคนทรงเจ้า หรือ คนเข้าผี โดยพิธิรำผี จัดขึ้นเมื่อมีคนเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือเกิดเหตุเภทภัยที่ส่งผลต่อคนในครอบครัว หรือในตระกูล โดยไปปรึกษาหมอแล้ว หมอดูกล่าวว่าเกิดจากการผิดผี (อระระโท โอชิม่า, 2536) พิธีกรรมที่อนมอญมีบทบาทที่สำคัญคือเป็นการปลุกฝังความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษที่สืบทอดมาจากอดีต ให้ลูกหลานมีความรัก ความศรัทธา และเคารพต่อบรรพบุรุษ สร้างความรักสามัคคี มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ปลุกฝังค่านิยม การรักษานวลสงวนตัว และการไม่ประพฤติดี ในเรื่องชู้สาว (วิภาดา เพชรโชติ, 2555)

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญ เป็นชนชาติเก่าแก่และเคยมีอารยธรรมรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนแหลมอินโดจีนในอดีต จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าอารยธรรมของมอญเริ่มต้นตั้งตั้งแต่ 41 ปีก่อนพุทธศักราช ลักษณะครอบครัวของมอญทั่วไปในอดีตนั้นมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ นิยมมีบุตรจำนวนมาก เคารพนับถือผู้อาวุโสในครอบครัว และมักนิยมแต่งงานกับคนเชื้อชาติเดียวกัน นอกเหนือจากความเชื่อในพุทธศาสนาแล้วมอญยังนับถือผี มีการแบ่งประเภทของผีที่มอญนับถือเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) ผีสิง คือ ผีไม่ดีที่นำ

ความเจ็บป่วย อุบัติเหตุมาให้ 2) ฝับ้านผีเรือน คือ ฝัที่คุ่มครองบ้านเรือน ส่วนใหญ่เป็นฝัประจำตระกูล มอญมักตั้งศาลพระภูมิในบริเวณบ้าน เพื่อเป็นที่อยู่ของฝับ้านผีเรือน และ 3) ฝัเจ้าพ่อและเจ้าแม่ เป็นฝับรรพบุรุษของคนในหมู่บ้าน (พัลลภ สุริยกุล ณ ออยุธยา, 2546) นอกจากนี้ชาวมอญยังเล็งฝัเมื่อมีพิธีกรรมต่างๆ สำหรับประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่มอญปฏิบัติสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่ ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การแต่งกาย และประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาล (ประนอม เคียนทอง, 2536)

หลักฐานจากจารึกภาษามอญที่เก่าที่สุดในสมัยทวารวดีหลักหนึ่งที่ถูกพุดถึงกันมาก ก็คือ จารึกวัดโพธิ์ร้าง จังหวัดนครปฐม มีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 12 มีสองสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับมอญ คือ “เสาหงส์” และ “โด้ง” คำในจารึกระบุว่า “บริเวณอารามที่มีเนื้อที่ดิน จำนวน 170 มีแนวต้นมะพร้าวเป็นเครื่องหมายเขตของอาราม พร้อมด้วยเสาหงส์ 1 ต้น ภาชนะอาบเงิน พระพุทธรูป และวิหาร ได้เกิดขึ้นจากการกระทำของโด้งทั้งสอง” “เสาหงส์” เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของวัดมอญในพุทธศาสนา และคติการสร้างเสาหงส์ก็ยังคงอยู่สืบต่อมาตราบนานทุกวันนี้ นอกจากนี้แล้วข้อความในจารึกยังสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานทางคติความเชื่ออย่างใหม่ที่แพร่เข้ามา นั่นคือ พระพุทธศาสนา และความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนในท้องถิ่น นั่นคือความเชื่อเรื่อง “ฝั” ในจารึกวัดโพธิ์ร้างได้กล่าวถึง “โด้ง” ที่เกี่ยวข้องกับวิถีของชาวมอญ

ดังนั้น บทความนี้จะนำเสนอประเด็นได้แก่ ความสำคัญของโด้ง โด้งกับการสาธารณสุขปัจจุบันอิทธิพลของโด้งในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก และการวิเคราะห์อิทธิพลของโด้งที่มีผลต่อการสาธารณสุขปัจจุบันในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก เพื่อเป็นแนวทางและแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าต่อไป

ความสำคัญของโด้ง

มอญมีการนับถือฝัสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แบ่งแยกฝัตามตระกูล ซึ่งแต่ละตระกูลจะมีการนับถือฝัที่แตกต่างกัน ฝับรรพบุรุษเป็นที่พึ่งทางใจและมีบทบาทในระดับเครือญาติ ที่เป็นตระกูลเดียวกัน ชาวมอญเชื่อว่าถ้าผู้ใดทำผิดกฎข้อห้าม ถ้าผู้ใด ฝ่าฝืนจะทำให้เกิดเหตุเภทภัยกับเจ้าบ้านหรือคนในตระกูล กฎข้อห้ามที่ไม่พึงปฏิบัติ ชาวมอญจึงยึดถืออย่างเคร่งครัด จะเกรงกลัวต่อการทำผิดกฎหรือละเมิดกฎโดยผลการ พิธีกรรมการรำฝั จะเกิดจากคนในตระกูลทำผิดกฎ จึงจัดวิธีแก้ด้วยการรำฝั การรำฝัเป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมและมีขั้นตอนในการทำพิธีกรรมการรำฝัอย่างละเอียด พิธีกรรมการรำฝันี้เป็นความเชื่อของชาวมอญมาตั้งแต่โบราณกาลและเป็นพิธีความเป็นอยู่ของชาวมอญ และพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตายเมื่อทำพิธีกรรมการรำฝัแล้ว สิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับคนในตระกูลก็จะหมดไป กล่าวโดยสรุป การถ่ายทอดพิธีกรรมการรำฝัของชาวมอญนั้นมีลักษณะที่เป็น การสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และการได้รับการถ่ายทอดโดยไม่มีการรำเรียนเป็นกิจจะลักษณะ แต่เป็นการถ่ายทอดโดยการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งการเรียนรู้นี้มี 3 รูปแบบ คือ การกำหนดจากการบอกเล่า การถ่ายทอดโดยการเห็นจากพิธีกรรมจริงและการถ่ายทอดโดยการปฏิบัติจริงล้วนแต่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ (พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน, 2549) พิธีกรรมรำฝัมอญเป็นการถวายเป็นเครื่องเซ่นต่อบรรพบุรุษพร้อมทั้งการรำยรำ

พิธีรำผีจะจัดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดกฎหมายห้าม ชาวมอญเรียกว่า “ผีดผี” หรือมีการบนบานสานกล่าวไว้กับบรรพบุรุษ (เฉลิมพล โลหะมาตย์, 2551)

สรุปได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์มอญมีเอกลักษณ์ที่เด่นชัดเกี่ยวกับประเพณีนับถือผี ครอบครัววิถีชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนตาย เมื่อมีการผีดผีเกิดขึ้น จะมีวิธีแก้โดยการจัดพิธีกรรมการรำผี ผ่านร่างทรงหรือโด้ง ดังนั้นโด้งหรือร่างทรงจะเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องมีประจำตระกูลหรือในสังคมนั้นๆ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เพราะสมาชิกจะเชื่อฟังสารต่างๆ ทั้งข้อห้ามและคำแนะนำของผีผ่านร่างทรง และยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ร่างทรงจึงเปรียบเป็นเฟืองสำคัญในกลไกการปกครองให้เกิดความสงบสุขในสังคม

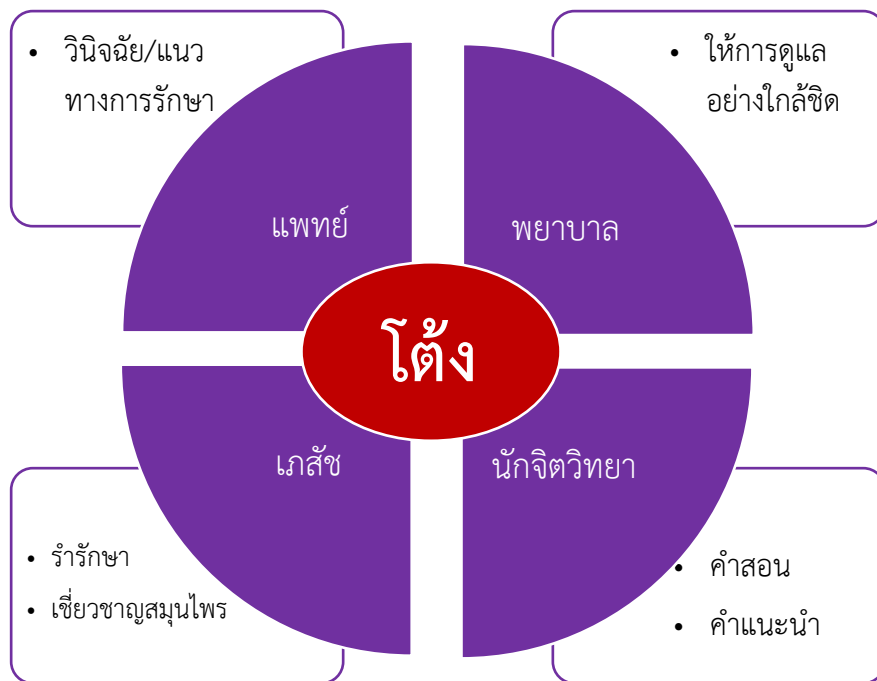
โด้งกับการสาธารณสุขปัจจุบัน

คำว่า สุขภาพ ตาม พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ หมายถึง “ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล” ยุทธศาสตร์ของกระทรวงสาธารณสุขปี 63 เน้นสุขภาพเชิงรุกกล่าวคือ เน้นการดูแลสุขภาพแบบใกล้บ้านใกล้ใจ เน้นประชาชนมีสุขภาพดีอยู่ที่บ้านลดอัตราการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล โดยมี ทีมหมอครอบครัว ประกอบด้วยสหวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์ เภสัช นักจิตวิทยา นักกายภาพ อสม. ประจำครอบครัว เป็นต้น การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม มีอยู่ด้วยกัน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพทางกาย คือ การไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บทางกาย เช่น ไม่มีไข้ ปวดหัว ตัวร้อน ไม่มีโรคยอดนิยมต่าง ๆ ใน ได้แก่ โรคอ้วน โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไขมันในเลือดสูง เป็นต้น ด้านสุขภาพทางจิต คือ การไม่มีโรคร้ายทางจิตใจ เช่น ไม่มีภาวะซึมเศร้า ภาวะวิตกกังวล โรคจิตเภท (ที่บางคนเรียกว่าเป็นคนบ้า) เป็นต้น ด้านสุขภาพทางปัญญา คือ ความรู้เท่าทัน แยกแยะได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงาม การฝึกให้มีสุขภาพทางปัญญานั้น วิธีง่าย ๆ ทางหนึ่งก็คือ การฝึกปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่เรานับถือนั่นเอง ด้านสุขภาพทางสังคม มีคนกล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ย่อมไม่อาจอยู่ตามลำพัง

ได้” เริ่มจากหน่วยเล็กสุด คือ ต้องมี ครอบครัวที่ดี รักใคร่เอาใจใส่ดูแลกัน อยู่อาศัยในชุมชน หมู่บ้านที่ดี มีอัยาศัยที่ดี เกื้อกูลกัน จนถึงปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และเป็นพลโลก (พลเมืองของโลก) ที่ดีด้วย

พันธกิจของทีมหมอครอบครัว	พันธกิจของโต้้ง
<ul style="list-style-type: none"> • ดูแลช่วยเหลือให้คำปรึกษาประจําญาติมิตรทุกครอบครัว • มีการดูแลร่วมกันถึงบ้าน และหน่วยบริการอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง 	<p>เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเพียงคนเดียวของชุมชนนั้นๆ มีอิทธิพลแบบเบ็ดเสร็จครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านสาธารณสุขและการปกครอง ตั้งแต่แรกเกิดจนวาระสุดท้ายของชีวิต</p>

อิทธิพลของโด้งในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก

การตั้งครรรภ์

หญิงมีครรภ์ต้องทำงานเหมือนคนปกติ เพราะเชื่อว่าทำให้ท้องหลวมและไม่ให้ทารกในครรภ์ตัวโตจนเกินไป ไปดูคนอื่นคลอดไม่ได้ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เขาคลอดไม่ได้ ห้ามหญิงมีครรภ์ไปเผาศพหรือไปเยี่ยมคนป่วยหนัก ในเวลาที่พระสงฆ์ทำสังฆกรรมสวดญัตติ ห้ามหญิงมีครรภ์เข้าไปในเขตพิธีมณฑลเพราะเชื่อว่าจะทำให้คลอดยาก ห้ามตกปลา ฆ่าสัตว์ ฆ่าตัว เท็จ ห้ามหญิงมีครรภ์อาบน้ำในเวลากลางวัน และสามีต้องไปตัดฟันไว้ให้ภรรยาอยู่ไฟหลังคลอด คนอื่นจะตัดแทนไม่ได้ โดยจะต้องตัดในเดือนที่ 7 และ 8 เท่านั้น และกองฟืนที่ตั้งสุ่มไว้ต้องเอาหนามไผ่หรือหนามพุทรามาวางไว้ เพราะเชื่อว่าเป็นเครื่องป้องกันผี (ประนอม เคียนทอง, 2536) อาย่ากวัดดูสิ่งของที่ใช้แรงมาก อย่าทำการงานที่ต้องออกแรงจนสุดกำลัง กินอาหารที่ควรกิน งดเว้นอาหารที่มีรสเผ็ด อาหารที่แข็งกระด้างย่อยยาก ให้ไปกราบไหว้ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติผู้ใหญ่ ให้ทำการใส่บาตรพระภิกษุสงฆ์ที่มาบิณฑบาตทุกเช้า ให้ออกกำลังตักน้ำถวายพระภิกษุตอนเย็น ให้ไปกราบไหว้หมอต้าแยประจำตนและผีบ้านผีเรือน ห้ามส่งศพออกไปป่าช้า ห้ามยกหีบศพ ห้ามไม่ให้ยกถาดเครื่องศพ การสนทนาปราศรัย ต้องสุภาพอ่อนหวาน กิริยามารยาทเรียบร้อย ต้องกราบไหว้สามีตนก่อนนอนเสมอ ประเพณีโกนผมไฟ ประเพณีการโกนผมไฟถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีประจำชาติของมอญและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่คนมอญถือปฏิบัติ โดยกำหนดวันเดือนปีโกนผมไฟ (จวน เครือวิชมยาศารย์, 2538)

การคลอด

ในห้องคลอดต้องล้อมด้วยสายสิญจน์ ขวนผ้าประเจียดเลขยันต์ไว้ทุกทิศ เวลาจะคลอดต้องหาทิศและตอนเจ็บท้องคนเฒ่าคนแก่หรือหมอต้าแยจะจุดธูปเทียนเพื่อให้คลอดลูกได้สะดวก เมื่อเด็กคลอดออกมาหมอต้าแยจะคว่ำอวัยวะสืบพันธุ์เด็กไว้ เพราะเชื่อว่าเด็กจะไม่พิกลพิการ สำหรับการตัดสายสะดือ มอญจะใช้ด้ายผูกสายสะดือไว้แล้ว เอาผิวไม้รวกตัด นอกจากนี้ มอญยังอุ้มเด็กลงกระดัง ถ้าเด็กเป็นผู้ชายจะวางสมุดดินสอไว้ข้างตัว ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะวางเข็มและด้ายแทน พร้อมทั้งใส่มะพร้าวหัวขนาดใหญ่และกล้วยน้ำว้าไว้ที่หัวนอนเด็ก เพราะเชื่อว่าจะช่วยปกป้องเด็ก ส่วนสายสะดือที่ตัดแล้ว ต้องล้างให้สะอาดเพราะเชื่อว่าป้องกันโรคให้แก่เด็ก จากนั้นบรรจจุลงหม้อดินเผาแล้วเอาเกลือปนกันเนาแล้วเอาไปฝังไว้ใต้บันไดหน้าเรือนเพราะเชื่อว่าจะทำให้ลูกไม่ห่างไกลบ้านเมื่อโตขึ้น (ประนอม เคียนทอง, 2536)

การดูแลหลังคลอด

ด้านมารดา หลักๆแล้วหลังคลอดจะเน้นเรื่องการอยู่ไฟ ขั้นตอนกระบวนการอาจมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันตามบริบทในแต่ละท้องที่ แต่มีวัตถุประสงค์หลักเดียวกันคือ เพื่อให้อมดลูกเข้าอู่ เพื่อบำรุงผิวพรรณและสุขภาพที่แข็งแรงฟื้นคืนตัวจากการคลอดเร็วขึ้นดังปรากฏในงานวิจัยของ จวน เครือวิชมยาศารย์ (2538) ดังนี้ เมื่อหญิงตั้งครรรภ์คลอดทารกแล้วหมอต้าแยต้องรีบอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดปราศจากกลิ่นคาวต่างๆ เอาผ้าพันหน้าท้องหลายๆ ชั้น ให้ขึ้นบนเตียงหน้าไฟทันที ก่อไฟให้เกิดความร้อนพอทนได้ เพื่อให้อมดลูกเข้าที่ ส่วนการศึกษา

ของประนอนม เคียนทองจะมีรายละเอียดเพิ่มเติมบางอย่างเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของญาติ และความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนวันที่อยู่ไฟ เช่น ห้ามหญิงที่อยู่ไฟต้มหรืออาบน้ำเย็นโดยเด็ดขาด ห้ามคนไปเยี่ยมผู้อยู่ไฟกล่าวถึงเรื่องไม่เป็นมงคล เพราะจะทำให้ผู้อยู่ไฟเสียขวัญ ต้องเข้ากระโจมเพื่อบำรุงผิว สำหรับจำนวนวันที่อยู่ไฟจะต้องเป็นวันคี่ เพราะถือคติว่าอยู่ในวันคู่ลูกถี่ อยู่วันคี่ลูกห่าง เมื่อออกไฟต้องทำบัตร์พลี เพื่อปิดเสนียดจัญไร (ประนอนม เคียนทอง, 2536)

ด้านลูก จะเป็นเน้นการทำความสะอาดเพื่อฆ่าเชื้อหลังสะดือหลุด การดูแลข้าวของเครื่องใช้ของทารก (ผ้าอ้อม) และพิธีกรรมการโกนผมไฟ ดังปรากฏในงานวิจัยของประนอนม เคียนทอง ความว่า เมื่อสะดือเด็กหลุดแม่เด็กจะเอาใบพลูสดลนไฟ แล้วทาบทที่ท้องเด็ก นวดด้วยใบพลู และเอามะกรูดลนไฟคลึงท้องเด็กเพื่อให้ท้องหนาเหมือนผลมะกรูด และเอาพริกไทย ดินสอพองเผาและพิมเสนบดรวมกัน แล้วโรยตัวเพื่อสมานแผล ห้ามทิ้งผ้าอ้อม เพราะจะทำให้เด็กร้องไห้ อย่าให้ผ้าอ้อมตagn้ำค้าง เพราะจะทำให้เด็กเป็นหวัดเมื่อเด็กอายุครบเดือนจำทำพิธีทำขวัญเดือนและโกนจุก และตั้งชื่อให้ (ประนอนม เคียนทอง, 2536) ส่วนการศึกษาของจวน เครือวิชมยาจารย์ จะเน้นถึงรายละเอียดของการจัดพิธีกรรมโกนผมไฟ ประเพณีการโกนผมไฟถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีประจำชาติของมอญ และเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่คนมอญถือปฏิบัติ โดยกำหนดวันเดือนปีโกนผมไฟ ที่นิยมกันมากคือ เดือน 4,5,6 และ 12 ซึ่งการโกนผมไฟทำได้ 2 แบบ 1.แบบประหยัด สำหรับครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดี 2.แบบการจัดใหญ่ โดยมากเป็นครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี โดยตอนแรกเชิญญาติผู้ใหญ่มาร่วมงานเพื่อช่วยกันเตรียมของกินของใช้วันงาน เช้าวันงานก็นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ที่มาที่บ้าน เพื่อเจริญพุทธมนต์ภายในวงสายสิญจน์ และให้พระภิกษุที่เป็นประธานถือกรรไกรตัดผมเด็กให้เป็นพิธี ข้อสำคัญคือต้องโกนผมก่อนเวลาเที่ยงวันเสมอ (จวน เครือวิชมยาจารย์, 2538)

วิเคราะห์อิทธิพลของโด้งที่มีผลต่อการสาธารณสุขปัจจุบันในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก

การเกิดและมีชีวิตอยู่รอด นับเป็นจุดตั้งต้นที่สำคัญของการทำงานด้านสาธารณสุข ดังนั้นงานอนามัยแม่และเด็กจึงเป็นตัวบ่งชี้สถานะสุขภาพที่มักถูกหยิบยกขึ้นเป็นตัวสะท้อนการพัฒนาด้านสุขภาพของประเทศอยู่เสมอ เพราะส่วนหนึ่ง การเสียชีวิตของแม่ที่คลอดบุตรเป็นตัวบ่งบอกความเป็นอยู่ของผู้หญิงและการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ รวมถึงความเพียงพอของสถานบริการด้านสุขภาพด้วย สามารถวิเคราะห์อิทธิพลที่ส่งผล ดังนี้

1) ด้านสุขภาพทางกาย

การตั้งครรภ์ไม่ถือเป็นสภาวะการเจ็บป่วย ดังนั้นหญิงตั้งครรภ์จึงไม่ใช่ผู้ป่วยสามารถทำกิจวัตรได้เช่นคนอื่นทั่วไป คำแนะนำของโด้งที่แนะนำให้หญิงตั้งครรภ์ต้องทำงานเหมือนคนปกติ สอดคล้องกับ ปัจจุบันสูติแพทย์แนะนำให้หญิงตั้งครรภ์ออกกำลังกายเบาๆ เช่น โยคะระหว่างตั้งครรภ์เพื่อเป็นการเตรียมกล้ามเนื้อให้แข็งแรง เพราะระยะการคลอด เป็นช่วงที่ต้องใช้พลังงานสูงมาก ทั้งเจ็บครรภ์ยาวนาน การออกแรงเบ่งคลอด และการสูญเสียเลือดจากการคลอด ดังนั้นการเตรียมร่างกายให้แข็งแรงส่งผลต่อการฟื้นตัวของแม่หลังคลอดได้รวดเร็ว การ

ที่ห้ามหญิงที่กำลังอยู่ไฟต้มน้ำเย็นและห้ามอาบน้ำเย็นนั้น อธิบายเหตุผลทางการแพทย์ปัจจุบันได้ว่า การอยู่ไฟคือการดำรงอยู่ในสภาวะอากาศที่ร้อนการอาบน้ำเย็นอาจทำให้ร่างกายปรับอุณหภูมิไม่ทัน ส่งผลให้เจ็บป่วยได้

2) ด้านสุขภาพทางจิต

ทารกในครรภ์ซึมซับทุกสภาวะอารมณ์ของมารดา และสะท้อนออกมาทางพฤติกรรมของทารกหลังคลอด ดังนั้นมารดาควรระวังตั้งครรถ์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาสภาวะอารมณ์ให้อยู่ในแดนบวก รู้เท่าทันอารมณ์เมื่อเกิดโทสะ และหลีกเลี่ยงจากปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเศร้าหมอง อย่างเช่นข้อห้ามของโธ้ง ที่ห้ามหญิงมีครรภ์ไปงานศพหรือเยี่ยมผู้ป่วยหนัก เพราะสถานการณ์เหล่านี้ฉวยลไปด้วยบรรยากาศเศร้าหมอง รวมถึงข้อห้ามไปดูคนอื่นคลอลูก เพราะสถานการณ์การคลอลด เต็มไปด้วยความตึงเครียด วุ่นวาย และภาพที่ไม่น่าดูทั้งการสูญเสียเลือด กลิ่นอูจจาระ ปัสสาวะ และกลิ่นคาวเลือด รวมถึงสภาพทารกแรกคลอดที่เปราะเปื้อนไปด้วยเลือด น้ำคร่ำ ซึ่งภาพเหล่านี้ติดตา หวาดกลัวจนอาจนำไปสู่ภาวะวิตกกังวล ดังนั้นข้อห้ามของโธ้งจึงเป็นกุศโลบายช่วยให้หญิงมีครรภ์หลีกเลี่ยงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอารมณ์ทางด้านลบอย่างแยบยล

3) ด้านสุขภาพทางปัญญา

การมีสุขภาพดีทางปัญญาคือ การมีความรู้เท่าทัน แยกแยะได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงาม ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่ควรมีทุกคน ระหว่างตั้งครรถ์ฮอร์โมนบางตัวส่งผลให้หญิงตั้งครรถ์มีอารมณ์ที่อ่อนไหว ข้อห้ามของโธ้ง ที่ห้ามหญิงมีครรภ์ฆ่าสัตว์ ห้ามกล่าวเท็จ จะเห็นได้ว่า นี่เป็นส่วนหนึ่งในหลักธรรมศีล 5 เป็นการส่งมอบปัญญาเพื่อนำไปสู่จิตใจอันดีงามอย่างแยบยล *ถ้าเด็กเป็นผู้ชายจะวางสมุดดินสอไว้ข้างตัว ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะวางเข็มและด้ายแทน* เป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ให้รับรู้เพศเด็กอย่างชัดเจนได้ในระยะไกล ซึ่งปัจจุบันตามโรงพยาบาลต่างๆนิยมใช้สัญลักษณ์แถบสีที่ป้ายชื่อเด็ก ทารกเพศหญิงสีของแถบป้ายชื่อจะใช้สีชมพู เด็กชายจะใช้สีฟ้า

4) ด้านสุขภาพทางสังคม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมย่อมไม่อาจอยู่ตามลำพังได้ หน่วยเล็กสุดของสังคม คือ ครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัว มีการใส่ใจกันและกัน ส่งผลให้เกิดความอบอุ่นใจแก่สมาชิก การที่โธ้งแนะนำว่า *ต้องให้สามีเท่านั้น ที่เป็นผู้หาพินมาให้ภรรยาอยู่ไฟหลังคลอดและต้องเตรียมในช่วงการตั้งครรถ์เดือนที่ 7 เดือนที่ 8 และกองพินที่ตั้งสุ่มไว้ต้องเอาหนามไผ่หรือหนามพุทรามาวางไว้ เพราะเชื่อว่าเป็นเครื่องป้องกันผี* นัยยะแฝงของข้อปฏิบัตินี้คือ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจที่อบอุ่นให้กับภรรยา ส่วนต้องเตรียมการเมื่ออายุครรภ์ 7-8 เดือน เพราะเป็นช่วงใกล้คลอด พินจึงยังอยู่ในสภาพดี การเอาหนามไผ่หรือหนามพุทรามาสุมไว้ ก็เพื่อเป็นการป้องกันการรื้อทำลายจากสัตว์เลื้อย และป้องกันสัตว์อื่นมาทำรังอาศัย กรณีที่พระสงฆ์กำลังทำสังฆกรรมสวดอุทิศให้ ห้ามหญิงมีครรภ์เข้าไปในเขตพิธีมณฑลเพราะเชื่อว่าจะทำให้คลอลดยาก นัยยะแฝงน่าจะเป็นการป้องกันการความไม่สงบ หากเกิดการคลอลดที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้นท่ามกลางพิธีสงฆ์

ด้านสุขภาพทางกาย	การตั้งครรภ์ไม่ถือเป็นสภาวะการเจ็บป่วย ดังนั้นหญิงตั้งครรภ์จึงไม่ใช่ผู้ป่วยสามารถทำกิจวัตรได้เช่นคนอื่นทั่วไป คำแนะนำของโด้งที่แนะนำให้หญิงตั้งครรภ์ต้องทำงานเหมือนคนปกติ
ด้านสุขภาพทางจิต	ข้อห้ามของโด้งจึงเป็นกุศโลบายช่วยให้หญิงมีครรภ์หลีกเลี่ยงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอารมณ์ทางด้านลบอย่างแยบยล
ด้านสุขภาพทางปัญญา	การมีสุขภาพดีทางปัญญาคือ การมีความรู้เท่าทัน แยกแยะได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงาม ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่ควรมีทุกคนระหว่างตั้งครรภ์ฮอร์โมนบางตัวส่งผลให้หญิงตั้งครรภ์มีอาการที่อ่อนไหว ข้อห้ามของโด้ง ที่ห้ามหญิงมีครรภ์ฆ่าสัตว์ ห้ามกล่าวเท็จ จะเห็นได้ว่า นี่เป็นส่วนหนึ่งในหลักธรรมศีล 5 เป็นการส่งมอบปัญญาเพื่อนำไปสู่จิตใจอันดีงามอย่างแยบยล
ด้านสุขภาพทางสังคม	การที่สมาชิกในครอบครัว มีการใส่ใจกันและกัน ส่งผลให้เกิดความอบอุ่นใจแก่สมาชิก การที่โด้งแนะนำว่า ต้องให้สามีเท่านั้น ที่เป็นผู้หาพินมาให้ภรรยาอยู่ไฟหลังคลอดและต้องเตรียมในช่วงการตั้งครรภ์เดือนที่ 7 เดือนที่ 8 และกองพินที่ตั้งสุ่มไว้ต้องเอาหนามไผ่หรือหนามพุทรามาวางไว้ เพราะเชื่อว่าเป็นเครื่องป้องกันผีนัยยะแฝงของข้อปฏิบัตินี้คือ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจที่อบอุ่นให้กับภรรยา

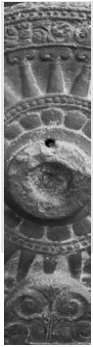
สรุป

โด้งเปรียบเสมือนผู้นำทางจิตวิญญาณแบบเบ็ดเสร็จของชุมชนนั้น มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกระทำการใดๆ ครอบคลุมทุกประเด็นของวิถีชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนตาย โดยร่างทรงจะเป็นผู้สูงอายุซึ่งส่วนมากมักเป็นผู้ชายและสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เพื่อเป็นคนกลาง เป็นผู้นำสารของ ผีบรรพบุรุษ ผีแดน ผ่านทางร่างทรงมาสื่อกับสมาชิกผ่านพิธีการรำผี ซึ่งจัดขึ้นเมื่อเกิดภทภัยในชุมชนหรือในตระกูล เช่นการเจ็บป่วยแบบเรื้อรัง รักษาด้วยวิธีการต่างๆแล้วไม่หาย ข้อวินิจฉัยสาเหตุการเจ็บป่วยมักเกิดจากการผิตผีในเรื่องต่างๆ โด้งก็จะรำรักษาแก้เคล็ด รวมทั้งคำแนะนำในการปฏิบัติตนของสมาชิก เพื่อความสงบสุขในชุมชน และอีกนัยยะของการรำผีคือ การเสริมสร้างความสามัคคีแก่สมาชิกในชุมชน ผ่านการ กำหนดจัดรำในช่วงเทศกาลต่างๆ ดังนั้นโด้งหรือร่างทรงจะเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องมีประจำตระกูลหรือในสังคมนั้นๆ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เพราะสมาชิกจะเชื่อฟังสารต่างๆ ทั้งข้อห้ามและคำแนะนำของผีผ่านร่างทรง และยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ร่างทรงจึงเปรียบเป็นเฟืองสำคัญในกลไกการปกครองให้เกิดความสงบสุขในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- จวน เครือวิชมยาจารย์. (2538). *ประเพณีมอญที่สำคัญ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- เฉลิมพล โลหะมาตย์. (2551). *ดนตรีประกอบพิธีกรรมรำผีมอญ ของหมู่บ้านบางกระดี แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประนอม เคียนทอง. (2536). *ประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนกกอก อำเภอบักรังชัย จังหวัดนครราชสีมา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา. (2546). *เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี*. ปทุมธานี: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน. (2549). *การศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ: กรณีศึกษาชุมชนมอญบางกระดี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิภาดา เพชรโชติ. (2555). *พ่อนผีมอญของชาวมอญบ้านหนองคู่และบ้านบ่อควา ตำบลบ้านเรือน อำเภอบ้านแพง จังหวัดลำพูน*. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 13(2), 35-42.
- สฤณีพงศ์ ขุนทรง. (2561). *เปิดประตูสู่ทวารวดี*. นครปฐม: มิตรเจริญการพิมพ์.
- อระระโท โอชิม่า. (2536). *ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทยกรณีศึกษาในเขตอ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร
สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
Knowledge Management Influence on Performance of
Gem and Jewelry Institute of Thailand (Public Organization).

ศศิธร งามแพรวพราว

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการจัดการความรู้กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัย คือ บุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ ทั้งระดับผู้บังคับบัญชาและระดับปฏิบัติการ จำนวน 70 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบของการจัดการความรู้มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การและส่งผลกระทบโดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน (2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณ แสดงให้เห็นว่ามีตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ องค์ประกอบการจัดการความรู้ด้านสมาชิกในองค์การและด้านเทคโนโลยี สามารถร่วมพยากรณ์ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบัน (3) จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณ ทำให้ได้สมการพยากรณ์ ดังนี้ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน = $0.114 + 3.484$ (สมาชิกในองค์การ) + 4.958 (เทคโนโลยี) ซึ่งสามารถร่วมพยากรณ์ได้ร้อยละ 80.9 ผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารองค์การเพื่อได้ทราบแนวทางในการพัฒนาการจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการความรู้ ประสิทธิภาพขององค์การ

Abstract

The purpose of this study is to examine the determinants of knowledge management that influence on performance of The Gem and Jewelry Institute of Thailand (Public Organization) (GIT). Questionnaires were used by supervisors and staffs of GIT all including 70 employees. Data was analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. The hypothesis was tested by Pearson's product moment correlation coefficient and Multiple regression analysis.

The results showed that (1) Pearson's product moment correlation coefficient indicated the determinants of knowledge management had positive effect performance employees of GIT.

(2) Multiple regression analysis equation present 2 independent variables are people in organization and technology can predict performance employees of GIT. (3) The predicted equation that $\text{Performance} = 0.114 + 3.484 (\text{people in organization}) + 4.958 (\text{technology})$ can be 80.9% in predicting. The finding from the study should therefore be used by administrators as guidelines for develop organizational performance in the future.

Keywords : Knowledge Management, Organizational Performance

บทนำ

ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่รุนแรง ความรู้เป็นทรัพยากรพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการแข่งขัน ไม่ใช่เงินทุน ทรัพยากรธรรมชาติหรือแรงงานดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งศตวรรษที่ 21 สังคมโลกเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ประเทศไทยจึงมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่จะพัฒนาประเทศเป็น Thailand 4.0 เน้นการขับเคลื่อนและพัฒนาทุกภาคส่วนด้วยนวัตกรรมเพื่อให้องค์กรต่างๆ รวมถึงภาคประชาชนสามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างให้ความสำคัญกับความรู้ องค์กรใดมีความรู้และสามารถดึงมาใช้ประโยชน์ได้มากยิ่งสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งประสิทธิภาพของการแบ่งปันความรู้ เป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดผลิตภาพในภาครัฐ จึงมีการส่งเสริมให้มีการจัดการความรู้ เกิดการแบ่งปันความรู้ในองค์กรภาครัฐ ทั้งนี้องค์การมหาชนในประเทศไทยเป็นองค์กรของรัฐประเภทหนึ่งที่มีความพิเศษ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งหน่วยงาน มาตรา 5 ของพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 มุ่งหมายให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและบุคลากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยต้องไม่เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไรเป็นหลัก แม้ไม่ได้แสวงหาผลกำไรเช่นเดียวกับเอกชน แต่ต้องถูกประเมินผลการดำเนินงานเช่นเดียวกับเอกชน หากไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรอาจถูกพิจารณาขอยกเลิกการดำเนินงานจึงเกิดการตื่นตัว และมุ่งให้ความสำคัญกับการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ด้วยวัตถุประสงค์การจัดตั้งเฉพาะด้าน ส่งผลให้ทั้งองค์กรและบุคลากรในองค์กรมหาชนแต่ละแห่ง มีองค์ความรู้เฉพาะด้านที่มีคุณค่า บางองค์กรจึงมีการนำการจัดการความรู้มาใช้ เพื่อให้มีกลไกกระจายความรู้ แลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้ที่เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง โดยในการเลือกดำเนินการแบ่งปันความรู้ในรูปแบบกระบวนการใดนั้น ควรคำนึงถึงความแตกต่างขององค์กรของตน อาจไม่เหมาะสมส่งผลให้ไม่ประสบความสำเร็จ เสียทั้งเวลาและงบประมาณ ซึ่งองค์การมหาชนในประเทศไทยเองก็มีเอกลักษณ์และความแตกต่าง มีทั้งความเป็นภาครัฐและภาคเอกชนอยู่ในองค์กรเดียว จึงต้องเลือกกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับองค์กร (ชญาดา ดีมาลัย, 2561, หน้า 87)

ปัญหาในเรื่องของพฤติกรรมของคนในองค์กรที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการความรู้ ถึงแม้ว่าจะมีการดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้ตามแผนการจัดการความรู้ก็ตาม แต่สิ่งที่พบก็คือ ทัศนคติของคนในองค์กรใน

เรื่องการแบ่งปันความรู้ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ เช่น การไม่มีนิสัยการเขียน การไม่แสดงความคิดเห็น การนั่งเฉย ๆ ชูระไม่ใช่ คนในองค์กรมีความคิดว่าการแบ่งปันความรู้เป็นเรื่องเอามะพร้าวห่าวไปขายสวนหรือเป็นเรื่องเสียเวลา คนในองค์กรเห็นว่าความที่ตนให้ไปอาจผิดพลาด คนในองค์กรเห็นว่าความรู้ที่ให้ไปคงเปล่าประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมของคนเหล่านี้ เกิดขึ้นกับทุกองค์กร (โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐ) ปัญหาในเรื่องของทัศนคติและพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้นี้เป็นปัญหาเป็นความท้าทายที่สำคัญในการจัดการความรู้ (สฤติพงษ์ เอื้ออารีมิตร, 2554, หน้า 118)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการจัดการความรู้ในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการจัดการความรู้กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

คำถามการวิจัย

การจัดการความรู้ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือไม่ ส่งผลอย่างไรและเพียงใด

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) โดยมีประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่สถาบัน ทั้งระดับผู้บังคับบัญชาและระดับปฏิบัติการ จำนวน 70 คน

ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความรู้โดยศึกษาผ่านองค์ประกอบทั้ง 5 ได้แก่ องค์การ สมาชิกในองค์กร เทคโนโลยี ความรู้ และการเรียนรู้ และศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และพัฒนา

ขอบเขตระยะเวลา

ช่วงระยะเวลาในการศึกษาค้นคว้าและเก็บข้อมูลเดือนมีนาคม - เมษายน 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบลำดับและความสำคัญขององค์ประกอบการจัดการความรู้ของบุคลากรในสถาบัน และวิเคราะห์หาสาเหตุเพื่อนำมาปรับปรุงได้ถูกต้อง
2. ทำให้ทราบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในปัจจุบัน เพื่อนำมากำหนดทิศทางการพัฒนาได้ถูกต้อง
3. ผลการวิจัยแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ (องค์ประกอบของการจัดการความรู้) กับตัวแปรตาม (ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร) ว่าสัมพันธ์มากหรือน้อย ในทิศทางใด เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของสถาบันมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้

Peter Senge (1990) ให้แนวความคิดที่จะสนับสนุนให้เกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ขึ้นประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ของสมาชิกในองค์การ (Personal Mastery) คือ ลักษณะการเรียนรู้ของคนในองค์การซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ขององค์การ จะมีลักษณะสนใจและใฝ่หาที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ มีความปรารถนาที่จะเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของตน 2) ความมีสติ (Mental Model) คือ แบบแผนทางจิตสำนึกของคนในองค์การซึ่งจะต้องสะท้อนถึงพฤติกรรมของคนในองค์การ สมาชิกในองค์การมีแบบแผนทางจิตสำนึกหรือความมีสติที่เอื้อต่อการสะท้อนภาพที่ถูกต้องชัดเจนและมีการจำแนกแยกแยะโดยมุ่งหวังที่จะปรับปรุงความถูกต้องในการมองโลกและปรากฏการณ์ต่างๆ 3) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในองค์การ (Shared Vision) คือ สมาชิกทุกคนได้รับการพัฒนาวิสัยทัศน์ของตนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์รวมขององค์การซึ่งจะสนับสนุนให้เกิดการรวมพลังของสมาชิกที่มีความคาดหวังต่อความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าต่อไป 4) การเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) คือ การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในองค์การโดยอาศัยความรู้และความคิดของมวลสมาชิกในการแลกเปลี่ยนและพัฒนาความฉลาดรอบรู้และความสามารถของทีมให้บังเกิดผลยิ่งขึ้น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 5) ระบบการคิดของคนในองค์การ (Systems Thinking) คือ กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบเป็นกระบวนการในการหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเห็นแบบแผน

Marquardt, M. J. (1996) ได้เสนอตัวแบบขององค์ประกอบการจัดการความรู้ โดยให้คำนิยามดังนี้ 1) องค์การ (Organization) หมายถึง องค์การมีวิสัยทัศน์ (Vision) และกำหนดกลยุทธ์ (Strategy) เพื่อไปให้ถึงเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ มีโครงสร้างองค์การ (Structure) ที่สนับสนุน และที่สำคัญคือ วัฒนธรรมองค์การ (Organization Culture) ซึ่งเป็นค่านิยมของคนในองค์การที่จะเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ 2) สมาชิกในองค์การ (People) บุคลากรภายในองค์การ ได้แก่ ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการเรียนรู้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา พนักงานระดับปฏิบัติการต้องมีนิสัยใฝ่รู้และพัฒนาศักยภาพของ

ตนเองอยู่เสมอ 3) เทคโนโลยี (Technology) มีการใช้เครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย ช่วยอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเข้าถึงองค์ความรู้ทั้งในแง่ของผู้ให้และผู้รับความรู้ 4) ความรู้ (Knowledge) มีกระบวนการจัดการความรู้ในองค์การเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเริ่มตั้งแต่ การระบุความรู้ที่จำเป็นต่อองค์การ การเสาะแสวงหาหรือสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่ การจัดเก็บความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน ซึ่งเป็นระบบที่มีความสำคัญในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ 5) การเรียนรู้ (Learning) ถือเป็นแกนสำคัญของการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ มี 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การ ซึ่งการเรียนรู้ต้องเริ่มที่ตัวบุคลากร ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อการปรับตัว (Adaptive Learning) คือ เรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีตเพื่อการปรับปรุงในอนาคต

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงาน

Robert, S. Kaplan & David P. Norton. (2002) ได้เสนอแนวคิด Balanced Scorecard เป็นการประเมินผลขององค์การใน 4 มิติ แทนที่การประเมินเฉพาะตัวชี้วัดทางการเงินเพียงอย่างเดียว อันได้แก่ 1) มิติด้านการเงิน (Financial Perspective) เช่น การเพิ่มรายได้ ประสิทธิภาพในการผลิตที่มีต้นทุนต่ำและมีการสูญเสียระหว่างผลิตน้อย การหาแหล่งเงินทุนที่มีต้นทุนต่ำ เป็นต้น 2) มิติด้านลูกค้า (Customer Perspective) เช่น ความพึงพอใจของลูกค้า ภาพลักษณ์ กระบวนการด้านการตลาด การจัดการด้านลูกค้าสัมพันธ์ เป็นต้น 3) มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) เช่น การคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ การจัดโครงสร้างองค์การที่มีประสิทธิภาพ การประสานงานภายในองค์การ การจัดการด้านสายงานผลิตที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น 4) มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) เช่น การพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงาน ความพึงพอใจของพนักงาน การพัฒนาระบบอำนวยความสะดวกในการทำงาน เป็นต้น

ดังนั้น BSC จึงเป็นเสมือนเครื่องมือหรือกลไกในการวางแผนและบริหารกลยุทธ์ที่มีการกำหนดมุมมองทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาองค์การ จนบรรลุแผนกลยุทธ์ที่ได้วางไว้ในที่สุด ด้วยเหตุที่หลายครั้งผู้พัฒนาและติดตั้ง BSC ในแต่ละองค์กรนั้น มุ่งแต่จะพยายามเติมเต็มมุมมองการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน (C-L-I-F) เท่านั้น โดยละเลยประเด็นที่ว่า แม้ว่าจะทำให้ทั้ง 4 มุมมองนั้นครบถ้วน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ความสมดุลตามความมุ่งหมายของ BSC จะเกิดขึ้นได้ ความสมดุลนี้พึงต้องระลึกไว้อยู่เสมอในขณะพัฒนาและติดตั้ง BSC ว่าความสมดุลตามความมุ่งมาดคาดหวังของ BSC คือ ความสมดุล (Balance) ระหว่าง จุดมุ่งหมาย (Objective) การวัดผล (Measure) ดัชนีชี้วัด (Indicator) มุมมอง (Perspective) ซึ่งแน่นอนว่า หาก BSC ที่ทำการพัฒนาขึ้นและใช้ในองค์การ ไม่ได้พยายามทำให้เกิดความสมดุลดังกล่าวข้างต้น ก็ย่อมคาดหวังผลประโยชน์จากการทำ BSC ไม่ได้ อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Plessis (2007) มีมุมมองว่า การจัดการความรู้เป็นคำศัพท์กว้างๆ ที่ครอบคลุมคำศัพท์ย่อยที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) การให้คุณค่ากับความรู้ (Knowledge Valuation and Metric) การสร้างแผนที่และดัชนีความรู้ (Knowledge Mapping and Indexing) การถ่ายทอด

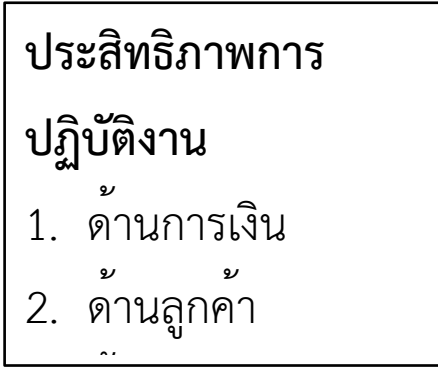
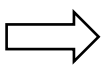
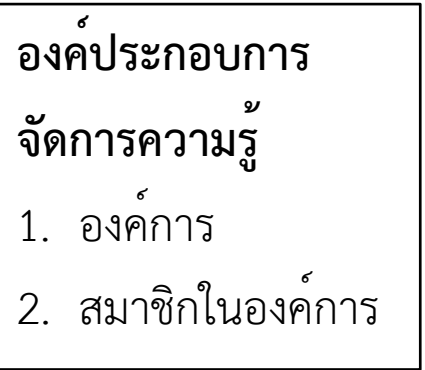
ความรู้ (Knowledge Transport) การเก็บ การกระจายและการแบ่งปันความรู้ (Storage and Distribution and Knowledge Sharing) นอกจากนี้ Plessis กล่าวว่า การจัดการความรู้ หรือรู้จักในชื่อย่อว่า KM มี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับทีม และระดับองค์กร

ประเวศ ะสี (2545, หน้า 21) ได้นิยามคำว่า การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการให้มีการวิจัยสร้างความรู้ที่เหมาะสม ให้มีการตั้งคำถามเพื่อคิด วิจัย เรียนรู้ร่วมกัน จัดความรู้ให้อยู่ในรูปแบบที่เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้ จัดให้มีการสร้างความรู้และการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติที่สัมฤทธิ์ผล จัดการให้ประเมินผลการปฏิบัติเพื่อการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดการสร้างนักวิจัย สร้างนักจัดการความรู้ และสร้างหน่วยจัดการความรู้

วิจารณ์ พานิช (2550) ให้ความหมายของการจัดการความรู้ไว้ว่า หมายถึง การยกระดับความรู้ขององค์กรเพื่อสร้างผลประโยชน์จากต้นทุนทางปัญญา โดยเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและกว้างขวาง ซึ่งได้นิยามไว้หลายข้อเพื่อให้ครอบคลุมความหมาย ดังนี้ 1) การรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บและการเข้าถึงข้อมูลเพื่อสร้างเป็นความรู้ 2) การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การจัดการความรู้ ต้องอาศัยผู้รู้ในการตีความและประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำในองค์กร 4) การเพิ่มประสิทธิผลขององค์กร ประเมินต้นทุนทางปัญญา และผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้ในการจัดการความรู้เป็นดัชนี บอกว่าองค์กรมีการจัดการความรู้ได้อย่างไรหรือไม่

บุญดี บุญญากิจ และคณะ (2547, หน้า 23) ให้นิยามของการจัดการความรู้ไว้ว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่หรือเรียนรู้ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การสร้าง รวบรวม แลกเปลี่ยน และใช้ความรู้ เป็นต้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

แหล่งที่มา : แนวคิดการ

แหล่งที่มา : แนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ คือ บุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ทั้งระดับผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา จำนวน 70 คน ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุการทำงานในสถาบัน และหน่วยงานที่สังกัด ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการความรู้ในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ และตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการความรู้ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ ลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิด (closed ended question) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ผู้วิจัยจะดำเนินการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของแบบสอบถาม และนำไปทดสอบ (Try-out) กับบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร จำนวน 33 คน ได้ผลค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.993 หรือมีค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ร้อยละ 99.3

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) for Windows โดยค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูล ด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และการทดสอบสมมติฐานองค์ประกอบของการจัดการความรู้ ได้แก่ องค์การ สมาชิกในองค์การ เทคโนโลยี ความรู้ และการเรียนรู้ สามารถส่งผลกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร จำนวน 70 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี อยู่สังกัดหน่วยงานด้านเทคนิค ได้แก่ ฝ่ายตรวจสอบอัญมณี (GLAB) ฝ่ายตรวจสอบโลหะมีค่า (ALAB) และฝ่ายวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับ (RD) และปฏิบัติงานเป็นระยะเวลา 1 – 5 ปี

2. องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ มากที่สุดคือ องค์ประกอบด้านเทคโนโลยี รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านองค์การ ด้านการเรียนรู้ ด้านความรู้ และด้านสมาชิกในองค์การ ตามลำดับ

3. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มากที่สุดคือ มุมมองด้านลูกค้า รองลงมาคือ มุมมองด้านกระบวนการ ภายใน มุมมองด้านการเรียนรู้และพัฒนา และมุมมองด้านการเงิน ตามลำดับ

4. การวิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการความรู้ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าองค์ประกอบการจัดการความรู้ด้านเทคโนโลยีที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสมาชิกในองค์กร ด้านการเรียนรู้ ด้านการจัดการความรู้ และด้านองค์กร ตามลำดับ

5. จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์องค์ประกอบการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบัน พบว่า มีตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ องค์ประกอบการจัดการความรู้ด้านสมาชิกในองค์กรและด้านเทคโนโลยี สามารถร่วมพยากรณ์องค์ประกอบการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบัน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยสามารถร่วมพยากรณ์ได้ร้อยละ 80.9 เมื่อนำตัวแปรที่สามารถพยากรณ์องค์ประกอบการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบัน มาเขียนเป็นสมการวิเคราะห์พหุคูณรูปของคะแนนดิบได้ดังนี้

$$\text{ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน} = 0.114 + 3.484 (\text{สมาชิกในองค์กร}) + 4.958 (\text{เทคโนโลยี})$$

ดังนั้น องค์ประกอบของการจัดการความรู้ โดยเฉพาะด้านสมาชิกในองค์กรและด้านเทคโนโลยี สามารถร่วมพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันได้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการจัดการความรู้ด้านความรู้ในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งองค์ประกอบการจัดการความรู้ด้านความรู้ในที่นี้รวมหมายถึง ความรู้ (Knowledge) หรือการจัดการความรู้ (Knowledge Management) หรือกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) ประกอบด้วย การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์ ซึ่งเมื่อพิจารณาพบว่า สถาบันมีการจัดทำเอกสารความรู้ วิธีการที่ใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น เอกสารขั้นตอนการทำงาน คู่มือความรู้ต่างๆ อยู่ในระบบความเห็นมากที่สุด เนื่องจากสถาบันได้รับการรับรองระบบบริหารคุณภาพ หรือ ISO 9001 ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการให้หน่วยงานต่างๆ จัดทำเอกสารระเบียบวิธีการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเอกสาร Work Instruction (WI) Procedure Manual (PM) เป็นต้น อันเป็นการบังคับให้แต่ละหน่วยมีคู่มือเอกสารปฏิบัติงาน รองลงมาได้แก่ การค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานแล้วนำมาเผยแพร่ในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้เพื่อนร่วมงานได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์และเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน นอกจากนี้สถาบันมีการเชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาให้ความรู้เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้หลักที่จำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรและความรู้เสริมเพื่อเพิ่มเทคนิคในการปฏิบัติงาน อีกทั้งมีการผลักดันกิจกรรมถ่ายทอด

ความรู้และวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) ระหว่างบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice : CoP) กิจกรรมแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) โดยได้รับการร่วมมือจากบุคลากร เจ้าหน้าที่ในสถาบันทุกระดับตั้งแต่ระดับผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา จนถึงระดับปฏิบัติการ และมีการจัดเก็บและจำแนกความรู้ตามหมวดหมู่ต่างๆ เพื่อสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึงองค์ความรู้นั้นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. สมาชิกในองค์กรควรให้ความสำคัญกับปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกกระบวนการจัดการความรู้ และผู้บริหารควรสนับสนุนให้ผู้รับผิดชอบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการจัดการความรู้ ตลอดจนผู้บริหารควรให้ความสำคัญและพัฒนาวิธีการจัดการความรู้หรือเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพและเน้นความเป็นเอกลักษณ์ขององค์กร
2. ผู้บริหารควรแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาการจัดการความรู้ในองค์กร โดยเฉพาะเรื่องการสนับสนุนให้เกิดการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมความรู้เข้าใจวิธีการจัดการความรู้ มีความกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างจริงจัง ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่การใช้งาน และมีการประเมินผลการจัดการความรู้เพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
3. การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลองค์ความรู้ภายในของสถาบัน (Intranet) ให้ใช้งานง่ายและเข้าถึงสะดวก (Friendly) และควรเพิ่มช่องทางสื่อสารการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย ตอบโจทย์ผู้ใช้งานในยุคปัจจุบันและเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเข้าใช้งาน

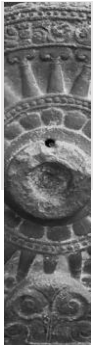
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะบุคลากรในสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ซึ่งกำกับดูแลภายใต้กระทรวงพาณิชย์ ถือเป็นหน่วยงานรัฐรูปแบบหนึ่ง มีพันธกิจเกี่ยวกับการตรวจสอบเพื่อให้ใบรับรองสินค้าเฉพาะทาง ได้แก่ สินค้าประเภทอัญมณี ทองคำ โลหะมีค่า และเครื่องประดับ ซึ่งอาจจำกัดอยู่ในวงแคบและผลวิจัยที่ได้เป็นลักษณะศึกษาหน่วยงานเฉพาะเจาะจง ในอนาคตจึงควรศึกษาเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่นๆ ที่มีลักษณะการดำเนินการคล้ายกันหรือใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพื่อจะได้เห็นมุมมองที่กว้างขึ้นและทราบตำแหน่งขององค์การว่าอยู่จุดใดเมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่นๆ และสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดเพื่อพัฒนาระบบการจัดการความรู้ในองค์กรให้มีเสถียรภาพและมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ส่งผลให้การดำเนินงานของสถาบันดีขึ้น อีกทั้งสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจต้องการศึกษาและทำวิจัยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ชญาดา ดีมาลัย และ มณฑล สรไกรกิติกุล. (2561). *การแบ่งปันความรู้ กรณีศึกษาองค์กรมหาชนในประเทศไทย*. วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2561). 87.
- บุญดี บุญญาภิจ. (2547). *การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. 23.
- ประเวศ วะสี (2545) *เดินที่ละก้าว กินข้าวทีละคำ: ภูมิปัญญาในการจัดการความรู้ของชุมชน*. 21.
- วิจารณ์ พานิช. (2550). *ผู้บริหารองค์กรอัจฉริยะ ฉบับนักปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- สถิตินพงษ์ เอื้ออารีมิตร. (2554). *สภาพปัจจุบันของการจัดการความรู้ในการบริหารงานของจังหวัดแบบบูรณาการ*. วารสารวิจัย มข. (บศ.) ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม 2554). 118.
- Marquardt, M.J. (1996). *Building the Learning Organization: A System Approach to Quantum Improvement and Global Success*. New York: McGraw-Hill. 87-146.
- Plessis. (2007). *The role of knowledge management in innovation, Journal of Knowledge Management*. Vol. 11 Issue: 4, 20-29.
- Robert, S. Kaplan & David P. Norton. (2002). *Transforming the Balanced Scorecard from Performance Measurement to Strategic Management: Part I*. Accounting Horizons: Vol. 15, No. 1. 87-104.
- Senge, P.M. (1990). *The fifth discipline: the art and practice of the learning organization*. London: Century Press.

ผู้บริหารท้องถิ่น : หลักการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

Local administrator : Principles of administration of local government organizations

อุบล วุฒิพรโสภณ, พระเทพศาสนาภิบาล, พระครูปฐมธีรวัฒน์,
พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จันทูปโม, พัชราวลัย ศุภณะ, ยุทธพงษ์ ทองชุม

Ubol Wuthipornsopon, Pratepe Sadsanapiban,

Prakru Pathom Teerawat, Prakru Baideeka Teerayut

Patcharawalai Suppa, Yuttapong Thongchum

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddapanya Srithavaravadi sankha collage

Email: Ubol.wut@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓) เพื่อศึกษาและติดตามประเมินผลการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเฉพาะเจาะจงกับผู้บริหารจำนวน ๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยได้ผลการวิจัยคือ ๑) แนวคิดการบริหารของผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินงานโดยใช้หลักการบริหารที่เน้นงบประมาณ บุคลากร ทรัพยากร และวิธีการปฏิบัติงานร่วมกับหลักธรรมาภิบาลในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม การทำงานตามสายการบังคับบัญชา การอ่อนน้อมถ่อมตน รับผิดชอบต่อผู้อื่น และซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ มีการปฏิบัติงานเชิงรุก กำหนดแผนงาน การสั่งการ การรายงาน และการสื่อสารภายในองค์กร หากภารกิจไม่เป็นไปตามเป้าหมายต้องนำแผนมาทบทวนใหม่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ๒) ปัญหาและอุปสรรค คือ ๑. ด้านโครงสร้างองค์กร ยังขาดกลไกความเชื่อมโยงระหว่างองค์กร ๒. ด้านการบริหารบุคลากร ขาดการจัดระบบขององค์กร กำลังคนที่เกินความจำเป็น บุคลากรขาดแรงจูงใจ ขาดความรู้ความสามารถในการบริหารแบบแนวตั้ง ไม่เป็นเอกภาพ และขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน ๓. ด้านอำนาจหน้าที่ มีความทับซ้อนไม่มีอิสระ มีการแทรกแซงทางการเมือง ด้านกฎหมายไม่เอื้อต่อการปฏิบัติภารกิจเท่าที่ควร ๔. ด้านการคลัง งบประมาณไม่เพียงพอ ความไม่แน่นอนของหลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดสรรเงินอุดหนุน ข้อเสนอแนะ ควรมีการนำเครื่องมือทางการบริหารงานแบบควบคุมคุณภาพทั่วทั้งองค์กรมาใช้ เน้นการทำงานที่ไม่ทุจริต สร้างระบบคุณธรรมและค่านิยมที่ดี ปฏิบัติงาน

ที่ดีให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่สร้างสรรค์ กำจัดระบบอุปถัมภ์ สร้างชุมชนที่เข้มแข็งและมีการใช้กฎหมายร่วมกับหลักคุณธรรม ๓) การติดตามและประเมินผล โดยติดตามความคืบหน้าของงานเป็นระยะ มีการร่วมกันตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหา และการกำหนดให้มีหน่วยงานอื่นมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงาน

คำสำคัญ : ผู้บริหารท้องถิ่น, หลักการบริหาร, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

The purposes of this research were : 1) to study the concepts, theories and administrative principles of local government organizations 2) to study problems obstacles and proposals for administration of local government organizations 3) to study and follow up the evaluation administration of the local government organization. This study was a qualitative research by purposive sampling and in-dept interview with 7 administrators, open-ended interview and content analysis. The research found that: 1) the administrative concept of the local administrators was used of sciences and arts in the operation. Administrative principles that emphasize budget, personnel, resources and operation method. Merge with moral and ethical of good governance principle, working according to the command line, humility, listen to others opinions and honest on duty. Have proactive operations, planning, commanding, reporting and internal communication. If the mission does not meet the goal, the plan must be revised to achieve goals effectively. 2) Problems and obstacles were

1. Organization structure was lack the link mechanism between organizations
2. Personnel management was lack a system arrangement in organization, excessive manpower, both lack of personnel motivation, knowledge and ability. IT a vertical management have no unity and lack of participation from the people.
3. Authority was overlapping no freedom to administrative, political interference and the law was not conducive to the mission.
4. Finance, budget was not enough both the uncertainty of the rules and method for allocating subsidies.

Suggestion were: organization should be adjust management tools “Total Quality Management (TQM)” for administrative. Focus on non-corrupt work; create a moral system, good popularity, build a good attitude and creating

organization culture, eliminate patronage system, build a strong community and use a law merges with moral principles. 3) Monitoring and evaluation by follow and focus on the progress of the work periodically. Have participation decided to solve the problem and require other departments to participate in examine working.

Keyword : Administrator, Administration principles, local government organizations

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) คือ หน่วยงานของรัฐที่มีการดำเนินงานเป็นอิสระจากส่วนกลาง ทำหน้าที่บริหารจัดการ ในท้องถิ่นของตน โดยผู้บริหารฯ ก็เป็นคนในท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชน ซึ่งการที่รัฐยอมให้ดำเนินงานได้อย่างมีอิสระ หมายความว่าถึงรัฐกระจายอำนาจลงมาสู่ระดับท้องถิ่น จะช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐดูแลตนเองมากขึ้น และถือเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้จ่ายของรัฐ เนื่องจากผู้บริหารเป็นคนในท้องถิ่นที่รู้ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นมากกว่ารัฐบาล จึงสามารถตัดสินใจใช้งบประมาณได้ตรงตามความต้องการของประชาชนมากกว่า นอกจากนี้ งบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้ จะขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรในท้องถิ่นนั้น ซึ่งวิธีจัดสรรงบประมาณนี้จะช่วยให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างท้องถิ่น และจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน และเกิดนวัตกรรมบริการสาธารณะมากขึ้น เนื่องจากประชาชนจะย้ายไปอาศัยในท้องถิ่นที่บริการสาธารณะที่ตนต้องการมากกว่า

การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการกระจายอำนาจ เนื่องจากภารกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวาง ขณะที่แต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ประชาชนจึงเป็นผู้มีความเหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุด และกิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นไม่เกี่ยวกับท้องถิ่นอื่น และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินการดังกล่าวเอง ทั้งนี้การแบ่งเบาภาระดังกล่าวทำให้รัฐบาลมีเวลาที่จะดำเนินการในเรื่องที่สำคัญหรือกิจการใหญ่ระดับชาติอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม และมีความคล่องตัวในการดำเนินงานของรัฐบาลจะมีมากขึ้น การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ความต้องการ และปัญหาย่อมต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาให้ถูกจุดและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดีก็คือ หน่วยงานปกครองท้องถิ่นนั่นเอง¹

¹สถาบันพระปกเกล้า, การปกครองส่วนท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การปกครองส่วนท้องถิ่น [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒].

หน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาสังคม ต้องมีลักษณะการทำงานที่ผสมผสานกัน เพื่อจะทำให้การปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสมบูรณ์ในการทำงาน และก้าวไปสู่เป้าหมายการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นได้ การบริหารงานท้องถิ่นของหน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้น จึงเป็นความท้าทายความรู้ความสามารถของผู้บริหารท้องถิ่น ประชาคมท้องถิ่น ซึ่งจะต้องร่วมกันสร้างจินตนาการในการออกแบบสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตน โดยจะต้องมียุทธศาสตร์ และแนวทาง เพื่อจะบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นให้สามารถเป็นชุมชนท้องถิ่นที่จัดการตนเองและพึ่งตนเองได้

การบริหารงานท้องถิ่น เป็นโจทย์สำคัญที่ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องมียุทธศาสตร์และแนวคิดที่จะต้องนำมาผลิตผลงานให้เกิดสิ่งใหม่ มีการสร้างสรรค์โครงการที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการจัดบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ จึงเท่ากับเป็นการตอบโจทย์การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นจำเป็นจะต้องมีการตื่นตัว เรียนรู้ โดยเฉพาะการร่วมกันดำเนินกิจกรรม เพื่อสร้างสรรค์ผลงานใหม่ที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมในท้องถิ่น เกิดมูลค่าและคุณค่าต่อชุมชนท้องถิ่น ที่สำคัญเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่สามารถแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน และทำให้ได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอก ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเกิดความน่าเชื่อถือและได้รับความไว้วางใจในที่สุด “การเปิดความคิดมองมุมใหม่การบริหารท้องถิ่น” จึงเป็นการกระตุ้นความคิดให้ผู้บริหารท้องถิ่นได้เรียนรู้ ค้นหาสังเคราะห์สิ่งใหม่ในการจัดทำโครงการและกิจกรรมที่เป็น “นวัตกรรมท้องถิ่น” มีความโดดเด่น แตกต่าง และเป็นแบบอย่างในแนวทางปฏิบัติที่ดีแก่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง และชุมชนท้องถิ่นอื่นได้²

ดังนั้น ผู้วิจัยได้เห็นการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประกอบกับการพัฒนาประเทศที่จะทำให้ท้องถิ่นมีความเจริญขึ้นเป็นลำดับ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงรูปแบบการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยที่มีอยู่ ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า ตรงตามความต้องการของประชาชน เพราะกิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นนั้นไม่เกี่ยวกับท้องถิ่นอื่นซึ่งจะมีสภาพแตกต่างกันออกไป ปัจจัยเหล่านี้อาจจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกัน

ทั้งนี้ ด้วยความแตกต่างทางด้านโครงสร้าง วัฒนธรรมท้องถิ่น การกระจายอำนาจ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ทูทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศักยภาพของประชาชน รูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญ นโยบายของรัฐ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยเหล่านี้อาจจะส่งผลต่อการพัฒนา ท้องถิ่นนั้น แต่ก็ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งคือ ผู้บริหารท้องถิ่นที่ประกอบด้วยนายก และรองนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการระดับสูงขององค์การท้องถิ่นนั้น ว่าจะมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถ มีความรู้ มีความซื่อสัตย์มีคุณธรรม

²โกวิท พวงงาม, **ก้าวสู่มองมุมใหม่การบริหารท้องถิ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://siamrath.co.th/n/46246> [๑ พ.ค. ๒๕๖๒].

เพียงใดในการที่นำพาท้องถิ่นนั้นให้เจริญก้าวหน้าขึ้นได้ ดังนั้นการศึกษาคั้งนี้จะศึกษาข้อมูลจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายพื้นที่ หลายตำแหน่งแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและหลากหลาย มุมมอง ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์และความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาวิจัยแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารของผู้บริหารท้องถิ่น ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว รวมไปถึงการติดตามประเมินผลโครงการในพื้นที่รับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่ามีการบริหารเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนอย่างไร และคุ้มค่ากับงบประมาณหรือไม่ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๒. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
๓. เพื่อศึกษา และติดตามประเมินผลการบริหาร

๓. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากหนังสือ เอกสารหรือบทความ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านโครงสร้างองค์กร ๒) ด้านการบริหารงานบุคลากร ๓) ด้านอำนาจหน้าที่ และ ๔) ด้านการคลัง
๓. ศึกษาติดตามและประเมินผลการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ จะเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ถึงวันที่ ๓๐ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

๔. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑. แนวคิดการบริหาร หมายถึง หลักการและวิธีการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้ดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น

๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง หน่วยงานปกครองที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยจะเปิดโอกาสให้ประชาชนในเขตท้องถิ่นเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ผู้บริหาร หรือเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น โดยจะ

มีอำนาจอิสระ ในการบริหารงานตามที่กฎหมายกำหนด การศึกษาค้นคว้านี้หมายถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๗ แห่ง ได้แก่ ๑) เทศบาลตำบลบางกระทึก ๒) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ ๓) องค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง ๔) องค์การบริหารส่วนตำบลยายชา ๕) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม ๖) องค์การบริหารส่วนตำบลหอมเกร็ด ๗) องค์การบริหารส่วนตำบลวัดสำโรง

๓. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง ๗ แห่ง ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลบางกระทึก, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหอมเกร็ด, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง, เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลวัดสำโรง, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ และรองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลยายชา

๔. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ หมายถึง ปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้าง ด้านการบริหารบุคลากร ด้านอำนาจหน้าที่ และด้านการคลัง และข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหาอุปสรรคของผู้บริหาร

๕. การติดตามและประเมินผล หมายถึง การติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการตรวจสอบ ควบคุม กำกับการปฏิบัติตามโครงการ และประเมินผลในทุกขั้นตอนของโครงการ นับตั้งแต่ก่อนทำโครงการ ระหว่างทำโครงการ และเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ หรือประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ หรือการประเมินความสำเร็จของโครงการ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง

๕. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

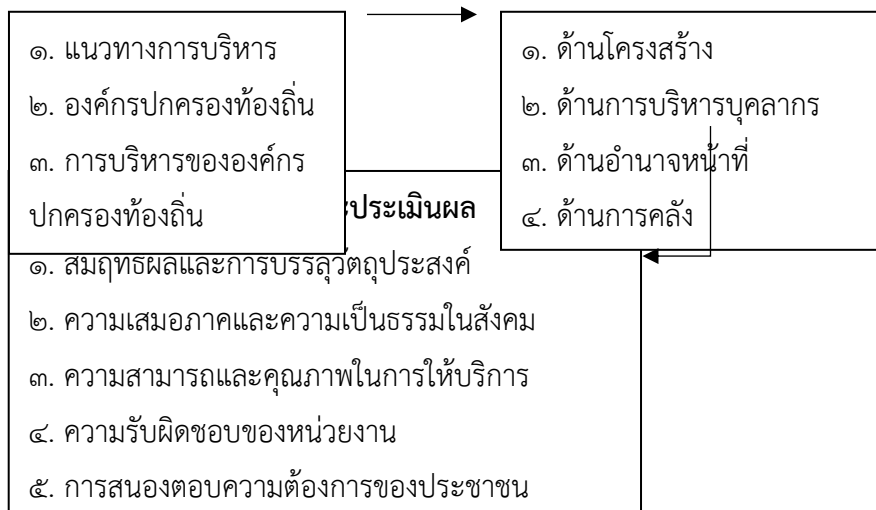
๑. ทำให้รู้ถึงแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๒. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารของผู้บริหารฯ
๓. ทำให้เห็นถึงการติดตามและประเมินผลการบริหารของผู้บริหารฯ

๖. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
๒. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๓. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๗. กรอบแนวคิดการวิจัย

๘. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบเฉพาะเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหาร ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ และการติดตามประเมินผลการบริหารของผู้บริหาร

ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงคือ ผู้บริหารฯ จำนวน ๗ คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีตำบลบางกระทึก, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหอมเกร็ด, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง, เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลวัดสำโรง} ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ และรองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลยายชา

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

๑. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการบริหาร
๒. สัมภาษณ์หลักการบริหาร ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะของผู้บริหาร
๓. การจดบันทึก การบันทึกเทป วีดิทัศน์ และวิธีวิเคราะห์แบบการพรรณนา
๔. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเชิงเนื้อหา แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา
๕. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนา โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมได้โดยทำไป

พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นเหล่านั้น เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

๖. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่า ได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือไม่ ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร

๗. ผลการวิจัย

แนวทางของผู้บริหารในการบริหารตน บริหารคนและบริหารงาน ต้องใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ โดยเฉพาะเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม และสายการบังคับบัญชา มีการกำหนดแผนงาน มีขั้นตอนการสื่อสารภายในองค์กรเป็นสำคัญ การที่องค์กรจะกำหนดทิศทางไปทางใด บุคลากรต้องเข้าใจและพร้อมขับเคลื่อนไปพร้อมกัน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญในทุกขั้นตอน ในการจัดทำรายละเอียดของแผนงานจะเป็นการจัดการในระดับแผนกที่เกี่ยวข้องที่ต้องมีความรับผิดชอบในด้านใด มีเป้าหมายของแผนที่ต้องปฏิบัติร่วมกันอย่างไร หลังจากมีการสื่อสารที่เข้าใจจึงนำไปปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ในระดับหัวหน้าและระดับบริหารมีหน้าที่ตรวจสอบผลการดำเนินงาน หากไม่เป็นไปตามเป้าหมายต้องนำแผนมาทบทวนใหม่ หาข้อผิดพลาดและปรับปรุงแผนงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญที่ต้องมีคือ การอ่อนน้อมถ่อมตน และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

การให้บริการประชาชน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมาก ซึ่งจะเน้นในเรื่องของการให้บริการ สร้างความพึงพอใจแก่ประชาชน เพราะฉะนั้นการให้บริการต้องเป็นการปฏิบัติงานแบบเชิงรุก เพื่อให้เข้าถึงและตอบโจทย์ประชาชนให้ได้มากที่สุด ควรมีนโยบายที่ให้ความรู้ด้านการศึกษาด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านการพัฒนาปัจจัย ๔ โดยดำเนินงานอย่างเข้าใจ เข้าถึง เพื่อการพัฒนา อีกทั้งต้องปฏิบัติงานอย่างซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ต่อประชาชน ต่อองค์กร จนสามารถนำพาองค์กรและประชาชนไปสู่จุดเป้าหมายตามที่กำหนดอย่างเสมอภาคเท่าเทียม

การแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นควรมีการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้นำมาพัฒนา เน้นที่ระบบสารสนเทศการติดต่อสื่อสาร การแจ้งข่าวสารที่รวดเร็ว และใช้ในการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด หากเป็นปัญหาที่เร่งด่วนหรือเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยคนเดียวหรือหน่วยงานเดียว ควรยื่นเรื่องเรียกประชุมประชุมประชาคมหมู่บ้าน ส่วนวิธีการลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกำลังเกิดขึ้น ควรจัดให้มีการประชุมหมู่บ้านในทุกเดือนเพื่อรับฟังปัญหาและหาทางออกร่วมกันเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นพร้อมนำหลักคุณธรรมร่วมด้วย การแก้ปัญหาให้ประชาชนต้องมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมีความเข้าใจใน

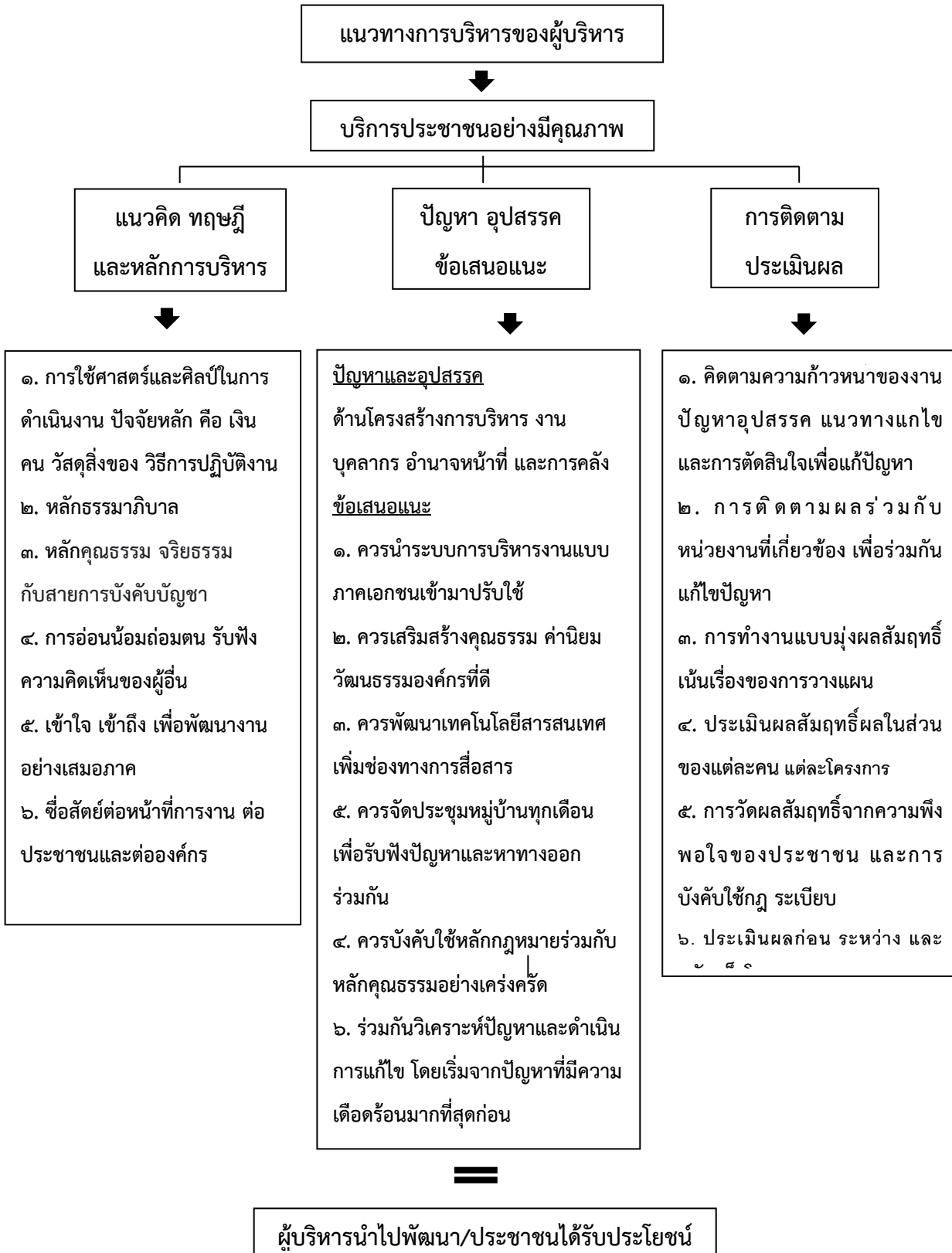
การแก้ปัญหาที่ตรงกัน มีการทำงานอย่างตรงไปตรงมาอยู่บนพื้นฐานของระเบียบแนวทางการปฏิบัติที่ดีด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน กรณีที่มีปัญหาข้อร้องเรียน เช่น ปัญหาที่เกิดระหว่างประชาชนกับประชาชน และระหว่างประชาชนกับภาครัฐ จะมีการมอบหมายนิติกรเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง วิเคราะห์ปัญหาตามเหตุผลและมีวิธีดำเนินการแก้ไขทันที โดยจะแก้ไขปัญหามีความเดือดร้อนมากที่สุดก่อน

การติดตามและการประเมินผลจะมีการติดตามความคืบหน้าของงานที่มอบหมายไป โดยเน้นเรื่องความก้าวหน้าของงาน ปัญหาอุปสรรคแนวทางการแก้ไข และการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหานั้น พร้อมรับฟังผลลัพธ์ของงานเป็นระยะ โดยมีการสร้างการมีส่วนร่วมในการร่วมกันคิดร่วมกันทำ ร่วมแรงร่วมใจกันทุกคน เพื่อบรรลุเป้าหมาย และเมื่อหลังจากภารกิจงานเสร็จสิ้นจะมีการสรุปปัญหาว่าเป็นอย่างไร จากนั้นก็นำปัญหาทั้งหมดมาวิเคราะห์หรือทำแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุและแนวทางการป้องกันปัญหาในอนาคต กรณีที่ปัญหาข้อร้องเรียนนั้นอยู่ในส่วนรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน การติดตามผลจึงต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ให้มีการสรุปข้อเสนอแนะที่เป็นไปในทางเดียวกัน บางครั้งการแก้ไขและติดตามผลฝ่ายเดียว ปัญหาจะไม่ได้รับการคลี่คลาย เพราะฉะนั้นจึงต้องให้ทางอำเภอ จังหวัดรับทราบถึงปัญหาว่ามีปัญหาอะไรบ้างและมีวิธีการแก้ไขอย่างไร สามารถติดต่อประสานงานจากส่วนงานใดได้บ้าง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การติดตามและประเมินผลจะเป็นการมุ่งผลสัมฤทธิ์ก็คือ เรื่องของการวางแผน เพื่อที่จะนำคนเข้ามาจัดการงานว่า ถ้ามีงบประมาณประมาณเท่านี้ เราจะพัฒนาอะไร ในปีไหน งบประมาณเท่าไร และต้องใช้บุคลากรจำนวนเท่าไร นี่คือการวางแผนที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ การวางแผนใดที่มันเกินศักยภาพของท้องถิ่น จำเป็นต้องยื่นขอการสนับสนุนที่กรมการปกครอง และมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในส่วนของคุณภาพของแต่ละคนตามสายงานต่าง ๆ เช่น ในส่วนของนักพัฒนาชุมชนมีการประเมินอย่างไร ผลงานที่ดำเนินการบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ตำแหน่งรองปลัดหรือปลัดมีการตรวจสอบผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานเป็นไปตามระเบียบเป็นไปในความถูกต้อง และได้ประโยชน์กับประชาชนมากน้อยแค่ไหน การดำเนินการวัดผลสัมฤทธิ์จะสามารถวัดจาก ๒ อย่าง คือ ความพึงพอใจของประชาชน และการดำเนินการตามระเบียบ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge)

จากองค์ความรู้ทำให้ทราบได้ว่า แนวทางการบริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการ
ใช้ศาสตร์และศิลป์ โดยอาศัยปัจจัยหลัก คือ เงิน คน วัสดุสิ่งของ วิธีการปฏิบัติงาน โดยใช้หลัก ธรรมมาภิ
บาล และหลักคุณธรรมจริยธรรมกับการทำงานตามสายการบังคับบัญชา การอ่อนน้อมถ่อมตน รับฟังความ
คิดเห็นของผู้อื่น และซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ การให้บริการแบบเชิงรุก มีการกำหนดแผนงาน การบริหารงบประมาณ การ
สั่งการ การรายงาน และการสื่อสารภายในองค์กรหากภารกิจไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ต้องนำแผนมาทบทวนใหม่
หาข้อผิดพลาดและปรับปรุงแผนงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาและอุปสรรคต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ (๑) ด้านโครงสร้าง ยังขาดกลไก
การประสานความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๒) ด้านการจัดระบบบริหารงานบุคลากรมีการ
กำหนดอัตรากำลังเกินความจำเป็น บุคลากรขาดแรงจูงใจในการทำงานเพื่อท้องถิ่นและบางส่วนยังขาดความรู้
ความสามารถในการทำงาน การบริหารงานที่เป็นเนื้องานและไม่เป็นเอกภาพและมีมาตรฐานที่แตกต่างกัน และการ
สื่อสารสู่ประชาชนยังไม่ทันสมัย และประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วม (๓) ด้านอำนาจหน้าที่ ยังไม่มีอิสระ มี
ความทับซ้อน เกิดการแทรกแซงทางการเมืองในท้องถิ่นและส่วนกลาง มีข้อจำกัดด้านการบังคับใช้กฎหมาย อีกทั้ง
การตีความกฎหมายไม่เอื้อต่อการปฏิบัติภารกิจ (๔) ด้านการคลัง งบประมาณในการบริหารไม่เพียงพอ ปัญหาการ
จัดทำโครงการที่ใช้เงินอุดหนุน ความล่าช้าในการดำเนินโครงการ และความไม่แน่นอนของหลักเกณฑ์และวิธีการใน
การจัดสรรเงินอุดหนุน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหาของการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการนำระบบการ
บริหารงานแบบควบคุมทั่วทั้งองค์กร (TQM) ของภาคเอกชนเข้ามาปรับใช้ สร้างมาตรฐานการทำงานของหลาย
กลุ่มงานเข้ามาไว้ในการบริหารงานของท้องถิ่น ตรวจสอบการทำงานของข้าราชการให้มีความเข้มแข็งปราศจาก
การทุจริต มีการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดี ปลุกจิตสำนึกให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่สร้างสรรค์ และ
กำจัดการใช้ระบบอุปถัมภ์

ส่วนการแก้ไขปัญหาตามข้อร้องเรียนของประชาชน ควรมีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาระบบสารสนเทศ
แบบ One Stop Service เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริง ควรจัดให้มี
การประชุมหมู่บ้านในทุกเดือนเพื่อรับฟังปัญหาและหาทางออกร่วมกันเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และต้องมีกร
บังคับใช้กฎหมายร่วมกับหลักคุณธรรม มีการทำงานอย่างตรงไปตรงมาอยู่บนพื้นฐานของระเบียบแนวทางที่ถูกต้อง
และมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน กรณีมีปัญหาข้อร้องเรียน เช่น ปัญหาที่เกิดระหว่างประชาชนกับประชาชน และ

ประชาชนกับภาครัฐ ต้องมีการมอบหมายนิติกรเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง วิเคราะห์ปัญหาตามเหตุผล และดำเนินการแก้ไขทันที โดยจะแก้ไขปัญหามีความเดือดร้อนมากที่สุดก่อน

การติดตามและประเมินผลจะติดตามความคืบหน้าโดยเน้นเรื่องความก้าวหน้าของงานทุกระยะ รับฟังปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข พร้อมทั้งร่วมกันตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหานั้น หลังจากภารกิจงานเสร็จสิ้นจะมีการสรุปปัญหาว่าเป็นอย่างไร จากนั้นก็นำปัญหาทั้งหมดมาวิเคราะห์ หรือทำแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนเพื่อหาข้อมูล ส่วนในกรณีที่ปัญหาข้อร้องเรียนนั้นอยู่ในส่วนรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน การติดตามผลจึงต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ให้มีข้อสรุปผลที่เป็นไปในทางเดียวกัน บางครั้งการแก้ไขและติดตามผลฝ่ายเดียว ปัญหาจะไม่ได้รับการคลี่คลาย เพราะฉะนั้นจึงต้องให้ทางอำเภอ จังหวัดรับทราบถึงปัญหาว่า มีอะไรบ้างและมีวิธีการแก้ไขอย่างไร สามารถติดต่อประสานงานจากส่วนงานไหนได้บ้าง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว เป็นต้น

การติดตามและประเมินผลจะเป็นการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ก็คือ เรื่องของการวางแผนว่า ถ้ามีงบประมาณประมาณเท่านี้ เราจะพัฒนาอะไร ในปีไหน งบประมาณเท่าไร และต้องใช้บุคลากรจำนวนเท่าไร นี่คือแผนที่มุ่งถึงความสำเร็จ ถ้าแผนใดที่มันเกินศักยภาพก็จำเป็นต้องยื่นขอที่กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น และมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ผลในส่วนของคุณภาพแต่ละคนตามสายงานของตน โดยวัดผลสัมฤทธิ์จากสองแนวทางคือ ความพึงพอใจของประชาชน และการดำเนินงานตามระเบียบกฎหมาย

๑๐. สรุปและอภิปรายผล

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า เป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน โดยอาศัยหลักการบริหารคือ ๔ M ประกอบด้วย คือ เงิน คน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน โดยร่วมกับการใช้หลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยึดถือปฏิบัติตามเป็นนโยบายอยู่แล้ว และเน้นในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันในการดำเนินงานพร้อมกับปฏิบัติกฎระเบียบทางราชการซึ่งบางครั้งต้องปฏิบัติตามแต่ควรมีความยืดหยุ่นในการดำเนินงานให้มาก การมีความอ่อนน้อมถ่อมตนและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อให้การทำงานลื่นไหลไม่ การปฏิบัติงานแบบเชิงรุกไม่รอให้ปัญหาเกิดแต่มีการป้องกันการเกิดปัญหา ก่อนและเข้าถึงประชาชนแบบเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา มีการกำหนดแผนงานก่อนการดำเนินงาน มีการรายงานผลงานเป็นระยะเพื่อติดตามตรวจสอบได้ง่าย และการสื่อสารภายในองค์กรอย่างเป็นระบบเพราะงานราชการมักจะเน้นที่เอกสาร และความชัดเจนของการสั่งการ ในกรณีที่ภารกิจไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ต้องมีการปรับปรุงแผนงานอย่างรวดเร็วเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องมีการบริการประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมาวดี ไฮด์ซิค ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาการบริหารเวลาของผู้บริหาร

เทศบาลในจังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การบริหารเวลาของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการวางแผนที่ปฏิบัติมากที่สุด คือการจัดตามลำดับความสำคัญของงานแต่ละงานให้แล้วเสร็จ ด้านการจัดองค์การที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ การจัดสรรเวลาแบ่งสายบังคับบัญชาในหน่วยงานภายในเทศบาล ด้านการสั่งการที่ปฏิบัติมากที่สุด คือ การกำหนดเวลาในการสั่งการอย่างรอบครอบละเอียดถี่ถ้วน ด้านการประสานงานที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ การกำหนดเวลาการติดต่อประสานงานระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรในองค์กร ด้านการควบคุม ที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ การแบ่งเวลาพบปะสังสรรค์ร่วมกิจกรรมสังคมกับพนักงาน และมีการป้องกันการดำเนินงานไม่ให้ผิดพลาด และยังพบว่า การบริหารเวลาที่มีปัญหาสูงสุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการประสานงาน ด้านการสั่งการ ด้านการวางแผน และด้านการควบคุม ตามลำดับ ๒. การบริหารเวลาของผู้บริหารเทศบาลที่ประสบความสำเร็จ ๑) ด้านการวางแผน ต้องมีความคล่องตัวสูง สามารถเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์โอกาสใหม่ที่เกิดขึ้นได้ ๒) ด้านการจัดองค์การ ต้องกำหนดเวลาเพื่องานรับผิดชอบแต่ละตำแหน่งให้ชัดเจน ๓) ด้านการสั่งการ ต้องรู้ถึงความสามารถของผู้รับคำสั่ง ทรัพยากรที่จะต้องใช้ และระยะเวลาที่กำหนดว่าพอเพียงหรือไม่ ๔) ด้านการประสานงาน ต้องปฏิบัติตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์การให้สอดคล้องกันกับเวลา และ ๕) ด้านการควบคุม กำหนดระยะเวลาขอบเขตอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติงาน³

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้บริหารฯ

ปัญหา อุปสรรคของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ด้านโครงสร้าง ยังขาดกลไกความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งว่าเป็นพื้นที่ในการดำเนินงานขององค์กรฯใด ทางด้านการบริหารงาน บุคคลในองค์กรมีการกำหนดอัตรากำลังมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น และบุคลากรที่มีอยู่ยังขาดความรู้ความสามารถขาดแรงจูงใจในการทำงาน อาจเป็นเพราะโอกาสในการที่จะบรรจุเป็นข้าราชการมีน้อยและมักจะเจอกับระบบอุปถัมภ์ที่เป็นสิ่งที่ฝังรากลึกอยู่ในระบบราชการทำให้ขาดความมั่นคงในการทำงาน คิดว่าคงต้องมีการถูกเลิกจ้างหรือไม่ต่อสัญญาจึงไม่มีขวัญกำลังใจในการทำงาน และแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง ด้านการบริหารงานไม่มีอิสระเท่าที่ควรเพราะต้องผ่านการอนุมัติจากอำเภอ หรือจังหวัดก่อนดำเนินงานได้รวมถึงมักจะถูกแทรกแซงทางการเมืองที่เกิดขึ้นมากในท้องถิ่น รวมถึงด้านการใช้กฎหมายไม่เอื้อต่อการปฏิบัติภารกิจในบางกรณี เพราะไม่ทันต่อการดำเนินงาน ทำให้โครงการล่าช้า ไม่ทันต่อการแก้ปัญหาในท้องถิ่น และด้านการคลังมักจะพบในทุกที่คืองบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน การนำเงินอุดหนุนมาใช้ไม่สะดวกเพราะติดปัญหาด้านกฎหมายเกิดความล่าช้าในการดำเนินโครงการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งประสบปัญหาเหมือนกันจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในระองค์กรฯ ระบบการบริหารแบบเอกชนคือ การบริหารงานแบบควบคุมทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management) มาปรับใช้ในองค์การภาครัฐ เพื่อให้ผลการดำเนินงานขององค์กรมี

³ปัทมาวดี ไฮด์ซิค, “แนวทางพัฒนาการบริหารเวลาของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดกำแพงเพชร”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๖๐).

ประสิทธิภาพสูงขึ้น สร้างมาตรฐานการทำงานของข้าราชการให้มีความเข้มแข็งปราศจากการทุจริต เสริมสร้างค่านิยมที่ดีและล้มล้างระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการ สร้างชุมชนเข้มแข็งพร้อมกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รังสรรค์ กันทาธง** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารคุณภาพและปัญหาอุปสรรคงานโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลทาสบเส้านั้นไม่สามารถดำเนินการให้ครอบคลุมตามความต้องการของหมู่บ้านและประชาชนได้ และเมื่อประชาชนขาดการตอบสนองความต้องการในด้านโครงสร้างพื้นฐานของตนอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ประชาชนขาดความสนใจและไม่ให้ความสำคัญในการร่วมเสนอความคิดเห็นรวมทั้งแนวทางการแก้ปัญหางานโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และจากการศึกษาปัญหา อุปสรรค ยังพบว่า เทศบาลยังประสบปัญหาอยู่หลายด้าน คือ ปัญหาด้านงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ปัญหาการขาดความร่วมมือจากประชาชนและเจ้าหน้าที่ในฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ปัญหาด้านบุคลากรผู้ปฏิบัติงานหวาดกลัวต่อการกระทำผิดต่อระเบียบข้อกฎหมาย ส่วนปัญหาด้านผลประโยชน์แอบแฝงนั้นยังมีอยู่แต่ไม่มีความรุนแรง องค์กรท้องถิ่นในระดับตำบลต้องกลับมาทบทวนกระบวนการบริหารงานโครงสร้างพื้นฐานด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน การตรวจสอบทุกขั้นตอน และการปรับปรุงแก้ไขปัญหา เพื่อหาวิธีและแนวทางที่ดีที่สุดและสอดคล้องกับข้อกำหนดและระเบียบราชการ เพื่อให้กระบวนการบริหารงานโครงสร้างพื้นฐานเป็นการบริหารคุณภาพอย่างแท้จริงต่อไป⁴

การติดตามและประเมินผลการบริหารของผู้บริหารฯ

การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า เริ่มมีการนำระบบการบริหารงานสมัยใหม่คือแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์มาใช้ในการดำเนินงาน เพื่อหวังผลในการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นแนวทางที่ภาครัฐส่วนกลางใช้ดำเนินงานอยู่ ส่วนทางด้านติดตามและประเมินผลจะติดตามความคืบหน้าโดยเน้นเรื่องความก้าวหน้าของงานทุกระยะ เพราะเป็นไปตามระบบของการทำงาน พร้อมกับรับฟังปัญหาอุปสรรคของงาน และร่วมกันหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยจะมีการประเมินโครงการและสรุปผลว่ามีผลเป็นอย่างไร กรณีที่ปัญหาข้อร้องเรียนในการปฏิบัติงานก็จะประชุมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมกันตรวจสอบ ร่วมแก้ปัญหาให้เป็นแนวทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สหพันธ์ ปัญญาภินันท์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลป้อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น โดยการกำหนดนโยบายให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นในทุกด้าน ทั้งการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการติดตามประเมินผล และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ส่งเสริมบทบาทของประชาชนในเขตเทศบาลให้ชัดเจน ทั้งการฝึกอบรมให้กับผู้นำชุมชนแล้วนำไปเผยแพร่กับลูกบ้าน เพื่อที่จะให้ประชาชนในเขตเทศบาลได้ทราบถึงการเข้าร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา

⁴รังสรรค์ กันทาธง, “การบริหารคุณภาพและปัญหาอุปสรรคงานโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน”, *วิทยานพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ๒๕๕๖).

และมีความเข้าใจในการพัฒนาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เทศบาลควรออกประชาคมตามหมู่บ้านอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง เพื่อพบปะพูดคุยรับทราบปัญหาของประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้สอบถามติดตามความคืบหน้าของแผนพัฒนาที่ได้จัดทำไว้ และควรศึกษากฎหมายระเบียบของเทศบาลในการเอื้อประโยชน์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น⁵

จากผลการศึกษาทำให้ทราบได้ว่า แนวทางการบริหารของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีหลักการบริหารอันเป็นที่ยอมรับได้ระดับหนึ่ง เพราะมีการนำหลักกฎหมาย หลักธรรมมาภิบาลมาเป็นแนวทางในการทำงาน และพยายามที่จะลดระบบอุปถัมภ์ให้น้อยลง มีการเสนอการนำหลักการบริหารของระบบเอกชนมาใช้ ซึ่งแสดงถึงการพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงทางการบริหาร แต่ส่วนใหญ่จะพบกับปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการบริหาร การถูกจำกัดอำนาจจากราชการส่วนกลางการถูกแทรกแซงทางการเมือง ด้านบุคลากรยังขาดแรงจูงใจในการทำงาน และการเชื่อมต่อประสานงานระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งยังไม่เกิดขึ้น เหล่านี้จะยังคงเป็นปัญหาที่รอการแก้ไขเพื่อที่จะพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นที่พึงพาและให้บริการแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากการวิจัยได้รับข้อเสนอแนะ คือภาครัฐควรจัดทำนโยบายร่วมกับชุมชนโดย ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีโอกาสได้เข้ามาทำงานเป็นบุคลากรภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มาก จัดทำแผนพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสารทั้งภายในองค์กร ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติตนให้เป็นต้นแบบในองค์กร มีภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจ กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง เสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนร่วมกับชุมชนอย่างจริงจัง และบุคลากรในองค์กรต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เข้าอบรม ศึกษาพัฒนาคุณภาพตนเองเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานให้สูงขึ้น และมีความกระตือรือร้นในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

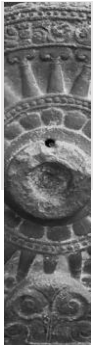
- โกวิทย์ พวงงาม. **ก้าวสู่มุมมองใหม่การบริหารท้องถิ่น**, สืบค้นวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒. แหล่งที่มา : <https://siamrath.co.th/n/46246>.
- ปัทมาวดี ไฮด์ซิค. (๒๕๖๐) “**แนวทางพัฒนาการบริหารเวลาของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดกำแพงเพชร**”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- รังสรรค์ กันทาธง. (๒๕๕๖) “**การบริหารคุณภาพและปัญหาอุปสรรคงานโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลท่าสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน**”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

⁵สันทน์ ปัญญาภินันท์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ๒๕๕๗.

สหพันธ์ ปัญญาภินันท์, (๒๕๕๗). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาล
ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

สถาบันพระปกเกล้า. การปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้นวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒. แหล่งที่มา :
wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การปกครองส่วนท้องถิ่น [๑ พ.ค. ๒๕๖๒].

วิถีครูบา : แนวคิดและกลไกการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม

The way of Kruba's life : Concepts and mechanisms
of participatory social Development

พระนฤพันธ์ ญาณิสโร

Phra Naruepan Nanissaro

พระครูโกวิทอรธาวาที, ผศ.ดร.

Asst Prof. Ven. Phrakhru Kowitarttawatee

ดร.ไพรินทร์ ณ วันนา

Dr. Phairin Na wanna

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: yanissaro_17@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

ครูบา เป็นคำกล่าวที่ใช้ในการสื่อถึงพระสงฆ์ที่มีศีลาจารวัตร แบบปฏิบัติอันเป็นที่เคารพนับถือของผู้คนทั่วไป เป็นผู้ที่มีความเสียสละ มุ่งมั่นทั้งในการพัฒนาจิตใจและการพัฒนาสังคม ซึ่งครูบาในล้านนาที่เป็นที่รู้จักกันในวงกว้างจะเป็นครูบาในช่วงยุคสมัยพุทธศตวรรษที่ 24 ในที่นี้หมายถึงความถึง ครูบาศรีวิชัย ครูบาขาวปี และครูบาวงศ์ ซึ่งครูบาทั้งสามรูปนี้นับได้ว่าเป็นครูบาที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยึดถือของคนทั่วไป

วิถีครูบา เป็นคำกล่าวที่แสดงให้เห็นถึงวัตรปฏิบัติที่มีการปฏิบัติโดยครูบาดังกล่าวและได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้คนในสังคมล้านนาจะรู้จักวิถีครูบาในแง่ของการพัฒนาสังคมมากกว่า โดยเฉพาะครูบาศรีวิชัย ที่นับได้ว่าเป็นพระนักพัฒนาอย่างแท้จริง การพัฒนาสังคมของครูบาศรีวิชัยจะมุ่งเน้นที่การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีทั้งพ่อค้าคนดี ข้าราชการ เจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบัน วิถีครูบาได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เป็นกลไกในการพัฒนาสังคม ผ่านโครงการ “วิถีครูบา งานหน้าหมู” โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เป็นผู้ที่นำวิถีครูบามาประยุกต์ใช้ ซึ่งการพัฒนาสังคมตามหลักวิถีครูบานี้มีจุดเริ่มต้นจากกระบวนการสร้างการเรียนรู้หลักวิถีครูบา เมื่อกระบวนการสร้างการเรียนรู้เกิดขึ้น สิ่งที่มาคือกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ร่วมวางแผน เพื่อเสนอความต้องการ/ปัญหา และสรุปเป็นโครงการ 2) ร่วมดำเนินการ คือการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมทุน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานภายใต้การบริหารจัดการของครูบา 3) ร่วมติดตามประเมินผล เป็นการร่วมกันของทั้งชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการร่วมกันตรวจสอบผลการดำเนินการว่าเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่ และ 4) ร่วมใช้และรับผลประโยชน์ เป็นการร่วมกันใช้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากโครงการต่างๆ รวมทั้งการร่วมกันดูแลรักษา ซึ่งหากชุมชนสามารถที่จะดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์แบบ ก็จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมโดยใช้หลักวิถีครูบาในการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมได้อย่างยั่งยืน ภายใต้คำกล่าวที่ว่า “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมใช้ประโยชน์ และร่วมดูแลรักษา”

คำสำคัญ : วิถีครูบา, การพัฒนาสังคม, การมีส่วนร่วม

Abstract

Kruba is a word to be used to convey to monks with good practice. The practice model, respected by the general people, has sacrifices, committed to both mental development and social development. Krubas in Lanna, widely known to be during the 24th-century era, Kruba Srivichai, Kruba KhaoPea, and Kruba Wong. The three venerable monks of Krubas are considered to be famous and well-known by general people.

The way of Kruba's life is a statement showing the good practice, performed by Kruba and has been transferred until the present. People in Lanna society know the way of Kruba's life in terms of social development especially Kruba Srivichai can be considered as a true developer. The society's development of kruba srivichai has been focus on creating the participation of people in the community and those involved, including merchants, officials, government officials, etc. At present the way of Kruba's life has been applied as a mechanism for social development through the project. "The way of Kruba's life, Work together" by Lamphun Provincial Administrative Organization, has been applied for the development of society according to the principle of the way of Kruba's life. There is a starting point from the process of creating learning principles of the way of Kruba's life. When the learning process occurs, the process of creating 4 contributions follows : the planning to propose needs / problems And summed up the project 2) The Joint operation to help each other to work under The way of Kruba's life 3) The Follow up and evaluation of a collaboration of both communities and local administrative organizations in jointly checking the results of operations as expected or not and 4) The common benefits in a common use of the various projects Including joint maintenance. If the community can follow way of Kruba's life, the process has a perfect participation. That will lead to the participatory development of society, using the principle of Krubas in developing society sustainably. Under the statement that "Think together, do together, check together, take advantage and conserve together"

Keyword : The Way of Kruba's life, Social Development, Participation

บทนำ

วิถีครูบา เป็นคำกล่าวที่เกิดขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา สืบเนื่องจากนโยบายด้านการพัฒนาสังคมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ในการที่จะนำเอาวิถีครูบาที่เคยใช้กันในสมัยเมื่อครั้งที่ครูบาศรีวิชัยยังมีชีวิตอยู่ผ่านการพลิกฟื้น รื้อฟื้น และต่อยอดขึ้นมาอีกครั้งในยุคปัจจุบัน ร่องรอยการสืบต่อของวิถีครูบา เริ่มต้นจากครูบาศรีวิชัย สืบทอดผ่านครูบาอีกหลายรูปทั้งที่เป็นลูกศิษย์ใกล้ชิด หรือเคยร่วมงานกับครูบาศรีวิชัย และผู้ที่ศรัทธาในวิถีปฏิบัติของครูบาศรีวิชัย จนกระทั่งปัจจุบัน

พระสงฆ์มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมเป็นอย่างดีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สังคมไทยนั้นเป็นสังคมเมืองพุทธ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การพัฒนาด้านจิต คุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาสังคมเพื่อให้สังคมสงบสุข ร่มเย็น ในส่วนของจังหวัดลำพูนมีพระสงฆ์อยู่หลายรูปที่มีบทบาทด้านการพัฒนาสังคม การเผยแผ่ และมีจริยวัตรที่เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในลำพูนหลายรูป ซึ่งชาวจังหวัดลำพูนจะใช้นามเรียกขานพระสงฆ์เหล่านี้ว่า “ครูบา” ซึ่งหมายถึงพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา มาก และเป็นที่ยศพนับถือของชาวบ้านโดยทั่วไป ลักษณะหนึ่งของพระสงฆ์ที่ได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” มักเป็นพระสงฆ์ที่มีผู้คนในพื้นที่เคารพนับถือเป็นอย่างมาก และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนและผู้คนถือเป็นผู้มีอิทธิพลต่อผู้คนในชุมชนอย่างสูง (ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 2559) วัตรปฏิบัติของครูบาหลายรูปในจังหวัดลำพูน ได้ถูกนำมาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ในปัจจุบัน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งได้นำเอาวิถีปฏิบัติของครูบาบางรูปมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมด้วย ปราบกฏการณเหล่านี้เรียกว่า “วิถีครูบา” ซึ่งครูบาที่มีชื่อเสียงในอดีตของจังหวัดลำพูน ได้แก่ ครูบาเจ้าศรีวิชัย, ครูบาชัยวงศาพัฒนา, ครูบาพรหมจักรสังวร และ ครูบาอภิชัยชาวปี ครูบาทั้งสี่รูปนี้นับได้ว่าเป็นครูบาที่มีวัตรปฏิบัติทั้งในด้านวัตรส่วนตัวและการปฏิบัติเพื่อส่วนรวม ผ่านกระบวนการต่างๆ ที่ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าและสามารถใช้เป็นสาธารณประโยชน์ได้อย่างดี บทบาทดังกล่าวอาทิ การสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม ซึ่งถือเป็นกิจกรรมหลักที่สำคัญที่สุดในกระบวนการครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยพุทธสถาปัตยกรรมทั้งหมด กอปรด้วย พระธาตุเจดีย์ วิหาร โบสถ์ หอธรรม มณฑปปรอยพระบาทและเสนาสนะอื่นๆ รวมถึงสาธารณประโยชน์ เช่น ถนน สะพาน โรงพยาบาล โรงเรียน เปรียบเสมือนการสร้างทานให้ผู้คนมากราบไหว้บูชา ได้มาใช้สอย ถือเป็นตัวแทนของผลบุญที่ใช้ในการบำเพ็ญเพียรบารมีอย่างหนึ่งของครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หรือที่เรียกว่า “หน้าหมู” การอบรมสั่งสอนศรัทธาประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีล 5 การสร้างอาชีพให้ชาวกะเหรี่ยง (ผ้าทอ เครื่องเงิน) พร้อมทั้งดินในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัย การสร้างผังเมืองของชุมชนอย่างเป็นระเบียบ ทั้งระบบน้ำ ระบบไฟฟ้า สาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน เป็นต้น บทบาทสำคัญของครูบาดังกล่าว ในฐานะที่เป็นนักพัฒนานั้นได้สร้างความเลื่อมใสศรัทธาขึ้นในหมู่พุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก (พระนฤพันธ์ ญาณิสโร, 2560)

ดังนั้น วิถีครูบา จึงเป็นกระบวนการหนึ่งของการพัฒนาสังคม ซึ่งเห็นได้ว่า ในยุคของครูบาศรีวิชัย ได้มีการพัฒนาสังคมในรูปแบบต่างๆ มากมาย ผลงานของครูบาศรีวิชัยนั้นได้รับการยอมรับและการยกย่องเป็นอย่างมาก

กล่าวกันว่า ทั้งทั้งภาคเหนือของประเทศไทย และประเทศพม่าบางส่วน ครูบาศรีวิชัยได้ฝากผลงานไว้มากมาย ทั้ง วัฒนาอาราม สาธารณประโยชน์ต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความสำเร็จของครูบาศรีวิชัย

ครูบา คือใคร

คำว่า “ครูบา” เป็นคำเรียกขานพระสงฆ์ในดินแดนล้านนา หรือภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เป็นคำที่ได้มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการทั้งประวัติพระพุทธศาสนาในล้านนา ประวัติศาสตร์ล้านนา ซึ่งคำว่าครูบานี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดกระบวนการสร้างคำขึ้นมาใหม่ในยุคปัจจุบัน เช่น ครูบาอุ๊กแก๊ส ครูบา คติใหม่ เป็นต้น

ตามความเป็นจริงเกี่ยวกับเรื่องของคำเรียกขานพระสงฆ์ว่า “ครูบา” มาจากภาษาบาลีว่า “ครูปิ อาจริโย” แปลว่า เป็นทั้งครูและอาจารย์ มาจากคำว่า “ครูปา” ภายหลังเพี้ยนเป็น “ครูบา” ในที่สุด (พระมหาสง่า ธีรสารโว, 2553) เป็นคำที่พบว่ามีการใช้เรียกพระสงฆ์ในเฉพาะดินแดนในกลุ่มวัฒนธรรมล้านนาเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นตำแหน่ง (อย่างไม่เป็นทางการ) หนึ่งของพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามาก มีศีลาจารวัตรเรียบร้อย มั่นคงดำรงตนอยู่ในพระธรรมวินัย เป็นที่ยอมรับทั้งในส่วนของคณะสงฆ์และศรัทธาฆราวาสญาติโยมทั่วไป หรือมีผลงานปรากฏแก่ชุมชนในการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ สร้างวัฒนาอาราม สาธารณสมบัติต่างๆ เช่น ครูบาอภัยสารทนะ วัดฝายหิน ครูบาศรีวิชัย ครูบาขาวปี ครูบาวงศ์ เป็นต้น ดังนั้น คำว่า “ครูบา” จึงเป็นคำพิเศษที่มีความเหมาะสมกับผู้ที่มีความพิเศษเท่านั้น ซึ่งพระภิกษุทั่วไปไม่มีสิทธิ์ใช้ หรือแต่งตั้งตัวเองเป็นครูบา นอกจากนั้น จากการศึกษาของศาสตราจารย์เกียรติคุณ มณี พยอมยงค์ ได้กล่าวว่า ช่วงปลายราชวงศ์มังราย พบคำว่า “ครูบา” เป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างการปกครองการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ก่อนและหลังการสังคายนาในปี 2020 โดยปรากฏตำแหน่ง ครูบาเมือง ครูบาคามวาสี ครูบาธรรม ครูบาอภิธรรม และ ครูบาวินัย ตำแหน่งเหล่านี้อยู่ภายใต้การปกครองของพระมหาสังฆปริณายก (พระธรรมทินสังฆมหาสวามีธัญญาสี) แต่อย่างไรก็ตามจากการตรวจสอบงานศึกษาของศาสตราจารย์เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ กลับไม่พบแหล่งอ้างอิงที่มาของข้อมูลดังกล่าว และจากการตรวจสอบผ่านเอกสารตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ล้านนาพบว่ามีการเรียกขานพระสงฆ์ด้วยคำว่า “ครูบา” ครั้งแรกช่วงประมาณทศวรรษ 2270 ซึ่งห่างจากปัจจุบันเพียง (พ.ศ.2560) 290 ปีเท่านั้น (ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 2559)

ในช่วงทศวรรษ 2530 ถือเป็นช่วงเวลาของการเกิดแนวคิดท้องถิ่นนิยม (ล้านนานิยม) กระแสดังกล่าวทำให้เรื่องราวและภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยถูกชูให้เป็นส่วนหนึ่งของกระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในฐานะบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังนั้น ในช่วงเวลานี้ ลักษณะของความเป็น “ครูบา” ที่เคยมีลักษณะที่หลากหลายกลายเป็นลักษณะที่มีครูบาศรีวิชัยเป็นแบบแผน หากถามถึงคำว่า “ครูบา” ผู้คนมักจะนึกถึงครูบาศรีวิชัยเป็นสิ่งแรก กระแสดังกล่าวทำให้คำว่า “ครูบา” เริ่มมีบทบาทและเป็นที่สนใจของผู้คนในสังคมมากยิ่งขึ้น คำว่า “ครูบา” จึงถูกนำไปใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มพระสงฆ์ในพื้นที่ภาคเหนือปัจจุบัน โดยจะมีลักษณะที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับ

ภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัยเป็นหลัก พระสงฆ์ที่ได้รับการเรียกขาน หรือเรียกขานตัวเองด้วยคำว่า “ครุบา” จึงมีลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นครุบาศรีวิชัย ทั้งลักษณะการแต่งกาย การนุ่งห่ม การห้อยลูกประคำ การถือไม้เท้า และการใช้ตาลปัตรที่ทำจากใบลานหรือหางนกยูง เป็นต้น อีกทั้ง กลุ่มพระสงฆ์ที่นำคำว่า “ครุบา” มาใช้ในปัจจุบัน มักจะมีลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตนบุญหรือเป็นผู้วิเศษร่วมด้วย ส่วนใหญ่มักแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ฝึกฝนในทางธรรม ปฏิเสศทางโลกตั้งแต่ยังเยาว์วัย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ลักษณะของคำว่า “ครุบา” ทั้งในแง่ความหมายและตัวบุคคล จะมีลักษณะความเป็นครุบาศรีวิชัยเป็นกรอบหลักในการนิยามและปฏิบัติ ทั้งที่ในประวัติศาสตร์ คำว่า “ครุบา” และลักษณะของบุคคลที่ได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” มีลักษณะที่หลากหลาย ไม่ได้มีกรอบการนิยามที่ชัดเจนตายตัวว่าต้องมีลักษณะเช่นไร คำว่า “ครุบา” เป็นคำที่ไม่มีความหมายชัดเจน และด้วยความไม่ชัดเจนจึงทำให้เกิดการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย จึงทำให้เกิดความพยายามที่จะนิยามและถกเถียงกันถึงความหมายของคำว่า “ครุบา” มากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการสร้างวาทกรรมเรื่อง “ครุบาอุกแก๊ส” ขึ้นมาเพื่อโจมตีกลุ่มพระสงฆ์เหล่านี้ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม คำว่า “ครุบา” โดยปกติแล้วจะเป็นคำที่ใช้เรียกและนิยามตัวบุคคลที่เหมาะสมแก่การได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” ที่เกิดขึ้นจาก “ความศรัทธา” ของคนในสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งหากดูความหมายของคำว่า “ครุบา” ที่ปรากฏในพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง ให้ความหมายของคำว่า “ครุบา” ไว้ 2 ความหมายใหญ่ๆ คือ 1. ครุบา หมายถึง ครุบาผู้สอนกุลบุตร หมายถึง สมภาร, คำใช้เรียกพระเถระผู้เป็นที่เคารพนับถือ ซึ่งมักจะมีอายุประมาณ 50 ปี ขึ้นไป 2. ตำแหน่งพระสงฆ์ชั้นสูงกว่าพระสวามี และรองจากสมเด็จพระเจ้าอาชญาธรรม (ไทเขิน) (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2534) ส่วนในพจนานุกรมศัพท์ล้านนา เฉพาะคำที่ปรากฏในใบลานของอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ครุบา” หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการยกย่องอย่างสูง หรือ “ครุบาเจ้า” หมายถึง พระภิกษุที่บวชมานาน สูงอายุ (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ, 2539) หรือในพจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ ของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ให้ความหมายของคำว่า “ครุบา” ไว้ 2 ความหมาย คือ 1. ครุบา หมายถึง เจ้าอาวาส คำใช้เรียกพระภิกษุผู้เป็นที่เคารพนับถืออย่างยิ่ง 2. ตำแหน่งพระภิกษุของไทเขิน ลำดับรองจากสังฆราช (สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2539) จากความหมายดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการนิยามความหมายของคำว่า “ครุบา” มีความแตกต่างกันไป บางฉบับได้มีการกำหนดเกณฑ์อายุ บางฉบับให้คำอธิบายเพียงว่าเป็นพระภิกษุที่ได้รับการยกย่องอย่างสูงหรือหมายถึงเจ้าอาวาส รวมไปถึงเป็นคำเรียกพระภิกษุผู้เป็นที่เคารพนับถือเป็นอย่างสูง ความแตกต่างดังกล่าวจึงเป็นปัญหาอย่างยิ่งที่จะสร้างค่านิยามที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ค่านิยามคำว่า “ครุบา” คือคำที่มีความหมายเชิงปัจเจก เนื่องจากเป็นคำที่เกิดขึ้นจากความศรัทธาของคนในสังคมเป็นสำคัญ และสามารถใช้เรียกพระภิกษุรูปใดก็ได้ตามความศรัทธาของตนเอง ไม่มีเกณฑ์วัยวุฒิ คุณวุฒิที่ชัดเจน วัยวุฒิและคุณวุฒิ รวมทั้งการนิยามเชิงปัจเจกให้กับพระภิกษุในความเป็นครุบาจึงขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ (ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 2562)

3. วิธีครุบากับการพัฒนาสังคม

วิถีครูบา หมายถึง การปฏิบัติตนของพระสงฆ์หรือครูบาที่มีการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม รวมถึงการเป็นผู้นำในการบูรณะ ก่อสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาและสาธารณสถานทั่วไป จนเป็นการยึดถือปฏิบัติสืบต่อๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น

วิถีครูบากับการพัฒนาสังคม มีจุดเริ่มต้นจากการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีครูบาให้กับคนในชุมชนได้ทราบ ทั้งกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการปฏิบัติ และกระบวนการสืบทอด ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้การพัฒนาสังคมตามอย่างวิถีครูบานั้นได้รับการปฏิบัติและสืบทอดอย่างต่อเนื่องยาวนานถึงแม้ว่าจะไม่มีครูบาที่เป็นต้นกำเนิดของวิถีดังกล่าวอยู่แล้วก็ตาม แต่กระบวนการสำคัญคือการสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ซึ่งในการกระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่นั้นเกิดขึ้นจากการยึดถือวิถีปฏิบัติของครูบาในการดำรงชีวิต ยกตัวอย่างเช่น การยึดถือแนวปฏิบัติในการรักษาศีล 5 ไม่ว่านเนื้อสัตว์ตามแบบอย่างของครูบาชัวยะวงษาพัฒนา การเจริญรอยตามครูบาศรีวิชัยและครูบาขาวปีในการก่อสร้าง บูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม สาธารณประโยชน์ต่างๆ และผลงานสำคัญคือ การใช้รูปแบบของ “งานหน้าหมู่” มาเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและภาคส่วนราชการ รวมทั้งคณะสงฆ์ด้วย ซึ่งในบทความนี้จะได้นำเสนอ “วิถีครูบา” ที่สำคัญของจังหวัดลำพูน ได้แก่ ครูบาศรีวิชัย ครูบาขาวปี และครูบาวงศ์ (ชัวยะวงศาพัฒนา)

1) ครูบาศรีวิชัย

ครูบาศรีวิชัย นับได้ว่าเป็นครูบาต้นแบบของครูบาในยุคหลังที่ผ่านมา วัตรปฏิบัติของครูบาศรีวิชัยมุ่งเน้นในเรื่องของการบำเพ็ญสมาธิภาวนาและการเป็น “ต้นบุญ” คือการสาธารณสงเคราะห์ ครูบาศรีวิชัยได้เป็นประธานในการก่อสร้าง รวมถึงบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามเกือบทั่วทั้งภาคเหนือ ตามที่ได้รับการบันทึกไว้ในหนังสืออัตชีวประวัติครูบาศรีวิชัยหลายๆ เล่ม จำนวนถึงร้อยกว่าวัด นับได้ว่าครูบาศรีวิชัยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัดวาอารามต่างๆ ให้เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก

การสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม ถือเป็นกิจกรรมหลักที่สำคัญที่สุดในกระบวนการของครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยพุทธสถาปัตยกรรมทั้งหมด ก่อปรด้วย พระธาตุเจดีย์ วิหาร โบสถ์ หอธรรม มณฑปปรอยพระบาทและเสนาสนะอื่นๆ รวมถึงสาธารณะประโยชน์ เช่น ถนน สะพาน โรงพยาบาล โรงเรียน เปรียบเสมือนการสร้างทานให้ผู้คนมากราไปทั่วภูเขา ได้มาใช้สอย ถือเป็นตัวแทนของผลบุญที่ใช้ในการบำเพ็ญเพียรบารมีอย่างหนึ่งของครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หรือที่เรียกว่า “หน้าหมู่”

2) ครูบาอภิชัยขาวปี

ครูบาอภิชัยขาวปีได้แกะรอยเส้นทางจาริกบุญของครูบาเจ้าศรีวิชัย และสานต่อแนวทางที่ได้วางไว้ทุกประการ นับแต่ยุคเริ่มบวชใหม่ๆ หรือแม้กระทั่งการถูกจับสึกหลายครั้งหลายครา แต่ครูบาอภิชัยขาวปีก็มีเคยย่อท้อหยุดงานก่อสร้างด้าน "ศาสนกุศล" ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นงาน "สาธารณกุศล"

ครูบาขาวปี (ขวัญช้วน บัวแดง และ พิสิษฐ์ นาสี, 2558) ถือได้ว่าเป็นลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดครูบาศรีวิชัยมาก เห็นได้ว่าทุกครั้งที่ถูกจับสึกจะได้รับการบวชให้ใหม่โดยครูบาศรีวิชัย อีกทั้งได้รับมอบหมายให้ช่วยดูแลงานก่อสร้างวัดวาอารามที่ท่านรับผิดชอบเป็นประธาน ในขณะเดียวกัน ครูบาขาวปีก็ได้ริเริ่มโครงการก่อสร้างและบูรณะวัดวา

อาราม รวมถึงสาธารณประโยชน์ต่างๆ มาตั้งแต่อายุ 24 ปี จากการบันทึกของครุฑาขาวปีเองมีทั้งหมด 113 แห่ง โดยนับเป็นรายการที่ก่อสร้างมีจำนวนมากกว่า 138 รายการ ซึ่งในความเป็นจริงมีจำนวนมากกว่านั้น เพราะมีบางแห่งที่ไม่ได้ถูกบันทึกไว้ การก่อสร้างซึ่งทำในช่วงปี 2456-2520 เป็นศาสนสถาน เช่น วิหาร เจดีย์ และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ในวัดประมาณครึ่งหนึ่ง นอกจากนั้นเป็นโรงเรียน โรงพยาบาล สถานีตำรวจ สถานีอนามัย ที่ว่าการอำเภอ และสาธารณูปโภคประเภทอื่นๆ บริเวณที่เดินทางไปก่อสร้างส่วนใหญ่จะเป็นเขตชนบทและเขตภูเขาอันเป็นที่อยู่ของคนเมืองและชาวกะเหรี่ยง โดยจะอยู่ในเขตจังหวัดลำพูนมากที่สุด รองลงมาคือจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำปาง นอกจากนั้นคือจังหวัดตากและจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มศรัทธาที่นิมนต์ไปสร้าง โดยครุฑาขาวปีจะเป็นประธานหรือที่เรียกว่า “นั่งหนัก” เพื่อรับบริจาควัตถุปัจจัย ได้แก่ เงินทอง และสิ่งของต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการบูรณะหรือก่อสร้าง โดยจะ “นั่งหนัก” ในสถานที่ก่อสร้างนั้นๆ เป็นเวลาประมาณ 15 วัน ถึง 4 เดือน ในช่วงออกพรรษา

การสร้างศาสนวัตถุหรือสาธารณูปโภคในแต่ละพื้นที่ ไม่ได้เป็นเพียงการทำให้มีสิ่งก่อสร้างเพื่อการใช้สอยทางศาสนาและทางโลกเพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างชุมชนและเครือข่ายทางศีลธรรมที่สมาชิกพยายามนำเอาคำสอนและวิถีปฏิบัติทางศาสนาแบบครุฑาขาวมาใช้ โดยเฉพาะการถือศีลกินเจ ในตอนเริ่มต้นชุมชนดังกล่าวอาจมีจำนวนไม่มาก แต่เมื่อมีการก่อสร้างมากขึ้น จะมีผู้คนเข้ามาร่วมทำบุญเพิ่มขึ้น มีการนิมนต์ไปสร้างในพื้นที่ใหม่ๆ มากขึ้น เป็นการขยายเครือข่ายออกไป ในแต่ละชุมชนที่นับถือครุฑาขาวปีจะประกอบไปด้วย พระสงฆ์ มัคทายก ผู้นำชุมชน และชาวบ้านทั่วไป ที่จะทำหน้าที่รวบรวมวัตถุปัจจัยและชักชวนกันไปร่วมทำบุญและลงแรงในสถานที่ก่อสร้างหรือวัดซึ่งเป็นที่พำนักของครุฑาขาวปี ศาสนวัตถุและสาธารณูปโภคที่ครุฑาขาวปีสร้างขึ้นเองที่เป็นเครื่องเตือนความทรงจำในการมาเยือนของครุฑาขาวปี ซึ่งมีลักษณะของความผูกพันในเชิงการมีบุญคุณต่อวัดและชุมชนในพื้นที่ ซึ่งทำให้เกิดการเชื่อมต่อกับครุฑาขาวปีอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา แม้เมื่อครุฑาขาวปีมรณภาพไปแล้วก็ตาม ในทำนองเดียวกัน เมื่อศาสนวัตถุและสาธารณูปโภคที่ครุฑาขาวปีสร้างไว้เสื่อมสภาพหรือเสื่อมสลายไปและมีการสร้างใหม่ความทรงจำเหล่านั้นก็อาจถูกลบเลือนไปด้วย

3) ครุฑาชัยยะวงศาพัฒนา หรือครุฑาวงศ์ (พระครูพัฒนกิจจานุรักษ์)

ครุฑาชัยยะวงศาพัฒนา หรือครุฑาวงศ์ (พระครูพัฒนกิจจานุรักษ์) เป็นพระสงฆ์นักพัฒนารูปหนึ่งที่มีชื่อเสียงของอำเภอลี่ จังหวัดลำพูน เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถืออย่างจนเรียกได้ว่าเป็น “เทพเจ้าของชาวกะเหรี่ยง” แห่งบ้านพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน รวมถึงชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไป

ครุฑาชัยยะวงศาพัฒนาได้เริ่มต้นการพัฒนาสังคมชุมชนด้วยการสร้างผู้นำที่เรียกว่า ตะกะ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนเพื่อทำหน้าที่ ประสานชาวบ้านกับครุฑาชัยยะวงศาพัฒนา และท่านได้สร้างผังเมืองของชุมชนบ้านห้วยต้มไว้เพื่ออำนวยความสะดวกและการพัฒนาสังคมในอนาคต ตะกะ จะเป็นผู้สื่อสารระหว่างครุฑากับชาวบ้าน ครุฑาชัยยะวงศาพัฒนา ท่านได้วางผังเมืองของชุมชนพระบาทห้วยต้มไว้ในลักษณะเป็นหมู่บ้านที่สะดวกในการเดินทางไปมาหาสู่และสามารถช่วยเหลือกันได้ตลอด ถนนทุกเส้นทางสามารถสัญจรมาพบกันได้ทุกเส้นทางมีระบบไฟฟ้าไว้ใต้ดิน มีถังเก็บน้ำไว้ใช้การอุปโภคบริโภค และแต่ละบ้านไม่มีกาสร้างรั้วบ้าน ทุกคนอยู่ด้วยกันด้วยความรักและสามัคคี

และนอกจากนั้น ครูบาชัยยะวงศาพัฒนาฯ ยังได้ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ซึ่งอาชีพเสริมที่หารายได้ให้กับชุมชน ได้แก่ การทำเครื่องเงิน การทอผ้าด้วยมือ การแปรรูปจากผ้าทอ การตีเหล็ก ขุดศิลาแลง และการจักสาน มีการพัฒนาจนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชน อาชีพต่างๆ เหล่านี้ได้รับการถ่ายทอด ส่งเสริมและสนับสนุนจากครูบาวงศ์แทบทั้งสิ้น

กระบวนการพัฒนาสังคมตามหลักวิถีครูบาตั้งกล่าวนั้นเกิดขึ้นจากการผสมผสานกันอย่างลงตัวของ กระบวนการสร้างการเรียนรู้ผนวกกับกระบวนการมีส่วนร่วม จนกลายมาเป็นกระบวนการพัฒนาสังคมในที่สุด สิ่งเหล่านี้นับได้ว่าเป็น “วิถีครูบา” ที่ได้มีการประพฤติปฏิบัติมาก่อนและมีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะในบางพื้นที่จะมีความหย่อนยานในเรื่องของวิถีปฏิบัติอยู่บ้าง แต่ก็ยังเชื่อได้ว่าการยึดถือปฏิบัติกันอย่างเข้มแข็งในบางหมู่บ้านของอำเภอสี เช่น หมู่บ้านห้วยต้ม หมู่บ้านศรีเวียงชัย เป็นต้น ที่ยังคงยึดถือแนวปฏิบัติในเรื่องของการรักษาศีล 5 ตั้งแต่สมัยที่ครูบายังมีชีวิตอยู่เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งกระบวนการพัฒนาสังคมตามหลักวิถีครูบามีจุดเริ่มต้นจากกระบวนการสร้างการเรียนรู้และการสร้างการมีส่วนร่วม และนำไปสู่กระบวนการพัฒนาสังคมในที่สุด ดังนี้

1) การสร้างกระบวนการเรียนรู้

เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติของสี่ครูบาในการปฏิบัติตน ซึ่งการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการสังเกต การปฏิบัติตาม และการทำความเข้าใจเพื่อให้สามารถปฏิบัติตาม รวมทั้งยังมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างการเรียนรู้ด้วย อาทิ การใช้นิทานเรื่องเล่า การเทศนาธรรมะ การปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่าง เป็นต้น ซึ่งการเรียนรู้ต่างๆ นั้นเกิดขึ้นทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน อีกทั้งยังเกิดพลังศรัทธาอันนำมาสู่การร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงานต่างๆ ตามแนวทางของครูบาให้เป็นผลสำเร็จ ผลงานต่างๆ ของครูบาเกิดขึ้นเป็นประจักษ์พยานถึงความเชื่อความศรัทธาในตัวของครูบา จนเกิดเป็นการเรียนรู้ในวัตรปฏิบัติของท่านและการปฏิบัติเลียนแบบเรื่อยมาจนปัจจุบัน ประการสำคัญคือ “ความสามัคคี” ที่นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีการเรียนรู้จากวิถีปฏิบัติและกุศโลบายของครูบา ซึ่งนับได้ว่าเป็นอารยธรรมวิถีที่เกิดขึ้นจากครูบาตนเอง

2) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อตัวตนของครูบา ถึงแม้ว่าครูบาบางรูปจะต้องอธิกรณ์นานับการก็ตาม แต่นั่นกลับเป็นแรงผลักดันให้เกิดความศรัทธาที่ล้นหลามมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างกรณีของครูบาศรีวิชัยและครูบาอภิชัยชาวปี ที่ถึงแม้ว่าจะถูกจับกุมคุมขังหลายครั้งหลายครา และครูบาอภิชัยชาวปีก็ถึงขั้นถูกจับสึกจนต้องนุ่งห่มผ้าขาวก็ตาม แต่นั่นก็ไม่ได้ทำให้ความศรัทธาที่มีต่อตัวครูบาทั้งสองรูปหาได้ลดลงไม่ กลับยิ่งเพิ่มความศรัทธาให้เกิดขึ้นมากกว่าเดิม จากกรณีเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงกลายเป็นสิ่งสนับสนุนให้เกิดกระบวนการ “สามัคคีธรรม” ขึ้น ครูบาได้ไปเป็นประธานในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม สาธารณะประโยชน์ต่างๆ ก็ได้รับความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจจากผู้คนจากทั่วทุกสารทิศ แม้แต่ข้าราชการเองก็ยังให้ความร่วมมือในการพัฒนาสังคมร่วมกับครูบา ผลงานสำคัญคือการสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ ที่แรกเริ่มนั้นมีผู้คนเพียงหลักร้อยมาร่วมกันสร้าง เมื่อข่าวการสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพได้แพร่สะพัดไปยังจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือ ชาวพุทธผู้เลื่อมใสในครู

บาทศรีวิชัย ต่างทยอยกันมาจากทั่วสารทิศจนเต็มบริเวณเชิงดอยหมด เพื่อมาร่วมสละแรงงานช่วยสร้างถนน โดยไม่มีค่าจ้างใดๆ ทั้งสิ้น วันๆ หนึ่งจะมีประชาชนมาร่วมสร้างถนนประมาณ 3-4 พันคนจากทั่วทุกจังหวัดในภาคเหนือ รวมไปถึงอุตรดิตถ์-พิษณุโลก ปริมาณคนงานที่มาช่วยมีมากเกินความต้องการ ครูบาทศรีวิชัยจึงได้กำหนดให้สร้างถนนหมู่บ้านละ 10 วาเท่านั้น และต่อมายังได้ลดลงอีกเหลือประมาณหมู่บ้านละ 2 วา 3 วา เพราะมีคนมาขอร่วมแรงงานสร้างมากขึ้นเรื่อยๆ นับเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์มากที่การสร้างถนนบนภูเขายาวถึง 11 กิโลเมตร ใช้เวลาเพียง 5 เดือนกับอีก 22 วัน ทั้งๆ ที่อุปกรณ์การสร้างทางมีเพียงจอบ และเสียมเท่านั้น ไม่ได้มีอุปกรณ์ทันสมัยเช่นในปัจจุบัน ปรากฏการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นได้ก็ด้วย “การมีส่วนร่วม” ของทุกภาคส่วน และได้กลายเป็น “วิถีครูบา” ที่นำมาสู่กระบวนการพัฒนาสังคมตามหลักวิถีครูบาภายใต้โครงการ “วิถีครูบา งานหน้าหมู” ของจังหวัดลำพูน

4. วิถีครูบา : แนวคิดและกลไกการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม

วิถีครูบา เป็นหนึ่งในการประยุกต์ใช้แนวคิดจากการปฏิบัติตนของครูบามาเป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวคิดและกลไกการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจากการนำเสนอในเนื้อหาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า วิถีครูบาจะผูกติดอยู่กับกระบวนการมีส่วนร่วมแทบทั้งสิ้น เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกแห่งความศรัทธาที่มีต่อตัวครูบา และผู้คนที่พร้อมที่จะสละทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ในการที่จะร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมตามแนวปฏิบัติของวิถีครูบา โดยเฉพาะครูบาทศรีวิชัย ที่ปรากฏแนวคิดการมีส่วนร่วมได้เด่นชัดมากที่สุด และถูกยึดถือปฏิบัติสืบต่อจนกลายเป็น “วิถี” ของครูบาที่เป็นลูกศิษย์และครูบาในยุคต่อๆ มา เช่น ครูบาขาวปี ครูบาวงศ์ เป็นต้น

กระบวนการพัฒนาสังคมตามหลักวิถีครูบาของครูบาทศรีวิชัย ได้รับการฟื้นฟูและนำมาเป็นแนวนโยบายในการพัฒนาจังหวัดลำพูน โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ที่ได้นำเอาแนวคิดวิถีครูบา งานหน้าหมู มาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาจังหวัดลำพูน ผ่าน “โครงการวิถีครูบา งานหน้าหมู วิถีแห่งศรัทธา ร่วมคิด ร่วมทุน ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์” ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เป็นกระบวนการดำเนินงานตามแนวทางรอยวิถีแห่งศรัทธาของครูบาทศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา แบบ “หน้าหมู” ตามข้อตกลงร่วมกันขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และเป็นกระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีการตรวจสอบกันเองตั้งแต่เริ่มต้น ทั้งจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน อปท. กำนันผู้ใหญ่บ้าน และภาคประชาชน โดยการร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินงาน และร่วมกันตรวจสอบ ไม่มีการฮั้วประมูลหรือฮั้วการจัดซื้อจัดจ้าง โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนจะดำเนินการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินการและการส่งมอบ อปท. ในพื้นที่เป็นหน่วยรับวัสดุอุปกรณ์ตามรายละเอียดแบบแปลนการก่อสร้าง และดำเนินการควบคุมการก่อสร้างให้เป็นไปตามที่อปท. เป็นผู้กำหนดร่วมกับประชาชน และประชาชนก็จะเป็นหน่วยดำเนินการก่อสร้าง ร่วมแรง ร่วมทุนทรัพย์บ้างตามกำลัง เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย จึงถือเป็นกระบวนการประชาชนอย่างแท้จริง

โครงการวิถีครูบา งานหน้าหมู องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน มีการดำเนินงานเกี่ยวกับการนำเอาหลักปฏิบัติของครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย มาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาสังคม ด้วยการอาศัยความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ได้ช่วยกันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาสังคม

นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้มีนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดลำพูน โดยให้ทุกภาคส่วนได้มีการร่วมแรง ร่วมใจกันทำงานด้วยแรงศรัทธาตามแนวทางรอยวิถีแห่งศรัทธาของครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา แบบ “หน้าหมู” จนงานประสบความสำเร็จ สร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ดังเช่นการร่วมแรงกันสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพตามแนวทางรอยวิถีแห่งศรัทธาของครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาแบบ “หน้าหมู” เพื่อพัฒนาลำพูน

กระบวนการจัดโครงการ/จัดกิจกรรม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2558 ระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ในฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัดและประธานประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นระดับจังหวัด จังหวัดลำพูน ซึ่งมีภารกิจหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่นทุกๆ ด้าน ในภาพรวมครอบคลุมทุกพื้นที่และประชาชนทั้งจังหวัด และสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อบูรณาการในการพัฒนาท้องถิ่นแบบการมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ในฐานะผู้ประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น และผู้นำท้องถิ่นในฐานะผู้แทนประชาชนในระดับพื้นที่ตามแนวทางรอยวิถีแห่งศรัทธาของครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา แบบ “หน้าหมู” ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ ร่วมกันคิด ร่วมทุน ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการระดมทรัพยากรสรรพกำลังเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และทันต่อปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดลำพูนให้เจริญยิ่งขึ้นไป

กระบวนการสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนนั้น ส่วนหนึ่งมาจากจิตสำนึกของชุมชนในการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของผลประโยชน์ในชุมชน ซึ่งแน่นอนว่าผลประโยชน์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการวิถีครูบาฯ นั้นย่อมเป็นผลประโยชน์ของชุมชน มิใช่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้นกระบวนการต่างๆ ในการสร้างการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเกิดขึ้นจากบทบาทต่างๆ ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

1. บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน

1.1) กำหนดกิจกรรม/โครงการที่ได้รับกรร้องขอ/ร้องเรียนจากประชาชนผ่านทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นภารกิจที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน และมีข้อมูลรายละเอียดครบถ้วนตามที่กำหนด

1.2) สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างที่จำเป็นในการก่อสร้างตามโครงการที่ได้รับอนุมัติจากนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ตามรายละเอียดแบบแปลนและประมาณการค่าใช้จ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

1.3) ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุนบุคลากรเครื่องจักรกลในกรณีที่มีการดำเนินงานตามโครงการมีปัญหาอุปสรรคหรือต้องการความช่วยเหลือ และติดตามตรวจสอบผลการดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ และรวบรวมข้อมูลสำหรับจัดทำฐานข้อมูลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนต่อไป

2. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1) เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบในพื้นที่ในการสำรวจตรวจสอบสถานที่ดำเนินโครงการ การสำรวจออกแบบและประมาณการค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการ และการควบคุมงาน ซึ่งเป็นโครงการที่เกี่วข้องกับภาพและไม่มีงบประมาณเพียงพอ เป็นความเดือดร้อนของประชาชน และการจัดทำรายละเอียดแจ้งประสานให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนทราบ

2.2) การสมทบวัสดุน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับใช้กับเครื่องจักรกลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน การควบคุมการก่อสร้างหรือการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย และการรายงานผลการดำเนินโครงการเมื่อแล้วเสร็จให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนทราบ

3. บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดลำพูน

3.1) เป็นแกนหลักในการประสานงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่กับประชาชน ผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการในการร่วมกันคิด ร่วมจัดการประชาคมหมู่บ้าน/ชุมชน และแจ้งประสานข้อมูลปัญหาความต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ทราบ

3.2) เป็นผู้รับผิดชอบหลักร่วมกับประชาชนในการดำเนินโครงการ การร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมสมทบทุน ร่วมแรงงาน ร่วมใจ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามตรวจสอบจนโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ในพื้นที่โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดำเนินการดังนี้

- ประชุมประชาคมเพื่อคัดเลือกโครงการที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของ อบจ. (ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างน้อย 60%)
- ผ่านกระบวนการพิจารณาของสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- จัดทำเอกสารตามแบบเสนอขอรับการสนับสนุนโครงการวิถึศรึฐบาฯ ของ อบจ.
- อบจ. พิจารณาตามกรอบอำนาจหน้าที่ เสนอนายกฯ อบจ. อนุมัติ ดำเนินการตามโครงการวิถึศรึฐบาฯ
- จัดทำ MOU และมีคณะกรรมการร่วมทำหน้าที่ติดตามประเมินผลโครงการ

ประการสำคัญ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมก็เป็นความสำคัญและจำเป็นอย่างหนึ่งในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมขึ้นในสังคม ซึ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมปรากฏอยู่ 4 อย่าง ดังต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน

การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนนั้นมุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาชนที่จะต้องเป็นผู้ที่เริ่มในการคิด คือการคิดหาปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการศึกษาและค้นหาสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน แล้วจึงสะท้อนให้กับผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งก็คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ จากนั้นจึงเป็นการร่วมใจ หรือร่วมศรัทธา อันเป็นสิ่งที่มีความค่ามากที่สุดในการกระบวนการมีส่วนร่วม เพราะความศรัทธาจะเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นและนำไปสู่ผลสำเร็จในที่สุด จากนั้นจึงเป็นการร่วมแรง โดยชาวบ้านจะเป็นส่วนสำคัญในเรื่องของแรงงาน เพราะโครงการวิถีครอบครัวจะอาศัยกำลังแรงงานหลักจากชาวบ้านในชุมชน จะไม่มีการจ้างผู้รับเหมาหรือแม้แต่กำลังคนจาก อบจ. แต่จะให้คนในชุมชนได้เป็นผู้ร่วมทำ คือร่วมลงมือก่อสร้าง บูรณะซ่อมแซมเอง โดยมี อบท. ในพื้นที่ และ อบจ. เป็นเสมือนพี่เลี้ยงคอยควบคุมดูแล กระบวนการในการร่วมแรงนี้เป็นลักษณะเด่นตามแนวคิดวิถีครอบครัว เพราะเป็นการอาศัยแรงงานจากคนในชุมชนเป็นแรงงานสำคัญ เฉกเช่นเดียวกับวิถีปฏิบัติของครอบครัววิชัย ในการอาศัยกำลังแรงงานจากชาวบ้านผู้ใฝ่ใฝ่ไรศรัทธาเป็นกำลังหลักสำคัญ จากนั้นจึงเป็นการร่วมรับผลประโยชน์ คือการร่วมรับสิ่งที่เกิดขึ้นจากผลการร่วมแรงดังกล่าว ซึ่งก็คือได้อาคารสถานที่ ถนนหนทาง หรือสิ่งก่อสร้างอื่นที่ได้อาศัยร่วมกันทำ และท้ายที่สุดคือการร่วมดูแลรักษา เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนเองที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษาสิ่งสาธารณะประโยชน์ต่างๆ ของชุมชน เห็นได้ว่า กระบวนการต่างๆ เหล่านี้มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด และเป็นการขับเคลื่อนโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมใจ(ร่วมศรัทธา) ร่วมแรง ร่วมทุน ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมดูแลรักษา สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดวิถีครอบครัวที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการช่วยกันพัฒนาสังคม

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

กระบวนการในการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้จะเป็นการมีส่วนร่วมในเรื่องของการใช้แรงงานจากคนในท้องถิ่น ส่วนทางภาครัฐจะเป็นในส่วนเครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งในส่วนนี้ได้ถูกบรรจุเข้าไปในโครงการวิถีครอบครัว งานหน้าหมู่บ้าน ซึ่งวัตถุประสงค์สำคัญของโครงการนี้คือ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นกับภาครัฐ โดยการประสานงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งนับได้ว่าเป็นโครงการที่ช่วยเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี สังเกตได้จากการดำเนินโครงการทุกโครงการจะมีชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะการดำเนินโครงการโดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างถนน การปรับปรุงซ่อมแซมอาคาร ศาลาเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน หรือสิ่งก่อสร้างสาธารณะประโยชน์อื่นๆ จำเป็นที่จะต้องใช้แรงงานจากคนในท้องถิ่นหรือในพื้นที่เองให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชนและช่วยกันดูแลรักษาต่อไป และยังเป็นการสร้างจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตอาสาให้เกิดขึ้นในชุมชนด้วย เพราะคนในชุมชนนั่นเองจะต้องเป็นผู้ลงมือ ลงแรงในการทำงาน การร่วมด้วยช่วยกันในขั้นตอนนี้จึงจะสามารถเกิดขึ้นและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

3) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการติดตามประเมินผลนั้นจะเป็นไปในช่วงระหว่างการดำเนินการโครงการมากกว่าที่จะเป็นการติดตามประเมินผลในระยะสุดท้ายหรือหลังจากที่โครงการดำเนินการไปแล้ว ทั้งนี้เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มองว่าการตรวจสอบหลังจากดำเนินโครงการแล้วนั้น (การตรวจรับงาน) เป็นหน้าที่ของทางเทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล แต่อย่างไรก็ตาม งานโครงการวิถีครูบา งานหน้าหมู่บ้าน มุ่งเน้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการมากกว่า ทั้งนี้เพราะในการติดตามตรวจสอบหรือการประเมินผลนั้นจะเป็นหน้าที่ของภาครัฐ แต่ก็ยังคงมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าไปตรวจสอบในขั้นตอนของการดำเนินการด้วย เพราะถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของโครงการ

4) การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์หรือรับผลประโยชน์

ในขั้นตอนนี้ ชาวบ้านในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการใช้ผลประโยชน์ต่างๆ ร่วมกัน โดยที่ทุกคนถือได้ว่าได้ช่วยกันในการดำเนินการต่างๆ ทั้งวางแผน ดำเนินการ ติดตามตรวจสอบ และใช้ประโยชน์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมกันของคนในชุมชนในการช่วยกันดูแลรักษาเสมือนหนึ่งว่าเป็นของตนเอง ไม่ได้มีใครเป็นเจ้าของ แต่ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน การสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของร่วมกันนั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพราะสิ่งสาธารณะประโยชน์ต่างๆ ถูกสร้างขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เกิดจากการประสานงานของทุกฝ่าย จึงก่อให้เกิดสิ่งสาธารณะประโยชน์อันเป็นเครื่องใช้สอยของคนในชุมชน กระบวนการในการสร้างจิตสำนึกการเป็นเจ้าของร่วมจึงนับได้ว่าเป็นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์หรือรับผลประโยชน์ และการที่จะทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์และร่วมกันดูแลรักษานั้นจะต้องสร้าง “สำนึกความเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging)” ซึ่งหมายถึง ความสำนึกในการคำนึงถึงว่าสิ่งสาธารณะประโยชน์ที่เราาร่วมกันสร้างขึ้นมานั้นเป็นเสมือนเป็นของเราด้วย การใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นก็ถือว่าเราต้องดูแลเอาใจใส่ รักษาผลประโยชน์ ไม่นิ่งดูดาย และที่สำคัญต้องคิดเสมอว่าอะไรเป็นความสูญเสียก็ต้องหลีกเลี่ยง แต่ถ้าเป็นผลประโยชน์ต้องปกป้องและดูแลรักษา โดยเฉพาะสิ่งสาธารณะประโยชน์ต่างๆ ที่เรามีส่วนร่วมมาตั้งแต่ต้น ก็จำเป็นที่จะต้องใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน และดูแลรักษาาร่วมกัน

สรุป

วิถีครูบา เป็นกระบวนการหนึ่งของวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ถูกขนานนามว่าเป็น “ครูบา” นำหน้าชื่อของพระสงฆ์รูปนั้นๆ เช่น ครูบาศรีวิชัย ครูบาขาวปี ครูบาวางศ์ ครูบาพรหมา เป็นต้น ซึ่งวัตรปฏิบัติของครูบานั้นได้มีการยึดถือปฏิบัติและสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น จนกลายเป็น “วิถี” ที่ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีครูบาหลายรูปที่นำเอาเพียง “ภาพลักษณ์” ความเป็นครูบาของครูบาศรีวิชัยมาผลิตซ้ำ มากกว่าที่จะนำเอา “วิถีปฏิบัติ” ของครูบาศรีวิชัยมาผลิตซ้ำอย่างที่ควรจะเป็น

วิถีครูบาที่นับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ครูบาศรีวิชัย และครูบารูปต่อมามีชื่อเสียงก็คือ การพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่มองเห็นเป็นรูปธรรมมากกว่าและได้รับความนิยมนมากกว่าการที่จะเลียนแบบอัตลักษณ์ของครูบาศรีวิชัย แต่ถึงกระนั้น การที่พระสงฆ์รุ่นต่อมามีถือเอาวิถีครูบาปฏิบัติที่นั่น บางส่วนก็ยังคงมีการผลิตซ้ำเพียงแค่ภาพลักษณ์ภายนอกของครูบาศรีวิชัย แต่กลับไม่มีการผลิตซ้ำในส่วนของวัตรปฏิบัติหรือที่เรียกว่า “วิถีครูบา” โดยเฉพาะการพัฒนาสังคม ที่นับได้ว่าเป็นผลงานเด่นของครูบาในยุคร่วมสมัยของครูบาศรีวิชัย แต่ครูบาในปัจจุบันนั้นกลับหาได้ทำเช่นนั้นไม่ ดังนั้น หน่วยงานราชการ หน่วยงานท้องถิ่นจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของวิถีครูบาและมีแนวคิดในการที่จะรื้อฟื้น ฟื้นฟู และสานต่อวิถีครูบา ให้คงอยู่คู่กับสังคมล้านนาอย่างยั่งยืน จนกลายมาเป็นนโยบาย “วิถีครูบา งานหน้าหมู่” ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ซึ่งได้มุ่งเน้นในเรื่องของการสร้างการมีส่วนร่วมตามอย่างวิถีครูบาศรีวิชัย ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก และก่อให้เกิดแนวคิดและกลไกในการพัฒนาสังคมรูปแบบใหม่ (ในปัจจุบัน) ที่มีการนำเอาแนวคิดของวิถีครูบามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมตามหลักวิถีครูบานั้นได้เริ่มต้นจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างความเชื่อ ความศรัทธาให้เกิดขึ้น จนนำไปสู่การมีส่วนร่วมในที่สุด ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นจะเป็นการมีส่วนร่วมในการทำงาน การบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ วัตถุอาราม โรงพยาบาล โรงเรียน และสาธารณประโยชน์อื่นๆ การมีส่วนร่วมดังกล่าวเกิดขึ้นจากความศรัทธาในตัวของครูบาเอง ซึ่งครูบาได้ใช้กุศโลบายต่างๆ เพื่อสร้างความเชื่อ ความศรัทธาดังกล่าว ซึ่งก็มีการประยุกต์ให้เข้ากับหลักพุทธธรรมด้วย จนกลายเป็นวิถีปฏิบัติในที่สุด

เมื่อกระบวนการสร้างการเรียนรู้เกิดขึ้น สิ่งที่ตามมาคือกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม โดยครูบาได้ใช้ทั้งกุศโลบาย คำสอน การปฏิบัติเป็นตัวอย่าง เพื่อสร้างแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมขึ้นโดยการ “ทำงานร่วมกัน, เป้าหมายร่วมกัน, สนใจร่วมกัน” ซึ่งเป็นแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ร่วมวางแผน ได้แก่ การประชุม/ประชาคม เพื่อเสนอความต้องการ/ปัญหา และสรุปเป็นโครงการเสนอองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผ่านการประสานงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ 2) ร่วมดำเนินการ ในขั้นตอนนี้ นับได้ว่ามีความสำคัญมากตามหลักวิถีครูบา เพราะเป้าหมายสำคัญคือให้ชาวบ้านได้ร่วมกัน ลงแรง ลงทุน ลงงานร่วมกัน เพราะนับตั้งแต่ในสมัยที่ครูบายังมีชีวิตอยู่นั้น การทำงานต่างๆ ก็มีกระบวนการในขั้นตอนของการดำเนินงานร่วมกันอยู่เสมอ ทุกคนต่างก็ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมทุน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานภายใต้การบริหารจัดการของครูบา ในการมีส่วนร่วมขั้นตอนนี้จึงได้เกิดสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งขึ้นคือ จิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตอาสา ภายใต้กระบวนการนี้ ซึ่งความมีจิตสาธารณะหรือจิตอาสาที่มีได้เป็นเกิดขึ้นภายใต้แรงกดดันใดๆ แต่เกิดขึ้นภายใต้แรงศรัทธาที่มีต่อครูบา ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกันจนเป็นผลสำเร็จในหลายๆ ประการ 3) ร่วมติดตามประเมินผล ในขั้นตอนนี้จะเป็นการร่วมกันของทั้งชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการร่วมกันตรวจสอบผลการดำเนินการว่าเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่ ในส่วนของชาวบ้านจะคอยตรวจสอบว่าการดำเนินงานโครงการนั้นเป็นไปตามที่เสนอไว้ในคราวประชาคมหมู่บ้านหรือไม่ และ อปท. ในพื้นที่จะตรวจสอบในเรื่องของการ

ก่อสร้างว่าเป็นไปตามมาตรฐานหรือแบบแปลนหรือไม่ ซึ่งการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ดูเหมือนว่าบทบาทสำคัญจะเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสียมากกว่า 4) ร่วมใช้และรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้จะเป็นการร่วมกันใช้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากโครงการต่างๆ รวมทั้งการร่วมกันดูแลรักษาภายใต้ความรู้สึกว่าทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแม้แต่ อบจ. ก็จะต้องสร้างสิ่งที่เรียกว่า *จิตสำนึกความเป็นเจ้าของร่วม* ให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้ทุกคนจะได้ช่วยกันใช้สอย ช่วยกันดูแลรักษา เสมือนหนึ่งว่าเป็นสมบัติของตนเอง ซึ่งหากชุมชนสามารถที่จะดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์แบบ ก็จะไปสู่การพัฒนาสังคมโดยใช้หลักวิถีศรubaในการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมได้อย่างยั่งยืน ภายใต้คำกล่าวที่ว่า “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมใช้ประโยชน์ และร่วมดูแลรักษา”

เอกสารอ้างอิง

ขวัญชีวัน บัวแดง และ พิสิษฐ์ นาสี. (2558). *งานพิธีเปลี่ยนผ้าครubaชาวปี : การสร้างและสานต่อเครือข่ายลูกศิษย์และผู้เชื่อถือศรธา*. ใน “ครuba มลายูมุสลิม ข้าวโพด ไฟป่าและหมอกควัน”. *วารสารสังคมศาสตร์*

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) .

ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว. (2559). การศึกษากระแส ครubaคติใหม่ ในภาคเหนือของไทย ทศวรรษ 2530-2550.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2562). *ครubaคติใหม่ แต่งองค์ทรงเครื่อง พุทธศรธาหลังกิ่งพุทธกาล*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน,

พระนฤพันธ์ ญาณิสสรโร.(2560). กระบวนการพัฒนาสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีของศีครubaในจังหวัดลำพูน.

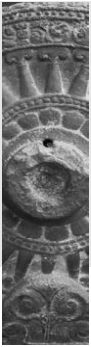
รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสง่า อธิสโร. (2553). ครuba เนื่องบุญของล้านนา. ใน *เถราภิเษก พิธิยกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา*. เชียงใหม่ : แม่กษพริ้นติ้ง,

สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.(2539). *พจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือ*. เชียงใหม่ : ส. ทรัพย์การพิมพ์.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2539). *พจนานุกรมศัพท์ล้านนาเฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : สุริวงศ์บุ๊คเซนเตอร์,

อุดม รุ่งเรืองศรี.(2534) *พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.

กระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน
อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
Voluntary Process for Surveillance and Security on the Road,
Mae Suai District, Chiang Rai Province

¹ภุริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา, พระมหาไพรีชน ธมมทีโป และ สุกิจจ์ บุตรเคน
¹Phuriwat punyawutpreeda, PhraMaha Phairat Dhammatheepo
And Sukit Boothken

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

¹Corresponding Author E-mail phu9555@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ ศึกษาข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุ และการรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน เพื่อพัฒนากระบวนการจิตอาสา ในการที่จะนำเสนอแนวทางการเฝ้าระวัง และรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ควบคู่ไปกับการดำเนินงานวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อหาแนวทางการเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน ในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า สภาพกระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย มีจำนวนการเกิดอุบัติเหตุในภาพรวมประเทศ สูงเป็นอันดับ 3 มีจำนวนผู้บาดเจ็บสูงเป็นอันดับ 5 สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ จากเมาสุรา ขับรถเร็วเกิดกำหนด และความไม่ชำนาญในเส้นทาง เนื่องจากขาดมาตรการการป้องกัน จึงเกิดการก่อรูปของกระบวนการจิตอาสา จากการเป็นพื้นที่เสี่ยงเกิดไฟป่า มีการรวมกลุ่มในลักษณะอาสาสมัครเพื่อบรรเทาสาธารณภัย มีการดำเนินการภายใต้ชื่อ “ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตำบลป่าแดด” โดยได้ดำเนินการกิจกรรมด้านการเฝ้าระวังอุบัติเหตุบนท้องถนน และการรักษาความปลอดภัย นำไปสู่การจัดตั้งชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านในอำเภอแม่สรวย มีการดำเนินงานมาโดยตลอดควบคู่ไปกับการทำงานเชิงบูรณาการกับภาครัฐ ควบคู่กับการนำนโยบาย “ประชารัฐ” มาเป็นกลไกหลักในการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกด้านความปลอดภัยทางถนนให้แก่ผู้ใช้รถใช้ถนนในพื้นที่ โดยประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครต่าง ๆ และประชาชนให้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนในพื้นที่อย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำแผนแม่บทความปลอดภัยทางถนน พ.ศ. 2561 - 2564 ประการสำคัญคือการส่งเสริมรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมตามแนวทางประชารัฐ สอดคล้องกับกระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวัง

และรักษาความปลอดภัยบนท้องถนนในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ได้มีการกำหนดแนวทางตามมาตรการองค์กรด้านความปลอดภัยทางถนน โดยมีแผนงานทั้งหมด 8 แผนงาน ได้แก่ 1) แผนงานบูรณาการข้อมูลสถิติอุบัติเหตุทางถนน 2) แผนงานสร้างจิตสำนึกและวัฒนธรรมความปลอดภัย 3) แผนงานจัดทำประชาคม 4) แผนงานจัดตั้งด้านชุมชน 5) แผนงานรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน 6) แผนงานแก้ไขจุดเสี่ยงจุดอันตราย 7) แผนงานบังคับใช้กฎหมายตามมาตรการ 1ร. 2ส. 3ข. 4ม. (10 รสขม) และ 8) แผนงานตอบสนองหลังอุบัติเหตุและเยียวยา เป็นการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ระบบการเบิกจ่ายค่ารักษาตามสิทธิ ตามพรบ. อันเป็นแนวทางในของกระบวนการจิตอาสาเผื่อระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนนในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

คำสำคัญ : กระบวนการจิตอาสา, การเผื่อระวังความ, ความปลอดภัยบนท้องถนน

Abstract

The purpose of this research article is Study accident information and road safety to develop volunteer processes In order to present surveillance guidelines And security on the road, Mae Suai District, Chiang Rai Province Use qualitative research as a data collection by in-depth interview in conjunction with participatory action research. (Participatory Action Research: PAR) to find guidelines for surveillance and security on the road In Mae Suai District Chiang Rai province the research found that Voluntary mental process conditions, surveillance and security on the road, Mae Suai district, has a number of accidents in the whole country. Highly ranked 3rd, with the highest number of injured people, ranked 5th. Causes of accidents from drunk driving and inexperience in the path Due to lack of protection measures Therefore the formation of the volunteer process from being a forest fire risk area There is a group of volunteers for disaster relief. There are operations under the name "Coordinating Center for the Village Sub-district Chiefs of Pa Daet Subdistrict Administrative Organization" by conducting activities to monitor road accidents And security Leading to the establishment of the village headman club in Mae Suai District Has been in operation all along, along with working with the government Coupled with the implementation of the "Prachathat" policy as the main mechanism for raising awareness and awareness of road safety for car users using roads in the area By cooperating between local

62- 850

government organizations, village headmen, village leaders, village committees Community committee Various volunteers and people come to play an important role in the prevention and reduction of road accidents in the area strong and continuous. By creating a parent plan, road safety articles, BE 2581 - 1974. The important thing is to promote a sustainable development model by participating in the civil state approach. In accordance with the volunteer mental process, surveillance and security on the road in Mae Suai District Chiang Rai province Has set guidelines according to road safety organization measures With a total of 8 plans, including 1) Integrated road accident statistics data plan 2) Consciousness and culture safety plan 3) Community planning program 4) Community outreach plan 5) Public relations campaign to prevent and reduce accidents On the road 6) The plan to fix the risk point of danger 7) The plan to enforce the law in accordance with measures 10 , and 9) The plan to respond after the UAT Causes and remedies Is a training to develop knowledge of the system of disbursement of rights under the Act which is the guideline of the volunteer mental process, surveillance and security on the road in Mae Suai District Chiang Rai province.

Keywords: Voluntary process; Surveillance; Safety on the road

บทนำ

อุบัติเหตุจากการจราจรทางถนนทำให้คนไทยเสียชีวิตเป็นอันดับ 2 รองจากโรคมะเร็ง และเป็นสาเหตุของการได้รับบาดเจ็บเป็นอันดับ 1 จากรายงานดังกล่าวถือได้ว่าเป็นสัญญาณเตือนถึงความปลอดภัยทางถนนของประเทศไทย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการพิจารณาหาสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ เพื่อลดความเสี่ยงของการเกิดอุบัติเหตุทางถนน สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุจากการจราจรทางถนนมาจากปัจจัยด้านต่าง ๆ เช่นพฤติกรรมของผู้ใช้ถนน ความบกพร่องของยานพาหนะและลักษณะทางกายภาพของถนน เป็นต้น เมื่อพิจารณาปัจจัยทางกายภาพของถนนพบว่าอุบัติเหตุมักเกิดจากความไม่สมบูรณ์ของสภาพถนน เช่น ถนนที่ตัดข้ามทางรถไฟแต่ไม่มีเครื่องกีดขวาง ถนนขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ หรือมีสิ่งกีดขวางบนเส้นทางจราจร เป็นต้น (วิภาพันท์ ก่อเกียรติเจริญ, 2560)

อุบัติเหตุ ทำให้เกิดบาดเจ็บ ทูพพลภาพ และถึงตายได้ แม้บางคนอาจเข้าใจตามความในนิยามข้างต้นว่า อุบัติเหตุเกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันนั้น เป็นคราวเคราะห์ของผู้ประสบซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้แต่ความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ในทางตรงกันข้ามอุบัติเหตุย่อมป้องกันได้และหลีกเลี่ยงได้หากไม่ประมาท จึงมีความสำคัญที่เราต้องมาศึกษา เพื่อหาทางป้องกันลดหย่อนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ ดังนั้นเมื่อเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการเดินทางได้ งานชิ้นนี้จึงทำขึ้นเพื่อหาสาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน ทั้งในแง่ของพฤติกรรมของพื้นที่เสี่ยงต่าง ๆ เพื่อทำให้ทราบถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุและการกระจายตัวของบริเวณที่เป็นจุดเสี่ยง (เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง) ซึ่งอาจช่วยป้องกันหรือบรรเทาการเกิดขึ้นของอุบัติเหตุได้ จากสถิติพบว่า อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นบนท้องถนนสาเหตุที่สำคัญ ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของผู้ขับขี่เอง เช่น การเมาแล้วขับ การขับรถด้วยความเร็วสูงง่วงแล้วขับ การใช้โทรศัพท์ในขณะที่ขับขี่ เป็นต้น นอกจากนี้สภาพทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมบริเวณ นั้น ก็ยังมีส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้การเกิดอุบัติเหตุเพิ่มมากขึ้นด้วย

จากข้อมูลศูนย์อำนวยความสะดวกทางถนน สถิติการเกิดอุบัติเหตุการเสียชีวิต และบาดเจ็บ (Admit) ช่วงการควบคุมเข้มข้น (ว7 วัน) 3 ปี ระหว่างปี 2558 – 2560 อุบัติเหตุเฉลี่ย วันละ 490 ครั้ง ผู้เสียชีวิตเฉลี่ยวันละ 57 ราย ผู้บาดเจ็บวันละ 512 คน สำหรับในช่วงเทศกาลปีใหม่ 2560 ที่ผ่านมาพบว่า อุบัติเหตุ 3,919 ครั้ง เสียชีวิต 478 คน และบาดเจ็บ (Admit) 4,128คน ผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บ (Admit) ส่วนใหญ่เป็นผู้ขับขี่และเป็นคนในพื้นที่ (ในตำบล/แขวง)

ดังนั้น แนวทางในการป้องกันปัญหาอุบัติเหตุจากการจราจร ต้องทำในแง่การป้องกันโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ใช้ถนนที่เป็นสาเหตุให้เกิดอุบัติเหตุมากที่สุด ในการแก้ไขปัญหาก็ต้องทราบว่าผู้ใช้ถนนมีความรู้สึกนึกคิด การรับรู้ ความคิดเห็น ความรู้เกี่ยวกับกฎจราจร และพฤติกรรมเสี่ยงอย่างไรต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการจราจร เพื่อนำผลการศึกษาไปทำแนวทางการป้องกันและลดอุบัติเหตุจากการจราจรให้ได้ตรงกับปัญหาได้มากที่สุด โดยเฉพาะกับกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความรู้ พฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนของผู้ขับขี่ เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปใช้ในการแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุจากการจราจรเพื่อลดการสูญเสียในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการสูญเสียด้านกำลังคนต่อไป

อย่างไรก็ตาม งานชุมชนสัมพันธ์ที่มีอาสาสมัครชุมชน มีการดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อให้กลุ่มจิตอาสาเฝ้าระวังมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจในปัญหาซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยเครือข่ายของอาสาสมัครเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนนนั่นเอง (อำพล จินดาวัฒน์, 2559)

กระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มุ่งเน้นความสำคัญของการเป็นจิตอาสาเป็นการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของผู้อยู่ร่วมในสังคมเดียวกันตั้งอยู่บนพื้นฐานของเจตนาดี โดยให้ความสำคัญของจิตอาสาเป็นตัวขับเคลื่อนการทำงาน มีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตาจิตอาสาสามารถให้มากกว่าการรับ ซึ่งเป็นความสุขที่มีคุณค่ากว่าความสุขที่เกิดจากการได้รับทำให้สังคมมีการแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงในเชิงคุณธรรม โดยมี

62- 852

แรงจูงใจเป็นพลังผลักดันขับเคลื่อนในการกระทำความดี มีเจตนาที่ดีโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวม โดยมีแรงจูงใจทางสังคมเป็นอุดมคติที่เป็นแรงจูงใจที่สำคัญ ในการควบคุมด้านจิตใจ มีความไว้วางใจกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรพัฒนากระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน ส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาในสังคมไทย เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการทำงานของอาสาสมัครจิตอาสาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอเสนอแนวทางการทำงานของจิตอาสาเฝ้าระวังและความปลอดภัยบนท้องถนน โดยนำพลังมวลชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสร้างองค์กรและบูรณาการเพื่อสร้างกระบวนการในการแก้ไขปัญหาความปลอดภัยบนท้องถนน เพื่อให้ประชาชนได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และเพื่อให้สังคมมีความสงบเรียบร้อยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุ และการรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อพัฒนากระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
3. แนวทางการเฝ้าระวัง และรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ควบคู่ไปกับการดำเนินงานวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อหาแนวทางการเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน คณะผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยมีการการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นแนวคิดหลักการความเป็นมา กระบวนการพัฒนา และแนวทางในการจัดทำชุดกิจกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 19 รูป/คน ทั้งที่เป็นอาสาสมัครของชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จำนวน 8 คน, ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จำนวน 8 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนในพื้นที่ คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและจากภาคสนาม แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำเสนอเนื้อหาที่มีความ

สอดคล้องกันโดยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและมีความเป็นไปได้ จากนั้น สรุปลอกมาเป็นแนวทางเพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปพัฒนาผลการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นชุดความรู้เกี่ยวกับ “กระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน” สำหรับผู้ใช้รถใช้ถนน ในเขตอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และนำเสนอในรูปแบบของข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุ และการรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ผลการวิจัยพบว่า จากสถานการณ์ดังกล่าว ศูนย์อำนวยการความปลอดภัยทางถนนจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นองค์กรหลักของจังหวัด ในการบูรณาการการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของจังหวัด ได้ร่วมกับหน่วยงานและองค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกำหนดแผนปฏิบัติการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน และบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด จริงจัง และต่อเนื่อง เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุทางถนน ทั้งจากคน ยานพาหนะ ถนน และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการนำนโยบาย “ประชารัฐ” มาเป็นกลไกหลักในการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกด้านความปลอดภัยทางถนนให้แก่ผู้ใช้รถใช้ถนนในพื้นที่ โดยประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครต่าง ๆ และประชาชนให้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนในพื้นที่อย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำแผนแม่บทความปลอดภัยทางถนน พ.ศ. 2561 - 2564 โดยมุ่งเน้นสู่มาตรฐานกาสรสัญจรที่ปลอดภัยด้วยกัน (Committing to Standard of Safe Journey Together) มีพันธกิจเสริมสร้างสมรรถนะให้กับระบบบริหารจัดการภาครัฐด้านความปลอดภัยทางถนนเพื่อให้เกิดการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน เกิดการพัฒนาคน พัฒนาความรู้พัฒนามาตรฐานและนวัตกรรมด้านความปลอดภัยบนท้องถนน ลดการสูญเสียจากอุบัติเหตุทางถนน และลดภาระของรัฐบาลจากการสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยการลดจำนวนผู้พิการ และทุพพลภาพจากอุบัติเหตุทางถนน ประการสำคัญคือการส่งเสริมรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมตามแนวทางประชารัฐ สอดคล้องกับกระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยการก่อรูปของกระบวนการจิตอาสานั้นเกิดจากการเกิดอุบัติเหตุทางธรรมชาติซึ่งในเขตอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ที่เสี่ยงอาจเกิดไฟป่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นลักษณะเขาและทำไร่เลื่อนรอยทำการเกษตรตามฤดูกาลและพืชใช้น้ำน้อยและพืชเศรษฐกิจในพื้นที่นั้นและต้องแผ้วถางป่าทำการเกษตรเป็นประจำทุกปี จึงมีการรวมกลุ่มในลักษณะอาสาสมัครเพื่อบรรเทาสาธารณภัย มีการดำเนินการภายใต้ชื่อ “ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด” โดยมีฝ่ายความมั่นคงอำเภอแม่สรวย, หมู่ รส.อ.แม่สรวย สมาชิกอส. ร่วมกับ เจ้าหน้าที่ทหาร บก.พื้นที่พิเศษเวียงผา, บก.พื้นที่พิเศษดอยาวัว, เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลแม่สรวย , สาธารณสุขอำเภอแม่สรวย, เจ้าหน้าที่ตำรวจ, หมวดการทางแม่สรวย, หน่วยป้องกันและพัฒนาป่าไม้แม่สรวย,

อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ผังซ้าย, อุทยานแห่งชาติดอยหลวง, หัวหน้าโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่, หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำทุกแห่ง, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, มูลนิธิกุ๊กภัยสยาม(ปูอินทร์), มูลนิธิกุ๊กภัยแสงแก้วโพธิญาณ ร่วมกิจกรรม ซึ่งได้ดำเนินการกิจกรรมด้านการเฝ้าระวังอุบัติเหตุบนท้องถนน และการรักษาความปลอดภัย นำไปสู่การจัดตั้งชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านในอำเภอแม่สรวย มีการดำเนินงานมาโดยตลอดควบคู่ไปกับการทำงานเชิงบูรณาการกับภาครัฐ สอดคล้องกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยขององค์การอนามัยโลก ที่สามารถแก้ไขได้ด้วยเหตุผลและมาตรการที่เหมาะสม ความปลอดภัย ทางถนน ในประเด็นที่จำเป็นต้องมีหลายภาคส่วนเข้ามามีร่วมด้วยความรับผิดชอบ และสนับสนุน เพื่อป้องกัน การบาดเจ็บจากอุบัติเหตุบนท้องถนนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและต้องตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นโดยยึดการวิจัยหลัก และความรู้ท้องถิ่นเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น

ผลการศึกษากระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ผลการวิจัยพบว่า มีการจัดตั้งชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตำบลป่าแดด อำเภอสรวย จังหวัดเชียงราย โดยผู้นำหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรม จากนั้นเตรียมความพร้อมโดยการคัดเลือกตัวแทน 2 คน เข้าร่วมการฝึกอบรมการปฏิบัติหน้าที่ทำงานจิตอาสา โดยสมาชิกจะมาจากประชาชนผู้สนใจ มีใจอาสาเข้ามา ปฏิบัติหน้าที่สมัครเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดในภูมิสำเนาที่จิตอาสาอาศัยอยู่ การเลือกที่จะเข้าร่วมปฏิบัติด้วยความสมัครใจ ไม่ได้เกิดจากเงื่อนไขใด ๆ มีการตัดสินใจโดยอิสระ รับผิดชอบต่อสังคม มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่างานด้านนี้จะมีความเสี่ยงภัยในการปฏิบัติงาน แต่จิตอาสาที่เลือกที่จะเข้ามาเป็นสมาชิก ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกรับต้องผ่านการอบรมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีระยะเวลาในการอบรม ซึ่งต้องเสียสละเวลาในการประกอบอาชีพ เพื่อเข้ารับการอบรม และมีภาระหน้าที่ที่ต้องออกลาดตระเวนดูแลความเรียบร้อยของชุมชนแสดงถึงความมุ่งมั่นอย่างจริงจังที่จะรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง ในการเข้าเป็นสมาชิกจะไม่ได้รับเงินตอบแทนการปฏิบัติงาน แต่อาจได้รับการสนับสนุน ค่าเดินทาง หรือค่าใช้จ่าย การทำงานของจิตอาสาไม่ใช่การประกอบอาชีพ หรือการปฏิบัติงานเพื่อรับรายได้ประจำเป็นการทำงานในลักษณะเฉพาะ

งานจิตอาสาเป็นการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ การทำงานจิตอาสา ทำให้เกิดการเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่ของความเป็นพลเมือง เข้าใจปัญหาของสังคมของประเทศเป็นอย่างดี เมื่อผ่านการอบรมเป็นจิตอาสา ก็จะรองรับคำสั่งจากทางองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนราชการ องค์กรต่าง ๆ อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน นำคำสั่งมาประชุม วางแผนที่ชัดเจนเป็นระบบ การคัดเลือกจิตอาสาที่มีความเคร่งครัดในกฎ ระเบียบที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งมีการวางแผนการแก้ไขอุปสรรคที่จะอาจเกิดขึ้น มีการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับบริบทการทำงานในพื้นที่ มีการจัดระบบการใช้งาน สมาชิกที่ชัดเจน ยุติธรรมทั่วถึงเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในการทำหน้าที และให้ความสำคัญกับการยกย่องเชิดชูเกียรติ และการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก เพื่อเสริมสร้างกำลังใจ และ

ทดแทนเมื่อสมาชิกเจ็บป่วยซึ่งครอบคลุมไปถึงครอบครัวสมาชิก ด้านการบริหารมีการจัดโครงสร้างการทำงานให้ทุกคนมีส่วนร่วมโดยทั่วถึง และยุติธรรม มีการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอในการ ปฏิบัติงาน เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์ พาหนะ เบี้ยเลี้ยง เพื่อไปสู่เป้าหมายการปฏิบัติงาน สมาชิกทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความเสมอภาค ในการสร้างแรงจูงใจในชักชวน กลุ่มเป้าหมายที่เป็นจิตอาสาในอนาคตเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึง ด้านการบริหารจัดการ การกำหนด ภารกิจให้กับจิตอาสาอย่างชัดเจนสม่ำเสมอและทั่วถึง จะส่งผลให้มีการปฏิบัติงานของจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง ในระบบการทำงานต้องให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกัน มีการรับรู้เท่ากัน โดยการทำงานที่ยืดหลัก ประชาธิปไตยจะช่วยเสริมความเชื่อมั่นให้แก่สมาชิก เมื่อวางแผนงานแล้วจึงคัดกรองหรือพิจารณาโครงการ กำหนดการโครงการ จัดหาทุนให้โครงการ กำหนดภาระงาน ประทานชี้แจงรายละเอียดของงาน จากนั้นแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย โดยมีผลงานการจัดทำโครงการทั้งหมด 17

ในการทำงานจิตอาสา นั้นการวางแผนจัดการในการตั้งเป้าหมายและการวางแผนเพื่อไปสู่ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงานอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ การวางแผนจึงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญใน การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย การจัดทำใบสมัครผู้สนใจเข้าร่วมเป็นจิตอาสาการพัฒนาแนวทางและ กระบวนการสมัครเพื่อเข้าร่วมเป็นจิตอาสา และการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรและเจ้าหน้าที่ของ องค์กรในการทำงานกับจิตอาสา การคัดเลือกจิตอาสา ในการคัดเลือกจิตอาสา มีสิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ คุณสมบัติ ของจิตอาสาที่ต้องการมีคุณสมบัติอย่างไรมีเหตุผลอย่างไรในการเข้าร่วม เป็นจิตอาสาสามารถค้นหา กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ามาเป็นจิตอาสาได้จากที่ไหนจะสื่อสารอย่างไร ให้ได้รับความสนใจจากผู้มีศักยภาพเพื่อให้เข้า มาร่วมเป็นจิตอาสา หลังจากนั้นเป็นกระบวนการ คัดเลือกสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ตรงตามเป้าหมาย และสอดคล้องกับความต้องการของ องค์กรและเป้าหมายของจิตอาสา การปฐมนิเทศและการฝึกอบรม เป็น ขั้นตอนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับจิตอาสาในการเตรียมพร้อมความรู้และทักษะเพื่อให้เพียงพอต่อความ ต้องการ ต่อการปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลและสามารถปรับตัวให้เข้ากับเงื่อนไขการทำงานและ สภาพแวดล้อม การปฐมนิเทศ จิตอาสาใหม่ เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้จิตอาสามีความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ข้อปฏิบัติที่ เหมาะสม ความรู้เฉพาะด้าน การเสริมพลังจิตอาสา และสร้างคุ้นเคยกับเพื่อนจิตอาสา และสร้างความเข้าใจ ระหว่างองค์กรเจ้าหน้าที่และตัว จิตอาสา การฝึกอบรมเป็นการพัฒนาทักษะของจิตอาสา มีผลต่อประสิทธิผลและ ประสิทธิภาพ การทำงาน การสรุปงานเพื่อนำไปสู่การประเมินผล เป็นการสนับสนุนจิตอาสาในเรื่องของแนวทางและ วิธีการทำงานที่ถูกต้องจากบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญในงานนั้น ๆ โดยจะต้องระบุชัดเจนว่าใครจะเป็น ผู้รับผิดชอบงาน การยกย่องและเชิดชูเกียรติ เป็นการให้รางวัลเพื่อจูงใจให้จิตอาสาปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมายของ องค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

การเป็นจิตอาสาทุกครั้งที่ทำหน้าที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ แรงจูงใจส่วนใหญ่มาจากผู้นำ แต่สิ่งที่ขาด ไม่ได้ คือ วัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ที่ประสบเหตุประสบภัยต่าง ๆ ดังนั้นในการเป็นจิตอาสา นั้นควรจะได้รับเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องแบบอุปกรณ์ช่วยเหลือแม้บางครั้ง

ยานนพาทะก็จำเป็น การได้รับการสนับสนุนจากห้างร้านและผู้ใจบุญเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องการ สังคมจะสนับสนุนก็ต่อเมื่อเราได้ลงมือให้เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่าและตั้งใจแค่นั้น (พระไพศาล วิสาโล, 2550)

แนวทางการเฝ้าระวัง และรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

แนวทางกำหนดมาตรการองค์กรด้านความปลอดภัยทางถนน โดยมีแผนงานทั้งหมด 8 แผนงาน ได้แก่

1) แผนงานบูรณาการข้อมูลสถิติอุบัติเหตุทางถนน เพื่อเปรียบเทียบและเพื่อหามาตรการแก้ไขปัญหาให้อุบัติเหตุบนท้องถนนลดลง

2) แผนงานสร้างจิตสำนึกและวัฒนธรรมความปลอดภัย โดยได้มีหนังสือแจ้งให้ส่วนงานอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา ดำเนินมาตรการ โดยให้กำชับข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ในสังกัด ถือปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการสวมหมวกนิรภัย คาดเข็มขัดนิรภัย และขับเคลื่อนการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยทางถนน อปท.จิตอาสา มีบทบาทในการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาสังคม โดยการให้บริการโดยตรง เมื่อเกิดเหตุการณ์อุบัติเหตุ มีบทบาทในการสนับสนุนการทำงานเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับเจ้าหน้าที่เพิ่มศักยภาพให้องค์กรจิตอาสา มีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมกับการทำงานของส่วนราชการการต่าง ๆ เป็นการทำงานที่มี ลักษณะงานเฉพาะประเด็น เช่น การประชาสัมพันธ์ ความปลอดภัย การเป็นสมาชิกจิตอาสาในการร่วมรณรงค์เพิ่มศักยภาพ จิตอาสาเข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทในการร่วมรณรงค์ขับเคลื่อนงาน

3) แผนงานจัดทำประชาคม เพื่อกำหนดกติกา ธรรมนูญหมู่บ้านหรือชุมชน

4) แผนงานจัดตั้งด้านชุมชน เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันป้องปรามผู้มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในแต่พื้นที่ โดยการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เรื่องด้านชุมชนให้กับทุก ๆ หมู่บ้านส่วนใหญ่จะปฏิบัติหน้าที่ในช่วงงานบุญ งานวัด งานรื่นเริง วันหยุดนักขัตฤกษ์ และช่วงเทศกาล

5) แผนงานรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน จัดทำเว็บไซต์ด้านชุมชนจัดทำเสียงตามสายประชาสัมพันธ์และสโปตวิทยุในการรณรงค์ความปลอดภัยทางถนน 5 ภาษา ได้แก่ ไทย อาข่า เมื่อง ล่าหู่ พม่า และได้มีการจัดโครงการรณรงค์ป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน ทั้งหมด 7 โครงการ ได้แก่

(1) โครงการผลิตรายการพิเศษทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

(2) โครงการผลิตและเผยแพร่สโปตวิทยุ

(3) โครงการผลิตและเผยแพร่ทางสถานีวิทยุชุมชน

(4) โครงการผลิตและเผยแพร่ข่าวรณรงค์ลดอุบัติเหตุ กิจกรรมทางโทรทัศน์

(5) โครงการผลิตและเผยแพร่ข่าวทางเว็บไซต์

(6) โครงการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ติดตั้งที่อำเภอ สถานที่สำคัญ

(7) โครงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์โซเชียลมีเดียสัมภาษณ์หัวหน้าส่วนราชการ หัวหน้าหน่วยงาน

เพื่อเผยแพร่ทางยูทูป เฟสบุ๊ค และเพจ

6) แผนงานแก้ไขจุดเสี่ยงจุดอันตราย โดยเน้นถนนสายหลัก การติดตั้งป้ายเตือน ป้ายสะท้อนแสง ป้ายจราจรต่าง ตามจุดต่าง ๆ ที่มีสถิติการเกิดอุบัติเหตุสูงในช่วงที่ผ่านมา ป้ายเตือนห้ามกลับรถในเขตที่ห้ามกลับ ป้ายลดความเร็ว จำกัดความเร็ว ตีเครื่องหมายจราจรบนผิวทางเพิ่มเติม

7) แผนงานบังคับใช้กฎหมายตามมาตรการ 10 รสขม เมมา จับ ยึด

8) แผนงานตอบสนองหลังอุบัติเหตุและเยียวยา เป็นการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ระบบการเบิกจ่ายค่ารักษาตามสิทธิ ตามพรบ. โดยเน้นตอบสนองภายใน 24 ชั่วโมง

ในฐานะสมาชิกของชมรม เพื่อให้การทำงานจิตอาสาในครั้งถัดไปมีประสิทธิภาพในการทำงานดียิ่งขึ้น กว่าเดิมกลุ่มจิตอาสาได้ทำการระดมสมอง เพื่อหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในการทำงาน และสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานจิตอาสา การทำจิตอาสาเป็นสิ่งที่มีความหมาย และมีคุณค่าต่อส่วนรวมอย่างยิ่งที่สำคัญ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มจิตอาสาและชุมชนเป้าหมาย เพื่อให้ชุมชนที่ต้องการความช่วยเหลือสามารถดำรงอยู่ในสังคมและประเทศไทยได้อย่างเข้มแข็งสืบไป

แนวทางของพื้นที่ต้องไม่เป็นการขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่เราจึงต้องปฏิบัติตามนโยบายของทางราชการเราจะเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานกรณีการจัดตั้งจุดตรวจต่าง ๆ เช่น 7 วันอันตราย ช่วงปีใหม่ และเทศกาลสงกรานต์ จิตอาสาต้องเฝ้าระวังในเรื่องสภาพถนน คุณลักษณะของถนน จำนวนช่องถนน ความกว้างของช่องถนน อัตราการเกิดอุบัติเหตุมีความสัมพันธ์กับ ความกว้างของช่องถนนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ช่องถนนที่มีความกว้าง 18 ฟุต และ ขอบถนนจะมีความปลอดภัยกว่าช่องถนนที่กว้าง 22 ฟุต แต่ไม่มีขอบถนน แนวกั้นกลางถนน ไขกั้นถนนที่มีการจราจร 2 ช่องทาง โดยคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นอันดับแรก เมื่อรถวิ่งสวนทางกัน และมีแนวกั้นกลางถนน ไหล่ถนน เป็นพื้นที่ต่อจากขอบทางออกไปทางด้านข้าง ซึ่งยังมีได้ จัดทำเป็นทางเท้า ไหล่ถนนมีอิทธิพลมากต่อความปลอดภัยในการจราจร สิ่งกั้นข้างถนน จะช่วยป้องกันมิให้รถที่เกิดอุบัติเหตุวิ่ง ออกนอกถนนไปทำลายสิ่งของอื่นบริเวณข้างทางได้ พื้นผิวถนน ได้แก่ ความโค้งของถนน ผิวลาดของถนนและระยะ สายตา มีอิทธิพลอย่างมากต่อความปลอดภัยในการจราจร ความสว่างของถนน ถนนที่มีความสว่างจะปลอดภัยกว่าถนนที่มีมืด ยานพาหนะ ยานพาหนะที่มีสภาพชำรุด ขาดการตรวจสอบและบำรุงรักษาที่ ดีก่อนการใช้งาน ซึ่งยานพาหนะที่มีสภาพชำรุดสภาพของยาง ยางไม่มีดอกไม่เกาะถนน ระบบห้ามล้อซึ่งอาจจะทำให้เบรกแตก กระจกมองหลัง มองข้างชำรุด ทำให้มองเห็นรถที่วิ่งตามมาไม่ชัดเจน ตลอดจนยวดยานพาหนะที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ถนน ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความสามารถในการใช้ถนน กล่าวคือ การให้การศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษา ยังไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่อง การแพทย์ การบริการผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุยังไม่เพียงพอ ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยที่ถูกต้อง นโยบายหลักในการควบคุมอุบัติเหตุจากการจราจร ยังขาดแผนหลักและนโยบาย ที่ต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากสถานการณ์ดังกล่าว ศูนย์อำนวยการความปลอดภัยทางถนนจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นองค์กรหลักของจังหวัด ในการบูรณาการการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของจังหวัด ได้ร่วมกับหน่วยงานและองค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกำหนดแผนปฏิบัติการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน และบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดจริงจัง และต่อเนื่อง เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุทางถนน ทั้งจากคน ยานพาหนะ ถนน และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการนำนโยบาย “ประชารัฐ” มาเป็นกลไกหลักในการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกด้านความปลอดภัยทางถนนให้แก่ผู้ใช้รถใช้ถนนในพื้นที่ โดยประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครต่าง ๆ และประชาชนให้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนในพื้นที่อย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำแผนแม่บทความปลอดภัยทางถนน พ.ศ. 2561 - 2564 โดยมุ่งเน้นสู่มาตรฐานกาสรสัญจรที่ปลอดภัยด้วยกัน (Committing to Standard of Safe Journey Together) มีพันธกิจเสริมสร้างสมรรถนะให้กับระบบบริหารจัดการภาครัฐด้านความปลอดภัยทางถนนเพื่อให้เกิดการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน เกิดการพัฒนาคน พัฒนาความรู้พัฒนามาตรฐานและนวัตกรรมด้านความปลอดภัยบนท้องถนน ลดการสูญเสียจากอุบัติเหตุทางถนน และลดภาระของรัฐบาลจากการสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยการลดจำนวนผู้พิการ และทุพพลภาพจากอุบัติเหตุทางถนน ประการสำคัญคือการส่งเสริมรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมตามแนวทางประชารัฐ สอดคล้องกับกระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยการก่อรูปของกระบวนการจิตอาสาที่นั้นเกิดจากการเกิดอุบัติเหตุทางธรรมชาติ ซึ่งในเขตอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่เสี่ยงอาจาเกิดไฟป่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นลักษณะเขาและทำไร่เลื่อนรอยทำการเกษตรตามฤดูกาลและพืชใช้น้ำน้อยและพืชเศรษฐกิจในพื้นที่นั้นและต้องแผ้วถางป่าทำการเกษตรเป็นประจำทุกปี จึงมีการรวมกลุ่มในลักษณะอาสาสมัครเพื่อบรรเทาสาธารณภัย มีการดำเนินการภายใต้ชื่อ “ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด”

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการกิจกรรมด้านการเฝ้าระวังอุบัติเหตุบนท้องถนน และการรักษาความปลอดภัยในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ยังคงต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้กระบวนการจิตอาสาเฝ้าระวังและรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน ได้รับการยกระดับเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินการตามมาตรการการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน รวมไปถึงการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด จังจจ และต่อเนื่อง เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุทางถนน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณที่ชัดเจนทั้งในด้านการพัฒนาคน และเป้าหมายในการดำเนินการ ซึ่งที่ผ่านมามีความต่อเนื่องจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

2) รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีกลุ่มงานประสานนโยบายและพัฒนาด้านสังคมในระดับพื้นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลไกภาคีการทำงานหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และมุ่งสร้างความปลอดภัยบนท้องถนน

3) รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมขนส่งและการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในภาพรวมของประเทศ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัย การแสวงหาสาเหตุเชิงระบบของปัญหาอุบัติเหตุและนำเสนอแนวทางในการแก้ไขหรือเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ที่สอดคล้องกับบริบทเชิงสังคมของประเทศ โดยเฉพาะรถจักรยานยนต์ การจัดการด้านการแพทย์ฉุกเฉินที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ตลอดจนการวิจัยมูลค่าความสูญเสียของการเกิดอุบัติเหตุทางถนน

เอกสารอ้างอิง

- จงรักษ์ ยาสุมุท, ตัวแทนหมู่บ้านท้าวแก่นจันทร์, วันที่ 9 มกราคม 2561.
ประพันธ์ แก้วมณี, ตัวแทนหมู่บ้านโป่ง (สันขี้เหล็ก)ม วันที่ 9 มกราคม 2561.
พงษ์ศักดิ์ อินตะวงค์. (2561). ตัวแทนหมู่บ้านโป่งเหล่า, *สัมภาษณ์*. วันที่ 9 มกราคม.
พระไพศาล วิสาโล. (2550). เต็มเต็มชีวิตด้วยจิตอาสา. กรุงเทพฯ: เครือข่ายพุทธิกา.
วิภาพันธุ์ ก่อเกียรติเจริญ. (2561). *สรุปสถานการณ์สังคมไทย 2539: มุมมองและข้อเสนอจากเครือข่ายองค์กร*
ศรัณยู มหาวุฒิ. (2561). สารวัตรกำนัน, *สัมภาษณ์*. วันที่ 9 มกราคม.
สนั่น อินตะไชยวงค์. (2561). กำนัน, *สัมภาษณ์*. วันที่ 9 มกราคม.
สมชาย อินตะไชยวงค์. (2561). สารวัตรกำนัน, *สัมภาษณ์*. วันที่ 9 มกราคม.
แสวง บุญหล้า. (2561). ตัวแทนหมู่บ้านสันกลาง, *สัมภาษณ์*. วันที่ 9 มกราคม.
อำพล จินดาวัฒน์. (2559). *จิตอาสาพลังสร้างโลก*. กรุงเทพฯ: บริษัทสร้างสื่อ.
อินจันทร์ พิณสาร. (2561). ตัวแทนหมู่บ้านปากว่าว, *สัมภาษณ์*. วันที่ 9 มกราคม.
อินสอน มีสุข. (2561). ตัวแทนหมู่บ้านห้วยอ้อ, วันที่ 9 มกราคม 2561.

เจ้าอาวาสกับการบริหารโบราณสถานเพื่อการพัฒนาวัดที่ยั่งยืน

Abbot and the Management of Historic Sites for Sustainable Temple Development

พระสมพร สมจิตโต Phrasomporn Samacitto

ดร. พูนศักดิ์ กมล Dr. Poonsak kamol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

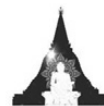
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chaiyaphum Buddhist College

บทนำ

การบริหารจัดการศาสนสถานในวัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด และเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับวัด กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือบุคคลตามกฎหมาย และตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง (พระเทพปริยัติสุธี วรวิทย์ คงคปญโญ, 2545) และสำหรับการบริหารวัดที่มหาเถรสมาคมกำหนดขึ้นนั้นมี ภารกิจเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2538) จัดเป็นหน้าที่หลัก ๆ ของเจ้าอาวาสที่อยู่ในสถานที่นั้นที่สามารถปกครองในขอบเขตของตน

ศาสนสถานที่เกิดขึ้นภายในวัด นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของชาติอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับไปได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน นอกจากนี้ วัดยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลักพระพุทธศาสนา

ศาสนสถานจึงเป็นเป็นทรัพยากร เป็นวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่มีมนุษย์ใช้สติปัญญา และความรู้ความสามารถสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมดหรือดัดแปลงจากทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อตน และสังคมในสมัยนั้น ๆ สถานที่เหล่านั้นเมื่อตกทอดเป็นมรดกมาถึงคนรุ่นเราก็กลายเป็นศาสนสถาน ฉะนั้น ศาสนสถานจึงเป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ประเภทหนึ่งที่บอกความเป็นมาของบรรพบุรุษที่อยู่ในสังคมระดับต่าง ๆ ตั้งแต่กลุ่มชนขนาดเล็กจนถึงหมู่บ้านเมือง และประเทศชาติต่อเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาดังกล่าวแสดงพัฒนาการของผู้สร้างสมัยก่อน ส่วนการอนุรักษ์สิ่งเหล่านั้นไว้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ที่เป็นหน้าที่ของคนรุ่น

ปัจจุบันต่อ ๆ ไปการ "อนุรักษ์" และการจัดการที่เป็นระบบมีมาตรฐาน สามารถที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เพื่อเป็นการบริหารการจัดการ

การบริหารจัดการศาสนสถานภายในวัด ปัจจุบันนี้ยังติดอยู่กับรูปแบบเดิม ๆ อยู่กับที่ คือ ไม่ค่อยได้รับพัฒนารูปแบบ และวางยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการศาสนสถานภายในวัดที่เป็นระบบและรูปธรรมที่ดีและเหมาะสมในสถานการณ์ยุคปัจจุบัน ที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมและสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การบริหารจัดการศาสนสถานภายในวัดในบางสถานที่จึงมีปัญหาในด้านต่าง ๆ มาก ขาดการแก้ไขในการบริหารจัดการวัดที่เหมาะสม และกลายเป็นวัดร้างไปในที่สุด ปัญหาเหล่านี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องถูกหลักการบริหารจัดการวัดที่เหมาะสมดึงมาจากคณะสงฆ์ และอาจกลายเป็นสาเหตุใหญ่ อันนำไปและส่งผลเสียหายถึงความทรุดโทรมเสื่อมสลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในภายหน้าอีกด้วย (พระครูวิสุทธาจารย์ ทศคุณ สุรศักดิ์ วิสุทธาจารย์, 2557)

วัดที่มีศาสนสถาน จึงเป็นที่ท่องเที่ยวสำคัญ เพราะมีพุทธศิลป์เป็นแหล่งจูงใจ พุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างดี ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น จึงเห็นว่าการอนุรักษ์ไว้นั้นมีคุณค่าทางการดำรงพระพุทธศาสนาไว้ และเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วย และยังเป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของชาติดีขึ้นได้ด้วยเหตุนี้วัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า เพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากรทางกายภาพทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพียงแต่จะถ่ายทอดออกไปได้อย่างไร ถ้าเราไปแยกส่วน ไม่ได้มองอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล เราก็จะทำได้เพียงแค่มาวัดเพื่อถ่ายรูปสวยงาม การบริหารจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและมรดกวัฒนธรรมควรเป็นเรื่องที่มีหลักประสมประสานกันหลายรูปแบบ รวมทั้งการบริหารทางธุรกิจ การจัดการรักษาศาสนสถานซึ่งเป็นมรดก การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อุตสาหกรรมด้านขนส่ง โบราณคดี พิพิธภัณฑสถานศิลปะที่มองเห็นสัมผัสได้ และผลผลิตต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวในวัดแม้กระทั่งในพระอารามหลวงยังมีข้อจำกัดอยู่มากพอสมควร ทั้งด้านกายภาพ ด้านนโยบาย ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม (พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมืองเส, 2553)

พ.ร.บ.ศาสนสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 และยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน โดยที่ไม่ตั้งใจและต้องการทำทุบทำลาย ซึ่งวัดส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าโบสถ์ หรือว่ากุฏิหลังเก่าคับแคบเล็กเกินไป เจ้าอาวาสจึงสั่งให้ทุบทำลายศาสนสถาน เพื่อปรับปรุงและบูรณะวัดให้ใหญ่โตมีความทันสมัยเหมือนกับวัดอื่น ๆ ซึ่งการกระทำดังกล่าวสวนทางกับกรมศิลปากรที่ต้องอนุรักษ์และดูแลศาสนสถาน ต้องยอมรับว่าปัจจุบันมีการแจ้งความดำเนินคดีกับวัดหลายแห่งกรณีปรับปรุงและบูรณะวัดโดยทุบทำลายศาสนสถาน ดังนั้น คิดว่าต้องเข้าแก้ปัญหาเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพื่อไม่ให้เกิดคดีความเพิ่มมากขึ้น โดยมอบหมายให้สำนักศิลปากร 15 แห่งทั่วประเทศทำงานเชิงรุกมากขึ้น เพราะที่ผ่านมาการทำงานของกรมศิลปากรล่าช้ากว่าวัด เข้าไปพบหรือว่าตรวจสอบต่อเมื่อรู้เรื่องแล้ว และพบว่าหลายวัดที่ศาสนสถานถูกทำลาย เพราะเป็นเจ้าอาวาสใหม่จึงทำอะไรตามอำเภอใจ และ ไม่รู้ว่า

สิ่งปลูกสร้างดังกล่าวมีความสำคัญอย่างไร ดังนั้นคิดว่าต้องทำงานแบบเข้าถึงและสร้างความเข้าใจกับวัดเรื่องการพัฒนาวัดต้องคำนึงถึงขอบเขตของการอนุรักษ์ การบริหารวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่เพื่อเป็นการท่องเที่ยวของตำบลและของประเทศ ซึ่งวัดที่มีการบริหารจัดการศาสนสถานในวัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่หลายแห่งที่มีอายุยาวนานเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นสถานที่พักผ่อนของประชาชนซึ่งยังขาดรูปแบบการบริหารที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาวิธีการแก้ปัญหาการบริหารและการพัฒนาศาสนสถานในวัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้มีคุณภาพสืบไป

การบริหารศาสนสถานในวัด

การบริหารวัดจำเป็นอย่างมากที่เราจะต้องเข้าใจก่อนว่าความหมายของคำว่าวัดมีการบริหารจัดการอะไรได้บ้าง และวัดทำอะไรได้บ้างในสถานที่ของตนด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องดูคำว่า การบริหารวัดหมายถึง การปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีและดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของวัด ให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด (กรมการศาสนา, 2542) การบริหารเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันเพราะการทำงานจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้น ก็เพราะนักบริหารมีเทคนิคและวิธีการทำงานไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะการบริหารวัดซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีมีความใกล้ชิดกับประชาชนการบริหารวัดอย่างเป็นระเบียบจะส่งผลให้ร่มรื่นน่าอยู่ และเข้าไปประกอบกิจกรรมทางศาสนารวมทั้งเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนที่เข้าไปสัมผัสพบเห็นการบริหารจึงมีความสำคัญ การบริหารวัดทำให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นระบบมากขึ้น ทำให้สะดวกในการประสานงาน ทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดความประหยัดในการดำเนินงาน สามารถติดตามตรวจสอบการดำเนินงานได้ และทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จทุกคนพึงพอใจ (กรมการศาสนา, 2542)

การบริหารงานของวัดเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือ ทำให้ภิกษุสงฆ์สามเณรมีความรู้มีความสามารถ ทำให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณรปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ทำให้วัดสามารถทำหน้าที่เผยแผ่วิถีชีวิตที่ประเสริฐไปสู่สังคม ทำให้ประชาชนรู้สึกที่วัดเป็นของชุมชน ทำให้วัดเป็นศูนย์การศึกษาเล่าเรียน และทำให้วัดมีความร่มรื่นเป็นที่พบนันทนาการของประชาชน การบริหารวัดในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงใช้รูปแบบของการบริหารที่ยึดหลักของพระธรรมและพระวินัยเป็นเบื้องต้น พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดนั้นจะยึดหลักของพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้เป็นหลักแห่งการอยู่ร่วมกัน การบริหารในสมัยพุทธกาลจึงเป็นการบริหารแบบธรรมาธิปไตย แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป สรรพสิ่งก็เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย

การบริหารจัดการวัด ในรูปแบบที่ไม่มีศาสนสถานในวัดหากแต่ในปัจจุบันสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะแห่งเวลาภายใต้การเปลี่ยนแปลงของวัตถุ จิตใจของคนก็เปลี่ยนตาม วัดในยุคปัจจุบันนี้มีความเกี่ยวเนื่องทางด้านสังคมเป็นอย่างมากด้วยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะความเกี่ยวเนื่องทางด้านจิตวิญญาณ การบริหารศาสนสถานในวัดจึงต้องปรับเปลี่ยนระบบรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย ทันทับกับความเปลี่ยนแปลงที่

เกิดขึ้นตลอดเวลา แม้แต่การนำเสนอหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าก็ต้องเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

การบริหารจัดการทางด้านพระพุทธศาสนาหรือการบริหารจัดการวัด มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่าง องค์ประกอบหลายอย่างที่มีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการบริหารจัดการ ดังนี้

1. ศาสนบุคคลได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่อยู่อาศัยในวัดหรือชุมชนเดียวกันนั้น
2. ศาสนธรรมได้แก่ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่จะต้องยึดเป็นหลักเสมอในการบริหารจัดการงานวัดนั้น ๆ จะละเลยเสียไม่ได้ ซึ่งประกอบด้วยพระธรรมและพระวินัย
3. ศาสนสถานได้แก่ ศาสนวัตถุหรือ ศาสนสมบัติ ได้แก่ วัดและทรัพย์สินต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสังฆาริมนทรัพย์และอสังฆาริมนทรัพย์

4. ศาสนพิธีได้แก่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาและชุมชน อันจัดเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับสังคมทั่วไปองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการบริหารจัดการวัดที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะลืมเสียไม่ได้ เพราะมีความสำคัญแก่การบริหารจัดการเป็นอย่างมาก แต่ก็มีสิ่งอื่นที่มากเกี่ยวข้องด้วยนั่นก็คือความแตกต่างของคนในสังคม ซึ่งผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ด้วยในการบริหารจัดการ

วัดในปัจจุบันจึงได้เปลี่ยนรูปแบบ ระบบ วิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ และสังคมโดยรอบ เพื่อให้การบริหารเป็นไปตามความหมายของมันเองที่ว่า หมายถึงการปกครอง การดูแลรักษา หมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการ กิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร นั้น ๆ ด้วยดี มีประสิทธิภาพ

ส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการอยู่ที่การลงมือปฏิบัติจริง หลักการบริหารจัดการวัดสมัยใหม่นั้น จะต้องประกอบด้วยหลักการดังต่อไปนี้ คือ

1. การสร้างค่านิยม (Shared Values) ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารจัดการนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในทางระบบ แบบแผนที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารจัดการศาสนสถานในวัดจะได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

2. จัดโครงสร้าง (Structure) ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสมเป็นไปตามเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารจัดการวัด

3. จัดระบบงาน (Systems) ได้แก่ การวางหลักการบริหารจัดการต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ

4. จัดกิจกรรม (Style) ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารจัดการ เป็นไปทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

5. บุคลากร (Staff) ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถเป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะการบริหารงานจะสำเร็จหรือไม่ส่วนนั้นนับว่าเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้นควรเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสมกับงาน

6. เสริมทักษะ (Skills) ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

7. กลยุทธ์ (Strategy) ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่เลือกใช้ในการบริหารจัดการนั้นระบบ รูปแบบ ต้องเหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

ที่กล่าวมานี้คือ หลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่ใช้ปฏิบัติ แต่เหนือสิ่งอื่นใด การบริหารวัดนั้นที่สำคัญยิ่งก็คือการลงมือปฏิบัติจริง เป็นสิ่งที่กระทำได้อย่างยิ่ง ที่จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบตามจุดประสงค์ที่ได้วางเอาไว้ การบริหารจัดการที่ดีจึงอยู่ที่การนำเอาทฤษฎีไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดระบบของจุดเริ่มต้นของการทำงานไว้ดังนี้

1. สำรวจ (Research) ได้แก่ การหาข้อมูลในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารโครงสร้าง หรือแม้แต่ข้อมูลทางบุคลากร การมีข้อมูลที่เพียบพร้อมในด้านต่าง ๆ นั้น จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ

2. การสื่อสาร (Communication) ได้แก่ การนำเสนอและการรับข้อมูลจากส่วนต่าง ๆ การนำเสนอจะต้องชัดเจนมีประสิทธิภาพใช้ชักจูง การรับข้อมูลก็ต้องเลือกรับข้อมูลที่มีประโยชน์ การสื่อสารในรูปแบบของการบริหารจัดการนั้น จึงต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในเบื้องต้น

3. การวางแผน (Action Planning) ได้แก่ การกำหนดทฤษฎีการกระทำหรือเชิงปฏิบัติ ภาคปฏิบัติในทางการบริหารนั้นจะต้องสอดคล้องกับทฤษฎี การวางแผนจึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างรูปแบบของการปฏิบัติจริง

4. การประเมินผล (Evaluation) ได้แก่ การสรุปผลของการบริหารจัดการ ในส่วนของการประเมินผลนี้ จะทำให้เราได้ทราบถึงข้อผิดพลาด และจุดที่ควรแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นและส่งเสริมข้อที่ได้ให้ผลดีอยู่แล้ว เพื่อการบริหารที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กรมการศาสนา, 2546)

การบริหารวัด สามารถสร้างสังคมสงฆ์ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สามารถสร้างวัดให้เป็นส่วนหนึ่งในการชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องแก่สังคมอีกทั้งทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และ การบริหารวัดที่มีประสิทธิภาพจะมีความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรซึ่งรวมถึงศาสนสถานด้วย ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ประเวศ วะสี, 2539)

การบริหารของเจ้าอาวาส

ความสำคัญของเจ้าอาวาส กล่าวถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องจากพระ

สังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมการศาสนา, 2540) พระสังฆาธิการผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบงานด้านการปกครองตนเอง และ การปกครองวัด 4 ฐานะ ดังนี้คือ

1. มีบทบาทหรือหน้าที่รับผิดชอบฐานะเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ด้วยการดูแลบริหารกิจการของวัดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเวลาเดียวกัน
2. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นผู้แทนวัด เจ้าอาวาสและพระภิกษุที่อยู่ในวัดช่วยกันประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางวัดที่ได้จัดขึ้นในแต่ละครั้ง
3. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นพระสังฆาธิการ ด้วยการดูแลรับผิดชอบตามหน้าที่และบริเวณการปกครองของตนเอง
4. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ตั้งแต่เจ้าอาวาสขึ้นไปมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายมหาเถรสมาคม และกฎหมายทางบ้านเมือง

พระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสนอกจากจะมีบทบาทและหน้าที่ใน 4 ฐานะข้างต้นแล้วยังมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและตรงตามวัตถุประสงค์แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และกฎมหาเถรสมาคมโดยไม่ขัดต่อพระธรรมนูญด้วย

กล่าวถึงการบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุก็ต้องมาศึกษาว่าหน้าที่ในการดูแลรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุส่วนใหญ่จะอยู่ในสถานที่ใดมากที่สุดและส่วนใหญ่อีกจะเป็นวัดด้วย เหตุนี้จึงหนีไม่พ้นที่จะต้องเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่จะต้องดูแลรับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ แต่ก็ไม่ทั้งหมดเสมอไปเพราะบางวัดก็จะมีกรมศิลปากรมาคอยดูแลการบริหารในกระบวนการทางสังคม ซึ่งพิจารณาได้เป็น 3 ทาง คือ

1. ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา
2. ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย
3. ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์กันหรือร่วมทำปฏิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน (Fayol, Henri : 1964)

ศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สำหรับประเทศไทยถือว่าศาสนาเป็นสถาบันหลักของชาติหนึ่งในสามสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ จึงถือได้ว่าพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และการขัดเกลาทางสังคม ถ้าพิจารณาองค์ประกอบของพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ พระพุทธเจ้าพระธรรมคำสั่งสอน มีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมให้แก่อุบาสกอุบาสิกาหรือประชาชน พื้นฐานทางสังคม กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่าไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ (พระมหาอนุศักดิ์ จันทราลักษณ์, 2546)

วัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคมซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทาง ศิลปะ วรรณคดี คติธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับ ความเป็นอยู่ของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย พระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรม เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้าน ต่าง ๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ สงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ได้รับความลำบากหรือกระทำการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศได้เป็นอย่างดี

พระสงฆ์ในประเทศ ซึ่งมีจำนวนมากมีความรู้มีความเข้าใจว่า การพัฒนาที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาคน ก็จะได้ช่วยกันชี้แจงให้ประชาชนและผู้นำประเทศเข้าใจ เพราะพระสงฆ์มีโอกาสพบปะสนทนากับคนทุกระดับ และวัดเป็นทรัพยากรที่มีค่าของสังคม ทั้งที่ดิน สิ่งก่อสร้างศาสนสถาน บุคลากร เงิน ศรัทธา จะมีการบริหารจัดการอย่างไรจึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา สภาพปัญหาของวัด และพระสงฆ์คือผู้เข้ามาบวช ในปัจจุบันมิได้มีการเลือกสรร ขาดความพิถีพิถัน บางรูปมุ่งบวชตามประเพณีมิได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง จึงทำผิดวินัยหลาย ๆ อย่าง การวางตัวของพระไม่เหมาะสมขาดความสำรวม บางวัดมุ่งในการพัฒนาวัดอุทิศสถานที่มากกว่าการศึกษาหรือมากกว่าการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน (กรมการศาสนา, 2540)

กระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนในสังคมเปลี่ยนไปเป็นต่างคนต่างอยู่ เป็นสังคมบริโภคนิยม ความเสื่อมถอยทางศีลธรรมจริยธรรมมีมากขึ้น และขาดศรัทธาในพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกทีเป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาที่สังเกตได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมไทยหลายประการ เช่น ผู้เข้าวัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนวัยรุ่นหนุ่มสาวไม่นิยมเข้าวัด อันเนื่องมาจากสาเหตุคือ พระภิกษุบางส่วนกระทำผิดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตนไม่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน มีการสร้างโบสถ์วิหารเกินความจำเป็น วัดบางวัดอาศัยกลวิธีทางการธุรกิจดึงดูด ให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อตอบแทนทางวัตถุเป็นสำคัญ (ประเวศ วะสี, 2545)

การบริหารจัดการองค์กรใดก็ตาม จุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ที่ต้องการให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอยู่เสมอ ทั้งนี้ย่อมจะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ คือ คนหรือบุคลากร (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (Administration) องค์ประกอบทั้ง 4 ประการมีความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์กรก็คือ คนหรือ บุคลากร ในการบริหารจัดการในองค์กรทางศาสนา เช่นวัด และโบราณสถานจะสามารถจะเจริญรุ่งเรือง เป็นที่ร่มรื่น เป็นที่ศรัทธา และอำนวยประโยชน์แก่ชุมชนมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับคน บรรดา

สิ่งก่อสร้างโบสถ์ วิหาร ลานเจดีย์ ศาลาการเปรียญ วัสดุอุปกรณ์ และการเงิน จะมีความสมบูรณ์เพียงใดก็ไม่มี ความหมาย ถ้าบุคลากรเหล่านั้นไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการปฏิบัติงาน ให้บรรลุเป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (บุญช่วย จันท์เฮ้า, 2547)

การบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุ สามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้น ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดใน ด้านต่าง ๆ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้นำเบื้องต้น นับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายและบริหารบุคลากรในองค์กร ให้ทำงาน อย่างมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรจำเป็นจะต้องมีความสามัคคีและทำงานให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม เจ้าอาวาสนั้นมีภารกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามภารกิจของ คณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการ สาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ (ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์, 2546)

เจ้าอาวาสที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมีภาวะผู้นำ มีกระบวนการและวิธีการปฏิบัติงาน สร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์พร้อมในด้านธรรมวินัย จะส่งผลโดยตรงต่อศรัทธา ความเชื่อถือของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยง่าย (พระมหา สุริยา หอมวัน : 2544) เจ้าอาวาสจึงต้องมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดในทุก ๆ ด้าน โดยให้ พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ ให้เกิดประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับ กรรมการศาสนา กล่าวว่าการบริหารวัดคือการปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบ เรียบร้อยให้อยู่ในศีลธรรมอันดีและดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด เจ้าอาวาสจึงต้องมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการ โดยให้ พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด แต่ปัญหาที่ ทำให้การบริหารจัดการวัดขาดประสิทธิภาพ ก็คือเจ้าอาวาสจำนวนมากที่ยังขาดทักษะในการบริหารจัดการวัด ไม่มี ศักยภาพในการพัฒนาวัด ไม่มีความรู้ในการสั่งสอนประชาชน เจ้าอาวาสจำนวนมากยังปล่อยปละละเลยพระภิกษุ สามเณร ในปกครองให้ประพฤติปฏิบัติไปตามยถากรรม ไม่มีการศึกษาอบรมพระธรรมวินัย จึงส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด (ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์, 2546)

ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในปัจจุบัน ก็นับว่าอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็มีปัญหา อุปสรรคในบางประการหรือในบางเรื่องเกี่ยวกับในการบริหารจัดการวัด ด้วยเหตุนี้เจ้าอาวาสต้องมีทักษะในการ บริหารจัดการวัดเพื่อให้งานในกิจการคณะสงฆ์บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ มหาเถรสมาคม และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ทักษะการบริหารจัดการวัดที่สำคัญที่เจ้าอาวาสจำเป็นต้อง มีคือทักษะทางด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษย์สัมพันธ์ และทักษะด้านความคิด ซึ่งหากเจ้าอาวาสมีทักษะทั้งสามด้าน จะช่วยให้เจ้าอาวาสสามารถบริหารจัดการวัด โบราณสถานและกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะ เป็นประโยชน์ต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงแห่งพระศาสนาต่อไปในอนาคต

ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการโบราณสถานเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เจ้าอาวาสและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและให้ความรู้และเข้าใจในการบริหารจัดการงานของวัดและเข้าใจระเบียบการของกฎหมายต่าง ๆ ว่าเราสามารถทำอะไรได้บ้างและทำอะไรไม่ได้บ้าง ดังนั้น ความหมายในการบริหารจัดการโบราณสถานและโบราณวัตถุให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงขึ้นอยู่กับผู้ที่อยู่ในพื้นที่ร่วมมือกันกับเจ้าอาวาสและผู้ปกครองท้องถิ่นส่งเสริมและองค์การบริหารส่วนตำบล อันมีผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและเข้าใจเข้าร่วมด้วยตามทฤษฎีการบริหารจัดการดังประมวลมา ก็พอที่จะสามารถทำให้ประสบผลสำเร็จได้ไม่ยาก

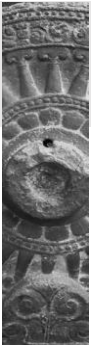
บทสรุป

การบริหารศาสนสถานเพื่อการพัฒนาวัดที่ยั่งยืนในรูปแบบต่าง ๆ ที่เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้บริหารให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมียึดหยุ่นอยู่ในหลักทั้ง 3 ประการ คือ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองคน และคุณธรรมในการครองงาน ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานในองค์การ เพราะองค์การจะดีเยี่ยมไม่ได้ ถ้าหากว่าผู้บริหารแย่ และองค์การจะแย่ไม่ได้ ถ้าผู้บริหารเยี่ยม นั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ หรือ กล่าวได้ว่าเจ้าอาวาสที่ดีจะต้องบริหารองค์การได้ดีตามไปด้วย การบำรุงรักษาวัด คือ การก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน, โบราณวัตถุ การปรับปรุงตกแต่ง การกำหนดแบบแปลนแผนผัง ซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำด้วยแรงเงินแรงงานและแรงความคิดอันเป็นส่วนสร้างสรรค์และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ศาสนสถานและศาสนวัตถุของวัดวาอารามต่าง ๆ จักได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปด้วยดี ด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาสข้อนี้ การจัดกิจการของวัดเป็นการจัดกิจการของวัดตามหน้าที่ผู้ปกครองวัดและหน้าที่จัดกิจการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล กิจการของวัดโดยซึ่งหมายถึงกิจการ 5 ประเภท คือ การ ศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งวิธีปฏิบัตินั้นมหาเถรสมาคมได้กำหนดขึ้นหรือที่จะกำหนดขึ้นในกาลต่อไปหรือที่ต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณีอันดีงาม ส่วนกิจการที่ต้องจัดการแทนวัดในฐานะผู้แทน เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี กิจการเหล่านี้ เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปได้ด้วยดี คือ เป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผนหรือจารีตว่าด้วยเรื่องนั้น การจัดการศาสนสมบัติ การดูแลและรักษา การใช้จ่าย การจัดหาทรัพย์สินของวัด ตลอดจนการบัญชีซึ่งทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถานและศาสนสมบัติของวัดที่ตนเป็นเจ้าอาวาสให้เป็นไปด้วยดี คือ ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เจ้าอาวาสต้องคอยปกป้องผองภัยอันตรายทั้งหลายภายนอก ไม่ให้เข้ามาเบียดเบียนทำร้ายพระภิกษุสามเณรหรือคฤหัสถ์ ที่อยู่ภายในวัดของตนให้มีความปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลายเปรียบเสมือนแม่ไก่กางปีกป้องคุ้มครองลูกของตนให้มีความปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวงนั่นเอง นอกจากนี้ เจ้าอาวาสในฐานะที่เป็นทั้งผู้บริหารและผู้นำยังต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อสภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งจากภายนอกและภายใน เพื่อให้การบริหารเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าในสภาวะใดก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). *คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมการศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2546). *วัดพัฒนา 46*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (มปป.). *คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ประเวศ วะสี. (2539). *พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม ในหลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์). (2553). *ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสใน จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิสุทธธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร). (2557). *การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). (2545). *การคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมืองเส. (2553). *การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐตามแนวพระพุทธศาสนา

Human Resources Management According to government Buddhism.

พระปลัดไพระพงษ์ ฐิตธมฺโม, ดร. (โชตินอก)¹

วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

Pee2513gmail.com

บทคัดย่อ

ทรัพยากรมนุษย์หรือทุนมนุษย์ นับว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญมากต้องถือว่าเป็นต้นน้ำของผลผลิตในทุก ๆ มิติขององค์กรซึ่งเป็นเครื่องมือหรือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการจัดการ อันได้แก่ วัตถุดิบที่จะผสมผสานก่อให้เกิดผลผลิตต่าง ๆ ได้แก่ 4 M ที่ประกอบไปด้วย Man, Money, Material, และ Management ซึ่งคนในองค์กรไม่ใช่แค่การมองเป็นพนักงานคนหนึ่งในองค์กรเนื่องจากคนมีความสำคัญมากกว่าทรัพยากรอื่น การจ้างงานของภาครัฐมีจำนวนมาก ไม่มีบริษัทใดมีขนาดใหญ่ไปกว่าภาครัฐจึงต้องมีนโยบายและการจัดการเกี่ยวกับการสรรหา บรรจุ ฝึกอบรม เลื่อนตำแหน่ง ให้ออก หรือเกษียณอายุ นอกจากภาครัฐจะเติบโตแล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในอันเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ส่วนปัจจัยภายในเกิดจากลักษณะการทำงานและทัศนคติที่มีต่องาน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นผลให้การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐต้องเปลี่ยนแปลงตาม ที่สำคัญนั้นภาครัฐจะต้องใช้หลักพุทธธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดความสุขทั้งทางกายทางใจในการทำงานด้วย

คำสำคัญ : การจัดการ, ทรัพยากรมนุษย์, พระพุทธศาสนา

Abstract

Human resources or human capital This is the part that is very important to treat the water yield in all dimensions of the organization, which is a component of the management process, including raw materials which combine to cause output include 4 M consists of. man, Money, Material, Management, and the organization is looking not just one employee in an organization because people are more important than other resources.

¹พระปลัดไพระพงษ์ ฐิตธมฺโม, ดร. (โชตินอก), อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

The hiring of government are numerous. No company is larger than the government must have a policy and management about recruiting packed training, promoted or retired. In addition, government will grow, but also to changes caused by both external and internal economic factors. Social and political The internal factors caused the behavior and attitude towards work. These changes are the result of human resource management in the public sector must change accordingly. More importantly, the government must apply Buddhist teachings Buddhism was used in the management of human resources to achieve fairness and happiness both physically mentally work with.

Keyword : Management, Human resource, Buddhism

บทนำ

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐตามแนวพระพุทธศาสนา (Human Resource Management According to government Buddhism) เป็นความพยายามในการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับวิชาสมัยใหม่ รวมทั้งมนุษย์เป็นทรัพยากรที่ยอมรับกันว่ามีค่ามากกว่าทรัพยากรใด ๆ ในโลก เนื่องด้วยมนุษย์มีสติ ปัญญาอันพิสดารล้ำลึกกว่าสัตว์อื่น ๆ มนุษย์มีจิตใจที่มีศักยภาพในการรับรู้ เรียนรู้ได้ดีเยี่ยมยิ่งกว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย การคิดค้นวิธีการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงมีมาควบคู่กับวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ โดยหวังว่าถ้าสามารถพัฒนามนุษย์ให้มีศักยภาพสูงเพียงใด โลกก็จะเจริญรุ่งเรืองมากเพียงนั้นหลักการและทฤษฎีตลอดจนงานศึกษา ค้นคว้า วิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเกิดขึ้นมากมาย จากอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ยิ่งมนุษย์พัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นเท่าใด มนุษย์กลับยิ่งดิ้นรน กระเสือกกระสนเป็นทุกข์ทั้งกายและใจมากยิ่งขึ้นเช่นกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นกับทุกประเทศ ยิ่งเจริญมาก ยิ่งเป็นทุกข์เดือดร้อนมาก ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน หากการพัฒนาของมนุษย์ด้วยใจเป็นธรรมและสังเกตอย่างรอบคอบในภาพรวมแล้วจะเห็นว่ามนุษย์ในปัจจุบันยิ่งพัฒนาตนเองให้เจริญก็ยิ่งเดินทางไปสู่จุดติดกัน อึดอัด คับข้องทั้งกายและใจ เพราะมุ่งเน้นพัฒนามิติทางวัตถุ และทางกายมากกว่า ย่อหย่อน ละเลยต่อการพัฒนามนุษย์ทางมิติของจิตใจ เป็นการพัฒนาแบบตัดชอยแยกส่วน ไม่เป็นองค์รวมและไม่สมดุลกัน ชีวิตมนุษย์ในปัจจุบันเจริญรุ่งเรืองทางวัตถุและวิชาการอย่างไม่หยุดยั้ง แต่ชีวิตมนุษย์กลับดิ้นรน กระเสือกกระสนมากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน จากปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ดังกล่าวทำให้น่าหันกลับไปดูว่าในอดีตที่ผ่านมาของสังคมไทยของเราพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กันอย่างไรจึงร่มเย็นเป็นสุขสร้างบ้านสร้างเมืองให้เจริญมาตามลำดับจนตกทอดมาถึงรุ่นเรา จากการพิจารณาสังคมไทยในอดีตพบว่า คนไทยเราพัฒนาคนในชาติด้วยมิติทางพุทธธรรม กล่าวคือ คนไทยใช้คำสอนในทาง

พระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นการพัฒนาทั้งจิตใจและร่างกายไปพร้อม ๆ กัน เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมโดยใช้กิจกรรมและวิธีการที่หลากหลายในการพัฒนา ดังจะเห็นได้ว่าประเพณีไทยก็ดี นิทานพื้นบ้านก็ดี เพลงกล่อมเด็กเพลงที่ร้องเล่นกันในเวลาทำงานก็ดี หรือปริศนาคำทาย วรรณกรรมต่าง ๆ ล้วนมีสาระคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่ทั้งสิ้น พุทธธรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของสังคมไทยมาโดยตลอด (บุษกร วัฒนบุตร, 2558 : 261-262)

ความแตกต่างระหว่างการบริหารงานบุคคลกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนในภาครัฐ อาจเรียกว่า “การจัดการทรัพยากรมนุษย์” (human resource management) หรือบางทีก็เรียกว่า “การบริหารงานบุคคล” (personnel administration) คำทั้งสองคำนี้สามารถใช้แทนกันได้ แต่ถ้าจะจำแนกให้ละเอียดนั้น “การจัดการทรัพยากรมนุษย์” มีความหมายกว้างกว่าและสูงกว่า ตามประวัติความเป็นมา คำว่า “การบริหารงานบุคคล” เกิดก่อน ซึ่งอาจมีมาตั้งแต่สมัยทศวรรษ 1930 ส่วนคำว่า “การจัดการทรัพยากรมนุษย์” เพิ่งเกิดประมาณทศวรรษ 1960 และเพิ่งได้รับความนิยมในราวทศวรรษ 1980 หรือ 1990 เหตุผลสำคัญที่เปลี่ยนมาใช้คำว่า “การจัดการทรัพยากรมนุษย์” ก็เพราะต้องการเน้นคุณค่าของความเป็นทรัพยากรมนุษย์และต้องการมองให้กว้างกว่าการบริหารงานบุคคล ซึ่งเน้นกฎระเบียบการทำงานประจำและกระบวนการภายใน หรือกิจกรรมที่กระทำกับกำลังแรงงานระดับล่าง ส่วนการจัดการทรัพยากรมนุษย์เน้นระดับสูงกว่า คือ มองในแง่การบริหารและนโยบายผู้บริหารทรัพยากรมนุษย์สามารถกำหนดทิศทางได้เอง ไม่ต้องรอรับคำสั่งมาปฏิบัติเสมือนเป็นคนรับคำสั่งหรือคนกลางเหมือนสมัยที่ยังเป็นการบริหารงานบุคคล (Derek Torrington and Laura Hall, 1991 : 15-16)

ฟาร์นแฮม (Farnham) จำแนกความแตกต่างของหน้าที่การบริหารงานบุคคล (personnel function) กับ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (human resource management or HRM function) ออกเป็น 5 ประเด็น คือ (Cited in Owen Hughes, 2003 : 156)

(1) การจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นกิจกรรมที่ต้องมีกลยุทธ์มากกว่า (more strategic) การบริหารงานบุคคลซึ่งในอดีตดำเนินการเฉพาะกิจกรรมภายในและไม่ได้คำนึงถึงการเปลี่ยนของสภาพแวดล้อมภายนอก

(2) การจัดการทรัพยากรมนุษย์เปลี่ยนไปใช้แนวเหตุผลมากขึ้น (more rationalist) ไม่ยึดกฎเกณฑ์ตายตัวหรือยึดความเป็นพี่น้องหรือพรรคพวกเหมือนอดีต แต่มุ่งผลงานมากขึ้น

(3) การจ้างงานยืดหยุ่นมากขึ้น (more flexible) และยึดความเป็นมาตรฐานเดียวกัน (less standardized) น้อยกว่าอดีต

(4) ความสัมพันธ์ในการจ้างงานมี 2 แบบ (dualist) คือ คนที่ไม่ใช่ผู้บริหารยังได้เงินเดือนและมีสภาพการทำงานตามระบบการต่อรองร่วม (collective bargaining) ต่อไป แต่สำหรับผู้บริหารใช้วิธีการทำงานตามสัญญา (contracts)

(5) การจัดการทรัพยากรมนุษย์เน้นการพัฒนาไปเป็นองค์การชั้นนำที่มีความได้เปรียบในการแข่งขัน (leading-edge organization) ซึ่งเป็นความคิดที่นำมาจากภาคเอกชน ส่วนภาครัฐพยายามที่จะปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

บทบาทของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐ

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐ (human resource management in public sector) หรือ “การบริหารงานบุคคลในภาครัฐ” (public personnel administration) เป็นกิจกรรมสำคัญขององค์การทุกแห่งเกี่ยวข้องกับคนที่อยู่ในองค์การทุกคน การจัดการนี้มีผลต่อแรงจูงใจความสำเร็จ การควบคุมการปฏิบัติ และช่วยกำหนดความสำเร็จขององค์การ รวมทั้งตอบสนองต่อความพึงพอใจของประชาชน การจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญไม่แพ้ทางด้านอื่น ๆ ขององค์การภาครัฐ เช่น งบประมาณ การตัดสินใจ การวิเคราะห์นโยบายและการบริหารด้านอื่น การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐเป็นเรื่องการจ้างหรือจัดกำลัง การจ่ายเงินเดือนผลประโยชน์หรือสวัสดิการ การบังคับบัญชาและการทำหน้าที่ต่าง ๆ ทางด้านการบริหารงานบุคคลที่มีผลกระทบต่อการทำงาน

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐเป็นการกำหนดนโยบายและนำนโยบายและนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมทั้งการออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดหา การจัดกำลัง และการรักษากำลังคนของภาครัฐ ตามความรับผิดชอบดังกล่าวนี้การบริหารงานบุคคลในภาครัฐจึงต้องเกี่ยวกับคนจำนวนมาก เช่น เจ้าหน้าที่ระดับสูงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย ผู้บริหาร แต่คนอื่น เช่น ผู้เชี่ยวชาญ นิติกร สหภาพแรงงานหรือตัวแทนเจ้าหน้าที่ก็มีสิทธิเสนอแนะ หรือบุคคลภายนอกอาจช่วยให้คำแนะนำ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐอาจได้รับอิทธิพลภายนอกจากกลุ่มผลประโยชน์ ศาล สภานิติบัญญัติ เจ้าหน้าที่หรือแม้แต่ภาคเอกชน

อย่างไรก็ตาม การกำหนดนโยบายเป็นเพียงส่วนหนึ่ง แต่ยังมีกรนำนโยบายไปปฏิบัติและการใช้นโยบายโดยฝ่ายอื่น ฝ่ายจัดการทรัพยากรมนุษย์หรือบริหารงานบุคคลและเจ้าหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการปฏิบัติตามนโยบาย แต่ฝ่ายอื่นก็มีบทบาทในกระบวนการนี้ด้วย เช่น ผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่เทคนิค วิศวกร นักฝึกอบรม และนักจิตวิทยาบางครั้งถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคคลภายนอกที่จะนำนโยบายบางอย่างไปปฏิบัติ เช่น สหภาพแรงงาน ศาล นักการเมืองและผู้กำหนดนโยบาย การจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นหน้าที่ทางด้านการจัดการ แต่

หลายคนก็สนใจหน้าที่ดังกล่าวและมีส่วนร่วมในการดำเนินการขององค์การภาครัฐที่มีการเมืองอยู่ใน ก้อาจมีกลุ่มผลประโยชน์เพิ่งเข้ามาในกระบวนการบริหาร

องค์การหลายแห่งมีส่วนจัดการทรัพยากรมนุษย์ แต่ภาระส่วนใหญ่อยู่ที่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ การจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงหลายมาเป็นอาชีพอย่างหนึ่งในราชการ และมีการความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ยิ่งมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย กฎระเบียบ เทคโนโลยี และองค์ประกอบของกำลังแรงงาน ก็ยิ่งทำให้ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์มีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น และจริง ๆ แล้วช่วงไม่นานมานี้เริ่มยอมรับกันว่า หน้าที่ทางด้านทรัพยากรมนุษย์เป็นหน้าที่ที่สำคัญขององค์การ การจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงไม่มีวันสิ้นสุดและกลับเป็นแรงผลักดันที่มีผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของกำลังแรงงาน

เฟลิกซ์ เอ โนโกร (Felix A. Nigro) และลอยด์ จี โนโกร (Lloyd G. Nigro) ได้ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ว่า บทบาทของผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ขยายออก เมื่อก่อนบทบาทเพียงการรวบรวมคน แต่ปัจจุบันมีบทบาททางการออกแบบคนด้วย ในอดีตเน้นที่การจัดทำมาตรฐานเป็นแนวทางคัดเลือก จัดกำลัง ประเมินผลงานและจ่ายค่าตอบแทน แต่ปัจจุบันมีหน้าที่มากกว่านี้ ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์มีความรับผิดชอบในการรักษาทุนมนุษย์ ต้องทำหน้าที่ประเมินคุณภาพของชีวิตแรงงาน ออกแบบกระบวนการเพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังแรงงานและเข้าไปแทรกแซงการทำงานประจำของหน่วยงานหลัก ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีผู้เชี่ยวชาญเกิดขึ้นเพื่อรับผิดชอบโดยตรง การจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้รับการมองว่าเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะต้องรับผิดชอบต่อปัญหาของภาครัฐที่มีทรัพยากรจำกัดและมีแรงดึงดูดน้อยลงความสำเร็จขึ้นอยู่กับองค์การที่สามารถใช้ความสามารถของเจ้าหน้าที่และเปรียบกระบวนการทำให้จิตใจและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ องค์การจึงต้องมีวิสัยทัศน์ในการบูรณาการสภาพแวดล้อมให้เข้ากับความต้องการ ค่านิยมและความคาดหวังของเจ้าหน้าที่

ปัจจุบันบทบาทการจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงแตกต่างไปจากอดีต ซึ่งแยกเป็น 2 ด้าน คือ (1) การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง และ (2) การทำหน้าที่ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์

ด้านการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง ในอดีตจะเป็นบทบาทเชิงรับ (reactive) คือ คอยทำตามหน่วยปฏิบัติหรือคำสั่งของเจ้าหน้าที่ระดับสูง ส่วนใหญ่จะรับคำสั่งมาปฏิบัติแบบเดียวกันตลอด แต่ในสมัยใหม่บทบาทนี้ไม่เหมาะสมเพราะสภาพแวดล้อมและความคาดหวังของเจ้าที่เปลี่ยนแปลงเร็วมาก มีงานใหม่ๆที่ยากที่จะทำงานเชิงรับได้ โดยเฉพาะการพัฒนาาระบบให้ปรับตัวตามสภาพแวดล้อม และสามารถคาดการณ์ก่อนที่จะก่อนที่จะกระทบต่อองค์การ บทบาทของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐจึงเปลี่ยนมาเป็นเชิงรุก (proactive) มากขึ้นเรื่อย ๆ

ส่วนการนำหน้าที่ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์นั้น เดิมบังคับให้ฝ่ายปฏิบัติ (operating departments) จัดการกำลังแรงงานตามนโยบายที่ผู้บริหารระดับสูงกำหนด แต่เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารระดับล่างหลายคนเห็นว่า ทิศทางการทำงานเช่นนี้ไม่เกิดประโยชน์ เพราะเห็นว่าอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขณะที่ทำงานก็ต้องแก้ไขในเวลานั้น ซึ่งผู้บริหารระดับล่างสามารถแก้ไขเองได้ ด้วยเหตุนี้หน้าที่ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์จึงต้องเปลี่ยนใหม่หันมาช่วยเหลือแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับคนมากกว่าจะคอยจับตาดู กลยุทธ์ที่ใช้ ได้แก่ ลดการควบคุม เจ้าหน้าที่และหน่วยปฏิบัติ แต่เน้นการให้บริการและคำแนะนำแทน (Gilbert B. Siegel and Robert C. Myrtle, 1985 : 2-7)

แนวทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์

องค์กรทุกแห่งต้องมีการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นหัวใจของการทำงาน อย่างไรก็ตาม การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในโลกมีด้วยกันหลายแนว อาจจำแนกได้เป็น 4 แนว คือ (Felix A Migro and Lloyd G. Nigro, 1976 : 1-3)

(1) หลักคุณธรรม (merit principle) หมายถึง การอาศัยความสามารถในการทำงานในตำแหน่งเป็นตัวกำหนดการแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่งและการตัดสินใจอื่น ๆ ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ สำหรับระบบคุณธรรมในสหรัฐอเมริกา ใช้วิธีเรียงลำดับตามคะแนนการสอบเพื่อแต่งตั้งและเลื่อนตำแหน่ง และเสนอบรรจุคนที่มีความสามารถจากลำดับสูงสุดไล่ลงไปทีละ 3 อันดับ (rule of three) ส่วนในอังกฤษไม่ใช้วิธีเรียงรายชื่อตามลำดับและไม่เสนอชื่อคนเป็นจำนวนที่แน่นอนเพื่อการแต่งตั้ง แต่ใช้วิธีสอบข้อเขียน สัมภาษณ์และวิธีคัดเลือกแบบอื่นจำนวนที่แน่นอนเพื่อการแต่งตั้งและการตัดสินใจอื่น ๆ ในกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงแตกต่างกัน ผู้เชี่ยวชาญอาจเห็นว่านโยบายและวิธีการตามหลักคุณธรรมทำได้หลายวิธี วิธีที่ใช้ในประเทศหนึ่งอาจไม่เหมาะสมกับอีกประการหนึ่ง

(2) การแต่งตั้งพรรคพวก (spoils of office) อีกแนวทางหนึ่ง คือ การแต่งตั้งคนที่ช่วยพรรคการเมืองที่มีอำนาจในขณะนั้น บางครั้งเรียกว่า “ระบบอุปถัมภ์” (patronage system) วิธีนี้ถือว่าตำแหน่งข้าราชการเป็นของพรรคที่ได้รับชัยชนะ นักการเมืองที่แต่งตั้งมักยืนยันว่าเขามีสิทธิกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกหรือเสนอชื่อผู้สมควรได้รับตำแหน่ง แต่กลับกรองมาจากผู้สนับสนุนพรรคการเมืองเท่านั้น แต่อันที่จริงวิธีนี้เป็นการละเลยหลักคุณธรรม คือ การแข่งขันอย่างเปิดเผย(open competition)

(3) การจ้างงานประชาชนตามแนวคิดสวัสดิการ (welfare conceot of public employment) แนวทางนี้ คือ การใช้งานราชการแก่ใครก็ได้ที่ว่างงาน นโยบายนี้มักเป็นนโยบายของประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งคนว่างงานจำนวนมากได้เรียกร้องต่อผู้นำทางการเมืองเพื่อขอร้องให้จ้าง แต่ไม่ค่อยมีในประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งมีรัฐบาลเป็นผู้จ้าง

งาน เนื่องจากการข้าราชการเป็นอาณานิคมที่เกือบจะไม่มีข้อจำกัด เพราะสามารถจ้างงานได้เต็มที่และสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยให้รัฐบาลขยายงานบอกได้เรื่อย ๆ เช่น การควบคุมมลภาวะ การขนส่ง การศึกษา สาธารณสุข การพักผ่อนหย่อนใจและหน้าที่อื่น ๆ

(4) การจ้างงานเพื่อเป็นทหาร (service in the armed forces) เป็นนโยบายที่ให้สิทธิจ้างงานเพื่อให้คนจากที่ต่าง ๆ มีสิทธิเท่าเทียมในการเป็นทหารของรัฐ เช่น กรณีที่อยู่เขตพื้นที่ต่างกัน มาจากชนชั้นต่างกัน หรือชาติพันธุ์ต่างกัน ก็มีสิทธิเข้าข้าราชการทหารเหมือนกัน

แนวทางแต่ละแนวมีวิธีจ้างต่างกัน แนวทางแต่ละอย่างสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ของประเทศในแต่ละระยะ เช่น การจ้างงานของรัฐบาลกลางกับท้องถิ่นของสหรัฐอเมริกาจะไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตาม แนวทางทั้งหมดที่กล่าวเป็นแนวทางที่ยังใช้อยู่ในโลกในปัจจุบัน

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐตามแนวพระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นสิ่งที่สร้างคุณค่าให้กับองค์กรการคัดเลือก การพัฒนาคน ตลอดทั้งการดูแลและรักษาไว้ใช้งานล้วนเป็นเรื่องที่ต้องเข้าใจขั้นตอนอย่างเป็นระบบ แต่ที่สำคัญคือต้องคำนึงคนเป็นศูนย์กลางกล่าวคือเคารพต่อความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล เมื่อเปรียบเทียบการบริหารทรัพยากรบุคคลในปัจจุบันแล้ว เงื่อนไขการทำงานใช้การสร้างระบบการบริหารงานขึ้นมาก่อน พร้อมทั้งได้สร้างระเบียบปฏิบัติ รวมทั้งการลงโทษและการให้ค่าตอบแทน เงื่อนไขต่าง ๆ ถูกสร้างขึ้นมาก่อนแล้วค่อยนำคนเข้าสู่ระบบ ซึ่งทำให้ระบบดังกล่าวนอกจากจะไม่สอดคล้องต่อสภาพความเป็นจริงและอุปนิสัยของมนุษย์และบางครั้งความยืดหยุ่นของเงื่อนไขต่าง ๆ จะเป็นเครื่องมือสำหรับฝ่ายบริหารมากกว่าที่จะเป็นข้อปฏิบัติให้บุคลากรประสบความสำเร็จในการทำงาน เนื่องจากทุกองค์กรต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาร่วมงาน จึงจำเป็นที่ทุกองค์กรจะต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และผู้บริหารควรจะมีหลักจริยธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ซึ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในพุทธศาสนาเกิดขึ้นตลอดเวลา (หัสตินทร์ เขาวนปรีชา, 2546 : 76-84) นับแต่พระสงฆ์รูปแรกเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา องค์กรสงฆ์เกิดขึ้นภายหลังจากที่พระพุทธองค์ได้ตัดสินใจที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหนึ่งในรัตนตรัยทั้งสาม ภายหลังจากที่พราหมณ์โกณฑัญญะได้เข้าใจคำสอนที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาจากที่แห่งใดและเข้าถึงความเป็นแก่นแท้ของสัจธรรม ตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์องค์สงฆ์จึงได้ถือกำเนิดขึ้นมาในวันเพ็ญเดือน 8 นับเวลาได้ 45 ปี ก่อนที่จะเกิดพุทธศักราช ซึ่งนับเป็นองค์กรที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ปัจจุบันองค์กรสงฆ์ก็ยังคงดำรงอยู่และมีหลักปฏิบัติที่ไม่เคยเสื่อมคลาย แสดงให้เห็น

หลักปฏิบัติหรือหลักการบริหารจัดการที่มีพลังอย่างยิ่งที่ยังคงเป็นความยึดเหนี่ยวให้องค์กรสงฆ์อยู่ได้อย่างงดงาม และน่าเลื่อมใสมาจนถึงทุกวันนี้ แม้จะผ่านร้อนผ่านหนาวมาหลายพันปี โดนมรสุมทางสังคม การเมือง ถูกบีบบังคับ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จนกระทั่งสูญเสียดินแดนที่มั่นสำคัญในแดนเกิด องค์กรสงฆ์ก็มาองกวมในหลายประเทศที่นับถือ พระพุทธศาสนา

การบริหารแนวพุทธมีข้อแตกต่างที่สำคัญหลายประการจากการบริหารโดยทั่วไป ที่สำคัญพุทธศาสนาไม่เคยมีเงื่อนไขในการคัดแยกบุคคลด้วยชาติกำเนิดหรือสมบัติที่ติดตัวมาแต่เกิด และไม่เคยตัดสินบุคคลที่คุณลักษณะภายนอก แต่พุทธศาสนาได้จำแนกบุคคลตามที่เหตุแห่งการปฏิบัติ และเจตคติที่เขามีต่อส่วนรวม และที่สำคัญมากกว่านั้นพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาและการบริหารจัดการทางจิตเพื่อให้เข้าไปสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างเห็นอกเห็นใจและมองทุกสิ่งอย่างเป็นองค์รวมที่แต่ละสิ่งต่างก็มีความเกี่ยวเนื่องกันหมด เพราะผลจากการกระทำของบุคคลหนึ่งอาจจะส่งผลต่ออีกคนอื่นได้ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง พุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญกับขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง เพราะเจตจำนงของการตั้งองค์กรสงฆ์ก็เพื่อให้องค์กรดังกล่าวทำหน้าที่พัฒนาจิตใจคนในสังคมให้พ้นจากความทุกข์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องพัฒนาคนในองค์กรสงฆ์ให้เป็นบุคลากรที่พร้อมจะทำงานและพร้อมที่จะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ (พระพุทธยานันทภิกขุ, 2544 : 16) ดังกล่าว

ในขณะที่โลกตะวันตกสมัยใหม่กำลังฉงนและให้ความสนใจอย่างมากกับคำสอนในพุทธศาสนาที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งกับการค้นพบความจริงของโลกวิทยาศาสตร์ และนักวิชาการในหลายสาขาได้พยายามที่จะศึกษาคำสอนของพุทธศาสนา เพื่อไขความจริงในการนำความรู้มาใช้กับศาสตร์ในแต่ละสาขา นับแต่ศาสตราจารย์ ชูมัคเกอร์ (E. F. Schumacher) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษได้ค้นพบและเรียนรู้วิถีปฏิบัติของชาวพุทธในพม่า เขาก็ได้เปิดประตูวิชาการของโลกตะวันตกสู่โลกตะวันออก เป็นผลให้มีนักวิชาการตะวันตกหันเข้าหาทางเลือกใหม่ของโลกตะวันออกที่สงบ และดูเหมือนจะมีทางออกของปัญหาที่ยุ่งเหยิงในการพัฒนาแบบตะวันตกเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรงทั้งแง่ที่มนุษย์ก็ต้องทำงานสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และในแง่ที่มนุษย์เองต้องทำงานภายใต้สังคมที่โลกเต็มไปด้วยคนที่ยังไม่พ้นจากความทุกข์ทางใจเพื่ออยู่ร่วมในสังคมและร่วมมือกันพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบ เป็นไปในทิศทางที่จะประสานประโยชน์ร่วมกัน

สังคมไทยแม้จะเป็นประเทศที่นับถือพุทธศาสนา อย่างน้อยประชากรในประเทศก็ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่นับถือพุทธมากที่สุด (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2533 : 25) และเป็นฐานที่มั่นสำคัญของพระพุทธศาสนาสายเถรวาท ซึ่งถือกันว่าได้เป็นสายที่ถือปฏิบัติตามคำสอนโดยตรงของพระพุทธเจ้า แต่การศึกษาแก่คำสอนหรือการประยุกต์ใช้กับศาสตร์ต่าง ๆ แทบจะเกิดขึ้นน้อยมาก เมื่อเทียบกับการศึกษาดำราคำสอนของโลกตะวันตก ในขณะที่โลกตะวันตกเองก็เริ่มหันเหให้ความสำคัญกับคำสอนทางพุทธศาสนา แต่ส่วนใหญ่การศึกษาในประเทศไทยก็ยังมองว่าพุทธ

ศาสนาเป็นเพียงศาสนา ไม่ใช่หลักวิชาการที่จะนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้ ในแง่ของการทำงาน การนำคำสอนตามหลักพุทธศาสนามาใช้จึงถือเป็นการแยกส่วนกันอย่างชัดเจน โดยมองว่าพุทธศาสนาเป็นเรื่องของพระสงฆ์ที่ต้องศึกษาและเรียนรู้ศกนภายนอกควรเรียนรู้ตำราสมัยใหม่เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ

ระบบคุณธรรม

ตอนแรกที่ใช้ระบบคุณธรรม (merit system) มีความหมายเฉพาะตอนเข้าทำงานไม่ได้ใช้กับทุกขั้นตอนอย่างทุกวันนี้ ระบบคุณธรรมตอนแรก หมายถึง การแต่งตั้งจากการสอบแต่ทุกวันนี้คำว่า “ระบบคุณธรรม” ที่ใช้กันทั่วไป ไม่ได้หมายถึงการคัดเลือกเข้าทำงานอย่างเดียว แต่ยังหมายถึงขั้นตอนอื่น ๆ ทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการทรัพยากร เช่น ความก้าวหน้าตามระบบคุณธรรม การจ่ายค่าตอบแทนตามลักษณะงานและคุณภาพของผลงานและการจัดสภาพแวดล้อมของการทำงานที่พึงปรารถนา ดังนั้น ระบบคุณธรรมในยุคใหม่จึง หมายถึง ระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีการเปรียบเทียบคุณธรรม หรือยึดถือความสำเร็จจากการคัดเลือกและก้าวหน้าในการทำงานของแต่ละคน และเงื่อนไขตลอดจนการให้รางวัลเป็นไปตามความสามารถและความต่อเนื่องของการทำงาน

ขั้นตอนการเข้าทำงานตามระบบคุณธรรมเห็นได้จากการแข่งขันอย่างเปิดเผย (open competition) เพื่อคว่าผู้สมัครเหมาะสมกับการทำงานในตำแหน่ง อาชีพ หรือการรับราชการหรือไม่ หลักการแข่งขันอย่างเปิดเผย ซึ่งคณะกรรมการพลเรือนสหรัฐอเมริกา (U.s. Civil Service Commission) กำหนดไว้มี 6 ข้อ คือ (O. Glenn Stahl, 1983 : 36)

(1) เผยแพร่ต่อสาธารณะอย่างเพียงพอ (adequate publicity) หมายความว่า ตำแหน่งงานว่างและข้อกำหนดเกี่ยวกับงานที่ว่างนั้นต้องประกาศต่อสาธารณะจนกระทั่งประชาชนที่สนใจมีโอกาสได้รู้

(2) มีโอกาสที่จะสมัครงาน (opportunity to apply) หมายความว่า ประชาชนที่สนใจต้องมีโอกาสทำให้ความสนใจนั้นให้คนอื่นรู้ละรับไว้พิจารณา

(3) มีมาตรฐานที่เป็นไปได้จริง (realistic standards) หมายความว่า มาตรฐานคุณสมบัติจะต้องสัมพันธ์กับงานที่ว่างและจะต้องใช้กับทุกคนที่สนใจสมัครอย่างไม่ลำเอียง

(4) ไม่มีการกีดกัน (absence of discrimination) หมายความว่า มาตรฐานที่ใช้ต้องเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องเฉพาะความสามารถและความเหมาะสมกับการจ้างงาน

(5) เรียงลำดับตามความสามารถ (ranking on the basis of ability) ใจความสำคัญของการแข่งขัน คือ การเรียงลำดับผู้สมัครตามการประเมินความสามารถ ความเหมาะสม ทั้งกระบวนการคัดเลือกตั้งสามารถนำมา เรียงลำดับตามนี้ได้

(6) รู้ผลลัพธ์ (knowledge of results) หมายความว่า คนทั่วไปต้องรู้วิธีทำงานของกระบวนการ และคนที่ เชื่อว่ากระบวนการดำเนินไปไม่เหมาะสมต้องมีโอกาสตรวจสอบได้

ส่วนประวัติความเป็นมาของระบบคุณธรรมนั้น อาจศึกษาได้จากสหรัฐอเมริกาเพราะสมัยที่สหรัฐอเมริกา ยังเป็นอาณานิคมนั้นเติบโตมาด้วยระบบพรรคพวก ข้าราชการจึงเป็นคนที่ขุนนางอังกฤษแต่งตั้งในฐานะที่เป็นชนชั้น อภิสิทธิ์ เริ่มแรกสภาอาณานิคมจึงเริ่มหาทางจำกัดอำนาจของผู้สำเร็จราชการ พอถึงสมัยหลังปฏิวัติจึงคิดวิธีป้องกันการใช้อำนาจผูกขาดนี้ได้ คือ ใช้วิธีเลือกตั้งข้าราชการ จนปี ค.ศ. 1820 จึงเริ่มดำรงตำแหน่งเป็นวาระซึ่งเปลี่ยน ตามรัฐบาลทุก 4 ปี การใช้วิธีหมุนเวียนนี้จึงเป็นพื้นฐานของระบบอุปถัมภ์ยุคใหม่

การเปลี่ยนข้าราชการทุก 4 ปีทำให้เกิดความอลหม่านและถึงแม้จะยอมรับกฎหมายดังกล่าว แต่ทางปฏิบัติ พอเริ่มมีประธานาธิบดี ประธานาธิบดีทุกคนต่างก็ยอมรับว่าราชการต้องมีความสามารถที่ได้มาตรฐานด้วย ระบบ อุปถัมภ์จึงยังไม่แบ่งบานเต็มที่ ระบบอุปถัมภ์มาเติบโตสูงสุดสมัยประธานาธิบดีแอนดรูว์ แจ็คสัน (Andrew Jackson) ซึ่งเป็นยุคที่ถือกันว่าคนอเมริกามีความคิดที่เป็นปัจเจก (individualistic) มากที่สุด สังคมต่อต้านการ นิยมคนรวยและคนชั้นสูงซึ่งเป็นค่านิยมที่ยึดมาเป็นเวลา 40 ปีนับตั้งแต่สมัยวอชิงตัน (Washington) เรื่อยมาจนถึง เจฟเฟอร์สัน (Jefferson) สมัยแจ็คสันคนหันมายึดถือความเสมอภาคตามระบอบประชาธิปไตย แต่ผลเสีย คือ ไม่ สามารถป้องกันระบบอุปถัมภ์เอาไว้ได้อีกต่อไป ระบบอุปถัมภ์ถูกนำมาแต่งตั้งข้าราชการอย่างน่ากลัว

ในที่สุดจึงเกิดขบวนการปฏิรูปเมื่อทศวรรษ 1860 ขบวนการนี้เรียกร้องให้ปฏิรูประบบราชการให้มี ประสิทธิภาพและมีศีลธรรม เนื่องจากระบบอุปถัมภ์สร้างความเสียหายอย่างมหาศาลจากการยกย่องคนไม่มี ประสิทธิภาพและความสามารถ การบริหารงานไม่เชื่อมต่อ เพราะข้าราชการเปลี่ยนบ่อย การปฏิบัติราชการเต็มไปด้วย ความนิยมชมชอบและลำเอียงเป็นการส่วนตัว อีกทั้งข้าราชการไม่มีโอกาสพัฒนามาเป็นอาชีพ

ขบวนการปฏิรูปเริ่มต้นที่เป้าหมาย 3 อย่าง คือ (1) ให้การสอบเพื่อรับเสมียนเพิ่มที่วอชิงตัน ดี ซี (Washington, D.C.) มีน้อยที่สุด (2) พยายามไม่ให้ข้าราชการย้ายเพราะเหตุผลจากเส้นสาย และ (3) ไม่ให้เก็บภาษี ข้าราชการที่อยู่ในตำแหน่งเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมืองดังที่เคยทำกันมาไม่สำเร็จ จนกระทั่งแนวคิดการปฏิรูป แพร่กระจายออกไปมาก

การปฏิรูปมาประสบผลสำเร็จเมื่อมีการออกกฎหมายข้าราชการพลเรือน (Civil Service Act) ปี ค.ศ. 1883 พัฒนาการของความสำเร็งนี้มี 4 ชั้น คือ (1) ความกล้าหาญและอดทนของนักปฏิรูปอย่างเช่น สมาคมปฏิรูป

ระบบราชการแห่งนิวยอร์ก (New York Civil Service Reform Association) เมื่อปี ค.ศ. 1887 ต่อมาเกิดกลุ่มอื่นๆ ระดับรัฐ จนที่สุดกลายเป็นสันนิบาตการปฏิรูประบบราชการแห่งชาติ (National Civil Service Reform League) (3) รายงานการศึกษาาระบบราชการอังกฤษของ ดอร์แมน บี อีตัน (Dorman B. Eaton) ซึ่งเป็นกรรมการที่แต่งตั้งโดยประธานาธิบดีเฮย์ส (Hayes) และ (4) การลอบยิงประธานาธิบดีการ์ฟิลด์ (Garfield) โดยนำมือของผู้ที่ผิดหวังจากการแต่งตั้ง เหตุการณ์สุดท้ายนี้เป็นผลมาจากระบบอุปถัมภ์โดยตรง ในที่สุดจึงกลายเป็นอารมณ์ร่วมของการปฏิรูปที่คิดว่าไม่น่าจะมีเรื่องเช่นนี้อีก

กฎหมายข้าราชการพลเรือน ปี ค.ศ. 1883 นั้นลอกแบบมาจากอังกฤษ หลักใหญ่ คือ ให้ประธานาธิบดีแต่งตั้งคนสองฝ่ายมาเป็นกรรมการเพื่อถ่วงดุลกันและให้คัดเลือกข้าราชการโดยการสอบแข่งขันอย่างเปิดเผย แต่ตอนต้นใช้เฉพาะข้าราชการสำนักงานใหญ่ในกรุงวอชิงตัน ตอนหลังประธานาธิบดีออกคำสั่งให้ขยายออกไป จนกลางศตวรรษที่ 20 การสอบแข่งขันนี้จึงถูกนำไปใช้กับข้าราชการกลางเกือบทุกส่วน ขณะเดียวกันรัฐต่าง ๆ ก็ปฏิรูปตาม เช่น นิวยอร์กออกกฎหมายปฏิรูปในปีเดียวกัน ตามมด้วยแมสซาชูเซตต์ปฏิรูปปี ค.ศ. 1884 วิสคอนซินและอิลลินอยส์ ปี ค.ศ. 1905 โคโรลาโด ปี ค.ศ. 1907 นิวเจอร์ซีย์ ปี ค.ศ. 1908 โอไฮโอ ปี ค.ศ. 1912 แคลิฟอร์เนียและคอนเนคติกัต ปี ค.ศ. 1913 แมริแลนด์ ปี ค.ศ. 1920 และรัฐอื่น ๆ ส่วนใหญ่ปฏิรูปในปี ค.ศ. 1935 ส่วนระดับท้องถิ่นนั้นเมือง (city) ใหม่ ๆ หลายเมืองก็เริ่มปฏิรูประบบบริหารงานบุคคล และส่วนอื่น เช่น เคาน์ตี (county) และเขตชนบทอื่น ๆ ยังเปลี่ยนแปลงไม่มาก

บทสรุป

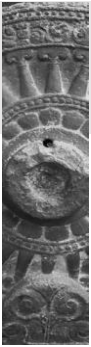
การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐเป็นเนื้อหาสำคัญอันหนึ่งของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งพัฒนามาจากระบบการบริหารงานบุคคลเดิมตามทฤษฎีระบบราชการของ แม็ก เวเบอร์ แต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา การบริหารงานบุคคลแนวเก่ามีปัญหาตรงที่มีความแข็งกระด้าง เพราะการยึดกฎระเบียบและมีชั้นบังคับบัญชามาก ระบบการบริหารบุคคลแบบเดิมเปลี่ยนแปลงยากและคับแคบ ปัจจุบันการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐกำลังอยู่ในช่วงปฏิรูป โดยหันไปมุ่งเน้นผลงานและความยืดหยุ่น หลายคนเห็นว่าเปลี่ยนจนไม่เหมือนที่เคยเป็นมา ความคิดเดิมบางอย่างหายไป เช่น การอยู่ในตำแหน่งได้ตลอดหรือไม่ถูกไล่ออกง่ายๆสภาพหลังปฏิรูปทำให้การเลื่อนตำแหน่งมีความแน่นอนน้อยลงและมีการปฏิรูปแปลกๆใหม่ๆที่กระทบต่อขวัญกำลังใจของข้าราชการ การปฏิรูปเหล่านี้บางทีก็ขัดกันเอง เช่น พยายามจูงใจให้คนที่มีความสามารถได้รับรางวัล แต่การทำงานกลับไม่มีความมั่นคงหรือกรณีที่เน้นผลงาน แต่ก็ยังใช้ดุลพินิจตัดสินอยู่ดี นอกจากนั้น ยิ่งเปลี่ยนแปลงข้าราชการก็ยังมีปัญหาขวัญกำลังใจ เพราะรู้สึกไม่แน่นอน และกลัวการเปลี่ยนแปลงที่ถ้าโหมเข้ามาอย่างรวดเร็วจนปรับตัวไม่ทัน

การปฏิบัติงานใด ๆ ในทางพระพุทธศาสนานั้นเน้นการทำงานเป็นทีม (Group) เช่น การฟังธรรม การรับเข้ามาเป็นสมาชิกของนักบวชต้องทำการสาบานตัวต่อพระอุปัชฌาย์ พระกรรมวาจาจารย์ คือผู้แนะนำการปฏิบัติ รวมทั้งสงฆ์ที่มานั่งเป็นอันดับหรือเป็นสักขีพยานในการรับเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ขององค์การ และเมื่อเข้ามาสู่กลุ่มแล้วจะต้องฉันหรือรับประทานอาหารเป็นกลุ่ม รักษามารยาทในการฉันอาหาร เมื่อเวลาสวดมนต์ก็สวดพร้อมกัน ตื่นเช้าตรู่ต้องมามาทำความสะอาดที่อยู่อาศัย เวลาศึกษาก็ศึกษาพร้อมเพรียงกัน หลักการดังกล่าวเป็นหลักการของการทำงานร่วมกันและมีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่าการจัดระบบการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นระบบมาก่อนทฤษฎีตะวันตก

เอกสารอ้างอิง

- บุษกร วัฒนบุตร. (2558). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ*. นนทบุรี : บริษัท ฮับพรีนติ้ง จำกัด.
- พระพุทธยานันทภิกขุ. (2544). *คนรักาศิล คีลรัรักษาคณ*. กรุงเทพมหานคร : เอมี่ เทรตดิ่ง.
- เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. (2550). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ.(2533). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- หัสตินทร์ เขาวนปรีชา.(2546). *พุทธธรรม กับ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. วารสารวิชาการสถาบันราชภัฏอุดรดิษฐ์ , กุมภาพันธ์-กรกฎาคม,
- Derek Torrington and Laura Hall. (1991). *Personnel management : A new approach*, 2nd ed. New York : Prentice Hall.
- Cited in Owen Hughes. (2003). *Public management and administration: An introduction*, 3rd ed. New York: Palgrave Macmillan.
- Gilbert B. Siegel and Robert C. Myrtle. (1985). *Public personnel administration: Concept and practices* Boston: Houghton Mifflin.
- Felix A Migro and Lloyd G. Nigro. (1976). *The new public personnel administration*, 3rd ed. Illinois: F.E. Peacock.
- O. Glenn Stahl. (1983). *Public personnel administration*, 8th ed. New York: Harper & Row, Publishers.

ความเป็นตัวตนในคำคมวัยรุ่น

Identity in Adolescents' Well-known Saying

ธีรภัทร คำทิง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1

Email: theerapat_khumting@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง ความเป็นตัวตนในคำคมวัยรุ่นมุ่งนำเสนอ 2 ประเด็น ได้แก่ ความเป็นตัวตนของวัยรุ่นที่ปรากฏในคำคมวัยรุ่น และลักษณะการใช้ภาษาในคำคมวัยรุ่น โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มวัยรุ่นอายุ 15 ปี จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบพรรณนา ผลการศึกษาพบว่าคำคมวัยรุ่นแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของวัยรุ่นได้อย่างชัดเจน ปรากฏทั้งสิ้น 3 ลักษณะ ได้แก่ กล้าทำสิ่งที่ตนเองมั่นใจ ให้ความสำคัญกับเพื่อน และต้องการความเป็นอิสระ และลักษณะการใช้ภาษาในคำคมวัยรุ่นปรากฏทั้งสิ้น 6 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำคำ เช่น ซ้ำคำว่า ทิ้ง การใช้คำสัมผัส ปรากฏ 2 ลักษณะ ได้แก่ สัมผัสพยัญชนะ เช่น ส่งเสีย สัมผัสกับ สงสัย สัมผัสสระ เช่น เสือก สัมผัสกับ เหงือก การใช้คำเปรียบเทียบ เช่น เพื่อน เปรียบเสมือน มีด การใช้คำหยาบคาย เช่น กู การใช้คำสแลง เช่น เปิด หมายถึง ทำก่อน และการใช้คำ ทับศัพท์ เช่น แคร่ (care)

คำสำคัญ: ความเป็นตัวตน; คำคม; วัยรุ่น

Abstract

The article titled "Identity in adolescents' well-known saying" aimed to present 2 issues including: 1) the adolescents' identity being appeared in adolescent's well-known saying, and 2) the language use style in adolescents' well-known saying. Data were collected from 10 fifteen-year old adolescent group. Qualitative data were analyzed in descriptive form. The research findings found that the adolescents' well-known saying indicated the adolescent's identity obviously being appeared in 3 types: 1) being courage to do what they were confident, 2) focusing on their friends, and 3) wanting to be free to do something. In addition, there were 6 types of language use style in adolescent's well-known saying including: repeated word "ting" (dumping). There were 2 types of correspondence of sound between words or the endings of words, especially when these were used at the ends of lines of poetry called "rhyme": 1) the consonant

rhyme such as “song-sia” (alimony) rhymed with “song-sai” (wondering), and 2) the vowel rhyme such as “seuk” (being nosy) rhymed with “ngeug” (gum). The comparative word use such as “peun” priab sa-meun (being like) “knife,” the rude word use such as “Goo” (I), the slang use such as “perd” (starting to do), and the transliteration such as “care.”

Keywords: Identity; Well-known saying; Adolescent

บทนำ

วรรณกรรมเป็นสิ่งผูกพันกับสังคม และเป็นสมบัติร่วมของคนในสังคมทุกยุคทุกสมัย การศึกษาวรรณกรรมจึงต้องควบคู่กับการศึกษาสังคม วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคม วรรณกรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถสะท้อนประสบการณ์ชีวิตของคนในทุกยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นนักเขียนจะจงใจสะท้อนสังคม หรือไม่ก็ตาม จึงกล่าวได้ว่า วรรณกรรมเป็นคั่นช่องแห่งยุคสมัย เนื่องจากเป็นภาพถ่ายชีวิตในยุคสมัยนั้น เป็นภาพถ่ายทอวิถีชีวิตในแต่ละสังคม วรรณกรรมจึงมีอิทธิพลต่อสังคม รวมทั้งพลังในสังคมมนุษย์ ถึงแม้ว่านักเขียนจะเลือกเขียนเฉพาะประสบการณ์หรือบางเสี้ยวของเหตุการณ์ในสังคมมาใช้เป็นข้อมูลและประเด็นในงานเขียน โดยการผ่านมุมมองของตนเองที่เห็นความสำคัญและสนใจในวรรณกรรมนั้น วรรณกรรมมิใช่เป็นแต่เพียงสื่ออย่างเดียว หากสิ่งที่แฝงลึกลงไปในห้องไฟระหว่างตัวอักษร ยังสะท้อนให้เห็นถึงความตื้นลึกหนาบางทางภูมิปัญญาของผู้เขียน และลึกลงไปในภูมิปัญญานั้นก็คือความจริงใจที่ผู้เขียนสะท้อนต่อตัวเองและต่อผู้อ่าน (พิทยา ว่องกุล, 2540)

วรรณกรรม สังคม วัฒนธรรมและนักเขียนจึงมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก ดังที่วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2544) ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม เป็นเรื่องที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทั้งนี้เพราะนักเขียนคนเดียวเปรียบเสมือนคนสามคน คือเป็นนักประพันธ์ เป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้นและเป็นพลเมืองของสังคม นักเขียนจึงยากที่จะหลีกเลี่ยงอิทธิพลของสังคมในยุคสมัยของตนได้ สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียนในฐานะที่เป็นแหล่งรวมชีวิต วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ นักเขียนนำมาเป็นวัตถุดิบในการเขียนเสมอ งานเขียนจะมีลักษณะเนื้อหา รูปแบบอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมและอิทธิพลของสังคมที่มีต่อ

คำคมถือว่าเป็นวรรณกรรมที่มีลักษณะเป็นถ้อยคำหรือข้อความที่หลักแหลมชวนให้คิด หรือมีความหมายอยู่ในตัว ซึ่งอาจมีการกล่าวคำบางคำซ้ำในข้อความนั้น ๆ ให้มีความหมายหนักแน่นยิ่งขึ้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตแสดงถึงการใช้ความคิด หรือแสดงให้เกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้ใช้ได้อย่างชัดเจน (ดวงพร หลิมรัตน์, 2555) คำคมจึงสะท้อนความคิด ความรู้สึกของผู้เขียนหรือผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี ทุกคนบนโลกรวมถึงกลุ่มวัยรุ่นมักจะได้แสดงออกถึงความเป็นตนเองอย่างหลากหลายวิธี เช่น การพูด การกระทำ รวมถึงการแสดงออกผ่านคำคม ซึ่งคำคมจะสะท้อนความเป็นตนเองของกลุ่มวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี แต่ละบุคคลก็จะมีคำคมประจำตัวเองแตกต่างกันไป โดย

ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของคำคมว่าตรงกับชีวิตของบุคคลนั้นมากน้อยเพียงใด เป็นเรื่องที่เคยประสบหรือเป็นเรื่องที่บุคคลนั้นปรารถนาหรือไม่ คำคมของคนแต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกันออกไป

วัยรุ่นเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอายุระหว่าง 15 - 21 ปี เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กเข้าสู่ผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และมองเห็นได้อย่างชัดเจน (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, 2556) นอกจากนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนแล้ว ช่วงวัยรุ่นยังเป็นช่วงที่ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองจากเด็กสู่บทบาทของผู้ใหญ่ที่จะต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น ส่งผลให้วัยรุ่นที่พฤติกรรมแตกต่างจากบุคคลกลุ่มอื่น ส่งผลให้กลุ่มวัยรุ่นมีคำคมที่แตกต่างจากกลุ่มบุคคลอื่น เนื่องจากมีพฤติกรรมและความสนใจแตกต่างจากกลุ่มอื่น นอกจากนี้วัยรุ่นนี้ยังมีลักษณะการใช้ภาษาที่แตกต่างออกไปจากกลุ่มบุคคลอื่น (จรุงภรณ์ กลางบุรุษย์, 2558) ผู้เขียนจึงสนใจนำเสนอความเป็นตัวตนของวัยรุ่นที่ปรากฏในคำคมวัยรุ่น และลักษณะการใช้ภาษาในคำคมวัยรุ่นที่กลุ่มวัยรุ่นสนใจและมีการใช้อยู่ในปัจจุบัน

ความเป็นตัวตนของวัยรุ่นที่ปรากฏในคำคมวัยรุ่น

ทุกคนบนโลกรวมถึงกลุ่มวัยรุ่นมักจะแสดงออกถึงความเป็นตนเองอย่างหลากหลายวิธี เช่น การพูด การกระทำ รวมถึงการแสดงออกผ่านคำคม ซึ่งคำคมจะสะท้อนความเป็นตนเองของกลุ่มวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากคำคมเป็นถ้อยคำที่หลักแหลมชวนให้คิด หรือแสดงให้เกิดความรู้สึกบางอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างชัดเจน แต่แต่ละบุคคลก็จะมีคำคมประจำตัวเองแตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับเนื้อหาของคำคมว่าตรงกับชีวิตของบุคคลนั้นมากน้อยเพียงใด เป็นเรื่องที่เคยประสบ หรือเป็นเรื่องที่บุคคลนั้นปรารถนาหรือไม่ คำคมของคนแต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกันออกไป ฉะนั้นคำคมวัยรุ่นก็จะแสดงออกถึงความเป็นวัยรุ่นได้อย่างชัดเจน ซึ่งปรากฏทั้งสิ้น 3 ลักษณะ ได้แก่ กล้าทำสิ่งที่ตนเองมั่นใจ ให้ความสำคัญกับเพื่อน และต้องการความเป็นอิสระ รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กล้าทำสิ่งที่ตนเองมั่นใจ

วัยรุ่นมีความกล้าที่จะลองทำอย่างสุดความสามารถ พลังของวัยรุ่น คือ ความกล้าที่จะลองเสี่ยงทำทุกอย่างตามที่ตนเองมั่นใจและคิดว่าใช้อย่างไม่ลังเล โดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ที่เคยเป็นข้อจำกัดให้ไม่สามารถทำในสิ่งที่ต้องการได้อีกต่อไป ถึงแม้สิ่งที่ต้องการจะเป็นสิ่งที่ทำลายความสามารถหรือมีหนทางที่จะเป็นไปได้ยากที่จะทำให้สำเร็จได้ก็ตาม เพราะวัยรุ่นเชื่อว่าความกล้าที่จะลอง ความพยายาม ที่จะทำ และการที่ได้ต่อสู้อย่างเต็มความสามารถของตนเอง สะท้อนจากคำคมต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“มีดีป็นผมถนัด พกมาแค่หมัดกับหัวใจ”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นมีความกล้าและไม่เกรงกลัวที่จะทำสิ่งใดซึ่งเกิดจากความมั่นใจในศักยภาพที่มีอยู่ของตนเอง

ตัวอย่างที่ 2

“ไม่ได้โหดมาตั้งแต่เด็ก แต่ใจมันเด็ดมาตั้งแต่เกิด”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นความกล้าของวัยรุ่นอันเป็นปัจจัยหลักของการกำหนดพฤติกรรมแสดงออกของตนเอง

ตัวอย่างที่ 3

“ที่กลัวเพราะว่าผิด แต่ถ้าบางเรื่องไม่ผิด ต่อให้ใหญ่แค่ไหนก็ไม่กลัว”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นไม่เกรงกลัวใครและมีความกล้าที่จะทำเพื่อปกป้องตนเอง

ตัวอย่างที่ 4

“ส่วนสูงไม่เกี่ยว ใส่เดียวได้หมด”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นมีความกล้าที่จะทำในสิ่งที่ตนเองมั่นใจโดยไม่คำนึงถึงข้อเสียเปรียบที่ตนเองมี

ตัวอย่างที่ 5

“ตัวเตี้ยแล้วไง พอดีวัดกันที่ใจ ไม่ใช่วัดกันที่ตัว”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นมีความกล้าที่จะทำในสิ่งที่ตนเองมั่นใจโดยไม่คำนึงถึงข้อเสียเปรียบที่ตนเองมี

ตัวอย่างที่ 6

“ขุดน้ำยังมีฝ้า ถ้ามีปัญหาเดียวเปิดเอง”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นมีความกล้าที่จะทำเพื่อตอบสนองในสิ่งที่ตนเองคิดว่าเป็นปัญหา

2. ให้ความสำคัญกับเพื่อน

วัยรุ่นเป็นวัยที่เห็นว่าเพื่อนมีความสำคัญและมีอิทธิพลมาก เนื่องจากเป็นวัยเดียวกัน ทำให้มีความสนใจและประสบปัญหาในลักษณะคล้ายกัน ความคิดต่าง ๆ ของวัยรุ่นที่ตรงกันทำให้วัยรุ่นคุยกันง่าย และเข้าใจกันและกัน ในความคิดของวัยรุ่น เพื่อนเป็นบุคคลที่ทำให้สบายใจและคุยกันเข้าใจกว่ากลุ่มอื่น สะท้อนจากคำคมต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“นักเลงที่ว่าแน่ ยังต้องแคร้คำพูดเพื่อน อันธพาลที่ว่าเถื่อน ยังมีเพื่อนอยู่ข้างกาย”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นเห็นว่าเพื่อนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยยกตัวอย่างกลุ่มคนที่มีความกล้าสูง อย่างนักเลงและอันธพาลที่ต้องมีเพื่อนอยู่เสมอ

ตัวอย่างที่ 2

“เพื่อนแท้ไม่ได้แคร้ที่ใบหน้า ไม่ได้วัดที่หน้าตา แต่พวกเอ็งมีค่าที่จิตใจ”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นให้ความสำคัญกับเพื่อนเป็นอย่างมาก ถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจ โดยไม่สนใจว่าเพื่อนจะมีหน้าตาเป็นอย่างไร

ตัวอย่างที่ 3

“ถึงชีวิตจะบัดซบ ขอแค่เพื่อนอยู่ครบก็พอ”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นเห็นว่าการที่มีเพื่อนอยู่กับตนเอง มีความสำคัญมากกว่าการมีชีวิตที่ดี แม้จะมีชีวิตที่ไม่ดีก็ยิ่งดีกว่าการที่จะเสียเพื่อนหรือขาดเพื่อนไป

ตัวอย่างที่ 4

“ทิ้งเพื่อนทิ้งฝูง บินไม่สูงหรอกครับ”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นไม่ทิ้งเพื่อนของตนเอง เนื่องจากเห็นว่า หากทิ้งเพื่อนของตนเอง จะทำให้สิ่งที่ทำไม่ประสบความสำเร็จหรือไปได้ไม่ไกล

ตัวอย่างที่ 5

“ที่ไปต้องมีเพื่อน เหมือนไปที่ไหนต้องมีมิตร”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นเปรียบเพื่อนเป็นอาวุธและมีความสำคัญที่ช่วยในการปกป้องตนเอง จากอันตรายได้ ไปที่ใดหากมีเพื่อนไปด้วยก็เหมือนพกอาวุธไปด้วย

ตัวอย่างที่ 6

“เพื่อนกูเจ็บ ชีวิตมึงจบ”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นรักเพื่อนมาก และไม่ยอมให้บุคคลใดมาทำร้ายเพื่อนตนเองได้

3. ต้องการความเป็นอิสระ

วัยรุ่นชอบที่จะมีความเป็นส่วนตัว ซึ่งไม่ได้หมายความว่าวัยรุ่นต้องการแยกตัวอยู่คนเดียว แต่เป็นความรู้สึกอยากมีความเป็นส่วนตัว อยากมีห้องของตนเองที่จะทำอะไรได้ตามอิสระ ไม่ชอบการตรวจเช็ค ไม่ชอบการตรวจค้น หรือยุ่งวุ่นวายจากบุคคลอื่นโดยเฉพาะบุคคลที่ไม่ได้เป็นคนในครอบครัวตนเอง สะท้อนจากคำคมต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“ไม่ได้ส่งเสีย อย่าเสือกสงสัย”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นไม่ต้องการใครคนอื่นที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับตนมาสงสัยหรืออยากรู้เรื่องของตนเอง

ตัวอย่างที่ 2

“รู้จักผม เท่าที่ผมอยากให้รู้จักก็พอ”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นไม่ต้องการให้บุคคลอื่นทราบเรื่องส่วนตัวของตัวเองมากเกินไป

ตัวอย่างที่ 3

“อย่าเสือก เดี่ยวเหงือกสั้น”

คำคมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นไม่ต้องการให้คนอื่นยุ่งเรื่องของตนเอง

ลักษณะการใช้ภาษาในคำคมวัยรุ่น

ลักษณะการใช้ภาษาที่ปรากฏในคำคมวัยรุ่นมีทั้งสิ้น 6 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำคำ การใช้คำสัมผัส การใช้คำเปรียบเทียบ การใช้คำหยาบคาย การใช้คำสแลง และการใช้คำทับศัพท์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับธารงสิทธิ์ พจนานุกรภาพ (2557) ที่ได้ศึกษาการใช้คำของคำคมที่ปรากฏในเว็บเพจคำคมจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก 2 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำคำ และการใช้คำสัมผัส รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การซ้ำคำ คือ กลวิธีที่ใช้คำคำเดียวกันซ้ำ อาจจะวางไว้ติดกัน หรือวางไว้แยกจากกัน โดยความหมายของคำที่ซ้ำนั้นจะต้องไม่เปลี่ยนแปลง มีความหมายเหมือนกันทุกคำ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“ทิ้งเพื่อนทิ้งฝูง บินไม่สูงหรอกครับ”

จากตัวอย่าง ซ้ำคำว่า ทิ้ง ปรากฏอยู่ 2 ตำแหน่ง มีความหมายเหมือนกันทั้งสองคำ หมายถึง ทำให้สิ่งใดสิ่งใดสิ่งหนึ่งหลุดออกไปด้วยอาการต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

2. การใช้คำสัมผัส แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

2.1 สัมผัสพยัญชนะ คือ คำที่มีเสียงพยัญชนะต้นเดียวกันซึ่งมีเสียงสระต่างกัน โดยมีตัวสะกดมาตราใดก็ได้และมีเสียงวรรณยุกต์ใดก็ได้ ในกรณีที่มีเสียงสระเดียวกันจะต้องเป็นคำที่มีตัวสะกดต่างมาตรากัน

ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“ไม่ได้ส่งเสีย อย่าเสือกสงสัย”

จากตัวอย่างเป็นการสัมผัสอักษร ส คือ ส่งเสีย สัมผัสกับ สงสัย

2.2 สัมผัสสระ คือ คำที่มีเสียงสระและมาตราตัวสะกดเดียวกัน ส่วนวรรณยุกต์จะเป็นรูปแบบใดเสียงใดก็ได้ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“อย่าเสือก เดี่ยวเหงือกสั้น”

จากตัวอย่างเป็นการสัมผัสสระ คือ เสือก สัมผัสกับ เหงือก

3. การใช้คำเปรียบเทียบ คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้เหมือนสิ่งหนึ่งเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพสิ่งนั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“ที่ไปต้องมีเพื่อน เหมือนไปที่เถื่อนต้องมีมิด”

จากตัวอย่างเป็นการเปรียบเทียบคำว่า เพื่อน เปรียบเสมือน มิด ที่จะเป็นอาวุธหรือช่วยเหลือตนเองได้

4. การใช้คำหยาบคาย คือ คำที่สื่อถึงความไม่สุภาพ สื่อความหมายในแง่ที่ไม่ดี หรือฟังไม่ไพเราะ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“เพื่อนกูเจ็บ ชีวิตมึงจบ”

จากตัวอย่างปรากฏคำหยาบคายคือคำว่า กู, มึง

5. การใช้คำสแลง คือ คำที่ใช้สื่อสารและเข้าใจกันเฉพาะกลุ่ม โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักภาษามักใช้อยู่เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“ขวดน้ำยังมีฝา ถ้ามีปัญหาเดี่ยวเปิดเอง”

จากตัวอย่างปรากฏคำสแลงคือคำว่า เปิด ซึ่งเป็นคำเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น ในความหมายของกลุ่มวัยรุ่นเปิด หมายถึง การทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นคนแรก ซึ่งโดยทั่วไป เปิด หมายถึง ทำให้สิ่งที่ปิดอยู่เผยออก (ราชบัณฑิตสถาน, 2554)

6. การใช้คำทับศัพท์ คือ การเขียนคำในภาษาหนึ่งมาเป็นภาษาไทย ด้วยตัวอักษรและตามอักขรวิธีของภาษาไทย ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“นักเลงที่वान่ ยังต้องแคร้คำพูดเพื่อน อันธพาลที่วาน่เถื่อน ยังมีเพื่อนอยู่ข้างกาย”

จากตัวอย่างแคร้ เป็นคำทับศัพท์จากภาษาอังกฤษคำว่า care หมายถึง สนใจ

สรุป

คำคมวัยรุ่นแสดงออกถึงความเป็นวัยรุ่นได้อย่างชัดเจน ซึ่งปรากฏทั้งสิ้น 3 ลักษณะ ได้แก่ กล่าวทำสิ่งที่ตนเองมั่นใจ ให้ความสำคัญกับเพื่อน และต้องการความเป็นอิสระ และปรากฏลักษณะการใช้ภาษาในคำคมวัยรุ่นทั้งสิ้น 6 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำคำ การใช้คำสัมผัส การใช้คำเปรียบเทียบ การใช้คำหยาบคาย การใช้คำสแลง และ การใช้คำทับศัพท์ ซึ่งทั้งหมดถือเป็นลักษณะการใช้คำที่ปรากฏในชีวิตประจำวันทั่วไปแทบทั้งสิ้น ลักษณะการใช้ภาษาเหล่านี้เพื่อให้ผู้อ่านเกิดการจดจำคำคมและเข้าใจความหมายของคำคมได้ง่ายขึ้น บางคำคมมีคุณค่าเพียงเด่นเรื่องการใช้ภาษา มีไว้เพื่อเป็นกรณีศึกษาเท่านั้น ซึ่งในส่วนเนื้อหาอาจไม่เหมาะสมที่จะยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ แต่บางคำคมก็มีความหมายที่ดีซึ่งแฝงอยู่สามารถสร้างสำนึกที่ดีให้ผู้อ่านนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติอันจะทำให้เกิดประโยชน์และความสงบสุขทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวมได้สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- จรุงภรณ์ กลางบุรัมย์. (2558). ภาษาวัยรุ่นกับการเปลี่ยนแปลงไวยากรณ์ไทยในยุคโซเชียลเน็ตเวิร์ค. *วารสารการศึกษาไทยมหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 4(1), 345-354.
- ดวงพร หลิมรัตน์. (2555). *หนังสือเรียนภาษาไทย ม.3*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด.

- ธำรงสิทธิ์ พจนานุกรม. (2557). *การใช้คำของคำคมที่ปรากฏในเว็บเพจคำคมจากเครือข่ายสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก*.
วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิทยา ว่องกุล. (2540). *พลาณภาพแห่งวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2544). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมชาติ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
ราชบัณฑิตยสถาน.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข. (2556). *ยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด และแนวทางการจัดเก็บ
ข้อมูลกระทรวงสาธารณสุข*. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์

The use of foreign language and dialect words in the poetry “The road home” by Angkarn Chanthathip

อภิสิทธิ์ บุตรโคตร, พัทธนันท์ พาป้อ, ปพิชญา พรหมกันธา

Aphisith Budtakhot, Phathanant Phapor, Paphichaya Phromkhantha

บทคัดย่อ

การวิจัย “การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ โดยศึกษาวิเคราะห์จากบทกวีนิพนธ์ จำนวน 45 ตอน จากการศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ จำแนกคำภาษาต่างประเทศตามรูปลักษณะของคำและจำแนกตามภาษาถิ่นที่พบ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการจำแนกคำภาษาต่างประเทศตามรูปลักษณะของคำ ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ตระกูลภาษาที่มีรูปวิภัตติปัจจัย ตระกูลภาษาที่มีรูปคำติดต่อ และตระกูลภาษาที่มีรูป จำแนกตามตระกูลที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ตระกูลภาษาที่มีรูปวิภัตติปัจจัย พบมากที่สุดคือ ตระกูลภาษาอินโด-ยูโรเปียน พบจำนวน 324 คำ จำแนกเป็น 1) ภาษาสันสกฤต 175 คำ 2) ภาษาบาลี 103 คำ 3) ภาษาอังกฤษ 43 คำ 4) ภาษาอิหร่าน 1 คำ 5) ภาษาโปรตุเกส 1 คำ รองลงมาคือตระกูลภาษาเซมิติก พบภาษาอาหรับ 17 คำ ตระกูลภาษาที่มีรูปคำติดต่อ พบมากที่สุดคือตระกูลภาษามอญ-เขมร พบจำนวน 55 คำ จำแนกเป็น 1) ภาษาเขมร 54 คำ และ 2) ภาษามอญ 1 คำ รองลงมาคือ ตระกูลภาษามลายู-โพลีเนเซียน พบภาษามลายู 1 คำ ตระกูลภาษาที่มีรูปภาษาคำโดด พบ 1 ตระกูลภาษา คือ ตระกูลภาษาสินติค พบภาษาจีน 8 คำ

2. ด้านการจำแนกคำภาษาถิ่น Dialect จำแนกได้เป็น 3 ภาษาถิ่น พบจำนวน 37 คำ พบมากที่สุดคือ ภาษาถิ่นอีสาน พบ 35 คำ รองลงมาคือ ภาษาถิ่นใต้ พบ 3 คำ และภาษาถิ่นเหนือ พบ 2 คำ

จากการการใช้คำภาษาต่างประเทศซึ่งปรากฏในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ แสดงให้เห็นว่า กวี มีการสร้างสรรค์งานเขียนใช้คำภาษาต่างประเทศ และภาษาถิ่น นำมาสร้างสรรค์เป็นบทกวีนิพนธ์ ซึ่งคำเหล่านั้นสื่อให้เห็นถึงอิทธิพลด้านภาษาของไทยที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และถึงแม้ว่า “กวี” จะมีการใช้คำภาษาต่างประเทศ และภาษาถิ่น แต่สามารถคงไว้ซึ่งฉันทลักษณ์ของการแต่งคำประพันธ์ได้อย่างดีเยี่ยม แสดงให้เห็นศักยภาพด้านภาษาของ “กวี” ที่สามารถเลือกสรรคำมาใช้โดยผสมผสาน ผ่านการเล่าเรื่องที่สละสลวย สื่อสารให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวผ่านสุนทรียภาพของภาษาในบทกวีได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การใช้คำ, ภาษาต่างประเทศ, ภาษาถิ่น, บทกวีนิพนธ์

Abstract

"The use of foreign language and dialects words in poetry "The road home" by Angkarn Chanthathip "aims to study the use of foreign language and dialects words in poetry "The road home" by studying the analysis from 45 poems, classified the foreign language according to the look of the word and classified by the dialect words found. Research results can be summarized as follows:

1. Language family with a form of suffix. The most common is Indo-European language family, found 324 words, classified as :1) 175 words of Sanskrit 2) 103 words of Pali 3) 43 words of English 4) 1 word of Iran and 5) 1 word of Portuguese , followed by Semitic language family, found 17 words of Arabic. 2) Language family with contact words. The most common is Mon-Khmer language family found 55 words, classified as: 1) 54 words of Khmer and 2) 1 word of Mon, followed by the Malayo-Polynesian language family, found 1 word of Malayu. 3) Language family with a single word language, found 1 family is the Sinitic language family, found 8 words of Chinese.

2. The classification of the dialect words can be classified into 3 dialects, found 37 words of all. The most are 35 words of Isan (Northeast) dialect, followed by 3 words of southern dialect and 2 words of northern dialect are the least.

From the use of foreign language and dialect words in poetry "The road home" by Angkarn Chanthathip showed that "the poet" had created the writing using foreign words and the dialect used to create a poetry which those words convey the influence of Thai language that has existed from the past to the present, and although the poet has used foreign language and dialects words, but able to maintain the prosody of writing compositions very well showing the language potential of the "poet" that can be chosen by incorporating through graceful storytelling, communicate to the reader to get to know the story through the aesthetics of the language in the poetry as well.

Keywords: the use of language, foreign language words, dialect words, the poetry

บทนำ

เมื่อภาษาเป็นสิ่งถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคลทำให้เกิดความเข้าใจกันและแสดงถึงความเป็นกลุ่มประชากรเดียวกัน โดยมากภาษาแต่ละภาษาจะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไปตามรูปแบบของวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ สภาพภูมิประเทศ หรือสภาพวัฒนธรรมของผู้คนในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป ภาษาแม่หรือภาษาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ทุกอย่าง เพราะเป็นภาษาที่ใช้ในบ้านหรือชุมชน ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยภาษาแม่นี้ “การเข้าใจภาษาแม่ในแต่ละชุมชนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในโลกปัจจุบันได้อีกทั้งจากการศึกษาพบว่า ภาษาถิ่นอีสานใช้เชื่อมโยงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น ภาษาถิ่นอีสาน หรือภาษาท้องถิ่น ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม มรดกของมนุษยชาติต้องช่วยกันรักษา

ช่วยกันดูแลและควรจะมีการนำภาษาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบโรงเรียนให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียน (สุวิไล เปรมศรีรัตน์¹)

สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ไม่หยุดนิ่งเพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสมอง มีสติปัญญาสามารถที่จะคิด สร้างสรรค์ พัฒนา เปลี่ยนแปลงชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ภาษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญของสังคมมนุษย์จึงอาจเปลี่ยนแปลงควบคู่กันไปกับสังคมมนุษย์ ภาษามักเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น ภาษาไทยสมัยสุโขทัยไม่เหมือนภาษาไทยในสมัยอยุธยาทั้งหมด ภาษาไทยในสมัยอยุธยาไม่เหมือนภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ แต่ก็เชื่อว่าจะแตกต่างกันไปเสียทั้งหมด ความเปลี่ยนแปลงทางภาษาจะค่อย ๆ เกิดขึ้นและดำเนินไป ไม่มีใครบอกล่วงหน้าได้ว่าอะไรจะเปลี่ยนแปลงไปจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรหรือจะเปลี่ยนเมื่อใด ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับภาษานอกจากจะเกิดจากปัจจัยภายในตัวภาษาแล้วยังอาจเกิดจากปัจจัยภายนอกภาษา คือ อิทธิพลของภาษาอื่นอีกด้วย ภาษาอาจเปลี่ยนแปลงได้ทั้งในด้านการออกเสียง ระบบเสียง ความหมายของคำ และหน้าที่ของคำในบริบทต่าง ๆ (กาญจนา นาคสกุล²) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ³ เรื่องการยืมคำว่า “คำยืม” เป็นลักษณะธรรมชาติของภาษา ย่อมมีการยืมยืมคำของภาษาต่างประเทศมาใช้ปะปนกับภาษาของตนเองอยู่เสมอ การยืมคำจากภาษาอื่นมาใช้เป็นการช่วยให้มีถ้อยคำใช้มากขึ้น และเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร การยืมคำมาใช้ไม่มีขอบเขตจำกัดตายตัว อาจจะมีเสียง ยืมคำ หรือยืมไวยากรณ์ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการและความสะดวกของผู้ใช้คำภาษาต่างประเทศที่ไทยยืมมาใช้ที่นับว่ามีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาก ได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤต เขมร อังกฤษ และภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาจีน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาชวา มลายู ภาษาญี่ปุ่น ภาษามอญ ภาษาทมิฬ ภาษาเปอร์เซีย ภาษาโปรตุเกส ภาษาพม่า ฯลฯ

กวีนิพนธ์เป็นงานสร้างสรรค์แขนงหนึ่งของวรรณคดี ที่มีความเข้มข้นทางอารมณ์มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับงานวรรณศิลป์ประเภทอื่น (ดวงมน จิตรจางค์⁴) สอดคล้องกับผลการศึกษาของปัญชิกา วรรณชาติ และคณะ⁵ ที่กล่าวโดยสรุปไว้ว่า ในปัจจุบันงานประพันธ์ที่แสดงสำนึกเชิงสังคมไม่ได้ยึดกรอบแนวคิดเรื่องชนชั้นเหมือนวรรณกรรมเพื่อชีวิตในรูปแบบเดิม แต่ได้ตั้งคำถามหรือให้ข้อสังเกตบางประการที่เกี่ยวกับคุณค่าและความหมายของชีวิต ท่ามกลางความซับซ้อนในสังคมปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็มีข้อบ่งชี้ว่าผู้ประพันธ์คาดหวังว่าจะสามารถสร้างความตระหนักต่อความร้ายแรงของปัญหา ที่กระทบต่อความเป็นปกติสุขของปัจเจกชนและสังคม พร้อม ๆ กับแสดงความพยายามที่จะเสนอความคิด เพื่อสร้างเสริมความแข็งแกร่งทางคุณธรรมและจริยธรรมที่กำลังอ่อนแรงลงไป

¹ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ , . (2551). การจัดการศึกษาแบบทวิภาษา(ภาษามลายูถิ่น- ภาษาไทย) สำหรับเยาวชนไทยมุสลิม ในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ . วารสารเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ , 1(1) , 5-12 .

² กาญจนา นาคสกุล. (2554). บรรทัดฐานภาษาไทยเล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. หน้า 4.

³ จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ. (2556). ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์. หน้า 87.

⁴ ดวงมน จิตรจางค์. (2543). แนวคิดสำคัญของกวีนิพนธ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์. 6(1), หน้า 5.

⁵ ปัญชิกา วรรณชาติ และคณะ. (2551). คุณค่าของบทประพันธ์ในรวมบทกวีนิพนธ์ บ้านเก่า ของโชคชัย บัณฑิต. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 4(2), หน้า 73.

ในยุคโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ทัศนีย์ รัตรองได้กล่าวแสดงความคิดเห็นไว้ว่า กวีนิพนธ์เป็นงานเขียนที่ถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิด และความรู้สึกของกวีผ่านกลวิธีทางวรรณศิลป์ เป็นสิ่งที่แสดงพลังทางปัญญาของมนุษย์ ที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมบุคคลและสังคม กวีนิพนธ์เป็นที่หลอมรวมประสบการณ์อันกว้างขวางลึกซึ้ง และผู้สร้างกวีนิพนธ์นั้น ได้กลั่นกรองประสบการณ์เหล่านี้ ออกมาเป็นถ้อยคำที่คมที่สามารถสร้างความประทับใจ สามารถปลุกให้ผู้อื่นตื่นทางปัญญาได้

จากคำประกาศของคณะกรรมการตัดสินรางวัลเซเว่นบุคควอร์ด ประเภทกวีนิพนธ์ ประจำปีพุทธศักราช 2560⁷ รวมบทกวี “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของ อังคาร จันทาทิพย์ นำเสนอความคิดเรื่อง “บ้าน” ในหลากหลายมิติ ทั้งบ้านของผู้ประพันธ์เอง และบ้านของผู้คนหลากหลายอาชีพ หลากหลายชนชั้นในสังคมไทยและสังคมโลก อาทิ บ้านของแรงงานอพยพข้ามชาติ บ้านของชาวโรฮิงญา บ้านของผู้ลี้ภัยสงครามบ้านจึงมีความหมายมากกว่าสถานที่เกิดและที่พำนักอาศัย แต่บ้านเป็นพื้นที่แห่งความทรงจำ ความรัก ความผูกพันและความสุขของสมาชิกในครอบครัว ทุกชีวิตล้วนโหยหาและปรารถนาที่จะกลับบ้าน ด้านศิลปะการประพันธ์ใช้ฉันทลักษณ์ประเภทกลอนสุภาพ ซึ่งมีลีลาและท่วงทำนองเรียบง่าย แต่มีความโดดเด่นในการเปรียบเทียบ โดยให้รูปธรรมของส่วนต่าง ๆ ซึ่งประกอบสร้างเป็นตัวบ้าน สื่อความหมายในเชิงนามธรรมของประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก และจิตวิญญาณของคำว่า “บ้าน” ได้น่าสนใจ ดังนั้น รวมบทกวี “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ จึงสมควรได้รับรางวัลชนะเลิศ รางวัลเซเว่นบุคควอร์ด ประเภทกวีนิพนธ์ ประจำปีพุทธศักราช 2560

ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารวมบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ ในแง่ของการสรรคำ โดยศึกษาการสรรคำด้านการใช้คำภาษาต่างประเทศในบทกวีนิพนธ์ อันจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านมากขึ้น นอกจากนี้ยังสนใจที่จะศึกษาคำภาษาถิ่นที่ปรากฏในรวมบทกวีนิพนธ์เรื่องนี้ด้วย แม้ว่า อังคาร จันทาทิพย์ จะเป็นกวีรุ่นใหม่แต่เขาก็สามารถสร้างผลงานที่มีรูปแบบเฉพาะตนด้านการใช้ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ได้อย่างน่าประทับใจ รวมบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ได้รับคัดเลือกและได้รับรางวัลชนะเลิศ รางวัลเซเว่นบุคควอร์ด ประเภทกวีนิพนธ์ ประจำปีพุทธศักราช 2560 จึงเป็นรวมบทกวีนิพนธ์อีกชิ้นหนึ่งที่มีคุณค่าน่าศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์

สมมติฐานของการวิจัย

⁶ ทัศนีย์ รัตรองได้. (2560). ภาพลักษณ์อีสานในกวีนิพนธ์เขียนแผ่นดินของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2560. หน้า 401-407.

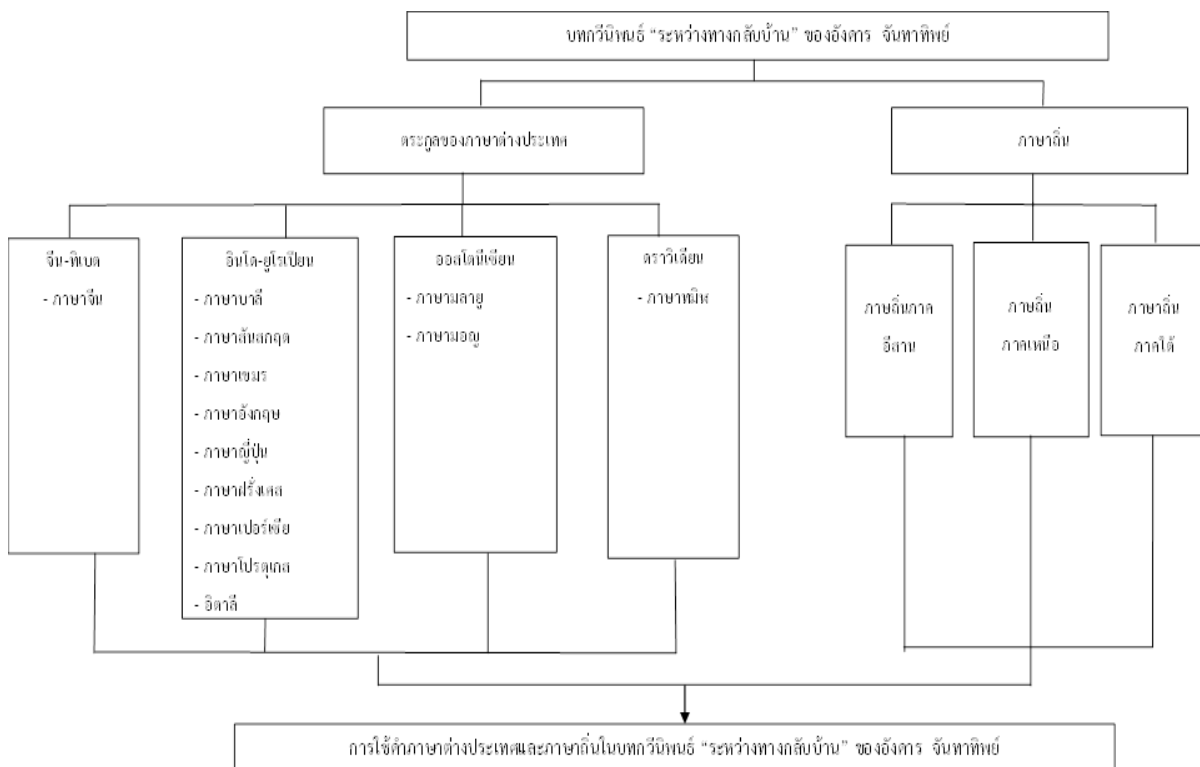
⁷ อังคาร จันทาทิพย์. (2561). ระหว่างทางกลับบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพ. ปกหลัง.

รวมบทกวี “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของ “อังคาร จันทาทิพย์” ถูกถ่ายทอดออกมาจากอารมณ์และความรู้สึกของตัวกวี บทกวีนิพนธ์ส่วนมากจะสะท้อนถึงความคิดถึงบ้านและคนรัก โดยในบทกวีมีการใช้คำภาษาต่างประเทศที่เข้ามาปะปนในภาษาไทยแต่ช้านาน นอกจากนี้ยังมีการใช้คำภาษาถิ่นในบทกวีในรูปแบบการใช้ภาษาเฉพาะตนของกวี อันเป็นเอกลักษณ์ที่น่าประทับใจ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ตารางที่ 1 ตารางกรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่น ในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ ครั้นนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นปัญหาซึ่งจำเป็นสำหรับการทำวิจัยดังกล่าวเสนอไว้ในบทที่ 1 จากนั้นจึงทำการรวบรวมศึกษาข้อมูล เพื่อประมวลความรู้ จัดแบ่งหมวดหมู่ของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังปรากฏในบทที่ 2 ทำให้เห็นความชัดเจนในการกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ประเด็นหลัก และนำเสนอ ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ เพื่อศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศ ในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” มีเนื้อหาทั้งหมด 45 บทกวี ดังนี้

1. บ้านหนังสือ
2. เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จสุวรรณภูมิ
3. บ้านที่พ่อสร้าง บทกวีที่พ่อเขียน
4. แม่ไม่อยู่บ้าน
5. เมื่อรุ่งลงกินน้ำ
6. ลมหายใจในรอยเท้า
7. คนสร้างบ้าน
8. เพื่อนบ้าน
9. จักรวาลซ่อนอยู่ในไขหนึ่งฟอง
10. บ้านของเรา (อยู่ในสังคมออนไลน์)
11. รั้วบ้าน
12. นอกกำแพงเรือนจำ
13. บ้านของฉัน
14. บ้านในห้องเช่า ลูกไม้เก่าของอิมเอม
15. บ้านอีกหลัง
16. แสงเงาเหนือหลังคาบ้านพักคนชรา
17. บ้านของพวกเขา
18. บ้านผีปอบ
19. ไม่ร้างก็แต่ถนนมุ่งกลับบ้าน...
20. เหมือนไม่มีบ้านให้คิดถึง
21. บ้านของคนอื่น
22. ราชาของความสุข
23. ราชาของความทุกข์
24. บ้านที่สร้างไม่เคยเสร็จ
25. บ้านหลังสุดท้าย สูดปลายแผ่นดิน
26. บ้านของฟาติมาะห์ในเดือนรอมฎอน
27. บ้านซึ่งความเศร้าเข้ายึดครอง
28. ห้องที่ถูกปิดตาย
29. บ้านเรือนชาวซีเรีย
30. Tale from borderland
31. นิทานเรื่องนักชื้อขายดวงดาว
32. เรื่องเล่าของคนเคยมาอันตามัน
33. ถูกบังคับให้สูญหายจากบ้านที่เขาพยายามปกป้อง
34. พันธุ์พืชบ้าน
35. บอนไซในสวนหิน (เมื่อภูมิทัศน์สื่อเปลี่ยน)
36. คนกับนก
37. รักเดินทาง
38. บ้านแม่น้ำ
39. เหตุผลของความเจ็บ
40. บ้านเคยอยู่
41. บ้านริมมูน
42. บ้านไม่มีใครอยู่
43. หอมข้าวใหม่
44. ระหว่างทาง
45. บ้าน

ขอบเขตด้านเกณฑ์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของ อังคาร จันทาทิพย์ ผู้วิจัยกำหนดแนวทางวิเคราะห์การใช้ภาษาต่างประเทศ โดยใช้เกณฑ์การจำแนกภาษาต่างประเทศจากแนวคิดของวิไลวรรณ ไข่มุกข์นันท์⁸ แบ่งเกณฑ์ในการแบ่งตระกูลภาษาดังกล่าวแบ่งออกได้ดังนี้

1. ตระกูลภาษาที่มีรูปภาษาคำโดด ภาษาที่มีลักษณะภาษาคำโดด แบ่งตามตระกูล ดังนี้ 1.1 ตระกูลภาษาซินติก (Sirilic) ได้แก่ ภาษาจีนต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 4 แขนง คือ 1) ภาษากวางตุ้ง (Cantones) 2) ภาษามิน (Min) 3) ภาษาพู

⁸ วิไลวรรณ ไข่มุกข์นันท์.(2526).ภาษาศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์วิวัฒนาการภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 98-109.

(Wu) และ 4) ภาษาแมนดาริน (Mandarin) หรือภาษาจีนกลาง 1.2 ตระกูลไท (Tai) ได้แก่ภาษาไท ซึ่งใช้พูดกันอย่างกว้างขวางทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. ตระกูลภาษาที่มีรูปวิภัตติปัจจัย ภาษาที่มีรูปวิภัตติปัจจัยแบ่งตามตระกูลได้ ดังนี้ 2.1 ตระกูลภาษาอินโด-ยูโรเปียน (Indo-European) เป็นภาษาในทวีปยุโรปเกือบทั้งหมดรวมไปถึงอินเดียและอิหร่าน ได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤต อิหร่าน กรีก ละติน อิตาลี ฝรั่งเศส อังกฤษ สเปน เยอรมัน ฯลฯ 2.2 ตระกูลภาษาแอมิตี (Hamitic) เป็นภาษาที่ใช้พูดอยู่ในอัฟริกาตอนเหนือ ได้แก่ ภาษาอียิปต์เก่า (Ancient Egyptain) ซึ่งชาวอียิปต์ไปปัจจุบันไม่ได้ใช้พูดเลย (ปัจจุบันชาวอียิปต์พูดภาษาอาราบิก ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้บันทึกคัมภีร์โคหฺวานของศาสนาอิสลาม) เอธิโอเปีย ลิเบีย ฯลฯ 2.3 ตระกูลภาษาเซมิติก (Semitic) เป็นภาษาที่ใช้พูดในเอเชีย ได้แก่ กายเฮบรู (Hebrew) หรือภาษาฮีบรูซึ่งเป็นภาษาประจำชาติของอิสราเอล ภาษาอาหรับ ฯลฯ

3. ตระกูลภาษาที่มีรูปคำติดต่อ ภาษาที่มีรูปคำติดต่อแบ่งตามตระกูลได้ ดังนี้ 3.1 ตระกูลภาษาทราวิท (Dravidian) เป็นภาษาที่ใช้พูดกันในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียง และภาคกลางบางส่วนของประเทศอินเดีย และภาคเหนือของประเทศศรีลังกา ได้แก่ ภาษาเตลกู (Telugu) ภาษาทมิฬ (Tamil) ภาษาคนารีส (Kannada) ภาษามลายู (Malayalam) ฯลฯ 3.2 ตระกูลภาษามลายู-โพลีเนเซียน (Malayo-Polynesian) หรือตระกูลภาษาออสโตรเนเซียน (Austronesian) เป็นภาษาที่มีลักษณะพิเศษกล่าวคือมักจะเป็นภาษาของชาวเกาะ หรือผู้ที่อยู่ใกล้ทะเลใช้พูดในภาษามาลาเยเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ บอร์เนียว บรูไน เวียดนามตอนใต้ นิวซีแลนด์ และทางตอนใต้ของประเทศไทย 3.3 ตระกูลภาษาทิเบต-พม่า ติดต่อกัน ได้แก่ ภาษาทิเบต ภาษาพม่า และภาษาของชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ซึ่งเป็นชาวเขาอยู่ในประเทศพม่า เช่น ภาษากะฉิ่น โลโล่ กะเหรี่ยง ยางแดง ยางขาว มูเซอร์ ฯลฯ 3.4 ตระกูลภาษามอญ-เขมร ภาษาตระกูลนี้มีรูปลักษณะภาษาคำโดด และคำติดต่อ ได้แก่ ภาษามอญซึ่งเป็นภาษาของชนกลุ่มน้อยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศไทย พม่า กัมพูชา เวียดนาม และภาษาเขมร ซึ่งเป็นภาษาของชนกลุ่มใหญ่ในประเทศกัมพูชา และเป็นภาษาของชนกลุ่มน้อยในหลาย ๆ ประเทศดังกล่าวแล้ว

เกณฑ์การจำแนกภาษาถิ่นพิจารณาจากการนำแนวคิดของ เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์⁹ ได้กล่าวถึงการแบ่งภาษาถิ่นไว้ 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ภาษาไทยถิ่นกลาง ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทยและจังหวัดรอบๆทางภาคกลางของประเทศ
2. ภาษาไทยถิ่นใต้ ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย เช่น สงขลา ภูเก็ต พังงา สุราษฎร์ธานี เป็นต้น
3. ภาษาไทยถิ่นอีสาน ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น ชัยภูมิ อุบลราชธานี อุตรดิตถ์ ร้อยเอ็ด เป็นต้น
4. ภาษาไทยถิ่นเหนือ ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย เช่น เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เป็นต้น

⁹ เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์, (2531). ภาษาถิ่นตระกูลไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า 2-3.

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ศึกษาเรื่อง การใช้คำภาษาต่างประเทศในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ ซึ่งมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำ
- 1.2 ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับตระกูลภาษาต่างประเทศ
- 1.3 ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาถิ่น
- 1.4 ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับกวีนิพนธ์
- 1.5 ศึกษา วิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์

ขั้นจัดกระทำข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ ซึ่งมีวิธี ดังนี้

1. สืบค้นศึกษาคำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นที่พบในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์
2. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นที่พบในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์
3. กำหนดหลักเกณฑ์ในการศึกษาวิเคราะห์การใช้คำภาษาต่างประเทศ

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นที่พบในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อ่านศึกษาและวิเคราะห์ การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นที่พบในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ จำแนกคำภาษาต่างประเทศตามรูปลักษณะของคำและจำแนกตามภาษาถิ่นที่พบ การจำแนกตระกูลภาษาตามรูปลักษณะของคำ ดังนี้

1. ตระกูลภาษาที่มีรูปวิกิตติปัจจัย			
1.1 ตระกูลภาษาอินโด-ยูโรเปียน		80	324
1) ภาษาสันสกฤต		43.21	175
2) ภาษาบาลี		25.43	103
3) ภาษาอังกฤษ		10.62	43
4) ภาษาโปรตุเกส		0.25	1
5) ภาษาฮินดี		0.25	1
1.2 ตระกูลภาษาเซมิติก		4.20	17
1) ภาษาอาหรับ		4.20	17
2. ตระกูลภาษาที่มีรูปคำ			
2.1 ตระกูลภาษามอญ-		13.33	54
1) ภาษาเขมร		0.25	1
2) ภาษามอญ		0.25	1
2.2 ตระกูลภาษาลาโอ-โบฮีเมีย		0.25	1
1) ภาษามลาโย		0.25	1
3. ตระกูลภาษาที่มีรูป			
3.1 ตระกูลภาษาสันนิติก		0.25	1
1) ภาษาจีน		0.25	1

แผนภูมิแท่งแสดง จำนวนคำภาษาต่างประเทศที่พบ จำแนกตระกูลภาษาตามรูปลักษณะของคำ
จากแผนภูมิแท่งแสดง จำนวนคำภาษาต่างประเทศที่พบจำแนกตระกูลภาษาตามรูปลักษณะของคำ สรุปได้ดังนี้

1. ตระกูลภาษาที่มีรูปมวิภัตติปัจจัย

1.1 ตระกูลภาษาอินโด-ยูโรเปียน (Indo-European) พบจำนวน 324 คำ คิดเป็นร้อยละ 80 ได้แก่

- 1) ภาษาสันสกฤต พบ 175 คำ คิดเป็นร้อยละ 43.21
- 2) ภาษาบาลี พบ 103 คำ คิดเป็นร้อยละ 25.43
- 3) ภาษาอังกฤษ พบ 43 คำ คิดเป็นร้อยละ 10.62
- 4) ภาษาโปรตุเกส พบ 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.25
- 5) ภาษาอิหร่าน พบ 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.25

1.2 ตระกูลภาษาเซมิติก (Semitic) จำนวน 17 คำ คิดเป็นร้อยละ 4.20 ได้แก่

- 1) ภาษาอาหรับ พบ 17 คำ คิดเป็นร้อยละ 4.20

2. ตระกูลภาษาที่มีรูปคำติดต่อ

2.1 ตระกูลภาษามอญ-เขมร พบ 55 คำ คิดเป็นร้อยละ 13.59 ได้แก่

- 1) ภาษาเขมร พบ 54 คำ คิดเป็นร้อยละ 13.33
- 2) ภาษามอญ พบ 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.25

2.2 ตระกูลภาษามลายู-โพลีเนเซียน (Malayo-Polynesian) ได้แก่

- 1) ภาษามลายู พบ 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.25

3. ตระกูลภาษาที่มีรูปภาษาคำโดด

3.1 ตระกูลภาษาซินติก (Siriatic) พบ 8 คำ ได้แก่

- 1) ภาษาจีน พบ 8 คำ คิดเป็นร้อยละ 1.98

ด้านการจำแนกคำภาษาถิ่น (Dialect) ผลการจำแนก ดังนี้

คำภาษาถิ่น (Dialect)	พบจำนวน 40 คำ	คำ	ร้อยละ
1. ภาษาอีสาน		35	87.5
2. ภาษาใต้		3	7.5
3. ภาษาเหนือ		2	5

แผนภูมิแท่งแสดง จำนวนคำภาษาต่างประเทศที่พบ จำแนกตระกูลภาษาตามรูปลักษณะของคำ

จากแผนภูมิแท่ง แสดงการจำแนกคำภาษาถิ่น (Dialect) ซึ่งพบจำนวน 40 คำ ได้แก่

- 1. ภาษาอีสาน พบ 35 คำ คิดเป็นร้อยละ 87.5
- 2. ภาษาใต้ พบ 3 คำ คิดเป็นร้อยละ 7.5
- 3. ภาษาเหนือ พบ 2 คำ คิดเป็นร้อยละ 5

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย การใช้คำภาษาต่างประเทศ และภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ จำนวน 45 บท สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การใช้คำภาษาต่างประเทศซึ่งปรากฏในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ ปรากฏคำภาษาต่างประเทศ จำนวนทั้งหมด 10 ภาษา ได้แก่ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาอิหร่าน ภาษาอังกฤษ โปรตุเกส ภาษาอาหรับ ภาษามลายู มอญ เขมร และจีน ปรากฏภาษาถิ่น 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นอีสาน และภาษาถิ่นใต้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์บทกวีนิพนธ์ มีการสร้างสรรค์งานเขียน โดยเลือกใช้คำภาษาต่างประเทศ และภาษาถิ่นที่พบได้ในสังคมปัจจุบัน นำมาสร้างสรรค์งานเขียน สื่อให้เห็นถึงอิทธิพลภาษาต่างประเทศที่เข้ามาปะปนในภาษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

จากการการใช้คำภาษาต่างประเทศซึ่งปรากฏในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ แสดงให้เห็นว่า กวี มีการสร้างสรรค์งานเขียนใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่น นำมาสร้างสรรค์เป็นบทกวีนิพนธ์ ซึ่งคำเหล่านั้นสื่อให้เห็นถึงอิทธิพลด้านภาษาของไทยที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และถึงแม้ว่า “กวี” จะมีการใช้คำภาษาต่างประเทศ และภาษาถิ่น แต่สามารถคงไว้ซึ่งฉันทลักษณ์ของการแต่งคำประพันธ์ได้อย่างดีเยี่ยม แสดงให้เห็นศักยภาพด้านภาษาของ “กวี” ที่สามารถเลือกสรรคำมาใช้โดยผสมผสาน ผ่านการเล่าเรื่องที่สละสลวย สื่อสารให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวผ่านสุนทรียภาพของภาษาในบทกวีได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

สามารถนำความรู้ที่ได้จากการใช้คำภาษาต่างประเทศในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ของอังคาร จันทาทิพย์ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และประยุกต์ในการเรียนการสอนภาษาไทยได้

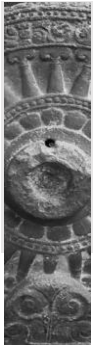
ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรศึกษาการใช้โวหารภาพพจน์ในบทกวีนิพนธ์ ‘ระหว่างทางกลับบ้าน’ ของอังคาร จันทาทิพย์
2. ควรศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในงานบทกวีนิพนธ์เรื่องอื่น ๆ ของอังคาร จันทาทิพย์ เพื่อแสดงให้เห็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของอังคาร จันทาทิพย์ และพัฒนาการของการใช้ภาษา
3. ควรศึกษาการใช้โวหารภาพพจน์ในบทกวีนิพนธ์ของกวีท่านอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กาญจนา นาคสกุล. (2554). **บรรทัดฐานภาษาไทยเล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ. (2556). **ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
ดวงมน จิตรจันทน์. (2543). แนวคิดสำคัญของกวีนิพนธ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์. **วารสารสงขลานครินทร์**
ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 6(1), หน้า 1-14.
ทัศนีย์ รัตโรงใต้. (2560). **ภาพลักษณ์อีสานในกวีนิพนธ์เขียนแผ่นดินของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์**. รายงานสืบเนื่อง
การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2560.
หน้า 401-407.
ปัญชิกา วรณชาติ และคณะ. (2551). **คุณค่าของบทประพันธ์ในรวมบทกวีนิพนธ์ บ้านเก่า ของโชคชัย บัณฑิต**.
วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 4(2), หน้า 73.
เรืองเดช ปิ่นเชื่อนชติย์. (2531). **ภาษาถิ่นตระกูลไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย.
วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2526). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์วิวัฒนาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2551). การจัดการศึกษาแบบทวิภาษา (ภาษามลายูถิ่น- ภาษาไทย) สำหรับเยาวชนไทยมุสลิม
ในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ . **วารสารเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**. 1(1), หน้า 5-12.
อังคาร จันทาทิพย์. (2561). **ระหว่างทางกับบ้าน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพ.

การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง”

ของ อังคาร จันทาทิพย์

The use of foreign language and dialect words in the poetry

"Way and Shelter" of Angkarn Chanthathip

นรินทร์ อินธิศร, พัทธนันท์ พาป้อ, ปพิชญา พรหมกันธา

Narinthon Inthison Phathanant Phapor, Paphichaya Phromkantha

Thai language, Faculty of Education Chaiyaphum Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ โดยอ้างอิงที่มาของคำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 และรวบรวมการใช้คำในบทกวีนิพนธ์ จำแนก 2 ด้าน คือ ด้านการใช้คำภาษาต่างประเทศ และการใช้ภาษาถิ่น สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

การใช้คำภาษาต่างประเทศในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ พบทั้งหมดจำนวน 528 คำ จำแนกได้ 6 ภาษา ที่พบมากที่สุดคือคำภาษาบาลี พบจำนวน 272 คำ รองลงมาคือคำภาษาสันสกฤต พบจำนวน 149 คำ คำภาษาเขมร พบจำนวน 104 คำ คำภาษามอญ พบจำนวน 1 คำ คำภาษาชวา พบจำนวน 1 คำ คำภาษาอังกฤษ พบจำนวน 1 คำ ตามลำดับ

การใช้คำภาษาถิ่นที่พบในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ พบทั้งหมดจำนวน 8 คำ จำแนกได้ 2 ภาษา โดยพบคำภาษาถิ่นอีสานมากที่สุด คือ 7 คำ และคำภาษาถิ่นเหนือ พบจำนวน 3 คำ ทั้งนี้มีคำภาษาถิ่น 2 คำ จาก 8 คำ คือ “ฟ้อน” กับ “ฮืด” เป็นคำที่ใช้ทั้งในถิ่นเหนือและถิ่นอีสาน

การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ ทำให้ทราบว่า การใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของอังคาร จันทาทิพย์ ในปัจจุบันมีการนำคำยืมจากภาษาต่างประเทศ มีหลายภาษา มาเขียนเป็นบทกวีนิพนธ์ และในด้านการใช้คำภาษาถิ่น เพื่อทำให้ประโยคหรือข้อความที่ใช้ในการเขียนสละสลวย เกิดอรรถรสในบทกวี และยังเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ทำให้เกิดสุนทรียะในการอ่านมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: คำภาษาต่างประเทศ, ภาษาถิ่น, บทกวีนิพนธ์

Abstract

The use of foreign language and dialects words in poetry "Way and Shelter" of Angkarn Chanthathip : aims to study the use of foreign languages and dialects words in poetry "Way and

Shelter" of Angkarn Chanthathip. The researcher, has collected data on the use of foreign languages and dialects words in poetry, according to the source of foreign words and dialects from the Royal Institute Dictionary 2011. The summarized as follows:

The use of foreign words in poetry "Way and Shelter" of Angkarn Chanthathip found a total 528 of foreign words, classified in 6 languages, he most common are 272 words of Pali, followed by 149 words of Sanskrit, 104 words of Khmer, 1 word of Javanese, 1 word, of English, respectively.

The use of dialects words found in poetry "Way and Shelter" of Angkarn Chanthathip found a total 8 words of dialects words, classified in 2 dialects, the most common were 7 words of Isan word and 3 words of the northern dialect.

The use of words in dialects found in poetry "The way and shelter" of Ankara Chantathip found all 8 words of the word in the local language classified into 2 languages. In general, the most common are the seven Esan words and 3 words of the northern language. From the study, it was found that there were 2 words from 8 words: "fón" and "heet" those 2 words were used both in the north and northeast.

The Use of foreign language and dialects words in poetry "Way and the Shelter" of Angkarn Chanthathip makes known that the use of the language in the Angkarn Chanthathip's poetry in the present day has borrowed words from the foreign languages with many languages in use written as poetry and in terms of the use of dialects to make sentences or messages used in writing gracefully born in the poetry and is also a unique identity resulting in a most aesthetic reading.

Keywords: foreign language words, dialect words, the poetry

บทนำ

ภาษาเป็นวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ แม้ว่าภาษาเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ แต่ภาษาก็เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากมนุษย์เป็น สัตว์สังคม จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์และติดต่อสื่อสาร มนุษย์จึงจำเป็นต้องใช้ภาษาเพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจต่อกัน กาญจนานาคสกุล¹ กล่าวถึงความสัมพันธ์กับภาษาไว้ว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสมอง มีสติปัญญาสามารถที่จะคิด สร้างสรรค์ พัฒนาเปลี่ยนแปลงชีวิต และความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ภาษา

¹ กาญจนานาคสกุล. (2520). ระบบเสียงภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 4.

ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของสังคมมนุษย์จึงอาจเปลี่ยนแปลงควบคู่กันไปกับสังคมมนุษย์ คำและประโยคในทุกภาษาอาจเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือหดหายไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงความเจริญ และความเสื่อมของสังคมมนุษย์ ภาษา มักเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น ภาษาไทยสมัยสุโขทัยไม่เหมือนภาษาไทยในสมัยอยุธยาทั้งหมด ภาษาไทยในสมัยอยุธยาไม่เหมือน ภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ แต่ก็ใช้ว่าจะแตกต่างกันไปเสียทั้งหมด ความเปลี่ยนแปลงทางภาษา จะค่อย ๆ เกิดขึ้นและดำเนินไป ไม่มีใครบอกล่วงหน้าได้ว่าอะไรจะเปลี่ยนแปลงไป จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร หรือจะเปลี่ยนเมื่อใด ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับภาษานอกจากจะเกิดจากปัจจัยภายในตัวภาษาแล้ว ยังอาจเกิดจากปัจจัยภายนอกภาษา คือ อิทธิพลของภาษาอื่นอีกด้วย ภาษาอาจเปลี่ยนแปลงได้ในด้านการออกเสียง ระบบเสียง ความหมายของคำและหน้าที่ของคำในบริบทต่าง ๆ นับว่าภาษาต่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการสื่อสาร การดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการสร้างสรรคงานเขียน ที่ต้องใช้ภาษาในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกของกวี ออกมาผ่านตัวหนังสือ จึงต้องอาศัยความหลากหลายของภาษา เพื่อมานำเสนองานเขียนที่มีคุณภาพ โดยใช้การนำคำภาษาอื่น ๆ หรือที่เรา รู้จักกัน คือ ภาษาต่างประเทศ มาประกอบกับการใช้ คำในภาษาไทย เพื่อความหลากหลายของภาษา ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ **มัลลิกา มาภา²** (2559, หน้า 3) กล่าวไว้ว่า การยืมภาษา คือ การรับเอาภาษาผู้ให้ มาใช้ในภาษาผู้รับทำให้ภาษานั้นมีคำศัพท์เพิ่มมากขึ้น การยืมนั้นผู้ยืมอาจใช้วิธียืมให้เหมาะแก่การใช้ในภาษาของตนมีหลายวิธี ได้แก่ การยืมเสียง การยืมคำ การยืมความหมาย การยืมประโยค การยืมสำนวน และบางครั้งยังรับเอาไวยากรณ์ภาษาคำยืมนั้นมาด้วย ซึ่งการรับภาษาอื่นเข้ามาปะปนในภาษาไทยนั้นมีสาเหตุหลายประการ ได้แก่ สาเหตุทางประวัติศาสตร์ สาเหตุด้านการเมือง การสงคราม สาเหตุด้านประเพณีวัฒนธรรม สาเหตุด้านการค้าขาย สาเหตุด้านการทูต สาเหตุด้านการศึกษา และสาเหตุด้านความเจริญด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ การรับภาษาต่างประเทศเข้ามาปะปนเช่นนี้ มีการรับมายาวนาน แสดงถึงพัฒนาการทางด้านภาษาว่ามีการเปลี่ยนแปลง ตามยุคสมัย เมื่อมีภาษาที่สูญหายไป ก็ย่อมมีภาษาที่เพิ่มเข้ามาทำให้ภาษาไม่ขาดแคลนสามารถใช้สื่อสารกันได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ **กาญจนา คุวิฒนะศิริ³** ได้อธิบายว่า ภาษาถิ่น (dialect) หมายถึง ภาษาที่ใช้พูดแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ผู้พูดภาษานั้น ๆ อาศัยอยู่ หรือภาษาที่พูดในชุมชนชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ นอกจากนั้นยังหมายถึงภาษาที่ใช้พูดกันในวงอาชีพหนึ่ง ๆ ก็ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ **กาญจนา นาคสกุล⁴** ที่กล่าวไว้ว่า ภาษาที่ใช้ในการเขียนก็นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะปัจจุบันภาษาที่ใช้ในการเขียนหนังสือนี้ไม่ได้มีแต่ภาษาไทยเท่านั้น แต่ยังมีคำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่น ที่ถูกนำมาใช้ในภาษาไทยแล้วถูกนำมาใช้ในการเขียนหนังสือ ซึ่งคำยืมในภาษาไทยนั้นมาจาก ภาษาบาลีสันสกฤต เขมร อังกฤษ และภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาจีน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาชวา มลายู ภาษาญี่ปุ่น ภาษาอณู ภาษาทมิฬ ภาษาเปอร์เซีย ภาษาโปรตุเกส ภาษาพม่า ฯลฯ สาเหตุที่ต้องยืมคำภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทยนั้น เพราะว่าคำในภาษาไทยมีไม่เพียงพอ และเพื่อต้องการให้ภาษาไทยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นนั่นเอง

² มัลลิกา มาภา. (2559). ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. อุดรธานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. หน้า 3.

³ กาญจนา คุวิฒนะศิริ. (2528). ภาษาไทยถิ่น. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู. หน้า 4.

⁴ กาญจนา นาคสกุล. (2520). ระบบเสียงภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 3.

กวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์⁵ ได้รับรางวัลสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2553 ในวัยเยาว์ อังคาร จันทาทิพย์ ซึมซับรับรู้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติผ่านการฟังและชมมหรสพของหมู่บ้าน เขาได้รับรู้เรื่องราวของพระเจ้าอชาตศัตรูผ่านการฟังลำ และเรื่องราวของพระเวสสันดร จากการร่วมประเพณีเทศน์มหาชาติ เมื่ออังคาร จันทาทิพย์ เติบโตเป็นผู้ใหญ่พร้อมความรักการเขียนบทกวี การอ่านจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่เขาได้กระทำเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทั้งทางภาษาและเนื้อหา ประกอบกับเมล็ดพันธุ์เกี่ยวกับเรื่องเล่าทางพุทธศาสนาได้ฝังไว้ในจิตใจเขาตั้งแต่เยาว์วัย จึงทำให้อังคาร จันทาทิพย์ สนใจเสาะหาวรรณคดี พุทธศาสนา จำนวนหลายต่อหลายเรื่องมาอ่านเพื่อสังสมวัตถุดิบในการเขียน และเรื่องที่เขาชื่นชอบมักเป็นเรื่องราวพุทธประวัติทั้งที่เป็นพุทธประวัติในสายเถรวาท มหายาน และพุทธประวัติที่ประพันธ์โดยปราชญ์ชาวตะวันตก สำหรับบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” แบ่งเนื้อหาออกเป็นสองส่วน ซึ่งเมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับ วรรณคดีพุทธประวัติสำนวนอื่นก่อนหน้านี้นี้จะเห็นได้ว่า ไม่เพียงแต่กวีนิพนธ์ไทยในปัจจุบันเท่านั้นที่นิยมแบ่งส่วนเนื้อหา แต่พุทธประวัติสำนวนต่าง ๆ ก็ได้มีการแบ่งบทแบ่งตอนไว้บ้าง แบ่งเป็นปริเฉทหรือปริวรรต โดยแบ่งตามเหตุการณ์สำคัญ เช่น พระปฐมสมโพธิกถา หรือหากพิจารณาย้อนกลับไปยัง ยุคต้นจะเห็นว่า เรื่องราวชาติอื่นของพระพุทธเจ้าก็มีการแบ่งตอนเช่นกัน ที่เห็นได้ชัดคืออินทนนทกถาที่มี กลวิธีการนำเสนอพุทธประวัติในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ วิชาการวรรณคดีพุทธศาสนาพากย์ไทย เพื่อคนไทยยุคปัจจุบัน ใน “หนทางและที่พักพิง” คติการแบ่งเรื่องเป็นทูลเรณิตาน อวิทูเรณิตานและสันติเกณิตาน ซึ่งการแบ่งเช่นนี้เป็นไปเพื่อการติดตาม เนื้อหาพุทธประวัติเป็นหลัก

จากเนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าภาษาเข้ามามีบทบาทกับการสื่อสารในชีวิตประจำวันรวมถึงในเนื้อหาของบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ ได้มีการนำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นเข้ามาปะปนในกวีนิพนธ์ ซึ่งมาจากการศึกษาเนื้อหาทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการวิจัยทั้งต่อผู้วิจัย และผู้ที่สนใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์

สมมติฐานของการวิจัย

กวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ มีกลวิธีการเขียนที่โดดเด่น ได้นำพุทธประวัติมาผลิตซ้ำผ่านการนำเสนอในรูปแบบกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ ด้วยการใช้เนื้อหาและภาษา ที่ทำให้ผู้อ่านสมัยใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้อ่านกวีนิพนธ์ไทยได้รับรู้พุทธประวัติที่หลากหลาย ได้โดยง่าย มีคำภาษาต่างประเทศมากมายเข้ามาปะปนและยังมีภาษาถิ่นเข้ามา มีอิทธิพลในการเขียน ทั้งนี้เพราะในกวีนิพนธ์ เรื่อง “หนทางและที่พักพิง”

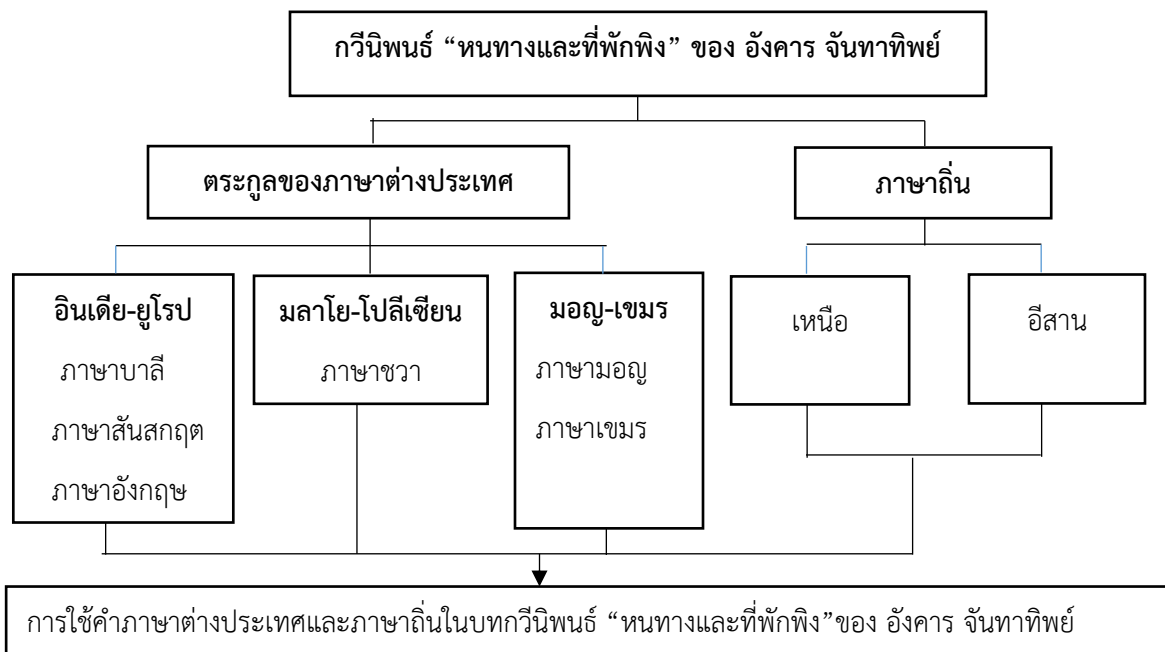
⁵ อังคาร จันทาทิพย์. (2552). หนทางและที่พักพิง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผจญภัย.

เป็นกวีนิพนธ์มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาจึงทำให้ กวีนิพนธ์ เรื่องนี้ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษาเขมร เพื่อสื่อสารให้คนไทย ยุคปัจจุบันได้รับรู้พุทธประวัติผ่านถ้อยคำที่เข้าใจง่าย ไพเราะ และก่อให้เกิดจินตภาพอันงดงาม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาของวิจัยครั้งนี้ คือ

1. การใช้คำภาษาต่างประเทศ ในกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของอังคาร จันทาทิพย์
2. การใช้ภาษาถิ่น ในกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

กวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ มีทั้งหมด 44 เรื่อง ดังนี้

1. บันทีก่อนถึงต้นทาง
2. บทเริ่มต้นหนทาง : แสนสายทางเหล่านั้นบนชั้นหนังสือ
3. ปลุก
4. ลุมพินีวัน
5. หงส์บาดเจ็บ
6. แแรงเสียดทาดของความทุกข์
7. ในรอยจำ
8. โลกหลังกำแพง
9. กามสุชัลลิกานุโยค
10. แสงจันทร์คืนจากพราว
11. ป่าช้า
12. ฉันทะละกัณฐกะ

13. ผ้าห่อศพ
14. น้ำนมหยदनนั้น
15. บัลลังก์หญ้าคา
16. เพ็ญมาสในหม้อดินดิบ
17. เสียงเคาะไม้เท้าของมาร
18. ผังโพ้น
19. บัว
20. ปฐมพรรษากาล-อาสาฬหะ
21. ภาพเบื้องหน้า
22. ทนทางและที่ปักพิง
23. ลอยไฟ
24. เวฬุวัน
25. อัครสาวก
26. ทางกลับ
27. กว่อรูณ
28. เมืองดินทรายและสายธาร
29. ราหุล
30. เลือดกับน้ำ
31. อนาคตบิณฑกเศรษฐี และเขตวันวิหาร
32. ผู้รู้ราตรีนาน
33. กีสาโคตรมี ผู้ทรงจิวรเศร้าหมอง
34. มาลัยนิ้วมือ
35. ปรกกายพริกบนเรือนแก้ว
36. ดวงดาวเหน้อยอดเขาภิษมภูฏ
37. ออกข้างซ้ายพระเทวทัตต์
38. ในห้องโถงบ้านช่างหม้อ
39. แห่งหนปาฏิหาริย์
40. การเดินทางครั้งสุดท้าย
41. เสียงร่ำไห้ของพระอานนท์
42. สาลวโนทยาน
43. อิฐเก่าแก่ผลิงอกเป็นดอกไม้
44. บทส่งท้ายปลายทาง : ตัวหนังสือและคนอ่าน เดินทางเพียงลำพัง

ขอบเขตด้านเกณฑ์

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง การใช้คำภาษาต่างประเทศในบทกวีนิพนธ์ “ทนทางและที่ปักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิเคราะห์คำภาษาต่างประเทศ โดยพิจารณาจากการนำแนวคิดของ อภิชาต ปานเจริญ⁶ และการใช้คำภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “ทนทางและที่ปักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิเคราะห์การใช้คำภาษาถิ่นตามแนวคิดของระวีวรรณ อินทร์แหม่ม⁷

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “ทนทางและที่ปักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับภาษาต่างประเทศในภาษาไทย
2. ศึกษาเกี่ยวกับภาษาถิ่น
3. ศึกษาเกี่ยวกับบทกวีนิพนธ์ “ทนทางและที่ปักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์
4. วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาความ

การวิเคราะห์ข้อมูล

⁶ อภิชาต ปานเจริญ. (2559). ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 3-8.

⁷ ระวีวรรณ อินทร์แหม่ม. (2542). ภาษาถิ่น. ราชบุรี : สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. หน้า 22.

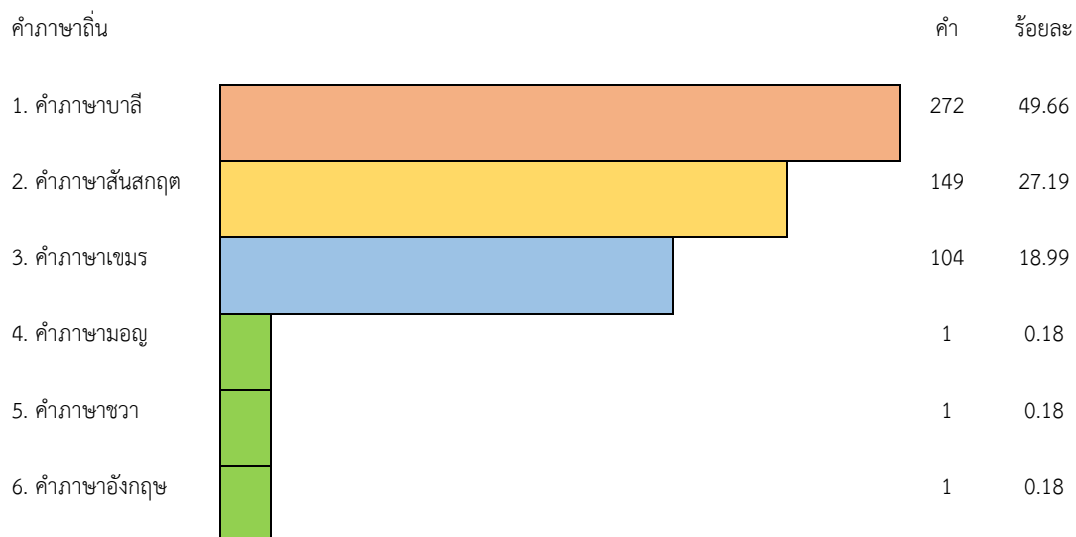

การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่น ในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ ศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศ จำแนกได้เป็น 6 ภาษา ได้แก่ ภาษาบาลี, ภาษาสันสกฤต, ภาษาเขมร, ภาษามอญ, ภาษาชวา และภาษาอังกฤษ การใช้คำภาษาถิ่น จำแนกได้เป็น 2 ภาษา ได้แก่ ภาษาถิ่นอีสาน และภาษาถิ่นเหนือ

ผลการวิจัย

การศึกษาคำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ ผู้วิจัยได้รวบรวมและจัดเรียงการนำเสนอ ดังนี้

1. ด้านการจำแนกคำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์

แผนภูมิที่ 1 แผนภูมิแสดงจำนวนคำภาษาต่างประเทศในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์

จากแผนภูมิที่ 1 พบว่า การใช้คำภาษาต่างประเทศในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ จำนวน 44 เรื่อง พบคำภาษาต่างประเทศ จำแนกได้ดังนี้

1. คำภาษาบาลี	พบจำนวน 272 คำ	คิดเป็นร้อยละ 50.7
2. คำภาษาสันสกฤต	พบจำนวน 149 คำ	คิดเป็นร้อยละ 27.8
3. คำภาษาเขมร	พบจำนวน 104 คำ	คิดเป็นร้อยละ 19.4
4. คำภาษามอญ	พบจำนวน 1 คำ	คิดเป็นร้อยละ 0.18
5. คำภาษาชวา	พบจำนวน 1 คำ	คิดเป็นร้อยละ 0.18
6. คำภาษาอังกฤษ	พบจำนวน 1 คำ	คิดเป็นร้อยละ 0.18

2. ด้านการจำแนกคำภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ จำนวน 44 เรื่อง พบคำภาษาถิ่น จำแนกได้ดังนี้

คำภาษาถิ่น	คำ	ร้อยละ
1 คำภาษาถิ่นอีสาน	7	70
2. คำภาษาถิ่นเหนือ	3	30

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิแสดงจำนวนคำภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์

จากแผนภูมิที่ 2 พบว่า การใช้คำภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ จำนวน 44 เรื่อง พบคำภาษาถิ่นจำแนกได้ดังนี้

1. คำภาษาถิ่นอีสาน	พบจำนวน 7	คำ	คิดเป็นร้อยละ 70
2. คำภาษาถิ่นเหนือ	พบจำนวน 3	คำ	คิดเป็นร้อยละ 30

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ จำนวน 44 เรื่อง พบการใช้คำในบทกวีนิพนธ์ ทั้งหมด 536 คำ จำแนกโดยการเรียงลำดับจากมากไปน้อยตามลำดับ ดังนี้

1. คำภาษาต่างประเทศ

1.1 คำภาษาบาลี	พบจำนวน 272	คำ	คิดเป็นร้อยละ 50.7
1.2 คำภาษาสันสกฤต	พบจำนวน 149	คำ	คิดเป็นร้อยละ 27.8
1.3 คำภาษาเขมร	พบจำนวน 104	คำ	คิดเป็นร้อยละ 19.4
1.4 คำภาษามอญ	พบจำนวน 1	คำ	คิดเป็นร้อยละ 0.18
1.5 คำภาษาชวา	พบจำนวน 1	คำ	คิดเป็นร้อยละ 0.18
1.6 คำภาษาอังกฤษ	พบจำนวน 1	คำ	คิดเป็นร้อยละ 0.18

2. คำภาษาถิ่น

2.1 คำภาษาถิ่นอีสาน	พบจำนวน 7	คำ	คิดเป็นร้อยละ 1.30
2.2 คำภาษาถิ่นเหนือ	พบจำนวน 3	คำ	คิดเป็นร้อยละ 0.55

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ จำนวน 44 เรื่อง พบการใช้คำภาษาต่างประเทศทั้งหมด 6 ภาษา และการใช้คำภาษาถิ่นอีก 2 ภาษา การใช้คำ

ดังกล่าวถูกนำมาใช้ในกวีนิพนธ์มากขึ้น ทั้งการใช้คำภาษาต่างประเทศที่เข้ามาปะปน และภาษาถิ่นที่ใช้กันอยู่แล้วตามท้องถิ่นต่าง ๆ เนื่องจากชนชาติไทยได้รับอิทธิพลด้านต่าง ๆ ของชาติอื่นเข้ามา

การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในบทกวีนิพนธ์ “หนทางและที่พักพิง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ มีจำนวนมาก ที่นำมาใช้ในการเขียนกวีนิพนธ์ และภาษาที่ใช้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เช่น ภาษาบาลี สันสกฤต ภาษาเขมร ที่ถูกนำมาเขียน รวมทั้งการใช้ภาษาถิ่นเพื่อให้เกิดอารมณ์สเน่ห์ในบทกวี และยังเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ทำให้เกิดสุนทรียะในการอ่าน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในกวีนิพนธ์ ของกวีท่านอื่น ๆ เช่น กวีนิพนธ์ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรศึกษาการใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นในกวีนิพนธ์ ของ อังคาร จันทาทิพย์ ทุกเล่ม
2. ควรศึกษาการสร้างคำในภาษาไทย เช่น คำซ้ำ คำซ้อน คำประสม ในกวีนิพนธ์ ของ อังคาร จันทาทิพย์ และกวีท่านอื่น

บรรณานุกรม

- กาญจนา คุ้มณะศิริ. (2528). ภาษาไทยถิ่น. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- กาญจนา นาคสกุล. (2520). ระบบเสียงภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มัลลิกา มาภา. (2559). ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. อุดรธานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ระวีวรรณ อินทร์แหยม. (2542). ภาษาถิ่น. ราชบุรี : สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- อังคาร จันทาทิพย์. (2552). หนทางและที่พักพิง. กรุงเทพฯ : ผจญภัย, สนพ.
- อภิชาญ ปานเจริญ. (2559). ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและระบบการแพทย์แผนไทย

ในการบำบัดรักษายาเสพติดในจังหวัดเพชรบูรณ์

Knowledge about herbal medicine and therapeutic drugs in Thailand in Phetchabun province.

พระครูสิริพัชรการ (สมบัติ สิริคุตโต)

วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

Luangta2496@hotmail.com

บทคัดย่อ

ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร และระบบการแพทย์แผนไทยในการบำบัดรักษายาเสพติดในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ใช้วิธีศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกหมอพื้นบ้านในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยคัดเลือกตัวอย่างเฉพาะที่มีประสบการณ์ตรง จำนวน 17 ราย อีกทั้งศึกษาจากเอกสาร ตำราเภสัชกรรมแผนโบราณ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์แนวคิดและวิธีที่ใช้ในการบำบัดรักษายาเสพติด องค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการบำบัดรักษายาเสพติดในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ และการจัดระบบข้อมูล จะทำการศึกษาเจาะลึกภูมิปัญญาชาวบ้านในการบำบัดรักษายาเสพติดโดยสมุนไพรและระบบการแพทย์แผนไทย โดยศึกษาในตำรา ซึ่งในอดีตมีประวัติการรักษาเป็นระยะเวลายาวนานมาแล้ว จึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาว่า การบำบัดรักษาผู้ป่วยที่ติดสารเสพติดอย่างไรบ้าง และได้ทดลองพัฒนาต่อยอดให้มีประสิทธิภาพสูง เป็นการวางพื้นฐานการพัฒนางานบำบัดรักษายาเสพติดเพื่อให้เป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคติดยาเสพติด

การใช้สมุนไพรในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ได้ผลนั้น จำเป็นต้องใช้แพทย์แผนไทยหรือแพทย์พื้นบ้านผู้เชี่ยวชาญเพื่อการใช้ยาอย่างถูกวิธีและในปริมาณที่เหมาะสมนอกจากนี้ การรักษาการติดยาเสพติดก็ควรบำบัดรักษาโดยองค์รวมทั้งทางกาย จิตใจ ปัญญา จิตวิญญาณและสังคมไปพร้อม ๆ กัน จึงจะได้ผลยั่งยืนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : สมุนไพร แพทย์แผนไทย การบำบัดรักษายาเสพติด

Abstract

Knowledge of the herbs Thailand and medicine in the treatment of drug addiction in the province of Phetchabun. Learn how to use insights from interviews with traditional healers in Phetchabun province. By sampling only the direct experience of 17 studies from another document. Traditional pharmaceutical texts And related research The analysis of the data, concepts and methods used in the treatment of drug addiction. Knowledge about the use of herbs in the treatment of drug addiction in the province of Phetchabun. And information systems The study will delve into the wisdom in the treatment of drug and herbal medicine Thailand. By studying the texts In the past medical history is a long time ago. It is interesting that in the study. Treatment of patients with drug

addiction does. The experiment developed to provide high performance. It lays the foundation for the development of therapeutic drugs. As an alternative to the health care of patients suffering from drug addiction.

The use of herbs in the treatment and rehabilitation for addicts to obtain the results. Thailand need to take medicine or folk medicine specialists to take medications correctly and in the right quantity addition. Treating addiction should be treated as a whole in the physical, emotional, intellectual, spiritual and social at the same time, it will result in truly sustainable.

Keyword : Herb, Thai traditional medicine, Treatment Drugs

บทนำ

วิธีการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีวิธีการหลากหลายได้แก่ การใช้สมุนไพรบำบัด ซึ่งเป็นการใช้สมุนไพรตามภูมิปัญญาพื้นบ้าน ได้แก่การใช้ตัวยาลายชนิดร่วมกันประกอบกันเป็นยาฝน ยาต้ม ยาผง ยาเม็ด ยาอบ/อาบ ยาทา และยารม เพื่อถอน ชับ แก้ ล้างสารพิษ ซ่อมเสริม และบำรุงกำลัง นอกจากนี้มีการใช้พิธีกรรมบำบัด ธรรมบำบัดหรือจิตบำบัด เช่น ใช้การฝึกจิต สมาธิ และหลักธรรม อีกทั้งมีการใช้กายบำบัดได้แก่ การแหก และการแช่น้ำสมุนไพร การรักษาต้องอาศัยตัวผู้ป่วยเป็นส่วนสำคัญที่จะตัดสินใจเลิกยาเสพติด ทั้งนี้ในทุกวิธีผู้บำบัดเน้นให้มีการฟื้นฟูจิตใจหลังจากรักษา โดยที่ชุมชน ครอบครัว เครือญาติ และหมอพื้นบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการวิธีการบำบัดรักษา

ตำรับยาที่ใช้บำบัดรักษาผู้ติดยามีการใช้ในจุดมุ่งหมายแตกต่างกันคือ เป็นสมุนไพรที่มีฤทธิ์ทำให้เกิดการถอนยาโดยทำให้เมาไม่รู้สึกรู้ตัว ในระยะแรกเพื่อให้ยาขับออกจากร่างกายในเวลา 7-8 วัน ได้แก่กลุ่มยาที่เข้าผลลำโพง (*Datura metel* L.) เป็นยาที่ค่อนข้างอันตรายต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง และเป็นสมุนไพรที่ใช้ขับพิษ ล้างพิษ แก้พิษ ภายใน เช่น เถารางจืด (*Thunbergialauriformis* Lindl.) สุระปี ดคำ รากกาสะลอง (*Millingtonia hortensis* L.f.) เป็นสมุนไพรที่ใช้ขับพิษโดยกลไกการขับของเสียออก โดยเป็นสมุนไพรที่ทำให้อาเจียน เช่น รากพญาไฟ (*Diospiros* sp.) รากของพญารากเดี่ยว (*Eurycomalongifolia* Jack) และรากของโรงพงษ์ดอกแดง รากต้นตำแยแมว หัวหนาดคำ และหัวตองดึง (*Gloriosasuperba* L.) หรือทำให้ขับปัสสาวะ เช่น ขลุ (*Pluchea indica* (L.) Less.) ทำให้เหงื่อออก เช่น เถาพระขรรค์ไชยศรี หรือกลุ่มสมุนไพรที่ใช้อบตัว สมุนไพรที่ชดเชยการอยากยา เช่น ใบปล่องฟ้า (*Clausena* sp.) สมุนไพรที่ลดการอยากยาโดยการผสมสารเสพติดและลดปริมาณที่ผสมลงทีละน้อย เช่น การใช้ใบฝรั่ง (*Psidium guajava* L.) หรือใช้ใบฝรั่งผสม ลูกลำโพง และใบกะเพรา (*Ocimum tenuiflorum* L.) โดยผสมสารเสพติดแล้วลดปริมาณสารเสพติดที่ใส่ในสูตรลงตามระยะเวลาในการรักษา หรือบางรายให้ลดขนาดใช้ยาลง นอกจากนี้พบการใช้สมุนไพรเพื่อปรับธาตุ แก้ม เช่น ยาผงเหลือง ยาแดง หลวง และใช้สมุนไพรเพื่อบำรุงกำลัง ทำให้สดชื่น และฟื้นฟูร่างกาย เช่น ส่วนประกอบของจันทร์แดง (*Dracaena loureiei* Gagnep.) ฝาง (*Caesalpiniasappan* L.) กำแพงเจ็ดชั้น (*Salacia chinensis* L.) เถาเอ็นอ่อน กำลังเสือ

โคร่ง (BetulaalnoidesBuch.-Ham.exG.Don) และใช้สมุนไพรเพื่อแก้อาการ เช่น ปวดเมื่อย พบว่ามีการใช้ลูกประคบ โดยใช้ไพลเป็นส่วนประกอบหลัก สมุนไพรที่มีศักยภาพในการนำไปใช้หรือศึกษาเพิ่มเติม วิเคราะห์จากเอกสารพืชสาลีและใบลาน และข้อมูลการสำรวจสมุนไพรในภาคเหนือ ได้แก่ รวงจืด ฮ่องเขาเขียว ย่านาง (Tiliacoratriandra(Colebr.) Diels) เนระพูสี (Taccachantrieri Andre' Zingiber) ตั้งครือคำ สุระปืดคำ หนาดคำ (Blumeabalsamifera (L.) DC.) หนาดเงิน ลูกยอป่า (MorindatomentosaHeyne ex Roth) เหมียดคน (Aporusavillosa) และจากสูตรยาพื้นบ้านที่ประกอบด้วย ดีปลี (Piper retrofractumVahl) ขิงแคง (ขิงพื้นบ้าน) (Zingiberofficinale Roscoe) พริกไทย (Piper nigrum L.) ไพล (Zingibermontanum (Koenig)Link ex Dietr.) กระเทียม (Allium sativum L.) น้ำมะนาว (Citrus aurantifolia (Christm.) Swingle) และตำรับยาแก้พิษ เช่น ยาแก้ห้าต้น ยาแก้สรรพพิษ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้คือ ควรศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับชื่อและสรรพคุณสมุนไพรล้านนาที่ใช้ โดยศึกษาในรูปแบบยาตำรับ

วิธีการรักษาโดยแพทย์แผนไทยในการบำบัดรักษาเยาเสฟติด

1. ข้อมูลผู้มีประสบการณ์ในการบำบัดรักษาเยาเสฟติดและผู้ติดยาเสฟติดที่เลิกได้

รายการ	จำนวน
หมอพื้นบ้าน	1
พระ	3
แพทย์แผนไทย	1
ชาวบ้านที่เลิกยา(ชาย)	9
ชาวบ้านที่เลิกยา(หญิง)	2
รวม	17

จากสถิติการสัมภาษณ์ผู้ติดยาเสฟติดที่เลิกได้มากที่สุด เป็นกลุ่มชาวบ้านมาจากจังหวัดเพชรบูรณ์

2. แบบแผนการรักษาแบ่งได้ดังนี้

2.1 แบบแผนการรักษาแบบแพทย์แผนไทย

พระครูสิริพัชรกร แห่งวัดชัยบอน ต.กันจ อ.บึงสามพัน จ.เพชรบูรณ์ ใช้วิธี การวินิจฉัย เตรียมการ ผู้ป่วยให้เข้าใจกระบวนการรักษา การรับประทานยาสมุนไพร การตรวจสภาพร่างกายทางการแพทย์พื้นบ้าน เช่น การดูอาการ ดูลักษณะ การสัมผัส ลักษณะการเดิน ท่าทาง การบีบจับเส้นเอ็น การจับชีพจร ฯลฯ การซักประวัติ เพื่อรวบรวมข้อมูลผู้ป่วยทั้งด้านสังคมและจิตวิทยา รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน การรักษา เริ่มด้วยการ “แหก” (ใช้เขาสัตว์แหกไปตามร่างกาย เน้นบริเวณกล้ามเนื้อ เพื่อค้นหาตำแหน่งที่เป็นสาเหตุการเจ็บป่วย บริเวณไหนเจ็บก็แสดงว่าบริเวณนั้นเป็นโรค) ขณะแหกใช้คาถาอาคมพร้อมเป่าน้ำมนต์โดยมีจุดประสงค์เพื่อดูอาการตอบสนองของผู้ป่วย โดยอาศัยหลักความเชื่อการแพทย์พื้นบ้าน แต่เมื่อแหก เป่ารดน้ำมนต์หรือให้กิน

น้ำมนต์แล้ว อาการเครียด อาการเจ็บปวดจะหายไป ถ้ามีใช้สาเหตุผิดทำ ก็จะไม่มีอาการตอบสนอง แสดงว่าป่วยด้วยพยาธิปกต้อื่น ๆ

ดังนั้นการแหกจึงเป็นทั้งการวินิจฉัยโรคและการตรวจรักษา การใช้ยาสมุนไพรบำบัด หลังการตรวจวินิจฉัยโรคแล้ว ก็จะมีการรักษาไปตามอาการที่ตรวจพบ แบ่งยาสมุนไพรออกเป็นกลุ่มๆ

คือยาฝน (โดยการฝนสมุนไพรต่าง ๆ บนหินลับมีด มีชันรอง) แล้วนำน้ำมาบริกรรมคาถาให้ผู้ป่วยกิน เช่น จันทน์แดง ฝาง นมผา คอนมัน กำแพงเจ็ดชั้น เถาเอ็นอ่อน กำลังเสือโคร่ง เถารางจืด เปล้าทองแตก ฯลฯ ผู้ป่วยกินแล้วทำให้สดชื่น มีกำลัง

ยาจู้ คือ การเผาก้อนหินให้ร้อน แล้วนำมาทับบนสมุนไพรแห้ง เช่น ปูเลย (ไพล) รวงควา (ว่านน้ำ) ใบเปล้าหลวง (เปล้าใหญ่) ฯลฯ แล้วห่อผ้าคล้ายการทำลูกประคบ หรือเป็นการประคบความร้อนด้วยสมุนไพร ช่วยบรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ลดการอักเสบ

ยาหม้อหรือยาต้ม โดยการมัดสมุนไพรต้มในหม้อดิน นำน้ำมารับประทานแก้ไข้ เช่น รากมะพร้าวไฟ กำลังเสือโคร่ง

ยาผงเหลือง โดยนำสมุนไพรมาตากแห้งแล้วบดเป็นผงละเอียดผสมกัน สมุนไพรที่ใช้เช่น ปูเลย จะค่าน (สะค้าน) รากปิดปิวแดง (รากเจตมูลเพลิงแดง) เข้าหมื่น (ขมิ้น) ฯลฯ ให้ผู้ป่วยกินแก้ลมทั้งหลาย

รางจืด (*Thunbergialaurifolia* Linn.) เป็นพืชสมุนไพรที่ได้รับการยอมรับว่ามีสรรพคุณใน การล้างพิษ ใช้ถอนพิษต่าง ๆ ได้ เช่น พิษของเห็ดพิษ ยาหรือสารพิษในสารก าจัดแมลง ถอนพิษเบื่อ เมฆ ยาสุรา และมีข้อมูลทางเภสัชวิทยาเกี่ยวกับคุณสมบัติของใบสดของรางจืดชนิดเถาวัลย์ดอกสีม่วง ว่ามี “โอสถสาร” สำคัญซึ่งทำให้สารที่เป็นกรดหรือต่างซึ่งเป็นพิษแก่ร่างกายเปลี่ยนเป็นกลาง กรดหรือ ต่างเหล่านั้นจึงหมดฤทธิ์ในการทำอันตรายแก่ชีวิต และร่างกายได้(ชะลอ, 2525) รมย์วินทร์(2553) แนะนำให้กินน้ำรางจืดเพื่อล้างสารพิษก่อนให้ยารักษาผู้ป่วยที่เข้าบำบัดรักษา ยาเสพติด

ความรู้ทั่วไปของรางจืด

รางจืด มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Thunbergia laurifolia* Linn. ชื่อสามัญ Laurel clockvine, blue trumpet vine ชื่อภาษาอังกฤษ Babbler's Bill leaf จัดอยู่ในวงศ์ ACANTHACEAE มีชื่อเรียก อื่น ๆ ว่า กำลังช้างเผือก , ขอบชะนาง, รางเอ็น, เขาเขียวเถา, เครือเขาเขียว, ยาเขียว (ภาคกลาง), ราง เอ็นคาย (ยะลา) , ดุเหว่า (ปัตตานี), ทิดพุด (นครศรีธรรมราช), น้ำนอง (สระบุรี), แอดแอด, ย้าแย้ (เพชรบูรณ์) จอลอดิเออ ซังกะ บั้งกะละ พอหน่อเตอ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) (สมพร, 2542; อัญชลี, 2554) เป็นพรรณไม้เถา พบอยู่ในป่าดงดิบ เป็นพืชที่ชอบอยู่ตามลุ่มน้ำ ลำห้วย ลำธาร มักชอบอาศัย เกาะเกี่ยวอยู่กับต้นไม้ใหญ่ ถ้าอยู่บริเวณที่มีน้ำให้ความชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์ ต้นรางจืดต้นหนึ่งอาจจะออกเถาจำนวนมากปกคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้าง ชอบดินร่วนปนทราย ต้องการแสงแดดปาน กลาง มักพบทางภาคกลางและภาคเหนือ ซึ่งมีลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ดังนี้ ต้น ลักษณะ

3-914

เป็นไม้เถาเลื้อยเนื้อแข็งขนาดกลางไม่มีเนื้อไม้ มีความแข็งแรงมาก เป็นข้อ ปล้องกลมสีเขียวเข้มเป็นมัน เถาแก่มีสีเขียวยาวได้ถึง 20 เมตร ลาดต้นหรือเถาจะเลื้อยพาดไปตาม กำแพงรั้วแล้วทิ้งตัวห้อยเป็นระย้าลงสู่เบื้องล่าง ใบ มีขนาดใหญ่ ใบคล้ายใบย่านางแต่ดูนิ่มนวลกว่า ผิวเกลี้ยง ใบเดี่ยวเนื้อหนาเป็นสีเขียว เข้มเรียงตามตรงข้ามกันเป็นคู่ ๆ และขนาดใบจะไล่กันขึ้นไปตั้งแต่ขนาดใหญ่ตรงโคนก้านไปหาขนาดเล็กตรงปลายก้านใบ และใบที่อยู่ด้านล่างๆ ก็มักจะใหญ่กว่าใบที่อยู่ถัดขึ้นไป ลักษณะของใบเป็นรูป หัวใจตรงโคนใบจะเว้า ปลายใบจะเป็นติ่งแหลม กว้างประมาณ 4-7 เซนติเมตร ยาว 8-15 เซนติเมตร เส้นใบมี 5 เส้น ดอก มักออกเป็นช่ออยู่ตามง่ามใบ ดอกจะออกระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม เป็นช่อตามซอกใบ ช่อหนึ่งจะมี 3-4 ดอก หรือตามข้อของลำต้น ยาวประมาณ 1 เซนติเมตร ดอก จะออกที่ปลายกิ่ง กลีบดอกมีสีม่วงแกมน้ำเงิน หรือสีฟ้า สีขาว มีใบประดับสีเขียวหรือสีขาวประสีน้ำตาลแดง หรือสีแดงหุ้มดอกอยู่ มีกลีบดอกขนาดใหญ่ 5 กลีบ ฐานรองดอกเป็นกรวยสั้น ๆ เป็นรูปแตร ปลายดอกจะแยกออกเป็น 5 แฉก ภายในดอกมีเกสรตัวผู้อยู่ 4 อัน ผล ผลของรางจืดมีลักษณะเป็นฝัก ฝักเมื่อแห้งแตก 2 ซีก จะงอนส่วนบน (รมย์รวิทร์, 2553; พนิดา, 2554; สุภาภรณ์, 2554) พันธุ์ของรางจืด ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้กำหนดไว้ว่ารางจืด มี 2 วงศ์ ได้แก่ วงศ์เหงือกปลาหมอ (ACANTHACEAE) เช่น รางจืดเถา และวงศ์ถั่ว (LEGUMINOSAE) เช่น รางจืดต้น (ไพบุลย์, 2556) 1. รางจืดเถามี 3 สายพันธุ์ คือ รางจืดดอกม่วง รางจืดดอกขาว และรางจืดดอกแดง ลักษณะของรางจืดส่วนที่ใช้เป็นยาคือ ใช้ได้ทั้งต้น ราก ใบ และเถา ที่นิยมทำยาได้นั้นมีสองชนิด คือ รางจืดดอกม่วงและรางจืดดอกขาว แต่ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย คือ รางจืดดอกม่วง - รางจืดดอกม่วง เป็นสมุนไพรที่ใช้กันมานานมากและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป รางจืดชนิดนี้เป็นไม้เถาขนาดกลาง พบเห็นได้ทั่วไปในประเทศไทย ดอกจะคล้ายกับดอกของสร้อยอินทนิลเป็นอย่างมาก มีสีม่วง ถ้าไม่สังเกตจะคิดว่าเป็นดอกไม้ชนิดเดียวกัน ข้อแตกต่างของเถา รางจืดและสร้อยอินทนิล อยู่ที่ใบ คือขอบใบของเถา รางจืดจะเรียบเรียบแหลมสู่ปลายใบ แต่ใบของ สร้อยอินทนิลขอบใบหยักเป็นแฉก 3-4 แฉก - รางจืดดอกขาว ลักษณะเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ดอกสีขาว ชื่ออื่น ๆ หนามแน่ *Thunbergia fragrans* Roxb. ชื่อวงศ์ Thunbergiaceae เป็นไม้เถาเล็กลำต้นเป็นเหลี่ยม มีขนหนา แน่ เลื้อยพันขึ้นตามต้นไม้อื่น ใบเดี่ยวรูปหอกปลายใบแหลม ยาว 1-3 นิ้ว ออกดอกเป็นคู่หรือเดี่ยว ตามซอกใบ ขนาดประมาณ 4 เซนติเมตร กลีบสีขาว 5 กลีบ ผลกลม มีจะงอยเหมือนผลรางจืดดอก ม่วง เกิดตามป่าดงดิบเขา ป่าโปร่งเขา - รางจืดดอกแดง หรือชื่อพื้นบ้าน หนามแน่แดง ชื่ออื่นน้ำปู ปักกะละกาว มี ชื่อทางพฤกษศาสตร์ *Thunbergia coccinea* Wall. Ex D.Don Thunbergiaceae อยู่ในวงศ์ : Acanthaceae น้ำปู เป็นไม้เถาเนื้ออ่อน เป็นเถาขนาดกลาง กิ่งก้านอ่อนสีเขียว ใบเดี่ยวรูปไข่กว้างขอบจักเว้าตื้นๆ ไม่เป็นระเบียบห่างๆ เส้นใบตามยาว 5 เส้นลึกชัด คล้ายใบอบเชย แต่เนื้อบางกว่า และไม่เรียบพาดพันไปตามพุ่มไม้อื่น เถาและกิ่งของแขนงมักจะห้อยระย้าลงสู่พื้นดิน ใบเดี่ยว ออก ตรงข้าม รูปไข่หรือรูปรี โคนใบเว้า ดอกออกเป็นช่อยาวไม่แตกแขนงห้อยลงตามปลายกิ่ง ใบประดับ ขนาดใหญ่ สีเขียวเข้มอมม่วง ดอกสีแดง ดอกย่อยมีประดับสีแดงม่วง 2 อัน กลีบดอกเป็นหลอดสั้นๆ มีสีแดง ปลายบานออกเป็น 5 กลีบติดกัน สีส้มแดง ดอกเป็นช่อยาวห้อยลง ยาว 40-50 เซนติเมตร เกิดตามป่าชื้นที่ค่อนข้างสูง กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด 2 อัน ประกบกัน ส่วนบนขยาย ออกเป็นรูปปากเปิด ผลแห้ง รูปทรงกลม ส่วนบนเป็นจะงอยแหลมเหมือนรางจืดดอกม่วง

เมื่อแก่จะ แตกออกตามยาว เขตกระจายพันธุ์และถิ่นกำเนิด ภาคเหนือและภาคอีสานของไทย ออกดอกและ ผล เดือนกันยายน – กุมภาพันธ์ ขณะนี้ร่างจิตดอกแดงอยู่ในสภาพของพืชหายาก (รมย์รวินทร์, 2553)

การฟื้นฟูสมรรถภาพ เมื่อผ่านขั้นตอนการรักษาหรือขั้นตอนพิษ อาการทางร่างกายของผู้ป่วยจะบรรเทา ลงไปหรือหายไปเกือบหมด ระยะนี้พระอาจารย์จะบำบัดจิตใจให้กับผู้ป่วย เพื่อไม่ให้จิตใจกลับไปเสพยาอีก โดย สอนให้ผู้ป่วนำหลักมงคลชีวิต 38 มาใช้ดำเนินชีวิต เช่น การไม่คบเพื่อนที่จะชักจูงไปเสพยาอีก การประพฤติธรรม การงดเว้นจากบาป การสำรวมไม่เสพติดดินเเม การมีความกตัญญู ฯลฯ โดยขอความร่วมมือญาติเพื่อให้กำลังใจ และประคับประคองผู้ป่วยด้วย เช่น การรู้จักให้อภัยผู้ป่วยในกรณีผู้ป่วยเคยก่อปัญหาให้กับครอบครัว ส่วนบางคน ที่อาจมีโรคอื่น ๆ ที่ยังไม่หายก็ดูแลต่อไป

การติดตามประเมินผล เนื่องจากพระอาจารย์เป็นที่รู้จักกันจากปากต่อปาก ผู้ป่วยส่วนใหญ่ จึงใกล้ชิดกับ ผู้ป่วยเหมือนญาติพี่น้องคนหนึ่ง ประกอบกับพระอาจารย์เป็นหมอที่ทำการรักษามานาน จึงทำให้คนในชุมชนให้ ความเคารพนับถืออย่างมาก ทำให้การประเมินผลของพระอาจารย์ทำได้โดยง่ายและได้ข้อมูลที่ถูกต้อง จึงติดตาม เพื่อช่วยเหลือ กำกับเป็นระยะ ป้องกันไม่ให้ผู้ป่วยกลับไปเสพยาอีก ซึ่งทุกคนที่เข้ามาหาพระอาจารย์จะหายขาด จากยาเสพติดทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ข้องแวะกับยาเสพติดอีก

อีกวิธีคือ ใช้พิธีกรรมร่วมกับการให้สัจจะและใช้สมุนไพรร ท่านได้ศึกษาจากพระอาจารย์ของท่านด้าน พิธีกรรม สืบทอดวิธีรักษายาเสพติดจากอาจารย์ของท่าน โดยให้นำกรวยดอกไม้ 9 กรวย รูป 9 ดอก เทียน 9 เล่ม พานดอกไม้ 1 พาน สำหรับวางพระพุทธรูป 1 พาน เอาด้ายสายสิญจน์โยงมาจากพระพุทธรูปมาหาพานดอกไม้ แล้วโยงมาหาคนที่ต้องการจะละ ลด เลิก ยาเสพติด จะเป็นบุหรี่ยี่-เหล้า-ฝิ่น-กัญชา แล้วให้คนที่เลิกยาเสพติดไหว้ พระรับศีล แล้วกล่าวคำสัจจะปฏิญาณต่อพระรัตนตรัย (ไม่ใช่แข่งตนเอง) แล้วท่านก็ทำพิธีกล่าวชุมนุมเทวดา เชิญ เทวดาและคุณรัตนตรัย คุณครูอาจารย์ มีคุณบารมี เป็นต้น มาช่วยปกป้องรักษา ดลบันดาลให้คนที่ตั้งใจจะเลิกยา เสพติด อย่ำให้แพ้มาร แพ้ใจตนเอง และทำการตัดด้ายสายสิญจน์ที่ผูกคอผู้ตัด และของที่เป็นของเสพติด แล้วกล่าว คาถาว่า อม กะจีโล กุจักจวนมิงย้าย กุจักคัมมิงมาอีก คัฎฐอมกัยะวะอะวะอะอะอะอะ 3 จบแล้วเสกดาบตัดว่า หัตตะ ยัง ยะชะนังเสตว่า สันตะ มรณัง 3 จบ แล้วตัดสายสิญจน์ จากนั้นทำสมาธิประมาณ 15 นาที ช่วงที่อยู่ตัด อยู่กรรม 7 วัน ท่านจะมีการอบยาและเอายาให้กิน เช่น ใบปล่องฟ้า โดยให้เคี้ยวสดๆ ดิบๆ หรือใช้แห้งขงต้ม และอีกตัวหนึ่ง ใช้เครื่องนมแห้งหรือหน้าแน้ หรือรางจืด ต้มดื่มต่างน้ำ พอครบ 7 วัน บางคนก็ไปปฏิบัติต่อที่บ้าน สำหรับยาอบมี รางจืด (หน้าแน้) เปลือกมะตั่ง เปลือกง้วนหมู รากหวานบ้าน ใบปัดเตาะ มีใบการบูรแต่งกลิ่นหรือหวานข้าวใหม่

2.2 แบบแผนการใช้สรรพคุณยาสมุนไพรร

วิธีการของหมอสมบุรณ์ กันทา หมู่ที่ 5 ต.บ่อรัง อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์ ท่านเป็นหมอพื้นบ้าน ที่มี ประสบการณ์การรักษารักษาโรคทั่ว ๆ ไปให้แก่ชาวบ้าน บริเวณหมู่บ้านใกล้เคียง รักษาโรคมาแล้วประมาณ 10 ปี

- ก่อนการรักษา มีการแนะนำ ชักชวนเพื่อจูงใจให้ผู้ป่วนมีจิตสำนึกที่จะเลิกเสพยา
- ช่วงที่ผู้ป่วนกำลังเลิกยานั้น จะมีโรคและอาการต่าง ๆ แทรกซ้อนมาก จึงทำให้

ผู้ป่วยมีอาการต่าง ๆ เช่น ปวดเมื่อย ท้องเสีย ปวดหัว อาเจียน ระยะเวลาการรักษาผู้ป่วยที่ต้องการ เลิกยาเสพติด ประมาณ 7-15 วัน ระยะเวลาที่หมอมองจะคอยสังเกตว่า ถ้าผู้ป่วยอาการดีขึ้นแล้วจะอบด้วยยาสมุนไพร (ตัวยาประกอบด้วย ใบหนาด/ไพล/เปล้าใหญ่/ขมิ้นชัน ฯลฯ) กรณีที่ผู้ป่วยปวดเมื่อยจะผสมน้ำมันนวดที่มี ส่วนประกอบเป็นไพล เหล้า ขมิ้นชัน แมงป่อง และตะขาบ โดยทั้งแมงป่องและตะขาบจะใช้ตัวที่กัดคนแล้วเท่านั้น ผสมให้เข้ากัน ช่วงนี้หมอมองจึงรักษาอาการให้หาย และดูแลอย่างใกล้ชิด เพราะหากรักษาอาการไม่หาย จะทำให้ ผู้ป่วยหันไปใช้ยาเสพติดอีก เนื่องจากผู้ป่วยมีความเชื่อว่าถ้าเสพยาจะทำให้ไม่เป็นอาการดังกล่าว

วิธีการของหมอมอง สมพงษ์ กัดสา ซึ่งเป็นแพทย์แผนไทย หมู่ที่ ๔ ต.นาเฉลียง อ.หนองไผ่ จ. เพชรบูรณ์ รักษาผู้ติดยาโดยผู้ป่วยต้องมาอยู่ที่บ้านหมอ วันแรกจะมีการอบรมทางจิต ต่อมาจะใช้ยารักษาโดยตรง การรักษาทางจิตใช้เวลาอบรมประมาณ 2 ชั่วโมง โดยวิธีการถามและให้ผู้ป่วยตอบ เช่น เกิดมาด้วยอะไร (เกิดด้วย กุศลหรือวิบากกรรม) ตัวผู้ป่วยมาสร้างด้วยอะไร (ดีหรือชั่ว) หากเป็นเข้ามาทั้งตัวจะทำอย่างไร และที่มานี้สมัครใจ หรือพ่อแม่บังคับ หากสมัครใจมาต้องไม่หลอกตนเองและคนอื่น ๆ สำหรับการใช้ยา

- ถ้าไม่เสียนมาก กินยาเรื่อย ๆ
- หากเสียนยา จะเอายาเข้ามาแทรก แล้วถอนลง ใช้เวลารักษาทั้งสิ้น 1 เดือน แม้ที่ติดยา 7 เดือนก็ ใช้เวลาเท่ากัน ยาจะมียาผงและยาเม็ด โดยเป็นตัวยาเดียวกัน
- หากอาการไม่มากอาจใช้ยาเดี่ยว เช่น ใช้รางจืดทุบตากในร่ม ต้มกิน 3 วันเปลี่ยนยา
- ถ้าเลือดลมไม่สมบูรณ์จะตั้งธาตุโดยใช้ยาแดงหลวงผสมน้ำมันมะพร้าวไฟตั้งไฟจนเดือด จะมีการอบสมุนไพรติดต่อกัน 7 วัน ตัวยาได้แก่ ส้ม 5 อย่างคือ ส้มขึ้น มะขาม มะนาว ส้มโอ และส้มลม (ถ้าไม่มีใช้ส้ม 3 ขา)

การใช้สมุนไพรกับผู้ติดยาเสพติดที่เลิกได้

1. โลดทะนงแดง แก้วเปื้อนมา แก้วพิษทุกชนิด ใช้ฝนกินทุกวันจนกว่าจะหาย หลังจากกินน้ำที่ฝนเข้าไปทำให้อาเจียน (นายสุชาติ ต.น้ำร้อน อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์)
2. ต้นเหมือดคน แก้วพิษทุกชนิด ช่วยขับพิษในร่างกาย เป็นยาแก้ ใช้ฝนกิน (นายสนม มีสี ต.ดงมูลเหล็ก อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์)
3. สूरพิษคำ ใช้เข้าแก้วพิษเปื้อนมาต่าง ๆ (นายสำลี นวลเกตุ ต.ดงมูลเหล็ก อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์)
4. รางจืด (หน้าแน) ถอนพิษต่าง ๆ บำบัดยาเสพติดได้ผลอย่างมาก โดยเฉพาะเหล้า นำต้นมาต้มหรือฝนกินกับน้ำเข้าเจ้า (นางสมร คำสอน ต.บ้านบุง อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์)
5. สมุนไพรอบตัว ได้แก่ ผักบั้งแดง ส้มป่อย (ใบและราก) ฮางคาว ใบมะขาม ไพล การบูร ทำให้พิษออกมา กับเหงื่อ ใช้อบไอน้ำ (นางสาววรรณมา สีดา ต.ซบกะโซ่ อ.บึงสามพัน จ.เพชรบูรณ์)
6. โลดทะนงแดง พญาไฟและพญารากเดี่ยว บำบัดสุรา ยาบ้า กัญชา ฝิ่น เฮโรอีน ดมกาว ภูมิแพ้ ปวดหลัง เอว ใช้ตามวิธีที่กำหนดทำให้เหม็นเบื่อไม่อยากยาเสพติดไปนานกว่า 3 เดือน หลังดื่มยาแล้วประมาณ 30

นาที่จะอาเจียนเอาพิษออกมา และถ่ายขณะอาเจียนห้ามใช้ยาแก้ ให้อ่อนสักรูจะหายเอง (นายสมปอง วงศ์โสม ต.บ้านโกชน อ.หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์)

7. ใบฝรั่ง ใบกะเพราผสมกับลูกมะเขือบ้าดำและขาวที่คว่ำไฟมาก่อนแล้วผสมสารเสฟติด เป็นยาตัด ผสมสารที่เสฟติดแล้วลดปริมาณสารที่ติดลงทีละน้อย (นายบุญสม สรวงศ์ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์)

8. ส่วนประกอบของ รากจืด อ้อยดำ รากเย็น ล้างเหล้า ผื่น และกัญชา นำด้วยน้ำ ๓ ตัวมาแช่น้ำ ให้ดื่มกินแทนน้ำ ถ้าดื่มไปนานๆ จะทำให้รสชาติของเหล้าเปลี่ยนไปจากเดิม จนในที่สุดก็จะเลิกเอง (นายบุญส่ง เพชรยินดี อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์)

9. รากมะปราง ต้นมะเขือบ้า เครือป่าตายวาย ทำให้อาเจียน ถอนพิษยา เป็นยาที่ต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง (นายบุญธรรม สร้อยมี อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์)

10. ใบปล่องฟ้าสดหรือแห้ง ลดการอยากบุหรี่ ยาเสฟติด เคี้ยวกินสดๆ หรือใช้แห้งขงต้ม (นายสมคิด อินทร์ตัน อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์)

11. กาสะลัก เถาพระขรรค์ไชยศรี รากหมากไฟ ชีเข้าไฟ (เขม่าเหนือเตาไฟ) รากผักฮ้วนหมู เขากวางอ่อน เครือบวบขม (บ้านอยซ้อง) หัวแหง้ง เม็ดผักเข้า ยาตัดยา เมล็ดลำโพงสะตุเสีย เท้ายาทั้งหลาย ทำให้หลับไม่รู้ตัว (นายวัลลพ บุญชู อ.ศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์)

2.3 แบบแผนโดยใช้ธรรมบำบัดผู้ที่เคยติดยาเสฟติด

- นายสมบัติ กันแซ อยู่ที่ อ.ชนแดน จ.เพชรบูรณ์ ให้สัมภาษณ์ว่าได้เข้าร่วมการอบรมธรรมซึ่งทางสถานศึกษาได้จัดขึ้นและได้พบกับบุคคลหนึ่งซึ่งได้ชวนเข้าไปรับธรรมโดยในระหว่างนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ได้ทานอาหารเจ ตลอดระยะเวลาดังกล่าว ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถเลิกยาเสฟติดได้เป็นเวลา 2 เดือน จากนั้นกลับไปติดใหม่เนื่องจากสภาพแวดล้อมและเพื่อน แต่หลังจากนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการเลิกอย่างจริงจัง จึงได้เข้าไปปฏิบัติธรรมในสถานธรรมอีกครั้งหนึ่ง ด้วยจิตใจที่เข้มแข็งและแน่วแน่ของผู้ให้สัมภาษณ์ ร่วมกับสภาพแวดล้อมที่ดี ประกอบกับศรัทธาในตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถเลิกยาเสฟติดได้ (ศูนย์ปฏิบัติธรรมของพระสุรชัย จันทสารโร อ.น้ำหนาว จ.เพชรบูรณ์)

- นางน้อย จรรยาดี อยู่ที่ อ.หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์ ให้สัมภาษณ์ว่าเคยติดเหล้ามาประมาณ 20 ปี ตอนนั้นพ่อแม่เกลี้ยกล่อมให้เลิกบ่อยๆ ทนไม่ได้จึงหนีไปอยู่กระท่อมกลางป่าเพื่อเลิกเหล้า โดยเอาเหล้าไปด้วย เมื่อนึกอยากเหล้าที่ไร ก็เอาขวดเหล้ามาดูและนึกถึงพ่อแม่ที่หวังดี ต้องการให้ตนเองเลิก จึงตัดใจได้และเลิกได้ในที่สุด โดยจะรู้สึกลำบากในระยะราว 10 วันแรกที่อดเหล้า (ศูนย์ปฏิบัติธรรมของพระสุรชัย ชยปาโล อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์)

2.4 แบบแผนใช้สมุนไพรและการแพทย์แผนไทยผสมกับยาแผนปัจจุบัน ที่ศูนย์บำบัดรักษายาเสฟติดเชียงใหม่ อ.แมริม จ.เชียงใหม่

การรักษา จะใช้ยาแผนปัจจุบันเป็นหลักตามที่แพทย์เห็นสมควร และมีการใช้สมุนไพรร่วมด้วย การรักษาโดยใช้สมุนไพรนั้น จะใช้เมื่อผู้ป่วยมีอาการดีขึ้นหลังจากการใช้ยาแผนปัจจุบันในการรักษามาชั่วระยะเวลาหนึ่ง

3-918

ขั้นตอนการรักษาได้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนอาการที่ดีขึ้นของผู้ป่วย โดยขั้นที่ 1 นั้นเป็นการรักษาขั้นเริ่มต้นของการติดยา ถอนพิษยา จะยังไม่มีเม็มนำสมุนไพรเข้ามาช่วยทำการรักษา ส่วนอีก 3 ขั้นที่เหลือนั้นจะเริ่มมีการนำสมุนไพรเข้ามาช่วยในการรักษา ทั้งนี้ในผู้ป่วยแต่ละคนจะเริ่มมีการใช้สมุนไพรเมื่อใดนั้นขึ้นกับสุขภาพร่างกายของผู้ป่วยในแต่ละคน อาทิเช่น ความดันโลหิตของผู้ป่วยไม่สูง ไม่มีไข้ ผู้ป่วยมีสติรู้สึกตัว ไม่มีรอบเดือน เป็นต้น อีกทั้งผู้ป่วยต้องมีความเต็มใจในการที่จะเข้ารับการรักษาด้วยสมุนไพร การใช้สมุนไพรในการรักษาในศูนย์บำบัดฯ มี 2 รูปแบบ คือ การอบด้วยสมุนไพร การนวดด้วยลูกประคบสมุนไพร โดยการอบด้วยสมุนไพรจะเป็นที่นิยมมากกว่า เนื่องจากสามารถเข้ารับการรักษาได้ที่หลายคน และสะดวกต่อเจ้าหน้าที่

การอบสมุนไพรนั้นส่วนประกอบของตัวยาที่ใช้อบนั้นใช้สมุนไพรร่วมกันหลายตัว อาทิเช่น ขมิ้น, ไพล, มะกรูด, ชะลูด, ตะไคร้, เกสรทั้ง 5, เตย, ใบหนาด, ใบเป้ง, เหนือ, กาบปลาหมอบ, ว่านน้ำ, การบูร, พิมเสน, เกลือ โดยวัตถุประสงค์หลักของการรักษาด้วยสมุนไพร เพื่อกระตุ้นการไหลเวียนโลหิต บำรุงหัวใจ ลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ บรรเทาอาการเจ็บปวด ขับเหงื่อเพื่อที่จะขับสารพิษออกมากับเหงื่อ และช่วยทำให้ผู้ป่วยหลับง่ายขึ้น

นอกจากนี้ในโรงพยาบาลผางศิษย์รักษาผู้ติดยา โดยการใช้อาหารลดทอนแดง ฝนให้ผู้ป่วยกิน มีอาการอาเจียน แล้วให้อบไอน้ำสมุนไพร เข้าออก 30 นาทีจนเพลีย ง่วงและหลับไป บำรุงด้วยอาหาร มีมอร์ฟีนให้กินทดแทนกรณีเสียนยามาก ๆ แล้วให้อบสมุนไพร เมื่ออบเสร็จจึงให้ผู้ป่วยกินชาวางจิตแทนน้ำ เพื่อเป็นการเสริมในการล้างพิษ

ผลรวบรวมจากเอกสาร และข้อมูลการสำรวจสมุนไพรในจังหวัดเพชรบูรณ์

สมุนไพรที่มีการให้ความเห็นโดยกลุ่มผู้สำรวจสมุนไพรและหมอพื้นบ้านว่า สามารถใช้บำบัดสารเสพติดหรือแก้พิษ ใช้เป็นยาแก้พิษ ได้แก่เครือหนำแน่ (ฮางจาง, หนุ่มแน่) ฆ้องเขาเขียว จ้อยนาง ดิงหว่า (เนระพูสี) ตึงเครือคำ สุระปัดคำ (จุลพิษดำ) (ใช้ได้ทั้งยอดแดงและขาว) หนาดคำ หนาดเงิน หม่าตาเสือป่า (ลูกยอป่า) เหมียดคน โดย หมายถึงสมุนไพรที่ตรงกับการใช้บำบัดยาเสพติดในข้อมูลของหมอพื้นบ้านที่มีประสบการณ์การรักษา

ตำรับในตำราเภสัชกรรมแผนโบราณที่เป็นตำรับที่หมอพื้นบ้านมักใช้แก้พิษ เช่น ยาแก้สะปะ 3 ประกอบด้วยสุระปัดคำ ตึงเครือคำ ผู่ขอบ ปิตเต้าะ กำผากผักหละ กำผากขี้เหล็ก กาฝากอก กาฝากจิว กาฝากช้อย กาฝากมะเดื่อป้อง จันตัง 2 นาคกะสวย ตะไหลตีนช้าง นอแรด เขาเยียง บาดลิ่งกำ หอยตะละ นมผา ดินสอแก้ว ดูกป่าผา (กระดองตะพานน้ำ) แก้วขาว ดูกหมาดำ (กระดุกหมาดำ) ฝนใสน้ำข้าวจ้าว (ใส่ข้าวเจ้าสารดิบเล็กน้อยลงไปนยาที่ฝนแล้ว)

ยาแก้ห้าตัน 5 เป็นตำรับยาที่มีหมอพื้นบ้านรู้จักดีมากหมูป้อย แต่งเถื่อน หนาด จุ่งจาลิง ดิงหว่า เอาปริมาณเท่ากัน ตำเป็นผง ปั้นเป็นเม็ด

สรุป

วิธีการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีการรักษาด้วยวิธีการหลากหลาย ได้แก่ การใช้สมุนไพรบำบัด เป็นการใช้ตัวยาสมุนไพรตามภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน ซึ่งมักได้แก่ตัวยาหลายชนิดรวมกัน ประกอบกันเป็นยาฝน ยาต้ม ยาผง ยาเม็ด ยาอบ/อาบ ยาทา และยารมเพื่อถอน ชับ แก้ก ล้างสารพิษและซ่อมเสริม บำรุงกำลัง นอกจากนี้มีการใช้พิธีกรรมบำบัด/ธรรมะหรือจิตบำบัด เช่น ใช้การฝึกจิต สมาธิ และหลักธรรม อีกทั้งมีการใช้หลักการกายบำบัดได้แก่ การแหก และแช่น้ำ การรักษาต้องอาศัยตัวผู้ป่วยเป็นส่วนสำคัญ ที่จะยอมเลิกยา จะเห็นว่าผู้ป่วยบางคนใช้เพียงธรรมะบำบัด โดยทุกวิธีให้มีการฟื้นฟูจิตใจหลังจากรักษา ทั้งนี้ชุมชนครอบครัวญาติ และหมอมีสวนร่วมในกระบวนการบำบัดรักษา นับเป็นจุดเด่นของการแพทย์พื้นบ้านที่มีการดูแลสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมสมุนไพรเดี่ยวที่ควรศึกษาในด้านการแก้พิษ ได้แก่ เครือหน้มน้ำ (ฮางจาง, นุ่มน้มน้ำ) ฮ่องเขาเขียว จ้อยนาง ดิงหว้า (เนระพูสี) ตึงเครือคำ สุระปัดคำ (จุลพิษคำ-ใช้ได้ทั้งยอดแดงและขาว) หนาดคำ หนาดเงิน หม่าตาเสือป่า (ลูกยอป่า) เหมือดคน

การใช้สมุนไพรและการแพทย์แผนไทยในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเป็นทางเลือกที่มีมานานแล้วคาดว่าตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาที่มีการนำมาใช้เพื่อลดการเสพยา และก็ได้มีการใช้สืบทอดต่อกันมา โดยในแต่ละท้องถิ่นต่างก็มีการใช้สมุนไพรบำบัดไปตามภูมิปัญญาของแพทย์พื้นบ้านในบรรดาสมุนไพรที่ใช้บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่รู้จักกันดีนั้นมีอยู่หลายชนิด เช่น รางจืด

รางจืด ได้รับการยกย่องว่า เป็นราชาของยาแก้พิษและใช้กันมานานนับแต่อดีต มีสรรพคุณช่วยถอนพิษที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย ทั้งยังใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บได้มากมาย ทั้งแก้ไข้แก้แพ้ผื่นคันรักษาโรคผิวหนัง ลดระดับน้ำตาลในเลือด ฯลฯ คนไทยโบราณนำรางจืดมาใช้เป็นยาแก้พิษหลายชนิด รวมทั้งพิษสุราเรื้อรังและยาเสพติด ตามตำรายาไทยและยาพื้นบ้านบอกรากและเถาสามารถรับประทานแก้ร้อนใน ระบายน้ำใบและรากใช้ปรุงเป็นยาถอนพิษไข้ ใช้พอกบาดแผลไฟไหม้น้ำร้อนลวกผื่นคันคันเรื้อรัง สุกใส ทำลายพิษยาเบื่อ ยาฆ่าแมลงและพิษจากการดื่มเหล้ามากเกินไป นอกจากนี้ยังพบว่ารางจืดมีสารต้านอนุมูลอิสระในระดับที่สูงมาก ช่วยป้องกันไม่ให้ตับถูกทำลายจากเหล้าได้อีกด้วย

ผู้ที่นิยมนำรางจืดมาใช้ในการต้านพิษสุรา เช่น ใช้เพื่อป้องกันหรือลดอาการเมาเหล้า ทั้งนี้ ได้เคยมีการศึกษาวิจัยฤทธิ์ของรางจืดในการต้านพิษแอลกอฮอล์ต่อดับพบว่าสารสกัดด้วยน้ำของรางจืดช่วยป้องกันการตายของเซลล์ตับจากพิษของแอลกอฮอล์ได้ การนำรางจืดมาใช้วิธีง่าย ๆ โดยเฉพาะเพื่อแก้อาการเมาค้างหรือตีมนัก ใช้ได้ทั้งการรับประทานสด ๆ และแห้ง โดยใช้ใบสด 4-5 ใบ ใส่ครกตำผสมน้ำถ้าเป็นน้ำชาขาวได้ยิ่งดี แล้วคั้นเอาน้ำดื่มหรือจะใช้ส่วนที่เป็นรากหรือเถาของรางจืดตำคั้นน้ำ อีกวิธีหนึ่งก็โดยนำใบแห้งมาชงกับน้ำดื่มอย่างชงชาจีน ความเข้มของยาแล้วแต่จะชงอ่อนหรือแก่ อย่างไรก็ตาม การใช้รางจืดต้องระวัง เพราะถ้าใช้ในปริมาณมากต่อเนื่องกัน อาจทำให้เกิดผลข้างเคียงตามมาได้

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาถึงสรรพคุณของรางจืดในการช่วยลด เลิกยาบ้า โดยศึกษาถึงฤทธิ์ของสารสกัดรางจืดต่อเซลล์สมองพบว่ารางจืดมีฤทธิ์ต่อระบบประสาทคล้ายกับสารเสพติดแอมเฟตามีน และโคเคน โดยทั่วไป

เพิ่มการหลังโคพามีน ซึ่งเป็นสารสื่อประสาทที่หลั่งมากในขณะที่ผู้ป่วยได้รับสารแอมเฟมีน Activity ของเซลล์ประสาทบางส่วนในสมองจึงเป็นไปได้ว่า ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยสารสกัดรางจืดอาจเกิดความพึงพอใจ เช่นเดียวกับการรับยาเสพติด การนำไปใช้การรักษาผู้ป่วยทำให้ผู้ป่วยไม่ต้องทรมานทุกข์มาก จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งของการรักษาด้วยสารสกัดสมุนไพรได้ผล

ปลาไหลเผือก เป็นสมุนไพรอีกชนิดหนึ่งที่ใช้กันมานาน ที่เรียกชื่อว่าปลาไหลเผือกก็เนื่องจากรากของสมุนไพรชนิดนี้ มีลักษณะเหมือนปลาไหลเผือก และมีรากเดียวจึงมีคนเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าน พญารากเดียว สรรพคุณของปลาไหลเผือกใช้เป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงร่างกาย เพิ่มสมรรถภาพทางเพศ มีฤทธิ์ช่วยแก้ไข้ โดยเฉพาะมาลาเรีย และสามารถรักษาโรคได้มากมายอย่าง เช่น อัมพฤกษ์ระยะเริ่มแรก โรคตับ โรคปอด หอบหืด ภูมิแพ้ไม่แกรน ตกขาว ปวดหลัง ปวดประจำเดือน โรคเบาหวาน รีดสีดวง ความดันโลหิตสูง ฯลฯ และยังมีสรรพคุณในการช่วยล้างพิษยาเสพติดอีกด้วย

สถานรักษาฟื้นฟูบางแห่งมีการนำปลาไหลเผือกมาใช้ร่วมกับสมุนไพรอื่น ๆ ในการฟื้นฟูรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยนำมาใช้ในนามของ “ยาสามราก” ซึ่งประกอบด้วย รากของต้นปลาไหลเผือก ที่ช่วยแก้ไข้ ถ่ายพิษ บำรุงกำลัง รากโหลตหนองแดง (นางแซง) ที่ช่วยถอนพิษยาเบื่อเมา ทำให้อาเจียน ทำให้ถ่าย และฮั้งฮ้อน (พญารากไฟ) ที่ช่วยให้เลือดเดินได้สะดวก ทั้งสามชนิดนี้ใช้แก้อาการลงแดงจากยาเสพติด โดยเอายาสามรากผสมกับน้ำมะนาวก่อนรับประทานอาหารเช้า – เย็น หรือต้มกับน้ำใช้ดื่มก็ได้

การใช้สมุนไพรในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ได้ผลนั้น จำเป็นต้องใช้แพทย์แผนไทยหรือแพทย์พื้นบ้านผู้เชี่ยวชาญเพื่อการใช้อย่างถูกวิธีและในปริมาณที่เหมาะสมนอกจากนี้ การรักษาการติดยาเสพติดก็ควรบำบัดรักษาโดยองค์รวมทั้งทางกาย จิตใจ ปัญญา จิตวิญญาณและสังคมไปพร้อม ๆ กัน จึงจะได้ผลยั่งยืนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

คณางค์ โปศรีตี. การศึกษาความเป็นพิษกึ่งระยะยาวของสารสกัดรางจืดในหนูขาว. วิทยานิพนธ์ปริญญา

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีอาหาร มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี. นครราชสีมา, 2555.

ชะลอ อุทกภาชน. การใช้สมุนไพรรักษาคนไข้ถูกงูพิษและสัตว์ร้ายต่าง ๆ กัด ต่อย และรักษาคนไข้ที่

รับประทานอาหารพิษและสัตว์ซึ่งอาจเป็นอันตรายแก่ชีวิตได้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2525.

จิตรบรรจง ตั้งปอง. โครงการ ผลการด้านการท าลายเซลล์ประสาทของรางจืดที่เกิดจากพิษของ สาร

ตะกั่ว. สำนักวิชาสหเวชศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช, 2553.

โชติรส อุดมผล. **ดับพิษร้อนถอนพิษไข้ “สมุนไพรรถอนพิษ”**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน จำกัด
ซี แอนด์ เอ็น, 2553.

ทรงเกียรติ ปิยะกะ. **เวชศาสตร์โรคติดยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศ
ไทย จำกัด, 2542.

เทิดศักดิ์ เดชคง. **คู่มือความรู้เรื่อง ยาบ้าสำหรับประชาชน**. นนทบุรี: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การ
สงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2546.

การส่งเสริมจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ (รัชกาลที่ 10)

ของโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

PROMOTION OF ROYALLY – HANDED – OVER VOLUNTEERISM BASED ON
KING RAMA X'S INITIATIVE , BAN KHOK CHANG SCHOOL KINDERGARTEN
SA HHRAI DISTRICT NONG KHAI PROVINCE.

พระครูสมุห์หัตถพร ปิยธมโม, ผศ.ดร.เจษฎา มุลยาพอ,
พระสุวรรณ์ สุทธาโส, พระมหานิพัทธ์พนธ์ จีรวฑฒโน,
นายอนันต์ คติยะจันทร์, คณาจารย์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

219 ม.3 ต.ค่ายบกหวาน อ.เมือง จ.หนองคาย 43100

11anan@windowslive.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย 2) เพื่อเปรียบเทียบจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 72 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติร้อยละ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบค่าเอฟ (F-test) หรือความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการเสียสละ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.21 รองลงมาคือด้านการช่วยเหลือผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และด้านความมุ่งมั่นพัฒนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ตามลำดับ 2) การเปรียบเทียบจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย ดำเนินการโดย ทดสอบสมมติฐานหาค่าความแตกต่างระหว่างตัวแปร กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน, เพศต่างกัน และระดับชั้นเรียนต่างกัน มีเรื่องการส่งเสริมจิตอาสา จิตสาธารณะ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : การส่งเสริม , จิตอาสา, รัชกาลที่ 10

ABSTRACT

This research is of two main objectives: 1) to study the level of junior volunteer from kindergarten Ban Khok Chang Sakhrui District Nong Khai, and 2) to compare the beliefs of all students at junior highschool students of kindergarten Ban Khok Chang Sakhrui District Nong Khai. The data were collected from total 72 students of junior highschool students of kindergarten Ban Khok Chang Grade 1 - Grade 3 the samples in this study. The questionnaires are used in the data analysis was made by using the percentage (Frequency) Average (Mean), standard deviation (Standard Deviation) and hypotheses were tested by t test (t-test) and test F (. F-test) or ANOVA.

The results showed that: 1) The volunteer of all students was found that the sacrifice. Was found With an average of 4.21, followed by helping others, With an average of 4.20, and its commitment to development, With avesoge 4.19, respectively. 2) Comparison of volunteers of all students was made by analyzing the differences of ages, gender and class differences, and was found of not statistical difference 0.01 level.

Keywords: Promoting , Volunteer, King Rama X'S.

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันค่อนข้างที่จะให้ความสำคัญด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ ยกย่องคนที่ประสบผลสำเร็จในการประกอบธุรกิจและมีฐานะทางการเงินสูง แต่คนดีมีคุณธรรมกลับไม่ได้รับการยกย่องให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมเท่าที่ควร เงินตราเป็นเครื่องวัดฐานะในสังคมมากกว่าความดีงามทางจิตใจ และเกิดปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน ความฟุ้งเฟ้อไม่รู้จักความพอดี ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ประชาชนให้ความสำคัญต่อความเจริญทางด้านวัตถุ เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือบทบาทในการแสดงออก ทำให้บุคคลลืมความสำคัญทางด้านจิตใจหรือที่ว่าคุณค่าในตัวเอง การเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และคุณธรรม ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมมากมาย (อรนุช แสนสุข,2557) ซึ่งสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมชาวพุทธที่เต็มไปด้วยความรัก ความผูกพัน เอื้ออาทร ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ตามลักษณะสังคมอุดมคติ แต่สภาพปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นไปอย่างรวดเร็ว นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมโลก และประเทศไทยอย่างใหญ่หลวง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง วิถีชีวิตที่ก้าวไปสู่สังคมวัตถุนิยมทำให้คนมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง กล่าวคือ ไม่ใส่ใจเรื่อง

ส่วนรวม มุ่งแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง เพิกเฉยต่อส่วนรวมแสดงถึงการขาดจิตสาธารณะ ส่งผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเสื่อมด้านจิตสาธารณะของคนส่วนใหญ่ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์,2552)

ซึ่งจิตอาสา เป็นคุณธรรม จริยธรรม ประการหนึ่งที่ต้องการมี หรือให้เกิดขึ้นในสังคมไทย จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคม ส่วนรวม โดยการเอาใจใส่ และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน (ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์,2550) การมีจิตอาสา เป็นการให้และช่วยเหลือสังคมและได้กำหนดไว้ในวาระแห่งชาติเป็นการปลุกจิตใจคนไทยให้องงามขึ้นอีกครั้งในการมาช่วยกันดูแลสังคมไทย ดูแลสิ่งแวดล้อม ชุมชน ปัญหา

ต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว สนใจดูแลความทุกข์ของคนรอบข้าง เข้าใจผู้อื่นร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งดี ทำดีให้เป็นรูปธรรมในสังคมไทย และรับผิดชอบสังคมร่วมกัน (อรพิมภ์ ชูชมและคณะ,2549) การที่บุคคลกระทำการบางอย่างเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความซ่งส้งเกด ความไม่เห็นแก่ตัว การรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม (สุนทรี จงวงศ์สุข,2548) เป็นการกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวม เรียกว่า “จิตอาสา” ซึ่งตรงกับหลักธรรมที่เรียกว่า วัชตมิ เรียกเต็มว่า อริยวัชตมิ แปลว่า หลักธรรมเจริญอย่างอริยะ ซึ่งแสดงว่าพุทธศาสนิกชนมีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติ และมีความหวังว่าจะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา หลักความเจริญที่ว่านี้มี 5 ประการ คือ (1) ศรัทธา (2) ศีล (3) สุตะ (4) จาคะ และ (5) ปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต),2552) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลได้ประกาศ “จิตอาสา” เป็นวาระแห่งชาติตามมติรัฐมนตรีวันที่ 30 มกราคม 2550 ให้ความสำคัญเรื่องการให้และการอาสาช่วยเหลือสังคม สอดรับกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 โดยเห็นว่าจะเป็นหนทางแก้ปัญหของประเทศ (ศุภจิต สอนิษฐ,2550)

และเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ หน่วยงานราชการในพระองค์ ร่วมกับหน่วยราชการต่างๆ และประชาชนทุกหมู่เหล่าที่มีจิตอาสา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ต่างๆ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน และแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน เพื่อสืบสานพระราชปณิธาน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระบรมราชชนก ที่ทรงห่วยใยปัญหาน้ำท่วมและปัญหาการจราจรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดต่างๆ ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้จัดโครงการจิตอาสา “เราทำความดี ด้วยหัวใจ” เพื่อเป็นโครงการฯ ต้นแบบที่เป็นแบบอย่างในการพัฒนาสภาพแวดล้อม และความเป็นอยู่ในชุมชนให้มีสภาพที่ดีขึ้น ทั้งนี้ จัดให้มีการลงทะเบียนจิตอาสาจากทุกจังหวัดทั่วประเทศ และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี มีประชาชนทุกเพศทุกวัยมาลงทะเบียน เพื่อร่วมทำกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชนกันเป็นจำนวนมาก (วิทยาลัยการทัพบก,2560) จะเห็นได้ว่าการมีจิตอาสาเป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละเวลา สิ่งของ เงินทอง แรงกาย สติปัญญา เพื่อสาธารณะประโยชน์ เป็นจิตใจที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม เพื่อให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยการกระทำด้วยความสมัครใจ และไม่หวังผลตอบแทน มี

การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เป็นสำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เอาใจใส่ป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม (ศูนย์คุณธรรม,2548)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ (รัชกาลที่ 10) ของโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย” ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และกิจกรรมจิตอาสาพระราชทาน 3 ประเภท คือ จิตอาสาพัฒนา จิตอาสาภัยพิบัติ และจิตอาสาเฉพาะกิจ โดยงานวิจัยมุ่งศึกษาจิตอาสาพัฒนา ซึ่งวัดจากองค์ประกอบ 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการเสียสละ และด้านความมุ่งมั่นพัฒนา (กรมวิชาการ,2542) เพื่อศึกษาระดับจิตอาสาของนักเรียนว่ามีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างไร ส่งเสริมวิถีชีวิต คุณธรรม จริยธรรม และแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อส่งเสริมเยาวชนให้เป็นคนดีเพื่อพัฒนาประเทศต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

2.2 เพื่อเปรียบเทียบจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น 2. ด้านการเสียสละ และ 3. ด้านความมุ่งมั่นพัฒนา โดยกำหนดตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการศึกษาเป็น 2 ประเภท คือ

1) ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ, เพศ, ระดับชั้นเรียน

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น 2. ด้านการเสียสละ และ 3. ด้านความมุ่งมั่นพัฒนา

ระยะที่ 2 กำหนดกลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 72 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

ระยะที่ 3 สร้างเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามกรอบของระดับจิตอาสาของนักเรียน ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น 2. ด้านการเสียสละ และ 3. ด้านความมุ่งมั่นพัฒนา ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ระยะที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ,ค่าแจกแจงความถี่,ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบค่าเอฟ (F-test) หรือความแปรปรวนทางเดียว คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบสอบถามของระดับเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียงในบทวิเคราะห์แบบสอบถามใช้สรุปผลการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ (รัชกาลที่ 10) ของโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

4.1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 72 คน มีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นมีอายุ 14 ปี ขึ้นไป จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 55.55 มีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66 และมีระดับชั้นเรียนที่มากที่สุด คือ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 38.88

4.2 ระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย จำนวน 3 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเสียสละ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.21 รองลงมาคือด้านการช่วยเหลือผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และด้านความมุ่งมั่นพัฒนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

ตารางที่ 1 ระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง

อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวม

การส่งเสริมจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ (รัชกาลที่ 10) โรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย	N	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1. ด้านการช่วยเหลือ	72	4.20	0.59	มาก

2. ด้านการเสียสละ	72	4.21	0.60	มาก
3. ด้านความมุ่งมั่นพัฒนา	72	4.19	0.58	มาก
ภาพรวม	216	4.20	0.58	มาก

จากตารางที่ 1 ระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย มีความเหมาะสม โดยรวมในระดับมาก เท่ากับ 4.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเสียสละ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.21 รองลงมาคือด้านการช่วยเหลือผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และด้านความมุ่งมั่นพัฒนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ตามลำดับ

4.3 การเปรียบเทียบจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย พบว่า ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน เพศต่างกัน และระดับชั้นเรียนต่างกัน มีเรื่องการส่งเสริมจิตอาสา จิตสาธารณะ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับ “การส่งเสริมจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ (รัชกาลที่ 10) ของโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย” คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

5.1 ระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย จำนวน 3 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.20 ซึ่งสรุปได้ว่า ระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง ได้มีการเสียสละต่อตนเองและผู้อื่นโดยการใช้เวลาว่างในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน สังคม และยังเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนได้ส่งเสริมให้นักเรียนบำเพ็ญประโยชน์อยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับ **กรมวิชาการ** ที่ได้กำหนดคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาว่าต้องมีการเสียสละต่อสังคมโดยการใช้เวลาร่วมกันใช้เวลา มีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนี้ควรมีการช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมด้วยความเต็มใจ (กรมวิชาการ, 2542) ส่วนด้านการช่วยเหลือผู้อื่นเด็กนักเรียนก็ให้ความสำคัญในการช่วยเหลือเพื่อนร่วมชั้นเรียน ช่วยเหลือครู และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับโรงเรียน สังคม ชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ **รวมรองคนชื่อ** พบว่า รูปแบบการพัฒนาจิตอาสา โดยมีแนวทางในการยกระดับจิตใจ มีจิตอาสาในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ และยกระดับปัญญาภายในเพิ่มขึ้น เป็นการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และสารานิยธรรม 6 เป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนา และปรับปรุงจิตใจ อุบนิสัยให้มีจิตอาสา (รวมรอง คนชื่อ, 2560) และด้านความมุ่งมั่นพัฒนา นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความรับผิดชอบในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้นำของนักเรียน และองค์กรสถานนักเรียน ที่ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จ เป็นที่ไว้วางใจของคณะครูภายในโรงเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ

สุภะรัฐ ยอดระบำ พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนใช้เหตุผล มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม หรือจิตสาธารณะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมดี หมายถึง การที่บุคคลได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลทางด้านอารมณ์ วัตถุ และข้อมูลข่าวสาร จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกมั่นคงเมื่อได้รับการดูแลเอาใจใส่ ได้รับกำลังใจ การยอมรับ และได้รับความช่วยเหลือ จะสนับสนุนให้บุคคลนั้นเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง และรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ประกอบกับการรับรู้ความสามารถของตน ซึ่งเป็นการที่บุคคลรับรู้ถึงความสามารถและศักยภาพของตนในการจะกระทำพฤติกรรมบางอย่างให้สำเร็จ หากบุคคลเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการจะกระทำพฤติกรรมบางอย่างให้สำเร็จ หากบุคคลเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและประเมินว่าสามารถทำพฤติกรรมตามสิ่งที่ตนเองตั้งเป้าหมายไว้ได้พฤติกรรมเหล่านั้นก็จะเกิดขึ้น ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนเองจะมีผลต่อบุคคลเกี่ยวกับการเลือกพฤติกรรมโดยบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะเลือกทำงานลักษณะท้าทาย มีแรงจูงใจในการพัฒนาความสามารถของตนเองให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น มีความพยายามในการทำให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จ และการยอมรับในผลของการกระทำพฤติกรรม ซึ่งงานจิตอาสานั้นมีลักษณะท้าทาย และอาจต้องใช้ความอดทนเพียรพยายามในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ร่วมกับการได้รับการเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (สุภะรัฐ ยอดระบำ, 2554)

5.2 การเปรียบเทียบจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน, เพศต่างกัน และระดับชั้นเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ **ศิริพิมล รักษามิตร** พบว่า การเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยจำแนกตามเพศ ระดับชั้น และที่ตั้งของโรงเรียน 1. เพศ จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า จิตสาธารณะของนักเรียนเพศหญิงกับเพศชายมีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้จะเป็นเพราะ ความแตกต่างในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของวัยเด็กเล็กและเด็กโตนั้น ชายและหญิง ไม่แตกต่างกันในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (ศิริพิมล รักษามิตร, 2558) และสอดคล้องกับการศึกษาของ **อ้อมใจ วงมณฑา และประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์** ได้ศึกษาจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทั้ง 7 คณะ ชั้นปีที่ศึกษา พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ชั้นปีที่ศึกษาที่แตกต่างกัน พบว่า นักศึกษามีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน (อ้อมใจ วงมณฑา และประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์, 2552)

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ (รัชกาลที่ 10) ของโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย” มี ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการส่งเสริมจิตอาสาให้แก่นักเรียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน และควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมจิตอาสา

1) ควรจัดให้มีการส่งเสริมกิจกรรมนอกหลักสูตรเกี่ยวกับจิตอาสา เพื่อให้ให้นักเรียนได้แสดงการมีส่วนร่วมน้ำใจในการพัฒนาจิตอาสาในการทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน สังคม และประเทศ

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

1) ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่จะมีความสัมพันธ์กับจิตอาสา เช่น ภูมิลำเนา พฤติกรรมการเลี้ยงดูในครอบครัว เป็นต้น

2) ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนากิจกรรมด้านจิตอาสาเสริมสร้างพฤติกรรมให้แก่นักเรียน

บรรณานุกรม

1. วิทยานิพนธ์/วิจัย

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์,(2550),การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภะรัฐ ยอดระบำ,(2554), ปัจจัยด้านครอบครัวและจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเกิดจิตสาธารณะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช,นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

สุนทรี จวงวงศ์สุข,(2548),การใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่,เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รวมรอง คนชื้อ,(2560),รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับครูในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 3 จังหวัดกาฬสินธุ์, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,ปีที่ 13 ฉบับพิเศษ เล่ม 2 มิถุนายน 2560.

ศิริพิมล รักษามิตร,(2558),การศึกษาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2,การประชุมวิชาการ

930

ระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 2, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์,
14 กุมภาพันธ์ 2558.

อรนุช แสนสุข,(2557),การศึกษาจิตอาสาทางสังคมของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ
วิทยาลัยเทคนิคสุรินทร์,การประชุมสัมมนาเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 8 ,
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

อรพิมพ์ ชูชมและคณะ,(2549),การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญา
และคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย.รายงานการวิจัยฉบับที่ 104,สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

2. วารสาร/สิ่งพิมพ์

กรมวิชาการ,(2542), **ศักยภาพเด็กไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์,(2552), **สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ**.กรุงเทพฯ : วิพรินทร์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต),(2552), **เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัชฒิ)**,
กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

วิทยาลัยการทัพบก,(2560), **เอกสารประกอบการศึกษา สรุป เทิดพระเกียรติ รัชกาลที่ 10**. ส่วนการ
วิจัยและพัฒนาและวิชาการบริหาร.

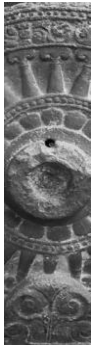
ศุภจิต สนธิสุข,(2550), **ระบบการบริหารจัดการอาสาสมัคร ศึกษากรณี : มูลนิธิพุทฺธิวจี ใต้หวัน**.
นนทบุรี : เซน ปริ้นติ้ง.

ศูนย์คุณธรรม,(2548), **ร่วมแรงแข่งขัน ร่วมกันทำดี สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติและตลาดนัดคุณธรรม**,
กรุงเทพมหานคร : บริษัทแปลน โททิฟ.

อ้อมใจ วงมณฑา และประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์, (2552).**จิตสาธารณะของนักศึกษา**

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.สารนิพนธ์ภาควิชาบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ : ปัตตานี,

ผลการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน
ภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าซาง(ซางดรุณานุสาสน์)

Effects of Reading Comprehension Development through Reading
Comprehension Exercise Book with CIRC Technique for Grade 4 Students
at Pasang School (Sang Darunanusat)

¹ระพีพรรณ กองมงคล, ²สุดาพร ปัญญาพฤษ, ³รักษ์ วรณวนารักษ์
Rapeepan Kongmongkhon, Sudaporn Panyaprouks and Rak Warunwanaruk

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

*Corresponding author. E-mail: rapeepan.kon@crru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าซาง (ซางดรุณานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนบ้านป่าซาง (ซางดรุณานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค CIRC แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า

1. ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ หน่วยการเรียนรู้
A Wonderful Life ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าซาง (ซางดรุณานุสาสน์) มีประสิทธิภาพเฉลี่ย 85.53/89.19
2. ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน
ภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC สูงกว่าก่อนเรียนโดยก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.04 คิด
เป็นร้อยละ 36.81 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 25.63 คิดเป็นร้อยละ 85.42

3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43

คำสำคัญ : แบบฝึก, ทักษะการอ่าน, การอ่านเพื่อความเข้าใจ

Abstract

The purposes of the present study were to study the effectiveness of the comprehension exercise book for grade 4 students at Pasang School (Sang Darunanusat), Chiangrai Primary Educational Service Area Office 3, to compare the students' pretest and posttest test of reading comprehension achievement, and to study the students' satisfaction towards the use of reading comprehension exercise book with CIRC technique. The population of this study consisted of 24 grade 4 primary level students at Pasang School (Sang Darunanusat), Chiangrai Primary Educational Service Area Office 3, in the second semester of 2017 academic year. The research instruments were a reading comprehension exercise book, the lesson plans adopting CIRC technique, pretest and posttest of reading comprehension achievement, and satisfaction questionnaire. The data was analyzed by using percentage, arithmetic mean score, and standard deviation. The results show that 1. The efficiency of comprehension exercise book for grade 4 students at Pasang School (Sang Darunanusat) was 85.53/89.19 which was higher than the set criteria of 80/80. 2. The average scores ($X = 25.63$) of the post reading comprehension achievement test were higher than that of the pretest ($X = 11.04$) and 3. The students' satisfaction towards the use of reading comprehension exercise book with CIRC technique was at a high level. ($X = 4.43$)

Keywords: Exercise Book, Reading skill, Reading Comprehension

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบัน การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีทัศน์ของชุมชนโลก และตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองของสังคมโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ดีขึ้น เรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ และใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์

ความรู้ต่างๆ ได้ง่ายและกว้างขึ้น และมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ สร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ เป็นรากฐานและเตรียมความพร้อมในการเรียนของเยาวชนรุ่นใหม่ ให้สอดคล้องกับสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ช่วยให้นักเรียนเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถพัฒนาความคิดและมองโลกกว้างขึ้น โดยมีความคาดหวังว่าเมื่อนักเรียนเรียนภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา นักเรียนจะมีความรู้ความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนคติของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการอ่าน ซึ่งเป็นทักษะที่ให้ประโยชน์สำหรับการแสวงหาความรู้เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (กรมวิชาการ, 2551)

นอกจากนี้ครูผู้สอนภาษาอังกฤษมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อภาษาต่างประเทศ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ แสวงหาความรู้ ประกอบอาชีพและศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวและวัฒนธรรมอันหลากหลายของประชาคมโลกและสามารถถ่ายทอดความคิดและวัฒนธรรมไทยไปยังสังคมโลกได้อย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ ภาษาเพื่อการสื่อสาร เป็นการใช้ภาษาต่างประเทศในการฟัง พูด อ่าน เขียน แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร แสดงความรู้สึกและความคิดเห็น ตีความนำเสนอข้อมูล ความคิดรวบยอดและความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างเหมาะสม ภาษาและวัฒนธรรม เป็นการใช้ภาษาต่างประเทศตามวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ความสัมพันธ์ ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ภาษาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษากับวัฒนธรรมไทย และนำไปใช้อย่างเหมาะสม ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เป็นการใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เป็นพื้นฐานในการพัฒนา แสวงหาความรู้ และเปิดโลกทัศน์ของตน และภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก การใช้ภาษาต่างประเทศในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ชุมชน และสังคมโลก เป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาต่อ ประกอบอาชีพ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับสาระภาษาเพื่อการสื่อสารซึ่งเป็นการใช้ภาษาต่างประเทศในการฟัง พูด อ่านเขียน แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ

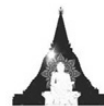
สำหรับทักษะที่ใช้ในการสื่อสารทั้ง 4 ทักษะ คือ การฟัง พูด อ่าน และเขียนนั้น ทักษะการอ่านถือว่าเป็นทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะการอ่านเป็นปัจจัยสำคัญในการแสวงหาความรู้ ดังที่ สุนันทามัน เศรษฐวิทย์ (2545) ได้กล่าวว่า การอ่านเป็นวิธีการที่สำคัญวิธีหนึ่งที่มนุษย์ใช้ศึกษาหาความรู้ให้แก่ตนเองตลอดมา การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการเสาะแสวงหาความรู้ การรู้และใช้วิธีอ่านที่ถูกต้องจึงจำเป็นสำหรับผู้อ่านทุกคน การรู้จักฝึกฝนอ่านอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้เกิดความชำนาญ มีความรู้กว้างขวางด้วย ดังนั้นการที่ผู้เรียนจะเป็นผู้อ่านที่ดีจึงขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่ครูเป็นผู้จัดเตรียมให้ อีกทั้งยังต้องผสมผสานความสนใจของผู้อ่านเพื่อเป็นแรงจูงใจที่ช่วยให้ผู้เรียนได้อ่านอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ สุพรรณิ วราทร (2545) ได้กล่าวว่า การอ่านเป็นวิธีสำคัญในการ

เสริมสร้างความรู้ความชำนาญทางวิชาชีพ ช่วยให้ผู้อ่านสามารถคิดหาความรู้ เกิดการพัฒนาด้านอาชีพ เกิดความคิด และแนวทางใหม่ในการปฏิบัติซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงผลผลิตทำให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แม้ว่าในปัจจุบันได้มีการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มุ่งเน้นทักษะการอ่าน แต่พบว่า ความสามารถของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับทักษะการอ่านยังไม่น่าพอใจ ดังที่ พรนิภา บรรจงมณี (2548) ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุของปัญหาการเรียนการสอนในชั้นเรียนสามารถสรุปเป็นประเด็นหลัก ประกอบด้วย ปัญหาเกี่ยวกับผู้เรียน ปัญหาเกี่ยวกับครู และปัญหาความไม่เหมาะสมของบทอ่านซึ่งปัญหาเกี่ยวกับผู้เรียน คือ ผู้เรียนขาดวิธีการหรือเทคนิคการอ่านที่เหมาะสม ขาดความสามารถ ในทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ปัญหาเกี่ยวกับครู คือ ครูขาดทักษะการสอนการอ่าน วิธีสอนยังเป็นแบบดั้งเดิม และครูผู้สอนจัดหรือเตรียมบทอ่านที่ไม่เหมาะสมกับผู้เรียนซึ่งอาจจะยากหรือง่ายเกินไป นอกจากนี้ ภัทธีรา มณีเลิศ (2546) พบว่า ครูไม่ได้สอนให้นักเรียนฝึกอ่านโดยใช้กลวิธีการอ่าน เพราะครูมีความคิดว่านักเรียนเรียนรู้วิธีการอ่านภาษาอังกฤษแล้วจากการอ่านภาษาไทย จึงไม่ให้ความสำคัญในการสอนวิธีการอ่านให้นักเรียน นอกจากนี้ในโรงเรียนทั่ว ๆ ไป ครูผู้สอนมักสอนอ่านโดยมอบหมายให้นักเรียนอ่านเรื่องต่าง ๆ พร้อมกับให้ทำแบบฝึกหัดท้ายบทด้วย เมื่อนักเรียนอ่านจบแล้วทำแบบฝึกหัดไม่ได้ ครูก็ให้อ่านต่อไปอีกจนกระทั่งทำแบบฝึกหัดได้ การสอนอ่านเช่นนี้แสดงว่าครูไม่ได้แนะนำวิธีการอ่านเพื่อความเข้าใจให้นักเรียนเลย และนักเรียนยังขาดความสามารถในทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ เนื่องมาจากผู้เรียนยังขาดวิธีการหรือเทคนิคการอ่านที่เหมาะสม

โรงเรียนบ้านป่าซาง(ช่างครุณานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ซึ่งเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งหมด 211 คน มีผลทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (Ordinary National Educational Test) ปีการศึกษา 2559 คะแนนเฉลี่ยระดับโรงเรียนเท่ากับ 29.58 คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศเท่ากับ 34.59 นั่นคือ ค่าเฉลี่ยระดับโรงเรียนต่ำกว่าระดับประเทศเท่ากับ 5.01 นอกจากนี้นักเรียนยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ(ภาษาอังกฤษ) ค่อนข้างต่ำ นักเรียนส่วนใหญ่อ่านบทอ่านภาษาอังกฤษไม่เข้าใจ ไม่สามารถหารายละเอียดและสรุปใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของผู้เรียนไม่เป็นที่น่าพอใจ ดังจะเห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ(ภาษาอังกฤษ) ในปีการศึกษา 2559 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่พบว่า มีคะแนนเท่ากับ 59.00 เมื่อพิจารณาเป็นรายทักษะพบว่า ทักษะการฟังมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.50 ทักษะการพูดมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.00 ทักษะการอ่านมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.25 และ ทักษะการเขียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.25 (ฝ่ายงานวิชาการ โรงเรียนบ้านป่าซาง (ช่างครุณานุสาสน์), 2559) ซึ่งจะเห็นได้ว่าทักษะการอ่านเป็นทักษะที่นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดในทั้ง 4 ทักษะ ซึ่งสาเหตุอาจเกิดจากการที่นักเรียนขาดทักษะด้านการสื่อสาร ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และอาจเกิดจากสาเหตุการขาดสื่อการเรียนการสอนที่น่าสนใจ สื่อที่ใช้มีเนื้อหาเป็นตัวหนังสือ มีรูปภาพประกอบน้อย อาจทำให้นักเรียนมีความสนใจต่อเนื้อหาที่เรียนน้อย และทำให้นักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้ จากการสังเกตยังพบว่านักเรียนขาดความรับผิดชอบการทำงานกลุ่มและขาดความภาคภูมิใจในตนเองเมื่อทำงานสำเร็จหรือบรรลุตามเป้าหมายอีกด้วย

ในการพัฒนาการอ่านได้มีวิธีการต่างๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและเทคนิค CIRC (Cooperative Integrated Reading and Composition) นั้นเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่มีความสำคัญและสามารถนำมาใช้ในระบบการเรียนการสอน โดยสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรม เวลา กลุ่มนักเรียน และสถานที่ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้มากที่สุด ซึ่งแบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษก็เป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่งที่สามารถช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะแบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ดังที่ บุญเกื้อ ควรหาเวช (2543) ได้กล่าวไว้ว่าแบบฝึกทักษะมีประโยชน์หลายประการ คือ ส่งเสริมการเรียนเป็นรายบุคคล ช่วยลดปัญหาการขาดแคลนครูช่วยลดภาระและช่วยสร้างความพร้อมและความมั่นใจให้กับครู ช่วยให้ครูวัดผลผู้เรียนได้ตามจุดมุ่งหมาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ช่วยฝึกให้ผู้เรียนจำนวนมากได้รับความรู้แนวเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเคารพความคิดเห็น ของผู้อื่น และ สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2545) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกทักษะไว้ว่า แบบฝึกทักษะสามารถส่งเสริมการเรียนเป็นรายบุคคล โดยให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความสามารถ ความสนใจ ตามเวลา และโอกาสที่เหมาะสม สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน สร้างความมั่นใจและลดภาระของผู้สอน ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทันที ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง มีโอกาสฝึกการตัดสินใจและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากได้รับความรู้แนวเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของเทคนิค CIRC เป็นวิธีหนึ่งที่มีหลักการนำไปสู่การแก้ปัญหาการอ่านเพื่อความเข้าใจ ดังที่ ตติยา วงษ์ไพบูลย์ (2544) กล่าวถึง การเรียนโดยวิธี CIRC ว่าเป็นวิธีการเรียนชนิดหนึ่งที่มีมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความเข้าใจในการอ่านออกมาในรูปแบบการเขียนสรุปเรื่องราวที่อ่านออกมาตามความคิดเห็นของตนเองโดย รูปแบบ CIRC หรือ “Cooperative Integrated Reading and Composition” เป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือที่ใช้ในการสอนอ่านและเขียนโดยเฉพาะ รูปแบบนี้ประกอบด้วยกิจกรรม หลัก 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการอ่านแบบเรียน การสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจและการบูรณาการภาษากับการเรียน (Slavin 1995 ; อ้างถึงในทิศนา แคมณี. 2560:) นอกจากนี้ วัชรรา เล่าเรียนดี (2553) ได้กล่าวถึง CIRC ว่าเป็นเทคนิควิธีสอนเขียนเรียงความภาษาอังกฤษโดยบูรณาการกับการสอนอ่านโดยเริ่มจากการสอนอ่านเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและการอ่านจะช่วยพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความ วิธีการเรียนแบบ CIRC จะช่วยให้การเรียนประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการสอนด้านภาษา ซึ่งการสอนจะเน้นให้สมาชิกภายในกลุ่มทุกคนร่วมมือกันเรียนรู้อย่างจริงจัง มีการยอมรับกันและกันและมีเป้าหมายความสำเร็จเดียวกัน

ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ อันเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าซาง (ช่างครุณานุสาสน์) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการใช้แบบฝึกทักษะเนื่องจากว่าเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน เนื้อหาเริ่มจากง่ายไปยากและเนื้อหาใน

แบบฝึกนักเรียนสามารถนำไปพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจซึ่งทำให้ในชีวิตประจำวันได้จริง ส่วนเทคนิค CIRC ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC โดยมีคำถามวิจัยคือ แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์หรือไม่ ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าซาง (ช่างดรุณานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC

สมมติฐานการวิจัย

1. แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าซาง (ช่างดรุณานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. ทักษะด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ หลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าซาง (ช่างดรุณานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษร่วมกับเทคนิค CIRC สูงกว่าก่อนเรียน
3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าซาง (ช่างดรุณานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนบ้านป่าซาง (ช่างดรุณานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 24 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้น ประกอบด้วย

1. แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ หน่วยการเรียนรู้ A Wonderful Life ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค CIRC
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC
4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ
2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC สังเกตพฤติกรรมนักเรียนและบันทึกผลหลังแผนการจัดการเรียนรู้ รวมเวลา 18 ชั่วโมง จำนวน 6 เล่ม จากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าซาง(ช่างครูณานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยใช้เวลาเรียน เล่มละ 3 ชั่วโมง บันทึกผลคะแนนระหว่างเรียนของนักเรียนทุกคนทุกแบบฝึกทักษะ
3. ทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียนและสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

1. วิเคราะห์คะแนนที่ได้จากการวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)
2. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

สรุปผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ หน่วยการเรียนรู้ A Wonderful Life ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าซาง (ช่างครุณานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เป็นรายเล่ม โดยภาพรวมสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ คือ มีประสิทธิภาพเฉลี่ย 85.86/87.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายเล่ม พบว่า เล่มที่ 1 เรื่อง Pim's Family มีประสิทธิภาพ 86.94/89.58 เล่มที่ 2 เรื่อง Go to the Park มีประสิทธิภาพ 85.69/88.89 เล่มที่ 3 เรื่อง A Rainy Day มีประสิทธิภาพ 86.25/88.75 เล่มที่ 4 เรื่อง How to make orange juice มีประสิทธิภาพ 84.31/89.17 เล่มที่ 5 เรื่อง Ann's Kitten มีประสิทธิภาพ 85.69/89.31 เล่มที่ 6 เรื่อง My Grandma มีประสิทธิภาพ 84.31/89.44 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2. ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.04 คิดเป็นร้อยละ 36.81 และหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.63 คิดเป็นร้อยละ 85.42 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.43$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

อภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ หน่วยการเรียนรู้ A Wonderful Life ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าซาง(ช่างครุณานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เป็นรายเล่ม โดยภาพรวมสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากผู้ศึกษาได้สร้างแบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษโดยทำการศึกษา วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการความสนใจของนักเรียนในชั้นการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจมีการเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก จัดให้มีขนาดรูปเล่มและตัวหนังสือที่มีความเหมาะสม สีเส้นสวยงาม เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับวัย ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป (กุศยา แสงเดช, 2545) จึงทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ สนุกสนานเพลิดเพลินพร้อมกับได้ความรู้ และนักเรียนยังมีการนำแบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษมาศึกษานอกเวลาเรียนทำให้นักเรียนได้มีการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิสิษฐ์ สอนน้อย (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema Theory) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพ

ของแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema Theory) มีประสิทธิภาพเท่ากับ 7746/77.70 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับ จิตรลดา สิทธิปัญญา (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกทักษะภาษาอังกฤษ ชุด English is Fun ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า แบบฝึกทักษะภาษาอังกฤษ ชุด English is Fun ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้รายงานสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.11/ 83.87

2. ทักษะด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC ก่อนเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.04 คิดเป็นร้อยละ 36.81 และหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.63 คิดเป็นร้อยละ 85.42 ทั้งนี้อาจเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือของ Slavin (1987 ; อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553) เป็นเทคนิคการเรียนแบบร่วมมือที่แบ่งกลุ่มผู้เรียนตามระดับความสามารถซึ่งในกลุ่มจะประกอบด้วยนักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านแตกต่างกันกิจกรรมมีการฝึกเป็นทีม ฝึกเป็นรายบุคคล มีการประเมินผลโดยเพื่อน การฝึกเพิ่มเติมและการทดสอบมีการจัดระบบการให้รางวัลแก่ทีมที่ ทำกิจกรรมบรรลุเป้าหมายโดยการประเมินผลการเรียนของสมาชิกทุกคนในทีม มีการเพิ่มโอกาสและเวลาการฝึก การอ่านการเขียนมากขึ้น ซึ่งผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม มีการจัดกิจกรรม อย่างหลากหลาย โดยให้นักเรียนได้ทำงานทั้งงานเดี่ยวและทำงานเป็นกลุ่ม มีการปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอย่างอิสระ ครูเป็นเพียงผู้คอยให้คำแนะนำปรึกษา ช่วยเหลือเมื่อนักเรียนประสบปัญหาอ่าน ไม่เข้าใจ หรือไม่ทราบความหมายของศัพท์ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่ยาก ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ Frank and Johnson (ปิยวรรณ ศิริรัตน์, 2543; อ้างอิงจาก Frank and Johnson, 1987) ได้อธิบาย การเรียนแบบร่วมมือกันเป็นการเรียนที่นักเรียนกลุ่มเล็กๆ 2-6 คน ทำงานด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ การเรียนสำเร็จสมาชิกในทีมจะมีงานที่ต้องทำโดยช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาและมีความก้าวหน้าไปด้วยกัน ความสัมพันธ์จะเป็นแบบช่วยเหลือกันของสมาชิกภายในทีม ตลอดจนการเรียนรู้ทักษะจากสมาชิกคนอื่นๆ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมยังได้ใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นโดยได้มีการจัดทำเป็นรูปเล่มที่มีความสวยงาม ขนาดพอเหมาะ มีรูปภาพ ประกอบที่มีความสวยงาม ประกอบกับเนื้อหา นักเรียนจะได้ทำการศึกษาเนื้อหาในแต่ละเล่ม เมื่อศึกษาจบแล้วก็จะ ได้ทำแบบทดสอบซึ่งจะทำให้นักเรียนได้ทบทวนเนื้อหาและได้รู้ถึงผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งตรงตามลักษณะของแบบ ฝึกที่ดีตามแนวคิดของ กุศยา แสงเดช (2545) นอกจากนี้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับ เทคนิค CIRC ดังกล่าวนักเรียนยังสามารถนำมาศึกษาได้บ่อยตามความต้องการ ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน จึงทำให้นักเรียนได้มีการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจมากขึ้น ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลัง เรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปทุมพร วาดเขียน (2553) ที่ได้ทำการศึกษาความสามารถใน การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสายน้ำทิพย์ที่ได้รับการจัด กิจกรรมการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้วิธีร่วมมือกันเรียนรู้แบบผสมผสาน (CIRC) มี

ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ ไชยชนะ (2554) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษที่เรียนโดยใช้การเรียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนสวี จังหวัดชุมพร พบว่าทักษะด้านการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียน ที่เรียนโดยใช้การเรียนแบบร่วมมือเทคนิคผสมผสาน (CIRC) มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของนิรมล น้อยจันทร์ และนิตยา เปลื้องนุช (2554) ที่ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านจับใจความกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้เทคนิค CIRC พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้เทคนิค CIRC ผ่านเกณฑ์จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 79.58 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.43$) ทั้งนี้เนื่องจากจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษสูงขึ้นกว่าการสอนโดยวิธีปกติรวมทั้งนักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกในด้านความรับผิดชอบต่องานของตนเอง มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมทุกขั้นตอน และมีความภาคภูมิใจต่อความก้าวหน้าของตนเอง สมาชิกในกลุ่มมีความรับผิดชอบร่วมกันโดยยึดหลักการความสำเร็จของแต่ละคน คือ ความสำเร็จของกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความสำเร็จของทุกคน(อาภรณ์ ใจเที่ยง ,2550:121) นอกจากนี้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC ได้จัดทำโดยมีคำแนะนำการใช้ชัดเจน สามารถปฏิบัติได้ การใช้ถ้อยคำ ภาษา เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รูปภาพประกอบมีความสวยงาม ชัดเจน เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนทำให้เกิดความน่าสนใจ น่าติดตาม และที่สำคัญแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับเทคนิค CIRC ทำให้ผู้เรียนอ่านภาษาอังกฤษได้เข้าใจมากขึ้น ใบงานในแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจมีความหลากหลาย สามารถฝึกให้นักเรียนอ่านภาษาอังกฤษได้ดี จึงทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจมากโดย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยาณี บุญประภาพัทธ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาล 1 (ห้วยมุด) จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นวพร นุ่นหลักคำ (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รายงานผลการพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้แบบฝึกทักษะกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียน มีความพึงพอใจต่อการเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.61 อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิรมล น้อยจันทร์ และนิตยา เปลื้องนุช (2554) ได้ทำการศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านจับใจความกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้เทคนิค CIRC มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิค CIRC อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้

1. ครูผู้สอนควรมีความรู้ ความเข้าใจในเทคนิค CIRC อย่างถูกต้อง
2. ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการศึกษาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยการจัดกิจกรรมให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาแต่ละเล่มแล้วให้นักเรียนแข่งขันตอบคำถามจากเรื่องที่ศึกษา ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและตั้งใจศึกษาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจมากขึ้น
3. ครูควรให้โอกาสนักเรียนได้ศึกษาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจบ่อย ๆ ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน เพื่อให้นักเรียนมีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจในเรื่องอื่น ๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและตั้งใจเรียนมากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ร่วมกับสื่อการเรียนรู้ประเภทอื่น ๆ เช่น บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ บทเรียนโปรแกรม เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ ด้วยสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่ดีมากขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2551). *กรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2544). *สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ*. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กฤติกา ศรีคำดี. (2552). *การเขียนรายงานการใช้หนังสือเสริมประสบการณ์*. กรุงเทพมหานคร : ชารอักขร.
- กัลยาณี บุญประภาพัทธกะ. (2555). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาล 1 (หัวมุด) จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. สุราษฎร์ธานี : โรงเรียนเทศบาล 1 (หัวมุด).
- กัญญา แสงเดช. (2545). *ภาษาอังกฤษภาคปฏิบัติสำหรับครูประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แม็ค.
- จิตรดา สิทธิปัญญา. (2555). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะภาษาอังกฤษ ชุด English is Fun ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. ลพบุรี : โรงเรียนบ้านหนองมะค่า.

- เจนณรงค์ อุดทา และคณะ.(2548). *ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของสำนักงานจัดหางาน จังหวัดเชียงราย*. สารนิพนธ์ ศษ.บ. (รัฐประศาสนศาสตร์) เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). *การจัดการเรียนรู้แนวใหม่*. นนทบุรี : สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชูศรี สนิทประชากร. (2534). *การเรียนรู้โดยการร่วมมือ*. กรุงเทพมหานคร : จันทรเกษมสาร.
- ณัฐกานต์ ตันทิพย์. (2547). *การพัฒนาชุดกิจกรรมฝึกทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน) อุดรดิตต์ :มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์.
- ณิชกานต์ สมสะอื้น รัชนิกร จันทรวิมล และสุปราณี ทองใจ. (2552). *การพัฒนาชุดกิจกรรมตาม แนวทฤษฎีฝัง มโนทัศน์เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กศ.ม. (เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา) พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ตติยา วงษ์ไผ่. (2544). *การพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธี ซี ไอ อาร์ ซี*. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทิตนา เขมมณี. (2543). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2559). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2548). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิธิแอดเวอร์ไทริง.
- นพพร ธนะชัยพันธ์. (2552). *สถิติเพื่อการวิจัย ฉบับเสริมการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Microsoft Excel*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงราย : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- _____. (2557). *สถิติเบื้องต้นสำหรับการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิทยพัฒน์ จำกัด.
- _____. (2560). *หลักการและแนวทางการเขียนรายงานการวิจัย*. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, (อัดสำเนา).
- นตยา ปิลันธนานนท์. (2543). *การเรียนรู้แบบร่วมมือ*. กรุงเทพฯ : จูน พับลิชชิ่ง.
- นิรมล น้อยจันทร์ และนิตยา เปลื้องนุช. (2554). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านจับใจความกลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้เทคนิค CIRC*.ขอนแก่น : โรงเรียนบ้านบ่อ ตะครองโนนฝ้ายสามัคคี.
- นวพร นุ่นหลักคำ. (2554). *รายงานผลการพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้แบบฝึกทักษะกลุ่ม สาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. มหาสารคาม : โรงเรียนบ้านหนองโนทับม้า.
- นันทา กุมภา. (2554). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคนิคการสร้างแผนที่ ความคิด เรื่อง My house and home สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. การค้นคว้าอิสระด้วยตนเอง กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน) พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- นุรีย์ยะห์ เจ๊ะยอ. (2552). ผลการใช้วิธีสอนแบบ CIRC ที่มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียนภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน) :มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- บันลือ พฤกษ์วัน. (2545). แนวการพัฒนาการอ่านเร็ว คิดเป็น. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญเกื้อ ควรหาเวช. (2543). นวัตกรรมการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : เอสอาร์ปริ้นติ้ง.
- เบ็ญจมาภรณ์ อยู่ดีรัมย์. (2559). การพัฒนาทักษะอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การเรียนแบบร่วมมือเทคนิค CIRC. สุรินทร์ : โรงเรียนเทศบาล 2 .วิเศษศึกษา.
- ปทุมพร วาดเขียน. (2553). ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสายน้ำทิพย์ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้วิธีร่วมมือกันเรียนรู้แบบผสมผสาน(CIRC). สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร : กรุงเทพมหานคร.
- ปิยวรรณ ศิริรัตน์. (2543). การเปรียบเทียบความเข้าใจในอ่าน ความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษแบบโครงสร้างระดับยอดด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIRC กับการสอนตามคู่มือครู. ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร : กรุงเทพมหานคร.
- ฝ่ายงานวิชาการ โรงเรียนบ้านป่าซาง(ช่างครูณานุสาสน์). (2559). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2559. เชียงราย : ฝ่ายงานวิชาการ โรงเรียนบ้านป่าซาง(ช่างครูณานุสาสน์).
- พรนิภา บรรจงมณี. (2548). การใช้เทคนิค เอส คิว โฟร์ อาร์ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษและการคิดไตร่ตรองของผู้เรียน. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรพีไล เลิศวิชา. (2550). สอนภาษาไทยต้องเข้าใจสมองเด็ก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาลาแดง.
- พร้อมพรรณ อุดมสิน. (2544). การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนคณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิกุล จีวรรณ. (2544). การใช้แบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษด้วยผังความสัมพันธ์ของความหมาย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. เชียงราย : โรงเรียนบ้านแม่ต๋ำ.
- พิชิต ฤทธิ์จรรยา. (2552). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : แฮท ออฟ เคอร์มิสท์.
- พิสิษฐ์ สอนน้อย. (2551). การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema Theory) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ คม. (หลักสูตรและการสอน) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ภัทธีรา มณีเลิศ. (2546). การเพิ่มพูนความเข้าใจ และความเร็วในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนโรงเรียนพระหฤทัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษ) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ภัทธียา ดอนเตาเหล็ก. (2558). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยด้านการอ่านจับใจความและการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการใช้แบบฝึกทักษะประกอบกลุ่มร่วมมือเทคนิค LT. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน) : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- มณีรัตน์ สุโขติรัตน์. (2548). อ่านเป็น : เรียนก่อน – สอนเก่ง. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.
- มนู สมเพชร. (2545). สถิติ วิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS. เชียงราย : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
- รุ่งทิวา หาญสุโพธิ์. (2552). การพัฒนาครูในการสร้างบทเรียนสำเร็จรูปในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ โรงเรียนบ้านเขาค้อโคกกลาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา) มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วรพรรณ สิทธิเลิศ. (2537). ผลของการเรียนโดยวิธี ซี ไอ อาร์ ซี ที่มีต่อการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ และความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เชียงใหม่, 2537.
- วรรณทนา มาศวันนา. (2560). การเรียนรู้แบบร่วมมือ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org>.
- วิไล ปันวาละ. (2554). การพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ เรื่อง Food for Health โดยใช้กลวิธีการสอนแบบ KWL Plus สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. การค้นคว้าอิสระด้วยตนเอง กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน) พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2553). รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริวรรณ ไชยชนะ. (2554). การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษที่เรียนโดยใช้การเรียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนสวี จังหวัดชุมพร. ชุมพร : โรงเรียนชุมชนสวี.
- สุลัดดา ลอยฟ้า. (2536). รูปแบบการสอนแบบร่วมมือ เอกสารการสอน. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมุทรา เข็นเขาวนิช. (2545). เทคนิคการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2545). หลักและวิธีสอนอ่านภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพรรณิ วราทร. (2545). การอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุภาวดี ยาวไธสง. (2554). *ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพรหมานุสรณ์จังหวัดเพชรบุรี ที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือกันด้วยเทคนิค ซีไออาร์ซี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). *21 วิธีการจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- อดุลย์ศักดิ์ สุนทรโรจน์. (2546). *ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาสารคาม : สถาบันมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). *หลักการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- อรนุช ลิมตศิริ. (2544). *นวัตกรรมและเทคโนโลยีการเรียนการสอน*. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Good, c. V. (Ed.). (1973). *Dictionary of education*. (3rd ed.). New York : McGraw-Hill.
- Harris, A.J. & Sipay, E.R. (1979). *How to Increase Reading Ability : A Guide to Development and Remedial Methods*. New York : Longman.
- Hornby, A. F. (2000). *Advance learner's dictionary*. (6th ed.). London, England : Oxford University.
- Littlewood, William. (1983). *Communicative Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Maslow, A.H. (1970). *Motivation and personanlity*. New York : Harper & Row Publishers.

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี

The Role of School Administrators in Managing Internal
Resources under the Local Organization in Pathum Thani Province

ชุตินาพร ชาวน้ำไว

Chutimaphorn chaowai

ช่อเพชร เบ้าเงิน

Chopeth Boutngern

กันต์ฤทัย คลังพหล

Kanreutai Klangphahol

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

Valaya Alongkorn Rajabhat University Under The Royal Patronage Pathum Thani

Email : chutimaphorn@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี 2) เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู รวม 290 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานได้แก่ การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษา แสดงบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปต่ำที่สุดได้ดังนี้ ด้านการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผล และด้านการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน และปฏิบัติงานในสถานศึกษาสังกัดประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาท

ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา , แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา , การบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา

Abstract

The research aimed to 1) study The Role of School Administrators in Managing Internal Resources under the Local Organization Patum thani Province and 2) compare The Role of School Administrators in Managing Internal Resources under the Local Organization Patum thani Provinces. The samples were 290 school administrators and teachers. Krejcie and Morgan's table was used to determine the sample size. The research instrument was a questionnaire with a congruence index ranging between 0.80 -1.00 and a confidence value equivalent to 0.97. Statistics used in data analysis were frequency, percentage, and standard deviation, and those used to test the hypothesis were t-test and F-test. The research findings were as follows. 1) The school administrators had played a role in managing the internal learning sources at a high level. The result could be arranged in the order of significance: promotion and development of the personnel ; policy making, supervision; supervision, follow-up and evaluation; and support and encouragement for full participation from all parties. 2) The school administrators and teachers who had different educational levels, different working experience, who worked at different sized schools and who worked under different types of the local administrative organizations held a different view on the roles of the school administrators in managing the learning sources in the schools affiliated to the local administrative organizations at a statistical significance of 0.05.

Keywords: Role of the School Administrators, Schools Internal Resources, Managing of Schools Internal Resources

บทนำ

“การศึกษาในยุค Thailand 4.0” การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 - 2561) มุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายหลัก คือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา สถานศึกษาจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของผู้เรียน เพื่อเป็นองค์ประกอบในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตร มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ และเป็นผู้กำหนดนโยบาย วางแผนเพื่อเสริมสร้างสนับสนุนการจัดหา จัดสร้าง เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ประสบการณ์ในการจัดการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลงาน โครงการ หรือนวัตกรรมที่เกิดจากการศึกษาหรือใช้แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา นิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผล ระบบการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี เพื่อได้ข้อมูลไปนำเสนอผู้บริหารระดับต้นสังกัดประกอบการพิจารณาแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์แก่การจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ขนาดโรงเรียน และประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี ทั้งหมดจำนวน 1,167 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี จำนวน 290 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : อ่างในกันต์ฤทัย คลังพหล, 2561) ผู้วิจัยนำไปคำนวณสัดส่วน

แล้วใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น จากการเทียบสัดส่วนจากตารางสำเร็จรูปของเครซซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม เท่ากับ 283 คน ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 290 คน จึงเพียงพอต่อการอ้างอิงไปยังจำนวนประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ วุฒิศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ขนาดโรงเรียน และประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตอนที่ 2 แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) มีเกณฑ์แปลความหมาย ดังนี้

- 5 หมายถึง ผู้บริหารแสดงบทบาทในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ผู้บริหารแสดงบทบาทในระดับมาก
- 3 หมายถึง ผู้บริหารแสดงบทบาทในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ผู้บริหารแสดงบทบาทในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ผู้บริหารแสดงบทบาทในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (กันต์ฤทัย คลังพหล, 2561) ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย
2. สร้างแบบสอบถาม 1 ฉบับ ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 4 ข้อ และตอนที่ 2 ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 43 ข้อ
3. นำแบบสอบถามไปตรวจสอบคุณภาพ
 - 3.1 ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้เทคนิคประเมินผลค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objectives Congruence: IOC) กำหนดเกณฑ์ 0.60 ขึ้นไป พบว่า ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00
 - 3.2 ความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้จำนวน 30 คน แล้วหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.97

4. นำแบบสอบถามไปจัดทำแบบสมบูรณ เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี จำนวน 290 คน ได้มาจากระชากร จำนวน 1,167 คน โดยใช้ตารางของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan), 1970

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้คอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ด้วยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานมีเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้

- 4.50 – 5.00 หมายถึง ผู้บริหารแสดงบทบาทระดับมากที่สุด
- 3.50 – 4.49 หมายถึง ผู้บริหารแสดงบทบาทระดับมาก
- 2.50 – 3.49 หมายถึง ผู้บริหารแสดงบทบาทระดับปานกลาง
- 1.50 – 2.49 หมายถึง ผู้บริหารแสดงบทบาทระดับน้อย
- 1.00 – 1.49 หมายถึง ผู้บริหารแสดงบทบาทระดับน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพื้นฐาน ประกอบด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ประกอบด้วย การทดสอบ ค่าที และค่าเอฟ เมื่อพบความแตกต่าง ผู้วิจัยทำการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's)

ผลการวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี สามารถแสดงผลการวิจัยได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีภาพรวมและรายด้าน

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา	\bar{X}	SD	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านการกำหนดนโยบาย	4.22	0.29	มาก	2
2. ด้านการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร	4.48	0.32	มาก	1
3. ด้านการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม	4.18	0.26	มาก	4
4. ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผล	4.19	0.45	มาก	3
รวม	4.27	0.19	มาก	

จากตารางที่ 1 แสดงว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, $SD = 0.19$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปต่ำที่สุดได้ดังนี้ ด้านการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร ($\bar{X} = 4.48$, $SD = 0.32$) ด้านการกำหนดนโยบาย ($\bar{X} = 4.22$, $SD = 0.29$) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผล ($\bar{X} = 4.19$, $SD = 0.45$) และ ด้านการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.18$, $SD = 0.26$)

เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ขนาดโรงเรียน และประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถแสดงผลการวิจัยได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ภาพรวม

บทบาทของ ผู้บริหารแหล่งเรียนรู้	วุฒิการศึกษา	\bar{X}	N	SD	df	t	Sig.
รวม	ปริญญาตรี	4.30	184	.19	288	3.096*	.002
	สูงกว่าปริญญาตรี	4.23	106	.18			

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี ที่จำแนกตามวุฒิการศึกษา มีบทบาทต่อการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี จำแนกประสบการณ์ในการปฏิบัติงานภาพรวม

บทบาทของ ผู้บริหารแหล่งเรียนรู้	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.848	2	.424	12.137*	.000
	ภายในกลุ่ม	10.029	287	.035		
	รวม	10.877	289	Levene Stat=.196 , Sig=.822		

จากตารางที่ 3 แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี ที่จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามขนาดโรงเรียนภาพรวม

บทบาทของ ผู้บริหารแหล่งเรียนรู้	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.548	2	.274	7.618	.061
	ภายในกลุ่ม	10.329	287	.036		
	รวม	10.877	289	Levene Stat=3.703* , Sig=.026		

จากตารางที่ 4 แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีที่จำแนกตามขนาดโรงเรียนมีบทบาทต่อการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีจำแนกตามประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาพรวม

บทบาทของผู้บริหารแหล่งเรียนรู้	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.245	2	.123	3.308*	.038
	ภายในกลุ่ม	10.632	287	.037		
	รวม	10.877	289		Levene Stat=2.225 , Sig= .110	

จากตารางที่ 5 แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่ประเภทต่างกัน มีบทบาทต่อการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

จากการศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับศรีนยา จันทสุทธิบุตร (2542) ที่พบว่า บทบาทเป็นการกระทำการปฏิบัติตามกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการกำหนดการแสดงออกทางพฤติกรรม หนึ่งบุคคลอาจมีหลายบทบาทขึ้นกับสถานการณ์และสถานภาพบุคคลที่เป็นอยู่ในการแสดงพฤติกรรมได้เหมาะสม และสอดคล้องสนธยา พลศรี (2545) ที่ให้ความหมายว่า บทบาท (Role) หมายถึง หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาแสดงบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายใน

สถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีได้ดี และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของถิรมนัส ยอดบุญมา (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยรวมและรายด้านทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยประเสริฐ แทนพลกรัง (2557) ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ที่มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ด้านการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนควรจะมีการพัฒนาบุคลากรโดยการประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เพื่อนำความรู้มาพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

2. เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ขนาดโรงเรียน และประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเรณูภา ศรีสวัสดิ์ (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า การบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามวุฒิการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเรณูภา ศรีสวัสดิ์ (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์การทำงาน และวุฒิการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีขนาดของโรงเรียนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับอดิพันธ์ อมาตยคง (2552) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทสาคร ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ของ

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงครามที่มีขนาดของสถานศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อูมาวดี ยลวงค์ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรจักร ใจแก้ว (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ที่มีขนาดสถานศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นการตรวจสอบ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรเกียรติ งามเลิศ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก มีบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นไปตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow : อ้างถึงในวิภาดา คุณาวิทีกุล, 2549) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์เราทุกคนต่างพยายามดิ้นรนเพื่อต่อสู้จุดมุ่งหมายของตนเอง แต่เนื่องจากการที่มนุษย์มีความแตกต่างกัน ฉะนั้น การที่จะได้รับการตอบสนองถึงขั้นไหนย่อมขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละบุคคล และอาจเป็นเพราะอำนาจหน้าที่ที่กำหนดตามกฎหมายแตกต่างกัน จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับอัจฉรา วงษ์เอก (2548) ได้กล่าวว่า นับตั้งแต่ พ.ศ. 2523 ซึ่งรัฐบาลได้ออนโรงเรียนประชาบาล จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดไปสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คงเหลือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียง 3 รูปแบบที่จัดการศึกษา คือ เทศบาล เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 3 ประเภทรับผิดชอบการบริหารจัดการการศึกษาภายในพื้นที่ การจัดตั้ง ยุบเลิก และขยายโรงเรียน รวมถึงการจัดงบประมาณการตรวจกิจการโรงเรียน และการบริหารงานบุคคลจนกระทั่ง พ.ศ.2540 ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จะจัดการศึกษา อบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น รวมทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐได้ (มาตรา 289) ส่งผลให้กฎหมายอื่น ๆ ซึ่งตราขึ้นภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ บัญญัติเรื่องการส่งเสริมสิทธิขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 บัญญัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท (มาตรา 16-18) ให้รับผิดชอบการจัดการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 5 มาตรา 41 บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น บทบัญญัติดังกล่าวส่งผลให้องค์กร

บริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งไม่เคยจัดการศึกษามาก่อนก็ต้องมีบทบาทในการรับผิดชอบจัดหรือสนับสนุนการจัดการศึกษาด้วย จึงอาจเป็นผลให้เกิดความแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารระดับนโยบาย ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดโครงการและให้ความร่วมมือด้านการจัดการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอพร้อมสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยกำหนดโครงการการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาให้เป็นรูปธรรมแล้วแต่งตั้งผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจนโดยกำหนดงบประมาณให้เพียงพอ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัย พบว่า ควรวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา

2. จากผลการวิจัย พบว่า ควรศึกษาเรื่องการประเมินผลโครงการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา

3. จากผลการวิจัย พบว่า ควรวิจัยเชิงลึกคุณภาพเรื่องการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผล ในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา

4. ควรวิจัยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผล

เอกสารอ้างอิง

กันต์ฤทัย คลังพหล. (2561). *วิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*.

ดิรมนัส ยอดบุญมา. (2551). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*.

เบญญาภา อินตะวงศ์. (2556). *การบริหารแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอำเภอปาง จังหวัดพะเยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. : มหาวิทยาลัยราชภัฏพะเยา*.

ปฐวี มณีวงศ์. (2558). *การบริหารแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*.

- ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2558). *การจัดการห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: มินเซอร์วิส ซัพพลาย.
- เพลินทิพย์ ตาแก้ว. (2553). *การพัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนของโรงเรียนในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- มณฑิพย์ ทรงกิตติไพศาล. (2552). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัฐเขต ศรีเกื้อกุล. (2552). *การศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นในการพัฒนาการศึกษาโรงเรียนบ้านทรายทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- เรณุกา ศรีสวัสดิ์. (2560). *การบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- วรจักร ใจแก้ว. (2554). *การศึกษาสภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ศรินยา จันทสุทธิบรร. (2542). *บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการพัฒนารัพยากรมนุษย์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุรเกียรติ งามเลิศ (2557). *บทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อดิพันธ์ อมาตยคง. (2552). *การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม*. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

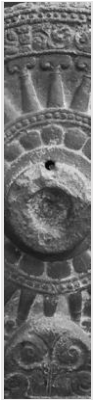

อุมาวดี ยลวงค์. (2553). *สภาพปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

Keefe, D. D. (2003). *A Case Study of the Integration of a Video Learning Center at an Elementary School*, *Dissertation Abstracts International*, 64 (5), 1613-A.

Mullins, J.A. (1999). *How Field Trips in Natural Areas Associated With Museums, Arboreta, and Aquaria Impact the Educational Experiences of Teachers and Students*,” *Dissertation Abstracts International*. 2431-A.

Turner. (2002). *The Structure of Sociological Theory*. Illinois: Dancy Press.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบ มุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

The Learning Achievement Development of English Subject through
Concentrated Language Encountered (CLE) with Multimedia for
Prathomsuksa 6 Students

พชร อุตมะพันธ์ (Pochra Uttamaphant)

ธัญญาศิริ โสภางค์ (Tanyasiri Sopang)

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างบทเรียนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 70/70 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจภายหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประจําภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 25 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม จำนวน 8 แผน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน จำนวน 1 ชุด และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อวิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าร้อยละ (%) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบสมมุติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (T-test: Pair Sample)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสร้างบทเรียนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 75.00/76.30 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคะแนนสูงกว่าผลคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE); สื่อประสม

Abstract

This research aimed to: 1) develop the learning achievement in English Subject through Concentrated Language Encountered (CLE) with multimedia for prathomsuksa 6 students, based on the efficiency criteria of 70/70. (2) Compare the English achievement and (3) study the satisfaction toward using Concentrated Language Encountered (CLE) with multimedia for prathomseuksa 6 students. The samples of this research were 25 - Prathomsuksa 6 students who were studying in 2nd term, 2018 academic year at Anubarn Bankhai Meunepaew School, Muang Chaiyaphum District, Chaiyaphum. The instruments used were: (1) eight English lesson plans based on the Concentrated Language Encountered (CLE) method (2) the English achievement test and (3) a questionnaire used for asking the students' opinions toward Concentrated Language Encountered (CLE) method. The data was statistically analyzed by Mean (\bar{x}), Percentage (%), Standard Deviation (S.D.) and t-test dependent samples.

The study revealed that:

1) the efficiency of the development of learning achievement in English subject was using Concentrated Language Encountered (CLE) method was 75.00/76.30 which higher than the established requirement. 2) the English achievement of Prathomsuksa 6 students after being taught using Concentrated Language Encountered (CLE) method was higher with the statistical significant at the .05 level; and 3) the samples expressed a “high” level of satisfaction in favor of the instruction activities using Concentrated Language Encountered (CLE) method with multimedia.

Keywords: the learning achievement; Concentrated Language Encountered (CLE); Multimedia

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล (International Language) ที่ใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมทางสังคมหรือเศรษฐกิจสะดวกยิ่งขึ้น ดังนั้นการรู้ภาษาอังกฤษจึงเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้เกิดความ “ได้เปรียบ” ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณภาพผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศไว้อย่างชัดเจนและละเอียดลึกซึ้งมากกว่ากลุ่มการเรียนรู้อื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนภาษาต่างประเทศแตกต่างจากการเรียนสาระการเรียนรู้อื่นเพราะผู้เรียนไม่ได้เรียนภาษาเพื่อความรู้เกี่ยวกับภาษาเท่านั้น แต่เรียนภาษาเพื่อให้สามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ตามความต้องการในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานอาชีพ การที่ผู้เรียนจะใช้ภาษาได้ถูกต้องคล่องแคล่วและเหมาะสมนั้นขึ้นอยู่กับทักษะการใช้ภาษา ดังนั้น การเรียนภาษาที่ดี ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสได้ฝึก

ทักษะการใช้ภาษาให้มากที่สุด ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติและลักษณะเฉพาะของการเรียนภาษาจึงประกอบไปด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมการฝึกทักษะทางภาษา และกิจกรรมการฝึกผู้เรียนให้รู้วิธีการเรียนภาษาด้วยตนเองควบคู่ไปด้วย อันจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนที่พึ่งตนเองได้ (Learner – independence) และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

จากรายงานการวิเคราะห์ผู้เรียน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ตลอดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา สังเกต พร้อมทั้งสัมภาษณ์ครูที่สอนรายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน และครูประจำชั้น และทำรายงานสรุปไว้ ในขณะที่ผู้วิจัยได้เป็นนักศึกษาฝึกสอน ในรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 1 พบว่า นักเรียนมีปัญหาทางการเรียนภาษาอังกฤษ กล่าวคือ นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษอยู่ในระดับน้อย โดยให้เหตุผลว่า ภาษาอังกฤษเป็นเรื่องไกลตัว ไม่มีโอกาสได้ใช้ในชีวิตจริง ปัญหาที่พบได้บ่อยในชั้นเรียนคือ นักเรียนไม่ตั้งใจเรียน และไม่กล้าแสดงออก ซึ่งปัญหาดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษต่ำกว่าเกณฑ์ และต่ำกว่ารายวิชาอื่น ๆ อีกทั้งยังไม่สามารถนำความรู้จากชั้นเรียนไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ รวมถึงการไม่กล้าพูด ไม่กล้าสื่อสาร อันเป็นจุดประสงค์อันดับต้น ๆ ในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ (ธัญญาศิริ, 2561)

จากปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (Concentrated Language Encountered: CLE) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-centered Approach) กระบวนการสอนตามแนวทฤษฎีนี้จะเน้นปฏิสัมพันธ์ในการใช้ภาษาระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกอยากแสดงออกทางภาษา หรือการทดลองการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายด้วยตนเอง ทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทำให้การพัฒนาทางภาษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างธรรมชาติ (เสาวลักษณ์, 2546) ซึ่งเนื้อหาที่จัดทำขึ้นควรเน้นบริบททางภาษา ที่เน้นไปทางด้านการใช้ภาษาในสังคม ในสถานการณ์ต่าง ๆ เหมาะสมตามกาลเทศะ นอกจากนี้กิจกรรมการเรียนการสอนจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องจัดให้ผู้เรียนมีโอกาสได้แสดงออกทางภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ อีกด้วย

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแผนการสอนที่ใช้กลวิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน เพื่อที่จะมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างบทเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 70/70

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ14102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ14102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (Concentrated Language Encountered: CLE)** หมายถึง วิธีการเรียนการสอนที่เน้นพัฒนาการทางภาษาด้านการอ่านและการเขียน มุ่งที่จะให้นักเรียนได้พัฒนาจากเนื้อเรื่องที่ใช้ในสถานการณ์ใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: นักเรียนอ่านเรื่องร่วมกันและอภิปราย สนทนาเกี่ยวกับเรื่องที่ทำร่วมกันกับครู ทำไต่ถาม สรุปลงความ จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนสามารถ จับใจความของเรื่องที่อ่าน และบอกรายละเอียดของเรื่องที่อ่านได้

ขั้นตอนที่ 2: ครูโยงเรื่องที่อ่านเข้าสู่เรื่องของนักเรียน และอภิปรายร่วมกัน จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนแสดงความสามารถในการแสดงความคิดเห็นจากสิ่งที่อ่าน เป็นความคิดของตนเอง พร้อมทั้งรู้จักการวิเคราะห์เรื่องที่อ่านให้เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในชีวิตประจำวันของตนเอง เพื่อการนำความคิดรวบยอดที่สำคัญไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ 3: เขียนเรื่องร่วมกันกับครูในกลุ่ม เขียนเรื่องของตนเองในกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มย่อย จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการแสดงความคิดเห็น และฝึกทักษะการเขียนในรูปแบบที่เป็นความคิดของตนเองได้มากขึ้น จากตัวอย่างของ อรรถลักษณะภาษาในบทเรียนที่พบ

ขั้นตอนที่ 4: อภิปราย สนทนา และวิเคราะห์อรรถลักษณะร่วมกัน เกี่ยวกับเรื่องในเนื้อความที่เขียนในขั้นที่ 3 จุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนสามารถอ่าน และสรุปลงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน และวิเคราะห์อรรถลักษณะของเรื่องที่เขียน และพิจารณาแก้ไขความถูกต้องของภาษาที่ใช้เพื่อการพัฒนาการเขียนของตนเองต่อไป

2. **สื่อประสม** หมายถึง การนำสื่อหลาย ๆ ประเภทมาใช้ร่วมกัน ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการเรียนการสอน การนำเสนอ โดยการใช้สื่อแต่ละอย่าง ตามลำดับขั้นตอน

ของเนื้อหา ซึ่งในปัจจุบัน มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ร่วมด้วย เพื่อการ ผลิต หรือการควบคุมการทำงานของ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการนำเสนอข้อมูลทั้งตัวอักษร ภาพกราฟิก ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว แบบวีดิทัศน์ และเสียง (กิตานันท์ มลิทอง, 2543: 267)

ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สื่อการสอนหลายประเภทเพื่อช่วยในการจัดการเรียนการสอน จำนวน 8 แผนการสอน สื่อการสอนที่ใช้ มีดังนี้

ชุดที่ 1 บัตรคำศัพท์

ชุดที่ 2 คำศัพท์ซึ่งจัดทำขึ้นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (power point)

ชุดที่ 3 บัตรคำศัพท์

ชุดที่ 4 วิดีโอสั้นๆตามแผนการจัดการเรียนรู้

ชุดที่ 5-7 คำศัพท์ซึ่งจัดทำขึ้นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (power point)

ชุดที่ 8 บัตรคำศัพท์

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง แบบทดสอบก่อน-หลังเรียนเป็นแบบทดสอบที่ใช้ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ แบบปรนัยนัย 3 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

4. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 25 คน โรงเรียนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

5. แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนการสอนที่ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (Concentrated Language Encountered: CLE) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ14102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนทั้งสิ้น 8 แผนการสอน

6. แบบสอบถามความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวนทั้งสิ้น 25 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนทั้งสิ้น 8 แผน ดังนี้

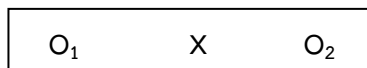
- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 20 เรื่อง How can we take care of ourselves?
- 2) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 22 เรื่อง The dog is small.
- 3) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 26 เรื่อง Life Spans
- 4) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 28 เรื่อง A camel is large.
- 5) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 31 เรื่อง Comparison
- 6) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 34 เรื่อง How tall is the dog?
- 7) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 36 เรื่อง Penguin
- 8) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 40 เรื่อง Are you a koala?

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม ก่อนและหลังเรียน โดยข้อสอบใช้เนื้อหาจากแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 แผน ข้างต้น จำนวน 40 ข้อ จัดทำเป็นข้อสอบแบบปรนัย 3 ตัวเลือก

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจ ที่มีต่อการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ด้วยแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Design) ในแบบกลุ่มเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) โดยมีรูปแบบการทดลอง ตามภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้แบบแผนการศึกษาค้นคว้า

X คือ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

O₁ คือ แบบทดสอบก่อนเรียน

O₂ คือ แบบทดสอบหลังเรียน

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

- 1) ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) โดยใช้แบบทดสอบการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นแบบทดสอบ ที่ผ่านการหาคุณภาพมาแล้ว
- 2) ดำเนินการสอนตามแผนการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน ใช้เวลา 4 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง
- 3) นักเรียนทุกคนจะต้องทำกิจกรรมท้ายบทเรียน ให้ครบทุกข้อ ทุกครั้ง ภายหลังจากจัดการเรียนการสอน และนำส่งครูผู้สอน เพื่อเป็นเก็บคะแนนในแต่ละแผนการเรียนรู้
- 4) หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ครบทั้ง 8 แผน ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Posttest) ด้วยข้อสอบชุดเดียวกันกับที่ใช้ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test)
- 5) นักเรียนทุกคน ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ ภายหลังจากการได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครบทุกขั้นตอน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 คะแนนประสิทธิภาพกระบวนการ (E1)

ดำเนินการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด 8 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง โดยใช้แผนการสอนทั้งสิ้น 8 แผนฯ ซึ่งในแต่ละแผนฯ นั้นนักเรียนจะต้องทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน คะแนนเต็ม 10 คะแนน ซึ่งคะแนนจากแบบฝึกหัดในแต่ละแผนฯ นี้ จะถูกเก็บรวบรวมไว้เป็นคะแนนประสิทธิภาพกระบวนการ (E1) รวมทั้งสิ้น 80 คะแนน

4.2 คะแนนประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E2)

ได้มาจากคะแนนทดสอบหลังเรียน ซึ่งข้อสอบจะนำมาจากเนื้อหาในแผนการสอนทั้ง 8 แผน แผนละ 5 ข้อ รวม 40 ข้อ 40 คะแนน

4.3 คะแนนจากแบบสอบถามความพึงพอใจ

วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจจากแบบสอบถามความพึงพอใจโดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ซึ่งแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่ามี 5 ระดับ ตามเกณฑ์และความหมายการแปลค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด. 2545: 103)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานการวิจัยได้ ดังนี้

1. บทเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 75.00/76.30 สูงกว่าเกณฑ์ 70/70 ที่ตั้งไว้

กล่าวคือ หลังจากที่ได้ทำการเรียนการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) เป็นจำนวนทั้งสิ้น 8 แผนการสอน รวม 8 ชั่วโมงแล้วนั้น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถทำคะแนนเฉลี่ยค่าประสิทธิภาพกระบวนการ (E1) ที่ 60 คะแนน จากคะแนนเต็ม 80 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75 และทำคะแนนเฉลี่ยค่าประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E2) ที่ 30.5 คะแนน จากคะแนนเต็ม 40 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 76.30 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 70/70

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นักเรียนทำคะแนนเฉลี่ยทดสอบก่อนเรียนที่ 19.88 จากคะแนนเต็ม 40 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 49.70 และนักเรียนทำคะแนนเฉลี่ยทดสอบหลังเรียน ภายหลังจากได้รับการเรียนการสอนทั้งสิ้น 8 แผน ที่ 30.52 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 76.30

3. ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ที่ 4.25 อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

หลังจากกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม จำนวนทั้งสิ้น 8 คาบเรียน ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมานักเรียนมีความพึงพอใจในรูปแบบวิธีการสอนเป็นอย่างมาก โดยหัวข้อที่นักเรียนให้คะแนนมากที่สุด คือ นักเรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดียิ่งขึ้น ด้วยคะแนน 4.75 อยู่ในระดับมากที่สุด และนักเรียนให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เช่น ต้องการให้มีชั่วโมงเรียนที่เพิ่มขึ้น 2 ชั่วโมง/1 ครั้งของการสอน เนื่องจากนักเรียนจะได้มีโอกาสในการฝึกฝนภาษาที่เรียนในวันนั้น ๆ มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดการเรียนการสอนทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาอังกฤษสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอื่นได้โดยการใช้เนื้อหาที่มีความเหมาะสมในระดับชั้นนั้น
2. ในการเลือกกลุ่มเป้าหมายควรเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีผู้เรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อนคละกัน
3. ในการจัดการเรียนด้วยวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (Concentrated Language Encountered: CLE) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ครูควรเป็นผู้ดูแลให้คำแนะนำ การเรียนการสอนควรเน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการฝึกซ้ำและทบทวน

4. จากผล การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา (CLE) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 75.00/76.30 นั้น ในการวิจัยครั้งถัดไป อาจตั้งค่าเกณฑ์ประสิทธิภาพที่สูงขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2543). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- กุกญา แสงเดช. (2548). *หนังสือส่งเสริมการอ่าน*. กรุงเทพฯ : แม็คเอ็ดดูเคชั่น.
- ทิตนา แชมมณี. (2551). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แชมมณี. (2551). *ศาสตร์การสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุทธาการพิมพ์จำกัด.
- ธัญญาศิริ โสภางค์. (2561). *รายงานการวิเคราะห์ผู้เรียน*. ชัยภูมิ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
- สุภัทรา อักษรานุเคราะห์. (2532). *การสอนทักษะทางภาษาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมิตรา อังวัฒนกุล. (2539). *แนวคิดและเทคนิควิธีการสอนภาษาอังกฤษ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสงี่ยม โตรัตน์. (2527). *พัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ*. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- เสาวลักษณ์ รัตนวิเศษ. (2546). *การสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. (30), 86-94
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). *ปฏิบัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- Madsen, H.S. (1983). *Techniques in testing*. New York: Oxford University Press.
- Nation, I.S.P. (2009). *Teaching ESL/EFL Reading and Writing*. New York: Routledge.

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2
The 2nd National Conference MCU.RK. 2019

“ฟื้นชีวิตคืนจิตวิญญาณทวารวดี”
โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอน
แบบตอบสนองด้วยท่าทาง ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
Development of English Learning Achievement Using
Total Physical Response (TPR) with Multimedia
for Mathayomsuksa 1 Students.

นิธิพงษ์ โยธชัย, บุษกร เกื่อนกลาง

Nithipong Yothachai, Bussakorn Thuanklang

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างบทเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง ร่วมกับสื่อประสมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน 3) ศึกษาผลสะท้อนจากการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง ร่วมกับสื่อประสมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสตรีชัยภูมิ 2 อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 54 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้จำนวนรายวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง จำนวน 8 แผน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน จำนวน 1 ชุด และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อวิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าร้อยละ (%) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (T-test: Pair Sample)

ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ผลการสร้างบทเรียนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ มีค่าประสิทธิภาพกระบวนการและค่าประสิทธิภาพผลลัพธ์เท่ากับ 78.35/76.13
- 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคะแนนสูงกว่าผลคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
- 3) ผลสะท้อนภายหลังจากการจัดการเรียนรู้ จากการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR), สื่อประสม

Abstract

The purposes of this research were (1) to develop the learning achievement in English subject using total physical response (TPR) with multimedia for Mattayomsuksa 1 Students, based on the

efficiency criteria of 75/75 (2) to compare the English achievement and (3) to study the satisfaction toward using total physical response (TPR) with multimedia for Mattayomsuksa 1 students. The samples of this research were 54 - Mattayomsuksa 1 students who were studying in 2nd term, 2018 academic year in Satri Chaiyaphum 2 school, Muang Chaiyaphum District, Chaiyaphum. The research instruments used were: (1) eight English lesson plans based on the total physical response (TPR) Method (2) the English achievement test and (3) a questionnaire used for asking the students' opinions toward total physical response (TPR) Method The data were statistically analyzed by Mean (\bar{X}), Percentage (%), Standard Deviation (S.D.) and t-test dependent samples.

The results of research showed that:

1) The efficiency of the development of learning achievement in English subject was 78.35/76.13.

2) The English achievement of Mattayomsuksa 1 students after being taught using total physical response (TPR) Method with multimedia was higher with the statistical significant at the .05 level.

3) The samples expressed a “high” level of satisfaction in favor of the instruction activities using total physical response (TPR) method with with multimedia.

Keywords: the learning achievement, Total Physical Response (TPR), multimedia

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ นอกจากจะมุ่งพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษา สื่อสารได้อย่างถูกต้องตามโครงสร้างและหลักภาษาแล้ว หัวใจสำคัญของการเรียนภาษาอังกฤษอย่างหนึ่งนอกจากโครงสร้างภาษาและไวยากรณ์แล้วคือ คำศัพท์ เพราะถึงแม้ว่าผู้เรียนจะสามารถเรียนและ เข้าใจไวยากรณ์ได้ดีแค่ไหนก็ตาม ถ้ามีข้อจำกัดเรื่องศัพท์คือ รู้คำศัพท์น้อย จะขาดโอกาสที่จะเก่งได้หรือความเป็นเลิศในการใช้ภาษาอังกฤษย่อมถูกจำกัดไปด้วย เพราะจะมีปัญหาด้านการฟัง คือฟังไม่ทัน หรือฟังไม่ค่อยรู้เรื่องเพราะรู้คำศัพท์น้อย หรือแม้จะฟังทันทุกคำศัพท์ แต่ความหมายของคำศัพท์เหล่านั้นก็ไม่สามารถเข้าใจได้ เรื่องการอ่านก็ไม่สามารถอ่านเข้าใจได้ในทันทีที่ต้องเปิดพจนานุกรมตลอดเวลา

ด้วยเหตุนี้ศัพท์ภาษาอังกฤษจึงถือว่ามีสำคัญต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (นเรศ สุรสิทธิ์. 2545 : ไม่มีเลขหน้า) การเรียนรู้คำศัพท์ของภาษา ใหม่มักจะถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก ทั้งนี้เพราะคนจะเรียนรู้ภาษาต่างประเทศได้ ก็ต่อเมื่อได้เรียนรู้ระบบเสียงและสามารถใช้ไวยากรณ์ของภาษานั้น ๆ และเรียนรู้คำศัพท์จำนวนมากพอที่จะสามารถสื่อสารกันได้อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องศัพท์ พบว่า คำศัพท์ยังเป็นปัญหาในการเรียนการสอน และการสื่อสารภาษาต่างประเทศ เช่น นักเรียนรู้คำศัพท์น้อย ไม่รู้จักคัดเลือกใช้คำศัพท์ให้ถูกต้อง หรือเมื่อพบคำศัพท์ยาก ๆ ก็เกิดความท้อแท้ คำศัพท์ ในทุกภาษานับเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของการเรียนรู้ภาษา ผู้ที่รู้คำศัพท์และวิธีใช้คำศัพท์นั้น ๆ จะ ฟัง พูด อ่าน และ เขียนได้ดีกว่าการเรียนรู้คำศัพท์ไม่ใช้การเรียนและท่องคำศัพท์ แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้การสื่อสารในสังคม ผู้เรียนจะขยายขอบข่ายวงคำศัพท์และ การเข้าใจความหมายของคำศัพท์นั้น ๆ จากการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่นด้วย (พิมพ์ใจ เจริญศรี. 2547: เว็บไซต์)

เนื่องจากปัญหาที่นักเรียนไม่รู้คำศัพท์และความหมายประกอบกับนักเรียนที่เรียนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยสนใจเรียนภาษาอังกฤษทำให้ไม่สามารถพูด อ่าน และเขียนภาษาอังกฤษได้ จึงได้มีผู้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการสอนเพื่อคิดค้นหาวิธีการและเสนอแนวทางและวิธีสอนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงในการสอนเอาไว้ สื่อประสม เช่น วีดิโอ การ์ตูนจึงเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งคำศัพท์นั้นอาจเป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวกับ วัตถุ สิ่งของ สัตว์ คำคุณศัพท์ สถานที่ฯ วีดิโอ การ์ตูนคำศัพท์จะแสดงให้เห็นความหมายที่เฉพาะเจาะจงของคำศัพท์ นั้นๆ สามารถกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น ครูสามารถใช้ในการสอนได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้ในการสอนคำศัพท์ การฝึกฝนคำศัพท์ การฝึกอ่าน และ การฝึกเขียน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ทอร์นบอริ (2546: 189-192) ว่า การใช้บัตรคำที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้คำสำคัญเพราะมีผู้เรียนบางคนที่พบว่าการสร้าง"จินตนาการ" (Imaging) นั้นยาก แต่ผู้เรียนทุกคนสามารถถูกฝึกให้เตรียมและใช้ชุดบัตรคำได้

ซึ่งยังมีผู้กล่าวเกี่ยวกับสื่อประสมคือ ดอร์ช (Dolch. 2001 : Web Site) กล่าวว่า วีดิโอการ์ตูน ต้องมีความหมายครบถ้วนสมบูรณ์เมื่อมองเห็น เพราะครูจะเป็นนำเสนอ ถ้าหากมีความจำเป็นเมื่อนักเรียนมีจำนวนมาก ครูอาจจำเป็นต้องใช้โปรเจคเตอร์หรือจัดห้องเรียนให้เหมาะสมกับการมองเห็น เพื่อแสดงคำศัพท์ให้นักเรียนทุกคนเห็นรูปพร้อมกับคำศัพท์ ที่เฉพาะเจาะจงของคำศัพท์ที่ต้องการนำเสนอให้รู้จัก อาจจะเป็นภาพบุคคล วัตถุ สัตว์ คำคุณศัพท์ ลักษณะท่าทาง สถานที่ การกระทำซึ่ง สามารถแสดงหลายๆ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในสิ่งที่ต้องการจะแสดงให้รู้จักใช้ในการเสนอด้านภาษา รูปในวีดิโอคำศัพท์ถูกใช้เพื่อนำเสนอความหมาย หลังจากนั้นถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการฝึกฝนคำศัพท์ และมีประโยชน์ในการทบทวนคำศัพท์และการรวมคำศัพท์ เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้คำศัพท์

จากสภาพปัญหาดังกล่าว และการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการใช้ สื่อประสมเป็นสื่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักเรียน ผู้พัฒนาจึงนำสื่อประสมมาใช้แทนบัตรคำศัพท์แบบเดิมๆเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยหวังว่าผลการพัฒนานวัตกรรมที่ได้ครั้งนี้จะเป็นประโยชน์มาสู่การปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของนักเรียน โดยเฉพาะทักษะภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และบรรลุ วัตถุประสงค์ของการเรียนภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างบทเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR)** หมายถึง การสอนภาษาโดยการใช้ท่าทาง โดยมีผู้เรียนฟังคำสั่งจากครูและผู้เรียนทำตามเป็นการประสานการฟังกับการใช้การเคลื่อนไหวของร่างกายเป็นการตอบรับให้ปฏิบัติตาม โดย Asher (James J. Asher, 1986, p. 24-25) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้แบบ ทีพีอาร์ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) **ขั้นเตรียม** นำเข้าสู่บทเรียน โดยใช้ประโยคคำสั่ง พร้อมทั้งแสดงท่าทางประกอบคำสั่งละ 2-3 ครั้ง ให้นักเรียนฟัง แล้วแสดงท่าทางพร้อมกับครูโดยที่นักเรียนไม่ต้องพูด

2) **ขั้นการปฏิบัติ** เมื่อครูสังเกตเห็นว่านักเรียนเข้าใจคำสั่งแล้ว ครูจะสั่งให้นักเรียนแสดงออกด้วยท่าทางปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ โดยไม่ต้องดูต้นแบบจากครูอีก

3) **ขั้นทดสอบการปฏิบัติหรือให้ข้อมูลป้อนกลับ** ครูจะสังเกตการณ์แสดงออกด้วยท่าทางของนักเรียนแล้วให้ข้อมูลป้อนกลับ โดยคำพูดหรือคำชมเชยเมื่อนักเรียนปฏิบัติได้ถูกต้องหรือให้คำแนะนำแก้ไขเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจ

4) **ขั้นประเมินผล** โดยใช้กิจกรรมเสริม ครูให้นักเรียนฝึกออกเสียงคำศัพท์ สะกดคำศัพท์ บอกความหมายของคำศัพท์และทำแบบฝึกหัดเสริม หรือเกมเพื่อเสริมแนวความคิดรวบยอดด้านไวยากรณ์ หรืออื่น ๆ ด้วยการใช้ประโยคคำสั่งต่าง ๆ หรือสามารถจัดแสดงเป็นละคร นิทาน เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน อาจให้วาดรูปภาพ หรือเขียนลำดับเหตุการณ์ การให้เล่าเรื่องย้อนกลับ การแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

2. **สื่อประสม** หมายถึง เทคโนโลยีที่ช่วยให้คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีที่ช่วยให้คอมพิวเตอร์สามารถผสมผสานระหว่างข้อความ ข้อมูล ตัวเลข ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียง ตลอดจนระบบโต้ตอบกับผู้ใช้ (Interactive) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน สื่อประสมหรือมัลติมีเดีย หมายถึงการนำเอาสื่อหลาย ๆ อย่าง เช่น รูปภาพ เทป แผ่นโปร่งใส มาใช้ร่วมกัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนการสอน ต่อมาเมื่อมีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้มากขึ้น และสามารถใช้งาน ได้ทั้งภาพนิ่ง เสียง ข้อความและภาพเคลื่อนไหว ทำให้ความหมายของสื่อประสมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งส่วนประกอบหลัก ที่มีใช้ทั่วไปของคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียจะมี CD-ROM sound card และลำโพง เพิ่มเข้ามาในคอมพิวเตอร์ หรืออาจมีส่วนประกอบที่เกี่ยวกับการใช้งานวิดีโอด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีชัยภูมิ 2 อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 54 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนสตรีชัยภูมิ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 28 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวนทั้งสิ้น 8 แผน ดังนี้

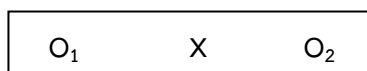
- (1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง Height
- (2) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง my body
- (3) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง at the market
- (4) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง classroom
- (5) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง Direction 1
- (6) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง Direction 2
- (7) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง Signs
- (8) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง I love preposition

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับสื่อประสม ก่อนและหลังเรียน โดยข้อสอบใช้เนื้อหาจากแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 แผน จำนวน 40 ข้อ จัดทำเป็นข้อสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก

3) แบบสอบถามความพึงพอใจ ที่มีต่อการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับสื่อประสม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ด้วยแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Design) ในแบบกลุ่มเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) โดยมีรูปแบบการทดลอง ตามภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้แบบแผนการศึกษาค้นคว้า

X คือ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

O_1 คือ แบบทดสอบก่อนเรียน

O_2 คือ แบบทดสอบหลังเรียน

3.1 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

- 1) ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) โดยใช้แบบทดสอบการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ
- 2) ดำเนินการสอนตามแผนการเรียนรู้ ใช้เวลา 4 สัปดาห์ รวมจำนวน 8 ชั่วโมง
- 3) หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Posttest)
- 4) หลังจากทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วนำแบบสอบถามความพึงพอใจ สอบถามนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่

4.1 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผลการใช้บทเรียนด้วยวิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ผู้ศึกษาได้เสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง พร้อมทั้งแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องเชิงเนื้อหาและวัตถุประสงค์ โดยหาค่า IOC (Item Objective Congruence) ของแผนการจัดการเรียนรู้ บทเรียนประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

4.2 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ซึ่งหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Item Index of Objective Congruence) โดยการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน แล้วหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามที่ต้องประเมิน (IOC)

4.3 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียนจากแบบสอบถามที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) โดยหาค่าเฉลี่ยของแบบวัดความพึงพอใจ แบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่ามี 5 ระดับ ตามเกณฑ์

คะแนน 5 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คะแนน 3 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การนำเสนอผลการวิเคราะห์ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

5.1 ผลการสร้างบทเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยภาพรวมแผนการจัดการเรียนรู้มีดัชนีความสอดคล้อง IOC มีค่าเท่ากับ 0.85

5.2 ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนจากแผนการจัดการเรียนรู้ จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของแบบทดสอบจากแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน โดยรวมมีค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.81

5.3 ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบเครื่องมือแบบสะท้อนผลภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้ในการวิจัย จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) โดยรวมมีค่าความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.50 – 1.00

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเพื่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. บทเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีค่าประสิทธิภาพ 78.35/76.13 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพที่ตั้งไว้ 75/75
2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากคะแนนทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 19.47 กับคะแนนทดสอบก่อนเรียนซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.16 และจากการทดสอบค่าที พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบทเรียนพัฒนาความสามารถทางการเรียนภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับสื่อประสม รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงขึ้นกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผลสะท้อนภายหลังการจัดการเรียนรู้การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสังเกตพฤติกรรมการเรียน ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การวางแผนการทำงาน ความเป็นระเบียบในการทำงาน การทำงานตามขั้นตอน ความตั้งใจในการทำงาน และทำงานเสร็จทันเวลา โดยรวมนักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนอยู่ในระดับดี

ข้อเสนอแนะ

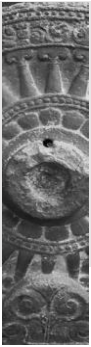
1. การจัดการเรียนการสอนทักษะการฟังภาษาอังกฤษ ด้วยวิธีสอนใช้วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอื่นได้โดยการใช้เนื้อหาที่มีความเหมาะสมในระดับชั้นนั้น
2. ควรศึกษาความพึงพอใจและข้อเสนอแนะของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนทักษะการฟังภาษาอังกฤษ โดยใช้สื่อประสม เพื่อที่จะได้ทราบผลการจัดการเรียนการสอนกับนักเรียน และนำไปพัฒนาในการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2546). *การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ: โรง

- พิมพ์ครูสภาลาดพร้าว). 2551.
- กานต์มณี ศักดิ์ เจริญ. (2546). *กิจกรรมส่งเสริมคำศัพท์ภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครูสภาลาดพร้าว.
- กิ่งดาว ปิ่นไชย. (2553: บทคัดย่อ). ได้ทำการวิจัยการ พัฒนาคำศัพท์ โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ เกียรติสุดา ศรีสุข.(2552) *ระเบียบวิธีวิจัย*. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ครองช่าง
- จินตนา ธนวิบูลย์ชัย. (2545), *การพัฒนาเครื่องมือสำหรับการประเมินการศึกษา*. หน่วยที่ 8-15 นนทบุรี; โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชวาล แพร์ตกุล. (2531). *เทคนิคการเขียนข้อสอบ*. กรุงเทพฯ พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ทิตนา แคมมณี. (2550). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เธียร พานิช. (2544), *วิธีการสอน*. สำนักพิมพ์ : พี.เอส.เพรส.
- นครเทพ ทิพย์สุราษฎร์. (2553). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้คำศัพท์สำหรับการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและเจตคติต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาบัณฑิตผลการศึกษการใช้รูปแบบการเรียนการสอนอ่านภาษาอังกฤษ ร่วมกับดนตรี*. วิทยานิพนธ์ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545), *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7)*, กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- พุทธชาติ ไชยหาวงค์ (2553), *รายงานการพัฒนาแบบฝึกทักษะคำศัพท์*. บัณฑิตปริญญาตรี สาขาภาษาอังกฤษ ครู คศ.2 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ.
- ไพพรรณ อินทนิล. (2546). *กิจกรรมเสริมคำศัพท์*. ชลบุรี: ชลบุรีการพิมพ์.
- ยูนิแกงค์. (2556). *สพฐ.วิเคราะห์คะแนน O-Net ป.6 พบต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทุกวิชา*. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2556, จาก Uni Gang Website: <http://www.unigang.com/Article/12288>
- แหวดตา พุกษา . (2550). *การประเมินโครงการรักการอ่านของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยาเขต 1*. กรุงเทพฯ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2548).*การวัดผลการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4)*, กทม. : ประสานการพิมพ์.
- สมนึก ภัททิยธนี และคณะ. (2548). *พื้นฐานการวิจัยการศึกษา*. กทม. : ประสานการพิมพ์.
- อารี พันธมณี. (2546). *จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์ไพบูลย์.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบ
เอ็กซ์พลิซิตร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
The Development of English Learning Achievement through Explicit
Teaching Method with Practice Packages for Prathomsuksa 3 Students

นภาพร เลขาโชค Napaporn Lekhachoke,
ปรณิดา ปรางชัยภูมิ Pranida Prangchaiyaphum
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างบทเรียนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิตร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 70/70 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน 3) ศึกษาผลสะท้อนจากการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิตร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิตร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ จำนวน 8 แผน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาอังกฤษ พื้นฐาน จำนวน 1 ชุด และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิตร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าร้อยละ (%) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบสมมุติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (T-test: Pair Sample)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสร้างบทเรียนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิตร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าประสิทธิภาพกระบวนการและค่าประสิทธิภาพผลลัพธ์เท่ากับ 77.33/73.03 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคะแนนสูงกว่าผลคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลสะท้อนภายหลังการจัดการเรียนรู้ จากการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิตร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ

Abstract

The purpose of this research were (1) to develop the learning achievement in English Subject using Explicit Teaching Method with Skill Practice Package for Prathomsuksa 3 Students, based on the efficiency criteria of 70/70. (2) to compare the English achievement and (3) to study the satisfaction toward using Explicit Teaching Method with skill practice Package for Prathomsuksa 3 Students. The samples of this research were 50 - Prathomsuksa 3 students who were studying in 2nd term, 2018 academic year in Anubarn Bankhai Meunepaew school, Muang Chaiyaphum District, Chaiyaphum. The research instruments used were: (1) eight English lesson plans based on the Explicit Teaching Method (2) the English achievement test and (3) a questionnaire used for asking the students' opinions toward Explicit Teaching Method The data was statistically analyzed by Mean (\bar{X}), Percentage (%), Standard Deviation (S.D.) and t-test dependent samples.

The results of research showed that: 1) The efficiency of the development of learning achievement in English subject through Explicit Teaching Method was 77.33/73.03. 2) The English achievement of Prathomsuksa 3 students after being taught using Explicit Teaching Method with Skill Practice Package was higher with the statistical significant at the .05 level and 3) The samples expressed a “high” level of satisfaction in favor of the instruction activities using Explicit Teaching Method with skill practice package.

Keywords: the learning achievement; Explicit Teaching Method; Practice Packages

บทนำ

จากประเด็นปัญหาในสังคมโลกปัจจุบันการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีทัศน์ของชุมชนโลก และตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองของสังคมโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือกับประเทศต่างๆ และช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น เรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ และใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่ายและกว้างขึ้นและมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต ด้วยเหตุนี้ทุกคนทุกชาติทุกภาษาจึงบรรจุวิชาภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองรองลงมาจากภาษาประจำชาติ เป็นแกนหลักของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ปฐมวัยไปจนถึงการศึกษาตลอดชีวิต และในปัจจุบันภาษาอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตของคนไทยและคนทั่วโลกไปแล้ว มนุษยชาติทุกวันนี้สื่อสารกันด้วย

ภาษาอังกฤษไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารกันโดยตรง การใช้อินเทอร์เน็ต การดูทีวี การดูภาพยนตร์ การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์หนังสือคู่มือทางด้านวิชาการต่างๆ ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ ผู้เรียนจะต้องสามารถเข้าใจทักษะกระบวนการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ภาษาอังกฤษให้มากที่สุด เพื่อจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้กับทักษะกระบวนการต่างๆ ได้ในการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษต่างประเทศ

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณภาพผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศไว้อย่างชัดเจนและละเอียดลึกซึ้งมากกว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นทั้งนี้เนื่องจากการเรียน ภาษาต่างประเทศแตกต่างจากการเรียนสาระการเรียนรู้อื่น เพราะผู้เรียนไม่ได้เรียนภาษาเพื่อความรู้เกี่ยวกับภาษา เท่านั้น แต่เรียนภาษาเพื่อให้สามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ตามความต้องการใน สถานการณ์ต่างๆ ทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานอาชีพ การที่ผู้เรียน จะใช้ภาษาได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว และ เหมาะสมนั้น ขึ้นอยู่กับทักษะ การใช้ภาษาให้มากที่สุด ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การจัดกระบวนการเรียน การสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะของการเรียนภาษาจึงประกอบไปด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมการฝึกทักษะทางภาษา และกิจกรรมการฝึกผู้เรียนให้รู้วิธีการเรียนภาษาด้วยตนเองควบคู่ไปด้วย อันจะ นำไปสู่การเป็นผู้เรียนที่พึ่งตนเองได้ (Learner - independence) และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) โดยใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือ ในการค้นคว้าหาความรู้ในการเรียนสาระการเรียนรู้อื่นๆ ใน การศึกษาต่อ รวมทั้งในการประกอบอาชีพซึ่งเป็นจุดหมายสำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูปการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

จากการประเมินคุณภาพของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และการทดสอบ การศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National 1088 Education Test ประจำปีการศึกษา 2560 นักเรียนมี คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษไม่ถึงร้อยละ 50 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2560) ซึ่งเป็นวิชาที่มีความสำคัญ การศึกษาในประเทศไทย ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางด้านภาษาอังกฤษต่ำ ในด้านการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีปัญหาทางการเรียนภาษาอังกฤษอย่างมาก ปัญหาหลักเนื่องจากนักเรียนมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาค่อนข้างต่ำ อีกทั้งยังขาดกระบวนการคิด นอกจากนี้หลักสูตรและสื่อการสอนกับ ลักษณะของห้องเรียนไทยมีขนาดใหญ่มีผู้เรียนจำนวนมาก (รุ่ง แก้วแดง, 2541) ภาษาอังกฤษมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ทุกระดับชั้นทั้ง ป.6, ม.3 และ ม.6 แม้ว่าทุกวันนี้ เด็กไทยจะมีแนวทางและโอกาสในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่ หลากหลายขึ้น ทั้งจากครูผู้สอนในห้องเรียน สื่อ เพลง ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต แต่ยังมีพัฒนาการทางภาษาอังกฤษ ยังไม่ได้แตกต่างไปจากสมัยก่อนมากนัก (ฟาฏินา วงศ์เลขา)

จากปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทยในปัจจุบันต่ำลง การแก้ปัญหานั้นยังคงไม่มีสูตร สำเร็จรูปใดที่จะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์แบบ ในการแก้ไขปัญหของเด็กแต่ละคน ย่อมจำเป็นต้องใช้ วิธีการที่มีความแตกต่างหลากหลาย และวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท (Explicit Teaching Method) จึงมี ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไร ลีนอยู่ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) โดยใช้รูปแบบการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท (Explicit Teaching Method) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท (Explicit Teaching Method) โดยใช้เกณฑ์ในการประเมิน 70/70 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนโรงเรียนโคกงามวิทยาคาร จำนวน 32 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยแผนการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท (Explicit Teaching Method) จำนวน 15 แผนการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ โดยเครื่องมือทั้งหมด ผ่านขั้นตอนการหาประสิทธิภาพค่าอำนาจจำแนก ค่าความยากง่ายและค่าความเชื่อมั่น พบว่ามีประสิทธิภาพ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าเฉลี่ย และหาค่าร้อยละ แล้วเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 70/70 ผลการศึกษาพบว่า 1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท เป็นกิจกรรม ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม ได้ลงมือปฏิบัติจริงทำให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง มีโอกาสได้พัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ ในการแสวงหาความรู้เพื่อคิดและแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือ จึงทำให้ได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและครูในการที่จะอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้และนำเสนอผลงานที่ค้นพบ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขในการเรียน อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้กับสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ 2. จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 74.78 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 70.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ การมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน และได้วิเคราะห์ปัญหาในชั้นเรียนของนักเรียน รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว พบว่า นักเรียนยังมีความบกพร่องด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน นักเรียนมีปัญหาในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจดจำเกี่ยวกับคำศัพท์น้อย ไม่กล้าที่จะพูดสื่อสารหรือสอบถามครู สภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของผู้เรียนทุกทักษะเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท (Explicit Teaching Method) มาพัฒนาให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพโดยยึดหลักการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารและปลูกฝังให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ และใช้ภาษาอังกฤษได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่าย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว เพื่อให้ นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ภาษามากขึ้น และนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชา

ภาษาอังกฤษ เป็นการพัฒนาทักษะทางภาษาให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนเอง และเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการสื่อสารข้อมูล ทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันในการติดต่อสื่อสารให้ข้อมูลกับคนในสังคมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างบทเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซพลีซิท (Explicit Teaching Method) ร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 70/70
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซพลีซิท (Explicit Teaching Method) ร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซพลีซิท (Explicit Teaching Method) ร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **วิธีการสอนแบบเอ็กซพลีซิท (Explicit Teaching Method)** หมายถึง เป็นกระบวนการสอนที่เน้นการทบทวนประจำวัน ประจำสัปดาห์และประจำเดือน มีการตรวจสอบการบ้าน และมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามจุดประสงค์การเรียนรู้สั้น ๆ เข้าใจง่ายได้คำตอบที่ถูกต้องรวดเร็วและแน่นอน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้
 - 1) ขั้นทบทวนความรู้เดิมและตรวจการบ้าน คือ ให้ครูทบทวนความรู้ ก่อนที่จะเริ่มเรียนความรู้ใหม่ โดยมีการฝึกปฏิบัติ หรือการทำแบบฝึกทักษะ
 - 2) การนำเสนอสาระความรู้ใหม่ คือ ครูจะชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้สั้น ๆ แต่เข้าใจง่ายจะมีการเริ่มเข้าเนื้อหาทีละน้อย เน้นสอนประเด็นสำคัญ โดยอธิบายและยกตัวอย่างชัดเจน
 - 3) การฝึกปฏิบัติโดยมีครูแนะนำ คือ จะเป็นการให้ทำแบบฝึกหัด การให้นักเรียนถาม หรือตอบคำถามหลาย ๆ คำถาม เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
 - 4) ขั้นให้ข้อมูลป้อนกลับและแก้ไขการปฏิบัติของผู้เรียน คือ ให้ครูตอบกลับคำตอบของนักเรียนให้ถูกต้อง มั่นใจ หรือจะให้ข้อมูลเพิ่มเติม และควรมีคำชมเชยให้นักเรียนเล็กน้อย
 - 5) การฝึกอย่างอิสระ คือ ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติโดยลำพัง และสามารถปฏิบัติถูกต้อง 95% หรือเกิดความชำนาญในการฝึก
 - 6) การทบทวนรายสัปดาห์และรายเดือน คือ ให้ครูทบทวนเป็นประจำสัปดาห์ และ อาทิตย์ เพื่อให้แน่ใจว่าความรู้ ทักษะที่เรียนไปแล้ว นักเรียน รู้และปฏิบัติเข้าใจเป็นอย่างดี และเพื่อมีความรู้ที่คงทน

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน และหลังเรียน รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว โดยใช้เนื้อหาจากแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 แผน (แผนละ 5 ข้อ รวมทั้งหมด 40 ข้อ) ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้ทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

3. แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ในรายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว จำนวน 8 แผน

4. แบบทดสอบก่อนเรียน หมายถึง แบบทดสอบรายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) โดยใช้เนื้อหาจากแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 แผน จำนวน 40 ข้อ จัดทำเป็นข้อสอบแบบปรนัย 3 ตัวเลือก เพื่อทราบความรู้พื้นฐานและภูมิหลังทางการเรียนในหน่วยนั้น ๆ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว โดยใช้เนื้อหาจากแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 แผน ซึ่งเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. แบบทดสอบหลังเรียน หมายถึง แบบทดสอบรายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) โดยใช้เนื้อหาจากแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 แผน จำนวน 40 ข้อ จัดทำเป็นข้อสอบแบบปรนัย 3 ตัวเลือก เพื่อวัดและประเมินผลหลังเรียน ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและครูผู้สอน สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปพัฒนาและปรับปรุงการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ต่อไป สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว โดยใช้เนื้อหาจากแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 แผน ซึ่งเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

6. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 50 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

7. แบบสอบถามความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่าย หมื่นแผ้ว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 50 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 24 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิท ร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวนทั้งสิ้น 8 แผน ดังนี้

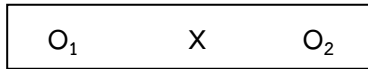
- (1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 34 เรื่อง Yummy Food
- (2) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 35 เรื่อง Food and Drink
- (3) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 36 เรื่อง Thai Fruits
- (4) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 37 เรื่อง Vegetable
- (5) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 38 เรื่อง My Food
- (6) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 39 เรื่อง My Things
- (7) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 40 เรื่อง Months of the Year
- (8) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 41 เรื่อง The Weathers

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิท ร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ ก่อนและหลังเรียน โดยข้อสอบใช้เนื้อหาจากแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 แผน จำนวน 40 ข้อ จัดทำเป็นข้อสอบแบบปรนัย 3 ตัวเลือก

3) แบบสอบถามความพึงพอใจ ที่มีต่อการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิท ร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ด้วยแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Design) ในแบบกลุ่มเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) โดยมีรูปแบบการทดลอง ตามภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้แบบแผนการศึกษาค้นคว้า

X คือ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิท ร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

O₁ คือ แบบทดสอบก่อนเรียน

O₂ คือ แบบทดสอบหลังเรียน

3.1 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

- 1) ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) โดยใช้แบบทดสอบการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ
- 2) ดำเนินการสอนตามแผนการเรียนรู้ ใช้เวลา 4 สัปดาห์ รวมจำนวน 8 ชั่วโมง
- 3) หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Posttest)
- 4) หลังจากทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วนำแบบสอบถามความพึงพอใจ สอบถามนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 แผนการจัดการเรียนรู้

วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) ซึ่งหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Item Index of Objective Congruence) โดยการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน แล้วหาดัชนีความสอดคล้องเท่ากับข้อคำถามที่ต้องประเมิน (IOC)

4.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิเคราะห์คะแนนจากแบบทดสอบเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อน และหลังจากที่ได้จัดการเรียนการสอนตามแผนจัดการเรียนรู้ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ที่กำลังศึกษาอยู่

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ค่าร้อยละ และนำไปตรวจสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test แบบ pair sample test

4.3 แบบสอบถามความพึงพอใจภายหลังการจัดกิจกรรมการสอน

วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจจากแบบสอบถามความพึงพอใจโดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ซึ่งแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่ามี 5 ระดับ ตามเกณฑ์และความหมายการแปลค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด. 2545: 103)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยได้ ดังนี้

1. บทเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท (Explicit Teaching Method) ร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 77.33/73.03 สูงกว่าเกณฑ์ 70/70 ที่ตั้งไว้
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท (Explicit Teaching Method) ร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท (Explicit Teaching Method) ร่วมกับชุดแบบฝึกทักษะ รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ13102) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

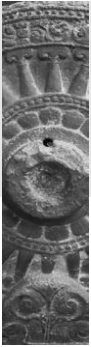
ข้อเสนอแนะ

1. บทเรียนที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับใช้กับบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษในเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะภาษาในระดับชั้นอื่น ๆ และเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการสอนในวิจัยนี้ ที่จะพัฒนาผู้เรียนในเนื้อหา และบริบทที่แตกต่างกัน
2. ควรนำบทเรียนทักษะภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิทในขั้นตอนการสอนให้ครบทุกขั้นตอนในเวลาที่มากยิ่งขึ้น และจัดบทเรียนให้มีความยากง่ายเหมาะสมกับบริบทของนักเรียนกลุ่มที่ใช้ในการวิจัยนี้
3. ควรมีการนำบทเรียนที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักเรียนกลุ่มใหญ่ที่มีความหลากหลายเกี่ยวกับพื้นฐานทางภาษาอังกฤษ ควรเปลี่ยนสถานที่ในการจัดกิจกรรมเพื่อจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนใหม่กับผู้เรียน และแทรกกิจกรรมเกม เพลง และกิจกรรมเข้าจังหวะในขั้นตอนการสอนด้วย ซึ่งจะกระตุ้นผู้เรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสนุกสนานประกอบในบทเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ทิศนา ขัมมณี. (2551). *รูปแบบการเรียนรู้การสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิศนา ขัมมณี. (2551). *ศาสตร์การสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์จำกัด.
- พรสวรรค์ สี่ป้อ. (2550). *สุดยอดวิธีสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- พลาภีนา วงศ์เลขา. (2553). *กลไกขับเคลื่อนการศึกษา...ก้าวสู่ประชาคมอาเซียน*. หนังสือพิมพ์เดลินิวส์.
- ศศิธร แสงธนู และคิต พงศทัต. (2541). *คู่มือภาษาอังกฤษภาคทฤษฎีและปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภัทรา อักษรานุเคราะห์. (2532). *การสอนทักษะทางภาษาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมิตรา อังวัฒนกุล. (2539). *แนวคิดและเทคนิควิธีการสอนภาษาอังกฤษ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมุทร เซ็นเชาวนิช. (2542). *เทคนิคการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา

Characteristics of Transformational Leadership of School

Administrators

ธงธิภา วันแก้ว Thongthipa WanKaeow

เปรมจิตต์ ขจรภักย์ ลาร์เซน Premjit Kajonpai Larsen

ช่อเพชร เบ้าเงิน Chopetch Boutngern

มารุต พัฒนาผล Marut Patphol

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum Thani

Email: tpdotw@gmail.com

บทคัดย่อ

สังคมโลกได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทุกประเทศทั่วโลกมีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลกัน อย่างสะดวกสบาย ทั่วทุกภูมิภาคของโลก มีการร่วมมือแข่งขันกันทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ธุรกิจ การศึกษา เทคโนโลยี เป็นไปด้วยความรวดเร็ว และรุนแรง ประเทศไทยในฐานะสมาชิกของโลกก็ย่อมที่จะได้รับผลกระทบจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน เพื่อให้สามารถคงอยู่ท่ามกลางความแปรผันของโลกยุคนี้ได้ โดยเฉพาะความสามารถในการแข่งขันสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศ และเป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยทั้งกำลังคน เทคโนโลยี และมโนธรรมของสังคม “ผู้นำ” เป็นบุคคลที่สำคัญในองค์กร มีบทบาทที่ต้องดำเนินไป ภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะโดยรอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โลกในทุกวันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความรู้ในเรื่อง “ภาวะผู้นำ” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับทุกองค์การ ในกระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ความเจริญทางเทคโนโลยี ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมจากอดีต สู่ ปัจจุบันอย่างรวดเร็วมาก เราจึงต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้ทันกับเหตุการณ์ของโลก ปัจจุบันตลอดเวลา ดังนั้น “ภาวะผู้นำแบบดุษฎีภาพ” จึงเป็นภาวะผู้นำแนวใหม่ที่ได้ถูกสังเคราะห์ขึ้นจาก ทฤษฎีภาวะผู้นำพื้นฐาน 5 รูปแบบ เพื่อให้มีคุณลักษณะอันสอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ และโลกในทศวรรษหน้า ที่สำคัญในสองส่วนหลักๆ คือ ทักษะของการจัดการ และการรักษาลำดับสำคัญ ของปัจจัยต่างๆ ต้องนำมาปรับปรุง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง; คุณลักษณะของผู้บริหารการเปลี่ยนแปลง; ภาวะผู้นำดิจิทัล

Abstract

The world society has changed rapidly. Every country around the world has a convenient to communicate and exchange of news and information. All over the world there is cooperation in all aspects, In terms of economy, politics, society, and business, and education, technology, with fast and intense. Thailand as members of the world will inevitably be affected must change in every dimension to be able to remain amidst the variation of this world. Especially the ability to compete to create economic stability is the key leading to national security and is the goal of sustainable development which requires manpower, technology and conscience of society. The best tool to development achieve the goal is education because education is an activity aimed an intellectual development and ability to perform. But previous education quality was not as successful as it should be. And the results of the quality of education management in the country are not satisfactory.

"Leader" is an important person in the organization. Have a role that needs to be taken under the conditions of the surrounding conditions. Especially the world has changed rapidly. So the knowledge of "leadership" is very important for every organization. In a globalized world, technology is accelerated rapid changes in society from the past to the present. Organization must change ourselves all the time. "Leaders" and "Leadership" are important factors that should be developed on neutral and maintaining balance of various elements management priorities are very important for life at the individual level and at the leader level. "Balanced leadership" is a new leadership style that has been synthesized from 5 fundamental leadership theories in order to have characteristics that are consistent with globalization and the world in the next decade. The important thing is: Skills of prioritizing management innovation and maintaining balance of various factors must be adapted.

Keywords: Transcendental Leadership; Transformational Leadership; Characteristics of Leaders of Change; Digital Leadership

1000

บทนำ

หากพูดถึง “ผู้นำ” เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนช่วย ให้องค์การประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว และสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นได้หรือไม่ ในโลกปัจจุบันที่ภาวะการแข่งขันนั้นสูง หากเราเปรียบองค์การเหมือนกับเรือลำหนึ่งการที่เรือจะแล่นสู่ฝั่งได้อย่างปลอดภัยหรือไม่ นั้น มีองค์ประกอบหลายประการ ทั้งความสามารถของลูกเรือสภาพทะเล ฯลฯ แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือกัปตันหรือผู้นำในเรือลำนั้น หากกัปตันไม่มีความรู้ ความสามารถที่เพียงพอ โอกาสที่เรือจะเข้าสู่ฝั่งได้อย่าง ปลอดภัยก็จะมีน้อยแต่หากกัปตันมีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ความชำนาญที่ดีแล้วโอกาสที่เรือจะเข้าสู่ฝั่งได้อย่างปลอดภัยก็จะมีสูง เช่นเดียวกับองค์การหากมีผู้นำหรือ ผู้บริหารที่มี ความรู้ สามารถ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ ฯลฯ องค์กรก็สามารถที่จะแข่งขันกับผู้อื่นได้ และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

ในอดีตลักษณะผู้นำที่ดีและเข้มแข็งนั้น จะมองเพียงในด้านกายภาพ บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ ความมั่งคั่ง และบารมี เท่านั้น แต่สำหรับในปัจจุบันที่เกิดการ เปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ผู้นำที่ดีและเข้มแข็งยังต้องมีวิสัยทัศน์ ที่กว้างไกล มีการติดต่อสื่อสารในองค์กรที่ดี ฯลฯ เพื่อที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตาม ที่เป้าหมายได้ตั้งไว้ ขณะเดียวกันก็ต้องทำให้สมาชิกในองค์กรเกิดความพึงพอใจ ในงานที่เขา ทำด้วย

ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจความเป็นผู้นำที่ถูกต้อง ผู้เขียนจึงเห็นว่า เราควรทำความเข้าใจกับคำว่า “ผู้นำ” และ “ภาวะผู้นำ” ให้ชัดเจนก่อนดังนี้

ความหมายของความเป็นผู้นำ

ผู้นำ คืออะไร เป็นคำถามที่สามารถตอบได้ในหลายแง่มุม หรือหลายความหมาย ผู้นำ อาจจะหมายถึง ผู้ที่สามารถสั่งการให้คนในองค์กรหรือลูกน้องปฏิบัติตาม หรือ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถหรือความเชี่ยวชาญเป็นที่ ยอมรับของผู้อื่นและได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำ ฯลฯ แต่โดยสรุปแล้ว “ผู้นำ” หมายถึง บุคคลที่สามารถชักจูงหรือ ชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงาน สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นั่นเอง

Wikipedia, last updated (2015) ให้ความหมายไว้ว่า “ผู้นำ” หมายถึง บุคคลที่มีอำนาจหรือได้รับการ เห็นชอบหรือได้รับอนุญาตจากสมาชิกในกลุ่ม ในการสั่งการหรือบอกกล่าวบุคคลอื่นๆ ให้ทำการใดๆ หรือ พูดแบบง่ายๆ ได้ว่า “ผู้นำ” คือบุคคลที่มีผู้ตาม “ผู้นำ” คือ ผู้ที่สามารถนำทิศทางผู้อื่นให้ก้าวไปข้างหน้า สู่จุดมุ่งหมาย ตามที่ตั้งใจไว้ได้ โดยใช้ศักยภาพของความเป็นผู้นำที่มีอยู่ทั้งในด้านสถานภาพ ความสามารถ อิทธิพลชีวิต และ พฤติกรรม เพื่อส่งผลให้สามารถกำหนดทิศทางของบุคคลผู้ติดตามให้ไปสู่เป้าหมายเดียวกัน หน้าที่หนึ่งของผู้นำคือ การกำกับดูแล พฤติกรรมและการกระทำของผู้ตามในกลุ่ม นอกจากนี้ ผู้นำ ยังเป็นผู้ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มด้วย

กวี วงศ์พุ่ม (2553) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับ “ผู้นำ” ไว้ 5 ประการ คือ

1. ผู้นำหมายถึง ผู้ซึ่งเป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของกิจกรรมภายในกลุ่ม เปรียบเสมือนแกนของกลุ่ม เป็นผู้มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมากกว่าทุกคนในกลุ่ม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มสูง

2. ผู้นำหมายถึง บุคคลซึ่งนำกลุ่มหรือพากลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์หรือจุดหมายที่วางไว้ แม้แต่เพียงชี้แนะให้กลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางก็ถือว่าเป็นผู้นำ ทั้งนี้รวมถึงผู้นำที่นำกลุ่มออกนอกกลุ่มนอกทางด้วย
3. ผู้นำหมายถึง บุคคลที่สมาชิกส่วนใหญ่คัดเลือกหรือยกให้เขาเป็นผู้นำของกลุ่ม ซึ่งเป็นไปโดยอาศัยลักษณะทางสังคม มิติของบุคคลเป็นฐาน และสามารถแสดงพฤติกรรมของผู้นำได้
4. ผู้นำหมายถึง บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะอย่าง คือสามารถสอดแทรกอิทธิพลบางประการอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มได้มากที่สุด
5. ผู้นำหมายถึง บุคคลซึ่งสามารถนำกลุ่มไปในทางที่ต้องการ เป็นบุคคลที่มีส่วนร่วม และเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการแสดงบทบาท หรือพฤติกรรมการเป็นผู้นำ

ลักษณะของผู้นำ

ได้มีผู้ศึกษาถึงลักษณะผู้นำไปในหลายแนวทาง ทั้งในด้านคุณลักษณะ บทบาท หน้าที่ ฯลฯ แต่ในความเป็นจริงนั้นเราสามารถที่จะแบ่งผู้นำออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ผู้นำแบบเป็นทางการ (Formal Leaders) หมายถึง ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงาน เพราะว่าผู้บังคับบัญชานั้นคือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหรือให้มีอำนาจ หน้าที่ในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมายระเบียบขององค์การ
2. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leaders) คือผู้นำที่ไม่ใช่ผู้บังคับบัญชา เพราะไม่มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าในองค์การ แต่สมาชิกในหน่วยให้การยอมรับ และยกย่องให้เป็นผู้นำ เพราะเขามีคุณสมบัติบางประการที่หน่วยงานหรือสมาชิกในองค์การ ต้องการ ให้การยอมรับ หรือให้ความไว้วางใจ เช่น ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ มนุษย์สัมพันธ์ เป็นต้น

ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของผู้นำไม่ว่าจะเป็นแบบทางการ หรือ ไม่เป็นทางการ ก็คือ จะต้องมีความรู้ มีเงื่อนไขในการปกครองต่าง ๆ เช่น กฎระเบียบ ข้อบังคับ การให้ทุน ให้โทษ ฯลฯ นอกจากนี้ผู้นำยังมีเรื่องของวิสัยทัศน์ ความซื่อสัตย์ การจัดความสำคัญก่อนหลัง ความสามารถในการสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงทางบวก ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการสื่อสารที่ดี และมีวินัย

จากแนวความคิดข้างต้นนั้น บ่งชี้ให้เห็นว่าทุกคนในกลุ่มสามารถที่จะเป็นผู้นำได้ แม้ไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่งของเพียงมีความคิดและมีการดำเนินการเพื่อการเปลี่ยนแปลง ถือว่าผู้นั้นมี ภาวะผู้นำ

“ผู้นำ” จึงเป็นบุคคลที่สำคัญขององค์การมีบทบาทที่ต้องดำเนินไป ภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะโดยรอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โลกในทุกวันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความรู้ในเรื่อง “ภาวะผู้นำ” นั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับทุกองค์การ ในกระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ความเจริญด้านวัตถุเข้ามาแทนที่ วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมจากอดีต สู่ ปัจจุบัน เราจึงต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้ทันกับเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันตลอดเวลา จากความเจริญที่รุดหน้าอย่างรวดเร็วของโลกยุคใหม่ที่มีความสลับซับซ้อน ผู้นำ (Leader) และ “ภาวะ

ผู้นำ” จึงเป็นปัจจัยคู่สำคัญที่ต้องการเพิ่มมากขึ้นจนอาจเกิดวิกฤตภาวะผู้นำขึ้นได้ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาในสังคมของทุกชนชั้น ทุกระดับ จนกระทั่ง นำไปสู่ปัญหาในระดับประเทศในที่สุด (สมบัติ กุสุมาวาลี, 2556) การพัฒนาภาวะผู้นำในปัจจุบัน ยังละเลยและมองข้าม เรื่องของการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนทางสายกลาง และ การรักษาสมดุล ขององค์ประกอบต่างๆ โดยคำนึงถึง จุดของความพอเหมาะ ในเรื่องของ จังหวะ เวลา และ การจัดลำดับความสำคัญ (Priority) ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก สำหรับการดำเนินชีวิต ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในระดับผู้นำ เนื่องจาก หากผู้นำขาดทักษะของการจัดลำดับความสำคัญ และการรักษาคุณภาพของปัจจัยต่างๆ ในขณะนั้นๆ สามารถนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาด หรือเป็นการตัดสินใจที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่สมฤทธิ์ ได้ ดังนั้น คุณลักษณะ และการพัฒนาภาวะผู้นำ ที่ส่งเสริมการใช้ความรอบคอบประกอบการวางแผนอย่างระมัดระวังในเรื่องการจัดการความรู้ การปฏิบัติและการตัดสินใจ โดยตระหนักในคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต อุดม มีความเพียรในการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง หากผู้นำบกพร่องในทักษะหรือคุณลักษณะของการจัดสรรและรักษาสมดุลของภาวะผู้นำเหล่านี้ สามารถทำให้เกิดผลกระทบและความล้มเหลวตามมา ตั้งแต่ในระดับชุมชน สังคม หน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน จนนำไปสู่ปัญหาในระดับประเทศ ได้

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง หากได้มีการนำเอาองค์ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มของสังคมโลกที่กำลังอยู่ในยุคของการเปลี่ยนแปลง เพื่อก้าวเข้าสู่ศตวรรษใหม่ คือ ทศวรรษหน้า เข้ามาผนวกกับแนวคิดและทฤษฎีด้านภาวะผู้นำดังกล่าว เพื่อทำการสังเคราะห์ให้ได้ รูปแบบภาวะผู้นำแนวใหม่ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมโลกในทศวรรษหน้า ดังนั้นผู้เขียนจึงทำการศึกษา ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการในแบบต่างๆ และเรียบเรียงบทความนี้ขึ้นโดยได้มาจากการสังเคราะห์หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ นานาทัศนะและบทความจากวารสารต่างๆ ทั้งที่มีการเผยแพร่ในรูปของหนังสือ สิ่งพิมพ์และในรูปของสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวกับเรื่องของภาวะผู้นำในรูปแบบต่างๆ อันล้วนแต่เป็นข้อเขียนที่ได้ผ่านการสังเคราะห์ความคิดเชิงทฤษฎีในภาพรวมเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ เชิงพฤติกรรม และเชิงสถานการณ์ของผู้นำ มาก่อนแล้วเป็นอย่างดี เพื่อนำมาปรับใช้กับการพัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อให้เกิดเป็นผู้นำต้นแบบที่สมบูรณ์ทั้งในเรื่องของการดำเนินชีวิตส่วนตัวและด้านหน้าที่การงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และตกผลึกมาเป็น แนวคิดของ รูปแบบภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ (Equilibrium Leadership) ดังรายละเอียดที่จะได้กล่าวในบทความนี้ต่อไป

การสังเคราะห์ภาวะผู้นำแนวใหม่จากทฤษฎีภาวะผู้นำพื้นฐาน และ จากนานาทัศนะภาวะผู้นำร่วมสมัยปัจจุบัน “No one can teach anybody in Leadership but we can help them to learn” คือข้อคิด ที่บอกว่า “ตำราใดๆ ก็ไม่สามารถที่จะ “สอน” ใครได้ในเรื่องภาวะผู้นำ แต่ ภาวะผู้นำ เป็นสิ่งที่พวกเราสามารถช่วยให้เขาเหล่านั้นเรียนรู้ได้” ดูจะยังคงเป็นจริงเสมอ แม้ว่าในปัจจุบัน เราจะพบเห็นหลักสูตรที่ว่าด้วยวิชา “ภาวะผู้นำ” มีอยู่มากมายก็ตาม เหตุใด จึงมีคำกล่าวเช่นนี้?

อนึ่ง ผู้นำ (leader) ส่วนมากในปัจจุบัน ที่จะเป็นผู้ที่ตั้งงมทั้งในด้านความประพฤติ การปฏิบัติตัวนั้น มีอยู่ให้พบเห็นได้น้อยมาก ส่วนมากมักพบผู้นำที่มาจากแต่งตั้งขึ้น โดยอาศัยเครือข่าย เพื่อนฝูง คนสนิท หรือเป็นเรื่องบุญคุณที่ทดแทนกัน อันทำให้เกิดความไร้ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ทั้ๆที่ “ผู้นำ (Leader)” ถือได้ว่า

เป็นต้นทุนที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์กรดั่งนั้น ในตัวผู้นำจึงต้องมีทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่น จึงจะสามารถนำพาผู้คนเหล่านั้นและได้รับความไว้วางใจและเชื่อใจอย่างเต็มที่ อีกทั้งต้องได้รับความเคารพนับถือ ร่วมมือและร่วมใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงจัง ดั่งนั้น จึงเป็นจำเป็นอย่างยิ่งที่ “ผู้นำ” จะต้อง มี “ภาวะผู้นำ (leadership)” ที่เหมาะสมที่สามารถจะจูงใจหรือมีอิทธิพลต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติการ และ อำนาจการ โดยใช้กระบวนการสื่อสารความหมายหรือการติดต่อกันและกันเพื่อร่วมมือกันดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ สิ่งสำคัญต้องรู้จักเดินทางสายกลาง อย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีความรู้มีคุณธรรมเป็นลักษณะนิสัย ดังที่ สุภัชชา พันเลิศพาณิชย์ กล่าวไว้ใน บทความทางวิชาการ เรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่า ในปัจจุบัน ผู้นำส่วนมาก (leader) ไม่มี 3 ท่วง 2 เงื่อนไข ซึ่ง 3 ท่วง ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และ การมีภูมิคุ้มกันตัวเอง ส่วน 2 เงื่อนไข คือ ความรู้ คู่ คุณธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องทำควบคู่กันไปเสมอ จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ สุภัชชา พันเลิศพาณิชย์ (2558) จากทัศนะข้างต้น จึงทำให้เกิดการบูรณาการศิลปะการครองใจคน หรือ ศิลปะการจูงใจ เข้ามาสู่ศาสตร์ของภาวะผู้นำ ตลอดทั้งศิลปะการบริหารจัดการ การจัดลำดับความสำคัญ และการจัดสัดส่วนของคุณลักษณะ ทักษะด้านต่างๆ อย่างสมดุล ดังที่ทำให้เกิดภาวะผู้นำแบบใหม่ๆ ขึ้น ภายใต้กระบวนการที่ศรัทธาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการในเวลาต่อมา ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้รูปแบบของภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับกาลสมัยและบริบทขององค์การ หรือ สังคมในขณะนั้น

ดั่งนั้น การสังเคราะห์ให้ได้ภาวะผู้นำแนวใหม่ที่ใช้ชื่อเรียกว่า “ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ” ตามบทความวิชาการนี้ จึงถือเป็นส่วนหนึ่ง ของความพยายามที่ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์จาก ทฤษฎีภาวะผู้นำพื้นฐาน 4 รูปแบบ และนำมาทำการสังเคราะห์จุดเด่นทางความคิดและคุณลักษณะต่างๆ ที่มีคุณลักษณะอันสอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ และโลกในทศวรรษหน้า ที่ปรากฏอย่างโดดเด่นและควรจรรโลงไว้อย่างเหมาะสม ดังนี้

1. ภาวะผู้นำยอดเยี่ยม (Transcendental Leadership)

ทัศนะหนึ่งที่กำลังกล่าวถึง ภาวะผู้นำยอดเยี่ยม (Transcendental Leadership) ภาวะผู้นำยอดเยี่ยมสำหรับทศวรรษหน้า โดย Dariush (2010) ได้กล่าวไว้ว่า หากพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงในทฤษฎีภาวะผู้นำจากอดีตคือ ทฤษฎีมหาบุรุษ (Great Man Theory) สู่วภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ เชิงพฤติกรรม เชิงมีส่วนร่วม ตามสถานการณ์ แบบใฝ่บริการ แบบแลกเปลี่ยน และแบบการเปลี่ยนแปลง ถือเป็นพัฒนาการทางทฤษฎีที่ดีขึ้น เขาเห็นว่า ภาวะผู้นำยอดเยี่ยม อันเป็นภาวะผู้นำพึงประสงค์และเป็นความหวังของผู้คนระดับโลกมากขึ้นนั้น หมายถึงภาวะผู้นำที่มีความสามารถ ดังนี้ (1) อยู่เหนืออัตตาและความปรารถนาของตัวเอง (2) ช่วยให้ผู้ตามทำในสิ่งดังกล่าวและมุ่งตอบสนองจุดมุ่งหมายที่ดีขึ้น (3) ช่วยให้ผู้คนผูกพันกันอย่างเป็นมนุษย์ และ (4) มีเส้นทางร่วมและชะตากรรมร่วม Dariush ยังชี้ให้เห็นว่า ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ในอดีต ต่างมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ต่างแสดงความกล้าหาญทางศีลธรรมเพื่อยืนหยัดในความจริงและความยุติธรรม ยอมทุกข์ทรมานหรือยอมตาย เพื่อความเชื่อและค่านิยมของตนเอง ในปัจจุบัน เราอยู่ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการมีที่ศนะระดับโลก จึงเป็นช่วงเวลาของภาวะผู้นำยอดเยี่ยมที่มีการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆดังนี้ วิโรจน์ สารรัตนะ (2557)

- (1) เปลี่ยนจากการยึดมั่นในตนเอง เป็น มีจิตสำนึกในตนเอง
- (2) เปลี่ยนจากการพูด เป็น การกระทำ
- (3) เปลี่ยนจากความเป็นอิสระจากกัน เป็น การพึ่งพาอาศัยกัน
- (4) เปลี่ยนจากรายบุคคล เป็น หมู่คณะ
- (5) เปลี่ยนจากประเทศที่แยกกัน เป็น ชุมชนโลกที่บูรณาการกัน

สามารถกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำยอดเยี่ยม ให้กรอบความคิดเชิงปฏิวัติ ในการมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ในองค์กรใหม่ เป็น ความสัมพันธ์ของผู้คนที่มีความแตกต่างกันมากขึ้น (More diverse people) ในกระบวนการกำกับดูแลร่วมกันที่แท้จริง และเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทัศน์จากเก่าสู่ใหม่ ทำให้ในปัจจุบันค่อยๆ ศึกษาศาสตร์ภาวะผู้นำยอดเยี่ยมที่มีลักษณะสำคัญกันมากขึ้น ดังนี้

- (1) รับฟังการสะท้อนผล (reflective)
- (2) ยึดค่านิยมเป็นศูนย์กลาง (value centered)
- (3) มีทัศนะระดับโลก (global in perspective)
- (4) อำนวยความสะดวกต่อสุนทรินสนทนา (dialogue)

2. ภาวะผู้นำแบบแบบผนึกกำลัง (Synergistic Leadership)

ภาวะผู้นำแบบแบบผนึกกำลัง เป็นทฤษฎีสำหรับทศวรรษหน้า ที่ให้กรอบแนวคิดในการตรวจสอบและสะท้อนเสียงของสตรีในภาวะผู้นำทางการศึกษา ในองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบที่จะต้องสอดคล้องกันไปไปในแนวทางเดียวกันทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ 1) โครงสร้างขององค์กร ที่ส่งเสริมต่อการบำรุงรักษาและการดูแลเอาใจใส่ การให้รางวัล การพัฒนาวิชาชีพ และการให้คุณค่ากับความเป็นสมาชิกขององค์กร 2) พฤติกรรมภาวะผู้นำ มีลักษณะเป็นพฤติกรรมโดยรวม (inclusive) มุ่งการบำรุงรักษา (nurturing) และมุ่งงาน (task-oriented) 3) พลังขับเคลื่อนที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ การกระทำ และความคาดหวังของผู้ ต้องใช้แนวคิดแบบองค์รวมเพื่อบูรณาการพลังขับเคลื่อนเข้าด้วยกัน 4) ความเชื่อ ทศนคติและที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้นำ มีองค์ประกอบสำคัญ คือ การให้คุณค่า (valuing) จริยธรรม (ethics) การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม (integrity) ความเคารพ (respect) ความต้องการก้าวหน้าในอาชีพ (professional growth) การสร้างความไว้วางใจ (building trust) และการสนับสนุนคนงาน (support among employees)

3. ภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership)

เนื่องจากสังคมในทศวรรษหน้า เป็นสังคมความรู้ สังคมสารสนเทศ และสังคมเครือข่าย จึงทำให้ผู้นำในยุคนี้และยุคหน้า จำเป็นต้องมีคุณลักษณะพิเศษบางประการ คือ ทศนคติใหม่ ทักษะใหม่ และความรู้ใหม่ในข้อจำกัดและโอกาสของ ICT และ การใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะใน 3Cs คือ การใช้คอมพิวเตอร์ การสื่อสาร และเนื้อหา รวมทั้งมีมิติที่เดียว อันเป็นคุณลักษณะที่ควรต้องมี เพิ่มเติมจากคุณสมบัติที่ดีที่มีอยู่แบบดั้งเดิม เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความศรัทธา ความผูกพัน และอื่นๆ นอกจากนั้นแล้ว ลักษณะส่วนบุคคลสำหรับผู้นำดิจิทัล ยังประกอบด้วย ความยืดหยุ่น ความสามารถในการปรับตัว ความอยากรู้อยากเห็นทางปัญญา และความกระหายใคร่รู้ต่อความรู้

ใหม่ ซึ่งต้องเข้าใจว่า ภาวะผู้นำจิตตอลนั้น ไม่ใช่สิ่งที่คงที่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (วิโรจน์ สารรัตน์, 2557)

4. ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership)

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีสององค์ประกอบที่สำคัญ คือ (หนึ่ง) มีการปฏิบัติและการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม และ (สอง) มีการนำอย่างมีจริยธรรม ทั้งในส่วนที่มองเห็นได้ และ มองเห็นไม่ได้ เช่น มีค่านิยมหรือหลักการที่ยึดถือ จริยธรรมเป็นหลัก ซึ่งลักษณะทั้งสองนี้ ต้องมีอยู่อย่างเป็นปกติวิสัยตลอดเวลาเพื่อเป็นต้นแบบ และ เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือและความเคารพต่อตัวผู้นำเองและองค์กร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ มีเพื่อทำให้เกิด ความร่วมมือร่วมใจ เพื่อสร้างบรรยากาศขององค์กรที่ดี เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงควมมีคุณธรรม และเพื่อความเคารพในตนเอง (วิโรจน์ สารรัตน์; 2557)

ภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)

Bass (1978) ได้เสนอแนวคิดถึงความแตกต่างระหว่าง ภาวะผู้นำแห่งการแลกเปลี่ยน (Transactional leadership) กับ ภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership หรือ ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ) กล่าวคือ ผู้นำแห่งการแลกเปลี่ยน จะเน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำกับผู้ตาม โดยที่ผู้นำยอมรับความต้องการของผู้ตามด้วยการให้วัตถุสิ่งของที่มีค่าตามต้องการ โดยมีเงื่อนไขของการแลกเปลี่ยนคือ ผู้ตามต้องทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จตามข้อตกลง แล้วผู้ตามก็จะได้รับรางวัลตอบแทนเป็นการแลกเปลี่ยน ขณะที่ผู้นำก็ได้ประโยชน์จากผลงานที่สำเร็จนั้น ผู้นำแห่งการแลกเปลี่ยน จะเน้นการดำเนินงานที่มีความราบรื่นและมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ขององค์การ ให้บังเกิดผลดี (Excel) ผู้นำแบบนี้จึงมีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการให้เป็นไปตามหน้าที่ทางการบริหาร (Management functions) เช่น การวางแผน การจัดองค์การ การจัดสรรงบประมาณ การติดตามควบคุม เป็นต้น ในการทำงานจึงมักไม่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างกันมากนัก จึงกล่าวได้ว่า ผู้นำแห่งการแลกเปลี่ยนจะแสดงพฤติกรรมของความเป็น “ผู้บริหาร” มากกว่าความเป็น “ผู้นำ”

ส่วนผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง จะมีคุณลักษณะที่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญขึ้นในองค์การ เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างวิสัยทัศน์ กลยุทธ์และวัฒนธรรมขององค์การ พร้อมไปกับการส่งเสริมให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์ให้ได้ผลงาน ผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ อีกด้วย ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงจะไม่ใช้แรงจูงใจทางวัตถุเพื่อมีอิทธิพลเหนือผู้ตาม แต่จะเน้นการใช้สิ่งที่มีลักษณะเชิงนามธรรมมากกว่า เช่น การใช้วิสัยทัศน์ (Vision) ค่านิยมร่วม (Shared values) และการสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน (Consideration) การพยายามทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำมีความหมายเชิงคุณค่า การสร้างความเข้าใจและความรู้สึกร่วมของผู้ตาม โดยตลอดกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง ความเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง จึงขึ้นอยู่กับคุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้นำ เช่น ค่านิยม (Values) ความเชื่อ (Beliefs) และคุณลักษณะอื่น เช่น ความมีบารมีหรือความเสน่ห์ (Charisma) ของผู้นำเองมากกว่าการใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงจะเน้นที่ “ความมีประสิทธิภาพ” (Effectiveness) ของงาน ในบริบทของการ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และซับซ้อนของโลกยุคปัจจุบัน ความเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงจึงเหมาะสมและมีการนำไปใช้ในแทบทุกองค์การอย่างแพร่หลาย

คุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Characteristics of Leaders of Change)

งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษายังมีค่อนข้างน้อยมากและยังไม่เป็นระบบที่แน่นอน โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำที่สามารถนำกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงลงสู่โรงเรียน และมีข้อสังเกตว่า ถ้าชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในกลยุทธ์และขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงแล้ว เหตุใดการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในการลงสู่ปฏิบัติจึงมีน้อย ผู้นำการศึกษาจะต้องทำอย่างไรกับประเด็นนี้ และผู้นำการศึกษาดังกล่าวจะต้องมีคุณลักษณะอะไรบ้างจึงจะสามารถนำการเปลี่ยนแปลงลงสู่โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาของตนได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิผล

แม้ว่าความรู้ความเข้าใจว่า ผู้นำประเภทใดที่จะเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงยังมีค่อนข้างจำกัดอยู่ก็ตาม แต่ก็ มีสมมุติฐานความเชื่ออยู่จำนวนหนึ่งเกี่ยวกับการเป็นผู้นำในบริบทเช่นนี้ เช่น เชื่อว่าผู้นำองค์กรที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้จะต้องมีทั้งทักษะของการเป็นผู้นำ (Leadership) ควบคู่กับทักษะการเป็นผู้บริหาร (Managers) กล่าวคือ เราคาดหวังว่าทั้งภาวะผู้นำ (Leadership) และการบริหารจัดการ (Management) ควรอยู่ในบุคคลเดียวกัน (Manusse, 1986) และบุคคลเช่นนี้นี้ก็คือ ครูใหญ่ของโรงเรียนและผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง อย่างไรก็ตาม บางครั้งเราไม่อาจแยกแยะระหว่างการบริหาร (Management) กับการเป็นผู้นำ (Leadership) ออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เพราะในความเป็นจริงแล้ว เรายังพบว่า ในตำแหน่งเดียวอาจต้องทำหน้าที่ทั้งสองบทบาทดังกล่าวคือ อยู่ในบุคคลเดียวกันนั่นเอง ยกตัวอย่างเช่น ครูใหญ่คนหนึ่งอาจต้องรับผิดชอบในการจัดทำวิสัยทัศน์ของโรงเรียนขณะเดียวกันก็ต้องเป็นผู้จัดทำขั้นตอนการปฏิบัติที่จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายอีกด้วย การเป็นครูผู้นำ (Teacher leadership) ก็เช่นเดียวกันคือต้องมีสองบทบาทอยู่ในตัวคนเดียว เช่น ครูคนหนึ่งต้องมีบทบาททั้งเป็นครูผู้สอนควบคู่ไปกับการเป็นหัวหน้าหมวดวิชาอีกด้วย เป็นต้น

มีอีกสมมุติฐานหนึ่งที่ว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงขององค์กรต้องเป็นเฉพาะผู้บริหารเท่านั้นที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำ ซึ่งความคิดแนวนี้นี้เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงใดๆขององค์กรต้องเกิดจากบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งสูงสุดเท่านั้น จึงเป็นแนวคิดที่มองข้ามความสำคัญของภาวะผู้นำที่มาจากสมาชิกที่อยู่ระดับล่างลงไป ขณะเดียวกันก็มีผลงานวิจัยค้นคว้าใหม่ ๆ ในปัจจุบันที่เน้นแนวคิดที่ว่า “ครูก็คือผู้นำ (Teachers as leaders)” Bellon & Beaudry (1992) Boles & Troen (1992) ตลอดจนแนวคิดใหม่ของการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นเรื่อง “การปรับหรือโครงสร้าง (Restructuring) และการบริหารที่ยึดโรงเรียนเป็นฐาน (Site based management) ซึ่งล้วนส่งเสริมแนวคิดให้ครูอาจารย์มีส่วนร่วมและมีภาวะผู้นำในการตัดสินใจต่อประเด็นต่างๆ ในการบริหารโรงเรียนมากยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยแนวคิดหลังนี้กำลังอยู่ระหว่างดำเนินการเพื่อส่งเสริมบทบาทของครูในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องผู้นำสถานศึกษา ที่มีหน้าที่ทำการชี้แนะและกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในหน่วยงานที่รับผิดชอบเริ่มมีเผยแพร่ออกมามากขึ้น โดยระบุว่า ผู้นำสถานศึกษาต้องเป็นผู้ริเริ่มให้มีวิสัยทัศน์ขึ้นจากนั้นจึงร่วมกับผู้ร่วมงานช่วยกันพัฒนาให้กลายเป็น “วิสัยทัศน์ร่วม (Shared vision)” และใช้หลักบริหารที่ยึดในคุณค่าของบุคลากร (Valuing the organization’s personnel) ขององค์กร โดยผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมเชิงรุก (Proactive) และ แสดงความกล้าตัดสินใจแม้จะเป็นการเสี่ยง (Taking risk) อยู่บ้างก็ตาม ผู้นำจะยอมรับและเน้นความสำคัญมาที่ผลประโยชน์และความต้องการของลูกค้าเป็นสำคัญ มีความสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าถึงความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น แม้จะรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะกระทบต่อสถานภาพเดิม (Status quo) ที่เป็นอยู่ของตนก็ตาม ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาทั้งสิ้น ในขณะที่ยังมีข้อมูลด้านนี้อยู่ในวงจำกัด บทความนี้ จึงขอยึดคุณลักษณะดังกล่าวของผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งพบว่ามีประสิทธิผลในโรงเรียนคุณภาพมาขยายความในรายละเอียดต่อไป

ในช่วงทศวรรษ 1980 ได้มีการวิจัยมากมายเกี่ยวกับ “โรงเรียนที่ได้ชื่อว่ามีประสิทธิผล” หรือ “โรงเรียนคุณภาพ” ซึ่งสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียนซึ่งมาจากระดับสังคมเศรษฐกิจระดับล่างให้สูงขึ้นได้อย่างชัดเจน พบว่า มีปัจจัยเด่นชัดที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิผลของโรงเรียนเหล่านี้ก็คือ การมีผู้นำการเรียนการสอน (Instructional leadership) ซึ่งก็คือครูใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการสูงนั่นเอง ต่อมา Heck, Larsen และ Marcoulides (1990) จึงทำการสังเคราะห์คุณลักษณะและทักษะสำคัญที่ครูใหญ่เหล่านี้ใช้ในการปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งพบว่า เป็นคุณลักษณะและทักษะที่ประกอบด้วยหลายมิติ (Multidimensional construct) สิ่งที่ครูใหญ่เหล่านี้ในฐานะผู้นำทางการเรียนการสอนนำมาใช้ดำเนินการได้แก่ คุณลักษณะที่สรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) การตั้งความคาดหวังกับครูและนักเรียนไว้สูง (High expectations on students and teachers)
- 2) การบริหารโดยยึดจุดเน้นการเรียนการสอนเป็นสำคัญ (An emphasis on instruction)
- 3) การให้ความสำคัญและส่งเสริมการพัฒนาทางวิชาชีพของครูและบุคลากร (Provision of Professional development)
- 4) การใช้ข้อมูลเป็นฐานในการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน ที่นอกเหนือจากใช้เกณฑ์อื่น ๆ (Use of data to evaluate student’s progress among others)
- 5) การแสดงพฤติกรรมสำคัญของผู้นำในการเอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitating) การร่วมปรับปรุง (Improving) และการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของนักเรียน

นอกจากนี้ ยังมีการวิจัยผู้นำการเรียนการสอนของโรงเรียนที่มีประสิทธิผลสูงด้วยทฤษฎีภาวะผู้นำแบบพฤติกรรมสองมิติคือ พฤติกรรมแบบมุ่งงาน (Initiating structure) และพฤติกรรมแบบมุ่งคน (Consideration) โดยใช้แบบทดสอบ LDBQ พบว่า ผู้นำด้านการเรียนการสอน (Instructional leaders) ที่มีประสิทธิผลเหล่านี้ล้วนมีพฤติกรรมสูงทั้งสองด้าน และเมื่อถามความเห็นครูต่อกรณีนี้ ครูส่วนใหญ่แสดงความชื่นชอบต่อผู้นำที่มีพฤติกรรมทั้งด้านมุ่งงานและมุ่งคนสูง (High task-High relation) อยู่ในตัวคนเดียวกัน Hoy and Brown (1988)

ในอดีตบทบาทของครูในฐานะผู้ใช้ภาวะผู้นำ (Teacher leadership) นั้น กล่าวได้ว่า ยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด เช่น การเป็นหัวหน้าหมวดวิชา และส่วนมากมักเป็นหัวหน้างานต่าง ๆ ทางด้านธุรการต่างๆซึ่งมุ่งเน้นความมีประสิทธิภาพมากกว่าการได้ใช้บทบาทภาวะผู้นำทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ซึ่งเกิดจากพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ที่มีจุดเน้นในสาระสำคัญหลายประการโดยเฉพาะการบริหารจัดการที่ยึดโรงเรียนเป็นฐานหรือ SBM (Site based management) และการปรับรื้อโครงสร้าง (Restructuring) มีการบริหารที่กำหนดให้ครูต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางการศึกษากว้างขวางมากยิ่งขึ้น บทบาทของครูในการเป็นครูผู้นำ (Teacher leadership) จึงชัดเจนขึ้น เช่น มีบทบาทเป็นพี่เลี้ยง (Mentors) ให้กับครูใหม่ บทบาทผู้นำทีมงาน (Team leaders) บทบาทเป็นผู้นำการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum developers) และผู้ให้การพัฒนาแก่บุคลากรต่าง ๆ (Staff development providers) เป็นต้น บทบาทผู้นำของครูดังกล่าวนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน จึงจำเป็นต้องกำหนดให้ครูมีภาวะผู้นำสูงขึ้นเพียงพอที่จะดำเนินการในกระบวนการปรับปรุงคุณภาพด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนได้สำเร็จ Wasley (1991) โดยให้บทบาทผู้นำที่เกี่ยวข้องกับครูใน ด้านกระบวนการตัดสินใจ (Decision-making process) และด้านกระบวนการพัฒนาครูเพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง Nickse (1977) ได้ทำการศึกษาครูในประเด็นที่เกี่ยวกับเหตุผลที่ต้องระบุให้ครูมีบทบาทในฐานะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Teachers as change agents) และการสนับสนุนให้ครูมีบทบาทภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้น มาจากความเชื่อและเหตุผลสำคัญอยู่ 4 ประการได้แก่

- 1) ครูส่วนใหญ่มีความสนใจต่อภาระหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมาย กล่าวคือ จะใส่ใจในงานที่ได้รับมอบหมายนั้นคืออะไร มีเป้าหมายอะไรและจะทำให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพได้อย่างไร ครูจึงมีความสำนึกในความรับผิดชอบสูงต่อวิชาชีพของตน
- 2) ครูส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกร่วมต่อสิ่งที่เคยปฏิบัติมาด้วยกันกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ (Sense of history) จึงมีความตระหนักรู้และระมัดระวังต่อค่านิยมที่เป็นปกติสถาน (Norms) ของกลุ่มที่เคยมีร่วมกัน
- 3) ครูส่วนใหญ่ก็มีความรู้ความเข้าใจต่อชุมชนของตนเป็นอย่างดี จึงมีข้อมูลเกี่ยวกับค่านิยมและเจตคติต่าง ๆ ที่ชุมชนนั้นยึดถือและปฏิบัติอย่างเพียงพอ
- 4) ครูส่วนใหญ่สามารถที่จะนำการเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิบัติ (Implement change) ได้ดีรู้ว่าจะต้องทำอะไร ที่ไหนและ อย่างไร จึงจะทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นสำเร็จ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าเหตุผลดังกล่าวจะมีน้ำหนักมากพอที่จะส่งเสริมบทบาทของครูให้เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงก็ตาม แต่จากการสังเกตบทบาทจริงด้านภาวะผู้นำของครูกลุ่มดังกล่าว พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังมีได้มองตนเองว่าเป็นผู้นำแต่อย่างไร (Bellon & Beaudry 1992; Wasley, 1991)

จากการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา (Leaders of educational change) ช่วยให้พบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการเป็นผู้นำของครู (Teacher leadership) ในแง่คุณลักษณะส่วนบุคคลพบว่าคล้ายคลึงกับของผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่พบอยู่ในองค์การวิชาชีพอื่นๆ กล่าวคือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาส่วนใหญ่จะมีคุณลักษณะสำคัญ 6 ประการต่อไปนี้ ได้แก่

- 1) ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Having vision)
- 2) มีความเชื่อว่า “โรงเรียนมีไว้เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้ (Believing that the schools are for learning)
- 3) ต้องให้คุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ (Valuing human resources)
- 4) ต้องมีทักษะที่ดีของการเป็น “นักสื่อสารและนักฟัง” ที่มีประสิทธิภาพ (Being a skill communicators and listener)
- 5) ต้องแสดงพฤติกรรมเชิงรุก (Acting proactively)
- 6) ต้องกล้าที่จะเสี่ยง (Taking risks)

บทสรุป

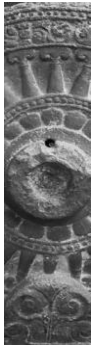
“ภาวะผู้นำ” คือ ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งของการบริหารจัดการและการพัฒนาองค์การของโลกยุคปัจจุบันและในแวดวงวิชาการด้านการบริหารจัดการได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อยกระดับพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำและการพัฒนาภาวะผู้นำมาอย่างเป็นพลวัตต่อเนื่องและ คุณสมบัติของการเป็น “ผู้นำ” ที่สำคัญนั้นคือ ต้องใฝ่รู้และปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมของยุคศตวรรษหน้า ที่ต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Continuous Change) และ (2) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน (Discontinuous Change) จึงเป็นความจำเป็นที่องค์กรจะต้องปรับเปลี่ยนให้พร้อมที่จะ ยืดหยุ่นและกลายเป็นองค์กรที่เข้มแข็งพร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21 จึงควรมี (1) มีคุณภาพในองค์ความรู้ มีความรอบรู้ มีความใจกว้าง มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความสามารถเป็นเลิศในการจัดสมดุล ของปัจจัยต่างๆ ทั้งที่เป็นปัจจัยเสริมและข้อจำกัด ซึ่งเป็นคุณภาพของความสามารถและคุณลักษณะส่วนบุคคลในการบริหารจัดการช่วงเวลาสำหรับการตัดสินใจอย่างรอบคอบ การจัดการสถานการณ์ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคลากรจากศักยภาพที่แท้จริง ความสามารถในการกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจ การให้ความสนใจต่อรายละเอียด และการจัดการความสามารถหลัก (2) ภาวะผู้นำที่มีศักยภาพเป็นเลิศ ที่มีความสามารถ เป็นผู้นำตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการบ่มเพาะภาวะผู้นำที่มีศักยภาพเป็นเลิศในทุกๆ ระดับขององค์กร (3) ภาวะผู้นำที่เกิดจากการปฏิบัติงานภายใต้สภาพเสมือนจริง

หากยึดหลักของ ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ เป็นแนวทางปฏิบัติ นั้น ผู้เขียนคาดว่าผลที่จะได้รับจากการประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี สำหรับโลกในยุคสมัยนี้และในอนาคตต่อไป จะเห็นได้ว่าหากประชาชนในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ยึดถือปรัชญานี้เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน มีสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ สังคมโลกจะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ผสมผสานอย่างสมดุลอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กวี วงศ์พุ่ม. (2560). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สุภัสชา พันเลิศพาณิชย์. (2558). *บทความทางวิชาการ เรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. ข้อมูลออนไลน์ <https://www.gotoknow.org/posts/57315>
- สมบัติ กุสุมาวาลี. (2559). *การสำรวจแนวคิดภาวะผู้นำในองค์กรระดับโลก ศึกษาจาก Harvard Business Review 2010-2012*, การประชุมวิชาการระดับชาติในวันคล้ายวันสถาปนาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปรเมธี วิมลศิริ. (2559). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี อนาคตประเทศไทย เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน*. เอกสารประกอบการบรรยาย วันศุกร์ที่ 26 สิงหาคม 2559.
- สำนักนายกรัฐมนตรี.(2559). *แผนพัฒนาการศึกษาของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เพียรพันธ์ กิจพาณิชย์เจริญ (2552). *ศึกษาสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2557). *เพื่อความเป็นเลิศของการครุศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ไมตรี คงนุกูล. (2551). *การศึกษาภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนนานาชาติ กรุงเทพฯ*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และ อธิป จิตตฤกษ์. (2556). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์ จำกัด.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). *การวิจัยทางการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ์.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2560). *ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและนันทักษะร่วมสมัยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ์.
- ศุภลักษณ์ เสรีรัตน์ และคณะ. (2550). *การพัฒนาระบบบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สังคม จันทร์วิเศษ. (2555). *การพัฒนาตัวแบบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาความเป็นผู้นำและการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา

Educational Cooperation Networking Model

ชัชวาลย์ สิงหาทอง Chatchawan Singhatong

เปรมจิตต์ ขจรภักย์ ลาร์เซน Premjit Kajonpai Larsen

ช่อเพชร เบ้าเงิน Chopetch Boutngern

มารุต พัฒนาผล Marut Patphol

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum Thani

Email: Chatchone.s@gmail.com

บทคัดย่อ

คุณภาพการจัดการศึกษาของไทยนับว่าเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่มีการพัฒนาอย่างยาวนาน แต่อาจจะขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาในบางช่วงเวลา อันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนบทบาททางการเมืองอยู่เป็นระยะๆ ทำให้นโยบายในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของไทยขาดความต่อเนื่อง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาอย่างมากเช่นเดียวกัน ส่งผลให้ในหลายครั้งที่มีการชี้วัดระดับการศึกษาแล้วประเทศไทยอาจจะมีอันดับที่ต่ำกว่าหลายประเทศในอาเซียน ในปัจจุบันการจัดการศึกษาของไทยมีแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ที่จัดทำขึ้นโดยอาศัยหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ได้กล่าวถึงวิสัยทัศน์เอาไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” การดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการดำเนินงาน 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ 2) การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ 3) การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 4) การสร้างโอกาสความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา 5) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6) การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร; เครือข่ายความร่วมมือ

1012

Abstract

The quality of Thai education is considered one of the important issues that have been developed for a long time. But may lack continuity for development at certain times Due to the changing political roles from time to time Causing the policy to improve the quality of Thai educational administration discontinuous When compared to other countries Which saw the importance of education reform as well As a result, in many times with education level indicators, Thailand may be ranked lower than many ASEAN countries. At present, Thai education has a national education plan 2017 - 2036 which was created based on principles and concepts about Sustainable Development Goals (SDGs), Sufficiency Economy Philosophy And the world in the 21st century. In this national education plan, we mentioned the vision that "All Thai people are educated and quality lifelong learning. Live happily In line with the philosophy of the sufficiency economy and the changes in the 21st century world. "The implementation of this national education plan consists of 6 strategies that are used in the operation, namely 1) Education for social and national security 2) Production and development of manpower Research and innovation to build the country's competitiveness 3) Develop the potential of people of all ages and create a learning society 4) Creating equal opportunities and educational equality 5) Education to create Enhance the quality of life that is friendly to the environment and 6) the development of the efficiency of the education management system (The Government Gazette 2018)

Keywords: Networking Management; Educational Cooperation

บทนำ

งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญของการบริหารการศึกษาทุกระดับ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องรับผิดชอบ ผู้บริหารการศึกษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอน อุปกรณ์การสอน การจัด ตารางสอน แบบเรียน ห้องสมุดโรงเรียน การวัดผลการศึกษา การสอนต่างๆ ที่ทันสมัยอยู่เสมอ งานวิชาการจะ ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของหน่วยงานนั้นๆ ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องให้ความสนใจใส่ใจในงานวิชาการเป็นพิเศษ และเชื่อว่าการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการเรียน การสอนในโรงเรียน จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยนั้นต้องใช้เวลาเป็นกลไกสำคัญในการ พัฒนาคณะ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษาแก่

ประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทยและสากล

การสร้างเครือข่าย (Networking)

ความหมาย เครือข่าย (Network) คือ การเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจ ที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความ เป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน ประเด็นสำคัญของ นิยามข้างต้น คือ ความสัมพันธ์ต้องเป็นไปโดยสมัครใจ กิจกรรมที่ต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกัน และกัน การเป็นสมาชิก ต้องไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย จะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายร่วมกันด้วย ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรม บางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น เมื่อภารกิจ บรรลุเป้าหมายแล้ว เครือข่ายก็อาจยุบสลายไป แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมีภารกิจใหม่อาจกลับมารวมตัวกันได้ใหม่ หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้

องค์ประกอบของเครือข่าย

เครือข่ายเทียม (Pseudo network) หมายถึงเครือข่ายชนิดที่เราหลงผิดคิดว่าเป็นเครือข่าย แต่แท้จริง แล้วเป็นแค่การประชุมพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิก โดยที่ต่างคนต่างก็ไม่ได้มีเป้าหมายร่วมกัน และไม่ได้ตั้งใจที่จะ ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการรวมกลุ่มแบบเฮโลสาระพา หรือรวมกันตามกระแสนิยมที่ไม่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ดังนั้น การทำความเข้าใจกับองค์ประกอบของเครือข่ายจึงมีความสำคัญ เพื่อช่วยให้สมาชิกสามารถสร้างเครือข่าย แท้แทนการสร้างเครือข่ายเทียม

เครือข่าย (แท้) มีองค์ประกอบสำคัญอยู่อย่างน้อย 7 อย่างด้วยกัน คือ

- 1) มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (common perception)
- 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision)
- 3) มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits)
- 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (stakeholders participation)
- 5) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship)
- 6) มีการเกี่ยวพันพึ่งพากัน (interdependent)
- 7) มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction)
- 8) มีการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน (common perception)

ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่าย เช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้ว จะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะแต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหาหรือความต้องการไปคนละทิศละทาง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่แตกต่างช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ ในการทำงาน แต่ความแตกต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของกระบวนการ (process) ภายใต้การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้นความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision)

วิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึงการที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกันในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแนบสนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ควรสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits) คำว่าผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเขาหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น ดังนั้น ในการที่จะดึงใครสักคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ถ้าจะให้ดีต้องพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอ ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ควรต้องให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เป็นเข้ามาเป็นเพียงไม้ประดับเนื่องจากมีตำแหน่งในเครือข่าย แต่ไม่ได้ร่วมปฏิบัติภารกิจ เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสียประโยชน์มากกว่าได้ หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจากเครือข่ายไปในที่สุด

การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (stakeholders participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็ง ของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน (partner)” ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (horizontal

relationship) คือความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมาก มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship)

องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($1+1 > 2$) มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่ การเกี่ยวพันพึ่งพากัน (interdependence) เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าการเอาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล่มลงได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของเครือข่าย การเกี่ยวพันพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction) หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้วก็ไม่ต่างอะไรกับก้อนหินแต่ละก้อนที่รวมกันอยู่ในถุง แต่ละก้อนก็อยู่ในถุงอย่างเป็นอิสระ ดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียน การพบปะ พูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน โดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย

ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (reciprocal exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (unilateral exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย องค์ประกอบข้างต้นไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปช่วยจำแนกกระหว่างเครือข่ายแท้ กับเครือข่ายเทียมเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วยการก่อเกิดของเครือข่าย เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่างๆกัน แบ่งชนิดของเครือข่ายออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ

เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) เครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ อาศัยความเป็นเครือญาติ เป็นคนในชุมชนหรือมาจากภูมิลำเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยจัดตั้งเป็นชมรมที่มีกิจกรรมร่วมกันก่อน เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงขยายพื้นที่

ดำเนินการออกไป หรือมีการขยายเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ ของกลุ่มมากขึ้น ในที่สุดก็พัฒนาขึ้นเป็นเครือข่ายเพื่อให้ครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น

เครือข่ายประเภทนี้ มักใช้เวลาก่อร่างสร้างตัวที่ยาวนาน แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว มักจะเข้มแข็ง ยั่งยืน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

2. เครือข่ายจัดตั้ง เครือข่ายจัดตั้งมักมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็ว และส่วนมากภาคีหรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะไม่ได้อาศัยพื้นฐาน ความต้องการ ความคิด ความเข้าใจ หรือมุมมองในการจัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการทำงานเฉพาะกิจชั่วคราวที่ไม่มีความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไป ในที่สุด เว้นแต่ว่าเครือข่ายจะได้รับการชี้แนะที่ดี ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มสมาชิกจะยังคงรักษาสถานภาพของเครือข่ายไว้ได้ แต่มีแนวโน้มที่จะลดขนาดของเครือข่ายลงเมื่อเปรียบเทียบกับระยะก่อตั้ง

3. เครือข่ายวิวัฒนาการ

เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรงแต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนัก หรืออีกลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟัง หรือการไปได้เห็นการดำเนินงานของเครือข่ายอื่นๆ แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน สร้างพันธสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง เครือข่ายที่ว่านี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

การสร้างเครือข่าย (Networking)

การสร้างเครือข่าย หมายถึงการทำให้มีการติดต่อ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช้การสร้างระบบติดต่อด้วยการเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่นการส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย ความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย การพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใดๆที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกันเป็นวัฒนธรรมภายในกลุ่มคน หน่วยงานหรือองค์กรเดียวกัน จะมีลักษณะไม่ต่างจากการปิดประเทศที่ไม่มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายใน ใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่

พอจะหาได้ใกล้มือ หรือถ้าจะออกแบบใหม่ก็ต้องใช้เวลานานมาก จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานอย่างยิ่งและไม่อาจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้

การสร้าง “เครือข่าย” สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูโลกภายนอก

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครือข่าย เพื่อความยั่งยืน

1. สมาชิกที่เข้าร่วม ต้องเข้าใจเป้าหมายในการรวมตัวกันว่าจะก่อให้เกิดความสำเร็จในภาพรวม
 2. สร้างการยอมรับในความแตกต่างระหว่างสมาชิก ยอมรับในรูปแบบและวัฒนธรรมองค์กรของสมาชิก
 3. มีกิจกรรมสม่ำเสมอและมากพอที่จะทำให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ต้องแน่ใจว่าทำได้ และกระจายงานได้ทั่วถึง ควรเลือกกิจกรรมที่ง่ายและมีแนวโน้มประสบความสำเร็จ อย่าทำกิจกรรมที่ยากโดยเฉพาะครั้งแรกๆ เพราะถ้าทำไม่สำเร็จอาจทำให้เครือข่ายที่เริ่มก่อตัวเกิดการแตกสลายได้
 4. จัดให้มีและกระตุ้นให้มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างทั่วถึง และสม่ำเสมอ
 5. สนับสนุนสมาชิกทุกกลุ่ม และทุกด้านที่ต้องการความช่วยเหลือ เน้นการช่วยเหลือกลุ่มสมาชิกที่ยังอ่อนแอให้สามารถช่วยตนเองได้
 6. สร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในเครือข่าย
 7. สนับสนุนให้สมาชิกได้พัฒนางานอย่างเต็มกำลังตามศักยภาพและความชำนาญที่มีอยู่ โดยร่วมกันตั้งเป้าหมายในการพัฒนางานให้กับสมาชิกแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้สมาชิกแต่ละกลุ่มมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน เป็นพื้นฐานในการสร้างความหลากหลายและเข้มแข็งให้กับเครือข่าย
 8. สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ระหว่างบุคลากรทุกระดับของสมาชิกในเครือข่ายในลักษณะความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน
 9. จัดกิจกรรมให้สมาชิกใหม่ของเครือข่าย เพื่อเชื่อมต่อคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ในการสืบทอดความเป็นเครือข่ายต่อไป
 10. จัดให้มีเวทีระหว่างคนทำงานเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการทำงานด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน
 11. จัดให้มีช่องทางการทำงานร่วมกัน การสื่อสารที่ง่ายต่อการเข้าถึงที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน เช่น สร้างระบบการส่งต่องาน และสร้างเว็บไซต์เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายเข้าด้วยกัน
- ผู้จัดการเครือข่าย มีหน้าที่ในการดูแลรักษาเครือข่ายดังต่อไปนี้
1. ช่วยสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นสมาชิกรวมตัวกันทำงาน โดยมีกิจกรรมเป็นสื่อ เช่นการประชุมประจำปี การจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล การแก้ปัญหาร่วมกัน การวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมใหม่

2. สมาชิกแกนนำต้องเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารระหว่างกัน ส่งข่าวผ่านจดหมาย ข่าวของเครือข่าย มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เก็บรวบรวมข้อมูลและตั้งเป็นศูนย์ข้อมูลของเครือข่ายเพื่อให้สมาชิกเข้าถึง

3. สร้างความรักความผูกพันและความไว้นับถือใจระหว่างคนในกลุ่มสมาชิก เริ่มจัดกิจกรรมง่าย ๆ ที่มีโอกาสประสบความสำเร็จร่วมกันก่อน มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในกลุ่มสมาชิกเป็นประจำ จัดเวทีให้มีการพูดคุยกันอย่างตรงไปตรงมาเมื่อเกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างกลุ่มสมาชิก จัดกิจกรรมส่งต่องานที่เกี่ยวข้อง

4. จัดให้มีกระบวนการตัดสินใจโดยให้สมาชิกทุกกลุ่มมีส่วนร่วม พยายามสร้างสภาพแวดล้อมให้มีการเสนอความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ ไม่รวบอำนาจ ควรแบ่งกันเป็นผู้นำตามความถนัด ทำการรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกทุกกลุ่มก่อนการตัดสินใจเพื่อทำให้เกิดการยอมรับและเต็มใจที่จะนำผลการตัดสินใจของเครือข่ายไปปฏิบัติ

5. วางแผนในการประสานงานระหว่างสมาชิก และเชื่อมต่อกับเครือข่ายอื่นๆ จัดระบบการประสานงานให้คล่องตัวและทั่วถึง การประสานงานถือเป็นหน้าที่หลักของสมาชิกแกนนำ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสนับสนุนทุกระดับให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี คุณสมบัติของกลุ่มสมาชิกแกนนำ การพัฒนาสมาชิกแกนนำที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่กลุ่มสมาชิกเครือข่ายอื่นๆ เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือจากคนภายนอก เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้คนภายนอกอยากเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่ายมากขึ้น สมาชิกแกนนำจะต้องมีการพัฒนาตัวเองเพื่อเพิ่มความเข้มแข็ง มีวุฒิภาวะสูง มีความเป็นทีม ประสิทธิภาพสูง มีการรวมตัวของสมาชิกในกลุ่มสูง มีการสื่อสารทั่วถึงและโปร่งใส มีความไว้นับถือใจระหว่างสมาชิก ใช้กระบวนการตัดสินใจแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วม เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการประสานงานระหว่างสมาชิกให้ครบถ้วนไม่ตกหล่นและเป็นเอกภาพ ประสานงานกับองค์กรภายนอกเครือข่ายได้เป็นอย่างดี การรักษาเครือข่าย トラบไตที่ภารกิจเครือข่ายยังไม่สำเร็จย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาเครือข่ายไว้ วัตถุประสงค์ให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และบางกรณีหลังจากเครือข่ายได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว ก็จำเป็นต้องรักษาความสำเร็จของเครือข่ายไว้ หลักการรักษาความสำเร็จของเครือข่าย มีดังนี้

1. การจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

เครือข่ายจะก้าวไปสู่ช่วงชีวิตที่ถดถอยหากไม่มีกิจกรรมใดๆที่สมาชิกของเครือข่ายสามารถกระทำร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจาก เมื่อไม่มีกิจกรรมก็ไม่มีกลไกที่จะดึงสมาชิกเข้าหากัน สมาชิกของเครือข่ายก็จะมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กัน เมื่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกลดลงก็ส่งผลให้เครือข่ายเริ่มอ่อนแอ สมาชิกจะเริ่มสงสัยในการคงอยู่ของเครือข่าย บางคนอาจพาลคิดไปว่าเครือข่ายลึกลับไปแล้ว ความยั่งยืนของเครือข่ายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งกิจกรรมดังกล่าวกลายเป็นแบบแผน (pattern) ของการกระทำที่สมาชิกของเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน ด้วยเหตุนี้ การที่จะรักษาเครือข่ายไว้ได้ต้องมีการกำหนดโครงสร้างและตารางกิจกรรมไว้ให้ชัดเจน ทั้งในแง่ของเวลา ความถี่ และต้องเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจเพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมเดียวที่ใช้สำหรับสมาชิกทุกคน ในสำรวจดูความต้องการเฉพาะของสมาชิกในระดับย่อยลงไปในแต่ละคนและแต่ละกลุ่ม กล่าวคือควรจะมีกิจกรรมย่อยที่หลากหลายเพียงพอที่จะตอบสนองความสนใจของสมาชิกกลุ่มย่อยในเครือข่ายด้วย โดยที่กิจกรรมเหล่านี้ก็ยังคงอยู่ในทิศทางที่จะ

ทำให้บรรลุเป้าหมายของเครือข่าย กิจกรรมเหล่านี้อาจจัดในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การวางแผนงานร่วมกัน การพบปะเพื่อประเมินผลร่วมกันประจำทุกเดือน ฯลฯ หรือจัดในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น จัดกีฬาสนทนาการระหว่างสมาชิก จัดงานประเพณีท้องถิ่นร่วมกัน เป็นต้น ในกรณีที่เครือข่ายครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างขวางมาก กิจกรรมไม่ควรรวมศูนย์อยู่เฉพาะส่วนกลาง ควรกระจายจุดพบปะสังสรรค์หมุนเวียนกันไปเพื่อให้สมาชิกเข้าร่วมได้โดยสะดวก

2. การรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย สัมพันธภาพที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป ความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเสมือนน้ำมันที่คอยหล่อลื่นการทำงานร่วมกันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น เมื่อใดที่สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกบาดหมางไม่เข้าใจกัน หรือเกิดความขัดแย้งระหว่างกันโดยหาข้อตกลงไม่ได้ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกก็จะเริ่มแตกร้าง ซึ่งหากไม่มีการแก้ไขอย่างทันท่วงที ก็จะไปสู่ความเสื่อมถอยและความสิ้นสุดลงของเครือข่ายได้ ดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะ และควรจัดอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่จัดในช่วงที่มีปัญหาเกิดขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้สมาชิกของเครือข่ายพึงตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสัมพันธ์ภาพ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้น สมาชิกควรแสดงความเป็นมิตรต่อกัน เมื่อเกิดความขัดแย้งต้องรีบแก้ไขและดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดความเข้าใจกันใหม่ นอกจากนี้ควรมีมาตรการป้องกันปัญหาที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน เช่น ในการจัดโครงสร้างองค์กรควรแบ่งอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน และไม่ซ้ำซ้อน การกำหนดเป้าหมายการทำงานที่สมาชิกยอมรับร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ การกำหนดผู้นำที่เหมาะสม การกำหนดกติกาอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน เป็นต้น

3. การกำหนดกลไกสร้างระบบจิตใจ สมาชิกจะยังเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายตราบเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามีส่วนร่วม ซึ่งตามทฤษฎีแรงจูงใจแล้ว ปัจเจกต่างก็มีสิ่งจูงใจที่ต่างกัน ดังนั้นควรทำการวิเคราะห์เพื่อบ่งชี้ถึงแรงจูงใจที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละบุคคล แล้วทำการจัดกลุ่มของสิ่งจูงใจที่ใกล้เคียงกัน ออกเป็นกลุ่ม ๆ อาทิ ค่าตอบแทน เกียรติยศชื่อเสียง การยอมรับ ฯลฯ อันจะนำไปสู่มาตรการในการสร้างแรงจูงใจสำหรับบุคคลในแต่ละกลุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง ถ้าจำเป็นจะต้องให้ค่าตอบแทนเพื่อเป็นสิ่งจูงใจ ควรเป็นการแลกเปลี่ยนกับผลงานมากกว่าการให้ผลตอบแทนในลักษณะเหมาจ่าย กล่าวคือผู้ที่รับค่าตอบแทนต้องสร้างผลงานเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน โดยผลงานที่ได้ต้องสนับสนุนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเครือข่าย และควรมีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน เพื่อสร้างทักษะผูกพันระหว่างผู้รับทุนและผู้ให้ทุน การให้ค่าตอบแทนก็ไม่ควรให้ทั้งหมดในงวดเดียว ทั้งนี้เพื่อให้มีการปรับลดค่าตอบแทนได้หากผู้รับทุนไม่ดำเนินการตามสัญญา ในกรณีที่ต้องการให้เกียรติยศและชื่อเสียงเป็นสิ่งจูงใจโดยเฉพาะในงานพัฒนาสังคมที่มักจะไม่มีการตอบแทนการดำเนินงาน จำเป็นต้องหาสิ่งจูงใจอื่นมาชดเชยสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ตามทฤษฎีของ Maslow ความต้องการการยกย่องจากผู้อื่น (esteem needs) ที่อยู่ในรูปของอำนาจเกียรติยศชื่อเสียง หรือสถานะทางสังคม เป็นสิ่งที่นำมาใช้จูงใจได้ อาจทำเป็นรูป “สัญลักษณ์” บางอย่าง ที่สื่อถึงการได้รับเกียรติยศ การยกย่องและมีคุณค่าทาง

สังคม เช่น การประกาศเกียรติยศ เชื้อชาติเกียรติ โล่เกียรติยศ เป็นต้น โดยสัญลักษณ์เหล่านี้ต้องมีคุณค่าเพียงพอให้เขาปรารถนาอยากที่จะได้ และควรมีเกียรติยศหลายระดับที่จูงใจสมาชิกเครือข่ายให้ร่วมมือลงแรงเพื่อไต่เต้าไปสู่ระดับที่สูงขึ้นไป ซึ่งจะช่วยให้เกิดความต่อเนื่อง และควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่รายชื่อคนกลุ่มนี้อย่างกว้างขวาง

4. การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ หลายเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไป เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานที่เพียงพอ ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และบุคลากร ที่สำคัญคือเงินทุนในการดำเนินงานซึ่งเปรียบเสมือนเลือดที่ไหลเวียนหล่อเลี้ยงเครือข่ายให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ เมื่อขาดเงินทุนเพียงพอที่จะจุนเจือ เครือข่ายอาจต้องปิดตัวลงในที่สุด หากได้รับการสนับสนุนจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุม และมีการรายงานผลเป็นระยะ หากการดำเนินงานไม่คืบหน้าอาจให้ระงับทุนได้

5. การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหา เครือข่ายอาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่เพิ่งเริ่มดำเนินการใหม่ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และช่วยหนุนเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ควรมีที่ปรึกษาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เป็นแหล่งข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้า และช่วยอบรมภาวะการเป็นผู้นำให้กับสมาชิกเครือข่าย

6. การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่ององค์กรหรือเครือข่ายที่เคยประสบความสำเร็จกลับต้องประสบกับความล้มเหลวอย่างรุนแรงเมื่อเวลาผ่านไป เพราะไม่ได้“สร้างคน” ขึ้นมารับไม้ผลัดต่อจากคนรุ่นก่อนเพื่อสานต่อภาระกิจของเครือข่าย จำเป็นต้องสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง เครือข่ายต้องคัดเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่ายและที่สำคัญ คือเป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถเป็นศูนย์รวมใจของคนในเครือข่ายได้ ดำเนินการให้คนเหล่านี้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการทำหน้าที่เป็นสมาชิกแกนหลัก เพื่อสืบสานหน้าที่ต่อไปเมื่อสมาชิกแกนหลักต้องหมดวาระไป

บทสรุป

ยุทธศาสตร์เครือข่ายความร่วมมือถือเป็นเครื่องมือประเภทหนึ่งในการบริหารจัดการในยุคใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในระดับพื้นที่ ระดับประเทศ รวมถึงในระดับโลก ความสำเร็จของการสร้างเครือข่ายและการดำรงรักษาเครือข่ายไว้อย่างยั่งยืนเป็นสิ่งที่จะต้องควบคู่ไปกับการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย โดยจะต้องเริ่มต้นที่สร้างความตระหนักร่วมกันในบทบาทและความสำคัญของภารกิจเครือข่ายที่จะต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม มีการค้นหาปัญหาร่วมกัน วางแผนร่วมกัน และร่วมตัดสินใจ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553: 80) สำหรับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้โรงเรียนสามารถที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาให้มีมาตรฐานได้ โดยอาจจะเป็นการสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการดำเนินการสร้างเครือข่ายให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพนั้น ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบในแต่ละด้าน อันประกอบด้วย 1) การสร้างจิตสำนึกที่จะทำงาน

ร่วมกัน 2) การเตรียมการและแสวงหาผู้ร่วมพัฒนา 3) การสร้างข้อตกลงและร่วมวางแผน 4) การร่วมดำเนินงาน และกำกับติดตาม และ 5) การดำรงรักษาเครือข่าย การสร้างความเข้มแข็ง และความต่อเนื่องของเครือข่าย จะทำให้เกิดพลังพัฒนาโรงเรียนที่เข้มแข็ง อีกทั้งก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

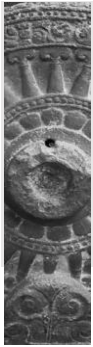
เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก* มติคณะรัฐมนตรี. 28 พฤศจิกายน 2550 ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2561, จาก <http://www.ryt9.com/s/cabt/275327/>.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2555) การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. *วารสารการบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 4(1), 192-207
- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). *การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจรรยาพร ธรรมนิธร์. (2550) การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการแบบเครือข่าย. เอกสารประกอบการบรรยาย วันที่ 25 ตุลาคม ณ โรงแรมรามาคาร์เดน กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง. (2553). *รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษา. (2546). *การบริหารงานวิชาการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษาสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ทศพร ธีษะพร. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุทัยธานี. *วารสารวิจัยและพัฒนา*. 12(1).
- ทีศนา แคมมณี และคณะ (2548). *แบบแผนและเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระชัย ช่างบุญศรี. (2558). การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของโรงเรียนวิทยาศาสตร์ภูมิภาค. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นพปฎล บุญพงษ์, พรเทพ ฐิ์แผน และปฤษฎา ชนะวรราช. (2560). การนำเสนอรูปแบบการบริหารเครือข่ายสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*. 19(1).
- นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงานข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพฯ: โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก.

1022

- น้ำฝน กันมา. (2560). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีศึกษา พระยาโมเดล. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*. 3(2).
- นิพนธ์ กินวงศ์. (2544). *หลักการบริหาร*. พิษณุโลก: ทรูกลไทย.
- บุญเพิ่ม สอนภักดี, ฉลอง ชาตรุประชีวิน และสุกัญญา แซ่มซ้อย. (2559). รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล. *Journal of Education Naresuan University*. 18(4).
- ประเวศ วะสี. (2541). *ชุมชนเข้มแข็ง ทูทางสังคมไทย*. หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็ง ลำดับที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมและธนาคารออมสิน.
- ปารีชาติ วลัยเสถียร. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- ปารีชาติ วลัยเสถียร. (2553) (บรรณาธิการ). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2555) (อบอูน). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิษณุโลก ออฟเซต.
- ปารีชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์. (2546). *สื่อสารกับสังคมเครือข่าย*. เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตร 3 “การสร้างเครือข่ายที่มีพลัง” สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. กรุงเทพฯ: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม.

การประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1
The Needs Assessment for Budget Administration of School
in The Inspection Region 1

เกษมา แสนอ่อน Kasama Saenon

สมบัติ คชสิทธิ์ Sombat Kotchakit

ชาญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์ Chanchai Wongsirasawat

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum Thani

Email: kasamatimkasama@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ตามหลักการ 7 ด้าน ได้แก่ 1. การวางแผนงบประมาณ 2. การคำนวณต้นทุนผลผลิต 3. การจัดระบบการจัดหาพัสดุ 4. การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ 5. การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน 6. การบริหารสินทรัพย์ และ 7. การตรวจสอบภายใน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 รวม 302 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่ และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ วิธีการ วิเคราะห์ PNI

ผลการวิจัยพบว่า

การประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ทั้ง 7 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกัน โดยสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าเฉลี่ยมากกว่าสภาพที่เป็นจริงทั้งภาพรวมและรายด้าน และการประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ การคำนวณต้นทุนผลผลิต รองลงมาคือ การจัดระบบการจัดหาพัสดุ การวางแผนงบประมาณ การบริหารสินทรัพย์ การตรวจสอบภายใน การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ และการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน ตามลำดับ

คำสำคัญ : การบริหารงบประมาณ; การประเมินความต้องการจำเป็น

1024

Abstract

The objective of this research was to analyze needs assessment for budget administration of school in the inspection region 1 in relation to 7 aspects: 1. budget planning, 2. output costing, 3. procurement management, 4. financial management and budgeting control, 5. financial and performance reporting, 6. asset management and 7. Internal audit. The sample group consisted of 302 administrators of school in the inspection region 1. A questionnaire with 5 rating scales was used for data collection. The reliability of the questionnaire was 0.99. The data were analyzed by mean, standard deviation and PNI method.

The research findings were as follows: Needs assessment for budget administration of school in the inspection region 1 was different. The mean of the item “what should be” was higher than “what is”, in both entire and separated aspects. After the evaluation of the needs process found that; the most important need for budget administration of school in the inspection region 1 was output costing, procurement management, budget planning, asset management internal audit, financial management and budgeting control and financial and performance reporting.

Keywords: Budget administration; Needs assessment

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 หมวด 5 มาตรา 54 ระบุว่ารัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก 6 เมษายน 2560) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 2 มาตรา 10 ได้ระบุว่าการจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และหมวด 8 มาตรา 60 (1) ระบุว่าให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับการศึกษา ในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ โดยจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อการศึกษา ในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนการศึกษาระดับ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก 19 สิงหาคม 2542)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีเจตนารมณ์ที่จะปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน จึงได้กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง นอกจากนี้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 34 (2) ยังได้กำหนดให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระและคล่องตัวในการบริหารสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้เอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากชุมชน และการประกันคุณภาพของสถานศึกษา ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความสำคัญและความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานและการเป็นนิติบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ปัจจุบันสถานศึกษามีฐานะเป็นหน่วยงบประมาณและหน่วยบริหารการเงินของตนเอง แต่ยังมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดูแลแม้ว่าจะมีฐานะนิติบุคคลตามกฎหมาย ส่งผลให้สถานศึกษายังขาดความเป็นอิสระในการบริหารงบประมาณให้เป็นไปตามความต้องการอย่างแท้จริงทั้งนี้การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ได้กำหนดให้สถานศึกษาสามารถจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งการจัดหารายได้จาก การให้บริการที่ต้องนำมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีต่อผู้เรียน เพื่อให้การบริหารงบประมาณ การเงิน และบัญชีของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลสอดคล้องกับหลักการดังกล่าวประกอบกับเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ โดยปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี ต้องกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของตนไปยังสถานศึกษา ผ่านกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ประกอบกับประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเรื่องการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการการศึกษาของเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556)

การบริหารงบประมาณสถานศึกษา เป็นการบริหารงบประมาณเป็นเงินก้อน (Block Grant) โดยสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการได้เองตามสภาพความต้องการ ในการจัดการศึกษาของแต่ละแห่ง โดยเฉพาะการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน PBB: Performance – based Budgeting ซึ่งเป็นการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานหากจะให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น สถานศึกษาต้องมีกลไกขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ถูกต้องโดยอาศัยแนวทางการพัฒนา ตามมาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 ด้าน หรือที่เรียกว่า “7 Hurdles” คือ 1) การวางแผน (Budgeting Planning) 2) การกำหนดผลผลิตและการคำนวณต้นทุน (Output Specification and Costing) 3) การจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง (Procurement Management) 4) การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ (Financial and Performance Reporting) 5) การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน (Financial and Performance Reporting) 6) การบริหารสินทรัพย์ (Asset Management) 7) การตรวจสอบภายใน (Internal Audit) (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545) การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องถือว่ามีความสำคัญในการรับผิดชอบตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การบริหารงบประมาณและการรายงานผล โดยมุ่งเน้นผลสำเร็จของงานและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลภายใต้งบประมาณที่จำกัด โดยสถานศึกษาจำเป็นต้องดำเนินงานตามเงื่อนไขการจัดการทางการเงิน 7 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547) ซึ่งสถานศึกษาต้องมีการวางแผนกลยุทธ์และวางแผนรายจ่ายล่วงหน้า

ระยะปานกลาง มีการคำนวณต้นทุนผลผลิตเพื่อการจัดสรรงบประมาณที่เน้นผลผลิตและต้นทุนต่อหน่วยของผลผลิต การจัดซื้อจัดจ้างต้องจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้างให้มีประสิทธิภาพ รัศกุม โปร่งใส การบริหารการเงินและการควบคุมงบประมาณ จะต้องมีความมาตรฐานการควบคุมงบประมาณและการกำหนดความรับผิดชอบเรื่องการเงินและบัญชี และการเงิน การบริหารสินทรัพย์เพื่อให้คุ้มค่ามากที่สุด การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงานเพื่อแสดงความโปร่งใส มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการใช้งบประมาณ การควบคุมและตรวจสอบภายในเพื่อควบคุมการใช้งบประมาณและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด (ชัยสิทธิ์ เถลิงมีประเสริฐ, 2544)

จากรายงานผลการตรวจสอบการบริหารจัดการทางการเงิน และทรัพย์สินของสถานศึกษา ประเภทที่ 1 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1,691 แห่ง พบว่าด้านประสิทธิภาพการบริหารการเงินด้วยแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ แผนปฏิบัติการมีรายละเอียดสามารถใช้ในการควบคุมการใช้จ่ายเงินได้โดยการจัดทำแผนของสถานศึกษาไม่ครอบคลุมเงินนอกงบประมาณ และกำหนดเวลาดำเนินการของโครงการ/กิจกรรมไม่ชัดเจนโดยระบุเวลาดำเนินการตลอดทั้งปี นอกจากนี้ยังพบสถานศึกษาไม่ดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผน สาเหตุเกิดจาก เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบมีภาระงานสอนมาก ไม่มีความรู้ความเข้าใจ และไม่เห็นประโยชน์ของการจัดทำแผนปฏิบัติการ อีกทั้งขาดการกำกับติดตามผลการดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมในแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ด้านความถูกต้อง รัศกุม ของการควบคุมด้านการเงิน การบัญชี พบว่า การดำเนินการที่สถานศึกษาไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือการจัดทำรายงานการเงินเสนอผู้บริหาร และส่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการที่สถานศึกษา ไม่ปฏิบัติมากที่สุดระดับรองลงมา ได้แก่ การตรวจสอบการรับจ่ายประจำวัน การบันทึกบัญชีถูกต้อง และบันทึกบัญชีเป็นปัจจุบัน สาเหตุที่สถานศึกษาไม่ดำเนินการ เกิดจากบุคลากร ขาดความรู้ ความเข้าใจ ระบบงานด้านการเงิน การบัญชีที่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบมีภาระงานสอนมาก มีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบบ่อย ทำให้การปฏิบัติงานขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งไม่มีการกำกับติดตามจากผู้บริหาร เนื่องจากความไม่เข้าใจในระบบการปฏิบัติงาน สถานศึกษาบางแห่งไม่ให้ความสำคัญกับงานด้านนี้เท่าที่ควร ด้านความถูกต้องของการควบคุม และความคุ้มค่าการใช้ประโยชน์ของทรัพย์สิน พบว่า การดำเนินงานที่มีสถานศึกษาไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ การควบคุมทรัพย์สินที่ได้รับถูกต้อง ครบถ้วนรองลงมา คือ การควบคุมทรัพย์สิน ตามรูปแบบทะเบียนคุมทรัพย์สินที่กรมบัญชีกลางกำหนด นอกจากนี้ยังพบอีกว่า มีสถานศึกษาที่ไม่ใช้ประโยชน์จากรายงานการตรวจสอบของสถานศึกษาที่มีการตรวจสอบพัสดุประจำปี สาเหตุเกิดจากเจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจการทำทะเบียนคุมทรัพย์สิน และยังมีภาระงานสอนมาก มีการเปลี่ยนตัวเจ้าหน้าที่ผู้จัดทำบ่อย ส่งผลให้การทำงานขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญในการจัดทำทะเบียนคุมทรัพย์สิน และรายงานผลการตรวจสอบพัสดุประจำปีจัดทำเพียงเพื่อให้เป็นไปตามระเบียบกำหนด จึงไม่ได้ใช้ประโยชน์จากรายงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) และจากรายงานผลการตรวจสอบสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้างต้น สอดคล้องกับผลการตรวจสอบด้านการบริหารงบประมาณของของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ย้อนหลัง 3 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2557-2559 ซึ่งสถานศึกษาในสังกัดส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการด้านการบริหารงบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ กฎระเบียบ และแนวปฏิบัติ ซึ่งปัญหาในการบริหารงบประมาณที่

พบ คือ การไม่เสนอโครงการ หรือเสนอแต่รายละเอียดไม่ครบถ้วน ขาดเหตุผลที่ดีในการขออนุมัติโครงการ โครงการที่ได้รับการอนุมัติหลายโครงการใช้จ่ายเงินงบประมาณไม่ถูกต้อง การใช้จ่ายเงินไม่เป็นไปตามแผนปฏิบัติการประจำปี ทำให้มีปัญหาต่อเนื่องในการจัดซื้อจัดจ้าง การตัดยอดค่าใช้จ่ายในทะเบียนควบคุมแผนงานโครงการ ส่งผลต่อการจัดทำบัญชี และการรายงานผลการใช้จ่ายเงินงบประมาณ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2, 2559)

เพื่อให้เกิดสารสนเทศที่จะเป็นประโยชน์ในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาได้นั้นต้องอาศัยหลักการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) เพื่อเป็นการระบุความต้องการจำเป็นของบุคลากร เมื่อประเมินแล้วสามารถเห็นถึงความต้องการจำเป็นระดับองค์กร ซึ่งผู้บริหารสามารถเลือกความต้องการจำเป็นนั้น มาวางแผนเพื่อดำเนินการ และปรับปรุงพัฒนาส่วนที่ขาดอยู่ให้สมบูรณ์ (สุวิมล ว่องวาณิช. 2548) โดย Witkin และ Altschuld (1995) กล่าวว่า ความต้องการจำเป็นคือ ความแตกต่างหรือช่องว่าง (gap) ระหว่างสิ่งที่เป็นอย่าง (what is) หรือ สภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และสิ่งที่ควรจะเป็น (what should be) หรือสภาพที่พึงปรารถนา ซึ่งจะได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุง และพัฒนาจากสภาพและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการบริหารงบประมาณมีความสำคัญต่อประสิทธิผลในการบริหารงานในสถานศึกษาจึงทำให้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา การประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 เพื่อนำผลงานวิจัยใช้เป็นแนวทางให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 จำนวน 1,438 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 จำนวน 1,438 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 608-609) และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random Sampling) จำนวน 302 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่มีรูปแบบการตอบสองสภาพ (Dual

Response) คือสภาพที่เป็นจริง (what is) และ สภาพที่ควรจะเป็น (what should be) ใน 7 ด้าน คือ การวางแผนงบประมาณ การคำนวณต้นทุนผลผลิต การจัดระบบการจัดหาพัสดุ การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน การบริหารสินทรัพย์ และ การตรวจสอบภายใน จำนวน 52 ข้อ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ หาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยวิธีหา “สัมประสิทธิ์อัลฟา” (α -Coefficient) ของ Cronbach (Cronbach. 1990) โดยมีผลการวิเคราะห์ความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.99

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอความร่วมมือ และนำส่งแบบสอบถามให้กับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 โดยขอหนังสือราชการที่ออกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ กำหนดระยะเวลาในการรับแบบสอบถามคืน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนทั้งสิ้น จำนวน 289 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.69

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ระดับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ใน 2 ลักษณะ คือ สภาพที่เป็นจริง และสภาพที่ควรจะเป็น

ตอนที่ 3 การประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ใช้วิธีการวิเคราะห์ ค่าความต้องการจำเป็นโดยวิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง (PNI Modified) (สุวิมล ว่องวานิช. 2548)

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผล ได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 75.40 และส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 15 ปี จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 41.50

2. การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 พบว่า ในภาพรวม และรายด้านทุกด้านของสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าเฉลี่ยมากกว่าสภาพที่เป็นจริง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 เมื่อพิจารณาสภาพที่เป็นจริงของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.85) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 7 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนี้ ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.92) รองลงมาคือ ด้านการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.93) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.87)

2.2 เมื่อพิจารณาสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = 0.92) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนี้ ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = 0.93) รองลงมาคือ ด้านการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.94) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = 0.95) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ตามสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็นในภาพรวมและรายด้าน

การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา	n = 289					
	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่ควรจะเป็น		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. การวางแผนงบประมาณ	3.98	0.87	มาก	4.39	0.93	มาก
2. การคำนวณต้นทุนผลผลิต	3.77	0.87	มาก	4.32	0.95	มาก
3. การจัดระบบการจัดหาพัสดุ	3.89	0.91	มาก	4.39	0.96	มาก
4. การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ	4.16	0.92	มาก	4.48	0.93	มาก
5. การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน	4.14	0.93	มาก	4.47	0.94	มาก
6. การบริหารสินทรัพย์	4.04	0.90	มาก	4.43	0.95	มาก
7. การตรวจสอบภายใน	4.10	0.92	มาก	4.47	0.96	มาก
รวม	4.01	0.85	มาก	4.42	0.92	มาก

3. การประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ทั้ง 7 ด้าน พบว่า ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ การคำนวณต้นทุนผลผลิต รองลงมาคือ การจัดระบบการจัดหาพัสดุ การวางแผนงบประมาณ การบริหารสินทรัพย์ การตรวจสอบภายใน การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ และการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1

รายการประเมิน	สภาพที่	สภาพที่	ความต้องการจำเป็น	
	D	I	PNI	ลำดับ
1. การวางแผนงบประมาณ	3.98	4.39	0.10	3
2. การคำนวณต้นทุนผลผลิต	3.77	4.32	0.15	1
3. การจัดระบบการจัดหาพัสดุ	3.89	4.39	0.13	2
4. การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ	4.16	4.48	0.08	6
5. การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน	4.14	4.47	0.08	6
6. การบริหารสินทรัพย์	4.04	4.43	0.09	4
7. การตรวจสอบภายใน	4.10	4.47	0.09	4

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารทุกระดับควรสนับสนุนให้ความสำคัญต่อการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา เพิ่มเติม
ในด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต

1.2 หน่วยงานทุกระดับควรกำหนดระบบและกลไกการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา เพิ่มเติมที่
เอื้อให้บุคลากรทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ในทุกขั้นตอนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1

2.2 ควรมีการพัฒนาแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกระดับในการบริหารงบประมาณของ
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1

เอกสารอ้างอิง

คมสันต์ ไทวะกิตติ. (2557). *การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงบประมาณโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. (การบริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

- คารมย์ พลกุล. (2554). *สภาพปัญหาการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.*
- ชัยสิทธิ์ เณลิมประเสริฐ. (2544). *มาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 Hurdles ก้กับการจัดทำงบประมาณแบบใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีรพีมส์และไซเท็ก จำกัด.*
- ราชกิจจานุเบกษา. *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก . (2542).*
- รัตติกรณ์ สุขดี. (2551). *การบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. การศึกษาค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *มาตรฐานการบริหารและการจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (SBM). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *รายงานตรวจสอบการบริหารจัดการทางการเงินและทรัพย์สินของสถานศึกษาประเภทที่หนึ่ง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: หน่วยตรวจสอบภายใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.*
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรีเขต 2. (2559). *รายงานผลการตรวจสอบการบริหารด้านงบประมาณของสถานศึกษาปีงบประมาณ พ.ศ. 2559.*
- Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of Psychological Testing*. 5th ed. New York : Harper Collins.
- Sethapanich, N. (2549). *Educational Opportunities for Migrant Children and Mountain Tribe Children in Samutsakorn Province. Research Report. Bangkok: Office of Educational Council.*
- Witkin, B.R. & Alschul, J.W. (1995). *Planning and Conducting Needs Assessments*. California: SAGE Publication.

การเปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียน
เอกชน ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน(สช.)

A Comparison between Market Mixed For Educational Enroll Decision in
Primary School Of Office of the Private Education Commission

กัญญาวีร์ มหาสนิท Kanyawee Mahasanit,

ศักดา สถาพรวจนา Sakda Satapornwachana

อรสา จรูญธรรม Orasa Jarootam

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum Thani

Email: kanyawee8461@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยได้แก่ 1) ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 2) เปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา และรายได้ของผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ปีการศึกษา 2562 จำนวน 400 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามานะ และการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สถิติทดสอบทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า

1. ส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า มีอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ คือ ผลลัพธ์ที่ลักษณะทางกายภาพ ช่องทางการจำหน่าย บุคลากร การส่งเสริมการขาย ราคา และกระบวนการ
2. ส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนโดยรวมอยู่ในระดับมากและรายด้าน

จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด; การตัดสินใจเข้าศึกษา

Abstract

The purpose of this research were 1) to study the market mixed for educational enroll decision in primary school of Office of The Private Education Commission, 2) to compare the market mixed for educational enroll decision in primary school of Office of The Private Education Commission asgender, age, educational level, and income.The research sample were 400 parents in schools of Office of The Private Education Commission in the 2019 academic year, which determined sample size by Yamane' s sample size formula and randomly selected by Multi- Stages Random Sampling method. The research instrument was rating scale questionnaire. Percentage, arithmetic mean, t-test, and one-way analysis of variance (ANOVA) were used as the statistical devices for analyzing the data.

The research findings were as follows.

1. The market mixed for educational enroll decision in school of Office of The Private Education Commission in overall and each aspects were rated at a high level, in order by mean of highest level were ,Product, Physical evidence, Place, People, Promotion, Price, and Process.

2. The market mixed for educational enroll decision in school of Office of The Private Education Commission as gender, age, educational level, and income indicated significant in overall and each aspects at .05 level.

Keywords: The Market Mixed; Decision to Enroll.

บทนำ

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนไม่แพ้ประเทศอื่นใดในโลก เพราะการจัดการศึกษาเป็นการวางรากฐานและพัฒนาชีวิตให้กับเยาวชนอันเป็นอนาคตของ

1034

ชาติ และส่งผลไปยังความเจริญก้าวหน้าของสังคมและประเทศชาติ โรงเรียนเอกชนบริหารจัดการภายใต้พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2561) จึงเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาโดยเน้นด้านคุณภาพเพื่อต่อยอดให้เยาวชนมีความเป็นเลิศจึงได้รับความนิยมนิยมจากสังคม เพราะเชื่อมั่น ศรัทธาต่อกระบวนการบริหารจัดการ แต่ในสภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงและสภาพการแข่งขันที่รุนแรง โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง ส่งผลกระทบให้โรงเรียนเอกชนบางกลุ่มต้องปิดกิจการลง (รัฐพงศ์ บุญญานวัตร, 2561) จึงมีแนวคิดเรื่องการส่งเสริมการตลาดด้านการศึกษาโดยนำทฤษฎีแนวคิด ส่วนผสมทางการตลาด (Marketing Mix) ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการขาย บุคคลกระบวนการ และลักษณะทางกายภาพ (Kotler and Keller, 2012) เพื่อเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ปกครองเชื่อมั่น ให้ความไว้วางใจ จนนำไปสู่การตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชน

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงส่วนผสมทางการตลาดกับการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาส่วนผสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
2. เพื่อเปรียบเทียบส่วนผสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา และรายได้ของผู้ปกครอง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนปีการศึกษา 2561 จำนวน 1,076,848 คน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ปีการศึกษา 2561 จำนวน 400 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามานะ และการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเรื่อง การเปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน ครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาและรายได้ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาแบบสอบถามเรื่อง การเปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด การตัดสินใจ และตัวแปรทางประชากรศาสตร์ เพื่อนิยามศัพท์เป็นแนวทางการสร้างข้อคำถามในแบบสอบถาม

2. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากหนังสือเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย และระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์

3. กำหนดขอบเขตเนื้อหาของแบบสอบถามตามกรอบของส่วนประสมทางการตลาด การตัดสินใจ และตัวแปรทางประชากรศาสตร์ที่กำหนดไว้

4. ยกร่างแบบสอบถาม แล้วนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมในการใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษาและความชัดเจนของข้อคำถาม แล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ควบคุมวิทยานิพนธ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruency: IOC) พบว่า ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80 - 1.00 แสดงว่า แบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหา

6. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้งก่อนนำไปทดลองใช้

7. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คนเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α -Cronbach' s Alpha Coefficient) พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้
8. จัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับจริงเพื่อใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ทำหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อขออนุญาตถึงโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยนำหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบสอบถามส่งด้วยตนเองให้กับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพร้อมทั้งนัดวันรับแบบสอบถามกลับคืน
3. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน มาตรวจสอบความสมบูรณ์ จากนั้นนำไปใช้ในการจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการหาค่าความถี่และร้อยละ
2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนโดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) แบบ Independent t-test (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2553)
4. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจำแนกตามอายุ การศึกษา และรายได้ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และจะเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe) หากพบว่า ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวนั้นมีนัยสำคัญทางสถิติ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2553)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ สถิติทดสอบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

สถิติที่ใช้ในการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง และความเชื่อมั่น

ผลการวิจัย

1. ส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า มีอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ คือ ผลិតภัณฑ์ ลักษณะทางกายภาพ ช่องทางการจำหน่าย บุคลากร การส่งเสริมการขาย ราคา และกระบวนการ

ผลการศึกษาร่วมประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยรวม

ส่วนประสมทางการตลาด	ค่าสถิติ(n = 400)		ระดับการตัดสินใจ
	\bar{X}	S.D.	
ผลิตภัณฑ์	4.48	0.50	มาก
ราคา	4.35	0.52	มาก
ช่องทางการจำหน่าย	4.42	0.47	มาก
การส่งเสริมการขาย	4.36	0.46	มาก
บุคลากร	4.37	0.41	มาก
กระบวนการ	4.20	0.49	มาก
ลักษณะทางกายภาพ	4.46	0.39	มาก
โดยรวม	4.37	0.41	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงว่า ส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า มีอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ คือผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.50) ลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.39) ช่องทางการจำหน่าย ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.47) บุคลากร ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.41) การส่งเสริมการขาย ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.46) ราคา ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.52) และกระบวนการ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.49)

2. ส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนโดยรวมอยู่ในระดับมากและรายด้านจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตามผลการวิจัย ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่าส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของอังคณา บัณฑิตอาภรณ์ (2549) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนของผู้ปกครองในอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนของผู้ปกครองโดยรวมอยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยของปิยะดา มณีนิล (2554) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีผลต่อผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตเทศบาลนครยะลา พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีต่อผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตเทศบาลนครยะลาอยู่ในระดับมาก ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ทั้ง 7 ตัวแปร ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการขาย บุคคลกระบวนกร และลักษณะทางกายภาพ ถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนเอกชนให้กับบุตรหลานอย่างแท้จริง ทั้งนี้ เนื่องจากส่วนประสมทางการตลาดดังกล่าวเป็นปัจจัยที่มีความถูกต้อง (accuracy) สอดคล้อง (consistent) และตรง (validity) กับความเป็นจริงของสภาพปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น ชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของโรงเรียน ซึ่งเป็นส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์นั้น จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองอย่างแน่นอน เพราะผู้ปกครองย่อมต้องการมองหาโรงเรียนที่มีชื่อเสียงดีที่สุด ย่อมมองหาโรงเรียนที่มีภาพลักษณ์ดีที่สุดให้กับบุตรหลานของตนเข้าศึกษาต่อ ดังที่ทราบๆ กันดีอยู่ ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาปัจจัยอื่นต่อจากชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของโรงเรียนแล้ว ผู้ปกครองอาจจะพิจารณาถึงผลการสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงของนักเรียนอีกด้วย เพราะได้มองถึงอนาคตว่า หากต้องการให้บุตรหลานสอบเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนที่คาดหวังได้ในภายภาคหน้า ก็ต้องได้เรียนในโรงเรียนที่ดีมีชื่อเสียงและภาพลักษณ์ดี เพราะเชื่อว่าครูผู้สอนในโรงเรียนแห่งนั้นจะสอนให้บุตรหลานเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ มีสติปัญญาอยู่ในระดับดี มีผลการเรียนที่ดี เพียงพอที่จะสอบเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนที่คาดหวังไว้หรือหากจะพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในการเรียนตามหลักสูตร ซึ่งเป็นส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา ก็เชื่อได้ว่ามีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองอย่างแน่นอนอีกปัจจัยหนึ่ง เพราะอาจจะกล่าวได้เลยว่าเงินเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งต่อการดำเนินชีวิตของคนทุกคน จากที่ยกตัวอย่างมา กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เพราะส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 องค์ประกอบ ที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้

ถือเป็นแนวคิดทฤษฎีทางการตลาดที่มีความถูกต้อง และเชื่อถือได้ เห็นได้จากนักการตลาดหลายๆ ท่าน อาทิ พรสิริ ทิวาวรรณวงศ์ (2546) ฉัตรยาพร เสมอใจ (2549) หรือ คอทเลอร์และเคลเลอร์ (Kotler and Keller, 2012) ต่างก็นำมาใช้เป็นแนวคิดทฤษฎีในทางการตลาดทั้งสิ้น อีกทั้งอาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนเอกชนให้กับบุตรหลานมีความสัมพันธ์กันนั่นเอง ดังผลการวิจัยของปิยะดา มณีนิล (2554) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีผลต่อผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตเทศบาลนครยะลา พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตเทศบาลนครยะลาโดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 7 ด้านมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และผลการวิจัยของปาณิกา กาญจนหงส์ (2560) ที่ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนนานาชาติอเมริกัน แปะซิฟิกพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนนานาชาติอเมริกันแปซิฟิกมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนทั้งโดยรวมและรายด้านจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา และรายได้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุนีย์ วัชรวิทยากร (2553) ที่ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนนานาชาติของผู้ปกครองศึกษาเฉพาะโรงเรียนนานาชาติไอเอสบี พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนนานาชาติของผู้ปกครองที่มีเพศ อายุระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนบุตรหลานที่อยู่ในภาวะดูแลแตกต่างกัน ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยขออภิปรายว่า ผู้ปกครองเพศชายและหญิงมีการตัดสินใจที่แตกต่างกันเป็นเพราะว่าความแตกต่างระหว่างเพศในด้านต่างๆ อาทิ แนวคิด วิสัยทัศน์ ความละเอียดอ่อน ความรักความผูกพันที่มีต่อบุตรหลานระหว่างผู้ปกครองเพศชายและหญิงย่อมมีความแตกต่างกันตามธรรมชาติหรือตามสัญชาตญาณ ในด้านอายุนั้น เป็นไปได้ว่าบุคคลเมื่อวัยแตกต่างกันย่อมมีประสบการณ์ มีความคิดเห็น มีทัศนคติที่แตกต่างกัน จึงส่งผลต่อการตัดสินใจแตกต่างกัน ในด้านการศึกษา ระดับการศึกษาของบุคคลที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อการตัดสินใจที่แตกต่างกัน เพราะโดยส่วนใหญ่ผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงจะเห็นความสำคัญของการศึกษามากกว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่า สำหรับรายได้เป็นที่แน่นอนว่าย่อมมีผลทำให้เกิดความแตกต่างกันในด้านการตัดสินใจ เพราะผู้ปกครองที่มีรายได้สูงย่อมไม่มีความกังวลที่จะจ่ายเงินเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน ในขณะที่ผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยก็ย่อมวิตกกังวลเรื่องการหารายได้มาจ่ายเงินเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน การอภิปรายของผู้วิจัยที่นำเสนอมาชี้ให้เห็นว่า เพศ อายุ การศึกษา และรายได้มีผลต่อการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเอกชน ซึ่งโรงเรียนเอกชนต้องใช้หลักการตลาดในการหาลูกค้าให้มาศึกษาในโรงเรียน ดังแนวคิดของศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550) ที่กล่าวว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย อายุ เพศ รายได้ การศึกษา เป็นเกณฑ์ที่นิยมใช้ในการแบ่งส่วนตลาด และเป็นลักษณะที่สำคัญและสถิติที่วัดได้ของประชากรที่ช่วยกำหนดตลาดเป้าหมาย

1040

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนนำสารสนเทศที่ได้จากการวิจัยไปกำหนดเป็นกลยุทธ์สำหรับการดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียน
2. โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนได้สารสนเทศที่เป็นแนวทางในการบริหารการตลาด เพื่อเพิ่มศักยภาพ เพิ่มประสิทธิภาพ เพิ่มโอกาส และเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการสร้างแบบจำลอง (Model) ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับทัศนใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เพื่อให้ทราบรูปแบบความสัมพันธ์และขนาดของผล (Effects) ระหว่างปัจจัยแต่ละปัจจัย
2. ควรรวบรวมปัจจัยหรือตัวแปรอื่นๆ ด้านการตลาดที่คาดว่าจะส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชน เพิ่มขึ้นกว่าการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรยาพร เสมอใจ. (2549). *การบริหารการตลาด*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ปาณิกา กาญจนหงส์. (2560). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนนานาชาติอเมริกันแปซิฟิก*. การค้นคว้าอิสระสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ปิยะดา มณีนิล. (2554). *ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีผลต่อผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตเทศบาลนครยะลา*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- พรสิริ ทิวาวรรณวงศ์. (2546). *เอกสารการสอนวิชาหลักการบริหาร*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550. (2550). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 125 ตอน 7 ก วันที่ 11 มกราคม 2550.
- รัฐพงศ์ บุญญานวัตร. (2561). *โรงเรียนเอกชน ทางรอดทางเลือก*. [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: https://www.matichon.co.th/education/news_989270.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็ก.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2561). *การจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน*.

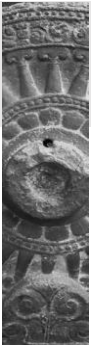
[ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: <https://www.opec.go.th/>.

สุนีย์ วัชรวิทยากร.(2553). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนนานาชาติของผู้ปกครอง : ศึกษาเฉพาะโรงเรียนนานาชาติไอเอสบี*. การศึกษาค้นคว้าอิสระสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อังคณา บัณฑิตอาภรณ์. (2549). *ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีผลการตัดสินใจเลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนของผู้ปกครองในอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Kotler, P. and Keller, Kevin Lane. (2012). *Marketing Management*. (14th ed). NJ: Prentice Hall.

Yamane, Taro. (1967). *Elementary sampling theory*. NJ: Prentice Hall.

การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น Learning Management in Thailand 4.0 with Active Learning

พระวิฑฐิต ปภสสรณญาณ (โกภฏฐนกรรจ)

Phra Witawat Kochakau

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhachinaraj Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University Thailand.

E-mail.prem02mo2534@outlook.com

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น มีลักษณะของการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนและปัญหาเป็นสำคัญ เพื่อสร้างให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีทักษะของการทำงานแบบร่วมมือเรียนรู้และรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน ใช้ความสามารถในการสื่อสาร ถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน อภิปรายโต้แย้ง ให้เหตุผล แสดงความคิดเห็นและสามารถแสดงทัศนคติ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาอย่างหลากหลาย จนสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม

คำสำคัญ : การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น, การจัดการเรียนรู้, ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

Learning Management in Thailand 4.0 with Active learning. It organizes learning activities that hold the learner and the problem is important, allowing learners to express their engaging behaviors in learning activities continuously. and to skills to collaborate in learning and responsibility for their roles. Use the ability to communicating. Transcribe thoughts through writing, debate, argue, give reasons, discussing and expressing opinions, and expecting students to be creative in solving problems from various situations until create innovation that can meet the needs of the community and society.

Keywords : Active learning, Learning management, Thailand 4.0

บทนำ

ความจำเป็นในการจัดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นของยุคไทยแลนด์ 4.0 (Thailand 4.0) สำหรับ การศึกษา ในยุคที่กำลังมาถึงนี้ เป็นนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในด้านการส่งเสริมให้ เป็นผู้สามารถ พัฒนานวัตกรรมใหม่อย่างสร้างสรรค์ กล่าวคือ ถ้าเรามองย้อนมองไปในอดีตในระบบสังคมของ ประเทศไทย ยุค 1.0 คือ การเกษตรกรรม 2.0 คือ อุตสาหกรรมเบา 3.0 คือ อุตสาหกรรมหนัก 4.0 คือนวัตกรรม

ดังนั้น การขับเคลื่อนบริบทของภาครัฐเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ภาคการศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญในการ เตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ สร้างให้ผู้เรียนเป็นคนที่รักที่จะเรียนรู้ มีคุณธรรม และสามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งก็คือเป็นการสร้างผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นทักษะ ในการคิดวิเคราะห์เป็นหลัก ในขณะเดียวกัน ไทยแลนด์ 4.0 คือ การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย มีรายได้มากขึ้น และก้าวพ้นจาก กับดัก ประเทศที่มีรายได้ปานกลาง โดยจะต้องผลิตนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ และต้อง สามารถ ติดต่อกับขายกับนานาประเทศได้ด้วย การศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับเด็กไทย อย่างเป็น รูปธรรมในหลายด้าน เช่น การพัฒนาทักษะเพื่อการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ การประสาน ความร่วมมือ และการค้าขาย ในขณะเดียวกันเด็กไทยในอนาคตก็ต้องคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของไทยที่ดีงาม ควบคู่ กับการเรียนรู้ ศาสตร์ใหม่ๆ ที่มีความทันสมัยด้วยเช่นกัน (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2559) การศึกษาไทยใน ยุคไทยแลนด์ 4.0 จะต้องสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษา สร้างผู้เรียนที่มีสมรรถนะเป็นที่ต้องการ สนับสนุน การคิดนวัตกรรมและการพึ่งตนเองได้บ้าง ทางเทคโนโลยี (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2559)

นอกจากนี้นักวิชาการทางการศึกษาได้กล่าวไว้เกี่ยวกับลักษณะการจัดการเรียนของครูในประเทศ ในยุค ต่างๆ ไว้ดังนี้ 1) การจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 1.0 ครูเป็นใหญ่ในชั้นเรียน นักเรียนต้องเรียนตามรูปแบบ การสอน ของครูการปฏิบัติโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่เกิดในชั้นเรียน 2) การจัดการเรียนรู้ ยุคไทยแลนด์ 2.0 นักเรียนจะได้เรียนในสิ่งที่ตนเองชอบและถนัด กับครูที่มีความถนัด ในวิชานั้นๆ การจัดโต๊ะ และเก้าอี้นักเรียนก็ จะจัดให้นักเรียนนั่งเรียนเป็นวงกลม มีครูในหลากหลายวิชาเอก โดยใช้ครูผู้มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ (Expert Teacher) นักเรียนที่เรียนช้า หรือมีปัญหาในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งจะได้รับการดูแล เอาใจใส่ ปรับฐาน สติปัญญาให้ทัดเทียมเพื่อนๆเป็นระยะ (Remedial Learning) 3) การจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 3.0 เน้นที่การ เรียนมากกว่าการสอน (Learning-Oriented) ใช้เวลาในการบรรยายหรือถ่ายทอดน้อยลง ให้นักเรียนเกิดการ เรียนรู้ เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความมั่นใจในสิ่งที่เขาไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ให้มากขึ้น หรือที่เรียกว่า "สอน น้อยลง เรียนรู้มากขึ้น (Teach Less, Learn More = TLLM.)" 4) การจัดการเรียนรู้ยุคไทย แลนด์ 4.0 มุ่งหวังให้ ผู้เรียนแต่ละคนไม่อยู่นิ่ง กระตือรือร้นและคิดค้นหาความรู้และคำตอบอยู่ตลอดเวลา (Active Learner) สร้าง

1044

บรรยากาศให้ในห้องเรียนเป็นห้องเรียนแห่งความสงสัย อยากเรียนอยากรู้ อยากหาคำตอบ (Community of Inquiry) มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิด การคิดสร้างสรรค์ (Creative Learning) ที่จะนำไปสู่ การผลิตนวัตกรรม (Innovation) การสร้างอาชีพและการเรียนรู้ด้วยตนเองและมุ่งหวังให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ จากความสนใจรายบุคคลและจากการรวมตัวของผู้เรียนที่มีแรงผลักดันเป็นทีม เช่นทีมที่มีนวัตกรรมเป็นจุดเน้น (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2559)

ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคการศึกษาไทย ให้นำไปสู่ ไทยแลนด์ 4.0 ให้กับผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนไม่อยู่นิ่ง กระตือรือร้นและคิดค้นหาความรู้และคำตอบ อยู่ตลอดเวลา (Active Learner) ตามแนวการจัดการเรียนแบบกระตือรือร้น (Active Learning) โดยจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยส่งผลทำให้เกิดคำว่า Work-based Learning หรือ Work-integrated Learning หรือ Site-based Learning จะเป็นผลทำให้นักเรียนและครูปค้นพบความรู้ใหม่ สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และสร้างนวัตกรรมใหม่ได้ (ดิเรก พรสีมา, 2559)

วัตถุประสงค์

บทความวิชาการนี้ มุ่งให้ผู้อ่านได้มีความเข้าใจเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้ แนวทางการจัดการเรียนรู้ บทบาทของผู้เรียน บทบาทของผู้สอน แนวทางการวัดและประเมินผล ตามความมุ่งหวังของการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0

การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นนโยบายการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน เพื่อให้ประเทศก้าวพ้นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เรียกว่า “สามกับดัก” กับดักแรก คือ “กับดักประเทศรายได้ปานกลาง(Middle Income Trap)” กับดักที่สอง “กับดักความเหลื่อมล้ำ (Inequality Trap)” กับดักที่สาม “กับดักความไม่สมดุล (Imbalance Trap)” เพื่อให้ผ่านพ้นปัญหาของประเทศดังกล่าว การปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ในระบบการศึกษาของประเทศจึงเป็นประเด็นเร่งด่วนในการบ่มเพาะคนไทยให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21” จากการสังเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 กระทรวงศึกษาธิการ (2559); กองบริหารและประกันคุณภาพการศึกษา (2559: 19-27); ไพฑูริย์สินลารัตน์ (2559) มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ มีลักษณะสำคัญ 7 ประการด้วยกัน คือ

1) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่วนรวม (mindful Learning) 2) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้ นักเรียนได้รับทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การเรียนและการทำงานร่วมกันเป็นทีม การมีภาวะผู้นำการสื่อสาร การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารทางไกลการใช้คอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ การคิดคำนวณ 3) เป็นกิจกรรมที่เน้น กระบวนการของการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน เพื่อการนำไปปฏิบัติ (Result-Based Learning) ส่งเสริมการ วิเคราะห์และแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมการทำโครงการและแก้ปัญหาโจทย์ในรูปแบบต่างๆ 4) ส่งเสริมให้ได้แสวงหา โอกาส นำไปสู่การออกแบบ ลงมือปฏิบัติ ค้นหาคำตอบจากห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ นอกห้องเรียนสถานประกอบการ แพลตฟอร์ม โรงงาน บริษัท ธุรกิจของรัฐ หรือของเอกชน เพื่อค้นหาคำตอบจาก สถานที่และสถานประกอบการจริง 5) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่ง ใหม่ๆ ทำให้นักเรียนและ/หรือครูค้นพบความรู้ใหม่ สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และสร้างนวัตกรรมใหม่ 6) เรียนรู้ทั่วโลกและภูมิปัญญาหลักของไทย ศึกษาทางเลือกของสังคมไทยและของโลก ที่มีความหลากหลาย 7) เป็นกิจกรรม การเรียนรู้ที่มีเป้าหมาย (Purposeful Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ส่งเสริม วัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถสร้างอาชีพได้

2. บทบาทของผู้สอน ต้องแสดงออกถึงพฤติกรรมดังนี้ 1) เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเป็นห้องเรียนแห่ง ความสงสัย อยากเรียนอยากรู้ อยากหาคำตอบ "Community of Inquiry" ต้องสอนน้อย แต่ให้ผู้เรียนเรียนรู้มาก 2) ส่งเสริมกระบวนการวิจัยให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม 3) กระตุ้นกิจกรรม การเรียนรู้ที่เน้นการคิดสร้างสรรค์ (Creative Learning) ให้น้องศึความรู้ที่มีอยู่ทุกที่ มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างและพัฒนานำไปสู่การผลิตนวัตกรรม (Innovation) ขึ้นมาตอบสนองความต้องการของ ชุมชน สังคมและ ประเทศ 4) กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการทำงานร่วมกัน(Sharing Incentive) 5) กระตุ้นให้ใช้กระบวนการคิด วิเคราะห์ ปัญหารายบุคคลแล้ว แลกเปลี่ยนความคิดเห็น 6) เปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอด (Transmitting) เป็นผู้ชี้แนะ (Mentoring) 7) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการการพัฒนาทักษะทางสังคมคุณธรรมจริยธรรม คารวธรรม การ สร้างเสริมสุขภาพอนามัย การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศและของโลก 8) กระตุ้นให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะยึด ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (Mindful People)

3. บทบาทของผู้เรียน แสดงออกถึงพฤติกรรมดังนี้ 1) ผู้เรียนแต่ละคนจะไม่อยู่นิ่ง กระตือรือร้นและ คิดค้นหาความรู้และคำตอบอยู่ตลอดเวลา (Active Learner) 2) แสดงถึงร่วมกันลงมือปฏิบัติกิจกรรม ใช้การ

วิเคราะห์และแก้ไขปัญหา การร่วมกันระดมความคิดสร้างสรรค์แบบกลุ่ม (Common Creating) 3) สามารถแสดงออกถึงการคิดนอกกรอบ (Out of the Box) 4) สามารถใช้ทักษะกระบวนการในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน 5) เกิดทักษะ ในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและการทำงานอย่างเป็นระบบ 6) ใช้ทักษะการสื่อสารการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำเสนอผลการเรียนมาอภิปรายแลกเปลี่ยนในชั้นเรียน 7) มีความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์หรือสนองต่อความต้องการของชุมชน สังคม หรือประเทศชาติ 8) แสดงถึงคุณลักษณะมีจิตสำนึกสาธารณะ และมีคุณธรรม จริยธรรม ความดีงาม

การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Active leaning)

1. แนวคิดพื้นฐาน มาจากทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism theory) ที่กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากการแก้ปัญหา จากการลงมือกระทำด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Martin et al., (2002: 44); วรรณทิพารอดแรงคำ (2541: 51); สุมาลีกาญจนาชาติ (2543: 15-16) การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น คือการจัดประสบการณ์เรียนรู้ซึ่งมักจะเริ่มต้นด้วยปัญหาที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความขัดแย้งทางปัญญา ที่จะต้องคิดหาคำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่สงสัยหรือต้องการรู้ โดยการลงมือกระทำ สืบค้น ค้นหาคำตอบด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน และหาทางเลือกในการแก้ปัญหา ออกแบบและดำเนินการแก้ปัญหาตลอดจนได้แลกเปลี่ยนความรู้และสะท้อนความคิดระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอน เพื่อเกิดกระบวนการตกผลึกสังเคราะห์และสามารถเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

2. ความหมายของการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น Meyers & Jones (1993: 4-11) ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น หมายถึงการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ การลงมือกระทำและการแก้ปัญหา ที่เกิดจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหา สร้างความอยากรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องสร้างให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้เกิดการสร้างมโนทัศน์หรือและทักษะใหม่ Bonwell & Eison (1991: 2-5) ให้ความหมายว่าการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนต้องฝึกฝนในการเรียนรู้ของตนเอง โดยผ่านกิจกรรมในการพูดคุย การอ่าน การเขียน อภิปราย การสะท้อนความรู้หรือการตั้งคำถาม ในลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนพยายามสร้างเนื้อหาในการเรียนและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจสามารถสร้างองค์ความรู้ จากการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ผ่านกระบวนการการแก้ปัญหา และการคิดวิเคราะห์ซึ่งผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ จนสามารถส่งผลให้ผู้เรียน

สามารถ มีกระบวนการในพัฒนาทักษะการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ Center for Educational Innovation (2015) กล่าวว่า การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น หมายถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ผ่าน การอ่าน การเขียน การพูด การฟัง และการสะท้อน การเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ของพวกเขาเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ อาทิเช่น การใช้การอภิปรายกลุ่ม การแก้ปัญหากรณีศึกษา การแสดงบทบาท การเขียนบันทึกและกลุ่มการเรียนรู้ที่มีโครงสร้าง อันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณที่ดีขึ้น มีความสามารถในการรับรู้ได้มากขึ้น ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้และ ทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์เพิ่มขึ้น Gifkins (2015) กล่าวว่า การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น หมายถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับ เนื้อหาในรูปแบบใดๆ ที่สามารถแสดงความคิดผ่านกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้หรือผ่านกระบวนการจัดทำข้อมูลเพื่อ กระตุ้นความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาแทนที่จะถ่ายทอดข้อมูลเพียงอย่างเดียวแต่เป้าหมาย คือ การพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การอภิปรายการประยุกต์ใช้หลักการ เพื่อส่งเสริมความคิดขั้นสูง เช่น การคิดเชิงวิเคราะห์ กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้กล่าวโดยสรุปว่าการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ด้วยความหมาย โดยการร่วมมือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ในการนี้ ครูต้องลดบทบาทในการสอนและการให้ ข้อความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่ไปเพิ่มกระบวนการและกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น และ อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการพูด การเขียน การอภิปรายกับเพื่อนๆ เพื่อให้ บรรลุสำเร็จทางด้านวิชาการ เกิดทักษะทางด้าน การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด ไปสู่ในระดับที่สูงขึ้น เกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและเกิดแรงจูงใจต่อการเรียนรู้ สุพรรณิ ชาญประเสริฐ (2557: 5) ได้อธิบายความสำคัญของการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น ว่าคือการส่งเสริมกระบวนการคิดที่เป็นอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์เนื่องจากผู้เรียนมีโอกาสในการฝึกปฏิบัติ ใช้การ อภิปรายโต้แย้งแสดงความคิดเห็นหรือทัศนคติร่วมกันทั้งชั้นเรียนเพื่อช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงมากขึ้นและ ส่งเสริมให้เกิดการทำงานแบบร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ

จากความหมายและความสำคัญของการเรียนรู้ที่กระตือรือร้นที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนรู้และเป็นศูนย์กลางในการ ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ใช้กระบวนการคิด ในการแก้สถานการณ์ปัญหาอย่างเป็นระบบอย่างสร้างสรรค์ สามารถใช้การปฏิสัมพันธ์ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนผลของการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน จนสามารถสร้างองค์ความรู้จาก กิจกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและส่งผลให้เกิดทักษะการคิดขั้นสูง

3. บทบาทของผู้สอนและบทบาทของผู้เรียน

3.1 บทบาทของผู้สอน จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์สาระสำคัญของบทบาทผู้สอนในการจัดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นจากนักการศึกษา Shenker et al., (1996: 20-22); Fink (1999: 2-4); Center for Teaching Excellence (2000: 1-3) สามารถจำแนกบทบาทของผู้สอนออกเป็นข้อๆ ได้ดังนี้ 1) กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา 2) กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยตนเองมีความเข้าใจและสร้างมโนทัศน์ที่ได้จากการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองได้ 3) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรจัดเป็นกลุ่มการเรียนรู้ร่วมกัน 4) สร้างสรรค์กิจกรรมอย่างหลากหลายมีความยืดหยุ่น เพื่อขยายประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการลงมือปฏิบัติ 5) กระตุ้นให้เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนโดยใช้ทักษะการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6) กิจกรรมการเรียนรู้ยึดปัญหาเป็นสำคัญและกระตุ้นให้ผู้เรียนเลือกใช้วิธีแก้ปัญหาอย่างหลากหลายเป็นระบบ 7) กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง

3.2 บทบาทผู้เรียน สามารถจำแนกบทบาทของผู้เรียน จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์สาระสำคัญ Johnson et al., (1991: 29-30); Ewell (1997: 6); สุพรรณณี ชาญประเสริฐ (2557: 4-5) สามารถจำแนกออกเป็นข้อๆ ได้ดังนี้ 1) สามารถแสดงออกถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) สามารถแสดงออกถึงการทำงานแบบร่วมกันในการเรียนรู้และการรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน 3) มีความสามารถในการสื่อสาร ถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน อภิปรายโต้แย้ง ให้เหตุผลสามารถแสดงความคิดเห็นและแสดงทัศนคติ 4) การมีปฏิสัมพันธ์ที่แสดงออกถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน 5) สามารถแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เคยเรียนรู้มาแล้วให้เข้ากับสถานการณ์ปัญหาใหม่ได้ 6) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาอย่างหลากหลาย 7) สามารถแสดงผลของการเรียนรู้จากการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

4. แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นให้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มผู้สอนต้องมีความสามารถจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนอย่างหลากหลาย ผู้เรียนจะต้องมีอิสระในการเรียนรู้ ผู้สอนต้องมีความสามารถสูงในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สามารถบูรณาการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ประกอบด้วยการบูรณาการภายในวิชา การบูรณาการแบบพหุวิทยาการ การบูรณาการแบบสหวิทยาการ และการบูรณาการแบบข้ามสาขาวิชา อีกทั้งต้องพยายามสร้างให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย 1) ทักษะการคิด 2) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะการสื่อสาร ทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความสอดคล้องกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งประกอบด้วย 5 สมรรถนะหลัก คือ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ทักษะและสมรรถนะดังกล่าวสามารถเป็นพลังขับเคลื่อนให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายของการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2559) กล่าวคือ 1) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษา 2) สร้างผู้เรียนที่มีสมรรถนะเป็นที่ต้องการ 3) สนับสนุนการคิดนวัตกรรมและพึ่งพาตนเองได้บ้างทางด้านเทคโนโลยี ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2557: 16-17) ได้กล่าวว่า สังคมไทยกำลังต้องการผู้เรียนที่เป็น “นักเรียนผลิตภาพ (Productive Student)” โดยสามารถสรุปออกเป็นประเด็นความสามารถในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) นักเรียนที่สามารถนำความรู้สู่การปฏิบัติจริง 2) มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้เกิดขึ้นงานใหม่สู่สังคม 3) มีจิตสำนึกการเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค

4.1 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น ที่นิยมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้มีกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ไม่เน้นการสอนแบบบรรยาย กิจกรรมควรมีอย่างหลากหลาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมและมีส่วนร่วม คิดสามารถพัฒนาทักษะกระบวนการคิด กิจกรรมการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นและมีความเป็นอิสระนอกเหนือจากเรียนปกติและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงผลของการเรียนรู้สามารถประยุกต์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างกระตือรือร้นที่นิยมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหา เวลาและจำนวนของผู้เรียน

1) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaboratwe learning group) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็กๆสมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกันมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน และ มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้กลุ่มได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

2) เทคนิคคู่คิด (Think Par Share) เป็นเทคนิคที่ผู้สอนใช้คู่กับวิธีสอนแบบอื่นเรียกว่า เทคนิคคู่คิด เป็นเทคนิคที่ผู้สอนตั้งคำถามหรือ กำหนดปัญหาให้แก่ผู้เรียน ซึ่งอาจจะเป็นใบงานหรือ แบบฝึกหัดก็ได้ และให้ผู้เรียนแต่ละคนคิดหาคำตอบของ ตนก่อน แล้วจับคู่กับเพื่อนอภิปรายคำตอบ เมื่อมั่นใจว่าคำตอบของทุกคนถูกต้องแล้วจึงนำคำตอบไปอธิบายให้เพื่อนทั้งชั้นฟัง

3) เทคนิคแบ่งปันความสำเร็จ (STAD: Student Teams Achievement division) เป็นการร่วมมือกันระหว่างสมาชิกใน กลุ่มโดยทุกคนจะต้องพัฒนาความรู้ของตนเองในเรื่องที่ผู้สอนกำหนด ซึ่งจะมีการช่วยเหลือทบทวนความรู้ให้แก่กันมีการทดสอบเป็นรายบุคคลแทนการแข่งขัน และ รวมคะแนนเป็นกลุ่มกลุ่มที่ได้คะแนนมากที่สุดจะเป็นฝ่ายชนะ เหมาะสำหรับการเรียนการสอนในบทเรียนที่มีเนื้อหาไม่ยากเกินไป

4) เทคนิคกลุ่มสืบค้น (GI :Group Investigation) เป็นเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่จัดผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเพื่อเตรียมทำงานหรือ ทำโครงการที่ผู้สอนมอบหมายให้เทคนิคนี้เหมาะสำหรับฝึกผู้เรียนรู้จักสืบค้นความรู้หรือวางแผนสืบสวนเพื่อแก้ปัญหา ในประเด็นที่สนใจ ดังนั้นก่อนการดำเนินกิจกรรมทุกครั้งผู้สอนควรฝึกทักษะการ สื่อสาร ทักษะการคิด ตลอดจนทักษะทาง สังคมให้แก่ผู้เรียนก่อน

5) การเรียนรู้แบบใช้เกม (Games) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำเกมเข้าบูรณาการในการเรียนรู้ ซึ่งใช้ได้ทั้งในชั้นการนาเข้าสู่บทเรียน การสอน การมอบหมายงาน และ ชั้นการประเมินผล

6) การเรียนรู้แบบกระบวนการวิจัย (Mini-research proposals or project) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระบวนการวิจัย โดยให้ผู้เรียนกำหนดหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ เรียนรู้ตามแผน สรุปความรู้หรือสร้างผลงาน และสะท้อนความคิดใน สิ่งที่ได้เรียนรู้หรืออาจเรียกว่าการสอนแบบโครงการ (project-based learning) หรือ การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning)

7) การเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze case studies) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านกรณีตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางแก้ปัญหาภายในกลุ่ม แล้วนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด

8) การเรียนรู้แบบแผนผังความคิด (Concept mapping) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนออกแบบแผนผังความคิด เพื่อนำเสนอความคิดรวบยอดและความเชื่อมโยงกันของกรอบความคิด โดยการใช้เส้นเป็นตัวเชื่อมโยง อาจจัดทำเป็นรายบุคคลหรืองานกลุ่ม แล้วนำเสนอผลงานต่อผู้เรียนอื่นๆ จากนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคนอื่นได้ซักถามและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

9) การเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการว่าด้วยเรื่องการเรียนรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ การรู้เรื่องเทคโนโลยี การรู้เรื่องคณิตศาสตร์และการรู้เรื่องวิศวกรรมศาสตร์เข้าด้วยกัน จากนั้นใช้รูปแบบการเรียนรู้การเสาะหาความรู้ในการดำเนินกิจกรรม มีจุดเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะต่างๆ ในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งประกอบด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะทางคณิตศาสตร์ และทักษะในศตวรรษที่ 21

ความสัมพันธ์ของการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 กับการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น

จากเหตุการณ์สำคัญที่ต้องมีการขับเคลื่อนการศึกษาของประเทศไทย เข้าสู่การศึกษาไทย 4.0และสาระสำคัญของการจัดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น ที่กล่าวมาข้างต้น แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของการศึกษาไทย 4.0 ควรมีหลักการดังนี้

1. เนื้อวิชาที่ผู้สอนจัดให้กับผู้เรียน ควรเป็นการบูรณาการความรู้ ซึ่งผู้สอนสามารถใช้เนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 ระดับด้วยกัน คือ 1) การบูรณาการเนื้อหาภายในวิชา 2) การบูรณาการเนื้อหาแบบพหุวิทยาการ 3) การบูรณาการเนื้อหาแบบสหวิทยาการ 4) การบูรณาการเนื้อหาแบบข้ามสาขาวิชา

2. ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ ใช้กระบวนการคิดในการแก้สถานการณ์ปัญหาอย่างเป็นระบบอย่างสร้างสรรค์ สามารถใช้การปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนผลของการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนส่งผลให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปประยุกต์ให้เกิดนวัตกรรมสู่สังคมโดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงออกถึงการทำงานแบบร่วมมือกันในการเรียนรู้และการรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน 3) นักเรียนสามารถแสดงออกถึงพฤติกรรมความสามารถในการสื่อสาร ประกอบด้วยถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน อภิปรายโต้แย้ง ให้เหตุผล แสดงความคิดเห็นและแสดงทัศนคติ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน 4) สามารถแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหา แนวคิดในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลายและเป็นระบบ 5) สามารถแสดงผลของการเรียนรู้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปประยุกต์ให้เกิดนวัตกรรมอย่างสร้างสรรค์

3. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ 1) การสร้างสภาพแวดล้อมและกระตุ้นความกระหายใคร่รู้ในปัญหา 2) การลงมือสร้างความเข้าใจและวางแผนในการเรียนรู้ 3) การลงข้อสรุปผลการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ 4) การขยายความรู้สู่นวัตกรรมและ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การสร้างสภาพแวดล้อมและกระตุ้นความกระหายใคร่รู้ในปัญหา ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเป็นการนำเข้าสู่บทเรียนกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้และสนใจในสถานการณ์ปัญหา โดยใช้การร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระตุ้นให้ดึงความรู้หรือใช้ความรู้จากประสบการณ์เดิม อธิบายหรือหาคำตอบกับ สถานการณ์หรือปัญหาที่กำลังเผชิญ บทบาทของผู้สอนจะต้องประกอบไปด้วย 1) กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน การทำกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา 2) กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยตนเองมีความเข้าใจและสร้าง มโนทัศน์ที่ได้จากการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง 3) สร้างสรรค์กิจกรรมให้ผู้เรียนมีความสงสัยใคร่รู้้อย่างหลากหลายมี ความยืดหยุ่น เพื่อขยายประสบการณ์การเรียนรู้ 4) กระตุ้นให้เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนโดยใช้ทักษะ การสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากความรู้เดิม เพื่ออธิบายสถานการณ์ปัญหาอย่างเป็นระบบ 5) กระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดทักษะการ

คิดคาดคะเนวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบในเบื้องต้น บทบาทของผู้เรียนผู้สอนต้องกระตุ้นให้ เกิดพฤติกรรมดังนี้ คือ 1) แสดงออกถึงพฤติกรรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) ใช้การ สื่อสาร ถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน อภิปรายโต้แย้ง ให้เหตุผล แสดงความคิดเห็นและแสดงทัศนคติ 3) มีปฏิสัมพันธ์ที่แสดงออกถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน 4) แสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เคยเรียนรู้มาแล้วให้เข้ากับสถานการณ์ปัญหาใหม่ 5) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการคาดคะเนถึงวิธีการแก้ปัญหาจากสถานการณ์อย่างหลากหลาย

3.2 การลงมือสร้างความเข้าใจและวางแผนในการเรียนรู้ ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการคิดร่วมกัน จำแนก วิเคราะห์ กำหนดประเด็น และทำความเข้าใจของสถานการณ์หรือปัญหาที่กำลังเผชิญ และร่วมวางแผน แบ่งบทบาทหน้าที่ ใช้ทักษะการแก้ปัญหา กำหนดกรอบวิธีการและการลงมือปฏิบัติ สำรองตรวจสอบอย่างเป็นระบบจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ บทบาทของผู้สอนจะต้องประกอบไปด้วย 1) กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา 2) กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการคิดและทักษะ กระบวนการแก้ปัญหาค้นหาคำตอบ ความเข้าใจและสร้างมโนทัศน์ที่ได้จากการเรียนรู้ 3) กระตุ้นให้สร้างสรรค์ วิธีการแก้ปัญหา ในกิจกรรมอย่างหลากหลายอย่างเป็นระบบ 4) แนะนำอำนวยความสะดวกในการใช้แหล่งข้อมูล ความรู้ 5) กระตุ้นให้เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์ ใช้ทักษะการสื่อสารกันภายในกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ บทบาทของ ผู้เรียนผู้สอนต้อง กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมดังนี้ คือ 1) แสดงออกถึงพฤติกรรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง 2) สามารถแสดงออกถึงการใช้ทักษะทำงานแบบร่วมกันในการเรียนรู้และการรับผิดชอบต่อ บทบาทหน้าที่ของตน 3) มีความสามารถในการสื่อสาร ถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน อภิปรายโต้แย้ง ให้เหตุผล แสดงความคิดเห็นและแสดงทัศนคติ 4) มีปฏิสัมพันธ์ที่แสดงออกถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง ผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน 5) แสดงออกถึงการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ วิธีการในแก้การ ปัญหาและสามารถใช้เทคโนโลยีช่วยในการสืบค้นข้อมูล ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการ ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

3.3 ลงข้อสรุปผลการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเป็น การใช้ทักษะการสื่อสารร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงแนวคิดในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และเป็นระบบ การสรุปและการสร้างองค์ความรู้การตลอดจนนำเสนอผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการอย่างหลากหลาย บทบาทของ ผู้สอน จะต้องประกอบไปด้วย 1) กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างมีชีวิตชีวา 2) กระตุ้นให้เกิดการใช้ทักษะการสื่อสาร การสร้างปฏิสัมพันธ์ ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม 3) กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะ กระบวนการคิดในการลงข้อสรุปผลการเรียนรู้และสามารถสร้างมโนทัศน์ของความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ ในระหว่าง

และหลังการปฏิบัติกิจกรรม จนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองได้ 4) กระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค้ในการนำเสนอผลการเรียนรู้อย่างหลากหลายวิธีบทบาทของผู้เรียนผู้สอนต้องกระตุ้นให้เกิด พฤติกรรมดังนี้คือ 1) แสดงออกถึงพฤติกรรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องอย่างแข็งขันมีชีวิตชีวา 2) แสดงออกถึงการใช้ทักษะการทำงานแบบร่วมกันในการเรียนรู้และการรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน 3) สามารถใช้ทักษะในการสื่อสาร ถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน อภิปรายโต้แย้งให้เหตุผลแสดงความคิดเห็นและแสดงทัศนคติ 4) แสดงออกถึงพฤติกรรมปฏิบัติสัมพันธ์อย่างเหมาะสมในการแสดงออกถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน 5) แสดงถึงการใช้ทักษะ กระบวนการคิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เคยเรียนรู้มาแล้วให้เข้ากับสถานการณ์ปัญหาใหม่ วิเคราะห์ สังเคราะห์จนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

3.4 การขยายความรู้สู่นวัตกรรม ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเป็นการนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับศาสตร์วิชาแขนงอื่นๆ เพื่อสร้างผลงานหรือชิ้นงานขึ้นมาใหม่ ซึ่งผู้เรียนมีอิสระในการเลือกที่จะสร้างสรรค์นวัตกรรม ในลักษณะของผลงานรายบุคคลหรือรายกลุ่มที่สามารถนำออกสู่นอกห้องเรียนให้สังคมภายนอกได้รับรู้และเป็นประโยชน์ใช้ได้จริง บทบาทของผู้สอนจะต้องประกอบไปด้วย 1) กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา 2) กระตุ้นให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะกระบวนการคิดและทักษะกระบวนการแก้ปัญหาค้นหาคำตอบ ทำความเข้าใจและสร้างมโนทัศน์ใหม่ที่ได้จากการเรียนรู้ 3) กระตุ้นให้สร้างสรรค์วิธีการแก้ปัญหาในสถานการณ์ปัญหาใหม่อย่างหลากหลายและเป็นระบบ 4) แนะนำ อำนวยความสะดวกในการใช้แหล่งข้อมูลความรู้ 5) กระตุ้นให้เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์ การใช้ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นสามารถใช้ทักษะการสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงผลการเรียนรู้ภายในและภายนอกชั้นเรียน บทบาทของผู้เรียนผู้สอนต้องกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมดังนี้คือ 1) แสดงออกถึงพฤติกรรมมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) สามารถแสดงออกถึงการใช้ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูงในการประยุกต์ใช้ องค์ความรู้กับศาสตร์วิชาแขนงอื่นๆ หรือการนำองค์ความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหากับสถานการณ์ปัญหาใหม่และ สามารถสร้างองค์ความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเองจากสถานการณ์ปัญหาใหม่ 3) แสดงออกถึงความรับผิดชอบใน บทบาทหน้าที่ของตน 4) มีความสามารถในการสื่อสาร ถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน อภิปรายโต้แย้ง ให้เหตุผล แสดงความคิดเห็นและแสดงทัศนคติ 5) แสดงออกถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกชั้นเรียน 6) แสดงออกถึงการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรมหรือวิธีการในแก้ปัญหา 7) สามารถใช้เทคโนโลยีช่วยในการสืบค้นข้อมูล ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรม

3.5 การประเมินผลการเรียนรู้ ควรเป็นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) ตลอดกระบวนการเรียนรู้และผลของการเรียนรู้โดยประเมินร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน กระตุ้นให้ผู้เรียน

อภิปรายร่วมกัน แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปลงข้อความรู้ร่วมกันทั้งชั้นเรียน นำเสนอปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาในขณะปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม บทบาทของผู้สอนจะต้องประกอบไปด้วย 1) กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะการสื่อสารอภิปรายร่วมกัน แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปลงข้อความรู้ร่วมกันทั้งชั้นเรียน 2) กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันนำเสนอปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาในขณะปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม 3) การวัดและประเมินผล ควรสังเกตและประเมินผู้เรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมและหลังการปฏิบัติกิจกรรมและประเมินความสมบูรณ์ของนวัตกรรม บทบาทของผู้เรียนผู้สอนต้องกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมดังนี้คือ 1) แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปลงข้อความรู้ร่วมกันทั้งชั้นเรียน 2) นำเสนอปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาในขณะปฏิบัติกิจกรรม 3) ร่วมกันประเมินผลงานและร่วมกันอภิปรายถึงความสมบูรณ์ต่อผลงานของตนเอง ผลงานของเพื่อนและผลงานในภาพรวมของทั้งชั้นเรียน

แนวทางการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น ตามเป้าหมายของการศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรจะต้องมีลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนไม่อยู่นิ่ง กระตือรือร้น และคิดค้นหาความรู้และคำตอบอยู่ตลอดเวลา จะเป็นผลทำให้นักเรียนและครูกค้นพบความรู้ใหม่ สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และสร้างนวัตกรรมใหม่ได้ ในปัจจุบันประเทศไทย นำโดยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ขับเคลื่อนให้ครูผู้สอนทั่วประเทศ โดยเฉพาะครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ เรียกว่า “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ สะเต็ม (STEM)” ซึ่งเป็นแนวจัดกิจกรรมการเรียนรู้หนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น ส่งผลให้เกิดการรังสรรค์นวัตกรรมใหม่ที่เป็นประโยชน์และตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม อาทิเช่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ครูทวี มุสิกะ โรงเรียนสทิงพระวิทยาสังขลาคำแพงเพชร ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนช่างสังเกตสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่อยู่ใกล้ตัว เพื่อให้เกิดข้อสงสัยและได้มาซึ่งปัญหา นำไปสู่การทำวิจัยหรือหัวข้อโครงการ นักเรียนร่วมกันวางแผนในการดำเนินงาน จัดทำเค้าโครง ออกแบบการทดลองทำการทดลอง ตรวจสอบวัดเก็บรวบรวมข้อมูล และทดลองภายใต้บทบาทของครูที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากระตุ้นและให้คำแนะนำ ส่งผลให้ผลงานของนักเรียนได้รับรางวัลระดับประเทศ เช่น โครงการวิทยาศาสตร์เรื่องถุงเพาะชำกล้าไม้จากกระดาษใช้แล้ว ที่เคลือบด้วยสารสกัดจากผลมะพลับ ครูเกรียงศักดิ์ คงไทย โรงเรียนชาณุวิทยาสังขลาคำแพงเพชร ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมโครงการที่นักเรียนสนใจ ผลจากกระบวนการการเรียนรู้ พบว่านักเรียนสามารถสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่เป็น

นวัตกรรมจากความสนใจและจัดโอกาสให้นักเรียนได้เผยแพร่ความรู้ที่ลงสู่นวัตกรรม ในเวทีระดับทั้งในระดับโรงเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ผลคือนวัตกรรมที่นักเรียนได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นที่ยอมรับ และได้รับรางวัล อาทิเช่น โครงการมีดกรีดยางแบบเจี๊ยะบง โครงการถ่านอัดแท่ง จากมันสำปะหลัง โครงการเครื่องผ้าฝรังพร้อมขาย โครงการเครื่องหยอดปุ๋ย โครงการเครื่องคั้นน้ำมะนาว และโครงการเครื่องแยกขนาดดอกมะลิ เป็นต้น

บทสรุป

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นในชั้นเรียนเป็นกิจกรรมที่ยึดผู้เรียนและปัญหาเป็นสำคัญ การเลือกใช้กิจกรรมการเรียนรู้จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหา เวลาและจำนวนของผู้เรียน ในยุคการศึกษาไทย 4.0 มีเป้าหมายให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปประยุกต์ให้เกิดนวัตกรรม สู่สังคม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ กล่าวคือ 1) การสร้างสภาพแวดล้อมและกระตุ้นความกระหายใคร่รู้ในปัญหา 2) ให้ผู้เรียนลงมือสร้างความเข้าใจและวางแผนในการเรียนรู้ 3) ลงข้อสรุปผลการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ 4) นำผลการเรียนรู้เข้าสู่กระบวนการขยายและแปลงความรู้ลงสู่นวัตกรรมและ 5) ประเมินผลการเรียนรู้ ดังนั้นการศึกษาไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 จะต้องเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สามารถนำองค์ความรู้หลายๆ แขนงมาบูรณาการแบบสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในส่วนของประเด็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เน้นภาคปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีลักษณะยืดหยุ่นและหลากหลาย ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกที่จะเรียนรู้มีส่วนร่วมคิดออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงผลของการเรียนรู้ตลอดจนสามารถแสดงถึงการประยุกต์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการรังสรรค์ชิ้นงานขึ้นมาใหม่ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สมควรเน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนแสดงออกในขณะการ ปฏิบัติกิจกรรมและหลังทำกิจกรรมการเรียนรู้เสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งจะสามารถสะท้อนถึงความรู้ ทักษะกระบวนการคิด ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา สมรรถนะและคุณลักษณะของผู้เรียนซึ่งจะเป็นการแสดงว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนนั้น จะสามารถให้ผลตอบสนองกับความต้องการของสังคมสามารถส่งผลให้ผู้เรียนเกิดหรือมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และเป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง : References

กระทรวงศึกษาธิการ.(2552).บทบาทของครูในการเรียนรู้แบบ Active Learning. สืบค้น 10 สิงหาคม 2562,
จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=12972&Key=hotnews>

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). ยกย่องครูดีเด่นประเทศไทยด้านสะเต็มศึกษา การเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา พัฒนา
นวัตกรรมใหม่ ทำทนายสู่งานอาชีพ. สืบค้น 10 สิงหาคม 2562, จาก
<http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=44160&Key=hotnews>

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). ครูไทย 4.0. สืบค้น 11 สิงหาคม 2562, จาก
http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=46603&Key=news_research

กองบริหารและประกันคุณภาพการศึกษา.(2559).พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่
ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน. สืบค้น 11 สิงหาคม 2562, จาก
www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf

เกรียงศักดิ์เจริญวงศ์ศักดิ์. (2559). อนาคตใหม่ของการศึกษาไทยในยุค Thailand 4.0. สืบค้น 13 สิงหาคม
2562, จาก www.li.mahidol.ac.th/conference2016/thailand4.pdf

ดิเรก พรสีมา. (2559). ครูไทย 4.0. กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้น 13 สิงหาคม 2562, จาก
http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=46603&Key=news_research

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2559). Education Reform & Entrance 4.0. สืบค้น 13 สิงหาคม 2562,
จาก <http://www.chiangmainews.co.th/page/archives/540274>

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2557). โรงเรียนผลิตภาพ : สัตตทัศน์เพื่อการจัดการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

_____. (2559). เอกสารประกอบการบรรยาย “การศึกษาไทย 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา”. วิทยาลัยครุ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. สืบค้น 13 สิงหาคม 2562, จาก
<http://www.dpu.ac.th/ces/upload/content/files/2559.pdf>

วรรณทิพา รอดแรงคำ. (2541). ทฤษฎีการสร้างความรู้กับการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในสาระการศึกษา
“การเรียนการสอน”. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุพรรณิชา ชาญประเสริฐ.(2557).Active Learning : การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. นิตยสาร สสวท, 42
(188), 3-6.

สุมาลี กาญจนชาติรี. (2543). การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียน

ระดับประถมศึกษาในการสร้างความรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซิม. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต).จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). Active Learning: Creating Excitement in the Classroom.

ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1. Washington, D.C.: The George Washington University, School of Education and Human Development.

Center for Educational Innovation. (2015). home-tutorials-what is active learning?. University of minnesota. Retrieved August 8, 2019, from <https://cei.umn.edu/support-services/tutorials/what-active-learning>

Center for Teaching Excellence, University of Kansas. (2000). Teaching Strategies: Active Learning. Retrieved August 8, 2019, from <http://www.ku.edu/~etc/resoures/teachingtips/active.html>.

Ewell, P. T. (1997). Organizing for learning: A new imperative. AAHEA Bulletin-American Association for Higher Education, 50 (4), 3-6.

Fink, L. D. (1999). Active learning. Retrieved August 8, 2019,, from <http://www.honolulu.hawaii.edu/intranet>.

Gifkins, J. (2015). What Is ‘Active Learning’ and Why Is It Important?. E-international relations. Retrieved August 8, 2019, from <http://www.e-ir.info/2015/10/08/what-is-active-learning-and-why-is-it-important/>

Johnson, D. W. (1991). Cooperation in the classroom. American Psychological Association.

การประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสันป่าสัก

An Application of VTS Learning Techniques for Development of Analytical Skills of 5th grade, Wat Sanpasak School

นางสาวฉัตรระวี มณีขัติย์

นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดสันป่าสัก มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ๑) เพื่อนำรูปแบบเทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS หรือกลวิธีการคิดจากภาพมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน และ ๒) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดสันป่าสัก รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการนำรูปแบบการเรียนการสอนโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS หรือกลวิธีการคิดจากภาพ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยภาพรวมตลอดทั้งภาคการศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์หลังจากเรียนโดยใช้กลวิธีการคิดจากภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดสันป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๒ จำนวน ๒๒ คน โดยใช้เครื่องมือการวิจัยคือ แผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๔ แผน และแบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นแบบประเมินความสามารถ ในการนำเสนอเรื่องราวหรือการบรรยายภาพ และการพูดแสดงความคิดเห็น ใช้ประเมินขณะที่นักเรียนนำเสนอเป็นรายบุคคล เป็นคู่หรือเป็นกลุ่ม แบบประเมินนี้เป็นการประเมินโดยภาพรวม (Holistic Evaluation) จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคะแนนที่ได้ของแต่ละคนมาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ความสามารถในการพูดแสดงความคิดเห็น

หลังจากการประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดสันป่าสัก พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถด้านการพูดแสดงความคิดเห็น ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๗๓๘, ค่าร้อยละ = ๗๒.๘๑) และเมื่อจำแนกตามแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผนพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การเสริมสร้างจิตอาสาของเด็กไทย อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๑๖$, S.D. = ๐.๖๘๑, ค่าร้อยละ = ๗๖.๙๔) รองลงมา คือ แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแต่งกาย ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๔๑๙, ค่าร้อยละ = ๗๓.๕๔) และแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การทำความดี อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๔.๓๓$, S.D. = ๐.๖๘๓, ค่าร้อยละ = ๗๐.๓๒)

๒) ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์

หลังจากการประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดสันป่าสัก พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๘๔๓, ค่าร้อยละ = ๗๑.๓๔) และเมื่อจำแนกตามแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผนพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแต่งกาย อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๓๖$, S.D. = ๑.๐๘๓, ค่าร้อยละ = ๗๕.๒๖) รองลงมา คือ แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การเสริมสร้างจิตอาสาของเด็กไทย ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๘๐๕, ค่าร้อยละ = ๗๑.๙๕) และแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กในสังคมไทย อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๓.๔๑$, S.D. = ๐.๗๙๔, ค่าร้อยละ = ๖๖.๓๘)

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, การเรียนรู้แบบ VTS, การคิดวิเคราะห์

Abstract

The purpose of the study “An application of VTS learning techniques for development of analytical skills of Fifth grade students, Wat Sanpasak School” are: 1) to apply the VTS learning techniques or thinking strategies from images to be used in teaching and learning, and 2) to encourage the creative analytical thinking ability of fifth grade students at Wat Sanpasak School. The research design of this research was in form of teaching and learning by applying VTS learning techniques or visual thinking strategies used in organizing teaching and learning activities as a whole throughout the semester, to encourage the creative analytical thinking ability by using visual thinking strategies. The population used in this research were twenty-two fifth grade students from Wat Sanpasak School, Mueang district, Lamphun province, who were studying the first semester of the academic year 2562. The research tools were four learning plans in religions, morality, ethics and civics duty, and way of living life in society of fifth grade, and evaluation forms for analytical thinking skills as a form to assessment the ability to make a presentation or describing the pictures and giving opinions used for assessing the students presenting individually, pairs or in groups. This evaluation forms were a Holistic Evaluation. The data was then analyzed by applying the scores obtained from each person to find the average value, Standard Deviation and percentage.

The findings of the research were found as follows:

1) The ability in speaking and giving opinions

After applying the VTS learning techniques to improve analytical skills of fifth grade students, Wat San Pa Sak School found that; students have the ability in speaking and commenting the average value was in good quality ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.738, percentage = 72.81). When classified according to each learning plans found that, learning plan on enhancing the volunteerism of Thai

children were at high level ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.681, percentage = 76.94). Followed by the learning plan on dress code ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.419, percentage = 73.54), and the learning plan on doing good deeds was at the low level ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.683, percentage = 70.32).

2. The ability in creative writing

After applying the VTS Learning Techniques for development of analytical skills of fifth grade students, Wat Sanpasak School found that; students had ability to write creatively with the average value in good quality ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.843, percentage = 71.34). When classified according to the learning plans found that. Learning plan on dress code was at the high level ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 1.083, percentage = 75.26). followed by the learning plan on enhancing volunteerism of Thai children ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.805, percentage = 71.95), and learning plan on problems of child rights violation in Thai society is at the low level ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.794, percentage = 66.38).

Keyword : An Application, VTS Learning Techniques, Analytical Skills

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเตรียมคนให้มีศักยภาพเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ประชากรถือเป็นทรัพยากรปัจจัยหนึ่งที่ชี้ขาดในยุคการแข่งขัน การพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพ เพื่อยกระดับประเทศให้อยู่ในระดับสากลจึงเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วน การเตรียมความพร้อมประชากรในวัยเรียนให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ จึงได้มีการนำมาพูดถึงอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะวงการศึกษาที่มีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาคน ต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าว ซึ่งภาคีเครือข่ายเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ได้กล่าวถึงทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ว่าผู้เรียนควรได้เรียนรู้วิชาแกนและแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่จิตสำนึกต่อโลก ความรู้พื้นฐานด้านการเงิน เศรษฐกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้พื้นฐานด้านความเป็นพลเมือง ความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพอนามัย ความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงได้รับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ที่จำเป็น ประกอบด้วย ทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยีและทักษะชีวิตและการทำงาน^๑

การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสามารถดังกล่าว ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ที่ดีนั้นต้องเกิดจากการวางแผนและออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีแบบแผนที่ชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหา ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตลอดจนถึงการเลือกใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้สอนที่มีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้จะเห็นแนวทางและหาวิธีการที่ช่วยส่งเสริมให้

^๑ The Partnership for 21st Century Learning. (2012). Framework for 21st Century Learning. Retrived February 28, 2015, from <http://www.p21.org/aboutus/p21-framework>. [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒].

ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่าและ ความหมายต่อชีวิต สร้างพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบวิธีการเรียนรู้ที่ประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด การนำเทคนิคการเรียนรู้รูปแบบใหม่มาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนของครูยุคใหม่นี้จึงต้องมีความน่าสนใจและก่อให้เกิดทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนด้วย ทั้งนี้ ปัญหากระบวนการคิดของเด็กไทยผ่านระบบการศึกษาที่ตกต่ำ และล่าช้า ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศอย่างมาก เรื่องดังกล่าวถือเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งได้มีผู้แสดงความคิดเห็นที่ชนะเกี่ยวกับปัญหาด้านนี้ของเด็กไทยไว้มากมาย โดยในบทความของ กลิ่น สระทองเนียม^๒ มองว่าการจัดการศึกษาที่ผ่านมา ผลที่เกิดขึ้นยังอยู่ในระดับต่ำ จากผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์ของเด็กอยู่แค่ระดับพอใช้เป็นส่วนใหญ หากเปรียบเทียบกับต่างชาติด้วยแล้วยิ่งไปกันใหญ่ เพราะจากการประเมินของ PISA ด้านความรู้และทักษะทางวิทยาศาสตร์ปรากฏว่าเด็กไทยได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย จึงไม่ใช่เป็นเรื่องแปลกอะไรเลยที่ว่าทำไมคุณภาพการศึกษาและคุณภาพชีวิตเด็กไทยจึงตกต่ำลงไปเรื่อย ๆ สอดคล้องกับการวิจัยของ สิทธิพล อัจฉินทร์ ที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ทักษะการคิด ทักษะการค้นคว้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ อยู่ใน ระดับที่ไม่น่าพอใจ และเมื่อพิจารณาระดับโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมากกว่าร้อยละ ๙๐ มีคะแนนเฉลี่ย ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ทักษะการคิด ทักษะการค้นคว้าของผู้เรียนอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งปัญหาคุณภาพด้านการ คิดวิเคราะห์ของเด็กไทยควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน^๓ ซึ่งการเรียนการสอนในปัจจุบันยังคงยึดเอาแบบการเรียนการสอนในอดีตมาเป็นเครื่องมือ โดยเฉพาะการเรียนรู้แบบท่องจำ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ท่องจำเพื่อนำไปตอบคำถามข้อสอบที่มักจะออกข้อสอบแบบปรนัย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นข้อสอบที่เน้นทักษะด้านความจำมากกว่าทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ จึงทำให้เด็กไทยไม่มีทักษะในการคิดวิเคราะห์เท่าที่ควร และโดยเฉพาะวิชาด้านสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มุ่งเน้นทักษะความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์มากกว่าทักษะด้านความจำ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ด้วยการใช้รูปภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การนำเสนอข้อมูลองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการคิดวิเคราะห์ได้อย่างสร้างสรรค์และสามารถต่อยอดทางความคิดได้ดียิ่งขึ้น

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกลวิธีการคิดจากภาพ (Visual Thinking Strategies) เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาทักษะการคิด อีกทั้งส่งเสริมความสามารถทางการพูดสื่อสารและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่ง Yenawine กล่าวถึงกลวิธีการคิดจากภาพ ว่าเป็นการใช้ภาพศิลปะเป็นสื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดจินตนาการโดยมีคำถามกักกระตุ้นให้เกิดความคิด จากนั้นผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดต่างๆ จนสามารถอธิบายและเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากภาพได้อย่างสร้างสรรค์ โดยจากการศึกษาของ Arnheim เกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างการรับรู้ทางสายตาและความคิด ซึ่งเรียกว่า “การคิดจากภาพ” (Visual Thinking) ในมุมมองที่ว่ากระบวนการรับรู้สิ่งที่เราเห็นเป็นการกระทำซึ่งเป็นการรู้คิด กล่าวคือ การใช้รูปภาพทางศิลปะเพื่อสอนการคิด และเพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นั่นคือเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นจากการตอบคำถามและการนำเสนอเรื่องราว

^๒ กลิ่น สระทองเนียม, (๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๖), บ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ปูรากฐานเด็กไทยสู่นาคต, **เดลินิวส์**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.dailynews.co.th/Content.do?contentId=50718> [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒].

^๓ สิทธิพล อัจฉินทร์, “การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์”, **วารสารวิจัย มข**, ๑๖ (๑) : มกราคม ๒๕๕๔.

จากการมองภาพอย่างอิสระโดยกลายเป็นงานพัฒนาต่อมาของ Abigail Housen นักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิทยาการรู้คิด (Cognitive Psychology) ซึ่งให้ความสำคัญกับ “ความคิดเชิงสุนทรีย์” เกี่ยวกับการชมผลงานรูปภาพทางศิลปะแล้วสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาพูดและภาษาเขียนโดยผ่านกระบวนการคิดและมีขั้นตอนการเรียนรู้ โดยกระตุ้นด้วยการตั้งคำถามและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในห้องเรียน และจากผลการวิจัยของ Housen พบว่าการสังเกตผลงานทางศิลปะในกลุ่มผู้ชมสามารถพัฒนาความสามารถทางการพูดและการเขียนได้ กลวิธีการคิดการใช้ศิลปะเพื่อสอนการคิด ทักษะในการสื่อสารและความสามารถในการเรียนรู้ทางสายตา (Visual Literacy) ซึ่งถูกกระตุ้นโดยองค์ประกอบ ๓ อย่าง คือ การมองดูศิลปะที่มีความซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ การตอบคำถามซึ่งเน้นด้านพัฒนาการ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม ซึ่งมีครูเป็นผู้ดำเนินการอย่างเอาใจใส่^๔

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดสันป่าสัก ให้มีประสิทธิภาพและสามารถใช้จินตนาการในการคิดวิเคราะห์ได้อย่างชาญฉลาด มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อนำรูปแบบเทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS หรือกลวิธีการคิดจากภาพมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน
๒. เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดสันป่าสัก

วิธีดำเนินการวิจัย

๑) รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยเป็นการนำรูปแบบการเรียนการสอนโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS หรือกลวิธีการคิดจากภาพ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยภาพรวมตลอดทั้งภาคการศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์หลังจากเรียนโดยใช้กลวิธีการคิดจากภาพ

๒) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดสันป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๒ จำนวน ๒๒ คน

๓) เครื่องมือการวิจัย

^๔ ปุณยวีร์ แสงมนตรี, “การพัฒนาบทเรียนภาษาอังกฤษโดยใช้กลวิธีการคิดจากภาพเพื่อส่งเสริมความสามารถในการพูดและการเขียนภาษาอังกฤษเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการเรียนรู้), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘), หน้า ๕.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

๑. แผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๔ แผน คือ

- ๑) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การทำความดี
- ๒) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กในสังคมไทย
- ๓) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การเสริมสร้างจิตอาสาของเด็กไทย
- ๔) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแต่งกาย

๒. แบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นแบบประเมินความสามารถในการการคิดวิเคราะห์ ในการนำเสนอเรื่องราวหรือการบรรยายภาพ และการพูดแสดงความคิดเห็น ใช้ประเมินขณะที่นักเรียนนำเสนอเป็นรายบุคคล เป็นคู่หรือเป็นกลุ่ม แบบประเมินนี้เป็นการประเมินโดยภาพรวม (Holistic Evaluation)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๑. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

ขั้นที่ ๑ ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ช่วงชั้นที่ ๒ และคู่มือครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ขั้นที่ ๒ สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๔ แผน

ขั้นที่ ๓ นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา

ขั้นที่ ๔ นำแผนการจัดการเรียนรู้ ไปให้ครูพี่เลี้ยงและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง จำนวน ๓ ท่าน เพื่อนำมาปรับปรุงและวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ขั้นที่ ๕ นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้จริง

๒. การสร้างแบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์

ขั้นที่ ๑ กำหนดกรอบเนื้อหาของเกณฑ์ที่จะประเมิน โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นที่ ๒ เลือกเกณฑ์ที่จะประเมิน ดังนี้

๑) เกณฑ์การให้คะแนนระดับความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนระดับความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ๓ เกณฑ์ คือ การนำเสนอความคิดที่แปลกใหม่ การเชื่อมโยงความคิด และการใช้ภาษา มีคะแนนรวม ๑๕ คะแนน โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน แต่ละด้านไว้ ดังนี้

๑. การนำเสนอความคิด

๕ คะแนน คือ เสนอความคิดเห็นใหม่ๆ หรือความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดเป็นแนวของตนเอง แสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดอย่างอิสระ ชัดเจนดีมาก

๔ คะแนน คือ เสนอความคิดเห็นใหม่ๆ หรือความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดเป็นแนวของตนเอง แสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดอย่างอิสระ ชัดเจนดี

๓ คะแนน คือ เสนอความคิดเห็น หรือความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดเป็นแนวของตนเอง แสดงความรู้สึกนึกคิด ชัดเจนดีพอใช้

๒ คะแนน คือ เสนอความคิดเห็น หรือความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดเป็นแนวของตนเอง ได้บ้าง แสดงความรู้สึกนึกคิด ชัดเจนเล็กน้อย

๑ คะแนน คือ เสนอความคิดเห็น หรือความคิดสร้างสรรค์ได้เพียงเล็กน้อยไม่มีความชัดเจน

๒. การเชื่อมโยงความคิด

๕ คะแนน คือ จัดระเบียบความคิดให้เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน มีใจความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการจัดเรียงลำดับขั้นตอน สรุปลงเสนอเรื่องอย่างน่าสนใจ เข้าใจง่าย

๔ คะแนน คือ จัดระเบียบความคิดให้เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน มีใจความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการจัดเรียงลำดับขั้นตอน สรุปลงเสนอเรื่องที่เข้าใจง่าย

๓ คะแนน คือ จัดระเบียบความคิดให้เชื่อมโยงต่อเนื่องกันพอใช้ มีใจความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการจัดเรียงลำดับขั้นตอน สรุปลงเสนอเรื่องที่พอเข้าใจได้บ้าง

๒ คะแนน คือ จัดระเบียบความคิดให้เชื่อมโยงอยู่เล็กน้อย มีใจความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการจัดเรียงลำดับขั้นตอน สรุปลงเสนอเรื่องที่พอเข้าใจได้เล็กน้อย

๑ คะแนน คือ ไม่มีจัดระเบียบความคิดให้เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ไม่มีการจัดเรียงลำดับขั้นตอน สรุปลงเสนอเรื่องไม่น่าสนใจ ไม่สามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้เท่าที่ควร

๓. การใช้ภาษา

๕ คะแนน คือ ใช้คำศัพท์ สำนวนได้เหมาะสมถูกต้อง ใช้ประโยคที่กะทัดรัด สละสลวย ชัดเจนดีมาก

๔ คะแนน คือ ใช้คำศัพท์ สำนวนผิดพลาดเพียงเล็กน้อย ใช้ประโยคที่ กะทัดรัด สละสลวยชัดเจนดี

๓ คะแนน คือ ใช้คำศัพท์ สำนวนผิดพลาดบ้าง ใช้ประโยคที่กะทัดรัด ชัดเจนพอใช้

๒ คะแนน คือ ใช้คำศัพท์ผิดพลาดบ้าง ใช้ประโยคชัดเจนเล็กน้อย

๑ คะแนน คือ ใช้คำศัพท์จำนวนจำกัด มีความผิดพลาดทางด้านคำศัพท์ ใช้ประโยคไม่ชัดเจน ไม่ถูกต้อง

๒) เกณฑ์ประเมินความสามารถในพูดสื่อสาร ในการวัดและประเมินความสามารถทางการพูดสื่อสาร ผู้วิจัยให้คะแนน โดยใช้เกณฑ์การประเมินความสามารถทางการพูดสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย ๒ เกณฑ์ คือ ความถูกต้องของการใช้ภาษา และการสื่อความหมายให้เข้าใจ โดยมีคะแนนรวม ๑๐ คะแนน มีรายละเอียดคุณภาพของแต่ละเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. ความถูกต้องของการใช้ภาษา

๕ คะแนน คือ ออกเสียงได้ถูกต้อง ชัดเจน ใช้คำศัพท์ได้เหมาะสมถูกต้อง

๔ คะแนน คือ ออกเสียงได้ถูกต้อง ชัดเจน ใช้คำศัพท์ผิดพลาดเพียงเล็กน้อย

๓ คะแนน คือ ออกเสียงได้ถูกต้อง ชัดเจนพอเป็นที่เข้าใจ ใช้คำศัพท์ ผิดพลาดบ้าง

๒ คะแนน คือ ออกเสียงได้ถูกต้อง ชัดเจนเพียงเล็กน้อย ใช้คำศัพท์ไม่ถูกต้อง มีความผิดพลาดทางด้านไวยากรณ์ที่ร้ายแรง

๑ คะแนน คือ ออกเสียงไม่ถูกต้องชัดเจน ใช้คำศัพท์จำกัด

๒. การสื่อความหมายให้เข้าใจ

๕ คะแนน คือ พูดสื่อความหมาย และความต้องการของตนได้ชัดเจนดีมาก

๔ คะแนน คือ พูดสื่อความหมาย และความต้องการของตนได้ชัดเจนดี

๓ คะแนน คือ พูดสื่อความหมาย และความต้องการของตนได้ชัดเจนพอใช้

๒ คะแนน คือ พูดสื่อความหมาย และความต้องการของตนได้ชัดเจนน้อย

๑ คะแนน คือ พูดสื่อความหมาย และความต้องการของตนได้ชัดเจนน้อยมาก

ขั้นที่ ๓ นำคะแนนการพูดสื่อสารและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ แล้วเทียบระดับคุณภาพของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (๒๕๕๔)

คะแนนเฉลี่ย ระดับคุณภาพ

๘๐ - ๑๐๐ ดีมาก

๗๐ - ๗๙ ดี

๖๐ - ๖๙ พอใช้

๕๐ - ๕๙ อ่อน

๐ - ๔๙ ควรปรับปรุง

เกณฑ์การผ่านการประเมิน คือผู้เรียนต้องได้คะแนนความสามารถในการพูดสื่อสารและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังการเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีการคิดจากภาพในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีคะแนนตั้งแต่ร้อยละ ๖๐ หรือระดับคุณภาพพอใช้

๔) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

๑. ศึกษาสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ และสำรวจเนื้อหารายวิชาศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ และสำรวจความสนใจตลอดจนระดับความสามารถของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กลวิธีการคิดจากภาพที่เหมาะสม

๒. ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ กับประชากรที่ได้กำหนดไว้

๓. ประเมินความสามารถในการพูดสื่อสารและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยแบบประเมินความสามารถการพูดสื่อสารและการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS หรือกลวิธีการคิดจากภาพแต่ละแผน

๕) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑. แผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ทั้ง ๓ แผน วิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญ ๓ ท่าน จากนั้นทำการวิเคราะห์ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

๒. กลุ่มเครื่องมือแบบประเมินความสามารถการพูดสื่อสารและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน หลังการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS หรือกลวิธีการคิดจากภาพ แต่ละแผน หลังจากนั้นนำคะแนนที่ได้ของแต่ละคนมาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

๑) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง “การทำความดี” พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถด้านการพูดแสดงความคิดเห็น ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X} = ๔.๓๓$, S.D. = ๐.๖๘๓, ค่าร้อยละ = ๗๐.๓๒) และเมื่อจำแนกตามรายเกณฑ์แต่ละข้อพบว่า ความถูกต้องของการใช้ภาษา อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๒$, S.D. = ๐.๕๘๗, ค่าร้อยละ = ๗๒.๑๔) ส่วนการสื่อความหมายให้เข้าใจ อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๔.๑๔$, S.D. = ๐.๗๗๓, ค่าร้อยละ = ๖๘.๕๑) และผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X} = ๔.๑๐$, S.D. = ๐.๖๙๓, ค่าร้อยละ = ๗๑.๗๗) และเมื่อจำแนกตามรายเกณฑ์แต่ละข้อพบว่า การนำเสนอความคิด อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๘๑๔, ค่าร้อยละ = ๗๘.๗๓) รองลงมาคือ การเชื่อมโยงความคิด ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๕๒๐, ค่าร้อยละ = ๗๒.๖๔) ส่วนการใช้ภาษา อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๓.๘๘$, S.D. = ๐.๗๔๖, ค่าร้อยละ = ๖๓.๙๕)

๒) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง “ปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กในสังคมไทย” พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถด้านการพูดแสดงความคิดเห็น ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X} = ๓.๘๑$, S.D. = ๑.๑๖๙, ค่าร้อยละ = ๗๐.๔๓) และเมื่อจำแนกตามรายเกณฑ์แต่ละข้อพบว่า การสื่อความหมายให้เข้าใจ อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๙๕$, S.D. = ๐.๙๕๒, ค่าร้อยละ = ๗๑.๑๔) ส่วนความถูกต้องของการใช้ภาษา อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๓.๖๘$, S.D. = ๑.๓๘๗, ค่าร้อยละ = ๖๙.๗๓) และผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ ($\bar{X} = ๓.๔๑$, S.D. = ๐.๗๙๔, ค่าร้อยละ = ๖๖.๓๘) และเมื่อจำแนกตามรายเกณฑ์แต่ละข้อพบว่า การนำเสนอความคิด อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๖๙๓, ค่าร้อยละ = ๗๒.๑๕) รองลงมาคือ การเชื่อมโยงความคิด ($\bar{X} = ๓.๑๖$, S.D. = ๐.๗๔๑, ค่าร้อยละ = ๖๔.๒๓) ส่วนการใช้ภาษา อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๓.๒๑$, S.D. = ๐.๙๕๐, ค่าร้อยละ = ๖๒.๗๘)

๓) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง “การเสริมสร้างจิตอาสาของเด็กไทย” พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถด้านการพูดแสดงความคิดเห็น ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X} = ๔.๑๖$, S.D. = ๐.๖๘๑, ค่าร้อยละ = ๗๖.๙๗) และเมื่อจำแนกตามรายเกณฑ์แต่ละข้อพบว่า การสื่อความหมายให้เข้าใจ อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๓$, S.D. = ๐.๕๒๐, ค่าร้อยละ = ๗๘.๑๑) ส่วนความถูกต้องของการใช้ภาษา อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๔.๑๐$, S.D. = ๐.๘๔๒, ค่าร้อยละ = ๗๕.๘๓) และผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๘๐๕, ค่าร้อยละ = ๗๑.๙๕) และเมื่อจำแนกตามรายเกณฑ์แต่ละข้อพบว่า การเชื่อมโยงความคิด อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๗๘$, S.D. = ๑.๒๐๔, ค่าร้อยละ = ๗๗.๑๖) รองลงมาคือ การนำเสนอ

ความคิด ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0. ๖๔๑, ค่าร้อยละ = ๗๒.๙๓) ส่วนการใช้ภาษา อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0. ๕๗๐, ค่าร้อยละ = ๖๕.๗๗)

๔) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง “การแต่งกาย” พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถด้านการพูดแสดงความคิดเห็น ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.๔๑๙, ค่าร้อยละ = ๗๓.๕๔) และเมื่อจำแนกตามรายเกณฑ์แต่ละข้อพบว่า การสื่อความหมายให้เข้าใจ อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0. ๓๖๒, ค่าร้อยละ = ๗๒.๘๖) ส่วนความถูกต้องของการใช้ภาษา อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.1๓$, S.D. = 0. ๔๗๗, ค่าร้อยละ = ๗๔.๒๓) และผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X} = 4.๓๖$, S.D. = ๑.๐๘๓, ค่าร้อยละ = ๗๕.๒๖) และเมื่อจำแนกตามรายเกณฑ์แต่ละข้อพบว่า การเชื่อมโยงความคิด อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.๖๓$, S.D. = ๕๓๒, ค่าร้อยละ = ๗๙.๒๖) รองลงมา คือ การนำเสนอความคิด ($\bar{X} = 4.๕๑$, S.D. = ๑.๘๕๔, ค่าร้อยละ = ๗๕.๔๑) ส่วนการใช้ภาษา อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.๙๕$, S.D. = 0. ๘๖๓, ค่าร้อยละ = ๗๑.๑๑)

๕) การประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดสันป่าสัก พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถด้านการพูดแสดงความคิดเห็น ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X} = 4.1๒$, S.D. = 0.๗๓๘, ค่าร้อยละ = ๗๒.๘๑) และเมื่อจำแนกตามแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผนพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การเสริมสร้างจิตอาสาของเด็กไทย อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.1๖$, S.D. = 0. ๖๘๑, ค่าร้อยละ = ๗๖.๙๔) รองลงมา คือ แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแต่งกาย ($\bar{X} = 4.1๘$, S.D. = 0.๔๑๙, ค่าร้อยละ = ๗๓.๕๔) และแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การทำความดี อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.๓๓$, S.D. = 0. ๖๘๓, ค่าร้อยละ = ๗๐.๓๒) และผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X} = 4.๐๓$, S.D. = 0.๘๔๓, ค่าร้อยละ = ๗๑.๓๔) และเมื่อจำแนกตามแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผนพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแต่งกาย อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.๓๖$, S.D. = ๑.๐๘๓, ค่าร้อยละ = ๗๕.๒๖) รองลงมา คือ แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การเสริมสร้างจิตอาสาของเด็กไทย ($\bar{X} = 4.๒๕$, S.D. = 0.๘๐๕, ค่าร้อยละ = ๗๑.๙๕) และแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กในสังคมไทย อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.๔๑$, S.D. = 0.๗๙๔, ค่าร้อยละ = ๖๖.๓๘)

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดสันป่าสัก พบว่า ระดับความสามารถในการพูดแสดงความคิดเห็น และความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยการใช้ภาพเป็นสื่อ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดการคิดวิเคราะห์และสามารถพัฒนาการเรียนรู้เชิงการคิดอย่างสร้างสรรค์ และเมื่อพิจารณาจากผลการวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

๑) จากการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพของคะแนนความสามารถในการพูดแสดงความคิดเห็น หลังจากการประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี และผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะผู้สอนมีการใช้เทคนิคการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีการคิดวิเคราะห์ โดยการตั้งคำถามจะไม่เป็นไปในลักษณะชี้แนะ แต่จะเป็นในลักษณะของการชวนให้คิดวิเคราะห์ และคำถามที่ใช้ถามกระตุ้น

นั่นจะเป็นคำถามปลายเปิดที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถตอบได้อย่างไม่มีผิดหรือถูก ซึ่งคำถามหลักๆ ที่ใช้ในการถามผู้เรียน เช่น มีอะไรเกิดขึ้นในภาพนี้ ทำไมถึงคิดว่าเป็นเหตุการณ์นั้น สามารถเรียนรู้อะไรได้บ้างจากภาพดังกล่าว เป็นต้น ซึ่งปรากฏว่าผู้เรียนสามารถที่จะวิเคราะห์ผ่านการพูดและการเขียนได้อย่างสร้างสรรค์ มีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนสังเกตเห็นได้และวิเคราะห์ได้ว่าควรทำเช่นในภาพหรือไม่ หรือไม่ควรทำเช่นในภาพ เกิดการเปรียบเทียบระหว่างรูปภาพที่เห็น ซึ่งในส่วนนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์เกิดขึ้น ซึ่งจากเดิมที่การเรียนการสอนจะเน้นในรูปแบบการท่องจำและการเรียนตามหนังสือเพียงเท่านั้น ถือได้ว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่ผู้เรียนยังไม่คุ้นเคยหรือพบเจอมาก่อน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาคำตอบและเกิดความพยายามที่จะคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงกับเหตุการณ์อื่นรอบตัวหรือที่ตนเองเคยประสบพบเจอมา

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนยังคงมีปัญหาในเรื่องของการสื่อสารกับผู้สอนเกี่ยวกับการที่จะสื่อถึงความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วยังไม่มีความมั่นใจในตนเองเท่าที่ควร กลัวการตอบผิดมากกว่าที่จะกล้าตอบหรือการแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่จะเป็นการพูดเชิงอภิปรายมากกว่าที่จะพูดเชิงวิชาการ มีการนำเอาประสบการณ์ของตนเองมาเป็นข้อเปรียบเทียบกับสิ่งที่เห็นภาพรูปภาพ และเกิดการวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี แต่ปัญหาสำคัญที่พบในขณะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคือ การไม่กล้าแสดงออกของผู้เรียน กล่าวคือ ไม่กล้าที่จะตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น และจะมีเพียงบางคนเท่านั้นที่จะเป็นผู้แสดงความคิดเห็น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้เรียนคนเดิมหรือกลุ่มเดิมที่เคยแสดงความคิดเห็นแล้ว นั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนบางคนยังไม่มีความกล้าที่จะเผชิญกับคำถามที่ผู้สอนได้ซักถามหรือให้แสดงความคิดเห็น จนอาจส่งผลต่อทักษะการคิดวิเคราะห์ผ่านการพูดได้ ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนจะต้องตระหนักรู้และหาทางแก้ไขเพื่อที่จะสร้างสรรค์การเรียนรู้ในรูปแบบที่ผู้เรียนต้องมีความกล้าที่จะแสดงออกมากยิ่งขึ้น เพราะสิ่งเหล่านี้ย่อมที่จะส่งผลไปยังผลการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นด้วย

๒) จากการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพของคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังจากการประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี และผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะก่อนการดำเนินการวิจัย ผู้สอนได้มีการจัดการเรียนการสอนโดยการให้ผู้เรียนได้รู้จักการทำแผนภาพความคิด หรือ Mind Mapping เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะทางความคิดและคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงจากประเด็นหลักที่กำหนดให้และแตกออกเป็นประเด็นย่อยอื่นๆ ซึ่งจากการสังเกตและร่วมให้คำแนะนำการเรียนพบว่า ผู้เรียนสามารถที่จะคิดวิเคราะห์ในประเด็นหลักเพื่อแตกเป็นประเด็นย่อยได้ระดับหนึ่ง แต่ผู้เรียนบางคนยังไม่สามารถที่จะคิดวิเคราะห์และเขียนออกมาได้ และเมื่อมีการนำเทคนิคการเรียนรู้แบบ VTS มาประยุกต์ใช้ พบว่า ผู้เรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ผ่านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี สามารถที่จะสื่อความรู้ความเข้าใจผ่านการเขียนได้ สามารถที่จะวิเคราะห์เชื่อมโยงผ่านประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เคยประสบพบเจอมาก่อน และยังสามารถที่จะต่อยอดไปสู่การนำไปปฏิบัติในชีวิตจริง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนได้มีทักษะการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้นและสามารถส่งผ่านไปสู่อะไรก็ได้เป็นอย่างดี

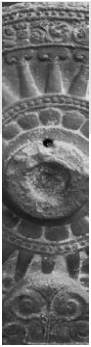
แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนยังคงมีปัญหาในการเขียน ซึ่งจากการสังเกตวิธีการเขียนพบว่า ผู้เรียนบางคนยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ในส่วนของการใช้สำนวน ซึ่งพบว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ผู้เรียนเขียนไม่ถูกต้อง มีการใช้คำศัพท์ที่ไม่เหมาะสม ใช้สำนวนการเขียนแบบการพูด การใช้ประโยคในการเขียนสั้นเกินไปและเข้าใจยาก จากการให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์รูปภาพที่นำมาใช้เป็นสื่อการสอนพบว่า ผู้เรียนสามารถที่จะอธิบายให้เห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นว่าเหตุการณ์มีลักษณะเป็นเช่นใด แต่เมื่อให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ต่อว่า ถ้าผู้เรียนเป็นบุคคลในภาพ

ผู้เรียนจะมีแนวคิดอย่างไร ซึ่งผู้เรียนบางคนยังคงไม่สามารถวิเคราะห์ต่อได้ถึงสิ่งที่ผู้สอนได้มอบคำถามไป ทั้งนี้เป็นเพราะผู้เรียนยังไม่มี ความเข้าใจในทักษะการเชื่อมโยงความคิด การสื่อสารความคิด และการใช้ภาษาให้ตรงกับความคิดของตนเอง ยังมีการใช้ประโยค คำศัพท์ที่ผิด ไม่ถูกต้องตามหลักการแต่งประโยค

เอกสารอ้างอิง

- กลิ่น สระทองเนียม. บ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ปูรากฐานเด็กไทยสู่นาคต. **เดลินิวส์**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.dailynews.co.th/Content.do?contentId=50718> [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒].
- บุญยวีร์ แสงมนตรี. “การพัฒนาบทเรียนภาษาอังกฤษโดยใช้กลวิธีการคิดจากภาพเพื่อส่งเสริมความสามารถในการพูดและการเขียนภาษาอังกฤษเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการเรียนรู้)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘.
- สิทธิพล อัจฉินทร์. “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์”. **วารสารวิจัย มข**, ๑๖ (๑) : มกราคม ๒๕๕๔.
- The Partnership for 21st Century Learning. (2012). Framework for 21st Century Learning. Retrived February 28, 2015, from <http://www.p21.org/aboutus/p21-framework>. [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒].

ศตวรรษที่ 21 : ทักษะการเรียนรู้สู่ความเป็นครูมืออาชีพ

21st Century Skills : Learning Skills to become the Professional Teacher

สัณญา สดประเสริฐ

Sanya Sodprasert

วีรพงศ์ พิชัยเสนาณรงค์

Weerapong Pichaisenarong

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร)

Phramaha Prakasit Sirimedho (Thitipasitthikron)

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

PhuddapanyasSriDevaravadi Buddhist College

Email: sanya.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ถือเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของครูในศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับการเรียนรู้ให้เท่าทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ต้องพัฒนาทักษะด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความเป็นครูมืออาชีพ เพื่อให้สามารถชี้แนะ และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา นอกจากนี้ ครูไทยในอนาคตยังต้องมีความรู้จริงในเรื่องที่สอน และต้องมีเทคนิควิธีการให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ รวมทั้งจัดกิจกรรมเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอก ฝึกให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม เป็นนักร้องแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และแสดงออกซึ่งความรักและความห่วงใยต่อผู้เรียน ทั้งนี้กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวจะสัมฤทธิ์ผลได้ ถ้าทุกภาคส่วนช่วยกันหาทางลดปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาครู ซึ่งแนวทางและความเป็นไปได้ในการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 นั้น ต้องดำเนินการทั้งด้านนโยบายและด้านการพัฒนาตนเองของครูควบคู่กันไป จึงจะทำให้ครูเป็นครูมืออาชีพอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ทักษะการเรียนรู้, ครูมืออาชีพ, ศตวรรษที่ 21

Abstract

In the midst of educational change and development, learning skill development become a part of daily life for teachers in 21st century, and hence those teachers have to adapt themselves to keep up with the ever-changing world. With that, the teachers are required to continuously build skills, especially professionalism of teaching, in order to advise and promote students to learn by themselves all the time. In addition, future Thai teachers have to be knowledgeable in topics they instruct, have techniques to enable students to formulate knowledge from experience, set up activities which link knowledge from external sources, practice student to work as a team, to be a learning activity designer, to provide environment which enhance learning, and exhibit love and care of students. Such teaching process will become successful if every party help get rid off issues and obstacles impacting teacher deployment. Approaches to develop teachers in 21st century require both policies and self-development together so as for teachers to become truly professional.

Keywords: Learning skills, 21st Century Skills, Professional Teacher

บทนำ

ทักษะแห่งอนาคตใหม่ในศตวรรษที่ 21 (21ST Century Skills) เป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนคนไทย ในฐานะการเป็นพลเมืองของโลก ที่มีการดำรงชีวิตท่ามกลางโลกแห่งเทคโนโลยีโลกของเศรษฐกิจและการค้า โลกาภิวัตน์กับเครือข่าย ความสมดุลงของสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ความเป็นสังคมเมือง และความเป็นโลกส่วนตัวอยู่กับตัวเอง ซึ่งคนไทยยังติดกับดัก และวังวนของการเป็นผู้ใช้ ผู้บริโภค และผู้ซื้อ ขาดการประมาณตนในการใช้ให้เหมาะสมพอเพียงต่อเนื้องาน ตกเป็นทาสทางความคิด ไม่สามารถเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์พัฒนาต่อยอดการใช้งาน และก้าวไม่ผ่านไปสู่อื่น การเป็นผู้คิดนวัตกรรม นำไปใช้เพื่อดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีคุณภาพอย่างเหมาะสม (วิจารณ์ พานิช, 2555)

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาภายใต้ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้นได้กล่าวถึง การศึกษากับการพัฒนาสังคมเป็นหลักสำคัญโดยรวมของความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในมิติต่างๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนา ซึ่งภายใต้ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในปัจจุบันได้มุ่งเน้นในมิติของการพัฒนา 4 มิติ ที่สำคัญ ได้แก่ การปฏิรูปนักเรียนยุคใหม่ การปฏิรูปครูยุคใหม่ การปฏิรูปโรงเรียนยุคใหม่หรือแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่และการปฏิรูประบบบริหารจัดการยุคใหม่ ซึ่งในทุกมิตินั้นจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุผลของการปฏิรูปการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2556)

สำหรับการปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่นั้น ได้มีข้อเสนอแนะในเชิงยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาหลากหลายแนวทางตามข้อเสนอของคณะกรรมการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการที่ได้เสนอแนะไว้ ทั้งนี้เพื่อสร้างให้ครูยุคใหม่มีบทบาทในการเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน และในขณะเดียวกันสามารถพัฒนาตนเอง และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นนั้น บุคคลสำคัญที่สุดในการกระบวนการพัฒนาการศึกษา และการพัฒนาการเรียนรู้ ก็คือ “ครู” ครูยังคงเป็นผู้ที่มีความหมาย และปัจจัยสำคัญมากที่สุดในห้องเรียน และเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้เพราะคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู (McKinsey, 2007; วรากรณ์ สามโกเศศ, 2553; ดิเรก พรสีมา, 2554) ครูเป็นปัจจัยสำคัญในระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด จึงจำเป็นที่จะต้องให้ครูได้รับการพัฒนาคุณภาพ มีศักยภาพเป็น “ครูเพื่อศิษย์” อย่างสมบูรณ์ มีทักษะการเรียนรู้ และต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะเป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิตของตนเอง ระหว่างเป็นครูเป็นการเรียนรู้และมีศักดิ์ศรีสำหรับการเป็นครูเพื่อศิษย์และเพื่อการดำรงชีวิตของตนเอง มีสมรรถนะและความเชี่ยวชาญในการทำงานที่ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการทำงานที่เน้นทักษะมากกว่าความรู้ (กฤษณพงศ์ กีรติกร, 2557) เปลี่ยนวิธีการสอน ที่เน้น “วิชาเป็นตัวตั้ง” เป็น “เน้นชีวิตผู้เรียนเป็นตัวตั้ง” (ประเวศ วะสี, 2553) หรือ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) อย่างจริงจัง มีการพัฒนาวิชาชีพเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นครูที่มีค่า คือเป็นครูที่ทำงานแต่ไม่ทำเงิน คิดถึงส่วนรวม มากกว่าส่วนตน คำนวณเพิ่มพูน ปัญญา และเปี่ยมไปด้วยเมตตากรุณา (สุนน อมรวิวัฒน์, 2555)

นโยบายรัฐกับอนาคตการศึกษาไทย

การปฏิรูปการศึกษาไทยได้ดำเนินมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 โดยฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างพยายามพัฒนาและดำเนินการปฏิรูปการศึกษาไทยอย่างมาก ซึ่งการจะพัฒนาการศึกษาไทยจะประสบความสำเร็จได้ในสภาพยุคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ จำเป็นต้องวางแผนและดำเนินการในเชิงรุกพร้อมด้วยนั้นหมายความถึงการให้ความสำคัญกับการคาดการณ์แนวโน้มอนาคตทางด้านการศึกษา เพื่อนำมาใช้ประกอบการจัดการศึกษาไทยได้สอดคล้องสภาพการเปลี่ยนแปลง หลีกเลี่ยงอุปสรรคปัญหา และใช้ประโยชน์สูงสุดจากแนวโน้มอนาคตที่จะมาถึง ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายเกี่ยวกับการศึกษา คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งได้นิยาม คำว่า “การศึกษา” เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัย เกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” จากนิยาม และ

ความมุ่งหมายดังกล่าว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการศึกษากลายเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ และการเรียนรู้ของมนุษย์นั้นสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

รัฐบาลโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เสนอโครงการพัฒนาครูรูปแบบครบวงจร ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการกำหนดนโยบายในการปฏิรูประบบผลิตและพัฒนาครู เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพสูงสุด มีความสอดคล้องกับ แผน ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 – 2580) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ ทรัพยากรมนุษย์ ภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง” มีนโยบายกำหนดกรอบวงเงินให้ครูรายบุคคล เพื่อใช้เป็นทุนในการพัฒนาตนเอง ตาม ความต้องการจำเป็นของครูรายบุคคล คนละ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท) ต่อคน/ต่อปี โดยเป็นค่าลงทะเบียน ค่า พาหนะเดินทาง ค่าที่พักและค่าเบี้ยเลี้ยง เลือกรการพัฒนาจากกิจกรรมหรือ โครงการที่ผ่านการรับรองจากสถาบัน ครูพัฒนา จากนโยบายดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานจึงได้ดำเนินการ โครงการพัฒนาครู รูปแบบครบวงจรของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยดำเนินการคัดเลือกหลักสูตรที่สถาบันครู พัฒนา สำนักงานเลขาธิการคุรุสภารับรอง และประชาสัมพันธ์ให้ครูได้เลือกหลักสูตรเพื่อพัฒนาตนเองตามความ ต้องการ ความจำเป็น ตามแผนพัฒนา ตนเองรายบุคคล (ID PLAN) ในระบบลงทะเบียนและติดตามประเมินผลครู ผู้เข้ารับการพัฒนา training.obec.go.th เพื่อให้ครูสามารถเลือกอบรมตามความต้องการ และหน่วยงานส่วนกลาง สามารถ บริหารจัดการจัดสรรงบประมาณไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายให้กับครูที่แจ้งความ ประสงค์เข้ารับการอบรมในหลักสูตร ต่าง ๆ และสามารถทราบความต้องการในการพัฒนาตนเองของครู ใน ภาพรวมได้ และนายกรัฐมนตรี ได้มีข้อสั่งการในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2561 ให้กระทรวงศึกษาธิการเร่งรัดดำเนินการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับครู ให้พัฒนาครูโดยการจัดสรรวงเงินต่อหัวในการ พัฒนาเพิ่มพูนความรู้ของครู (คุปองครู) ให้เหมาะสม

สภาพการณ์ครูไทยกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

นับจากอดีตถึงปัจจุบัน สังคมไทยยังคงให้ความสำคัญต่อ “ครู” ว่าเป็นบุคคลที่จะส่งเสริมและ สรรค์สร้างการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพ และเมื่อสถานการณ์การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งที่เป็นการเรียนรู้ในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จำเป็นต้องได้รับการ ส่งเสริม พัฒนาและยกย่อง เพื่อร่วมกันปกป้องและเสริมสร้างการเรียนรู้ของเด็ก หรือผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมอันดี งาม รวมทั้งมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดีของชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ (พิณสุดา สิริธรรังศรี, 2557) ดังนั้น หนึ่งในส่วนสำคัญของการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้คือ “ครู” เพราะคุณภาพของผู้เรียน ขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูเป็นส่วนสำคัญ

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ครูไทยในปัจจุบันยังมีปัญหาที่ควรได้รับการพัฒนาอีกหลายประเด็น จำนวนครูในสถานศึกษามีปริมาณที่แตกต่างกันมากระหว่างเมืองกับชนบท ในบางเมืองมีจำนวนครูเกินเกณฑ์ที่กำหนด ในขณะที่บางพื้นที่ชนบทมีจำนวนครูต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งทำให้ในบางพื้นที่ครูหนึ่งคนต้องสอนมากกว่าหนึ่งชั้นเรียน เพราะครูไม่เพียงพอ เวลาอยู่ที่โรงเรียน ครูใช้เวลากับการเตรียมสอนและการอยู่ในชั้นเรียนน้อยลง เพราะต้องทำงานเอกสารและทำการประเมิน ซึ่งการประเมินครูโดยส่วนมาก มุ่งดูที่วิทยฐานะของครูเป็นหลัก จนละเลยการพิจารณาที่คุณภาพของตัวเด็ก ทำให้ครูทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สอน ให้ความรู้ในรูปแบบของ Teacher-centered ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้จุดประกาย หรือสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ยิ่งไปกว่านั้น ระบบผลิตบุคลากรทางการศึกษาของประเทศไทยไม่สามารถผลิตครูที่เข้าใจความหลากหลายของสังคมไทย จึงไม่สามารถสร้างบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีหลักการทางจิตวิทยาในการสอน และเข้าใจในความเป็นชุมชนของแต่ละท้องถิ่น ทำให้บุคลากรทางการศึกษาขาดคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาไทยโดยรวม

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากในอดีตมาก มีการเคลื่อนย้ายผู้คน สื่อเทคโนโลยี และทรัพยากรต่างๆ จากทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็วและสะดวก มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองระหว่างภูมิภาค ประเทศ สังคมและชุมชน มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงของความรู้และข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาอย่างเป็นพลวัต Whitehead (1931) อธิบายว่า ในอดีตช่วงอายุของคนคนหนึ่งอาจมีเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงให้พบเห็นน้อย ต่างจากในปัจจุบัน ที่ในช่วงอายุคนหนึ่งมีเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมเกิดขึ้นมากมาย วิถีชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากอดีต มีความเปิดกว้าง ยอมรับ และให้ความสำคัญกับข้อมูลความรู้และข่าวสารที่หลากหลาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้คนในศตวรรษนี้จึงไม่สามารถใช้ความรู้และทักษะบางอย่างในอดีตมาแก้ปัญหาในปัจจุบันได้ดี การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงไม่ใช่กระบวนการถ่ายทอดความรู้ แต่คือการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้คน นั่นเอง

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย

1) ทักษะพื้นฐานในการรู้หนังสือ ได้แก่ สามารถค้นคว้า ใฝ่หาความรู้จากทรัพยากรการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายผ่านการอ่านออกเขียนได้ การคิดคำนวณ การใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ การเงิน สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น

2) ทักษะการคิด ได้แก่ สามารถใช้เหตุผลและความคิดในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ประเมินค่า คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างดี เป็นต้น

3) ทักษะการทำงาน ได้แก่ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม แสดงภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี ริเริ่มงานและดูแลตนเองได้ อดทนและขยันทำงานหนัก สร้างหุ้นส่วนธุรกิจ เป็นต้น

4) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ สามารถรับรู้ เข้าใจการใช้และการจัดการสื่อสารสนเทศ เปิดใจรับสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเท่าทัน สามารถบริหารจัดการเทคโนโลยี เรียนรู้เทคนิควิทยาการต่างๆ

อย่างมีวิจารณ์ญาณ และสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น

5) ทักษะการใช้ชีวิต ได้แก่ สามารถแสวงหาความรู้ นำตนเองในการเรียนรู้ได้ มีความมั่นใจในตัวเอง กระตือรือร้นในความรู้ เป็นผู้ผลิต มุ่งความเป็นเลิศ สามารถดำรงชีวิตด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เป็นพลเมืองที่ดี รู้และเคารพกติกา มีระเบียบวินัย คำนึงถึงสังคม คิดถึงภาพรวมโลก มีคุณธรรม ยึดมั่นในสันติธรรม ความเป็นไทย เข้าใจความหลายหลายทางวัฒนธรรม และแบ่งปันประสบการณ์ เป็นต้น

การจัดศึกษาและการเรียนรู้ควรมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนในฐานะพลเมืองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีทักษะจำเป็นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมแรงบันดาลใจให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย การเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการรังสรรค์สิ่งใหม่ๆ การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสาธารณะ ยึดประโยชน์ส่วนรวม และการเรียนรู้เพื่อการนำไปปฏิบัติ มุ่งสร้างการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ พึ่งพาตนเองได้ และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้ หลักสูตรและวิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจดจำเนื้อหาวิชา เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริงและลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงและต่อยอดความรู้ที่ได้ด้วยตนเอง “ครู” ต้องสามารถสร้างและออกแบบสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศเกื้อหนุนและเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย การเชื่อมโยงความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนและสังคมโดยรวม จัดการเรียนรู้ผ่านบริบทความเป็นจริง และการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสื่อเทคโนโลยี เครื่องมือ และแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2561)

สรุปได้ว่า สภาพการณ์ครูไทยกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นอกจากการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ สิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือ ครูควรเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้กับเด็กนักเรียน ครูคือผู้เรียน (Teachers as Learners) ที่ต้องแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องเช่นกัน เพื่อให้เด็กนักเรียนมีคุณภาพ ครูคือผู้ออกแบบการเรียนรู้ (Learning Designer) สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ปรับไปตามบริบทและลักษณะของชั้นเรียนได้ และการพัฒนาความสามารถครูที่แท้จริงคือการสอนในห้องเรียน แล้วเรียนรู้และปรับปรุงการสอนจากตรงนั้น แต่สิ่งที่เกิดขึ้นของการพัฒนาครูในปัจจุบัน จะเน้นไปที่การอบรม/การสัมมนาแบบ Hotel-based ซึ่งจัดขึ้นนอกห้องเรียนเป็นส่วนใหญ่

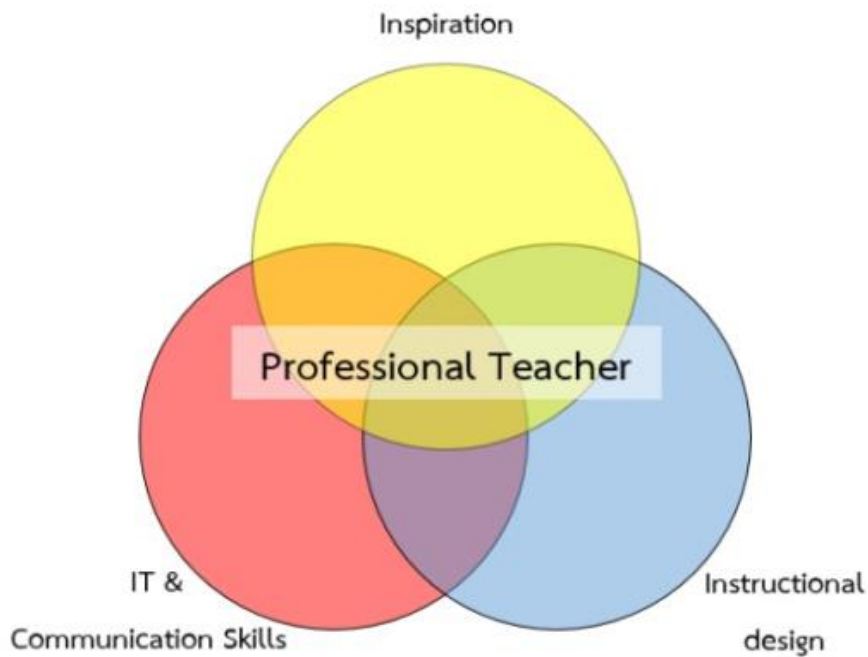
ทักษะการเรียนรู้สู่ความเป็นครูมืออาชีพ

ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อการศึกษาไทยมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งหลีกเลี่ยงได้ยาก แต่การพัฒนากระบวนการศึกษาไทยให้พร้อมต่อสภาพโลกาภิวัตน์ได้นั้น จำเป็นต้องเตรียมพร้อมในเชิงรุกตั้งแต่ววันนี้ โดยเน้นการ

บริหารจัดการในส่วนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ผลกระทบที่มีผลมากที่สุดในปัจจุบันนั้น เป็นปัญหาในชั้นเรียนที่พบเจอในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ก็หนีไม่พ้นเรื่องของการควบคุมชั้นเรียน ด้วยเพราะยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ครูไทยอย่างเราต้องรู้จักหาวิธีการในการดูแลชั้นที่สร้างสรรค์มากขึ้น ในอดีตเราอาจจะถือไม้เรียวเดินไปเดิน มาสร้างความยำเกรงให้เด็กในห้องเรียนหันมาฟังเราได้ แต่ปัจจุบันนี้วิธีการนี้อาจใช้ไม่ได้แล้ว ซ้ำร้ายยังส่งผลเสียต่ออาชีพการทำงานของเรามากด้วย เพราะการสื่อสารในโลกในยุคปัจจุบันนี้เป็นสิ่งรวดเร็วมาก ภาพที่เราเห็นถือไม้เรียวหรือกำลังทำโทษเด็กอาจถูกบันทึกและเผยแพร่ในโลกอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือแม้ว่าเราจะปรารถนาดีสักแค่ไหน กระแสสังคมที่รับชมผ่านสื่อแค่ผิวเผินก็พร้อมที่จะโจมตีเรา โดยไม่รับฟังเหตุผลใดๆ ทั้งสิ้น

ครูมืออาชีพ ตามแนวคิดของ เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2538 หมายถึง ครูที่ประสบความสำเร็จในวิชาชีพครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ครูได้อย่างดีจนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและมีความเจริญงอกงามก้าวหน้าในอาชีพครูอย่างต่อเนื่อง จนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นได้ ลักษณะของครูมืออาชีพ คือครูที่นอกจากจะมีความรู้ มีคุณธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพแล้ว ยังต้องมีองค์ประกอบ 3I ดังต่อไปนี้ คือ การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะสื่อสาร (IT & Communication skills) และการออกแบบการเรียนรู้ (Instructional design) หรือออกแบบวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันได้ เทคนิคสำคัญสำหรับครูมืออาชีพ คือการปรับใช้เทคโนโลยีให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียน ทันสมัย ไม่ล้าสมัยรวมถึงอาจไม่จำเป็นต้องล้ำสมัยมากเกินไป โดยต้องพัฒนาตนเองให้ทันนักเรียนในเรื่องนี้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการสอนให้นักเรียนรู้เท่าทันการใช้เทคโนโลยี นอกจากนี้ต้องสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนของนักเรียน ไม่มุ่งเน้นให้นักเรียนเก่งในวิชาของตน แต่ต้องให้นักเรียนอยากที่จะเรียนวิชาของตนแม้ว่าจะไม่ถนัดก็ตาม โดยครูต้องไม่ยึดเยียด และครูจะต้องออกแบบการเรียนรู้ได้หลากหลาย เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละระดับชั้นเรียน แต่ละห้องเรียน เนื่องจากธรรมชาติและบริบทของแต่ละห้องเรียนที่แตกต่างกัน เมื่อแยกประเด็นพิจารณาแต่ละลักษณะจะมีรายละเอียดตามรูป

แผนภาพที่ 1 ครูมืออาชีพ Professional Teacher (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2538)

อับราฮัม เฮช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงชาวสหรัฐ ได้นำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ ซึ่งเขาได้อธิบายว่า มนุษย์เรานั้น มีความต้องการไม่สิ้นสุด และปรารถนาที่จะได้รับการตอบสนองอย่างต่อเนื่อง โดยการตอบสนองนั้นจะเป็นไปตามลำดับขั้น และเมื่อขั้นหนึ่งขั้นใดได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะขยับความปรารถนาขึ้นไปในขั้นที่สูงขึ้น ซึ่งในทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์นี้ ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น ได้แก่

- 1) ต้องการของร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต ประกอบด้วย อากาศ น้ำ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค
- 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) เป็นความต้องการในการได้รับปกป้องคุ้มครอง และมีความมั่นคงปลอดภัย
- 3) ความต้องการด้านสังคม (Social needs) เป็นความต้องการที่จะได้รับความรักและการยอมรับจากบุคคลอื่น
- 4) ความต้องการการยกย่อง (Esteem needs) เป็นความต้องการการยกย่องและเคารพนับถือ
- 5) ความต้องการประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิต (Self-actualization needs) เป็นความต้องการสูงสุดแต่ละบุคคลตามเป้าหมายที่ตนเองคาดหวังไว้

ถ้าดูตามทฤษฎีของมาสโลว์แล้ว จะเห็นได้ว่า ความต้องการของมนุษย์เรานั้นมีการเติบโตขึ้นตามลำดับ โดยเริ่มต้นจากความต้องการภายในร่างกายของตัวเองก่อน แล้วแผ่ขยายไปเป็นความคาดหวังจากบุคคลอื่น จน

สุดท้ายนำมาสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม อย่างความคาดหวังในชีวิต ซึ่งถ้าเอาแนวคิดจากทฤษฎีนี้มาประยุกต์ใช้สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของเด็กในห้องเรียน ส่งเสริมได้ตามแนวทางดังนี้

1) การจัดชั้นเรียนให้เหมาะสม ห้องเรียนที่เล็กอยู่ ไม่ระบายอากาศ มีมุมอับมุมทึบมากมาย และร้อนอบอ้าวเกินไป ล้วนไม่ส่งผลดีต่อการเรียนรู้ของเด็ก รวมไปถึงสภาพจิตใจของตัวผู้สอนเองด้วย การปรับปรุงห้องเรียนให้เหมาะสมเป็นไปตามวัยเด็กและสอดคล้องกับสภาพพัฒนาการของเด็ก เช่น อาจจัดให้มีकुเลอร์น้ำในห้องเรียนเพื่อให้เด็กสามารถดื่มได้ จัดเฟอร์นิเจอร์ไม่บังทิศทางลม ติดพัดลมหรือเครื่องปรับอากาศที่เพียงพอ และดูแลความสะอาดอยู่เสมอ จะช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านร่างกายของเด็กได้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความพร้อมและสมาธิในการเรียนรู้มากขึ้น หรือไม่ก็ลองเปลี่ยนจากการนั่งเรียนในห้องเรียน ไปเป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียนดูบ้าง ก็น่าจะเป็นวิธีที่ช่วยได้มาก

2) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและผ่อนคลาย ไม่มีใครชอบบรรยากาศแห่งความกดดัน การถูกข่มขู่ หรือโดนบังคับจิตใจ ไม่ว่าจะเรียนหรือในโลกการทำงาน ในระบบการศึกษาของบ้านเรา หลายท่านที่เป็นครูอาจมองว่าถ้าไม่บังคับหรือเคี่ยวเข็ญบ้าง เด็กๆ ก็จะไม่สนใจเรียน แต่เท่าที่เคยสัมผัสมา ถึงแม้จะเคี่ยวเข็ญอย่างไร ถ้าตัวเด็กนั้นไม่ได้รู้สึกอยากเรียนมาตั้งแต่แรก ก็ยากที่จะทำให้เด็กหันมาสนใจเรียน แถมยังทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ไม่ดีกับการเรียนอีกด้วย ดังนั้น เพื่อจะตอบสนองความต้องการด้านความปลอดภัยตามทฤษฎีของมาสโลว์ เราก็ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายและเป็นมิตรกับเด็ก เพื่อให้เขาารู้สึกว่าการมาโรงเรียนนั้นไม่น่ากลัวและสนุกสนาน โดยการสอนของครูนั้นมีความสร้างสรรค์ อารมณ์ดี และรับฟังความต้องการของเด็ก ซึ่งสิ่งนี้จะทำให้เด็กรักการมาเรียนและสนใจเรียนมากขึ้น

3) การเน้นสื่อและกิจกรรมหลากหลายเพื่อให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีการและสื่อที่หลากหลายและแปลกใหม่อยู่เสมอ จะช่วยจูงใจให้เด็กสนใจในการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งปัจจุบันมีสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่างๆ ที่ช่วยจัดการเรียนการสอนมากขึ้น เช่น แบบจำลอง คอมพิวเตอร์ หรือชุดการเรียนรู้ต่างๆ ถ้ารู้จักนำมาใช้อย่างสร้างสรรค์ ก็จะช่วยให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น ซึ่งถ้าเน้นกิจกรรมให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม หรือการจัดให้เกิดการแข่งขันเป็นทีม ก็จะเป็นการตอบสนองความต้องการด้านสังคม ซึ่งจะช่วยให้เด็กๆ ได้รับความรักและมีการยอมรับระหว่างกัน

4) การยกย่องและชมเชย ถือเป็นแรงเสริมทางบวกอย่างหนึ่ง ที่ช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ซึ่งถ้าตามทฤษฎีของมาสโลว์จะเห็นว่าเมื่อมนุษย์เราได้รับการยอมรับแล้ว ก็ปรารถนาที่จะได้การชมเชยกยกย่องในขั้นต่อมา ซึ่งการชมเชยเด็กๆ เมื่อเขาทำกิจกรรมต่างๆ สำเร็จหรือนำเสนอแนวคิดที่น่าสนใจ นั้น ก็ล้วนเป็นการช่วยให้เขาหันมาสนใจการเรียนและมีสมาธิกับสิ่งเหล่านั้นมากขึ้นได้

5) การสร้างแรงบันดาลใจ การศึกษาในทุกๆ ระดับ ควรพุ่งประเด็นให้ผู้เรียนนั้นเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ มากกว่าที่จะสนใจที่วิชาการเป็นหลัก เพราะแรงบันดาลใจนั้นคือแรงผลักดันที่สำคัญ ที่ช่วยให้เด็กมุ่งมั่นต่อเป้าหมายแห่งความสำเร็จในชีวิต การสร้างให้เด็กเกิดแรงบันดาลใจนั้น ถึงแม้จะยากยิ่ง แต่ถ้าสามารถสร้างได้แล้ว เด็กจะเติบโตในโลกของการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งวิธีการที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กนั้นคือการให้เด็กได้

พบเจอประสบการณ์ที่หลากหลาย ผ่านสถานที่หรือสื่อต่างๆ เพื่อให้เขาได้มีความฝันในเรื่องที่เขาสนใจและในฐานะครูก็ควรส่งเสริมและสนับสนุนเขาในเรื่องเหล่านั้นอย่างเต็มใจและสม่ำเสมอ จึงจะเป็นแนวทางที่เหมาะสม (นรรีชต์ ฝันเชียร, 2561)

ในยุคสังคมปัจจุบัน มีอีกหนึ่งทักษะที่สำคัญ และจำเป็นที่ไม่อาจสามารถปฏิเสธ หรือไม่อาจยอมรับได้ คือทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะการสื่อสาร (IT & Communication skills) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และความสามารถในการสื่อสารของครูในด้านการใช้ภาษาอังกฤษในปัจจุบันมีความสำคัญต่อความสำเร็จ ความก้าวหน้าในการทำหน้าที่ของครูเป็นอย่างมากเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) จะทำให้ครูสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ต้องอาศัยทักษะความรู้ความสามารถด้านภาษาอังกฤษเป็นสำคัญเนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่ทุกคนใช้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่และเรียนรู้ข้อมูลต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet) การที่นักเรียนจะสามารถเรียนรู้ได้หลากหลายจากสิ่งที่ครูเตรียมไว้ จึงต้องอาศัยครูเป็นสำคัญในการเลือกและจัดเตรียมเนื้อหา ประสบการณ์ให้นักเรียน ซึ่งปัจจุบันนี้การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยสอนอย่างเต็มรูปแบบของครูยังไม่สามารถปฏิบัติได้เต็มที่มากนัก เพราะอุปสรรคสำคัญของครูส่วนใหญ่ อยู่ที่ความสามารถทางภาษาอังกฤษจึงทำให้ครูไม่สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้จากโลกภายนอกสู่ห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) สามารถช่วยให้ครูสามารถเชื่อมโยงความรู้จากโลกภายนอกเข้ามาสู่ห้องเรียนได้อย่างง่ายดาย การจัดการเรียนการสอนก็สามารถที่จะแสดงตัวอย่างให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ชัดเจนมากขึ้น รวมถึงการสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ความสามารถด้านการสื่อสารไม่เพียงแต่ภาษาอังกฤษเท่านั้น ภาษาไทยก็เป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพครูเป็นอย่างยิ่งเพราะการเรียนการสอนของครูต้องใช้ภาษาไทยในการอธิบาย การสอน การสื่อสารกับผู้เรียน และใช้ในการพัฒนาความรู้ ความคิดต่าง ๆ จากการอ่าน การเขียน ซึ่งทักษะหรือความสามารถด้านการสื่อสารนี้มีความสำคัญต่ออาชีพครูเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าครูจะเก่งมากขนาดไหนแต่ไม่สามารถอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจได้ ก็ไม่สามารถเป็นครูมืออาชีพได้อย่างแน่นอน สรุปได้ว่าภาษาไทยช่วยทำให้ครูสอนนักเรียนให้เข้าใจความรู้ส่วนภาษาอังกฤษช่วยเสริมให้ครูสอนนักเรียนให้เข้าถึงแหล่งความรู้ ตามที่ เคยให้ข้อคิดไว้ (ณัฐพงศ์ จันทนะศิริ, 2559)

การแก้ปัญหาของครูมืออาชีพจึงควรเริ่มที่การสร้างแรงบันดาลใจก่อน และก่อนที่ครูจะให้แรงบันดาลใจเกิดขึ้นกับนักเรียนแล้วต้องเริ่มสร้างแรงบันดาลใจในตนเองก่อน “ครู คือผู้นำทางวิญญาณ ทั้งแก่บุคคลและสังคม” ดังนั้นแบบอย่างของการแสดงออกของครูทุกอย่างจึงส่งผลต่อนักเรียนโดยตรง หน้าที่ครูจึงมิใช่สั่งสอนเพียงอย่างเดียว แต่ครูต้องเป็นแบบอย่างทั้งด้านความประพฤติ วาจา และจิตใจ ทักษะแห่งการเป็นครูมืออาชีพก็ต้องสื่อสารกับนักเรียนได้เป็นอย่างดี ต้องรู้จักที่จะสังเกตและพัฒนานักเรียนในทุกด้าน รักการเรียนรู้ ทนสมัย ไม่ปิดกั้นความคิด และสามารถออกแบบการสอนที่น่าสนใจ ครูที่ทำได้เช่นนี้ก็สามารถพัฒนาความเป็นมืออาชีพได้ง่ายขึ้น

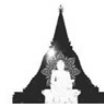

สรุป

ครูมืออาชีพต้องสร้างอุดมการณ์ให้ตนเองเสมอๆ เริ่มตั้งแต่การเติมเต็มความรู้คือการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เสมอๆ การเติมเต็มให้ใจเข้มแข็ง การเติมเต็มเวลาคือการเสียสละความสุขส่วนตัว การเติมเต็มคนคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับชุมชน และการเติมเต็มพลังคือทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจให้แก่ลูกศิษย์อย่างเต็มกำลังความสามารถ การสร้างครูมืออาชีพ มิได้ต้องการครูที่เก่งแต่อย่างเดียว แต่ต้องการครูที่ตระหนักถึง ภาระหน้าที่ของคำว่า “ครู (teachers)” ครูที่มีสัมพันธที่ดีกับศิษย์ เข้าใจธรรมชาติของศิษย์ และทำให้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ในตัวศิษย์แต่ละคนได้ฉายแววออกมาอย่างเต็มที่ ซึ่งครูทุกคนทุกระดับสามารถพัฒนาตนเองเป็นครูมืออาชีพได้ หากครูมีการตื่นตัวในการพัฒนาตนเองและเตรียมความพร้อมเพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลง เปิดใจให้ กว้าง มีใจเป็นกลางพยายามเรียนรู้อย่างเท่าทันและรอบรู้ มีมุมมองอย่างเชื่อมโยงในการสังเคราะห์ วิเคราะห์ ถึง ความเป็นจริงในสังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล และความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ที่สำคัญยิ่งอีก ครูมืออาชีพคือ จะต้องมีมอดทน เพราะผลงานของครูจะบังเกิดผลแก่ศิษย์และงานที่ยิ่งใหญ่ของครูคือ การสอนคนซึ่งเป็นงานเพื่อสังคมมนุษย์ ด้วยภาระที่หนักหน่วงเช่นนี้ครูมืออาชีพจึงควรเชื่อและนับถือ ตนเอง เชื่อในคุณค่าของสิ่งที่ครูมืออาชีพกำลังพยายามทำให้สำเร็จนั้น คือสอนให้ผู้อื่นได้เรียนรู้เพื่อจะสามารถ ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ทั้งหลายทั้งปวง ดังนั้น ครูมืออาชีพต้องเป็นครูด้วยใจรัก มีความพร้อมในทุกๆ ด้านที่จะเป็นครูประพฤติดีดี วางตัวดี เอาใจใส่และดูแลศิษย์ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู หากครูเข้าใจถึงปัจจัยต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงของโลกแห่งการเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงนั้นก็จะสามารถพัฒนาเป็น “ครูมืออาชีพ” ที่เปรียบพร้อมได้รับการยอมรับ สามารถสร้าง “ผลผลิตอันมีคุณภาพและมีคุณค่า” ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งต่อตนเองอาชีพ สถาบัน และประเทศชาติได้อย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง : References

- กฤษพงษ์ กীরติกร. (2557). “การยกระดับคุณภาพครู”. ใน การประชุมคณะกรรมการปฏิรูประบบผลิตและพัฒนาครู ครั้งที่ 2/2557 วันที่ 24 มกราคม 2557.
- ณัฐพงศ์ จันทนะศิริ. (2559). *ครูมืออาชีพ (Professional Teacher)*. 22 สิงหาคม 2562. <https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/50207/-edu-teartedu-teart-tearttea-->
- ดิเรก พรสีมา. (2554). *แนวทางการพัฒนาวิชาชีพครู*. (เอกสารอัดสำเนา).
- นรรีชต์ ผืนเชียร. (2561). *เทคนิคการรับมือกับเด็กนักเรียนในห้องเรียน*. 22 สิงหาคม 2562. <https://www.trueplookpanya.com/blog/content/68010/-teartedu-teart-tearttea->
- ประเวศ วะสี. (2553). *คำบรรยายเรื่อง การศึกษาที่พาชาติออกจากวิกฤติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก วันที่ 19 สิงหาคม 2542.

- พิณสุดา สิริธรรังศรี. (2557). *ครูในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ. (2553). *ข้อเสนอระบบการศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทย*.
กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2554). *ครุศึกษากับความเปลี่ยนแปลงที่ท้าทาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พัชรินทร์ พี.พี.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2553). *การพัฒนาครูทั้งระบบตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) วันที่ 28-29 ธันวาคม 2553 ณ โรงแรมนครแพร์ทาวเวอร์ จังหวัดแพร่. แพร่ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2.*
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2561). *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The Twenty-First Century Skills)*. 2 สิงหาคม 2562. <https://www.truelookpanya.com/blog/content/66054/teaartedu-teaart-teaarttea->
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2538). *การบริหาร: ทักษะและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- McKinsey. (2007). *McKinsey Report on Education*. (August 20, 2019). Retrieved from <http://www.mckinsey.com>.

การศึกษาการบริหารงานวิชาการ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านขุนประเทศ

เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

A study of Academic Administration: A Case Study of Ban Khun Prathet School, Nong Khaem District, Bangkok Metropolitan Administration

สุวรรณา เหือน (Sovanna Hoern)

บุญมี เณรยอด (Boonmee Nenyod)

มหาวิทยาลัยสยาม

Graduate School, Siam University

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน ประจำปีการศึกษา 2560 จำนวน 59 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียน มีการดำเนินการตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการทั้ง 9 ด้าน คือ ด้านการวางแผนงานวิชาการ กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการจัดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศงานวิชาการ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการบริหารการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการประชุมชี้แจงสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีระบบการติดตามการดำเนินการนิเทศภายใน ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการประชุมคณะกรรมการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการจัดทำทะเบียนสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ ครูผู้สอนดำเนินการจัดทำวิจัยในชั้นเรียน ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ ด้านการประกันคุณภาพการศึกษากับงานวิชาการ กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการจัดทำรายงานประกันคุณภาพด้านวิชาการประจำปีการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

ส่วนปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ในแต่ละด้านผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีปัญหา แต่มีส่วนน้อยเท่านั้นที่ตอบว่ามีปัญหา ด้านการวางแผนงานวิชาการ ปัญหาได้แก่ ขาดการสำรวจและจัดทำทะเบียนข้อมูลสารสนเทศงานวิชาการ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาได้แก่ ขาดการใช้ข้อมูลที่ต้องใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการบริหารการจัดการเรียนรู้ ปัญหาได้แก่ ขาดการส่งเสริมสนับสนุนให้คำแนะนำปรึกษาให้ขวัญกำลังใจ ด้านการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ปัญหาได้แก่ ขาด

การติดตามการดำเนินการนิเทศภายใน ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน ปัญหาได้แก่ ขาดการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ปัญหาได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่สื่อ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปัญหาได้แก่ ขาดการเผยแพร่ผลงานวิจัยในชั้นเรียน ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ ปัญหาได้แก่ ไม่มีการวางแผนสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับชุมชน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษากับงานวิชาการ ปัญหาได้แก่ ขาดการดำเนินการด้านการปรับปรุงการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

Abstract

This study aimed at to study the state and problems in academic administration of Ban Khun Prathet School, Nong Khaem District, Bangkok Metropolitan Administration. Population were 59 school administrators and teachers during academic year 2560. Data were gathered through questionnaire in the form of a check list, and then they were analyzed by using frequencies and percentages.

Research results showed that: With regards to the state of academic administration data showed that school had operated in 9 aspects namely; academic planning aspect by which the activity that most school administrators and teachers responded was an academic information system setting, whereby school curriculum management aspect, the activity which most respondents responded was a school curriculum evaluation committee setting. With regards to the instructional management aspect, the activity which most respondents responded was a meeting on child-centered awareness, while the internal supervision aspect, the activity which most respondents responded was an internal supervision monitoring system, whereas the learning evaluation aspect, the activity which most respondents responded was a meeting among a working group. With regards to the media, innovation, technology, and learning resource development aspect, the activity which most respondents responded was a filling system setting on that matter, while research for educational quality development aspect, the activity which most respondents responded was teachers were required to do a classroom research. With regards to community participation aspect, the activity which most respondents responded was community representative were participated in school academic strength planning, while a school academic assurance report preparation was the activity which most respondents responded in school academic assurance aspect.

With regards to problems in academic administration, data showed that most school administrators and teachers responded that there were no problems in all aspects only few respondents responded there were problems which were lack of information surveying and filling system in academic planning aspect, inappropriated data in school curriculum construction aspect, lack of supporting and advising in instructional management aspect, lack of monitoring and activity in internal supervision, and

learning evaluation aspect. For the media, innovation, technology, and learning resource development aspect, lack of public informed was mentioned as a problem, while lack of classroom research distribution was mentioned in research for quality development aspect, there were non-community participation in academic strength planning aspect, and non continuity on management improvement in school quality assurance aspect.

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมือสร้างสรรค์ในเวทีโลก (กรมวิชาการ. 2544: 1) รัฐได้ตระหนักถึงการจัดการศึกษาของชาติ จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย ให้เป็นไปตามกาลเวลาและบริบทของสังคมไทย

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น มีความขยันขันแข็งในการประกอบสัมมาอาชีพ คนที่ได้รับการศึกษาอบรมมาอย่างดี แล้วย่อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ และสังคมให้มีความความเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคงของเศรษฐกิจ สังคมมีความสุข ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์สมดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชทานแก่คณะครูนักเรียนที่เข้ารับรางวัลพระราชทาน ณ ศาลาดุสิดาลัย (สำนักการศึกษา. 2544 : 2) ตอนหนึ่งว่า “การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล” การศึกษาที่ทุกคนยอมรับว่ามีสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรของประเทศชาติ คือ การศึกษาระดับประถมศึกษา หรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท มีภารกิจหลักที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังไว้ตามระดับ และประเภทของการศึกษาคุณภาพที่คาดหวัง หมายถึงคุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่เกิดขึ้น แก่ผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ความคิด ทักษะความสามารถ สุขภาพกายและจิต และคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมซึ่งคาดหวังไว้ในกำหนดหลักสูตร คาดหวังโดยชุมชนและสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษา และคาดหวังในตัวผู้เรียนเองอีกด้วย ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังนั้น ประกอบด้วย งานหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ งานเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งสถานศึกษาต้องนำหลักสูตรแกนกลางมาจัดเป็นหลักสูตรสถานศึกษา งานเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินผลการเรียน เป็นการประเมินผลตามสภาพจริง นอกจากนี้ยังมีงานอีกหลาย ๆ ด้านที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ

จากการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นการบริหารงานที่สำคัญ และเป็นหัวใจต่อการปฏิรูปการศึกษา การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวกับกิจกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของการศึกษา วิธีการจัดการหรือบริหารงานวิชาการในโรงเรียน ผู้บริหารการศึกษาต้องเป็นทั้งนักบริหารและนักวิชาการ

งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษา เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาก็คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับงานวิชาการทั้งสิ้น งานวิชาการเป็นกิจกรรมการจัดการเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้เป็นแบบเรียน งานการเรียนการสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานวางแผนการศึกษา และงานประชุมอบรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูง

จะเห็นได้ว่าการบริหารงานวิชาการนับเป็นงานที่สำคัญของโรงเรียน เป็นหน้าที่หลักของโรงเรียน ถือเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียน โรงเรียนจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับงานวิชาการของโรงเรียน ที่จะสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และคุณสมบัติตามที่ต้องการ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมต่อไปได้เป็นอย่างดี

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงซึ่งในสถานศึกษานั้นจะเห็นได้ว่า หัวใจของสถานศึกษาอยู่ที่การบริหารงานวิชาการ มีความสำคัญยิ่งต่อจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มาตรฐานคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัดเมื่อมีการบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จ อุทัย บุญประเสริฐ. (2538 : 62) กล่าวว่า งานสำคัญของโรงเรียนคืองานวิชาการ ถ้าหากโรงเรียนดำเนินงานผิดพลาดทางวิชาการ ก็น่าจะพิจารณาได้ว่าโรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จล้มเหลว ในทางตรงกันข้ามโรงเรียนใดที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานวิชาการ โรงเรียนนั้นก็สมควรที่จะได้รับการยกย่อง ยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่ดำเนินภารกิจของโรงเรียนได้ผล ซึ่งสอดคล้องกับ ปองสิน วิเศรศิริ (2546: 2 อ้างถึงใน Miller. 1965 :175) ที่เน้นความสำคัญของงานวิชาการว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน และ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 17) ได้กล่าวเช่นเดียวกันว่าความสำคัญของสถานศึกษาอยู่ที่การบริหารงานวิชาการ

โรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดของกรุงเทพมหานคร อีกโรงเรียนหนึ่งที่มีผลทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2556- 2559 ดังนี้

ตารางที่ 1.1 เปรียบเทียบผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างปีการศึกษา 2556-2559 โรงเรียนบ้านขุนประเทศ สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

วิชา	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558	ปี 2559
ภาษาไทย	44.48	41.72	47.24	53.20
คณิตศาสตร์	32.68	33.64	52.57	38.11
วิทยาศาสตร์	35.40	38.65	37.05	40.74
สังคมศึกษา	38.28	47.16	40.70	46.86
ภาษาอังกฤษ	27.99	28.64	42.70	30.75

จากตารางที่ 1.1 พบว่าผลเปรียบเทียบการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างปีการศึกษา 2556-2559 โรงเรียนบ้านขุนประเทศ สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร นั้นมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าระดับสำนักงานเขต หรือ ระดับประเทศอยู่ 3 วิชา คือ วิชาภาษาไทย วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา แต่อีก 2 วิชามีผลการทดสอบต่ำกว่าระดับสำนักงานเขตหรือระดับประเทศ

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาข้อมูลจากผู้บริหาร และครูผู้สอน ดังนั้น จึงสมควรทำการวิจัยเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่แท้จริง เพื่อนำผลวิจัยไปเป็นแนวทางการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนา เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคมยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 โรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหาร 1 คน รองผู้บริหาร 3 คน ครูผู้สอนประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวน 55 คน รวมทั้งสิ้น 59 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 23 มิถุนายน 2560)

ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาที่จะทำการวิจัยในครั้งนี้คือมุ่งศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร 2554 : 32-33) ที่มีทั้งหมด 9 ด้านดังนี้ 1) การวางแผนงานวิชาการ 2) การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา 3) การบริหารการจัดการเรียนรู้ 4) การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน 5) การวัดผลประเมินผลการเรียน 6) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 8) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ 9) การประกันคุณภาพศึกษากับงานวิชาการ

ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย คือ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 โรงเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการทำวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงได้ยึดแนวคิดการบริหารงานวิชาการของสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ได้เสนอขอบข่ายของการบริหารวิชาการไว้ 9 ด้านดังนี้ 1) การวางแผนงานวิชาการ 2) การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา 3) การบริหารการจัดการเรียนรู้ 4) การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน 5) การ

วัดผลประเมินผลการเรียน 6) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา 8) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ 9) การประกันคุณภาพการศึกษากับงาน วิชาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2560 โดยมีผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหาร 1 คน รองผู้บริหาร 3 คน ครูผู้สอนประจำชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวน 55 คน รวมทั้งสิ้น 59 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งอาชีพ และ ประสบการณ์ในการทำงาน เป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close-ended Form) แบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขต หนองแขม กรุงเทพมหานคร มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขต หนองแขม กรุงเทพมหานคร มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ใน ประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ตาม ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร 9 ด้าน

2. นำข้อมูลมากำหนดกรอบแนวคิด และการตั้งนิยามศัพท์ในการศึกษาวิจัย

3. นำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามตามกระบวนการสร้างเครื่องมือโดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษา อิศระ และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินค่าหาความเที่ยงตรงสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การวิจัย

4. นำแบบสอบถามที่สร้างไปหาคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อหาความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) เสร็จแล้วนำมาหาค่า IOC เพื่อพิจารณาเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่คุณเชี่ยวชาญแนะนำ แล้วนำมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

5. นำแบบสอบถามที่ได้มาไปปรับปรุงแก้ไขและไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียน เพชรเกษม (จตุรงสงครามอนุสรณ์) เพื่อดูความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ของแบบสอบถาม แล้วนำไปปรับเป็นแบบสอบถาม ฉบับจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลทำตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอนหนังสือแนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานโครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตหนองแขม เพื่อขอความอนุเคราะห์ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนบ้านขุนประเทศ
2. นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานเขตหนองแขม แนบไปกับแบบสอบถามเพื่อเตรียมส่งไปยังประชากรที่กำหนดไว้
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ให้ประชากรที่กำหนดไว้ และรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง
4. นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่มีความถูกต้องครบสมบูรณ์ มาจัดเรียงข้อมูล แยกข้อมูล และตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมารวบรวมตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลของโรงเรียน วิเคราะห์โดยค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ วิเคราะห์โดยค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)
3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา วิเคราะห์โดยค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร โดยมีการดำเนินการตามข้อข่ายการบริหารงานวิชาการทั้ง 9 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการวางแผนงานวิชาการ

ด้านการวางแผนงานวิชาการ ปรากฏว่า กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการจัดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศงานวิชาการ (72.88%) มีการสำรวจและจัดทำทะเบียนข้อมูลสารสนเทศงานวิชาการ (64.41%) มีการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการจัดทำข้อมูลสารสนเทศงานวิชาการ (64.41%)

ปัญหาเกี่ยวกับด้านการวางแผนงานวิชาการ ได้แก่ ขาดการสำรวจและจัดทำทะเบียนข้อมูลสารสนเทศงานวิชาการ (6.78%)

2. ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ปรากฏว่า กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา (81.36%) มีการสร้างความตระหนักแก่บุคลากรในด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา (72.88%) มีการสรุปเรียบเรียงการจัดทำหลักสูตร (71.19%)

ปัญหาเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ขาดการใช้ข้อมูลที่ต้องการในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา (6.78%)

3. ด้านการบริหารจัดการการเรียนรู้

ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ ปรากฏว่า กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการประชุมชี้แจงสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (89.83%) มีการจัดทำคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ (89.83%) มีการจัดทำกำหนดขอบข่ายของงานให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบ (83.05%)

ปัญหาเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการการเรียนรู้ ได้แก่ ขาดการส่งเสริมสนับสนุนให้คำแนะนำปรึกษาให้ขวัญกำลังใจ (8.47%)

4. ด้านการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

ด้านการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ปรากฏว่า กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการติดตามการดำเนินการนิเทศภายใน (89.83%) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานต่าง ๆ (86.44%) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ (86.44%)

ปัญหาเกี่ยวกับด้านการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ได้แก่ ขาดการติดตามการดำเนินการนิเทศภายใน (8.47%)

5. การวัดผลประเมินผลการเรียน

ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน ปรากฏว่า กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการประชุมคณะทำงาน (98.31%) มีการมอบหมายภาระงานของกรรมการแต่ละชุด (81.36%) มีการนัดหมายการประชุมครั้งต่อไป (79.66%)

ปัญหาเกี่ยวกับด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน ได้แก่ ขาดการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ (5.08%)

6. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้

ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ ปรากฏว่า กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีแนวทางการวางแผนการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (88.14%) มีแนวทางการสร้าง พัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ (86.44%) มีการตรวจสอบ ทบทวน กำกับติดตาม (77.97%)

ปัญหาเกี่ยวกับด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่สื่อ (5.08%)

7. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปรากฏว่า กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ ครูดำเนินการจัดทำวิจัยในชั้นเรียน (89.83%) มีการรายงานการดำเนินงานเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน (89.83%) มีการให้ความรู้กับครูในการวิจัยในชั้นเรียน (88.14%)

ปัญหาเกี่ยวกับด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ครูไม่มีการทำวิจัยในชั้นเรียน (3.39%)

8. ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ

ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ ปรากฏว่า กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ (86.44%) มีการวางแผนสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับชุมชน (83.05%) มีการสร้างความตระหนักของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ (71.19%)

ปัญหาเกี่ยวกับด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ ได้แก่ ไม่มีการวางแผนสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับชุมชน (8.47%)

9. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษากับงานวิชาการ

ด้านการประกันคุณภาพการศึกษากับงานวิชาการ ปรากฏว่า กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนตอบ คือ มีการจัดทำรายงานประกันคุณภาพด้านวิชาการประจำปีการศึกษา (91.53%) มีการเตรียมการด้านการปรับปรุงการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ (72.88%) มีการดำเนินการด้านการปรับปรุงการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ (84.75%)

ปัญหาเกี่ยวกับด้านการประกันคุณภาพการศึกษากับงานวิชาการ ได้แก่ ขาดการดำเนินการด้านการปรับปรุงการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนน้อยที่ระบุว่ามีปัญหา และส่วนใหญ่ที่ระบุว่าไม่มีปัญหา ดังนั้น ผู้วิจัยจะขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ด้านการวางแผนงานวิชาการ

จากผลการวิจัยพบว่า มีการจัดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศงานวิชาการ โดยมีการสำรวจและจัดทำทะเบียนข้อมูลสารสนเทศงานวิชาการ เพื่อการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการจัดทำข้อมูลสารสนเทศงานวิชาการ เป็นประโยชน์สำหรับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน โดยเฉพาะ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และหัวหน้าสายชั้น มีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลสารสนเทศประกอบการวางแผนตัดสินใจกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนจึงมีการสำรวจและจัดทำทะเบียนข้อมูลสารสนเทศงานวิชาการ เพราะข้อมูลสารสนเทศมีความเกี่ยวข้องในการพัฒนาและประสบความสำเร็จในงานต่าง ๆ สอดคล้องกับ ประภาวดี สืบสนธ์ (2543: 8) อ่างโน ฉัตรรัตน์ เชาวลิต (2547: 6) กล่าวว่า สารสนเทศมีความเกี่ยวข้องกับทุก ๆ เรื่องในชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การประกอบอาชีพ การดำรงชีพ สารสนเทศมีบทบาทต่อมนุษย์มากเกินกว่าที่มนุษย์ตระหนักถึง การสำเร็จทางด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การศึกษา อุตสาหกรรม เกิดได้เพราะการนำสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ทั้งสิ้น สารสนเทศที่ถูกต้อง ทันสมัยเชื่อถือได้ เหมาะแก่ความสามารถของผู้ใช้ในการนำไปใช้งานจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้อยู่ในสังคมปัจจุบัน ดังนั้น จึงมีกระบวนการดำเนินงานที่ถูกต้องตามหลักการบริหารงานวิชาการ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ จัดทำแผนงานวิชาการผู้วิจัยเห็นว่า การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนงานวิชาการทำให้บุคลากรมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาผลการดำเนินงานด้านวิชาการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่ง รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2550: 61-62) ได้กล่าวว่า ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.

2544 ข้อ 5 ระบุว่า ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา” อยู่ภายใต้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งได้มาโดยการแต่งตั้งของผู้บังคับบัญชาเหนือระดับสถานศึกษาขึ้นไปอีกระดับ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา เป็นรองประธาน หัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เป็นกรรมการ หัวหน้างานแนะแนว เป็นกรรมการ หัวหน้าด้านวัดผลและประเมินผล เป็นกรรมการเลขานุการ การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จึงได้จัดให้มีคณะกรรมการ อันจะส่งผลสำคัญต่อการบริหารงานวิชาการ

2. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีการสร้างความตระหนักแก่บุคลากรในด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีการสรุปเรียบเรียงการจัดทำหลักสูตร เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งอ้าง บัวศรี (2514: 165-195) ได้สรุปชี้ให้เห็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการนำหลักสูตรไปใช้ได้ว่าควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ 1) โครงการสอน เช่น การวางโครงการสอนแบบหน่วย (Unit Organization of Instruction, Teaching Unit) ประเภทของหน่วยการสอนมี 2 ประเภท คือ หน่วยรายวิชา (Subject Matter Unit) และหน่วยงานประสบการณ์ (Experience Unit) 2) หน่วยวิทยการ (Resource Unit) เป็นแหล่งให้ความรู้แก่ครู เช่น เอกสาร คู่มือ และแนวการปฏิบัติต่าง ๆ 3) องค์ประกอบอื่น ๆ ที่ช่วยในการสอน เช่น สถานที่และเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์การเรียน การสอน วิธีสอนและวัดผลการศึกษา กิจกรรมร่วมหลักสูตร การแนะนำการจัดและบริหารโรงเรียน เป็นต้น เมื่อได้นำหลักสูตรไปใช้แล้วยังมีการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา โดยมีการตรวจเยี่ยมและสังเกตการณ์ในชั้นเรียน แล้วนำมาประเมินผลและรายงานการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อช่วยเหลือแนะนำครูให้เข้าใจและนำไปใช้ ได้ถูกต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในทุกกิจกรรมสอดคล้องกับแนวคิดของ บุญมี เณรยอด (2529) ที่กล่าวว่า ควรจัดแนะนำและควบคุมดูแลการสอนของครูให้เป็นไปตามหลักสูตร มีการประชุมพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ผู้บริหารต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างละเอียด เพื่อการนิเทศ ติดตามผล ประเมินผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การนิเทศ ติดตามผล ประเมินผลและรายงานการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ทราบจุดเด่นที่ต้องพัฒนาหรือปัญหาที่ต้องแก้ไข เพื่อให้สาธารณชนทราบ และเป็นข้อมูลในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร ผลจากการประเมินหลักสูตรนั้นย่อมมีคุณประโยชน์ต่อผู้บริหารและผู้ใช้หลักสูตรตลอดจนประสิทธิภาพของการเรียนการสอน สอดคล้องกับ นิตยา เปลื้องนุช (2555: 105) กล่าวว่า การพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน จากภาพของระบบโรงเรียนที่เกี่ยวข้องไปยังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนดังกล่าวสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในวันที่ 25 มิถุนายน 2524 ว่า ลักษณะของการศึกษานั้นมีอยู่ 3 ลักษณะ ได้แก่ เรียนรู้ตามความคิดของผู้เรียนอย่างหนึ่ง เรียนรู้ด้วยการขบคิดพิจารณาของตนเองให้เห็นเหตุผลอย่างหนึ่ง กับเรียนรู้จากการปฏิบัติฝึกฝนประจักษ์ผล และเกิดความคล่องแคล่วชำนาญอีกอย่างหนึ่ง การเรียนรู้ทั้งสามลักษณะนี้จำเป็นต้องกระทำไปด้วยกัน ให้สอดคล้องและอุดหนุนส่งเสริมกันจึงจะช่วยให้เกิดความรู้จริงพร้อมทั้งความสามารถที่จะนำใช้ทำการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพได้

นอกจากนี้ ยังการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา โดยผู้บริหารโรงเรียนมีการประชุมชี้แจงให้ครูเห็นความสำคัญและแนวทางการพัฒนาและการปรับปรุงหลักสูตร ผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารหลักสูตรถือเป็นหัวใจของ

การบริหารงานวิชาการที่โรงเรียนได้ให้ความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันพัฒนา บุคลากรที่สำคัญ เช่น คณะครูในโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนนักเรียน เป็นต้นซึ่งบทบาทของผู้บริหารจึงควรเอาใจใส่และตระหนักว่าสิ่งที่จะเป็นผลทำให้เกิดการพัฒนาการศึกษา คืองานด้านหลักสูตร ซึ่งใจทิวศี เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 11) อ่างในบุญเลี้ยง ทุมทอง (2553 : 13) ได้กล่าวในเรื่องนี้ไว้ว่า การที่จะทราบว่าการศึกษาในระดับต่าง ๆ จะดีหรือไม่ดีสามารถศึกษาได้จากหลักสูตรการศึกษาในระดับนั้น ๆ ของประเทศ เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษาของชาติเข้าสู่การปฏิบัติในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ หลักสูตรจะเป็นเสมือนกับหางเสือที่จะคอยกำหนดทิศทางให้การเรียนการสอนเป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ หลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศชาติใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัยและมีประสิทธิภาพคนในประเทศนั้นก็ย่อมมีความรู้ มีคุณภาพและศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า หลักสูตรสถานศึกษาแม้ว่าจะจะเป็นหัวใจของการบริหารงานวิชาการ แต่ถ้าวีธีการและกระบวนการ ในการนำหลักสูตรไปใช้อย่างไม่ถูกต้องแล้ว หลักสูตรนั้นก็ไม่มีประโยชน์อะไร สอดคล้องกับดั่งที่ นิตยา เปลื้องนุช (2555: 101-102) กล่าวว่า มีคำกล่าวหนึ่งที่มักได้ยินอยู่เสมอคือ แม้เราจะมีหลักสูตรดีเพียงใดก็ตาม แต่ถ้านำหลักสูตรไปใช้อย่างไม่ถูกต้องแล้ว หลักสูตรนั้นก็ไม่มีประโยชน์อะไร ซึ่งคำกล่าวนี้เป็นหลักยืนยันได้ชัดเจนว่า “วิธีการหรือกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้จะเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน” สิ่งที่ต้องพิจารณาในการนำหลักสูตรไปใช้คือ ใครมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้บ้าง บุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่สุดคือ ครู ในฐานะผู้นำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียน ซึ่งเป็นการเรียนการสอนโดยตรงแล้ว ความสามารถที่มีในตัวนักเรียน เพื่อนนักเรียน อาจารย์ใหญ่ และการสอนของครู จะมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมาก และถ้าพิจารณาให้ลึกลงไปอีก ประสิทธิภาพการสอนของครูจะดีหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับตัวอาจารย์ใหญ่ การส่งเสริมให้กำลังใจแก่ครู ทัศนคติในอาชีพครู ทัศนคติในการประกอบอาชีพของครูขึ้นอยู่กับการยอมรับของตัวครู ฐานะความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ และสังคมของครู และการฝึกหัดอบรมจากสถาบันการฝึกหัดครู และท้ายที่สุด การส่งเสริมให้กำลังใจให้แก่ครูนั้น ขึ้นอยู่กับเพื่อน ๆ ครู บรรยากาศของโรงเรียน ซึ่งครูใหญ่ก็เป็นผู้ที่มบทบาทที่สุดในการสร้างบรรยากาศที่ดีให้กับโรงเรียน โดยสรุปแล้วสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่สำคัญ ๆ นั้น มี 3 ประการคือ การฝึกหัดครูหรือการเตรียมครูประการหนึ่ง อาจารย์ใหญ่ประการหนึ่ง และประการที่สำคัญที่สุดคือตัวครูหรือการสอนของครู หรืออีกนัยหนึ่ง การนำหลักสูตรไปใช้จะมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้ง 3 ประการคือ การเตรียมครู บทบาทของผู้บริหารหรืออาจารย์ใหญ่และการสอนของครู

3. การบริหารการจัดการเรียนรู้

จากผลการวิจัยพบว่า มีการประชุมชี้แจงสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีการประชุมชี้แจงนโยบาย/วัตถุประสงค์ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ และด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้เรียนการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งทิตนา แคมมณี (2542 : 24-25) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางไว้ว่า ครูต้องเตรียมการสอน โดยการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาที่จะสอนให้เข้าใจ ศึกษาหาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย มีการวางแผนการสอน จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและเพียงพอให้กับผู้เรียน ตลอดจนสร้างบรรยากาศการ

เรียนรู้ที่ตีกระตุ่นให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ สังเกตบันทึกพฤติกรรม และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ให้ความคิดเห็น ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียน เพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น และให้ข้อเสนอแนะตามความเหมาะสม ตลอดจนเก็บรวบรวมผลงานของผู้เรียน และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอนอย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าการเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จนั้นผู้สอนต้องคำนึงถึงผู้เรียน ในด้านความสามารถและความสนใจเป็นสำคัญ และจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสนในการเรียนรู้มากที่สุด สอดคล้องกับสุมิตรา อังวัฒนกุล (2539: 19) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ครูจะต้องคำนึงถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาหลักสูตรกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะประสบการณ์ และเจตคติที่ดีให้แก่นักเรียนดั่งนั้น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ โดยการมีส่วนร่วมของทุกคน ดังที่ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2550: 195) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่องค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งครู ผู้เรียน ผู้บริหารการศึกษา ผู้นำชุมชน หรือสมาชิกชุมชน มาร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยในการดำเนินการนั้นมีลักษณะของกระบวนการ (Process) มีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้ (Learning) อย่างต่อเนื่อง มีพลวัต (Dynamic) คือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการแก้ปัญหา การร่วมกันกำหนดแผนงานใหม่ ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วม ซึ่งมีความหลากหลายตามความเกี่ยวข้องของกิจกรรมที่จะทำ หัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วม คือ การระดมความคิด อันเป็นการกระจายอำนาจและความสัมพันธ์ที่เป็นแนวราบเสมอภาคกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ ยังมีการจัดการศึกษาพิเศษ โดยมีการวิเคราะห์ให้ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ค้นหา/คัดกรอง/คัดแยกสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2554: 97) กล่าวว่า การศึกษาพิเศษเป็นการจัดการเรียนการสอนและบริการที่ให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ เด็กปัญญาอ่อน เด็กพิการทางกายและสุขภาพ เด็กพิการทางตา ทางหู เด็กที่มีปัญหาทางการพูด เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์และสังคม รวมทั้งเด็กปัญญาเลิศ เพื่อให้ได้รับการพัฒนา ส่งเสริมอย่างเหมาะสมเต็มตามศักยภาพ ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดการศึกษาเพื่อผู้เรียนที่มีลักษณะพิเศษ ให้มีโอกาสนเรียนได้เท่าเทียมผู้อื่นโรงเรียนจึงต้องมีกระบวนการดูแลส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้รวมทั้งมีการจัดการศึกษาพิเศษและเรียนร่วม ซึ่ง กนกพร เจริญฤทธิ์ (2546 : 2) กล่าวว่า การจัดการเรียนร่วมทุกรูปแบบมีข้อดีต่างกันและจะจัดรูปแบบใดขึ้นอยู่กับพิจารณาอย่างรอบคอบของหลายฝ่ายได้แก่ ผู้ปกครอง ตัวเด็ก ครู ผู้บริหาร แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องและทุกฝ่ายต้องมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนร่วม ต้องมีความเชื่ออยู่บนพื้นฐานที่ว่า เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมและเสมอภาคกัน

4. การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า มีการส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานต่างๆ มีการติดตามการดำเนินการนิเทศภายใน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิธีหรือกระบวนการที่ผู้บริหารต้องรับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังที่ ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2529: 177) กล่าวว่า ผู้บริหารการศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการนิเทศการศึกษามากผู้หนึ่ง แม้บางครั้งผู้บริหารอาจไม่ได้นิเทศการศึกษาเลย แต่การที่ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบงานด้านวิชาการอยู่ด้วย จึงต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนของตน เพื่อให้งานด้านวิชาการประสบความสำเร็จก้าวหน้าตามจุดมุ่งหมาย ผู้บริหารจะต้องทราบถึงเทคนิคและวิธีการนิเทศการศึกษา โครงการนิเทศการศึกษา หลักการนิเทศการศึกษาเพื่อนำไปใช้ในนิเทศการศึกษาหรือนำไปดำเนินการจัด

ติดตาม และประเมินผลการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนของตต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่า ตามหลักการนิเทศเป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้นิเทศกับครูผู้สอน เพราะการจัดการนิเทศการศึกษาจากภายในโรงเรียนมีความสำคัญ และจำเป็น ซึ่งผู้ทำหน้าที่นิเทศเป็นผู้ที่อยู่ในโรงเรียนมีความใกล้ชิดครูย่อมจะมองเห็นปัญหาและแนวทางการศึกษาที่ได้รับผลดีที่สุด สอดคล้องกับโซโลมใจ ภิงคารวัฒน์ และอุทัย บุญประเสริฐ (2528: 22) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรทุกอย่างในโรงเรียนซึ่งมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนและมีกระบวนการเฉพาะ เพื่อการสนองจุดมุ่งหมายของการนิเทศ คือ ได้ผลงานที่มีคุณภาพ มีการพัฒนางาน พัฒนาคคน มีการเสริมสร้างบำรุงขวัญและกำลังใจให้เกิดความภาคภูมิใจ และมั่นใจในการทำงาน

5. การวัดผลประเมินผลการเรียน

จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลของโรงเรียน และดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยมีการประชุมคณะทำงาน และมีการมอบหมายภาระงานของกรรมการแต่ละชุด เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ผู้วิจัยเห็นว่า การเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลเป็นกระบวนการเดียวกัน จึงต้องดำเนินงาน และวางแผนไปพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบการประเมินผลเป็นเพียงการติดตามผลการปฏิบัติ ซึ่งมุ่งวัดการบรรลุถึงความสำเร็จของวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะทราบว่ากิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด สอดคล้องกับ ระวีวรรณ โพธิ์วัง นงเยาว์ ภูแก้ว อำพร จิตรใจ และบุรชัย ศิริมหาสาคร (2548: 103) กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ คือการจัดการศึกษาที่บรรลุผลการสร้าง หรือพัฒนาพฤติกรรมความเป็นคนที่สมบูรณ์ทุกด้าน โดยทั้งนี้มีความเชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (สำนักงานการศึกษาเอกชน, 2542: 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือการพัฒนาประเทศ เพราะวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการจัดการศึกษา คือการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามหลักสูตร สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ จากความสำคัญของการจัดการศึกษาดังกล่าว ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วจึงตระหนักและให้ความสำคัญต่อภารกิจด้านการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาจึงเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบภารกิจสำคัญนี้ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน เพราะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ดังนั้นเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนแล้ว ครูจึงต้องวัดผลและประเมินผลการศึกษา ว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด เพื่อจะได้แนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้สำหรับครู และข้อมูลสำหรับผู้บริหารในการใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ และมีคุณภาพ ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการพัฒนาหลักสูตรสู่มาตรฐานคุณภาพของการศึกษา

6. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และ แหล่งเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า มีการจัดทำทะเบียนสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ มีการประเมินผลการใช้สื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนา โดยมีแนวทางการวางแผนการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สอดคล้องกับ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2550: 135) กล่าวว่า เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงจำเป็นต้องมีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนรู้ตามความสนใจ แหล่งการเรียนรู้เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ เรือนเพาะชำ สวนหย่อม ห้องจริยศึกษา ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องพลศึกษา ห้องพยาบาล ห้องครัว เป็นต้น แหล่งการเรียนรู้ที่กล่าวมานี้ มี

อยู่ตามปกติอยู่แล้ว หากผู้บริหารสถานศึกษาบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ให้เป็นระบบ วางแผนการใช้แหล่งการเรียนรู้ จัดตั้งบุคลากรรับผิดชอบดูแล มีการควบคุมกำกับ และติดตามประเมินผลการใช้แหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งแสวงหาแหล่งการเรียนรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของครูในฐานะผู้อำนวยการความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้มีความพร้อมสำหรับจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาสื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้เป็นงานที่สถานศึกษาต้องส่งเสริม สนับสนุน สอดคล้องกับรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2550: 127) กล่าวว่า สถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้ของครูอาจารย์บรรลุผล โดยการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีที่มีความหลากหลายเหมาะสมและเพียงพอให้ครูอาจารย์ ได้เลือกพัฒนาและใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างได้ผล และสื่อเทคโนโลยีนั้น ควรเน้นตั้งแต่การจัดทำจัดหาจากท้องถิ่นไปจนถึงสื่อที่ทันสมัยสากลนอกจากนี้สื่อเทคโนโลยียังก่อให้เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ ๆ ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้มีพัฒนาการรวดเร็วและเข้าใจได้ง่ายขึ้นดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันจึงมีความจำเป็นที่ต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระ

7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า มีการวิจัยในชั้นเรียน โดย ครูดำเนินการจัดทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้วิจัยเห็นว่า การวิจัยในชั้นเรียนจะเกิดขึ้น หลังจากครูสรุปได้ว่าปัญหาคืออะไร เกิดที่ไหนและมีแนวทางจะแก้ปัญหานั้นได้อย่างไร กล่าวคือ ครูคิดหาวิธีการแก้ปัญหา แล้วได้นำไปทดลองใช้งานได้ผลแล้วพัฒนาเป็นนวัตกรรม สามารถนำไปเผยแพร่ได้ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ สุวิมล ว่องวานิช (2553: 21) กล่าวว่า การวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียน คือ การวิจัยที่ทำโดยครูผู้สอนในชั้นเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนหรือส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน เป็นการวิจัยที่ต้องทำอย่างรวดเร็ว นำผลไปใช้ทันที และสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของตนเองและกลุ่มเพื่อนร่วมงานในโรงเรียนได้มีโอกาสวิพากษ์ อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแนวทางที่ได้ปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของครูและนักเรียน

8. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า มีการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ และมีการวางแผนสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เป็นการปลูกพลังชุมชนขึ้นมาบนฐานภูมิปัญญา และการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน ควบคู่ไปกับแนวทางการบริหารการศึกษา เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน และการบริหารทรัพยากรของโรงเรียนตามสภาพ ความต้องการ ความเชื่อ ตลอดจนรากเหง้าทางวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ในท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้น โรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จึงมีการสร้างความตระหนัก เพื่อทำงานร่วมกันของคนในชุมชนได้ดียิ่งขึ้นสอดคล้องกับ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2550: 198) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ท้องถิ่นนั้น แม้จะถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในการบริหารสถานศึกษา แต่ชุมชนและท้องถิ่นไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาในท้องถิ่นของตน การศึกษาจึงไม่เป็นหนึ่งเดียวกับชุมชน ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องตระหนักว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและท้องถิ่น ในการศึกษาจำเป็นต้องสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วม สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ชุมชน ท้องถิ่น และสถานศึกษา หากพบว่าระเบียบบางด้านเป็นอุปสรรคต่อการ

เข้าถึงสถานศึกษา การปรับโครงสร้างเป็นการปรับระบบภายในการทำงานให้เกิดบรรยากาศเป็นกันเอง อบอุ่น เชื่อเชิญให้ชุมชนท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นและเป็นการลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นออกไป การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ให้อยู่ในจุดที่สมดุล สร้างสรรค์ และมีความเสมอภาคกัน และต้องตระหนักว่าใช้เวลานาน และมีความยากลำบาก ดังนั้นจึงไม่ควรใจร้อนหรือคาดหวังเกินความเป็นจริง

9. การประกันคุณภาพการศึกษากับงานวิชาการ

จากผลการวิจัยพบว่า มีการจัดทำรายงานประกันคุณภาพด้านวิชาการประจำปีการศึกษา โดยมีการดำเนินการด้านการปรับปรุงการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยให้มีการประกันทั้งการประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก ผู้วิจัยเห็นว่าการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการยกระดับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ การศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพกระบวนการบริหารการศึกษา สอดคล้องกับ ประเสริฐ สุทธิสิทธิ์ (2545: 108) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และตามแนวทางและประกาศที่เกี่ยวข้องของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาของไทย สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนาระบบกลไกของการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันขึ้นโดยเน้นประสิทธิผลของกระบวนการดำเนินงานเป็นสำคัญ มีการพัฒนาระบบเอกสารควบคุมไปด้วย เพื่อเป็นคู่มือการดำเนินงานและเป็นหลักฐานแสดงประสิทธิผลของการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะจากการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร พบว่า มีการจัดทำบริหารงานวิชาการตามกรอบการบริหารงานวิชาการของกรุงเทพมหานครทุกอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ กิจกรรมการปรับปรุงชี้แจงกับครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการตรวจเยี่ยมและสังเกตการณ์ในชั้นเรียน จึงเป็นความสมควรอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ และดำเนินการอย่างต่อเนื่องจริงจัง เพื่อยกระดับคุณภาพงานวิชาการของโรงเรียน

จากผลการวิจัย เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ในด้านการจัดการศึกษาพิเศษมีปัญหาคือ คือ ไม่มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ไม่มีการจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคลประจำวัน (IIP) และไม่มีการนำนักเรียนที่คัดกรองแล้วไปทดสอบ IQ และวินิจฉัยความบกพร่อง จึงควรได้รับการแก้ไขปรับปรุง โดยผู้บริหารควรเป็นผู้นำและครูอาจารย์ควรให้ความสำคัญ อีกทั้งการร่วมมือของผู้ปกครอง ร่วมกันพิจารณาแก้ไข เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการศึกษาเฉพาะบุคคลเพื่อให้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอื่น ๆ และเขตอื่น ๆ ของกรุงเทพมหานคร

- 2.2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม และโรงเรียนในเขตอื่น ๆ ของกรุงเทพมหานคร
- 2.3. ควรศึกษากระบวนการนิเทศภายในของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม และโรงเรียนในเขตอื่น ๆ ของกรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร เจริญฤทธิ์. (2546). การศึกษาเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนร่วมต่อการจัดโครงการเรียนร่วมสำหรับเด็กออทิสติกในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉัตรรัตน์ ชาวลิขิต. (2547). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสารสนเทศ. กรุงเทพฯ: บริษัท จุดทอง จำกัด.
- ชโลมใจ ภิงคารวัฒน์ และอุทัย บุญประเสริฐ. (2528). หลักและแนวทางในการจัดการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองศาสนการพิมพ์.
- ทีศนา แคมมณี. (2542). การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: โมเดลชิปปา. วารสารครูศาสตร์. 24-25
- อภาร บัวศรี. (2514). ทฤษฎีหลักสูตรภาค 2. พระนคร: มงคลการพิมพ์.
- นิตยา เปลื้องนุช. (2555). การบริหารหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญมี เณรยอด. (2529). งานบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: บริษัทแอคทีฟ พรีน จำกัด.
- ประเสริฐ สุทธิสิทธิ์. (2545, กันยายน-ธันวาคม). กระบวนการประกันคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาไทย. วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช. 15, หน้า 105-108.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร.
- พงศ์ศักดิ์ จิตสอาด. (2560). การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1-2. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal Silpakorn University. 10,1 (มกราคม – เมษายน): 879 - 880.
- ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์. (2529). การบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- ระวีวรรณ โพธิ์วัง นงเยาว์ ภูแก้ว อ่ำพร จิตรใจ และบุรชัย ศิริมหาสาคร. (2548). หลักการจัดการศึกษายุคใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 1 : สถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2550). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สงขลา: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เสาวลักษณ์ ยงวานิชจิต. (2559). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียน

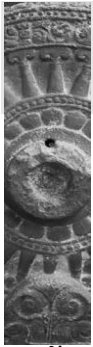

1098

ในสถานศึกษาของรัฐยอตนิยม. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal Silpakorn
University. 9,3 (กันยายน – ธันวาคม): 20

สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2554). การบริหารวิชาการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ.

สุวิมล ว่องวานิช. (2553). การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การจัดการความรู้สู่แนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนารูปแบบการสอน

Knowledge management to best practices for development teaching style

บทคัดย่อ

การจัดการความรู้สู่แนวทางการปฏิบัติเพื่อพัฒนารูปแบบการสอน เป็นกระบวนการที่พึงกระทำสำหรับครูผู้สอน มีเครือข่ายร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น บอกเล่า แบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์ นำมาบูรณาการที่เป็นเทคนิคด้านการสอน ถ่ายทอดสู่ผู้เรียน ได้แก่ ทำอย่างไรให้ผู้เรียนได้สนใจเรียน วิธีจัดการกับผู้เรียนชอบเล่นมือถือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน เทคนิคการจูงใจให้นักศึกษาเข้าชั้นเรียน กิจกรรมนอกหลักสูตร เทคนิคการใช้สื่อการสอน การสอดแทรกภาษาอังกฤษ การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และการส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ เช่น ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ สู่การบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอนและนวัตกรรมที่ทันสมัย

เทคนิคและวิธีการสอนมีหลากหลายวิธี ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ รู้จักเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนและบูรณาการให้เหมาะสม การที่ผู้สอนจะนำวิธีการสอนแบบใดไปใช้ในการเรียนการสอนนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของรายวิชา และบริบทของผู้เรียน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ กิจกรรมจูงใจใฝ่รู้

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, แนวทางปฏิบัติที่ดี, การพัฒนารูปแบบการสอน

Abstract:

Knowledge management is best practice for developments teaching styles and the process do for teachers to join a group discussion exchange. Comment tells Share information

with each other to be consistent learning organization. They must be aware of information and be able to process their knowledge in various fields to apply to the charcoal properly. Fast and fit for the situation to integrate teaching technique. Relay to the learner include how to make the students interested in studying, How to deal with mobile enthusiasts, Factors related to teaching management, Techniques to encourage students to attend classes, Extracurricular activities Techniques of teaching media English, interjection Incorporation of moral ethics and to promote morality brings eight basic virtues such as diligent, economical, honest, disciplined, courteous, clean, united and kind.

There are variety of techniques and teaching methods. The instructor must be an avid learner. Know how to change teaching methods and integrate them appropriately. What kind of instruction will the instructor use in teaching, depending on the suitability of course.

Keywords: Knowledge management, Best practices, Development of teaching styles

บทนำ

ยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Society and Economy) ได้ให้ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจที่สามารถขับเคลื่อนด้วยการใช้ความรู้ ซึ่งความเจริญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นมาจากการใช้นวัตกรรมที่พัฒนาด้วยปัญญาและความรู้เป็นฐานอันสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะองค์กรทางการศึกษาสามารถนำความรู้มาพัฒนาการดำเนินงานหรือนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการความรู้ (Knowledge Management) จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) กำหนดความรู้ 2) การแสวงหาความรู้ 3) การสร้างความรู้ 4) การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6) การนำความรู้ไปใช้ และ 7) การติดตามและประเมินผล หากองค์กรทางการศึกษาใดสามารถจัดการกับความรู้และภูมิปัญญาของบุคลากรในองค์กรได้อย่างเป็นระบบรวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรในมิติต่าง ๆ ทั้งในด้าน

การเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาองค์กรได้อย่างครบถ้วนแล้วนั้น ย่อมสามารถนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้อย่างแน่นอน¹

การจัดการความรู้ในองค์กรทางการศึกษาถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีความตระหนักถึงความสำคัญของ “ความรู้” ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับองค์กรที่เรียกได้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” เพราะการจัดการความรู้เป็นการเรียนรู้ที่เรียนจากการปฏิบัติเป็นตัวนำ การปฏิบัติทำให้เกิดประสบการณ์ และเกิดวิธีการที่เป็นตัวอย่างดี (Best-Practice) เพื่อให้ครูรุ่นหลังนำไปศึกษา นำไปให้ประโยชน์ และนำไปต่อยอดความรู้ที่แตกฉานต่อไป อีกทั้งสถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญ ที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของคนในสังคมทุกระดับ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้นบุคลากรในสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และสามารถจัดการเรียนรู้ให้ครอบคลุมได้ทุกเรื่องที่ได้รับผิดชอบ สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ โดยจำเป็นต้องนำกระบวนการจัดการความรู้มาใช้ในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกัน²

กล่าวได้ว่า การดำเนินการจัดการความรู้สู่แนวทางการปฏิบัติที่ดีเพื่อพัฒนารูปแบบการสอน เป็นกระบวนการจัดการความรู้สำหรับครูผู้สอน ที่ต้องมาร่วมวงกันเป็นกลุ่มสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการถ่านทอดได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของครูผู้สอนให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ล้วนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งมั่นพัฒนาองค์กร เพราะการจัดการความรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงแนวทางการจัดการความรู้ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนของตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ ที่สำคัญคือการวิเคราะห์สภาพการดำเนินการจัดการความรู้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค สามารถนำไปใช้ในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการความรู้ให้เกิดขึ้นในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงที่สุดต่อไป

¹ พรพิมล ธรรมชาติภรณ์. การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสาร การศึกษา ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2551.

² ธีระ รุญเจริญ. สุขความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง. 2550.

การจัดการความรู้สู่แนวทางการปฏิบัติที่ดีเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนของครูผู้สอน พอจะหยิบยกมาเรียบเรียงและรวบรวมใหม่ ผู้เขียนจึงขอนำเสนอข้อมูลจากนักวิชาการหลายๆ ท่าน ที่ให้แนวคิดไว้สรุปได้ 9 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ทำอย่างไรให้นักศึกษาสนใจเรียน

การฝึกให้นักศึกษาตรงต่อเวลาโดยการเช็คชื่อการมาเข้าเรียนห้ามเกินกว่าเวลาที่กำหนดอาจมีห้กคะแนนนักศึกษาที่มาสาย วิธีนี้ถ้าสามารถทำต่อเนื่องจนนักศึกษามาเรียนตรงต่อเวลาต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ จนเป็นนิสัยได้ก็ถือว่ามีประสิทธิภาพมาก แต่มักจะใช้ได้เฉพาะจำนวนนักศึกษาไม่มาก หากห้องเรียนใหญ่มีจำนวนผู้เข้าเรียนมากอาจไม่เหมาะสมเพราะจะเสียเวลามากอาจารย์บางท่านใช้วิธีสุ่มเรียกชื่อ บางท่านใช้วิธีขานชื่ออย่างรวดเร็ว จากประสบการณ์การสอน³ มีดังนี้

1. น้ำเสียงในการสอนควรมีสองต่ำ หนักเบา อย่าใช้เสียงความถี่เดียว
2. ผู้สอนควรเปลี่ยนฉาก คือ นั่งบ้าง ยืนบ้าง เดินบ้าง ไม่นั่งอยู่ที่เดียวเพราะฉากไม่เปลี่ยนจะทำให้ผู้เรียนไม่ตื่นตัว
3. ผู้สอนใช้การถาม ตอบ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน
4. ถ้านักศึกษาคูยเสียงดัง ผู้สอนอาจพูดให้ดังขึ้นหรือใช้การเจียบนิ่งเพื่อส่งสัญญาณให้นักศึกษาทราบ
5. การปรับทัศนคติต่อเรื่องที่จะสอนก่อนเริ่มเรียนเพื่อให้นักศึกษาเห็นความสำคัญว่าทำไมถึงต้องเรียน หัวข้อนี้จะช่วยให้นักศึกษาตั้งใจมากขึ้น
6. การพูดคุยนอกเรื่องบ้างจะช่วยทำลายกำแพงความตึงเครียดระหว่างลูกศิษย์กับอาจารย์
7. การเตรียมการสอนในแต่ละคาบให้เสมือนกับการ talk show จะช่วยให้นักศึกษาสนใจได้เป็นอย่างดีและเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้ไม่น่าเบื่อด้วย

³ การจัดการความรู้คณะวิศวกรรมศาสตร์ศรีราชา. โครงการการจัดการความรู้เรื่อง "เทคนิคการสอนและการใช้เทคโนโลยีในการสอน" คณะวิศวกรรมศาสตร์ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2557.

8. การเขียนบนกระดานมีข้อดีตรงที่ข้อมูลอยู่ได้นาน นักศึกษาสามารถจดทำความเข้าใจตามได้ดี ผู้สอนได้เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ส่วนการเขียนอธิบายบนเครื่อง Visualize นั้นก็มีข้อดีในทำนองเดียวกันเพียงแต่ ผู้สอนจะต้องนั่งอยู่กับที่ เนื้อที่ในการเขียนจำกัดกว่ากระดาน แต่ก็สามารถยกกระดาษที่สอนกลับมาแสดงอีกได้ สำหรับการสอนโดยใช้โปรแกรม PowerPoint นั้นส่วนใหญ่แล้วข้อมูลจะไปเร็วกว่าการรับรู้ของนักศึกษา

ประเด็นที่ 2 วิธีจัดการกับนักศึกษาเล่นมือถือนขณะเรียน

การตั้งกฎห้ามเล่นมือถือนระหว่างการเรียน โดยมีบทลงโทษเป็นการหักคะแนนบ้าง ให้ออกจากห้องเรียนไป 5 นาทีบ้าง (การให้นักศึกษาออกจากห้องเรียนมีผลกระทบต่อความรู้สึกนักศึกษา เป็นวิธีที่ไม่แนะนำให้ทำ) อาจารย์บางท่านใช้วิธีหยุดสอนทันทีที่มีนักศึกษาใช้โทรศัพท์⁴

1. กรณีศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนไม่หลุดจากกฎเกณฑ์และบทลงโทษที่มากมาย โดยการกำหนดวามโน้ตเรียนให้มีได้แค่กระดาษกับปากกาเท่านั้น
2. วิธีไม่ห้าม แต่ใช้ให้เกิดประโยชน์ คือ ให้หาข้อมูลเรื่องที่เรียนอยู่ จากมือถือได้เลย
3. เล่าเรื่องผีเพื่อดึงความสนใจ
4. นักศึกษายุคใหม่รุ่นนี้นอกจากชอบทำงานกลุ่มและไม่ควรทำให้เขาเสียหน้าแล้วยังต้องให้ความสนใจแก่เขาด้วยเพราะหากเขาจะปฏิเสธต่อกระบวนการที่คลุมเครือ
5. ถ้ามีนักศึกษาหลับในห้องเรียน ผู้สอนไม่ควรทำให้เขาอายเพราะถ้าเขาไม่อายเขาจะให้เกียรติเรา

ประเด็นที่ 3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนหรืออาจพูดสั้นๆ ว่าในการสอน แต่ครั้งนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่จะต้องพิจารณา เช่น วัตถุประสงค์การสอน เนื้อหาวิชา พื้นฐานผู้เรียน จำนวนผู้เรียน เวลาที่มีในการสอนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือแม้แต่ขีดความสามารถของอาจารย์ผู้สอนเอง ที่นี้เรามาแยกกันทีละประเด็น⁵ ได้แก่

⁴ การจัดการความรู้คณะวิศวกรรมศาสตร์ศรีราชา. โครงการการจัดการความรู้เรื่อง "เทคนิคการสอนและการใช้เทคโนโลยีในการสอน" คณะวิศวกรรมศาสตร์ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2557.

⁵ วิลาวลัย กองสะดี. ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารหัส 52 คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยราชพฤกษ์ ปีการศึกษา 2552. สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยราชพฤกษ์. 2552.

1. วัตถุประสงค์กับการเรียนการสอน อันที่จริงวัตถุประสงค์การสอนที่ชัดเจน จะเป็นตัวแนะนำให้ผู้สอนได้ทราบขอบเขตของเนื้อหาที่จะสอนแค่ไหน และจะมีเกณฑ์ในการวัดผลอย่างไร แต่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริงแล้ว สามารถพิจารณาจากวัตถุประสงค์การสอนได้อีกส่วนหนึ่ง กล่าวคือ อาจพิจารณาจากพฤติกรรมที่คาดหวังจากวัตถุประสงค์ การเรียนการสอนก็ควรจะบรรยายให้ผู้เรียนฟังเพียงอย่างเดียวไม่ได้ คงต้องมีการลงมือตรวจสอบกันจริงจึง ให้เกิดการเรียนรู้ก่อน แล้วจึงมาตรวจสอบการเรียนรู้ภายหลัง

2. เนื้อหาวิชากับการเรียนการสอน เนื้อหาวิชาในการเรียนการสอนนั้น มีความจำเป็นและมีความสำคัญในการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน เนื่องจากเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้งมีอย่างจำกัด ดังนั้น เนื้อหาที่จำเป็นและสำคัญจะต้องนำมาพิจารณาก่อน ความสำคัญที่ว่านั้น ดูได้หรือวิเคราะห์ได้จาก (1) ความจำเป็นในการใช้งาน ซึ่งหากขาดเนื้อหานั้น ๆ ไปแล้ว ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้และนำไปใช้งานได้หรือไม่ (2) ความยากของเนื้อหา เนื้อหาที่ยากย่อมต้องการการแยกย่อย การจัดลำดับที่เหมาะสม รวมทั้งเทคนิควิธีสอนที่ต้องมีการปรับแต่งโดยตลอด การจัดการเรียนการสอนจึงต้องใช้เวลากับเนื้อหาดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นด้วย

สรุปได้ว่า การเรียนการสอน เป็นกิจกรรมซึ่งจัดขึ้นเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยที่การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นโดยตัวผู้เรียนเอง อาจารย์เป็นแค่เพียงผู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เท่านั้น การเรียนรู้มีกระบวนการและขั้นตอน ผู้ที่จะเรียนรู้จะต้องมีความสนใจ แสวงหาข้อมูลในเรื่องที่สนใจนั้น ทั้งต้องมีการทดลองใช้ข้อมูลที่ได้ไปแก้ปัญหา และต้องทราบว่าได้ผลเป็นอย่างไร ซึ่งมีปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ที่จะต้องคำนึงถึงในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น วัตถุประสงค์การสอน ลักษณะของเนื้อหา พื้นฐานความรู้ของผู้เรียน จำนวนผู้เรียน เวลาที่ใช้สอน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมถึงขีดความสามารถของอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนด้วยและวิธีการสอนมีหลายรูปแบบ หากแต่จะพิจารณาจากกิจกรรมของอาจารย์และผู้เรียนแล้ว อาจแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบหลัก ๆ คือ รูปแบบที่กิจกรรมอยู่ที่อาจารย์ผู้สอนเป็นหลัก ได้แก่ การบรรยาย ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันมาโดยตลอด รูปแบบที่อาจารย์ผู้สอนและผู้เรียนมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น การสอนแบบถามตอบ การสอนแบบอภิปราย ส่วนการเรียนการสอนที่กิจกรรมทั้งหมดอยู่ที่ผู้เรียนเอง ก็คือ การเรียนจากสื่อสำเร็จรูปที่มีผู้พัฒนาเอาไว้แล้ว

ประเด็นที่ 4 เทคนิคการจูงใจให้นักศึกษาเข้าชั้นเรียน

การสร้างแรงจูงใจในการเรียนการสอนเป็นเรื่องสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับอาจารย์ ซึ่งต้องพยายามหาทางสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษามีความต้องการที่จะเข้าเรียน อาจารย์จะต้องกระตุ้นให้นักศึกษาตื่นตัวและ

พยายามทำงานในหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้นการสร้างแรงจูงใจจึงมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เทคนิคการสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเข้าชั้นเรียน⁶ ได้แก่

1. บุคลิกภาพของอาจารย์ บุคลิกภาพและพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ อาจารย์ที่มีบุคลิกภาพที่ดี เช่น การแต่งกายเรียบร้อย การยืน การเดิน ท่าทาง น้ำเสียง การใช้คำพูด การแสดงออกทางสีหน้า จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ได้ดี ตลอดจนพฤติกรรมการสอนของอาจารย์มีบทบาทในการสร้างความรู้สึที่ดีให้นักศึกษา เช่นเดียวกับบุคลิกภาพของอาจารย์ ในการสอนอาจารย์จะต้องใช้เทคนิคและทักษะในการสอนที่สอดคล้องเหมาะสมกับนักศึกษาและบทเรียนเพื่อให้นักศึกษาเกิดความรู้และทักษะตามที่หลักสูตรกำหนด

2. การปกครองนักศึกษาและการสร้างบรรยากาศ เทคนิคการปกครองนักศึกษาในชั้นเรียน อาจารย์ควรส่งเสริมในการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยา คือ การสร้างความเป็นกลางหรือความยุติธรรม ยึดหลักประชาธิปไตย ใช้กฎระเบียบกฎเกณฑ์ที่ทุกคนยอมรับได้ นักศึกษาก็จะเรียนได้อย่างเป็นสุขและการสร้างบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมทางการเรียนที่ดี เป็นการสร้างบรรยากาศทางกายภาพในห้องเรียน เช่น เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องอยู่ในสภาพพร้อมใช้งานได้ ห้องเรียนมีอากาศเย็นสบาย สะอาดและแสงสว่างเหมาะสมกับการเรียน ซึ่งจะทำให้นักศึกษามีความสุขที่ได้อยู่ในชั้นเรียน

3. ความพร้อมและการทดสอบ ได้แก่

3.1 การทำให้นักศึกษามีความพร้อมและต้องการจะเรียนรู้ การวางเงื่อนไขและสร้างสถานการณ์ของการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ การใช้เทคนิควิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมและต้องการจะเรียนรู้เป็นความสามารถของอาจารย์ การใช้จังหวะ เวลา สถานการณ์ เหตุการณ์ที่เป็นอยู่เป็นแรงกระตุ้นและสร้างความต้องการเรียนรู้จะทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างมาก

3.2 ใช้วิธีการเสริมแรงตามความเหมาะสมและตามความจำเป็นเพื่อให้นักศึกษามีพฤติกรรมในการเรียนที่ดี เช่น การเพิ่มคะแนน หรือหักคะแนน การให้คำชมเชย การยิ้ม การให้ความเอาใจใส่ นับเป็นตัวเสริมแรงที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาอย่างมาก

⁶ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KM) เทคนิคการจูงใจให้นักศึกษาเข้าชั้นเรียน สรุปและปรับปรุงจาก <http://www.novabizz.com/NovaAce/Motives.htm>. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2562

3.3 การปฏิบัติที่สำคัญที่สุดและได้ผลตลอดมา คือ ใช้การทดสอบ การทดสอบจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้นักศึกษาเอาใจใส่ต่อบทเรียนและมีความตื่นตัวในการเรียนอยู่ตลอดเวลา

3.4 การให้ทราบผลการทดสอบอย่างทันท่วงที การให้นักศึกษาทราบผลการทดสอบอย่างทันท่วงทีว่าสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ไปนั้นมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เพียงใด มีสิ่งใดที่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจะให้นักศึกษาต้องเอาใจใส่ติดตามเนื้อหาวิชาอยู่ตลอดเวลา

ประเด็นที่ 5 กิจกรรมนอกหลักสูตร

หนึ่งในการบริการวิชาการแก่สังคมในมิติของนิสิต นักศึกษา⁷ การพานักศึกษาออกไปทัศนศึกษาดูงานตลอดเชิงวิทยากรภายนอก ที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่อาจารย์สอนจะเป็นแรงกระตุ้นความสนใจของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี การมอบหมายกิจกรรมหรืองานให้นักศึกษารับผิดชอบหรือปฏิบัติ และติดตามผลจนนักศึกษาทำงานนั้นเสร็จ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนการสอนของอาจารย์ เพราะเป็นแรงกระตุ้นให้นักศึกษาสนใจเพื่อจะทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสิ้น และการส่งเสริมให้มีการจัดหาและใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา สื่อการสอนและเทคโนโลยีการศึกษาที่ได้รับการออกแบบและมีการบริหารจัดการในการใช้อย่างดีจะสามารถกระตุ้นความสนใจและสร้างแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ได้ นอกจากนั้นสื่อที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาได้ดีนั้นต้องสามารถทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ได้เข้าใจ ได้เห็นความแตกต่างทำให้เกิดการเปรียบเทียบความคิดหรือความรู้จากแหล่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ 6 เทคนิคการใช้สื่อการสอน

สื่อและวัสดุอุปกรณ์การสอนเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี การสอนที่มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนนอกจากจะทำให้นักศึกษาเห็นความเป็นรูปธรรมของสิ่งที่อาจารย์สอนและเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาให้เด่นชัดและง่ายขึ้นแล้วการสอนที่มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนยังช่วยเพิ่มบรรยากาศของการสอนให้น่าสนใจ เนื่องจากการแปรเปลี่ยนสิ่งเร้าหลายๆ อย่าง และอาจารย์ยังสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ กระตุ้นให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างสนุกสนานอีกด้วย อย่างไรก็ตาม สื่อการสอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่ออาจารย์ได้นำไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกวิธี ดังนั้นก่อนที่จะนำสื่อแต่

⁷ กิจกรรมนอกหลักสูตร : หนึ่งในการบริการวิชาการแก่สังคมในมิติของ "นิสิต นักศึกษา". สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/531360>. เมื่อ 10 กรกฎาคม 2562.

ละอย่างไร้ข้อสงสัย อาจารย์จึงควรที่จะศึกษาได้ถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการสอน ข้อดีและข้อจำกัดอันเกี่ยวเนื่องกับตัวสื่อและการใช้สื่อแต่ละอย่าง การผลิตและใช้สื่ออย่างเหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้⁸

6.1 ประโยชน์ของสื่อการสอนที่มีต่อนักศึกษา ได้แก่

6.1.1 พัฒนาความคิดนักศึกษา การที่นักศึกษาได้รู้เห็นสภาพของปัญหาต่าง ๆ ได้ยินหรือได้สัมผัสโดยการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ เช่น จากภาพยนตร์ รูปภาพจะสามารถพัฒนาความคิดเห็นของนักศึกษา โดยการคิดค้นหาวิธีการแก้ไขอย่างมีหลักการและมีเหตุผล ทำให้มีความคิดกว้างไกลมากขึ้น

6.1.2 เพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่นักศึกษา ทำให้นักศึกษามีประสบการณ์มากขึ้นเนื่องจากได้เห็นของจริง ได้ยินหรือสัมผัส ทำให้สามารถเปรียบเทียบสิ่งที่ได้เห็นในปัจจุบันกับความก้าวหน้าต่าง ๆ ที่นักศึกษาได้เรียนรู้ใหม่จากสื่อการเรียนต่าง ๆ เช่น จากภาพยนตร์ หรือจากการทัศนศึกษา

6.1.3 กระตุ้นหรือสร้างความสนใจของนักศึกษา ซึ่งสิ่งต่างๆ ที่นำมาเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา นอกเหนือจากการเรียนปกติในชั้นเรียน สามารถทำให้นักศึกษาสนใจการเรียนมากขึ้น มีความกระตือรือร้น ใคร่รู้เห็นสิ่งที่แปลกๆ ใหม่ ๆ ซึ่งจะกระตุ้นความคิดของนักศึกษาได้

6.2 คุณค่าของสื่อการเรียนรู้ต่ออาจารย์ ได้แก่

6.2.1 ช่วยสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ที่ดี น่าสนใจ สนุกสนาน มีความน่าเชื่อถือจึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับอาจารย์ได้เป็นอย่างดีและนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่บรรลุเป้าหมายของอาจารย์ในที่สุด

6.2.2 ช่วยแบ่งเบาภาระการจัดการเรียนรู้ เช่น ทำให้อาจารย์พูดน้อยลง ถ่ายทอดเนื้อหาด้วยตนเองน้อยลง โดยที่นักศึกษาเรียนรู้ได้เองภายใต้การกำกับดูแลหรือเงื่อนไขของอาจารย์ ไม่ต้องเตรียมและสอนซ้ำซากเพราะได้เตรียมสื่อและวิธีการใช้สื่อไว้แล้วเป็นอย่างดี จนทำให้สามารถนำไปใช้ในครั้งต่อไปได้ทันที

6.2.3 ช่วยกระตุ้นให้อาจารย์เตรียมผลิต หรือพัฒนาสื่อใหม่ ๆ รวมทั้งคิดค้นวิธีการที่น่าสนใจ

⁸ พิสิฐ เมธากัทธ และธีระพล เมธิกุล. ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค. กรุงเทพมหานคร คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. 2559.

6.2.4 ช่วยแก้ปัญหาและทดแทนสิ่งที่อาจารย์ไม่ถนัด เช่น พูดไม่เก่ง จดจดข้อมูลได้ไม่มากพอ ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและการปรากฏตัวต่อหน้าคนจำนวนมาก

6.2.5 ช่วยให้อาจารย์สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้หลากหลายรูปแบบ สำหรับการสอนที่เป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อยและเป็นรายบุคคล โดยอาศัยสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมประกอบ

6.2.6 ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์โดยตรง เพราะทำให้อาจารย์ผู้สอนสามารถสอนได้เร็ว ถูกต้องแม่นยำ ใช้เวลาสั้นลง แต่ทำให้นักศึกษาเรียนรู้ได้มากขึ้น

6.2.7 ช่วยให้อาจารย์มีปฏิสัมพันธ์และติดตามดูแลนักศึกษาเป็นรายบุคคล เพราะใช้เวลาในด้านการบรรยายถ่ายทอดเนื้อหาสาระ การเตรียมการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ น้อยลงจึงมีเวลาเพิ่มขึ้น

6.2.8 ช่วยให้อาจารย์สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ตรงจุดมุ่งหมายในทุกชั้นตอน

6.2.9 ช่วยให้อาจารย์สามารถนำประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่มากมายภายนอกห้องเรียนมานำเสนอต่อนักศึกษาและทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ที่มีความหมาย

6.2.10 ช่วยให้อาจารย์ได้รับทราบผลป้อนกลับจากนักศึกษาและนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาสื่อและการจัดการเรียนรู้ของตนได้ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า รูปแบบการศึกษาในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จึงต้องพัฒนาในห้องเรียนไปสู่การเรียนในห้องเรียนขนาดใหญ่และการศึกษาทางไกล ต้องมีการพัฒนาสื่อการสอนโดยการนำสื่อเทคโนโลยีระดับสูงมาใช้เพื่อให้อาจารย์และนักศึกษาสามารถสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น (1) การใช้กล้องโทรทัศน์ ถ่ายทอดการสอนจากอาจารย์คนเดียวไปยังนักศึกษาจำนวนมากที่อยู่ในห้องเรียนต่างๆ (2) การใช้เครื่องแอลซีดี ถ่ายทอดเนื้อหาและภาพจากวีสดูขนาดเล็กให้ฉายขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อให้ชมได้อย่างชัดเจนทั่วถึง (3) การใช้เครื่องแอลซีดีถ่ายทอดข้อมูลจากคอมพิวเตอร์บนจอภาพ (4) การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนและฝึกอบรมในรูปแบบเว็บเพื่อการศึกษา (5) การใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการเรียนการสอนและฝึกอบรม รวมถึงการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั่วโลก (6) การใช้ดาวเทียมถ่ายทอดการสอนจากสถาบันการศึกษาหนึ่งไปยังสถาบันต่างๆ ที่อยู่ห่างไกล (7) การวางระบบแลน (local area network) เพื่อสร้างเครือข่ายภายในสถาบันการศึกษาในการติดต่อและใช้ทรัพยากรร่วมกัน (8) การพัฒนาระบบเครือข่ายและซอฟต์แวร์เพื่อการศึกษาทางไกลในรูปแบบการสื่อสาร 2 ทาง ในลักษณะการประชุมทางไกล (teleconference)

ประเด็นที่ 7 การสอดแทรกภาษาอังกฤษ

เข้าสู่ประชาคม ASEAN ซึ่งจะต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในการติดต่อสื่อสาร นักศึกษาหลายคนมองว่าเรื่องของภาษาอังกฤษเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะคนที่คิดว่าตัวเองไม่ถนัดภาษาอังกฤษ พอจะต้องมีภาษาอังกฤษเข้ามาเกี่ยวข้องก็รู้สึกว้าว่าภาษาอังกฤษช่างเป็นอุปสรรคในการเรียน แต่ถึงจะเป็นสิ่งที่ไม่ชอบเพียงใดก็เป็นเรื่องยากที่จะหลีกเลี่ยงการเรียนรู้อังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากลที่สามารถใช้ได้ทั่วโลก ดังนั้นในการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเทคนิคต่าง ๆ ให้มีการสอดแทรกภาษาอังกฤษเข้าไปในกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนการสอน⁹ อาจสรุปได้ดังนี้

1. ในระดับบัณฑิตศึกษาเอกสารประกอบการสอน สไลด์ แผ่นใสที่ประกอบการเรียนการสอนควรเป็นภาษาอังกฤษหรือเกือบเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อให้นักศึกษาได้คุ้นเคย
2. กรณีศึกษา/แบบฝึกหัด/การบ้านควรเป็นภาษาอังกฤษเพราะนักศึกษาจะได้คุ้นเคยกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องในวิชาดังกล่าว อีกทั้งให้ฝึกอ่านกรณีศึกษาและเรื่องราวของธุรกิจของที่เป็นปัจจุบันและทันสมัยซึ่งทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงอีกทั้งเป็นการเปิดโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น
3. แนะนำหรือหาหนังสือให้นักศึกษาอ่านเพิ่มเติมที่เป็นหนังสือต่างประเทศ หรืออาจจะให้นักศึกษาอ่านแล้วให้แปลเป็นภาษาไทยส่ง โดยมีคะแนนเป็นแรงจูงใจให้นักศึกษาอยากทำ
4. ในการเรียนการสอนผู้สอนควรมีการสอดแทรกภาษาอังกฤษในทุก ๆ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โดยพยายามหาเทคนิคต่าง ๆ เพื่อไม่ให้นักศึกษารู้สึกเบื่อหน่ายที่ต้องเรียนเป็นภาษาอังกฤษ

สรุปได้ว่า ภาษาอังกฤษมีความสำคัญมากเมื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ต้องมีการวางแผนและเตรียมพร้อมพัฒนาเด็ก เยาวชน และคนไทยให้มีคุณภาพและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สังคมคาดหวัง อาจารย์ผู้สอนซึ่งเป็นบุคลากรสำคัญในการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาสังคม ต้องมีการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน ใฝ่ศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา แสวงหาเทคนิควิธีสอนใหม่ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และผู้บริหารต้องให้ความสำคัญพร้อมสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของภาษาประจำชาติและภาษาต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ในสังคมอาเซียนและเวทีโลกต่อไป

ประเด็นที่ 8 การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

⁹ คณะกรรมการการจัดการความรู้. คู่มือการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน เทคนิคการสอดแทรกภาษาอังกฤษในการเรียนการสอน, สถาบันเทคโนโลยีการบิน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. 2556.

สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนส่งผลกระทบต่อพลโลกให้เกิดปัญหามากมายหลายด้าน ที่เห็นได้ชัดคงจะเป็นด้านคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์นับวันจะเสื่อมโทรมซึ่งเห็นได้จากข่าวที่ปรากฏในสื่อต่างๆ เช่น นักศึกษาขกพวกตีกันตาย นักเรียนชายกลุ่มหนึ่งรุมข่มขืนเด็กสาวอายุ 9 ขวบกลุ่มวัยรุ่นนักแข่งมอเตอร์ไซด์รุมทำร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ สาววัยรุ่นคลอดลูกแล้วนำลูกไปทิ้งในถังขยะ เหล่านี้เป็นต้น คงเป็นตัวอย่างที่ยืนยันให้เห็นว่า คุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมกำลังลดถอยไปทุกขณะ และเป็นคำถามที่น่าสนใจว่า การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งศีลธรรมให้แก่เยาวชนหรือคนไทยนั้น ประสบความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ นอกจากสถาบันครอบครัวแล้วสถาบันการศึกษาต้องมีหน้าที่เป็นตัวแทนสังคมในการหล่อหลอมเยาวชนของชาติให้มีความรู้คู่คุณธรรมโดยปลูกฝังจิตสำนึก เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและทัศนคติที่ดีแก่เยาวชนเพื่อก้าวเป็นพลังสำคัญของชาติครูอาจารย์ทุกท่านจึงต้องมีการกิจสำคัญ¹⁰

8.1 วิธีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม

8.1.1 สร้างการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร ครูมีความใกล้ชิดกับนักเรียน บรรยากาศในการเรียนการสอน นักเรียนรู้สึกได้ว่าครูให้ ความรัก ความห่วงใย เป็นที่ปรึกษาที่ดี แนะนำในสิ่งที่ถูกต้อง ให้ขวัญกำลังใจ

8.1.2 กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ครูวางตัวได้เหมาะสมกับบทบาทและสถานภาพของครู

8.1.3 มีการอบรมสั่งสอนอย่างถูกวิธี โดยมุ่งเน้นวิธีสอนตามแนวทางของนักจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic Psychology) ได้แก่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นความสำคัญของกระบวนการ (Process) ของการเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนการสอนอบอุ่น ส่งเสริมให้นักเรียนอยาการู้้อยากเรียน

8.1.4 สร้างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ครูควรมีกิจกรรมใช้สื่อและอุปกรณ์ที่หลากหลายในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งการวัดและประเมินผลที่ไม่ควรวัดเฉพาะความรู้ควรมีการประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วย

8.2 ปัญหาในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

8.2.1 ครูส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีอื่น

¹⁰ บุญเลิศ จุลเกียรติ . เทคนิค การสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม .(ออนไลน์) . จาก <http://www.bu.ac.th/news/phpnews/news> . สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2562.

8.2.2 ขาดการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนและการใช้อุปกรณ์การสอน

8.2.3 ครูส่วนใหญ่ขาดการอบรมวิธีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

8.2.4 ครูยังขาดเนื้อหาด้านคุณธรรม จริยธรรม

8.2.5 การวัดผลมุ่งการให้คะแนนมิได้ให้ความสนใจการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ข้อควรคำนึงถึงในการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม คือการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม ซึ่งต้องพัฒนาคนทั้ง 3 ด้าน พร้อมกันคือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา

8.3 ความจำเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอน

อ้างอิงข้อมูลจากนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม มีส่วนทำให้สถาบันอุดมศึกษามุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นพลังในการสืบทอดและสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมและประเทศชาติ แต่ผลสะท้อนจากสังคมและจากผู้ใช้บัณฑิตในสายวิชาต่างๆ พบว่า คุณภาพบัณฑิตโดยรวมยังต้องแก้ไข และพัฒนาทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ 3 ประการ คือ

8.3.1 การเป็นผู้มีคุณธรรม หมายถึง การเป็นผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อ มีวินัย มีความรับผิดชอบต่อสุจริตเที่ยงธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความตั้งใจที่จะทำประโยชน์แก่สังคมทั้งในขณะที่กำลังศึกษาและเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปแล้ว

8.3.2 การเป็นผู้มีคุณภาพ หมายถึง การเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่ศึกษาทั้งทฤษฎี และปฏิบัติ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ มีการวางแผนการทำงานอย่างมีระบบ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้ลุล่วงไปด้วยดี มีความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีตลอดจนเป็นผู้ที่มีชีวิตที่เป็นสุข มีความสมบูรณ์ทั้งสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม

8.3.3 การเป็นผู้มีคุณค่า หมายถึง การเป็นบุคคลที่อยู่ในสังคมอย่างมีประโยชน์ สามารถประพฤติตนให้เหมาะสมแก่หน้าที่ เป็นที่ปรารถนาของสังคม เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยและรักษาวินัยธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของชาติต่อไปในการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวนี้

นอกจากจะอาศัยกระบวนการ/กลวิธีที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนา โดยการสร้างหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแล้ว การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอนด้วยการใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างอาจารย์ และนักศึกษาก็เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่ง

8.4 ยุทธวิธีของความสำเร็จในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

อ้างถึง พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ “ในฐานะที่เป็นอาจารย์หรือหัวหน้าหลักสูตร จำเป็นต้องมีความสุจริต ยุติธรรม ทำตัวให้เป็นตัวอย่าง และเป็นที่พึ่งของอาจารย์ทั่วไป ไม่ยอมเห็นแก่ความโลภ ความลืมหืม ความริษยา ความแตกร้าง ต้องมุ่งมั่นในประโยชน์อันยั่งยืนไพศาลของส่วนรวมเป็นเป้าหมาย จึงจะเชื่อได้ว่า จะประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงเกียรติคุณทุกๆ ประการดังที่ปรารถนา”

สรุปได้ว่า วิธีการและขั้นตอนของการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมวิธีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมการสอดแทรก “คุณธรรม” ซึ่งหมายถึง สภาพความดีงามทั้งหลายที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของบุคคล และ “จริยธรรม” ซึ่งหมายถึง คุณความดีที่ควรปฏิบัติ หรือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์ของตนและส่วนรวม ในกระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดพลวัต มีวิธีการ ดังนี้

1. อาจารย์ผู้สอนเห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม และสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในชั้นเรียน
2. อาจารย์รู้จักใช้วิธีการเรียนการสอน การปฏิบัติและการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมเข้ากับวิชาที่สอนเพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ในระหว่างการเรียนวิชาต่างๆ โดยอาจใช้ทักษะของการให้เกิดความสนุกในชั้นเรียน การทำกิจกรรม การสร้างสิ่งแวดล้อม การสร้างสถานการณ์ หรือบุคคลตัวอย่าง หรือการวิเคราะห์จากบทความ ข่าว เพื่อประกอบการเรียนการสอน
3. อาจารย์ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการเรียนการสอนที่สามารถนำไปใช้ได้จริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อาจารย์ต้องมีการเตรียมตัวให้ความร่วมมือ ลงมือกระทำหรือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่ง “คุณธรรมจริยธรรม” ที่สอดแทรกในวิชาที่สอนนี้จะแปรรูปไปสู่ “คุณภาพ” ในที่สุด

ประเด็นที่ 9 การส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ¹¹

1. ขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในเรื่องที่ถูกที่ควร สู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

¹¹ กรรณิภา เมืองแก □ ว. คุ □ มีชื่อจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม 8 ประการของโรงเรียนนาสุเทวี. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2553.

2. ประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะทางการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย
3. ซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกเอนเอียง หรืออคติ ไม่ใช่เล่นหักคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง
4. มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม
5. สุภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ตามสถานภาพ และกาลเทศะมีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจา และท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงาม วางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย
6. สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผิวกายสะอาด ไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความหมองมัวทั้งกาย วาจา ใจและสภาพแวดล้อม มีความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น
7. สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้บทบาทของตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล
8. มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยร่างกาย และสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

บทสรุปที่ได้จากการจัดการความรู้ มี 5 ประเด็น ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยยังสามารถเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ (Content Provider) แลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ ความรู้ งานวิจัย และเทคโนโลยีต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและการวิจัย รวมทั้งการให้บริการต่อชุมชน

2. การนำ E - Learning ไปประยุกต์ใช้ คนส่วนใหญ่เข้าใจกันว่า E - Learning จะไปทดแทนการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมๆ ทั้งหมด (Replacement) ในที่สุด ผู้เรียนสามารถเรียนจากที่ใดก็ได้ในเวลาที่เหมาะสมและไม่จำเป็นต้องเดินทางมายังสถาบันการศึกษา หรือไม่จำเป็นต้องพบหน้าครูผู้สอนแต่อย่างใด

3. เครื่องมือ คอมพิวเตอร์ หรืออุปกรณ์และช่องทางในการสื่อสารเป็นปัญหาเพียงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับปัญหาในการจัดทำเนื้อหาวิชา (Content) ซึ่งไม่เพียงต้องอาศัยนักพัฒนาโปรแกรม หรือช่างเทคนิคที่มีความเชี่ยวชาญทางคอมพิวเตอร์อย่างเช่นในอดีตที่ผ่านมา แต่ต้องอาศัยทีมงานที่พร้อมเพรียง ได้แก่ ผู้สร้างเนื้อหา หรืออาจารย์ผู้สอน นักออกแบบการสอนทางคอมพิวเตอร์ นักออกแบบทางด้านกราฟิก (Graphic) ทำงานร่วมกับนักพัฒนาโปรแกรม (Programmer) และผู้เชี่ยวชาญทางด้านสื่อเข้ามาทำงานร่วมกัน

4. ความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นโดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย (1) ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) (2) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) (3) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) (4) ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) (5) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy)

5. วิธีการสอนมีหลากหลายวิธี ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ รู้จักเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนและบูรณาการให้เหมาะสม การที่ผู้สอนจะนำวิธีการสอนแบบใดไปใช้ในการเรียนการสอนนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของรายวิชาด้วย

บรรณานุกรม

กรรณิภา เมืองแก้ว.(2553)คู่มือจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม 8 ประการของโรงเรียนวสาเทวี. หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

การจัดการความรู้คณะวิศวกรรมศาสตร์ศรีราชา.(2557). *โครงการการจัดการความรู้เทคนิคการสอนและการใช้เทคโนโลยีในการสอน*. คณะวิศวกรรมศาสตร์ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

การจัดการความรู้คณะวิศวกรรมศาสตร์ศรีราชา.(2557). *โครงการการจัดการความรู้ เทคนิคการสอนและการใช้เทคโนโลยีในการสอน*. คณะวิศวกรรมศาสตร์ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กิจกรรมนอกหลักสูตร : หนึ่งในบริการวิชาการแก่สังคมในมิติของ "นิสิต นักศึกษา". สืบค้น

จาก <https://www.gotoknow.org/posts/531360>. เมื่อ 10 กรกฎาคม 2562

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KM) เทคนิคการจูงใจให้นักศึกษาเข้าชั้นเรียน. สรุปและปรับปรุง
จาก <http://www.novabizz.com/NovaAce/Motives.htm>. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2562.

คณะกรรมการการจัดการความรู้. (2556). *คู่มือการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ด้านการ
พัฒนาการเรียนการสอน เทคนิคการถอดเทรกรภาษาอังกฤษในการเรียนการสอน*. สถาบันเทคโนโลยีการ
บิน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. 2556.

ธีระ รุญเจริญ. *สู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง. 2550.

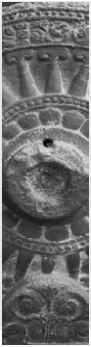
บุญเลิศ จุลเกียรติ. *เทคนิคการสอนถอดเทรกรคุณธรรมจริยธรรม(ออนไลน์)*.

<http://www.bu.ac.th/th/news/phpnews/news>. เมื่อ 25 มิถุนายน 2562.

พรพิมล ธรรมชาติโยช.(2550). *การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ*. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรปริญญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสาร การศึกษา ภาควิชาหลักสูตรการ
สอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิสิฐ เมธาภัทร และธีระพล เมธิกุล,(2559). *ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค*, กรุงเทพมหานคร; คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

วิลาวัลย์ กองสะดี. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารหัส 52 คณะบริหารธุรกิจ
วิทยาลัยราชพฤกษ์ ปีการศึกษา 2552*. สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยราชพฤกษ์.

ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดี
ขององค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20
The relationship between moral quotient and good membership
behavior of teachers organization under the Secondary Educational
Service Area Office 20

*ณัฐวัต เกตุโสภา, Nattawat Kedsopa,

นายยุทธ เขยบาล Panayuth Chueybal

ประพรทิพย์ คุณากรพิทักษ์ Praporntip Kunakornpitak

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

*Corresponding author. E-mail: ketsophanattawat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความฉลาดทางจริยธรรม 2) ศึกษาระดับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูผู้สอน จำนวน 338 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามขนาดโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็นแบบสอบถามความฉลาดทางจริยธรรม มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ หาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและวิเคราะห์ถดถอย พบคุณโดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพบคุณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความฉลาดทางจริยธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 อยู่ในระดับมากที่สุด
2. พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 อยู่ในระดับมาก
3. ความฉลาดทางจริยธรรมของครูโดยรวมกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : ความฉลาดทางจริยธรรม; พฤติกรรม; องค์การ

Abstract

The purposes of this study were 1) to investigate the level of ethical intelligence, 2) to investigate the level of good membership behavior of the organization, and 3) to investigate the relationship between ethical intelligence and good membership behavior of the organization of teachers Under the Secondary Educational Service Area Office 20.

Samples of this study were 338 teachers by stratified using random sampling according to the magnitude of the school. The instrument used as a rating scale questionnaire. An ethical intelligence questionnaire was reliability at 0.98 level and good membership behavior of the organization was reliability at 0.97. The data were analyzed using the statistical program of social science to find frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's product moment correlation coefficient and multiplication regression analysis by stepwise multiple regression analysis.

The results of the study were as follows.

1. The ethical intelligence of the Secondary Educational Service Area Office 20 were highest at the level.
2. The good membership behavior of the organization of Secondary Educational Service Area Office 20 were high at the level.
3. The ethical intelligence of teachers, had relationship with good membership behavior of teachers organizations of the Secondary Educational Service Area Office 20.

Keywords: moral quotient; behavior; membership

บทนำ

การศึกษาเป็นกลยุทธ์หรือเครื่องมือที่มีความสำคัญและมีประสิทธิภาพมากที่สุดใน การพัฒนามนุษย์ให้ เป็นมนุษย์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 48) การศึกษาจึงเป็นการสร้าง คนให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ให้มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเอง เมื่อ ประชากรของประเทศชาติมีคุณภาพแล้วสังคมและประเทศชาติย่อมจะพัฒนาและมีความสุข ในฐานะที่อาชีพครูมี ฐานะสูงในสังคมอยู่แล้วจึงมีคุณลักษณะ คือ ครูควรที่จะพัฒนาตนเอง ประเมินปรับปรุงด้วยตนเอง ปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างและมุ่งประโยชน์ของสังคมโดยรวม (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2539)

ในปัจจุบันผู้ประกอบวิชาชีพครูมีหลายระดับหลายประเภทและอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานซึ่งทำให้ เกิดความแตกต่างกันทางด้านสถานภาพของครูจึงทำให้ผลการปฏิบัติงานของครูเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เท่าที่ควร ประสิทธิภาพการสอนของครูยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ครูไม่ได้ปรับตนเองให้เหมาะสมกับการพัฒนาทางด้าน เทคโนโลยี ใหม่ๆ (พิชัย ไชยสงคราม, 2542) สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาครูของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 20 จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจ ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความ ฉลาดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุง และ สามารถพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางจริยธรรมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 20
2. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

สมมุติฐานของการวิจัย

ความฉลาดทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จำนวน 338 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูป เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 607-610) จากนั้นสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดโรงเรียน แล้วใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากจนได้กลุ่มตัวอย่าง ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ครบตามที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออก 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 ความฉลาดทางจริยธรรม 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเมตตากรุณา และด้านการให้อภัย มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 และตอนที่ 3 พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร 4 ด้าน ประกอบด้วย พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ พฤติกรรมการมีความจงรักภักดีต่อองค์กร พฤติกรรม การปฏิบัติตามกฎระเบียบ โดยทั่วไปและพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมด้วยหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม และซองเปล่าติดแสตมป์จำหน่ายซองชื่อ ที่อยู่ผู้รับ เพื่อใช้ในการส่งกลับมายังผู้วิจัย จำนวน 338 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจากไปรษณีย์จำนวน 338 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson' Product Moment Correlation Coefficient) จากนั้นทำการแปลผล และนำข้อมูลเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ผู้วิจัยจะกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จำนวน 2,660 คน ในปีการศึกษา 2556-2557

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้ได้กลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 338 คน จากนั้นผู้วิจัยได้กระจายไปตามขนาดของโรงเรียนตามสัดส่วนของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ 4

2.2 สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้นแล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับสลาก เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของครูผู้สอน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

ขนาดโรงเรียน	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
เล็ก	535	68
กลาง	741	94
ใหญ่	377	48
ใหญ่พิเศษ	1,007	128
รวม	2,660	338

2.3 สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับสลาก เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดย สอบถามเกี่ยวกับ เพศ
ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของโรงเรียน เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ความฉลาดทางจริยธรรม 4 ด้านประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ด้านความเมตตากรุณา และด้านการให้อภัยลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ 5, 4, 3, 2 และ 1

ตอนที่ 3 พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร 4 ด้านคือ พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ พฤติกรรมการมีความจงรักภักดีต่อองค์กร พฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎระเบียบโดยทั่วไป และพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ 5, 4, 3, 2 และ 1

2. การสร้างเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลักการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความฉลาดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาสร้างแบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.2 กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ กำหนดกรอบแบบสอบถามจากข้อมูลที่ศึกษา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 สร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยโดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.4 นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม และความชัดเจนของภาษา แล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.5 นำเสนอแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องชัดเจนของภาษาโดยผู้เชี่ยวชาญให้คะแนน ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวัดหรือนิยามศัพท์เฉพาะ

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวัดหรือนิยามศัพท์เฉพาะ

- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวัดหรือนิยามศัพท์เฉพาะ

2.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะแล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากร ที่ไม่ถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาคเกนซ์ที่ใช้กำหนดความเชื่อมั่นของแบบสอบถามกำหนดความเชื่อมั่นตั้งแต่ ระดับ 0.80 ขึ้นไป (Cronbach, 1951 อ้างถึงใน สมชาย วรภิเษมสกุล, 2553: 273-275) โดยการวิจัยครั้งนี้แบบสอบถามตอนที่ 2 ความฉลาดทางจริยธรรม มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 และตอนที่ 3 พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

2.7 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความคิดเห็นแล้วจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างโดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ทำหนังสือเพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาในสังกัด
2. ผู้วิจัยของหนังสือจากผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ถึงครูที่ปฏิบัติหน้าที่การสอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
3. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ โดยผู้วิจัยจัดเอกสารลงหมายเลขรหัสแบบสอบถามทุกฉบับถึงครูและขอความร่วมมือส่งคืน โดยผู้วิจัยแนบซองเปล่าจำหน่ายของส่งคืนผู้วิจัยไว้เพื่อความสะดวกในการส่งกลับ
4. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับ แล้วตรวจสอบความครบถ้วน และติดตามแบบสอบถามที่ยังไม่ส่งคืน โดยใช้วิธีโทรศัพท์ในการประสานงาน จนสามารถรวบรวมแบบสอบถามได้ครบ จำนวน 338 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS) ในการคำนวณค่าสถิติต่างๆ มีขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตาราง
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามในตอนต้นที่ 2 และตอนต้นที่ 3 วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการแปลผลข้อมูลของค่าเฉลี่ยนั้นกำหนดเกณฑ์ตามช่วงของค่าเฉลี่ยดังนี้
3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 โดยหาสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product – Moment Correlation Coefficient) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

0.81-1.00	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง
0.61-0.80	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับค่อนข้างสูง
0.41-0.60	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง
0.21-0.40	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

0.01-0.20 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับต่ำ

โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ดังนี้

- มีความสัมพันธ์ในทางบวก แสดงว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน
- มีความสัมพันธ์ในทางลบ แสดงว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้าม

ผลการวิจัย

1. ความฉลาดทางจริยธรรมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 อยู่ในระดับมากที่สุด
2. พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 อยู่ในระดับมาก
3. ความฉลาดทางจริยธรรมของครูโดยรวมกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีความสัมพันธ์กัน

การอภิปรายผล

1. ความฉลาดทางจริยธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมมีความฉลาดทางจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับ มากที่สุด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความเมตตากรุณาและด้านความรับผิดชอบ และอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้กฎหมายระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พุทธศักราช พ.ศ. 2547 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ.2562) มาตรา 30 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และคุณสมบัติของบุคคลที่มาประกอบอาชีพครู จะต้องมิใช่ประกอบวิชาชีพครู และผู้ที่มิใช่ประกอบวิชาชีพครูจะต้องมีคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พุทธศักราช 2546 มาตรา 44 (ข) ลักษณะต้องห้าม (1) เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 (เป้าประสงค์หลักของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ข้อที่ 2: 2557) ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของตน ที่จะต้องประพฤติ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพครู สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับระเบียบคุรุสภา (ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยมารยาทตามระเบียบประเพณีของครู: 2506) กำหนดไว้ว่าครูยังมีหน้าที่สนับสนุนและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของครูให้เกิดผลดี ด้วยความเอาใจใส่ เชื่อฟังและไม่แสดง ความกระด้างกระเดื่องต่อผู้บังคับบัญชาอุทิศตนให้สถานศึกษาประพฤติตนอยู่ในความสุจริตมีความซื่อสัตย์และเที่ยงธรรม ปฏิบัติตามธรรมเนียมของสถานศึกษาช่วยเหลือซึ่งกันละกันในหน้าที่การงานและรักษาชื่อเสียงของคณะครู สอดคล้องกับแนวคิดของ ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543) ได้กล่าวว่า ครูต้องมีการเรียนรู้และตัดสินใจต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ตามมาตรฐานความดี มีความตระหนักในข้อควรประพฤติปฏิบัติ และกฎเกณฑ์

ต่างๆ ของสังคม ส่งผลให้สามารถแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ผิดออกจากกันได้ โดยครอบคลุมไปในทุกเรื่องราวของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของครอบครัว การศึกษา และการทำงาน โดยเริ่มมีการนำเครื่องมือต่างๆมาใช้ในการตรวจสอบและวัดตัวบุคคลว่ามีระดับจริยธรรมมากน้อยเพียงใด ในเรื่องการทำงาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการคัดเลือกและสรรหาบุคคลที่มีจริยธรรมทำงานกับองค์กร) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พุทธศักราช 2547 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562) มาตราที่ 56 ความว่า ห้ามมิให้ผู้ใดแสดงด้วยวิธีใด ๆ ที่ผู้อื่นเข้าใจว่าตนมีสิทธิ์ หรือพร้อมจะประกอบวิชาชีพ โดยไม่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูสภา และห้ามมิให้สถานศึกษารับผู้ไม่ได้รับใบอนุญาตเข้าประกอบวิชาชีพควบคุม ในสถานศึกษา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากคุรุสภา สอดคล้องกับที่เลนนิค และ คีล (Lennick & Kiel, 2005) ได้แสดงทัศนะว่า ด้านการให้อภัยและด้านความซื่อสัตย์และมี องค์กรประกอบทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ด้านความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเมตตากรุณา และด้านการให้อภัย โดยองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านนี้ เป็นคุณลักษณะจำเป็นในการทำงานของบุคคลรวมถึงการดำเนินงานขององค์กร เพราะนอกจากจะช่วยสนับสนุนให้การทำงานของบุคคลและการดำเนินงานขององค์กรได้รับการยอมรับแล้ว ยังช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันเป็นทีมซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว และสอดคล้องกับอริยะ สุพรรณเภัชช (2543: 22) ได้กล่าวถึง ระดับความฉลาดทางจริยธรรมและศีลธรรมซึ่งเป็นความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้ และปฏิบัติตนในด้านจริยธรรมและศีลธรรมตามกรอบประเพณีที่ดิงามของศาสนา วัฒนธรรม และค่านิยมของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ทั้งสามารถปฏิบัติต่อบุคคลอื่นภายใต้ข้อบัญญัติที่ดิงามเหล่านั้นด้วยจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตา มีความประพฤติที่ชอบธรรม มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น อยากรให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีจิตสงบวางเฉยไม่ยินดีไม่ส่งเสริมต่อสิ่งที่จะทำลายคุณธรรมที่ดิงามรู้จักนำหลักธรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสำหรับตนและบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาจิตใจ ด้วยการปฏิบัติทางจิตให้สงบเป็นสมาธิสำหรับตนเอง และชักชวนบุคคลอื่นให้ร่วมปฏิบัติอีกด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรทิพย์ นาคพงศ์พันธ์ (2551) ได้วิจัยเรื่องความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ: กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ระดับความฉลาดทางจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ แอนนา ซาแสงบง (2553) ได้ศึกษาเรื่อง จริยธรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า จริยธรรมของครูผู้สอนจำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรินทร์ จิตต์มั่น (2551) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความฉลาดทางจริยธรรม และเจตคติต่ออาชีพอิสระของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี-ราชมงคลกรุงเทพ (พื้นที่พระนครใต้) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาทั้งเพศหญิงและเพศชายมีความฉลาดทางจริยธรรมอยู่ในระดับมาก

2. พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูมีความผูกพันกับองค์กร มีความ

กระตือรือร้นในการเข้าร่วมในกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆขององค์การ เช่น การเข้าร่วมประชุม การร่วมอภิปรายนโยบาย การร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์ขององค์การว่าควรจะไปทิศทางใด เป็นต้น สังเกตและติดตามข้อมูลข่าวสารภายนอกเกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นหรือแสวงหาโอกาสที่ดีสำหรับองค์การ เช่น การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อองค์การ เป็นต้น ระมัดระวังและรักษาผลประโยชน์ขององค์การ เช่น การรายงานอันตรายที่อาจเกิดจากอัคคีภัยหรือพฤติกรรมที่น่าสงสัยการปิดประตูสำนักงานเมื่อไม่มีพนักงานอยู่ เป็นต้น มีความตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งขององค์การเช่นเดียวกับการเป็นพลเมืองคนหนึ่งของประเทศ และยอมรับหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับจากองค์การด้วยความสมัครใจ (Civic Virtue) สอดคล้องกับ (Katz & Kahn, 1978) อ้างถึงใน วัฒนา อ่อนแก้ว (2554) ที่ได้กล่าวว่า พฤติกรรมการ เป็นสมาชิกที่ดีขององค์การหมายถึง พฤติกรรมที่ไม่เป็นทางการในการให้ความร่วมมือ ให้ความช่วยเหลือและความเป็นมิตรซึ่งปรากฏอยู่ในการปฏิบัติงานในที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในองค์กรเอกชน หรือหน่วยงานรัฐบาล ไม่ได้ถูกระบุไว้ในหน้าที่ต้องปฏิบัติแต่พฤติกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินงานในองค์การ เนื่องจากหากขาดพฤติกรรมเหล่านี้ไปแล้วระบบต่าง ๆ ในองค์การจะไม่ สามารถดำเนินต่อไปได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรทิพย์ นาคพงศ์พันธ์ (2551) ได้วิจัยเรื่อง ความฉลาด ทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ: กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งโดยกลุ่มตัวอย่าง เป็นพนักงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ระดับความฉลาดทาง จริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ แอนนา ซาแสงบง (2553) ได้ศึกษาเรื่อง จริยธรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า จริยธรรมของครูผู้สอนจำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรินทร์ จิตต์มัน (2551) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความฉลาดทาง จริยธรรม และเจตคติต่ออาชีพอิสระของนักศึกษาคณะเทคโนโลยี คหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี-ราช มงคลกรุงเทพ (พื้นที่พระนครใต้) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาทั้งเพศหญิงและเพศชายมีความฉลาดทางจริยธรรมอยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมกรรมเป็นสมาชิก ที่ดีขององค์การของครู ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ผลวิจัย พบว่าความฉลาดทางจริยธรรมของครูมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงกับพฤติกรรมกรรมเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า ความฉลาดทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูปฏิบัติตนสอดคล้องกับค่านิยมความเชื่อ ยึดถือแนวทางในการปฏิบัติตามกรอบจริยธรรมมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นมีความเมตตาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ภายในองค์กรมีความสามัคคี เคารพตามความอาวุโสทั้งด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิ ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับขององค์กร และให้ความร่วมมือกันภายในองค์กรโดยสมัครใจ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิริมา ภูธรธาดา (2545) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การจริยธรรมในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรบริษัทเอกชนรับเหมาก่อสร้าง จำนวน 334 คน พบว่า บุคลากรบริษัทเอกชนรับเหมาก่อสร้างที่มีลักษณะ

งานต่างกัันมีจริยธรรมในการทำงานโดยรวมและจริยธรรมในการทำงานด้านการเอาใจใส่ต่องานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนบุคคลากรที่มีลักษณะงานต่างกัันมีจริยธรรมนาการทำงานด้านความเพียรพยายามแตกต่างกัน และบุคคลากรเพศชายมีจริยธรรมในการทำงานด้านการบริหารการเงินต่างจากบุคคลากรเพศหญิง และบรรยากาศองค์การโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจริยธรรมในการทำงานโดยรวม และจริยธรรมในการทำงานโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์การโดยรวม และ สอดคล้องกับ พรทิพย์ นาคพงศ์พันธ์ (2551) ได้วิจัยเรื่อง ความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ : กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งโดยกลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งจำนวน 11 คน ผลการวิจัยพบว่า พนักงานที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และอายุงานที่แตกต่างกันมีระดับความสำเร็จในอาชีพไม่แตกต่างกัน ซึ่งพนักงานมีระดับความฉลาดทางจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง และมีระดับความฉลาดทางจริยธรรมแตกต่างกันจะมีความสำเร็จในอาชีพ ที่แตกต่างกัน พร้อมทั้งมีระดับความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์โดยรวมอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ยังมีระดับความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันจะมีความสำเร็จในอาชีพไม่แตกต่างกัน ซึ่งพนักงานที่มีระดับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคโดยรวมอยู่ในระดับสูง และมีระดับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคแตกต่างกันจะมีความสำเร็จในอาชีพที่แตกต่างกัน และพนักงานที่มีระดับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคต่างกัันมีระดับความฉลาดทางจริยธรรมแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ความฉลาดทางจริยธรรมด้านการให้อภัยกับพฤติกรรมการให้ความร่วมมือมีค่าความสัมพันธ์ในระดับสูงและมีค่ามากที่สุด ดังนั้นควรส่งเสริมให้ครูมีความฉลาดทางจริยธรรมด้านการให้อภัยเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การครู

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า จากความสัมพันธ์ทั้งหมด ความฉลาดทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม ด้านความรับผิดชอบและด้านความเมตตากรุณา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของครูรายด้าน ขณะที่ความฉลาดทางจริยธรรมด้านการให้อภัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของครู ทั้งโดยรวมและรายด้านในระดับสูงและค่อนข้างสูง จึงควรเน้นให้ครูมีการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมด้านการให้อภัย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัยที่พบว่าความฉลาดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ควรจะมีการศึกษาปัจจัยความฉลาดทางจริยธรรมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของครู

2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบกิจกรรมหรือศึกษาปัจจัยพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การที่ส่งผลต่อความฉลาดทางจริยธรรมของครู เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางจริยธรรมของครู

2.3 การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 เท่านั้น ควรจะได้มีการศึกษาในโรงเรียนสังกัดหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อนำผลการวิจัยจากบริบทอื่นมาเปรียบเทียบหรือยืนยันผลการวิจัย

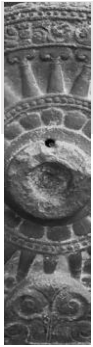
เอกสารอ้างอิง

- กษมา ทองขลิบ (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานความผูกพันต่อองค์กร กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของครู โรงเรียนราชินีบน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปฏิพัฒน์ อุดรไสว. (2550). *ปัจจัยที่สัมพันธ์พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของบุคลากร สายสนับสนุน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พัชรินทร์ จิตต์มัน. (2551). *การศึกษาความฉลาดทางจริยธรรมและเจตคติต่ออาชีพอิสระ ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ .
- พรทิพย์ นาค์พงษ์พันธ์. (2551). *ความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิด สร้างสรรค์ และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ: กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชัย ไชยสงคราม. (2542). *ความเป็นครู*. อุบลราชธานี: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ภัทธิยา แสนจำรัส และ ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข. (2559). *โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วนันดา หมวดเอียด. (2550). *รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครนายก*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สุวีริยา สาสน์.
- สิริมา ภู่อิระอาภา. (2545). *ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การ จริยธรรมในการทำงานและความผูกพันต่อ องค์การของบุคลากรบริษัทเอกชนรับเหมาก่อสร้าง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

1128

- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2540). *แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา
ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ : พรึทหวาน กราฟิค.
- อริยะ สุพรรณเกษข. (2545). *พัฒนา I.Q. E.Q. M.Q. และสมาธิด้วยพลังคลื่นเสียง*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย.
- แอนนา ซาแสงบง. (2553). *จริยธรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*.
- Lennick, D, & Kiel, F.(2005). *Moral intelligence: Enhancing business performance and leadership
success*. New Jersey; Pearson Education.
- Fenton-LeShore, K. S. (2005, june). A correlation analysis among organizational citizenship Behavior,
teacher job satisfaction, and organizational commitment in low-performing New York City
Public High Schools. *Dissertation International*, 65 (12), 4411-A.

ทาน : วิถีแห่งพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

The Way of Bodhisatta in Theravada Buddhism

ดร.กฤติยา ถ้ำทอง

Dr.Krittiya Tumthong

พระมหาสาทร ธมมาทโร, ดร.

Dr. Phramaha Sathorn Dhammādro

พระมหาสุวัฒน์ ฐานวุฑโฒ

Phramaha Supawat Thānavuddho

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิถีแห่งพระโพธิสัตว์ เป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนที่นับถือพระพุทธศาสนาแม้แต่ในฝ่ายของเถรวาทและมหายานต่างใฝ่ฝันหรือไขว่คว้าที่จะปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ตามแนวทางหลักคำสอน แต่วิถีที่จะเป็นพระโพธิสัตว์นั้นก็มิใช่อุปสรรคต่าง ๆ มากมายที่จะทำให้บุคคลก้าวล่วงหรือข้ามพ้นความเป็นพระโพธิสัตว์ บทความนี้จึงนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทาน วิถีแห่งพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยจะนำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้ 1. ความหมายของทาน 2.วัตถุประสงค์การให้ทาน 3.ประเภทของทาน และ 4.วิถีสู่พระโพธิสัตว์ในมิติพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าแก่ผู้สนใจต่อไป

คำสำคัญ : ทาน; วิถีแห่งโพธิสัตว์

Abstract

The Way of Bodhisatta in Theravada Buddhism. This bloated improvement, with a dream of grandeur, is nothing but a path to doctrinarism. The way that appears to be a Bodhisattva is full of obstacles, many of which are beyond human steps. The Journal about is Dāna The Way of Bodhisatta in Theravada Buddhism by presenting 1. The Dāna meanings, 2. Purpose gives the Dāna 3. Kinds of Dāna 4. Dāna: The Way of Bodhisatta in Theravada Buddhism The guidelines are intended for people in the following states.

Keywords: Dāna; The Way of Bodhisatta

บทนำ

ทาน ตามศัพท์แปลว่า การให้ ได้แก่ยกมอบให้แก่ผู้อื่น, ให้ของที่ควรให้เพื่อประโยชน์แก่เขา, สละให้ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น, สิ่งที่ให้, ทรัพย์สินสิ่งของที่มอบให้หรือแจกออกไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) ทานเป็นข้อแรกของบุญกิริยาวัตถุ คือสิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ 3 อย่าง ได้แก่ทาน ศีล และภาวนา [ที.ปา.(ไทย) 11/38/269] หากพิจารณาในพระไตรปิฎกจะเห็นได้ว่า นอกจากธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรแรกและอนัตตลักขณสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่สองที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโปรดพระปัญจวัคคีย์แล้ว พระธรรมเทศนาภักดิ์ที่ 3 คืออนุพุทฺธิกา พระธรรมเทศนาที่ทรงแสดงไปโดยลำดับเพื่อพอกอภัยของสัตว์ให้หมดจดเป็นขั้น ๆ จากง่ายไปหายาก เพื่อเตรียมจิตของผู้ฟังให้พร้อมที่จะรับฟังอริยสัจ อนุพุทฺธิกา มี 5 ข้อ คือ ทาน ศีล สวรรค์ โทษของกาม และอานิสงส์ของการออกจากกาม [ที.สี.(ไทย) 9/298/109] จะเห็นได้ว่าข้อแรกเริ่มจากทานก่อน อันแสดงให้เห็นความสำคัญของทานว่าเป็นเบื้องต้นของการทำบุญทั้งปวง จึงมีชื่อเรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ

ชาวไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนมีปกติชอบทำบุญให้ทาน เพราะโดยอริยาศัยใจคือเป็นผู้เอื้อเพื่อผู้แผ่อยู่แล้ว ประกอบกับได้รับการอบรมในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่เห็นได้ชัดคือการบำเพ็ญทานบารมี ซึ่งเป็นข้อแรกของทศบารมีของผู้บำเพ็ญพุทธการกธรรมเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า [ช.พุทธ.(ไทย) 33/75-77/566] ดังตัวอย่างของพระเวสสันดร ในพระสุตตันตปิฎก มีพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงเรื่องทานโดยตรงถึง 9 พระสูตร เช่น ทานสูตร ว่าด้วยการให้ทาน [ช.ธ.(ไทย) 25/26/370] และทานานิสงส์สูตร ว่าด้วยอานิสงส์การให้ทาน [อง.ปญจก.(ไทย) 22/35/56] เป็นต้น ซึ่งจะอธิบายข้างหน้า ในชีวิตประจำวันของคนไทยผูกพันกับการทำบุญให้ทานมาก เช่นการตักบาตรในยามเช้า การถวายภัตตาหารเพล โดยรวมได้แก่การถวายปัจจัยสี่แก่ภิกษุสงฆ์ ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัช [วิ.ม.(ไทย) 4/128/197] นอกจากนี้ยังมีการทำบุญให้ทานในเทศกาลและโอกาสต่าง ๆ เช่น เทศกาลกฐิน ถวายผ้าป่า สลากภัต สงกรานต์ มาฆบูชา วิสาขบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น อีกกรณีหนึ่ง การบริจาคทรัพย์สินเงินทองในกรณีต่าง ๆ เช่น ให้ทานแก่ผู้ยากไร้ บริจาคให้แก่องค์กรการกุศล จำพวกมูลนิธิ สถานพยาบาล โรงเรียน แม้แต่หน่วยราชการอื่น ๆ เช่นในการรณรงค์เพื่อหาทุนสร้างโรงพยาบาลหรือซื้ออุปกรณ์เครื่องมือแพทย์ ดังจะเห็นตัวอย่างแรกได้จากนับแต่วันแรกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เสด็จสวรรคตจนถึงวันถวายพระเพลิงพระบรมศพ มีประชาชนเข้าไปกราบถวายบังคมพระบรมศพ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง จำนวน 12,739,513 คน ได้บริจาคเงินร่วมบำเพ็ญพระราชกุศลจำนวน 889,545,100.00 บาท (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา, 2560) หรือกรณีที่นายอาทิตย์ วุฒิบงษ์ หรือตุน บอดี้สแลม ออกวิ่งในรายการ “ก้าวคนละก้าวเพื่อ 11 โรงพยาบาลทั่วประเทศ” เพื่อระดมทุนซื้ออุปกรณ์การแพทย์ให้แก่โรงพยาบาลทั่วประเทศ 11 แห่ง เริ่มวิ่งจากอำเภอเบตง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2560 ถึงอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2561 รวมระยะทาง 2,191 กิโลเมตร เวลา 55 วัน มีผู้ร่วมบริจาคเป็นเงินเกือบ 1,200 ล้านบาท (ทีวีช่อง One 31, 2560) แต่ในช่วงดังกล่าวก็มีอีกรายการหนึ่ง มีข่าวทางสื่อว่ามีดาราดกยาก มีผู้ใจบุญโอนเงินผ่านบัญชีไปให้เกือบหนึ่งล้านบาท แต่ถูกคนใกล้เคียงแอบถอนเงินไปใช้หมด

กรณีดังกล่าวนี้ แสดงถึงความเป็นคนใจบุญชอบให้ทานของคนไทย สองกรณีแรกเป็นทานที่ทั้งผู้ให้และผู้รับบริสุทธ์ ส่วนกรณีหลังสุดผู้ให้บริสุทธ์ แต่ผู้รับไม่บริสุทธ์ ทั้งนี้เพราะผู้ให้ขาดการพิจารณาไตร่ตรองให้ถ่องแท้เสียก่อน จึงมีผลออกมาแตกต่างกัน แสดงว่าการให้ทานแม้จะเป็นของดี เป็นบุญ เป็นกุศล แต่หากไม่พิจารณาให้ดี ผลของทานอาจกลายเป็นอันไป การให้ทานโดยใคร่ครวญให้รอบคอบเสียก่อนให้ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า วิจัยทาน เพราะฉะนั้น เพื่อให้เข้าใจความหมาย ประเภทของทาน ตลอดจนวิถีสู่ความเป็นพระโพธิสัตว์ว่าเป็นอย่างไร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเสนอในเรื่องนี้ เพื่อความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สังคมไทยสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อนำเสนอการให้ทานที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาอันนำไปสู่การบำเพ็ญทานบารมีสู่ความเป็นพระโพธิสัตว์
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบำเพ็ญทานบารมีในยุคปัจจุบัน

ความหมายของทาน

คำว่า “ทาน” มีความหมาย 2 นัย คือ (1) ทาน แปลว่า การให้ ศัพท์วิเคราะห์ว่า ทิยตีติ ทานํ มาจาก ทา ธาตุ มีความหมายว่า ให้ ลง ยุ ปัจจัย แปลง ยุ เป็น อน สำเร็จรูปเป็น ทาน; (2) ทาน แปลว่า ทานวัตถุ หรือ สิ่งของ สำหรับให้ ศัพท์วิเคราะห์ว่า ทิยเต อเนนาติ ทานํ หมายถึงวัตถุเป็นเครื่องให้ มาจาก ทา ธาตุ ลง ยุ ปัจจัย แปลง ยุ เป็น อน สำเร็จรูปเป็นทาน (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2550) คำว่า ทาน จึงมีความหมาย 2 นัย คือเป็น กิริยานาม แสดงอาการให้ และหมายถึงวัตถุคือสิ่งของที่ให้ คือเป็นนามในลักษณะกิริยา จึงแปลว่า การให้, การสละ ให้ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ส่วนในลักษณะของนามคือสิ่งที่ควรให้ ให้ของที่ควรให้เพื่อประโยชน์แก่เขา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

ประเภทของทาน

ทาน ตามที่ปรากฏกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกมีหลายแห่ง เช่น ในทุกนิบาต อังคตตรนิกาย กล่าวถึงทาน 2 อย่าง คืออามิสทาน การให้สิ่งของ และธรรมทาน การให้ธรรม คือการให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน [อง.ทุก.(ไทย) 20/142/120] ในมัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสกั และฉักกนิบาต อังคตตรนิกาย กล่าวถึงทานที่มุ่งหมายถึงปฏิคาหก คือผู้รับว่ามี 2 จำพวก คือ ปาฏิบุคลิกทาน การให้จำเพาะบุคคล คือให้เจาะจงถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และสังฆทาน การให้แก่สงฆ์ คือให้แก่ส่วนรวมไม่เจาะจงตัวบุคคล การให้แก่กองกลางหรือส่วนรวม [ม.อ.(ไทย) 14/380/429-430] ในบริบทของงานวิจัยนี้ หมายถึงเอาเฉพาะอามิสทาน หรือวัตถุทาน คือสิ่งของที่บุคคลจะพึงให้แก่บุคคลหรือผู้อื่น

เหตุแห่งการให้ทาน

ในทานวรรค แห่งปฐมปณาสกั ฉกกนิบาต อังคุตตรนิกาย มีกล่าวถึงสาเหตุที่บุคคลจะให้ทานดังนี้

ก. ปฐมทานสูตร พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า บุคคลบางคนให้ทานเพราะ

1. เพราะประสพเข้า หมายถึงเมื่อพบว่ามาหากี้ให้ทานได้ หรือให้รอสักครู่ก็ให้ทานได้ ไม่ให้ลำบากใจ

2. เพราะความกลัว หมายถึงว่าถ้าไม่ให้กลัวถูกเขาตำหนิติเตียน หรืออีกอย่างหนึ่งคือกลัวอบายภูมิ คือตาย

ไปแล้วอาจไปสู่ทุคติอบายภูมิ

3. เพราะคิดว่า “เขาได้ให้แก่เราแล้ว” หมายถึง ให้ตอบแทนคนที่เคยให้แก่เรามาก่อน

4. เพราะคิดว่า “เขาจักให้เรา” หมายถึงให้ทานเพราะหวังผลตอบแทน เช่นว่าวันหน้าเขาคงจะให้ตอบเรา

บ้าง

5. เพราะคิดว่า “การให้ทานเป็นการดี” หมายถึงว่าเป็นการทำดี เป็นบุญกุศล

6. เพราะคิดว่า “เราหุงหากินได้ คนเหล่านี้หากินเองไม่ได้ การที่เราหุงหากินเองได้แล้วจะไม่ให้ทานแก่คนเหล่านี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้ ไม่ควร”

7. เพราะคิดว่า “เมื่อเราให้ทานนี้ กิตติศัพท์อันงามย่อมจรไป” หมายความว่า ให้ทานเพราะหวังเกียรติคุณชื่อเสียง เข้าทำนองทำบุญเอาหน้า

8. ให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจริตและปรุ้งแต่งจิต หมายความว่า ให้ทานเพื่อประดับจิตใจในการเจริญสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพราะว่าทานย่อมทำจิตให้อ่อนโยน เหมาะแก่การเจริญกัมมัฏฐานทั้งสอง (อง.อฎฐก.(ไทย) 23/31/287; อง.อฎฐก.อ.(ไทย) 3/31/253)

หากจะเทียบกับสถานการณ์ปัจจุบัน การให้ทานของบุคคลประเภทที่ 1 คือให้ตามกาลเทศะ เป็นการทำบุญให้ทานในโอกาสต่าง ๆ มี กฐิน ผ้าป่า หรือการเรียไรเพื่อการกุศลต่าง ๆ ประเภทที่ 2 มีเหตุ 2 อย่าง คือถ้าไม่ให้เกรงจะถูกตำหนิตว่าตระหนี่ถี่เหนียว หรือใจจืดใจดำ หรือแล้งน้ำใจ ไม่เอื้อเพื่อเสียสละ หรือไม่ก็เพราะกลัวว่าหากไม่ทำบุญให้ทาน เมื่อตายไปแล้วอาจไปเกิดในทุคติอบายภูมิได้ ตัวอย่างจะเห็นได้เช่นบุคคลบริจาคเงินให้มูลนิธิหรือตั้งโรงงานสงเคราะห์คนยากจน เป็นต้น ประเภทที่ 3 ให้ตอบแทนที่ผู้อื่นเคยให้แก่เรา เช่น สนองคุณมารดาบิดา หรือผู้มีพระคุณอื่น ๆ ให้แก่ผู้ที่เคยช่วยเราเช่นในงานบวชชาก ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน หรือร่วมงานบุญงานกุศลต่าง ๆ ที่เขาเคยจัดและมีผู้อื่นเคยมาร่วมงานของเรา ประเภทที่ 4 ให้เพื่อหวังว่าในโอกาสข้างหน้าคนอื่นจักช่วยเราบ้าง ทำนองลงขันช่วยเขาก่อน เมื่อถึงเวลาเขาก็จักมาช่วยเรา ประเภทที่ 5 ให้เพราะจิตเป็นกุศล เป็นการทำบุญโดยไม่หวังผลตอบแทน ให้ด้วยใจบริสุทธิ์ โดยเฉพาะการให้ทานแต่ทักษิณบุคคลหรือแม้แต่การบริจาคทรัพย์ให้ห้องค์การและมูลนิธิต่าง ๆ เช่นบริจาคให้โรงพยาบาล วัดวาอาราม สถานศึกษา หน่วยงานการกุศลของทางราชการ มีมูลนิธิราชประชาสมาศัย เป็นต้น ประเภทที่ 6 ให้เพื่อสงเคราะห์คนยากไร้หรือผู้ประสบภัยพิบัติ มีไฟไหม้หรือน้ำท่วม เป็นต้น ตลอดจนให้แก่คนขอทาน คนไร้ที่พึ่งไม่มีญาติ ดังเช่นอนาถปิณฑิกเศรษฐีสมัยพุทธกาล เป็นต้น ประเภทที่ 7 เป็นพวกทำบุญเอาหน้า หรือชื่อเสียงเกียรติยศ และประเภทที่ 8 สุกต้าย เป็นพวกทำทานเพราะพิจารณาเห็น

อานิสงส์แห่งการให้ทานทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ได้ชื่อว่าเป็นคนใจบุญสุนทานอย่างแท้จริง การให้ทานเป็นเบื้องต้นของบุญกิริยาวัตถุ เริ่มจาก ทาน ศีล และภาวนา คือการเจริญกรรมฐานทั้งสมถะและวิปัสสนา

ข. ทานวัตถุสูตร สืบเนื่องจากพระสูตรก่อน พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายถึงเหตุที่บุคคลบางคนให้ทานเพราะ 1.เพราะความชอบ 2.เพราะความชัง 3.เพราะความหลง 4.เพราะความกลัว 5.เพราะคิดว่า “พ่อและปู่เคยให้ทาน เคยทำทาน เราไม่ควรให้วงศ์ตระกูลเก่าแก่เสื่อมหายไป” 6.เพราะคิดว่า “เราให้ทานนี้แล้ว หลังจากตายแล้ว จักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์” 7.เพราะคิดว่า “เมื่อเราให้ทานนี้ จิตย่อมผ่องใสเกิดความชื่นชมโสมนัส และ 8.ให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต [อง.อฎฐก.(ไทย) 23/33/288-289]

อรรถาธิบายข้างต้นมีแตกต่างจากปฐมทานสูตรเล็กน้อย คือประเภทที่ 1-4 คือผู้ตกอยู่ในอำนาจของอคติ 4 คือฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง และภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว [ที.ปา.(ไทย) 11/311/288] ประเภทที่ 5 ให้ทานตามแบบอย่างของบรรพบุรุษเคยกระทำไว้ เพื่อรักษาเกียรติภูมิของวงศ์ตระกูลมิให้เสื่อมหาย ประเภทที่ 6-8 ให้ทานตามแบบอย่างชาวพุทธที่ดี เข้าใจและเห็นผลว่าทานย่อมมีอานิสงส์มากทั้งในชาตินี้ชาติหน้า

อานิสงส์แห่งทาน

ทาน เมื่ออนุวัตตามหลักของสัปปุริสทาน คือการให้ตามแบบอย่างของสัตบุรุษ ย่อมถือว่าเป็นบุญกิริยาวัตถุ¹ ประการแรก คือบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานคือการให้ ย่อมได้รับผลานิสงส์ตามความยิ่งหย่อนของทาน ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายซึ่งสรุปได้ 8 ประการ ดังนี้

1.บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานและศีลนิดหน่อย แต่ไม่เจริญภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดเป็นผู้โง่คร่ำในมนุษย์

2.บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานและศีลพอประมาณ แต่ไม่เจริญภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดเป็นผู้โง่คร่ำในมนุษย์

3.บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานและศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่เจริญภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดในสวรรค์จาตุมหาราช

4.บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานและศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่เจริญภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

5.บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานและศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่เจริญภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดในสวรรค์ชั้นยามา

¹ บุญกิริยาวัตถุ มาจากบุญกิริยา + วัตถุ แยกอธิบายความหมายได้ดังนี้ (1) บุญกิริยา หมายถึงการตั้งใจบำเพ็ญบุญ (2) วัตถุ หมายถึงที่ตั้งหรือเหตุให้เกิดอานิสงส์ต่าง ๆ ดังนั้น บุญกิริยาวัตถุ จึงหมายถึงการบำเพ็ญบุญอันเป็นเหตุให้เกิดอานิสงส์ (อง.อฎฐก.อ. 3/36/256-257, อง.อฎฐก.อ.ฎีกา 3/36/292-294) และดู ที.ปา. 11/305/193-196, ขุ.อิตติ. 25/60-61/178.

6.บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานและศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่เจริญภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต

7.บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานและศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่เจริญภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี

8.บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานและศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่เจริญภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดในสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี [อง.อรรถก.(ไทย) 23/36/294-296] จะเห็นได้ว่า ในบุญกิริยาวัตถุ 3 คือบุญที่สำเร็จด้วยทาน ด้วยศีล ด้วยภาวนา เพียงแต่บุคคลบำเพ็ญบุญแค่ 2 ข้อแรก โดยที่ยังไม่ถึงขั้นเจริญภาวนา เมื่อตายแล้วก็สามารถไปเกิดในสวรรค์ตั้งแต่ชั้นจาตุมหาราชิกไปจนถึงชั้นปรนิมมิตวสวัตตีได้ เพราะฉะนั้นที่คนไทยพูดติดปากว่า “ทำบุญให้ทาน” ก็หมายถึง “ทานมัย” คือทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานนั่นเอง

ทาน : วิธีแห่งพระโพธิสัตว์

โพธิสัตว์ คือท่านผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ลักษณะของพระโพธิสัตว์ต้องประกอบด้วยสัมมาทิฐิ เป็นคนดีน่านับถือ มีคุณธรรม ประพฤติอยู่ในศีลในธรรม อีกนัยหนึ่ง ต้องเป็นสัตบุรุษ หมายถึงคนสงบ คนดี คนมีศีลธรรม คนที่ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559) ในพุทธนิทานสูตร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ศรัทธา หิริ ทานที่เป็นกุศลอันสัตบุรุษดำเนินตามแล้ว เป็นทางไปสู่เทวโลก เพราะด้วยธรรม 3 ประการนี้แล บุคคลจึงไปสู่เทวโลกได้” [อง.อรรถก.(ไทย) 23/32/288]

อนึ่ง สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ หรือเรื่องที่เกิดเป็นการทำบุญ ได้แก่ทางทำความดีของสัตบุรุษมี 3 อย่าง คือ (1) ทานมัย ทำบุญด้วยการให้ (2) สิลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลและประพฤติดี และ (3) ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา ทั้ง 3 ประการนี้เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ ตามที่พระพุทธองค์ตรัสแสดงไว้ในบุญกิริยาวัตถุสูตร [อง.อรรถก.(ไทย) 23/33/288-289]

นอกจากนี้ การให้ทานยังถือว่าเป็น “สัปปุริสบัญญัติ” ได้แก่บัญญัติของสัตบุรุษ คือข้อปฏิบัติที่สัตบุรุษวางเป็นแบบไว้หรือกล่าวสรรเสริญไว้ กล่าวคือเป็นความดีที่คนดีถือลงกัน ซึ่งมีที่มาในปิ่นจิตสูตร ดิกนิบาตร อังคุดตนิทาย ประกอบด้วย 1.ทาน การให้, สละของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น 2.ปัพพัชชา การถือบวช เว้นการเบียดเบียน ดำรงในธรรม คือ อหิงสา สัจญมะ และทมะ อันเป็นอุบายไม่ให้เบียดเบียนกัน และอยู่ร่วมกันด้วยความสุข และ 3. มาตาปิตุอุปภูฏาน การบำรุงมารดาบิดา, ปฏิบัติมารดาบิดาของตนให้เป็นสุข [อง.ติก.(ไทย) 20/45/207-208]; (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

จะเห็นได้ว่า “บทบัญญัติของคนดี” 3 ข้อนี้มีทานรวมอยู่ด้วย และเป็นปฏิบัติข้อแรก และเป็นทานระดับอามิสทานหรือวัตถุทานเท่านั้น ก็ทานนี้ที่ให้แล้วจัดว่าเป็นบุญก็มี เป็นบาปก็มี จึงได้ยกหลักธรรมที่นำไปถึงการให้ทานสู่วิธีแห่งพระโพธิสัตว์ต่อไป

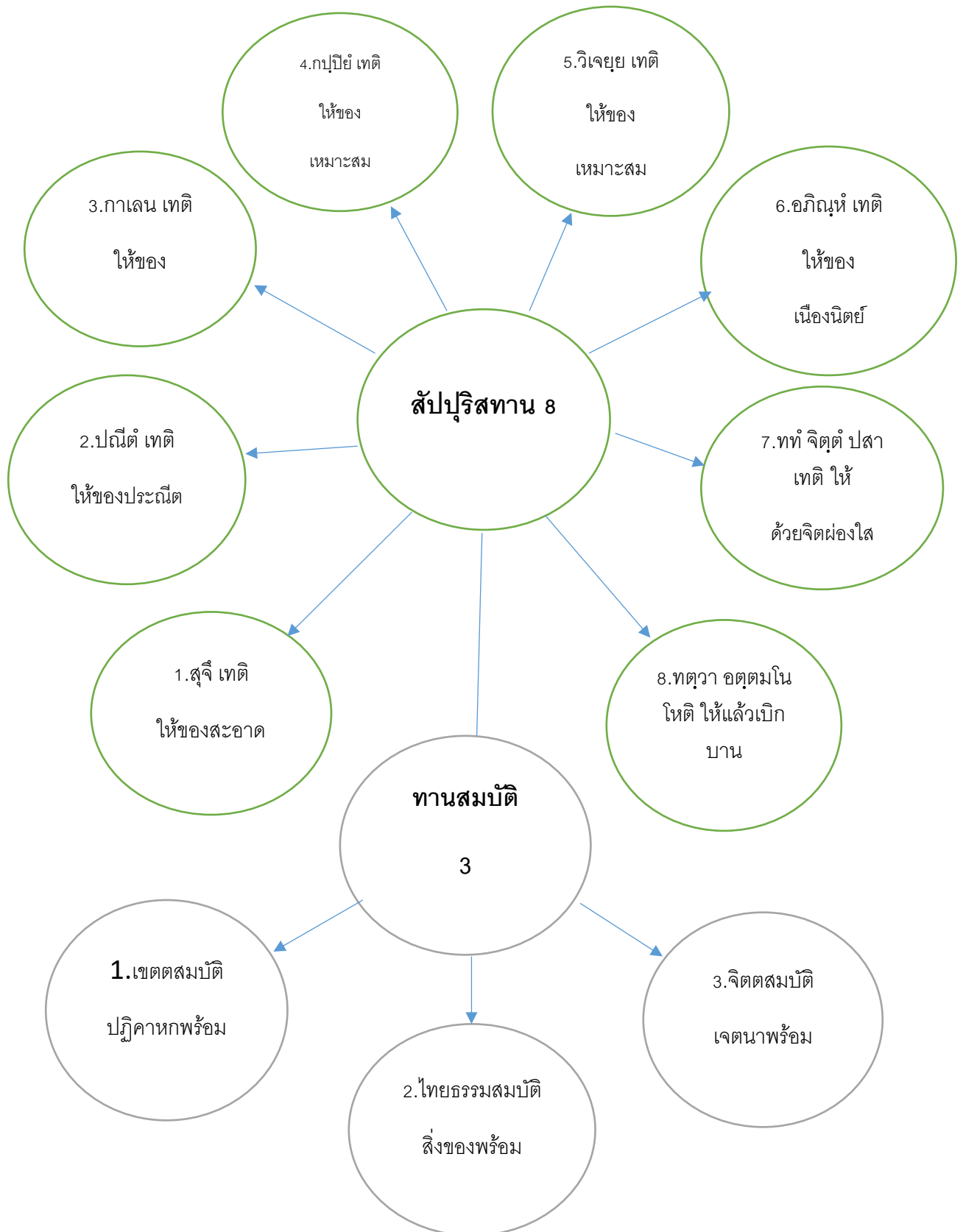
1. สัปปริสทาน 8

สัปปริสทาน 8 เป็นหลักการให้ตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การให้ของสัตบุรุษ การให้อย่างสัตบุรุษ ประกอบด้วย 1.สุจี เทติ ให้ของสะอาด 2.ปณิต์ เทติ ให้ของประณีต 3.กาลเนน เทติ ให้ของเหมาะสมกาล ให้ถูกเวลา 4. กบปิยั เทติ ให้ของสมควร ให้ของที่ควรแก่เขาซึ่งเราจะให้ได้ 5.วิเจยย เทติ พิจารณาเลือกให้ ให้ด้วยวิจาร์ณญาณ เลือกของ เลือกคนที่จะให้ ให้เกิดผลประโยชน์มาก 6.อภินหุ เทติ ให้เนื่องนิตย์ ให้ประจำหรือสม่ำเสมอ 7.ทพ จิตต์ปสาเทติ ให้เพื่อทำจิตผ่องใส และ 8.ทตวา อตตมโน โหติ ให้แล้ว เบิกบาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

ในหมวดธรรมข้อนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงเน้นไปที่ 2 เรื่อง คือของที่ควรให้ทาน และจิตใจของผู้ให้ทาน 4 ข้อแรกจำพวกสิ่งของที่จะให้ทานว่าต้องเป็นของสะอาด คือได้มาโดยสุจริต ของที่ประณีต คือของดีเท่าที่จะจัดให้ได้ และของที่เหมาะแก่กาลเวลาที่ควรให้ ประเด็นสำคัญคือข้อที่ 4 ให้ด้วยคิดพิจารณาให้รอบคอบ ข้อที่ 6 ให้ทานเป็นประจำ และข้อ 7-8 เมื่อให้แล้วย่อมมีจิตผ่องใส เบิกบาน

2. ทานสมบัติ 3

ทานสมบัติ คือองค์คุณหรือองค์ประกอบของการให้ทานที่ว่าสัมฤทธิ์ประโยชน์ทั้งผู้ให้ผู้รับ คือมีผลอย่างยอดเยี่ยม ทานสมบัติ 3 เน้นส่วนสำคัญของวิจยทาน คือผู้ให้จะต้องคิดให้ถี่ถ้วนก่อนให้ คือผู้รับทานเป็นเขตตสมบัติ เป็นผู้ที่มีศีลมีธรรม เช่น พระสงฆ์ ส่วนสิ่งของที่จะให้ต้องบริสุทธิ์ ได้มาโดยชอบธรรม สะอาด ประณีต และจิตรสมบัติ มีจิตผ่องใสทั้งก่อนให้ ขณะให้ และหลังการให้ ทานสมบัติ จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1. **เขตตสมบัติ** บุญเขตถึงพร้อม คือปฏิคาหก หรือผู้รับทาน เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ประกอบด้วยคุณธรรม 2. **ไทยธรรมสมบัติ** ไทยธรรมถึงพร้อม คือสิ่งที่ให้เป็นของบริสุทธิ์ ได้มาโดยชอบธรรม และเหมาะสมเป็นพิเศษแก่ผู้รับ 3. **จิตตสมบัติ** เจตนาถึงพร้อม คือให้ด้วยความตั้งใจ คิดจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับแท้จริง มีเจตนาบริสุทธิ์ทั้ง 3 กาล คือ ก่อนให้ยินดี ขณะให้จิตผ่องใส ให้แล้วเบิกบานใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

แผนภาพ ทาน : วิธีแห่งพระโพธิสัตว์

สรุป

การทำบุญให้ทานเป็นพื้นฐานจิตใจของชาวเอเชียเป็นส่วนใหญ่อยู่แล้ว โดยเฉพาะผู้นับถือพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากโบราณสถานโบราณวัตถุต่าง ๆ ในประเทศเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นเอเชียเหนือซึ่งเป็นกลุ่มประเทศนับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เช่น จีน เกาหลี และญี่ปุ่น ชาวพุทธนับแต่องค์พระประมุขลงมาถึงไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินต่างมีใจทำบุญบริจาคเพื่อการบำรุงพระพุทธศาสนา และองค์การกุศลต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท เช่น ไทย พม่า ลาว กัมพูชา จะได้รับการกลม่อเกลียดก๊อบรมบ่มนิสัยมาแต่เกิดให้เข้าใจและรู้จักการทำบุญให้ทาน ดังปรากฏในสุภชาสิตพระร่วง ซึ่งมีมาแต่ครั้งสุโขทัยที่ว่า “ปลูกกุศลอย่างรู้ร้าง สร้างกุศลอย่างรู้โรย” การบำเพ็ญทาน ถือศีล อบรมภavana เป็นหลักพื้นฐานในการปฏิบัติของชาวพุทธ การเทศน์มหาชาติซึ่งเป็นประวัติการบำเพ็ญบารมีข้อทานของพระพุทธองค์เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ผิงรากลึกลงในจิตใจของชาวไทยมาแต่ดั้งเดิม และสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ทำให้คนไทยใญ่บุญสุนทาน โอบอ้อม เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ดังจะเห็นได้ในปัจจุบันว่า คนไทยทำบุญและบริจาคทานในโอกาสต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นไปในส่วนบุคคล องค์การกุศล ดังเช่น เมื่อเกิดภัยพิบัติ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม คนไทยจะร่วมกันบริจาคเต็มกำลังความสามารถ แม้ในกรณีส่วนบุคคลผู้ทุกข์ยากตกกระท้ำลำบาก เมื่อมีข่าวทางสื่อออกไป คนไทยก็จะช่วยกันบริจาคเงินสงเคราะห์นอกเหนือจากการทำบุญให้ทานตามปกติ หรือการช่วยเหลือกันและกันตามโอกาสในหมู่ญาติมิตรและเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนผู้ที่เคารพนับถือหรือเกี่ยวข้องโดยทั่วไป เช่น งานบวช งานแต่งงาน ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญอายุ งานฉลองยศตำแหน่ง และงานศพ เป็นต้น

การทำบุญให้ทานเป็นของดี แต่ในการทำดีของคุณคนทั่วไปนั้นก็มักจะมีคนกลุ่มน้อยอีกกลุ่มหนึ่งแอบแฝงเข้ามาหากินโดยแอบอ้างการบุญการกุศล ซึ่งมีเหตุการณ์เกิดขึ้นที่สื่อ่นำออกเผยแพร่และแจ้งเตือนเกือบจะเป็นรายวัน ดังนั้น คนไทยใญ่บุญชอบให้ทานควรต้องมีวิจารณญาณในการทำบุญให้ทาน การให้ทานนั้นเป็นองค์คุณของสัตบุรุษคือคนดีประการหนึ่ง แต่การจะให้ผลดีนั้นก็ต้องให้ทานตามแบบอย่างของสัตบุรุษ ที่เรียกว่า “สัปปุริสทาน 8 คือ ให้ของสะอาด, ให้ของประณีต, ให้ของเหมาะสมกาล ให้ถูกเวลา, ให้ของสมควร ให้ของที่ควรให้, พิจารณาให้ถ่องแท้ก่อนให้, ให้เป็นประจำสม่ำเสมอ, เมื่อให้มีจิตผ่องใส, เมื่อให้แล้วก็มีจิตเบิกบาน กระบวนให้ทานทั้งหมดนี้มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือผู้ให้ ซึ่งเรียกว่า “ทายก” มีของที่จะให้ เรียกว่า “ทานวัตถุ” หรือ “ไทยธรรม” มีผู้รับ เรียกว่า “ปฏิคาหก” ความบริสุทธิ์ถือเป็นองค์คุณของแต่ละองค์ประกอบของทานทั้ง 3 ประการ

การให้ทานนั้นเป็นองค์คุณของพระโพธิสัตว์ คือคนดี คือสัตบุรุษแม้ในเรื่องของการให้ทานก็ต้องให้ทานอย่างถูกวิธีด้วย ซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกว่า “วิชัยทาน” เป็นการให้ซึ่งต้องมีการคิดใคร่ครวญตั้งแต่แรกเริ่มก่อนให้ ขณะกำลังให้ และหลังการให้ หลักการให้ที่ถูกต้องจะประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ ทายก – ผู้ให้ ต้องเป็นผู้บริสุทธิ์ หมายถึงประกอบสัมมาอาชีวะ แสวงหาทรัพย์สิ่งของมาได้โดยวิธีการอันสุจริต ทายกนั้นเมื่อจะให้คือก่อนให้ก็มีใจบริสุทธิ์ ขณะให้ก็มีใจบริสุทธิ์ และหลังให้ก็มีใจบริสุทธิ์ผ่องใสเบิกบาน ไทยธรรม – สิ่งของที่ให้ หรือทานที่จะให้ก็ต้องเป็นของบริสุทธิ์ ได้มาโดยสุจริต เป็นของสะอาด เป็นของประณีต เป็นของดีเท่าที่จะจัดหาได้ อย่างนี้เรียกว่า ไทยธรรม คือของที่จะให้บริสุทธิ์ ปฏิคาหก – ผู้รับ เป็นผู้บริสุทธิ์ เบื้องต้นหมายถึงพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติ

1138

ชอบ ไม่ว่าจะ เป็นพระอริยบุคคลหรือไม่ก็ตาม ถือว่าเป็น “ทักษิณบุคคล” คือผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย อีก
ลักษณะหนึ่งหมายถึงผู้มีพระคุณ เช่น มารดา บิดา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ทีวีช่อง One 31. *รายการสรุปข่าวภาคดึก*. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://www.one31.net/live>. 20 สิงหาคม
2560.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2550). *คัมภีร์วิเคราะหฺ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เลี้ยงเสียง.

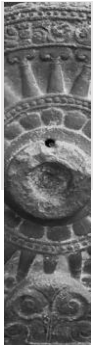
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 36,
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.

_____. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 28, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา. (2560). *ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนามั่นคงและยั่งยืน*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<https://www.chorsaard.or.th/content/>. 13 ตุลาคม 2560.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พิบลิเคชั่นส์.

การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

ADMINISTRATION OF PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOLS ON PALI SECTION

พระมหาบัณฑิต ปณฺฑิตเมธี**

ผู้อำนวยการกองแผนงาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาของพระสงฆ์เป็นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม เน้นไปที่การศึกษาภาษาบาลีหรือภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาหลักในการจารึกลงในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก รวมทั้งอรรถกถา และฎีกา เป็นต้น ด้วยเหตุที่ภาษาบาลี เป็นภาษาที่ใช้จารึกคำสอนในพระพุทธศาสนา ตามบทวิเคราะห์ว่า “พุทธวจน ปาเลตตี ปาลี (ภาษา)” อันว่าภาษาใด ย่อมรักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะ เพราะเหตุนั้น อันว่าภาษานั้น ชื่อว่า ปาลี ปาลี แปลว่า ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะ¹ เมื่อมีการจารึกภาษาบาลีลงในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาแล้ว พระสงฆ์สามเณร หรือพุทธศาสนิกชน จึงต้องเรียนเป็นภาษาบาลี เพื่อให้เข้าใจและแปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้ การจัดการศึกษาของพระสงฆ์ที่เรียกว่า การศาสนศึกษา จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อธำรงรักษาเนื้อหาสาระหรือแก่นสารพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่การเรียนนันทกรรมและบาลี หลักสูตรที่ใช้เรียนมีเนื้อหาที่มีมาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้า โดยนำเอาพระไตรปิฎกและหลักธรรมต่าง ๆ มาย่อแล้วเรียน เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาเรียกกันว่า เรียนพระพุทธพจน์ เหตุที่พระพุทธศาสนาดำรงคงอยู่และสืบต่อมาได้ทุกวันนี้โดยไม่สูญหายหรือผิดเพี้ยนไป และมีการสืบทอดพัฒนาตลอดมา ก็เพราะได้อาศัยการศึกษาเล่าเรียนแบบนี้ ผู้ที่มีบทบาทในการเรียนรู้ภาษาบาลีและเผยแพร่หลักคำสอนในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มากที่สุดคือพุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา โดยเฉพาะภิกษุ หรือพระสงฆ์ เป็นผู้ทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่²

คำสำคัญ : การบริหาร, สำนักเรียนพระปริยัติธรรม, แผนกบาลี

**นิสิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹พระมหาศกฺกรินทร์ ศศพินทุรักษ์, **หลักควรจำบาลีไวยากรณ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเซียงจงเจริญ, ๒๕๑๕), หน้า ๑.

²พระมหาพนมมกร มีราคา, “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๔๙, หน้า ๑.

ABSTRACT

From the past to the present, education of the monks is an educational management according to the Buddhist scripture course. Focusing on Magatha or Pali language, which is the main language of inscriptions into Buddhist scriptures, such as the Tipitaka, as well as commentary and petition, etc. with the reason that Pali is the language used to inscribe teachings in Buddhism according to the scripture, "Buddhawajanam Paletiti : Pali (Phasa)" which any language preserves the Buddha word because of that, that language is called Pali, Pali meaning that the language preserved by the Buddha, when the Pali inscription was written in the Buddhist scriptures,, so monks novice or Buddhists must have to study in Pali language for understand and translate Buddhist scriptures. The educational management of monks called religious studies is intended to preserve the content or essence of that Buddhism, Including the Dhamma and Pali classes. The curriculum used to study has content that has existed since the Buddha's time by using the Tipitaka and various principles to abbreviate and study to preserve Buddhism wish called "Studying Buddha Teaching." The reason that Buddhism maintains and continues today without loss or distortion and have been constantly developed, because it relies on studying like this. Those who have the most role in learning Pali and propagating the doctrines in the Buddhist scriptures are called "Buddhaborisat" there are 4 parts : monks (Bikkhu), nuns (Bikkhuni), churchgoer (Ubasok), and churchwoman (Ubasika), especially monks who are mainly responsible for propagating the Buddhism.

Keyword : Administration, PhraPariyattidhamma Schools, Pali Section

บทนำ

การจัดการศึกษาบาลีในอดีตที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ไม่บ่อยมากนัก ที่เห็นเด่นชัดคือการเปลี่ยนแปลงระดับชั้น คือ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาแบ่งชั้นการเรียนออกเป็น ๓ ชั้น หรือ ๓ ประโยค ตามปฏิภักทั้ง ๓ นั้น คือ

๑. บาเรียนตรี	ต้องแปลจบพระสูตร
๒. บาเรียนโท	ต้องแปลจบพระสูตรและพระวินัย
๓. บาเรียนเอก	ต้องแปลจบพระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม

ผู้เรียนจบบาเรียนตรี-โท-เอก เรียกว่า มหาบาเรียนบาลี โดยใช้อักษรย่อว่า บ.บ.³ ต่อมาได้เปลี่ยนจาก ๓ ระดับ เป็น ๗ ระดับ (ประโยค ๑-๒-๓ ถึง ประโยค ป.ธ.๙) และเปลี่ยนตำราเรียนจากพระไตรปิฎกมาเป็นคัมภีร์อรรถกถาฎีกา ซึ่งเป็นคัมภีร์ชั้นรองแทน ในสมัยรัชกาลที่ ๒ เปลี่ยนระบบการสอบจากสอบปากเปล่า มาเป็นสอบข้อเขียนใน พ.ศ. ๒๔๕๖ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่ง โดยแบ่งชั้นประโยค ๑-๒-๓ ออกเป็น ๒ ชั้น คือ ประโยค ๑-๒ และ ประโยค ป.ธ.๓ ถึง ประโยค ป.ธ.๙ รวมเป็น ๘ ชั้น จนถึงปัจจุบัน⁴

ระบบการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จ วิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๒๗ พระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๐ การศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษามี ๔ ประเภท คือ

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มี ๘ ชั้น ได้แก่ ประโยค ๑-๒ และ ประโยค ป.ธ.๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙ (ประโยค ๑-๒ - ประโยค ป.ธ.๙)

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มี ๓ ชั้น ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรม ชั้นเอก

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวิชาแกนพระพุทธศาสนา เป็นวิชาบังคับ ๓๖ หน่วยกิต ได้แก่ พุทธประวัติ ภาษาบาลี ธรรมวินัย และวินัยบัญญัติ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และในระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย ๒๑ หน่วยกิต รวมเป็น ๕๗ หน่วยกิต

๔. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่ง คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งกำหนดให้นิสิตทุกคนต้องศึกษาวิชาแกนพระพุทธศาสนา จำนวน ๓๐ หน่วยกิต ประกอบด้วยกลุ่มวิชาภาษาบาลี ๖ หน่วยกิต ได้แก่ วิชาแต่งแปลบาลี วิชาวรรณคดีบาลี และวิชาบาลี ไวยากรณ์ชั้นสูง และกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา ๒๔ หน่วยกิต เช่น แต่งแปลบาลี วรรณคดีบาลี พระไตรปิฎก ศึกษา พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก ธรรมภาคปฏิบัติ ๑-๗ ธรรมะภาคภาษาอังกฤษ เป็นต้น⁵

³พระมหาพนมนคร มีราคา, “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๔๙, หน้า ๔๓.

⁴สมชาย ไมตรี, “การศึกษาของพระสงฆ์ไทย : กรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี”, งานวิจัยค้นคว้าอิสระ จาก สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๓๙, หน้า ๒.

⁵ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

^๖ กองแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, “สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย”, การวิจัย ทางด้านศาสนา, (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๓๔-๓๕.

การศึกษาของคณะสงฆ์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

บาลี เป็นภาษาที่ใช้บันทึกพระพุทธวจนะในพระไตรปิฎกหรือเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้ประกาศพระศาสนา ในฐานะที่พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์สำคัญของฝ่ายเถรวาท ชาวพุทธฝ่ายเถรวาทใช้บาลีสืบต่อกันมา ทั้งในอรรถกถาทั้งหลาย พงศาวดารทั้งหลาย และงานทางวรรณกรรมอื่น ๆ⁶ ดังนั้น ผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาบาลี

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ภาษาบาลีเป็นแม่บท หรือเป็นกุญแจสำคัญที่สุดที่จะนำเราเข้าสู่การศึกษาพระพุทธศาสนา⁷ ผู้สำเร็จการศึกษาประเภทนี้ เรียกได้ว่าเป็นผู้คงแก่เรียน หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง และกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ การศึกษาประเภทนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ มี ๘ ชั้น ได้แก่

ระดับที่ ๑ เปรียญตรี ประกอบด้วย

๑.๑) ประโยค ๑-๒

๑.๒) ประโยค ป.ธ.๓

ระดับที่ ๒ เปรียญโท ประกอบด้วย

๒.๑) ประโยค ป.ธ. ๔

๒.๒) ประโยค ป.ธ.๕

๒.๓) ประโยค ป.ธ.๖

ระดับที่ ๓ เปรียญเอก ประกอบด้วย

๓.๑) ประโยค ป.ธ.๗

๓.๒) ประโยค ป.ธ.๘

๓.๓) ประโยค ป.ธ.๙⁸

⁶ พระมหาเทียบ สิริญาโณ, บาลีคืออะไร, ในเก็บเพชรจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๓๕.

⁷ พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๓๙๔.

⁸ พระมหาชนแดน สมบุตร, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา), ๒๕๔๙, หน้า ๖๓.

วิธีการวัดผลและประเมินผลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การตรวจข้อสอบมีแนวปฏิบัติดังนี้ วิชาบาลีไวยากรณ์

เกณฑ์คะแนนเลข

ให้คะแนนข้อละ ๑๐

ผิด	๑	ถึง	๑๕	ให้	๓	ให้
ผิด	๑๖	ถึง	๒๐	ให้	๒	ให้
ผิด	๒๑	ถึง	๒๕	ให้	๑	ให้
ผิดเกิน	๒๕	ลงศูนย์	คือตก			

วิชาแปลมคธเป็นไทย วิชาแปลไทยเป็นมคธ และสัมพันธ์

การเก็บคะแนน ผิด ๑ ศัพท์ เก็บ ๑ คะแนน
 ผิดสัมพันธ์ ๑ แห่ง เก็บ ๒ คะแนน
 ผิดประโยค ๑ ประโยค เก็บ ๖ คะแนน

การปรับ นับคะแนนที่เก็บแล้วนั้น ๆ รวมกันเข้า
 ผิด ๑ ถึง ๖ ให้ ๓ ให้
 ผิด ๗ ถึง ๑๒ ให้ ๒ ให้
 ผิด ๑๓ ถึง ๑๘ ให้ ๑ ให้
 ผิดเกิน ๑๘ ลง ๐ ทั้งหมด

แต่ข้อว่า “แปลหรือสัมพันธ์ผิดจนไม่เป็นรูป” นั้น

ถ้าประโยคยาวกว่า ๓ บรรทัด นับเป็นผิดเกิน ๑๘
ถ้าประโยคยาวไม่เกิน ๓ บรรทัด นับเป็นผิด ๑๘
ถ้าประโยคยาวไม่เกิน ๒ บรรทัด นับเป็นผิด ๑๒
ถ้าประโยคยาวไม่เกิน ๑ บรรทัด นับเป็นผิด ๖^๑

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ในอดีตมิได้จัดเป็นรูปโรงเรียน แต่จัดการสอนกันเองภายในวัด สมัยก่อน พระสงฆ์สาวกศึกษาเล่าเรียนด้วยการท่องจำปากเปล่าเป็นกลุ่มเป็นคณะ คณะละหนึ่งหมวดบ้าง สองหมวดบ้าง เรื่อยมาจนถึงการสังคายนาครั้งที่ ๕ เมื่อปี พ.ศ.๔๓๓ ในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นการจารึกพระไตรปิฎกเป็นอักษรลงในใบลาน นับเป็นครั้งแรกที่ใช้อักษรเป็นเครื่องจดพระพุทธรวณะด้วยภาษาบาลีหรือภาษามคธ¹⁰

^๑สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง, การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร, อาหารการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๓.

¹⁰พัฒน์ เพ็งผลา, ประวัติวรรณคดีบาลี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒.

หลังจากนั้นพระสงฆ์โดยเฉพาะฝ่ายเถรวาท จึงหันมาศึกษาภาษาบาลีจากพระไตรปิฎกเป็นความรู้พื้นฐานก่อนเพื่อเป็นการรักษาพระธรรมวินัยไว้ไม่ให้คลาดเคลื่อนไม่ให้เกิดการศึกษาปริยัติอันตรธานไปเพราะถ้าการศึกษาปริยัติอันตรธานไปนับเป็นเหตุเสื่อมเบื้องต้นแห่งพระพุทธศาสนา¹¹

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทยเรานั้น เริ่มดำเนินการมาเป็นรูปธรรมตั้งแต่การสังคายนาครั้งที่ ๕ ก็ว่าได้ เพราะเป็นการจารึกภาษาบาลีลงในพระไตรปิฎกดังที่กล่าวแล้ว โดยการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทยแต่ละสมัย มีดังต่อไปนี้

สมัยสุโขทัย

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยกรุงสุโขทัยนั้น ถือได้ว่าเป็นยุคที่เจริญรุ่งเรืองที่สุดสมัยนั้น เพราะได้รับการสนับสนุนจากพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งพระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง แม้ตัวพระองค์เองก็ทรงส่งสอนประชาชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นิมนต์พระมาแสดงธรรมบนพระแท่นมณฑลศิลาในวันพระและวันโกน¹² ต่อมา พ.ศ.๑๘๙๐ - ๑๙๑๑¹³ ในสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไท การศึกษาของคณะสงฆ์ยังเจริญรุ่งเรืองอยู่เพราะพระองค์ยังทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาดุจเดียวกับพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหาธรรมราชาลิไท ทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนาจนได้ออกผนวช นับได้ว่าเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของสยามประเทศที่ทรงออกผนวช และพระองค์ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนจนเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาบาลี จนได้นิพนธ์คัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงเป็นภาษาไทย

ต่อมาพระองค์ทรงอนุญาตให้ใช้สถานที่ในพระราชวัง คือ พระราชมณเฑียร เป็นที่ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร จะเห็นได้จากหลักฐานในประชุมพงศาวดาร ภาค ๑ ความว่า “ทรงเผด็จ (บอกให้รู้, บอกนิมนต์)¹⁴ สงฆ์ทั้งหลายให้มาเล่าเรียนพระไตรปิฎกธรรม และศึกษาศิลปะศาสตร์ต่าง ๆ ในบริเวณมหาปราสาทนั้น” นับเป็นครั้งแรกในประเทศไทยที่มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในพระราชสำนัก¹⁵

หลักสูตรที่ใช้เรียนในสมัยนั้น ไม่ปรากฏชัด แต่น่าจะเป็นการศึกษาภาษาบาลีจากพระไตรปิฎกเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นก็เป็นศิลปะศาสตร์ต่าง ๆ ครูผู้ทำการสอนก็น่าจะเป็นพระมหาเถระ พระมหากษัตริย์และราชบัณฑิตผู้เชี่ยวชาญ

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก โดยแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

สถานศึกษา

¹¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **รวมบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔๗.

¹²สมหมาย จันทรเรือง, **พัฒนาการการศึกษาไทย อดีต ปัจจุบัน และในศตวรรษใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒.

¹³พระเฉลิมชาติ ชาติวิโร, **ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย**. อ่างแล้ว, หน้า ๒๐.

¹⁴ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร, ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๔๑.

¹⁵เฉลิมพล โสมอินทร์, **ประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนา และการปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓.

สถานศึกษาในสมัยสุโขทัยนั้น ใช้วัดและพระราชมณเฑียรเป็นศูนย์กลาง คือวัดเป็นสำนักเรียนของบุตรหลานขุนนาง และราษฎรทั่วไป ส่วนพระราชมณเฑียรเป็นสำนักราชบัณฑิต ซึ่งทำการสอนให้เฉพาะเจ้านาย ข้าราชการ และเป็นที่ยืนธรรมของพระสงฆ์เท่านั้น

ครูผู้สอน

มีพระภิกษุสงฆ์ พระมหากษัตริย์ และราชบัณฑิตเป็นครูผู้สอนและจัดการศึกษา

หลักสูตรการศึกษา

การศึกษาสมัยนั้น ยังใช้ภาษาบาลีเป็นหลักสูตร ศึกษาเนื้อหาธรรมะจากพระไตรปิฎกเป็นภาษาบาลี โดยแบ่งเป็นตอน คือ พระสุตตันตปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดพระสุตตร คือพระธรรมเทศนาคำสอนธรรมต่าง ๆ พระวินัยปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดพระวินัย คือพุทธบัญญัติเกี่ยวกับความประพฤติ ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมและการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของพระภิกษุสงฆ์ และพระอภิรรมปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดพระอภิรรม คือหลักธรรมและคำอธิบายที่เป็นหลักวิชาล้วน ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือเหตุการณ์¹⁶

การวัดผลการศึกษา

การวัดผลการศึกษาในสมัยสุโขทัยนั้น ยังไม่เด่นชัด แต่น่าจะเป็นการวัดผลจากความทรงจำ และความสามารถของผู้เข้าสอบ

สมัยอยุธยา

การศึกษาพระปริยัติธรรม ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ช่วง พ.ศ.๑๘๙๓ - พ.ศ.๒๓๑๐ ปรากฏว่าไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน เพราะถูกปล่อยปละละเลยไม่มีผู้อุปถัมภ์ในเรื่องการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม และพระสงฆ์ที่จะศึกษาพระปริยัติธรรมก็มีน้อย และการจัดการศึกษาก็ไม่จัดกันอย่างจริงจัง เพราะไม่มีการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนแต่อย่างใด จัดการเรียนการสอนในลักษณะตามอัธยาศัยของผู้สอนและผู้เรียน แต่คัมภีร์ที่ใช้เรียนก็ยังเป็นพระไตรปิฎกเช่นกัน แต่ภาษาที่ใช้จารึกในพระไตรปิฎก และวรรณกรรมด้านศาสนาต่าง ๆ จะเป็นภาษาขอม สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาเล่าเรียนต้องรู้ภาษาขอมมาก่อน จึงจะเรียนไวยากรณ์ภาษาบาลีได้ แต่การศึกษาที่ยังดำเนินการมาเรื่อย ๆ จนสมัยของพระบรมไตรโลกนาถทรงเป็นพระมหากษัตริย์ พระองค์ทรงเอาใจใส่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างมาก พระองค์ได้ทรงถวายพระราชวังเป็นวัด นอกจากนั้นยังทรงสละราชสมบัติออกผนวชด้วย นอกจากนั้นยังทรงโปรดให้พระโอรสทรงผนวชเป็นสามเณรพร้อมกับพระนัดดาอีกด้วย¹⁷ ต่อมาในสมัยของพระเจ้าทรงธรรม พระองค์ก็ทรงสนพระทัยในการศึกษาพระปริยัติธรรมเช่นกัน ได้ทรงออกผนวชและได้ทรงบอกพระธรรมวินัยแก่พระสงฆ์ด้วย

¹⁶พระมหาอุดม นุพันธ์, “การศึกษาภาวะเครียดจากการเรียนของพระภิกษุสามเณร สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในส่วนกลาง”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐, หน้า ๕๓.

¹⁷พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต), พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิกิจการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๔๕.

ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมจึงได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งหนึ่ง ในระหว่าง พ.ศ.๒๑๙๙ - พ.ศ.๒๒๓๑ เพราะพระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างยิ่ง พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้คณะสงฆ์เอาธุระในการเรียนการสอนอย่างจริงจัง ทรงอุปถัมภ์แก่ผู้บวชเป็นภิกษุสามเณรเป็นอเนกประการ จนทำให้ประชาชนที่ต้องการหลบเลี่ยงราชการบ้านเมืองพากันไปบวชเรียนเป็นอันมาก จึงมีคำว่า “บวชเรียน” เกิดขึ้นในสมัยนั้นเป็นต้นมา จวบจนปัจจุบันนี้¹⁸ พระองค์จึงทรงดำรัสสั่งให้คณะสงฆ์กำหนดหลักสูตร เวลาเรียน และการวัดผลและการประเมินผล และกำหนดฐานะของผู้สอบไล่ได้ไว้อย่างชัดเจน เพื่อวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อการธำรงไว้ซึ่งพระศาสนา
๒. เพื่อกำจัดผู้เข้ามาอาศัยพระศาสนาโดยวิธีการอันไม่ชอบธรรม
๓. เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระสัทธรรม

หลักสูตรการศึกษานั้นใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลีจำนวน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์เป็นหลักในการกำหนดชั้นเรียน โดยแยกเป็นปิฎก ดังนี้

๑. พระสุตตันตปิฎก	จำนวน	๒๑,๐๐๐	พระธรรมขันธ์
๒. พระวินัยปิฎก	จำนวน	๒๑,๐๐๐	พระธรรมขันธ์
๓. พระอภิธรรมปิฎก	จำนวน	๔๒,๐๐๐	พระธรรมขันธ์

และแบ่งชั้นเรียนออกเป็น ๓ ชั้นเรียน ดังนี้

๑. บาเรียนตรี สำหรับผู้ที่แปลจบพระสุตร (จากภาษาบาลี)
๒. บาเรียนโท สำหรับผู้ที่แปลจบพระสุตรและพระวินัย
๓. บาเรียนเอก สำหรับผู้ที่แปลจบพระสุตร พระวินัยปิฎก และพระอภิธรรม

ผู้ที่เรียนจบบาเรียนตรี โท เอก เรียกว่า มหาบาเรียนบาลี ใช้อักษรย่อว่า บ.บ.¹⁹

สถานศึกษา

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมใช้บริเวณพระบรมมหาราชวังเป็นที่เล่าเรียน ส่วนวัดวาอารามต่าง ๆ เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนส่วนย่อยเท่านั้น

ครูผู้สอน

สำหรับครูผู้สอนนั้น ได้แก่ องค์พระมหากษัตริย์บ้าง ราชบัณฑิตทั้งหลายบ้าง พระเถระผู้ทรงความรู้พระไตรปิฎกบ้าง

การวัดผลการศึกษา

หลังจากที่ภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมมาเป็นเวลา ๒-๓ ปีแล้ว เมื่อมีความรู้ความสามารถในการแปลได้ดี ครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่สำนักเรียนก็จะกราบทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกาศการสอบไล่ความรู้ของพระภิกษุสามเณรขึ้น เรียกว่า “สอบสนามหลวง” คือ การสอบในพระบรมราชูปถัมภ์ ทรงยกย่อง

¹⁸ สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง, การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร, อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๒.

¹⁹ พระเฉลิมชาติ ชาตวิโร (อิทธิรงค์), ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : หจก. นวสารสิน การพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๔๗.

ผู้สอบได้ให้มีสมณศักดิ์เป็น “มหา” นำหน้าชื่อ แล้วพระราชทานให้เป็นพระราชาคณะ เป็นเกียรติแก่พระพุทธศาสนาสืบไป สถานที่สอบ ใช้พระบรมมหาราชวังเป็นที่สอบ และใช้ระยะเวลาเรียน ๓ ปี จึงมีการสอบ ๑ ครั้ง

วิธีในการดำเนินการสอบ

เมื่อถึงเวลาที่กำหนดไว้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประธานในการสอบ เริ่มต้นด้วยการสอบพระสูตรตันตปิฎก ก่อน จำนวน ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ให้ผู้สอบจับสลาก แล้วแปลตามผู้ที่ตนเองจับได้ ถ้านักเรียนแปลผิด กรรมการให้แก้ตัวได้เพียง ๓ ครั้ง ถ้ากรรมการทักเกิน ๓ ครั้ง ถือว่าสอบตกในประโยคนั้น ๆ แต่ถ้านักเรียนรูปใดแปลได้คล่องเป็นที่พอใจของกรรมการ โดยไม่มีการทักผิด ก็ถือว่าสอบได้ประโยคนั้น ๆ ถ้านักเรียนคิดจะสอบอีกก็ให้เรียนพระวินัยปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกไปตามลำดับ²⁰

สมัยกรุงธนบุรี

สมัยกรุงธนบุรี ภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าแล้วนั้น ข้าศึกศัตรูได้เผาวัดวาอารามบ้านเรือนเป็นอันมาก รวมถึงพระไตรปิฎกก็เสียหายเป็นจำนวนมาก สมัยกรุงธนบุรีจึงเป็นสมัยที่จะต้องกอบกู้เอกราชและเป็นช่วงของการบูรณะปฏิสังขรณ์ต่อมาสมัยของพระเจ้าตากสินมหาราชขึ้นครองราชย์ ในปี พ.ศ.๒๓๑๑ พระองค์ได้ทรงเลือกเอาเมืองธนบุรีเป็นราชธานี ทำให้พระองค์ทรงพระกรุณาธิคุณอย่างหนักทุกด้าน ทั้งทางด้านราชการบ้านเมือง ด้านการสงคราม ด้านการกอบกู้แผ่นดิน รวมถึงด้านการพระศาสนา พระองค์ก็ทรงวางแนวทางการจัดการศึกษาพระไตรปิฎกให้เป็นไปตามที่จัดในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นหลัก พระองค์ได้ทรงเสาะแสวงหาพระมหาเถระผู้ทรงพระไตรปิฎกเพื่อแต่งตั้งเป็นพระราชาคณะ ต่อมาพระองค์ได้ทรงดำริว่า “พระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองจิรัฐติกาลนั้น ก็อาศัยกุลบุตรเล่าเรียนพระปริยัติธรรม”²¹ แล้วทรงโปรดเกล้าฯ ให้สังฆการีธรรมการทำสารบัญชียุทธศาสตร์รูปใดที่บอกที่เรียนพระไตรปิฎกได้มาก ก็ทรงถวายไตรจีวรผ้าเทศเนื้อละเอียด พร้อมกับพระราชทานจตุปัจจัยด้วย การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยกรุงธนบุรีนี้ ถึงจะไม่ได้รับความสนใจมากนัก แต่ก็ยังมีพระสงฆ์สอบได้เปรียญสูง ๆ อยู่บ้าง ดังที่ปรากฏความในพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ดังความตอนหนึ่งว่า “...ในครั้งสมัยกรุงธนบุรี ก็คงได้เคยสอบพระปริยัติธรรม เพราะมีชื่อเปรียญต่าง ๆ ปรากฏอยู่ในหนังสือพระราชพงศาวดารหลายองค์ คือ พระมหามณีเพ็ริชญ์เอก วัดเลียบ ได้เป็นสมเด็จพระสังฆราชในรัชกาลที่ ๒ พระมหานาค เปรียญเอก วัดบางหัวใหญ่ และพระมหาศร เปรียญโท วัดโพธาราม เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นเปรียญครั้งกรุงธนบุรี...”²²

ในเรื่องของหลักสูตร สถานศึกษา ครูผู้สอน การวัดผลการศึกษา และวิธีในการดำเนินการสอบ ยังคงเป็นเหมือนครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาทุกประการ

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ ๑ - ๔)

ในยุคเริ่มต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ยังยึดแบบการเรียนการสอนของสมัยกรุงศรีอยุธยาอยู่ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ก็ทรงสนพระทัยในพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์พระองค์อื่น ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จัดการสังคายนาพระไตรปิฎก โดยรวบรวมและแปลพระไตรปิฎกจากอักษรลาวและรามัญเป็นอักษรขอม และเก็บไว้ในหอ

²⁰ กรมการศาสนา, **ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖.

²¹ บุรทิน ข้าภิรัฐ, “สภาพและปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสารัตถศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๓๙, หน้า ๗๕.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐.

พระมณฑิยธรรม ในสมัยรัชกาลที่ ๑ นี้ เนื้อหาการเรียนยังคงเป็นพระไตรปิฎกเป็นหลัก การสอบไล่ ก็ยังคงดำเนินการตามแบบสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ ผู้เรียนต้องเรียนพระไตรปิฎกให้ครบ ๓ ปี ถึงจะมีการสอบ ๑ ครั้ง²³ สถานที่สอบก็ยังคงสอบในวัดที่เป็นที่สถิตของสมเด็จพระสังฆราช วิธีการสอบนั้นเป็นการสอบแบบปากเปล่า เช่นเดิม สถานศึกษาของพระภิกษุสามเณรนั้นยังทรงโปรดให้ใช้หอพระมณฑิยธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และทรงแนะนำให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการส่งเสริมเรื่องการศึกษาพระปริยัติธรรมด้วย

สมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ได้มีความเคลื่อนไหวในรูปแบบการเรียนพระปริยัติธรรม คือมีการปฏิรูปการเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นใหม่ พ.ศ.๒๓๕๙²⁴ เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้มากขึ้นกว่าเดิม และกวัดขันให้บรรดาพระภิกษุสามเณรได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมมากขึ้น จากการแบ่งชั้นเรียนแบบบาเรียนตรี - โท - เอก มาเป็นแบบประโยค ตั้งแต่ ประโยค ๑ ถึงประโยค ๙ แบ่งหลักสูตรออกเป็น ๙ ชั้น คือ

ประโยค ๑-๒-๓	ใช้คัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเป็นแบบเรียน
ประโยค ๔	ใช้มงคลัตถทีปนีขึ้นต้น ต่อมาใช้ทั้งขึ้นต้นและขึ้นปลาย
ประโยค ๕	เดิมใช้คัมภีร์บาลีมุตตะกะ
ประโยค ๖	ใช้มงคลัตถทีปนีขึ้นปลาย
ประโยค ๗	ใช้สมันตปาสาทิกา อรรถกถาวินัย
ประโยค ๘	ใช้คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค
ประโยค ๙	ใช้คัมภีร์สารัตถทีปนีฎีกา ²⁵

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย เช่น กำหนดระยะเวลาการสอนชัดเจนแน่นอนขึ้นกว่าเดิม กำหนดให้เรียนไวยากรณ์โดยการเรียนจากคัมภีร์มูลกัจจายน์ ต่อไปก็แปลพระธรรมบท ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ สูตร คือ

๑. ธรรมบท
๒. มงคลทีปนี
๓. สารัตถสังคหะ²⁶

²³สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง, การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร, อักษรการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๗-๔๘.

²⁴พระมหาวัณณ วรญาณ, ประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ไทย ในสยามประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : อักษรการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๘๑.

²⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

²⁶ พระมหาเทวัญ วิสุทธิจารี, (เอกจันทร์), “ปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาบาลีระดับเปรียญตรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕, หน้า ๗๘.

วิธีการสอบนั้น ให้พระภิกษุสามเณรจับสลากเอาเอง จับได้ซองไหนก็แปลของนั้น นักเรียนต้องแปลให้ผ่านถึง ๓ ประโยค จึงจะเป็นบาเรียน นักเรียนแต่ละรูปนั้นจะได้ข้อสอบไม่เหมือนกัน การสอบแต่ละครั้ง มีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธานเอง ถ้านักเรียนรูปใดเก่ง สามารถแปลประโยค ๑ ถึงประโยค ๙ ในวันเดียวกันก็ได้²⁷ การวัดผลประเมินผลนั้น แต่เดิมให้นักเรียนเรียนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะมีการประกาศสอบ แต่ในรัชกาลที่ ๓ นี้ พระองค์ทรงกำหนดการสอบไว้แน่นอน คือ ๓ ปี ให้มีการสอบ ๑ ครั้ง

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษาพระปริยัติธรรมเจริญยิ่งขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากพระองค์ทรงเสด็จออกผนวช และได้ทรงศึกษาเล่าเรียนพระไตรปิฎกจนแตกฉานเป็นพิเศษ นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงกวัดขันให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนพระไตรปิฎก ถ้าพระภิกษุสามเณรรูปใดมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดสามารถแปลคัมภีร์พระไตรปิฎกได้เป็นเปรียญ ก็จะได้รับนิยัตินำให้เป็นรางวัล ได้รับการยกย่อง และได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ด้วย ส่วนเรื่องวิธีการสอบ การวัดผลประเมินผลนั้นยังคงเหมือนในรัชสมัยก่อน ๆ

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สรุปลงได้ดังนี้

หลักสูตร

ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ยังเป็นการเรียนจากพระไตรปิฎก ต่อมารัชกาลที่ ๒-๔ จึงทรงเปลี่ยนมาใช้คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท, มงคลัตถทีปนีบันฑิต บันปลาย, คัมภีร์บาลิมุตตกะ, มงคลัตถทีปนีบันปลาย, สมันตปาสาทิกา อรรถกถาวินัย, คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค และคัมภีร์สารัตถทีปนีฎีกา เรียงตามประโยค ๑-๒-๓ ถึง ประโยค ป.ธ.๙

สถานศึกษา

ในสมัยรัชกาลที่ ๑-๒ โปรดให้ใช้พระที่นั่งมณเฑียรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม บางทีก็ใช้บ้านของขุนนางชั้นผู้ใหญ่เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม พอมาสมัยรัชกาลที่ ๓ และ ๔ โปรดให้ใช้อารามบ้าง และทรงสร้างแก่งบริเวณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยภายในพระบรมมหาราชวังบ้าง เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน เห็นได้จากข้อความในหนังสือของเซอร์ จอห์น เบาวริง ตอนหนึ่งว่า “การศึกษาตั้งแต่ต้นแต่การโกนจุก แล้วเด็กชายถูกส่งไปอยู่วัดเรียนอ่านเขียนและคำสอนศาสนากับพระ”²⁸

การวัดผลการศึกษา

การสอบพระปริยัติธรรมยังเหมือนตอนกรุงศรีอยุธยา คือ เรียน ๓ ปี มีการสอบ ๑ ครั้ง วิธีการสอบก็ยังเป็นการจับสลาก จับถูกซองไหนก็ให้แปลของนั้น ถ้าพระภิกษุสามเณรที่เรียนเก่งก็สามารถแปลสอบได้ตั้งแต่ประโยค ๑ ถึงประโยค ๙ รวดเดียวได้

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ยุคที่ ๒ (รัชกาลที่ ๕ - ๘)

²⁷ กรมการศาสนา, **คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๙), หน้า ๒๔-๒๕.

²⁸ สมศักดิ์ บุญปุ, **พระสงฆ์กับการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑๖.

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ระบบการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ยังคงยึดถือตามแบบเดิมอยู่ เปลี่ยนแต่การสอบ จากเดิมเรียน ๓ ปี มีการสอบ ๑ ครั้ง ต่อมาพระองค์จัดให้มีการสอบทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๖ เพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่นักเรียนจะไม่ต้องรอสอบเป็นเวลานานเหมือนเดิมนอกจากนั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงการสอบแบบปากเปล่ามาเป็นการเขียนบางประโยค คือ ประโยค ๑ และประโยค ๒ กำหนดให้สอบด้วยวิธีเขียน ตั้งแต่ประโยค ๓ ขึ้นไปยังเป็นการสอบปากเปล่าเหมือนเดิม

ด้านเนื้อหาในการเรียนและการสอบนั้น พระองค์ทรงโปรดให้พิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อให้พระสงฆ์ได้ศึกษา นอกจากนี้ยังทรงส่งเสริมให้พระมหาเถรธรรมนาหนังสือขึ้นก็มี เช่น หนังสือ “นวโกวาท” ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้ทรงรจนาขึ้น ในเรื่องการสอบจะใช้หลักสูตรที่กำหนดไว้ในแต่ละประโยค คือ ประโยค ๑-๒-๓ จะให้แปลธรรมบท ๓ ไบลาน คือ ๓๐ บรรทัด ขึ้นประโยค ๔ ขึ้นไป แปล ๒ ไบลาน คือ ๒๐ บรรทัด เว้นประโยค ๙ ให้แปล ๑ ไบลาน คือ ๑๐ บรรทัด²⁹

สำหรับสถานศึกษานั้น พระองค์ทรงโปรดให้ย้ายที่เป็นศาลาเรียนหนังสือที่วัดมหาธาตุ จากสถานที่เดิมตั้งอยู่ในแก่งในบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และโปรดให้ขนานนามว่า มหาธาตุวิทยาลัย และต่อมาให้สร้างสังฆิกเสนาสน์ราชวิทยาลัย เพื่ออุทิศถวายเป็นที่เล่าเรียนพระปริยัติธรรม และวิชาชั้นสูงสืบไปในภายหน้า

การวัดผลและประเมินผลนั้น ยังคงใช้รูปแบบเดิมทุกอย่าง

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงนี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เจริญยิ่งขึ้น โดยการจัดการศึกษาออกเป็น ๒ แผนก คือ

๑. พระปริยัติธรรม แผนกบาลี
๒. พระปริยัติธรรม แผนกธรรม

เฉพาะแผนกบาลี ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง เช่น การสอบ

ระยะแรกการสอบบาลีชั้นประโยค ๑-๒ ให้เปลี่ยนจากการสอบปากเปล่ามาเป็นการเขียน ส่วนประโยค ๓-๔ ยังต้องแปลด้วยปากเปล่าเหมือนเดิม และถ้าสอบไม่ผ่านแต่ละประโยค จะไม่มีสิทธิ์เข้าสอบขั้นต่อไป

ระยะที่ ๒ ได้ยกเลิกการสอบพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จากการสอบปากเปล่ามาเป็นวิธีเขียนแทน และมีการสอบด้วยข้อเขียนมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนการกำหนดการสอบ จัดให้มีการสอบทุกปี³⁰

รัชกาลที่ ๗ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสมัยที่เปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง การเศรษฐกิจ และการศาสนา การศึกษาแผนกธรรม และบาลีในสมัยนี้ อยู่ในขั้นเจริญและเข้ารูปแล้ว เนื่องจากการได้รับการปรับปรุงแก้ไขมาตามลำดับ ในยุคนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก มีเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย คือ

²⁹ กรมการศาสนา, การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

ปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ประกาศเพิ่มวิชาบูรพภาค ประโยค ๖ ทั้งนี้ สืบเนื่องจากการที่มีคนต่างชาติทั้งพระและคฤหัสถ์เป็นจำนวนมาก ได้เข้ามายังประเทศสยามหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้สงบลง³¹ ทำให้พระสงฆ์มีการตื่นตัวทางด้านวิชาการสมัยใหม่มากขึ้น จึงได้มีการบรรจุวิชาภาษาอังกฤษเข้าไปในหลักสูตรเปรียญธรรม ๖ ประโยค

แต่ก็เกิดปัญหาที่สำคัญตรงที่คณะสงฆ์ไม่สามารถเปิดสอนวิชาภาษาอังกฤษได้เอง และการที่พระสงฆ์จะต้องไปหาที่เรียนเอาเองและต้องเรียนปนกับฆราวาสทั้งชายหญิง เป็นเหตุให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่เหมาะสม การกำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษจึงถูกยกเลิกไป³²

ตั้งแต่นั้นมา การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้รับการพัฒนามาเรื่อย ๆ และได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่ายมาเรื่อย ๆ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นผลให้การศึกษาของพระภิกษุสามเณรเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมและของเจ้าอาวาส การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ

ในสมัยรัชกาลที่ ๘ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ไม่ปรากฏเด่นชัดนัก เพราะระยะเวลาในการครองราชย์สั้นมาก (พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๘๙)³³ แต่การจัดการเรียนการสอนน่าจะจัดตามแบบสมัยรัชกาลที่ ๗

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน

สำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบันได้ดำเนินการบริหารตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๘ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยมีหลักสูตรและวิธีปฏิบัติพร้อมทั้งคุณภาพรวมถึงการสอบวัดผลและการอื่นๆ และมีเจ้าหน้าที่สายปกครองทุกระดับชั้นเป็นผู้ควบคุมดูแลในระดับสำนักเรียน และสำนักศาสนศึกษา รูปแบบการบริหารการศึกษาก็ยังคงเป็นรูปแบบที่สืบเนื่องมาจากสมัยโบราณ คือ กระบวนการศึกษา จะเน้นการสอบวัดผลความรู้ โดยมีกองบาลีสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการสอบวัดผล ส่วนกระบวนการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของแต่ละสำนักเรียนจะดำเนินการ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมได้มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องการสอบ คือ นักเรียนสามารถเก็บวิชาที่สอบได้แล้วเป็นเวลา ๒ ปี แต่นำร่องเฉพาะประโยค ๑-๒ ก่อน ยังคงเค้าโครง รูปแบบหลักสูตร และวิชาการเช่นเดิม เมื่อสอบผ่านวิชาใดแล้ว สนามหลวงแผนกบาลีจะเก็บวิชานั้นไว้ ในปีต่อไป ไม่ต้องสอบวิชานั้นอีก คงสอบเฉพาะวิชาที่ยังสอบไม่ผ่านเท่านั้น โดยมีข้อกำหนดดังนี้

๑. ในเบื้องต้น ผู้สอบต้องสอบให้ครบทั้ง ๒ วิชา ทำปัญหาข้อสอบครบถ้วนตั้งแต่ต้นจนจบในทุกวิชา
๒. ต้องสอบได้ผ่านเกณฑ์ที่กองบาลีสนามหลวงกำหนดไว้ จึงจะเก็บวิชานั้นได้

³¹อ้างแล้ว, หน้า ๘๖.

³²พระมหาอุดม นุพันธ์, “การศึกษาภาวะเครียดจากการเรียนของพระภิกษุสามเณร สำนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในส่วนกลาง”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐, หน้า ๔๙.

³³เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

๓. ในวิชาที่สอบได้นั้นจะเก็บไว้ ๒ ปี เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้เป็นอันยกเลิกทั้งหมด

๔. เมื่อสอบได้ผ่านเกณฑ์ที่กองบาลีสนามหลวงกำหนดครบทั้ง ๒ วิชา ภายในเวลาที่กำหนดเท่านั้น จึงจะถือว่าสอบผ่านชั้นประโยค ๑-๒

ได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง ในปี พ.ศ.๒๕๔๗ กองบาลีสนามหลวงได้ยกเลิกการเก็บวิชาที่สอบผ่านแล้วเป็นเวลา ๒ ปี และให้มีการสอบครั้งที่ ๒ โดยที่กองบาลีสนามหลวงได้อาศัยมติของมหาเถรสมาคมที่ ๔๖๔/๒๕๔๗ ในการประชุมมหาเถรสมาคมครั้งที่ ๒๖ เมื่อวันที่ ๓๐ เดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๔๗ มีมติเห็นชอบ ๒ เรื่อง คือ

๑. การยกเลิกการเก็บวิชาที่สอบผ่านแล้วเป็นเวลา ๒ ปี ชั้นประโยค ๑-๒

๒. การสอบครั้งที่ ๒ สำหรับผู้สอบผ่านแล้ว ๑ วิชา (ยกเว้นวิชาบูรพภาค ป.๓) ในปีนั้น ตั้งแต่ชั้นประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.๕ โดยกำหนดให้มีการสอบตามปกติ ๑ ครั้ง และมีการสอบครั้งที่ ๒ (สอบซ่อม) ในวิชาที่ไม่ผ่านในปีเดียวกันนั้น เมื่อสอบครั้งที่ ๒ แล้ว ผลปรากฏว่าสอบไม่ผ่าน ในวิชาที่เหลือให้ถือว่าสอบไม่ผ่านทั้งหมดในปีนั้น ในปีต่อไปต้องสอบใหม่ทุกวิชา หรือนักเรียนที่สอบครั้งที่ ๑ ผ่านแล้ว อีก ๑ วิชา ไม่เข้าสอบในการสอบครั้งที่ ๒ ในปีนั้น ก็ให้ถือว่าสอบไม่ผ่านทั้งหมด^{๓๔} การดำเนินการในเรื่องการสอบบาลีสนามหลวงดังกล่าว ยังดำเนินการตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบันหลักสูตรกองบาลีสนามหลวง ได้กำหนดหลักสูตรแต่ละชั้นดังนี้

หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอน ประโยค ๑ - ๒

๑. วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรม ปทัฏฐกถา ภาค ๑ - ๔

๒. วิชาบาลีไวยากรณ์ หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ประเภทสอบถามความจำ จำนวน ๔ เล่ม คือ

นาม-อภัยศัพท์, อาขยาต-กิตก์, สมาส-ตัทธิต, สมัญญาภิธาน-สนธิ,

คู่มือ ตำราและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่นักเรียนควรมี เช่น

หลักการแปลมคธเป็นไทย, หนังสือธรรมบทวิจารณ์, คู่มือศัพท์ยาก

หนังสือแปลโดยพยัญชนะ ธรรมปทัฏฐกถา ภาคที่ ๑-๔

หนังสือแปลยกศัพท์ ธรรมปทัฏฐกถา ภาคที่ ๑-๔

เทปเสียงแปลโดยพยัญชนะ ธรรมปทัฏฐกถา ภาคที่ ๑-๔

หนังสือปัญหาและเฉลยบาลีสนามหลวง วิชาแปลมคธเป็นไทย

หนังสือปัญหาและเฉลยบาลีสนามหลวง วิชาบาลีไวยากรณ์

หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอน ประโยค ป.๓

๑. วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะและโดยอรรถหลักสูตรใช้หนังสือธรรมปทัฏฐกถา ภาค ๕ - ๘

๒. วิชาสัมพันธไทย หลักสูตรใช้หนังสือธรรมปทัฏฐกถา ภาค ๕ - ๘

^{๓๔}สนามหลวงแผนกบาลี, เรื่องสอบบาลี พ.ศ.๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร, อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๐.

๓. วิชาบาลีไวยากรณ์ หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ประเภทสอบถามความจำและความเข้าใจ ประกอบกัน จำนวน ๔ เล่ม คือ นาม-อักษยศัพท์, อาชยจาต-กิตก์, สมาส-ตัทธิต, สมัญญาภิธาน-สนธิ,

๔. วิชาบูรพภาค ข้อเขียนภาษาไทยโดยแก้ไขให้ถูกต้องตามระเบียบลักษณะวรรคตอน ตัวอักษร ตาม สมัยนิยม หลักสูตรใช้หนังสือที่ควรรู้ เช่น จดหมายทางราชการ ประกาศ เป็นต้น

คู่มือ ตำราและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่นักเรียนควรจะมี เช่น

หนังสือแปลโดยพยัญชนะ อัมมปัทฏฐกถา ภาคที่ ๕-๘

หนังสือแปลยกศัพท์ อัมมปัทฏฐกถา ภาคที่ ๕-๘

เทปเสียงแปลโดยพยัญชนะ อัมมปัทฏฐกถา ภาคที่ ๕-๘

หนังสือธรรมบทวิจารณ์, คู่มือศัพท์ยาก, อัมมปัทฏฐกถาคาถาโยชนา

หนังสือปัญหาและเฉลยบาลีสนามหลวง วิชาแปลมคธเป็นไทย

หนังสือปัญหาและเฉลยบาลีสนามหลวง วิชาสัมพันธไทย

หนังสือปัญหาและเฉลยบาลีสนามหลวง วิชาบาลีไวยากรณ์

คู่มือบาลีไวยากรณ์, คู่มือหลักสัมพันธ, คู่มือวิชาบูรพภาค

ปทานุกรมกิริยาอาชยต, พจนานุกรมกิริยาภิตก์, คัมภีร์

หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอน ประโยค ป.๖.๔

๑. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสืออัมมปัทฏฐกถา ภาค ๑

๒. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือมังคลัตถทีปนี ภาค ๑

คู่มือ ตำราและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่นักเรียนควรจะมี เช่น

หลักการแปลไทยเป็นมคธ, คู่มือศัพท์และสำนวน หรือคู่มือประโยค ป.๖.๔

คู่มือคถาธรรมบท ภาคที่ ๑, คู่มือแนะนำแนวการแปลมังคลัตถทีปนี ภาคที่ ๑

หนังสือปัญหาและเฉลยบาลีสนามหลวง วิชาแปลมคธเป็นไทย ประโยค ป.๖.๔

เทปเสียงวิชาแปลมคธเป็นไทย มังคลัตถทีปนี ภาคที่ ๑

สถิติข้อสอบบาลีสนามหลวงของทั้ง ๒ วิชา, ประโยคโบราณ

หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอน ประโยค ป.๖.๕

๑. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสืออัมมปัทฏฐกถา ภาค ๒-๔

๒. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือมังคลัตถทีปนี ภาค ๒

คู่มือ ตำราและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่นักเรียนควรจะมี เช่น

หลักการแปลไทยเป็นมคธ, คู่มือคถาธรรมบท ภาคที่ ๒-๔

คู่มือศัพท์สำนวน หรือคู่มือประโยค ป.๖.๕

คู่มือการเรียนการสอนวิชาแปลไทยเป็นมคธ สำหรับประโยค ป.๖.๕

คู่มือแนะนำแนวการแปลมังคลัตถทีปนี, สถิติข้อสอบบาลีสนามหลวงทั้ง ๒ วิชา

หนังสือปัญหาเฉลยบาลีสนามหลวง วิชาแปลมคธเป็นไทย ประโยค ป.ธ.๕
เทพเสียงวิชาแปลมคธเป็นไทย มังคลัตถทีปนี ภาคที่ ๒

หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอน ประโยค ป.ธ.๖

๑. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสืออัมมปัทฏฐกา ภาค ๕-๘
๒. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือสมันตปาสาทิกาภาคที่ ๓

คู่มือ ตำราและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่นักเรียนควรจะมี เช่น

หลักการแปลไทยเป็นมคธ

คู่มือศึกษาบาลี, คู่มือคาถาธรรมบท ภาคที่ ๕-๘

คู่มือศัพท์และสำนวน หรือคู่มือประโยค ป.ธ.๖

หนังสือปัญหาและเฉลยบาลีสนามหลวง วิชาแปลมคธเป็นไทย ป.ธ.๖

เทพเสียงวิชาแปลมคธเป็นไทย สมันตปาสาทิกา ภาคที่ ๓

สถิติปัญหาบาลีสนามหลวงทั้ง ๒ วิชา, โยชนา

หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอน ประโยค ป.ธ.๗

๑. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือมังคลัตถทีปนี ภาค ๑
๒. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือสมันตปาสาทิกา ภาคที่ ๑-๒

คู่มือ ตำราและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่นักเรียนควรจะมี เช่น

หลักการแปลไทยเป็นมคธ, คู่มือศึกษาบาลี

คู่มือศัพท์และสำนวน หรือคู่มือประโยค ป.ธ.๗

หนังสือปัญหาและเฉลยบาลีสนามหลวง วิชาแปลมคธเป็นไทย ป.ธ.๗

เทพเสียงวิชาแปลมคธเป็นไทย สมันตปาสาทิกา ภาคที่ ๑-๒

สถิติปัญหาบาลีสนามหลวงทั้ง ๒ วิชา, โยชนา

หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอน ประโยค ป.ธ.๘

๑. วิชาแต่งฉันทมคธ ๓ ฉันท์ ในจำนวน ๖ ฉันท์ คือ

๑. ปุฎยาวัตร
๒. อินทรวีเชียร
๓. อุเปนทรวีเชียร
๔. อินทรวงศ์
๕. วังสัทธูระ
๖. วสันตติลก

๒. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือสมันตปาสาทิกา ภาคที่ ๑

๓. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธีมรรค

คู่มือ ตำราและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่นักเรียนควรจะมี เช่น

คู่มือศึกษาบาลี, คู่มือแต่งฉันทมคธ

คู่มือศัพท์และสำนวน ประโยค ป.ธ.๘

เอกสารตัวอย่างแต่งฉันทมคอ ซึ่งท่านผู้รู้ได้แต่งไว้เป็นตัวอย่าง
หนังสือปัญหาและเฉลยบาลีสนามหลวง วิชาแปลมคอเป็นไทย และแต่งฉันท
เอกสารตัวอย่างศัพท์และสำนวนสำหรับแต่งฉันทมคอ
เทพเสียงวิชาแปลมคอเป็นไทย วิสุทธีมรรค
สถิติปัญหาบาลีสนามหลวง วิชาแปลไทยเป็นมคอ และแปลมคอเป็นไทย
ฎีกา, อภิธาน์ปทีปิกา, ธาตุปทีปิกา

หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอน ประโยค ป.ธ.๙

๑. วิชาแต่งไทยเป็นมคอ แต่งมคอจากภาษาไทยล้วนข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้
๒. วิชาแปลไทยเป็นมคอ หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธีมรรค
๓. วิชาแปลมคอเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสืออภิธัมมัตถวิภาวณี

คู่มือ ตำราและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่นักเรียนควรมี เช่น

คู่มือศึกษาบาลี, สถิติปัญหาสนามหลวง ของทั้ง ๓ วิชา, ฎีกา
ตัวอย่างสำนวนแต่งไทยเป็นมคอ ป.ธ.๙ และสำนวนสนามหลวง

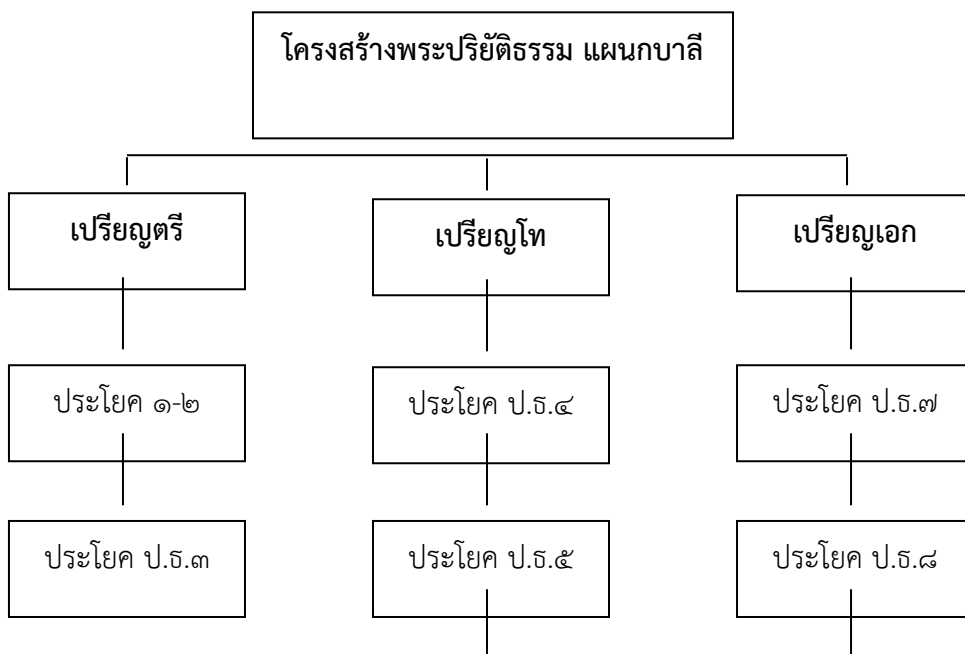
คู่มือศัพท์และสำนวน วิชาแปลไทยเป็นมคอ ป.ธ.๙

หนังสือปัญหาและเฉลยบาลีสนามหลวง

เทพเสียงวิชาแปลมคอเป็นไทย อภิธัมมัตถวิภาวณี

การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบันมีการแบ่งออกเป็นเปรียญ รวม
ทั้งหมดทุกประโยคตามโครงสร้างดังนี้

โครงสร้างการแบ่งชั้นเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ประโยค ป.ธ.๖

ประโยค ป.ธ.๙

แผนภูมิที่ ๑ : โครงสร้างการแบ่งชั้นเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน

หลักสูตรของวิชาภาษาบาลี คณะสงฆ์ได้ใช้หลักสูตรนี้มาเป็นเวลานานนับสิบปี มีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย ผู้บริหารไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ไม่ว่าจะผู้เรียนจะมีพื้นฐานทางการศึกษาหรือไม่ก็ตาม หรือมีประสบการณ์ในการเรียนวิชาภาษาบาลีหรือไม่ก็ตาม ก็ใช้หลักสูตรเดียวกัน ผู้เรียนต้องใช้เวลานาน และต้องอาศัยความทุ่มเท อาศัยการท่องจำเป็นส่วนใหญ่ ในปัจจุบันนักเรียนที่กำลังเรียนชั้นเปรียญเอก คือ ประโยค ป.ธ.๗-๙ นั้น จำนวนนักเรียนมีน้อย เนื่องจากนักเรียนชั้นเปรียญตรี (ประโยค ๑-๒-๓) และโท (ประโยค ป.ธ.๔-๕-๖) สอบผ่านน้อย โดยเฉพาะประโยค ป.ธ.๙ นักเรียนยิ่งน้อยมาก เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ย่อมได้รับการยอมรับโดยทั่วกันว่ามีความยากในระดับหนึ่ง³⁵ ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีความมั่นใจว่าจะสอบผ่าน บางรูปมีความวิตกกังวลและสับสนไม่แน่ใจว่าการเรียนภาษาบาลีจะทำให้ตนเองบรรลุเป้าหมายในชีวิตได้

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนภาษาบาลีในปัจจุบัน สำนักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมอะไรมากมายนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการแปลหนังสือร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การท่องตำราพร้อมกันการให้นักเรียนแปลหนังสือเป็นรายบุคคล การเขียนปัญหาทดสอบขณะเรียน และกิจกรรมการอบรมบาลีก่อนสอบ

กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาบาลีนั้น ผู้เรียนต้องอาศัยความอดทนและต้องทุ่มเทเวลาในการแปลหนังสือให้มาก ต้องอาศัยความขยันเรียนด้วยตนเองให้มากที่สุด ก่อนเข้าเรียนนักเรียนต้องดูหนังสือ หรือต้องแปลหนังสือมาก่อนเข้าห้องเรียน เพราะกิจกรรมในการเรียนนั้น ถือนักเรียนเป็นศูนย์กลาง คือให้นักเรียนแปลหนังสือให้ครูฟังก่อน หลังจากนั้นครูอธิบายถึงเนื้อหาในหลักสูตรและแปลให้นักเรียนฟังอีกรอบหนึ่ง รวมถึงการตอบปัญหา อาจจะตอบปัญหาทุกวัน เพื่อเป็นการฝึกเขียนทั้งฝึกภาษาไทย ทั้งเป็นการให้ชินกับเนื้อหาหรือสำนวนการแปล เช่น คำนี้ สำนวนสนามหลวงแปลว่าอย่างไร เมื่อเจตศัพทนี้ อีกครั้ง นักเรียนก็สามารถเขียนได้เลย เพราะเคยเขียนมาแล้วหลายครั้ง จึงทำให้เกิดความชำนาญในความหมายของศัพท์

ด้านสื่อการเรียนการสอน

ในปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาบาลี โดยส่วนใหญ่สื่อการสอนจะเป็นตำราเรียนเป็นหลัก และเทปบันทึกเสียงแปลหนังสือ ส่วนที่เป็นสื่อเทคโนโลยีก็มีบ้างบางสำนักเรียน โดยเฉพาะสำนักเรียนที่ใหญ่ ๆ มีจำนวนนักเรียนมาก และสำนักเรียนที่มีงบประมาณเพียงพอ

³⁵สนามหลวงแผนกบาลี, ปัญหา-เฉลยประโยคบาลีสสนามหลวง ประโยค ป.ธ.๔-๕-๖ พ.ศ.๒๕๒๙-๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ หจก.สตาร์กรุ๊ป, ๒๕๔๙), คำนำ.

สื่อการเรียนการสอนวิชาภาษาบาลีนั้น ส่วนใหญ่ครูผู้สอนไม่ได้นำสื่อการสอนมาประกอบการเรียนการสอนมากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือเรียนในวิชานั้น ๆ เช่น หนังสือบาลีไวยากรณ์ หนังสือธรรมบท เป็นต้น นอกนั้นก็จะเป็นเทปเสียงวิชาแปลมคธเป็นไทย คือ ส่วนหนึ่งที่บูรพาจารย์ได้จัดทำออกจำหน่ายเป็นวิทยาทานบ้าง จัดทำไว้ใช้ภายในสำนักเรียนของตนเองบ้าง นักเรียนต้องฟังเทปและแปลในใจตามไปด้วย สื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ แผ่นซีดีประกอบการสอน เปิดผ่านโปรเจคเตอร์ อธิบายถึงวิธีแปลวิธีเดินประโยค อธิบายถึงศัพท์ที่แปลยาก แต่ก็มีน้อยมาก บางสำนักเรียนที่มีทุนมาก หรือมีหน่วยงานสนับสนุนก็หาจัดซื้อมาเป็นสื่อในการเรียนการสอน แต่ส่วนใหญ่ยังอาศัยการเรียนตามหนังสือเช่นเดิม

ด้านการสอบและประเมินผล

การสอบวัดผลและประเมินผลในวิชาภาษาบาลีนั้น ดำเนินการสอบรวมถึงการออกข้อสอบโดยสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง กำหนดให้มีการสอบ ๒ ครั้ง คือ

๑. การสอบบาลีครั้งที่ ๑

ครั้งแรก ประโยค ป.ธ.๖-๗-๘-๙ กำหนดเอาวันขึ้น ๒-๓-๔ ค่ำ เดือน ๓
ของทุกปี

ครั้งหลัง ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ.๕ กำหนดเอาวันแรม ๑๐-๑๑-
๑๒ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปี

๒. การสอบบาลีครั้งที่ ๒ (สอบซ่อม)

กำหนดเอาวันขึ้น ๑๐-๑๑-๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ของทุกปี

การประเมินผลหรือการตรวจข้อสอบ แม่กองบาลีสนามหลวงจะเป็นผู้คัดเลือกกรรมการจากทั่วประเทศที่มีความรู้ตั้งแต่ประโยค ป.ธ.๖ ขึ้นไป มาประชุมตรวจข้อสอบ หลังจากตรวจเสร็จแล้ว แม่กองบาลีสนามหลวงเก็บรวบรวมคะแนนของแต่ละรูป แล้วประกาศให้ผู้สอบได้ทราบ

สรุป

หลักสูตรภาษาบาลีที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เป็นหลักสูตรที่ใช้กันมานาน และได้รับการปรับปรุงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน แต่ก็ยังเป็นหลักสูตรที่เน้นเรื่องทฤษฎีเป็นส่วนใหญ่ ไม่เน้นเรื่องการปฏิบัติเท่าที่ควร เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหายากพอสมควร อีกทั้งยังเป็นภาษาบาลีด้วย จึงค่อนข้างยากต่อการทำความเข้าใจ ต้องอาศัยความขยัน อดทน ความเอาใจใส่ และความจำเป็นส่วนใหญ่ จึงจะสามารถสอบผ่านในแต่ละปีได้

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๙.

กรมการศาสนา. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพมหานคร:โรง พิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

- กรมการศาสนา. **ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗
- บุรทิน ข้าภิรัฐ. “สภาพและปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง”.
- วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสารัตถศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- กองแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. “สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย”. **การวิจัยทางด้านศาสนา**. กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.
- เฉลิมพล โสมอินทร์. **ประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนา และการปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, ๒๕๔๖.
- พระเฉลิมชาติ ชาตวิโร. **ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย**.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร, ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖.
- พระเฉลิมชาติ ชาตวิโร (อิทธะรงค์). **ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : หจก. นวสาส์น การพิมพ์, ๒๕๕๑.
- พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). **พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิ การพิมพ์, ๒๕๓๓.
- พระมหาชนแดน สมบุตร. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหาร การศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๙.
- พระมหาเทวัญ วิสุทธิจารี(เอกจันทร). “ปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาบาลีระดับเปรียญตรี”.
- วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระมหาเทียบ สิริญาโณ. **บาลีคืออะไร ในเก็บเพชรจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระมหาพนมนคร มีราคา. “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน**. บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาวัณณู วัณณู. **ประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ไทย ในสยามประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : อักษรการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- พระมหาศักรินทร์ ศศพิณทุร์กษ. **หลักควรจำบาลีไวยากรณ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ๒๕๑๕.

พระมหาอุดม นุพันธ์. “การศึกษาภาวะเครียดจากการเรียนของพระภิกษุสามเณร สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในส่วนกลาง”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พัฒน์ เพ็งผลา. **ประวัติวรรณคดีบาลี**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **รวมบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สนามหลวงแผนกบาลี. **เรื่องสอบบาลี พ.ศ.๒๕๔๖**. กรุงเทพมหานคร, อาหารการพิมพ์, ๒๕๔๖.

สนามหลวงแผนกบาลี. **ปัญหา-เฉลยประโยคบาลีสสนามหลวง ประโยค ป.ธ.๔-๕-๖ พ.ศ.๒๕๒๙-๒๕๔๙**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ หจก.สตาร์กรุ๊ป, ๒๕๔๙.

สมชาย ไมตรี. “การศึกษาของพระสงฆ์ไทย : กรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี”. **งานวิจัยค้นคว้าอิสระจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ**, ๒๕๓๙.

สมศักดิ์ บุญปู. **พระสงฆ์กับการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สมหมาย จันท์เรือง. **พัฒนาการการศึกษาไทย อดีต ปัจจุบัน และในสหัสวรรษใหม่**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สำนักงานแม่กองบาลีสสนามหลวง. **การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี**. กรุงเทพมหานคร, อาหารการพิมพ์, ๒๕๔๘.

การพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยา The Development of Architecture Landscape of Wat Concerning Cosmology

พระครูสิริรัตนานุวัตร, ดร.เจริญ มณีจักร์

Phrakru Sirirattananuwat, Dr. Charuen Maneejak

บัณฑิตศึกษา, วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช พิษณุโลก

Graduate Study, Buddhachinaraj Phitsanulok

email-gurutawee@gmail.com

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดภูมิสถาปัตยกรรมในไตรภูมิ (2) เพื่อสำรวจโครงสร้าง ลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยาและ (3) เพื่อศึกษาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่สอดคล้องกับหลักจักรวาลวิทยา ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลภาคเอกสารชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ รายงานวิจัย และภาคสนามโดยการสัมภาษณ์มีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงและการสนทนากลุ่มย่อย คัดเลือกพื้นที่ตัวอย่างที่มีภูมิสถาปัตยกรรมไตรภูมิที่สมบูรณ์ คือวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลกและอินทราวาส (วัดต้นแก้ว) จังหวัดเชียงใหม่ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

แนวคิดภูมิสถาปัตยกรรมตามหลักจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ มีค่านิยมและจุดมุ่งหมายว่า การศึกษาเอกภพหรือโลกที่เป็นองค์รวมบรรดามีทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ดิน น้ำ อากาศ มีลักษณะหมุนไปวนรอบ ตามแนวคิดพระพุทธศาสนาคือจักรวาลทางจริยธรรมในฐานะที่รองรับผลการกระทำของมนุษย์ มี 3 ส่วนใหญ่ ๆ และ 31 องค์ประกอบย่อย ซึ่งจำลองภาพออกมาด้วยภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมทางไตรภูมิ โดยภูมิ คือ พื้นที่หรือทิศทางภูมิศาสตร์และทิศทางธรรม เกี่ยวข้องกับการวางแผนผัง การกำหนดทิศคือตามคติและความเชื่อกับสถาปัตยกรรมในไตรภูมิที่เป็นเจดีย์ อาคารวิหาร อุโบสถที่ถือเป็นแกนกลางของวัดตามคติเขาพระสุเมรุที่ถือเป็นแกนกลางของจักรวาล ตามคติของพราหมณ์ถือว่า พระอิศวรเจ้ามีประสงค์จะประดิษฐานภูเขายักษ์ให้เป็นหลักของโลก จึงเอาพระจุฬามณี (ปิ่นปักผม) ปักลงที่กลางพื้นภิวพ บันดาลให้เป็นเขาพระสุเมรุที่ประกอบด้วยเขาสัตตบริภัณฑ์ แม่น้ำสี่พันดร ทวีป เพื่อเป็นที่สถิตของเทพทั้งหลายโดยพระศิวเทพสถิตอยู่ ณ ยอดเขาไกรลาศ ไตรภูมิ ส่วนกามภูมิเป็นที่ภูมิของมนุษย์ เทวดา นรก มีลักษณะหนาที่บสื่อถึงมนุษย์ที่ยังมีกิเลสยังนาหนา ยังข้ามพ้นวิภวสงสารไม่ได้ ส่วนรูปภูมิ เป็นส่วนที่ยังมีรูปแต่บาง สื่อถึงผู้ปฏิบัติในฉนสมาธิที่ยังมีรูปชั้นธอยู่ มีปัญญาดี ส่วนอรภูมิ เป็นส่วนอรภูมิ สื่อผู้ปฏิบัติในฉนสมาธิจนได้กายละเอียด มีลักษณะโปร่งแสง หมายถึงปัญญาที่เปรียบด้วยแสงสว่าง

การสำรวจภูมิสถาปัตยกรรมตามหลักจักรวาลวิทยาในวัด พื้นที่ตัวอย่าง 2 แห่งด้านภูมิทัศน์ วัดพระศรีฯ ตั้งอยู่พื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน เมืองโพนสะเม็กบุรีโบราณ ทั้งนี้สอดคล้องกับพระพุทธรูปเจ้าที่ตรัสรู้โดยหันพระพักตร์ไปทิศตะวันออกและแม่น้ำเนรัญชรา เป็นที่นิยมสร้างไปกษณหน้าวัด หน้าโบสถ์พราหมณ์ วัดนี้มีพระวิหารหลวงขนาดใหญ่ มีพระเจดีย์ปราสาทเป็นแกนกลางของวัด จำลองด้วยฐานแห่งกุศลหรืออกุศล ทวีปทั้ง 4 ซุ้มจารนำตามคติจตุรหาราช จำลองสวรรค์ และโลกุตตรธรรม 9 พระวิหารประธานของวัด มีรูปแบบพิกหน้าพรหมหรือจ้วกควัน มีวิหารคดที่ล้อมพระวิหารและถือเป็นที่ประทับของอรหันตสาวกบิรवारของพระพุทธรูปเจ้า มีพระอุโบสถและวิหารอัญฐานสหันไปทางทิศตะวันออกด้วยคติความเชื่อ มีเขตพุทธาวาส สังฆาวาส ธรรมาวาส พื้นที่บริการสังคม และพื้นที่จิตวิญญาน วัดต้นแก้ว พระวิหารหลวงเป็นแกนกลางของวัด สื่อถึงเขาพระสุเมรุแกนกลางจักรวาลหันไปทางทิศตะวันออก พระวิหารมีลักษณะเรือสำเภาที่สื่อถึงการนำสรรพสัตว์ข้ามพ้นทุกข์ มีศาลาจัตุรมุข สื่อถึงจตุรหาราช มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่พักสงฆ์พระบรมสารีริกธาตุแล้ววยตราสู่พระธาตุศรีจอมทอง เชียงใหม่ มีกำแพงโบราณเช่นเดียวกับกำแพงจักรวาลในไตรภูมิ มีเขตพุทธาวาส สังฆาวาส ธรรมาวาส พื้นที่บริการสังคม และพื้นที่จิตวิญญาน

แนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิสถาปัตยกรรมของวัดโดยให้สอดคล้องกับจักรวาลในไตรภูมิ ในส่วนภูมิทัศน์ให้คำนึงถึงความร่มรื่น ร่มเย็น สงบ ด้วยต้นไม้ บ่อน้ำ อากาศบริสุทธิ์ เป็นที่วิเวก ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมเป็นที่สัปปายะด้านอาหาร การคมนาคม มีสภาพแวดล้อมดี เหมาะสมใช้เป็นที่ศึกษาตามอุดมคติของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย ส่วนสถาปัตยกรรมนั้นให้คำนึงถึงความสวยงาม สอดคล้องกับจักรวาลในไตรภูมิที่ประกอบด้วยเขา สัตตบริภัณฑ์ นทีสี่พันนคร ทวีปทั้ง 4 กำแพงจักรวาล ปลาอานนท์ เป็นที่รองรับผลการกระทำของมนุษย์ เทวดา และนรก วัดสร้างใหม่กำหนดเขตการสร้างสถาปัตยกรรมให้ได้เขตพุทธาวาส สังฆาวาส ธรรมาวาส ที่บริการสังคม และพื้นที่จิตวิญญาน ส่วนแนวการอนุรักษ์นั้น ใช้แนวคิดนวัตกรรมที่สร้างใหม่ อนุญาตให้สร้าง หรือบูรณะปฏิสังขรณ์โดยเฉพาะการบูรณะซึ่งคำนึงถึงงาม มีโครงสร้างและลักษณะของสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับจักรวาลวิทยา นำสู่กระบวนการสร้างองค์ความรู้ไตรภูมิ 3 ระดับ คือ ระดับประสาทสัมผัส (ข้อมูล) ระดับความรู้ มีเหตุผล และระดับปัญญาที่เป็นปัจจัยให้ดำรงชีวิตอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญาจนพ้นทุกข์ในที่สุด

คำสำคัญ: ภูมิสถาปัตยกรรม, ภูมิทัศน์, วัด, จักรวาลวิทยา

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) to study concept of architecture landscape of wat concerning cosmology in three spheres, (2) to survey of structure and character of architecture landscape of wat concerning cosmology and (3) to study of architecture landscape conforming cosmology in three spheres. It is qualitative research studied from the first primary data and the secondary, research report and from field in particularly structural interview and from focus group. The sample area is selected the completion of architectures and landscape in three worlds (earth,

heaven and hell), namely i.e. Wat Phrasrī., Phitsanulok and Wat Indravāsa (Kuan tree) Chiangmai. It is destructive analysis.

The concept of landscape and architecture in cosmology of three spheres. Its definition and goal are the study of cosmology or the world as integration in living and non-living, earth, water, air. Its character moves around. In Buddhism, the three spheres communicates to morality being area for action of people in main 3 parts;- main 3 parts and 31 sub-components communicated by landscape and architecture in the three spheres. The sphere is land or direction of geography and Dhamma. About planning, it is regarded as ways and belief of architecture in the three spheres being pagoda, Dhamma building, Buddha Hall as regarded central core of temple same as Sumeru as regarded central cosmology. According to Brahma, it is regarded as Isavara needs to place a big mountain for a core of the world. So he sticks hairpin a middle earth to be Sumeru consist of 7 Boribhan mountains, Sīdandon River, moral continent for the staying of gods which Siva lives in the top Sumeru. The three spheres;- sensuous planes are the area of human, gods, hell which are hard, dark directing to human to be full defilements, not able to pass rebirth. Form planes are body directing to one who get absorption with aggregates, good wisdom and Formless planes are one who get deep absorption, bright body meaning excellence wisdom as light.

The survey of landscape and architecture residing in two sample area i.e. Wat Phrasrī. In the East of Nan River, Ancient Ogapurī which is related to the Buddha who enlightens in His turn-face to the East and Neranjarā. In this case, it is background of construction of temple giving its face to the East. Wat phrasi. is big royal temple and the Prang pagoda is the central of that temple. This pagoda is used by simulated by wholesome and un-wholesome, 4 continents, 4 Jāranam arbors in the forms of Jātummahārāja, the simulation of heaven and 9 transcendences. The Buddha Hall (Vihāra) as the president of Wat in the form of Brahma face named, 'Juabhavan'. There is vihāra surrounding the big vihāra being regarded as the president of Arahantasāvaka as the Buddha's followers. The Buddha Hall and Aṭṭhārasa turn their faces to the East in the ways of belief. There are Buddhāvāsa, Saṅghāvāsa, Dhammāvāsa, social service area and conscious area of this temple. Wat Indrāvāsa (Tonguen), the royal vihara is the central of wat directing to the central core of Sumeru and turning its face in the East. The vihāra is like bark directing to freedom of suffering. There is 4 cores of pavilion directing to Jātummahārāj. There is historical importance being base of resting for pouring of wat in the Buddha's relic traveling to Dhātu-Srījomtong, Chiangmai with ancient wall same as cosmological wall in the three spheres and with the area of Buddhāvāsa, Saṅghāvāsa, Dhammāvāsa, social service area and conscious area of this temple.

The ways of development and conservation for landscape and architecture of wat in three spheres. In the part of landscape is focused on sylvan, peace, silent with trees, pool and pure air, the area of viveka and the promotion of Dhamma treatment. It is area of sappāya in food, communication, good environment being suitable for education in ways of Saṅgha discipline. In the case of architecture is focused on beauty relating to Buddhist cosmology together with 7 Boribhan mountains, 4 continents, cosmological wall, Anond fish being base for action of human, gods and hell. In the parts of conservation, it is used the concept of innovation as new one is constructed or allowed for new construction or reconstruction directing to artistic. The structure and form of architecture are related to cosmology taking to the making process of knowledge body on the three spheres in 3 levels;- (1) sensual knowledge or information, (2) rational knowledge and (3) intellectual knowledge being promotion of life for regarding Sīla, Samādhi and Paññā and finally into freedom from suffering.

Keywords; Architecture, landscape, Wat, Cosmology

บทนำ

คำว่าจักรวาลหรือจักรวาลวิทยาที่กล่าวมาในบทที่ทบทวนเอกสารทั้งแนวคิด ทฤษฎีได้แยกไว้ 2 ประการหลัก ๆ คือ จักรวาลในระบบสุริยจักรวาล และจักรวาลในไตรภูมิ สุริยจักรวาล คือจักรวาลที่ครอบคลุมระบบสุริยะรวมถึงโลก จักรภพ เอกภพ (universe) ที่ประกอบด้วยดวงดาว ที่ดำเนินไป เคลื่อนไปตามแรงโน้มถ่วงที่นับด้วยเวลาทำให้มีปี เดือน วัน การตั้งชื่อวันจันทร์ อังคาร พุธ ก็ตั้งตามชื่อของดวงดาวประจำวันนี้ ในวันหนึ่ง คินหนึ่งมีกลางวันกลางคืน มีมืด สว่าง ฝนตก แดดออก น้ำท่วม แผ่นดินไหว สึนามิ เหล่านี้ก็มีอิทธิพลมาจากการทำงานของระบบสุริยจักรวาลทั้งนั้น สอดคล้องกับจูฬนิกายสูตร ว่าด้วยเรื่องโลก โลกธาตุ เป็นอันเดียวกันกับคำว่าจักรวาล เป็นภูมิประเทศ ดิน ฟ้า อากาศ ดวงดาว ต่าง ๆ และในสุริยจักรวาลนี้ก็เกี่ยวเนื่องกันกับไตรภูมิด้วย

ในส่วนจักรวาลในพระพุทธศาสนานั้นหมายถึงจักรวาลในไตรภูมิที่แสดงออกด้วยรูปธรรมทางภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรมซึ่งปรากฏอยู่ในภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมทางศาสนามีพื้นที่อยู่ที่วัดวาอารามหรือศาสนสถานอื่น ๆ ชื่อประการเหล่านี้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้วโดยเฉพาะภูมิทัศน์พื้นที่ที่พระพุทธเจ้าใช้เป็นพื้นที่บำเพ็ญโพธิญาณ และการเผยแผ่คำสอน เช่น พระวิหารเวฬุวันหรือสวนไผ่ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ อินเดีย ที่ถือว่าเป็นวัดแห่งแรก และวัดนี้พระพุทธเจ้าใช้เป็นที่แสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ถึง 1,250 องค์ แม้หลังพุทธกาลแล้วพื้นที่ใกล้เคียงแห่งนี้ก็ยังใช้เป็นที่ทำสังคายนาครั้งที่ 1 ที่ถ้าสัตตบรรณคูหา ข้างภูเขาเวภารบรรพต มีพระสงฆ์สาวกเข้าร่วมสังคายนาครั้งนี้ถึง 500 องค์ เป็นต้นแห่งพระสงฆ์สาวกบริวารตามเสด็จพระพุทธเจ้าตัวอย่างบทพระวินัยที่ว่ากะคะวา วิหะระติ นะเพรุปัจฉิมันทะมุเล มะหะตา ภิกขุสังฆะเนะ สัทธิง ปัญจะมัตเตหิ ภิกขุสะเตหิ พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่โคนต้นอ้อพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ 500 รูป และเป็นที่มาของวิหารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปบริวารจำนวนมาก ดังนั้นภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรม ในพระพุทธศาสนาจะสื่อถึง ไตรภูมิ ที่ประกอบด้วย ภูมิใหญ่ 3 ภูมิ ภูมีย่อย 31 ภูมิ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ
2. เพื่อสำรวจภูมิสถาปัตยกรรมของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุและวัดอินทราวาส
3. เพื่อศึกษาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่สอดคล้องกับหลักจักรวาลวิทยา

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลภาคเอกสารชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ รายงานวิจัย และภาคสนามโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างจากเครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม 20 ท่าน ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพื่อหาลักษณะร่วมและข้อสรุปร่วมและการสนทนากลุ่มย่อย เน้นจุดเด่นในด้านภูมิทัศน์/

สถาปัตยกรรม โดยใช้พื้นตัวอย่าง 2 พื้น ที่ คือภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก และวัดอินทราวาส (ต้นแก้ว) จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีวิธีการคัดเลือกพื้นที่ที่มีคุณสมบัติเป็นวัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัดที่มีภูมิและสถาปัตยกรรมที่น่าศึกษา มีความสมบูรณ์เชิงศิลปกรรม มีภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมที่บ่งชี้ไตรภูมิชัดเจน

ผลการวิจัย

แนวคิดภูมิสถาปัตยกรรมจักรวาลในไตรภูมิ พบว่า จักรวาลในระบบสุริยจักรวาล และจักรวาลในไตรภูมิ สุริยจักรวาล คือจักรวาลที่ครอบคลุมระบบสุริยะรวมถึงโลก จักรภพ เอกภพ (universe) ที่ประกอบด้วยดวงดาว ที่ดำเนินไป เคลื่อนไปของภูมิประเทศ ดิน ฟ้า อากาศ ดวงดาว ต่าง ๆ จักรวาลในไตรภูมิจะแสดงออกด้วยรูปธรรมทางภูมิทัศน์ และสถาปัตยกรรม มีพระอุโบสถ พระวิหาร เจดีย์ กำแพงวัด โดยถือพระอุโบสถหรือพระวิหารประธานหรือเจดีย์ปรางค์ เป็นจุดศูนย์กลางของวัด เช่นเดียวกับทำให้เขาพระสุเมรุหรือเขาไกรลาสเป็นแกนกลางจักรวาลในไตรภูมินั่นเอง สอดคล้องกับทัศนะที่ว่า นายวุฒินันท์ กันทะเตียน อิทธิพลของจักรวาลวิทยาและไตรภูมิ จึงมีการวางแผนผังสร้างวัด โดยยึดเจดีย์ พระอุโบสถเป็นแนวแกนกลางหรือแกนกลางเหมือนเป็นการจำลองจักรวาลไว้ในโลกมนุษย์ ให้เจดีย์หรืออุโบสถเป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุ ซึ่งมีการถือคติเป็นสองอย่างผสมกัน ได้แก่ คติจักรวาลและพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนา ตัวแบ่งความต่างคือ การกำหนดความหมายเลยยอดเขาพระสุเมรุเป็นเกณฑ์ หากถือว่าส่วนยอดสุดของเขาพระสุเมรุเป็นที่สถิตของพระพรหม จัดเข้าตามคติพราหมณ์ แต่หากว่า ส่วนยอดสุดเขาพระสุเมรุเป็นวิมาน เป็นชั้นสถิตของเหล่าเทวดา จัดเข้าตามคติแบบพระพุทธศาสนา ดังนั้น หากถือคติแบบพระพุทธศาสนาจึงมีเรื่องไตรภูมิเข้ามาเกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องจักรวาลด้วย ในขณะที่จักรวาลวิทยากล่าวถึงโครงสร้างที่อยู่ ไตรภูมิจะเติมเต็มว่า ภูมิที่อยู่ของสัตว์นั้นจัดได้เป็นชั้น ๆ ไป การสร้างวัดไทยจึงมีความเกี่ยวเนื่องกับคติดังกล่าว (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2560) นายกิตติพงษ์ บุญเกิด กล่าวว่าโลกธาตุที่งดงามด้วยภูเขาสิเนรุ ภูเขาสัตตบริภัณฑ์ มหาทวี 4 ทวีปเล็ก 2,000 ทวีป และมหาสมุทร 4 แห่ง แวดล้อมด้วยภูเขาจักรวาลประดับประดาด้วยเทวโลกอันเป็นกามาจร 6 ชั้น เบื้องบนพรหมโลกชั้นรูปาวจร 16 ชั้นและอรุปาวจร 4 ชั้น ท่านเรียกว่า จักรวาลหนึ่ง เรื่องเขาพระสุเมรุ จะมีสัณฐานกลม ตั้งอยู่บนท่อนเสาสามฐาน ด้านตะวันออกเป็นสีเงิน ด้านทิศใต้เป็นสีแก้วอันทนิล ด้านทิศตะวันตกเป็นสีแก้วผลึก ด้านทิศเหนือเป็นสีทอง” เรื่องราวทวีปทั้ง 4 ส่วนกว้างประมาณ 10,000 โยชน์ (กิตติพงษ์ บุญเกิด, 2543) ดร. วสุ กล่าวว่า วัดพุทธนิกายเถรวาทแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาสและเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ โดยการใช้สอยอาคารและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ใช้สอยทั้ง 3 เขต โดยมีภูมิสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมมีสัปปายะ (วสุ โปษะพันธ์, 2558)

การวางแผนผังการสร้างวัด ก็ เช่นเดียวกัน พยายามให้สอดคล้องกับไตรภูมิ โดยกำหนดทิศตะวันออกเป็นส่วนหน้าของวัดนั้น เพราะถือคติว่า พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งตรัสรู้ได้หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก และหันไปทางแม่น้ำคือแม่น้ำเนรัญชรา ดังนั้น ถ้าองค์พระประธานที่ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำก็จะหันหน้าไปทางแม่น้ำ เพราะได้คติ

ตามที่พระพุทธเจ้าหันหน้าไปทางแม่น้ำนั้นเอง นอกจากนี้ภายในวัดยังแบ่งเขตแดนของวัดเป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตธรรมาวาส ต่อมาแยกเป็นเขตพื้นที่บริการสังคม พื้นที่ทางจิตวิญญาน เพราะตามอุดมคติของการสร้างวัดนั้นถือตามหลักสัปปายะและความร่มรื่นด้วยหลัก 5 ร. (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2560) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิสถาปัตยกรรม ต้องเริ่มต้นจากความหมายของคำสำคัญก่อนคือ สถาปัตยกรรมเป็นศิลปะแขนงวิจิตรศิลป์ (Fine Arts) เพื่อการชื่นชมหรือความงาม และเป็นศิลปะที่มีวัตถุประสงค์ให้เกิดความงามด้วยการเห็นหรือทัศนศิลป์ (สุชาติ เกาทอง, 2532)

โครงสร้างและลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมของวัดวัดพระศรีฯ พระวิหารพระพุทธชินราช หลังคา 2 ชั้นลดหลั่นลงมาแสดงช่องรับลม เดิมทีพระวิหารพระพุทธชินราชนี้ไม่ได้ใช้สปอร์ตไลท์ส่ององค์พระพุทธชินราชเพราะใช้แสงจากปล่องที่หลังคาส่องเข้าทั้งด้านซ้ายและขวาซึ่งเป็นไปตามหลักไตรภูมิ พระวิหารนี้มีวิหารคดล้อมรอบสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปบริวารจำนวน 300 กว่าองค์ อีกสถาปัตยกรรมที่สำคัญคือ องค์พระปราสาทเจดีย์ ซึ่งเป็นไปตามหลักไตรภูมิมิเขาพระสุเมรุแกนกลาง มีส่วนที่เป็นกามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ ส่วนเรือนธาตุชั้น 4 ชั้น แสดงที่สถิตของท้าวจตุโลกบาล ล้อมรอบด้วยป่าหิมพานต์ สัตว์ป่าหิมพานต์ นอกนั้นก็ยังมีพระอุโบสถสมเด็จพระนเรศวร ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังประวัติศาสตร์สมเด็จพระนเรศวรทำสงครามยุทธหัตถีกับพม่า ที่สำคัญอีกสถาปัตยกรรมหนึ่งคือ พระวิหารอัฐารสหรือวิหารเก้าห้องที่มีพระพุทธรูปยืนสูง 18 คอก ตระหง่านเป็นภูมิทัศน์ที่ใคร ๆ เข้ามานมัสการพระพุทธชินราชก็จะถ่ายภาพติดองค์พระ และสถาปัตยกรรมที่ไว้เป็นอนุสติ

วัดอินทราวาส (วัดต้นเกว๋น) มีสถาปัตยกรรมที่สำคัญอยู่ 2 อย่างคือ พระวิหารหลวงทรงไทยล้านนาโบราณที่ไม่มีเสาดอก เป็นอาคารหลังใหญ่ หลังคาด้านหน้าลดหลั่น 3 ชั้น ด้านหลัง 2 ลักษณะคล้ายเรือสำเภาที่จะนำสรรพสัตว์สู่ความพ้นทุกข์ ศาลาจัตุรมุข สอดคล้องกับไตรภูมิคือสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ที่คุ้มครองดูแลทิศทั้ง 4

อภิปรายผลการวิจัย

พิชณูโลก ด้านภูมิศาสตร์ ถือว่า มีความสำคัญ ถือเป็นศูนย์กลางของ คมนาคม ทหาร ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปะภาคเหนือ วัฒนธรรม ความสำคัญของวัดพระศรีฯ ด้านภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกมีสะพานหน้าโบสถ์ หน้าวิหารมีแม่น้ำน่านไหลผ่านสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ ความร่มเย็น เป็นสุข และที่สำคัญอีกอย่างคือ วัดแห่งนี้พระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงรัตนโกสินทร์เสด็จมาทุกพระองค์ เป็นหลวงประจำจังหวัด มีสถาปัตยกรรมทางศาสนาครบถ้วน

พระปราสาท สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งเสด็จมาครองเมืองพิชณูโลก ปี 1991-2031 รวม 25 ปี พระองค์ทรงโปรดให้สร้างพระปราสาทที่มีรูปแบบศิลปะสมัยอยุธยา เป็นศิลปะตามความนิยมในสมัยนั้น โครงสร้างพระปราสาทครอบพระเจดีย์ทรงดอกบัวตูมองค์เดิมไว้ พระปราสาทองค์นี้ได้รับการปฏิสังขรณ์เรื่อยมา และเป็นการสร้างตามตำหรับแห่งภูมิด้วย

ถ้าตามคติของจีนมีคำว่า หยิน-หยาง คือ มีขาวกับดำ ชายกับหญิง มีดกับสว่าง มีสัญลักษณ์เรียก เต๋า จึงแทนความสมดุลของพลังในจักรวาล โดยสีดำคือ หยิน หมายถึง ดวงจันทร์ เป็นตัวแทนของการเติมใจ รับหรือยอม เป็นฝ่ายถูกกระทำเป็นพลังแห่งสตรีเพศ ความเยือกเย็น การหยุดนิ่ง การเคลื่อนลงต่ำ การเก็บรักษา การยับยั้ง ส่วนสีขาวคือ หยาง หมายถึง ดวงอาทิตย์ อันเป็นสัญลักษณ์ของพลังแห่งบุรุษเพศ การเคลื่อนไหว ความกระตือรือร้น การเคลื่อนขึ้นไปด้านบน การเจริญเติบโต เจริญรุ่งเรือง ความร้อนแรง

ไตรภูมิเมื่อเปรียบเทียบกับโบสถ์ฮินดูหรือพราหมณ์ เมื่อเราเข้าไปชมในจะเห็นว่า มีรูปเคารพแห่งมหาเทพ 3 องค์คือ พระพรหม พระนารายณ์ พระศิวะ สถิตอยู่ใน 3 มุมของห้องโถงนั้นๆ ประการสำคัญคือสถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารโบสถ์จะสร้างเป็นชั้น ๆ ลดหลั่นกันลงมา ไทยเรานิยมเรียกว่ากันสาดหรือระเบียงเดิน ซึ่งลักษณะการออกแบบสร้างนี้มีเป้าหมายตามภพภูมิ คือให้มีส่วนมืดแทนด้วยกามภูมิ ส่วนสว่างแทนด้วยรูปและอรุณภูมิ ในเชิงวิทยาศาสตร์คือได้แสงสว่างส่องเข้าโดยธรรมชาติไม่ต้องใช้สปอร์ตไลท์ส่องในตอนกลางวันแทนที่จะใช้เมื่อตอนกลางคืนเท่านั้น ส่วนก็ลมเข้าออกถ่ายเทได้สะดวก ไม่รู้สึกอึดอัดเมื่อเข้าไปภายในนั้น

เจดีย์ชเวดากอง คือเจดีย์สีทองอร่าม ตั้งอยู่บนยอดเขาสูงหนึ่งในกรุงย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ ได้ว่าจัดภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมได้ตามหลักไตรภูมิ ในด้านภูมิทัศน์ นับว่าสวยงาม เพราะภูเขาสูงประมาณ 50 เมตร บันไดขึ้นประมาณ 100 ขั้น มีทางขึ้น-ลง 4 ทิศ เรียกว่าประตูทิศใต้ ทิศเหนือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ตามรูปของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ซึ่งทางขึ้น-ลงทั้ง 4 ทิศนี้ สามารถจัดการได้อย่างมีระบบ ขึ้น-ลงสะดวก บันไดกว้าง ไม่แออัด มีทิวทัศน์สวยงามร่มรื่น มีพื้นที่ที่ทึบและสว่างตามแบบของไตรภูมิ บริเวณฐานล้อมรอบเชิงพระเจดีย์จะเป็นพื้นที่โล่งกว้างสำหรับคนเดินพร้อม ๆ กันประดาหน้าได้ 60 คน สามารถจุผู้คนเข้าชมพร้อม ๆ กันได้ 50,000 คน

สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง ภูมิสถาปัตยกรรมของวัดของนายวุดินันท์ กันทะเตียนกล่าวว่า อิทธิพลของจักรวาลวิทยาและไตรภูมิ จึงมีการวางแผนผังสร้างวัด โดยยึดเจดีย์ พระอุโบสถเป็นแนวแกนกลางหรือแกนกลางเหมือนเป็นการจำลองจักรวาลไว้ในโลกมนุษย์ ให้เจดีย์หรืออุโบสถเป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุ ซึ่งมีการถือคติเป็นสองอย่างผสมกัน ได้แก่ คติจักรวาลและพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนา ตัวแบ่งความต่างคือ การกำหนดความหมายเลยยอดเขาพระสุเมรุเป็นแกนหลัก หากถือว่าส่วนยอดสุดของเขาพระสุเมรุเป็นที่สถิตของพระพรหม จัดเข้าตามคติพราหมณ์ แต่หากว่า ส่วนยอดสุดเขาพระสุเมรุเป็นวิมาน เป็นชั้นสถิตของเหล่าเทวดา จัดเข้าตามคติแบบพระพุทธศาสนา

สอดคล้องกับแนวคิดคติภูมิจักรวาลในงานสถาปัตยกรรมแนวคิดของนายกิตติพงษ์ บุญเกิดว่า โลกธาตุที่ดงามด้วยภูเขาสิเนรุ ภูเขาสัตตบริภันต์ มหาทวี 4 ทวีปเล็ก 2,000 ทวีป และมหาสมุทร 4 แห่ง แวดล้อมด้วยภูเขาจักรวาลระดับประดาด้วยเทวโลกอันเป็นกามาวจร 6 ชั้น เบื้องบนพรหมโลกชั้นรูปาวจร 16 ชั้นและอรุปาวจร 4 ชั้น ท่านเรียกว่า จักรวาลหนึ่ง” เรื่องเขาพระสุเมรุ จะมีสันฐานกลม ตั้งอยู่บนท่อนเสาสามฐาน ด้าน

ตะวันออกเป็นสีเงิน ด้านทิศใต้เป็นสีแก้วอันทนิล ด้านทิศตะวันตกเป็นสีแก้วผลึก ด้านทิศเหนือเป็นสีทอง” เรื่องราวทวีปทั้ง 4 ส่วนกว้างประมาณ 10,000 โยชน์ จุดเน้นของแนวคิดของนายกิตติพงษ์

ข้อเสนอแนะ

ภายหลังได้สรุปผลการวิจัยแล้ว ผู้วิจัย จึงใคร่ขอเสนอแนะเชิงในการนำไปใช้และข้อเสนอแนะทำวิจัยต่อยอดครั้งต่อไป ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะพระอุโบสถนั้น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมในปัจจุบันรับช่วงมาจากนโยบายก่อน ซึ่งกำหนดให้มีรูปแบบพระอุโบสถไว้ 3 ขนาด คือขนาดใหญ่มีต้นเสามากกว่า อาจจะมีทรงเป็นจัตุรมุขก็ได้ ดังพระอุโบสถวัดจุฬามณี วัดมหาธาตุ วัดสุทัศน์ วัดโพธิ์ท่าเตียน กรุงเทพฯ เป็นต้น หรือทรงธรรมดาแต่หลังใหญ่ เช่น พระโบสถวัดพระศรีฯ พิษณุโลก ขนาดกลาง มีต้นเสาน้อยกว่า และขนาดเล็กมีต้นเสาลดลงมาแต่ศิลปกรรมมีลักษณะเดียวกัน ศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พระอุโบสถ พระวิหาร พระปราสาท เป็นต้นนี้ สามารถแสดงภูมิรู้ในเรื่องศาสตร์และศิลป์ที่สื่อธรรมได้ครบถ้วน จึงกำหนดนโยบายของชาติในด้านการอนุรักษ์ แหล่งเรียนรู้

2) ข้อเสนอแนะนำไปใช้

ผู้วิจัยได้ยกหลักการให้เห็นชัดเจนที่ปรากฏในพุทธศิลปกรรมนั้น ง่ายต่อการศึกษาจัดเป็นคู่มือการเรียนการสอนแก่นักเรียนนักศึกษาทุกระดับชั้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยเคยสอนนิสิตนักศึกษาโดยยกเรื่องนี้มาแนะนำว่า พุทธศิลปะที่ดี นวัตกรรมที่ดี ล้วนแล้วแต่มีธรรมคติดูแลอยู่ภายใน ดังนั้น ถ้าเราศึกษาธรรมผ่านพุทธศิลปกรรมนี้ ก็จะทำให้เห็นบุคลาธิษฐานได้ง่ายขึ้น อย่างเช่นพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ที่สร้างตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ทำไมจึงคบบเพลิงบนพระเศียร ถ้าคนธรรมดาจะยอมให้มีเปลวเพลิงบนศีรษะหรือไม่ หรือว่าใครจะยอมให้มีคบบเพลิงบนศีรษะนั้น เพราะไฟก็รู้ยู่วาร์ร้อนและคบบเพลิงก็ไม่ใช่เบา ถ้าเราเข้าใจเสียว่า การที่ช่างศิลป์นวัตกรรมพระพุทธรูปขึ้นมาโดยมีคบบเพลิงบนพระเศียรนั้นก็เพื่อสื่อถึงปัญญา ตามพุทธพจน์ที่ว่า ปัญญา โลกัสมิ ปชโชโต ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก นั่นเอง เพราะคุณสมบัติของไฟคือสว่าง อีกอย่างคือร้อน หมายถึงตปะ แปลว่าเผาหลนกิเลสให้สิ้นไปต่างหาก ส่วนอื่น ๆ นอกนั้น จะมีพุทธลักษณะของพระพุทธรูปที่มีนิ้วพระหัตถ์เสมอกัน หมายถึงความเสมอภาคจากความเมตตาในพระองค์ พระกรรมที่ยาวนาน หมายถึง มีหูหนักแน่น ไม่ใช่คนหูเบา ใจง่าย ตัดสินปัญหาความผิดที่ใจทัก และจำเลยมาอยู่ให้การพร้อมหน้ากัน ไร้อคติในการตัดสินปัญหาทุกเมื่อ ดังนั้น ผู้วิจัยคิดว่า การที่เรารู้เรื่องนี้ดี จะเป็นคุณสมบัติของพุทธศาสตร์บัณฑิตที่สมบูรณ์

3) ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1168

ในการท้าวิจัยครั้งต่อไปนั้น เป็นการต่อยอดจากนี้ ประเด็นที่สำคัญคือ ภูมิทัศน์ที่ร่มรื่น มีรุกขภูมิ ศิลากุฏิ อากาศภูมิ ดินภูมิ ต้นไม้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ตามชื่อเรื่อง ดังนี้

- (1) ศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมในไตรภูมิที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมไทย
- (2) ศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลและความสำคัญของพุทธศิลปกรรมต่อความเชื่อที่มีผลต่อการพัฒนาจิตใจ

ของสังคมไทย

- (3) ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าสุนทรียศาสตร์พุทธศิลปกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม
- (4) ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อต่อพุทธศิลปะของวัดร่องขุน จังหวัดเชียงราย
- (6) ศึกษาและตีค่าทางจริยธรรมในสัญลักษณ์ของศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการวัด. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร. 660 ปี (1900-2560) พระพุทธชินราช, พิษณุโลก: รตาวรรณปริน, 2560.

พระครูสิริรัตนานุวัตร. สงกรานต์: ภูมิปัญญาตะวันออก. พิษณุโลก: โฟกัสปรินต์, 2559.

พระมหาปภรณ์ กิตติธโร (คันคว้าและเรียบเรียง). วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร. กรุงเทพฯ : สายธุรกิจโรงพิมพ์, 2560.

สุชาติ เกาทอง. ศิลปะกับมนุษย์. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์โอเอส พรินต์ติ้ง เฮาส์, 2532.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วัดต้นแก้ว (อินทราวาส) : ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และการสืบสานประเพณีวิถีล้านนา. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2562.

รายงานวิจัย;

กิตติพงษ์ บุญเกิด. การศึกษาคติภูมิจักรวาลในงานสถาปัตยกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว : กรณีศึกษาสถาปัตยกรรมพระอารามหลวง ในเขตกรุงเทพมหานคร, ภาควิชาโบราณคดี, ม.ปป.

พระครูสิริรัตนานุวัตร. การศึกษาเชิงตีความพุทธธรรมที่ปรากฏในพุทธศิลปกรรม. รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.

วุฒินันท์ กันทะเตียน. ภูมิสถาปัตยกรรมของวัดไทยกับการเรียนรู้และการส่งเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการ. รายงานวิจัย, 2560.

วสุ โปษะนันท์. การจัดการภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมของวัดไทยให้เกิดความเจริญศรัทธา : จากอดีตสู่ปัจจุบัน. รายงานวิจัย, โครงการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งในโครงการวิจัยพุทธศาสนศึกษาของศูนย์พุทธศาสนศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.

สื่อออนไลน์;

กำเนิดเอกภพ/ทฤษฎีบิกแบง (Big Bang Theory) [ออนไลน์] แหล่งข้อมูล <https://>

<https://www.banjomyut.com>,

กำเนิดสุริยจักรวาล, [ออนไลน์] ที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/จักรวาล>

สถาปัตยกรรม [ออนไลน์] ที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/%>

จักรวาลในพุทธปรัชญาเถรวาท [แหล่งข้อมูล] ที่มา <https://philosophychicchic.com/>

สุดขอบจักรวาล มีอะไร? ทฤษฎีที่น่าจะเป็น ณ ดินแดนลี้ลับมีจริงหรือไม่! [แหล่งข้อมูล] ที่มา

<http://roostershours.com>

ภคชาติ เตชะอำนาจวิทย์, การศึกษาการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เอื้อให้เกิดความสัปปายะเพื่อนำไปออกแบบวัด

ป่าวิมุตตยาลัย, [ออนไลน์] ที่มา <https://www.tci-thaijo.org>

แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี
เชิงพุทธบูรณาการ
Guidelines for the Sangha Administration in Nontha Buri
Province with Buddhism

พระมหาจรัญ ภูริโกวิท

Phramaha Jaran Bhurikovido

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายศึกษาแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ

ผลจากการศึกษาพบว่า แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีมี 6 วิธีทุกแนวทางก็พบกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหาร ผู้วิจัยจึงได้นำหลักพุทธธรรมมาใช้บูรณาการแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีประกอบด้วย 1) ด้านการปกครอง ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย ข้อบังคับ คำสั่ง มีหลักการบริหารนิยธรรมเข้ามาบูรณาการ เพราะทำให้เกิดความเจริญในหมู่คณะ 2) ด้านการศาสนศึกษา จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมให้กับพระภิกษุสามเณรทุกทาง โดยมีหลักไตรสิกขาเข้ามาบูรณาการ มีศีล สมาธิและปัญญา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน มีหลักสังคหวัตถุเข้ามาบูรณาการ เป็นการเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกัน 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกาศพระพุทธศาสนาให้ผู้คนได้รับทราบ มีหลักพุทธวิธีการสอนเข้ามาบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ 5) ด้านการสาธารณูปการ พัฒนาบูรณะวัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีหลักพรหมวิหาร เพราะเป็นธรรมะประจำใจของผู้บริหารและหลักภาวนา มีการพัฒนากาย การพัฒนาสังคม การพัฒนาจิตใจและการพัฒนาปัญญา 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือสังคมทางจิตใจและวัตถุ มีหลักสาราณียธรรมเข้ามาบูรณาการ เพราะเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือสาธารณชน องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือ CTBBTDS = ADMINISTRATION MODEL เพราะมีความสำคัญต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี

คำสำคัญ: พระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี, การบริหารกิจการคณะสงฆ์, แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ

Abstract

The purposes of this study, with educational objectives, Guidelines for the Sangha administration in Nontha Buri Province with Buddhism, were to examine 1) Study for the Sangha administration in Nontha Buri Province, 2) Buddhist principles that promote the administration of the Sangha, and 3) Guidelines for the Sangha administration in Nontha Buri Province with Buddhism.

The results showed that there were six Guidelines for the Sangha administration in Nontha Buri Province. In every way, there are problems and obstacles in administration. The researcher therefore proposed that the principles of Buddhism be used to integrate the Guidelines for the Sangha administration in Nontha Buri Province are as follows: 1) Administration, It is in accordance with the Dhamma, discipline, law, by there have conditions of welfare approach to integration because it causes prosperity among the group; 2) Education, Organize the study of Buddhist Scriptures for all monks and novices in every way, by there have the threefold learning approach to integration, there are precepts, meditation and wisdom; 3) Welfare education, Cultivateing morality and ethics for children and youth, by there have bases of social solidarity approach to integration, because it is helpful to each other; 4) The propagation of Buddhism, to allow people to have knowledge, by there have the Buddha's teaching methods approach to integration, because it makes the learner know; 5) The Facilities, Is the development of buildings, places and environment, by there have the four noble sentiments approach to integration because it is the morals of the executives and the development consists of physical development, social development mind development and intellectual development; 6) The Public welfare, Is a social help both mentally and objectively, by there have the states of conciliation approach to integration because the public housing assistance. The knowledge gained from the research is

1172

CTBBTDS = ADMINISTRATION MODEL, which is important to the Sangha administration in Nontha Buri Province.

Keywords: Administrative monks in Nonthaburi Province, Developments of Sangha, Guidelines for the Sangha Administration approach to integrates

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์เป็นการทำหน้าที่ของพระภิกษุทุกรูปที่อยู่ร่วมกันในอารามนั้น มีสิทธิเท่าเทียมกันในการช่วยเหลือทำหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ จากการกระทำของภิกษุแต่ละรูปให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติแต่ละรูปให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย โดยภาพรวมแล้วสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงดำเนินการปกครองด้วยวิธีการคัดเลือกกลั่นกรองบุคคลกรมาบวชในพระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นฐานรองรับ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชา นั่นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และทรงวางแนววิธีในการบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหารและต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่าเพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงต้องยึดถือมั่นในพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้างเป็นหัวจักรใหญ่และเป็นการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วยทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

การปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบันนี้ มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์คือด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ตลอดถึงการแต่งตั้งถอดถอน เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ควบคุมดูแลให้ไป

ตามข้อวัตรปฏิบัติของจரியาทระสังฆาธิการและสถาบัน คณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญในระบบการปกครองคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ วิทยาการด้านการบริหารและการจัดการก้าวหน้าไปมากคณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครอง คณะสงฆ์ กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชนและกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541)

วัดเป็นหน่วยงานบริหารกิจการคณะสงฆ์รวมถึงกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปวัฒนธรรมไทย หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวัดนั้น ทรงตราเป็นพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์ สูงสุด หนึ่ง วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา 31 วรรคสองและมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รวมถึงกฎหมายอื่น ๆ ด้วย เพราะฉะนั้น วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทกฎหมายดังเช่น บุคคลธรรมดาเว้นแต่สิทธิและหน้าที่บางอย่างที่ตัวเองมิได้ จำเป็นต้องมีผู้แทน เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่ ดังเช่นบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 31 วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป ดังนั้น เจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองวัดตาม มาตรา 36 และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา 31 วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมาย อาญา ดังความแห่งมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวล กฎหมายอาญา เพราะเหตุนี้ ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่ง (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), 2552)

จากกฎข้อบังคับและกฎระเบียบในเบื้องต้น พระสังฆาธิการเป็นเจ้าพนักงาน มีบทบาทหน้าที่ในการ ปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่บ่งชี้ความสำเร็จในการ ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะ เจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปก็ต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน มีบทบาทโดยตรงต่อการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงอยู่สืบต่อไป (กองแผนงาน, 2553)

กล่าวได้ว่า สภาพทั่วไปในการปกครองคณะสงฆ์พระสังฆาธิการอาจจะทำงานไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ไม่ รัติกุมรอบครอบ ปฏิบัติหน้าที่หย่อนยาน ไม่บำรุงรักษาวัด ไม่จัดกิจการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี ไม่ดำเนินการ ให้สอดคล้องกับสมณวิสัยและคฤหัสถ์ที่มีอยู่ภายในวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยตามกฎหมายระเบียบ ไม่เป็นธุระใน

1174

การจัดการศึกษาอบรม ดังที่พระมหาสหัส จตสโร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิจัยการบริหารองค์กรคณะสงฆ์พบว่า การบริหารงานบุคคลในองค์กรสงฆ์นั้น ยังมีการแต่งตั้งและถอดถอนอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารชั้นต้นหรือผู้บริหารที่สูงกว่า ยังขาดการบริหารงานอย่างเป็นระบบและมีการพัฒนาไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง การบริหารงานในแต่ละวัดยังไม่เด่นชัดมากนัก รวมทั้งการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับภาคจนถึงระดับวัด การปกครองคณะสงฆ์ยังมีการรวมศูนย์อยู่และเป็นไปในการสั่งการจากบนลงล่าง ระบบการศึกษาของวัดและของคณะสงฆ์โดยรวมยังขาดการบริหารจัดการที่ดีและไม่เป็นระบบ การเผยแผ่ยังเป็นรูปแบบเดิมและขาดการปรับปรุงให้สอดคล้องกับยุคสมัย การบริหารงานสาธารณูปการก็ขาดระบบแบบแผนที่ชัดเจน การศึกษาสงเคราะห์ขาดการกำหนดรูปแบบการให้การสงเคราะห์ที่ดีและไม่เป็นระบบเท่าที่ควรนัก (พระมหาสหัส จตสโร, 2551)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรีนั้น ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และระเบียบข้อบังคับ กฎมหาเถรสมาคมอย่างไรบ้าง เพราะว่าการบริหารในส่วนนี้นั้น ยังมีส่วนที่จะต้องส่งเสริมหรือสนับสนุน เพื่อพัฒนาให้เป็นการบริหารทางคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีหลักพุทธธรรมเข้ามาช่วยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์บวกกับการบริหารงานของคณะสงฆ์ที่มีอยู่เดิม จนทำให้เกิดเป็นแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในครั้งนี้มีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้คือ

ศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยคือ ค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีและวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี

ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี มีขั้นตอนการวิจัยคือ ค้นคว้าเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัด

นนทบุรี วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีและ
สัมภาษณ์พระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเกี่ยวกับการใช้หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระ
สังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี

การวิจัยในเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
เรื่องนี้จึงมี 2 ลักษณะ คือ

1. การวิจัยเอกสาร

ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธ
บูรณาการ คือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร การจัดการ การปกครอง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ
ซื่อสัตย์สุจริตร่วมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีกและจากคัมภีร์พระไตรปิฎกรวมทั้งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

2. ภาคสนาม

เป็นการสัมภาษณ์เจ้าคณะปกครองในจังหวัดนนทบุรี มีเจ้าคณะเจ้าหัวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะ
อำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เพื่อที่จะได้นำหลักธรรมนั้น ๆ มาเป็นแนวทางการบริหารกิจการคณะ
สงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ ทั้งหมดจำนวน ๑๗ รูป โดยมีแนวทางการศึกษาคือ ยก
ร่างแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการและนำเสนอแนว
ทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธ
บูรณาการ มีดังนี้

ด้านการปกครอง การปกครองของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนั้น ก็เป็นไปตามพระธรรมวินัย
กฎหมาย ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเจ้าอาวาส
หรือเจ้าคณะผู้ปกครองต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องดำเนินการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อความ
สามัคคีของหมู่คณะ โดยมีหลักอปริหานิยธรรมเข้ามาบูรณาการในด้านการปกครอง เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่ช่วย
ทำให้เกิดความเจริญในหมู่คณะ มีแต่ความเจริญอย่างเดียว เมื่อมีปัญหาอะไรบางอย่างเกิดขึ้นมา ทางคณะ สงฆ์
นั้นก็พร้อมกันปรึกษาหารือเพื่อให้ปัญหาเหล่านั้นคลี่คลายไป ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยทำให้เกิดความเจริญในหมู่
คณะเป็นอย่างมาก

ด้านการศึกษา การศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนี้ เป็นการจัดการศึกษาพระ
ปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์

สามเณรให้ศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยและการศึกษาอื่น ๆ ที่สมควรแก่สมณะเพศ โดยมีหลักไตรสิกขาเข้ามาบูรณาการ เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นใหญ่หรือเป็นหัวใจที่สำคัญทางการศึกษา ประกอบไปด้วย ศีล การฝึกฝนอบรมพัฒนาตน สมาธิ การมีจิตใจที่แน่วแน่มั่นคงต่อการเรียนรู้ ปัญญา การเพิ่มพูนความรู้ของตนอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าพระภิกษุสามเณรจะลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ แต่การศึกษานี้ก็ไม่ได้ลดน้อยตามลงไปด้วย เพราะว่าการศึกษาเป็นกระบวนการพื้นฐานในการฝึกพฤติกรรมที่ดีของมนุษย์

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนี้ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้แก่เยาวชนทั้งหลาย เช่น โรงเรียนการกุศลของวัด โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา การช่วยพัฒนาสถานศึกษา การช่วยจัดหาอุปกรณ์ทางการศึกษา โดยมีหลักธรรมคือสังคหัตถุเข้ามาบูรณาการ เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่น ได้แก่ การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน การพูดจาด้วยคำพูดที่อ่อนหวาน การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและการวางตนให้สมฐานะในทุกกรณี เพราะสังคหัตถุนั้นเป็นการเอื้ออาทรเกื้อกูลทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนได้

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนี้ เป็นการประกาศพระพุทธศาสนาเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือเป็นการสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา โดยมีหลักพุทธวิธีการสอนเข้ามาบูรณาการทาง เพราะว่าการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดจนถึงระดับสูงสุด ซึ่งการสอนนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลาย เช่น สติปัญญา ความเข้าใจของผู้เรียน รวมทั้งความรู้ความสามารถของผู้เรียนและผู้สอน ที่จะอธิบายหลักการสอนนั้น ๆ ให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนได้อย่างไร และผู้เรียนนั้นสามารถนำความรู้ที่ได้มานั้นทำให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร ซึ่งเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับผู้คนที่ได้รับรู้ในส่วนเนื้อหาที่สอนนั้น

ด้านการสาธารณูปการ การสาธารณูปการของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนี้ เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นการพัฒนา การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด รวมทั้งการรักษาและการก่อสร้างศา

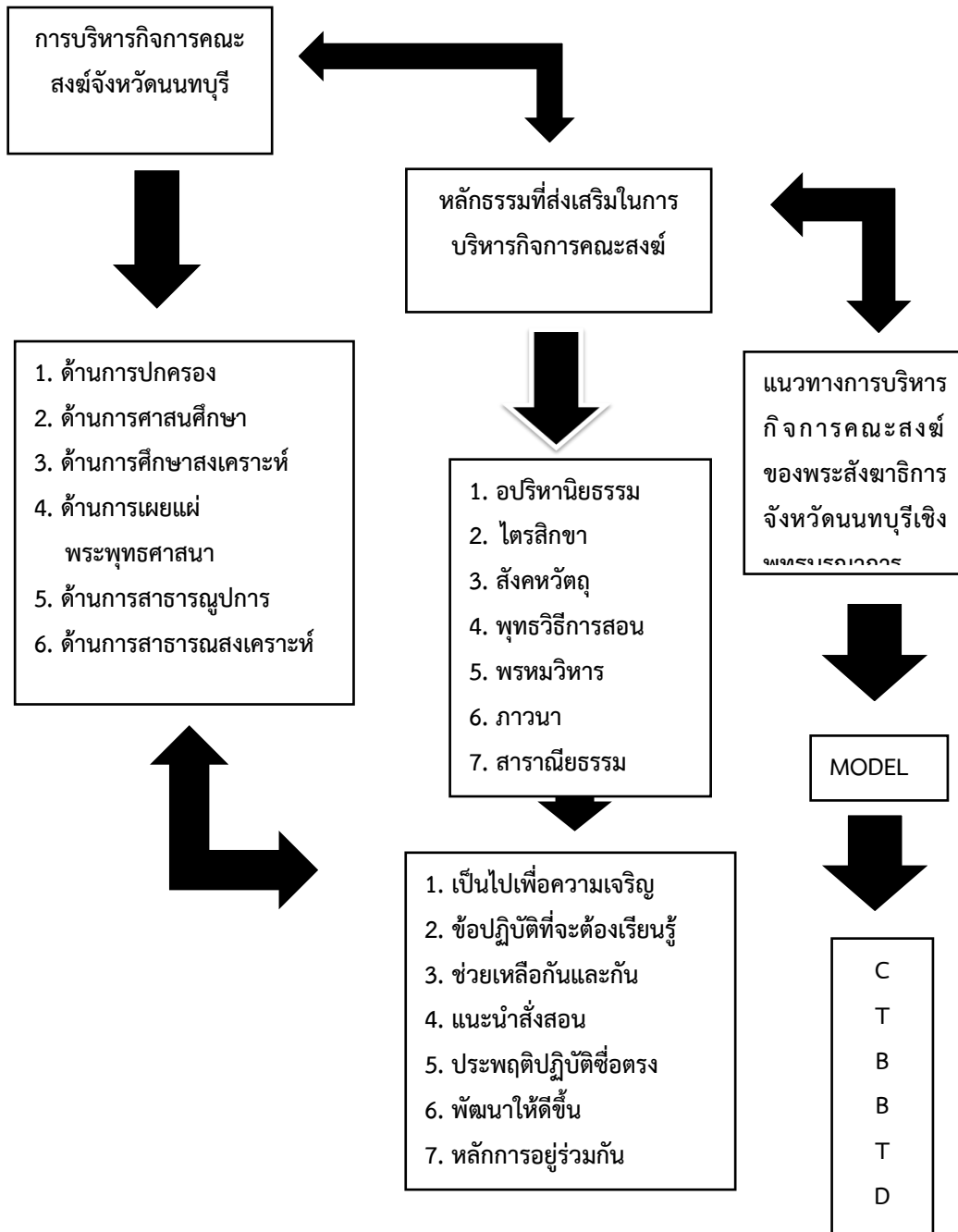
สนวัตฤในวัด โดยมีหลักพรหมวิหารและหลักภavanaเข้ามาบูรณาการทางด้านการสาธารณูปการ เพราะว่าหลักพรหมวิหารนี้ เป็นธรรมชาติประจำใจของท่านผู้บริหารก็ว่าได้ ประกอบด้วยเมตตา ความรักใคร่ เอ็นดู เป็นการให้ความรักความเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา กรุณา ค่อยให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนต่อสาธารณสมบัติของวัดที่มีการสร้างเสริม เติม แต่ง อาคารสถานที่ต่าง ๆ มุกิตา มีจิตยินดีที่วัดนั้น ๆ สามารถสร้างถาวรวัตถุขึ้นมาได้ด้วยความสามารถของตน อุเบกขา มีใจเป็นกลางไม่เข้าไปว่ากล่าว ดุด่า ให้ร้ายกับวัดใดวัดหนึ่งในเมื่อสิ่งปลูกสร้างนั้นสำเร็จแล้วหรือยังไม่สำเร็จ เพราะสิ่งทั้งหลายนี้เกิดจากทศพิธราชธรรมของวัดนั้น ๆ ที่มีอยู่ หลักภavana เป็นการทำให้เจริญขึ้น ทำให้ดีขึ้น พัฒนาให้มีความเจริญมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วยทางด้านกาย มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและเกิดผลดี โดยดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและเกื้อกูลกับธรรมชาติ ทางด้านสังคม เป็นการพัฒนามนุษย์ให้มีความสอดคล้องกับสังคม ไม่เบียดเบียนกัน ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและสังคม ทางด้านจิตใจ เป็นการพัฒนาจิตใจของตนให้มีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมความดีต่าง ๆ และทางด้านปัญญา เป็นการฝึกอบรมพัฒนาปัญญา เสริมความรู้ความเข้าใจทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เห็นได้

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนี้ เป็นการดำเนินงานช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น โครงการวัดช่วยวัด หรือการให้วัดเป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกมีถนน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ การช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง โดยมีหลักสาราณีย-ธรรมเข้ามาบูรณาการ เพราะว่าเป็นการสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือต่อสาธารณชนที่แสดงให้เห็นถึงการมีอหยาศัยมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน ได้แก่ การช่วยเหลือฐานะของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ การช่วยบอกแจ้งในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้คน การตั้งจิตปรารถนาดี คิด ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ การแบ่งปันเครื่องมือ เครื่องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ทั่วถึงกันและการมีความคิดเห็นหรืออุดมคติในการเป็นจิตสาธารณะที่คอยให้ความช่วยเหลือต่อกัน

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยเป็นแผนภาพที่แสดงถึงแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการที่ได้จากการศึกษาดังนี้

แผนภาพ แสดงแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี
เชิงพุทธบูรณาการ

ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ก็คือ CTBBTDS = ADMINISTRATION MODEL ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ ดังนี้คือ

1. “C” (CONDITIONS OF WELFARE) = อปรีหานิยธรรม บูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เป็นหลักธรรมที่ช่วยทำให้เกิดความเจริญในหมู่คณะ เป็นหลักธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว เมื่อมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นมาก็จะสมานไม่ตรีปรึกษากัน พร้อมกันทำภารกิจนั้น ๆ ให้เสร็จสิ้นไปด้วยดี มีความเคารพและให้เกียรติกันและกัน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือได้ทุกเมื่อทุกเวลา ทำให้หมู่คณะนั้น ๆ มีความเจริญในการบริหารคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น มีการประสานงาน มีวัตถุประสงค์ ใช้ทรัพยากรอันประกอบไปด้วยบุคคล เงิน รวมทั้งอุปกรณ์อื่น ๆ ร่วมกันทำ ร่วมกันคิดและลงมือปฏิบัติตามนโยบายนั้น ๆ

2. “T” (THE THREEFOLD LEARNING) = ไตรสิกขา บูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นใหญ่หรือเป็นหัวใจที่สำคัญทางการศึกษา ประกอบไปด้วย ศีล การฝึกฝนอบรมพัฒนาตน สมาธิ การมีจิตใจที่แน่วแน่มีความตั้งมั่นต่อการเรียนรู้ ปัญญา การเพิ่มพูนความรู้ของตนอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าพระภิกษุสามเณรจะลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ แต่การศึกษานี้ก็ไม่ได้ลดน้อยตามลงไปด้วย เพราะว่าการศึกษาเป็นกระบวนการพื้นฐานในการฝึกพฤติกรรมที่ดีของมนุษย์

3. “B” (BASES OF SOCIAL SOLIDARITY) = สังคหวัตถุ บูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่น คือการแบ่งปัน การเอื้อเพื่อเอื้อแก่กัน การพูดจาด้วยคำพูดที่อ่อนหวาน การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและการวางตนให้สมฐานะในทุกกรณี เพราะสังคหวัตถุนั้นเป็นการเอื้ออาทรเกื้อกูลทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนได้

4. “B” (BUDDHA’S TEACHING METHODS) = พุทธวิธีการสอน บูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะว่าการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดจนถึงระดับสูงสุด ซึ่งการสอนนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลาย เช่น สติปัญญา ความเข้าใจ ความรู้ของผู้เรียน รวมทั้งความรู้ความสามารถของผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้ทำผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนา และผู้สอนนั้นก็เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับผู้คนที่ได้รับรู้ในส่วนเนื้อหาที่สอนนั้น

5. “T” (THE FOUR NOBLE SENTIMENTS) = พรหมวิหาร บูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะหลักพรหมวิหารนี้เป็นธรรมะประจำใจของท่านผู้บริหารก็ว่าได้ ประกอบด้วยเมตตา ความรักใคร่ เอ็นดู เป็นการให้ความรักความเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา กรุณา ค่อยให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนต่อสาธารณสมบัติของวัดที่มีอยู่ มุทิตา มีจิตยินดีที่วัดนั้น ๆ สามารถสร้างถาวรวัตถุขึ้นมาได้ด้วยความสามารถของตน อุเบกขา การมีใจเป็นกลาง

6. “D” (DEVELOPMENT) = ภาวนา บูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะหลักภาวนา เป็นการทำให้เจริญขึ้น ทำให้ดีขึ้น พัฒนาให้มีความเจริญมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วยทางด้านกาย มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและเกิดผลดี โดยดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและเกื้อกูลกับธรรมชาติ ทางด้านสังคม เป็นการพัฒนามนุษย์ให้มีความสอดคล้องกับสังคม ไม่เบียดเบียนกัน ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและสังคม ทางด้านจิตใจ เป็นการพัฒนาจิตใจของตนให้มีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมความดีต่าง ๆ และทางด้านปัญญา เป็นการฝึกอบรมพัฒนาปัญญา เสริมความรู้ความเข้าใจทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เห็นได้

7. “S” (STATES OF CONCILIATION) = สาราณียธรรม บูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะเป็นการสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือต่อสาธารณชนที่แสดงให้เห็นถึงการมีอัธยาศัยมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน ได้แก่ การช่วยเหลือระงับของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ การช่วยบอกแจ้งในสิ่งที่ประโยชน์ต่อผู้คน การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำในสิ่งที่ประโยชน์ต่อสาธารณะ การแบ่งปันเครื่องมือ เครื่องใช้สิ่งอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ ให้ทั่วถึงกันและการมีความคิดเห็นหรืออุดมคติในการเป็นจิตสาธารณะที่คอยให้ความช่วยเหลือต่อกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี เพราะเป็นหลักที่คณะสงฆ์ทุกภาคส่วนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักการบริหารทั้ง 6 ด้าน สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปมีดังนี้คือ

1. แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งหรือในภาคใดภาคหนึ่ง
2. แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในแต่ละด้าน เช่น ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์

3. การนำหลักพุทธธรรมที่ได้จากการวิจัยนี้ไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
4. แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกับสังคมสื่ออิเล็กทรอนิกส์

เอกสารอ้างอิง

กองแผนงาน. (2552). คู่มือพระสังฆาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

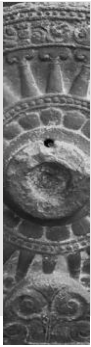
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). (2552). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหาสหัส จตฺสโร. (2551). การบริหารองค์กรคณะสงฆ์. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการ ขององค์การบริหารส่วนตำบล
บางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

The People's Satisfaction with the Service System of Bang Phriang
Subdistrict Administrative Organization, Bang Bo District, Samutprakan
Province.

ธนาภรณ์ พลเคน

Tanaporn Phonken

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการให้บริการกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.02 ในส่วนความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.05 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการให้บริการ กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่า การให้บริการ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่องมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง มากที่สุด (r) เท่ากับ .863 และการให้บริการ สามารถส่งผลความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัว คือ การให้บริการ ด้านการให้บริการที่ตรงเวลา ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง และด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า พยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ได้ร้อยละ 93.5 ($R^2 \text{ adj} = .936$) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .967

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ, การให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง, องค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง

The research about the people's satisfaction with the service system of the Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization, Bang Bo District, Samutprakan Province. The Objectives of the research are To study the service system of the Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization, Bang Bo District, Samutprakan Province. To study the people's satisfaction with the service system of the Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization, Bang Bo District, Samutprakan Province. And To study the relationship of the service system and the people's satisfaction with the service system of the Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization.

From the Research found that opinion level about the service system in the overall is in the high level with an average of 4.02. The people's satisfaction with the service system of the Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization found that the opinion about the satisfaction with the service system of the Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization in the overall at the high level with the average of 4.05. For the analysis of the relationship between the service system and the people's satisfaction with the service system of the Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization by using the Pearson's product moment correlation at the level of statistical significance .05. Found that the continuous service have the most relationship between the people's satisfaction with the service system of the Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization with the ratio of .863. The analyze of the service system can affect the people's satisfaction with the service system of the Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization. By using the Multiple Regression analysis with the statistical significance .05. Found that it's have 4 independent variables such as the tirney service and the ampie service and the continuous service and the Progressive Service by the people's satisfaction with the service system of the Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization with the statistical significance .05 and it's can be predicted as 93.5 percent ($R^2_{adj}=.936$) and the Multiple correlation coefficients (R) equals to .967.

Keywords: Satisfaction, The Service System of Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization, Bang Phriang Subdistrict Administrative Organization

การปกครองท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจ และให้อิสระแก่ท้องถิ่นในการปกครองตนเอง โดยรัฐมอบหมายให้ท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง เป็นผู้ดำเนินการในการ บริหารงานตามภารกิจต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นตลอดจน การพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า มุ่งให้ระบบราชการสามารถปฏิบัติงานตอบสนองตามความต้องการของ ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดการภายใต้บริบทการจัดการภาครัฐแนวใหม่ มีการปรับกระบวนการทัศน์ ในการบริหารงาน จากเดิมที่ประชาชนเป็นแค่เพียงผู้จำเป็นต้องรับบริการที่รัฐจัดให้มาเป็นลูกค้า องค์การภาครัฐพึง ให้ความสนใจในการจัดบริการสาธารณะตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบ และที่สำคัญคือ การให้บริการของ หน่วยงานภาครัฐนั้นจำเป็นต้องพิจารณาถึงคุณภาพของการ เป็นการให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการ ของผู้รับบริการที่เป็นหัวใจสำคัญ

ดังนั้นจึงมีภาระหน้าที่ต่อประชาชน ในการกำหนดหน้าที่ซึ่งเป็นภาระความรับผิดชอบที่กว้างขวาง และ ขณะเดียวกันผู้รับบริการก็มีอัตราการเพิ่มขึ้น ซึ่งหากองค์การบริหารส่วนตำบลปฏิบัติงานด้วยความล่าช้าย่อม หมายถึง การสูญเสียเวลาอันมีค่าของผู้ใช้บริการ นอกจากนี้ในเรืองภารกิจหลักขององค์การบริหารส่วนตำบล แล้ว ยังมีปัญหาเกี่ยวกับด้านการบริหารงาน ปัญหาทางด้านโครงสร้างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นการกระจาย อำนาจการปกครองจากส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคไปยังท้องถิ่น ก็เพื่อประโยชน์ของคนในท้องถิ่น แต่กฎหมายได้ บัญญัติให้คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ว่าราชการจังหวัด สามารถยุบ สภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ลักษณะดังกล่าวถือได้ว่าไม่ได้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอิสระอย่างแท้จริง อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐบาล การดำเนินงานจะต้องอยู่ภายในกรอบและขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ซึ่ง จะทำให้ การจัดทำบริการสาธารณะไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ ปัญหาทางด้านอำนาจ หน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าองค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่และการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนค่อนข้างน้อย เพราะมีอำนาจหน้าที่ ซ้ำซ้อนกันอยู่ ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะนี้ก่อให้เกิดการสิ้นเปลืองทรัพยากรทางการบริหารของประเทศ

องค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ซึ่งมีหน้าที่ในการแปลงนโยบายที่เป็นนามธรรมไปสู่การปฏิบัติ อย่าง เป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดความสำเร็จและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการบริหารงานแบบบูรณาการ ส่งผลให้การ ดำเนินงานของหน่วยงานเกิดความราบรื่นมีการประสานงานในการปฏิบัติร่วมกับประชาชนได้ดี ซึ่งก็ยังได้รับทราบ ปัญหาและความต้องการของประชาชน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการ ให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการประกอบด้วย การให้บริการ ที่เสมอภาค การให้บริการที่ตรงเวลา การให้บริการอย่างเพียงพอ การให้บริการอย่างต่อเนื่อง และการให้บริการ อย่างก้าวหน้า ผลการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในการ ดำเนินงานและปรับปรุงพัฒนา การบริหารงานของหน่วยงานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการให้บริการกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

สมมติฐานการวิจัย

1. การให้บริการที่เสมอภาค มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
2. การให้บริการที่ตรงเวลา มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
3. การให้บริการอย่างเพียงพอ มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
4. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
5. การให้บริการอย่างก้าวหน้า มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของประชาชน ต่อการให้บริการของ องค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งได้แก่ตัวแปรต้น ประกอบด้วย การให้บริการที่เสมอภาค การให้บริการที่ตรงเวลา การให้บริการอย่างเพียงพอ การให้บริการอย่างต่อเนื่อง และการให้บริการอย่างก้าวหน้า สำหรับตัวแปรตาม ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านความสะดวกที่ได้รับ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ด้านคุณภาพของบริการที่ได้รับ ด้านระยะเวลาในการดำเนินการ และด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประชาชนที่มารับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 19,979 คน สถิติของผู้มาใช้บริการ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้ตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 392 คน ตามสูตรการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างทาโร ยามาเน่

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการศึกษาครั้งนี้ได้มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่าง วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2562 ถึงวันที่ 4 เมษายน 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการ

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงปัญหา ข้อเสนอแนะต่างๆ และสามารถนำผลการศึกษาไปปรับปรุงเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาการให้บริการ ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความพึงพอใจให้แก่อุปมาผู้ใช้บริการต่อไป

3. สามารถนำแนวทางการดำเนินการความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้ในชีวิตประจำวันและสามารถที่จะต่อยอดผลงาน ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการ

สุนันทา ทวีผล (2550 : 13) กล่าวถึงการให้บริการ ประกอบไปด้วย หลักความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่ การบริการที่องค์การจัดให้ นั้นจะต้องตอบสนองความต้องการของบุคคลเป็นส่วนใหญ่ หรือทั้งหมดมิใช่ เป็นการจัดให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ มิฉะนั้นแล้วนอกจากจะไม่เกิดประโยชน์สูงสุดในการเอื้ออำนวยประโยชน์และบริการแล้วยังไม่คุ้มค่ากับการดำเนินงาน หลักความสม่ำเสมอ การให้บริการต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ มิใช่ทำๆ หยุดๆ ตามความพอใจของผู้บริการหรือผู้ปฏิบัติ หลักความเสมอภาค บริการให้ แก่ ผู้ มา ใช้ บริการ ทุก คน อย่าง เสมอภาค และเท่าเทียม หลักความประหยัด ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการบริการจะต้องไม่มากจนเกินกว่าผลที่จะได้รับ และหลักความสะดวก บริการที่จัดให้แก่ผู้รับบริการจะต้องเป็นไปในลักษณะปฏิบัติได้ง่าย สะดวกสบาย สิ้นเปลืองทรัพยากรไม่มากนัก ทั้งยังไม่เป็นการสร้างภาระ ยุ่งยากใจให้แก่ผู้บริการ หรือผู้ใช้บริการมากจนเกินไป

มิลเลทท์ (Millet, 1954, p. 397) กล่าวว่า เป้าหมายสำคัญของการบริการ คือการสร้างความพึงพอใจในการให้บริการแก่ ประชาชน โดยมีหลักหรือแนวทาง ดังนี้ การให้บริการอย่างเสมอภาค หมายถึง ความยุติธรรมในการบริหารงานภาครัฐที่มีฐานที่มีฐานคติที่ว่าคนทุกคนเท่าเทียมกัน ดังนั้นประชาชนทุกคนจะ ได้รับการ ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ในแง่ของกฎหมาย ไม่มีการแบ่งแยกกีดกันในการให้บริการประชาชน จะได้รับการปฏิบัติในฐานที่เป็นปัจเจกบุคคลที่ใช้มาตรฐานการให้บริการเดียวกัน การให้บริการที่ตรงเวลา หมายถึง ในการบริการจะต้องมองว่า การให้บริการสาธารณะจะต้องตรงเวลาการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐจะถือว่าไม่มีประสิทธิผลเลยถ้า ไม่มีการตรงเวลาซึ่งจะสร้างความไม่พึงพอใจให้แก่ประชาชน การให้บริการอย่างเพียงพอ หมายถึง การให้บริการสาธารณะต้องมี ลักษณะมีจำนวนการให้บริการและสถานที่ให้บริการอย่างเหมาะสม การให้บริการอย่างต่อเนื่อง หมายถึง การให้บริการสาธารณะที่ เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ โดยยึดประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลักไม่ใช่อึดความพอใจของหน่วยงาน ที่ให้บริการว่าจะให้หรือหยุดบริการเมื่อใดก็ได้ และการให้บริการอย่างก้าวหน้า หมายถึง การให้บริการสาธารณะที่มีการปรับปรุงคุณภาพ และผลการปฏิบัติงาน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

พรรณี ชูทัยเจนจิต (2550 : 14) กล่าวว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกในทางบวก ความรู้สึกที่ดี ที่ประทับใจต่อสิ่งเร้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสินค้าและบริการ ราคา การจัดจำหน่ายและการส่งเสริม การตลาด

มณีวรรณ ต้นไทย (2533: 66 - 69) ได้ให้ความหมาย ความพึงพอใจหลังการได้รับบริการว่าเป็นระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการได้รับบริการในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านความสะดวกที่ได้รับ เป็นการให้ความช่วยเหลือหรือการ ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของผู้รับบริการ การบริการที่ไม่ซับซ้อน มีช่องทางการให้บริการที่หลากหลาย มีสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับผู้มารับบริการ มีวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการให้บริการ ด้านตัวเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ เป็นการที่เจ้าหน้าที่ให้ความเอาใจใส่ในหน้าที่บริการ มีบุคลิกท่าทีและมารยาทที่ดีมีความพร้อมในการให้บริการแก่ผู้รับบริการ ด้านคุณภาพของบริการที่ได้รับ เกิดประสิทธิผลโดยรวมของกระบวนการดำเนินงานตามมาตรฐาน ที่มีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอในการตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการ มีการปรับปรุงพัฒนาการบริการให้มีคุณภาพด้วยกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ด้านระยะเวลาในการดำเนินการ เป็นระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมของบุคคลหรือองค์กร โดยมุ่งเน้นที่คุณภาพ คือ ความตรงต่อเวลา ระยะเวลาในการรับบริการไม่นาน เวลาที่ให้บริการเป็นเวลาที่สะดวก มีความรวดเร็ว และเข้าถึงบริการได้ง่าย และด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ เป็นข้อมูลจากผู้ส่งสารไปถึงผู้รับสาร หรือจากผู้ให้บริการถึงผู้มารับบริการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องชัดเจน เพื่อให้ผู้มารับบริการเกิดความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนะดา วีระพันธ์ (2555: บทความย่อ) ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่า อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี” เป็นผลเนื่องมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่า เป็นหน่วยงานที่ต้องมีการดำเนินงานด้วยกระบวนการบูรณาการร่วมกับภาคประชาชนเป็นหลัก หากขาดประสิทธิภาพในการบริหารงานแล้วจะทำให้การปฏิบัติงานเกิดการล่าช้า ในทางกลับกันหากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่า มีการบริหารงานที่ดีมีประสิทธิภาพจะส่งผลให้การดำเนินงานของหน่วยงานเกิดความราบรื่นมีการประสานงานในการปฏิบัติร่วมกับประชาชนได้ดี จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพราะนอกจากจะทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่าได้รับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่า และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่า

นารีรัตน์ ชูอัชฌา (2558 : บทความย่อ) ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการ องค์การบริหารส่วนตำบลบางยอ การวิจัยเรื่องศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางยอ และศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการ องค์การบริหารส่วนตำบลบางยอ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างผู้ที่มาใช้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางยอ จำนวน 200 คน พบว่า ผู้มาใช้บริการเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุ 21-29 ปี มีสถานภาพสมรส มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพรับจ้างและมีรายได้ต่อเดือน 10,001-15,000 บาท นอกจากนี้ผู้มาใช้บริการมีความพึงพอใจมากที่สุดในระบบสาธารณูปโภค รองลงมาคือ การติดต่อสื่อสาร และผู้มาใช้บริการมีความพึงพอใจในด้านจุดเดียวเบ็ดเสร็จน้อยที่สุด ดังนั้นทางผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบางยอ ควรมีการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานให้ต่อเนื่องและมีเพียงพอกับผู้มาใช้บริการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

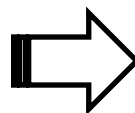
ตัวแปรตาม

(Independent Variables)

(Dependent Variables)

การให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางยอ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

- 1) การให้บริการที่เสมอภาค
- 2) การให้บริการที่ตรงเวลา
- 3) การให้บริการอย่างเพียงพอ
- 4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง
- 5) การให้บริการอย่างก้าวหน้า

ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางยอ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

- 1) ด้านความสะอาดที่ได้รับ
- 2) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ
- 3) ด้านคุณภาพของบริการที่ได้รับ
- 4) ด้านระยะเวลาในการดำเนินการ
- 5) ด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ

การดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการองค์การบริหารส่วนตำบลบางเปรี้ยว อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 392 คน และใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายความสำคัญของการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเปรี้ยว อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเปรี้ยว อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่ออธิบายระดับลักษณะปัจจัยส่วนบุคคล ระดับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติและความเห็นที่เกี่ยวข้องของการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเปรี้ยว อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ตลอดจนความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเปรี้ยว อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติเชิงอนุมาน เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และการทดสอบสมมติฐาน การให้บริการ สามารถส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการองค์การบริหารส่วนตำบลบางเปรี้ยว โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

3. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) วิเคราะห์ประมวลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ผลการศึกษา พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น

ผู้หญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 40 ปี - 59 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวส. และอาชีพ
ค้าขายรายย่อย / อาชีพอิสระ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพ็ญ อำเภอบางบ่อ จังหวัด
สมุทรปราการ โดยจะมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย
ด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการ มากที่สุดคือ ด้านการให้บริการที่ตรงเวลา อยู่ในระดับมาก
และด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ อยู่ในระดับมาก
ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล
บางเพ็ญ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการให้บริการ
ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น
รายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล มากที่สุด
คือ ด้านความสะดวกที่ได้รับ อยู่ในระดับมาก และด้านคุณภาพของบริการที่ได้รับ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ
ด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการให้บริการกับความพึงพอใจของประชาชนต่อ การ
ให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพ็ญ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการให้บริการกับความพึงพอใจ มาก
ที่สุดคือ ความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีความรับผิดชอบและมุ่งมั่นใน การปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมากที่สุด
ความพึงพอใจต่อการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการตลอดเวลา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ความพึง
พอใจในการให้คำแนะนำ การแก้ไขปัญหา ความชัดเจนของ ข้อมูลในการให้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ความพึง
พอใจต่อการให้บริการเป็นไปตามลำดับ ก่อน - หลัง อยู่ในระดับมากที่สุด ความพึงพอใจต่อบรรยากาศและแสง
สว่างมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ความพึงพอใจต่อช่องทางสำหรับคนชราและผู้พิการอย่างเพียงพอ อยู่
ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณ พบว่า การให้บริการนั้นสามารถ
ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพ็ญ เมื่อพิจารณาเป็น
รายด้านจากผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการ
ให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพ็ญ พบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัว คือการให้บริการ ด้านการให้บริการ
ที่ตรงเวลา ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง และด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า
สามารถร่วมพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล
บางเพ็ญ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ดังนั้น การให้บริการส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการ

ให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง สามารถร่วมพยานณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ได้

การอภิปรายผล

การศึกษาวินิจฉัยเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ สามารถอภิปรายผลโดยแยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 40 ปี - 59 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวส. และอาชีพ ค้าขายรายย่อย / อาชีพอิสระ ซึ่งประชากรขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง เป็นคนในท้องถิ่น ที่อาศัยอยู่ในตำบลบางเพรียง ซึ่งประชากรในตำบลบางเพรียงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการแสดงความคิดเห็น และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาตำบลบางเพรียง ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนสูงสุด รวมทั้งร่วมพัฒนาประเทศให้มีความเจริญ มั่นคง และมั่นคงต่อไป

ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยจะมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีการพิจารณาเป็นรายด้านดังนี้ การให้บริการ ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การให้บริการ ด้านการให้บริการที่ตรงเวลา พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การให้บริการ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การให้บริการ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก การให้บริการ ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งการให้บริการที่กล่าวข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ มิลเลทท์ (Millet, 1954, p. 397) กล่าวว่า เป้าหมายสำคัญของการบริการ คือ การสร้างความพึงพอใจในการให้บริการแก่ ประชาชน โดยมีหลักหรือแนวทาง ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การให้บริการอย่างเสมอภาค การให้บริการที่ตรงเวลา การให้บริการอย่างเพียงพอ การให้บริการอย่างต่อเนื่อง การให้บริการอย่างก้าวหน้า

ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยจะมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีการพิจารณาเป็นรายด้านดังนี้ ความพึงพอใจ ด้านความสะดวกที่ได้รับ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจ ด้านตัวเจ้าหน้าที่ที่

ให้บริการ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจ ด้านคุณภาพของบริการที่ได้รับ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจ ด้านระยะเวลาในการดำเนินการ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจ ด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งความพึงพอใจที่กล่าวข้างต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีวรรณ ต้นไทย (2533: 66 - 69) ความพึงพอใจหลังการได้รับบริการว่าเป็นระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการได้รับบริการในด้านต่างๆ ประกอบไปด้วย ด้านความสะอาดที่ได้รับ เป็นการให้ความช่วยเหลือหรือการดำเนินการเพื่อประโยชน์ของผู้รับบริการ เพื่อความสะอาดและรวดเร็วในการให้บริการ ด้านตัวเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ เป็นการที่เจ้าหน้าที่ให้ความสนใจใส่ในหน้าที่บริการ มีบุคลิกท่าทีและมารยาทที่ดี ด้านคุณภาพของบริการที่ได้รับ เกิดประสิทธิผลโดยรวมของกระบวนการดำเนินงานตามมาตรฐาน ที่มีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอในการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ด้านระยะเวลาในการดำเนินการ เป็นระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมของบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ เป็นข้อมูลจากผู้ส่งสารไปถึงผู้รับสาร ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องชัดเจน เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริการอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

1. ด้านการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง ในแต่ละองค์ประกอบนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างมาก แต่จะต้องคำนึงถึง ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค โดยจะต้องมีการให้บริการเป็นไปตามลำดับ ก่อน – หลัง ให้เกิดความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ไม่ขอสิ่งตอบแทน ไม่รับสินบน ไม่หาผลประโยชน์ในทางมิชอบ ด้านการให้บริการที่ตรงเวลา จะต้องมีการให้คำแนะนำ การแก้ไขปัญหา ความชัดเจนของ เกิดความรวดเร็วในการให้บริการอย่างถูกต้อง โดยจะต้องมีขั้นตอน/ ระเบียบ/ แบบฟอร์ม ในการให้บริการ และระยะเวลาการให้บริการที่เหมาะสมและชัดเจน ประชาชนสามารถเข้าใจได้ง่าย และด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ เป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนผู้มาติดต่อราชการ มีพื้นที่จัดเตรียมไว้เพื่อรองรับประชาชน เช่น ที่นั่งรอ ห้องน้ำ และมีจุด/ช่อง มีความเหมาะสมและสามารถเข้าถึงได้สะดวก

2. ด้านความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง โดยจะต้องมีการพิจารณาจาก ด้านความสะอาดที่ได้รับ มีป้ายข้อความบอกจุดให้บริการ เกิดความสะอาดของสถานที่ตั้งในการเดินทางไปรับบริการ และมีสื่อประชาสัมพันธ์/คู่มือและเอกสารให้ความรู้ ความเพียงพอของอุปกรณ์ ด้านเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ มีความสุภาพ มีกิริยามารยาทเหมาะสมต่อการให้บริการ มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ และสามารถให้ความรู้

เกี่ยวกับขั้นตอน ระเบียบในการมาติดต่อราชการ ด้านคุณภาพของบริการที่ได้รับ หน่วยงานมีการพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะทำให้สามารถให้บริการได้อย่างรวดเร็ว มีการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้มาตรฐาน เกิดความสะอาด ปลอดภัยต่อประชาชนที่มารับบริการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ และคุ้มค่า บริการเสร็จสมบูรณ์ตามสิทธิประโยชน์ที่ผู้รับบริการจะต้องได้รับ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพ็ญ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เท่านั้น และเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับส่วนราชการงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพ็ญ หรือหน่วยงานอื่น จึงควรทำการศึกษาให้ครอบคลุม แบ่งเป็นภูมิภาค เป็นประเทศ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการนำไปปรับปรุงแก้ไข การบริหารงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงนำผลการวิจัยมาพิจารณาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างและปรับปรุงการบริหารงานในหน่วยงาน องค์กร เพื่อตอบสนองตามความต้องการของประชาชน และสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้ที่สนใจต้องการศึกษาและในการทำวิจัยในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชนะดา วีระพันธ์. (2555). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหาร*

ส่วนตำบลบ้านเก่า อำเภอบางแพอง จังหวัดชลบุรี. ปัญหาพิเศษการศึกษาปริญญา

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน,

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

นารีรัตน์ ชูอัชฌา. (2558). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการ ขององค์การบริหาร*

ส่วนตำบลบางยอ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. สารนิพนธ์การศึกษาตาม

1194

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต การจัดการทรัพยากรมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยสยาม.

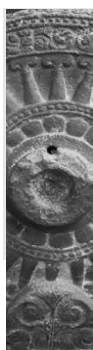
พรรณี ชูทัยเจนจิต. (2550). *จิตวิทยาการเรียนรู้การสอน*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.

มณีวรรณ ต้นไทย. (2533). *พฤติกรรมกรให้บริการของเจ้าหน้าที่กองควบคุมยา สำนักงาน
คณะกรรมการอาหารและยาที่มีต่อประชาชนที่มาติดต่อ*. วิทยานิพนธ์ บธ.ม.
(บริหารรัฐกิจ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2553).

สุนันทา ทวีผล. (2550). *ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านให้คำปรึกษา
แนะนำปัญหาด้านกฎหมายของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย3
(สคช)*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป,
วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

Millet, J. D. (1954). *Management in Public Science*. New York: McGraw - Hill.

Yamane. T. (1973). *Statistics: An introduction analysis*. (3rd ed.). New York: Harper
and Row.

การพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5

The Development of Electronics Lesson.(E-Learning) in Thai Cultural Studies in English Using T5 Model

พชร อุตมะพันธ์

Pochra Uttamaphant

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Email: cwaanjai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 2) เพื่อศึกษาผลการเรียนการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีจำนวน 117 คน แบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ (1) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ประจำปีการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 72 คน และ (2) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ประจำปีการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 45 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) บทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย จำนวน 13 ชั่วโมง 2) แบบประเมินหาประสิทธิภาพบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 1 ชุด 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ผ่านบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าร้อยละ (%) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบสมมุติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (T-test: Pair Sample)

ผลการวิจัยพบว่า

1) บทเรียน e-Learning ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้โมเดลการเรียนรู้ T5 มีประสิทธิภาพต่อนักศึกษา โดยมีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80 เท่ากับ 80.91/80.18

2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคะแนนสูงกว่าผลคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ที่มีต่อการใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: โมเดลการเรียนรู้ T5, บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ

Abstract

This research aimed to: 1) develop the electronics lesson (e-Learning) in Thai Cultural Studies in English Using T5 Model 2) compare the achievement and (3) study the satisfaction toward the electronics lesson (e-Learning) in Thai cultural studies in English using T5 model. There were 117 participants in this study, including 72 students who took Thai cultural studies in English course in the second semester of the academic year 2017 and 45 students who took the same subject in the second semester of the academic year 2018. The instruments used were: (1) the electronics lesson (e-Learning) in Thai Cultural Studies in English Using T5 Model (2) the assessment of the electronics lesson (e-Learning) in Thai Cultural Studies in English Using T5 Model (3) the English achievement test and (4) a questionnaire used for asking the students' opinions toward the electronics lesson (e-Learning) Using T5 Model. The data was statistically analyzed by Mean (\bar{X}), Percentage (%), Standard Deviation (S.D.) and t-test dependent samples.

The study revealed that:

- 1) the efficiency of the development of the electronics lesson (e-Learning) in Thai Cultural Studies in English Using T5 Model was 80.91/80.18;
- 2) the English achievement of the samples after being taught through the electronics lesson (e-Learning) Using T5 Model was higher with the statistical significant at the .05 level; and
- 3) the samples expressed a "high" level of satisfaction in favor of the instruction activities through the electronics lesson (e-Learning) Using T5 Model.

Keywords: T5 Model, e-Learning, English achievement

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีนำสมัยด้านต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวัน เช่น เทคโนโลยีการสื่อสาร เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีด้านการจัดการ โดยถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่าง ๆ ในทุกเกือบทุกองค์กร ในสังคมปัจจุบัน สำหรับสถาบันการศึกษานั้น เทคโนโลยีได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการจัดการศึกษามากขึ้น (มนต์ชัย เทียนทอง, 2544) และอาจกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหนึ่ง ที่สำคัญในการช่วยแสวงหาความรู้ใหม่ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นความรู้ที่ไร้พรมแดน (ถนอมพร เลาหจรัสแสง, 2544) นักการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้พยายามคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาทำการช่วยสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น โดยเชื่อว่าวิธีการสอนและการใช้สื่อการสอนดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน เกิดความสนุกสนานในการเรียน มากขึ้น อีกทั้งส่งเสริมการเรียนเป็นรายบุคคลได้อีกด้วย (เสาวภา วิชาดี, 2554)

เสาวภา (2554) ยังได้เพิ่มเติมในเรื่องของการนำเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์มาใช้ในการสอนอีกว่า ในปัจจุบัน อินเทอร์เน็ตได้พัฒนาเติบโตอย่างรวดเร็วและได้ก้าวมาเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบ การเรียนการสอน การฝึกอบรม รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ การ เรียนการสอนแบบนี้เป็นการพัฒนาจากคอมพิวเตอร์ช่วยสอนหรือ CAI เดิมๆ ให้เป็นสื่อการเรียนการสอนที่อยู่บนฐานของเทคโนโลยี เว็บ หรือ WBI (web-based instruction) และ e-learning เมื่อ การสอน ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นที่นิยมกันอย่างมากจึงได้ถูกนำมาใช้ กับการสอนภาษาอังกฤษในหลายรูปแบบ เช่น การจัดการเรียน การสอนผ่านเว็บ (web-based instruction), การจัดการเรียนการ สอนรายวิชาผ่านเว็บ (web-based course), ฝึกอบรมผ่านเว็บ (web-based training), เว็บการเรียน (web-based learning), เวิลด์ไวด์เว็บช่วยสอน (WWW-based instruction), การเรียนการ สอนผ่านเครือข่าย (online instruction) และการเรียนการสอนผ่านสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ (e-learning) เป็นต้น การใช้นวัตกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ทำงานร่วมกันและ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดแบบสร้างสรรค์ ลักษณะเช่นนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทางการเรียนการสอน การเรียน การสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือการสอนบนเว็บสามารถใช้ได้ดีกับวิชาภาษาอังกฤษ โดยอาจเป็นการใช้เว็บเพื่อสอน วิชาทั้งหมดหรือเพื่อใช้ประกอบเนื้อหาวิชาก็ได้ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์ก็ได้เช่นกัน

ในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัดวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นรายวิชาอยู่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ นั้น จุดประสงค์รายวิชาโดยหลักต้องการให้นักศึกษาเรียนรู้ความเป็นไทย ทั้ง ทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อาหาร ตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ และสามารถนำความรู้ นั้น มาถ่ายทอดแก่ ชาวต่างชาติได้อย่างถูกต้อง ถือเป็นวิชาสำคัญที่นักศึกษาสามารถนำความรู้มาใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน แต่จากการเก็บ ข้อมูลของนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาดังกล่าว 3 ภาคการศึกษาย้อนหลัง (ปีการศึกษา 2557-2559) พบว่า มี นักศึกษาจำนวนมากกว่าร้อยละ 40 ในแต่ละภาคการศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำกว่า C (ต่ำกว่า 65 คะแนน) จากการตอบ แบบสอบถามหลังการเรียนการสอนพบว่า ปัญหาหลักคือ นักศึกษามีความสนใจน้อยมากที่จะเรียนรู้ และต้องจำ รายละเอียดในส่วนของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ต่าง ๆ อีกทั้งยังมองว่า เป็นวิชาที่น่าเบื่อ ทำให้นักศึกษาต้องการมี ส่วนร่วมในการเรียนการสอนรายวิชาดังกล่าวน้อยมาก ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทดลองนำสื่อการเรียนแบบ e-learning ร่วมด้วยกับการใช้โมเดลการเรียนรู้ T5 มา ดึงความสนใจของนักศึกษา เพื่อหวังจะให้นักศึกษามีผลการเรียนในรายวิชาดังกล่าวดีขึ้น และต้องการให้นักศึกษารักที่ จะศึกษาวัดวัฒนธรรมไทย เพื่อที่จะเป็นตัวแทนคนไทยที่ดีในการถ่ายทอดความเป็นไทยสู่สายตาประชาคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัดวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5

- 2) เพื่อศึกษาผลการเรียนการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5
- 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5

นิยามศัพท์เฉพาะ

1 **การเรียนการสอนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning)** หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนอยู่ไกลกัน แต่ผู้สอนสามารถถ่ายทอดประสบการณ์โดยอาศัยสื่อประสมในรูปชุดวิชาที่ประกอบด้วยสื่อหลักและสื่อเสริมในรูปคอมพิวเตอร์ระบบเครือข่าย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาผู้น้อยที่สุด

2 **โมเดลการเรียนรู้ T5 (T5 Model)** หมายถึง การเรียนการสอนที่เป็นรูปแบบหนึ่งของ e-Learning Diane Salter, Leslie Richards และ Tom Carey (2004: 207-217) ซึ่งเป็นผู้ออกแบบ โมเดลการเรียนรู้ T5 โดยให้ชื่อรูปแบบนี้ว่าการมอบหมายงาน (Task-based approach) ซึ่งเป็นการ บูรณาการรูปแบบการเรียนการสอนและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน ในการออกแบบการเรียนการสอนนั้นอาศัยคำหลัก 5 คำ จึงให้ชื่อรูปแบบนี้ว่า “T5-D4L (Designing 4 Learning)” หรือ T5 Model” 5 คำหลักที่ใช้ได้แก่

- 1) **Task** หมายถึง การกำหนดกิจกรรมให้นักศึกษาทำ ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาหาความรู้ หรือทำความเข้าใจในบทเรียนได้เอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้.
- 2) **Tutoring** หมายถึง การให้คำแนะนำและให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) กับนักศึกษา หลังจากที่ได้ทำ Task ส่งมาแล้ว เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาได้ตรวจสอบความเข้าใจในบทเรียน
- 3) **Topics** หมายถึง หัวข้อและเนื้อหาที่นักศึกษาสามารถหาความรู้ได้ ซึ่งอาจมีได้หลายลักษณะ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ซีดีรอม เว็บไซต์ สไลด์ เป็นต้น
- 4) **Teamwork** หมายถึง การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งอาจารย์และนักศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นกรอบที่ควบคุมได้
- 5) **Tool** หมายถึง เครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน

3 **การพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning)** หมายถึง

- 1) การพัฒนาการเรียนการสอนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ในรูปแบบของ e-Learning
- 2) การพัฒนาผลการเรียนการสอนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้โมเดลการเรียนรู้ T5 โดยวัดจากผลของคะแนนรวมที่นักศึกษาได้รับหลังจากการทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย การมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอน และการสอบหลังการจัดการเรียนการสอน

4. **รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย (Thai Cultural Studies in English)**

มีคำอธิบายรายวิชาตามหลักสูตรปี พ.ศ. 2555 หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ดังนี้

วิถีชีวิตด้านต่าง ๆ ของไทย ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศาสนา ความเชื่อ ภาษาและวัฒนธรรม ของไทย การใช้ภาษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านี้ในแง่การจัดการนำเที่ยว และที่พัก ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรม ไปพักผ่อน และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2560-2561 จำนวน 117 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 45 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 บทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย จำนวน 2 บท ได้แก่

บทที่ 1 Attractions and Thai Culture จำนวน 7 ชั่วโมง

บทที่ 2 Thai Cuisine จำนวน 6 ชั่วโมง

รวม 13 ชั่วโมง

2.2 แบบประเมินหาประสิทธิภาพบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 1 ชุด ซึ่งเป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาในบทเรียน ทั้ง 2 บทเรียนข้างต้น (ข้อ 2.1)

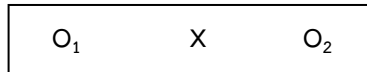
2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย ผ่านบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 แบบแผนการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ด้วยแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Design) ในแบบกลุ่มเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) โดยมีรูปแบบการทดลอง ตามภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้แบบแผนการศึกษาค้นคว้า

X คือ การได้รับการสอน ด้วยบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5

O_1 คือ การทดสอบก่อนเรียน

O_2 คือ การทดสอบหลังเรียน

3.2 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

- 1) กลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่ผ่านการหาคุณภาพมาแล้ว จำนวน 60 ข้อ
- 2) แนะนำกลุ่มตัวอย่าง ให้สามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และทดลองเรียนบทเรียนตัวอย่าง ใน e-Learning ซึ่งมีลักษณะคล้ายบทเรียนจริง โดยใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง
- 3) กลุ่มตัวอย่าง เริ่มเรียนด้วยบทเรียนบน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 และทำแบบทดสอบในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 2 บท รวม 4 หน่วยการเรียนรู้ โดยใช้เวลา 4 สัปดาห์ เป็นเวลาทั้งสิ้น 13 ชั่วโมง
- 4) กลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test)
- 5) กลุ่มตัวอย่างทุกคน ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ ภายหลังจากการได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครบทุกขั้นตอน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์หาคุณภาพบทเรียน e-Learning

ผู้วิจัยนำแบบประเมินคุณภาพบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มาวิเคราะห์ระดับความเหมาะสมโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการวิเคราะห์จะใช้ค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์การประเมิน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ซึ่งในการวิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายการประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) (Likert, 1932) ดังนี้

4.50 – 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก

2.50 – 3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

4.2 การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของบทเรียนที่ใช้บทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5

ผู้วิจัยได้นำคะแนนรวมจากการทำกิจกรรมและการตอบคำถามท้ายบทเรียน ใน e-Learning ในแต่ละสัปดาห์ รวม 4 สัปดาห์ และคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนมาคำนวณหาค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ โดยใช้สูตร E1/E2 ใช้การเปรียบเทียบตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80/80

4.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยได้นำคะแนน ผลทดสอบหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง ที่เรียนด้วยบทเรียน e-Learning ตามโมเดลการเรียนรู้ T5 มาหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้สถิติทดสอบ t-test โดยตั้งระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ .05

4.4 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจจากแบบสอบถามความพึงพอใจ

ผู้วิจัยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการวิเคราะห์จะใช้ค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์การประเมิน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ซึ่งในการวิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายการประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) (Likert, 1932) ดังนี้

4.50 – 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก

2.50 – 3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานการวิจัยได้ ดังนี้

1. บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.91/80.18 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของบทเรียนที่ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย

จำนวนผู้เรียน n	ผลรวมคะแนน				E1/E2
	ทดสอบระหว่างเรียน	ร้อยละ	ทดสอบหลังเรียน	ร้อยละ	
45	64.73	80.91	48.11	80.18	80.91/80.18

ตารางที่ 1 แสดงค่า E1 เท่ากับ 80.91 และ ค่า E2 มีค่าเท่ากับ 80.18 หมายถึงประสิทธิภาพของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวุฒนธรรมไทย มีประสิทธิภาพ 80.91/80.18

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index: E.I) ของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวุฒนธรรมไทย

จำนวนผู้เรียน n	คะแนนเต็ม	ผลรวมของคะแนน ของ นศ.ทุกคน		ดัชนีประสิทธิผล (E.I.)
		ก่อนเรียน	หลังเรียน	
45	60	2,165	1,424	0.5807

ตารางที่ 2 พบว่าหลังจากที่เรียนด้วยบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวุฒนธรรมไทย มีค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I) ของบทเรียน เท่ากับ 0.5807 ซึ่งหมายความว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.5807 หรือ คิดเป็นร้อยละ 58.07

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่เรียนด้วยบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวุฒนธรรมไทย ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 3 ประสิทธิภาพของบทเรียนที่ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวุฒนธรรมไทย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	\bar{x}	S.D.	df	t
ก่อนเรียน	45	31.64	5.45	43	14.13
หลังเรียน	45	48.11	3.74	43	

ตารางที่ 3 พบว่า คะแนนทดสอบก่อนเรียน ในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวุฒนธรรมไทย มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 36.35 และ คะแนนทดสอบหลังเรียน มีค่าเท่ากับ 48.11 เมื่อนำคะแนนมาเปรียบเทียบพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวุฒนธรรมไทย ผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 หลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3. ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมไทย พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ที่ 4.35 อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

หลังจากกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) โดยใช้ โมเดลการเรียนรู้ T5 จำนวนทั้งสิ้น 13 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา นักศึกษามีความพึงพอใจในรูปแบบวิธีการสอนเป็นอย่างมาก โดยหัวข้อที่นักเรียนให้คะแนนมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) บทเรียนแบบ e-Learning กระตุ้นความสนใจในการเรียน ด้วยคะแนน 4.75 2) สามารถนำความรู้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ ด้วยคะแนน 4.68 และ 3) การทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียนทำให้จำเนื้อหาในบทเรียนได้มากยิ่งขึ้น ด้วย คะแนน 4.62

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดการเรียนการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) นั้น ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากต้องมีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ภายในห้องเรียนที่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา รวมถึงระบบอินเทอร์เน็ตภายในสถาบันศึกษาที่มีเสถียรภาพแต่ละแห่งด้วย
2. ผู้สอนต้องตรวจเช็คให้มั่นใจก่อนว่า นักศึกษาทุกคน เข้าใจวิธีการเรียนการสอนผ่านบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) และสามารถเรียนรู้โดยผ่านระบบได้จริง เพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า และผิดพลาดในการเรียนการสอน
3. ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม ควรเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีผู้เรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อนคละกัน

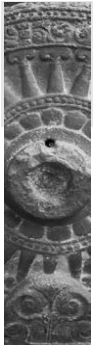
เอกสารอ้างอิง

- กิตานันท์ มลิทอง. (2543). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกริก ท่วมกลาง, จินตนา ท่วมกลาง. (2555). *การพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ*. กรุงเทพฯ: สภาพบุ๊คส์
- ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2542). *การออกแบบการเรียนการสอนบนเว็บในระบบการเรียนอิเล็กทรอนิกส์*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ฉลอง สีแก้วสีว. (มปป.). *การทดสอบความแตกต่างของค่ากลางของสองประชากรอิสระ (2-Sample t - Test)*. สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/mystatistics01/chapter4/2-sample-t--test>.
- ชูศรี วงศ์รัตน. (2553). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 12. นนทบุรี: ไทเนรมิตกิจ อินเตอร์โพรเกรสซิฟ จำกัด.
- ถนอมพร เลหาจรัสแสง. (2544). *การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน*. กรุงเทพฯ: บริษัททวงมลไพโรดักชัน จำกัด.
- (2545). *หลักการออกแบบการสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน (Designing e-Learning)*. กรุงเทพฯ:

อรุณการพิมพ์.

- ทิศนา แคมมณี. (2551). *ศาสตร์การสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุทธาการพิมพ์จำกัด.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2537). *สถิติวิจัย II*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เบส กราฟฟิค เพรส.
- เผชิญ กิจระการ. (2546). “ดัชนีประสิทธิผล”, [เอกสารประกอบการสอน]. หน้า 1 – 6. มหาสารคาม: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ภัทร์พงศ์ พงศ์ภัทรกานต์. (2556). *การศึกษาคำความคิดเห็นและความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนแบบ e-Learning ในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อวิทยาการคอมพิวเตอร์*. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. 8(25), 73-84.
- มนต์ชัย เทียนทอง. (2544). *การออกแบบและพัฒนาคอร์สแวร์ สำหรับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน*. [เอกสารการสอน]. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สงกรานต์ ธิจีน. (2560). *การพัฒนาบทเรียนบนเว็บตามโมเดลการเรียนรู้ T5 รายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ หลักสูตรสถาบันการพลศึกษา ระดับปริญญาตรี*. ชัยภูมิ: สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตชัยภูมิ
- สุนีย์ ศิลพิพัฒน์, ศิริพร สัจจามันท์, ระวีวรรณ มาลัยวรรณ, วิไล วัฒนดำรงกิจ, นวสเสนท์ วงศ์เชิดธรรม. (2550). *การเรียนการสอนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ชุมวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศโดยใช้ T5 Model*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสาวภา วิชาดี. (2559). *การสอนภาษาอังกฤษในโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ: จากคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสู่การสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต*. Executive Journal, 92-98.
- Likert, R. (1932). *A technique for the measurement of attitude*. New York: The Science Press.
- Madsen, H.S. (1983). *Techniques in testing*. New York and Oxford: Oxford University Press.
- Salter, D., Richards, L., & Carey, T. (2004). *The ‘T5’ Design Model: An Instruction Model and Learning Environment to Support the Integration of Online and Campus-Based Courses*. Educational Media International, 41(3), 207-217.

ผลของการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ

Effects of Extensive Reading on English Vocabulary Acquisition

สิทธิชัย ชีวะโรรส และ สมเชาว์ ชาตินฤดม

Sitthichai Sheewaroros and Somchao Chatnareudom

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ผลของการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ” มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางประกอบในรายวิชาการอ่านจะช่วยพัฒนาในการเรียนรู้คำศัพท์ของนักศึกษาให้สูงขึ้นถึงเกณฑ์มาตรฐานระดับคำศัพท์พื้นฐานและเพื่อวิเคราะห์กระบวนการกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางและประสิทธิภาพทางการเรียนหลังการเรียนต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่ร่วมในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักศึกษา จำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและแบบทดสอบวัดความสามารถทางการเรียนก่อนและหลังและแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test แบบ Dependent Sample ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลจากการใช้สื่อและกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ สอดคล้องตามหลักสูตรพุทธศักราช 2559 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ตามเนื้อหาการเรียนการอ่าน 2 และวิชาการวรรณคดีเบื้องต้น ตามคำอธิบายรายวิชาและ สื่อการเรียนการสอนตามเนื้อหาที่ระบุไว้ในหลักสูตร

2. ความสามารถทางการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 หลังจากใช้สื่อและกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น พบว่า ประเด็นหลังกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าการใช้กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่สร้างขึ้น ส่วนใหญ่นักศึกษามีความพึงพอใจและสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลทำให้ผู้เรียนมีความสามารถทางการเรียนสูงขึ้น

คำสำคัญ การอ่านอย่างกว้างขวาง การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ

Abstract

This research aimed to find out activities to develop extensive reading on English vocabulary acquisition on reading subject to be on standard, to analyze and check the quality of activities on extensive reading and to find out satisfaction on effects of extensive reading on English vocabulary acquisition. There were 42 purposive samplings of the 3rd year students on 2nd term in 2016, English Major Humanities and Social Sciences Suratthani Rajabhat University. The tools in the research were lesson plan of activities with extensive reading on English vocabulary acquisition, test and satisfaction questionnaire on the result of extensive reading on English vocabulary acquisition. The results were statistically analyzed using SPSS software.

The research results found that:

1. The results shown that activities extensive reading on English vocabulary acquisition on reading subject to be on standard related to 2016 English major curriculum Humanities and Social Sciences Suratthani Rajabhat University accordingly by reading 2 and Introduction to English Literature subjects as they were in both Course syllabus
2. The studying ability of the 3rd year students, English Major after using extensive reading on English vocabulary acquisition improved their proficiency skill on reading was found to be statistically significant at 0.1.
3. The level of satisfaction experienced by the 3rd year students, English Major after using the results of extensive reading on English vocabulary acquisition was found to be very high. Once again, this supports the continued use of the activities with other similarly proficient students, and supports the conjecture that topically and thematically appropriate content was inherently motivating when developed with students' interests in mind.

Key words : Extensive Reading English Vocabulary Acquisition

ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

เป็นที่ยอมรับตรงกันว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญต่อบุคคลทั่วไปในโลกปัจจุบัน จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการสื่อสารรวมถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องแข่งขันและพึ่งพาซึ่งกันและกัน ส่งผลให้มีความจำเป็นในการติดต่อสื่อสาร ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากลจึงมีบทบาทอย่างมากสำหรับเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อ ดังนั้นผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศยังจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นและภาษาอังกฤษยังคงเป็นภาษาที่ใช้อย่างกว้างขวางทั่วโลก

นอกจากนี้แล้วจากการรวมกลุ่มประเทศในอาเซียนที่ประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือกันด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เพื่อต้องการเปิดเสรีทางด้านการค้า การบริการ การลงทุนและเคลื่อนย้ายของแรงงาน และกำหนดปี ค.ศ. 2015 เป็นสังคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community) โดยได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างกัน ยิ่งทำให้ภาษาอังกฤษมีความจำเป็นเพิ่มมากขึ้น

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเรียนภาษาอังกฤษและได้กำหนดให้เป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา ในส่วนของการศึกษาระดับอุดมศึกษา ผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะในด้านการอ่าน เนื่องจากต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการสืบค้นหาข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น ตำรา วารสารและข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ตที่เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบันนี้ เห็นได้จากรายงานจำนวนเนื้อหาที่เป็นภาษาที่ใช้ในอินเทอร์เน็ต พบว่ามีข้อเขียนที่เป็นข้อมูลภาษาอังกฤษมากที่สุดหรือมีประมาณร้อยละ 55.5 ส่วนภาษาไทยมีข้อมูลน้อยมากหรือมีเพียงร้อยละ 0.3 เท่านั้น (Web Technology Survey, 2013) ส่วนที่เหลือจะเป็นภาษาอื่น ๆ อย่างไรก็ตามการที่จะอ่านเอกสารได้เข้าใจ สิ่งสำคัญเป็นอันดับแรกที่เป็นกุญแจต่อความเข้าใจในการอ่านคือ การรู้และเข้าใจคำศัพท์ (Wallace, 2007) จากผลการศึกษาต่าง ๆ ก็พบว่าการเข้าใจในการอ่านและการมีความรู้ในด้านคำศัพท์มีความสัมพันธ์กันอย่างสูง (Laufer, 1997; Laufer, 2010; Chung, 2012) นอกจากนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า คำศัพท์เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่สำคัญของภาษาทุกภาษา เพราะเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้เพื่อสื่อความหมายถึงความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ หรือความรู้ต่าง ๆ ในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การมีความรู้และความสามารถในการใช้คำศัพท์ของบุคคล ๆ หนึ่งถือเป็นปัจจัยหลักที่บ่งบอกว่าบุคคลผู้นั้นสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด คำศัพท์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนต้องเรียนรู้เพิ่มพูนอยู่เสมอ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ และคำศัพท์ก็มีความสำคัญในลักษณะเดียวกันในการเรียนภาษาต่างประเทศ ซึ่งถ้าผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ในภาษาใหม่ไม่เพียงพอ ผู้เรียนก็จะประสบปัญหาในการสื่อความหมาย ไม่สามารถสนองความต้องการของตนเองในการใช้ภาษา และไม่เข้าใจสิ่งที่ได้รับฟังได้อ่าน คำศัพท์จึงเป็นสิ่งที่มิอาจละเลยได้ในการเรียนการสอนภาษา

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสอนวิชาภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะในวิชาทักษะการอ่านที่ผ่านมา(การอ่าน 1, การอ่าน 2 และการอ่าน 3) พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีระดับความรู้ด้านภาษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และเมื่อประเมินตรวจสอบความรู้ในรายละเอียด ก็พบว่า นักศึกษาประสบปัญหาด้านคำศัพท์ หรือขาดความรู้พื้นฐานด้านคำศัพท์ที่จำเป็นในการอ่านภาษาอังกฤษ กล่าวโดยสรุปแล้วผู้เรียนมีปัญหาด้านคำศัพท์ เพราะขาดรูปแบบการพัฒนา คำศัพท์อย่างต่อเนื่อง โดยทั่วไปแล้วในการเรียนภาษาอังกฤษ ผู้เรียนมักจะเรียนวิชาตามทักษะหลักคือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน และมักจะเข้าใจกันว่าผู้เรียนจะสามารถจดจำคำศัพท์ได้ตามบทเรียนที่ได้เรียนรู้ แต่เมื่อผู้เรียนได้ผ่านการเรียนภาษาอังกฤษถึงระดับอุดมศึกษา กลับพบว่า คำศัพท์พื้นฐานที่จำเป็นต่อการใช้เพื่อสื่อสาร ก็ยังมีปัญหาอยู่มากทั้งในแง่จำนวนคำศัพท์ (breadth) และการรู้จักคำศัพท์ในมิติต่างๆ (depth) และเมื่อผู้เรียนขาดพื้นฐานคำศัพท์ การจัดการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มพูนในทักษะอื่นๆ ทั้งฟัง พูด อ่าน และเขียนก็จะไม่สามารถ

ดำเนินการได้ ข้อเท็จจริงนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักการศึกษาด้านการอ่านภาษาอังกฤษในส่วนใหญ่ที่ผู้เรียนมักใช้กลวิธีการอ่านในขณะที่กำลังอ่าน ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนมักจะต้องใช้ทักษะการเดาความหมายของคำศัพท์ยากที่จำเป็นต่อความเข้าใจในเรื่องโดยอาศัยบริบท (context) แต่ผู้เรียนจะไม่สามารถใช้ทักษะดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากไม่ทราบความหมายแม้แต่คำศัพท์พื้นฐานในบริบทดังกล่าว (Folse: 2008)

ความรู้ด้านคำศัพท์เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ หากผู้เรียนมีความรู้ด้านคำศัพท์ไม่เพียงพอ ผู้เรียนจะไม่สามารถเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ มีงานวิจัยจำนวนมากที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์และการอ่าน กล่าวคือความรู้คำศัพท์จะช่วยหนุนเสริมให้มีความเข้าใจในการอ่านและในขณะเดียวกันการอ่านจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ด้านคำศัพท์ (Coady, 1997; Grabe & Stoller, 1997; Nation, 2001; Paribakht & Weshche, 1997) Nation (2001) เสนอแนะว่าผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองจำเป็นต้องมีคำศัพท์ในระดับพื้นฐาน (threshold) หรือวงคำศัพท์ที่เป็นคำหลักประมาณ 3000 คำ (3000 word family) จึงจะสามารถเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ ดังนั้นหน้าที่ครูผู้สอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายดังกล่าว จึงต้องทราบระดับความสามารถของผู้เรียน เพื่อจะสามารถเลือกสื่อมาใช้ประกอบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน ด้วยวิธีการนี้ผู้เรียนจึงจะสามารถพัฒนาคำศัพท์จากการอ่าน สามารถเข้าใจเรื่องที่อ่านและมีความเพลิดเพลินในการอ่าน การอ่านดังกล่าวจะนำไปสู่การเรียนรู้คำศัพท์ที่ละเล็กละน้อยโดยไม่รู้ตัว และหากต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้คำศัพท์ได้จำนวนมาก ผู้เรียนจะต้องอ่านสื่อประกอบการอ่านจำนวนมากหรือการอ่านอย่างกว้างขวางนั่นเอง โดยสื่อที่อ่านต้องมีระดับความยากง่ายเหมาะสมต่อความเข้าใจ

การพัฒนาคำศัพท์โดยการอ่านอย่างกว้างขวางได้รับความสนใจอย่างมากโดยเฉพาะในต่างประเทศ ในระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา มีงานวิจัยจำนวนมากที่มีผู้ทำการศึกษากับผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองหรือเป็นภาษาต่างประเทศ ส่วนในประเทศไทยยังไม่ค่อยมีงานวิจัยในลักษณะนี้มากนัก แม้จะมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่มีผู้วิจัยได้ศึกษา แต่มักจะเป็นการใช้กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน นอกจากนี้แล้วการใช้สื่อการอ่านในงานวิจัยดังกล่าวมีความหลากหลาย นับตั้งแต่หนังสือนวนิยาย หนังสือพิมพ์ วารสาร ชุดฝึกอ่านที่กำหนดระดับคำศัพท์ (graded readers) และสื่ออื่นๆที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น การเลือกสื่อการอ่านอย่างหลากหลายที่ใช้ประกอบในการวิจัยจึงทำให้รูปแบบงานวิจัยมีความหลากหลายไปด้วย ทำให้ยังขาดองค์ความรู้ที่มีงานวิจัยเป็นฐานรองรับ

จากหลักการและเหตุผลข้างต้น ประกอบกับประสบการณ์ที่ผู้วิจัยทำการสอนมายาวนานที่เชื่อว่า ระบบการเรียนการสอนที่ดี ต้องอาศัยความรับผิดชอบของผู้เรียนเป็นหลัก ผู้เรียนต้องเรียนโดยลงมืออ่านด้วยตนเอง หน้าที่ของครูผู้สอนคือการออกแบบทางเลือกเพื่อจูงใจให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ รวมถึงการคิดหาวิธีในการประเมินติดตาม (monitor) เพื่อต้องการทราบการพัฒนาในการเรียนว่าได้บรรลุเป้าหมายหรือไม่ การจัดกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางเพื่อพัฒนาคำศัพท์ จึงเป็นหนทางหนึ่ง que ผู้วิจัยเห็นว่าจะเป็นการเปิดโอกาสด้านการเรียนแก่ผู้เรียนในเรื่องเวลาและสถานที่ กล่าวคือ ผู้เรียนมีเวลาไม่จำกัดในการเรียน และสามารถเรียนได้ในทุกสถานที่ และยังสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาของชาติที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4

มาตรา 22 (กรมวิชาการ, 2545) ที่มุ่งให้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า การจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางในรายวิชาการอ่านภาษาอังกฤษ จะช่วยพัฒนาให้ระดับคำศัพท์ของนักศึกษาสูงขึ้นหรือไม่เพียงใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษประกอบในรายวิชาการอ่านจะช่วยพัฒนาในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาให้สูงขึ้นถึงเกณฑ์มาตรฐานระดับ
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและประสิทธิภาพที่มีต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่ร่วมในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ

นิยามศัพท์เฉพาะ

กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวาง หมายถึง กิจกรรมที่ผู้สอนได้มอบหมายให้ผู้เรียนได้ไปอ่านหนังสือเพิ่มเติมจากที่ผู้เรียนได้เรียนเป็นหลักโดยหนังสือที่มอบหมายให้ไปอ่านนั้นได้รับการวิเคราะห์และการวิพากษ์จากการจัดประชุมอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชา เพื่อพิจารณาสื่อ รูปแบบ การจัดกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวาง และการรับฟังข้อเสนอแนะโดยอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญเข้าประชุม 30 คนอาจารย์ที่เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการอ่าน

การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ หมายถึง การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษผ่านกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3

ความพึงพอใจของนักศึกษา หมายถึง ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางที่สร้างขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 วัดได้จากการใช้แบบสอบถาม โดยสอบถามนักศึกษาหลังจากการให้ทำกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวาง

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2559 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1210

การวิจัยครั้งนี้ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานี จำนวน 1 ห้องเรียน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักศึกษาจำนวน 42 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ประกอบด้วย

1. กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3
2. แบบทดสอบวัดผลของการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3
3. แบบสอบถามความพึงพอใจผลของการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ ภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำค่าคะแนนจากการทดสอบวัดความสามารถทางการเรียนก่อนและหลังการใช้แบบทดสอบผลการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ มาเปรียบเทียบหาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ t-test แบบ Dependent Sample
2. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อผลการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าคะแนนเฉลี่ยของข้อมูล
2. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ
3. การวิเคราะห์หาค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบก่อนและหลังผลการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ
4. หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
5. การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของ ขงครอนบัก (Cronbach)
6. หาประสิทธิภาพผลการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ
7. สถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างคะแนนของนักศึกษาก่อนใช้และหลังผลการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยวิธีการทางสถิติ t-test แบบ Dependent Sample

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษประกอบในรายวิชาการอ่าน จะช่วยพัฒนาในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาให้สูงขึ้นถึงเกณฑ์มาตรฐานระดับคำศัพท์พื้นฐานตาม เกณฑ์ตามเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการและผลลัพธ์ 80/80

ตอนที่ 2 กระบวนการกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางและประสิทธิภาพที่มีต่อการเรียนรู้คำศัพท์

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่ร่วมในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ ภาษาอังกฤษ

ตอนที่ 1 กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษประกอบในรายวิชาการอ่าน จะช่วยพัฒนาในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาให้สูงขึ้นถึงเกณฑ์มาตรฐานระดับคำศัพท์พื้นฐานตาม เกณฑ์ตามเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการและผลลัพธ์ 80/80

1. ผลจากการใช้สื่อและกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ สอดคล้อง ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2559 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุ ราษฎร์ธานี ตามเนื้อหารายวิชาการอ่าน 2 และวิชาการวรรณคดีเบื้องต้น ตามคำอธิบายรายวิชาและ สื่อการเรียนการสอนตามเนื้อหาที่ระบุไว้ในหลักสูตร

2. การหาประสิทธิภาพกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ จำนวน 8 ชุด ที่ได้ปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน เพื่อหาประสิทธิภาพ กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยนำคะแนนระหว่างกระบวนการเรียนและ หลังเรียน มาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพตามความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการและผลลัพธ์ 80/80 ปรากฏผลดัง ตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงประสิทธิภาพของกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ

คะแนนระหว่างกระบวนการเรียน			คะแนนสอบหลังเรียน			ประสิทธิภาพ
คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	E_1	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	E_2	E_1/E_2
80	65.77	82.22	10	9.38	93.77	82.22/93.77

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ประสิทธิภาพของกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ ภาษาอังกฤษจำนวน 42 คน ตามเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการและผลลัพธ์ 80/80 มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 82.22/93.77 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ E_1/E_2 เท่ากับ 80/80 เมื่อพิจารณาคะแนน เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละของระหว่างกระบวนการกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ เท่ากับ 82.22 และคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละจากการทดสอบวัดความสามารถกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวาง ต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ เท่ากับ 93.77 ดังนั้นสรุปได้ว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้คือ กิจกรรมการอ่าน อย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักศึกษา มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

1212

ตอนที่ 2 กระบวนการกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางและประสิทธิภาพที่มีต่อการเรียนรู้คำศัพท์

ผลการเปรียบเทียบผลของการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ได้จากนำคะแนนการวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียนโดยกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และวิเคราะห์ใช้วิธีการทางสถิติ โดยใช้ t-test แบบ Dependent Samples ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.2 แสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

ตารางแสดง ผลการเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างผลทางการเรียนก่อนและหลังอ่านอย่างกว้างขวางต่อคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

	Mean	N	S.D	t	sig
ก่อนอ่าน	24.86	30	2.90	23.46*	.000
หลังอ่าน	37.13	30	1.16		

ผลการเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างผลทางการเรียนก่อนและหลังอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่ร่วมในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ

การอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษสร้างขึ้น โดย ให้นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ บันทึกข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความพึงพอใจ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏตามตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับผลความพึงพอใจต่อการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ

ลำดับ	รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1.	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ	4.02	0.54	มาก
2.	หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ	4.70	0.54	มากที่สุด
3.	ท่านมีความเข้าใจในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ	4.62	0.56	มากที่สุด
4.	เนื้อหาของกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ	4.49	0.58	มาก

5.	ท่านพอใจในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อ การศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ	4.66	0.55	มากที่สุด
6.	ท่านได้รับประโยชน์จากกิจกรรมการอ่านอย่าง กว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ	4.45	0.57	มาก
7.	ท่านได้รับความรู้จากกิจกรรมการอ่านอย่าง กว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ	4.60	0.57	มากที่สุด
	รวม	4.51	0.56	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.2 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษา
คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น พบว่า ประเด็นหลังการเข้าร่วม
กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด (=
4.70) รองลงมา ประเด็นความพอใจในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ(=
4.66) ประเด็นความเข้าใจในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ(= 4.62)
ประเด็นความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ (= 4.60) ประเด็น
เนื้อหาของกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้ (=
4.49) และประเด็นประโยชน์จากกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ (= 4.45)
ส่วนประเด็นก่อนเข้ากิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษนักศึกษามีความเห็นว่ ตน
มีทักษะในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ(= 4.02) ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าการ
ใช้กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่สร้างขึ้น ส่วนใหญ่นักศึกษามีความพึงพอใจ
และสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลทำให้ผู้เรียนมีความสามารถ
ทางการเรียนสูงขึ้น

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลจากการใช้สื่อและกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ สอดคล้องตาม
หลักสูตรพุทธศักราช 2559 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุ
ราษฎร์ธานี ตามเนื้อหารายวิชาการอ่าน 2 และวิชาการรณคดีเบื้องต้น ตามคำอธิบายรายวิชาและ สื่อการเรียนการ
สอนตามเนื้อหาที่ระบุไว้ในหลักสูตร เมื่อหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้คำศัพท์
ภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 ผลปรากฏว่าเป็นไปตามเกณฑ์ความสัมพันธ์
ระหว่างกระบวนการและผลลัพธ์ 80/80 มีประสิทธิภาพ E1/ E2 เท่ากับ 82.22/93.77

1214

2. ความสามารถทางการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 หลังจากใช้สื่อและกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และวิเคราะห์ใช้วิธีการทางสถิติ โดยใช้ t-test แบบ Dependent Samples ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ที่สร้างขึ้น ช่วยให้นักศึกษามีทักษะการอ่านเพิ่มขึ้น

3. ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น พบว่า ประเด็นหลังกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด (= 4.70) รองลงมา ประเด็นพอใจในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ (= 4.66) ประเด็นความเข้าใจในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ (= 4.62) ประเด็นความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ (= 4.60) ประเด็นเนื้อหาของกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้ (= 4.49) และประเด็นประโยชน์จากกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ (= 4.45) ส่วนประเด็นก่อนเข้ากิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษนักศึกษามีความเห็นที่ตนมีทักษะในกิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษ (= 4.02) ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าการใช้กิจกรรมการอ่านอย่างกว้างขวางต่อการศึกษาคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่สร้างขึ้น ส่วนใหญ่นักศึกษามีความพึงพอใจและสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลทำให้ผู้เรียนมีความสามารถทางการเรียนสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรเพิ่มสื่อและรูปแบบที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนให้มากกว่านี้ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านให้ดียิ่งขึ้น และเป็นพื้นฐานสำคัญในพัฒนาทักษะด้านการอ่านที่ยากขึ้น
2. ควรบูรณาการกับรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการอ่านภาษาอังกฤษอื่น ๆ สำหรับนักศึกษาอุดมศึกษานำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2530). *หลักการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2540). *หลักการสอนทั่วไป*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- ทีศนา แคมมณี. (2548). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- เทพนม เมืองแมน และสวิช สุวรรณ. (2540). *พฤติกรรมองค์การ*. พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2549). *คู่มือการสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- บัญชา อิงสกุล. (2545, กรกฎาคม). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ หลักการ ทักษะ และการปฏิบัติการ. *วารสารวิชาการ*, 5(7) : 63.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2543). *เทคนิคการสร้างเครื่องมือ-รวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีอนันต์.
- เพชฌู กิจระการ. (2544, 30-31 กรกฎาคม). การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษ (E1/E2). *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 8 (8), หน้า 50-51.
- พรสวรรค์ ศรีป้อ. (2550). *สุดยอดวิธีสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- ภาณุวัฒน์ รังสรรค์. (2555). การใช้กิจกรรมการอ่านแบบกว้างขวางเพื่อส่งเสริมความรู้คำศัพท์และความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษของพระนิสิต. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมพร สุทัศน์ย์. (2548). *มนุษย์สัมพันธ์*. พิมพ์ครั้งที่ 8 . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมยศ นาวิการ. (2543). *การบริหารและพฤติกรรมองค์การ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร.
- สังเวียน สฤทธิกุล. (2531). *พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาอังกฤษ 2*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2540). *วิธีสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรา วงศ์โสธร. (2538). *แนวการสร้างข้อทดสอบ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Alavi, S. and Keyvanshekouh, A.(2012) Using the MoodleReader as an Extensive Reading Tool and its Effect on Iranian EFL Students' Incidental Vocabulary Learning. *English Language Teaching*, 5(6),135-145. Retrieved August 29, 2013, from <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/elt/article/view/17474>

1216

- Coady, J. (1997). L2 vocabulary acquisition through extensive reading. In J. Coady & T.Huckin (EDs.), **Second Language Vocabulary Acquisition: A Rationale for Pedagogy**.(pp.225-237) Cambridge: Cambridge University Press.
- Coxhead, A. (2000). A New Academic Word List. **TESOL Quarterly**, 34(2), 213-238.
- Coxhead, A. (2010). Grabbed early by vocabulary: Nation's ongoing contributions to vocabulary and reading in a foreign language. **Reading in a Foreign Language**. 22,(1), 1-14. Retrieved July 20, 2013, from <http://nflrc.hawaii.edu/rfl/April2010/articles/coxhead.pdf>
- Day, R. R. and J. Bamford.(1998). **Extensive Reading in the Second Language Classroom**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Elley, W.B. (1991). Acquiring literacy in a second language: the effect of book-based programs, **Language Learning**, 41,375-411.
- Folse, Keith S. (2008). Six Vocabulary Activities for the English Language Classroom. **English Teaching Forum**, 46,(3),12-20.
- Grabe, W. & Stoller, F. (1997). Reading and vocabulary development in a second language: A case study. In J. Coady & T.Huckin (EDs.), **Second Language Vocabulary Acquisition: A Rationale for Pedagogy**.(pp.98-124) Cambridge: Cambridge University Press.
- Laufer, B. (1997). The lexical plight in second language reading. In J. Coady & T.Huckin (EDs.), **Second Language Vocabulary Acquisition: A Rationale for Pedagogy**. (pp.20-34) Cambridge: Cambridge University Press.
- McCarthy, M. et al. (2010) **Vocabulary Matrix**. Hampshire: Heinle, Cengage Learning.
- Nation, I.S. P. (2005). **Teaching and learning vocabulary**. In E. Hinkel (Ed.), Handbook of research on second language teaching and learning (pp.581-596). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Nation, P. (2001). **Learning Vocabulary in Another Language**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nation, P. (2005).Vocabulary Learning through Extensive Reading. In G. Poedjosoedarmo (ed.), **Innovative Approaches to Reading and Writing** (pp.10-21). RELC Anthology Series 46. RELC, Singapore.
- Nation,I.S. P. and Hwang,K. (1995). Where would general service vocabulary stop and special purposes vocabulary begin?, **System**, 23,35-41.

- Nation, P. and Waring, R. (1997). Vocabulary size, text coverage, and word lists. In Schmitt, N. and McCarthy, M (Eds.). **Vocabulary: Description, Acquisition, Pedagogy**. New York: Cambridge University Press.
- Nunan, D. and Bailey, K.M. (2010). **Exploring Second Language Classroom Research: A Comprehensive Guide**. Boston: Heinle, Cengage Learning.
- Nuttall, C. (1996). **Teaching Reading Skills in a Foreign Language**. Oxford: Macmillan Education.
- Paribakht, T.S. & Wesche, M. (1997). Vocabulary enhancement activities and reading for meaning in second language vocabulary acquisition. In J. Coady & T. Huckin (Eds.), **Second Language Vocabulary Acquisition: A Rationale for Pedagogy**. (pp.55-68) Cambridge: Cambridge University Press.
- Pigada, M. and Schmitt, N. (2006). Vocabulary acquisition from extensive reading: A case study. **Reading in a Foreign Language**, 18(1), 1-24. Retrieved August 20, 2013, from <http://nflrc.hawaii.edu/rfl/April2006/pigada/pigada.pdf>
- Schmitt, N. (2000). **Vocabulary in Language Teaching**. Cambridge : Cambridge University Press.
- Somporn Thattapirom. (2011). **Vocabulary Acquisition with Extensive Reading VS Extensive Reading with Communicative Activities in a Thai School**. Unpublished master's thesis, Burapha University, Faculty of Education.
- Wallace, C. (2007). Vocabulary: The Key to Teaching English Language Learners to Read. **Reading Improvement**, 44(4),189-193.
- West, M. (1953). **A General Service List of English Words**. London: Longman

“ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม”
“Center of Buddhist Education for Society”

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๕๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร : ๐๓๔-๓๒๖๙๑๒ เว็บไซต์ : www.rk.mcu.ac.th
Facebook ; วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ไร่ขิง พระอารามหลวง
Email : rk@mcu.ac.th